

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA INNOCENTII III (ANNO 1216) PRO LATINIS
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT.

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIE SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM
DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS, AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS
MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET
TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATE-
RIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO
AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;
DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS,
STATISTICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE,
LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE; SED PRÆ-
SERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO,
QUIQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM
OMISSO, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ
SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM
SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM S. SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO
GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.
EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS, TUM
NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER
SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM
IN NOSTRA BIBLIOTHEGA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE
PERTINENTIBUS COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES, SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ

SIVE CURSUS COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXXXV.

ZONARAS. EUSTATHIUS THESSALON. ALII

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES,

IN VIA DICTA : AVENUE DU MAINE, 189, OLIM CHAUSSÉE DU MAINE, 127.

1887

Clichy. -- Ex typis PAUL DUPONT, 12, viâ dictâ Bac-d'Asnières. 88.12.87.

BR60

P4

v. 135

TRADITIO CATHOLICA.

ΣΑΙΧΛΛΜ: ΧΗ: ΑΝΝΙ: 1190-1200: ΑΝΥ

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

JOANNIS ZONARÆ

OPERA OMNIA

HISTORICA, CANONICA, DOGMATICA.

ACCEDUNT

EUSTATHII THESSALONICENSIS

SCRIPTA AD REM CHRISTIANAM SPECTANTIA

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

ZONARÆ TOMUS POSTERIOR, EUSTATHII PRIOR.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES,
IN VIA DICTA : AVENUE DU MAINE, 189, OLIM CHAUSSÉE DU MAINE, 187

1887

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XII, ANNI 1190-1200.

SYNOPSIS ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXXXV CONTINENTUR.

JOANNES ZONARAS.

Annales (<i>Continuatio</i>).	col. 9
<i>Epitome annorum ab Adam usque ad annum 6589, hoc est ad initium Alexii Comneni.</i>	327
<i>Argumenta rerum quæ in Joannis Zonaræ Annalibus continentur.</i>	333
<i>De Hebdomo Cpolitano Du Cangii Disquisitio topographica.</i>	387
Canon in SS. Deiparam.	413
Expositio Canonum Anastasimorum Damasceni, ex editione Romana, cum interpretatione nostra.	421
Quod non debeant duo sobrini eandem in matrimonium accipere.	429
De seminifluis.	437
Epistolæ.	<i>Ibid.</i>

(Joannis Zonaræ Commentarios in Canones conciliorum, et in Epistolas canonicas SS. Patrum cum Commentariis Theod. Balsamonis, quibus in codicibus mss. subjiciuntur, infra edimus tom. CXXXVII.)

GEORGIUS XIPHILINUS CPOLITANUS PATRIARCHA.

Decretum de juribus territoriorum.	<i>Ibid.</i>
------------------------------------	--------------

ISAACIUS ANGELUS CPOLITANUS IMP.

Novellæ Constitutiones.	439
-------------------------	-----

NEOPHYTUS PRESBYTER.

De calamitatibus insulæ Cypri imperantibus Latinis.	493
---	-----

JOANNES CHILAS EPHESI METROPOLITA.

<i>Notitia, cui insunt fragmenta dogmatica.</i>	501
De processione Spiritus sancti ad imp. Andronicum seniore.	506

NICOLAUS METHONENSIS IN PELOPONNESO METROPOLITA.

De corpore et sanguine Christi.	509
---------------------------------	-----

(Consulto omisimus, ut ab instituto nostra attenas, Nicolai Refutationem Institutionis theologice Procli, quam Francofurti 1825 ediderunt Crutzer et Voemel; item ejusdem Quæstiones et responsiones in programme Academico ibidem, an. 1825 et 26, ab ipso Voemel editas.)

EUSTATHIUS THESSALONICENSIS METROPOLITA.

<i>Notitia.</i>	517
Oratio in Psalmum XLVIII.	519
Oratio anno auspicando habita.	539
Orationes quatuor in S. Quadragesimam.	561
De emendanda vita monachica.	729
Dialogus Theophilus et Hierocles inscriptus.	909
Supplicatio Manuelli Comneno imp., nomine civitatis Constantinopoleos oblata cum siccitate laboraret.	925
Allocutio ad imp. Manuelem Comnenum, cum esset Myrorum metropolita electus.	933
Laudatio funebris Manuelis Comneni.	973
Epistola ad Thessalonicenses.	1031
<i>(Reliqua in tomo sequenti continuantur.)</i>	
Index analyticus in Joannis Zonaræ Annales.	1061

JOANNIS ZONARÆ

ANNALIUM

LIBER DECIMUS SEXTUS.

Α'. Ὁ μὲν οὖν Θεόφιλος ἐπὶ τούτοις ἀπεβίω, ἡ δὲ Α τῆς βασιλείας ἀρχῇ πρὸς τὸν ἐκείνου μετεβιάσθη παῖδα τὸν Μιχαήλ, ἔτι παιδίον τυγχάνοντα, ᾧ καὶ ἐπιτρόπους ὁ πατὴρ καταλέλοιπε τὸν μάγιστρον Μανουήλ καὶ τὸν πατρικίον (34) Θεόκτιστον. Τὴν δὲ τῶν πραγμάτων διοίκησιν ἡ βασιλεὺς Θεοδώρα μετεχειρίζετο, καὶ πρῶτον αὐτῇ γέγονε σπούδασμα, ἡ τοῦ διωγμοῦ τῶν ὀρθοδόξων διὰ τὰ σεπτὰ ἐκτυπώματα λώφησις, καὶ τοῦ πατρικίου Θεοκτίστου συνευδοκούντος. Ὁ γὰρ Μανουήλ τῇ τῆς αἰρέσεως οὐκ ἦν καθαιρέσει συγκάταινος, διὸ καὶ ἀνεβάλλετο ἡ πράξις. Ἀλλὰ γὰρ θραύει νόσφ τούτων ἡ Πρόνοια, καὶ ἡ νόσος ἦν κραταιά, καὶ ἀπέγνωστο αὐτῷ ἡ ζωὴ. Μοναχῶν δὲ τινων εἰς ἐπίσκεψιν ἀφικομένων αὐτοῦ, καὶ ὅπως ἔχει πυνθανομένων, ἐκείνος λεπτῇ καὶ ἀδρανεὶ τῇ φωνῇ ὅσον ἤδη ἐκλείπειν ἀνταπεκρίνατο. Οἱ δὲ, εἰ σύνθοιο, ἔφησαν, τῇ τῶν εἰκόνων συνευδοκῆσαι τιμῇ καὶ τὴν βασιλίσσαν εἰς τοῦτο παρακροτῆσαι, οὐκ εἰς μακρὰν ἔσται σοι καὶ βῶσις σώματος, καὶ σωτηρία ψυχῆς. Καὶ ὁ μὲν ἐπιγγέλατο, ἡ δὲ νόσος ἤσθηνει, καὶ ὁ Μανουήλ ἀνεβῆν ἄνω. Ἦδη δὲ τὴν ὑγίαιαν ἀπολαβὼν, πρόσεισι τῇ βασιλίσσῃ, καὶ περὶ τῶν σεβαστῶν εἰκόνων ὠμίλει, καὶ τὴν αὐτῶν κατήπειγεν ἀναστήλωσιν, ταῦτα καὶ τῆς κατ' αὐτῆς καὶ τῶν συγγόνων προσευδούντων τῶν πατρικίων. Ἡ δὲ ξυρὸς ἦν εἰς ἀκρότην. Καὶ πρότερον μὲν τοὺς ἐν ὑπερορίαις (35) παραπεμφθέντας παρὰ τοῦ Θεοφίλου, καὶ τοὺς καθαιρούμενους ἐν φυλακαῖς, καὶ τοὺς ἄλλαις κακώσεσι προσπαλαιόντας πάντας ἀνήκεν. Ἐῖτα καὶ ζήτησιν γενέσθαι προσέταξε περὶ τῆς αἰρέσεως, καὶ γενομένης, ἡ τῶν ὀρθοδόξων ὑπερέσχε πλῆθος. Πρὸ τῆς ζητήσεως δὲ τὸν ψευδώνυμον πατριάρχην τὸν γόητα Ἰωάννην τοῦ ἀρχιερατικοῦ κατασπῆ θρόνου, ἀθέσμως ἐπιβεβήκοτα τούτου ἐπὶ ἐνιαυτοῦς ἕξ ἀντεισάγει δὲ τὸν ἱερὸν καὶ θεῖον Μεθόδιον (36). Καὶ αὐτοῦ προεστῶτος τοῦ τῶν ὀρθοδόξων πληρώματος, ἡ ζήτησις γέγονε, καὶ ἡ τῶν ἁγίων ἐκτυ-

1. Theophilo ad hunc modum defuncto, imperium ad Michaellem ejus filium est translatum, puerum adhuc, cui pater tutores reliquit, Manuelem magistrum, et Theoctistum patricium. Rerum autem administratio penes Theodoram imperatricem fuit, cujus 153 illa prima cura fuit, ut persecutio orthodoxorum ob venerendas imagines instituta, compesceretur, etiam Theoctisto patricio assentiente. Nam Manuel eversionem hæreseos non probabat, eaque de causa res differebatur. Sed eum providentia numinis morbo, eoque tam vehementi, ut de vita ejus desperaretur, frangit. Cum autem monachi quidam ad eum visendum venissent, et ut se haberet, interrogassent : ille tenui et imbecilla voce respondit, se jamjam defliscere. Cui monachi : Si, inquit *cului sacrarum imaginum suffrageris, et impatricem ad eundem cohorteris : non multo post et corporis vires recuperabis et animi salutem adipisceris.* Quod cum recepisset, et morbus decrecebat, et valetudo confirmabatur. Sanitate recuperata imperatricem adit, et de venerandis imaginibus disserit, earumque restitutionem urget, cum eadem et mater ejus et fratres patricii postulerent. Illa vero erat, quod aiunt, novacula in cote : cumque prius relegatos a Theophilo revocasset, et vinctos aliisque ærumnis conflicantes dimisisset : postea inquisitionem de hæresi fieri jussit, qua facta, orthodoxorum multitudo superior fuit. Sed ante eam inquisitionem, patriarcham Joannem, indignum illum quidem eo nomine, pontificia sede detraxit, quam per sexennium nefarie tenuerat, in ejusque locum introduxit sacrum et divinum Methodium, quo populum orthodoxum gubernante, inquisitio facta est, et sacre effigies palam et restitutæ et adoratæ. Tum aiunt imperatricem instantissime orasse patriarcham, aliosque pontifices et monachos, ut communibus precibus imperatoris et conjugis sui salutem a Deo exo-

Varie lectiones et notæ

(34) Πατρικίον Θεόκτιστον. Hrsfectum Canicleo, ut habet idem scriptor, p. 724. Illius etiam meminit Constantinus Porph. *De adm. imp.* c. 50, initio.

(35) Ὑπερορίαις. Eadem Oratio de orthodoxia, p. 725.

(36) Τὸν ἅγιον Μεθόδιον. Vita ms. S. Joannicii : βραχὺς ὁ μεταξὺ χρόνος, καὶ Θεόφιλος μὲν τῶν τῆδε μετεχώρει. Μιχαήλ δὲ καὶ Θεοδώρα τὴν ἀρχὴν διαδέχονται. Μεθόδιος δὲ τοῖς ἱεροῖς, ὡς ἱερὸς τῶν ὄντων καὶ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἐνιδρύεται θρόνος, καὶ

συνελόντα φάναι, πάντων αὐτῷ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μεταθεμένων, κλύδωνος δὲ πάντως καὶ τρικυμίας κατευνασθείσης, καὶ τῶν πραγμάτων ἡρεμούντων, ἑτέρα τις παρὰ τῶν εὐσεβῶν ἐγείρεται στάσις, καὶ εἰς διττὰς δόξας ἐχώρει. Οἱ μὲν γὰρ συλλειτουργοὺς ἔχειν ἤξιον τοὺς παρὰ τῶν εἰκονομάχων τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα λαβόντας, ὡς οὐδὲν τούτου τῇ εὐσεβείᾳ λυμαινομένου· οἱ δὲ βεβήλοις ἅγια χερσὶν ἐκδιδόναι ἀνοσίως ὄλωσ, ἔχουσι τὸ γὰρ οὐ Θεῷ φίλον οὐδὲ ἀπόδεκτον· καὶ μὴν ὡς ἀληθῶς

rarent : quod cum illi ferventibus animis fecissent, Deum preces servorum suorum non viderent spernatum, sed ignovisse imperatori Theophilo. Celebrantur hæc, et ab eis qui Dei humanitatem intuentur, et recipiuntur, et creduntur. Neque vero quisquam eis fidem adrogavit, nisi qui parum posse intercessionem sanctorum apud Deum senserit, et Dei bonitatem cum humanis erratis componere ignoravit. Ita igitur sacræ imagines restitutæ sunt. Joannes vero patriarcha eiectionis aut Janneis potius, et in monasterium quoddam relegatus, cum illic Christi 154 imaginem, et ejus quæ eum sine semine peperit, reperisset, oculos sacrarum imaginum effudit. Quo imperatrix cognito, sancto zelo incitata, impio homini oculos erni jussit, sed mandatum ejus non est peractum, justa illius ira a nonnullis mitigata : nihilominus tamen eum flagris cædi jussit, plagis ducentis illatis. Sed eo quoque statu impostor ejusque suffragatores, eodem que modo suis privati dignitatibus, quiescere non potuerunt, sed facinus contra sanctum Methodium machinati sunt, sua desperatione et vecordia dignum. Mulierculam quamdam multo auro corruptam subornarunt, quæ se corruptam esse ab inclyto illo viro quereretur. Ejus accusationis principes senatus quæsitores fuere : astitit muliercula, eaque dixit, quæ ab impiis illis sycophantis edocta fuerat, virumque sanctum in faciem scilicet arguit. At ille ad tempus quietus, cum Ecclesiæ frequentiam tristem videret, ac præ cæteris Manuelem magistrum, surgit, et in conspectu omnium fimbria vestis sublata, pudenda detegit, quæ omnino erant frigefacta et contabuerant : ut satis appareret, ea inutilia esse ad rei veneræ usum. Ea res recte sentientibus lætitiæ et stupori fuit, sycophantis pudori et desperationi magnæ. Cum autem vir sanctus rogaretur, unde verenda contabuisset, revera verendus ille ad hunc modum respondit : *Profectus aliquando sum Romam, negotii cujusdam conficiendi causa : ibi degenti mihi carnis inflammationem intulit dæmon, et fuit affectus ille vehementissimus, neque armoris desinebat ardor, sed in dies vehementius incendebatur. Igitur de sana mente sollicitus, ne forte necessitate carnis opprimeretur, principes apostolorum Petrum et Paulum adeo oravi, ut mihi periclitanti securratur. Noctu dormiens, illos astantes vidi, ac Petrus mihi visus est pudenda mea contractare digitis, mihi que dicere, ne terrerer : ego vero putabam igni virilia mea consumi,*

Α πωμάτων εἰς τοῦ μωφανὲς προσκύνησις τε καὶ ἀναστήλωσις. Ὅτε φασὶ καὶ (37) τὴν βασιλίσσαν θερμότερα δεηθῆναι τοῦ τε πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων καὶ μοναχῶν κοινὴν προσευγεῖν δέησιν (38) τῷ θεῷ ὥστε σωτηρίας τυχεῖν τὸν βασιλέα καὶ ξυνευέντην αὐτῆς· καὶ μέντοι θερμότερα δεηθῆναι αὐτοὺς τοῦ θεοῦ, καὶ τὸν μὴ παριδεῖν τὴν αἴτησιν τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, ἀλλ' ἀξιώσαι συγγνώμης τὸν βασιλέα θεόφιλον. Ἀδεται ταῦτα καὶ τοῖς ἀφορῶσι πρὸς τὸ φιλόανθρωπον τοῦ θεοῦ, καὶ δέχεται, καὶ πιστεύεται. Ἀπιστήσῃ δ' οὐδεὶς, ἢ ὅστις οὐ μέγα οἶεται δύνασθαι τὰς τῶν ἁγίων ἐντεύξεις τὰς πρὸς τὸν θεόν, οὐδ' ἀντιμετρεῖν οἶδε τὴν τοῦ θεοῦ ἀγαθότητα πρὸς τὰ ἀνθρώπινα ἀγνωήματα. Ἡ μὲν οὖν τῶν ἁγίων εἰκόνων οὕτω γέγονεν ἀναστήλωσις. Ὁ δὲ καθαιρεθεὶς πατριάρχης Ἰωάννης, ἢ Ἰάννης, ἐν μονῇ τινι περιορισθεὶς, καὶ εὐρηκῶς ἐκεῖ εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀσπόρως τεκούσης, τὰ ὄμματα τῶν σεβασμίων ἐκτυπωμάτων ἐξώρυξεν. Ὁ μαθοῦσα ἡ βασιλὶς, καὶ ζῆλον θεῖον ζηλώσασα, τοὺς τοῦ ἀσεβοῦς ἐκείνου ἐκκοπήναι προσέταξεν ὀφθαλμοῦς· ἀλλ' οὐκ εἰς ἔργον ἐξέβη τὸ πρόσταγμα, τῇ βασιλίδι τὴν δικαίαν ὀργὴν καταπραυνάντων τινῶν. Πέμψασα δὲ σκυτάλη τοῦτον ἤκλιστο, τῶν αἰκισμῶν παραταθέντων μέχρις ἑκατοντάδος διπλῆς (39). Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχων ὁ γόης καὶ οἱ ὀποδοξοῦντες αὐτῷ, καὶ τῇ αὐτοῦ καθαιρέσει ὑποβληθέντες, οὐκ ἠνείχοντο ἡρεμεῖν. Συσκευάζουσι (40) δὲ κατὰ τοῦ ἱεροῦ Μεθοδίου σκαῖωρημα, τῆς αὐτῶν ἀπονοίας ἢ κακονοίας μάλλον ἔπασιον. Γύναιον γάρ τι χρυσοῦ δόσει πολλοῦ ὑποφθειραντες, κατηγορεῖσθαι πεπεικασί τοῦ δοιδίμου ἐκείνου ἀνδρὸς ὡς συμφθαρέντος αὐτῇ. Καὶ τῆς κατηγορίας οἱ προὔχοντες τῆς συγκλήτου παρήσαν ἐξεσταταί. Καὶ παρήκτο τὸ γύναιον, λέγον ὅσα παρὰ τῶν ἀσεβῶν ἐκείνων συκοφαντῶν προκατήχθητο, καὶ εἰς πρόσωπον ἐλέγχον δῆθεν τὸν ἅγιον. Ὁ δὲ τέως μὲν ἡσυχίαν ἤγεν· ὡς δὲ σκυθρωπάζον ἐώρα τῆς Ἐκκλησίας τὸ πλήρωμα, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τὸν μέγιστον Μανουὴλ, ἀνίσταται μὲν, αἶρει δ' ἐπ' ὄψει πάντων ταῖς χερσὶ τὸ κράσπεδον τῆς περιβολῆς, καὶ ἀπογυμοῖ τὴν αἰδῶ· ἡ δὲ τὴν κατεψυγμένην πάντη, καὶ μαρασμὸν ἀπὸ τίνος συμβάματος ὑπομείνασα, ὡς δῆλον εἶναι, μὴ δύνασθαι ταύτην πρὸς ἀφροδίσια ἐνεργεῖν. Τοῦτο τοῖς μὲν θεόφροσι χαρμονῆς καὶ θάμβους ἐγένετο αἴτιον, τοῖς δὲ συκοφάνταις ἀσχύνης καὶ ἀθυμίας πολλῆς. Ὡς δ' ἤρωτᾶτο ὁ ἅγιος ὅθεν ὁ τῶν ἀδελφῶν αὐτῷ μαρασμὸς, ὁ αἰδοῖο ὄντως ἐκεῖνος, Ἐστάλην, εἶπε, ποτὲ κατὰ

Varie lectiones et notæ

τῷ θεῷ ζῶν Μεθόδιος ἤσχαλλεν, ἠνιάτο, τὴν καρδίαν ἐκόπτετο, τὸν μέγαν τοῖς ὡσὶν ἐνηγεῖν Παῦλον μονονοῦχι τοιαῦτα φθεγγόμενον, ὥστε καὶ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου κατὰ σάρκα, etc.

(37) Φασὶ καὶ, etc. Id etiam pluribus commemorat auctor Orationis historicæ in festum Restitutionis imaginum a Combesio editus, p. 732, 735.

(38) Κοινὴν προσευγεῖν δέησιν. Nempe ea Græcorum opinio est, infidelibus, impenitentibus,

et in peccatis mortuis, preces sanctorum proficuas esse. Vide Allatium, *De libris Eccles. Græcor.* dissert. II, p. 123, 125, 126.

(39) Μέχρις ἑκατοντάδος διπλῆς. Symeon Logotheta : Μαστίζει αὐτὸν διακοσίοις λώροις. Solebant nempe numerari flagellorum ictus, ut in *Gloss. med. Lat.* docuimus. Contin. Theophanis, lib. IV, n. 22 : Ἐτύφθη μαγκλάβια ἐξήκοντα.

(40) Συσκευάζουσι. Varia S. Methodii certamina attigit etiam auctor, *De orthodoxyia*, p. 718.

τινα χρεῖαν εἰς Ῥώμην, κἀν ταύτῃ διάγοντι πύ- A
ρωσίν μοι τῆς σαρκὸς ὁ δαίμων ἐπήνεγκε, καὶ
ἦν τὸ πάθος σφοδρότατον, καὶ ἡ τοῦ ἔρωτος οὐκ
ἔληγε φλεγμονή, ἀλλ' ὀσημέραι ἀκραιότερον
ἐξεσάετο. Δείσας οὖν περὶ τῶν σώφρονι λογισμῶ,
μήποτε τῆς σαρκὸς ἀνάγκη ὑποσυρῆ, πρόσειμι
τῇ κορυφαίᾳ τῶν ἀποστόλων δαδῆ, Πέτρῳ καὶ
Παύλῳ, καὶ ἐδεόμην ἀμῦναί μοι κινδυνεύοντι.
Ἑπνώτων τοίνυν νυκτός, ὄρῳ τῶ ἀνδρὲ καθ'
ὑπνους μοι ἐφαστάτε, καὶ ὁ Πέτρος ἐδοξέ μοι
τοῖς δακτύλοις ἄψασθαι τῆς αἰδοῦς, καὶ λέγειν
μοι μὴ προεῖσθαι, πῦρ δέ μοι ἐδόκει τὰ παιδο-
γόνα μόρια βόσκασθαι, ὡς ἐκ τῆς ἀληθοδόνος
καὶ τὸ ὑπνον ἀνεῖται με. Ἐκ τότε γοῦν μοι τὰ
μόρια ταῦτα νεκρῶται, καὶ πύρωσις οὐκέτι μοι
θεασάμενος καὶ πυθόμενος, αὐτίκα τὴν γυναῖκα παρασησάμενος, ἠρώτα ὄθεν εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἀγίου
συκοφαντίαν ὤρμηται, καὶ ἠπειλεῖ, εἰ μὴ πᾶσι θεῖτο τὴν ἀλήθειαν ἐκδηλον, αὐτίκα βασάνοις αὐτὴν
παραδοῦναι, δι' ὧν ἐκβιασθεῖ ἀνεκκαλύψαι λαμπρῶς τὸ σκαιώρημα. Ἡ δὲ οὐδὲν ἀπεκρούψατο, ἀλλὰ
καὶ τοὺς τοῦ δράματος ἀπήγγειλε πρωτουργοὺς, καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀπάτην, καὶ τοῦ χριστοῦ τοῦ μὲν τὴν
δόξιν, τοῦ δὲ τὴν ὑπόσχασιν. Ἐμελλον οὖν οἱ κακοῦργοι ταῖς τῶν συκοφαντῶν ὑποβληθῆναι ποιναῖς, ἀλλ' ὁ
μέγας Μεθόδιος αὐτοὺς τῆς τιμωρίας ἐβρύσατο· καὶ ταῦτα μὲν οὕτω γέγονεν.

B. Ὁ δὲ τῶν Βουλγάρων ἄρχων γυναῖκα τὴν B
τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν καὶ παιδί νεαρῶ κυ-
βερνωμένην μαθῶν, στέλλει τινὰς τῶν αὐτοῦ,
ἀπειλῶν, ἀφίστασθαι τῶν σπονδῶν, καὶ ἔραι δπλα
κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. Πρὸς ταῦτα τοίνυν
δηλοῖ αὐτῇ ἡ βασίλισσα, ὡς Ἀντιτάξομαί σοι πάντως
κάγῳ, καὶ εἰ μὲν θεοῦ διδόντος ὑπερέξω, ἔση
νικηθεὶς ὑπὸ γυναικὸς, καὶ ὄσον σοι τὸ τῆς αἰσχύ-
νης ὑπόγειον λόγισαι· εἰ δὲ καὶ νικήσεις ἴσως
αὐτὸς, οὐκ ἔσται σοι σεμνὸν τὸ εὐτύχημα, γυναῖκα
νικήσαντι. Ὡς οὖν ταῦτα τῷ βαρβάρῳ ἠγγέλησαν,
ἀνέστειλαν αὐτῷ τὴν ὄρμην, καὶ οἱ συμφέρον
ἐκρίθη ἀνανεώσασθαι τὰς σπονδὰς, καὶ αὐταὶ θνε-
καινίσθησαν. Ἀδελφῆ δὲ τοῦ ἄρχοντος Βουλγαρίας
αἰχμαλωτισθεῖσά ποτε καὶ ἐν βασιλείοις διάγουσα
τῷ θεῷ τε ἐτελέσθη βαπτίσματι, καὶ γραμμῶν C
ἐν μῆσει ἐγένετο. Ταύτην ὁ ἀδελφὸς ἀναδοθῆναι
οἱ ἤξιωσε, καὶ ἡ μὲν ἐδόθη αὐτῷ· ὁ δὲ ἀντέδωκεν
ἄνδρα τῶν λογίμων, Θεόδωρον τὸν Κουφαρᾶν.
Ἡ δὲ τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος ἀδελφῆ ἀφικο-
μένη πρὸς τὸν ὀμαίμονα, ἐνήγεν αὐτὸν εἰς τὴν τῶν
Χριστιανῶν θρησκείαν, διὰ παντός αὐτῷ περὶ
αὐτῆς διαλεγομένη, καὶ τὰ Χριστιανῶν μυστήρια
ἐκθεάζουσα. Ὁ δὲ ταῦτα καὶ πρὸς τοῦ Κουφαρᾶ
προκατήχητο, ἀλλ' οὐδῶ ἐπέπειστο τῶν πατρῶν
ἀποστῆναι ἐξῶν. Λιμὸς δὲ τοῖς Βουλγάροις συμβᾶς,
καὶ αὐτὸν καὶ τὸ ἔθνος εἰς θεοσέβειαν μετεβόυθμι-
σεν. Ὁ μὲν γὰρ τὸ ἔθνος ἅπαν ἐπέβρε, καὶ οὐκ
ἦν ἀποφυγῆ τοῦ κακοῦ, φθορὰ δὲ τοῦ ἔθνους ἐγί-
νετο, καὶ ἁ σφῶν ἀρχηγὸς ἦν διὰ τοῦτο περιαλγῆς,
καὶ ἀπορήσας, εἰς τὸν παρὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς
καταγγελλόμενον καταφεύγει, καὶ τοῦτον τοῦ λιμοῦ D
λυτῆρα καὶ τῆς τοῦ ἔθνους φθορᾶς ἐπεκέκλητο.
Ὡς δ' ἐνεργῆς ἦν ἡ ἐπικλήσις, καὶ τῶν κακῶν
ἀπηλλάγησαν ἔγνω τοῦ ἐπικληθέντος τὴν δύναμιν,
καὶ ἄξιοι σταλῆναι αὐτῷ τινα τὸν τὸ μυστήριον
αὐτὸν μυσήσοντα τῶν Χριστιανῶν, καὶ τελέσοντα
τῷ θεῷ βαπτίσματι. Καὶ ἀπεστάλη μὲν ἀρχιερεὺς

adeo ut præ dolore expergiscerer. Ab eo tempore
mihi partes hæc sunt mortuæ, neque ulla mihi flamma
libidinis molesta fuit. Manuel magister his visis et
auditis, statim mulierem in medium productam
interrogat, unde ad virum sanctum calumniandum
impulsa esset? comminatus, nisi veritatem coram
omnibus profiteretur, se mox eam 155 iis quæ-
stionibus adhibiturum, quibus commentum pers-
picue declarare cogeretur. Illa igitur nihil celat,
sed et fabulæ primos inventores, et suam impo-
sturam, et aurum partim acceptum, partim pro-
missum recenset. Itaque homines malefioi pœnas
temere litigantium subiissent, nisi magnus Metho-
dius pro eis intercessisset; atque hæc ita acta sunt.

παρηνώχλησε. Ταῦτα ὁ μαγιστρος Μανουήλ καὶ
II. Bulgarorum autem princeps cum Romanorum
imperium a muliere et tenello puero gubernari
cognovisset, suorum quosdam misit, se rupto
fœdere arma illaturum Romanis militans. Ei
rescribit imperatrix, se omnino ei resistere velle:
quod si Deo annuente superior fuerit, eum a mu-
liere fore victum: quod quam ignominiosum ei
futurum sit, cogitandum esse: sin victa fuerit,
successum illum parum fore honestum, muliere
superata. Hæc nuntiata impetum barbari ita
represserunt, ut utilius sibi judicaret renovare
fœdus, idemque factum est. Soror porro Bulgarie
principis aliquando capta, dum in aula degit,
sacro baptismate est initiata, et litteris erudita.
Eam frater repetitam recepit, ejus loco reddito
viro erudito Theodoro Cuphara. Quæ cum in Bul-
gariam rediisset, fratrem ad Christianam reli-
gionem perducere studuit, assidue de ea cum illo
disserens, et Christianorum mysteria, ut divina
celebrans. Quamvis autem ille eadem e Cuphara
quoque audivisset, non prius tamen a patriis mo-
ribus recedere voluit quam pestilentia, fames et
ipsum et gentem ad pietatem perduxit. Quæ cum
populum universum premeret, neque ullum esset
mali effugium, plurimis percontibus: princeps
ea de causa æger et animi dubius, ad eum confu-
git, qui sibi a sorore annuntiabatur, eumdemque
depulsorem famis et interitus populi invocat. Quæ
invocatio cum depulsis malis efficax esset: co-
gnita invocati numinis potentia, petiit mitti sibi
aliquem, a quo arcanis Christianæ religionis eru-
diretur, et sacro baptismate initiaretur. Idque
misso pontifice factum est. Cum autem eum Bul-
gari ob deserta majorum instituta, per seditionem
e medio tollere conarentur: ille præcedente crucis
signo fretus, victis adversariis, efficit, ut omnes
Christianismum amplecterentur. 156 Deinde per
legatos ab imperatrice petiit, ut, quia gens sua

locorum angustis premeretur, Romani agri aliquid sibi concederetur, perpetuam pacem et belli societatem pactus. Annuit imperatrix, et quidquid inter regionem, quæ Ferrea dicitur, ac prius Romanos et Bulgaricos fines distinguebat, ac Debellum interjacet, eis concessit. Eam regionem Bulgari cum accepissent, Zagoram appellarunt. Hinc pax in Occidente constituta est. Verum in Oriente magna fuit Manichæorum multitudo, qui et Pauliciani vulgo imperitius appellantur, vocabulo ex Paulo et Joanne composito, qui etsi apud illos celebres, hæresiarchæ tamen et perversæ opinionis auctores non fuerunt, sed ejus sectatores et studiosi supra modum, et præcones. Fos imperatrix cum in animo haberet ab hæresi ad veram religionem retrahere, viros illustres mittit, qui cum negotium nulla dexteritate nulloque ingenio administrassent, non modo inanem laborem ceperunt, sed et ad defectionem populum omnem, cujus multa millia numerabantur, impulerunt: ut cum Ismaelitis conjunctus, et Romanos oppugnaret, eisque multas clades inferret. At imperator Michael, annos pueritiæ egressus, et jam adolescens, iniquo ferebat animo regni administrationem esse penes alios, simulque ab avunculo Barda, uno e suis tutoribus, ad principatus, suo arbitrato, gerendi cupiditatem incitabatur. Manuel vero quodam tempore orta cum Logotheta cursus Theoctisto controversia (erant et hi ambo tutores imperatoris) regia, in qua tum degebat, relicta, in suas ædes remigrat, atque inde regiam frequentans, rerum administrationem capessit. Ea res Bardæ singulari voluptati fuit, et Theoctistum etiam amovere studuit. Nam cum regni cupiditate flagraret, metuebat, ne ab illo impediretur. Imperatori porro pædagogus erat homuncio vilis et improbus, sed adolescenti adeo gratus, ut eum illustriore dignitate ornatum vellet, eamque rem a matre peteret. Verum Theoctistus negabat pædagogo tribuendam dignitatem, quæ illius conditionem superaret, ne dignitates indignitate afficerentur. Ex eo Theoctistus pædagogo invisus fuit, idque Bardæ 157 peropportunum accidit ad desiderium suum exsequendum. Per pædagogum igitur varias contra Theoctistum calumnias imperatoris auribus instillat, ejusque facilitatem in illum concitat, denique ejus etiam amovendi fit auctor. Id vero aliter posse fieri negabat, quam si occideretur. Nam eum viventem ab imperatrice defensum iri, et auctoritate valiturum. Decreta viri cæde observatur ejus e thalamo imperatricis egressus. Nam ad eam et quid actum, et quid agendum esset, referebat. Eredienti percussor inmittitur. Cum autem ille strictum ensem contra se elatum cernebat, scamnum subit, percussor ensem in ventre ejus defigit, Barda etiam strictum ensem vibrante, et necem ei minitante, qui morienti illi opem ferret.

πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ καὶ ἐμυήθη καὶ ἐδαπίσθη. Οἱ Βούλγαροι δὲ ὡς τῆς πατρίου τιμῆς καὶ δόξης ἀποστάντος, κατεξανίστανται τοῦ σφῶν ἀρχηγοῦ, καὶ ἐζητοῦν αὐτὸν ἀνελεῖν. Ὁ δὲ τῷ σταυροῦ σημείῳ θαρσύνεται προπορευομένῳ αὐτοῦ, νικᾷ τοὺς ἀντιστάντας αὐτῷ καὶ οὕτω πάντες εἴλονται τὰ Χριστιανῶν. Ἐἶτα διεπρεσβεύσατο ὁ τοῦτων ἐξάρχων πρὸς τὴν βασιλισσαν, αὐτῶν γῆς αὐτῷ παραχωρηθῆναι Ῥωμαϊκῆς, στενογυρεῖσθαι γὰρ τὸ ἔθνος αὐτοῦ, καὶ αἰδίου σπονδᾶς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ὁμαιχμίαν ἐπαγγελλόμενος. Καὶ ἡ βασιλις αὐτῷ τὴν αἴτησιν ἐξεπλήρωσε, καὶ οἱ τῆς ἀπὸ τῆς λεγομένης Σιδηρᾶς παρεχώρησε χώρας, ἢ τὰ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων διώριζε πρὶν, μέχρι τῆς Δεβελτοῦ· ἦν λαβόντες οἱ Βούλγαροι, κεκλήκασι Ζαγοράν (41). Κἀντεῦθεν εἰρήνη γέγονε περὶ τὰ Ἑσπέρια. Κατὰ τὴν Ἑσπρίαν δὲ τὸ τῶν Μανιχαίων πλῆθος ἦν πολὺ, οἱ καὶ Παυλικιάνοι ἀγροικότερον παρὰ τοῦ δριμύδους ἔχλου καλοῦνται, ἐκ Παύλου καὶ Ἰωάννου τῆς κλήσεως συγκαμίνης αὐτοῖς· τῷ δ' ἄνδρῳ τοῦτω παρὰ Μανιχαίοις ἐγένεθη ὀνομαστῶ, εἰ καὶ μὴ ἤσθην αἰρεσιάρχα, καὶ τῆς κακοδοξίας γεννήτορες, ζηλωτὰ δὲ ταύτης καὶ σπουδαστὰ διαφερόντως, καὶ κήρυκε. Καὶ τοῦτους τοῖνον ἡ βασιλις εἰς νοῦν ἐβάλετο μεταγαγεῖν εἰς ὀρθοδοξίαν ἐκ τῆς αἰρέσεως, καὶ στέλλει τοὺς τοῦτο σπεύσοντας ἄνδρας τῶν ἐπιφανεστέρων. Οἱ δὲ ἀδεξίως τὸ πρᾶγμα καὶ ἀφυῶς μεταχειρισμένοι, οὐ μόνον ἀνήνυτον ἔθεντο τὴν σπουδὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀποστασίαν ἐρμήσαι τὸ γένος ὄλον εἰς μυριάδας πολλὰς ἀριθμούμενον ἐδιάσαντο. Ὁ καὶ τοῖς ἐξ Ἰσμαῆλ συμμιγνύμενον, κατὰ Ῥωμαίων σὺν αὐτοῖς ἐστρατεύετο, καὶ πολλῶν αἴτιον αὐτοῖς γέγονε συμφορῶν. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς Μιχαῆλ τὸν μείρακα παρελάσας, καὶ νεανίσκοις ἄρτι καταλεγόμενος, ἤσχαλε παρ' ἄλλοις τὴν τῆς βασιλείας βλέπων διοίκησιν, ἡρέθιστο δὲ καὶ πρὸς τοῦ πρὸς μητρὸς θείου τοῦ Βάρδα τῆς αὐταρχίας πρὸς ἔρωτα· εἰς δ' ἦν καὶ οὗτος τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Μιχαῆλ. Διαφορᾶς δὲ ποτε τῷ μαγίστρῳ Μανουῆλ γενομένης πρὸς τὸν λογοθέτην τοῦ δρόμου Θεόκτιστον (καὶ ἄμφω δὲ συνεπιτρόπων τοῦ βασιλέως ἐτυγχάνετην), ὁ Μανουῆλ τῶν ἀνακτόρων ὑποχωρεῖ (ἦν γὰρ ἐκεῖ διαίτῳμενος) καὶ εἰς τὸν οἰκίον εἶκον μεταχωρεῖ, κἀκεῖθεν εἰς τὰ βασιλεία ἀπίων, τῶν διοικήσεων ἔρχετο. Τοῦτο τῷ Βάρδῳ θυμηρέστατον ἔδοξεν, ἀποσκευάσασθαι γοῦν καὶ τὸν Θεόκτιστον διὰ σπουδῆς αὐτῷ ἦν· βασιλείων γὰρ ἔδεδόκει τοῦτον· ὡς οἱ πρὸς τοῦργον ἀντιστησόμενον. Τῷ βασιλεῖ τοῖνον παιδαγωγὸς ἦν, ἀνδράριόν τι φαῦλον καὶ πονηρόν· ὃν δι' ἐφέσεως εἶχεν ὁ βασιλεὺς ἀξιώματι τῶν λαμπροτέρων τιμησά τι, καὶ ἐποιεῖτο περὶ τοῦτου τὴν πρὸς τὴν μητέρα ἀξίωσιν. Ὁ δὲ Θεόκτιστος μὴ δεῖν ἔλεγε μείζονι τὸν παιδαγωγὸν τῆς ἑαυτοῦ καταστάσεως τιμηθῆναι τιμῇ, ἵνα μὴ ἀτιμοῖντο τὰ ἀξιώματα. Ἐντεῦθεν δι' ἔχθρας ἦν τῷ παιδαγωγῷ ὁ Θεόκτιστος. Τοῦτο τοῖνον ὁ Βάρ-

Variae lectiones et notæ.

Ζαγοράν. Vide Cedrenum, p. 746, et *Familias Dalmaticas*, p. 310.

δας (42) τῆς οἰκείας σπουδῆς προύστησάτο σύστασιν, καὶ διὰ τοῦ παιδαγωγοῦ ποικίλας διαβολὰς ἐνήχρει τοῖς τοῦ βασιλέως ὡσί, καὶ τὴν ἐλαφρίαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ Θεοκτίστου ὑπέκνιζε, καὶ τέλος ἐκ μέσου αὐτὸν ποιήσασθαι ὑποτίθησι. Τοῦτο δὲ μὴ ἂν ἄλλως γενήσεσθαι ἀνυστὸν, εἰ μὴ ἀναιρεθείη ὁ ἄνθρωπος· ζῶντος γὰρ ἀνθίσσεσθαι τε αὐτοῦ τὴν βασιλίδαν, καὶ περιέξεσθαι. Ὡς οὖν ὁ τοῦ ἀνδρὸς ἐκεκῦρωτο θάνατος, ἐπιτετήρητο ἐκ τῶν τῆς βασιλίδος ἐξίων θαλάμων· (ἦν γὰρ ἀναφθρων αὐτῇ περὶ ἀναφθρῶν τε καὶ διοικήσεων) κακῶθεν ἐξίοντι καθιᾶσιν αὐτῷ τὸν σφαγέα. Ὁ δὲ γυμνὸν ἰδὼν τὸ ξίφος ἡρμένον καθ' ἑαυτοῦ, ὑπὸ σκάμνον εἰσέδου, καὶ ὁ σφαγεὺς κατ' αὐτοῦ τὸ ξίφος ὡθεῖ τῆς γαστρὸς, καὶ τοῦ Βάρδα ξίφος ἐσπασμένον καὶ ἀνασεύοντος, καὶ ἀπειλοῦντος πλήξῃν αὐτῷ τὸν ἀμυνοῦντα τῷ θνήσκοντι. Ὁ μὲν οὖν Θεοκτίστος (43) ἀνήρητο ὡσπερ εἴρηται. Ἡ δὲ γε βασιλὶς ὡς ἔγνω τὸ γεγονός, ἐξέθερε τοῦ θαλάμου γομμένη, καὶ τῷ υἱῷ λοιδορουμένη, καὶ τῷ ὀμαίμονι, ἐπαρωμένη σε καὶ ἀμφοῖν, τοιοῦτῃ τέλει τὸν βίον ὑπέξελεθῆν. Ὁ δὲ Βάρδας ἐπισυνάπτων κακὸν τῷ κακῷ, καὶ τὰ πρὸς τὴν οἰκείαν μελέτην προκαθίστων τε καὶ προοικονομοῦμενος, καὶ αὐτὴν τὴν βασιλίδαν Θεοδώραν συνεβούλευσε τὸν ἀνακτόρων κατενεγκεῖν. Ἡ δὲ συνεῖσα τὸ βουλευόμενον, ἀντιστῆναι οὐχ ἠρεῖσάτο, ἵνα μὴ σφαγαὶ ἀνθρώπων συμβῶσιν ὁμογενῶν. Μεταπεμφαμένη δὲ τοὺς τῆς βουλῆς, αὐτὴ μὲν, ἔφη, τῶν βασιλείων ἐξίσταμαι· ἵνα δὲ μὴ ἔξη λέγειν ὁ βασιλεὺς, ὡς κενὰ θησαυρῶν τὰ ταμεία εὗρηκε τὰ βασίλειαν, διὰ τοῦτο ὑμῖν τὰ τεθησαυρισμένα δηλῶ· καὶ αὐτίκα τοὺς ταμείας εἰπεῖν ἐκέλευσε τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου τὸν ἀριθμὸν. Οἱ δὲ χίλια μὲν καὶ ἐννεήκοντα χρυσοῦ ἔχειν κεντηνάρια κατετίθεντο, ἀργύρου δὲ ὡσεὶ τρισχίλια κεντηνάρια. Ἢ δὲ βασιλὶς, πρὸς τοῦτοις ἔφη, καὶ ἄλλος πολὺς πλοῦτος, καὶ παντοδαπὸς τεθησαύριστα· καὶ ταῦτα εἰπούσα, τῶν ἀνακτόρων ἀπῆλθεν.

Γ'. Ὁ δὲ γε Μιχαήλ τῆς αὐταρχίας ἐγκρατῆς γογονῶς, ταχὺ τὸν τοσοῦτον δισκορπίσε πλοῦτον, μίμοις, καὶ κόλαξι, καὶ ἡνίοχοις τοῦτον καταπρόεμενος, καὶ δλαὶς ἀμάξαις, τὸ τοῦ λόγου, αὐτὸν ἐκκενῶν. Ὡς ἐπεὶ τὰ ταμεία κεκένωτο· ὁ δὲ καιρὸς ἐφίστατο τῆς τοῖς ἀξιωμασιν (44) ἀνηκούσης διανομῆς, καὶ οὐκ εἶχεν ὄθεν ταύτην ποιήσεται, τὴν πλάτανον τὴν χρυσῆν (45), καὶ τοὺς διττοὺς λέοντας, καὶ τοὺς τοσοῦτους γρύπας, καὶ τὰ ὄργανα, ἐκ χρυσοῦ ἅπαντα εἰργασμένα, καὶ εἰς κόσμον ὄνεα τῆς βασιλείας, ἐκπλήξῃν δὲ ἐμποιοῦντα τοῖς ἐξ ἔθνων, χωνεύσας, δέδωκεν εἰς

Variæ lectiones et notæ.

(42) Βάρδας. Id ipsum narrat etiam anonymus in Vita S. Nicolai Studitæ, p. 934.

(43) Ὁ μὲν οὖν Θεοκτίστος. Cæsum Theoctistum εἰς κοῖλα τοῦ Ἱπποδρομίου scribit Codinus, in Orig. CP. n. 109.

(44) Τοῖς ἀξιωμασιν. Vide Gloss. mediæ Græciti. in Ρόγα.

(45) Τὴν πλάτανον τὴν χρυσῆν. Sed dubitare licet an hæc platanus cæteraque hic memorata palatii ornamenta a Michaele conflata fuerint, cum eadem Romano Lacapeno imperante adhuc existitisse tradat exserte ἀπόκτης ipse Luitprandus, lib. vi, cap. 2, nisi quæ Michaelis tempore erant, prorsus aurea fuerint, hæc porro ærea duntaxat deaurata: *Ærea*, inquit, *sed deaurata quædam arbor ante imperatoris oculos stabat: cuius ramos itidem æreæ diversi generis deauratæque volucres replebant, quæ secundum species suas diversarum avium voces emittebant* Mox: *Sed sedile quod erat im-mensæ magnitudinis, incertum utrum ærei an lignei verum auro tecti leones, quasi custodiebant*, etc. De hac platano, Porphyrogenitus in avi Vita, n. 29,

Theoctisto ad hunc modum sublato, imperatrix facinore cognito, ejulans thalamo exsiliit, conviciis filium et fratrem insectata, et utrique similem interitum imprecata. Bardas vero malum malo cumulans, et ad consilia sua exsequenda viam præparans, ipsam quoque imperatricem e regia removendam esse suadet. Quo consilio Theodora intellecto, ad vitandas cognatorum cædes, non resistendum esse illis censuit, sed accersito senatu: *Ipsa quidem*, inquit, *regia cedo. Ne vero imperator dicere possit, se thesauris vacua invenisse conclavia imperatoria: ea de causa repositam pecuniam vobis significo*. Et quæstores statim auri argentique numerum referre jussit. Illi, se centenarios auri mille et nonaginta, argenti circiter mille habere affirmarunt. Imperatrix vero: *Præter hæc*, inquit, *multæ omnis generis opes sunt repositæ*. His dictis, regia excessit.

III. Michael vero rerum potitus, tantas copias brevi tempore dilapidavit, in mimos, adultores, et aurigas insumptas, cum quidem eas totis plaustris, ut aiunt, effunderet. Thesauris jam exhaustis, cum tempus instaret pecuniæ iis distribuendæ qui dignitatibus præditi sunt, neque haberet unde largiretur: auream platanum, duos leones, totidemque gryphes, et organa, ex auro facta omnia, quæ et regiam ornabant, et exteris gentibus admirationi erant, conflavit, atque inde numismata cudi jussit. Idem et in regis stolis fecit, quarum nonnullas adhuc integras, post 158

edit. Combefisii: λέγω δὲ τὴν χρυσῆν ἐλείνην καλουμένην πλάτανον, καὶ τοὺς δύο ὀλοχρύσους γρύπας, καὶ τοὺς δύο χρυσοὺς σφυρηλάτους λέοντας, etc. Verum hic satis innuit aliud esse ὀλοχρύσον, aliud χρύσειον, posteriori enim voce quidquid inauratum, aut auro obductum est, videtur intelligere. Neque aliter Chronicon ms. ab Adamo ad Leonem Phil. in Theophilo: Φιλόκοσμος δὲ ὢν ὁ αὐτὸς Θεόφιλος, κατεσκεύασε διὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ χρυσοχείλου, λογιωτάτου πάνυ ὄντος, καὶ συγγενοῦς τοῦ Ἀντωνίου πατριάρχου, τὸ λεγόμενον Πενταπύργιον ἐξ ἀρχῆς, καὶ τὰ μέγιστα δύο ὄργανα ὀλοχρύσα, διαφόροις λίθοις καὶ ὕελίοις κατακαλλύνας αὐτὰ δένδρον τε χρύσειον, ἐν ᾧ στροβοὶ ἐραλλόμενοι: διὰ μηχανῆς τινος μουσικῶς ἐκελαδῶν, τοῦ πνεύματος διὰ κρυφίων πόρων ἐκπεμπομένου. Sic alii. Ita in iambis thecæ reliquiaræ Aunæ Commenæ carpum manus S Joannis Baptistæ continentis, in formam Constantinopolit, lib. iv, sect. 4, n. 1, descripsimus, illa χεῖρ χρυσῆ dicitur, licet prorsus ærea sit, primitus aurata. Ita statuas aureas quæ viris de re-

illius interitum imperio potitus Basilius recepit, A tribus duntaxat centenariis de tanta summa reper-
tis. Matrem vero suam Michael regis digressam
quiescere non est passus, sed Bardæ instinctu, et
ipsam et sorores capillis tonsis, in ædibus Cariani
includit, ademptis omnibus quæ habuerant. Theo-
dora his rebus animo sauciato, in illius loci mo-
nasterium commigrat, neque diu tantæ calamitatis su-
perstes manet. Ejus vero filix, imperatoris sorores,
mala in quæ conjectæ erant, tolerabant: donec eas
Basilius Macedo rerum potitus, in monasterium
avix maternæ, quod Gastriorum nomen habet,
deduxit. Matre imperatoris e regia amota (ut dic-
tum est) totius imperii administratio ad Bardam
venit, cui nepos curopalæ honorem detulit. Post
hæc Michael prima succrescente lanugine bellum
Agarenis infert, eorumque urbem Samosata ad
Euphratem sitam obsidere aggreditur. Ismaelitæ,
portis vectibus oclusis, intra urbem manent,
hostibus opinionem afferentes, quasi timerent, eo
quod se muris tuerentur. Ea res Romanis auxit
audaciam, ut et in circumspicte tentoria sgerent,
et incaute palarent. Agareni vero timore per tri-
duum simulato, tandem portis subito apertis, cum
impetu vehementi et clamore Romanorum castra
sunt aggressi. Neque vero quisquam eorum impe-
tum sustinuit, sed fugam fecerunt omnes, atque ab
hostibus oppressi, partim cæduntur, partim ca-
piuntur. Manichæi quoque Ismaelitæ opem ferentes,
multos illustres duces captos magna pecunia ven-
diderunt. Nec multum abfuit quin imperator ipse
caperetur, nisi equi velocitate hostibus evitatis,
evasisset. Castra et imperatorium tabernaculum
cum omni instrumento capta sunt, cæteraque di-
repta omnia. Ac tum recessit Michael. Cum vero
Agarenos denuo Romanas provincias invasisse co-
gnovisset: cum majoribus copiis contra eos pro-
ficiascitur. Illi vero per invia compendia subito
Romanos aggressi, in fugam verterunt, ac ipse
captus esset imperator, nisi Manuel magister legio-
num domesticus, eum conservasset. Cum autem
hostes Romanas ditones vastare non desisterent,
Petronas avunculus imperatoris, cum Romanis
copiis contra eos mittitur: qui cum 159 prælium
committere non auderet, sed a bello abhorreret,
monachum quemdam in monte degentem, virtute
et rerum futurarum prævisione celebrem consulit,
an Martis aleam experiri debeat? Qui cum annueret,
eique victoriam polliceretur: cum hostibus congred-
ditur, Agarenorum exercitus succumbit, ejusque

τὸ κοπῆναι νόμισμα δι' αὐτῶν. Ἀλλὰ μέντοι καὶ
ἐπὶ βασιλικαῖς στολαῖς τοῦτο ἐποίησεν, ὧν τινὰ
ἐκείνου φθαρέντος ἔτι περισωζόμενα, ὁ μετ' αὐτὸν
βασιλεύσας Βασίλειος ἀνεκομίσαστο, τρία μόνον κεν-
τηνάρια εὐρηκῶς ἐκ τῆς ἀπῆριθμημένης ποσό-
τητος. Τὴν ἑαυτοῦ δὲ μητέρα ὁ βασιλεὺς τῶν
βασιλείων ὑποχωρήσασαν οὐκ εἶασεν ἡρεμεῖν,
ἀλλ' ὑποθήκαις τοῦ Βάρδα πέμψας ἀποκείρει καὶ
αὐτὴν καὶ τὰς ἀδελφάς, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κα-
ριανοῦ (46) περιορίζει, καὶ ὅσα προσῆν αὐταῖς
ἀφαιρεῖται. Τοῦτοις ἡ Θεοδώρα πληγείσα τὴν
ψυχὴν μεταχωρεῖ πρὸς τὰς ἐκεῖσε μονὰς, ὀλίγον
τῆ συμφορᾷ ἐπιζήσασα. Αἱ δὲ θυγατέρες αὐτῆς
καὶ τοῦ βασιλέως ὁμιλίμονες ἤντλουν τὰ αὐταῖς
ἐπενήνεγμένα κακὰ, ἅς ὁ Μακεδὼν μετα ταῦτα
Βασίλειος τῆς βασιλείας ἐπιλαβόμενος πρὸς τὴν
τῆς πρὸς μητρὸς αὐταῖς μάμμης μονὴν ἢ Γαστρίαν
καλεῖται ἀπήγαγε. Τῆς δὲ τοῦ βασιλέως μητρὸς,
ὡς εἴρηται, τῶν ἀνακτόρων ἐκστάσης, ἡ πᾶσα
τῆς βασιλείας διοίκησις ὑπὸ τὸν Βάρδαν ἐγένετο,
τιμηθέντα κουροπλάτην πρὸς τοῦ ἀνεψιοῦ. Ἐἶτα
ἐκστρατεύει ὁ Μιχαὴλ κατὰ τὸν Ἀγαρηῶν, ἔπει
πρώτως ὑπηγήτης γινόμενος, καὶ πόλις αὐτῶν τὰ
Σαμόσατα (αὕτη δὲ τῶν παρευφρατιδίων ἑστὶ)
πολιορκεῖν ἐπεχείρησεν. Οἱ δ' Ἰσμαηλίται, τῆς πό-
λεως τὰς πύλας τοῖς πολιορκουσῖν ἐπιζυγώσαντες,
ἐντὸς ἔμενον, δόκῃσιν διδόντες αὐτοῖς, ὡς δειλαι-
νόμενοι, ἔνδον τοῦ περιβόλου συνέκλεισαν ἑαυτούς.
Τοῦτο τοὺς Ῥωμαίους εἰς θράσος ἐνήκε, καὶ ἀπε-
ρισκέπτως ἐσκηῶντο, καὶ ἀφυλάκτως ἐσκίδναντι.
Ἐπὶ τρισὶ δ' ἡμέραις ὑποκριθέντες δειλίαν οἱ
Ἀγαρηνοὶ, ἀθρόον τὰς πύλας ἀναπέτασαντες, μετὰ
βύλης σφοδρᾶς καὶ ἀλαλαγμοῦ τῶν τῶν Ῥωμαίων
ἐπίσται χάρακι, καὶ οὐδεὶς ὑπέστη τὴν τούτων ὀρ-
μὴν πρὸς δρασμὸν δι' οἱ πάντες ἀπέιδον, καὶ
καταλαμβανόμενοι, οἱ μὲν ἀνηροῦντο, οἱ δ' ἐζω-
γροῦντο. Ὅτε καὶ οἱ Μανιχαῖοι τοῖς Ἰσμαηλίταις
συμμάχοῦντες πολλοὺς τῶν ἐπιφανῶν ἐζώργησαν
στρατηγῶν, καὶ χρημάτων αὐτοὺς μεγάλων ἀπέ-
δοντο. Τότε τὸν Μικροῦ καὶ ὁ βασιλεὺς ἂν
ἐλήφθη αὐτὸς, εἰ μὴ τῆ ταχυτῆτι τοῦ ἴππου τοῦς
πολεμικοὺς ὑπεκδραμῶν διασέσωστο. Ἐλήφθη δὲ
τὸ στρατόπεδον, καὶ ἡ βασιλικὴ σκηνὴ, καὶ ἡ
πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως ἀποσκευὴ, καὶ τὰλλα
πάντα διήρπαστο. Τότε μὲν οὖν ὑπέστρεψεν ὁ
Μιχαὴλ. Αὐθις δὲ τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἐπιόντας ταῖς
τῶν Ῥωμαίων χώραις μαθὼν, ἔξεισι κατ' αὐτῶν
μετὰ βαρύτερας δυνάμεως. Οἱ διὰ δυσόδων τόπων,
ἐπιτόμων δὲ, διεληθόντες ἀπροσδόκητοι τῷ Ῥω-
μαίων ἐπῆλθον στρατῷ, καὶ τρέπονται τοῦτον.

Variæ lectiones et notæ.

publica bene meritis olim decernebantur in senatu,
aut locis aliis, non revera ex auro solido erant,
sed æræ auro superfusæ, ut est in veteri inscrip-
tione 353, 4, auro illustres, ut in alia 370, 3:
quod satis præterea innuit Isidorus Pelusiota,
lib. 1, epist. 395; lib. 11, epist. 286, et lib. 111,
epist. 411. In Antholog. lib. 11, De Statua aurea
Aureliani: Χρῆσιος ἔσθηκεν Ἀύρηλιανός. Quomodo
Virgilius, Eclog. vii:

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu,

Si fortuna gregem suppleverit, aureus esto.

Ita apud Harpocrationem, de quodam Epicrate, Ὁς
χαλκοῦς ἐτάθη διὰ τὸν νόμον τὸν περὶ τῶν ἐφη-
βῶν, id est, ærca statua donatus fuerat. Vide *Chro-
nicon Alexandrinum*, an. 10 Theodosii M. et an. 36
Theodosii Jun.

(46) Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Καριανοῦ. Nicetas Paphlago,
ἐν τοῖς Καριανοῦ λεγομένοις. Vide nostram *Constan-
tinopolim. Christ.*

Ἡλῶ δ' ἄν καὶ ὁ βασιλεὺς. εἰ μὴ μάγιστρος Μανουήλ, τῶν σχολῶν τυγχάνων δημέστικος. αὐτὸν δίδωσάτο. Οἱ δ' ἐναντίοι κακοῦντες τὰ τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἔλθον. Στέλλεται γοῶν κατ' αὐτῶν ὁ τοῦ βασιλέως μητράδελφος ὁ Περωνᾶς μετὰ Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων αὐτοῖς ἀντιτάξασθαι. Ὁ δὲ οὐκ ἐθάβρει τὴν συμβολήν, ἀλλ' ἐδειλία τὸν πόλεμον. Μαθῶν οὖν ἐν ὄρει τινὶ μοναχὸν ἀσκούμενον, τὴν ἀρετὴν διαβόητον, καὶ προορῶντα τὰ μέλλοντα, ἔπεισι πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔρωτα εἰ τῷ πολέμῳ ἐπιχειρήσει; καὶ ὅς ἐπιτρέπει, καὶ νίκην αὐτῷ ἐπαγγέλλεται. Ἀπῆλθε τοίνυν ὁ Περωνᾶς, καὶ τοῖς ἐναντίοις προσέβαλε, καὶ ἠτῆται μὲν ἡ τῶν Ἀγαρηνῶν στρατιὰ, πίπτει δὲ ὁ ταύτης κατάρχων Ἄμερ. Ὁ δὲ τούτου υἱὸς ἐκ τοῦ πολέμου ἄπων (εἰς γὰρ λείαν ἐτύγχανεν ἀποδεδημηκῶς) τὴν ἤτταν καὶ τὴν φθορὰν μαθῶν τοῦ πατρὸς, ἀπεδίδρασκεν, ἀλλὰ κοὶ οὗτος ἐν τῷ δρασμῷ συλληφθεὶς παρεδόθη τῷ στρατηγῷ. Αἰέεται δὲ πρὸ τοῦ πολέμου τούτου ὁ Ἄμερ τῶν αἰγμυλῶτων πυθέσθαι τινὸς πῶς ὁ τόπος ἐν ᾧ ἡ παρεμβολὴ καλοῖτο, καὶ ὅπως ὁ παραβρέων λέγεται ποταμὸς· καὶ τίνος ἡ ὄλη ἐκείνη χώρα ἔτυχε κλήσεως. Ὡς δὲ τὴν μὲν χώραν Λαλακάωνα (47) εἶπεν ἐκείνος κεκλήσθαι. Ἠτώσαντα δὲ τὸν τόπον τοῦ χάρακος, καὶ Γύρην τὸν ποταμὸν, ἐκείνος ἐκ τῶν ὀνομάτων τούτων ὀνομασάμενος ἔφη τὰς κλήσεις ταύτας οὐκ αἴσιον αὐτῷ τὸ τοῦ πολέμου τέλος παραδηλοῦν. Λαοῦ μὲν γὰρ κάκωσιν ἐκάλει τὸν Λαλακάωνα, πτώσιν δὲ σημαίνει τὸν Ἠτώσαντα· γυρωθῆναι δὲ μέλλειν ὑπὸ τῶν ἐναντίων αὐτοῦ ἐκ τῆς τοῦ ποταμοῦ κλήσεως ἐμμαντεύετο. Τὰ μὲν ἐκ τῆς νίκης οὕτως εἶχον τῷ Περωνᾷ· ὁ δὲ τροπαιοφόρος ἐπὶνῆκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ ὑπεδέχθη μετὰ τιμῆς, καὶ τῶν σχολῶν προβλήθη δημέστικος. Ἦδη γὰρ ὁ μάγιστρος Μανουήλ ἀπέβιω. Μετὰ βραχὺ δὲ καὶ αὐτὸς ἀπέτισε τὸ χριῶν.

Δ'. Τούτου δὲ πάντας ὁ Βάρδας ἀποσεισάμενος, τὴν μὲν τῶν πραγμάτων διοίκησιν ὡς ἠδούλετο διετίθετο. Ὁ γὰρ Μιχαὴλ οὐδενὸς ἐπεστρέφετο, μόνοις δὲ θεάτροις καὶ ἱππηλασίαις ἐσχόλαζεν, οὐκ ἄλλων ἡνιοχούντων, αὐτοῦ δὲ ἐκείνου τοῦ αυτοκράτορος καὶ ἀφματληατούντος τοῦ Αὐγούστου, καὶ ἀγωνιζομένου τοῦ βασιλέως, καὶ ἀντὶ τῆς βασιλείου στολῆς ἐνδεδυκὸς ἡνιόχου στολῆν. Οὐ τοῦτο δὲ μόνον ἦν τὸ δεινόν, ἀλλ' ὅτι καὶ τοὺς ἐν ἀξιώμασι καὶ τιμαῖς ὑπερέχοντας τοὺς μὲν αὐτῷ συναγωνίζεσθαι, τοὺς δ' ἀνταγωνίζεσθαι ἐν ταῖς τῶν ἱππων ἀμίλλαις καὶ ὀρματληατεῖν καθηνάγαζε. Ποτὲ τοίνυν αὐτὸς μὲν ἡμφέριστο τὸ χριῶμα τὸ Βίνετον, ὁ δὲ τοῦ δρόμου λογοθέτης τὸ πρᾶσινον, καὶ ἕτεροι τῶν ἐπιφανεστέρων τὰ ἕτερα· καὶ ἤδη τῶν ἀρμάτων ἐπέδησαν, καὶ ἦσαν πρὸς τὸ δραμεῖν. Ἐν τούτῳ δὲ γράμματα τῷ πρωτονοταρίῳ τοῦ δρόμου παρὰ τοῦ κευθακῶτος ἄρτι ἐνεχειρίσθησαν, ὡς ἐν τοῖς Μελαγγείοις ἐστρατοπεδεύσαντο οἱ Σαρακηνοὶ διαγγέλλοντα· ταῦτα δὲ εἶπεν ἢ νῦν ἀγροικότερον κλεῖται Μαλάγινα. Ὁ γοῦν πρωτονοτάρης σκυθρωπάσας ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ, προσῆλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ ταῦτα ἐδίδασκε, καὶ ὑπεδείκνυε τὰ γράμματα. Ὁ δὲ, ὀργίλον τι καὶ μνικὸν αὐτῷ ἐνιδὼν, Ἐν τοιούτῳ μοι, ἔφη, ὄντι

A princeps Amer cadit. Cujus filius qui praelio non intererat (prædatum enim exierat), clado patrisque interitu cognito, fugam capessit, e qua tamen retractus est, et duci traditus. Fertur autem Amer ante pugnam hanc e captivo quodam percontatus, quomodo castrorum locus vocaretur? ut amnis præterfluens diceretur? quæ toti ei regioni indita esse appellatio? Cum autem ille respondisset, regionem Lalacaonem, valli locum Ptosantem, fluvium Gyrem appellari: omine e nominibus sumpto dixisse, inauspicatum sibi belli exitum iis vocabulis portendi. Nam Lalacaonem, *populi afflictionem*: Ptosantem, *casum* interpretabatur: e fluvii autem nomine suos ab hostibus circumventum iri divinabat. Petronas victoria parta triumphans Byzantium reversus, honorifice excipitur, et legionum domesticus designatur. Jamenim Manuel magister in vivis esse desiderat. Neque multo post et ipse naturæ debitum persolvit.

B legionum domesticus designatur. Jamenim Manuel magister in vivis esse desiderat. Neque multo post et ipse naturæ debitum persolvit.

IV. Bardas autem his omnibus amotis, suopte arbitrato administrabat omnia. Michael enim nihil curabat, sed theatris tantum et equitationibus vacabat, non aliis habenas moderantibus, sed ipso imperatore Augusto regente currum, et decertante, ac pro regia chlamyde aurigæ vestitu induto. Neque vero malum ibi sistebat, sed viros etiam dignitatibus et honoribus præstantes, partim a se, partim contra se stare in equorum certaminibus, et currus agitare cogebat. Cum vero aliquando ipse colore Veneto, cursus logotheta Prasinus, atque alii viri illustres, cæteris vestiti coloribus, jam currus ascensuri et decursuri essent: protonotario cursus, a quodam qui recens advenerat, litteras afferuntur, quibus continebatur, Saracenos in Melangeis castra posuisse: ea sunt quæ nunc minus eleganter Malagina dicuntur. Protonotarius igitur ob eum nuntium tristi vultu imperatorem adit, rem exponit, et litteras 160 ostendit. At ille iracunde et torve eum intuitus: *Cum, inquit, in tali certamine sim, et qui medius est, eum ad lævam propellere properem: tu, inepte, de Sarracenorum incursione verba mihi facis?* Talis fuit præclarus imperator, itaque de communibus rebus et imperio

Varisæ lectiones et notæ.

(47) Λαλακάωνα. Leo Grammaticus: Λοχῆσαντες τῆς ὁδὸν τῆς ὑποστροφῆς αὐτοῦ συναντῶσιν αὐτῷ εἰς τὸν Λαλακάωνα, καὶ συμβολῆς γενομένης, τρίπουςιν αὐτόν. Zonaram longe magis illustrat Continuator Theophanis lib. iv, n. 15, licet ab eo dissentiat quoad locorum nomina: Lalacaonem

enim fluvii, Gyrin prati, Ptosantis denique regionis nomen fuisse scribit. Sed potior videtur Zonaras qui Λαλακάωνα nomen esse regionis ait, cui astipulatur Photius in epistola 147 quæ inscribitur Θεοδότῳ σπαθαροκωνιδίτῳ κατὰ τοὺς Λαλάκωνας.

sollicitus. Eo autem sic affecto, Bardas versabat omnia, eoque pertrahabat, quo erat libitum, et ad Cæsaris fastigium evectus, imperii invadendi opportunitatem quæritabat. Nihil autem fecit boni, nisi quod eruditionis provehendæ magnum studium habuit. Nam philosophia neglecta jacebat, ac prope omnino exstincta erat, ut ne scintilla quidem ejus superesset: in causa fuerat imperatorum inscitia. Sed hic cuique disciplinæ scholas constituit, et doctores designavit, et singulis publica stipendia decrevit, et omnibus magnum et communem doctorem præfecit Leonem philosophum, cujus doctrinæ inclyta fama erat, etiam ab imperatore Theophilo honoratum, hac occasione. Cum multos haberet discipulos, accidit ut eorum quidam accurate in geometria eruditus, dum in Oriente peregrinatur, a Saracenis captus, cuidam inter barbaros illustri in servitutem traderetur. Agarenorum porro princeps theorematum erudita et philosophica studiose audiebat, præ cæteris tamen geometricis methodis erat deditus. Cum autem captivi herus auditorium frequentaret, aliquando et ipse eum comitatus, auditis, doctoribus, qui figuras geometricas delinearent, et triangulum omnis figuræ principium esse docebant, omnesque figuras ex eo et oriri, et in eundem resolveri, et circulum omnium figurarum quæ ambitu æquali contineantur, esse capacissimum, et ejus generis alia: rogavit dominum, an liceret magistris de iis quæ docerent, percontari? Quod cum ille permisisset, petiit, rationes eorum quæ docuissent, sibi declarari. Verum illis quod responderent, non habentibus, Agarenorum princeps captivo accersito, num ipse id posset? interrogavit, eumque se soire affirmantem, afferre in medium jussit. Captivus igitur ab initio declarat singula, rationibus adductis et causis expositis. Auditores verbis ejus intellectis, theorematum acutius perspexerunt, quasi dilatatis ingeniis, virumque admirati rogarunt, **101** an Constantinopolis alios similes haberet? At ille: *Multos, inquit, me præstantiores habet, sed unum magistrum omnium, virum in philosophicis rationibus incomparabilem.* His auditis, Agarenorum princeps amore illius magistri captus, eum et videre et audire desideravit, ac litteras, quibus hortabatur ut ad se veniret, suamque sapientiam sibi communicaret, captivo liberaliter et benigne tractato, ad illum perferendas tradit. At Leo veritus ne in crimen veniret, ob missas ab hoste litteras, epistolam cursus logothetæ tradit, captivo etiam adducto, qui argumentum ejus exponeret. Ex hoc Theophilo innotuit, et beneficiis affectus, publice docere jussus est: post etiam Thessalonice pontifex designatus. Verum Theophilo mortuo, inter cæteros Iconomachos pontifices, et ipse ob honorem

ἀγῶνι, καὶ τὸν μέσον εὐώνυμον καταστήσασθαι σπεύδοντι, αὐτὸς, μάταιε, περὶ Σαρακηνῶν ἐπιδρομῆς διαλέγει μοι; Τοιοῦτος ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ἦν βασιλεὺς, καὶ οὕτω περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ τῆς βασιλείας ἐφρόντιζεν. Ἐκείνου δὲ τοῦτον διακειμένου τὸν τρόπον, ὁ Βάρδας ἔστρεψε τὰ πράγματα, καὶ ἤγε τὰ πάντα ὅση ἦν αὐτῷ πρὸς βούλησ, καὶ εἰς τὴν τοῦ Καίσαρος ἀναβέβηκει τιμὴν, καὶ αὐτῷ τὴν βασιλείαν ἔμνατο, καὶ εὐκαιρίαν ἐζήτηε, ἵν' αὐτῆς ἐπιτεύξοιτο. Οὐδὲν δὲ οἱ εἴργαστο ἀγαθόν, ἢ τὸ τῶν λόγων φροντίδα θέσθαι πολλήν. Ἡμέλητο γὰρ τὰ τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἀπέσθη σχεδὸν εἰς τὸ παντελές, ὡς μὴδ' ἔναυσμά τι περιλειφθῆναι αὐτῆς. Τοῦτο δὲ ἡ τῶν κρατούντων εἴργαστο ἀλογία. Ὁ δὲ καὶ διατριβάς ἐκάστη ἀφώρισε τῶν ἐπιστημῶν, καὶ διδασκάλους προύστησεν, καὶ σιτήσεις δημοσίας τούτων ἐκάστη ἀπένειμεν· ἐπὶ πᾶσι δὲ μέγαν καὶ κοινόν (47*) διδάσκαλον ἐγκατέστησεν τὸν φιλόσοφον Λέοντα, οὗ κλέος ἐπὶ σοφίᾳ πολὺ, ὅς καὶ τῷ βασιλεῖ Θεοφίλῳ γέγονεν ἐντιμος ἐκ τρόπου τοιοῦδε. Πολλῶν αὐτῷ φοιτητῶν ὄντων, ἕνα συνέδη τούτων κατὰ τὴν Ἐψῶν ἀποδημήσαντα τοῖς Σαρακηνοῖς γενέσθαι ἀλώσιμον, ὅς τὰ τῆς γεωμετρίας μεμύητο ἀκριβῶς, καὶ οὗτος τῶν παρὰ τοῖς βαρβάροις ἐπιστήμων τινὶ δουλεύειν ἀπονενέμητο. Ἦν δ' ὁ τότε τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ προεστηκῶς φιλολογῶν, καὶ φιλοσόφων θεωρημάτων ἐπιμελῶς ἀκροώμενος, πλεὺν δὲ τῶν ἄλλων ταῖς γεωμετρικαῖς μεθόδοις προσκείμενος. Ἐφοῖτα δὲ καὶ ὁ τοῦ αἰχμάλωτου δεσπότης παρὰ τὸ ἀκροατήριον, καὶ ποτε αὐτῷ καὶ ὁ αἰχμάλωτος εἶπετο, καὶ τῶν διδασκόντων ἀκούσας, καὶ σχήματα τούτους ἰδὼν διαχαράττοντας γεωμετρικὰ, ἀρχὴν τε παντὸς τοῦ τριγώνου εἶναι διδάσκοντας σχήματος, ὥστε ἐξ αὐτοῦ ἅπαν σχῆμα συνίστασθαι, καὶ εἰς αὐτὸ ἀναλύεσθαι, καὶ ὡς πάντων ὁ κύκλος τῶν ἰσοπεριμέτρων αὐτῷ καὶ ἰσοπλευρῶν ἔστι πολυχωρητότερος, καὶ ἀλλὰ τοιαῦτα ἤρτο τὸν ἑαυτοῦ κῆριον ὁ αἰχμάλωτος, εἰ πύθοιτο τῶν διδασκάλων, περὶ ὧν διδάσκουσι· καὶ ὅς ἐπέτρεψεν. Ὁ δὲ τοὺς λόγους τῶν διδασκομένων ἐζήτησεν σαφηνίσαι αὐτούς. Οἱ δ' ἠπόρουσαν πρὸς τοῦτο, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀγαρηνῶν, προσκαλεσάμενος τὸν αἰχμάλωτον, Σὺ δι' ἔφη, δύναο ἂν ἀποδοῦναι τοὺς λόγους τούτους; κάκεινος κατέθετο. Οὐκοῦν λέξον, εἶπε. Καὶ ἀρξάμενος ὁ αἰχμάλωτος ἐσαφηνίζεν ἕκαστον, καὶ λόγους ἀπεδίδου, καὶ τὰς αἰτίας κατέλεγε. Καὶ οἱ ἀκούοντες ἐν συνέσει τῶν λεγομένων ἐγίνοντο, καὶ δξύτερον ἐπέβαλλον τοῖς θεωρήμασι, καὶ σφίσιον ἠδύρνετο ἡ διάνοια, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐθαύμαζον, ἡρώτων τε, εἰ καὶ ἄλλους ἔχει ἡ Κωνσταντινούπολις τοιοῦτους; Ὁ δὲ, Πολλοὺς, ἔφη, κρείντους ἐμοῦ κέκτηται, ἕνα δὲ τῶν ἀπάντων διδάσκαλον· ἄνδρα ἐν τοῖς τῆς φιλοσοφίας λόγοις παντὶ ἀπαραμίλλον. Ἐρωτι τοίνυν ἀκούσας ταῦτα ὁ τῶν Ἀγαρηνῶν ἀρχηγὸς ἐάλω τοῦ διδασκάλου ἐκείνου, καὶ ἔλθειν ἱμέριετο

Variæ lectiones et notæ.

(47*) Κοινόν. Infra de eodem Leone: Τοῦτον οὖν ὁ Βάρδας σχολάζοντα εὐρηκῶς, τῶν λοιπῶν διδασκάλων ἐπέκεινα ἔταξε. Cur vero ita dicatur, vide

apud continuator. Theophanis lib. iv, n. 29, ubi multa de hoc Leone, cujus opera varia mathematica habentur in Bibl. Colbertea.

εις θείαν τούτου και εις ακρόασιν, και ἔγγα-
 ράδας ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀνθρα παρακαλοῦ-
 σαν ἀφικέσθαι, και μεταδοῦναι αὐτῶ τῆς σο-
 φίας αὐτοῦ, διὰ τοῦ αἰχμαλώτου στέλλει αὐτὴν,
 φιλοτίμως τοῦτον δεξιωσάμενος. Ὡς δὲ τῶ Λέοντι
 κεκόμιστο ἡ γραφή, δεισας μὴ αἰτιαθεῖη ὡς
 γράμμα δεξάμενος ἐξ ἔχθρων ἐγγιρίζει τῶ λογο-
 θέτῃ τοῦ δρόμου τὸ ἐπιστόλιον, και παρίστησι τὸν
 αἰχμάλωτον, κάκεινος τὴν ὑπόθεσιν διηγήσατο.
 Ἐντεῦθεν γνώριμος ὁ φιλόσοφος Λέων τῶ Θεοφίλῳ
 ἐγένετο, και οὐεργετείται, και δημοσίᾳ διδάσκειν
 προτρέπεται, εἶτα και ἀρχιερεὺς χειροτονεῖται
 Θεσσαλονίκης. Θανόντος μέντοι τοῦ Θεοφίλου και τῶν
 Ἐκονομάχων ἀρχιερέων καθαιρέσει ὑποβληθέντων,
 και ὁ Λέων οὕτως συγκληθήρητο, ὅτι μὴ τιμὴν ταῖς
 θείαις εἰκόσιν ἀπένευμε. Τοῦτον οὖν ὁ Βάρδας σχο-
 λάζοντα εὐρηκῶς, τῶν λοιπῶν διδασκάλων ἐπέκεινα
 ἔταξε, και οὕτως ἀναβαλεῖται τοὺς λόγους ἐποίησε,
 και εἰς ἐπίδοσιν προήνεγκεν, οὐ διὰ μακροῦ. Καὶ
 τοὺς νόμους δὲ τοὺς πολιτικούς ἀνθῆσαι πεποίηκε,
 φοιτῶν αὐτὸς εἰς τὰ δικαστήρια, ἥδη και τῆς τοῦ-
 των γνώσεως σχεδὸν ἐκ λειοπιρίας παντάσῃσιν. Ἡ
 μὲν οὖν περὶ τὰς ἐπιστήμας και τὰ μαθήματα τοῦ
 Βάρδα σπουδὴ ἀξίεπαινος, τὰ δ' ἄλλα και λίαν
 ψικτὰ και κατὰπτυστα. Τοῦ γὰρ ἱεροῦ Μεθοδίου ἔτη
 τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύναντος τέσσαρα, και πρὸς τὰς
 αἰδέλους μεταστάντος μονὰς, ὁ γοναχὸς Ἰγνάτιος τῆς
 Ἐκκλησίας προέστη, ὃς θυγατριδοῦς μὲν τῆν Νικηφό-
 ρου τοῦ βασιλέως τοῦ ἀπογενικῶν, υἱὸς δὲ Μιχαὴλ
 βασιλέως τοῦ Ῥαγγαβῆ, και μετὰ τὴν τῆς βασιλείας
 ἔκπτωσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, παρὰ τοῦ Λέοντος
 ἔκτομίας γενόμενος, ἐκείρατό τε τὴν τρίχα, και ἐπὶ
 μακρὸν ἀσκητικοῖς ἰδρώσιν τὸ σαρκίον ἐδάμασεν, ὃν
 ἡ βασιλις Θεοδώρα τὰ τῆς βασιλείας ἰθύνουσα εἰς
 τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνήγαγε θρόνον. Οὗτος τοίνυν ὁ θεῖος Ἰγνάτιος τὸν Καίσαρα Βάρδα,
 τὴν γαμετὴν ἀναιτίως ἀποπεμφάμενον, συμφθεیرهσθαι δὲ λεγόμενον τῇ νόμφῃ τῇ ἑαυτοῦ, τῶν ἱερῶν ἐπιβῆ-
 ναι περιδύλων ἐκώλυεν. Ὁ δὲ διὰ τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας μεθίστησι τὸν ἀρχιερέα, και πολλὰ κακώσας, τέλος
 ἐγκλείει τάφῳ (48). Εἶτε ἐκείθεν ἐξενεγκῶν εἰς Μιτυλήνην τὸν νῆσον ὑπερορίζει. Καὶ οὐ τοῦτον μόνον οὕτως διέ-
 θετο, ἀλλὰ και πλείους ἄλλους τῶν ἀρχιερέων, ὅσοι τῶ Ἰγνατίῳ γεγόνας σύμφηφοι, αὐτὸν ἀφορίζαντι προχει-
 ρίζεται δὲ πατριάρχῃν τὸν Φώτιον (48) ἄνδρα τῶν ἐπισήμων πρωτοασκηρητικὸς τότε τυγχάνοντα, και ἐν λόγοις
 ὀνομαστότατον. Ὡς δ' ἔτυχε παρεῖναι και τοποτηρητὰς τοῦ πάπα Ῥώμης κατὰ τῶν ἔκονομάχων (49) σταλέντας,
 κάκειλους ὁ Βάρδας πείθει τῆς ἑαυτοῦ γενέσθαι γνώμης. Ἐν γοῦν τῶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ναῦ ἀθροισθέν-
 τες ἄγουσι και τὸν ἱερώτατον Ἰγνάτιον ἐν τῆς ὑπερορίας και ποιοῦνται τοῦτον ὑπὸ καθίρεσιν. Καὶ ταῦτα μὲν
 ὡδὲ πως συμκίβηκε.

Ε. Τὸ δ' ἔθνος τῶν Ῥῶς Σκυθικὸν (50) ὃν, τῶν
 περὶ τὸν Ταῦρον ἰθῶν, στόλιψ τὰ τοῦ Εὐξείνου πόν-

A sacris imaginibus non delatum, est a dignitate
 privatus. Hunc igitur Bardas cum otium agentem
 invenisset, ceteris magistris præposuit, itaque
 effecit ut litteræ reflorescerent, exiguoque tempore
 incrementa caperent. Idem etiam leges civiles,
 quarum cognitio jam pene omnino obsoleverat,
 revocavit, cum ipse judicia frequentaret. Ob quod
 disciplinarum et eruditionis studium ut laude di-
 gnus est: sic ob alia supra modum vituperandum et
 despuendum. Nam cum sanctus Methodius, Ecclesia
 annis iv gubernata, in cælestes mansiones migra-
 set: Ignatius monachus, imperatoris Nicephori
 generalis, ex filia nepos, Michaelis Rangabis filius,
 quo regno pulso, a Leone castratus comam detondit,
 et longo tempore asceticis sudoribus carnem do-
 muit, ab imperatrice Theodora rerum potiente,
 in pontificiam Constantinopoleos sedem est eve-
 ctus. Is sanctus Ignatius Bardam Cæsarem, qui
 uxorem sine causa dimiserat, et cum sua nuru
 consuevisse dicebatur, sacram ædem ingredi ve-
 tuit. At ille pontificem ea de causa Ecclesia pellit,
 et multis malis exagitatum sepulcro tandem inclu-
 dit. Post inde extractum in Mitylenem insulam
 relegat. Neque vero hunc solum ita tractavit, sed
 alios etiam pontifices, qui sancto Ignatio, a quo
 sacris interdictus fuerat, assentiebantur: et in
 ejus locum suffecit Photium virum insignem, pri-
 marium a secretis, et eruditionis nomine **162**
 celeberrimum. Cum autem Papæ Romani legati
 contra Iconomachos missi adessent, eis etiam Bar-
 das persuasit, ut in suam sententiam irent. Igitur
 inde æde Sanctorum Apostolorum congregati, sancto
 Ignatio ab exsilio reducto, dignitatem abrogant.
 Atque hæc ad hunc fere modum acta sunt.

V. Gens autem Scythica Russi, Tauri montis
 accola, classe Euxinum Pontum aggressa, ipsi By-

Variae lectiones et notæ.

(48) Ἐγκλείει τάφῳ. In Copronymi urna, ut tra-
 dit continuator Theophanis, lib. iv, cap. 31; et Si-
 meon Logotheta in Michaelis, n. 28. Nicetas Cap-
 radox in Ignatii Vita: Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ και ἐπὶ
 αὐτῆς αὐτὸν τοῦ Κοπρωνώμου τῆς λάρνακος ἐκθῆ-
 ζον ἀναβιβάζοντας, και τῶν ποδῶν αὐτοῦ κάτωθεν
 λίθους ἑξαρτῶντας βαρεῖς και ἐπὶ πλείον τῆ τοῦ μαρ-
 μάρου τὴν ἔδραν ὀξύτητι πικρῶς ἄγαν πλήσσοντες
 ἔτριβον. Vide Zonaram et alius in Theophilo, ubi
 de Methodio patr. Constantinopol.

(48) Τὸν Φώτιον. Photius igitur Bardæ Cæsaris
 ope patriarchæ dignitatem adeptus est, quem tam-
 en causæ suæ minus favisse testatur idem Pho-
 tius, epist. v.

(49) Κατὰ τῶν ἔκονομάχων. Hoc loco ad mar-
 ginem scripserat Wolfius. Papæ legati Iconomachis
 assentiuntur; immo Bardas hos in suam de Ignatii
 abdicatione sententiam pertrahit, ut tradit conti-
 nuator Theophanis lib. iv, n. 32, quam quidem no-
 vatoris ineptiam carpit Leo Alladius, lib. iii, De
 consensu utriusque Ecclesiæ, cap. 20, n. 14.

(50) Τὸ δὲ ἔθνος τῶν Ῥῶς Τκυθικόν. Chroni-
 con ms. Symeonis Logothetæ: Ῥῶς δὲ οἱ και Ἀρο-
 μίται, φερώνυμον, ἀπὸ Ῥῶς τινας σφοδρῶ διέδρα-
 μεν ἀπηχρήματος, τῶν γρησαμένων ἐξ ὑποθίκης
 ἢ θεοκλυτίας τινός, και ὑπερεχόντων αὐτοὺς ἐπι-
 κέκηνται. Ἀρομίται δὲ ἀπὸ τοῦ ὀξέως τρέχειν αὐτοῖς
 προσεγένετο· ἐκ γένους δὲ τῶν Φράγγων καθίστανται.

zantio agro minabatur. Sed consilium ei non successit, divina Providentia impeditum, quæ effecit ut invita, vel potius iram numinis experta, rebus infectis discedere cogeretur. Sed et Cretenses, Agareni, Cyclades insulas et oram maritimam prædabantur. Terra etiam sæpius vehementer concussa, maxime autem horridus in terræ motus fuit, qui in diem Assumptionis Servatoris nostri incidit. Verum nihil horum Michaelē ab equestribus certaminibus, eorumque studio abduxit: quominus ipse in Sterni regione, quæ Sancti Mamantis appellatur, exerceretur. Idem etiam ignes sustulit a priscis imperatoribus institutos, ne Agareni Romanas provincias ex impriviso aggressi, omnibus obvis vastatis, homines in servitute abducerent: eaque de causa Tarsi in edito colle Lulum castellum ædificaverunt, in quo qui erant, cognita Ismaelitarum incursione, ignem incendebant, quo in Argeo colle conspecto, alius ad Isamum, atque inde ad Ægilum, ad Mamantem, nec non ad Cyzicum et ad Mocilum, ac postremo omnium in sancti Auxentii colle ignis incendebatur. Iis igitur ignibus provinciales brevi conspectis, locisque munitis occupatis, barbarorum grassationes declinabant. Et colle porro Auxentii, hostium incursio imperatori significabatur. Ne igitur ab equestribus certaminibus impediretur, iis ignibus illorum tempore sæpe elatis, præclarus ille vir ignes locorum Byzantio vicinorum abrogavit. Superiorum temporum imperatores reprehendere solebat, quod sprete frugalitate, luxui et fastui regio studuissent. Unde ipse moderationem præ se ferens, cum aliquando in mulierem incidisset, quæ e balneis domum redibat: de equo descendit, eamque cum paucis

A του κατέτρεχε, και αὐτῇ Βυζαντίδι ἐπιέναι διεμελέτα. Ἄλλ' οὐκ εἰς ἔργον ἤχθη σφίσι τὸ βούλευμα, κωλυσάσης τοῦτο τῆς Προνοίας τῆς ἄνωθεν, ἥ και ἄκοντας αὐτοὺς ἀπράκτους, μᾶλλον δὲ και θείου πειραθέντας μνημάτος, ἀπελθεῖν ὑκονόμησεν. Ἄλλὰ και οἱ ἐκ Κρήτης Ἀγαρηνοὶ τὰς Κυκλάδας νήσους, και τὰ παράλια ἐληίζοντο. Καὶ κλόνοι δὲ σφοδρότατοι τῆς γῆς συμβεβήκασιν, ὧν ὁ φρικωδέστατος τὴν γῆν συνέσεισε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἀναλήψεως. Τούτων δι' οὐδὲν τῶν ἱππηλάτων ἀγώνων ἀπήγαγε τὸν Μίχαηλ, και τῆς περὶ τούτους σπουδῆς, ἐν τῇ κατὰ τὸ Στενὸν (51) τοποθεσίᾳ, τῇ τοῦ ἀγίου Μάμαντος καλουμένη, αὐτοῦ ἐκείνου αὐτουρῶντος τὰ ἱππηλάσια. Ὅθεν και τοὺς φρυκτοὺς ἔπαυσεν (52) οὓς οἱ πάλοι βασιλεῖς ἐπενόησαν, ἵνα μὴ ἀθρόον οἱ ἐκ τῆς Ἀγαρ τῶν Ῥωμαίων ταῖς χώραις εἰσβάλλοντες ληϊζῶνται τὰ ἐν ποσὶ, και τοὺς ἀνθρώπους αἰχμαλωτίζωσι. Διὰ ταῦτα ἐν τῇ Ταρσῷ ἐπὶ λόφου μετεώρου τινὸς ἐδομήσαντο φρούριον, Αὐλὸν (53) κεκλημένον, και οἱ ἐν τούτῳ πυρσὸν ἀνῆπτον, ἡνίκα ἔγνων ἐπιδρομῆν Ἰσμαηλιτῶν, ὃν ὀρώντες οἱ ἐν τῷ Ἀργαίῳ βουνῷ (54), ἄλλων ἐποίουσαν πυρσὸν, και οἱ κατὰ τὸν Ἰσαμον ἕτερον, τοῖς δὲ κατὰ τὸν Ἀγίλον (55) ἰδοῦσι τοῦτον ἤρετο ἄλλος, και τοῖς κατὰ τὸν Μάμαντα (56) ἀνεκαίετο ἕτερος, και οἱ κατὰ τὸν Κύζικον (57) ἕτερον ἐφρυκτώρουν, και οἱ κατὰ τὸν Μώκιλον (58) ὁμοίως ἐπύρσευον, και ἐπὶ πᾶσαν ἐν τῷ αὐτοῦ ἀγίου Αὐξεντίου βουνῷ (59) πυρσὸς ἤρετο. Οὓς ὀρώντες οἱ ἐν ταῖς χώραις, διὰ βραχέος εἰς ὀχυρώματα συνέκλειον ἑαυτοὺς, και τὰς τῶν βαρβάρων λεηλασίας ἐξέκλινον. Ἐκ δὲ τοῦ βουνοῦ τοῦ ἀγίου Αὐξεντίου τῷ βασιλεύοντι τῆς τῶν δυσμενῶν ἐπιδρομῆς ἐδίδοτο γνῶσις. Ἴνα τοίνυν μὴ ἀνανόπτοιτο τῶν ἱππηλάτων ἀγώνων, ἐν καιρῷ

Variae lectiones et notæ.

(51) Στενόν. In angustiis vertit interpres: in Sieno vide Constantinopolim. Christ. lib. iv, sect. 10, n. 1.

(52) Καὶ τοὺς φρυκτοὺς ἔπαυσεν. Idem narrant Scylitzes et Constantinus Manasses. Scholiastes Theognidis: Ἔθος ἦν ἀπὸ τῶν πύργων και ὀρεινῶν τόπων σημεῖα διὰ πυρὸς τοιαῦτα παρασκευάζεσθαι, και αὐτὰ φρυκτωρῆσαι ἐκλήθησαν, και φρυκτωρεῖν τὸ σημαίνειν ἔφοδον πολέμου.

(53) Αὐλὸν. Δύλον, Scylitzæ, castrum Tarso vicinum, cujus præterea mentio occurrit apud Constantinum, lib. 1, De Themat. cap. 2, et in Vita Basilii n. 32, 35, edit Allat. et apud Annam Commenam p. 411.

(54) Ἐν τῷ Ἀργαίῳ βουνῷ. Ita continuator Theophanis; at Scylitz. Ἀργέῳ habet. Claudianus lib. II, in Eutropium: Cappadocum Iepidis Argeus acervis Æstuat.

(55) Αἰγίλον. Αἰγικλόν. Scylitz., Αὐγίλον, continuator Theophanis.

(56) Κατὰ τὸν Μάμαντα. Scylitzes, Κατὰ τὸν λεγόμενον Μάμαντα. Continuator Theophanis, lib. IV, cap. 35: Κατὰ τὸν Μάμαντα πάλιν βουνόν. Mimantis Asiæ promontorii meminit supra Zonaras in Valente.

(57) Κατὰ τὸν Κύζικον. Scylitzæ ὁ Κίρκος dicitur.

(58) Μώκιλος Scylitz. ὁ Μόκιλλος.

(59) Τοῦ ἀγίου Αὐξεντίου βουνῷ. Sic appellatus collis seu mons in partibus Bithyniæ desertis, 10

circiter millibus a Chalcedone dissitus, qui primo Ὁξεία, deinde Βουνὸς τοῦ Αὐξεντίου dictus est, ex quo S. Auxentius, qui Marciano et Leone M. imperantibus vixit, in montis vertice monasterium extruxit. S. Michaeli sacrum, ut docent Menæa ad 1, 3 et 13 Junii, in sanctis Hermylo et Stratonicò, in S. Lucilliano, et in S. Hermylo. Mentio præterea fit in iisdem Menæis 19 Januarii οἴκου Ἀναστασίου πατριάρχου ἐν Ὁξείᾳ, in quo celebrabatur memoria SS. Luciani et Paulæ martyrum. In eo porro monasterio vitam exegit, ac demum sepultus est idem S. Auxentium, ut est apud anonymum in illius Vita, n. 9, et in Synaxario ad 14 Febr. ubi præterea adnotatur illius σόναξιν celebrari solitam Constantinopoli ἐν τῇ μονῇ τοῦ Καλλιστράτου. Montem hunc aud procul a Damatry statuit Theophanes, pag. 367, ubi agit de quodam incluso Monacho, quem ἐγκλειστον τοῦ Αὐξεντίου vocat, cujus etiam meminit Nicephorus Constantinopolit. in Brev. Ἐντεῦθεν συλλαμβάνονται Στέφανόν τινα, ἀνδρα ὄσιον και θεοφιλῆ τυγχάνοντα, μοναστήν δὲ τῷ σχήματι, και περιεργόμενον ἐν οκιδίῳ στενοτάτῳ πάνυ ὑπάρχοντι ὑπὸ τῆν τοῦ μεγίστου ἔθρους ἀκρωρείαν, ὃ κκλοῦσι τοῦ Αὐξεντίου λόφον. Meminit præterea ejusdem monasterii Sancti Auxentii idem Theophanes pag. 373, et auctor Vitæ S. Stephani Junioris, quod alias e veteri montis appellatione, μονῇ τῆς Ὁξείας dicitur Nicetæ in Manuale, lib. I, n. 2; Cinnamo, lib. II, n. 2; nt Pachymeri, lib. IV, cap. 8.

τούτων πολλάκις τῶν πυρῶν αἰρομένων, τῶν τῆ βασιλίδι (60) γειτονοῦντων πυρῶν σχολὴν ὁ θαυμασίος ἐκεῖνος κατεψήφισατο. Κατεγίνωσκε δὲ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλευσάντων, ὅτι μὴ λιτότητι ἔχαιρον, σοβαρότης δ' ἀντεποιῶντο καὶ ὄγκου βασιλικῶ. Ὅθεν αὐτὸς μετριότητα δοκῶν ἐξ ἀβελτερίας μετιέναι, συνήντησέ ποτε γυναικὶ ἄρτι λουσαμένη, καὶ οἴκαδε ὑπονοστούση, καὶ τοῦ ἔππου ἀποβάς ἀπῆει μετὰ τῆς γυναικὸς σὺν ὀλίγοις τισὶ νεανιαῖς οἱ τῶν ἀποβόρτων συμμετεῖχον αὐτῷ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς γεγονῶς, καὶ συμμετασχῶν τραπέζης αὐτῆ, πεζοπορῶν ἀπῆει πρὸς τὰ ἀνάκτορα. Καὶ ὁ μὲν ἐν τοιοῦτοις ὡς μέγα τι κατορθῶν ἐβρενθῆτο, τοῖς δ' ἄλλοις ἀνοηταίνειν ἐκρίνετο, καὶ μῖσος ὑπέτρεφον κατ' αὐτοῦ. Οὐχ ἥκιστα δὲ μισητὸς ἐδόκει διὰ τοὺς παρατρεφόμενους αὐτῷ ἐναγεῖς νεανίας οἱ πρὸς ἅπαν κακὸν αὐτὸν ὑπεξέκαιον. Οἱ καὶ ἀρχιερεῖς (61) ἐπλάττον ἑαυτοὺς, καὶ τὴν ἀναίμακτον ἱερουργίαν τελεῖν ὑπεκρίνοντο, καὶ αὐτὸν τὸν Μιχαὴλ συνιερούργουντα δῆθεν ἔχοντες ἑαυτοῖς· παίζοντες ἐν οὐ πακτοῖς, ἢ μᾶλλον ἐν τοῖς φρικτοῖς, ὄξος τε μιγνύοντες καὶ σίνηπι, καὶ ἐν σκεύεσι χρυσεῖσι καὶ λιθοκολλήτοις παρ' αὐτοῦ χορηγουμένοις τοῦ κρᾶμα ἐγχέοντες, μετεδίδουσαν τοῦτοις συμμύσταις αὐτῶν καὶ συμπταστορσιν. Ἀλλὰ πάντα καταλέγειν τοῦ τοιοῦτου, χώρου, οἷς συνθιασώτης καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐτύγχανεν ὦν, πολλῶς ἂν εἴη λέσχης καὶ ἀηδίας. Ἦκει δ' ὁ λόγος τὴν τοῦ Βάρδα διτγησόμενος ἀποβίωσιν· καὶ τὴν τοῦ κρατοῦντος αὐτοῦ· καὶ πρὸ τούτων τὴν τοῦ βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο οἰκείωσιν πρὸς τὸν Μιχαὴλ, ὅς ἐκ Μακεδονίας μὲν ἦν·

Ζ. Ἐφ' οὗ δὲ πατέρων ἀσήμεων (62) καὶ ἀφανῶν, εἰ καί τις τῶν τὰ περὶ αὐτοῦ ἱστορησάντων ἐκ τοῦ τῶν Ἀρσακιδῶν αὐτὸν γένους κατάγεισθαι τερατεύεται. Τοῦ Κρούμου δὲ (τῶν Βουλγάρων δι' ἦν οὗτος ἀρχηγός) τὴν Ἀδριανούπολιν κατασχόντος, καὶ οἱ τοῦτου γεννήτορες αἰχμαλῶτοι γεγονότες εἰς τὴν ἐκείνων χώραν μετήχθησαν, ἀρτιγενῆ τοῦτον καὶ ὑπομάζιον φέροντες. Τοῦ Κρούμου δὲ ἀποθεβιωκότος ἔζη, ἕτερος τῆς ἀρχῆς τῶν Βουλγάρων ἐπέληπτο, ὅς πολλάκις ἐν πολέμοις τοῖς πρὸς Ῥωμαίους θρασυεῖς, σπονδὰς πρὸς τὸν τότε κρατοῦντα Ῥωμαίων πεποίητο, καὶ τοὺς αἰχμαλῶτους ἐλευθερῶσαι συνέθετο, καὶ μέντοι καὶ κατὰ τὰς συνθήκας πεποίηκεν. Ἐφ' οὗ δ' ἦν ἡλικίας τότε ἀψάμενος ὁ Βασίλειος. Νηπιόθεν μέντοι πολλὰ σημεῖα γενέσθαι φασὶ τὴν βασιλείαν αὐτῷ προμηνύοντα, ὧν ἐν ἦν καὶ τὸ βηθησόμενον. Νηπιος μὲν ἦν ὁ Βασίλειος, οἱ δὲ τούτου γονεῖς περὶ θέρος ἡσχόληντο, καὶ τὸ νηπιον ὑπνώτων ὑπὸ τὸν ἥλιον ἔκειτο· αἰτὸς δὲ περιπετόμενος πρόσγειος ἡπλωμέναις ταῖς πέρυξιν ἐσχέδιζε τῷ βρέφει σκιάν. Ἢ δὲ μήτηρ, ὡς εἶδε τὸν

adolescentibus arcanorum suorum conscis domum comitatus est, et cum ea cœnatus, 163 pedes in regiam est egressus. Hujusmodi nugis quasi bene gesta gloriari solebat, cum aliis delirare videretur, atque odium sibi concitaret. Eam tamen ob causam maxime invisus fuit, quod nefarios adolescentes alebat, a quibus ad mala omnia inflammabatur. Ii pontificum sibi habitum sumebant, et incruentam victimam se immolare simulabant, ipso etiam Michaele in eo cœtu versante: ludum minime ludicrum, sed horrendum potius ludentes, et aceto ac sinapi in vasis aureis et gemmatis temperato, eam potionem sodalibus et collusoribus suis impertiebant. Enimvero illius collegii, cujus et ipse imperator erat particeps, omnem licentiam recensere, ineptum ac permolestum fuerit. Quare ad obitum Bardæ et ipsius imperatoris se convertat oratio, et ad narrandam occasionem, quæ Basilio fuit contrahendæ cum Michaele familiaritatis.

VI. Fuit Basilius ex Macedonia, parentibus obscuris ortus, etsi quidam rerum ejus gestarum scriptor eum genus ab Arsacidis ducere comminiscitur. Occupata vero a duce Bulgarorum Crumo Adrianopoli, etiam parentes ejus capti, in Bulgariam adducuntur, hunc infantem et lactantem adhuc secum gestantes. Crumo defuncto, successor ejus multis cladibus a Romanis acceptis, pacem cum imperatore fecit, captivis quos habebat (ita enim convenerat) dimissis: quo tempore adolescens erat Basilius, cui infantili ætate multis ostensis imperium significatum esse ferunt, quorum id quoque fuit, quod referam. Cum infans esset, ac parentibus messe occupatis sub sole dormiret, aquila prope terram circumvolans, expansis alis umbram ei faciebat: quam mater cum infanti appropinquantem videret, sublata voce accurrit, et aquilam lapidibus abegit. Ea ad opus reversa, eadem aquila idem officium infanti dormienti præstans, adest, et mater perterrita, denuo illam abigit. Sed cum idem sæpius fieret, re cogitata,

Variæ lectiones et notæ.

(60) Βασιλίδι. Ita non semel urbem Constantinopolitanam vocant scriptores. Anonymus in Monodia in Constantinum imp. Constantini M. filium: Ὁ οἷοις νῦν ἐπιβατηρίοις ἐξένισέ σε ἡ βασιλὶς! In veteri Inscript. apud Reinesium p. 380: ANESTHEAN EN TH ΒΑΣΙΛΙΑΔΙ ΡΩΜΗ ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ. S. Asterius Amasæus episcop. in S. Phocæ martyrio ms.: Κατὰ τὴν βασιλεύουσαν πόλιν, τὴν κόρυφον τῆς Ἰταλίας, καὶ βασιλίδι τοῦ κόσμου.

(61) Οἱ καὶ ἀρχιερεῖς. Vide præter Porphyrogenitum in avi Basilii Vita. n. 31, edit. Combefis. et alios scriptores Byzantinos, Balsamonem ad can. 62 Synodi Trullanæ.

(62) Ἐφ' οὗ δὲ πατέρων ἀσήμεων. Luitprandus,

lib. 1 cap. 2: Basilius imperator Augustus, avus hujus, Macedonia humili fuerat prosapia oriundus, descenditque Constantinopolim τῆς πενίας ζυγῶ, quod est paupertatis jugo, ut cuidam serviret Igu-meno abbati. Igitur imperator Michael, qui tunc temporis erat, cum orationis gratia ad monasterium istud in quo ministrabat descenderet, vidit hunc formam præ cæteris egregia: accitumque ad se abbatem rogavit ut se donaret hoc puero, quem suscipiens in palatio, cubicularii donavit officio. Tantæ denique post paululum potestatis effectus est, ut alter ab omnibus imperator sibi appellatus. In quibus aliquantum dissentit a scriptoribus Byzantinis, quibus potior est fides adhibenda.

ἐπιστήμων καὶ τῶν ὑπεκλιμένων τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπεδίδου καθ' ἑκάστην ἢ περὶ τὸν Βασίλειον τοῦ βασιλέως διάθεσις, καὶ τοσοῦτον, ὡς καὶ εἰς φθόνον κινήσει τὸν Καίσαρα.

Ζ'. Ποτὲ δὲ τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς συνεστιαμένης τῷ βασιλεῖ, ὁ πρωτοστράτιωρ εἰσεκλήθη Βασίλειος τοῦτο τοῦ βασιλέως κελεύσαντος. Καὶ ἡ βασίλισσα συνεχῶς αὐτῷ ἐνητένιζε, καὶ ἑώρα τὸν ἄνδρα περιεργότερον, εἶτα καὶ ἀπεφοίβασε τοῦτον εἶναι τὸν ὀλετήρα τοῦ γένους αὐτῆς, ἐκ τινων σημείων τοῦτο γνοῦσα, ὡς ἔλεγε, πάλα αὐτῇ γνωρισθέντων ἐκ τοῦ οἴκειου ἀνδρός. Ἄλλα τῷ Μιχαὴλ ταῦτα λήρος ἐδόκει, καὶ οὐδὲν ἀπήγεν αὐτὸν τῆς εὐνοίας τῆς περὶ τὸν Βασίλειον, ἥδη δὲ καὶ παρακοιμώμενον αὐτὸν προεβιάλετο. Καὶ τοῦτο δὲ τῆς κατὰ τοῦ Βασιλείου βασιλείας ἐπίδοσις τῷ Καίσαρι γέγονε, καὶ ἐπεβούλευε τῷ ἀνδρὶ, καὶ παρ' αὐτοῦ ἀντεπεδουλεύετο. Ἐκστρατείας δὲ κατὰ τῶν τῆν Κρήτην ἐχόντων Ἀγαρηνῶν κηρυχθείσης τῷ Μιχαὴλ, ὁ Καίσαρ πρὸς τὸν τῆς Θεοτόκου ναὸν, τὸν τῶν Ὀδηγῶν κεκλημένον, ἀπῆλθε, τῇ θεομήτορι συνταξόμενος (63), καὶ ἥδη τῷ θυσιαστηρίῳ αὐτοῦ προσεγγίσαντος, ἐξ οὐδεμιᾶς ἐμφανοῦς αἰτίας ἢ χλαμῦς τῶν ὤμων αὐτοῦ ἐξώλισθεν. Ὅπερ σημεῖον, καὶ τῷ Καίσαρι, καὶ τοῖς ἰδοῦσιν, ἀπάσιον ἔδοξε. Πολλῶν δὲ τὸν βασιλέα κακίζόντων ὅτι πᾶσαν ἐνέδωκε τὴν ἐξουσίαν τῷ Καίσαρι, ὥστε ἐκείνον ἄττα βούλεται πράττειν καὶ πολλὰ παρὰ τὸ δέον ποιεῖν, τῇ τῶν οὐρανῶν ἐνδελεχίᾳ ἔδοξε ποτε μικρὸν ἀνανήψαι τοῦ βαθυτάτου κάρου ἐκείνου ὁ ἀβέλτερος ἄνθρωπος, καὶ τινὰ τῶν ὑπονομημένων τῷ Καίσαρι καὶ διωρθοῦτο καὶ ἀνεσκεύασεν. Ὁ τῷ Βάρδα οὐκ ἦν ἀνεκτὸν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦτο καὶ ἐβαρυθύμει καὶ ἐμηνία. Ἐκστρατεύσαντι δὲ τῷ βασιλεῖ, ὡς εἴρηται, καὶ ὁ Καίσαρ συνεξεστράτευσεν, καὶ πυκνὰς κατ' αὐτοῦ τῷ Μιχαὴλ ὁ Βασίλειος, καὶ οἱ περὶ ἐκείνον πεποληγὸν τὰς διαβολὰς, καὶ κεκύρωτο ἢ κατ' ἐκείνου διὰ ταύτας ἐπιβουλῆς. Πολλὴν δὲ δύναμιν περιβεβλημένου τοῦ Καίσαρος, οἱ τὴν ἐπιβουλὴν ἀρτύνοντες ἐδειλαίνοντο. Πρωτὰς δὲ ποτε τοῦ Βάρδα ἐκ τῆς οἰκίας σκηνῆς προελθόντος μετὰ λαμπρότητος, καὶ δορυφορίας πολλῆς, καὶ τῷ βασιλεῖ προσελθόντος, συγκαθίσαντός τε καὶ συνομιλοῦντος αὐτῷ, ὁ Βασίλειος ὀπισθεν αὐτοῦ ἐστηκώς τὴν χεῖρα ἐπέσειεν, ἀπειλῶν ὡσπερ τῷ Καίσαρι. Ὁ δὲ κατὰ τινὰ χρεῖαν ἐτέραν ἀθρόον ἐπιστραφεῖς, καὶ ἰδὼν τὴν χεῖρα τοῦ Βασιλείου, καὶ συνείς τὸ δηλούμενον, τοῖς ποσὶ τοῦ βασιλέως ἐπέβριψεν ἑαυτόν. Ὄκνου δ' οἱ κατ' αὐτοῦ συνομοσάμενοι τὴν ἐγχείρησιν, μέχρις αὐτὸς ὁ Βασίλειος πρῶτος αὐτῷ τὸ ξίφος ἐπήνεγκεν. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναθαρσάντες, μεληδόν, τὸν Βάρδα περιστάντες συνέκοψαν (64), καὶ τῷ μὲν τοιοῦτον τὸ τέλος τῆς βιοτῆς συνεχόρησεν. Ὁ δὲ γε

VII. Cum vero imperator aliquando **165** matrem suam convivio excepisset, jussu illius etiam Basilius protostrator est advocatus. Eum imperatrix continenter defixis oculis est intuita, eoque curiosius perspecto, veluti numine afflata, dixit illum esse pestem familiæ suæ: idque se nosse de signis quibusdam sibi olim a marito indicatis. Verum Michael pro nugis id habuit, nulla re a benevolentia erga Basilium se abduci passus, eumque tandem etiam cubicularium fecit: quo Cæsaris erga Basilium invidia aucta est, ut virum insidiis appeteret, ab eoque vicissim appeteretur. Cum autem imperator Michael expeditionem contra Cretenses Agarenos edixisset, Cæsar ad Deiparæ ædem cognomento Hodegorum abiit, Dei Genitrici vale dicturus. Cumque jam sacrario appropinquasset, chlamys nulla evidenti de causa ei humeris delapsa est. Id omen et Cæsari, et aliis qui id viderunt, inauspicatum visum. Multis porro imperatorem vituperantibus, quod omnem Cæsari potestatem dedisset, ut quidvis ageret, multaue contra officium faceret: assiduitate reprehensionum tandem nonnihil e profundissimo veterano experrectus esse visus homo ille vecors, quædam a Cæsare constituta correxit et revocavit. Id Bardæ intolerabile visum, auctoritatem imminutam graviter et iniquo animo ferenti. Imperatorem tamen in militiam profectum comitatus est, quem Basilius cum suis sæpius apud Michaelem detulit, comparatæque jam erant insidiæ, sed iis quibus id negotii datum erat, Cæsaris opes et potentiam reformidantibus, accidit, ut quodam tempore Bardas mane cum splendore et comitatu magno tabernaculum suum egressus, imperatorem adiret, atque illi assidens colloqueretur. Tum Basilius a tergo stans, munitus manum agitavit. Cum autem Cæsar alia de causa subito respexisset, manuque Basilius visa, intellexisset, quis is sibi vellet: pedibus imperatoris advolutus est, neque conjurati eum prius aggredi ausi fuerunt, quam Basilius primus ensem in eo defixisset. Tum etiam alii receptis animis circumstetere, et membratim hominem dissecuerunt. Atque ille hunc vitæ exitum est sortitus. Imperator autem expeditione omissa Byzantium reversus, Eudociam Inceris filiam, concubinam dudum suam, Basilio **166** despondet. Post, etiam imperatorem ipse in Magna ecclesia designat, ac per Photium patriarcham diademate ornat. Basilio filius Leo ex Eudocia nascitur, qui Michaelis esse

Varie lectiones et notæ.

(63) Συνταξόμενος. De hac voce agimus in *Gloss. med. Græc.* De templo vero Hodegorum copiose disseruimus in nostra *Constantinopoli*, lib. iv.

(64) Τὸν Βάρδα περιστάντες συνέκοψαν. Nicetas Paphlago in *Vita Ignatii patr.*, Constantinopol. Ἐπειγομένην γὰρ κατὰ Κρήτης τῷ Μιχαὴλ, καὶ

αὐτὸς ὁ Βάρδας ἄχρι τῶν λεγομένων Κήπων συστρατεύων ἐκεῖ δὴ τὴν ἐσχάτην εἰσε δίκην πρόφασιν γὰρ ὡς ἐπιβουλεύοντα τῷ βασιλεῖ ἢ θεύλατος αὐτὸν μετέλθεν ὀργῇ, καὶ ξίφει μεληδὸν ἀθλίως κατακοπτόμενος. Infra: Τότε μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ παρευθὺς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν παλινοστέϊ.

potius credebatur, quasi prægnaus fuisset Eudocia Basilio collocata. Michael porro, qui omnem statem equitando et computando consumeret, frequenterque inebriatus, mente alienaretur, quam ne sobrius quidem sanam admodum habebat, Basilium in sui cædem irritavit. Nam cum post equestre ad Sancti Mamantis certamen, in quo ipse cum proceribus suis aurigarat, victor ad cœnam accubisset, eique Basilius et Eudocia interessent, Basilius quidam dudum imperatoris triremis remex, sed ob corporis elegantiam in imperatoris familiaritatem ascitus, eique tum cœnanti astans, illius aurigandi solertiam et dexteritatem divinis laudibus extollebat. Quibus laudibus ille multo jam exhausto mero, et mente turbata, delectatus, calecos purpureos ei tradit, ac induere jubet, et imperatorem salutatur. Illo verecundante et Basilium intuentem, imperator irascitur, Basilius autem ei innuit, ut obtemperet, et calceos induat. Qui cum paruisset, imperator Basilio iratus ait: *Imperii insignia isti aptiora sunt quam tibi. An vero mihi non licet, quemadmodum te imperatorem feci, ita et alium facere?* Ex eo Basilius et de imperio et de vita sollicitus, vim facere quam pati maluit, consilioque suo cum aliis communicato, cum denuo Michael vino in cœna obrutus torperet, manuque ductus in cubiculum regis, quæ est ad Sancti Mamantis, somno profundissimo oppressus jaceret: egressus, primum claustra cubiculi imperatorii confregit, nec fores a cubiliariis claudi possent. Deinde cum conjuralis advenit. Iis autem qui ante cubiculum excubabant, paucis adeo, percussores aditu prohibere conantibus, orlo tumultu imperator exprorectus, quodam cum stricto gladio ingresso, manus sustulit, quibus ille ambabus reseccis, ad cæteros rediit. At Michael cum ex vino titubans ebrietate impediante, fugere non posset, miserabiliter ejulans jacebat: quem alius quidam ex Basilianis, adhuc vivere conspicatus, insiliit, enseque ita in ejus pectus adegit, ut ventre etiam trajecto intestina elaberentur.

Variæ lectiones et notæ.

(65) Ἐν τῇ Μεγάλῃ παραγενόμενος ἐκκλησίᾳ. Ipso die Pentecostes. Nicetas Paphlago in Vita S. Ignatii patr. Constantinopol. Τότε μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ παρευθὺς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν πηλινοσσεῖ. Πεντηχοστῇ δ' ἄφ' ἧν, καὶ Βασίλειον πατρικίον ἔντα καὶ παρακοιμώμενον στέμματα κατακοσμήσας, ἀναγορεύει βασιλέα.

(66) Ὁ τοῦ Μιχαήλ. Vide Glycam. p. 297, ubi hunc Zonaræ locum expendit.

(67) Καὶ τῶν φρενῶν ἐξιστάμενος. Luitprandus, lib. 1, cap. 3: *Verum quia omnipotens Deus servos suos juste visitat quacunq;e vul: censura, hunc imperatorem Michaelem sanæ mentis ad tempus esse non permisit, ut quo eum gravius premeret in infimis, eo misericordius remuneraretur in summis. Nam, ut fertur, hujus tempore passionis, familiares etiam capitis jusserat damnari sententia, quos tamen ad se rediens hoc pacto requirebat, ut nisi quot jugulari jusserat redderentur, pari ipsi qui hoc effecerant sententia damnarentur. Hoc igitur terrore, quos damnari jusserat, servabantur. Ex his sentio*

βασιλεὺς τῆς ἐκστρατείας ἀφέμενος, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἐπανεζευξε, καὶ ζεύγνυσι τῷ Βασιλείῳ Εὐδοκίαν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰγνηρος, ἧτις αὐτῷ τῷ κρατοῦντι πρώην ἐπαλλακεύετο· ἔτα καὶ βασιλέα τοῦτον ἀνεῖπεν αὐτὸς ἐν τῇ Μεγάλῃ παραγενόμενος ἐκκλησίᾳ (65), καὶ διὰ τοῦ πατριάρχου Φωτίου περιθεις αὐτῷ τὸ διάδημα. Τίκεται δὲ τῷ Βασιλείῳ ἐκ τῆς Εὐδοκίας παιδίον ἄρβεν ὁ Λέων, ὁ τοῦ Μιχαήλ (66) μᾶλλον εἶναι ἐλέγετο, ὡς ἐγκύου τῆς Εὐδοκίας οὔσης ὅτε τῷ Βασιλείῳ συνψύκιστο. Ἰππηλασίαις δὲ καὶ συμποσίαις αἰεὶ σχολάζων ὁ Μιχαήλ, καὶ συνεχῶς μεθυσκόμενος, καὶ τῶν φρενῶν ἐξιστάμενος (67), ἃς οὐδὲ νήφων ἐβρίωτο, εἰς φόνον αὐτοῦ τὸν Βασίλειον ἐξηρέθισεν. Ἐκ γὰρ ἴππων ἀγῶνος ἐν τῷ ἀγίῳ Μάμαντι τελεσθέντος, ἐν ᾧ αὐτὸς ἠνιόχησε καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ, καὶ νενίκηκεν, ἐπὶ δεῖπνον ἀνακλιθέντος, καὶ ὁ Βασίλειος καὶ ἡ Εὐδοκία συνανεκέκλιντο. Βασιλίνος (68) δὲ τις τῆς Βασιλείου τριήρους πρώην ἐρέτης ὢν, διὰ δὲ σώματος ὠραιότητά προσληφθεὶς παρὰ τοῦ κρατοῦντος, καὶ τούτῳ οἰκειωθεὶς, παρεστῶς τότε δεῖπνοῦντι τῷ βασιλεὶ ἐξεθείαζεν αὐτὸν ὡς εὐφύως ἄγαν καὶ ἐντεχνως ἠνιοχίσαντα. Ὁ δὲ (ἤδη γὰρ ἡρακίστατο, καὶ τὸν νοῦν ἐκτεθόλωτο), ἡσθεὶς τοῖς ἐπαίνοις ἐδίδου αὐτῷ τὰ φοινικόχροα πέδιλα, καὶ προσέταττεν ὑποδήσασθαι, καὶ βασιλέα ἀνεῖπε. Τοῦ δὲ εὐλαβομένου, καὶ πρὸς τὸν Βασίλειον ἐνορῶντος, ὁ βασιλεὺς ἐχαλῆταινε. Καὶ ὁ Βασίλειος ἐνένευσε αὐτῷ πεισθῆναι καὶ ὑποδήσασθαι· καὶ ὡς λαβῶν ὑπεδήσατο. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ Βασιλείῳ ἔφη χολούμενος, Τούτῳ μᾶλλον ἢ σοὶ τὰ τῆς βασιλείας παράσημα ἐπεοῖκασι. Ἡ οὐκ ἐξεστὶ μοι, ὡς σὲ βασιλέα πεποίηκα, ποιῆσαι καὶ ἕτερον; Ἐντεῦθεν δεδοικῶς ὁ Βασίλειος (68*) καὶ περὶ τῆς βασιλείας καὶ τῆς ζωῆς, δρᾶσαι πρὸ τοῦ παθεῖν ἐμελέτησεν, ἑτέροις τε τὸ μελέτημα κοινωσάμενος, ἐπεὶ αὐθις ἐν δεῖπνῳ ἀρατοποισίας χρησάμενος ὁ βασιλεὺς ἤδη κεκάρωτο, καὶ τῷ αὐτοῦ κοιτῶνι ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἅγιον Μάμαντα Βασιλείοις (69) χειραγωγούμενος ἀνεκέκλιτο, καὶ ὑπνῳ βαθυτάτῳ κατέληπτο, πρώτον μὲν ἐξῶν Βασίλειος τὰ κλειθρα τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος κατὰξεν, ἵνα

laborasse Michaelem videtur indicare Luitprandus, quod sicut Byzantini scriptores, qui ebrietate et computationibus mentem subinde perturbatam voluit.

(68) Βασιλίνος. Basiliscum vocat Manasses: Βασιλίσκιανόν, Chronicon ms. ab Adamo ad Leonem Phil., ut et Georgius monachus, a quo patri-cii dignitate donatur.

(68*) Δεδοικῶς ὁ Βασίλειος. Idem Luitprandus: *Sed cum hoc sæpius et iterum Basilio faceret, hujusmodi a sibi obsequentibus (proh nefas!) accepit consilium: Ne forte insana regis jussio aliquando ex industria a te non diligentibus, imo odio habentibus, impleatur, eum tu potius occidito, atque imperialia sceptrum suscipito. Quod sine dilatione tum terrore compulsus, tum etiam regnandi cupiditate deceptus complevit.*

(69) Ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἅγιον Μάμαντα Βασιλείοις. Nicetas Paphlago: Ἠρὸς τῷ τεμένει τοῦ μάρτυρος Μάμαντος δολοφονεῖται.

μη κλείσαι τὰς θύρας οἱ περὶ τὸν βασιλικὸν κοιτῶνα στρεφόμενοι δύναιντο. Ἔτα καὶ τοὺς συνωμότες παραλαβὼν ἄπεισι. Τῶν δὲ προκοιτούντων ὀλίγων ἔντων καὶ κωλύειν ἐπιχειρούντων, θόρυβος ἤρθη καὶ διυπνίσθη ὁ βασιλεὺς. Ἐσελθόντος δὲ τινος τῶν σὺν τῷ Βασιλεῖ, καὶ τὸ ξίφος ἤρκτος κατὰ τοῦ Μιχαήλ, ἐκείνος τὰς χεῖρας ἤρε, καὶ ἄμφω ταύτας ὁ ξιφηφόρος πλήξας ἀπέκοψε καὶ ὑπέστρεψε πρὸς τοὺς ἄλλους. Ὁ δὲ Μιχαήλ μὴ φυγεῖν οἶός τε ὦν ἀκροσφαλῶς ἐκ τοῦ οἴνου βαίνων, καὶ τῇ μέθῃ συμποδίζομενος, ἔκειτο δεινῶς ἀπολοφυρόμενος (70), καὶ τις ἕτερος τῶν περὶ τὸν Βασίλειον ἔτι ζῶντα τοῦτον ἰδὼν, εἰσεπήδησε, καὶ κατὰ τῶν στέρνων αὐτοῦ τὸ ξίφος ὠθήσας ἐπὶ τὴν γαστέρα τοῦτο προήνεγκεν, ὡς ἐκπεσεῖν αὐτῆς καὶ τὰ ἔγκατα.

II. Τῷ μὲν οὖν Μιχαήλ οὕτως ἐπιλέλοιπε τὸ **A** βίωσιμον ἀξίως τῆς αὐτοῦ βιοτῆς. Ὁ δὲ Βασίλειος αὐτίκα εἰς τὰ βασιλεια παρεγένετο, καὶ τούτων γενόμενος ἑγκρατῆς ἐπειμὲν τινα τῶν τοῦ κοιτῶνος κηδεῦσαι τὸν Μιχαήλ. Ὅς ἀπελθὼν εὔρε τὸν δειλαῖον ἔκπου ἐγκεκορδυλημένον σαγίσματι, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν, ἐν τῇ μονῇ τῆς Χρυσόπολεως ἔθαψεν. Ὅς σὺν τῇ μητρὶ μὲν ἐβασίλευσεν ἔτη δέκα καὶ τέσσαρα, ἐν δ' ἐπὶ δέκα μόνος ἤρξεν αὐτός. Ἦδη δὲ τῆς βασιλείας δραξάμενος ὁ Βασίλειος, καὶ παρὰ πάντων αὐτοκράτωρ ἀναβῆθεις, τοὺς βασιλικούς, παρόντων ἐν τῆς συγκλήτου λογάδων, ἀνέωξε θησαυροὺς τῶν οἷς οὐδὲν ἕτερον εὔρητο ἢ μόνον χρυσίου κεντηάρια τρία. Βουλῆς οὖν προτεθείσης, ἐψήφιστο παρὰ πάντων τοὺς ἐξ οὐδεμιᾶς **B** χρήματα λαβόντας εὐλόγου λαβῆς, ἀναιδιδόντι ταῦτα, ἢ τόγχε δὴ μετριώτερον, τὰ ἡμίση. Καὶ ἀκολούθως τῇ ψήφῳ τὰ ἡμίση ἐπράττετο, καὶ οὐ μείω τριακοσίων ἐντεῦθεν κεντηαρίων τὸ ταμεῖον τὸ βασιλικὸν εἰσώδισεν. Εἰς δὲ τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ἐν ἑορτῇ ἀπελθὼν ὁ Βασίλειος, καὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας μετασχεῖν βουληθεὶς, ἐκωλύθη παρὰ τοῦ πατριάρχου Φωτίου, ἀνδροφόνου ἀποκαλοῦντος αὐτόν. Ὅργισθεὶς οὖν διὰ τοῦτο σύνοδον συνήθροισε, καὶ τὸν Φώτιον τῆς Ἐκκλησίας ἐξώθησεν (71), ὡς τάχα παρανόμως τοῦ Ἰγνατίου κατασπασθέντος τοῦ θρόνου τοῦ ἀρχιερατικοῦ παρὰ Βάρδα τοῦ Καισαρος, καὶ αὐτοῦ μὴ κανονικῶς, ἐκείνου ζῶντος. τοῦ θάκου τοῦ θεῖου ἐπιβατεύσαντος, **C** Ἡτρόκλον τοῦτο πρόσκαιρον προβαλλόμενος. Ἀνάγει γοῦν πάλιν εἰς τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης περιωπῆν τὸν θεῖον Ἰγνατίον. Ἄρτι δὲ τῶν σκήπτρων ἐπιλημμένου αὐτοῦ, ἀνταίρουσιν αὐτῷ χεῖρα τῶν πατρικίων τινὲς Γεώργιος καὶ Σαββάτιος, οἱ γνωσθέντες ληφθέντες τε, ταῖς εἰς σῶμα ποιναῖς ἐκολάσθησαν. Ἔστρεψε δὲ βασιλεὺς Κωνσταντῖνον καὶ Λέοντα τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, μετέπειτα δὲ καὶ τὸν τρίτον Ἀλέξανδρον. Τὸν δὲ τέταρτον Στέφανον, πατριάρχην βουλόμενος προχειρίσασθαι, νεώτατον ὄντα τότε, τῷ κλήρῳ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας καταριθμεῖ. Τὰς δὲ θυγατέρας αὐτοῦ τέσσαρας οὕσας τῇ βασιλικῇ μονῇ τῆς ἁγίας Εὐφημίας κατέταξε. Κατὰ δὲ τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ Ἀγαρηνῶν ἐκστρατεύσας, ἠττήθη,

167 VIII. Michaelis digno acta vita exitio sublato, Basilius regia statim occupata, quemdam ex cubiculariis misit, qui funus illi faceret. Is miserum equino sago involutum, in monasterio Chrysopolitano sepeliit. Regnavit cum matre annos xiv, solus xi. Basilius imperio firmato, et jam ab omnibus imperator salutatus, senatus principibus advocatis, imperatorios thesauros aperuit, in quibus nihil præter auri tres centenarios est repertum. Re deliberata, consentientibus suffragiis est decretum, ut qui nulla probabili de causa pecuniam accepissent, eam, aut saltem ejus semissem, restituerent. Cum igitur ex decreto semissis exigeretur, non minus ccc centenariis in fisco est relatum. Basilius die festo Magnam Ecclesiam ingressus, ut incruentæ victimæ particeps esset, a Photio patriarcha est prohibitus, eum homicidam appellante: ob quam repulsam iratus, indicto concilio, Photium Ecclesia expulit, quasi sanctus Ignatius contra leges a Barda Cæsare sede pontificia dejectus esset, et ille, non rite divinum thronum eo superstite occupasset, eoque prætextu abusus sanctum Ignatium in pontificatus apicem restituit. Basilio recens sceptris potito, quidam ex patriciis se opposuere, Georgius et Sabbatius, qui deprehensi et capti, pœnas corporibus dederunt. Filios tres Constantinum, Leonem et Alexandrum augustalibus coronis ornavit. Quartum natuque minimum Stephanum patriarcham creare volens, in numerum cleri Ecclesiæ retulit. Filias quatuor in regio monasterio Sanctæ Euphemie collocavit. Bello contra Cretenses Agarenos suscepto, victus est, multisque cæsis, et ipse captus esset, nisi Theophylactus Abastactus, Romani Lacapeni, qui post imperavit, pater, eum eripuisset. In magnam urbem reversus, affinem suum Christophorum in Cretam contra Agarenos misit, qui cum eos acie vicisset, barbaricam audaciam fregit. Idem Basilius etiam contra Orientales Agarenos et Manichæos, qui cuidam Chysochiri parebant, est profectus, et castellis quibusdam captis, actaque præda, etiam Tephricam eorum metropolim obsidere statuit, sed cum eam et longam obsidionem postulare, et alioqui expugnatum

Varie lectiones et notæ.

(70) Ἀπολοφυρόμενος. Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, n. 2, de Basilio: Ὁ καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότα Μιχαήλ ἀνελὼν, καὶ οὕτω τὰ σκήπτρα κατασχών, ὃν δὴ καὶ ψυχοβόραγῶν ἐβλεπεν ἐγκαλοῦντα τούτῳ καὶ λέγοντα· Τί σοι ἐποίησα, ὦ Βασίλει, ἢ τί σοι ἤδίκησα, ὅτι οὕτως ἀνηλεῶς με κατέκτεινας; καὶ οὕτως ἐξαγορεύων τέλει τοῦ βίου

ἐχρήσατο.

(71) Καὶ τὸν Φώτιον τῆς Ἐκκλησίας ἐξώθησεν. Ut exinde pessime habitus fuerit, et carceri mancipatus, denegatis quibus interim vacaret, libris, pluribus ipse Photius enarrat in epist. ad Basilium imp. 97, et in altera ad Baanem præpositum et patricium 144

168 difficilem esse cognovisset, inde discessit: et Euphratem exundantem, navibus junctum transiit, ac circumjacentia loca populatus, multis castellis expugnatis, cum barbarorum aliis pace facta, aliis in deditionem acceptis, triumphans per mediam urbem invectus, in regiam est reversus. At Manichæorum principe Chrysochire, Romanas provincias invadente, easque populante, imperator domesticum legionum contra eum mittit: qui quia justas copias non adducebat, acie cum hoste decernendum esse non putabat, sed ubi res forebant, in excursionibus palantes et male tractatos, inhibuit, quominus securi prædatum exirent. Quare Chrysochir, abducta quam ceperat præda, domum rediit. Ac legionum domesticus duos duces se cum suis legionibus sequi jussit, neque pati Manichæos palantes prædas agere. Vespere cum Chrysochir cum suis ad radices montis castra haberet; jugo a Romanis præoccupato, contentio de præcellentia et vi bellica inter utriusque ducis milites est exorta. Ut vero singuli se præstare aliis gloriabantur, quidam litem sedaturus: *Quid*, inquit, *commilitones, frustra nos jactamus, cum hoste propinquo, non verbis sed factis jam demonstrare liceat, qui sint viri fortes?* Eo consilio probato, statim hostes invaserunt, quos subita aggressionem percussos terga dantes diu persecuti, tantam eorum stragem ediderunt, ut interjecta planities cadaveribus impleretur. Cecidit et Chrysochir, multique capti et vincti ad imperatorem missi, una cum Chrysochiris capite. Ignatio patriarcha defuncto, post Ecclesiam undecim annis gubernata, Photius a Basilio secundum in Pontificia sede collocatur. Insidiæ imperatori structæ non latuerunt, ejusque princeps Romanus Curcuas oculis est privatus, reliqui flagris cæsi, rasisque pilis relegati.

ἔν ὑπερίῳ, τῶν δὲ Ῥωμαίων τὰ μετεωρότερα προκατειληφόντων, ἕρις ἐπέπεσε περὶ πρωτείων, καὶ τοῦ τίνες ἂν εἴεν ἀγαθοὶ μᾶλλον τὴν ἰσχὺν τοῖς ἀμφοῖν τῶν στρατηγῶν στρατιώταις. ὡς δ' ἕκαστοι ἑαυτοὺς κρειττονεύειν τῶν ἄλλων ἐμεγαλύνουσι, εἰς τις λῦσαι τὴν ἔριν σφίσι βουλόμενος, "Ἰνα τί μάτην, συστρατιώται, φησὶ, θρασυνόμιστα, ἐνδὸν μὴ λόγοις ἀλλ' ἔργοις ἀρετὴ φανήναι τίνες ἐνδοξοὶ εἰσὶν ἀγαθοὶ, τῶν πολεμίων παρόντων; "Ἐδοξεν οὖν ἡ βουλή τοῦ ἀνδρῶν ἀγαθῆ, καὶ αὐτίκα τοῖς πολεμίοις ἐπέθεντο. Οἱ δὲ, τῷ αἰφνιδίῳ καταπλαγέντες, νῦτα τοῖς βάλλουσι ἔστρεψαν, καὶ τῆς διώξεως ἐπὶ πολὺ γενομένης, κατεστρώθη τὸ μεταξὺ πεδίον νεκροῖς. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Χρυσόχειρ ἔπεσε τότε, καὶ πολλοὶ δ' ἐζωγράφθησαν, καὶ τῷ βασιλεῖ ἐστάλησαν δέσμιοι, καὶ αὐτὴ δ' ἡ κεφαλὴ τοῦ Χρυσόχειρος. Ἰγνατίου δὲ (74) τοῦ πατριάρχου μεταστάντος εἰς τὰς ἐκεῖθεν μονὰς, ὅς ἐνδεκα ἔτη τὰ

καὶ πολλοὶ μὲν ἔπεσον, ἕλω δ' ἂν καὶ αὐτὸς, εἴ μὴ ὁ Ἀβάστακτος Θεοφύλακτος (72), ὁ πατήρ τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηννοῦ, αὐτὸν διεσώσατο. Ἐπανεθῶν δὲ εἰς τὴν Μεγαλόπολιν, τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Χριστοφόρον κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν εἰς τὴν Κρήτην ἐκπέπομφεν· ὅς συμβαλὼν αὐτοῖς καὶ τρεψάμενος, τὸ θράσος σφῶν ἐταπεινώσεν. Ἐξεστράτευσεν δὲ καὶ κατὰ τῶν ἐν τῇ ἑβίῳ μοίρῳ Ἀγαρηνῶν ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος. καὶ κατὰ τῶν Μανιχαίων ὧν ἐξῆρχεν ὁ Χρυσόχειρ (73) καλούμενος, καὶ φρούριά τινα κατασχών, καὶ λείαν ἐλάσας, ἐπεχείρησε μὲν πολιορκῆσαι καὶ τὴν Τεφρικὴν τὴν αὐτῶν μητρόπολιν. Γνοὺς δὲ ταύτην καὶ προσεδρίας δεομένην πολλῆς, καὶ ἄλλως δυσάλωτον, ἄρας ἐκείθεν ἀπήει· καὶ τὸν Εὐφράτην εὐρῶν πολὺν ῥέοντα, ζεύξας τοῦτον ναυσὶ διεπέρασε, καὶ πολλὰ τῶν ἐκεῖ ληϊσάμενος καὶ φρούρια ἐλὼν ἕτερα, τὰ τοῖς μὲν τῶν βαρβάρων σπεισάμενος, τοὺς δὲ προσκεχωρηκότας αὐτῷ δεξάμενος, εἰς τὴν τῶν πόλεων προκαθημένην ἐπανεβλήθη, καὶ θριαμβεύσας διὰ μέσης τῆς πόλεως, εἰς τὰ βασίλεια ἐπανῆκεν. Ὁ δὲ τῶν Μανιχαίων προεστηκὼς ὁ Χρυσόχειρ κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐπήει χωρῶν, καὶ αὐτὰς ἐληίζετο. Στέλλει τοίνυν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν. "Ὅτι δὲ μὴ ἀξιοχρεῶν ἐπήγετο δύναμιν κατὰ συστάδην αὐτῷ συμβαλεῖν οὐκ ἔκρινε δεῖν. "Ὅπη δὲ παρήκοι, τοῖς αὐτοῦ συμπλεκόμενος σκιδναμένοις καὶ ποιουμένοις καταδρομὰς, ἐκάκου αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἀδείως εἶτα ποιεῖσθαι τὰς ἐκδρομὰς καὶ τὰς λεηλασίας. Διὸ καὶ ἦν ἤδη ἴσχυσε λαθεῖν λείαν ὁ Χρυσόχειρ ἐπαγόμενος, οἷκαδε ἐπανάστρεφεν. Ὁ δὲ δομέστικος τῶν σχολῶν δύο στρατηγούς ἐνετείλατο παρέπεσθαι οἱ μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς ταγμάτων, καὶ μὴ ἔαν τοῖς βαρβάροις σκιδνασθαι καὶ λεηλατεῖν. Ἐσπέρας δὲ τοῦ μὲν Χρυσόχειρος καὶ τῶν περὶ αὐτὸν αὐλισαμένων

Variae lectiones et notæ.

(72) Θεοφύλακτος. Nescio an is sit Theophylactus patricius et Armeniacorum prætor, ad quem existat epistola Photii 21.

(73) Ὁ Χρυσόχειρ. Bellum Basili cum Chrysochire narrat pariter Constantinus in Basilio, cap. 30, et lib. 1 *De Themal* cap. 10, præter Scylitzem, Glycam, et alios.

(74) Ἰγνατίου δέ, etc. Obiit Ignatius 13 Octobr. die S. Jacobo sacro, ut scribit Nicetas. Stylianus Neocæsareæ Euphratesiæ episcopus in epist. ad Orientales, quæ existat in Appendice Concilii Constantinopol. cap. 4, videtur indicare malis Photii artibus sublatum fuisse et extinctum Ignatium, quod tamen silet idem Nicetas. Sepultus autem fuit in monasterio Satyri ab eo condito, quod S.

Michaeli Ἀνατέλλοντι dictum tradunt, ac in primis, qui nominis originem tradit, Symeon Logotheta in Chron. ms. in Basilio: Τῷ εἶτε αὐτοῦ Ἰγνατίου ὁ πατριάρχης τὴν τοῦ Σατύρου ἐκκλησίαν εἰς ὄνομα τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ Ἀνατέλλοντος ἐποίησεν. Ἐἶτα καὶ μονὴν αὐτὴν ἀνδρῶν εἰργάσατο, ἔνθα καὶ ἔτάφη. Καὶ Σάτυρος μετονομάζεται, ὅτι ἐκ μικροῦ διαστήματος τῆς τοιαύτης μονῆς ὁ παλαιὸς ὀνομάζεται Σάτυρος. Ἐκεῖ ἦν ἱερὸν παρ' Ἑλλήνων οἰκοδομηθὲν τῷ αὐτῷ Σατύρῳ, καὶ ἐξ ὁμωνυμίας διὰ τὸ πλησίον εἶναι τὴν εἰρημένην μονὴν, τῷ τοιοῦτῳ καλεῖται ὀνόματι· ἐξ οὗ καὶ ὁ τὸ παλαιὸν τοῦ Βράγαντος κτίσας Θεόφιλος ὁ βασιλεὺς, τὴν ἕλην ἀφελόμενος, ταύτην ἐδείματο. Ἀνατέλλον δὲ καλεῖται δι' αἰτίαν τοιαύτην· κυνηγούνη! ποτε Νικηφόρῳ

πάντα τοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἴθουν οὐάκας, ὁ Φώτιος τὸ δεύτερον παρὰ τοῦ Βασιλείου εἰς τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης, θρόνον ἀνάγεται. Ἐπιβουλή δὲ συσκευαζομένη κατὰ τοῦ βασιλέως οὐκ ἔλαθεν, ὅθεν ὁ μὲν ἐξάρχων αὐτῆς Ῥωμανὸς ὁ Κουρκούας ἐξεκόπη τὰ ὄμματα· οἱ δὲ τούτῳ συνομοσαμενοί, αἰκισθέντες, καὶ καρέντες τὴν τρίχα, ὑπερορίαν κατεδικάσθησαν.

Θ'. Ἦδη δὲ τοῦ ἔαρος ἀναλάμποντος, ἐκστρατεύει Ἄ IX. Sub vernum tempus imperator una cum filio Constantino Syriæ bellum infert, castella quædam capit : quædam, injecto ex aliorum expugnatione terrore, in deditioem accipit. Deinde Germaniciam invadit, et suburbii incensis, urbem Adatam obsidet. Civibus negligenter se defendentibus, Basilio rogante qua re freti se non dederent, urbe jamjam capienda, quidam 169 provecæ ætatis homo ait, se certo scire non esse in fatiis, ut nunc urbs ab ipso capiatur, sed ab alio, qui ex ejus lumbis descenderet, nomine Constantino. Cum vero imperator, filio demonstrato, eum esse Constantinum dixisset, et senex eum esse Constantinum, a quo sua urbs capienda esset, negaret, sed alium quemdam ex ejus posteris, Basilius ob eam divinationem iratus, oppugnationem acrius urget ; sed cum nihil proficeret, ac frigus exercitum infestaret, soluta obsidione, reditum cogit, captivis interfici jussis, ne custodia opus esset, neve opportunitatem nacti, aliquid novarent. Cum autem Tarsenes et Melitenæi Agareni provincias Romanas incursarent, dux Andreas eorum insolentiam reprimebat, et missis ad se ab Amera blasphemis litteris, quibus scribebat, si ipse illum invasisset, nihil ei Mariæ filium profuturum, illa accepta epistola et imagini Dei Matris appensa, dixit : *Domina, remunerare fremitum hominis arrogantis*. His dictis, contra blasphemum eduxit copias, commissaque pugna, hostes in fugam versi, maxima ex parte cadunt, ipseque Ameras jugulatur, paucis fuga elapsis. Sed dux ex invidia delatus, cum Tarsum etiam capere potuisset, noluisse : imperator ducatum illi ademptum Stypiotæ tradit, et Tarsi excidium pollicenti, et alia magna juveniliter jactanti : qui adeo nihil eorum quæ gloriabatur, effecit, ut etiam ex negligentia et inconsiderata castrametatione in cladem inciderit. Nam Barbari castra ejus, in quibus nullas agi excubias cognorant, noctu aggressi, multos cædunt, sed plures a sese invicem obriti perierunt, itaque superiores fuere Agareni. Eo rerum Orientalium statu, Occidens pejus etiam se habebat. Nam Italia quæ Romanis imperatoribus parebat, et maxima Siciliæ pars, multæque gentes aliæ, sub Michaelæ tributariæ factæ sunt Carthaginensibus. Carthaginenses enim Agareni, classe instructa, multisque oppidulis captis, Ragueium obsident Ragusinis per legatos auxilia petentibus, Basilius centum naves bellicas subsidio mittit, quas contra se ire Agareni ubi cognoverunt, soluta obsidione

Varie lectiones et notæ.

τῷ βασιλεῖ, ἐν οἷς ἀρτίως ἐστὶν ἡ μονὴ ἡμερησίη, ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ χειρωθείσης ἐλάφου, ἐν ᾧ τὸ τῆς μονῆς θυσιαστήριον ἱδρύεται, εὐρέθη τράπεζα παλαιὰ ὑπὸ κίονος βασιταζομένη, γράφουσα οὕτως· Τούτῳ

ἐστὶν τὸ ἄγιον θυσιαστήριον τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ τοῦ Ἀνατέλλοντος, ὅπερ ἐνεθρόνισεν ὁ ἅγιος ἀπόστολος Ἀνδρέας. Vide nostram Constantinopolim, lib. iv, pag. 189.

Longobardiam invasere, captaque Bari urbe, eju- que tuto receptu usi, 170 totam Longobardiam occuparunt. Cæteræ quoque gentes quæ ab Agarenis premebantur, cum audissent quid Ragusii accidisset, et ut hostes, reformidatis imperatoris auxiliis, ab obsidione destitissent : anxilia et ipsæ petunt, se Romano imperio subjicientes. Basilius

Variæ lectiones et notæ.

(75) Τὰ πλεῖστα τῆς Σικελίας. Vide Constantinum. lib. 11 *De themat.* cap. 10.

(76) Στόλον γάρ. Michaelē Theophili filio imperrante, Saraceni Ægyptii Græcorum provincias Occidentales, atque imprimis maximam Siciliæ partem pervasere. Dehinc cum Basilius Macedo regni habenas excepisset, classe instructa, in Dalmatiæ maritima, facta excensione, complurimis expugnatiss oppidis, Ragusium obsedere. At ut subsidium Ragusianis submitti a Basilio, ac centum Chelandia, quæ πολεμιστηρίου νῆας vocat Zonaras, Niceta patricio cognomento Orypha, rei navalis drungario, duce advenire perceperunt, trajecere in Italiam, captaque urbe Bari, inde in continentem Calabriam et Apuliam effusi, harum fere provinciarum domini effecti sunt, Capta autem Baris sub annum 851, Erchempertus, in *Hist Langob.* cap. 20 : *Per idem tempus Agareni Barim insidentes ceperunt, devastantes stirpitus, deprædare totam Apuliam, Calabriam, et pedetentim Salernum ac Beneventum depopulari initiarunt.* Evocati autem Saraceni a Radelgisio principe Beneventano in auxillium suum contra Capuanos, per Paudonem Castaldeum Barensem fidelem suum, ut habent Leo Ost. lib. 1, cap. 27 ; anonymus Casin. cap. 8, et Chronicon S. Vincentii de Vulturno, pag. 694. Ut porro in finitimas provincias effusi, dominatum suum dilatant in Italia, pluribus prosequitur idem Erchempertus, cap. 29, ut et Leo Ost. lib. 1, cap. 32. Sed et Porphyrogenitus, *De adm. imp.* cap. 32. rem sic narrat : Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ, μαθόντες τὴν μετὰ τοῦ στόλου τοῦ πατρικίου δρουγγαρίου τοῦ πλωσίμου, ἔφυγον καταλιπόντες τὸ κάστρον Ῥαουσίου, καὶ ἀντιπέρασαν ἐν Λογγιβαρδίᾳ, καὶ πολιορκήσαντες τὸ κάστρον Βάρειως, τοῦτο ἐπέσθησαν. Τότε δὲ σολδανοὺς κτίσας ἐκείσε παλάτια, κατεκράτησε πᾶσαν Λογγιβαρδίαν μέχρι Ῥώμης ἔτη τεσσαράκοντα. *Saraceni ubi adfulurum mox cum classe patricium rei navalis drungarium resciverunt, ab obsidione Ragusini castrum recesserunt, et in Longobardiam trajicientes, urbem Barin obsederunt, expugnaruntque. Tunc soldadus structis, ibi palatiis, Longobardiam omnem Romam usque annos quadraginta tenuit.* Quæ totidem verbis habet ac repetit lib. 11 *De themat.* cap. 2 et in avi Basili Nita, n. 55, unde hausit quæ in hanc rem scripsit Scylitzes, pag. 577. Variæ autem soldani nomen asfertur a scriptoribus : quippe Porphyrogenitus, et ex eo Scylitzes, narrant Saracenos ducibus Saba, vel Saban et Calpho, τῷ Σάβα καὶ τῷ Καλοῦς, cum triginta sex navibus in Dalmatiam appulisse. *Calphon soldani meminit etiam Leo Ost. lib. 1 cap. 27, At qui Σάβα. Porphyrogenito, et Σάβαν Scylitzæ, eidem Porphyrogenito lib. 11 De themat. Σάμυν, Erchemperto Seodam, anonymo Casin. cap. 28, 33 et Leoni Ost. lib. 1, cap. 37, Seodam ; denique auctori Chronici S. Vincentii de Vulturo Sangdam dicitur. Tot igitur oppressi malis, crebrisque Saracenorum excursionibus fatigati Longobardi, legatos ad Basilius miserunt opem exposcentes, voluntariam præterea subjectionem polliciti : quibus ille admissis, non modo destinatam pro Dalmatis classem in eorum subsidium misit, sed et Romanum anasthem et Ludovicum II imperatorem, ut suis copiis miseros Italos adjuvarent, per*

ὑπερέσχον οἱ ἐκ τῆς ; Ἄγαρ. Ἄλλα τὰ μὲν ἔφα τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον, χειρόνως δὲ διέκειντο τὰ Ἑσπερία. Ἡ τε γὰρ τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσιν ὑπάρχοος Ἰταλία, καὶ τὰ πλεῖστα τῆς Σικελίας (75), ὑπόφοροι τοῖς Καρχηδονίοις ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ γεγόνασιν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἄλλα τῶν ἔθνῶν πλεῖονα. Στόλον γάρ (76) ἐξαρτίσαντες οἱ ἐκ Καρχηδόνος

epistolâ impulit. Ita quidem Porphyrogenitus in Basilio, et ex eo Græci scriptores. At Latini, Erchempertus scilicet et auctor Chronici S. Vincentii, evocatum tradunt Ludovicum a Capuanis et Beneventanis, *Beneventi fines per Soram ingressum, Capuaque, cujus princeps rebellaverat, expugnata, anno sequenti, multis fultum auxiliatoribus Barim perrexisse, ac cum prædivo Sangdam Augustalem exercitum pugnam commississe, fudissequ Saracenos : deinde Materam expugnasse ac Canusium ; revessum denique Beneventum, cum Soraceni ad extremilatem pervenissent, misso exercitu Barim cepisse, capto in ea Sangdane esset (ul effero Rege) cum aliis satellitibus ejus.* Similia narrat Leo Ostiensis, lib. 1, cap. 28, qui expeditionem Ludovici in annum 866, conjicit, Barimque quatuor annis ab eo obsessam ait, sed Ludovicum Basili coqis maritimis, terrestres suas adjunxisse, unaque et simul Barim obsedis par est credere, siquidem verum, sit capta a Ludovico Bari die tertia Febr. anno 868, ind. 1, ut est apud Lupum Protospatham et anonymum Barensem, civitatem ipsam Basilio, soldanum vero Ludovico in belli præmium cessisse, ut disertè habet Porphyrogenitus : καὶ τὸ μὲν κάστρον Βάρειως καὶ τὴν ἀρχιμαλωσίαν πᾶσαν ἀνελάβετο ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων : τὸν δὲ σολδανὸν καὶ τοὺς λοιποὺς Σαρακηνοὺς ἀνελάβετο Δολοῦχος ὁ ῥήξ Φραγγίας καὶ ἀπήγαγεν αὐτοὺς ἐν αἰψ κάστρῳ Βενεβίνδου. *Et urbem quidem Barin, totamque regionem ac prædam universam sibi habuit imperator Romanorum ; soldanum autem cum cæteris Sarucenis rex Franciæ Ludovicus, et Beneventum auxilium.* Verum an ista fidem omnino mereantur, dubium facit quod tradunt iidem Erchembertus, auctor Chronici S. Vincentii et Protospatha, demum scilicet Barim ingressos Græcos post excessum Ludovici, ut a Saracenis, quorum vires quotidie invalescebant, sese tutarentur. Erchempertus, cap. 29, et Chronicon S. Vincentii : *Hoc audientes qui Bari residebant, Gregorium Bajulum imperatorem Græcorum, qui tunc in Ydronto degebat, cum multis exercitibus ob Saracenorum metum Barim introduxerunt : qui statim apprehensum Castaldeum, illiusque primores Constantinopolim misit, quibus jurejurando fidem dederat.* Quod in annum 874, ind. 8, rejiciunt Protospatha et anonymus Barenensis, proinde post excessum Ludovici, qui Ravennæ diem extremum clausit 13 Augusti anno 874. Quod de soldani risu, et ut a Capuanis et Beneventanis, libertatem adeptus fuerit, hoc loco tradit Zonaras, Porphyrogenitus pariter et Cedrenus commemorant. At quod addunt Ludovico a venatione revertenti Beneventanos portas occlusisse, non omnino Erchempeati narrationi convenit : ita enim ille cap. 34 : *Quibus ita patratiss, (capta scilicet Bari) videns diabolus suos eliminari, Christoque universa restaurari, et damna inferni dolens suo instinctu ceperunt Galli graviter Beneventanos persequi, ac crudeliter vexare. Qua de re et Adalgisus princeps (Beneventanus) adversus Lodovicum Augustum erectus cum suis Beneventi infra manis degentem, ac secure quiescentem astu doloso sanctissimum virum, salvatorem scilicet Beneventanæ provinciæ, cepit, et custodiis mancipavit, bonaque ejus diripiens, ditatus est, cunctosque viros exercitales*

'Αγαρηνοί, πολλὰ μὲν ἄλλον πολιέματα, τέλος δ' ἔπολιόρουν καὶ τὸ 'Ραγούσιον (77). Στέλλουσιν οὖν οἱ 'Ραγούσιοι πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλέα Βασιλείον, ἐπικουρίαν παρ' αὐτοῦ ἐξαιτούμενοι, καὶ ὅς ἐκπτόν αὐτοῖς πολεμιστηρίους νῆας ἐκπέμπομεν, ἃς ἐπιέναι σφίσι μαθόντες οἱ πολιορκοῦντες 'Αγαρηνοί, λύσαντες τὴν πολιορκίαν τοῦ 'Ραγούσιου τῆ Δογγιβαρδία προσέβαλλον, καὶ τὸ ἄστυ τῆς Βάρως ἄλλον, καὶ τούτῳ κεχρημένοι ὀρμητηρίῳ, πάσης τῆς

Variae lectiones et notæ.

exspoliavit et fugere compulit. His consimilia habent Leo Ost. lib. I cap. 38, et auctor Cironici S. Vincentii de Vulturno, p. 696. Unde patet Ludovicum custodiæ mancipatum ab Adelgiso, ex qua, *infra quadraginta dies innumerabili Saracenorum exercitu ab Africa adveniente*, tandem dimissus est, ait Leo Ostiens. Paulo aliter rem recitat auctor *Annalium Francorum Metensium*. an. 871: *Adalgisus imperatorem destitutum suorum viribus cernens, jamdudum conceptam iniquitatem parturit. et cum sui fautoribus palatium, in quo imperator meridie quiescebat, occupare nititur. Imperator clamore irruentium excilatus, lecto desilit, arma corripit, et cum perpaucis corporis sui custodibus ad ostium domus turbatus procedit, aditumque ferro intercludens, hostem a liminibus arceat. Adalgisus sentiens non sine discrimine ostia domus esse penetranda, ab introitu pedem retrahit, palatiumque flammis exuri jubet. Inlezea imperator dextris sibi dari petit, pacemque obnixè deposcit. Cui responsum est, non aliter petita impetraturum, nisi prius iurejurando promitteret, nunquam se diebus vitæ suæ Beneventi fines intrarurum, neque pro calumnia, quam tunc patiebatur, vindictam aliquando exacturum. Allatis itaque sanctorum pignoribus, necessitate constrictus, sacramentum quod ab eo exigebatur juravit, statimque postero die a Benevento exiit.* Mox narrat ut anno sequenti Ludovicus Romam venerit, et a Joanne PP. a sacramento absolutus, Adelgisum tyranum denuntiatam in Corsicam fugere compulerit, ac tandem Ludovicus anno 874 vitam finierit: quo loco illius pietatem cæterasque auium dotes brevi elogio perstringit. De Ludovici captione similia habet Leo Ost. lib. I. cap. 38 ubi de Capua a Saracenis obsessa, et a Ludovico fuis ibi Saracenis quædam, nihil tamen de legato Basilii ad Capuanos misso, de quo Zonaras commemorat. Sane dimisso Ludovico, soldanum et ipsius assecras Anosum et Abadelbachum, ac imperatoris thesaurum sibi retinuisse Adelgisum diserte cum Zonara tradunt Erchempertus, cap. 28, et auctor Chronici Sancti Vincentii de Vulturno, et Sangdanem libertate donatum fuisse satis innunt. Adde præterea *Annales Francorum Bertinianos*, ann. 873, Regionem et Hermannum Contractum. Fuit porro Ludovici Pii nepos, cuius nomen varie effertur a scriptoribus Græcis: Δολίγος enim nuncupatur Porphyrogenito, lib. *De administ. imp.* cap. 29 et Scylitzæ, Λοδοῦγος, eidem Porphyrogenito, lib. *De them.* cap. 14. Enimvero, ne ab Italia, quam semel ingressus sum, discedam, extincto Radelgiso Adelgisi filio, *Radelgis filius princeps est constitutus, qui tribus vix annis imperans, a Beneventanis ejectus est, et Ajo fruter ejus (Adelgisi) loco illius subrogatus est.* Ita quidem Erchempertus et auctor Chronici S. Vincentii, p. 698. De Ajone principe Beneventano, qui Ἀγιών Zonaræ, et Leoni Grammatico et auctori *Chronici principum Beneventi et Salerni Ἀγγαίων* Scylitzæ, Ἐγιών, anonymo Combesisiano n. 6, dicitur. Principatum autem iniiit ille an. 884, obiitque an. 890, ut est apud Lupum Protospatham. Audita Ajo Basilii morte, reliquas, quæ Græcis

A recepta legatione, supplicibus et classe illa, et per Francorum regem opem tulit: a quo per litteras petiit, ut Romanis legionibus in bello Agarenico adesset, ab iisque Agarenorum exercitu devicto, eorum princeps, quem sultanum vocant, captus, et a rege Capuam perductus. Ubi cum biennium versatus esset: nunquam a quoquam risisse visus est, ut rex miratus, diceret se ei qui Barbarum risisse nuntiarat, præmium daturum. Quem cum quidam

in Longorbardia parebant, urbes, posthabitis quæ cum Græcis pepigerat fœderibus, suo asseruit imperio, quod in annum secundum Leonis Philosophi conjicit Scylitzes, p. 595, qui est Christi 887, quo quidem anno imperabat Occidentis Carolus cognomento Crassus, cuius gener fuisse dicitur Ajo Zonaræ et Scylitzæ, vel certe regis Franciæ, quisquis ille fuerit: Ὁ δὲ Λογγιβαρδίας δούξ Ἀγιών τοῦ Πηγὸς Φραγγίας τυγγάνων γαμβρός. Sed sive gener hoc loco sumatur pro filiæ marito, sive pro affine, ut interdum hanc vocem a Græcis prinde ac Latinis usurpatum ostendimus in notis ad Alexiadem, affinitatem hanc omisere scriptores Francici. Ut porro Ajo in Græcos insurrexerit. recitat Erchempertus, cap. 66. *Idem Ajo adversus Angustale dominium rebellionis jurgium iniiavit.* Mox cap. 71, ut Ajo, Bari Græcis erepta, *Græcos impugnantem se impugnaverit* commemorat. Annum vero captæ Baris notat Protospatha: *Anno 886, facta fuit proditio in Baro mense Junii, quando princeps (Ajo) fecit prælium cum stratigo Trapezi et Græcis.* Qui vero Trapezi hic nominaur, is est Constantinus patricius Ἐπί τῆς τραπέζης, seu præfectus regiæ mensæ, quem cum Occidentalibus legionibus contra Ajonem misit Leo Augustus; dignitas enim τοῦ Ἐπί τραπέζης apud Byzantinos eadem fuit quæ apud nos dupiferi et senescalli, quem præfectum regiæ mensæ vocat Eginhardus in Vita Caroli M. *magistrum regiæ mensæ* monachus Sangallensis, lib. II, cap. 9 cuius præter Codinum meminit Porphyrogenitus, *De adm. imp.* cap. 51. At cladem, quam Zonaras, Scylitzes, anonymus, et Leo Grammaticus passum Constantinum narrant, prorsus reticent scriptores Longobardi, nisi forte extiterit in eo prælio quod cum illo iniiit Ajo post captam Barim. de quo Protospatha. Sed et Græcos ab Ajone primum superatos, dehinc a Constantino patricio adeo profligatum Ajonem ipsum, ut Barim reverti vix ei licuerit, recitat Erchempertus cap. 76: *Ajo denique a Benevento per Sipontum Barim profectus, super quam Constantinum Augustorum aulicum et patricium insidentem reperit, rebelles imperatorum viriliter impugnantem: adversus quem dictus Ajo fultus auxilio Ismaelitarum, et vallatus agmine pedestrium Apuleiensium audacter insurgens primo impetu victor existens, de hostibus plures interfecit: deinle a Constantino, qui cum tribus milibus equis tuto considebat in loco, valide contritus, vix cum aliquot urbem ingredi valuit Barim, reliquis aut gladiis aut captivitatē traditis.* Tandem, ut ait idem Erchempertus cap. 80, *Ajone obsesso infra urbem u Græcis — legatus suos ad Constantinum patricium destinavit, qui residebat supra dictam urbem, et cum eo pacem faciens urbem remisit, et ad propria remeavit.* Sic igitur Baris rursum in Græcorum potestatem venit, expulso Ajone a Constantino patricio, donec a Guiscardo iis adempta est, ut narrat Leo Ost. lib. III, cap. 44. Hæc porro fusius prosecuti sumus, quod historiam Francicam quodammodo illustret.

(77) Ἐραγούσιον. Quod Παοῦσιον vocat Constantinus Porph., *De adm. imp.* cap. 29, ex Ital. Rasso.

semel risisse nuntiasset, accersito sultano, risus causam quæsit? At ille : *Rotas currus (inquit) vidi, quarum cum altera terræ incumberet, altera sursum tolleretur : mox ea quæ sublimis fuerat, depressa : quæ humilis, in altum elata est. Unde conjectura capta, res humanas etiam eodem modo moveri et transferri, in risum erupi : posse fieri cogitans, ut et mearum rerum idem status esset : ac me, quemadmodum e sublimi sum humi depressus, sic ex humili loco in altum elatum, sublimem fore.* Rex et veritate orationis considerata, et soldani ob fortunæ commutationem misertus : eum liberius habitum in familiaritatem suam ascivit, et ejus ut viri prudentis consiliis usus est. Is vero, homo callidus, regem dolo circumvenit. Nam cum Capua et Benevento recens potitum vereri cognovisset, ne eæ urbes de vindicanda libertate cogitarent : *Si, inquit, imperium istarum urbium firmum habere studes : cives clariores alio transfero. Nam vulgus per se, nobis rebus non studebit.* Id consilium rex sibi utile futurum ratus, exsequi statuens, clam vincula ferrea fabricabatur. At improbus ille vir, cum utriusque civitatis principibus colloquens, atque in eorum familiaritatem sese insinuans, secreto dicit, regem in animo habere primarios cives vinctos in suam transferre regionem. Quod vere a se dici, illud argumento esse quod ferreas catenas, manicas. aliaque vincula fabricaretur. Id illi cum verum deprehendissent, hominem sibi bene velle opinati, regi venatum 171 egresso portas clauserunt. Is igitur non admissus domum rediit. Sultanus autem a civibus libertate remunerationis ergo accepta, pristinoque imperio recuperato, iisdem Capuanis et Beneventanis bellum infert. Qui cum obsidione urgerentur, per legatos

A Λογγοβαρδίας ἐκράτησαν. Γνόντα δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη, τὰ παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν τούτων, ὡς εἰρηταίως πιεζόμενα, τὸ γεγονός κατὰ τὸ Ῥαγούσιον, καὶ ὅτι τὴν ἐκ βασιλείως συμμαχίαν δεισαντες οἱ πολέμιοι, τῆς πολιουργίας ἀπέστησαν, πρεσβεύουσι καὶ αὐτοὶ συμμαχίαν αἰτοῦντες, καὶ ἑαυτοὺς τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ὑποτιθέμενοι. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν πρεσβεῖαν προσήκατο, καὶ ἐπεκούρησε τοῖς αἰτήσασιν διὰ τε τοῦ προειρημένου στόλου καὶ διὰ τοῦ Φράγγων ἔτηγός (78) Ἐπέστειλε γὰρ ἐκεῖνον, συνεπιλαβέσθαι τοῦ κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν πολέμου τῶν τῶν Ῥωμαίων στρατεύματι, ὑφ' ὧν ἡ τῶν Ἀγαρηνῶν κατεπολεμήθη στρατιά, καὶ ὁ ἀρχηγός αὐτῶν ἔαλω σουλδάνος καλούμενος, ὃν ὁ Ῥῆξ τῶν Φράγγων ἐν Καπύῃ ἀπήγαγεν. Ὅπῃ δὲ διατρίψας ἐν αὐτοῖς, οὐκ ὤφθη παρὰ τοῦ μειδιάσας οὐδέποτε, ὥστε τὸν Ῥῆγα θαυμάζειν, καὶ εἰ τις ἀπαγγέλλειεν αὐτῶν γελῶντα τὸν βάρβαρον, δώσειεν τι ἐπαγγέλλεσθαι τῆς ἀγγελίας μισθόν. Εἶπεν οὖν τις ποτε ἰδεῖν τὸν σουλδάνον γελῶντα. Καλέσας οὖν τὸν βάρβαρον ἡ Ῥῆξ, τὴν αἰτίαν τοῦ γέλωτος ἤρετο. Ὁ δὲ, Τροχός (79) εἶπεν ἀμύξης ὅρῳ, ὡν τὸ μὲν πρόσγειον ἦν, τὸ δ' ἤρτο μετέωρον, εἶτα τὸ μὲν μετέωρον κείτοεν πρὸς γῆν, τὸ δὲ πρόσγειον μετώριστο. Οὕτω δ' εἰκάσας καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα κινεῖσθαι καὶ μεταφέρεσθαι ἐξεγέλασα, λογισάμενος ὡς οὐκ ἀδύνατον οὕτω διατεθῆναι καὶ τὰ κατ' ἐμαυτὸν, καὶ ὡσπερ ἐξ ὕψους κατηνέχθη ἐν ταπεινότητι, οὕτως αὖθις ἴσως ἐκ χθαμαλότητος εἰς ὕψος ἐπαρῆται καὶ γενέσθαι μετάρσιος. Ταῦτα μὲν εἶπεν ἐκεῖνος. Ὁ δὲ Ῥῆξ, καὶ τὴν τῶν λόγων ἀλήθειαν εἰς νοῦν εἰληφώς, καὶ τὸν σουλδάνον τῆς μεταβολῆς κατοικτεῖρας, ψικεῖωσάτο τε αὐτὸν καὶ παρῆρησας μετέδωκε, καὶ συνετὴν τὸν ἄνδρα ολόμενος, ἐκοινώνει καὶ βουλευμάτων αὐτῶν.

Variae lectiones et notæ.

(78) Φράγγων ῥηγός. Fuit is, ut supra dixi, Ludovicus II, imp. Lotharii imp. filius, cujus uxor fuit Ingelberga, ducis Spoleti filia Utriusque meminit Nicetas Paphlago in Vita Ignatii pat. Constantinopol. scribens Photium patr. Constantinopol. Adhuc superstite Michaelē Theophili filio, cum in Nicolaum papam anathema pronuntiasset, sollicitasse missis muneribus Ludovicum Ῥῆγα τῆς Φραγγίας, καὶ Ἑγγεβέργαν αὐτοῦ γαμετήν, ut Nicolaum e sede sua expellerent, imperatores, si id exsequerentur, Constantinopoli creatum iri pollicitum : quod ii statim totis ulnis amplexi fuerint. Id ipsum refertur in appendice ad concilium in Constantinopolitano, cap. 2 ac Photium in concilio ab eo coacto contra Ignatium et Nicolaum PP. Ludovicum imperatorem, et Ingelbergam Augustam acclamasse : Οὕτως οὖν πλαστογραφῆσας ἰδιοχείρους πάντων ὑπογραφῆς, ἀνηγόρευσε καὶ ἀνευφύμνησεν εἰς τὴν ἀναπλασθεῖσαν αὐτῶν συνόδον βασίλειαν τὸν Λοδόγηγον, καὶ τὴν Ἑγγεβέργαν Αὐγουστάνην πρὸς ἡν καὶ γέγραπεν ἐπιστολὴν εὐφημίας πεπληρωμένην, ὡς ἀξιοθεῖσαν ἀναρῆσθαι ἐν οἰκουμένῃ, ὅθεν συνόδῳ τῇ Πουλχερίᾳ παρακλησίᾳ, ὡς ὤφειτο. Καὶ κατηντιβόλει καὶ κατεκτεῖναι παραπέμψαι τὸν ἴδιον σύζυγον Λοδόγηγον, ἀπεῖρξαι τῆς Ῥώμης τὸν πάναν Νικόλαον, ὡς ὑπὸ συνόδου καθήρημένον οἰκουμένικῆς καὶ καθολικῆς, ἧς τὸ ἴσον καὶ πρὸς αὐτὴν ἐξάπαστε λα

μετὰ δώρων. Sed deturbato paulo post ipso Photio, res in vanum abiit, Basilio post necem Michaelis imperium adeptο, cujus amicitiam Ludovicus, quamdiu vixit, videtur coluisse : nam non solum Ragusinos contra Agarenos, Basiliū hortatu, copiis suis juvit, ut scribit Zonaras ; sed etiam legatos suos Constantinopolim misit, cum concilio contra Photium coactum est, qui in eo una cum Michaelis Bulgariae regis legatis consedere, ut docemur ex actione 9 ejusdem concilii.

(79) Ὁ δὲ Τροχός. Simile quid narrat Theophylactus Simocatta lib. vi *Histor. Mauric.* cap. 11, et ex eo Theophanes ann. 13 ejusdem Augusti, de rege quodam a Sesostri Aegyptiorum rege captivo facto. Cum enim ex devictis regibus, quatuor selegisset Sesostri qui currum, quo triumphum ducens vehabatur, equorum more traherent, alter ex iis cunctari visus est, dum crebro retro conversis oculis rotæ volubilitatem contempleretur. Rex vero toties respicientem compellans : Quid est, inquit, bone vir, quod oculos in tergum toties retorques ? cui ille respondit : Τεθαύμασα τῶν τροχῶν τὰ κινήματα· ἀνώμαλον ἔχει τὴν κίνησιν· τὰ τοῖνον τούτων μέρη μετεωρούμενα, αὖθις καταχθόνια γίνονται, καὶ ἐμπάλιν τὰ περιπέτετα μετὰ τοῦτο ἀνωρίζεται. Quibus auditis Sesostri aiunt ad modestiam correctum esse, mandasseque denuo iunctis mulis a collo regum juga demi.

Ὁ δὲ, περίεργος ὢν, δόλῳ τὸν ῥήγα μετέρχεται. Ὁ μὲν γὰρ ῥήξ τὴν τε Καπύην καὶ τὴν Βενεβενδὸν τὰς πόλεις νέον κτησάμενος ἐδεδοίκει περὶ αὐτῶν, μὴ ποτε τῆς ἐλευθερίας ἀντιποιήσωνται. Ὁ δὲ Βάρβαρος ἐκεῖνος τοῦτ' ἐγνωκῶς πρόσεισι τῷ ῥήγι, καὶ φησιν· Εἰ βούλει σοὶ τὴν τῶν πόλεων τούτων ἀρχὴν βεβαίαν προσεῖναι, τοὺς λογιμωτέρους κατὰ ἐν αὐταῖς μέταγε ἀλλαχοῦ, καὶ οὐκέτι τὸ πλῆθος καθ' ἑαυτὸ γεγονὸς, οὐδὲν φρονήσει νεώτερον. Συνοίσουσαν οὖν τὴν συμβουλήν ὁ ῥήξ οἰηθεὶς, ἔθετο τῷ σκοπῷ, καὶ ἀτυφανῶς δεσμὰ ἐχαλκείοντο. Εἶτα καὶ τοῖς ἐξόχοις τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ὠμίλει ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ, καὶ ὡσπερ φιλικώτερον προσεθέτετο, καὶ ἐν ἀπορρήτοις λέγει αὐτοῖς ὡς ὁ ῥήξ βούλεται τοὺς ἀξιολογωτέρους τῶν πολιτῶν ὑπὸ δεσμοῖς ποιησάμενος εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν μεταγαγεῖν, καὶ πίστις, ἔφη, τῶν λόγων τὸ τὰς σιδηρέας ἀλύσεις χαλκεύειν καὶ χειροπέδας, καὶ ἄλλα δεσμὰ. Τοῦτο τοίνυν ἐκαίνοι ἀληθῆς εὐρηκότες, εὐνοεῖν αὐταῖς αὐτὸν ὑπειλήφασιν, καὶ ἐξελθόνει πρὸς κυνηγέσιον τῷ ῥήγι τὰς πύλας τῶν πόλεων ἐπεζύγωσαν, καὶ οὐκέτι τοῦτον ἐντὸς εἰσεδέξαντο. Καὶ ὁ μὲν ἀπῆλθε πρὸς ἑαυτὸν ὁ δὲ σουλδάνος παρὰ τῶν πολιτῶν ἐκείνων ἀντιμισθίαν εὔρατο τὴν ἐλευθερίαν. Ἀπελθὼν οὖν καὶ τὴν προτέραν ἀρχὴν αὐθις κατακτησάμενος, ἐκστρατεύει κατὰ τῶν εἰρημένων πόλεων τῆς τε Καπύης καὶ τῆς Βενεβενδοῦ. Οἱ δὲ, τῇ πολιορκίᾳ πιεζόμενοι, στέλλουσι πρὸς τὸν Ῥήγα, συγγνωμονήσαι σφισι, καὶ συμμαχῆσαι θερμῶς ἐξαιτούμενοι. Ὡς δ' ἐκεῖνος τὴν πρεσβείαν οὐ προσήκατο, ἐπιχαίρειν εἰπὼν τῇ ἀπωλείᾳ αὐτῶν, πρὸς τὸν βασιλέα Βασίλειον ἐτέραν πρεσβείαν ἐστάλακται, παρακαλοῦντες ἐπαρῆξαι αὐτοῖς κινδυνεύουσι. Καὶ ὡς ὑπέσχετο, καὶ ὁ πρεσβευτὴς ἐπανήει θαρρῆειν παρεγγυήσων τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ. Ἐάλμ' ὁ ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ μαθὼν ὁ σουλδάνος ὅτι τὸν ἦν, καὶ οἷα κομίζει τοῖς ἀστοῖς εὐαγγελία, φησὶ πρὸς αὐτόν· Εἰ ζῆν ἐθέλεις, ἀπαγορεύσαι τὸν βασιλέα τὴν συμμαχίαν τῷς πέμψασε σε ἀπάγγελον ἐκ τοῦ τείχους προκύπτουσι. Εἰ γὰρ μὴ οὕτω ποιήσεις, ἴσθι αὐτίκα δὴ τεθνηζόμενος. Ὁ δὲ συνέθετο ποιήσιν ὡς ἐνετέλλετο, καὶ στὰς πρὸ τοῦ τείχους δεσμιος κατεχόμενος, ἔφη καὶ τὴν πρεσβείαν ἀνῦσαι, καὶ ἤξειν ὅσον ἤδη ἐκ βασιλείως βοηθειαν. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα λέγων, τοῖς ξίφεσι κατετέμνητο. Ὁ δὲ σουλδάνος, ἀπελπίσας τὴν τῶν πόλεων ἄλυσιν, ὑπεχώρησε. Καὶ ὁ τῆς Ταρσοῦ δὲ ἀμηνῶς Ἑσμὰν μετὰ πλοίων μεγάλων, ἃ κουμπάρια τοῖς ἐκ τῆς Ἄγαρ ὠνόμασται, τῇ πόλει τοῦ Εὐρίπου προσέβαλεν· ἤνυσσε δὲ οὐδὲν, ἀλλ' αὐτὸς τε ἀπώλετο καιρίως πληγείς, καὶ τὸ πλεον τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ. Ἀλλὰ μέντοι καὶ ὁ τῆς Κρήτης κρατῶν Σαήτ ὁ Ἀπόκαψ, ἕτερον στόλον ἐτοιμασάμενος, Φώτιον τινα δραστήριον ἄνδρα τούτῳ ἐπέστησεν, ὡς τὰ τε παράλια τοῦ Αἰγαίου, καὶ τὰς νήσους ἐκάκου. Ὁ συνατήσας ὁ τῶν Ῥωμαίων στόλος, οὗ ναύαρχος ἦν ὁ τῶν πλωμένων δρουγγήριος ὁ πατρικίος Νικήτας ὁ Ὁωρύφας (80), πολλὰς μὲν τῶν πολεμίων νεῶν τῷ ὑγρῷ πυρὶ ἀπετέφρωσε, καὶ τοὺς ταύταις ἐμπλέοντας, πολλοὺς δὲ μαχαίρας ἔθετο ἔργον, καὶ πλείους ὑποβρυχίους ἐποίησεν. Ὅσοι δὲ τὸν πολυειδῆ τοῦτον ἔφυγον κίνδυνον, αἰσχυρῶς ἀποδράντες ἐσώθησαν. Οὐκ ἠγάπων μέντοι σωζόμενοι· πειρατικὰς δὲ νῆας ἐτοιμασάμενοι τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς ἐκεῖ κπτέρεχον νήσους. Ἀλλ' αὐθις αὐτοῖς ὁ ῥήθεις τοῦ στόλου δρουγγήριος ἐπισει· τῷ γὰρ λιμένι προσορμίσας τῶν Κεγχρεῶν, καὶ τὰ πολέμια πλοῖα παρὰ Μεθώνην καὶ Πύλον καὶ Ἠάτρας ἐμφιλοχωρεῖν ἐγνωκῶς, διὰ τοῦ κατὰ Κόρινθον ἰσθμοῦ ταχέως διαγαγὼν τὰς τριήρεις ἐν τῇ ξηρᾷ, ἐπιτίθεται τοῖς πολεμίοις ἀνωῖσι, καὶ τῷ ἀνεπίστῳ ἐκπεπληγμένων αὐτῶν,

Variæ lectiones et notæ.

(80) Νικήτας ὁ Ὁωρύφας. Nicetas Paphlagoni Ὁωρύφας. Is est Nicetas patrioſius, cujus meminit

Ludovicus II imp. in Epist. ad Basilium imp. Constantinopolit. ubi *Hadriatici servator* dicitur.

τὰς μὲν τῶν ληστρικῶν νηῶν ἐπορπόλησε, τὰς δὲ καὶ αὐτάνδρους κατέδουσε, καὶ αὐτοῦ τῶν πολεμίων ἐξηγουμένον Φωτίου ἀναيرهθέντος. Οὕτω μὲν οὖν ὁ καὶ τῶν Κρητῶν ἀπώλετο στόλος.

172 X. Verum ex Africa aliæ naves sexaginta A ingentes Romanis provinciis vastandis usque ad Cephalleniam et Zacynthum processerunt. Contra eas Narsæ classis præfectus missus est. Sed cum multi ex remigibus fugam cepissent, et triremes semivacue essent : navarchus ita cum hostibus non congregiendum esse ratus, casum illum ad imperatorem refert, et desertores inquisiti, ac cito reperti sunt. Ut autem terrorem incuteret nautis, nec ullum tamen Christianorum supplicio afficeret : triginta captivos Agarenos carcere noctu extractos, fuligine inungi ne agnoscerentur, flagrisque cæsos per forum circumduci, et in Peloponesum perductos palis affligi jussit. Quo facto classarii perterriti, noctuque hostes aggressi profligarunt, aliis cæsis, aliis captis. Deinde in Siciliam quoque transvecti, urbes Carthaginensibus obnoxias vexarunt et vastarunt. Cæterum Mesembriaci Arabes, cognito Romanæ classis otio navibus advecti, Phœnicis et Syriæ oram infestarunt. Basilius enim cædem Michaelis decessoris sui expiaturus, multis in locis urbis regis cœlestis militiæ principi Michaeli nova templa, atque in ipsa regia magnificentiam et sumptuosam ædem, Novæ Ecclesiæ indito nomine, construxit. Nautis igitur his substructionibus occupatis, cum eorum terga a tollendis oneribus nunquam vacarent, cum manus in cophinis occupatæ essent, classis otiosa fuit. Qua de causa Agareni oram maritimam impune prædabantur. Neque vero illam duntaxat infestarunt, sed Syracusas etiam devastarunt, imperatore nautas edificacionibus defatigante, qui etiam Eliæ Thesbite, C quem eximia veneratione colebat, ædem exstruxit, fore sperans ut ab eo, curru igneo, in cælum tolleretur. Tamen Syracusarum captivitate et reversione cognita, misit qui nefariis Agarenis resisterent : sed nihil profecit. Deinde Nicephorum Phocam, ejus Phocæ qui post imperavit, avum, cum justis copiis ablegavit, virum fortissimum, et rei militaris peritissimum, qui Agarenos sæpe profligavit. Dum autem Basilius imperator Theophiliti, ut supra dictum, est, adhuc inserviret una cum illo Peloponesum descendit, et templum Andreæ est ingressus, in quo **173** degebat mona-

— Ἐξ Ἀφρικῆς δ' αὖθις ἕτεραι νῆες ἐξήκοντα πεμμεγέθεις ἐξώρησαν, καὶ τῇ ὑπὸ Ῥωμαίους καὶ αὐτῶν ἐλυμαίνοντο, καὶ μέχρι Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου προήλθοσαν. Στέλλεται τοίνυν ναυτικὸν κατ' αὐτῶν, ναυαρχοῦντα τὸν Νάρσαν ἔχον. Πολλῶν δ' ἐκ τῶν περὶ τὴν εἰρεσίαν πονούντων ἀποδραστάντων, αἱ τριήρεις ἦσαν ἡμίκενοι· διὸ καὶ ὁ ναύαρχος οὐκ ἔκρινε δεῖν οὕτω συμμίξει τοῖς πολεμίοις, ἀλλ' ἀναφέρει τῷ βασιλεῖ τὸ συμβῆναι, καὶ οἱ λοιποτάκται ζητηθέντες ταχὺ κατεσχέθησαν. Ἴνα δὲ καὶ φόβον ἐμποιήσῃ τῷ ναυτικῷ, καὶ μηδένα κολάσῃ Χριστιανόν, τριάκοντα τῶν ἐν εἰρκταῖς φρουρουμένων ἀρχιμαλώτων Ἀγαρηῶν ἐκβληθῆναι κελεύει νυκτὸς, καὶ περιχρῆσαι μὲν ἀσόβλη τὰς ὄψεις αὐτῶν, ὡς ἂν μὴ ἐπιγινώσκοντο, εἶτα ἀκίσασθαι σφᾶς, καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς περιαγαγεῖν, ἀνασκοποισθῆναι τε ἀπαχθέντας εἰς Μελοπόννησον. Οὗ γενομένου, οἱ τοῦ στόλου ναυτικοὶ ἐξεδειματώθησαν, καὶ οὕτω τοῖς ἐναντίοις ἐπῆλθον νυκτὸς, καὶ τρόπαιον ἤρανον, τῶν μὲν ἀπολομένων, τῶν δὲ ἐαλωκότων. Εἶτα καὶ εἰς Σικελίαν διέβησαν, καὶ τὰς ἐκεῖ πόλεις ὅσαι τοῖς Καρχηδονίοις διέφερον ἐκάκωσάν τε καὶ ἐξέπόρθησαν. Καὶ οἱ ἐκ Μεσημβρίας δὲ Ἀραβες, ἐσχολακίαν τὸν Ῥωμαϊκὸν μαθόντες στόλον, τὰ τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Συρίας ναυσὶ προσπλέοντες ἐκάκουν παράλια. Ὁ γὰρ βασιλεὺς, δτι Μιχαὴλ ἀνεῖλε τὸν πρὸ αὐτοῦ βασιλεύοντα, ὅσον ἐξίλασκόμενος τὸν Θεόν, πολλὰ τοῦ τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων τῷ ἀρχιστρατήγῳ Μιχαὴλ (81) ναοὺς ἐδείματο ἐκ κινῆς· καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς ἀνακτόροις ἐδομήσατο τούτῳ πολυτελεῖς τε καὶ πολυδάπανον τέμενος, ὃ καὶ Νέαν Ἐκκλησίαν ἐκάλεσεν. Ἐν τούτοις οὖν τοῖς δομήσασιν ἀσχολουμένων τῶν πλωίων, καὶ τῶν νηῶν αὐτῶν οὐκ ἀφισταμένων ἀπὸ τῶν ἄρσεων, τῶν τε χειρῶν αὐτῶν ἐν τοῖς κοφίνοις (82) δουλευουσῶν, ὁ στόλος ἐσχόλασε· διὸ οἱ Ἀγαρηνοὶ ἀδεῶς, ὡς εἴρηται, τὰ παράλια ἐληίζοντο, καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἐκάκουν, ἀλλὰ καὶ τὴν Συράκουσαν ἐξέπόρθησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸ ναυτικὸν τοῦ στόλου κατέτρυχε ταῖς οἰκοδομαῖς, καὶ τῷ προφήτῃ Ἠλίου τῷ Θεοδίτῃ ναὸν ἀνεγείρας· ἐτίμα γὰρ τοῦτον διαφερόντως, καὶ ᾧπεο προσληφθήσασθαι ποτε παρ' αὐτοῦ καὶ τῷ πυρίνῳ συναπαρθησέσθαι ἄρματι. Ὅμως μὲντοι, τὴν ἄλωσιν καὶ κατασκαφὴν τῆς Συρακούσης (83) μαθὼν, ἐστειλε τοὺς ἀντικαταστήσο-

Varie lectiones et notæ.

(81) Ἀρχιστρατήγῳ Μιχαήλ. De variis S. Michaeli exstructis ædibus sacris egimus in nostra Constantinopoli, lib. III, sect. 3, n. 4, ubi præsertim de hac Nova dicta : in his etiam, de ea quæ in Conchylo stetit, imperante Justiniano, quam eandem esse existimo, quæ palatio adjacuisse dicitur in concilio CP. sub Mena, act. 2 : Ἐγινόμεθα καὶ ἐν τῷ εὐαγεῖ εὐκτρητῷ οἴκῳ τοῦ ἁγίου ἀρχαγγέλου Μιχαήλ τῷ προκειμένῳ τῷ εὐσεβεῖ παλατίῳ. Paulo supra exsistisse ἐν τῷ παλατίῳ scribitur. Hanc S. Michaelis de Bucelone ecclesiam vocat Innocentius III PP. lib. XII, epist. 70.

(82) Ἐν τοῖς κοφίνοις. Κόφινος dicitur vas ex virgultis terræ portandæ idoneum. Codinus in

Orig. CP. n. 110 : Ἰστατο δὲ ἐν τῷ αὐτῷ λιμένι στήλη μαρμάρινος Ἐλευθερίου, φέρουσα πτόνον καὶ κόφινον.

(83) Κατασκαφὴν τῆς Συρακούσης. Hoc Syracusæ excidium attigit etiam Constantinus in Basilio, n. 49, et ex eo Scylitzes, et alii : sed præ cæteris hanc urbis calamitatem descripsit Theodosius monachus in Epistola ad Leonem archidiaconum de Syracusanæ urbis expugnatione, quæ servatur in Bibliotheca S. Servatoris Messanæ, et quam ex Græco Latinitate donatam descripsit Rocchus Pyrrhus in episcopia Syracusanis, in qua et famam ingentem a civibus perpessam in urbis obsidione, et clades a Barbaris istis Saracenis illatas Christianis

μένους τοῖς ἀληθεύουσιν Ἀγαθηνοῖς· ἀλλ' οὐδὲν ἔγνωστο. Ἐῖτα τὸν Φωκᾶν Νικηφόρον, τὸν πάππον τοῦ μετέπειτα βασιλεύοντος Φωκᾶ μετὰ δυνάμειος ἔξιο-

A chus quidam virtutis studiosus, qui Theophilæ nullam rationem habuit, sed Basilio conspecto, honoris causa surrexit, eumque adoratum

Variae lectiones et notæ.

luolenta oratione describit, ut qui et obsessa urbe, in ea cum aliis famem ipsam, et ea expugnata, duram captivitatem perpessus fuerit. Quæ quidem epistola Latina duntaxat oratione exarata, interim dum Græca prodeant, quorum quædam fragmenta habentur in bibliotheca Regia, si hic describatur, haud ingratum forte rerum Byzantinarum studiosis fuerit, tum quod horum temporum illustrandæ historiæ non parum conducatur, tum etiam quod Pyrrhi Sicilia haud omnibus obvia sit. Eorum quæ nobis evenerunt, vir divinissime, singula persequi velle, sane diuturnius, oportuni: usque temporis spatium postulare videtur: breviorque epistola est, quam ut totam rerum gestarum seriem complectatur. **B** Contra vero penitus hæc silere communemque doloris sensum, quem ex his cepit potius ferme terrarum orbis (facile enim mihi persuadere condoluisse nobis eos, apud quos vel solum Syracusarum nomen devenerat) valde stupentis animi, morboque indolentiæ apprime laborantis futurum fuisse existimavi. De qua re prophetarum quidam tanquam ex ore Dei sic est locutus: Male illos accepi flagris, nec tamen doluerunt. Ac si quocunque modo narrationem harum rerum instituum, bene utrisque consultum erit: mihi quoque aliquam afferet orationem, quæ mærentibus illis revelatum iri confido, quibus nunc male discrucior. Quippe sic natura comparatum est, ut ea quæ nobis molestiæ sunt, si sermone vulgaveris, animi levent ægritudinem, tibi vero merces minime fluxa hinc accedet, si compatiendo lacrymis narrationem prosequeris. In hostium tandem potestatem devenimus: capti demum fuimus, o vir divinis honoribus perfuncte, nec sane pejora sunt Hierosolymæ expertæ cum caperentur, nec Samaria prior Hierosolymis expugnata. Tandem passi sumus direptionem, quam non insulæ Chetim unquam agnovere, non regiones barbaricæ, non urbes quæcunque in medium afferri possent. Ejusmodi fuit hoc excidium, ut eodem die, quibus antea propugnatum erat, arcus et pharetras contriverit, arma, gladium, et bellum dejecerit, strenuos quosque debilitaverit, propugnatoresque gigantes (sic enim magnanimos illos appellaverim, qui egregie operam suam præstiterunt, qui et famem antea tolerare, et labores quoscunque subire, et vulneribus confici prope infirmi pro Christi amore non dubitarunt, et post captum urbem gladiis cruciudati sunt) hostium violentiæ cedere coegerit. Tandem in hostium manus incidimus, cum antea diu ac sæpius fuisset ad muros propugnatum, cum etiam navali prælio (horrendum sane spectaculum, ipsisque intuentium oculis consternationem ingenerans: consternatur enim aspectus rerum atrocitate quæ sæpe illi obijciuntur) fuerit multoties decertatum. Victi **D** fuimus post nullas nocturno tempore factas obsidiones, et hostiles insidias, post admotas muris machinas, quibus totum fere diem lundebantur, post gravem illam in nostra propugnacula lapidum projectorum procellam, post illas urbium vastatrices testudines, murosque subterraneos, quos vocant: nihil enim horum quæ ad urbis expugnationem censebantur idonea, intentatum reliquerunt ii quibus obsidendæ urbis cura incumbere, quorum jampridem potiundæ urbis cupiditas animos inflammaverat, summa animorum contentione decertabant, quo quisque pacto cæteris præstaret, novas in dies singulos machinas excogitando, quibus urbs capi dirivique facilis posset. Quanquam ab hisce Deus altissima consilii ratione admirabili nos quodammodo protegit. Quid vero necesse est more tragico ejulantem latius per equi, quantum et qualem in nos malorum congeriem invadere summo stuato conati sunt hostes? quid

indictum infectumque reliquerunt, quod ad timorem incutiendum iis qui detinebantur obsessi, animosque consternendos facere visum esset? tempus admonet, ut ad ea quæ intus gerebantur orationem convertamus, deque iis excursim aliqua dicamus. Foris vastabat gladius, et intus pavor, ut pervetusto illo oraculo Moysen res nostras vaticinalum esse plane asseveraverim. Cum enim æque ac populo Israelis in Deum ante a nobis peccatum esset, eundem quem olim ille, divinæ iracundiæ calicem potavimus, capti sumus, posteaquam ægre diuturnam famem herbarumque victu toleravimus: posteaquam sordida quæque rerum egestate compulsi, in os congesimus. Quin et ad liberorum etiam comestiones (rem nefariam et silentio prætereundam) processimus, cum antea nec ab humanæ carnis esu (heu quam horrendum spectaculum) abhorruimus. Sed quis hæc pro dignitate tragice deploraverit? non a coriis bubulisque pellibus abstinimus, non ab alia quibuscunque rebus, quæ fame enectis quidquam solatii afferre posse crederentur, ne ossibus quidem aridis parcentes, injucundam nobis cænam apparatus. Novum profecto, et ab omni mortalium usu abhorrens alimenti genus. Et enim Syracusanorum complures, (quid homines non cogit fames importuna?) quadrupedum ossa molere primum, tum aquæ perpauzillo conspergere, quamvis abunde nobis aquas ad hos usus Arethusæ fons suppedicaret, atque hoc invento famem sedare miserissimi homines cogebantur. Jam enim tritici modius tantum et quinquaginta nummis aureis vænalis erat, pistores vero plures vendebant, qui;pe ducentis aureis, unde fiebat ut duarum unciarum pants (rem miram!) nummo aureo venderetur. Adde quod trecentis aureis et eo amplius, quomodocunque edule vænium ibat, et quinque supra decem, quandoque etiam viginti constabat equinum caput: asininæ carnes etiam in deliciis habitæ. Jam vero domesticarum avium defecerat genus: oleum autem et salsamentorum cujusque generis obsonia, vel ea quæ, ut ait Gregorius Theologus, pauperum esse cibis solent, jam erant absumpta. Casei, leguminum et pisiolum esus omnino nullus: jam enim unius atque alterius portus, quibus interjacent Syracusæ, per vim hostes potili fuerant, cum antea arces, quæ Brachiolia dicebantur, et ab ingressu portuum hostes arcebant, solo funditus adæquassent. Illud vero longe molestissimum accidit: nam sævissima pestis (proh dolor!) famem subsecuta est. Morbus etiam tetanus, a nervorum contractione sic dictus, quosdam divexabat: quibusdam autem apoplexia dimidiam partem corporis afecebat, alios repentino mori cogebat, nec defuere qui eodem genere morbi correpti, aut corporis dimidium movere tantum poterant, aut omnino omni movendi corporis facultate destituebantur. Alti instar utrium inflato corpore horrendum sui spectaculum intuentium oculis exhibebant, quousque mors illis superimminens (nam hæc quoque divino imperio parebat, atque ex hujus præscripto nonnihil retardabatur) ægre tandem miseros gravissimis doloribus liberabat. Enimvero iis quæ jam a nobis memorata sunt, permulta alia adjungi possent, quæ longiore indigerent oratione, quam ea quæ ab homine in custodiam dato proficisci potest. Quid enim aliud poterit quam res tam grandes paucis perstringere ac tenuare, qui carcere inclusus ne horum quidem habeo pacati otii? densissima carceris caligo, quæ ob oculos versatur, aspectum hebetat atque obtundit: tumultus eorum qui simul in eadem asservantur custodia, mentem agitant atque perturbant: turris quæ ad majorem portum in dextro urbis angulo erat exstructa, catapultarum vi, quibus hostes saxa

amanter exceptit. Eo mulier quædam vidua illius A lool primaria, et magnis opibus affluens cognito, hominem pro familiaritate accersitum interrogat,

μάχου ἐπέπομφεν, ἄνδρα γενναϊότατον τε δμου καὶ στρατηγικώτατον, ὃς καὶ πολλὰ κατὰ τῶν τῆς Ἄγα ἐγγύων ἐστήσατο τρήπαια. Ὅτε δὲ τῷ Θεοφιλῆτι ὡς προ-

Varie lectiones et notæ.

prægrandia juculabantur, concusa primum, mox ex parte cecidit, ab hujus turris excidio quinque post diebus murus propugnaculi, qui fuerat antea turri conjunctus, eodem catapultarum impetu disruptus est: quo facto magnus timor in obsessorum animis injectus est. Hostium tamen oppressionem sustinebant egregii illi viri valdeque strenui sub auspiciis beatissimi ducis patricii, summæque hujus contentioni obsecundare conabantur, supra quam oratione explicari possit. Dies viginti, totidemque noctes, ubi murus corruerat contra eos qui aditum ex illa parte tentabant egregie strenueque depugnabant, animi ingentiam nobilitatem præ se declarabant: insigne quoque laudem esse ducebant pro tuenda urbe vulnera toto corpore excipere. Jam vero si quis ad illud urbis popugnaculum se contulisset, quod adversum vulgi sermone dici consueverat, permultos ibi virus poterat intueri miris diversisque modis mutilatos. Erant qui effossos oculos haberent, his quidam nares truncæ, his vero aures cernebantur amputatæ, aliis palpebræ, aliis maxillæ ex telorum et sagittarum ictibus sanguine rubescebant, quibusdam frons et cor etiam ipsam modis variis vulnerabatur; venter aliis, aliis pectus acceptis vulneribus patebat, atque ut compendio dicam, non aliqua tantum, sed omni ex parte laborabant. Hostes enim totis copiis urbem obsidebant, erantque numero superiores adeo ut centum ex illis (quod vix assequitur fidem) cum uno e nostris manus consererent, gloriaque non vulgari antagonistas augerent egregie virtutis facto periculo. Equidem athletarum studium appellabam, quoties eo loci ventitarem, in quo fortiter præclare agentes magnam sibi ex præclare gestis gloriam comparabant. Tum vero flagitiorum nostrorum numerus usque adeo excrevit, ut districtum in nos divinæ ultionis gladium inebriaret die primu post vicissimam mensis Muti. Quanta vero ab ea die, quo murus corruit, civitas in hostium potestatem reducta est? Modum autem quo fuit expugnata operæ præcæritum erit dicere: fuit enim horroris plenus. Cum enim Dei severa in nos animadversio eorum qui fortiter hostibus resistebant strenuissimum quemque huc atque illuc dissipasset, et inclutum patricium cum ejus militibus ad corpora procuranda a mæribus in domos proprias avocasset, Barbarorum animos impulit ut ad fatalem illam turrin, de qua superius, obsidionem integrarent, machinis illis adhibitis quæ ad lapidum projectum usui erant. Tali enim ludicro parricidæ illi urbem invadentes sese oblectabant: nec sane difficili negotio grassabantur, paucis admodum millibus custodientibus partem illam, propterea quod opportunum illud pugnandi tempus cives non æstimabant, securique propugnatores alia omnia quam ad propugnacula se conferre meditabantur. Dum igitur hostes in urbem lapides horrendum in modum confectarent, totumque illius ambitum complerent, scala quædam ligneæ per quam propugnatoribus erat pervia, semidiruta, turris effringitur: quo facta rumor ingens exortus est, quem cum audivisset patricius, continuo surrexit impransus e mensa, pro scala vulde sollicitus animi. Jam vero Barbari simul illum disruptam persensere (quippe eum prope ipsam lapidum projectio contigisset) muro magna cum alacritate propinquant: cumque non nisi paucos in turris præsidio positos conspiciat essent, hos fortiter ibi repugnantes contrucidarunt, inter quos etiam erat beatus Johannes patricius, quo facto libere in illam descendunt, eaque demum potiti sunt. Hinc vero deinceps in modum fluminis per totam urbem diffusi in illorum conspectu volitabant qui ad repugnandum adhuc congregabantur. Ac primum iis qui ad Serva-

toris ædis vestibulum contra eos aciem instruebant ad unum trucidatis, magno impulsu valvas aperiant, templumque subeunt strictis ensibus crebro anhelitu ignem naribus oculisque spirantes. Tum vero omnis ætas eodem temporis momento in acie gladii corruit, principes et omnes iudices terræ (quod in Psalmis canere solemus) juvenes et virgines, senes cum junioribus, monasticam professi, tum matrimonio copulati, sacerdotes et populus, servus et liber, quique in lectis multo jam tempore valetudinarii decumbabant. Nam ne his quidem parcere, Deus bone, carnifices illi didicerunt: animus enim humani sanguinis sitiens eorum moribus, qui primo irati occurrunt, minime satiantur. Erat igitur tum videre, (ut Sophocle verbis utar) diem illum, diem calamitatis et miseræ, diem angustie et ruinæ, diem tenebrarum et caliginis. Post hæc autem (quid enim pluribus oportet, singula eorum percensere quæ primariis urbis viris evenere, præsertim cum auribus ipsis, ne dum animis horrorem incutiant? Inclutus patricius, qui se in arcem quamdam receperat, postridie una cum septuaginta viris virus capitur, atque octavo ob urbe expugnata die, capitali supplicio plectitur. Quod quidem adeo excelso fortique animo pertulit, ut nihil humile, nihil sui constantia indignum admiserit, ne leve quidem timidatis alicujus argumentum monstraverit, nec mirum, quando antea nullo pacto adduci potuit ut urbis prodicionem salutis propriæ causa faceret, præsertim cum permultos haberet hujus consilii non probatores tantum, verum si voluisset etiam administratos. Ille vero maluit cum honestate mortem oppetere, ut eorum qui cum ipso erant salutem prospiceret, atque unum pro multis ad Christi imitationem caput oblicere periculo (quanquam hoc homicidarum animos ad commiserationem nequitiam flexit) quam aliquid nobilitatis sua indignum mente complecti. Cujus animi magnitudo, atque ad subeundum supplicium alacritas ipsi quoque Busæ Amiræ Chagebis filio, qui mortis auctor fuit, magnæ admirationi fuere. Verum ipse ad bene beateque moriendum hinc sibi talia præsidia compraverat, propterea quod omne belli tempus in mortis contemplatione transegerat, eisque, qui secum obsessi erant, viam, quæ ducit ad immortalitatem optimis cohortationibus commonstraverat. Unde per hæc pietatis officia excessum vitæ minime habuit formidandum. Quibus enim assidua meditatione cautum est, ne imparatum pectus habeant ad hæc extrema subeunda, hisce non injucunda erit ad cælum, cum contigerit, transmigratio. Cæterum Barbari in illos etiam quos cum patricio ceperant (erant autem omnes hi Syracusis honestissimo loco nati), cum quibusdam aliis captivis extra urbem ductos, et in orbem dispositos uno impetu invadunt agrestium canum in morem, et hos quidem lapidibus, hos vero baculis, alios hastis, quas præ manibus habebant, quosdam etiam quibuscunque quæ se fortuito obtulissent instrumentis crudelissime insectantes, morti dabant, et adhuc animis immanissime sæientes, horum corpora combustione absumebant. Nec vero silentio præteribo qualia barbaræ crudelitatis exempla in Nicetam exercuerint. Erat hic Tarsensis genere, atque in re militari opprime eruditus, et strenuus, qui oppugnationis tempore impium Mahometem apud eam nationem prophetarum eminentissimum habitum maledictis compluribus quotidie proscindebat. Hunc ab interficiendorum numero sevocatum humi reclinantes supinum (tuum, Deus, ementiam imploro) thorace pectoris ad pubem osque virum decorticarunt, effusa vero per sectionem viscera contis dilaniabant. Ad hæc cor ipsum manibus avulsum ab homine adhuc spirante plusquam im-

ἔρηται, ἔξουπρέται, οὗτος ὁ βασιλεὺς συγκατῆθεν ἔκεινθ εἰς Πελοπόννησον, καὶ εἰς τὸν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου ναὸν εἰσῆλθε σὺν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ. Ἦν δ'

A Cur Theophiltzen principem illustrem, et imperatoribus cognatum neque alloquio neque ullo officio dignatus esset, ministrum vero ejus affatus esset et

Variae lectiones et notæ.

maniter dentibus mandebant primum, postea ad terram allisum, petitumque lapidibus, tum demum exsaturati reliquerunt. Verum de his alias. Ego vero qui jam iterum cum episcopo in gratiam redieram, atque in episcopii templo una cum ipso stans precibus hora sexta operam debam, turrin a Barbaris expugnatam auribus cepi, cum ad finem cantici ventum esset. Quo nuntio non mediocris fuit audientium animis pavor injectus. Etenim quidni timendum esset in cruentas hostium manus mox certissime incursuris? animum tamen quoquomodo recipientes, dum adhuc hostes ante prospectum templi in deprædando essent occupati, nudi ac verecundi (quippe detractis omnibus aliis indumentis præter illa quæ ex corio confecta gestabamus), ad altare ædis maximæ cum duobus aliis clericis per fugimus. Consueverat ad hanc aram beatissimus Pater Deum iratum conciliare, openque ipsis pro suis filiis implorare, ac voti compos fieri; qua in re illam experientiam mirificum sæpissime comprobavit: quamquam id temporis arcano divinorum judiciorum consilio preces ejus rejectæ fuerant. Cum ergo in his essemus periculis constituti, aller ab altero si quid peccatum esset, veniam petebamus, ac victissim domabamus, Deo vero gratiæ agebantur. quod istu nos perpeti decrevisset. Jam vero dum episcopus angelo tutelari suam Ecclesiam commendaret, et adsunt extemplo hostes districtis gladiis, sanguineque perfusis, qui per totam ædem vagantes aliis alio despectebant, quorum unus a circumfusa multitudine digressus sacrum altare adit, ibique nos inter sedem et aram latitantes offendit, comprehenditque, nihil tamen barbarum in nos est molitus, nempe Deo cor ipsius aliquatenus permulcente, nihil iracundum sonuit aut minax, vultu ad terrorem composito, quamvis esset ense nudato armatus, qui sumabat adhuc calidum sanguinem atque distillabat. Is in episcopum intuitus, ab illo quam recte percontatus est, quisnam esset, remque ut erat edoctus: *Ubinam, inquit, sunt ecclesiæ sacra vasa? Cum autem cognovisset de loco, educit e sacro templo episcopum seorsim ab omni turbatione atque tumultu, nosque cum ipso tanquam agnos suum pastorem sequentes. Cumque in sacellum ubi reposita sacra vasa asservabantur nostro ductu pervenisset, in eo nos inclusos detinet, idemque satagit ubi majores natu barbaræ nationis quamprimum convenient. Quo facto, de nobis apud ipsos narrationem instituit. Sermoem, id enim nominis tum illi inditum, tum claris ortum esse parentibus postea comperimus: cujus oratione permoti, dicam melius, Deo ad bonum exitum omnia perducente, bene animati hostes in nos esse cæperunt, eodemque die sacra deprædatis (erant autem hæc omnia perfecti operis quinque milia librarum ponderis) captivos nos ex urbe egredi fecerunt: dolore, ut omitam cætera, vehementi confectos atque ad Amiram, qui in veteri majore ecclesia consederat traxerunt. Illic autem in una earum, quæ ibi reperiebantur, camera conclusos reliquit. Illic omnimodis incommodis affici corpusculum fuit necesse: nam et gravi odore locus repletus est, eo scilicet qui ex naturalibus excrementis exoritur, vermibus etiam qui solent in diem generari et scatere, nec non muribus consueto ibi degentibus, tum pedicularum examine, et cimicum, et pulicum propemodum exercitibus inhorruit. Ut vero nox facta est, tenebris obruti sumus sub lectum ferme cadentibus. Fumo etiam qui forte externo fiebat oppleta domus, qui et respirationem miseris interclusit, et multuos aspectus maxima ex parte nobis ademitt. In hac ipse camera cum sacro antistite, et altero a clericis fratribus conjecti fuimus: nam qui reliqui fue-*

runt, urbis excidio una omnes contrucidati sunt. Dies ibi triginta complevimus: proptereu quo ad Syracusanas munitiones emolius id temporis voluerunt consumptum. Per idem spatium ea quæ intra murorum ambitum continebantur, incendiis absumpta sunt. Captæ vero prædæ spoliu tot fuere, tantique pretii, ut ejus subducta ratio millies mille nummum reperta sit. Non multo post iter Panorum versus aggressi, quod sex dierum intervallo perfecimus, vecli jumentis ferendis oneribus natis. Abduxerunt vero inimiles efferique Æthiopes. Tandem diurnis vestibus, nocturnisque frigidibus divexati, die septimo, cum interdiu noctuque iter facere non fuisset desitum, celeberrimam civibusque frequentem urbem Panhormum ingressi sumus, obviam factis nobis urbem ingredientibus, popularibus qui ob lætitiæ effusi, epinicia concinebant; dumque prædas in urbem victores importare viderent. Pæanis faustisque acclamationibus excepiabant. Jam vero in urbem secedentes, tum demum comperimus conveniam ac civium multitudinem juxta famam illius, nihilque imparem opinioni nostræ fuisse. Illuc enim universum Saraccorum genus confluisse putares a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari, juxta beatissimi Davidis consuetum loquendi morem. Unde in tanta incolentium colluvie conungustati, in circuitu sedes struere atque habitare inceperunt adeo ut per multas adjacentes urbes posuerint, primariæ, si quis vellet, ad oppugnandum et repugnandum non impares. Cum igitur, ut dicere institui, nequissima urbs omnium poliretur, contrarchum, imperii nomen id est, sui nominis celebritate neutiquam dignum putavit, donec nos sub jugum mitteret. Quin et se facturum promittit et comminatur, ut abs se longe positos, atque adeo ipsius imperatricis urbis viros in suam redigat potestatem.... His ita se habentibus, post diem quintum ad majorem Amiram introducimur. Is autem ad solarium superbe in solio considens valde sibi ex tyrannica potestate placebat, et quasi mantile nobis, ipsique medium suspensum utrimque aspectibus observabatur. Sistunt episcopum ministri: tum ille per interpretem: *Tenes, inquit, nostratem orandi modum? Minime, inquit sapientissimus præsul. Is vero: Cujus rei gratia? Respondet episcopus: Quod summus ego sacerdos Christi sum, Christianique servorum mystagogus, de quo prophetæ et justi olim vaticinati sunt. Non sunt, inquit Amiras, apud vos revera prophetæ sunt vero nomine: non enim ab illis alienatus esse ob tuas doctrinas, neque a recta fide deflexisses: in circuitu enim imhii ambulant. Quid enim prophetam nostrum blasphemis impetitis vos? Minime nos prophetas blasphemamus. Excipit episcopus: Propterea quod non in prophetas invehi, sed pro ipsi loqui magnifice sentire condidimus: hunc vero qui apud vos colitur ignoramus. His responsis attonitus, extemplo nos in carcerem retrudi jubet. Ducti incedebamus media urbis platea in popularium conspectu: Christianorum permulti subsequebantur, de nostra miseria non obscure ejulantes, nec non contrariæ sectæ homines spectanti studio exciti nos constipaverant, inquirebantque quisnam esset celeberrimus ille Siciliensis archiepiscopus. Hunc admodum populum evasimus; tandem in demosterium [δεσμοστήριον] conjicimur; id autem locus est quatuor supra decem gradibus depressum habens pavementum, adeo ut illi ostiolum pro fenestra esset. Tenebræ hic meræ et palpabiles, lumine tantum lucernæ vel interdiu aliquatenus collustratæ. Neutiquam in isto carcere luciferum mane exorientem fas est aspicere, non lunam radios emittentem. Corpusculum hic æstivis caloribus percussum (æstus enim erat)*

honorasset, longe supra conditionem ejus? Nam cum monachum nosset, id eum non temere fecisse arbitratur. At ille : *Theophilixem, inquit, privatum vidi Basilium vero imperatorem, eaque de causa honorem et ut imperatori habui. Scit enim eum a Deo imperatorem designatum esse.* Quibus mulier auditis, Basilium post discessum sui domini, ægrotum illic relictum, in suas ædes recepit, curataque et confirmata valetudine, persuasit ut sui filii frater adoptivus esse vellet, ac data pecunia, imperium ei prædixit, orans ut principatum adeptus, filii sui que (si adhuc in vivis esset) non oblivisceretur. His actis. Basilium discessit, illa vero, ei recens imperioposito, cum filio Constantinopolim profecta, multa pretiosa numerata obtulit, quam ille honorifice excepit ejusque filium, quem fratrem spiritualem nactus fuerat protospatharii, dignitate ornavit. *Ædes sacras diversis terræ motibus collapsas instauravit, atque etiam magnum fornicem templi Sanctæ Sophiæ ruptum ruinamque minitantem, machinis artificum constrinxit, et firmavit. Multis Judæis præbita promissaque pecunia persuasit, ut Christiani fierent. Pace cum gente Russica facta, effecit, ut illa in cognitionem arcanorum nostrorum perveniret : et cum se baptizari velle promississent, pontificem eis misit. Cæterum a sua religione ad nostram transituri, tergiversabantur et dubitabant : Ac nisi miraculum viderimus, inquit pontifici, qualia tu multa a Christo facta esse doces : nunquam doctrinam tuam amplectemur. Tum is : Petite, inquit, quod vultis. At illi dixerunt : Liber qui de Christo docet, est in ignem conjiciendus : qui*

A ἐκάϊσε προσμένον μοναχός τις, ἀντιποιούμενος ἀρετῆς, ὅς τοῦ μὲν Θεοφιλιτζου οὐδεμίαν φροντίδα πεποίητο, τὸν δὲ Βασίλειον θεασάμενος, καὶ ὑπεξάνεστη καὶ προσεκύνησε, καὶ φιλοφρόνως ἐδεξιώσατο. Γυνὴ δὲ τις χήρα ἐν τῇ χώρᾳ ἐκεῖνη τυγχάνουσα, καὶ τῶν ἐγγχωρίων πρωτεύουσα, πλοῦτη τε περιβήσομένη πολλῶν, συνήθης οὕσα τῷ μοναχῷ, καὶ μαθοῦσα τὸ γεγονός, μετεπέμψατο τοῦτον καὶ ἤρετο πῶς τὸν μὲν Θεοφιλιτζην ἄρχοντα περιφανῆ, καὶ τοῖς βασιλεῦσι κατὰ γένος προσήκοντα οὔτε προσήσεως οὔτε δεξιώσεως τινος κατηξίωσε, τῷ δ' ἐκάϊνεν ὑπηρετοῦντι καὶ προσεφώνησε καὶ τιμῆς μετέδωκεν, οὐκ ἀναλογούσης τῇ καταστάσει αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ λίαν ὑπερβαλλούσης αὐτῆν· εἶκαζε γὰρ, εἰδούτα τὸν μοναχὸν, μὴ ἀλόγως ποιῆσαι τὸ γεγονός· Ὁ δὲ, τὸν μὲν Θεοφιλιτζην ἰδιώτην, εἶπεν, ἐώρων, βασιλεῖα δὲ τὸν Βασίλειον, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὡς βασιλεῖς τὸν ἄνρα τετίμηκα. Ἴσθι γὰρ ὡς πρὸς τοῦ Θεοῦ βασιλεὺς ἐκεῖνος ἀφώρισται. Ταῦτα ἀκούσασα ἡ γυνὴ, ἐπεὶ νοήσας ἐκεῖ κατελείφθη ὁ Βασίλειος, ἀπάραντος ἐκεῖθεν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, προσέλαβέ τε αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, καὶ θεραπείας ἤξίωσε, καὶ ἀναβρώσθητα εἰσποιητὸν ἀδελφὸν τῷ υἱῷ αὐτῆς γενέσθαι πέπεικε, καὶ χρήματα παρέσχεν, εἶτα καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῷ προηγόρευσε, καὶ ὅτε τεύχεται τῆς ἀρχῆς, μὴ ἐπιλαθῆσθαι τοῦ παιδὸς αὐτῆς ἀξιοῖ, μήτ' αὐτῆς, εἰ τοῖς ζῶσιν ἔτι συγκαταλέγοιτο. Ὁ μὲν οὖν Βασίλειος ἐπὶ τούτοις ἀπῆλθεν. Ἐκεῖνη δὲ, βασιλεύσαντος ἄρτι τοῦ Βασιλείου, πρὸς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων μετὰ τοῦ υἱοῦ παρεγένετο, δῶρα προσαγαοῦσα πολυτελῆ καὶ πολλὰ· ἦν ἐντίμως ὁ βασιλεὺς προσεδέξατο, καὶ τὸν υἱὸν

Varix lectiones et notæ.

et cohabitantium habitu torridum, præterea cimices et pediculi et publicum examina, cæteraque hisce bestioliis similia per tenebricosum hoc pavimentum serpentia misellum hominem stigmatium reddunt. Sunt et eodem in carcere conclusi, promiscueque vobiscum harum miseriarum mercaturam facientes, Æthiopes, Tharsenses, Hebræi, Longobardi, tum Christiani nostrates et diversis locis profecti in quibus erat quoque sanctissimus [Manas, seu Menas Vide Pyrrhum t. II, p. 592.] Melitensis episcopus duabus compedibus pedes astrictus. Tum vero pontifices alterutrum complexi, sacroque osculo exosculati, paululum ab ea quæ sibi evererant sunt collacrymati; mox Domino eadem de re gratias agentes, ex nostra philosophia depromptis rationibus doloris sensui repugnabant. Dum in his versamur, exsecrabilis ille dies statim apud hosce sacrificii recurrit; quo die memoriam facere se jactitant sacri illius, quod olim Abraham fecerat, quando datum arietem pro rationis participem victimam Deo immolavit. Hunc per inscitiam Pascha nominant: nec abs re diem sic indignant: non enim ab Ægyptio in terram promissionis est illis transitus, juxta veterem Paschalis nomenclaturam: neque ex hac terra in caelestem oram aut ex morte ad vitam, ut Christiana fides hoc vocabulo uti nos docet; sed ex vita ad mortem, et ex hoc corporeo inleritu, et sub sensum cadente, ad sempiternum illum, et ad id quod nunquam fine sit cariturum incendium. In hac diei celebritate (o dementia singulari!) archiepiscopus comburendi fit consilium, malisque dæmonibus hostiam offerendi sanctissimum Christi pontificem. Quidam enim ex iis qui populo præserant, os

habens patente sepulcro adæque spirans Æquum est, inquit ad circumstantes conversus, o cives, in hunc Christianorum antistitem manus injicere pro nostra incolumitate, tum quo festivus ac si unquam alias celeberrime nobis Paschalis festum agamus; sic enim prospere nobis res nostras cessuras, et incrementa meliora facturæ esse confido. Hæc ille. Verum hæc audientes senes quidam canitie juxta ac priores, loquage honestissimi, ad populum habito consilio, factum improbarunt. Non enim hæc esse dicebant satis; putabant illius diei celebritatem cohonestandam insigne pervigilium egisse excidium Syracusanæ urbis. Itaque mali consilarii in archiepiscopum et nos consilium dissipatum est, Deo volente. Jam ex illo in hunc usque diem persistimus ærumnis multis detenti, mortemque ipsam, quæ semper nobis captivis imminet, quotidie præstolantes. Tu vero, o dilectum et venerabile caput, tui Theodosii fac sis usque memor, Deumque placatum propitiumque reddito, ut nostros hasce fluctus componat, sistat atque compescat, nostramque captivitatem convertat sicut torrens in austro, juxta Prophetam Regem Deique parentem. Amen.

Sequuntur hæc carmina ex Græco Latine scripta.

Fructus laborum sume meorum, Pater,
Sunt quippe pleni quæstum et lacrymis madenti-
Sume, Pater, mandata, sume his litteris
Excidia, quæ in nos hostis invezit ferrox.
Deum rogato, tendat ut amicas manus.
Jamjam propinquo funeri charo huic tuo.

αὐτῆς, ὃν ἀδελφὸν ἐκ πνευματικῆς διαθέσεως (84), ὡς εἴρηται, ἐσχῆκε, πρωτοσπαθάριον τετίμηκε. Σεισμῶν δὲ διαφόρων (85) συμβάντων, ἐξ ὧν πολλοὶ ναοὶ διῆρβάνθησαν, ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἀνωρθώσατο· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν δυτικὴν μεγάλην ἀψίδα τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ῥαγεῖσαν, καὶ πεσεῖν τυγχάνουσαν προσδοκῆσιμον μηχαναῖς τεχνιτῶν συνέσφιγγέ τε καὶ ἤδρασε. Καὶ τῶν Ἰουδαίων πολλοὺς δόσσει χρημάτων καὶ ὑποσχέσσει Χριστιανούς γενέσθαι πέπεικε, καὶ τῷ ἔθνει καθ' ἡμᾶς μυστηρίου πεποίηκε. Συνθεμένοι γὰρ αὐτοκράτορος. Οἱ δὲ μεταθέσθαι μέλλοντες ἐκ τῆς ἐδίσταζον· καὶ εἰ μὴ τι θαῦμα ἴδοιμεν, εἶπον γενέσθαι πρὸς τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ὄν ποτε δέξασθαι πεισθείμεν τὸ δόγμα τὸ σὺν. Καὶ ὁ, Αἰτήσαθε, εἶπεν, ὁ βούλεσθε. Κάκεινοι τὴν βίβλον, εἶπον, ἢ τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ διδάσκει, βλῆτεον εἰς πῦρ, καὶ εἰ διαμείνη ἀνάλωτος, πίστις ἔσται τοῦτο ἡμῖν ἀληθῶς εἶναι Θεὸν τὸν παρὰ σου κηρυττόμενον. Συνέθετο ποιῆσαι τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος· ἀνήφθη πυρκαϊὰ, ἤρε πρὸς οὐρανὸν ὁ ἀρχιερεὺς τὰς χεῖράς τε καὶ τὰ ὄμματα, Δέξασόν σου τὸ ὄνομα, εἶπε, Χριστὸς ὁ Θεός. Ἐνέθετο τῇ πυρκαϊᾷ τὸ ἱερὸν Δυαγγέλιον, τὸ χρονίσαν ἐν τῇ φλογί, ἀδιαλώδητον ἔμεινεν. Οἱ Βάρβαροι ἐξεπλάγησαν ἐπίστασαν τῷ κηρύγματι, καὶ τελεσθῆναι κατήπειγον τῷ θεῷ βαπτίσματι. Ταῦτα μὲν οὖν ταύτῃ συμβέβηκεν.

ΙΔ'. Ὁ δὲ εἰς τῶν τοῦ βασιλέως υἱῶν ὁ Κωνσταντίνος (86), ἐν καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐφίλει, νοσήσας ἐξέλιπε, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ βαρέως τὸν ἐκείνου ἤνεγκε θάνατον, καὶ ἦν ἀπαράκλητος, καὶ ἐζήτει ζῶντα τοῦτον ἐμφανισθῆναι αὐτῷ. Ἦν δὲ τις μοναχὸς Θεόδωρος, ᾧ Σανταβαρηνός (87) τὸ ἐπώνυμον· οὗτος τῷ βασιλεῖ προσμυκείωτο, εἰς ἄκρον ἑναρέτου βίου αὐτὸν ἐφθακίναί πιστεύοντι, ὡς ἐντεῦθεν καὶ σημεῖα ἐργάζεσθαι. Οὗτος τοίνυν ὁ Σανταβαρηνός, ὃς καὶ τῆς μετροπόλεως τῶν Εὐχαΐτων ἐχρημάτισε προεδρος, λέγεται δεῖξαι τῷ βασιλεῖ τὸν τεθνηκότα υἱὸν αὐτοῦ ζῶντα δῆθεν. Ἐν γὰρ λόχη τινὶ φαντάσαι τὸν Κωνσταντίνον ἐπιππον τῷ οἰκίῳ συναντῆσαι πατρί· ᾧ καὶ περιπλακῆναι δόξας ὁ βασιλεὺς, καὶ καταφιλήσασαι, οὐκέτι τοῦτον ἑώρακε. Καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα ποιήσας ὁ Σανταβαρηνός, καὶ τούτοις ἐκπλήξας τὸν βασιλέα, ὄλον εἰς ἑαυτὸν περιήγαγεν, ὡς πιστὴν εἰς αὐτὸν κεκτῆσθαι, καὶ κατὰ μὴδὲν αὐτῷ ἀπιστεῖν. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς οὕτω διέκειτο πρὸς τὸν Σανταβαρηνόν. Ὁ δὲ Λέων ὁ δεύτερος τῶν τοῦ βασιλέως υἱῶν, ἤδη νεανίας γενόμενος, καὶ γυναικὶ σζευχθεὶς τῇ θυγατρὶ τοῦ Μαρτινακίου (88), καὶ ἀναβόρῃσις βασιλεὺς παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τῷ Σανταβαρηνῷ οὐκ ἠρέσκετο, ἀλλὰ φαρμακὸν ἀπεκάλει καὶ γόητα,

si inviolatus manserit, argumento nobis erit, vere Deum esse, qui a te praedicatur. Assenso episcopo, rogus es incensus 174. Pontifex cum manibus et oculis in caelum sublatis dixisset: *Glorifica nomen tuum, Christe Deus*, sacrum Evangelium in rogam imponit, quod diu in flamma relictum, illaesus mansit. Eo miraculo Barbari obstupefacti, praedicationi crediderunt, et ut sacro baptismate initiarentur flagitarunt. Et haec sic acta sunt.

τῶν ῥως σπεισάμενος, εἰς ἐπὶ γνῶσιν ἐλθεῖν τοῦ βαπτισθῆναι, ἀρχιερεὺς αὐτοῖς ἐστάλη παρὰ τοῦ οἰκείας θρησκείας εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ὤκνουν τε καὶ πρὸς τὸν ἀρχιερέα, οἷα πολλὰ διδάσκεις αὐτὸς τὸν Χριστὸν, οὐκ ὄν ποτε δέξασθαι πεισθείμεν τὸ δόγμα τὸ σὺν. Καὶ ὁ, Αἰτήσαθε, εἶπεν, ὁ βούλεσθε. Κάκεινοι τὴν βίβλον, εἶπον, ἢ τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ διδάσκει, βλῆτεον εἰς πῦρ, καὶ εἰ διαμείνη ἀνάλωτος, πίστις ἔσται τοῦτο ἡμῖν ἀληθῶς εἶναι Θεὸν τὸν παρὰ σου κηρυττόμενον. Συνέθετο ποιῆσαι τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος· ἀνήφθη πυρκαϊὰ, ἤρε πρὸς οὐρανὸν ὁ ἀρχιερεὺς τὰς χεῖράς τε καὶ τὰ ὄμματα, Δέξασόν σου τὸ ὄνομα, εἶπε, Χριστὸς ὁ Θεός. Ἐνέθετο τῇ πυρκαϊᾷ τὸ ἱερὸν Δυαγγέλιον, τὸ χρονίσαν ἐν τῇ φλογί, ἀδιαλώδητον ἔμεινεν. Οἱ Βάρβαροι ἐξεπλάγησαν ἐπίστασαν τῷ κηρύγματι, καὶ τελεσθῆναι κατήπειγον τῷ θεῷ βαπτίσματι. Ταῦτα μὲν οὖν ταύτῃ συμβέβηκεν.

XI. Cæterum unus ex imperatoris filiis Constantinus, patri præ cæteris charus, ex morbo obiit, cujus mortem graviter ferens, omni consolatione repudiata, illum sibi viventem offerri cupiebat. Fuit autem quidam monachus Theodorus, cognomento Santabarenus, imperatori ob summam de ipsius virtute persuasionem, ut etiam miracula edere crederetur, familiaris, idemque metropolis Euchaitorum antistes. Is igitur imperatori defunctum filium ostendisse viventem, cum effecisset ut Constantinus equo insidens patri occurrere videretur, quem cum amplexus et deosculatus esset, non amplius viderit imperator. Sed et aliis similibus factis Santabarenus in imperatore in admirationem adducto, effecerat, ut is totus ex ipso penderet, ut fidem ei haberet, neque ulla in re diffideret. Imperator igitur hoc modo erga Santabarenum affectus fuit. Sed Leo filius ejus jam adultus, et Martinacii filia uxore ducta, a patre imperator salutatus, Santabareno non delectabatur, sed eum veneficum appellabat, et præstigiatores, et imperatoris deceptores. His ille, veluti speculis quibusdam ictus, ad ultionem insurgit, simulataque erga Leonem benevolentia: *Cum sis*, inquit, *adole-*

Variae lectiones et notæ.

(84) Ὁν ἀδελφὸν ἐκ πνευματικῆς διαθέσεως ἐσχῆκε. Wolfius: *Quem spiritus impulsu fratrem nactus fuerat*. Reposuimus pro his verbis, *fratrem spiritualem*. Intelligitur enim ἀδελφοποίησις, *Adoptio in fratrem*, quæ in ecclesia fieri coram sacerdote consueverat. Vide *Gloss. med. Græcit.*

(85) Σεισμῶν δὲ διαφόρων. Quos inter exstitit ille terræ motus qui post depositionem Photii et restitutionem Ignatii exstitit, quo adeo concussa est urbs, ut Ecclesias aliasque ædes a fundamentis subruerit, et ἀντι πόλεως, πολυάνδριον effecta illa fuerit, ut scribit idem Photius, epist. 100 et 104, ubi hunc divinæ ultioni adscribit ob injurias sibi intogatas.

(86) Κωνσταντίνος. Ex priore Basilii uxore genitus, ut indicavimus in *Fam. August. Byzant.* de

quo hæc præterea scribit Nicetas Paphlago in Vita Ignatii patr. Constantinopol. Εὐθὺς μὲν τότε τῷ βασιλεῖ τέθνηκε Κωνσταντίνος ὁ τριπόρθτος καὶ πρωτότοκος υἱός, ὃν καὶ ἄγιον ὁ τολμηρὸς οὗτος (Φώτιος) εἰς τὴν τοῦ πατρὸς χάριν ἐξ ἑαυτοῦ χειροτονῶν, μοναστηρίοις τε καὶ ναοῖς ἀνθρωπαρεσκεία τιμῶν οὐκ ἠύλαβετο.

(87) Θεόδωρος ὁ Σανταβαρηνός. Quis ille Santabarenus, et unde ortus illiusque fortunam describit Stylianus Neocæsareæ episcopus in Epist. ad Orientales, descripta in Appendice ad concilium Constantinopolitanum IV, c. 4, p. 1404, 1405.

(88) Μαρτινακίου. Meminit Codinus in *Orig. CP.* n. 110 Martinacæ patricii, avunculi Theophaonius Augustæ, sub Michaelē et Basilio, a quo œdificatum monasterium quod illius nomen retinuit.

scens imperator, et cum patre veneris atque equites : pugio etiam tibi ferendus est, quo et contra feram ularis, et patri porrigas, cum res tulerit, aut etiam insidiatores ejus ulciscaris. Is dolo non animadverso, pugionem, ut ille suaserat, in calceo fert. Eo pugione Santabarenus ad ultionem Leonis usus : Imperator, inquit, filius tuus tibi insidiatur, indicio illud est, quod in venatu pugionem occultum gerit. His auditis, venatum exit Basillius, Leo patrem comitatur, inventus est pugio in calco Leonis occultatus. Visus est vera dixisse delator. Rei defensio non admittitur, ardet iracundia pater contra filium : in quodam imperatorio 175 cubiculo concludit, et, ut quidam tradunt, ei oculos eruere in animo habebat, Santabareno ad id instigante : idque omnino futurum fuisse, nisi patriarcha et principes senatus, multis precibus imperatorem a sententia deduxissent. Ea ira durat, Leo in custodia tenetur, longum tempus intercedit, donec imperator quibusdam senatoribus in convivio adfuit : id quod veteri quadam consuetudine certis temporibus fiebat. Erat autem in iis ædibus, ubi convivium agitabatur, psittacus in cavea suspensus, qui, ut id genus avium ad imitationem proclive est, cum quemdam continenter Leonem deplorantem et appellantem audisset, vocem imitatus, subinde clamabat, O Leo, Leo. Ex ea volucris voce convivæ occasione arrepta pro Leone deprecandi, e convivio surrexerunt, et oppleti lacrymis dixerunt : An nun ista volucris nos accusabit, imperator, cum ipsa dominum suum appellet, nos autem majestati tuæ epulis fruentes, illius jam longo tempore inclusi obliviscamur? Omille iram, Domine, contra illum concepiam. Deme illi custodiam, placido cum ac potius paterno vultu aspicio. His verbis ira mitigata imperator, cum filio in gratiam rediit, dignitate pristina restituta. Post, cum venatum exisset, in cervum incidit inusitata magnitudine, elata in altum cornua gestantem, quem persequendo assecutus, cum stricto gladio percussurus esset, bellua se defendit, et ramo uno cornuum zonæ imperatoris infixo, illum sublimem fert cornibus suspensum, ac forsitan ita periisset, nisi a quodam, ense dissecta zona, fuisset ereptus. Cui mercedem salutis suæ præciaram reddidit ille, capitis truncationem, speciosa causa quesita, quod ense contra imperatorem strinxisset : neque reputavit, pro

A και ἀπατώντα τὸν αὐτοκράτορα. Τούτοις ἐκείνος ὡς τισι κέντροις πληττόμενος, εἰς ἄμυναν διανίσταται, καὶ πλασάμενος εὖνοιαν πρὸς τὸν Λέοντα, Νεανίαν ὄντα σε, λέγει, ὦ βασιλεῦ, καὶ τῷ πατρὶ συνιπτεύοντα καὶ συνθηρῶντα, δεῖ σε καὶ ἐγχειρίδιον ἐπιφέρεισθαι, ἵνα τούτῳ καὶ κατὰ θηρίου χρήσῃ ὁπότε δεῖσι, καὶ τῷ πατρὶ σου ἴσως ὀρέξῃς κατὰ κайρὸν, ἢ τυχὸν καὶ ἐπιβουλεύοντας αὐτῷ ἀμυνῇ. Ὁ δὲ, μὴ φωράσας τὸν δόλον, ξεφίδιον ἔνδον φέρειν τοῦ ὑποδήματος (89) ἐπέστη κατὰ τὴν συμβουλῆν. Τούτῳ τοίνυν τῷ ξιφιδίῳ ὁ Σανταβαρηνὸς κατὰ τοῦ Λέοντος χράται εἰς ἄμυναν, καὶ τῷ βασιλεῖ, Ἐπιβουλεύει σοι, φησὶν, ὁ υἱὸς σου· καὶ τούτου δείγμα τὸ φέρειν, ὅτε σοι συνθηρῆ, κεκρυμμένον ξιφιδίον. Ἐξῆλθεν οὖν εἰς κτηγέσιον ὁ Βασίλειος, καὶ ὁ Λέων παρείπετο τῷ πατρὶ, εὐρέθη καὶ ἐγχειρίδιον κεκρυμμένον ὑπὸ τῷ τοῦ Λέοντος πέδιλον. Ἔδοξεν ἀληθεύειν ὁ κατειπών. Ἀπολογούμενος ὁ κατηγορούμενος οὐ προσέειτο, ἐξώργιστο κατὰ τοῦ υἱοῦ ὁ πατήρ, ἐγκλείει τούτον τῶν βασιλικῶν θαλάμων ἐνὶ (90), καὶ τὰ τοῦ κράτους ἀφαιρεῖται παράστημα, ὡς δὲ τινες ἱστοροῦσι, καὶ τὰ ὄμματα τῷ υἱῷ πηρῶσαι διεμελέτα, παρὰ τοῦ Σανταβαρηναῦ πρὸς τούτο ἐρεθίζόμενος· καὶ ἔργον ἂν ἐγένετο τὸ μελέτημα, εἰ μὴ ὁ πατριάρχης καὶ τῆς συγκλήτου οἱ προύχοντες, πολλὰ δεηθέντες, τοῦ βουλεύματος τὸν βασιλέα μετέστησαν. Τέως δ' οὖν ἐπέμεινεν ἡ ὀργή, καὶ ὁ Λέων ἔμφρορος ἦν, καὶ χρόνος ἐτρέθη συχνὸς, συνευχεῖτο δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν τῆς συγκλήτου τισί· τούτο δὲ κατὰ καιροῦς (91) ὠρισμένους ἐκ συνθείας ἐγένετο παλαιᾶς. Ἦν δ' ἐν τῷ οὐκῶς καθ' ὃν ἐγένετο τὸ συμπόσιον, ζῶον ἐν κλωβῷ (92) ἤωρημένον τῶν μιμητῶν, καλούμενον ψιττακίς· τοῦτό τις οὐδουρόμενος καὶ ἀνακαλουμένου τὸν Λέοντα συνεχῶς ἀκοῦον ἐμιμήσατο τὴν φωνήν, καὶ, Λέων, Λέων, ἐβόα πυκνά. Τὰς οὖν φωνὰς τὰύτας τοῦ ἕρνηθος οἱ τῷ βασιλεῖ συνεσιώμενοι λαβὴν εὐρόντες τῆς ὑπὲρ τοῦ Λέοντος παρακλήσεως, ἀνέστησαν τε τοῦ συμπόσιου, καὶ δακρύων πλησθέντες, εἶτά φασιν· Οὐκ εἰς κατηγορίαν ἔσται ἡμῖν τούτο τὸ ζῶον, ὦ βασιλεῦ, ὅτι αὐτὸ μὲν τὸν οἰκτεῖον ἀνακαλεῖται δεσπότην, ἡμεῖς δὲ, τῆς μὲν τοῦ κράτους σου πανθαΐσας ἐπαπολαύοντες, ἀμνημονοῦμεν ἐκείνου, ἐπὶ χρόνον ἤδη καθειργμένου πολὺν; Ἄγε, δεσποτα, τὴν κατ' ἐκείνου ὀργὴν, καὶ λύσον αὐτῷ τὴν φρουρὰν, καὶ πρόσβλεψον εὐμένες, ἢ μᾶλλον πρόσιδε ὡς πατήρ. Τούτοις ὁ βασιλεὺς (93) ἐχάλασε τὴν κατὰ τοῦ

Variae lectiones et notæ.

(89) Ξιφιδίον ἔνδον τοῦ ὑποδήματος. Leo Grammaticus, ἐν τῷ τουδίῳ, *in tibiali*. Porphyrogenitus in *avi Vita*, n. 99 edit. Combessii, κέλευσον περιερεθῆναι τὰ πέδιλα τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ita Santabarenus ad Basilium. Symeon Logotheta in *Basilio* n. 21, et in *Chronico* ms. in quo corporis loco παραμήριον habuerit Leo non tradit. Scyltzes ἐν τῷ ὑποδήματι, ut Zonaras et Glycas, ubi *Lounclavius sub veste* vertit, et recte, ni fallor : ne que enim in calceis vel in tibiali pugionem gestare potuit Leo, nisi per tibi alia braccæ intelligantur.

(90) Ἐγκλείει τούτον τῶν βασιλικῶν θαλάμων

ἐνὶ. Errat igitur Damascenus *Studita* hom. 34 dum scribit *Thessalonicam* relegatum Leonem una cum uxore *Theophanone*.

(91) Κατὰ καιροῦς. Verbi gratia, in *Nativitate Christi*, in *tribunali* novemdecim *accubitorum*, de quibus *statis* conviviis egimus in nostra *Constantinopoli*, I. II, sect. 6, n. 1.

(92) Ἐν κλωβῷ. Wolfisius scripserat *in corte : in cavea* restitimus. Vide *Gloss. med. Græcit.* in *Κλωβός*.

(93) Τούτοις ὁ βασιλεὺς. Vide nostram *Constantinopolim*, I. IV, sect. 4, n. 1.

υιέως ὀργήν, καὶ οἱ ἐσπέλατο, καὶ τὴν τιμὴν ἀπέδωκε τὴν βασιλείον. Εἰς θήραν δὲ ἀπελθὼν ὁ βασιλεὺς, ἐλάφῳ ἐντυγχάνει, τὸ μέγεθος ὑπερφυεῖ, καὶ εἰς ὕψος ἠρμέναι κέρατα φέροντι, καὶ τοῦτον ἐδίωκε, καὶ πλησιάσας αὐτῷ, ἔρε τὴν χεῖρα ξιφῆρη πλῆξαι τὸ ζῶον βουλόμενος. Τὸ δὲ τοῖς κέρασιν ἠμύνετο τὸν διώκοντα, καὶ τινος τῶν αὐτοῖς παραφρομένον ὄζων ἐμπαρέντος τῆ ζώνῃ τοῦ βασιλέως, λετίωρος ἐκεῖνος ἐφέρετο, ἠωρημένος τοῦ ζώου τοῖς κέρασι· καὶ τάχα ἂν καὶ ἠνάλωτο, εἰ μὴ τις (94) φθάσας καὶ ξίφει τεμῶν τὴν ζώνην αὐτὸν διεσώσατο, ᾧ καὶ σῶτρα κατὰ δέδωκεν ὁ ὑπ' ἐκείνου σωθεὶς, τὴν τῆς κεφαλῆς ἔκτομήν· καὶ ἡ σκῆψις ὡς εὐπρεπῆς, "Ὅτι ξίφος, ἔφη, ἐπὶ βασιλέα γυμνώσει· μὴ λογιζάμενος ὅτι ὑπὲρ βασιλείως ἔρχε τὸ ξίφος ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀμοιβῆς μᾶλλον ἢν ἄξιος καὶ δωρημάτων βασιλικῶν. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπώνατο τῆς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως σπουδῆς. Ὁ δὲ πληγῆς τὸ σῶμα τῷ κέρατι. καὶ περιδινηθεὶς τὰ σπλάγχνα, ἐπέβω μὲν, ἀλλ' οὐκ εἰς μακρόν· ἀπέβω δ' ἐντεῦθεν, συμβασιλεύσας μὲν τῷ Μιχαῆλ ἔτος ἕν, ἀνταρχήσας δ' ἐνενακίδεκα, τῷ υἱῷ Λέοντι τὴν βασιλείαν λιπὼν, ὄντι πρεσβυτέρῳ τῶν περὶόντων υἱῶν.

IB. Αὐτοκράτωρ δὲ γεγονώς ὁ Λέων (94*), αὐτίκα πρὸς ἄμυναν διανέστη τοῦ Σανταβερηνοῦ· Ὑποπετών δὲ ὡς ἀντιλήφεται τούτου ὁ πατριάρχης Φώτιος, φιλικῶς πρὸς αὐτὸν διακείμενος, αἰτίας πλάττει κατὰ τοῦ πατριάρχου. καὶ ἐξωθεῖ τῆς Ἐκκλησίας αὐτὸν, καὶ ἐν τῇ τῶν Ἀρμενιακῶν περιορίζει μονῇ, πατριάρχην δὲ Στέφανον προχειρίσατο (95), τὸν οἰκτεῖον ὀμάλμονα· καὶ ὅτι μὴ ἦν Ἡρακλείας ἀρχιερεὺς, ὅπῃ τοῦ πρωτοθρόνου χειροτόνητο· Ἀχθῆναι δ' ἐξ Εὐχαΐτων ἐκέλευσε τὸν Σανταβερηνόν· τῆς γὰρ ἐκεῖ Ἐκκλησίας προήδρευε. Πέμψας δὲ εἰς τὴν ἐν Χρυσοπόλει μονῇ τοῦ Φιλιππικοῦ, ὅπου ὁ βασιλεὺς Μιχαῆλ ἐτέθαπτο, ἐξάγει τὸ σῶμα τούτου ἐκ τῆς σοροῦ, καὶ μετὰ προκομπῆς πολλῆς καὶ βασιλείου τιμῆς εἰς τὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ναὸν κατατίθεισιν ἐν λάρνακι μαρμαρίνῃ, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ παρόντων ἐπὶ τῇ προκομπῇ, τοῦ τε Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ πατριάρχου Στεφάνου. Τῆ δὲ τοῦ Ζαούτζης Στύλιανου (96) θυγατρὶ συμφεσιράμενος ἐτι ζῶσης Θεοφανοῦς τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, τὸν πατέρα ταύτης μάγιστρον ἐτίμησε, καὶ λογοθέτην τοῦ δρόμου, μετέπειτα μέντοι καὶ βασιλεσιπάτορα, αὐτὸς τὸ ὄνομα ἐφευρών· Ἐξ ἐμπορημοῦ δὲ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦ ναοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ πυρ-

A imperatore potius strinxisse, ac renumeratione magnisque præmiis esse dignum. Is igitur sui erga imperatorem studii hunc fructum cepit. Imperator vero cornu percussus, conversisque intestinis, supervixit ille quidem; se l non diu, mortemque obiit. Regnavit cum Michacle annum unum, solus decem et novem, imperio Leoni filio ex superstitibus nata maximo relicto.

XII. Imperator factus Leo, statim de ulciscendo Santabareno cogitat. Sed cum timeret, ne is a Photio amico defenderetur, patriarcham, causas quasdam commentus. Ecclesia ejectum, in Armenianorum relegat monasterium, fratremque suum Stephanum patriarcham designat: qui, quia Heracleæ pontifex nullus erat, a protothrono consecratus est. Santabarenum Euchaitis, cujus urbis Ecclesiæ præsidebat, adduci jussit. Misit et Chrysopolim in Philippici monasterium, ubi Michael imperator sepultus erat, ejusque cadaver loculo eductum, cum magno comitatu et regio honore in Sanctorum Apostolorum æde, in marinorea arca reponit: etiam fratribus suis Alexandro et patriarcha Stephano præsentibus. Zautzem Stylianum, cujus filiam, superstitute adhuc Theophanone conjugæ, subigebat, magistrum designavit et cursus publici logothetam, post etiam, novo excogitato nomine patrem imperatoris. Ædem Sancti Thomæ apostoli, una cum aliis ædificiis incensam, renovavit. Santabarenum jam adductum in regia Pegana custodit, et inclementer flagris cæsum Athenas relegavit, neque multo post, oculos ei effodi jussit. Verum pluribus annis elapsis, hominem ab exilio

Varie lectiones et notæ.

(94) Εἰ μὴ τις. Vocabatur is Jacobitzes. Vide Symeonem logothetam in Basilio n. 3 et Leonem Grammatic.

(94*) Βασιλεῖα Λέοντος Φιλοσόφου. Ita ad marginem scriptum in codd. mss. Negat Allatius Leonem imp. appellatum Φιλόσοφον, hocque cognomen uni convenire Leoni Philosopho, de quo agunt scriptores Byzantini in Theophilo, illum vero Σοφόν appellatum. Certe Constantinus Porphyrogenitus filius in avi Vita, n. 48, 76 et 89 edit. Combefisii, Leonem Σωφώτατον semper appellat. Promissus vero apud Balsamonem Σοφός et Φιλόσοφος iudigitatur. Sed et Novella Alexii Comneni apud eundem Balsamonem ad Nomocan Photii p. 140, 142, 1 edit. Λέων Φιλοσοφώτατος dicitur. In cod. Reg. in quo describuntur libr. II. Περὶ θεμάτων Constantini Porphyrogeniti, hic titulus præferatur: τῷ λοπόνημα Κωνσταντίνου υἱοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.

(95) Στέφανον προχειρίσατο Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, n. 2: Στέφανος δὲ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως προχειρίζεται, ἀντὶ πάσης

ἀρετῆ διαπρέψας· εἰ καὶ οὗτος ἐν συντόμῳ τὸ χρεὼν εἰλειτούργησε, καὶ συνεχῆ καθάρσια παρὰ παίδων Ιατρῶν δεξιόμενος, διὰ τὴν ἐνοχλοῦσαν αὐτῷ ἐκ (f. πυρετοῦ) πυρκαϊῶν, ὑπ' ὧν κακῶς, ψυχρανθεὶς τὴν στόμαχον, καὶ εἰς νόσον δυσδιήγητον περιπεσὼν ἐτελεύτησε. Erchempertus cap. 52: *Seremissimo Basilio Augusto æque his diebus defuncto, duo filii ejus in imperio sunt electi, id est Leo primogenitus, et Alexander subsequens: tertius vero Stephanus nomine archiepiscopatum ejusdem urbis, ejecto Pothio, qui olim a Nicolao primæ sedis pontifice ob invasionem episcopatus ignotus adhuc superstitis perpetuo anathemate fuerat mallatus, et a Junne papa, ut ita dicam, ignarus, ad pristinum gradum resuscitatus regendum suscept.*

(96) Στύλιανος. Exstant in obitum nescio cujus Styliani, primi a secretis, iambi Symeonem logothete et magistri, vulgo Metaphrasæ appellati; et ab Allatio in Dissert. de Symeonum scriptis descripti. Obiit vero hic Stylianus de quo Zonaras, Leone imperante, ut est apud anonymum Combefisianum n. 14.

revocatum benigne tractandum curavit. Cæterum Hagio Longobardiæ dux, regis Franciæ affinis, audita Basilii morte, Romano fœdere sublato, omnem sibi provinciam vindicavit. Quare imperator mensæ præfectum cum Occidentalibus legionibus contra eum misit, qui prælio victus, fere omnibus quos adduxerat. amissis, fuga ægre elapsus est. Stephano patriarchæ defuncto. Antonius cognomento Cauleas successit. Cum Bulgari pace facta, cum Romanis commercia haberent, et telonæ iniqua ab eis vectigalia exigerent: id Symeoni illorum principi jam dudum occasionem captanti, satis causæ visum ad bellum Romanis inferendum. Sed Romanus exercitus contra eum missus, succubuit, multis cæsis, ipsoque duce interfecto, multis captis, quos Symeon, nasis præcisit, Byzantium redire passus est. Ea fœditate irritatus imperator. Turcos Ietrum accolentes, qui et Ungari vocantur, muneribus impulit, ut Bulgaros ulciacerentur, et pro virili affligerent. Ipse quoque terra marique arma inferre eisdem parat, summa rerum patricio Nicephoro Phocæ, quem domesticum β Legionum 177 designavit, mandata. Verum ante bellum, quæstorem de pace legatum ad Symeonem mittit. Quem Barbarus dolo adesse suspicatus, in vincula coniectum includit, et Phocæ resistit. Quo bello dum occupatur, Ungari ejus ditionem populantur. Quare Phoca omisso, contra illos proficiscitur, et acie congressus, superatur, multis Bulgaris interfectis, pluribus captis. Symeon ipse vix Dorostolum, quæ Dristra est confugit. Captivos Bulgaros imperator ab Ungaris emit, ad quem Symeon legatos de pace misit, ejus verbis Leo fide habita, Chærospharthem ablegavit ad pacem faciendam. Sed Barbarus eo detento et victo, Turcos invasit, iisque in fugam versis, et agris eorum vastatis, Leoni scripsit, se cum eo pacem non facturum, nisi captivos Bulgaros receperit, quos cum recepisset, tamen pacem non fecit. Igitur imperator contractis in unum omnibus et Orientalibus et Occidentalibus legionibus, contra Bulgaros usus est: quæ tamen cum Symeone congressæ, succubuerunt. Deinde cum in agris quibusdam Zoes, Zautzis filiæ, consuetudine uteretur, insidiis a quibusdam est appetitus: quas cum Zoe ex murmure animadvertisset, ad imperatorem dormientem excitasset, statim in regiam reversus, evitavit, eandemque Zoen paulo post imperatricis Thephanonis obitum, Augustam appellavit, et dudum concubinam, legitimam uxorem duxit. Verum brevis illa felicitas fuit. Nam cum annum unum et octo menses in imperio vixisset, obiit. Sunt et aliæ insidiæ imperatori nuntiatae, quas Zautzis consobrinus, Basilius Pectes struebat. Is arcanum cum sapadone Samona communicavit, quem jurejurando prius adegerat,

Α ποληθίντος, ὁ βασιλεὺς οὗτος αὐτὸν ἀνεκαίνισεν. Ἡδὴ δὲ καὶ ὁ Σανταβαρηνὸς ἤχθη, καὶ εἰς τὰ ἐν ταῖς Πηγῶσι ἐπρουρεῖτο βασιλεία, ἔνθα πέμψας ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀπειδῶς αὐτὸν αἰκισάμενος, ἐν Ἀθῆναις ὑπερόριον ἔθετο. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ πέμψας ἐκεῖ, τοὺς αὐτοῦ ἐξέκοψεν ὀφθαλμούς. Μετὰ τὴν πλείους ἐνιαυτοὺς τῆς ὑπερορίας τε τὸν ἄνθρωπον ἐπανάγαγε, καὶ προνομίαις ἤξιωσεν. Ὁ δὲ Λογγιβαρδίας δοῦξ Ἀγίων τοῦ βῆγος Φραγγίας τυγχάνων γαμβρός, ἐπεὶ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου ἐπέθετο, τὰς πρὸς Ῥωμαίους συνθήκας ἤθετησε, καὶ τὴν χώραν ἄπασαν ἐμειώσατο. Διὸ τὸν ἐπὶ τῆς Τραπεζῆς ἐπεμψεν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ μετὰ τῶν δουτικῶν ταγματῶν, ὃς συμμύξας αὐτῷ ἤτηθη καὶ πάντας σχεδὸν οὐκ ἐπέγητο ἀπεβάλλετο, μάλιστα αὐτὸς διαδράς. Τοῦ δὲ πατριάρχου Στεφάνου ἐκλεισθέντος, Ἀντώνιος προκεχειρίσθη πατριάρχης, ὃς Κωνσταντίας (97) ὠνόμαστο. Τῶν δὲ Βουλγάρων ἐνσπόνδων ὄντων, καὶ ἐμπορίας ποιουμένων μετὰ Ῥωμαίων, οἱ τοῖς τελωνήμασιν ἐρεστώτερες ἄδικα αὐτοὺς εἰσέπραττον τέλη. Τοῦτο τῶν αὐτῶν ἄρχοντι Συμεῶν λαβὰς ζητοῦντι τοῦ κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον ἄρσασαι, εἰς μάχης πρόφασιν ἤρκεσε. Καὶ μέντοι καὶ ἤρατο. καὶ Ῥωμαϊκὸν αὐτῷ ἀνθοπλισάμενον στράτευμα ἤτηθη, καὶ πολλοὶ μὲν ἔπeson τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὁ στρατηλάτης αὐτός· πολλοὶ δ' ἐάλωσαν, ὧν τὰς βίνας ὁ Συμεὼν ἐκτέμνων, ἐπανελθεῖν ἀφήκε πρὸς τὸ Βυζάντιον. Τούτοις περιαλήσας ὁ βασιλεὺς, δῶροισι τοὺς Τούρκους ἔπεισε, τοὺς περὶ τὸν Ἰστρον, οἳ καὶ Οὐγγροὶ καλῶνται, τοῖς Βουλγάροις ἐπεξελεθεῖν, καὶ ὅση δύναμις κκῶσαι αὐτούς, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς, διὰ τε θαλάσσης καὶ διὰ γῆς ἠτοίμαστο δπλα κινῆσαι κατὰ Βουλγάρων, τῶν πατρικῶν Νικηφόρου τῶ Φωκῆ τὸν κατ' αὐτῶν ἀναθέμενος πόλεμον, δομέστικον τῶν σχολῶν αὐτὸν προβαλλόμενος. Πρὸ τοῦ πολέμου δὲ τὸν κοιναιότορα στέλλει ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς Συμεῶν περὶ εἰρήνης πρεσβεύοντα. Ὁ δὲ Βάρβαρος, δόλωι τοῦτον ὑποτοπήσας ἐλθεῖν, καθειργνυσι τὸν ἄνδρα καὶ δεσμεῖ, καὶ τῶ Φωκῆ ἀντεμάχετο. Ἐκεῖνου δὲ περὶ τοῦτον ἀσχολουμένου, οἱ Οὐγγαροὶ τὴν χώραν αὐτοῦ ἐληίσαντο, διὸ τὸν Εὐκᾶν λιπῶν, κατ' ἐκείνων ἐξώρμησε, καὶ συμβαλῶν αὐτοῖς ἤτηθη, πολλῶν μὲν σφαγέντων Βουλγάρων, πλείονων δ' ἀλόντων, αὐτοῦ δὲ τοῦ Συμεῶν μάλιστα ἐν Δοροσ-ὄλωι φτγόντος, τοῦτο δ' ἡ Δρίστρα ἐστὶ. Τοὺς δ' αἰχμαλώτους Βουλγάρους ὁ βασιλεὺς παρὰ τῶν Οὐγγρων ἐπράτα, καὶ ὁ Συμεὼν περὶ εἰρήνης ἰκίτευσ. Καὶ πιστεύσας τοῖς λόγοις ἐκεῖνου ὁ βασιλεὺς, τὸν Κοιροσφάκην ἀπέστειλε πνονδᾶς ποιησόμενον, ὃν ὁ Βάρβαρος κατέσχε τε καὶ ἐδέσμησεν. Αὐτὸς τοῖς Τούρκοις ἐπέγησε, καὶ ἐτρέψατό τε αὐτούς, καὶ τῆ χώραν σφῶν ἐλυμῆνατο. Εἴτα ἐπέστειλε τῶ Λέοντι μὴ ἂν ποτε σπείσασθαι, εἰ μὴ τοὺς αἰχμαλώτους Βουλγάρους λήψοιτο πρότερον· καὶ τούτους λαβῶν, οὐκ ἐπέσειατο. Ὁ γοῦν βασιλεὺς τοῖς τάγμασι τοῖς

Variae lectiones et notæ.

(97) Ἀντώνιος ὁ Κωνσταντίας. Cujus elogium descripsit Nicephorus Philosophus, editum a Lipomano Surio, et Bolando 12 Febr.

ἔφοις καὶ τοῖς ἐσπερίοις ὁμοῦ συνελθοῦσι κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐγρήσατο ἄλλ' ἠττήθησαν ἅπαντα προσβαλόντα τῷ Συμεών. Καὶ τὰ μὲν τῶν Βουλγάρων τοῦτ' ἔχει τὸν τρόπον. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐν ἀγροῖς τισι τῇ τοῦ Ζαούτζη συνῶν θυγατρὶ τῇ Ζωῆ, ἐπεβουλεύθη παρὰ τινῶν. Αἰσθομένης δὲ τῆς Ζωῆς ἐκ θροῦ τὴν ἐπιβουλὴν, καὶ διυπνισσάσης τὸν βασιλέα Ζωῆν (98) ὁ βασιλεὺς Αὐγούστου ἀνηγόρευσε, καὶ νόμινον ἔθετο γαμετὴν (98*) τὴν πρὶν αὐτοῦ παλλακίην, ἣ ἐπ' ὀλίγον τῆς εὐτυχίας ἀπώνασο· ἐνιαυτὸν γὰρ ἓνα ἐπὶ μῆσιν ὀκτώ τῇ βασιλείᾳ ἐπιβίωσασα, τέθνηκεν. Ἐτέρα δ' αὖθις ἐπιβουλὴ μὴνύεται τῷ βασιλεῖ, ἣν ἐμελέτα ὁ Πήκκης Βασίλειος, τοῦ Ζαούτζη ὑπάρχων ἀνεψιός· Ὅς τὸ ἀπύρρητον τῷ ἔκτομιά Σαμωνᾶ ἐκοινώσατο ὄρκους πρότερον βεβαιώσαντι, ὡς ἀνέκφορον τηρήσει τὸ βῆθησόμενον. Ἦν δὲ ὁ Σαμωνᾶς ἐξ Ἀγαρηῶν, καὶ μαθὼν τὸ κατὰ τοῦ κρατοῦντος μελέτηρα, εὐθὺς ἐκφέρει πρὸς αὐτὸν τὸ μυστήριον. Καὶ κατεσχέθη μὲν ὁ Βασίλειος καὶ οἱ συνίστορες τοῦ βουλευμάτος, ὁ δὲ Σαμωνᾶς (99) ἐτιμήθη πρωτοσπαθῆριος, καὶ ὑπεκρίθη τῷ βασιλεῖ.

Π'. Ἐγάργετο δὲ καὶ τρίτην ὁ Λέων εὐνέειραν, ἢ Εὐδοκίᾳ μὲν ἐκαλεῖται, ἐκ δὲ τοῦ Ὀψικίου τὸ γένος εἶλε, καὶ τὴν ὤραν ἦν περιττή, ἄλλὰ καὶ αὕτη βραχύ τι συνεζήκει τῷ βασιλεῖ· συλλαβοῦσα γὰρ καὶ πρὸς τῷ τεκεῖν γενομένη, σὺν τῷ τεχθῆντι ἀπέθανεν. Ἐχων δὲ δι' ἐφέσεως οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ πῶδα ἐσχηκέναι, μᾶλλον μέντοι καὶ κεχρηματισμένον ἐσχηκώς τοῦτο (ἦν γὰρ ἔραστής, σοφίας πνυτοδαπῆς, καὶ αὐτῆς δῆτα τῆς ἀποβήτου, ἣ δι' ἐπιφθῶν μαντεύεται τὰ ἐσόμενα, καὶ περὶ τὰς τῶν ἀστέρων δ' ἐσχολάκει κινήσεις, καὶ τὴν ἐκ τούτων ἀποτελεσματικὴν ἐπιστήμην μετῆρχετο, καὶ εὗρισκεν ὡς ἔξει παῖδα τῆς βασιλείας διαδόχον), καὶ τετάρτην ἄγεται γαμετὴν, τὴν Καρθωνοψίναν Ζωῆν. Οὐκ εὐθὺς μέντοι αὐτῇ τῆς βασιλείας μετέδωκεν ἀξιώματος, ἀλλ' ἐφ' ἱκανὸν αὐτῷ συμβεῖν ἦν ἀτινίωτος, μέχρις οὗ παιδίον ἐξ αὐτῆς ἐνέχθη τῷ βασιλεῖ, ὁ παρὰ τοῦ πατριάρχου Νικολάου τοῦ θείου κατηξιώθη βαπτίσματος. Τοῦ γὰρ Ἀντωνίου τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιζήσαντος ἔτη (1) . . . καὶ μεταθεμένου τὴν ζωῆν, ὁ Μυστικὸς Νικόλαος πατριάρχης κεχειροτόνητο. Μετὰ δὲ τὸν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοκετὸν, ὃν Κωνσταντῖνον ὠνόμασεν ὁ βασιλεὺς, καὶ σίνευον αὐτοῦ ἀνηγόρευσε. Διὰ γοῦν τὸν τέταρτον γάμον ἐφώριστο παρὰ τοῦ πατριάρχου ὁ Λέων. Τιμῶν δὲ τὴν πρώτην αὐτοῦ γαμετὴν τὴν μακαρίαν Θεοφανῶν, τέμενος ἀνήγειρεν εἰς ὄνομα ἐκείνης, ἔγγιστα τοῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ναοῦ, ἐν ᾧ καὶ τὸν νεκρὸν αὐτῆς κατέθετο. Καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Λαζάρου (2) ναὸν ἐδείματο ἕτερον, εἰς ὃν καὶ τὸ ἱερὸν ἐκείνου σῶμα ἀπεθαρύρισεν ἐκ τῆς Κύπρου μενεχθὲν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ τῆς Μαγ-

ne id quod auditorus esset, effutiret. Erat autem Samonas Agareus, et cognitum in imperatorem facinus, statim ei indicat. Sic Basilius et consilii, comprehenduntur, Samonas protospatrii honorem et imperatoris familiaritatem adipiscitur.

κοιμώμενον, αὐτῆκα ἐκεῖνος ἐπανῆλθεν εἰς τὰ Βασίλεια, καὶ οὕτω βασιλίδος θανούσης Θεοφανοῦς, τὴν εἰρημίνην τὴν πρὶν αὐτοῦ παλλακίην, ἣ ἐπὶ μῆσιν ὀκτώ τῇ βασιλείᾳ ἐπιβίωσασα, τέθνηκεν. Ἐτέρα δ' αὖθις ἐπιβουλὴ μὴνύεται τῷ βασιλεῖ, ἣν ἐμελέτα ὁ Πήκκης Βασίλειος, τοῦ Ζαούτζη ὑπάρχων ἀνεψιός· Ὅς τὸ ἀπύρρητον τῷ ἔκτομιά Σαμωνᾶ ἐκοινώσατο ὄρκους πρότερον βεβαιώσαντι, ὡς ἀνέκφορον τηρήσει τὸ βῆθησόμενον. Ἦν δὲ ὁ Σαμωνᾶς ἐξ Ἀγαρηῶν, καὶ μαθὼν τὸ κατὰ τοῦ κρατοῦντος μελέτηρα, εὐθὺς ἐκφέρει πρὸς αὐτὸν τὸ μυστήριον. Καὶ κατεσχέθη μὲν ὁ Βασίλειος καὶ οἱ συνίστορες τοῦ βουλευμάτος, ὁ δὲ Σαμωνᾶς (99) ἐτιμήθη πρωτοσπαθῆριος, καὶ ὑπεκρίθη τῷ βασιλεῖ.

XIII. Leo tertiam quoque uxorem duxit, Eudociam, genere Opiscianam, excellenti forma. Sed et hæc non diu cum eo vixit. Nam cum uterum ferret, inter parturandum una cum foetu edito periit. Verum imperator suscipiendæ prolis avidus, præsertim cum id a 178 vaticibus ei prædictum esset (fuit enim doctrinarum omnis generis amator, et arcana quoque illius quæ per incantationis futura divinat : versatus etiam in doctrina de motibus siderum eorumque effectibus, in qua invenebat, se filium habiturum imperii successorem) quartam etiam uxorem ducit Carbonopsinam Zoen : quam non statim honore imperatorio est dignatus, sed diu sine diademate habuit, donec filiolum peperisset, qui a patriarcha Nicolao sacro baptismate est initiatus. Nam eum Antonius sede Constantinopolitana annis . . . . gubernata decessisset, Mysticus Nicolaus patriarcha est designatus. Imperator post filii partum, cui Constantini nomen indidit, conjugem etiam suam Augustam appellavit. Sed ob quartas nuptias a patriarcha Leo censura ecclesiastica est notatus, et nomine Sancti Theophanonis primæ conjugis suæ, honoris ergo, ædem extruxit proxime Sanctorum Apostolorum templum, in eaque corpus illius reposuit. Condidit et aliam ædem Sancti Lazari nomine, in qua sacrum ejus corpus e Cypro translatum, necnon Mariæ Magdalenaë condidit. Cum autem nautis ædificando impeditis, classis vacaret : Agarenorum classis Taurominium vastavit, et Lemnum insulam occupavit, in quibus multi mortales perierunt. Imperator vero cum in Pentecoste in Sancti Mocii ædem

Varia lectiones et notæ.

(98) Ζωῆν. Hanc Zoizonem vocat Liutprandus, l. III, c. 7 qua cum, *venerea dulcedine junctum* fuisse Lacapenum scribit post pulsos æmulos.

(98*) Τὴν γαμετὴν, Vide anonymum in Vita sancti Nicolai Studitæ, p. 93A.

(99) Ὁ δὲ Σαμωνᾶς. Illius meminit Constantinus, *De adm. imp.* c. 50 et Gregorius in Vita S. Basillii Junior. n. 3, ubi πατριάρχης καὶ παρακοιμώμενος indigitatur.

(1) Ἐ-η. Deest. e' iam in mss. codd. annorum patriarchatus Antonii numerus. Catal. ms. Nicophori Call. ὁ Ἀντωνίος ὁ Καλλίας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ (Ἰέροντος) ἔ-η β'. Sed reponendum ζ' observat. Joan.

Bollandus ad 12 Febr. p. 622.

(2) Καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Λαζάρου. De hac æde S. Lazari pluribus egimus in nostra *Constantinopoli*, in quam a Leone imp. illatum ejusdem sancti corpus, tradit pariter auctor incertus in homil. in Sabbatum Lazari, pag. 9 : Τοῦτο τὸ τίμιον καὶ ἅγιον λείψανον ὁ σοφώτατος βασιλεὺς Λέων, ἐκ τινος ἀψευς θειοτέρως ἐκείθεν μετανομισάμενος, ἐν τῷ πανσέπτῳ καὶ ἁγίῳ τούτου ναῷ παρ' αὐτοῦ δομηθέντι εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου σεμνῶς καὶ πολυτελῶς κατετίθησιν, ὃ καὶ νῦν εἰσέτι μένει, ἄβήτην τινὰ εὐωδίαν ἀποτελοῦν, καὶ ἰσάσεις ψυχῶν καὶ σωμάτων ἡμῶν παρεχόμενον.

de more supplicatum iret, jamque sacrarii cancellis appropinquaret : quidam ex ambone prodiens, baculum gravissimum, quem manibus gestabat, imperatoris capiti inpegit : quod plane contudisset, nisi fustis dependenti lychno illis, maximum vim amisisset. Proceres cum sanguinem e capite imperatoris manentem viderent, turbati sunt : et quia frater ejus Alexander non aderat, apud plerosque suspicio invaluit, eum insidiarum fuisse conscium. Sed qui id facinus ausus fuerat, quæstionibus adhibitus nullo conscio nominato, pedibus et manibus amputatis, in ignem est conjectus. At Marcus monachus qui Tetraodium magni Sabati supplevit, tum præsens, Imperator, inquit, istud a Davide prædictum est, his verbis : Quæ hostis tuus in sancto improbe egit, et qui te oderunt, in medio festivitatis gloriati sunt. Scito igitur te ab **179** hoc tempore decem annos regnaturum. Quem admodum dixit, ita factum est. Nam Leo post docennium ea ipsa die, qua caput ictus fuerat, est mortuus. Samonas autem, de quo supra diximus, cum apud imperatorem multum posset, cum magnis opibus fugam ad Agarenos, unde ortus erat, caposset. Sed in transitu Halys captus, quamvis se ex voto crucem Sirichanam adire diceret, nihilominus a Constantino duce Andronici filio, Byzantium est reductus. Cui imperator, conservato pristino erga Samonam affectu, mandavit duce, ut coram senatu interrogatus, diceret eum non cepisse fugam, sed ad Sirichanam crucem peregrinatum esse. Cum autem postridie senatu præseente Constantinum jurejurando obstrictum roga- ret, an fugisset Samonas, ille perjurio reformidato dixit, eum in patriam suam Melitenem abiisse ; is vero per iracundiam ab imperatore dimissus est. Samonas autem præter veterem necessitudinem, etiam patricii dignitate ornatus, et cubicularius designatus, imperatorem sæpe impulit, ut ab officio decederet : quorum illud fuit, quod patriarcham coegit, ut se reciperet, et censuræ eximeret : quem cum accersisset, neque illa ratione exorare posset : statim e regia in Iriam navi transvehendum, atque inde pedestri itinere in Galacrenæum monasterium quod ipse struxerat, transferendum curant, cum annos undecim Ecclesiæ præfuisset. Ejus vero loco patriarcha designatus est syncellus Euthynius, vir sacer, qui omni studio obstitit, ne lex ab imperatore promulgaretur, ut ipsius exem-

A δαλτωνῆς Μαρίας. Ἀσχολουμένων δὲ ταῖς οἰκοδομαῖς τῶν πλωϊμῶν, καὶ τοῦ στόλου μὴ πλείοντος, τὸ τῶν Ἀγαρηνῶν ναυτικὸν τὸ Ταυρομένιον (3) ἐξεπόρθησε, καὶ τὴν νῆσον κατέτεχε Ἀἴμων, καὶ πολλὰ τῶν ἀνθρώπων ἐν αὐτοῖς συνέβη φθορά. Προόδου δὲ κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν γενομένης τοῦ βασιλεύοντος εἰς τὸν τοῦ Ἁγίου Μωκίου ναὸν (4), κατὰ τὸ ἔθος, καὶ ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐποίησατο τὴν προέλευσιν, καὶ τις ἤδη ταῖς κίγκλισι τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ αὐτοκράτορος πλησιάζοντος, ἐξώρμησεν ἐκ τοῦ ἄμβωνος, βάκτρον μετὰ χεῖρας ἔχων βαρύτατον, καὶ κατὰ τῆς βασιλικῆς ἐπίνεγκεν αὐτὸ κεφαλῆς, καὶ συνέτριψεν ἂν αὐτὴν, εἰ μὴ τῇ ἡωρημένη λυχνίᾳ προσαρράξαν τὸ βάκτρον, ἀφηρησὺ ταύτῃ τῆς καταφορᾶς τὸ σφοδρότατον. Τῶς δ' οὖν αἶμα τῆς τοῦ βασιλέως κεφαλῆς καταβρέον ὄρυθον τοῖς ἀρχουσιν ἐνεποίησεν. B ὅτι δ' οὐ παρῆν ἐκεῖ Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφεὸς, ὑπόληψις παρὰ τοῖς πλείοσιν ἐπεκράτησε τῆς ἐπιβουλῆς αὐτὸν μὴ εἶναι ἀμέμικτον. Ὁ δὲ τὸ τόλμημα ποιήσας, βασάνοις ὑποβλήθει, καὶ μηδὲνα μὴνύσας συνίστορα, χεῖρας ἀπεμήθη καὶ πόδας, καὶ τέλος παρδδόθη πυρί. Ὁ μοναχὸς Μαρκος, ὁ τὸ τετραπόδιον τοῦ μεγάλου Σαββάτου ἀναπληρώσας, ἔφη παρῶν πρὸς τὸν βασιλεῖα τοῦτο. Προεῖρητο παρὰ τοῦ Δαβίδ εἰρηκότος. Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἁγίῳ σου, καὶ ἐνεκαυχῆσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ, τῆς ἐορτῆς σου, Ἰσθι γοῦν, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἀπὸ τοῦδε χρόνον βασιλεύσεις δεκαετῆ. Καὶ ὁ λόγος ἔργον ἐγένετο. Ἔθανε γὰρ ὁ Λέων μετὰ δέκα ἐνιαυτοῦς κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐπλήγη τότε τὴν κεφαλὴν. C Ὁ ἤδη δὲ ρηθεὶς Σαμωνᾶς, παρὰ τῷ βασιλεῖ μεγάλᾳ δυνάμενος, πλοῦτόν τε δαψιλῆ περιβαλλόμενος, καὶ τοῦτον λαθῶν, εἰς τοὺς Ἀγαρηνοὺς ὄθεν ὠρμητο ἀπεδίδρασκεν, Ἄλλ' ἐάλω τὸν Ἄλην διαπορῶν ὁ δὲ εἰς τὸν ἐν Συρικῇ σταυρὸν ἔλεγεν ἀπιέναι, τούτῳ εὐχὴν ποιησαμένος, ὃν λαθῶν Κωνσταντίνος ὁ τοῦ Δουκῆ Ἀνδρονικοῦ υἱὸς εἰς τὸ Βυζάντιον ἐπανήγαγεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐτι τηρῶν τῷ Σαμωνᾷ τὴν πρώτῃ δέξισιν, ἐνετείλατο τῷ Κωνσταντίνῳ, εἰ ἐρωτηθεὶς ἐνώπιον τῆς συγκλήτου περὶ τοῦ Σαμωνᾶ, μὴ εἰπεῖν ὅτι ἀπεδίδρασκεν, ἀλλ' ὅτι εἰς τὸν ἐν Συρικῇ ἀπῆε σταυρὸν. Τῇ δ' ἐξῆς, τῆς συγκλήτου παρούσης, ἤρετο μεθ' ἑκῶν ἐπαγωγῆς τὸν Κωνσταντίνον ὁ βασιλεὺς εἰ ἔφευγεν ὁ Σαμωνᾶς. ὁ δὲ, διὰ τοὺς ὄρκους ψεύσασθαι μὴ θελήσας, εἶπεν ὅτι εἰς τὴν οἰκίαν παγρίδα τὴν Μελιτηνὴν ἀπῆε. D Ὁ βασιλεὺς δὲ τὸν μὲν Κωνσταντίνον μετ' ὀργῆς ἀπε-

Variae lectiones et notæ.

(3) Ταυρομένιον. Vide Constantinum, l. II, De Themat. c. 10.

(4) Τοῦ Ἁγίου Μωκίου. Idem narrant anonymus Combéssianus, Leo Grammaticus, Symeon Iogotheta, Scylitzes, etc. De æde vero S. Mocii pluribus egimus in nostra Constantinopoli, in qua præ aliis festum S. Euthymii, cujus reliquiæ ibidem asservabantur, 3 Januar. celebratum observant synaxaria mss. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου κειμένου ἐν τῷ Ἁγίῳ Μωκίῳ. Huic proxima fuit S. Anthimi ædes sacra, uti docet Scri-

ptor mss: Vita S. Josephi Hymnographi : Καὶ σὺν αὐτῷ τῇ Βασιλίδι ἀνῆει μεγαλοπόλει, μεθ' οὗ ναφῆ ἱερομάρτυρος ἑαυτὸν ἐγκατακλείσας, σεπτῷ λέγω δὲ Ἀνθίμου τοῦ θεοῦ, πλησίον ὑπάρχοντι τοῦ Ἁγίου Μωκίου, τὰς ἐκείνου ἀρετὰς παραζήλου. In eam ædem illatum fuisse corpus S. Sampsonis xenodochi docemur ex illius Vita p. 88. Τὸ δὲ ἱερὸν σῶμά καὶ ἅγιον τῷ μεγίστῳ ναφῷ τοῦ Μωκίου τοῦ μάρτυρος πανσεβαστως ἐγκατατίθεται, ὅτε δὲ καὶ συγγένειαν ἔλκειν ἐκείθεν τοῦ μεγάλου φημιζομένου.

πέμψατο. Τὸν δὲ Σαμωνᾶν μετὰ ταῦτα τῆς προτέ- A plo cuiuis liceret secundam, tertiam et quartam
ρας ἤξιωσεν οἰκειώσεως, εἶτα καὶ πατρίκιον ἐτί - etiam uxorem ducere.

μησε, καὶ παρακοιμώμενον προσβάλετο, ὅς εἰς πολλὰ τῶν οὐ καθηκόντων τὸν αὐτοκράτορα προσβίβαζεν,
ὧν ἐν καὶ τὸ βιάσασθαι τὸν πατριάρχην δέξασθαι αὐτὸν, καὶ τοῦ ἀφορισμοῦ ἀπολύσαι. Μεταπεμφάμε-
νος οὖν τὸν ἀρχιερέα ὁ βασιλεὺς, ἐδεῖτο δεχθῆναι. Ὡς δ' ἐκεῖνος ἦν ἀδυσώπητος, ἐκ τῶν βασιλείων
αὐτίκα διαπερᾶται πρὸς τὴν Ἰρίαν (5), κάκειθεν πεζοποροῦντα εἰς τὸ ἐν Γαλακρήναις ἄγουσιν αὐτὸν
μοναστήριον, ὃ αὐτὸς ἐδομήσατο, ἔτη προστάς τῆς Ἐκκλησίας ἔνδεκα. Προεχειρίσθη δὲ πατριάρ-
χος ὁ σύγκελλος Εὐθύμιος, ἀνὴρ ἱερὸς, ὃς καὶ βουλόμενον τὸν βασιλέα νόμῳ θεοπίσει ἄγεσθαι κατ'
αὐτὸν τὸν βουλόμενον γυναῖκας δύο καὶ τρεῖς ἄχρι καὶ τεσσαρῶν, πάσῃ σπουδῇ διεκώλυσε.

ΙΔ'. Τῶν δὲ Ἀγαρηνῶν (6) ναυσὶ τὰς τῶν Ῥω-
μαίων ληϊζομένων χώρας, ὁ βασιλεὺς Ἰμέριον τὸν
λογοθέτην (7) τοῦ δρόμου τοῦ στόλου προβαλόμενος
ἀρχηγόν, κατὰ τῶν ἐκ τῆς Ἀγαρ ἀπέστειλεν, ἐν-
τειλάμενος αὐτῷ, καὶ τὸν δούκαν προσλαβέσθαι
Ἀνδρόνικον. Ὁ δὲ δόλιος Σαμωνᾶς ἄσπονδον ἔχων
ἔθρην κατὰ τοῦ γένους τοῦ δουκικοῦ, ὑποτίθησι B
ἐν τῶν φίλων τοῦ Ἀνδρονίκου δηλώσαι αὐτῷ, μὴ
συμπλεύσαι τῷ Ἰμερίῳ, ἐκκόψαι οἱ τὰ ἄμματα
μέλλοντι κατὰ βασιλεῖον πρόσταγμα. Διὸ οὐκ ἐπέ-
σθη τῷ Ἰμερίῳ συνελθεῖν ὁ Ἀνδρόνικος, ὅθεν καὶ
μῆνος ἐκεῖνος ναυμαχίας ἐκράτησε, καὶ τοῦ τῶν
πολεμίων περιεγένετο ναυτικοῦ. Ἐντεῦθεν ἀπεγνω-
κῶς ὁ Ἀνδρόνικος, συγγενεῖς τε καὶ δούλους αὐτοῦ
προσλαβόμενος, κατέσχε τὴν Κάβζλαν, ὄχυρόν τι
φρούριον τοῦ Ἰκονίου οὐ πάνυ τι διακείμενον μήκο-
θεν. Ὁ δὲ Σαμωνᾶς οὐ διελίπε τὸν βασιλέα ἐρεθί-
ζων, καὶ εἰς ὄργην παρκενῶν κατὰ τοῦ ἀνδρός.
Μαθὼν δ' ἐκεῖνος καὶ τὴν τοῦ πατριάρχου Νικολάου
ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ἐξώθησιν, καὶ πάντοθεν ἀπο-
γνοῦς, πανοικεσίᾳ τοῖς Ἀγαρηνοῖς προσελήλυθεν.
Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτο γνοῦς ὑπερήλγησεν, ἐναντίον
ἔξεν τὸν ἄνδρα ἀνθ' ὑπερμάχου πτοοῦμενος. Γρα-
φὴν τοίνυν ἐγχαράσσει βασιλεῖον, δι' ἧς τῷ Ἀνδρο-
νίκῳ καὶ ἀμνηστία τῶν πραχθέντων ἐπρυτανεύετο,
καὶ ὑπονόστησις ἐπετρέπετο, καὶ πολλῶν δόσις
ἐπήγγελτο ἀγαθῶν. Ταύτην ἐμβαλόντες κηρῷ τὴν
γραφὴν, καὶ λαμπάδι τὸν κηρὸν (8) ἀπεικάσαντες,
Σαρακηνῶν τῶν αἰχμαλώτων ἐνὶ ἐκβληθέντι τῆς εἰρ-
κτῆς ἐγχειρίζουσιν, ἐντειλάμενοι τῷ Ἀνδρονίκῳ

XIV. Cum autem Agareni Romanas provincias
infestarent, imperator Himerium cursus publici
logothetam, classi præfectum, contra illos misit,
mandavitque ut etiam Andronicum Ducam assu-
meret. Verum dolosus Samonas internecinas cum
familia Ducæna inimicitias exercens, quemdam ex
Andronici amicis subornat, qui eum moneat, ne
cum Himerio proficiatur, qui ei jussu imperato-
ris oculos sit effossurus. Itaque Himerium comi-
tari noluit Andronicus, et cum ille solus prælio
victor hostilem classem subegisset, desperatis re-
bus, assumptisque cognatis et servis suis, Cabalam
occupavit, munitum castellum 180 non procul
Iconio dissitum. Cum autem Samonas imperato-
rem irritare, et contra illum inflammare non desi-
neret, atque is patriarcham Nicolaum Ecclesia
pulsam esse cognovisset : spe omni destitutus,
cum tota familia se ad Agarenos confert. Quo im-
perator cognito, supra modum doluit, se illum
habitum hostem quo defensore usus esset. Litteras
igitur scribit, quibus Andronico et delictorum
venia concedebatur, et reditus permittebatur, et
multa beneficia promittebantur. Eas litteras in
ceram candellæ instar effectam conjectas, Saraceno
cuidam e carcere educto tradunt, Andronico red-
dendas. Cui Samonas accersito, clam ait : Numquid
scis te totius Syriæ interitum gestare in manibus?
Ut igitur patriam et populares conserves : ceram
istam Uxeri tradito. Id enim hospiti Andronici
nomen erat. Facit ille ut jussus fuerat. Agareni

Variae lectiones et notæ.

(5) Ἰρίαν. Ἰρίαν scribit Constantinus Porphy-
rogenitus in Basilio, et in lib. *De adm. imp.* Ιε-
ραίου alii, Ἡρίον Ἡραῖον, denique cæteri : Pala-
tium imperatorum Asiaticum, de quo multis egi-
mus in *Constantinopoli Christ.* l. iv, sect. 13 n. 11,
cujus conditorem Justinianum M. agnoscunt Ex-
cerpta quædam historica ex cod. Reg. ms. 2023,
fol. 97 : Ὅτι τὸ τῆς Χαλκηδόνος ἀκρωτήριον τὸ
παλαιὸν Ἡρίον καὶ ὄν καὶ λεγόμενον ταφεῖον γὰρ
ἦν τῶν κτητορῶν τῆς πόλεως Χαλκηδόνος· ὁ μέγας
Ἰουστινιανὸς ἀνασκήσας τὸ ὄλον ἀκρωτήριον, καὶ
ἀνακαθάρας τὸν τόπον, βασιλεία ἔκτισε περιφανέ-
στατα, καὶ Ἡερία ὁ τόπος μετωνομάσθη, ἦγουν Ἀε-
ρία. Perperam vero istius palatii nomen describitur
in orthodoxorum *Invectiva adversus Iconomachos*
edita a Combetisio cum continuatore Theopha-
nis p. 304, n. 5, ubi pseudosynodus coacta
sub Copronymo contra cultum imaginum dicitur
ἐν ΚΠολει εἰς τὸν τόπον τὸν λεγόμενον Ὁνερία Le-
γονδῖον enim ἱερία, delendumque ἐν ΚΠόλει.

(6) Τῶν δὲ Ἀγαρηνῶν. Nescio an ea tempestate
Saraceni Nicæam tentarint, illiusque muros sub-

verterint, quod certe videtur suadere inscriptio ad
ejusdem urbis muros versus Occidentem, quos a
Leone et Constantino filio reftectos innuit, eo quo
superati sunt hostes loco : Ἐνθα θεϊκῇ βοήθειᾳ τὸ
τῶν ἐχθρῶν κατῆσχύνθη θράσος, ἐκεῖ οἱ φιλόχριστοι
ἡμῶν βασιλεῖς Λέων καὶ Κωνσταντῖνος ἀνεκαίνισαν
πόσῃ τὴν πόλιν Νίκαιαν ἀνεγείραντες, διὰ τῆς τοῦ
ἔργου ἐπιδείξεως νικητικῶν ἀναστήσαντες σημεῖον
κεντηναρίων χιλίων καὶ μόχθον ἐγνώρισεν Ἀρτάνασ-
δος Πατευφάτα κουροπαλάτης. Nisi hæc murorum
Nicæensium subversio referri debeat ad annum 10
Leonis Isauri, cujus meminit Theophanes, scribens
Maviam Saracenorum ducem Nicæam obsidisse,
ac μετὰ πο ἰορκίαν πολλὴν καὶ καθαίρεσιν τῶν τει-
χῶν, Sanctorum Patrum, qui ibi colebantur, inter-
cessionibus, urbe tamen minime potitum fuisse.

(7) Ἰμέριον τὸν λογοθέτην. Meminit istius ex-
peditionis Himerii Scriptor cœvnis vitæ S. Theo-
ctistæ Lesbii : Ἐπεμπόμην δὲ συστρατευόμενος
Ἰμερίῳ τῷ πάνυ, τῷ στρατηγικωτάτῳ δηλαδὴ, καὶ
ἄρχοντι τοῦ τε δρόμου καὶ τοῦ στόλου παντός.

(8) Κηρὸν. Vide Gloss. med. Græc. in φάτλιον.

cognita litterarum sententia, Andronicum cum omnibus suis in vincula conjiciunt, in quibus ille obiit : quidam vero ex illis, carceris ærumnas non ferentes, fidem abjurarunt. At Constantinus, et quidam cum ipso, carcere elapsi, in Romanos limites, persequentibus Agarenis fortiter profligatis, evaserunt. Eum imperator et hilariter excepit, et magnifice donavit, et exquisitis honoribus affecit. Deinde etiam ei dixit : *Ne te decipiat nomen, Constantine, tuum, nec putaris, eo quod Constantinus Romanis imperaturus sit, te imperio potiturum ; certe enim scito, filium hunc meum, illum esse. Quod si tu Spartam tuam ornaris, bene tibi erit ; sin rebus novis studueris, et tyrannidem affectaris : nolū dubitare, quin per hanc portam* (demonstrata occidentali Aurei trioliiii porta) *caput tuum absque reliquo corpore sit transiturum, id quod postea factum est.* Cum Samonæ pater cum quibusdam aliis Melitenam venisset, viso honore et opulencia filii, cum eo vivere voluit. Nam imperator eos honorifice exceperat, et contra quam decebat, homines profanos in Magnam Ecclesiam introduxerat. Sed a filio prohibitus est, suadente, ut suam religionem conservaret, atque in patriam reverteretur, quod et ipse per occasionem facturus esset. In festo Pentecostes Leo filium suum coronavit, et imperatorem appellavit. Cæterum odiosus **181** Samonas eunuchum ministrum suum Constantinum, ex Paphlagonia oriundum, dominæ ad ministerium tradidit, qui cum et imperatrici et ipsi imperatori percharus esset, profanus Samonas invidia stimulatus illum apud imperatorem detulit, quasi ab imperatrice amaretur, quem Leo ex æmulatione, pro monacho tonderi, nec multo post revocari, et monastico habitu exuto, civilem vestem resumere jussit, eoque familiarius etiam quam prius usus est. Id Samonæ intolerabilis visum. Curat igitur per suorum quemdam, libellum conviciis plenum scribi, eumque abjicit, qua imperator transiturus erat : quo is invento et lecto, doluit, auctoremque requisivit. Unus igitur ex ejus rei consociis, Samonam scripti auctorem esse indicat. Cum autem eclipsis lunæ tum fuisset, imperator metropolitam Synadorum de ea quæsiturus accersit, quem cum Samonas privatim de illa soiscitaretur, respondet : *Tuum infortunium portendit ista lunæ affectio. Sin decima tertia Julii dies ante tuam calamitatem præterierit ; et tu infortunium evitabis.* Deinde ab imperatore quoque interrogatus Synadorum episcopus, respondet, malum istud in eum qui esset ab illo proximus, grassaturum. Imperator porro personam proximam Alexandrum fratrem judicabat, sed falso : nam homini pessimo tandem male esse oportebat. Leo igitur, ubi cognovit eum esse famosi libelli auctorem, et regia exigit, et rasum

δοῦναι αὐτήν. Τοῦτον δὲ τὸν Ἀγαρηνὸν ὁ Σαμωνᾶς μετακλεισάμενος, ἐν ἀποβόρῃ τοις πρὸς αὐτόν· Οὐδὰς ὅτι τὸν ὄλεθρον τῆς Συρίας ὅλης φέροις ἐν ταῖς χερσίν ; Ἴνα γοῦν καὶ τὴν πατρίδα περισώσῃς καὶ τοὺς ὁμογενεῖς, τὸν κηρὸν τοῦτον ἐγχείρισον τῷ Οὐζῆρ. Οὕτω γὰρ ὁ παρ' ᾧ ἦν ὁ Ἀνδρόνικος ἀνομάζετο. Ὁ δὲ πεποίηκεν ὡς παρῆγγελο, καὶ γνόντες οἱ τῆς Ἀγαρ τὴν δύναμιν τῆς γραφῆς, καὶ τὸν Ἀνδρόνικον δεσμοῦσι καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ. Ὁ μὲν οὖν Ἀνδρόνικος ἐν τοῖς δεσμοῖς τὸν βίον κατέλυσε. Τινὲς δὲ τῶν σὺν αὐτῷ τὴν ἐκ τῶν δεσμῶν μὴ στέργοντες κάκωσιν, τὴν πίστιν ἑαυτῶν ἐξωμόσαντο. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος καὶ τινες τῶν σὺν αὐτῷ τῆς εἰρκτῆς ἐκφυγόντες πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἀπήεσαν ; καὶ τοὺς καταδιώκοντας αὐτοὺς Ἀγαρηνοὺς γενναίως τρεψάμενοι, διεσώθησαν. Ὁν ὁ βασιλεὺς ἐδέξατό τε περιχαρῶς, καὶ ἐδεξιώσατο μεγαλοπρεπῶς, καὶ διαφερόντως ἐτίμησεν· εἶτα καὶ πρὸς αὐτὸν ἔφη· Μὴ ἀπατάω σε, Κωνσταντίνε, τὸ ὄνομα, μηδ' οἴου τῆς βασιλείας τυχεῖν ; ὡς Κωνσταντίνου Ῥωμαίων μέλλοντος ἄρξαι· ἴσθι γὰρ ἀκριβῶς τοῦτον εἶναι τὸν υἱὸν τὸν ἐμόν. Σὺ δὲ εἰ μὲν ἦν ἔλαχος Σπάρταν κοσμεῖς, ἔσται σοι εὖ· εἰ δὲ νεωτερίσεις, καὶ τυραννίδι ἐπιχειρήσεις, ἔσω βεβαίως εἰδῶς ὡς διὰ τῆς δὲ τῆς πύλης (τὴν πρὸς δύσιν οὔσαν τοῦ Χρυσοτρικλίου δεῖξας αὐτῷ) ἡ κεφαλὴ σου τοῦ λοιποῦ σώματος χωρὶς εἰσαχθήσεται· ὁ καὶ γέγονεν ὑστερον. Ἐκ δὲ Μελιτηνῆς ἐλθόντων τινῶν, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ τοῦ Σαμωνᾶ πατήρ, ὑπεδέξατο τούτους ἐντίμως ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰς τὴν Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν μὴ δεόντως ἀπίστους ὄντας εἰσήγαγεν. Ἰδὼν δὲ ὁ τοῦ Σαμωνᾶ πατήρ, ἦν εἶχεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ τιμὴν ἐν τοῖς βασιλείοις, καὶ τὸν πλοῦτον ἂν περιέκειτο, ἤθελε συνδιάγειν αὐτῷ. Ἐκωλύθη δὲ παρ' ἐκείνου, τὴν εἰκείαν θρησκείαν τηρεῖν συμβουλεύοντος, καὶ εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθεῖν. Εἰ δὲ καὶ αὐτός, ἔφη, τύχῃ καιροῦ, ὑπονοστήσω πρὸς σε. Τῆς δ' ἑορτῆς (9) τῆς Πεντηκοστῆς ἐνοσίστης, ἔστειψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀνηγόρευσεν αὐτὸν βασιλέα. Ἐκτομίαν δ' ἔχων θεράποντα ὁ μυστάρὸς Σαμωνᾶς, Κωνσταντίνον ὀνομαζόμενον, ἐκ δὲ Παφλαγονίας γενόμενον, τῇ δεσποίνῃ τοῦτον δέδωκεν εἰς ὑπηρεσίαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ βασιλείῃ καὶ αὐτῷ τῷ κρατοῦντι λίαν ὁ Κωνσταντῖνος ψικέλωτο, εἰς βλακάναν ὁ βεθηλὸς ἠρέθιστο Σαμωνᾶς, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα κατεῖπεν αὐτοῦ, ὡς ἐρωμένου τῇ βασιλείῃ. Ζηλοτυπήσας οὖν ὁ Λέων ἀποκαρῆναι τοῦτον προσέταξε μοναχὸν, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀνκαλεῖται τοῦτον, καὶ ἀποδυσθῆναι κελεύσας τὰ μοναχικὰ ἄμφια, καὶ κοσμικὴν περιβαλέσθαι στολήν, μᾶλλον ἢ πρότερον αὐτὸν ψικέωσατο. Οὐκ ἀνεκτὰ δ' ἦσαν ταῦτα τῷ Σαμωνᾶ. Γράφει τοίνυν λοῖδορόν τι γραμματίον διὰ τινος τῶν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο ῥίπτει ἐνθα ὁ βασιλεὺς διελεύσεσθαι ἔμελλεν, ὅπερ εὐρῶν ἐκεῖ-

Variae lectiones et notæ.

(9) Τῆς δὲ ἑορτῆς. Lupus Protospatha : Anno 913, ind. 1, coronatus est Constantius (Constantinus) imp. filius prædicti Leonis, qui regnavit an 47.

νος και αναγνους, ηλγησε τε και τον πεποιηκοτα A τουτου εζητει. Εξ ουν τις των συνειδοτων την πραξιν ταυτην τῷ Σαμωνῳ, τουτον ειναι τον εργατην του λοιδορου βιβλου τῷ κρατουντι εδηλωσεν. Εκλειψεως μεντοι τότε της σεληνης συμβασης, τον μητροπολιτην Συνάδων ο βασιλευς μεταπεμψατο, περι ταυτης πεισομενος. Ον ο Σαμωνας ιδῖα παραλαβων, ηρετο περι της εκλειψεως· κακεινος εφη οτι· Σον το της σεληνης παθος σημαίνει δυστυχημα. Ει δε η του Ιουλιου τρισκαιδεκατη (10) παρελευσεται προ του σε παθειν, εκπευξει και συ το δυστυχημα. Εἴτα και προς του βασιλευς ο Συνάδων ερωτηθεις απεικονατο, ως εις το δευτερον μετα σε προσωπον ενσκηψει η κακωσις. Δευτερον δε προσωπον ο βασιλευς τον αδελφον αυτου τον Αλεξανδρον. Εκριεν, αλλ' εσφαλη περι την κρισιν· εδει γαρ ποτε τῷ κακιστῳ Σαμωνῳ γενεσθαι κακως. B Μαθων ουν ο Αεων, ως εκεινος ην ο του λοιδορου βιβλου πατηρ, εξωθει μεν των βασιλειων αυτον, και αποκειρει, και περιγραπτοις οροις καθειργνυσι. Και ταυτα γεγονε μηνη του τρισκαιδεκατης του Ιουλιου παραβρυσεως. Παρακοιμωμενος δε αντι του Σαμωνῳ ο παρ' εκεινου βασκαινωμενος Κωνσταντινος και επιβουλευμενος προχειριστο, φ και μονην ο βασιλευς εδομησατο εν ταῖς Νοσσιαῖς (11). Νοσησας δε ο Αεων κοιλιακον νοσημα, τοσουτον κατειργασθη την δυναμιν, ως μηδε δυνηθηναι διαλεχθηναι τη συγκλητῳ, περι Νηστεας την συνηθη διαλεξιν η καλειται Σελεντιον. Ομως ολιγα τινα ταυτη διαλεχθεις, και αξιωσας αυτου μεμνησθαι, και πιστιν εις την αυτου συμδιον τηρειν και εις τον υιον, και τελευταίαν ταυτην προσλαλιαν προς αυτην ποιεισθαι ειπων, ουκ αυτικα εξελιπεν, αλλα μεχρι του Μαῖου διηρκεσε. Τότε δε τελευτων την αυταρχιαν τῷ αδελφῳ κατελιπεν Αλεξανδρῳ, και τον υιον αυτου παραδεδωκεν, αξιωσας επιμελεισθαι αυτου, και αναγειν βασιλικως, και αυτῷ το κρατος καταλιπειν· ον βλέπων ερχομενον προς αυτον εν τῷ ηδη εκλειπειν, ως φασιν, εφη· Ἴδε ο κακος καιρος, μετα τους δεκατρις μηνας. Εβασίλευσε δε ο Αεων ετη εικοσι και πέντε, επι μησι τρισιν.

IE'. Αλεξανδρος δε εμα τε τους ποδας ηρεισε τη αρχῃ, και εμα τον πατριάρχην Νικολαον εκ των C Γαλακρηων αγαγων, εις τον της Κωνσταντινουπολεως θρονον ανηγαγε, το δευτερον καταγαγων τον Ευθυμιον. Και επι βηματος την τουτου ποιησας καθαίρεισιν, ενυθρισαντων εις τον ανδρα πολλα των προσκειμενων τῷ Νικολάφ, εἴτα και υπεροριον.

Variae lectiones et notae.

(10) Η του Ιουλιου τρισκαιδεκατη. Legendum Ιουνίου, quomodo habent Leo Grammaticus, anonymus Combesianus, n. 31; Scylitzes, et Glycas.

(11) Εν ταῖς Νοσσιαῖς. Subdit, quod ab aliis siletur, Symeon Logotheta in Chron. mss. Αξιον δε ολιγα ειπειν ποιῶ τροπον η μονη των Νοσσιων κεινται· ουτος ο Κωνσταντινος ειχε πατερα γεροντα ευλαβῃ και φοδουμενον τον θεον, ος και εν αυτῷ τῷ τόπῳ των Νοσσιων προασιτῆζην εκεκτιτο προς τη θαλασση πανυ μικρον, εν φ και υδωρ επι δεξαμενην εκβαλων ταῖς οδιταις εποειε παραφυγην. D Εν τούτῳ τῷ ὕδατι συνεθη στρατιωτην διερχεσθαι και αναψαλατι εκβαλειν απερ εκ δικαλου πορου ειχεν νομισματα, και αριθμησαι, α και ησαν εις νν 79 τρεις αριθμουμενα· εἴτα αναστας, οια συμβαλινει, και τῷ ἵππῳ επιβας, ηρετο την οδδον αυτου το χρυσιον κατα τον τονον απεις. Ως ουν εθρος ειχεν ο γερον, εξηλθεν προς την δεξαμενην, και ευρων τον χρυσιον, ελυπηθη την του απολεσαντος αθυμιαν· ομως εν εαυτῷ φυλακτων, ου διελιπεν απο νυκτος εις νυκτα ευχομενος τῷ θεῷ τουτον ελθειν και απολαθειν το ἴδιον. Ο μεντοι στρατιωτης τας πυλας περασας, και επιμνησθεις, θυμως τι ποιησαι μη δυναμενος, την οδδον αυτου απηει λυπουμενος· και μετα τρίτον ενιαυτον, εργεται προς τον τονον των Νοσσιων, και του ἵππου αποβας, αυτον μεν εκοτισεν,

certis finibus includit, idque accidit ante diem Julii xiii. Constantinus cui Samonas et invidabat et insidiabatur, illius loco cubicularius est designatus, eique monasterium in Nossis extructum. Imperator autem coeliaco morbo laborans, viribus ita exhaustis fuit, ut de jejuniis apud senatum de more orationem habere non posset, quæ oratio Silentium appellatur. Pauca tamen est locutus, petiique ut patres conscripti sui memores, conjugii filioque suo fidem servarent: quamvis autem diceret, se eos nunc prostremo affari, non tamen statim defecit, sed ad Maium usque vixit. Tum vero moriens, imperium fratri Alexandro reliquit, eidemque filio suo tradito, petiit, ut eum curaret, regaliterque educato, imperium relinqueret, quem cum jam moribundus 182 ad se venire vidisset, dixisse fertur: *Ecce infaustum tempus post xiii menses*. Imperavit annos xxv et iii menses.

XV. Alexander firmato imperio, patriarcham Nicolaum statim e Galacrenis in sedem Constantinopolitanam reduxit, pulso in exilium Euthymio, et dignitate in ambone abrogata, cum quidem Nicolai sectatores multis hominem contumelis affecissent. Rerum potitus nihil imperatore dignum gessit, delictis, venationibus, ebrietati, comessationibus,

αλλα και αυτους πιων εκαθητο συννους, και στεναξας ειπεν οτι· Εν τούτῳ τῷ τόπῳ απωλεσα μου την ζωην. Τουτου ακουσας ο τιμιος γερον, απηρωτησεν αυτῳ, τι ἄρα το συμβαν, κυριε μου; Ο δε ειπεν, οτι· Εν ταυτα απωλεσαν νν· και παρευθῃ και τον τονον υπεδεικνυεν, και τα σημεια του βαλαντιου, και το ποσον ελεγεν· και ο ανθρωπος του θεου ευθῃς εξελκει τουτο του κολπου αυτου, και φησι, Γνωριζεις τουτο; ο δε αφωνιζ επι πολυ κατασχεθεις, θυμως να ειπεν, οπερ απωλεσα αυτο εστιν· και φησι, Απολαβε αυτο, πληροφορουμενος ως ουκ ανοιξα αυτο ουδε εἴδω τι εστιν εσωθεν. Τουτο λαβων ο ανθρωπος, παρακαλων λαθειν εξ αυτου οσα και βουλεται· ο δε ουκ ηθελησεν το συνολεν, εθεν ο στρατιωτης απερχεται την οδδον αυτου, χαίρων και ευχαριστων τῷ θεῷ. Γῆ ουν νυκτι εκεινη ορα κα' οναρ τον Χριστον ελθοντα και ειποντα αυτῳ. Ανη' ον εποησας εις τον στρατιωτην, ιδου αυριον ακουσεις γενόμενον παρακοιμωμενον τον υιον σου, και το προαστερον τουτο εις μονην μεγαλην γενησομενον προς δοξολογίαν εμην· και συ δε αυτος τον υπερ τουτω μισθον κομιεῖ. Πρωτας δε γενομένης, το μηνυμα ηλθεν, και μετ' ολιγας ημερας τη θελησει του βασιλευς και τη εἰσοδῳ, ως ειρηται, το μοναστηριον οικοδομεῖται, και ενεθρονισθη.

uxoriæ deditus. Res imperii et reipublicæ mandavit circulatoribus et hominibus e triviiis, quos ante imperium clandestinorum facinorum habuerat socios : quorum unum Basilitzem successorem imperii declarare in animo habuit. Nam fratris filium Constantinum et privatum esse, et virilibus privare volebat. Idque nisi vitam celeriter finisset, consiliis ejus a divina Providentia eversis, quantum quidem iu ipso fuit, re ipsa fortasse factum esset. Cum præstigiatores percontaretur, an diu victurus esset? audivit ex eis, se fore longævum, si apro æneo in theatro, dentes et pudenda addidisset : *Tuum enim, aiebant, is est elementum, seu actum, quia adversus Leonem fratrem tuum stetisti*; neque ulla in re alia recte judicarunt, nisi quod hominem gulæ conviviisque mancipatum, luxuque continenter diffluentem, sui compararunt. Credit homo porcis amentior, illorum verbis, easque partes æneo operi adjecit. Cum Bulgarorum princeps Symeon per legatos ex eo quæreret, an pacem conservaturus esset? eos Alexander contemptim excepit, superbe allocutus est, et arroganter comminatus. Cujus contumeliæ Symeon impatiens, se contra Romanos armavit. Alexander vero conviviis et ebrietati perpetuo indulgens, cum a balneo pransus, ventre epulis meroque distento, pila luderet, equitando, et pilæ inflexionibus, vasis quibusdam ruptis, multoque sanguine per nares et veretrum rejecto, uno die post exstinctus est : eum nepoti suo tutores, et imperii administratores scripto ordinasset, patriarcham Nicolaum, magistrum Stephanum, magistrum Joannem Eladam, Joannem rectorem, et duos, quos e circulis vocatos, ad senatoriam et patriciam **183** dignitatem evexerat, Basilitzem et Gabrielopolium.

σφαίρας εκτραχηλίεσσι, ῥῆξιν ὑπέστη, καὶ αἷμα διὰ ἡμέραν ἐξέλιπεν, ἐπιτρόπους (13) τῷ ἀνεψιῷ καὶ τῆν Νικόλαον καὶ τὸν μάγιστρον Στέφανον, καὶ τὸν Ἰωάννην, καὶ δύο τῶν ὑπ' αὐτοῦ προαχθέντων ἐκ πατρικιότητα τὸν Βασιλεῖτζην καὶ τὸν Γαβριηλόπωλον.

XVI. Alexandro, cum imperium annum unum et mensem ludificatus esset, defuncto, potestas ad Constantinum Leonis filium devoluta est, admodum puerum adhuc : septimum enim agebat annum. Enimvero Constantinus Andronici Ducæ filius, domesticus legionum, Alexandri obitu audito (nam

(12) Σὸν γάρ. Hæc varie efferuntur a scriptoribus : Symeon logotheta ait præstigiatores Alexandro dixisse τὴν ζωὴν αὐτοῦ προσανακείσθαι ἀπρι status in Circo. Neque aliter Leo Grammaticus : Τὸ τοῦ σφάγρου στοιχείον τὸ ἐν τῷ ἱππικῷ σοι καὶ τῇ σῆ ζωῇ προσανάκειται Zonaræ vero accedit Seylitzes : Στοχείον γάρ αὐτοῦ τοῦτον εἶναι προφανῶς. Λέοντι γάρ ἀντιμάχεται τῷ αὐτοῦ, φασίν, ἀδελφῷ.

(13) Ἐπιτρόπους Gregorius in Vita S. Basilii Jun. n. 10 : Παρελθόντος οὖν τούτου τε τὰ σκῆπτρα κατέχοντος Λέοντος, μετ' ἐνιαυτὸν καὶ μικρὸν τι πρὸς, καὶ ὁ τούτου ἀντάδελφος μετέστη Ἀλέξανδρος, διὰ δοχὸν καταλείψας τῆς βασιλείας τὸν ἐκ τοῦ Λέοντος

Α ποιήσας αὐτόν. Αυταρχήσας δὲ ὁ βασιλεὺς οὗτος, οὐδὲν εἰκόδες εἰργάσατο βασιλεῖ, ἀλλὰ τρυφαῖς καὶ θήραιοι καὶ κώμοι καὶ ἀσελγείαι ἐξέδωκεν αὐτόν. Τὰ δὲ τῆς βασιλείας καὶ κοινὰ πρᾶγματα ἀνθρώποις ἀνέθετο ἀγύρταις καὶ τοῖς ἐκ τριόδων, οὓς πρὸ τῆς μοναρχίας ἀποβόρητων εἶχε πράξεων κοινωνοὺς, ὧν ἓνα Βασιλεῖτζην λεγόμενον, καὶ διάδοχον τῶν σκῆπτρων διενόειτο ποιήσασθαι. Τὸν γὰρ ἀδελφοπαῖδα Κωνσταντῖνον καὶ ἰδιωτεῦσαι ἐβούλετο, καὶ τῶν παιδογόνων ἀφαλεῖσθαι μορίων. Καὶ εἰ μὴ ταχὺ τὸ τέλος αὐτῷ τῆς ζωῆς ἐπελήλυθε, καὶ οὕτως αὐτῷ παρὰ τῆς ἄνω προνοίας ἐσφάλησαν τὰ βουλευόμενα, τάχ' ἂν ὅσον τὸ ἐπ' ἐκείνῳ, καὶ εἰς ἔργον ἐξέβησαν. Γοήτων δὲ πυνθανόμενος εἰ ἐς μῆκος αὐτῷ τὰ τῆς ζωῆς προελεύσεται, ἤκουσεν ἐξ ἐκείνων ὡς ἔσται αὐτῷ μακροχρόνιον τὸ βιώσιμον, εἰ τῷ ἐν τῷ θεάτρῳ οὐ ὅς ἐκ χαλκοῦ πέπλασται ὁδόντας καὶ αἰδοῖα περιθοῖτο· Σὸν γάρ (12), ἔλεγον, οὗτος στοιχείον ἐστίν, ἀντίος ἰστάμενος Λέοντι τῷ σῷ ἀδελφῷ· οὐδὲν ἕτερον κρινόντες ὀγιές, ἢ τὸ οὐ τοῦτον ἀπεικάσαι τὸν αὐτοκράτορα, διὰ τὸ περὶ γαστέρα κεχνηέναι τε καὶ συσσίτια, καὶ ἀκολασίας προσκεῖσθαι διηνεκῶς. Πιστεύσας οὖν τοῖς λόγοις ἐκείνων, ὁ καὶ Χοίρων ἀνοητότερος, τὰ λείποντα ταῦτα τῷ χαλκουργῆματι ἐξεργάσατο. Τοῦ μέντοι τῶν Βουλγάρων ἀρχηγετούντος Συμεὼν εἰ τὴν εἰρήνην ἀσπάζοιτο ἐρωτῶντος διὰ τινῶν ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντων, ὁ Ἀλέξανδρος ἀτίμως τε τοὺς πεμφθέντας ἐδέξατο, καὶ ὑπερηφάνως ὠμίλησε, καὶ ὑπερόγκως ἠπειλήσεν. Ὅθεν ὁ Συμεὼν τὴν ὕβριν μὴ ἐνεγκὼν, κατὰ Ῥωμαίων ὠπλίσατο. Συμποσίαι δὲ καὶ μέθαις διόλου προστετηκῶς ὁ Ἀλέξανδρος, ἀπαξ ἀριστήσας μετὰ λουτρῶν, καὶ κοίλῃ χρησάμενος τῇ γαστρὶ, καὶ ἀπλήστως ἀκρατησάμενος, σφαιρίσαι προέθετο, καὶ κατατείνας τὸ σῶμα τῇ ἱππασίᾳ, καὶ ταῖς τῆς τε τῆς βίνδος κενώσας καὶ τῆς αἰδοῦς, μετὰ μίαν τῆς βασιλείας διοικητὰς γράψας, τὸν τε πατριάρχην καὶ τὸν μάγιστρον Ἰωάννην τὸν Ἐλαδᾶν τὸν τε βασικτορα ἐκ τύχης ἀγύρτιδος εἰς συγκλητικὴν ἀξίαν, καὶ εἰς

αὐτῶν ἐκ τῆς βασιλείας διοικητὰς γράψας, τὸν τε πατριάρχην καὶ τὸν μάγιστρον Ἰωάννην τὸν Ἐλαδᾶν τὸν τε βασικτορα ἐκ τύχης ἀγύρτιδος εἰς συγκλητικὴν ἀξίαν, καὶ εἰς

IZ. Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ἓνα ἐνιαυτὸν καὶ μῆνα τὴν βασιλείον διαπεσσεύσας ἀρχὴν, κατέλυσε τὴν ζωὴν· τὸ δὲ κράτος ἐς Κωνσταντῖνον τὸν υἱὸν τοῦ Λέοντος περιέστη, παῖδα ἔτι τυγχάνοντα (41) κομιδῆ· ἔβδομον γὰρ αὐτῷ τῆς ἡλικίας ἔτος ἤνυετο. Ὁ μὲντοι τοῦ Δούκα (15) Ἀνδρονίκου υἱὸς ὁ

Variae lectiones et notæ.

ἀνεψιὸν Κωνσταντῖνον, σὺν τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ζωῆ, νῆπιον δὲ κομιδῆ ὄντα· ἐπιτρόπους δὲ καὶ φύλακας αὐτῷ ἐπαφῆκε τὸν τε ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως Νικόλαον, καὶ Ἰωάννην τὸν μάγιστρον τὸν Γαριδᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, τὴν βασιλείον ἀρχὴν τῷ παιδὶ συντηροῦντας μὴ τις ἀρπάσῃ αὐτῶν.

(14) Παῖδα ἔτι τυγχάνοντα. Liutprandus, I. III, cap. 7, de Leone imp. : *Uticumque filium Constantinum, qui nunc usque superest, et feliciter regnat, parvulum, et ut Græci aiunt, ἀλαλον id est mutum et infantem dereliquit.*

(15) Ὁ μὲν τὸν τοῦ Δούκα, etc. Tyrannidis Constantini Ducæ historiam præ cæteris accurate descripsit Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, c.

Κωνσταντῖνος, δομέστικος ὢν τῶν σχολῶν, καὶ τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐνωτισάμενος τελευταίην, (ἀπεδήμει γὰρ τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων) τὸ μὲν τι ὄν ἔκρουπεν ὑπὸ σποδιᾷ σπινθήρα τοῦ ἔρωτος τῆς βασιλείου ἀρχῆς ἐκκαλύπτων τε καὶ ἀναβρίπιζων, τὸ δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων πρὸς τοῦτο ἐρεθιζόμενος, ὢν εἰς εἶναι λέγεται (16) καὶ ὁ πατριάρχης Νικόλαος, (μῆπω γὰρ τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου διαθήκης ἀναγνωσθείσης, οὐκ ἦδει καὶ αὐτὸς καταλειμμένος ἐπίτροπος) τυραννίδι (17) ἐπιχειρήσει, καὶ τοὺς ἐκκρίτους τῶν στρατευμάτων παραλαβὼν τῷ Βυζαντίῳ ἐπιδημήσῃ, καὶ διὰ τινος πυλίδος νυκτὸς εἰσέλθων τὴν τοῦ Ἱπποδρόμου πύλιν μετὰ λαμπάδων καταλαμβάνει, καὶ τινὰς τῶν συγκλητικῶν προσεταιρισάμενος, πολλοῦ καὶ δημῶδους ὄχλον συναθροισθέντος, οἱ καὶ ὡς βασιλεῖα αὐτὸν εὐφύμουν καὶ ἀνηγόρευον. Τῶν δ' ἐντὸς τὰς πύλας μὴ ἀνοιγνύοντων, ὁ πρωτοστράτωρ τοῦ Κωνσταντίνου ταῖς χερσὶ πεποιθὼς καὶ θρασύτερον προσαρξάει τὰς πύλας καὶ καταβαλεῖν διαζόμενος, νύττειται λόγχῃ παρὰ τοῦ τῶν ἔδων διὰ τινὸς ἀμυγῆς, καὶ ὁ μὲν ἦν αὐτίκα νεκρός. Ὁ δὲ γὰρ Κωνσταντῖνος ἐκεῖθεν εἰς τὸ τῶν Ἱππων ἄπεισιν ἀμιλλητήριον θέατρον, εἶτα εἰς τὴν λεγομένην ἦλθε Χαλκῆν, καὶ ἄχρι τῶν ἐξουβίτων προῆλθεν. Ὁ δὲ τῶν ἐπιτρόπων εἰς ὁ μάλιστα Ἰωάννης ὁ Ἐλαδᾶς, ἐκ τῶν ἐταιριῶν καὶ τῶν πλωτῶν συλλέξας τινὰς, ἀντικαταστήσει τῷ τυραννοῦντι αὐτοὺς ἐξέπτεσι. Καὶ συμπλοκῆς γενομένης, πολλοὶ πεπτῶσιν ἐκατέρωθεν, ἔσφακτο δὲ καὶ Γρηγόριος ὁ τοῦ Δούκα υἱός, καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Μιχαήλ, καὶ Κουρτίκιος ὁ Ἀρμένιος. Τούτοις οὖν περιαλήσας ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ τὸ οἰκτεῖον ἐπιβρῶσαι προθυμούμενος σύνταγμα, τὸν Ἱππον ἤλαυσε, συμμίξει θέλων τοῖς ἔμπροσθεν ἰστρωμένον δὲ τοῦ δδάφους πλαξίν, ὑπολισθῆσας ὁ Ἱππος ἔπεσε καὶ τὸν ἀναβάτην κατήνεγκε, καὶ τις αὐτῷ εὐθὺς ἐπελθὼν ἐξέτεμε τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν (18) καὶ τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ προσήνεγκε, διὰ τῆς δυτικῆς τοῦ Χρυσοστρικλίνου πύλης εἰσλθὼν, κατὰ τὴν πρόβρῆτιν τοῦ βασιλεύσαντος Λέοντος. Ὅτι δὲ οὐ τεύχεται ὁ Δούκας Κωνσταντῖνος τῆς βασιλείας, καὶ ἐτέρωθι τοῖς περὶ τὸν βασιλεῖα ἐπέγνωστο. Ἦν γὰρ τις τελώνης Νικόλαος, ὃς χρεώστης πολλῶν χρημάτων τῷ δημοσίῳ γενόμενος, πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας κατέφυγε, καὶ τὴν πίστιν ἐξομοσάμενος, ἀστρολογίαν μετήει. Ὅστις κῆρ λογοθέτη τοῦ δρόμου ἀπιστάκει γραμμῶν· ἢ δὲ τούτου περὶ ληψὶς ἦν τοιαύτη· **Μὴ φοβηθῆτα ἀπὸ τοῦ Δούκα· νεωτερίσει γὰρ ἀφρόνως, καὶ ὑμεῖς ὀλοθρευθήσεσθε.** Καὶ ἡ μὲν

tum aberat ab urbe). partim veluti scintillas cupiditatis imperii quas sub cineribus tegebat, detegens et ventilans : partim ab aliis quoque incitatus, quorum unus fuisse perhibetur patriarcha Nicolaus (nam Alexandri testamento nondum lecto, ignorabat se quoque relictum esse tutorem), tyrannidem invasit, delectisque militibus assumptis, Byzantium noctu per quamdam portulam ingressus, Circi equestris portam cum facibus occupat, conciliatis sibi senatoribus quibusdam, et magna plebis turba congregata, qui eum faustis omnibus prosequerantur, et imperatorem salutabant. Custodibus autem portam non aperientibus, Constantini Protostrator, manibus fretus, dum eam audacius cedere et revellere nititur, per foramen lancea confossus, statim concidit exanimis. At Constantinus inde in equestrium certaminum theatrum discedit. Deinde in Chalcen, et usque ad excubitorum stationem progreditur. Verum unus tutorum, Joannes Eladas magister quodam ex soladitibus et classariis collectos misit, ut tyranno resisterent. Pugna commissa, multi utrique ceciderunt : cæcus Gregoras Ducæ filius, et patruelis ejus Michael et Curticius Armenius. Ob hos amissos Constantinus dolens, dum exercitum suum confirmaturus, concitato equo in primam aciem provehitur, equo in solo tabulis lapideis strato prolapso, præcipitatur : cui quidam statim caput amputat, idque imperatori Constantino offert, per occidentalem aurei triclinii portam ingressus, quemadmodum Leo imperator vaticinatus fuerat. Constantinum autem Ducam imperio non potiturum, imperatori et aulicis etiam aliunde innotuerat. Erat quidam publicanus Nicolaus, qui grandi ære alieno reipublicæ obstrictus, abjurata religione, ad Ismaelitas se contulerat, et astrologiam tractabat. **184** Is cursus publici logothetæ litteras miserat, quarum hæc summa erat : *Nolite timere a Duca : nam temere nobis rebus studebit, et statim funditus peribit.* Defectione compressa, seditiosi socer magister Gregoras, et Leo Chærrosphactes, in Magnam Ecclesiam se contulerunt : quos tutores inde ejectos totonderunt, ut in monasterio Studii monachi essent. Alios flagris cæsos in triumpho circumduxerunt, nonnullis oculos effoderunt, quosdam obruncarunt, alios a Chrysopoli usque ad Leucatem trabibus affixerunt. Ac plures eorum licentia periissent, nisi quidam ex judicibus eas a temeritate illa puniendi retraxissent, hujusmodi verbis : *Cur vos*

Variae lectiones et notæ.

9 14, a quo excusatur, multisque laudibus extollitur, ob vitæ probitatem, et bellicam virtutem.

(16) ὢν εἰς εἶναι λέγεται. Quod et testatur in primis idem Gregorius, c. 10 et 11.

(17) Τυραννίδι. In hujusmodi reipublicæ mutationibus, sceptrique ab una familia ad aliam per usurpationem aut tyrannidem translatione, fere semper accidebat, ut imperii provinciis paulo remotioribus, seditiones novique motus excitarentur

Liutprandus, l. II, c. 12 : *Et sicut ferit assolat, primo quo Romanus suscepit imperium, nonnullæ ei gentes, præsertim Ἀνατολικαί, hoc est Orientales, visæ sunt rebellare.*

(18) Ἐξέτεμε τὴν κεφαλὴν. Ita Leo Grammaticus, Scylitzes, Logotheta, et alii. At auctor Vitæ S. Basilii Junioris sagittæ ictu in dextra vulneratum primo scribit, continuoque in terram decidisse, posteaque interemptum.

ista facitis injussu imperatoris? qui cum puer sit in ea quæ geruntur, consentire non creditur? Sed et Constantini uxorem tonsam, et filium ejus Stephanum virilibus exsectis, in Paphlagoniam domum suam ire permiserunt. Imperatoris igitur tutores tam patriarcha quam cæteri, suo arbitratu res gerentes, multa contra quam oportuit, egerunt, neque consenserunt inter sese: aliis id quod alii statuerant, abrogantibus, ut imperium non unius, sed multorum esset. At Symeon Bulgarus, opinatus se, quod nullus esset imperator, urbis Regiæ facile potiturus; Byzantium cum maximis copiis aggreditur, et extra muros castris locatis, expugnationem meditatatur. Sed cum firmitatem mœnium vidisset, et multitudinem ea defendentium, et frequentes in iis machinas: veluti vertigine oborta, ad Hebdomum regressus, pacem facere studuit. Patriarcha igitur et cæteri tutores imperatorem secum in Blacherniam regiam adduxerunt, quo et Symeon venit, obsidibus datis et acceptis, et a patriarcha submisso capite, fausta comprecatione accepta, cum imperatore cibum cepit. Sed cum ei pacis conditiones displicerent, discessit sine pactionibus: muneribus et ipse et liberi ejus donati. Jam quia imperator matrem perpetuo revocabat, et ejus absentiam deplorabat: quam Alexander pridem regia eduxerat, tutores reducere sunt coacti. Reversa curam rerum suscepit, et cubiculario Constantino, duobusque fratribus Gongyliis ascitis, primum patriarcham regia movet. Deinde Alexandri ministros, rectorem Basilitzem, 185 Gabrielpolum, et cæteros etiam. Constantinus autem sacri cubiculi præpositus poterat omnia. Cæterum Bulgarus Symeon Thraciam incursionibus populatus, malo excitato se Adrianopolim expugnaturum confidebat. Quo conatu cum se frustrari videret, alia via rem aggreditur, et quibusdam præsidariis pecunia corruptis, urbem proditam vastabat, quam imperatricis studium Romano imperio recuperavit. Quæ cum crebras Symeonis in Thraciam excursions non ferret: pace cum Ismaelitis facta, et legionibus tam orientalibus quam occidentalibus convocatis, magistro Leoni Phocæ legionum domestico, bellum in Symeonem mandat, qui pugna commissa, Bulgaros insigni victoria superat, multis eorum cæsis. Sed præ defatigatione et sudore vix sui compos, equo descendit, seque ad fontem quemdam recreavit. Interea equus ministri manibus elapsus, in planicie castrorum sine sessore exsultabat. Qui cum insignis esset tantum terrorem incussit exercitibus, domesticum cecidisse ratis, ut et pugna et perse-

Α αποστασία ἐπέπαυτο. Ὁ δὲ τοῦ Κωνσταντίνου πενηθερός ὁ μάλιστα Γρηγοῦρας, καὶ Λέων ὁ Χρισοφάντης τῆς τῆ Μιγάλη Ἐκκλησίας προσπεφωτισμένοι, οὐκ ἐκβαλόντες τοῦ θεοῦ τεμένους, μοναχοῦς ἀπέκτεραν οἱ ἐπίτροποι, ἐν τῇ τοῦ Στουδίου μονῇ, ἄλλους δ' αἰκησάμενοι ἐθριαμβεύσαν, ἐτέροις τὰ ὄμματό ἐξεπήρωσαν ἐνίων δὲ τὰς κεφαλὰς ἀπέτεμον, καὶ ἄλλους ἐκ Χρυσοπόλεως (19) μέχρι τοῦ Λευκάτου ἀνεσκολόπισαν. Καὶ ἄλλοι δὲ πλείους τῆς τῶν ἐπιτρόπων ἐξουσίας γεγόνασιν ἂν παρανάλωμα, εἰ μὴ τινες τῶν δικαστῶν τῆς πρὸς τὰς τιμωρίας ῥοπῆς αὐτοῦς ἀνεχάλτισαν, εἰπόντες· Πῶς ταῦτα ποιεῖτε ὑμεῖς καλεώσεως ἄτερ βασιλικῆς, ἐπεὶ παῖς ὢν ὁ βασιλεὺς, τοῖς πραττομένοις οὐ συναίνει. Ἀποκείραντες δὲ οἱ ἐπίτροποι, καὶ τὴν τοῦ Κωνσταντίνου γυναῖκα, καὶ τὸν υἱὸν Στέφανον ἐκτομίαν ποιήσαντες, εἰς τὸν ἐν Παφλαγονίᾳ οἶκον αὐτῶν ἐστάλαξαν τούτους. Οἱ δὲ τοῦ βασιλέως ἐπίτροποι ὅ τε πατριάρχης, καὶ οἱ λοιποὶ, ἐναυθινοῦντες τοῖς πράγμασι, πολλὰ τῶν οὐ δεόντων ἐποίουν, καὶ πρὸς ἀλλήλους δὲ διεφέροντο, τῶν μὲν τὰδε εἰσαγόντων, τῶν δὲ τὰ ἀντίθετα, καὶ ἦν ἡ τούτων διοίκησις πολυαρχία τις, ἀλλ' οὐ μοναρχία. Ὁ δὲ Βούλγαρος Συμεὼν (20), ὡς μὴ βασιλέως ἐπιστατοῦντος τοῖς πράγμασι, ῥαδίως ἐλπίσας κρατῆσαι τῆς βασιλείας τῶν πόλεων ἐπίσει κατὰ ταύτης μετὰ πλείστης δυνάμεως, καὶ ἔξω στρατοπεδεύεται τῶν ταύτης τειχῶν, καὶ πολιορκῆσαι ταύτην διενεόητο. Ἰδὼν δὲ τὸ τῶν τειχῶν κρᾶτερόν, καὶ τὸ πλῆθος τὸ ἐπ' αὐτῶν, καὶ τῶν ἐν τοῖς τείχεσι μηχανημάτων τὸ θαυσιλές, ἐλιγιάσας μετέπεσεν εἰς τὸ ἑβδομον, ζητῶν σπείσασθαι. Ὁ γοῦν πατριάρχης καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἐπιτρόπων λαβόντες τὸν βασιλέα, εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις ἦλθον βασιλεῖα, ὅπου καὶ ὁ Συμεὼν παρεγένετο, ὁμήρους δοὺς καὶ λαδῶν, καὶ τῷ πατριάρχῃ κλίνας τὴν κεφαλὴν, ἠύλογῆθη παρ' ἐκείνου, καὶ συνεισιτάθη τῷ βασιλεῖ. Ἐῖτα μὴ ἀρεσθεὶς ταῖς συνθήκαις, ἐπατήληθεν ἀσύμβατος, δώροισι δεξιωθεὶς καὶ αὐτὸς καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ. Ἀνακαλουμένου δὲ διόλου τὴν ἑαυτοῦ μητέρα τοῦ Βασιλέως, καὶ ἐπὶ ταύτῃ διακρούοντος, (ἔφη γὰρ ταύτην τῶν ἀνεκτόρων καταγαγεῖν ὁ Ἀλέξανδρος) ἠναγκάσθησαν αὐτὴν ἀναγαγεῖν οἱ ἐπίτροποι. Ἡ δὲ ἀνελθοῦσα, τῆς διοικήσεως εἶχετο, προσλαβοῦσα καὶ τὸν Παρακοιμώμενον (21) Κωνσταντῖνον, καὶ τοὺς αὐταδέλφους ἄμφω τοὺς Γογγυλλοῦς, καὶ πρῶτον μὲν τὸν πατριάρχην ἀπάγει τῶν βασιλείων, εἶτα καὶ τοὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου θεράποντας ἐξωθεῖ, τὸν ῥαϊκτορα τὸν Βασιλειτσην καὶ τὸν Γαβριηλόπουλον, ἀλλὰ μέντοι καὶ τοὺς λοιπούς. Κωνσταντῖνος δὲ ὁ παρακοιμώμενος τὰ πάντα ἠδύνατο. Ἢ μέντοι Βούλγαρος Συμεὼν τὴν Θράκην κατέτρεχε τε καὶ ἐληΐζετο, καὶ ἐν τῇ Ἀνδριανου-

Variae lectiones et notæ.

(19) Ἐκ Χρυσοπόλεως. Symeon logoth. et Scytlitzes, ἀπὸ τοῦ Δαμαλλοῦ μέχρι τοῦ Λευκατίου.

(20) Ὁ δὲ Βούλγαρος Συμεὼν. Vita S. Lucæ Junioris, p. 977: Συμεὼν γὰρ ὁ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνους ἄρχων· Βουλγάρους αὐτοῦς οἴδαμεν συνήθως καλεῖν etc. Vide quæ de Symeone adnotamus in *Familiis Dalmaticis* ubi regum Bulgaricæ seriem et gesta

perstrinximus.

(21) Καὶ τὸν Παρακοιμώμενον. Quem Leo et Alexandro et filio Constantino tutorem reliquerat. Liutprandus, lib. iii, cap. 7: *Quibus ad tuendum palatium, tutandamque rem privatam, ut istic moris est, eunuchum officio paracæmomenon dedit.*

πόλει βάλλεται χάρακα, πολιορκία ταύτην ἐλπίζων ἄλειν. Ὡς δ' ἑώρα ἑαυτῶν κενόσπουδον τὸ ἐγγεῖρημα, ἐτέρως τῆν ἄλωσιν τῆς πόλεως μέτεισι. Χρίμασι γὰρ τινὰς τῶν φυλάκων αὐτῆς ὑποφθείρας, ἐκ προσδοσίας αὐτῆν ἐξεπόρθησεν. Ἀλλὰ ταύτην μετέπειτα πάλιν ὑπὸ Ῥωμαίους ἢ τῆς βασιλείου σπουδῆ ἐποιήσατο. Μὴ φέρουσα δὲ τὰς κατὰ τῆς Θρακίας χώρας πυκνάς ἐπελεύσεις τοῦ Συμεῶν, σπένδεται τοῖς ἐξ Ἰσμαήλ, καὶ τὰ τε ἐπὶ τάγματα καὶ τὰ Φωκᾶ (22) τῶν σχολῶν δομestικῶν τυγχάνοντι, τὸν κατὰ τοῦ Συμεῶν ἀνέθετο πόλεμον, ὅς καὶ μάχην συνάψας, ἠττᾶ τοὺς Βουλγάρους περιφανῶς, καὶ φόνον αὐτῶν ποιεῖται πολὺν. Κατάκοπος δὲ γεγονὼς καὶ ἰδρωτὶ διάδροχος, κέντευθεν λειποθυμῶν, ἐπὶ τινὶ πηγῇ τοῦ Ἰππου ἀποβάς, ἀνέψυχεν ἑαυτόν. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἰππος αὐτοῦ τὰς τοῦ κατέχοντος αὐτὸν χεῖρας διαφυγῶν, ἐν τῷ τοῦ στρατοπέδου πεδίῳ ἐκρόανεν ἀναβάτου χωρὶς. Ἐπίσημος δὲ τυγχάνων, εἰς δειλίαν ἐπέβαλε τὰ στρατεύματα, οἴθηθέντα πεσεῖν τὸν δομestικόν, καὶ τοῦ μὲν πολέμου ἀπέσχοντο, καὶ τῆς διώξεως ἔστησαν, θόρυβος δ' ἔσχεν αὐτούς. Ὅ δὲ γε Συμεῶν ἐκ περιωπῆς τινὸς ἰδὼν τὸ συμβεβηκὸς περὶ τὰ στρατεύματα, τοῖς περὶ αὐτὸν ἐγκελεύεται, καὶ κατὰ Ῥωμαίων ἐξώρμησε, καὶ θερορυθημένοις αὐτοῖς ἐμβαλὼν, εἰς φυγὴν ἅπαντας ἀθρόον ἐτρέψατο, καὶ τοὺς μὲν οἱ Βούλγαροι διώκοντες ἐκτεινον, οἱ δ' ὑπ' ἀλλήλων ἀπώλλυντο συμπαιτούμενοι. Ὁ δὲ τῶν σχολῶν δομestικός, μόλις εἰς Μεσημβρίαν ἀποδρᾶναι δεδύνητο · πολλοὶ δὲ καὶ τῶν στρατηγῶν καὶ ταγματάρχαι τότε ἐφθάρησαν.

ΙΖ'. Ἰωάννης δὲ ὁ Βογᾶς ἐστάλη Πατρινακὰς εἰς Βουλγαρίαν ἀγαγεῖν κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ ὁ Πατρινακὸς Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς, Δρουγγάριος ὢν τῶν πλωτῶν (23), ὠρίσθη μετὰ τοῦ στόλου παραπλεῖν, ἅμα μὲν εἰς στενεργίαν τοῦ τῶν σχολῶν δομestικού, ἅμα δὲ καὶ εἰς ἀχθεῖν σύμμαχοι παρὰ τοῦ Βογᾶ, διαπεραιώσασθαι σφᾶς. Ἦκεν οὖν ὁ Βογᾶς μετὰ τῶν συμμάχων. Στάσεως δ' ἐμπεσοῦσης αὐτῶν τε καὶ τῶν Λακαπηνῶν, ὀρῶντες οἱ Πατρινακοὶ αὐτούς πρὸς ἀλλήλους διαπληκτιζομένους, καὶ ἀμελῶς περὶ τὴν αὐτῶν διακείμενους διάβασιν, εἰς τὰ ἑαυτῶν ἐπανήλθοσαν. Οἱ μὲν οὖν οὕτω ταῦτά φασι (24) καὶ τὴν ἤτταν τῶν Ῥωμαίων ἐντοῦθεν συμβῆναι, μὴ τυχόντων συμμαχίας. Οἱ δὲ ἀλλοίως τὸ πρᾶγμα ἰστόρησαν (25) · ἠττήσαντος γὰρ, φασὶ, τοῦ Φωκᾶ τοὺς Βαρβάρους, καὶ διώκοντος, φήμην γενέσθαι, ὡς ὁ Δρουγγάριος τῶν πλωτῶν ἅπεισι σὺν τῷ στόλῳ, τὴν βασιλείαν παραληφόμενος · τοῦτο δὲ τῷ δομestικῶν πεσοῦν εἰς ὦτα, ἐκταράξει αὐτόν, ὡς ἀποσχέσθαι

cautione hostium abstinere. Quod eum Symeon specula quadam vidisset : suos cohortatus, contra Romanos ducit, subitoque in perturbatos impressione facta, universos in fugam convertit, in qua alios Bulgari assecuti occiderunt, alii invicem conculoati perierunt. Legionumque domesticus ægre Mesembriam evadere potuit, multis ducibus etiam et tribunis interfectis.

ἐσπερίᾳ συναθροίσασα, τῷ μαγίστρῳ Λέοντι τῷ Φωκᾶ (22) τῶν σχολῶν δομestικῶν τυγχάνοντι, τὸν κατὰ τοῦ Συμεῶν ἀνέθετο πόλεμον, ὅς καὶ μάχην συνάψας, ἠττᾶ τοὺς Βουλγάρους περιφανῶς, καὶ φόνον αὐτῶν ποιεῖται πολὺν. Κατάκοπος δὲ γεγονὼς καὶ ἰδρωτὶ διάδροχος, κέντευθεν λειποθυμῶν, ἐπὶ τινὶ πηγῇ τοῦ Ἰππου ἀποβάς, ἀνέψυχεν ἑαυτόν. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἰππος αὐτοῦ τὰς τοῦ κατέχοντος αὐτὸν χεῖρας διαφυγῶν, ἐν τῷ τοῦ στρατοπέδου πεδίῳ ἐκρόανεν ἀναβάτου χωρὶς. Ἐπίσημος δὲ τυγχάνων, εἰς δειλίαν ἐπέβαλε τὰ στρατεύματα, οἴθηθέντα πεσεῖν τὸν δομestικόν, καὶ τοῦ μὲν πολέμου ἀπέσχοντο, καὶ τῆς διώξεως ἔστησαν, θόρυβος δ' ἔσχεν αὐτούς. Ὅ δὲ γε Συμεῶν ἐκ περιωπῆς τινὸς ἰδὼν τὸ συμβεβηκὸς περὶ τὰ στρατεύματα, τοῖς περὶ αὐτὸν ἐγκελεύεται, καὶ κατὰ Ῥωμαίων ἐξώρμησε, καὶ θερορυθημένοις αὐτοῖς ἐμβαλὼν, εἰς φυγὴν ἅπαντας ἀθρόον ἐτρέψατο, καὶ τοὺς μὲν οἱ Βούλγαροι διώκοντες ἐκτεινον, οἱ δ' ὑπ' ἀλλήλων ἀπώλλυντο συμπαιτούμενοι. Ὁ δὲ τῶν σχολῶν δομestικός, μόλις εἰς Μεσημβρίαν ἀποδρᾶναι δεδύνητο · πολλοὶ δὲ καὶ τῶν στρατηγῶν καὶ ταγματάρχαι τότε ἐφθάρησαν.

Variæ lectiones et notæ.

(22) Λέοντι τῷ Φωκᾶ. Quem Leo imp. paulo ante mortem magnam domesticum dixerat. Liutprandus, lib. III, cap. 7. *Focas vero domesticum majorum, hoc est terrestris ducem exercitus fecit*, Deinde, ubi de hac expeditione : *Denique tempore quo magnus imperator Deo migravit ad Christum, Phocas prædictus domesticus terrestris dux exercitus, contra Symeonem Bulgarorum regem copias duxerat, eique Constantinopolim venire cupienti non inutiliter repugnabat.*

(23) Δρουγγάριος ὢν τῶν πλωτῶν. Hanc dignitatem nactus fuerat Leone Sapiente imperante, ob singularem animi fortitudinem quam in cæde Leonis potissimum ostenderat. Liutprandus, lib. III, cap. 6. *Unde factum est, ut tam pro cæteris, quam pro præclaro hoc præsentis facinore, non multo post a Leone imperatore tanto donaretur honore, ut omnes naves ipsius essent in manibus, ejusque jurisdictionibus obedirent.* Et cap. 7. *Romanum autem non clare natalium ortu, sed corporis magnanimitate nobilem, navalis exercitus principem ordinavit.*

(24) Οἱ μὲν οὖν οὕτω ταῦτά φασι. Vide Symeon. Logoth. n. 10.

(25) Οἱ δὲ ἀλλοίως τὸ πρᾶγμα ἰστόρησαν. Atque in iis Liutprandus ejusce ævi scriptor, lib. III, cap. 8. *Cum Bulgari præterea pugnantem Focæ domesticum, qui et ipse Bate Basileos ardentem fieri cupiebat, in ipso bello jam de hostibus triumphum tenenti, quid a Romano actum sit nuntiatur. Qui mox animo consternatus, nimio dolore compulsus, victoriæ signum quo hostes insequatur, projecit, terga vertit, et quos prius adverso Marte fugarant, prospera postmodum insequuntur : tantaque tunc Argivorum strages efficitur, ut longo post tempore campus plenus ossibus videretur. Omni denique cum festinatione jam nominatus Focas domesticus Constantinopolim redit, palatium, ingredi cupit, et arte fieri Pater Basileos satagit. Sed quia consilii vis expertis mole ruit sua, et, ut Flaccus dicit, Dii rem temperatam provehant in majus, a Romano domesticus iste capitur, atque utroque lumine privatur. Bulgari non minima vis augetur, iisque Græcos depopulandi vicissitudo dupla rependitur. Neque tamen hæc cum Zonaræ et aliorum scriptorum Byzantinorum narrationibus omnino consentiunt.*

in fuga conversos, illorum terga cæcidisse. Ut autem domesticus ad vallum rediret, in causa fuit imperii cupiditas : qua cum æstuarer, si rumor de drungario verus esset, anlevertere, et sibi vindicare principatum cupiebat. Lacapeno et Boga a clade reversis, iudicioque de eorum controversia facto, Romanus damnatus est, ut ei oculi effoderentur, ut qui acceptæ cladis auctor, sive de industria, sive per negligentiam extitisset. Sed ab illo suffragio per quosdam apud imperatricem gratiosissimos est ereptus. At Bulgarus Symeon victoria elatus imperatoriam urbem aggreditur, cui legionum domesticus Phocas est oppositus, commissaque in Catasyrtis pugna, Barbari succubuerunt. Cum autem multi, iique viri illustres, regni amorem alerent : nemo tamen eo magis flagrabat, quam Leo Phocas, legionum domesticus, cum se ipso fretus, ob genus et potentiam, tum vero Constantino eunucho cubiculario, qui in regia poterat omnia, cujus sororem in matrimonio habebat. Quæ cum imperatoris Constantini pædagogus cerneret, illique timeret, persuadet ut classis drungarium Romanum sibi devinciatur, et custodem adjungat. Imperator igitur litteras sua manu scriptas drungario mittit, quibus ille acceptis, pollicetur, se cubiculi præfecti potestatem (modo possit) eversurum. Qui cum aliquando ad classis stationem pervenisset, ac propere solvi juberet : drungarius servilem in modum ei obviam processit, ac reverenter colloquens paulatim ad triformes hominem deduxit. Ut vero navi prætoris appropinquavit, multis viris strenuis, quos secum paratos habebat, *Tollite istum*, inquit : a quibus comprehensus est, et triremi impositus, comitibus illius statim dispersis. Ejus facti nuntius et imperatricem et proceres turbavit, cumque ad drungarium misisset, percontatam quid id sibi vellet? ii a classiariis lapidibus repulsi sunt. Postridie imperator, patriarcha et magistro Stephano accersitis, misit 187 qui matrem e regia abducerent. Sed eam suis amplexibus cum lacrymis inhærentem, misericordia victus, reliquit : ac potestate in se translata, domesticum legionum designavit Joannem Garidam magistrum. Drungarius vero Lacapenus, classe haud secus atque ad pugnam instructa, die

Varie lectiones et notæ.

(26) Παῖδαγωγός. Theodorus, Symeoni logothetæ, Scylitzæ, et aliis. Vide Lambecium lib. III, de Bibl. Cæsar. p. 13.

(27) Καὶ τότε τοῦ Παρακοιμωμένου, Rem paulo secus narrat Liutprandus, lib. III, cap 7 : *Romanus vero, ut non incallidus, audito imperatorum, hoc est Leonis atque Alexandri interitu, haud longe ab urbe collecto classium exercitu fugit, atque in insulam parvam juxta Constantinopolim. ita ut e palatio videri pene posset, ratibus collectis advenit. Ad palatium autem minime transfrelavit, laudesque juxta consuetudinem Parphyrogenito minime decantavit. Quæ res eunucho Poracæmomeno, cunctisque Constantinopoleas principibus stuporem timoremque non parum attulit. Internuntius itaque, quid hoc monstri sit quod regem non adierit, laudesane debi-*

A μὲν τῆς διώξεως, ἐπανελθεῖν δ' εἰς τὸν χάρακα, τὰ τῆς φήμης ἀκριβωσόμενος, κἀντεῦθεν παλιντροπον γενέσθαι τὸν πόλεμον· φυγεῖν μὲν γὰρ τοὺς Ῥωμαίους ἀπόδρασιν τῆς μάχης οἰθηθέντας τὴν εἰς τὸν χάρακα τοῦ δομestίκου ἀπέλευσιν, τοὺς δὲ Βουλγάρους ἐκ τῆς φυγῆς ἐπαναστραφέντας διώκειν αὐτούς. Τὴν δὲ πρὸς τὸν χάρακα τοῦ δομestίκου ὑποστροφὴν, τῆς βασιλείας ἐπίθυμία πεποίηκεν. Ἐρῶν γὰρ αὐτῆς, ἐσπευδεν, εἰ ἀληθὲς ἦν τὸ τὸν δρουγγάριον ἀπιέναι, προκαταλαβεῖν αὐτὸς καὶ οἰκειώσασθαι τὴν ἀρχήν. Μετὰ δὲ τὴν ἤτταν ἐπανελθόντων τοῦ τε Λακαπηνοῦ καὶ τοῦ Βογᾶ, ἐζητήθη τα μέσον αὐτῶν, καὶ κατεκρίθη ὁ Ῥωμανὸς πηρωθῆναι τὰ ὄμματα, ὡς αἴτιος τῆς ἤττης, ἢ κωκυρῶς ἢ ῥαθύμως γενόμενος, ἀλλ' ἐκείνον μὲν τῆς ψήφου ταύτης ἐξήρπασάν τινες· μέγα παρὰ τῇ βασιλίσσῃ δυνάμενοι. Ὁ δὲ Βούλγαρος Συμεὼν τῇ νίκῃ ἐξοικωθεὶς ἐπῆε κατὰ τῆς βασιλευσύνης τῶν πόλεων. Ἄντικατέστη δὲ αὐτῷ πάλιν ὁ τῶν σχολῶν δομestικός ὁ Φωκᾶς, καὶ μάχης συγκροτηθείσης ἐν Κασσούρταις, οἱ Βάρβαροι ἤττηντο. Πολλῶν δὲ καὶ τούτων περιφανῶν ἔρωτα τρυφόντων τῆς βασιλείας, μᾶλλον τῶν ἄλλων περὶ τὸν ταύτης ἐφλέγμαίνεν ἔρωτα Λέων ὁ τῶν σχολῶν δομestικός, ὁ Φωκᾶς, πεποιθὼς μὲν αὐτῷ, διὰ τὸ γένος καὶ διὰ τὴν ἰσχὺν, οὐχ ἤκιστα δὲ τῷ παρακοιμωμένῳ Κωνσταντίνῳ τῷ ἑκτομῆϊ, τὰ πάντα τότε παρὰ τοῖς ἀνακτόροις ἰσχύοντι οὐ ἐπ' ἀδελφῇ κηδεστῆς ἐτύγγανεν ὢν. Ταῦτα τοίνυν ὁρῶν ὁ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου παιδαγωγὸς (26), καὶ διέεσας περὶ αὐτοῦ, μέθει τοῦτον, τὸν τοῦ στόλου δρουγγάριον τὸν εἰρημνὸν Ῥωμανὸν, οἰκειώσασθαι, καὶ φύλακα προσλάβεσθαι. Ἐγχαράττει τοίνυν βιβλίον ὁ βασιλεὺς οἰκειόγραφον, καὶ στέλλει τῷ δρουγγαρίῳ. Ὁ δὲ τοῦτο δεξάμενος, ὑπέσχετο τὴν τοῦ παρακοιμωμένου (27) δυναστείαν (εἰ οἶδόν τε) καθελεῖν. Καὶ ποτε τοῦ παρακοιμωμένου, ἔνθα ὁ στόλος ὤρμιστο, παραγενόμενος, καὶ ἐπισπέρχονος ἐκκλιῦσαι αὐτὸν, ὁ δρουγγάριος δουλικώτερον αὐτῷ προσυπήνησε, καὶ μεθ' ὀπιστολῆς ὠμίλει, καὶ περὶ τὰς τρίτῃρας ἡρέμα πῶς πρυσβεβάζεν. Ὡς δὲ τῇ ναυαρχίδι προσήγγισεν, ἐτοίμους ἔχων ἄνδρας παρεπομένους αὐτῷ, γενναίους τε καὶ πολλούς, Ἄρατε τοῦτον, εἶπεν. Οἱ δὲ συσχόντες αὐτὸν, εἰς τὴν τρίτηρην ἐνέθεντο, τῶν περὶ αὐτὸν αὐτίκα δια-

J) *tas non solverit sciscitantur. His a Romano respondetur, quod propriæ vilæ timens palatium declinavit: et adjecit, Quod si Paracæmomenos cæteris cum principibus se non adiret, vitamque jurejurando promitteret, mox se ad Cretensium Saracænorum regem conferret, regnumque Argivorum sui auxilii fortitudine debellaret. Quod quam callide dixerit exitus declarabit. Igitur quo præfati sumus principes terrore compulsi, ignorantibus quod lateret anguis in herba, omnes hunc fiducialiter adeunt, quod mandaverat gratuite cupientes implere. Quos omnes non malo consilio accepto, projectos in sentinam ligat, sicque securus ad urbem magno cum comitatu festinat, hisque quos suspectos habuerat palatium purgat, sui parentes ibi collocat, etc.*

σπαρέντων. Τοῦτο τῇ βασιλίδι ἐνωτισθὲν εἰς θόρυβον αὐτὴν καὶ τοὺς ἐν τέλει ἐνέβαλε. Πέμπει τοίνυν πρὸς τὸν Ῥωμανὸν ἐρωτῶσα τί ἂν εἴη τὸ γεγονός, ἀλλὰ τὸ ναυτικὸν λίθοις τοὺς πεμφθέντας ἐξεδίωξε. Τῇ δ' ἐξῆς τὸν πατριάρχην ὁ βασιλεὺς μετακαλεσάμενος, καὶ τὸν μάγιστρον Στέφανον, ἔπεμψε τοὺς ἐκ τῶν βασιλείων, τὴν αὐτοῦ μητέρα κατὰ ζοντας. Τῆς δὲ τῶν υἱῶν προσφύσεως μετὰ δακρύων, εἰς οἶκτον ἐκεῖνος ἐκλίθη, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν, εἰς ἐαυτὸν δὲ τὴν ἐξουσίαν μετήνεγκε, καὶ προεχειρίσατο δομέστικον τῶν σχολῶν τὸν Γαριδᾶν Ἰωάννην τὸν μάγιστρον. Ὁ δὲ δρουγγάριος ὁ Λακαπηνός, ἐξαρτῶσας τὸν στόλον ὡσπερ εἰς ναυαρχίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τοῖς βασιλείοις προσέπελευσεν εἰς τὸν Βουκολέοντα. Καὶ ὁ μὲν πατριάρχης καὶ ὁ μάγιστρος Στέφανος εὐθὺς ἐκ τῶν ἀνακτόρων ἐξέστησαν. Ὁ δὲ Ῥωμανὸς, ὄρκους πρότερον τελέσας φρικωδεστάτους μὴ ποτε κατὰ τοῦ βασιλέως φρονῆσαι μὴδ' ἐπιθέσθαι τῇ βασιλείᾳ, ἀντλήσας εἰς τὰ βασιλεία, καὶ εἰς τὸν ἐν τῷ Φάρῳ ναὸν τῶν Κωνσταντίνων συνεισελθὼν, καὶ πίστει δούς τε καὶ εἰληφῶς, μέγας ἑταιρειάρχης προβάλλεται. Ἐπέστειλε δὲ τῷ Φωκᾷ ὁ βασιλεὺς μὴ ἀθυμήσαι μὴδ' ἀπογῶναι, προσμείναι δὲ μικρὸν, ὡς μελλούσης αὐτοῦ γενέσθαι προνοίας μετὰ βραχύ. Ὁ δὲ Ῥωμανὸς τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Ἐλένην μνηστεύεται τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, καὶ τῇ τρίτῃ τοῦ Πάσχα τετέλεστο τὰ γαμήλια, τοῦ πατριάρχου Νικολάου τὴν ἱερολογίαν ποιήσαντος, καὶ αὐτίκα τετέλεστο βασιλοπάτωρ ὁ Ῥωμανὸς, μέγας δ' ἑταιρειάρχης Χριστοφόρος ὁ τούτου υἱός. Ταῦτα δὲ μαθὼν ὁ Φωκᾶς τυραννίδι ἐπέθετο. Κωνσταντίνον τὸν παρακοιμώμενον προσλαβόμενος, καὶ ἐτέρους τῶν ἀρχόντων, καὶ διαδουλοῦμενος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πράττειν ὁ πράττει. Ὁ Ῥωμανὸς δὲ, γραφὴν γεγραφῶς ἀνατροπὴν περιέχουσαν τῆς τοῦ Φωκᾶ προφάσεως, καὶ ταύτην τῇ τοῦ βασιλέως ὑποσημασίᾳ καὶ χρυσῇ σφραγίδι βεβαιωσάμενος, πέμπει ταύτην πρὸς τὸ μετὰ τοῦ Φωκᾶ στρατεύμα μετὰ τινος γυναικίου ἑταιρικοῦ. Κάκεινο πολλοῖς τὴν χρυσοσήμαντον ὑποδεικνύον λάθρα γραφὴν, πολλοὺς καταλιπεῖν πεποίηκε τὸν Φωκᾶν, καὶ προσχωρῆσαι τῷ καὶ καταλειφθεῖς ὑπὸ τοῦ μετ' αὐτοῦ πλῆθους τῷ βασιλεῖ προσφοιτήσαντος, ἐπάτητο εἰς φυγὴν, καὶ ἔν τι χωρίῳ γενόμενος, ὅπερ ἀνέκαθεν παρὰ τῶν ἐγγχωρίων Γοτλέων κατωνομάζετο, συλλαμβάνεται, καὶ τυφλωθεὶς εἰσάγεται εἰς τὴν βασιλεύουσαν· καὶ τοῦτο τέλος τῇ αὐτοῦ τυραννίδι ἐγένετο. Ἄλλὰ μὴν καὶ ἑτέρα ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως συνέστη· νεανίαι γὰρ τινες καθῆκαν κατ' αὐτοῦ θηρῶντος, ἵνα αὐτῷ ἐν τῷ θήρῳ ἐπίθωνται. Ἄλλ' ἐγνώσθη τὸ βούλευμα, καὶ οἱ πρωτοῦργοι ἐκολάσθησαν. Ἐξεβλήθη δὲ τῶν βασιλείων καὶ ἡ τοῦ βασιλέως μήτηρ Ζωὴ, ὡς ἐπιβουλεύουσα δῆθεν τῷ βασιλοπάτωρι, καὶ ἀπεκέρη ἐν τῇ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας μονῇ. Τῇ δὲ εἰκοστῇ τετάρτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός εἰς τὴν τοῦ Καίσαρος ἔβαν ἀνήχθη ὁ Ῥωμανός, καὶ κατὰ τὸν Δεκέμβριον τῷ τῆς βασιλείας διαδήματι τεταίνωτο παρὰ τοῦ πατριάρχου Νικολάου, τοῦ Κωνσταντίνου δῆθεν ἐπιτροπῆ.

III. Καὶ ὁ μὲν Λακαπηνός (28) Ῥωμανός οὕτω

A Annuntiationis ad regiam in Bucoleonte appulit. Ac patriarcha et Stephanus magister statim ex regia disceeserunt. At Romanus cum prius sanctissimo jurejurando adactus promississet, se nunquam imperatori insidiaturum, neque imperium affectaturum : in regiam ascendit, et cum Constantino Phari ædem ingressus, fide data acceptaque, magnus hetæriarcha designatur. Jussit autem imperator Phocam bono esse animo, neque spem abjicere, sed paulisper expectare : nam paulo post ejus rationem habitum iri. Romani porro filia Helena imperatori Constantino desponsa, tertia feria Paschatis nuptiæ celebratæ sunt, sacras preces Nicolao patriarcha peragente. Statim igitur Romanus, imperatoris pater, filius ejus Christophorus, magnus hetæriarches est appellatus. Quibus Phocas cognitis, tyrannidem invasit, Constantino cubiculario et aliis proceribus ascitis, se quæ ageret, pro imperatore Constantino agere, affirmans. Romanus autem litteras quæ Phocæ prætextum everterent, subscriptione imperatoris et aureo sigillo munitas, pervulgati corporis mulierculam in Phocæ castra mittit, quas cum ea multis clam ostenderet, effecit ut multi Phoca deserto, se ad imperatorem conferrent, At Phocas Chrysopolim profectus, et a suis destitutus, in fugam convertitur, et in castello quodam, quod ab antiquis temporibus Goeleon ab indigenis vocatur, comprehenditur, cæcatusque Byzantium perducitur. Et hic tyrannidis illius fuit exitus. Enimvero alia quoque insidiæ imperatori sunt paratæ. Nam adolescentes per quosdam conducti sunt, qui eum venantem aggredierent, sed illo consilio cognito, de auctoribus facinoris supplicium sumptum. Est et imperatorismater Zoë regia ejecta, quasi patri imperatoris insidiaretur scilicet, tonsoque capillo Sanctæ Euphemie monasterium ingressa. Romanus vera vicesima 188 quarta die Septembris, ad Cæsaris dignitatem est evectus, et in Decembri, imperii diademate ornatus a patriarcha Nicolao, permissu Constantini scilicet.

βασιλεῖ. Ὁ δὲ Φωκᾶς, ἐν Χρυσοπόλει γενόμενος, ἐπάτητο εἰς φυγὴν, καὶ ἐν τινὶ χωρίῳ γενόμενος, ὅπερ ἀνέκαθεν παρὰ τῶν ἐγγχωρίων Γοτλέων κατωνομάζετο, συλλαμβάνεται, καὶ τυφλωθεὶς εἰσάγεται εἰς τὴν βασιλεύουσαν· καὶ τοῦτο τέλος τῇ αὐτοῦ τυραννίδι ἐγένετο. Ἄλλὰ μὴν καὶ ἑτέρα ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως συνέστη· νεανίαι γὰρ τινες καθῆκαν κατ' αὐτοῦ θηρῶντος, ἵνα αὐτῷ ἐν τῷ θήρῳ ἐπίθωνται. Ἄλλ' ἐγνώσθη τὸ βούλευμα, καὶ οἱ πρωτοῦργοι ἐκολάσθησαν. Ἐξεβλήθη δὲ τῶν βασιλείων καὶ ἡ τοῦ βασιλέως μήτηρ Ζωὴ, ὡς ἐπιβουλεύουσα δῆθεν τῷ βασιλοπάτωρι, καὶ ἀπεκέρη ἐν τῇ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας μονῇ. Τῇ δὲ εἰκοστῇ τετάρτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός εἰς τὴν τοῦ Καίσαρος ἔβαν ἀνήχθη ὁ Ῥωμανός, καὶ κατὰ τὸν Δεκέμβριον τῷ τῆς βασιλείας διαδήματι τεταίνωτο παρὰ τοῦ πατριάρχου Νικολάου, τοῦ Κωνσταντίνου δῆθεν ἐπιτροπῆ.

XVIII. Romanus Lacapenus iis honoribus non

Varie lectiones et notæ.

(28) Λακαπηνός. Constantinus Manasses :

Τὸν γέροντα τὸν Ῥωμανὸν τὸν ἀπὸ τῆς Λακάπης.

An Lacape nomen sit urbis aut regionis, mihi prorsus incertum. Cæsterum senex seu senior hic Romanus dicitur, ad discrimen Porphyrogeniti.

D) Michael Psellus in Synopsi legum :

Μαθε καὶ τὸν ζητούμενον σήμερον πλεον νομον, Ὅν ὁ πρεσβύτερος Ῥωμανός εἰσήνεγκε τῷ βίῳ.

Meminit Constantinus Porphyrog. in Novella de fundis Armeniacis τῆς βασιλικῆς τῆς Λακάπης μονῆς, Myrelæi forte ab eo ædificatî.

contentus, paulo post uxorem quoque suam Theodoram diademate ornat. Deinde et filium Christophorum, voluntate, ut videri volebat. Constantini, sed revera invito illo et conquerente apud eos, quibus fidebat, et acta illa abominante, quamvis refragari non auderet. Insidiis quas Romano Anastasius sacellarius princeps conjurationis, pro defensione utique Constantini pararat, deprehensis, conscii, arbitrato Romani, puniti sunt, sacellarius tonsus, eaque Romano occasio fuit Constantini infra se collocandi, cum is hactenus in proclamationibus et salutationibus priorem locum tenuisset. Cumque Symeon exercitum contra urbem misisset: Romanus quoque milites illi opposuit, ne suburbanæ amœnitates ab hoste vastarentur. Quos cum Bulgari aggressi essent, multi etiam ex principibus occiderunt, milites partim ad prætereuntes triremes festinantes, in mare prolapsi a fluetibus ferebantur, partim ab hostibus interibant, partim vivi capiebantur. Romano exercitu ad Pegas sic accepto, Bulgari regiam illius loci cremarunt, et cætera quæ in eo littore sunt e regione urbis, interjacente freto. Mortua Romani uxore Theodora Augusta imperatoris Christophori uxor Sophia Augustæ nomen accepit. At Bulgarorum princeps Symeon, denuo Adrianopolim obsedit: neque sane quidquam effecisset, nisi cives commeatu destitutos, et semetipsos et urbem hosti dedere, fames coegisset. Tunc etiam Leo Tripolitanus cum navalibus copiis Romanos invasit: sed triremes Romanæ circa Lemnum insulam eis obviam profectæ, Agarenos pene omnes occiderunt, navesque demerserunt, Tripolita ægre fuga elapso. Symeon vero Macedoniam et Thraciam cum ingenti exercitu devastatus, ad urbem profectus, prope Blachernas castris positus, colloquium Romani imperatoris petiit, qui cum ab eo non abhorreret, cum classe ad Cosmidii littus abiit, eodemque Symeon cum suis copiis venit: **189** et inter se collocuti sunt. Sed quamvis Romanus Symeoni magnifica dedisset, rebus infectis discesserunt, id quod par aquilarum significare videbatur, quas supra eos volitasse ferunt, et cum clangore inter sese congressas, statimque segregatas esse, altera versus urbem volante, altera in Thraciam tendente. Romanus potestate imperii insatiabilis, ac veluti oblitus sacramenti, quo sese astrinxerat, suo et filii natu maximi diademate non contentus; etiam reliquos duos filios, et nepotem ex Christophoro coronavit. Romano imperio quod hactenus penes unum esse consueverat, in multa capita distributo. Filium natu minimum Theophylactum, cui pontificatum urbis imperatoris ambiebat, detonsa coma clericum fecit, a patriarcha Synellum quoque

τῆς ἀναβρόχσεως ἔτυγεν· οὐκ ἠγάπη δὲ ταύτης τυ-
χῶν αὐτὸς, ἀλλὰ μετὰ βραχὺ καὶ τὴν οἰκείαν θυμυ-
νέτιν τὴν Θεοδώραν ταινιοῖ· εἶτα καὶ τὸν υἱὸν Χρι-
στοφῶρον, προαιρέσει μὲν τῷ δοκεῖν τοῦ Κωνσταν-
τίνου, τῇ δ' ἀληθείᾳ βιαζομένου, ἀσφάλλοντός τε
πρὸς οὓς ἐθάρρει, καὶ ἐν συμφορᾷ τιθεμένου τὰ
πραττόμενα, μὴ θαρβρόντος δὲ ἀντερεῖν. Ἐπιβου-
λῆς δὲ κατὰ τοῦ Ῥωμανοῦ γενομένης, ἧς ὁ σακελ-
λάριος πρωτοργὸς ἦν Ἀναστάσιος, ὡς τῷ Κων-
σταντίνῳ δῆθεν ἀμύνων, ἐγνώσθη τὰ κατ' αὐτήν,
καὶ οἱ μὲν συνίστορες, ὡς ἔδοξε τῷ Ῥωμανῷ, ἐκο-
λάσθησαν, ὁ δὲ σακελλάριος ἀπεκάρη. Ἦν δὲ πρό-
φασιν ἔσχεν ὁ Ῥωμανὸς τοῦ ὑποβιάσασαι τὸν Κων-
σταντῖνον ἑαυτοῦ, μέχρι τότε πρῶτον εὐφημούμενον
ἐν ταῖς ἀναβρόχσεσιν. Ὁ Συμεὼν δὲ κατὰ τῆς πό-
λεως ἐκπέμπει στρατόν· ἵνα δὲ μὴ ἐλθόντες τὰς
πρὸ τῆς πόλεως διαφθεῖρωσιν ἀγλαίας, ἐπεμψε καὶ ὁ
Ῥωμανὸς τοὺς ἀντιταζομένους αὐτῷ, καὶ τῶν Βουλ-
γάρων ἐπελθόντων αὐτοῖς, πίπτουσι μὲν καὶ τῶν
ἀρχόντων πολλοί, τῶν δὲ γε σταρτιωτῶν οἱ μὲν,
εἰς τὰς τριήρεις σπεύδοντες ἐμβῆναι παραπλευ-
σας, ἐξωλίσθαινον εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ὑπὸ κυ-
μάτων ἐφέροντο, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων διώλ-
λυντο, οἱ δὲ καὶ ζῶντες συνελαμβάνοντο. Οὕτω δὲ
διατεθείσης τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς κατὰ τὰς Πη-
γὰς, τὰ τε ἐκεῖ ὄντα ἀνάκτορα οἱ Βούλγαροι ἐπυρ-
πόλησαν, καὶ τὰλλα ὅσα ἐν τῷ αἰγιαλῷ τοῦ κατα-
τικροῦ τῆς πόλεως ἦσαν διακειμένου πορθμοῦ. Θα-
νούσης δὲ τῆς τοῦ Ῥωμανοῦ συμβίου τῆς Λύγουστης
Θεοδώρας (29), ἡ τοῦ βασιλέως Χριστοφόρου γυνὴ
Σοφία τοῦ τῆς Δύγουστης ἡξιώθη ὀνόματος. Ὁ τῶν
Βουλγάρων δ' ἐξηγούμενος Συμεὼν τῇ Ἀδριανου-
πόλει προσέβαλε, καὶ ταύτην ἐπολιόρκει. Ἦνυσε
δ' ἂν οὐδὲν, εἰ μὴ τοῖς ἔνδον ἐπιλελοίπει τὰ ἐπιτή-
δεια. Βιαζόμενοι δὲ τῷ λιμῷ καὶ ἑαυτοὺς καὶ
τὴν πόλιν τοῖς πολεμίοις παρέδωσαν. Τότε μὲν καὶ
ὁ ἐκ Τριπόλεως Λέων μετὰ δυνάμειν ναυτικῆς
κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησεν· ἀλλὰ τούτω περὶ τὴν
νῆσον Ἀῆμον τριήρεις ἐπελθοῦσαι Ῥωμαῖκαι, τοὺς
μὲν Ἀγαρηνοὺς σφιδόν τι ζύμπαντας διεφάρμακται,
τὰς δὲ νῆας αὐτῶν ὑποβρυχίους ἐποίησαν, μόλις
τοῦ Τριπολίτου φυγεῖν ἐξισχύσαντος. Καὶ ὁ Βούλ-
γαρος δὲ Συμεὼν τὰ τε κατὰ Μακεδονίαν καὶ τὰ πρὸς
Θράκης σὺν βαρεῖ στρατεύματι ἐληίζετο, καὶ παρὰ
τὴν πόλιν ἐλθὼν, ἀγχοῦ τῶν Βλαχερνῶν πεποίητο
τὴν παρεμβολήν, καὶ τῷ βασιλεῖ Ῥωμανῷ ἐζήτη-
σεν ἐντυχεῖν· καὶ τὴν ἐντευξίν καὶ ὁ βασιλεὺς
ἤρετίσατο, καὶ κατὰ τὸν τοῦ Κοσμιδίου αἰγιαλόν,
ὁ μὲν βασιλεὺς σὺν τῷ στόλῳ ἀφίκετο, ὁ δὲ γε
Συμεὼν μετὰ τῆς οἰκείας παρεγένετο στρατιᾶς, καὶ
ἀλλήλοισι ὤμιλησαν, καὶ ὁ βασιλεὺς μεγαλοπρεπῶς
τῷ Συμεὼν ἰδωρῆσατο. Ἀσύμβατοι δὲ ἀπ' ἀλλήλων
διέστησαν, ὁ καὶ δυὰς ἔδοξε δηλώσαι ἀετῶν. Φασὶ
γὰρ ἄνωθεν αὐτῶν διαπτῆναι τούτους, καὶ ἀλλήλοισι

Variæ lectiones et notæ.

(29) Τῆς Δύγουστης Θεοδώρας. Istius et Sophiæ, de qua mox meminit Gregorius in Vita S. Basilii Jun. n. 23: Αὐτῇ δὲ ἡ Δύγουσσα Ἑλένη πρώτη τῶν ἔλλων βασιλίδων ἦν· ἡ γὰρ δευτέρα σύμβιος τοῦ

πατρὸς αὐτῆς Ῥωμανοῦ Θεοδώρα τελευτήσασα ἦν, ἡ τε Σοφία ἡ τοῦ Χριστοφόρου ἐκείνου τελευτήσαντος κατηνέχθη τῆς βασιλείας.

συμβῆσαι μετὰ κλαγγῆς, εἴτε εὐθὺς διασπῆναι ἀλλήλων, τοῦ μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν ἀποπτάντος, τοῦ δ' ἐπὶ Θράκην κινήσαντος τὸ πτερόν. Ὁ βασιλεὺς δὲ Ῥωμανὸς, ἀπληστευόμενος ἐπὶ τῇ τῆς βασιλείας ἀρχῇ, καὶ ὡσπερ ἐπιλεησμένος τῶν ἔρκων, οὐκ ὀμωμόκει καθ' ἑρῶν, καὶ μὴ ἀρκοῦμενος, ὅτι ἑαυτὸν καὶ τὸν τῶν υἱῶν πρεσβύτερον ἤξιωσε διαδήματος, καὶ τοὺς λοιποὺς δύο τῶν παίδων αὐτοῦ βασιλικῶς τεταινίωκεν, εἴτα καὶ τὸν ἐκ τοῦ Χριστοφόρου γενόμενον αὐτῷ υἱὸν, καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀντὶ μονάρχου βασιλείας εἰς πολυαρχίαν μετένευκε. Τῷ τελευταίῳ δὲ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Θεοφυλάκτῳ τὸν θρόνον τῶν ἀρχιερατικῶν τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων μνηστευόμενος, ἀπέκειρε κληρικόν, διὰ τοῦ πατρίάρχου προχειρισθέντα καὶ σύγκελλον. Τοῦ πατρίάρχου δὲ Νικολάου ἐτὶ τρισκαίδεκα τὸ δεύτερον τῆς Ἐκκλησίας κράτησαντος, καὶ μεταθέμενου τὴν βιοτήν, ὁ μητροπολίτης Ἀμασίας Στέφανος εἰς τὸν θρόνον τῆς Σωνσταντινουπόλεως μετένευκε. Ὁ μόντοι τῶν Βουλγάρων ἀρχῶν ὁ Συμεὼν, ἀνὴρ ὧν αἱμάτων, ἡσυχίαν ἀγειν οὐποτε δλωκ προήρητο, ἔθεν καὶ κατὰ τοῦ ἔθνους τῶν Χραβιάτων ἐστράτευσε· ἀλλ' ἤττητο ὑπ' ἐκείνων, κἀν ταῖς τῶν ὁρῶν δυσχωρίας τὸ οἰκεῖον ἀπέβαλε σοράτευμα. Ἐν τούτῳ δὲ πρόσεισι τις τῷ βασιλεῖ Ῥωμανῷ, λέγων τὴν ἀνωθεν τῆς ἐν τῷ Ξηρολόφῳ ἀψίδος καθιδρυμένην στήλην, καὶ πρὸς τὰ ἐσπέρια ἀποβλέπουσαν, εἰς τὸν Συμεὼν ἐστοιχειῶσθαι τὸν Βούλγαρον, καὶ εἰ τὴν ταύτης ἀποτέμοι τις κεφαλὴν, εἴθετι τῇ ἑκτομῇ τοῦ Συμεὼν ἡ φθορά. Ὁ μὲν οὖν εἶπε ταῦτα, καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς στήλης οὐκ εἰς μακρὰν ἐξετέτητο, καὶ τῷ Συμεὼν αὐθωρὸν ἐπέλιπε τὸ βιώσιμον, ληφθέντι κροδωγῶν, ὡς μετὰ ταῦτα ἐγνώσθη τῷ βασιλεῖ, ἀκριθωσαμένῳ τῆς ἐκείνου τελευταίας τὸν καιρὸν. Ὅς δὲ ἐξ ἀνθρώπων ὁ Συμεὼν ἀπελήλυθεν, ἡ τῶν Βουλγάρων ἀρχὴ πρὸς Πέτρον (30) τὸν ἐκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ γυναικὸς αὐτῷ τεθέντα περιελήλυθεν, ὅς, ἐπεὶ καὶ λιμῶν τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος ἦν πιεζόμενον, καὶ τὰ περίεθνη μὴ κατ' αὐτοῦ ὀρησσιεν ἐδεδίει καὶ πρὸ τῶν ἄλλων Ῥωμαίους, στέλλει πρὸς τὸν βασιλέα, σπονδὰς ποιησόμενος, εἰ δ' αἰροῖτο καὶ κῆδος εἰς ἑαυτόν. Ὡς δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ ἄμφω καταθύμια ἔδοξε τὰ αἰτούμενα, καὶ αὐτὸς ὁ Πέτρος ἀφίκετο, καὶ γεγονάσι μὲν συνθῆκαι περὶ σπονδῶν· συνήφθη ἔξ αὐτῷ καὶ πρὸς συμβίωσιν γαμικὴν καὶ ἡ τοῦ βασιλέως ἐγγόνη, ἡ ἐκ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν υἱῶν αὐτοῦ τοῦ Χριστοφόρου γεγένητο.

18. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ῥωμανὸς, οὐκ ἀρκοῦν ἡγούμενος ὅτι ἑαυτοῦ τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ὑπεβίβασε, λαβὴν ἐζήτησε καὶ τὸν Χριστοφόρων προθεῖναι αὐτοῦ, καὶ παρεσκύασε τὴν τῶν Βουλγάρων πληθὺν ἐν τῷ τοῦ γάμου καιρῷ στασιάσαι, ζητοῦσαν πρὸ τοῦ Κωνσταντῖνου τὸν Χριστοφόρον ἀναγορεύεσθαι, καὶ διὰ τὴν στάσιν δῆθεν ὡς ἐκ βίας οἰκονομῶν τι, παρεχώρησε τὸ αἰτούμενον γίνεσθαι. Εἴτα μήτε τὸ θεῖον δείσας, ὃ τὰς ὁμολογίας αὐτοῦ ἐμπέδικε, μήτε αἰδεσθεὶς τὸ ὑπῆκοον, καὶ ἄμφω τοὺς ἄλλους υἱεὶς αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντῖνου προτέρους εὐφημισθαι πεποίηκε, καὶ ὁ πρῶτος πέμπτος ἐγένετο, καὶ εἰ μὴ ὁ μικρὸς Ῥωμανὸς ὁ τοῦ Χριστοφόρου υἱὸς ἔφη θανών, κἀκεῖνος ἂν αὐτοῦ προτετίμηται. Ἐν οὖν ὁ αὐθιγενὴς βασιλεὺς, καὶ ᾧ κατὰ κληρὸν ἡ βασιλεία διέφερον, ὡσπερ πατέργραπτος, ἄλλ' ἐπὶ τούτοις ἡ δίκη οὐκ ἐπενύστα-

designatum. Post obitum Nicolai, qui restitutus sedem Constantinopolitanam per annos tredecim tenuit, Stephanus metropolita Amasenus, patriarcha designatus est. At Bulgarorum princeps Symeon, homo sanguinarius et quietis impatiens, genti Crabatorum bellum intulit: sed ab illis victus, in montium angustiis exercitum amisit. Interea quidam imperatori nuntiat, statuum in summo fornice Xerolophi versus occasum positam, in Symeonis Bulgari fatum conversam esse: cujus statuæ caput si amputetur, Symeonis interitum consequatur. Quo paulo post facto, eadem hora Symeonem ex dolore stomachi vita defecit, ut post, imperatori tempus obitus ejus diligentem scrutato, est significatum. Symeone rebus humanis exempto, Bulgarorum principatus ad Petrum ex altera uxore filium ejus venit, qui, cum gens sua famæ premeretur, et finitimarum gentium ac Romanorum in primis arma timerentur: legatos ad imperatorem de pace, et si placeret, etiam de affinitate jungenda, mittit. Cui cum utrumque cordi esset, ipse Petrus Byzantium venit, ac pace facta, neptem imperatoris ex Christophoro filio natu maximo, uxorem ducit.

XIX. Romanus porro Constantinum infra se collocasse non contentus, occasionem quaerit etiam Christophori illi præponendi. Itaque instructa Bulgarorum turba, ut per seditionem postularet ut Christophorus ante Constantinum nominaretur: quasi propter motum illum, necessitati parendum esset scilicet, postulatis illorum annuit. Deinde neque Deum veritus, cujus numine invocata, pactiones firmarat, neque subditorum pudore deterritus: etiam duos reliquos suos filios ante Constantinum salutari jussit, et primus quintus est factus, eique minor etiam Romanus præpositus fuisset, nisi ante decossisset. Ita indigena imperator, ad quem hæreditario jure imperium pertinebat, instar ascriptitii fuit. Cæterum vindicta sui muneris non oblita, et si lento gradu processit, tamen venit tandem: sed hoc alio loco narrabitur.

Variae lectiones et notæ.

(30) Πρὸς Πέτρον. Vita S. Lucæ Junioris, p. 981: Οὐ γὰρ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ὁ μὲν ἀλητήριος Συμεὼν, καὶ πολλῶν αἱμάτων Χριστιανικῶν ἐκχύσεως αἷτιος, ἐξ ἀνθρώπων γίνεται· ἐκδέχεται

δὲ τὴν τούτου ἀρχὴν Πέτρος, ὁ μὲν αὐτοῦ υἱὸς, οὐκ ὄπως δὲ τῆς δόξης καὶ τῆς οὐσίας, οὕτω δὲ καὶ τῆς ὀμότητος καὶ μισανθρωπίας φανείας κληρονόμος, ἀλλὰ πολλῶν ταύτης ἀλλότριος.

Stephano autem Amasseno, cum sedem principis urbis per triennium occupasset, mortuo : Tryphon monachus quidam ea conditione successit, ut post certum tempus, Theophylacto imperatoris filio, puero adhuc, ultro sede cederet. Hoc tempore sævissima hiems fuit, et fames maxima, et horrendum incendium. Tum quoque Christophorus imperator obiit. Jam præsnito tempore elapso, patriarcha Tryphon sede pontificia, ut convenerat, cedere noluit, sed eam retinere manibus pedibusque est conatus. Imperatore autem verba sibi data esse ægre ferente : Cæsariensis, ut ei gratificaretur, patriarchæ simplicitatem dolo circumvenit, assumptaque amici persona, illi ait : *Imperator vehementer sane te oppugnat, sed desunt ei crimina, ob quæ loco moveri possis, et jam qui contra te stant, eo sunt redacti, ut te litterarum penitus esse rudem dicant. Sed propera, ut tuis accusatoribus istam quoque calumniam præscribas, quam facile propulsabis, si coram multis charta sumpta, nomen tuum et pontificatus dignitatem scripseris, qua scriptura ad imperatorem perlata, nihil porro erit, de quo te criminantur.* Huic consilio paret ille, et coram multis in charta pura hæc scribit : *Tryphon ex Dei misericordia archiepiscopus novæ Romæ, et œcumenicus patriarcha.* Eam chartam Cæsariensis imperatori offert, syngrapha supra subscriptionem, patriarchæ nomine, in ea contextitur : Tryphon, quasi renuntiarit, ecclesia ejicitur, et imperatoris filius patriarcha designatur. Posthæc classis Russica non mille, sed decies et 101 quinquies mille navium urbem aggressa esse dicitur. Contra eam Romana classis juxta Pharum in procinctu stetit, ac subito invecta Barbaros profligavit, multis eorum navibus igni Græco crematis. Reliquæ versus orientem profectæ, in Bardam Phocam patricium qui exercitui præerat, inciderunt, qui multos ad conquirenda necessaria navibus egressos, sustulit. Idem et Curcuas legionum domesticus fecit, multis et occisis et captis. Sic terra marique male accepti, se in navibus continebant, donec commeatu destituti, ad sua redire decreverunt. Sed cum solvissent, denuo Romanæ triremes eos aggressæ, duobus navalibus præliis devicerunt. Paucæ igitur Barbaricæ naves interitu vitato ad suos redierunt, nuntia malorum et acceptæ cladis. Russi igitur pluribus malis acceptis,

συλλογὴν τῶν ἀναγκαίων πολλοὺς ἐξιώντας τῶν πλοίων, καταλαμβάνων ἀνήρει. Ἄλλα καὶ ὁ δομῆστικός τῶν σχολῶν ὁ Κουρκούας, ἑτέροις ἐντυγχάνων κατὰ ζήτησιν τῶν ἐπιτηδείων ἐκβαίνοσι τῶν νηῶν, καὶ ἐζώγει καὶ μαχαίρας ἔργον ἐτίθετο (33). Οὕτω δὲ καὶ διὰ θαλάσσης καὶ διὰ γῆς παθόντες

ἄξεν, εἰ δὲ καὶ σχολαίῳ στείχουσα ἦκε ποδὶ, ἀλλὰ γε ἤκέ ποτε ἀναβεβλήσθω δ' ἢ περὶ τούτων διήγησις. Ὁ Ἀμασειᾶς δὲ Στέφανος. ἔτη τρία διαγαγὼν, ἐν τῷ θρόνῳ τῆς ὑπερκειμένης τῶν πόλεων ἐτελεύτησε, καὶ ἐχειροτονήθη Τρύφων τις μοναχὸς ἐπὶ συνθήκαις τοῦ μετὰ χρόνον ὠρισμένου ἐκὼν ἐκστῆναι τοῦ θρόνου τῷ τοῦ βασιλέως υἱῷ τῷ Θεοφυλάκτῳ ἦν γὰρ ἔτι μενιάρχιον. Γέγονε δ' ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις χειμῶν τε ἀφόρητος λιμὸς τε σφοδρότατος, καὶ ἐμπρησμὸς φρικωδέστατος· ὅτε καὶ Χριστοφόρος τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν. Ἦδη δὲ τοῦ ὠρισμένου οὐ καιροῦ παρέρχοντος, ὁ πατριάρχης Τρύφων (31) μεθετο τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ κατὰ τὰ συμφέμενα, ἀλλ' ὄλαις χερσὶ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀντείχετο. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἠνιάτο διὰ τὴν ἀπάτην, ὡς ἐμπαιχθεὶς. Ὁ γοῦν, Καισαρεία χαρίσασθαι τῷ βασιλεῖ προθυμούμενος, δόλω μίτησι τὴν τοῦ πατριαρχοῦ ἀφέλειαν, καὶ φίλων προσωπαῖον ἑαυτῷ περιθέμενος, τῷ πατριάρχῃ φησὶν· Ἡ μὲν κατὰ σοῦ τοῦ κρατοῦντος ἐπίθεσις σφοδρὰ, ἀλλ' ἐπιλείπουσιν αὐτῷ αἰτιάματα ὑπὸ καθάρσειν σε τιθέμενα, καὶ λοιπὸν εἰς τὸ μηδὲ ὄλιως εἰδέναι σε γράμματα οἱ λέγοντες κατὰ σοῦ περισταται. Ἄλλα σπεῦσον καὶ τούτου τοὺς μελετῶντας κατὰ σοῦ ἀποκρούσασθαι. Διαλύσεις δὲ τούτοις τὸ σπούδασμα, εἰ ἐνώπιον πολλῶν χάρτην λαβὼν τὸ ὄνομα ἐγγράξῃς τὸ σὸν, καὶ τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα. Καὶ τούτου ἀποκομισθέντος τῷ βασιλεῖ, οὐκέτι κατὰ σοῦ αἰτίαμα περιλείπειται. Ὁ μὲν οὖν συνεβούλευσε ταῦτα, ὁ δὲ ἐπέθετο, καὶ πολλῶν παρόντων ἀγράφῳ χάρτη ταῦτ' ἐγγράφει· Τρύφων ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης, οἰκουμηνικὸς πατριάρχης. Καὶ λαβὼν τὸν χάρτην ὁ Καισαρεία ἀπῆει ἐμφανίσων τούτον τῷ βασιλεῖ, ἐγγραφὸν οὖν ἐν αὐτῷ παραιτήσεως, ὡς ἐκ τοῦ πατριάχου ἄνωθεν τῆς ὑπογραφῆς ἐξυφαίνεται, καὶ ὡς παραιτησάμενος τῆς Ἐκκλησίας ἐκβαλλεται, καὶ ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς πατριάρχης χειροτονήτο. Στόλος δὲ Ῥωσικὸς (32) ἐπῆλθε κατὰ τῆς πόλεως, καὶ ὁ στόλος οὐ χιλιόναυος, ἦν ἀλλ' εἰς πεντεκαίδεκα χιλιάδας, ὡς λέγεται, τὰ τούτου πλοῖα ἠρήθησαν. Τούτοις περὶ τὸν Φάρον προσορμισθεῖσιν ἀντίπρωρος ἔστη στόλος Ῥωμαϊκός, καὶ ἀθρόον αὐτοῖς προσβαλὼν, ἐτρέψατο τοὺς Βαρβάρους, καὶ πολλὰ τῶν πλοίων ἐκείνων τῷ ὕγρῳ πυρὶ ἀπετέφρωσεν. Ὅσα δὲ γε περιελείπειτο, πρὸς ἑω περαιωθέντα, τῷ πατρικίῳ Βάρδα ἐνέκυρσε τῷ Φωκῇ, στρατιωτικοῦ στρατηγούντι συντάγματος, ὃς πρὸς,

Varia lectiones et notæ.

(31) Ὁ Πατριάρχης Τρύφων. Hujus memoriam colunt Græci 19 April. ut est in Menæis.

(32) Στόλος δὲ Ῥωσικός. Liutprandus, lib. v. cap. 6, hanc Russorum cladem pluribus narrat. Qui autem fuerint Russi, ita mox docet: *Gens quædam est sub Aquilonis parte constituta, quam a*

qualitate corporis Græci vocant Russos: nos vero a positione loci vocamus Nordmannos. Lingua quippe Teutonum Nord, Aquilo, Man. autem mas seu vir dicitur.

(33) Καὶ ἐζώγει, καὶ μαχαίρας ἔργον ἐτίθεντο. Liutprandus: *Græci vero victoria potiti, vi-*

καὶ ὡς, οὐκέτι τῶν πλοίων ἐξώρμων, ὧς δὲ τὰ πρὸς τροφήν αὐτοῖς παντάπασιν ἐπιτέλειον, ἐπανελθεῖν εἰς τὰ οἰκεῖα διανενόητο, καὶ ἤδη τοῦ ἔκπλου κατήρξαντο. Ἄλλ' αὖθις αὐτοῖς αἱ Ῥωμαϊκαὶ τριήρεις ἐπέθεντο, καὶ δις οἱ Βάρβαροι κατεναυμαχῆθησαν, ὡς ὀλίγας πάντων τῶν σφετέρων νηῶν ἐκφυγεῖν, καὶ ἀνθυπονοσῆται πρὸς τοὺς οἰκεῖους, ἀγγέλους γενομένους ἐκείνοις τῆς συμφορᾶς. Καὶ οἱ μὲν Ῥῶς, παθόντες πλέον κακῶς ἢ ὡς ἤλι-
ζον δεδρακότας, τῆς κατὰ Ῥωμαίων ἀπίσχοντο ἐπιθέσεως.

Κ'. Καὶ οἱ ἄγαρνοι δὴ διὰ τοῦ δομestικοῦ τῶν Ἀσυχολῶν, Ἰωάννου τοῦ Κουρκούα (34) καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοφίλου (πάππος δὲ ὁ Ἰωάννου) ἤττηντό τε πολλὰκις, καὶ τεταπεινώοντο, καὶ πόλεις οὐκ ἐλαχίστας ὧν κατεῖχον ἀφήρηντο. Ὁ δὲ βασιλεὺς (35) Ῥωμανὸς εἰς συναίσθησιν τάχα δόξας ἐλθεῖν τῆς ἐπιτορίας, καὶ τῆς τῶν συνθηκῶν παραβάσεως, ἃς πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον πεποίητο, δι' εὐποιῶν ἔσπευδεν ἐξιλιώσασθαι τὸν Θεόν. Καὶ διαδόσεις (36) μὲν καὶ ἀλλοίαις ἐτίθετο. Ἐπὶ δὲ ταῦταις καὶ τὰ περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει χρεωστούμενα τοῖς δανεισταῖς ἀποδιδούς, τοὺς ὀφειλέτας ἀπέλυσε τοῦ βάρους τῆς ὀφειλῆς, καὶ τὰ γραμματεῖα λαβῶν, ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ πυρὶ κατηνάλωσεν· εἰς ἐνεκακρίαια δὲ κεντηνάρια τὰ τῶν ὀφειλῶν ἤριθμήθησαν. Παρέσχε δὲ καὶ τὰ ἐνοίκια τῶν κατὰ τὴν μεγαλήν πόλιν οἰκούντων μισθωτικῶς. Τοὺς μὲν οὖν ὀφειλέτας ὠφέλουσεν ταῦτα, τῷ δὲ γε Ῥωμανῷ μικρὸν ἢ οὐδὲν, οἶμαι, λυσιτελεῖν, ὅτι τε ἀλλότρια ἐτύγχανον τὰ διδόμενα (δημόσια γὰρ) καὶ ὅτι τὴν βασιλεία ἀρπάσας καὶ ταύτην κατέχων, καὶ ἀπολαύων αὐτῆς, καὶ τὸν, ᾧ προσῆκε, ταύτης ἀποστερῶν, ἑαυτῷ μὲν ἀπεκλήρου αἷς βασιλικῆς εὐκλείας τὰ ξύμπαντα· ταῖς δ' εὐπολίαις ῥάνδα μικρὰν ἀπέμειρε, τοιοῦτόν τι πράττων, ὅσον ἂν τις ἐποίησεν εἰ βούλ' ἀπελάσας τοῦ γείτονος, καὶ καταθῶσας αὐτόν, τοὺς μὲν πόδας ἄκρους διένειμε πένησι, τὸ κῶμα δ' ἔλον αὐτὸς ἐθιοιήσατο· ἢ εἰ γυναικᾶ τις ἀρπάσας τοῦ γείτονος κατεῖχε ταύτην, καὶ αὐτῇ συναφθείροτο, τοῦ νομίμου γαμέτου ἀφροντιστῶν· ἐκ δὲ τῶν ἐκείνου χρημάτων διένειμε πένησιν, ἢ αὐτῷ τάχα δι' ἔλεου ἀφείη τῆς μοιχείας τὸ ἔγκλημα. Ἄλλὰ ταῦτα κατὰ ἀνθρωπίνην κρίσιν. Εἰ δὲ τις πρὸς τὴν θείαν ἀποβλέψειεν ἀγαθότητα, οὐδὲ ταῦτ' ἂν ἴσως εἴποι ἀσυντελή. Τοῦτου τῶν σκῆπτρων κρατοῦντος, καὶ τὸ ἀχειρότευκτον ἐκτύπωμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τὸ θεῖον χειρόμακτρον ἐκομίσθη πρὸς τὴν προκαθημένην τῶν πόλεων. Ἐῖχε μὲν γὰρ τέως τοῦτο ἡ Ἐδεσσα· ἢ δὲ ἀλῶναι παρὰ τῶν Ῥωμαίων πολιορκούντων αὐτὴν ἐκινδύνευεν, κατεχομένη παρὰ Ἀγαρηνῶν· ἢ οὖν φύγοιεν οἱ Ἐδεσσοὶ τὴν ἐκπόρησιν, λύτερον ταύτης τὸ θεῖον παρίσχον ἐκτύπωμα. Ἀφίκετο δὲ τότε ἐξ Ἀρμενίας

XX. Sed et Agareni a legionum domestico Curcua et fratre ejus Theophilo, Joannis qui post imperio potitus est, avo, sæpe victi sunt et oppressi, atque urbes complures quas occuparant, eis ademptæ. At imperator Romanus, considerato, ut apparet, perjurio suo, violataque quam cum Constantino fecerat pactione, beneficentia placare Deum statuit. Præter igitur alias distributiones, etiam cæs alienum pro debitoribus dissolvit, cujus summa ad xix centenarios excreverat, tabulis in medio foro crematis; item pretium pro iis qui Constantinopoli in conductitiis domibus habitabant, numeravit. Ac debitoribus illa sane profuerunt, Romano autem parum, opinor, ac nihil potius utilitatis attulerunt; cum quæ de alieno largiebatur, quippe ex publico, tum quod imperio quod ex raptis tenebat, fruebatur, eoque fraudato cujus erat, cum imperatoria felicitate ex asse potiretur, per exigua beneficentiæ portionem tribuebat: quod perinde est ac si quis vicini bove immolato, extremos pedes largiatur pauperibus, totumque corpus ipse devoret: aut spreto legitimo conjugio, in alienæ uxoris stupris volutetur: deque mariti illius pecunia pauperibus largiatur, ut sibi adulterii gratia fiat scilicet, atque hæc secundum humanum judicium. **192** Si quis autem divinam bonitatem intueatur, fortasse ne hæc quidem inutilia dixerit. Romano rerum potentente, Christi effigies nullis facta manibus et divinitus in linteo expressa, in imperatoriam urbem est translata. Eam tum Edessa habuerat, quæ cum in periculo excidii esset, Agareni qui tum urbem tenebant, incolumitatem hac effigie a Romanis redemerunt. Tum etiam ex Armenia venere duo adolentes concreti, quorum altero mortuo, cum medici nexum rescuissent, alter quoque nihil ea re adjutus, nec diu fratri superstes, obiit. Quemadmodum Romanus sine ullo justo titulo imperium sibi vendicavit, suosque liberos imperatorio honore et nomine ornarit, et principe loco cum suis occupato, nativum imperii successorem Constantinum, nullo pene numero habitum, infra cæteros omnes collocavit, jam est a me expositum. Nunc cætera exsequenda sunt, ut ostendatur, etiamsi

Varie lectiones et notæ.

vos secum multos ducentes, Constantinopolim regressi sunt læti: quos omnes in præsentia regis Hugonis nuntii, vitrici scilicet mei, decollari præcepit.

(34) Ἰωάννου τοῦ Κουρκούα. Joannis Curcuæ stemma perstrinximus in *Familii Byzantini*, sect. 22. Historiam vero et res ab eo præclare gestas octo libris complexus est Manuel protospatharius et iudex, ut scribit anonymus Combesianus in Romano Lacapeno, n. 41. Is Κροκόας dicitur Georgio Monacho.

(55) Ὁ δὲ Βασιλεὺς. Has eleemosynas pluribus

commemoratur anonymus Combesianus, n. 44, et idem Georgius, n. 38, 39.

(36) Καὶ διαδόσεις. Hinc ob liberalitatem laudatur a Luitprando, lib. III, cap. 5. *Imperabat vero his (Achivis) tunc lemporis memoria satis et laude dignus Romanus imperator, liberalis, humanus, prudens, ac pius.* At Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, n. 24, hunc perstringit, ὡς χροσομανῆ καὶ θηλομανῆ, καὶ τὰς τῶν λιτῶν διαφθείροντα θυγατέρας, licet cætera esset φιλομόναχος, quod postremum testatur Georgius monachus, n. 58.

Providentia tardius invadat injurios, concessio pœnitentiæ spatio, tamen nisi a malitia discesserint, lento gradu eos assequi et pœnas exigere. Romanus igitur annum jam sextum et vicesimum imperitabat. Constantinus autem qua ratione imperium recuperare, animum in omnes versabat partes, utque votis compos fieret, per alios, filios contra patrem concitat, vel unum potius Stephanum. Nam Constantinus majore animi constantia prædictus, instigatoribus non obtemperabat. Alter vero sociis ascitis, aggressus est patrem, eumque comprehensum, et in insulam Proten relegatum, tonderijussit: ipse cum afflineet fratre imperatoria munia obiit. Sed fieri non poterat, ut tres consentirent; cumque nonnullis in rebus dissiderent et invicem adversarentur, suspicionibus ortis, Stephanus affinem Constantinum pellere studuit, et Constantinus vicissim Stephanum, qui quidem ad rem patranda multo celerior, etiam Helena uxore incitante, ascitis quibusdam militaribus præfectis, ambos fratres secum prandentes comprehendit, atque alterum strim in insulam Panormum seu Antigoniam, alterum in Terebinthum mittit, et utrumque tonderi clericum jubet. Unde cum transferendi essent, in patris venire conspectum desiderarunt, 193 quos cum ille vidisset: *Filios inquit, genui, et evexi; ipse vero me ad nihilum redeyerunt.* Stephanus igitur inde in Præconnesum, ex ea in Rhodum, ex Rodo Mitylem est translatus, Constantino Samothracia assignata, quam egredi non liceret. Qui cum sæpe fugam molitus esset, eaque de causa custodum principem veneno sustulisset, a cæteris est interfectus. Stephanus vero in Lesbo decessit, cum xix annos ibi vixisset. Pater eorum in insula Prote vitam exegit. Sic eorum quisque scelerum pœnas dedit.

ἀδελφούς συναριστῶντας αὐτῶ, καὶ αὐτίκα τὸν μὲν εἰς τὴν νῆσον τὸν Πάνορμον, ἢ καὶ Ἀντιγονίαν λέγεται, ἐξάπεσταιλε, τὸν δὲ εἰς τὴν καλουμένην Τερτίδινον, καὶ κληρικούς, καὶ ἀμφω ἀπέκειρεν. Ἐἶτ' ἐκεῖθεν μεταχθῆναι μέλλεντες ἐζήτησαν εἰς ὄψιν ἔλθειν τῷ πατρὶ (41), οὓς ἰδὼν ἐκεῖνος εἶπεν· Γιούς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἤθετησαν. Ἐκεῖθεν οὖν ὁ μὲν Στέφανος ἐν Προικονήσῃ περιωρίσθη, κάκειθεν εἰς Ῥόδον, κάκ ταύτης εἰς Μιτυλήνην μετετέθη· τῷ δὲ Κωνσταντίνῳ ἡ Σαμοθράκη περιγραφτὸν ἐγένετο ὄριον. Ὅς ἀποδράναι δοκιμάσας πολλάκις, καὶ διὰ τοῦτο φαρμάκῳ τὸν πρωτεύοντα τῶν φυλάκων αὐτοῦ ἀνελὼν, ἀνῆρέθη παρὰ τῶν ἄλλων. Ὁ δὲ Στέφανος ἐν Λέσβῳ ἀπέβίω, ἐνεσακαίδεκα διαγαγῶν ἐνιαυτοῦς παρ' αὐτῆ. Ὁ δὲ τούτων πατὴρ ἐν τῇ Πρώτῃ τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησε (42), καὶ οὕτω τούτων ἕκαστον ἡ δίκη μετέβλεπεν.

Variæ lectiones et notæ.

(37) Ὅπως μὲν οὖν. Ut Romanus a filiis, deincepsque filii a Porphyrogenito sceptro exuti in monasterium tonsi relegati fuerint, pluribus narrat Liutprandus. v, cap 9.

(38) Δι' ἐτέρους ἐπεγείρει τῷ πατρὶ τοὺς υἱούς. At hanc in patrem filiorum conjurationem inscio Constantino factam scribit Liutprandus, lib. v, cap. 9: *His itaque quatuor imperantibus, Stephanus atque Constantinus fratres, ignorante Constantino Leonis imperatoris filio, adversus Romanum patrem suum quædam dolosa machinabantur. Tædebat enim eos, patris severitate opposita, quæcunque vellet facere non licere.* Ita illi patris severitatem causabant, quod rursum mox repetit: *Non ferentes patris justam severitatem.*

A μετρακίσκων δυὰς συμφυῶν, τοῦ ἐνὸς δὲ θανόντος ἐτραχίθη ἡ συμφύα παρὰ τῶν λατρῶν· ἀλλ' οὐδὲν τὸ περιλοιπὸν ὤνησε, μικρὸν δ' ἐπιβιώσας τῷ ἀδελφῷ κάκεινος ἐξέπνευσεν. Ὅπως μὲν οὖν (37) μηδὲν αὐτῷ προσήγουσαν τὴν βασιλείαν ὁ Ῥωμανὸς ἐστρεψίσατο, καὶ τοὺς αὐτοῦ παῖδας τῆς βασιλικῆς ἤξιωσε τιμῆς τε καὶ κλήσεως, καὶ ὅπως καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς παῖδας τῶν πρωτείων ἤξιωσε, τὸν δ' ἐγγενῆ τῆς βασιλείας διάδοχον τὸν Κωνσταντῖνον πολλοστὸν ἔθετο πάντων ὑποβιβάσας, ἤδη μοι προϊστόρηται. Ἦκει δὲ νῦν ὁ λόγος προσθήσων καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ δεῖξων, ὡς κἀν βραδύτερον ἴσως μέτεσι τοὺς ἀδικούντας ἡ πρόνοια, μεταβολὰς αὐτοῖς ἐπιμετροῦσα κειρὸν, ἀλλὰ γε τοῦ κακοῦ μὴ ἀπαχόμενους μέτεσι σχολαίῳ ποδὶ, καὶ δίκας εἰσπράττεται. Ἦνυε μὲν οὖν ὁ Ῥωμανὸς αὐταρχῶν εἰκοστὸν ἐνιαυτὸν καὶ ἕκτον. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος, ὅπως ἐκὼτῳ τῇ βασιλείᾳ ἐπανασώσεται, διαπαντὸς ἐστρεφε κατὰ νοῦν, καὶ ἵνα τὸ ἐφετὸν αὐτῷ διαπράξῃται, δι' ἐτέρων ἐπεγείρει τῷ πατρὶ τοὺς υἱούς (38), ἢ μᾶλλον τὸν ἕνα τὸν Στέφανον. Ὁ γὰρ Κωνσταντῖνος σταθηροτέρας τυγχάνων φρονός, τὴν προσβολὴν οὐ προσήκατο. Ὁ προσεταιρισσάμενος καὶ ἄλλους, ἐπέθετο τῷ πατρὶ, καὶ κατασχῶν αὐτὸν ἐν τῇ νήσῳ τῇ Πρώτῃ περιώρισε, καὶ ἀπέκειρεν, αὐτὸς δὲ τῆς βασιλικῆς ἀντεποιήσατο διοικήσεως σὺν τῷ γαμβρῷ καὶ τῷ ἀδελφῷ. Ἄλλ' οὐκ ἦν ὁμοφώνησαι τοὺς τρεῖς. Ἐν τισιν οὖν διεφέροντο, καὶ ἀλλήλοισ ἀντέλεγον· κάντεῦθεν ἀλλήλους ὑπέπτυσον, καὶ κατασπᾶσαι τῆς βασιλείας τὸν γαμβρὸν τὸν Κωνσταντῖνον ὁ Στέφανος διὰ φροντίδος ἐτίθετο,

C καὶ ὁ Κωνσταντῖνος πῦθις τὸν Στέφανον. Ἄλλ' ἦν ὁ Κωνσταντῖνος πρὸς τὸ ἔργον ὀξύτερος πάνυ πρὸς τοῦτο, καὶ τῆς συζύγου (39) Ἐλένης ἐπισπερχούσης αὐτόν. Προσλαβόμενος τοῖνον καὶ τινὰς τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων (40) κατέσχε καὶ ἄμφω τοὺς ἀδελφούς συναριστῶντας αὐτῶ, καὶ αὐτίκα τὸν μὲν εἰς τὴν νῆσον τὸν Πάνορμον, ἢ καὶ Ἀντιγονίαν λέγεται, ἐξάπεσταιλε, τὸν δὲ εἰς τὴν καλουμένην Τερτίδινον, καὶ κληρικούς, καὶ ἀμφω ἀπέκειρεν. Ἐἶτ' ἐκεῖθεν μεταχθῆναι μέλλεντες ἐζήτησαν εἰς ὄψιν ἔλθειν τῷ πατρὶ (41), οὓς ἰδὼν ἐκεῖνος εἶπεν· Γιούς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἤθετησαν. Ἐκεῖθεν οὖν ὁ μὲν Στέφανος ἐν Προικονήσῃ περιωρίσθη, κάκειθεν εἰς Ῥόδον, κάκ ταύτης εἰς Μιτυλήνην μετετέθη· τῷ δὲ Κωνσταντίνῳ ἡ Σαμοθράκη περιγραφτὸν ἐγένετο ὄριον. Ὅς ἀποδράναι δοκιμάσας πολλάκις, καὶ διὰ τοῦτο φαρμάκῳ τὸν πρωτεύοντα τῶν φυλάκων αὐτοῦ ἀνελὼν, ἀνῆρέθη παρὰ τῶν ἄλλων. Ὁ δὲ Στέφανος ἐν Λέσβῳ ἀπέβίω, ἐνεσακαίδεκα διαγαγῶν ἐνιαυτοῦς παρ' αὐτῆ. Ὁ δὲ τούτων πατὴρ ἐν τῇ Πρώτῃ τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησε (42), καὶ οὕτω τούτων ἕκαστον ἡ δίκη μετέβλεπεν.

D (39) Καὶ τῆς συζύγου. Sed præsertim cujusdam Diabolini, a quo initus in se conjurationis admonitus est.

(40) Καὶ τινὰς τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων. Hos fuisse Macedones scribit Liutprandus, lib. v, cap. 10.

(41) Ἐζήτησαν εἰς ὄψιν ἔλθειν τοῦ πατρος. Ut vero quam faceto admodum sermone excepti fuerint a patre, belle describit Liutprandus, cap. 11.

(42) Τὴν ζωὴν διεμέτρησε. Illius corpus in urbem relatum, et in monasterio Myrelæi ab ipso ædificato sepultum scribunt alii, ut a nobis observatum in *Constantinopoli Christ.*, ubi ex Codino duo monasteria in urbe exstitisse ejusdem nomenclaturæ ex Codino docuimus, quorum alterum

KA. Ἄρτι δὲ τῆς μοναρχίας ὁ Κωνσταντῖνος Α' τυχῶν, καὶ τῶν υἱῶν Ῥωμανῶν διάδημα περιέθετο, τοῖς τε συναραμένοις αὐτῶν εἰς τὴν τῶν βασιλευόντων καθάρσειν, ἀμοιβὰς ἐκτινύς, τὸν μὲν Φωκᾶν Βάρδα μάλιστα ἐτίμησε, καὶ δομῆστικον προσχειρίσατο τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἄμφοιν δὲ τῶν τοῦ Βάρδα υἱῶν τὸν μὲν Νικηφόρον, τὸν ὕστερον βασιλεύσαντα τῶν ἀνατολικῶν προσέβαλλετο στρατηγόν, τὸν δὲ Λέοντα τῆς Καππαδοκίας, καὶ τοὺς ἄλλους ἄλλως ἡμεῖψατο. Τὸν δὲ τοῦ Στεφάνου τοῦ βασιλέως υἱὸν Ῥωμανὸν, ἐκτομίαν ἐποίησεν· ἀλλὰ μὴν καὶ Βασίλειον τὸν νόθον υἱὸν τοῦ γέροντος Ῥωμανοῦ, ὃν ἐγένεατο δούλην τινὴ συμφορᾶς. Τὸν δὲ τοῦ Χριστοφόρου υἱὸν Μιχαὴλ ἀπέκτεινε κληρικόν. Ἦν δὲ Κωνσταντῖνος τὰ πρὸς Θεὸν εὐσεβής, καὶ λόγους προσκειμένος (43) ὡς ἔστι καταμαθεῖν ἐκ συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἐξ ἐπιστολῶν, ἃ κἄν μὴ πρὸς τέχνην ἠκριβῶντο τῆν ῥητορικῆν, ἀλλὰ γε σχήμασι τούτης καὶ τισιν ἰδέαις ποικίλλονται. Ἐδίδου δὲ καὶ ῥυθμοῖς ἑαυτὸν, καὶ μέτροις πνυτοδαποῖς. Γνωίη δὲ τις τοῦτου ἐξ ὧν ἐπὶ θανούσῃ αὐτῶν τῇ κοινωνίᾳ τοῦ βίου ἐμμέτρως ἠερήνησεν. Ἐπεμελήθη δὲ καὶ τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς, ἐπιλελησμένης ἤδη σχεδόν, ἀλλὰ μέντοι καὶ τῶν

XXI. Constantinus cum primum recuperasset imperium, filium quoque Romanum diademate ornavit, et ut iis quorum ope collegas amoverat, referret gratiam : Phocam Bardam magistrum fecit, et legionum Orientalium domesticum renuntiavit. Nicephorum ejus filium, qui post imperio potitus est, prætorem Orientis, alterum Leonem Cappadociæ præsidem designavit, et ex cæteris aliis alios honores habuit. Filium autem imperatoris Stephani Romanum juniorem, itemque Romani senioris filium Basilium, ex ancilla procreatum, castravit, Christophori filium Michaellem clericum fieri jussit. Fuit Constantinus religiosus erga Deum, et studiis litterarum deditus, quod ex scriptis et epistolis ejus apparet, quæ licet ad artem oratoriam perpolitam non sint, tamen rethoricis ornamentis et figuris quibusdam scatent. Operam quoque rythmici et omnis generis versibus dedit, quod in iis scriptis cernitur, quibus obitum conjugis suæ deploravit. Ipsius etiam philosophiæ rationem habuit, quæ pene in oblivionem venerat, aliarumque disciplinarum, quas doctoribus ordinatis jam deficientes refocillavit. Atque has virtutes habuit. In regno autem administrando fui

Variae lectiones et notæ.

Leone M. imperante stabat, cujus meminit Nicephorus presb. in Vita ms. C. Andreae propter Christum Sali (uterque porro vixit sub eodem Augusto), qui hæc de illo tradit : Καταφεύγει οὖν πρὸς τὸν εὐκτῆριον οἶκον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν ἐπονομαζομένων Μυρελαίων, διὰ τὸν τίμιον αὐτῆς χαρακτῆρα βλύζειν τὸ μυσρόν ὡς ἔλαιον.

(43) Καὶ λόγοις προσκειμένος. Ad imperii habenas ad huc puer, vixque septennis pervenerat Constantinus, statimque rerum summam arripuerat Romanus Lacapenus Βασιλεὺς ἀπὸ τοῦ βασιλέως donatus, usurpato deinde imperatoris titulo, eoque illis indulto, quibus etiam Constantinum tandem postposuit, ita ut nullo is (quandiu vixit) fere haberetur loco : qui, dum ita se res haberent, seu necessitate coactus, seu dissimulata quam in tyrannum, licet socerum, gerebat similitate, libris legendis ac disciplinis ediscendis, atque adeo scriptiōni totum se dedit, quod in primis testatur Liutprandus, libro III, cap. 9, ubi illius pietatem ac studia commendat : *Constantinus itaque Porphyrogenitus tum orationi tum lectionibus vacans, vitam se Domino commendabat, opere manuum vicium queritans. Sane τὴν ζωγραφίαν, id est picturam, pulchre exercebat*; et lib. V, cap. 10, ubi de quodam Diabolino : *Constantinum denique libris incumbentem ita convenit, ut scilicet uxoris fratrum insidias præverteret. Suæ demum factus potestatis, et ad se unicum reversa imperii administratione, philosophiæ et rhetorices studia, cæterarumque omnium et artium et scientiarum studia pene perdit ita instauravit, ut urbs imperii primaria viris eruditissimis, quos ex universo imperio accivit, abundare cœperit. Quin etiam optimorum scriptorum in omni doctrinæ genere exemplaria undique conquisivit, Palatina iis instructa bibliotheca, quæ non tam ipsius quam publico omnium usui dicarentur. Verum cum tantam tamque immensam librorum molem plerosque ab eorum lectione deterere posse existimaret, ipse, ut principem decuit, singulorum utilitati consulens, auctores omnes qui deum argumentum tractaverant, ut in unum corpus*

compingerentur curavit, resectis superfluis, ac selectis ex unoquoque scriptore locis in quæ quicque elegantissime tractaverat Tales sunt Γεωπονικῶν libri ab illo collecti, ut libri titulus et argumentum declarat. Alii non ipsius esse Constantini, sed ejusdem Augusti jussu collectionem istam factam volunt, quam nescio cui Dionysio Uticensi ascribit Nicolaus Guibertus in Assertionem de Murhinis pag. 23, cum alii, ut Jacobus Maussacus ad Plutarchum, *De fluminibus*, pag. 194, auctoris nomen ignorari omnino contendunt. Ita ἱππιατρικῶν libros ab eodem esse collectos plerique volunt. Sed et Nonus medicus, in libri *De morborum curatione* Proœmio Constantini jussu præceptiones omnes medicas ex variis scriptoribus (horum tamen suppressis nominibus) collegisse se testatur. Similis argumenti, id est medicinæ, liber exstat anonymi in Bibliotheca Regia περὶ διαίτης, seu de ciborum facultate, cujus auctor in Præfatione, illius præcepto id se operis aggressum profitetur. Verum his et si qui præterea ejusmodi libri ad notitiam nostram non venerunt, et magnitudine operis et utilitate longe præstant collectanea historica in tres et quinquaginta titulos, seu locos communes ab eodem Constantino, aut illius jussu comprehensa, ex quibus duo duntaxat ad nos pervenere, de legationibus scilicet, et de virtutibus et vitis. Libri vero quos ipse conscripsit, plures editi habentur, quorum aliquot in unum volumen compegit Joannes Meursius : nam seorsim aliquot alii editi præstant, atque in primis Vita Basilii avi imperatoris publicata primum a Leone Allatio, deinde a Combesio, qui et ejus de imagine Edeseena narrationem pariter edidit, ut et anonymi historiam libris IV comprehensam a Michaeli Theophili filio, in quem desinit Chronicon Theophanis, usque ad Michaellem Methystam, quam quidem ipsius Constantini jussu conscripsisse testatur in libri titulo ac proœmio, in quo et Vitam Basilii Macedonis ab ipso nepote Constantino mira sermonis elegantia conscriptam testatur. Laudatur præterea ab Allatio in syntagmate de Symeonibus, sermo de relatione

senior, iracundus, et sœvus in delinquentes, in pœnis sumendis inexorabilis, vini avidior. In confarendis magistratibus, non dignos præturis aliisque muneribus præficiēbat, sed minus bonos ac potius improbos, et quos vel imperatrix vel sacri cubiculi præpositus Basilius commendabant, qui magistratus venales habebant. Ita fiebat, ut imperium non in omnibus bene administraretur. Imperatori autem 194 structæ sunt insidiæ, primum a cubiculi præfecto Theophane, qui multos habebat concios, et Romanum e Prote insula : deinde ab aliis, qui Stephanum ex Lesbo in regiam reducere conabantur. Sed imperator utrasque deprehendit, ac insidiatoribus supplicio affectis, imperii cupidis, diligentiores custodiam adhibuit Turci (Ungaros autem sic vocari supra diximus) alias Romanas provincias incursare soliti, ad tempus quieti fuerunt. Nam dux eorum Bologudes, et partis cujusdam princeps Gylas, imperatorem convenerunt, amboque sacrosancto regenerationis lavacro initiati, et arcanis nostræ religionis imbuti, ac patria dignitate ornati, onustique pecuniis in suas sedes redierunt, adducto pontifice, per quem multi ad Dei cognitionem pervenerunt. Ac Gylas quidem in fide permansit, pacemque servavit. Alter fœdere quod cum Deo ierat, rupto arma Romanis intulit, idemque contra Francos facere aggressus, captus est, et in crucem actus. Elga quoque uxor ducis Russorum, qui Romanos classe infestarat, defuncto marito, se ad imperatorem contulit, ac baptizata et pro dignitate tractata, domum rediit. Imperator autem, defuncta nuru sua, regis Francorum Hugonis filia, de alia filio Romano despondenda cogitans, uxorem ei dat puellam, humilis illam quidem generis ac potius sordidi (nam cauponibus orta dicebatur) sed forma præditam elegantissima, et naturæ miraculum quoddam, quæ cum Anastasia diceretur, id nomen in Theophanone est mutatum.

τοῦ ξυνευέντου αὐτῆς τελευτήσαντος, προσήλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ βαπτισθεῖσα, τιμηθεῖσά τε ὡς ἐχρῆν, ὑπενόσησεν. Ἐφρόντιζε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ, ἤδη θανούσης τῆς τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ῥωμανῷ συζυγείσης θυγατρὸς τοῦ τῶν Φράγγων βῆγος Οὐγώνος ἐτέραν ἀγαγέσθαι αὐτῷ γαμετήν, καὶ συνοικίσει αὐτῷ κόρην, τύχης μὲν χαμερπούς ἦ καὶ χυδαίας εἴποιεν ἂν τινες (καπηλῶν γὰρ ἐκφῶναι ταύτην φασί) τὸ δὲ εἶδος εὐπρεπεστάτην, καὶ ἀντικρὺς ἀγάλμα πλασθεῖσαν ὑπὸ τῆς φύσεως, ἥτις Ἀναστασία καλουμένη, Θεοφανῶ μετωνόμαστο.

XII. Anno imperii Constantini xii, patriarcha Theophylactus decessit, pontificatu annis iii et ex functus. Nam sacerdotio contra morem majorum potius annorum fuit xvi regnanteque patre, præda-

ἐπιστημῶν διδασκάλους ἐπιστήσας, καὶ ἀναζωπυρήσας ἐκλειπούσας αὐτάς. Καὶ τὰτα μὲν τῆς κρείττονος μοίρας ἐκείνῃ προσῆν. Περὶ δὲ τὴν τῆς βασιλείας διοίκησιν διέκειτο μαλακώτερον, δύσοργός (44) τε καὶ βαρῦμηνις τοῖς πταίουσιν ἦν, καὶ κολαστὴς ἀπαραίτητος, οἶνῃ τε τοῦ αὐτάρκου ἐκέχρητο πλείονι. Καὶ ἀρχαιρεσιάζων οὐ τοὺς ἀξίους ἐπίστα ταῖς στρατηγίαις, ἢ ταῖς τῆς πολιτείας ἀρχαῖς, ἀλλὰ τοὺς μοχθηροτέρους καὶ ἀδοκίμους, καὶ οὓς ἡ βασιλεὺς καὶ ὁ παρακοιμώμενος εἰσῆγον Βασίλειος (45), ὠνόους χρημάτων τιθέμενοι τὰς ἀρχάς. Ἄλλ' οὕτω μὲν τὰ τῆς βασιλείας, εἰ καὶ μὴ ἐν πᾶσι καλῶς, ὑπονόμητο. Ἐπιβουλαὶ (46) δὲ κατὰ τοῦ κρατοῦντος ἐμελετήθησαν, ἡ μὲν παρὰ τοῦ παρακοιμωμένου Θεοφάνους, πολλοὺς καὶ ἄλλους συνιστορας ἔχοντος, καὶ βουλομένου τὸν Ῥωμανὸν ἐπαναγαγεῖν ἐκ τῆς Πρώτης νήσου εἰς τὰ βασίλεια ἢ δὲ παρ' ἐτέρων, τὸν Στέφανον ἐκ Λέσβου λαβεῖν μελετησάντων, καὶ ἀποκαταστήσαι τῇ βασιλείᾳ. Ἄλλὰ καὶ ἄμφω τὰς ἐπιβουλάς ὁ Κωνσταντῖνος ἐφώρασε, καὶ τοὺς μὲν συνωμότας ἐκόλασε, τοὺς δὲ βασιλειῶντες ὑπ' ἀσφαλεστέραν ἔθετο τήρησιν. Τῶν Τούρκων (τοὺς Οὐγγυροὺς δ' οὕτω καλεῖσθαι καὶ πρώην εἰρήκαμεν) τὰ Ῥωμαίων ληϊζομένους ἐπί ταια καιρὸν ἠρεμήσαι τὸ ἔθνος συμβέβηκεν. Ὁ γὰρ τούτων ἀρχηγῶν Βολογουδῆς κεκλημένος, καὶ ἕτερο δ' αὖθις Γυλας, καὶ αὐτὸς μέρους ἀρχῶν, προσηλθῆτην τῷ βασιλεῖ· καὶ ἕκαστος αὐτῷ τοῦ θεοῦ τῆς παλιγγενεσίας ἤξιώθη λουτροῦ, καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς ἐμυθήθη μυστήριον, καὶ πατρῷκος ἐτιμήθη ἑκάτερος, καὶ κατηντήθησαν χρήμασι, καὶ οὕτως ἐπινῆλθον εἰς τὰ ἦθη τὰ ἑαυτῶν, λαβόντες καὶ ἀρχιερέα, δι' οὗ πολλοὶ πρὸς ἐπίγνωσιν Θεοῦ μετήλθον. Ἄλλ' ὁ μὲν Γυλας καὶ τῇ πίστει ἐπέμεινε καὶ τὴν εἰρήνην ἐτήρησεν. Ὁ δὲ λοιπὸς τὰς πρὸς Θεὸν συνθήκας ἠθετηκῶς, αὖθις κατὰ Ῥωμαίων ὠπλίζετο, τοῦτο δὲ καὶ κατὰ Φράγγων ποιῆσαι ἐπιχειρήσας, ἐάλω καὶ ἀνεσταύρωτο. Καὶ ὁ τοῦ κατὰ Ῥωμαίων ἐκπλεύσατος Ῥῶς (47) γαμετῆ Ἐλγα,

ΚΒ'. Ἐτεὶ δὲ δωδεκάτῃ τῆς Κωνσταντίνου αὐταρχίας, ὁ πατριάρχης Θεοφύλακτος ἀπεβίω, ἐπὶ ἑτῆ τρία καὶ εἴκοσι ἀρχιερατεύσας· ἑκατάδεκα δὲ ἦν ἐνιαυτῶν, ὅτε τῆς ἀρχιερωσύνης ἀθέσμως (48)

Variae lectiones et notæ.

corporis S. Joannis Chrysostomi in urbem. Multa etiam stricta oratione composuisse testatur hoc loco Zonaras. Ex quibus patet omnino, Constantinum non modo fuisse omnibus disciplinis exultissimum, sed et litterarum extincta pene studia rursus instaurasse, virosque eruditos, propositis præmiis, ad ea promovenda impulsisse.

(44) Δύσοργος. Contra Græci ipsi, apud Liutprandum in legat. *Constantinus imperator, homo lenis, in palatio manens perpetuo*, etc.

(45) Ὁ παρακοιμώμενος Βασίλειος. Istius Ba-

silii meminit præterea Constantinus, *De admn. imp.* cap. 43 et 50, et Codinus in Orig. p. 60, ex quibus docemur domum, quæ olim Asparis fuerat, possedisse. Vide Lambecium ad eundem Codinum.

(46) Ἐπιβουλαί. Istius conjurationis meminit Anonymus, in Vita S. Lucæ Junioris, p. 996.

(47) Κατὰ Ῥωμαίων ἐκπλεύσαντος Ῥῶς. Inger appellatur a Liutprando, l. v, c. 6.

(48) Ἀθέσμως. Liutprandus in Legat. : *Romanus imperator filium suum Theophylactum eunuchum*

ἤξλωτο. Ὅθεν καὶ ὑπὸ παιδαγωγῶς ἐτέλει ὁ πατριάρχης, ἕως αὐτῶν ἐδασίλευσεν ὁ πατὴρ· εἶτα τούτους ἀποσιδάμενος, πολλὰ τῶν οὐ δεόντων ἤ τῶν ἀπειρημένων (εἰπεῖν εἰκαιότερον) διεπράττετο, ἱππομανῶν τε καὶ κυνοτροφῶν, καὶ θήραις προσκαίμενος, καὶ τὰ τοῦτοις πράττων ἀκόλουθα. Ἐτρεφε δὲ καὶ ἱππων σφοδρότατον ἔρωτα, καὶ εἶχε θηλείας ἱππους πᾶνυ πολλὰς. Μία τοίνυν αὐτῶν ἢ τῶν λοιπῶν ἐπισημοτέρα κατὰ γαστρὸς ἔχουσα, ἔτυχε τεκοῦσα κατὰ τὴν ἱερὰν τῆς μεγάλης κίμπτης ἡμέραν, καὶ λειτουργοῦντι τότε τῷ πατριάρχῃ, ἤκε τις κομίζων περὶ τοῦ τῆς ἱππο τοκετοῦ εὐαγγέλιον· ὁ δὲ ὑπερήσθη, καὶ τὴν θείαν ἱεροργίαν συντεμῶν, σπουδῇ πρὸς τὸ Κοσμίδιον ἀπελήλυθεν (ἔκει γὰρ εἶχον αἱ ἱπποὶ αὐτοῦ τὰς διατριβὰς) καὶ τὸν νοσγὸν πῶλον ἑωρακῶς, ὑπενόστησεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὴν τῶν ἁγίων παθῶν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐτέλεσε τελετὴν. Κατήστρεψε δὲ τὴν ζωὴν ἐξ ἱππασίας· θρασύτατα γὰρ ἱππαζόμενος, καὶ πρὸς τευχὸς τι τῶν παραθαλασσίαν προσάρβασθεις, αἷμα διὰ στόματος ἀνήγγχε, κέντευσεν ἐπὶ δύο ἔτη νοσήσας, εἶτα καὶ ὑδέρη περιπεσὼν ἀπέβιω. Καὶ προσεχειρίσθη πατριάρχης Πολύευκτος (49) μοναχὸς ἔκτομίας, καὶ λόγῳ διαπρέπων καὶ ἀριτῇ, ὃς παρὰ τοῦ Καισαρείας χειροτόνητο. Ὁ γὰρ Ἡρακλείας προκερουκῶς κατὰ τι τῷ βασιλεῖ, ἐκώλυθη τοῦ προνομίου αὐτοῦ· καὶ τοῦτο τοῖς φιλοσκώμμωσιν εὐρητο κατὰ τοῦ πατριάρχου αἰτίαμα. Ἐπεὶ δ' ἔχειροτονήθη, τῷ βρασιλαῖ ἐντυχῶν, καταδρομὴν ἐποίησατο τῶν συγγενῶν τοῦ γέροντος Ῥωμανοῦ, καὶ ἀναστεῖλαι τὴν τούτων πλεονεξίαν παρήνει. Ὅπερ οὐτ' αὐτὸς ἀνεπαχθῶς ἤκουσε, καὶ ἡ βασιλεὶς Ἑλένη, παρὰ τοῦ ἔκτομίου βασιλείου, ὃς μετέπειτα παρακοιμώμενος γέγονε, προδιδασθεῖσα, ἠρέθισε κατὰ τοῦ πατριάρχου τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἐζήτηε λαβῆν, οἱ ἦς αὐτὸν τὴν ἀρχιερωσύνην ἀφέληται. Τότε δὲ καὶ ἡ τιμὰ χειρὸς τοῦ Προδρόμου εἰς τὴν ὑπερκειμένην ἀπεκομίσθη τῶν πόλεων ἐξ Ἀντιοχείας διὰ τινος διακόνου Ἰωβ. Τῶν δ' ἐν τῇ Κρήτῃ Ἀγαρηνῶν τὰ παράλια τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ληϊζομένων, ὁ βασιλεὺς στόλον ἐτοιμασάμενος, ὃν πλείσται συνίστων νῆες πολεμιστήριοι, κατ' ἐκείνων ἐπέπομφεν. Ἄλλ' ἐσφάλησαν τὰ τοῦ στόλου τῇ τοῦ ναυαρχοῦντος ἀπειρίᾳ καὶ ἀμελείᾳ. Καὶ τὸ μὲν πλείστον τοῦ πληρώματος τῶν νηῶν ἀπώλετο, τὸ μὲν ἐλαχῶδες, τὸ δὲ μαχαίρας ἔργον γενόμενον, πολλοστὸν δὲ διασέσωστο. Καὶ

gogis adhuc paruit : post, eorum jugo excusso, multa præter decorum, aut (ut rectius dicam) contra officium fecit. Nam alendi equos et canes ac venationum similibusque rerum insano studio tenebatur. Cum igitur inter equas plurimas quas alebat, unam insigniorem sacro Magnæ Quintæ die peperisse sacra celebranti patriarchæ nuntiatum esset : lætitia elatus, divinoque sacrificio propeperant absoluto. ad Cosmidium 195 festinavit (nam ibi ejus equi stabulant) visoque pullo recens nato, in ecclesiam reversus, festum sanctæ Passionis Servatoris perigit. Mortis ei causa fuit equitatio, qua cum audacissime uti soleret, semel ad murum quemdam maritimum alliso corpore, sanguinem per os rejecit. Unde cum biennium ægrotasset, ex aqua intercute obiit. Ei successit Polyuctus monachus spado, et eloquentia et virtute præstans, a Cæsariensi episcopo consecratus. Nam Heracliensis offenso Cæsare, jus suum usurpare non potuit, quæ res criminandi patriarcham ansam obrectatoribus præbuit. Sed cum renuntiatius esset, imperatorem convenit, cognatisque senioris Romani accusatis, monuit ut eorum avaritiam coerceret. Quod nec ille citra molestiam audivit, et imperatrix Helena, Basilio spadone instigante, qui post præpositus cubiculi exstitit, maritum contra patriarcham incitavit, causam quæritans qua pontificatum ei eriperet. Eo tempore veneranda manus Præcursoris, per quemdam diaconum Jobum Antiocha Byzantium est translata, Porro Cretensibus Agarenis maritimam Romanorum oram infestantibus : imperator maximam bellicarum navium classem contra eos misit. Verum ea navarchi imperitia et negligentia impegit, maxima parte classiariorum vel capta vel interfecta, paucissimis elapsis ; ac ipse etiam navarchus captus fuisset, nisi ejus satellites cum conglobati circumstetissent, ac pulsus Agarenis, prætorias triremis conscendendæ, et fugæ facultatem præbissent. Cæterum Bardas Phocas, legionum domesticus, rem aliter gessit contra Orientales Agarenos, qui cum bellum arte imperatoria periteque administraret, multas hostibus urbes ademittit, et obvia quæque prædatus est. At imperatoris filius Romanus, ex imberbi jam vir factus, protestatis ad se pertrahendæ cupiditate, vitæ patris, adjutante uxore, insidiatur, medicamento purganti, quod

Variae lectiones et notæ.

patriarcham constituit : cumque cum Alherici cupiditas non lateret, missis ei muneribus satis magnis effecit, ut ex patre nomine Theophylacto patriarchæ litteræ mitterentur, quarum auctoritate cum ipse tum successores ejus absque raparum permissa palliis uterentur. Ex quo turpi commercio vituperandus mos inolevit, ut non solum patriarchæ, sed etiam episcopi iulius Græciæ palliis ulantur. Quod postremum an omnino verum sit, disquirimus in *Glossario med. Græci.* in v. Ἰμμοφόριον.

(49) Πολύευκτος. Hujus memoriam colunt Græci 5 Febr., ut est in Menæis : de quo hæc præ-

cæteris narrat Symeon logotheta in Chron. ms. in Porphyrogen. : Ὁ ἀνωτάτω εἰρημένος Πολύευκτος μοναχός, τίμιος ἀνὴρ καὶ ἀγιώτατος, τότε καὶ ἀποστολικῶν ἐσθήτων ἀποκεκρυμμένων ἐν τινι γωνίᾳ τῆς πόλεως δηλωθεῖσάν τῷ Βασιλεῖ, μετὰ πάσης τιμῆς καὶ δοξολογίας ἀνελόμενος αὐτάς, τῷ μεγάλῳ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀπεθησαύρησε ναῦν, καὶ τὰ λείψανα τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου ᾧ καὶ μερισθέντα, τὰ μὲν ἐν τῷ σηκῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐτέθησαν, τὰ δὲ ἐν τῷ ναῦ τῆς Ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας.

imperator haustus erat, toxico clam admisto. Sed eo, cum illi offerendum esset, sive divinitus, sive fortuito, maxima ex parte effuso, et exiguo, quod superfuerat, hausto : doloribus quidem, et terroribus periculorum non parvis est conflictatus, vitæ tamen discrimen, quamquam 196 ægre, evasit. Anno autem imperii decimoquinto in Olympi montem egressus est, per speciem sese precibus monachorum contra Agarenos armandi, cum revera id ageret (ut ferunt) ut Theodorum Cyzicenum conveniret, cum eoque deliberaret, quomodo Polyuctum Ecclesia pelleret. Inde male affectus in regiam redit, nec multo post est defunctus, sive ex intemperie corporis, sive insidiis filii repetitis. Vixit annos quinquaginta quatuor, menses duos. Regnavit cum Patre Leone, Alexandro patruo et matre annos tredecim, cum Lacapeno tyranno viginti sex, postremo solus quindecim : et usque ad mortem anxie cogitavit de pontificatu Polyucto ahrogando. Fertur autem, aliquot diebus ante ejus obitum, noctu multos lapides cum magno stridore contra imperatorios thalamos esse delatos. Quod cum pluribus noctibus fieret, imperatorem ratum, eos ab hominibus jaci, multos circum regiam observatores ejus rei collocasse : sed neminem esse visum a quo mitterentur : unde existimatum sit, non fieri illi humanitus.

θεοδώρῳ συγγένηται, καὶ ὅπως τὸν Πολύεукτον ἔβηθα δὴ γεγονώς, κακῶς ἔχων ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ὡς μὲν τισι δοκεῖ, ἐκ δυσκрасίας σωματικῆς, ὡς δ' ἠλευθεῖς, Ἦν δὲ ὁ σύμπαρ τῆς βιοτῆς αὐτοῦ χρόνος βασιλεύσαντος (50) τῷ πατρὶ Λέοντι καὶ Ἀλεξάνδρῳ Λακαπηνῷ Ῥωμανῷ τὴν βασιλείαν ἀρπάσαντι ἔτη ἕξ ἐπὶ εἰκοσι· μοναρχήσαντος δὲ τελευταίου ἐνιαυτοῦ πεντεκαίδεκα. Ἦν δὲ καὶ μέχρις ἀποβιώσεως ἐν πολλῇ φροντίδι τὴν τοῦ ἀρχιποιέμενος καθάρσει τοῦ Πολυεύκτου τιθέμενος. Λέγεται δὲ πρό τινων ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ τελευταίας λήθους νυκτὸς φέρεσθαι μετὰ βόζου πολλοῦ κατὰ τῶν αὐτοῦ θαλάμων, καὶ τοῦτο συμβαίνειν ἐπὶ πλείους νύκτας, καὶ νομίσαι μὲν τὸν βασιλεία παρὰ τινων ἀνθρώπων λιθολευσεῖσθαι, καὶ πολλοὺς περιεστῆσαι τοῖς βασιλείοις, οἷς ἐπιτετήρητο τὸ γινόμενον· ἀλλ' οὐδὲς ὥφθη τῶν ἀνθρώπων λίθων πομπεύς· ὅθεν οὐδ' ἐξ ἀνθρώπων τὸ ἔργον νερόμιστο πράττεσθαι.

XXIII. Constantino ad hunc modum defuncto, Romanus filius ejus imperium capessit, qui Puer dicebatur, non quod puerili ætate regno potitus esset (jam enim vir erat), sed ad discrimen Romani avi materni, senis provectæ ætatis. Si quis autem eum puerum dictum putet ob vitam pueriliter actam, id quoque moribus ejus est convenientissimum. Sceptrum recens adeptus, filium suum Basilium diademate et imperatorio nomine ornat. Sed et aliter ei filius natus est, cui avi Constantini nomen indidit. Ipse deliciis voluptatibusque deditus, et luxu diffluens, cum hominibus corruptis et pestilentibus vitam agebat, rerum administratione præposito et cubiculi præfecto Bringæ Josepho mandata. Nicephorus Phocas magister, domesticus legionum, cum justis copiis contra Cretenses Saracenos missus, et septem

αὐτὸς δ' ἂν ἰάλω ὁ ταύαρχος, εἴ μὴ περὶ αὐτὸν συστάντες οἱ αὐτοῦ θεράποντες, καὶ συνασπισμῷ τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἀπωσάμενοι, ἄδειαν παρέσχον τῷ στρατηγῷ ἐμβῆναι εἰς τὴν στρατηγίδα τρίτην, καὶ οὕτω φυγεῖν. Ἀλλ' οὐχ οὕτω καὶ τῷ Βάρδα Φωκῇ τῷ τῶν σχολῶν δομestικῷ συνηγήκει, τὰ πρὸς τοὺς ἐφίους Ἀγαρηνοὺς, στραχηγικῇ δὲ τέχνῃ καὶ ἐμπειρίᾳ τοὺς πρὸς ἐκείνους πολέμους διατιθέμενος, ἄσπεά τε πολλὰ ἐκείνων ἀφείλετο, καὶ τὰ προστόντα λείαν ἐτίθετο. Ὁ γε μὴν τοῦ βασιλέως υἱὸς Ῥωμανὸς εἰς ἀνδρας ἤδη τελεῖν ἤργημένος ἐξ ἀγενοίων, καὶ εἰς ἑαυτὸν τὴν ἐξουσίαν περιαιγεῖν ἡμερόμενος, ἐπιβουλεύει τῇ ζωῇ τοῦ πατρὸς, συμπραττούσης αὐτῷ καὶ τῆς γαμετῆς, καὶ φαρμάκῳ δηλητηρίῳ τὴν ἐπιβουλήν συνεσκεύαζαν, ὃ λαθόντες καθαρτηρίῳ πόματι συνέκρυσαν, ὅπερ ἔμελλεν ὁ αὐτοκράτωρ πιεῖν. Ἄρτι δὲ δοθῆναι μέλλον εἰς πόσιν τῷ βασιλεῖ, εἴτ' ἐκ προνοίας, εἴτε τυχαίως τὸ πλέον ἐκκέχυτο, τὸ δὲ περιλειφθὲν ὀλίγον ὄν, καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ποθὲν, ὀδύνας μὲν αὐτὸν καὶ κινδύνου φόβοις οὐ μικροῖς περιέβαλεν, οὐ μόντοι καὶ κίνδυνον ἐποίησεν αὐτῷ περὶ τὴν ζωὴν. Τέως δ' οὖν αὐτὸν δυσχερῶς διαπέφυγε. Τῷ πεντεκαίδεκάτῳ δ' ἐνιαυτῷ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐν τῷ τοῦ Ὀλύμπου ὄρει οὗτος ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς, λόγῳ μὲν ἵνα ταῖς τῶν ἐκεῖ ἀσκουμένων εὐχαῖς καθοπισθεῖη κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, τῷ δ' ὄντι, ὡς λέγεται, ἵνα τῷ Κυζίκου ἐξωθήσῃ τῆς Ἐκκλησίας, σκέψηται μετ' αὐτοῦ. βασιλεία, καὶ μετ' ὀλίγων τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν, ἐτέροις δοξάζεται, καὶ αὐθις ὑπὸ τοῦ υἱοῦ ἐπιβου- ἐνιαυτοὶ πεντηκοντατέσσαρες, καὶ δύο μῆνες, συμ- βαίνειν ἐπὶ πλείους νύκτας, καὶ νομίσαι μὲν τὸν βασιλεία παρὰ τινων ἀνθρώπων λιθολευσεῖσθαι, καὶ πολλοὺς περιεστῆσαι τοῖς βασιλείοις, οἷς ἐπιτετήρητο τὸ γινόμενον· ἀλλ' οὐδὲς ὥφθη τῶν ἀνθρώπων λίθων πομπεύς· ὅθεν οὐδ' ἐξ ἀνθρώπων τὸ ἔργον νερόμιστο πράττεσθαι.

ΚΓ'. Καὶ ὁ μὲν Κωνσταντῖνος τοῦ ἐπικλωσθέντος αὐτῷ μίτου βαγέντος τοῦ ὀρθοθένης αὐτῷ χρόνου τῆς βιοτῆς, ὡς εἴρηται, ἀπέβίω. Ὁ υἱὸς δὲ αὐτοῦ Ῥωμανὸς, ὃς καὶ Παιδίον ἐλέγετο, τῆς αὐταρχίας ἐπέληπτο. Παιδίον δ' ἐλέγετο, οὐχ ὅτι παιδικῆς ἂν ἡλικίας τῆς βασιλείας ἐκράτησεν (ἤδη γὰρ ἀνδρῶς συντέτακτο), ἀλλ' ἀντιδιαστελλόμενος πρὸς τὸν μητροπάτορα Ῥωμανὸν, ὄντα πρεσβύτην καὶ ὑπερήλικα. Εἰ δὲ τις εἴποι Παιδίον αὐτὸν καλεῖσθαι ὅτι καὶ παιδαριώδης ἦν αὐτῷ ἡ ζωὴ, καὶ τοῦτο τῷ ἐκείνῳ ἦθει ἀρμοδιώτατον. Ἄρτι δὲ τῶν σκήπτρων γενόμενος ἐγκράτης, τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Βασίλειον ταινισί, καὶ κλήσεως βασιλικῆς ἀξιοῖ. Ἐἴτα καὶ δευτέρως αὐτῷ ἐτέχθη υἱὸς ἐπὶ τῷ πάππῳ Κωνσταντίνῳ τῷ κλησίν λαχών. Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ Ῥωμανὸς τρωφαῖς καὶ ἡδυπαθεῖαις ἐξέδωκεν ἑαυτὸν, καὶ ἐκδεδητημένην ζωῇ, καὶ ἀνδράσει συνῆν διεφθαρμένοις τε καὶ λοι-

Variae lectiones et notæ.

(50) Συμβασιλεύσαντος. Conferendus Catalogus imperatorum Codino, de orbis orig., subjectus.

μοῖς, τὴν δὲ τῆς βασιλείας διοίκησιν ὑπὸ τὸν πραιπό-
 σιτον καὶ παρακοιμώμενον τὸν Βρίγγην Ἰωσήφ
 ἐποίησατο. Πέμπεται τοίνυν Νικηφόρος μέγιστρος
 ὁ Φωκᾶς ὁ δομῆστικός τῶν σχολῶν κατὰ τῶν ἐν Χρῆτῃ
 Σαρακηνῶν σὺν ἀξιωματικῶν στρατῶ, καὶ δι' ἐπτὰ μηνῶν
 πολλαίς τοῖς Βαρβάροις συμπλακεῖς, καὶ πᾶσαν
 πολιορκητικὴν τοῖς αὐτῶν ἄσπεσιν ἐπαγαγὼν μη-
 χανὴν, ὅφ' αὐτὸν αὐτὰ ἐποίησατο, εἶτα καὶ τὴν
 αὐτῶν μητροπολιν τὸν Χάνδακα (51) ἐξεπόρθησε,
 καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐν Κρήτῃ Σαρακηνῶν, Κουρο-
 πην καλούμενον, ἐχειρώσατο, καὶ τὸν μετ' αὐτὸν
 τῶν ἄλλων πρωτεύοντα, ὠνομασμένον δὲ Ἀνεμᾶν.
 Καὶ εἰ μὴ διὰ φήμην κρατοῦσαν, ὡς ὁ τῆς Κρήτης
 (52) Ῥωμαῖος, τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιλήψεται σκήπτρων,
 ἐκείθεν ὁ Φωκᾶς μετακλήθη, τάχα τέλεον ἂν ἡ
 νῆσος Ῥωμαίοις ἐπανασέσωστο, καὶ οἱ Σαρακηνοὶ
 ταύτης ἂν ἀπηλλάθησαν. Καὶ τὸν Λίοντα δὲ τὸν
 Φωκᾶν τὸν τοῦ Νικηφόρου ἡμίμονα κατὰ τοῦ Χα-
 μαδᾶν, ὃς τοῦ Χάλπε ἐκράτει, ὁ Ῥωμανὸς σὺν δυ-
 νάμει ἀπέστειλε, καὶ οὗτος δὲ τῷ Χαμαδᾶν συμ-
 μίξας, ἤ-τῃ κατὰ κράτος τὸν Βάρβαρον, ὡς τὸ πολὺ
 μὲν τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς ἐν τῇ μάχῃ πεσεῖν, τὸ δ'
 ἄλλο γενέσθαι ἀλώσιμον, αὐτὸν δὲ τὸν στρατάρχην
 μόλις σὺν εὐχρηστέοις δυνηθῆναι φυγεῖν. Καὶ ὁ
 μὲν Λέων ἐπανεληθὼν, καὶ μεγαλοπρεπῶς ὑπεδέχθη,
 καὶ ἐπινικίῳ θριάμβῳ τετίμητο. Μελέτη δὲ τινῶν
 κατὰ τοῦ αυτοκράτορος ἐφωράθη, καὶ οἱ ταύτην
 συβρᾶψαντες, καὶ οἱ τούτων συνίστορες, κατεσχέθη-
 σαν, πλὴν οὐκ ἀπηνῶς ἐκολάσθησαν. Ὁ μέγιστρος
 δὲ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ἐκ τῆς Κρήτης μετακλήθει-
 σαι οὐκ εἰσῆθη πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπαναδραμεῖν, ἀλλ'
 ἐκελεύσθη πρὸς τὴν Ἐψάν μετὰ πάσης χωρῆσαι τῆς
 στρατιᾶς. Ὁ γὰρ Χαμαδᾶν αὐτοῖς κατὰ Ῥωμαίων
 χωρῆσαι ἠλπίζετο. Ἐν οὖν Συμῆ γενόμενος (53) ὁ

A
 measibus sæpissime cum eis congressus, atque
 omnibus obsidionalibus machinis eorum oppidis
 admotis, ea subegit; Chandacem metropolim
 eorum vastavit; Curupem ducem eorum, et ab illo
 auctoritate proximum nominatum Aneman cepit,
 ac nisi ob constantem 107 famam, qua ferebatur,
 Romanum qui Agarenos Creta pulsurus esset om-
 nino Romana sceptrā arrepturum, Phocas inde
 revocatus fuisset: fortassis insula penitus subacta
 Saraceni pulsī essent. Leonem quoque Phocam
 Nicephori fratrem Romanus cum exercitu contra
 Chamadem Chalepi dominum misit, qui Barbaro
 acie superato, magnam partem exercitus ejus in
 prælio cecidit, reliquam cepit, ipso duce cum
 admodum paucis ægre elapso. Leo igitur reversus
 honorifice exceptus est, et ob victoriam triumpho
 ornatus. Deprehensis consiliis contra imperatorem
 initis, auctores et conscii comprehensi, non ta-
 men crudeliter puniti sunt. Phocas autem Nice-
 phorus magister e Creta revocatus, non situs est
 recurrere Byzantium, sed cum omni exercitu in
 Orientem ire jussus. Nam altera Chamadæ impres-
 sio expectabatur. Profectus igitur in Syriam, pu-
 gnaque commissa hostes illustri victoria superavit,
 et Berrœa, præter arcem, vastata maximis divitiis
 est potitus, et captivis pene innumeris, multosque
 Christianos victos liberavit. Romanus initio im-
 perii sui, Agarenis omnes provincias vastantibus,
 animo sætuans, Phocam Nicephorum rogasse fer-
 tur qui fieret, ut Romana res ita pessum iret? cui
 ille magna libertate respondit: *Ideo fit, quod tu
 imperas, et pater meus exercitum ducit. Nam et tu
 imperium perperam administras, et ille pecuniæ
 studet. Verum si tu volueris, et animi et res Roma-
 norum mutabuntur. Eam tamen mutationem noli*

Varie lectiones et notæ.

(51) Τὴν Χάνδακα. Quam hodie inde *Candiam*
 vocant. Vide *Gloss. med. Græcil.* in v. Χάνδαξ.

(52) Ἐξελίσων. Capta fuerat ea insula sub Mi-
 chaele Theophili filio, ut est in Actis S. Nicenis
 ad 27 Novembr., rursus vero in Græcorum pote-
 statem rediit sub Romano Juniore. Leo Protospa-
 tha: anno 961, *capta est insula Cretes a Græcis
 sub romano mense Martio.* Vide Vitam S. Nicolai
 Studitæ, p. 891, et Leonem Diacon lib. 1 Hist.
 vondum editæ, ubi de Creta expugnata fuse agit.

(53) Ἐν οὖν Συμῆ γενόμενος. In hac expre-
 diōne, Phocas sanguinem, qui ex imagine Christi
 crucefixi Berytensi manerat, a se inventum, Con-
 stantinopolim in ecclesiam Omnium Sanctorum
deferendum curavit anno Chr. 962, uti pluribus
observamus in nostra Constantinopoli lib. iv, p.
 131, de qua quidem sanguinis Christi et aliarum
reliquiarum translatione, habetur tractatus ms.
 hoc titulo: Νικηφόρου τοῦ ἀνακτος, καὶ ὅπως παρ'
 αὐτοῦ ἀνεκομισθῆ τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς τῆς εἰκόνης
 εἶσεν αἷμα θεῖον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. In line vero
 hæc subduntur: Ἐν οἷς καὶ μία τῶν πόλεων ὀνομα-
 ζομένη Ἱερὰπολις εὐρέθη ἔχουσα τὸν πολύτιμον
 ὄγκον τοῦ τιμίου καὶ θεῖου αἵματος καὶ ὕδατος, περὶ
 οὗ ἡμῖν καὶ ἡ παρούσα διήγησις: ἀλλὰ καὶ ὁ ἄγιος
 κέραμος ὁ τὴν ἀφομοίωσιν ἔχων τοῦ Δεσπότης καὶ
 Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἕτερα πλεῖστα τῶν ἁγίων λείψανα.

(a) *Patrologiæ* tom. CXVII.

Τούτων οὖν τὸν θησαυρὸν ἐδωρήσατο ἡμῖν ὁ δεσπότης
 Νικηφόρος, ἀνεγκῶν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν·
 καὶ ἀναπαύσας αὐτὸν ἐν τῷ ἱαματοβόρῳ τῆς
 ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆ ἐν Βλαχέρ-
 ναις, ἐπέχοντος τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς κδ', ἐν τῷ
 ζυοῦ χρόνῳ, εἶτα ἐκεῖθεν πάλιν μετεκομισθῆ
 ὑπὸ τῶν Μεγάλης ἐκκλησίας λογάδιον καὶ κληρι-
 κῶν εὐλαδῶν λαμπαδηφορούντων καὶ ἄδόντων τὸ
 χρῆσίμως καὶ καλῶς ἀρμολθῆν τούτῃ τροπάριον
 Θεοῦ ἡμῶν αἷματι κενωθέντι, Δέσποτα Κύριε, ἐκ σῆς
 ἀχραντοῦ πλευρᾶς καὶ ζωοποιοῦ, θυσία μὲν πέπαυ-
 ται ἡ δολιχῆ, πᾶσα δὲ ἡ γῆ σοι τῆς αἰνέσεως τὴν
 θυσίαν ἀναφέρονται καὶ λοιπὸν ἀπετέθησαν τῷ ναῷ
 τῶν Ἁγίων Πάντων εἰς μνήμην ἄληστον, εἰς δόξαν,
 εἰς ἔπαινον τοῦ ἐπιθησαυρίσαντος ἡμῖν τοῦτο Νικη-
 φόρου ἀνακτος. Sic porro istius inventæ imaginis
 historiam narrat Leo Diaconus, lib. x Hist. ms. (a):
 Ἐντεῦθεν ἀπάρας ἐς Φοινίκην κάτεισι, καὶ τὰς τε
 Βλαναίας τὸ φρούριον αἰρεῖ, καὶ τὴν Βήρυτον πο-
 λιορκεῖ, ἐν ἧ καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐν εἰκόνι σταύ-
 ρωσιν εὐρηκίως, καὶ ταύτην ἐκείθεν ἀειληφῶς, ἐν
 τῷ τοῦ Σωτῆρος ναῷ, ὃν ἐκ βάρων ἐδείματο, παρ-
 εκπέμπει. Λέγεται δὲ περὶ ταύτης τῆς θείας εἰ-
 κόνης ἐξείσθαι τι συμβεβηκέναι τεράστιον· φασὶ
 γὰρ κατὰ τινα εἶσαν τῆς Βηρύτου ἀνδρα τὰ Χρι-
 στιανῶν προσεύοντα παροικεῖν, καθ' ἣν καὶ τὴν
 βῆθησαν εἰκόνα σεβόμενον ἀναθέσθαι· χρόνον δὲ

putare fore subitam. His dictis, ab imperatore **jusus rem suo arbitrato administrare** : statim disciplinae militari animum intendit, et legiones veteres ordinavit, et novas conscripsit, omnibusque bellicis studiis exercuit. Sic cohortibus expletis, et fossoribus armatis, contrariaque prophético dicto ratione inita, falcibus in gladius et aratris in jacula conflatis, celebres illos triumphos facile est adeptus. Romanus autem cum triennium et ultra imperio insultasset, ex hac vita decessit, vel, ut quidam tradunt, veneno hausto, vel voluptatibus et libidine viribus corporis exhaustis, imperio utrique filio et matri eorum Theophanoni relicto. Eo mortuo Nicephorus Phocas ab imperatrice **198 Byzantium accersitus, de manubiis Berrœaniis triumphavit** : unde etiam partem quamdam venerabilis vestis Joannis Baptistæ apportavit. Bringam autem cui de cupiditate imperii suspectus erat, sicut lusit, Cum una famulo vesperi ædes ejus ingressus, eoque in secretum locum ducto, jurejurando, et diris execrationibus confirmavit, *solitariae vitæ se longo jam tempore fuisse cupidissimum, eamque jampridem fuisse amplecturum, nisi imperatorum se benevolentia remorata esset. Non igitur frustra suspectum esse debere de regni cupiditate. Se enim jamjam rerum administratione cessurum.* Ea verba confirmabat, ostensa lacerna e pilis contexta, quam nudo corpore cæteris vestibus tectam gestabat. Ea oratione et lucerna effecit, ut cubiculi præfectus pedibus ejus advolutus, veniam peteret. Seephanus porro imperator, Lacapeni filius, qui Methymmæ Lesbi ductodiebatur, et ipse suspectus erat, subito nullaque causa mortuus, ab imperatrice Theophanone sublatus esse credebatur. At Petrus Bulgarorum princeps, uxore sua mortua fœdus renovaturus, filios Borisem et Romanum Byzantium obsides misit : quibus post illius obitum, ad sua se recipere est permissum, et patriam

A Φωκάς, καὶ τούτῳ κατὰ συστάδην μαχεσάμενος, καὶ ἤττησε περιφανῶς, καὶ τὴν Βέροϊαν, ἄτερ τῆς ἀκροπόλεως, ἐξεπόρθησε, καὶ πλοῦτον ἐκείθεν πλείστον συνήγαγε, καὶ δορυαλώτους ἤλασεν οὐκ εὐαριθμητούς, καὶ πολλοὺς δεσμίους Χριστιανοὺς τῆς αἰχμηλασίας, ἀπέλυσε. Λέγεται γοῦν ἐν ἀρχῇ τῆς αὐταρχίας οὗτος τοῦ Ῥωμανοῦ, τῶν Ἀγαρηνῶν πᾶσαν χώραν λεηλατούντων, εἰς ἀπορίαν περιστῆναι τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὸν Φωκᾶν Νικηφόρον προσκαλεσάμενον, ἔρῃσθαι τοῦτον πῶς εἰς τὸ κατόπιν Ῥωμαίοις περιηγήθη τὰ πράγματα· τὸν δὲ μηδὲν ὑποστειλάμενον ἐλευθέρῳ φάναι φρονήματι, διότι σὺ μὲν βασιλεύεις, ὁ δ' ἐμὸς πατὴρ στραταρχεῖ, σὺ μὲν τῆς ἀρχῆς, οὐχ ὡς θεόν, ἐπειλημμένος, ἐκείνος δὲ φιλοχρηματῶν. **B** ἐὶ βούλοιο δὲ, μεταβληθῆσονται Ῥωμαίοις καὶ τὰ φρονήματα καὶ τὰ πράγματα· πλὴν μὴ ἀθρόαν οἴου γενήσεσθαι τὴν μεταβολήν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τούτων ἀκούσας, ἐπέτρεπεν αὐτῷ μεταχειρίσασθαι τὴν πρᾶξιν ὡς βούλεται, καὶ ὅς αὐτίκα ἐπιμελεῖτο τοῦ ὀπλιτικοῦ, τό τε ὃν διατάσσω, καὶ ἄλλο ἐγκαταλέγων, καὶ γυμνάζων εἰς ἅπαν στρατιωτικὸν ἐπιτήδευμα. Καὶ οὕτω τὰς τάξεις ἀναπληρώσας, καὶ καθοπλίσας τοὺς βυλοκόπους, καὶ τὸ προφητικὸν αὐτοῖς ἀντίβροπον θέμενος, εἰς μαχαίρας αὐτοῖς δηλαδὴ συγκόψας τὰ δρέπανα, καὶ εἰς ζιβύνας τὰ ἄροτρα, σὺν αὐτοῖς τὰ θρυλλοῦμενα βῆδῶς ἔστησε τρόπαια. Τρισὶ δ' ἔτεσι διαπεττεύσας τὴν βασιλείαν ὁ Ῥωμανός, καὶ μικρὸν τι ἐπέκεινα, μετέστη τῆς ἐναυθα ζῆς, ἢ φαρμάκῳ δηλητηρίῳ, κατὰ τινος, ἢ φιληδονίας καὶ μίσησιν ἑαυτὸν κατατείνας, καὶ ταύταις ἐκδραπέδων τὴν **C** ἰσχὺν τοῦ σαρκίου, τὴν βασιλείαν λιπὼν τοῖς υἱοῖς ἀμφοῖν καὶ τῇ τούτων μητρὶ τῇ Θεοφανοῦ. Τοῦ δὲ Ῥωμανοῦ θανόντος, ὁ Φωκᾶς Νικηφόρος κελεύσει τῆς βασιλείας ἦκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ κατήγαγε θράμβον (53*) ἐπὶ τοῖς ἐκ Βεβρόλας κεκομισμένοις λαφύροις, ὅθεν καὶ τι μέρος τῆς τιμᾶς ἐσθῆτος τοῦ Βαπτιστοῦ (54) Ἰωάννου ἐκόμισε. Τὸν Βρίγγαν δὲ

Variae lectiones et notæ.

ἕστερον καθ' ἑτέραν ἐστὶν ἀνασταυῖσαι, κατὰ θεῖαν τινὰ πρόνοιαν λήθης περ σχεθέντα κατὰ τὴν προτέραν οἰκίαν παρελιγμέναι τινὰ, ὥστε καὶ κατοικεῖν· τῶν δὲ τῶν ὁμορθήσκων αὐτοῦ τινὰ εἰς τὴν ὑστεραίαν ἠστυακέναι, οὐς τῷ δόμῳ ὑπεισεληθόντας, καὶ πρὸς ἐνώπια τὴν τοῦ Σωτῆρος σταύρωσιν ἀναθεθριμμένην ἀθρόασαντας, δεινῶς λοιδορεῖσθαι τὸν Ἰουδαῖον, ὡς ἔκσκοπον τῆς σφῶν θρησκείας, καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν σέβοντα, τὸν δὲ ὄκοις αὐτοὺς βεβαίουσθαι, ἢ μὴν, μὴ τὴν τοιαύτην εἰκόνα ἕως τοῦ παρόντος θεάσασθαι· αὐθις δὲ πρὸς αὐτὸν τοὺς παλαμναίους ἐκείνους εἶπεῖν. Καὶ εἰ μὴ τὰ τῶν Χριστιανῶν ὀργιάζει, ἔργοις ἡμᾶς πληροφορήσον, καὶ ταύτην τὴν λόγῃν ἀνεληφώς, νύξον τὸ τοῦ Ναζωραίου εἰκόνημα κατὰ τῆς πλευρᾶς, τὸν τρόπον ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ πάλαι τοῦτον σταυρώσαντες ἐλόγγυσαν· τὸν δὲ τὴν λόγῃν μεταχειρισάμενον, ὡς εἶχε θυμοῦ, καὶ μάλιστα πληροφορεῖν ἐκείνους βουλόμενος, καὶ τὸ περιαιπτόμενον αὐτῷ ἐγκλημα κατεπειγόμενον ἀποτρέψασθαι, νύξαι τὴν τῆς εἰκόνης πλευράν· ἅμα δὲ τῇ προβολῇ τῆς αἰχμῆς, πλῆθος κατάρβυσσαι· σὺν ὕδατι αἵματος· τοὺς δὲ δυσμενεῖς Ἰουδαίους πεπηγέναι τῷ φρικτῷ τοῦ θεάματος, καὶ τῆς φήμης διαδοθείσης, τοὺς τὰ Χρι-

στιανῶν σέβοντας εἰσπηδῆσαι τε τῶν Ἑβραίων ἐστὶν, καὶ τιμῶν μεγαλοπρεπῶς. Ταύτην ὁ βασιλεὺς τὴν θεάνθρωπον μορφήν ἐκείθεν ἀνεληφώς, τῷ Βυζαντίῳ παρέπεμψεν, ὡς μοι ἤδη δεδηλωται.

(53*) Κατήγαγε θράμβον. Ob tot victorias Nixkhtis, seu Victor, appellatus, ut ex Syneone logotheta docemur in Alexandro, n. 1, et ex Anonymo Combesisiano in eodem Alexandro, n. 1; in Lacapeno, n. 44, et in Porphyrog. n. 41. Καλλινίκος, apud Scylitzem, p. 643.

(54) Τοῦ Βαπτιστοῦ. Cedrenus pariter μέρος τι τοῦ ἱματίου τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ὅπερ εὑρεν ἐν τῇ Βεβρόλῃ ἐναποκεῖμενον, Constantinopolim attulisse Nicophorum Phocam narrat. At scriptor Vitis Nili Junioris hisce temporibus proximus, pag. 122, in Creta insula, in presbyter, cujusdam domo, a centurione quodam sancti Joannis vestem repertam videtur innuere, a quo ille persoluto quingentorum aureorum pretio postmodum redemerit. Ait quippe centurionem (ἐκατόνταρχον) obtulisse sancto Nilo πεντατοσίους χρυσίους, insuperque cum jurejurando confirmasse, ὅτι Οὐκ ἐστὶν μὴ ταῦτα ἐξ ἀδικίας, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐμοῦ σπαθίου. Ἦνίκα γὰρ ἐκρατήσαμεν τῆς Κρήτης, εὐρήκαμεν παρὰ τινι πρε-

ὀφρωμένον αὐτὸν, ὡς βασιλειῶντα, κατεσοφίστο οὕτω. Σὺν ἐνὶ τῶν θεραπόντων ἐσπέρας κατέλαβε τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, καὶ ἰδιαιτάτα τὸν Βρίγγαν παραλαβὼν, δι' ἔρωτος εἶναι αὐτῷ πρὸ μακροῦ τὴν μοναδικὴν βιοτὴν, ὄρκους ἐβεβαίωσεν καὶ παλαμναϊοτάταις ἀραῖς, καὶ Πάλαι ἦν, ἔλεγε, πρὸς ταύτην ὠρμήκειν, εἰ μὴ με τῶν βασιλέων ἡ χρηστὴ πρὸς με ἐπίσχε διαθήσει. Μὴ γοῦν μάτην ὑπόπτειε κατ' ἐμοῦ, ὡς τῆς βασιλείας ἔρωτα στρέφοντος· ἐγὼ γὰρ ὅσον ἤδη καὶ τῶν πραγμάτων κέστήσομαι. Καὶ τοῖς λόγοις πιστὴν ἐδίδου, δείξας αὐτῷ βῆκος τι τρίχινον, ὃ ἐν χρῶ περιέκειτο, τῇ δ' ἐξωθεν αὐτοῦ περιβολῇ κατακρυπτόμενον. Τούτοις τοῖς λόγοις, καὶ τῷ τρίχινῳ ἐσθήματι τὸν παρακοιμώμενον συναρπάσας, ἔσχε τῶν ποδῶν αὐτοῦ προκυλινδούμενον ὁ Φωκᾶς, καὶ συγγνώμην αἰτοῦντα. Καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ Στέφανος ὁ τοῦ Λακαπηνῶ παῖς ἐν Λίσβῳ τηρούμενος κατὰ Μηθύμαν ὑποπτος ἦν, αἰφνίδιον δὲ καὶ ἐξ οὐδεμιᾶς φανερᾶς αἰτίας θανὼν ὑποψίαν δέδωκε, παρὰ τῆς βασιλείας καταργασθῆναι Θεοφανοῦς. Ὁ μόντοι τῶν Βουλγάρων ἀρχηγῶν Πέτρος τῆς γυναικὸς αὐτοῦ θανούσης, τὰς πρὸς Ῥωμαίους ἀνακαινίζων σπονδὰς, ὁμήρους παρίσχε δύο οἰκείους υἱοὺς Βορίσσην καὶ Ῥωμανὸν, καὶ ὁ μὲν ἀπεβίω, οἱ δ' ἐκείνου παῖδες ἀπελθεῖν ἐλάθησαν εἰς τὰ οἰκεία, καὶ τὴν πατρῶαν ἀρχὴν κατακτήσασθαι. Ἐνὸς γὰρ τῶν κομήτων τῶν ἐν Βουλγάρους τέσσαρες παῖδες, Ασβίδ, καὶ Μωσῆς, καὶ Ἀαρὼν, καὶ Σαμουὴλ ἀποστατήσαντες, τοὺς Βουλγάρους ἀνέσειον. Τοῦ Φωκᾶ δὲ Νικηφόρου εἰς τὸν οἶκον ἐκείνου τὸν ἐν Καππαδοκίᾳ ἀποδημήσαντος, ὁ παρακοιμώμενος μετεμέλετο ὅτι παρεχώρησεν αὐτῷ τῆς ἐπ' οἴκου ἀποδημίας· καὶ ἦν αὐτῷ διὰ φροντίδος ὅτι πολλῆς τὸν ἄνδρα ἀποσκευάσασθαι. Γράφει τοίνυν πρὸς Ἰωάννην μάγιστρον τὸν Τζιμισκῆν, ἄνδρα γενναῖον καὶ ἐν ἀριστεύμασι διαδόχον, στρατηγούντα τότε τοῦ θάματος τῶν Ἀνατολικῶν, καὶ πρὸς τὸν μάγιστρον Ῥωμανὸν τὸν Κουρκοῦαν, ἐπίσημον ὄντα κακίον ἐν στρατηγίῳ, καὶ τῆς Ἀνατολῆς τότε στρατηλατοῦντα, ὡς εἰ τὸν Φωκᾶν κατασχόντες, ἢ μοναχὸν ἀποκείρουσιν, ἢ ἄλλως ἐκ μέσου ποιήσουσι, τὴν μὲν τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀρχὴν λήψεται ὁ Ἰωάννης, καὶ δομῆτικὸς ἔσται τῶν ἐφ' ὧν δυνάμεων, ὁ Ῥωμανὸς δὲ τῆς Δύσεως κληθήσεται δομῆτικος. Ἐπεὶ δὲ τὰ γράμματα καὶ ἀμφοῖν ἐκομίσθησαν, καὶ ἄμφο τὰυτὰ δεικνύουσι τῷ Φωκᾶ, καὶ πρὸς ἀποστασίαν τὸν ἄνδρα ἠρέθιζον. Τοῦ δὲ ἀναδυομένου πρὸς τὴν ἐγγείρησιν, εἴτε πλαττομένου τοῦτο εἴτε καὶ ἀληθεύοντος, ἐκείνοι τὰ ξίφη γυμνώσαντες ἀνελεῖν ἠπέλουν αὐτὸν εἰ μὴ πείθοιτο. Καὶ ὅς τῇ βίᾳ τάχα νικώμενος ἐδέξατο τὴν ἀνάβρῃσιν, καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐφ' ὧν ταγμάτων αὐτοκράτωρ εὐφημήθη Ῥωμαίων. Λέγεται δὲ ὅτι οὐ μόνον ἤρα τῆς βασιλείας, ἀλλ' οὐχ ἥμισυ τῆς Θεοφανοῦς, καὶ ὡς ἐνέτυχε ταύτην διάγων κατὰ τὴν μεγάλην πόλιν.

ΚΔ'. Ἄρτι δὲ τῆς φήμης εἰς τὸ Βυζάντιον κηρυξάσης τὰ κατὰ τὸν Φωκᾶν, ὁ παρακοιμώμενος Ἰωσήφ ἠγωνία. Ὁ μόντοι τοῦ τυραννοῦντος πατὴρ ὁ Φωκᾶς (55) ὁ Βάρδας τῆ Μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ προσπέφυγεν. Ὁ τοῦ Νικηφόρου δὲ σύγγονος Λέων (56) ἴσχυσεν ἀποδρᾶναι, καὶ ἐνωθῆναι τῷ ἀδελφῷ. Τοῦτο τὸν παρακοιμώμενον εἰς ἀμηχανίαν πολλὴν πέριεστῆσε· δυσέντευκτος δὲ ὢν, πᾶσιν ἦν μισητός, ὅτι ἅπαντες ἔχαιρον, εἰ περιστάτῃ τὰ τῆς βασιλείας εἰς ἕτερον, καὶ περιαιρεθείη οὗτος ἐκ μέσου, διὸ καὶ συνέτρεχον ἅπαντες εἰς τὸ μέγα τέμενος τοῦ Θεοῦ. Ὅπερ μαθὼν ὁ Βρίγγας, δέον ἐπιεικέσι λόγοις τὸ πλῆθος μετελθόντα τὴν τοῦτου κατα-

Variae lectiones et notæ.

συνέτρεφ' ἐπ' ἀληθείας τὸ ἔνδυμα τοῦ Προδρόμου, ἐκ τριχῶν χαμῆλου τυγχάνον καὶ περὶ τὸν τράχηλον ἡμισυμένον· ἔπερ λαβὼν ὁ μακάριος ἐκεῖνος, ἅπαν τὸ λουσίον ἐμοὶ παρεχώρησεν.

(55) Ὁ τοῦ τυραννοῦντος πατὴρ ὁ Φωκᾶς. Quem sic describit. Liutprandus in Legat. : Cui (mensæ) pater assedit, homo ut mihi videbatur, na-

A principatum firmare. Nam comitis cujusdam Bulgaricis quatuor filii. David, Moses, Aaron et Samuel, Bulgares ad defectionem sollicitabant. Cum autem Nicephorus Phocas domum se in Cappadociam contulisset, cubiculi præfectum id ei concessisse pœnituit. De eo igitur amovendo sollicitus, scribit ad Joannem Tzimiscem magistrum, et ad Romanum Curcuam magistrum, utrumque illustrem in re militari virum, et Orientis ducem : si Phocam comprehensum, vel monachum totonderint, vel alias e medio sustulerint, Joannem imperio legionum Orientis accepto, domesticum fore Orientalium copiarum : Romanum vero domesticum Occidentis designatum iri. Eas litteras ad se perlatas uterque Phocæ ostendit, et ad defectionem virum exstimulant. Tergiversanti, et sive ex animo, sive simulate detractanti, strictis gladiis necem minitantur, nisi obtemperet. Ea igitur necessitate victus, non repugnavit, quominus ab omnibus Orientalibus copiis imperator Romanorum 1399 appellaretur. Fertur autem non imperii duntaxat, sed et Theophonis amore in primis flagrasse, et dum in magna urbe degeret, cum ea consuevisse.

Ἐνὸς γὰρ τῶν πατρῶαν ἀρχὴν κατακτήσασθαι. Ἐνὸς γὰρ τῶν κομήτων τῶν ἐν Βουλγάρους τέσσαρες παῖδες, Ασβίδ, καὶ Μωσῆς, καὶ Ἀαρὼν, καὶ Σαμουὴλ ἀποστατήσαντες, τοὺς Βουλγάρους ἀνέσειον. Τοῦ Φωκᾶ δὲ Νικηφόρου εἰς τὸν οἶκον ἐκείνου τὸν ἐν Καππαδοκίᾳ ἀποδημήσαντος, ὁ παρακοιμώμενος μετεμέλετο ὅτι παρεχώρησεν αὐτῷ τῆς ἐπ' οἴκου ἀποδημίας· καὶ ἦν αὐτῷ διὰ φροντίδος ὅτι πολλῆς τὸν ἄνδρα ἀποσκευάσασθαι. Γράφει τοίνυν πρὸς Ἰωάννην μάγιστρον τὸν Τζιμισκῆν, ἄνδρα γενναῖον καὶ ἐν ἀριστεύμασι διαδόχον, στρατηγούντα τότε τοῦ θάματος τῶν Ἀνατολικῶν, καὶ πρὸς τὸν μάγιστρον Ῥωμανὸν τὸν Κουρκοῦαν, ἐπίσημον ὄντα κακίον ἐν στρατηγίῳ, καὶ τῆς Ἀνατολῆς τότε στρατηλατοῦντα, ὡς εἰ τὸν Φωκᾶν κατασχόντες, ἢ μοναχὸν ἀποκείρουσιν, ἢ ἄλλως ἐκ μέσου ποιήσουσι, τὴν μὲν τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀρχὴν λήψεται ὁ Ἰωάννης, καὶ δομῆτικὸς ἔσται τῶν ἐφ' ὧν δυνάμεων, ὁ Ῥωμανὸς δὲ τῆς Δύσεως κληθήσεται δομῆτικος. Ἐπεὶ δὲ τὰ γράμματα καὶ ἀμφοῖν ἐκομίσθησαν, καὶ ἄμφο τὰυτὰ δεικνύουσι τῷ Φωκᾶ, καὶ πρὸς ἀποστασίαν τὸν ἄνδρα ἠρέθιζον. Τοῦ δὲ ἀναδυομένου πρὸς τὴν ἐγγείρησιν, εἴτε πλαττομένου τοῦτο εἴτε καὶ ἀληθεύοντος, ἐκείνοι τὰ ξίφη γυμνώσαντες ἀνελεῖν ἠπέλουν αὐτὸν εἰ μὴ πείθοιτο. Καὶ ὅς τῇ βίᾳ τάχα νικώμενος ἐδέξατο τὴν ἀνάβρῃσιν, καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐφ' ὧν ταγμάτων αὐτοκράτωρ εὐφημήθη Ῥωμαίων. Λέγεται δὲ ὅτι οὐ μόνον ἤρα τῆς βασιλείας, ἀλλ' οὐχ ἥμισυ τῆς Θεοφανοῦς, καὶ ὡς ἐνέτυχε ταύτην διάγων κατὰ τὴν μεγάλην πόλιν.

XXIV. Phocæ rebus in urbe recens nuntiatis. Josephus cubiculi præpositus angebatur. Nicephori pater Phocas Bardas, in Magnam Dei ecclesiam confugit, cujus alter filius Leo fuga elapsus, cum fratre se conjunxit. Hæc cubiculi præpositum animi valde dubium reddiderunt, qui ob morositatem omnibus adeo invisus erat, ut optarent eum, alio rerum potito, e medio tolli, eaque de causa omnes in magnum Dei templum concurrerunt. Quo Bringas cognito, cum blandis verbis mulcendus esse multitudinis impetus, eam minis et sævitix magis exasperavit, cum diceret, se motum illum appressurum, qui ordinasset, ut sin-

tus centum quinquaginta annis : cui itidem ut filio, Græci laudibus, imo inventis suis, Deus annos ut multiplicet, conclamant.

(56) Λέων. Postmodum europalates et logo-theta, quem pariter ita depingit idem Liutprandus: Homo ipse ad personam sat procerus, falso humilis, cui si invisus homo fuerit, manum ejus perforabit.

guli emditi frumenti pretium, in suum sinum afferrent. Quæ audito, populi furor vehementius exarsit; et Basillius quondam cubiculi præfectus, Bringæ infensus, cum magnum comitatum circum se haberet, ubi advesperasset, ministros suos armatos in diversa urbis loca dimisit, qui urbanæ multitudini conjuncti, adversariorum ædes, et ipsius etiam Bringæ everterunt, multis quoque interfectis. Quæ dum facerent, Nicephorum passim imperatorem proclamabant. Unde fortuna Bardæ et Bringæ commutata est. Nam ille recepto animo ecclesiam egressus, hic supplex et miserabilis ingressus est. At Basilius cubiculi præpositus cum suis elasse instructa, ipsa etiam imperatoria nave adducta, Chrysopolim profecti, Nicephorum inde in Hebdomum, ex Hebdomo, universo populo prosequente, in Magnam ecclesiam perduxerunt, ubi a patriarcha Polyucto coronatus est. Cæterum Theophano imperatrix statim ex regia pulsa, in Petrium abducitur, et Josephus cubiculi præpositus in Paphlagoniam relegatus, biennio post moritur. Bardas vero Nicephori pater, Cæsar salutatur, et paucis diebus elapsis, Theophane imperatori nubit, qui cum ex eo tempore, quo filius suus Bardas inter colludendum a patrueli Pleuse casu hasta interfectus fuerat, carnibus abstinuisset, tum iis denuo vesci cœpit. Cum autem patriarcha 200 in nova palatii ecclesia nuptialia sacra perageret, et imperator in sacrarii aditu jam cancellis appropinquaret: non passus eum patriarcha de more secum ingredi, dixit, non debere tam confidentem esse, ut sacrarium intraret, nisi prius pœnas subiret repetiti matrimonii. Eam rem ægre ferens imperator patriarchæ iratus fuit. Sed deinde rumore vulgato, eum etiam Theophanonis liberos e sacro baptismo suscepisse: ab eodem ecclesiæ liminibus est prohibitus, postulante, ut aut divortium faceret, aut procul a sacris faceretur. Verum ille Theophanone non abstinuit, flagrante adhuc amore, sed quæstionem ad summos sacerdotes, et senatus principes retulit: qui responderunt, eum canonem qui a Copronymo homine impio constitutus esset, valere non oportere, scriptoque ratum ejus matrimonium habuerunt. Sed patriarcha suum propositum urgebat,

A μαλάξαι ὀρμὴν, ὃ δὲ ἀπειλαῖς μᾶλλον αὐτὸ καὶ τραχύτησιν ἐξετράχυνεν, εἰπὼν, ὡς, Ἐγὼ καταπάσω αὐτοῖς τὰ ὀρμήματα, οἰκονομήσας ὠνούμενους αὐτοὺς σῖτον εἰς τὸν ἑαυτοῦ κόλπον φέρειν τὸ τοῦ νομίσματος ἕκαστον. Τοῦτο τὸ πλῆθος ἀκουσθὲν ἐξέμνηεν. Ἀπεχθῶς δὲ πρὸς τοῦτο δὴ τὸν Βρίγγαν ἔχων ὁ πρῶην παρακοιμώμενος ὁ Βασίλειος, καὶ θεραπείαν ἔχων περὶ ἑαυτὸν δαψιλῆ, ἐσπέρας ἤδη καταλαβούσης, τοὺς ἑαυτοῦ θεράποντας καθοπλίσας, εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως ἐξαπέστειλε, καὶ πολλὰς οἰκίας ἐκεῖνοι πλῆθει ἀστυκῶν ἐνωθόντες, τῶν ἀντιπραττόντων κατέστρεψαν, καὶ αὐτοῦ δῆτα τοῦ Βρίγγα, καὶ ἄνθρωποι δὲ πολλοὶ ἀνηρέθησαν. Ταῦτα δ' ἐπόλουν, καὶ ἅμα Νικηφόρον εὐφύμιον πανταχοῦ αὐτοκράτορα. Ἐντεῦθεν ἀμειβονται τὰ τῆς τύχης τῷ Βάρδῃ Φωκᾷ καὶ τῷ Βρίγγῃ. Καὶ ὁ μὲν τεθαβῆκώς ἐξῆι τῆς ἐκκλησίας, ὁ δὲ Βρίγγας εἰς αὐτὴν ἀνεπισθῆι ἰκέτης ἐλεεινός. Ὁ δὲ παρακοιμώμενος Βασίλειος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τριῆρεις ἐτοιμάσαντες, καὶ αὐτὴν τὴν βασιλειον, καὶ σὺν αὐταῖς ἐν Χρυσοπόλει γενόμενοι, τὸν Νικηφόρον ἐκείθεν εἰς τὸ Ἐβδομον ἄγουσι, κάκειθεν σὺν προόδῳ δημοτελεῖ εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ἀφίκοντο, καὶ ταινιοὶ τὸν ἄνδρα ὁ πατριάρχης Πολυεύκτος. Ἡ δὲ βασιλις Θεοφανῶ, αὐτίκα τῶν ἀνακτόρων ἐξωθεῖσα, εἰς τὸ Πέτριον ἀπάγεται· ὁ δὲ παρακοιμώμενος Ἰωσήφ εἰς Παφλαγονίαν περιορίζεται καὶ μετὰ δύο ἑνιαυτοὺς ἀπεβίω. Βάρδας δὲ ὁ τοῦ Νικηφόρου πατὴρ Καῖσαρ τετίμητο. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἑαυτῷ τὴν Θεοφανῶ συνοικίσει ὁ βασιλεὺς, καὶ κραιῶν ἀπεχόμενος ἐξότου Βάρδας ὁ παῖς αὐτοῦ τῷ οἰκίῳ ἀνεψίῳ τῷ Πλεύσῃ προσπαίζων δόρατι παρ' ἐκείνου βληθεὶς ἀκοντος τέθνηκεν, ἔκτοτε καὶ τούτοις ἐτρέφετο. Ἐν δὲ τῇ κατὰ τὰ βασιλεία νέα ἐκκλησίᾳ τῆς ἱερολογίας τῆς γαμικῆς τελομένης παρὰ Πολυεύκτου τοῦ πατριάρχου, ἐν τῇ εἰσόδῳ τῇ πρὸς τὸ θυσιαστήριον (57) ἤδη ταῖς κυχλίαις ἐγγίσας ὁ βασιλεὺς ἐκωλύθη παρὰ τοῦ πατριάρχου συνεισελεθῆν, ὡς ἔθος αὐτῷ, φήσαντος, Εἰ μὴ πρότερον ἐπιτιμίοις δουλεύσῃ τῶν δευτερογαμούντων, μὴ δεῖν αὐτὸν τῆς πρὸς τὸ θυσιαστήριον εἰσόδου κατατολμᾶν. Τοῦτο δυσφύρως ἤνεγκεν ὁ κρατῶν, καὶ ἐμηνία τῷ πατριάρχῃ. Ἐγένετο δὲ τις μετὰ ταῦτα καὶ λόγος, δι' ὃν οὐδ' ἐπιβῆναι αὐτὸν ἔλωσ τοῦ ἱεροῦ δαπέδου συνεχώρει ὁ πατριάρχης. Ἐλέγετο γὰρ ἀνάδοχος γενέσθαι (58)

Variae lectiones et notæ.

(57) Ἐν τῇ εἰσόδῳ τῇ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. Rem etiam narrat, sed paulo aliter, Scylitzes, p. 648. Observavimus in nostra Constantinopoli *Christ.* lib. III, sect. 42, cum solis sacerdotibus bema pervium esset, concessum tamen imperatori, κατὰ τινὰ παλαιὰν παράδοσιν, illud ingredi, cum sacra dona oblaturus esset, ex synodo Trull. can. 69. Hic vero imperator Phocas, post peracta nuptialia sacramenta (ἐν ναῷ, ut est in Euchologio, p. 385) cum patriarcha in bema ingressurus, ὡς ἔθος αὐτῷ, ab illo arcetur ab eodem patriarcha: unde conjici daretur, ea tempestate imperatorem in bema sedem suam habuisse, Certe auctor incertus post Theophanem in Leone Armenio, p. 439, testatur imperatores bema ingredi solitos: Κοὶ προσελ-

θῶν τῇ Χριστοῦ γεννήσει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰσῆλθεν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, κατὰ τὸ ἔθος τῶν βασιλέων, etc. Existere tamen aliquot ecclesiis in quarum bema quibusvis ingredi fas erat, ex nescio quo incerto ac tolerato abusu. Scholion ad can. 69 synodi Trullanæ: Σημειῶσαι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ φύλαττε τοῦτον· κἂν ἐγὼ οὐκ ἠδυνήθην κωλύσαι τοὺς εἰσερχομένους κοσμικοὺς εἰς τὸ ἅγιον βῆμα τῆς ὑπεραγίας μου θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας, λέγοντας ἀρχῆθεν κρατῆσαι τὴν τοιαύτην συνήθειαν, ἐν τε τῷ ἁγίῳ οἴκῳ τῆς θεομήτορος, καὶ ἐν τῷ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐν τῇ Χαλκῇ.

(58) Ἐλέγετο γὰρ ἀνάδοχος γενέσθαι, etc. Liutprandus in Legat. de Nicephoro: *Qui non incongru- silvestri asino comparatur ob vanam et inanem glo-*

ὁ Νικηφόρος τῶν τῆς Θεοφανοῦς παίδων ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτισματος, καὶ ἀπῆται ὁ πατριάρχης, ἢ διαζυγῆναι τῆς βασιλίσσης, ἢ πόρρω εἶναι τῶν ἱερῶν. Ἄλλ' ἐκεῖνος τῆς Θεοφανοῦς οὐκ ἀπέλυτο· ἔτι γὰρ ὁ ταύτης ἔρωσ ἐφλέγμαине, κοινοῦται δὲ τοῖς παροῦσι τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῖς τῆς γερουσίας λογιωτέροις τὸ ζήτημα. Οἱ δὲ τὸν περὶ τούτου κανόνα τῶ Κοπρωνύμφῳ ἐπιγραφόμενοι, μὴ δεῖν ἔλεγον ἐνεργὸν λογιζέσθαι τοιοῦδε ἀνδρὸς νομοθέτημα, καὶ πάντες αὐτῷ ἔγγραφον παρέσχον τὴν περὶ τούτου συγχώρησιν. Ὁ δὲ γε πατριάρχης ἔτι τῆς οικείας ἐνοστάσεως εἶχετο, μέχρις οὗ ὁ τοῖ Βασιλέως πατὴρ ὁ Καῖσαρ Βάρδας ἐνόρκους αὐτῷ πίστει παρέσχετο, ὡς οὐ γέγονεν ὁ βασιλεὺς τῶν τῆς Θεοφανοῦς παίδων ἀνάδοχος. καὶ ὁ πρωτοπαπᾶς δὲ τῶν βασιλείων Στυλιανός, ὃς ἐλέγετο πρῶτος κήρυξ τῆς φήμης ταύτης γενέσθαι, ἐπὶ συνόδου μήτ' ἰδεῖν μήτ' εἰπεῖν περὶ τούτου πρὸς τινας, ἐξωμόσατο. Τούτων δὲ γενομένων ἐδόξατο τὸν Νικηφόρον ὁ πατριάρχης. Τῶν δ' ἐν Σικελίᾳ Σαρακηνῶν δασμὸν πραττόντων ἐκ τῶν Ῥωμαίων ἐκ παλαιῶν συνηκῶν, ὁ βασιλεὺς οὗτος οὐκ ἀνασχετὸν ᾔετο αὐτοῦ βασιλεύοντος τοῖς Ἀγαρηνοῖς Ῥωμαίους φορολογεῖσθαι. Διὸ κατ' αὐτῶν ἐκπέμπει Μανουὴλ πατρικίον (59), νόθον ὄντα παῖδα τοῦ πατραδέλφου αὐτοῦ Λέοντος, ὃς δομέστικος γεγονώς τῶν σχολῶν, ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος τυραννίδι ἐπιχειρήσας ἐπηρώθη τοὺς ὀφθαλμούς. Οὗτος τοῖνον ὁ Μανουὴλ σὺν ναυτικῷ περιφανεῖ τῇ Σικελίᾳ προσορμισάμενος, οὐ μόνον οὐδὲν τι κατώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐσφάλη ἐξ ἀπειρίας καὶ νεωτερικῆς ἀγερῶχίας, ἢ μᾶλλον ἀτασθαλίας. Αὐτός τε γὰρ διώλετο καὶ ἅπαν τὸ σὺν αὐτῷ στρατιωτικόν, καὶ τὰ μὲν κατὰ Σικελίαν συνέκυρσεν οὕτω. Κατὰ Κιλικίας δὲ (καὶ ταύτης δὲ οἱ Ἀγαρηνοὶ ἐκράτουν) ἐκπέμπει ὁ βασιλεὺς Ἰωάννην μάγιστρον τὸν Τζιμισκῆν, τῆς Ἀνατολῆς προκεχειρισμένον δομέστικον. Ὁ δὲ πρὸς Ἀδαναν ἀφικόμενος, τοῖς ἐν ταύτῃ τε συνεπλάκῃ Ἀγαρηνοῖς, καὶ κατ' αὐτῶν ἐστήσατο τρόπαιον. Κάντεῦθεν μέγαν αὐτὸν ἢ πρότερον ἐν στρατηγίαις ἢ φήμη ἐκέρυττεν.

ΚΕ. Ἦδη δὲ δεῦτερον ἐνιαυτὸν ἀνύων ὁ Νικηφόρος ἐν τῇ ἀρχῇ, αὐτὸς ἔξεισι κατὰ Κιλικίας μετὰ βαρείας χειρὸς, καὶ τὴν Θεοφανῶ μετὰ τῶν παίδων αὐτῆς ἐπαγόμενος, καὶ τὴν μὲν πρὸ τῆς Κιλικίας κατὰ τὸ Δριζιβιον (φρούριον δὲ τοῦτο) κατέλιπεν, ἐκεῖνος δὲ τῇ Κιλικίᾳ προσβαλὼν, αἰρεῖ τὴν Ἀναβαρζαν, Ῥωσόν τε καὶ Ἀδαναν (πόλεις δ' αὐταὶ Κιλικίων) ἀλλὰ μέντοι καὶ φρούρια πλείονα. Τῇ δὲ γε Ταρσῷ καὶ τῇ Μοψουεστίᾳ (60) οὐκ ἔκρινε προσβαλεῖν διὰ τὸν χειμῶνα, ἢ τοῦ ἔρωτος αὐτῶν τῆς Θεοφανοῦς πρὸς ἐκείνην ἀνθελκόντος· ἀπῆει γὰρ εἰς αὐτῇ πρὸς Καππαδοκίαν. Κάκειθεν τοῦ ἔρωτος ἡρμάνου, εἰς Κιλικίαν ἀνθυπενόστησε, καὶ αὐτὸς μὲν τὴν Μοψουεστίαν ἐπολιόρκει, τῇ Ταρσῷ δὲ τὸν ἀδελφὸν ἐπίστησε Λέοντα. Τῆς δὲ Μοψουεστίας μέσον ποταμῷ τῷ Σάμψι διαιρουμένης, τὸ μὲν ἐν μέ-

A donec imperatoris pater Bardas Cæsar jurejurando negavit, Theophanonis liberos ab illo ex baptis-
mate susceptos esse : et Stylianus palatii Proto-
papa, qui cum rumore primo vulgasse fereba-
tur, se ea de re neque scire quidnam, nec
dixisse ad quemquam, in concilio juravit. His de-
mum factis patriarcha Nicephorum recepit. Cum
autem Silicienses saraceni ex antiquis pactis tri-
butum a Romanis postularent. Nicephorus non fe-
rendum esse ratus. si se imperante Romani illis
essent tributarii, Mannuelem patricium, patris sui
Leonis nothum filium, qui Leo cum sub priore
Romano legionum domesticus esset, ob regnum
affectatum excatus fuit, contra eos misit. Is cum
in Siciliam cum illustri classe appulisset : non
modo nihil memorabile gessit, sed, etiam ex inpe-
ritia, et juvenii ferocia, vel potius temeritate,
graviter inpegit, ipse cum omni exercitu cæsus.
Ac in Sicilia res ita actæ sunt. Contra Ciliciam
autem, quam et ipsam Agareni tenebant, magi-
strum Joannem Tzimiscem Grientis domesticum
designatum, ablegavit. Qui cum Adanam, venisset,
de ejus loci Agarenis triumphavit. Qua victoria
celebritas nominis ejus, ut strenui ducis, mul-
tum aucta est.

B modo nihil memorabile gessit, sed, etiam ex inpe-
ritia, et juvenii ferocia, vel potius temeritate,
graviter inpegit, ipse cum omni exercitu cæsus.
Ac in Sicilia res ita actæ sunt. Contra Ciliciam
autem, quam et ipsam Agareni tenebant, magi-
strum Joannem Tzimiscem Grientis domesticum
designatum, ablegavit. Qui cum Adanam, venisset,
de ejus loci Agarenis triumphavit. Qua victoria
celebritas nominis ejus, ut strenui ducis, mul-
tum aucta est.

C XXV. Nicephorus porro secundo imperii sui
anno, ipse cum magna manu Ciliciam invadit,
Theophanone quoque cum liberis ejus adduc-
ta, eaque Drizibii, quod est castellum in Ciliciæ
aditu collocata, Anabarzam, Rosum et Adanam
ejus provinciæ urbes capit, aliaque plura castella.
Tarsum vero et Mopsvestiam oppugnare non sta-
tuit, sive ob hiemem, sive amore Theophanonis
avocatus, cum qua Cappadociam petiit. Unde ve-
ris initio in Ciliciam reversus, fratre Leone con-
tra Tarsum misso, ipse Mopsvestiam obsedit,
quam cum medium flumen Sarus dividat, altera
ejus parte expugnata, Agareni igne injecto, in
alteram se receperunt : qua et ipsa capta nemo
effugit. Tarsenes quoque audita Mopsvestiæ expu-
gnatione, imperatosi accersito urbem tradiderunt.

Variæ lectiones et notæ.

riam, incastumque dominæ et commatris suæ conjugium. Infra : *Nicephorus perjuria atque adulterio regni apicem est adeptus.*

(59) Μανουὴλ πατρικίον. Annum istius cladis notat Lupus protospatha : Anno 965 introivit Manuel patricius in Siciliam, et ibi mortuus est. Liutprandus in Legatione, triennio post obita : *Scribit etiam profectus Hippolytus Græcos non debere Saracenos, sed Fræcos conterere, qua lege Saraceni ani-*

mali ante triennium cum Manuele patricio, Nicephori nepote, juxta Scyllam et Charybdim in mari Siculo bellum parant, cujus immensas copias cum prostravissent, ipsum comprehenderunt, capiteque truncum suspenderunt.

(60) Τῇ δὲ γε Ταρσῷ καὶ τῇ Μοψουεστίᾳ. Mopsuestiæ expugnationem a Nicephoro Phoca fuse narrat Leo Diaconus, lib. iv.

Triduo elapso classis Ægyptia Tarsensibus auxilio missa, ad terram appellendi facultatem non habuit eademque in reditu et ventorum procellis, et Romanorum triremium incursionibus majori ex parte periit. Imperator Constantinopolim reversus, æreas Tarsi et Mopvestiæ portas exquisiti artificii, novis ornamentis additis, partim muro juxta Acropolim orientali, partim occidentali accommodavit, atque etiam Deo quasi primitias expeditionis suæ obtulit: venerandis crucibus, quibus Barbari potiti fuerant, cum Stypotia legionum domesticus, in obsidione Tarsi, re per imprudentiam male gesta, cladem accepisset, Sanctæ Sophiæ templo dedicatis, Cyprum quoque ab Agarenis occupatam, Romano imperio restituit. Deinde Syriam invasit, et urbibus ad Libanum, et juxta mare sitis partim expugnatis, partim vasiatis, ad Antiochium venit. Sed Antiochenis acrius resistentibus, accedente etiam commeatus penuria, et solo imbribus inundato, soluta obsidione in urbem principem est reversus, allata Servatoris Christi sacra divinaque effigie, Hierapoli Syriæ in olla reperta, et parte capillorum Joannis Baptistæ sanguine concreta. Ac in rebus bellicis talis fuit hic imperator, Romanique imperii fines longe lateque propanavit. Sed certis de causis, omnium odia suscepit. Eæ fuerunt, quod cum ii milites, quos defectionis socios habuerat, obvia quæque vastarent, eos qui damna fecerant, non curabat, et multis ædibus tum **202** illustrium tum plebelorum hominum direptis, sic affectus erat, quasi nihil mali accidisset: sed delectabatur potius injuriis, quibus cives onerabantur, quamvis eorum ope ad imperium pervenisset. Præterea, continentium bellorum prætextu novis tributis instituentis, et ceteribus augendis, omnis generis exactio-nibus subditos premebat, quos milites quocunque venerant nihilo clementius tractabant quam hostes. Ad hæc ob frequentes expeditiones, pecuniam inopiam causando imperatorias largitiones senatui dari solitas, ex parte imminuebat, et annua dona ab antiquis temporibus templis et aliis piis domibus attributa penitus sustulit. Decreto quoque sanxit, ne fundi ecclesiarum auferentur, quod (ut ipse asserebat) a sacerdotibus non in ecclesiarum utilitatem opes illæ conferrentur. Orta porro inter patriarcham et episcopos de suffragiis contentione, cum hi decerendi licentiam et approbandi potestatem sibi vindicarent, ille suffragia reprehenderet, ut quæ nec sine affectibus, nec recto judicio ferrentur, operamque darei, ut ab iis judicium factoris et ipse in consilium adhiberetur: imperator ex hoc sumpta occasione, et omni auctoritate designandi episcopos sibi vindicata, edixit ne quisquam injussu suo in ullam Ecclesiam mitteretur. Mortuo igitur episcopo, ex ministris suis in Ecclesiam vacantem mittebat aliquem, quo sumptus necessarios parce faciente, ipse reliqua sibi vindicabat. Neque vero eo imperante in ullis provinciis un-

ρος τᾶτης ἐάλω πολιορκούμενον, οἱ δ' ἐν τούτῳ Ἀγαρηνοὶ πρὸς τὸ λοιπὸν μετεχώρησαν, τῷ καταλειμμένῳ πῦρ ἐμβαλόντες· εἶτα καὶ τὸ ἕτερον ἐκλώκει, καὶ οὐδεὶς ἐκεῖθεν διέδρα. Τὴν δὲ τῆς Μοψουεστίας ἐκπόρθησιν οἱ ἐν τῇ Ταρσῷ μαθόντες, τὸν βασιλεῖα ἐπεκαλέσαντο, καὶ τὴν πόλιν παραδίδωκασιν. Ἡμερῶν δὲ τριῶν διαλευουσῶν, στόλος ἐξ Αἰγύπτου τῇ Ταρσῷ βοηθήσων κατέπλευσε, προσοκειλαὶ δὲ τῇ χέρσῳ οὐ συγκεχώρητο· διὸ καὶ αὐθις ἀπέπλευσεν· ἀνέμων δὲ βιαταὶς πνοιαὶς περιπέτωκώς καὶ τριήρεσι Ῥωμαϊκαῖς ὁ πλείων ἀπέωλετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπανεζεύξεν εἰς τὴν Κωνσταντινου, τὰς τῆς Ταρσῦ πύλας καὶ τὰς τῆς Μοψουεστίας ἐπαγόμενος, ἐκ χαλκοῦ πεποιημένας, καὶ τέχνης δεικνύσας ἀκρίβειαν, ἃς κάκεινος ἐπικοσμήσας, τὰς μὲν τῷ κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν ἐψῶ τελεῖαι προσήρμυσε, τὰς δὲ τῷ τελεῖαι τῷ δυσικῷ. Καὶ τῷ θεῷ δὲ ἀπαρχὰς οἶον τῆς αὐτοῦ στρατείας ἀποδιδούς, τοὺς τιμίους σταυροὺς, οὓς οἱ Βάρβαροι ἔλαβον, ὀπηνίκα ὁ Στυπειώτης τῶν σχολῶν δομέστικος ὢν, καὶ πολιορκῶν τὴν Ταρσὸν, ἐκ κακοβουλίας δυστυχίματι περιέπεσε, τῷ θεῷ τεμένει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ἀνέθετο. Καὶ τὴν Κύπρον δὲ παρὰ Ἀγαρηνῶν κατεχομένην, δι' αὐτοῦ ἢ Ῥωμαίων ἀρχὴν προσεκτίησαστο. Εἶτα τῇ Συρίᾳ ἐπῆλθε, καὶ πόλεις ἐκπορθήσας, καὶ χώρας ἑλῶν πρὸς τῷ Λιβάνῳ καὶ τῇ παραλίᾳ κειμένας, ἤλθεν εἰς Ἀντιόχειαν. Τῶν δ' ἀντικαθισταμένων ἐβρῶμενίστερον, ἦδη δὲ καὶ τῶν ἐπιδηδίων ἐπιλειπόντων τοῖς στρατιώταις, καὶ τέλματος ἐξ ὑετοῦ γεγονότος πολλοῦ, ἀπίστη τῆς πολιορκίας, καὶ πρὸς τὴν τῶν πόλεων ὑπερκειμένην ἐπανεπήλυθεν, ἐπηγμένος καὶ τὸ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἱερὸν καὶ θεῖον ἐκτύπωμα, ὃ ἐν κεράμῳ εὔρε κατὰ τὴν Ἱεράπολιν τὴν τῶν Σύρων, καὶ βόστρυχον τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου εἴματι πεφυρμένον. Ἐν μὲν οὖν στρατηγίαις τοιοῦτος ἐργόνει ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἐπὶ μακρὸν ἠῤῥήκει Ῥωμαίοις τὰ ὄρια, καὶ τῆς αὐτῶν ἡγεμονίας ἐξέτεινε τὰ σχοινίσματα. Ἀλλὰ δι' αἰτίας τινὰς πᾶσιν ἦν στουγητος. Αἱ δ' αἰτίαι, ὅτι τῶν σὺν αὐτῷ τῇ ἀποστασίᾳ ἐπιχειρησάντων στρατιωτῶν κακῶς διατεθειμένων τοὺς οἷς ἂν ἐντύχοιεν, τῶν κακουμένων οὐκ ἐπεστρέφετο, καὶ οἰκιῶν πολλῶν περιφανῶν τε ἀνδρῶν καὶ δημοτικῶν διαρπαγείσων, ὡς οὐδενὸς κακοῦ γεγονότος, δέκετο, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἐντροφὰ ταῖς εἰς τοὺς ἀστοὺς παροινίαις, καὶ ταῦτα συναραμένους αὐτῷ πρὸς τῆς βασιλείας τυχεῖν. Καὶ ὅτι προφάσει τῶν συνεχῶν πολέμων, καιναῖς εἰσφοραῖς καὶ τῶν ἀρχαίων αὐξήσεσι, καὶ εἰδῶν εἰσπράξει παντοδαπῶν ἐξέτρυχε τὸ ὑπήκοον, καὶ οὐδὲν ἄμεινον πολεμίων τὸ στρατιωτικὸν διετίθητο πρὸς οὓς ἂν τῶν ὑπηκόων ἐπαχωρίασεν. Ἐπὶ τούτοις διὰ τὰς πυκνὰς ἐκστρατείας ἐνδειαν ἔχειν χρημάτων προφασίζόμενος, τὰς μὲν διανεμομένας τῇ γερουσίᾳ βασιλικὰς δωρεὰς κατὰ μέρος ἡλάττωσε, τὰς δ' ἀπονεμημένας ἀνέκαθεν τεμένεσιν ἱεροῖς καὶ εὐαγγελιστῶν οἴκοις ἐπέταλους δόσεις ἐσογόλασε τέλειον. Εἶτα καὶ ψήφισμα βασιλείον ἔθετο, ἐν αἰνήτοις τὰς Ἐκκλησίας μὴ ἐμπλατύνεσθαι, καὶ ἡ τροφασίς, ὅτι

κατ' κκεινον ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων οὐκ εἰς δέοντα τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναλίσκονται. Εἴτα τῶν τότε ἀρχιερέων καὶ σοῦ ἀρχιεπιμένου Πολυεύκτου διαφορομένων περὶ τῶν ψήφων, καὶ τῶν μὲν εἰς ἐκτουὺς ἐλκόντων τὴν ἄδειαν τοῦ ψηφίζεσθαι οὐς ἂν ἐγκρίνοιν, τοῦ δὲ τὰς ψήφους αἰτιωμένου, ὡς οὐκ ἀπαθῶς γινομένης οὐδὲ κατὰ γνώμης, εὐθυάτης, καὶ σπεύδοντος κοινοῦσθαι αὐτῷ τοὺς ἀρχιερεῖς περὶ τῶν μελλόντων ψηφίζεσθαι, ὁ βασιλεὺς ἀφορμῆς ἐκ τούτου θραξάμενος, εἰς οἰκίαν ἐξουσίαν τὸ πᾶν τῆς τῶν ἐπισκόπων μετήνεγκε προχειρίσεως, μηδένα κελύεσσα γνώμης ἄτερ αὐτοῦ εἰς Ἐκκλησίαν οἶαν δὴ εἶνα στέλλεσθαι· ἀλλὰ κἂν ἰτεθνήκει ἐπίσκοπος, βασιλικὴν ὁρητήν εἰς τὴν χηρεύουσαν Ἐκκλησίαν ἐξέπεμπε, καὶ γλίσχρωσ παρ' ἐκείνου τῶν ἀναγκαίων γινομένων ἀναλωμάτων, αὐτὸς ψκαιοῦτο τὰ περιτεύοντα. Οὐ δὲλίπον δ' ἐν ταῖς χώραις ἀπάσαις, αὐτοῦ βασιλεύοντος, ἀπογραφεῖς στελλόμενοι, ἐπόπται τε καὶ στρατευτικοί, καὶ οἱ κεκλημένοι πρωτονοτάριοι, οἱ παντοίαις κακώσεσιν ἐξεπίεζον τὸ ὁπλήτων, καὶ εἰς ἐσχάτην ἀπορίαν συνήλασαν, οὐδὲ τῶν παντάσῃ ἀπόρων φειδόμενοι. Ἀλλὰ τούτους μὲν ταῖς θρομικαῖς στραταῖς ἐγγράφοντες, τοὺς δὲ πρῶτην ταῦταις ὑποκειμένους εἰς τὰς πλευστικὰς μεταγράφοντες, τοὺς δὲ πλατῆμους μετατιθέντες εἰς στρατιώτας πεζοὺς, τοὺς δὲ πρὶν τοιούτους τοῖς ἰπκότηαις ἐγκαταλέγντες, καὶ τοὺς ἰπκότηαις εἰς καταφράκτους ἀμειβόντες, καὶ ἐκάστην βαρύτερον στρατιωτικὴν ἐπιθέντες λειτουργίαν. Ἐψκει γὰρ τὸ πᾶν τῇ στρατιώτιδι μεταχειρίσει ἐπιγραφόμενος (61)· ὅθεν καὶ δόγμα, ὅσον τὸ κατ' ἐκείνους, ἐθεσπισσε, τοὺς ἐν πολέμοις ἀναιρουμένους στρατιώτας, ἐπίσης τιμᾶσθαι τοῖς μάρτυσι καὶ ὕμνων ὁμοίω τυχάνειν, καὶ παραπλησίως γεραίρεσθαι. Καὶ εἰ μὴ ὁ πατριάρχης καὶ τινες τῶν ἀρχιερέων, ἀλλὰ μὴν καὶ ἔθιοι τῶν λογάδων τῆς γέρουσας γενναίως ἀντίστησαν, λέγοντες. Πῶς ἂν οἱ ἐν πολέμοις ἀναιροῦντες καὶ ἀναιρούμενοι λογιζοιντό τισι μάρτυρες, ἢ τοῖς μάρτυσιν ἰσοστάσιοι, οὐς οἱ θεῖοι κανόνες (62) ὑπὸ ἐπιτίμιον ἄγουσιν, ἐπὶ τριετίαν τῆς φρικώδους καὶ ἱερᾶς αὐτοῦ ἀπειρόγοντες μεταλήψεως; τάχα ἂν τὸ θεοπέσιον ἐκείνου κεχύρωτο θέσπισμα. Ἦν δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ χρημάτων ἤτων, ὡς ἔοικε· μέχρι γὰρ ἐκείνου παντὸς νομίσματος ἐξαγίου σταθμὸν Ἰωάννης, ἐκεῖνος τὸ Τεσσαρτηρὸν ἐπενόησε κολοβώσας αὐτὸ κατὰ τὸν σταθμὸν, καὶ τὰς μὲν εἰσπράξεις διὰ τοῦ βαρυτέρου, τὰς δὲ δόσεις καὶ πάντα τὰ ἀναλώματα διὰ τοῦ κεκολοβωμένου πεποίητο. Ἔθους δ' ἐπικρατίσαντος παλαιοῦ, στατήρα πάντα, βασιλικὸν ἐκτύπωμα φέροντα, ἰστίμιον εἶναι τῷ ἀρτιποκτομένῳ παρὰ τοῦ βασιλεύοντος, ἐκεῖνος τὸ ἑαυτοῦ προτιμᾶσθαι κεκέλευε νόμισμα. Ἴνα τί γένηται; Ὡς ἐκεῖνο μόνον τοῖς ἐμπόροις ζητούμενον, κέρδος αὐτῷ πορίζη ὑπὲρ ἐκάστου νομίσματος, ἀδρὰ πραττομένη ἀλλάγια. Οὕτω δὲ τούτοις κακουμένων τῶν πολιτῶν, οὐδέ τις παρὰ τῶν ἀγορανόμων ἦν ἐπὶ τοῖς ὠνίοις προμύθησα, ἀλλ' ἕκαστος τῶν ἐμπόρων νόμον εἶχε τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, καὶ οἱ ὠνούμενοι τὰ χρεῖωδη, ἐγίνοντο καθ' ἐκείστην πτωχότεροι.

Κζ. Ταῦτα καὶ πλεῖονα ἕτερα (πάντα γὰρ ἀπαριθμηθέντα δυσχερὲς) ἐξέμηνε πάντας κατὰ τοῦ Νικήφορου, καὶ πᾶσιν ἦν δι' εὐχῆς. τῆς τούτου τυβάννιδος ἀπαλλαγῆναι. Οὐχ ἤμισα δ' ἐλύπησε τοὺς

quam deferunt descriptores, inspectores et militares et protonotarii : qui subditos omni malorum genere oppressos ad summam egestatem redegerunt, ne egentissimorum quidem habita ratione. Nam eos in dromicos exercitus referebant : qui prius in iis fuerant, in nauticos transferebant ; classarios in pedestres exercitus, pedites in turmas equitum, equites in cataphractos inserebant : singulis gravibus militiæ munus assignantes. Nam ad unam rem militarem referebat omnia. Unde, quod in se fuit, decreto sanxit ut milites in bellis interfecti, pari cum martyribus honore colerentur, et similibus hymnis ac veneratione celebrentur. Quod si patriarcha et quidam ex primariis sacerdotibus 203 et senatus principibus non strenue restitissent : rogassentque, quo pacto ii qui in bellis et cæderent et cæderentur, martyres judicari possent, aut martyribus pares, quos sacrorum canonum censura notaret, triennium a tremenda illa et sancta communione arcens, forsitan egregium illud decretum ratum fuisset. Apparet eundem avaritiæ quoque sordibus fuisse contaminatum. Nam cum usque ad eum quodvis numisma exagium penderet, ille Teterterum excogitavit pondere imminuto, et exactiones graviore, largitiones et omnes impensas mutilato numismate fecit. Jam cum antiquitus receptum esset, ut omnis vetus stater, imperatoris imagine insignitus, tantumdem valeret, quantum recens ab imperatore excusi : ille suam monetam pluris fieri jussit. Quo fine ? ut illam solam mercatoribus expentibus, e commutationis auclario, quod magnum exigebat, multum sibi lucri accederet. Quibus rebus cum cives vexarentur, Ædiles rerum venalium nullam rationem habebant, sed quisque mercator suo arbitratu pretium statuebat. Unde, qui res necessarias emebant, in dies fiebant pauperiores.

XVVI. Hæc aliaque plura (nam omnia persequi difficile fuerit) atrox omnium odium Nicephoro concitarunt, ut optarent omnes, ejus tyrannide liberari. Illud tamen vel in primis, hominibus mo-

Variae lectiones et notæ.

(61) Ἐψκει γὰρ τὸ πᾶν τῇ στρατιώτιδι μεταχειρίσει ἐπιγραφόμενος. Liutprandus in Legat. sic Græcum loquentem inducit : *Constantinus, snquis, imperator, homo lenis, in palatio manens.... Nicephorus vero Basilius homo ταχύχειρ, id est militiæ deditus, palatium ceu pestem adhorret, et voca-*

tur a nobis propre simullatis amator, atque argumentosus, qui non pretio sibi gentes amicas, sed terrore et gladio sibi subditas facit.

(62) Θεῖοι κανόνες. Vide eundem Zonaram, ad can. 13, epist. 1 S: Basilii ad Amphiloichium.

festum fuit, quod regiam muro circumdedit. Nam cum oraculum accepisset, se in ea interfectum iri, putabat se mœnibus tutum fore. Enimvero sic ei ratiocinandum fuit : Si verum esset oraculum, etiam fatum (ut ita loquar) divinitus ordinatum, esse inevitabile et immutabile ; sin id aliqua solertia prohiberi posset, non utique esse verum, omnemque solertiam supervacaneam. Sed ille nulla harum rerum considerata : magnis sumptibus regiam eo muro, qui etiam nunc cernitur, circumdedit, quem cives Acropolim et castellum tyrannicum contra se exstructum judicabant. Verum munitione perfecta, cum se jam res suas in tuto collocasse putaret, tum demum cum intra eam ipsam cœderetur, intellexit, inventum illud nihil sibi profuisse. Sed hoc in præsentia omisso, res ejus gestas exsequamur. Antiochia, 204 quam flumen Orontes elluit, revertens, castellum in Tauro monte, quem hodie vulgo Maurum vocant, construxit : Michaele Burze, quem patricium fecit, et Tauri montis ducem nominavit, ad infestandos Antiochenos ibi relicto. Petrum vero quemdam ex ministris suis, castratum illum quidem, sed strenuum hominem, constantem, et militum regendorum peritum, stratopedarcham designavit : ut locum exercitui daret ad hibernandum in Cilicia. Imperatore Byzantium reverso, Burzes crebris excursionibus Antiochenos Agarenos infestabat, assidue de capiendæ urbis facultate, parandaque sibi gloria cogitans. Quodam igitur tempore turris cujusdam altitudinem clam mensus, paratis scalis illi paribus, nocte liberna, illuni et nivosa, tacite ascendit, custodes turris et obvios quosque cœdit, statimque stratopedarchæ nuntiat quid fiat, et ad opem ferendam accersit. Id ille detrectabat. Ferebatur enim imperator illi mandasse, ne Antiochiam invaderet, quod urbis ejus captivitatem interitum imperatoris consecuturum vulgata fama erat. Antiocheni cum turres occupatas esse cognovissent, eo alacriter convenere, ad Romanos expellendos, stratopedarcha, quamvis anticipili cura distineretur, et mandati imperatoris, et exitii Burzæ, cum cohorte sua, tamen non committendum esse ratus, ut tot viri perierent, cum omnibus copiis Antiochiam invadit. Quo facto statim et manus et animi Barbarorum conciderunt. Burzes vero cum suis jam desperata salute, revixit, et porta bipenni resecta, liberum ingressum stratopedarchæ præbuit. Tanta facilitate, illustris Antiochia in Romanorum potestatem venit. Id imperatoris nuntiatum plus doloris attulit quam voluptatis, et præclarum facinus, iratus stratopedarchæ et Burzæ, contumeliis et

ἀνθρώπους, καὶ ἡ τῶν βασιλείων τῶν τείχει περιβολῆ. Κεχρησιμοδοτημένον γὰρ ἔχων, τὸ ἐν τοῖς βασιλείοις μέλλειν ἀναιρεθῆσθαι, ἔδοξε· ἐαυτῷ περιποιεῖσθαι διὰ τοῦ τείχους ἀσφάλειαν, δέον λογισασθαι, ὡς εἰ μὲν ἀληθὲς εἴη τὸ χρησιμοδόγημα, εἴη ἂν καὶ πεπρωμένον, ἐν' οὕτως εἴποιμι, νὸ ἐκ Θεοῦ ὠριαμένον, ἀφυκτόν τε καὶ ἀμετάθετο. Εἰ δὲ δύναιτο κωλυθῆναι δι' ἐπινοίας τινός, οὐ πάντως ἀληθές, καὶ τὰ ἐπινοούμενα περιττά. Ὁ δὲ τούτων οὐδὲν λογισάμενος, μεγάλας δαπάναις τῶν νῦν ὀρωμένων τείχει τὰ βασιλεία ἐστεφάνωσεν, Ἀκρόπολιν δ' οἱ πολῖται τοῦτο καὶ τυραννεῖον καθ' ἐαυτῶν γινόμενον ἔκρινον. Ὅτε τοίνυν ἀπήρτισε τὸ δόρυμα, καὶ ἔδοξεν ἐαυτῷ περιποιήσασθαι τὴν φύλακὴν ἀσφαλῆ, τότε ἔγνω μηδὲν αὐτῷ λυσιτελεῖσαν τὸ ἐπινοήμα, ὑποστὰς ἐντὸς ἐκείνου τὸν ὄλεθρον. Ἀλλὰ μήπω περὶ τούτου, εἰ δ' ὁ λόγος πράξεις διεξίτω ἐκείνου. Ἰππονοστῶν ἐξ Ἀντιοχείας (63). τῆς πρὸς Ὀρόντην οὗτος ὁ βασιλεὺς, φρούριον ἐν τῷ ὄρει τοῦ Ταύρου εἰδείματο, Μαῦρον δὲ ὄρος ἐκεῖνο λέγει νῦν ὁ πολὺς ἄνθρωπος, ἐν ᾧ Μιχαὴλ τὸν Βούρτζην κατέλιπε, πατρικίον τιμήσας, καὶ τοῦ Μαύρου ὄρους στρατηγὸν ὀνομάσας αὐτὸν, τοὺς Ἀντιοχεῖς κακοῦν ἐντελάμενος. Καὶ Πέτρον δ' ἓνα τῶν ἐαυτοῦ θεραπόντων, ἐκτομίαν μὲν, δραστήριον δὲ γε καὶ ἐμβριθῆ, καὶ ἄρχειν εἰδὸτα στρατιωτῶν, Στρατοπεδάρχην ὀνομάσας κατέλιπε, ἐν' ἐν Κιλικίᾳ δολὴ χῶραν τῆ στρατιᾶ τὸν χειμῶνα διαγαγεῖν. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἦκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ὁ δὲ Βούρτζης συνεχῶς ἐξελαύνων ἐκάκου τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἀγαρηνοὺς, καὶ διεσκόπει ὅπως ἔλοι τὴν πόλιν εἰ δύναιτο, καὶ κλέος ἔξει. Ἐλαθεν οὖν ποτε μέτρον τοῦ ὕψους ἐνδὸς τῶν πύργων λαθῶν, καὶ πρὸς τοσοῦτον ὕψος ἀναλογους ἠτοιμάσατο κλίμακας. Φυλάξας οὖν νύκτα μίαν χειμῆριον, ἀσέλγηνόν τε καὶ νιφετώδη, πρόσισιόν ἤρμα τῶν τείχει τῆς πόλεως, καὶ τὰς κλίμακας ἐρείσας αὐτῷ, ἀνέβη μετὰ τριακοσίων (τοσοῦτους γὰρ ἐπήγετο, μηδενὸς αἰσθημένους) καὶ τοὺς μὲν τοῦ πύργου ἐκείνου φύλακας ἀνεῖλε, καὶ ἐτέρων πλησιαζόντων, στέλλει δὲ αὐτίκα πρὸς τὸν στρατοπεδάρχην, δηλῶν αὐτῷ τὸ γενόμενον, καὶ πρὸς βοήθειαν ἐκκαλούμενος, Ὁ δὲ ἀνεδύετο· λέγεται γὰρ ἐντελειασθαι οἱ τῶν βασιλέα, μὴ προσβαλεῖν τῇ Ἀντιοχείᾳ, ὅτι παρὰ πᾶσι πεφήμιστο, τῇ τῆς Ἀντιοχείας ἀλώσει ἔμεσθαι καὶ τοῦ κρατοῦντος τὸν ὄλεθρον. Οἱ δὲ Ἀντιοχεῖς, γνόντες τῶν πύργων τὴν ἄλωσιν, ἐκεῖ συνηθροίσθησαν, ἐξελάσαι τοὺς Ῥωμαίους αὐτῶν προθυμούμενοι. Πρὸς δύο τοίνυν ἐναντία μαχόμενον ἔχων ὁ στρατοπεδάρχης τὸν λογισμὸν, τὴν τε βασιλικὴν ἐντολήν, καὶ τὸν ὄλεθρον τοῦ Βούρτζη, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τριακοσίων ἀνδρῶν, ἔθετο μὴ ἔασαι τοσοῦτους ἄνδρας ἀπολέσθαι, καὶ ἄρας σὺν παντὶ τῶν στρατεύματι, προσβάλλει τῇ Ἀντιόχου· καὶ αὐτίκα οἱ μὲν πολέμοι παρεθήσαν καὶ τὰς γαῖρας καὶ τὰς ψυχὰς.

Variæ lectiones et notæ.

(63) Ἰππονοστῶν ἐξ Ἀντιοχείας. Expeditionem hanc in Agarenos, quæ sub anno 968, accidit, attigit Liutprandus in Legat. *Quarta feria ipsius Heb-*

domadæ Nicephorus Constantinopolim egreditur, in Assyrios profecturus.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Βούρτζην, καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος, ἤδη **A** minis est remuneratus, ademptoquo imperio, illum ἀπειρηκότες ἀνεζώωθησαν, καὶ τὰ κλεῖθρα τῶν domo exire vetuit.
 πυλῶν ὁ Βούρτζης πελέκει διακόψας, ἄνετον παρέσχε τῷ στρατοπεδάρχη τὴν εἴσοδον, καὶ ἡ περιφανὴς 'Αντιόχεια ῥῆον οὕτως ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο. Ὁ τῷ βασιλεῖ ἀγγελοῦν ἄλλως, ἀλλ' οὐ χαρμονῶν ἐνεποίησεν. Ἐμνηνία τε τῷ στρατοπεδάρχη, καὶ τῷ Βούρτζη τῆς σπουδῆς καὶ τοῦ ἀνδραγαθημάτων ἐμοιότην παρέσχεν ὕβρεις καὶ ἀπειλάς, ἀφείλετό τε αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν, καὶ παρὰ τῷ οὐκ μὲν ἀπρόβιτον διωρίσατο.

KZ. Συνέβη δὲ τι καὶ ἕτερον ὁ τὸν δῆμον ἐξέμνηγε κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ κατὰ δήμου τὸν αὐτοκράτορα. **KZ** κατὰ τι παλαιὸν ἔθος ( ) ἐν μῆ τῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν εἰς τὸν ἐν τῇ Πηγῇ θεῖον ναὸν πρόδοον ἐποιεῖτο ὁ βασιλεὺς, καὶ συνέβη μέσον Ἀρμενίων καὶ κλιωτῶν φιλονεικίαν προβῆναι, κάκ ταύτης συμβολῆν ἀλλήλων καὶ θροῦν καὶ κρότον πολλήν, καὶ φόνον ἀνδρῶν ἐκατέρωθεν. Τῆς δὲ φήμης τὸ γεγονός **B** τοῖς ἐν τῇ πόλει πρὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ βασιλέως καταγγελιάσας, οἱ τοῦ δήμου ἀτάσθαλοι κατὰ συμμορίας γενόμενοι πολλαχοῦ, καὶ τοῖς Ἀρμενίοις ἐκπιουῶσιν ὑπαντιάζοντες, ξύλοις ἐκείνους συνέκοπτον. Ὡς δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐφθάκει κατὰ τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀρτοπρατίων, ὕβρεις κάκεινον κατέχεον, καὶ θόρυβος ἦρτο, καὶ βοαὶ τε καὶ συνδρομαί, καὶ οἱ μὲν λίθους ἤφλουον κατὰ τοῦ βασιλέως, οἱ δὲ κόνιν ἔπατον κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐδυσφήμουν αὐτὸν μέχρι τῆς ἀγορᾶς, ἥ τις ἔστρωται ταῖς πλαξί, καὶ τὸν κίονα φέρει τὸν κυκλοτερῆ τε καὶ πορφυροῦν. **C** Καὶ εἰ μὴ τινες τῶν ἐντιμωτέρων πολιτῶν ἐκέισε τὸν βασιλέα δεξιμένοι, τοὺς μὲν ἐφεπομένους αὐτῷ καὶ δυσφημοῦντας, ἄλλως τε ἀτακτοῦντας, ἀνεχαίτισαν, ἐκείνων δὲ κύκλω περιλαβόντες, εὐφήμουν, καὶ οὕτως αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια διεσώσαντο, τάχα ἂν τι μέγα συνέβη, κακόν. Ἐντεῦθεν διεδέδοτο λόγος, ὡς ἐν Ἰπποδρομίᾳ ὁ βασιλεὺς ἐγκοτῶν τῷ δήμῳ, μέλλει αὐτὸν ἀμύνασθαι. Ἀμίλλης οὖν τελομένης ἔκπιων μετὰ καιρὸν, στρατιώτας ὁ βασιλεὺς ἐνόπλους προήγαγεν εἰς μέσον τὸ θέατρον, ἐπιδειξομένους ταχὰ τῷ δήμῳ, ὡς ἐν τύπῳ πολεμίων οἷα τῆς μάχης ἢ συμβολῆ, ὡς δῆθεν αὐτῷ κἀντεῦθεν περιποιούμενος ἡδονῆν, ἥ καὶ φόβον αὐτοῖς ἐπισεῖσαι θέλων. Ὡς οὖν οἱ στρατιῶται τὰ ξίφη ἐγύμνωσαν, ὁ ἐν τῷ θεάτρῳ λαὸς τοῦτ' ἐκείνο τὸ φημιζόμενον εἶναι νομίσαντες, ἀποδιδράσκειν τοῦ θεάτρον ὠρμήκεσαν, καὶ περὶ τὰς ἐξόδους στενοχωρούμενοι, ὑπ' ἀλλήλων τε συμπατούμενοι, ἀπώλοντο οὐ βραχεῖς. **D** Τάχα δ' ἐν καὶ πολλῶν πλείους ἐκινδύνευσαν, εἰ μὴ οἱ βασιλεὺς ἀμετακίνητος ἐπὶ τῆς ἰδίας ὤπτο καθέδρας. Ἰδὼν γὰρ ὁ δῆμος ἐκείνων μηδὲν τῆς ἔδρας μεταχωρήσαντα, ἔστησαν τῆς φυγῆς. Οἱ δὲ τοῖς θανοῦσι τότε προσήκοντες τοὺς οἰκείους θρηνοῦντες, δημοσίᾳ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέσχωπον. Διὰ ταῦτα τοῖνον

XXVII. Accidit et aliud quiddam, quod et populum contra imperatorem, et imperatorem contra populum exacerbavit. Quodam festo Dominico imperatore, ex veteri consuetudine, in Pegauum templum **205** supplicatum egresso, accidit, ut Armenii et nautæ orta contentione cum magno murmure et tumultu inter se congregarentur, et utrinque viri aliquot caderent. Quo ante reditum imperatoris, civibus nuntiato, temeraria plebs in cohortes divisa, Armenios redeuntes, obviam egressa, fustibus cædebat, et ipsum imperatorem jam in forum Panarium progressum maledictis insectabatur: ortoque tumultu et concursu facio, et clamor sublato, alii lapidibus imperatorem petunt, alii pulverem in eum spargunt, et maledictis usque in forum tabulis lapideis stratum prosequuntur, in quo columna rotunda porphyretica sita est. Ac nisi quidam ex honoratioribus illius loci civibus imperatore suscepto, insectantes eum et maledicta ingerentes, nulloque ordine tumultuantes, repressissent ac depulissent, illumque corona cinctum cum faustis acclamationibus in regiam usque perduxissent, fortasse magnum ex ea seditione malum exstittisset. Inde rumor emanavit, imperatoris dissimulatam iram ludis equestribus in populi ultionem erupturam. Aliquanto post cum certamen equestre ederetur, imperator milites armatos in medium theatrum produxit, sive ut populo bellici congressus imaginem adumbrarent, jucundam et ipsam futuram scilicet, sive terroris incutiendi causa. Ut autem milites gladios strinxerunt, populus qui in theatro erat, illud esse ratus, quod diu hominum sermonibus jactatum esset: cum impetu fugiebat, inter exeundum autem in augustiis multi invicem conculcati perierunt, ac periculum latius vagatum esset, nisi viso imperatore in sua sede immoto, fugere destitissent. Mortuorum vero propinqui suos lugentes, publice imperatorem diceris incesserunt; ob quæ cum se civibus invisum esse sciret, regiam muro cinxit: quo absoluto, relatis ad se clavibus, tum demum id ei quod timebat, evenit, neque ulla excogitatæ munitionis fuit utilitas. Turcis autem, Ungaris

Variæ lectiones et notæ.

(64) Κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος, Festum quo hæc fiebat processio, indicat Leo Diaconus, lib. iv Hist. ms.: Ἰπρόκενον δὲ κατὰ τὴν τοῦ Σωτήρος ἀνάληψιν, κατὰ τὸ εἰθισμένον, ἐξω τευχῶν, ἐπὶ τὴν καλουμένην Πηγῆν, ποιησαμένου τοῦ βασιλέως νεῶς δὲ ταύτη περικαλλῆς τῇ Θεοτόκῃ δεδόμεται, etc. Istius præterea imperatoris προελύσεως εἰς Πηγᾶς meminit Luitprandus in Legatione, cujus ap-

paratum et pompam ita describit; *His ergo tribus hebdomadibus habuit Nicephorus extra Constantinopolim metastasim id est stationem. in loco qui dicitur εἰς Πηγὰς, id est ad Fontes, eodemque mo venire præcepit.* Sed an ea sit cujus hic meminit Zonaras, haud omnino conetat. Vide nostram *Constantinopolim*, lib. iv, ubi de hoc templo agimus.

scilicet, Thraciam vastantibus, Bulgariae principi scripsit, ne illos Istrum transire pateretur, et Romanas provincias infestare. Id ille recusavit, quod imperator ipsi quoque auxilia negasset, cum ab iisdem invaderetur. Nunc autem postquam pacem cum eis facere coactus sit, postulare 206 ut *scelus rumpat, et armis sumptis bellum suscipiat, cujus rationem reddere non possit.* Ibi igitur repulsam passus, Calocyrum, Chersonis principis filium, ad Russiae principem Sphendosthavam contra Bulgarios concitandum ablegavit. Russicus igitur exercitus Bulgariae agros longe lateque populatus, praedam pene innumerabilem abegit, idque sequenti anno aequae factum.

ἀπροφάσιτον. Ἀποκρουσθεὶς τοίνυν ἐντεῦθεν, εἰς προσεδύσατο, ἐξορμῶν κατὰ τῶν Βουλγάρων αὐτόν, Καλόκυρον (66) πρὸς Ῥωσίαν ἐκπέπομφεν. Ἐπιστρατεύει τοίνυν κατὰ Βουλγάρων σύνταγμα Ῥωσικόν, καὶ χώραν αὐτῶν πολλήν ἐληΐσατο καὶ λείαν οὐκ εὐαριθμητὸν ἐκέλευεν ἀπήλασε, καὶ τῶ ἐπιόντι δ' ἐνιαυτῶ οὐχ ἤττον τῶν προτέρων οἱ Ῥῶς τὰ Βουλγάρων ἐκάκωσαν.

XXVIII. Phoca regnante fuit terrae motus horrendus, qui etsi Constantinopoli plane innocuus, aliis tamen urbidus plurimum nocuit, et mense Maio spirarunt venti, qui fruges peremerunt. Unde fame laboratum, quam Nicephorus in suum lucrum convertit, in granaria congesto frumento, et esurientibus magno vendito, non reputans, se (ut in proverbii Salomon ait ¹) publicis execrationibus obnoxium esse, sed benignitatem potius suam erga subditos jactans, quod binos medimnos aureo venderet, quamvis exemplum Basili Macedonis haberet, qui in tali penuria se, non ita olim, magnifice gesserat. Nam cum aliquando de more in Sanctorum Apostolorum aedem iret, et cives quosdam gravitatis aliquid praese ferentes, moestos conspexisset: causam tristitiae quaesivit. Illi responderunt: *Domine, qui non tristes esse possumus, cum mortem nobis instantem videamus, et bini frumenti medimni aureo nummo sint emendi?* Quibus ille auditis ingemuit, dataque pecunia tristitiam illorum discussit, civiles magistratus execratus, quod ab iis de genuria non factus esset certior, ac statim imperatoris granariis, apertis, duodenos medimnos uno aureo vendi jussit. Ac ille quidem, ut imperatorem decet, egit; hic pro caupone se gessit, qui populo penaria laboranti,

¹ Prov. xi, 28.

Variæ lectiones et notæ.

(65) Σφενδοσθλάβον. Cujus meminit Constantinus Porphyrog. *De Adm. imp.* cap. 9. *Wenceslaum* ita efferunt Græci scriptores.

(66) Καλόκυρον. Is est, ni fallor, Calocyrus patrius cujus meminit Lupus protospatha, sub an. 982.

(66) Γέγονε δέ, etc. De hoc terræ motu sub Nicephoro Phoca agunt Excerpta quædam historica ex cod. Reg.: "Ὅτι ἐπὶ τοῦ Φωκᾶ τοῦ κυρίου Νικηφόρου τοῦ βασιλέως ἐκλειψίς ἡλίου· περὶ χειμῶνα ἐγένετο· καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σεισμός φοβερώτατος· τῶ δὲ σεισμῶ καὶ ὄμβρος ἄμετρος ἐπηκολούθησεν ἐπὶ ὥρας τρεῖς, καὶ πάλιν ὄμβρος τεθολωμένος σύμμικτός τέφρα.

(67) Καὶ γέγονε λιμός ἰσχυρός. Hæc αὐτῆς πτης narrat Liuprandus in *Legat.*: *Est et aliud*

μισεῖσθαι παρὰ τῶν πολιτῶν ἐπιστάμενος, ταίχτει περιέζωσε τὰ βασίλεια· ἀλλ' ὅτε τοῦτο ἀπήρτιστο, καὶ οἱ τῶν πυλῶν αἱ κλεῖδες ἀπεκομίσθησαν, τότε, ὃν ἐφοβεῖτο φόβον, ἔλθεν αὐτῶ, καὶ οὐδὲν τῆς ἐπινοημένης αὐτῶ ἀσφαλείας ἀπώνατο. Τῶν δὲ Τούρκων, τῶν Οὐγγῶν δηλαδὴ, τὰ Θρακίᾳ ληϊζομένων, τῶ Βουλγαρίας ἔγραψεν ἄρχοντι ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος μὴ παραχωρεῖν αὐτοῖς διαβαίνειν τὸν Ἰστρον, καὶ τῇ Ῥωμαίων λυμαίνεσθαι. Ὁ δὲ οὐχ ὑπήκουσε, λέγων ὡς Ὅτε καθ' ἡμῶν οὗτοι ἐστράτεον, παρακαλούμενος συμμαχεῖσθαι ἡμῖν, οὐκ ἠθέλησας. Καὶ νῦν ὅτε βιασθέντες σπονδὰς ἐθέμεθα πρὸς αὐτοὺς, ἄξιόις ἡμᾶς παρασπονδῆσαι, ὅπλα τε κατ' ἐκείνων ἄρασθαι, καὶ κινήσαι πόλιμον τὸν ἄρχοντα Ῥωσίας τὸν Σφενδοσθλάβον (65) διὰ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἐν Χερσῶνι πρωτεύοντος τὸ

B KH'. Γέγονε δὲ (66*) τοῦ Φωκᾶ βασιλεύοντος καὶ κλέωνος τῆς γῆς φρικωδέστατος, ἐξ οὗπερ ἡ μὲν Κωνσταντινου οὐ πᾶν τι πέπονθε, πόλεις δ' ἕτεραι καὶ σφόδρα πεπόνθησιν. Ἐπνευσαν δὲ γε ἄνεμοι κατὰ Μαίον μῆνα, δι' ὧν ἐφθάρησαν οἱ καρποὶ, καὶ γέγονε λιμός ἰσχυρός (67), ὃν εἰς οἴκειον κέρδος ὁ Νικηφόρος μετήνεγκε, ταμειουλκίων τὸν σίτον, καὶ πολλοῦ τοῦτον ἀποδιδόμενος τοῖς λιμώτουσι, μηδὲ φροντίζων, ὅτι δημοκατάρατος ἦν, κατὰ τὸν Σολομῶντα παρομιμαζόμενον, ἀλλ' αὐχῶν μᾶλλον ὡς εὐεργετῶν τὸ ὑπήκοον, ὅτι δύο μεδίμνους ἐπίπρασκε τῶ νομισματι· καὶ ταῦτα παράδειγμα ἔχων τὸν Μακεδόνα Βασίλειον, οὕτω πᾶν πρῶην μεγαλοπρέπειαν πρὸς τοιαύτην ἐνδείξιμενον ἔνδειαν. Ἀπῆει γὰρ ποτε ὁ αὐτοκράτωρ ἐκείνος, συνήθη ποιούμενος πρόδοον, εἰς τὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ναόν, καὶ τινας τῶν τῆς πόλεως ἄνδρας ὑπόσεμνον δεικνύντας κατάστημα, θρασυφρονίας σκυθρωπάζοντας, ἤρετο τὴν αἰτίαν τῆς σκυθρωπότητος. Οἱ δὲ, καὶ πῶς οὐκ ἂν σκυθρωπάζομεν, ἔρψαν, δίσποτα, ἐπηρητημένον ἡμῖν ἄρῶντες τὸν θάνατον, οἱ δὲ γὰρ δύο μεδίμνους σίτου εἰς νόμισμα χρυσοῦν ἐξωνόμεθα; Τοῦτο ἀκούσας ἐκείνος ἀνέμωξε, καὶ τοῖς μὲν χρήμασι τὴν κατήφειαν ἔλασε, τοῖς δὲ τὰς πολιτικὰς ἐγκεχειρισμένοις ἄρχαξ ἰσορρησάτο τε καὶ ἐπιράτο, ὅτι μὴ αὐτὸν τὰ τῆς ἐνδείας ἐδίδαξαν, καὶ εὐθὺς τοὺς βασιλικούς σιτῶνας (68) ἐνει-

D quod nunc Nicephorum compulsi copias in Assyriis educere: Argorum enim omnem regionem instans tempus Deo jubente, eousque fames atrivit, ut nosse tritici duo Papienses sextarii aureo comparantur, hocque ubi ubertas quasi regnat. Hanc pestem nivibus cooperantibus ita dilatavit, ut messiomis tempore, quidquid ubique terrarum annonæ erat, minimo dai pretio, possessoribus ejulantibus congregavit. Quod cum juxta Mesopotamiam faceret, ubi frugum copia muribus absentibus creverat, arenæ moris multitudini annonæ multitudinem coæquavit. Igitur cum vili hoc commercio turpiter fames ubiubi desæviret, octoginta millia mortalium, obtentu militiæ, secum congregavit, quibus per continuum mensem, quod emerat aureo, duobus vendidit.

(68) Βασιλικούς σιτῶνας. Horrea publica, de

γῆναι ἐκέλευσε, καὶ δώδεκα μεδίμους σίτου νομίσματος ἐνὸς ἀποδίδουσαι. Ἄλλ' ἐκέλευε μὲν ἡ πρᾶξις αὐτῆ βασιλικῆ, τῷ δ' ἱστορουμένῳ νῦν βασιλεῖ καὶ λιβαν καπηλιῆ, ὃς τῷ λιμῷ τὸ ὑπῆκοον ὄρων πιεζόμενον, οὐκ ἐπήμυνεν, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἐνετρώφα ταῖς αὐτοῦ συμφοραῖς, καὶ τοῖς τοῦ λιμοῦ τραυματίαις ἐπικαίων ὑπῆρχε τὰ τραύματα. Καὶ ὁ τοῦ βασιλέως δὲ ἀδελφὸς ὁ Λέων οὐκ ἤττον ἐθλίβε τὸν τε δῆμον τῆς πόλεως καὶ τοὺς οἰκητορας τῶν χωρῶν, καπηλείας καὶ αὐτὸς μετιών, καὶ οἱ μὲν οὕτω διέκειντο πρὸς τοὺς πάσχοντας, οἱ δὲ πρὸς τὸν κρατοῦντα διὰ ταῦτα ἀπέσκωπτον. Ποτὲ γὰρ νεολέκτους στρατιώτας ὄρωντος τοῦ βασιλέως, ἐπεὶ καὶ τις τούτοις συνηρθμητο πολίτης, ἔφη πρὸς ἐκείνον ὁ αὐτοκράτωρ, Ἦως τοῖς στρατιώταις, ἀνθρώποις, γέροντων ὧν συγκαταλέγεις σαυτὸν; Ὁ δ' αὐτίκα εὐφρῶς ἀντεφθέγγετο ὡς Πολὺ δυνατώτερος νῦν εἰμι, ἢ ὅτε ἤκμαζον, δέσποτα· τότε γὰρ οὐδ' ἡμίσεως ἂν ἐπωμισάμην σίτον νομίσματος, νῦν δὲ βῆρον καὶ δύο νομισμάτων σίτον ἐπὶ τῶν ὤμων ἄρω. Συνῆκε μὲν οὖν τὴν εἰρωνείαν ὁ βασιλεὺς, ἀταράχως δὲ ταύτην ἐνεγκὼν μετέστη πρὸς ἕτερον, Ἐρωτικῶς δὲ σφόδρα πρὶν διακείμενος ὁ Νικηφόρος πρὸς τὴν Θεοφανῶ, μετέπειτα τῆς πρὸς αὐτὴν συνουσίας ἀπέχετο, ἢ κορευθεὶς ταύτης, ἢ καὶ δι' ἐγκράτειαν, μίξεως ἀπεχόμενος· οὐδὲ γὰρ πάνυ τι καὶ νέος ὢν, πρὸς ἔρωτας ἐτύγγανεν εὐκατάφορος. Ἡ δὲ μισήσασα τὸν ἄνδρα διὰ τὸ ἀνομιλῆτον, ἢ καὶ περὶ τοῖς υἱεῖσι δείσασα (ἦν γὰρ τισιν ὑποτονθοροζόμενος, βούλεσθαι τὸν Νικηφόρον τὰ βασιλεῖδια ἐκτεμεῖν, καὶ τῶν παιδογόνων στερεῖσαι μορίων, καὶ τὸν ἀδελφὸν κασιλευσαι τὸν Λέοντα) εἰς λόγους ἤλθε λάθρα τῷ Ἰζιμισκῇ, ἢ ἔρωτι τοῦ ἀνδρὸς ἀλοῦσα (ἦν γὰρ τῷ κάλλει διαπρεπῆς, καὶ τοῦ εἶδους χάριτας ἔφερε) ἢ καὶ ἀξιώχρεων τοῦτον τῷ Νικηφόρῳ λογισμένη ἀντιβροπον, ὡς δὲ τινὲς φασί, καὶ εἰς συνουσίαν ἐλήλυθε τῷ ἀνδρὶ, καὶ κατὰ τοῦ Νικηφόρου ἠρέθισε, καὶ τὸ τῆς παροιμίας, σφαῖραν ἀφῆκε κατὰ πρηνουῶς (69). Ἦν γὰρ καὶ ἄλλως ὁ Ἰωάννης τῷ βασιλεῖ μηνιῶν, ὅτι τῷ ἀδελφῷ πειθόμενος ἐκείνος βασιλεύοντι τούτῳ, ὑποπτόν τε τὸν ἄνδρα ἐνόμισε, καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς παύσας αὐτὸν, εἰς πολιτικὴν μετατίθησι, λογοθέτην τοῦ δρόμου προχειρισάμενος, ὃ οὐκ εἰς δυναστείαν, ἀλλ' εἰς τιμῶραν καὶ ταύνην βαρσίαν ἐκέλευε λελόγιστο· εἶτα τῇ κακώσει τοῦ ἀνδρὸς προστιθείς, καὶ οἶκοι μένειν αὐτὸν ἐκέλευσε· ἦκει δὲ κατὰ τὸ θέμα (70). Διὰ ταῦτα ἐμνηνία ὁ Ἰωάννης. Ὡς δὲ καὶ τὴν μαχλάδα ἐκείνην εὐρησκάντων παραθήγουσαν, διαπραξαμένην δὲ οἱ καὶ καθόδον κελεύσει βασιλικῇ, τῇ τυραννίδι ἐπέθετο συμπράττουσαν ἔχων, καὶ τὴν βασιλίσσαν, καὶ

non modo nihil opis tulit, sed et calamitatibus insultavit: vulneribus eorum, quos fames sauciarat, inhumaniter divellendis. Sed et frater ejus Leo, et ipse cauponando, nihilominus et urbanum populum et provinciales premebat. Qui cum se tales erga afflictos præberent, vicissim dicteris a populo incescebantur. Nam cum aliquando imperator novitios milites lustrans, canum quemdam inter cæteros vidisset, rogavit: *Cur homo senex militiæ nomen didisset?* Ibi ille ingeniose respondit: *Se nunc multo robustiorem esse quam in juventute. Tum enim ne dimidii quidem aurei frumentum tollere potuisse: nunc vero duorum aureorum facilius in humeros sublaturum* Intellexit cavillum imperator, eoque dissimulato, ad alium transiit. Quamvis autem Theophanem prius vehementer deperisset, post, ejus congressu abstinuit, sive ex satietate, sive ex continentia. Nam vel in adolescentia parum proclivis ad libidinem fuerat. At illa maritum vel ob eam alienationem exosa, vel de filiis sollicita (quidem enim murmurabant, velle Nicephorum, regiis pueris castratis, imperium in fratrem Leonem transferre) clam cum Joanne Tzimisce colloquitur, sive amore ejus capta (nam formæ excellentia et venustate, hominum oculos in se convertibat) sive eum parem Nicephoro adversarium rata. Quidam etiam tradunt eam consuevisse cum illo, et hominem contra Nicephorum instigato, plaustrum per se nutans, ut proverbio dicitur, opportune perculit. Nam Joannes alioqui succensebat imperatori, qui ex fratris invidia et calumniis suspectus, a militari potestate ad civilem translatus fuerat, et logotheta cursus publici designatus, quam ipse non potestatem, sed grave supplicium judicabat. Accesserat malis, quod cum versus Themate habitaret, domi manere jussus erat. Ob hæc Joannes iratus, cum etiam a meretrice illa irritaretur, quæ reditum ei jussu imperatoris confecerat, regnum affectavit, illa adjutrice: eodemque tempore suis necessariis arcanum aperuit, et facinus aggressus, intempesta nocte cum iis lembo conceusus, ad regiam pervenit, qua mari Austriano alluitur. Bucolion is locus dicitur, quod ibi lapideus leo excisus est, qui cum lovi ejusdem materiæ insideat, pene sinistro cornu illius tenet, et collum distorquet. Quo cum ventum esset, sportam demissam videt, in eaque cum suis a Theophanionis ancillis atrahitur. Habebat autem secum Michaellem Burzem; imperatori ob inconsideratam illam iram infensum, et Leonem Abalan-

Variæ lectiones et notæ.

quibus egimus in Constantinopoli, lib. II, sect. 10. Ea conflagrasse Theodosio Juniore imperante scribit Socrates lib. VII, cap. 39, ubi τὰ μέγιστα τῶν ὀρίων vocantur.

(69) Σφαῖραν ἀφῆκε κατὰ πρηνουῶς. Proverbium quoddam, ni fallor, omisere paræmiographi: quo referri possunt ista ex Gellio lib. VI, cap. 2, de cylindro: *Sicut, inquit, lapidem cylindrum, si per spatia terræ prona atque deruta jacias, causam qui-*

dem ei et initium præcipitantiæ feceris, mox tamen ille præceps volvitur, non quia tuid jam facis, sed quoniam ita sese modus ejus, et formæ volubilitas habet.

(70) Ὡκει δὲ κατὰ τὸ θέμα. Hæc verba absunt ab uno è mss. Reg.; habentur vero in duobus aliis cum defectus nota, et in quarto, ubi θέμα videtur esse forum Theodosiacum, vel tractus ita ad illud forum appellatus, uti indicavimus in nostra Constantinopoli, lib. I, p. 80.

tem et Theodorum Nigrum, quem ob colorem nigriorem Atzypotheodorum vocabant, et alios duos. Igitur cubiculum imperatoris sine strepitu ingressi (nam id quoque Theophano confecerat) Nicephorum humi dormientem, quidam calcibus per 208 contumeliam insultans somno excutit, experrectum seque attollentem lethaliter in capite vulnerat, quo ictu et corpus ejus et animus graviter est concussus. Ad Tzimisem qui in regio lecto consederat, adductus, jam collabens et utrinque suffultus, cum rogaretur quibus de causis ab eo vexatus esset? nihil respondit, sed illud duntaxat: *Juva, Domine*, clamavit. Jubet igitur Tzimisces conjuratos maxillas ejus capulis gladiatorum pulsando confringere, aut dentes elidere. Deinde quidam in tergum ejus hastam ita inorquet, ut per pectus elaberetur. Tumultu ab cubiculariis excitato (jam enim insidias animadverterant) caput modo defuncti amputatum per fenestram ostendunt itaque illum impetum comprimunt. Fertur Nicephorus paucis ante diebus tabellas in suo cubiculo invenisse insidiarum indices. Leo frater imperatoris, nece illius cognita, cum filio suo Nicephoro in Magnam ecclesiam confugit. Fuit hic imperator cum cæderetur, natus annos quinquaginta septem, quorum sex cum totidem mensibus regnavit.

ἀπεκρίνατο, μόνον δὲ τὸ, Κύριε, βοήθει (72), ἐφθέγγετο· ἐγκαλεύεται τοῖς περὶ αὐτὸν ταῖς λαβαῖς τῶν ἐπιθῶν τὰς γνάθους αὐτοῦ παλοντας συνθραύσσει, ἢ διασεῖσαι τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ Εἴτα τις ἐξόπισθεν δόρατι βάλλει κατὰ νῶτον αὐτῶν, καὶ τὸ δόρυ διὰ τῶν στέρνων ἐξέπεσε (73). Θορύβου δὲ παρὰ τῶν προκοιτοῦντων γεγενημένου (ἧδη γὰρ εἰς αἰσθησιν ἤκον τῆς ἐπιδουλής), καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐκτεπνευκόαυς ἄρτι· ἐκτέμνουσι, καὶ τοῖς σωματοφυλακοῦσι διὰ θυρίδος δεικνύουσι, καὶ οὕτω τὴν ἐκείνων ὀρμὴν καταπαύουσι. Λέγεται δ' ὅτι πρὸ ἡμῶν ὀλίγων ἐγγραφόν τι εὔρεν ἐν τῷ κλιτῶνι ὁ Νικηφόρος. δηλοῦν τὴν ἐπιδουλήν. Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου αὐτῆδελεφος ὁ Λέων τὸ γεγονός ἐργωκῶς, σὺν τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ πρυσπέφευγεν. Ἦν δὲ ὁ ἀναιρέθεις βασιλεὺς ἐτῶν πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ, ἐξ ὧν ἕξ καὶ μῆνας τοσοῦτους (74) τῶν σκλήπτρων ἐκράτησε τῶν Ῥωμαϊκῶν (75).

Variæ lectiones et notæ.

(71) Βουκολέων. De Bucoleonte multa congestimus in Notis ad Villharduinum, et in *Constantinopoliti Christiana*; tantum addo ad urbium portas apponi solitas ejusmodi Leonum et Bucularum statuas marmoreas, colligi posse ex continuatore Theophanis, lib. III, n. 34.

(72) Κύριε, βοήθει. Scylitzes, p. 662, ait Nicephorum tum dixisse. Κύριε, ἐλέησον, Θεοτόκε, βοήθει. Formula precatiois, vel etiam adprecationis, Græcis perfamiliaris. S. Athanasius in Apologia ad Constantium Aug.: Καὶ πᾶς ὁ λαὸς εὐθὺς μιᾶ φωνῇ ἐβόα, Χριστὲ, βοήθει Κωνσταντίῳ. Apophthegmata Patrum in Macario, n. 19: Ἐάν δὲ ἐπίκειται πόλεμος, Κύριε, βοήθει. Idem Scylitzes, p. 781, Χριστὲ, βοήθει, in præliis inelamatum testatur. Interdum etiam Deipara invocabant, hac formula, Θεοτόκε, βοήθει, ut apud Scylitzem: Theophanes anno 26 Copronymi, pag. 325: Καὶ εἴ ποῦ τις συμπίπτων, ἢ ἀλγῶν, τὴν συνήθη Χριστιανοῖς ἀντίκτα φωνὴν, Θεοτόκε, βοήθει, ἢ παννυχέων ἐφωράθη, ἢ ἐκκλησίαις προσεδρεύων, ὡς ἐχθρὸς τοῦ βασιλέως ἐκλάζετο. Sed de utraque formula vide quæ adnotamus in Dissert. de inferioris ævi numismatibus, n. 28 et 30.

(73) Ἐξέπεσε. Anonymus Salernitanus, parte VII: *Sed dum hæc agerentur, Pandulfus, de quo præmissimus princeps dum apud Constantinopolim vinculus moraretur, atque ipse jam fatus Nicephorus imperator*

ἄμα τε οἷς ἐθάβρει, τὸ ἀπόρρητον ἀπεκάλυψε, καὶ ἄμα τῷ ἔργῳ ἐπιχειρήθηκε, καὶ προσλαβόμενος αὐτοῦς, ἄνωγ' τῶν νυκτῶν, καὶ λέμβῳ ἐμβεβηκῶς ἐπὶ τὴν νοτίαν θάλασσαν τῶν βασιλείων ἀφίκετο. Βοτκολέων (71) ὁ τόπος ὠνόμασται, ὅτι λίθινος λέων λελάξευται ἐν αὐτῷ βοὸς ἐπιθετικῶς ὁμοίου, καὶ τῷ εὐωνύμῳ ποδὶ κατέχων τὸ κέρασ αὐτοῦ, καὶ περιστρέφων τὸς αὐχένα τὸν τοῦ βοός. Ἐνθα γενόμενος, σαργάνην τε καθημένην ἄνισθεν καθορᾶ, καὶ δι' αὐτῆς ἀνιμάττι παρὰ θεραπαι ὦν τῆς Θεοφανοῦς καὶ αὐτότος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Ἦσαν δὲ ὁ Βούρτζης Μιχαὴλ ἐγκοτῶν τῷ βασιλεῖ καὶ αὐτὸς διὰ τὴν ὀργὴν, ὡς εἴρηται, τὴν ἀλόγιστον, καὶ Λέων ὁ Ἀβαλάντης, καὶ ὁ μελάγχρους Θεόδωρος, ὃν διὰ τὸ τοῦ εἴδους μέλιντερν ἐκάλουν Ἀτζυποθεόδωρον, καὶ ἕτεροι δ' οἱ.

Ἀψοφητὶ τοῖνον ὑποδόντες τὸν κοιτῶνα τὸν βασιλεῖον (καὶ τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἡ Θεοφανῶ κατεπράξατο) εὔρον τὸν Νικηφόρον χαμείνην ὑπνώττοντα, καὶ τις αὐτῷ λᾶξ ἐνθορῶν, καὶ ἐνυθρίσας ἀλύπισε. Ὡς δὲ τὴν κεφαλὴν ἐκείνος διυπνισθεὶς ἀνεκοῦφισε, δέχεται κατ' αὐτῆς εὐθὺς καιρίαν πληγὴν, ἣ τις αὐτῷ διέσεισε καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Εἴτα ὁ μὲν Τζιμισκῆς ἐπὶ τῆς βασιλείου κλίνης κακάθικε, τὸν δὲ Φωκᾶν ἤδη παρεμμένον ἐκατέρωθεν ὑπεριδόμενον, αὐτῷ παρεστήσαντο. Ὁ δὲ τὰς αἰτίας αὐτὸν ἠρώτα, δι' ἧς κακάκωτο παρ' αὐτοῦ· ὡς δ' ἐκείνος πρὸς οὐδὲν ἐγκαλεύεται τοῖς περὶ αὐτὸν ταῖς λαβαῖς τῶν ἐπιθῶν τὰς γνάθους αὐτοῦ παλοντας συνθραύσσει, ἢ διασεῖσαι τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ Εἴτα τις ἐξόπισθεν δόρατι βάλλει κατὰ νῶτον αὐτῶν, καὶ τὸ δόρυ διὰ τῶν στέρνων ἐξέπεσε (73). Θορύβου δὲ παρὰ τῶν προκοιτοῦντων γεγενημένου (ἧδη γὰρ εἰς αἰσθησιν ἤκον τῆς ἐπιδουλής), καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐκτεπνευκόαυς ἄρτι· ἐκτέμνουσι, καὶ τοῖς σωματοφυλακοῦσι διὰ θυρίδος δεικνύουσι, καὶ οὕτω τὴν ἐκείνων ὀρμὴν καταπαύουσι. Λέγεται δ' ὅτι πρὸ ἡμῶν ὀλίγων ἐγγραφόν τι εὔρεν ἐν τῷ κλιτῶνι ὁ Νικηφόρος. δηλοῦν τὴν ἐπιδουλήν. Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου αὐτῆδελεφος ὁ Λέων τὸ γεγονός ἐργωκῶς, σὺν τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ πρυσπέφευγεν. Ἦν δὲ ὁ ἀναιρέθεις βασιλεὺς ἐτῶν πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ, ἐξ ὧν ἕξ καὶ μῆνας τοσοῦτους (74) τῶν σκλήπτρων ἐκράτησε τῶν Ῥωμαϊκῶν (75).

(74) Ἐξ ὧν ἕξ καὶ μῆνας τοσοῦτους. Scribit Liutprandus in Legat. in Sibyllinis illis Græcorum libris, in quibus scriptum reperiebatur, quod annis imperator quisque victurus erat, seu imperatura, Nicephorum septennio duntaxat victurum pronuntiatum.

(75) Τῶν Ῥωμαϊκῶν. Nicephori Phocæ porro staturum et corporis formam sic depingit Liutprandus in Legat.: *Ante Nicephorum sum deductus hominem satis monstruosum, pugnam, capite pinguem, atque oculorum parvitate talpinum, barba curta, lata, et semicana sædatum, cervicis digitali turpatum, prolixitate et densitate comarum satis iopam, colore Æthiopem, cui per mediam nolis occurrere noctem, ventre extensum, natibus siccum, coxis ad mensuram ipsam brevem longissimum, cruribus parvum, coleancis pedibusque æqualem, etc.*, quæ quidem nescio an convenient cum Leone Diacono, lib. III list ms. ubi sic Phocam depingit: Τὴν δὲ ἰδέαν τοιοῦδε τις ἦ, ὅψις αὐτῷ πρὸς τὸ μέλαν πλῆρον ἢ τὸ λευκὸν ἀποκλίνουσα· κόμη δὲ βαθεῖα καὶ κθανή, ὄφθαλμοὶ μέλανες ἐπὶ συνοίας πεφροντικότες, δα-

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

α'. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπέτισε τὸ χρεῶν. Ὁ δὲ Τζι- A
μισκῆς, τῆς βασιλείας γενόμενος ἐγκρατῆς, καὶ τοὺς
τοῦ Ῥωμανοῦ παῖδας κοινωνοὺς πεποιητο τῆς ἀρ-
χῆς (76), παῖδας ἔτι τυγχάνοντας, τὸν δὲ παρακοι-
μώμενον Βασίλειον, ὃν ὁ Φωκᾶς τετίμηκε πρόεδρον,
μήπω πρώην ὄντος τοῦ ἀξιώματος, προσλαβόμενος
ὡς ἐντριβῆ περὶ τὴν τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκη-
σιν, αὐτῷ τὴν πᾶσαν οἰκονομίαν ἀνέθετο. Καὶ ὡς
τοὺς τῷ Νικηφόρῳ προσήκοντας, ἧ καὶ ἄλλως εὐ-
νοιαν ἐκείνῳ τηρεῖν ὑποπτευομένους, ἐκ μίσου πε-
ποίηκε, τὸν μὲν κουροπαλάτην Λέοντα, καὶ τὸν υἱὸν
αὐτοῦ Νικηφόρον ἐν Λέσβῳ περιορίσας, τῷ δ' ἐτέρῳ
τοῦ Λέοντος υἱῷ τῷ Βάρδα ὄριον θέμιος περιγρα-
πὸν τὴν Ἀμάσειαν, καὶ ἄλλους ἄλλως μετελθῶν τε
καὶ οἰκονομησάμενος. Τοὺς δὲ παρὰ τοῦ Νικηφόρου
φυγαδευθέντας κατήγαγεν, οἷς καὶ ἀρχιερεῖς συν- B
ηρίθμηστο, ὅσοι μὴ ὑπογράψαι ἐν τῷ τόμῳ ὑπέκυ-
ψαν, δι' οὗ θεόμιστο, μὴ ἄνευ ἐκείνου ἀρχιερέα
τινὰ προχειρίζεσθαι, ἔτα ἀπεισιν ὁ Ἰωάννης εἰς
τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ταπεινωθῆσάμενος. Ἄλλ' οὐκ
εἰσῆθη παρὰ τοῦ Πολυεύκτου (77) εἰς τὸν ναὸν εἰσ-
ελθεῖν, ὡς φόνῳ μεμισασμένος. Πράως δὲ τὴν ἐπι-
τίμησιν ὁ Τζιμισκῆς ἐνεγκῶν, ἀπελογοῖτο μὴ αὐτὸς
αὐτόχειρ γενέσθαι τοῦ φόνου, ἔλεγε δὲ τὸν Ἀβα-
λάντην καὶ τὸν Νικηφόρον διαχειρίσασθαι. Τὴν μὲν οὖν
θεοφανῶ ὁ πατριάρχης ἀπήτησε τῶν βασιλείων
ἀπελαθῆναι καὶ περιορισθῆναι, καὶ τοὺς αὐτόχειρας
τοῦ Νικηφόρου ἐκδιωχθῆναι, τὸν δὲ τόμον, οὐπερ
ἐμνήσθημεν, διαβράβηται, καὶ αὐτὸν τὸν Ἰωάννην
δέξασθαι ἐπιτίμια. Ὁ δὲ πάντα ποιῆσαι ὑπέσχετο
καὶ αὐτίκα στέλλει καὶ κατάγει τὴν βασιλῖδα τῶν C
ἀνακτόρων, καὶ τὸν τόμον ἐκεῖ κομισθέντα διέβρῆξε,
καὶ ἦν ἐν ἰδιώταις τελῶν εἶχε περιοσίαν, διανεῖμαι
πάνησιν ἐπιγγελάτο. Τούτων δὲ γενομένων κατὰ
τὴν Γενέσιον τοῦ Σωτήρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ ἑορτῆν,
ἅμα τε τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτρέπεται εἶσοδον,
καὶ ἅμα τῷ διαδήματι στέφεται, τὴν δὲ θεοφανῶ
εἰς Προικόνησον περιώρισεν. Οὕτω μέντοι ἀναβρῆ-
θεις, ἐπεὶ ἀρχιερέως ἡ μεγάλη Ἀντιόχεια χηρέυ-

1. Ac ille quidem fatis ita satisfacit. Tzimisces
autem regno potitus, Romani liberos, pueros adhuc,
imperii consortes fecit: Basilio cubiculi præposito,
quem Nicephorus novo dignitatis genere præsidem
appellarat, ut in rebus gerendis versato, admi-
nistrationem omnem commisit. Is Nicephori co-
gnatos, et alios qui ei adhuc bene cupere vide-
bantur, amovit, Leone curopalate et filio ejus
Nicephoro Lesbum relegatis, alteri ejus filio Bar-
dæ certo limite præfinito, ne Amasia excederet,
atque aliis aliter tractatis. Quos autem Nicephorus
in exsilium egerat, revocavit. Iis vero etiam pon-
tifices adnumerabantur, qui ei libro subscribere
recusarant, quo sanxerat ne quis pontifex se inscio
designaretur. Deinde in Magnam ecclesiam abiit
Joannes, ut ibi diademate ornaretur. Sed Polyeu-
ctus eum, ut cæde pollutum, ingredi ædem sacram
non est passus. Quam increpationem Tzimisces
æquo ferens animo, pro defensione attulit, se
eandem suis manibus non perpetrasset, sed Abalan-
tem et Atzypotheodorum Theophanonis 209 jussu
Nicephorum sustulisse. Contra, patriarcha postu-
lavit, ut Theophano palatio pulsa relegaretur, et
Nicephori percussores in exilium agerentur, et
liber, cujus meminimus laceraretur, et ipse pœni-
tentia subderetur. Ille se omnia facturum pollic-
itus, statim missis satellitibus Theophanonem regia
educit, librum ad se allatum lacerat, et quas pri-
vatus opes habuisset se distributurum pauperibus
promisit. His factis, Natali Servatoris et Dei nostri,
simul in Ecclesiam admittitur, simul diademate
ornatur, Theophanone in Præconesum relegata.
Sic appellatus imperator, cum magna Antiochia
pontifice careret, monachum quemdam Theodorum,
qui imperium ei prædixerat, neque festinare aut
rapere, sed Nunivis designationem exspectare
jusserat, nominavit. Is pontificatu suscepto, ab eo
postulavit ut Manichæi, qui fœda sua secta multos
contaminarent, ex Oriente in Occidentem transfer-
rentur. Cujus postulatis ille obsecutus, nationem

Variæ lectiones et notæ.

οὐκ αὖτις ταῖς ὁφρῶσιν ὑποκαθήμενοι· ῥίς μέσωσ
ἔχουσα λεπτότητος καὶ παχύτητος ἡρέμα συμπε-
ραίνουμένη γρυπότητι· ὑπὴν σύμμετρος ἀρεὰν παρὰ
τὰς γνάθος προβαλλομένη τὴν πολιάν· ἀγκύλοσ
τὴν ἡλικίαν καὶ στιβαρός· εὐρύτατος τὸ στέρνον
καὶ ὤμους ὡς μάστιγα· τὴν μὲν τοὶ ἀνδρείαν καὶ
ῥώμην κατὰ τὸν θρυλλοῦμενον Ἡρακλῆν· φρονήσει D
δὲ καὶ σωφροσύνη καὶ τοῦ τὸ δέον ἀνεπιφαλῶς
ἐπιφρόσας... πάντων κατευμεγέθει τῶν κατ' ἐκείνου
τὴν γενεὰν γεγεννημένων ἀνδρῶν.

(76) Τοὺς Ῥωμανοῦ παῖδας κοινωνοὺς πε-
ῶντι κανόν· χρησάμενος ὁ ἀγιώτατος ἐκεῖνος πα-
ποιητο τῆς ἀρχῆς. Quos antea Nicephorus Phocas
longe intra se statuerat, ut ex Liutprando in Leg-
gat, colligimus: Sedebant ad sinistram, non in ea-
dem linea, sed longe deorsum duo parvuli imperato-
res, ejus quondam domini, nunc subjecti.

(77) Παρὰ τοῦ Πολυεύκτου. Idipsum ita refert
Balsamon ad can. 12 synodi Ancyranæ: Τῷ πα-
τριάρχῃ Πολυεύκτῳ πρώτῳ μὲν ἐξώθησεν ἐκ τῶν
ιερίων περιβόλων τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης
ἐκκλησίας τὸν βασιλέα κύριον Ἰωάννην τὸν Τζιμι-
σκῆν, ὡς φονεύσαντα τὸν βασιλέα κύριον Νικηφόρον
τὸν Φωκᾶν· ὕστερον δὲ ἐδέξατο. Ἐπεὶ γὰρ μετὰ τῆς
ἀγίας συνόδου ἐν τῇ γενομένῃ τριηκῶντα συνοδικῇ
πράξει τῇ ἐν τῷ Χαρτοφυλακείῳ ἀποκειμένη, ὡς
ἐπὶ τὸ χρίσμα τοῦ ἀγίου βαπτίσματος τὰ πρὸ τούτου
ἀμαρτήματα ἀπαλείφει, οἷα καὶ ὅσα ἂν ὡσι, πάν-
τως καὶ τὸ χρίσμα τῆς βασιλείας τὸν πρὸ ταύτης
γεγονότα φόνον παρὰ τοῦ Τζιμισκῆ ἐξέλειψεν. Ca-
που porro synodi ejusmodi est: Τοὺς πρὸ τοῦ
βαπτίσματος τεθυκότας, καὶ μετὰ ταῦτα βαπτί-
σθέντας, ἔδοξεν εἰς τάξιν προάγεσθαι, ὡς ἀπολου-
σαμένους.

Manichæorum Philippopolim transtulit. At patriarcha Polyuctus, cum post Tzimisæ proclamationem triginta quinque dies vixisset, obiit, in ejusque locum successit Basilius monachus Scamandrenus. Agareni vero non ferendum esse rati, si ademptis modo urbibus carendum esset: undecunque convenerunt, pactaque belli societate, Carthaginensium ductu et auspiciis Antiochiam juxta Daphnem obsederunt. Sed dum cives constantius illis resistunt, gentium illa conspiratione cognita imperator, Mesopotamiæ ducem obsessis opem ferre jubel, Prælio commisso, Barbari etsi numero longe superiores, a Romanis profligati dissipantur. Cæterum Russi Bulgarorum natione et provincia subacta, una cum ducibus Borise et Romano, obliterati patriæ, illio imperii sedem constituere voluerunt, Calocyri potissimum impulsu: qui, si ab eis Romanorum imperator appellaretur, se et Bulgaria cessurum, et pacem perpetuam facturum, et longe plura quam promissa essent præstiturum est pollicitus. Illi et provinciarum bonitate illecti, et Calocyri verbis inflati, neque litteris imperatoris, omnia quæ Nicephorus promisisset se confecturum affirmantis, auscultarunt, et legatrs insolentius tractarunt. Qua de causa bello eos petere coactus, 210 Romanas legiones Barda Sclero magistro duce, fratre uxoris nuper defunctæ, contra Russos misit. Quo Barbarorum dux Sphendosthlavus intellecto, Bulgaria armatis et Patzinacis Scythiis, nec non Turcis qui Pannoniam tenent ad belli societatem ascitis, exercitu circiter 300 millium coacto, Thraciam omnem populatur. Sclerus qui cum tanta multitudinē acie congregari non auderet, quippe copiis longe inferior, militari solertia Barbaros devicit. Nam primum Patzinacas solos callide in insidias pellectos partim cecidit, partim vivos cepit. Deinde cum cæteris aliquandiu æquo Marte pugnasset. Sed cum quidam ex Scythiis et proceritate corporis et animi vigore omnibus suis popularibus superior, Sclerum suas legiones equo circumvehi, et ad rem strenue gerendam cohortari vidisset: conitato equo ense capiti viri impexit, qui et duritie et levore galeæ repuleus non penetravit. Sclerus vicissim tanta vehementia gladium in caput hostis illisit, ut Barbarus in duas partes dissecaretur, mediæque partes ejus utrinque de equo laberentur. Quo facinore Barbari perterriti, fugæ se mandarunt, quos Romani a tergo insecuti, multos occiderunt multos ceperunt. Persequendi reliquias Barbarorum, quæ quidem vulneribus affectæ erant, finem noctis interventus attulit.

ἄριθμουμένην συστησάμενοι, τὴν θράκην ἄπασαν ἐλήξοντο. Τούτοις οὖν μὴ θαβρῶν ὁ Σκληρὸς συμμίξαι, καὶ κατὰ συστάδην μαχέσασθαι (πολλοστὸν γὰρ ἦν πρὸς τὸ πλῆθος ἐκείνων τὸ μετ' αὐτοῦ στρατιωτικόν) στρατηγικαῖς μεθόδοις τοὺς Βαρβάρους κατηγωνίσαστο. Καὶ πρῶτον μὲν λόχους καθίσας, καὶ μόνοις τοῖς Πατζινάκαις ἐπελθὼν, καὶ εὐφυῶς αὐτοὺς περιερχγῶν εἰς τοὺς λόχους, τοὺς μὲν ἐνεῖλε, τοὺς δ' εἶλε ζῶντας· εἶτα καὶ τοῖς ἄλλοις συμμίξαντι μέχρι μὲν τινος ἰσοδρόπος ἦν ἡ μάχη αὐτῶν. Ὡς δὲ τις τῶν Σκυθῶν καὶ ὄγκῳ σώματος, καὶ ψυχῆς παραστήματι γενναῖος εἶναι δοκῶν, καὶ τῶν ὁμογενῶν ἀπάνων ὑπερτερεῖν, ὄρῶν τὸν Σκληρὸν ἐφιππον διιδόντα τὰς ὑφ' αὐτὸν τάξεις, καὶ ταύτας εἰς ἄλλην διεγείροντα, ὤρμησε κατ' ἐκείνου, καὶ κατήνεγκε τὸ ξίφος κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνδρός· τὸ

Α οὔσα ἦν, προχειρίζεται τινα μοναχὸν Θεόδωρον, ὃς αὐτῷ προέφη τῆς βασιλείας τυχεῖν, καὶ μὴ σπεῦσαι μὴδ' ἀρκάσαι αὐτὴν, ἀλλ' ἀναμείναι τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ προχείρησιν. Ὅσπερ τὴν ἀρχιερωσύνῃν καταδεξάμενος, ἀξίωσιν ἔθετο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην, τοὺς Μανιχαίους ἐκ τῆς Ἐφῆας μετοικίσει πρὸς τὰ Ἐσπέρια, πολλοὺς τῇ αὐτῶν μυσαρᾷ αἰρήσει διαφθειρόντας. Ὡς τὴν ἀξίωσιν πληρῶν, εἰς Φιλιππούπολιν μετήγαγε τὸ γένος τῶν Μανιχαίων. Ὁ δὲ πατριάρχης Πολύευκτος τῇ τοῦ Τζιμισαῆ ἀναβήσει τριάκοντα καὶ πέντε ἡμέρας ἐπιβίους, τὸν βίον μετέλλαξε, καὶ ἀντεισήχθη εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων ὁ μοναχὸς Βασίλειος ὁ Σκαμανδρηνός. Οἱ δ' ἐκ τῆς Ἀγαρ μὴ ἀνεκτὸν ἠγοῦμενοι, στερεῖσθαι τῶν πόλεων ἅς ἤδη ἀφῆρητο, σπένελέγησαν πανταχῶθεν, καὶ συνθήκας περὶ ὁμιχμίας πεποιηκότες, καὶ τοῖς Καρχηδονίοις τὴν σφῶν ἡγεμονίαν προσημίαντες, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς ἐν τῇ Δάφνῃ Ἀττιοχείας, καὶ ταύτην ἐπολιόρκουν. Τῶν δ' ἐν τῇ πόλει ἀνδισταμένων αὐτοῖς κραταιότερον, ἠγγέθη τῷ βασιλεῖ τῶν ἐθνῶν ἡ συνέλευσις. Ὁ δὲ κελεύει τῷ στρατηγῷ Μεσοποταμίας ἐπικουρῆσαι τοῖς πολιορκουμένοις· καὶ πολέμου πρὸς τοὺς Ἀγαρηνοὺς συββάγίντος, οἱ Βάρβαροι, καὶ τοὶ πολλαπλάσιοι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὄντες, τρέπονται τε καὶ σκιδνάνται. Οἱ δὲ γε Ῥῶς τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησάμενοι, καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ ἔθνους τὸν Βορίσην καὶ τὸν Ῥωμανὸν, οὐκέτι τῶν ὁκοὶ ἐμμένητο, ἀλλ' ἤθελον αὐτῷ που μείναι τὴν χώραν κατέχοντες, πρὸς τοῖτο δ' αὐτοῦ; καὶ ὁ Καλοκυρὸς ἀνηρέθιζεν. Εἰ γὰρ βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀναβρήθισομαι παρ' ὑμῶν, ἔλεγε, τῆς τε τῶν Βουλγάρων χώρας παραλώρησω ὑμῖν, καὶ διαθήσομαι πρὸς ὑμᾶς εἰρήνην διαιώνίζουσαν, καὶ τὰ ὑπεσχημένα παρήξω κατὰ τὸ πολλαπλάσιον. Οἱ δὲ τῇ τε τῶν χωρῶν ἀρετῇ θελχθέντες, καὶ τοῖς λόγοις τοῦ Καλοκυροῦ χαυνωθέντες, οὔτε τῷ βασιλεῖ πάντα ποιήσιν ἐπιτελεῖ τὰ παρὰ τοῦ Νικηφόρου σφισιν ὑπεσχημένα ἐπείθοντο γράφοντι, καὶ τοῖς πρέσβουσιν ὠμίλησαν ἀλαζωνικότερον. Ἐντεῦθεν ἔρασθαι κατ' αὐτῶν ὄπλα ἠνάγκαστο, καὶ ταῖς Ῥωμαϊκαῖς δυνάμεσιν ἐπιστήσας στρατάρχην, ὃν στρατηλάτην ὠνόμασε Βάρδαν μάγιστρον τὸν Σκληρὸν, τῷ ἤδη θανούσης αὐτοῦ γαμετῆς αὐτάδελφον ὄντα, ὁρμήσαι οἱ κατὰ τῶν Ῥῶς ἐνετείλατο· καὶ ὁ μὲν ἀπῆει, οἱ Βάρβαροι δὲ τοῦτο μαθόντες, καὶ ὁ τοῦτων ἕξαρχος ὁ Σφενδόσθλαβος, τοὺς τε Βουλγάρους ὀπλισάντας, καὶ συμμάχους προσειληφότες Σκύθας, οἱ Πατζινάκαι κικλήσκονται, καὶ τοὺς τὴν Παννονίαν οἰκοῦντας Τούρκους, καὶ στρατιᾶν εἰς τριάκοντα μυριάδας

τοῦ κράτους ἰσχύϊ καὶ τῇ λειότητι οὐχ ἤψατο αὐτοῦ. Ὁ δὲ Σκληρὸς αὐθις κατὰ τῆς κεφαλῆς τὸν ἀντίπληξε, καὶ ἡ τοῦ ξίφους καταφορὰ εἰς τοσοῦτον γέγονεν ἐνεργὸς, ὡς διχῆ τμηθῆναι (78) ἰρβαρον, καὶ ἡμίτομα τὰ μέρη αὐτοῦ τοῦ ἵππου ἐκπασεῖν. Οἱ Βάρβαροι τὸ ἔργον ἐκπλαγέντες ἑλίαν ἐξέπεσον, καὶ εἰς φυγὴν αὐτίκα ἐπάτησαν, οἷς οἱ Ῥωμαῖοι κατόπιν ἐλαύνοντες, πολλοὺς ἤθρουν, πολλοὺς δ' ἐζώγρουν. Ἐπαυσε δὲ τῆς διώξεως τοὺς περὶ τὸν Σκληρὸν ἐπελθοῦσα ἡ

ως δὲ καὶ ὅσοι περιλείφθησαν τραυματῆται ἦσαν.

αἱ τὰ μὲν κατὰ τοὺς Ῥώσ ἐν τούτοις ἦσαν. **A**

δὲ ὁ Φωκᾶς ὁ τοῦ Λέοντος παῖς, ἐξ Ἀμαυγῶν ἐν ἧ περιώριστο τὴν τῶν Καππαδοκῶν φει Καισάρειαν, πολλοὺς προσεταιρισάμενος, ραννίδι ἐπιχειρήσκειν, ἑαυτῷ περιθέμενος τὰ σιλείας παράσημα. Καὶ ὁ πατὴρ δὲ τούτου ὁ τὸν τῷ Νικηφόρῳ ἐκ Λέσβου πρὸς Θράκην ἵστατο διαδῆναι, ἔχων συμπράττοντά οἱ καὶ δόδου ἀρχιεπίσκοπον. Γνωσθεὶς δὲ, τοὺς δὲ πηρωθῆναι καταδικάζεται σὺν τῷ υἱῷ ρφ. Λέγεται δὲ τὸν βασιλέα κατὰ τὸ λελθὸς σθαί τοῖς ἐπιτραπέισι τὴν πῆρῳσιν τῶν

, μὴ ἐγκόψαι τοῦτοις τὰ ὄμματα, ἀλλὰ μὲν παρασχεῖν ἐκτυφλώσεως, παραφυλάξαι

ἀνθρώποις ἀλώθητον τὸ ὄρῳν. Τούτων οὖν συνενεχθέντων, γραφῇ καταλαμβάνει βασι- **B**

τὸν Σκληρὸν, ἄρτι τοὺς Σκύθας τρεψάμενον, ἰωθῆναι πρὸς τὴν Ἐψάν, καὶ τῷ Βάρδα τῷ ἀντικαταστῆναι. Καὶ αὐτίκα ἀπῆει, καὶ εἰς ἑσάν γέγονε, καὶ οἱ περὶ τὸν Φωκᾶν, ἐκείνων, τῷ Σκληρῷ προσεβρόύθησαν, μόνος δὲ μετὰ εραπόντων περιλειφθεὶς, πρὸς τὸ φρούριον π τὸ Τυροποῖόν. Ἡδῆ δ' ἐγγὺς ὄντα τοῦ οὐ φρουρίου, καταλαμβάνουσιν αὐτὸν ἵππεῖς ντες πρὸς τοῦ Σκληροῦ, ὧν εἰς Κωνσταντῆ- ἔρωο, θρασύτερος τῶν ἄλλων, ὡς ἔοικεν, ὧν, τας τοὺς συστρατιώτας, μεθ' ὀρμῆς συντονω- πῆρχετο τῷ Φωκᾶ, ὁ δὲ οὐραγεὶ καὶ τοὺς σὺν πριεῖπε, καὶ ὁ Χάρων ὕβρεσι τοῦτον ἐβαλλε δεσι. Καὶ ὁ Φωκᾶς, Οὐκ ἔδει σε, εἶπεν, ἄν-

ἐν συμφοραῖς τοιαύταις γενόμενον, ἐπι- **C**

δα, καὶ βαλεῖν ἐπιχειροῦντος αὐτὸν, ἐκείνος ἰνην ἀνατείνας, παῖει τὸν Κωνσταντῖνον κατὰ ουθος, καὶ ταύτην συνέτριψε μετὰ τῆς κεφα- ῖ ἀνδρὸς, καὶ εὐθὺς εἶλε τὸν πεπληγμένον ος θάνατος, μετ' ἀνατωθέντα πληγῆ. Οἱ δὲ ἐλαύνοντες, ὀρῳντες τὸν πεσόντα, ἀφίσταντο ἄξεως, καὶ ὁ Φωκᾶς εἰσίδου τὸ φρούριον. Ἐτα Σκληρὸς, παρεγένετο, καὶ πείπεικεν αὐτὸν ὀρῳα τῷ βασιλεῖ· καὶ προσελθόντα, κληρι- ε γενόμενον, εἰς τὴν Χίον περιορίζει ὁ Τζιμι- **D**

Καὶ ὁ Σκληρὸς αὐθις προστάττεται μεταδῆ- ; τὰ Ἐσπίρια. Νυμφερέται δ' ἑαυτῷ γυναῖκα λεὺς σκουδῆ Βασιλείου τοῦ παρακοιμωμένου πν τὴν θυγατέρα Κωνσταντῖνου τοῦ Πορφυρο- ο. Ἐπει δὲ δευτέρῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, **D**

ἰνελάμπσαντος, ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Ῥώσ

II. Cum hæc contra Russos geruntur, Bardas Phocas Leonis filius relicta Amasia ubi exsulabat, Cæsaream Cappadociæ occupavit, et factiosorum hominum opibus fretus, tyrannidem affectavit, sumptis imperii insignibus. Sed et pater ejus Leo cum altero filio Nicephoro in animo habuit Lesbo transire in Thraciam, adjutore Abydeno archiepiscopo. Verum eo consilio cognito, damnatur una cum filio Nicephoro ut ei oculi effodiantur; imperator tamen clam ministris mandasse fertur, ut simularent duntaxat excæcationem, eorumque visum illæsum conservarent. His ita gestis, Scythis recens fuscis, Sclero litteræ ab imperatore afferuntur, ut trajecto in Orientem exercitu Bardam Phocam opprimat. Qui cum Cæsaream pervenisset, Phocas a sua factione desertus (nam ad Sclerum confluebant omnes) solus cum suis ministris ad castellum Tyropæum properat: a **211** quo eum non multum abesset, equites eum a Sclero missi consequuntur. Quorum unus Constantinus Charon, cæteris audacior scilicet, comilitones suos antevertit, et impetu vehementiore ac pertinacius in Phocam, extremum suorum agmen curantem, illatus, hominem maledictis et probris insectatur. Cui ille: *Non te decet, inquit, homini tali calamitate consilicanti insultare.* Cum autem Charon interim propior factus, telum in eum conjecturus esset, clavam sic in galeam ejus impexit, ut una cum illa caput etiam confringeret, quo uno ictu prostratus, *purpuream vomit ille animam.* Eum jacentem conspicati qui pone sequebantur, a persequendo destiterunt, Phocæ porro castellum jam ingresso persuasit Sclerus ut imperatoris fidei se committeret; cujus jussu clericus factus, et in Chium relegatus est, Sclerus in Occidentem revocatus. Imperator studio Basilii cubiculi præpositi Theodora Constantini Porphyrogeniti filia uxore ducta, anno secundo imperii, verno tempore cum multis exercitibus et classe illustri bellum Russis infert, cui inter abeundum Scytharum speculatores, Romanorum vires exploraturi, per speciem legationis occurrerunt: quos imperator cur adessent non ignarus, per omnia castra circumduci jussit, iisque perlustratis abire. Digressis illis ipse cum expeditorum quinque et equitum quatuor milibus secutus, ex improviso ad magnam Persthilavam accedit, et vallum communit: quæ res Tauriscythis terrorem attulit. Calocyus autem qui

Varie lectiones et notæ.

Ὡς διχῆ τμηθῆναι. Nota sunt quæ de Gobullioneo dicunt historici, atque in iis **15** Aquensis, lib. III, cap. 65; Petrus Tude-

bodus p. 789, et Will. Tyrius, lib. IV, cap. 6, qui scilicet unum de hostibus protervius instantem, licet lorica indutum per medium divisit, etc.

tum ibi erat, omnis mali auctor, cognito imperatoris adventu in Russorum castra confugit, presentis illius nuntium afferens: quo etsi perturbati sunt, tamen juxta Romanos castra posuerunt. Imperator vero Persthlavam profectus, extra urbem circiter octo millia hominum sese exercentium deprehendit, qui impetu ejus paulisper tolerato terga dederunt. Oppidani arripientes arma, ut res ferebat, ad opem ferendam popularibus, incomposito agmine egressi, a Romanis partim occiduntur, partim in urbem se recepturi, obsepto equitibus itinere, in campo dissipati sunt, aliis caesis, aliis captis. Qui intra urbem erant, clausis portis sunt obsessi. Postridie cum Basilius cubiculi praepositus **212** cum toto exercitu advenisset: imperatore oppugnationem vehementius urgente, quidam scalis conscenso muro Barbaros aliquot deprehensos ibi ceciderunt, apertisque portis exercitui facilem ingressum patefecerunt. Persthlava sic expugnata, Borises quoque Bulgarorum rex captus est, quem cum omnibus Bulgaris imperator humaniter tractatum dimisit. Negabat enim se Bulgaris intulisse bellum, sed Russis. Cum autem multi Scythæ in munitionem quamdam confugissent, imperatoream quoque excindi jussit. Quia vero milites a difficillimo situm loci oppugnatione abhorrente videbat, ipse primus castellum pedes adortus, effecit ut milites ex verecundia secuti, capto castello, alios caederent, alios caperent. Urbi Persthlavæ valido praesidio imposito, Dorostolum, quæ et Dristra dicitur, petit, ubi Sphendosthlavus Russorum dux castra habebat, atque obiter quasdam urbes capit et castella vastat. Ut in hostium conspectum ventum est, ambo exercitus statim congressi, magnam diem partem æquo Marte pugnaverunt, donec sub crepusculum Russi defatigati in fugam inclinarunt: Romanisque persequentibus, multi caesi sunt, nec pauciores capti: cæteri Dorostolum se receperunt. Imperator vero vallo ante urbem excitato, triremes quæ Istrum tuerentur expectabat, ne Russi aufugerent. Sphendosthlavus autem quos habebat Bulgaros, qui ad viginti millia esse dicebantur, in vincula compegit, veritus ne vel seditionem moverent, vel ad Romanos deficerent. Cum classis adesset, urbem oppugnat imperator, ad quem Constantia et ex aliis castellis legati venerunt, veniam petentes, ac semetipsos et castella dedentes. Quibus Romani acceptis, in Dorostoli obsidione dies complures sunt commorati, Barbaris fortiter sese defendentibus. Cum autem crebris præliis multi vulnerarentur, et jam annona destituerentur, cœperunt frangi animis: cum Sphendosthlavus nocte illum et tempestuosa, cum viris circiter bis mille in trabariis impositis frumentatum abiit, et rebus necessariis conquisitis, Dorostolum reddit: Romanorum aliquot ministris, qui in ripa fluminis, alijs atque alijs de causis vagabantur, excensu facto interfectis. Ea res adeo molesta **213** fuit imperatori, ut classis præfectis

A σὺν στρατεύμασι πλείοσι καὶ στόλῳ περιφανεῖ, καὶ ἀπίοντι συναντῶσιν αὐτῷ προσευταὶ δῆθεν τῶν Σκυθῶν· οἱ δὲ κατοπιτῆρες ἦσαν καὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἰσχύος κατὰσκοποὶ, ὃ οὐδὲ τὸν βασιλεῖα διέλαθε. Προστάξας οὖν περιαχθῆναι αὐτοὺς κατὰ πᾶν τὸ στρατόπεδον, καὶ τοῦτο καταμαθεῖν, ἐκέλευσεν ἀπαλλάττεσθαι. Ἐκείνων δὲ ἀπίοντων, καὶ αὐτῶν εὐζώνους παραλαβὼν πεζοὺς ἐς χιλιάδας πέντε, καὶ ἵπποτας τετρακισχιλίους, ὀπίσω τῶν πρέσβειων ἀπῆει, καὶ ἀθρόον ἐγγὺς τῆς μεγάλης Περσθλάβας γίνεται, καὶ βάλλεται χάρακα, ὃ τοὺς Ταυροσκίδας εἰς ἀμηχανίαν ἐπέβαλε. Καλοκύρης δὲ ὁ τῶν κακῶν πρωτοურγός, ἐκαὶ τότε παρῶν, καὶ γνοὺς τὸν βασιλεῖα παραγενόμενον, πρὸς τὴν τῶν Ῥώων ἐπίδρα παρεμβολῆν, ἀφ' οὗ τὴν τοῦ βασιλείως παρουσίαν μαθόντες, ἐπεθορύθηοντο, ὅμως μόντοι παραστρατοπεδεύονται τοῖς Ῥωμαίοις. Οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλεῖα ἐλθόντες εἰς τὸ τῆς Περσθλάβας ἄστυ, ὡς εἴρηται, καταλαμβάνουσιν ἐκτὸς γυμναζομένους ὡς ὀκτακισχιλίους, κάκεινοις συνέμιξαν. Οἱ δὲ πρὸς μὲν ὀλίγον ἀντίσχεον, εἶτα νῦστα στρέψαντες ἔφρουγον. Καὶ οἱ ἐντὸς, ὡς ἕκαστος ἠδύνατο, ὀπισθάζοντες, ἐπικουρήσαντες τοῖς ὁμοφύλοις ἐξήσαν, καὶ ἀσυντάκτως αὐτοῖς χωροῦσιν, ὑπαντιάζοντες οἱ Ῥωμαῖοι ἀνήρουν πολλοὺς, οἱ δὲ εἰς τὴν πόλιν ἀδῆς ἀναθροπέδουσαν. Ἄλλ' ἵππεων τινῶν ἐξιππασαμένων Ῥωμαίων, καὶ τὴν εἰς τὴν πόλιν ἀπάγουσαν ἀτραπὸν ἐπιτειχισάντων, οἱ Βάρβαροι ἀνὰ τὸν ἐκτὸς τοῦ ἄστυος χώρον ἐσκίδοντο, ἔνθα οἱ μὲν ἐξωροῦντο, οἱ δὲ καὶ ἐκτείνοντο, οἱ δ' ἐν τῇ πόλει τὰς πόλεις κλείσαντες, ἐπολιορχοῦντο. Τῇ δ' ἐξῆς τοῦ παρακοιμωμένου Βασιλείου μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς ἐλθόντος, ἐββωμενέστερον ὁ βασιλεὺς τῇ πολιουσίᾳ ἀνακεχεῖρηκε, καὶ τινες διὰ κλιμάκων εἰς τὸ ταῖχος ἀναβεβήκασι, καὶ τοὺς ἐκαὶ τῶν Βαρβάρων καταλεφθέντας συγχόψαντες ξίφει τὰς πόλεις ἀπέκλεισε, καὶ τῇ Ῥωμαϊκῇ στρατιᾷ πάση ῥάδιαν παρεῖχε τὴν εἰσοδον. Καὶ οὕτω μὲν τὸ τῆς Περσθλάβας ἄστυ Ῥωμαίοις κατέστη ἀλώσιμον, ἔνθα καὶ ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς ὁ Βορίσης ἐάλω, φ' καὶ πᾶσι τοῖς Βουλγαροῖς ἐπιεικῶς ὁ αὐτοκράτωρ ἐχρήσατο, ἀνέτους αὐτοὺς ἀφίεις, οὐ κατὰ Βουλγάρων, λέγων, ἀρασθαι ὄπλα, κατὰ δὲ γε τῶν Ῥώων. **Μ**ετὰ δὲ Σκυθῶν εἰς ὀχύρωμά τι προσπεφυγόντων, ἐκλείπει καὶ τοῦτο ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν. Οἱ δὲ στρατιῶται διὰ τὸ τοῦ τόπου δυσάλωτον ἦσαν ἀπρόθυμοι. Ὁ γνοὺς ὁ Ἰωάννης, αὐτὸς πρὸ τῶν ἄλλων πεζῶν ἀπῆει πρὸς τὸ ὀχύρωμα, καὶ οὕτω καταειδίσεως τῶν στρατιώταις, ἔτχεν ἐπομένους αὐτῷ, καὶ ἦλθε τὸ φρούριον, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ οἱ μὲν διεφθάρησαν, ἔνιοι δὲ καὶ ἀλωτοὶ Ῥωμαίοις ἐγένοντο. Τοῦτω μὲν οὖν τῷ ἄστυ φρουρὰν ἐγκατέστησεν ὁ βασιλεὺς ἐξίμαχον, ἐκεῖνος δὲ ἀπῆει πρὸς τὸ Δορόστολον, ὃ καὶ Δρίστρα καλεῖται, καὶ τινὰς πόλεις ἐλὼν κατὰ πύρρον, καὶ φρούρια ἐκπορθήσας, ἐφθάκει πρὸς τὸ Δορόστολον. Ἦν δὲ πρὸς τῆς πόλεως ταύτης ἐστρατοπεδευκῶς ὁ τῶν Ῥώων ἀρχηγός ὁ Σφενδόσθλαβος. Ὡς οὖν εἶδον ἀλλήλας αἱ στρατιαὶ, συνεβράβησαν ἐπ' ἀλλήλαις εὐθὺς, καὶ τὸ μὲν πολὺ τῆς ἡμέρας

ἀγγυμάλως ἐμάχοντο. Περὶ δὲ δειλὴν ὄψιν ἀπειρη- A
κότες οἱ Ῥῶς ἐνέκλιναν πρὸς φυγὴν, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι
ἐδίωκον, πλείστοι μὲν οὖν τῶν Βαρβάρων ἀπώλοντο, οὐ
μείους δὲ ἐζωγράφθησαν, οἱ δ' εἰς τὸ Δορόστολον
ἐπανήλθοσαν· καὶ ὁ Βασιλεὺς πρὸ τῆς πόλεως πηξά-
μενος χάρακα, τὰς τριῆρεις τὰς Ἰστρον φυλαξούσας
προσέμενε, ἵνα μὴ οἱ Ῥῶς ἀποδράσαιεν· Ὁ δὲ
Σφενδόσθλαβος οὖς κατέϊχε Βουλγάρους, εἰς εἰκοσι
χιλιάδας ἔντας, ὡς λέγεται, πάντας ὑπὸ δεσμοῖς ἐποι-
ήσατο, δεισας μὴ ἐπανασταῖεν αὐτῷ, ἢ τῷ βασιλεῖ
προσχωρήσωσιν. Ὡς δὲ καὶ ὁ στόλος παρῆν, ἐπολιόρχει τὴν πόλιν ὁ βασιλεὺς. Ἐκ Κωνσταντίας δὲ καὶ
φρουρίων ἐτέρων πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκνυτο αἰτοῦντες συγγνώμην, καὶ αὐτοὺς παραδιδόν-
τας αὐτῷ καὶ τὰ φρούρια. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον. Ἡ δὲ τοῦ Δορόστολου πολιορκία
ἕρ' ἡμέρας διήρκεσε πλείονας, τῶν Βαρβάρων εὐψύχως ἀνταγωνιζομένων. Ὡς δ' ἐκ τῶν πολέμων τῶν
συνεχῶν πολλοὶ τραυματῖαι γέγονασιν, ἤδη δὲ αὐτοὺς καὶ τὰ ζωαρχῆ ἐπιτέλοιπεν, ἤρξαντο σφίσι
θραύεσθαι τὰ φρονήματα. Ἄλλ' ὁ Σφενδόσθλαβος νύκτα φυλαζόμενος ἀσέληνον καὶ χειμέριον, ἐν μο-
νοξύλιαις ἄνδρας ἐμδιβάσας ὡσεὶ διαχιλίους, καὶ αὐτοὺς ἐκείνοις συνεμβεδικῶς, ἀπῆλθεν ἐπισιτισα-
σθαι καὶ συλλέξαντες τὰ χρειώδη, εἰς τὸ Δορόστολον ἐπανήεσαν. Καὶ τινες τῶν Ῥωμαίων θεράποντας
περὶ τὸν ποταμὸν ἐσκεδασμένους κατ' ἄλλας καὶ ἄλλας χρείας ἰδόντες, ἐκδάντες τῶν πλοίων ἐνίους
ἀπέκτειναν, καὶ λαθόντες, αὐθις εἰς τὸ Δορόστολὸν ἐπανήλθοσαν. Τοῦτο πάνυ τὸν Βασιλέα ἐλύπησε, καὶ
τοῖς τοῦ στόλου κατάρχουσιν ἐπιχόλως εἶχε, καὶ εἰ ἔτι λάθοιεν αὐτοὺς οἱ Βάρβαροι ἀποπλεύσαντες,
ἤπειλθεσθαι θάνατον εἶναι σφίσι τὸ ἐπιτίμιον Ἐφ' ὄλαις δὲ ἡμέραις ἐξήκοντα πολιορκήσας τὴν πόλιν,
καὶ μήπω τούτην ἐλὼν, ἔγνω λιμῷ τοὺς ἔνδον καταγωνίσασθαι, καὶ περιεκάθητο ταύτην, ἐπιτηρῶν
ἐκριθῶς, ἵνα μήποθεν αὐτοῖς χρειώδεις τι κομισθῆ. Οἱ δὲ Βάρβαροι πολλάκις ἐκδρομὰς ποιησάμενοι ἤτηντο,
ἐπεὶ δὲ καὶ τῷ λιμῷ δὲ ἐπιέζοντο, καὶ οὔτε τῆς τῶν ἀναγκαίων ἦν αὐτοῖς χορηγίας χορηγίας ἐλπίς, οὐ μέντοι
συμμαχίας, οἱ μὲν ἀποδράναι νυκτὸς συνεβούλευον, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι αὐτοὺς πιστεῦσαι, καὶ οὕτως ἐπνεαθεῖν
εἰς τὰ ἴδια, οἱ δ' ἄλλο τι ὑπετίθουν.

Γ'. Ὁ δὲ γε Σφενδόσθλαβος ἔτι ἀπαξ Ῥωμαῖοις B
παρῆναι μάχεσθαι, καὶ ἢ περιγενέσθαι τε καὶ
αὐθῆσθαι ἢ προτιμῆσαι θάνατον εὐκλεῆ ζωῆς
δοσυχούς. Ταῦτα ὁ μὲν εἶπε, τὸ δὲ πλῆθος ἐπήνεσε,
καὶ τῇ ἐξῆς θανατῶντες, τοῖς Ῥωμαῖοις συμπλέ-
πονται, καὶ μέχρι πολλοῦ ποτὲ μὲν οἱ Ῥωμαῖοι πε-
ριεγίνοντο τῶν Σκυθῶν, ποτὲ δὲ τῶν Ῥωμαίων
οἱ Βάρβαροι. Ὡς δ' ἐφωράσατο τὴν τοῦ τόπου
στενοχωρίαν ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐναντίοις εἶναι πρὸς
λυστέλειαν, μὴ οἷων τε ἔντων τῶν Ῥωμαίων ἐπιέ-
ναι αὐτοῖς ἄθρόν, τοῖς στρατηγοῖς ὑπετίθετο, τὰ
τάγματα πρὸς τὸ πεδῖον ἡρέμα ὑπάγειν, ὑποχω-
ροῦντα κατὰ βραχύ. Τοῦτο γενόμενον, τοῖς Βαρ-
βάροις δειλίας τῶν Ῥωμαίων καὶ φυγῆς παρέσχετο
ἕκαστην, καὶ εἶποντο ἀλαλάξαντες. Ὡς δὲ πρὸς
εὐρύτερον πεδῖον ἐγένοντο, σύνθημα τοῖς Ῥωμαῖοις C
ὁ βασιλεὺς ἐπιστροφῆς δέδωκε, καὶ ἀναστρέψαντες,
προσβάλλουσι τοῖς Βαρβάροις, καὶ γίνεται φρικώ-
δης ὁ πόλεμος. Ὁ βασιλεὺς δὲ τὸν μάλιστα τρον
Βάρβαν τὸν Σιληρὸν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταγμάτων
ἀποκλείσαι τὴν πρὸς τὴν πόλιν εἴσοδον τοῖς Βαρ-
βάροις ἐπέκομψεν. Ἡ δὲ μάχη μέχρι πολλοῦ ἰσόρ-
ροπος ἦν. Αἰγεται δὲ καὶ θειοτέρας ἐπικουρίας
τότε τοῖς Ῥωμαῖοις τυχεῖν. Θύελλα γὰρ κατὰ
πρόσωπον τοῖς Σκυθῶσι προσέβαλλε, καὶ τις ἐπι-
πος ἐώρατο πολλοῖς, τῶν Ῥωμαίων ὑπεραγω-
νιζόμενος, καὶ συγκλονῶν τῶν Βαρβάρων τὰς
πέλαγας. Ἦν δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς
μάχης ἢ τοῦ στρατηλάτου ἀγίου Θεοδώρου, τοῦ
ἐν μάρτυσι περιωνόμου, τελομένη μνήμη. Τρέ-
πονται γοῦν οἱ Σκυθαί, καὶ πρὸς τὴν πόλιν ὤρ-

III. Sphendosthlaucus autem monuit suos, ut
denuo Martis aleam experirentur, vel victoria sa-
lutem quæsituri, vel honestam mortem calamitosæ
vitæ prælaturi. Ea sententia populo probata, postri-
die mori non recusantes, cum Romanis congre-
diuntur, ac diu nunc his nunc illis vincuntibus,
imperator qui loci angustias hostibus subsidio esse
animadverterat, in quibus sui conferti irruere non
possent, duces monuit ut cohortes paulatim reced-
endo in planitiem subducerent. Quod cum fieret.
Barbari opinati Romanos metu fugere, cum cla-
more sunt insecuti. Cum in patentiore campum
ventum esset, imperator tesseram dedit Romanis
ut se converterent: et pugna atrocissima orta,
Bardam Sclerum magistrum cum suis cohortibus
ad intercludendum Barbaris aditum urbis, aman-
davit. Cum diu victoria anceps læset, Romani di-
vinitus adjuti esse perhibentur. Nam et procellam
Scytharum facies verberasse, et quemdam in equo
a multis visum, qui Romanos defenderet, et Bar-
barorum phalanges conturbaret. Eo porro die
memoria sancti Theodori magistri militum, insignis
martyris celebrabatur. Scythæ igitur in fugam com-
pulsæ urbem versus fugiebant, qua cum intrare
non possent, a Sclero interclusi, in suburbia dis-
persi cæduntur, et a se invicem opprimuntur et
facile iniri queat. Reliqui omnes vulneribus affecti
fuerunt. Theodorum porro magistrum militum
Romanis contra Barbaros auxilio fuisse, ex eo
cognitum est. Muliercula quædam Byzantia, reli-

giosa et modesta, pridie illius pugne in somnis sanctam Deiparam **¶** 14 procedere cum magno comitatu videre visa est, ac dicere : *Domine Theodore, meus, et ius Jognnes gravia sustinet : propere igitur illi opem ferto.* Id somnium illa quibusdam aperuit, qui die notato compererunt, id pridie postremæ pugne contigisse. Imperator vero ut martyri pro navata opera gratiam referret, elegantissimum ei templum Euchaniæ sive Euchaite struxit, vetere diruto, in quo corpus ejus multis certaminibus defunctum repositum erat, et urbem, vetere nomine abolito, Theodoropolim appellavit. At barbarus Sphendostlavus undique desperatus, per legatos veniam ab imperatore petiit, ac domum redeundi facultatem, et locum inter Romanorum fœderatos et liberum Tauroscythis in Romanorum provinciis commercium. Quæcum imperator omnia concessisset, Splendostlavus ipse eum adiit, orans ut cum Patzinacis ageret, ut Russis domum redituris per suam provinciam transitum darent. Imperator cum et hoc et belli societatem, atque illud etiam ab eis petiisset, ne Istro trajecto Bulgariam vastarent : Patzinacæ cæteris assensi transitum Russorum dutaxat negarunt.

ἀντὶ τῆς προτέρας αὐτῆς κλήσεως Θεοδώροπολιν ἐπωνόμασεν. Ὁ δὲ Βάρβαρος Σφενδόσθλαβος πάντοθεν ἀπογνοὺς, διεπρεσβεύσατο πρὸς τὸν βασιλέα, συγγνώμην αἰτῶν, καὶ εἰς τὰ οἰκίαι ἐκπελάσθαι ἐξαιτούμενος, καὶ τοῖς συμμάχοις Ῥωμαίων συντάττεσθαι, καὶ τὸν βουλούμενον Ταυροσκύθην ἵνα πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἦθῃ, καὶ ἐν αὐτοῖς ἐμπορεύσθαι. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὰς αἰτήσεις προσήκατο, καὶ πάσις ἐπλήρωσεν· εἶτα καὶ αὐτὸς ὁ Σφενδόσθλαβος ἀφίκετο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ αὐτῷ συνωμίλησεν. Ἡτήσατό τε τοῖς Πατζινάκαις δηλῶσαι, μὴ κωλύσαι τοῖς Ῥώσι οἴκαδε ἀπιῶσι διὰ τῆς σφετέρας χώρας τὴν δίοδον. Καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦτ' ἐκείνου ποιῆσαι ἤξισσε, καὶ συμμάχους ἔχειν αὐτοῦς, μηδὲ διαβαίνειν τὸν Ἰστρον, καὶ τὴν Βουλγαρίαν ληΐζεσθαι. Οἱ δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις συνέθεντο, πρὸς δὲ τὴν δίοδον τῶν Ῥώσι ἀπηγόρευσαν.

IV. Bello Russico ad hunc modum confecto, **C** imperator Byzantium reversus, ab omnibus ordinibus splendide excipitur. Nam et patriarcha cum omnibus sacerdotibus ei obviam est progressus, et senatus, et populus coronas offerentes, et currum cum quatuor albis equis, rogantque ut eo conscenso triumpharet. At ille coronas accepit, et equo singulari candido triumphavit, et vestibibus Bulgaricorum regum currui impositis, supraque eas imagine Deiparæ collocata, currum antecessit. Cum in forum Placotum pervenisset, Borisem Bulgaricis insignibus depositis dignitate magistri ornavit. At Sphendostlavus cum Russis suis, in reditu Patzinacarum insidiis exceptus, ad interfectionem cæsus est. Idem hic imperator Christi Servatoris templum in Chalce magnificentum estruxit. Patriarcha Basilius Scamandrenus cum post quadriennium suæ designationis, ob quædam objecta orimina per concilium loco motus esset ; Antonius Studites patriarcha est designatus. Imperator vero

μήκισαν, ἀλλ' ἦν ἐκείνη αὐτοῖς οὐκ εἰσιτητῆ (ἦδη γὰρ παρὰ τοῦ Σκληροῦ ἀποκλείετο ἢ εἰς ταύτην εἰσέλθειν) καὶ λοιπὸν ἐπὶ τὰ ταύτης προόσιας διεσκόδωντο καὶ καταλαμβανόμενοι διεφθείροντο, καὶ ὅπ' ἀλλήλων ἀπώλλυντο συνωθούμενοι τε καὶ στήπατοῦμενοι, ὡς δυσαριθμήτους τοὺς ἀνηρημένους εἶναι. Οἱ δὲ περιλειφθέντες τραυματαῖαι γιγνώσκει ξύμπαντες. Ἐγνώσθαι δὲ ὅτι ὁ στρατηλάτης ἅγιος Θεόδωρος (79) ἦν, ὃς τοῖς Ῥωμαίοις τότε κατὰ Βαρβάρων ἐπεκούρησέ τε καὶ συνεμάχησεν, Ἐντεῦθεν γυναιδὸν τι εὐλαβεία συναζηκὸς καὶ σιμνότητι κατὰ τὸ Βυζάντιον, μᾶλλον πρὸ τῆς μάχης ταύτης ἡμέρᾳ ἔδοξε καθ' ἕνους τὴν ἀγίαν Θεοτόκον ὄρῃν προϊούσαν, καὶ προπεπομένην ὑπὸ πολλῶν, ἀκούσαι τε τῆς Θεομήτορος λεγούσης πρὸς ἑαυτῶν προϊόντων αὐτῆς, Κύριε Θεόδωρε, δὲ ἐμὰς καὶ σὸς Ἰωάννης ἀγῶνας ἔχει βαρεῖς· σπῦσον οὖν, αὐτῷ ἐπικούρησον. Ἐξέφηεν οὖν τισιν ἢ γυνὴ τὸ ἐνύπνιον. Οἱ δὲ τὴν ἡμέραν ἐσημειώσαντο, καὶ ἦν ἡ πρὸ τῆς τελευταίας μάχης. Τὸν μάρτυρα δ' ὁ βασιλεὺς τῆς βοήθειας ἀνταμειβόμενος, ναὸν αὐτῷ κατὰ τὴν Εὐχάνιαν ἢ Εὐχαίταν περικαλλῆ ἰδομήσατο, τὸν πρῶην καταβαλὼν, ἐν ᾧ τὸ πολύσθλον ἐκείνου σῶμα κατέθετο καὶ τὴν πόλιν

ἀπὸ τῆς Βάρβαρος Σφενδόσθλαβος πάντοθεν ἀπογνοὺς, διεπρεσβεύσατο πρὸς τὸν βασιλέα, συγγνώμην αἰτῶν, καὶ εἰς τὰ οἰκίαι ἐκπελάσθαι ἐξαιτούμενος, καὶ τοῖς συμμάχοις Ῥωμαίων συντάττεσθαι, καὶ τὸν βουλούμενον Ταυροσκύθην ἵνα πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἦθῃ, καὶ ἐν αὐτοῖς ἐμπορεύσθαι. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὰς αἰτήσεις προσήκατο, καὶ πάσις ἐπλήρωσεν· εἶτα καὶ αὐτὸς ὁ Σφενδόσθλαβος ἀφίκετο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ αὐτῷ συνωμίλησεν. Ἡτήσατό τε τοῖς Πατζινάκαις δηλῶσαι, μὴ κωλύσαι τοῖς Ῥώσι οἴκαδε ἀπιῶσι διὰ τῆς σφετέρας χώρας τὴν δίοδον. Καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦτ' ἐκείνου ποιῆσαι ἤξισσε, καὶ συμμάχους ἔχειν αὐτοῦς, μηδὲ διαβαίνειν τὸν Ἰστρον, καὶ τὴν Βουλγαρίαν ληΐζεσθαι. Οἱ δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις συνέθεντο, πρὸς δὲ τὴν δίοδον τῶν Ῥώσι ἀπηγόρευσαν.

Δ'. Τοιοῦτον δὲ τέλει τοῦ πρὸς τοὺς Ῥώσι πολέμου καταλυθέντος, ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανέζηξε, καὶ ὑπέδεχθη λαμπρῶς ὅψ' ὄλου τοῦ πολιτεύματος. Ὁ τε γὰρ πατριάρχης προὔκηνηται αὐτῷ μετὰ τοῦ κλήρου πάντες, καὶ οἱ τῆς γερουσίας, καὶ οἱ τοῦ δήμου, στεφάνους προσέγοντας, καὶ τῆθριππον ἄρμα, οἱ δ' ἵπποι τούτου λευκῶν ἰδέοντό τε τοῦ ἄρματος ἐπιθεδηκότα, ταλίσαι τὸν θρίαμβον. Ὁ δὲ τοὺς μὲν στεφάνους ἐδέξατο, ἵππων τε κέλητι καὶ τούτῳ λευκῷ ἐθριάμβευσε, τῷ δ' ἵππῳ τῆθριππῷ τὰς βασιλικὰς στολὰς τῶν Βουλγάρων βασιλέων ἐπέθετο, καὶ τούτων ἄνωθεν εἰσὶν τῆς Θεομήτορος (80) καὶ προῆι τὸ ἄρμα. Κατὰ δὲ τὴν Πλακωτὴν λεγομένην γενόμενος ἀγορὰν, ἀπέδουσε τὸν Βορίσην τὰ τῆς παρὰ τοῖς Βουλγάρων βασιλείας παράσημα, καὶ τῷ τῶν μαγίστρων ἱερέμῃσεν ἀξιώματι. Ὁ μόντοι Σφενδόσθλαβος μετὰ τῶν Ῥώσι ἐπ' οἴκου ἀναζευγὺς λόχοις περιπέμπει τῶν Πατζινάκων, καὶ πάντες ἀθρόοι ἀπέλοντο, οὗτος ὁ βασιλεὺς τὸν ἐν τῇ Χαλκῇ ναὸν τοῦ Σφενδόσθλαβου

Variae lectiones et notæ.

(79) Ὁ στρατηλάτης ἅγιος Θεόδωρος. Hausit a Leone diacono, qui Joannis Tziimiscæ resgestas pluribus prosecutus est.

(80) Εἰκόνα τῆς Θεομήτορος. Addit idem Leo

Diaconus in Hist. ms. : Τὴν τῆς Θεομήτορος εἰκόνα ἐναγκαλισμένην τὸν θεάνθρωπον Λόγον, ἣν ἐκ Μουσίου εἴληφεν, ubi cæteros triumphii Zimisciani apparatus pluribus prosecquitur.

τῆρος Χριστοῦ (81) μεγαλοπρεπῶς ἐδομήσατο. Τοῦ δὲ πατριάρχου Βασιλείου τοῦ Σκαμανδρηνοῦ ἐπί τισι κατηγορηθέντος ἐγκλήμασι, καὶ καθαιρεθέντος συνοδικῶς, μετὰ τέσσαρας ἐνιαυτοὺς τῆς αὐτοῦ προχειρίσεως, ἐχειροτονήθη πατριάρχης ὁ Στουδίτης Ἀντώνιος. Ὅτι δὲ αἱ προσκτιθεῖσαι τοῖς Ῥωμαίοις πόλεις κατὰ τὴν Ἔω πρὸς ἀποστασίαν ἀπειδον, καὶ τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν ἀπεσεύσαντο, καὶ τοὺς δεσμοὺς διέββηξαν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἐξεστράτευεν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν, καὶ οὐς μὲν ἀπραγμόνας ὑποκύψαντας αὐθις, οὐς δὲ σιδήρων καὶ ἀνάγκη πολλῇ τῷ ζυγῷ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ὑπηγάγετο. Ἀναζευγὺς δ' ἐκεῖθεν, καὶ γενόμενος κατὰ τὴν Ἀτάβαρζαν καὶ τὸ Ποδανδόν, ἔρων τε κἀναῦθα καὶ ἐν ἄλλαις χώραις πολλαῖς, χωρία πολυάθρωπά τε καὶ πάμπορα, ἠρώτα οὐ εἶεν· καὶ μανθάνων ὅτι τοῦ παρακοιμωμένου εἰσι Βασιλείου, τὰ μὲν παρὰ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου τοῦ Φωκά, τὰ δὲ παρ' αὐτοῦ δομestίκου τογχανόντος τῶν σχολῶν, τὰ δὲ παρ' ἐτέρων προσκτιθέντα τῇ βασιλείᾳ καὶ δωρηθέντα αὐτῷ, ἤλγησέ τε καὶ δεινὸν εἶπεν, εἰ τῶν δημοσίων κτημάτων, καὶ ἐφ' οἷς πολλοὶ μὲν ἔπεσον ἀγαθοὶ ἄνδρες, κλείους δ' ἑκακουχθήσαν, εἰς ἐκτομίαις καταπολαύει. Ταῦτα παρὰ τοῦ τῷ παρακοιμωμένῳ καταγγελέντα, πρὸς ἐπιβουλήν τοῦ βασιλέως αὐτὸν ἀνηρέθισαν, καὶ τι δηλητήριον κερασάμενος φάρμακον, οὐ δραστήριον οὐδ' ὠκύμορον, ἀβληχρὸν δὲ καὶ χρόνυ ἀπεργαζόμενον τὸν πεπωκότα, καὶ ὑπελθὼν δώροις τὸν οἰνοχοεῦειν εἰωθότα τῷ βασιλεῖ, ἔγχεῖ τοῦτο τοῦ κρατοῦντος τῇ κύλικι, ὃ ποθὲν, κατὰ βραχὺ τὴν τοῦ πίνοντος εἰσίνετο δύναμιν, καὶ C διέφθειρε τὴν ξίν τοῦ σώματος, ἕως συνίλασε καὶ εἰς μύρον τὸν αὐτοκράτορα. Οὗτος οὖν τῶν τῆδε μεταστάς ὁ Τζιμισκῆς Ἰωάννης, καταλείπει τὴν βασιλείαν (82) δηλαδὴ καὶ τῷ Κωνσταντίνῳ τοῖς υἱεῖσι τοῦ Ῥωμανοῦ, βασιλεύσας ἕξ πρὸς τῷ ἡμίσει ἐνιαυτοῦς. Ὁ δὲ μικροῦ διέλαθεν ἂν, ἤκα διηγησόμενος, ὅπως μὲν οὖν ὁ κουροπαλάτης Λέων ὁ Φωκάς καὶ ὁ ἐκείνου υἱὸς ὁ Νικηφόρος κατακριθέντες ἐκτύφωσιν, οὐκ ἐστερήθησαν τὸ φῶτος, λάθρα τοῦτο τοῦ βασιλέως περὶ αὐτῶν ἐπισκήψαντος, ἤδη ἰστόρηται. Ἐχόντες δ' ἔτι τὰ ἐαυτῶν ἀλώδητα ὄμματα, οὐκ ἠγάπων σωζόμενοι, ἀλλὰ τῇ βασιλείᾳ, καὶ πάλιν ἐπιθέσθαι διεμελέτων, πολλοὺς τῶν περὶ τὴν πόλιν, καὶ τὰ βασιλεία ἐαυτοῖς ὁμοφρονούντας κτησάμενοι. Ἄλλ' ἐφωράθησάν τε καὶ συνεσχέθησαν, ἐνὸς τῶν συνωμοτῶν τὸ μελέτημα καταγγείλαντος. Οὐκέτι γοῦν φιλανθρωπίας ἤξιωντο,

Variae lectiones et notæ.

(81) Τὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, etc. In D igitur hæc Nicephoro Phocæ ascribunt excerpta Historica ex cod. Reg.: Ὅτι ἐν τῷ Μεμπιτζε εὐρεν ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος τὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ σανάλια, καὶ τὰς σεβασμίας τοῦ Προδρόμου τρίχας· καὶ τὰ μὲν ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν κατέθετο· τὰς δὲ ἐν τῇ τῆς Χαλκῆς ναῷ, τῷ παρ' αὐτοῦ ἐκ βάρων ἀνεγερθέντι. Alia de hac æde observamus in *Constantinopoli Christ.*
(82) Βασιλείω. Qui Νεὸς dicitur Balsamoni ad can. 1 synodi Constantinopolitane sub Photio: aliis vero Προφυρογέννητος, ad discrimen Basillii Macedonis imp. Versus inscripti Menæis, quæ illius nomen præferunt:
Ἄναξ ὅλης γῆς, ἤλιος τῆς πορφύρας,
Βασιλεὺς, τὸ θρέμμα τῆς ἀλουργίδος,
Κράτιστος ἀμφοῖν, καὶ τροπαίος καὶ λόγοις,
Ita etiam πορφυρογέννητος dicitur Michaeli Psello in Synopsi legum sub finem.

contra urbes Romano imperio 215 in Orientē adquisitas, quæ ad defectionem spectabant, excusso jugo servitutis, ruptisque Romanæ ditionis vinculis expeditione suscepta, quasdam citra negotium ultro ad officium reversas, quasdam ferro et magna vi sub jugum pristinum reduxit. Cum inde rediens circa Anabazam et Podandum, atque in multis aliis provinciis prædia frequentia et fertilissima videret, rogavit cujus ea essent. Cum Basillii præpositi cubiculi esse cognovisset, partim a Nicephoro Phoca, partim a se, dum legionum domesticus esset, partim ab aliis adjuncta imperio illique donata esse: indoluit, et iniquum esse dixit publicis possessionibus multorum præstantium virorum sudoribus et sanguine partis unum spadonem perfrui. Ea verba per quemdam nuntiata, Basilius ad comparandas imperator insidias impulerunt, ac veneno temperato, non illo quidem efficaci et celeri, sed lento et tabifico, largitionibus pincer nam imperatorum corruptit, ut id calici imperatoris infunderet: quo ille hausto paulatim habitudine corporis prostrata tandem interiit, imperio hæredibus relicto Basilio et Constantino Romani filiis, cum annos sex, totidemque menses regnasset. Jam vero id exponendum est quod me pene fefelisset. Nam quemadmodum Leo Phocas curopalata, et Nicephorus ejus filius, lata in eos excæcationis sententia, arcano imperatoris mandato oculis conservarint, ante retullimus. Sed cum ea liberalitate non contenti denuo regnum affectarent, multis et civibus et aulicis sibi conciliatis: eoque consilio a quodam ex conjuratis prodito deprehensi essent, sine ulla clementia effossis oculis, et felicitatis suæ et ambitionis finem invenerunt.

τὴν βασιλείαν τοῖς κληρονόμοις αὐτῆς, τῷ Βασίλειῳ, βασιλεύσας ἕξ πρὸς τῷ ἡμίσει ἐνιαυτοῦς. Ὁ δὲ μικροῦ διέλαθεν ἂν, ἤκα διηγησόμενος, ὅπως μὲν οὖν ὁ κουροπαλάτης Λέων ὁ Φωκάς καὶ ὁ ἐκείνου υἱὸς ὁ Νικηφόρος κατακριθέντες ἐκτύφωσιν, οὐκ ἐστερήθησαν τὸ φῶτος, λάθρα τοῦτο τοῦ βασιλέως περὶ αὐτῶν ἐπισκήψαντος, ἤδη ἰστόρηται. Ἐχόντες δ' ἔτι τὰ ἐαυτῶν ἀλώδητα ὄμματα, οὐκ ἠγάπων σωζόμενοι, ἀλλὰ τῇ βασιλείᾳ, καὶ πάλιν ἐπιθέσθαι διεμελέτων, πολλοὺς τῶν περὶ τὴν πόλιν, καὶ τὰ βασιλεία ἐαυτοῖς ὁμοφρονούντας κτησάμενοι. Ἄλλ' ἐφωράθησάν τε καὶ συνεσχέθησαν, ἐνὸς τῶν συνωμοτῶν τὸ μελέτημα καταγγείλαντος. Οὐκέτι γοῦν φιλανθρωπίας ἤξιωντο,

igitur hæc Nicephoro Phocæ ascribunt excerpta Historica ex cod. Reg.: Ὅτι ἐν τῷ Μεμπιτζε εὐρεν ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος τὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ σανάλια, καὶ τὰς σεβασμίας τοῦ Προδρόμου τρίχας· καὶ τὰ μὲν ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν κατέθετο· τὰς δὲ ἐν τῇ τῆς Χαλκῆς ναῷ, τῷ παρ' αὐτοῦ ἐκ βάρων ἀνεγερθέντι. Alia de hac æde observamus in *Constantinopoli Christ.*
(82) Βασιλείω. Qui Νεὸς dicitur Balsamoni ad can. 1 synodi Constantinopolitane sub Photio: aliis vero Προφυρογέννητος, ad discrimen Basillii Macedonis imp. Versus inscripti Menæis, quæ illius nomen præferunt:

Ἄναξ ὅλης γῆς, ἤλιος τῆς πορφύρας,
Βασιλεὺς, τὸ θρέμμα τῆς ἀλουργίδος,
Κράτιστος ἀμφοῖν, καὶ τροπαίος καὶ λόγοις,

Ita etiam πορφυρογέννητος dicitur Michaeli Psello in Synopsi legum sub finem.

ἀλλ' ἀσυμπαθῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξωρύχθησαν· καὶ τοῦτο τέλος αὐτοῖς τῆς εὐτυχίας καὶ τοῦ περὶ τὴν βασιλείαν ἐγένετο ἔρωτος.

V. Sic Romanorum imperium iis restitutum A
est ad quos hæreditario jure pertinebat, Basilio
et Constantino, quorum ille xx, hic xvii ætatis
annum agebat. Qui cum imperii insigni gestarent,
omnis pones Basilium præsidem erat auctoritas :
Idque Basilius nondum sibi ipsi fidens tolerabat,
cubiculi præposito tamquam præceptori auscultans,
seque ad illius reipublicæ tractationem et
administrationem conformans, ut et ipse, cum
tempus postularet, in militaribus catalogis et
civili æquitate tuenda, rationem 216 eandem
sequeretur. Erat enim alaeri et excitato ingenio,
non dissolutus, et ignavia mancipatus, ut frater.
Cum primum autem hi rerum potiti essent, præses
matrem eorum ab exsilio revocatam filiis restituit :
et quia Bardam Sclerum magistrum militum, et
quæ omnes Orientales copiæ parebant, suspectum
habebat : ea dignitate erepta, Mesopotamiæ ducem
designat. Quam ille rem iniquissimo ferens animo,
et alioqui regni cupiditate æstuans, ad defectionem
incitatus : initio magistratu illo, arcanoque cum
multis comunicato, propter res fortiter gestas apud
milites gratiosissimus, omnes fere dicto audientes
habuit, et filio Romano qui in urbe regia degebat,
clam per quemdam accersito, statim regnum af-
fectavit, diademate et calceis punicis sumptis.
Imperator salutatus, pecunias studiose conquirat,
et Amidæ, quæ et Emet dicitur, et Martyropolis
et Miaphercim Ameram et Arabes socios asciscit.
His secum conjunctis Constantinopolim properat,
spe bona elatus, somnio cujusdam monachi vir-
tutis studiosi aucta, qui sibi visus erat mulierem
quamdam in sublimi specula sedentem cernere,
quæ illi flagellum imperatorum porrigeret. Quod
flagellum cum utique iram Dei et Romanorum ex
intestinis bellis interitum significaret : Sclerus,
pro imperii omine sua cupiditate visionem æsti-
mans, interpretabatur. Fama de tyrannide Scleri in
urbem perlata, imperatores quidquid militum re-
stabat contrahentes, ad resistendum se parabant,
misso interim Nicomediæ pontifice ad illum, qui
etsi multas pacis conditiones haud asperrandas
proponeret, nihil tamen impetravit. Nam Sclerus
coccineo calceo ostenso, non fieri posse dixit,
ut qui eum semel induisset, temere abjiceret. Quo
responso accepto, necessitas imperatoribus imposi-
ta est bello decertandi, copiarum duce Petro spa-
done, Phocæ cujus supra quoque facta est mentio,
filio. Exercitibus ad Liparam congressis, quæ et
Licandus appellatur, imperatorii aliquantisper stre-
nue restiterunt, sed tandem profigantur multis cas-
sis 217 castrique direptis. Tzemandus quoque urbs
frequentissima Sclero deditionem fecit, e qua
magnam pecuniæ vim coegit. Sic imperatorum
copiis superatis, multos inde ad se attraxit, opibus
et salute illorum jam desperatis, neque obscurri
duntaxat milites, sed multi etiam ex illustribus

E. Ἀποκατέστη τὸ τῶν Ῥωμαίων σκῆπτρον
τοῖς τούτῳ κατὰ γένος προσήκουσι, τῷ βασιλεῖ
καὶ τῷ Κωνσταντίνῳ, φημί, ὧν ὁ μὲν εἰκοστὸν
ἦνε τῆς ἡλικίας ἑνᾶυτὸν, ὁ δὲ γε Κωνσταντῖνος
ἑπτακαίδέκατον. Ἄλλ' οὗτοι μὲν τὰ τῆς βασιλείας
περιέκειντο σύμβολα, τὴν δ' ἐξουσίαν ὁ πρωτοπρό-
εδρος Βασίλειος περιέζωστο ἀτεχνῶς. Ἠνεύχτο
δὲ ὁ βασιλεὺς Βασίλειος μήπω πεποιθὼς ἑαυτῷ,
καὶ οἷον παιδοτρέβῃ τῷ παρακοιμωμένῳ προσείχε,
καὶ ἑαυτὸν ἐβρόθυμιζε πρὸς τὴν ἐκείνου τῶν δη-
μοσίων πραγμάτων μεταχειρίσιν καὶ διοίκησιν,
ὡς ἂν, καιροῦ καλοῦντος, οὕτω καὶ αὐτὸς τὰ περὶ
τοὺς στρατιωτικὸς καταλόγους, καὶ τὰ τῆς πο-
λιτικῆς εὐνομίας μεταχειρίσθαι. Ἦν γὰρ τὸ ἦθος
ἐργηγορῶς καὶ δραστήριος, ἀλλ' οὐκ ἀνειμένος
κατὰ τὸν ἀδελφόν, καὶ περὶ τὸν ἀργὸν βίον ἐργο-
λακῶς. Ἄρτι γοῦν εἰς τοὺς θυμάλμονας τούτους
περίστη τὸ κράτος, καὶ αὐτίκα ἐν τῆς ὀπισθορίας
κατάγει τὴν τούτους τεκοῦσαν ὁ πρόεδρος, καὶ
τοῖς υἱοῖς ἀποδίδωσιν. Ἰποπεύων δὲ τὸν μάγιστρον
Βάρδην τὸν Σκληρὸν στρατηλάτην ὄντα, καὶ πάσας
ὑπ' ἑαυτὸν ἔχοντα τὰς ἐπὶ δυνάμεις, ἀφαιρεῖται
μὲν αὐτοῦ τὴν στρατηλάτου ἀρχὴν, δοῦκα δὲ Με-
σοποταμίᾳ αὐτὸν προχειρίζεται. Τοῦτο σφόδρα
ἠνίασε τὸν Σκληρὸν, καὶ ἄλλως αἰετρίφοντα παρ'
ἑαυτῷ τῆς βασιλείας τὸν ἔρωτα, πρὸς ἀποστασίαν
ἤρθετο. Καταλαβὼν οὖν τὴν ἀρχὴν εἰς ἣν προ-
βέβλητο, πολλοῖς ἀνεκάλυψε τὸ ἀπόρρητον. Φιλοῦ-
μενος δὲ διὰ τὰς ἀριστείας ὑπὸ παντὸς τοῦ στρα-
τεύματος, πειθηνίους εἶχε σχεδὸν ἅπαντας. Οὗ
δ' ἦν ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ὁ καὶς αὐτοῦ
Ῥωμανὸς, ἔσπευσε σχεῖν κάκεινον παρ' ἑαυτῷ,
καὶ στείλας λάθρα τινα ἠδυνήθη καὶ τὸν υἱὸν
λαθόντα ὑπαγαγέσθαι, καὶ αὐτίκα τῇ τυραννίδι ἐπι-
καίρησε, ταινίᾳ τε βασιλείᾳ τὴν κεφαλὴν ἀνα-
δείξει, καὶ φοινικίους πεδίλους τοὺς πόδας ὑποδείξει,
καὶ εὐφημεῖται ὡς βασιλεὺς, καὶ χρήματα συλ-
λέξει ποιεῖται σπουδῆν, καὶ συμμάχους προσελάθει,
τόν τε τῆς Ἀμιδῆς Ἀμυρᾶν· οὕτω γὰρ τὸ ἔργον
καλεῖται, καὶ τὸν τῆς Μαρτυρουπόλεως (ἣ δὲ Με-
φερκείμ ὀνομάζεται), ἀλλὰ μέντοι καὶ Ἄραβας.
Τούτου οὖν συμπεριλαβὼν ἠπείγετο πρὸς τὴν Κων-
σταντίνου, ἐλπῖσι χρησταῖς αἰωρούμενος, ὅς καὶ
ἄλλοθεν ἔθαλπε, μᾶλλον μέντοι ἐξ ὀνείρου τινὸς
μοναχοῦ ἀρετὴν μετιόντος. Ἔδοξε γὰρ ἐκείνον ὄρεῖν
τὸν Σκληρὸν γυναίκα τινα ἐφ' ὑψηλῆς καθήμενη
D περιωπῆς προσελθεῖν, τὴν δὲ μάστιγι αὐτῷ ἐπι-
χειρίσαι βασιλικήν. Ἡ μάστιξ δ' ὡς ἔοικεν, ἦν
σύμβολον τῆς θείας ὀργῆς, καὶ τῆς ἐκ τῶν ἐμφυλίων
πολέμων τῶν Ῥωμαίων φθορᾶς, ἣν ὁ Σκληρὸς
δηλοῦν τὴν βασιλείαν ἐνόμιζε, πρὸς τὴν οὐκ αἰὲν
ἔφεσιν κρῖνων τὸ ὄραμα. Τῆς δὲ περὶ τῆς τυραν-
νίδος τοῦ Σκληροῦ φήμης φθασάσης πρὸς τοὺς κρα-
τούοντας, ἠτοιμάζετο τὸ περιλειφθὲν στρατιωτικὸν
ἀντικαταστήσαι τῷ ἀποστάτῃ. Ἐν τούτῳ δὲ σπῆ-
λεται πρὸς ἐκεῖνον ὁ Νικομηδείας ἀρχιερεὺς, πρὸς
θεύων, καὶ πολλὰ μὲν ἐπαγωγὰ πρὸς εἰρήνην

τὴ αὐτῷ, ἀλλ' οὐκ ἔπεισε. Δείξας γὰρ αὐτῷ ἅ
 ρος τὸ κοκκοβαφὲς πέδιλον, ἀδύνατον εἶπε
 ταῦτο ὑποδησάμενον βῆρον ἀποβαλεῖν.
 τὴν ἀπόκρισιν ὡς ἔγνω οἱ περὶ τὰ βασιλεία,
 κῆς πρὸς μάχην ὠρμήκεσαν. Ἦν δὲ τῆς
 ἕως δυνάμειος στρατοπεδάρχης ὁ ἐκτομίας
 ὁ τοῦ Φωκά, οὗ καὶ πρώτων ἐμνήσθημεν.
 ἄλλήλοις ἀντεστρατοπεδεύσαντο τὰ στρα-
 τὰ, περὶ Λίπαρον, ἧ καὶ Λικανδὸν ὠνο-
 ρὰς, πρὸς ἄλληλα συνεβράγησαν, καὶ ἐπὶ
 αὐαὶ καιρὸν ἀντιῆχον οἱ βασιλικοὶ γενναίως,
 τρέπονται, καὶ ἀναιροῦνται πολλοὶ, καὶ
 ἀτόπειον ὑπὸ τοὺς ἐναντίους γενόμενον
 ἴσται. Ἐῖτα καὶ τὴν Τζαμανδὸν πολυ-
 πῶλιν ἐκ προσελεύσεως τῶν οἰκούντων
 ἰληφῶς, χρημάτων ἑσμὸν ἐξ αὐτῆς συνθηροί-
 ται δὲ περιγεγόμενος τοῦ στρατεύματος τοῦ
 οὔ, πολλοὺς ἐκ τούτου πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπᾶ-
 πηνοκῶτας ἦδη τὰς σωζούσας ἐλπίδας παρὰ
 ἰαλιῦσι, καὶ αὐτῷ προσεβράχησαν οὐ τῶν
 ἄν μόνον στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν περιω-
 πολλοί. Ὡς δὲ ταῦτα τῷ παρακοιμωμένῳ
 ἴσται, στέλλεται αὐθις Λέων ὁ πρωτοβουσι-
 ἄκρτος ἐξουσίαν ἐμπιστευθεὶς, καὶ πάντα
 ἴσται καὶ βασιλεῦσιν ἀνεῖται ἄδειαν εἰληφῶς,
 ἴσται τῆ Λατίνων φωνῇ τὸν ἄνδρα δικτά-
 ται συνελθὼν τῷ στρατοπεδάρχει ὁ πρωτο-
 ρὰς, ἐπειράθη μὲν ὑποσχέσεσι καὶ τιμαῖς
 ἴσται τὸν Σκληρὸν ἐπισπᾶσθαι. Ὡς δ' ἀνὴνύ-
 ἴσται ἐπιχειρεῖν, παρελάσας νυκτὸς τὸν Σκληρὸν,
 Πρὸς τ' ἐντεῦθεν δέος τοὺς περὶ τὸν Σκληρὸν,
 ἴσται τῶν φιλιτάτων αὐτῶν, καὶ τῶν ἀποστάτην
 πάντοτες, τῷ πρωτοβουσιάρχει προσήσαν.
 τοῦ δέσας ὁ Σκληρὸς, τὸν μάγιστρον Μιχαήλ
 ρτζην προσεχωρηκῶτα αὐτῷ, καὶ Ῥωμανὸν
 ἴσται τὸν Ταρωνίτην μετὰ στρατιᾶς ἐπέμψε
 οὔ πρωτοβουσιάρχει, οἱ προβαλόντες ἐκείνην
 ἴσται. Ὡς δ' ἐγνώσθη τῷ Σκληρῷ ἧ τῶν πεμ-
 ἴσται, αὐτὸς σὺν παντὶ τῷ ὑπ' αὐτὸν στρα-
 τὰ κατὰ τοῦ πρωτοβουσιάρχει χωρεῖ, καὶ
 ἴσται τῆ μετ' οὗτοῦ στρατιᾶ, καὶ νικᾷ, καὶ
 στρατοπεδάρχης Πέτρος ἀνήρητο, ὁ δὲ πρω-
 ρὸς ἐαλώκει. Αὕτη ἧ νίκη ἐπὶ μέγα μὲν
 οὔ Σκληροῦ, τὰ δὲ τῶν βασιλέων εἰς ἀπό-
 ἴσται, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ ἐθαλασσοκράτει
 ἴσται. Στόλον οὖν ὁ παρακοιμώμενος ἐτοι-
 ἴσται κατὰ τοῦ στόλου τοῦ ἀποστάτου,
 ἴσται γενομένης, ὁ στόλος ὁ τοῦ Σκληροῦ
 ἴσται καὶ διεσκέδατο. Ὡς οὖν ἠρέμει
 ἴσται, τὰ κατὰ τὴν ἠπειρον ὁ παρακοι-
 ρὸς διετίθετο, καὶ τὸν Ἐρωτικὸν εἰς Νίκαιαν
 τῆς Βιθυνίας μητροπόλιν, ταύτην φρουρή-
 προβαλὼν ὁ Σκληρὸς, ἀπεχρούσθη, καὶ λιμῷ
 αὐτῇ προδοῦναι ταύτην ἠλπίζει, καὶ μέντοι
 ἴσται τριβήσας ἐκεί, σιτοδεία τοὺς ἔνδον
 ἴσται παρεσκεύασεν. Ἐγνώ οὖν ὁ Ἐρωτικὸς
 ἴσται στρατηγῆσαι τὸν ἐναντίον, καὶ τοὺς σι-
 ψάμμου ἐπλήρωσε, καὶ τὴν ψάμμον σίτω
 ἴσται, ὡς δοκεῖν τὸν ἄπαντα σίτον εἶναι.

ad eum confluzere. Quæ cum præposito cubicul
 nuntiata essent. Leo protovestiarium cum summo
 imperio et auctoritate, suo arbitratu gerendi
 omnia quæ imperatori licent, mittitur, quam po-
 testatem Latini dictaturam nominant. Is cum
 stratopedarcha congressus, pollicitationibus et ho-
 noribus frustra tentatis militum animis, noctu
 prætergressus Sclerum invasit. Quare factum est
 ut milites suis charissimis timentes, Sclero reli-
 cto ad illum se conferrent: et Sclerus territus,
 Michaellem Burzem magistrum suas secutum
 partes, et Romanum Taronitem patricium cum
 exercitu, contra protovestiarium mitteret: quibus
 prælio superatis, ipse cum omnibus copiis eum-
 dem aggressus vicit, virumque cepit, Petra stra-
 topedarcha interfecto. Ea victoria, ut Scleri opes
 multum auxit, sic imperatorum rem ad despera-
 tionem depressit, præsertim cum tyrannus mare
 quoque teneret. Quamobrem præpositus cubili
 classe missa, commisso cum Sclerianibus prælio,
 classem ejus devicit et dissipavit, idemque mari
 pacato provinciarum suscepta cura, Eroticum ad
 Nicæam Bithyniæ metropolim tuendam misit: quam
 Sclerus vi expugnare frustra conatus, fame subigi
 per prodicionem posse ratus, obsidionem traxit.
 Eroticus vero dolo circumvenire hostem statuit,
 illataque in granaria arena et frumento superne
 injecto, ut totus acervus frumentum videretur,
 captivis granaria demonstrat semiplena, et Sclero
 nuntiare jubet, quamvis a fame nihil sibi periculi
 sit, tamen si tuto cum certis hominibus exire liceat,
 se urbe tradita partes ejus secuturum. Quo nuntio
 lætatus Sclerus, cum fidem dedisset, ille cum ma-
 jori civium et militum suorum parte Constanti-
 nopolim abiit. Sclerus autem Nicæam ingressus,
 dolo se circumventum esse intellexit.
 Cubiculi vero præpositus Sclero inde digresso et
 urbi appropinquante, quamvis animi dubius hæ-
 reret, tamen mutata sententia, Phocam Bardam
 ab exsilio revocatum, et sanctissimo jurejurando
 adactum, ut unquam regnum affectare, aut consi-
 lia contra imperatores inire vellet, magistrum
 appellat, et reliquiis copiarum præscit, pecuniaque
 liberaliter suppeditata contra Sclerum mittit. Quo
 ille cognito, tum demum se parem adversarium
 habiturum ratus, inde digreditur, et circa Amo-
 rium pugna commissa superior evadit, profligatis
 adversariis. Postridie duces exercituum decrevere
 singulari certamine congredi, deque summa re-
 rum decernere. Sclerus prior, ut quidam tradunt,
 clavam in Phocæ caput impexit: at alii, enssem in
 eum libravit, qui cum ictum declinasset, extremo
 ense aurem equi ejus resecurit. At Phocas contra
 Scleri capiti clavam ita illisit, ut oborta vertigine
 in equi collum prolapsus et cruentatus satellites
 eriperent, ac destitutum viribus equo depositum,
 sanguine abstergo ad fontem recrearent. Interea
 ejus equus. dum illi hac cura occupantur, elapsus
 ejus manibus a quo tenebatur, sine sessore in ca-

stris juba sanguine manante exsultans, effecit ut Soleri exercitus eo agnito (insignis enim erat nomine Ægyptius) ducem cecidisse putans, effuse fugeret. Qua occasione Phocas arrepta, suosque cohortatus, fugientes persequitur, multos cædit, multos capit: plures etiam a se invicem conculcati perierunt. Tum demum Sclerus desperatis rebus cum reliquiis ad Chosroen Babylonium confugit, a quo imperator per legatos petit, ne tyrannum admittat domini sui oppugnatorem: alioqui malum exemplum ipsi fraudi futurum. Cum autem Babylonius cognovisset, eundem Sclero quoque et militibus ejus afferre litteras illius manu subscriptas, quibus eis impunitas promitteretur, modo coëptis desisterent, seque imperatori submitterent, tam legatos quam Solerum cum suis in carcerem compegit. Et hic fuit exitus defectionis illius.

κατὰ τῶν βασιλευόντων βουλευσασθαι, ταῖς περιλοιποῖς δυνάμεισι τὸν ἄνδρα ἐφίστησι, μάλιστα τὸν τιμῆσας, καὶ χρήματα δαψιλῆ παρασχόμενος, καὶ τὴν κατὰ τοῦ Σκληροῦ μάχην αὐτῷ ἀναθέμενος ἔπεισιν οὖν ὁ Φωκάς. Καὶ ὁ Σκληρὸς δὲ τοῦτο μαθὼν τότε ἔγνω μέλλων μαχέσασθαι πρὸς ἀνταγωνιστὴν ἀξιόμαχον, καὶ ἄρας ἀπῆει, καὶ περὶ τὸ Ἀμόριον συμπλέκεται τῷ Φωκᾷ, καὶ γίνεται μάχη τῶν στρατευμάτων, καὶ ἦσαν ὑπερτεροῦντες οἱ τοῦ Σκληροῦ, οἱ δὲ περὶ τὸν Φωκᾶν τὰ νῦντα ἐτρέψαντο, καὶ οὕτω μὲν τὰ τῆς μάχης ταύτης συμβέβηκε. Τῇ δὲ ἐξῆς οἱ τῶν στρατευμάτων ἐξέρχοντες αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους μαχέσασθαι εἴλοντο, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ὑπὲρ τοῦ παντὸς ἀναδέξασθαι. Ἐπῆλθον οὖν ἀλλήλους καὶ πρῶτος ἔφθη παίσας τὸν Φωκᾶν ὁ Σκληρὸς, ὡς μὲν ἔνιοι λέγουσι, κορόνη κατὰ τῆς κεφαλῆς, ὡς δ' ἕτεροι, ξίφος ἐπανετείνατο κατ' αὐτοῦ, τοῦ δὲ κλιθέντος πρὸς θάτερον μέρος, καὶ τὴν πληγὴν ἐκκλίναντος, ἔφθασε τὸ τοῦ ξίφους ἄκρον τὸ οὐς ἐκτεμεῖν τοῦ ἵππου τοῦ Φωκᾶ. Ὁ δὲ γε Φωκάς ἀντέπληξε τὸν Σκληρὸν κορόνη κατὰ τῆς κεφαλῆς, καὶ ὁ πληγείσας σκοτοδινίσας τῷ τοῦ ἵππου τραχήλῳ ἐπέπεσεν, ὃν οἱ περὶ αὐτὸν κακῶς ἔχοντα θεασάμενοι, καὶ τῷ ἐκ τῆς πληγῆς αἵματι πεφυρμένον περιστάντες συνέσχον, καὶ ἀπήγαγον εἰς πηγὴν, ἀνακτησόμενοι τε λειποφυχοῦντα τὸν ἄνδρα τῷ ὕδατι, καὶ τὸ καταβρέυσαν τοῦ αἵματος ἀπορβύψαντες, καὶ τοῦ ἵππου ἐκείνου ἀποβιδάσαντες, ἐποίουν τὰ εἰρημένα. Ἐν τούτῳ δ' ὁ ἵππος ὁ τοῦ Σκληροῦ τὸν κατέχοντα ἐκφυγὸν καὶ ἀποσιρτήσας ἐπιβάτου χωρὶς, ἐκρόανεν, ἀνὰ τὸ στρατόπεδον αἵματι τὴν χαίτην διάδροχος. ὃν ἰδόντα τὰ τοῦ Σκληροῦ στρατεύματα (ἐπίσημος γὰρ ἦν ὁ ἵππος, κεκλημένος Αἰγύπτιος) καὶ οἰθήντα πεσεῖν τὸν αὐτῶν ἡγεμόνα, ἀκρατῶς ὠρμήκεσαν πρὸς φυγὴν. Κατανοήσας δὲ τὸ γινόμενον ὁ Φωκάς, ἔπεισι τοῖς φεύγουσι τοὺς οἰκείους παραθαβρόνας, καὶ πολλοὶ μὲν ἀνήρτητο ἀπὸ τῶν ἀντικολλέμων, πολλοὶ δὲ καὶ ἠλίσκοντο, πλείους δὲ ὑπ' ἀλλήλων ἐκτείνοντο συμπατούμενοι. Ἐντεῦθεν ὁ Σκληρὸς ἐξαπορηθεὶς μετὰ τῶν περιλειφθέντων καταφεύγει πρὸς Χοσρόην τὸν Βαβυλώνιον. Καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἐπεμφε πρὸς Χοσρόην, ἀξιῶν, μὴ προσδέξασθαι τὸν τυραννήσαντα τὸν τυραννήσαντα, καὶ κατὰ τοῦ οἰκείου δεσπότητος γενόμενον, ἵνα μὴ καὶ καθ' ἑαυτοῦ ὑπόδειγμα δοίη οὐκ ἀγαθόν. Ἐφερε δ' ὁ πεμφθεὶς καὶ πρὸς τὸν Σκληρὸν καὶ τοὺς μετ' ἑαυτοῦ ἔγγραφα, τῇ βασιλικῇ βεδαιωθέντα χεῖρι, ἀμνηστειὰν αὐτοῖς τῶν πεπραγμένων βραβεύοντα, εἰ ἀποσταίεν τῆς ἐγχειρήσεως, καὶ τῷ βασιλεῖ ὑποκύψαιεν. Ταῦτα τὰ πρὸς τὸν Σκληρὸν καὶ τοὺς μετ' ἐκείνου βασιλεῖα γράμματα ὡς ἔγνω ὁ Βαβυλώνιος, αὐτὸν τε τὴν πρεσβείαν πληροῦντα, καὶ τὸν Σκληρὸν, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας κατεργύουσιν. Ἐνταῦθα μὲν οὖν τότε τὰ τῆς ἀποστασίας ἔληξε τῷ Σκληρῷ.

VI. Antonius porro patriarcha, cum sacerdotio renuntiasset, quod per sex annos tenuerat, ac paulo post obiisset, et Ecclesia annis iv cum dimidio vacasset, Nicolaus Chrysoberges est designatus Interea Bulgari cognito Tzimiscae interitu, tumultuantur, et quatuor fratribus Davidi, Mosi, Aaroni et Samueli deferunt imperium, qui Comitopoli appellabantur, quod filii essent viri apud illos illustris, et ex iis quos comites vocant. Nam stirps regia defecerat, uno Petri filio Romano superstitite, qui eunuchus erat. Ex iis quatuor David statim mortem obiit, Moses in oppugnatione Serræ la-

Ἐχων οὖν τινὰς ἀλωτοὺς ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν ἐναντίων, αὐτοῖς τοὺς σιτώνας ἡμιδαεῖς ὄντας ὀπίδειξε, καὶ δι' αὐτῶν ἐδῆλωσε τῷ Σκληρῷ μὴ δεδιέναι τὴν πολιορκίαν τὴν ἐκ λιμοῦ. Εἰ δὲ μοι, ἔφη, πίστεις δοίης, μεθ' ὧν βούλομαι παραχωρῆσαι μοι ἀπελθεῖν, ὑπεκστήσομαι σοι τῆς πόλεως τὰ σὰ φρονῶν. Περιχαρῶς τούτων ἤκουσεν ὁ Σκληρὸς, καὶ πίστεις αὐτῷ παρέσχε, κἀκείνος τοὺς τε πλείους τῆς πόλεως καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας παρειληφῶς, τῆς πόλεως ἔξεισι, καὶ πρὸς τὴν μεγάλην πόλιν ἄπεισι, καὶ ὁ Σκληρὸς εἴσεισιν εἰς τὴν Νίκαιαν, τότε ἔγνω καταστρατηγηθεῖς. Ὁ δὲ γε παρακοιμώμενος, τοῦ Σκληροῦ ἐκείθεν ἀπάραντος, καὶ τῇ βασιλευσίᾳ τῶν πόλεων πλησιάζοντος, ἀμνηστειὰν ἦν. Γνωσιμαχῆσας οὖν τὸν Φωκᾶν Βάρδαν ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀνεκαλέσαστο, καὶ ὄρκους αὐτὸν φρικώδεσιν ἐνδυσάμενος καὶ παλαμαιοτάταις ἀραῖς, μὴ ἂν ποτε τῇ βασιλείᾳ ἐπιθέσθαι, μὴδὲ

ἄπεισι οὖν ὁ Φωκάς. Καὶ ὁ Σκληρὸς δὲ τοῦτο μαθὼν τότε ἔγνω μέλλων μαχέσασθαι πρὸς ἀνταγωνιστὴν ἀξιόμαχον, καὶ ἄρας ἀπῆει, καὶ περὶ τὸ Ἀμόριον συμπλέκεται τῷ Φωκᾷ, καὶ γίνεται μάχη τῶν στρατευμάτων, καὶ ἦσαν ὑπερτεροῦντες οἱ τοῦ Σκληροῦ, οἱ δὲ περὶ τὸν Φωκᾶν τὰ νῦντα ἐτρέψαντο, καὶ οὕτω μὲν τὰ τῆς μάχης ταύτης συμβέβηκε. Τῇ δὲ ἐξῆς οἱ τῶν στρατευμάτων ἐξέρχοντες αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους μαχέσασθαι εἴλοντο, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ὑπὲρ τοῦ παντὸς ἀναδέξασθαι. Ἐπῆλθον οὖν ἀλλήλους καὶ πρῶτος ἔφθη παίσας τὸν Φωκᾶν ὁ Σκληρὸς, ὡς μὲν ἔνιοι λέγουσι, κορόνη κατὰ τῆς κεφαλῆς, ὡς δ' ἕτεροι, ξίφος ἐπανετείνατο κατ' αὐτοῦ, τοῦ δὲ κλιθέντος πρὸς θάτερον μέρος, καὶ τὴν πληγὴν ἐκκλίναντος, ἔφθασε τὸ τοῦ ξίφους ἄκρον τὸ οὐς ἐκτεμεῖν τοῦ ἵππου τοῦ Φωκᾶ. Ὁ δὲ γε Φωκάς ἀντέπληξε τὸν Σκληρὸν κορόνη κατὰ τῆς κεφαλῆς, καὶ ὁ πληγείσας σκοτοδινίσας τῷ τοῦ ἵππου τραχήλῳ ἐπέπεσεν, ὃν οἱ περὶ αὐτὸν κακῶς ἔχοντα θεασάμενοι, καὶ τῷ ἐκ τῆς πληγῆς αἵματι πεφυρμένον περιστάντες συνέσχον, καὶ ἀπήγαγον εἰς πηγὴν, ἀνακτησόμενοι τε λειποφυχοῦντα τὸν ἄνδρα τῷ ὕδατι, καὶ τὸ καταβρέυσαν τοῦ αἵματος ἀπορβύψαντες, καὶ τοῦ ἵππου ἐκείνου ἀποβιδάσαντες, ἐποίουν τὰ εἰρημένα. Ἐν τούτῳ δ' ὁ ἵππος ὁ τοῦ Σκληροῦ τὸν κατέχοντα ἐκφυγὸν καὶ ἀποσιρτήσας ἐπιβάτου χωρὶς, ἐκρόανεν, ἀνὰ τὸ στρατόπεδον αἵματι τὴν χαίτην διάδροχος. ὃν ἰδόντα τὰ τοῦ Σκληροῦ στρατεύματα (ἐπίσημος γὰρ ἦν ὁ ἵππος, κεκλημένος Αἰγύπτιος) καὶ οἰθήντα πεσεῖν τὸν αὐτῶν ἡγεμόνα, ἀκρατῶς ὠρμήκεσαν πρὸς φυγὴν. Κατανοήσας δὲ τὸ γινόμενον ὁ Φωκάς, ἔπεισι τοῖς φεύγουσι τοὺς οἰκείους παραθαβρόνας, καὶ πολλοὶ μὲν ἀνήρτητο ἀπὸ τῶν ἀντικολλέμων, πολλοὶ δὲ καὶ ἠλίσκοντο, πλείους δὲ ὑπ' ἀλλήλων ἐκτείνοντο συμπατούμενοι. Ἐντεῦθεν ὁ Σκληρὸς ἐξαπορηθεὶς μετὰ τῶν περιλειφθέντων καταφεύγει πρὸς Χοσρόην τὸν Βαβυλώνιον. Καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἐπεμφε πρὸς Χοσρόην, ἀξιῶν, μὴ προσδέξασθαι τὸν τυραννήσαντα τὸν τυραννήσαντα, καὶ κατὰ τοῦ οἰκείου δεσπότητος γενόμενον, ἵνα μὴ καὶ καθ' ἑαυτοῦ ὑπόδειγμα δοίη οὐκ ἀγαθόν. Ἐφερε δ' ὁ πεμφθεὶς καὶ πρὸς τὸν Σκληρὸν καὶ τοὺς μετ' ἑαυτοῦ ἔγγραφα, τῇ βασιλικῇ βεδαιωθέντα χεῖρι, ἀμνηστειὰν αὐτοῖς τῶν πεπραγμένων βραβεύοντα, εἰ ἀποσταίεν τῆς ἐγχειρήσεως, καὶ τῷ βασιλεῖ ὑποκύψαιεν. Ταῦτα τὰ πρὸς τὸν Σκληρὸν καὶ τοὺς μετ' ἐκείνου βασιλεῖα γράμματα ὡς ἔγνω ὁ Βαβυλώνιος, αὐτὸν τε τὴν πρεσβείαν πληροῦντα, καὶ τὸν Σκληρὸν, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας κατεργύουσιν. Ἐνταῦθα μὲν οὖν τότε τὰ τῆς ἀποστασίας ἔληξε τῷ Σκληρῷ.

Ζ'. Ἀντωνίου δὲ τοῦ πατριάρχου τὴν ἱερωσύνην ἀπειπαμένου, ἦν ἐπὶ ἔτη ἤνυσεν ἕξ, καὶ μετὰ μικρὸν τελευτήσαντος, τέσσαρσι πρὸς τῷ ἡμῶν ἐνιαυτοῦς ἀρχιερέως ἡ Ἐκκλησία ἐχρήρευεν, εἶπε ὁ Χρυσοβέργης Νικόλαος προσεκεχειρίστο. Τὰ δὲ τῶν Βουλγάρων αὖθις κελίητο· ὡς γὰρ ἡ τοῦ Τζεμισκῆ καθ' ἡγεγέτο τελευτῆ, τέσσαρσιν ἀδελφοῖς ἀνατιθείασιν τὴν σφετέρην ἀρχὴν, Δαβὶδ, Μωυσῆ, Ἀαρῶν τε καὶ Σαμουὴλ, οἱ Κομητόπυλοι ὠνομάζοντο, ὅτι υἱοὶ γεγόνασιν ἐνὸς τῶν παρ' αὐτοῖς ἐπιστήμων, καὶ λεγομένων κομητῶν. Οἱ γὰρ ἐκ τοῦ βασιλείου γένους σφίσις ἐπιλελοίπασιν, μόνου περιλειφθέντος ἐνὸς τῶν

παίδων τοῦ Πέτρου, φημί δῆτα τοῦ Ῥωμανοῦ, ὅστις ἐκτομίας ἦν, τῶν δὲ τεσσάρων συγγόνων τῶν Κομητοπύλων, ὁ μὲν Δαβὶδ τὰ χίιστα τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν, ὁ δὲ γε Μωϋσῆς τὰς Σίββρας πολιορκῶν, λίθῳ βάλλεται, καὶ θνήσκει εὐθὺς. Τὸν δὲ Ἄαρὼν παγγενῆ τοῦ βίου ἐξήγαγεν ὁ ἀδελφὸς Σαμουὴλ, ἢ τὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ μόνῳ περιποιούμενον, ἢ τὰ Ῥωμαίων αἰρούμενον (λέγεται γὰρ καὶ ἀμφότερα) ἐνὸς μόνου τῶν παίδων ἐκείνου περισωθέντος, ὃς Σφενδόσθλαβος καὶ Ἰωάννης διωνύμως ἐκέλητο. Καὶ ἡ τῆς Βουλγαρίας ἀρχὴ εἰς μόνον περίεστη τὸν Σαμουὴλ, ὃς, τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις ἀσχολουμένων, ἄδειαν εὐρηκῶς, τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡγεμονίας Ἑσπέρια ξύμπαντα περιήει, οὐ ληϊζόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χώρας ἅμα καὶ τὰς πόλεις περιποιούμενος ἑαυτῷ. Ἐπεὶ δὲ, ὡς ἰστόρηται, τὴν τοῦ Σκλποῦ τυραννίδα ὁ βασιλεὺς ἀπέσεισάτο, ὥργα πρὸς ἄμυναν τοῦ βερβάρου, καὶ δι' ἑαυτοῦ ἔδοξεν αὐτῷ τὴν ἐκστρατείαν ποιῆσάσθαι. Ἐξέισιν οὖν μήτε τῷ μαγίστρῳ Βάρδα τῷ Φωκῆ, καίτοι δομωστικῷ ὄντι τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς, περὶ τῆς πράξεως κοινωσάμενος, μήτε μὴν ἑτέρῳ τῶν Ἐψῶν στραταρχούτων δυνάμεων. Ἦδη δὲ πρὸς τὰ Βουλγάρων εἰσιῶν, τὸν μάλισταρον Αἰόντα τὸν Μελισσηνὸν κατόπιν ἐκέλευσεν εἶναι, καὶ τὰς δυσχωρίας τηρεῖν· αὐτὸς δ' εἰσελθὼν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Σαρδικῆς (αὕτη δ' ἐστὶν ἡ Τριαδίτζα (83) ἐπιχειρεῖν ἠτοιμάζετο. Τῶν δυτικῶν δὲ ταγμάτων δομωστικὸς ὢν ὁ Κοντοστέφανος, καὶ λογισάμενος, ὡς εἰ εὐτυχηθεῖ τὰ τῆς στρατείας τῷ βασιλεῖ, οὐκ ἂν ποτε παύσαιτο δι' ἑαυτοῦ τοὺς πολέμους διατιθέμενος, καὶ οὐτ' αὐτὸς οὐθ' οἱ λοιποὶ στρατάρχαι ἔτι αὐτῷ λόγου πολλοῦ νομισθήσονται ἄξιοι, σφῆλαι οἱ διεμελέτησε τὴν ἐπιχειρήσιν, καὶ τὴν ὄρμην ἀνακόψαι. Προσελθὼν οὖν φησὶ τὸν Μελισσηνὸν τυραννίδι ἐπιχειρεῖν, καὶ ἀπείναι σὺν ταχυτήτι πρὸς τὸ Βυζάντιον, τὴν βασιλείαν καθέξοντα, καὶ ἡξίου μὴ μέλλειν, ἀναζευγνύειν δὲ καὶ μὴ ὑπερτίθεισθαι. Τοῦτο τὸν βασιλεῖα ἐτάραξε, καὶ ἐπάνοδον ἰσήμενε τῷ λαῷ. Ὁ δὲ γε Σαμουὴλ ταῖς τῶν ὀρέων ἐμφιλοχωρῶν κορυφαῖς (οὐ γὰρ ἐθάβρει κατασυστάδην μαχέσασθαι) καὶ τὴν ἀθρόαν ἀναζυγὴν ἰδὼν, δειλίαν ἔκρινε τὸ πραττόμενον, καὶ ἔπεισι τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ τῷ ἀνεπίσιψ ἅπαντας κατεθρόησε, καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε, καὶ τῆς τε παρεμβολῆς ἐκράτησε, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς βασιλικῆς, καὶ τῶν παρασῆμων τῆς βασιλείας. Ὁ δὲ βασιλεὺς μόλις εἰς Φιλιππούπολιν διασέσωστο, κάκει τὸν Μελισσηνὸν εὐρηκῶς, κατὰ τοῦ Κοντοστέφανου ἐξώριστο, καὶ ὕβρεις κατέχευε τοῦ ἀνδρός. Ὁ δὲ δυσανασχέτων ἐτραχύνετο, καὶ ἀναζέσας ὁ βασιλεὺς τῷ θυμῷ ἐνέθορε τε τοῦ θρόνου, καὶ τῆς κόρης τοῦ Κοντοστέφανου δραξάμενος καὶ τοῦ πύγωνος προσέβρῆξε τὸν ἄνδρα τῇ γῆ. Ἐντεῦθεν οἱ τῶν δυνάμεων τῶν Ῥωμαϊκῶν προεξάρχοντες μη-

A pīde ictus moritur statim. Fratrem Aaronem cum omni familia, uno illius filio conservato, qui duplici nomine Joannes Sphandosthlyvus dicebatur, Samuel interficit, sive quod summam rerum sibi soli vendicaret, sive quod Romanis studere visus erat : nam utrumque fertur. Is igitur Samuel Bulgarorum principatum solus adeptus dum Romani bellis civilibus distinentur, Occidentales eorum provincias omnes impune circuit : nec populatur tantum, sed et regiones et urbes suæ ditionis facit. Qua de causa imperator, depulsa Scleri tyrannide, ulciscendi barbari cupiditate flagrans, suis auspiciis bellum ei inferre statuit. Egreditur igitur consilio suo, neque cum magistro Barda, Orientalium legionum domestico, neque cum ullo alio ducum Orientalium communicato. Bulgarorum fines jam ingressus, magistro Leone Melissenno pone sequi jusso, ad locorum angustias tutandas : ipse Sardi- cam, quæ et Triaditza dicitur, obsidere instituit. Verum Occidentalium legionum domesticus Contostephanus, cogitans re bene gesta imperatorem nunquam non suo ductu atque auspiciis bella administraturum, se cæterisque ducibus parvi æstimatedis : operam dedit, ut conatus illius labefactaret, atque impetum retardaret. Accedit igitur, et Melissenum tyrannidem affectantem festinanter ire Byzantium ad regnum occupandum ait, non cunctandum esse monens, sed citra moram reducendum exercitum. Id imperatorem ita perturbavit, ut exercitui reditum denuntiaret. ¶ At Samuel cacumina montium insidens (neque enim acie decernere audebat) subito discessu viso, Romanos aggreditur, quos metu illud facere arbitrabatur, et inexpectata impressione in fugam compellit, nec castris tantum, sed et tabernaculo, atque insignibus imperatoris potitur, qui quidem vix Philippopolium evasit : ubi cum Melissenum invenisset, Contostephanus iratus contumeliosus dictis innectatur, quæ ille iniquo animo ferens exasperatur, effervescente bile solio exsiliens, Contostephanum coma et barba prehensum terræ illidit. Ex hoc Romanarum legionum principes imperatori irati, Phocas quod spe frustraretur et res suæ, ut proverbio dicitur, Mandraboli more procederent : alii, quod se contemni putabant, non communicatis consiliis : alii, aliis de causis in Charsiano congressi, Phocam Bardam diademate ornatum imperatorem appellant, defectione, ut ipsi putabant, probe administrata. Sclerus autem qui Babylone custodiebatur, præter spem custodia educitur. Nam Persarum imperio a Sarracenis everso, vir quidam Persa, nomine Inargus, verbis concitat populares, suadens ut rupto servitutis jugo arma contra Sarracenos se duce sumant Chosroes porro quamvis sæpe cum illis congres-

Variae lectiones et notæ.

(83) Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ Τριαδίτζα. Leo Diaconus, lib. x Hist. nondum editæ : Κατὰ τὴν Σαρδικὴν

ἐπεχωρίασεν, ἣν καὶ Τραδίτζαν ἡ Σκυθικὴ συνήθεια κέκληκεν. Infra Τριαδίτζαν vocat.

sus, tamen nunquam non discessit inferior, desperate victoria ad Romanos qui in custodiis erant confugit: quibus carcere eductis, cum Sclero de ratione gerendi belli agit, petita venia malæ tractationis, qui principio bello recusato, tandem illo urgente annuit: sed ea conditione, ut solos Romanos in aciem educat. Carceribus igitur perquisitis, ad tria millia Romanorum sunt inventa, et arma eis data, qui cum Sclero ducti et auspiciis Persas vicissent, nec ipsi, nec ille ad Chosroem redeundum esse statuerunt, veriti ne denuo a Barbaro in carcerem compingerentur, præsertim tanto virtutis suæ specimine edito. At Chosroes dum in fugam intenti sunt, magnam turbam ad eos persequendos mittit: qui etsi numero longe superiores, commisso prælio, pauciores evaserunt iis quos persequantur, cæteris ibi Romanorum manibus

interfectis. μαίους, καὶ ἀνίησι μὲν αὐτοὺς τῆς εἰρκτῆς, διαλέγεται δὲ τῷ Σκληρῷ περὶ τοῦ πολέμου, καὶ μὴ μνησικαχῆσαι τῆς κακώσεως αὐτῷ ἀξιοῖ. Ὁ δὲ πρότερον μὲν παρηγεῖτο τὸν πόλεμον, εἰτ' ἐγκαιμένου τοῦ Βαβυλωνίου, καταναύει μὲν, σὺν μόνοις δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπέσχετο τὸν πόλεμον ὑπελθεῖν. Ἐρουνῶντο τοίνυν τὰ δεσμοκτήρια, καὶ ὅσοι εὐρηγτο ἐν αὐτοῖς Ῥωμαῖοι, ἐξήγοντο καὶ ὠπλίζοντο, καὶ ὡσεὶ τρισχίλιοι συνηθροίσθησαν, οὓς παρελιθῶς ὁ Σκληρὸς ἐχώρησε κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ συμβαλῶν νικᾷ· ἀναζεύξει δὲ πρὸς τὸν Χοσρόην οὐκ ἐτ' ἔκρινεν οὔτ' αὐτὸς οὔτ' οἱ μετ' αὐτοῦ. Ἐδεδοίκεσαν γὰρ μὴ καὶ αὐθις αὐτοὺς καθείρξει ὁ βάρβαρος, καὶ μᾶλλον ὅτι ἐν παύρᾳ γέγονε τῆς αὐτῶν γενναϊότητος. Εἶχοντο γοῦν τῆς φυγῆς, καὶ ὁ Χοσρόης πληθὸς εἰς αὐτῶν ἐπιδιώξειν ἔστειλε, καὶ οἱ σταλέντες κατελιθῶτες τοὺς φεύγοντας, ἐκαίνων ὑπάρχοντες πολλαπλασίοι, μείους τῶν φευγόντων ἀποδρᾶναι δεδύνητο, τῶν ἄλλων ἐκεῖ πεσόντων, καὶ Ῥωμαϊκαῖς δαμνέντων χερσίν.

VII. Sclerus igitur cum suis Romanorum fines ingressus, ad Phocam se confert, quem regnum spectare ac tyrannidem jam affectasse cognorat, et belli et imperiis socius futurus. Ille societatem amplexus, si votorum compotes fierent, sibi urbem imperatoriam et plurimum gentium ac provinciarum imperium vindicat: Sclero Antiochiam, CoeleSyriam, Phœniciam, Palæstinam, Mesopotamiam et Ægyptum attribuit, eaque pacta jurejurando sancit. Quo Sclerus fretus, cum ad illum se contulisset, ac jam intra casses esset, primum habitu regio privatur, deinde in carcerem conjuncto custodia adhibetur: et copiis illius ascitis, Phocas tyrannidem suam firmat. Enimvero Sclerus priusquam ab illo comprehenderetur, ut si res male cessisset, receptum aliquem haberet aespem salutis, curarat ut filius suus Romanus, clam arrepta fuga, ad imperatorem defluceret, a quo cum gaudio exceptus est, et statim magister designatus, Phocas autem Delphina patricio cum parte copiarum Chrysolim, quæ est e regione urbis regiæ, misso, ipse cum reliquo exercitu Abydum proficiscitur. Imperato vero Delphinam ad Chrysolim adortus (nam cum Uladimero ducem eorum, sorore Anna ducta, affinitatem junxerat, atque auxilia inde accerserat), hostibus facile superatis,

νιώντας τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν Φωκᾶς ἐτι αὐτῷ αἰ ἐλπιδες ὑπέβρεον, καὶ τὸ τῆς παροικίας, ἐπὶ τὰ Μανδραβόλου (84) ἐχώρουν· οἱ δὲ ἐτι ὑπεροφάνως αὐτοῖς προσεφέρετο, καὶ οὐκ ἐκοινωνοῦσι σφίσι τῶν βουλευμάτων, οἱ δὲ καὶ δι' ἑτερᾶττα, ἐν τῷ Χαρσιανῷ συναθροίζονται, καὶ τῷ Φωκᾷ Βάρβαρ διαδήμα περιέθεντο, καὶ τῆς βασιλείας ἤξιώσαν, καὶ ὁ μὲν τὰ τῆς ἀποστασίας, ὡς αὐτοῖς ἰδόκει, οὐ διετίθεντο. Ὁ δὲ γε Σκληρὸς ἐν Βαβυλῶνι φρουρούμενος, ἀνεπίστως ἐξάγεται τῆς φρουρᾶς. Τῆς γὰρ τῶν Περσῶν ἀρχῆς καταλυθείσης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν ἀνὴρ τις Πέρσης, Ἰναργος ὄνομα, λόγοις παρακινήσας τὸ Περσικόν, πείθει ἀποστατῆσαι τῆς τῶν Σαρακηνῶν δουλείας, καὶ ὄπλα ἀρᾶσθαι κατ' αὐτῶν, αὐτοῦ τοῦ Ἰναργίου στρατηγούontos αὐτῶν. Πολλάκις μὲν οὖν ὁ Χοσρόης τοῖς Πέρσαις ἀντηγωνίσαστο, τὸσαυτάκις δ' ἠττήθη, ὁσάκις σφίσι προσέμιξε, καὶ ἀπογούος πρὸς τοὺς ἐμφορούρους καταφεύγει Ῥω-

μαῖους, καὶ ἀνίησι μὲν αὐτοὺς τῆς εἰρκτῆς, διαλέγεται δὲ τῷ Σκληρῷ περὶ τοῦ πολέμου, καὶ μὴ μνησικαχῆσαι τῆς κακώσεως αὐτῷ ἀξιοῖ. Ὁ δὲ πρότερον μὲν παρηγεῖτο τὸν πόλεμον, εἰτ' ἐγκαιμένου τοῦ Βαβυλωνίου, καταναύει μὲν, σὺν μόνοις δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπέσχετο τὸν πόλεμον ὑπελθεῖν. Ἐρουνῶντο τοίνυν τὰ δεσμοκτήρια, καὶ ὅσοι εὐρηγτο ἐν αὐτοῖς Ῥωμαῖοι, ἐξήγοντο καὶ ὠπλίζοντο, καὶ ὡσεὶ τρισχίλιοι συνηθροίσθησαν, οὓς παρελιθῶς ὁ Σκληρὸς ἐχώρησε κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ συμβαλῶν νικᾷ· ἀναζεύξει δὲ πρὸς τὸν Χοσρόην οὐκ ἐτ' ἔκρινεν οὔτ' αὐτὸς οὔτ' οἱ μετ' αὐτοῦ. Ἐδεδοίκεσαν γὰρ μὴ καὶ αὐθις αὐτοὺς καθείρξει ὁ βάρβαρος, καὶ μᾶλλον ὅτι ἐν παύρᾳ γέγονε τῆς αὐτῶν γενναϊότητος. Εἶχοντο γοῦν τῆς φυγῆς, καὶ ὁ Χοσρόης πληθὸς εἰς αὐτῶν ἐπιδιώξειν ἔστειλε, καὶ οἱ σταλέντες κατελιθῶτες τοὺς φεύγοντας, ἐκαίνων ὑπάρχοντες πολλαπλασίοι, μείους τῶν φευγόντων ἀποδρᾶναι δεδύνητο, τῶν ἄλλων ἐκεῖ πεσόντων, καὶ Ῥωμαϊκαῖς δαμνέντων χερσίν.

Z'. Ὁ μὲν οὖν Σκληρὸς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἰς τὰ Ῥωμαίων ἐπανελθούθησαν ὄρια. Μαθὼν δὲ καὶ τὸν Φωκᾶν ἤδη βασιλειῶντα καὶ τυραννίδος ἀρξάμενον, ἀπονεύκει πρὸς τὸν Φωκᾶν, κοινωνὸς ἀξίων εἶναι καὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς. Ὁ δὲ τὴν κοινοπραγίαν ἐδέξατο, καὶ εἰ τῶν ἐφέσεων τύχοιεν, ἐαυτῷ μὲν τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἀπένευμε καὶ τῶν πλειόνων ἐθνῶν καὶ χωρῶν τὸ κράτος· τῷ δὲ Σκληρῷ προσεκλήρου τὴν Ἀντιόχειαν, τὴν τε Κόλλην Συρίαν, καὶ Φοινίκην, καὶ Παλαιστίνην, καὶ Μεσοποταμίαν, καὶ Ἀἴγυπτον, καὶ τὰς συνθήκας ὄρακις καθιερῶν ἐμπεπέδωκεν. Ἐπὶ τούτοις ταπεινῶς ὁ Σκληρὸς, πρόσσεισι τῷ Φωκᾷ. Ὁ δ' ἐντὸς ἀρκύων τοῦτον λαβὼν, ἀφαιρεῖται μὲν αὐτοῦ τὸ σχῆμα δὴ τὸ βασιλεῖον, καθείργουσι δὲ, καὶ φροσῶν αὐτῷ περιίστησιν. Ὑφ' ἐαυτὸν δὲ καὶ τὴν σὺν ἐπιπέστρατιαν ποιησάμενος, τοῦ τυραννεύειν εἶχετο κραταιότερον. Ὁ μόντοι Σκληρὸς, προμηθεύμενος ἐαυτῷ πρὸς τὸ μέλλον ἐξ ἀποτυχίας σωτηρίαν τινα, πρὸ τοῦ κατασχεθῆναι πρὸς τοῦ Φωκᾶ, τὸν υἱὸν Ῥωμανὸν λάθρα φυγεῖν παρεσκεύασεν, ὡς ἀτομολοῦντο τῷ βασιλεῖ, ὃς καὶ περιχαρῶς παρὰ τοῦ κρατοῦντος ἐδέχθη, καὶ μάγιστρος ἐτιμήθη εὐθύς. Ὁ Φωκᾶς δὲ, ἀπόμοιράν τινα τῆς στρατιᾶς ὑπὸ τὸν πατρικίον τάξας τὸν Δελφινᾶν, εἰς τὴν ἀντικρὸ τῆς βασιλίδος ἐκπέμπει Χρυσόπολιν, αὐτὸς δὲ σὺν τῇ λοιπῇ δυνάμει ἀφίκετο πρὸς τὴν Ἀβυδον. Τῷ μόντοι Δελφινῷ

Variae lectiones et notæ.

(84) Ἐπὶ τὰ Μανδραβόλου. Vide Apostolium, centuria 8, n. 95, et Maussacum ad Harpocratio-nem, p. 148.

ἰστρατοπεδευκῶτι κατὰ Χρυσόπολιν αἰφνίδιον ἐπὶ ἄ-
 θεν ὁ βασιλεὺς μετὰ λαοῦ Ῥωσικοῦ (κῆδος γὰρ πρὸς
 Βλαδιμηρόν τὸν ἄρχοντα τούτων ἐπὶ Ἄννη τῇ ἀδελ-
 φῇ αὐτοῦ θέμενος, συμμαχικὸν ἐκεῖθεν ἐδέξατο), καὶ
 βῆρον τῶν ἐναντίων ἐκράττισε, καὶ αὐτὸν τὸν Δελ-
 φινᾶν χειρωσάμενος ἀνεσκολόπισεν. Ἔπειτα πρὸς τὴν
 Ἄβυδον ἔπεισε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Κωνσταντίνου·
 καὶ ἤδη ἀντιμέτωπα ἔστησαν τὰ ἐναντία στρατεύ-
 ματα, καὶ τοῦ μὲν οἰκείου προετέτακτο ὁ Φωκᾶς, τὸ
 δ' ἀντιμαχὸν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος ἐφιππος περιεὶὼν
 παρεβάββυεν, ὃν ὁ Φωκᾶς θεασάμενος, κατ' αὐτοῦ τὸν
 ἵππον ἰλαύνει, ὄλην ἐκείνῳ τὴν ἡνίαν ἐνδεδικώς
 κρινῶς ὡς, εἰ ἐκεῖνον καταβαλεῖ, ἔσται τὸν ἀγῶνα
 νενικηκώς. Ἄλλ' οὕτω τῶν οὐκείων προεληλύθει πολὺ,
 καὶ οἱ μὲν αὐτὸν ἐκκυλισθῆναι τοῦ ἵππου φασίν, οἱ
 δὲ εἰς τινα λόφον ἐκκλίνει, καὶ ἀποδάντα τοῦ ἵππου
 ἐκταθῆναι κατὰ τῆς γῆς, καὶ εὐθὺς αὐτὸν τὸ πνεῦμα
 λιπαῖν. Οἱ μὲν οὖν πληγῆναι παρά του καιρίαν τὸν
 ἄνδρα ἔλεγον. Καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ Κωνσταντίνος
 ἐαυτῷ τὴν ἐκείνου ἀνάρεσιν ἐπεφήμιζε· τοῦτο δ'
 ἦν λόγος ἄλλως, οὐδὲ γὰρ τετρωμένον αὐτοῦ τὸ
 σῶμα εἴρητο μηδαμῆ. Οἱ δὲ φαρμάκῳ δηλητηρίῳ
 ἐδόξαζον κατεργασθῆναι αὐτὸν, ὃ καὶ μᾶλλον ἔδοξε
 πιθανώτερον. Τὸ μέντοι φάρμακον ἡτοιμάσατο μὲν
 ὁ Βασίλειος, προσέφερε δὲ τῷ Φωκᾶ ὁ τούτῳ οἰνο-
 γοεῶν, παρὰ τοῦ βασιλέως ὑποκλαπεῖς. Πασόντος
 δὲ τοῦ Βάρδα, τὸ μετ' αὐτοῦ στρατεύμα διεσκέδαστο,
 καὶ οἱ μὲν ἐκτείνοντο καταλαμβανόμενοι, οἱ δ' ἐξω-
 γροῦντο, καὶ συσχεθέντες κατὰ τὸ δόξαν τῷ βασιλεῖ
 ἐκολάσθησαν. Ὁ δὲ ἀγριώτερος ἦν ἢ τὸ πρότερον·
 σοβαρὸς τε γὰρ ἐγενόνη, καὶ τὸ ἦθος ὑποκαθήμενος,
 καὶ πάντας ὑπώπτει, καὶ τὴν ὀργὴν ἐτύγγανεν ἀπα-
 ραίτητος, καὶ οὐ τοῖς ἄλλοις μόνον τὸ σοβαρὸν ἐπεδεί-
 κνυτο, ἀλλὰ μὴν καὶ τῷ παρακοιμωμένῳ αὐτῷ, ἤχθε-
 τό τε τῷ ἄνδρῳ, καὶ εἰς ἐαυτὸν ἐσπευδε μετενεγκεῖν τὴν
 τῶν πραγμάτων διοίκησιν, καὶ μέντοι καὶ μεθί-
 στησι τῆς τῶν κοινῶν οἰκονομίας αὐτὸν, οἳκοι μέ-
 νειν ἀπρόσιτον ἐπιστεῖλας, αὐτῷ, εἴτα μετὰ μικρὸν
 ὑπερόριον τίθησι, καὶ τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων
 ἕκαστον ἀνακρίνων, ἀπραξίαν τῶν πλειόνων κατε-
 φηφίσαστο, καὶ τοῦ παρ' ἐκείνῳ δομηθέντος σε-
 μναίου (85) τὰ πλείω ἀφείλετο, καὶ οὐκ ἀγρῶν ἤφατο
 μόνον ἢ χωρίων καὶ οἰκιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀναθημάτων
 τε καὶ πλακίων, καὶ κίωνων πολυτελῶν. Ὅθεν ἐκεῖνος,
 διὰ ταῦτα νέφει περισχεθεὶς ἀθυμίας, παρεῖτο τὰ
 μᾶλα, καὶ ἔμπρους ὤπτο νεκρὸς, καὶ βραχὺ τι διαλι-
 πὼν, οὐκ ὀκρῶς τὸν βίον ἐξέλιπεν. Ὁ δὲ τότε πρῶτον
 γέγονεν αὐτοκράτωρ ὡς ἀληθῶς, καὶ γνοὺς πηλικῶν
 δεῖται φροντίδων ἢ τῆς βασιλείας διοικήσεις, τῆς τε

A ipsum Delphinam captum palo affixit. Deinde Aby-
 dum cum fratre Constantino proficiscitur. Cum
 exercitus utriusque in procinctu starent, et Phocas
 suas copias antecedens, Basilium equo circumve-
 ctum legiones cohortari vidisset, totis habenis
 laxatis, equo concitato, in illum fertur, eo pro-
 strato se toto discrimine fore defunctum ratus:
 sed antequam suos multum antecessisset, alii eum
 equo devolutum ferunt, alii cum in tumulum quem-
 dam declinasset, equoque descendisset, humi ex-
 tentum statim exspirasse: alii a quodam lethali
 vulnere affectum esse. Constantinus quidem im-
 perator cædem ejus sibi arrogabat, falso utique,
 cum ejus cadaver nusquam vulneratum fuerit:
 alii, quod quidem probabilius est, putavere, toxi-
 cum ei a Basilio præparatum, a pincerna corrupto
 largitionibus imperatoris fuisse propinatum. Barda
 strato, illius exercitus dissipatus est, aliis cæsis,
 aliis captis, in quos imperator suo arbitratu
 animadvertit, mutatus ab illo qui dudum fuerat,
 et factus arrogans, demisso ingenio, suspicax in
 omnes, iracundia inexorabili: nec in alios dun-
 taxat, sed in ipsum etiam prepositum cubiculi
 talem se præbuit. Quem cum odisset, atque ipse
 rerum administrationem capessere vellet, tum a
 reipublicæ negotiis removit, tum domo egredi ve-
 tuit, nec multo post relegavit, tum actis ejus
 omnibus perquisitis, pleraque rescidit, tum mona-
 sterium ab eo exstructum maxima ex parte spo-
 liavit, nec agros duntaxat aut fundos invasit et
 ædes, sed etiam donaria, tabulas, columnas pre-
 tiosas. Quas ille ob res animi ægritudine oppres-
 sus, membrisque resolutis, nihil aliud nisi spirans
 cadaver, brevi miserabiliter est extinctus. Basilium
 vero tum demum vere imperator factus, cum in-
 tellexisset, quantam sollicitudinem regni admini-
 stratio postularet, delicias regias sprevit, splendi-
 dis vestibibus abstinuit, omnemque suavitatem repu-
 diavit: cum prius haud ita vixisset, sed et amori-
 bus indulgisset, commessationibus et voluptatibus
 deditus, regioque luxu delectatus: et omni auctori-
 tate sibi vindicata, fratri nihil nisi nomen et co-
 lorem insignem impertiit, custodia illi quidem
 attributa, cæterum exigua et non magnifica. Quæ
 ille, ut homo remissioris ac mollioris ingenii et
 voluptarius, venationibus et æqualium suorum
 consuetudine gaudens, æquo ferebat animo, neque
 fratri adversabatur. Ac illorum hic status erat.
 Sclerus autem, Barda mortuo, vinculis solutus, a

Variæ lectiones et notæ.

(85) Καὶ τοῦ παρ' ἐκείνῳ δομηθέντος σε-
 μναίου, εἰο. Istius monasterii meminit Michael
 Praelius, lib. 1 Hist, ms. ubi de eodem Basilio: Καὶ
 πάντα τρόπον ὅσα εἰς κίκωσιν ἐκείνῳ καὶ συμ-
 φορᾶν ἐμνησανάτο ποιεῖν· ἀμέλει καὶ ἦν ἐκεῖνος
 εἰδείματο λαμπροτάτην μονήν, Βασιλείῳ τῷ πάντῳ
 ἀναθέμενος, ἐπώνυμον τῆς ἐαυτοῦ κλήσεως, μεγα-
 λοπρεπῶς μὲν κατεσκευασμένην, καὶ πολλῇ δαπάνῃ
 χειρὸς τὸ ποικίλον μετὰ τοῦ καλοῦ ἔχουσαν, ἀφθό-
 νοις δὲ χορηγίαις τὸ πλεον τοῦ αὐταρκοῦς ἀποκλή-

ρωσαμένην, ἐβούλετο μὲν ἐκ θεμελίῳ καθαίρησιν
 τὸ δὲ τῆς πράξεως ἀναίδες εὐλαβοῦμενος, τὸ μὲν
 ἐκεῖθεν ἀφήρει, τὸ δὲ κατασεῖει, τὰ ἐπιπλα, τὰς
 ἐφηρμοσμένας λίθους· τὸ δ' ἄλλο τι ποιῶν τοιοῦτό-
 τροπον, οὐκ ἀνείει, ἄχρις οὗ φροντιστήριον εἰ δεῖ
 χαριεντισάμενον εἰπεῖν, τὸ μοναστήριον δίδρακε,
 διὰ φροντίδος τιθεμένων τῶν ἐν αὐτῷ, ὅπως ἂν
 ἐαυτοῖς τὰ ἀναγκαῖα πορίσαιοτο. Atque illud est
 monasterium S. Basilii, de quo egimus in nostra
Constantinopolis.

priore instituto non recedebat, regnum propere affectaturus. Sed ab imperator per litteras monitus, ut tandem omissa desperatione, continentium bellorum auctor esse desineret, neque terram sanguine pollueret, eoque Christianorum: cum et senectute jam affligeretur, et spem non optimam foveret, per pactiones ad illum se confert: qui cum in regio tabernaculo sedens Sclerum peditem accedere videret, utrinque suffultum, cum ob senium, tum ob molem corporis (grandis enim erat) celebratum illud dixisse fertur: *Quem timueram, is ad me manu ducitur*. Alii Sclerum in illo accessu ad imperatorem visum amisisse ferunt, eaque de causa ductoribus fuisse usum. Cum prope tabernaculum venisset, imperator **Α** animadversis puniceis in eo calceis (nam cætera insignia regia deposuerat, calceis solis sive per oblivionem, sive per incogitantiam retentis) statim avertit oculos, neque cum eo nisi habitu privati colloqui sustinuit. Cum igitur ante tabernaculum invidiosos illos calceos abjecisset, ingresso imperator surrexit, porrectaque dextera, collocutus, et eadem uterque mensa usus est, atque ex eodem calice hiberunt. Hoc modo sopita Scleri tyrannide, ipse curopalata est designatus, et quem quisque adjutorum ejus dignitatis et potestatis gradum, quasve possessiones ab illo regnante acceperat, ea retinere licuit. Imperator curis defectionum levatus, in Thraciam abiit, et Thessalonicam accessit, ut celebri martyri gratias ageret, ibique viro illustri cum magnis copiis duce relicto ad excursionses Samuelis coercedendas, Byzantium regreditur. Inde in Iberiam proficiscitur, Davide curopalata mortuo, a quo ejus ditionis hæres institutus fuerat, quam ille tenuerat. Ibi relicta sibi ditione occupata, cum Georgium Davidis fratrem interioris Iberiæ principem compercuisset, ut suis finibus contentus esset, filio ejus obside accepto: Phœniciam adiit, et principem Tripolitanum, Damascenum, Tyrium et Berytium, qui conspiratione inita, Daphnæ Antiochiæ agrum incursionibus vexabant, coercuit, et Romanis servire coegit, acceptisque ab his etiam obsidibus, domum rediit. Et hoc quidem ita se habuerunt.

τυρπινίς καταλείπεται, αὐτοῦ μὲν κουροπαλάτου θέντων ἔχειν ὃ ἂν ἕκαστος ἐξ ἐκείνου τυραννοῦντος εὐλόγηται, εἴτ' ἐν ἀξίαις ἦν, εἴτ' ἐν ἀρχαῖς, εἴτ' ἐν μόντοι ἐν κτήσεσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τὰς τῶν ἀποστασιῶν φροντίδας ἀποφορτισάμενος, ἐπὶ τὴν Θρᾷκην ἔβη, καὶ εἰς Θεσσαλονίκην ἐφοίτησε, τῷ περιωνύμῳ μάρτυρι ἀνομολογοῦμενος. Καταλείψας δ' ἐκεῖ στρατορχὴν τῶν ἐπισήμων μετὰ βαρείας δυνάμεως, ἵνα κωλύῃ τὰς τοῦ Σαμουήλ ἐκδρομὰς, ἐπάνεισι πρὸς τὴν Βύζαντος, καὶ εἰς Ἰβηρίαν ἀπέρχεται, κληρονόμος καταλειφθεὶς παρὰ τοῦ κουροπαλάτου Δαβὶδ θανόντος τῆς ἐκείνῳ διαφερούσης ἀρχῆς. Ἐνθαπερ γεγρονῶς, καὶ τῆς καταλειφθείσης αὐτῷ χώρας ἐπιλαβόμενος, καὶ τὸν τοῦ Δαβὶδ ἀδελφὸν τὸν Γεώργιον τῆς ἐνδοτέρας Ἰβηρίας ἡγεμονεύοντα παρασκευάσας ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ τοῖς ἰδίοις ἀρκεῖσθαι, καὶ ἄμνηρον τὸν ἐκείνου παῖδα λαβὼν, ἐπὶ Φοινίκην ἐχώρησε, καὶ τὸν τε τῆς Τριπόλεως ἄρχοντα καὶ τὸν τῆς Δαμασκού, καὶ τὸν τῆς Τύρου καὶ Βηρυτοῦ, κατὰ συνθήκας τῇ πρὸς τὴν Δάφνην Ἀντιοχείᾳ ἐπιόντας, καὶ κακοῦντας τὰ ὑπ' αὐτῆν, ἀνέστειλε, καὶ δοῦλωσιν Ῥωμαίοις τηρεῖν ἀνέπεισε, καὶ ὁμήρους καὶ τούτων λαβὼν, ἐπανάστειλεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἶχον οὕτω.

Variae lectiones et notæ.

(86) Ἡ γὰρ λάθει' ἢ οὐκ ἐνόησεν. Hemistichium Homericum ex *Iliad.* 1, vers. 533.

Η. Τοῦ δὲ πατριάρχου Νικολάου τοῦ Χρυσοβέργη A ἐπ' ἑτασι δυοκαίδεκα καὶ μηνσὶν ὀκτώ τῇ Ἀρχιερωσύνῃ ἐνδιαπρέψαντος, εἶτα τὸν βίον ἐκλειοπιότος, ὁ μάγιστρος Σισίνιος, ἀνὴρ λόγιος ἐντεθραμμένος, προχειρίζεται πατριάρχης. Καὶ τούτου δὲ ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτούς τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύναντος καὶ θανόντος, Σέργιος καχειροτόνηται πατριάρχης, ὃς καθηγεῖτο μὲν τῆς τοῦ Μονουήλ μονῆς, τῷ πατριάρχῃ δὲ Φωτίῳ κατὰ γένος προσήκων ἐτύγγανεν. Τοῦ Σαμουήλ δὲ τοῦ τῶν Βουλγάρων ἐξάρχοντος οὐ τὰ θρακῶν οὐδὲ τὰ Μακεδόνων μόνα ληϊζομένου, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐτὴν δὲ γε τὴν Ἡελοπόννησον, τὸν μάγιστρον Νικηφόρον τὸν Οὐρανὸν ἐκπέμπει ὁ βασιλεὺς, τῆς δόσεως ἄρχοντα, ὃς παρὰ τῷ Σπερχειῷ ποταμῷ τοῦ Σαμουήλ κατεσκηνωμένου, παρὰ τῇ ἀντικρυς ἠπέριψ ἠύλισατο. "Οτι δ' ὕσε τότε πολλὰ καὶ ὁ ποταμὸς ἐντεῦθεν ἄπλωτος ἦν, ἀνέλπιστος ἰδόμενος τῷ Σαμουήλ ἢ κατ' αὐτοῦ τῶν Ῥωμαίων ἐπέλευσις. Ὁ Οὐρανὸς δὲ, νυκτὸς ἀνερευνήσας, καὶ κατὰ τινα τόπον βατὸν κατανοήσας τὸν ποταμὸν, διαβαίνει τοῦτον ἡσύχως μετὰ τῆς στρατιᾶς, καὶ ἀφροντιστοῦσιν αἰφνιδίον ἐμβάλλει τοῖς περὶ τὸν Σαμουήλ, καὶ τῷ ἀδοκίτῃ καταπλαγέντες οἱ Βάρβαροι ἐπιπτον, μηδὲ χεῖρας ἀνταίρωντες καὶ τῷ Σαμουήλ δὲ καὶ τῷ ἐκείνου υἱῷ Ῥωμανῷ πληγαὶ ἐκνεύθησαν, καὶ ἐάλωσαν ἄν, ἐὶ μὴ τοῖς νεκροῖς συνανμίχθησαν σώμασι, καὶ οὕτω λαθόντες διεφυγον. Εἶτα καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ τῶν ἐν Σαρδικῇ φρουρίων καταστρεψάμενος ἕνια, ἐπανῆλθεν εἰς Μοσυνούπολιν. Εἶπε δὲ καὶ τὴν μεγάλην Περσθλάβαν, καὶ τὴν μικρὰν, καὶ τὴν Πλίσκοβαν διὰ στρατηγῶν. Καὶ ἡ Βέρβροια δὲ C παρεδόθη αὐτῷ παρὰ τοῦ Δοβρομηροῦ, προσχωρήσαντος τοῖς Ῥωμαίοις. Τὰ μέντοι Σέρβια πολιορκία ἐάλω, καὶ ὁ τῆν αὐτῶν φυλακὴν ἐμπειπιστευμένους Νικολάου, ὃν Νικολιτζᾶν ὑποκορίζοντες ὡς βραχὺν τὴν ἡλικίαν ὠνόμαζον, ὃς, καίτοι πατριάρχης τιμηθεὶς, ἀπέθρα πάλιν, καὶ πρὸς τὸν Σαμουήλ ἀπελήλυθεν. Εἶτε αὖθις κατὰ Βιδίνης ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσεν, καὶ τὴν πόλιν αἰρεῖ. Ἐν ὅσῃ δὲ ταύτην ἐπολιόρκει ὁ βασιλεὺς, ἐπεισιν ὁ Σαμουήλ τῇ Ἀδριανουπόλει ἐθρόνον, καὶ πανηγύρεως ἐκτὸς τελομένης, τὰς τε ἐμπορίας λείαν πεποίητο, καὶ αἰχμαλώτων πλῆθος λαβῶν, ὀπενόστησε. Τὴν Βιδίνην δὲ ὑφ' ἑαυτὸν ὁ βασιλεὺς ποιησάμενος καὶ ἐπανερχόμενος κατέλαβε παρὰ τῷ Ἀξίῳ ποταμῷ (87) τὸν Σαμουήλ αὐλιζόμενον ὃς Βαρδάριος (88) οὕτω παρὰ τοῖς παλαιοῖς D ὠνομάζετο. Πολλοῦ δὲ τοῦ ποταμοῦ ῥέοντος, ἀμελῶς οἱ Βάρβαροι κατεσκήνωσαν· οὐ γὰρ ἂν ποτε δυνηθῆναι διαβῆναι τὸν ποταμὸν ἤλπιζον τὸ Ῥωμαϊκὸν σύνταγμα. Πόρου δὲ γνωσθέντος, δι' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς διέβη καὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ πολλοὶ μὲν

VIII. Interca Nicolao Chrysoberge, cum pontificatum annos XII et VII menses ornasset, defuncto, Sisinnius magister, vir ab ineunte ætate in litteris versatus, patriarcha designatur: quo et ipso cum triennium Ecclesiam rexisset, mortuo, Sergius patriarcha eligitur, qui Manuclis monasterio præerat, patriarchæ Photio genere conjunctus. Cum autem Samuel Bulgarorum princeps non Thraciam tantum et Macedoniam, sed Græciam ipsamque Peloponesum popularetur, imperator Nicephorum Uranum magistrum prætorem Occidentis ablegat, qui cum Samuel ad Sperobium fluvium tentoria fixisset, in opposita continente castra posuit. Quia vero flumen ob crebras pluvias navigari non poterat. Samuel Romanorum aggressionem minime verebatur. 244 Cum autem Uranus noctu quodam in loco vadum pervestigasset, eo tacite traducto exercitu Samuelem securum subito invadit, ac Barbari re inexpectata attoniti, ne armis quidem contra illatis, cadunt. Vulneratus est et Samuel una cum filio, et ambo capti essent, nisi inter cadavera occultati, ciam aufugissent. Post hæc ipse imperator bellum intulit Bulgaris, et quibusdam Sardiæ castellis expugnatis, Mosynopolim rediit. Sed et magnam et parvam Persthlavam et Pliscovam per duces cepit. Est ei et Berrœa per Dobromerum, qui ad Romanos se contulerat, tradita. Servia vero expugnata sunt, et Nicolans, quem per diminutionem ob staturæ brevitatem Nicolitzam vocabant, cujus ea custodiæ tradita erant, captus: qui quamvis patricii dignitate ornatus esset, tamen aufugit, atque ad Samuelem rediit. Deinde imperator Bidinam expugnat, quam dum obsidet, Samuel Adrianopolim subito invadit, cum nundinarum celebritas extra mœnia agitaretur, mercibusque direptis, ac plurimis captis recedit: quem imperator Bidina capta rediens ad Axium fluvium (Bardarius olim sic dictus est) stativa habentem deprehendit. Is cam exundaret, Barbari castra negligenter tuebantur. Neque enim Romanas legiones eum transituras putabant. Sed vado ab imperatore indagato, traductoque exercitu, multis Bulgaris cæsis, Samuelis tentorium et castra universa direpta sunt, Samuel ipse aufugit. Sed et Scopiorum urbem accepit imperator, a Romano Pctri Bulgarorum olim principio filio traditam, cui ejus custodia a Samuele commissa fuerat. Posthæc Constantinopolim reversus, decrevit tributum pauperum, qui periissent, a locupletibus exigendum esse, quod allelengyum vocabatur. Etsi autem multi atque ipse patriarcha Sergius deprecabantur, ut iniqua illa et inusitata exactio tolleretur, tamen

Varie lectiones et notæ.

(87) Ἀξίῳ ποταμῷ. Joannes Tzetzes, chil. x, cap. 316, Ἀξείον quosdam perperam scribere observat:

Παίονες δὲ οἱ Βούλγαροι, μὴ πείθου τοῖς βουβάλοις, ἄλλοις τινὰς τοὺς Παίονας νομίζουσιν, παρὰ τούτους, Οἱ Ἀξείον νομίζουσιν ἕτερον τῷ Βαρδάρῃ.

Καὶ Ἀξείον, οὐκ Ἀξείον φασί, γραφῇ διφθόγγῃ.

Ique Homeri auctoritate probat. De Alexio et Bardario diximus in Notis ad Historiam Comnenicam.

(88) Βαρδάριος. Vide idem Gloss. in Βαρδάριωται.

imperator a proposito non recedebat. Nam tempore ac tot victoriis elatus, insolentem se erga omnes præbuit: ac subditis formidabilis quam charus esse maluit: neque cives neque milites pro recepta consuetudine, quam et legumlatores instar legis habere pronuntiant, sed suo iudicio et arbitrato tractare voluit. Proinde nullam doctorem virorum rationem habuit, ipsamque doctrinam rem inutilem et supervacaneam iudicans: viros neque genere nec eruditione claros et ab epistolis et a consiliis habuit, quibus litteras simpliciter, nullaque cum cura dictavit. Sed et fiscum obstructis foribus pecunia refersit. Fertur enim ducenta millia talentum auri in thesauris habuisse. Nam alterius pecuniæ nullus iniri numerus potest, adeo et conclavibus repletis, eam terræ mandarit, anfractibus instar labyrinthorum effossis: sed et cistellæ plenæ erant gemmis cum allis tum candidis illis, quæ peculiari nomine margaritæ dicuntur. Neque vero iis utebatur, paucis exceptis ad insignia purpuræ exornanda, qua, cum prodibat, aut legatis respondebat, aut alias publicas festivitates celebrabat, utebatur. Reliquæ in conclavibus inutile pondus jacebant, Belli temporibus ingenio fuit vario et multiplici, rebus tranquillibus et pacatis vehementior. Iram dissimulabat, apud sese suppressam per occasionem proferens, delinquentibus vicem reddebat: cumque pertinaci esset ingenio, decreta sua non facile immutabat, Quare si quibus iratus erat, iis non facile placabatur. Atque hæc ad declarandos imperatoris mores dicta sint. Nunc ad res sub eo gestas ordine referendas oratio redeat.

τελών, τῶν τε ἄλλων καὶ τῶν λευκῶν, οἷς ἰδιάζουσα κλησίς οἱ Μάργαροι (89) τὰ κιώτια. Τῶν δὲ εἰς χρήσιν οὐκ ἦσαν, ἀλλὰ βραχεῖς τινες αὐτῶν τὴν πορφύραν ἀνεκόσμου, ἵ' ἔχη τούπισήμον ἥπερ ἐν προόδῳ ἐκέχρητο, καὶ δε' ἐχρημάτιζε πρόσθεσι, καὶ δε τινὰ ἄλλην δημοτελή ἐτίλει πανήγυριν. Οἱ δ' ἄλλοι τοῖς ταμείοις ἐναποκείμενοι ἄχθος ἦσαν ἐτώσιον Ἦν δ' ἐν μὲν πολέμοις καιροῖς ποικίλος τις, καὶ τὴν γνώμην πρὸς τοὺς ὑπὸ χεῖρα πολυειδής· ἐν δὲ ἡρεμίας καὶ εἰρηνικαῖς καταστάσεσιν ἀρχικώτερος, καὶ τὰς ὀργὰς ἐταμίευε, καὶ ταύτας συνέχων παρ' ἑαυτῶν, ἐδημοσίευεν ἐν καιροῖς, καὶ ἀνταπεδίδου τοῖς ἀμαρτήσασιν. Ὡν δὲ τὴν γνώμην στεβρόδες, οὐ βράδως ἡλλόλου τὰ δόξαντα. Διὸ καὶ πρὸς οὓς ἂν ἔτυχε μῆνιμά τι τρέφων, οὐ ταχὺ μετέλλατε τὸ ἦθος αὐτοῖς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν παραστατικά τοῦ ἥθους τούτου τοῦ αὐτοκράτορος, ἡ δ' ἱστορία ἐχέσθω τῶν ἐπ' αὐτοῦ πεπραγμένων, καὶ διηγεῖσθω τὰ ἐφεξῆς.

IX. Ægypti princeps, soluto Romano fœdere, et Hierosolymitanum templum, in quo Christi sepulcrum est, et illius loci monasteria destruxit. At imperator Bulgariam crebris impressionibus vastabat et urbat, cui cum Samuel acie resistere non posset, operam dabat ut aditus regni occluderet, et angustias locorum castellis et præsiidiis occuparet. Imperator autem reversus, magna vi penetrare aggressus, etsi virtute præsiidiorum repulsus: tamen cæptis non destitit, sed permansit, subinde castellum tentans, uno ex ducibus cum sua legione misso, an uspiam alibi per ambages ingressum aperire posset. Is per montes multasque difficultates Bulgaris deceptis ingressus, a tergo in præsiidarios irrui, qui re subita perterriti, non

τῶν Βουλγάρων ἀπώλοντο. Ὁ δὲ Σαμουήλ διέδρα, τῆς τούτου σκηπῆς καὶ τῆς παρεμβολῆς ἀπάσης διαρπαγίσης. Καὶ τὴν πόλιν δὲ τῶν Σκοπιῶν ὁ βασιλεὺς παρελήφει, δοθείσαν αὐτῷ παρὰ Ῥωμανοῦ τοῦ υἱοῦ Πέτρου τοῦ ἀρξάντος τῶν Βουλγάρων, ᾧ ἡ ταύτης φυλακὴ παρὰ τοῦ Σαμουήλ ἐμπειστέυτο. Ἐἶτα εἰς τὴν Κωνσταντινίου ἐπανελθὼν, ἐδογματίσας τὰς τῶν ἀπολωλότων ταπεινῶν συντελείας εἰσπράττεσθαι ἐκ τῶν δυνατῶν· τούτο δὲ ἐκλήθη Ἀλληλέγγυον. Πολλῶν δὲ περὶ τούτου δεηθέντων καὶ αὐτοῦ τοῦ Ματριάρχου Σεργίου, ὡς ἂν ἡ ἀδικος αὕτη σχολάσῃ καὶ παράλογος εἴσπραξις, ἦν ὁ βασιλεὺς ἀμετάπειστος. Τῷ χρόνῳ γὰρ καὶ ταῖς νίκαις ἀπέντων κατεπαρθίς, ὑπεροπτικὸς πρὸς πάντας ἔβηκνυτο, καὶ οὐκ εὐνοεῖν αὐτῷ, φοβεῖσθαι δ' ἐβούλετο τὸ ὑπήκοον, καὶ τὸ τε στρατιωτικὸν τὸ τε πολιτικὸν, οὐ πρὸς τὸ κρατῆσαν ἔθος, δ καὶ νόμον δοκεῖν τοῖς νομοθέταις τεθέσπισται, διεξάγειν ἤθελεν, ἀλλὰ πρὸς τὴν οἰκίαν κρίσιν καὶ τὸ θέλημα ἑαυτοῦ. Διὸ οὐδὲ τῶν λογίων ἀνδρῶν ἐπεστρέψετο, ἀλλὰ καὶ τοὺς λόγους ἤγητο περιττόν τι χρῆμα καὶ οὐκ ὀνήσιμον ὄθεν ἀνδρας ἀπολεξάμενος ἑαυτῷ, οὔτε τῷ γένει, οὔτε μέντοι ἐν λόγῳ τὸ ἐπίσημον ἔχοντας, ἐκείνοις τὰς τε βασιλείους ἐπιστολάς ἐνεχείρισε, καὶ ἐκοινωνεῖ τῶν βουλευμάτων, καὶ αὐτὸς ἐκείνοις ἀφελὺς τὰς γραφὰς ὡς ἔτυχεν ὑπηγόρευεν. Ἀλλὰ καὶ τοῖς ταμείοις ἀποφράξας τὰς διεξόδους, χρημάτων ταῦτα πλήρη πεποίηκε. Φασὶ γοῦν ἐς εἴκοσι μυριάδας τάλαντων χρυσοῦ ἐναποτεθησαυρίσθαι αὐτῷ. Τὸν γὰρ ἄλλον χρηματισμὸν οὐκ ἂν τις ὑπ' ἀριθμὸν δύναιτο ἀγαγεῖν, δε, τῶν ταμείων αὐτῷ πληρωθέντων, ὑπὸ γῆν τὰ λοιπὰ ἐθησαύρισεν, ἔλικας ὀρύξας λαθυρινθώδεις. Καὶ ὑπερχειλῆ μὲν ἦσαν λίθων πολυ-

θ'. Ὁ τῆς Αἰγύπτου κατάρχων, τὰς πρὸς Ῥωμαίους λύσας σπονδὰς, τὸν τε ἐν Ἑεροσολύμοις ναὸν, ἐν ᾧ τὸ τοῦ Κυρίου μνημα, κατηρέπωσε, καὶ τὰ ἐκεῖ μοναστήρια. Ὁ δὲ Βασιλεὺς, συνεχῶς τῇ Βουλγαρίᾳ προσβάλλων, ἐκάκου ταύτην καὶ ἐκεραίης. Μὴ δυνάμενος δὲ γε ὁ Σαμουήλ ἀντιπαρατάξασθαι τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματι, τάφροισ τὰς εἰσόδους ἀποκλείσαι αὐτῷ ἐπεχείρησε, τὰς δυσχωρίας ἀποφράξας οἰκοδομαίς, καὶ φύλακας ἐπιστήσας αὐταῖς. Ἦκεν οὖν ὁ βασιλεὺς αὐθις, καὶ ἐβιάσατο μὲν τὴν πάροδον, ἀπεκρούσθη δὲ τῶν φυλάκων ἀνθισταμένων ἐβρώμενέστερον, πλὴν οὐκ ἀπέστη τῆς ἐγχειρήσεως, ἀλλ' αὐτὸς μὲν προσέμενον, ἔτι περὶ μνημονος τοῦ ἐρύματος· ἐκπέπομφε δὲ τῶν στρατηγῶν ἕνα μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν τάγματος ἑτερωθίπου-

Varia lectiones et notæ.

(87) Οἱ μάργαροι. Vide idem Gloss. in Μάργαρος.

θεν, εἰ δόναιτο περιελθεῖν, καὶ μηχανήσασθαι τι πρὸς τὴν διελθεῖν. Ὁ δὲ, δι' ὄρων καὶ δυσχωριῶν πολλῶν διελθῶν, καὶ λαθῶν τοὺς Βουλγάρους, ἐμπιπτεῖ κατὰ νότου τοῖς τοῦ ἐρύματος φύλαξιν, οἱ, τῷ ἀθρόφω περιδείξει γεγονότες, οὐκέτι τῆς φυλακῆς ἐφρόντιζον τοῦ ρφαγμοῦ, ἀλλ' ὅπως αὐτοὶ τὸν ὄλεθρον φυλάζωνται περὶ πλείστου ἐτίθεντο. Τότε δὴ ἀδείας τὸν φραγμόν, καὶ δίεισι καὶ διώκει, καὶ πολλοὺς μὲν ἀναφρεῖ, κλειονας δὲ γε ζωγρεῖ μάλιστα διαδράντος τοῦ Σαμουήλ. Ὁ γὰρ μὴν βασιλεὺς τοῖς δορυαλώτοις εἰς πεντεκαίδεκα χιλιάδας ἀριθμουμένοις ἐξέκοψε πᾶσι τὰ ὄμματα, ἐφ' ἑκάστη ἑταοστῷ ἓνα καταλιπὼν ἑτερόφθαλμον, ἵν' εἴη τοῦτοιοι χειραγωγός, καὶ οὕτως αὐτοὺς ἀπιέναι κελεύει πρὸς τὸν σφέτερον ἀρχηγόν. Οὗς ἐκείνος ἰδὼν, καὶ τὸ πάθος μὴ ἐνεγκῶν, Ἠλλγγιῶ τε καὶ εἰς γῆν λειποθυμῶν καταβάλλεται· μικρόν δέ τι ἀνεγκῶν, καρδιωγμῶ περιπίπτει καὶ θνήσκει (90), ἢ δὲ τῶν Βουλγάρων ἡγεμονία τῷ υἱῷ αὐτῷ Γαβριήλ τῷ καὶ Ῥωμανῷ περιῆλθεν, ὃν οὕτω ἐνικυτὸν ἄρξαντα ὁ υἱὸς τοῦ πατραιαλοῦ αὐτοῦ Ἀαρῶν ὁ Βλαδίσθλαβος Ἰωάννης (διώνυμος γὰρ καὶ οὗτος ἦν) ἀπέκτεινε. Διελθῶν δὲ τὸ ἐν ταῖς δυσχωρίαις ἔρυμα ὁ αὐτοκράτωρ, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ τε φρούρια ἐχειρώσατο ἔρυμνά καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς Βουλγάρους, καὶ ἔκρινε εἰς Μοσυνόπολιν, ὅπου αὐτῷ ἡ τοῦ Σαμουήλ τελευτῆ ἀπηγγέλη, Ἄρας οὖν αὐτίκα προσβάλλει τῇ Βουλγαρίᾳ, καὶ πόλεις τε αὐτῆς αἰρεῖ καὶ φρούρια. Ὁ δὲ γε τοῦ Σαμουήλ υἱὸς ὁ Ῥωμανός τε καὶ Γαβριήλ (οὕτω γὰρ ἀνήρητο), πέμψας πρὸς τὸν βασιλέα δούλωσιν ὑπισχνεῖτο· μετὰ δὲ τινα καιρὸν τοῦ τὸν Γαβριήλ ἀνελάττος Ἰωάννου τοῦ Βλαδίσθλαβου ἐεράπων ἀφίκετο, εὐαγγελιζόμενος τὴν ἀναίρεσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαμουήλ καὶ γράμματα κομίζων, ἐπαγγελόμενα τῷ βασιλεῖ δούλωσιν προσεβρόθησαν δὲ αὐτῷ καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισήμων παρὰ Βουλγάρους. Γνοὺς μὲν τοὺς τὸν Βλαδίσθλαβον ὁ βασιλεὺς οὐ κατὰ τὰς ἐπαγγελίας διανοούμενον, ἐπῆλθεν αὐτῷ τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ πολλὰς μὲν αὐτῆς ἐλήισατο χώρας, τὴν δὲ τῆς Ἀρχιδος πόλιν, ἣ τὰ βασίλεια τοῖς τῶν Βουλγάρων ἀρχηγοῖς ψυκοδόμηντο, πολιορκία λαθῶν, καὶ ἕτερα φρούρια διὰ στρατηγῶν, ἐπνεύξεν εἰς τὴν Κωνσταντινοῦ. Καὶ οὕτως δὲ κατὰ Βουλγάρων ἐστράτευσε, καὶ αὐτῆς φρούριά τε καὶ πολλοὺς τῶν Βαυθάρων τοὺς μὲν διέφθειρε, τοὺς δὲ συνέσχε ζωού· Ὁ δὲ τῶν Βουλγάρων ἀρχων ὁ Ἰωάννης καὶ Βλαδίσθλαβος κατὰ τοῦ Δυβράχλου ἐξώρμησε, καὶ πολιορκῶν αὐτὸ πίπτει, ἄρας ἔτη δύο καὶ μῆνας πέντε. Ὁ μαθὼν ὁ βασιλεὺς εὐθὺς ἔξεισι, καὶ περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν γενομένην προσίασιν αὐτῷ τῶν Βουλγάρων ἐπιφανεῖς τινές, παραδιδόντες αὐτῷ τὸν Πέρνικον, καὶ ἕτερα φρούρια τριάκοντα ἐπὶ πέντε· καὶ ἄλλοι δὲ τῶν Βαυθάρων τούτων αὐτῷ προσεβρόθησαν. Καὶ

A jam de munitione tuenda, sed de interitu vitando laborabant. Ibi Romanus exercitus nemine prohibente rupta munitione transit, hostesque persequens 226 multos occidit, plures capit, Samuele vix elapso, imperator captivis omnibus qui circiter quindecim millia erant, oculos effodit, singulis centuriis uno monoculo duce redlecto, eosque sic ad suum duce abire jubet. Quibus ille visis, atrocitatem rei non ferens, oborta vertigine viribusque destitutus humi procidit, ac parum recreatus, ex cardiogmo interit, principatu Bulgarorum in Gabriele filium, qui et Romanus dicebatur, translato: quem nondum anno elapso frater patruelis, Aaronis filius Uladisthlavus Joannes (binominis enim et hic erat) occidit. Imperator vere oastello angustiarum, ut diximus, superato, cum alia firma praesidia una cum defensoribus cepisset, Mosynopolim pergat: ubi nuntio de Samueles interitu accepto, Bulgarica oppida et praesidia expugnat. At Samueles filius Romanus Gabriel (necdum enim caesus erat) per legatos imperatori servitutem pollicebatur, et tempore aliquanto interposito, Joannis Uladisthlavi minister adest, caedem Gabrielis ab hero suo factam nuntians, aliique multi ex illustribus Bulgaris ad imperatorem confluent: qui cum intellexisset aliud agitare animo Uladisthlavumquam promississet, iterum impressione in Bulgariam facta, longe lateque praedas egit, et Achrida urbe regia Bulgarorum expugnata, aliisque castellis per duces suos captis, Constantino-polim regreditur. Sed rursus bello illato Barbaris illis et castellis occupatis, Bulgaros complures partim interfecit, partim cepit. Quorum princeps Joannes Uladisthlavus, dum Dyrrhadium obsidet, cadit, cum genti biennium et quinque menses praefuisset. Quo imperator intellectu statim egreditur, cui ad Adrianopolim quidam illustres Bulgari se dedunt, tradito Pernico et aliis triginta quinque castellis. Sed et alii multi ex his Barbaris ad eum confluerunt. Maria quoque Joannis Uladisthlavi uxor, Davide Bulgariae archiepiscopo cum litteris ad illum misso, se illi Bulgaria cessuram pollicita, si ea quae vellet impetrasset, paulo post ipsa cum tribus filiis et sex filiabus advenit. Sunt et tres ejus alii filii, Prusianus cum duobus fratribus qui in montes profugerant praesidiis occupatos, coacti ad imperatoris fidem se conferre: e quibus Prusianum magistrum, 227 caeteros patricos fecit. Universa Bulgaria subacta, et castellis aliis eversis, aliis, munitis, justisque praesidiis impositis, Athenas ad exsolvenda Deiparae vota est profectus, ac dedicatis in aede ejus multis pretiosis donariis, in principem urbem reversus triumphum duxit, recta tiara ornatus, quam vulgus tupham vocat a

Variæ lectiones et notæ.

(90) Καὶ θνήσκει. Lupus protospata: Anno 1015. apparuit cometa mense februaris, et Samuel rex obiit. et filius ejus regnavit. Mox: Anno 1016, ocisus est filius praedicti Samueles ab ejus consobriano

filiu Aroni, et regnavit ipse. Ubi cod. al. a Fierada ejus consobriano filio Arronii. Consule Familias nostras Dalmaticas.

typho nimirum et superbia, quam in animis ge-
stantium excitat: et sic usque ad Sanctæ Sophiæ
ædem pervenit, ibi quoque vota Domino exsolu-
turus. Quo cum venisset, patriarcha multum eum
obtestatus ut allelengyum aboleret, nihil impetra-
vit, quamvis pollicitus fuisset se id Bulgaris sub-
actis facturum, is patriarcha Sergius cum Eccle-
siam ad annos viginti rexisset, mortem obiit ac
in ejus locum susfectus est Eustathius, sacer-
dolum ædis palatinæ princeps. Bulgaria domita
etiam Cravatarum genus, et Sirmium Romano
imperio se submiserunt. Deinde in Abasgiam
expeditionem suscipit, cujus princeps pacta viola-
rat. Quo cum venisset, a tergo defecerunt Xiphias
et Nicephorus Bardæ Phocæ filius, patriocii: sed
motus ille celeriter est compressus, Phoca a Xi-
phia interempto, et Xiphia capto et Byzantium
perducto. Qua cura imperator defunctus, cum
Abasgis congregitur, validaque pugna commissa,
et multis utrinque cæsis, æquo Marte discessum
est. Sed altero prælio Romani vicerunt, Abasgo-
rumque princeps Georgius in Iberiæ interiora
profugit, nec multo post tantum agri cessit impe-
ratori, quantum is postulavit, filio Pancratio ob-
side dato. His prospere gestis castra movit, et
cum in animo haberet ire in Siciliam, consilium
ejus fatalis morbus interruptit. Sed paulo ante ejus
obitum Eustathius patriarcha moritur, cum ortho-
doxorum Ecclesiæ annos octo præfuisset. Cum
autem monasterii Studii abbas Alexius imperatori
regrotanti sacrum caput Præcursoris attulisset,
illo statim patriarcha designato, eodem vespere
mortuus est. Vixit et regnavit annos septuaginta
duos, solus rerum potitus est annis quinquaginta
et amplius. Reliquo tempore collega fuit primum
patris, deinde Phocæ, ac post illum Tzimisæ.

τοῦσιν ὅτε Ξιφίας (94) καὶ Νικηφόρος ὁ υἱὸς Βάρδα τοῦ Φωκᾶ, οἱ πατριῆκοι· ἀλλὰ ταχέως ἡ τοῦτερον ἐσβέσθη ἀποστασία, τοῦ μὲν Ξιφία τὸν Φωκᾶν ἀνελόντος, αὐτοῦ δὲ συλληφθέντος, καὶ δεσμοῦ ἀπα-
χθίντος εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλείουσαν. Ἄρτι δὲ τὰς περὶ τῆς τυραννίδος ταύτης φροντίδας ὁ
βασιλεὺς ἀποσκευασάμενος, συμβήνυται τοῖς Ἀβασγοῖς, καὶ μάχης ἰσχυρᾶς γενομένης, ἔπεσον πολλοὶ
ἀμφοτέρωθεν, καὶ ἦν ἰσθρῶπος ὁ ἀγὼν, εἴτ' αὖθις κροτηθέντος πολέμου νικῶσι Ῥωμαῖοι, καὶ ὁ τῶν
Ἀβασγῶν ἡγεμὼν ὁ Γεώργιος (95) εἰς τὰ τῆς Ἰβηρίας ἀπέδρα βαθύτερα, καὶ μετὰ βραχὺ ἐπαν-
δᾶς αἰτήσας, ἐξέστη τῷ βασιλεῖ χώρας ὀπίσσης ὁ αὐτοκράτωρ ἐβούλετο, εἰς ὁμηρεῖαν παρασχῶν Ἡγ-
κράτιον τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα διανύσας ὁ βασιλεὺς ἐπανεζευξεν. Ἦν δὲ διὰ μελέτης αὐτῷ καὶ
πρὸς Σικελίαν (96) ἀπάροι. Ἄλλ' οὐκ εἰς ἔργον αὐτῷ προέβη τὸ βούλεμα· ἤδη γὰρ αὐτῷ πρὸς τῆς κα-

ἡ γυνὴ δὲ τοῦ Ἰωάννου καὶ Βλαδισθλάδου Μα-
ρία ἐπεμψε πρὸς τὸν βασιλεῖα τὸν ἀρχιεπίσκοπον
Βουλγαρίας Δαβὶδ μετὰ γραμμάτων ὑπισχυομένη
ἐκοτῆναι τῆς Βουλγαρίας, εἰ ὧνπερ βούλεται τεθ-
ξεται. Καὶ μετὰ μικρὸν ἤκει ἡ γυνὴ πρὸς τὸν αὐ-
τοκράτορα, υἱοὺς ἐπαγομένην τρεῖς καὶ θυγάτρας
ἔξ. Καὶ ἕτεροι δὲ τρεῖς ταύτης υἱοὶ φυγάδες ἐγί-
νοντο ἐν τοῖς ὄρεσιν· ἀλλὰ κάκεινοι τῶν ὄρων φυ-
λαττομνῶν βιασθέντες προσῆλθον τῷ βασιλεῖ ἦσαν
δ' οὗτοι ὁ Προυσιᾶνος, καὶ ἄμφω οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
τοῦ, ὧν τὸν μὲν Προυσιᾶνον ἐτίμησε μέγιστρον,
πατρικίους δὲ τοὺς λοιπούς. Ἐφ' ἑαυτὸν οὖν τὴν
ἄπασαν Βουλγαρίαν (94) πεποιηκῶς, καὶ τὰ μὲν τῶν
φρουριῶν καταστρεψάμενος, τὰ δὲ κατοχυρώσας,
καὶ φρουρὰς αὐτοῖς ἀρκούσας καταλιπὼν, αὐτὸς εἰς
Ἀθήνας ἀφίκετο θύσων τῇ Θεοτόκῃ τὰ χαριστή-
ρια, καὶ ἀναθέμενος τῷ ναῷ πολλὰ καὶ πολυτελεῖ,
ἐπανεζευξεν εἰς τὴν ὑπερκειμένην τῶν πόλεων, καὶ
κατήγαγε θρίαμβον, τριάρα ταινιωθεὶς ὀρθίῳ, ἦν
Τούφαν καλεῖ ὁ δημῶδης καὶ πολλὸς ἄνθρωπος, τύπον
οἶμαι ὠνομασμένην, ὡς τετυφῶσθαι ποιοῦσιν τοὺς
ταύτη ἀναδουμένους, καὶ οὕτως ἄχρι τῆς τοῦ Θεοῦ
Λόγου Σοφίας ἀφίκετο, ἀποδοὺς ἐν ταύτῃ τῷ Κυρίῳ
τὰ χαριστήρια. Ἐνθα γενόμενος ὁ πατριάρχης πολλὰ
ἔκετεύσας ἐκκόψαι τὸ ἀλληλέγγυον, οὐ κατεδυσά-
πησε, καὶ ταῦτα ὑποσχόμενον τοῦτο ποιήσῃν, εἰ τῶν
Βουλγαρῶν κρατήσῃεν. Οὗτος ὁ πατριάρχης Σέργιος
τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ εἴκοσι ποιμένας ἔτη, μετέθετο
τὴν ζωὴν, καὶ προεχειρίσθη τῆς Κωνσταντινουπόλεως
Ἐκκλησίας· ἀρχιερεὺς Εὐστάθιος, ὃς τῶν ἐν τῷ
παλατίῳ ναοῦ ἱερέων ἐπρώτεος (92). Τῆς Βουλγα-
ρίας δὲ δουλωθείσης, τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ καὶ
τὰ τῶν Κραβᾶτων ἔβη (93) ἀπέκυψαν, ἀλλὰ μὴν
καὶ τὸ Σίρμιον. Εἶτα κατὰ Ἀβασγοῖς ἐκστρατεύει
ὁ βασιλεὺς, τοῦ ταύτης κρατοῦντος παρασπονδή-
σαντος. Ἐκεῖ δὲ τοῦτου γεγονότος, ὀπισθεν ἀποστα-

Varix lectiones et notæ.

(91) Τὴν ἄπασαν Βουλγαρίαν. Joannes Tzetzes
chil. x. cap. 316.

(92) Ἐπρώτεος. Protopapas Palatii. Vide *Gloss.
med. Græcic.* in Πρωτοπαπᾶς.

(93) Τὰ τῶν Κραβᾶτων ἔβη. Ut Croatia et Sir-
mium in Græcorum potestatem venerint, et ut
cæso per insignem perfidiam Sermone, Sirmii do-
mino, a Constantino Diogene, qui missus a Basilio
fuerat ad debellandos Croatias, illiusque uxor in
urbem sit adducta, narrat pluribus Scylitzes, p.
717. At quod Diogeni ille, Lupus protospatha Bu-
giano, seu Βοιοιούανην tribuit, sub an. 1024. *Et
transfretavit Bugianis in Curbatia, et comprehendit
ipsam principissam uxorem Cosmici.* Al. Cisiyni.

(94) Ξιφίας. Alius a Xiphia Italiæ Catapano, cu-

jus ille fortasse filius fuerit. Lupus protospatha,
an. 1006: *Descendit Xiphea Catapanus in civitate
Bari.* Nam is obiit anno sequenti in Italia. Idem
an. 1007: *Defunctus est prædictus Catapanus in civi-
tate Bari,* Xiphias vero, cujus hic meminit Zon-
aras defectio cadit in annum 1022, ut est apud
Scylitzem.

(95) Ὁ τῶν Ἀβασγῶν ἡγεμὼν ὁ Γεώργιος.
Vide Constantinum, *De adm. Imp.* cap. 46.

(96) Καὶ πρὸς Σικελίαν. Scribit Scylitzes Basi-
lium molitum expeditionem in Siciliam, Orestam
quemdam de fidissimis suis eunuobis præmissis
cum magnis copiis: deinde post extinctum Basi-
lium revocatum e Sicilia ob imperitiam in re mi-
litari, et missum in Italiam cum imperio: quod

- τήντησε τὸ βιῶσιμον καὶ ἐνοσηλεύετο. Πρὸ βραχέως δὲ τοῦ αὐτὸν ἐκλιπεῖν ὁ πατριάρχης Εὐστάθιος
 - θνήσκει, προστάς τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων ἐπ' ἔτεσιν ὀκτώ (97). Τοῦ βασιλέως δὲ νοσοῦντος
 - Λαλέξιος ὁ τότε τὴν προστασίαν ἔχων τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκετο, τὴν ἱερὰν
 - κέραν τοῦ τιμίου Προδρόμου κομίζων αὐτῷ, καὶ αὐτίκα τοῦτον ὁ βασιλεὺς πατριάρχην προχειρίσαστο,
 - κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην καὶ τὴν ζωὴν ἐκλιπῶν, ζήσας μὲν καὶ βασιλεύσας χρόνους ἑβδομήκοντα
 - ἐπὶ ἄνθρωποις, αὐταρχήσας δὲ ἐπὶ πενήκοντα καὶ πρὸς ἔτεσι· τοὺς γὰρ ἄλλους συνεβασίλευσε τῷ πατρὶ,
 - εἶτα τῷ Φωκᾷ, καὶ μετ' ἐκείνων τῷ Τζιμισκῇ (98).

· Ἰ. Τίθνηκε μὲν οὖν γηραιὸς ὁ Βασίλειος, τῆς δ' ἄ
 · ἐξουσίας εὐθὺς ὁ ἐκείνου σύγγονος ἐπελάβετο, τὸν
 · Κωνσταντῖνον φημι, μικρόν τι ἐκείνου κατὰ τὸν
 · χρόνον τῆς ζωῆς ἐλαττούμενος. Ἐραβύμου δὲ πεφυκῶς
 · ἤθους καὶ ἀνειμένου, ἧ καὶ εἰς ἕξιν ἐλθὼν βίου
 · ἐβράστανευμένον τε καὶ ἀργοῦ (οὐδὲ γὰρ ἐκοινωνεῖ
 · αὐτῷ βασιλείου τινός ὁ σύγγονος πράξεως), καὶ
 · αὐταρχήσας τοιαύτην εἶχε διαγωγὴν, ὅπ' ἄλλοις μὲν
 · τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν θέμενος, καὶ τούτοις οὐ
 · τοῖς ἑαυτῶν ἤδη παρασχομένους δοκίμιον, ἀλλ' ἀνδρά-
 · σιν οὐχ ὅτι τῶν εὐ γεγονότων, ἀλλ' οὐδ' ἐλευθέρως
 · τύχης τυγχάνουσιν, ἰθνηκοῖς δὲ καὶ μὴ θυναμένους
 · ὀρθοπετεῖν, ἀλλ' ἀκριβῶς βαρβαρίζουσιν. Ἐκεῖνος
 · δὲ τρυφαῖς ἐξέδωκεν ἑαυτόν· ἤττητο γὰρ γαστροὺς καὶ
 · ἀφροδισίων, καὶ ἐμεμῆνει περὶ τοὺς κῶβους τε καὶ
 · τὰ θέατρα, ἀλλὰ μέντοι καὶ περὶ τὰ κληρονομία.
 · Ἦν δ' εὐμεγέθης μὲν τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, καὶ
 · τὴν ἀλκὴν γενναϊότητα, δειλὸς δὲ τὴν ἕξιν τὴν ψυχι-
 · κὴν, βαρὺν οὐδὲ πολέμοις κατευνάζειν ἔκρινε τὰς
 · τῶν θροναίων ὀρμὰς, δωρεαῖς δὲ μᾶλλον καὶ ἀξιώ-
 · μασι. Τοὺς δ' ὑπηκόους καὶ ἐκ ψιλῆς ὑπονομίας ἐκό-
 · λαζε, καὶ διαβολαῖς βραδύως ὑπέϊχε τὸ οὖς, καὶ πρὸς
 · θυμὸν ὑπῆρχεν δέξυβροπος, οὐ κατὰ τὸν ἀδελφὸν δ'
 · ἐμνηνία, οὐδ' ἐδέμενε τῇ ὀργῇ, ἀλλὰ βῆον εἰς τὴν
 · ἀντίβροπον διάθεσιν μετατίθετο, καὶ ἡνιάτο κακῶς
 · τινα διαθέμενος. Πολλοὺς δὲ τιμωρούμενος, τοῦ φωτὸς
 · ἐστέρει τοὺς πλειονας, ἐκκόπτων σφίσι τὰ ὄμματα,
 · καὶ ἰκουφετέραν τῶν ἄλλων ταύτην τὴν κόλασιν
 · ἔκρινε, καὶ ταύτη ἐκέρχρητο μᾶλλον, ὡς ἀπράκτους
 · ποιούσῃ τοὺς καταδικαζομένους αὐτῇ. Γυναῖκα δὲ
 · νέος ὢν συζυγεῖς Ἑλένη (99) τῇ θυγατρὶ Ἀλυπίου,
 · ἀνδρὸς τῶν ὑπερλίαν τότε τυγχάνοντες, τρία ἐξ

A X. Basilio jam sene mortuo, frater Constantinus
 siatim suscepit imperium, illo non multo natu
 228 minor : qui cum esset socors et dissolutus,
 vitæque otiosæ et ignavæ assuevisset (neque enim
 frater quidquam cum eo communi sententia ges-
 serat), etiam rerum potitus eamdem vitæ rationem
 tenuit, et administratione aliis mandata, iisque
 qui nullum suæ industriæ specimen præbuerant,
 hominibus non modo ignobilibus, sed ne ingenus
 quidem conditionis, gentilibus, indisertis, ac plane
 barbaris : ipse voluptatibus indulsit, ventris
 et veneris mancipium, insanique studio alæ, theatri,
 venationis occupatus. Et quamvis corpore procerus
 et robustissimo esset, tamen præ animi ignavia
 barbarorum motus, non bellis, sed muneribus et
 honoribus compescendos statuebat. Subditos au-
 tem ob nudam suspicionem puniebat ; calumniis
 faciles præbebat aures ; iracundus, sed iræ non ita
 tenax ut frater, ac placabilior, et si quem male
 tractasset, facti pœnitens. Cum autem multos
 puniret, plerisque oculos effodiebat : id suppli-
 cum ut cæteris levius, quodque condemnatos
 quiescere cogeret, magis usurpans. Ex Helena
 uxore, Alypii viri illis temporibus potentissimi
 filia, tres filiolas adolescens susceperat, quas illa
 mortua in regia educabat. Cæterum Eudocia natu
 maxima ultro se Deo consecrarat, ob formam
 pestilenti morbo læsam. Reliquas nulla patria cura
 imperator factus complectebatur. Erat ille quidem
 manu ad largiendum prompta, sed cum benignitate
 non recte uteretur, in opposita liberalitati vitia
 C impingebat. Nam in barbaros familiares suos,

Varie lectiones et notæ.

et attigit Lupus protospatha: Anno 1028, descendit Orestis Chetoniti mense Aprilis. Idem anno seq. Venit Eustachius cum Basilio et Mandalora, et elegit Catapanum Christophorum : et Orestes prædictus ascendit in Constantinopolim cum Bugiano, etc., ubi chetoniti idem valet ac Gr. Κοιτωνίτης, cubicularius, præfectus sacri cubiculi, quæ dignitas spectabat potissimum ennucho. Revocatus est rursus ex Italia, et ei subrogatus Deo Opus, cui conceditæ pedestres copias, quod ad an. mundi 6542, Chr. 1034, refert idem Scylitzes. At Lupus protospatha Leonem in Italiam venisse anno 1027, auctor est: Anno 1027 Despotus (leg. Leo Opus) Nicus in Italia descendit cum ingentibus copiis Rusorum, Wandaiorum, Turcarum, Bulgarorum, Blachorum, Polonorum, Macedonum, aliarumque nationum, ad Siciliam capiendam. Captum est autem Rhogium, et ob civium peccata destructum est a Vulcano Catapano, et Basilius imperator obiit anno secundo. Itaque Græci recesserunt die S. Martini. Jam vero Basilius vivens renuntiavit imperio, sibi substituens Romanum, cui uxorem dedit Zoam filium suam. (97) Ἐπ' ἔτεσιν ὀκτώ. Alius cod. τέσσαρσι.

(96) Τῷ Τζιμισκῇ. Sepultus porro fuit Basilius imp. in œde seu monasterio S. Joannis evangelistæ in Hebdomo, unde illius corpus translatum postmodum Selybriam a Michaelæ Palæologo imp. ut

Ἄλλοι μὲν ἄλλοι τῶν πάλαι βασιλέων
 Τόπους προηυτρέπισαν εἰς ταφήν ξένους
 Ἐγὼ δὲ Βασίλειος, πορφύρας γόνος,
 Ἐΐσειμι τὸ μῦθον ἐν μέσῳ γῆς Ἐβδόμου,
 Καὶ σαββατίζω τοὺς ἀμετρήτους πόρους,
 Οὐς ἐν μάχαις ἔστεγον, οὐς ἑκατέρου.
 Ἄφ' οὗ γὰρ βασιλεία Θεὸς κέκληκέ με,
 Οὐ γὰρ τις εἶδεν ἡμεῶν ἐγὼν ὄρου,
 Καὶ μαρτυροῦσι τοῦτο Σκῦβαι καὶ Πέτραι,
 Σὺν οἷς Ἰσμαῆλ, Ἀβασγος, Ἰβήρ, Ἀραψ.

D narrat Pachymeres, lib. II, cap. 21, et lib. VII, cap. ult. qui priore loco meminit versuum illius tumulo ascriptorum, quos ex cod. Reg. 3130 hie damus :

(99) Γυναῖκα δὲ νέος ὢν συζυγεῖς Ἑλένη, etc. Michael Psellus in epist. inedita ad Constantinum Monomachum imper. de Constantino Basilius fra-

mancia quæ ipse empta castrat, cubiculoque A curando et somno conciliando præfecerat, summos honores et magistratus conferebat, eisdemque tota plaustra pecuniarum largiebatur: cæteris parce admodum manum porrigebat. Ac hi mores ejus fuerunt. Nunc qua fortuna fuerit exponamus. Patzinacæ, quam Scythicam esse gentem supra diximus, trajecto Istro, Bulgariæ non parva detrimenta inferebant. Verum eos Constantinus Diogenes Sirmii præfectus, qui et Bulgariæ dux appellatus est, ultra Istrum profligatos quiescere coegit. Cum autem Basilio mortuo (is enim tributariis clementer spatium dabat) biennii vectigalia deberentur: et ea et ejus triennii, quo ipse imperavit, tributa 220 immisericorditer exegit, quamvis toto tempore imperii ejus pauperes ex magna siccitate inopia premerentur. Classem Agarenorum contra Cycladas insulas missam Sami dux devicit, duodecim navibus una cum vectoribus captis, reliquis dissipatis. Imperator porro jam provecætatis, præter senectutis tabem etiam alio morbo affectus, de successore imperii deligendo deliberans, in animo habebat Constantinum Dalassenum patricium, desponsa filia, et generum asciscere, et imperatorem creare. Mittit igitur, qui eum ex Armeniaca provincia, ubi vitam agebat, accerterent: sed ante adventum ejus, mutata sententia, quemdam virum primarium, nobilique genere ortum, et ad præfecti dignitatem evectum, tam successorem imperii quam filiam maritum eligit. Sed cum res difficultatem haberet, propterea quod illustris ille vir Romanus Argyrus uxorem habebat: quid machinatur? Iram gravissimam et præcipitem contra hominem simulat, et satellites mittit qui eum ad supplicium ducerent, et uxorem ejus, coma tonsa, ad aliud vitæ genus transferrent. Illa simulationis ignara, mutationem eam alacri animo admittit, resectoque capillo nigrum vestitum sumit. At illi in regiam traducto altera filia imperatoris nubit; nam tertia, quod prior illius uxor invita ab eo segregata esset, conjugium ejus recusasse ferebatur. Sic ille Cæsar declaratus Zoen duxit. Constantinus vero triduo post nuptias debitum naturæ persolvit, septuagenario major, cum imperio tres annos, uno mense dempto, insultasset.

τὴν διαδοχὴν καὶ πρὸς κῆδος τῶν θυγατέρων μιᾶς. A Ἄλλ' εἶχε τι πρὸς ἑκβασιν ἢ ἀίρεσις πρόσκαιρος· γυναικὶ γὰρ ὁ λαμπρὸς ἐκεῖνος συνεβίω ἀνὴρ, τῆν δ' οὗτος ὁ κατὰ τοὺς Ἀργυροὺς Ῥωμαϊκός· τί γούν πρὸς τοῦτο μηχανᾶται ὁ βασιλεὺς; Σκῆπτεται κατὰ τοῦ ἀνθρώπου χόλον, καὶ τοῦτον ἐπαχθῆ τι καὶ βίαιον, καὶ στέλλει τοὺς ἐκεῖνον μὲν ἐπὶ κολάσει ἀπάξοντας, τῆ δ' αὐτῷ συνοικουσίᾳ κερουόντας τὴν

Variae lectiones et notæ.

tre (a): Γήμας δὲ προτέραν θυγατέρα τινὸς τῶν ἐν τέλει, κάλλει διαπρεπῆ καὶ καλλιτεκνότητος ἐξ αὐτῆς γηγονίας, οὐ Σκίπωνα τεκοῦσης, Φάσιον, οὐδὲ Τερτίαν τινὰ Πυθικοῦ ἔμπλεον πνεύματος, ἀλλὰ Χάριτας ὡς ἀληθῆ ταῖς θρυλλουμέναις ἐκείναις ἰσαριθμούς καὶ ἀνθαμίλλους, καὶ τῷ θεῷ τούτῳ ἀριθμῷ τὸ τῆς γονῆς περιορίσας φιλότιμον, etc.

(a) Hic in margine exemplaris nostri manu docti Boissonadii, cujus olim fuit, notantur variae lectiones, ex collatione locorum Pselii hic adductorum cum codice ms. Paris. 1182; hanc collationem vir doctus instituerat cum Pselii epistolarum editionem prelo pararet, quæ Norimbergæ prodiiit cum aliis Pselii opusculi anno 1838. Vide *Patrologiæ* tom. CXXII.

ἐκείνης ἔσχε θυγάτρια, καὶ τὴν μὲν ταύτας τεκοῦσαν θανάτῳ ἀπέβαλεν, αἱ δὲ παῖδες αὐτῶ ἐν τοῖς βασιλείοις ἦσαν τρεφόμεναι: Ὡν ἡ μὲν πρεσβυτέρα Εὐδοκία (1), λοιμῷ τὸ κάλλος λωβηθεῖσα νοσήματι, θαλήματι τῷ Θεῷ καθιερώθη· αἱ δὲ γε λοιπαὶ ἦσαν πατρὶ τῷ πατρὶ αὐταρχήσαντι, μηδὲν τι περὶ αὐτῶν πατρὶ προσῆκον λογισαμένῳ. Τὴν χεῖρα δ' ὦν ἐλευθέριος, οὐκ ὀρθῶς ἐχρήστο τῇ ἀρετῇ, ὤθεν καὶ εἰς τὰς ἀντιθέτους κακίας ἐξέπιπτε. Τοῖς μὲν γὰρ περὶ αὐτὸν οἱ Βάρβαροι ἦσαν ἀνδράποδα, ἀπὸ αὐτὸς ἐκτίσαστο καὶ ἐξέτεμε, καὶ θαλαμηπόλους καὶ κατευαστήρας ἐκτίκτετο, οὐς καὶ τιμῶν καὶ ἀρχῶν τῶν πρώτων ἠξίωσεν, ἀμάξαις δλαῖς ἐχορήγει τὰ χρήματα, τοῖς δ' ἄλλοις πεφεισμένως ἄγαν τὴν χεῖρα προέτεινε. Τὰ μὲν οὖν τῆς γνώμης οὕτως εἶχε τούτῳ τῷ αὐτοκράτορι. Τὰ δ' ἐκτὸς συμπεσόντα διεξίτω ὁ λόγος. Οἱ Πατζινάκαι (Σκυθαὶ δ' οὗτοι, ὡς καὶ ἔμπροσθεν εἴρηται), διαβάντες τὸν Ἴστρον, τῇ χώρᾳ τῆς Βουλγαρίας οὐ μικρῶς ἐλυμήναντο. Ἄλλὰ τούτοις ἀντεπελθὼν Κωνσταντῖνος ὁ Διογένης ὁ τοῦ Σιρμιου κρατῶν, ὃς καὶ δούξ ὠνομάσθη τῆς Βουλγαρίας, ἐτρέψαστό τε αὐτούς, καὶ ἠρεμεῖν ἠνάγκασεν, τὸν Ἴστρον διαπεράσαντας. Τοῦ βασιλέως δὲ Βασιλείου θανόντος, δύο ἐνιαυτῶν ἦσαν φόροι ἀνεῖσπρακτοί (ἐδίδου γὰρ ἐκεῖνος ὑπέρθεσιν ταῖς εἰσπράξεσι, φειδόμενος τῶν ὑποτελῶν), οὗτος δὲ καὶ τὰ τῶν παρελθόντων ἐνιαυτῶν καὶ τὰ τῶν ἐφ' οἷς αὐτὸς ἤρξε τριῶν ὄντων ἀσυμπαθῶς εἰσεπράξατο, καὶ ταῦτα αὐχμῷ συμβάντος πολλοῦ ἐφ' ὅλῳ τῷ χρόνῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ὤθεν οἱ πένητες ἐξετρέβισαν. Στόλον δὲ τῶν Ἀγαρηνῶν κατὰ τῶν λεγομένων Κυκλάδων νήσων ἐκπεπλευκότα ὁ τῆς Σάμου στρατηγὸς κατηγορήσαστο, δώδεκα μὲν νῆας αὐτάνδρους ἔλων, τὰς δὲ λοιπὰς σκεδασθῆναι πεποικηκώς. Ἡδὲ δ' ἐς γῆρας ἰλάσας ὁ αὐτοκράτωρ βαθὺ, καὶ τῷ ἐκ τούτου μαρασμῷ καὶ νόσον τινα συνεισπεσοῦσαν τῷ σώματι ἐσχηκώς, περὶ τοῦ διαδεξομένου τὸ κράτος ἐσκέπτετο. Ἔγνω τοίνυν τὸν πατρικίον Κωνσταντῖνον τὸν Δαλασσηνὸν ἐπιμιᾶ τῶν θυγατέρων κηδεστὴν ποιήσασθαι, καὶ τῆς βασιλείας διάδοχον, καὶ στέλλει τὸν αὐτὸν ἄξοντα, ἐν τῷ τῶν Ἀρμενικῶν θέματι τὴν κατοικίαν ποιούμενον. Ἄλλὰ μήπω τοῦ ἀνδρὸς ἐκεῖνου ἀπικουμένης, ἑτέρας γίνεται γνώμης ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ πᾶσι τῶν ἐν τέλει ἀνδρῶν εὐγενῆ τε τὰ ἐξ αἵματος καὶ ἀνηγγεμένον εἰς τὴν τοῦ ἐπάρχου ἀρχὴν, αἰρήσαστο πρὸς τὸν αὐτὸν ἐκβασιν ἢ ἀίρεσις πρόσκαιρος· καὶ τοῦτον ἐπαχθῆ τι καὶ βίαιον, καὶ στέλλει τοὺς ἐκεῖνον μὲν ἐπὶ κολάσει ἀπάξοντας, τῆ δ' αὐτῷ συνοικουσίᾳ κερουόντας τὴν

(1) Ὡν ἡ μὲν πρεσβυτέρα Εὐδοκία. Idem Pselius: Καὶ τούτων τὴν πρεσβυτέραν, ἀρρένωποτέραν δὲ ἢ μᾶλλον θειότερόν τι φρονήσαν, καὶ ἀγγέλου ἐντεῦθεν συναριθμηθῆναι ἐβλήσασαν τάγματι, τὴν βασιλικὴν ὄντως στολὴν ἀμφιένυσσι, καὶ τῷ θεῷ νυμφίῳ νόμφην εἰσάγει ἀκήρατον, καὶ ταῖς πασῶσι ἐγκαθιδρύει ταῖς κρείττοσι.

τρίγχα, καὶ ἐφ' ἑτέραν ζῶνι μεταστήσεντας. Π δὲ, τὸ σκηνοουργούμενον ἀγνοήσασα, ἐτοίμως ἑαυτὴν παρέσχε πρὸς τὴν τοῦ βίου ἀπαλλαγὴν. Ἡ μὲν οὖν τὴν κόμην τε ἀπετημήθη, καὶ μέλανα μετημφιάστο. Ὁ δὲ μετήχθη πρὸς τὰ βασιλεία, καὶ ἡ δευτέρα τῶν θυγατέρων τοῦ Κωνσταντίνου συζεύγνυται αὐτῷ πρὸς συμβίωσιν· ἡ γὰρ τρίτη, διὰ τὸ τὴν ἐκείνου εὐνέτειραν ἄκουσαν διαζυγῆναι αὐτοῦ, παραιτήσασθαι τὴν μετ' αὐτοῦ συμβίωσιν λέγεται. Καὶ ὁ μὲν Καῖσαρ ἀναβρῆθεις συνήρμωστο τῇ Ζωῇ (2). Ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταντίνος, τρεῖς ἐπιβιούς ἡμέρας τῇ συνοικίῃσι αὐτῶν, ἀπέτισε τὸ χρεῶν, ἐβδομηκοντούτης καὶ πρὸς γεγονῶς, ἐνιαυτοὺς δὲ τρεῖς ἐνδὸς ἐνδόντος μηνός, τῆς βασιλείας κατορχησάμενος.

ΙΑ'. Ῥωμαῖος δὲ λοιπὸν, ὃς Ἀργυρόπωλος ἑκα- A
λεῖτο, τῶν σκήπτρων ἐπιλαμβάνεται, καὶ αὐτίκα τὸ
'Ἀλληλέγγυον φορολόγημα ριζόθεν ἐξέκοψε, καὶ τοῖς
τοῦ Θεοῦ ὕμνοφοῖς, τοῖς τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ κε-
κληρωμένοις, τὴν ἐκ τῶν βασιλείων ταμείων χορη-
γοῦμένην τῶν χρυσίνων διανομὴν προσθήκη ἐπηύξη-
σεν, εἰδὼς ἐνδεῶς αὐτοῖς ἔχειν τὰ χορηγούμενα.
Γίγνετο γὰρ ποτε τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐπωνόμου
Σοφίας μέγας οἰκονόμος, ἐπεὶ αἰὲν βασιλεῖ ὄνεῖτο
πρόσθεν οἰκονόμους (3) τῆς ἐκκλησίας ταυτησὶ
προχειρίζεσθαι, καὶ τοὺς διὰ χρέα δημόσια καθερ-
γμένους ἢ καὶ ἰδιωτικὰ ἠλευθέρωσεν, τὰ μὲν ἀπο-
τινύς, τὰ δὲ δημόσια ἀφίει, καὶ χρημάτων πολλῶν
διέδοσεν ἐποιήσατο ὑπὲρ τοῦ βασιλέως Κωνσταντί-
νου τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ, καὶ αἰχμαλώτους πλείστους
ἐπρίετο, καὶ ὅσοι τῶν ἐπισκόπων ἐκ τοῦ Ἀλληλε-
γγοῦ φορολόγηματος εἰς ἔνδειαν συνηλάθησαν, παρ' B
αὐτοῦ ἀνειτήθησαν, καὶ τοὺς κακωθέντας παρὰ τοῦ
τελευτήσαντος βασιλέως ἢ ἐν πηρώσει μελῶς, ἢ ἐν
θημέσεισι οὐσιῶν, ἢ ἀλλοίως παρεμυθήσατο, Ὑπο-
κυθεῖς δὲ ὁ μάγιστρος Παονσιάνος ὁ Βούλγαρος
λάθρα τῇ τῆς Λόγουσσης Ζωῆς ἀδελφῇ τῇ Θεοδώρᾳ
καινολογεῖσθαι, καὶ τῇ βασιλείᾳ ἐποφθαλμῆν, συλ-
λαμβάνεται καὶ φρουρεῖται, εἶτα καὶ πηροῦται τοὺς
ὄφθαλμούς, καὶ ἡ Θεοδώρα εἰς τὸ Πέτριον περιορί-
ζεται, καὶ ὁ ἐπ' ἀδελφιδῇ δὲ τοῦ βασιλέως γαμβρός
Κωνσταντίνος ὁ Διογένης, ὡς τυραννίδα μελετῶν
κατηγορηθεὶς, δεσμευθεὶς ἐν πύργῳ καθερῖγνυται.
Τοῦ μάλιστα τῆς Ἀβασγίας ἡγεμονεύοντος Δεωγρίου
θανόντος, ἢ τούτου σύζυγος σπονδὰς ἐζήτησε, καὶ
σόνεον τῷ υἱῷ. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὰς τε σπονδὰς
ἀνεκαίνισεν, καὶ τὴν παῖδα Βασιλείου τοῦ ἀδελφοῦ αὐ-
τοῦ τὴν Ἑλένην νύμφην εἰς Ἀβασγίαν ἀπέστειλε,
τὸν νομῆριον Παγκράτιν κουροπαλάτην τετιμηκῶς.
Ὁ δὲ βασιλεὺς κακὰ τοῦ Χάλεπ ὀρμήσας, ὃ καὶ
Βέρβοια λέγεται, ἠβούλετό τε καὶ ἠτοιμάζετο. Ἡολ-
λὰς γὰρ τῶν πόλεων τῆς τε Φοινίκης καὶ τῆς Σύρίας
τοῦ Νικηφόρου καὶ τοῦ Ἰωάννου τῶν βασιλέων ὀπα-
γίνονται τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ, ὃ μετ' ἐκεί-
νου βασιλείας, ταῖς μετὰ Βουλγάρων σχολάζων μά-
χαις, κερὶν οὐκ ἔσχε τὰς ἐαλωκυίας ἀσφαλίζεσθαι
πόλεις· αἰδ' ἄρα, μέχρι μὲν περιῆν ἐκεῖνος, οὐκ
ἐτόλμων εἰς προὔπτον τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν ἀπο-
σεῖσθαι. Τοῦ δὲ Κωνσταντίνου τῶν σκήπτρων ἐπι-
λημμένου, καὶ ἀνειμένως τὴν βασιλείαν ἰθύνοντος, C
ὃ τῆς Ἐγγύρου ἀπόγονοι, τοῦτον εἶναι τὸν καιρὸν γνόν-
τας πρὸς τὸ μελετώμενον αὐτοῖς ἐπιτήθειον, τοῖς τῶν
πόλεων φρουροῖς ἐπιτίθενται, καὶ τούτους διαχειρι-

XI. Romanus deinceps, qui Argyropolis voca-
batur, sceptris potitus, tributum allelengyum
statim funditus exstirpavit: Dei cantoribus Magnæ
Ecclesiæ attributis, imperatoriam aureorum largi-
tionem e fisco tribui solitam adauxit: cum ex
eo sciret id stipendium eis non sufficere, quod
aliquando ædis Sanctæ Sophiæ œconomus fuerat,
dum id munus ab imperatore tribui solebat. Ob
æs olienum sive publicum sive privatum nexos
liberavit, illo abolito, hoc soluto: pro Constantino
socero maximam pecuniam distribuit: plurimo
captivos redemit; 230 episcopos per allelengyum
ad egestatem redactos, refocillavit; a defuncto
imperatore sive mutilatione corporis, sive bono-
rum publicatione, sive aliis modis afflictos conso-
latus est. Sed Prusianum magistrum, Bulgarum,
suspectum quasi clandestina cum Theodora Zoes
Augustæ sorore consilia tractaret, regnoque in-
hiaret, comprehensum in custodiam dedit, ac pos-
tea cæcavit; Theodoram in Petrium relegavit;
Constantinum Diogenem neptis ex sorore maritum,
ob affectatæ tyrannidis crimen, victum in turrem,
conjecit. Mortuo Georgio Albasgiæ principe, viduam
ejus, renovationem fœderis, et filio uxorem pe-
tentem, utriusque voti compotem fecit, renovato
fœdere, et Helena ex fratre Basilio nepte, in Abas-
giam missa, cujus sponsum Pancratium curopala-
tam designavit. Chalepum urbem, quæ et Berroa
dicitur, oppugnare instituit, ad eamque rem se
paravit. Nam cum Nicephorus et Joannes impera-
tores multas urbes Phœnicæ et Syriæ Romano-
rum imperio subjecissent, Basilius qui secutus est,
Bulgaricis expeditionibus occupatus, eas firmandi
otium non habuit: neque tamen, quoad is vixit,
illæ ausæ fuerunt jugum servitutis aperte excutere.
Cæterum Constantino rerum potito, et dissolute
imperium administrante, Agareni tempus id exæ-
quendi ea quæ animis agitarant, commodum esse
rati, cæsis præsidiis urbes occupant. Chalepi vero
princeps continentibus excursionibus et popula-
tionibus ipsam Antiochiam, aliasque finitimas
Syriæ gentes Romanæ ditionis vexabat: a quo
dux Antiochenus, Constantino adhuc superstite,
turpiter victus, plerisque suorum amissis, vix
effugerat: cui Romanus successore dato, ipse
quoque ad bellum ivit. Cum autem in itinere
Chalepitæ legati cum muneribus multis ei occur-
rissent, veniam petentes, ac servitutis renovatio-

Varie lectiones et notæ.

(2) Συνήρμωστο τῇ Ζωῇ. Lupus protospaha: Anno 1029 mortuus est Constantinus imp. in vigilia S. Martini, et se vivens imposuit in sede sua Ro-

manum, et dedit ei uxorem Zoan filiam suam.

(3) Οἰκονόμους. Vide Gloss. med. Græc. in Οἰκονόμος.

nem et pensionem non solutorum tributorum, quæ in posterum etiam citra tergiversationem daturi essent, pollicentes : quamvis multis illustribus du-
cibus ab ulteriore progressu tanquam inutili deterrentibus, pacemque suadentibus, tamen cœptis non destitit, Agarenos facile se victurum opinatus, et re bene gesta magnum et memorabile nomen consecuturum. Progressus igitur in Syriam vallum communit. Sed Arabes, homines audaces atque expediti in celeribus equis, et nudi, ab utraque valli parte collocatis insidiis, si qui pabulatum aut aquatum exhibant, eos impetu facto cœdebant aut capiebant; qua re fiebat, ut et milites et equi præ siti deficerent. Deinde inournibus illis magis assuefacti, et Romanos ignaviæ damnantes, subito ex montibus decurrere, et clamore barbarico sublato, speciem multitudinis ingerentes, quod non densata acie, sed laxata excurrerent, citraque ordinem vallum invaderent, omnem exercitum territum in fugam verterunt, atque ipse imperator captus esset, a turbata custodia incustoditus relictus, nisi quidam eum in equum sublatum ad fugam cohortatus esset metu pene exanimatum. Romani igitur nullo ordine temereque fugiebant : Barbari vero inexpectata fuga stupefacti, fugientes non sunt persecuti, sed vallum ingressi, paucis illustribus captis, direp-
toque imperatorio tabernaculo, variarum opum et regis magnificentis plena, cæterisque impedimentis in equos suos impositis recesserunt.

αὐτῶν, ἀθρόον ἀπὸ τῶν μετεώρων ἐξωρμηκότες, καὶ βαρβαρικόν, ἀλαλάξαντες, καὶ πλήθους φαντασίαν ἀπεργασάμενοι τῷ μὴ συνασπισμὸν τηρεῖν, ἀλλὰ διεσπασμένως ἐκτρέχειν, καὶ ἐπιέναι ἀσυντάκτως τῷ χάρακι, ἐκδειμα-
τοῦσιν ἄπαν τὸ στρατιωτικόν, καὶ εἰς φυγὴν τρέπουσι, καὶ ἂν ἐάλω καὶ ὁ αὐτοκράτωρ αὐτός, τῆς περὶ αὐτὸν ἐκτραχθείσης φρουρᾶς, καὶ λελοιπυίας ἀφρούρητον τὸν φρουρούμενον, εἰ μὴ τις αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέλαθε, καὶ φεύγειν ἐπέβρωσεν ἐκπεπνευκότα τῷ δέει μικροῦ. Ἀπῆσαν μὲν οὖν οἱ Ῥωμαῖοι ἀτάκτως, ὡς ἕκαστος ἔτυχε θέοντες. Οἱ δὲ Βάρβαροι τὸ παράλογον τῆς τροπῆς τεθηπότες, κατὰ τῶν ἀποδιδρασκόντων οὐκ ἐπεξέθεον, ἀλλὰ κατὰ τοῦ χάρακος ἔθεον, ὀλίγους τῶν ἐπιφανεστέρων ζωγρήσαντες, καὶ τὴν τε σκηνὴν διηρηπάκασι τὴν βασιλείαν, μεστὴν οὖσαν πλοῦτου παντοδαποῦ καὶ πολυτελείας βασιλικῆς, καὶ τὴν ἄλλην ἀποσκευὴν ἐφ' ἑαυτοὺς ἀναθέμενοι ἐπανάξουσαν.

XII. Imperator vero studio militum suorum Antiochiam perductus, atque inde propere Byzantium regressus, non eumdem animi habitum conservavit, sed mutatus in deterius, ut amissa pensaret, pro imperatore factus est exactor et acerbus quætor, obsoleta patrum debita a liberis exigens, regis contra subditos redaccensis, quos temporis diuturnitas vel exstinxerat, vel cineribus obruerat. Inde multi paternis ædibus et fundis pellebantur, et pristinis opibus spoliati ad insignem egestatem adigebantur. Quæ quum fierent, nihil in fiscum inferebat, sed monasterio magnifico et æde in matris Dei honorem exstructa, non eam modo pecuniam, verum et e fisco depromptam consumebat, dum, ut ille ait.

Α σάμενοι, αὐτοὶ τῶν πόλεων γεγονάσιν ἐγκρατεῖς. Ὁ δὲ τοῦ Χάλεπ ἀρχηγός, καὶ ἐκδρομαῖς ποιούμενος συνεχεῖς, αὐτὴν τε τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ὄσα πρόσθονα ἔθνη τῇ Σύρων γῆ, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπηκοα, ἐληίζετο. Ὁ ἀντιπαραταξάμενος δὲ τῆς Ἀντιόχειας δούξ, ἔτι περιόντος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, αἰσχυρῶς ἠτήθη, καὶ τοὺς πλείους τῶν σὺν αὐτῷ ἀλοβεβληκῶς, μόλις ἠδυνήθη φυγεῖν ἐκεῖνος. Τοῦτον δὲ Ῥωμανὸς ἀφελόμενος τὴν ἀρχὴν, προεχειρίσατο ἕτερον· ἐξώρμησε δὲ κάκεινος, καὶ ἀπιόντι προσίαι πρέσβεις μετα δώρων πολυτελέων, πρὸς τοῦ Χαλεπίτου ἐσταλμένοι, αἰτούμενοι συγγνώμης τυχεῖν, καὶ τὴν δουλείαν ἀνανεώσασθαι, καὶ ἀποδοῦναι τὰς εἰσφοράς, ἅσπερ ἔτυχον ὑστερήσασαι, καὶ ταότας ἐτησίως εἰσφέρειν μετ' εὐγνωμοσύνης εἰς τὸ ἐπίον. Ὁ δὲ, καίτοι πολλῶν καὶ στρατηγίας

Β ἐπιφανῶν ἀποτρεπόντων αὐτῷ τὴν εἰς τὰ πρόσθον φอรὰν ὡς ἀσύμφορον, καὶ σπείσασθαι συμβουλεύοντων, οὐκ ἀνείργετο τῆς ὀρμῆς, ἀλλὰ βῆον κρατῆσαι τῶν Ἀγαρηνῶν ἐναντάζετο, καὶ τοῦτο καταρωθωκῶς μέγα τι καὶ ὑπέρογκον ᾤετο ἐαυτῷ περιποιήσασθαι σεμνολόγημα. Ἄπεισιν οὖν ἐν Συρίᾳ καὶ βάλλεται χάρακα. Ἀραβες δὲ αὐτόσκαυοὶ τινες ἄνθρωποι καὶ τολμηταὶ κέλητες ἐφ' ἵππων ὠκυπόδων γυμνοὶ ἐκτέρωθεν ἐλόχων τοῦ χάρακος, καὶ τοὺς εἰς συλλογὴν ἀπιόντας χιλοῦ ὕδατός τε ἀρδεῖαν ἐκθορόντες ἀνήρουν ἢ καὶ συνήρπαζον, ὡς τοὺς τε στρατιώτας καὶ τὴν ἵππον αὐτῶν ἀπειρημένῃ τῷ δίψει. Εἶτα συνηθέστεροι γεγονότες ταῖς ἐκδρομαῖς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους οἱ Ἀραβες, καὶ οἷον καταγρόντες δειλίαν

Γ IB'. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς Ἀντιόχειαν διασέσωστο σπουδῆ τῶν περὶ αὐτὸν, κάκειθεν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀνέδραμεν, οὐκέτι τὴν πρόσθεν τῆς φυγῆς δεικνυων διάθεσιν, ἀλλ' ἄλλιωθεῖς τὴν ἐπὶ τὸ γέρον ἀλλοίωσιν. Ἴνα γὰρ τῶν ἀπολωλότων ἱουσαῖα κτήσεται, πράκτωρ ἀντὶ κρατοῦντος ἐγένετο (3^α), καὶ πικρὸς λογιστής, παιδας πατέρων γεγηρακότα χρεῖα πραττόμενος, καὶ πυρκαϊᾶς ἀνάπτων κατὰ τῶν ὑπηκῶν, ἅσπερ ὁ χρόνος ἤδη πολὺς πρεσβεύσας κατέσβεσεν, ἢ τέως κατέχωσεν ὑπὸ σποδιᾷ. Ἐντεῦθεν πολλοὶ τῶν πατρῶων οἰκιῶν καὶ ἀγρῶν ἀπηλαύνοντες, καὶ τὴν πρὶν εὐκληρίαν ἐκδιδυσκόμενοι, εἰς πενίαν λαμπρὰν συνηλαύνοντο. Τῶν δ' οὕτως εἰσπραττομένων οὐδὲν εἰς τὸ δημόσιον εἰσεφέρετο, ἀλλὰ σεμνεῖον οἰκοδομῆσαι, καὶ ναὸν τῇ Θεομήτορι προθέμε-

Varis lectiones et notæ.

(3) Πράκτωρ ἀντὶ κρατοῦντος ἐγένετο. Psellus in laudata Epistola ad Monomachum, et Argyro: Ἀπαραίτητός τε τὸ ὑφειλόμενον εἰσεπράττετο, καὶ ἐν δαπάναις τὸ χρεωστούμενον κατεβάλλετο. Infra :

Ἐντεῦθεν γνώμαις φαύλαις συνομιλῶν, καὶ διανοίαις συνδαιτύμενος κακοῖθεσι, μετεβλήθη τὴν ψυχὴν, καὶ πρὸς πράξεις τὸν λογισμὸν ἠλλοίωσεν οὐ καλᾶς.

νος (Α) καθιδρυσασθαι, ἐκεῖ καὶ κατεδαπάνη, καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν ἀνήλισκεν ἕτερα, ἄρτι μὲν ἀνεγείρων, ἄρτι δὲ καταστρέφων τὸ ἤδη ἀνεγερόθεν· καὶ ἡ μετεωρότερον ἀνοικοδομῶν αὐθις αὐτὸ, ἡ σύρύτερον, ἡ τὸν σχηματισμὸν ποικιλλων, ἡ τρόπον ἄλλον τὸ καινιζόμενον ἀλλοιῶν. Ἀπένειμε δὲ καὶ προσόδους τοῖς μονασταῖς, οὐκ ἀναλόγους μονάζουσιν, ἀλλὰ τρυφῶσι προσηκούσας, καὶ βίον ἔλκουσιν ἀνεμῆνον καὶ ἀβροδίαιτον, χάρως ὄλας καὶ πόλεις τῶν δημοσίων, καὶ ταύτας τὰς πιωτάτας καὶ παμφόρους ἀφιέρωσας αὐτοῖς· ἀλλὰ μὴ πλείω περὶ τούτων. Κατέλαβε δὲ τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων. Ἄμερ ὁ τοῦ Χαλεπίτου υἱὸς σὺν δώροις πολλοῖς, τὴν εἰρήνην ἀνανεούμενος, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ ταύτῃ ἐπένευσεν. Ἡ βασιλὶς δὲ Ζωή, ἀφικομένη εἰς τὸ Πέτριον (5) τὴν αὐτῆς ἀδελφὴν Θεοδώραν ἀπέκειρε μοναχὴν· Ἐκδημήσαντος δὲ τοῦ βασιλέως τῆς πόλεως, ὁ Διογένης Κωνσταντίνος, τυραννίδα μελετῶν, καὶ ἀποδρῶναι μέλλων εἰς τὸ Ἰλλυρικόν, κατεσχέθη, καὶ ἐταζόμενος ἑαυτὸν κατεκρήμνισε καὶ ἀπέθανεν, ἵνα μὴ τοὺς συνειδόμενος ἐκφανίσῃ, τῇ βίᾳ νικώμενος. Τότε μέντοι Ἀραβες μὲν τὴν Μεσοποταμίαν κατέδραμον, οἱ δὲ γὰρ Πατζινάκαι τὴν Βουλγαρίαν, καὶ τὴν τοῦ Ἰλλυρικοῦ παράλιον οἱ Ἀγαρηνοί. Τούτοις δὲ μόνους στόλος Ῥωμαϊκὸς προσβαλὼν, τὰ πλείω τῶν σκαφῶν ἀνέπρησε καὶ κατέκαυσεν· οἱ δ' ἐκ τῆς ναυμαχίας ἀποδιδράσκοντες κλύδωνι περὶ τὸ Σικελικὸν διεσφάθησαν πέλαγος. Καὶ αὐθις ἐξ Ἀφρικῆς περὶ ποῦ τὰς χιλιάς νῆες ἐξέπλευσαν, καὶ πολλὰς τῶν νήσων, ἕνιά τε τῶν παραλίων ἐδήλωσαν. Ἀλλὰ τούτων μοῖρα τινὲ περιτυχοῦσαι τριήρεις Ῥωμαϊκαὶ πολλοὺς ἀνείλον, καὶ πεντακοσίους εἶλον ζωοὺς, οἱ τῷ βασιλεῖ ὑπὸ δεσμοῖς ἐκομίσθησαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ πρωτοσπαθᾶριος Γεώργιος ὁ Μανιάκης (6) τῶν παρευφρατιδίων πόλεων στρατηγῶν τῆς Ἐδέσσης ἐκράτησεν, ἕνθα καὶ τὴν αὐτόγραφον ἐπιστολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐρηκώς, τῷ βασιλεῖ ἐξαπέστειλε. Λιμοῦ δὲ τὴν Καππαδοκίαν, καὶ τὸ Ἀρμενικόν, καὶ τὴν Παφλαγονίαν πιέζοντος, καὶ πολλοὶ μεταναστεῦσαι τῶν πατριδῶν αὐτῶν ἠναγκάσθησαν, οὐς χρυσίου διανομαῖς ἀνακτησάμενος ὁ κρατῶν, πέπεικεν αὐθις τὰς ἐνεγκούσας καταλαβεῖν. Σεισμῶν δὲ γενομένων, ξενωνῆς τε κακῶς διετέθησαν, καὶ οἱ ἀντίπορθμοι τῆς Βυζαντιδος ἀνδρῶνες, οἱ διαιτητήριον ἔκπαλαι τοῖς τὰ σώματα λελωθημένοις ἐκ τῆς νόσου τῆς ἱερᾶς, καὶ τοῖς λελεπρωμένοις τετάχαται. Ἀλλὰ καὶ τούτους ὁ βασιλεὺς ἀνεκαίνισε, καὶ τοῦ τὸ ὕδωρ εἰς τὴν μεγάλην πόλιν εἰσάγοντος ὄλοῦ διαβρῆχθέντος ἐπεμελήσατο.

Variae lectiones et notæ.

(4) Τὸν ναὸν τῆ Θεομήτορι προθέμενος. Τῆς Περιβλέπτου nomine insignis ædes, de qua sic Michael Psellus, lib. III Hist. ms. Βουλόμενος δὲ καὶ τὴν Θεομήτορα καλλίονι τῶν ἄλλων κατακοσμησάμενος, ἐλάθεν ἀνθρωπικότερον ταύτην ἐπονομάσας, εἰ καὶ περιβλεπτός ἐστι τὸννομα, ὡς ἀληθῶς ἡ Περιβλέπτος. Ἐπὶ τούτοις καὶ προσθήκη τις ἕτερα προσεγενέσθαι, καὶ ὁ ναὸς καταγωγὴ γίνεται μοναστῶν. Ὅτι porro sub ædis condendæ prætextu thesauros publicos exhausserit, et subditos vexerit. paulo supra enarrat. Sed de hac æde alia observamus in nostra Constantinopoli christiana, lib. IV. pag. 94.

(5) Εἰς τὸ Πέτριον. Quid sit Petrium, diximus in Notis ad Alexiadem, p. 249. Locus scilicet fuit extra urbem versus sinum Ceratinum, in quo exstructa varia ædificia, ac monasteria, in quibus

Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

Sumptus monachis suppeditavit, non illi vitæ generi, sed hominibus delicatis et voluptariis aptos, consecratis e publico provinciis totis ~~232~~ et urbibus, iisque pinguis et fertilissimis. Atque hæc hactenus. Amer autem Chalepiti filius urbem regiam ingressus, pacem multis muneribus ab imperatore impetratam renovavit. Zoe imperatrix in Petrium profecta sororem Theodoram pro monacha totondit. Constantinus Diogenes post imperatoris ex urbe discessum, regnum affectans, dum in Illyricum aufugit, captus est: qui cum interrogaretur, se præcipitem dedit, morique præoptavit potius quam vi coactus prodere conscios. Iis temporibus Arabes Mesopotamiam incursarunt, Patzinacæ Bulgariam, et oram Illyrici maritimam Agarenæ: cum quibus solis congressa classis Romana, plerasque naves eorum incensas combussit: qui e pugna evaserant in mari Siculo tempestate perierunt. Ex Africa quoque circiter mille naves egressæ, multas insulas et loca maritima quædam vastaverunt. Sed Romanæ triremes partem quamdam earum adeptæ, multos sustulerunt, et quingentes captos ad imperatorem in vinculis miserunt. Georgius vero Maniaces protospatharius, urbium ad Euphratem prætor, Edessa potitus, epistolam Servatoris nostri Jesu Christi manu scriptam, quam ibi inveniærat, imperatori misit. Fame porro Cappadociam, Armeniam et Paphlagoniam premente, locustis vero pene totum Orientem infestantibus, multi coacti sunt patria relicta, novas sedes quærere: quibus imperator auri largitionibus sublevatis persuasit ut ad sua reverterentur. Idem hospitales domos atque ædificia Byzantio obversa, in quæ antiquitus ii quorum corpora vel sacro morbo vitiatæ, vel læpra infecta erant, recipiebantur, terræmotibus labefactata renovavit: aquæductum etiam urbis fractum refecit.

αὐθις ἀκρίδος τὴν Ἐψάν σχεδὸν πᾶσαν κεραιζούσης, οὐς χρυσίου διανομαῖς ἀνακτησάμενος ὁ κρατῶν, πέπεικεν αὐθις τὰς ἐνεγκούσας καταλαβεῖν. Σεισμῶν δὲ γενομένων, ξενωνῆς τε κακῶς διετέθησαν, καὶ οἱ ἀντίπορθμοι τῆς Βυζαντιδος ἀνδρῶνες, οἱ διαιτητήριον ἔκπαλαι τοῖς τὰ σώματα λελωθημένοις ἐκ τῆς νόσου τῆς ἱερᾶς, καὶ τοῖς λελεπρωμένοις τετάχαται. Ἀλλὰ καὶ τούτους ὁ βασιλεὺς ἀνεκαίνισε, καὶ τοῦ τὸ ὕδωρ εἰς τὴν μεγάλην πόλιν εἰσάγοντος ὄλοῦ διαβρῆχθέντος ἐπεμελήσατο.

D præsertim recensetur quod S. Joannis Baptistæ nomen prætulit, de quo hic Zonaras intelligendus, et alia quorum passim meminimus in nostra Constantinopoli, quibus adjungenda ædes S. Stephani, ex scriptore ms. Vitæ S. Theodori Syceotæ: Αὐτοῦ δὲ ἐμβληθέντος ἐν τῷ ναῷ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου τῷ καλούμένῳ Πετρῶν, etc. Monasterium vero Petri seu τὰ Πέτρια, inter imperialia monasteria recenset Theodorus Hermopolites ms. lib. v. tit. 2.

(6) Γεώργιος ὁ Μανιάκης. Michael Psellus, lib. V. Hist. ms. de Maniace: Τοῦτον ἐγὼ τὸν ἄνδρα καὶ τεθέσμαι καὶ θεθαύμακα· συνενόχοι γὰρ αὐτῷ ἡ φύσις, ὁπόσα συμπρέπει τῷ στρατηγῆσονται· ἦν γὰρ ἡλικίαν εἰς δέκατον ἀνεστηκώς πόδα· καὶ οἱ πρὸς αὐτὸν ὄρωντες ὥσπερ εἰς κολωνὸν ἢ κορυφῆν ὄρους ἀνέβλεπον, etc.

XIII. His peractis fata ei instabant: quo autem A pacto sit defunctus exponendum est. Imperio recens potitus, longa sibi et vitæ et regni tempora pollicebatur, quamvis eo jam sexagenarius potitus, neque imperii successorem e lumbis suis ortum relicturum somniabat: neque reputabat imperatricem quam in matrimonio habebat quinquagenariam, effeto utero ineptam esse ad semen prolificam excipiendum: ac principio rei veneræ magna contentione incumbere unctioibus quibusdam utendo, et conjugii lapillos appendendo, quæ conceptum adjuturæ viderentur, illa ferente omnia, ac ne a carminibus quidem et incantationibus abhorrente. Sed eum omnia frustra esse, neque se voti compotem posse fieri cerneret: non perinde erga uxorem affectus, rarius illam invisebat, cum natura segnior ad coitum et mollior, tum vero ætate salacitate hebetata. Ut igitur exactis aliquos in imperio annis, imperatricem aversabatur, illa et sui contemptu et libidine irritata est ad viri odium. Erat autem Romano privato adhuc spadio, cujus fratris Michaelis faciem natura ad exquisitam pulchritudinem expolierat: qui jam imperatori a fratre commendatus, inter cubiculi ministros ascitus fuerat. Ejus igitur amore capta imperatrix ardebat animo, quem ardorem quotidianus conspectus pulchritudinis illius inflammabat. Cum autem spadonem illum pridem odisset, tum hominem acersebat, et inter familiarius colloquendum percussiones de Michaelis interjiciebat. Id cum sæpius fieret, homo acutus, amore intellectu, fratrem monuit ut imperatricem conveniret: sique ab illa tentaretur, nihil verecundatus eam et contractaret, et oscularetur, et amplecteretur. Quid multa? usque ad coitum processit amor, ac tandem eo res devenit. ut mulieris erga Michaelis affectus palam erumperet, neque in regia tantum, sed et in triviis susurraretur, soli imperatori ignotus, cui in eodem cum imperatrice lecto cubanti, fricare pedes jubebatur Michael. Quis vero eum mulieris quoque pedes non attrectasse credat? Ita factus est imperator amborum quasi leno et concubinus. Ut autem cum et soror Pulcheria, et alii eam fabulam edoctum, ut sibi caveret monuerunt: nihil egit aliud, nisi ut suspectum regaret, num ab imperatrice amaretur? cumque inficantem et negantem sacramento obstringeret: cumque ille pejerasset, calumniam esse putavit verba aliorum. Cæterum Michaelis, ob id perjurium, atrox morbus invasisse fertur: nam, ut quidam tradunt, certis intervallis et mente alienabatur, et oculos distorquebat, et tremore corripiebatur, et humi procidebat: deinde ad se

II. Ἦδη δὲ οἱ πρὸς τέλος ἤγγικε τὸ βιώσιμον· τὸ δ' ὅπως ἀπέβη, διηγητέον. Ἄρτι τῆς βασιλείας ἐπιτυχῶν, χρόνους ἑαυτῶ καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀρχῆς ἐπεμέτρει μακροῦς, κατὰ ταῦτα ἐξηκοντούτης (7) ὧν ὅτε τῶν σκῆπτρων ἐπέληπτο καὶ διαδοχὴν τῆ βασιλείας καταλιπεῖν ἐκ τῆς ὀφύος αὐτοῦ ἐφαντάζετο, μηδ' ὅτι περὶ ἡ βασιλὶς ἢ συνώκιστο πενηκοντούτης ἦν, καὶ ὑπέρακμος, καὶ ἀνικμος τὴν νηδὺν πρὸς σπερμάτων ὑποδοχὴν, δυνάμενος συνιδεῖν. Πρῶτερον μὲν οὖν ἐσπουδάκει περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ κατέτεινε ἑαυτὸν, καὶ χρίσμασι τισὶν ἐπέχρητο, καὶ τῆ συνοίκῳ προσήρτα λιθίδια, ὡς δὴ τι ἐνεργοῦντα περὶ τῆν κύησιν. Ἢ δὲ καὶ ἀμμάτων καὶ ἐπασμάτων ἠνείχετο, καὶ προσέτετο ἐπιφθῆς. Ἐπὶ δ' ἐγνώκει πάντα μάτην γινόμενα ὁ κρατῶν, καὶ ἀπεγνώκει τὸ σπουδαζόμενον, οὐκ ἐθ' ὁμοίως διεκείτο περὶ τὴν εὐνέτειραν, ἀλλ' ἤττον αὐτῇ προσήει. Ἦν γὰρ καὶ φύσει νωθὴς πρὸς μίξιν καὶ μαλθακώτερος. Ἦδη δὲ καὶ ὁ χρόνος αὐτῶ τὴν κίνησιν ἤμβλυεν. Ὡς δὲ τινες αὐτῶ ἐπὶ τῆ βασιλείας ἐξεμετρήθησαν ἐνιαυτοί, καὶ ἀποστρόφως εἶχε πρὸς τὴν βασιλείαν, ἡ δὲ καταφρονουμένη πρὸς μῖσος ἠρίθιστο, καὶ πλέον δι' ὁμίλιαν ἀνδρός. Ἦν δὲ τις καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἐκτομίας ὑπηρέτης τῶ βασιλεῖ, τούτῳ δ' ἦσαν ὁμαίμονες, ὧν εἰς ἦν καὶ ὁ Μιχαήλ, ἀνὴρ φ' τὴν ὄψιν ἡ φύσιν ἀπέβλεπεν εἰς ἀκριβῆ ὠραιότητα. Τοῦτον ὁ ἀδελφὸς μετὰ τὴν βασιλείαν παρέστησε τῶ Ῥωμανῶ προσληφθησόμενον ὑπ' αὐτοῦ· ὁ δὲ τοῖς θαλαμηπολοῦσι τὸν νεανίαν κτείταξε. Τούτου τῶ ἔρωτι ἀλοῦσα ἡ βασιλὶς ἐπυρπολεῖτο τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ πῦρ τὸ ἐκείνου κίλλος καθ' ἐκάστην ὀρώμενος ὑπανάφλεγε. Μισούμενος δ' αὐτῇ πρῶην ὁ ἐκτομίας, τότε καὶ προσεκαλεῖτο, καὶ ὁμίλιας ἤξλωτο γνησιωτέρας, εἶτα καὶ περὶ τοῦ Μιχαήλ ἠρωτᾶτο τοῦ ἀδελφοῦ. Μολλάκις δὲ τούτου γενομένου, δεινὸς ὧν ἐκείνος, συνῆκε τὸν ἔρωτα, καὶ τῶ ἀδελφῶ ὑπέθετο καὶ προσεῖναι τῇ βασιλίσσῃ, καὶ εἰ πειρῶτο ἐκείνη αὐτοῦ, μὴ ὑποσταλῆναι, ἀλλὰ καὶ ἄψασθαι καὶ φιλεῖν καὶ προσφῶναι αὐτῇ. Καὶ τί δαί τὰ πολλὰ λέγειν; μέχρι καὶ συνουσιασμοῦ τὰ τοῦ ἔρωτος κατηντήμασαν, καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου εἰς προὔπων σχεδὸν τὸ περὶ τὸν Μιχαήλ ἐξεβράγη φιλτρον, καὶ ἦν ὑποψιθουριζόμενον οὐ τοῖς περὶ τὰ βασιλείας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν ταῖς τριβόδοις, μόνον δ' ἤγγικτο τῶ αὐτοκράτορι, ὅθεν καὶ συγκειμένη τῇ βασιλίσσῃ αὐτῶ ἐπὶ τῆς εὐνῆς ὁ Μιχαήλ εἰσκαλούμενος ἀντριβεῖν οἱ τοὺς ποδας κεκλεύετο. Τί γοῦν ἂν τις οἴσταιτο ἢ ὅτι καὶ τῶν ἐκείνης ἤπτετο ποδῶν; Καὶ οἶον προαγωγὸς ἀμφοῖν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ μνηστήτης ἐγένετο. Ὡς δὲ καὶ ἡ ἀδελφὴ Πουλχερία (8) καὶ ἕτερον περὶ τοῦ δράματος αὐτὸν ἀνεδίδαξαν, καὶ φυλάττεσθαι παρηγγύησαν, οὐδὲν ἕτερον ἐποίησαν, ἀλλὰ τὸν ὑποπτευόμενον αὐτῶ καλέσας, εἰ ἔρωτο

Variae lectiones et notæ.

(7) Ἐξηκοντούτης. Michael Psellus, lib. iii, Hist. ms. Πλέον γὰρ ἢ δέκα ἔτσι τὴν τῆς βασιλίδος ἡλικίαν ὑπερναθεθήκει.

(8) Καὶ ἡ ἀδελφὴ Πουλχερία. Quæ nupsit Basilio Solero patricio, cui Constantinus imp. Basilii

frater oculos eruit ob tyrannidem: ex quo conjugio nata illa unica nupta Constantino Monomacho postmodum imperatori, ut scribit Michael Psellus. lib. v Hist. ms.

ἰς βασιλείας ἠρώτα· ὁ δὲ ἀπηγόρευσε, καὶ ἄλλοις πείθει τοῦ λόγου καὶ ὄρκους ἀπρητήθη ἔν. Ἐπει δ' ἐκεῖνος ἐπιόρχησας τοὺς ὄρκους διαβολὴν τοὺς τῶν ἄλλων ἤγητο λόγους. μέντοι διὰ τὴν ἐπιόρκιαν νόσημέ τι δεινὸν τῷ Μιχαήλ, τὸ δ' ἦν κατὰ τινὰς περιόδους ρακοπή τοῦ ναός, τῶν ὀφθαλμῶν τε διακαὶ κλόνος τοῦ σώματος, καὶ κατάπτωσις ἐστ' ἐπανήει εἰς ἑαυτὸν, καὶ ἀποκαθίστατο. οὐλάκις καὶ τοῦ βασιλέως ἐνώπιον ἔπαθεν· κάθους οἰκτειρήσας τὸν Μιχαήλ, ἔτι μάλ-
 βῆ ἦτο τὰ λεγόμενα, καὶ μετ' ἔρῃν μῆτ' τοῦτον οὕτως ἔχοντα ἦτο. Εἰσι δ' οἱ λέ-
 ηδ' ἀγοησαι τὸν βασιλεῖα τὸν ἔρωτα, εἰδὸτα πρηγῆ ἡ βασιλίσσα, καὶ περὶ τὰ ἀφοδίαια τῆς πρὸς τὸν Μιχαήλ αὐτῆς ῥοπῆς ἠνε-
 οκρινόμενος ἄγνοιαν, ἵνα μὴ πλειοσιν ὀμί-
 οται δ' οὕτως ἔχόντων, ὁ αὐτοκράτωρ ἐνό-
 οἱ διψήκει τὸ πρόσωπον, καὶ τὸ ἄσθμα ἐς, καὶ ἡ ὄψις αὐτῷ ἐφέκει νεκρῷ, καὶ τῆς αὐτοῦ τὸ πλεον ἐψίλωτο· αἱ γὰρ τρίχες περβύθησαν. λέγεται γοῦν φαρμάκοις περιερ-
 ὁ ἄνθρωπος. Οὕτω δ' ἔχων ἀπῆει πρὸς τὴν τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις λουσόμενος, καὶ ὕτε χειραγωγούμενος, οὗτ' αὐτίκα τεθνήξε-
 ροδοκώμενος. Ὡς δὲ τὸ σῶμα ἐκάθηρεν, ἦν ἐκεῖ κολυμβήθραν, ἔνθα δὴ τὸ πᾶν ἄδεται τοῦ δράματος· συμπίεσαι γὰρ τινὰς αὐτῷ ἀλῆν φασιν ἐπὶ τὸ ὕδωρ ἀφ' ἱκανόν, καὶ εἰθεῖν ἄπνοον ἀνιμηθῆναι σχεδόν, καὶ ἀνακλιθῆναι πρὸς τὴν στρωμνὴν. Θροῦ δ' ἐπὶ τούτῳ συμβάν-
 ἦλθε καὶ ἡ βασιλὶς, ὡς δὴ τι τῷ πάθει ἐπιστενάζουσα, καὶ πληροφορηθεῖσα τοῦ βασιλέως τὴν τε-
 ἐπῆλθεν εὐθύς. Ὁ δὲ, βραχὺ τι ἐπιβιόους ἄναυδος, εἶτα καὶ μελάντερόν τι ἀναγαγὼν διὰ τοῦ στόματος, πνεῦμα, ἔτη βασιλεύσας πέντε πρὸς τῷ ἡμίσει. λόγοις μὲν ἐντραφεῖς (9), Ἑλληνικῆς τε παι-
 τεσχικῶς, καὶ τῶν τῆς πολιτείας νόμων οὐκ ἀδαῆς, πλείω δ' εἰδέναι, ὧν ἤδει ὡς ἀληθῶς, οἰόμενος τε
 νόμενος.

ἴστον μὲν οὖν τοιοῦτον κανεῖλῃφει τὸ τέρμα C
 ἡς. Ἡ δὲ βασιλὶς ὄλη τοῦ τὸν Μιχαήλ ἐγκα-
 τῷ θρόνῳ τῆς βασιλείας ἐγένετο, καὶ τῶν ἡν, τῶν πατρῶων δηλαδὴ θεραπόντων αὐτῆς, τὸ πρᾶγμα δοῦναι καὶ σκέψαι συμβουλε-
 ἰ δὲ οὐκ ἠνείχετο, κατεπειγομένη πρὸς τὴν γίαν καὶ παρὰ τοῦ ἐκτομίου Ἰωάννου τοῦ τοῦ Μιχαήλ, λάβρα πρὸς αὐτὴν ὑποψιθ-
 ὡς Ἀπολούμεθα αὐτίκα, εἰ βραχὺ τινι δὲ ἀποτέλεσμα Βραδυνεῖ. λαβοῦσα τολύου M
 Μιχαήλ, καὶ στολήν αὐτῷ περιθεμένη N, καὶ διαδήματι τὴν ἐκεῖνος κεφαλὴν αὐτῆς P, καὶ ἐπὶ θώκου βασιλικῷ καθιδρῦσασα, ἡ παρακαθισαμένη, πᾶσι τοῖς τότε παροῦσι ἡμῶν καὶ προσκυνεῖν προετρέπετο. Ἐνιοι τῶν αὐτίκα νυκτὸς τὴν ἱεροτελεσίαν τὴν D
 ἐπ' αὐτοῖς γενέσθαι ἱστόρησαν τοῦ πα-

redibat. Idque sæpius ei etiam imperatore vi-
 dente accidebat, qui vicem hominis dolens, magis etiam suspicionem falsam judicabat; neque enim talem vel amare vel amari posse putabat. Sunt etiam qui dicant amorem illum non latuisse imperatorem: sed cum sciret mulierem lascivire ac insanire libidine, tolerasse propensionem ejus erga Michaellem, simulata ignorantia, ne illa cum pluribus rem haberet. Quæ cum ita essent, imperator in morbum incidit, inflata facie, quæ quidem mortui similis erat, et crebro anhelitu ægre spiritum trahebat, maxima parte capitis calvus, capillis delapsis. Quod malum ei veneficiis conciliarum putabatur. Sic affectus in quoddam regiæ balneum lavatum abit, a nemine sustentatus, neque ullo putante eum statim moriturum. Ut autem purgato corpore in alveum descendit, ibi tota fabula peracta esse fertur: nam quosdam caput ejus diu in aquam depressisse, et jam fere examimem inde extractum, et in lecto reclinatum. Qua de re rumore orto, etiam imperatrix, iob casum illum gemens scilicet, accessit: ac jam certa de illius nece statim recessit. Is vero cum paulisper adhuc sine voce jacuisset, rejecta per os nigra quadam materia, spiritum emisit. Regnavit annos quinque cum dimidio, ab ineunte ætate in litteris eruditus, et Græca doctrina institutus, legumque civilium non ignarus. Plura tamen omnino se scire quam sciebat et putabat et gloriabatur.

XIV. Quo hunc vitæ exitum sortito, imperatrix tota in eo fuit ut Michaellem in regio solio collocaret. Quamvis autem familiares ejus, paterni videlicet ministri, suaderent ut mora interposita deliberaret: id aspernata consilium, rem ad finem perducere festinabat, incitante præsertim spadone Joanne fratre Michaelis, qui ei clam insurrarat; *Sese omnes statim perituros, si qua in negotio mora interponeretur.* Statim igitur Michaeli ornatum regium accommodat, eique in regio solio collocato assidens omnes qui aderant hortatur, ut eum consalutent et adorent. Quidam auctores sunt, 235 eadem nocte sacrum nuptiale peractum, Alexio patriarcha in regiam accersito, qui et Romanum mortuum, et Michaellem imperii auspicio adhuc peragentem invenerit. Enimvero eo facinore etiam foris vulgato, tota civitas novum imperatorem

Variae lectiones et notæ.

γοις μὲν εὐ τραφεῖς. Psellus in laudata ad Monomachum, de Argyro: Λόγου δὲ εἰας οὐδεμιᾶς ἄμοιρος ἦν, ἀλλὰ τῇ πρὸς ἡμῶν τοῖς πρώτοις ἐφάμιλλος. Infra: Ἐν δὲ ἔργον ἐκείνου καὶ σπούδασμα, λύειν τὰ τῆς ἀπορα, καὶ τὸν κεκρυμμένον ἀνυρῶνται

νοῦν, καὶ τὸν σκοπὸν ἀνευρίσκειν τοῦ αἰνίγματος· ὅθεν φιλοσόφοις ὀμίλει καὶ ῥήτορσι, καὶ περὶ τούτων μάλ-
 λον ἐσπουοῦσαι ἢ τὰ δημόσια. Idem lib. III Hist. ms. Ἦν μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ καὶ λόγοις ἐπιτεθραμμένος Ἑλλη-
 νικοῖς, καὶ παιδείας μετεσχικῶς ὄση τοῖς Ἰταλῶν λό-
 γοις ἐξήρητο.

consalutavit, partim huic gratificantes, partim læti, qui defuncti odio liberati essent. Imperatrix porro cum se quam rectissime sibi prospexisse, omnique potestate in se translata, Michaelē ministri vice habiturum putaret, opinione sua decepta est. Nam ad tempus ille quidem pristinum amorem simulans, obsequiis mulierem demulcere, eaque facere quæ illi grata et jucunda essent. Sed cum simulationem longius producere non posset, mutatis moribus eam suspectam habere: sibi que metuens primarios illius ministros regia ejicere, ancillis item familiaribus amotis, alias substituere: denique gynæconitidem claudere, custodiaque adhibita, a nemine illam adiri pati, ni satellitum præfecto exposuisset, unde et ad quid veniret. Nam et suo pte exemplo terrebatur, et fratris Joannis spadonis impulsu potissimum id facere putabatur. Qui spado; homo erat acutus et acer, obscuroque ingenio, varius erga eos quibuscum agebat, promptus, mole curarum indefessus, neque epulis neque vino deditus. Proinde nihil de reipublicæ gerendæ studio remittebat. Ac imperatrici hic status fuit. Michael vero communium rerum cura suscepta, cum morbus ejus ingravesceret, quem alii vindictam Numinis offensi perjurio interpretabantur, quo non secus atque olim Saul angebatur, alii amentiam et insaniam: in Joannem spadonem totius imperii gubernatio incubuit, cum quidem monachi vestem jam olim sumpsisset, sed habitu duntaxat illud vitæ genus profiteretur. Enimvero Constantinus Dalassenus patricius, domi degens, cum de novo imperatore audivisset, indignabatur summam rerum ad talem hominem esse devolutam. Quare Michael cum suis vehementer perturbatus verebatur ne Dalassenus regnum affectaret. Itaque Joannes quemdam mittit, qui jurejurando affirmaret nihil ei metuendum esse mali, viroque persuaderet ut imperatorem conveniret. Qui eum venisset, ab imperatore benigne susceptus, ac muneribus et dignitate auctus, in urbe degere jussus est. Nicetas vero imperatoris frater, dux Daphnæ Antiochiæ designatus, non est in urbem ab Antiochenis admissus. Nam publicorum vectigalium exactore, a quo se durius tractatos putabant, interfecto, veriti ne ejus facinoris pœnas darent, portas ei clauserant: nec prius admisere quam jurejurando confirmasset cædem illam eis fraudi non futuram. Verum eo jurejurando nihil deterritus, multos occidit, et quibusdam insignibus civibus vincitis, in magnam urbem missis, fratri Joanni scripsit se ab Antiochenis ob benevolentiam eorum erga Dalassenum exclusum fuisse. Hinc Dalassenus in insulam Platem relegatur, et Constantinus Ducas ejus gener, de injuria queritans et perjurium non dissimulans turri cuidam includitur. Post Dalassenum etiam e Plata translatus in turrim compingitur. Sub id tempus Agareni Myra ceperunt: Patzinacæ passim e Romanis provinciis prædas egerunt. Antiocheno duce Niceta

τριάρχου Ἀλεξίου ἀφικομένου πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ τὸν μὲν Ῥωμανὸν τεθνεῶτα καταλαβόντος, τὸν δὲ γε Μιχαὴλ ἔτι τὰ ἐπὶ τῆ βασιλείᾳ τελούμενον. Ἦδη δὲ καὶ τοῖς ἔξω διαδοθέντος τοῦ γεγονότος. καὶ πᾶσα ἡ πόλις τὸν νέον ἀνηγόρευεν αὐτοκράτορα, τὸ μὲν αὐτῷ χαρίζομενοι, τὸ δ' ὅτι τὸν ἀπίοντα ἀπεφορτίσαντο χαίροντες. Ἡ μὲν οὖν βασιλὶς φέτο βουλευσασθαι ἄριστα, καὶ ἑαυτῇ τὴν πᾶσαν ἔξουσίαν περιποιήσασθαι, καὶ τὸν Μιχαὴλ ὑπηρέτην ἔξειν· τὸ δ' αὖτε ἕτεροῖον συμβέβηκε. Μέχρι μὲν γὰρ τινος ἐσχηματίζετο τηρεῖν τὴν πρὸς τὸν βασιλῆα διάθεσιν, καὶ ταύτη χαρίζεσθαι, καὶ τὰ ἐκείνη θυμῆρη ποιεῖν, εἴτα οὐκ εἰς μακρὰν ἔκτεται τῆς προσποιήσιν ἀνασχόμενος, μεθαρμόττεται, καὶ ὑποκταίει αὐτῇ, καὶ δέσας περὶ ἑαυτῷ, μεθίστησι μὲν τῶν βασιλείων τοὺς ἔκτομιας τοὺς αὐτῆς παρῶρους θεραπείωντας, καὶ τὰς αὐτῆ συνήθεις θεραπείας αὐτῆς διαίρει, ἑτέρας δ' αὐτῇ πρὸς θεραπείαν ἀντικαθίστησι. Καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν γυναικωνίτιν αὐτῇ ἀποφράγνυσι, καὶ φρουρὰν περιίστησι, καὶ οὐδὲν προσίεναι ταύτῃ παρακχωρήτο, εἰ μὴ τὸν προσόντα ἢ φρουράρχος κατεξήτασεν, ἄθεν ἦκοι, καὶ τίνος δεόμενος παραγένοιτο. Ἐδεδίει γὰρ οἴκοθεν ἔχων τοὺς θεοὺς τὰς ἀφορμάς. Εἰς ταῦτα δ' ἐνάγεισθαι πλέον ὁ Μιχαὴλ λέγεται παρὰ τοῦ συγγόνου αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ ἔκτομλου. Ἦγ γὰρ δεινὸς ὁ ἄνθρωπος καὶ δραστήριος, καὶ τὸ ἦθος ὑποκαθήμενος, καὶ πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ποικιλλόμενος, περισπερχῆς τε καὶ πρὸς φροντίδων ὄγκον ἀκάματος, καὶ οὐδὲ γαστριτόμενος, οὐδὲ περὶ τὸν ἄκρατον λιχνευόμενος, οὐδὲ ἡττώμενος οἴνου, τῆς περὶ τὰς δημοσίας διοικήσεως καθυφίει σπουδῆς. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν βασιλίαν ἕκτονόμην οὕτως· ὁ δὲ Μιχαὴλ τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων οἰκονομίας ἀντείχετο· εἴτα τῷ μὲν ἐκραταιούτῳ ἡ νόσος, ἣν οἱ μὲν ἐκάλουν δαιμόνιον μῆνιμα διὰ τὴν ἐπιτορκίαν ἐνοκῆσαν αὐτῷ, καὶ συμπερίγει τὸν ἄνθρωπον, ὡς πάλαι δὴ τὸν Σαοῦλ. οἱ δὲ μάλιστα καὶ παραφορὰν ὁ δ' ἔκτομιας Ἰωάννης τὴν ὄλην ἀνεδέξατο τῆς βασιλείας κυβέρνησιν, μοναχικῶν μὲν ἔνδυμα πάλαι ἀμφιασάμενος, τοῦτο δὲ τερὸν ἔχρι μόνου τοῦ σχήματος. Κωνσταντῖνος δὲ ἀπὸ τῆς οἰκίας ὁ Δαλασσηνός, οἴκοι διατρίβων, καὶ περὶ τοῦ νέου βασιλέως πυθόμενος, δυσαναχετῶν ἦν, ὅτι εἰς ἄνδρα τοιοῦτον ἡ βασιλεία περιίστη Ῥωμαίων. Τοῦτο θορόβου τοὺς περὶ τὸν βασιλέα ἕπιστοις, πτοηθέντας μὴ ποτε ὁ Δαλασσηνός τυραννίδι ἐπιθῆται. Καὶ στέλλει ὁ Ἰωάννης τὸν ὄρκοις αὐτὸν βεβαιώσοντα ὡς οὐδενὸς ἀναρῶ πειραθῆσεται, καὶ πείσοντα τὸν ἄνδρα τῷ βασιλεῖ προσελθεῖν. Καὶ ὁ μὲν προσῆλθε, καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἀσπασίως προσήκατο, καὶ ἐδεξιώσατο δωρεαῖς, καὶ μετῴνι ἐξίωματι ἐτίμησε, καὶ ἐν τῇ τόλει διάγειν ἐκέλευσε. Νικήτας δὲ ὁ τοῦ βασιλέως ὁμαίμων, δοξῆ τῆς ἐπὶ Ἀσφῆ Ἀντιοχείας προχειρισθείς, εἰρχθῆ παρὰ τῶν Ἀντιοχέων τῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσόδου. Πράκτορα γὰρ τινὰ τῶν δημοσίων τελῶν, ὡς αὐτοὺς φορτικῶς προσσηνεγμένον, ἀνελόντες οἱ τῆς Ἀντιοχείας πολῖται, καὶ δεδοικότες μὴ δίκας τῷ δουκὶ τοῦ τομῆματος διδῶσιν, ἐπεζύγωσαν αὐτῷ τὰς πόλεις τῆς

πόλεως. Ὁ δὲ ἐνόρκους αὐτοῖς παρασχόμενος πίστει A
ὡς οὐδὲν διὰ τὸν φόνον ὑποσταῖεν κακόν, παραχωρεῖ-
ται τῆς εἰσόδου· εἶτα τοὺς ὄρκους οὐδὲν λογισάμε-
νος, πολλοὺς μὲν ἀποκτίνουσιν, ἐνίους δὲ τῶν παρ'
αὐτοῖς ἐπισήμων δεσμίους ἔστειλε πρὸς τὴν μεγα-
λόπολιν, γράψας τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ, διὰ τὴν πρὸς
τὸν Δαλασσηνὸν εὐνοίαν ἀπειρῆσαι αὐτῷ τὴν εἴσοδον
τοὺς Ἀντιοχεῖς. Ἐντεῦθεν ὁ Δαλασσηνὸς εἰς τὴν
νῆσον τὴν Πλάτην περιορίζεται, καὶ ὁ ἐπὶ θυγατρὶ
κρηδεστῆς αὐτοῦ Κωνσταντίνος ὁ ῥούκας τὴν ἀδικίαν
ἐπιβοώμενος, καὶ τὴν ἐπιτοκίαν οὐ σιωπῶν, πύργῳ
τινὶ κατακλείεται. Εἶτα μεταγέται ὁ Δαλασσηνὸς
ἐκ τῆς Πλάτης, καὶ πύργῳ καθείργνυται. Ἐάλω
δὲ τότε τοῖς μὲν ἐκ τῆς Ἀγαρ τὰ Μύρα, καὶ τοῖς
Πατζινάκαις λεῖα γέγονε τῶν Μουσῶν (10). Τοῦ δὲ
δουκὸς Ἀντιοχείας Νικήτα καταστρέψαντος τὴν
ζωήν, ὁ Κωνσταντίνος ἀδελφὸς ὢν καὶ οὗτος τοῦ
βασιλέως ἐπὶ τῇ Ἀντιοχείᾳ τὸν τελευτήσαντα δι-
δέξατο, καὶ ὁ ἕτερος αὐτοῦ ἀδελφὸς πρωτοβεσιτά-
ριος προκεχειριστο. Ἐξ Ἀφρικῆς μέντοι καὶ Σικελίας στόλος ἀποπλέων Ἀγαρηνῶν ἐκείνου τὰς τε
νήσους καὶ τὰ παράλια. Ἀλλὰ τούτοις στόλος ἐπιπλέων Ῥωμαϊκὸς πολλὰ μὲν τῶν σκαφῶν κατέδυ-
σεν αὐτανδρα, πολλοὺς δ' ἐξώγησε· καὶ τοὺς μὲν πρὸς τὸν βασιλέα ἐκπέμπομεν, οἱ δὲ ἀνεσκοπί-
σθησαν κατὰ τὴν παράλιον. Παγκράτιος δὲ ὁ ἄρχων Ἀδασγίας, ᾧ τὴν οἰκίαν ἀνεψιῶν ὁ βασιλεὺς ἠρμό-
σατο Ῥωμανὸς, τὰς τε πρὸς Ῥωμαίους σπονδὰς ἔλυσε, καὶ ὢν παρεχώρησε πρὶν Ῥωμαίοις φρου-
ρίων καὶ πόλεων, ἐπελάθετο πάλιν, ὡς τάχα δίκας Ῥωμαίους πραττόμενος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ
θεοῦ τῆς αὐτῷ ὀμειντιδός. Πολλάκις δ' οἱ Πατζινάκαι, καὶ τὸν Ἰστρον διαβαίνοντες, τὰ Ῥωμαίων
κακῶς διετίθεντο, τοὺς ἀλισκομένους ἠβηδὸν ἀναιροῦντες. Καὶ Ἀραβες τὴν Ἐδεσσαν ἐπολιόρκησαν,
καὶ ἦλθον ἐν τῇ πόλει, εἰ μὴ ὁ δοῦξ Ἀντιοχείας Κωνσταντίνος ὁ τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφὸς αὐτῇ ἐπεκού-
ρησεν, ὃν ὁ βασιλεὺς, τῆς σπουδῆς ἀμειβόμενος, τῶν ἐψῶν ταγμάτων δομῆστικον προσβάλλετο.

IE. Τοῦ δὲ τῆς Αἰγύπτου κρατοῦντος Ἄμερ θ- C
νότος, ἡ ἐκείνου γυνὴ, Χριστιανὴ οὖσα, σπείσασθαι
σὺν τῷ υἱῷ μετὰ Ῥωμαίων ἐζήτησε· καὶ ὁ βασιλεὺς
ἐκύρωσε μετ' αὐτῶν τριακοντούταις σπονδὰς. Ἀδελ-
φοὶ δὲ δύο Σαρακηνοὶ, τῆς Σικελίας κρατοῦντες,
πρὸς ἀλλήλους ἔσχον διαφορὰς, ὢν ἄτερος τῷ βα-
σιλεῖ Ῥωμαίων προσπέφυγε, συμμαχίαν αἰτῶν.
Στέλλεται τοίνυν ὁ πατρίκιος Γεώργιος ὁ Μανιάκης
ἐπικουρήσων αὐτῷ, Λογγιβαρδίας προχειρισθεῖς
στρατηγός. Μήπω δὲ τὴν Σικελίαν καταλαβόντος
τοῦ Μανιάκη, οἱ ταύτης ἡγεμονεύοντες σύγγονοι
πρὸς ἀλλήλους ἐσπείσαντο, καὶ καταλαβόντα τὸν
Μανιάκην ἀπελάσαι τῆς νήσου διεμελέτων, καὶ συ-
μαχίαν ἐξ Ἀφρικῆς μετεπέμψαντο. Συρράγέντος
δὲ πολέμου, τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐκράτησε στρατεύμα,
καὶ φόνου πολλοῦ τῶν Καρχηδονίων γεγονότος, πό-
λεις μὲν πρότερον ἐξεπόρθησε δέκα ἐπὶ τρισίν·
εἶτα κατὰ μικρὸν προβαίνων ὁ Μανιάκης, καὶ πᾶ-
σαν τὴν Σικελίαν τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ προσήγαγε.
Μικροῦ δ' ἐν ἔλῳ ἡ Ἐδεσσα, δόλῳ αὐτῆν τῶν Ἀρά-
βων μελετησάντων χειρώσασθαι. Δώδεκα γὰρ αὐτῶν
ἄρχοντες, ἐπαγόμενοι καμήλους πεντακοσίας, ὢν
ἐκάστη κιβώτια δύο ἐπήχθητο, ἦγον εἰς Ἐδεσσαν·
ἕκαστον δὲ τῶν κιβωτίων ὄπλιτην εἶχεν ἐντός. Ἐλε-
γον δὲ ἀπέναι πρὸς βασιλέα δῶρα κομίζοντες καὶ

mortuo, Constantinus et ipse imperatoris frater
successit, altero ejus fratre protovestario desi-
gnato. Cum autem Agareni Afrieani et Sicilienses
insulas et oram maritimam infestarent, Romana
classis multas eorum naves cum viris demersit,
multos vivos cepit, quorum alii ad imperatorem
missi sunt, alii in littore trabibus atfixi. Pancratius
vero Abasgiæ princeps, cui Romanus imperator
suam neptem desponderat, foedus Romanum solvit,
et quibus castellis et urbibus olim Romanis cesserat
ea rursus sibi vindicabat, fortassis ut Romanorum,
injuriam imperatori, suæ conjugis patruo factam
ulcisceretur. Patzinacæ Istro sæpe trajecto provin-
cias male tractarunt, captivis omnibus interficiendis.
Arabes Edessam obsederunt, eamque expugnas-
sent, nisi Antiochiæ dux Constantinus imperatoris
frater opem tulisset: cujus industriam sic remun-
neratus est imperator, ut eum Orientalium legio-
num domesticum crearet.

XV. Amere Ægypti principe mortuo, vidua illius,
quæ christiana erat, una cum filio pacem cum Ro-
manis facere studuit. Quare 237 imperator in-
ducias triginta annorum cum ea pepigit. Cum duo
fratres Agaremi Siciliæ imperantes, inter se dissi-
derent, eorumque alter imperatoris opem implo-
rasset, Georgius Maniaces patricius auxilio illi
missus est, Longobardiæ prætor designatus. Qui
antequam in Siciliam venisset, illi inter se recon-
ciliati, et Maniacem insulæ aditu prohibere conati,
auxilia Carthagine evocarunt. Sed pugna com-
missa, Romanus exercitus vicit, magnaque cæde
Carthaginensium edita, tredecim urbes principio
vastavit: deinde paulatim Progrediens Maniaces
totam Siciliam Romano imperio restituit. Edessa
vero parum abfuit quin ab Arabibus dolo capere-
tur. Nam duodecim eorum principes quingentos
camelos Edessam adduxere, binas oistellas ges-
tantes, quæ totidem armatos claudebant, simulantes
se imperatori munera oblaturos: sed si intromissi
essent, in animo habebant noctu eductis armis
urbem capere. Prætor principes ad se ingressos
honorifice excepit, eorum ministris cum camelis
adhuc extra urbem retictis. Sed cum quidam Ar-
menius mendicis, Arabicæ linguæ gnarus, apud

Varie lectiones et notæ.

(10) Καὶ τοῖς Πατζινάκαις λεῖα γέγονε τῶν
Μουσῶν. Notum proverbium, de quo in notis ad
Alexiadem quædam attigimus. In Alexii Comneni

Novella apud Balsamomen ad *Nomocan.* p. 140,
1 edit. Τὰ Φρυγῶν καὶ Μουσῶν, ἡ παροιμία.

Arabes foris diversantes mendicaret, audivit quemdam e cita percontantem ubi essent? et urbem ingressus, commentum practori aperuit. Is Arabum principes in urbe convivantes reliquit, et cum suis egressus apertis cistis, armatos omnes interfecit, ac in urbem regressus, duces qui reliqui erant gladio confecit, uno tantum dimisso, ambulans manibus, naso et auribus truncatos: qui cladem illam domi nuntiaret. At Carthaginensis suarum copiarum interitu cognito, ipse cum majore exercitu in Siciliam proficiscitur. Maniaces castris contra eum positus, et clessis præfecto Stephano patricio imperatoris affini (nam is quoque una missus erat) mandat ut oram maritimam diligenter tueatur, ne Carthaginensis victus effugere queat. Prælio commisso, tanta multitudo Afrorum periiit, ut nullo propo numero comprehendi quoad. Sed eorum princeps pugna elapsus, conscensa celoce, deceptis classariis, domum rediit. Id Maniaces ægerrime ferens, classis præfecto conviciatur. Is vero imperatoris affinitate fretus, cum iniquo animo contumelias accepisset, ac vicissim aliquid dixisset, a Maniace ira percito verberatus, statim literis scriptis ad spadonem Joannem uxoris suæ fratrom Orphanotrophum, Maniacem calumniatur ut defectionem molientem. Qua ille de causa victus in urbem ductus custodiæ mandatur, omni auctoritate in Stephanum translata: neque multo post insula in Agar enorum potestatem rediit, ducis imperitia, socordia, ac sordibus imprimis, sola Messana (quæ et ipsa Siciliæ urbs est) virtute Catabalonis Ambusti præfecti Romanis cōservata: qui idem multa hostium millia cecinit. At imperatoris fratrer spado Joannes, pontificatus cupiditate flagrans, quosdam ex primariis sacerdotibus sibi conciliavit, qui ei pollicebantur se loco moturos Alexium patriarcham, ut qui non communibus suffragiis, sed imperatoris auctoritate creatus esset. Ille vero: *Si, inquit, contra canones me patriarcham esse factum asseritis, ii etiam qui a me electi sunt loco moveantur.* Id responsum effecit ut cæteri sacerdotes a patriarchæ accusatoribus dissidirent, et Orphanotrophus impos voti redderet: qui ad quæstus excogitandos calidissimus, cum multis insolitis exactionibus subditos vexaret, accidit ut soror ejus Maria Michaelis Cataphatæ qui post imperavit mater, votis exsolutis. Epheso reversa narraret quam misere subditi novis illis exactionibus tractarentur, ac peteret ut onus illud laxaretur. Cui cum cachino respondit Orphanotrophus, eam sentire ut mulierem, quæ ignoraret quantam pecuniam postulet imperium. Zoe vero imperatrix illi insidiata esse fertur: medico enim potionem purgantem ei propinaturō muneribus et pollicitationibus persuasit ut toxicum pro salutari medicina offerret: sed ille adimadversis insidiis peri-

Α ἰδοῦλοντο, εἰ παραχωρηθεῖεν ἔνδον εἰσαγαγεῖν τὰ κιβώτια, νυκτὸς τοὺς ἐν αὐτοῖς ὀπλίτας ἐξαγαγεῖν, καὶ τὴν πόλιν ἐλεῖν. Εἰσελθόντας οὖν πρὸς τὸν τῆς πόλεως στρατηγὸν τοὺς ἄρχοντας φιλοτίμως ἐκείνος ἐδέξατο. Οἱ δ' ἐκείνοις ὑπηρετοῦντες μετὰ τῶν καμύλων ἔτι τῆς πόλεως ἦσαν ἔξω. Προσαίτης δὲ τις Ἀρμένιος εἰδὼς καὶ τὴν Ἀράβων διδάκτεον προσῆλθε τοῖς ἐκτὸς αὐλιζομένοις Ἀραψὶ μεταιτησῶν ἤκουσε δὲ ἐκ κιβωτίου τινὸς ἐρωτῶντος, ὅπῃ εἰσὶ καὶ εἰς τὴν πόλιν ἐλθὼν ἀπήγγειλε τὸ δρᾶμα τῷ στρατηγῷ. Ὁ δὲ τοὺς μὲν ἄρχοντας τῶν Ἀράβων εὐώχουμένους ἐν τῇ πόλει κατέλιπε, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐξελεθῶν, καὶ τὰ κιβώτια διαβρῆσας, τοὺς ἐν αὐτοῖς ὀπλίτας ἀπέκτεινε πάντας, καὶ εἰς τὴν πόλιν αὖθις ὑπονοστήσας, τοὺς μὲν λοιποὺς τῶν ἀρχόντων αὐτῶν μαχαίρας ἔθετο ἔργον· ἐνὸς δὲ τὰς χεῖρας ἀποτεμῶν, τὰ ὠτά τε καὶ τὴν ῥίνα ἀφῆκεν, ἵνα τοῖς οἴκοι τὸ σῶμα τὴν συμφορὰν καταγγέλλοιεν. Ὁ δὲ Καρχηδόνιος, τὸν ὄλεθρον τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντων εἰς Σικελίαν μαθὼν, αὐτὸς εἰς τὴν νῆσον ἐστράτευσε μετὰ δυνάμειος πλείονος. Καὶ ὁ Μανιάκης ἀντιστρατοπεδεύεται τοῖς Ἀγαρηνοῖς, καὶ τῷ τοῦ στόλου κατάρχοντι τῷ πατρικίῳ Στεφάνῳ τῷ τοῦ βασιλέως γαμβρῷ (συνέσταλτο γὰρ καὶ οὗτος αὐτῷ μετὰ τοῦ στόλου) ἀσφαλῶς τηρεῖν ἐντεῖλαστο τὴν παράλιον, ἵνα μὴ ἤτηθεῖς ἴσως ὁ Καρχηδόνιος ἀποδρᾶναι δυνήσεται. Μάχης τοίνυν συστάσης, πληθθος μὲν τῶν Ἀφρων ἀνήρητο, σχεδὸν τι κρείττεον καὶ ἀριθμοῦ, ὁ δὲ αὐτῶν ἀρχηγὸς διαδράς ἐκ τῆς μάχης, καὶ κελητίῳ ἐμπεδηκῶς λαθῶν τε τοὺς ἐν τῷ στόλῳ οἴκαδε διασέσωστο τοῦτο τῷ Μανιάκῃ ἐν συμφορὰς ἦγητο μέρος, καὶ τῷ τοῦ στόλου ἀρχοντι ἐλοιδορεῖτο. Τοῦ δὲ τῆ συγγενείᾳ τῇ βασιλικῇ πεποιθότος, καὶ δυσχεράναντος πρὸς τὰς ὕβρεις, καὶ τι ἀθυροπνευγόντος, θυμῷ ληθηθεὶς ὁ Μανιάκης, καὶ πληγὰς ἐντείνει αὐτῷ. Ὁ δὲ αὐτίκα γράφει τῷ γυναικαδέλφῳ (11) Ἰωάννῃ τῷ ἔκτομῳ, Ὀρφανοτρόφῳ ὀνομασθέντι, ἀποστασίᾳ ἐπιχειρεῖν τὸν Μανιάκην. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν Μανιάκης, δέσμιος ἐκείθεν ἀναχθεὶς, φυλακῇ παρεδόθη, ἡ σύμπασα δ' ἀρχὴ τῷ Στεφάνῳ περιελήλυθε. Καὶ ἡ νῆσος οὐκ εἰς μακρὰν ὑπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς καὶ αὖθις ἐγένετο ἀκίρῃ καὶ βραθυμίᾳ τοῦ ἀρχοντος, καὶ πρὸ τούτων αἰσχροκερδεῖαις, μόνης τῆς Μεσσήνης (πόλις δὲ αὕτη τῶν Σικελικῶν) περιλειφθείσης Ῥωμαίοις, καὶ πάντες τοῦ ἐν αὐτῇ στραγγηοῦντος ἀνδραγαθία, οὗτος δ' ἦν ὁ Κεκαυμένος Κατακαλῶν· οὐ γὰρ τὴν πόλιν μόνον περιεφύλαξεν, ἀλλὰ καὶ χιλιάδας ἀνείλε τῶν ἐναντίων. Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως ἀδελφός, ὁ ἔκτομῆς Ἰωάννης, δριμύνατον τρέφων ἔρωτα τοῦ προστήναι τῆς Ἐκκλησίας, ἐνόους τῶν ἀρχιερέων προσηταιρίσαστο, οἱ αὐτῷ ἐπηγγέλλοντο καθαιρησάει τὸν πατριάρχην Ἀλέξιον, ὡς οὐ ψήφῳ κοινῷ προχειρισθέντα, ἀλλ' ἐξουσίᾳ βασιλικῇ. Ὁ δὲ, εἰ οὐ κενσινικῶς, ὡς φατε, γέγονα πατριάρχης, ἀντίθετο, καὶ ὄσοι παρ' ἐμοῦ ἐχειροτονήθησαν, καθαιρηθήτω-

Variae lectiones et notæ.

(11) Τῷ γυναικὶ ἀδελφῷ. Ἄν γυναικαδέλφῳ, uxoris fratri? Mss. Regii omnes, Ὁ δὲ αὐτίκα γράφει τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ.

ἔμοι. Τοῦτο τοὺς λοιποὺς τῶν ἀρχιερέων αἰ κατὰ τῶν τοῦ πατριάρχου κατηγορούντων, καὶ ἔμεινεν ἀτέλεστος τοῦ Ὀρφανοτρόφου ις. Πολλαῖς δὲ καὶ ἀσυνήθεσιν εἰσπράξεσιν ἔίτερχε τὸ ὑπήκοον, ποριμώτατος ἐν τοιού- ὄμενος. Τῆς οὖν ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας, ἣ ἦν τοῦ ὑστερον βασιλεύσαντος Μιχαὴλ τοῦ του, δι' εὐχὴν εἰς Ἐφεσον ἀπελθοῦσης, κά- ἱκαναλθοῦσης, καὶ διηγουμένης ὅσα πάσχοιεν οἱ πένητες, τς καινὰς δασμοφορίας πραττόμενοι, ούσης ἀνεθῆναι τοῖς ὑπηκόοις τὸ τοῦ ἄχθους πολὺ, ὃ Ὀρφανοτρόφος ἐπικαγγάσας, ὡς γυνὴ φρο- νταπεκρίθη αὐτῇ, μὴ εἰδυῖα ὅσων ἡ βασιλεία δεῖται ἀναλωμάτων. Οὗτος ἐπιβουλεύθηναί λήγεται ἡς βασιλείας Ζωῆς. Φαρμακεῦσαι γὰρ αὐτὸν καθαρσίῳ τοῦ ἱατροῦ μέλλοντος, ἀναπαῖσαι τὸν εὐόντα δώροισ καὶ ὑποσχέσει διὰ τινων τὴν βασιλίσσαν ἀντι σωτηρίου προσενεγκεῖν αὐτῷ δηλη- γνωσθέντος δὲ τοῦ ἐπιχειρήματος, διαδρᾶναι τὸν κίνδυνον. Ἄλλ' οὕτω μὲν παρὰ τοῦ Ὀρφανοτρό- μάνου τὰ κοινὰ ψκονόμετο· οὐ μείων δ' ἐκείνου οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκά- ζμπαντας, ἀδικώτατοι ὄντες καὶ φιλοχρηματώτατοι· οἷς διὰ ταῦτα καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπηχθάνετο· αἰ δὲ τὴν καλίαν αὐτοῖς οὐ συνεχωρεῖτο παρὰ τοῦ μείζονος ἀδελφοῦ τοῦ ἔκτομιου Ἰωάννου, αἰ παραιτουμένου αὐτοῦς, ποτὲ δὲ τὰς αὐτῶν πράξεις περικαλύπτοντος, καὶ οὐκ ἔωντος εἰς γνῶ- ν τῷ αὐτοκράτορι·

Ἰδὼ δὲ τῆς νόσου νεανιευομένης (12) τῷ βα- B καὶ θαμὰ τῆς νοῦ λογιζομένου παραφορᾶς πιούσης, οὔτε πρόδοις (13) ἐκέχρητο συνε- τε βασιλείοις πομπαῖς, οὔτ' ἐν βήμασιν ἐχρη- ῶ βασιλείῳ θρόνῳ ἀνετος ἐφεζόμενος, ἀλλὰ ἄσματα περὶ αὐτὸν ἀπηρῶρητο, καὶ τινες ν τεταγμένοι αὐτὸν περιίσταντο, οἷ, ὀπηνίκα ον εἶδον τῆς τοῦ νοῦ παρατρόπης (πολλὰ δὲ αὐτῷ προσηνυον), εἰλκον ἐπ' ἐκείνον εὐθὺς πετάσματα, καὶ τούτοις τὸν πάσχοντα συγ- ντες, ἐξίεναι τοῖς παρσιτώσιν ἐνεκελεύοντο. ἀθρόον τε τὸ πάθος ἐπήει, καὶ ἀθρόον ἀφι- ὕτως οὖν ἔχων ὁ Μιχαὴλ κατὰ βραχὺ καὶ τὴν βασιλίσσαν καὶ τοῦ προσίεναι ἀπέλειτο, ιενος, ὅτι οἷα ἀνθ' ὄλων αὐτῇ ἀνταπέδωκεν· μὰ καὶ ἐτοιμώτατα τοῦ πάθους αὐτῷ ἐπιγι- C ἤσχύνετο πάσχων οὔτω παρ' ἐκείνης ὁρᾶ- ἰὰ τὸ τὴν ἔξιν τοῦ σώματος διεφθάραι οἷ, μῆξιν μὴ πεφυκίναί. Ἐνιοὶ δὲ φασιν ὡς πνευματικοῖς ἐξομολογησάμενος τὸ τῆς μοι- ἰ τοῦ φόνου τοῦ βασιλέως ἀμάρτημα, παρ' ἄλλας τε ἐδέξατο ἐντολάς, καὶ τοῦ ἀφροδι- ἴγεσθαι· ἐνθεν τοὶ καὶ διαδόσεις ἐποίητο ον πολλῶν, καὶ σεμνεῖα ψκοδόμει, καὶ εἰς ἰσίην ἀπῆλθε, τοῦ καλλινίκου μάρτυρος ον δέόμενος, ἵνα τι τοῦ πάθους εὐρη ἀλέ- ῳ δὲ καὶ νόσος ὑδερικὴ προσεγένετο. Ἔς οὖν ἔχοντα τὸν ἀδελφὸν ἐώρα ὁ Ἰωάννης, δέισας βασιλεία, μὴ, ἀθρόον θανόντος τοῦ αὐτοκρά- ἐπὶ τῇ Ζωῇ γίνηται ὡς κληρονόμῳ αὐτῆς, ν αὐτός τε καὶ τὸ γένος ὄλον εἰς ἐξολόθρευ- ζται, μέτεισι τὸν αὐτοκράτορα πιθανότησι, D αἰ τὸν ἀδελφιδοῦν αὐτοῦ, τὸν Μιχαὴλ, προ-

A sulum citavit. Cum autem respublica sic ab eo administratur, fratres ejus non minus omnes exagitabant, homines injustissimi et avarissimi: quos cum imperator etiam ea de causa odisset, tamen major frater spado Joannes eos coerceri non patiebatur, alius excusando, alias tegendo facinora eorum, ne ad cognitionem imperatoris pervenirent.

οἱ πένητες, τς καινὰς δασμοφορίας πραττόμενοι, ούσης ἀνεθῆναι τοῖς ὑπηκόοις τὸ τοῦ ἄχθους πολὺ, ὃ Ὀρφανοτρόφος ἐπικαγγάσας, ὡς γυνὴ φρο- νταπεκρίθη αὐτῇ, μὴ εἰδυῖα ὅσων ἡ βασιλεία δεῖται ἀναλωμάτων. Οὗτος ἐπιβουλεύθηναί λήγεται ἡς βασιλείας Ζωῆς. Φαρμακεῦσαι γὰρ αὐτὸν καθαρσίῳ τοῦ ἱατροῦ μέλλοντος, ἀναπαῖσαι τὸν εὐόντα δώροισ καὶ ὑποσχέσει διὰ τινων τὴν βασιλίσσαν ἀντι σωτηρίου προσενεγκεῖν αὐτῷ δηλη- γνωσθέντος δὲ τοῦ ἐπιχειρήματος, διαδρᾶναι τὸν κίνδυνον. Ἄλλ' οὕτω μὲν παρὰ τοῦ Ὀρφανοτρό- μάνου τὰ κοινὰ ψκονόμετο· οὐ μείων δ' ἐκείνου οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκά- ζμπαντας, ἀδικώτατοι ὄντες καὶ φιλοχρηματώτατοι· οἷς διὰ ταῦτα καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπηχθάνετο· αἰ δὲ τὴν καλίαν αὐτοῖς οὐ συνεχωρεῖτο παρὰ τοῦ μείζονος ἀδελφοῦ τοῦ ἔκτομιου Ἰωάννου, αἰ παραιτουμένου αὐτοῦς, ποτὲ δὲ τὰς αὐτῶν πράξεις περικαλύπτοντος, καὶ οὐκ ἔωντος εἰς γνῶ- ν τῷ αὐτοκράτορι·

239 XVI. Cæterum morbo invalescente, et mentis alienatione sæpius invadente, neque frequenter in publicum prodiit imperator, neque pompa regia usus est, neque securus in solio regio sedens responsa deditt sed vela circum suspensa, ii qui signa mali adventantis observabant (quæ quidem complura erant), animadversa mentis alienatione, statim obducebant, et astantes secedere jubebant. Is vero morbus ut subito accedebat, ita etiam subito recedebat. Sic affectus Michael paulatim a conspectu et accessu imperatricis abstinabat, seu verecundia, quod pro tantis meritis talem ei gratiam reponeret, seu pudore, ne in morbo suo quo sæpiissime et subito corripiebatur, ab ea videretur, seu ob corruptum corporis habitum, et ad conjugalem consuetudinem jam ineptum. Quidam vero aiunt eum confessariis et adulterium et cædem imperatoris confessum, cum alia ab eis præcepta accepisse, tum ut re venerea abstineret: eademque de causa multum pecuniæ erogabat, et sacras ædes exstruebat, et ad inclytum martyrem Demetrium Thessalonicam peregrinabatur, illius mali depulsionem orans. Verum ad illud etiam hydrops accessit. Quæ cum frater ejus Joannes videret: veritus ne eo subito extincto, imperium ad Zoen jure hæreditario rediret, ipseque cum omni familia extirparetur, probabilibus verbis imperatori persuadet, ut nepotem ex sorore Michaellem in imperii successionem Cæsarem appellet: cujus quia Zoe hæres erat. ut dictum est, illam quoque arte tractat. Ita matronam nobilem matrem ignobilis pueri fingunt. Ambo enim fratres ea de re cum illa collocuti, Michaellem filium ejus

Variæ lectiones et notæ.

Ἠδὼ δὲ τῆς νόσου νεανιευομένης. Idem de morbo imperatoris: Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς εἰς ἐπιπεπτόκει, οὐ περιοδικῇ φρενίτιδι ἔκα- τε τινὸς βασκανίᾳ δαίμονος πονηροῦ, αὐτὸ ἡς ψυχῆς ἡγεμονικὸν περιτρέποντος, εἴτε τοῦ ἰου καὶ γεωδεστέρου χυμοῦ ἐπὶ τὴν κεφα-

λὴν ἀμαυροῦντος, οἷα δὲ τὰ πολλὰ γίνεσθαι εἴωθεν· ὁ μὲν οὖν ἀμφοτέρωθεν ἔκαμνε, καὶ τὸ ἐνεργὸν τῆς βασιλείας διὰ τῆς νόσου ἀποσεσύλητο.

(13) Οὔτε πρόδοις, etc. Vide Gloss. med. Græc. in v. Πρόκυψις.

adoptivum nominant. Ea vero quæ nec voluntatibus eorum refragari. Ea vero quæ nec voluntatibus stabilis esset, annuit. Sanatu igitur et iis qui comitatum imperatorum expleant, in Blacherniam eadem convocatis, imperatrix producta in medium, et intra sacrarii cancellos progressa, inde Michaeli adoptatum pro filio ulnis excipit, eundemque imperator statim Cæsarem appellat, et populi frequentia consalutat. Ac Joannes quidem se negotium omne confecisse jam, et imperium suæ familiæ constabilisse putabat; sed eo pacto et semetipsum et omnes suos necessarios funditus evertit, ut suo loco referetur.

ἐκείθε εἰσποιεῖται τὸν Μιχαήλ, καὶ ὡς υἱὸν ἀγκαλιζέται. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ αὐτίκα τοῦτον προρρίζεται Καίσαρα, καὶ τὸ ἄθροισμα ἐπευφήμησεν. Ἔδοξε μὲν οὖν ὁ Ἰωάννης ἤδη τὸ πᾶν καταργεῖσθαι, καὶ τὸ κράτος τῶ οικείῳ γένει περιποιήσασθαι, τὸ δ' ἦν ἀνατροπὴ τοῦ παντός αὐτῶ τε καὶ προσήκουσιν ἅπασιν· ἔπως δὲ, ὁ λόγος δηλώσει κατὰ καιρὸν.

XVII. Bulgari porro ab imperatore Basilio, ut dictum est, subacti, suo regno everso jugum servitutis ad tempus tulerunt. Tandem vero cum de eo excutiendo, et detrectandis imperatis cogitantibus dux et auctor deesset; vir quidam obscuro ille quidem genere ortus Dolianus, sed doli et astutiæ plenus, Byzantio, ut fertur, fuga elapsus, et se filium naturalem, non legitimum Aaronis, qui frater Samuelis fuit, principis Bulgarorum professus, a Barbaris rex eligitur. Ex eo tempore gens aperte defecit, et ad latrocinia conversa est. Ad eorum igitur grassationes epercendas quidam dux cum copiis missus, cum milites suos male tractaret, eorum iracundia perisset, nisi aufugisset noctu. Ejus vero exercitus metu cœnæ defacit, et quemdam e suo numero Tichomerum Belgarum genere duocem creat, et regem Bulgaricæ nominat. Sic res Bulgarorum divisæ sunt, alii ad Dolianum, alii ad Tichomerum confluentibus. Sed Dolianus adversarium dolo aggressus, ad regni et belli Romani consortium accersit. Quod cum paruisset, congregato Bulgarico exercitu, Dolianus ait: *Res Bulgarica nunquam salva erit sub duobus regibus. Quod si vestræ salutis consultum cupitis, alterum nostrum e medio tollite. Ac si me ex genere Samuelis esse notis. Tichomerum amovete. Sin minus, illi parete, meque tollite.* Hinc clamore sublato, ab omnibus rex consalutatur. Tichomerus lapidibus obruitur. Dolianus ita rerum potitus, Dyrrachium capit, et Græciam aggressus, Nicopoli cum finitimo agro potitur, ultro deditione facta a civibus Orphanotrophi insatiabilem rapacitatem non ferentibus, ac, ut proverbio dicitur, Mysorum prædam facit Romanas ditiones. At imperator defectione nuntiata, ad auctorem ejus comprehendendum incitatus, iniquum esse dicebat, si ipse, qui nihil ad imperium attullisset, partem ejus aliquam rapi ab ullo pateretur. Sed quia de salute ejus jam desperatum

χειρίσασθαι Καίσαρα, ἢ ἑφεδρος εἴη τῆ τῆς βασιλείας ἀρχῆ. Ἐπεὶ δὲ τῆς βασιλείας, ὡς εἴρηται, κινουμένον τὴν ζωὴν ἔδει, μέτεται κάκεινῃν, καὶ τέρτα τὴν εὐγενῆ τοῦ δυσγενοῦς ἀναπλάττειν. Ἄμφω γὰρ τῶ ἀδελφῶ, διαλέχθεντε αὐτῇ περὶ τοῦ, εἰσποιητὸν ταύτης τὸν Μιχαήλ υἱὸν ὀνομάσειν. Ἡ δὲ, μήτ' ἀντειπεῖν θαρβύουσα τοῖς ἐλατθελήμασι, καὶ ἄλλως εὐκόλος οὖσα καὶ τὴν γνώμην εὐαγωγός, κατένευσε. Καὶ συνήθροιστο μὲν εἰς ἐν Βλαχέρναις θεῖον ναὸν ἡ γερούσια ἐκ προκομιματος, καὶ οἱ πληροῦντες τὴν τάξιν δὴ τὴν βουλευσίων (14), ἐν δὲ μέσοις τούτοις ἡ βασιλεὺς παρεχθεῖσα κἀν ταῖς κινύλασι γενομένη τοῦ θουσιαστῆρος

ἰεῖ. Τῶν δὲ Βουλγάρων, ὡς ἤδη ἱστέρηται, βασιλείου τοῦ βασιλέως καταπολεμηθέντων, καὶ αὐτῶν βασιλείας καθαιρεθείσης, μέχρι μὲν τῆς ἔφερον οἱ Βάρβαροι τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν ἐκ τούτου ἀποσεισάσθαι διανενόησαν καὶ ἐσπάρδαζαν ἀλλὰ σφισι τὸ ἀναρχον ἐκώλυε τὸ ἐνόημα. Ἀνήγει τις ἄσσημος μὲν τὸ γένος, Δολιάνος καλούμενος, δὲ δὲ μεστός καὶ δεινότητος, υἱὸν ἑαυτὸν ἐπιφημί τοῦ Ἀαρῶν, ὅς τοῦ Σαμουήλ τοῦ ἄρξαντος τοῦ ἔθους ἦν ἀδελφός, ἐκ Βυζαντίου, ὡς λέγεται, ἀποδράς, πείσας τὸ ἔθνος παῖς εἶναι τοῦ Ἀαρῶν, ἐξ ἡμιγῆ ἐκείνῳ γενόμενος, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἐνόμου εὐνοῆς, βασιλεὺς τοῖς Βαρβάροις ἤρθη. Ἐνταῦθεν εἰς τὴν ἀπόστασιν ἐξεβράγη τὸ ἔθνος, καὶ εἰς ληστῆρας κενήθη, καὶ τὰ Ῥωμαίων κατέτρεχε. Στέλλει τοῖνυν στρατηγός τις μετὰ δυνάμειος. Ὁ δὲ κακῶς τὸν ἐπιδρομὰς τοῖς ληστεύουσιν. Ὁ δὲ κακῶς τὸν ὑπ' αὐτὸν προσφερόμενος, ἐξηρέθισε τούτους καὶ ἑαυτοῦ, καὶ ἀπώλετο ἂν, εἰ μὴ ἀπέδρα νυκτός. γοῦν ὑπ' αὐτὸν στρατιὰ, δεῖσασα, πρὸς ἀποστασὶν ἐχώρησε, κπὶ τινα ἐξ ἑαυτῶν Τειχομηρῶν κεκλήνον, ἐκ δὲ γένους φύντα Βουλγαρικοῦ, ἀρχηγὸν ἐκ τούτοις προχειρίζονται, καὶ βασιλεὺς Βουλγαρίας ὀνομάζουσι. Καὶ τὰ τῶν Βουλγάρων διήρητο, μὲν τῶν Δολιάνῳ, τῶν δὲ Τειχομηρῶν προσρυσσασθαι νων. Ἀλλὰ δόλῳ μετήλθεν ὁ Δολιάνος τὸν ἀποστασάμενον. Μετακαλεῖται γὰρ αὐτὸν ἐπὶ πικρῶν καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους μάχης, ὅς πεῖθεται. Ἐπεὶ γοῦν ἠνώθησαν ἄμφω οἱ ἀρχηγεῖς καὶ τὸ πλῆθος τῶν Βουλγάρων, συνήθροιστο, ὁ Δολιάνος πρὸς τοὺς συνειλεγμένους ἔφη, Μὴ ἂν σωθῆσθαι τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος, ὑπ' ἀρχῶν δυοῖν κυβερνώμενον, καὶ, εἰ τὴν σωτηρίαν ὑμῶν βούλεσθε, τὸν ἕνα ἐξ ὑμῶν ποιήσατε ἐκ δῶν· εἰ μὲν οὖν ἐμὲ τὸν γένους εἶναι τοῦ Σαμουήλ οἴδατε, ἀποσκευάσαθε τὸν Τειχομηρῶν. εἰ δ' οὐ τοῦτο, αὐτῶ μὲν ἑαυτοὺς ὑποτάξατε, εἰ δ' ἐκ μέσου ποιήσατε. Ἐπὶ τούτοις θροῦς ἦρ

Variæ lectiones et notæ.

(14) Οἱ πληροῦντες δὲ τὴν τάξιν τὴν βασιλικήν. Wolfius, *ordinem imperatorium*. Reposulmus,

comitatum imperatoris. Vide *Gloss. med. Græcic.* τῆς.

τὴν βασιλείαν ξύμπαντες ἐπευφήμησαν, καὶ ὁμηρὸς κατέλευσθη. Ὁ δὲ Δολιάνος, αὐτοκράτορ νόμος, εἰλε τε τὸ Δυβράχιον, καὶ κατὰ τῆς οὐχ ἔχώρησε, καὶ τὴν Νικόπολιν καὶ τὰ ὑπ' ὑποπροσποιησάτο, τῶν ἐν αὐτοῖς ἐκόντων ἰρησάντων αὐτῷ, ἐπεὶ μὴ ἔφερον τὴν τοῦ Ὀρβίου ἀπλησίαν καὶ τὸ ἀκόρεστον. Καὶ ὁ μὲν εἰαν Μυσῶν, τὸ τοῦ λόγου, τὰ Ῥωμαίων ἐτί-
 Ὁ δὲ βασιλεὺς, τῆς ἀγγελίας κομισθείσης (15), αὐτίκα ὄρμα καταλαβεῖν τὸν ἀποστα-
 τῆ, δεινὸν ἠγεῖσθαι λέγων, εἰ μὴδὲν αὐτὸς τῆ
 ε προσεγγικῶν, μοῖραν ταύτης ἀφαιρεθεῖ-
 ἰα παραβλέψεται. Ὅτι δὲ οἱ ἀπέγνωστο τὸ
 ον (ἤδη γὰρ ὁ ὕδρος αὐτοῦ κατεκράτησε, καὶ
 τὸ σῶμα ἐξώγκωτο), τό τε συγγενὲς ἀπείργε τὴν
 εἰαν αὐτῷ παρακλήσεις, καὶ οἱ προύχοντες
 λῆς οὐκ ἐπήρουν τὸ βούλευμα. Ἄλλ' ἐκείνος
 βωνόμενος, καὶ ἀντεπάγων τῇ ἀσθενείᾳ τὸ
 ον, ἐπὶ τοὺς ἀποστάτας χωρεῖ, καὶ ἦν τὸ
 θαύματος ἄξιον. Νυκτὸς γὰρ τῆ νόσφ κα-
 ἡμενος, καὶ οὐκ ἂν ἐς αὔριον ἀναστήσεσθαι
 κώμενος, ὁ δὲ ἡμέρας ἄρτι διαφαινούσης ἔφι-
 ἔωρᾶτο, καὶ προῆει τῆς στρατιᾶς. Ὡς δ' ἐν
 ῶν Βουλγάρων ὁρίοις ἐγένετο, ἠτοιμάζετο
 ντιπάρταξιν. Οὕτω δ' ἀλλήλοισ τὰ τάγματα
 ὕγεσαν, καὶ τι συμβᾶν ἀπόνως τάχα τῷ βασι-
 νίκην προσέειπεν. Ὁ γὰρ τοῦ Ἀαρῶν
 υἱός, ὁ πατρικίος Ἀλουσιάνος, παρὰ Ῥω-
 ῶν, καὶ τι προσκεκρουκῶς τῷ κρατοῦντι,
 ἰου μένειν καταδέδικαστο, καὶ μήτε προσιέ-
 ῆς τὰ ἀνάκτορα, μήθ' ὄλως εἰσεῖναι πρὸς τὸ
 ἰον, εἰ μὴ ἐπιτραπεῖν τὴν εἰσοδον. Ἡθύμει
 ἰὰ ταῦτα, ἐπεὶ δ' ἐγνώκει τὴν τοῦ ἔθνους
 σίαν, καὶ τὴν τοῦ Δολιάνου ἀρεσιν εἰς τὸ
 αὐτοῦ ἀποδιδράσκει μὲν τῆς οἰκίας αὐτοῦ,
 ταμφιέννυται, Ἀρμενίου τε στολὴν περιθέ-
 ἔαυτῷ, θεράπων εἶναι τοῦ Θεοδοωροκάνου
 μενος, καὶ ἀπιέναι πρὸς τὸ στρατόπεδον, ἔλαθε
 καὶ πρὸς Βουλγαρίαν κατήντησεν. Ἄλλ'
 τίκα δῆλον ἔθετο ἑαυτὸν, προσομιλῶν δὲ τισι,
 ρῶν ἀνεμίμνησκε, καὶ, Ἄρα, ἔλεγεν, εἴ τις
 κείνου παίδων πρῆν, ἔδοξεν ἂν ὑμῖν εἰς
 ἰῶ ἔθνους ἀρχὴν προτιμότερος τοῦ νόθου
 τος; Ὡς δὲ πάντες πεποίητο δι' εὐχῆς
 ἰ γνησίου παιδὸς ἄρχεσθαι τοῦ Ἀαρῶν, καὶ
 πωλείαν αὐτῶν εἰς ἀναμφίβολον πε-
 πει ἔνδρα, καὶ τῷ πάλαι βασιλείᾳ γένει προσ-
 καθεσῶς, πιστεύει τινὶ τὸ ἀπόρρητον τῶν
 εἰδῶτων τὸ γένος τοῦ Ἀαρῶν. Ὁ δὲ, περιερ-
 αὐτῷ ἀνιχνεύσας τὸ εἶδος τοῖς ὀφθαλμοῖς,
 ἰ τι σημεῖον εἰδὼς προσὸν αὐτῷ ἀναμφίβο-
 ἰ τοῦτο ἰδεῖν ἀπαιτεῖ. Τὸ δ' ἦν περὶ τὸν
 Ὁ δὲ βασιλεὺς, τῆς ἀγγελίας κομισθείσης

erat (invaluerat enim hydrops tumefacto corpore),
 tum cognati expeditionem ejus deprecabantur, tum
 primores 241 senatus consilium improbant. Ille vero æmulatione confirmatus, et corporis im-
 becillitatem animi viribus sustentans, contra sedi-
 tiosos proficiscitur, ac res mira quædam accidit.
 Nam cum noctu morbo opprimeretur, nec postri-
 die surrecturus putaretur, diluculo in equo con-
 spiciebatur, et exercitum præcedebat. Ut in Bulga-
 rorum fines venerat, seque ad acie decertandum
 parabat, priusquam exercitus congregerentur,
 quiddam intervenit quod imperatori celerem victo-
 riam sine labore ullo peperit. Nam Aaronis illius
 filius Alusianus patricius, cum apud Romanos
 esset, atque imperatorem nonnihil offendisset, ea
 pœna multatus erat, ut domi se tenens, neque
 regiam frequentaret, neque Byzantium intraret,
 sine permissu imperatoris. Ea calamitate dolens,
 ubi gentis suæ defectionem cognovit, et Doliani
 electionem, cui parendum esset: domo effugit,
 mutatoque vestitu, et Armenii habitu sumpto,
 Theodorocani se famulum esse, et iu castra ire
 simulans, a nemine agnitus est donec in Bulgariam
 pervenisset: ac ne ibi quidem statim se cognos-
 cendum præbuit, sed inter colloquendum Aaronis
 mentionem apud quosdam interjecit, ac dixit: Si
 quis illius liberorum adesset; numquid vobis legiti-
 mus spurio in regni suffragis præferendus videretur?
 Cum omnes germanum Aaronis filium regem opta-
 rent, ut principatus in virum cujus natales haud
 ambigui essent, quique ex vetusta regia stirpe
 citra controversiam originem duceret: arcanum
 cuidam ex iis quibus Aaronia familia notior erat,
 aperit: qui cum faciem illius oculis curiosius per-
 lustrasset, tandem signum etiam indubitatum vi-
 dere cupit. Id vero erat nigra macula in cubito
 dextro, densis pilis circumdata. Quod cum vidisset,
 jam omni scrupulo exempto prostratus, viri pedes
 amplectitur, ac cæteros quoque docet adesse regii
 generis hominem. Multi igitur ab ambiguo illo
 avulsi ad germanum se contulerunt. Sed cum
 diviso imperio, principibus inter se dissidentibus
 regnum consistere omnino haud posse censerent,
 inter sese pasciscuntur, ut communi consilio rem-
 publicam administrarent, nihilo secius uterque
 alteri suspectus atque insidians. 242 Verum Alu-
 sianus ad insidiandum promptior Dollani dolum
 antevertit. Nam convivio apparato, et collega invi-
 tato, miserum hominum inter pocula comprehen-
 sum exæoat. Si Scrythicæ gentis imperio solus
 potitus, imperatori secreto nuntiari jubet, se illi
 deditioem facturum, si elementer suscipiatur, et

Varie lectiones et notæ.

Ut Michael Paphlago in Bulgaros expeditio-
 usceperit, quamvis hydrope laborans, enarrat
 s in Epistola ad Monomachum: Ζῆλος ἐκτεῦ-
 νόσφ σβεννόμενον ἀνάπτει τὸν αὐτοκράτορα,
 μηδὲ ἔγνωσας τὰ ὅσα μαλακίζειν εἴθε, μὴ

τὴν διπλὴν δαπάνην τοῦ σώματος, μὴ τὸ τῆς ὀδοῦ
 μῆκος, μὴ τὸ τοῦ πολέμου δύσελπι, μηδ' ἄλλο μῆ-
 δὲν, τῆς πόλεως ἔξεις, καὶ κατὰ τοῦ ἀποστήσαντος
 ἔθνους στρανεύεται, καὶ ὡ τῶν κριμάτων σοι! Κύριε,
 λογίζεται, παρατάττεται, ἐλαύνει ἐφ' ἑκποῦ νεκρός.

justis præmiis non fraudetur. Hic nec accessum ejus abnuit, et parem gratiam relaturum pollicetur. Cum igitur venisset, magister creatur: imperator vero gentem rege destitutam et dispersam, statim haud difficulter superatam Romano imperio rursus subjicit, et in urbem reversus triumphat, cum multos alios captivos, tum Dolianum cæcatum adducens. Sed cum male haberet, nec longe a dissolutione compagis abesset, despecto imperio, relictaque regia, in monasterium suburbanum a se exstructum, sanctorum Anargyrorum indito nomine secedit: ibique purpura cæterisque insignibus imperii abjectis, raso capillo initiatur, et christianæ submissionis lacerna induta, sacro vellere voluntariæ mortificationis signo cingitur, jam vel ingratius mortificandus. Eo facto nuntiato, imperatrix pedes illo profecta excluditur, ad colloquium non admissa: haud scio num verecundia malæ tractationis, an quod lotus pœnitentiæ deditus, veteris erga illam affectionis memoriam renovare noluerit. Sic illa Michaellem non allocuta dicessit. Ipse vero isti mutationi haud diu superstes, usque ad extremum spiritum admissum, in Romanum facinus deplorare nunquam destitit. In imperio se clementem et æquum præbuit, quantum in ipso fuit, sed fratres bonitati ejus quandam ignominiam quasi maculam asperserunt. Regnasse fertur ab aliis annos septem, ab aliis paulo diutius.

νον αὐτὸν πεπηρωμένον τὰ ὄμματα. Ἐίχε δ' ὁ αὐτοκράτωρ κακῶς, καὶ ἤδη τῇ λύσει προσήγγιστο τῆς συνθέσεως. Καταφρανεῖ γοῦν τῆς ἀρχῆς, καὶ ἐκ τῶν βασιλείων μεταχωρεῖ, καὶ ἄπεισιν εἰς ἕνα αὐτὸς πρὸ τῶν τειχῶν (16) τῆς πόλεως ἰδρύσατο ἀσκητήριον, ὃ ἐπὶ τῇ κλήσει τῶν θαυματουργῶν Ἀναργύρων ὠνόμασεν. Ἐνθα δὴ γεγονῶς, ἐκδιδύσκειται μὲν τὴν ἀλουργίδα καὶ τὰλλα πάντα τῆς βασιλείας γνωρίσματα, κείρεται δὲ τὴν τρίχα (17), καὶ τελεῖται τὴν ἱερὰν τελετὴν, καὶ ἐπενδύεται τὸ βράκος τῆς ἐκ Χριστῶν ταπεινώσεως, καὶ περιζώννυται τὸ θεῖον δέρας, τὸ τῆς ἐκουσίου νεκρώσεως σύμβολον, ὃ ἤδη καὶ ἄκων νεκρούμενος. Ὡς οὖν ἠγγέλθη τῇ βασιλίσῃ (18) τὸ γεγονός, περὶ τῶν βασιλείων ὑπέξειται, καὶ πρὸς ἐκείνον ἀφίκετο. Ὁ δὲ ταύτην τὰς θύρας ἐπιζυγοῖ, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀπεργνοῦσιν εἴσοδον, οὐκ οἶδα εἴτ' αἰδοῦμενος ἀνθ' ὧν πρὸς αὐτὴν ἐνεδείξατο, εἴθ' ἔλος τῆς μετανοίας γενόμενος, καὶ μὴ θέλων εἰς μνήμην ἔλθειν τῆς πρὸς ἐκείνην παλαιᾶς διαθέσεως. Ἦ μὲν οὖν, μὴ ἐντυχούσα τῷ Μιχαῆλ, ὑπενόστησεν. Ὁ δὲ, βραχὺ τι τῇ μετατάσει τῆς βιοτῆς ἐπιβιώσας, πρὸς τὰς εἰδίους μονὰς μετέθετο τὴν ζωὴν, μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς τὸ πρὸς τὸν βασιλεῖα Ῥωμαίων αὐτῷ τελεμηθὲν ἀπολοφυρόμενος· βασιλεὺς γεγονῶς ἐπιεικῆς καὶ χρηστός, ὅσον τὸ εἰς αὐτὸν, τὸ συγγενὲς ἔσσι ὡσπερ τις κηλὶς προσεπέφυκει αὐτῷ ῥυπαίνουσά πως τὴν ἐκείνου χρηστότητα. Ἰστόρηται δὲ ὁ βασιλεὺς οὗτος τοῖς μὲν ἐπ' ἔτος ἑβδόμον τὸ σκήπτρον κατασχεῖν τὸ Ῥωμαϊκόν, τοῖς δὲ καὶ τι τοῦτο ἐπίκεινα.

XVIII. Romanorum vero imperium ad Cæsarem devenit, avunculi ejus industria. Nam Michael

Α δεῖξον ἀγκῶνα χρῶμά τι μέλαν, καὶ θριξ̄ βασίει περὶ αὐτό. Ἰδὼν οὖν καὶ τοῦτο, καὶ εὖν ἔτι ἔχει ἐνδοιαστῶς, καταβάλλει μὲν ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ ἀνδρός, καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ περιπτύσσεται· διδάσκει δὲ καὶ τοὺς ἄλλους τὸν ἐκ τοῦ βασιλείου γίνους αὐτοῖς ἀφικόμενον. Καὶ πολλοὶ τοῦ ἀμφιβόλου ἀποβράγντες τῷ γνησίῳ προσέθεντο, καὶ μεμέριστο ἡ ἀρχή. Ὡς δ' οὐ πάντως τῆς βασιλείας αὐτοῖς στησομένης, εἰ πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀρχηγοὶ διαφέροιτο, κοινοπραγοῦσι, καὶ σπένδονται· ἀλλήλους δὲ καὶ ὑπόπτειον καὶ ἐνῆδρευον. Ἄλλ' ὀξύτερος εὐρέθη ὁ Ἀλουσιάνος πρὸς τὴν ἐπιβουλήν, καὶ τὴν τοῦ Δολιάνου προέφθασε δουλίτην. Καὶ πότον ἐτοιμασάμενος, καὶ συμπότην παρελθὼν τὸν συνάρχοντα, ἐπιτίθεται οἱ συμποσιάζοντι, καὶ ἐξορύττει τῷ ἀθλίῳ τὰ ὄμματα, καὶ εἰς μίαν ἐντεῦθεν ἀρχὴν τὸ Σκυθικὸν περισταται. Ἐἴτα δι' ἀποβρήτων μηνύει τῷ βασιλεῖ βοδλεσθαι προσχωρήσαι αὐτῷ, εἰ εὐμενοῦς αὐτοῦ ταύξεται, καὶ ἀναλόγων οὐκ ἀμοιρήσει τῶν ἀμοιβῶν. Ὁ δὲ τὴν ἐντεῦξιν τε προσήκατο, καὶ ἀξίως ἀμείψασθαι αὐτὸν ἐπηγγείλατο. Καὶ ὅς αὐτίκα προσεληλύθει, καὶ τετίμητο μέγιστος. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔπεισιν τῷ ἴσθι εὐθύς· τὸ δὲ, ἀναρχον δὲ καὶ δισσαρμένον, οὐ δουέργως καταπολεμηθὲν, αὐθις τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ὑπέκυψε, καὶ ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανεξέυξε, καὶ κατήγαγε θρίαμβον, αἰχμηλώτους τε πολλοὺς διαγαγὼν ἐν αὐτῷ, καὶ τὸν Δελιῶ-

Β

IH. Ἦκε δ' ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ πρὸς τὴν Καισαρᾶ, πάντα τοῦ μητραδέλφου αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου

Variæ lectiones et notæ.

(16) Καὶ ἄπεισιν εἰς ἕνα αὐτὸς πρὸ τῶν τειχῶν, etc. Michael Psellus, l. iv Hist. ms.: Καὶ δὴ καὶ ναὸν τοῖς Ἀναργύροις αὐτοῦ πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ ἁστεως πρὸ ταῖς ἀδατολαῖς τοῦ ἡλίου λαμπρὸν ἰδομήσατο· οὐ πᾶσαν κρηπίδα καταβαλλόμενος, ἀλλὰ μετρίονα θεμελίους περιβαλλόμενος· ἦν γὰρ ἐκεῖσε σιγκὰς καμπρότητα μὲν οὐδεμίαν ἔχων, οὐδ' ἐπίσημος τῇ κατασκευῇ. Τοῦτον ἐκεῖνος εἰς κάλλιον μεταθέμενος σχῆμα, καὶ περιβολὰς ἔξωθεν ποιησάμενος, τείχισεν τε περιβαλὼν, καὶ οἰκοδομημάτων λαμπρῶνας κατασκευαστῆς, ἀσκητήριον θεῖον ἀπέδειξε. Ex quibus plane docemur eandem fuisse ædem quæ a Paulino magistro sub Theodosio Juniore ædificata fuerat, quam Monomachus in ampliore

C magnitudinem instauraverit. Vide nostram *Constantinopolim christ.* l. iv. p. 182.

(17) Κείρεται δὲ τὴν τρίχα. Psellus: Μεταφέννυται τὴν ἀλουργίδα τοῦ πνεύματος, τὸ νεκρὸν ἀποβάλλεται τῶν τριχῶν, καὶ ἀναίσθητος σταυροῦται τῷ κόσμῳ· ὀπλίζεται τὰ νοητὰ ὄπλα, ζώννυται τὴν μάχαιραν, τῇ περικεφαλαίᾳ σκέπεται, καὶ τροπαιοφόρος ἀναίμακτος πρὸς τὸν Δεσπότην χωρεῖ, καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπῆλθε.

(18) Ὡς οὖν ἠγγέλθη τῇ βασιλίδι. Idipsum narrat Michael Psellus, l. iv extr. Hist. ms. additque sepultum ἐν αὐτῷ τῷ νεῷ (SS. Anargyrorum) εἰσιόντι κατὰ τὴν λαϊκὴν πλευρὰν ἐξουθεν τῷ βήματι.

ἀνύοντος. Ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς Μιχαὴλ Καίσαρα τοῦτον ἐτίμησεν, ὡς προγεγραπται, εἶτα ὡσπερ μεταμελόμενος, οὐ χρηστὴν πρὸς ἐκείνον ἐτήρει διάθεσι. Ὅθεν καὶ ἔξω ποῦ τῆς πόλεως ὤριστο αὐτῷ ἡ καταγωγὴ, καὶ οὐδ' ἐφείτο τούτῳ, εἰ μὴ κελουθεῖη, πρὸς τὸν βασιλεῖα φοιτῆν. Ἐπει δὲ τῶν βασιλείων ὑπεξήλθεν ὁ αὐτοκράτωρ, ὡς εἴρηται, οἱ ἐκείνου αὐτάδελφοι βασιλείων πλαττονται γράμμα, ἐπιτρέπον ἐκείνῳ τὴν πρὸς τὰ ἀνάκτορα πάροδον. Καὶ ὁ μὲν εἰσαλήλυθεν· ὁ δὲ πρῶτος τῶν ἀδελφῶν ὁ Ὀρφανοτρόφος μὴ δεῖν συνεβούλευσεν ἐπιχειρῆσαι πρᾶξι τινὶ γνώμῃ τῆς βασιλίδος χωρὶς. Προσίσαι τοίνυν αὐτῇ, καὶ τοῖς ἐκείνης πρὸς τὸν Καίσαρα καταβάλλουσι, καὶ προβάλλονται τὴν εἰσποίησιν, καὶ πίστει διδάσαι, καὶ φρικώδεις ὄρκους δυνάουσι ἢ μὴν τοῦ ὀνόματος μόνου τῆς βασιλείας μετέχει τὸν Μιχαὴλ, ἐκείνης δ' εἶναι τὴν ἐξουσίαν, καὶ ὡς ἀργυρωνήτῳ, εἰ βούλεται, καχρῆσθαι αὐτῷ. Τούτοις ἐκείνην, καὶ ἄλλως εὐαγωγὸν οὔσαν, καταγοητεύσαντες, καὶ καταθέλξαντες τοῖς μιλίγμασι, σολῶσι καὶ τοῦ ἑαυτῶν ποιοῦσι θελήματος. Καὶ ἐγχειρίζεται τῷ Μιχαὴλ τὸ σκήπτρον, καὶ ἀναδίδεται τῇ βασιλικῇ στεφάνῃ, ὁ ταύτης ἀνάξιος, οὐ μᾶλλον ἐκ γένους, καὶ τοῦ τούτου τυχῶν δυσγενεστάτου καὶ ἀφανοῦς (τῶν γὰρ τὰς νῆας καταπιπτόντων ἦν (19) αὐτῷ ὁ πατήρ), ὅσον ἐκ τρόπων κακότητος. Ἦν γὰρ ὑποουλος μὴν τὴν γνώμην, ἀγνώμων δὲ τὴν ψυχὴν καὶ ἐχάριτος, καὶ μήτε συγγενείας θεσμούςς μήτε φιλίας αἰδοῦμενος. Ἦν δὲ οἱ καὶ ἡ γλῶττα πρὸς τὰ βουλευόμενα τῆς ψυχῆς ἀσύμφωνος καὶ ἀσύμβατος, ἄλλο μὲν ἐνὶ φρεσὶ κεύθοντι, ἄλλα δὲ λέγοντι, καὶ ἐπὶ τούτοις εἴπερ τίς ἄλλος βάσκανος ὁ ἀνὴρ, δουλοπρεπέως τε περὶ τὰς τῶν καιρῶν δυσκολίας καὶ ἀνελεύθερος, δύσοργός τε καὶ εὐμετάβολος, οὐκ ἐξ ὀργῆς βῆρον μεταβαλλόμενος εἰς μῖσος ἐκ τοῦ τυχόντος μεταφερόμενος. Ὁ μὲν δὴ τοιοῦτος ὢν ἐπὶ τὸν ἄξονα τῆς βασιλείας ἀνάγεται· τῷ δὲ Ὀρφανοτρόφῳ, καὶ θεῖῳ αὐτοῦ, καὶ τῷ συγγενικῷ ξύμπαντι ὁ κολοφῶν ἐντεθῆεν ἐπὶ τῶν συμφορῶν. Οὐ γὰρ ἐπὶ μακρὸν ἐτήρησε τὴν σκηνὴν τε καὶ τὴν προσποίησιν, ἀλλ' ἐπὶ τινεὶ βραχίστας ἡμέρας δεσποτῆν τὸν θεῖον ὀνομάζων, καὶ συνθανοῦν αὐτῷ ἀξίων, καὶ πάντα ἐπ' ἐκείνῳ τιθέμενος, εἶτα ὑφίρει τι τῆς τιμῆς, εἶτα οὐκ ἦν αὐτῷ πειθήνιος ἐν τοῖς πλείοσι, καὶ ἄλλοτε ἄλλο τι πρὸς τὸν θεῖον ὑποκινῶν αὐτὸν ἐνεδεικνυτο. Τῷ δὲ μετέμελε τῆς εἰς τὸν ἀνεψιδὸν τοῦτον σπουδῆς, οὐκ εἶχε δ' ὁ τι καὶ δράσειεν ἐξ ἐτοίμου· ἀλλ' ἐδυσσοδόμευε τὸ ἐγγέλρημα, τέως δὲ οὐ συνεχῶς προσήει τῷ βασιλεῖ. Διαφορᾶς δὲ πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν ἀδελφὸν αὐτῷ γενομένης, ᾧ μόνῳ ἐξ ἀπάσης

imperator Cæsarem illum quidem appellarat, ut supra scripsimus, sed veluti facti pœnitens, benevolentiam erga illum non conservarat. Unde et extra urbem diversorium ei constitutum erat, neque permissum adire imperatorem, nisi jubetur. Sed cum is regia excessisset, ut dictum est, fratres illius nomine 243 imperatorio litteras confinxerunt, quibus illi accessus in regiam permittebatur. Que cum venisset, auctore Orphanotropho nullam rem sine consensu imperatricis suscipiendam censuit. Eam igitur adeunt, et Cæsare ad pedes illius prostrato, adoptionis commonefaciunt, fideque data sanctissime jurant Michaelē verbotenus duntaxat imperatorem fore, illius vero auctoritatem omnem esse oportere, usuramque ipsis non secus ac ære et libra emptis mancipiis. His illam, per se quoque facilem præstigiis ac blanditiis delinitam ita ceperunt, ut in ipsorum potestate esse. Itaque Michael sceptrum accipit, et regna corona redimitur, qua indignus erat, non tam ob genus villissimum et obscurum (pater enim ejus naves placare solebat), quam ob morum improbitatem. Fuit enim ingenio subdolo, animo iniquo et ingrato, neque cognationis nec amicitiae jura reverens, lingua porro ab animi sententia dissentiente ac discrepante, alia tegere, alia dicere solitus. Ad ea accedebat singularis invidentia. Temporibus difficilibus servilis erat et illiberalis, iracundus et mutabilis: sic tamen, ut a benevolentia facilius quavis de causa ad malevolentiam declinaret, quam ab iracundia ad clementiam. Quamvis autem talis esset, ab gubernacula imperii ascendit, in ruinam et exitium Orphanotrophi avunculi, et totius familiæ suæ. Neque enim fictos et simulatos mores diu tenuit, sed perpaucis diebus avunculū despotam appellavit, concessu suo dignatus, et omnia ad illum retulit. Deinde paulatim aliquid de honore subtraxit: post plerisque in rebus ejus auctoritatem nihil fecit, et alias aliud egit, quod ille morderetur. Qui etsi studium erga nepotem suum damnabat, tamen quid in præsentia faceret non habebat: sed clam nescio quid cum animo suo agitans rarius adibat imperatorem. Enimvero controversia inter ipsam et fratrem Constantinum orta, cui soli ex omnibus necessariis imperator adhærebat ac nobilissimi titulum concesserai; cum imperator non castigasset, ob Joannem asperius se præsentē inrepatum: Joannes, dolore contumeliæ exacerbatus, longius ab urbe resessit. 244 Quo cognito magnam senatus partem ad se attraxit, non quod eum tanta benevolentia prose-

Variae lectiones et notæ.

(19) Τῶν γὰρ τὰς νῆας καταπιπτόντων ἦν. Pœulus in ead. Epist. Καὶ τὴν βασιλείων ἀρχὴν περιζώννυται, οὐκ Ἀντιόχος, οὐδὲ Σέλευκος, ἀνδρες καὶ πολεμηῆσαι δεινότατοι, καὶ τὸ δέον φρονῆσαι ὀξύτατοι, ἀλλ' ἀνὴρ χθές τε καὶ πρῶτην νῆας ἀρμόττων καὶ συμπηγγύμενος, καὶ πίτταν ἐπεμβάλλων, τοῖς γόμοφοις καὶ ἀσβόλαις πληρούμενος, οὐκ εἶδος ἔχον τυραννικὸν, οὐ φρόνημα μεγαλοπρεπές, οὐ λόγον ἔμ-

μουσον καὶ χαριεντα, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τῶν οἷα ψυχῆν οἶδε καλλύνειν καὶ φύσιν σώματος. Ὡ Νέα Ῥώμη, καὶ γένος μεγαλοπρεπές καὶ ἐλεύθερον, ὧ οἱ ἀνέκαθεν βασιλεῖς, καὶ βῆμα βασιλικὸν καὶ βασιλεία, ὅταν αἰσχύνῃν τότε περιεβάλεσθε, οἷος ὑμεῖς δαίμων ἐφθόνησε βάσκανος! Πλὴν ἀλλὰ τούτο, εἰ μὲν τις μὴ αἰτιψτο, τῷ αὐτομάτῳ δοτέον· εἰ δὲ φιλευσεβοίῃ τοῖς ἀβρήτοις τοῦ Θεοῦ κρίμασι.

querentur, sed ut ejus benevolentiam colligerent. Imperator vero multorum ad illum conventum metuens, per litteras ei superbia objecta petit ut ad se veniat. Sed cum ille iret, non expectato avunculi adventu, ludis circensibus in theatrum se contulerat. Eo igitur non invento, ob contumeliam adhuc ira ætuans Orphanotrophus recedit. Tum vero imperator in manifestas inimicitias erumpit, missaque nave eum adesse jubet, ut superbiam suam rationem reddat, et ad regiam navigantem, ex superiore loco, nota iis a quibus vehebatur tessera, aditu prohibet statimque missa triremi hominem relegat: hoc modo remuneratus eum, cujus beneficio primum Cæsar, post etiam imperator fuerat designatus. Quem cum amovisset, cognatos invadit, et viros non sexu duntaxat, sed ætate etiam barbatos jam maritos et patres, virilibus exsectis eunuchos facit.

στέλλει νῆα καλεῦων αὐτῷ δι' αὐτῆς ἤξειν, δώσονται πρὸς τὰ βασίλεια· ὁ δὲ βασιλεὺς ἄσθεν διὰ τινος συνθήματος, ὁ τοῖς ἄγουσι τὸν Ἰωάννην προσήνωστο, ἐπέχει τῇ νηϊ τὴν εἰς τὰ βασίλεια πάροδον· αὐτίκα δὲ τριήρης ἐπελθοῦσα λαμβάνει τοῦτον, καὶ ὑπερόριον τίθησι. Τοιοῦτοις ἠμείψατο τὸν εὐεργέτην ὁ δι' ἐκείνου Καῖσαρ, εἶτα καὶ βασιλεὺς γεγονώς. Ἐπει δ' ἐκείνους ἐκ μέσου πεποίηκε, μέτεσι (20) τὸ συγγενές, καὶ ἄνδρας οὐχὶ τῆς φύσεως μόνῃ δηλωτικῇ σημασίᾳ, ἀλλὰ καὶ τῇ σημαίνουσῃ τοὺς γήμαντας καὶ εἰς τοὺς ἀνδρῶν ἡλικίαν ἐλάσαντας ὑπνήτας ἤδη καὶ παῖδων γεγονότας πατέρας τῶν παιδογόνων

XIX. Cum de cognato sanguine ita triumphasset, unum sibi Herculanium certamen superessee ratus, imperatricis etiam exigendæ, ad id quoque se parat, susu et impulsu Constantini avunculi. Filius igitur ignobilissimus contra matrem nobilissimam rufiores spargit, et crimina comminiscitur, eamque insontem veneficem vocat, vitæque suæ insietari queritur. Et quid ambages agam? Ejicit eam regia et in Principis insulam relegat, denique bene de se meritam tondet, aliumque habitum sumere cogit, et pro purpura quæ ab atavis inde illi conveniebat, lacernam induere. Quo ille facto, quasi rebus omnibus confectis lætus atque insolens, lusibus et delictis se dedebat. Cæterum vindicta non dormitans, celeriter iniquum et ingratum hominem est assecuta. Nam facinore illo in urbe vulgato, omnes mætos et tristee orat cernere, nec secus atque in propria calamitate affectos. Tandem etiam convicia in tyrannum jaciebant. Mulierem vero cætus lugebant, et imperatricem vocabant. Postremo tota civitas in manifestam erupit seditionem. Et ut audaciam illius ulciscerentur, vita neglecta quidquid erat obvium, eo 245 dexteris armantes, ad regiam concurrerunt. Illum vero principio motus populi non adeo commovit, sed cum plebem furere videret, seque

Ἀ τῆς συγγενείας ὁ Μιχαὴλ προσέειπε, καὶ ἐτίμησε νωδελλισμὸν, καὶ τραχυθέντος ἐκείνου κατὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ βασιλέως ἐνώπιον, ὁ Ἰωάννης τοῖς λόγοις δηχθεὶς καὶ μᾶλλον ὅτι μὴ πρὸς τοῦ βασιλέως διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν λοιδορίας ἐπιτετιμητο, ἀπεδυσπέτησέ τε καὶ πόρρω ποι τοῦ ἄστεος γέγονε. Τοῦτο δὲ γνωσθὲν, πολὺ τι τῆς γερούσιας μέρος συνεσπάσατο, ὥστε αὐτῷ προσφοιτῆν, οὐκ εὐνοίᾳ, ἀλλ' ἴν' ἐφ' ἐαυτοῦς τὴν αὐτοῦ εὐμένειαν ἐφαλάσωνται. Καὶ ὁ βασιλεὺς, τὴν πρὸς ἐκείνον συνίλευσιν τῶν πολλῶν εὐλαθηθεὶς, διὰ γραμμάτων αὐτῷ τὴν ὑπεροφίαν προσωνείδισε, καὶ κακοήτως ἤξισο ἀφιξέσθαι. Καὶ ὁ μὲν ἤει· ὁ δὲ, μὴ ἀναμείνας τοῦ θεοῦ τὴν ἀφίξιν, πεπόρευτο πρὸς τὸ βέατρον· ἦν γὰρ ἡμέρα ἵπποις ἀμιλλητήριος. Ὡς δ' ἐλθὼν ὁ θεὸς οὐχ εὖρε τὸν βασιλεύοντα, ἔτι τῷ θυμῷ ὑπερζέσας ὡς περιυβρισμένος ἐπάνεισι. Καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῷ τὴν δυσμένειαν εἰς προὔπτον ἐκρήγνυσι, καὶ λόγους τῆς εἰς ἐκείνον ὑπεροφίας. Καὶ ὁ μὲν ἔπλει

ἸΘ. Ὡς δὲ κατὰ τοῦ ὁμογενοῦς αἵματος τοιοῦτον ἤρατο τρῶπαιον, ἕνα ἔτι περιλειφθεὶς αὐτῷ ἐμίξεν Ἡράκλειον ἄελθον, τὸ καὶ τὴν βασιλίδα ἀποσκευάσασθαι, καὶ πρὸς τοῦτον λοιπὸν ἀποδέσσει ἐνάγοντα πρὸς τοῦργον καὶ τὸν θεῖον ἔχων Κωνσταντῖνον καὶ παραθίγοντα. Λογοποιεῖ τοῖσιν ὁ δυσγενέστατος παῖς κατὰ τῆς εὐγενεστάτης μητρὸς, καὶ συμπλέκει κατ' αὐτῆς αἰτιάματα, φάρμακόν τε καλεῖ, καὶ ἐπιβουλεύειν αὐτοῦ τῇ ζωῇ τῆς ἀθώου κατηγορεῖ. Καὶ τί δεῖ κύκλους ἐλίττειν; Ἐξωθεῖ τῶν βασιλείων αὐτὴν, καὶ περιορίζει τῇ νήσῳ τοῦ Ἡρίγκιπος λεγομένη, καὶ τέλος ἀποκείρει τὴν εὐεργέτην, καὶ μεταμφιέννυσι, καὶ ἀντὶ τῆς ἐκ προγενίας προσηκούσης αὐτῇ πορφύρας ἐνδιδύσκει τριδώνιον. Καὶ ὁ μὲν, ὡς ἤδη τὸ πᾶν ἠνυκῶς, ἔχει μὲν τε καὶ γαῦρος ὤπτο, καὶ παιδιαῖς ἐαυτὸν ἐπίδωκε καὶ τρυφαῖς· ἡ δὲ δίκη οὐκ ἐπενύσταξεν, ἀλλ' ἑπίτεια μετῆλθε τὸν ἀλιτήριον. Ὡς γὰρ τὸ περὶ τῆς βασιλίδας δράμα τοῖς ἐν τῇ πόλει κεκήρυκτο, κηφρῆσαν ἦν ὄρῳν παρὰ πᾶσι καὶ σκυθρωπώματα, καὶ ὡς ἐν οἰκείᾳ συμφορᾷ διετίθητο ἕκαστος, εἶτα καὶ φανερώς ἐλοιδοροῦντο τῷ τοραννήσαντι. Αἱ δὲ γυναῖκες καὶ θρήνους συνίστων ἀνακαλοῦμαι τὴν βασιλίσαν. Καὶ τέκος εἰς στάσις φανεράν ἀνεβράγησαν οἱ τῆς πόλεως ξύμπαντες. Καὶ ἴνα τὸν τολμητῆαν τιμωρήσωνται, οὐδεὶς ἐφείδετο τῆς οἰ-

Varis lectiones et notæ.

(20) Μέτεσι, εἰο. Psellus: Ὁ δὲ σαλευόμενος, ὄρων ἀκμὴν ἐαυτῷ τῆς ἀρχῆς, καὶ πῆξαι βεβαίωσιν οὐκ ἔχουσαν, κρύπτει μὲν ἐν βάθει τῆς ψυχῆς τὸ κακόηθες, θεραπεῖαν δὲ πρὸς τὸ συγγενές ὑποκρίνεται, καὶ ταῖς μεγίσταις λαμπρόναι τιμαῖς. Ἐπειτα ῥηγνύει τὸ καταπέτασμα, τὰς πύλας τῆς καρδίας ἀναπετάννυσι, καὶ τὸν ἐκεῖσε δείκνυσι ἐμφωλεύοντα δράκοντα, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων, ἐπὶ τοῦς

οἰκείους συγγενεὶς τῆς κακίας ἰὸν ἐκνεοῖ, καὶ οὐδὲ μὲν ὑπεροφία καταδικάσας, οὐς δὲ τῶν παιδογόνων μορίων ἀποτεμύμενος, ἤδη που γενεῖας ἔχοντας, καὶ υἱέας, ὄντας τοκεῖς, στεφανοφορεῖ καὶ λαμπρύνεται, οὐ Περσέα καθελών, οὐδ' Ἀντίγονον, οὐδὲ τι βάρβαρον ἀπελαύων φύλον, ἀλλὰ τοὺς ἀφ' αἵματος ὁ δυσμενῆς καταγωνισάμενος.

καίας ζωῆς, ἀλλ' ἕκαστος τῶ προστυχόντι τὴν δεξιὰν ὀπλίσας, συνέθειον ἐπὶ τὰ ἀνάκτορα. Τὸν δὲ πρῶτον μὲν οὐ πᾶν τι τὸ τοῦ πλήθους συγκίνημα ἐθορύβησεν. Ἐίτα τὸν δῆμον ὄρων ἐκμαινόμενον, εἰς λόχους τε συνιστάμενον, καὶ τὸν λαόν ἐπιβρέοντα, τοὺς δὲ περὶ αὐτὸν ἀμφιβόλους ταῖς γνώμαις κατανοῶν (κάκεινοις γὰρ τὸ περὶ τὴν βασίλισσαν μεμίσητο τόλμημα), περιδείξας τε καὶ ἐναγώνιος γέγονεν. Ἀλλὰ τι μικρὸν τὴν ἀγωνίαν αὐτῶ ὠνεύειστος ἐπεκούφισεν. Ὅσοι γὰρ ὤς, καὶ τὴν στάσιν μεμαθηκώς, τοὺς περὶ αὐτὸν ὀπλίσας (πολλοὶ δ' αὐτῶ παρετρέφοντο) διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς παριῶν, ἀπῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ αὐτίκα στέλλουσι (21) τοὺς ἐπανάζοντας τὴν βασίλισσαν, τοῖς δὲ στασιώταις ἀντέστησάν τινες ἐκ τάφανοῦς βέλη κατ' αὐτῶν ἀφίεντες, καὶ λίθους ἐκ σφενδονῶν, ἐξ ὧν οὐ βράχιστοι ἀνηρέθησαν. Ἦδη δὲ τὴν βασιλίδα ἀνακομισθεῖσαν στήσαντες ἐπὶ μετεώρου ἐν τῶ θεάτρῳ, τοῖς στασιάζουσιν ἐπεδείκνυον, ἵνα δῆθεν αὐτοῖς κατευασθῆ ὁ θυμὸς, ἀνακληθείσης τῆς σφετέρως δεσποτίδος. Τοῖς δὲ τοῦτο μᾶλλον ἀνῆψε τὸν θυμὸν, καὶ ἐξέκαυσε τὴν ὀργήν. Ὅς γὰρ μετημφισμένην αὐτὴν ἐωράκεισαν, ἐπὶ πλέον ἀνεβράγγησαν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ τῆς κακοηθείας τὸν τυραννοῦντα μισήσαντες, ἀφίστανται μὲν τῆς βασιλίδος Ζωῆς, πρὸς δὲ τὴν Θεοδώραν τὴν ταύτης σύγγονον τρέπονται ἤδη προσχηματισθεῖσαν κάκεινην παρὰ τῆς ἀδελφῆς, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδίδιξε, καὶ τινα τῶν πατρῴων αὐτῆς θεραπευτῶν παραλαβόντες, ἀφίκοντο ἐπ' αὐτήν, καὶ ταύτην τῆς κατοικίας ἐξαγαγόντες, καὶ οἶον περὶ αὐτὴν συνασπίσαντες, εἰς τὸ μέγα τέμενος ἄγουσι τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας, καὶ παρὰ πάντων τῶν τε τῆς βουλῆς, καὶ τῶν τοῦ δήμου καὶ αὐτῶν τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡ Θεοδώρα Λύγούστα βασιλίδις ἀνηγόρευτο. Τοῦτο δὲ πᾶσαν ἐλπίδα τῶ Μιχαὴλ καὶ τοῖς περὶ ἐκεῖνον ἀπέσβεσε, καὶ δεδιὼς περὶ τῆ ζωῆς, τῶν βασιλείων μεθίσταται, καὶ νῆτ τῶν βασιλικῶν ἐμβεδηκῶς αὐτός τε καὶ ὁ νεβεύσιμος, εἰς τὴν περιώνυμον ἀπῆλθον τοῦ Στουδίου μονῆς, τὰ μὲν τῆς βασιλείας γνωρίσματα ἀποθέμενος, μοναστοῦ δ' αὐτῶ περιθήμενος ἄμφια. Ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη τοῦτο τῶ δήμῳ, οὐκ εἶχον ὅπως ἐκ τῆς χαρᾶς κατάσχωσιν ἑαυτοὺς, καὶ ἐπ' ἐκεῖνον συνέθειον. Ἦδη δὲ κλινούσης ἡμέρας, οἱ περὶ τὴν Θεοδώραν δέισαντες, μὴ ἡ βασιλὶς Ζωὴ αὖθις τὸν ἐκβεδληκῶτα ἀνακαλέσεται, ἵνα μὴ ἡ ἀδελφὴ αὐτῆ συγκοινωνήσῃ τῆς βασιλείας, στέλλουσι τοὺς τὰ δῆματα καὶ ἀμφοῖν ἐξορύζοντας. Οἱ μὲν οὖν ἐξ αὐτοῦ τοῦ θυσιαστηρίου τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς ἐκσποθέντες, ἀπῆγοντο. Τὸ δὲ πλήθος συβρέυσαν περὶ αὐτοὺς, ἐνύβριζόν τε καὶ ἐπετώθαζον, καὶ μέλη συντιθέντες, ἐπετραγύδουν αὐτοῖς. Ὅς δ' ἔκον περὶ τὸ Σίγμα (τόπος δ' ἐστὶ κεκλημένος τουτὶ) ἐκεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξεκόπησαν (22), ὁ μὲν Κωνσταντῖνος γενναίως φέρων τὴν συμφορὰν, ὁ δὲ Μιχαὴλ θεο-

centuriare et affluere turbam, suos autem satellites animi esse dubios esse cerneret (nam ii quoque facinus in imperatricem admissum oderant) territus æstuarè cœpit. Sed eum angorem nobilissimus ei nonnihil levavit: qui cum domi seditionem cognovisset, suis ministris quos alebat plurimos armatis, per medium forum in regiam abiit, statimque mittit qui imperatricem reducant, et seditionis quosdam opponit, qui ex occulto eos telis peterent, et fundis incesserent, unde non sane pauci perierunt, imperatricem vero jam reductam, atque in summo theatro collocatam tumultuantibus ostenderent, ut visa domina furor eorum com-pesceretur. Id vero velut incentivum quoddam seditionis fuit, et iracundiam populi inflammavit. Nam conspecta vestium mutatione, bellum violentius exarsit, ac tyrannicæ malignitatis odio, relicta imperatrice Zoe, ad sororem ejus Theodoram conversi, quæ et ipsa, ut supra expositum est, sorpris jussu habitum mutarat, duce quodam paterno ejus famulo, veluti militari globo circumdatam, ex ædibus in Magnam ecclesiam divini Verbi Sapientiæ perduxerunt: ubi a toto senatu, populo et sacerdotibus Augusta et imperatrix est consalutata. Ea res Michaeli et suis omnem spem ademittit. Itaque vitæ metuens, relicta regia cum nobilissimo, navi imperatoria conscensa, in celebre Studii monasterium, abjectis imperii insignibus, habituque monastico sumpto, concessit. Quo populus cognito, lætitiâ dissimulare nequiens, ad illum concurret. Die vero jam ad occasum vergente, Theodoræ studiosi veriti ne Zoe ejectum revocaret, quo sororem consortem imperii habere non cogeretur, mittunt, ut utrique oculos effodiant. Cum igitur ex ipso sacrario Studiensis monasterii extracti abducerentur: multitudo quæ illo confluerat eis illudebat et insultabat, cantilenas quasdam tanquam in tragædia occinens, donec eis in loco qui Sigma dicitur oculi sunt effossi. Constantino calamitatem eam fortiter ferente, Michaele vero 246 quiritante et lamentate. Ea re peracta, ministri pœnæ ad Theodoram adhuc in templo versantem redierunt. Zœ vero in regiam reversæ minime placebat, ut erat ambitiosissima, sororem in potestatis consortium admittere. Verum senatus utramque venerans, hanc ut jœm pridem imperatricem suam, illam ut recens designatam, et ever-sæ tyrannidis causam, natu majori persuadet ut sororem collegam admittat. Theodora igitur regiam ingressa pari cum Zœ potestate usa est: cæcati autem exsilio multati sunt, imperio eorum quatuor mensibus et quinque diebus terminato, quod utinam citius amisissent.

Variæ lectiones et notæ.

(51) Κτίλλουσι. Anonymus Barensis in Chron. an. 1052: *Michael imp. defunctus est, et surrexit Michael Cæsar nepos ejus, qui direxit in Apulia Marniaki. Post menses 5 cæcaverunt illum ipsum puditi qui*

exsiliavit Zoi. Et surrexit Constanti Monacho, etc.

(22) Τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξεκόπησαν. Catalogus imp. Codino subjunctus: Ἐν τῶ κιονίῳ τοῦ Σίγματος ἐτυφλώθη παρὰ Νικηφόρου Ἐπαρχοῦ τοῦ Καπανέως.

λογῶν τε καὶ ὀδυρόμενος. Ἐπει δ' ἄμφω σκότος ἐκάλυψε, πρὸς τὴν Θεοδώραν οἱ τὴν πῆρῳσιν ἐκείνοις σχεδιάσαντες ἐπανήλθοσαν, ἔτι τῷ μεγάλῳ τεμένει προσμένουσιν. Ἡ δὲ Ζωὴ ἐτόγγαυε περὶ τὰ βασίλεια. Ἦν μὲν οὖν αὐτῇ τὸ βουλόμενον, μὴ προσήσθαι τοῦ κράτους κοινῶν τὴν ὀμάλιμον· ἐξήλοτύπει γὰρ ἐκτόπως. Ἄλλ' οἱ τῆς γερουσίας καὶ ἄμφω σεβόμενοι, τὴν μὲν ὡς βασιλίδι σφῶν ἐκ μακροῦ, τὴν δὲ, ὡς ἄρτι ἀναβῆθεισαν, καὶ τοῦ καταλυθῆναι τὴν τυραννίδα γενομένην αἰτίαν, παύθουσι τὴν πρεσβυτέραν, κοινῶν τοῦ κράτους προσειληφέναι τὴν ἀδελφὴν. Ἦκει τοίνυν καὶ ἡ Θεοδώρα πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ συμμετέχει τοῦ κράτους τῇ ἀδελφῇ, ἐντεῦθεν ὑπερορίαν οἱ πηρωθέντες τοὺς ὀφθαλμοὺς κατακρίνονται, τῆς βασιλείας αὐτοῖς ἐπὶ μῆνας τέσσαρας καὶ πέντε ἡμέρας συσταλεῖσθε, ὡς εἶθε γε καὶ βραχύτερον.

XX. Romanorum imperio in gynæceum devoluto, nemo insidiatus est mulieribus, sed paruerunt omnes tam principes senatus, quam prætorianorum præcipui. Sederunt igitur ambæ pro tribunali, omnes regiæ cæremonia apud eas peractæ, adhibita de more custodia, primariis senatoribus et magistratibus venerabundis circumstantibus: quæstiones porro controversiarum, responsa ad publica dubia, anscultationes legatorum, comitia, cæteraque regni solemnia usurpata apud illas. Cæterum vel metu, ne soror rerum sola potiretur (susurrabant enim quidam ad solam Theodoram pertinere imperium, quod causa fuisset pellendi tyranni), vel desiderio viri et coitus impulsa Zoe de imperatore et marito in regiam accersendo deliberavit. Adductus igitur est Constantinus Dalassenus, quasi alia de causa accersitus. Sed cum asperius locutus esset, et ingenio videretur præfracto et intractabili, repudiatus est. Deinde ad alium inclinavit neque nobilitate neque dignitatibus aut magistratibus illustrioribus gestis insignem, sed ob formam imperio dignum, quæ animum etiam non deditum luxuriæ in amorem pellicere posset. Ad eum igitur imperatrix plenis vellis ferebatur, sed ejus suffragio morbus intercessit, qui virum subito e vita sustulit. Neque suspitionis expers fuit conjux illius, ut quæ eum ex zelotypia toxico dato necarit, ne vivente adhuc marito privaretur, atque aliam ei accubantem videret. Sic ille spe, imperatrix voto suo frustrata est. Verum ejus calouli ad Constantinum Monomachum 247 inclinarunt, virum nobilem et illustrem, formaque excellenti præditum, qui prima conjuge defuncta, Romani imperatoris neque ex fratre ducta, nihil ab illo magnificentum consecutus erat: tamen cum propter affinitatem in aula versaretur, imperatrici charus et familiaris factus, multorum talentorum munera ab ea, ut erat manu liberali et animo regio, acceperat. Unde suspicaces et malivoli ansam male de eis loquendi arripuerunt, et Michael Romani successor, quod illa quoque audierat, rerum potitur, virum confictis quibusdam criminibus Lesbium relegavit, cum vera causa una zelotypia esset. In eo exsilio, toto imperii Michaelis tempore, fuit, nec alterum Michaelis magis

Κ'. Κατηντήκει τοίνυν περὶ τὴν γυναικῶν τῶν Ῥωμαίων ἀρχή, καὶ οὐδὲν τι περὶ ταύτας νεωτέρηστο, ἀλλὰ πάντες αὐταῖς ὑπέιχον, τό τε τῆς γερουσίας ἐξοχόν, καὶ τὸ τοῦ στρατηγίου ἐπιστημώτατον. Αἱ δ' ἄμφω ἐκάθηντο ἐπὶ βήματος, καὶ πᾶσα περὶ αὐτὰς ἐτελεῖτο τελετὴ ἢ βασιλείος, καὶ τῇ δορυφορίᾳ τὸ ἐπὶ τοῖς βασιλεῦσι σχῆμα τετήρητο, καὶ οἱ τῆς πρώτης βουλῆς καὶ οἱ ἐν τέλει σὺν αἰδοῖ παρασιστηκίαισαν ξύμπαντες. Καὶ ζητήσεις δικῶν, καὶ λύσεις (23) δημοσίων ἀμφισβητήσεων, ἐντεῦθεν ἐντυχαίαι τε πρεσβευτῶν καὶ ἀρχαιρεσίαι, καὶ ἄλλα τὰ τῇ βασιλείᾳ προσήκοντα ἐγίνοντο παρ' αὐταῖς. Ἄλλ' εἶτε φόβος, μὴ τῇ ἀδελφῇ μόνῃ περισταῖη τὰ τῆς ἀρχῆς (ὕπεψιθυρίζετο γὰρ τισιν, αὐτῇ μᾶλλον προσήκειν τὰ τῆς ἀρχῆς, ἅτε καὶ τῆς τυραννῆσάντος καθαιρέσεως αἰτία), εἶτ' ἀνδρὸς ἐπιθυμία καὶ μίξεως ἡμεροὶ ἀνέπεισαν τὴν Ζωὴν ἐπισαγαγεῖν τοῖς βασιλεῦσι τὸν βασιλεύσοντα, καὶ αὐτῇ συμβιώσοντα. Καὶ ἤχθη μὲν ὁ Δαλασσηνὸς Κωνσταντῖνος, ὡς ἐπ' ἄλλο τι μετακεκλημένος. Ἀποτομώτερον δὲ τοῖς λόγοις χρησάμενος, καὶ τὸ ἦθος φορτικὸς πεδόξας καὶ δυσχερῆς, ἀπεδοκιμάσθη. Ἔπειτα ἐπ' ἄλλον ἀπένευσεν οὔτε τῶν ἄγαν ὄντα εὐπατριδῶν, οὔτε τῶν ἐν ἀξίαις λαμπροτέραις ἐξητασμένων, οὔτε τῶν ἐν περιφανείᾳ ἀρχαῖς, τὸ δὲ εἶδος ἔδειον τυραννίδος, καὶ οἷον πρὸς ἔρωτας ἐφελέκυσσασθαι καὶ μὴ μαχλοσύναις προσκειμένην ψυχῇν. Ἐπ' ἐκείνων οὖν ἄλλοις ἰστέροις ἐπένευσεν ἡ βασίλισσα, ἀλλ' ἠκώρως τὰς ψήφους αὐτῇ νόσος ἀθρόον τὸν ἄνδρα τῆς ζωῆς ἐξαρπόσασα. Ἰγωπτεύθη δὲ καὶ ἡ συνοικοῦσα τούτῳ ὡς τὸν θάνατον αὐτῷ σχεδιάσασα, καὶ φάρμακον αὐτῷ διὰ ζήλοτυπίαν κεράσασα δολιχῆριον, ἵνα μὴ ἔτι ζῶντος στερήσοιτο τοῦ ἀνδρός, καὶ ὄρη ἐπὶ τὴν αὐτῷ παριαούσαν. Ὁ μὲν οὖν οὕτω τῶν ἐπιπέτων ἐκπέπτωκε, καὶ τῆς ὀρμῆς ἡ βασίλισσα. Αἱ δὲ φῆγοι πρὸς τὸν Μονομάχον Κωνσταντῖνον ἀπέκλιναν, ἄνδρα τῶν εὐγεγονότων (24) καὶ τῶν ἐπισήμων, καὶ κηδεστὴν τῷ βασιλεῖ Ῥωματῶν ἐπ' ἀδελφόπαιδι (25) χρηματίσαντα (ταύτη γὰρ κατὰ δευτέρους γάμους ὀμίλησε), καὶ τὴν ὥραν ὑπέρλαμπρον. Τούτῳ οὐκ μὲν μεγαλοπρεπὲς τι ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ἐν δείξατο, διὰ δὲ γε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγχιτείαν περὶ τὰς βασιλείους αὐλὰς ἀνεστρέφετο, κἀντεῦθεν συνήθης τῇ βασιλίδι ἐγένετο, κάκεινη φιλίως πρὸς τὸν ἄνδρα

Varie lectiones et notæ.

(23) Λύσεις. Vide *Gloss. med. Græcit.* in hac voce.

(24) Εὐγενέτην. Alii τῶν εὐγεγονότων. Vide *Gloss. med. Lat.* in *Benecatus*.

(25) Ἐπ' ἀδελφόπαιδι. Duxerat igitur Constan-

tinus Monomachus filiam fratris vel soror Romani imperatoris: nam hæc vox utrumque significat, Romani fratrem nullum memorat *Historia Byzantina*: Theodoram unicam sororem nuptam Joanni Tzimisce habet.

δίκαστο, καὶ φεικτοῦτο αὐτὸν, καὶ χάρισιν ἐδεξιοῦτο ἅ
πολυταλάντοις, οἷα ἐκείνη τὴν χεῖρά τε ἀπειδῆς καὶ
βασιλικὴ τὴν προαίρεσιν, ὥστε ταῦτα τοῖς κακοή-
θεσι καὶ λοιδορίας κατ' αὐτῶν ἐγένετο ἀφορμῆ.
"Ὅθεν ὁ μετὰ τὸν Ῥωμανὸν αὐτοκράτωρ ὁ Μι-
χαήλ (26) οὐκ ὦν τῶν λεγομένων ἀνήκοος, βασιλευ-
σας, εἰς Λέσβον περιορίζει τὸν ἄνδρα, ἐπ' αἰτίας δὲ
τισι πεπλασμέναις, τὸ δ' ἔδλον ἦν τὸ ζῆλότυπον. Καὶ
ἦν τὸν ἅπαντα χρόνον τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαήλ
ὑπερβόριος, καὶ οὐδὲ τοῦ δευτέρου Μιχαήλ εὐμενε-
στέρου τετύχηεν. Ἐπεὶ δὲ τὸ κράτος ἐθανήλθε
πρὸς τὴν Ζωὴν, λύεται μὲν τῆς ὑπερορίας ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἤγετο πρὸς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, ὣς δ'
ἔργος ἐγεγόνει, ἐπεσῆθη τοῦ πρόσω, καὶ τις ἐκ τῶν βασιλείων πεμφθεὶς, καὶ περὶ τὸν ἐν Δαμοκρανεῖα τοῦ ἀρ-
χιστρατήγου ναὸν αὐτῷ ἐντετυχτικῶς, στολὴν αὐτῷ ἐνδιδύσκει βασιλεῖον, καὶ σὺν δορυφορίᾳ βασιλικῆ ἐκείθεν
ἐκπάρας, εἰσληλύθει τὴν βασιλεύουσαν. Καὶ τελεῖται μὲν τοῖς βασιλεῦσι παρὰ τοῦ τῶν ἱερέων ἢ γαμικῆ ἱεροτε-
λεσίας ὁ γὰρ πατριάρχης Ἀλέξιος διὰ τὴν τριγαμίαν (27) ἠλαβήθη τὴν ἐπὶ τῇ συναφείᾳ τελετὴν αὐτουργῆσαι
αὐτοῖς. Τῇ δ' ἐξῆς τὴν ἐπὶ τῷ βασιλείῳ στέφει μεταχειρίζεται τελετὴν, καὶ ἀναδεῖται ὁ Μονομάχος, καὶ τὸ
σκῆπτρον τὸ βασιλικὸν ἐγχειρίζεται.

ΚΑ'. Ἐντεῦθεν ἡ μὲν τῶν ἀταδέλων ἀρχὴ Β
τέλος ἔσχεν, ἐπὶ τρίτον διαρκέσασα μῆνα, ἡ δὲ τῶν
κοινῶν διοικήσις πρὸς τὸν Μονομάχον μετέπεσε· καὶ
ὅς αὐτίκα οὐ σὺν λόγῳ οὐδὲ μετὰ τινος ἔμφρονος
οἰκονομίας, οὔτε τὰς τῶν ἀξιωματῶν ἐποιεῖτο
τιμὰς, οὔτε τὰς τῶν χρημάτων διανομὰς, ἀλλὰ καὶ
τὰς τιμὰς χυδῶν παρεῖχε, καὶ οἷς μὴ προσῆκεν
αὐτὰς ἐχαρίζετο, καὶ τοὺς βασιλικούς θησαυρούς εἰ
αὐθημερὸν ἐκεκωθῆναι συμβέβηκεν, οὐδὲν αὐτῷ
τι πράγμα λελόγιστο. Τοῖς γε μὴν ἰδιωτεύοντι
προσεκροκοῖσιν αὐτῷ, ἀφῆκεν ἅπασιν τὰς αἰτίας,
καὶ ἐμνηνία τούτων οὐδέ τινα ἠδουπαθείαις δ' ἐαυ-
τὸν ἐκδεδῶκε καὶ τρυφαῖς, τὸ μὲν τὴν ἐκ τοῦ σάλου
τῶν συμφορῶν ἀηδῖαν ἀποπτύσαι πειρώμενος, ἄρτι
πρὸς ἄκλυστον τάχα λιμέναν κατάρτας τὴν ἀρχὴν τὴν
βασιλεῖον, τὸ δὲ τι ταῖς βασιλίαις χαριζόμε-
νος (28), καὶ γλυκυθυμίας αὐταῖς μνώμενος ἀνει-
μένων οὖσαις ἡθῶν. Λόγοις δὲ προσεῖχεν ἡ
μᾶλλον τοῖς λόγουσιν μετιοῦσαι καὶ δόξαν ἔχουσαι
λογιότητος, αὐτὸς τῶν λόγων ἄκρω μόνον δε-
κτικὸς, τὸ τοῦ λόγου, γευσάμενος. Τὰ μὲν περὶ
τὰ βασιλεία οὕτως εἶχε, τὰ δ' ἐκτὸς οὐκ εὐτυχῶς
τοῖς Ῥωμαίοις ἐφέρετο. Ἀποδράς γὰρ τις ἐκ Βυ-
ζαντίου Σκύθης ἀνήρ, Βοθηλαβὸς ὀνομαζόμενος, καὶ
χεῖρα περὶ αὐτὸν συλλέξας, κἂν τοῖς ἕρσει τοῖς
Ἰλλυρικαῖς ἐμφρονέων ὡς τις ἄγριος θῆρ, τὰ πρόσ-

prepitium habuit. Sed potestate Zoæ restituta, ab
exsilio in urbem regiam rovocatur. Cui autem ap-
propinquasset, subsistere jubetur et juxta a Damo-
cranium Sancti Michaelis templum a quodam ex
aula misso veste imperatoria exornatus urbem
cum imperatorio comitatu ingreditur: ac nuptiale
sacrum a quodam sacerdote peragitur, Alexio
patriarcha id munus ob tertias nuptias defugiente,
idem tamen postridie solemnitatem coronationis
pereggit. Sic Monomachus et coronam et sceptrum
imperatorium accepit.

XXI. Ex eo finita sororum potestas, quæ tri-
mestre durarat, ad Monomachum est translata. Is
nulla ratione prudentive consilio vel dignitates vel
pecuniam est largitus. Sed et dignitates prosimicue
in indignos contulit, et si fisco eodem exhauriri
die contigisset, nihil referre putavit. His tamen a
quibus privatus offensus fuerat injurias bona fide
condonavit, seque voluptatibus et deliciis dedit,
partim ut molestiam ex tempestate calamitatum
conceptam ex animo expueret, recens in tranquil-
lum imperatorie potentis veluti portum perve-
ctus, partim ut imperatricibus gratificaretur,
jucundumque se præberet, quæ levibus erant
ingeniis. Eruditioni ac potius viris eruditione
claris operam dedit, cum ipse doctinam vix pri-
mis labris, ut dicitur, degustasset. Hoc regis statu
provinciæ Romanæ fortuna parum secunda ute-
bantur. Nam Scythia quidam Boisthlavus, Byzantio
248 profugus collecta manu Illyrioi montes
instat fersis inedit, gentesque iis montibus finiti-
mas Romanæ ditionis, ut Triballos, Servios, et id
genus alios latrocinii infestavit. Quo nuntiato
imperator Dyrrachii præfecto scribit ut cum Ste-
phano (nam id quoque nomen Boisthlavus habe-
bat) congregiatur. Qui cum pugnam temere com-
misset (neque enim artis imperatorem peritiam

Variæ lectiones et notæ.

(26) Μιχαήλ· Michael Paphlago primus Zoës
conjux.

(27) Διὰ τῆς τριγαμίας. Theodorus Balsamon
ad *Nomocanonem* Photii, tit. xiii, cap' 1. Ἀπὸ τοῦ
παλαιοῦ νόμου τρεῖς γάμοι ἐπεγινώσκοντο· ἐπὶ δὲ
τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ Φι-
λοσόφου γέγονε σχῆμα (167. σχήμα) εἰς τὴν Ἐκκλη-
σίαν μέσον τῶν ἀρχιερέων· οἱ πλείους γὰρ οὐ παρε-
χώρου τὴν τριγαμίαν, καὶ ἔφασαν ἡ διαίρεσις μέ-
χρι καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως κυρίου Κων-
σταντίνου Πορφυρογεννήτου· ἐξηνέθη τῆνικαῦτα
τόμος ὁ λεγόμενος τῆς Ἐνώσεως, διαλαμβάνων πό-
τε ὁ τρίτος γάμος παραχωρεῖται, καὶ πότε οὐ. Addit
deinde ejusmodi tomum haberi in Scholiis ad IV
Canon. S. Basilii.

(28) Ταῖς βασιλίαις χαριζόμενος. Nam non
modo Zoë Monomachi conjux Augustæ titulum ser-

avit, sed et Theodora soror. Utramque innuit
Joannes Euchaitarum episcopus, et imperatorem
alloquens:

"Ἐπειτα ταῖς σαῖς πανσεβάσαις Αὐγούσαις.

Infra:

Καὶ τὰς Αὐγούσας ὡς συνεργούς λαμβάνω.

Sed et Theodoram una cum Zoë imperitasse non
semel innuit:

Δισσαῖς Ἀνάσαις ἀταδέλαις Αὐγούσαις
Δώρημα κοινὸν ἐξ ἐνὸς δούλου τόδε.

Rursum de Zoë:

"Ἐχουσα συλλάμπουσαν ἐκ τοῦ πλησίον
Ἄλλην σεαυτῆν, τὴν ἐμὴν μὲν δεσπότιν
Σὴν δ' ἀταδέλφην γνησίαν, καὶ φιλιτάτην,
Ἥ συμμερίζῃ τοῦ κράτους τὰς ἡνίας.

habebat), suos milites in magnam cladem confecit, ipse cum ipse cum paucis ægre elapsus, exercitu omni illic cæso, qui nec manibus uti, nec interfectores ulcisci potuit. Et hæc in Illyrico gesta sunt. Monomachus autem (nam de rebus ejus domesticis agendum est prolixius) altera uxore mortua, tertias sibi nuptias celebrandas non putabat: sed consobrinæ uxoris suæ, viduæ consuetudine, principio clam, post etiam haud dissimulanter utebatur. Ea vero et a dolescentula erat, et formosissima, et nobili Sclerorum stemmate orta. Eo porro animorum nexu devincti, eo amoris ardore inflammati erant, ut nisi una essent, vitam sibi morte acerbiorē putarent. Itaque illum mulier ultro in exilium, cujus supra facta est mentio, relictis omnibus, est consecuta, ut amans redamantem videret, neque ab illo exsuleret. Comitata igitur virum, omnibus obsequiis declinavit, calamitatem pro virili levavit, de suo suppeditatis sumptibus, ne præter alias molestias etiam inopia conflictaretur. Nam et ipsa spe principatus inani quidem illa tum nitebatur. Ut vero ille in culmen imperii sublatus fuit, nec in rebus secundis mulieris est oblitus, sed cum imperatrice egit ut revocaretur, et commodis ejus consuleretur. Ea vero tum zelotypia ob proveciorem ætatem abolita, tum experientia malorum facta moderatior, non abnuit. Si Sclærna ex Mitylene reducitur, cui non statim splendidum domicilium aut delicatum ministerium est paratum, sed progressu temporis et regia custodia est adhibita, et domus ejus in palatium transformata. Nam se sibi ædes extruere simulabat Monomachus, quo in loco illa habitabat, ut per speciem inspicendæ structuræ sæpius eam viseret. Ac ad tempus quasi verecundans amorem velo 249 quodam obducebat, tandem vero et pudore et dissimulatione abjecta, mulierem non ut concubinam et ex semisse conjugem, sed plane pro uxore tractabat. Itaque illi imperatoris thesauris fluminis instar divitiæ affluabant, et aureæ venæ aperiebantur, imperatore aperte illam conveniente; qui intolerabile sibi fore existimans, nisi perpetua ejus consuetudine frueretur, re prius cum imperatrice communicata, et ejus consensu impetrato, Sclærnam in regiam traducit. Quin imo fœdus amicitie inter mulierculas ictum esse de imperatoris sententia perhibetur: ac mulier Augustæ honorem adeptæ est, et dignitate et appellatione pridem imperatoria, in partem eam collata, cum domina vocaretur. Quæ omnia imperatrix nec iracunde nec moleste tulit. Sed cum maritus medius et inter ipsam et Augustam habitaret: prius eum imperatrix convenire non solebat, quam accurate perquisisset, adamatam apud eum non esse. Quæ

Α οἰκα τοῖς ὄρεσι τοῦτοις ἔθνη καὶ Ῥωμαίοις διήκοα ἐλήζετο, Τριβαλλοὺς τε καὶ Σέρβους, καὶ οὗτοι τοῦτοις ὁμογενεῖς. Ὡς δ' οὖν ἠγγέλθη τοῦτο τῷ βασιλεῖ, γράφει τῷ εἰς τὸ Δυβρέχιον ἄρχοντι, τῷ Στεφάνῳ συμβαλεῖν· καὶ τοῦτο γὰρ ὁ Βούισθαβος ὠνόμαστο. Ὁ δὲ ἀτέχνως ἐγχειρήσας τῇ πρὸς ἐκεῖνον μάχῃ (ἦν γὰρ στρατηγικῆς ἐμπειρίας ἀμέθεκτος) μεγάλῃς τοῖς μετ' αὐτοῦ στρατευομένοις ἐγένετο καραίτιος συμφορᾶς, αὐτὸς μὲν μόλις βραχίον σωθεὶς, τὸ δ' ἄλλο στράτευμα σύμπαν καταστρώσας ἐκεῖ, μετὰ χειρὶ δυνάμενον χρῆσασθαι, καὶ τοὺς ἀναίρετας ἀμύνασθαι. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. Ὁ δὲ Μονομάχος (εἰς τὰ κατὰ οἶκον γὰρ αὐτῷ πάλιν ὁ λόγος ἐμφυλοχρησάτω) ἐπεὶ καὶ ἡ δευτέρα σύνοικος αὐτῷ ἐπιθήκει, εἰς τρίτον μὲν γάμον ἀποκλίνει οὐκ ἔκρινεν, ἀνεψιῶ δὲ τῆς αὐτῷ γαμετῆς χρηρεῖς συζῶση, λάθρα μὲν πρώην, εἶτα καὶ εἰς τοῖς μφανῆς συνεφθέρετο. Ἡ δὲ καὶ νέας ἦν ἡλικίας, καὶ κάλλους εἶχε τοῦ σώματος περιττώας, καὶ γένους ἐπιφανῶς· ἐξέφυ γὰρ τοῦ σπέρματος τῶν Σκλήρων. Οὕτω δ' ἀλλήλοις ἐνετετήκεσαν, καὶ οὕτως σφίσι δ' ἔρωσ ἐγκέκαυτο, ὡς εἰ μὴ συνεῖεν ἀλλήλοις μηδὲ ζῆν δοκεῖν μηδ' ἀνέχεσθαι. Διὸ καὶ ὑπερορίαν, ὡς εἶρηται, καταδικασθέντι τούτῳ τῷ βασιλεῖ, κάκεινη τῶν ἀπάντων ἑαυτὴν ὑπερώρισεν, ἵν' ὄραψ ἵν' ἔρωσ τε καὶ ἐρώμενον, καὶ μὴ εἴη αὐτοῦ ὑπερόριος, καὶ συναπῆι τάνδρῃ, πάντα γινομένη αὐτῷ καὶ τὴν συμφορὰν, ὡς οἶδόν τε, συνεπικουφίζουσα, καὶ τῶν οἰκείων ἐπιχορηγοῦσα τούτῳ, ἵνα μὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις λυπροῖς καὶ ἐνδείᾳ πιέζοιτο. Ἐστρεφε γὰρ κάκεινην ἡγεμονίας ἐλπίς. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος εἰς τὴν τῆς βασιλείας ἤρθη περιωπῆν, τῇ δὲ αἰ ἐλπίδες οὐκ ἐκβεβήκεσαν, οὐκ ἡμνημόνησε τῆς γυναικὸς οὐδ' ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ προσάγει λόγους τῇ βασιλίδι περὶ αὐτῆς, καὶ ἀξιοῖ ἀνακληθῆναι τὴν γυναικα, καὶ τυχεῖν εὐετηρίας τινός. Ἡ δὲ οὐκ ἀνένευσεν· ὁ τε γὰρ χρόνος παρήνεγκεν αὐτῇ τὸ ζηλότυπον, ἥδη τυγχανούση παρήλικι, καὶ οἱ συμβεβηκότες αὐτοῖς πειρασμοὶ μετριωτέρων εἰρνώσαντο. Ἀνάγεται τοίνυν ἐκ Μιτυλήνης ἡ Σκλήραινα, καὶ οὐκ εὐθὺς αὐτῇ περιφανῆς κατοικία ἡτοίμαστο, ἀλλ' οὐδὲ θεραπεῖα ἀβρά. Τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ βασιλεὺς αὐτῇ δορυφορία νενέμητο, καὶ ὁ οἶκος αὐτῇ μετεσχημάτιστο εἰς ἀνάκτορον. Οἶκον γὰρ οἰκεῖον οἰκοδομεῖν ὁ Μονομάχος ἐσχημάτιστο τὴν ἐκεῖνης καταγωγῆν, ἵνα θυμὰ πρὸς ἐκεῖνην ἔποι, ὡς δὴ τι τῶν δομουμένων ὀψόμενος. Μέχρι μὲν οὖν τινος ἐσκηνοποιεῖ τὸν ἔρωτα, καὶ ὡσπερ ἠρνηθρία πρὸς τὸ γινόμενον. Εἶτα καὶ τῇ αἰδῶ, καὶ τὴν σκηρὴν ἀποτίθεται, καὶ τῇ γυναικὶ συνῆν οὐχ ὡς παλλακῆ, οὐδ' ὡς ἡμιγάμῳ (29), ἀλλ' ὡς ἐμφανῶς συνευντιδι· καὶ αὐτῇ ἐν τῶν βασιλικῶν ταμείων κατ' ἐκάστην ἐπέβρει τὰ χρήματα κατὰ ποταμῶν, καὶ φλέβας ἀνεστομοῦντο χρυσίτιδες, καὶ ἀπαρακαλό-

Varie lectiones et notæ

(29) Ἡμιγάμῳ. Concubinas uxorum loco non modo habitas, sed et uxores concubinas diotas, domus in *Gloss. med. Lat.* in v. *Concubinas*; unde

apud S. Augustinum *Traot. II, super Joann. c. vii*, et Columbanum in *epist. 5* adulterium fieri dicebatur cum concubina, perinde ac cum uxore legitima.

πτως αὐτῇ προσεφοίτα ὁ βασιλεὺς. Ἀλλὰ δεινὸν ἄ cum eo loco tantumque felicitatis adepta esset, ac ἡγοούμενος εἰ μὴ καὶ συμβίβη αὐτῇ καὶ συνοικίῃ majora etiam speraret, magno cum luctu impera- διηνεκῶς, μεταγεί: ἐκείθεν τὴν γυναῖκα εἰς τὰ βα- toris, subito ex morbo decedit. σίλεια, τῇ βασιλίδι πρότερον περὶ τούτου κοινολογησάμενος, καὶ πείσας μὴ δυσχερᾶναι πρὸς τὸ γινόμενον. Μᾶλλον μέντοι καὶ φιλίας ὄρκια λέγεται παρὰ τοῖν γυναικῶν ἀμφοῖν τελεσθῆσθαι, τοῦτο τοῦ αὐτοκράτορος ἀξιώσαντος. Τετίμητο δὲ ἡ γυνὴ σεβαστῇ, αὐτῇ πρώτῃ τῆς πρώην βασιλικῆς ἀπονεμηθείσης καὶ ἀξίας καὶ κλήσεως, καὶ ὀνομάζετο δέσποινα. Καὶ ἡ βασιλὶς ἐπὶ τούτοις οὗτ' ἐμνηία, οὗτ' ἤχθετο, μέσον δὲ σκηνοῦντος τοῦ βασιλέως ἐκατέρωθεν ψῆκον παραλλὰξ ἡ βασιλὶς καὶ ἡ σεβαστή. Καὶ οὐποτε ἡ Αὐγούστα προσῆει (30) τῷ βασιλεῖ, εἰ μὴ τῆς ἐρωμένης μεμονῶσθαι τοῦτον ἀπηκριβώσατο, ἀλλ' οὕτως ἔχουσα, καὶ εἰς τοσοῦτον εὐκληρίας ἀρθεῖσα, καὶ μεζονας δ' ἐλπιδας παρ' ἑαυτῇ θάλπουσα, ἀθρόον ἀναρπάζεται νόσῳ, καὶ θνήσκει. μέγα πένθος καταλιπούσα τῷ βασιλεῖ.

ΚΒ'. Καὶ ἡ μὲν ἀπῆλθεν, τῷ δὲ βασιλεῖ πόλεμος ἐπῆλθεν ἐμφύλιος. Ὁ γάρ τοι Μανιάκης Γεώργιος (31), ἀνὴρ καὶ τὴν ψυχὴν ἀνδρείοτατος, τὴν χεῖρά τε γενναίοτατος, καὶ στρατηγεῖν δεξιότατος, παρὰ ταῖν βασιλίδαιν, ὅτ' ἐκείναι τοῖς τῆς βασιλείας πράγμασιν ἐφειστήκεσαν, εἰς Ἰταλίαν πεμφθεῖς, Β πολέμησων (32) τοῖς αὐτῇ ἐπεμβαίνουσι, καὶ ταύτης οὐκωσαμένοις ἔνια, καὶ τῇ τῶν Ῥωμαίων αἰθῆς ἡγεμονίᾳ ἐπανασώσων αὐτὰ, τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἀντικολύμοις ἀντικαθίστατο. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν Μονομάχον ὁ τῆς βασιλείας ἄξων μετακεκύλιστο, καὶ ὁ Σκληρὸς Ῥωμανὸς (ἀδελφὸς δ' ἦν ὁ ἀνὴρ τῆς ἐρωμένης τῷ βασιλεῖ) μέγα δεδύνητο διὰ τὴν ὀμαίμονα, καὶ μέγιστος καὶ πρωτοστράτωρ τετίμητο, τῷ κατὰ τὸ θέμα τῶν Ἀνατολικῶν οἴκῳ τοῦ Μανιάκη ἀγχιτεμονῶν, κακῶς διετίθει τὰ τοῦ ἀνδρός, μνησιακῶν ὅτι πρώην διαφερόμενος ἐκείνῳ κατεπονεῖτο. Αἴγεται δὲ καὶ τῆς εὐνῆς ἐπιβῆναι τοῦ Μανιάκη. Ταῦτα τῷ ἀνδρὶ ἀγγελλόμενα, εἰς θυμὸν ἐλίπει αὐτὸν, καὶ ἄχθος ἐνεποιεῖ πολὺ εἶτα καὶ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρείται, καὶ τοῦτο κατεργασαμένου τοῦ Ῥωμανοῦ. Ἐνοῶν τοιγαροῦν, ὡς εἰ πρὸς τὴν Κωνσταντινου ἐπανελεύσεται, οὐ χρηστῶς αὐτῷ διατεθήσεται ὁ κρατῶν διὰ τὸν Σκληρὸν, τυραννίδι ἐπιχειρεῖ. Καὶ οἱ ὡς κορυφασιότατῳ τῶν στρατηγῶν καὶ ἀρητῶ ἀνδρῶ πολλοὶ τοῦ στρατιωτικοῦ προσεχώρησαν. Ὁ δὲ ἐξ Ἰταλίας πρὸς τὴν ἀντικρὺ ταύτης ἡπειρον, πλοίοις ἐμβιβάσας τὸ στράτευμα, γίνεται. Τοῦτο εἰς θόρυβον τὸν βασιλέα ἐπέβαλε, καὶ γραφὴν ἐγχαράττει τῷ Μανιάκῃ, παντὸς μὲν δαίματος αὐτὸν ἀπολούουσαν, εἰ τὰ ὄπλα κατὰθοιτο, ἐπαγγελλομένην δὲ τὰ χρηστότερα ὡς δ' ἐκείνος ἐπαξὺ κύβον ἀναρβίψας, οὐκίτι τῶν ὄπλων μεθίετο, ἀντιστρατεύει κατ' αὐτοῦ καὶ ὁ βασιλεὺς. Ἐφιστᾷ δὲ τῷ στρατεύματι οὐ τινα τῶν γενναίων ἀνδρῶν, ἢ τῶν ἐν στρατηγίαις ἐξητασμένων, δεδιῶς μὴ κάκεινος τολμήσειε τὰ D

XXII. Post ejus obitum idem bello [civilis] conficitur. Nam Georgius Maniaces, vir et animo fortissimo, et manu promptissima, et ducendi exercitus peritissimus, dum mulieres rerum potiebantur, ad Italiam tutandam, et ad ea quæ ab exteris occupata erant, recuperanda ablegatus, cum hostibus decertabat. Verum axe imperii ad Monomachum devoluta. Romanus Scelerus, adamatæ mulieris frater, cujus ab sororem magnæ opes erant (nam ab imperatore et magistri et protostratoris honorem adeptus erat), domum Maniacis, in Orientali provincia sibi finitimam, male tractavit, memor veteris injuriæ, quæ ab illo in contentione quadam oppressus fuerat. Idem torum quoque Maniacis poluisse ferebatur. Quæ viro nuntiata magnam et indignationem et mœrorem attulerunt. Post magistratu etiam Romani opera erepto, si Constantinopolim reverteretur, se imperatorem propter Scelerum male propitium habiturum cogitans, regnum affectat. Multi igitur milites ad eum, ut summum ducem et virum bellicosum confluerunt. Itaque exercitum 250 navibus impositum in continentem Italiæ obversam trajicit. Ea re imperator perturbatus, Maniacem per litteras omni metu liberat, si ab armis discesserit, pollicitationibus additis. Cum vero ille jacta semel alea arma retinere constituisset, bellum contra eum suscipit imperator, duce copiis præposito non strenuo aliquo viro et in re bellica exercitato, veritus ne talis idem auderet, sed spadone perspectæ sibi fidei, cubiculi ministro. Quo cum exercitu abeunte, Maniaces festinat, ut hostes imparatos adhuc opprimat, eosque commisso prælio in prima acie versans profligat. Sed Providentiæ nutu res nostras gubernantis, subito commutata belli fortuna, milites

Varie lectiones et notæ.

(30) Ἡ Αὐγούστα προσῆει. Sic mss. ubi Wolfius: *Malim ἡ βασιλὶς, nam Sclerena, et Augusta et ἐρωμένη fuit.*

(31) Ὁ Μανιάκης Γεώργιος. Res a Georgio Maniace in bellis variis præclare gestas multis prosequitur Joannes Scylitzes, p. 727, 731, 737, 738, 739, 741, 743, 753, 756 et 853, et ex eo Joannes Bollandus ad Historiam corporis S. Agathæ ab eodem Maniace Constantinopolim ex Sicilia transmissi, scriptam a Mauricio Catanensi episcopo, a quo *in rebus bellicis expertissimus* dicitur. De eo etiam agit Lupus protospatha sub an. 1038, 1041, 1043, quo illius rebellionem ita attigit: *Mense Sep-*

tembri reverso est civitas Barum in manu imperatoris et descendit Pardus patricius cum multo auro; quem Maniaches fecit occidi, seque imperatorem ab omnibus appellari; et mense Octobri venit Barum, minimeque illum recepit. Mense vero Febr. descendit Theodorus Cunus magister et Catapanus, Maniaches prædictus pervexit Dyrrhachium. Agunt etiam de Maniace Gauffredus Malaterra. Leo Ostiensis, Ordericus Vitalis et alii laudati in Notis ad Alexiadem, p. 227 et 339.

(32) Πολεμησων. Πολεμήσων ms. reg. et ita legendum censebat Wolfius. Duo alii priorem lectionem retinent.

ejus vineuntur. Nam dum aciem obequitans phalanges dissipat, et ii quos inclamat, statim dissoluta estudine cedunt, lethale vulnus accipit, ac multi sanguinis profluvio caligine oculis oborta, habenis manu elapsis sella devolvitur, statimque mortuus concidit, non longe a campo in quo prælium committebatur. Imperatorii tamen non prius eum aggredi ausi, quam ejus milites ducis interitu cognito perterriti ac dissipati sunt: tum demum miseri caput amputatum suo duci attulerunt, quod ille statim ad imperatorem misit, qui id in sublimi theatro suspendit, et spadoni cum exercitu reduci, ut re bene gesta, triumphum decernit: ipse in vestibulo ædis Servatoris in Chalce, forum spectante medius inter imperatrices cum magna majestate præsidens. Ac Maniacis hic fuit exitus. Verum alia ty-rannis est exorta, auctore Theophilo, Erotico. Is cum secundi Michaelis, qui primi nepos erat, exitum, et mulierum imperium cognovisset, Cypriis quorum tum prætor erat, arte sibi conciliatis, defecit. Sed motus ille, citra moram classe missa, est suppressus, victo Erotico, et insula in servitutem redacta. Alexio patriarcha mortuo, cum sedem illam annos 18 quiete tenuisset, Michael cognomento Cerularius, in ejus locum est successus. Monomachus vere auri centenarios 25 e monasterio Aloxi ab illo in thesauros relatos, abstulit. Joannes 251 porro spado, Orphanotrophus, imperatoris Michaelis Paphlagonis frater, Monomacho imperante, Mitylenem translatus, cæcatur, sive Theodoræ jussu, ignorante Imperatore; sive imperatoris mandato, ei propter immeritum tot annorum exsiliium irato qui cladi oculorum paucos dies supervixit.

Θεόφιλος ὁ Ἐρωτικὸς. Ὅς τὰ κατὰ τὸν δεύτερον Μιχαήλ, τὸν τοῦ πρώτου ἀδελφιδού, μαθὼν, καὶ ὡς γυναίξιν ἢ βασιλεία πεπλάσεται, τοὺς Κυπρίους ὑπελθὼν (τούτων γὰρ ἔτυχεν ἄρχων τότε), ἀποστασίᾳ ἐπιχειρεῖ. Οὐ μόντοι (33) τριβῆς τῷ Μονομάχῳ ἐδέησε πρὸς τὴν τούτου καθαίρεσιν. Στόλον γὰρ στείλας, δι' αὐτοῦ τὸν Ἐρωτικὸν ἐχειρώσατο, καὶ τὴν νῆσον ῥῆον εἰς δουλείαν ὑπηγάγετο. Θνήσκει δὲ ὁ πατριάρχης Ἀλέξιος ἐπ' ἔτη δέκα πρὸς τοὺς ὀκτώ καταπολεύσας τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ, καὶ Μιχαήλ ὁ λεγόμενος Κηρουλάριος (34) πρὸς αὐτὸν ἀνθιδρύεται. Χρυσίου δὲ κεντηνάρια πάντα καὶ ἄκοσι ἐκ τῆς τοῦ πατριάρχου Ἀλεξίου μονῆς ὁ Μονομάχος ἀφείλετο, παρ' ἐκείνου τοῦ πατριάρχου θησαυρισθέντα ἐκεῖ. Ὁ γὰρ μὴν ἔκτομίαις Ἰωάννης, ὁ γεγωνὸς Ὁρphanotρόφος, ὁ τοῦ βασιλεύσαντος Μιχαήλ τοῦ Παφλαγόνος ἀυτάδελφος, εἰς Μιτυλήνην, τοῦ Μονομάχου κρατήσαντος, μεταχθείς, ἐπιπυροῦται τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὡς μὲν τισι δοκεῖ, παρὰ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας γνώμης ἄτερ τοῦ ἀσπαρτορος, ὡς δ' ἐνίοις, αὐτοῦ τοῦ κρατοῦντος τοῦτο κελεύσαντος, μηνιῶντος αὐτῷ διὰ τὸ τῆς ἑσπερίας πολυετὲς καὶ ἀναίτιον. Ὅς, βραχυίας ἡμέρας τῇ πηρώσει ἐπιβιώσας, τὴν ζωὴν ἐξιμέτησεν.

XXIII. Cæterum alia tyrannis atrocior est contra Monomachum exorta, Leone Tornicio auctore, materno ejus cognato. Qui cum Orestiadem habitaret (sic enim olim Adrianopolis appellata est ab Oreste Agamemnonis filio), Macedones habebat dioto

αὐτὰ· ἀλλ' ἔκτομίαι τῶν θαλαμηπολοῦντων, πιστὸν μόντοι αὐτῷ. Ὁ δὲ τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ἐπήει, καὶ ὁ Μανιάκης ἔσπευδεν ἀσυντάκτους τοὺς περὶ τὸν ἔκτομίαι καταλαβεῖν. Ἐπεὶ δὲ προσέβαλον ἀλλήλαις αἱ στρατιαί, τὸ μὲν ἐπὶ τῷ πρωταγωνιστῇ, τῷ Μανιάκῃ, φημί, τροποῦται τὸ τῶν ἐναντίων στρατόπεδον· τὸ δ' ἐπὶ τῇ τὰ ἡμέτερα διεξχούσῃ Προνοίᾳ ἀθρόον ἀντίστραπτο τὰ τῆς μάχης, καὶ ἤτηντο οἱ περὶ τὸν Μανιάκην. Ὡς γὰρ ἐκείνος ἐπιὼν τὰς τάξεις, διεκλόνει τὰς φάλαγγας, καὶ οἷς ἐμβόησειεν εὐθὺς ἀνειχάζοντο, καὶ ὁ συνασπισμὸς διελύετο, ἀΐφνης πεπληγμένους εὐρέθη καὶ πλεῖστην καιρίαν, ἐξ ἧς τὸ αἷμα καταβρέον πολὺ ἀγλὸν αὐτοῦ κατεσκέδασε, καὶ πάρεσιν τοῖς μέλεσιν ἐνποίτησεν, ὥστε καὶ τὸν χαλινὸν διεκπεσεῖν τῆς χειρὸς αὐτοῦ, κάκειον κταβληθῆναι εἰς γῆν ἐκ τοῦ ἵππου, τῆς ἔδρας ἀπολισθήσαντα. Ἐκείτο τοίνυν αὐτίκα θανὼν, ἔξω τι τοῦ μεταίχιμου, καὶ οἱ βασιλικοὶ ἐπελθεῖν τῶς αὐτῷ ἐδέδισαν. Ὡς δ' οἱ ἐκείνου τὸν σφέτερον ἔργων ἀρχηγὸν παύοντα, καὶ πτοία ληφθέντες διεσκέδασθησαν, τότε τῷ κειμένῳ ἐπέδραμον οἱ τῆς ἐτέρας μοίρας, καὶ τὴν τοῦ δειλαίου κεφαλὴν ἐκτεμόντες, τῷ σφῶν προσήγαγον στρατηγῷ. Ὁ δὲ ταύτην αὐτίκα τῷ αὐτοκράτορι πέπομφε, κάκεινος μετέωρον ταύτην ἦρε κατὰ τὸ θέατρον, εἶτα καὶ τοῦ τὸν πόλεμον καταρωθῆκέναι δόξαντος ἔκτομίου, ἐπανελθόντος μετὰ τῆς στρατιᾶς, θρίαμβος γίνεται, τοῦ βασιλέως ἐν τῷ πρὸς τὴν ἀγορὰν ἐπιστραμμένῳ προτμενίσματι τοῦ ἐν τῇ Χαλκῇ λεγομένου τοῦ Σωτήρος ναοῦ προκαθημένῳ μετὰ πολλῆς τῆς λαμπρότητος, ἐκατέρωθεν αὐτοῦ

καὶ τῶν βασιλίδων συγκαθημένων. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τὸν Μανιάκην ἐν τούτοις τετελευτήσαντι.

Ἄλλη δ' αὖθις κελίνθη τυραννίς, ἧς ἦν ἐργάτης Μιχαήλ, τὸν τοῦ πρώτου ἀδελφιδού, μαθὼν, καὶ ὡς γυναίξιν ἢ βασιλεία πεπλάσεται, τοὺς Κυπρίους ὑπελθὼν (τούτων γὰρ ἔτυχεν ἄρχων τότε), ἀποστασίᾳ ἐπιχειρεῖ. Οὐ μόντοι (33) τριβῆς τῷ Μονομάχῳ ἐδέησε πρὸς τὴν τούτου καθαίρεσιν. Στόλον γὰρ στείλας, δι' αὐτοῦ τὸν Ἐρωτικὸν ἐχειρώσατο, καὶ τὴν νῆσον ῥῆον εἰς δουλείαν ὑπηγάγετο. Θνήσκει δὲ ὁ πατριάρχης Ἀλέξιος ἐπ' ἔτη δέκα πρὸς τοὺς ὀκτώ καταπολεύσας τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ, καὶ Μιχαήλ ὁ λεγόμενος Κηρουλάριος (34) πρὸς αὐτὸν ἀνθιδρύεται. Χρυσίου δὲ κεντηνάρια πάντα καὶ ἄκοσι ἐκ τῆς τοῦ πατριάρχου Ἀλεξίου μονῆς ὁ Μονομάχος ἀφείλετο, παρ' ἐκείνου τοῦ πατριάρχου θησαυρισθέντα ἐκεῖ. Ὁ γὰρ μὴν ἔκτομίαις Ἰωάννης, ὁ γεγωνὸς Ὁρphanotρόφος, ὁ τοῦ βασιλεύσαντος Μιχαήλ τοῦ Παφλαγόνος ἀυτάδελφος, εἰς Μιτυλήνην, τοῦ Μονομάχου κρατήσαντος, μεταχθείς, ἐπιπυροῦται τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὡς μὲν τισι δοκεῖ, παρὰ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας γνώμης ἄτερ τοῦ ἀσπαρτορος, ὡς δ' ἐνίοις, αὐτοῦ τοῦ κρατοῦντος τοῦτο κελεύσαντος, μηνιῶντος αὐτῷ διὰ τὸ τῆς ἑσπερίας πολυετὲς καὶ ἀναίτιον. Ὅς, βραχυίας ἡμέρας τῇ πηρώσει ἐπιβιώσας, τὴν ζωὴν ἐξιμέτησεν.

KI'. Ἄλλη δ' αὖθις τυραννίς τῷ Μονομάχῳ δεινόνερα ἐξυπανέστη. Ἡ τοῦ Τορνικίου δ' ἦν αὐτῇ Λέοντος, ὃς μητρόθεν κατὰ γένος προσῆκε τῷ αὐτοκράτορι. Οὗτος τοίνυν τὴν Ὀρσειάδα οὐκὼν (οὕτω δὲ πάλαι ἢ πόλις ἐκαλεῖτο τοῦ βασιλέως

Varie lectiones et notæ.

(33) Οὐ μὲν τοι. Alter ex Reg. καὶ μὲν τοι.

(34) Μιχαήλ ὁ Κηρουλάριος. Hic ille est qui virus hæreaens in apostolicam sedem aerius evo-muit post Photium, cum ad conciliandam Ecclesiam Leo IX pontifex cancellarium suum Humbertum episcopum Silvæ Candidæ et Petrum archiepi-scopum Amalphitanum legates ad Monomachum

misit anno 1034. Historiam narrant Leo Ostiensis, lib. II, *Chron. Casin.* cap. 89, et alii scriptores rerum ecclesiasticarum, ac præ cæteris cardinalis Baronius, et Leo Allatius, in dissertat. II. *De libris ecclesiast. Græcor.*, et in libro *De utriusque Ecclesiæ consensu.*

Ἄδρ' ἀνοῦ ἐξ Ὀρέστου τοῦ Ἀγαμέμνονος) τοὺς Μακεδόνας εἶχε προσέχοντας αὐτῷ, ὡς δὴ τινι κρείττονι. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ οὔτε τὸ εἶδος φαῖλος οὔτε τὸ φρόνημα. Εἶχε δέ τι καὶ ἕτερον ᾧ πρὸς ἑαυτὸν τοὺς πλείστους ἐφείλατο. Ἐχρησιμολόγει γὰρ ἡ φήμη περὶ αὐτοῦ, οἷα δὲ περὶ ἄλλων λέγεται μάλιστα, ὡς τῶν Ῥωμαϊκῶν σκλήπτρων ἕσοιτό ποτε ἐγκρατής. Πρὸς ὃν ὁ βασιλεὺς οὔτε ὡς αὐτῷ προσήκοντα διετίθειτο, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἀπηχθάνετο τῷ ἀνδρὶ. Ἡ δὲ τοῦ κρατοῦντος ὁμαίμων ἡ Εὐπρεπία ᾗκειοῦτό τε καὶ ἐδεξιοῦτο αὐτὸν, γυνὴ γενναία τε καὶ σταθροτάτη τὸ φρόνημα, καὶ εἰς τύχης ἐλάσασα περιφάνειαν καὶ εἰς πλοῦτου δαψίλειαν. Ἡ τῷ ἀδελφῷ στερεκία οὐκ ἦν, ἠύλαβετο δ' αὐτὴν διὰ τὸ περιὸν τῆς φρονήσεως. Ἡ δὲ μὴ τινος ἐξ ἐκείνου τυχεύουσα τῶν μειζόντων, οὔτε συχνάκις αὐτῷ προσήκει, καὶ ὑπερηφάνως, ὅτε προσελήλυθε, προσεφέρετο, διελέγχουσα τε καὶ ἀνειδίξουσα. Εἰ δ' ἐπὶ τούτοις ἰσράκει τὸν ἀδελφὸν ὀργιζόμενον, ἀπεδυσπέτει καταφρονητικῶς. Ὀρῶν οὖν τὴν πρὸς τὸν Τορνίκιον τῆς ἀδελφῆς ὁ βασιλεὺς γνησιότητα, ὑπώπτεε τε καὶ ἐμνησία, καὶ ἴνα πόρρω ἀλλήλων θεῖτο αὐτοὺς, τῶν ἐν Ἰβήρσι τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ διαφερόντων αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ἀνατίθησι, κατεσχηματισμένην εὐπροσώπως ὑπερορίαν αὐτοῦ καταψηφισάμενος. Καὶ ὁ μὲν ἀπῆλθεν ἡ δὲ γε φήμη ἢ πρὸς μέγα τύχης αὐτὸν ἐξῆρεν ἐν ἐλπίσιν οὐκ ἔληγε. Καὶ τινες ἐκ τούτου τὸν ἀνδρα πρὸς τὸν βασιλέα διέβαλλον. Ὁ δὲ τοῖς λόγοις τούτοις τὴν γνώμην διασεισθεὶς στέλλει καὶ κείρει μὲν τὴν κόμην τῷ Τορνίκιῳ, συγκείρειν αὐτῷ ταῖς θριξὶ καὶ τὰς ἐλπίδας οἰόμενος, βράχος δὲ μέλαν αὐτὸν ἀμφιέννυσι, ζοφοῦν αὐτῷ νομίζων ἐντεῦθεν τὴν προσδοκωμένην τῆς τύχης λαμπρότητα, οὕτω δ' ἐπανελθόντα μὴτ' οἰκτείρας, ἀλλὰ καὶ ἐπικαυχάσας ἀφῆκεν. Οἱ δὲ γε Μακεδόνες (34*) καὶ πρῶην, ὡς εἴρηται, προσκειμένοι τῷ ἀνδρὶ, καὶ χρηστάς ἐλπίδας ἐπ' αὐτῷ θάλλοντες, νυκτὸς αὐτὸν ὑπεξαγαγόντες τῆς βασιλίδος τῶν πόλιων, ἐς τὴν αὐτῶν μητρόπολιν ἄγουσιν αὐτὸν τὴν Ἀδριανούπολιν, καὶ ἡ σπουδῇ τῶν προσθεθειμένων αὐτῷ ταχὺ τὰ πλείω τῶν στρατευμάτων ἐκεῖ συνηθροίσθησαν, ἢ καὶ μίσει τῷ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Διὰ τινος γὰρ αἰτίας οὗτ' ἐκείνος καλῶς τοῖς στρατιώταις ἐπέχρητο, ἀλλὰ καὶ ὑποψίας ὑπέτρεψε κατ' αὐτῶν, κἀκεῖνοι διὰ ταῦτα πρὸς ἕχθος κατ' αὐτοῦ ἠρπάζοντο. Ὡς δ' οὖν συνελέγησαν, εὐφημίας αὐτῆς βασιλικῆς καὶ ἀναβρόχσεως κατηξίωσαν. Ὁ δὲ σὺν αὐτοῖς εὐθύς ἔργου εἶχετο, καὶ ἄθροον τῇ βασιλευσούσῃ ἐπιφοιτᾷ, καὶ οἱ προσιόντι προσφοίτων πολλοὶ καὶ στρατιῶται καὶ ἄστυκοὶ, κἀκεῖνος ταῖς ἐλπίσιν ἠώρητο, ὡς οὐ τινος αὐτῷ ἀντιστησομένου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐναπετασόντων αὐτῷ εὐπέτῳ τῶν ἄστων, καὶ τὰς πόλεις τῆς πόλεως, ὅτι τε τὰ Ἐψα στρατεύματα πολέμοις ἐκεῖ προσησχόλητο, καὶ ὅτι

Audientes, tanquam vir præstantior cæteris, Nam usque facie neque ingenio erat contemnendo: inerat ei etiam aliud quiddam, quod homines alliciebat. Fama enim temere de illo, ut de aliis, vaticinabatur, fore ut Romanis sceptris poliretur. Imperator vero non modo non erga eum, ut cognatum affectus fuit, sed et odio eum persecutus est. Contra soror illius Euprepia virum sibi et conciliabat et amplectebatur, generosa matrona constantique animo, ad illustrem fortunam et opum affluentiam evecta, ne ipsa quidem fratri chara, quod eam ob insignem prudentiam verebatur. Quæ cum nihil ab illo magnificum consequeretur, neque frequentabat regiam, superbeque cum eo agebat, si quando accesserat, eum arguens et objurgans, et ejus ob illa iracundiam per contemptum silentio dissimulans. Imperator vero sincerum illum sororis erga Tornicium affectum graviter molesteque ferens, ut eos longe sejungeret, Tornicium Iberibus Romanæ ditionis præfecit, relegatione specioso titulo obumbrata. Cum igitur ille abiret, et fama eum spe magnæ fortunæ prosequi non desisteret: quidam inde ansam arripuerunt ejus apud imperatorem calumniandi. Quorum verbis commotus ille Tornicio comam tondet, se spem ejus una detonsumurum ratus, nigramque lacernam induit, quasi eo colore exspectato illi fortunæ splendori tenebras offusurus. Ita reversum adeo non est miseratus, ut cachinno etiam persecutus sit abeuntem. Enimvero Macedones prius etiam, ut dictum est, illi addicti, ac bene de eo sperantes eum noctu ex urbe imperatrice in metropolim suam Adrianopolim abducunt, ubi seu fautorum ejus studio, maxima pars exercituum convenit: seu imperatoris odio, qui ob causas quasdam milites non bene tractarat, et suspectos habebat, unde illis invisus esse cœperat. Statim igitur illic congressi, Tornicium faustis acclamationibus persecuti, imperatorem consalutarunt. Hic vero, citra moram rem cum sua factione aggressus, subito Constantinopolim invadit, cumque multi ad eum tam cives quam milites confluerent, in spem serigebatur, neminem fore qui sibi resistere auderet, sed cives portas urbis potius non gravatim aperturos, tum quod Orientales exercitus bellis ibi gerendis occupati, tum quod cives imperatori irati essent, a quo aliter quam vellent haberentur. Hujusmodi spe inflatus, castra ante urbem ponit, oppugnaturus eam, nisi alacriter reciperetur. Mane igitur instructa acie ad mœnia urbis circa Blachernas progressus, portas aperiri sibi petit, cuctodes ad id facinus magnis pollicitationibus invitans. Qui cum eum et negligerent penitus et deriderunt et dioteriis incesserent, oppugnationem inchoat. Imperator

Variae lectiones et notæ.

(34*) Οἱ δὲ γε Μακεδόνες. Anonymus Barenensis in Chron.: An. 1958, ind. 1, rebellavit Torniki cum Makedonis et Boiatæ consocratio suo, perrexit Constantinopolim, ut faceret se imperatorem. Argyro

magistro exivit sub nocte cum aliquantis Francis et Græcis, et fecerunt ei damnum maximum. Postea comprehensus est ipse Tornikki a Monomacho, et jussit eum cæcare, et Batatzi cæcati sunt ambo.

vero cum paucis militibus urbanaque multitudinie, et aliis quibusdam viris senaturus ministris, qui omnes vix millenarium numerum explebant, se ad defensionem parat: quos cum pro mœnibus tyranni militibus opposuisset, putabat se terrorem adversariis incussurum: atque ipse in quodam imperatorio conolavi prominente ante cœtera, pro majestate consedit, ut hostes et videret, et vicissim ab iis videretur. Macedones vero scurrilitati assueti, conspectum imperatorem partim palam contumeliis insectati sunt partim cœtibus institutis comicas quasdam cantilenas ex tempore cecinerunt, et saltarunt, pedibus terram pulsantes, immissaque cohorte in eos qui extra mœnia objecti fuerunt, homines partim ad portas, partim ad fossas compulerunt, in quas præcipitati perierunt, tantaque formido incessit omnibus ut ii etiam qui in mœnibus stabant, desilientes fugerent, et qui aditus urbis custodiebant, ne portis quidem clausis se subducerent. Quod si bellum illud virum 253 habuisset, qui uti victoria scisset, nihil Tornicium ad urbis ingressu vel executione conatus sui prohibuisset. Sed eam occasionem, cum Deo aliter visum esset, tyrannus amisit. Imperator tamen periculo proximus fuit: nam quidam, emissa contra illum sagitta, ipsum quidem non percudit sed adolescentem cubiculi ministrum, ac ne eum quidem lethaliter vulneravit. Tamen satellites terribi, statim recesserunt, et ipse imperator cum sella alio translatus est. Tornicio, tanta felicitate neglecta, res in contrarium vertit. Nam urbe denuo custodiis munita, tyrannus mane rursus impetu in mœnia facto, repulsus est, nec multum abfuit, quin ipse periret. Nam cum ex machina saxa talenti pondere in hostes excuterentur, unum et ipsum directum, aberravit illud quidem, sed et ipsi et satellitibus ejus terrorem incussit, ut dissipata acie, in castra reversi, ab oppugnatione desisterent. Paucis igitur diebus ibi commoratus, cum e suis alios ad imperatorem deficere, alios dispergi et aufugere videret, relicta urbis obsidione, castella Thraciæ se facile occupaturum ratus, ab illis quoque repulsus est. Interea copiæ Orientales revocatæ adsunt, et contra tyrannum mittuntur. Quo defectionis socii cognito, sibi metuentes, cum Orientalium quoque dux castra prope illos potuisset, et alios colloquiis, alios litteris impulsisset, ut ad imperatorem transfugerent, fere omnes deserto, tyranno cum imperatoriis se conjunxerunt: neque ii gregarii tantum milites, sed etiam viri illustres, duces et magistratus. Unus duntaxat ex insignioribus Batatzes apud illum mansit. Tornicius igitur destitutus ab omnibus, nulla spe evadendi relicta, cum Batatzes in templum quoddam confugit. Unde in compedibus ad Monomachum perducti atque effosis, oculis cæcati sunt, ædificatione penitus compressa.

Ἐπιχειρήσαν, Ἄλλὰ τινὰς βραχίας ἡμέρας προσμείνας ὁ τύραννος, ἐπεὶ ἔώρα τοὺς μὲν τῶν οἰκείων προσχωροῦντας τῷ βασιλεῖ, τοὺς δὲ σκιδναμένους καὶ ἐκδιδρασκοντας, ἀπανίσταται μὲν τῆς περὶ τὸ ἄστυ προσεδρίας, ἀπῆει δὲ ὡς εὐπετῶς τῶν θρακῶν κρατήσεων φρουρῶν, ἀλλ' ἀπικροῦσθ

καὶ οἱ τῆς πόλεως δι' ὀργῆς ἐποιοῦντο τὸν αὐτοκράτορα, ὡς δὴ τι μὴ κατὰ γνώμην αὐτοῖς προσφερόμενον. Τοιαύταις οὖν αἰωρούμενος ταῖς ἑλλπίσι, στρατοπεδεύεται πρὸ τῆς πόλεως, πολιορκήσαν αὐτήν, εἰ μὴ δέχοιτο αὐτὸν ἐτοιμότατα. Ἔωθεν οὖν παραταξάμενος, καὶ ἀγχοῦ τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως γεγονώς περὶ τὰς Βλαχέρνας, ἀνοῖξαι οἱ τὰς πύλας ἡξίου τοὺς Ἴνδον, ὑποσχίσει τούτους πρὸς τὴν πρᾶξιν παραθαβρόνων λαμπραῖς. Τῶν δὲ μὲν ἐπισημομένων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ χλευαζόντων, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀποσκωπτόντων, ἐπιχειρεῖ τῇ προσβολῇ. Ἀντικρατεῖται δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς, στρατιώταις ὀλίγοις καὶ ὄχλῳ δημοτικῷ καὶ τισὶν ἄλλοις ἀνδράσιν ἐνίων τῆς γερουσίας θεράπουσι, τῶν πάντων οὐδ' εἰς ἀκριβῆ συναριθμουμένων χιλιοστῶν· καὶ τούτους πρὸ τοῦ περιβόλου στήσας τῆς πόλεως ἀντιμετώπους τοῖς τοῦ τυράννου, ᾤετο καταπλήξειν αὐτοῖς τὸν ἀντίπαλον. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἔν τινι τῶν βασιλικῶν θαλάμων προσβεβλημένῳ τῶν ἄλλων καὶ ἐπὶ τὸ πρὸ τῆς πόλεως ἐπικραμένῳ πεδίῳ καθῆστο βραχίαιως, ἢ ὀργῆν τοὺς ἐναντίους καὶ ὀργῆτο αὐτοῖς. Οἱ δὲ Μακεδόνες βωμολοχίας ὄντες ἐθῆδες, ἰδόντες τὸν βασιλεῖα, οἱ μὲν ἄντικρυς ἐξέβριζον εἰς αὐτὸν, οἱ δὲ, καὶ χοροὺς συνιστῶντες μέλη τε τινὰ σχεδιάζοντες κυμαδίας ὠρχοῦντο, καὶ ἤδον ταῦτα, τοῖς ποσὶν ἐπικροτοῦντας τὴν γῆν. Ἐῖτα τοῖς ἔξω τοῦ τείχους προσβεβλημένοις βασιλικοῖς μοῖρας τινὲς ἐπελθοῦσης τῶν ἐναντίων, οἱ μὲν ἐπὶ τὰς πύλας ὤρμησαν, οἱ δ' ἐπὶ τὴν τάφρον ἐνέπιπτον καὶ ἀπώλλοντο, τοσοῦτον δ' ἄπαισι τὸ θέος ἐγένετο, ὥστε τοὺς τε τοῖς τείχεσιν ἐφιστάτας ἑαυτοὺς ἐκ τούτου καταβάλλοντας φεύγειν, καὶ τοὺς τὰς εἰσόδους φρουροῦντας τῆς πόλεως φροδοῦς αὐτίκα γενέσθαι, μὴδὲ τὰς πύλας ἐπιζυγώσαντας.

Εἰ γοῦν εἶχεν ὁ τότε πόλεμος τὸν εἰδὸτα νικῆν, οὐδὲν ἦν τὸ κωλύον εὐθὺς τὸν Τορνίκιον ἐντὸς γενέσθαι τοῦ ἄστεος, καὶ τέλος ἐπιθεῖναι τῷ ἔγγυρῆματι. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν, ἐπεὶ μὴ τῇ ἄνωθεν ἐδέδοκτο διοικήσει, τὸν τυραννοῦντα διέφυγεν. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς μικροῦ ἂν ἐκινδύνευσε· τῶν γὰρ τις ἐναντίον τόνδ' ἐπιτοξάζεται, καὶ βέλος ἀφίησι κατ' αὐτοῦ· τὸ δ' ἀτευκτῆσαν τοῦ βασιλέως, βάλαι μαιράκων τι τῶν θαλαμηπολόωντων. Ἄλλ' οὐδ' ἐκαίνῳ κρημνὸν γέγονεν ἢ ἐκ τοῦ βέλους πληγῆ. Οἱ δὲ γε καὶ τὸν βασιλεῖα, δεισαντες, αὐτίκα μετέστησαν, κἀκίνοσ αὐτὸς ἄλλοσὲ πη σὺν τῷ θώκῳ μετήνεκτο. Ὅν δ'

εἰρηται τρόπον τὸν Τορνίκιον διαφυγὸν τὸ εὐτόχημα, εἰς τοῦναντίον αὐτῷ τὰ πράγματα περιέτραψεν. Ἦ τε γὰρ πόλις αὐθὺς ὀπὸ φρουρᾶν ἐγεγόνει, καὶ ὁ τύραννος πάλιν ἔωθεν προσβαλὼν καὶ ἀπικροῦσθαισ παρὰ βραχὺ καὶ ἀπώλετο ἄν. Λίθων γὰρ ἐκ μηχανῆς ταλαντιαίων σφενδονουμένων κατὰ τῶν ἐναντίων, εἰς ἐπὶ τὸν τύραννον ἔετο, καὶ τοῦ μὲν οὐ καθίκαται, δειλίαν δὲ κάκηνῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἐνεποίησε, καὶ λύσαντες τὴν παράταξιν ὑπενόστησαν εἰς τὴν σφετέραν παρεμβολήν, καὶ οὐκέτι τῇ πολιορκίᾳ

κάκιστων. Ἦν τοσοῦτον δὲ παρήσαν, αἱ τῆς Ἐφίας δυνάμεις ἀνακακλημένα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ κατὰ τοῦ τυραννοῦντος ἀφείθησαν. Οἱ δ' αὐτῶ τὴν ἀποστασία συγκροτοῦντες, ὡς ἔγνων τοῦτο, δεισαντες περὶ σφίσι, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν Ἐφίων ταγμάτων ἐξάρχοντος παραστρατοπεδευσάμενου τοῖς ἀποστάταις, καὶ τοὺς μὲν δουλίας, τοὺς δὲ καὶ γράμμασι πείθοντος αὐτομολῆσαι τῷ αὐτοκράτορι, πάντες σχεδὸν ἀπολιπόντες τὸν τυραννήσαντα, προσήνυον τοῖς βασιλικοῖς, καὶ οὐ τῶν ἀσπίων μόνον ἦσαν οὗτοι στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιφανῶν, καὶ ἐστρατηγηκῶτων καὶ λαμπρυνθέντων ἀρχαῖς, ἐνὸς μόνου τῶν ἐπισήμων παράμεμενηκότος αὐτῷ τοῦ Βατάτζη. Ὡς δ' οὖν ἐγκατελείφθη πρὸς τῶν λοιπῶν ὁ Τορνίκιος, καὶ πάντοθεν αὐτῷ ἄφυκτος ἦν ἡ κατάληψις, θέλω ναῦ προσπερεύσασιν αὐτὸς τε καὶ ὁ Βατάτζης. Ἐκείθεν δὲ πεδῆται (35) τῷ Μονομάχῳ προσήχθησαν· ὁ δὲ στήρην ἀμφοῖν καταψηφίζεται τοῦ φωτὸς, καὶ τοῖς μὲν ἐσπίσθησαν εὐθὺς οἱ λύχνοι τοῦ σώματος. ἡ δ' ἀποστασία διελέλυτο τέλειον.

ΚΔ'. Μέχρι μὲν οὖν τοῦδε μάχας ἐμφυλίου δ' ἄ λόγος διηγησάμενος, μεταβήσεται νῦν πρὸς μάχας βαρβαρικές. Προεῖσθω δὲ τῶν ἄλλων τῶν Ῥώσ ἢ ἐπέλευσις. Τοῦτο τὸ ἔθνος καὶ ἄλλοτε πλειστάκις κατὰ Ῥωμαίων ἐγένετο, ἡττηθὲν δὲ, τέλος καὶ σπένδῃς πεποιήτο πρὸς Ῥωμαίους καὶ κῆδος, ἵνα διὰ τὴν ἀγχιεστειαν πρὸς ὁμόνοιαν τὰ γένη συνδίκοιτο, καὶ παρ' ἀλλήλους ἐφοίτων ἐμπορευόμενοι. Ἦσαν οὖν καὶ τότε Ταυροσκῦθαι πολλοὶ παρὰ τῇ Κωνσταντινῶν, τὰ παρ' ἐκυτῶν ἀποδιδόμενοι, καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ἀνωνοόμενοι. Συνέβη δὲ τισι τῶν Σκυθῶν ἔριν γενέσθαι πρὸς Ῥωμαίους τινὰς, πλῆγα δ' ἐπηκολούθουν ταύτῃ καὶ τραύματα, τοῖς δὲ παρείποντο θάνατοι, καὶ τοῖς θανοῦσι καὶ εἰς τις τῶν ἐπισήμων παρ' αὐτοῖς συνηρθήθητο. Τοῦτο τῷ τῆς χώρας ἀρχοντι πρόφασις τῆς συγκινήσεως καθ' ἡμῶν γέγονε, καὶ αὐτίκα πλοῖα συμπηξάμενας, ἃ παρ' αὐτοῖς μονόβουλα λέγονται, σφόδρα πολλὰ, καὶ τούτοις ἐμβιβάσας πλῆθος ὑπερεκπίπτον σχεδόν τι καὶ ἀριθμὸν, ἀκήρυκτον Ῥωμαίοις ἐπίσειε πόλεμον, καὶ γίνεται τῆς Προποντιδος ἐντός. Ὡς δ' ἔγνω τὴν ἐπέλευσιν ὁ κρατῶν, στέλλει παρ' αὐτοῖς τοὺς πρεσβεύσοντας, καταθέσθαι τὰ δπλα σφᾶς, ὡς ἐτοίμως τοῦ βασιλέως, εἴ τι γέγονεν αὐτοῖς πρὸς λύπην, ἐξιασομένου καὶ θεραπεύσοντος. Ὁ δὲ Βάρβαρος ὑπερηφάνως τε τοὺς πρέσβεις ἐδέξατο, καὶ λόγους μεγαλαύχους καὶ σοβαροὺς ἐξηρέυξατο, καὶ ἀτίμως αὐτοὺς ἀπεπέμφατο. Ἀπεγνοὺς τοῖνυν τὰς σπονδὰς ὁ κρατῶν, καὶ αὐτὸς πρὸς ναυμαχίαν παρεσκευάζετο, καὶ ἐπεὶ μὴ ἔτυχε τὸ ναυτικὸν ἐνδημοῦν, πορρωτάτω δ' ὄν, φυλακτικῆς χωρῶν προσησχέλητο, τριήρεις τινὰς καὶ ὀκτάδας ἄλλας ἐτοιμασάμενος, καὶ ταύταις τὸ πῦρ τὸ ὑγρὸν (36) ἐνθήμενος ἄφθονον, ἀνέταξε ταύτας τοῖς σκάψαι τοῖς βαρβαρικοῖς, καὶ αἰτὸς ὁ αὐτοκράτωρ παρῶν, καὶ ἄνω που τοῦ λιμένος καθήμενος. Ὡς δὲ τὸ πολὺ τῆς ἡμέρας παρήλθε καὶ ἡρέμουν οἱ Βάρβαροι, καὶ τὴν σύνταξιν οὐ διεύουν, τρεῖς τῶν τριηρῶν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς τῷ Θεοδοροκάνῳ λαβεῖν, καὶ ἀκροβολίσασθαι κατὰ τῶν Βαρβάρων, ἵν' αὐτοὺς εἰς πόλεμον ἐπισπάσῃται. Ὁ δ' οὐκ ἀκροβολισμοῖς ἐπιχείρησεν, ἀλλὰ καθαρᾶ ναυμαχίᾳ, καὶ τινα μὲν σκάφη βαρβαρικὰ κατέφλεξε τῷ διύγρῳ πυρὶ, τινὰ δὲ κατέδυσεν αἵτανθρα, ἕν δὲ κατέσεν ἕνδον αὐτὸς εἰσπεπεδηκῶς, καὶ οὗς μὲν τῷ ξίφει συγκόψας, οὗς δὲ καταπλήξας, καὶ δεσμῶν ὡστερ

XXIV. Hactenus intestina bella commemoravimus.

Nunc ad externa se convertat oratio, ac Russorum in primis expeditio narretur. Quæ gens cum alias quoque sæpissime Romanos aggressa esset, victa fuit. Tandem fœdere icto, et affinitate juncta, utrumque populum devincere studuerunt, et commercia invicem agitarunt. Cum 254 autem tunc multi Tauroscythæ Constantinopoli merces suas venderent, et nostrates commercarentur: accidit ut, inter eos et Romanos quosdam contentione orta, a pugnis ad vulnera, a vulneribus ad cædes fieret progressio, et inter cæteros illustis quidem Scythæ caderet. Ex eo Russorum princeps occasione sumpta, statim plurimis navigiis compactis, quæ apud eos monoxyla vocantur, multitudinem omnem prope numerum excedit, iis imposita. Propontidem penetrat, bellumque Romanis non ante indictum infert. Quos ubi imperator adventare cognovit, missis legatis petit, ut arma deponant, se paratum esse si quid molesti eis accidisset, satisfacere. At Barbarus legatos superbe excepit, eosque insolentibus et molestis verbis eructatis, cum ignominia dimisit. Imperator igitur pace desperata, et ipse ad bellum navale se parat, et quia classis longissime aberat, tutandis provinciis occupata, triremes alias et onerarias naves, plurimo Græco igni imposito adversus hostilem classem mittit, atque ipse in summo portu considet. Ut autem magna diei parte elapsa, Barbari quiescebant, nec tamen aciem solvebant, Theodorocanum jubet cum tribus triremibus lacessere Barbaros, et ad pugnam elicere. Is vero non velitari cœpit, sed plane pugnam esse auspicatus, et Græco igni aliquot naves Barbaricas cremavit, alias una cum viris demersit, unamque comprehendit, in quam ipse insiliit, aliis cæsis, aliis perterrefactis et metu quasi constrictis. Tribus triremibus feliciter ista ausis, signo ab imperatore dato plures onerariæ solvunt: quibus Barbari conspectis, pugnæ immemores, soluta acie in fugam conversi paulatim recesserunt, Romanis in ea pugna divinitus etiam adjutis. Nam subito ventus Orientalis coortus, fluctibus versus occidentem ingentibus in Barbarorum naves devolutis, multas submersit, multas petris et occultis scopulis illisas comminuit; vectores porro partim undæ absorpse-

Varie lectiones et notæ.

(35) Πεδῆται. Resposuimus ex mss. πεδῆται.

(36) Πῦρ ὑγρὸν. Vide Gloss. med. Græcæ

runt, partim fluctu in terram ejectos milites ob-
sessis littoribus trucidarunt. Barbarorum multitu-
dine ad hunc modum debellata, imperator victo-
ria illustris in regiam reversus est.

οἱ Βάρβαροι, οὐκέτι μάχης ἐμέμνητο, ἀλλὰ τὴν σύνταξιν διαλύσαντες, πρῦμναν ἐκρούσαντο, καὶ ὠρμήκεσαν εἰς φυγὴν. Συνεμάχησε δὲ Ῥωμαίοις τότε καὶ ἄνωθ' ἐν τις βοσπὴ· πνεῦμα γὰρ ἐξαίφνης σκληρὸν πνεῦσαν ἐξ Ἐφῶς πρὸς τὰ Ἑσπέρια, καὶ καταιγίδα κινήσαν, τοῖς τῶν Βαρβάρων ἐπήνεκτο σκάφεισι, καὶ πολλὰ μὲν ἐπέκλυσε, καὶ τῆ βυθῆ παραδέδωκε, κολλὰ δ' ὑφάλοις πέτραις καὶ σκοπέλοις προσήρραξε καὶ συνέτριψε. Τὰ δὲ γε τούτων πληρώματα, τοὺς μὲν τὸ ὕδωρ ἐκάλυψε, τοὺς δὲ σύνταγμα στρατιωτικὸν ἐφεδρεῖον ταῖς ἡῖοσι διέφθειρεν, ἐκδρασσομένους τοῦ κλύδωνος· οὕτω δὲ καταπολεμηθέντος τοῦ τῶν Βαρβάρων πλήθους, ὁ βασιλεὺς τροπαιοφορῶν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐπανέζετ'·

255 XXV. Exposito uno Barbarico bello Turcorum gentis, Turcorum videlicet, motum est transeundem, qui Orientem tum invaserunt, et in hunc usque diem in festant. Sunt autem Turci gens Hunnica, populosissima et libera, Caucasiarum montium septentrionale latus accolens. Nam cum Persæ, Macedonibus inter sese dimicantibus, regnum suum, ut supra ostensum est, recuperassent, idem a Sarracenis victi et oppressi, rursus amiserunt. Sarraceni vero, non uni principi paruerunt, sed seditione inter ipsos orta, in factiones divisi, alii alios oppugnarunt. Muchometus igitur Imbraelis filius, Persidis, Chorasmiarum, Mediæ, et aliorum quorundam populorum princeps, temporibus Basilii Porphyro geniti, cum suscepto contra Indos et Babylonios bello succubisset, Turcorum auxiliis accersitis Tangrolipice Mucaleto duce, hostes superavit: domumque reversus, Turcos ad sua redire non sivit, sed retinere voluit, ut eorum opera contra alios quoque uteretur. Qui cum domum redire, nisi per Araxidis pontem nequirent (fluvius is est, qui nonnisi ponte superari potest utrinque turrito, quem præsidari milites tenebant), deficiunt, et montes occupant (nam cum tribus millibus plures non essent, cum multis millibus acie decernere non audebant), unde procurrentes, Saracenos prædantur. Muchometus vero ad xx millia contra eos mittit, decem ducibus e suis popularibus summa belli credita, quos Turci noctu aggressi maxima ex parte facile trucidarunt; reliquias cum suis ducibus ad Muchumetum redierunt. Is decem illis ducibus excæcatis, et militibus atrocissima quæque comminatus, effecit ut præ metu ad Turcos confugerent. Ii vero jam aliis quoque multis confluentibus, servis et facinorosis hominibus, qui manibilibus et rapinis gaudebant, numeroso confecto exercitu, prælio cum Muchumeto circa Apasoham commisso, multos Sarracenos ceciderunt, ac inter alios ipse quoque Muchometus cecidit. Tangrolipix igitur consensu exercituum imperio omnium gentium quæ Muchumeto paruerunt, accepto, turres pontis Araxidis evertit. Fluvii porro transitu patfacto, magna **256** Turcorum multitudo

τῆ δέσι παθειληφώς. Ὡς δ' οὕτω ταῖς τρισι τριή-
ρασι κατευτυχήθη ἢ κατὰ τῶν ἐναντίου ἐπέλευσις,
καὶ ἄλλαις τῶν ὀλκάδων συνθημα παρέσχεν ὁ βασι-
λεὺς, καὶ ἀνήγοντο πλείονες· ἅς ὀρῶντες ἐπιούσας

καὶ ἀντιμαχομένων ἀλλήλοισι, ἰσχυροὺς πάλιν τὴν ἀρχὴν ἀνασώσασθαι, ὡς ἐμπροσθεν μοι ἱστορήται, ἢ δ' αὖθις ὑπὸ Σαρακηνῶν τὴν ἐξουσίαν ἀφήρητο δεδούλωτό τε Σαρακηνοῖς, καὶ οὐχ ἕνα ἦσαν ἡγεμόνα τελοῦντες, πρὸς ἀλλήλους τε καὶ οὐτοῖς στασιάζαντες, εἰς ἀντιπέλους μοίρας διήρηντο, καὶ ἀλλήλοισι ἐπέσσαν, Μουχοῦμετ οὖν ὁ τοῦ Ἰμβραηλ, Περσίδος ἄρχων καὶ Χωρασμίων, καὶ Μηδίας, καὶ τινων ἄλλων, πόλεμον ἤρατο κατὰ τοὺς χρόνους Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου, κατὰ Βαβυλωνίαν τε καὶ Ἰνδῶν, ἡττώμενος δὲ συμμαχικὸν ἐκ Τούρκων μετεπέμψατο. Ἦν δὲ τοῖς εἰς συμμαχίαν ἐλθούσι τῆ Μουχοῦμετ ταγματάρχης Ταγγρολίπιξ Μουκάλετ, μετ' ὧν ὁ Μουχοῦμετ τοῖς ἀντιθέτοις προσβαλὼν, τροπῶνται αὐτοὺς, καὶ ἀναξεύξας εἰς τὰ οἰκία, οὐκ εἶα τοὺς Τούρκους εἰς τὴν ἐαυτῶν ὑποστρέψαι, ἀλλ' ἤθελε παρακατέχειν αὐτοὺς, ἵνα καὶ ἐφ' ἐτέροις χροῖτο συμμαχοῖς αὐτοῖς. Οἱ δὲ μὴ οἰοῖτε ὄντες ἀπίεσαι πρὸς τὴν σφετέραν, εἰ μὴ αὐτοῖς ἀναθεῖη ἢ τοῦ Ἀράξιδος γέφυρα (ποταμὸς δ' οὗτός ἐστιν, εἰ μὴ διὰ τῆς γεφύρας οὐ περατὸς, ἢ δὲ γέφυρα ἐκτεπύργωτο ἐκατέρωθεν, καὶ τοῖς πύργοις φρουροὶ ἐπιεστήκεσαν), ἀποστατοῦσι, καὶ εἰς ὄρη καταφυγόντες (οὐ γὰρ ἐθάρβουν οντες τρισχιλιοι. πρὸς πολλὰς κατὰ συστάδην μαχέσασθαι μυριάδας), ἐκτρέχοντες ἐκείθεν, τὰ τῶν Σαρακηνῶν ἐληίζοντο. Ἐκείθεν τοίνυν κατ' αὐτῶν ὁ Μουχοῦμετ στρατὸν ἐπέστειλεν ἐπὶ πύργους χιλιάδεις, δέκα τῶν ὁμογενῶν ἀνδρῶν τὴν αὐτῶν ἀγχειρίσας ἡγεμονίαν. Οἷς οἱ Τούρκων νυκτὸς ἐπιθέμενοι, ῥῆστα τοὺς πλείους κατέκταναν. Οἱ δὲ περισωθέντες σὺν τοῖς αὐτῶν στρατηγοῖς εἰς τὸν Μουχοῦμετ ἀνθυπενόστησαν. Ὁ δὲ τοὺς μὲν δέκα τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνας ἐξετύφλωσε, κατὰ δὲ τῶν περισωθέντων στρατιωτῶν ἡπέλειε διαθήσειν αὐτοὺς τὰ χεῖριστα. Οἱ δὲ δεισαντες, τοῖς Τούρκοις προσέθεντο. Ἦδη δὲ καὶ ἄλλων προσρῦντων συγγῆν, δούλων τε καὶ κακούργων, λεηλασίαις χαίρόντων

ΚΕ'. Εἰς μὲν δὲ πόλεμος βαρβαρικός οὕτως ἐδειχ-
γεται, εἰρήσθω δὲ καὶ ἕτεραίς τις συγκλίσεις ἔθους,
ἢ τότε τὴν Ἐφῶν διέλαθε, καὶ μέχρι τοῦ νῦν αὐτὴν
ἐπιδόσκειται, τοὺς Τούρκους φημί. Εἰσι μὲν οὖν (37)
οὗτοι γένος τι Οὐννικὸν (38), οἰκοῦν τὰ προσάκτια
τῶν Καυκασίων ὀρῶν, πολυπληθεῖς καὶ αὐτόνομοι.
Ἐπεὶ δ' ἡ Περσῶν ἀρχὴ, τῶν Μακεδόνων ἐφ' ἐαυτοὺς
τραπέντων, καὶ ἀντιμαχομένων ἀλλήλοισι, ἰσχυροὺς
πάλιν τὴν ἀρχὴν ἀνασώσασθαι, ὡς ἐμπροσθεν μοι
ἱστορήται, ἢ δ' αὖθις ὑπὸ Σαρακηνῶν τὴν ἐξουσίαν
ἀφήρητο δεδούλωτό τε Σαρακηνοῖς, καὶ οὐχ ἕνα
ἦσαν ἡγεμόνα τελοῦντες, πρὸς ἀλλήλους τε καὶ οὐτοῖς
στασιάζαντες, εἰς ἀντιπέλους μοίρας διήρηντο, καὶ
ἀλλήλοισι ἐπέσσαν, Μουχοῦμετ οὖν ὁ τοῦ Ἰμβραηλ,
Περσίδος ἄρχων καὶ Χωρασμίων, καὶ Μηδίας, καὶ
τινων ἄλλων, πόλεμον ἤρατο κατὰ τοὺς χρόνους
Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου, κατὰ Βαβυλωνίαν
τε καὶ Ἰνδῶν, ἡττώμενος δὲ συμμαχικὸν ἐκ Τούρκων
μετεπέμψατο. Ἦν δὲ τοῖς εἰς συμμαχίαν ἐλθούσι τῆ
Μουχοῦμετ ταγματάρχης Ταγγρολίπιξ Μουκάλετ, μετ'
ἧν ὁ Μουχοῦμετ τοῖς ἀντιθέτοις προσβαλὼν, τρο-
πῶνται αὐτοὺς, καὶ ἀναξεύξας εἰς τὰ οἰκία, οὐκ εἶα
τοὺς Τούρκους εἰς τὴν ἐαυτῶν ὑποστρέψαι, ἀλλ'
ἤθελε παρακατέχειν αὐτοὺς, ἵνα καὶ ἐφ' ἐτέροις
χροῖτο συμμαχοῖς αὐτοῖς. Οἱ δὲ μὴ οἰοῖτε ὄντες
ἀπίεσαι πρὸς τὴν σφετέραν, εἰ μὴ αὐτοῖς ἀναθεῖη ἢ
τοῦ Ἀράξιδος γέφυρα (ποταμὸς δ' οὗτός ἐστιν, εἰ μὴ
διὰ τῆς γεφύρας οὐ περατὸς, ἢ δὲ γέφυρα ἐκτεπύρ-
γωτο ἐκατέρωθεν, καὶ τοῖς πύργοις φρουροὶ ἐπι-
εστήκεσαν), ἀποστατοῦσι, καὶ εἰς ὄρη καταφυγόντες
(οὐ γὰρ ἐθάρβουν οντες τρισχιλιοι. πρὸς πολλὰς
κατὰ συστάδην μαχέσασθαι μυριάδας), ἐκτρέχοντες
ἐκείθεν, τὰ τῶν Σαρακηνῶν ἐληίζοντο. Ἐκείθεν
τοίνυν κατ' αὐτῶν ὁ Μουχοῦμετ στρατὸν ἐπέστειλεν
ἐπὶ πύργους χιλιάδεις, δέκα τῶν ὁμογενῶν ἀνδρῶν
τὴν αὐτῶν ἀγχειρίσας ἡγεμονίαν. Οἷς οἱ Τούρκων
νυκτὸς ἐπιθέμενοι, ῥῆστα τοὺς πλείους κατέκταναν.
Οἱ δὲ περισωθέντες σὺν τοῖς αὐτῶν στρατηγοῖς εἰς
τὸν Μουχοῦμετ ἀνθυπενόστησαν. Ὁ δὲ τοὺς μὲν δέκα
τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνας ἐξετύφλωσε, κατὰ δὲ τῶν
περισωθέντων στρατιωτῶν ἡπέλειε διαθήσειν αὐτοὺς
τὰ χεῖριστα. Οἱ δὲ δεισαντες, τοῖς Τούρκοις προσέ-
θεντο. Ἦδη δὲ καὶ ἄλλων προσρῦντων συγγῆν,
δούλων τε καὶ κακούργων, λεηλασίαις χαίρόντων

Variae lectiones et notæ.

(37) Εἰσι μὲν οὖν. De Turcorum origine copiose satis egimus in Notis ad Nicephori Bryenii

Hist. lib. 1, n. 7.

(38) Οὐννικόν. Mss. Οὐνικόν.

καὶ ἀρκαίαι, πολυπληθὲς ἐγένοντο στρατεύματα, καὶ τῷ Μουχούμετ περὶ τὸ Ἄπασχάν (39) συβήγγυνται καὶ πολλῶν πεσόντων καὶ Σαρακηνῶν, καὶ αὐτὸς ὁ Μουχούμετ διέφθαρτο. Ὁμοιοσάντων οὖν τῶν στρατευμάτων, παρὰ πάντων ὁ Ταγκρολίπιξ τὴν ἀρχὴν τῶν ὑπὸ τὸν Μουχούμετ ἐνεχειρίσθη χωρῶν. Αἰρεθεὶς δ' εἰς ἡγεμονίαν, πέμψας τοὺς ἐν τῇ γεφύρᾳ τοῦ Ἀράξιδος πύργους κατέβαλεν. Οὕτω δ' ἀνεθείσας τοῖς Τούρκοις τῆς διόδου τοῦ ποταμοῦ, πολὺ τῶν Βαρβάρων τούτων πληθὸς προσεβήθη τῷ Ταγκρολίπικι, καὶ χεῖρα βαρείαν ἐκ τούτων ὁ τῶν Τούρκων κτησάμενος ἀρχηγός, ἀφαιρεῖται μὲν πάντοθεν τοὺς Σαρακηνοὺς τὴν ἀρχὴν, ἐκωτῶ δὲ ταύτην καὶ τοῖς ὁμογενέσι ἀπένειμε, καὶ εἰς ὑπήκοους τοὺς ἐκ τῆς Ἄγαρ κτίστησεν. Ἔτα αὐτὸς μὲν μάχῃ τοὺς Βαβυλωνίους κροσεκτίσαστο, τὸν δὲ ἀδελφόπαιδα Κουτλουμοὺς σὺν στρατιᾷ κατὰ τῶν Ἀράδων ἐξέπεμψεν· ὁ δὲ ἤττηθείς ὑπίστρεψε, καὶ διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν τῆς Μηδίας ἔρχοντα (οὕτω δ' ἐκαλεῖτο πάλαι τὸ Βασπρακᾶν) αἰτῶν παραχωρηθῆναι διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ διελευθῆναι. Ὁ δὲ τῆς χώρας ταύτης ἐκ βασιλείως ἄρχαι προχειρισθείς, οὐ μόνον οὐκ ἀνῆκε τούτῳ τὴν διόδον, ἀλλὰ καὶ ἀντετάξατο κατ' αὐτοῦ, καὶ συμβαλὼν ἤττηται, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν οἰκείων ἀπέβαλεν, ἦλω δ' αὐτός. Ὁ γοῦν Κουτλουμοὺς πρὸς τὸν Ταγκρολίπικα ἐπανελθὼν τὰ περὶ τοῦ κατὰ τὴν Μηδίαν διηγείτα πολέμου, καὶ τῆς χώρας ἐξυμνεῖ τὸ πάμπορον, καὶ προσετίθει, εὐζύλωτον εἶναι ταύτην, παρὰ γυναικῶν καρπούμενην, οὕτω καλῶν τοὺς μαχεσάμενους αὐτῷ. Ὁ δὲ Ταγκρολίπιξ αὐτῷ μὲν διὰ τὴν ἤτταν ἐμνησία, ἐκαῖνος δὲ κατὰ τῶν Ἀράδων ἐχώρει. Καὶ ὁ Κουτλουμοὺς δέισας ἀπέδρα μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ τὸ Πάσαρ (πόλις δ' ἔστι τῶν Χωρασμίων) τουτί κατασχῶν, ἀφίσταται τοῦ σουλτάν (οὕτω γὰρ ὁ Ταγκρολίπιξ ὠνόμαστο) καὶ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὸν θεῖον ἀντικαθίστατο, πολιορκοῦντα αὐτὸν, διὰ δὲ τὴν τῆς πόλεως ὀχυρότητα μηδὲν ἀνύσαι δυνάμενον. Καὶ ὁ μὲν σουλτάν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Πάσαρ προσησχόλητο· στέλλει δὲ κατὰ Μηδίας Ἀσάν σὺν ἐξιομάχῳ δυνάμει. Ὁ δὲ προσβαλὼν τῇ χώρᾳ, καὶ συμμίξας Ῥωμαίοις, πίπτει μὲν αὐτὸς, ἤττηται δὲ τὸ σὺν αὐτῷ στρατιωτικόν, καὶ βραχίστων ἄτερ, τὸ πᾶν ἀπόλλυται. Ὁ μαθὼν ὁ σουλτάν ἠθύμησε μὲν, ἐπαναλαβεῖν δ' αὐθις ἔσπευδε τὸ δυστύχημα, καὶ Ἄλιμ Ἀβραμίφ ἑτεροθαλεῖ ἐαυτοῦ ἀδελφῷ στρατιᾶν ἐγχειρίσας εἰς ἐκατὸν ἀριθμουμένην χιλιοστῆας, κατὰ Ῥωμαίων ἐξέπεμψεν. Ὁ δὲ τοῦ Βασπρακᾶν στρατηγός τῷ Βασιλεῖ περὶ τούτων διὰ γραμμάτων ἐδήλωσε, συμμάχῳ αὐτῶν. Καὶ ὅς τῷ Λιπαρίτῃ δυνάστη μοίρας τῶν Ἰβηρων τυγχάνοντι ἐπέστειλε συνελθεῖν τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ ἐπαρῆξαι κατὰ τῶν Τούρκων. Τῶν Τούρκων δὲ ἐπιστάντων ἦδη, οἱ Ῥωμαῖοι πολεμήσασιν οὐκ ἔκριναν, εἰ μὴ ἐνωθεῖαν κατὰ τὴν βασιλικὴν ἐντολὴν καὶ τοῖς Ἰβηρσιν. Ἀτρεμούντων δὲ τῶν στρατιωτῶν, μὴ δυνάμενος αὐτοῖς ὁ Ἄλιμ συμβαλεῖν, εἰς ὀχύρωμά τι προσκαθημένους, ἐπεισι

A ad eum se contulit. Sic magnis copiis Turcicis suffultus, omnibus Sarracenis ademptum imperium, in se et populares suos transtulit, et Agarenos sibi parere coegit. Deinde Babylonis bello subactis, fratris filium Cutlumum cum exercitu contra Arabes misit, a quibus superatus per legatos a principe, quem imperator Mediæ (sic enim olim dicebatur Baspracan) præfecerat, transitum postulavit: quem is adeo non concessit. ut armatus illi occurreret. Sed multis suorum amissis, victus et captus est Cutlumus autem ad Tangropolipicem reversus, Medicum prælium referens, ejus regionis fertilitatem celebrat, eam expugnata facilem esse asserens, ut qua mulieres fruerentur: sic enim appellabat eos, eum quibus pugnat. Cæterum Tangrolipix illi ob cladem acceptam iratus, ipse contra Arabes proficiscitur. Cutlumus autem cum suis pœnæ metu aufugit, et Pasare Chorasmiour urbe occupata, a sultano (sic enim Tangrolipix appellabatur) deficit, et patruo a quo obsidebatur, diu restitit, ob loci munitionem frustra laboranti. Qui ea obsidione occupatus, Asanem eum justis copiis contra Mediam mittit. Is impetu in provinciam facto, et prælio cum Romanis commisso, ipse cadit, amisso, paucissimis exceptis, toto exercitu. Quo sultano cognito, sane doluit, sed jacturam illam resarcire cupiens, Alimo Abramio fratri ex altero parente exercitum centum millium circiter contra Romanos ducendum committit. Sed Baspracanis prætor petitis ab imperatore auxiliis, Liparitam, partis Iberiæ dynastam expectabat, neque cum Turcis dimicandum sibi censebat, priusquam ex mandato imperatoris Iberum auxiliores copiæ advenissent. Romanis igitur intra munitiones se continentibus, Alimus negata pugnandi copia. Arzem oppidum nullo muro circumdatum, quod mercatores pene innumerabiles, homines ditissimi incolebant, se primo impetu capturum ratus, spe sua frustratus est, cum illud invassisset. Nam incolæ aditus lignis obstruxerunt, et telis ex ædibus conjiciendis multos sustulerunt. Eo per sex dies facto, cum Turcorum dux Arzenos fortissime se defendere, nec obsidione facile capi posse cerneret, igni eos superare instituit: quo ædibus injecto, cum incendium undique sæviret, civibus in fugam versis, Barbari oppido potiti, multum auri et aliarum opum invenerunt, quas flamma non absumpserat. Inde iterum contra Romanum exercitum properarunt. Cum Liparites cum Iberibus jam adesset, sub vesperam commisso ad Bulytum prælio Alimus et Chrosanes alter Barbarorum dux, cum suis conversi fugerunt, Romanis seos in multam noctem persecutis. Liparites vero in alio cornu pugnans ab hostibus captus fuerat, quem dum Romani in castra reversi diu expectant, casus illius ignari, quidam nuntiat, captum ab

Varie lectiones et notæ.

(39) Ἀπασχάν. Alter e Reg. Ἀπασχάν.

hostibus festinanter abduci. Qua cognito illi in mœrore erant, Barbari vero Lipariter ad sultanum perduxerunt. Imperator apertam liberandi illius cupidus, magnam pecuniã ejus redimenti ergo et munera sultano misit, optens, ut Turci cum Romanis fœdus ferirent. Cui sultanus Liparitem gratis restituit, ceteri pecunia illi tradita, pro quo missa erat: hortatus, ne in posterum arma contra Turcos sumeret: atque ipse etiam legatum ad imperatorem misit, quem illi Seriphem vocant, cujus eadem fere conditio fuit, quæ olim apud nos syncelli. Nam ut is patriarchæ mortui locum occupabat, sic etiam Scriphes chalipha defuncto succedebat. Is igitur magnam urbem ingressus, et superbe cum imperatore collocutus, cum ab eo postulasset, ut tributa sultano penderet, infecta re est dimissus. Qua de causa iratus sultanus, ipse Romanos aggressus est, eoque tempore Turcica gens longius progressa, totum Orientem subegit, et usque ad continentem Byzantio obversam processit. Ac ita se res Turcicæ habuerunt.

τοῖς Ἰβηροι παραγεγονότος, συμβολή τῶν στρατευμάτων ἐγένετο περὶ Βουλουτον. Ὁ μὲν οὖν Ἄλιμ καὶ ὁ Χοροσάνης (ἕτερος δ' οὗτος ἦν στρατηγὸς τῶν Βαρδάρων) μετὰ τῶν ὄπ' αὐτοῦ στραπέντες, ἐνέκλιαν εἰς φυγὴν, καὶ σφᾶς οἱ ἀντιτεταγμένοι Ῥωμαῖοι μέχρι πόρρου νυκτῶν κατεδίωκον. Ὁ δὲ Λιπαρίτης κατ' ἄλλο κέρας μαχόμενος ἐάλω τοῖς ἐναντίοις. Ὡς δ' ἐπαύσατο τῆς διώξεως οἱ Ῥωμαῖοι, τὸν Λιπαρίτην προσέμενον, μὴ εἰδότες, ὃ περὶ ἐκεῖνον συμβέβηκεν. Ἐν τοσοῦτο δὲ τις αὐτοῖς ἀγγέλλει τοῦ Λιπαρίτου τὴν ἄλωσιν, καὶ ὅτι λαβόντες αὐτὸν οἱ ἐλόντες ἀπίσαι σὺν σπουδῇ. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι ταῦτα μαθόντες, ἐν ἀθυμίαις ἦσαν, οἱ Βάρβαροι δὲ τῷ σουλτάν τὸν Λιπαρίτην ἐκόμισαν. Ὁ μὲντοι βασιλεὺς τοῦ Λιπαρίτου μαθὼν τὴν ἄλωσιν, πέμπει πρὸς τὸν σουλτάν, ἐλευθερίας ἀξιώσαι τὸν Λιπαρίτην ζητῶν, καὶ λύτρα τούτου πέμψας πολλὰ, καὶ δῶρα δὲ τῷ σουλτάν, καὶ σπονδὰς μέσον Ῥωμαίων καὶ Τούρκων γενέσθαι αὐτῶν. Ὁ δὲ σουλτάν τὸν μὲν Λιπαρίτην δωρεὰ στέλλει αὐτῷ, τὰ δὲ γὰρ λύτρα πάντα τῷ, ὑπὲρ οὗ ἐπεπόμφεισαν, δίδωκε, καὶ μηκέτι δευτεροὶ Τούρκων ἄρασθαι παρηγγύησεν. Ἐκπέπομφε δὲ κάκεινος πρέσβυν πρὸς βασιλέα, ὃν ἐκέλευον ἐκεῖνοι σερίφην. Οὗτος δ' ἔστι παρ' αὐτοῖς ὅπερ πάλα ἦν παρ' ἡμῖν ὁ λεγόμενος σύγκελλος: ὡς γὰρ ὁ σύγκελλος τοῦ πατριάρχου θανόντες εἰς τὸν ἐκείνου τόπον ἀντικαθίστατο, οὕτω καὶ ὁ σερίφης, τοῦ καλιφᾶ θανόντος, τὸν τελευταῖον διεδέχετο. Εἰσελθὼν οὖν εἰς τὴν μεγάλην πόλιν ὁ σερίφης, καὶ εἰς ὀμίλιαν τῷ κρατοῦντι ἐλθὼν, καὶ ὀμιλήσας ὑπερηφάνως φόρους τε τελεῖν ἀπαιτῶν τῷ σουλτάν, ἀπεπίμθη. Ἐντεῦθεν βαρυνόμενος ὁ σουλτάν, αὐτὸς κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησε, καὶ ἔκτοτε προχωροῦν τὸ τῶν Τούρκων γένος, τῆς Ἐφῆς ἀπάσης ἐκράτησε, καὶ μέχρι τῆς ἀντιπύρβου τῆ Βυζαντίδι ἠπείρου κατήνησε. Τὰ μὲν οὖν τῶν Τούρκων τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον,

XXVI. Patzinacæ vero in Europa grassabantur, C gens Scythica et populosa, ultra Istrum incolens, cui tum Tyrachus imperabat, vir nobilis ille quidem, sed ignavus. Alius vero quidam Cegenes, ut genere obscuro ortus, ita homo acer et strenuus, ob multa egregia facinora in bellis edita populo charus erat. Qua de causa Tyrachus eum per insidias tollere studebat. Quo ille animadverso, duabus e tredecim tribubus sibi conciliatis, trajecto Istro 258 in Romanorum fines venit, se transfugisse ad imperatorem, eique non inutilem fore, professus. Ea re indicata, Monomachus præsidem Scythas suscipere jubet. Cegenes vero Byzantium profectus, in conspectum imperatoris venit, et salutari baptismate initiatus, patricius est appellatus, suisque Scythiis persuasit, ut et ipsi divino illo lavacro abluerentur. Cum vero in ripis Istri stativa haberet, et flumine subito trajecto, Tyrachios cædibus et rapinis infestaret: Tyrachus per legatos

τῷ Ἀρτζε (κωμόπολις δ' ἦν τοῦτο) πληθὺς δ' ἐνέκει αὐτῷ, ἵν' οὕτως εἴποιμι, καὶ ἀριθμὸν ὑπερβαίνουσα, ἔμποροι δ' ἦσαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ πλοῦτος ἦν αὐτοῖς περιττός. Ὡς οὖν ἀτείχιστον τὴν κωμόπολιν ἐξ ἐφόδου αὐτὴν εἰλεῖν οἱ Βάρβαροι ἤλπιζον, ἀλλ' ἔγνωσαν, παραβουκολούμενοι ταῖς ἐλπίσιν, ἐπέκπε ταύτη προσέβαλον. Ταῖς γὰρ διόδοις ὕλας ἐπαγαγόντες οἱ ταύτης κάτοικοι, καὶ ταῦτα αὐτὰς ἀποφράξαντες, ἐκ τῶν δωμάτων ἐβαλλον τοὺς ἐναντίους, καὶ ἀνήρουν πολλοὺς, καὶ τοῦτο ἐφ' ἡμέραις ἐγένετο ἕξ. Ὡς δ' ἔγνω ὁ τῶν Τούρκων ἀρχηγὸς ὁ Ἄλιμ ἐβῶμενίστατα τοὺς Ἀρτζηνούς, ἀντεχομένους, καὶ πολιορκίᾳ ῥᾶστα μὴ ἀλωτοῦς, πυρὶ τῶν ἀνδρῶν περιγενέσθαι διέγνωκεν: αὐτίκα τοῖνον ἀνήπτο τοῦτο, καὶ τοῖς οἰκήμασιν ὑπεβάλλετο. Ὡς δ' ἐξήφθη πανταχόθεν πυρκαϊὰ, τρέπονται μὲν οἱ ἐγγύριοι, οἱ δὲ Βάρβαροι κρατοῦσι τῆς κωμοπόλεως, καὶ πολλὸν ἐν αὐτῇ χυσοῦν καὶ ἄλλον πλοῦτον εὐρήκασιν, ὅσος μὴ κατανάλωτο πυρὶ. Ἐντεῦθεν αὐθις κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ὀρχήκασιν στρατιᾶς. Ἢδὴ δὲ καὶ τοῦ Λιπαρίτου σὺν

ΚΖ. Τὸ δὲ τῶν Πατζινάκων ἔθνος κατὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν μοῖραν κενήντο. Σκυθικὸν δὲ τὸ ἔθνος καὶ πολυάνθρωπον, πέραν Ἰστρου νεμόμενον. Ἐν δὲ τότε τοῦ ἔθνους ἄρχων Τυράχ, ἀνὴρ τὸ μὲν γένος παρὰ τῷ ἔθνει λαμπρὸς, τὸ δὲ ἦθος κατὰ τῆς ἕτερος δὲ τις Κεγένης καλούμενος, ἄσημος μὲν ὄσον εἰς γένους ἀναφορὰν, ἀνὴρ δὲ βέλτερος τε καὶ δραστήριος, καὶ πολλάκις ἐν πολέμοις ἀνδραγαθήσας, παρὰ τοῦ ἔθνους πεφίλητο. Διδὸ καὶ παρὰ τοῦ Τυράχ ἐλοχᾶτο, ζητοῦντος αὐτὸν ἀναλεῖν. Ὁ γνοὺς ἐκεῖνος, καὶ δύο τῶν φυλῶν προσεταιρισάμενος, οὐσῶν πασῶν δέκα ἐπὶ τρισὶ, σὺν αὐταῖς διέβη τὸν Ἰστρον, καὶ ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ὄρια ἐγένονεν, αὐτόμολος ἦκειν λέγων τῷ βασιλεῖ, καὶ οὐκ ἔσσεσθαι οἱ ἀσυντελής. Ἐμνησθήθη ταῦτα τῷ Μονομάχῳ, καὶ ὁ τῆς χώρας ἄρχων καλεῖται δέξασθαι τοὺς Σκύθας. Ὁ δὲ Κεγένης καὶ εἰς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων φοιτήσας, ἐς ὅψιν ἤλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ τὸ σωτήριον δεξάμενος βάπτισμα

D

ἐτιμήθη περιόριος. Ἐπεισε μέντοι καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ Σκέθας, τοῦ θεοῦ τούτου λουτροῦ μετασχεῖν. Ποιούμενος δὲ τὰς διατριβὰς κατὰ τὰ παρίστρια, καὶ διαβαίνων τὸν ποταμὸν ἄθρον, ἐκάκου τοὺς τοῦ Τυράχ, ἀναιρῶν τε καὶ ληϊζόμενος. Πρεσβείαν τοίνυν ὁ Τυράχ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπεσταλκῶς, ἤτιπτο ὅτι τὸν ἀποστᾶτην τοῦ ἔθνους ἐδέξατο, καὶ εἰ μὴ κωλύση κακοῦν τὸ ἔθνος τὸν πρόσφυγα, ἠπάλλει τὸ ἔθνος ὄλον ἐξείν πολέμιον. Πρὸς ταῦτα δ' ὁ αὐτοκράτωρ οὕτε προδότης ἔφη τοῦ προσελθόντος γενήσεσθαι, οὕτε κωλύσαι, μὴ ἀμύνασθαι τοὺς ἐπιβουλεύσαντας. Τούτων τῶν μηνυμάτων τῷ Τυράχ κοιμισθέντων, ἐπεὶ χειμῶν ἐπέστη, καὶ ὁ Ἰστρος ἐξ ὄχθης εἰς τὴν ἑτέραν τῶν κρύει πηγυόμενος κεκρυστάλλωτο, πεζῇ διέβη τὸν ποταμὸν σὺν τῷ ἔθνει παντὶ, καὶ τὴν Ῥωμαῖδα χώραν κατειληφώς, τὰ ἐν ποσὶν ἐκεράϊζεν. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς τοῦτο μαθὼν στρατιάν αὐτίκα τῷ τῆς χώρας ἄρχοντι καὶ τῷ Κεγένῃ ἐπικούρου ἐπέμψεν. Οἱ μέντοι Πατζινάκαι τροφῶν ἀφθονίαν εὐρόντες, καὶ οἴνου καὶ ἄλλων ποτίμων ἐσκευασμένων ἐκ μέλιτος, καὶ περὶ ταῦτα ἀπληστευσάμενοι, νοσήματι κοιλιακῷ περιέπεσον. Καὶ τοῦτο ἐξ αὐτομόλου γνοὺς ὁ Κεγένης, ἀναπεθεὶ καὶ τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἐπιθίσθαι τοῖς ἐναντοῖς. Ὡς οὖν εἶδον οἱ Βάρβαροι τὴν κατ' αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων ἐπέλευσιν, κατειργασμένοι τῇ νόσῳ τυγχάνοντες, ἰλιγγίσσων, καὶ ἀποδειλιάσαντες μεθήκαν τὰ ὄπλα καὶ ἰκέται γενόμενοι, καὶ τοῖς ἐχθροῖς παρέδωκαν ἑαυτούς. Τούτων δ' ὅσοι μὲν ὑπὸ τὸν Κεγένῃ γενόμενοι, οἱ μὲν ξίφεσι παρεδόθησαν, οἱ δὲ πρὸς δουλείαν χρυσοῦ ἀπεδόθησαν. Τὸ πλῆθος δὲ τὸ λοιπὸν χρήσιμον ἐνομίσθη γενέσθαι Ῥωμαίοις, εἰ τὰ ὄπλα ἀφαιρήσιν, εἰς τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν κατοικισθεῖν, ἔρημον οὖσαν τὴν πλείονα, πρὸ μικροῦ τοῦ ἔθνους ἐκείνου καταλυθέντος. Ὁ καὶ γέγονε, τοῦ βασιλέως κελεύσαντος. Ὁ δὲ γε Τυράχ σὺν τοῖς ἐξόχοις τοῦ ἔθνους ἤχθη πρὸς τὸν κρατοῦντα, καὶ τοῦ θεοῦ καταξιωθέντες βαπτίσματος, ἀξίωμασι λαμπροῖς ἐτιμήθησαν. Ὡς δὲ μάχαι τότε Ῥωμαίοις κατὰ τὴν Ἐψάν μετὰ τῶν Τούρκων ἦσαν, πεντεκαίδεκα χιλιάδας Πατζινάκων ὁ αὐτοκράτωρ ἐπιλεξάμενος, καὶ καθοπλίσας αὐτούς, ἵππους τε παρσχόμενος, καὶ ἐπιστήσας στρατάρχαις αὐτοῖς ἐκ τῶν ὁμογενῶν, ἐκ Χρυσοπόλει διεπεραλίωσεν, εἰς Ἴθρηιαν κελεύσας ἀπελθεῖν, τάχας αὐτοῖς καὶ προηγέτορα τῆς ὁδοῦ. Ὡς δ' οὖν περὶ τὸν Δαμαρτὸν ἤκασιν, ἔστησαν, καὶ πρόσω βαίνειν οὐκ ἤθελον· εἰς τοῦπίσω δὲ χωρήσαντες, καὶ ἄχρι τοῦ πορθμοῦ ἐφθακότες, σὺν τοῖς ἵπποις τὴν θάλασσαν διαπορθμευσάμενοι κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου Ταρασίου μονὴν, αὐτίκα συντεταγμένην ποιησάμενοι τὴν ὁδοπορίαν, ταῖς ὁμογενέσι προσήκωντο, καὶ ἐπεὶ ὁμοῦ συνηθοίσθησαν, ἀπῆλθον καὶ ἐν τοῖς παριστρίοις πεδίοις ἐπήξαντο τὰς σκηνὰς, ἐκείθεν δ' ὀρμώμενοι, τὰ θρακικὰ κατέτρεχον. Πολλάκις δὲ τοῦ βασιλέως κατ' αὐτῶν στρατεύματα πέμψαντος, ἐπικρατέστεροι ἦσαν οἱ Βάρβαροι, ὥστε καὶ ἀδῶς κατὰ πάσης τῆς Θρακίας καὶ τῆς Μακεδονίας σκεδάνυσθαι, καὶ λείαν ἅπαντα τίθεσθαι, καὶ οὐ τὰ πόρρω μόνον, ἀλλὰ μέντοι καὶ τὰ τῆ πόλει ἀγγίθουρα. Τέλος δὲ σπένδονται Ῥωμαῖοις τριακοντούταις σπονδὰς, καὶ οὕτως ὁ τῶν Πατζινάκων ἔληξε πόλεμος.

ΚΖ. Ὁ δὲ σουλτάν οὐκ ἔληγεν ἐπιὼν τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους χώρας καὶ πόλεις, καὶ τὰς μὲν ληϊζόμενος, τὰς δ' ἐκπορθῶν τε καὶ ὀλεσιούμενος. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ ἐπιβουλήν καθ' ἑαυτοῦ ὁ αὐτο-

cum imperatore ob transfugam susceptum expostulat, quem nisi eocerceret, totam gentem hostem illi fore. Ad ea respondet imperator, se neque dedititium proditurum, neque prohibitorium, quominus insidiatores ulciseretur. Hoc nuntio accepto, Tyrachus, cum Ister hiberno tempore totus conglaciasset, cum tota gente pedibus flumen transiit, Romanaque provincia occupata, obvia quæque vastavit. Sed imperator exercitum provinciae praesidi et Cegeni statim subsidio misit. Patzinacæ vero cum annona et vini aliarumque potionum quæ ex melle conficiuntur, copiam invenissent, et iis avide se ingurgitassent, in cœliacum morbum inciderunt. Quo Cegenes e transfuga cognito, Romanis copiis sit auctor hostes invadendi. Eas cum Barbari morbo confecti contra se ire vidissent, æstuantes, et animis armisque abjectis, facti supplices, hostibus se dederunt. Quicumque vero in Cegenem inciderunt, partim gladiis sunt trucidati, partim auro ad servitutem venditi. Reliqua multitudo Romanis usui fore visa est, si armis adeptis in Bulgaria, maxima ex parte deserta, ob gentem illam non ita pridem eversam, collocaretur: idque jussu imperatoris factum est. Tyrachus vero et proceres ejus, ad illum perducti, baptizati, magnisque dignitatibus ornati sunt. Ut autem eo tempore Romanis cum Turcis bella erant in Oriente, imperator, delectu acto xv millia Patzinacarum armis, equis, et suæ gentis ducibus datis, Chrysopolim transvectos in Iberiam ire jussit: viæ quoque monstratore addito. Qui cum ad Damatrim pervenissent, restiterunt, nec ultra progredi vulerunt, sed regressi usque ad fretum, mari juxta D. Tarasii monasterium 250 equis transmissis, continenter profecti sunt, donec se cum popularibus suis conjunxissent, quo facto tabernaculis in campis ad ripas Istri fixis, Thraciam incursarunt, copiis imperatoriis contra se missis subinde superiores, ut impune per totam Thraciam et Marcedoniam vagarentur; et omnia prædarentur, non remota duntaxat, sed et urbi finitima. Tandem vero xxx annorum inducias cum Romanis paciscuntur. Et hic belli Patzinacarum fuit exitus.

XXVII. Sultanus vero Romanas urbes et provincias infestare non destitit, aliis direptis, aliis vastatis, aliis suo regno adjectis. Sub id tempus imperator insidias sibi factas deprehendit, a Ro-

mano Boilla instructas. Is vir obscurus erat, lingua semimuta, et vi articulate loquendi destituta, partim naturæ vitio, partim simulatione et affectatione, qua insitum sibi vitium augebat. Eo homine imperator plus quam ullo alio delectabatur, et nugas illius perperam et confuse loquentis omnibus aliis voluptatibus præferēbat: unde ita familiaris illi factus est, ut quavis hora illum convenire et alloqui auderet. Nec minus illi gynæceum quam imperatoris conclave patebat, quandocumque volebat, et utrinque ei divitiæ affluebant, ita ut licet a triviis, ad senatorium fastigium evectus esset: ea tamen felicitate non contentus, regnum etiam concupiscit, idquo sibi vindicare contendit, imperatore interfecto. Quos igitur imperatori male velle sciebat, iis arcanum detegebat: qui si orationem ejus probarent, eos magna spe proposita ad facinus confirmabat. Sin eum conatum aversarentur, aiebat, se id tentandi gratia dixisse, ut eorum fidem erga imperatorem exploraret, eorumque integritate collaudata, benevolentiam illorum imperatori testaturum sancte affirmabat. Cum autem sic plerosque tractaret, conjurati ejus rem facillime posse confici opinabantur. Nec enim in imperatoris duntaxat cubiculum, ipso dormiente, aut cum imperatrice cubante, homini patebat aditus, sed et occultorum adituum claves creditæ erant. Quare omnino destinata exsecutus fuisset, nisi a quodam ex consociis delatus, in manifesto scelere deprehensus esset, gladium ipsum adhuc **266** tenens, quo imperatorem percussurus erat. Cæterum ipse ob illius veordiam nullas pœnas dedit, insidiarum consociis duntaxat supplicio affectis. Hic imperator cum se benignum et liberalem prohiberi vellet, in eo tamen neque artem neque modum adhiberet, a virtute magnificentiæ in vitium profusionis est devolutus. Publicam enim pecuniam ita dilargiebatur, ut neque quibus, neque quantum, neque quando esset tribuendum, observaret. Nam cum Manganorum monasterium ædificaret, quod ob adamatam Sclerenam inchoasse fertur, ut eam tum in Cynegesio habitantem, per speciem structuræ inspiciendæ, crebrius viseret, fisco et publicis thesauris exhaustis, ad peccuniæ inopiam redactus, nec illicitis quæstibus abstinuit. Sed cum provinciæ quædam essent immunes, quæ pro omnibus vectigalibus, locorum angustias tuerentur, et Barbaros aditu Romanorum ditionum prohiberent: custodiis abolitis, tributa iis provinciis imperavit: unde Barbaris sine ullo negotio patuerunt. Illud certe quidem, si quis vere consideret, ei acceptum ferri potest, quod Oriens Marte Barbarico est subactus.

κράτωρ ἐφώρασεν, ἦν Ῥωμανὸς ὁ Βοίλας συνστήσατο. Ἦν δ' οὗτος τῶν ἀσημῶν ἀνὴρ, καὶ τὴν γλῶσσαν εἶχεν ἡμίφωνον, μὴδ' ὡς ἄρθρο-επεῖν, ὀλισθαίνουσιν δ' ἐν ταῖς ὀμιλίαις, καὶ ἀνεπαίσθητα τοῖς ἀκροαταῖς φθεγγομένην. Τοῦτο δ' ἦν τὸ μὲν ἐλάττωμα φυσικόν, τὸ δὲ προσποιήσεις καὶ σκηνῆ, τὴν τῆς φύσεως διαμαρτίαν τῇ ὑποκρίσει τοῦ σκηνοῦργοῦ ἐπιτείνοντος. Τῷ τοιοῦτῳ τοῖνον ἀνδρὶ ὡς οὐδενὶ τῷ ὁ βασιλεὺς ἤθετο, καὶ εἰ διημυρτημένα καὶ ἀδιάρθρωτα ἤκουε φθεγγομένου αὐτοῦ, ὑπὲρ πᾶσαν ἤγεῖτο τὰς ἐκείνου φλυαρίας γλυκυθυμῖαν. Καὶ οὕτω διὰ ταῦτα τῷ βασιλεῖ προσφικέωτο, ὡς πάντα καιρὸν εἶναι αὐτῷ τῆς πρὸς ἐκεῖνον εἰσόδου καὶ τῆς ἐντεύξεως. Καὶ οὐχ οὕτως αὐτῷ τὰ περὶ τὸν ἀνδρῶνα δικάετο, ἢ ἢ γυναικωνίτις οἱ ἀπεκέκλειστο, ἀλλ' ἀνετος ἦν αὐτῷ κάκεινη, καὶ δε' ἐδοῦλετο βᾶσιμος, καὶ ὁ πλοῦτος ἐπὶ βῆσι τῷ ἀνδρὶ ἐκατέρωθεν, καὶ ἐκ τῶν τριῶν ἀναρπασθεῖς, εἰς αὐτὴν ἀνήχθη τὴν συγκαλητικὴν κορυφὴν. Ὁ δὲ οὐκ ἠγάπα τοῦτον εὐδαιμονήσας τὸν τρόπον, ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλείας ἐρᾷ, καὶ μελετᾷ ταύτην ἑαυτῷ προσνεῖμαι, κτείνας τὸν αὐτοκράτορα. Καὶ οὐς ἤδει δύνουσι τῷ βασιλεῖ, τοῦτοις τὸ ἀπόρρητον ἀνεκάλυπτε. Καὶ τοὺς μὲν τὸν λόγον προσειμένους μεγάλας ἐλπῖσις ἐκαίρων, πρὸς τοῦργον ἐρώνυεν. Εἰ δὲ τινες καὶ πρὸς τὴν προσβολὴν ἐδυσχέραινον, ὁ δὲ πείραν ἔλεγε τὸν λόγον προσαγαγεῖν. ἵνα γὰρ τὴν ἐκείνου πίστιν τὴν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ ἀνδρας τῆς διαθέσεως, καὶ γνωρίσαι τῷ βασιλεῖ εὐνοῦς αὐτῷ τυγχάνειν διώμυνο. Ὁ μὲν οὖν οὕτω μετῆι τοὺς πλείονας, καὶ οἱ ἐκείνῳ συνομοσάμμοι βῆστα τὸ βούλευμα ᾤοντο γενέσθαι ἀνύσιμον. Οὐ μόνον γὰρ ἢ πρὸς τὸν βασιλικὸν κοιτωνίστον πάροδος ἐκείνῳ ἀνετος ἦν, κἂν ἔτυχεν ὑπνώττων ὁ βασιλεὺς, κἂν καὶ τῇ βασιλεῖδι συνίαεν, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἀπορρήτων εἰσόδων κλεῖς ἐμπεπίστευτο. Καὶ ἤχθη ἂν εἰς ἔργον τὸ διαβούλιον, εἰ μὴ τις αὐτῷ τῷ βασιλεῖ κατεμήνυσε τῶν κοινωνησάντων τῷ σκέμματος. Ἦλω τοῖνον ἐπ' αὐτοφώρῳ καὶ τὸ ξίφος αὐτὸ κατέχων ᾗ τὸν αὐτοκράτορα ἐμάλιν αὐτίκα διαχειρίσασθαι. Ἄλλ' ὁ μὲν διὰ τὸ τῷ κρατοῦντος ἀβέλτερον, οὐδὲν ὑπέστη ἀνιάρθῃ, εἰ δὲ τῆς ἐπιβουλῆς ἐκείνῳ συνίστορας οὐκ ἔμνηται ἀτιμώρητοι. Οὗτος ὁ βασιλεὺς φιλότιμος θεοῦ ἐθέλων καὶ ἐλευθέριος, μὴ μετιῶν δὲ σὺν ἐπιστήμῃ τὴν ἀρετὴν ὡς ἐχρῆν, εἰς κακίαν ταύτην μετένεγκεν. Ἄντι γὰρ μεγαλοπρεπειας εἰς ἀσωτίαν μετακεκλίετο, οὔτε οἷς ἔδει παρέχων τὰ δημόσια χρήματα οὔτε ὅσαπερ ἔδει οὔθ' ὅτε χρεῶν. Καὶ τὴν μονὴν δὲ τὴν τῶν Μαγγάνων (40) οἰκοδομῶν (λέγεται δὲ τῆς οἰκοδομῆς ἀρξασθαι διὰ τὴν ἐρωμένην αὐτῷ, τὴν Σκλήραιναιαν λέγω, ἵν' ἐκείνῳ προσ-

Variae lectiones et notæ

(40) Μονὴν τῶν Μαγγάνων. Ut in condendo S. Georgii ad Mangana monasterio imperii thesauros exhaurerit Monomachus, qualisve fuerit et quam magna illius structura, præcæteris narrat Michael Psellus, lib. v Hist. ms., neque in ea dun-

taxat, sed et in aliis Deo vel sanctis dicatis ædibus exstruendis: Ἐτα δὲ καὶ πρυτανεῖον νέον ἐκφυροδόμησε, πτωχοτροφεῖον τοῦτο ἱππονομάσας, καὶ χρυσοῦ βεῦμα ἐντεῦθεν πολὺ τοῖς ἀσκέειν προηρημένοις ἀφῆκεν.

φοισὲ συνεσχῶς, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κωνηγεσίου ἐγούσῃ τότε δὴ τὴν κατοικίαν) πρῶτασιν ἔχων τοῦ σωμαίνου τῆν δόμηνσιν, ἐξήντηλασε τοὺς βασιλείους ἢ κοινούς θησαυρούς ὄθεν χρημάτων δεόμενος, οὐδὲ τῶν ἀπειρημένων πορισμάτων ἀπέχετο. Ἀλλὰ καὶ χωρῶν οὐσῶν, αἱ πρὸς τὸ δημόσιον τοῖς βασιλευσιν οὐ δασμοὺς συνεσέφερον, ἀλλ' ἀντὶ πάσης δασμοφορίας, δυσχωρίας ἐφρούρου, καὶ τοῖς Βαρβάροις τὴν εἰς τὰς Ῥωμαίους ὑποκειμένης χώρας ἀπετελιχίζον πάροδον, ἐκεῖνος φόρους ταῖς χώραις ἐπιτάξας, ἐσχόλασε τὰς φρουράς. Κάντεῦθεν ἢ πρὸς τὰς Ῥωμαίας χώρας βῆσθη τοῖς Βαρβάροις ἐγένετο πάροδος. Ἐκεῖνος τοίνυν ὁ ἀνὴρ αἴτιος τοῖς ἀπαθῶς λογιζομένοις κριθήσεται, τοῦ τὴν Ἐφῶν μοῖραν δουρὶ κυριευθῆναι βαρβαρικῶ.

ΚΗ'. Τῆς δὲ βασιλίδος Ζωῆς (41) ἐν γήρῃ βαθεῖ A (ὅπερ γὰρ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτη παρεξτάθη αὐτῇ τὸ βιωσάμενον) καταλυσάσης τὴν ζωὴν, οὐκ ἀνδρικῶς ἐκεῖνος ἐθρήνησεν, ἀλλὰ μέντοι γε μαιρακιωδῶς. Αἰγεται δὲ καὶ ἀγγέλοις αὐτὴν παρεξισοῦν, ἐπειδὴ πού τοῦ μνήματος ἐκείνης μύκης ἔκ τινοσ ὕγρῳ τῆτος ἀνεβλάστησε, καὶ τοῦτο καλεῖν σημεῖον ἀνωθεν οἰκονομηθῆν, ἵνα μὴ ἀγνωστὰ ἢ βασιλὶς ταῖς νοεραῖς συνταταγμένη δυνάμεισ. Τῆς δ' ὡς εἴρηται θανούσῃσ, ὁ βασιλεὺς ἐτι φλεγμαίνων περὶ τοὺς ἔρωτας ἐπιστάγει τοῖς βασιλείοις μαιρακὰ τινα ἄμνηρον δοθεῖσαν Ῥωμαίοις ἐξ Ἀλανῶν, παιδὰ τινοσ τῶν παρ' ἐκεῖνοις ἀρχηγετούντων, καὶ ταύτην σεβαστὴν ὀνομάσας, βασιλεῖον αὐτῇ τὴν θεραπείαν ἀπέταξε καὶ πλοῦτου χορηγίον θαψιλεστάτην. Καὶ εἴ μὴ τὴν βασιλίδαν, τὴν Θεοδώραν λέγω, πεποίητο δι' αἰδοῦσ, ἢ μάλον τὸ τῆς τετραγαμίας ἡσχύνετο ἄθεσμον, καὶ βασιλίσσα ἂν τὴν ἐρωμένην ταύτην ἀνεῖπε, καὶ διαδήματι κατακόσμησεν ἂν. Ἐκεῖνον δὲ θανόντος, οὐ παρέμεινε τῇ σεβαστῇ τὸ εὐτόχημα. ἀλλ' εἰς τὴν προτέραν τῆς ὀμηρίας τύχην ἐπανελήλυθεν. Ἄρτι δὲ καὶ περὶ τοῦ τέλουσ ἰστορητέον τοῦτου τοῦ αὐτοκράτοροσ. Οὐ μακρὸς ἐξεμετρήθη χρόνοσ, ἐξότου τῆς ἡγεμονίασ τῶν Ῥωμαίων γέγονεν ἰγκρατήσ, καὶ οἱ νόσοσ ἀρθρῖτισ ἐνέσκηψεν, ἢ πρότερον τοῖσ ποσὶν ἐκεῖνου τοῦ ρεύματοσ ἐπήνεγκε τὴν φορὰν, ὥστε τὰς βάρεισ αὐτοῦ πρὸς πορείαν καὶ στάσιν ἀδυνατεῖν. Εἰ δὲ ποτε καὶ κινήσασ ἀνάγκην ἐσχῆκεν, ἢ πρὸς τινων ὑποστηρίζόμενοσ προέβαινε δυσχερῶσ, ἢ καὶ πάλμπαν ἐτεροκίνητοσ ἦν. Τοῦ χρόνου δὲ προϊόντοσ, καὶ ταῖσ χερσὶν ἐπαβρόητο αἴτιον εἶτα καὶ τοῖσ ὤμοισ ἐπήνεκτο, καὶ τέλος ὄλον αὐτῷ τὸ σῶμα τῷ ρεύματι κατακλύζετο, καὶ παρεῖτο, καὶ ἐξηρθροῦτο, τοῖσ τῶν ἄρθρων κοιλώμασιν ἐγκαλειόμενου τοῦ ρεύματοσ. Ἐκαμειν οὖν οὕτω πρὸ μακροῦ τὸ σῶμα τῷ βασιλεῖ. Εἶτα καὶ τι ἕτερον ἐπισυμβεβηκόσ (τὸ δ' ἦν ἐκ πνεύματοσ νυγμὸσ περὶ τὴν πλευρὰν) προσδοκῆσιμον ἐκείνω καὶ τοῖσ αὐτῷ παραδυναστεύουσαι ἐθετο τὸ τέλος τῆσ βιοτήσ, ὡν τὰ πρῶτα ὁ λογοθέτησ ἦν Ἰωάννησ, ἐκτετατμημένοσ ἀνδράριον, ἄσημον μὲν ἐκ γένουσ καὶ δυσγετέστατον, πρὸσ δὲ πραγμάτων μεταχειρίσιν ἀφυέστατον, γραμματικῆσ δὲ τέχνησ τοσοῦτο μετεσχηκόσ, ὥστε μήτ' ὀρθοεπεῖν ἀκριβῶσ ἀττικίζον, μήτ' ἀπτεῖστωσ ὀρθογραφεῖν. Ἐφ' ᾧ δὴ τὴν τῶν

XXVIII. Imperatrice Zoe provecta ætate mortua (septuagesimum enim annum excesserat) obitum ejus non ut vero dignum est, tulit, sed muliebriter luxit, eamque angelis æquiparasse fertur: cum ob looi humiditatem ex ejus monumento fungus germinasset, quem sigum divina providentia editum vocavit, ut ne ignoraretur imperatricem in cætum intelligentium Potestatem esse receptam. Verum adhuc amoris incendio flagrans, adolescentulam quamdam Alani principis filiam, obsidem Romanam datam, in regiam introductam Augustam appellat, addita custodia regia et sumptibus liberalissimis. Quod ni Theodoram imperatricem reveritus esset, ac potius quarti conjugii dedecus et nefas, amicam suam etiam imperatricem appellasset, et diademate exornasset. Cæterum illa Augustæ felicitas non diu duravit: nam post imperatoris obitum ad pristinam conditionem est reversa. Nunc de exitu imperatoris est dicendum. Non multo post quam sceptro politus esset, morbus eum articularis 267 invasit, humoribus principio ad pedes decurrentibus, ut neque stare, neque ingredi posset. Quando autem eum moveri necesse erat, aut ab aliis suffultus ægre ingrediebatur, aut gestabatur. Verum progressu temporis, fluxiones in manus etiam incumbabant, deinde humeros vexabant, denique totum corpus infestabant et laxabant, cavitalibus articulorum se insinuantes. Ad hæc aliud accessit malum, vellicatio lateris ex anhelitu, qua fiebat, ut nec ipse vitæ diuturnioris spem haberet, nec ejus proceres, quorum primarius erat logotheta Joannes, castratus homuncio, obscuro et ignobilissimo genere ortus, et ad res gerendas ineptissimus, grammaticæ artis adeo peritus, ut in affectatione Alticismi, neque recte loqui, neque citra errorem scribere posset. Ei summam rerum imperator commisit: eumdem principem senatus designavit. Nam prius reipublicæ administratio penes virum, huic omnino et genere et facundia et scientia regendæ civitatis dissimilem fuerat: qui cum imperator aliquid secus quam conveniebat, juberet, non statim ad voluntatem ejus propendebat, sed refragabatur et deterrebat. Quod cum sæpius fieret, ille graviter et iniquo animo liber-

Variæ lectiones et notæ.

(41) Τῆς δὲ βασιλίδος Ζωῆς. Annum obitus Zoes indicat Lupus Protospatha: An. 1050, indict. 3, obiit Zoe imp. soror Theodoræ, quæ fuerunt filix Constantinæ imp. Zos enim habuit viros tres, primum Romanum, secundum Michaelom, tertium Constan-

linum Monomachum Regnavit cum his tribus viris ann. 22, post mortem vero prædictæ Zoes regnavit ipse Constantinus imperator cum Theodora sua cognata jam novem annis.

tatem illius ferens, homini (Lichudes is vocabatur), ut adversatore careret, munus id ereptum, in Joannem transfert, ne suæ cupiditates inhiberentur. Is igitur Joannes et alii magnates, desperata imperatoris vita, ei auctores sunt de successore deliberandi: monentque, Protevontem aptum esse ad imperium, qui cum Bulgariam regeret, ab urbe aberat. Missus igitur est, qui eum accerseret: idque clam Theodora, non tamen ita, quin arcano illo consilio deprehenso, ægrotum potestatem in alium transtulisse cognovit. Itaque illa moribundo in Mangania regia relicto, industria ministrorum suorum concensa nave ad magnam regiam appellit. Ibi et imperatoris satellitibus, et selectis senatoribus ad eam confluentibus, imperatrix ab omnibus est salutata, ut ad quam imperium jure hæreditario pertineret. Eo res Monomacho dolorem auxit: cumque non amplius vixisset, quam ut suspirio dolorem et tristitiam inde **262** concipiam testari posset, exspiravit. Regnavit annos XII et menses octo: sepultus est in Manganorum monasterio a se condito.

λεων. Ἐστατο τοίνυν ὁ τὸν ἄνθρωπον μετακαλεσόμενος· ἐκ δὲ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας ἡ βουλή ἀπεκρίθητο. Ἄλλ' οὐκ εἰς τέλος τὸ βούλευμα τὴν βασιλίδα διέλαθε. Γνοῦσα δὲ ὡς οὐκ ἐπ' αὐτῆ ποιεῖται τὸ κράτος ὁ τελευταίων, τὸν μὲν ἐξ δυσθανατοῦντα κατὰ τὰ ἐν τοῖς Μαγγάνοις βασιλεία· ἐκείνη δὲ σπουδῆ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῆ ἐμβεδηκῶα νηὶ, εἰς τὸ μέγα προσωρμισθὴ ἀνάκτορον. Καὶ αὐτῆ ἦ τε βασιλικὴ δορυφορίᾳ προσεβήθη αὐτίκα, καὶ τῆς γερουσίας τὸ ἔκκριτον, καὶ αὐτοκράτωρ πρὸς πάντων ἀνεβήθη, ὡς αὐτῆ κατὰ κληρὸν τῆς ἀρχῆς προσηκούσης. Τοῦτο τῷ Μονομάχῳ γνωσθὲν, προστίθεισιν ἄλλημα, καὶ βραχὺ τι ἐπιειοῦς, ὅσον ἐπιστενάζει τοῖς γενομένοις καὶ ἀθυμῆσαι ἐξέλιπε, βασιλεύσας ἔτη δώδεκα καὶ μῆνας ὀκτώ, καὶ κατετίθη εἰς τὴν παρ' αὐτῶ δομηθεῖσαν μονὴν τῶν Μαγγάνων.

XXIX. Theodora sola potita rerum, jam effeta C ætate, imperatorem sibi adjungere noluit, sed delectata imperio, quoad vixit, omnia in sua potestate habuit, idque consilio et operi ministrorum quoque suorum, quos summis magistratibus præfecit. Rerum civilium administrationem Leoni syncello, cognomento Paraspondylo, mandavit, qui olim imperatori Michaeli operam navarat. Ipsa vero pro tribunali præsedit, legatis respondit, magistratus suam in rebus privatis et communibus interposuit. Ac fortunata fuit ejus gubernatio. Neque enim quisquam illi se opposuit, neque subditi decreta ejus neglexerunt, neque ulla gens tum Romanis bellum fecit, sed et anni partes suam temperiem habuerunt, et terra uberes fructus tulit. Quamvis D autem natu grandis, ut dictum est, sceptris potita esset, tamen adhuc longum sibi vitæ tempus pollicebatur, cum corpore firmiore esset, quod laboribus haud facile cederet. Sed cum et ipsam fata urgerent (etsi monachi quidam nescio quot ei sæcula viræ promittebant) et familiares ejus ob morbum gravissimum, quem Iliacum medici vo-

κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν ὁ βασιλεὺς ἐποιήσατο, καὶ τῶν τῆς βουλῆς ἀπέδειξεν ἀπάντων κορυφαίωντων. Ἦν μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν διοικήσεων πρώην ἀνὴρ τοῦτ' αὖ τὰ πάντα ἀντίβροπος καὶ γένος καὶ λόγον, καὶ τὴν περὶ τὰς πολιτικὰς οἰκονομίας ἀκρίθειαν. Τοιοῦτος δ' ὢν, ὀπηνίκα τὸ παρά τὸ καθῆκον ἐπέταττεν αὐτῷ ποιῆσαι ὁ βασιλεὺς, οὐκ ἦν τῆ προαιρέσει τοῦ κρατοῦντος ἐπικλινῆς, ἀλλ' ἀντέλεγε τε καὶ ἀνείργε τοῦ μὴ προσήκοντος. Ὁ δὲ ἐχαλέπαινε, καὶ πολλάκις τοῦτου γινόμενου, ἐμηνία τῆ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ἔλευθερίᾳ, καὶ ἵνα τὸ ἀντίξουν ἀποφορτίσαιτο, μεθιστᾶ μὲν ἐκείνον τῆς τῶν κοινῶν διοικήσεως (ὁ Λειχούδης ἦν οὗτος), ἀντειστάγει δὲ τὸν Ἰωάννην, καὶ τοῦτ' αὖ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐγγειρίζει κυβέρονησιν, ἵνα μὴ πρὸς τινας ἐφ' οἷς ὀρμήσει ἀνείργουτο. Οὗτος τοίνυν ὁ Ἰωάννης καὶ

B ἔτεροι, μέγα κάκεινοι δεδουνημένοι παρὰ τῷ βασιλεῖ, ἀπεγνωκότες αὐτῷ τὸ βιώσιμον, κείθουσι τὸν κάμνοντα φροντίσαι περὶ διαδοχῆς, καὶ ὑποτιθέασιν αὐτῷ εἶναι πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐπιτεθήδιον τὸν Πρωτεύοντα (42)· ὁ δὲ τὴν τῆς Βουλγαρίας ἀρχὴν περιέζωστο, καὶ ἀπεδήμει τῆς βασιλίδος τῶν πό-

λεων. Ἐστατο τοίνυν ὁ τὸν ἄνθρωπον μετακαλεσόμενος· ἐκ δὲ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας ἡ βουλή ἀπεκρίθητο. Ἄλλ' οὐκ εἰς τέλος τὸ βούλευμα τὴν βασιλίδα διέλαθε. Γνοῦσα δὲ ὡς οὐκ ἐπ' αὐτῆ ποιεῖται τὸ κράτος ὁ τελευταίων, τὸν μὲν ἐξ δυσθανατοῦντα κατὰ τὰ ἐν τοῖς Μαγγάνοις βασιλεία· ἐκείνη δὲ σπουδῆ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῆ ἐμβεδηκῶα νηὶ, εἰς τὸ μέγα προσωρμισθὴ ἀνάκτορον. Καὶ αὐτῆ ἦ τε βασιλικὴ δορυφορίᾳ προσεβήθη αὐτίκα, καὶ τῆς γερουσίας τὸ ἔκκριτον, καὶ αὐτοκράτωρ πρὸς πάντων ἀνεβήθη, ὡς αὐτῆ κατὰ κληρὸν τῆς ἀρχῆς προσηκούσης. Τοῦτο τῷ Μονομάχῳ γνωσθὲν, προστίθεισιν ἄλλημα, καὶ βραχὺ τι ἐπιειοῦς, ὅσον ἐπιστενάζει τοῖς γενομένοις καὶ ἀθυμῆσαι ἐξέλιπε, βασιλεύσας ἔτη δώδεκα καὶ μῆνας ὀκτώ, καὶ κατετίθη εἰς τὴν παρ' αὐτῶ δομηθεῖσαν μονὴν τῶν Μαγγάνων.

KΘ'. Ἡ δὲ βασιλις Θεοδώρα, ἔξωρος τῆς αὐταρχίας κρατήσασα, βασιλεῖα τοῖς πράγμασιν ἐπιστεῖται οὐκ ἤθελεν. ἀλλ' ἠδυνθεῖσα τῆ ἐξουσίᾳ, παρ' ὅσον ἐσβίω τῆ βασιλείᾳ καιρὸν, αὐτῆ τῶν ὄλων ἦν ἐγγρατῆς, πρὸς τοῦτο καὶ παρὰ τῶν αὐτῆς θεραπεύοντων ἐμβιθασθεῖσα, οὐς καὶ ταῖς μεγίσταις ἐπέστησε τῶν ἀρχῶν. Τὴν δὲ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων διοίκησιν τῷ συγκέλλῳ (43) Λέοντι, ὃς Παρασπόνδυλος ὠνόμαστο, ἀνεχείρισε, τὸ πάλαι τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ ἐπερτήσαντι. Ἡ δὲ προὔκαθητο ἐπὶ βήματος, καὶ ἐρημάτιζε πρέσβεις, καὶ ἦν ἀρχαιρασιάζουσα, καὶ δίκαις ἐνθεμιστεύουσα, καὶ ψήφους ἐκφέρουσα, καὶ διατιῶσα δημοσίαις καὶ κοιναῖς ὑποθέσεσι, καὶ εὐδαιμον ὑπῆρξεν αὐτῆ τὸ αὐτοκρατίς. Ὅσον γὰρ τις ἀντῆρε χεῖρα αὐτῆ, οὐτ' ὀλιγώρως πρὸς τὰ ἐκείνη δεδογμένα ὤφθη διατεθὲν τὸ ὑπῆκουσι, οὐτ' ἔβη τότε κατὰ Ῥωμαίων κελίηνητο, ἀλλὰ καὶ εὐκράσια γέγονε τῶν ὤρων, καὶ ἡ γῆ τοὺς καρπὸς ἀφθόνους ἐξήνεγκεν. Ἐξωρος (44) δὲ, ὡς εἴρηται, καὶ πλήρης ἡμερῶν ἡ βασιλις αὐτῆ τῶν σκήπτρων κρατήσασα, ὅμως μακροῦς ἔτι τῆς ζωῆς ἐαυτῆ ἐπιμέτριε ἐνιαυτούς. Ἐίχε δὲ καὶ τὸ σῶμα ἰσχυρότερον, καὶ μὴ βῆστα πόνοις καμπετόμενον. Ἐπὶ

Variae lectiones et notæ.

(42) Πρωτεύοντα. Nicsephorum vocat Soylitz. Vide *Gloss. med. Græc.* in Πρωτεύων.

(43) Συγκέλλῳ. Ita reposuimus ex duob. Reg. pro Συγγέλλῳ, quomodo scripserat Wolfius, et alter e Reg. præfert. Sic hanc vocem corrupsi esse sequi-

orem Græciam constat. Vide *Gloss. med. Græc.*

(44) Ἐξωρος. Addunt duo codd. μοναρχήσαν, pro τῆς αὐταρχίας κρατήσασα. Ita non semel habentur in mss. synonyma, quæ sæpe omisimus, ut et Wolfius.

δὲ καὶ ταύτην κατήπειγε τὸ χρεὼν (εἰ καὶ τινες αὐτῇ μοναρχοὶ αἰῶνας ἔτι ζωῆς ἐπηγγέλλοντο) καὶ νόσφ περιεπετώκει δεινῆ, ἣ τοῖς Ἀσκληπιάδαις ὠνόμαστοι εἰλεός, καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν αἱ ἐλπίδες αἱ περὶ αὐτῆς ἀπεγνώσθησαν, συλλεγόντες βουλευόνται, τίνα ἂν εἰς τὴν ἀρχὴν ἀντισταξωσιν, ὅς αὐτοῖς τὴν εὐετηρίαν τηρήσει καὶ τὸ εὐτύχημα. Ἔδοξεν οὖν πρὸς τοῦτο σφίσι κατάλληλος ὁ Στρατιωτικὸς Μιχαῆλ (45), ἀνὴρ ἐκ Βυζαντίου μὲν γεγὼνώς, πρὸς πραγμάτων δὲ, καὶ ταῦτα τοσαύτης ἡγεμονίας μεταχειρήσιν ἀποπεφυκώς, ἕκ τε φυσικῆς νοθείας καὶ ἀφειλείας, καὶ διὰ χρόνου μῆκος, ὃ τῇ ἐκείνου παρεξέταθη ζωῇ. Ἦδη γάρ οὐ γέρων ἦν, ὡς παρὰ τοῦ δημῶδους πληθους ὠνόμαστο, ἀλλὰ πρεσβύτης. Τοῦτον οὖν πείθουσι τὴν Θεοδώραν ἐντακτασθῆσαι τῇ βασιλείᾳ. Ἡ δὲ αὐτίκα ταινιοῖ τῷ βασιλεῖ τὸν Μιχαῆλ διαδήματι, πρότερον ὀρκίους προκαταληφθέντα φοικώδεσι, μήτι τῆς ἐκείνων γνῶμης χωρὶς ἐπὶ ταῖς τῆς βασιλείας οἰκονομήσασθαι διοικήσασιν. Ἐπὶ τούτοις τὴν βασιλίδεα τὸ πνεῦμα ἐξέλιπε, μοναρχήσασαν ἔτος ἓν ἐπὶ ἑννέα μηνῶν.

cant, de salute illius desperasset: in unum congressi deliberant, quis in ejus locum substituendus esset, a quo prosperitas illa et felicitas conservaretur. Eis porro deliberantibus talis visus est Michael Stratioticus, vir Byzantius ille quidem, sed ad tractationem rerum, tanti præsertim principatus, cum ob ætatem longissimam ineptus. Neque enim senex erat, ut vulgo vocabatur, sed pene decrepituus. Persuadent igitur imperatrici, ut eum in imperio collocet: a qua statim diademate redimitus est, sanctissimo prius jurejurando adactus, se nihil sine illorum consensu in imperatoris administrationibus decreturum. His peractis, imperatricem spiritus defecit, cum annum unum et menses novem imperasset.

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

Α'. Ὅν οὖν εἴρηται τρόπον ὁ πρεσβύτης (46) Μιχαῆλ αὐτοκράτωρ ἀναβῆθαι, τοῖς μὲν τῆς γερούσιας καὶ τῷ δημῶδι πληθῆι καὶ παρὰ τὸ προσήκον ὤκτο φιλοτιμώτατος, ἕκαστον τούτων εἰς βαθμοὺς προδιβάζων ἀξιωματῶν, καὶ τιμὰς προσένεμον ἀκατάλληλος τοῖς πλείοσι. Τοῖς δὲ στρατιωτικοῖς καταλόγοις, καὶ μάλιστα τοῖς τούτων ἐξόχοις, οἷς στραταρχεῖν τε καὶ ἰαρχεῖν ἀπονεμένητο πρὸ πολλοῦ, καὶ λίαν ἀντιβρόπως τοῖς ἄλλοις ἐπέχρητο. Οὕτε γὰρ φιλότιμόν τι πρὸς αὐτοὺς ἐπέδειξατο, ἔρτι καταλαβόντας τὴν βασιλίδεα τῶν πόλεων, οὕτε μὲν πράξειν αὐτοὺς ἐδέξασατο ῥήμασιν. Ἦσθη δὲ τούτων πρωτεύοντε ἄνδρε διττῶ, μαγίστρων μὲν ὄντε καὶ ἄμφω, λαμπρῶ δὲ τὰ γένη, καὶ οὐχ ἔττον στρατηγικῇ συνέσει καὶ κράτει χειρῶν καὶ θάρσει φοχῶν εὐχέτην τὴν περιφάνειαν. Τούτων ἄτερος ἦν ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος (47), ὃ δὲ λοιπὸς ὁ Κεκαυμένος Κατακαλῶν, ᾧ Κολώνεια ἡ πατρίς, ὃν καὶ δοῦκα Ἀντιοχείας τυγχάνοντα, ἅμα τῇ ἀναβῆσει παρέλασε τῆς ἀρχῆς, τὸν οἰκείον ἀνεψιὸν Μιχαῆλ αὐτίκα μάγιστρόν τε καὶ δοῦκα τῆς Ἀντιοχείας προχρησάμενος, καὶ Οὐρανὸν ἐκείνῳ θέμενος τὸ ἐπώνυμον, ἵνα πρὸς τὸν ἀρχαῖον Οὐρανὸν ἀναφέρειν δοκῇ τὸ γένος. Τοῦτον τοῖνον τὸν Κεκαυμένον, ὡς εἶπεν μὴ καλῶς χρησάμενον τῇ ἀρχῇ, ἀλλὰ τὰς τε δυνάμεις καταλελυκότα, καὶ φορτικόν τοῖς ὑπὸ χεῖρα

263 I. Michael senex hoc modo imperator appellatus, senatores et plebeiam multitudinem benignissime tractavit, ad dignitatum gradus promovendo, et honores plerisque tribuendo, qui captum illorum excederent. Cum militaribus autem catalogis, ac iis potissimum qui cæteris antecellentes, multo ante exercituum alarumque ductores fuerant, longe secus egit. Nam recens urbem ingressis, neque ullum honorem habuit, neque benignis alloquiis eos delinivit. Eorum primarii duo viri fuere, uterque magister, et illustri genere ortus, splendorem illum imperatoria arte, robore manuum et fiducia animorum magis etiam assecutus: alter, Isaacius Comnenus, alter Ambustus Catacalo, patria Coloneensis, cui simul ac designatus fuerat imperator, Antiochiæ ducatum ademit, suumque consobrinum Michaellem statim magistrum et ducem Antiochiæ declaravit, Urani cognomento addito, ut genus ad veterem illum Uranum referre videretur. Eum igitur Ambustum, quasi male gesto magistratu, et copiis militaribus imminutis, et gravem obvio cuique, acris objurgavit, ac ne probris quidem et contumeliis abstinuit: cumque alii splendidissimi viri, collegæ ejus, hominem defensuri essent, ne contra illos quidem linguæ moderatus est, aut ipsum Comnenum reveritus.

Variæ lectiones et notæ.

(45) Ὁ Στρατιωτικὸς Μιχαῆλ. Hunc *Bringam* cognominat Lupus protospatha: Anno 1057 *mortua est Theodora Augusta, et Michael Bringa factus est imperator*. Mox: *Mortuus est Bringa imperator, et Isachus Ochonus* (Comnemus) *factus est imperator*, Meminit Zonaras in Romano puero, et in Nicophoro Phoca Josephi Bringæ cubiuli præfecti, cuius magna fuit in aula auctoritas.

(46) Πρεσβύτης Anonymus Barenis, an. 1056, ind. 9: *Elevatus est Michael imp. nobiscio*. Sed quid sonet hæc postrema vox non percipio.

(47) Ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος. Quem Colonea urbe (de qua agit Constantinus, lib. 1 *De Them.* cap. 10) oriendum scribit Michael Paellus, in Hist. ms. Ἦν δὲ ὁ Κομνηνὸς οὗτος Κολωνεῖαθεν. Vide *Famil Constantinopolit.*

Ea res militum animos defecit, qui Michaelē in alios liberalissimum, se ne verborum quidem Benignitate dignari viderent: neque tamen ad res novandas concitati sunt, priusquam denuo periculum ejus fecissent. Sed antequam ad illorum seditionem veniam, alius motus est exponendus. Constantini Monomachi patruelis. Theodosius præses, Michaelis designationem ægre ferens, statim ministris suis assumptis, et nonnullis aliis eadem animi levitate laborantibus ascitis, crepusculo iis satellitibus circumdatus, per medium forum incesit, imperium ob Monomachi cognationem ad se pertinere dicens, atque injuriam sibi fieri clamitans. Cum vero ad publicum carcerem, quod Prætorium 264 dicitur, venisset, claustris perruptis, exitum clausis patefacit. Idem in ea quoque custodia fecit, quæ ad Chalcen est, eorum opera se voti sui fore compotem sperans. Verum ubi cognovit militares copias circa regiam contra se collectas jamjam affore, ad Magnam ecclesiam convertitur, ex eaque solus cum filio relictus, gregalibus suis dilapsis, educitur, et relegatur. Hoc eventu conatum ejus consecuto, plebea multitudo per ludibrium hanc cantilenam in eum cecinit:

Factus Monomachus, quod cogitavit, egit.

ἐλπίας διὰ τούτων τοῦ κατὰ σκοπὸν ἐπιτεύξασθαι. Ὡς δ' ἔμαθε στρατιωτικὴν ἀβροῦζεσθαι περὶ τὰ βασιλικὰ δύναμιν, στέλλεσθαι κατ' αὐτοῦ, πρὸς τὴν Μεγάλην τρέπεται ἐκκλησίαν, καὶ μόνος σὺν τῷ υἱῷ περιληφθεὶς, τῶν ἐπομένων αὐτῷ διασκεδασθέντων ἐξάγεται τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὑπερορίαν καταδικάζεται. Εἰς τοῦτο δὲ τέλος τοῦ ἐπιχειρήματος αὐτῷ καταντήσαντος, ὁ δημῶδης ὄχλος ἐπιγελῶντες αὐτῷ, ῥήματά τινα συνθέντες, ἐπηῶδον αὐτῷ τὰ δ' ἦσαν.

Ὁ μωρὸς ὁ Μονομάχος, εἴ τι ἐφρόνει, ἐποίησε.

Res quidem ita se habuerunt.

II. Cæterum Orientales duces injuriis affecti, denuo fortunam periclitaturi, Leonem protosyncellum communia negotia procurantem adeunt, eo intercessore imperatorem precaturi, ne soli negligerentur, cum cæteri omnes liberalitatis ejus fructum aliquem percipissent; aliis præsertim suaviter viventibus, se vero in acie stantibus, Romanumque imperium propugnantibus. At ille nihilo dexterior imperatore, ad tractandos viros dolentes, et tumorem ex dolore ortum reprimendum, asperitatem eorum adeo non leniit, ut etiam auxerit, singulorum virtutem elevando, et omnes sine honore dimittendo. Hac secunda repulsa irritati, non diutius sibi cunctandum esse censuerunt, sed quisque proximum cohortatus, animo conceptum facinus ad exitum perducere decreverunt. Visum autem eis est Bryenium quoque virum illustrem, Macedonicarum copiarum ducem, et Cappadociæ præfectum in consilium et auxilium adhibere, qui caunas et ipse simultatis contra imperatorem habe-

γνόμενον, καὶ ἐπέληξεν ἴταμώτερον, καὶ ὀνειδίσαι ἔβαλε, καὶ οὐδ' ἐφείσατο ὕβρειων. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων λαμπροτάτων ἀνδρῶν, καὶ συνταγματάρχων τῶν ἐκείνῳ, ὑπεραπολογήσασθαι τοῦ ἀνδρὸς ὠρμηκῶτων, οὐδ' ἐπ' ἐκείνους τῆς γλώττης ἐφείσατο, οὐκ μὴν αὐτὸν ἠδέσθη τὸν Κομνηνόν. Ταῦτα τοὺς στρατιώτας εἰς ἀθυμίαν ἐπέβαλε, τοῖς μὲν ἄλλοις φιλοτιμώτατον ὄρωντας τὸν Μιχαήλ, ἐκτοῖς δὲ μηδ' ἐν λόγοις τὸ εὐμενὲς ἐνδεικνύμενον, ὅμως μὲντοι ἐπέσχον μηδὲν τι νεωτερίσαι, ἀλλὰ καὶ δευτέραν πείραν ἐπαγαγεῖν ἐβουλεύσαντο. Προτέραν δ' ὁ λόγος ἐτέραν κατὰ τοῦ βασιλικῶς διηγησάσθω νῦν ἐπαναυασιν, καὶ οὕτω πρὸς τὴν τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐπανελεύσεται. Ὁ γὰρ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου ἐξάδελφος, ὁ πρόεδρος Θεοδοσίος, ἀρτί τοῦ Μιχαήλ ἀναβρήθηντος, ἐν δεινῷ ποιησάμενοι τὴν ἐκείνου ἀνάβρῃσιν, τοὺς οἰκίους θεράποντας προσλαβόμενος, καὶ τινὰς ἄλλους ὅσοι κατ' ἐκείνον ἐλαφρίαν ἐνόσουν φρενῶν, περὶ δειλῆν ἔψιν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἀπήει, τούτοις δορυφορούμενος, αὐτῷ προσήκειν τὸ κράτος λέγων, διὰ τὴν πρὸς τὸν Μονομάχον συγγένειαν, καὶ ἀδικεῖσθαι ἐπιδοῶμενος. Γενόμενος δὲ κατὰ τὴν δημοσίαν εἰρηκτὴν, ἡ Πραιτώριον (48) κέκληται, τὰ κλειθρα διαβρήξας, τοῖς ἐν αὐτῇ καθειργμένοις ἀνετον παρέσχε τὴν ἔξοδον. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐν τῇ τῆς Χαλκίδος εἰργάσατο φυλακῇ,

καὶ ταῦτα μὲν ἔσχον οὕτως.

B'. Οἱ δ' ἐμπαρονηθέντες τῶν Ἐψῶν ἀρχόντων, καὶ αὖθις πείραν προσάγουσι, καὶ προσίαι τῷ πικρῶν κοινὰ διοικούντι τῷ πρωτοσυγγέλλῳ (49) Λέοντι, καὶ ἱκατεύειν δι' ἐκείνου ἐπιχειροῦν τὸν βασιλέα, μὴ μόνον αὐτοὶ καταλειφθῆναι ἀγέραστοι, πάντων τοῦ φιλοτίμου καταπολαυσάντων τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ταῦτα τῶν ἄλλων εὐπαθοῦτων, αὐτοὶ καὶ πρὸ ἀσπίδα ἰστάμενοι, καὶ προπολεμοῦντες τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς. Ὁ δὲ οὐδὲν ἤττον τοῦ βασιλέως ἐδέξασθαι μεταχειρίσασθαι λυπούμενους ἀνδρας, καὶ καταστεῖλαι τὸ ἐκ τῆς λύπης αὐτοῖς γενόμενον οἴημα, οὐ μόνον οὐκ ἐλέανεν ἐν λόγοις τῶν ἀνδρῶν τὴν τραχύτητα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἐξενόχωνεν, ἐκφασίνας ἕκαστον, καὶ ἀτίμως πάντας ἀποπειρέμενος. Οὕτως οὖν καὶ τῆς δευτέρας κειραθέντες πείρας, οὐκέτι μέλλειν ἔκριναν, ἀλλ' ἕκαστος τὸν πλησίον παρακροτήσαντες, ἔσπευδον εἰς προὔπτεον ἐκφῆναι τὸ μελετώμενον. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς καὶ τὸν Βρυένιον σχεῖν συνίστορα καὶ συλλήκτορα τοῦ ἐπιχειρήματος, ὄντα τε τῶν ἐπιφανῶν, καὶ στρα-

Variæ lectiones et notæ.

(48) Πραιτώριον. De prætorio et carceribus prætorii egimus in *Constantinopoli*, lib. II, sect. 9, II, 6, quibus hæc addi velim ex *Vita ms. S. Stephani junioris*: Ὡς δὲ ἐξείει συρόμενος εἰς τὴν

πρώτην πύλην τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου, etc.

(49) Πρωτοσύγκελλος. Quem supra nude σύγκελλον appellavit.

τηγουντα τῶν ἐκ Μακεδονίας δυνάμεων, καὶ τὴν τῆς **A** **Κ**ακπαδοκίας περιεζωσμένον ἀρχὴν, λύπης τ' αἰτίας κάκεινον ἐσχηκότα κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὡς δ' οὖν κάκεινον ἔτοιμον εὖρον πρὸς τὸ σφέτερον βούλευμα, ἐζήτουν τὸν ἐξ αὐτῶν βασιλεύσοντα, καὶ πᾶσιν ὁ Κομνηνὸς ἀπάντων προὐκέρριτο. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέθεντο, ἐπ' οἴκου ξύμπαντες ἀνεχώρησαν, τῷ βασιλεῖ προσειπόντες τὰ ἐξιτήρια. Ἀπῆει δὲ καὶ ὁ Βρυένιος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταγμάτων, καὶ ἐν τῷ θέματι τῶν Ἀνατολικῶν γεγώνως, τὴν τῶν στρατιωτικῶν ὀψωνίων διανομὴν ἐκεῖ διετίθετο· συνῆν γὰρ αὐτῷ καὶ ὁ πατρικίος Ἰωάννης ὁ Ὀψαρῆς χρυσίον ἐπιφερόμενον. Ἡδὴ δὲ τῆς διανομῆς ἤρξιμηνς, ὁ Βρυένιος προσετίθει τοῖς στρατιώταις τὰ σιτηρία, καὶ ἠῦξει τὸ ἐκάστῳ νενεμημένον **B** **π**οσόν. Ὁ δὲ τοῦ χρυσοῦ ταμίης ὁ εἰρημένος ἀνὴρ μὴ τῶν **Ε**λεγεν ἐντετάλθαι οἱ πρὸς τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ ὁ Βρυένιος σιωπᾶν αὐτῷ, καὶ ποιεῖν τὸ ἐπιτασόμενον ἐνεκαλεύετο ἰταμώτερον. Ὡς δ' ἔτι ὁ Ὀψαρῆς οὐκ ἐπειθετο, ἀλλὰ καὶ θρασύτερον ἐκείνῳ ἀντέλεγεν, ὁ Βρυένιος, θυμῷ ληφθεὶς, ἀνέθορῆ τε τῆς καθέδρας, καὶ τῶν τῆς κεφαλῆς τριχῶν, τῆς τε ὀπίτης λαδόμενος τοῦ ἀνδρὸς προσαββάσει τῇ γῆ, καὶ περιβάλλει δεσμοῖς. Ἐγγὺς δὲ που στρατοπεδεύων ὁ τῶν Ἱσιδῶν καὶ τῶν Λυκαόνων στρατάρχης, καὶ τὰ περὶ τοῦ Ὀψαρᾶ μυσθῶν, καὶ τυραννίδος ταῦτα κρίνας ἀρχὴν, ἀθρόον ἔπεισι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταγμάτων τῇ τοῦ Βρυεννίου σκηνῇ. Καὶ δεσμεῖ μὲν ἐκεῖνον, λύει δὲ τὸν Ὀψαρᾶν τῶν δεσμῶν, καὶ αὐτῷ τὸν Βρυένιον παραδίδωσιν· ὁ δὲ αὐτίκα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκόπτει ἐκεῖνου, καὶ οὕτω τὸν ἄνδρα τῷ **C** **β**ασιλεῖ ἐκπέμπει, ἐπιστελλας αὐτῷ καὶ ὅσα τετόλμηκε. Καὶ ταῦτα μὲν συνεκέρησεν οὕτως· ὁ δὲ γε Κομνηνὸς καὶ οἱ ἐκείνῳ συνομοσάμενοι συνελθόντες, ἔργου ἤπιοντο, τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων ἄλλοθεν ἄλλου προσρυσκουμένον αὐτοῖς. Ἦν μὲν γὰρ τῷ στρατιωτικῷ παντὶ ἔφεσις στρατιωτικὴν τὴν βασιλείον ἀρχὴν περιζώσασθαι. Ἦχθετο γὰρ ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ μέρους ἀρχόμενον, ἀλλ' οὐκ ἐθάβρει τὸν πόθον εἰς προὔπτον ἐξενεγκεῖ, ἔκρυπτε δὲ τὸν ἔρωτα, καὶ ὤδιον τὸν περὶ τούτου σκοπόν. Ἐπεὶ **D** **δὲ** τὸν Κομνηνὸν τυραννίδι ἐπιχειρήσαντα μεμαθήκεσαν, καὶ αὐτὸν μὲν κορυφαῖον εἶναι τοῦ δράματος, τὰ δὲ κράτιστα τῶν γενῶν τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτῷ **σ**υλλαμβάνεσθαι· τοῦτ' εἶναι τὸ ὑπ' αὐτῶν μελετώμενον ἕξαντες, ἀρπάζουσι τὸν καιρὸν, καὶ ἕκαστος τὸν πῦλας προφθάσαι ἠπέλεγτο. Ἐντεῦθεν τῷ **Κομνηνῷ** βρεία συνέστηκε δύναμις· στείλας οὖν **κατὰ** ζήλοισαν τὴν Σίψαν, τοὺς φόρους ἐπράττετο, ἐποδεικθῆρας τούτων τάξας, καὶ τῶν προσαγομένων ἀπεγραφείς. Ἐἶτα ἄρας ἀπῆει πρὸς Νίκαιαν, ἤδη βασιλεὺς πρὸς πάντων τῶν σὺν αὐτῷ στρατευομένων ἀναβρήθεις, ταύτης ἐγκρατῆς γενέσθαι βουλόμενος, ἵν' ἔχη τὴν πόλιν ὀρηκτήριον ἢ κρησφύγετον, ὀπιτῶως ἂν βίβῃ τὰ τῆς τύχης αὐτῷ, καὶ τὴν μὲν λαμβάνει, αὐτὸς δὲ φρουρὰν ἀκούσαν ἐγκαταστήσας αὐτῇ, πρὸ δώδεκα σταδίων ταύτης στρατοπεδεύεται. Καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ **Μιχαὴλ** τὰς Δυτικὰς ἀγείρας δυνάμεις, καὶ εἴ τινίς που τῶν Ἐψῶν

ret. Qui cum operam promississet, in deliberatione deligendi imperatoris, omnium suffragiis Comnenus cæteris est prælatus. His compositis, domum omnes redierunt, discessu suo imperatori denunciato. Abiit et Bryennius cum suis legionibus : cumque in Orientalem provinciam una cum Joanne Opsara patricio, qui aurum vehebat, venisset, militarium stipendiorum distributionem administrabat : qua jam inchoata, singulis militibus frumentum admetiebatur, et pecuniæ summam augebat. Opsara vero quæstore negante, se id ab imperatore in mandatis **265** habere : Bryennius eum insolentius tacere, et quod juberetur, facere jussit. Adhuc detrectantem et audacius refragantem, ira percitus, arrepta coma et barba ejus, solo illisum, in vincula conjecit. Quo dux Pisidarum et Lycaonum, qui castra in propinquo habebat, cognito, id facinus tyrannidis principium judicans, Bryennii tabernaculum cum suis legionibus ex improviseo invadit, solutoque Opsaræ illum tradit, qui hominem statim effossis oculis ad imperatorem cum facinorum ejus commemoratione misit. Hoc ita gesto, conjurati congressi in unum, rem nihilominus urgebant, ex militaribus catalogis aliunde alio ad ipsos confluente. Omnibus enim militibus in votis erat, ut miles imperio potiretur. Nam iniquis animis togato parebant, neque tamen desiderum suum prodehere ausi, cupiditatem illam, dum se maturandi facinoris offerret occasio, tegebant. Verum ubi Comnenum affectasse regnum compererunt, atque ipsum caput esse negotii, et a fortioribus provinciis adulari : id demum esse rati, quod diu animis agitassent, arrepta opportunitate alii alios antevertere properarunt. Unde Comnenus maximis copiis comparatis, tributa per totum Orientem exegit, quæstoribus et inscriptoribus eorum quæ allata essent, constitutis. Deinde versus Nicæam movit, jam imperator ab omnibus suis militibus appellatus, ea potiri cupiens, ut haberet urbem unde progredi, quoque confugere tuto velut in asylum quoddam quovis eventu posset, eaque occupata, et justo præsidio imposito, duodecim inde stadiis castrametatur. Michael vero imperator, Occidentalibus legionibus convocatis, et si quæ ex Orientalibus a fide non disceserant : ducem eum imperio præfecit Orientis domesticum Theodorum spardonem, imperatricis Theodoræ ministrum, adjuncto collega magistro Aaronne fratre conjugis Comneni. Qui castris contra hostes positis, prælium commiserunt in loco qui ab incolis Orcus appellatur. Ubi a sinistro cornu imperatoriorum, dextrum Comneniorum profligatum est, et qui in eo curabat, Romanus Sclerus vivus captus. Sed hostium sinistrum qui Ambustus præerat, dextro imperatoriorum **266** cornu in fugam verso, in castra usque penetravit, et tentoria discerpta subvertit. Id factum ut Comneniorum animos vehementer auxit, sicut imperatoriorum adeo dejecit, ut se fugæ manderent, in qua multi cæsi sunt non gregarii duntaxat

milites, sed duces etiam, pluribus captis, Comneno A περιελείφθησαν, μὴ συναπαχθεῖσαι τῷ Κομνηνῷ, victoria minime dubia potito.

Ἐπιστῆ τούτοις στρατηγὸν αὐτοκράτορα, τὸν δομῆ-
στικὸν τῆς Ἀνατολῆς τὸν ἔκτομῆαν Θεόδωρον, τὸν τῆς βασιλείας Θεοδώρας θεράποντα· συζεύξας αὐτῷ
συνάρχοντα καὶ τὸν μάγιστρον Ἀαρῶν, σύγγονον ὄντα τῆς συνοικουσίας τῷ Κομνηνῷ. Οἱ τοῖς ἐναντίοις
ἀντιστρατοπεδευσάμενοι, συγκροτοῦσι καὶ πόλεμον κατὰ τινὰ τόπον, Ἄδην τοῖς ἐγχωρίοις καλούμενον, καὶ τὸ
μὲν εὐώνυμον κέρασ τῶν βασιλικῶν ἤττησε τὸ δεξιὸν κέρασ τῶν περὶ τὸν Κομνηνὸν, καὶ τὸν ἐπεστηκότα
τούτῳ Ῥωμανὸν τὸν Σκληρὸν συνέσχε ζῶντα. Τὸ δὲ γε τῶν ἐναντίων εὐώνυμον οὐ κατήρχεν ὁ Κεκαυμένος, τὸ
δεξιὸν ἐτρέπατο τῶν βασιλικῶν, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ στρατοπεδον εἰσῆλθεν αὐτῶν, καὶ τὰς σκηνὰς διέβρῆξε, καὶ
ἔβρῆψε κατὰ γῆς. Τοῦτο τοῖς περὶ τὸν Κομνηνὸν θάρσος ὡς μάλιστα ἐνεποίησε, τοῖς δ' ἀντιπολεμοῦσι
κατίβαλε τὰ φρονήματα, καὶ φεύγειν ἀνέπεισε. Γίνεται τοίνυν τῶν βασιλικῶν φόνος πολλὸς, οὐ κοινῶν
μόνον στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ στραταρχῶν, καὶ πλείους δὲ ἐζωγράφθησαν, καὶ ἡ νίκη ἀναφανδὸν τῷ Κομνηνῷ
ἐπεμείδισα.

III. Eo cognito Michael desperato bello, impe-
rium deponere voluit: sed id consilium, familiari-
bus improbantibus, exsequi non potuit. Legantur
igitur ad Comnenum selecti viri ex Patribus con-
scriptis, Constantinus Lichudes præses, Leo præ-
ses Alopus, et Michael Psellus, princeps philoso-
phorum, eujus legationis ea summa fuit: Comne-
num ab imperatore adoptatum iri, et Cæsarem
designandum esse, concessa venia et oblivione in-
juriarum iis qui tyrannidis adjuutores fuerunt. Quæ
cum audiente exercitu Comneno nuntiarentur, mi-
lites tumultuabantur: negantes se passuros suum
præfectum in alio habitu conspici, aut exui vestem
imperatoriam, qua jam indutus esset. Quæ verba
a pluribus per assentationem, quam ex animo,
jactabantur. Soluta conventu, Comnenus legatis
seductis, ait: *Si arcana quædam imperatori se
renuntiatiuros promisissent, se expositurum ea, quæ
animo celaret.* Qui cum taciturnitatis fidem de-
dissent, *se nunc*, ait, *habitu Cæsaris contentum
esse, nec requirere imperatorium: sed id postulare,*
ut imperator nulli alii unquam traditurum impe-
*rium, et iis, quos donasset, præmia non erepturum
confirmet, et aliquid imperatoris potestatis impertiat-*
*ur, ut minoribus dignitatibus nonnullos ornare
liceat, et ad militares magistratus evehere. Quæ si
impetrasset, se pace facta in urbem venturum, et
quia illa suis displicerent, binas scripturum litteras,*
*quarum alteris facum militibus faceret, alteris arcana
mandaret. Præterea perum communium administra-*
tionem ei adimendam esse, qui nunc sibi et suis in-
sensus, ea fungeretur. His dictis litterisque traditis,
hortatur abire legatos. Senex Michael cum litteris ac-
ceptis, tum arcanis mandatis auditis, delectatus, ad
omnia illius postulata annuit, atque adjecit: *Quemad-*
modum Comnenus sibi per illos occulta quædam signifi-
casset, ita se illi per 267 eosdem occultiora nuntiaturum,
ut furejurando confirmarent videlicet, non mul-
tum temporis intercessurum, quin illum collegam im-
*perii asciturus esset: nunc vero se id certis de causis
differre.* Hæc per legatos nuntiata Comnenus cupide
admisit, nec alii inviti acceperunt, præsertim quod
rerum communium procuratori potestas adimenda
esset, jamque omnibus decretum erat, positis ar-
mis tyrannide abstinere. At senex imperator, prius-
quam cum Comneno transigeret, togatorum erga
se benevolentiam, ut putabat, confirmandam ergo,

Γ. Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἀπαγνώκει τὰ
τοῦ πολέμου, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι ἠθούλετο,
ἀλλὰ τοῖς περὶ ἐκείνον τοῦτο ἀβούλητον ἦν, ὅθεν οὐδ'
εἰς ἔργον ἀγαγεῖν συνεχωρήθη τὸ βούλημα. Στεί-
λονται τοίνυν πρὸς τὸν Κομνηνὸν πρεσβεύοντες,
ἄνδρες τῶν ἐκκρίτων τῆς συγκλήτου βουλῆς· οἳ δ'
ἦσαν ὁ πρόεδρος Κωνσταντῖνος ὁ Λειχουδῆς, ὁ πρό-
εδρος Λέων ὁ Ἀλωπός, καὶ Μιχαὴλ ὁ σοφώτατος
Ψελλός, τῶν φιλοσόφων ὢν ἕπατος. Τὰ δὲ παρὰ τού-
των καταγγελλόμενα, υἱοθέτησις ἦν τοῦ Κομνηνοῦ
εἰσποιηθησομένου τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀναγωγή πρὸς τὴν
τιμὴν τὴν τοῦ Καίσαρος, καὶ τοῖς τὴν τυραννίδα
συμμελετήσασιν ἄφεσις τε καὶ ἀμνηστία τοῦ πλημ-
μελήματος. Οἱ μὲν οὖν ταῦτα τῷ Κομνηνῷ ἀπη-
γέλασιν ἐν ἐπηκόῳ τοῦ πλήθους, τὸ δὲ ἐθροβύθη,
μὴ βούλεσθαι λέγον ἐν ἄλλῳ σχήματι τὸν αὐτῶν
προσηκότα θεάσασθαι, μηδ' ἀποδύσασθαι ἀνασῆ-
σθαι αὐτὸν τὴν στολὴν τὴν βασιλείου ἢν ἤδη ἐνδύ-
εται. Ἐλεγον δὲ ταῦτα οἱ πλείους οὐχ οὕτω φρο-
νοῦντες, ἀλλὰ τὸν τυραννοῦντα θωπεύοντες. Ἐπὶ
δὲ διελύθη ὁ σύλλογος, ἰδίᾳ τοὺς πρέσβεις ὁ Κομνη-
νὸς προσλαβόμενος, Εἰ τινὰ μοι, φησὶν, ἀπόβρῃτα
διαπορθμεύσαι πληροφρήσετε πρὸς τὸν αὐτο-
κράτορα, ἐγὼ ὅμιν ὅσα μοι κατὰ τὴν καρδίαν
ἐγκέκρυπται. Τῶν δὲ καταθεμένων ἀνέκφορον τη-
ρῆσαι ἅπαν ἀπόβρῃτον, ἔφη ἀρκεῖσθαι νῦν τῷ
σχήματι τῷ τοῦ Καίσαρος, καὶ μὴ ζητεῖν τὸ βα-
σιλείου, αἰτεῖν δὲ πληροφρίαν ἐκ τοῦ κρατούν-
τος, ὡς οὐχ ἕτερον δώσει τὴν ἀρχὴν ποτα, καὶ
ὡς συντηρήσει ἑκάστῳ τῶν εὐν ἔμοι, ἐστὶ τούτους
πεφιλοτιμηται παρ' ἔμοῦ, καὶ ὡς καὶ τὰς με-
ταδώσει μοι νῦν ἐξουσίας βασιλικῆς. Ἐγὼ ἔγω
τινὰς τιμῶν τοῖς τῶν ἀξιωματῶν ἰλάσσομαι καὶ
εἰς ἀρχὰς ἐνίοις στρατηγικὰς προχωρήσομαι,
καὶ εἴ μοι ταῦτα ἐπιτελεῖ γίνοιτο, σπείσομαι καὶ
ἀφιξομαι. Ὅτι δὲ τοῖς πλήθει ταῦτα τοῖς εὐν
ἔμοι ἀπαρέσκοι, διττὰς πρὸς τὸν κρατούντα
ἐγχαράξω ἐπιστολάς, καὶ τῇ μὲν καταδημιου-
γήσω τὸ στρατιωτικόν, τῇ δ' ἐγγράφομαι τὴν
ἀπόβρῃτα. Ἐπὶ τούτοις καὶ τὸν τὰ κοινὰ μετι-
χειριζόμενον ἦται μεταστῆναι τῆς διοικήσεως,
ὡς δύνουσι αὐτῷ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ. Ὅ μὲν
οὖν ταῦτα εἰπὼν, καὶ τὰς ἐπιστολάς αὐτοῖς ἐγχι-
ρίσας, ἀπελθεῖν προετρέπετο. Οἱ δ' ἐπανῆλθον ἐπὶ
τὸν γηραιὸν αὐτοκράτορα, τὰς ἐπιστολάς τε φέρον-
τες, καὶ ὅσα ὁ Κομνηνὸς αὐτοῖς ἐν ἀποβρῃτοῖς ἔφη
διὰ ζώσης φωνῆς ἀπαγγέλλοντες. Ἦσθαι οὖν ὁ

τούτοις ὁ βασιλεὺς, πάντα πληρῶσαι ὅσα ἐκεῖνος ἔβουλητο, καὶ προσεπήγαγεν, ὅτι ὡσπερ ἐκεῖνος ἀποβόρῃτος μοι γνώμας ἐδύλωσε δι' ὁμῶν, οὕτως αὖθις καὶ γὰρ δι' ὁμῶν μυστικώτερα τινα ἐκείνῳ διὰ τῶν αὐτῶν ἀνατίθεμαι ὁμῶν. Διόμνυθε τοίνυν τῷ ἀνδρὶ ὅτι οὐ μακρὸν ἂν εἴη τὸ μέτρον διάστημα, καὶ συμμετόχον αὐτὸν τοῦ κράτους ποιήσομαι, νῦν δ' ἀναβάλλομι τούτο διὰ τινα αἰτία. Ἐπὶ τούτοις ἀπῆλθον αὖθις οἱ πρεσβυτά, καὶ ὁ Κομνηνὸς ἄσμενος τὰς ἀγγελίας ἐδέξαστο, καὶ τοῖς ἄλλοις οὐκ ἀποθύματα τὰ μηνύματα ἔδοξεν· καὶ μᾶλλον, ὅτι μεταστῆναι τῶν διοικήσεων τὸν ἐγκεχειρισμένον αὐτὰς μεμαθήκεσαν, καὶ ἤδη καταθεῖναι τὰ δῦλα ἔδοξεν ἅπασιν, ὡς καὶ τῆς τυραννίδος ἀφίξεισθαι. Ὁ πρεσβύτερος δὲ βασιλεὺς, πρὸ τοῦ τὰς συμβάσεις αὐτῷ πρὸς τὸν Κομνηνὸν γενέσθαι, τῆς πολιτικῆς μοίρας εὖνοιαν περιποιούμενος ἑαυτῷ, ὡσπερ ἔπειτα, ἔγγραφόν τι συγγεγραφῶς, βροχοῖς καταδεδεσμῶν καὶ ἀραιῶς ἕκαστον, ὥστε μήτε βασιλέα καλέσαι τὸν Κομνηνὸν, μήδ' ἐτιμῆν αὐτῷ προσοίσειν βασιλεῖον, τοὺς μὲν τῶν συγκλητικῶν χρήμασι, τοὺς δ' ἀξιωματικῶν διανομαῖς· καὶ ἄλλοις ἄλλοις θελκτικῶν, ἀνέπειθε τῷ ἔγγραφῳ ὑποσημαίνεσθαι, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ βεβαιοῦν. Ἐπεὶ δ' ἤκειν τὸν Κομνηνὸν ἠκηκόευσαν, ὡς κατὰ τὴν ἐπιούσαν ἐσελευσόμενον· στασιώδεις τινὲς τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς ἔωθεν τῷ τεμένει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας προσελθούσας, οἷς καὶ οἱ τῶν ἑταιριῶν συνήνεσαν ἄρχοντες, καὶ κραυγαῖς προεκαλοῦντο τὸν πατριάρχην εἰς θέαν σφίσιν ἔλθειν. Ὁ δὲ τὰς θύρας αὐτοῖς ἀπανταχόθεν ἐπιζυγώσας, τοὺς ἀδελφίδους αὐτοῖς ἐκπέπομφε πυνθανομένους ὅτι φασίν· οἱ δὲ θορυβοῦντες εἰς πλῆθος ἤδη συστάτες πολλῶν σφύζουσάντων ἐκεῖ, συνέσχον τοὺς τοῦ πατριάρχου ἀδελφίδους, καὶ εἴ μὴ αὐτίκα πρὸς αὐτοὺς ἐξελεύσεται ὁ ἀρχιερεὺς, διαθήσειν ἐκείνους ἠπείλου κακῶς. Λέγεται δὲ ταῦτα σκῆψιν εἶναι καὶ προδουλεύματα, ἵν' ἄκων δοκοῖη συνολθεῖν ὁ πατριάρχης τοῖς στασιάζουσι. Κατῆλθεν οὖν ἐκ τῶν ὑπερώων, τὴν ἱερατικὴν ἐνδεδυμένος στολὴν, ἐπεγαλῶν δῆθεν τοῖς παροῦσιν ὡς βιαζόμενος. Οἱ δὲ τῶν στασιαζόντων θρασύτεροι, ἢ μᾶλλον δι' ὧν ἡ στάσις συνέστατο, μέσον ἀπειληφότες αὐτὸν, πρεσβευτὴν ἤξιον γενέσθαι πρὸς τὸν βασιλέα, ἵν' αὐτοῖς ἀποδοθῆι τὸ ἔγγραφον, ὃ βιασθέντες ὑπογεγράφασι, ἐπεὶ τῷ Κομνηνῷ ἐκεῖνος ἐσπέιστο. Ὁ δὲ πληρώσειν αὐτῶν τὸ αἴτημα κατετίθετο· ἀλλ' ἦσαν προσποίησις ἅπαντα. Βραχέας γὰρ παρελθούσης ὥρας βασιλέα καὶ αὐτοκράτορα φανερώως ἀνεῖπον τὸν Κομνηνὸν, αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου συνευδοκοῦντός τε καὶ συμπράττοντος καὶ τῷ μὲν Κομνηνῷ μὴ μέλλειν δηλώσαντος, ἀλλὰ σπεύδειν, καὶ ἀμοιβὰς αἰτούντος τῆς ἀναβόρῃσεως τῷ δ' ἔως τότε βασιλεύοντι κατείναι τῶν ἀνακτόρων ἱταμώτερον ἐπιτάττοντος. Ἀρχιερέων δὲ τῷ γέροντι Μιχαῆλ τὰ τοῦ πατριάρχου κομισάντων μηνύματα, ἐκεῖνος ἔφη, Τί δέ μοι ἀντ' τῆς βασιλείας παρέξετε; Οἱ δὲ, Τὴν οὐράνιον βασιλείαν, ἀνταπεκρίθησαν. Αὐτίκα τοίνυν ἀποβόρῃσας τὰ τῆς βασιλείας παράσημα, ἀπῆλθε τῶν βασιλείων (50). Ὁ δὲ γὰρ Κομνηνὸς κουροκλάτην τιμήσας τὸν Κεκαυμένον, στέλλει τὸν ἄνδρα μετὰ τινος δυνάμεως παρατηψόμενον τὰ ἀνάκτορα. Τὸ μέντοι πλῆθος τῆς πόλεως εἰς ὑπαντήν τοῦ νέου βασιλέως ἐκκέχυτο, λαμπρότατά οἱ ποιοῦν τὰ εἰς τὴν βασιλεύουσαν εἰσιτήρια.

Δ'. Ἐνα μὲν οὖν ὁ γηραιὸς Μιχαῆλ αὐταρχήσας ἔνιαυτὸν, τῆς βασιλείας ἐκπέπτωκε, καὶ οὐ πολὺ ἐν ἰδιωτικῷ σχήματι βιώσας, ἀπέτισε τὸ χρεῶν. Ὁ

A scriptum quoddam confecerat, quo singulos jurejurando et diris obstringebat, ut Comnenum neque imperatorem nominarent, neque imperatorum honorem ei deferrent, atque senatorium alios pecunia, alios dignitatum largitionibus, alios aliis illecebris impulerat, ut subscriptione sua earum litterarum sententiam confirmarent. Verum audito Comneni adventu, qui postridie urbem ingressurus esset, quidam ex Patribus conscriptis factiosi homines mane se in templum divini Verbi Sapientiae contulerunt, quibus se etiam sodalitatum principes aggregarunt, et patriarchæ præsentiam vociferationibus efflagitarunt. At ille foribus undique oclusis, fratris filios percontatum misit, quid velent? quos illi, concursu multitudinis aucta, comprehensos male tractaturos esse, comminati sunt, nisi patriarcha statim egrederetur. Feruntur autem illa ficta fuisse et simulata, ut patriarcha invitatus ad seditiosos prodire videretur. Cum igitur ex superioribus parte descendisset, pontificia stola indutus, eos qui aderant incusans, ut a quibus vis sibi fieret scilicet: audaciores ex seditiosis ac potius seditionis auctores, corona circa eum facta petiverunt, ut legatus ad imperatorem iret, ac scriptum sibi restitui postularet, cui subscribere coacti essent. Sed id quoque commentitium erat. Nam paulo post Comnenum aperte imperatorem salutarunt, etiam patriarcha suffragante et adjuvante, qui illi nuntiaret, ne cunctaretur, et præmium suffragii postularet, et imperatori insolentius denuntiaret, ut regia decederet. Quo nuntio a primariis sacerdotibus accepto, senex Michael percontatus est: *Quod sibi præmium pro imperio daturi essent*, illisque respondentibus, *Regnum cæleste*. statim insignibus abjectis regia decessit, Comnenus autem Amustum, quem curatorem fecerat, cum copiis ad regiam occupandam misit, populo ad novi imperatoris occursum effuso, ac illustrissimum reddente ejus in urbem ingressum.

IV. Senex igitur Michael cum unum imperasset annum regno excidit, neque diu post superstes fuit. At Comnenum, firmato imperio, adoptionem

Variae lectiones et notæ.

(50) Ἀπῆλθε τῶν βασιλείων. Et in monasterium concessit. Anonymus Barensis: An. 1058. ind. 11:

Surrexit Comminiano imp.; Michael vero imp. induerat habitum monarchicum.

ejus non Deo, sed sibi ascripisse ex ec apparet, quod in nummis suam imaginem stricto ense insculpendam curavit, tantum non clamitans, *eam sibi nequidquam aliud regnum peperisse*. Eos a quibus adjutus fuerat, liberalissime est remuneratus, relataque festinanter omnibus gratia, operum dedit, ut domos suas quique redirent, ne in urbe oberrantes vel tumultum excitarent, vel contra populum insurgerent. Patriarcham magnopere veneratus est, et fratris ejus filios magnis honoribus affectos superbis magistratibus præfecit. Præterea in patriarchæ gratiam, etiam ecclesiasticarum rerum procuracionem Ecclesiæ attribuit. Nam cum ad id usque tempus et magnus œconomus, et scevophylax ab imperatore designari solerent, utrumque id munus patriarchæ potestati subjecit, amota publica auctoritate. Deinde vitæ sociam Augustam appellavit, fratrem autem Joannem curopalatem et magnum domesticum nominavit. Porro cum omnes ejus post Basilium Porphyrogenitum decessores, fisci et ærarii pecuniam parum recte collocassent, partim in suas voluptates, et monasteriorum ædificaciones insumptam, partim sine delectu ac pro libidine sua condonatum: tam imperatorij thesauri exhausti fuerunt, quam ærarium pecunia vacuum: id vitium correcturus, emendationem non pedetentim est aggressus, sed ut in statere se invidi jussit, erecta manu strictum ensem sustinentem, ita etiam in negotia se ingessit, statim ad secundos tumores paratus, non adhibitis medicamentis, quæ exulceratas partes mollirent ac foverent. Itaque ex quo tyrannidem cum legitime imperio commutavit, decessoris sui acta sine discrimine abrogavit: si quid ille cuiquam largitus fuerat, id eripiebat: sed et superiorum imperatorum multa acta evertit, et abrogavit, neque id in vulgi duntaxat fraudem, sed ne senatui quidem perpercit. Denique progressu temporis contra res sacras se convertit, multa monasteriis quæ ab iis constructa fuerant, collata truncavit, ac potius monachos publicis rationibus subjecit, sumptibus necessariis duntaxat illi redictis, cæteris vero fisco attributis. Dum igitur in dies hoc modo aliud ex alio novat, omnium in se odia suscepit, tam Patrum conscriptorum quam plebis, atque etiam militum, quibus nec ipsis pepercit, quominus opere eorum imminueret, præ cæteris autem omnibus eorum qui in monasteriis vitam exigunt. Verum nihil illum ab instituto deduxit, non oratio, non metus, non odium, non reprehensio: adeo sustulerat animos atque intumuerat.

Καὶ τῷ πλήθει, τῇ τε συγκλήτῳ βουλῇ, ἀλλὰ μέντοι καὶ τῷ στρατιωτικῷ, οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκείνου ἀπέλιπε, ἀλλὰ κακείνοις ἀπεμείου τὰς εὐπρέπειας, καὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον τοῖς ἐν τοῖς σημανείοις τὴν ζωὴν διακόνουσι. Τὸν δὲ οὐδὲν ἀπήγαγε τῶν ἐγγχειρήσεων, οὐ λόγος, οὐ δέος, οὐ μῖσος, οὐ φόβος, οὕτως ἐπήρτο τὸ φρόνημα καὶ οἰδῶσαν ἐκέκτητο τὴν ψυχὴν.

V. Neque vero patriarcha superbia illi cedebat, sed

δὲ Κομνηνὸς τῇ βασιλείᾳ ἐγκαταστάς, ἐαυτῷ τὴν ταύτης ἐπιτυχίαν, καὶ οὐ τῷ Θεῷ ἐπιγράφαστο καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι τῷ νομίσματι ξιφῆρη ἐκυτὸν ἐνεχάρξατο, μόνον οὐχὶ βοῶν, ὅτι τοῦτό μοι τὴν βασιλείαν, καὶ οὐχ ἕτερόν τι προὔξηνεσε. Τοὺς δὲ συναρξμένους αὐτῷ φιλοτιμώτατα ἀντημαίψαστο, καὶ ἔσπευσεν ἐκίστω τὰς ἀμοιβὰς ἀποδοῦς, πάντας οἷκαδε παρασκευάσαι ἀποχωρεῖν, ἵνα μὴ τὸ θρονοδύσωσιν, ἢ τοῦ δήμου κατεξαναστῶσιν ἀστυπολοῦντες. Τὸν δὲ πατριάρχην δι' αἰδοῦς ἦγεν ὅτι πολλῆς, καὶ τοὺς αὐτοῦ ἀδελφοπάιδας δι' ἐκείνου τιμαῖς ἐτίμησε μείζουσι, καὶ ἀρχαῖς ὑπερηφάνοις ἐπίστῃσε. Χαριζόμενος δ' ἐτι τῷ πατριάρχῃ, καὶ τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων οἰκονομίαν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπένειμε, μέχρι τότε τοῦ μεγάλου οἰκονόμου προχειριζομένου παρὰ τοῦ βασιλευύοντος, ἀλλὰ μὴ καὶ τοῦ σκευοφύλακος, ἐκείνος δὲ καὶ ἔμφοι ὅτῳ τοῦ πατριάρχου ἔθετο ἐξουσίαν, ἀποξενώσας ἀμφοῖν τὸ δημόσιον. Ἐἶτα τὴν μὲν τοῦ βίου αὐτῷ κοινωνὸν (51) Αὐγούσταν ἀνηγόρευσε, τὸν δὲ ἀδελφὸν Ἰωάννην κουροπαλάτην τετίμηκε, καὶ ἀνόμεσε μέγαν δομέστικον. Τῶν δὲ πρὸ αὐτοῦ βασιλέων ὄσοι μετὰ τὸν Πορφυρογέννητον ἐκείνον Βασίλειον τῆς βασιλείας ἐπέβησαν, οὐ καλῶς χρησαμένων τοῖς βασιλείοις καὶ κοινοῖς πράγμασι, ἀλλὰ τὰ μὲν εἰς οἰκείας ἀπολαύσεις, καὶ εἰς ἀσκητηρίων κατασκευασθέντων οἰκοδομὰς, τὰ δὲ δωροουμένων οἷς ἔτυχον, ἢ τέως οἷσπερ ἐδοῦλοντο, οἱ βασιλικοὶ θησαυροὶ ἐκεκένωντο, καὶ τὰ δημόσια πρυτανεῖα χρημάτων ἐσπάνιζον· τοῦτο τοῖνον ὁ Κομνηνὸς προθέμενος διορθώσασθαι, οὐκ ἤρέμα οὐδὲ κατὰ βραχὺ τῇ διορθώσει ἐπιχειρήσκειν, ἀλλ' ὡς τῷ στατήρι ἐαυτὸν ἀνεστήλωσεν, ἀνατεταμένον τὴν χεῖρα, φέρουσαν τὸ ξίφος γυμνὸν, οὕτω καὶ τοῖς πράγμασι ἐπήνεγεν ἐαυτὸν, καὶ τέμνειν ἀτίκα παρεσκευαστο τὰ οἰδήματα, ἀλλ' οὐ μαλάσσειν οὐδ' ἐμπλάττειν τὰ ὄπλα. Ὅθεν οὐδὲ ἐξ οὐπερ τοῦ κράτους ἐπέβη, καὶ εἰς ἔννομον ἀρχὴν τὴν πρὶν αὐτοῦ τυραννίδα μετήνεγεν, ἀναποδίσας τὴν τοῦ πρὸ αὐτοῦ πρᾶξιν ἀνέτρεψε, καὶ εἶτι ἐκείνός νισιν ἰδωρήσαστο, ἀφῆρεῖτο καὶ ἀπεστέρει τοὺς εἰληφόντας, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸ ἐκείνου πολλὰ καθήρησε καὶ ἠθέτησε, καὶ οὐ μένον τῶν πρὸς τὸ δημῶδες ἐπολεῖ, ἀλλ' οὐδὲ τῶν τῆς γροσσίας ἐφείδετο. Ἐἶτα προβαίνων καὶ κατὰ τῷ βίῳ ἐχώρησε, καὶ πολλὰ τῶν τοῖς παρ' ἐκείνου ἐμαρθεῖσι φροντιστηρίοις ἀφιερωμένων ἠκρωτηρίσαστο, ἢ μᾶλλον ἐκλογισμοῖς ὑποβάλλων τοὺς ἐν αὐτοῖς ἀσκουμένους, καὶ τὴν ἀποχωρῶσαν αὐτοῖς διακόνην ἀπονέμων, τὰ λοιπὰ τῷ δημοσίῳ ἀφωσίῳ καὶ ἀνελάμβανε. Καὶ ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ καθ' ἐκίστην ἐνεόμῃσε τοιοῦτον. Ἐντεῦθεν ἅπασιν ἦν μισητός, τῷ τε δημοτικῷ πλήθει, τῇ τε συγκλήτῳ βουλῇ, ἀλλὰ μέντοι καὶ τῷ στρατιωτικῷ, οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκείνου ἀπέλιπε, ἀλλὰ κακείνοις ἀπεμείου τὰς εὐπρέπειας, καὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον τοῖς ἐν τοῖς σημανείοις τὴν ζωὴν διακόνουσι. Τὸν δὲ οὐδὲν ἀπήγαγε τῶν ἐγγχειρήσεων, οὐ λόγος, οὐ δέος, οὐ μῖσος, οὐ φόβος, οὕτως ἐπήρτο τὸ φρόνημα καὶ οἰδῶσαν ἐκέκτητο τὴν ψυχὴν.

Ε', 'Ἄλλ' οὐδ' ὁ πατριάρχης ἦρτον ἐκείνου π-

Variae lectiones et notæ.

(51) Τοῦ βίου αὐτῷ κοινωνόν. *Aicatherinam*, ad quam scripta legitur Pselli epistola in ood. Reg. hoc titulo, Τῇ δεσποίνῃ Αἰκατερίτῃ.

φρονημάτιστο. Ἦθελεν οὖν ἐπιτάσσειν αὐτῷ, καὶ εἶποτα πρὸς τὰ αἰτούμενα ἀπετύγγανεν, ὁ δὲ ἰδου-
 χέραινε, καὶ ἠπελεῖ καὶ ἐπετίμα, εἶτα καὶ ὡς
 αὐτὸς αὐτῷ τὴν βασιλείαν ἀπονενεμηκῶς, αὐτὸς καὶ
 ἀφελίσθαι ταύτην εἰσαυθὶς ἠπελίγησε. Ταῦτα οὐκ
 ἦν οἶσιν τὸν βασιλέα ἐκείνον ἐπεικῶς, διὸ καὶ
 δρᾶσαι πρὶν τὴν οἰκείαν ἀπελθόντος μονῆν, ἤδη
 τῆς πανηγύρεως ἐφεστῶσης τῶν ἐν αὐτῇ τιμωμένων
 οὐρανίων Δυνάμεων, ἵν' ἐορτάσῃ λαμπρότερον·
 πείμψας ἐκεῖ χεῖρα στρατιωτικὴν ὁ κρατῶν (οὐ γὰρ
 ἤθελεν ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας τὸν ἄνδρα
 καταγαγεῖν, ἵνα μὴ παρὰ τῷ κλήρῳ, ἢ καὶ τῷ
 δῆμῳ θόρυβος γένηται), ἐκείνόν τε καὶ τοὺς ἐκεί-
 νοιο ἀνεψιούς συνόντας αὐτῷ ὑπερορίους ποιεῖ. Εἴ-
 τε καὶ καθαιρέσει ὑποβαλεῖν αὐτὸν διὰ φροντίδος
 ἐτίθετο, καὶ τισι τῶν ἀρχιερέων συνεργοῖς πρὸς
 τοῦτο ἐπέχρητο, καὶ τῷ Ψελλῷ αἰτιαμάτων (52)
 πολλῶν καὶ ἀλλοκότων συναγωγῆι, ἃ ἐν τῷ κατ'
 ἐκείνου λόγῳ συνήθροισέ τε καὶ συνεγράψατο, δηλοῖ
 τε διὰ τινῶν τῷ ἄνδρῳ, ἀπειπασθαι τὴν ποιμαντι-
 κήν, ἵν' ἐκὼν αὐτὴν δοκῇ παραιτεῖσθαι, ὡς εἰ μὴ
 τοῦτο, καὶ ἔκων αὐτὴν ἀφαιρεθῆσεται, εἰς μέσον
 κατ' αὐτοῦ προτιθεμένων αἰτιαμάτων. Ὡς δ' ἐκεί-
 νοιο οὐκ ἦν ὑπέκων τῷ τοῦ βασιλέως θελήματι,
 φροντίς ἦν τῷ κρατοῦντι περὶ τῆς αὐτοῦ καθαιρέ-
 σεως. Ἄλλ' ἔφθη λύσας τὴν φροντίδα τοῦ πατρι-
 ἀρχου ὁ θάνατος. Μετ' ὀλίγου γὰρ μεθίσταται τῶν
 ἐνθένδε ὁ πατριάρχης, καὶ τισ τῷ Κομνηνῷ τὴν
 ἐκείνου εὐηγγελίσαστο τελευτήν, ὡς φροντίδων αὐτὸν
 ἀκαλλάπτουσαν. Ὁ δ' εὐθὺς μετεγνώκει καὶ ἀνω-
 λόλυξε, καὶ τὸν ἐκείνου νεκρὸν μετ' ἐντίμου τῆς
 προπομπῆς ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀναγαγὼν, εἰς τὴν
 αὐτοῦ μονῆν ἐναπέθετο, καὶ τοὺς ἐκείνου ἀδελφίδους
 αὐθὶς ἀποκατέστησεν ἐς τὰς προτέρας τιμὰς. Τῇ
 δ' Ἐκκλησίᾳ τὸν πρόεδρον καὶ πρωτοβεσιάριον
 Κωνσταντίνον τὸν Λειχοῦδην ἀντικατέστησε, ἄνδρα
 ταῖς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐπὶ μακρὸν ἐμπρέ-
 φαντα διοικήσει, καὶ ἀνέγκλητον διαμεινάντα,
 ὅπερ ὁ Μονονομάχος καὶ τὴν τῶν Μαγγάνων ἀνέθετο
 πρόνοιαν, καὶ τὰ περὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ἐνεπίστευ-
 σεν ἔγγραφα. Ἄπερ ὅψ' ἑαυτὸν ὁ Κομνηνὸς ἰθὺς ἐλ-
 ποιήσασθαι, σκέμμα τι μηχανᾶται πονηρίας ἀνάμε-
 στον, καὶ τόκον νεὸς κακοδαίμονος. Ἐπει γὰρ ὁ Λειχοῦ-
 δης ἐψηφιστό τε καὶ προκεχείριστο, καὶ ἱερεὺς ἤδη
 περαιοτόνητο, δι' ἀποβήτων αὐτῷ μηνύει, λέγε-
 σθαι τινα κατ' αὐτοῦ, ἀπειργοντα τοῦ ἱεῖσθαι αὐ-
 τὸν, καὶ εἰ μὴ ταῦτα λαληθεῖεν καὶ λυθεῖεν συνο-
 δικῶς, μὴ οἶόν τε εἶναι τοῦ χρίσματος αὐτὸν τῆς
 Μαγγάνων τὰ δικαιώματα, παραβλέψομαι τὰ λεγόμενα, καὶ παραχωρήσω χρισθῆναι σε. Συνιδὼν οὖν ὁ
 Λειχοῦδης, ὡς οὐλέτι αὐτῷ εἰς τὴν προτέραν ἐπανελεθεῖν κατάστασιν ἔξιστιν, οὕτω δὲ μένειν δι' αἰ-
 σχύνης ποιούμενος, φέρων δίδωσι τὰ αἰτούμενα, καὶ οὕτω παραχωρεῖται τελεσθῆναι τὴν ἀρχιερατικὴν
 τελευτήν.

ς. Ὁ δὲ Κομνηνὸς κατὰ τῶν Οὐγγρων καὶ τῶν
 Σκυθῶν, οἳ Πατζινάκαι λέγονται, ἐκστρατεύσας,

imperare illi volebat, ac si quando non impetrasset
 ea quæ petierat, ægre ferebat, increpabat: denique
 minabatur quemadmodum imperium illi contulisset,
 seidem illi ereptum. Quæ cum talis imperator fer-
 re æquo animo haud utique posset, providit, ut ma-
 lum daret potius quam ferret. Cum igitur patriarcha
 in suum monasterium, instente sanctorum Angelo-
 rum, qui ibi colebantur, festo, ut illud splendi-
 dius celebraret, iturus esset: missa illuc cohorte
 militum (nec enim eum ex ecclesia Verbi divini
 Sapientiæ avellere voluit, ne vel cleri vel populi
 motus oriretur) et ipsum et nepotes ejus relegat.
 Deinde de abrogando illi patriarchatu cogitans,
 opera quorundam primariorum sacerdotum utitur,
 et Pselli variarum et absurdarum criminationum
 coaccervatorum, quas in oratione contra illum scri-
 pta congessit, et per quosdam viro significat, ut
 simulet, se ultro pontificatu cedere, quem alio-
 qua invitatus cum publica infamia sit amissurus. Ut
 autem ille refragabatur, imperatoris de ejus exau-
 curatione sollicitudinem mors sustulit. Neque
 enim multo post illius obitus a quodam est ei
 nuntiatum. Qui cum se lætum illi afferre nun-
 tium et curas adepturum putaret: ille statim
 mutata sententia ejulavit, ejusque cadaver cum
 honorifico comitatu ab exsilio revocatum in mo-
 nasterio ab illo condito reposuit, nepotibus ejus pri-
 stina dignitate restituta. In Ecclesia vero Constan-
 tinum Lichudem præsidem et protovestiarium con-
 stituit, virum longo tempore in administrationibus
 rerum communium cum laude versatum, spectatæ-
 que fidei, cui Monachus etiam Manganorum
 œconomia commissa, tabulas de illorum immuni-
 tate commiserat, quas cum sibi vindicare Com-
 nenus conaretur: commentum improbitatis ple-
 num excogitat, ac plane partum quemdam diabo-
 licæ mentis edit. Nam cum Lichudes per suffragia
 electus, ac sacerdos jam creatus esset, arcano
 eum monet, dici quædam quæ a patriarchali officio
 illum arcerent, et si in synodo agerentur, neo
 rite confutarentur, non posse eum pontificatus
 unctionem adipisci. Verum si Manganorum sibi
 privilegia traderet, se neglecturum criminationes
 illas neque impedimento fore quominus ungatur.
 Lichudes, qui videret non licere sibi ad pristinam
 conditionem redire, sic vero manere turpe esse,
 prope allatis iis quæ putabantur, nemine ob-
 stante, pontificio ritu initiatur.

Εἰ δὲ δοίης μοι, ἔφη, τῶν
 Μαγγάνων τὰ δικαιώματα, παραβλέψομαι τὰ λεγόμενα, καὶ παραχωρήσω χρισθῆναι σε. Συνιδὼν οὖν ὁ
 Λειχοῦδης, ὡς οὐλέτι αὐτῷ εἰς τὴν προτέραν ἐπανελεθεῖν κατάστασιν ἔξιστιν, οὕτω δὲ μένειν δι' αἰ-
 σχύνης ποιούμενος, φέρων δίδωσι τὰ αἰτούμενα, καὶ οὕτω παραχωρεῖται τελεσθῆναι τὴν ἀρχιερατικὴν
 τελευτήν.

VI. Posthæc Comnenus expeditione contra Hun-
 garos et Scythas, qui Patzinacæ dicuntur, sus-

Varisæ lectiones et notæ.

(52) Καὶ τῷ Ψελλῷ αἰτιαμάτων. Exstat inter
 opera Pselli calumniatoria ista in Michaelem Cæ-
 rularium patr. Constantinopol. ad synodum dicta

oratio quæ propediem cum ejusdem historia et
 aliquot aliis opusculis et epistolis, prodibit cum
 versione Combefisii ex typographia Regia.

cepta, Hungaris petentibus pacem concessit. Scythas vero aggressuro, cæteri quidem cessere, pacem et ipsi amplexi (neque enim eidem omnes duci parebant): unus vero eorum Seltes, cæteris audacior, cum parte quadam Romanorum copiarum congressus, vincitur, et multis suorum amissis aufugit. Imperator autem castris inde motis, sub finem mensis Septembris, Lobitzum concessit: ubi vehementi imbri et nive intempestiva et maxima plerique equi perierunt, multique milites ex frigore sunt periclitati; cumque flumina exundantia et stagnantia commeatum subito intercepissent, et homines et jumenta rerum necessariorum penuria laborarunt. Cæterum, pluvia et nive paulisper sedata, imperator tabernaculo egressus sub magnam 271 quamdam quercum in proximo concessit, circumstantibus procerum quibusdam. Orto autem in eo loco fragore, et ipsæ et sui inde discesserunt, atque arbor statim radicitus evulsa concidit. Reversus igitur in magnam urbem, ad grates, ob salutem acceptam Deo persolvendas, intra palatium Sanctæ Theclæ protomatyris ædem ille quidem condidit, quod eo die, quo illius memoria celebratur, quercus illud periculum effugerat, sed talem, quæ magnam ejus animi pusillitatem arguat: quam ejus ex fratris filio nepos imperator Joannes, Alexii filius, magnificentissime instauravit, nomine Servatoris nostri Jesu Christi.

δὲ πολλὴν κατηγοροῦντα τῆς ἐκείνου προαιρέσεως μικροπρέπειαν, ὃν ὁ ἐκείνου καθελὼν ἐξανέψιος ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ τοῦ Ἀλεξίου υἱὸς σφόδρα μεγαλοπρεπῶς ἀνεδομήσατο εἰς ὄνομα τοῦ Σωτῆρος (53) ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

VII. Nunc illud dicendum est, quemadmodum C Isaacius hic imperium deposuerit, etsi scriptores in eo non consentiunt. Nam eruditissimus et eloquentissimus Psellus narrat, eum venationibus deditum, cum hasta sæpe et ursos et apros feriret: frigido vento ictum esse latus, atque inde febrim ex imo coortam efferbuisse. Postridie cum lateris doloribus urgeretur, et spiritum ægre traheret, dubia spe vitæ, ac potius plane desperata vita, Constantino Ducæ imperio tradito, vitæ melioris institutum amplexum esse. Thracesius autem refert, circa Neapolim venanti visum esse aprum horrendum aspectu, quem dum laxatis equo habenis persequo-

Α τοῖς μὲν Οὐγγοῖς εἰρήνην αἰτησαμένοις ἐσπέισατο. Κατὰ δὲ τῶν Σκυθῶν ὀρμήσαντι, οἱ μὲν ἄλλοι ὑπέκυψαν καὶ εἰρήνευσαν (οὐ γὰρ ὑπ' ἓνα καὶ πάντες ἡγεμόνα ἐτάττοντο), εἰς δ' αὐτῶν ὁ Σελτὴ θρασυθεὶς, καὶ μοῖρα τινὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεως συμβαλὼν, ἤττητο, καὶ τὸ πολὺ τῶν εἰκελίων ἀποβαλὼν, μετὰ τῶν περιλειφθέντων ἀπίδρα. Ἀναζευγνὺς δ' ἐκείθεν ὁ βασιλεὺς, ἐσκήνωσεν ἐν τῷ Λοβίτζῳ, ἥδη τοῦ τέλους ὄντος ἔγγυς τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. Ὁμβροῦ δὲ βραχέαιου καταβράχυντος, καὶ χιόνος πεσοῦσης πρὸ ὥρας πολλῆς, τῆς ἔκπου τε τὸ πλεόν διέφθαρτο, καὶ στρατιώται πολλοὶ τῷ ψύχει κενιδυνεύκασι, καὶ ποταμοὶ δ' ὑπερχεῖλαις γεγονότες καὶ πελαλίσαντες τὰ ἐπιτήδεια σφῶν ἀθρόον παρέσυραν, ὡς καὶ τῷ στρατιωτικῷ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις αὐτοῦ τὰ ἀναγκαῖα ἐπιλιπεῖν. Ἔβρα τοῦ ὕειν τε καὶ τοῦ νίφειν ἐπὶ μικρὸν καυθέντων, τῆς βασιλείου σκηνῆς προῆλθεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὀπὸ δρῶν ἔστη παμμεγέθη, ἐκεῖ που ἐστῶσαν καὶ τινες τῶν ἐν ὑπεροχαῖς αὐτὸν περιίστανται. Βοῆς δ' ἐν τῷ τόπῳ συμβάσης, μετέστησεν τῆς δρυὸς ὁ βασιλεὺς τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, ἡ δ' αὐτίκα ῥιζόθεν ἐκσπασθεῖσα κατέπεσεν. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐκνεύθη ἐν εἰς τὴν μεγάλην πόλιν, καὶ ἀποτιννὺς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ταύτης τῷ θεῷ χάριστήρια, ναδὸν ἐν τῶν βασιλείων ἀνήγειρε τῇ πρωτομάρτυρι ἁγίᾳ Θεοκλά. Κατὰ τὴν ἡμέραν γὰρ ἐν ἣ τελεῖται ἡ μνήμη ταύτης, τὸν ἐκ τῆς δρυὸς ἐξέφυγε κίνδυνον, ναδὸν

Z'. Ἄλλ' ἥδη βητέον καὶ ὅπως τὴν βασιλείαν ἀπέθετο οὗτος ὁ Ἰσαάκιος, εἰ καὶ μὴ συμφρονοῦσιν ἐἰ συγγεγραφοῦτες περὶ αὐτοῦ. Ὁ μὲν γὰρ πολὺς τὴν γλῶτταν (54) ὁ σοφώτατος Ψελλὸς ἐν θήραις ἐκείνον λέγει τὸν βασιλέα σχολάζοντα, καὶ συχνάκις τὴν δεξιὰν λογχοφόρον ἐπ' ἄρκτους καὶ σῶας ἐπανατείνοντα, βληθῆναι πνεύματι ψυχρῷ τὴν πλευρὰν, κάμνευθεν φρικτὴν ἐπισυμβῆναι αὐτῷ, καὶ παρετὸν ἐκ τοῦ βάρους ἀναφλεγῆναι, εἰς δὲ τὴν ἐπισῶσαν νύττεσθαι τὴν πλευρὰν, καὶ τὸ ἄσθμα, μὴ ἐβρῶσθαι αὐτοῦ, κάκ τοῦτων ἀμφισβητήσιμον γινόμενον εἰ βιώσεται, ἢ καὶ ἀπεγνωκότεα τέλεισεν τὴν ζωὴν, καὶ νὸν Δοῦκαν Κωνσταντῖνον (55) τῆ βασι-

Variae lectiones et notæ.

(53) Εἰς ὄνομα τοῦ Σωτῆρος. De hac æde egimus in *Constantinopoli Christ*, ubi de æde S. Theclæ. Videtur porro illa ipsa ædes quam a Joanne conditam aiunt sub nomine τοῦ Παντοκράτορος. De hac pariter in eadem lucubratione sat multa a nobis observata: cujus et am. ut hoc obiter moneam, ea erat prærogativa, ut illius Hegumenus multis aliis monasteriis una esset præfectus, nisi forte exarchii obierit dignitatem, de qua consulere licet Glossarium ad scriptores med. Græcit., ita ut visitatoris potius officium exercuerit. Balsamon, ad *Nomocanon* Photii, tit. 1. c. 20: Εἰ γὰρ οὐκ ἐφίεται κληροῦσθαι τινα εἰς δύο Ἐκκλησίας, πολλῶν, πλεόν οὐδὲ κεφαλῇ μιᾶ δύο σωμάτων. Τὸ δὲ προσητασθαι τὸν παντοκράτορην ὄν Ἠγούμενον πολλῶν μοναστηρίων, οὐκ ἐναντιοῦται τῷ κανόνι: τὰ γὰρ

πολλὰ μοναστήρια ὡς ἐν λογίζονται, διὰ τὸ κατ' ἐπίδοσιν περιελθεῖν εἰς παντοκράτορα.

(54) Πολὺς τὴν γλῶτταν. *Eloquentissimus reposuimus*, pro *homo verbosus*, uti verterat interpretas, quem inde multis exagitat Allatius in *Dissertat. de Psellis*, p. 38. Porro Michaelis Pselli verba sunt: Μολλάκις δὲ τῇ βολῇ τῆς λόγης ἐπὶ τὰς ἄρκτους καὶ συνεχῶς ἐπανατείνων τὴν δεξιὰν ψυχρῷ πνεύματι βάλλεται τὴν πλευρὰν, καὶ τότε μετὰ οὐ πᾶν κατάδηλος ἡ πληγὴ ἐγγίνετο. τῇ δ' ἐπεξῆς βίγῳσαντας, πυρετὸς διαδέχεται, etc.

(55) Κωνσταντῖνον. Anonymus Barensis: *Anno* 1060, *ind.* 13, *Comminiano voluntaris dedit* (forte *cedi*.) *domino suo Constantino Dukizzi, et induit sibi habitum monachicum.*

λειψ ἐγκαταστήσαντα, πρὸς τὴν κρείττω μετατάξασθαι βίωσιν. Ὁ δὲ γε Θρακῆσιος, θηρῶν κάκεινος τὸν βασιλέα τοῦτον ἰστόρησε περὶ τὴν Νεάπολιν, σὺν δ' ἐπιφανῆναί ποθεν, τὴν θείαν φρικτὸν, καὶ τὸν Κομνηνὸν ἐνδεδικότα τῷ ἵππῳ τὸν χαλινὸν, διώκειν τὸν σὺν, τὸν δὲ εἰσδῦναι τὴν θάλασσαν, γενέσθαι τε ἀφανῆ, ὃν οὐ σὺν οἱ πολλοὶ, φάντασμα δὲ τι δαιμόνιον ὑπειλήφασιν· ἐν τρυσούτῳ δ' ὡς ἐξ ἀστραπῆς ἐσκῆψαι λαμπηδόνα τῷ βασιλεῖ, καὶ τῇ ταύτης Βολῆ διαταραχθέντα τὸν αὐτοκράτορα, τοῦ ἵππου τε ἐκπεσεῖν, καὶ κείσθαι παρὰ τῇ γῆ ἀφρὸν τοῦ στόματος ἀποπτύοντα, καὶ μὴδὲν τῶν κατ' αὐτὸν αἰσθανόμενον, ἀκατίψ δ' ἐκείθεν ἐμδιδοσθέντα, κομισθῆναι εἰς τὰ βασίλεια, καὶ νοσήσαντά τι βραχὺ, εἶτα δὴ καὶ ἀπογνώσθέντα, κείρασθαι τε τὴν τρίχα, καὶ ἀντὶ τῆς πορφύρας τραχὺ τριδώνιον ἀμφιέσασθαι, τὸν Δούκα Κωνσταντῖνον βασιλέα προχειρισόμενον, καὶ οὕτω τῇ τοῦ Στουδίου προσορμισίαι μονῆ, κάκει τὸ λοιπὸν καταδιδῶναι τῆς βιοτῆς ἀναβῶσθέντα ἐκ τοῦ νοσήματος. Ἐβασίλευσε δὲ δύο ἐνιαυτοὺς καὶ μῆνας τρεῖς, δραστήριος ὢν, καὶ τὸ ἥθος σοβαρὸν ἐνδεικνύμενος, πρὸς πράξεις ἐξυτάτος, στρατηγικώτατος τὰ πολέμια. Λόγοις μὲν οὐχ ὠμιληκῶς, προσέχων δ' αὐτοῖς, καὶ τοὺς τούτων τροφίμους ἀποδεχόμενος, σώφρων τε τὰ πρὸς εὐνήν. Λέγεται γὰρ ποτε νοσήσαι τῆς οἰκίας ἀποδημῶν, καὶ παρὰ τῶν ἱατρῶν γυναικί μιγῆναι πρὸς θεραπείαν τῆς νόσου προτρέπεσθαι· τὸν δὲ μὴ ἀνασχέσθαι ἐτέρῳ πλησιάζει παρὰ τὴν σύνοικον. Αἰτιώμενος δὲ ὅτι τυραννίδι ἐπικεχείρηκεν, Ἄλκων, ἔλεγε, τῷ συνδούλῳ δουλεύειν, καὶ τῶν εἰνότων μὴ τυγχάνειν.

Η'. Ὁ πρόεδρος δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας, τῆς βασιλείας τυχὼν ἀπραγμόνως, ὡς εἴρηται, πολλοὺς τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τοῦ δημώδους πληθους εἰς μείζονας ἐξιωμάτων βαθμοὺς προεβίβασε. Καὶ ὅσους δ' ὁ Κομνηνὸς ἀφείλετο τὰς οἰκίας τιμὰς (πολλοὶ δ' ἦσαν καὶ οὗτοι), εἰς ταύτας αὐθις αὐτὸς ἐκείνους ἀποκατέστησεν. Ἐπιβουλῆς δὲ κατ' αὐτοῦ συσκευασθείσης, μικροῦ δεῖν ἐγένετο ἂν ὑποβρύχιος. Ἦν μὲν γὰρ ἐν τοῖς βασιλείοις τῶν Μαγγάνων ἐσκέψαντο δὲ οἱ συνομοσάμενοι, ὡς εἰ θόρυβος ἐν τῇ τῆς πόλεως γεγὼνὼς ἀγγελθεῖν αὐτῷ ἀγορᾷ, αὐτίκα διὰ τῆς θαλάσσης ἐκείνους ἀπελεύσεται πρὸς τὸ μέγα ἀνάκτορον. Προφρονόμητο δ' αὐτοῖς, μὴ εἶναι τὴν βασιλικὴν τριήρη ἐκεῖ, καὶ τοὺς ἐκείνης οἰακοστροφούς, οὓς πρωτοκαράβους ἢ δημώδης λέγει φωνῆ, τῆς συνομοσίας μετέχειν σπουδάσαντες. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ὡς τὸν θόρυβον ἐνωτίσατο, ἀπίναί δεῖν ἔκρινε τῶν ἀνακτόρων εὐθύ. Ἐπεὶ δ' οὐχ εὗρητο ἡ βασιλικὴ τριήρης ἐκεῖ, εἰς τὸ τυχὸν ἐμβεδήκει ἐκείτιον· ἀπίοντος δὲ, ἀνεφάνη καὶ ἡ ναῦς ἡ βασιλείας, καὶ εἰσελά πολλῇ σὺν βύμη σφοδρᾷ τὸ βῆθιον τέμνουσα, πρὸς τὸ πλοιάριον, ᾧ περ ὁ βασιλεὺς ἐμβεδήκει, πρὸς τῶν πηδαλιούχων ἰθύνετο. Ἦν δ' αὐτοῖς τὸ βουλόμενον, ἐπιβιδάσαι τὴν τριήρη τοῦ πλοιαρίου, ἵν' αὐτὸ καταδύσῃ καὶ σὺν τῷ βασιλεῖ ποιήσῃται ὑποβρύχιον. Ὡς δ' εἶδον τὴν τῆς τριήρους ἐπιφορὰν οἱ τῷ κρητοῦντι συμπλέοντες, ἀνέκραζάν τε καὶ ἐπέχειν θρασύτερον ἐξεδόσαν, καὶ μετατρέπειν τοὺς οἴκας. Ταῖς οὖν ἐκείνων βουαῖς ὡσπερ ἐμβροντηθέντες οἱ ἐπὶ τῶν οἰάκων (θείας δ' ἦν τὸ ξύμπαν προμηθείας) ἀπειλίαν. Καὶ οὕτω τὸν κίνδυνον ὁ βασιλεὺς ἐκφυ-

A retur, in mare demersum evanuisse, et a plerisque non aprum, sed spectrum quoddam diabolicum esse judicatum: atque interim fulgore quodam instar fulguris perstrictum imperatorum, equo præterrore excussum, et spumam ore rejicientem, humi attonitum jacuisse, atque inde navicula in regiam revectum, cum paulisper ægrotasset, jam deploratum, raso capillo et purpuræ loco aspera lacerna sumpta, atque Constantino Duca imperatore designato, in Studiense monasterium se contulisse, ubi recuperata etiam valetudine, vitæ reliquum exegerit. Regnavit biennium et tres menses, homo strenuus, ingenio arroganti, in rebus gerendis celerissimus, rei bellicæ peritissimus. In litteris non quidem versatus, sed litterarum studiosus, et doctorum amans; in conjugio adeo castus, ut cum peregre in morbum incidisset, et a medicis moneretur, ut consuetudine mulieris morbum levaret, cum ulla præter uxorem suam, rem habere recusarit. Cum ei regni affectatio objiceretur, respondit: *Se pati non potuisse conservi imperium, a quo justa sibi præmia negarentur.*

VIII. Constantinus Ducas præses, imperio citra laborem, ut dictum est, positus, multos senatorii ordinis et plebeie conditionis ad altiores dignitatis gradus evehit: atque illos etiam, quos Comnenus honoribus spoliaret, qui multi fuerunt, in integrum restituit. Sed parum abfuit, quin per insidias submergeretur. Nam cum in Mangunico palatio ageret, conjurati ratione initi, si ei tumultus in foro urbis nuntiaretur, statim mari in magnam regiam transiturum, curarant, ut imperatoria triremis, illiusque gubernatores, qui protocarabi vulgo appellantur, et in conjurationis societatem asciti erant, abessent. Imperator, audito tumultu, recta in regiam abundum esse censuit. Sed cum imperatoria triremis ibi non inveniretur, proximum lembum conscendit. Inter navigandum vero etiam navis imperatoria apparuit, quæ frequenti remigio et vehementi impetu fluctus secans, a gubernatoribus recta ad lembum dirigebatur, eo consilio, ut illo suppresso imperator demergeretur. Iis vero qui cum eo vehebantur, exclamantibus, et confidentius vociferantibus, ut inhibitis remis gubernacula converterent; gubernatores velut attoniti, Deo ita volente, paruerunt. Sic periculo evitato, quo pacto et a quibus paratæ essent insidiæ cognovit, ac sotes bonis duntaxat adeptis ultus est. Etsi autem ex veterum Ducarum Andronici, Pantherii, et Constantini familia se ortum esse gloriabatur, tamen eam familiam, cum Constantinus (ut supra dictum est) regnum affectasset, Constantino Porphyrogenito imperatoris Leonis Philosophi filio regnante, et ob immaturam ætatem adhuc sub tu-

toribus agente, funditus eversam esse constat, a nullo mare relicto. Hujus igitur majores, ut fertur, a femina quadam originem duxerunt. Unde non germanus Ducas censebatur, sed promiscuus, cognatione illa velut adulterata. Itaque a plerisque non **273** Ducas, sed Ducitzes per diminutionem vocabatur. Cæterum vir pius fuit erga Deum, moribus commodis, justitiæ amans, sed ingenio tardo et hebeti; et ut iis delectabatur, quorum spectata erat integritas, sic pecuniam supra modum amabat, et rationes excogitabat, quibus multos thesauros concervaret. Quamobrem duabus rebus magnum impendit studium, quarum una erat, ut publica vectigalia augetet, eaque de causa curias rationibus quæstorii destinatas quibusvis vendebat, et vectigalium collectionem publicanis cum pacto auctarii credebatur; altera, ut controversiæ audiret, et decreta scriberet. Verum in jure dicendo non semper præscripta legum observabat, sed alicubi etiam erat pro ratione voluntas, ut commutatis calculis in pronuntiando personarum rationem haberet. Jam ut erat tenax et parcus, cum animo suo constituit, nolle se bellis confictari, sed gentes muneribus et aliis obsequiis devincere, et Romano imperio reconciliare; qua re duo commoda venabatur, alterum ne plura in expeditionibus consumeret: alterum, ut per summum otium cumulandis thesauris invigilaret. Ita fiebat, ut militares catalogos negligeret, ac potius fortissimos quosque ob stipendii magnitudinem deleteret. Unde Barbari ferociores evadebant: Romanæ vero legiones timidiore et humiliores, atque imperium minuebatur. Nam multæ tum Orientales provinciæ partim diripiebantur et vastabantur, partim ab hostibus occupabantur.

φροσύνης ἄλλαις αὐτὰ οικειοῦσθαι, καὶ καταλλάττειν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ. Δύο ἐντεῦθεν ταῦτα μνῶμενος ἑαυτῆ, τό τε μὴ πλείω δαπανᾶν ἐν ἐκστρατείαις, καὶ τὸ αὐτὸς ἡρμειν, καὶ σχολάζειν ὡς ἐπίπαν τῶν χρημάτων τῇ συλλογῇ· διὸ καὶ τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων ἡμέλεισεν, ἢ μᾶλλον πολλοὺς καὶ τοὺς γενναϊοτέρους τῶν ἀπογραφῶν ἀπῆλειψε διὰ τὸ βαρύνισθον. Ὡστε συμβαίνειν θρασύνεσθαι μὲν τὸ βαρβαρικόν, συστῆλλεσθαι δὲ καὶ καταπονείσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα, καὶ μειοῦσθαι τὴν ἡγεμονίαν τὴν Ῥωμαϊκὴν. Πολλοὶ γὰρ τότε τῶν Ἑφῶν χωρῶν αἱ μὲν ἐληίζοντο καὶ εἰς ἐγίνοντο.

IX. Neque etiam in Occidente omnia se rectissime habebant, ob militum et paucitatem et ignaviam. Uzoz enim (est autem hæc quoque Scythica gens, quæ Patzinacis et generis præstantia et multitudine illis in locis antefertur). Istrum cum uxoribus et liberis trajicientes, rectores finitimarum urbium magister Nicephorus Botaniates, et magister Basilius Apocapes, transitu prohibere frustra conati, victis legionibus, ambo capti sunt et abducti a Barbaris, qui Danubio superato, omnem ejus tractum compleverunt. Nam plerique consentiunt, eorum qui arma ferre possent, ultra sexaginta millia fuisse. Inde progressi ex Macedonia,

γῶν, ὅπως τε καὶ παρ' ὧν ἡ ἐπιβουλὴ συνεσπᾶσσο, ἔγνω, καὶ τοὺς αἰτίους ἡμόναστο στερήσει μόνη τῶν οὐσιῶν. Οὗτος ὁ βασιλεὺς ἤρχει μὲν, ὡς ἐπὶ προγόνοις τοῖς πάλαι τῇ τῶν Δουκῶν κεκλημένοις ἐπιουμῆα, τῷ Ἀνδρονίκῳ δηλαδὴ, καὶ τῷ Πανθηρίῳ, καὶ ἐπὶ τούτοις τῷ Κωνσταντίνῳ. Ἀλλὰ τοῦ γένους ἐκείνων πάλαι πανοικί ἐξολοθρευθέντος, ὅτε ὁ Κωνσταντίνος τυραννίδι ἐπιχειρήσκειν (ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται) τοῦ Πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου τοῦ παιδὸς τοῦ ἄνακτος Ἀλέξανδρου, τοῦ Φιλοσόφου φημί, βασιλεύοντος, καὶ ὑπὸ ἐπιτρόπους τελοῦντες ἔτι διὰ τὴν νηπιότητά, καὶ μηδενὸς ἄββενος περιλειφθέντος. Ἐκ θηλείας τινὸς, ὡς λόγος, εἰ τούτου κατήγοντο πρόγονοι, ὅθεν οὐδὲ Δούκας λελόγηστο, καθαρὸς, ἀλλ' ἐπίμικτος καὶ κεκιδθλημενὴν ἔχων τὴν πρὸς τοὺς Δούκας συγγένειαν. Διὸ καὶ τοῖς πλείοσιν οὐ Δούκας, Δουκίτζης (56) δ' ὀκοκοριζόμενος ἐπωνόμαστο. Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ τὰ πρὸς θεὸν εὐσεβὴς, τὸ ἦθος ἐπιεικὲς, δικαιοσύνης ἐραστὴς, τὴν γνώμην δὲ νωθρὸς καὶ ἀμβλύς, χαίρων τοῖς ἐπὶ βίου μαρτυρουμένοις σεμνότητι, ἐκτόπως δ' ἐρασιχρήματος, καὶ πόρους ἐπινοῶν ὅπως αὐτῷ γένοιτο πολλοὶ θησαυροί. Ὅθεν καὶ πρὸ πάντων εἰς δύο ταῦτα κατέπεινε τὴν σπουδὴν, εἰς τε τὴν τῶν δημοσίων φόρων ἐπαύξεισιν, διὸ καὶ τὰ ἀρχαῖα, τὰ τοὺς φορολόγους λογοπρατοῦντα, ὠνητὰ παρείχε τοῖς βουλομένοις, καὶ τελῶναις τὴν συλλογὴν τῶν φόρων ἐπὶ συνθήκαις προσθηκῶν ἐνεπίστευε. Πρῶτον μὲν οὖν τοῦτ' ἐκείνῳ ἦν σπουδασίμα· δεῦτερον δὲ δικῶν ἀκρόσας καὶ ψηφίσματα. Οὐ πάνυ δὲ τῇ ἀκριθείᾳ προσεῖχε δικάζων, ἀλλ' ἐνιαχοῦ καὶ ἐναρθάνει, καὶ τὰς ψήφους ὑπέλλασσε, πρὸς τὰ πρόσωπα τὰς ἀποφάσεις τιθέμενος. Γλισχροσ δὲ τυγχάνων καὶ φειδωλὸς, ἔθετο παρ' ἑαυτῷ μὴ μάταια πρὸς τὰ ἔθνη συβρῆγγυσθαι, ἀλλὰ δώροισι καὶ φιλο-

φροσύνης ἄλλαις αὐτὰ οικειοῦσθαι, καὶ καταλλάττειν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ. Δύο ἐντεῦθεν ταῦτα μνῶμενος ἑαυτῆ, τό τε μὴ πλείω δαπανᾶν ἐν ἐκστρατείαις, καὶ τὸ αὐτὸς ἡρμειν, καὶ σχολάζειν ὡς ἐπίπαν τῶν χρημάτων τῇ συλλογῇ· διὸ καὶ τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων ἡμέλεισεν, ἢ μᾶλλον πολλοὺς καὶ τοὺς γενναϊοτέρους τῶν ἀπογραφῶν ἀπῆλειψε διὰ τὸ βαρύνισθον. Ὡστε συμβαίνειν θρασύνεσθαι μὲν τὸ βαρβαρικόν, συστῆλλεσθαι δὲ καὶ καταπονείσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα, καὶ μειοῦσθαι τὴν ἡγεμονίαν τὴν Ῥωμαϊκὴν. Πολλοὶ γὰρ τότε τῶν Ἑφῶν χωρῶν αἱ μὲν ἐληίζοντο καὶ εἰς ἐγίνοντο.

θ'. Καὶ τὰ μὲν πρὸς ἀνύχοντα ἤλιον οὕτως εἶπον κακῶς, τὰ δ' Ἑσπέρια καὶ ταῦτα κακῶς ἔμαρξεν, διὰ στρατιωτῶν καὶ σπᾶσιν καὶ ἀχρεϊότητά. Τοῦ γὰρ τῶν Οὐζῶν ἔθνους (Σκύθαι καὶ τοῦτο ἐστὶ τῶν Παζινάκων, καὶ κατὰ γένους ἐπεροχὴν καὶ κατὰ κλήθους ὑπερβολὴν παρὰ τοῖς Σκυθικοῖς προτιμῶμενον ἔθνεσι) τὸν Ἴστρον παγγενεὶ διαβαίνοντες, ἐκπαρῆσαν μὲν οἱ τῶν παριστρῶν πόλειον ἄρχοντας (ἦσαν δ' οὗτοι ὁ μάγιστρος Νικηφόρος ὁ Βοτανιστάτης, καὶ ὁ μάγιστρος Βασίλειος ὁ Ἀποκάπης) ἀπεῖρξαν αὐτοῖς τὴν διδασίαν, οὐ μέντοι γὰρ ἡδυνήθησαν. Ἀλλὰ συμμῆξαν σφίσι τὸ βάρβαρον, τὴν τε συνοῦσαν αὐτοῖς κατηγωνίσαστο στρατιάν, καὶ τοὺς εἰρημίνους

Variae lectiones et notæ.

(56) Δουκίτζης. Ita appellatur in Chronico annoyimi Barenis loco laudato. Vide *Familias Byzantinas Ducena familia*.

ἄνδρας καὶ ἄμφω δορυαλώτους ἀπήγαγον, καὶ δια-
 βάντες τὸν Δάνουβιον (57), τὴν περὶ αὐτὸν χώραν
 ἐπλήρωσαν ἅπασαν. Ἦσαν γὰρ, ὡς ὁ λόγος, ὑπὸ
 ἑξήκοντα χιλιάδας, οἱ ἀφ' ἑνὸς ὅπλα δυνάμενοι. Ὅθεν
 δρῶντες τὴν τε Μακεδονίαν ἐληίζοντο, καὶ μέ-
 χρις Ἑλλάδος προήεσαν. Ταῦτα ἀθυμίαν ἐνεποίησαν τῶν
 βασιλεῶν, συλλεῖσαι δὲ δυνάμεις ὤκνει καὶ ἀεθάλλετο,
 ἵνα μὴ πρόηται ὁ βολόν. Ἐκεῖνος δ' ἔλεγεν ὅτι ἀκατα-
 γώνιστον τὸ ἔθνος ἐστί. Πρέσβεις δὲ πρὸς τοὺς
 αὐτῶν ἡγεμονεύοντας μετὰ δώρων ἰσταλκῶς ἐπει-
 ρᾶτο τούτοις πείσαι τὸν βάρβαρον σπείσασθαι. Ἐάν-
 των δὲ ἀναφανδὸν λοιδορουμένων τῶν βασιλεῶν, ὡς διὰ
 φειδωλίαν μὴ κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐπεξιώντι, τῆς
 μὲν πόλεως ἐξεδήμησε (58), περὶ δὲ Χοιροδάκ-
 χους (59) ἐσκήνωσεν, οὐ πλείους, ὡς λέγεται στρα-
 τιώτας τῶν ἑκατὸν πενήκοντα μεθ' ἑαυτοῦ ἐπαγό-
 μενος. Φροντίζων δὲ περὶ στρατεύματος συλλογῆς,
 ἐν τούτοις δ' ἠγγέλθη αὐτῶν ἡ τοῦ ἔθνους καταστροφή.
 Ἐνεσκήψαντος γὰρ ἐκεῖνον λοιμοῦ, καὶ κακωθέντι
 σφοδρῶς ἐξ αὐτοῦ, οἱ τε Πατζινάται καὶ οἱ παρακεί-
 μενοι Βούλγαροι ἠσθενηκότι ἐπέθανον, καὶ ἄρδην
 αὐτὸ διεσφάρασαν, μόλις τῶν ἡγεμόνων μετ' ὀλίγων
 δυνηθέντων διαβῆναι τὸν Ἰστρον. Ἦν δὲ τὸ σύμπαν
 τοῦ στρατηγήματος τῆς θείας δυνάμεως Ἀπογνοῦς
 γὰρ ὁ βασιλεὺς πανταχόθεν, πρὸς τὸ θεῖον κατέφυγε
 δάκρυσι, καὶ συντριβῇ καρδίας τούτου δέόμενος, καὶ
 τὴν ἐκεῖθεν ἐκκαλούμενος ἀγωγὴν. Ταῦτα δ' ἐν τῶν
 ἑκτῶ ἐκεῖ τῆς βασιλείας ἐπράχθη τούτου τοῦ αὐτο-
 κράτορος. Πρὸ δὲ τούτου σεισμὸς ἐγένετο μέγας
 κατὰ τὴν εἰκοστὴν τρίτην (60) τοῦ Σεπτεμβρίου
 μηνός, ὅφ' οὐ καὶ ναοὶ καὶ οἰκίαι πολλαχοῦ ἠρειπώ-
 θησαν. Ὅτε καὶ τὸ κατὰ Κύζικον Ἑλληνικὸν κα-
 τέπεσε τέμενος (61), ἔργον κάλλιστόν τε καὶ θαύμα-
 τος ἕξιον, καὶ ὁ ἐν Νικαίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων (62)
 μέγιστός τε καὶ περιώνυμος κατεσείσθη ναός. Κατὰ
 δὲ τὸν Μαῖον μῆνα τῆς τετάρτης Ἰνδικτιῶνος, κο-
 μίτης ὄπτε ἀστήρ κατόπιν τοῦ ἡλίου πρὸς δύσιν
 ἴοντος. Ἦν δὲ πρότερον μὲν κατὰ σελήνην πλήρη
 τὸ μέγεθος, εἶτα κόμην ὥσπερ ἐκφύων, ἐμειοῦτο,

274 prædas agebant, et in Græciam usque pene-
 trabant. Quæ etsi imperatori molesta erant, tamen
 conscribere copias negligebat, ne obolum impen-
 deret: sed præ se ferebat, gentem illam esse
 insuperabilem. Itaque per legatos missis muneribus,
 pacem a ducibus illorum redimere parabat. Sed cum
 palam ab omnibus conviciis laceraretur, quod ex tenacitate
 contra Barbaros non iret, urbem egressus est, et ad
 Chærobacchos castrametatus, cum, ut fertur, non plures
 centum quinquaginta militibus secum haberet. Enimvero
 de conscribendis copiis sollicito, gentis illius subitum
 nuntiatum excidium. Nam cum sævissima pestilentia
 graviter afflicta esset, Patzinacæ et Bulgari finitimi
 debilitatem aggressi, funditus deleverunt, ducibus
 cum paucis ægre ultra Istrum elapsis. Fuit autem
 tota res divinæ potentis opus. Nam imperator, omni
 humana ope desperata, ad Deum confugerat, cum lacrymis
 et animi submissione illius auxilium efflagitans. Hæc
 sexto ejus imperii anno acta sunt, quem magnus terræ
 motus die xxiii mensis Septembris antecessit, quo
 et templa et ædes multis in locis considerunt. Tum
 Cyzici gentile fanum opus pulcherrimum et admirandum
 corruit, et Nicææ sanctorum Patrum maximum et celebre
 templum dejectum est. Mense vero Maio, quarta
 indictione, stella crinita apparuit, solem occiduum
 sequens: quæ principio magnitudine lunæ plenæ
 par, deinde veluti coma enata minuebatur, ac tantum
 decrescebat, quantum illa augebatur. Conspectus est
 per dies quadraginta, radiis versus Orientem
 conversis. Quum autem patriarcha Constantinus Lichudes,
 Ecclesia per annos quatuor et sex menses gubernata,
 in aliam migrasset vitam: Joannes Xiphilinus in
 pontificiam Constantinopoleos sedem evehitur,
 Trapezunte quidem oriundus, sed omni doctrinæ genere
 eruditus, et in præcipuis senatores relatus. Qui
 omnibus sua sponte relictis, coma rasa, Olympica
 monasteria frequenta-

Variæ lectiones et notæ.

(57) Δάνουβιον. Ita Wolfphius: at Regii duo alii Δάνουβιον, duo alii Δούναιον habent. *Dunnavium* dixit Laetantius, in libro *De mortibus persecutorum*, p. 48.

(58) Τῆς μὲν πόλεως ἐξεδήμησε. Dum in hac expeditione versaretur, exortia, ni fallor ista seditio vel rebellio, in urbe, quam attigit Eudocia conjux in præfatione ad Ionia, cujus mox mentionem agemus, ubi disciplinarum ac studiorum, quæ tum in ea florebant, laudes prosequitur: Ὁρῶμεν μετὰ γὰρ ὡς ἀπὸ τῆς φανείσης (τῆς παιδείας) ἡ σάσις κέπεται, καὶ αἱ τῆς εἰρήνης διαλλαγῆς βέλαιαι ἀδίστακτως ἐγένοντο. Ubi ad marginem codicis ms. hæc describuntur: Τὴν τοῦ Παλατιανοῦ στάσιν λέγει, καὶ τὴν τοῦ ἀκολάστου Μαϊομαῖ, οἱ τῆ βασιλείᾳ ἐπιθέμενοι, ἀπόντος τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως, ὅς ὁ σοφώτατος Ἀσσωρίνος παρακλήσει τε καὶ προστάξει τῆς ἑλλογιμωτάτης βασιλίδος ὀητορεύσας, τῆς ἐπιθέσεως κατέπαυσε, καὶ τοῦ ἐμφύλιου πολέμου περὶ οὐ καὶ παλατιῶν μνησάν ἐποίησαστο. Meminit porro Soylytzes variarum insidiarum in Constantinum Ducam structarum, tametsi earum auctores non nominet.

(59) Περὶ δὲ Χοιροδάκχους. De hoc oppido diximus ad Alexiadem Annæam pag. 340, et ad Cinnamum, p. 440.

(60) Κατὰ τὴν εἰκοστὴν τρίτην. Exstat inter Pselli Opuscula in cod. Reg. fol. 93, monodia in hunc terræ motum, hoc titulo: Εἰς τὸν σεισμὸν τὸν γεγονότα τῆ εἰκοστῆ τρίτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός τοῦ Προδρόμου.

(61) Ὅτε καὶ τὸ κατὰ Κύζικον Ἑλληνικὸν κατέπεσε τέμενος. Vide quæ ad Philonem de septem mundi miraculis commentator Leo Allatius.

(62) Καὶ ὁ ἐν Νικαίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων ναός. Nicæana major ecclesia, S. Sophia, perinde eo Constantinopolitana, dicata, *Sanctorum Patrum ecclesia dicitur*, ob coactos in ea sanctos Patres in primo concilio Nicæno, sed et in secundo. Nescio porro an ad istius Sophianæ ecclesiæ ruinam referri debeat Pselli λόγος εἰς τὴν τῆς ἁγίας Σοφίας σύμπτωσην, qui describitur in cod. operum Pselli Regio fol. 63, an vero ad terræ motum, quem sub Alexio accidisse scribit Zonaras, tametsi non legitimus eo conoussam vel labefactatam ædem Sophianam Constantinopolitanam.

vit, solitariam vitam amplexus, ubi cum longo tempore permansisset, patriarchica sede dignus est habitus. At imperator gravi et diuturno morbo oppressus, 275 cum jam nullum mortis effugium esse cerneret, imperium tribus filiis reliquit, quorum duos Michaelē et Andronicum Eudocia privato adhuc, Constantinum vero imperatori pepererat, cum et ipsa Augusta appellata esset. Unde is solus Porphyrogenitus fuit, ab eoque statim præ cæteris imperii insignibus adornatus. Post etiam reliquos designavit. Ac hos quidem imperio præfecit: ipsis vero matrem imperatricem et nutricem, et ut paucis complectar, dominam reliquit, mandata imperii administratione, quod ei modesta videretur, nec minus ad tractationem rerum apta, quam ad liberos educandos ingeniosa. Sed prius scriptum iurandum ab ea exegit, quo promitteret se a secundis nuptiis temperaturam. Ea syngrapha ab illa firmata, patriarchæ custodienda est tradita. Sed et senatores omnes iurejurando adacti, scripto promiserunt, se non alium imperatorem nisi liberos ipsius creaturos. His peractis obiit. Regnavit annos septem cum semestri: vixit sexaginta et amplius. Cæterum fratrem suum vivens Cæsarem appellarat, et consiliarium habuerat et

καὶ καθ' ὅσον τὰ τῆς κόμης ἠδέξαντο, ἡλαττονοῦτο τὸ μέγεθος. Πρὸς δὲ τὴν Ἀνατολὴν τὰς ἀκτῖνας ἀπέτεινε, ἐφ' ἡμέρας φαινόμενος τεσσαράκοντα. Τοῦ πατριάρχου δὲ Κωνσταντίνου τοῦ Λειχούδη ἐπ' ἔτη τέσσαρα καὶ μῆνας ἕξ τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύναντος, μεταθεμένου πρὸς ἑτέραν ζωὴν, Ἰωάννης ὁ Σιφιλίνος (63) εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀνάγεται, ὅς ἐκ Τραπεζούντος μὲν ὠρμητο, πεπαῖδετο δὲ παιδείαν λόγων παντοδαπῶν, καὶ τοῖς ἐξόχοις τῆς συγκλήτου βουλῆς συνηριθμητο. Πάντα δὲ ἔκουσιως λιπῶν, τοῖς κατὰ τὸν Ὑλυμπον προσφοιτήσας σεμνεῖσι, κείρεται τε τὴν κόμην, καὶ τὸν μοναχικὸν ὑπέρχεται βίον, ἔνθα καὶ συχρῖν διανύσας χρόνον ἄξιος ἐκρίθη τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς νόσφ ληφθεὶς, καὶ ταῦτη κάμνων ἐπὶ μακρὸν καὶ ταλαιπωρούμενος, καὶ ἤδη κατεργασθεὶς, καὶ ἀπαραίτητον αὐτῷ γινὼς ἐπιεῖναι τὴν τελευταίαν, τὴν μὲν βασιλείαν αὐτοῦ καταλέλοιπε τρισὶν υἱέσιν (64), οὓς αὐτῷ ἡ σύνοικος Εὐδοκία (65) ἐγένετο, τοὺς μὲν δύο τὸν Μιχαὴλ καὶ τὸν Ἀνδρόνικον (66) ἰδιωτεύοντι ἔτι, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον βασιλεύσαντι, καὶ αὐτὴ Ἀγούστα ἀναβήθεισα. Ὅθεν οὗτος μόνος Πορφυρογεννήτης ἦν, ὃν αὐτίκα καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τοῖς βασιλικαῖς παρασῆμοις ἐκόσμησεν. Εἶτα καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνηγά-

Variæ lectiones et notæ.

(63) Ἰωάννης ὁ Σιφιλίνος. Vide quæ de eo observamus ad Annam Comnenam, p. 267.

(64) Τὴν μὲν βασιλείαν καταλέλοιπε τρισὶν υἱέσιν. Scribit Psellus in *Hist.* Constantinum Ducam tres filios et duas filias ante adeptum imperium habuisse, quorum filiorum secundus mortem obiit patre tum imperante; alter Michael postmodum imperator; tertius vero Andronicus. Filiarum prima vitata monachicam amplexa est etiam superates, cum idem Psellus scribebat: altera viro nupsit, Dominico forte Sylvio Venetorum duci, ut docuimus in *Fam. Byzant.*: nam conjugis familiam silet Psellus. Post adeptum vero imperium Constantinus Porphyrogenitus natus est, quem duobus locis Constantium, alibi Constantium vocat idem scriptor.

(65) Ἡ σύνοικος Εὐδοκία. Michael Psellus in *Hist.* nondum edita tradit bis nuptias iniisse Constantinum Ducam adhuc privatam: ac primo quidem cum nobili orta genere, ut quæ ἦν παῖς ἐκείνου, ὃν τὸ μὲν χωρὶον ἡ θάλασσα ἤνεγκεν, ἡ δὲ ῥώμη πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκέρυξε, quibus vocibus e Dalassena familia fuisse innuit: proinde filiam Constantini Dalasseni, qui sub Michaele Paphlagone vixit, cujus quidem Constantini Constantinus Ducas gener dicitur a Scylitze et a Zonara, unde cum de primis hisce nuptiis sileant iidem scriptores, Eudociam alteram Ducæ conjugem filiam Dalasseni perperam scripsimus in nostris *Familiiis Byzantinis*. Eudociæ vero genus et Familiam non prodit Psellus: sed hanc *Macrembolitissam* cognominatam docuimus in *Familiiis Augustis Byzantinis*, in addit. quæque singularis fuit eruditionis, quod testantur quæ in Bibliothecis aervantur illius opera, in quibus legere contigit ex Colbertea vastum illud opus, quod Ἰώνια inscripsit, et Romano Diogeni imperatori alteri conjugi dicavit, hac præposita Epigraphe: Εὐδοκίας τῆς Μακρεμβολιτίσσης βασιλίδος Κωνσταντινουπόλεως Ἰώνια ἡτοῖ συναγωγῇ θεῶν, ἡρώων τε καὶ ἡρωϊκῶν γενεολογιῶν, καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ μεταμορφώσεων, μύ-

θων τε καὶ ἀλληγοριῶν τῶν περὶ τοὺς παλαιοὺς ἐδρισκομένων, ἢ καὶ περὶ διαφόρων σοφῶν, πρὸς τὸν φιλόχριστον καὶ εὐσεβέστατον βασιλέα Ρωμανὸν νόν Διογένην, Νικητὴν, Τροπαιοῦχον. Opus inquam multifaria rerum varietate refertum quodque immensam principis femine eruditionem, et assiduam librorum lectionem testatur, tum, ut ipsamet ait, ex propria bibliotheca, tum aliunde magnis sumptibus comparatorum: Οἷσπερ ἐσκαρπώθη ἐκ τῆς τιμαλφεστάτης ἡμῶν βιβλιοθήκης ἱρυνισαμένη, ἢ τινι καὶ πολλὰ τῶν βιβλίων προσέθηκεν ἐκ διαφόρων μοι χωρῶν συναθροισθέντα μελέτη καὶ δαπάνη πολλῇ. Tum addit hocce opus adjungendum cæteris quæ hæctenus confecerat: Τῆς σῆς τοίνυν βασιλείας κρινάστης ἐκδοθήσεται, καὶ μετὰ τῶν ἀνελεφῶν παρέτεται. Ubi ad marginem hæc describuntur: Μετὰ τῶν ἀδελφῶν παρέτεται λέγει ὅτι καὶ ἄλλα τινὰ συνέθετο ἡ αἰδιμος βασίλισσα, τὸν τε πλόκαμον τῆς Ἀριάδνης ἐπικίως, καὶ τὰς τῶν γυναικῶν χρείας, καὶ τί δεῖ τὰς βασιλίδας ἀσπῖν ἐν περὶ λόγῳ, χρησιμὸν τι χρῆμα, καὶ περὶ ἁπλῆς μοναζόντων, ἔπερ καὶ νῦν καθ' ἡμᾶς ἐν τῷ τῆς Προκλήσου σεμνεῖῃ σώζεται. Cæterum in *Ionis* nonnulla sunt quæ ex Suidæ exscripsit iis locis ubi de scriptoribus agit, siquidem is vixit sub Joanne Zimisce, quod ipsemet videtur innuere in *V. Ἀδελφ.*

(66) Καὶ τὸν Ἀνδρόνικον. Quem et imperatorio titulo donatum cum duobus aliis fratribus max scribit. Proinde iste est Andronicus cujus mortem deplorat in *Monodia* Psellus in cod. *Reg.* hoc titulo: Μονωδία εἰς τὸν βασιλέα κύριον Ἀνδρόνικον τὸν Δούκαν, in qua βασιλεὺς υἱὸς dicitur. Deinde satis innuit una cum fratre imperasse, hisce verbis: Κεῖται βασιλεὺς, ἵνα καὶ πάλιν τὸν αὐτὸν λόγον ὡσπερ ἐκ περιόδων ἔρω, ἐκ σπαργάνων μὲν σχεδὸν τὸ βασιλεύειν λαχῶν, κατάλληλος δὲ τῷ κράτει γενόμενος, ubi observanda vox σχεδόν, solus enim Constantinus tertius filius Porphyrogenitus fuit. Denique in Androcinii elogio, quod sub extremum *Historiæ* apposuit idem Psellus, exserte imperatorem appellat, hisce verbis: χαρίεστατος οὗτος ὁ βασιλεὺς, etc.

ραυσε. Τούτους μὲν οὖν ἐπίστησε τῇ ἀρχῇ, αὐτοῖς ἄρχειν δὲ τὴν μητέρα βασιλίδα τε καὶ τροφὸν καὶ κυρίαν, τὸ ξύμπαν εἰπεῖν, καταλέλοιπε, ἐπ' αὐτῇ τὴν τῆς βασιλείας μεταχειρίσιν ποιησάμενος, δοκούσῃ αὐτῷ σώφρονί τε καὶ πρὸ παιδῶν ἀγωγὴν δεξιᾶ, καὶ πεφυκίᾳ πρὸς πραγμάτων διοίκησιν, πρότερον ὄρκον ἐξ αὐτῆς ἀπαιτήσας ἔγγραφον, ὡς οὐ πρὸς γάμον ἐλεύσεται δεύτερον. Τὸ δ' ἔγγραφον παρ' ἐκείνης βεβαιωθὲν τῷ πατριάρχῃ ἐδόθη φυλαχθῆσόμενον· ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἅπαντες ἔγγραφως κατέθεοντο, μὴ ἔν ποτε βασιλείᾳ ἕτερον ἀνειπεῖν, εἰ μὴ τοὺς παῖδας αὐτοῦ. Τούτοις ὁ μὲν ἐξέλιπε, βασιλεύσας ἑπτὰ πρὸς τῆς ἡμίσει ἐνιαυτούς, ζήσας δ' ἐξήκοντα ἢ καὶ τι τούτων ἐπέκεινα. Τὸν μὲντοι ἀδελφὸν αὐτοῦ Καίσαρα βασιλεύσας ἐτίμησε, καὶ σύμβουλον εἶχε, καὶ τῶν μυστηρίων συνίστορα. Λόγοις δὲ οὐχ ὠμιληκῶς (67) ἡγάπα τούτους, καὶ τοὺς λογίους (68) ἐπέθετο, καὶ ἔλεγε βούλεσθαι μᾶλλον ἐκ λόγων ἢ τῆς βασιλείας γνωρίζεσθαι. Τοὺς δ' ἐπιβούλους αὐτοῦ, μὴ ἄλλως κακῶς διαθήσειν ἔφασκεν, εἰ μόνον ὡς ὠνητοῖς κεχρησθῆναι αὐτοῖς, ὡς τῶν νόμων αὐτοῖς τὴνλευθερίαν ἀφελομένων.

Γ. Κατὰ γοῦν τὰς τοῦ τελευτήσαντος βασιλέως διαπαγὰς, ἣ τε βασιλὶς Εὐδοκία καὶ οἱ παῖδες ἐκείνου τῆς βασιλείας ἦσαν διάδοχοι, καὶ ἡ βασίλισσα τῶν τῶν κοινῶν μεταχειριστο πρόνοιαν, τῶν οὐκὼν καταρχουσα, καὶ ἐπὶ βήματος οὖν ἐκείνοις προέκασθητο, μισίουσα μὲν αὐτῇ, ἐκείνους δὲ παρακαθίζουσα ἐκατέρωθεν, οὕτως ἐν ἀρχαιρείαις, οὕτως ἐν ζητήσεσι πολιτικῶν ὑποθέσεων, οὕτως ἐχρημάτιζον πρίσθεσιν, οὕτως ἐν συνήθεισι προδόσις προήσαν. Οἱ δὲ τὴν Ἐφῶν λιγιζόμενοι Βάρβαροι, οὐκ ἐπαύοντο τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους κκαττρέχοντες χώρας, καὶ ταύτας ὀσημέραι σινόμενοι. Οἱ γὰρ στρατιώται, ὡς ἦδη μοι εἰρηται, διὰ τὴν τοῦ βασιλέως γλισχρότητα ὠλιγώθησάν τε καὶ ἐκακώθησαν. Καὶ εἴ τινες δ' ἦσαν ἐπι στρατείας ἐχόμενοι, κακείνοι ἀντεπεξείναι τοῖς πολεμίοις ἦσαν ἀπρόθυμοι, τῶν συνήθων ὄψωνίων στερούμενοι. Ὅθεν οἱ Βάρβαροι ποτὲ μὲν τῇ Μεσοποταμίᾳ ἐπήδρευον, ποτὲ δὲ τὰ περὶ τὴν Μελιτινὴν ἐπόρθουν, ποτὲ δὲ τὴν Κιλικίαν ἐσίοντο, καὶ ἄλλοτε τοῖς Καππαδόκαις ἀπήσαν, καὶ τοῖς κτὰ Κολίην Συρίαν ἐνόησε. Ταῦτα τῇ βασιλίᾳ καταγγελλόμενα θόρυβον ἐπέποιε, καὶ βασιλέως πολλῶν λεγόντων δεῖσθαι τὰ πράγματα, δεῖσασα ἐκείνη, μὴ τὸ κοινὸν βασιλείᾳ τινὰ προστήσεται ἑαυτοῦ, καὶ οὕτως αὐτῇ καὶ οἱ παῖδες τῆς βασιλείας ἐκπέσωσιν, ἔκρινεν αὐτῇ τινὰ ἐπαγαγεῖν τῇ ἀρχῇ, ἵνα καὶ ἑαυτῇ καὶ τοῖς τέκνοις διατηρήσῃ τὸ κράτος, καὶ μείνη αὐτοῖς ἀν-

arcanorum consilium. Quamvis autem indoctus esset, tamen doctrinam amabat, et eruditos colebat, dicere solitus, malle se ex doctrina quam imperio nobilitari. Insidiatores suos dicebat, se non alia ratione male tractaturum, quam pro mancipiis utendo, quod leges eis libertatem eriperent.

X. Eudocia igitur cum liberis suis ex testamento defuncti imperatoris, et imperio successit, et rerum communium tractationem suscepit, filiorum quasi magistra, atque una cum eis pro tribunali sedit, medium ipsa occupans, illis utrinque assidentibus: sic in comitiis, sic in civilium controversiarum quæstionibus, sic in audientis legationibus, sic in solemnibus processibus se gerebant. Verum Barbari Orientem diripere soliti, Romanas provincias, incursare et in dies vexare non desistebant, militibus, ut jam dixi, tenacitate imperatoris et imminutis et afflictis. Quod si qui adhuc restabant militibus dediti, ii propter negata solita stipendia minime erant alacres ad confligendum cum hostibus. Unde Barbari alias Mesopotamiæ 276 imminabant, alias Melitones confinia vastabant, alias Ciliciæ nocebant, alias Cappadociam invadebant, nonnunquam etiam Cœlesyriam. Quæ nuntiata imperatricem turbabant: cumque multi dicerent res imperatorem acquirere, verita ne aliquando a republica creato, ipsa et liberi imperio exciderent, aliquam asciscendum censuit, ut ea ratione et sibi et liberis potestatem inviolatam tueretur. Negant enim eam Diogeni nupsisse ex lascivia, aut studio voluptatis, sed virum eum ut strenuum et in re bellica probatum, et robore incomparabili præditum summæ rerum præfeciisse, ut Barbarorum impetus

Varie lectiones et notæ.

(67) Τοῖς δὲ λόγοις οὐχ ὠμιληκῶς. Contra Soy-
tates: Τοῖς δὲ λόγοις ἐξόχως προσκείμενος, ὄφελον
ὄφελον, ἐκ τούτων ἢ τῆς βασιλείας ἐγνωρίζομεν.
Nisi forte legi debeat λογίους.

(68) Καὶ τοὺς λογίους. Quo referri debent quæ
Eudocia conjux ait in Præfatione ad Ἴωνια, ubi
ita Romanum Diogenem alloquitur: Καὶ τοῦτό γε
τοῖς πολλοῖς ἄλλοις, τοῖς εὐφρανουμένοις σε εἰς τὰ
βασιλείᾳ ἐπικλῆσθαι, Τροπαιοῦχε βασιλεῦ, συγκατα-
ριθμησέσθαι εὐελπίς εἰμι: οὐχ ὅπως γὰρ τὴν βα-
σιλείαν ἐν διοικουμένῃν εὐρήσεις τὸ κατ' ἐμὲ, ἀλλὰ
καὶ τὴν πόλιν πάσῃ ἀρετῇ καὶ ἡθεσι χρηστοῖς κα-
κοσμημένην παιδεῖα τε, φημί, ἣς οὐδὲν τιμιώτερον
τῇ τε τῶν λογίων ἀνδρῶν ἀναγνώσει, καὶ τῇ τῶν
σπουδαίων μελέτῃ, ἣ τις δίκην Ἀδώνιδος κήπου
παντοδαποῖς ἀνθεσι εὐώδεται βρούοντος, τῇ καλλογῇ
τῶν ἀρετῶν αὐτῇ ἐνηγλάισαν ἐφαμιλλον τῷ Μακε-
δονικῷ ἄσπετι τῷ πολλοῦς ἐσχρηκῶς λογίων ἀνδρῶν
γνωσμένην, καὶ πάντα τρόπον τὰς παλαιὰ κλεινὰς
Ἀθηνᾶς, ὧν τὸ κλέος οὐρανόμηκες, ἐξηλωμένην.

Ὅπως γὰρ ἡ παιδεία καλῶς τὰ πάντ' ἐπανορθοῦν
οἶδε, ὥστε καὶ τὸ βάρβαρον σβεννύειν, καὶ τὸ εὐφρα-
δὲς τῆς φωνῆς ἀνακαίνιζειν, καὶ πάντα κατὰ κόσμον
ῥυθμίζειν δύνασθαι, ἥσπερ ὄργανον αἱ τῶν λογίων
ἀνδρῶν ὀσημέραι παραινέσεις δ' ἀναγνώσεως τῶν
τῆς ψυχῆς ἀπαιδευσίαν ἀποσπώντων, καὶ κατά-
ληψιν σταθερὰν ἐμψυτεύοντων· καὶ τὸδ' οὐ μόνον
ἐν τῇ τῶν πόλεων βασιλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἐλ-
λάδι· φιλεῖ γὰρ τὸ ὑπῆκον φύσει τῇ τοῦ ἡγεμόνος
γνώμῃ διατάσθαι πρὸς αὐτὸν ὡς ἐπὶ σκοποῦ
στοχαζόμενον. Ex quibus colligere licet quanto
studio litterarum ac disciplinarum in urbe primaria
atque adeo in universa Græcia, instaurationem
aggressus fuerit Constantinus Ducas, sed et Eudo-
cia uxor post illius excessum, dum sola cum filiis
rerum potiretur. Hinc vox illa Constantini, cuius
supra memini apud Psellum in Hist. et ex eo. Zo-
naram: Τοῖς δὲ λόγοις ἐξόχως προσκείμενος, ὄφελον
ὄφελον εἶπεν, ἐκ τούτου, ἣ τῆς βασιλείας γνωρίζε-
σθαι.

nonnihil retunderetur, illo armis eorum resistente. Fuit autem et genere illustri ortus, et rebus gentis clarus. Cujus pater cum Romani Argyri neptem ex fratre uxorem haberet, regni affectati convictus, seipsum præcipitavit, ne quæstionibus adhibitus, conscios prodere cogeretur. Hic vero Diogenes Romanus vestarcharum dignitate ornatus, et a Duca Sardiæ dux designatus fuerat, et cum illic alicubi in Patzinacas incidisset, multis occisis, nec paucioribus captis, et viventes et œsorum capita miserat ad imperatorem: a quo ea de causa vestarcha designatus fuerat, cum honorificis litteris, quibus scribebat, *eam dignitatem illi non donari, sed pro egregii facinoris remuneratione dari*. Illic igitur cum ageret, se ad occupandum regnum parabat, cognito imperatoris obitu. Quo ejus consilio intellecto, imperatrix eum comprehendendum curarat. Ita in vinculis Byzantium perductus, facinoris convincitur, et ut insidiator condemnatus intra præscriptos limites coercetur. Deinde rursus ut condemnatus ad tribunal imperatorium adducitur, ut sententia in eum lata confirmetur. Verum omnibus astantibus misericordia viri incessit, et animi doluerunt. Nec enim robore duntaxat erat incomparabili, sed forma etiam præstandi. Ac imperatrice una cum cæteris illius miserta, an vero amore quoque capta, dicere non possum, sententia damnatoria in absolutoriam commutata, crimine solutus, in Cappadociam patriam abit. Imperatrix vero eum ex itinere **277** revocatum, magistrum et ducem copiarum designat. Cumque jam secum constituisset, eum ut virum fortissimum, imperatorem creare, tamen jurejurando et syngrapha, quam a patriarcha, cui asservanda data erat, recuperatam volebat, impediebatur. Init igitur improbum et profundum consilium, idque cum eunuchorum suorum quodam communicat, illo ministro pro lenone usa, monetque quemadmodum cum patriarcha agendum esset, Is cum pontifice congressus: *Scito, inquit, domine, imperatricem nepotis tui amore captam esse* (habebat enim nepotem Bardam adolescentem lascivum et rei veneræ deditum), et addit, *quod si tu annueris, hoc est, si jurisjurandi chirographum ei reddideris, et persuaseris multum ex ea re periculum ipsi imminere, statim eam fratris tui fitio nupturam, et potestatem imperatoriam tradituram*. Patriarcha his illecebris irretito, ac de statu mentis dejecto, eunuchus postulare pergit, ut senatorum quoque animos tentet. Is igitur senatoribus singulatim accersitis ait: tempora postulare imperatorem, qui defensionem reipublicæ suscipiat. Romanum enim imperium, si a muliercula et pueris solis administretur, haud ita multo post, non remotas duntaxat provincias et hostibus finitimas, sed suburbanas etiam perituras. His jurisjurandi et syngraphæ reprehensionem aërem subjungebat, et mortuo imperatori maledicebat, quasi non reipublicæ studio, sed ex privata zelotypia inusitatum

ἀφαιρετον. Οὐ γὰρ δι' ἀκολασίαν αὐτὴν φασι, οὐδ' ἠττηθεῖσαν ἡβονῆς, ἐαυτῇ προσαρμόσαι τὸν Διογένην, ἀλλ' ὡς ἄνδρα δραστήριον, καὶ τὰ πολέμια δόκιμον, καὶ τὴν ἰσχὺν ἀπαράμιλλον, ἐπιστήσασιν αὐτὸν τῇ ἀρχῇ, ἢ ἡ βαρβαρική φορὰ ἐπισχεθεῖη πόσις, αὐτοῦ τούτοις ἀντερείσαντος τοὺς βραχίονας. Ἦν δ' ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ τῶν ἐκ γίνους λαμπρῶν, καὶ τῶν διαβοήτων ἐπὶ τοῖς ἀνδραγαθήμασιν. Οὐ δὲ πατήρ ἐπ' ἀδελφόπαιδι τοῦ βασιλεύσαντος πάλαι τοῦ κατὰ τοὺς Ἀργυροὺς Ῥωμανοῦ κηδεστής γεγωνῶς, καὶ ἐπὶ τυραννίδι ἀλοῦς, ἐαυτὸν κατεκρήμνισεν, ἵνα μὴ ἐκείθεν κρατηθεῖς γνωρίσῃ τοὺς συνιστορας ἐταζόμενος, κἀντεῦθεν καὶ οὗτοι τιμωρηθῶσι. Τετίμητο δὲ τῶν βεσαρχῶν ἀξιώματι. Δούξ γὰρ παρὰ τοῦ Δούκα τῆς Σαρδικῆς γεγωνῶς, καὶ Πατρινάκαις ἐκεί που περιτυχῶν, καὶ τούτοις συμβαλῶν, πολλοὺς τε διώλεσε, καὶ οὐ μείους ἐζώγησεν, ὧν τοὺς μὲν ἐαλωκότας ζωοὺς, τῶν δ' ἐσφαγμένων τὰς κεφαλὰς στείλας τῶ βασιλεῖ, Βεσάρχης τετίμητο, γράψαντος δὲ τοῦ κρατοῦντος αὐτῶ, ὡς Οὐ δῶρὸν σοι, ὦ Διογενε, τὸ ἐξίωμα, τοῦ δ' ἀνδραγαθήματος ἀμοιβή. Διατρίβων οὖν ἐκεῖ, τυραννῆσαι παρεσκευάζετο, ἐπεὶ ἔγνω τεθνᾶναι τὸν αὐτοκράτορα. Ὡς δ' ἐμνησθῆ τῇ Βασιλίῳ τὸ βούλευμα τοῦ ἀνδρός, στείλασιν συνέσχεν αὐτὸν, καὶ ἤχθη δεσμώτης εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ ἐλεγχθεῖς ὡς ἐπίβουλος, κατεκρίθη, καὶ τῶς ὁρίοις κατεκλείσθη περιγραπτοῖς. Ἐτ' αὖθις ὡς κατάκριτος εἰσηκτο πρὸς τὸ βῆμα δὴ τὸ βασιλεῖον, ἢ ἡ ψῆφος κυρωθεῖη κατ' αὐτοῦ. Ἐλεος οὖν εἰσῆι τοῦ ἀνδρός τοὺς παρεστῶτας, καὶ πᾶσιν ἐπιθάνατο ἡ ψυχῇ. Ἦν γὰρ οὐ μόνον τὴν ἰσχὺν ἀπαράμιλλος, ἀλλὰ καὶ ἰδέσθαι καλός. Συνέπαθεν οὖν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἡ βασιλὶς ἐπ' αὐτῶ, καὶ οὕτως ἔλαβε τοῦ ἀνδρός καὶ αὐτὴν, εἰ δὲ καὶ ἔρω, οὐκ ἔχω λέγειν, καὶ ἀντὶ τῆς ψήφου τῆς ὀριζούσης ἐκείνων τὴν κόλασιν, τῆς κολάσεως ἐλευθεροῦν αὐτὸν ἐξήνατο ψήφισμα. Καὶ ὁ μὲν λυθείς τοῦ ἐγκλήματος, ἐξῆι πρὸς τὴν Καππαδοκίαν (αὕτη γὰρ ἐκείνων πατρὶς), ἡ δὲ βασιλὶς μεταπεψαμένη αὐτὸν, μάγιστρον καὶ στρατηλάτην προχειρίσατο ἤδη καὶ βασιλέα τούτων ἀνεπιεῖν, ὡς ἄνδρα κρίνασα παρ' ἐαυτῇ γενναῖοτον. Ἀνεκόπτετο μέντοι διὰ τὰ ὄρκια, καὶ τὸ ἔγγραφον, ὃ παρὰ τοῦ πατριάρχου τετήρητο. Καὶ ἔν αὐτῇ μέλημα, ὅπως τοῦτο ἀφέλητο. Σκέπτεται τῶν κατὰ τούτου βουλῆν πονηρὰν τε καὶ βαθυγνώμονα, καὶ ταύτην ἐν τῶ τῶν περὶ αὐτὴν ἐκτομῶν κοινοῦται, καὶ οἷον προαγωγῶ τῶ θεράποντι κέχρηται, ὑποθεμένη ὁπόσα ἂν καὶ οἷα τῶ πατριάρχῃ προσομιλήσῃ. Ὁ δὲ τῶ ἀρχιερεῖ προσελθὼν Ἰσθί, φησὶν, ὦ ἔσποτα, ὡς ἔρων τοῦ ἀνεψιοῦ σου ἡ βασιλὶς (ἦν γὰρ ἀνεψιὸς αὐτῶ Βάρδας, νέος τε καὶ σφριγῶν, καὶ ἀρροδισίων ἠττώμενος), καὶ προσεπήγαν, ὡς ἔσ οὐ ἐκινεῦσαι, τὸ δ' ἐστὶ τὸ τοῦ ὄρκου τὸ ῥόγραφον ἀποδοῦναι τῇ βασιλίῳ, καὶ πᾶσι μὴ τίνα κίνδυνον ἐκ τούτου ἐπηρτῆσθαι αὐτῇ, αὐτίκα συνοικίσει μὲν ἐαυτῇ τὸν σὸν ἀδελφὸν παῖδα, καὶ οἱ τὸ κράτος ἕψεται τὸ βασιλεῖον. Ὡς δὲ τούτοις ὁ πατριάρχης παραβουκοληθεῖς, ὄλον ἐνέδωκεν ἐαυτὸν, καὶ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς ὁ

ας ἀπήτητο θέσθαι ἀπόπειραν. Ὁ δὲ τούτων A
 ἢ προσκαλούμενος, τὰ πράγματα ζητεῖν, βασιλέα τὸν τούτων ἀντιληψόμενον. Ἐὶ γὰρ
 ἡ βασιλεία μόνη καὶ παιδαρίοις ταῦτα διοικηθήσε-
 ἰχθήγεται πάντως οὐκ εἰς μακρὰν τῷ Ῥω-
 ἡγεμονίᾳ, οὐ τὰ πόρρω μόνον, καὶ τοῖς ἐχθροῖς
 ῤονα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀγγέλιμα. Καὶ ἐπὶ
 τῶν ὄρκων καὶ τοῦ ἐγγράφου πολλὴν ἵποιεῖτο
 ῤομῆν, καὶ τὴν βασιλέα τεθνεῶτα ἐκακηγόρει,
 ἢ τοῦ κοινῆ συμφέροντος θέμενον πρόνοιαν,
 ἐκ ζηλοτυπίας ἐκθέτους ὄρκους ἀπητηκότα,
 ἀράνομα ἐγγραφα. Τούτοις τοὺς πλείους συν-
 ῤονους ἐσχηκῶς ἐκείνος, εἰ δὲ τινες καὶ ἀντέλεγον, τοὺς μὲν δῶροις, τοὺς δ' ὑποσχέσει συμψήθεμένους
 ; αὐτῷ γενέσθαι, στέλλει τῇ βασιλίᾳ τὸ τῶν ὄρκων χειρόγραφον. Ἡ δὲ τούτου λαβομένη εἰς ἔργον τὸ
 ῤομα ἀπέτελεσε, καὶ ἄγεται μὲν τὸν Διογένην, καὶ τούτῳ συζεύγνυται. Κοινοῦται δὲ τὴν πρᾶξιν τῷ πρεσβυ-
 ῤε τῶν υἱῶν, καὶ τῷ Καίσαρι μετακληθέντι πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ μετασχόντι τῶν ὑμεναίων, καὶ τῶν ἐπι-
 ῤο ἀπογευσασμένων κρατήρων (69), καὶ Διογένης βασιλεὺς ἀνηγόρευτο, τῆς βασιλίδος Εὐδοκίας μετὰ τῶν
 ἀρξάσης ἐπὶ μῆνας ἑπτὰ καὶ ἡμέρας τινάς.
 ῤωμαῖος δὲ ὁ Διογένης τῆς τῶν ῤωμαίων B
 ; γενόμενος ἐγκρατής, οὐ κατὰ τὰς ἐλπίδας τῆς
 εὐσάσης αὐτὸν Εὐδοκίας ἀποδεθήκει. Ἡ μὲν
 ἐκ κατακρίτου, καὶ ἤδη σχεδὸν τὸν δῆμιον
 ῤοκότα ὀρώντος αὐτῷ, οὐ μόνον κινδύνου προ-
 ῤε ἐξεπάσσασα, ἀλλὰ καὶ τηλικαύτης ἀρχῆς
 ῤασα, ᾗ τὸ ἐν πᾶσιν ἔχειν τοῦτον ὑπέκοντο
 ῤτὴν κατέρχαιν τοῦ βασιλεύοντος. Ὁ δὲ καὶ
 ; ὠν ἀλαζονικός καὶ ἀδοῦλωτος, ἐπ' ὄλιγον μὲν
 ῤεμος τὸ ἦθος, ὑπέπιπτε ταῖς τῆς Αὐγούστης
 ῤεσι, καὶ ὑπεκρίνετο τὴν ὑπόπτωσιν. Ἐἶτα μὴ
 ῤν τὴν βίαν, ταχὺ πρὸς τὸν οἰκεῖον τρόπον
 ῤήλυθε, καὶ τὴν ὑπακοὴν ἔδυσχεραίνε, καὶ
 ; αὐτὸς τὸ κράτος καθαρῶς ἀναδήσασθαι.
 ; δὲ τῶν Ἐφῶν διακείμενων, καὶ τῶν μὲν
 ῤεγνωσμένων, τῶν δὲ πρὸς τοῦτο χωρούτων, C
 ῤεσίαν κηρύττει, καὶ πῆγνυσι τὴν σκηνὴν τὴν
 ῤεσον κατὰ τὸ τῆς Ἐφῶς τμήμα τὸ τῆ Βυζαν-
 ῤε ἀντίπορθμον· δύο ταῦτα πραγματευόμενος,
 ῤεσίαι τε τοῖς Βαρβάροις τὴν ἔφοδον, καὶ οὕτω
 ῤεσαν, ὡς ἐνὸν πρυτανεῦσαι τῷ ὑπηκόῳ, καὶ ἐαυ-
 ῤεωριαμὰ τι περιποιήσασθαι, καὶ μὴ πάντα ὑπεί-
 ῤε ῤε βασιλίδι, ἀλλ' αὐτὸς αὐταρχεῖν. Ἄρας οὖν
 ῤε βασιλείων πανοπλίτης ἐπεραιώθη πρὸς τὴν
 ῤε οὐτ' ἀξιώμαχον ἐπαγόμενος στρατεύμα, καὶ
 ῤεπέλετο, ἀπορία καὶ ὄπλων καὶ ἵππων καὶ
 ῤεγαίων ἀδῶν ἐτετεύχωντο. Ἐκ μακροῦ γὰρ
 ῤεωρηθεῖσαν τὴν στρατιάν, ὡσπερ εἶρηται,
 ῤε ἀνακτῆναι οὐκ ἦν εὐχερές. Ἀθροισθέντων
 ῤε ῤεως ἐχόντων στρατιωτῶν, κατὰ τὸ θέμα
 ῤε Ἀνατολικῶν, ὃ τῆς Φρυγίας (70) τίς ἐστι μοῖ-
 ῤε ἐκνῆτοι μαθόντες τὸν βασιλέα ἐπιέναι σφίσι D
 καὶ τοιοῦτον εἶναι, ὡς ἐτοίμως προκινδύ-
 ῤε τῶν ὑπηκόων, ἀρήϊόν τε καὶ τὴν ὀρμὴν ἀνυ-
 ῤεον (τὰ γὰρ τῆς στρατιᾶς ὅπως δέκεται, οὐκ

A Jusjurandum et syngraphas legibus contrarias
 exegisset. Quibus cum plerique assentirentur, iis
 etiam qui refragabantur, partim muneribus, partim
 pollicitationibus in sententiam suam pertractis,
 imperatrici jurisjurandi chirographum remittit. Quo
 illa accepto, consilium suum exsecutura, rem cum
 filio natu majore, et Cæsare, in regiam accersito
 communicat: qui cum hymenæo interfuisset, et
 nuptiales orateres gustasset, nubit illa Diogeni.
 Sic ille imperator declaratur, cum Eudocia ejus-
 que filii menses septem et dies aliquot regnas-
 sent.

XI. Romanus Diogenes Romanorum imperio
 potitus, Eudociæ tanti fastigii auctoris spem elusit.
 Quæ cum eum 278 condemnatum, et tantum non
 carnificem instare videntem, non modo manifesto
 periculo eripuisset, sed ad tantum imperium
 evexisset, putabat se illum in omnibus dicto au-
 dientem habituram, et ipsi imperatori imperatu-
 ram. At ille qui ingenio esset arroganti atque in-
 domito, ad tempus naturæ suæ vi facta Augustæ
 voluntati cessit, submissione simulata. Sed cum
 eam vim ferre non posset, celeriter excussò jugo
 ad ingenium rediit, atque libera potestate uti vo-
 luit. Cum autem Orientalia male se haberent,
 atque alia desperata essent, alia desperationi propinqua,
 expeditione denunciata, imperatorium ta-
 bernaculum in regione Orientis Byzantino observa-
 figit, duabus de causis: tum in Barbarorum in-
 cursionibus prohibitis, subditorum, quantum res
 sineret, salutis consuleret: tum ut gloriæ occasio-
 nem captare, nec imperatricis mancipium, sed
 ipse imperator esset. Relicta igitur regia, in Ori-
 entem trajecit, nec justo exercitu educto, et eo ipso
 quem educebat, armorum, equorum et rerum nec-
 cessarium inopia laborante. Nam exercitum longo
 tempore per socordiam neglectum, subito in inte-
 gram restitui non expeditum erat. Militibus igitur
 hoc modo affectis in Orientali provincia, quæ
 Phrygiæ pars est, congregatis, cum hostes cogno-
 vissent ipsum imperatorem adesse, eumque talem,
 qui pericula pro suis adire haud reformidaret,
 virum bellicosum et robore immenso præditum
 (neque enim, ut exercitus se haberent, accurate
 noverant Barbari), caute agendum esse rati, acie
 decernere recusabant. Unde sultanus retro cessit,
 et duabus partibus ab exercitu Barbarico segregatis

Variæ lectiones et notæ.

Κρατήρων. Hunc locum explicamus in Gloss.
 37æoit in V. ποτήριον.

Τῆς φρυγίας Constantinus, l. i *Themat.* c.
 Anatolicum Thema habitatum fuisse a quin-

que gentibus, Phrygibus videlicet, Lycaonibus,
 Isauris, Pamphyliis, et Pisidis: continuisse vero
 partem Phrygiæ Salutatiæ et Phrygiæ Capatianæ,

alterius duces in australem et superiorem Asiam, alterius in Aquilonarem contendere jussit. Ii obvia quæque populati, ac Neocæsarea subita incursione vastata manubiis graves inde recesserunt. Quo nuntio accepto, imperator dolens, expeditioribus militibus assumptis, per loca in via et montosa perficiscitur, ut hostes anteverteret. Quos ex improvise aggressus, perterrefecit omnes, ut statim, arrepta fuga, illic et prædam et impedimenta relinquerent. Non tamen Barbarorum magna strages est. Editum, quod milites itinere fatigati, longius eos persequi haud poterunt. Captivi tamen, et si quid aliud prædam explebat, in libertatem asserta sunt omnia. Inde Syriæ iter ingressus, phalange una Melitenam missa, Chalepum magnam et hominum et animantium prædam abduxit. Inde Hierapolim Syriæ, cum obsidionem pararet, per deditiōem capit. Deinde cum Barbari Romanarum copiarum partem superassent, cæterorum nemo illis opem ferre studuit, sed imperator illo eventu cognito, in capta urbe degens, celerrime victis suppetias ivit. Chalepi autem præfectus, Romanorum clade nuntiata, et ipse cum suis copiis ad Barbaros desivit, sperans se imperatorem statim captivum abducturum. Cum autem Romana castra corona circumdedissent, imperator, prælio eis non denuntiato, eduxit exercitum, et nullo tubarum sonitu, nullo alio manifesto signo dato, hostes profligatos in fugam coniecit. Quod si Romanus exercitus longius illos persecutus esset, victoria positus esset maxima et illustri. Nam Arabibus equi sunt primo impetu veloces atque omnium celerissimi, sed cursum non longe extendunt, celerrimeque fatigantur. Verum revocati, ut hostes non persequendo conservarunt, ita semetipsos magno successu et gloria spoliaverunt. Imperatori tamen abunde visum, quod Romani hostes invadere ausi essent, pristina timiditate abjecta. Imperatoris jussu Hierapolitana arx condita est. In progressu aliis oppidis captis, aliis quod inexpugnabilia essent, relictis, in Ciliciæ urbem Alexandriam pervenit. Unde discedenti nuntiatur Amorium multis occisis esse direptum. Quod etsi ægre ferebat, tamen cum nihil opis ferre posset, militibus in hiberna deductis, ubi nulla commeatus inopia præmerentur, ipse in urbem regiam revertitur, factus arrogantior, quasi plura confecisset, non erga alios duntaxat, sed erga ipsam etiam imperatricem. Illa vero spem suam in contrarium vertisse cernens, mœsia cor edebat, nec objurgationes ferre poterat.

περίεωσαν, ἑαυτοὺς δὲ μεγάλου κατορθώματος καὶ περιστάσεως ἐπέβλεψαν. Ἐνθαυτοῖς δὲ τῆς Ἱερὰπολεως ἡ ἀκρόπολις, τοῦ βασιλέως προστάξαντος. Καὶ ἐπιπέσει δὲ πολλοῖς ἐπέβλεψαν, καὶ τὰ μὲν διὰ τὸ ἀνάλωτον παρελθόντων, τὰ δὲ κατασχόντων, εἰς πόλιν τῆς Κιλικίας, τὴν Ἀλεξάνδριον λεγομένην, κατήντησε. Κάκειθεν ἀπιόντι λαφύρα γνηθῆναι τὸ Ἀμόριον διαγγέλλεται, καὶ κτανθῆναι πολλούς. Ἐδυσφόρησε μὲν οὖν πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς, μὴ δυνάμενος δ' ἐπαμῦναι τοῖς πεπονθόσι, τὰ περὶ τὸν οἰκεῖον στρατὸν οἰκονομησάμενος, ἵνα τὴν τοῦ χειμῶνος ὥραν ἀνευδρῶς τῶν ἀναγκαίων παρέλθωσιν, αὐτὸς ἐπὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἐπανήλθεν, ἀλαζονικώτερον διακείμενος ὡς τάχα κατορθωτικῶς πλείω, οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν βασιλίδα. Ἡ δὲ πρὸς τούναντιον αὐτῆ τὰς ἐπιπέσεις κατανοῶσα, ἐδυσχέραινε καὶ τὴν καρδίαν εἶχεν οἰδαίνουσαν, τὰς ἐπιπέσεις μὴ στέγουσα.

ἡκρόβουν οἱ Βάρβαροι) εὐλαβῶς εἶχον, καὶ ὠκνοῦν κατὰ συστάδην μαχίσασθαι. Ἐνθεν τοὶ δὲ μὲν Σουλτάν εἰς τοῦπίσω πεποιήτο τὴν ὁρμὴν, δύο δὲ μοῖρας τῆς βαρβαρικῆς διελὼν στρατιᾶς, τὴν μὲν εἰς τὴν νοτιωτέραν Ἀσίαν τὴν ἄνω, τὴν δὲ πρὸς τὴν βορειωτέραν ὁρμῆσαι τοῖς προσετώσιν αὐτῶν ἐντεῖλατο. Οἱ ἐπιόντες τὰ προστυχόντο τε ληϊζόμενοι, τὴν Νεοκαισάρειαν, ἀφινίδιον ἐπισπεσόντες αὐτῇ, ἐξεπόρθησαν, καὶ λαφύρων ἐμπλησθέντες, ἐκείθεν ἐπανήσαν. Τοῦτο τῷ βασιλεῖ ἀγγελοῦν ἀθύρων ἐπέσταξε, καὶ τοὺς εὐζωνοτέρους ἀναλαβὼν τοῦ στρατεύματος, ἀπέειπε, διὰ δυσβάτων ὁδῶν καὶ ὄρων, φθάσαι τοὺς ἐχθροὺς ἐπιγόμενος. Ὡς οὖν αὐτοῖς ἐπέλθην ἀδόκιμος, εἰς πτόλιαν ἐπέβαλεν ἄπειραν, καὶ πρὸς δρασμὸν ἀπιδὼν εὐθύς, αὐτοῦ που καταλιπόντες, καὶ τὴν λείαν καὶ τὴν ἀποσκευὴν. Φθορὰ μὲν οὖν τῶν Βαρβάρων οὐ πάντι γέγονε, τῶν περὶ τὸν βασιλεῖα κεκοπιαικῶτων ἐκ τῆς ὁδοπορίας, καὶ μὴ οὖν τε ὄντων διώκειν ἐπὶ πολὺ. Οἱ μὲντοι ληφθέντες αἰχμαλωτοὶ καὶ εἴ τι ἕτερον ἐπέλθου τὴν λείαν, ἐξέμπαντα ἡλευθέρωντο. Ἐκείθεν τῆς πρὸς Συρίαν ἤψατο ἀπαγούσης, καὶ φάλαγγα μὲν εἰς Μελιτηνὴν ἐξαπέστειλεν, αὐτὸς δὲ εἰς τὸ Χάλεπ ὁρμήσας, πολλὴν ἀπήγαγε λείαν ἀνθρώπων καὶ ζώων ἄλλων. Κάκειθεν εἰς Ἱερὰπολιν τῆς Συρίας ἐγένετο, καὶ πολιορκεῖν ἐπιχειρήσας αὐτὴν, ὁμολογῶν τὴν πόλιν παρέκαθεν. Εἶτα τῶν Βαρβάρων ἐπιθεμένων μέρει τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς, καὶ ἡττησάντων οὐτό, οὐδεὶς τῶν ἄλλων εἰς ἐπικουρίαν τῶν ἡττημένων γενέσθαι προσεθυμήθη. Ὁ δὲ τὸ βασιλεὺς ἐνδὸν τῆς ἐλασκίας πόλεως ὤν, καὶ τὸ συμβᾶν ἐγνωκῶς, ταχύτιστα μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς ἀρωγὴν τῶν ἡττημένων ἐξώρμησε. Μαθὼν δὲ ὁ τοῦ Χάλεπ ἡγεμονεύων τὴν τῶν Ῥωμαίων ἦσαν, προσέθετο καὶ αὐτὸς τοῖς ἄλλοις Βαρβάροις μετὰ τῆς οἰκίας πάσης δυνάμεως, αὐτίκα τὸν βασιλεῖα προσδοκῶν ἀπαγαγεῖν δορυάλωτον. Καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν κύκλῳ στρατόπεδον περιέλαβον. Ὁ μὲντοι βασιλεὺς ἀκήρυκτον αὐτοῖς τὴν μάχην ἐπενοήσαν (ἐξήει γὰρ τοῦ χάρακος καὶ τὸ στρατεῦμα ζυγῆγαγε, μῆτε σαλπίγγων γενομένης ἡχῆς, μῆθ' ἐτέρου διαδήλου συνθήματος) ἐτρέψατο τοὺς ἐναντίους, καὶ εἰς φυγὴν ἠνάγκασεν ἀπιδεῖν. Εἰ γοῦν ἐπιπέσει τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐπέδίωξε στρατεῦμα, νίκην δὲ ἤφατο μεγίστην καὶ περιδύστητον. Οἱ γὰρ Ἴπποι τοῖς Ἀραβι ταχείς μὲν εἰσι τὴν πρώτην ὁρμὴν. καὶ τῶν λοιπῶν ποδωκίστατοι, οὐκ ἐπὶ πολὺ δὲ τὸν δρόμον ἐπιπέσουσιν, ἀλλ' ἀποκνίσουσι τάχιστα, Ἀνακλήθοντας δὲ, καὶ τῆς διώξεως ἀποσχόμενοι, τοὺς ἐναντίους εὐκλείας ἐστήρησαι. Ὅμως τῷ βασιλεῖ, ὅτι βλάβος οἱ ἐπέβλεψαν, καὶ τὸ πολὺ τῆς πρώτης διελλας ἐπέβλεψαν, ἀρκεῖν τὸν βασιλεῖα προστάξαντος. Καὶ ἐπιπέσει δὲ πολλοῖς ἐπέβλεψαν, καὶ τὰ μὲν διὰ τὸ ἀνάλωτον παρελθόντων, τὰ δὲ κατασχόντων, εἰς πόλιν τῆς Κιλικίας, τὴν Ἀλεξάνδριον λεγομένην, κατήντησε. Κάκειθεν ἀπιόντι λαφύρα γνηθῆναι τὸ Ἀμόριον διαγγέλλεται, καὶ κτανθῆναι πολλούς. Ἐδυσφόρησε μὲν οὖν πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς, μὴ δυνάμενος δ' ἐπαμῦναι τοῖς πεπονθόσι, τὰ περὶ τὸν οἰκεῖον στρατὸν οἰκονομησάμενος, ἵνα τὴν τοῦ χειμῶνος ὥραν ἀνευδρῶς τῶν ἀναγκαίων παρέλθωσιν, αὐτὸς ἐπὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἐπανήλθεν, ἀλαζονικώτερον διακείμενος ὡς τάχα κατορθωτικῶς πλείω, οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν βασιλίδα. Ἡ δὲ πρὸς τούναντιον αὐτῆ τὰς ἐπιπέσεις κατανοῶσα, ἐδυσχέραινε καὶ τὴν καρδίαν εἶχεν οἰδαίνουσαν, τὰς ἐπιπέσεις μὴ στέγουσα.

Ἄρτι δ' ἀναλάμπειν ἠργμένου τοῦ ἔαρος, αὐθις Ἀ
 λεὺς ἑτέρας ἑκστρατείας ἐμέμνητο. Ἐκδημη-
 ἴνουν τῆς Βυζαντίδος καὶ γενόμενος εἰς Καί-
 ριν, ἔμαθε Τούρκων πλῆθος πολὺ κατατρέχειν
 ἱραν, καὶ τούτοις πῆ μὲν μέρος τῆς στρατιᾶς
 εἶ, πῆ δὲ καὶ αὐτὸς συμβάλλων, ἐτρέψατο
 ἄθροος, καὶ τοὺς ζωγρηθέντας τῶν ξίφει πάν-
 ταχῶν πρὸς τὸν Εὐφράτην ἐτίθει τὸ ὄρ-
 τὸν μέντοι Φιλάρτεον στρατηγὸν προβαλλό-
 ῃν δὲ τοῦ Βραχάμιων γένου ὁ ἀνὴρ, δοκῶν
 ῶδες στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν ἰκανῶς ἔχειν,
 τυγχάνων οὐκ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἀντιβρόπου πάνυ
 ἰν κλῆσιν αὐτοῦ), τούτῳ τὸ ἡμισυ παραδίδωσι
 αὐτοῦματος, αὐτὸς δ' ἀπένευσε πρὸς τὰ βο-
 ρε. Τοῖς δὲ μετὰ τοῦ Φιλάρτεου ἐπιφανέντες
 ἄροιοι πτοίαν ἐνέβαλον, καὶ τοὺς τόπους κα-
 ῖσι, οὐς φυλάττειν ὠρίσθησαν, καὶ εἰς φυ-
 ἀπεισίαν εἶποντο οἱ πολλοὶ, καὶ εἰλον ἄπα-
 ρεῖν ἀποσκευῆν. Τοῦτο ἐλθὼν εἰς γνώσιν
 ἰλεῖ, σκυθρωπάσαι πεποίηκεν. Οἱ δ' ἕνα τίοι,
 εἰς Καππαδοκίας τὸ ὄρημα θέμενοι, αὐτὴν τε-
 ῖν, καὶ πρὸς τὸ Ἰκόνιον (71) ἔεντο, ἀνθρώ-
 οῖ πολυπλήθειαν ἔχον, καὶ πᾶσι τοῖς δοκοῦσιν
 εὐθύνουμενον. Ὁ δὲ βασιλεὺς, εἰς Σεβά-
 κφικόμενος, καὶ μαθὼν τὴν κατὰ τοῦ Ἰκο-
 ῖν Τούρκων ἐπέλευσιν, συνέτεινε καὶ αὐτὸς
 εἰαν (72) ὄπισω αὐτῶν. Γνοὺς δὲ ἦδη ἐκπε-
 ῖναι αὐτοὺς τὸ Ἰκόνιον, καὶ τὴν αὐτοῦ εὐ-
 ῖνους κατὰληψιν, ἀπᾶραι, τῶν τῆς μεγάλης
 εἰας δοικί τῶν Καταουρίων μοῖραν ἐκπέμφας
 ῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων, ἐνετείλατο εἰς
 στίαν ἀφίξεισθαι, καὶ τοῖς Τούρκοις ἐκεῖ
 συμμίζειν. Ἄλλ' οἱ πολεμιοὶ, εἰς τὴν τῆς
 πεδιάδα γενόμενοι, τοῖς Ἀρμενίοις ἐπέπεσον,
 ταν σχεδὸν τὴν λείαν ἀπέβαλον. Ἐνωτισθέν-
 καὶ τὴν ἐν Μοψουεστία τῶν Ῥωμαίων ἐπέ-
 ῖγοντο διὰ τῆς νυκτὸς καὶ διέφυγον. Ὁ
 ἰλεῖ λύπης ὑπόθεσις γέγονε, καὶ ἀπογνοὺς
 εἰ πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἦδη γὰρ ἐπέστη καὶ
 πωρον. Ὅτε καὶ ὁ μέγας τῶν Βλαχερνῶν (73)
 ἦθη ναὸς, ἔτους ἐνισταμένου (74) ἐξ κισ-
 οῦ πεντακκοιστοῦ ἐβδομηκκοστοῦ ὀγδόου.
 μένου δὲ γε τοῦ ἔαρος, Μανουὴλ Πρωτο-
 ῖν τὸν Κομνηνὸν, τὸν τοῦ βεβασιλευκῶς
 σκελεῖο ἀδελφιδοῦν, κούροπαλάτην τιμήσας,
 αἰ τοῖς στρατεύμασιν. Ὁ δὲ νέος μὲν ἐτύγ-
 ῖον, ἦρκε δὲ κατὰ γέροντας, καὶ Βαρβάρων
 ῖν στρατιᾷ, προσμίγνυσι καὶ νικᾷ. Τοῦτο
 εἰ τῶν Διογένει φθόνον κινήσαι, καὶ διὰ τοῦτο
 ῖν ἐκεῖνον στρατιᾶς μοῖραν οὐκ ἐλαχίστην
 εἶν, καὶ στείλαι κατὰ Συρίας. Εἶτα, τοῦ

XII. Sub veris initium imperator altera expedi-
 tione suscepta, cum Cæsaream venisset, et magnam
 Turcorum multitudinem 280 eam provinciam
 incursare cognovisset: etiam in illos nunc parte
 copiarum immissa, nunc ipse invecutus, profligatis
 illis, captivisque cæsis omnibus, ad Euphratem
 contendit, Philareto duce designato. Erat is ex
 genere Brachamiorum, qui ut satis habere peritiæ
 militaris videbatur, ita improbab vitæ erat, et no-
 mini suo, quod virtutis studiosum notat, plane
 contrariæ. Huic semisse exercitus dato, ipse ad
 septemtrionem declinavit. Hostes autem Philareti
 militibus terrore illato, ut locis quibus præsidii
 causa erant, relictis, fugerent, insecuti, omnibus
 eorum impedimentis potiuntur, quod imperatori
 tristitiam attulit: et in Cappadociam progressi,
 agris vastatis Iconium petunt, urbem frequentia
 hominum, et omnibus iis quæ bona dicuntur fe-
 licem. Quo imperator Sebastian cognito, et ipse iter
 eodem intendit. Verum nuntiata ejus urbis vasta-
 tione, et Turcorum suum adventum timentium dis-
 cesso, magnæ Antiochiæ duci Cataturio Roma-
 rum legionum parte missa, mandavit, ut ad Mopsi-
 hestiam veniret, et Turcos illac transituros aggre-
 deretur. Cæterum hostes cum in Tarsi planitiem
 venissent, ab Armeniis omni fere præda spoljati
 sunt, auditisque Romanorum ad Mopsihestiam in-
 sidiis, noctu iter ingressi diffugerunt: quæ res
 imperatori causa mæroris fuit, ut rebus desperatis
 Byzantium rediret. Jam enim autumnus instabat,
 qua tempestate Blachernium quoque magnum con-
 flugravit, anno ab orbe condito sexies millesimo,
 quingentesimo, septuagesimo octavo. Instante vere
 Manuelem Protoproedrum Comnenum, Isaacii im-
 peratoris ex fratre nepotem, curopalatem designa-
 tum, legionibus præfecit, qui quamvis adolescens,
 cum senili prudentia exercitum regeret, Barbaros
 vicit. Ob quem successum Diogenes illi invidens,
 parte non minima copiarum adempta, in Syriam
 eum misit. Unde Comneno cum reliquis Sebastiam
 profecto, Turcorum multitudo se ostendit: qui
 simulata fuga, illo persequente, ex composito con-
 versis, Romanos dispersos invaserunt; et multis
 cæsis, neo paucioribus captis, ipsoque duce Manuele,
 castra diripuerunt. Ea res, nec minus fama 281
 de Chonarum republica et celebri Sancti Michaelis
 templo a Barbaris occupato, imperatorem pertur-
 bavit, ut totus in eo esset, ut quamprimum bello
 eis illato periclitante conservaret. Sed dum quo-
 rumdam monitu cunctatur, adest Comnenus cum
 eo Turca, a quo captus fuerat. Nam is, cum sultanus

Varie lectiones et notæ.

Ἰκόνιον. A quo expugnatum fuerit Iconium
 is in serie Iconiensium sultanorum in *Hist.*
illustrata, part 1. p. 354.
 Συνέτεινε τὴν πορείαν. Expeditionem istam
 i Diogenis ad Antiochiam et Ciliciam vide-
 ellexisse Joannes Tzetzes in Epistola ad Pa-
 m metropolitanum: Καὶ αὐτὸς γινώσκεις τὴν

ἑκστρατείαν τοῦ κραταιοῦ ἡμῶν αὐτοκράτορος τὴν
 πρὸς Κιλικίαν καὶ Ἀντιόχειαν. Vixit enim Tretzes
 hac tempestate.

(73) Βλαχερνῶν. Eadem verba habet Scylitzes,
 p. 833.

(74) Ἐτους ἐνισταμένου. Anno Chr. 470.

ob crimen quoddam homini infensus, exercitum ad eum comprehendendum misisset, metu p̄onæ ad imperatorem confugit, et statim p̄æses est designatus. Erat autem parva statura, et fœdissimo aspectu.

ἄχροι, ἐσκεδασμένοι τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέθεντο, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνείλον, καὶ εἶλον οὐ μείονας, καὶ αὐτὸν τὴν στρατάρχην τὸν Μανουὴλ, καὶ τοῦ στρατόπεδον διηρπακασιν. Ἡ δὲ περὶ τούτων ἀγγελία τὸν αὐτοκράτορα διετάραξε, καὶ ἐτι φήμη τις γενομένη, ὡς ἦ ἐν Χώναις πολιτεία (74*), καὶ τὸ ἐκεῖ τοῦ Ἀρχιστρατήγου περιπυτον τέμενος τοῖς Βαρβάροις παρελήθητο. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς κατ' αὐτῶν ἐβουλεύσατο αὐτίκα λωρῆσαι τῶν πολεμίων, καὶ ἐπαρῆξαι τοῖς κινδυνεύουσιν. Ἀλλὰ τινες αὐτῶν συνεβουλεύον ἐπέχειν τῶς. Ἐν τούτοις δὲ ἦκεν ὁ Κομνηνὸς Μανουὴλ μετὰ καὶ τοῦ ἐλόντος αὐτὸν Τουρκου προσελθόντος τῶ βασιλεῖ. Ἐκ γὰρ τινος αἰτίας δυσμένειαν ὁ σουλτάν ἐσχληκῶς κατὰ τοῦ ἀνδρός, στρατιᾶν ἐξάπεστειλε κατ' αὐτοῦ συλληφσμένην αὐτόν. Ὁ δὲ δεῖσας εἴλετο τῶ βασιλεῖ προσφυγεῖν, ὃν αὐτίκα τετίμηκε πρόεδρον. Ἦν δὲ τὴν ἡλικίαν βραχύτατος, καὶ τὴν μορφὴν εἰδεχθέντατος.

XIII. Appetente vere, triremem imperatoriam non ascendit. Cum vix e portu solvisset, columba non prorsus nigra, sed ad nigredinem inclinans, triremem ejus circumvolavit, nec circa illam alas agitare destitit, donec manibus comprehensam imperatrici misit, quod inauspicatum omen visum est, tam ei qui cepisset, quam ei quæ accepisset. Sed et imperatorium tabernaculum ligno, quo in medio fulcitur, sponte confracto concidit; id quoque ominosum est habitum. Verum neutrum horum imperatoris alacritatem inhibuit, quominus usque ad Orientales provincias perveniret, partitionis præter morem suum intentus. Cum in domunquibus quibusdam diversaretur, ignis nescio unde illapsus, eas consumpsit, equos imperatorios, frenos et vehicula adussit, quod et ipsi malum augurium visum. Inde digressus, Aly superato, relictaque Cæsarea, ad locum qui Fons Frigidus dicitur, valium munivit. Ubi cum ob Nemitorum quosdam, propter facinora, severius multatos, legio defecisset, ipse statim in equo advolans, adducto exercoitu desertores perterritos in belli societatem recepit. Deinde Theodosiopolim profectus, singulos duorum mensum commeatum secum ferre jussit, quod per loca deserta iter facturus esset, divisoque exercitu, Ruselium Latinum, virum bellicosissimum, una parte attributa, contra Chliatum misit: alium quemdam altera parte attributa, Mantzicertum vastare jussit, reliquos ipse retinuit,

II*. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ὑπέλαμπεν, ἐμβεδίχκει μὲν τῇ τριήρει τῇ αὐτοκρατορικῇ διαπεριουμένου δ' ἄρτι, περιστερὰ οὐ πᾶν μὲν μέλαινα τὴν χροιάν, πρὸς δὲ τὸ μελάντερον ἀποκλίνουσα, τὴν τριήρη αὐτοῦ περιίπτατο, καὶ οὐκ ἀπέστη πτερουσομένη περὶ αὐτόν ἕως ἐκεῖνος ταῖς χερσὶν αὐτῆς ἐπελάβετο. Ὁ δὲ ταύτην τῇ βασιλίᾳ ἐκπέπομφαν ἐκρίθη δὲ τὸ τῆς περιστερᾶς οὐκ ἀγαθὸν τι τεκμήριον οὔτε τῶ ταύτην ἐλόντι, οὔτε μὴν τῇ πρὸς τὴν ἔσταλτο. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ξύλου, ᾧ μέσον ἱσταμένη ἡ βασιλεία σκηνὴ ἐπερίδεται, αὐτομάτως κατεαγέοντος, κατέπεσεν ἡ σκηνή· καὶ τοῦτο δὲ σύμβολον ἰνομίση ἀπάσιον. Ὅμως οὐδὲν τὸν βασιλεὺς τῆς προθυμίας ἀνέκοφεν, ἀλλὰ προήει ἕως τοῦ θέματος τῶν Ἀνατολικῶν, φειδωλῶς ἐχόμενος παρὰ τὸ εἰωθός. Ἐσκηνομένη δὲ πᾶσι δωματίοις, πῦρ ποθὲν ἐνεχθὲν αὐτὰ τε κατέφλαξε τὰ δωματία (77) καὶ ἵππους ἡμιφλέκτους εἰργάστο τῶν βασιλικῶν, καὶ χαλινούς, καὶ ὄχηματα, ὃ καὶ τούτῳ κακὸν οἰώνισμα (78) ἔδοξεν. Ἐκείθεν δὲ μεταλθὼν, καὶ τὸν Ἄλυν διαπεράσας, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν Καισάρειαν, εἰς τὴν λεγομένην Κρόαν Πιγῆν τὸν χάρακα ἔθετο, ἔνθα τισὶ τῶν Νεμίτζων ἀπηνεστερον προσηέχθη δ' ἐδικήματα. Τοῦ δὲ τάγματος τούτων ἀποστατήσαντος, ἱποτικῆς αὐτὸς αὐτίκα ἐπιφανείας, καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἐπαγόμενος, κατέκλιθε τε τὸ ἀποστατήσαν, καὶ αὐθις συμμαχικῶν αὐτῶ ἐποίησατο. Εἶτα ἄπεισιν εἰς Θεοδοσιόπολιν (79), καὶ ἐπὶ δύο μηνῶν ἐκαστον ἐπάγεισθαι κελεύσας τροφῆν, ὡς διὰ λοιπότητος μέλλων πορεύεσθαι, διεῖλε τὸ στρα-

Variae lectiones et notæ.

(74*) Ἡ ἐν Χώναις πολιτεία. Ita Scylitzes τὴν ἐν Χώναις πολιτείαν dixit. Chonæ vero olim Palassæ dictæ, urbs episcopalis Laodiceno metropolitano subjecta, ut est apud Nicetam in Vita S. Ignatii patr. Constantinopol., ob templum S. Michaelis Archangeli, magnitudine, pulchritudine et mirabili artificio insigne celeberrima: de qua ita Nicetas, ipse Choniates, in Manuele, l. vi, n. 1: Ἀφικνεῖται εἰς Χωνας, πόλιν εὐδαίμονα καὶ μεγάλην, πάλαι τὰς Παλασσάς, τὴν ἐμοῦ τοῦ συγγραφέως πατρὶδ, καὶ τὸν Ἀρχαγγελικὸν νεῶν εἰσιῶν μεγέθει μεγιστον καὶ κάλλει κάλλιστον ὄντα, καὶ θαυμασίας χειρὸς ἔργον, ἅπαντα ἐκεῖθεν ἐξελάσας, etc. Et in Isaacio, l. ii, n. 11, de eodem templo: Ἀλλὰ καὶ τὸν νεῶν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ ὁ ἄνομος οὗτος διαφῆκεν ἐμπρῆσαι, ἔργον μεγιστον καὶ περίσσοτον ὄντα, καὶ ὑπερβαίνοντα ἐς κάλλος καὶ τὴν εἰς μήκος ἔκτασιν τὸ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει τοῦ καλλιμαρ-

υρος Μωκίου τέμενος. Constantinus Porph. l. i, them. 3, ubi de themate Thraceseo: Κολοσσαί, εἰ νῦν λεγόμεναι Χώναι, οὗ ἐστὶ ναὸς διαβόητος τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Celeberrimum nempe fuit et famosum S. Archangeli Michaelis Chonense templum, ob miraculum in archippo illius Mansionario patratum, cujus historia passim exstat apud Metaphrasiem, hoc titulo: Διήγησις τοῦ γενομένου θαύματος παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, etc. et apud Pantaleonem diaconum et chärtophylacem Magnæ ecclesiæ, hoc titulo, Περὶ τοῦ Προσμοναρίου Ἀρχιππου, καὶ τοῦ θαύματος ὧν ποταμῶν ἐν Χώναις. In cod. Reg. 2455 et 2449.

(75) Τὰ δωματία. Ita 2 Regii: alii duo δώματα.

(76) Ὅχι τούτῳ κακὸν οἰώνισμα. Sic ms. Wolfius legendum putabat, καὶ τούτῳ scilicet Diegeni.

(77) Θεοδοσιόπολιν. Ita codd. Reg.

καὶ μοῖραν μὲν τῷ Ρουσελίῳ (78) παρίσχευ. Ἄ δ' οὗτος Λατίνος πολεμικώτατος, καὶ κατὰ Κλιὰτ αὐτὸν ἐξαπίσσειλεν. Ἐτέραν δὲ μοῖραν προσένειμε, προστάξας αὐτῷ πορθηῆσαι τὸ κίερτ (79)· αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν λοιπῶν ἀξιωμαχῶν ὄντων, περιελέλειπτο. Τὸ μὲν ἀνζικίερτ δι' ὁμολογίας τῷ βασιλεῖ παραδέδο- οὐδεδειλακτότων τῶν Τούρκων καὶ πίστιν αἰτη- ὦν, καὶ τούτου ἐκστάντων. Στρατιώταις δὲ εἰς γῆν ἐξελθοῦσι τῶν χρειωδῶν πολέμιοι ἀβρόοι ὄσαν. Ὁ γνοὺς ὁ βασιλεὺς τὸν μάγιστρον Νικη- τὸν Βρυένιον ἐπ' αὐτοὺς ἐξέπεστειλε μετὰ πυντάγματος, ὅς, τοῖς Τούρκοις προσβαλὼν, καὶ ὕσαν βλέπων τὴν μετ' αὐτοῦ δύναμιν, στείλας ἱπικουρίαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀγνοῶν τὴν ἐναν- τὴν δύναμιν, δειλίαν κατέργησε τοῦ Βρυενίου, τὰ τοῦ ἀγδρὸς ἐτραχύνετο. Ἐτυχε δὲ τότε ὁ ἀναγινώσκων τὸ εὐαγγέλιον, καὶ λέγων· Εἰ δλώξαν, καὶ ὕμας διώξουσιν. Ὅμως ἔστειλε ὃν μάγιστρον Νικηφόρον τὸν Βασιλάκιον μετὰ στρατιωτῶν, ὧν προστεθέντων τῷ Βρυενίῳ, μὲν τινος ἰσοπαλῆς ἦν ὁ ἀγών· εἶτα τοῦ Βασι- οῦ ὀρμήσαντος ἐν προμάχοις κατὰ τῶν ἐναντίων τῶν περὶ αὐτὸν, τὰ νῦτα ἔστρεψαν οἱ πολέ- ὁ δὲ ἐδῶκε, τοῦ Βρυενίου σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ὠκοντος. Ὡς δὲ περὶ τὸν χάρακα τῶν ἐναντίων οἰο, πληγέντος αὐτῷ τοῦ ἵππου, ἀπέβη αὐτοῦ, καὶ ὁ τῶν ὀπλων βάρος οὐκ εὐκίνητος ὧν κυκλοῦ- ἀρῶ τῶν πολεμίων, καὶ ζωγρηθείς, τῷ σουλ- προσάγεται· οὔτε δ' ἐκεῖνος δουλικώτερον προσῆει, οὔτε μὴν ὁ σουλτάν ὡς αἰχμαλώτῳ αὐτῷ ἦνεκτο. Συχνάκις δὲ τὸν ἄνδρα μετακαλούμε- περὶ τοῦ βασιλέως διεπυνθάνετο, καὶ τὰς οἰκείας μεις ἐδείκνυνεν. Ὁ δὲ καὶ ἐπῆνει τὸν σουλτάν ἰθαύμαζεν, οὐ μέντοι συμφέρειν αὐτῷ ἔλεγεν ἀντιπαρατάξασθαι τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς μετὰ τῶν οἰπῶν ἐξῆλθε τοῦ χάρακος κατασκοπήσων τί τὸ γινόμενον· ἐστὼς δ' ἐπὶ γεωλόφῳν μέχρις ἰσπέ- ἰπέστρεψε. Καὶ εὐθὺς οἱ Τούρκοι ἐκύκλωσαν τὸ στρατόπεδον, καὶ τοῦτο περιιπέοντες βέλη ἔβα- καὶ βοαῖς ἀσήμενοι καὶ ὕλακαῖς περιήχουν τὴν στρατιάν. Οὕτω μὲν οὖν ἡ νύξ ἐκείνη παρήλθεν. Ἐω- ἐ Οὐζῶν τι σύνταγμα πρὸς τοὺς πολεμίους ἀπηυτομόλησε. Καὶ τοῦτο ὑποπτον καὶ τὸ μείναν ἐτι πληθος ἰούζων ἐποίησεν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀξύτατα πέμψας εἰς τὸ Κλιὰτ, ἀλείται τὰ ἐκεῖσε στρατεύματα. Ὡς δ' οὐκ ντο (ὁ γὰρ Ταρχανειώτης, οὗτος γὰρ ἦν ὁ εἰς καὶ στραταρχῶν, μαθὼν τοῦ σουλτάν τὴν ἀφι- παρῆκιστε καὶ τὸν Ρουσελίον· καὶ μετὰ τῶν ἀπὸ τῶν δυνάμεων ἄρναντες, φυγῆ πρὸς τὰ Ρω- D ἰων ἐξῆρσαν ὄρια), ἔγνω ὁ Διογένης μετὰ τῶν ἰντων αὐτῷ διαγωνίσασθαι ἐς τὴν αὔριον, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξηρτύετο. Ἐν τούτῳ πρὸς τοὺς ἄκρον ἐκ τοῦ σουλτάν περὶ εἰρήνης δια- μμενοι. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐ πάνυ φιλανθρώπως πρὸς τοὺς ἐδίεξάτο· ὁμοῦς μὲντοι καὶ λόγον σφίσι δῶκε, καὶ ἀπελθεῖν πρὸς τὸν κύριον αὐτῶν προε- Ioan. xv, 20.

Variae lectiones et notae.

78) Ρουσελίῳ. Ita Scylitzes: at Nicephorus episcopus, l. II, p. 4, Οὐρσελίον vocat, ut et La- Scriptorum, de cujus gestis et familia pluribus nus ad eundem Bryenium, p. 340.

A bello gerendo non pares. Ac Mantziciertum qui- dem, Turcis perterritis, fide accepta, et urbe re- licta, deditionem fecit. Milites autem pabulatum 252 egressi, ab hostibus sunt subito oppressi, quo imperator cognito, Nicephorum Bryenium magistrum cum aliquot cohortibus adversus eos misit, qui cum Turcis congressus, cum suas copias fatigatas videret, subsidium petiit. Imperator vero vires hostium ignorans, Bryenium ignaviae accu- savit, viroque succensuit (accidit autem ut sacerdos eo tempore Evangelium illud recitaret: *Si me per- secuti sunt, et vos persequentur* ¹⁾), et tamen Nice- phorum Basilacium magistrum cum parte copiarum misit, quibus Bryenio conjunctis, aliquantisper utrinque par certamen fuit. Deinde Basilacius cum suis, Bryenio non consecuto, inter primos inve- ctus, hostes in fugam conjecit, quos dum ad vallum usque persequitur, equo vulnerato in pedes de- silit; et quia ob armorum pondus parum se mo- vere poterat, ab hostibus circumventus capitur. Dum vero ad sulitauum adducitur, nec ipse aliter quam ingenuum decet, se gerit, nec sultanus eum pro captivo tractat, sed saepius accersitum de im- peratore interrogat, copiis suis ostentatis, quas ille etsi laudabat, tamen e re ejus esse negabat, ut cum illo decerneret. Imperator vero cum reli- quis exercitus vallo egressus, ut specularetur quid fieret, in collibus usque ad vesperam stetit. Cum in castra redisset. Turci ea circumdederunt, et obequitantes tela conjecerunt, clamoribus in- conditis et ululatibus exercitum circumsonantes, C et hoc modo nocte illa exacta. Mane Uzorum quæ- dam cohors ad Turcos transfugit, atque eos etiam Uzus qui manserant, suspectos fecit.

XIV. Imperator igitur celerrime Chliatum misit, ad revocandos exercitus, qui cum non venirent (nam Tarchaniotes, unus ex illis ducibus, cognito sultani adventu, persuaserat Ruselio, ut una cum suis copiis in Romanorum fines confugeret), deore- vit Diogenes postridie cum suis Martis aleam ex- periri. Interea legati a sultano veniunt de pace acturi, quos imperator parum humaniter suscepit, tamen et dicendi copiam fecit, et hortatus est, ut suo domino renuntiarent: *Si de conditionibus loqui velle, ut relicto loco in quo jam castra haberet, ta- bernacula procul transferret, ut ipse vallum ibi 253 conmuniret, ubi tum Barbarorum tentoria essent.*

(79) Μανζικιέρτ. De hoc oppido quædam etiam observamus in Notis ad eundem Bryenium, qui consulendus an ea quæ hic narrat Zonaras.

Hæc arrogantius locutus legatos statim abire jussit. Qui cum sultano imperatoris verba renuntiassent, illo cum suis de pacis conditionibus deliberante, imperator superbia elatus, fidem quibusdam habuit familiarum suorum, qui sultanum timere dicebant, et quod justas copias non haberet, propterea de pace agere, ut per inducias alium exercitum adduceret: non exspectato legatorum reditu, nec ulla re alia considerata, signa canere jussit. Barbaros etsi res improvisa commovit, tamen aciem instruxerunt, nec quamvis a Romanis invaderentur, contraibant, sed sensim recedebant, neque fugientes, neque pugnantes. Cum autem serum diei esset, imperator, ut qui castrorum custodiam justo minorem esse sciret, veritus ne ab hostibus diriperentur, statuit omissa pugna redire ad vallum. Cum igitur imperatorio vexillo converso, exercitui denuntiasset, ut idem faceret: ii qui circa ipsum erant, citra tumultum jussa sunt executi, sed quorum ordines longius distabant, recessum imperatoris, fugam interpretati sunt, eo sermone ab Andronico Cæsaris filio apud phalanges sparso. Nam Cæsar ejusque filii subinde imperatori obtractabant, et clanculum insidiabantur. Is igitur Andronicus, cum non minimæ parti exercitus imperaret, statim cum suis equo concitato, in vallum rediit, quæ res cæteros etiam in fugam convertit. Quos cum ita perturbate reverti videret imperator, substitit, et abeuntes etiam ut subsisterent, hortatus est: sed obscurerant omnes, nec fugam remittebant. Cum autem hostes inopinatam Romanorum fugam ex divina ira coortam intelligerent, statim imperatorem invaserunt. Is vero cum suis pugna non detrectata, ad tempus fortiter restitit. Deinde aliis cæsis, aliis captis, circumventus a Barbaris, ne sic quidem cessit. Enimvero cum multos vulnerasset, multos occidisset, tandem et ipse fatigatus, cum manu vulnerata, nec vim amplius propulsare, nec, equo cæso, extra telorum jactum fugere posset, captivus est abductus ad Barbaros Romanorum imperator. Quo nuntio accepto, sultanus nomine Axan, gravisus est, 284 ut natura fert, neque tamen superbia elatus. De cujus moderatione et justitia multa memorantur. Unde captivitatem imperatoris haud credebat, ob immoderatum successum: eoque viso non prius acquievit, quam legati quos dudum miserat, cum agnoverunt: et Basilacius, qui ibi tenebatur, adductus, ad pedes ejus flens se prostravit. Tum quasi numine afflatus e solio exsiliit, et de more humi jacentem calcavit. Deinde erexit atque amplexus est, cum hujusmodi verbis: *Noli mærrere, imperator, ita enim sunt res humanæ. Ego vero te non ut captivum, sed ut imperatorem tractabo.* Et statim ei tabernaculum designat, et ministeria imperatoria, mensæque adhibi-

Α τρέφατο καὶ ἀπαγγεῖλαι ὡς εἴ βούλοιο περὶ συμβάσεων διαλέξασθαι, καταλιπέτω τὸν τόπον ἐν ᾧ περὶ ἐστρατοπέδευται, καὶ πόρρω ποι κατασκήνωσάτω, ὥστε με μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς τὸν χάρακα πῆξασθαι, ὅπου νῦν ἐστὶν ἡ τῶν βαρβάρων παρεμβολή. Ταῦτα τοῖς πρέσβεσι διαλεχθεὶς ἀλαζονικώτερον, συντόμως ἐπανελθεῖν ἐνετείλατο. Οἱ μὲν οὖν τῷ σουλτάν τούτου τοῦ βασιλέως λόγους ἀπίγγελλον, κάκεινος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν περὶ τῆς εἰρήνης συνθηκῶν ἐδουλεύετο. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς, ὑπερφρονήσας, καὶ τισὶ πεπεισμένους τῶν ὠκειωμένων αὐτῷ, δεδειλιακῆναι λέγουσι τὸν σουλτάν, ὡς μὴ ἀξιώμαχον ἐπαγόμενον δύναιμι, καὶ διὰ τοῦτο τὴν εἰρήνην ζητεῖν, ἵνα, τῆς μάχης ὑπερτεθείσης, καὶ ἄλλην δύναιμι προσαγάγηται, μήτε τὴν τῶν πρέσβεων ἀναμείνας ὑποστροφῆν, μήθ' ἑτερόν τι σκοπήσας, τοῖς σαλπικαῖς ἐκέλευσεν ἠχῆσαι τὸ ἐνυάλιον. Τοὺς δὲ βαρβάρους τὸ αἰφνίδιον διεθρόησεν, ἀλλὰ καὶ οὕτω εἰς ἀντιπαράταξιν ἔστησαν, καὶ ἐπίοντων αὐτοῖς τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἀντεπήσαν, ἀλλ' ἀνεχάζοντο, μήτε τὰ νῦτα τρέποντες, μήτε μέντοι μαχόμενοι. Ὡς δὲ περὶ δεῖλην ὄψιαν ἡ ἡμέρα ἐγένετο, εἰδὼς ὁ βασιλεὺς ὅτι φυλακὴ περὶ τὸ στρατόπεδον οὐκ ἦν ἀξιόλογος, δεῖσας μὴ ἐπελθόντων τῶν ἐναντίων αὐτῷ διαρπαγῆ, ἔγνω τὴν μάχην λῦσαι καὶ ἐπαναζεύξαι περὶ τὸν χάρακα. Ἐπιστρέψας οὖν τὴν βασιλικὴν σημαίαν, αὐτὸς τ' ἐπαῆναι καὶ τὴν στρατιάν ταυτὴν ποιεῖν διεσήμαιεν. Οἱ μὲν οὖν περὶ αὐτὸν ὄντες ἀθορύβως ἐποιοῦντο τὸ κελευσθῆναι. Ὅσοι δὲ πόρρω ποι τὰς παρατάξεις ἐκίχτηντο, φυγὴν τῷ βασιλέως τὴν ὑποστροφῆν ὑπετόπαταν, Ἄνδρονικὸς τοῦ υἱοῦ τοῦ Καίσαρος τὸν λόγον ὑποβαλόντος ταῖς φάλαγξιν. Ἀεὶ γὰρ ὁ τε Καῖσαρ καὶ οἱ τοῦτου υἱεῖς ἐφῆδρευον τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀφανῶς ἐπεβούλευον. Ἄρας οὖν αὐτίκα μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὁ Ἄνδρονικός (ἐξῆρχε γὰρ οὐκ ἐλαχίστης μοίρας στρατιωτῶν) ἀπὸ βυτῆρος ἐπανελήλυθεν εἰς τὸν χάρακα. Τοῦτο καὶ τοὺς λοιποὺς ἐτρέφατο εἰς φυγὴν, οὐς οὕτω, ἀσπασμῶς ἐκινώντας ὁ βασιλεὺς θεασάμενος, ἔστη, στήναί τε καὶ τοῖς ἀπιοῦσιν ἐνεκέλευετο. Ἄλλ' ἔξωκώφεισαν ἅπαντες, καὶ τῆς φυγῆς οὐ μεθίετο. Ὡς δὲ τὸ παράλογον τῆς φυγῆς δυστύχημα τῶν Ῥωμαίων, καὶ μῆνιμα θεῶν ἔγιωσαν οἱ πολέμιοι, αὐτὸς ἐπέβη τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τὴν μάχην ἐδέξατο, καὶ μέχρι μὲν τινος ἀφῆσμένους ἀντεῖχον· εἶτα τῶν μὲν πεσόντων, ἐλακύνοντι δ' ἐπίρων, περιεστοιχίσθη πρὸς τῶν βαρβάρων ὁ βασιλεὺς. Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως ἐνέδωκε. Πολλοὺς δὲ κλέψας καὶ ἀνελών, ἐπλήγη κάκεινος τὴν χεῖρα, καὶ οὕτως ἀποκαμῶν, καὶ μηκέτι ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπίοντας δύναιμι, μήτε μέντοι φυγεῖν, ἤδη τοῦ ἵππου αὐτοῦ πεπτωκός ἐκ τῶν βελῶν, ἐβλῶ καὶ ἐπῆκτο τοῖς βαρβάροις ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀγχιμάλωτος (80). Ἀγγελθεῖσα δὲ ἡ τοῦ βασιλέως ἄλωσις τῷ σουλτάν, χαρὰν μὲν, ὡς εἰκός, ἐνεποίησεν, οὐ μὲντοι ἐπῆρ

Variae lectiones et notæ.

(80) Ἀγχιμάλωτος. Accidit hæc clades mense Julio an. 4072, ind. 10, ut est apud anonymum Barensem.

ἵ, ὥστε καὶ ὑψηλοφρονῆσαι· Ἄξαν ἐκαίνοσ ὠνό-
μο, οὐ πολλὰ ἐπὶ δικαιοσύνη καὶ μετριοφροσύνη
καὶ διηγήματα. Ὅθεν ἠπίσται καὶ τῆ τοῦ βασι-
άλωσι διὰ τὸ τοῦ εὐτυχήματος ἄκρατον. Καὶ
αὐτόν, οὐ πρότερον πιστόν τὸ πρᾶγμα εἰδέατο,
καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ σταλέντες πρέσβεις αὐτόν
ἔρισαν, καὶ ὁ Βασιλάκιος ἐκεῖ κατεχόμενος,
καὶ ἰδὼν αὐτόν, εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ θρηγῶν
αλεν ἑαυτόν. Τότε δὲ τοῦ θρόνου τε ἀνεπήδησεν
ἵ ὥσπερ, καὶ τεθέντα κατὰ γῆς, ὡς ἔθος (81),
καὶ αὐτόν, ἀνέστησέ τε καὶ περιεπτύξατο, καὶ
λυκοῦ, βασιλεῦ, ἔφη· τοιαῦτα γὰρ τὰ ἀνθρώ-
ἔγω δὲ σοι οὐχ ὡς αἰχμαλώτῳ, ἀλλ' ὡς
εἰ προσενεχθῆσομαι. Καὶ αὐτίκα σκητὴν ἀ-
ποτάττει, καὶ θεραπείαν βασιλείου, κοινωνεῖ τε
ζῆς, ἡμόθρονον ἑαυτῷ ποιησάμενος, λύει τε
ἵχμαλῶτων αὐτῷ ὀπίσους ἤτησε, καὶ οὕτως ἐφ'
ἵς τισὶ συνομιλήσας καὶ συνδιαιτηθεὶς τῷ ἀνδρὶ, καὶ τιμήσας ὑπερβαλλόντως, εἶτα καὶ συνθήκας
ος ἐπὶ εἰρήνῃ διηνεκεί, καὶ κήδους ὑπόσχεσιν ἐπὶ πασι ποιησάμενος, ἀφῆκε τὸν Διογένην ἀπίενα
ἵσης οὐκ ἂν τις ἤλπισε δορυφορίας τε καὶ τιμῆς. Ὅτε εἰς Θεοδοσιόπολιν ἀπελθὼν, ἐσταλέμενος βαρβα-
(ὁ γὰρ σουλτάν οἰκείας αὐτῷ παρέσχε στολᾶς), τὴν τε χεῖρα ἐκεῖ προσμαίνας ἐθεραπεύετο, καὶ
ἐμφίαισιν πρὸς τὸ Ῥωμαϊκώτερον μεθρημύζετο. Ἐκείθεν δὲ προῆει ἐπανίων, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ
εις τοῦ σουλτάν. Ἄλλ' ὁ μὲν οὕτως ἐπανῆει· τῆς δ' ἄλώσεως αὐτοῦ ἀγγελθείσης εἰς τὰ βασιλεία.
χονολίᾳ οἱ περὶ ταῦτα γέγονασιν. Οἱ μὲν γὰρ τῆ βασιλείᾳ καὶ αὐθις τὴν ἐξουσίαν εἰδούσαν, οἱ δὲ τῷ
ἵτέρῳ τῶν ταύτης υἱῶν τὸ ξύμπαν ἐπεψήφίζοντο, οἱ δὲ κοινοπραξίαν τῆ τε μητρὶ καὶ τῷ υἱῷ
μον.

Ἐν τούτοις δὲ λυθείς, τῆς αἰχμαλωσίας ὁ Διογέ-
γγέλλεται· κομίζεται δὲ καὶ ἰδιόγραφος ἐκείνου
ἵλλῃ, τὰ αὐτῷ συμβεβηκότα διδάσκουσα. Τοῦτο
ἵα θροῦν ἤρε, καὶ ἀπορίᾳ πάντας εἶλε τοῦ τί
ἵρῳ. Ὁ γοῦν Καῖσαρ Ἰωάννης καὶ οἱ ἐκείνου υἱοὶ
ἵς εἴρηται, ἐγκοτούντες τῷ Διογένηι, ἀρπάξουσι
ἵερὸν, καὶ προσλαβόμενοι τῶν τῆς συγκλήτου
ἵ, ὅσοι ἠμοφρόνουσ αὐτοῖς, ὡν ἐξῆρχεν ὁ Ἰπέρ-
ὁ Ψελλὸς (82), δύσπουσ καὶ αὐτὸς τῷ Διογένηι
ἵων, τὴν βασιλείσσαν Εὐδοκίαν εἰς τὴν παρ'
δομηθεῖσαν μονὴν κατὰ τὸν ἐν τῇ Προπον-
τορθμὸν περιερίζουσι, τὸν δὲ Μιχαῆλ ἀνα-
ἵουσιν αὐτοκράτορα. Εἶτα πανταχοῦ δια-
ἵνται βασιλεία γράμματᾳ μὴθ' ὑποδέχεσθαι,
ἵτιμῆς βασιλικῆς ἀξιοῦν ἐπανιόντα τὸν Διο-
ἵ, καλεούντα. Τούτου δὲ τοῦ βουλευμάτος εἰσ-
ἵς ὁ Ψελλὸς γέγονεν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν

A tum juxta se collocat, captivis quotquot peteret,
redditis. Ad hunc modum per dies aliquot cum eo
versatus et collocutus, et insigni honore prosecu-
tus, pace perpetua sarcita, promissaque affinitate
inter liberos ipsorum contrahenda, Diogenem di-
misit, cum majore comitatu et honore, quam spe-
rari potuisset. Imperator igitur Barbarica veste
ornatus (sultanus enim gentilitiam illi stolam de-
derat) Theodosiopolim profectus, ibi exspectavit,
dum vulnus manus curaretur, et vestem pro Ro-
mana consuetudine immutavit. Inde cum sultani
legatis urbem versus contendit. Cæterum ejus cap-
tivate in regia nuntiata, inter proceres contro-
versia fuit, aliis imperatrici potestatem restitu-
endam consentibus, aliis natu maximo ex ejus filiis
imperium decernentibus, aliis communem et matri
et filiis auctoritatem tribuentibus.

B et filiis auctoritatem tribuentibus.

XV. Interea Diogenis liberatione nuntiata, alla-
taque ab eo epistola, ipsius manu scripta, qua
educebat ut secum esset actum, major ortus est
tumultus, magisque dubitatum quid agendum esset.
C Joannes igitur Cæsar ejusque filii, Diogeni semper
(ut dictum est) infesti, arrepta occasione, quibus-
dam ex senatu sui facinoris, quorum Psellus Hy-
pertimus princeps erat, et ipse Diogenis inimicus,
adhibitibus, imperatrice Eudocia in monasterium,
quod ipsa circa fretum Propontidis struxerat, rele-
gata, Michaelem imperatorem appellat. Deinde
quovis imperatorias litteras mittit, quibus provin-
ciales ΨΨ Diogenem redeuntem neque suscipere,
neque imperatorio honore dignari jubebantur:
cujus consilii auctor fuit Psellus, ut ipse in illius
historia commemorat. Quo Diogenes cognito, cum
ad Doceam castellum castra posuisset, Cæsar Con-

Variæ lectiones et notæ.

1) ὁ Θεός. Continuator Theophanis, I. III, n. D Apud Scylitzem, p. 637, legimus Constantinum
Porphrogenium Apolasaerum, Cebdani Narsensis
Amers cognatum, captum in prælio a Nicephoro
Phoca, θρίαμβον ποιήσαντα κατὰ τοῦ τραχή-
λου calcavisse.
(82) Ἰπέρτιμος Ψελλός. De Hypertimi titulo
quædam adnotamus in Gloss. med. Græc. Wolfius
vir honoratissimus, verterat, reposuimus Hyperti-
mus, cum sit nomen dignitatis. Is porro Psellus,
Constantinus vocatur a Scylitze, p. 835, qui emen-
dandus videtur: Ἦσαν δὲ ὁ τε ἱστοριογράφος Νικηφό-
ρος ὁ Ἰπέρτιμος καὶ τῶν φιλοσόφων ὑπατος Κων-
σταντῖνος ὁ Ψελλός. Interserenda enim particula
καὶ ante ὁ Ἰπέρτιμος, quam vocem per honestissi-
mo loco natus, perperam vertit interpret. Ita etiam
Constantinum p. 846, ubi Zonaras paulo infra Mi-
chaelem, vocat.

Apud Scylitzem, p. 637, legimus Constantinum
Porphrogenium Apolasaerum, Cebdani Narsensis
Amers cognatum, captum in prælio a Nicephoro
Phoca, θρίαμβον ποιήσαντα κατὰ τοῦ τραχή-
λου calcavisse.
(82) Ἰπέρτιμος Ψελλός. De Hypertimi titulo
quædam adnotamus in Gloss. med. Græc. Wolfius
vir honoratissimus, verterat, reposuimus Hyperti-
mus, cum sit nomen dignitatis. Is porro Psellus,
Constantinus vocatur a Scylitze, p. 835, qui emen-
dandus videtur: Ἦσαν δὲ ὁ τε ἱστοριογράφος Νικηφό-
ρος ὁ Ἰπέρτιμος καὶ τῶν φιλοσόφων ὑπατος Κων-
σταντῖνος ὁ Ψελλός. Interserenda enim particula
καὶ ante ὁ Ἰπέρτιμος, quam vocem per honestissi-
mo loco natus, perperam vertit interpret. Ita etiam
Constantinum p. 846, ubi Zonaras paulo infra Mi-
chaelem, vocat.

stantinum filium præsidem contra cum mittit. Inde Diogenes in Cappadociam profectus, cum Crispinus Francus cum suis popularibus Constantino se sociasset, Theodorum Halyatem contra illos misit, cui victo et capto oculi sunt effossi. Id molestissime ferenti Diogeni, et in Tyropæo castello munitissimo castra habenti, Antiochiæ dux Chataturius Armenius se conjungit, multos adducens milites, assumptoque Diogene, et in Ciliciam perducto, a sultano exspectat auxilium, et ipse copias colligit. Quare denuo contra eos mittitur nalu maximus Cæsaris filius Andronicus præses. Commisso autem prælio, et Chataturio interfecto, milites ejus ad Diogenem Adanam confugiunt. Quam urbem Andronico obsidente, Diogenes deditionem facit, iis conditionibus, ut imperio deposito, rasaque coma, privatam vitam ageret. Nam primarii sacerdotes ab imperatore missi, jurejurando confirmarant, nihil eum molesti passurum esse. Quibus fretus, pulla veste indutus, Andronici fidei se permittit. Is eo accepto, ubi Cotyalum pervenit, exspectavit, dum mandaretur quid sibi faciendum esset, ægrota-
 tante Diogene ex veneno per insidias, ut putabatur, propinato. Ibi igitur imperatoris mandato, inson-
 statim sunt effossi oculi, primarius quoque sacer-
 dotibus præsentibus, et hominis calamitatem gra-
 viter ferentibus. Verum nemo eos curabat. Ita lu-
 minibus crudelissime orbato, justa curatione non
 adhibita, caput intumuit, et e vulneribus vermes
 scaturierunt, adeo ut ex putrefactione illa aer
 circa ipsum teterrimo fœtore compleretur. In tanta
 calamitate in Protam insulam perducitur, in cujus
 editiore loco monasterium ædificarat. Ubi non diu
 superstes, corpus terræ reddidit, ab imperatrice
 Eudocia funere ejus splendidissime curato, cum
 triennium et menses octo imperasset. Ea vero quæ
 hic vir perpressus est, jussu Cæsaris acta esse om-
 nia feruntur, Michaele imperatore 286 ignaro, qui
 quidem molli esset ac socordi ingenio, atque adeo

Α τῇ περὶ τούτου φησὶ συγγραφῇ. Ὅπερ ὁ Διογένης
 μαθὼν, τὴν Δόκειαν (83) κατασχὼν (φρούριον δ'
 αὐτῆ) παρ' αὐτῆ ἑστρατοπεδεύσατο. Καὶ ὁ Καίσαρ
 τῶν σφετέρων υἱῶν τὸν νεώτερον τὸν πρόεδρον
 Κωνσταντῖνον στέλλει κατὰ τοῦ Διογένηος μετὰ
 δυνάμεως. Ὁ δὲ Διογένης εἰς Καππαδοκίαν ἀφι-
 κέτο. Προσγενομένου δὲ τοῦ Κρισπίνου (84) Φράγ-
 γος δ' οὗτος) σὺν ὁμοφύλοις τῶ Κωνσταντίνῳ, ὁ
 Διογένης Θεόδωρον τὸν Ἀλυάτην κατ' αὐτῶν ἐξ-
 ἀπέστειλεν. Ὁ δὲ συμμίζας αὐτοῖς ἠτήθη, καὶ
 ἄλους ἐξεκόπη τὰ ὄμματα. Τοῦτο τὸν Διογένην
 λῆαν ἤνλασεν. Ὅντι δ' ἐν τῷ Τυροποῦ (τοῦτο
 δ' ἐστὶ φρούριον ἐρυμνότατον), πρόσεισιν αὐτῷ τῆς
 Ἀντιοχείας ὁ δοῦξ (οὗτος δ' ἦν ὁ ἐξ Ἀρμενίων
 ὁ Χατατούριος), στρατιώτας συχνοὺς ἐπαγόμενος.
 Β Παραλαβὼν οὖν τὸν Διογένην οὗτος, καὶ εἰς Κι-
 λικίαν ἀπαγαγὼν, ἐκ τοῦ σουλτᾶν ἐκαρδόκει βοή-
 θειαν, καὶ αὐτὸς δὲ συνθήροικε στράτευμα. Στέλ-
 λεται γοῦν αὖθις κατ' αὐτῶν ὁ πρεσβύτερος τῶν
 παιδῶν τοῦ Καίσαρος ὁ πρόεδρος Ἀνδρόνικος, καὶ
 εἰς Κιλικίαν γενόμενος, τῷ Χατατούριῳ (85) προσ-
 μίγνυται, καὶ ἀναιρεῖται μὲν ὁ Χατατούριος,
 οἱ δὲ περὶ ἐκεῖνο, εἰς Ἀδάναν (86) συμπεφεύγασιν,
 ἔνθα ὁ Διογένης διέτριβε. Περικαθίσας δὲ τὴν
 πόλιν ὁ Ἀνδρόνικος ἐπολιόρκει αὐτήν. Εἶτα ἐπὶ
 συνθήκαις ἑαυτὸν ὁ Διογένης παρέδωκεν· αἱ δὲ
 συνθήκαι ἀποθέσθαι μὲν τὴν βασιλείαν αὐτὸν, καὶ
 ἰδιωτεύειν, τὴν τρίχα κειράμενον. Ἐπὶ ταύταις
 γὰρ καὶ ἀρχιερεῖς ἐστάλτησαν πρὸς τοῦ βασιλεύοντος,
 πληροφοροῦσαν ἑνορκὸν διδόντος αὐτῷ, ὡς οὐδὲν τι
 πείσεται ἄχαρι. Θαρρήσας οὖν τούτοις ὁ Διογένης,
 Γ ἔξεισι μελανεῖμων, καὶ ἑαυτὸν ἐγχειρίζει τῷ Ἀνδρο-
 νίκῳ. Ὁ δὲ τούτον λαβὼν ἐπανάγει, καὶ εἰς τὸ Κοτυ-
 αῖον ἀφικόμενος προσέμενον ἐν αὐτῷ ἕως ἂν αὐτῷ
 κλευσθεῖη τὸ ποιητέον, τοῦ Διογένηος νοσηλευ-
 μένου ἐκ πόσεως, ὡς ὑπόληψις, φαρμάκου δη-
 λητηρίου, ἐπιβούλως κερασθέντος αὐτῷ. Ἐκεῖ τοῖσιν
 ἐπέμφθη ψῆφος βασιλεῖος (87), τοῦ φωτὸς στερη-
 θῆναι τὸν μηδὲν ἡδίκηκὸτα κελεύουσα. Καὶ αὐτίκα

Variae lectiones et notæ.

(83) Δοκίαν. Tres mss. Reg. Δόκειαν. Alter Ἀδάναν. Δοκίαν χωρίον Δαρβιδίου, versus Armeniam memorat anonymus Combefisianus in Romano Lapæne, n. 41.

(84) Κρισπίνου. Crispini gesta et familiam singulari dissertatione persecuti sumus in Notis ad Nicephori Bryenii *Hist.* I. 1, n. 24.

(85) Χατατούριῳ. Ita appellatur a Scylitze: Χουτατάριος, a Nicaphoro Bryenio I. 1, n. 22. Seriem Ducum Antiochenorum damus in *Familiiis Ultramarinis*, necdum editis.

(86) Εἰς Ἀδάναν. Lupus Protospatha: anno 1069 *Romanus Diogenes, qui cum prædicto Michaele privigno suo tenebat imperium, fraude prædicti Michaelis privigni sui apud quamdam civitatem Armeniæ comprehensus et cæcatus est.*

(87) Ἐπέμφθη ψῆφος βασιλεῖος. Postquam narravit ut Diogenis libertatis nuntius in urbem venit, quam sua ipsius manu scripta epistola ad Eudociam significavit, Οδρυβος οὖν (inquit) εὐθὺς καὶ διαδρομαὶ περὶ τὰ βασιλεία, τῶν μὲν θαυμαζόντων τὸ γεγονός, τῶν δὲ ἀπιστούντων τῷ πράγματι ἀπορίᾳ γὰρ καὶ ἡ βασιλεὶς συνείχετο, καὶ ἀμφίβολος

ἦν ὅτι καὶ δράσειεν. Ἐν μέσοις τοῖς ἀπορουμένοις καὶ αὐτὸς γεγονώς, καὶ πάντων προτροπομένων μὲν τὸ συμφέρον εἰπεῖν, καὶ μάλιστα δὲ τοῦ καλλίστου μοι βασιλείως προσκειμένου καὶ συναναγκάζοντος, ἐγὼ μὲν ἀπεφαινόμην μὴ δεῖν αὐτὸν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ προσδέξασθαι, ἀλλ' ἐκ μέσου ποιεῖν, καὶ πανταχοῦ πέμπειν προστάγματα τὴν ἀρχὴν τούτῳ ἀπαγορευόμενα, ὅπερ τοῖς μὲν λυσιτελεῖς ἐδόκει τοῖς καθεστηκόσι, τοῖς δ' ἄλλο τι ἐδέδοκτο. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, περὶ ἑαυτῷ δέισας, καὶ τὴν τοῦ Διογένηος ὑποπεύσας ὠμότητά, βουλὴν βουλευέται ἀσφαλεστάτην ἑαυτῷ, εἴποι δ' ἂν τις, καὶ συνεωτέραν· ἀποτρέχει τῆς μητρὸς, καὶ ἑαυτῷ γίνεται. Τοῖς τε ἐξαναψοῖς συμβούλοις χρησάμενος, φημὶ δὲ τοῖς υἱοῖσι τοῦ Καίσαρος, τοὺς περὶ τὴν αὐτὴν φύλακας οἰκειοῦται. Idipsum repetit in epistola ad eundem Diogenem postquam excæcatus fuit, de Michaele imp. Ἠλγησαν ἀκούσας τὴν ψυχὴν, ἐστέναι μέγα, ἐθρήνησεν, ἐκόψατο περιπαθῶς, etc. Μὴ ἀπιστήσης μοι γράφοντι· οὐ ψευδὴς ὁ λόγος, οὐδὲ πρὸς χάριν, ἀλλ' ἀληθὴς, καὶ φωτὸς τηλαυγέστερος.

τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορώρυκτο, παρόντων καὶ τῶν ἀρχιερέων, καὶ ἐν δεινῷ ποιουμένων τὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον συμφορὰν, μηδεμιᾶς μέντοι ἀξιουμένων ἐπιστροφῆς. Ὡμότατα δὲ τὰ δῆματα ἐκκοπεῖς καὶ μὴ δ' ἐπιμελείας τῆς δεούσης τυχῶν, διωδῆκει τὴν καὶ περὶ ἐκείνων δυσωδίας μεμέστωτο ἐκ τῆς σήφειας. Οὕτως οὖν κακῶς διακείμενος εἰς τὴν καλουμένην Πρώτην τῆσον ἀπάγεται, ἐν ἧ σεμνεῖον ἐκεῖνος ἀνήγειρε περὶ τὸ τῆς νήσου μετεωρότερον. Βραχὺ τι τοῖνον ἐπιβιώσας, καὶ τὸν χοῦν ἀποτίθεται ἐν αὐτῇ, παρὰ τῆς βασιλίδος Εὐδοκίας λαμπρότατα κηδευθεῖς, βασιλεύσας ἔτη τρία καὶ μῆνας ὀκτώ. Λέγεται δὲ τὰ εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον γενομένα πάντα τοῦ Καίσαρος εἶναι διαταγὰς, μὴδὲν εἰδότεως τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ. Ἦν γὰρ Χαῦνος ἔγαν τὸ ἦθος ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνειμένος, καὶ πρὸς μεταχειρίσιν πραγμάτων καὶ τῶν τυχόντων ἀδέξιος, πολλοῦ γε δεῖ πρὸς βασιλείας διοίκησιν. Κάνωθεν τῆς εὐθελείας ἐκείνου κατατροφῶν ὁ θεῖος αὐτοῦ Καίσαρ, πάντα τὰ εἰς τὸν Διογένην ἐτύρυσεν (88) ἔγκοτων τῶ ἀνδρῶν.

ΙΖ. Ἀποπεφυκῶς δὲ ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ πρὸς τὴν τῆς βασιλείας διοίκησιν, τὸν μητροπολίτην Σίδης Ἰωάννην (89), ἐκτομίαν ὄντα, δρασνήριον δὲ, τοῖς πράγμασιν ἐπιστῆ. Εἴθ' ἕτερον ἐκτομίαν τὸν Νικηφόρον, δε, νέος προσληφθεὶς παρὰ τοῦ Μονομάχου εἰς τὰ βασίλεια, ὑποκοριζόμενος διὰ τὴν νεότητα Νικηφορίτζης ὠνόμαστο, καὶ ὡσπερ ἐπωνυμίαν ἐσχῆκε τοῦτο, ἐξ Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου τὰς κρίσεις τοῦτον διέποντα μετεπέμκατο. Ἐφθασε γὰρ ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ τῶ πατρὶ τοῦ βασιλεὺς τῶ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ τῶ Δουκᾶ ὑπηρετήσασθαι. Ἦν δὲ περὶ πραγμάτων μεταχειρίσιν δεξιός, καὶ λόγους ὠμίληκῶς, τὸ δὲ ἦθος ἔχων ὑποκαθήμενον, καὶ γέμον δεινότητος. Τοῦτο γοῦν ἐγγχειρίζει τὰς ἡνίας τῆς βασιλείας, λογοθέτην ὀνομάσας αὐτόν. Ἐνταῦθεν ὁ Σίδης παραγκωνίζεται, καὶ ὁ Καίσαρ καθίσταται ὑποπτος, καὶ πᾶσα ἡ τῆς βασιλείας, διοίκησις ὑπὸ τὸν λογοθέτην ἐγένετο, καὶ ὁ βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀνδράποδον ἤγετο. Καὶ οὐκ ἦν, ὁ μὴ διὰ τοῦ λογοθέτου ἐγένετο, καὶ πολλοὶ τῶν περιουσιῶν ἐπετρήθησαν, ἄλλοις ἄλλων ἐπενηνεγμένων λαβῶν, καὶ ἦν τῶν ἀνθρώπων σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία, καὶ ὁ τούτων ἐπιστεφεόμενος οὐδαμοῦς. Ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαριώδεσιν ἐσχόλαζε πρᾶξει (90), τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων καὶ Ὑπερτίμου Μιχαήλ τοῦ Ψελλοῦ λόγους τῶ δοκεῖν αὐτὸν ἐπιβιάζοντος, καὶ διδάσκοντος· νῦν μὲν τὴν γραμμικὴν τέχνην, καὶ μέτρα καὶ διαλέκτους, νῦν

ad imperium ineptus, ut ne levissima quidem negotia administrare posset. Itaque patruus Cæsar, ejus simplicitate abutens, ex privato odio illa omnia in Diogenem perpetravit.

καὶ αἱ πληγαὶ οἱ ἐξέζσαν σκώληκας, καὶ ὁ ἀπὸ κηδευθεῖς, βασιλεύσας ἔτη τρία καὶ μῆνας ὀκτώ. Λέγεται δὲ τὰ εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον γενομένα πάντα τοῦ Καίσαρος εἶναι διαταγὰς, μὴδὲν εἰδότεως τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ. Ἦν γὰρ Χαῦνος ἔγαν τὸ ἦθος ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνειμένος, καὶ πρὸς μεταχειρίσιν πραγμάτων καὶ τῶν τυχόντων ἀδέξιος, πολλοῦ γε δεῖ πρὸς βασιλείας διοίκησιν. Κάνωθεν τῆς εὐθελείας ἐκείνου κατατροφῶν ὁ θεῖος αὐτοῦ Καίσαρ, πάντα τὰ εἰς τὸν Διογένην ἐτύρυσεν (88) ἔγκοτων τῶ ἀνδρῶν.

XVI. Michael imperio minime idoneus, Joannem Sidæ metropolitam, spadonem illum quidem, sed virum strenuum, rebus gerendis præfecit. Deinde alium spadonem Nicephorum, qui adolescens a Monomacho in aulam ascitus, ob ætatem per diminutionem Nicephoritæ cognominabatur, ex Græcia et Peloponneso revocavit, ubi judicia exercebat, qui patri etiam Constantino Duca inservierat: vir solerti ingenio et eruditus, sed animo dejecto et caliditatis pleno. Is logotheta designatus, imperii habenis acceptis, Sidensem loco movet, et Cæsarem suspectum reddit, ipse omnia imperatoris munia obiens, eundemque instar mancipii ducens. Neque quidquam erat, quod a logotheta non gereretur. Itaque cum multi bonæ suæ, alii per alias causas, amitterent, hominesque attererent, et ærumnis premerentur: nemo erat, cui illa curæ essent. Nam imperator puerilibus rebus occupatus, a supremo philosophorum et Hypertimo Michaele Psello ad litterarum studia deduci videbatur, ac modo in arte grammatica, versibus et linguarum differentiis erudiebatur, modo declamationibus rhetoricis, modo historiis assuefiebat, modo ad audienda philosophica præcepta parabatur, quamvis ad hæc omnia ineptus. Hujusmodi igitur studiis Romanorum imperator affixus, rerum administrationem alteri, eique uni commisit, ut legis auctoritatem haberet, quod logothetæ visum esset,

Variæ lectiones et notæ.

(88) Ἐτύρυσεν. Ita duo mss. Reg. Alii duo

ἔγκοτων habent. (89) Μητροπολίτην Σίδης Ἰωάννην. Id ipsum præf. Balsamon ad can. 4 concilii Chalcedonensis, ubi ait episcopus interdum ab imperatore publicæ rei administrationi præfici posse. Διὰ γὰρ τοῦτο, εἰς δόξα, καὶ ὁ μητροπολίτης ἐκεῖνος ὁ Σίδης ἀπαρμυπολίτης τὰ τῆς βασιλείας ἐκονομεῖ προσώπῳ τοῦ βασιλεὺς κυροῦ Μιχαήλ τοῦ Δουκᾶ.

(90) Ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαριώδεσιν ἐσχόλαζε πρᾶξει. Infra: Ὁ γὰρ βασιλεὺς περὶ λόγους ἐσχόλαζε, καὶ ἰάμβους συντιθέναι πρὸς τοῦ Ψελλοῦ ἐπιβιάζοντος. Eadem habet Scyl. Id porro testantur tot Michaelis Pselli scriptæ tum versibus lambicis tum politicis, atque adeo soluta oratione in Epitomen disciplinarum fere omnium redactæ, eisdemque inscriptæ lucubrations, de quibus copiose egit Allatius in laudata dissertatione: ex quarum altera, illa scilicet quam Synopsis legum inscripsit, discimus Psellum a Constantino Duca imperatore

superstite Michaeli filio præceptorem datum: sic enim illa concipitur in editione Bosqueti: Τοῦ σοφωτάτου Μιχαήλ τοῦ Ψελλοῦ καὶ Ὑπερτίμου Σύνοψις τῶν νόμων διὰ στίχων ἰάμβων καὶ πολιτικῶν πρὸς τὸν βασιλέα Καίσαρα Μιχαήλ τὸν Δουκᾶν ἐκ προστάξεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ βασιλεὺς. Eo vero pacto effecit parens, ut hisce studiis, dum minus etiam idoneus Michael vacat, πρὸς ἄπαν ἐργονδέξιος καὶ ἀπρακτος effectus sit, inquit Zonaras. Hinc Procopius, l. 1 De bello Gothico, c. 2, proceres Gothos Amalasanthæ Theodorici regis uxori graviter succensusisse scribit, quod Athalaricum filium præceptoribus litteris imbuendum tradidisset, et oportere longe potius ut in re bellica futurus animosus gloriaque insignis, amoto doctorum metu, armis exercebatur. Sed quibus potissimum disciplinæ Michaelis animum informavit Psellus, vel potius quas ille præsertim calluerit, ipsemet Psellus indicat in Historia nondum edita: Ἄλλ' ἔροιτό τις, τίνα τῶ βασιλεῖ παιδικᾶ, καὶ οἷς ἂν

Proinde respublica male habebat. Orientales vero provincie gravius quam prius vexabantur. Nam sultaus cum didicisset, quemadmodum cum Diogene actum esset, eumque a suis crudelissime interfectum, quem ipse captivum honorifice ad sum imperium remisisset, et pacis conditiones cum illo in ita manere irritas: magno dolore affectus, suas copias contra Romanorum provincias concitavit, quas non jam prædabundi 287 invadebant, sed ut subacturi et possessuri, cum nemo esset, qui obsisteret. Quæ cum illi facerent, imperator coacto exercitu, Isaacium (omnium ducem creat. Ruse-lio Latino collega addito, cui cccc populares ejus parebant. Verum is exercitu ad Iconium perducto, cum suis certa de causa deficit, ac per se alias cum Turcis pugnat. alias Romanas provincias vastat. Isaacius vero Comnemus cum reliquo exercitu a Turcis vinoitur, ac multis cæsis, multis captis, castrisque direptis, ipse quoque in hostium potestatem venit, a quibus magna pecunia se redemit. Imperator vero Cæsarem patrum bello præficit, quo Ruselium cognito, Sangario antequam ille trajiceret, occupato, castra contra eum locat, et quamvis illo veniam delicti promittente, si armis positis ad imperatorem rediret, barbarica insolentia de ditione minime cogitans, prælio commisso, Cæsarem vincit, et cum pluribus aliis captum et vinctum, unaque Basilium Malesam, paulo ante ex captivitate cum Diogene liberatum, Byzantium versus ducit, Botaniata Cæsaris collega cum paucis elapso, ac Chysopolim se recipit, ubi statim domibus ignem injecit: neque homo barbarus, cum imperator, si arma deponeret, europalatae honorem ei offerret, uxoremque cum liberis misisset, ulla re est mitigatus. Itaque Turcis mercede contra se evocatis, cum illis se non esse parem intelligeret, Cæsarem vinculis solutum, imperatorem salutatur, multos se cum eo conjuncturos esse ratus. Cum autem Turcos barbarica ferocia inconsiderate aggressus esset, Franci multos straverunt, cæteros in fugam coniectos continenter sunt persecuti: plures tamen substiterunt, equis ita fatigatis, ut longiorem insectationem ferre non possent. Sed Ruselius et Cæsar paucis comitantibus instantes, et longius a suis proventi in aliam Turcarum

A δ' ἴνα κατὰ βήτορα διαλέγοιτο, νῦν δ' ἱστορίας αὐτὸν προσεθίζοντος, ἄλλοτε δὲ φιλοσόφων θεωρημάτων ἀκροᾶσθαι παρασκευάζοντος. Ὁ δὲ πρὸς οὐδὲν ἐπεφύκει. Τούτοις οὖν ὁ Ῥωμαίων αυτοκράτωρ προστετηκώς, ὑφ' ἕτερον, καὶ τοῦτον ἕνα, τὴν τῶν κοινῶν κυβέρνησιν ἐποίησατο, καὶ νόμος ἦν τὸ τῷ λογοθέτῃ δοκοῦν. Τὰ μὲν οὖν τῆς πολιτείας οὕτως εἶχον κακῶς. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἔω χεῖρον ἔσχον ἢ πρότερον. Ὁ γὰρ σουλτάν (91), τὰ κατὰ τὸν Διογένην μαθὼν, καὶ ὅτι ὃν ἐκεῖνος λαβῶν δορυάλωτον ἐτίμησε, καὶ ἀφῆκεν εἰς τὴν οἰκίαν ἀπελευσόμενον βασιλείαν, τοῦτον οἱ συμφύλαται ἀπηνῶς οἰκτίστω θανάτῳ παρέδωκαν, καὶ αἱ πρὸς ἐκεῖνον περὶ σπονδῶν συνθήκαι ἀπρακτοὶ μεμενηκασιν, ὑπερήλησε, καὶ τὰς οἰκείας δυνάμεις κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν χωρεῖν ἐξηρέθισεν· οὐκετι τοῖνον ὡς ληϊζόμενοι ταῖς χώραις ἐπέσσαν, ἀλλ' ὡς ταύτας καθέζοντες τε καὶ κυριεύοντες, τοῦ σφᾶς ἀνείργοντες μὴ παρόντος. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐπόλου· ὁ δὲ βασιλεὺς, δύναντι ἀγείρας, στρατάρχην ταύτης τὸν Κομνηνὸν προβάλλεται Ἰσαάκιον, συζεύξας αὐτῷ καὶ τὸν Λατῖνον Ρουσέλιον, ὁμογενῶν ἄρχοντα τετρακοσίων ἀνδρῶν. Ἐπεὶ δὲ περὶ τὸ Ἰκόνιον ἐγεγόνει τὸ στρατεύμα, ἐξ αἰτίας τινὸς ἀποστατῆ Ῥουσέλιος, καὶ τοὺς ὁμοφύλους παραλαβὼν, καθ' ἑαυτὸν ἦν, καὶ πῆ μὲν τοῖς Τούρκοις προσέμιγε πῆ δὲ τὰς χώρας τὰς Ῥωμαϊκὰς ἐκεράττει. Ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος, μετὰ τοῦ περιλοῖπου στρατεύματος τοῖς Τούρκοις προσβαλὼν, ἤττητο, καὶ ἔπεσον μὲν πολλοὶ, καὶ ἐζωργήθησαν ἕτεροι καὶ αὐτὸς ὁ στρατάρχην, καὶ διήρπαστο ἡ παρεμβολή. Ὁ μὲν οὖν Κομνηνὸς πολλῶν χρημάτων τὴν ἐλευθερίαν ὠνήσατο· ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν θεῖον τὸν Καίσαρα τῷ πειλέμῳ στρατάρχῃ ἐπίστησι. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ῥουσέλιος, πρὸ τοῦ τὸ Σαγγάριον τὸν Καίσαρα διαβῆναι καταλαβὼν, ἀντεστρατοπεδεύσατο αὐτῷ, καὶ ὁ Καίσαρ ἀμνηστίαν αὐτῷ τοῦ πταίσματος ἐπηγγέλλετο, εἰ προσχωρήσει τῷ βασιλεῖ. Ἄλλ' ἐκεῖνος, βαρβαρικῶς φρουατιόμενος, οὐδὲν ἐρρόνει ἐνδόσιμον. Συρρήγνυται τοῖνον πόλεμος, καὶ ἤττηθησαν οἱ περὶ τὸν Καίσαρα, καὶ αὐτὸς ἐάλω σὺν πλείοσιν ἄλλοις, τοῦ Βοτανειάτου, ὃς συνεστρατηγεῖ τῷ Καίσαρι, μετ' ἄλλων φυγόντος. Ὁ μὲντοι Ῥουσέλιος πρὸς τὸ Βυζάντιον ἔστο ἔγων τὸν Καίσαρα δέσμιον, καὶ τὸν Μαλέσην Βασίλειον, ἄρτι τῆς μετὰ τοῦ ἡωγίνου

Variae lectiones et notæ.

ἀγλαίζοιτο. Βιβλία σοφίας παντοδαποῦς, λόγων D χαρακτηρες σοφῶν, ἀποφθέγματα Λακωνικὰ, γνωμολογίαι, καλλιβήρημοσύνη συνθήκης ὁ ποικίλος τῶν λόγων σχηματισμὸς, ἢ τῶν ἰδεῶν ἐξαλλαγή, ἢ καινολογία, ἢ ποιητικὴ τοῦ λόγου κατασκευή· πρὸ δὲ τούτων ἀπάντων ὁ πρὸς φιλοσοφίαν ἔρωσ. τὸ τῆς ἀναγωγῆς ὕψος, ἢ τῆς ἀλληγορίας μεταβολή. Οὐ γὰρ οἶδα εἴ τις βαθυγνώμων ἕτερος ἐγεγόνει τῶν βασιλέων, ἢ πρὸς ἕκαστον τῶν ζητουμένων εὐθυβολώτατος. Infra: Καὶ γὰρ φιλοσόφοις συνετάσσεται, καὶ μετὰ βητόρων εἰπῶν τι περὶ ζεύγματος καὶ ἐμφάσεως· καὶ μετὰ ὀπτικῶν περὶ ἀποστάσεως ἀκτίνων καὶ διαστάσεως· ἀλληγορεῖν δὲ δεῖσαν, πολ- λάκις τὸν συγγραφέα ὑπερβάλλετο, ὃν δὴ καὶ καθ-

γητὴν πρὸ πάντων εἶλετο, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐδημοσίευσεν τοῦνομα. Ἰάμβων δὲ μὴ προσχῶν μέτροις, σχεδιάζει τούτους, εἰ καὶ μὴ ἐπιτυχάνων τὰ πολλὰ τοῦ βυθμοῦ, ἀλλ' ὑγιαίνουσαν τὴν ἔννοιαν ἐκδιδούς.

(91) Ὁ γὰρ σουλτάν. Ac tum primum Turci ad Bithiniam usque pervenerunt, quod Sibyllæ oraculo prædictum volebant Constantinopolitani. Joannes Tzetzes chil. 9, cap. 288:

Καὶ περὶ Διογένους δὲ ἐφοίβασε καὶ Τούρκων· Καὶ τὰ λοιπὰ ἐάσωμεν, λείψωμεν δὲ βραχέα. Δὴ τότε Βίθυνον γαίαν λύκοι οἰκίσουσι, Ζηγὸς ἐπιφροσύνησι, κακὸν δ' ἐπιδήσεται ἄνδρας, Ἄνδρας οἱ Βύζαντος ἔδος καταναϊεταύουσιν.

λελυμένον αἰχμαλωσίας, καὶ ἡ Χρυσόπολις εἶχεν τὸν ἀποστάτην, καὶ αὐτίκα πῦρ ταῖς ἐκαῖσε οἰκίαις ἐνήκων. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀξίωμα τε κουροπαλάτου αὐτῷ ἐπηγγέλλετο, εἰ τὰ ὄπλα καταθείτο, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μετὰ τῶν τέκνων ἐξέπεμψεν· ἀλλ' ὁ βάρβαρος ἀτίθαστος ἦν. Μετεπέμψατο τοῖνον ὁ βασιλεὺς κατὰ τοῦ Ῥουσελίου Τούρκου ἐπὶ μισθῷ· ὁ δὲ, μὴ ἀξιοχρεῶς ὢν πρὸς τὸν πόλεμον, λύει τὸν Καίσαρα τῶν δεσμῶν, καὶ εὐφημίαις ἀναγορεύει βασιλικαῖς, οἰόμενος προσήσθεσθαι οἱ πολλοὺς· Αἰφνης δὲ Τούρκων ἀναφανέντων, ὁ Ῥουσελίος κατ' αὐτῶν βαρβαρικῇ θρασύτητι ἀπερισκέπτως ἐχώρησε, καὶ πολλοὺς μὲν οἱ Φράγγοι τῶν Τούρκων κατέβαλον, τοὺς δ' ἄλλους ἐτρέψαντο εἰς φυγὴν, καὶ ἀκρατῶς ἐδίωκον. Οἱ μὲν οὖν πλείους ὀπίσω πού ἀπελείφθησαν, τῶν ἵππων σφίσι μὴ εὐτονοῦντων πρὸς τὸ πολὺ τῆς διώξεως. Ὁ Ῥουσελίος δὲ μετὰ τοῦ Καίσαρος σὺν ὀλίγοις ἐπήλαυσον. Ἦδη δὲ τῶν οἰκίαν ἐκμηκυνθεῖσι πολὺ, ἑτέρα πληθὺς ἀνεφάνη Τούρκων εἰς πολλὰς πάνυ χιλιάδας ἀριθμουμένη· ὡς δ' ἐπήλθον αὐτοῖς οἱ φανέντες, καὶ ἄκοντες αὐτοῖς συνεβράβησαν, περιειληθέντες δ' ὑπὸ τοῦ πληθους, καὶ τοὺς ἵππους ἀποβαλόντες, ἐάλωσαν δ' τε Καίσαρ καὶ ὁ Ῥουσελίος. Ἀλλὰ τὸν μὲν Ῥουσελίον ἡ σύνευνος προλαβοῦσα ἐπρίατο, τὸν δὲ Καίσαρα ὁ βασιλεὺς ἐλυτρώσατο. Ὁ δὲ, ἀπαγόμενος πρὸς τὸν βασιλεῖα, καὶ ἐν τῇ Προποντιδίᾳ γενόμενος, κείρεται τὴν τρίχα καὶ μεταμφιέννυται τὴν στολὴν, βέκος μοναχικὸν μεταθήμενος· ἠύλαβεῖτο γὰρ μὴ τι πάθοι πρὸς τοῦ ἀνεψιοῦ διὰ τὴν ἀνάβρῃσιν Ὁ δὲ Ῥουσελίος, λυθεὶς, ὡς εἴρηται, τῆς αἰχμαλωσίας, τὴν γυναῖκα μετὰ τῶν περιλειφθέντων Φράγγων λαβὼν, εἰς τὸ τῶν Ἀρμενικῶν θέμα ἐγένετο, ἐν ᾧ διῆγε καὶ πρότερον. Στέλλει τοῖνον ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ τὸν πρόεδρον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν, νέον μὲν ὄντα, ἄνδρα δὲ γε συνετὸν καὶ δραστήριον. Ὁς, γενόμενος κατὰ τὴν Ἀμάσειαν, δι' ἀποβρῆτων δημοῖ τοῖς Τούρκοις ὡς, εἰ κατασχόντες τὸν Ῥουσελίον παραδοῖεν τοῦτον αὐτῷ, πολλῶν αὐτοῦς ἐμπλήσει χρημάτων. Φιλίαν οὖν ὑποκριθέντες ἐκαίνοι πρὸς τὸν Ῥουσελίον κατέσχον τὸν ἄνδρα καὶ πολλῶν αὐτὸν χρημάτων ἠλλάξαντο, ὅς αὐτίκα παρὰ τοῦ Ἀλεξίου δέσμιος ἀπήχθη πρὸς τὸ Βυζάντιον, καὶ σφοδρῶς αἰκισθεὶς εἰς πύργον δέσμιος κατακλείεσθαι. Σίτου δὲ γενομένης ἐνδείας ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ βασιλέως τούτου, ὥστε μὴ ὄλον μέδιμνον εἰς νόμισμα ἀποδίδοσθαι, ἀλλὰ παρὰ πινάκιον, ὃ ἐστὶ μεδίμνον τὸ τέταρτον, εἰς ἐπώνυμον τῷ βασιλεῖ τὸ κοινὸν δυστύχημα ἐχρημάτισε, ὡς καὶ μέχρι τούδε οὕτω τοῦτον καλεῖσθαι τὸν ἄνακτα· οὐ γάρ τις ἄλλως γνωριεῖ τοῦτον τοῖς περὶ αὐτοῦ λέγουσιν, εἰ μὴ τὸν Παρραπινάκιον εἴπη.

ΙΖ. Τῷ τρίτῳ δ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὸ **C** τῶν Χροδάτων ἔθνος, οὗς δὴ καὶ Σέρβους τινὲς καλοῦσι, ἐκκεκίνητο, τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν ἐπιχειρητικῶς κατασχέειν. Ἀλλὰ μὴν καὶ τινα κατῆς πεσσηγῆδος, πολλαῖς δὲ μάχαις καὶ φθορᾷ πολλῶν ἐκπέπτωκεν, τῶν τε κατεσχημένων ἐκπέπτωκε, καὶ καταπλημῆθεν τῶν Ῥωμαϊκῶν ὀρίων ἐξώσθη, καὶ εἰς τὰ σφέτερα ἤθη μῆνιν ἠνάγκαστο. Δούλος δὲ τις τοῦ πατρὸς τούτου τοῦ ἀτοκράτορος Νίστωρ ὄνομα, βεστάρχης δὲ τὸ ἀξίωμα, δοῦξ τῶν Παριστρίων προχειρισθεὶς, ἦρεν ὄπλα κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὀμαιχμίαν γὰρ θέμενος μετὰ τινος ἀρχηγοῦ Πατζινάκων, ὃς ἐκαλεῖτο Τατοῦς, εἰς τὴν τῶν πόλειον βασιλεύουσαν παρεγένοντο, καὶ παρ- ἐνέβαλον πρὸ αὐτῆς. Καταθέσθαι δὲ τὰ ὄπλα τοῦ βασιλέως δηλοῦντος αὐτῷ, ἐκαίνοσ ἐτοιμος εἶναι **D** τοῦτο ποιῆσαι ἔλεγε, εἰ αὐτῷ ὁ λογοθέτης ἐκδοθεῖη Νικηφόρος, ἡ τῶς ἐκ μέσου γένηται, ὡς κοινῇ συμφορὰ καὶ κακὸν ἐπιδήμιον. Τοῦτο δὲ τοῦ

A multitudinem quæ multa millia complebat, incid- runt: cum quibus vel inviti pugnare coacti, et a multitudine circumventi amissis equis ambo capiuntur. Ac Ruselium uxor mature redemit, Cæsarem vero imperator; ad quem dum perducitur, eum ad Propontidem venisset, capillo raso, mutataque **SSS** veste, monasticam lacernam sumit, metuens ne ob imperii titulum a nepote supplicio afficeretur. At Ruselius a captivitate redemptus, ut dictum est, cum uxore et reliquis Francis in provinciam Armeniacorum se contulit, ubi prius etiam vitam egerat. Imperator igitur Alexium Comnenum præsidem, adolescentem illum quidem, sed prudentem et strenuum, contra eum mittit. Qui cum Amasiam pervenisset, Turcis occulte significat. si Ruselium sibi traderent, se illis grandem pecuniæ summam daturum. Itaque illi amicitia simulata, virum comprehensum magna pecunia commutarunt, qui statim ab Alexio Byzantium perductus, et post atrocia tormenta in turri quadam est inclusus. Quia vero sub hoc imperatore annonæ caritate laboratum est, ut non integer medimnus numismate venderetur, sed pinacio minus, qui est medimni quadrans: publicæ calamitas cognomen illi fecit, ut etiam hodie sic vocetur, neque aliter agnoscatur, nisi Parapinacium dixeris.

XVII. Tertio porro anno imperii illius gens Crovatorum, quos nonnulli Servios vocant, Bulgarium occupare ageressa est, ac quædam loca cepit, sed multis præliis factis, multis utrinque cæsis, tum iis excidit, quæ tenuerat, tum devicta, et Romana ditione expulsa, in suas redire sedes coacta est. Servus porro quidam paternus imperatoris, Nestor nomine, dignitate vestarches, ripæ Istri dux designatus, arma contra illum cepit, et conspiratione cum quodam Patzinacarum duce Tato inita, castra ante urbem imperatricem posuit. Monitus autem ab imperatore, ut ab armis discederet, id se facturum respondit, si logotheta Nicephorus republicæ pestis et clades populi, sibi vel dederetur, vel e medio excederet. Eo ab imperatore negato, relicta urbe, Thraciam et Macedoniam et his finitima Bulgarie loca prædatus, ad Patzinacas se confert. Michael filium ex Maria Alana, quam Augustam appellarat, susceptum, Constantinum ob patris

memoriam vocavit, et imperii insignibus adornato Longobardiæ ducis Roberti filiam despondit, cui abductæ nomen Helenæ indidit. Ea tempestate Byzantii 289 puer natus caprinis pedibus, uno oculo in fronte præditus Barbaris autem Orientem vastantibus, et obvios quosque ferro trucidantibus, Asiani Constantinopolim confugerunt. Nemine autem bonum publicum curante (nam imperator studiis vacans, iambos scribere a Psello docebatur) urbanos annonæ penuria premere cœpit, quam calamitatem ut evidentius et atrocius declarem, id malum fames fuit, eam pestis comitabatur. Unde hominum interitus tantus et tam frequens est consecutus, ut viventes morientibus sepeliendis essent impares. Tot enim peribant, ut sæpe multi in uno lectulo efferrentur, multi in biviis insepulti jacerent. Quare cum hac de causa, tum ob iniquas exactiones omnia luctu et mœrore plena erant, Eo rerum statu, Orientalium prætorum principes defectionem parturientes. Nicephorum Botaniatem europalatem prælatum cæteris, imperatorem salutant. Id Michaellem perturbationis et terroris complevit. Canebatur enim litteram N fore superiorem littera M. Erat autem Botaniates claro natus genere, atque a Phoca originem ducere putabatur. Imperator igitur per caduceatores ingenti promissa pecunia, a Turcis petit, ut seditiosos sibi tradant. Botaniates autem imperatorio, ut dictum est, et nomine et habitu usurpato, Byzantium contendit. Sed et ab Occidente alia seditionis tempestas exstitit. Nam Nicephorus Bryenius Dyrrachii dux, cum sibi abrogatam esse dignitatem cognovisset, et ipse deficit, imperii insignibus arreptis, et legionum quas ibi habebat custodia munitus, Adrianopolim petit, unde ortus erat: ubi fratre Joanne adjuncto, et militibus gentilibus et Macedonibus multis ad se collectis, tyrannidem auspicatur. Theodorocanus autem cum parte copiarum illius congressus et vincitur et capitur. Quin et Rædestini et Panii incolæ ad Bryenium confluxerunt. Itaque defectionem naviter urgens, fratrem europalatem designatum cum copiis Byzantium misit, quasi id statim capturus esset. Eam enim spem alebat, se a senatu tam ex logothetæ Nicephori odio, quam ob Michaelissimplicitatem, obviis (quod dicitur) ulnis susceptum iri. Verum 290 res illi non ex animi sententia cesserunt. Nam ii quos miserat, Blachernarum mœnia adorti, levia quidem prælia fecerunt, sed nihil profecerunt. Unde per pontem in

βασιλείως μὴ ποιούντος, ἀπανίσταται μὲν τῆς πόλεως, τὰ Θρακῶν δὲ καὶ τὰ Μακεδόνων λήγεται, καὶ ὅσα τοῦτοις τῆς Βουλγαρίας παράκεινται, καὶ εἰς τὴν τῶν Πατζινάκων μεταχωρεῖ. Ἰουῦ δὲ τεχθέντος αὐτῷ ἐκ τῆς ἐξ Ἀλανῶν Μαρίας, ἦν καὶ βασίλισσαν ἔστεψε, Κωνσταντῖνον αὐτὸν ὠνόμασεν ἐπὶ τῷ πατρὶ, καὶ βασιλικῶς ἐταινίωσε, καὶ στείλας πρὸς τὸν Λογγυβαρδίας ἡγεμονεύοντα Ῥομπέρτον, τὴν ἐκείνου θυγατέρα τῷ υἱῷ ἐμνηστεύσατο, ἦν καὶ ἀχθεῖσαν Ἑλένην (92) μετωνόμασεν. Ἐτέθη δὲ τότε ἐν τῷ Βυζαντίῳ παιδίον ἓνα ἔχον κατὰ τὸ μέτωπον ὀφθαλμῶν, τραγοσκελές. Τῶν μάλιστα Βαρβάρων τὴν Ἐψάν λητίζομένων, καὶ οἷς ἐντύχοιεν ἔργον τιθεμένων μαχαίρας, φεύγοντες οἱ Ἀσιανοὶ τῇ Κωνσταντῖνου προσήσαν. Μὴ τις δὲ προνοουμένου τῶν κοινῆ συμφερόντων (ὁ γὰρ βασιλεὺς περὶ λόγους ἡσχόλητο. καὶ ἱάμβους συντιθέναι πρὸς τοῦ Ψελλοῦ ἐδίδασκετο), σιτοδεία τοὺς ἐν τῇ πόλει ἐπέλεξεν. "Ἴνα δ' ἐμφαντικώτερον τὸ πάθος ἐκτραγωδήσαιμι, λιμὸς ἦν ἄντικρυς τὸ κακόν, τῷ δὲ παρείπετο καὶ λοιμὸς, κάκ τούτου συνέβαινον θάνατοι, καὶ οὗτοι συχνοὶ τε καὶ ἀλλεπάλληλοι, ὥστε ἀδυνατεῖν τοὺς ζῶντας ταφῇ παραδιδόναι τοὺς θνήσκοντας. Τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν, ὡς πολλάκις πολλοὺς ἐν μιᾷ κλίῃ ἐκφέρεισθαι, κἀν ταῖς ἀμφόδοις δὲ ἀτάφους κείσθαι πολλοὺς. Ἐκτεθέν πάντα κατηφείας μεμίστωτο διὰ τε ταῦτα, καὶ ὅτι καὶ ἀδίκους εἰσπράξειν ἐπιέζετο τὸ ὑπήκοον. Οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων ἐχόντων, οἱ τῶν Ἐψάν ἀρχόντων προέχοντες, συνελθόντες, ἀποστασίαν ὠδίνησαν, καὶ τὸν κouroπαλάτην Νικηφόρον τὸν Βοτανειάτην εἰς βασιλεῖα προσέλοντο καὶ ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα. Τοῦτο τὸν βασιλεῖα (93) θεοῦδου καὶ δέους ἐπλήρωσεν. Ἦδετο γὰρ ὡς ὑπερτερῆσει ποτὲ τοῦ Μ στοιχείου τὸ Ν. Ἦν δὲ τῶν εὐπατριδῶν ὁ Βοτανειάτης, ἐκ τοῦ Φωκᾶ τὴν τοῦ γένους ἔλκειν σειράν νομιζόμενος (94). Διακηρυκείται τοίνυν πρὸς τοὺς Τούρκους ὁ βασιλεὺς, ἀδράς αὐτοῖς ἐπιγελόμενος δωρεάς, εἰ, τοὺς ἀποστατήσοντας συσχόντες, παραδοῖεν αὐτῷ. Ὁ μὲν οὖν Βοτανειάτης ἐξ Ἐψας, ὡς εἴρηται, βασιλείας αὐτῷ περιθέμενος καὶ σχῆμα καὶ ὄνομα, ἐφοῖτα πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἐξ Ἐσπέρας δ' αὖθις ἑτέρας ἀποστασίας ἐπεκουμένη κλυδώνιον. Ὁ γὰρ πρόεδρος Νικηφόρος ὁ Βρυένιος δοῦξ Δυρραχίου τυγχάνων, ἐπεὶ μεμαθήκει ἀφαιρεθεὶς τὴν ἀρχὴν, ἀφίσταται καὶ αὐτὸς, καὶ περιβάλλεται τὰ τῆς βασιλείας παράσημα, καὶ τοῖς ἐκεῖ παροῦσι δορυφορούμενος τάγμασιν, εἰς τὴν Ἀδθιανούπολιν ἀπῆει, ἀφ' ἧσπερ καὶ ὤρμητο. καὶ τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ ἐκεῖ ἐνωθεὶς, πληθὸς τε στρατιωτῶν

Variae lectiones et notæ.

(92) Ἑλένην. Consule Notas nostras ad Annam Commenam, p. 229, 233, 234.

(93) Τοῦτο τὸν βασιλεῖα. Quin etiam tradit Lupus Prostospatha Michaellem, audita Botaniatæ rebellionē, venisse in Apuliam ann. 1080 et auxilium petiisse a Roberto Guiscardo duce contra eundem Botaniatam: quod certe simillimum vero non videtur.

(94) Ἐκ τοῦ Φωκᾶ τὴν τοῦ γένους ἔλκειν σειράν νομιζόμενος. Ex Phocis igitur Botaniates

natalium originem arcessebat, quorum gens perillustrius fuit, ut quæ imperatorem Nicephorum Phocam protulerit, et ex eo viros dignitatibus et bellica laude eximios, quarum elogia perstrinximus in *Familiis Augustis Byzantinis*, qua quidem tempestate Φωκᾶδων familiam summa potentia ad sua usque tempora floruisse testatur Basilius Bulgarotonus imp. in Novella, quæ describitur in Jure Græco Romano, t. II, p. 473.

ἐκείθεν ἰθνηκῶν τε καὶ Μακεδόνων πείσας συνά-
ρασθαί οἱ, τῆς τυραννίδος ἀπήρξατο. Τισὶ δὲ τῶν
τοῦ Βρυενίου ὁ Θεοδωροκάνος συμμίζας, ἤτταται τε
καὶ ἀλίσκεται. Προσπύρῳσαν δὲ τῷ Βρυενίῳ καὶ
οἱ Παιδεστηνοὶ, ἀλλὰ μέντοι καὶ οἱ οἰκοῦντες τὸ
Πάνιον. Ἐΐχετο τοίνυν τῆς ἀποστασίας ὁ Βρυένιος
κραταιῶς, τὸν ἀδελφὸν κουροπαλάτην τιμήσας, καὶ
στείλας σὺν δυνάμει πρὸς τὸ Βυζάντιον, ὡς αὐτίκα
τοῦτο παραληφόμενον. Ἡώρητο γὰρ ἑλλπίσιν ὡς
ὄπταις, τὸ τοῦ λόγου, χερσὶν οἱ τῆς συγκλήτου βουλῆς αὐτὸν ὑποδέχονται διὰ τὴν πρὸς τὸν λογοθέτην
Νικηφόρον ἀπήρχειαν, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἀφέλειαν· ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν σκοπὸν αὐτῷ καὶ τὰ πρῆγματα
ἀπνητήσασιν. Ἐπελθόντες γὰρ οἱ σταλέντες τῷ ταίχει τῶν Βλαχερνῶν, ἠκροβολίσαντο μὲν, ἤνυσαν δὲ οὐδέν.
Ὅθεν διὰ τῆς γεφύρας (95) διαβάντες εἰς τὴν ἀντικρὺ τῆς πόλεως ἤπειρον, τὰς ἐκεῖ τυγχανούσας οἰκοδομὰς
παρίδοσαν τῷ πυρὶ, κάκειθεν εἰς τὸν Ἀθύραν ὑπέστρεψαν. Οὕτω δ' ὁ βασιλεὺς περιστατούμενος πάντοθεν, τὸν
Ῥουσέλιον λυεῖ τε τῶν δεσμῶν, καὶ βήμασι καὶ χρήμασι τὸν ἄνδρα ἐκμειλιζάμενος, ἐπελθεῖν πείθει τῷ τοῦ
Βρυενίου ὀμαίμονι μετὰ τοῦ προέδρου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ στραταρχοῦντος τῆς τῷ βασιλεῖ κατὰ τὸ
Βυζάντιον προσούσης δυνάμεως. Ὁ μαθὼν δὲ τοῦ Βρυενίου ἀδελφὸς ἔφθη διαδράς. Τῶν Μακεδόνων μέντοι
καταλειφθέντες πολλοὶ, οἱ μὲν ἔπεισαν, οἱ δ' ἐάλωσαν.

III. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ καὶ Πατζινάκων πληθὺς Β
ἐπῆλθε κατὰ Ἀδριανουπόλεως, καὶ περὶ ταύτην
παρεμβαλόντες, τὴν πέριξ αὐτῶν ἐληίζοντο χώραν,
οὗς ὁ Βρυένιος δεξιωσάμενος χρήμασι, μεταστῆναι
τῆς πόλεως ἔπεισε. Περὶ δὲ γε τὴν Κύζικον τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπελθόντι, καὶ πειρωμένῳ ὑπαγα-
γεῖσθαι τοὺς ἐκεῖ, ὁ Ῥουσέλιος ἐντυχῶν, ἐτρέψατο
κατὰ κράτος αὐτόν. Ἄρτι δὲ τοῦ πατριάρχου
Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου (96) πρὸς τὰς αἰωνίους
μεταθεμένου μονὰς, ἐπὶ δέκα ἐνιαυτοὺς ἐφ' ἐνὶ
καὶ μισίῳ ἐπτὰ τὴν Ἐκκλησίαν ποιμάναντος,
προεχειρίσθη πατριάρχης Κοσμάς μοναχὸς (97),
λόγοις μὲν οὐχ ὠμιληκῶς, ἀρεταῖς δὲ παντοίαις
κοσμούμενος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως
ἐξόχως τιμώμενος. Ὁ μέντοι Βοτανειάτης, ἐκ δια-
φόρων γενῶν ἑαυτῷ περιποιησάμενος τάγματα,
καὶ Τούρκους προσηταιρίσατο, ὧν ἐξῆρχεν ὁ Κου-
τλουμοῦς (98), τῶν παρὰ Ἠέραςις τυγχάνων περι-
φανῶν, ὅς, τῷ σουλτάνῳ κατὰ γένος προσήκων, περὶ
τῆς ἀρχῆς αὐτῷ διεφέρετο, καὶ πρὸς πολέμους
ἤδη χωρεῖν ἠτοιμάζοντο. Τοῦτο τῷ χαλιφῷ ἀπαγ-
γίλθην (οὗτος δὲ παρ' αὐτοῖς ὑπερβαλλόντως τετί-
μητο, ὡς ἐκ τοῦ γένους τοῦ Μαχουμέν κατὰγεσθαι
νομιζόμενος) εἰς ἀγωνίαν ἐπέβαλεν, ἵνα μὴ παρ'
αὐτοῖς ἐμφύλιος γένηται πόλεμος. Αὐτίκα τοίνυν,
εἰ καὶ τῆς οἰκείας διατριβῆς μὴ ἐξίναται τῷ
χαλιφῷ, μηδὲ δημοσιεύειν νενόμισται, ἐκεῖνος, τοῦ
θεοῦ καταφρονήσας, ἔξεισι καὶ ἄπεισι πρὸς τοὺς
περὶ τῆς ἀρχῆς ἀντερίζοντας, καὶ πείθει τούτους
τῆς μὴ μάχης ἀφέξεσθαι, τὸν δὲ σουλτάνῳ ἔχειν μὲν
τὴν οἰκίαν ἀρχὴν ἀνακρωτηρίαστον, συνάρασθαι
δὲ τῷ συγγενεῖ παντοίως ἐν κατασχίσει γενέσθαι
χώρας Ῥωμαϊκῆς, καὶ ταύτης ἀρχεῖν. Ἐπὶ τούτοις

obversam urbi continentem progressi, œdificia in-
cenderunt, atque inde Athyræ redierunt. Impera-
tor in tantis undique malis Ruselio vinculis soluto,
et verbis et pecunia delinito persuadet, ut cum
Alexio Comneno præside, qui copiis Byzantinis
præerat, Bryenii fratrem Joannem invadat. Sed
Joannes ea re mature cognita, fuga salutem quæsi-
vit. Multi tamen Macedones qui ibi relicti erant,
partim cæsi, partim capti sunt.

XVIII. Interea Patzinacarum multitudo Adriano-
polim aggressa, castris positis agros suburbanos
vastat, a quibus Cryenius pecunia data impetra-
vit, ut ab urbe recederent. Ruselius vero fratrem
ejus Joannem Cyzicum invadentem, ac gentem
illam subigere conantem adeptus, prælio victum
profligavit. Joanne Xiphilino patriarcha in æternas
mansiones translato, cum Ecclesiam annos xi et
menses vii rexisset, patriarcha designatus est
Cosmas monachus, ineruditus ille quidem, sed
omnis generis virtutibus ornatus, qua de causa
etiam ab imperatore in maximo pretio habebatur.
Cæterum Botaniates legionibus e diversis gentibus
conflatis, Turcas etiam sibi conciliavit, quorum
Cutlumus dux erat, Persa illustris, qui cum sul-
tano, cui genere propinquus erat, de regno con-
tendebat, jamque ad arma res spectabat. Id chali-
phæ, cujus apud illos maxima erat auctoritas, ut
qui a Mahumeto ortum sumere putaretur, magnum
dolorem attulit, si inter ipsos bella civilia oriren-
tur, et quamvis moris non esset, ut suo loco exce-
deret, ac in publico versaretur, tamen instituto
contempto, ad eos abit qui de regno litigabant,
eisque persuadet, ut omisso bello sultanus princi-
patum suum integrum teneat, cognatoque omni
ope præsto sit, ut Romanis provinciis subactis im-
peret. Iis pactionibus firmatis, Cutlumus Romanam
ditionem ingressus Botaniatæ operam navat, qui
justis copiis instructus Nicæam occupare propere-
bat: jam enim præsidarii milites prodita urbe
ultra se cum ipso conjunxerant, et a magna urbe
in dies aliqui ad illum confluebant. Ita rebus
ex sententia succedentibus, Botaniates in urbe

Varie lectiones et notæ.

(95) Γεφύρας. De hoc ponte diximus in *Constantinopoli Christi*. lib. iv, sect. 14.

(96) Ξιφιλίνου. Ἰωάννου τοῦ. Exstat in cod. Regio Michaelis Paelli Oratio funebris in eundem Xiphilinum.

(97) Προεχειρίσθη πατριάρχης Κοσμάς μοναχός. Similia habet Scylitzes, p. 860. Hierosoly-

mitanum cognominatum esse tradit auctor Catalogi Patr. CP. in Jure Græcorum ad discrimen forte Cosmæ Attici dicti, sub Manuele Commeno, ubi pontificatum gessisse an. 5, menses 6 scribitur, eum dignitatem abdicasset. Causam vero abdicationis refert Anna Commena, lib. iii, *Alexiad.* pag. 79.

(98) Κουτλουμοῦς Scylitzes, p. 861,

principe, frequentissimo conventu plebis, primorum ex magistratibus, et selectorum sacerdotum, celebri Annuntiationis festivitate, imperator appellatur, Antiocheno patriarcha Æmiliano, et metropolitano Iconii auctoribus. Igitur reipublicæ primores tributim divisi, et phalangis instar conglobati, regiam orienti obversam invadunt, eamque præsidio suorum militum imposito firmant. Michaelem vero qui cum uxore Maria et filio in Blacherniam regiam confugerat, erepto imperio lacerataque, monastica induta, in Studii monasterium abducunt, cum imperium annos sex et menses totidem tenuisset. Id eo Sabbato actum, quo Ecclesia, more a majoribus accepto, Domini et Servatoris nostri in Lazari resurrectione miraculum celebrare solet, Michaele ad hunc modum pulso, Botaniates imperio citra negotium potitus, ad urbem proficiscitur. Verum Nicephorus logotheta clam egressus ad Ruselium Heracleæ stativa habentem, se contulit. Urbani vero qui Michaelem pepulerant, asservata regia per triduum principe destituta, Botaniatem per litteras monent, ut propere veniat. Is igitur Borila ministro misso, qui illam occuparet, ipse haud multo post est consecutus.

καθαίρουσι τῆς βασιλείας, καὶ ῥακος ἀμφιεννύουσι μοναχοῦ, καὶ πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου ἀπάγουσιν, ἀπολελυκότες τῆς βασιλείας ἐν ἔτεσιν ἕξ καὶ μῆσι τοσοῦτοις. Ταῦτα κατὰ τὸ Σάββατον γέγονεν, ἐν ᾧ τὴν ἐπὶ τῆ ἐκ νεκρῶν ἐγέρσει τοῦ Λαζάρου (1) θαυματοποιίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν πανηγυρίζειν ἡ Ἐκκλησία παρείληψε. Τοῦ γοῦν Μιχαὴλ οὕτω τῆς βασιλείας ἐκπεπτωκότες, ἀπραγμάτευτον εὔρε τὴν αὐταρχίαν ὁ Βοτανειάτης, καὶ ἦει πρὸς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων. Ὁ μέντοι Νικηφόρος ὁ λογοθέτης τῷ Ῥουσελίῳ ἐν Ἑρακλείᾳ σκηνομένη τῆς πόλεως ὑπεξεληθὼν προσεχώρησεν. Οἱ δ' ἐν τῇ πόλει, τὸν Μιχαὴλ κατασπάσαντες, ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις βασιλέως χηρευόντα συντηρήσαντες τὰ βασιλεία τῷ Βοτανειάτῃ ἐπισπεύσαι καὶ ἔλθειν ἐπιστέλλουσιν. Ὁ δὲ, ἕνα τῶν οἰκείων δοῦλων προπέμψας, τὸν Βορίλαν φημί, καὶ δι' αὐτοῦ κατασχὼν τὰ ἀνάκτορα, ἐπικατέλαβε κάκεινος μετ' οὐ πολὺ.

XIX. Botaniates cum in regiam pervenisset, a patriarcha feria tertia magnæ hebdomadis coronatur, ac primum illud liberalitatis specimen edidit, ut quidquid fisco deberetur, id universum citra exceptionem aboleret, ac novas tabulas illustri edicto institueret. Bryenio vero, qui adhuc in Occidente tyrannidem tenebat, per legatos Cæsaris honorem pollicetur, si tyrannide abstinere, et adiutoribus ejus, honorum quos jam ab illo accepissent, confirmationem. Sed cum ille imperii cupiditate æstuans, non cederet, atque alteram et tertiam legationem superbe repudiasset, legatis aliter quam moris est, exceptis, et cum ignominia dimissis: desperatis quietis conditionibus, invitus bellum suscepit, et Alexium Comnenum Nobilissimi titulo ornatum, et magnum domesticum **ῬῬ** designatum, præfectumque Romanis legionibus, contra illum misit. Is cum eo congressus, in loco qui a frequentibus bonæ aquæ scaturiginibus Calabrya

A γενομένων ἐκείνοις συμβάσεων, ὁ Κουτλουμοῦς εἰς τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο, καὶ τότε τῷ Βοτανειάτῃ συνεστρατεύετο. Ἐχὼν οὖν στρατιὰν ἀξιόλογον ὁ Βοτανειάτης μεθ' ἑαυτοῦ ἔσπευδε τὴν Νίκαιαν καταλήψεσθαι. Ἦδη γὰρ προῦδέδοτό οἱ ἡ πόλις αὕτη παρὰ τῶν τεταγμένων αὐτῆς ἐπὶ φυλακῆ, κάκεινοι ἐθελονταὶ αὐτῷ προσεχώρησαν, καὶ τῆς μεγάλης πόλεως δὲ πολλοὶ καθ' ἐκάστην προσεφοίτων αὐτῷ. Οὕτω μὲν οὖν τῷ Βοτανειάτῃ κατὰ βούην ἐχώρει τὰ πράγματα. Ἐν δὲ τῇ τῶν πόλεων ὑπερκειμένη παμπληθεῖ συνελθόντες, τό τε δημοτικὸν ταῦτης, καὶ τὸ ὑπερέχον ἐν ἄρχουσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κεκληρωμένων τὸ ἔκκριτον, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ πανηγύρεως αὐτοκράτορα τὸν Βοτανειάτην ἀναγορεύουσι, προεξάρχοντος τοῦ τοιοῦτου συλλόγου τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας, τοῦ καλουμένου Διμιλιανοῦ, καὶ τοῦ μητροπολίτου Ἰκονίου. Διαιρεθέντες οὖν κατὰ φρατρίαν τῆς πολιτείας οἱ ἔξοχοι, καὶ κατὰ φάλαγγας συνασπίσαντες, ἐπίασιν τῶν ἀνακτόρων τοῖς πρὸς τὸν ἀνίσχοντα **Ἡλ**ιον (99), καὶ τούτων κρατήσαντες, στρατιώτας οἰκείους ἐπιστεύουσιν εἰς αὐτῶν φυλακὴν. Τὸν δὲ βασιλέα σὺν τῇ βασιλευούσῃ Μαρίᾳ καὶ τῷ υἱῷ εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις καταπεφυγῶτα ἀνάκτορα

C 10'. Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς βασιλείοις (2) ὁ Βοτανειάτης ἐγένετο, ἀναδεῖται κατὰ τὴν μεγάλην Τρίτην παρὰ τοῦ πατριάρχου ταινίαν βασιλικῆν, καὶ πρῶτον ἅπασιν παρέσχε τὸ φιλοτίμημα, τὰς εἰς τὸ δημόσιον ἀπάντων κοινῶς ὀφειλὰς ἐκτεμῶν ἀπροσδιορίστως, καὶ χρεωκοπίαν τούτων θεσπίσας: μεγαλοπρεπῶς ἐργασάμενος. Ἔτι δὲ τῷ Βρυενίῳ κατὰ τὴν Ἑσπέραν ἐχομένη τῆς τυραννίδος στέλλει τοὺς ἀπαγγέλλοντας τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν αὐτῷ διδόναι, εἰ τῆς τυραννίδος ἀπόσχοιτο, καὶ τοῖς αὐτῷ συναραμένοις τὰς τιμὰς ἐπιθεβαιῶσαι, αἷς αὐτοὺς ἐκείνος ἐτίμησεν. Ὁ δὲ σφόδρα τῆς βασιλείας ἐφίετο καὶ ἐκτινδότης ἦν. Πάλιν οὖν ἑτέρα πρεσβεία καὶ ἐπὶ ταύτῃ τρίτῃ. Ὁ δ' ὑπερηφανεύετο, καὶ οὐδὲ κατὰ τὰ τῶν πρεσβέων νόμιμα τοὺς πρέσβεις ἰδέετο, ἀλλ' ἀτίμως αὐτοὺς ἀπεπέμπετο. Ὡς οὖν οὐδὲν εἰρηνικῶς ἀνύειν ἔγνω ὁ βασιλεὺς, καὶ ἄκων πρὸς μάχην ἀπένευσεν, καὶ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον τετιμηκῶς νωβελίσμιον (3), καὶ προχειρισάμενος μέγαν δο-

Variae lectiones et notæ.

(99) Ἐπίασιν τῶν ἀνακτόρων πρὸς ἀνίσχοντα **Ἡλ**ιον. Scylitzes: Κυριεύουσι δὲ τῶν ἀνακτόρων ἐξ ἐφόδου, etc., quibus verbis Magnum Palatium intelligitur, quod ad orientem urbis exstitit.

(1) Λαζάρου. Vide *Gloss. mod. Græc.* in v. Λάζαρος.

(2) Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς βασιλείοις. Anonymus Ba-

ronsis: Anno 1078 ind. 1, elevatus est imp. Niki-foro Botaniati, mense Martii, et deposuit Michael imp. et tulit uxorem ejus sibi uxorem, fecitque cum monachus, et fecit vocare Basilaki et Brioni. Hæc admodum barbara, ut cætera ejusdem scriptoris.

(3) Νωβελίσμιον. Vide *Gloss. mod. Græc.*

μίστικον, καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν αὐτὸν δυνάμεων προστησάμενος, κατὰ τοῦ Βρυενίου ἐξεπεμφεν· ὅς, τοῦτω συμβαλὼν κατὰ τι χωρίον Καλαβρῶν (4) λεγόμενον, διὰ τὸ κατὰβρύτον εἶναι τὸν τόπον βρύσειαν ὀδάτων πολλῶν τε καὶ ἀγαθῶν, βῆδ' ἰσως τῆς ἐκείνου περιεγένετο στρατιᾶς, καὶ τῶν μὲν πεσόντων, τῶν δὲ φυγόντων, εἴλε μονωθέντα τὸν τυραννήσαντα, καὶ τοῦ φωτὸς τὸν δειλαιὸν ἀπεστέρησε, καὶ εἰσήγαγε τωφλὸν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Καὶ ἡ μὲν τοῦ βρυενίου εἰς τοῦτο τέλος κατήντησεν ἐπανάστασις. Ἐπανίστησαν δὲ καὶ οἱ Βάραγγοι (5) κατὰ τοῦ βασιλέως, ἀνλεῖν αὐτὸν μελετήσαντες. Ἀντιταξαμένης δ' αὐτοῖς χειρὸς ἐτέρας Ῥωμαϊκῆς, εἰς ἰκεσίαν ἐτρέποντο, καὶ συγγνώμης ἐπέτυχον. Τῷ δὲ βασιλεῖ τοῦτω τῆς δημοζύγου τελευτησάσης, πολλαὶ μὲν ἐμνηστεύοντο παρθένοι, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἡ τοῦ βασιλέως τοῦ Δούκα θυγάτηρ Ζωή. Ὁ δὲ ἡ τὴν βασιλῖδα Εὐδοκίαν ἤθελεν ἀγαθέσθαι, ἡ τὴν ἐξ Ἄλανων Μαρίαν, τὴν τῷ πρὸ αὐτοῦ συνοικήσασαν. Στέλλει γοῦν τὴν Εὐδοκίαν μετακαλούμενος. Ἡ δὲ, ὡς λόγος, οὐκ ἀπηνήνατο, ἐκωλύθη δὲ πρὸς τοῦτο ὁ βασιλεὺς παρὰ τινων μοναχῶν. Καὶ ἀγεται τὴν βασιλῖδα Μαρίαν, τὴν τῷ πρὸ αὐτοῦ συνοικήσασαν, οὐδὲν ἤττον παρανομήσας ἢ εἰ τὴν Εὐδοκίαν ἤγάγετο. Μοιχεία γὰρ ἦν ἀπρηυθριασμένη τὸ τολμηθῆναι. Διὸ καὶ ὁ τὴν ἱερολογίαν τετελεκῶς ἐπ' αὐτοῖς τῆς ἱερωσύνης ἐκπέπτωκεν. Ὁ μὲντοι προδεδασιλευκῶς Μιχαήλ, ὡς εἴρηται, τὴν τρίχα καρεῖς, καὶ ψήφω συνοδικῇ μητροπολίτης Ἐφέσου (6) κειροτόνητο, καὶ ἄπαξ φοιτήσας ἐκεῖ, ἐπανῆλθε, καὶ ἐν τῇ τοῦ Μανουὴλ μονῇ (7) ἐποιεῖτο τὴν δίκαιαν. Μετὰ δὲ τὸ τὸν Βοτανειάτην τῆς βασιλείας ἐκπεπτωκέναι, θνήσκων οὗτος ὁ Μιχαήλ, πολλὰ δεηθείσης αὐτοῦ τῆς βασιλείας Μαρίας, ἤδη κάκεινης μοναχῆς γεγνουσίας, συγγνώμης ἔνειμε ταύτῃ, καὶ συγχώρησιν ἐπηόξατο ἐκ Θεοῦ. Ὁ δὲ πρωτοπρόεδρος Νικηφόρος ὁ Βασιλάκιος (8) τοῦ Βρυενίου γενόμενος ἐπὶ τῷ Δυβῆραχίω διάδοχος, καὶ αὐτὸς ἔρωτα τῆς βασιλείας ἐνεκυμόνησε, καὶ στρατιᾶν ἀθροίσας, σὺν αὐτῇ πρὸς Θεσσαλονικὴν ἀνῆει. Ἐνθα μαθὼν ὡς ὁ Βοτανειάτης βεδασιλεύκει, ἐκείνῳ μὲν ἐπίστευε βασιλικῶς, λάθρα δὲ τὰ τῆς ἀποστασίας ἐτύρειε, καὶ πρὸς συμμαχίαν μεταπέμπεται Πατζινάκου. Ὁ γὰρ ὁ Βοτανειάτης, χρυσόβουλλον αὐτῷ στέλλει γράψαν, ἅμα μὲν περιποιούσαν αὐτῷ ἐφ' οἷς ἐτόλμα τὸ ἀμέριμον, ἅμα δὲ καὶ τιμὴν αὐτῷ νωβελιστίμῳ βρεβέουσαν· ἀλλ' ἐκεῖνος ἀτεγχετός ἦν. Ὁ δὲ ὄψον καὶ περ' αὐτοῦ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος στέλλεται, τιμηθεὶς Σεβαστὸς, καὶ κατὰ Θεσσαλονικὴν γενόμενος, καὶ τῷ Βασιλακίῳ συμμίξας, τοὺς περὶ

A dicitur, illius exercitu facile superato, tyrannum aliis œcis, aliis fugatis destitutum, cepit, ac miserum hominem cæcatum in urbem perduxit. Hunc Byronii motus exitum habuit. Sed et Varangi imperatorem per seditionem interficere conati, ab alia Romana manu oppressi, conversique ad preces, veniam impetrarunt. Cum autem Botaniatæ uxor obiisset, multæ virgines, quamvis effecto imperatori offerebantur, ac præ cæteris Constantini Ducæ filia Zoe. Verum illi placebat, aut imperatricem Eudociam ducere, aut Mariam decessoris sui conjugem. Misit igitur ad Eudociam, quæ cum (ut fertur) conjugium non recusaret, monachis quibusdam vetantibus, Mariam imperatricem ducit, in quo nihilo rectius fecit, quam si Eudociam accepisset, aut deterius etiam. Id enim facinus impudens erat adulterium. Ille certa qui sacrum nuptiale peregerat, sacerdotio excidit. Michael vero pridem imperator, tonsa coma, ut dictum est, concilii suffragiis Ephesi metropolitanus est creatus, et cum semel eo venisset, reversus, in Manuelis monasterio vitam egit. Post amissum a Botaniata imperium, a Maria imperatrice, et ipsa jam monacha facta, moribundus veniam suppliciter oratus, ignovit mulieri, ac Deum rogavit, ut itidem ei ignosceret. Cæterum Protoproedrus Nicephorus Basdacijs, qui Bryenio in Dyrrachii præfectura successerat, et ipse imperii cupiditate æstuans, collecto exercitu Thessalonicam proficiscitur. Ubi cum didicisset, Botaniatem rerum potitum esse, serviles ad eum litteras dedit, interim vero clam defectionem molitus est, Patzinacis in auxilium evocatis. Quo Botaniates cogito, aurea bulla missa, et impunitatem ei et Nobilissimi honorem pollicetur. Verum cum ille non flecteretur. Alexium Comnenum, quem Sebastum appellarat, contra illum mittit. Is Thessalonicam profectus, copiis ejus profligatis, ipsum, arce urbis expugnata, captum, jussu imperatoris, oculis privavit. Qua Bryenii et Basilacii clade, 293 etiam alii, qui seditionem contra imperatorem moverant, inodestiores facti, arma posuerunt. Contra Turcos porro Orientem incursantes, juxta exercitu attributo imperator Constantinum, Constantini, Ducæ pridem imperatoris filium, cum imperio misit. Is vero cum Chrysopolim trajecisset, statim novis rebus studet, et militari turba quæ illico erat, imperator salutatur. Verum imperator militibus partim muneribus adductis, partim dignitatum honoribus conciliatis, partim aliter atque aliter

Variae lectiones et notæ.

(4) Καλαβρῶν. Vide idem Gloss. in Βρύσις, et Dissert. de Hebdomo hisce notis subjectam.

(5) Οἱ Βάραγγοι. De Varangis copiose egimus in Notis ad Villharduinum, et ad *Alexiadem*.

(6) Μητροπολίτης Ἐφέσου. Vide Allatium *De Psellis*, p. 41.

(7) Ἐν τῇ τοῦ Μανουὴλ μονῇ. De Manuelis

monasterio agimus in nostra *Constantinopoli Christ.* lib. iv, p. 158.

(8) Νικηφόρος ὁ βασιλάκιος. Cujus rebellionem et fortunam pluribus enarrant Nicephorus Byrenius in *Hist.* et conjux Anna Comnena, lib. i *Alexiad.*

inectis, effecit, ut Constantinus sibi traderetur. Adolescens igitur raditur (quidam etiam sacerdotem unotum ferunt) et in insulam redogatur. Emilianio Antiocheno patriarcha mortuo, in ejus locum successit Nicephorus cognomento Maurus. Imperator hic partim ob provecam ætatem, partim ob naturalem mollitiem rebus administrandis parum intentus fuit, sed Sidensi metropolitano et ipse curam negotiorum mandavit. Ad hæc servos habuit duos, quorum alteri Borilus, alteri Germanus nomen fuit: hi pro sua libidine sursum deorsum miscabant omnia, atque ipsi etiam imperatori et domino imperabant: ob quorum audaciam et arrogantiam ipse quoque viris dignitate præditis in visus fuit. Nicephorus vero logotheta, cum se ad Ruselium contulisset, ab eo vinculis est asservatus, et Ruselio subito extincto in suspicionem venit dati illi veneni. Unde ab illius cognatis, Botaniatæ traditus, in quamdam insulam, ante urbem imperatricem sitam, relegatur. Aulici porro veriti, ne si in imperatoris conspectum veniret, assumetur, atque omnes loco moveret, imperatori dicunt, hominem immensam habere percuniam, eamque in fiscum esse referendam. Igitur Straboromanus, tum magnus hetariarcha, mittitur, qui hominem rogaret, ubi ea occultaretur? cui iidem persuadent, ut eum omnibus modis tollat. Is igitur in insulam pervectus, miserum ita torsit, ut in quæstionibus expirarit: quamvis promitteret, se scripto expositurum omnia, si quæstionibus liberaretur. Ac ille quidem ita periit.

καὶ κύριον ἑαυτῶν, δι' οὓς καὶ μισεῖσθαι τοῦτον παρὰ ἐκείνοις ἀλαζονικώτερον καὶ θρασύτερον. Ὡς ἦδη δὲ εἴρηται, ὁ λογοθέτης Νικηφόρος, προσχωρήσας τῷ Ρουσελίῳ, ὅπῃ δεσμοῖς παρ' ἐκείνου τετήρητο: Ἄλλ' αἰφνίδιον θανάτων ὁ Ρουσελίος, ὑποψίαν παρέσχεν ὡς παρὰ τοῦ λογοθέτου φαρμάκῳ ἀνήρητο. Διὸ καὶ παρὰ τῶν τῷ Ρουσελίῳ προσηκόντων τῷ Βοτανειάτῃ παραδοθεὶς, εἰς μίαν τῶν πρὸ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων κειμένων νήσων περιορίζεται. Οἱ δὲ γε περὶ τὸν βασιλέα, δεδοκίτες ὡς, εἰ εἰς ὅψιν ἐλεύσεται τῷ βασιλεῖ, προσληφθήσεται καὶ πάντας παραγκωνίσεται, ὑποτιθέσει τῷ Βοτανειάτῃ ἀμυθῆτων εὐπορεῖν χρημάτων τὸν λογοθέτην, καὶ ταῦτα τῷ βασιλικῷ χρῆματι προσενεχθήναι ταμειῶν. Στέλλεται τοίνυν ὁ Στραβορωμανός, μέγας ἑταιρειάρχης τότε γενόμενος. ἐρωτήσων τὸν ἄνθρωπον ὅπῃ αὐτῷ τὰ χθήματα κέρυπται. Οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα, οὓς καὶ δεδοικέναι τὴν τοῦ λογοθέτου παρουσίαν ὁ λόγος προδιηγήσατο, πείθουσι τὸν Στραβορωμανὸν ἀνελεῖν τὸν ἄνθρωπον ἐκ τρόπου παντός. Ὅς καὶ, γενόμενος κατὰ τὴν νῆσον ἐν ἣ περιώριστο, ἐτάζει τὸν ἄνδρα οὕτω σφοδρῶς, ὡς ἐν αὐταῖς ταῖς βραχάνοις ἐναπόψύξει, καὶ ταῦτα ὑπισχνούμενον ὡς πάντα δοίη ἐν ἀπογράφοις, εἰ τὸν ἐπισμὸν διαφεύξοιτο. Ὁ μὲν οὖν οὕτως ἀπόλωλεν.

XX. Commeni vero Isaacius et Alexius ab imperatore supra modum et honorabantur et diligebantur, 294 et imperii successores nominabantur. Qua de causa aulicorum et in primis duorum servorum, quos diximus, obtrectationibus fuere obnoxii, qui eos apud illum criminati sunt quasi regnum cogitarent, et imperatoris erga illos affectum eam vellicarunt et exulcerarunt. Quo illi cognito, veriti, ne quid in se gravius consuleretur, et ut fama est, regni cupiditate jam olim æstuanes, communicato cum iis quibus fidebant, consilio, urbe excedunt, et Adrianopoli occupata, universas pene legiones ad se attrahunt. Alexius autem salutatur imperator, natu majori fratri prælatus, cum

ἄκεῖνον κατετροπώσατο, κάκεινον, εἰς τὴν τῆς Θεοσαλονίκης συμφυγόντα ἀκρόπολιν, πολιορκίᾳ ἐζώγησε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξέκοψε τοῦ ἀνδρὸς κελεύσει βασιλικῇ. Καὶ ἄλλοι δὲ ἀντάραντες ἦσαν χειρὰς τούτῳ τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ τὸν Βρυένιον συμβάντων καὶ περὶ τὸν Βασιλάκιον σωφρονισθέντες, τὰ ὄπλα κατέθεντο. Τῶν Τούρκων δὲ τὴν Ἐψάν κατατρεχόντων, στέλλει κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς σὺν ἀξιωμακῶν στρατεύματι Κωνσταντίνου τὸν υἱὸν τοῦ προθεσβασιλευκότος Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, ἐκεῖνον στρατάρχη τῆς κατὰ τῶν Τούρκων στρατιᾶς προστησάμενος. Ὁ δὲ, πρὸς τὴν καλουμένην Χρυσόπολιν διαπεραιωθεὶς, νεωτερίζει εὐθύς, καὶ παρὰ τῆς ἐκείσε οὖσης στρατιωτικῆς πληθούσης ἀναγορεύεται βασιλεὺς. Ἀλλὰ τοὺς μὲν τῶν στρατιωτῶν δώροισι ὁ βασιλεὺς ὑπηγάγετο, τοὺς δ' ἀξιωματῶν τιμαῖς φικεῖώσατο, ἄλλους δ' ἄλλως μετεχειρίσατο, καὶ παρ' αὐτῶν συσχεθεὶς ὁ Κωνσταντίνος, παρεδόθη τῷ βασιλεῖ. Κεῖρεται τοίνυν ὁ νεανίας, καὶ εἰς νῆσον περιορίζεται. Λόγος δ' ἔχει καὶ ἱερά χρισθῆναι τὸν ἄνθρωπον. Τοῦ πατριάρχου δὲ Ἀντιοχείας τοῦ Ἀμιλιανοῦ τὸν βίον μετηλλαχότος, προκχειριστο ἕτερος Νικηφόρος ὁ Μαῦρος λεγόμενος. Οὗτος τοίνυν ὁ βασιλεὺς τὸ μὲν τοι καὶ διὰ γῆρας βαθὺ, τὸ δὲ τι καὶ διὰ φυσικὴν χαλῶσιν οὐ πᾶν τι τῆς τῶν πραγμάτων ἤπειτο διοικήσεως, ἀλλὰ τὸν Σίδης μητροπολίτην καὶ οὗτος προσλαβόμενος, ἐκείνῳ τὴν τῶν κοινῶν ἀνέθετο πρόνοιαν. Ἦσαν δὲ τῷ βασιλεῖ τούτῳ καὶ δύο δοῦλοι, ὧν ὁ μὲν Βόριλος, ἄτερος δὲ Γερμανὸς ὠνομάζοντο· οὗτοι τοίνυν ἦγον τὰ πάντα καὶ ἔφερον ὡς ἐβούλοντο, καὶ αὐτὸν τὸν κρατοῦντα τῶν ἐν τέλει συνέβαινε, προσφερομένων τῶν δούλων

C K'. Οἱ δὲ Κομνηνοὶ ὁ Ἰσαάκιος καὶ ὁ Ἀλέξιος ὑπερβαλλόντως πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ τετιμήντο, καὶ ἐστέρνοντο, καὶ διαδόχους αὐτοὺς τῆς βασιλείας ὠνόμαζε. Διὸ καὶ παρὰ τῶν περὶ τὸν Βοτανειάτην σφοδρῶς ἐβασκαίνοντο, καὶ μᾶλλον παρὰ τῶν εἰρημένων δύο δούλων αὐτοῦ, οἱ καὶ πρὸς ἐκεῖνον τοὺς ἄνδρας διέβαλλον, ὡς τυραννίδα μελετώντας, καὶ τὴν εἰς αὐτοὺς τοῦ βασιλέως διάθεσιν ὑπάρυττόν τε καὶ παρσάλευον. Ὁ γινόντες οὗτοι, καὶ μὴ τι πάθωσι ποθηθέντες, ὡς δὲ λόγος, καὶ πάλαι παρ' ἑαυτοῖς τὸν τῆς βασιλείας τρέφοντες ἔρωτα, καὶ ἄλλοις οἷς ἐθάβρου, τὸ βούλευμα κοινωσάμενοι, ἐξῆλθον τῆς πόλεως, καὶ τὴν πόλιν Ἀδριανοῦ κατειληφότες. εἰς ἑαυτοὺς τὸ στρατιωτικὸν ξύμπαν σχεδὸν ἐπεσπά-

σαντο, και αναγορεύεται βασιλεύς ὁ Ἀλέξιος, τοῦ **A** μείζονος προτιμηθεὶς ἀδελφοῦ, ὅτι τε προσέκειντο τούτῳ μᾶλλον ὡς στρατηγικωτέρῳ οἱ στρατιῶται, και ὅτι σπουδῆ τε και ὑποσχέσεις παρα τῶν περὶ αὐτὸν μεθεικόσθησαν. Οὕτως οὖν ἀναβῆθη ὁ Ἀλέξιος, και τοῦ Ἰσακίου μὴ πᾶν πρὸς τὴν ἀνάβησιν δυσχεράναντος, τὴν βασιλίδα καταλαμβάνει, και πρὸς πολιορκίαν ἡτοίμαστο. Ὁ δὲ Βοτανειατὴς τοῖς τείχεσιν ἐπέστησε φύλακας. Ἦσαν δὲ παρὰ τινὰ πύργον πρὸς τῆ πύλῃ τῆς πόλεως ἡ Χαροῦ καλεῖται, φυλάσσοντες Νεμίτζοι (ἔθνος δ' οἱ Νεμίτζοι καλιτὸν). οὗτοι λάθρα τοῖς περὶ τοὺς Κομνηνοὺς ἐκοινολογήσαντο περὶ προδοσίας τῆς πόλεως. Ἐωθεν οὖν κατὰ τὴν μεγάλην πέμπτην τῆς ἐβδομάδος τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μὲν περὶ τοὺς Κομνηνοὺς τῷ καταντικρῷ τοῦ παρὰ τῶν Νεμίτζων **B** κειχομένου πύργου ἐξωτέρῳ τείχει προσέβαλον κατὰ σύνθημα, οἱ δὲ ἐπιστώτες αὐτῷ τοὺς προσβάλλοντας ἐβαλλον, και ἀπίργον τοῦ προσείναι ἀγγου. Ὡς δ' ἐπὶ τῶν Νεμίτζων ἐκ τοῦ πύργου οἱ ἐν τῷ τείχει ἐβάλλοντο, μὴ οἶοι τε ὄντες και πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἀνθίστασθαι και πρὸς τὰ ἐν τῷ ἀπομάχεσθαι, ἐξ ὑπερδεδίωκον εἰς αὐτοὺς ἀκοντίζοντας, ἐνέδωκαν τῆς ὀρμῆς. Οἱ δὲ τειχομαχοῦντες, κλιμαξίν αὐτίκα πρὸς τὸ τείχος ἀνῆσαν, και τὰ κλειθρα τῶν πυλῶν διατεμόντες **C** πάλαισιν, ἀνετοῖς τοῖς συνωμόταις παρέσχον τὴν εἰσοδον, Ὅπερ ἰδόντες οἱ τὸν ἐντὸς τηροῦντες περίβολον, σύγκλυδες ἄνθρωποι, και πολέμων οἱ πλείονες ἐδασίς, ἢ μᾶλλον ἐξ ἀγοραίων ἀθροισθέντες και πληθῆος δημότιδος, οἱ μὲν κατιόντες ᾤκοντο, οἱ δὲ και ἑαυτοὺς ἐπισφαλῶς κατακρημνίζοντας ἔφευγον. Ὅθεν κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν και τὸν ἐντὸς περιβολον οἱ περὶ τοὺς Κομνηνοὺς παρελήφθησαν, και τὰς τούτου πύλας ὁμοίως ἀναπετάσαντες, βατὴν τὴν πόλιν παντὶ που παρέσχοντο, και αὐτίκα πρὸς διαρπαγὴν χρημάτων οἱ εἰσελθόντες ὀρμήκασιν σύμμικτον πλῆθος ἐκ Θρακῶν τε και **D** Μακεδόνων, και Ῥωμαίων ἄλλων και Βαρβάρων συναστῆρας, οὐδὲν ἄμεινον πολεμίων πρὸς τοὺς ὁμόφυλους διατιθέμενοι. Καὶ μέχρι γὰρ ἐκχύσεως αἱμάτων προύχωρησε τὸ κακόν, και παρθένοι δὲ τῷ θῆ καθιερωμέναι ἀσεβῶς ἐμιάνθησαν, και γυναῖκες ἐκέρσι συνεζευγμέναι πρὸς βίαν ὑδρίσθησαν, και ἄλλοι καὶ τὸν κόσμον αὐτῶν ἐσυλῆθησαν, και οὐδὲ τῶν ἑλίων κρατήρων ἀπέσχοντο. Ἀλλὰ και τούτους οἱ πάνταλοι και τὰς ἱεράς φιάλας τῆς ἀναιμάκτων **D** καὶ φρικτῶν θυσίας πλήρεις διήρπαξον, ἐκχέοντες τὰ ἄγια κατὰ γῆς. Καὶ ὅσοις δὲ τῆς γερούσιας συνήντων, κατασπῶντες τῶν ἡμιόνων αὐτοὺς, ἐνλοὺς δὲ και ἀποδόντες, ἐν μέσαις ταῖς ἀγυαῖς εἶον ἡμίγυμνοὺς τε και πεζοὺς. Καὶ ταῦτα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπράττοντο, και τὸ δεινὸν ἄχρι τοῦ Βοδῆ ἐπεφθάκει γινόμενον, κοινόν τε και πάνδημον, ἥδη δὲ τινες και μέχρι τοῦ Φιλαδελεφίου ἢ και προσωτέρω ἐπίδραμον. Οἱ δὲ Κομνηνοὶ, εἰς τὴν προνομήν σκεδασθέντων πάντων, μόνον σὺν εὐαριθμητοῖς σφόδρα τοῖς περὶ αὐτοὺς κατελείφθησαν, και ἕως τοῦ Ταύρου γινόμενοι, προσωτέρω ἀπιέναι οὐκ ἀπεθάρζον.

quod ob rei militaris peritiam exercitibus charior erat, tum quod familiarum studiis et pollicitationibus commendatus. Is igitur sic declaratus, Isaacio non admodum ægre forente, urbem imperatricem, ad obsidionem paratus, invadit. Botaniates vero custodes in mænibus collocat. Erant autem in turri quadam ad urbis portam Charsiam custodes Nemitzi, gens Gallica: ii clam cum Comnenis de proditione egerunt. Mane igitur in magna feria quinta septimanæ salutaris Passionis Salvatoris nostri. Commeni in murum exteriorum e regione turris illius, quam Nemitzi tenebant, ex composito fecerunt impetum, quos subeuntes telis arcebant defensores. Ut autem a Nemitzis, ii qui in muris erant, ex turri perebantur, nec simul et externis et internis hostibus e superiore loco jaculantibus resistere poterant, impetum remiserunt. Qui vero mœnia oppugnabant, scalis statim muro conscenso, portarumque claustris bipennibus perfractis, liberum conjuratis ingressum patefecerunt. Quo ii viso, qui interiora mœnia tuebantur, confusanea turba, et belli plerique rudes, ac potius ex circumforaneis collecti plebeiaque multitudine: alii descendere, alii se cum periculo præcipitare, ac fugam capessere. Itaque Comnenii etiam interiora mœnia defensoribus plane vacua occupant, eorumque portis itidem patefactis, undique in urbem aditum aperiunt, statim ad direptiones se convertentes, quippe turba permista ex Thracibus, Macedonibus, Romanis atque aliis, Barbaris constans, nihilo melius quam hostes, erga populares affecti. Nam **295** ad effusionem sanguinis malum processit, et virgines Deo consecratæ impie pollutæ sunt. et matronæ violatæ, et templa ornata spoliata nec a sacrosanctis crateribus temperatum, sed homines audacissimi hos etiam et phialas incruenti et terribilis sacrificii plenas diripuerunt, Sanctis humi effusis. Senatores quoque obvios mulis detraxerunt, nonnullos detractis vestibus seminudos et pedites iu vicis reliquerunt. Hæc per totum diem acta sunt, ac malum usque ad Bovem publice ac sine discrimine vagatum est. Jamque nonnulli ad Philadelphium et ultra procurrerant, Comnenique, omnibus ad manubias discurrantibus, soli cum exiguo numero relicti, cum ad Taurum pervenissent, non sunt ausi ulterius progredi, ita justis nudati copiis, ut si quie eos aggressi essent, facile capti ac vincti Botaniatæ traditi essent. Sed divinum decretum everti jam non poterat. Quamobrem Botaniates Comnenorum ingressu cognito, palatio statim relicto, temereque abjectis purpureis calceis, Peribleptæ monasterium ingressus, cujus post Romanum Argyrum imperatorem secundus conditor vocabatur, coma rasa, mutataque veste, lacernam monasticam induit. Ubi cum aliquandæ vixisset, pulvere pulveri restituto sepelitur. Comneni autem obsistente nemine regiam ingressi sunt citra laborem, plana et expedita via. Tale fuit

corum initium, talis in urbem imperatricem in- A
gressus, talia imperii auspicia. τότε τούτος ἐπῆλθόν τινες, βῆον ἂν εἶλον, αὐτούς,
καὶ δεσμίους τῷ Βοτανειάτῃ προσήγαγον. Ἄλλα τὸ δόξαν ἤδη Θεῶν μετατραπῆναι οὐκ ἦν. Ἐνθεν τοὶ δ
μὲν Βοτανειάτης, μαθὼν τῶν Κομνηνῶν τὴν εἰσέλευσιν, ἄπεσιν αὐτίκα τῶν βασιλείων, αὐτοῦ που βίψαε
ἃ ὑπεδεῖτο φοινικόχροα πέδιλα, καὶ εἰς τὴν δὲ Περιδλέπτου μονὴν ἀπεθῶν, ἤς ἐκεῖνος μετὰ τὸν κατὰ
τοὺς Ἀργυρούς (Ῥωμανὸν ἐκεῖνον τὸν αὐτοκράτορα) κρήτωρ δεύτερος ἐχρημάτισε, κείρεται τὴν
τρίχα, καὶ μεταμφιέννυται τὴν στολὴν, τριθῶνιον κατὰ μονάζοντας ἐνδυσάμιος. Ἐνθα καὶ χρόνον
ἐπιβίους τινα, τὸν χοῦν ἀπίθετο τῷ χοῖ, ταφεῖς παρ' αὐτῆ. Οἱ δὲ Κομνηνοὶ, μηδενὸς αὐτοῖς ἀντιβαίνοντος
τοῖς ἀνακτόροις προσπεφοιτήκασιν, ἀαλαιπῶρως τούτους ἐπιθάντες καὶ ὁμαλῶς καὶ μετὰ πολλῆς τῆς λειότητος.
Τοιαῦτὰ σφισι τὰ προεισῶδια γέγονε, τοιαῦτα τὰ εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων εἰσιτήρια, τοιαῦτα τὰ τῆς βασι-
λείας ἐπιβατήρια.

XXI. Comneni, rebus suis jam in tuto collocatis,
matrem et conjuges ex Caniclei monasterio in
regiam accersiverunt. Nam cum ipsi defecissent,
mulieres statim in magnum divini Verbi Sapientiae
templum confugerunt. Unde a Botaniata in aliud B
monasterium sunt translate, ne ad seditiosos
missitare nuntios possent, nulla alia ab eo mo-
lestia affectae. Enimvero fere priusquam pedem
in imperio firmassent, statim multa Botaniatae acta
abrogarunt, non ab eo auspiciati tempore, quo
tyrannidem invaserant, sed illud supergressi,
brevis scripto complura illius decreta tyrannice
aboleverunt. Deinde Alexio augustali corona ornato
secundae dignitatis partes Isaacio sunt tributae,
novo 296 indito Sebastocratoris nomine, quod
Caesariano esset excellentius. Eorum vero mater
ob monasticum habitum, imperii insignium, ce-
lebrationis, et proclamationis experta, solius no-
minis imperatorii fuit particeps: nihilo tamen se-
cius omnium rerum administrationem suscepit. Sic C
imperio inter utrumque apud matrem distributo,
alios duos fratres juniores, Adrianum protoseba-
stum, Nicephorum sebastum, et classis drungarium
declararunt. Habuere quoque affines, sororum
maritos Nicephorum Melissenum, et Michaellem
Taronitem: quorum hunc primae sorori junctum,
et matri charissimam, et ab ipsis honoratam, Panhy-
persebastum appellarunt, ea quoque dignitate no-
vata. Melissenum autem, qui et ipse in Oriente
a Botaniata defecerat necdum arma posuerat,
Caesaris honore tributo et Thessalonica ad habi-
tandum assignata, in suas partes attraxerunt, et
reditus tam huic quam caeteris omnibus tali
fortunae tantoque dignitatum fastigio pares attri-
buerunt. Unde vectigalibus imperatoris ac potius
communibus et publicis ita distributis, imperato-
rius fiscus, sive publicum aëriarium, exhauriebatur:
imperator vero pecuniam egene, non annua dona-
tiva tantum viris dignitate ornatis antiquitus dari
solita sustulit, sed et senatoribus opes eripuit.

KA. Ἡδη δ' ἐν ἀσφαλεῖ γεγονότες οἱ Κομνηνοὶ,
καὶ τὴν μητέρα (9) σφῶν καὶ τὰς ὁμνευτίδας ἐκ
τῆς μονῆς τοῦ Κανικλείου (40) πρὸς τὰ βασιλεια
μετεστεύσαντο. Ἐκεῖνον γὰρ ἐπικεχειρηκότων ἀπο-
στασίᾳ, εὐθὺς αἱ γυναῖκες εἰς τὸ μέγα τίμενος τῆς
τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας προσπεφοιτήκασιν. Ὅθεν
παρὰ τοῦ Βοτανειάτου εἰς τὴν βῆθεισαν μονὴν
μετηνέχθησαν, ἵνα μὴ ἔχοιεν πρὸς τοὺς ἀποστατη-
σαντας διαπέμπεσθαι, οὐδὲν δ' ἕτερον ἀνιάρων ἐκεῖ-
ναις ἐπήνεγκε. Μήπω δὲ σχεδὸν τοὺς πόδας τῆ
βασιλείᾳ ἐρείσαντες, αὐτίκα πολλῶν τοῦ Βοτανειάτου
πράξεων σχολὴν κατεψηφίσαντο, καὶ οὐδ' ἐξότου
ἦσαν ἐπικεχειρηκότες τῆ τυραννίδι τὴν ἀγέτησιν
τοῖς παρ' ἐκείνου πραχθεῖσιν ἐπήνεγκαν, ἀλλὰ καὶ
τοῦτο ὑπερήσαντο τοῦ καιροῦ, καὶ πολλὰ τῶν ὑπ'
ἐκείνου πεπραγμένων βασιλικῶς ἀνηρήκασιν οὗτοι
γράμματι βραχυσυλλάβῳ τυραννικῶς. Εἰτὰ δὲ μὲν
Ἀλέξιος βασιλικὸν ἀναδέεται διάδημα, τῷ δ' Ἰσαα-
κίῳ τὰ δευτερεῖα νε νέμηνται τῆς τιμῆς, καινοῦ
αὐτοῦ ἐπιφημισθέντος ὀνόματος (σεβαστοκράτωρ
γὰρ ἐπεκλήθη) καὶ ὑπερεῖχε τοῦ Καίσαρος. Ἡ δὲ
μήτηρ τούτων, παρασήμων μὴ μετασχοῦσα βασι-
λικῶν διὰ τὸ ἐνδυμα τὸ μοναχικόν, μήτε μὴν εὐφη-
μίας καὶ ἀναβήσεως, μόνου μετεῖχε τοῦ τῆς βασι-
λείας ὀνόματος· αὐτὴ δὲ τὴν τῶν πραγμάτων πᾶσαν
διοίκησιν ἀνεζώσατο. Οὕτω μὲν οὖν τὰ τῆς βασι-
λείας παρὰ τῆ μητρὶ νε νέμηντο καὶ ἀμφοῖν τοῖς
ὁμαίμοσιν. Ἦστην δ' αὐτοῖς καὶ ἐτέρω διττῶ
ἀδελφῶ νεωτέρω τὴν ἡλικίαν, ὧν τὸν μὲν πρωτοσέ-
δάστον ἐτιμήσαν καὶ μέγαν οομίστικον τὸν Ἀδρια-
νόν, τὸν Νικηφόρον δὲ Σεβαστὸν καὶ τοῦ στόλου
δρουγγάριον. Εἶχον δὲ καὶ ἐπ' ἀδελφαῖς κηδεστέ,
τὸν Μελισσηνὸν (11) Νικηφόρον, καὶ Μιχαῆλ τὸν
Ταρωνίτην. Τὸν μὲν οὖν Ταρωνίτην τῆ πρώτῃ
συνεζευγμένον τῶν ἀδελφῶν, πάνυ στεργομένην πρὸς
τῆς μητρὸς, καὶ πρὸς αὐτῶν τιμωμένην, πανυπερ-
σέδαστον ὀνόμασαν, καὶ τοῦτο καινίσαντες τὸ
ἄξιωμα, τὸν δὲ γε Μελισσηνὸν, ἀποστασίαν κακείνον
κατὰ τοῦ Βοτανειάτου ἐν τῆ Ἐφῶ φρονήσαντα, καὶ
ἔτι ταύτης ἐχόμενον, ἐπὶ συμβιδάσει τετιμῆκασιν

Variae lectiones et notae.

(9) Τὴν μητέρα. Anna Dalassena, de qua in *Familiis Byzant.*

(10) Ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Κανικλείου. Τοῦ Νικολάου scribendum ex Anna Comnena monnibus in notis ad ejus *Alexiadem*. p. 246, ubi docuimus intelligi debere oratorium S. Nicolai quod intra Magni Palatii septa aedificavit Basilius Macedo, quodque idem videtur cum monasterio S. Nicolai

sanctimonialium, et Πατριαρχικὴ γυναικεῖα μονὴ τοῦ ἁγ. οὐ Νικολάου appellatur in Typico ms. τῆς Κεχαριτωμένης, ubi exserte statuitur in tractu aedis Sophianae.

(11) Μελισσηνόν. Melissenorum familiae meminit Anonymum in Vita S. Nicolai Studitae. p. 944. Plura etiam de ea congressimus in *Familiis Byzantinis*, pag. 175.

καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν Θεσσαλονικὴν εἰς Ἀ
 ὑπένειμαν, καὶ χορηγίαν χρημάτων καὶ
 καὶ πᾶσα τοῖς αὐτῶν κατὰ γένος προσήκουσι
 ἰβὲ καὶ ἀξιώματων ὄγκῳ τηλικούτῳ ἀνάλο-
 κωφώρισαν. Ἐντεῦθεν τῶν βασιλείων προσα-
 ἄλλον δ' εἶπεῖν τῶν κοινῶν καὶ δημοσίων
 ανεμηθεισῶν, τὸ βασιλικὸν ταμειῖον ἢ τὸ
 κρυτανεῖον ἐστένωτο. Καὶ ὁ κρατῶν σπανί-
 ημάτων, τὰς τε τοῖς ἀξιώμασιν ἀνηκούσας
 ἐτησίας δόσεις ἐξέκοψε (12), καὶ τὰς τῶν
 κῶν δόσεις προσαφηρεῖτο. Ἔστεψε δὲ καὶ
 κωνδ' αὐτῶν τοῦ βίου ἐβρήθη (13), καὶ Δύ-
 ὠνόμασεν ἢ δ' ἦν ἐγγόνῃ τοῦ Καίσαρος
 τοῦ Δούκα. Ἡ δὲ πρῶν βασιλίσσα ἢ ἐξ
 Μαρία συν τῶν ἰδίῳ υἱῶν Κωνσταντίνῳ τῶ
 τῶν Δούκα Μιχαήλ ἐν τῇ πορφύρᾳ ἐγένετο, Β
 παρὰ τοῦ οἰκείου πατρὸς ἔτι βρεφυλλίῳ
 τῆ, καὶ πεδίλοις φοινικοῖς ὑποδομένῳ,
 κτόρων μερίσταται, καὶ εἰς τὰ ἐν τῇ μονῇ
 γάνων βασιλεία ἀπεισιν. Ἡδὴ γὰρ εὐλόγηται
 αὐτὴν μονήν· ἀλλὰ μέντοι καὶ τὴν τοῦ
 (14) διὰ χρυσοσημάντου τοῦ Βοτανειάτου
 ἔνθα διῆγε συν τῶν υἱῶν, βασιλικὴν ὄπηρε-
 τῆ καὶ τῶν υἱῶν ἀποτάξασα. Ἔτι γὰρ ὁ παῖς
 κριέμετο τὰ τῆς βασιλείας γνωρίσματα, καὶ
 οὐ μετὰ τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὰς χρυσοβούλ-
 αφὰς μετ' ἐκεῖνον ὑπεσημαίνετο. Μετὰ δὲ
 νον καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετημφιδόθη, μέλαν
 ἔρωμα κατὰ τοὺς μοναχοὺς, τὸ μὲν ἐκοῦσα,
 τυραννομένη καὶ ὁ παῖς ἀφρέθη τὰ περι-
 πέδιλα, καὶ μόνῳ τῶν Κομνηνῶν ἢ τῆς αὐτ- C
 κλησίας καὶ ἡ βασιλεία περιελέειπτο. Οὕτω
 ταῦτα. Ὁ δὲ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων
 εἶων, ὁ θεσπέσιος ἐκεῖνος Κοσμάς (15), τῆ
 κωνδ' πραγμάτων μεταχειρίσει ἀπαρεσκό-
 αὶ ἀπεινωκῶς τὴν διόρθωσιν, τῶν ὑπέρητη,
 λησίας ὑπανεχώρησε, καὶ πολλὰ παρὰ τῶν κρατούντων παρακληθεὶς ὑποστρέψαι, οὐχ ὑπενό-
 ἴτη πέντε καὶ μῆνας ἐνέα τὸν πιστὸν ποιμάνας λαόν. Διὸ καὶ ἄλλον τινὰ ἀρχιερέα τῇ Ἐκ-
 κλησιατίστῃσα, ἐκτομίαν τινὰ μοναχὸν, κεκλημένον Εὐστράτιον, οὔτε λόγοις ὠμιληκότα,
 γμάτων ἐγγεγραμμένον μεταχειρίσει, ἀφελῆ δὲ ἄνθρωπον καὶ ἡσυχία ἢ γωνία μᾶλλον
 τα. Πῶς δὲ τρεῖς οὕτως ἐναυτοὺς τῶν θρόνων ἐνεμυνάμενος, κατηνέχθη τῶν ἱερῶν
 παρὰ τῶν κρατούντων. Ἡ δ' αἰτία οὐκ ἔγνωσται ἀκριδῶς, καὶ λοιπὸν προκαχερίστο πα-

Variæ lectiones et notæ.

Ἐπιτομὴ δόσεις ἀνεκοψε. Vide Notas ad D
 p. 270. Cæterum quidquid deinceps
 Alexio imperatore gestis narrat Zo-
 rarius exposuimus in Notis ad *Alexiadem*
 u, prinde hic duntaxat delibabimus quæ
 nostro illustrando necessaria videbuntur.
 Ἰρήνην. Fuit Irene Ducæna, Alexii imp.
 annis Ducæ Cæsaris neptis, filia vero An-
 Ducæ protovestiarii, et magni ducis scho-
 rientis. Ita inscribitur in typico ms. mo-
 τῆς Κεχαριτωμένης ab Irene conditi
 item Andronicus, ut ibidem habetur, 14
 cum sub vitæ exitum monachium habi-
 disset. Antonius appellatus. Huic uxor
 ria nobilis Bulgara, quæ sub vitæ pariter
 sumpta angelica veste Xene appellata est,
 e 21 Novemb. Michael vero Irenes frater

obiit 9 Januarii: Joannes frater alter moriens mo-
 nachica veste sumpta Antonius appellatus est. De-
 nique Theodora sanctimonialis ejusdem Irenes so-
 ror obiit 20 Febr. Ita idem Typicum.

(14) Τὴν τοῦ Ἐβδόμου. Vide infra Dissertati-
 onem de Hebdomo et nostram *Constantinopolim*,
 ubi de hoc monasterio, et ejus situ, plura.

(15) Κοσμάς. Laudatur ex cod. ms. Bibl. Caro-
 li de Montchal archiep. Tolosani, quæ nunc est
 illustrissimi archiepiscopi Remensis, σημεῖωμα τῆς
 καθαιρέτως τοῦ γεγονότος πατριάρχου Κωνσταντι-
 νουπόλεως Κοσμά. Ex quo quidem titulo, colligere
 liceret, non sponte patriarchatu cessasse Cosmam,
 sed depositum fuisse, licet contrarium etiam dicit
 Anna Comnena, lib. iii, p. 9. Illius memoriam
 agunt Græci 1 Januarii, ut est in *Menæis et Synaxariis*.

τριόχης ἀνὴρ μοναχός, ὁ Γραμματικὸς ὀνομαζόμενος Νικόλαος, ἐν ἀσκήσει τὸν βίον διηγουκός, καὶ οὐδὲ τῆς ἐν λόγοις παιδείας ἀμέθεκτος ὢν, κἄν μὴ κατακόρως αὐτῆς μετέσχηκεν.

XXII. Commenus recens potitus rerum, nuntiata A Roberti Franci, viri callidi et bellicosissimi, contra Epidamnum expeditione, et ipse illuc profectus, commissoque prælio victus, turpiter fugit, multis non gregariis militibus duntaxat, sed viris etiam dignitate præstantibus et regii sanguinis interfectis, totisque castris captis ab hostibus. Cumque imperator Byzantium victus redisset. Barbari victoria inflati, confidenter omnes invaserunt, et oppida quædam ceperunt, ut Castoriam et Larissam, imperatricis quoque urbis excidium somniantes. Verum imperator denuo edactis copiis, et Barbarico præsidio Castoria pulso, contra Robertum abit, ejusque calliditatem arte eludit. Nam fratri Adriano habitu imperatorio accommodato, exercitueque dato mandat, ut contra Robertum in pro-cinctu stet, eoque pugnam ciente, tergo dato fugiat, ipse vero cum reliquo exercitu per ambages et in via loca vallum Francorum aggressus, tentoria eorum diripit, magnamque eadem edit. Roberto autem in flitotium imperatorem impetum faciente, ille cum suis laxatis habenis fugit. Qua de causa Barbarus magis etiam gloriabatur et insolescebat, quasi nemo congrredi secum auderet. Interim vero nuntiata valli vastatione et interitu eorum qui illic fuissent, 298 statim et animis et manibus dimissis, recessit. Imperator Constantinopolim reversus, insidiis detectis, præcipuos earum auctores comprehendit, e quibus erant et legionum duces, et multi ex popularibus et patribus conscriptis, qui conjurationis esse conscii putabantur, falso plerique, ut ferunt, ea de causa in crimen vocati, ut bonis privarentur. Compressis Roberti insultibus, aliunde Romani imperii hostes exstitere. Nam Turci, Oriente subacto, ne insulis quidem abstinebant. Tzachas enim Turcus, non illustris ille quidem, sed vir acer et magnæ improbitatis, cum paucis naviculis insula Chio ex improvise capta, et classe ibi ædificata, Lesbum, Samum, Rhodum, et plures alias insulas occupavit: unde tamen a Romana classe pulsus est. Sed et insula Creta atque etiam Cyprus defecerunt, altera a Carice occupata, imperatori se opponente, altera a Rhapsommato. Verum hæ quoque multo post Romano imperio sunt recuperatæ. Unde imperator impensorum egens, pecuniæ faciendæ rationes, a ratione

KB'. Ἄρτι δὲ τῆς βασιλείας ἐπιβεθηκότε τῷ Κομνηνῷ ἡγγέλῃ ὁ Φράγγος Ῥομπέρτος εἰς τὴν Ἐπίδαμνον διαπεραιούμενος, ἀνὴρ πανοῦργός τε καὶ πολεμικώτατος. Αὐτίκα τοίνυν καὶ ὁ βασιλεὺς ἐστράτευσε, καὶ γενόμενος κατὰ τὸ Δυρράχιον, προβάλλει τοῖς πολεμίοις, καὶ ἡττηθεὶς (16) ἀκλιῶς ἔφυγε, πολλῶν ἐκαὶ πεσόντων οὐ τῶν τυχόντων μόνον στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ὑπεροχῇ καὶ βασιλείου τυγχανόντων ἐξ αἵματος, καὶ ἡ παρεμβολὴ ξύμπασα ἐάλω τοῖς πολεμίοις. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἡττημένος ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Οἱ δὲ Βάρβαροι τῇ νίκῃ πεφουσημένοι, ὁμοίως κατὰ πάντων ἐχώρουν, καὶ εἶλον τῶν πολισμάτων τινα, ὧν ἦσαν ἡ Καστορία τε καὶ ἡ Λάρισσα. Ὀνειροπόλου δὲ καὶ αὐτὴν τὴν βασιλίδά τῶν πόλεων καταλήψεσθαι. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς καὶ πάλιν ἐστρατεύει, καὶ ἀπειλᾷ νει μὲν τῆς Καστορίας τοὺς αὐτὴν φρουροῦντας Βαρβάρους, ἅπεισι δὲ κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου, καὶ στρατηγήματι τὴν ἐκείνου δεινότητα μέτεισι. Τῷ μὲν γὰρ ἀδελφῷ Ἀδριανῷ τὸ σχῆμα τὸ βασιλικὸν περιτίθεισι, καὶ στρατεύμα δούς αὐτῷ, ἐναντίον τοῦ Ῥομπέρτου στήναι διακελεύεται. Εἰ δ' ἐκείνος ὁρμήσει μαχέσασθαι, στρέψαι τὰ νῶτα καὶ αὐτίκα φυγεῖν. Ταῦτα μὲν οὖν τῷ ἐσχηματισμένῳ βασιλεῖ ἐντεταίλατο· ἐκείνος δὲ μετὰ τῆς λοιπῆς στρατιᾶς δι' ὁδῶν ἀδελῶν περιοδεύσας, καὶ τῷ τῶν Φράγγων ἐμβαλῶν χάρακι, τὰς τε σκηνάς αὐτῶν καὶ τὰ ἐν αὐταῖς ἐληψατο, καὶ φόνον πολλὸν ἐποίησατο. Τοῦ Ῥομπέρτου δὲ κατὰ τοῦ ἐσχηματισμένου βασιλέως ὁρμήσαντος κἀκεῖνος καὶ ἡ σὺν αὐτῷ στρατιὰ τὰ χαλινὰ χαλάσαντος ἔφυγον. Ὁ δὲ βάρβαρος ἐγαυρία μᾶλλον καὶ ἐπὶ τῷ ὡς ἀπροσμάχητος. Ἐν τούτῳ δ' ἀγγέλλεται αὐτῷ τοῦ χάρακος ἡ ἐκπόρθησις, καὶ ἡ φθορὰ τῶν ἐκαὶ, καὶ εὐθὺς παρείτο καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ἀπὼν ᾤχετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κωνσταντίνου, μηνυθείσης ἐπιβουλῆς αὐτῷ, τοὺς τε ταύτης πρωτοουργοὺς συνέσχεν ἐκ τῶν ταγματικῶν ὄντας ἀρχόντων καὶ πολλοὺς τῶν ἐγχωρίων καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς, ὡς τάχα συνίστορας τοὺς κλειούς, ὡς φασιν, οὐ δὲ πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλ' ἵνα σφᾶς γυμνώσῃ τῶν ὑπαρχόντων. Ἡ μὲν οὖν τοῦ Ῥομπέρτου ἐπιθεσις πέπαυτο, ἐτέρωθεν δ' αὖθις τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ἐχθροὶ ἐπανάστανται. Οἱ γὰρ Τοῦρκοι, τὴν Ἐφῶν ὁφ' αὐτοὺς ποιησάμενοι, οὐδὲ τῶν νήσων ἀπέσχεοντο· Ἄλλ' ὁ Τζαχᾶς, Τοῦρκος δὲ καὶ οὗτος, οὐ τῶν ἐπιφανῶν, δεινὸς δὲ καὶ τὴν πονηρίαν πολλὸς, διὰ πλοιαρίων

Variae lectiones et notæ.

(16) Καὶ ἡττηθεὶς. De hac Roberti victoria ad Dyrrachium, sic Lupus protospatha: Anno 1082, hoc anno complentur ab initio mundi 6281, ab Urbe 824, Alexius imperator, collecto grandi exercitu, iniiit bellum cum Roberto duce haud longe a Dyrrachio, et terga versus fugit, cecideruntque in ea pugna plusquam 6000 ex suis, fuerunt autem in ejus exercitu 70 millia hominum. De altera ad Cassiopem Roberti victoria, quam etiam Anna commemorat sic ille ad an. 1085: Prædictus dux grandi apparatu navium, hominumque innumerabili exercitu Brun-

dustopolim veniens deposita ibidem navali machinatione, ingressus est Adriaticum pelagus, perrexitque in insulam nomine Cassiopim, ubi Stiolus Veneticorum, et filius ducis Venetiæ cum plurimos naves, erat infestus duci Roberto: sed bello in mari inter eos confecto, victoria ad Normannos concessit. Gæsa sunt in ea pugna plusquam quinquæ millia hominum: præterea quinque novæ captæ et duæ cum hominibus submersæ sunt, ita ut qui gladium potius evadere bellatoris, pelagi eos vorago glutiret.

ὀλίγων ἀνωγει τῇ νήσῳ Χίῳ προσορμισθεὶς, κατέσχε ταύτην, καὶ στόλον ἐν αὐτῇ ναυπηγεῖ, δ' οὐ τὴν τε Λέσβον ἀνήρπασε, καὶ τὴν Σάμον, τὴν τε Ῥόδον δ' ἱκανῶς ἐποιήσατο, καὶ πλείους ἄλλας τῶν νήσων, Ἐξηλάθη δ' αὐθις αὐτῶν, στόλου Ῥωμαϊκοῦ ἐπελθόντος ταῖς ἐκείνου τριήρεσι. Καὶ ἡ νῆσος δ' ἡ Κρήτη, πρὸς δὲ τῇ καὶ ἡ Κύπρος ἀποστασίαν ἐνόησαν τὴν μὲν τοῦ Κερύκη κατεσχηκότος, καὶ ἀντίρρηντος χεῖρα τῷ βασιλεῖ, τὸν Κύπρον δὲ γε τοῦ Ῥαφουμάτου. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ τῇ Ῥωμαίων αὐθις οὐκ εἰς μακρὰν ἐπινεσώθησαν ἡγεμονίᾳ. Ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς, ἀναλωμάτων δεόμενος, τρόπους ἀποτροπαιοῦς συλλογῆς χρημάτων ἐξέβρισκε, καὶ ὀφειλάς ὀδίκους εἰσήγον κατὰ τῶν ἀνθρώπων οἱ ἐπ' αὐτῷ καταγμένοι, καὶ ἀφηροῦντο τὰς οἰκείας οὐσίας οἱ μὲν δικαίως ὀφειλοντες. Ἐντεῦθεν ἀπογραφεῖς πανταχοῦ τῶν ἐν ἄγροισι καὶ χωρίοις διαφερούσων ταῖς ὀπτηκόοις ἐπέλλοντο κτήσεων, καὶ τὰ καινὰ τῶν ὀνομάτων ἐπινενόηθη, τὰ Ἰπέρτιμα (17) λέγω καὶ τὰ Ἰπέρπλεα, καὶ ἄλλοτε ἄλλοι τρόποι ἐπηρειῶν κατὰ τῶν ὀπτηκῶν εἰσήγοντο, καὶ ἱερά δ' ἀφῆρητο ἐκ θείων ναῶν. Οὗτος ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸ νόμισμα καυδοηλευμένον παρὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ εὐρηκῶς, χάλκων ἐθετε, ᾧ εἰς τὰ τῆς βασιλείας ἐκέχρητο ἀναλώματα, τοὺς δὲ γε φόρους διὰ χρυσίων δοκίμων εἰσέπραττε, πῆ δὲ γε καὶ δι' ἐτέρων χρυσίων μὴ κακίων, ἀλλ' ἡμιχρύσων. Ἔστι δ' οὐ καὶ διὰ τῶν χαλκίων ἰδασμοφόροι. Ὅθεν χαλκοῦ δεόμενος πλείονος, τοὺς ὀβολοὺς εἰς νόμισμα μετετέπωσε, καὶ τινὰ τῶν δημοσίων ἔργων τῶν χαλκουρημάτων ἤμῃ κατασπᾶσαι, εἰς στρατῆρας συνέκοψε, καὶ πᾶς δεκάτας ἐκαίνισεν. Ἐγενέσθη δὲ θυγάτριον ἡ Λεγοῦσα βετῶν ἀσιεῖ, ἔπερ Ἄννα ὀνομάσθη διὰ τὴν περὶ κήτορα, ἐφ' ᾧ τὸν τῆς βασιλείας Μαρία οὐδὲ Κωνσταντίνον τῆς ἐξ Ἄλανων ὁ βασιλεὺς ἐμνηστεύσατο. ἐκείνου δ' ἐπὶ τῇ μνηστείᾳ τὴν ζωὴν καταλύσαντος, ὡς ὠραία γάμου ἡ θυγάτηρ ἐγεγόνει τῷ ἄνακτι, νυμφίον ἕτερον ἐπ' αὐτῇ εἰσῆκισατο, τὸν μάλιστ' αὐτῶν υἱὸν Νικηφόρου τοῦ Βρυένου, ὃν ὁ λόγος πρόεφνε τῇ τυραννίδι ἐπιχειρήσαντα, καὶ ἄλλα καὶ κτηρωθέντα τοὺς ὀφθαλμούς. Τούτῳ τὴν θυγάτηρα ταύτην κατεγγυήσας, τετίμηκε τὸν ἄνδρα πανταπείθεστον. Γίνεται δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ υἱὸς ἡ ἐν τῷ βαίῳ ταμῆναι τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας, παρὰ τοῦ πατριάρχου καταξωθέντα τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ Ἰωάννην κληθέντα, αὐτίκα ὁ πατὴρ καὶ διαδήματι ταινιοῖ. Γεγόνασι δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ ἕτεροι δύο υἱοὶ, Ἀνδρόνικος τε καὶ Ἰσαάκιος καὶ θυγατέρας ἕτεραι τρεῖς, Μαρία, Εὐδοκία καὶ Θεοδώρα. Τῇ μὲν οὖν Μαρίᾳ τὸν τοῦ Γαβρᾶ ἐκείνου Θεοδώρου τῷ σεβαστοῦ καὶ μάρτυρος υἱὸν τὸν Γρηγόριον ἐμνηστεύσατο. Εἶτα τὴν μνηστείαν ταύτην λύσας, οὕτω δόξαν αὐτῷ, κακίον ἀποπεψάμενος, ἕτερον μνηστῆρα τῇ θυγατρὶ ταύτῃ τὸν τοῦ Φορβηνοῦ υἱὸν τοῦ Κατακαλῶν τὸν Νικηφόρον εἰσέποιήσατο. Τῇ δ' Εὐδοκίᾳ τὸν τοῦ Ἰασίτου Κωνσταντίνου παῖδα συνέζευξεν. Ὅς τῇ τε συνεύνη οὐχ ὡς βασιλεύς ἐκέχρητο θυγατρὶ, ἀλλ' ἐκ τοῦ κρείττονος ἀμύλαι ταύτη καὶ προσεφέρετο, καὶ τῇ βασιλείᾳ δὲ πλειστάκις προσκεκρούκει καὶ πενθερᾷ, ἦπερ αὐτῷ προσυθίσασα τὴν θυγατέρα νοσήσασαν εὐθὺς ἀποκείρει (18) καὶ τὸν Ἰασίτην ἀπελαύνει τῶν

A humanitatis abhorrentes excogitavit, exactoribus iniqua tributa postulantibus, et iis bona eripientibus qui nihil debebant. Itaque procuratores quolibet mittebantur, qui possessiones subditorum in agris et prædiis describerent, ac novis nominibus excogitatis, ea hypertima et hyperplea, appellabantur: atque alias alii vexationum modi reperiebantur, sed donaria e templis auferebantur. Idem imperator dum monetam a decessoribus suis adulteratam reperisset, æneam fecit qua in imperii expensis uteretur: in vectigalibus vero probos aureos exigebat, aliquando etiam nummos semiaureos, interdum æreos. Cum igitur ære egeret, ex obolis nummos fecit, et opera quædam publica ænea destruxit, ut stateres inde cuderet, novas quoque decimas instituit. Puella, quam Augusta pepererat, Anna est appellata, propter aviam, et despona Mariæ Alanæ filio Constantino: quo ante nuptias mortuo, eadem jam nubilem Nicephori Bryenii, quem supra memoravimus ob regni affectationem excæcatum fuisse, filio natu majorem uxorem dedit. Panhypersebasti titulum eidem impertitus 299 Filium inde sibi natum, et a patriarcha sacro baptismate in templo divini Verbi Sapientiæ baptizatum, Joannem appellavit, statimque diademata ornavit. Eidem alii quoque duo nati sunt filii, Andronicus et Isaacius, et aliæ tres filiæ, Maria, Theodora et Eudoxia. Mariam despondit Gabræ illius Theodori sebasti et martyris filio Gregorio. Deinde affinitate pro sua libidine repudiata, illoque dimisso, alium filiiæ sponsum ascivit, Phorbeni Catacalonis filium Nicephorum, Eudoxiæ Constantini lasitæ filium matrimonio junxit, qui uxorem non ut imperatoris filiam tractavit, sed quasi e superiore loco cum illa egit, et imperatrice ac socru sæpissime offensa, effecit ut illa filiam ægrotantem statim tonderet, atque ipsum regia ejiceret. Postremam filiam collocavit pater adolescenti non sane illustri orto familia, sed forma prædito præstantissima. Sub hoc imperatore terræ motus horrendus fuit eo die quo memoria divi Nicolai ob miracula celebris agitur, multaque domicilia, multa templa, multæ porticus quibus viæ publicæ teguntur, collapsæ, mortales plurimos oppresserunt.

Varia lectiones et notæ.

(17) Ἰπέρτιμα. Vide *Gloss. med. Græc.*

(18) Τὴν θυγάτηρα νοσήσασαν εὐθὺς ἀποκείρει. Id porro egit mater Irene, infensa lasitæ genero, ut eum ab omni spe cum uxore reconciliatio-

nis abduceret, cum sumpta semel ab ægrotiveste monachica, hanc dimittere non liceret, si pristinam veletudinem consequerentur ut docuimus in *Gloss. med. Lat.* in v. *Monachus ad succurren-*

βασιλείων· Τῆ δὲ γε τελευταία τῶν θυγατέρων συνέφικισεν ὁ πατὴρ νεανίαν (19) τὸ μὲν εἶδος ἀγαλματιαν, τὸ δὲ γένος οὐ τῶν ἐπιφανῶν. Γέγονε δ' ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου κλόνος τῆς γῆς φρικωδέστατος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ ἐν θαύμασι περιωνύμου ἀγίου Νικολάου, ὅφ' οὐ πολλοὶ τε οἰκίαι καὶ ναοὶ κατηρέποντο, καὶ στοαί, δι' ὧν αἱ τῆς πόλεως ὠρόφονται ἀτραποὶ, καὶ πλεῖστοι ἐν τοῖς συμτώμασι συνεχώσθησαν καὶ ἀπέθανον.

XXIII. Iisdem temporibus gens Patzinacarum suis sedibus relicta, in Romanas provincias immigravit, totam Thraciam et Macedoniam populata. Quos cum bello peteret imperator, turpiter victus est ob arrogantiam militum. Repetita pugna, cum milites modestiores facti, ab auxilio numinis duntaxat penderent, hostes nec prima coitione tolerata, humi arma projecerunt, et suspiriis misericordiam tandem a Romanis impetrarunt. Magna igitur Scythicæ gentis multitudo periit, cæteri in vinculis habiti sunt, ac pro corona venditi. Imperator vero, delectu acto, Scytharum robustorum juvenum magnum numerum in Moglena provincia cum uxoribus et liberis collocavit, eximia legione ex eis confecta, qui hodieque per successiones manent, ex loco in quo conederunt, cognomentum adepti, ut Patzinacæ Moglenitæ dicantur. Delatis insidiis, auctores earum præcipuos Umbertopolium Francum genere, et Ariebem Armenium, utrumque illustrem, et ducem exercitus una cum conjuratis comprehensos, publicatione bonorum et ignominioso triumpho multatos, relegavit. Manichæorum quoque legionem, quæ ad id tempus vetere lege omnino vetante militarat, exauotoravit. Rursus aliæ insidiæ imperatori comparatæ sunt, quarum princeps fuit Diogenis imperatoris filius Nicephorus Porphyrogenitus, vir invicti sane roboris, sed ingenio atque animo non perinde felici et generoso. Qui cum inchoatum facinus distulisset, non peregit, sed pertulit ea quæ inolitus fuerat. Captus enim est quæstionibus admotus, ut conjuratos indicaret, effossis oculis bonorum publicatione multatus est. Deinde Francorum gens ab Occidente versus imperatricem urbem est profecta, ut inde in Orientem trajiceret: quorum motus portentis est denuntiatus. Nam locustarum

ΚΓ'. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ τοῦ τῶν Πατιζινάκων ἔθνους ἡ συγκίνησις γέγονεν, ἐκ τῶν σφετέρων ἡθῶν μεταναστεύσαντος εἰς χώραν Ῥωμαϊκὴν, καὶ τὴν Θράκην πᾶσαν καὶ τὴν Μακεδονίαν ληϊζομένου. Κατὰ τούτου ἐκστρατεύσας ὁ βασιλεὺς, τῶν στρατιωτῶν ἀλαζονευομένων, αἰσχροῶς ἤττητο. Ἐπ' αὐθις ἄπεισι κατὰ τῶν Βαρβάρων, ταπεινωθείσης τῆς στρατιᾶς, καὶ τὸ πᾶν τῆς θείας ἐξαρτώσης ῥοπῆς, καὶ προσβάλλει τοῖς πολεμίοις. Οἱ δὲ οὐδὲ τὴν ἐφοδὸν ὑπομείναντες, τὰ ὄπλα κατὰ γῆς ἐβρίπτουν, καὶ οἰμωγαῖς τοὺς Ῥωμαίους ἐξικαλοῦντο πρὸς ἔλεον. Ὄλετο μὲν οὖν πολὺ τι τοῦ Σκυθικοῦ, οἱ λοιποὶ δὲ συναλαμβάνοντο, καὶ ἦσαν ὑπὸ δεσμοῖς, καὶ εἰς δουλείαν οἱ αἰχμαλωτεύσαντες αὐτοὺς ἀπεδίδοντο. Ὁ αὐτοκράτωρ πλῆθος ἀπολεξάμενος σφριγῶντων καὶ Ῥωμαίων Σκυθῶν, εἰς τὸ τῶν Μογλένων θέμα (20) τούτους σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις κατήφικισεν καὶ τάγμα τούτους κατέστησεν ἰδιαίτατον, οἳ καὶ μέχρι τοῦδε κατὰ διαδοχὰς διαμένουσιν εἰς ἐπίθετον σχόντες τὸν τόπον, ἐν ᾧ κατοικήθησαν, καὶ Πατιζινάκοι Μογλενίται καλοῦμενοι. Ἐπιβουλῆς δὲ μηνυθείσης αὐτῷ, πρωτουργοὺς ἐχούσης τὸν Οὐμπερτόπουλον (21) καὶ τὸν Ἀριέβην, ὧν ὁ μὲν ἐκ Φράγγων εἶλε τὸ γένος, ὁ δ' Ἀριέβης ἐξ Ἀρμενίων καὶ ἄμφω δὲ τῶν ἐπιφανεστέρων καὶ στρατηγίαις ἐφειστηκότων, ἐκαῖνοι τε συνεσχέθησαν, καὶ ὄσοι συμμετεῖχον αὐτοῖς τοῦ βουλευματος. Τοὺς οὖν τῆς μελέτης ἐξάρχοντας δύο ἄνδρας δημῶσι καταδικάσας καὶ ἀτίμῳ θριάμβῳ καὶ ἐπὶ τούτοις ὑπερορίῃ, ἐν τούτοις περιώρισεν αὐτοῖς τὴν ποινὴν· ὅσα καὶ τῶν Μανιχαίων τάγμα τῆς στρατείας ἀπέλασεν, ἐκθέσμως μέχρι τότε δὴ στρατεύομενον. Στρατεύεσθαι γὰρ τοὺς Μανιχαίων ἀρχαῖος νόμος καθάπαξ ἀπαίργυσιν. Αὐθις δ' ἑτέρα κατὰ τοῦ βασιλέως τούτου συνέβη ἐπιβουλῆ, ἧς ἐξῆρχεν ὁ τοῦ βασιλεύσαντος ἐκείνου Διογένης υἱὸς ὁ Νικηφόρος

Variæ lectiones et notæ.

dum. Receptum hunc apud Græcos potissimum morem, sub vitæ extrema habitum sumendi monichicum improbat Zonaras, vel ut alii volunt, Michael Glycas, in Epistola ad Esaiam monachum, ex qua placet nonnulla hic inserere: Οὐκ οἶδα γὰρ, inquit, ὅ τι καὶ πράξειεν ὁ τοῦτο (ἱερὸν σχῆμα) περιβαλλόμενος, ἤδη πνέων τὰ ἔσχατα· ἐτοιμάζεται μὲν εἰς παράταξιν, ἀλλὰ τὰς χεῖρας κεκώλυται· τὴν πανοπλίαν ἐνδέδυται, καὶ οὐκ ἔτι πολέμου καιρὸς· προσμένειν τῇ μονῇ ἐπὶ γέλλεται, καὶ τῶν ὠδὲ βιαίως ἀρπάσσεται· ὑπέχειν τῷ προσετώτῳ καθυπισχνεῖται, καὶ ἡ τοῦ θανάτου τυραννίς οὐκ ἐφ' ἡ γυναῖκας καὶ παῖδας ἀποβάλλειν ἠμολογεῖ, καὶ τὴν ἑαυτοῦ παραχρησμένη ψυχὴν ἀποτίθεται· μαρτύρεται μὴ κατὰ βίαν τῷ σχήματι προσελθεῖν, ἀλλ' ἡ πλευρῶν ἐπιχειρήματα καὶ μὴ βουλόμενον ἐκβιάζει τὰς χεῖρας τεμνῆν. Ἐκείνοις τοῖς δεομένοις χαρίζεται ὅσα καὶ ἄκων ἀφίησιν ἐνταυθοῖ, etc. Omitto reliqua; observo duntaxat, huncce inductum morem, quod existimarent idem posse monachatum quod baptismus, ac quemadmodum baptismus omnia remittit pec-

cata baptizatis, ita et ingressis in religionem ipsæ religionis professio, quod quidem multis accidit in eadem epistola Zonaras, seu Glycas. Eudoxia igitur a morbo convalescens, in manasterium τῆς Κεχαριτωμένης, a matre haud procul ab sede Sophiaana conditum, cujus peculiaris situs describitur in Typico ms. ejusdem monasterii cap. ult. concessit, obiitque parentibus superstitionibus, ut ex eodem Typico colligimus.

(19) Neavian. Constantino Angelo nobili Philadelphensi filiarum postremam Theodorum despondit Alexius, quem panhypersebastohypertati dignitate donavit, ut docemur ex eodem Typico ms. monasterii τῆς Κεχαριτωμένης.

(20) Εἰς τὸ τῶν Μογλένων θέμα. Vide Notas ad *Alexiad.* p. 297.

(21) Οὐμπερτόπουλο. Ita unus e codd. Reg. alii Οὐμπερτόπουλον habent, cujus quidem Humbertopuli gentem et familiam expendimus in Not. ad *Alexiad.*

δ τῆς πορφύρας βλαστὸς, ἀνήρ τὴν μὲν ἰσχὺν ἀπαρ-
 ἀμύλλος, τὴν δὲ τῆς γνώμης ἕξιν καὶ τὴν τῆς
 φυγῆς γεναιότητα οὐ κατὰ τὴν σωματικὴν πλου-
 τήσας ἰσχύν. Οὗτος, τὸ μὲν δρᾶμα συνθέμενος, τὴν
 δὲ πρᾶξιν ὑπερτιθέμενος, ἔλαθε παθῶν ἢ δράσας
 ὡς ἐβουλεύσατο. Ἐάλω γὰρ, καὶ ἑτασμῶν ἀνάγκαις
 παραδοθεὶς, ἦν ἐκαλύψῃ τοὺς συνωμώτας, τέλος
 ἐξαΐσκη τὰ ὄμματα, καὶ τὴν περιουσίαν ἀφῆρητο.
 Ἔτα τὸ τῶν Φράγγων ἔθνος ἐκ τῶν Ἑσπερίων συγ-
 κνηθέν, ἀνῆει πρὸς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων, ὡς
 ἐκ ταύτης ἐκ τὴν Ἐφάν διαπεραιωθησόμενον ὦν τὴν
 σφαιρίσιν θεοσημία τις προσηύωσεν. Ἀκρίδων
 γὰρ ἄπειρόν τι πλῆθος ἐκ τῆς ἑσπέρας τὴν γένεσιν
 ἰσχυρὸς, καὶ τοσοῦτον, ὡς νέφεσιν ἰπτάμενον ἀπει-
 κῆσθαι, καὶ συσκιάζειν τὸν ἥλιον, διὰ τῆς μεγί-
 στας τῶν πόλεων καὶ τῶν ταύτης ὄρων τὴν πτῆσιν
 ποιούμενον πρὸς τὴν Ἐφάν ὄρμητο, κάκειος κατέ-
 πεσε. Περαιωθέντες οὖν, καὶ τῇ κατὰ Βιθυνίαν
 προβαλόντες Νικαίᾳ, παρὰ τῶν Τούρκων κατεχο-
 μένῃ, σὺν χρόνῳ μὲν καὶ φορᾷ πολλῇ ἐκατέρωθεν,
 πᾶς μέντοι τὴν πόλιν ἤρῃκασι, καὶ ταύτην μετὰ
 πᾶσιν ἀπέδοντο χρημάτων τῷ βασιλεῖ. Οἱ δ' εἰς τὸ
 πρῶτον προὐχώρουν. Καὶ οἱ μὲν τὴν πρὸς τῷ
 Ὀρόντῃ εἶλον σὺν γόχθῳ καὶ φόβῳ πολλῷ Ἀντιό-
 χωσαν, οἱ δὲ τῆς Ἱεροσολύμων μεγάλοις ἀγώσιν ἐκρά-
 τησαν πόλεως. Ἄλλ' οὕτω μὲν τὰ τοῦ ἔθνους ἔσχον
 τῶν Φράγγων, συντεταγμένως εἰπεῖν. Ἀῖρεσις δὲ τις
 κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀναπέφηνε μυσσάρᾳ, ἢ
 τῶν Βογομιλίων. Τῆς δὲ τοιαύτης αἰρέσεως κῆρυξ
 ἦν καὶ μέγα, διδάσκαλος καὶ πρεσβυτεὺς τῶν παρ'
 αὐτοῖς ἀποστόλων, βασιλεῖός τις λεγόμενος ἱατρός,
 σχῆμα μὲν περικείμενος μοναχοῦ, αὐτὸν δ' ἐκείνον
 ἐκτετακέντος τὸν Σατανᾶν, ὃς ἐν ἔτεσι μὲν πεντε-
 καίδεκα τὰ τῆς πλάνης μαθῶν ὀλέθρια δόγματα, ἐν
 ἑξήσιν καὶ πενήκοντα διδάξας αὐτά, πᾶσαν σχε-
 δὸν τὴν οἰκουμένην τῆς οἰκίας λύμης ἐπέπλησεν.
 Ἔτα καὶ τῇ τῶν πόλεων Βασιλίδι ἐπεχωρίασεν, ἀλλ'
 ἕλω ἐκ' αὐτοφώρῳ δ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸς. Γινούσ-
 τῃ τὴν ἐκείνου ἀσέβειαν ὁ κρατῶν, ὑπεκρίθη πίστιν ἔχειν
 εἰς ἐκείνον τὸν κακοδαίμονα, καὶ διδάσκα-
 λον ἐκείνου, καὶ σωτήρα κλαυμένων ψυχῶν. Τούτους οὖν
 καὶ πλείσιν ἄλλοις, μοις μὲν καὶ σὺν
 ἡμῶν, ἰσχυροὶ δὲ ποτε πείσαι τὸν ὀλέθριον ἐκείνον
 ἐξεμίσει τὸν ἴον τῆς πονηρίας αὐτοῦ. Ἐπει δ' ἦν
 ἐν αὐτῶν τῶν θήρημα, ἐδημοσίευσεν μὲν τὴν ἐκείνου
 διδασκαλίαν, καὶ τὰ δόγματα ἐξεφύλισε, καὶ
 τῷ ἑαυτοῦ πρὸς αὐτὸν αὐτὸν ἐν τῷ τῆς ἱππηλασίας
 θεάτρῳ (22) παρανάλωμα ἔθετο. Αὐθις δ' ἐπανάστα-
 σιν ἔλαβε κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος γίγνετο, καὶ ὁ ταύτην
 συστησάμενος υἱὸν ἔλεγεν αὐτὸν εἶναι τοῦ
 βασιλευσάντος Διογένους, ὃς Κομάνων πλῆθος
 προσεταιρισάμενος, εἰς τὰπι θράκης τε χωρία γενό-
 μενος, καὶ τὴν χώραν κεραιζῶν καὶ ληϊζόμενος,
 ἀπῆται τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι δέχεσθαι τε αὐτὸν,
 καὶ ἔλαβον βασιλικῆς ἀναβήσεως. Ἔτα εἰς τι
 πολίχνιον τῶν Θρακικῶν ἀπελθὼν, ἀπατηθεὶς τε
 παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ καὶ ἀναβήθεις, εἰσελθὼν τε μετ'
 ὀλίγων ἐντός, συνεσχέθη, καὶ ἐξεκύπη τοὺς
 ὀφθαλμούς. Καὶ οὕτως ἢ ἀπεχρησθείσα παρ'
 αὐτοῦ τυραννίς διελέλυτο, τῶν Κομάνων,
 ὅσοι μὴ διεφθάρσαν, εἰς τὰ ἕθη
 κληρονομήσαντων τὰ σφέτερα.

ΚΑ. Οὗτος ὁ βασιλεὺς, τοῦ ὄρφαντροφείου (23)

A infinita multitudo ab occidente orta, et tanta
 ut inter volandum nubilus acquipararetur, et
 solem obumbraret, urbe maxima et finibus ejus
 pervolatis, quievit. Cum trajecissent Nicæam
 Biberniæ, quam Turci tenebant, multis utrinque
 cæcis, tandem vi expugnatam, cum magna pecunia
 imperatoris reddiderunt. Deinde progressi ulterius,
 alii Antiochiam ad Orontem cum labore multoque
 sanguine ceperunt; alii Hierosolymitanæ urbis non
 sine magnis certaminibus potiti sunt. Atque hæc
 a Francis gesta breviter hic perstrinximus. His
 temporibus secta nefaria Bogomilorum exstitit,
 cujus præco doctorque primarius, et apostolorum
 præsidium fuit quidam Basilius medicus, habitu
 monachus, sed ipso potius Satana indutus, qui
 cum annis xv erroris illius perniciose dogmata
 didicisset, cum docuisset, totum fere orbem suæ
 pestis implevit. Tandem etiam urbem imperatri-
 cæ ingressus, in manifesto crimine est veritatis
 inimicus deprehensus. Nam imperator ejus impietate
 cognita, simulavit se fidem habere homini
 infelici, et magistrum appellavit, ac servatorem
 errantium animarum. His et pluribus aliis ægre
 quidem et tarde, sed tamen effecit tandem, ut
 homo pestilens evomeret virus suæ improbitatis:
 et fera cassibus 301 irretica, doctrinam ejus
 vulgavit, et dogmata contempsit, communique
 suffragio in Hippodromo impostorem comburi
 jussit. Alia porro seditia contra imperatorem orta
 est, quodam auctore qui se Diogenis imperatoris
 filium professus, Comanorum turba ascita Thra-
 ciam populabatur et vastabat, petens ut urbibus
 reciperetur, atque imperator salutaretur. Deinde
 cum oppidulum Thraciæ quoddam, fraude civium
 imperator salutatus, cum paucis ingressus esset,
 comprehensus oculis privatur. Sic ejus tyrannis
 finita est, Comanis qui vivi evaserant, in suas
 sedes reversis.

XXIV. Hic imperator, cum orphanotrophium et

Variæ lectiones et notæ.

(22) Ἐν τῷ τῆς ἱππηλασίας θεάτρῳ. Wolf. ἐν
 ἀμφιθέτρῳ (theatre: in Hippodromo) reposuimus.

(23) Ὀρφανοτροφεῖον. Quod Zotiis appella-
 bant: τὸ κατὰ Ζωτικῶν εὐαγγέλιον ὄρφανοτροφεῖον, in
 Novella iv Heraclii. De eo pluribus agimus in
 Constantinopoli Christi, lib. iv, sect 9, n. 19, in quo
 edificatam a Justino Juniori imp. SS. Petri et

Pauli apostolorum ecclesiam observamus in eadem
 lucubratione, lib. iv, sect. 5, n. 21, quod et in-
 nuere videntur synaxaria mss ad 12 Novemb. in
 S. Nilo, ubi narrant illius corpus depositum. ἐν
 τῷ σεβασμίῳ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐν ὄρφανο-
 τροφείῳ, ὑποκίτω τοῦ θυσιαστηρίου, ὑπὸ Ἰουστίνου
 τοῦ φιλοχρίστου τοῦ βασιλέως.

Ἐ' Ἀνεμῆ ἀφαστος μὲν ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ πύγων τε-
τῆρητο, πῆρωσις δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ κατεψή-
φιστο. Ἐπι δὲ θριαμβευομένων αὐτῶν, ἐπικατα-
λαμβάνει βασιλεῖον θέσπισμα, τῆς ποιητῆς τὸν Ἀνε-
μῆν ἐξαιρούμενον, καὶ οἱ συγχωροῦν τῶν ὀμμάτων
τὴν ἑκαπέην. Ἀφαιρεθέντες δὲ τὰς οὐσίας ὑπερορίαν
ἄλλος ἄλλαχθι κατεδικάσθησαν. Ἡ μήτηρ δὲ τοῦ
αὐτοκράτορος τούτου, τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων
ἐναδεξαμένη, ὡς εἴρηται, τὴν διοίκησιν, μέχρι
πολλοῦ ταύτην μεταχειρίζεται, ὅθεν καὶ τὰ πρὸς
κείνου τῶν ὑπηκόων τότε γινόμενα ἐκείνη οἱ
ἐπιόντες ἐπεγράφοντο. Ἐχθετο μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς
ὡς ἐν μόνῳ σχεδὸν τῆς βασιλείας ἀπολαύων ὀνόματι,
ἦθετο δὲ τὴν μητέρα, καὶ ἀκούσης ἐκείνης ἀφέλε-
σθαι τὴν ἐξουσίαν οὐκ ἤθελεν. Ἐπει δ' ἐκείνη συν-
εῖν ἀχθόμενον τὸν υἱὸν, πτοηθεῖσα μὴ βιασθεῖν, Β
καὶ ἀθέλητον δόξῃ ποιήσασθαι τὴν μετάστασιν, πα-
ραχωρήκει πάντων τῷ υἱῷ τε καὶ τῷ αὐτοκρά-
τορι, καὶ τῶν βασιλείων ὑπανεχώρησε, τὴν τοῦ Παν-
τοπίου μονῆν, ἣν ἐκείνη ἐδείματο, κατοικίαν
ποιησάμενη, παρ' ἣ καὶ τινες ἐνιαυτοὺς παροική-
ασα ἐντίμως τε καὶ βασιλικῶς, ἐς γῆρας τε βαθύ
καταντήσασα, μετέλλαξε τὴν ζωὴν. Ἐνα δ' ἐνιαυ-
τῶν καὶ μικρὸν τι πρὸς ὁ σεβαστοκράτωρ ἐπιβίους
τῆ μητρὶ, κάκτενος ἀπίστευε τὸ χρεῶν, κειραμενος
καὶ τρίγα, καὶ μεταμφισιάμενος κατὰ μοναχοῦς, ὡς
ἔγνω ἐπιλείπειν αὐτῷ τὸ βιώσιμον. Ἀπεβίω δ' ἐπι
πιοὶ πολλοῖς, οὐς ἐπεὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν (26),
εὐδ' ἔλον ἐνιαυτὸν ἐπιζήσασα τῷ ἀνδρὶ, μετέστη τῶν
κακῶν, ὁ βασιλεὺς προσελάθετο. καὶ τοὺς μὲν ἄρ-
βιας συνήκισε γυναίξῃ, τὰς δὲ γε θηλείας ἀνδράσιν
ἐδίθετο, καὶ ἑσπεργε καὶ εὐρηγέται τοὺς ἀδελφόπει-
δας. Πρὸς δὲ τὴν κοινωδὸν τοῦ βίου ὁ βασιλεὺς οὗτος
εὐδ' ἀποστρόφως εἴχεται πρότερον, οὕτε λαν ἐκείνη
προσκαιτο, ἀφροδισίων δ' ἠττώμενος οὐ πᾶν τὰ
ἐκ εὐνῆν ἐτύγγανε δίκαιος, ὅθεν καὶ βέλεσιν ἡ Αὐ-
γούσια ζηλοτυπίας ἐδέδλητο. Ἐπει δ' ὁ χρόνος
προήκων τῷ αὐτοκράτορι τὰ πυρφόρα βέλη τοῦ ἔρω-
τος ἤμβλυσε, τότε πρὸς τὴν Αὐγούσταν τρέψας τὸν
ἔρωτα, ἔλος ἦν τῆς πρὸς ἐκείνην στοργῆς, καὶ ἤθε-
λε εἶναι σχεδὸν αὐτῆς ἀδιάσπαστος. Τοιαύτη μὲν
ὡς τῆ βασιλίσση ἰσούτερον ἡ διάθεσις, καὶ μεγάλη
τὴν ἤβησεν, καὶ εἶχεν οὕτω μέχρις ἂν ἔβρωτο τὸ
ἄμα τῷ βασιλεῖ. Ἐπει δ' ἐκεῖνος τοὺς πόδας ἤλγει,
καὶ ὡς βίαιος ἐδέδλαπτο, καὶ περὶ τὰ ἄρθρα τούτω
μυηθῆς ἔλης συνεβρύχησαν ῥεύματα, καὶ ἦν ἐν-
τοῦτον ἀποκετῆς· κατῆρχεν ἡ βασιλίς, καὶ τῷ D
ταύτης ἦν ὡς ἐπίπαν τιθέμενος ὁ αὐτοκράτωρ θε-
λήσασα, καὶ πᾶσα ἡ ἐξουσία καὶ ἡ τῆς βασιλείας
διοικήσις ἀνατεθῆναι αὐτῇ μετὰ παρέλευσιν τοῦ
ἀνδρὸς μαρμαλέτητο, ὡς καὶ τὸν υἱὸν καὶ βασιλίαν
ἰσοκρίσασα αὐτῇ. Τῷ δὲ τὸ σκέμμα οὐκ ἀνεκτὸν ἐς
ἔσθρας ἤδη τελοῦντι, καὶ γυναίξῃ πρὸ πολλοῦ συν-
αφάνει, τοῦ ἔθνους τῶν Οὐγγρων ἀρχηγοῦ θυγατρὶ,

relegantur. Matri imperatoris, administratione
rerum, ut dictum est, diu functæ, mala quibus
subditi vexabantur, plerique ascribebant. Quam
rem filius, ut qui nomine tenus fere duntaxat
regnaret, etsi moleste ferebat, tamen illam invitam,
pro reverentia sua, potestate privare noluit. Quo
mulier animadverso, verita ne vel invita excedere
cogeretur, relicta regia, omni auctoritate illi
cedit, et in Pantepopti monasterium a se ædifica-
tum migrat, ubi cum aliquot annos honorifice et
regaliter 302 vixisset, protracta ætate obiit. Sed
et sebastocrator paulo amplius uno post matrem
anno debitum naturæ persolvit, raso capillo et
habitu monastico sumpto, cum vitæ finem instare
sibi videret, multis liberis relictis: quibus, cum
mater etiam non integrum annum marito super-
stes, terrena reliquisset, imperator susceptis,
adolescentibus uxores, puellis maritos dedit,
fratris liberos et benevolentia et beneficentia
prosecutus. Verum conjugem suam principio nec
aversabatur, nec immodice amabat, sed libidini
deditus jura matrimonii parum sancte observare
ferebatur: unde Augusta telis æmulationis sau-
ciabatur. Ut autem ætas grandior ignitas illas
cupidinis sagittas nonnihil hebetarat, tum in
Augustam converso amore, totus in ejus charitate
acquiescebat, nec facile ab illa divelli poterat.
Ex eo deinceps affectu magna imperatricis poten-
tia fuit, etiam valente imperatore. Cum autem is
ex pedibus laborare cœpisset, nec ambulare
posset, et corruptis humoribus ad articulos con-
fluentibus, in lecto decumberet: ipsa imperabat,
illo comprobante omnia, et jam id animo agitabat,
ut post mariti decessum tota potestate et imperii
gubernatione in se translata, filium imperatorem
dicto audientem haberet, cui jam jam adulo ac
pridem marito, ducta Hungarorum principis filia,
procreatisque liberis, id ferendum non erat.
Nam ne imperio excideret, aut vita etiam priva-
retur timebat, cum quanto amore mater filiam
natu maximam et generum Bryenium prosequer-
etur, cerneret. Itaque cognatos conveniebat,
atque adeo populum, statuque rerum suarum
apud singulos clam deplorando, jurisjurandi viros
commonefaciebat: quo plerique obstricti promi-
serant, se non nisi ipsi delaturos esse imperium. Hi
vero eum confirmabant, auxilia pollicentes, et
quæ pollicebantur jurejurando sancientes. Quæ
cum imperatricem non laterent, irata edixit, ne
quisquam eum conveniret, passim speculatoribus
et observatoribus collocatis. Nihilo tamen ille se-
cius fere omnes ad se allicere non desistebat,
alios per semetipsum, alios per sui studiosos.
Habebat autem 303 studia junioris quoque fra-

Varie lectiones et notæ.

(26) Καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν. Irene Alanorum prin-
cipis filia, de qua egimus in *Familiiis Byzantinis*,
p. 474. Huic dicavit Theodorus Prodromus poema

astronomicum, quod asservari in bibliotheca Cæ-
sarea monet Petrus Lambecius, lib. vi de ead.
bibl.

tris, altero Andronico, fratri eidemque imperatori adversante. Nam hi quoque jam adulti uxores duxerant, Andronicus sebastocrator, Isacius et Bryenius Cæsares appellati, alterius vero filii maritus Phorbenus panhypersebastus. Atque hæc ita se habebant, etsi temporum ordine immutato, posteriora prius exposuimus.

δρῶν τοὺς ἄνδρας, οὓς οἱ πλείονες αὐτῶν ἦσαν ὁμωμοκότες, ὡς οὐχ ἕτερον ἂν παρὰ τοῦτον μετὰ τὸν πατέρα δέξειντο αὐτοκράτορα. Οἱ δ' αὐτὸν ἐπεθάρβυνον, καὶ ἐπαρτήσαι οἱ καιροῦ καλοῦντος προθυμώτατα ἐπηγγέλλοντο, ὅρκους ἐμπεδοῦντες τὰς ὑποσχέσεις. Ταῦτα δὲ τὴν βασιλιδα οὐκ ἐλελήθεισαν, δι' ἧ καὶ προσώχθισε ὑπὸ υἱῷ. Ἐντεῦθεν παντὶ που καθάπαξ προσίεναι οἱ ἀπέληγτο, καὶ πάντοθεν σκοποὶ τε καὶ κατοπτῆρες ἦσαν αὐτῷ. Ὁ δὲ καὶ οὕτως οὐκ ἐπαύετο πρὸς ἑαυτὸν σχεδὸν τοὺς σύμπαντας ἐφελκόμενος, τοὺς μὲν δι' ἑαυτοῦ, τοὺς δὲ διὰ τῶν προσκειμένων αὐτῷ. Προσέκειτο δ' αὐτῷ καὶ τῶν ἀδελφῶν ὁ νεώτερος· θάτερος δὲ γε, δηλαδὴ ὁ Ἀνδρόνικος (27), τῷ συγγόνῳ καὶ βασιλεῖ ἦναι-τίωτο. Ἦδη γὰρ καὶ οὗτοι, ἀνδρωθέντες, γυναῖξιν συνεζεύχθησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀνδρόνικος σεβαστοκράτωρ τετίμητο, ὁ δ' Ἰσαάκιος καὶ ὁ Βρυένιος Καίσαρες, ὁ δ' ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως γαμβρὸς ὁ Φορβηὸς πανυπερσέβαστος. Εἴχον μὲν οὖν οὕτω ταῦτα, εἰ καὶ προδραμῶν ὁ λόγος τὰ ὑπερον διηγῆσται.

XXV. Unus porro ex Latinis ab Occidente in B Orientem profectus, Roberti, cujus supra meminit historia, filius nomine Boemundus, servitium suum imperatori obtulit, et pactis jurejurando firmatis, acceptaque pecunia fere innumerabili, capta Syriaca Antiochia, non modo pacta et conventa violavit, sed et de bello Romanis inferendo cogitavit. Enimvero reditu in Occidentem destinato, metuens, ne in transitu Romanarum provinciarum a prætor aliquo prehensus, ad imperatorem in vinculis, ut homo fœdifragus perduceretur: quid facit? Rumorem de suo obitu spargendum curat, et cistæ impositus, famulis mandat, ut cadaver suum domum ferri dicant. Hoc astu in patriam reversus, et multum de imperatore conquestus, multos popularium ad sumenda contra Romanos arma concitavit, eorumque dux creatus, superato mari, Epidamnum magno studio capere contendit. Cum autem obsidio traheretur, civibus magnis detrimentis illatis, nec paucioribus acceptis, expugnatione desperata, ad alia loca æque irrito conatu progressus, denique pacem per legatos ab imperatore petit, Thessaloniciæ tum agente: qui inde digressus, juxta Coloneam Europæam vallum munivit, ibique cum Barbaro de pacis conditionibus transegit. Ac Boemundicum bellum hoc fere modo compositum est. Patriarcha vero Nicolaus Ecclesia per annos viginti septem gubernata, senex admodum decessit: cujus funus imperator magnificis honoribus prosecutus, alium in patriarchico solio collocavit, e cleri Ecclesiæ numero illum quidem, sed ordinis diaconorum, et unus ex patriarchicis principibus, ex fratre nepotem ejus qui tum Chalcedonensi præerat Ecclesiæ, in litteris tum profanis tum sacris ab 304 ineunte versatum ætate, quem ipse imperator in Ecclesia declaravit. Aliquanto

καὶ παίδων γεγονότι πατρὶ. Ἐδεδόκει γὰρ περὶ τῆ ἀρχῆς, ἥ καὶ περὶ αὐτῆ τῆ ζωῆς, ὄρων τὴν μητέρα πολλὴν περὶ τὴν πρεσβυτέραν τῶν θυγατέρων ἐνδεικνυμένην σχέσιν, καὶ περὶ τὸν ἐπ' αὐτῇ κηδεστὴν τὸν Βρυένιον. Ὅθεν μετήει τὸ συγγενές, ἀλλὰ μέντοι καὶ ζύμπαντας, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν πρὸς ἑκαστον λαθραίως ἀποκλαιόμενος, ἀνεμίμησε τῶν δρῶν τοὺς ἄνδρας, οὓς οἱ πλείονες αὐτῶν ἦσαν ὁμωμοκότες, ὡς οὐχ ἕτερον ἂν παρὰ τοῦτον μετὰ τὸν πατέρα δέξειντο αὐτοκράτορα. Οἱ δ' αὐτὸν ἐπεθάρβυνον, καὶ ἐπαρτήσαι οἱ καιροῦ καλοῦντος προθυμώτατα ἐπηγγέλλοντο, ὅρκους ἐμπεδοῦντες τὰς ὑποσχέσεις. Ταῦτα δὲ τὴν βασιλιδα οὐκ ἐλελήθεισαν, δι' ἧ καὶ προσώχθισε ὑπὸ υἱῷ. Ἐντεῦθεν παντὶ που καθάπαξ προσίεναι οἱ ἀπέληγτο, καὶ πάντοθεν σκοποὶ τε καὶ κατοπτῆρες ἦσαν αὐτῷ. Ὁ δὲ καὶ οὕτως οὐκ ἐπαύετο πρὸς ἑαυτὸν σχεδὸν τοὺς σύμπαντας ἐφελκόμενος, τοὺς μὲν δι' ἑαυτοῦ, τοὺς δὲ διὰ τῶν προσκειμένων αὐτῷ. Προσέκειτο δ' αὐτῷ καὶ τῶν ἀδελφῶν ὁ νεώτερος· θάτερος δὲ γε, δηλαδὴ ὁ Ἀνδρόνικος (27), τῷ συγγόνῳ καὶ βασιλεῖ ἦναι-τίωτο. Ἦδη γὰρ καὶ οὗτοι, ἀνδρωθέντες, γυναῖξιν συνεζεύχθησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀνδρόνικος σεβαστοκράτωρ τετίμητο, ὁ δ' Ἰσαάκιος καὶ ὁ Βρυένιος Καίσαρες, ὁ δ' ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως γαμβρὸς ὁ Φορβηὸς πανυπερσέβαστος. Εἴχον μὲν οὖν οὕτω ταῦτα, εἰ καὶ προδραμῶν ὁ λόγος τὰ ὑπερον διηγῆσται.

ΚΕ'. Εἰς δὲ τῶν εἰς τὴν Ἐφῶν διαβάντων Λατίνων καὶ ὁ τοῦ Ῥομπέρτου ἐκείνου, οὐπερ ἤδη ἡ ἱστορία ἐμνήσθη, ὑπῆρχεν υἱός, Βαϊμούνδος ὀνομαζόμενος, ὃς, ἐκ τῶν Ἑσπερίων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνιῶν, δούλωσιν τε τῷ βασιλεῖ ἐπηγγέλατο, καὶ συνθήκας θέμενος πρὸς αὐτὸν, ὅρκους αὐτὰς ἐμπέπιδωκε, καὶ χρήματα λαθῶν σχεδὸν ὑπὲρ ἀριθμῶν, τῇ κατὰ Κόλην Συρίαν Ἀντιοχείᾳ ἐπιδεδήμηκε, καὶ ταύτην πολιορκίᾳ ἐλῶν, οὐ μόνον τῶν ὁμολογημένων παραβάτης ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ πόλεμον κατὰ Ῥωμαίων ἄρσθαι μεμελέτηκεν. Ἐπανιέναι δὲ φροντίζων ἐκ τῶν Ἐφῶν εἰς τὰ Ἑσπερία, ἐδεῖτο μὴ ἐν τῇ ἐπανόδῳ χώρας Ῥωμαϊκᾶς διῶν, κατασχεθεῖν παρὰ τοῦ τῶν χωρῶν ἐκείνων τὰς ἀρχὰς ἐμπεπιστευμένων, καὶ ἀπαχθεῖν δεσμώτης, ὡς παραβάτης ὧν ἔθετο συνηκῶν. Τί γοῦν μηχανᾶται; Ἐαυτοῦ καταψεύδεται θάνατον, καὶ λάρνακι ἐμπεθεῖται, ἐντειλάμενος τοῖς θεράπουσι λέγειν ὡς ἐτίθηται, καὶ ὁ νεκρὸς ἐκείνη κομίζεται οἴκαδε. Οὕτως λαθῶν εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ διποτῶσσο· ἐνθα πολλὰ κατεῖπων τοῦ βασιλέως, πολλοὺς τῶν ὁμοεθῶν ἄρσι κατὰ Ῥωμαίων ὄπλα ἤρθεισεν, ὧν στρατάρχων ἐκείνος διεπεραιώθη πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον, καὶ πολλὴν ἔθετο σπουδὴν ἐκπορθῆσαι τὸ ἄστυ αὐτῆς. Χρόνον δὲ διατρίψας ἐν τῇ πολιορκίᾳ μακρὸν, καὶ κακώσας μὲν τοὺς ἐν τῇ πόλει, οὐ μὲν δὲ καὶ αὐτὸς κακωθεὶς, ἀπέγνω μὲν τὴν τοῦ Δυββαχίου τὴν ἀλωσιν, προέβη δ' εἰς ἕτερα· ἀλλὰ κάκιστων διημαρτεν, ὅθεν διαπρεσβύεται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, συμβάσεις ζητῶν. Ὁ δὲ τῇ Θεσσαλονικῇ ἦν ἐνδημῶν, καὶ ἀπάρας ἐκείθεν κατὰ τὴν Εὐρωπαϊαν Κολώνισιν τὸν χάρακα ἔθετο, ἐνθα καὶ προσωμίλησε τῷ βαρβάρῳ καὶ τὰς συνθήκας τῶν σπονδῶν ἐποιήσαστο. Ἦ μὲν οὖν τοῦ Βαϊμούνδου μάχη οὕτω πως διελέλυτο. Ὁ δὲ πατριάρχης Νικόλαος, ἐπὶ εἴκοσι πρὸς ἑπτὰ ἔνιαυτοὺς τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύνων, καὶ ἐς γῆρας ἐλάσας

Varis lectiōnes et notæ.

(27) Ἀνδρόνικος. Andronicus Comnenus Porphyrogenitus sebastocrator, qui in ipso ætatis flore contra Turcos fortiter pugnans interiit: huic uxor

fuit Irene, uti nominatur in Typico ms. monasterii τῆς Μεγαριτωμένης ab Irene Augusta et illius matre conditi.

βαθῶ, νοσήσας ἀπέβίω· οὗ τὴν ἐκπορὰν, μεγαλοκρεπῶς δ' αὐτοκράτωρ ἐτίμησεν, εἴτα ἕτερον εἰς τὸν θρόνον τὸν πατριαρχικὸν ἐγκαθίδρυσεν, ἕνα μὲν τοῦ κλήρου τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ τῶν διακόνων δὲ γε βαθμοῦ, καὶ τοῖς πατριαρχικοῖς συνταττόμενον ἄρχουσιν, ἀδελφιδούν δὲ τοῦ τῆς ἐν Χαλκηδόνι τότε προεδρεύοντος Ἐκκλησίας, λόγοις ἐντεθραμμένον τοῖς τε θύραθεν καὶ τοῖς καθ' ἑμᾶς, αὐτὸς δ' βασιλεὺς τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπιδημητικῶς, καὶ αὐτὸν ἐν ταύτῃ προχειρισάμενος. Μετὰ δὲ τίνα χρόνον νοσεῖ ὁ κρατῶν, καὶ οὕτως ἡ νόσος ἐκείνου κατίσχυσεν, ὡς ἐκλελοιπέναι δοκεῖν. Ἐν τούτῳ δὲ τοῦ σωτηρίου τοῦ Σωτήρος ἡμῶν ἐκτυπώματος, ὃ ἐν τῇ Χαλκῇ ἀναστήλωται, τὸ θεῖον πέπλον (28), ὃ πρὸ τῆς εἰκόνης ἡώρηται, κομισθὲν, ἐφηπλώθη τῇ κλίνῃ ἐφ' ἧς ὁ κάμων κατέκειτο, καὶ αὐτοῦ τὸ σῶμα περιεάλυκε, καὶ ἡ τῆς νόσου σφοδρότης ὑπεδίδου εὐθύς.

Ὁ δὲ κακίνητό τε καὶ ἀνεκάθισε, καὶ ἐφώνησε, καὶ ἤρπεν ὕδωρ κατὰ χεῖρας, καὶ τροφῆς ἀπεγέυσαστο. καὶ ὁ μὲν ἀνεβῆνυτο, ἡ δὲ νόσος ὑπέληγε. Τοῖς δὲ πολλοῖς ἄπιστος ἦν ἡ ἀνάβρωσις. Ἴνα γοῦν πληροφορηθῶσι περὶ ταύτης οἱ ἀμφοτέρωθεν, ἐπιπικροσάμενοι διήλθε τὴν ἀγορὰν. Ἄλλ' οὕτω μὲν τῆς νόσου ὁ αὐτοκράτωρ ἀπῆλλακτο. Αὐθις δὲ τὸν ἀστυνομήσαντα λαὸν δέος ὤπεισθη· ἀνάτιον φήμη γὰρ περιήει ἀπανταχοῦ τεθνάναι μέλλειν κατὰ τὸ μέγα Σάββατον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου τὸν αὐτοκράτορα, καὶ οὐ τοῦ δημόδιου μόνον πλήθους ἡ φήμη κατέκρησε αὐτὴ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν περὶ τὸν κρατοῦντα, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλέως δόσεις αὐτὴν φυγῆν, καὶ ταῦτα μηδὲ νοσοῦντος μηδὲ τι τὸ ἐνοχλοῦν ἔχοντος. Ἐπιστάτης δὲ τῆς λεγομένης ἡμέρας, ἡλέγχθη τὸ φημιζόμενον μάταιον, καὶ τῶν πονηρῶν προσδοκιῶν ἀπῆλλάγησαν ξόμπαντες.

Κς'. Οὗ πολλὸς ἐπὶ τούτοις παρήλθε καιρὸς, καὶ τῆς Βυζαντιδὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἀποδημῆ, καὶ τὴν γυναικωνίτιν συναγαγόμενος, καὶ ταῦτα καθ' ὄραν χειμέριον, καὶ σκινοῖ κατὰ τὴν θρησκίαν Χερβόνησον. Τοῦ δὲ χειμῶνος παρελθόντος, καὶ τοῦ ἔαρος ἐκλάμψαντος, ἤδη καὶ τὸ θέρος ἐφίστατο, κάκειθεν ὁ κρατῶν οὐ μεθίστατο, ἕως νόσος τῇ βασιλίᾳ ἐπέσκηψε· τότε δὲ προσέπεμφθη ἡ ἀδύοῦστα τρίτη βασιλικῇ. Ὁ βασιλεὺς δ' ἔτι ἔμενε διάγων ἐκεῖ, καὶ τὸς στρατιωτικοῦς καταλόγους ἐπισκεπτόμενος, μέχρις ἂν ἐμπαθήκει ὡς ἡ βασιλις κατηντήκει πρὸς τὴν Βασιλείαν. Ἐτ' ἐκεῖθεν ἀπάρας, διὰ μιᾶς ἡμέρας κενεῖται τὴν Μεγαλόπολιν. Καὶ ἡ μὲν ἀνεβῆνυτο, ὃ δὲ τῶν διοικήσεων εἶχετο, ὡς τὰ πολλὰ κατὰ τὸ φιλοκρίτιον ποιούμενος τὰς διατριβὰς. Καὶ οἱ τοιοῦτοι ἐπιτετήδευτο, τευαγμένας ἡμέρας ὤριστο, καὶ ἕως ἐκεῖσε δημοσίᾳ προύκαθητο, ἀφορῶν πρὸς τὴν πλάστιγιν. Τῷ βουλομένῳ δὲ ἡ εἰς ἐκεῖνον ἀφῆκε συγχεχώρητο, καὶ ἕκαστος τῶν δεομένων

A post tanto morbo oppressus, ut exspirasse videretur, sacrosancto velo, quod ante imaginem Servatoris nostri in Chalce erectam pendet, in lecto ægrotantis expanso, et ejus corpori applicato, non nihil mitigata morbi vehementia, se commovit, assedit, locutus est, malluvium petiit, cibumque cepit, et morbo paulatim decedente convaluit. Quod cum vulgo incredibile videretur, ut de sua valetudine constaret, paulo post equo per forum transitit. Eo morbo propulsato, nihilominus urbanæ multitudini metus inanis incessit ex rumore passim vulgato, imperatorem eo anno in magno Sabbato esse moriturum. Is rumor non in plebe tantum, sed et in curia regia versabatur, atque ipsius etiam imperatoris animum commoverat, et si nec ægrotantem, nec ultra molestia conflictantem, donec eo die elapso vanitate sermonis illius refutata, malorum metus omnibus est ademptus.

B ὁ μὲν ἀνεβῆνυτο, ἡ δὲ νόσος ὑπέληγε. Τοῖς δὲ πολλοῖς ἄπιστος ἦν ἡ ἀνάβρωσις. Ἴνα γοῦν πληροφορηθῶσι περὶ ταύτης οἱ ἀμφοτέρωθεν, ἐπιπικροσάμενοι διήλθε τὴν ἀγορὰν. Ἄλλ' οὕτω μὲν τῆς νόσου ὁ αὐτοκράτωρ ἀπῆλλακτο. Αὐθις δὲ τὸν ἀστυνομήσαντα λαὸν δέος ὤπεισθη· ἀνάτιον φήμη γὰρ περιήει ἀπανταχοῦ τεθνάναι μέλλειν κατὰ τὸ μέγα Σάββατον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου τὸν αὐτοκράτορα, καὶ οὐ τοῦ δημόδιου μόνον πλήθους ἡ φήμη κατέκρησε αὐτὴ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν περὶ τὸν κρατοῦντα, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλέως δόσεις αὐτὴν φυγῆν, καὶ ταῦτα μηδὲ νοσοῦντος μηδὲ τι τὸ ἐνοχλοῦν ἔχοντος. Ἐπιστάτης δὲ τῆς λεγομένης ἡμέρας, ἡλέγχθη τὸ φημιζόμενον μάταιον, καὶ τῶν πονηρῶν προσδοκιῶν ἀπῆλλάγησαν ξόμπαντες.

XXVI. Parvo deinde tempore elapso, imperator cum gynæceo, quamvis hiberno tempore, Byzantio in Chersonesum transiit: nec inde discessit, interim militares catalogos perlustrans, donec sub ætatis initium, imperatrice ægrota, imperatoria triremi præmissa cognovit, eam in regiam pervenisse. Tum et ipse uno die in magnam urbem pervenit, eaque convalescente, rerum administrationi intentus fuit, plerumque in Philopatium degens, eaque ratione inita, ut certis diebus in amplam planitiem prospectans, ibi publice pro tribunali sederet, liceretque omnibus ei porrigere libellos supplices: quos ante se depositos a secretariis legi, et cujusque petitionem indicari, statimque responsa scribi, eaque confirmata supplicantibus restitui jussit. Ea ratione satis longo tempore observata, rursus eum imperatrice et gynæceo egressus, circa radices montis Papyoii per totam hiemem, cum omni familia habitavit. 305 Sub ve-

Varie lectiones et notæ.

(28) Τὸ θεῖον πέπλον. Ita tradunt Synaxaria, D *Zona Leonis* Philosophi imp. uxorem, cum a demone *κτάρεται*, divino monitum oraculo, si sacra *Deiparæ zona*, quæ in Chalcoptriana sede asser-
vabatur, ad eam afferretur, fore ut liberaretur; mox Augusti præcepto aperta capsula, et zona a patriarcha supra Augustæ corpus expansa et explicata pristinam sanitatem recepisse. Idem habent *Menæa* et Synaxaria ad 31 Augusti, adduntque, aperta hac theca, quam ἁγίαν σορὸν appellatam etiam dicunt, in ea zonam Deiparæ inventam Σὺν σφραγίδι διὰ χρυσίνης βούλλης, καὶ κωδίκελλον ἐμφαίνοντα λεπτομερῶς, καὶ τὸν τε χρόνον, τὴν ἰνδικτιῶνα, καὶ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐν Κωνσταντινουπόλει προσκομισθῆ ἡ ἁγία ζώνη. Ejusmodi vero

vela quæ ad sacras imagines appendebantur, colebant Græci, ut ex hoc loco patet, et ex Synaxario ms. ubi narrat Manuelem Conenem imp. ex S. Demetrii templo Thessalonicensi, ejusdem sancti τὸ παλαιγενὲς πέπλον, καὶ ἐπικείμενον τῇ πο-
λυδύβῳ καὶ κοσμοκλήτῳ σορῶ, seu ἱερὰν σκίπη-
σορῶν προκάλυμμα τοῦ ἀγίου μαρτύρου Δημη-
τρίου, vetus scilicet velum quo contegebatur S. Demetrii feretrum, solemnī pompa excepisse sub an. 1164, et in sedem τοῦ Παντοκράτορος a Patre Joanne conditam, intulisse, anno Christi 1164, indict. 13. Octobris 23. Rem pluribus narrat idem Synaxarium ad 26 ejusdem mensis. Vide *Menæa* 11 Augusti, *Gloss. med. Græc.* in Πόδι, et no-
stram *Constantinopolit.* lib. iv, p. 84, 85.

ris initium juxta Philippopolim, vnum æstivum-
que tempus, et magnam autumni partem exegit,
ea re ibi occupatus, ut cum Manichæis qui Pau-
liciani vulgo dicuntur, disputaret. (Nam magna
ejus gentis multitudo ibi versabatur, a Joanne
Zimisce ex Oriente in ea ioca translata) eorumque
multos ad orthodoxam fidem traduxit. Autumno
jam medio fere exacto, in regiam est reversus.
Quia vero imperatrix multum poterat, etiam generi
ejus Bryennii magna erat potentia, ac jam vulgo
celebre, illius nutu in regia geri omnia. Quare om-
nes ad eum se conferebant, juris dicundi, et pro
imperii auctoritate sententias ferendi potestate præ-
ditum. Erat autem et ipse studiis doctrinarum dedi-
tus, et uxor ejus in iisdem operam nihilo minorem,
ac potius majorem ponebat, exquisite atticissans,
ingenioque prædita acutissimo ad abstrusissimas
quasque contemplationes, eam facultatem partim
naturæ bonitate, partim industria consecuta. Affixa
etiam erat libris, et eruditorum consuetudine haud
obiter utebatur. Hoc rerum suarum statu Cæsar om-
nibus linguis celebratur. Quæcumque imperatoris filium
eumdemque imperatorem angerent et crucierent,
tamen tolerabat. Sed hæc in progressu orationis
exponentur. Nunc vero ea referantur, quæ omissa
sunt. Temporibus imperatoris hujus multa existi-
tere incendia, diversis urbis locis igne desolatis.
Sed et aliquando verno tempore vehementis venti
procella cum alia multa corruerunt, tum statua in
rotunda ille maxima columna porphyretica, in foro
quod Placotum vocant, dejecta, multos qui forte
ibi erant, contrivit. Ea statua et mole ingens, et
pulchritudine mirabilis, casu illo in multa frag-
menta est comminuta. Alio tempore imber maxi-
mus eo die quo principum Christi apostolorum
Petri et Pauli memoria celebratur, erupit, vespe-
rique auspiciatus ad idem usque tempus postridie
sine intermissione duravit. Tum in petu aquarum
multa ædificia sunt dejecta, et valles aquis redun-
dantes a mari nihil discreparunt, et homines
non pauci, ac multæ animantes perierunt. Atque
hæc ita se habuerunt.

λόγος ἐκθήσεται, ἄρτι δὲ διηγησάσθω ἢ παραλείπει. Πολλοὶ κατὰ τοὺς τῆς αὐταρχίας χρόνους τοῦ βασι-
λέως τούτου γεγόνασιν ἐμπρησμοὶ ἐν διαφόροις τῆς

ἐπανεστίνετο δεητήριον διδακτικὸν θεοῦ δέοιτο. Καὶ
ταῦτα, ἐνώπιον αὐτοῦ τιθέμενα, ἐπέταττε τοῖς ὑπο-
γραμματοῦσιν (29) ἐπίνειν, καὶ γνωρίζειν αὐτῶν
τὰς ἐκάστων αἰτήσεις. καὶ αὐτίκα τὴν ἐφ' ἐκάστῳ ἀν-
τιγραφῆν προσέταττε γίνεσθαι, καὶ βεβαιουμένην τοῖς
δεομένοις παρέχεσθαι, Καὶ τοῦτ' ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν
ἐτηρεῖτο τῶν αὐτοκράτορι. Ἐτ' αὖθις ἀποδημῆ τῆς
Βυζαντιδος, φθίνοντος ἤδη τοῦ μετοπώρου. Συνῆν δὲ
ἐκεῖνῳ καὶ ἡ βασίλισσα, καὶ ἡ γυναικωνίτις συνεί-
πετο, καὶ περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ ἄρουρου τοῦ Παπυ-
κίου (30) κατασκηνοῖ. Ἐνθα τὸ τῆς ὥρας χειμέριον
διαγαγὼν παγγενεῖ, ἄρτι ἡργμένου τοῦ ἔαρος ἐκεῖθεν
ἀπάρας, τὴν Φιλιππούπολιν κατέλαβε. Περὶ ταύτης
οὖν τὰ ἔρια ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος σκηνωσάμενος, ἐκεῖ
τὸν ἑαρινὸν τε καιρὸν καὶ τὸν θέριον, ἤδη δὲ καὶ
πολὺ τοῦ μετοπώρου διέτριβε, καὶ τὴν ἔργον αὐτῶν
τῆς ἐκεῖσε διατριβῆς ἢ μετὰ τῶν Μανιχαίων (31)
διάλεξις, οὗς Παυλικιάνους ἢ δημῶδης ἀνομάζει
φωνῆ (πολὺ γὰρ τοῦτο τὸ γένος ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ
κατ'ἴσται, τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ
μεταγαγόντος ἐκ τῆς Ἐφῆας αὐτὸν κἀν ταύτῃ ἐγκα-
τοικίσαντος), οἷς διαλεγόμενος, πολλοὺς πρὸς τὴν
ορθοδοξίαν πίστιν μετήνεγκεν. Ἦδη δὲ μεσοῦντος
σοῦ μετοπώρου, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια. Τῆς δὲ
βασίλειος μέγα δεδουνημένης, καὶ τῶν κηδεστῆ τῶν
Βρυεννίῳ τῶν Καίσαρι πολλή τις ἦν ἰσχὺς, καὶ δι'
ἐκεῖνου πᾶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις οἰκονομούμενον ἐκ-
πεφωνητο. Διὸ καὶ πάντες ἐκεῖνῳ προσήεσαν, καὶ
διδάξειν αὐτῶν ἐπιτέτραπτο καὶ βασιλικῶς ἐθεμίτω-
σεν. Ἦν γὰρ καὶ λόγους προσκείμενος (32) ὁ ἀνήρ,
καὶ ἡ σύνοικος δὲ οἱ οὐδὲν ἤττον εἰ μὴ καὶ μᾶλλον
ἐκεῖνου τῆς ἐν λόγους παιδείας ἀντίχρητο, καὶ τὴν
γλώτταν εἶχεν ἀκριβῶς ἀταικίζουσαν, καὶ τὸν νοῦν
πρὸς ὕψος θεωρημάτων ἀξίωτον. Ταῦτα δ' αὐτῇ
προσεγένετο φύσει δξύτητι καὶ σπουδῇ. Προσπε-
τήκει γὰρ ταῖς βιβλοῖς, καὶ λογίοις ἀνδράσι, καὶ οὐ
παρέργως ἠμίλει αὐτοῖς. Οὕτω δ', ὡς εἴρηται, τῶν
Καίσαρι τῶν πραγμάτων συνεχερθέντων, διὰ πάσης
ἦν γλώττης ἡδόμενος ὁ ἀνήρ. Τρῦτα δὲ τῶν βασιλέως
οὐκ ἐστὶν βασιλεῖ πολλὴν τὴν ἀθυμίαν ἐνέσταζον,
καὶ εἰς ἀγωνίαν ἐνέβαλον· ὁ δὲ καὶ οὕτως ἔχων
ἐκαρτέρει. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτων προῖων ὁ

Varie lectiones et notæ.

(29) Ὑπογραμματοῦσιν. Interpres a notariis
vertit: malim a secretariis: nam etsi notarius et
secretarius idem forte haberi possint, tritior ea
tempestate fuit vox posterior, licet qui linguis pu-
riori studebant, ab ea abstinerent, ac secretarios
γραμματεῖς et ὑπογραμματοῦσιν fere semper ap-
pellarent. Nicephorus Constantinopol. in Hist. Ἀρ-
τέμιον Φιλιππικῶν γραμματεῖα· οὗς τῇ Ἰταλῶν φωνῇ
καλοῦσι ἀσηκρητίς. Ignatius Diacou. in ejusdem
Nicephori Vita, n. 4: Ἐλαξε γὰρ αὐτὸν τὴν τοῦ
ὑπογραφέως ἀποπληροῦν χρεῖαν, καὶ τοῖς βασιλείοις
μυστηρίοις ὑπηρετεῖσθαι. Ἐτ' n. 7: Ἦν γὰρ ὑπο-
γραφεὺς τῶν κρατούντων μυστηρίοις ὑπηρετού-
μενος. Alia vide in Gloss. med. Græcæ. in v. Ἀση-
κρητίς.

(30) Τοῦ ἄρουρου τοῦ Παπυκίου: Papycii montis
versus Strymonem fluvium, mentio est apud Joan-

nem Cinnamum, lib. vi, n. 6. et Nicetam in
Isaacio, lib. iii, n. 1, et monasteriorum in eo ædi-
ficatorum.

(31) Μετὰ τῶν Μανιχαίων. De Manichæis circa
Philippolim, consule Notas nostras ad Alexiadem,
pag. 284.

(32) Λόγους προσκείμενος. Quod testatur in primis
ejus quam præ manibus habemus historia, Petri Possini studio typis Hegiis edita, et quam
Commentario illustravimus. Nicetas in Joanne.
n. 1, de Irene generum conjugii Alexio ad imperii
successionem proponente: Ἄτε εἰπέιν ἱκανώτατον,
καὶ οὐκ ἐλάττωνα διαπράξασθαι, καὶ μαθημάτων
ἐλευθερίων μετασχόντα, βοημίζειν τὸ ἦθος εἰδόμενον
καὶ χροὸς βασιλείαν ἀδιαλωθετον οὐ βραχία συναϊρό-
μενον τοῖς ἄρχειν μέλλουσιν.

πῶρ καὶ ἡρείπωσεν. Ἐπνευσα δὲ ποτε τούτου κρατοῦντος καὶ ἄνεμος σφοδρὸς τε καὶ βιαιότατος, ὥρας οὐσης ἑαρινῆς, ὑφ' οὗ πολλά τε ἄλλα συνέβη συμπτώματα, καὶ ἡ ἐν τῷ κυκλωτερῷ καὶ μεγίστῳ πορφορέῳ κίονι τῷ κατὰ τὸ λεγόμενον Ηλακωτὸν ἐστῶτι ἰδρυμένη στήλη (33) κατήνεκτο, καὶ πολλοὺς ἀνείλε τῶν παρατυχόντων ἐκεῖ. Ἦν δὲ τὸ ἄγαλμα μεγέθει μὲν πάμμεγα, κάλλει δὲ γε θαυμάσιον, ὃ καὶ πᾶσιν συντίθραυστό τε καὶ εἰς πολλὰ διετέμνητο. Καὶ ὅτε δ' ἐν ἄλλῃ χρόνῳ κατεβράβη σφοδρότατος, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν μνήμης τῶν κορυφαίων τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν Πέτρου καὶ Παύλου, ὅς, περὶ δελφίν ὄψλαν ἡργμένος, διήρκεσεν ἄχρι τῆς αὐτῆς ὥρας τῆς ἐπίουσης ἡμέρας ἀνένδοτος γεγυώς. Ὅτε πολλὰ τε τῇ φορῇ τῶν ὑδάτων οἰκίαι κατέπεσον, καὶ αἱ κοιλάδες ὑδάτων πλησθεῖσαι οὐδὲν διαφέρον θαλασσῶν, καὶ ἀνθρώπων οὐκ ὀλίγων καὶ ζῶων πολλῶν συμβεβήκει ἀπώλεια. Ταῦτα μὲν οὕτω συνένεκτο.

ΚΖ'. Ἀπηγγέλη δὲ ποτε τῷ βασιλεῖ Τούρκων ἀβροῖζεσθαι στρατιάν, βουλομένην ἐπελθεῖν ταῖς ὑπὸ Ῥωμαίους χώραις, καὶ ταύτας ληίσασθαι. Ἔτυχε δὲ τότε τοὺς πόδας ἀλγῶν, τοῦ βρέυματος σφοδρότερον ἐπιβρέυσαντος, καὶ περιωδυνίας αὐτὸν καὶ ἀλγῆδόςιν ὀξυτάταις πιέζοντος· ἐπεὶ γοῶν οὐκ εἶχε δι' ἑαυτοῦ κατὰ τῶν Βαρβάρων στρατεύσασθαι, φάλαγγα κπ' αὐτῶν ἐκπέμπει στρατιωτῶν, φαλαγγίαν ἐπιστήσας αὐτοῖς τὸν Καμμύτζην Εὐστάθιον (34), ἄνδρα τοῖς πρώτοις τεταγμένον τῶν στρατηγῶν. Ὁ δὲ, οὐκ ἐλαχίστην τῶν πολεμίων μοῖραν περιτοχῶν, προσάλλει τούτοις, ἡττήθη δὲ προσβαλὼν, καὶ αὐτὸς μὲν ἐάλω, οἱ δ' ὑπ' αὐτὸν οἱ μὲν ἔπεσον, οἱ δὲ φυγόντες ἐσώθησαν. Ὡς δὲ ταῦτα τῷ βασιλεῖ ἀπηγγέλησαν, οὐκέτι καθεκτός ἦν ἐκεῖνος, ἀλλ' ἔξεισι, καὶ Τούρκους μὲν ἐνέτυχεν οὐδαμοῦ (μαθόντες γὰρ τὴν κατ' αὐτῶν τοῦ βασιλέως ὁρμήν, τοῖς ἵπποις ἐνδόντες τοὺς χαλινοὺς, ἔφευγον ἀμεταστρεπτοί), ἴσχυσε δὲ καὶ ὁ Καμμύτζης τὰς γείρας αὐτῶν ἐκφυγεῖν, τοὺς αὐτὸν φρουροῦντας μεγάλας ἀποσχίσσει πείσας συναποδρᾶναι αὐτῷ, καὶ προσελθῆναι τῷ βασιλεῖ. Καὶ ὁ μὲν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἦλθε προσάγων, καὶ τοὺς αὐτοῦ φύλακας αὐτομόλους. Ὁ δὲ κρατῶν ἐκείνων μὲν ἠδέως εἶδε, τοὺς δ' ἐκείνων λευκώτας ἐδεξιώσατο χρέμασι, καὶ ἐπανεῖλεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Οὗ πολὺς παρεβράβη κειρὸς, καὶ ἔξεισιν αὐθις κατὰ τῶν Βαρβάρων τούτων ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἄπεισιν εἰς τὸ Φιλομίλιον· ἄρα δὲ τὸ ἄστυ τοῦτο κενὸν ὀπλιτῶν (πάντες γὰρ τῆν τοῦ αὐτοκράτορος ἐγνωκότες κατ' αὐτῶν ἐφοδόν, καὶ μὲν φίλτατα μετέθεντο, ἐκείνοι δ' ἀνεχώρησαν)· τὸ μὲν οὖν ἄστυ ἄπῶνος ἐλήφθη. Ἀλλὰ μέντοι καὶ τῆν φρουρία καὶ σπήλαια, ἃ Καταφύγια τοῖς ἐγχωρῆσι ὀνόμασται, παρὰ τῶν κατεχόντων αὐτὰ τῷ βασιλεῖ παρεδόθησαν, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς μετακίσησαν, τῷτο συμφέρον τοῦ αὐτοκράτορος κρίναντος. Ὅς μὲν ἑαυτοῦ λαδῶν ἐκεῖνος, ἐπανήει, ἐπεὶ μὴ πολέμους ἔτυχε. Τῶν δὲ μετοικιζομένων ὅσοι μὲν ἐπιμένοντες ἦσαν ἢ καὶ νεάζοντες, δι' ἑαυτῶν τὴν πόρην πεποιήθη· οἷς δὲ τὸ γῆρας βραδείς ἐτίθει ὅς πόδας εἰς βᾶδισιν, τούτοις παρεῖχεν ὁ κρατῶν

A 306 XXVII. Cum autem aliquando imperatori, nuntiaretur, Turcicum exercitum colligi Romanas provincias populaturum, atque ipse pedibus æger, fluxionibus uberius ducurrentibus cum doloribus ac cruciatibus acerrimis, Barbaris occurrere non posset: Eustathio Camitzo duce, phalangem contra eos mittit, viro inter duces primario, qui cum non minima hostium parte congressus, victus est et captus, militibus partim cæsis, partim fuga clapis. Quo imperator nuntiato teneri non potuit, quin ipse egrederetur, ac Turcos quidem nusquam adeptus est, quod audito ejus adventu, laxatis habenis continenter fugerant. Sed Gamitzem, qui suis custodibus, magnorum præmiorum spe proposita, persuaserat, ut secum ad imperatorem transfugerent, libenter vidit, et liberatoribus ejus pecunia donatis Byzantium rediit. Neque multum temporis intercessit, cum alia expeditione contra Barbaros suscepta, Philomelium urbem armatis vacuam repertam (omnes enim ejus accessu cognito, charrissimis quibusque ablatis discesserant) sine labore cepit. Sed et castella quædam et speluncæ, quæ ab incolis Cataphygia, hoc est, confugia nominantur, per deditionem accepit et illos quod ita expedire videretur, in colonias secum abduxit, cum nemo esset, cum quo bellum gereret: iis qui integra ætate erant, et viribus vigebant, pedibus iter facientibus: qui vero senectute tardiores ad ambulandum erant, iis jumenta præbuit. Si qui vero vel morbis, vel aliis calamitatibus, vel afflictis senio corporibus lassis erant, eos clypeis impositos a robutis juvenibus, qui oneri ferendo pares essent, gestari jussit, ipseque obequitans, si quem eorum vel siti laborantem, vel cibum desiderantem, vel alioqui male affectum videret, eum pro virili recreabat. Sic proficiscenti et divertenti Turci Occidentales occurrerunt, qui principem suum ferire cum Romanis fædus velle dicerent. Quod cum nec imperatori displiceret, mane Barbarorum princeps venit, non satrapa, sed ex sultani genere, qui et ipse a suis sultanus vo-

Variæ lectiones et notæ.

(33) Στήλη. De hac statua Constantini et columnæ porphyretica, ejusdemque statuas casu, egimus in Notis ad *Alexiadem Anaxam*. Illius præterea meminit Nicetas in *Thesaurο orthodox. fid. lib. v, cap. 41*, ex versione Petri Morelli: *Cum peruenisset ad Sigma, locus hic est urbis Constantinopolis ita dictus nec procul a Purpurea columna*

dissitus: ea, inquam, cui maxima Constantini statua imposita est, quæ Ἀνθῆλιος dicitur, quæ terræ motu etiam confracta est imperante Comnenorum primo Alexio, etc.

(34) Τὸν Καμύτζην Εὐστάθιον. Cujus non semel meminit Anna Comnena lib. xiii *Alexiadis*.

caretur, et eminus de equo descendit, atque imperatorem insidentem 307 pedes convenit, et adoratione sic peracta, fœdere icto, magna que pecunia cum suis donatus, in sedes suas rediit, imperator in regiam est reversus. Ab eo tempore auclis pedum doloribus plerumque decubuit, imperatrice rerum potente. Quæ cum omnem auctoritatem sibi vindicatura videretur, filius ejus, idemque imperator, omnibus modis conatibus matris obsistere non desistebat.

ἠθέλειν θέσθαι τὸν σφέτερον ἀρχηγόν, τοῦτο δὲ οὐδὲ τῷ βοσιλεῖ ἀποθύμιον ἔδοξεν· Ἐωθεν οὖν ἦκεν ὁ τῶν βαρβάρων κρατῶν ὁ δὲ ἦν οὐ σατράπης, ἀλλ' ἐκ τοῦ γένους τοῦ σουλτανικοῦ καταγόμενος, καὶ σουλτάνος ὑπὸ τῶν οἰκείων ὀνομαζόμενος, ὃς ἐπίπτω τῷ βασιλεῖ ἐντυχῶν, πέρβρῃθεν αὐτὸς ἀποβάς τοῦ ἵππου, καὶ πεζῶς προσεληλυθώς, καὶ οὕτω τὴν προσκύνησιν αὐτῷ ἀφοσιωσάμενος, συνθηκὰς ἐθετό, καὶ χρήμασι πολλοῖς φιλοτιμηθεὶς ἐκεῖνός τε καὶ ὅσοι σὺν αὐτῷ ἐληλύθουσιν, ὁ μὲν ἐπαγγέλλεται πρὸς τὰ ἦθη τὰ ἑαυτοῦ, ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐπανήλθεν εἰς τὰ βασίλεια. Ἐντεῦθεν ἠύξητο τὸ τῶν ποδῶν ἄλγος αὐτῷ, καὶ ἦν κλινήρης ὡς τὰ πολλά, κατήρχε δ' ἡ βασιλεὺς, καὶ ἦν ἐηίδοςος τὴν αὐταρχίαν σφετερισσάσθαι. Ὁ δὲ ταύτης υἱὸς καὶ βασιλεὺς οὐκ ἠρέμει, παντοίως πρὸς τὴν δοκοῦσαν τῆς μητρὸς ἐπιχείρησιν ἀντιστρατεύόμενος.

XXVIII. Imperator porro morbo fatigatus, in B magnum palatium, quod est ad orientem, est translatus, ubi quotidianis medicorum conventibus curabatur, quorum judicia variaverunt, donec tandem communi consilio decreverunt stomacho imperatoris ferrum candens imprimere: et quia eis regis aer, ut australior, parum temperatus videbatur, in Mangana transfertur, sive id fortuito factum, sive fati, moribundum hominem, ut ibi animam exhalarat, compellentibus. Nam illud, In Acesodynus cadet, qui talia admirantur, de eo interpretabantur: esse enim Mangana Acesodynum, ob medicam officinam quæ ibi erat, quod dolores ibi propulsarentur. Quin et cauterium non temere imperatori adhibitum ii contendebant, qui de istiusmodi studio sibi placent, sed id quoque ex veteri præscientia et prædictione factum. Nam alicubi scriptum esse de eo, ab iis qui regum fata ambagibus involuta descriperunt, eum hamo ustum casurum, quod illi scriptores ferrum quo stomachus uri solet, ob acumen inflexum, hamo comparant. Verum neque usio, neque loci mutatio quidquam ægroto profuit, paulatim ad terminum

ὑποζύγια. Εἰ δὲ τινες ἢ νόσοις ἢ πάθεσιν ἄλλοις εἶχον παρειμένα τὰ σώματα, ἢ γήρα μακροχρονίω τε καὶ λυγρῷ, τούτους ἀσπίσιν ἐπιτίθει μακραιῆς, καὶ τὰς ἀσπίδας νέους φέρειν ἐπίταττε σθεναροῦς, δεδουνημένους ἀχθοφορεῖν, αὐτὸς δὲ περιῶν, εἴ τινα τῶν οὕτω κομιζομένων ἢ δὶψι κἀμόνοντα εὕρισκεν, ἢ τροφῆς ὀρεγόμενον, εἰ ἄλλως ταλαιπωροῦμενον ὡς ἐνδόν, ἀνεκτάτο τὸν κἀμόνοντο. Οὕτω δὲ ὀδοιπορήσαντί τε καὶ καταλύσαντι καὶ τοῦρκοι πρὸς ἐσπίραν ἀνεφάνησαν, σπονδὰς πρὸς Ῥωμαίους λέγοντες

ΚΗ'. Ὡς δὲ τῇ νόσῳ κατεπονείτο ὁ αὐτοκράτωρ, εἰς τὸ μέγα τὸ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον μετακομίσθη ἀνάκτορον, καὶ ἦν νοσοκομούμενος. Καὶ ὁ τῶν Ἀσκληπιαδῶν περὶ ἐκεῖνον καθ' ἐκάστην ἐγίνετο ἀθροισμός. Οὐκ ἦν δὲ μία πᾶσι διάγνωσις, μία δὲ οὖν εἰς μίαν γνώμην ἤλθόν ποτε· ἢ δ' ἦν σιδήρω τὸν στόμοχον καυτηριάσαι τοῦ αὐτοκράτορος· σιδήρον οὖν ὁ βασιλεὺς κατὰ τοῦ στομάχου φλογόντα δέχεται. Οὐκ εὐκράτος μέντοι ἔδόκει τοῖς ἱατροῖς ὁ τῶν ἀνακτόρων ἀήρ, οἳα δὴ νοτιώτερος. Διὸ καὶ εἰς τὰ τῶν Μαγγάνων ἀνάκτορα μετακακόμιτο ὁ κρᾶτων, εἴτε τυχαίως οὕτω συμβᾶν, εἴτε τοῦ χρεῶν τὸν θνήσκοντα συναλεύοντος, ἐκεῖ τὴν ψυχὴν ἐρυγεῖν. Τὸ γὰρ, Ἐν ἀκισωδύνοισι πεσεῖται, περὶ ἐκεῖνου γεγράφθαι λέγοντες οἱ περὶ ταῦτα ἐπισημνοῦν· ἀκισωδύνα τὴν τῶν Μαγγάνων κατοικίαν ἐξηγοῦντο τε καὶ ὀνόμαζον, διὰ τὸ ἱατροῖον τὸ ἐν αὐτοῖς, ὡς ἄκος ταῖς περιωδυνίαις περιποιούμενον, καὶ οὐδὲ τὸ καυτηριάσαι τὸν βασιλεῖα, γινέσθαι μάτην ἐλέγτο τοῖς ταῦτα κομποῖς, ἀλλὰ κατὰ παλαιγενῆ καὶ τοῦτο πρόβρῃσιν τε καὶ πρόγνωσιν. Γεγράφθαι γὰρ περὶ αὐτοῦ τοῖς κωνήσασιν· τὰς περὶ τῶν βασιλείων εἰνιγματώδεις (35) γραφὰς ὡς

Varie lectiones et notæ.

(35) Αἰνιγματώδεις. Omisit Petrus Lambecius hanc de imperatorum fati prædictionem in sua Collectione præfixa Leonis imp. Oraculis cui hanc addi velim, quam ex cod. Reg. 1595, fol. 75, olim descripsimus.

ΧΡΗΣΜΟΣ

Ὅτι ἐξ Ἐψάς καὶ δυσμῶν ἤξει μάχη,
Ὅτι ἐνδεκάτης ὅτε μὴν κορυφαῖος,
Ἄνῃρ Λιδύης ἀσπίδος συνετογάλα
Σκοτεινοειδὲς πλατοχάνων καὶ μέγα,
Οὗτος ῥοφήσει τὸν ἀνακτόρων μέγα
Κα' σφάνια πάμπολλα τῇ Βυζαντίδι.
Ῥοῦς γὰρ μέγας ἐκδράμη τῶν αἱμάτων
Ὅστε γεμίσαι τὰς ἀγυῖας ἀπάσας·
Ὡς οἰκτρὸν οἰκτρὸν ἐβίωσε πᾶς βλέπων,
Καὶ συγκληωνθήσονται τὰ πέριξ Ἐπταλόφου.
Αἱ, αἱ, ἐξ ἢ τὸ σύμπασα γὰρ γῆ τότε,
Ὅμοι τὸ Κάππα βραχὺν ἄρξει τὸν χρόνον,

Ἄλλὰ Βαβυλῶν δυσμενεστάτη πόλις.
Ἐφαγαὶ γὰρ εἶσι καὶ προχύσεις αἱμάτων,
Οὐκτρὸν γὰρ οἰκτρὸν μὴ ἐκποθήσεις φάος.
Δημοκρατήσιν πρὸς μακρὸν, ἄρξει Κάππα,
Τῆς ἐνδεκάτης εἰρημένης ἐκλείψει,
Καὶ πάντε προτόλια τῆς μοναρχίας
Διχμὰς φέροντας, καὶ σποραὶ ἐγκομμένοι,
Δράκοντα συσφιγξοῦσι τὸν Λιδοκτόνον
Ἄσαρκα μὴ σθείνονται τὰ τούτων κρήτη
Καὶ πρὸς μάλην ἐφυλον ἡλλοιωμένον,
Ῥηρίθμῳ ἔργῳ ταρδήσω σίτα ξίφει,
Πρὸς χλιάδας ἐξ ἑπτα μετριμένας,
Καὶ πᾶς ἀσελγῆς καὶ φονεὺς καὶ κραμμένος
Κήρυξ βοήσῃ, πᾶς ἀναφανήσῃ μέγα,
Δράμεται πάντες πρὸς δυσμενῆς ἐπταλόφου,
Ἐκώρηται δ' ἄνθρωπον οἰκτρὴν ἑμὸν φίλον,
Μυλόκρονον μήλιθον κρᾶσον λαβόντας,
Τὸν θεξιδὸν ὑπὸ τοῦ ἀγαγῆσθαι πόδα,
Καὶ τούτου θάναθαι πρὸς βασιλείας δόμους,

D

ἄγχι καθεύδει παύεται· ἀγχι λέγοντες τὸς ἀπὸ τῶν ἐπιπέδων καυτηριάζεσθαι εἴθισται διὰ τὸ κακὰ φθῆναι πρὸς τὸ ἄκρον αὐτόν. Ἄλλ' οὐθ' ἡ καυτηρία, οὔτε μὲν ἡ τοῦ ἀέρος ἐναλλαγὴ τῶν κάμωντι τι ἐλοστέλλησαν, ἡρέμα δὲ πρὸς τὸ τέλος ἐχώρει, οὔτε δὲ οἱ ἱερεῖς ἀπεγνωσθεὶς αὐτῶν τὸ βιώσιμον ἔλεγον· κριτικὸς μοναχοὶ προὔλεγον αὐτῶν μὴ ἄλλως ἐκλιπεῖν, εἰ μὴ πρότερον πρὸς Ἱερουσαλήμ ἀφίκηται εἰς προσκύνῃσιν τοῦ ζωηφόρου τάφου τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, ὅπου καὶ τὸ διάδημα αὐτὸν ἀποθέσθαι μέλλειν ἐχρησολόγουν. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα αὐτῶν ἐπηγγέλλοντο, ὁ δὲ τοῖς λεγομένοις ἐπίστευεν. Ὁ γὰρ ἡμῖν πρὸς βουλήν, τοῦτο ῥῆδιον εἰς πίστιν καταγγελλόμενος. Οὕτω δὲ κλεπτόμενος ἔλαθε τῶν τιμῶν προσεγγίσας τῆς βιοτικῆς, καὶ πρὸ τῆς εἰς Ἱερουσαλήμ ἀφίξεως, ἀποθέμενος, ἀλλ' οὐκ ἐκὼν, τὸ ἐπέδημα. Εἴη δ' εἰπεῖν πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐπιπέδου, τὴν τῶν πρωτοκόων μητρόπολιν, τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς. Πεντεκαίδεκάτην μὲν ὁ Αὐγουστος ἦγε τῆς ἐνδεκάτης ἐπιπέδου, καὶ τὰ τελευταῖα ἔπειε ὁ Αὐγουστος, καὶ ὁ μὲν ἔκειτο ἀναφύων τὸ ἄσθμα πυκνόν τι καὶ ἀδρανές. Ἡ δὲ γε βασιλίσσα ὅλη τοῦ πάθους ἦν, καὶ συνῆκτο περὶ αὐτῆν τὰ θυγάτρια. Ἡδὴ μὲν οὖν τῆς ἡμέρας παραληλύθει τὸ πλέον, καὶ ὁ ἥλιος οὐχ ὑπὲρ κεφαλῆς ἦν ἔστως, οὐδ' οἷον εἰπεῖν κατὰ κάθετον ἀλλ' ἐκλίνθη βραχὺ τι κατιῶν πρὸς δυσμὰς, καὶ δηλοῦται τῶν τοῦ βασιλέως υἱῶν καὶ βασιλεῖ ἐκλιπεῖν ἄρτι τὸν πατέρα. Ὁ δ' εἰσῆι τὸν οἶκον, ἔνθα περὶ ὁ θνήσκων κατέκειτο, οὔτε τὸν ἀπίοντα θρηνήσων, τὸ δὲ πιστὸν τοῦ θνήσκου ἐκείνου τῆ ὕψει ληψόμενος. Καὶ ἰδὼν ἀτίκτα ἐξῆλθε, καὶ ἀναβὰς τὸν ἵππον, ἐξῆι τῶν Μαγγάνων σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν, ἐξίοντι δὲ πολλοὶ συναπῆχθησαν. Ἄρτι δ' ἐξεληθόντι τὸν τῶν Μαγγάνων περιβόλον προὔπαντῶσιν οἱ Ἀβασγοὶ· οὗτοι δ' ἦσαν οἱ τῆ ἐξ Ἀβασγίας κομισθεῖσι παιδὶ, καὶ νομωμένῃ τῶν μελίων τῶν υἱῶν τοῦ Καίσαρος ἐπιθεῖν συναπεστάλησαν, καὶ ὑπαντηκότες, ἐπηλάλησαν τε καὶ προσεκόνησαν. Τότε φασὶ τὴν βασιλίσσαν τὸ θνήσκοντι βασιλεῖ περιπαθῶς ἀπαγγεῖλαι τὴν τῶν υἱῶν ἀπέλευσιν, τὸν δὲ φθέγγεσθαι μὲν πρὸς τοῦτο μὴ δύναι, ἢ μὴ βουλόμενον ἢ μὴ δυνάμενον· ἔπειτα δὲ τὰς χεῖρας ὑψοῦ, οὐκ οἶδ' εἴθ' ὑπερευχόμενοι τοῦ υἱοῦ, εἴτε μὴν κατευχόμενον. Ἄλλοι δὲ φασὶ μὴ τὰς χεῖρας διαραῖ τὸν θνήσκοντα, μηδὲ γὰρ οὐδὲν εἶναι ἤδη ἐκλείποντα. Τῆς δὲ βασιλίδος πολλοὶ δὲ ἀπαρτοσύνης, ὡς Ἄπεισιν ὁ υἱός σου ἐπιζώντι σε τὴν βασιλείαν ἀφαιρησόμενος, ἐκείνου ὑπομειδῶσιν βραχὺ τι καὶ ἀμυδρὸν, ἢ τῶν λεγομένων καταγελῶντα, εἰ νομίζοιτο περὶ τῆς βασιλείας φρονεῖσιν ἐκπνεῖν ἡδὴ καὶ τῶν νεκρῶν μεριστάμενος, ἢ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπὶ τῶν πραττομένων διάθεσιν ὑπεμπαίνοντα. Ἐλέγετο γὰρ τοὶ καὶ παρ' ἄλλων καὶ παρ' ἐκείνου τοῦ Πορφυρογενοῦς αὐτοκράτορος, μὴ γνώμη εἶπερ πατρικῆς θέσθαι τὴν εἰς τὰ βασιλεία πάροδον, ἀλλὰ παρ' ἐκείνου ἐπιτετράφθαι οἱ τὴν ἐξοδον, καὶ σύνθημα ταύτης ἐκ τοῦ πατρὸς λαβεῖν τὸν ἐκείνου δακτύλιον· ταῦτα δὲ μὴ παρούσης

vitæ progredienti. Negabant tamen medici, vitam ejus esse deploratam: ac monachi quidam prædicebant ei, non moriturum priusquam Hierosolyma venisset ad vivificum sepulcrum Domini et Servatoris nostris adorandum, ubi diadema depositurum eum vaticinabantur: quorum ille pollicitis credebatur. Nam orationem quæ nobis cordi est, facile comprobare solemus. Ita per imposturam non animadvertit se vitæ finem attingisse, antequam Hierosolyma perveniret, diademate quanquam non ultra posito: etsi dici **SOS** queat ad superna Hierosolyma profectus esse, primogenitorum metropolim, qui sunt in cælis inscripti. Igitur Augusti undecimæ indictionis, Augustus extremum ducebat spiritum, qui cum crebrum infirmumque trahens anhelitum jaceret, imperatrix mærore oppressa aderat, filiaque etiam presentibus. Jam majore diei parte exacta, cum sol non supra caput staret, nec (ut ita dicam) ad perpendicularum, sed nonnihil inclinatus ad occasum tenderet, imperatoris filios significatur, patrem agere animam. Ingressus igitur ædes, in quibus moribundus decumbebat, non ut decedentem deploraret, sed ut de ejus morte certior redderetur, eo viso statim exiit, et equo conscenso, cum suo comitatu et multis aliis, Manganis excessit. Quo facto statim Abasgi, qui puellæ ex Abasgia adductæ, ut natu maximo Cæsaris filio nupturæ adjuncti fuerant, obviam facti, sublato clamore eum adorarunt. Tum aiunt imperatricem filii discessum morienti imperatori dolenter narrasse: eum vero ad ib nihil respondisse, seu non vellet, seu non posset: sed manus sustulisse, haud scio, bene an male precantem filio. Alii manus eum sustulisse negant, neque enim id facere potuissent morientem, sed imperatrice sæpius vociferante, *abire filium, ei viventi erepturum imperium*, illum parum obscureque subrisisse, sive eam orationem deridentem, si putaretur adhuc de imperio sollicitus esse exspirans, terrenaque jam relicurus: sive quid de illo facto sentiret, indicantem. Nam et ab aliis et ab ipso Porphyrogenito imperatore narrabatur, eum non sine patris consilio regiam esse ingressum, sed exitum ab illo ei fuisse concessum: cuius rei tesseram illius annulum accepisset: eaque facta esse absente imperatrice, et illa ignorante. Cum igitur abiret, fama quid actum esset, celeriter divulgante, ad hunc imperatorem et cognati, et ex tribunis militum et ex senatu multi se contulerunt.

Variae lectiones et notæ.

Αὐτὸς κρατῆσι τετραγέ οὐκὼ χρόνου,
Ὡς νεκρὸς ἤδη καὶ δεῖα λειψόμενος,
Οἴδασιν πολλοὶ καὶ μηδὲ τούτων βλέπων,

Ὁς ἐκ μέθης δὲ φανερωθεὶς τοιοῦτος,
Σκηπτοκρατῆσι τῆσδε τῆς βασιλείας,
Καὶ πάλιν ἤξει ἐπαλόφου τὸ κράτος.

γενέσθαι τῆς βασιλίδος, καὶ ἀγνοοῦσθαι ὅτι γεγόνασιν. Ὁ μὲν οὖν ἀπῆει. Τῆς φήμης δὲ κηρυξάσης παχὺ τὸ παρῆν, τῷ βασιλεῖ τούτῳ καὶ τὸ συγγενὲς προσήει, καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων πολλοὶ καὶ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς.

XXIX. Cæterum ad magnam regiam properanti nuntiatur, Varangos stationis excubitorum, ubi iidem habitabant, via occupata, neminem illac transire pati, aut 309 accedere ad regiam. Quo nuntio perturbatus, quemdam ad illos mittit percontatum, quid sibi velint. Mittit et ad Ecclesiam qui diceret, imperatorem esse mortuum, seque celebrari velle ut imperatorem. Ac id quidem a clero et summo pastore factum. Sed Varangi responderunt ei qui rogabat, cur regiæ aditu imperatorem excluderent, se imperatore vivente neminem passuros ingredi. Illo vero infirmante, jam esse mortuum: Varangi jurejurando sancita ejus rei fide, imperatori regiam ingredi concesserunt. Quo cum pervenisset, cum suis deliberabat, quomodo tractanda esset mater, fratres, sororesque, et Cæsar Bryenius: illos enim adhuc metuebat, suspectosque habebat, ne res novas molirentur. At pater totum adhuc diem spirabat, difficulterque moriebatur, sub vesperam demum exstinctus. Vixit annos septuaginta, aut circiter, regnavit septem et triginta, menses quator, et dies aliquot. Obiit anno mundi sexies millesimo, sexcentesimo vicesimo sexto, imperio feliciter administrato, vitæ exitum non æque prosperum sortitus. A ministris enim fere omnibus est desertus, ut prope nulli essent, qui cadaver ejus postremis lavacris purgarent: neque ornatus imperatorius præsto eis esset, quo cadaver ejus pro dignitate ornaretur, neque funus ei factum est imperatori conveniens. Idque non alieno, sed filio imperii successore: et eo filio, quem ipse imperio ornat. Sic rerum humamarum nihil stabile et firmum est, sed infida omnia, et tessera mutabilia. Fuit autem ille vir, ut et mores ejus expressos ad posteritatis memoriam propagemus, neque ferox et arrogans, neque iracundus, neque avarus, nec pecuniæ nimium cupidus, ut eam conflaret, et in thesauros occultos et subterraneas opes reconderet. Unde neque post obitum ejus in ærario magna pecunia est reperta: ad misericordiani propensus, ad sumendas pœnas tardus, moribus moderatis, accessu facilis, in victu non intemperans, non vino deditus; virtute prædixit auscultare et honorem habere solitus. Eruditionem non ut conveniebat, sed utcunque colobat: commodus, 310 non insolens erga eos quibuscumque vivibat, comis et jucundus, quasi cum æqualibus viveret. Unde illi securis erant animis, neque metu attoniti illi astabant, præsertim absente imperatrice, quæ imperiosum aliquid et severum præ se ferebat, et modestiæ oblitus acrius increpabat. Ac pulchra quidem ista sunt: quis enim neget? quæque privati hominis laudes absolvant, non tamen ejusmodi, quæ imperatorem omnino bonum demonstrent. Nam homini privato satis est moderatio, æquitas, placabilitas, et in omni

A ΚΘ'. Τῷ δ' ἦν ἡ ὁρμὴ πρὸς τὸ μέγα ἀνάκτορον· ἀπίοντι δὲ ἀγγέλλεται ὡς οἱ Βάραγγοι τὴν ἐν τοῖς ἐξκουβίτοις διειληφότες ὁδὸν, ἔνθα περ τούτοις καὶ ἡ κατοικησις, ἀπελθεῖν δι' ἐκείνης οὐ παραχωροῦσι τινι, οὐδὲ μὴν πλησιάζαι τοῖς βασιλεῖσι. Τοῦτο εἰς ἀγωνίαν τὸν βασιλέα ἐπέβαλε. Καὶ στέλλει πρὸς ἐκείνους τινὰ ἐρωτῶν· αὐτὸ τί τὸ σφίσι βουλόμενον· στέλλει δὲ καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τεθνάναι λέγων τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ζητῶν αὐτὸς εὐφημηθῆναι ὡς αὐτοκράτωρ. Καὶ τοῦτο μὲν ἤνυστο, καὶ αὐτοκράτορα αὐτὸν ὁ κληρὸς τῆς Ἐκκλησίας γνώμη καὶ τοῦ ἀρχιποιμένου ἀηγόρευσε. Ὁ δὲ πρὸς τοὺς Βαράγγους ἐσταλμένος ἠρώτα ἐκείνους, ὅτου χάριν κωλύουσι τῷ βασιλεῖ τὴν εἰς τὰ βασιλεία πάροδον· οἱ δὲ μὴ ποτε παραχωρῆσαι τῶν βασιλείων ἐτέρῳ, ζῶντος τοῦ αὐτοκράτορος, ἔφασαν. Ἐκεῖνος δὲ τεθνηκέναι διεδεδαιώτο τὸν αὐτοκράτορα. Καὶ οἱ Βάραγγοι ὄρκω τοῦτον πληροφορῆσαι αὐτοὺς ἀπήτησαν. Καὶ ὅς ὤμοσαν ἡ μὴν τεθνάναι τὸν βασιλέα, κάκεινοι ἐπέδοσαν, καὶ τῆς παρόδου τῷ βασιλεῖ παρεχώρησαν. Ὁ δὲ ἀπῆει πρὸς τὰ βασιλεία, καὶ τούτων ἐντὸς γεγονῶς, πῶς ἂν χρῆσαιτο τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ὁμογενεῖσι, καὶ τῷ τῶν κηδεστῶν ἐνὶ τῷ Βρυενίῳ, μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐβουλεύετο. Ἔτι γὰρ ἐδεδόκει τούτους, καὶ οἱ ἦσαν ἐν ὑποψίαις, ἐλπίζοντι νεωτερίσειν ἰσως αὐτούς. Ὁ δὲ τούτου πατήρ παρ' ἄλλην μὲν τὴν ἡμέραν ἐμπνέων ἦν, καὶ δυσθανατῶν, περὶ δὲ τὴν ἐσπέραν ἐξέλιπε· ζήσας μὲν ἔτη ἐβδομήκοντά πού τὰ πάντα ἢ ὅτι ἐγγυτάτω, βασιλεύσας δ' ἐκ τούτων ἐνιαυτοὺς ἑπτὰ καὶ τριάκοντα, ἐπὶ μῆσιν τέσσαρσι καὶ ἡμέραις τισίν. Ἔθανε δὲ κατὰ τὸ ἐξακισχιλιοστὸν ἐξακισιοστὸν εἰκοστὸν ἔτος· τὴν μὲν βασιλείαν διηνηκῶς εὐτυχῶς, τὸ δὲ γε τέλος οὐχ ὁμοίον ἐσχληκῶς. Καταλείπειτο γὰρ πρὸς τῶν θεραπόντων σχεδὸν ἀπάντων, ὡς μὴδ' εἶναι τάχα τινὰς, τοὺς τὸν ἐκείνου νεκρὸν τοῖς λοιποῖσι λουτροῖς ἀποβρόψαντας, καὶ οὔτε κόσμος βασιλεῖος προσῆν τοῖς περὶ αὐτὸν, ἴν' αὐτῷ τὸ σῶμα κοσμηθεῖ βασιλικῶς, οὔτε μὴν ἐκφορᾶς ἔτυχε βασιλεῖ καταλλήλου. Καὶ ταῦτα οὐκ ἀλλοτρῆου, ἀλλ' οὐκ εὐεχῶς δεξαμένου τὴν βασιλείαν αὐτῷ, καὶ οὐκ εὐχῶς, ὃν ἐκεῖνος τῆς βασιλείας ἤξισεν. Οὕτως οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων μόνιμον, οὐδὲ πάγιον, οὐδὲ πιστόν τε καὶ βέβαιον, ἀλλ' ἄπιστα πάντα, καὶ κύβου μᾶλλον βῆρον μετατιθέμενα καὶ μεταβρεπτόμενα. Ἦν δ' ὁ ἀνὴρ (ἴνα καὶ τὸν τρόπον ἐκείνου δῆλον θελήμεν τοῖς μετέπειτα, καὶ τὸ ἦθος τοῖς ὀψιγόνους χαρακτηρίσωμεν) οὐθ' ὑπεροπτικός τε καὶ ἀλαζών, οὔτε μὴν ὀξύς εἰς θυμὸν, ἀλλ' οὐδὲ χρημάτων ἥτων, οὐδ' ἄγαν ἐρασιχρήματος, ὥστε βουλεσθαι καταχωννύειν αὐτὰ καὶ ταμιεύειν, ἴν' εἴεν αὐτῷ θησαυροὶ κεκρυμμένοι, καὶ ὑπόγαια χρήματα, ὅθεν οὐδὲ θανόντος πλείστα παρὰ τοῖς ταμείοις εὐρέθησαν· πρὸς ἔλεον εὐκατάφορος, πρὸς κύλασιν οὐκ ἐξυβρίστος, μέτριος τὸ ἦθος, εὐπρόσιτος, περὶ τὴν διαίτην οὐκ ἀκόλαστος, οὐκ οἴνου ἠττώμενος,

ταῖς ἐναρτέως βιοῦσι προσέχων καὶ ἀπονέμων τιμῆν, Ἄ
 λόγους οὐχ ὡς ἴδει τιμῶν, τέως δὲ γε τιμῶν, ἐπιει-
 κῆς τε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν οὐ σοβαρῶς προσφερό-
 μενος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἴσου σχεδὸν ὁμιλῶν τε καὶ χα-
 ριεντιζόμενος. "Ὅθεν κακείνοις θαρρῆεῖν ἐπήει, καὶ
 οὐ μετὰ δέους αὐτῷ παρεστάναι, καὶ μᾶλλον ὄτ'
 ἀπὴν ἢ βασιλισσα. Ἐπεσεύλλοντο γὰρ ἐκείνης παρ-
 οῦσης ἀρχικὸν τε καὶ ἐμβριθῆς ἐνδεικνυμένης
 ἰδιώμα, καὶ τοῖς ἀτακτοῦσιν ἐπιτιμώσης σφοδρό-
 τερον, "Ὁ μὲν οὖν τοιοῦτος ἦν. Τάυτα δὲ κακὰ μὲν,
 καὶ πῶς γὰρ οὐ; ἰδιώτη δ' ἀποχρῶντα πρὸς
 ἔπαινον, οὐ μὴν γε καὶ βασιλεῖα δεικνύντα τὰ πάντα
 χρηστόν. Οὐ γὰρ αἱ αὐταὶ καὶ βασιλείως καὶ ἰδιώτου
 γίνονται ἂν ἀρεταί. Ἰδιώτη μὲν γὰρ ἀπόχρη καὶ
 μέτριον ἦθος, καὶ ἐπιεικεία, καὶ τὸ πρὸς θυμὸν οὐκ
 ἐκίνητον, καὶ τὸ σῶφρον τὸ πρὸς τὴν δαίταν. Β
 Βασιλεῖ δὲ πρὸς τοῦτοις, καὶ ἡ τῆς δικαιοσύνης
 φροντίς, καὶ ἡ τῶν ὀνηκῶν προμήθεια, καὶ ἡ τῶν
 κταλιῶν ἐθῶν τοῦ πολιτεύματος τήρησις. Τῷ δὲ
 μέλημα μᾶλλον, ἢ τῶν ἀρχαίων ἐθῶν γέγονε τῆς
 πολιτείας ἀλλοιώσις, καὶ τὸ μετατάξαι ταῦτα ἔργον
 ἦν αὐτῷ σπουδαιότατον, καὶ τοῖς πράγμασιν οὐδ'
 ὡς κοινοῖς, οὐδ' ὡς δημοσίοις ἐκέχρητο, καὶ ἑαυτὸν
 οὐκ οἰκονόμον μόνον ἤγητο τούτων, ἀλλὰ δεσπότην,
 καὶ οἷον οἰκεῖον ἐνόμιζε καὶ ὀνόματε τὰ βασίλεια.
 Καὶ τοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς οὔτε τιμῆς, ἢς
 ἔχρη, ἤξίου, οὔτε πρόνοιαν αὐτῶν ἐτίθετο κατὰ τὸ
 ἀνάλογον. Μᾶλλον μέντοι καὶ ἔσπευσε ταπεινώσαι
 τοῦτους· ἀλλ' οὐδ' ἐν ἅπασι τὴν τῆς δικαιοσύνης ἦν
 τηρῶν ἀρετήν. Ταύτης γὰρ ἴδιον, τὸ τοῦ κατ' ἀξίαν
 ἐκαστῷ διανεμητικόν. "Ὁ δὲ τοῖς μὲν συγγενέσι καὶ
 τῶν θεραπεύτων τισὶν ἀμάξει δόλαις παρεῖχε τὰ δη-
 μόσια χρήματα, καὶ γορηγίας ἐκείνοις ἀδράς ἐτησίας
 ἐπένειμεν, ὡς καὶ πλοῦτον περιβαλέσθαι βαθύν, καὶ
 δεηροσὶαν ἑαυτοῖς ἀποτάξαι, οὐκ ἰδιώταις, ἀλλὰ
 βασιλεῦσι κατάλληλον, καὶ οἴκους προσκτήσασθαι,
 μεγέθει μὲν πόλεσιν ἰσοκῶτας, πολυτελείᾳ δὲ βασι-
 λεῶν ἀπεικῶτας οὐδέν· τοῖς δὲ λοιποῖς τῶν εὐ γε-
 γονότων οὐχ ὁμοίαν ἐνεδείκνυτο τὴν προαίρεσιν,
 ἵνα μὴ τι ἕτερον φαῦλον ἐρῶ, φειδόμενος τοῦ ἀν-
 ἄρως. Βασιλεῖ μὲν οὖν οἷον τὸ ἀκριβὲς ἀπαιτεῖ, οὐκ
 ἴσα τὰ εἰρημμένα ἐκείνων νομίζεσθαι· ἀλλ' οὐδὲ
 μέντοι φαῦλον εἴποι τις τὸν Κομνηνὸν αὐτοκράτορα. Εἶ δὲ τὴν ἄγαν ἀκροεῖαν ζητοῖη τις ἐν τοῖς αὐτο-
 κράτορσιν, οὐκ οἶμαι τινα τῶν ἀνεκαθῆν τῆς Ῥωμαίων ἐπιβεβηκότων ἡγεμονίας ἐν πᾶσιν εὐδοκί-
 κηταις κρηθίσασθαι, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλεονάσαντος ἐν τοῖς ἡγεσι σφῶν καὶ ταῖς πράξεσιν ἐκάστῳ ἡ πολι-
 τεία παρεκκλήριστα. Ἀνεγκλήτος γὰρ οὐδεὶς ἂν ποτε δόξη οὐδ' ἀμιγῆς τῆς χειρόνος ἕξεως· θειοτέ-
 ρας γὰρ τοῦτο μοίρας, ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπίνης εἴη ἂν ποτε φύσεως. Ἐνταῦθά μοι τὸ πέρας ἦτω τῆς
 συγγραφῆς, καὶ ὁ δρόμος στήτω τῆς ἱστορίας, ὅς μοι πρὸς μακρὸν ἐκμεμῆχιστα. Δοῦναι γὰρ γραφῆ
 νοτὶ καὶ τὰ λείποντα, οὐ μοι λυσιτελεῖς οὐδ' εὐκαιρον κέκριται. Εἰ μὲν οὖν ὀνήσιμόν τισι δόξει τὸ
 πόνημα, τῷ Θεῷ χάρις, δι' οὐπερ ἅπαν κατορθοῦται καλόν· εἰ δ' ἀσυντελεῖς, εἴη ἂν ἡμέτερον τὸ
 ἀτέλεσμα, καὶ ἐπανίτω πρὸς με τὸν τεκόντα τὸ ἀποκῆμα, ἐσόμενόν μοι μνήμης ἐμπύρευμα.

313 QUÆ SEQUITUR

ex Eusebio Pamphili collecta sunt, libro qui inscribitur *Basilicus*.

INITIUM MUNDI.

Epitome annorum ab Adam usque ad an. 6589, hoc est ad initium Domini Alexii Comneni.

Adam genuit Seth an. 230	230	Ἀδάμ ἐγέννησε τὸν Σῆθ ἐτῶν σλ'	σλ'
Seth genuit Enos an. 260	435	Σῆθ ἐγέννησε τὸν Ἐνώσ ἐτῶν σξ'	υλε'
Enos genuit Cainam an. 190	625	Ἐνώσ ἐγέννησε τὸν Καϊνὰν ἐτῶν ρι'	χκα'
Cainam genuit Malaleel an. 170	795	Καϊνὰν ἐγέννησε τὸν Μαλαλεὴλ ἐτῶν ρο'	ψιξ'
Malaleel genuit Jared an. 165	960	Μαλαλεὴλ ἐγέννησε τὸν Ἰαρῆδ ἐτῶν ρξε'	Ῥξ'
Jared genuit Enoch an. 162.	1122	Ἰαρῆδ ἐγέννησε τὸν Ἐνώχ ἐτῶν ρξβ'	αρκβ'
Enoch genuit Mathusalam an. 165	1287	Ἐνώχ ἐγέννησε τὸν Μαθουσάλα ἐτῶν ρξε'	ασπζ
Mathusalam genuit Lamech an. 167	1454	Μαθουσάλα ἐγέννησε τὸν Λαμῆχ ἐτῶν ρξζ'	αυνδ'
Lamech genuit Noe an. 188	1642	Λαμῆχ ἐγέννησε τὸν Νῶε ἐτῶν ρπη'	αχμβ'
Noe genuit Sem an. 500	2142	Νῶε ἐγέννησε τὸν Σῆμ ἐτῶν φ'	βρ β'
Sem genuit Arphaxad an. 101	2243	Σῆμ ἐγέννησε τὸν Ἀρφαξᾶδ ἐτῶν ρα'	βσμγ'
Arphaxad genuit Cainan an. 130	2373	Ἀρφαξᾶδ ἐγέννησε τὸν Καϊνὰν ἐτῶν ρλ'	βτογ'
Cainan genuit Salam an. 135	2608	Καϊνὰν ἐγέννησε τὸν Σάλα ἐτῶν ρλε'	βφη'
Salam genuit Heber an. 130	2638	Σάλα ἐγέννησε τὸν Ἐβερ ἐτῶν ρλ'	βχλη'
Heber genuit Phalec an. 133	2774	Ἐβερ ἐγέννησε τὸν Φαλέκ ἐτῶν ρλγ'	βφοσ'
Phalec genuit Ragau an. 130	2901	Φαλέκ ἐγέννησε τὸν Ῥαγαῦ ἐτῶν ρλ'	βζδα'
Ragau genuit Seruch an. 132	3033	Ῥαγαῦ ἐγέννησε τὸν Σερούχ ἐτῶν ρλβ'	γλγ'
Seruch genuit Nachor an. 130	3173	Σερούχ ἐγέννησε τὸν Ναχώρ ἐτῶν ρλ'	γπεί'
Nachor genuit Thare an. 79	3242	Ναχώρ ἐγέννησε τὸν Θάρα ἐτῶν οθ'	γσμβ'
Thare genuit Abraham an. 70	3312	Θάρα ἐγέννησε τὸν Ἀβραάμ ἐτῶν ο'	γτιβ'
Abraham genuit Isaac an. 100	3472	Ἀβραάμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ ἐτῶν ρ'	γυιβ'
Isaac genuit Jacob an. 60	3472	Ἰσαάκ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ ἐτῶν ξ'	γυοβ'
Jacob genuit Levi an. 82	3554	Ἰακώβ ἐγέννησε τὸν Λευὶ ἐτῶν πβ'	γπνδ'
Levi genuit Caath an. 47	3601	Λευὶ ἐγέννησε τὸν Καάθ ἐτῶν μζ'	γχα'
Caath genuit Amram an. 60	3736	Καάθ ἐγέννησε τὸν Ἀμραμ ἐτῶν ξ'	γχξε'
Amram genuit Mosen an. 75	3736	Ἀμραμ ἐγέννησε τὸν Μωϋσῆ ἐτῶν οε'	γψλς
Mosen vixit an. 120	3856	Μωϋσῆς ἔζησεν ἔτη ρκ'	γωνς'
Jesus dux fuit Israelis an. 24	3890	Ἰησοῦς ἠγήσατο Ἰσραὴλ ἔτη κδ'	γωπ'
Phinees pontificatum tenuit apud Israelitas an. 24	3905	Φινεῆς ἱεράτευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη κδ'	γζδσ'
Chusar regnum in Israelitas exeronit an. 50	3955	Χουσαρ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη ν'	γζβνε
Othoniel judicavit Israel an. 40	3905	Γοθονιῆλ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μ'	γζδξσ'
Eglom regnum in Israelitas exercuit an. 18	4013	Ἐγλώμ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη ιη'	διν'
Aod et Sephora judicant Israellem an. 80	4126	Ἄωθ καὶ Σεπφόρα ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ'	δρκε'
Jabim Israelitis imperavit an. 20	4126	Ἰαβεὶμ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη κ'	δρκε'
Debora judicat Israellem an. 40	4166	Δεβώρα ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μ'	δρξς
Oreb judicat Israellem an. 7	4173	Ὀρήθ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ξ'	δρρσ'
Gedeon judicat Israellem an. 40	4213	Γεδεὼν ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μ'	δσιγ'
Abimelech judicat Israellem an. 3	4216	Ἀβιμελέχ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη γ'	δσις'
Tholas judicat Israellem an. 23	4239	Θωλάς ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κγ'	δσλθ'
Jaar judicat Israellem an. 22	4261	Ἰαάρ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κβ'	δσζα'
Ammonitæ Israeli imperant an. 18	4279	Ἀμὰ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη ιη'	δσοθ'
Jephte judicat Israellem an.	4285	Ἰαφθέε ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ς'	δσπε'
Eshal judicat Israellem an. 7	4292	Ἰεσθάλ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ζ'	δσζβ'
Elom judicat Israellem an. 10	4302	Ἐλώμ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ι'	δσβ'
Abdom judicat Israellem an. 8	4310	Ἀβδὼμ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ιη'	δσι'
Philistæi imperant Israeli an. 30	4340	Φιλιστειμ ἐβασίλευσαν τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη λ'	δτιμ
Samson judicat Israellem an. 20	4360	Σαμψών ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ'	δτιξ'

'Αναρχία και εἰρήνη τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη λβ'	δτλβ'	Interregnum an. 32	4392
'Ηλεὶ ὁ ἱερεὺς ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ'	δουιβ'	Heli sacerdos judicat an. 20	4412
Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους Ἡλεὶ τοῦ ἱερέως ὁ πρὸς τοὺς Τρωῶνας πόλεμος συνέστη τοῖς Ἑλλησιν καθ' οὓς και Ὅμηρος ἤκμαζεν.			
Σαμουὴλ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ'	δουλβ'	Samuel judicat Israel an. 20	4432
Σαοὺλ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη κ'	δουββ'	Saul regnat in Israel an. 20	4452
Δαβὶδ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη μ'	δουλβ'	David regnat in Israel an. 40	4492
Ἀπὸ δὲ τῆς βασιλείας Δαβὶδ ἕως τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας ἔτη ΔΜ', ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου ἔτη πεντακισχίλια υν'			
Γαῖος Ἰούλιος ἐβασίλευσεν ἔτη δ'	ευν'	C. Julius imperat an. 4	5450
Αὐγουστος ἐβασίλευσεν ἔτη νς'	εφς'	Augustus imperat an. 56	5506
Τῷ τούτου μβ' ἔτει τῆς βασιλείας γεννᾶται ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ σάρκα ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας, και πάσχει τὸ ἐκούσιον πάθος ἐν τῷ ἰη' ἔτει τῆς βασιλείας Τιβερίου Καίσαρος· τῷ γὰρ ις' τοῦ αὐτοῦ Τιβερίου ἐβαπτίσθη.			
Τιβέριος ἐβασίλευσεν ἔτη κβ'	εφκη'	Tiberius imperat an. 22	5528
Γαῖος ἄλλος ἐβασίλευσεν ἔτη δ'	εφλβ'	Caius alter imperat an. 4	5532
Κλαύδιος ἐβασίλευσεν ἔτη ιδ'	εφμς'	Claudius imperat an. 14	5546
Νέρων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν ἔτη ιδ'	εφξ'	Nero hujus filius imperat an. 14	5560
Γάλβας μῆνας ζ'		Galba mens. 7	
Ὄθων μῆνας γ'		Otho mens. 3	
Οὐτίλλιος μῆνας η		Vitellius mens. 8	
Ὀυεσπασιανὸς ἐβασίλευσε ἔτη ι'	εφοα'	Vespasienus imperat an. 10	5571
Τίτος ἐβασίλευσεν ἔτη γ'	εφοδ'	Titus imperat an. 3	5574
Ἐπὶ τούτου και ἡ τῶν Ἱεροσολύμων ἀλώσις γέγονε, και ἡ παντελής τῶν Ἰουδαίων ἐρήμωσις. Ἀπὸ δὲ τῆς τοιαύτης ἀλώσεως ἕως τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ἤτοι τῆς τῶν Χριστιανῶν βασιλείας, ἔτη σλζ', ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου ἔτη εωμα', ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀνακήψεως ἕως τῆς ἀλώσεως Ἱεροσολύμων ἔτη μη'.			
Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἔτη λγ'	εωμα'	Constantinus M. an. 33	5851
Κωνσταντῖος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κδ'	εωξε'	Constantius ejus filius an. 24	5865
Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης ἔτη β'	εωξζ'	Julianus Apostata an. 2	5867
Ἰουδιανὸς ἔτος α'	εωξη'	Jovianus an. 1	5868
Ὀυαλεντινιανὸς, ἔτη ιβ'	εωπ'	Valentinianus an. 12	5880
Ὀυάλης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη γ'	εωπγ'	Valens hujus frater an. 3	5883
Γρατιανὸς ἔτη γ'	εωπς'	Gratianus an. 3	5886
Θεοδοσίος ὁ Μέγας ἔτη ιζ'	εθδ'	Theodosius M. an. 17	5900
Ἀρκάδιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιγ'	εθδιγ'	Arcadius ejus filius an. 13	5913
Θεοδοσίος ὁ Μικρὸς ἔτη μβ'	εθδνε'	Theodosius Minor an. 42	5955
Μαρκιανὸς ἔτη ς'	εθδεα'	Marcianus an. 6	5961
Λέων ὁ Μέγας ἔτη ιζ'	εθδοη'	Leo M. an. 17	5978
Λέων ὁ Μικρὸς ἔτος α'	εθδοθ'	Leo Minor an. 1	5979
Ζήνων ἐβασίλευσεν ἔτη ις'	εθδις'	Zeno an. 16	5996
Ἀναστάσιος ἐβασίλευσεν ἔτη κζ'	εσκγ'	Anastasius an. 27	6023
Ἰουστίνος ὁ Γέρονς ἔτη θ'	εσλβ'	Justinus Senior an. 9	6032
Ἰουστινιανὸς ὁ Μέγας ἔτη λθ'	εσοα'	Justinianus M. 39	5071
Ἰουστίνος ὁ Νεὸς ἔτη ιγ'	εσπδ'	Justinus Minor an. 13	6084
Τιβέριος ἔτη δ'	εση'	Tiberius an. 4	6098
Μαυρίκιος ἔτη κ'	εσηβ'	Mauricius an. 20	6109
Φωκάς ὁ τυράννος ἔτη η'	εσηγ'	Phocas tyrannus an. 8	6117
Ἡράκλειος ἔτη λα'	εσηη'	Heraclius an. 31	6148

Constantinus ejus filius an. 1	6149	Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτος α'	,σρμθ'
Heracius ejus filius mens. 6		Ἡράκλειος ὁ υἱὸς αὐτοῦ μῆνας ς'	
Constantinus ejus filius an. 27	6176	Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κζ	,σρος'
Constantinus Justiniani pater an. 17	6193	Κωνσταντίνος ὁ πατὴρ Ἰουστινιανοῦ ἔτη ιζ'	,σρλες'
Justinianus primum an. 10	6203	Ἰουστινιανὸς τὸ πρῶτον ἔτη ι'	,σργ'
Leontius an. 3	6206	Λεόντιος ἔτη γ'	,σρς'
Tiberius Apsimarus an. 7	6213	Τιβέριος Ἀψίμαρος ἔτη ζι'	,σρσιγ'
Justinianus secundum, et Tiberius ejus filius an. 6	6219	Ἰουστινιανὸς τὸ β' καὶ Τιβέριος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ς'	'σρσιθ'
Philippus Bardanes an. 2, mens. 8	5221	Φίλιππος ὁ Βαρδάνης ἔτη β' μῆν. η'	'σρκα'
Anastasius Artemius an. 2	6223	Ἀναστάσιος ὁ Ἀρτέμιος ἔτη β'	,σρσκγ'
Theodosius Atramyttenus an. 1	6224	Θεοδόσιος ὁ Ἀτραμυτινὸς ἔτος α'	,σρσκδ'
Leo Isauricus an. 24	6248	Λέων ὁ Ἰσαυρὸς ἔτη λδ'	,σρσμη'
Constantinus ejus filius Copronymus an. 34	6282	Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Κοπρώνυμος ἔτη κδ'	,σρσπβ'
Leo ejus filius an. 5	6287	Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ε'	,σρσπζ'
Constantinus ejus filius cum matre an. 10	6297	Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ σὺν τῇ μητρὶ ἔτη ι'	,σρλεζ'
Constantinus solus illius filius an. 7	6304	Κωνσταντίνος μόνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ζ	,σρδ'
Irene sola mater ejus an. 5	6309	Εἰρήνη μόνη ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔτη ε'	,σρθ'
Nicephorus generalis an. 8, mens. 9	6317	Νικηφόρος ὁ ἀπὸ Γενικῶν ἔτη η' μῆν. θ'	,σρτιζ'
Stauracius ejus filius mens. 3		Σταυράκιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ μῆνας γ'	
Michael Ragabe an. 1, mens. 9	6320	Μιχαὴλ ὁ Ῥαγαβέ ἔτος α μῆν. θ'	,σρκα'
Leo Armenus an. 6, mens. 5	6327	Λέων ὁ Ἀρμένιος ἔτη ς' μῆν. ε'	,σρκαζ'
Michael Balbus an. 8, mens. 9	6336	Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς ἔτη η' μῆν. θ'	,σρκιζ'
Theophilus ejus filius an. 12, mens. 3	6348	Θεοφίλιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιβ' μῆν. γ'	,σρκιμη'
Michael ejus filius an. 26	6374	Μιχαὴλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κς'	,σρκοδ'
Basilius Macedo an. 19	6393	Βασίλειος ὁ Μακεδῶν ἔτη ιθ'	,σρκιγ'
Leo ejus filius an. 25, mens. 8	6419	Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κε' μῆν, η'	,σρκιθ'
Alexander ejus frater an. 1	6420	Ἀλέξανδρος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτος α'	,σρκι'
Constantinus Leonis filius an. 48	6468	Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς Λέοντος ἔτη μη'	,σρκιη'
Romanus ejus filius an. 3	6471	Ῥωμανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη γ'	,σρκα'
Nicephorus Phocas an. 6	6478	Νικηφόρος ὁ Φωκάς ἔτη ς'	,σρκοη'
Joannes Zimisceus an. 6	6484	Ἰωάννης ὁ Τζιμίσκος ἔτη ς'	,σρκοδ'
Basilius Bulgaroctonus an. 55 cum fratre Constantino	6537	Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος ἔτη νε' σὺν τῷ ἀδελφῷ Κωνσταντίνῳ	,σρκιζ'
Quibus imperantibus Sergius patriarcha Romanum pontificem e diptychis erasit.		Ἐν οἷς βασιλεῦσι Σέργιος ὁ πατριάρχης τὸν πᾶν Ῥώμης ἀπὸ τῶν διπτύχων ἐξέωσεν.	
Romanus Argyropolus an. 5, mens. 6	6542	Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυροπόλος ἔτη ε' μῆν. ς'	,σρμβ'
Michael Paphlago an. 7	6549	Μιχαὴλ ὁ Παφλαγῶν ἔτη ζ'	,σρμθ'
Michael ejus consobrinus an. 4	6553	Μιχαὴλ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἔτη δ'	,σρμγ'
Constantius Monomachus an. 13	6563	Κωνσταντίνος ὁ Μονομάχος ἔτη ιγ'	,σρξγ'
Theodora Porphyrogeneta an. 1	6565	Θεοδώρα ἡ Πορφυρογένητος ἔτος α'	,σρξε'
Michael Militaris an. 1	6566	Μιχαὴλ ὁ ἀπὸ στρατιωτικῶν ἔτος α'	,σρξς'
Isacius Comnenus an. 2	6568	Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη β'	,σρξη'
Constantinus Ducas an. 6	6575	Κωνσταντίνος ὁ Δούκας ἔτη ς'	,σρρο'
Romanus Diogenes an. 3	6579	Ῥωμανὸς ὁ Διογένης ἔτη γ'	,σρροθ'
Michael Ducæ filius an. 6	6585	Μιχαὴλ ὁ υἱὸς τοῦ Δούκα ἔτη ς'	,σρροπ'
Nicephorus Bataniates an. 3	6588	Νικηφόρος ὁ Βατανιάτης ἔτη γ'	,σρροη'
Alexius Comnenus an. 38	6626	Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη λη'	,σρρικ'
Hic imperare cœpit ab an. 6589, indict. 4, Aprilis 1, magna feria, 5, qua et raptus contigit.		Οὗτος ἤρξε τῆς βασιλείας ἀπὸ τοῦ ,σρροθ' ἔτους, Ἰνδικτιῶνος δ', καὶ μηνὸς Ἀπριλίου α', τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, ὅτε καὶ ἡ ἀρπαγὴ γέγονε.	

Additum hoc a librario.

A tempore Alexii imperatoris ad hoc tempus anni sunt 245 qui est mundi 6868.

Ἀπὸ κυρίου Ἀλεξίου τοῦ βασιλέως ἕως ἄρτι ἔτη ,σρμε', ἔτους ,σρξη'.

RERUM

QUÆ IN JOANNIS ZONARÆ ANNALIBUS TRACTANTUR

ΣΥΝΟΨΕΙΣ, seu ARGUMENTA,

quæque in aliquot codd. mss. ac in editione Wolfiana marginibus ascribuntur ;
de quibus agitur in Præfatione.

PROOEMIUM.

ΝΥΜΦΕΡΟ I. Προίμιον.

N. III. Κεφαλαιώδης μνεία τῶν περιεχομένων τῆ βίβλου ἱστοριῶν, ἢ τοῦ α' τόμου περιοχῆ.

N. IV. Ἡ τοῦ β' τόμου περιοχῆ.

LIBER PRIMUS.

N. I. Περὶ κτισμοποιίας. Ἡμέρα α'. Ἡμέρα β'. Ἡμέρα γ'. Ἡμέρα δ'. Ἡμέρα ε'. Ἡμέρα ς'. Ἡμέρα ζ', ἢ Σάββατον κέκληται.

N. II. Ὅπως ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδέμ κατὰ ἀνατολὰς, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασεν. Παράδεισις τῶν προσταγμάτων.

N. III. Ὅπως μετετέθη Ἐνώχ.

IV. Ὅπως ἰδόντας οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς φησὶν ἡ Γραφή, τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ἔλαβον ἑαυτοῖς, γυναικας. Ὅπως εὔρε Νῶε χάριν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὅπως διεσώθη Νῶε διὰ ξυλίνου λάρνακος. Ὅπως ἔθετο ὁ Θεὸς τὸ τόξον ἐν τῇ νεφέλῃ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν.

N. V. Ὅτι ἄμπειλον ἐφύτευσε Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, καὶ ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου, καὶ ἐμεθύσθη, καὶ ἐγυμνώθη ἐν τῷ οὐκῷ αὐτοῦ. Οἱ τοῦ Νῶε ἀπόγονοι, διασκεδασθέντες ὑπὸ τῆς ἀλλογλωσσίας, μετεκλήθησαν καὶ μετωνομάσθησαν. Ὅτι τῆς Τροσοῦ Παροῦδος δομήτωρ. Περὶ τῆς τῶν ἐθνῶν ἀρχῆς, καὶ ὅθεν ἐκλήθησαν.

N. VI. Περὶ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ὅτι πρῶτος ἐπίηκε τὸν Θεὸν ποιητὴν τοῦ παντός. Περὶ τῆς τῶν Σελμιτῶν ἀρχικαλωσίας, καὶ ὅπως ἐτρώθησαν, καὶ ἠγκαλωτίσθη Λώτ. Ὅτι τῷ Ἀβραάμ ὁ Θεὸς δώσεν υἱὸν ἐπιγγέλλετο, ὡς τὸ σπέρμα αὐτοῦ γενέσθαι ὡς τὰ ἔσπρα τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ὅπως περιετέθησαν, καὶ ὅτι τὸ Ἰσαὰκ γέλωσ ἐρμηνεύεται. Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ περιτέμνονται, οἱ Ἀραβες δὲ τῷ τρικαιδεκάτῳ ἔτει. Ὅτι ὁ Ἰσμαὴλ ἐκ τῆς Ἀγῆς. Ἔπειτα καὶ πέντε ἐτῶν ἦν Ἰσαὰκ, ὅτε θυσιάζου προετέθη αὐτὸν Ἀβραάμ.

N. VII. Ἀναχώρησις Ἰακώβ εἰς Μεσοποταμίαν, καὶ περὶ τῆς διαθείσεως κλίμακος καθ' ἕνους. Κατονομασίαι Ἰακώβ πρὸς Λάβαν τὸν μητρὰδελφον, καὶ ἔρωσις τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. Συνέλευσις Ἰακώβ πρὸς Δεῖαν, καὶ τεκνογονία αὐτῆς. Ἡ δὲ Ραχὴλ μὴ τακτοῦσα τῇ οἰκίᾳ θεραπεύει τὸν Ἰακώβ ἡξίωσε συνελθεῖν, καὶ τὰ τεχθέντα δύο τέκνα φκειώσατο. Ζηλώσσα δὲ ἡ Λεία, τὴν ἑαυτοῦ θεραπεύειν παρακατέλιπε τάνδρῃ, καὶ τὰ γεννηθέντα ἐξιδιώσατο. Ὅτι ἡ Ραχὴλ ἔτεκε τὸν Ἰωσήφ.

N. VIII. Ἰποχωρήσαντος Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ Λάβαν, καὶ ἡ Ραχὴλ τὰ εἶδωλα τούτου ἀφαιρεῖται.

A Πάλῃ Ἰακώβ μετὰ τοῦ ἀγγέλου. Ἀρπαγὴ τῆς Δεῖνης ὑπὸ τοῦ τῶν Σικίμων βασιλέως, υἱοῦ Συχέμ, καὶ ἀπόλεια αὐτῶν, καὶ φθορὰ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς, θάνατος Ἰσαὰκ.

N. IX. Ὅπως ἐπεκλήθη Ἐδώμ ὁ Ἡσαῦ. Βουλὴ τῶν ἀδελφῶν κατὰ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ κατάσχσεις αὐτοῦ, καὶ ἀπόδοσις πρὸς τοὺς ἐμπόρους. Ὅτι ὁ Πετερφῆς ὠνήσατο τὸν Ἰωσήφ. Κατηγορία ψευδῆς ὑπὸ τῆς γυναικὸς Ηετερφῆ κατὰ τὸν Ἰωσήφ, καὶ κατάσχσεις αὐτοῦ ἐν φυλακῇ. Δήλωσις τῶν ἐνυπνίων τῶν συνδεσμωτῶν παρὰ τοῦ Ἰωσήφ.

N. X. Ἐνύπνια τοῦ Φαραῶ. Δήλωσις τῶν ἐνυπνίων Φαραῶ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ δίδωσι τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ Φαραῶ πάσης γῆς Αἰγύπτου. Τί σημαίνει τὸ βομφάνηχος. Ἐπανελεύσεις τῶν ἀδελφῶν Ἰωσήφ διὰ τὸν λιμὸν. Ἀναγνωρισμὸς Ἰωσήφ καὶ τῶν ἀδελφῶν.

B N. XI. Ἐλεύσεις τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς Αἴγυπτον πανοικίαι. Εὐλογία Ἰακώβ τοῖς ἐγγόνοις ἐναλλάξ. Τελευτὴ Ἰωσήφ.

N. XII. Ὅτι ἐκάκουν οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς Ἰσραηλίτας. Περὶ τῆς γεννήσεως Μωϋσέως. Ὅτι περικαλλῆς ἦν τὴν ἰδέαν Μωϋσῆς, καὶ ὅτι προσέτετο θηλὴν Αἰγυπτίαν. Ἐπωνυμία τοῦ ἰνόμπος Μωϋσέως, καὶ ὅτι ἔβδομος ἦν ἐξ Ἀβραάμ. Ὅπως ἐπιτίθησι τὸ διάδημα Φαραῶ τῷ Μωσῆϊ. Οἶος ἦν τὴν ἑλικίαν καὶ τὴν ἀρετὴν ὁ Μωσῆς, καὶ ὅπως κατ' Αἰθίοπων ἐστρατεύει. Ὅτι προμάχοις ταῖς ἔθεισι κατὰ τῶν ἰσθδῶν ἐχρήσατο. Ἡ Σαβὰν πόλις Αἰθιοπίας. Ὅτι Μωσῆς ἔλαβε γυναῖκα τοῦ Αἰθίοπων κρατοῦντος θυγατέρα. Ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐμίσησαν αὐτὸν καὶ σαρξόμενοι. Ὅτι ἔφυγε Μωσῆς ἐξ Αἰγύπτου εἰς Μαδιάμ, κακεῖ λαβὼν γυναῖκα, καὶ ποιμὴν γίνεται.

C N. XIII. Ὅτι νέμων ἐν ὄρει Σινᾶ ὄρᾳ τὴν βᾶτον ὁ Μωσῆς, καὶ ἐνυπνιάσθη ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἀπελθεῖν. Τὸ περὶ τῆς βακτηρίας τοῦ Μωσέως θαῦμα, τὴν εἰς τὸν κόλπον βληθεῖσαν δεξιάν, καὶ τὸ εἰς αἷμα μεταβληθὲν ὕδωρ. Ὅτι Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἦλθον εἰς Αἴγυπτον πρὸς Φαραῶ. Ὅπως ἡ ῥάβδος μετεβλήθη εἰς ὄφιν. Ὅσα ὁ Μωσῆς κακὰ τοῖς Αἰγυπτιοῖς ἐπέγαγε, σκληρυνόμενου τοῦ Φαραῶ. Ὅπως τὸ Πάσχα διάδασις, καὶ ὑπερβασία ἐξ ἐκείνου εἰκονίζεται. Ὅσοι ἦσαν οἱ στρατεύεσθαι δυνάμενοι Ἰουδαῖοι, ὅτε ἐξήλθον τῆς Αἰγύπτου. Πόσους ἐνιαυτοὺς εἰς τὴν Αἴγυπτον ἤνυσαν Ἰουδαῖοι.

N. XIV. Πόσους ἦν ὁ διώκων τοὺς Ἰουδαίους λαὸς τῶν Αἰγυπτίων. Ὅπως διετίθεν εἰς δύο τὴν θάλασσαν μέρη, καὶ διεβίβασε τὸν λαόν. Ὅτι ὤμνησεν φθὴν Μωσῆς, καὶ τοῖς ὄπλοις Αἰγυπτίων ἐχρήσαντο Ἰουδαῖοι. Ὅτι Μάρ καὶ Μαιρῶν ὁ τὸ ὕδωρ τὸ

πικρὸν ἔχων τόπος ἐκλήθη. Ὅπως διὰ ξύλου ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ, καὶ ὅπως τὸ τοιοῦτον θαύμα Ἰωσήπος ἐρμηνεύει. Περὶ τῶν ὀρυγῶν καὶ τοῦ μάννα. Ὅτι τὸ Μάνν ἰερώτησιν δηλοῖ. Ὅτι τὸ ἀσσάριον μέτρον ἐστίν. Ὅπως ἡ πέτρα παρὰ Μωσῆος ὕδωρ ἔβλυσεν. Ὅπως ὁ Μωσῆς κατετροπούτο τῇ ἐκτάσει τῶν χεῖρῶν. Ὅπως Ὁρ καὶ Ἀαρῶν ἀνείχον τὰς χεῖρας τοῦ ἀδελφοῦ.

N. XV. Ὅτι μετὰ τρίμηνον ἐξ Αἰγύπτου ἐπὶ τὸ Σινᾶ ὄρος παρῆσαν Ἰουδαῖοι. Συμβουλὴ τοῦ πενθεροῦ Μωϋσῆος, ὅπως χρῆ δημαγωγείσθαι τὸν λαόν. Κατὰ τὸ ὄρος Σινᾶ ἔλαβε Μωσῆς τὰς ἐντολάς. Ὅτι χρονίζοντας εἰς τὸ ὄρος ὁ λαὸς ἐγόγγυζε, καὶ τί ἐποίησεν Ἀαρῶν. Ἰὼς ὁ Μωσῆς συνέτριψε τὰς πλάκας, ὀργισθεὶς διὰ τὴν μοσχοποιίαν, καὶ συντρίψας τὸν μόσχον, ἐπότισε τὸν λαὸν ἐκ τοῦ χοδῆ, καὶ ἀπέκτεινε πολλούς. Ἀνέθι Μωσῆς εἰς τὸ ὄρος, λέγων· Κύριε, ἡμάρτηκεν ὁ λαός. Καὶ λαθῶν δύο πλάκας, αὐθις ὑπέστρεψε πρὸς τὸν λαόν. Περὶ τῆς κατ' ἐπιταγὴν γεγενημένης σκηνῆς, καὶ τῆς εἰς αὐτὴν προσαγωγῆς τοῦ λαοῦ, ὧν εἶχον.

N. XVI. Ὅτι ἀρχιτέκτονες τῆς σκηνῆς Βεσελεὴλ καὶ Ἐλιφάτ. Περὶ τῆς κιβωτοῦ, ἐν ἧ αἱ δύο πλάκες, καὶ τίνες οἱ δεκάλογοι, οἱ ἐν αὐτῇ. Οἱ δεκάλογοι. Περὶ τῆς ἐν τῷ ναῷ καταθέσεως, καὶ τῶν δώδεκα ἄρτων τῶν ἀζύμων. Ὅτι ἀρχιερεὺς Ἀαρῶν ἐψηφίσθη. Ὅτι Ἑβραῖοι εἰσέφερον. Ὅτι τὴν εἰσφορὰν ἐλευθέρως ἐποιούοντο οἱ Ἑβραῖοι. Ὅτι παρὰ τὰ διατεταγμένα θυσάντων τινὰ μέρη τοῦ σώματος κατακαύθησαν. Ὅτι ἐξήκοντα μυριάδες ἐδρέθησαν, καὶ ἐπέκτεινα.

N. XVII. Ἡ Δευτῆρική φυλὴ ὑπὲρ διςμυρίους καὶ τριςγίλιους ἀριθμηθέντες πρὸς ὀκτακοσίους καὶ ὀγδοήκοντα. Ὅπως ἐξ ἐκάστης φυλῆς ἓνα λαθῶν κατασκοπήσονται τὴν γῆν, τὴν τε δύναμιν τῶν Χαναναίων. Περὶ τῆς στάσεως τοῦ πλήθους καὶ τοῦ Κορὲ καταβωῶντος διὰ τὴν ἱερωσύνην Ἀαρῶν. Ἰποθήκη Μωσῆος, καὶ ὅπως ἐγνώσθη, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν Ἀαρῶν ἱερᾶσθαι ἐθέλει. Ὅπως Δαθὰν καὶ Ἀδαιρῶν ὑπὸ γῆν κατεχώσθησαν. Κρίσις Θεοῦ δικαία τοῖς περὶ τῆς ἱερωσύνης ἀμιλλωμένοις. Περὶ τῶν βακτηριῶν τῶν ἐχουσῶν τὰ τῶν φυλῶν ὀνόματα, ἐν αἷς καὶ ἡ Ἀαρῶν ἐδλάστησε βῆδος. Ὅπως ἡ τῶν Δευτῶν φυλὴ στρατειῶν ἀφείθη, καὶ οἷας προσόδους ἔσχεν.

N. XVIII. Ὅπως τέθνηκε Μαριάμ ἡ τοῦ Μωσῆος ἀδελφὴ, μὴ ἰδοῦσα τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Καὶ Ἀαρῶν ὁμοίως καταλιπὼν ἀρχιερέα τὸν υἱόν. Ὅπως οἱ Ἑβραῖοι κατὰ Ἀμοραίων ἐμαχέσαντο. Καὶ ἀναίρεσις τῶν αὐτῶν βασιλέων Σγῶν καὶ Ὠγ. Περὶ στρατοπεδεύσεως πρὸ Ἱεριχοῦντος. Περὶ Βαλαάμ καὶ τῆς κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐπιφανείας ἀγγέλου. Ὅτι ὁ Βαλαάμ Μωσῆα οὐ κατηράσατο, ἀλλὰ καὶ εὐλόγησε κινούμενος ἄκων ἐκ Θεοῦ. Ὅτι κατὰ συμβουλήν Βαλαάμ παρθένους ἀφῆκε τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ παρηνόμησαν δεινῶς. Ὅπως ὁ Φινεὲς τὸν Ζαμβρῆν σὺν τῇ Μαδιαννίδι ἐξεκέντησεν. Ἦττα Μαδιθαίων καὶ ἀναίρεσις πάντων ἄνευ γυναικῶν παρθένων. Ὅτι γηράσας Μωσῆς Ἰησοῦν κατέλιπεν.

N. XIX. Ὅτι τὴν Ἀμορίτιν τῷ Γὰδ καὶ Ρουβὶμ ἀφώρισε Μωσῆς, διαταξάμενος, ἵνα ἕκαστος τῆς οἰκίας φυλῆς μένων ἔχη τὸν κλῆρον. Εἰ δὲ τῆς φυλῆς ἀλλοτριωθῆ, καὶ τοῦ κλήρου στερηθῆ. Ὅπως, εἰς ὄρος ὕψηλόν στὰς Μωσῆς, εἶδε τὴν γῆν τῆς ἐπι-

αγγελίας, καὶ οὕτως ἀφανῆς γέγονε, βιώσας ἑτη ἑκατὸν εἴκοσιν, ὧν ἤρξε τὸ τρίτον τούτων. Περὶ τῶν τῆς Ἱεριχοῦντος κατασκόπων. Περὶ Ραὰβ τῆς ἐν Ἱεριχοῦντι κρυψάσης τοὺς κατασκόπους, καὶ ὅσα ὑπέσχετο αὐτῇ ποιῆσαι μετὰ τὴν τῆς πόλεως ἄλυσιν. Καὶ ὅτι φοινικίδα ἀπαιωρῆσαι εἰς γνώρισμα τῆς οἰκίας ἐνετέταλτο ἡ γυνή. Ὅτι πρῶτοι ἱερεῖς καὶ Δευταῖαι τὸν Ἰορδάνην εἰσελθόντες, ἀνέκοψαν αὐτὸν, καὶ οὕτως ὁ λαὸς διεπέρασεν.

N. XX. Περὶ τοῦ βωμοῦ καὶ τῶν λίθων οὓς ἔλαβεν Ἰησοῦς κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν φυλῶν ἐκ τοῦ Ἰορδάνου. Ὅτι κατὰ τὴν πρώτην τῆς τοῦ Πάσχα ἡμέραν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς πολιορκεῖν Ἱεριχὺν. Καὶ ἕως τῆς ἑβδόμης ἡμέρας τὸ τεῖχος κυκλῶν μετὰ τῶν ἱερέων καὶ τὰς κιβωτοῦ, καὶ μετὰ σαλπύγγων, καὶ κατέπεσε τὸ τεῖχος, καὶ ἀρὰς κατὰ τῶν ποτε βουληθησομένων ἀνεγείραι τὴν πόλιν Ἱεριχοῦντα ἐποίησάτο. Περὶ τῶν ἀνααιρεθέντων χρημάτων, ἃ ἀνετίθησαν τῷ Θεῷ. Καὶ περὶ τοῦ ἀποκρούσαντος τὸ χρυσίον, καὶ ὅτι ἀνηρέθη διὰ τοῦτο. Ὅπως ἐσπέισαντο Γαδωνῖται ὡς ὄντες ἀλλότριοι Ἱεριχοῦντος. Ὅτι Ἰησοῦς, μαθὼν ψευδοῦσθαι, ἐποίησε τοῦτους ξυλοκόπους καὶ ὕδροφόρους τῆς Συναγωγῆς. Ὅπως τὸν βασιλεῖα Ἱεροσολύμων ἤτησεν Ἰησοῦς, συμμαχῶν Γαδωνῖταις, ὅτε καὶ ἡ ἡμέρα ἠζήθη. Ὅτι Γαλαλα τὴν ἐλευθερίαν οἱ Ἑβραῖοι καλοῦσιν.

N. XXI. Περὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἔστησεν Ἰησοῦς εἰς Σηλώμ. Ὅτι ὑπέργηρος Ἰησοῦς ἐτελεύτησεν, ἔτων γεγονῶς ἑκατὸν δέκα. Ὅτι μετὰ θάνατον Ἰησοῦ κατὰ τῶν Ἑβραίων Χαναναῖοι ἐπανέστησαν, καὶ ἤττηθησαν. Ὅτι εὐθηνούμενοι Ἰσραηλίται κατεφρομήσαν τῶν νόμων καὶ τῶν ὅλων.

N. XXII. Περὶ τοῦ ξενωθέντος ἐν Γαδαὺ Δευτῆου, καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τῆς Βηθλεεμίτιδος, ἣν οἱ εἰς αὐτὴν πορνεύοντες διεφθειραν. Καὶ ὅτι ταύτην εἰς δώδεκα μέρη διείλεν ὁ ταύτης ἀνὴρ, καὶ ταῖς δώδεκα φυλαῖς ἔστειλε τὰ μέρη εἰς ἔλεγχον τοῦ γενομένου. Περὶ Γοθονιῆλ, καὶ ὅπως ἤρξε τοῦ Ἰσραηλιτῶν λαοῦ. Μετὰ τὸν Γοθονιῆλ ἀναρχοὶ ὄντες οἱ Ἰσραηλίται κατεφρονήθησαν. Περὶ τοῦ Βενιαμίτου Ἀὼθ ἡ Ἰουδα, καὶ ὅτι τὸν Αἰγλῶμ ἀνείλε δόλη. Ὅπως ἤρξε τοῦ λαοῦ Ἀὼθ.

N. XXIII. Περὶ Δευώρας τῆς προφήτιδος καὶ Βαράχ, τῶν κατὰ τοῦ Σισάρα στρατευσάντων. Ὅτι φεύγων Σισάρας ἀνηρέθη παρὰ γυναικὸς γάλακτι μεθυσθεῖς. Θάνατος Δευώρας καὶ Βαράχ. Περὶ Γεδεὼν, καὶ ὅσα ἐποίησεν ὁ ὄφθει αὐτῷ ἄγγελος, παραβαρβύνων αὐτὸν εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐναντιῶν πόλεμον. Περὶ τοῦ πόκου καὶ τῆς δρόσου. Περὶ τῶν ἐν τῷ πίνειν λαψάντων. Περὶ τῆς ἐν ὑπνοῖς κριθίνης μάζης, τί δηλοῖ; Ὅπως τὸ οἰκεῖον λαὸν συνέταξε Γεδεὼν. Ὅτι γηραιὸς ἐτελεύτησε Γεδεὼν καταλιπὼν υἱοὺς ἐκ διαφόρων γυναικῶν ἑβδομήκοντα, καὶ ἓνα ἐκ παλλακῆς, ὃς τοὺς ἑβδομήκοντα ἔκτεινε καὶ ἐτυράνησεν. Ὅτι γύναιον ἄνωθεν βάλων κτεῖσει τὸν Ἀδιμέλεχ. Ὅτι Ἰεφθάε ὑπέσχετο θῆσαι τὸ πρῶτον συναντήσαν, εἰ νικήσει· καὶ οὕτω θύει τὴν θυγατέρα.

N. XXIV. Ὅτι Σαμφῶν ἰσχὺν σημαίνει. Ὅπως ἐγεννήθη Σαμφῶν. Ὅτι Ναζωραῖος, ὁ ἀφωρισμένος Θεῷ. Ὅτι ὁ πατὴρ Σαμφῶν Μανωὲ ἐξήτει μαθεῖν τοῦ προσομιλοῦντος ἀγγέλου τὸ ὄνομα. Ὁ δὲ θαυμαστόν εἶπεν εἶναι τοῦτο, καὶ ἀπεισιώπησεν. Ὅτι θεῖμ πυρὶ κατεκαύθη ἡ θυσία Μανωὲ. Ὅπως ἤρξατο ὁ Σαμφῶν γυναικὸς ἀλλοφύλου. Καὶ ὅπως ἀναι-

ραὶ τὸν λέοντα, καὶ εὗρίσκει σμήνος μελισσῶν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. Καὶ ὅτι τὰ περὶ τούτου πρόβλημα ἔθετο καὶ ὅπως τούτο τῇ γυναικὶ ἐξηγήσατο αἰτησαμένη σὺν δάκρυσιν. "Ὅτι διὰ τὸ τὴν γυναῖκα ἐτέρῳ συζυγῆναι, ὠργίσθη Σαμψών, καὶ λαβὼν ἀλώπικας τριακοσίας, λαμπάδας ἡμεμένας τὰς ἐκείνων οὐραῖς προσέδωκε. Καὶ οὕτω τὰ τῶν Παλαιστινῶν κατέκαυσε λήϊα. Οἱ δὲ κατέκαυσαν τὴν γυναῖκα. "Ὅτι ἔκων ἐκρυπτοὺν δεδεμένον τοῖς ἀλλοφύλοις παρέδωκεν ὁ Σαμψών. Ὁ δὲ διὰ σιαγόνος ὄνου ἀπέκτεινε πολλούς. Ὅθεν καὶ Σιαγόνα τὸν τόπον ἐκάλεισαν. "Ὅπως ἀπὸ τῆς σιαγόνος ἐπὶ Σαμψών. "Ὅπως τὰς πύλας σὺν ταῖς παραστάσι μετέθετο Σαμψών. "Ὅτι ἠπάτησε Σαμψών ἡ Δαλιδῆ. Καὶ μαθοῦσα τὴν ἀπὸ τῆς τριχὸς ἰσχὺν, ἐκκόπτει τὴν τρίχα καὶ αὐτοῦ ἀσθενήσαντος, ἐκώπτεται αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς οἱ ἐχθροί. "Ὅπως τῆς κόμης αὐξομένης, καὶ ἡ ἰσχὺς ἠύξανετο τοῦ Σαμψών. Καὶ ὅπως τοὺς κίονας κατέσεισε, καὶ τὴν οἰκίαν ἐβρίβη καθ' ἐαυτοῦ καὶ πάντας ἀπέκτεινε σὺν ἑαυτῷ.

N. XXV. "Ὅτι μετὰ τὸν Σαμψών οὐκέτι Κριταὶ ἦγον τὸν Ἰσραήλ, ἀλλ' ὁ ἀρχιερεὺς Ἡλεὶ. Περὶ τῆς Νοεμίν, καὶ τῆς Ὀρφά, καὶ τῆς Ρούθ. "Ὅπως ἡ Νοεμὶν εὐτυχίαν δηλοῖ, Μάρα δὲ ἀδύνην. "Ὅπως ὁ Βοδὸς τὴν Ρούθ εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Γερουσίαν, καὶ τὸν συγγενῆ ἤρετο εἰ ταύτην βούλεται ἀγαγεῖν. Τοῦ δὲ παραιτησαμένου, λαμβάνει αὐτήν, καὶ ὅτι κατὰ τὸν νόμον γέγονε τὰ σημεῖα τῆς παραιτήσεως. "Ὅτι Ἰωβὴδ δουλεύων ἐρμηνεύεται. Περὶ Σαμουὴλ. "Ὅτι ὁ Ἡλεὶ προεῖπε τῇ Ἄννῃ τὴν τοῦ Σαμουὴλ γέννησιν. "Ὅτι προσήχθη τῷ Ἡλεὶ μετὰ τὸ γεννηθῆναι Σαμουὴλ. "Ὅτι κοιμώμενον τὸν Σαμουὴλ ἐκάλεσεν ὁ θεός. Ἡρόβρύτης διὰ τοῦ Σαμουὴλ τῶν ἐσομένων τοῖς Ἰσραηλίταις καὶ τοῖς παῖσι τοῦ Ἡλεὶ συμφορῶν.

N. XXVI. Κίνησις Παλαιστινῶν κατὰ Ἰσραηλιτῶν. Καὶ τῆς Κιβωτοῦ ἀποστολῆ εἰς βοήθειαν, καὶ Ἑβραίων ἦρτα, καὶ φόνος τῶν παίδων Ἡλεὶ, καὶ ἔλωσις τῆς Κιβωτοῦ, καὶ θάνατος διὰ τοῦτο τοῦ Ἡλεὶ, ἐνενήκοντα ἑτῶν γενομένου. "Ὅτι εἰς Ἀζωτὸν πόλιν οἱ ἀλλόφυλοι τὴν Κιβωτὸν ἀπήγαγον, καὶ ἀνέθετο ἐν εἰδωλείῳ θεοῦ Δαγῶν, καὶ διαπέπτωκε τὸ εἶδωλον. "Ὅτι δυσεντερία ἐνέσκηψε τῇ πόλει Ἀζωτίων, καὶ μῦες ἐκ τῆς γῆς ἀνεδόθησαν. "Ὅτι ἐπὶ πόλεως εἰς πόλιν ἡ Κιβωτὸς πεμπομένη παρὰ τῶν Παλαιστινῶν, ἐκάκου αὐτάς. "Ὅπως ἀπεπλάγη ἡ Κιβωτὸς ἐπὶ ἀμάξης ἀνατεμένων. "Ὅτι βίβος ἀπήγαγον μόνοι εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν Κιβωτὸν. "Ὅτι τὸς ἀφαιμένους τῆς Κιβωτοῦ ἀνιέρους ἰθανάτωσαν ὁ θεός. "Ὅτι ὁ Σαμουὴλ ἀντὶ ἐλευθερίας ἐπέισατο. "Ὅτι οἱ Παλαιστινοὶ προσβαλόντες τοῖς Ἑβραίοις ἠττήθησαν, βροντῶν καὶ σεισμοῦ γεγονότων, καὶ ἀστραπῶν, αἱ ἐξεδειματώθησαν, καὶ οὐκέτι προσέβαλον.

N. XXVII. "Ὅτι ὁ Σαμουὴλ, γεγηρακώς, τοῖς υἱοῖς τὴν κρίσιν τοῦ λαοῦ ἀνατίθησιν. "Ὅτι ὁ λαὸς διὰ τὴν τῶν υἱῶν τοῦ Σαμουὴλ κικλία βασιλεῖα ἐζήτησαν, καὶ ὁ Σαμουὴλ δεδωκέναι ὑπέσχετο, προειπὼν μεταμελήσειν αὐτοῖς. Περὶ Σαούλ, καὶ ὅπως εἰς βασιλεῖα ἐχρίσθη, ἀναζητῶν τοὺς ὄνους τοῦ πατρὸς. Τίνα σημεῖα ἐπὶ τῷ χριστικῷ δέδωκε τῷ Σαούλ ὁ Σαμουὴλ. "Ὅτι ὁ κληρὸς ἐπὶ τὸν Σαούλ ἔπεσε. Καὶ ἀνεζήτησαν αὐτὸν, καὶ εὗρον ἀπύκτα. "Ὅτι ἐζήτησεν ὁ τῶν Ἀμμαϊνῶν βασιλεὺς ἐξελεῖν ἐκίστου δεξιὸν ὀφθαλμὸν τῶν Γαλααδιτῶν, καὶ οὕτως ἀπαλλαγῆναι αὐτῶν. "Ὅτι Σαούλ προεφήτευσεν τὴν ἀπώλειαν τῶν

ἐχθρῶν. "Ὅπως κατετροπώσατο Ἀμμαϊνίτας ὁ Σαούλ. Ἡ δευτέρα τοῦ Σαούλ ἀναγόρευσις. Πότε ἦσαν Ἑβραῖοι ἀριστοκρατούμενοι, καὶ πότε ἄναρχοι, καὶ πότε ἐκρίνοντο, καὶ πότε ἐβασίλευοντο.

N. XXVIII. "Ὅτι ἐν ἀκμῇ θέρους χειμῶν γέγονεν. "Ὅτι καὶ πάλιν οἱ Παλαιστινοὶ τοὺς Ἑβραίους κατέτρωσαν. "Ὅπως ὁ Ἰωνάθαν προσέβαλε τοῖς πολεμίοις, καὶ ἤττησεν αὐτούς. "Ὅτι ἀρὰν ἔθετο Σαούλ τοῦ μὴ φαγεῖν τινα ἕως νυκτός, ἀλλὰ διῶξει ἀκρατῶς τοὺς ἐχθρούς, καὶ ὅτι μὴ ἀκούσας τῆς ἀρᾶς ἔφαγεν Ἰωνάθαν, διὰ τοῦτο γέγονεν ἦρτα. Καὶ ὅτι τοῦτον ἔμαλλεν ἀνελεῖν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ἤρπασεν αὐτὸν ὁ λαός.

N. XXIX. "Ὅτι κατὰ κέλευσιν Θεοῦ εἶπε Σαμουὴλ τῷ Σαούλ, συμβαλεῖν Ἀμαληκίταις, καὶ πάντας κτείνειν. Καὶ ὅτι προσβαλὼν ἐνίκησε, τὸν δὲ βασιλεῖα αὐτῶν οὐκ ἀπέκτεινε. Καὶ διὰ τοῦτο ἀκούει ἀπὸ Σαμουὴλ ἀφαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν. "Ὅτι τοῦ Σαμουὴλ ὀπωχευόμενος κατέσχε τὴν διπλοῖδα αὐτοῦ Σαούλ, παρακαλῶν ἰλεώσασθαι τὸν Θεόν. Καὶ ἐσχίσθη ἡ διπλοῖς, καὶ εἶπε Σαμουὴλ, οὕτω διαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Καὶ ὅψα παρεκλήθη Σαμουὴλ εἰπὼν, ἰκετεύσαι τὸν Θεὸν εἰ τὸν βασιλεῖα Ἀμαληκίτων κτείνει Σαούλ. "Ὅτι ἀπὸ πάντων τῶν ἀδελφῶν ὁ Δαβὶδ ἐχρίσθη εἰς βασιλεῖα, καὶ ὅτι ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα προφητείας ὀπωχευόμενος ἀπὸ Σαούλ. "Ὅτι πνεῦμα πονηρὸν ἔπνευγε τὸν Σαούλ, ὁ κατεπῆδε Δαβὶδ ψάλλον μετὰ κινύρας. Καὶ ὀπλοφόρος τῷ Σαούλ ἐχρημάτιζεν. Περὶ τῶν ἐπελθόντων ἀλλοφύλων τοῖς Ἰσραηλίταις καὶ περὶ Γολιάθ. Καὶ ὅπως ὁ Δαβὶδ αὐτὸν ἐκίνησε. Καὶ περὶ τῶν ὀπλων τοῦ Γολιάθ. Ὁ Δαβὶδ θαρσύνει λέγει ἐπὶ τῷ ἐνισχύσαντι αὐτὸν κατὰ τῆς ἄρκτου καὶ κατὰ τοῦ λέοντος. "Ὅτι ἄσπλος προσέβαλε Δαβὶδ τῷ Γολιάθ, μόνους πέντε λίθους φέρων, καὶ τὴν σφενδόνην. "Ὅπως λίθῳ διὰ σφενδόνης τὸν Γολιάθ κατέβαλε Δαβὶδ, καὶ ἀνείλεν αὐτὸν τῇ οἰκίᾳ ῥομφαίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἠττῶνται οἱ ἀλλόφυλοι.

N. XXX. "Ὅτι ἀνέθετο Δαβὶδ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιάθ τῷ Θεῷ. "Ὅπως φθονῆσαι τὸν Δαβὶδ ἐκίνηθη Σαούλ. "Ὅπως ἔψαλλε Δαβὶδ ἐπὶ Σαούλ δαιμονιζομένῳ, ὁ δὲ ἐπεχείρησε βάλειν τῷ δόρατι, καὶ ἠτύχησεν. "Ὅτι ἦρα Δαβὶδ ἡ θυγάτηρ Σαούλ, καὶ ὑπέσχετο τὸν γάμον, εἰ ἐκείτὸν ἀκροβουστίας ἐνέγκοι αὐτῷ Δαβὶδ. Ὁ καὶ πεποίηκεν ὁ Δαβὶδ. "Ὅπως ἐπεβούλευεν αἰεὶ Σαούλ τῷ Δαβίδ. "Ὅπως καὶ πάλιν ὁ Δαβὶδ ἐνίκησε τοὺς πολεμίους. "Ὅπως πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Σαούλ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἀντεμηχανήσατο, τὸν Δαβὶδ προέμψασα, καὶ ἦρα αἰγὸς νεοσφαγῶς ἐν τῇ κλίῃ κατακρύψασα. "Ὅπως διαφόρως προεφήτευσεν τότε πολλοί. "Ὅτι εἴρηται τὸ, Εἰ καὶ Σαούλ ἐν προφήταις.

N. XXXI. Αἱ φυγαὶ τοῦ Δαβίδ. "Ὅπως τοὺς ἀγίους ἄρτους ἔφαγε Δαβὶδ, καὶ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιάθ ἔλαβεν. "Ὅτι μανίαν ὑπεκρίθη Δαβίδ. Περὶ Δωὴκ τοῦ δούλου Σαούλ, καὶ ὅπως κατήγγειλε περὶ τῶν ἄρτων καὶ τῆς ῥομφαίας. Καὶ ὅπως δι' αὐτοῦ ἐκτάθη ὁ ἀρχιερεὺς ἐκεῖνος, καὶ τὸ γένος αὐτοῦ. Πάλιν ἐπιβουλή κατὰ Δαβίδ. "Ὅπως διὰ τὴν τῆς γαστρὸς ἀνάγκην εἰσῆλθε Σαούλ εἰς τὸ σπήλαιον. » ἐνθα ἦν ὁ Δαβίδ, καὶ οὐκ ἀπέκτεινεν αὐτὸν, ἀλλ' ἔλαβε μέρος τῆς διπλοῖδος. "Ὅρκος Δαβίδ πρὸς Σαούλ, ὅτι οὐ κακώσε τὸ γένος αὐτοῦ.

N. XXXII. Περὶ Νάβαλ τοῦ ἀπανθρώπως ἀποκριναμένου πρὸς τοὺς παρὰ τοῦ Δαβίδ σταλέντας,

καὶ περὶ τῆς γυναικὸς Νάβαλ ὅπως ἐξιλώσατο τὴν νικαῦτα τὸν Δαβὶδ. Ὅτι τὸ Νάβαλ ἀφροσύνην δὴλοῖ. Ὅπως ἐκ λύπης ἀπέθανε Νάβαλ δειματωθεὶς, καὶ ἔλαβε Δαβὶδ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Καὶ ὅπως ἐπεβούλευσεν αὐτὸν Σαοὺλ. Ὅπως κοιμωμένῳ τῷ Σαοὺλ ἐπέστη Δαβὶδ, καὶ οὐκ ἀνείλεν αὐτόν. Φακὸς ἀγγεῖον ὕδατηρόν. Περὶ τῆς ἐγγαστριμύθου, καὶ ὅπως ἔδοξεν ἀναχθῆναι Σαμουὴλ ἐκ νεκρῶν, καὶ οἷα εἶπεν ὁ ἀναχθεὶς τῷ Σαοὺλ. Περὶ τῶν μετὰ Δαβὶδ στρατευομένων τετρακοσίων, καὶ τῆς νίκης, καὶ περὶ τῶν φυγόντων ἐν δρομάσι καμήλοις, καὶ τῶν λοιπῶν διακοσίων, οὓς ἀφήκεν εἰς φυλακὴν τῶν σκευῶν ὁ Δαβὶδ. Καὶ ὅτι συμμερισταὶ τοῖς τετρακοσίοις γέγονασιν οἱ διακόσιοι, οἱ τὰ σκευὴ φυλάττοντες. Θάνατος τῶν παιδῶν τοῦ Σαοὺλ, καὶ ὅτι ἔσφαξεν ἑαυτὸν ὁ Σαοὺλ, καὶ ὁ ὀπλοφόρος αὐτοῦ. Ὅτι μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, ἀφῆρέθησαν τὰς κεφαλὰς, τὰ δὲ σώματα τούτων ἀνεσταυρώθησαν.

LIBER SECUNDUS.

N. I. Ὅτι ἐκόλασεν ὁ Δαβὶδ τὸν κατὰ τὸν Σαοὺλ ἐπελήθοντα, καὶ τρώσαντα διὰ τὸ εἶναι χριστὸν Κυρίου. Ὅπως ὁ Ἀβεννήρ διωκόμενος ἐπληξεν ἐξόπισθεν καιρίως τὸν διώκοντα Ἀσαὴλ καὶ ἔκτεινεν. Ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπολέμουν ἄλληλοις οἱ τοῦ Σαοὺλ καὶ οἱ τοῦ Δαβὶδ, ὑπερίσχυον δὲ οἱ τοῦ Δαβὶδ. Ὅτι ὁ Ἀβεννήρ προσεβόη τῷ Δαβὶδ, καὶ ἔπεισε καὶ τοὺς λοιποὺς προσελθεῖν αὐτῷ. Ὅτι ἀνείλεν Ἰωάβ τὸν Ἀβεννήρ ἐν δόλῳ. Ἀναίρεσις Ἰεθροῦ υἱοῦ Σαοὺλ, καὶ ὅτι τοὺς ἀνελόντας αὐτὸν ἀνείλε Δαβὶδ. Πότε παρὰ πάντοσ τοῦ Ἰσραὴλ ἐχρίσθη εἰς βασιλεῖα Δαβὶδ, καὶ ὅτι τριακονταέτης ἦν, ὅτε μόνης τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς ἤρξεν. Ὅτι τὴν πόλιν Ἰεβούσ πολιορκήσας καὶ ἔλῳν ὁ Δαβὶδ, τοὺς ἐκεῖ κατοικοῦντας ἐδίωξεν. Ἐπὶ οὐκαὶ δὲ ὀνόματι ταύτην ἀνυποκόμισεν τὴν νῦν Ἱεροσόλυμα καλουμένην.

N. II. Προσβολὴ Δαβὶδ κατὰ τῶν ἐναντίων, καὶ ἤττα αὐτῶν. Περὶ τῆς εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπαγωγῆς τῆς Κιβωτοῦ, ὅτε καὶ ὁ Δαβὶδ ἤλατο ἐμπροσθεν αὐτῆς. Καὶ ὁ ἀψάμενος αὐτῆς τέθνηκεν, ὡς ἀνέρος. Ὅτι οὐκ ἀσχημοσύνην ἠγεῖτο Δαβὶδ τὸ ὀρχεῖσθαι καὶ ψάλλειν ἐμπροσθεν τῆς Κιβωτοῦ. Ὅτι ἐκωλύθη Δαβὶδ οἶκον κατασκευάσαι τῇ Κιβωτῷ. Περὶ ὧν ἀγχιθῶν ἐποίησεν ὁ Δαβὶδ τῷ ἐγγόνῳ Σαοὺλ.

N. III. Περὶ τῶν διὰ παρηγορίαν ἀποσταλέντων παρὰ τοῦ Δαβὶδ πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως Ἀμμανιτῶν, καὶ δοξάντων κατασκόπων, καὶ ξυρηθέντων τὰς κεφαλὰς καὶ τοὺς πύγωνα. Διὸ καὶ πόλεμος ἤρθη κατὰ Ἀμμανιτῶν. Περὶ τῆς Βηρσαβῆ, καὶ ὅπως ἠράσθη αὐβῆς ὁ Δαβὶδ, καὶ ὅπως ἀνείλεν Οὐρίαν τὸν ἀνδρα αὐτῆς. Ὅτι μετὰ τὰ κατὰ τὸν Οὐρίαν ἔλαβε τὴν Βηρσαβῆ ὁ Δαβὶδ εἰς γυναῖκα, καὶ ὅπως ὁ Νάθαν διὰ παραβολῆς ἤλεγξεν αὐτόν, καὶ τὴν διὰ τοῦτο ὀργὴν τοῦ Θεοῦ προεῖπε. Καὶ ὅτι συνῆκε Δαβὶδ, καὶ μετενόησεν. Περὶ τῆς νόσου τοῦ ἐκ τῆς Βηρσαβῆ υἱοῦ τοῦ Δαβὶδ, καὶ ὅπως ἐν τῷ νοσεῖν ἐπένησε αὐτὸν Δαβὶδ. Καὶ ὅπως μετὰ θάνατον τοῦ πένθους ἐπάυσατο. Περὶ Σολομῶντος, ὃν ἐκ τῆς Βηρσαβῆ ἔσχε Δαβὶδ. Περὶ τοῦ πολυτίμου στεφάνου, ὃν ἔλαβε Δαβὶν πορθήσας Ἀμμανίτας.

N. IV. Περὶ τοῦ ἔρωτος ὃν ἔσχε πρὸς Θάμαρ τὴν ἀδελφὴν ὁ Ἀμνών. Καὶ περὶ τοῦ μίσους ὃ ἔσχε μετὰ τὸ διακορήσασθαι αὐτήν, καὶ περὶ Ἀβεσαλώμ, καὶ

ὅπως ἡμίνατο φόνῳ τὸν ἀδελφόν, καὶ περὶ τῆς διὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀμνῶν φυγῆς τοῦ Ἀβεσαλώμ, καὶ ὅτι ὠργίσθη ὁ Δαβὶδ. Ὅπως Ἰωάβ ἐσοφίστατο ἐξιλώσασθαι τὸν Δαβὶδ πρὸς τὸν παῖδα Ἀβεσαλώμ. Περὶ τῆς κατὰ τοῦ Δαβὶδ ἐπαναστάσεως τοῦ Ἀβεσαλώμ, καὶ περὶ τοῦ Ἀχιτόφελ τοῦ συναποστάτου Ἀβεσαλώμ. Περὶ τῆς πεπλασμένης αὐτομολήσεως Χουσί τοῦ ἐταίρου Δαβὶδ. Περὶ τῆς ἀνοχῆς Δαβὶδ ἧς ἔδειξεν ὑπὸ τοῦ Σεμεὶ καταρώμενος.

N. V. Ὅπως ἐμίγη ταῖς τοῦ πατρὸς καλλακαῖς ὁ Ἀβεσαλώμ. Ὅπως τὴν τοῦ Ἀχιτόφελ βουλήν ἄπρακτον ἔδειξεν Χουσί. Ὅπως ὁ Ἀχιτόφελ ἀπήγγεστο. Ὅπως ἤττηθεὶς ἐδίωκετο Ἀβεσαλώμ, καὶ ὅπως ἐκ τριχῶν ἐν δένδρῳ κατασχέθη καὶ ἀνῆρέθη. Ὅπως τὸν θάνατον τοῦ Ἀβεσαλώμ ἐθήρησε Δαβὶδ.

N. VI. Ὅπως αἱ λοιπαὶ φυλαὶ ἄνευ τῆς τοῦ Ἰούδα ἀπέστησαν ἀπὸ Δαβὶδ. Ὅπως ὁ Ἰωάβ ἀνείλε τὸν Ἀβεσα. Περὶ τοῦ ἐπὶ ἔτη τρία κρατήσαντος λιμοῦ. Καὶ ὅπως ἐλύθη διὰ τὸ δοθῆναι εἰς φόνον ἑπτὰ ἀνδρας ἀπὸ τοῦ οἴκου Σαοὺλ κατὰ θεῖον χρησμόν. Ὅπως ἠγάπων τὸν Δαβὶδ οἱ περὶ αὐτόν. Περὶ τοῦ γιγαντιαίου ἀνδρὸς τοῦ ἔχοντος ἐν ταῖς χερσὶ καὶ ἐν τοῖς ποσὶν ἀνὰ δακτύλου ἕξ.

N. VIII. Ὅπως συνέθετο τοὺς ψαλμοὺς ὁ Δαβὶδ, καὶ οἷα τὰ τοῦ ψαλμοῦ ὄργανα. Περὶ τῆς ἀπαριθμησεως, καὶ ὅπως μετὰ ταῦτα μετεμελήθη Δαβὶδ. Περὶ τῆς αἰρέσεως τῶν τριῶν, ἐν ἧς αὐτῶν λαβεῖν, διὰ τὴν τοῦ λαοῦ ἀπαριθμῆσιν. Καὶ ὅτι τὸ αἰρεθῆν κακόν τὸ ἐπελθεῖν τῷ λαῷ θάνατον, καὶ ἐπῆλθεν ἀπὸ πρῶτῃ ἕως ἀρίστου. Πῶς ἔπαυσεν ὁ Θεὸς τὴν τοῦ λαοῦ φθοράν. Ὅτι καθ' ὃν τόπον ἐμελλε σφαγίσαι Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ, ἠδουλήθη ναὸν οἰκοδομήσαι Δαβὶδ καὶ ἐκωλύθη παρὰ Θεοῦ. Ὅτι Δαβὶδ διὰ τὴν θέρμην νιανίδα ἐπήγυν. Ὅτι Ἀδωνίας τέταρτος υἱὸς τοῦ Δαβὶδ ἐπεχειρήσε βασιλεύσαι. Ὅπως ἐχρίσθη Σολομῶν εἰς βασιλεῖα. Τί ἐνετείλατο τῷ Σολομῶντι Δαβὶδ τελευτῶν. Περὶ τοῦ τὸν ναὸν κτισθῆναι. Πόσα ἔτη ἔζησε Δαβὶδ.

N. VIII. Ὅτι συνετάφη τῷ Δαβὶδ πολλὰ χρήματα. Ὅτι δωδεκαετῆς ἐβασίλευσε Σολομῶν. Ὅτι ἐζήτησεν Ἀδωνίας τὴν πολλακὴν Δαβὶδ, καὶ διὰ τοῦτο ἀνῆρέθη παρὰ Σολομῶντος. Ὅπως ἀνῆρέθη Σεμεὶ. Ὅτι ἔλαβε Σολομῶν τὴν θυγατέρα Φαραώ. Ὅσα ἤτησε Σολομῶν τῷ Θεῷ. Περὶ τῶν προσελθουσῶν γυναικῶν, καὶ αἰτησαμένων κρίσιν περὶ τοῦ θανόντος παιδός. Ὅσα συνεγράψατο Σολομῶν. Περὶ τοῦ δακτυλίου οὗ ἡ σφραγὶς ἐδίωκε δαίμονας.

N. IX. Πότε ἤρξατο τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ Σολομῶν. Ὅτι ἐν ἔτεσιν ἑπτὰ συνετελέσθη ὁ ναός. Οἷα δι' ὄνειρου ἐνεφανε Σολομῶντι Θεὸς περὶ τῶν μελλόντων. Τίνα ψυκοδόμησε Σολομῶν. Περὶ ὧν ἔλυσεν αἰνιγμάτων Σολομῶν. Περὶ τῆς βασιλείσεως Αἰθίοπων. Ὅθεν ἐν Παλαιστίνῃ ἐφύη τὸ βάλσαμον.

N. X. Ὅτι ἀλλοφύλοις γυναῖξιν ἐμίγη Σολομῶν. Ὅτι τὴν κατὰ τοῦ Σολομῶντος ἀρὰν εἰς τὸν ἕξ αὐτοῦ ἔφη ἀποπληρῶσαι Θεός. Περὶ Ἄδερ. Περὶ Ἱεροδοάμ. Περὶ τῶν χρόνων Σολομῶντος, ὅσους ζῆσαι λέγεται.

N. XI. Περὶ Ῥοδοάμ τοῦ υἱοῦ Σολομῶντος. Περὶ τῆς ἀποστασίας τῶν δέκα φυλῶν. Περὶ τῶν δύο δαμάλεων. Καὶ ὅπως ἐκώλυσε εἰς Ἱεροσόλυμα πορεύεσθαι τὸν λαὸν Ἱεροδοάμ. Ὅτι Ἱεροδοάμ, θυσιάσαι ἐλθῶν, ἤκουσεν ἅ πείτεται. Περὶ τοῦ ψευδοπροφήτου τοῦ ἀπατῶντος τὸν Ἱεροδοάμ. Ὅτι πεισθεὶς ἐξενίσθη ὁ τοῦ Θεοῦ προφήτης τῷ ψευδοπροφῆτῃ, καὶ ἐβρώθη παρὰ λέοντος ὑποστρέφων.

N. XII. Περὶ τῶν πωλούντων τὴν χάριν τοῦ πνεύματος. Περὶ ὧν προεῖπεν ἰσομένων τῇ γυναικὶ τοῦ Ἰεροβοάμ Ἀχιά. Ἐπέλευσις Σουσακίμ κατὰ Ῥοδοάμ, καὶ ὅτι παρασπονδήσας ὁ Αἰγύπτιος πολλὰ χρήματα ἐσύλησεν. Περὶ τῶν χρυσῶν ὀπλῶν Σολομῶντος, καὶ τῶν δοράτων τῶν χρυσῶν τοῦ Δαβὶδ ἃ ἀνέβητο Θεῷ. Ἐπέλευσις Ἰεροβοάμ, καὶ νίκη τοῦ υἱοῦ Ῥοδοάμ. Θάνατος Ἰεροβοάμ, οὗ διάδοχος ὁ υἱός. Ὅτι ὁ βασιλεὺς παγγενεὶ τὸν οἶκον Ἰεροβοάμ ἐξωλόθρευσεν. Περὶ τοῦ εἰσδύοντος εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ἐκτὸν κάκεινα καύσαντος. Περὶ τοῦ πῶς ἐκλήθη Σαμάρ, Ὅτι οἱ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεῖς ὀλιγοχρόνιοι τότε ἦσαν διὰ τὴν παρανομίαν. Ὅτι προεῖπεν ὁ προφήτης νίκαις ἔσσεσθαι, καὶ λοιπὰς εὐκληρίας τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις, εἰ ἀντιποιῶνται δικαιοσύνης. Περὶ Ἀχαάβ, ὅτι ἐν Σαμαρείᾳ ἐκέκτητο τὰ βασίλεια.

N. XIII. Περὶ Ἡλίου, καὶ περὶ τῆς ἀνομβρίας, καὶ περὶ τοῦ τρέφεσθαι αὐτὸν ὑπὸ κόρακος, καὶ περὶ τῆς χήρας ἣ ἔτρεφε τὸν Ἡλίου. Περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας, ὃν ἀνέστησεν Ἡλίος. Περὶ Ἀβδιού, ὅτι, χρηστὸς ὢν, φεύγειν συνήκει σὸν Ἡλίου, ἵνα μὴ ἀναίρηθῃ. Περὶ ὧν ἔκρυπτεν Ἀβδιὸς ἑκατὸν προφητῶν. Περὶ ὧν ἐπαβρῆσάσατο Ἡλίας πρὸς Ἀχαάβ. Περὶ τῆς θυσίας τῶν ψευδοπροφητῶν, καὶ τῆς θυσίας Ἡλίου, καὶ ὅπως ἀνείλε τὸς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης. Ὅτι εἶπεν Ἡλίας εἶναι ὑετὸν, καὶ ἐγένετο. Καὶ ὅτι ἔφυγε διὰ τὴν Ἰεζάβελ. Ὅτι τεσσαράκοντα ἡμέρας ἔπειτα ἐπορεύετο Ἡλίου. Ὅπως ἔχρισεν Ἡλίας τὸν Ἀζάη εἰς βασιλείαν, καὶ τὸν Ἰηοῦ, καὶ τὸν Ἐλισσαίου εἰς προφήτην.

N. XIV. Περὶ τοῦ ἀμπελώνος Ναβουθαί. Ὅπως ἐξ ἐπιβουλῆς τῆς Ἰεζάβελ ὁ Ναβουθαί τέθνηκε, καὶ ὅπως ἔκτοτε τὸν ἀμπελώνα κατέσχεν Ἀχαάβ. Πρόβησις Ἡλίου περὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ Ἀχαάβ παγγενεὶ διὰ τὸν φόνον τοῦ Ναβουθαί. Ὅτι διὰ τὴν μετανοίαν τοῦ Ἀχαάβ τὰ ἠπειλημένα ὑπερβέσθαι εἶπεν ὁ Θεός, καὶ τελέσαι ταῦτα ἐπὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Συρίας ἰσπράτευσε κατὰ Σαμαρείας. Ὅτι ὁ Ἀχαάβ πεισθεὶς τῷ προφήτῃ μετὰ σβ' ἤττῃ τὸν Ἀσάριον, καὶ σκυλεύει αὐτοῦ τὸ στρατεύμα. Ὅτι καὶ πάλιν ἐπισπράτευσε κατὰ Σαμαρείας ὁ Σύρος. Ἔπειτα καὶ πάλιν τῶν Σύρων. Ὅπως οἱ τοῦ Ἀδερ προσήλθον δεδεδμένοι ἐκόντες τῷ Ἀχαάβ, καὶ ὅπως ὁ Ἀδερ μετὰ τιμῆς ἐδέξατο. Περὶ τοῦ προφήτου Μιχαίου, καὶ ὅπως ἤξίου καταχθῆναι. Ἐκστρατεία Ἀχαάβ κατὰ τῆς πόλεως Ῥεμμάν. Ὅπως προεῖπε Μιχαίας τὸν Ἀχαάβ πεσεῖσθαι ἐν Ῥεμμάν. Ὅπως ἐν τῷ πολέμῳ τοξευθεὶς Ἀχαάβ ἔθανεν. Ὅτι κατὰ τὴν πρόβησιν Ἡλίου τὸ αἶμα Ἀχαάβ κύνες ἔλειξαν, καὶ πύρρα ἐλούσαντο.

N. XV. Ὅτι τὸν Ἀχαάβ διεδέξατο ὁ υἱός. Ὅπως ἐπῆλθον κατὰ Ἱερουσαλήμ πολέμιοι. Ὅπως τῇ κελύσει τοῦ Θεοῦ οἱ πολέμιοι ἀλλήλους ἐφόνευσαν, καὶ οὕτως ἡ νίκη γέγονε τοῖς ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὅτι μῦθα ἦν ἡ τῶν Ἀκκαρῶν θεός, καὶ ὅτι ἤρετο ταῦτα, εἰ ἀναστήσεται νοσῶν Ὁχοζίας. Καὶ ὅτι διὰ τοῦτο εἶπεν Ἡλίου μὴ ἀναστήναι αὐτόν. Καὶ ὅτι ἀπέστειλαν Ὁχοζίας ἀγαγεῖν τὸν Ἡλίαν. Ὅτι οἱ ἀποσταλντες πυρὶ θείῳ ἐκαύθησαν. Ὅπως ἐπαύσατο Ὁχοζίας, ὃν διεδέξατο Ἰωρὰμ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. Περὶ τῆς ἀναλήψεως Ἀλίου. Ὅπως ἐζητήθη Ἐλισσαίη. Ὅπως ἐν ἄλατι τὰ ὕδατα ἐγλύκανεν Ἐλισσαίη. Ὅτι ἐξ ἄρῃς ἄρκτοι κατέφαγον τὰ παιδία. Ὅπως ἐν ἐρήμῳ διετῆθη ὁ στρατός. Ὅπως τὰ ὕδατα διὰ

τὴν τοῦ Ἡλίου ἀγῆν ἐρυθρὰ ἐφαίνοντο. Ὅπως ἔθυσε Μωαβιτῶν ὁ βασιλεὺς τὸν οἰκεῖον υἱόν. Περὶ Ἰωσαφάτ.

N. XVI. Ὅπως Ἐλισσαίος ἐπλήθυνε τὸ ἔλαιον τῆς χρεωστούσης γυναικὶ. Ὅτι ἐγεννήθη ὁ παῖς, καθὼς προεῖπεν Ἐλισσαίη, καὶ ὅτι τεθνηκότα τὸν παῖδα πάλιν ἀνέστησεν Ἐλισσαίος. Ὅτι διὰ μετρίων ἔρτων Ἐλισσαίος πλῆθος ἐγόρτασε πολύ. Ὅπως προσήγαγε χρήματα τῷ Ἐλισσαίῳ Νεεμάν, ἵνα τῆς λέπρας λυτρωθῇ. Ὅτι κατ' ἐντολὴν τοῦ προφήτου εἰς τὸν Ἰορδάνην ἐλούσατο Νεεμάν, καὶ ἐκαθαρίσθη. Περὶ τῆς εἰς τὸ ὕδωρ πεσοῦσης ἀξίνης. Καὶ ὅπως ἀνέδου διὰ τοῦ ξύλου. Περὶ τοῦ ληψομένου λαοῦ τὸν Ἐλισσαίου. Ὅπως ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς μέσους τοὺς πολεμίους, καὶ ὅπως πάλιν ἐββύσατο τοῦτους, καὶ ὅπως εἶδεν αὐτὸν ὁ οἰκεῖος διάκονος πυρίνοις ἄρμασι κεκυκλωμένον.

N. XVII. Ὅτι ἐν καιρῷ λιμοῦ ἡ κεφαλὴ τῆς ὄνου πολλοῦ ἐπωλεῖτο. Περὶ τῆς ἐγκαλοῦσης γυναικὸς, ὅτι μὴ πείθεται ταῖς συνθήκαις. Ὅτι προεῖπεν Ἐλισσαίος τὴν τῶν ἐναντίων καταστροφὴν. Ὅπως ἀθρόον οἱ Σύροι ἠττήθησαν. Περὶ τῶν λεπρῶν οἱ κατεμήνυσαν τὴν τῶν ἐναντίων ὑποχώρησιν. Ὅτι μετὰ τὴν τῶν πολεμίων ὑποχώρησιν ἄφθονα γέγονε τὰ ἀναγκαῖα. Ὁ δὲ ἀπιστήσας τῇ προβῆσει τοῦ προφήτου συμπατηθεὶς τέθνηκε, καὶ οὐκ ἔφαγε κατὰ τὴν πρόβησιν Ἐλισσαίου. Ὅτι προεῖπεν ὁ προφήτης τῷ Ἀζάη τὴν βασιλείαν Συρίας. Ὅτι Ἀζάη ἐπνίξε τὸν βασιλεῖα Δαμασκοῦ, καὶ ἐκράτησεν.

N. XVIII. Ὅτι προεῖπε τῷ Ἰωρὰμ ὁ προφήτης τὰ ἐσόμενα τούτῳ κακὰ διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ. Ὅτι διὰ τοῦ μαθητοῦ τοῦ προφήτου ἐγρίσθη εἰς βασιλείαν Ἰηοῦς, ἵνα τὸ γένος Ἀχαάβ ἀπολέσθαι. Ὅτι βέλει κτείνει τὸν Ἰωρὰμ Ἰηοῦς, καὶ ἔπασεν ὁ νεκρὸς εἰς τὸν τοῦ Ναβουθαί ἀγρὸν, καθὼς προεῖπεν Ἡλίου. Ὅτι καὶ Ἰεζάβελ ἄνωθεν βίφειτα τέθνηκε, καὶ διεσπάσθη τὸ σῶμα αὐτῆς ὑπὸ κυκῶν. Ὅτι οἱ παῖδες Ἀχαάβ πάντες ἀπετημήθησαν, καὶ πᾶσα ἡ συγγένεια αὐτοῦ. Ὅπως οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ προφῆται τοῦ Ἀχαάβ πάντες ἀνιρέθησαν. καὶ ὁ οἶκος τοῦ Βαὰλ ἐκαύθη, καὶ ἡ στήλη αὐτοῦ.

N. XIX. Ὅτι διὰ τὸν ἀφανισμόν τοῦ γένους Ἀχαάβ ἐπηγγεῖλατο ὁ Θεός μακρὰν τὴν βασιλείαν τῷ γένει τοῦ Ἰηοῦ. Καὶ ὅτι ἡ Γοθολία ἀνείλε πάντας τοὺς τοῦ γένους Δαβὶδ, πλὴν ἐνός. Ὅπως ὁ περιλειφθεὶς τοῦ γένους Δαβὶδ ἀνφοροῦθη βασιλεὺς. Ὅπως ἀνιρέθη ἡ Γοθολία. Ὅτι ἐπταετὴς ἦν ὁ ἐκ γένους Δαβὶδ τότε βασιλεύσας. Περὶ τοῦ κιβωτοῦ, οὗ τὸ πῆμα τετρημένον ἦν, καὶ ἐνέβαλε διὰ τῆς ἡπῆς ἕκαστός κατὰ δύναμιν εἰς τὸν ἀνακαινισμόν τοῦ ναοῦ. Ὅτι ἑκατὸν τριάκοντα ἔτη εἶβω Ἰωδαέ. Ὅτι ὁ υἱὸς Ἰωδαέ Ζαχαρίας ἐλέγχων τὸν βασιλεῖα ἀνιρέθη.

N. XX. Ὅτι θνήσκων Ἐλισσαίη ἐθρηνεῖτο παρὰ βασιλέως Ἰωάκ. Περὶ τοῦ ριφέντος παρὰ τῶν ληστῶν εἰς τὸν τάφον Ἐλισσαίη, καὶ ζήσαντος. Τελευτῆ Ἰωάκ, ὃν διεδέξατο Ἀμεισίας ὁ υἱός, καὶ ἐκόλασε τοὺς τὸν πατέρα ἀνελόντας, τοὺς δ' υἱούς αὐτῶν ἀφῆκεν. Ὅτι Ἀμεισίας ὑπερηφανευσάμενος ἐμήνυσε δριμύτα πρὸς τὸν βασιλεῖα Ἰσραήλ. Ὁ δὲ ταπεινοφροεῖν αὐτῷ ἀντεμήνυσε διὰ παραδείγματος. Ὅτι ὁ Ἰωάκ αὐτῷ νικῶ Ἀμεισίαν.

N. XXI. Περὶ τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ, καὶ ὅτι ἀπεστέλλη εἰς Νινεβίτας, καὶ ὅτι ὁ κληρὸς ἐπὶ τὸν Ἰωνᾶν ἔπασεν. Ὅπως ὁ τῆς Νινευὶ βασιλεὺς καὶ ὁ λαὸς ἄπας μετενόησαν. Περὶ τοῦ Ὁζίου, ὅπως ὡς

Ιερὺς θυμιάσαι ἐπιχειρήσας ἐλεπρώθη. Περὶ τοῦ Α Ν. III.

Ν. XXII. Ὅτι Φακεὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους εἰς Σαμάρειαν ἤγαγεν, εἶτα τούτους ἀπέλευσεν ὡς ὁμοφύλους. Ὅτι σφόδρα ἠσέθησεν Ἀχάζ. Ὅτι εὐσεβὴς ἦν Ἐζεκίας. Πολιορκία καὶ κατάσχεσις Σαμαρείας. Ὅτι μετακίσθησαν οἱ Σαμαρεῖται ἀπὸ Σαμαρείας. Ὅτι ἐγκατεκίσθησαν ἐκεῖ οἱ Χουθαῖοι. Μετὰ δὲ τὴν κατοικίαν λόντας τούτους διέφθειραν· διὸ καὶ ἐπέσθησαν τῷ Θεῷ προσελθεῖν.

Ν. XXIII. Πότε Συναχρηεὶμ ἐστράτευσε κατὰ τῆς Ἰουδαίας. Ῥήματα Ῥαφάκου πρὸς Ἐζεκίαν, καὶ ὅτι οὗτος, τὸν Θεὸν ἐπικαλεσάμενος, ἐνίκησε κατὰ τὴν πρόβρῃσιν Ἡσαίου. Ὅτι διὰ νυκτὸς ἄγγελος ἀνείλεν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας τῶν ἐναντίων. Περὶ τῶν μυῶν τῶν φαγόντων τὰ τῶρα τῶν Ἀσσυρίων, καὶ τὰ λοιπὰ ὄπια. Περὶ τῶν ἐν μιᾷ νυκτὶ διὰ λοιμώδους νόσου ἀνακρεθέντων Ἀσσυρίων μυριάδων πολλῶν. Ἀναίρεσις Συναχρηεὶμ. Νόσος Ἐζεκίου, καὶ προφητεία Ἡσαίου ὅτι θνήσκει. Καὶ μετάνοια Ἐζεκίου, καὶ προσθήκη αὐτοῦ τῆς ζωῆς. Καὶ περὶ τοῦ ἀναποδισμού τοῦ ἡλίου ὃν ἐποίησεν Ἡσαίας. Ὅτι Ἐζεκίας ἤνοιξε τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ, καὶ τὰ ὄπλα τοῖς πρισθίσι τοῦ βασιλέως Βαβυλωνίων. Καὶ ὅτι Ἡσαίας ἠτίμαστο τοῦτο. Θάνατος Ἐζεκίου. Ἀνάβρῃσις Μανασσῆ, καὶ Βαβυλωνίων ἐπέλευσις καὶ νίκη. Ὅτι μετανοήσας Μανασσῆς ἐκυτρώθη τῆς αἰχμαλωσίας.

Ν. XXIV. Περὶ τῆς προφητείδος Ὀλδα. Ὅτι ὄρκον ἀπητήθη ὁ λαὸς φυλάττειν τοὺς νόμους Θεοῦ. Ὅτι τοξευθεὶς Ἰωσίας τίθνηκεν. Περὶ τοῦ προφήτου Ἰερεμίου. Περὶ Ναβουχοδονόσορ. Περὶ ὧν προεῖπεν Ἰερεμίας. Ὅτι ὁ Βαβυλωνίος ἤχημαλώτευσεν μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ τὸν προφήτην Ἰεζεκίην. Ὅτι Ἰωακείμ παραδεδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως.

Ν. XXV. Ὅπως τῆς Ἰερουσαλήμ ὁ Σεδεκίας ἐβασίλευσεν. Περὶ τῶν δοκουμένων διαφωνιῶν τῶν προφητῶν, καὶ ὅπως ὁμόφωνοι ἐβρέθησαν. Ὅτι ὁ Σεδεκίας τυφλωθεὶς οὐκ εἶδε τὴν Βαβυλῶνα. Περὶ ὧν προεῖπεν Ἰερεμίας ἐσομένων κακῶν. Ἡ δευτέρα ἐπέλευσις τῶν Βαβυλωνίων κατὰ Ἰερουσαλήμ, καὶ ὅπως τὰ ἐσόμενα εἰδὼς Ἰερεμίας παρεκάλει τὸν λαὸν δεῖξασθαι τοὺς Βαβυλωνίους. Ὅπως εἰς λάκκον ὁ προφήτης ἐνεβλήθη. Κατάτχεσις τῆς Ἰερουσαλήμ παρὰ τῶν Βαβυλωνίων. Ὅτι ἐξωγήθη Σεδεκίας παγγενεῖ, καὶ ἔφυγόντων. Οἱ δὲ ἐκείνου ἀνηρέθησαν. Ὅπως ὁ Ναβουζαρδάν τὸν ναὸν, τὰ βασίλεια, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψεν.

LIBER TERTIUS.

Ν. I. Ὅτι ὁ Ἰσραὴλ τὸν Γοδολιάν ἀπέκτεινεν. Φυγὴ πρὸς Αἴγυπτων τῶν Ἰουδαίων, ἀγόντων καὶ τὸν Ἰερεμίαν καὶ τὸν Βαρούχ. Ὅτι λήθεις τίθνηκεν Ἰερεμίας. Πότε αἱ δέκα φυλαὶ ἤχθησαν εἰς Σαμάρειαν. Πότε αἱ δύο πρὸς Ναβουχοδονόσορ ἤχημαλώτηθησαν.

Ν. II. Περὶ τῶν εὐνουσισθέντων αἰχμαλώτων παρὰ τοῦ Βαβυλωνίου. Περὶ Δανιὴλ καὶ τῶν τριῶν παιδῶν. Ὅπως οὐκ ἐκροσφάγησαν οἱ παῖδες καὶ ὁ Δανιὴλ. Ὅτι τὴν Χαλδαϊκὴν παιδείαν ἔμαθον οἱ παῖτες καὶ ὁ Δανιὴλ. Περὶ τοῦ ἐνουπνίου Ναβουχοδονόσορ. Ὅπως ἵκτεον οἱ παῖδες τὸν Θεὸν ἀποκαλυφθῆναι αὐτοῖς τὸ ἐνούπνιον. Διήγησις τοῦ ἐνουπνίου καὶ κρίσις. Πόλις βασιλείας εἰκόνιζεν ἡ εἰκὼν ἡ ὀρβείσα τῷ Ναβουχοδονόσορ.

Ν. III. Ὅσα νῦν ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία, οὐκ ἔσχυρὰ ὡς τὸ πρότερον. Δι' ἣν αἴτιαν ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία φιδήρω ἐικονίσθη ἀναμειγμένῃ μετὰ ἀστράκου. Τί δηλοῖ ὁ λίθος, ὃς τὴν εἰκὼν κατέλυσεν; Χρῆσις ἐκ τῆς Γραφῆς, ὅτι λίθος ὁ Χριστός. Ὅτι ὄρος ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ, καὶ λίθος ὁ Χριστός. Καὶ τὸ ἄνευ χειρῶν τμηθῆναι ἡ ἄνευ ἀνδρὸς γέννησις. Ὅτι δώροις ἐδεξιώσατο τὸν Δανιὴλ ὁ Ναβουχοδονόσορ, καὶ Βαλτάσαρ τούτον μετωνόμασεν.

Ν. IV. Περὶ τῆς εἰκόνος ἧς ἔστησε Ναβουχοδονόσορ εἰς τὸ προσκυνηθῆναι. Περὶ τοῦ ἀγγέλου ὃς τέταρτος ὤφθη μετὰ τῶν παιδῶν. Ὅπως ἐτιμήθησαν οἱ τρεῖς παῖδες. Ἐνούπνιον ἕτερον τοῦ Ναβουχοδονόσορ περὶ τοῦ δένδρου. Πάλιν ἄγνοεὶ τὸν θνεῖρον, καὶ καλεῖ τοὺς εἰπεῖν αὐτῷ μέλλοντας. Καὶ καλεῖ τὸν Δανιὴλ, ὃς καὶ ἔκρινε τοῦτο. Ὅτι τὸ Ἴρ ἀγγέλον δηλοῖ, τοῦτ' ἔστι τὸν ἰγρηγορῶτα. Ὅτι μανίαν νοσήσας ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὡς θηρίον διέτριβεν, Ὀνόματα τῶν ἀρχαίων ιστορικῶν.

Ν. V. Τίς διεδέξατο τὸν Ναβουχοδονόσορ, καὶ ἐξῆς περὶ Βαλτάσαρ. Καὶ ὅπως ἐχρήσατο τοῖς ἱεροῖς τῶν Ἰουδαίων σκέυεσιν. Περὶ τοῦ ἀστραγάλου τῆς χειρὸς, ὃν εἶδεν ἐν τῷ δολχῷ Βαλτάσαρ. Ὅπως ὁ Δανιὴλ διασφαεῖ τῷ Βαλτάσαρ τὸν θεαθέτην ἀστράγαλον. Τί σημαίνει τὰ γραφήματα διὰ τοῦ ἀστραγάλου. Ὅτι, Κύρου ἐπελεθόντος κατὰ Βαλτάσαρ, ἀνηρέθη Βαλτάσαρ, Ὅτι τὸν Δανιὴλ ὁ Δαρείος εἰς Μῆδιαν μετήγαγε μετὰ τὴν τῆς Βαβυλῶνος ἄλωσιν. Ὅτι ὁ Δαρείος καὶ Κυαζάρης ἐκαλεῖτο. Ὅτι διὰ τὸ δόξα παραδῆναι τὸν τεθέντα τότε νόμον περὶ τοῦ μὴ εὐξασθαι, ὁ Δανιὴλ ἐνεαλήθη εἰς τὸν λάκκον μετὰ τῶν λεόντων. Ὅτι οἱ κατὰ τοῦ Δανιὴλ εἰπόντες ἐνεβλήθησαν εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων.

Ν. VI. Περὶ τοῦ ἐνουπνίου ὃ εἶδεν ὁ Δανιὴλ, ἦτοι τῶν τεσσάρων θηρίων τῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀναβάντων· καὶ ὅτι τὸ πρῶτον ἦν λέαινα. Τὸ δεύτερον ἄρκτος. Τί ἐστὶ τὸ εἶδος τῆς τιμωρητικῆς σκαφεύσεως. Τίνας ὁ Κύρος, καὶ τίνας ὁ Καμβύσης, καὶ τίνας ὁ Δαρείος ὑπέταξε, καὶ τίνας ὁ Ξέρξης. Τὸ δὲ τρίτον Πάρδαλις. Τίνας δ' οἱ διαδεξάμενοι τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀρχὴν.

Ν. VII. Τί τὸ τέταρτον θηρίον. Εἰς τί ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας τὸ ἐσθίειν καὶ λεπτύνειν ἐξέληπται. Περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου. Περὶ τοῦ ἀφθέντος Δανιὴλ παλαίου τῶν ἡμερῶν. Περὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ Ἀντιχρίστου. Περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ν. VIII. Περὶ τῆς ἐτέρας ἀπτασίας τοῦ Δανιὴλ, Ἦν δ' αὕτη κριὸς κερασφόρος, καὶ τὰ ἐξῆς. Ὅτι τὰ Σούσα μητρόπολις ἦν τῶν Περσῶν. Ὅτι Καμβύσης παῖς Κύρου, καὶ τούτον διεδέξαντο Μάγοι, καὶ τούτους ὁ Ἰστάσπου Δαρείος. Περὶ τοῦ τράγου ὃν εἶδε Δανιὴλ, καὶ τί ἐσημαίνει. Ὅτι Ἀλέξανδρος τῶν Περσῶν καὶ Μήδων βασιλεὺς κατέστη, καὶ Δαρσίον ἤτησε, συλλαβῶν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὴν θυγατέρας. Ὅτι Περσαι καὶ Μῆδοι κτέλευσαν τὴν βασιλείαν Ἀσσυρίων. Περὶ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, καὶ τῆς αὐτοῦ κατὰ Ἰερουσαλήμ ἐπελεύσεως, καὶ ὧν ἐποίησεν ἐκεῖ. Ἐσπέρα σημαίνει τὴν ἀρχὴν τῶν ἀναρῶν, ἢ τὸν ὄλον χρόνον καθ' ὃσον ταῦτα.

Ν. IX. Ὅτι ὤφθη τῷ Δανιὴλ ὁ ἄγγελος Γαβριήλ. Διὰ τί ἐκλήθη Δανιὴλ ἀνήρ ἐπιθυμιῶν. Ὅτι ἐκαστὴν ἡμέραν εἰς ἑναυτὸν ἐλογίσαντο. Ὅτι τὸ σφραγίσαι τοῦ πανθῆναι σημαντικόν. Πότε ἤρξατο ὁ

ναδες τῶν Ἰουδαίων οικοδομαῖσθαι μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. Ὅτι ἠγοούμενος ἐκλήθη ὁ Χριστός.

Ν. X. Ὅτι οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τὸν σεληνιακὸν δρόμον μετροῦσι τὸν ἑνιαυτὸν, ἔχοντες αὐτὸν ἡμερῶν τριακοσίων καὶ πενήκοντα. Ὅτι τὸ παράνομον χρῆμα τῶν ἱερῶν οὐδὲν δοκεῖ.

Ν. XI. Ἰουδῆθ. Ὅτι τὰ Ἐκβάτνα βασιλεια τῶν Μήδων ἦσαν, Περὶ Ἀχιῶρ τοῦ συμβουλευσάντος τῷ Ὀλοφέρνη μὴ στρατεύσαι κατὰ Ἰουδαίων, καὶ ὅπως αὐτὸν ὁ Ὀλοφέρνης παρέδωκε τοῖς Ἰουδαίοις, ἐλπίζων καὶ αὐτὸν συλλαβεῖν μετ' αὐτὸν καὶ κολάσασθαι. Ὅτι ἐστενοχωρήθησαν οἱ Ἑβραῖοι δ' ἕνδειαν ὕδατος.

Ν. XII. Ὅσα ἦν Ἰουδῆθ. Ὅτι ἐξῆλθε πρὸς Ὀλοφέρνην ἡ Ἰουδῆθ στολισαμένη λαμπρῶς, καὶ ἀποβαλλομένη τὴν τῆς χηρείας στολήν. Πρόβρῃσις τῆς Ἰουδῆθ περὶ τῆς Ὀλοφέρνηου σφαγῆς. Ὅτε ἀπῆλθε πρὸς τὸν Ὀλοφέρνην. Ὅτι ἀρχαῖον ὡς ἔοικε τοῖς εὐνοῦχοις τὸ ὑπηρετεῖν εἰς τοιαῦτα. Τί ἐστὶν ἀκινάκης, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἀνῆρέθη ὁ Ὀλοφέρνης. Ὅπως ἐσηλθε πάλιν εἰς τὴν πόλιν Ἰουδῆθ μετὰ τῆς κεφαλῆς Ὀλοφέρνηου, καὶ οἷα συνεβόλευσε μετὰ ταῦτα γενέσθαι. Περὶ τομῆς Ἀχιῶρ. Ἦττα κατὰ Ἀσσυρίων, Ὅτι Ἰουδῆθ ἐστεφανώθη ἐλαίας θαλλῶ, καὶ ἦσεν φθὴν τῷ θεῷ, φ καὶ ἀνέθετο τὴν Ὀλοφέρνηου σκηνήν.

Ν. XIII. Τωβίτ. Ὅτι ἡ Νινευὶ τῶν Ἀσσυρίων μητρόπολις. Τύφλωσις Τωβίτ. Ὅτι δικαιοτάτος ὁ Τωβίτ, ὃς καὶ ἐν πενίᾳ τοῦ δικαίου ἐφρόντισεν. Περὶ Σάββας ἦς, τοὺς ἄνδρας ἀπέπνιγε τὸ συνὸν αὐτῆς δαιμόνιον, ὡς ἐρῶν αὐτῆς. Περὶ τοῦ ἀρχαγγέλου Ῥαφαήλ. Ὅπως ὁ υἱὸς Τωβίτ Ἰουδίας ἀπεστάλη παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τὸ λαβεῖν τὴν παρακαταθήκην, καὶ ὅπως Ῥαφαήλ ὁ ἀρχάγγελος ὠδήγησεν αὐτόν. Περὶ τοῦ ἰχθύος οὗ τὸ ἦπαρ καὶ τὴν χολήν ἐκακώσθη Τωβίας φυλάττειν, καὶ ἐδιδάχθη εἰς τί ταῦτα συντελεῖ.

Ν. XIV. Ὅτι Ἀζαρίαν μετωνόμασεν αὐτὸν ὁ ἄγγελος Ῥαφαήλ. Ὅπως ὁ Τωβίας ἴασατο τὰ λευκάματα τοῦ πατρὸς. Ὅτι ὁ Ῥαφαήλ ἀπήγγειλε τῷ Τωβίτ ἄγγελος εἶναι θεοῦ, καὶ ἀποσταλῆναι πρὸς αὐτούς. Διήγησις τῶν ἰσομένων Νινευὶ τῆ πόλει κατὰ τὴν πρόβρῃσιν Ἰωνᾶ ἀπὸ Τωβίτ πρὸς Τωβίαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰερουσαλήμ. Ὅτι ἑκατὸν πενήκοντα καὶ ὀκτώ ἡπὶν γενόμενος Τωβίτ τέθνηκεν. Ὅτι τὰ Ἐκβάτνα πάλιν τῆς Μήδιδας ἐστίν.

Ν. XV. Περὶ τῆς βασιλείας Μήδων καὶ Περσῶν, καὶ ὅτι Ἀστυάγης ἤρχε Μήδων, ὁ Καμβύσης δὲ Περσῶν. Ὅπως οἱ Πέρσαι ἐπολιτεύοντο λίαν ἐνδύμως καὶ δικαίως. Ὅπως οἱ παῖδες παρὰ Πέρσαις διήγουν. Ὅτι μέχρι τοῦ ἑπτακαιδεκάτου ἑνιαυτοῦ παῖδες ὤλεοντο, ἐξῆς δὲ ἔφηβοι. Ὅπως περὶ τὴν θήραν ἤσχεσαντο Πέρσαι. Ὅτι ἐστὶν οὐ καὶ κάρδαμον εἶχον ἔφον. Ὅτι καὶ ἔτων οἱ τέλειοι ἦσαν. Ὅτι μετὰ τὰ πενήκοντα ἔτη εἰς τοὺς γηραιούς ἐτάττοντο, καὶ οὐκέτι ἐστρατεύοντο, ἀλλ' ἐδικάζον. Ὅτι τοῖς Πέρσαις αἰσχρὸν τὸ ἔχειν περιττώματα.

Ν. XVI. Ὅτι μητροπάτωρ Κύρου ὁ Ἀστυάγης ἄρχων μὲν Μήδων, πενθερός δὲ Καμβύσου ἄρχοντος Περσῶν καὶ πατὴρ Κύρου, καὶ ὅτι ἕτεροι Ἀσσύριοι, καὶ ἕτεροι Σύροι. Ὅτι ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς πολλῶν κρατήσας ἔθνων, καὶ κατὰ Μήδων ἐστράτευσεν. Ὅτι πρὸς Κυαξάρην ἄρχοντα Μήδων τὸν καὶ Δαρείον ὁ Καμβύσης ὁ ἄρχων Περσῶν Κύρον τὸν υἱὸν ἀπέστειλε σύμμαχον κατὰ Ἀσσυρίων. Ὅτι

λιτότητι οἱ Πέρσαι χαίρουσι. Ὅπως ὁ Κύρος ἠθέλησε κατὰ Ἀρμενίων ἐλθεῖν. Ὅτι ἐγγίζουσι τὰ ὄρια Μήδων καὶ Ἀρμενίων. Περὶ Χρυσάντα, καὶ ὅπως πρὸς τὸν Ἀρμένιον ἀπῆλθεν ὁ Κύρος. Ὅτι οὐκ ἦν πόλις ἐν Ἀρμενίᾳ. Ὅτι ἐάλωσεν πάντες οἱ οὐκαιοὶ τοῦ Ἀρμενίου καὶ αὐτὸς προσῆλθεν.

Ν. XVII. Ὅπως ὁ Κύρος λαθὼν χρήματα παρὰ τοῦ Ἀρμενίου, καὶ συμμαχίαν, διέλυσε τὴν μάχην. Ὅτι ὄμοροι Ἀρμένιοι καὶ Χαλδαῖοι. Συνέλευσις Μήδων καὶ Ἀσσυρίων εἰς πόλεμον. Τί ἐστὶ παρασάγγης. Συμβολὴ Περσῶν καὶ Μήδων μετὰ Ἀσσυρίων, καὶ ἦττα Ἀσσυρίων. Ὅτι ἀφέντες νυκτὸς οἱ Ἀσσύριοι ἔφυγον, καὶ Κύρος, σὺν Κυαξάρῃ διέβησαν τὸ τῶν Ἀσσυρίων χαράκωμα καὶ ὁ Κύρος ἐδίωξεν ὀπίσω αὐτῶν, προσελθόντων αὐτῷ καὶ τῶν Ἰσραηλίων, οὓς συναμόρους εἶχον καὶ συμμάχους Ἀσσυρίων. Ὅτι κατέλαβε τοὺς Ἀσσυρίους ὁ Κύρος, οἱ δὲ καὶ ἐτι ἔφυγον.

Ν. XVIII. Ὅτι καὶ γυναῖκες εἶποντο Κροίσῳ τῷ σύμμαχῳ τῶν Ἀσσυρίων. Ἀμαξίαι καὶ Ἀρμάμαξαι. Ὅτι, ὡς ἔοικε, μέχρι τότε οὐκ ἦν παρὰ Πέρσαις ἵππικόν. Τί διελέχθη πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους Ἀσσυρίους ὁ Κύρος. Διαμερισμὸς τῶν ἐξ Ἀσσυρίων λαφύρων, ἐξ ὧν τοὺς ἵππους οἱ Πέρσαι ἔλαβον, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἵππαις γένωνται, μὴ πρὶν ὄντες.

Ν. XIX. Περὶ προσελεύσεως Γωδρόου πρὸς Κύρον. Ὁ δὲ Γωδρόας Ἀσσύριος ἦν. Ὅρα, εἰς ὄρκου τύπον τὸ λαμβάνειν καὶ δίδοναι τὴν δεξιάν. Τὰ ἐπινημηθέντα τῷ Κύρῳ λάφυρα, ἐν οἷς ἦν καὶ ἡ τοῦ Ἀβραδάτου γυνή. Ὅτι εἰς Βαβυλῶνα ἔρχεται πάλιν Κύρος κατὰ Ἀσσυρίων. Ὅτι ἐξήτησε Κύρος μονομαχήσαι μετὰ τοῦ ἄρχοντος Βαβυλῶνος. Ὁ δὲ εἶπε, μὴ εἶναι παρεσκευασμένους, καὶ ἀνέμεινε τὴν παρασκευὴν ἐκείνου Κύρος. Περὶ Γαδάτα, ὃς εὐνοῦχος ὢν ἤρχεν. Προσελεύσις πρὸς Κύρον τοῦ Γαδάτα ὃς τῶν Ἀσσυρίων ἦν. Ἐτέρων ἔθνων προσέλευσις πρὸς Κύρον. Ὅτι ἀρχαῖον τοῖς βασιλεῦσι τὸ, δέσποτα.

Ν. XX. Ὅπως εὐζώνως ἐξήλασε Κύρος συμμαχήσαι Γαδάτα, καὶ ὅπως αὐτὸν ἀνεπίστως ἐβόρυσσεν τῆς ἐνέδρας. Ἦττα Καδδουσίων συμμαχῶν Κύρου. Δῶμα παρὰ Γαδάτου τῷ Κύρῳ, ἐν οἷς καὶ ἵπποι, δι' ὧν μυρίους τοὺς οἰκειούς ἵππεις ὁ Κύρος ἐποίησεν. Ὅτι φρούρια κατέσχε Σύρων ἐν μεθωρίοις Σύρων καὶ Μήδων ὁ Κύρος. Ὅτι ἠχθῆσθη ἡ Κυαξάρης ἰδὼν τῷ Κύρῳ τῷ ἴδιῳ συμμαχῳ παρεπομένην πολλὴν δυνάμιν ὑπὲρ τὴν αὐτοῦ, καὶ ὅπως αὐτοῦ τὴν λύπην κατέπαυσεν ὁ Κύρος.

Ν. XXI. Κύρου συμβουλῆ, ὅπως χρηὴ χειμῶνος ἐπιόντος λύσει τὸν πόλεμον. Ὅτι ἀεὶ κοπιᾷ τοὺς οἰκειούς ἤθελε Κύρος ἵνα, φησὶν, ὑγιαίνοιεν. Περὶ Ἀράσπα, καὶ ὅπως ἦρα τῆς γυναικὸς ἦν ἐφύλαττε τῷ Κύρῳ. Καὶ ὅπως αὐτῆς μὴ πεισθελος τῷ Ἀράσπα, καίτοι βιαζομένῳ ὁ Κύρος ἔμαθε, καὶ οὐκ ὠργίσθη, ἀλλὰ συνέγνω αὐτῷ ὡς ἀνθρώπῳ, εἰπὼν καὶ θεοὺς ἐρᾷ. Ἐαυτὸν μᾶλλον, εἶπεν, αἰτιώμαι, ὅτι συγκαθεῖρξα τῷ Ἀράσπα θηρίον τοιοῦτον ἀμαχῶν τὴν γυναῖκα δηλονότι. Ὅτι κατὰ συμβουλήν Κύρος ἔδοξε φεύγειν ὁ Ἀράσπα, καὶ ἀπῆλθε πρὸς τὸν Ἀσσύριον, ἐπὶ τῷ μαθεῖν τὰ κατ' αὐτόν, καὶ ἡ Πάνθηια (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῆ γυναικί), ἐζήτησεν ἐλθεῖν ἀντὶ Ἀράσπα εἰς φίλον Κύρον, καὶ ὑπηρετεῖν τὸν ἄνδρα αὐτῆς Ἀβραδάταν, ὃ καὶ γέγονε. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἀβραδάτας, καὶ μαθὼν τὰ πρὸς τὴν γυ-

ναίκα αὐτοῦ Πάνθειαν, καὶ τὴν σωφροσύνην Κύρου, ἅ τινες κατέλειψε διαδόχους. Ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἄλλως ἡὐχαρίσται αὐτῶ.

N. XXII. Ἀποστολὴ χρημάτων τῶν Κύρου παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ φιλίας ἀρχή. Ὅτι εἶχε μυρίους ἱππεῖς ὁ Κύρος, καὶ ἄρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν, καὶ ὁ Ἀβραδάτας ἑκατὸν, καὶ τὰ Μηδικὰ ἑκατὸν, καὶ ὅτι ἐκάστη κάμηλος εἶχε τοξότας δύο. Πάλιν Κύρου συνέλευσις κατὰ Ἀσσυρίων. Ὅτι χιλὸς ἐνταῦθα ἡ τῶν ἀλόγων τροφή. Ὑποστροφή Ἀράσπου καὶ ἐγκώμιου αὐτοῦ ἀπὸ Κύρου. Ὅτι ἡ Πάνθεια τὸν ἑαυτῆς κόσμον συνέκοψεν εἰς ὀπλισμὸν τῶν ἀνδρῶν. Ὅτι κόσμον ἤγειτο τὸν ἄνδρα, καὶ οἷα αὐτῶ προσεφέρετο ὀπλιζομένῳ, καὶ ὅπως ἡὐχαρίσται Κύρῳ, ὡς συντηρήσαντι ταύτην ἀνύδριστον. Οἷα εἶπε πρὸς Πάνθειαν ὁ ἀνὴρ.

N. XXIII. Ὅπως ἀντέταξε τοὺς ἑαυτοῦ τοῖς τοῦ Κύρου ὁ Κροῖσος. Ὅτι ὁ παῖν ᾧδὴ ἐστὶ πολέμου. Ὅτι αἱ κάμηλοι τοῖς ἵπποις δειλὴν ἐπέβαλον. Συμβολὴ Περσῶν καὶ Αἰγυπτίων, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ὅς ἐκπεσὼν τοῦ ἄρματος κατεκόπη. Ὅτι πεσὼν τις μαχαίρῃ τὸν ἵππον τοῦ Κύρου ἐπληξε, καὶ οὕτως ὁ Κύρος ἐκ τοῦ ἵππου κατεβλήθη. Ὅτι κυκλωθέντες οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ μὴ δυνάμενοι ἀντέχειν ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθητο ἄπρακτοι, εἶτα βίψαντες τὰ ὄπλα ἔφραγον. Ἐστρατοπεδεύσατο, ἀντὶ τοῦ ἦλθεν εἰς τὸ στρατοπέδον.

N. XXIV. Ὅτι Κύρος Κροίσου φυγόντος ἐπὶ Σάρδεϊς, καὶ αὐτὸς ἐκεῖ ἀπῆλθεν. Εἶπε δὲ καὶ τὴν Ἀκρόπολιν. Πρόβησις Κροίσου πρὸς Κύρον, καὶ πρόφκλισις μὴ διαρπάσαι τὴν πόλιν, ἀλλὰ λαβεῖν ἡσυχίαν τὰ χρήματα. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀβραδάτου, καὶ ὅσα εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς Κύρον, καὶ ὅπως ἀπέσφαξεν ἑαυτήν. Ὅπως ὁ Κύρος Ἀβραδάτην καὶ τὴν Πάνθειαν ἔθαψε μεγαλοπρεπῶς.

N. XXV. Περὶ Καρῶν καὶ τῶν ἐπὶ Φρυγίαν παρ' Ἑλλησποντον. Περὶ τῶν ἀμαξίων τῶν ἔλκουσῶν τὰ χρήματα ἃ ἔδωκεν ὁ Κροῖσος, καὶ οἷον εἶπε λόγον ὁ Κύρος. Περὶ τῆς μεγάλης Φρυγίας. Πολιορκία Βαβυλῶνος, καὶ μετένεξις τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου, καὶ κατὰσχεσις τῆς πόλεως δι' αὐτό. Ὅπως πρῶτως τὰ βασίλεια κατεσχέθησαν. Ὅτι ὁ ἀλοῦς βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐν Βαβυλῶνι ὁ Βαλτάταρ ἦν, ᾧ καὶ ἡ χεὶρ ὤφθη κατὰ τὸν τοῖχον ὡς φησι Δανιὴλ ὁ προφήτης.

N. XXVI. Ὅτι ἐκτομίας εἶχεν ὁ Κύρος ὑπηρετάς. Οἷα ἦν ἡ διαγωγή Κύρου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ὡς λίαν καλή. Ὅπως τὸν Κροῖσον ὁ Κύρος ἤλεγε κακῶς. Ὅτι κόσμον οἰκείον ὁ Κύρος ἤγειτο, τὸν κόσμον τῶν ὑπηρετῶν. Καὶ διὰ τῆς περὶ τὴν ἀριστερὰν τοὺς οἰκειοτάτους ἐκάθισεν. Ὅτι πολλὰ ἔλεγεν εἶχεν ὁ Κύρος χρήματα, ἵνα τοῖς ἀξίοις αὐτὰ διανέμῃ. οὐ μὴν γε καὶ ἑαυτοῦ χάριν.

N. XXVII. Ὅτι εἰς τὰ οἰκεία Κύρῳ ὑποστρέψαντι, δέδωκε Κωξάρης, καὶ ἄλλα μὲν, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα γυναῖκα, καὶ τὴν χώραν Μήδων. Ὅ δὲ μὴ ἄλλως λαβεῖν εἶπεν, εἰ μὴ συναίνεσις τῶν γονέων. Ὅ δὲ καὶ ἐποίησεν, ἀπελθὼν ἐκεῖ, καὶ δοὺς πᾶσι τοῖς Πέρσαις δῶρα πολλά. Ὅτι πάλιν εἰς Βαβυλῶνα ὑπέστρεψε, καὶ ὅσα κατέσχευεν ἔθνη, ἐν οἷς ἦν καὶ Κύρος. Περὶ τῶν λεγομένων κοντούρων. Ὅτι τὰ πρὸς Συρίαν ἔθνη οἰκονῶντα ὑπέταξε, καὶ Αἰγυπτον. Καὶ ἔθεν ἤρχετο αὐτῶ ἡ ἔξουσία. Καὶ ὅπως δι' ὕλου τοῦ ἐνιαυτοῦ περιήτη τὴν οἰκείαν ἐπικράτειαν. Καὶ ὅτι γέροντες γέγονεν, οἷα τε διελέχθη τοῖς οἰκείοις, καὶ

τὰ κατὰ τὸν Κύρον ἰστόρησεν.

LIBER QUARTUS.

N. I. Ὅτι μόναι αἱ δύο φυλαὶ ἀνέβησαν εἰς Ἱεροσόλυμα. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων. Ὅτι Καμβύσης τὴν ἀρχὴν Κύρου διεδέξατο, ὅς καὶ ἐκώλυσε τὴν ἀνοικοδομήν τοῦ ναοῦ, βασιλεύσας ἑτη ἑπτὰ. Περὶ Καμβύσου, καὶ ὅπως αὐτὸν διεδέξατο Σμέρδης ὁ Μάγος. Καὶ ὅπως ὁ Καμβύσης τὸν ἀδελφὸν Σμέρδην ἐξ οὐνεροῦ δαιματωθεὶς ἀπέκτεινεν ὅπως ὁ Καμβύσης ἀπέθανεν ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Συρίας, κεχρηματισμένον σῶμα τοῦτο.

N. II. Ὅτι ὁ Μάγος Σμέρδης ὡς υἱὸς τοῦ Κύρου ἐκράτησεν. Ἠλέγχθη δι' ὕστερον ἕτερος εἶναι παρ' ἐκείνου, ὡς μὴ ἔχων ὤτα, Ἀπειμήθη γὰρ ταῦτα διὰ πταισμά παρὰ τοῦ Κύρου. Ἐπανάστασις κατὰ Σμέρδου. Ὅπως ὁ Πρηξάσπης θεθνᾶται τὸν υἱὸν Κύρου Σμέρδην ἐκήρυξεν, καὶ ἕτερον δὲ ὀμώνυμον εἶναι τὸν κρατοῦντα, καὶ ὅπως οὗτος διὰ τοῦτο ἀπέθανεν. Ὅπως οἱ μάγοι ἀνῆρέθησαν ὡς εἰς ὁ Σμέρδης.

N. III. Ὅπως ἐκράτησε Περσῶν ὁ Δαρεῖος ὁ Ἰστιάσπου ἐκ περιουσίας τοῦ οἰκείου ἵπποκόμου. Τί ἡῦξεν τῶν θεῶν, εἰ κρατήσει ὁ Δαρεῖος. Οἷα προέθετο ἐρωτήματα ὁ Δαρεῖος, τοῖς οἰκείοις φίλοις, καὶ οἷα ὑπέσχετο τῶν διαλύσονται ταῦτα. Ὅτι ὁ Ζοροβάβελ ἐν τούτοις ἠρίστευσε τοῦ οἴνου καὶ τῶν βασιλέων τὴν γυναῖκα κρειττονεύειν οἴνου καὶ τῶν βασιλέων τὴν γυναῖκα κρειττονεύειν εἰπῶν. Ὅτι ἐξ αἰτήσεως Ζοροβάβελ παρεχώρησε τὴν ἀνοικοδομήν τοῦ ναοῦ καὶ Δαρεῖος δι' αὐτοῦ γενέσθαι.

N. IV. Δευτέρα ἀνάστασις εἰς Ἱεροσόλυμα, μετὰ τοῦ Ζοροβάβελ. Οἱ δὲ ἀναβάντες μυριάδες οὐβῆ καὶ χιλιάδες ἡ', ἄνευ ὑπηρετῶν. Περὶ Σαμαρειτῶν, καὶ ὅπως ἠχθέσθησαν. Πότε ἦν Ἀγγαῖος καὶ Ζαχαρίας οἱ προφῆται. Ὅτι ὁ Δαρεῖος ἐπέτρεπε δίδοσθαι τοῖς Ἰουδαίοις καθεκμάστην τὰ εἰς θυσίαν συντελοῦντα ζῶα καὶ τὴν σέμιδαλιν. Ὅτι δι' ἐτῶν ἑπτὰ ὁ ναὸς ἐκτίσθη. Πότε ἐβασίλευον οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πότε ὑπὸ κριτῶν ἤρχοντο.

N. V. Ὅτι τὸν Δαρεῖον Ξέρξης διεδέξατο, καὶ εὐσεβῶς περὶ τὸν ναὸν καὶ αὐτὸς διετέθη, ὅτε καὶ Ἐσθρας ἀνεσώθη ἐκ Βαβυλῶνος εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ πολλοῦ πλήθους Ἰουδαίων. Ὅτι πολλὰι μυριάδες πέραν Εὐφράτου μεμενέγκασιν Ἰουδαίων. Περὶ Νεεμίου τοῦ Ἑβραίου, ὅπως καὶ αὐτὸς ἐκ Βαβυλῶνος εἰς Ἱεροσόλυμα ἦλθε, καὶ τὸ τεῖχος ἀνεκαδόμησεν. Ὅτι πρώτη ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ ἐκ Βαβυλῶνος ἀνέβη, ἔθεν καὶ Ἰουδαῖοι οἱ ἐν Ἱερουσαλήμ ἐκλήθησαν.

N. VI. Ὅτι τὸν Ξέρξην υἱὸς Κύρος, ὁ καὶ Ἀρταξέρξης, διεδέξατο. Περὶ Ἐσθῆρ ἡν Ἰλαβε γυναῖκα ὁ Ἀρταξέρξης, καὶ περὶ Μαρδοχαίου. Ὅτι νόμον ἔθετο Ἀρταξέρξης, μηδένα οἱ ἀκλητὸν ἐπὶ θρόνον καθήμενῳ προσέρχεσθαι. Ὅπως ὁ Μαρδοχαῖος ἐπιβουλήν ἐμήνησε κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὁ Ἀμάν Μαρδοχαῖον ἀνασταυρῶσαι ἠθοῦλετο, ἀλλ' ἑταυρώθη ἐκεῖνος προνοίᾳ Θεοῦ. Ὅτε Ἐσθῆρ γνοῦσα τὴν μελετωμένην τῶν Ἰουδαίων ἀπόλειαν παρὰ Ἀμάν διὰ τὸν Μαρδοχαῖον, ἐδέχθη πρότερον τοῦ Θεοῦ, εἶτα καὶ ἀκλητὸς εἰσῆι πρὸς βασιλέα. Καὶ διὰ τοῦτο θορυβουμένου ἔπεισι πρὸς ποδῶν αὐτοῦ ἀχανῆς, καὶ ἄπως εἰς δεῖπνον αὐτὸν ἐκάλεσε, καὶ τὸν Ἀδάμ, Ὅτι πεντήκοντα πῆχων ἦν τὸ ζῦλον, ἐν ᾧ τὸν Μαρδο-

χαίον ὁ Ἄμιαν ἀνασταυρωῶσαι ἐμελέτα. Ὅτι ἀνεμνήσθη ὁ βασιλεὺς τοῦ Μαρδοχαίου διὰ τὴν ἐπιβουλήν, καὶ οὕτως διὰ τοῦτο ἐκείνον ἐτίμησεν. Οὕτω διασκεδάζει βουλὰς πονηρὰς ὁ Θεός.

N. VII. Ὅπως ὁ Ἄμιαν ἐκρεμάσθη εἰς τὸ ξύλον, ὃ κατὰ τοῦ Μαρδοχαίου ἠτοίμαζεν. Ὅτι καὶ οἱ τοῦ Ἄμιαν παῖδες ἀνεσταυρώθησαν. Ὅπως Ἰωάννας τὴν οἰκίαν ἀπέκτεινεν ἀδελφὸν ἐν τῷ ναῷ. Ὅπως τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἀρχιερέως συνοικήσαντα ἀλλοφύλῳ γυναικὶ ἐκώλυν ἀπὸ τοῦ ναοῦ. Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ Γαριζίν, τοῦ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ.

N. VIII. Ἀρχὴ τῆς κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον ἱστορίας, τίνος υἱὸς ἦν Ἀλέξανδρος. Οἷον ὄνειρον εἶδε Φιλίππος ἐγκυμονούσης τῆς γυναικὸς τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ πότε ἐγεννήθη. Περὶ τοῦ σώματος. Ἀλέξανδρου. Περὶ τοῦ ἵππου τοῦ Βουναφάλου. Ὅτι ὁμιλητῆς Ἀριστοτέλους ἐγένετο. Ὅτι καὶ πρακτικὸς ἱατρὸς ἦν ὁ Ἀλέξανδρος.

N. IX. Ὅτι εἰκοσαετῆς τῆς βασιλείας ἐκράτησεν. Περὶ Τιμοκλείας τῆς τὸν βιασάμενον αὐτὴν εἰς τὸ φρέαρ βαλοῦσης. Οἷα ὁ Σινωπεὺς Διογένης πρὸς Ἀλέξανδρον εἶπεν. Τὸ φιλότιμον Ἀλέξανδρου. Ὅσων ἐκράτησε πόλεις. Περὶ Ἀκαρῆνος τοῦ ἱατροῦ, καὶ ὅπως ἐξ αὐτοῦ τὸ φάρμακον ἔλαβεν Ἀλέξανδρος, καὶ ὅπως ἐξ αὐτοῦ τὸ φάρμακον ἔλαβεν Ἀλέξανδρος, καὶ ἀντίδωκε τὴν τῆς συκοφαντίας ἐπιστολήν. Ἡ ἐν Ἰσφ συμπλοκὴ Δαρείου καὶ Ἀλέξανδρου, καὶ ἡ Δαρείου ἦτα. Περὶ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς μητρὸς Δαρείου ἀλουσῶν παρὰ Ἀλέξανδρου.

N. X. Ὅτι καὶ Δαμασκὸν εἶλεν Ἀλέξανδρος, καὶ Κύρον, καὶ Φοινίκη. Περὶ τοῦ κατ' ὄναρ Σατύρου. Περὶ τῆς κατ' Ἀἴγυπτον Ἀλεξανδρείας, καὶ τοῦ κατ' ὄναρ Ὀμήρου, καὶ οὕτως νῆσος ἦν αὕτη πρότερον. Περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐν ἐρήμῳ διάβασιν Ἀλέξανδρου ἕκαστον. Πῶς παῖς διὸς ἐλογίσθη ὁ Ἀλέξανδρος. Ὅτι λύτρα ὁ Δαρείος ἐπέμψε, καὶ οὐκ ἔλαβε ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος. Περὶ τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς Δαρείου. Περὶ τῆς μαρτυρίας τῆς πρὸς Δαρείον, διὰ τὴν Ἀλέξανδρου σωφροσύνην.

N. XI. Ὅτι Ἀλέξανδρος οὐ λάθρα συμβαλεῖν ἤμελε τοῖς πολεμίοις. Φυγὴ Δαρείου. Ὅσον πλοῦτον ὤρεν Ἀλέξανδρος τοῦ Δαρείου. Ὅπως ὤνειδίζε τοὺς τρωπῶντας Ἀλέξανδρος. Τί ἔλεγεν Ἀλέξανδρος περὶ τῶν γογγυζόντων εἰς αὐτόν. Περὶ τῆς δίψης, ἣ ἔχεν Ἀλέξανδρος διώκων Δαρείον. Ὅπως ἐν τῷ ναῷ ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Δαρείον ἐτίμησε, τὸν δὲ ἀνέλκοντα διεσφενδύθησεν. Περὶ Ἰγκανίας, καὶ τοῦ Κασπίου παλάτου.

N. XII. Ὅτι Ἀλέξανδρος βαρβαρικὴν στολήν ἐκτύπησε τοῖς Μακεδόσιν οὐκ ἤρεσεν. Καὶ περὶ Ρωξάνης, ἣν Ἀλέξανδρος ἔγημεν. Ὅπως παρὰ Ἀλέξανδρου ἐνεργήθη Φιλώτας, καὶ Κλεῖτος. Ὅσα ὁ Ταξιάρχης καὶ οἱ ἄλλοι ἔστησαν Ἀλέξανδρον κατὰ τῆς Ἰνδικῆς ἐρχομένης χώρας.

N. XIII. Περὶ Πύρου τοῦ τῆς Ἰνδικῆς ἄρχοντος, οἷος ἦν τὸ σῶμα. Ὅσα ὁ Ἀλέξανδρος ἤλγησε τοῦ βουκεφάλου ἵππου θανόντος, καὶ περὶ τοῦ ποταμοῦ Γέγγη, ὅσος ἦν κατ' εὖρος καὶ βάθος. Ὅτι Μαλλοὶ ἔθνος Ἰνδικόν. Ὅπως Ἀλέξανδρος πρῶτος ὤρμα ἐν τοῖς πολεμίοις, καὶ τυχαίως ἐνίκη.

N. XIV. Περὶ τῶν Γυμνοσοφιστῶν, καὶ τοῦ διὰ τῆς Βύρσης ὑποδείγματος, ἵνα μὴ μακρὰν ὁ βασιλεὺς ἀποδημῇ. Ὅτι εἰς τὸν Ὠκεανὸν ἤλθεν Ἀλέξανδρος, καὶ ὅσον τοῦ στρατοῦ πλῆθος ἀπώλετο, καὶ περὶ τῶν ἰχθυοφάγων προβάτων. Περὶ τοῦ

τάφου τοῦ βασιλέως Περσῶν Κύρου, καὶ τῆς τούτου ἐπιγραφῆς. Ὅτι ἔγημεν Ἀλέξανδρος καὶ τὴν θυγατέρα Δαρείου, καὶ ὅσα ἐν τῷ γάμῳ χρήματα ἀναλώσει, δούς καὶ τοῖς ὀφειλόμεναις τὰς ὀφειλάς. Ὅσα ἐπένησεν ἐπὶ τῷ Ἰφραϊστίνῳ ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Περὶ τοῦ διὰ κοράκων σημεῖου, καὶ τοῦ θύματος. Περὶ τοῦ εὐρεθέντος ξένου καθημένου ἐν τῷ τοῦ Ἀλέξανδρου θρόνῳ. Ὅτι ὁ θάνατος Ἀλέξανδρου ἄλλοις ἄλλως λέγεται. Περὶ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος. Ὅτι ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡβουλήθῃ ἀφανίσαι αὐτόν, ἵνα δόξῃ καὶ Θεός.

N. XV. Ὅπως ὑπήντησαν Ἀλέξανδρον οἱ ἱερεῖς τῶν Ἑβραίων καὶ ὁ ἀρχιερεύς. Ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἰδὼν τὸν ἀρχιερέα, εἰς μνήμην ἤλθε τοῦ κατ' ὄναρ ὀφθέντος αὐτῷ Θεοῦ. Ὅτι ἔθυσσε τῷ Θεῷ ὁ Ἀλέξανδρος, κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ πολλὰ ἐχαρίσατο, ἀνέγνω τε καὶ τὴν βίβλον τοῦ Δανιήλ.

B Περὶ τοῦ ἐγκαρζίν ἱεροῦ, ἐν ᾧ κατέφυγον οἱ παρανομούντες.

N. XVI. Ὅτι εἰς τέσσαρα ἐμερίσθη ἡ τοῦ Ἀλέξανδρου ἀρχὴ. Καὶ περὶ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, ὅπως Ἰεροσολύμων ἐκράτησε. Ὅτι Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος διεδέξατο τὴν ἀρχὴν. Τί ἐστὶ δρχιμῆ, καὶ πόσα τάλαντα ποιοῦσι. Ὅσα ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὸ Ἰουδαίων ἱερὸν ἔστειλε δῶρα. Περὶ τῶν ἐβδομηκοντα δύο τῶν ἐξελληνισάντων τὰ Ἑβραϊκὰ βιβλία. Ὅτι οἱ πρὸς τοῦτο ἐπ. χειρῶσαντες τὸ τοιοῦτον ἔργον, οὐκ ἀτιμώρητοι ἔμειναν. Ὅτι τινὲς φασὶ δ.ηρημένους ποιῆσαι τὴν ἐρμηνείαν τοὺς ἐρμηνεῖς, ὕστερον δὲ εὐρεθῆναι ἐκ πάντων τὰ αὐτά.

N. XVII. Ὅτι ἔλαβε Πτολεμαῖος τὴν Κλεοπάτραν, καὶ ὅσα ἦν ἡ ταύτης φέρη. Ὅσος ἦν δεξιὸς περὶ τὰ πράγματα ὁ πρὸς Πτολεμαῖον ἀποσταλαῖς πρεσβεὺς Ἰουδαίου. Ὅτι τὸ τὰ τέλη τῶν πόλεων ἐπὶ αὐτῆσι πωλεῖσθαι τοῖς ἀνομιμαῖσι παλαιὸν ἦν.

N. XVIII. Ὅπως συνώκησεν ἡ ἀδελφὸς τῷ Ἰωσήφ. Ὅπως Ἰγκανὸς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ καὶ ἐν μετράκιοις τελῶν ἦν φρονιμώτατος. Ὅτι ἀτίμως ὠνήσατο ὁ Ἰγκανὸς τοὺς γραμματικὸς δούλους. Ὅτι βάρης, τὸ δ.χύρωμα.

N. XIX. Ὅτι ὁ Ἐπιφανὴς Ἀντιόχος κατέσχε τὰ Ἰεροσόλυμα. Ὅσα ἔλαβεν καὶ τῶν Μακκαβαίων. Ὅτι ἐν Σαββάτῳ πολέμου συγκροτηθέντος, ἐμάχοντο Ἰουδαῖοι.

N. XX. Νίκη Ἰουδαίων κατὰ τῶν τοῦ Ἀντιόχου. Ὅτι ὁ Ἀντιόχος ἐνόσησε διὰ τὰ κατὰ τὸν Ἰουδαίων κακὰ, καὶ ἀπέθανεν.

N. XXI. Ὅπως τὸν ἐλέφαντα ὁ Ἐλεάζαρ πλήξας ὑπ' αὐτοῦ τέθνηκεν ἐν τῷ πολέμῳ.

N. XXIII. Περὶ Κλεοπάτρας τῆς θυγατρὸς Πτολεμαίου. Ὅτι ὁ Πτολεμαῖος δύο διαδήματα περιέθετο, οἷα δύο ἄρχων χωρῶν.

N. XXIV. Ὅτι ὅρος καθήρησεν ἄνθρωποι λίαν ὑψηλόν, διὰ τριῶν ἑνιαυτῶν.

LIBER QUINTUS.

N. I. Περὶ Ἀντιόχου τοῦ ἐπικληθέντος Θεοῦ. Ὅρα γυναικὸς καρτερίαν.

N. II. Ὅτι οἱ Βαβδουκαῖοι τὰ ἄγραφα καὶ ἐκ παραδόσεως οὐκ ἐτήρουν.

N. III. Ὅπως ὁ Ἀντίγονος ἀνηρέθη κατὰ Στράτωνος πύργον, κατὰ τὴν Ἰούδα τοῦ Ἑσσαίου πρόβ.ησιν, καὶ ἐδόκει ἐψεύσθαι.

N. IV. Περὶ φοινίκων καὶ κιστρίων τῶν ἐν τῇ σκηνο-
πηγῇ. Ὅτι ἐπὶ τρία ἔτη ἐνόησε τεταρταῖον.

N. V. Περὶ Ἰγκανῶ καὶ Ἀριστοβούλου Περὶ Τιγρά-
νου τοῦ Ἀρμενίου. Βασιλεία Ἰγκανῶ καὶ Ἀριστοβού-
λου. Ὡς εὖ σοι τῆς εὐχῆς, ἄνθρωπε.

N. VI. Περὶ Πομπηίου καὶ τῆς δοθείσης αὐτῷ χρυ-
σῆς ἀμπέλου ἐξ Ἀριστοβούλου ἐκ πεντακοσίων ταλάν-
των. Περὶ τῆς Μιθριδάτου τελευταίας καὶ περὶ τοῦ
ὀποβαλάμου, ὅπερ τῶν μύρων ἀριστον. Ὅπως ὑπὸ
Πομπηίου τὰ Ἱεροσόλυμα ἐῴλω.

N. VII. Ὅσα ἦσαν τὰ τοῦ ἱεροῦ Ἰουδαίων χρήματα,
ἐν οἷς καὶ δοκὸς ἐκ χρυσοῦ. Καὶ ὅτι ἡ μὲν ἔλκει
λίτρας δύω πρὸς τῇ ἡμισίᾳ. Κύπρος, ὄνομα γυναικός.
Ὅτι ὁ Ἡρώδης ἐλθὼν εἰς τὸ δοκιμάσασθαι, ἐξέπληξε
τοὺς παρόντας, διὰ τὸ ἐλθεῖν μετὰ δρυφορίας πολλῆς,
διὰ καὶ ἡτιάζη.

N. IX. Ὅπως ὁ Ἀντώνιος ἦρα τῆς Κλεοπάτρας, Περ-
ρὶ Χακόρου τοῦ Πάρθων βασιλέως.

N. X. Διὰ τί ἀπέμνηθη τὰ ὤτια Ἰγκανός. Ὅπως ὁ
Φασάγλος τέθνηκεν.

N. XI. Ἀναίρεσις Ἀντιγόνου.

N. XIII. Περὶ τῆς ἀρχιερωτίνης Ἀριστοβούλου ἐν
νέᾳ τῇ ἡλικίᾳ. Ὅπως ἡ Ἀλεξάνδρα ἔφυγε διὰ λάρ-
νακος, καὶ ἐφωράθη. Ὅπως ἀπεπνίγη Ἀριστοβού-
λος.

N. XIV. Ὅτι ἠράσθη Ἡρώδου ἡ Κλεοπάτρα. Περὶ
τοῦ ἐν Ἰουδαίᾳ μεγάλου γεγονότος σεισμοῦ.

N. XV. Ὅπως καὶ παρὰ τοῦ Καίσαρος Ἡρώδης
ἐτιμήθη. Ὅπως εἰς τὸ φανερὸν Ἡρώδην ἐφάνη μισοῦσα
ἡ γυνὴ αὐτοῦ. Ὅπως ἡ τοῦ Ἡρώδου γυνὴ θανάτῳ κα-
τακρηθεῖσα, τέθνηκεν.

N. XVI. Ὅπως οὐδὲ τοῦ οἰκείου κόσμου Ἡρώδης
ἐφείσατο ἐν καιρῷ λιμοῦ διὰ τὴν πόλιν, καὶ αὐτὸν
ἀποδοῦς εἰς τὸ ἀγοράσαι σίτον. Πόσος ἦν ὁ διαδοθείς
σίτος, πόσοι μόδιοι ὁ κόρος.

N. XVII. Ὅπως ὁ Ἡρώδης ἐκώλυε τοὺς ὄπ' αὐτὸν
ἀλλήλοις συνέρχεσθαι, δεδιώς τὰς ἐπιβουλὰς. Τίνες οἱ
Ἔσσαῖοι, καὶ οἷα χρωτῶνται διαίτη, καὶ ὅπως εἰς τῶν
Ἔσσαλων προεῖπε τῷ Ἡρώδῃ παιδίῳ ὄντι τὴν βασι-
λείαν. Ὅπως ὁ Ἡρώδης τὸν ναὸν ἐπὶ τὸ μείζον μετε-
σκεύασε. Καὶ περὶ τοῦ πύργου. ἐν Ἀντωνίαν ἐκάλεσεν
Ὅτι ὁ ναὸς ἐν ἐνιαυτῷ ἐνὶ πρὸς τῷ ἡμίσει φθοδομή-
θη, ὅτι καὶ οὐδὲ ὑετὸς γέγονεν ἐν ἡμέρᾳ. Περὶ τοῦ
πικράσκου τοὺς κλίπτας.

N. XVIII. Περὶ τῶν παίδων Ἡρώδου, οἷοι ἦσαν.
Ὅπως ἐμίσησε τοὺς υἱοὺς ὁ Ἡρώδης. Ὅπως κατήλ-
λαξε τὸν Ἡρώδην τοῖς παισὶν ὁ Καίσαρ.

N. XIX. Οἷος τὸ ἔθος, καὶ τοὺς τρόπους ὁ Ἡρώδης.
Ὅσα Ἰγκανός καὶ Ἡρώδης ἔλαβον ἀργυρίου καὶ
χρυσοῦ τάλαντα ἐκ τοῦ τάφου Δαβὶδ, καὶ ὅπως καὶ
εἰς αὐτὰ τὰ σώματα Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος ἐκωλύθη
Ἡρώδῃ εἰσελθεῖν θείῳ πυρὶ.

N. XX. Οἷα ἡ διαβολὴ ἀεὶ κακὰ εἰργάζεται, καὶ ἔτι
ἐργάζεται.

N. XXI. Περὶ τοῦ κακίστου Εὐρυκλέους. Ὅτι ἐδέ-
σμησε τοὺς υἱοὺς ὁ Ἡρώδης Ἀριστοβούλου καὶ Ἀλέ-
ξανδρον, τὸ συνέδριον τὸ τοὺς παῖδας Ἡρώδου κρίνον
σὺν τῷ Ἡρώδῃ.

N. XXII. Περὶ τοῦ παρβήσιασαμένου στρατιώτου εἰς
Ἡρώδην, βουλευόμενον θανάτων τῶν οἰκείων παιδῶν.
Ὅπως ἀπηγγόνησε τοὺς οἰκείους παῖδας ὁ Ἡρώδης.
Ὅτι πάτριον ἦν τὸ ἔθος τὸ πολλαῖς συνοικεῖν γυναιξί.
Ὅτι ἀνεψιοὶ οἱ ἐξάδελφοι.

N. XXIII. Ὅτι οἱ Φαρισαῖοι οὐκ ἐπέσθησαν ὁμό-

σαι, καὶ ὅτι προεῖπον τὸν τοῦ Ἡρώδου θάνατον, διὰ
καὶ ἀπεκτένησαν πολλοὶ ἐκ αὐτῶν.

N. XXIV. Περὶ λιμένος τοῦ λεγομένου Σεβαστοῦ.
Κατηγορία Ἀντιπάτρου. Ὅτι ὁ Ἡρώδης καὶ τὸν υἱὸν
Ἡντίπτρον δέσμιοι εἰς Καίσαρα ἐπεμψεν.

N. XXV. Ἀκμή, ὄνομα γυναικός. Κύκηθρον τὸ παρα-
χλὴν ἐμποιοῦν. Περὶ τῶν καθελόντων τὸν ἀνατεθέντα
ἀετὸν εἰς τὸν μέγαν πυλῶνα τοῦ ναοῦ.

N. XXVI. Τίνε νόσον ἐνόησεν Ἡρώδης, ποικιλίην
τε καὶ ὀδυνηράν. Περὶ τῶν τῆς Καλλιφρόης θερμῶν.
Ὅταν ἐπίνοιαν ὁ Ἡρώδης ἐπενοήσῃ τὸ κάκιστος ὢν, ἵνα
κλαυθῇ μετὰ θάνατον. Τελευταῖ Ἡρώδου. Ὅτι ὁ Ἀρ-
χέλαος διεδέξατο Ἡρώδην.

LIBER SEXTUS.

N. I. Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων στάσεως κατὰ Ῥω-
μαίων, ὅτε καὶ ὁ ναὸς ἐνεπρήσθη. Ὅτι δούλος Ἡρώ-
δου διάδημα περιέθετο.

N. II. Ὅτι καὶ ὁ Ἀρχέλαος ὠμὸς ἦν κατὰ τὸν πα-
τέρα. Περὶ τοῦ πλοῦ Ἀλεξάνδρου. Κατηγορία κατὰ
Ἀρχελάου. Περὶ τοῦ ὄνειρου οὐ εἶδεν Ἀρχέλαος. Ἐτερός
ὄνειρος τῆς Ἀρχελάου γυναικός. Περὶ τῆς ἀπογραφῆς
τῆς ἐπὶ Καίσαρος γεγενημένης.

N. III. Ἀῖρεσις Φαρισαίων. Ἀῖρεσις Σαδδουκαίων.
Ἀῖρεσις Ἑσσηνων. Ἀῖρεσις Γαλιλαίων. Πότε ἐγένετο ἡ
ἀπογραφή. Πότε ὁ Καίσαρ ἔθρανε, καὶ πόσα ἔτη ἐκρά-
τησεν. Ὅτι διεδέξατο Καίσαρα ὁ Τιβέριος.

N. IV. Περὶ Ποντίου Πιλάτου. Περὶ Ἡρώδου τοῦ
τετράρχου καὶ τῆς πόλεως Τιβεριάδος. Περὶ τῆς τῶν
Ἰουδαίων ἐνστάσεως. Πότε ἐφάνη ὁ Χριστὸς ἐν Ἰουδαίᾳ,
καὶ οἷα φησὶν ὁ Ἰώσηπος περὶ αὐτοῦ. Ἐτι περὶ Χρισ-
τοῦ φησὶν ὁ Ἰώσηπος.

N. V. Περὶ τῆς Ῥωμαίας Παυλίνης. Ὅτι μέγα τὸ
τῶν ἰππέων ἀξίωμα. Περὶ τῆς πονηρίας Ἰδης. Ὅπως
ἡ Παυλίνα τῷ ἔρῳντι αὐτῆς συνεγένετο, οἰομένη
τοῦτ' ἐν θεόν. Ὅπως τὸ κατὰ τῆς Παυλίνης σκέμμα
ἐξήρασε Τιβέριος καὶ ἐκόλασε τοὺς τοῦτο συνεργήσαν-
τας. Περὶ τῆς βάρειος τῆς μετωνομαθείσης Ἀντω-
νίας.

N. VI. Περὶ Φιλίππου, ὅτι καὶ καθ' ὄδον ἔκρινε,
καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἐπιπερόμενος ἐτίθετο κατὰ τὸν
τόπον ἔνθα καθήμενος ἤκροατο. Περὶ τοῦ θανάτου
τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου οἷα φησὶν ὁ Ἰώσηπος. Περὶ
τῆς τοῦ Τιβερίου τελευταίας, ὃν διεδέξατο Γάιος.

N. VII. Περὶ Ἀγρίππα, ὅπως εὐηργετήθη παρὰ
Ἡρωδιάδου τῆς ἀδελφῆς. Διὰ τί πρέσβεισι οὐ προσ-
ωμίλει συγχοῖς. Διὰ τί τοὺς ἐν ἀρχῇ οὐ κερταί, καὶ
περὶ τοῦ παραδείγματος τούτων.

N. VIII. Περὶ Ἀντωνίας, καὶ ὅπως ἐτίμα αὐτὴν
ὁ Τιβέριος. Περὶ ὧν τις προεῖπεν ἔσεσθαι οἰνοσκο-
πήσας. Ὅπως τὸ Γάιον διάδοχον ἐαυτοῦ κατέλιπε
Τιβέριος.

N. IX. Ὅτι ἀρχαῖον τὸ τοὺς ἐξορίστους ἀκαιοκό-
μους εἶναι. Ὅπως ἔλυσε τῶν δεσμῶν τὸν Ἀγρίππαν
Γάιος, καὶ βασιλεῖα ἐπέδειξεν. Ὅπως κατὰ Ἡρώδου
Ἀγρίππας ἐπέστειλε τῷ Γαίῳ. Ὅτι τὸ ὄπλα ἔχειν τοὺς
ἀρχοντας, οὐκ ἀνύποητον.

N. X. Ὁ Γάιος, μὴ ὡς θεὸς παρὰ Ἰουδαίων τιμῶ,
ἐνος ὠργίζετο, καὶ τὸν Φίλωνα ὑπεραπολογούμενον
οὐκ ἐδέχετο. Ὅπως οὐ παρεχώρησαν Ἰουδαῖοι στήναι
ἀνδριάντα Γαίου ἐν τῇ πόλει αὐτῶν. Ὅτι ὁ Ἀγρίππας
ἔπεισε Γάιον συγχωρῆσαι μὴ στήναι ἐν Ἰουδαίᾳ τὸν
οἰκτεῖον ἀνδριάντα. Ὅτι ἀνηρέθη Γάιος, καὶ Κλαύδιος
αὐτὸν διεδέξατο.

N. XI. "Οτι χρυσὴν ἀλουσὶν Γάιος τῷ Ἀγρίππᾳ ἠδωθήσαστο, ἀνθ' ἧς κατεκρίθη σιδηρᾶς, ἦν καὶ ἀνέθετο Ἀγρίππας τῷ Θεῷ. "Οτι ὁ ὑπαρχος ἀρχὴ ἦν παρὰ Ῥωμαίοις. "Οτι Δωρῖται ἔθνος εἰσὶν. "Οτι εὐεργετικὸς ἦν ὁ Ἀγρίππας. "Οτι ὁ Στράτωνος πύργος ἐστὶν ἡ ἐν Παλαιστίνῃ Καισάρεια. Περὶ τῆς ἐξ ἀργύρου στολῆς λαμπρὸν ἀποστιλβούσης. "Οπως ὁ Ἀγρίππας τέθνηκεν.

N. XII. Περὶ τῆς ἐγκυμονούσης γυναικὸς, ἧς ἐκ τῆς κοιλίας ἔδοξε φωνὴν γενέσθαι, λέγουσιν τὴν τοῦ ἐμβρύου τύχην. "Οπως ὁ Ἰζάτης μετετέθη εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν, καὶ ἡ τούτου μητὴρ Ἑλένη ὁμοίως, καὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπήλθεν εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ ἱερόν. Περὶ Ἀρταβάνου τοῦ Πάρθων βασιλέως, ὅπως εἰς Ἰζάτην ἦλθε δεόμενος. "Οτι ἀποκατεστῆ παλὶν ὁ Ἀρταβάνης εἰς τὴν Πάρθων βασιλείαν.

N. XIV. Πόλεμοι Ἀράβων πρὸς Ἰζάτην τὸ πρῶτον ἐκ προδοσίας τῶν οἰκείων, εἶτα ἧττα Ἀράβων. Περὶ τοῦ γόητος Θεοῦδᾶ. Ἡ ἐλὴ ἱππέων σύλλογος. Περὶ Ἀλαδαρχίας. Περὶ τῶν φευγόντων ἐκ τοῦ ἱεροῦ διὰ τὸ στενὸν τῆς ἐξόδου καταπατηθέντων καὶ θανόντων. "Οπως ἐτιμωρήθη ὁ εἰς τοὺς νόμους Μωσέως ἐνουβρίσας.

N. XV. Οτι μετὰ τὸ ἡγεμονεύειν Ἑυρίας. "Οτι πυρφόρον ἦν τὸ Βίσιδιον ὄρος. Τελευταίη Κλαυδίου.

N. XVI. "Οτι Νέρων Κλαύδιον διεδέξατο. Οἶα καὶ νῦν οἱ ἀρχιερεῖς ποιοῦσι τοὺς οἰκείους ἀδικούντες κληρικους.

N. XVII. Περὶ τῶν Σικαρίων ληστῶν. Περὶ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου. Πόσοι ἐξ Ἀαρῶν μέχρι Φινεὲς γέγονασι κατὰ συγγένειαν ἀρχιερεῖς.

N. XVIII. "Οτι Οὔεσπασιανὸς ἀπεστάλη κατὰ τῆς Ἰουδαίας παρὰ Νέρωνος. Περὶ τῆς πόλεως Ἰωταπάτων, καὶ τοῦ Ἰωσήπου. "Οτι ὁ Νέρων ἀνείλεν ἑαυτὸν, καὶ Γάλβας ἤρξε μετ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς μετὰ μικρὸν ἀνηρέθη, καὶ ἤρξαντο Ὄθων καὶ Οὐιτέλλιος, καὶ ἀλλήλοισ ἐπολέμουν. Ἀναβρέσεις Οὔεσπασιανοῦ.

N. XIX. Τίτου πολιορκία κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ. "Οτι τρίταιχος ἦν ἡ Ἱερουσαλήμ. Περὶ τοῦ μηχανήματος τῶν κριῶν τῶν κατὰ τῆς πόλεως ἐπαχθέντων. Περὶ τῶν ξυλίνων πύργων, οὓς ὁ Τίτος ἐποίησεν.

N. XX. Περὶ τῆς ἐπινοίας τοῦ Ἰουδαίου Καστορε, δι' ἧς ὑπερετέθη ἡ κατὰ τοῦ πύργου ἐπιβουλὴ τῷ Ῥωμαίων. "Οτι ὁ Τίτος φιλανθρωπότερον περὶ τοὺς Ἰουδαίους διέκειτο, καὶ νικῶν αὐτούς. "Οτι τριπλῶς ἡ πόλις τετείχιστο. Περὶ ὧν ἐκακούργουν οἱ σκαιωταί, καὶ μάλιστα λιμώττοντες. Περὶ ὧν ἐποία πικρῶν ὁ λιμὸς τοῖς Ἰουδαίοις.

N. XXI. Περὶ τῶν διὰ χρωμάτων ἐλεπόλεων· περὶ τῆς ἐπινοίας τῶν Ἰουδαίων, δι' ἧς καθηρέθησαν ἀθρόοι εἰ ἐλεπόλεις τῶν Ῥωμαίων εὐμηχάνως. "Οτι ἐτέρω τείχει τοὺς Ἰουδαίους ἐξωθεν Τίτος περιέκλεισεν. "Οπως ὁ λιμὸς τοὺς Ἰουδαίους διέθετο. Περὶ τῶν αὐτομολούντων Ἰουδαίων, καὶ ὅτι, ἀπὸ τοῦ λιμοῦ ἐμπιπλάμενοι, διεβρέγγυντο. Καὶ ὅτι τινὲς αὐτῶν εὐρέθησαν ἔχοντες εἰς τὰς γαστέρας χρυσόν· διὸ καὶ πολλοὺς αὐτῶν καὶ πρὸ τοῦ θνήσκειν ἀνήρουν οἱ Ῥωμαῖοι ἀνηλεῶς.

N. XXII. "Οτι ζῶων κόπρους ἤσθιον. "Οτι, τοῦ τείχους καταπεσόντος, ἔτερον εὐρέθη ἐντός. Περὶ τοῦ εἰσελθόντος διὰ τοῦ τείχους Ῥωμαίου ἀνδρὸς ἀρίστου. "Οτι ἤλθους εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τοῖς ὑπο-

δήμασι. "Οτι καὶ διὰ τῆς νυκτὸς ἐπολέμουν, καὶ ὅτι καὶ ἡ Ἀντωνία ὁ πύργος μετεσεισθη. Περὶ τῆς γυναικὸς, ἧτις τὸ οἰκεῖον τέκνον εἰς τροφὴν οἰκείαν ἀπέσφαξεν.

N. XXIII. "Οτι αἱ πύλαι τοῦ ἱεροῦ ἐνεπρήσθησαν, ἀργυραὶ οὔσαι. "Οτι ἔδοξε τοῖς Ῥωμαίοις τοὺς εἰς τὸ ἱερόν καταφυγόντες σώζεσθαι Ἰουδαίους, εἰ μὴ ἀνταμώνονται, καὶ ὅτι ὁ Τίτος τὴν τοῦ ναοῦ οὐκ ἐβούλετο καταστροφὴν. "Οτι καὶ χρῦσας εἶχε θυρίδας ὁ ναός. "Οτι ὁ Τίτος παντοίως ἐσπούδαζε μὴ καυθῆναι τὸν ναόν. "Οτι κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν συνέπεσε γενέσθαι τὸν ἐμπρησμόν τοῦ ναοῦ ὑπὸ Βαβυλωνίων πρότερον, καὶ ὕστερον ὑπὸ Ῥωμαίων.

N. XXIV. Περὶ τοῦ τοίχου, οὗ τὸ εὖρος πῆχεις ἦ. Περὶ τῶν ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ χρημάτων. Περὶ τῶν γενομένων σημείων τῆς ἀλώσεως. Οἶον τὸ μέγεθος τῆς πύλης. Περὶ τοῦ βοῶντος πρὸ μακροῦ τὰ τῆς ἀλώσεως, καὶ ὅπως καὶ οὗτος ἀπώλετο.

LIBER SEPTIMUS.

N. I. Περὶ Λατίνων. Περὶ Ῥουτούλων. "Οπως ὁ Αἰνείας ἐνομίσθη θεός. Περὶ Ἀλβας τῆς πόλεως, καὶ ὅπως οὕτως ἐκλήθη. Πόθεν Τίβερις ὁ ποταμὸς τὴν ὀνομασίαν ἔσγεν. "Οπως ὁ Ἀμουλίος ἔβρεοποιε ἑαυτὸν. "Οτι ἀπὸ Νομίτορος καὶ Ἀμουλίου ἔσχε τὰ τῶν Ῥωμαίων ἀρχήν. "Οτι δίδυμοι ἦσαν Ῥώμος τε καὶ Ῥωμύλος, οἱ καὶ γεγονασιν ἔκθητοι, καὶ ὅτι παρὰ λυκαίνης ἐτρέφθησαν, καὶ οἶαν φασὶ τὴν λυκαίναν.

N. II. "Οποῖοι ἦσαν Ῥώμος τε καὶ Ῥωμύλος. Ὁ ἀναγνωρισμὸς Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου. Ἀναίρεσις Ἀμουλίου.

N. III. Θάνατος Ῥώμου, καὶ ὅθεν ἐπικίνδυνον ἐνομίσθη τὸ τὴν τάφρον τοῦ στρατοπέδου τινὰ διελθεῖν, ἀφέντα τὴν συνήθη ὁδόν. "Οπως διεγράφη τὸ τεῖχος τῆς Ῥώμης. "Οτι τὰ τεῖχη ἱερὰ, οὐ μὴν καὶ αἱ πύλαι. Ποία ἡμέρα ἡ Ῥώμη ἐκτίσθη, καὶ πόθεν τὸ Παλάτιον ἐκλήθη, καὶ περὶ λεγεώνος. "Οτι ἑκατὸν ἦσαν οἱ βουλευταί, οἱ καὶ πατρίκιοι ἐκαλοῦντο, καὶ διὰ τί ἐκλήθησαν πατρίκιοι. "Οπως ἤρπασαν τὰς τῶν Σαβίνων θυγατέρας οἱ Ῥωμαῖοι· οἱ δὲ Σαβίνοι Λακεδαιμονίων εἰσὶν ἄποικοι. "Οτι ὑπὸ τῶν Σαβίνων ἐάλω ἡ Ῥώμη παρὰ γυναικὸς προδοθεῖσα, ὑπόσχεσιν λαβούσα τοὺς βραχιονιστῆρας Σαβίνων, οὓς μετὰ τὴν προδοσίαν ἐπιβρέπτοντες τῇ προδοσίᾳ, ἀπέκτειναν αὐτήν.

N. IV. "Οτι κοινῇ Ῥωμαῖοι καὶ Σαβίνοι τὴν πόλιν ᾤκησαν, καὶ Τάτιος Ῥωμύλῳ συνεβασίλευεν. Φόνος Τατίου. Περὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ γεγονότος λοιμοῦ διὰ τὸν Τατίου θάνατον καὶ τὴν αἱματώδη βροχίην. "Οτι ἐπὶ ἑκατὸν χρόνοις συνέθετο εἰρηνεῦειν μετὰ Ῥωμαίων Οὐγίτιοι, δόντες καὶ ὀμήρους πεντήκοντα. "Οτι τὴν μοναρχίαν καὶ τὰ βασιλικά σύστημα πρῶτος Ῥωμύλος εἶδειξεν. "Οτι οἱ καλούμενοι πατρίκιοι ὕστερον ἄπρακτον εἶχον τὸ ὄνομα. "Οπως ἠφανίσθη Ῥωμύλος, καὶ θεὸς ἔδοξεν. "Οπως ὁ Ῥωμύλος μετὰ τὸ ἀφανισθῆναι Κυρίνος ἐκλήθη.

N. V. "Οτι μετὰ τὸν Ῥωμύλον οἱ πατρίκιοι οὐκέτι ἕνα βασιλέα ἠρετίσαντο, ἀλλ' ἕκατος αὐτῶν ἡμισυ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐβασίλευεν, ὃ καὶ μεσοβασίλειαν ἐκάλεσαν. "Οτι πάλιν εἰς ἀνεβρέθη βασιλεὺς ὁ Νομᾶς Πομπήλιος. "Οτι πρότερον ἔθυσσε τοῖς θεοῖς, καὶ οὕτως ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Νομᾶς, καὶ τὰ

βασιλικὰ παράσημα. Ὅτι καλῶς ἄγαν καὶ θεοφιλῶς ὁ Νομάς τὴν ἀρχὴν διήνυσεν, εὐσεβῶς παρὰ τοὺς τότε Ἕλληνας διακείμενος περὶ τὸ θεῖον. Ὅτι δεκάμηνος ἦν ὁ χρόνος παρὰ Ῥωμαίους, παρὰ δὲ τοῖς λοιποῖς διαφόρως εἶχε μηνιαῖος, τετραμηνιαῖος, ἑξαμηνιαῖος.

N. VI. Ὅτι Ὀστρίλιος Τούλλος μετὰ Νομᾶν ἤρξε. Περὶ τῶν τριδύμων ἀδελφῶν τῶν τε ἀπὸ Ῥώμης καὶ τῶν ἐξ Ἀθηνῶν, οὓς ἔτεκον μητέρες διδύμοι. Ὅτι ἦν ποτε ἡ Ἄλβα τῆς Ῥώμης μητρόπολις.

N. VII. Ὅτι οἱ Λατῖνοι ἐναντίοι ἦσαν Ῥωμαίους.

N. VIII. Περὶ τοῦ καταπτάντος αἰτοῦ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ταρκυνίου. Ὅτι ὁ Ταρκύνιος ὀλοπόρφυρα εἶχε, τὸ τε ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα, καὶ χρυσόπαστα, καὶ στέφανον διὰ λίθων, καὶ σκήπτρον, καὶ δίφρον, καὶ τέθριππον. Περὶ τοῦ στοχαστικοῦ οἰωνιστοῦ. Περὶ τοῦ τιμηθέντος χαλκῆ εἰκόνη. Περὶ τῆς διαπαρθενευθεῖστος ἱερείας, ὅπως ἐκολάσθη, καὶ περὶ τῶν διαπαρθενευόντων αὐτάς.

N. IX. Περὶ τοῦ σημείου τοῦ εἰς τὸν Τούλλιον. Ὅτι ἔθνος οἱ Οὐλόσκοι. Ὅτι τοὺς πάντων δούλους ἠλευθέρωσαν. Ὅτι τὰ ἀστρικά ὑποδήματα τῶν εὐπατριδῶν ἦσαν, καὶ οἷα ταῦτα. Ὅτι ἄλλοι Ῥωμαῖοι παρὰ τοὺς Λατίνους.

N. X. Ὅτι κακῶς ἤρξε Ταρκύνιος Κάντευθεν ἄλλοι παρὰ τοὺς Ῥωμαίους οἱ Λατῖνοι. Ὅτι ἔθνος Γαουῖνοι. Ὅπως συνεβούλευσεν ὁ πατὴρ μηδὲν εἰπαρῶν, ἀλλὰ πράξας. Ὅτι τὰ αὐτὰ καὶ Θρασύβουλος ποτε διεπράξατο.

N. XI. Περὶ τῆς μάνειδος Σιδύλλης. Περὶ τῶν βιδύλων Σιδύλλης. Περὶ τῆς διὰ βυσσῶν τιμωρίας. Περὶ τῆς εὐρεθείσης ἀνδρῆσος κεφαλῆς εἰς τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ, καὶ τί ἐδήλου τὸ τέρας. Ὅπως ὠνομάσθη τὸ Καπιτώλιον. Περὶ τῶν σημείων τῆς ἐκπτώσεως τοῦ Ταρκυνίου. Ὅτι Βρούτος ὁ μωρὸς παρὰ Λατίνων. Ὅπως ὁ Βρούτος τὴν γῆν ὡς κοινὴν μητέρα ἐφιλεί. Περὶ Λουκρητίας, ἣν ἐβιάσατο ὁ τοῦ Ταρκυνίου υἱὸς, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέσφαξεν ἑαυτήν. Ὅπως ὁ Βρούτος τὸν Ταρκύνιον κατέλυσε, καὶ τῆς βασιλείας ἤξιώθη σὺν Κολλατίνῳ, ἵνα μὴ δοκῆ μοναρχεῖν διδὸν καὶ ὑπατοὶ οὗτοι ἐκλήθησαν.

N. XII. Ὅτι διὰ τὴν μελετωμένην προδοσίαν τῶν υἱῶν τοῦ Βρούτου κολαζομένων, ὁ πατὴρ οἷον ἀπαθῶς δίκειτο, ὁρῶν αὐτοὺς πύσχοντας. Ἦτοι διὰ πελίκεως ἀπέθανον. Ποπλικόλας ὁ δημοτικός. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Τυρσηνῶν Ἐν μάχῃ πολλῶν πεσόντων ἐκατέρωθεν, εἶπε τὸ δαιμόνιον, ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους ἵνα πεσεῖν ἐπέκεινα, καὶ εὐρέθη οὕτως. Ὅτι Ῥωμαῖοι οἱ Ἰταλοὶ ἐναντίοι ἦσαν τότε. Ὅπως ὁ Σκαῖόλας εὐμηχάνως εἰρήνην ἐποίησε μετὰ Ἰταλῶν καὶ Ῥωμαίων.

N. XIII. Ὅτι τετράκις ὑπέτευσεν Οὐαλέριος, καὶ Ῥωμαῖοι δυσχεραίνουσιν. Ὅτι βάρδουχος μετὰ πελίκων εἶχε προΐδοντας, καὶ οἰκίαν λαμπρὰν, ἣν καὶ παθήρησαν. Πότε ταμίαι ἐγένοντο, οἱ καὶ κοιαιστωρες ἐκαλοῦντο, καὶ τί τὸ τῶν κοιαιστωρῶν ἔργον. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Σαβίνων. Ὅτι Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν. Ἦττα Σαβίνων. Ὅτι ἐπ' ἐνιαυτὸν ἔθρηνετο τελευτήσα. Ποπλικόλας Ἀδθις πόλεμος Λατίνων καὶ Ῥωμαίων. Περὶ δικτάτορος.

N. XIV. Περὶ τοῦ ἔθνους Οὐολούσκων. Ὅτι ἀρχικὸν ἦν τοὺς ἐν ἐκστρατείᾳ μὴ ἀπαιτεῖσθαι. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Αἰκουῶν, καὶ ὅτι τὸν Μάξιμον τὸν μέγιστον σημαίνει. Περὶ τοῦ μύθου ἐν ψ ἡ γαστήρ

ἄνοιδιζέτο παρὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σώματος μερῶν. Ὅπως ἐν ταῖς πολιτείαις οἱ δανείζοντες χρειώδεις.

N. XV. Τίνες οἱ τριβούνοι. Ὅσα ἦν ἰσχὺς τότε τῶν τριβούνων. Πόθεν λέγεται, Καθωσιώθη. Τίς ὁ Ἀγορανόμος.

N. XVI. Ὅτι ὠνομάσθη Κοριολᾶνος ὁ Μάρκιος ἐκ τοῦ ἠτῆσαι τὸ ἔθνος τοῦ Κοριόλου. Ὅτι ἐν καιρῷ ἱπποδρομίας καὶ οἱ πρόσχωροι εἰς Ῥώμην συνέθεν. Κάνταυθα οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς Λατίνους ἐχθροί.

N. XVII. Περὶ τῆς τιμωρίας τῆς δεκατεσέως, ἥτις τοῖς ἀμαρτήσασιν στρατιώταις ἐπάγεται. Ὅτι πάντης ἀνὴρ, καὶ γεωργία ζῶν, δικτάτωρ γέγονε διὰ τὴν λοιπὴν ἀρετήν. Ὅτι κατὰ Ῥωμαίους Κικινάτοι οἱ ἀκαιοκόμοι. Τί τὸ ὑπὸ ζυγὸν ἀγαγεῖν τοὺς ἠττηθέντας.

N. XVIII. Ὅτι μετὰ τὴν τῶν νόμων ἐξ Ἑλλάδος μεταγωγὴν ἐπαύσαντο Ῥωμαῖοι οἱ δῆμαρχοι, καὶ στρατηγοὶ προεβλήθησαν. Ὅτι σκάνειν οἱ νόμοι γραφομενοὶ τότε, εἰς τὴν ἀγορὰν προετίθεντο. Πόθεν ἡ Δωδεκάδελτος. Πότε ἡ Δεκαρχία κατελύθη.

N. XIX. Πότε χιλίαρχοι ἀν' ὑπάτων ἐκλήθησαν. Περὶ τιμητῶν. Ἐντιμότεροι τῶν τιμητῶν καὶ τῶν ἱπάρχων δικτάτορες. Τί ἐστὶ Πρίγκιψ.

N. XX. Πότε μισθοφορεῖν τὸ στρατιωτικὸν ἤρξατο. Τί σημαίνει δταν ὕδωρ ὑπερεκδύσθη.

N. XXI. Πότε ἐδόθη ταῖς γυναῖκι τὸ ἐπ' ὀχήματι περιμέναι. Ὅτι πρῶτος λευκῷ τετρίπῳ Κάμιλλος ἐθριάμβυσε, καὶ ὅπως ὁ θριάμβος ἐτελεῖτο. Οἷον ἦν τὸ ἔρμα τοῦ θριάμβου. Περὶ ἵππων ζυγίων, καὶ σειραφόρων, καὶ κελήτων. Ὅτι ἐκωδονοφόρου οἱ κρηβέντες θανεῖν. Ὅτι καὶ ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐξήρκει ἡ πομπή.

N. XXII. Ὅπως Φαλίσκοι καταφρόνου Ῥωμαίων πολεμούντων, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς παῖδας ἐξῆγον εἰς τὸ τεῖχος γυμνασσομένους. Καὶ ὅπως ὁ διδάσκαλος προδίδωκε τούτους, καὶ ὅπως αὐτὸν οἱ πολέμιοι δεδεμένον ἀντίστρεψαν.

LIBER OCTAVUS

N. XIV. Ὅπως ὁ Μέτελλος τοὺς τῶν πολεμίων κατασκόπους ἐφώρσε. Ὅτι πολέμου Ῥωμαῖοι καὶ Καρχηδονίους σύβραγέντος ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τοὺς ἐλέφαντας αὐτῶν ἀνείλον. Ὅπως τοὺς ἐλέφαντας οἱ Ῥωμαῖοι διπεραιώσαν τὸν πορθμὸν, καὶ εἰς Ῥώμην ἀπήγαγον.

N. XV. Ὅτι πρόσβεις εἰς Ῥώμην οἱ Καρχηδόνιοι ἐπεμψαν, καὶ αὐτὸν τὸν Ῥηγοῦλον τὸν ὑπατον, εἰρήνην αἰτοῦντες. Ὅσα Ῥωμαῖοι ὁ Ῥηγοῦλος συνεβούλευσε, γνώμην δοῦναι ἐπιτραπέσις, καὶ ὅπως ἀνακομισθεὶς ἐκὼν εἰς Καρχηδόνα, ἵνα μὴ ἐπιπορήσῃ, ὠμότατα διεφάρη. Στρατεία Ῥωμαίων εἰς τὴν Αἰθύνην, καὶ πολιορκία τοῦ Αἰλυθαίου. Ὅσα οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Αἰλυθαίου παρὰ τῶν Καρχηδονίων ὑπέστησαν.

N. XVI. Ὅτι ἀφήκαν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ ναυμαχεῖν. Ὅτι μετίστησαν πρὸς Ῥώμην οἱ Γαλάται τοῖς Καρχηδονίοις συμμαχοῦντες, καὶ ὅτι αὐθις ναυτικὸν οἱ Ῥωμαῖοι συνεστήσαντο, καὶ ναυμαχίᾳ τοὺς Καρχηδονίους ἐνίκησαν.

N. XVII. Ὅτι τὸν σφέτερον στρατηγὸν οἱ Καρχηδόνιοι ἀνεσταύρωσαν, καὶ στείσασθαι Ῥωμαῖοι ἤτουν. Ὅτι οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ ψυθηθέντες διὰ τὴν νί-

κην, βαρύτερας τὰς τῶν σπονδῶν συνθήκας τοῖς Καρχηδονίοις ἐπήνεγκαν, καὶ οὕτως ὁ πόλεμος ἤλξεσθαι.

N. XVIII. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς ἔθνη. Ὅτι τὴν Σαρδῶν ἔλαβον οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ τῶν Καρχηδονίων καὶ χρήματα. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς Γαλάτας καὶ Λίγυας, καὶ Κυρνίους· Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς Σαρδονίους, καὶ Κυρνίους, καὶ Λίγυας. Ὅτι πολέμιοι τοῖς Ῥωμαίοις ἐκρίθησαν Καρχηδόνιοι. Κηρύκιον, ἢ τοῦ κήρυκος βάρδον. Μάχαι πρὸς Σαρδῶνας καὶ Κυρνίους.

N. XIX. Ὅπως Ἀμίλικας ἐνίκηθη παρὰ Ἰθέρων καὶ ἐφθάρη. Περὶ Βουούτων καὶ Γαλατῶν. Περὶ Ἰσσης τῆς νήσου, καὶ ὅπως οἱ κάτοικοι ταύτης Ῥωμαίοις προσεχώρησαν, καὶ περὶ τῆς ἀρχούσης αὐτῶν γυναικός. Ποῖαι χῶραι καλοῦνται Ἰλλυρικόν.

N. XX. Ἰνσοῦδρων ἐπίθεσις κατὰ Ῥωμαίων, καὶ μάχη, καὶ ἦττα. Τέτρατα συμβεβηκότα Ῥωμαίοις. Ὅτι τοὺς ὑπάτους οἱ Ῥωμαῖοι μετεπέμψαντο. Οἱ δὲ οὐκ ἀπῆλθον, ἕως τὸ πᾶν ἤνυσαν. Ἐτέρα στρατεία κατὰ Ἰνσοῦδρων. Περὶ Δημητρίου τοῦ Σαρδιαίων ἀρχόντος ὅπως ὑπὸ Ῥωμαίων ἐκολάσθη.

N. XXI. Ὅτι αὐθις πόλεμοι μεταξὺ Ῥωμαίων ἀνεβράγγησαν καὶ Καρχηδονίων Ἀννίβου στρατηγούτος αὐτῶν τοῦ Ἀμίλικου παιδός. Πῆρὶ τῆς ἐν Εὐρώπῃ Ἰθέριας, ὅπου ἐστὶ, καὶ μέχρι τίνος διήκει. Ὅτι ὁ Ἀννίβας ἐπολιόρκει τοὺς ἐν Ἰθέρια Ζακυνθίους. Ἄλωσις τοῦ περιβόλου τῶν Ζακυνθίων. Ὅτι ἔκαυσαν οἱ Ζακύνθιοι τὰ τιμιώτερα τῶν χρημάτων αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ σὺν ἀπονοίᾳ τοῖς ἐναντίοις συμμαχίαντες, κατεκόπησαν.

N. XXII. Ὅτι πόλεμος ἐψηφίσθη Ῥωμαίοις κατὰ Καρχηδονίων. Ὅτι πρὸς ἐπιπέμψαντο εἰς Καρχηδονίους. Περὶ σημείων γενομένων πρὸ τῆς μάχης τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Καρχηδονίων, καὶ περὶ ἀνείμου τῷ Ἀννίβᾳ φανέντος.

N. XXIII. Ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τῶν ὑπᾶτων τὸν μὲν εἰς Σικελίαν ἐπέμψαν, τὸν δὲ εἰς Ἰθέρια· καὶ ὅπως ὁ Ἀννίβας ἐπεραιώθη τὸν Ῥοδανόν. Ὅτι οἱ κωμωθέντες παρὰ τῶν ἀντιμαχομένων εἰς κατασκοπήν, συνήστησαν ἀλλήλοις, καὶ ἐμαχίσαντο. Καὶ οἱ ὁ Ἀννίβας ἀτρέπτως ὁδὸν δι' ὄρων διαβάς ἐκακοπέθη, καὶ πολλοὺς ἀπώλεσε τῶν οικείων. Μάχαι διάφοροι Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων τοῦ Ἀννίβου αὐτῶν στρατηγούτων.

N. XXV. Ὅτι κατεστρατήγησε τῶν Ῥωμαίων ὁ Ἀννίβας καὶ πολλοὺς ἀνείλε· καὶ οὐ μείους ἐζώγησε, καὶ ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἠπέιγετο. Ὅσα ἐποιοῦν οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ μαθόντες τὰ κατὰ τὸν Ἀννίβαν. Ὅσα περιέκλυσαν τοὺς πολεμίους οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν Καρπυανίαν.

N. XXVI. Μηχανήμα τοῦ Ἀννίβου. Ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι ἐπαύθησαν ἐκ κακοβουλίας τοῦ σφῶν στρατηγού. Ὅτι εἰς κίνδυνον κατέστησαν οἱ περὶ τὸν Ῥοῦρον ἐξ ἀβουλίας αὐτοῦ, καὶ οἱ ταχὺ μετεβάλετο, καὶ τῷ δικτάτορι ὑπετάγη.

LIBER NONUS.

N. I. Περὶ χρησμῶν. Ὅπως ἡ ἐν Κάννις ἦττα τοῖς Ῥωμαίοις συνέπεσε, καὶ ὅσα ὁ Ἀννίβας ἐποίησεν, εἰς μάχην αὐτοῦς ἐκκαλούμενος, καὶ ὅσα ἐμηχανήσατο ἐκεῖνός τὴν νίκην κατεργαζόμενος. Ὅτι εἰ τότε ὁ Ἀννίβας εἰς τὴν Ῥώμην ὤρμησεν, εἴλεν ἂν αὐτήν.

N. II. Περὶ τοῦ Σικελίανος. Ὅπως οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ διετέθησαν, τὴν ἦτταν τῶν οικείων μαθόντες. Ὅπως τοῖς αἰχμαλώτοις ὁ Ἀννίβας ἐχρήσατο. Βούλευμα θαυμαστόν, ὅπως ὁ Ἀννίβας τοὺς Νεαπολίτας φκείωσατο, καὶ τὴν Καρπυανίαν τῶν Ῥωμαίων μετέστησε, καὶ ἄλλους εἴλε, καὶ ἀπηνῶς αὐτοῖς χρησάμενος, ἀνέκοψε τοὺς λοιποὺς μὴ προσεῖναι αὐτῷ. Ὅπως οἱ ἐν Βασιλίαις Ῥωμαῖοι τῆς πολιορκίας ἐβύσθησαν.

N. III. Στρατήγημα τοῦ Ἀννίβου. Ὅτι διὰ τρυφῆν καὶ βρασύων οἱ Καρχηδόνιοι ἠττήθησαν. Ὅσα Σικελίαντες ἐν Ἰθέρια ἐποίησαν.

N. IV. Ὅτι οὐδὲν ἔχοντες οἴκοι στεῖλαι Σικελίαντες, ἀστραγάλους τοῖς παισὶν ἔστειλαν. Ὅσα ὁ Ἀρχιμηδης, κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἐμηχανήσατο πολεμούντων τὰς Συρακούσας.

N. V. Ὅσα τοῖς Ῥωμαίοις συνέβη δεινά. Ὅπως ὁ ὑπὸ Μαρκέλλου ἐάλωσαν αἱ Συρακούσαι. Ὅπως ὁ Ἀρχιμηδης ἀνηρέθη.

N. VI. Ὅσα οἱ Καρχηδόνιοι ἐν Σικελίᾳ ἐποίησαν, καὶ ὁ Ἀννίβας ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐλθὼν οὐργάσατο, καὶ ὅπως ἐκείθεν ἀνεχώρησεν. Ὅπως τὴν Καπύην οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον, καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐχρήσαντο. Ὅσα ὁ Λαουίνιος πρὸς Φίλιππον ἀντιστρατεύμενος ἐπραξεν.

N. VII. Ὅπως ὁ Ἀσδρούβας ἐν Ἰθέρια τὸν Γάϊον Κλαύδιον ἠπάτησε καὶ διέδρα. Ὅτι Σικελίαν ὁ Πούπλιος ἠρέθη στρατηγός τῶν ἐν Ἰθέρια. Σημείωσαι τόλμαν καὶ μηχανὸν τοῦ κατηγορηθέντος. Ὅπως ὁ Μουτίνας ἐκ Καρχηδονίων Ῥωμαίοις προσεχώρησεν.

N. VIII. Ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Τάραντα ἔλαβον. Ὅτι οὐκ ἠδυνήθη ὁ Ἀννίβας ἀπατήσαι τὸν Φάβιον. Ὅπως ὁ Σικελίαν τὴν ἐν Ἰθέρια Καρχηδονίαν εἴλε, καὶ ὅπως τὸν θόρυβον κατέπαυσε τῶν στρατιωτῶν, καὶ τοὺς Κελτίβηρας ὑπηγάγετο. Ὅπως τὸν Ἀσδρούβαν ὁ Σικελίαν ἐνίκησε, καὶ οἶος τοὺς τρόπους. Ὅπως ὁ Σικελίαν τῶν ἐναντίους μετχειρίσατο, καὶ ἐνίκησεν.

N. IX. Ὅτι ὁ Ἀννίβας ἐν μάχῃ ἐνίκησε, καὶ πεσόντος τοῦ Μαρκέλλου, τὸν σημαντήρα ἐκείνου δακτύλιον εὐρηκῶς, ἐπλάττετο γράμματα, ὡς ἐκείνου αὐτὰ ταῖς πόλει στέλλοντος, καὶ πλείστους ἠπάτησεν, ἕως ἐγνώσθη. Πάχη Ῥωμαίων πρὸς Ἀχαιοὺς συμμαχομένων ὑπὸ Μακεδόνων. Πόλεμοι πάλιν ἄλλοι Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων, καὶ στρατήγημα τοῦ ἐνὸς τῶν ὑπᾶτων τολμηρότατον.

N. X. Ὅσα ὁ Σικελίαν ἐν Ἰθέρια καὶ ἐν Αἰθύῃ ἐποίησεν. Ὅπως ὁ Σικελίαν τοὺς ἀποστατήσαντας τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν διὰ τὴν νόσον αὐτοῦ προσηγάγετο, καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐχρήσατο, καὶ τίνες ἐκόλασε. Ὅτι τῆς Ἰθέριας ὁ Σικελίαν ἐκράτησεν. Περὶ τῶν Γυμνησίων νήσων.

N. XI. Δι' ἣν αἰτίαν ὁ Μασινίσας τοῖς Ῥωμαίοις προσεχώρησεν. Ὅτι ἐπαύθη τῆς ἀρχῆς ὁ Σικελίαν. Ὅπως ὁ Φίλιππος Ῥωμαίοις ἐσπίεσατο, καὶ ὁ Σικελίαν τῆς πόλεως τῶν Λοκρῶν, πολλὰ ἐκ προδοσίας συνέσχε, εἶτα καὶ αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν.

N. XII. Ὅτι ὁ Μασινίσας κατηλλάγη δῆθεν Καρχηδονίοις, ἐν αὐτοῖς οὕτω σφίλη. Ὅτι ὁ Σικελίαν διέβη πρὸς Καρχηδονίους, καὶ πόλεις εἴλε τινεas. Ὅτι ὁ Μασινίσας Ῥωμαίοις ἐδοθήθησε κατὰ τῶν Καρχηδονίων. Στρατήγημα τοῦ Σικελίανος.

N. XIII. Περὶ Μασινίσου, καὶ τοῦ Σύφακος, καὶ τῆς Σοφωνίδος. Ὅτι σπονδὰς οἱ Καρχηδόνιοι ἤττησαν.

"Οτι τῷ Σκιπίωνι ἐν Λιβύῃ Καρχηδόνιοι ἐπεβούλευσαν. "Οτι τῷ Ἀννίβᾳ πᾶσα ἡ ἡγεμονία ἐδόθη.

N. XIV. "Οτι ὁ Σκιπίων τῷ Ἀννίβᾳ συμβαλὼν ἐνίκησε. "Οτι σπείσασθαι ὁ Ἀννίβας ἐζήτησεν. "Οτι συμβαλὼν ὁ Σκιπίων τῷ Ἀννίβᾳ ἤττησεν αὐτόν. "Οτι πολιορκούμενοι παρὰ τοῦ Σκιπίωνος οἱ Καρχηδόνιοι, περὶ σπονδῶν διελέχθησαν. "Οτι πρέσβεις οἱ Καρχηδόνιοι πρὸς Ῥώμην ἔστειλαν, καὶ συμβάσεις αὐτοῖς ἐψηφίσθησαν.

N. XV. "Οτι τὰς Ἀθήνας πολιορκουμένας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἐβύβαντο οἱ Ῥωμαῖοι. "Οτι ἤττηθη Φίλιππος Ῥωμαίοις συμβαλὼν, καὶ ἐιρώθη.

N. XVI. Μάχη ἐτέρα Ῥωμαίων πρὸς Φίλιππον. Μάχη καὶ πάλιν Ῥωμαίων πρὸς Φίλιππον, καὶ ἔττα αὐτοῦ. Ἐπὶ ποταμῶν συνθήκαις Ῥωμαῖοι τῷ Φίλιππῳ ἐσπείσαντο.

N. XVII. "Οπως ἐλύθη ὁ κελεύων μὴ κομῆσθαι τὰς γυναικας νόμος. "Οσα ὁ Κάτων ἐν Ἰθρήνᾳ ἐποίησεν. "Οπως ὁ Κάτων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὰ τεύχη τῶν ἐν Ἰθρήνᾳ πόλεων παρὰ τῶν πολιτῶν αὐτῶν κατασκαφῆναι ἐποίησι.

N. XVIII. "Οπως οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ τὸ Ἄργος, καὶ τὴν Σπάρτην ἐστράτευσαν, καὶ ὅπως ἐσπείσαντο, καὶ τοὺς Ἕλληνας ἠλευθέρωσαν. "Οτι ἐνεωτέρωσαν οἱ Ἕλληνες. "Οτι τοῦ Σκιπίωνος ἀφικομένου πρὸς Ἀντιόχον ὁ Ἀννίβας ὑποπτος ἔδοξεν.

N. XIX. "Οτι διὰ τὸν Ἀντιόχον οἱ Ῥωμαῖοι ἐθουροῦντο. "Οτι ὁ Φίλιππος Ῥωμαίοις ἐφιλιώθη. Ἐξέλασις Ἀντιόχου ἐκ τῆς Ἑλλάδος, "Οτι ἐν Ναυπάκτῳ σπείσασθαι τοῖς Ῥωμαίοις ἐζήτησαν, οὐκ ἐσπείσαντο δέ.

N. XX. "Οτι οἱ Σκιπίωνες τῷ Ἀντιόχῳ ἀντετάχθησαν. "Οτι ἤττησεν ὁ Ἀντιόχος εἰρήνην, οὐκ ἔτυχε δ' αὐτῆς. Καὶ ἐπὶ ἐπολέμησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ οἱ αὐτοῦ. "Οτι ἐπεχείρησεν ὁ Ἀντιόχος ἐλεῖν τὸ τῆς Ῥώμης στρατόπεδον, ἀπεκρούσθη δέ, τὸ δ' αὐτοῦ εἶλεν ὁ Σκιπίων. "Οτι σπονδὰς ἤττηεν ὁ Ἀντιόχος, καὶ ὁ Ἀννίβας, δέσας ἵνα μὴ ἐκδοθῆ, ἔφυγε πρὸς Προυσίαν. "Οτι φθονηθέντες οἱ Σκιπίωνες, κατεκρίθησαν. "Οπως οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Γαλάται ἀποικοὶ τῶν Εὐρωπαϊῶν ἐγένοντο Γαλατῶν. "Οπως ὁ Μάλλιος τὴν Ἀγυραὴν εἶλεν.

N. XXI. "Οτι οἱ Αἰτωλοὶ πρέσβεις ὑπὲρ εἰρήνης ἐπεμφαν. Καὶ ὅπως ὁ Μάρκος ἐπολιόρκει τὴν Ἀμβρακίαν, καὶ ὅσα οἱ Αἰτωλοὶ ἀντετεχρήσαντο, καὶ ὡς ἐσπείσαντο αὐτοῖς οἱ Ῥωμαῖοι. Τίνες θανόντος τοῦ Ἀντιόχου μετ' ἐκείνον ἐβασίλευσαν. "Οτι ὁ Ἀννίβας αὐτὸν διεχρήσατο, ἵνα μὴ ἐκδοθῆ Ῥωμαίοις.

N. XXII. "Οτι ὁ Φίλιππος τὸν υἱὸν Δημήτριον ἐκτείνειν ἐκ διαβολῆς τοῦ Περσέως. Καὶ ἐπὶ καὶ τοῦτον κτείνειν θέλων, οὐκ ἔσχυσεν. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς Περσίαν βασιλέα τῶν Μακεδόνων. "Οτι τοῦ Δ Κράσσου πόλεις Ἑλληνίδας ἐλόντος, καὶ τινὰς κατασκάψαντος, καὶ τοὺς ἀλόντας ἀποδομένους, οἱ Ῥωμαῖοι ὠργίσθησαν. "Οτι ἠτύχησαν οἱ Ῥωμαῖοι οἱ μαχόμενοι τῷ Περσεῖ. "Οτι εὐτυχῶν ὁ Περσεὺς διὰ φειδωλῆν ἠτύχησε, καὶ σπονδῶν ἐδέχθη.

N. XXIII. "Οτι Παῦλος Αἰμίλιος ὑπατος ἤρθε, καὶ κατὰ τοῦ Περσέως ἐπέμφθη. "Οτι ἐκλείπειν τὴν σελήνην μέλλειν προμαθῶν ὁ Παῦλος, προεῖπε τοῖς στρατιώταις, ἵνα μὴ ταραχθῶσιν. "Ἦττα τοῦ Περσέως καὶ τῶν Μακεδόνων. "Οτι στενοχωρηθεὶς ὁ Περσεὺς, ἐπίσπειλε τῷ Παύλῳ περὶ σπονδῶν, βασιλέα δὲ αὐτὸν ὀνομάσας οὐ προσεδέχθη. "Οτι οἱ Κρήτες τοῦ Περσέως χρήματα εἰς τὰ πλοῖα ἐνθήμενοι ἀ-

ἦσαν. "Οτι κρυπτόμενος ὁ Περσεὺς ἐκὼν ἐβρέθη, καὶ ὅπως αὐτῷ ὁ Παῦλος ἐχρήσατο. "Οσα ὁ Πλούταρχος περὶ τοῦ Περσέως λέγει, καὶ περὶ τοῦ Παύλου.

N. XXIV. "Οτι καὶ τὸν Γέντιον οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν. "Οτι οἱ Ῥωμαῖοι μαθόντες τὴν τοῦ Παύλου νίκην ἔχαιρον, καὶ ὁ Παῦλος λαμπρῶς ἐθριάμβευσεν ὅτε καὶ δύο υἱοὶ αὐτοῦ ἐτελεύτησαν. "Οπου ὁ Περσεὺς ἐφρουρεῖτο, καὶ διεχειρίσατο ἑαυτὸν. Περὶ Ῥοδίων καὶ Κρητῶν, καὶ Προυσίου, καὶ Εὐμέρους. Περὶ τῶν παίδων Ἀριαράθου τοῦ Καππαδοκῶν βασιλέως.

N. XXV. Περὶ Ἀντιόχου τοῦ υἱοῦ Ἀντιόχου, καὶ Δημήτριου τοῦ υἱοῦ Σελεύκου. "Οτι ἐπὶ Δαλμάτας οἱ Ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν, καὶ τούτους ὑπέταξαν.

N. XXVI. "Ο τρίτος Ῥωμαίοις πρὸς τοὺς Καρχηδόνιους πόλεμος, ὅτε τέλειον αὐτοὺς ἐξηδραποδίσαντο, καὶ τὴν Καρχηδόνα κατέσκαψαν. "Οτι, πόλεμον κατὰ Καρχηδονίων τῶν Ῥωμαίων ψηφισμένων, ἐκείνοι ὀπήκοοι αὐτοῖς εἶναι ἐπλάττοντο. καὶ ὁμήρους ἔδωκαν. "Οτι ἔλυσαν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν πολιορκίαν.

N. XXVII. Περὶ Σκιπίωνος, οἷος ἦν. "Οπως ὁ Σκιπίων οἰκονομήσει καταλειφθεὶς περὶ τοῦ Μασίνισσου τελευτῶντος, τὰ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τοῖς ἐκείνου παισὶ τὰ πράγματα προσεκλήρωσεν. "Οτι ὁ Φαάβας πρὸς Ἡωμαίους ἠτύμολόγησε. Περὶ Προυσίου τοῦ Βιθυνῶν βασιλέως, καὶ Νικομηδοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

N. XXVIII. Περὶ Ἀνδρίσκου, ὅς ἐπλάσατο τοῦ Περσέως εἶναι υἱὸς, καὶ διάδημα περιθέμενος, τὴν Μακεδονίαν κατέσχε, καὶ τῆς Θεσσαλίας πολλὰ, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἤττησε προσβαλόντας αὐτῷ. "Οτι ὁ Ἀνδρίσκος ὑπὸ Μετέλλου ἤττηθη: προεδόθη ὑπὸ Βόζου, καὶ ἐκολάσθη, καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου υἱὸν ἑαυτοῦ τοῦ Περσέως λέγοντος.

N. XXIX. Περὶ Καρχηδονίων, καὶ ἐπὶ τῷ Σκιπίωνι ὁ κατ' αὐτῶν ἀνετέθη πόλεμος. "Οπως ὁ Σκιπίων τῷ Μαγκίνῳ ἐπήμυνε χωρίον τι τῆς Καρχηδόνος ἐλδντι καὶ κινδυνεύοντι, "Οπως ὁ Σκιπίων μέρος τῆς πόλεως Καρχηδόνος εἶλε. Καὶ ἐπὶ ὁ Ἀσδρούβας μετὰ τῶν Καρχηδονίων εἰς τὸν Κώθωνα καὶ εἰς τὴν Βύρσαν κατέφυγον. Καὶ ἐπὶ ὁ Σκιπίων τὸ στόμα τοῦ λιμένος συνέχων, ἵνα μὴ τοῖς Καρχηδονίοις τροφαὶ κομίζωνται.

N. XXX. Ἄλωσις τελεία τῆς Καρχηδόνος, καὶ ταύτης κατασκαφή. Ψήφισμα τοῦ κατασκαφῆναι τὴν Καρχηδόνα.

N. XXXI. Ἐξ ὅας αἰτίας τοῖς Ἕλλησιν ἐπολέμησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τὴν τε Κόρινθον κατέσκαψαν, καὶ τοὺς Κορινθίους ἀπέδοντο.

LIBER DECIMUS.

N. I. Περὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ μοναρχησάντων. "Οπως ἐφθάρη ὁ Κίννας, καὶ Κάρθων αὐτὸν διεδέξατο, καὶ ὁ Πομπήσιος τῷ Σύλλᾳ προσήλθεν. "Οσα κατῴρωσεν ὁ Πομπήσιος πρὸς Σύλλαν ἀπίων, καὶ ὅπως αὐτὸν ὁ Σύλλας ἐδέξατο. "Οτι κηδὸς ὁ Σύλλας πρὸς Πομπήσιον ἔθετο. "Οτι τὴν Σικελίαν ὁ Πομπήσιος ψικειώσατο, καὶ τὸν Λάρθωνα ἀνείλεν.

N. II. "Οτι καὶ ὁ Δομέτιος προσβαλὼν τῷ Πομπήσιῳ ἤττηθη καὶ ἀνῆρέθη. Ὅταν ἐτήρουν διάθεσιν πρὸς Πομπήσιον τὰ στρατεύματα. "Οτι Μάγνον ὁ Σύλλας προσεῖπεν αὐτόν. "Οπως ἔτυχε τοῦ θριάμβου Πομπήσιος, καίπερ τοῦ Σύλλας κωλύοντος. "Οτι στρατεύματος ἡγεμῶν ἤρθε Πομπήσιος κατὰ Δελπίου, καὶ

δπως ἀπέθανε Λέπιδος, ὅτι κατὰ Σερτωρίου ἐστάλη Α
ὁ Πομπήσιος. Ὅπως ὁ Σερτώριος ἐφθάρη, καὶ ὅπως
τὸν Παρπένναν ἀνείλε Πομπήσιος. Ὅτι ἡγάπα τὸν
Πομπήσιον ὁ δῆμος, κάκεινος τῷ δήμῳ προσέκειτο.
Ὅπως οἱ τιμηταὶ τοῦ Πομπήσιου ἐδέξαντο προσιόντα
αὐτοῖς.

N. III. Περὶ τῶν πειρατικῶν, καὶ ὅσας εἶλον πό-
λεις, καὶ ὅπως τοῖς ἀλισκομένοις Ῥωμαίοις ἐνέπαι-
ζον, καὶ ὅσα ἐξουσία τῷ Πομπητίῳ κατ' αὐτῶν στελ-
λομένων ἐψηφίσθη. Ὅπως ταχέως τὸν πειρατικὸν
ἐνίκησε πόλεμον, καὶ τὴν θάλασσαν τῶν λησστηρίων
ἐκάθηρε, καὶ ὅπως παρ' Ἀθηναίων ἐδέχθη.

N. IV. Ὅσα ἐψηφίσθη τῷ Πομπητίῳ μαθόντων τῶν
Ῥωμαίων τὴν νίκην τοῦ πειρατικοῦ πολέμου. Ὅπως
τὸν Μιθριδάτην ὁ Πομπήσιος ἐπολέμησεν. Ὅτι ἑαυτὸν
παρέδωκε τῷ Πομπητίῳ Τιγράνης, ὁ τῶν Ἀρμενίων
βασιλεὺς. Καὶ ὅπως αὐτῷ ἐχρήσατο ἐκεῖνος, καὶ τῷ
οἴῳ αὐτοῦ. Περὶ Ἀλβανῶν καὶ Ἰβήρων. Ὅτι τοὺς Β
Ἀλβανούς καὶ τοὺς Ἰβήρους ἐνίκησεν ὁ Πομπήσιος.
Περὶ Ἀμαζόνων. Περὶ τῆς σωφροσύνης Πομπητίου,
καὶ τῆς τῶν χρημάτων καταφρονησεως.

N. V. Ὅτι τοὺς περὶ Ἀμανοῦ Ἀραβας, καὶ Συ-
ρίαν, καὶ τὴν Ἰουδαίαν ὑπέταξεν. Ὅτι ὁ Μιθριδάτης
ἔθανε, καὶ ὁ ἐκεῖνον υἱὸς προσήλθε τῷ Πομπητίῳ.
Ὅτι ὑποπευόμενος ὁ Πομπήσιος τῆς μοναρχίας ἀνθ-
ξέσθαι, χωρὶς στρατιωτῶν τὴν Ῥώμην κατέλαβε.
Ὅτι σιτοδαίαις οὖσης ἐν Ῥώμῃ Πομπήσιος ἐκπλεύσας
συνήθροιστο σίτον, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἐκόμισεν.

N. VI. Ὅτι ἑαυτοῦ θυγατέρα Καίσαρ τῷ Πομ-
πητίῳ κατηγγύησεν. Ὅσα ὁ Καίσαρ κατώρθωσε.

N. VII. Ὅτι ὁ Καίσαρ καταλύσαι τὸν Πομπήσιον
ἐμελέτα, καὶ τὸν Καίσαρα ἐκεῖνος. Ὅτι ἐψηφίστο
ὅπο τῆς βουλῆς καταθέσθαι τὰ ὄπλα τὸν Καίσαρα, οἱ
ἔκ περὶ Ἀντωνίων καὶ τὸν Πομπήσιον ἤξιον καταθέ-
σαι τὰ ὄπλα. Ὅτι ἤρξατο τῆς τυραννίδος ὁ Καίσαρ. C
Ὅτι ἐξῆλθε τῆς Ῥώμης ὁ Πομπήσιος, καὶ οἱ πλείου,
αὐτῷ εἶποντο.

N. VIII. Ὅτι πρὸς Πομπήσιον ἀπὸ τῶν ὁ Καίσαρ, εἰς
τὴν Ῥώμην ἀνέστρεψε, καὶ τῆς Ἰταλίας ἐκράτησε.
Ὅτι αὖθις ἐπὶ Πομπήσιον ἀπήει. Τόλμα παράβολος
τοῦ Καίσαρος. Ὅτι ἤττηθη ὁ Καίσαρ, καὶ μικροῦ
κινδύνουσεν ἄν. Ὅτι ὁ Πομπήσιος ὑπερτίθεσθαι τὸν
πόλεμον ἤθελε, οἱ δ' ἄλλοι ἐκ θράσους εἰς μάχην
ἔβησαν.

N. IX. Περὶ σημείων πρὸ τῆς μάχης φανέντων.
Τροπὴ τοῦ Πομπητίου. Οἷα ἦν ἡ τοῦ Πομπητίου γυνή,
καὶ ὅσα εἶπεν ἰδοῦσα αὐτὸν φεύγοντα, καὶ οἷα ἐκεῖ-
νος πρὸς αὐτήν. Ὅτι εἰς Ἀἴγυπτον ὁ Πομπήσιος κατη-
νύχθη, καὶ ὅπως ἀνῆρέθη ἐκεῖ. Οἷας ἔτυχε ταφῆς ὁ
Μέντιος Πομπήσιος.

N. X. Ὅπως ὁ Καίσαρ διετέθη πρὸς τοὺς ἀναιρέ-
τας Πομπητίου. Περὶ τῆς Κλεοπάτρας, καὶ ὅπως ὁ
Καίσαρ ἐπέλε ταύτης τῷ ἔρωτι. Ὅτι, πολέμου μέσον
τοῦ Καίσαρος καὶ τῶν Ἀλεξανδρέων συστάντος, ἡ
μεγάλη βιβλιοθήκη ἐκάθη. Ὅτι τὴν Κλεοπάτραν
Αἰγύπτου βασιλίδα κατέλαβε Καίσαρ, ἐγκύουσαν οὖσαν
ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ἰδὼσα τὸν Φαρνάκην ἐνίκησεν. Ὅσον
κλῆθος Ῥωμαίων ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις διέ-
φραστο, καὶ ὅπως τοῖς υἱοῖς τοῦ Πομπητίου ἐμαχέσατο
Καίσαρ.

N. XI. Ὅτι δικτάτωρ ὁ Καίσαρ διὰ βίου ἐψηφίσθη.
Ὅτι διὰ τὸν τῆς βασιλείας ἔρωτα ἐμισθῆθη ὁ Καίσαρ.
Ὅθεν ἐκαλείτο Καίσαρ. Ὅσα ὁ Καίσαρ ἐκ φιλαρχίας
ἐποίησε, δι' ἃ ἐμισθῆθη, καὶ ἐπεβουλεύθη. Περὶ Βρού-

του, καὶ ὅπως αὐτὸν κατὰ τοῦ Καίσαρος παρῶζονον
πολλοί. Σημεῖα γενόμενα δηλωτικὰ τῆς τοῦ Καίσα-
ρος ἀναιρέσεως. Σφαγὴ τοῦ Καίσαρος. Ὅσα τῷ Καί-
σαρι ἐψηφίζοντο.

N. XII. Ὅτι οἱ τοῦ Καίσαρος ἀναιρέται εἰς τὸ
Καπιτώλιον ἀνῆλθον. Ὅτι Κικέρων ἐπέισε πάντας
σπείσασθαι ἀλλήλοις καὶ τὰ παρὰ τοῦ Καίσαρος
πραχθέντα κρατεῖν. Ὅτι ὁ Ἀντώνιος, τὸν τοῦ Καί-
σαρος νεκρὸν προθέμενος, πολλὰ πρὸς ἔπαινον ἐκεῖ-
νου, καὶ κινῶντα τὸν δῆμον πρὸς ὀργὴν κατὰ τῶν
φονέων εἶπεν. Ὅτι ὁ δῆμος, ἐκ τῆς τοῦ Ἀντωνίου
δημηγορίας ἐρεθισθεὶς, τὸν νεκρὸν τοῦ Καίσαρος
ἐκασσε, κατὰ δὲ τῶν φονέων αὐτοῦ κεκίνητο.

N. XIII. Σημεῖα δηλωτικὰ τῆς τοῦ Ὀκταβίου Καί-
σαρος εὐτυχίας.

N. XIV. Συμβουλαὶ Κικέρωνος, καὶ τῶν ἐναντιου-
μένων αὐτῷ, καὶ μηνύματα τῆς βουλῆς πρὸς τὸν
Ἀντώνιον. Ὅτι, μὴ πειθομένου τῆ βουλῆ τοῦ Ἀντώ-
νιου, ἐψηφίσθη πολέμιον εἶναι αὐτόν. Μάχαι μέσον
Ἀντωνίου καὶ Καίσαρος. Τροπὴ τοῦ Ἀντωνίου.

N. XV. Ὅπως οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ πρὸς τὸν Καίσαρα
διετίθεντο. Ὅτι τὸν πρὸς τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέ-
πιδον πόλεμον οἱ Ῥωμαῖοι τῷ Καίσαρι ἀνέθεντο.
Ὅτι καὶ ἄκοντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ ὑπατον τὸν Καίσαρα
ἐψηφίσαντο. Ὅτι καὶ παρὰ τῆς βουλῆς εἰς τὸ τοῦ
Καίσαρος τοῦ Ἰουλίου εἰσποικίθη γένος ὁ Ὀκταβίος.

N. XVI. Διὰ τί τὰς πρὸς τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν
Λέπιδον συνθήκας ὁ Καίσαρ ἐτήρησε, καὶ ὅτι καὶ
τοὺς Ῥωμαίους αὐτοὺς κατήλλαξε δι' ἑτέρων. Πῶς
συνῆλθον ὁ Καίσαρ, καὶ ὁ Ἀντώνιος, καὶ ὁ Λέπιδος,
καὶ ὅπως ἑαυτοῖς ἀρχὰς ἐθνῶν ἀπένειμαν. Ὅτι τῷ
Καίσαρι ἐμνηστεύθη ἡ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀντωνίου
θυγάτηρ. Περὶ σημείων. Ὅτι ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐλθόντες,
σφαγὰς πολλῶν ἐποίησαντο, ἀντιδιδόντες ἀλλήλοις
τοὺς ἑαυτοῦ φίλους ἕκαστος.

N. XVII. Ὅπως ὁ Κικέρων ἀνῆρτηται, καὶ ὅπως
πρὸς αὐτὸν καὶ νεκρὸν διετέθη ὁ Ἀντώνιος, καὶ ἡ
γαμετὴ αὐτοῦ Φουλβία. Πίστις θυυμαστῆ δούλου πρὸς
δεσπότην. Ἀγάπη πατρικῆ. Ὅσα βίαια τότε ἐπράχθη.

N. XVIII. Ὅτι ὁ μὲν Λέπιδος τὰ τῆς Ῥώμης καὶ
τῆς Ἰταλίας διοικήσων εἰσήθη, Καίσαρ δὲ καὶ Ἀντώ-
νιος κατὰ Βρούτου καὶ Κάσσιου ἐστράτευσαν. Ὅσα
ὁ Βρούτος καὶ ὁ Κάσσιος ἐποιοῦν ἐτοιμαζόμενοι ἀνθ-
ίστασθαι τῷ Καίσαρι καὶ τῷ Ἀντωνίῳ. Ὅτι τῶν
Ῥοδίων ὁ Κάσσιος ἐκράτησε, τῶν δὲ Λυκίων ὁ
Βρούτος.

N. XIX. Περὶ σημείων γεγονότων ἐν τῇ Ῥώμῃ
καὶ ἐν τοῖς στρατοπέδοις. Μάχη Καίσαρος καὶ Ἀν-
τωνίου πρὸς Βρούτον καὶ Κάσσιον, καὶ ἕττα Καί-
σιου, καὶ τῶν ταφρευμάτων πόρθσεις, καὶ Κάσσιου
ἐκούσιος σφαγὴ.

N. XX. Πτα τοῦ Βρούτου. Αὐτοχειρία Βρούτου.
Περὶ Πορκίας τῆς τοῦ Βρούτου γυναικὸς.

N. XXI. Ὅτι καὶ ὁ Κάσσιος καὶ ὁ Βρούτος τοῖς
ξίφεσιν, οἷς ἀνείλον τὸν Καίσαρα, ἀνῆρέθησαν. Ὅτι
ἐν Ῥώμῃ τῷ Καίσαρι διηνέχθη ἡ τοῦ Ἀντωνίου
γυνή, καὶ ὁ ἀδελφὸς ἐκεῖνον ὑπάτευσεν. Ὅτι ἡ στά-
σις μέσον τοῦ δήμου καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐγένετο.
Ὅτι ἔσπευσεν ὁ Καίσαρ σπείσασθαι τῷ Σέξτῳ, καὶ
τῶν σπονδῶν διήμαρτε.

N. XXII. Οἷα ἐν Ἀσίᾳ ὁ Ἀντώνιος ἐπραξε, καὶ
ὅπως ἐδουλώθη τῆς Κλεοπάτρας τῷ ἔρωτι. Περὶ Λα-
βιγνοῦ καὶ Πακρόρου. Ὅτι ἐπολεμώθη τῷ Καίσαρι ὁ
Ἀντώνιος διὰ τὴν Φουγβίαν, καὶ ὅτι ἐκείνης θανού-

σης ἐσπίσαντο. Ὅτι κοινῶς μαχέσασθαι τῷ Σέξτῳ συνέθεντο ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος. Ὅτι ἐστασίαζον οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ διὰ τὸν λιμὸν, καὶ ἤτουν τῷ Σέξτῳ σπείσασθαι· καὶ ἐφ' αὐτῶν συνθήκαις ἐσπίσαντο. Ὅτι εἰστάσεν ὁ Σέξτος τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Καῖσαρα ἐν τῇ νηϊ αὐτοῦ, καὶ δυνάμενος αὐτοὺς κατασχεῖν, οὐκ ἠθέλησε.

Ν. XXIII. Ὅσα ὁ Ἀντώνιος εἰς τὴν Ἑλλάδα πλεύσας ἐποίησεν. Περὶ Βεντιδίου καὶ Λαβιγνοῦ, καὶ τῶν Πάρθων. Ὅτι τὸ πλῆθος πρὸς τοὺς τελώνας ἐστασίασε. Ὅτι τὴν Λιβίαν ἐγημεν ὁ Καῖσαρ ἐγκυον οὖσαν, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ταύτην ἐκδόντος αὐτῆ. Τίσι πάλαι τῶν Ῥωμαίων δακτυλίοις κοσμεῖσθαι ἐξῆν. Διὰ τίνας αἰτίας ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Σέξτος ἐπολέμησαν.

Ν. XXIV. Ὅτι ἡ Ὀκταβία ἡ τοῦ Καίσαρος ἀδελφὴ τῷ Ἀντωνίῳ συνώκησε. Ὅτι ἐαυτοῖς ὁ Καῖσαρ καὶ Ἀντώνιος τὰς ἡγεμονίας ἐπέτρεπον. Ὅτι ἐσφάλη ὁ Καῖσαρ στόλῃ τῇ Σικελίᾳ προσβλάν. Ναυμαχία τοῦ Σέξτου καὶ τῶν τοῦ Καίσαρος. Μάχη Σέξτου καὶ τοῦ Καίσαρος.

Ν. XXV. Ὅτι διηνέχθη ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Λέπιδος. Ἦττα Σέξτου. Φυγὴ Σέξτου. Ὅτι οἱ τοῦ Λεπίδου ἠτομοδόληται πρὸς τὸν Καῖσαρα, καὶ αὐτὸς ὁ Λέπιδος προσῆλθεν αὐτῷ. Περὶ τῶν στρατιωτῶν στασιαζόντων, καὶ ὅπως αὐτοὺς ὁ Καῖσαρ μετήλθε. Περὶ Σέξτου. Ὅσα ἐνενοῖε ὁ Σέξτος. Ἀναίρεσις Σέξτου.

Ν. XXVI. Νίκη κατὰ Πάρθων. Περὶ Ὀρώδου, καὶ ὅπως ἀνήρητο. Περὶ Πάρθων, καὶ Μήδων, καὶ τοῦ Ἀντωνίου πολεμοῦντος αὐτοῖς. Οἶον ἦν τὸ τῆς χελώνης πάλαι σύνταγμα, καὶ ὅτε τούτῳ Ῥωμαῖοι ἐπέχρηστο.

Ν. XXVII. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Παννονίων οἷοι εἰσι, καὶ ὅπου οἰκοῦσιν. Ὅτι δόλῃ συνέσχε τὸν Ἀρμένιον ὁ Ἀντώνιος. Ὅτι καὶ τὸν Ἀρμένιον καὶ τοὺς αὐτοῦ τῇ Κλεοπάτρᾳ ὁ Ἀντώνιος ἐχαρίσατο, καὶ ὅτι ἀπαπεινώτοι πρὸς αὐτὴν ἐκείνοι ἐμειναν. Ὅτι τὴν μὲν δημοκρατίαν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπώλεσαν, οὐπω δὲ ἐς φανεράν περιέστησαν μοναρχίαν. Αἰτίαι δι' ἃς ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐχθροὶ ἀλλήλων ἐγένοντο. Ὅπως ἡ Κλεοπάτρα τὸν Ἀντώνιον ἐδουλώσατο, ἢ ἐκ γοητείων, ἢ ἐξ ἔρωτος. Ὅτι ἠτοιμάζοντο εἰς τὸν κατ' ἀλλήλων πόλεμον ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος, καὶ περὶ σημείων τότε συμβάντων.

Ν. XXIX. Περὶ τοῦ καλουμένου Γλυκεῖος λιμένος. Συνέλευσις Ἀντωνίου καὶ Καίσαρος. Ναυμαχία καὶ νίκη τῶν τοῦ Καίσαρος. Ὅτι ἡ Κλεοπάτρα ἀπᾶραι εἰς Αἴγυπτον συνεβούλευσε τῷ Ἀντωνίῳ. Ναυμαχία τῶν τοῦ Καίσαρος, καὶ τῶν τοῦ Ἀντωνίου, καὶ τῆς Κλεοπάτρας ἐκπλους, καὶ Ἀντωνίου αὐτῇ ἀκολούθησις. Ἦττα παντελὴς τοῦ ναυτικοῦ Ἀντωνίου.

Ν. XXX. Ὅτι μετὰ τὴν ἤτταν τοῦ Ἀντωνίου μόναρχος ὁ Καῖσαρ ἐλογίζετο. Περὶ Νικοπόλεως, καὶ περὶ τοῦ φάσματος ὁ πρὸ τῆς ναυμαχίας ἐφανή τῷ Καίσαρι. Ὅτι ἡ Κλεοπάτρα, εἰς Αἴγυπτον γενομένη, παρεσκευάζετο εἰς πόλεμον σὺν τῷ Ἀντωνίῳ. Ὅσα ὁ Καῖσαρ τῇ Κλεοπάτρᾳ ἐμήνυσε. Μάχη τῶν τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου. Ὅτι ἐαυτὸν ἀπέκτεινεν ὁ Ἀντώνιος, καὶ ὅσα ἡ Κλεοπάτρα ἐποίησεν ἐκείνου θανόντος.

Ν. XXXI. Ὅπως ἐξωγρήθη ἡ Κλεοπάτρα. Ὅτι ἀπῆλθε πρὸς τὴν Κλεοπάτραν ὁ Καῖσαρ, καὶ ὅτι ἠπάτησεν αὐτὸν ἐκείνη ὡς φιλοψυχοῦσα, καὶ ὅπως ἀπεθανεν ἀσπίδος ὡς ἐτάσθη δῆγματι, ἢ ἄλλῃ τινὶ φαρμάκῳ. Κνήστις. ἢ μάχαιρα. Ὅτι ὁ Καῖσαρ τὸν

τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶδε νεκρόν. Ὅπως διετίθησαν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τὸν Καῖσαρα ἐπανελθόντα εἰς Ῥώμην.

Ν. XXXIII. Ὅσα τότε οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν ἔθνη. Ὅτι ἐκτοτε μοναρχεῖσθαι ἤρξαντο οἱ Ῥωμαῖοι. Ὅσα τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ ὁ Καῖσαρ ἐποίησεν. Ὅτι ἐσκήπτετο ὁ Καῖσαρ παραιτεῖσθαι τὴν μοναρχίαν. Οἱ δὲ τῆς βουλῆς, τὴν σκῆψιν γινώσκοντες, ἐβίβζον δῆθεν αὐτὸν μοναρχεῖν. Ὅτι ἐπι δέκα ἔτη τὴν ἀρχὴν ἔλεγε καταδέχεσθαι ὁ Καῖσαρ. Καὶ παρελθούσης δ' αὐτῆς, αὐτὸς ἤρχεν εἰς τὸ ἐξῆς. Τί δηλοῖ τὸ Αὐγουστος. Ὅθεν ἡ κατοικία τῶν αυτοκρατόρων ὠνομάσθη παλάτιον.

Ν. XXXIII. Ὅπως ἤρχεν ὁ Καῖσαρ. Ὅτι ἐνόσησεν ὁ Αὐγουστος, καὶ ὅπως ἀνεβρώσθη. Ὅτι δικτάτωρ ὁ Καῖσαρ ψηφισθεὶς, τὴν κλήσιν παρητήσατο.

Ν. XXXIV. Ὅτι τὸν Ἀγρίππαν ὁ Καῖσαρ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ τῇ Ἰουλίᾳ συνώκησεν. Ὅσα ὁ Καῖσαρ ὁ Αὐγουστος ἐποίησε διαφόροις ἔθνεσι. Θάνατος Ἀγρίππα. Οἶος ἦν ὁ Ἀγρίππας. Ὅπως ὁ Καῖσαρ ἐκείνωσεν τὸν Τιβέριον. Περὶ φάσματος.

Ν. XXXV. Περὶ τῶν ἐγγόνων τοῦ Καίσαρος.

Ν. XXXVI. Ὅπως οἱ τοῦ Καίσαρος ἐτελεύτησαν ἕγγονοι. Ὅποσα δραχμαὶ ποιούσι νόμισμα. Ὅτι υἱοθετήσατο τὸν Τιβέριον ὁ Καῖσαρ, καὶ τὸν Γερμανικόν. Ὅσα ἡ Λιβία περὶ τῶν ἐπιβουλεύσαντων τῷ Αὐγούστῳ συνεβούλευσεν.

Ν. XXXVII. Ὅτι ὁ Τιβέριος κατὰ τῶν Παννονικῶν ἐστάλη ἐθνῶν. Ὅτι ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τοὺς Παννονίους καὶ τοὺς Δαλμάτας. Ὅσα ἐν τῇ Κελτικῇ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπαθον, τῶν βαρβάρων ἐπιβεμένων αὐτοῖς.

Ν. XXXVIII. Περὶ τοῦ τέλους τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος. Ὅτι ἀρχαῖον ἐστὶ τὸ τὰς σφραγίδας τῶν διαθηκῶν τοὺς σφραγίσαντας ἐπισκίπτεσθαι. Οἶος ἦν ὁ Αὐγουστος Καῖσαρ. Περὶ Ἀθηνοδώρου ἀνδρὸς σοφοῦ.

LIBER UNDECIMUS

Ν. I. Ὅτι ἀπέκτεινε τὸν ἕγγονον τοῦ Αὐγούστου τὸν Ἀγρίππαν. Ὅτι οἱ ἐν τῇ Γερμανίᾳ στρατιῶται τὸν Γερμανικὸν ὠνόμασαν αυτοκράτορα, ὁ δὲ λαθεὶν τὴν ἀρχὴν οὐκ ἠθέλησε. Οἶος ἦν ὁ Τιβέριος μέχρις ὁ Γερμανικὸς περιῆν.

Ν. II. Περὶ Κλήμεντος τοῦ δούλου τοῦ Ἀγρίππου. Τελευτὴ τοῦ Γερμανικοῦ, καὶ οἶος ἦν. Ὅτι τοῦ Γερμανικοῦ τελευτήσαντος ὁ Τιβέριος ἐπὶ τὸ πρῶτον ἠλοίωτο. Ὅπως ὁ Δροῦσος ἀπώλετο. Τελευτὴ τῆς Λιβίας. Καὶ ὅπως ὁ Τιβέριος πρὸς αὐτὴν διεκίχη, καὶ ὅτι ἡ βουλὴ αὐτὴν ἐτίμησε, καὶ οἷα ἦν ἐκείνη. Περὶ Σειανοῦ, καὶ ὅπως ἀπώλετο.

Ν. III. Ὅτι καὶ ἀσελγῆς ἦν ὁ Τιβέριος. Τελευτὴ τοῦ Τιβερίου Καίσαρος. Ὅπως δικάετο περὶ τοὺς Χριστιανούς ὁ Τιβέριος.

Ν. IV. Ὅσα καὶ ὅπως ἀνήλισεν ὁ Γάιος. Ὅτι καὶ ἀσελγίστατος ὁ Γάιος ἦν. Ὅτι καὶ ἀστατον ἦθος εἶχεν. Ὅτι ἐθέου ἐαυτόν.

Ν. V. Περὶ Κλαυδίου τοῦ ὑστερον βασιλεύσαντος. Ὅτι καὶ τίνα καλὰ ὁ Γάιος ἐπραξεν. Ὅπως συνέλεγεν ὁ Γάιος χρήματα. Ὅτι καὶ βῆτωρ δοκεῖν εἶναι ἤθελε δεινότητος ὁ Γάιος.

Ν. VI. Ὅτι καὶ φόνους πολλοὺς ἀκρίτως ἐποίει Περὶ ἐπιβουλῆς κατὰ Γαίου γενομένης. Περὶ Πρωτογόνου, καὶ τῶν αὐτοῦ βίβλων.

N. VII. Οταν ἰμάνη μανίαν ὁ Γάιος. Ἐπὶ τῆς τοῦ Γαλατοῦ ἑλευθερίας καὶ παρβήσιας. Ὅτι αὐτὸν ὁ Λούκιος εὐφωδὸς παρελογίσαστο. Ὅτι ἀπῆται ὁ Γάιος ναοὺς αὐτῶ ἐνεργεῖσθαι ὡς θεῶν, καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν οὐκίον ὠνόμαζε. Περὶ τοῦ Ηιλάτου. Ἐπιβουλή κατὰ Γαίου. Ἀναίρεσις Γαίου. Ὅρα ζῆλον καὶ παρβήσιαν ἀνδρός.

N. VIII. Οἶος ἦν τὰ ἤθη ὁ Κλαύδιος. Ὅτι τοὺς ἀπεικονότας τὸν Γάιον ἐκόλασε, καὶ ἡ δεόντως ἐποίησεν. Ὅτι οὐδὲ φιλοχρήματος ὁ Κλαύδιος ἦν. Ὅτι, ἀφρονίαν σίτου προμηθεύμενος τοῖς Ῥωμαίοις, λιμένας ἐποίησε ὁ Κλαύδιος. Ὅτι μετρίφρων ἦν.

N. IX. Ὅτι φονικὸς ἐγένετο. Ἐπιβουλή κατὰ Κλαυδίου. Εὐστοχος ἀπόκρισις, καθαπτομένη τοῦ ἐρωτήσαντος. Ἀβρίας γυναικὸς καὶ ἔργον καὶ λόγος. Οἷα ἐποιοῦν οἱ τοῦ Κλαυδίου ἀπελευθεροὶ καὶ ἡ γυνή. Στρατεία Κλαυδίου κατὰ Βρεττανῶν, καὶ νίκη. Περὶ τῆς ἀκολασίας τῆς Μεσσαλίνης.

N. X. Ὅ καὶ νῦν ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου περιζώνεται. Καὶ αὐτῆς περὶ τῆς ἀκολασίας τῆς Μεσσαλίνης, καὶ ὅπως ἐθάρη. Ὅτι Ἀγριππῖναν ὁ Κλαύδιος ἐγγυμένον ἀδελφιδὴν αὐτοῦ οὖσαν, ψηφίσματος παρὰ τῆς βουλῆς γενομένου ἐξείναι ἀδελφιδὰς καὶ Ῥωμαίους γυμνῆν. Οἷα ἦν ἡ Ἀγριππῖνα. Ὅτι Ἀγούσταν τὴν Ἀγριππῖναν ὁ Κλαύδιος ὠνόμασε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐξεποίησεν.

N. XI. Αἰτία δι' ἧς ἐπεβούλευσε τῷ Κλαυδίῳ ἡ Ἀγριππῖνα. Τελευτὴ Κλαυδίου. Ἔργον ἀξίειπαινον. Περὶ σημείων. Περὶ Θεουδᾶ καὶ Σίμωνος τοῦ Μάγου. Περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καὶ ὅπως τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον ἐξεδόθη.

N. XII. Ὅτι καὶ πολυδάπανος ἦν ὁ Νέρων. Ὅτι φαρμάκῳ ἔκτεινε τὸν Βρεττανικὸν ὁ Νέρων. Ὅτι καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ὁ Νέρων ἀπέκτεινε. Ὅτι καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀπεπέμψατο, εἶτα καὶ ἀνείλεν. Ὅσα ἐποίησε ὁ Νέρων ἐκπλήκτως καὶ μιαιῶς.

N. XIII. Ὅτι πρῶτος ὁ Νέρων τοῦ κατὰ Χριστιανῶν ἤρξατο διωγμοῦ, καὶ ὅτι τοὺς ἀποστόλους ἀπέκτεινε Πέτρον καὶ Παῦλον, καὶ περὶ ὀρχιερέων τῆς Ῥώμης. Ἀποστασία κατὰ Νέρωνος. Ἀναίρεσις Νέρωνος.

N. XIV. Ὅτι υἱοθετήσατο ὁ Γάλλος τὸν Πείωνα, καὶ ὁ Ὄθων ἐπεβούλευσε τῷ Γάλλῳ. Ἀναίρεσις Γάλλου.

N. XV. Περὶ τοῦ Ψευδονέρωνος. Ὅτι οἱ τοῦ Ὄθωνος τῷ Οὐτέλλῳ προσβαλόντες ἠττήθησαν. Ὅτι οἱ τοῦ Ὄθωνος καὶ πάλιν ἠττήθησαν.

N. XVI. Οἶος ἦν Οὐτέλλιος. Ὅπως Οὐεσπασιανὸς ἐπέστη. Οὐεσπασιανοῦ Καίσαρος ἀναγόμενοι. Ὅθεν ὁ Ἰούδας προεῖπε τῷ Οὐεσπασιανῷ ὡς ἄρξει. Ὅπως καὶ παρὰ τῶν ὀυτέλλιων ἀνηρέθη.

N. XVII. Ὅτι ὁ Οὐεσπασιανὸς αὐτοκράτωρ καὶ παρὰ τῆς βουλῆς ἀνέβη, καὶ ὅτι ὁ Μουκιανὸς διοικῶν ἦν τὰ πράγματα. Ὅσα ὁ Οὐεσπασιανὸς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀλλαγῷ ἐποίησε. Ὅσα ἐν τῇ Ῥώμῃ γενόμενος ἐποίησε. Ὅτι ἰθὺρίμδυσεν ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Ἱερουσαλὴμ Οὐεσπασιανὸς καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ. Τελευτὴ Οὐεσπασιανοῦ.

N. XVIII. Περὶ τοῦ Ψευδονέρωνος. Περὶ τοῦ Βεσβίου ὄρους καὶ τοῦ ἐκ αὐτοῦ ἀναδιδόμενου πυρός, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ γενομένων ἐπὶ Τίτου. Οἶους ἀγῶνες ὁ Τίτος ἐποίησεν. Περὶ ἀρχιερέων τῆς Ῥώμης. Τελευτὴ Τίτου.

N. XIX. Οἶος ἦν ὁ Δομετιανός. Ὅτι καὶ θεὸς ἤθελε

νομιζέσθαι. Ὅτι ἀναριθμήτους ἐκόλασεν. Ὅτι ἐμισήθη παρὰ πάντων ὁ Δομετιανός, καὶ ἐπεβουλεύθη. Περὶ τῶν προειπόντων τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ Ἀναίρεσις Δομετιανοῦ. Ὅτι Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς, ἐν Ἐφέσῳ ὢν, ἔγνω τὴν τοῦ Δομετιανοῦ σφαγὴν. Περὶ ἀρχιερέων. Ὅτι καὶ ὁ Δομετιανὸς διωγμὸν ἐκίνησε κατὰ Χριστιανῶν, καὶ τὸν θεολόγον Ἰωάννην περιώρισεν ἐν Πάτμῳ. Περὶ τῶν ἐκ γένου Δαβὶδ τοῦ Κυρίου συγγενῶν.

N. XX. Ὅτι ἐπανῆλθεν ὁ θεολόγος ἀπὸ τῆς ὑπερορίας. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὸν Τραϊανὸν υἱοθετήσατο, καὶ Καίσαρα ἀνείπεν ὁ Νερούας.

N. XXI. Οἶος ἦν ὁ Τραϊανὸς τοὺς τρόπους. Ὅτι ἐπολέμησε τοὺς Λακοὺς, καὶ ἐνίκησεν. Εἶτα καθάτεμναι τοὺς ὄπλα ἐπέπεισεν αὐτοῖς. Ὅτι οὐκ ἐνέμειναν οἱ Λακοὶ ταῖς ὁμολογίαις αὐτῶν, καὶ ὅτι στρατεύσαντες αὐθις, κατὰ τοῦ Τραϊανοῦ ἐπεχείρησαν δόλω αὐτὸν ἀνελεῖν. Ἐγνώσθησαν δὲ, καὶ ἠττήθηντες ὑπετάγησαν Ῥωμαίοις. Ὅπως ὁ βασιλεὺς τῶν Λακῶν τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ ἔκρυψεν. Ὅπως τοῖς φίλοις ἐπίστευεν ὁ Τραϊανός. Ὅτι τῆς Ἀρμενίας ἐκράτησεν ὁ Τραϊανός.

N. XXII. Ὅσα Ῥωμαίοις ὑπέταξε κατὰ Πάρθων στρατεύσας, καὶ ὅθεν ἔσχε τὴν ἐπωνυμίαν ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα. Περὶ Ἰουδαίων. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXIII. Οἶος ἦν ὁ Ἀδριανός. Ὅτι χρωκοπίαν ὁ Ἀδριανὸς ἐκήρυξεν. Ὅτι ἐν Παλαιστίνῃ πῶλιν ἀντὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ Ἀδριανὸς ὑποδόμησεν, Αἰλίαν καλέσας αὐτήν. Περὶ τῆς κατ' Ἀδριανοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐπαναστάσεως.

N. XXIV. Περὶ Ἀλβανῶν, καὶ ὅτι Μασσαγέται εἰσὶν. Περὶ Σευηριανοῦ. Οἶος ὁ Τούρβων ἦν καὶ οἶος ὁ Σίμιλις. Ὅτι τὸν Ἀναωνίνον ὁ Ἀδριανὸς προεχειρίσατο, αὐτοκράτορα. Τελευτὴ Ἀδριανοῦ. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Ἰουδαίων. Περὶ αἰρεσιάρχων. Περὶ Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου καὶ Μάρτυρος.

LIBER DUODECIMUS.

N. I. Διὰ τί Εὐσεβὴς ἐπεκλήθη Ἀντωνίνος Νομοθεσία αὐτοῦ. Τελευτὴ Ἀντωνίνου. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος,

N. II. Μάρκου Ἀντωνίνου πόλεμοι πρὸς διάφορα ἔθνη. Περὶ τοῦ δι' ἐντεύξεως Χριστιανῶν πρὸς τὸν θεὸν γενομένου θαύματος ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ στρατοπέδῳ.

N. III. Ἀποστασία κατὰ Μάρκου Ἀντωνίνου Νομοθέτημα. Ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐν Ἀθήναις ἔταξε τῶν λόγων ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου μισθὸν λαμβάνοντας. Περὶ πατριαρχῶν.

N. IV. Οἶος ἦν τὰ ἤθη ὁ Κόμοδος. Ὅτι πρὸς πολλοῖς ἄλλοις καὶ τὴν οὐκείαν γυναῖκα ἀνείλεν ὁ Κόμοδος. Περὶ πολέμων γενομένων ἐπὶ Κομόδου. Περὶ Περσίνου, καὶ ὅπως ἐξεδόθη τοῖς στρατιώταις. Οἷα ἦσαν οἱ Καίσαρειοι, καὶ οἷα ἐποιοῦν. Ὅπως ὁ Κλέανδρος διεφάρθη ὑπὸ τοῦ δήμου. Ὅτι φονικώτατος ἦν ὁ Κόμοδος.

N. V. Τὰ Κομόδου ἐπίθετα. Ὅτι ἡρματηλάτης καὶ ἑμονομάχης ὁ Κόμοδος, καὶ ὅτι ὠμότατος ἦν. Ἡ βλάβος τοῦ κήρυκος. Ἀναίρεσις τοῦ Κομόδου. Περὶ πατριαρχῶν.

N. VI. Οἶου γένους ἦν ὁ Περτιναξ. Ὅπως διετέθη περὶ τὰ πράγματα ὁ Περτιναξ καὶ τοὺς Ῥωμαίους. Ὅπως ὁ Περτιναξ τὸν παρὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτοκράτορα μέλλοντε γενέσθαι οὐκ ἐκόλασεν.

N. VII. Στάσις τοῦ δήμου πρὸς τὸν Ἰουλιανόν.

Περὶ Σευήρου καὶ Νίγρου καὶ Ἀλβίνου στασιασάντων κατὰ Ἰουλιανόν· Περὶ τοῦ εἰς Ῥώμην Ἀθηναίου, καὶ ὅπως ὠνομάσθη.

N. VIII. Ὅπως ὁ Σευήρος ὑπέσχετο, καὶ οὐκ ἐπλήρωσε ταῦτα. Οἷα πρὸ τῆς βασιλείας σημεῖα τῷ Σευήρῳ ἐγένοντο τὴν ἀρχὴν αὐτῷ προσημίζοντα. Ὅτι τῷ Νίγρῳ πολεμήσας ἐνίκησε, καὶ Νίγρος ἀνῆρέθη.

N. IX. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς διάφορα ἔθνη. Ὅτι πόλεμος συνεβράχη τῷ Σευήρῳ καὶ τῷ Ἀλβίνῳ, καὶ ὁ Ἀλβίνος ἠττήθη. Ὅτι κατὰ Πάρθων ὁ Σευήρος ἐστράτευσεν, καὶ πόλεις εἶλε. Ὅτι πολυπράγμων ἦν ὁ Σευήρος. Περὶ τοῦ Νείλου. Περὶ Πλαυτιανοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπληστίας, καὶ ὅπως ἀπώλετο. Περὶ τοῦ ἀρχιεπιστοῦ Φίλικος. Ὅτι εἰς τὴν Βρεττανίαν ὁ Σευήρος ἐστράτευσεν, καὶ περὶ Βρεττανῶν καὶ τῶν ἡθῶν αὐτῶν. Ὅσον τὸ μήκος καὶ τὸ πλάτος τῆς βρεττανίας. Ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντωνίνος ἐπεβούλευεν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἀδελφῷ. Τελευτὴ Σευήρου.

N. IX. Περὶ Ὀριγίνους. Τίνα εἰσὶ τὰ Ἐξαπλᾶ Ὀριγίνους. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XII. Ὅπως ἀνείλε Γίταν τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν ὁ Ἀντωνίνος. Ὅτι καὶ ἄπιστος ἦν. Ὅθεν ὠνομάσθη Καράκαλος. Ἀναίρεσις Ἀντωνίνου.

N. XIII. Περὶ Ἰουλίας τῆς μητρὸς Ἀντωνίνου, καὶ ὅπως ἐτελεύτησεν. Ἐπιβουλὴ κατὰ Μακρίνου. Ἀναίρεσις Μακρίνου.

N. XIV. Ὅτι οὐ μόνον ἦν ἀσελγέστατος, ἀλλὰ καὶ ἀσεβίστατος, καὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ θρησκείαν. Οἷα ὁ Ψευδαντωνίνος ἐποίει πᾶσαν ἀσέλγειαν ὑπερβάλλοντα. Ὅτι τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ βασιανὸν υιοθετήσατο Ἀλέξανδρον μετονομάσας αὐτόν. Ἀναίρεσις τοῦ Ψευδαντωνίνου. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XV. Περὶ στάσεων μέσον τοῦ δήμου καὶ τῶν στρατιωτικῶν γενομένων. Ὅπως τοῖς Πέρσαις αὐθις ἡ βασιλεία περιελήλυθε, καταλυθεῖσα παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα. Οἷα οἱ πεμφθέντες παρὰ Ἀρταξέρξου εἶπον. Καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐχρήσατο ὁ βασιλεὺς οὗτος, καὶ ὅπως τοῖς Πέρσαις ἐπολέμησεν. Ὅτι καὶ τοῖς Γερμανοῖς ἐμαχέσατο. Ἀνάβρῃσις Μαξιμίμου. Ἀναίρεσις Ἀλεξάνδρου. Ὅτι ἡ Μαμαία Χριστιανὴ γέγονεν. Περὶ ἀρχιερέων.

N. XVI. Αἰτία δι' ἣν ὁ Μαξιμῖνος διωγμὸν κατὰ Χριστιανῶν ἐκίνησεν. Ὅτι κατὰ Γερμανῶν ἐκστρατεύσας ὁ Μαξιμῖνος ἐνίκησεν. Ὅτι δύο στρατηγοὺς ἡ Καίσαρος ἡ βουλὴ προεβάλετο κατὰ Μαξιμίμου. Ἀναίρεσις Μαξιμίμου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

N. XVII. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XIX. Στάσις κατὰ Φιλίππου. Περὶ Δεκίου, καὶ ὅπως παρὰ τῶν στρατιωτικῶν ἠναγκάσθη δεξασθαι τὴν βασιλείαν. Ἀναίρεσις Φιλίππου.

N. XX. Περὶ μαρτύρων. Περὶ πατριαρχῶν Περὶ τοῦ Ὀριγίνους καὶ τῶν αὐτοῦ διαστρόφων δογμάτων. Περὶ Ναυάτου. Ἐπιστολὴ Διονυσίου ἐπισκόπου. Ἀλεξάνδρεϊας. Περὶ τῆς τοῦ Δεκίου τελευτῆς.

N. XXI. Ὅτι καὶ ὁ Γάλλος διωγμὸν ἐπήγειρε, κατὰ Χριστιανῶν. Ἐθνῶν κινήσεις, καὶ χωρῶν πλειστον καταδρομαί, καὶ φθορὰ πολυπληθῆς ἐκ λοιμοῦ. Ὅπως Αἰμιλιανὸς τὴν αὐταρχίαν ἤρπασεν. Ἀναίρεσις Γάλλου,

N. XXII. Ἀναίρεσις Αἰμιλιανοῦ. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXIII. Ὅτι ὑπὸ Περσῶν ἐλήφθη Οὐαλεριανός. Ὅτι εἶλον οἱ Πέρσαι πόλεις πολλὰς, καὶ πλῆθος αἰ-

χμαλώτων, καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐκέχοντο. Ὅπως ἐάλω ἡ Καισάρεια. Ὅτι ἐπέθεντο τοῖς Πέρσαις Ῥωμαῖοι ἀθρόον, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀνείλον, καὶ παλλακὰς τοῦ Σαπώρου εἶλον. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXIV. Ὅσοις ἔθνεσιν ἐπολέμησεν. Περὶ Αὐριόλου, καὶ περὶ Ἰγγενοῦ τυραννίδι ἐπιχειρήσαντος. Περὶ τῆς ἐπανάστασεως Ποστούμου. Μάχη πρὸς Ποστούμον, καὶ ἤττα αὐτοῦ. Ὅτι ἐτυράνησεν ὁ Μακρίνος. Ὅτι τὸν Αὐρίολον ἐπεμψε κατὰ Μακρίνου ὁ Γαλιῆνος, καὶ ὅπως οἱ τοῦ Μακρίνου τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν. Ἀναίρεσις Μακρίνου καὶ Μακριανοῦ. Ἦττα Κυνίου, καὶ ἀναίρεσις. Ὅπως ὁ Ὠδενάθος ἀνῆρέθη.

N. XXV. Ὅτι καὶ ὁ Αὐρίολος τυραννίδι ἐπιχειρήσεν. Ὅτι μικροῦ ἐάλω ἦν τοῦ Βασιλέως ἡ γαμετή. Ἐτέρα ἐπιβουλὴ κατὰ Γαλιῆνου, καὶ ἀναίρεσις αὐτοῦ. Ὅσοι ἦν τοὺς τρόπους ὁ Γαλιῆνος. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXVI. Περὶ Θεσσαλονίκης. Ὅτι καὶ ὁ Κυντιλιανὸς παρὰ τῆς συγκλήτου βασιλεὺς ἀνεβράβηθη.

N. XXVII. Ὅτι οὗτος διωγμὸν κατὰ Χριστιανῶν ἐγεῖραι ἐμελέτα. Ὅσα ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐστρατήγησεν. Ἀναίρεσις Αὐριλιανοῦ.

N. XXVIII. Πόλεμοι κατὰ Σκυθῶν. Ἀναίρεσις Τακίτου.

N. XXIX. Ἀναίρεσις Φλωριανοῦ. Ἀποστασία κατὰ Πρόβου. Κάρου ἐπανάστασις.

N. XXX. Ἐκστρατεία τοῦ Κάρου κατὰ Περσῶν, καὶ νίκη, καὶ κατὰ Σαρματῶν. Τελευτὴ Κάρου. Αὐταρχία Νουμεριανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀναίρεσις. Περὶ τοῦ αἰρεσιάρχου Μάνεντος. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXXI. Ὅτι Μαξιμιανὸν τὸν Ἐρκοῦλιον ὁ Διοκλητιανὸς κοινῶν προσελήφει τῆς βασιλείας, καὶ περὶ τοῦ διωγμοῦ, ὃν οὗτοι ἐποίησαν. Ὅτι πλῶν τινων ἀποστασῶν ὁ Διοκλητιανὸς αὐθις ταύτας ἐπέταξεν. Ὅτι τοὺς γάμβρους αὐτῶν καὶ ἄμφω οἱ βασιλεῖς Καίσαρας πεποιήκασιν. Ὅτι τοῖς Ἀλεμαννοῖς ὁ Κώνστας μαχεσάμενος ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ ἠττήθη καὶ νενίκηκε. Ὅτι Ναρσοῦ τοῦ Περσῶν βασιλέως λεητατοῦντος τοὺς ὑπάρχους Ῥώμης ὁ Γαλλῆριος αὐτῷ ἐπολέμησε, καὶ πρῶτον μὲν ἠττήθη, εἶτα δὲ περιφανῆ ἐνίκησε νίκη. Ὅτι ὑπερρρονήσας ὁ Διοκλητιανὸς προσκυνεῖσθαι ἀπήτησε, καὶ λίθους καὶ μαργάρους ἑαυτῷ περιέθετο.

N. XXXII. Ὅπως ἀποθέμενοι τὴν ἀρχὴν καὶ ἄμφω οὗτοι οἱ τύρανοι, ιδιώτευσαν. Ὅτι ἐπὶ τῇ ἰσῆ τῇ κατὰ Περσῶν ἐβριάμβευσαν. Ὅθεν ἐλήθη θρήμβος. Ὅτι οἱ Καίσαρες γεγόνασιν αὐτοκατάρτες. Καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ παρὰ τῶν στρατιωτικῶν βασιλεὺς ἀνεβράβηθη Μαξέντιος. Ὅσοι ἦν ἕκαστος τοὺς τρόπους τῶν βασιλείων τούτων.

N. XXXIII. Περὶ γυναικὸς κοσμίας διὰ σωφροσύνης αὐτὴν διαχειρισαμένης. Περὶ τῆς τελευτῆς Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ. Τελευτὴ Κώνσταντος. Ἀνάβρῃσις τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ὅτι ἐξ ἀποκαλύψεως ὁ Κώνστας τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον ἐβασίλευσεν. Ὅτι ὁμηρεῶν παρὰ Γαλλερί, ὁ Κωνσταντῖνος ἐπεβουλεύετο παρ' ἐκείνου.

N. XXXIV. Τελευτὴ Μαξιμίμου. Περὶ πατριαρχῶν.

LIBER DECIMUS TERTIUS.

N. I. Περὶ τῆς ἀγίας Ἐλένης. Ἐκστρατεία τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κατὰ Μαξεντίου. Περὶ τοῦ

φανένιος τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ δι' ἀστέρων σταυροῦ, καὶ ὅπως ἀπώλετο ὁ Μαγνέντιος, Ὅτι καὶ τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἰταλίας ἐκράτησεν ὁ μέγας Κωνσταντίνος. Ὅτι κατὰ Λικινίου ἐκστρατεύσας ὁ Μέγας Κωνσταντίνος ἐνίκησεν· εἰς δὲ Θεσσαλονικὴν αὐτὸν περιώρισεν, ἔνθα καὶ ἀνηρέθη. Περὶ ὀπτασιῶν τῷ Μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ φανεισῶν.

N. II. Ὅτι λελώδητο τὸ σῶμα οὗτος ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως παίδων αἵματι λούσασθαι προτραπεί, οὐκ ἠθέλησεν. Ὅτι οἱ κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων ἕναρ τῷ βασιλεῖ ἐφάνησαν, καὶ ὑπέθετο τρόπον, δι' οὗ ἰαθήσεται· καὶ ὡς βαπτισθεὶς ἰάθη. Καὶ τὰ εἰδωλῆα ἐπέκλισεν. Περὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς πρὸς αὐτοῦ διαλέξεως τοῦ ἀγίου Σιλβέστρου, καὶ τοῦ ἐπὶ τῷ ταύρῳ θαύματος. Περὶ τῆς εὐρέσεως τοῦ θείου σταυροῦ. Περὶ τῶν παίδων τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Καὶ ὅπως ἀνείλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κρίσπον, διαβολῇ τῆς μητρὸς, εἶτα κάκιστην. Ὅτι τοὺς Σαρμάτας καὶ τοὺς Γότθους ἐνίκησεν.

N. III. Περὶ τῆς κτίσεως Κωνσταντινούπολεως. Καὶ οἶον ἦν τὸ Βυζάντιον. Περὶ τοῦ ἐπὶ τῷ γενεθλίῳ τῆς πόλεως γενομένου θεμακίου. Περὶ τοῦ Βυζαντίου, καὶ ὅσα ὁ Δίων περὶ αὐτοῦ ἱστορεῖ. Περὶ τοῦ ἐν τῷ Πλακωτῷ κίρκου, καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀγάλματος. Περὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς νέας Ῥώμης. Περὶ τοῦ ἀγίου Μητροφάνους.

N. IV. Περὶ Ἀρείου καὶ τῆς κακοδοξίας αὐτοῦ. Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου. Περὶ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου. Περὶ τοῦ ἀγίου συμβόλου. Ὅπως ἐτίμησε τοὺς ἀγίους Πατέρας ὁ βασιλεὺς. Ὅτι τοῦ ἀγίου Μητροφάνους θανόντος, ὁ θεῖος Ἀλέξανδρος γέγονε πατριάρχης. Τελευτῇ τῆς ἀγίας Ἑλένης. Τελευτῇ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Οἷος ἦν τὰ ἦθη ὁ θεῖος αὐτοσι ἀποκράτωρ.

N. V. Ὅπως ἡ βασιλεία Ῥωμαίων εἰς τοὺς τρεῖς ἐμπίσθη παῖδας τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Κοττίαι ὠνομάσθησαν ἀπὸ Κοττίου βασιλέως τῶν τόπων τούτων γενομένου. Ὅτι ὁ Κωνσταντίνος ἐπαλθὼν τῷ τοῦ Κωνσταντος λάχει, ἠττήθη καὶ ἀνηρέθη. Ὅτι ὁ Κώνστας καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἐκράτησε μίτρας, καὶ ὑπὸ Μαγνεντίου ἀνηρέθη. Περὶ τῆς πρὸς Πέρσας μάχης τοῦ Κωνσταντίου. Καὶ περὶ Ὀρμισδοῦ τοῦ Πέρσου.

K. VI. Ὅπως ὁ Μαγνέντιος τυραννίδι ἐπικεχείρηκεν. Ἀναίρεσις Κώνσταντος. Ὅτι πολλοὺς τῶν ἐξιολογοτέρων ἀπώλεσεν ὁ Μαγνέντιος.

K. VII. Ὅτι Σαπώρης ὁ Περσῶν βασιλεὺς, τῇ Ῥωμιαῖσι χώρα ἐπέθετο καὶ Νίσιβιν πολιορκήσας, ἐπικρατικῶς ἀνεχώρησεν. Ὅτι καὶ Βρετανίων τυραννίδι ἐπικεχείρηκεν. Ὅναρ τῷ Κωνσταντίνῳ ὄφθην. Ὅτι προσήλθεν ὁ Βρετανίων τῷ Κωνσταντίνῳ.

N. XVIII. Περὶ Μαγνεντίου τυραννήσαντος καὶ συμβαλόντος τῷ Κωνσταντίνῳ ἠττηθέντος. Ὅτι ἠττηθεὶς ὁ Μαγνέντιος ἔφυγεν. Ὅτι καὶ αὐθις πρὸς πόλεμον ὁ Μαγνέντιος ἠτοιμάζετο. Ὅτι ἐπεβούλευσεν ὁ Μαγνέντιος τῷ Γάλλῳ. Περὶ τοῦ Ὁρόντου ποταμοῦ. Ὅπως ἐγνώσθη ἡ κατὰ Γάλλου ἐπιβουλή.

N. IX. Ὅτι καὶ αὐθις ἠττήθη ὁ Μαγνέντιος, καὶ αὐτὸν διεχρήσατο. Ὅτι μόναρχος ὁ Κωνσταντίνος κατέστη καὶ δλοκλήρου τῆς ἀρχῆς γέγονεν ἐγκρατής. Ὅπως ὁ Γάλλος ὑπερεφρόνησε, καὶ τοὺς συγκλητικοὺς ἀνείλεν ἄνδρας, καὶ αὐτῆς τοῦ Καίσαρος ἀξίας ἐξίππεσε καὶ τῆς ζωῆς ἐστερήθη ἀναιρεθείς.

A Ἀποστασία Σιλβάνου καὶ ἀναίρεσις. Ὅσα ὁ Σαπώρης τῷ Κωνσταντίνῳ ἐπέστειλε, καὶ ὁ Κωνσταντίνος αὐθις ἐκείνην.

N. X. Ὅτι Καίσαρα τὸν Ἰουλιανὸν ἀνείπε Κωνσταντίνος, καὶ τὴν ἀδελφὴν Ἑλένην αὐτῷ συνέζευξεν. Ὅτι ἐν πολέμοις εὐτύχησεν Ἰουλιανός. Ὅτι ἀπεστάτησεν Ἰουλιανὸς καὶ Ἀβγουστος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἀνηγορεύθη. Οἷα τῷ Κωνσταντίνῳ ἐπέστειλεν. Ἰουλιανός. Οἷα αὐθις ἐμήνυσε τῷ Ἰουλιανῷ ὁ Κωνσταντίνος. Οἷα πρὸς τὰ τοῦ Κωνσταντίνου μηνύματα ἀντίθετο ὁ Ἰουλιανός, καὶ ὅσα αὐτῷ ἐπέστειλεν.

N XI. Ὅτι κατὰ τοῦ Κωνσταντίου ἐπῆει ὁ τύραννος μήπω τὴν ἑαυτοῦ ἐκφήνας ἀσέβειαν. Τελευτῇ Κωνσταντίου. Οἷος ὁ Κωνσταντίνος ἦν. Περὶ τῆς Ἀρείου διαφθορᾶς. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ὁ Μακεδόνιος τὸ σῶμα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἀγίου μετένεγκεν Ἀκακίου, αὐθις δὲ ὁ Κωνσταντίνος εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων αὐτὸ μετεκόμισεν. Περὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων Ἀνδρέου καὶ Λουκᾶ. Περὶ Εὐσεβίας τῆς γαμετῆς Κωνσταντίου.

N. XII. Ὅτι ἐτίμησε τὸν τοῦ Κωνσταντίου νεκρὸν ὁ Ἰουλιανός. Ὅτι λιτότητα ὁ παραβάτης μετήει. Ὅτι μετὰ τὴν μοναρχίαν φανερώς τὰ Ἑλλήνων ἐσέβητο. Ὅτι ἐνώλυσε τοὺς Χριστιανοὺς μαθημάτων μετέχειν. Ὅτι ἐπέτρεψε τοῖς Ἰουδαίοις τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν ἀνεγείραι. Περὶ Εὐσεβίου, καὶ τῶν ἄλλων εὐνούχων. Ὅτι τὸ ἐν ταῖς ἀφῆναις τοῦ Ἀπόλλωνος ἀγάλμα, καὶ τὸν ναὸν σκηπτὸς κατέκαυσεν. Περὶ τῶν ἀγίων Ἀρτεμίου, καὶ Εὐγενίου, καὶ Μακαρίου.

N. XIII. Ὅπως ὁ παραβάτης τοῖς Πέρσαις μαχόμενος, ἀφανῶς κατὰ τῆς πλευρᾶς ἐτρώθη, καὶ θνήσκων κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐδλασφήμησε, καὶ οὕτως τὴν ἀήλιαν αὐτοῦ ψυχὴν ἀπηρεύξατο. Οἷος ἦν τὰ ἦθη ὁ Ἰουλιανός. Περὶ τοῦ ὄνεϊρου. Περὶ σημείου δηλοῦντος τὸν τοῦ παραβάτου θάνατον.

N. XIV. Οἷας ὁ Ἰουλιανός ἔθετο πρὸς Πέρσας σπονδὰς. Περὶ τῆς τελευτῆς Ἰουλιανοῦ. Περὶ Σαλουστίου. Ὅτι παρὰ πάντων βασιλεὺς Οὐαλεντινιανὸς ἐψηφίσθη. Οἷος ἦν Ἰουλιανός.

N. XV. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὸν ἀδελφὸν Οὐαλεντα κοινῶν τῆς βασιλείας ὁ Οὐαλεντιανός προσελάβετο. Περὶ Ῥοδάνου, καὶ ὅπως τούτον ἀδικούντα ἐκόλασεν Οὐαλεντινιανός. Τελευτῇ τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ.

N. XVI. Περὶ τοῦ βασιλέως Οὐαλεντος, καὶ τῶν κατὰ θάλασσαν ἐμπρησθέντων παρὰ αὐτοῦ ἱερῶν. Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ Ἐκκλησίας, καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου γενομένου θαύματος. Περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ Οὐαλεντος, καὶ τῆς περὶ ταύτης προφῆσεως τοῦ ὀσίου Ἰσαακίου. Περὶ τῆς Προκοπίου τυραννίδος, καὶ τῆς καθαιρέσεως τῶν τειχῶν Χαλκηδόνος. Περὶ τῆς ἀλεκτορομαντείας Ἰαμβλίχου καὶ Λιβανίου.

N. XVII. Ὅτι τὸν νέον Οὐαλεντινιανὸν ἡ στρατιὰ βασιλεῖα ἀνείπεν. Περὶ Θεοδοσίου τοῦ ἐξ Ἰσπανίας, καὶ ὅπως τοὺς Σκύθας ἐνίκησεν. Τελευτῇ Γρατιανοῦ.

N. XVIII. Ὅτι ὁ Μάξιμος τυραννίδι ἐπικεχείρηκεν ἀπκνηρώπῳ κατὰ τοῦ νεοῦ Οὐαλεντινιανοῦ, καὶ κρατηθεὶς παρὰ Θεοδοσίου ἀνηρέθη. Ὅτι ἐκυτὸν ἀνείλεν ὁ Οὐαλεντινιανός. Ὅτι ἐστάσασε κατὰ Θεοδοσίου ὁ δῆμος τῶν Θεσσαλονικῶν· ὁ δὲ ἔκτεινεν αὐτῶν ὡσεὶ πεντεκαίδεκα χιλιάδας, καὶ ὅπως ἠλέγ-

χθη παρὰ τοῦ μεγάλου Ἀμβροσίου. Ὅτι ἀνείλεν ὁ Θεοδόσιος τὸν τύραννον Εὐγένιον. Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς, ἣν ἐν τοῖς Χαλκοκραταῖς ἐκτίσαν, καὶ ὅπως καὶ διὰ ταύτην ὁ μέγας Ἀμβρόσιος ἐπαβ'ῆσαιάσατο. Περὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ γενομένης ἀταξίας.

N. XIX. Περὶ τῆς δευτέρας συνόδου. Περὶ τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου. Ὅτι βασιλεῖς καὶ ἄμφω τοὺς υἱοὺς ἀνηγόρευσεν ὁ Θεοδόσιος καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου.

N. XX. Περὶ τοῦ Χρυσοστόμου, ὅπως γέγονε πατριάρχης, καὶ ὅπως ἐξωρίσθη. Τελευτὴ Εὐδοξίας. Τίνας μετὰ τὸν Χρυσόστομον ἐγένοντο πατριάρχαι. Τελευτὴ Ἀρκαδίου.

N. XXI. Περὶ τοῦ βασιλέως Ὀνωρίου. Τελευτὴ Ὀνωρίου.

N. XXII. Περὶ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν Εὐδοκίας ἢ συνήκσε τῶν Θεοδοσίων. Περὶ τοῦ εὐνοῦχου Ἀντιόχου. Περὶ τῶν τῆς βασιλίδος ἀδελφῶν. Περὶ τοῦ εἰς τὸν παράλυτον Ἰουδαῖον θαύματος.

N. XXIII. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ περὶ Νεστορίου καὶ τῆς αὐτοῦ αἰρέσεως. Περὶ τῆς τρίτης συνόδου. Περὶ τῶν ἀπολειφθέντων τῆς συνόδου ἀρχιερέων, καὶ ὅσα ἐποίησαν. Ὅτι εἰς Κωνσταντινούπολιν μετακληθέντες οἱ τῆς συνόδου, ὤμονότησαν. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ σώματος τοῦ Χρυσοστόμου. Ὅτι ὁ νέος Θεοδόσιος μετέθετο τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, καὶ περὶ Κύρου τοῦ ἐπάρχου.

N. XXIV. Περὶ τοῦ πατριάρχου Φλαβιανοῦ, καὶ περὶ Εὐτυχοῦς τοῦ αἰρετικοῦ. Ὅτι τοῦ Ἀλεξανδρείας Διοσκόρου ἐπετρέπη ἢ ζήτησις τῶν τοῦ Εὐτυχοῦς δογμάτων, καὶ ὅσα ἐκεῖνος ἐποίησεν. Ὅτι τοῦ Φλαβιανοῦ θανόντος, πατριάρχης καχειροτόνητο Ἀνατόλιος. Ὅτι τὴν Πουλχερίαν μετέστησε τῆς διοικήσεως ὁ Θεοδόσιος. Ὅτι αὐθις τῇ ἀδελφῇ τὴν διοίκησιν. Ὅπως ἡ Πουλχερία ἐβελτίου τὸν ἀδελφόν. Ὅπως τὴν Αὐγουστῆν Εὐδοκίαν ἀπέστειρεν ὁ Θεοδόσιος. Τελευτὴ Θεοδοσίου. Οἶος ἦν ὁ Θεοδόσιος.

N. XXV. Περὶ σημείων προμηνυόντων τὴν βασιλείαν τῆς Μαρκιανῆς. Περὶ τῆς τετάρτης συνόδου.

N. XXVI. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τοῦ γενομένου θαύματος παρὰ τῆς ἁγίας μάρτυρος Εὐφημίας ἐπὶ τῇ κρίσει τῶν τόμων τῆς πίστεως. Τελευτὴ Πουλχερίας τῆς βασιλίσσης. Περὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ ἀνεψιοῦ Ὀνωρίου τοῦ ἐν Ῥώμῃ βασιλεύσαντος. Ὅπως ἐάλω παρὰ Γιζερύχου τοῦ Οὐαδύλων βῆγος ἢ Ῥώμη. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Μαρκιανοῦ.

LIBER DECIMUS QUARTUS.

N. I. Ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ Ἀσπαρος ὁ Λέων ἐποίησε Καίσαρα καὶ ὅτι ὁ δῆμος ἐστασίασε διὰ τοῦτο, καὶ ὅτι ὡς ἐπιβουλεύοντας αὐτῶ ἀνείλεν ὁ Λέων τὸν Ἀσπαρα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρδαβούριον. Περὶ τοῦ Κοισιτοροῦ Ἰσκακίου. Περὶ τοῦ γενομένου ἐμπρησμοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος. Περὶ τοῦ γενομένου ἐν Ἀντιοχείᾳ σεισμοῦ. Ὅσαι ὁ Βασιλεὺς στρατοπέδαρχος προβλήθει, καὶ προσβαλὼν τοῖς τοῦ Γιζερύχου, ἤτηθη. Ὅτι ἐγγονον αὐτοῦ ὁ Λέων ἔστειψε διαδήματι εἰς βασιλεία. Περὶ τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου. Περὶ πατριαρχῶν. Τελευτὴ Λέοντος τοῦ μεγάλου.

N. II. Ὅτι οἱ παρὰ Βασιλεῦς πεμφθέντες κατὰ

τοῦ Ζήνωνος αὐτῶ προσετέθησαν. Ὅτι ἐπανήλθεν ὁ Ζήνων εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐάλω καὶ διεφάρη. Περὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ γενομένου ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Βασιλεῦς, ὑφ' οὗ καὶ Ὀμαρος ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ διεφάρη. Ὅτι πολλοὺς ὁ Ζήνων ἐφόνευσε βασιλεύσας τὸ δεύτερον. Τελευτὴ Ζήνωνος.

N. III. Ὅθεν Δίκωρος ἐκαλεῖτο ὁ Ἀναστάσιος. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι χρεωκόπιαν ὁ Ἀναστάσιος ἔθετο, καὶ τὸν τοῦ Χρυσοστόμου δεσμόν ἐξέκοψεν. Ὅτι τῆς τῶν συγγυτικῶν αἰρέσεως ὁ Ἀναστάσιος γεγωνῶς, τὸν πατριάρχην ἐξώρισεν. Περὶ Αογγίνου τοῦ ἀδελφοῦ Ζήνωνος τυραννῆσαι ἐπιχειρήσαντες, καὶ περὶ τῶν Ἰσαύρων. Περὶ τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης. Περὶ τῶν Βουλγάρων. Περὶ Βιταλιανοῦ τυραννῆσαντος. Καὶ ὅπως κατεπολεμήθη, καὶ περὶ Ἠρόκλου. Ὅτι προσθήκην εἰς τὸ Τρισάγιον βουλευθέντος ποιήσασθαι τοῦ Ἀναστασίου, τὸ ὀρθόδοξον τοῦ λαοῦ ἐστασίασε, καὶ ὅσα ἐποίησεν.

N. IV. Περὶ Ἀλαμουνδάρου, καὶ ὅπως τοὺς τοῦ Σευήρου ἐπισκόπους διέπειζεν. Περὶ τῶν Βουλγάρων, καὶ ὅπως ἤτησαν τοὺς Ῥωμαίους. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τοῦ τῆς τύχης τῆς πόλεως ἀγάλματος. Περὶ τῶν ὄνειράτων ὧν εἶδεν ὁ Ἀναστάσιος. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου. Ὅτι ὁ Ἀναστάσιος ἐκτίσεν τὸ Μακρὸν τεῖχος.

N. V. Ὅπως ὁ Ἰουστίνος εἰς τὴν βασιλείαν ἀνήχθη. Ὅτι ἀνῆρέθη ὁ εὐνοῦχος Ἀμάντιος. Ὅτι τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἐκύρωσεν Ἰουστίνος, καὶ τὴν γαμετὴν ἔστειψεν καὶ περὶ Βιταλιανοῦ. Περὶ τοῦ δυσσεβοῦς Σεβήρου, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν ἀρχιεπισκόπου Χαύλου, Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ἐπαίσατο τοῖς Πέρσαις Ἰουστίνος. Ὅτι αὐθις μάχη μέσον Ῥωμαίων καὶ Περσῶν γέγονεν. Περὶ Μανιχαίων. Περὶ Ἀναδάρου, καὶ Ἐδέσης, καὶ Πομπηίου πόλεως. Περὶ γυναικῶς γιγοντώδους. Ὅτι στρατηλάτης ὁ Ἰουστινιανὸς προεβλήθη. Ὅτι νοσῶν ὁ Ἰουστίνος ἔστειψε βασιλεῖα τὸν Ἰουστινιανόν. Τελευτὴ Ἰουστίνου.

N. VI. Περὶ κομήτου. Περὶ τῆς γενομένης στάσεως τῶν δῆμων. Ὅτι ὑπάτιόν τινα συγγενῆ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου οἱ δῆμοι ἀνηγόρευσαν. Περὶ τῶν ἀνααιρεθέντων ἐκ τοῦ δήμου ἐν τῶν θεάτρῳ. Περὶ τῆς ἀνοικοδομῆς τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας. Περὶ τοῦ Αὐγουστῆνος. Περὶ τοῦ ταρατουργοῦ κυνός.

N. VII. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν Οὐαδύλων, καὶ ὅπως τῆς Λιβύης ἐκράτησαν, καὶ ἐπὶ πᾶσι καὶ ὅπως ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ κατεπολεμήθησαν παρὰ τοῦ Βελισαρίου. Πῆτα τοῦ Γελίμερος, πολιορκία τε καὶ κατάσχεσις. Οἶος ὁ θρίαμβος γέγονεν. Περὶ τῆς τῶν λαφύρων πομπῆς.

N. VIII. Ὅτι ὁ Βελισάριος εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐστάλη, ταύτην τε καὶ τὴν Ῥώμην ὑπέταξεν τῶν βασιλείῳ ὑπὸ Γότθων κατεχομένῃ. Περὶ τοῦ πατριάρχου Μηνῆ καὶ περὶ μερικῆς συνόδου ὑπ' αὐτοῦ καὶ πάπα Ῥώμης Ἀγαπητοῦ συστάσης. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῆς πέμπτης συνόδου. Ὅπως ὁ Βελισάριος τὴν Ῥώμην ἔλαβε, καὶ πόλεις ἐτέρας.

N. IX. Ὅτι καὶ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν ὑπέταξεν ὁ Βελισάριος. Τελευτὴ Θεοδώρας τῆς βασιλίδος, Περὶ τοῦ κήτους. Ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουστινιανοῦ ἢ τῆς μετᾴξης γένεσις ἐγνωσθῆ τῶν βασιλεί, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις. Περὶ ἐπιβουλῆς, καὶ περὶ τοῦ Βελ-

λιουρίου. Ὅτι αἰρέσει ἄλλοις ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐτελεύτησε.

Ν. X. Περὶ τῶν ναῶν τῶν παρὰ Ἰουστίνου δομηθέντων. Ὅτι τὰς ὀφειλάς τῶν τότε χρεωστουμένων ἀπέτισεν ὁ Ἀδούστα Σοφία. Περὶ τοῦ ἐπάρχου, καὶ τοῦ ἀδικουμένου, καὶ μὴ ἀπαντήσαντος εἰς τὸ δικαστήριον. Ὅτι τὰς πρὸς Πέρσας σπονδὰς ἔλυσεν Ἰουστίνος. Ἀνάβρῃσις Τιβερίου, καὶ τελευτὴ Ἰουστίνου.

Ν. XI. Ὅτι ἐπῆλθον Πέρσαι τῇ Ἀρμενίᾳ, καὶ συμμάχωντες τοῖς Ῥωμαίοις ἠττήθησαν. Ὅτι τὸ λουτρὸν τῶν Βλαχερινῶν παρὰ Τιβερίου οἰκοδομηθεὶς ἤρξατο. Περὶ Χαγάνου, ὅτι σταλεῖς κατὰ Περσῶν Μαυρικίος καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς ἐνίκησε, καὶ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως ἐγένετο. Ἀνάβρῃσις Μαυρίου, καὶ Τιβερίου τελευτή.

Ν. XII. Περὶ Χαγάνου. Περὶ Βαρὰμ τοῦ Περσῶν στρατηγῶ. Καθαίρεισις Ὀρμισδοῦ ἐκ τῆς ἀρχῆς. Ἀνάβρῃσις Χοσρόου. Ἀναίρεισις Ὀρμισδοῦ. Ἐπανάστασις κατὰ τοῦ Χοσρόου, καὶ φυγὴ αὐτοῦ πρὸς Ῥωμαίους. Περὶ τῶν ἐλαυκότων Τούρκων. Ὅσα ὁ Χοσρόης περὶ τοῦ μέλλοντος ἠπεφοίβασεν, ὡς τὰ ἐσόμενα εἰδὼς ἐξ ἀστρολογίας. Ὅτι τὸν υἱὸν ὁ Μαυρικίος ἔσπευσεν. Περὶ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων μ'. Ὅπως ὁ Μαυρικίος πολιορκουντα τὸν Χαγάνον τὴν Τζουρουλὸν παρεσκύασε καὶ ἄκοντα σπείσασθαι.

Ν. XIII. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν παρὰ τοῦ Χαγάνου πωλουμένων αἰχμαλώτων, οὓς ὁ βασιλεὺς Μαυρικίος οὐκ ὤνησατο. Ὅτι μὴ ὤνησαμένου τοῦ βασιλέως τοὺς αἰχμαλώτους, ὁ Χαγάνος πάντας ἀνέβλεν. Ὅτι διὰ τὴν τῶν αἰχμαλώτων ἀπώλειαν ἐμισήθη ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ δῆμος ἐστασίαζεν. Ὅτι τῷ υἱῷ αὐτοῦ γυναῖκας ὁ βασιλεὺς συνέζευξεν. Περὶ τοῦ ὄνειρου ὁ βασιλεὺς ἐθεάσατο. Ὅτι εἶδετο ὁ βασιλεὺς τοῦ Θεοῦ ἐνταῦθα δίκας ἐκτίσαι. Ὅτι σπείσασαν τὸ στρατιωτικὸν τὸν Φωκᾶν ἀνηγόρευσε βασιλεῖα.

Ν. XIV. Ὅτι ὁ Φωκᾶς ἐστέρθη παρὰ τοῦ πατριαρχοῦ. Ἀναίρεισις Μαυρικίου καὶ παντὸς τοῦ γένους αὐτοῦ. Ἀπόστασις Ναρσοῦ, εἴτα προσέλευσις αὐτοῦ, καὶ κατάφραξις. Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ Φωκᾶ. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἰουδαῖοι ἐπανάστησαν κατὰ τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ὁ Φωκᾶς κατηγγύησε τῷ στρατηλάτῃ Πρίσκῳ, καὶ δὸς καὶ παρ' ἐκείνου καὶ παρὰ πάντων ἐμισήθη. Ἐπανάστασις τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ στρατευμάτων κατὰ τοῦ Φωκᾶ. Ἐπτα τοῦ Φωκᾶ. Ἀναίρεισις Φωκᾶ.

Ν. XV. Ὅτι πάντοθεν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ἐγένοντο δυστυχήματα. Ὅτι δύο παῖδες τῷ Ἡρακλεῖ ἐκ τῆς Ἀδούστης Ἐδουκίας ἐτέθησαν. Τελευτὴ τῆς Ἀδούστης Ἐδουκίας. Ὅτι τὴν ἰδίαν ἀνεψίαν ὁ Ἡράκλειος ἔγημεν. Ὅτι διεπρεσβεύσατο πρὸς Χοσρόην Ἡράκλειος περὶ εἰρήνης, ὁ δὲ τὴν πρεσβείαν ἀπώσατο. Περὶ Κρίσπου, καὶ ὅπως διετέθη πρὸς τὸν Ἡράκλειον. Ὅτι τὸν Κρίσπον κληρικὸν καρῆναι προσέταξεν. Περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀναιρεθέντων Χριστιανῶν, καὶ περὶ τῶν τιμῶν ξύλων καὶ τοῦ πατριαρχοῦ. Ὅτι τῷ Σαρδάρῳ συμπλακεῖς ὁ Ἡράκλειος, ἐνίκησεν.

Ν. XVI. Ὅτι παραβὰς τὰς συνθήκας ὁ Χαγάνος, ἐπῆλθε τῇ πόλει, καὶ ἠττήθεις ἔφυγεν. Ὅσα ὁ Ἡράκλειος τοῖς Πέρσαις μαχόμενος κατώρθωσεν. Ὅπως ὁ ἀρχιστρατῆς Σάρδαρος, καὶ οἱ μετ' αὐ-

τοῦ τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν. Ὅπως παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ὁ Χοσρόης καθηρέθη τῆς βασιλείας, καὶ ἀνῆρέθη. Ὅτι ὁ Σιρόης βασιλεύσας ἐσπείσατο Ῥωμαίοις.

Ν. XVII. Ὅπως ὁ Ἡράκλειος εἰς τὴν τῶν Μονοθελητῶν αἵρεσιν ἐξεκυλίσθη. Περὶ τοῦ ἱεροῦ Σωφρονίου, καὶ τῆς παρ' ἐκείνου γενομένης συνόδου. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Μουχοῦμετ, καὶ ὅπως καὶ πότε εἰς τὰς Ῥωμαϊκὰς χώρας ἐγκατακίσθη. Ἡρακλείου τελευτή.

Ν. XIX. Βασιλεῖα Κωνσταντος τοῦ ἐγγόνου Ἡρακλείου, ὃς καὶ Μονοθελητῆς ἦν. Ὅτι ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἀρχηγὸς στόλῳ κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησε, καὶ ἀντιταξάμενος αὐτῷ ὁ Κώνστας ἠττήθη. Ὅτι ἐπὶ καιρὸν ἠρέμησαν οἱ Ἀγαρηνοί. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ τοῦ Πύρβου. Ὅπως ἐμισήθη ὁ Κώνστας παρὰ τῶν ὑπηκόων, καὶ εἰς Σικελίαν ἀπάρας ἐκεῖ ἀνῆρέθη.

Ν. XX. Ἀπελθὼν ὁ Κωνσταντῖνος εἰς Σικελίαν τοὺς φονεῖς τοῦ πατρὸς ἐκόλασε, καὶ ὄθεν ἐπακλήθη Πωγωνάτος. Ὅτι σὺν στόλῳ οἱ Ἀγαρηνοὶ ἐπολιόρκουν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ ἑπτὰ ἔνιαυτούς, καὶ ἀπῆλθον παθόντες ἅ δράσαντας. Ὅτι ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως τὸ ὕγρον πῦρ εὑρέθη. Ὅτι ἀπογόνοντες οἱ τῆς Ἀγαρ εἰρήνην ἤτησαν, καὶ δασμὸν φέρειν ἐτήσιον τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων κατέθεοντο.

Ν. XXI. Ὅτι καὶ οἱ Ἑσπῆριοι τῶν Ῥωμαίων πολέμιοι ἐσπείσαντο. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ τῆς συνόδου ἑκτῆς. Ὅτι ἐξεστράτευσεν κατὰ Βουλγάρων οὗτος ὁ βασιλεὺς, εἴτα τῶν Ῥωμαίων τραπέντων, ἠγαγκάσθη σπείσασθαι, καὶ φόρους διδόναι. Τελευτὴ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου.

Ν. XXII. Περὶ τῶν Μαρδαϊτῶν, καὶ ὅπως αὐτοὺς ἐκ τοῦ Διβάνου μετόπισεν οὗτος ὁ βασιλεὺς, ἀπατηθεὶς παρὰ τῶν Ἀράβων. Ὅτι ὑπέταξε τὴν Ἰβηρίαν καὶ τὴν Ἀλθβανίαν. Ὅτι ἔλυσε τὰς πρὸς τοὺς Βουλγάρους σπονδὰς, καὶ ἔθθη Σθλαδικὰ ὑπηγάγετο. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν, ὅτι ἐμισήθη παρὰ πάντων ὁ βασιλεὺς οὗτος δι' εὐνοῦχόν τινα Θεοδοσίον. Ὅτι κατηνέχθη τῶν ἀνακτόρων ὁ Ἰουστινιανός, καὶ τὴν βίαν ἐτέμηθη.

Ν. XXIII. Ὅπως τὴν Ἀφρικὴν εἶλον οἱ Ἀραβες, καὶ ὅπως αὐτὴν ἀφῆρηντο. Ὅτι αὐθις εἶλον τὴν Ἀφρικὴν οἱ Ἀραβες. Ἐπανάστασις τοῦ ναυτικοῦ, ἀνάβρῃσις Ἀψιμάρου. Καθαίρεισις Λεοντίου.

Ν. XXIV. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ὅσα ἐποίησάν τε καὶ ἔπαθον. Περὶ Ἰουστινιανοῦ, καὶ ὅτι ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τοῦ Χαγάνου, καὶ ὅτι ἐπεβούλευεν ὁ Χαγάνος τῷ Ἰουστινιανῷ, τοῦ Ἀψιμάρου δώσειν αὐτῷ χρήματα πολλὰ ὑποσχομένου, καὶ ὅτι τοῦτο γνοὺς ἐκεῖνος πρὸς Βουλγάρους κατέφυγεν. Ὅτι μετὰ τῶν Βουλγάρων τῇ πόλει ἐπιστρατεύσας νύκτωρ ἐντὸς εἰσῆλθε διὰ τοῦ ἀγωγοῦ.

Ν. XXV. Ὅπως ἐκόλασε τὸν Λεόντιον, καὶ τὸν Ἀψίμαρον καὶ ἑτέρους ὁ Ἰουστινιανός, καὶ τὸν πατριαρχὴν. Ὅτι ἔσπευσε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὸν υἱόν. Ὅτι ἐπῆλθε κατὰ Βουλγάρων, καὶ ἠττήθη. Ἀποστασία Χερσωνιτῶν, καὶ ἀνάβρῃσις Φιλιππικοῦ τοῦ καὶ Βαρδάνη. Ὅτι καὶ οἱ τοῦ στόλου τὸν Φιλιππικὸν εὐφήμησαν. Ἀναίρεισις Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ.

Ν. XXVI. Ὅθεν ἀθετῆσαι τὴν ἑκτην σύνοδον προήχθη. Οἶος ἦν περὶ πράξεως ὁ Φιλιππικός. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀγα-

ρηνῶν. Καθαίρεισις ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου.

Ν. XXVII. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι στόλον ὁ βασιλεὺς οὗτος κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἔστειλε. Καὶ οἱ τοῦ στόλου τὸν ἄρχοντα στασιάσαντες ἀνείλον, καὶ τινὰ θεοδόσιον ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα. Ὅτι τοῦ Ἀρτεμίου ἐν Νικαίᾳ διάγοντος, ὁ Θεοδόσιος ἐκ προδοσίας τὴν πόλιν εἴλε. Καὶ ὁ Ἀρτέμιος καρεῖς ἐν Θεσσαλονίκῃ περιωρίσθη.

Ν. XXVIII. Ὅτι ὁ Ἰσαυρὸς Λέων καὶ ὁ Ἀρτάβασδος ἐπανίστησαν κατὰ τοῦ Θεοδοσίου. Καθαίρεισις τοῦ βασιλείως Θεοδοσίου.

LIBER DECIMUS QUINTUS.

Ν. I. Περὶ Ἀδασγῶν, καὶ ὅτε καὶ ὅπως εἰς θεογονώσαν μετήχθησαν. Ὅτι τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν οἱ Ἀβασγοὶ καθελόντες ἐκ τοῦ βασιλείως Ῥωμαίων ἐδέχοντο ἄρχοντας. Ὅτι Ἀραβες ἐξ Ἀδύδου περάσαντες, τὴν πόλιν ἐπολιόρκουν κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν, καὶ κακῶς ἀπηλλάγησαν ἀμφοτέρωθεν.

Ν. II. Ὅτι ὁ στρατηγὸς Σικελίας τυραννίδι ἐπεχείρησεν. Ὅπως ἡ ἐν Σικελίᾳ ἐπανάστασις κατέλυθη. Ὅτι ἄνευ εἰρηῶν αἱ ἄλλαι τῶν Ἀράβων ἀπώλοντο σὺν αὐτοῖς. Περὶ τοῦ Κοπρώνυμου. Ὅτι ἔστειψε τὸν Κοπρώνυμον ὁ Λέων. Ὅτι κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνην ὁ Λέων εἰς τοῦμφανὸς ἐξελύττησεν. Περὶ πατριαρχῶν.

Ν. III. Ὅτι οἱ τὴν βασιλείαν προμαντεύσάμενοι Ἑβραῖοι τῷ Λέοντι τὴν τῶν ἁγίων εἰκόνην καθαίρεισιν ἤτησαν. Περὶ τοῦ πλησίον τῶν Χαλκοπρατῶν βασιλικῶν οἴκου, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ βιβλιοθήκης, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ διδασκάλων.

Ν. IV. Ὅτι διὰ τὴν ἀσέθειαν τοῦ Λέοντος ὁ πάπας Ῥώμης τοῖς Φράγγοις ἐπέειπαστο, καὶ τοὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας τῆ βασιλείᾳ κομιζομένους ἐπέσχε φόρους. Καὶ ὅτι Γερμανικὸν ἔθνος οἱ Φράγγοι, καὶ οὐ Ῥωμαῖοι. Οἷα κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐποίει ὁ Λέων. Καὶ ὅτι τὴν τοῦ Χαγάνου θυγατέρα ἐγημεν ὁ Κοπρώνυμος.

Ν. V. Οἷος ἦν ὁ μισόθεος οὗτος. Ἐπανάστασις τοῦ Ἀρταβάσδου κατὰ τοῦ Κοπρώνυμου. Ὅτι ὁ Κοπρώνυμος, περαιωθείς εἰς Θράκη, τὴν πόλιν ἐπολιόρκει, καὶ ταύτης ἐκράτησε, τὸν Ἀρτάβασδον, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τὸν πατριάρχην δημοσίᾳ τύψας, ἐθριάμβευσεν, εἰτ' αὐτῆς πατριάρχην αὐτὸν εἶασεν εἶναι.

Ν. VI. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ περὶ τῆς τοῦ Κοπρώνυμου ἀθροισθείσης τῶν ἀνιέρων ἐπισκόπων συνόδου. Περὶ Βουλγάρων.

Ν. VII. Οἷος χειμῶν γέγονεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ δυσωνύμου. Οἷα ἐφρόνει ὁ ἄθεος, καὶ οἷα ἐποίει. Ὅσα ἐποίει ὁ Κοπρώνυμος κατὰ τῶν μὴ πεισθέντων βεβαιῶσαι τὴν κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνην συγγραφὴν. Ὅτι κατὰ Βουλγάρων ἐκστρατεύσας ἀπρακτος ἐπανῆλθε, καὶ οἷα κατὰ τῶν μοναχῶν ἐποίει, καὶ κατὰ ἀρχόντων. Ὅπως καὶ τὸν πατριάρχην αὐτοῦ ἐξῴσε τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκόλασε, καὶ ἀπέκτεινεν.

Ν. VIII. Ὅτι τινὰς τῶν Βουλγάρων φικεῖωσται ὁ Κοπρώνυμος, οἱ ἐδήλουν αὐτῷ τὰ τοῦ ἄρχοντος σφῶν βουλευμάτα. Ὅπως ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς ἠπάτα τὸν βασιλέα, καὶ ἔγνω τοὺς αὐτῷ φικεωμένους Βουλγάρους. Ὅπως κατὰ Βουλγάρων ἐξεστράτευσεν, καὶ νοσήσας ὑπέστρεψε, καὶ κατέστρεψε

τὴν ζωὴν. Οἷα κατὰ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν μοναστηρίων καὶ κατὰ τῶν σεπτῶν λειψάνων τῶν ἁγίων ὁ πάντολμος ἐτόλμα. Περὶ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς πανευφήμου μάρτυρος Εὐφρημίας.

Ν. IX. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι διὰ τὰς ἁγίας εἰκόνας ὁ Λέων ἐκόλασέ τινὰς τῶν ἀρχόντων. Τελευταῖη τοῦ Λέοντος.

Ν. X. Ὅτι ἐπιβουλῆς γενομένης ἡ Θεοδώρα τοὺς μὲν ἄλλους ἐκόλασε, τοὺς δὲ ἀνδραδέλφους αὐτῆς ἀπέκτειρε, καὶ ἱερέας παρεσκευάσεν. Περὶ τῆς εὐρεθείσης λάρνακος ἐν τῇ Θράκῃ κατὰ τὸ μακρὸν τεῖχος. Ὅτι κατηγγυησατο τῷ υἱῷ γυναικῆ ἡ Εἰρήνη. Ὅτι ὁ τῶν Ἀράβων ἀρχηγὸς μέχρι Χρυσόπολως ἐλθὼν ἐπέειπαστο, φόρους αὐτοῖς διδόναι τῶν Ῥωμαίων συνθεμένων. Περὶ τοῦ πατρικίου Ἐλπίδου.

Ν. XI. Ὅτι ὁ πατριάρχης Χαῦλος ἐξέστη τῆς Ἐκκλησίας. Ὅτι ὁ ἐν ἁγίοις Ταράσιος πατριάρχης προεχειρίσθη. Περὶ τῆς ἐβδόμης συνόδου. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος νεανίας γενόμενος εἰς ἑαυτὸν τὴν διοίκησιν μεταγαγεῖν ἐμελέτησε. Γνωσθεῖς δὲ παρὰ τῆς μητρὸς ἐτόφθη, καὶ δημοσιεύειν ἐκαλύθη. Ὅτι τοῖς Ἀρμενιοκοῖς καὶ οἱ τῶν ἄλλων θεμάτων συμφρονήσαντες τὸν Κωνσταντῖνον μόνον εὐφήμουν, καὶ ὅσα ἐκεῖνος προελθὼν ἐποίησεν.

Ν. XII. Ὅτι ὁ Θωμαῖτης τρίκλινος ἐκαύθη. Ἐκστρατεία τοῦ Κωνσταντῖνου κατὰ Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀράβων. Ὅτι αὐθις ἀνήγαγε τὴν μητέρα εἰς τὰ βασίλεια, καὶ εὐφημῆσθαι αὐτὴν παρεχώρησεν· οἱ δὲ Ἀρμενιοκοὶ αὐθις ἐστασίαζον· καὶ περὶ τοῦ Μωσῆ. Ὅτι τοῖς Βουλγάροις συμβαλὼν ὁ Κωνσταντῖνος ἠττήθη, καὶ ὅτι ἐστασίασε τὸ στρατιωτικόν, καὶ ὅτι τοὺς θελοῦν ὁ Κωνσταντῖνος ἐτιμωρήσατο. Ὅτι, τὴν οἰκίαν γαμετὴν ἀκούσαν ἀποκείρας ὁ Κωνσταντῖνος, ἑτέραν ἠγάγετο. Ὅτι κατὰ Βουλγάρων ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσεν.

Ν. XIII. Περὶ τοῦ μοναχοῦ Πλάτωνος. Ὅτι ἐτυφλώθη ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἰδήσει τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Περὶ Λέοντος πάπα Ῥώμης, καὶ ὅπως οἱ Φράγγοι, καὶ τότε τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ῥώμης αὐτῆς ἐκυρίευσαν. Περὶ τῶν ἀνδραδέλφων τῆς βασιλείας Εἰρήνης. Ὅτι ἐξήγει ὁ τῶν Φράγγων ἀρχηγὸς συζευθῆναι τῇ βασιλίᾳ. Ὅπως καὶ παρὰ πάντων εἰς τὰ βασίλεια ὁ ἀπὸ γενικῶν ἀνήχθη Νικηφόρος.

Ν. XIV. Ὅσα πρὸς τὴν βασιλίδαν Εἰρήνην ὁ Νικηφόρος εἶρηκε, καὶ ὅσα πρὸς ἐκεῖνον ἐποίησε, καὶ ὅτι πολλὰ ὑπέδειξεν αὐτῷ χρήματα τεθησορισμένα, καὶ ὡς αὐτίκα ὑπερωρίσθη. Οἷος ἦν τοῦ τρέπου ὁ Νικηφόρος. Τελευταῖη Εἰρήνης. Ἀνάβρῃσις Σταυρακίου τοῦ υἱοῦ Νικηφόρου. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι μετὰ τὸν ἐν ἁγίοις Ταράσιον ὁ θεῖος Νικηφόρος προεχειρίσθη πατριάρχης. Ὅπως ὁ Πλάτων καὶ ὁ Στουδίτης Θεόδωρος ἐστασίαζον. Οἷας καρδῶν ἐπινοίας ἐπενόει ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος ὁ ἀπὸ γενικῶν. Περὶ τοῦ εἰσδραμόντος ξιφηφόρου εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ζητούντος ἀνελεῖν τὸν βασιλέα.

Ν. XV. Ὅτι Μανιχαῖος καὶ Ἀθιγγάνοις ἐκέχρητο ἐν μαντείαις Ἐκστρατεία κατὰ Βουλγάρων, ἐν ἣ εὐτυχῆσας, καὶ ἐπαρθείς, ὑστερον ἠττήθη καὶ ἀπώλετο. Ὅτι τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλείως ὁ Κρούμος ἀνεσταύρωσεν, εἶτα ἀντὶ κύλικος ἐκέχρητο.

Ν. XVI. Ἀνάβρῃσις τοῦ Παγγαδὲ Μιχαήλ.

Ν. XVII. Ὅπως διετέθη ὁ Μιχαὴλ πρὸς τὴν τοῦ

Σταυρακίου σύμβιον. Ὅτι ἔστεψεν ὁ Μιχαὴλ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεοφύλακτον. Ὅτι τοὺς κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων νεανειομένους ἤκισατο. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων ἦται σπονδὰς, ὁ δὲ βασιλεὺς ἅ ἐκεῖνος ἐξήτει μὴ πληρῶν, παρητήσατο σπείσασθαι, καὶ οἱ Βούλγαροι κατὰ μεσημβρίας ἐχώρησαν, καὶ τὸ ἄστυ εἶλον.

N. XVIII. Ὅτι μαθὼν ὁ βασιλεὺς μέλλειν τοὺς Βουλγάρους τῇ Θράκῃ ἐπελθεῖν, ἐξῆλθε, καὶ οἱ μὲν Βούλγαροι ἀπρακτοὶ ἔμειναν, ἐκεῖνος δὲ τὴν οἰκειαν χώραν διὰ τῆς προσεδρίας τοῦ στρατοῦ ἐκάκου. Ἰπτα τῶν Βουλγάρων ἐπελθόντων ἠττήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπιβουλῇ τοῦ Ἀρμενίου Λέοντος. Ὅπως ὁ Λέων ἐαυτῷ τὴν βασιλείαν περιποιήσατο. Ὅτι βίβη τὴν βασιλείαν καταδέχεσθαι ὁ Λέων ἐσχηματιζέτο, καὶ ὅπως ὁ Μιχαὴλ ἀπραγμόνως ἐξέστη τῆς ἀρχῆς, καὶ ὅσα ἐπαθεν.

N. XIX. Ὅσα συνέβη σημαντικὰ τοῦ τὸν Μιχαὴλ τοῦ Λέοντος διάδοχον ἔσσεσθαι. Ὅτι περὶ σπονδῶν διακρεσβευσάμενος ὁ Λέων πρὸς τὸν ἄρχοντα Βουλγάρων, ἐπαὶ οὐκ ἐδέχθη. ἐξεστράτευσεν κατ' ἐκείνου, καὶ ἐνίκησε. Ὅπως ὁ Ἀρμένιος Λέων ἔθετο τῇ τῶν εἰκονομάχων αἰρέσει. Περὶ τοῦ Μελισσηνοῦ Θεοδότου, καὶ ὅπως τὸν Λέοντα ἠπάτησε κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων λυτῆσαι. Ὅτι ἀντιλέγοντα αὐτῷ περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων τὸν θεῖον Νικηφόρον τὸν πατριάρχην ἐξώρισεν. Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου καὶ τοῦ ὁμολογητοῦ Θεοφάνους.

N. XX. Ὅτι ὁ Μελισσηνὸς Θεόδοτος προεβλήθη πατριάρχης, καὶ ὅθεν ὤκειωθη οὗτος τῷ Λέοντι. Περὶ τοῦ Πρωτοψάλτου, καὶ ὅπως ἠρέθισε τὸν βασιλέα κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων. Ὅτι ὄργιλος ἦν ὁ Λέων, καὶ κολαστὴς ἀπαραίτητος.

N. XXI. Περὶ τοῦ Τραυλοῦ Μιχαὴλ, καὶ ὅπως, ἐπὶ τυραννίδι ἀλοῦς, διέφυγε τὴν τιμωρίαν καὶ ἰδασίλευσε. Ὅσα προεῖπεν ὁ Λέων περὶ τοῦ Μιχαὴλ. Περὶ τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, καὶ τῶν ἐν ἐκείνῳ εἰκονισμένων, καὶ ὅπως ἠρμηνεύθησαν ἐκεῖνα, καὶ παρὰ τίνος. Περὶ τοῦ ἐνυπνίου τῆς μητρὸς τοῦ Λέοντος. Ἐτερον ἐνύπνιον. Ὅτι πεδηθεὶς τοὺς πόδας ὁ Μιχαὴλ τῷ Παπίᾳ παρεδόθη φυλάττεσθαι. Ὅπως ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν τοῦ Παπίου καταγωγὴν ἀπέηλθε, καὶ ὅσα εἶδε, καὶ ὡς ἠπειλήσε, καὶ ὡς οὐκ ἔλαθεν. Ὅσα ὁ Μιχαὴλ τοῖς συνωμότησις ἐπέσπειλε. Ἀναίρεσις Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου.

N. XXII. Ὅθεν ὠρμητο ὁ Μιχαὴλ, καὶ οἷος τὴν πόλιν καὶ τὰ ἦθη. Ὅτι καὶ οὗτος τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἰμμήσατο. Ὅσα ὁ ματαιόφρων Μιχαὴλ ἐφρόνει. Περὶ τῆς τοῦ Θωμᾶ τυραννίδος. Ὅτι περιέθετο ἰαυτῷ ὁ Θωμᾶς τὰ τῆς βασιλείας παράσημα. Ὅτι ἐστύχει ὁ τύραννος οὗτος, καὶ ἐκρατύνετο.

N. XXIII. Ὅτι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν προσβαλὼν ὁ Θωμᾶς τῇ πόλει πολλὰκίς, οὐδὲν ἀνίσαι ἰσχυρῶν, ἀλλ' ἤττητο συνεχῶς ὁ δὲ καὶ ἠττώμενος τοῦ τυραννείου οὐκ ἀπέχετο. Ὅτι ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγός, σπονδὰς μετὰ Ῥωμαίων θέμενος, ἅμα καὶ ἐνίκησε, καὶ αἴτιος γέγονε τῆς αὐτοῦ καταλύσεως. Κατάσχεσις τοῦ Θωμᾶ. Περὶ τῆς Ἡρακλείας καὶ τοῦ Πανίου μηδὲ μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Θωμᾶ τῆς ἀποστασίας ἀφισταμένων.

N. XXIV. Ὅπως ἡ Κρήτη γέγονεν ὑπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς. Ὅπως καὶ τίνα δευτέραν γαμετὴν εἰλήθη ὁ Μιχαὴλ. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν ἐν

τῇ Κρήτῃ Ἀγαρηνῶν. Περὶ στάσεως ἐν Σικελίᾳ συστάσεως.

N. XXV. Ὅτι τὴν μητρειᾶν ἐαυτοῦ εἰς τὴν μονὴν, ἐξ ἧς ἐλήφθη, ἐγκητέστησεν. Περὶ τῆς γυναικὸς Εἰκασίας. Ὅπως περὶ τοὺς ἀδικούντας διέκειτο ὁ Θεόφιλος, καὶ ὅπως τῆς εὐθηνίας τῶν ὠνίων ἐφρόντιζε. Περὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Αὐγούστης τοῦ Περωνᾶ. Περὶ τοῦ πλοίου τῆς Αὐγούστης.

N. XXVI. Περὶ τῶν γονέων τῆς Θεοδώρας, καὶ περὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως. Περὶ τῆς δεσποίνης Θεοδώρας, καὶ τοῦ παράφρονος Δενδερῆ. Ὅτι βαρὺς ἦν τῶν εὐσεβῶν κολαστῆς ὁ Θεόφιλος. Περὶ τοῦ συγκέλλου Ἰωάννου, καὶ ὅπερ πρὸς τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἀπεστάλη, καὶ ὅσα ἐποίησε.

N. XXVII. Περὶ τῶν τῆς πόλεως παραλίῳν τειχῶν. Περὶ τοῦ ξενῶνος τοῦ Θεοφίλου. Περὶ τοῦ μοναχοῦ Λαζάρου τοῦ ζωγράφου. Περὶ τῶν ὁμολογητῶν αὐταδέλφων Θεοφάνους καὶ Θεοδώρου, τῶν γραπτῶν. Ὅτι ἐπὶ θυγατρὶ ἐποίησατο γαμβρὸν Ἀλέξιον τὸν Μωσηλῆ, ὃν καὶ Καίσαρα ἐτίμησε. Περὶ τοῦ Μανουὴλ καὶ τοῦ Θεοφύλου. Ὅτι τοῖς Πέρσαις μαχόμενος ὁ Θεόφιλος ἠττήθη, καὶ ἦλω ἂν εἰ μὴ ὁ Θεόφοβος ἐβοήθησε.

N. XXVIII. Περὶ τοῦ περιδεξίου Ἀγαρηνοῦ, καὶ τοῦ ἐκτομίου Θεοδώρου τοῦ Κρατερῆ. Ἐκστρατεία κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ νίκη τοῦ βασιλέως. Ὅτι πίστει λαθὼν ὁ Μανουὴλ ἐκ τοῦ βασιλέως, αὐθις ἐπανήλθε, κατασοφισάμενος τὸν τῶν Ἀγαρηνῶν ἀρχηγόν. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὸν ἱερὸν Μεθόδιον ὑπερώρισε, καὶ ὅσα ὑπέμεινε.

N. XXIX. Ὅτι, κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐκστρατεύσας ὁ Θεόφιλος, ἠτύχησε. Ὅπως παρὰ τῶν μισοφορούντων Περσῶν ὁ Θεόφοβος βασιλεὺς ἀεβρόζηθη καὶ ἄκων. Ὅτι ὁ Θεόφοβος προσῆλθε τῷ βασιλεῖ. Περὶ τῆς τοῦ Ἀμορίου ἀλώσεως. Ὅπως προεδόθη τοῖς Ἀγαρηνοῖς τὸ Ἀμόριον. Ὅτι διεπρεσβεύσατο πρὸς τὸν τῶν Ἀγαρηνῶν ἀρχηγόν ὁ βασιλεὺς τοὺς ἐπιφανεῖς τῶν ἀλόντων ἀνήσασθαι θέλων ὁ δὲ τὴν πρεσβείαν οὐ προσήκατο, καὶ ὅτι ἐκ λύπης ὁ βασιλεὺς ἐνόσησε δυσεντέριαν. Ὅτι θνήσκων ὁ Θεόφιλος ἀνείλε τὸν Θεόφοβον. Τελευτὴ Θεοφίλου.

LIBER DECIMUS SEXTUS

N. I. Ὅπως ὁ Μανουὴλ, μὴ συναινῶν πρότερον τῆς αἰρέσεως τῶν εἰκονομάχων καθαιρέσει, ὑστερον καὶ λίαν ἐκθύμως συνήγει. Ἐξώθησις Ἐκκλησίας τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου, τοῦ δὲ ἱεροῦ Μεθοδίου προχειρίσις, καὶ ὅπως δι' ἐντελέσεων λέγεται σωτηρίας τυγεῖν ὁ Θεόφιλος. Ἐτι περὶ τοῦ καθαιρεθέντος Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου. Ὅσα τῶν Βουλγάρων ἀρχηγός ἠπειλήσε τῇ βασιλείᾳ, καὶ ὅσα ἐκείνη αὐτῷ ἀντεμύνησεν.

N. II. Ὅπως οἱ Βούλγαροι εἰς ἐπιγνώσιν ἦλθον τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως γῆς τῷ ἔθνει τῶν Βουλγάρων ἡ βασιλὶς παρεχώρησεν. Ὅπως ὁ Μιχαὴλ τὸν λογοθέτην ἀνείλε Θεόκτιστον. Ὅτι καὶ ἡ βασιλὶς Θεοδώρα τῶν ἀνακτόρων ἀπέηλθε, γνωρίσασα τοῖς τῆς βουλῆς ὅσα χρήματα παρὰ τοῖς ταμείοις καταλιμπάνει.

N. III. Ὅτι ταχέως ὁ Μιχαὴλ τὰ ταμεία ἐκένωσε τὰ βασιλικά. Καὶ ὅτι τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς ἀπέκειρε. Ὅτι ἡ τῆς βασιλείας διοίκησις τῷ Βάρδα ἀντέστη. Ὅτι, ἐκστρατεύσας ὁ Μιχαὴλ, καὶ πολιορκῶν τὰ Σαμόσατα, κακῶς ἐκείθεν ἀπέηλαξε. Αὐθις στρα-

τατα κατὰ Ἀγαρηνῶν. καὶ αὐθις ἦτα Ῥωμαίων. Ἄ λείου προσήλθεν αὐτῷ ἡ γυνὴ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ ἐτιμήθησαν. Ὅπως τὸ ἔθνος τῶν Ῥώε εἰς ἐπίγνωσιν ἤλθε Χριστοῦ.

N. IV. Ὅτι ἠνιόχει ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτοῦ. Ὅπως τῶν κριτῶν ἐφρόντιζεν ὁ βέλτιστος βασιλεὺς οὗτος. Ὅπως περὶ λόγους ἐσπούδαθεν ὁ Βάρδας. Περὶ τοῦ Φιλοσόφου Δέοντος, καὶ τοῦ αἰχμάλωτισθέντος μαθητοῦ αὐτοῦ. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅσα ὁ θεὸς Ἰγνάτιος ἔπαθεν ἀφορίσας τὸν Καίσαρα Βάρδα.

N. V. Περὶ τῶν Ῥώε. Περὶ τῶν ἐκ Κρήτης Ἀγαρηνῶν. Περὶ τῶν τόπων ἐν οἷς ἀνήπτοντο πυρσοί. Περὶ τῆς ἀνοήτου τοῦ Μιχαὴλ μετριότητος, καὶ τῶν ἀνοητοτέρων παιγνίων αὐτοῦ. Περὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνας.

N. VI. Σημεῖον περὶ τὸν Βασιλεῖον γεγονὸς προδηλοῦν ὡς βασιλεύσει. Περὶ τοῦ ὄνειρου τοῦ φανέντος τῷ νεωκώρῳ τοῦ ναοῦ τοῦ φγίου Διομήδους. Ὅτι πρότερον ὁ Βασιλεὺς τῷ Θεοφιλίτῃ ἐξυπρήτησεν. Ὅθεν καὶ ὅπως εἰς τὰ βασιλεία εἰσῆχθη ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως ψκωιῶθη, καὶ ἐτιμήθη. Περὶ τῆς προβήσεως τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως τῆς περὶ τοῦ Βασιλείου.

N. VII. Περὶ τῆς προβήσεως τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως τῆς περὶ τοῦ Βασιλείου. Ὅτι ἐπεβούλευον ἀλλήλους ὁ Καίσαρ καὶ ὁ Βασιλεὺς. Σημεῖόν τι περὶ τὸν Καίσαρα γεγονὸς. Ὅτι πολλὰ τῶν ψκονομημένων ἀνέτρεπεν ὁ βασιλεὺς. Ἀναίσεις τοῦ Καίσαρος Βάρδα. Ἀναίσεις τοῦ Βασιλείου. Ὅθεν ὁ Βασιλεὺς ἀνελεῖν ἠρεθίσθη τὸν Μιχαὴλ. Ἀναίσεις τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ.

N. VIII. Ὅτι τῶν κακῶς δαπανηθέντων χρημάτων, ὁ βασιλεὺς συνάξας εἰς τρία ἐπέσωσε κεντηνάρια. Ὅπως ὁ Φώτιος ἐξώσθη τῆς Ἐκκλησίας. Περὶ ἐπιβουλῆς. Ὅτι ἔστειψε βασιλεῖς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. τὰς δὲ θυγατέρας ἀπέκτεινε. Ὅτι ἐν τῇ Κρήτῃ ἐκστρατεύσας ἠττήθη. Ὅπως ὁ Χρυσόχειρ ἠττήθη παρὰ Ῥωμαίων καὶ ἀνῆρέθη. Ὅτι, τοῦ Ἰγνατίου τελευτήσαντος, ὁ Φώτιος αὐθις ἀνήχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν πατριαρχικόν.

N. IX. Περὶ ἐπιβουλῆς. Ἐκστρατεία κατὰ Συρίας. Ὅτι, πολιορκῶν τὴν Ἀδαταν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὄρων τοὺς ἐντὸς μὴ φροντίζοντας τῆς πολιορκίας, ἤρετο τὸν τρόπον, καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ. Ὅπως οἱ ἐκ Ταρσοῦ καὶ Μελιτηνῆς Ἀγαρηνοὶ ἠττήθησαν. Περὶ τῶν ἐκ Καρχηδόνας Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ ῥῆξ Φραγγίας συνεμάχησε τοῖς Ῥωμαίοις κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ἠττήθέντων, ἐάλω καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν παρὰ τοῦ ῥηγὸς, καὶ ὅσα ἐμμηχανήσατο, καὶ διέδρα, καὶ ὅσα ἐποίησεν. Ὅτι ἐκ Ταρσοῦ πλοῖα ἐπολιόρκουν τὴν Εὐρίπον, ἤνυσαν δὲ οὐδὲν, καὶ ἐκ Κρήτης ἕτερα τὰς παραλίας Ῥωμαϊκὰς ἐδήουν χώρας, ἀλλὰ κάνεῖνα κακῶς ἀπηλλάγησαν. Περὶ τῶν ἐξ Ἀφρικῆς νηῶν, καὶ περὶ τῶν ἐκ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου ἀποδράντων, καὶ ὅπως οὐδένα ἐκείνων ἀνελών τοῖς λοιποῖς ἐνεπίησε φόβον.

N. X. Ὅτι ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ. Ὅτι τῶν τῶν στόλου εἰς οἰκοδομὰς ἀσχολουμένων, οἱ Ἀγαρηνοὶ ἀδεῶς τὰ παράλια ἐκάκουν. Περὶ τῆς γυναικὸς ἣ προσέειπεν ἐν τῷ ναῦ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου μοναχῷ περὶ τοῦ Βασιλείου, ὡς βασιλεύσει. Ὅτι βασιλεύσαντος τοῦ Βασι-

λείου προσήλθεν αὐτῷ ἡ γυνὴ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ ἐτιμήθησαν. Ὅπως τὸ ἔθνος τῶν Ῥώε εἰς ἐπίγνωσιν ἤλθε Χριστοῦ.

N. XI. Ὅτι, θανόντος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, ὁ βασιλεὺς ἀπαρηγόρητος ἦν, καὶ ὅπως ὁ Σανταβαρηνὸς ἔδειξεν αὐτῷ τὸν τεθνεῶτα ἔφιππον. Ὅσα ὁ Σανταβαρηνὸς κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως Λέοντος ἐτύρυσσε, καὶ ὅπως αὐτοῦ κατεῖπε πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ὅσα ὁ Λέων ἔπαθεν. Ἐξ οἷας λαβῆς ἐταλεύτησεν ὁ βασιλεὺς, καὶ περὶ τοῦ διασώσαντος αὐτὸν ἐκ τοῦ ἐλάφου.

N. XII. Ὅτι ἐξώθησε τῆς Ἐκκλησίας ὁ Λέων τὸν Φώτιον, καὶ τὸν ἀδελφὸν Στέφανον πατριάρχην προεχειρίσατο. Ὅπως ἐτίμησε τὸν τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ νεκρόν. Ὅτι πυρπολήθηνα τὸν τοῦ ἁγίου Θωμᾶ ναὸν ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀνεκαίνισσε. Ὅπως τὸν Σανταβαρηνὸν ἠμύνατο. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ βουλγάρων καὶ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν Συμεῶν, καὶ ὅσα συνέβη ἐξ ἐκείνου Ῥωμαίοις. Ὅτι ἐπῆλθον τοῖς Ρουλγάρους οἱ Οὐγγροι. Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως Λέοντος. Ὅτι τὴν τοῦ Ῥαούτζη Ζωὴν ἔστειψε ὁ Λέων.

N. XIII. Ὅτι καὶ τρίτην γαμετὴν ὁ Λέων ἠγάγετο. Ὅτι καὶ τετάρτη ὠμίλησε γυναικί. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ἐν τῇ εἰς ἅγιον Μώκιον προελύσει ἐπιλήγη ὁ βασιλεὺς τὴν κεφαλὴν. Περὶ τῆς προβήσεως τοῦ μοναχοῦ Μάρκου. Ὅτι ἀποδιδράσων ὁ Σαμωνᾶς κατελήφθη. Ὅτι ἐξώρισε τὸν πατριάρχη Νικόλαον ὁ Λέων.

N. XIV. Ὅτι ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ Σαμωνᾶ ὁ δοξὸς Ἀνδρόνικος τοῖς Ἀγαρηνοῖς προσελήλυθε. Οἷα ἐμμηχανᾶτο ὁ Σαμωνᾶς κατὰ τοῦ Ἀνδρόνικου τοῦ δουκός. Ὅτι διέδρα Κωνσταντίνος ὁ τοῦ Ἀνδρόνικου υἱὸς, καὶ ὅσα ἐλθόντι αὐτῷ ὁ βασιλεὺς προσεφίλασε. Ὅτι ἔστειψεν ὁ Λέων τὸν οἰκτεῖον υἱόν. Ὅσα κατεῖπεν ὁ Σαμωνᾶς τοῦ ἐκτομίου Κωνσταντίνου, καὶ ὅσα εἰς ἐκεῖνον ἐγένετο. Ἐξώθησις ἐκ τῶν βασιλείων τοῦ Σαμωνᾶ. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Λέοντος.

N. XV. Ὅτι τὸν ἀνεψιὸν Κωνσταντίνον ἐκτομίαν ποιῆσαι Ἀλέξανδρος ἐβούλετο. Τελευτὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Βίνας ἐπιτρόπους κατέλιπε τῷ ἀνεψιῷ ὁ Ἀλέξανδρος.

N. XVI. Ἀποστασία Κωνσταντίνου τοῦ δουκός. Ἀναίσεις τοῦ δούκα Κωνσταντίνου. Ὅτι πολλοὺς οἱ τοῦ βασιλέως ἐπίτροποι τῶν συναραμένων τῷ ἀποστάτῃ ἐκόλασαν. Ὅτι διεφύροντο ἀλλήλων οἱ τοῦ βασιλέως ἐπίτροποι. Ὅτι ἀνήχθη τοῦ βασιλέως μήτηρ εἰς τὰ βασιλεία, καὶ τῆς διοικήσεως ἔλαβε.

N. XVII. Ὅπως ὁ Λακαπηνὸς παρὰ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς ἐπικουρίαν προσελήφθη. Ὅπως ὁ παρακοιμώμενος κατεσχέθη παρὰ τοῦ Λακαπηνοῦ. Ὅτι ὁ βασιλεὺς κατενεγκεῖν τὴν ἑαυτοῦ μητέρα τοῦ παλατιοῦ ἐπεχειρεῖ, τοῖς δὲ δάκρυσιν ἐκείνης μαλαχθεῖς ἀφήκεν αὐτήν. Ὅτι τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα ἐμνηστεύσατο ὁ Λακαπηνὸς τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ. Ὅτι ὁ Φωκᾶς Λέων τυραννίδι ἐπιμεχίρηκε, καὶ ἀλοὺς ἐτυφλώθη. Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως.

N. XVIII. Ὅτι ἤλω παρὰ τῶν Βουλγάρων ἡ Ἀδριανούπολις. Ὅτι ὁ ἐκ Τριπόλεως στόλος ἀπώλετο. Ὅτι ὠμίλησαν ἀλλήλοις ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων καὶ ὁ Συμεῶν, οὐκ εἰρήνευσαν δέ. Μετάθεσις τῶν ἀρχιερέων. Ὅτι Πέτρος ὁ τοῦ Συμεῶν υἱὸς ἐσπίεσατο, καὶ συνήφθη αὐτῷ ἡ τοῦ βασιλέως ἐγγόνη.

N. XIX. Ὅπως καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Χριστοφόρον

προεδίβασε τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, εἶτα τοὺς λοιποὺς δύο. Περὶ πατριαρχῶν. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Χριστόφορου.

N. XX. Ὅτι διαδόσεις ἐποίοι ὁ βασιλεὺς Ῥωμανός. ἐξιλεόμενος τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἐπιτορκίαν, καὶ τὰ χρέα τῶν ἐν τῇ πόλει ἀπέτισεν. Περὶ τοῦ ἁγίου Μανθιλλίου. Περὶ τῶν συμφυῶν μειρακίων. Ἐκ τῆς βασιλείας καθάρσεις Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ· Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ εὐθεῖαι αἱ κρίσεις σου.

N. XXI. Οἶος ἦν ὁ Κωνσταντίνος, καὶ περὶ τὰ ἕθνη. Περὶ ἐπιβουλῆς. Περὶ Οὐγγρων.

N. XXII. Περὶ τοῦ πατριάρχου Θεοφυλάκτου. Περὶ τοῦ πατριάρχου Πολυεύκτου. Περὶ τῆς τιμίας χειρὸς τοῦ Προδρόμου. Περὶ Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς Ῥωμανὸς ἐπεβούλευσε τῷ πατρὶ. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου

N. XXIII. Ὅτι Ἰστέφεν ὁ Ῥωμανὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Βασίλειον. Ὅτι τὰ πλείω τῆς Κρήτης εἶλεν ὁ Φωκᾶς Νικηφόρος. Ὅτι ὁ Φωκᾶς Λέων, ὁ τοῦ Νικηφόρου ἀδελφός, τῷ Χαμαδᾶν πολεμήσας ἐνίκησε. Ὅτι αὐθις ὁ Νικηφόρος τῷ Χαμαδᾶν συμβαλὼν ἤτησεν αὐτόν, καὶ τὸ Χάλεπ ἐπόρθησε. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Ἀωμανοῦ. Ὅπως ὁ Φωκᾶς βασιλείαν ὑποκτινόμενος κατεσφίσατο τὸν παρακοιμώμενον Βρίγγαν. Ὅτι, θανόντες τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος Πέτρου, οἱ Κομητόπωλοι ἀπεστάτησαν. Ὅπως ὁ Φωκᾶς βασιλεὺς ἀνεβρήθη.

N. XXIV. Οἷα ὁ Βρίγγας ἠπέλιψε τῷ δήμῳ παντί. Ὅτι ὁ παρακοιμώμενος Βασίλειος λαὸν ἀπέστειλε καὶ τὴν τοῦ Βρίγγα οἰκίαν κατέστρεψε καὶ ἄλλων. Ὅτι ἰστέφθη παρὰ τοῦ πατριάρχου ὁ Φωκᾶς. Ὅτι συνεμίγη ὁ βασιλεὺς τῇ Θεοφανοῖ. Ὅτι ἐκωλύθη ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐπιβῆναι τοῦ θυσιαστηρίου. Περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ Τζιμισκῆς κατετροπώσατο τοὺς ἐκ Κιλικίᾳ Ἀγαρηνοὺς.

N. XXV. Ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐν Κιλικίᾳ ἐστράτευσεν, καὶ πόλεις αὐτῶν εἶλεν. Περὶ τῶν πυλῶν τῆς Ταρσοῦ καὶ τῆς Μοφουεστίας. Περὶ τῆς Κύπρου. Ὅτι τῆς Συρίας πόλεις πορθήσας, καὶ τὴν Ἀντιόχειαν πολιορκιῶν ἀπάνεστη, καὶ περὶ τῆς ἁγίου κεραμίδος. Ὅπως ὁ Φωκᾶς Νικηφόρος διέκειτο περὶ τὸ ὑπήκων, καὶ ὅτι οὐδὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀπέχρητο. Ὅσα εἰς κάκωσιν τῶν ὑπάρχων οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐπέβη καὶ οἷα ἐβρίσκειν ἄθεσμα, Ὅτι παρὰ τοῦ Φωκᾶ τὸ τεταρτηρὸν ἐπενοήθη, καὶ ἡ προτίμησις τῆς νέας χαραγῆς.

N. XXVI. Περὶ τοῦ τείχους τῶν ἀνακτόρων. Ὅπως εἶλεν ἡ Ἀντιόχεια ἐπὶ τούτου τοῦ αυτοκράτορος, καὶ ὅπως ἐκείνος διετέθη πρὸς τοὺς ἀλόντας αὐτήν, καὶ διὰ τίνα αἴτιαν.

XXVII. Περὶ τῆς μέσον τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν κλειτῶν φιλονεικίας, καὶ ὅπως ὁ δῆμος διὰ τούτης ἐξέμηνα κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὅπως τοῦ δήμου φοβηθέντος, καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου ἀποδιδράσκοντος πολλοὶ διεφθάρησαν. Περὶ τῶν Οὐγγρων. Ὅτι ὁ βασιλεὺς τὸν Ῥῶς κείνινχε κατὰ τῶν Βουλγάρων.

N. XXVIII. Ὅτι λιμὸς γέγονεν ἐπὶ τοῦ Φωκᾶ. Ὅτι δὲ τούτῳ εἰς κέρδος ἐχρήσατο. Τί ἐποίησεν ὁ Μακεδὼν Βασίλειος, σιτοδείας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ γενομένης. Περὶ Δέοντος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Φωκᾶ. Ὅτι κατὰ τοῦ βασιλέως ἠρέθισε τὸν Τζιμισκῆν ἢ Θεοφανῶν. Ὅτι λογοθέτην τοῦ δρόμου ποσεβάλετο τὸν Τζιμισκῆν ὁ Φωκᾶς. Ἐπιβουλὴ τοῦ Τζιμισκῆ κατὰ τοῦ Φωκᾶ,

συμπραττούσης καὶ τῆς Θεοφανοῦς. Ἀναίσεις τοῦ Φωκᾶ Νικηφόρου.

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

N. I. Ὅτι τὸν παρακοιμώμενον Βασίλειον τοῖς τῆς βασιλείας ἐπέστησε πράγμασι. Ὅτι ἐκωλύθη ὁ Τζιμισκῆς εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Πότε ἐστέφθη ὁ Τζιμισκῆς. Πότε οἱ Μανιχαῖοι ἐκ τῆς Ἐφῆς εἰς τὰ Ἐσπέρια μετηνέχθησαν. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν. Ὅτι οἱ Ῥῶς μετακληθέντες κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ αὐτοὺς καταγωνισάμενοι, ἐπανελθεῖν εἰς τὰ ἴδια οὐκ ἔβηλον, καὶ περὶ τοῦ Καλοκυροῦ. Ὅτι ὁ Σκληρὸς Βάρδας ἐστάλη κατὰ τῶν Ῥῶς. Ὅπως ὁ Σκληρὸς τοὺς Ῥῶς κατηγωνίστατο, καὶ τοὺς συμμαχοῦντας αὐτοῖς.

N. II. Ὅπως ὁ Φωκᾶς Βάρδας τυραννίδι ἐπικεχειρήκε, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ὁ ἀδελφὸς ἀποδρᾶναι μελετήσαντες ἐγνώσθησαν. Ὅτι, τοῦ Σκληροῦ ἐπελθόντος τῷ Φωκᾶ, οἱ σὺν ἐκείνῳ προσήλθον τῷ Σκληρῷ, καὶ ὁ Φωκᾶς τῷ βασιλεῖ προσεχώρησε, καὶ ἐκάρη κληρικὸς, καὶ περιωρίσθη εἰς Χίον. Ὅτι ἐγήμεν ὁ βασιλεὺς τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὅτι ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Ῥῶς, καὶ πόλεις καὶ φρούρια ὑπ' αὐτῶν κατεχόμενα ἔλαβε. Ἀλωσίς τῆς Περσθλάβδας. Πολιορκία τοῦ Δοροστόλου ἦτοι τῆς Δρίστρας, καὶ ὅπως γέγονεν ἡ πολιορκία.

N. III. Ἡ τελευταία μάχη πρὸς Σφενδόσθλαβον καὶ τοὺς Ῥῶς. Ὅτι καὶ τῆς ἐκ Θεοῦ βοηθείας ἔτυχον οἱ Ῥωμαῖοι. Ἀλωσίς τῆς Δρίστρας. Ὅπως ἐγνώσθη ὅτι ὁ ἅγιος Θεόδωρος τῷ βασιλεῖ συνεμάχησε. Ὅτι προσήλθε τῷ βασιλεῖ ὁ Σφενδόσθλαβος καὶ προσδέχθη.

N. IV. Ὅτι ἐπανελθὼν ὁ βασιλεὺς ἐθριάμβευσε. Περὶ τοῦ ἐν τοῖς Χαλκοῖς ναοῦ τοῦ Σωτήρος. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ἀποστατήσαντων τῶν Ἐφῶν Βαρβάρων ἐξεστράτευσεν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν, καὶ ὅθεν ὁ παρακοιμώμενος ἠρεθίσθη ἐπιβουλεύσαι αὐτῷ, καὶ ὅπως ἐπεβούλευσε. Τελευτὴ Ἰωάννου τοῦ Γκιμισκῆ. Ὅτι αὐθις ὁ Φωκᾶς Λέων καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικηφόρος μελετήσαντες ἐπιθέσθαι τῇ βασιλείᾳ, ἐτυφλώθησαν.

N. V. Ὅτι ἀπεκλήθη ἐκ τῆς ὑπερορίας ἡ μήτηρ τῶν βασιλέων. Ὅτι ἀπεστάτησεν ὁ μάγιστρος Βάρδας ὁ Σκληρὸς, καὶ ὅσα ἐν τῇ ἀποστασίᾳ αὐτοῦ γέγοναν. Πῶς ὁ Σκληρὸς τῆς Νικαίας ἐκράτησεν. Ὅτι τῷ Φωκᾶ Βάρδα τὸν κατὰ τοῦ Σκληροῦ ἐνεπίστευσε πόλεμον ὁ παρακοιμώμενος. Ὅπως ἐμονομάχησαν ὁ Σκληρὸς καὶ ὁ Φωκᾶς, καὶ ὅπως οἱ περὶ τὸν Σκληρὸν ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν. Φυγὴ τοῦ Σκληροῦ πρὸς Βαβυλῶνα, καὶ κάθειρξις αὐτοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ.

N. VI. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Βουλγάρων καὶ τοῦ Σαμουήλ, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. Ὅτι ὁ Βασίλειος ἐξεστράτευσεν κατὰ Βουλγάρων, καὶ τὴν Τριάδιτσαν ἐμελλε πολιορκεῖν. Ὅπως ὁ Κοινοστέφανος ἀπάτη μετήλθε τὸν βασιλέα, καὶ πέπεικε ἀναξυῖσαι, καὶ ὅσα οἱ Βούλγαροι ἐποίησαν τοῖς Ῥωμαίοις ἀναξυγύουσι, Ὅτι ὁ Φωκᾶς βασιλεὺς ἀνεβρήθη. Ὅτι ὁ Σκληρὸς καὶ οἱ παρὰ τοῖς Ἀγαρηνοῖς Ῥωμαῖοι ἀνεῖθησαν τῶν δεσμῶν, καὶ ἐπανελθεῖν εἰς τὰ Ῥωμαίων ὄρια ἠδυνήθησαν. Ὅτι κοινωνίαν θέσθαι μετὰ τοῦ Φωκᾶ ἐπὶ τῇ τυραννίδι ἠθέλησεν ὁ Σκληρὸς, καὶ ὅπως κατεσγήθη καὶ ἰδεσμήθη.

N. VII. Ὅτι πρὸ τοῦ δεσμηθῆναι, λάθρα ὡς

αυτόμολον ἐπέμψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλεῖα Ἀ ὁ Σκληρὸς. Περὶ τοῦ Δελφινᾶ. Ὅπως ἐάλω καὶ ἀνεσκολοπίσθη. Ὅπως ὁ Φωκᾶς κανέστρεψε τὴν ζωὴν. Οἷος ὁ βασιλεὺς Βασίλειος τὸ ἦθος ἐγένετο μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Φωκᾶ. Ὅπως τὸν παρακοιμώμενον ὁ βασιλεὺς ἀπεσκευάσατο, καὶ ὅπως πρὸς ἐκείνον διετέθη. Τελευτῇ τοῦ παρακοιμωμένου. Οἷος ἦν ὁ βασιλεὺς πρὸς τοῦ τῆς ἐξουσίας ἐπιλαβέσθαι, καὶ οἷος μετὰ ταῦτα ἐγένετο, καὶ ὅπως ἐκέλητο τῷ ἀδελφῷ, καὶ οἷος ἦν ἐκείνος τὸ ἦθος. Ὅτι αὐθις ὁ Σκληρὸς τῆς τυραννίδος εἶχετο, καὶ ὅπως ἐπέσεισται, καὶ προσήλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐδέχθη. Ὅτι κληρονόμος τῆς Ἰθρηρίας καταλειφθεὶς ὁ βασιλεὺς ἀπῆλθεν ἐκεῖ. Ὅσα ἐν Ἰθρηρίᾳ καὶ Φοινίκῃ κατώρθωσε.

N. VIII. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τοῦ Σαμουήλ καὶ τῶν Βουλγάρων, καὶ ὅσα κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς ἐσνήσατο τρόπαια, τὰ μὲν δι' αὐτοῦ, τὰ δὲ διὰ τῶν στρατηγῶν, καὶ ὅσας πόλεις εἶλε καὶ φρούρια, ὅσα ὁ βασιλεὺς ἐδογματίσει. Οἷος ἦν ὁ βασιλεὺς οὗτος τὸ ἦθος. Καὶ οἷος ἦν περὶ χρήματα, καὶ ὅσα συνῆξε καὶ ἐθησαύρισεν.

N. IX. Ὅτι οἱ Ἀγαρῆνοί τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ καθέλον ναόν. Ὅσα ἐν Βουλγαρίᾳ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος. Ὅπως τοὺς φραγμοὺς τῶν ὄρων καθέλειν ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰς Βουλγαρίαν εἰσέβαλε, καὶ περὶ τῆς τελευτῆς Σαμουήλ. Ὅτι ὁ τοῦ Σαμουήλ υἱὸς ἀνῆρέθη παρὰ συγγενοῦς αὐτοῦ. Ὅτι πολλοὶ τῶν ἐπιστημῶν Βουλγάρων προσεβύβησαν τῷ βασιλεῖ. Ὅτι καὶ αὐθις ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσεν κατὰ Βουλγάρων, καὶ ὅσα ἐποίησε. Ὅτι προσεβύβη τῷ βασιλεῖ ἡ γυνὴ καὶ οἱ παῖδες τοῦ Βλαδισθλάβου Ἰωάννου, τοῦ υἱοῦ Ἀαρῶν. Ὅτι κατασχὼν τὴν Βουλγαρίαν ὁ βασιλεὺς, εἰς Ἀθήνας ἀπῆλθε τῇ Θεομήτορι ἀνομολογούμενος. Περὶ πατριαρχῶν. Ἐκστρατεία κατὰ Ἀβασγίας. Νίκη Ῥωμαίων κατὰ τῶν Ἰθρηρίων. Περὶ πατριαρχῶν. Τελευτῇ Βασιλείου.

N. X. Οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ Κωνσταντῖνος καὶ τὴν διαγωγὴν. Περὶ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν ἐκτομῶν αὐτοῦ θερπτόνων. Περὶ Χατζινάκων. Ὅπως ταῖς εἰσπράξεσιν ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐξέτριψε τὸ ὑπῆκοον. Ὅπως τὸν Ἀργυρόπωλον Ῥωμαίων γαμβρὸν εἰς τὴν θυγάτερα ὁ βασιλεὺς ἐποίησται, τὴν ἐκείνου σύμβιον ἀποκαρῆναι ποιήσας. Καὶ Καίσαρα τοῦτον ἀνεῖπε καὶ διάδοχον τῆς βασιλείας κατέλιπεν. Τελευτῇ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.

N. XI. Ὅτι ἐξέκοψε τὸ ἀλληλέγγυον, καὶ ἐπιύβησε τὴν ρογὰν τῶν κληρικῶν τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ χρεωκοπίαν ἐποίησε. Ὅτι ὁ Προυσιάνος ὑποπτειθεὶς ἐπὶ τυραννίδι ἐτυφλώθη. Καὶ ὁ Διογένης Κωνσταντίνος ὁμοίᾳ αἰτίᾳ καθείρθη. Ὅτι ἐσπίεσατο τοῖς Ἀβασγοῖς, καὶ τὴν ἰδίαν ἀνεψιὰν νόμφην ἔδωκεν. Ὅτι οἱ Ἀγαρῆνοί, καιρὸν λαβόμενοι, τῶν πόκεων ἐπελάβοντο, ἅς παρὰ τοῦ Φωκᾶ καὶ τοῦ Τζιμισκῆ ἀχρηθῆσαν. Ὅτι ἐστράτευσεν κατὰ τὸ Χάλεπ, καὶ προσήλθεν αὐτῷ πρεσβεῖα εἰρήνην αἰτούσα, ὁ δὲ οὐκ ἐπέσεισται. Ὅτι Ἀραβὲς ἀβρόδον τῷ χάρακι ἐπελάβοντες, ἐτρέψαντο τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ὁ βασιλεὺς ἔφυγε, καὶ τὸ στρατόπεδον διηρπάγη.

N. XII. Ὅτι ἐπανελθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν πόλιν, βαρῶς τοῖς ὑπ' αὐτὸν προσεφέρετο. Περὶ τῆς παρὰ τοῦ Ῥωμανοῦ δομηθείσης μονῆς. Περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Χαλεπίτου. Περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Διογένηος. Περὶ διαφόρων ἰθνήων τῶν ὑπὸ Ῥωμαίων. Περὶ τῆς

ἀντιγράφου ἐπιστολῆς τοῦ Χριστοῦ. Περὶ τῶν μεταναστευόντων διὰ τὸν λιμὸν. Περὶ σεισμῶν.

N. XIII. Ὅτι πρότερον ὁ βασιλεὺς κατέτεινεν αὐτὸν, περὶ μίξιν παιδοποιίας ἐπιτέμενος, ἀπογνοὺς δὲ καύτης, οὐ συνεχῶς προσῆει τῇ βασιλείᾳ, ἢ δὲ αὐτὸν ἐμίσησεν. Ὅπως ὁ Παφλαγῶν Μικαὴλ προσελήθη παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ὡς ἠράσθη αὐτοῦ ἡ Ζωῆ, καὶ ὅτι διὰ τὸν ἔρωτα ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ἐπεβουλεύθη, καὶ τέθνηκε. Τελευτῇ τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ.

N. XIV. Οἷως διετέθη πρὸς τὴν βασιλίδαν ὁ Μικαὴλ. Οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς Ἰωάννης. Περὶ τῆς νόσου τοῦ βασιλέως Μικαὴλ. Περὶ τοῦ Δαλασσηνοῦ καὶ διὰ τίνα αἰτίαν καθείρθη. Περὶ τοῦ ἐξ Ἀφρικῆς στόλου. Περὶ Παγκρατίου τοῦ ἄρχοντος Ἀβασγίας. Περὶ Σκυθῶν. Περὶ Ἀράβων.

N. XV. Ὅτι μετὰ τῶν Αἰγυπτίων οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέσεισαντο. Ὅτι ὁ Μανιάκης τὴν Σικελίαν ὑπὸ Σαρακηνῶν κατεχομένην Ῥωμαίοις ὑπέταξε. Ὅπως ὑπὸ Ἀράβων ἐπεβουλεύθη ἡ Ἔδεσσα, καὶ ὅπως ἐγνώσθη τὸ τῆς ἐπιβουλῆς. Ὅτι ὁ Καρχηδόνος κρατῶν κατὰ τῆς Σικελίας ἐπῆλθε. Καὶ ὅπως ἠττήθη παρὰ τοῦ Μανιάκη, καὶ ἔφυγε, καὶ ὅπως ὁ Μανιάκης δέσμιος ἐκείθεν ἀχθεῖς, καθείρθη. Ὅτι ἡ Σικελία αὐθις ἐλήθη ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν ἀνευ μιᾶς πόλεως τῆς Μεσήνης. Ὅτι ἐφίετο τοῦ πατριαρχεῖου ὁ Ὀρφανοτρόφος. Ὅπως πρὸς τὸ ὑπῆκοον δέικετο ὁ Ὀρφανοτρόφος, καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ. Ὅτι ἐπεβουλεύθη παρὰ τῆς βασιλίδος Ζωῆς ὁ Ὀρφανοτρόφος.

N. XVI. Ὅτι ἡ νόσος τῆς παραφορᾶς κατεκράτησε σφόδρα τοῦ βασιλέως. Ὅπως ἔσχε περὶ τὴν βασιλίαν ὁ βασιλεὺς Μικαὴλ. Ὅτι καὶ ὑδέρφω περιέπεσεν ὁ βασιλεὺς Μικαὴλ. Ὅτι ὁ Καλαφάτης Μικαὴλ υἱοθετήθη τῇ βασιλείᾳ, καὶ Καίσαρ ἀντιγορεύθη.

N. XVII. Ὅπως ἀπεσιτάτησεν πάλιν τὸ τῶν βουλγάρων ἔθνος, καὶ ὅπως εἰς δύο ἀρχηγούς περιέστη, καὶ ὅπως ὁ εἰς τὸν ἄλλον διέφθειρε, παρασκευάσας τὸ πλῆθος λιθολευστήσαι αὐτὸν. Ὅτι ὁ βασιλεὺς ὑδερῶν ἐξεστράτευσεν κατὰ βουλγάρων. Ὅπως ὁ Ἀλουσιάνος ἔφυγεν ἐκ τῶν Ῥωμαίων εἰς τοὺς Βουλγάρους, καὶ ὅπως ἐγνώρισθη τοῦ Ἀαρῶν εἶναι υἱὸς. Καὶ ὅπως τὸν Δολιάνον κατασχὼν ἀπετύφλωσε. Ὅτι προσήλθεν ὁ Ἀλουσιάνος τῷ βασιλεῖ. Ὅπως ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν μονὴν τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, καὶ ἀπεκάρη. Τελευτῇ τοῦ βασιλέως Μικαὴλ τοῦ Χαφλαγόνος.

N. XVIII. Ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια ὁ Καίσαρ Μικαὴλ. Ἀνάβησις εἰς βασιλείαν τοῦ Καίσαρος, καὶ οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ Μικαὴλ. Ὅπως διετέθη πρὸς τὸν θεῖον αὐτοῦ τὸν Ὀρφανοτρόφον. Ἐξορία τοῦ Ὀρφανοτρόφου. Ὅτι τοὺς οἰκείους συγγενεῖς ὁ Μικαὴλ ὑβρίζει.

N. XIX. Ὅτι αἰτιάσεις κατὰ τῆς βασιλίδος Ζωῆς πλασόμενος ὁ Μικαὴλ ἀποκείρει αὐτὴν πρότερον, εἰς τὴν τοῦ Ἡρίγκικος νῆσον περιορίσας αὐτὴν. Ὅτι διὰ τὴν στάσιν ἀνεκομίσθη ἡ βασιλίς, καὶ ὁ λαὸς μελενδυτούσαν ἰδὼν αὐτὴν εἰς πλὴν τεθύμωται. Ὅτι πρὸς τὴν τῆς Ζωῆς ἀδελφὴν τὴν Θεοδώραν τὸ πλῆθος τραπὲν, Αὐγούσταν αὐτὴν ἀνηγόρευσεν ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ὅτι εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου ὁ Μικαὴλ καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ ὁ Κωνσταντῖνος ἀπῆλθον. Ὅτι ἐτυφλώθησαν ὁ βασιλεὺς Μικαὴλ καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ ὁ νοβαλλίσμιμος Κωνσταντῖνος, εἶτα καὶ ὑπερωρίσθησαν.

N. XX. "Οτι ἄνδρα ἢ βασιλῆς Ζωῆ ἐμνηστεύτο. Ὅπως ἀπεδοκιμάσθη ὁ Δαλασσηνός. Περὶ τοῦ Μονομάχου, καὶ ὅπως παρὰ τῆς βασιλίσσης Ζωῆς ἤρέθη πρὸς βασιλείαν καὶ πρὸς συνοικήσιν. "Οτι ἐπέφθη ὁ Μονομάχος.

N. XXI. Οἷος ἦν τὴν γνῶμην ὁ Μονομάχος. Περὶ τοῦ Βοϊθάβου, καὶ ὅσα παρ' ἐκείνου ἐγένοντο. Περὶ τοῦ Μονομάχου, καὶ τῆς Σκληραίνης τοῦ πρὸς ἀλλήλους ἔρωτος. "Οτι ἐπανήχθη ἐκ τῆς Μιτυλήνης ἡ Σκληραῖνα, καὶ ὅπως αὐτῇ ἐχρήσατο ὁ βασιλεὺς. Τελευτῆ τῆς Σκληραίνης.

N. XXII. Περὶ τῆς τοῦ Μανιάκη ἀποστασίας, καὶ ὅπως διελύθη. Ἀποστασία τοῦ Ἑρωτικοῦ. Περὶ πατριαρχῶν. "Οτι ἐτυφλώθη ὁ γεγωνὸς Ὀρφανοτρόφος Ἰωάννης. Ἀποστασία τοῦ Τορνικίου Λέοντος.

N. XXIII. "Οτι ἐτυφλώθησαν ὁ Τορνικίος καὶ ὁ Βατάτζης.

N. XXIV. Περὶ τῶν Ῥώσ κατὰ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἐπελεύσεως. Ναυμαχία κατὰ τῶν Ῥώσ καὶ ἦττα αὐτῶν.

N. XXV. "Οπως οἱ Τούρκοι κατὰ τῆς ὑποκειμένης Ῥωμαῖοις Ἐψᾶς μοίρας ἐχώρησαν, καὶ τίνες οὗτοι. "Οπως οἱ Τούρκοι ταῖς ὑπὸ Ῥωμαῖοις ἐπῆλθον χώραις. Περὶ τῆς κωμοπόλεως τοῦ Ἀρτζε. Πόλεμοι Ῥωμαίων συμμαχομένων Ἰθρησι πρὸς τοὺς Τούρκους, καὶ ἄλλωσις τοῦ Λιπακρίτου ἀρχόντος τῶν Ἰθήρων. "Οτι αὐτὸς ὁ σουλτὰν κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησε.

N. XXVI. Περὶ Πατζινάκων, καὶ ὅπως εἰς τὰ καρίστρια διέβησαν. Περὶ τῆς τῶν Σκυθῶν προσελεύσεως. Περὶ τῆς τῶν ἐτέρων Σκυθῶν ἐπελεύσεως, καὶ ὅπως ἐάλωσαν. "Οπως οἱ Σκύθαι τῆς ὑπὸ Ῥωμαῖοις δουλείας ἀφηγίασαν, εἴτα ἐπέσειαντο.

N. XXVII. Περὶ ἐπιβουλῆς τοῦ Βολα, καὶ οἷος ἦν ἐκεῖνος. "Οτι οὐ κατὰ λόγον ἀναλίσκων τὰ δημόσια χρήματα, εἰς πόρους ἀπέειδεν οὐκ εὐαγεῖς ὁ Μονομάχος.

N. XXVIII. Τελευτῆ τῆς βασιλίδος Ζωῆς. Περὶ τῆς ἐξ Ἀλανῶν παλλακιομένης τῆς βασιλεῖ. Περὶ τῆς νόσου, ἣ τῶν νόσων τοῦ Μονομάχου. Περὶ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου Ἰωάννου. Περὶ τοῦ Λειχοῦδου Κωνσταντίνου. "Οτι τὸν πρωτεύοντα ἠβουλήθη ὁ βασιλεὺς καταλιπεῖν διάδοχον τῆς ἀρχῆς.

N. XXIX. "Οτι εὐτυχόσα ἤνυσε τὴν ἀρχὴν ἡ Θεοδώρα. "Οτι ὁ στρατιωτικὸς Μιχαὴλ εἰς τὴν τῆς βασιλείας ἀνήχθη περιωπῆν. Τελευτῆ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας.

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

N. I. "Οτι τοῖς στρατιωτικοῖς ἀρχουσιν οὐ δεξιῶς ἐχρήσατο ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ. Ἀποστασία τοῦ μονομάχου Θεοδοσίου.

N. II. Προσέλευσις τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων πρὸς Παρσπόνδουλον. "Οπως ὁ Βρυέντιος ἐτυφλώθη. Ἀποστασία τοῦ Κομνηνοῦ καὶ στρατιωτικῶν ἀρχόντων. "Οτι ἐκράτησε Νικαίας ὁ Κομνηνός. "Οτι συμβαλλόντες τοῖς περὶ τὸν Κομνηνὸν οἱ βασιλικοὶ ἤττηθησαν.

N. III. Ἀποστολὴ πρέσβων πρὸς τὸν Κομνηνὸν περὶ εἰρήνης. "Οσα τῷ βασιλεῖ διὰ τῶν πρέσβων ὁ Κομνηνός ἐδήλωσε. "Οτι ἂ ἤτησεν ὁ Κομνηνός πληρώσει ὁ βασιλεὺς ἐπηγγείλατο, καὶ πάλιν οἱ πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἀπεστάλησαν. Οἷα ἐγγράφω τοὺς συγκλητικὸς ἀπήτησεν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ.

A "Οτι στασιώδεις τινὲς εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν συνήχθησαν, καὶ ὅτι βασιλεῖα τὸν Κομνηνὸν ἀντιγόρευσαν, καὶ τοῦ πατριάρχου συνευδοκοῦντος. Ἐκπτώσις τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ γέροντος.

N. IV. "Οτι, πρώην οἰκονόμων καὶ σκευοφύλακων τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας παρὰ τοῦ βασιλέως προβαλλομένων, ὁ Κομνηνός καὶ ἄμφω τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπένειμε. "Οτι ἀποτόμως τῇ τῶν κοινῶν πραγμάτων διορθώσει ἐπικεχείρηκε, καὶ γέγονεν ἅπασι μισητός. "Οτι οὐδὲ αὐτῶν τῶν τῷ Θεῷ καθωσιωμένων ἐφείσατο.

N. V. "Οτι ὁ πατριάρχης ἤθελεν ἐπιτάσσειν τῷ βασιλεῖ, καὶ ἠπέλει αὐτῷ. Ἐξορία τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ. Τελευτῆ τοῦ πατριάρχου ἐν τῇ ἐξορίᾳ. Περὶ πατριαρχῶν. "Οπως τὰ δικαιώματα τῆς ἐλευθερίας τῶν Μαγγάνων ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς ἐκ τοῦ Λειχοῦδη.

N. VI. "Οτι στρατεία κατὰ τῶν Οὐγγρων καὶ Πατζινάκων. "Οπως τὸν ἐκ τῆς Δρυὸς κίνδυνον ἐξέφυγεν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτόν.

N. VII. "Οπως τὴν βασιλείαν ἀπέθετο ὁ Κομνηνός, καὶ ἐμόνασε, τὸν Δούκαν προχειρισάμενος βασιλεῖα. Οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ Κομνηνός.

N. VIII. Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ὅπως ταύτην διέφυγεν. Οἷος ἦν ὁ δούκας τοὺς τρόπους. "Οτι ἐκ φειδωλίας δώροις ἤθελε φιλιεῖν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ.

N. IX. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Οὐτζων. Περὶ σισμῶν. Περὶ ἀστέρος κομήτου. Περὶ πατριαρχῶν. "Οτι νοστήσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἐκλείπων τοῖς υἱοῖς βασιλείαν κατέλιπε, κάκεινοις τὴν μητέρα ἐπέστησεν, ὁμύσασαν ἐγγράφως μὴ δευτερογαμησαί. Τελευτῆ Κωνσταντίνου βασιλέως τοῦ δούκα.

N. X. "Οτι ἡ βασιλῆς Σῦδοκία βασιλεῖα τοῖς πράγμασιν ἐπιστῆσαι ἐβουλεύσατο. Περὶ τοῦ Διογένης, καὶ οἷος ἦν τὸ γένος καὶ τὴν ἰσχύν. "Οτι τυραννῆσαι βουλευσάμενος κατεσχέθη ὁ Διογένης, καὶ μέλλων κολασθῆναι ἀφείθη. "Οπως ἠπατήθη ὁ πατριάρχης, καὶ δέδωκε τῇ δεσποίνῃ τὸ τοῦ ὄρκου αὐτῆς ἐγγράφον. "Οτι συνήφθη τῇ βασιλίδι Εὐδοκίᾳ ὁ Διογένης, καὶ ἀνεβῆθη.

N. XI. "Οτι ἐξεστράτευσεν ὁ Διογένης ἐν τῇ Ἐψᾳ καὶ ὅσα ἐποίησε. "Οτι καὶ πρὸς Συρίαν ὤρμησεν ὁ βασιλεὺς, καὶ τὴν Ἱεράπολιν ἔλαθε, καὶ τοὺς Χαλεπίτας ἐτρέψατο. Ἦττα τῶν βαρβάρων. Ἄλλωσις ὑπὸ Ῥωμαίων φρουρῶν τινῶν βαρβαρικῶν καὶ ἀγγελία τῷ βασιλεῖ λαφυραγωγῆθῆναι τὸ Ἀμόριον.

N. XII. Ἐτέρα ἐκστράτεία τοῦ βασιλέως, καὶ ὅσα ἐν ταύτῃ συνέβησαν. Περὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ νανοῦ τῶν Βλαχερνῶν. Περὶ τοῦ Κομνηνοῦ Μανουὴλ, καὶ ὅπως ἐλήφθη αἰχμάλωτος, καὶ ὅπως ἐπανήλθεν, ἄγων καὶ τὸν ἐλόντα αὐτὸν Τούρκων πρόσφυγα τῷ βασιλεῖ.

N. XIII. Ἦ τελευταία ἐκστράτεία τοῦ Διογένης καὶ ὅσα ἐν αὐτῇ σημεῖα συνέβησαν. Περὶ τῆς τῶν Νεμίτζων ἀποστασίας, καὶ ὅτι διεῖλεν ὁ Διογένης τὸ στράτευμα, καὶ οὐ μετὰ πολλῶν ἐκεῖνος περιλείφθη.

N. XIV. "Οτι Οὐζοὶ πρὸς τοὺς Τούρκους ἠυτομολήσαν, καὶ ὅτι μετεκαλέσατο, καὶ τὸ στράτευμα, ὃ διεῖλεν ὁ βασιλεὺς, οἱ δὲ οὐκ ἀφίκοντο, καὶ ὅτι, τοῦ βασιλέως ἐτοιμαζομένου πρὸς πόλεμον, ἐκ τοῦ σουλτὰν πρέσβεις ἤκασι περὶ εἰρήνης. "Οτι, ὑποστρεψάντων τῶν πρέσβων, ὁ βασιλεὺς πρὸς μάχην

ὄρμησε, καὶ ὅπως ἤττηθη καὶ ἐάλω. Ὅπως δ' Ἀσουλτὰν ἐγρήσατο τῷ βασιλεῖ ἀπαχθέντι πρὸς αὐτόν.

N. XV. Ὅτι προστάγματα ἐπέμφθησαν πανταχοῦ μὴ δέχεσθαι τὸν Διογένην ὡς βασιλέα, καὶ ὅτι τοῦ Καίσαρος υἱοὶ ἐστάλησαν κατ' αὐτοῦ. Ὅπως κατεκλείσθη ὁ Διογένης. Καὶ ὅτι ἐπὶ συνθηκαῖς παρέδωκε ἑαυτόν. Ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ νήσῳ ἀπαχθεὶς ἐτελεύτησεν ὁ Διογένης.

N. XVI. Ὅτι τὸν Σίδην ἐπέστησε τοῖς πράγμασι πρότερον, εἶτα τὸν Νικηφορίτην. Ὅτι ἀμελῶν τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων, λόγοις ἐσχόλασεν ὁ Μιχαήλ. Ὅτι ὁ σουλτάν, τὰ κατὰ τὴν Διογένην μαθὼν, τὴν Ἐφίην κατέτρεχε. Ὅτι ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος ἐστάλη μετὰ τοῦ Ρουσελίου, τοῖς Τούρκοις ἀντιταξόμενος, καὶ ἤττηθεις ἐάλω, καὶ ὁ Ρουσέλιος ἀπεστάτησε. Ὅτι ὁ Καῖσαρ σταλείς κατὰ τοῦ Ρουσελίου ἤττηθη, καὶ ἐάλω. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Τούρκους κατὰ τοῦ Ρουσελίου μετεπέμψατο, ὁ δὲ, λύσας τὸν Καίσαρα, βασιλέα ἀνείπε· καὶ συμμίξας τοῖς Τούρκοις, αἰχμαλώτους καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Καῖσαρ ἐλήφθησαν. Ὅτι ὁ Καῖσαρ διὰ τοῦ βασιλέως ἐξωνηθεὶς ἐκείρατο, καὶ μοναχὸς γέγονεν. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος εἶλε τὸν Ρουσελίον. Ὅπως ἐκλήθη Παραπινάκιος οὗτος ὁ βασιλεὺς.

N. XVII. Περὶ τοῦ τῶν Χροβάτων ἔθνους. Περὶ τῆς ἀποστασίας τοῦ δούλου Νέστορος. Ὅτι υἱὸς ἐτέγη τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐστρέφθη παρ' αὐτοῦ. Περὶ τοῦ τεχθέντος σημειώδους παιδός. Περὶ τοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τούτου γενομένου λιμοῦ καὶ λοιμοῦ. Ὅτι ὁ Βοτανειάτης παρὰ τῶν Ἐφίων ἀρχόντων βασιλεὺς ἀνεβρέθη. Ὅτι καὶ ἐν τῇ δύσει ὁ βρουένιος Νικηφόρος ἀποστασίαν ἐπεχείρησε. Ὅτι ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος καὶ ὁ Ρουσέλιος ἀπεστάλησαν κατὰ τοῦ Βρουενίου.

N. XVIII. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι οἱ Τούρκοι τὰς Ῥωμιαῖκὰς κατέσχον χώρας ἐν τῇ Ἐφίᾳ, καὶ φικειώσαντο. Ὅτι ὁ Βοτανειάτης κατέσχε τὴν Νίκαιαν. Ὅτι ὁ δῆμος τῆς πόλεως βασιλέα ἀνείπε τὸν Βοτανειάτην, καὶ τὸν Μιχαήλ καθείλον καὶ ἀπέκλειραν. Ὅπως ὁ Βοτανειάτης τῆς βασιλείας ἐδράξατο.

N. XIX. Ὅπως ὁ Βρουένιος τυρανῶν ἐάλω, καὶ ἐτυφλώθη. Ἐπανάστασις τῶν Βαράγγων. Ὅτι τὴν πρὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως γυναῖκα ἔγημεν ὁ Βοτανειάτης. Ὅτι μητροπολίτης Ἐφέσου ἐχειροτονήθη ὁ τῆς βασιλείας ἐκπεσὼν Μιχαήλ. Ἀποστασία τοῦ

Βασιλακίου, καὶ ἄλωσις, καὶ πῆρωσις τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ἀποστασία Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ τοῦ Δούκα. Ὅτι τὸν Σίδην εἰς διοίκησιν τῶν κοινῶν ὁ βασιλεὺς προσστήσατο, καὶ περὶ τοῦ Γερμανοῦ, καὶ τοῦ Βοτανειάτου. Περὶ τοῦ Λογοθέτου Νικηφόρου, καὶ ὅπως ἀνήρέθη.

N. XX. Περὶ τῶν Κομνηνῶν, καὶ πῶς εἰς ἀποστασίαν ὄρμησαν, ὅπως τῆς πόλεως ἐκράτησαν, καὶ τῆς βασιλείας ἐπέτυχον. Ὅτι ὁ Βοτανειάτης ἀπεκάρη, καὶ εἰς τὴν Περιδλίπτου ἀπελθὼν, ἐκεῖ ἐτελεύτησε.

N. XXI. Περὶ τῶν ἀδελφῶν τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς μητρὸς, καὶ τῶν γαμβρῶν. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXII. Περὶ τῶν νήσων, ὅπως ἐάλωσαν. Περὶ τοῦ Τζαχᾶ. Περὶ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου. Ὅσα ἐποίησεν οὗτος ὁ βασιλεὺς πρὸς κίκωσιν τῶν ὑπηκόων. Περὶ νῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν υἱῶν, καὶ τῶν ἐπὶ θυγατρᾷ γαμβρῶν. Περὶ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ.

N. XXIII. Περὶ τῶν Πατζινάκων, καὶ ὅπως κατετρώθησαν. Περὶ ἐπιβουλῆς κατὰ τοῦ βασιλέως μελητησίσης. Ἐτέρα ἐπιβουλή. Περὶ τῆς τῶν Φράγγων συγκινήσεως, καὶ πρὸς τὴν Ἐφίαν αὐτῶν διαπεραιώσεως. Περὶ τῆς τῶν Βογομίλων αἰρέσεως, καὶ ὅπως ὁ ταύτης κῆρυξ διεφθάρη. Ἐπανάστασις τοῦ Ψευδοδιογένους.

N. XXIV. Περὶ τοῦ Ὁρφανοτροφεῖου, Μελέτη κατὰ τοῦ βασιλέως, οὗ ὁ κορυφαῖος ὁ Ἀνεμάς. Δρῶπαξ, τὸ χρίσμα δι' οὗ ἡ τρίχῳσις ἀφαιρεῖται. Ἀναχωρηθεῖσα τῶν βασιλείων ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπελθεῖσα εἰς τὴν Ἐπανεπόπτην, ἐκεῖ ἐτελεύτησεν. Τελευτὴ τοῦ σεβαστοκράτορος. Ὅπως δίκαιον πρῶην πρὸς τὴν κοινῶν τοῦ βίου ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως μετέπειτα. Ὅτι ἡ τῆς βασιλείας ἐξουσία τῇ βασιλίδι ἀνατεθῆναι μεμελέτητο, ὁ δὲ υἱὸς ταύτης καὶ βασιλεὺς ἀντέπραπτε τούτῳ, ὡς ἐνὸν, καὶ ὡς ἀπειρητο πᾶσιν αὐτῷ προσιέναι.

N. XXV. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῆς νέσου τοῦ βασιλέως, καὶ ὅπως ἀνεβρέωσθη. Περὶ τῆς φήμης γενομένης κατὰ τὸ μέγα Σάββατον.

N. XXVI. Περὶ τῆς εἰς Χερρόνησον ἐκδημίας τοῦ βασιλέως. Περὶ ἐμπρησμοῦ καὶ ἀνέμων.

N. XXVII. Ἐκστρατεία Τούρκων.

N. XXIX. Οἷος ἦν τοὺς τρόπους γαί τὸ ἦθος ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος.

DE HEBDOMO CP.

DISQUISITIO TOPOGRAPHICA.

SUMMA SECTIONUM.

I. Scopus auctoris in statu Controversiæ.

II. Hebdomum septimum ab urbe lapis proprie appellatur.

III. Campus inter septimum istum lapidem et urbem Constantinopolit., eadem pariter Hebdomi nomenclatura donatus: in quo existere ædificia omnia, quorum habetur mentio apud scriptores Byzantinos.

IV. Id firmatur horum allatis locis. Patriarchæ

Constantinopolit. in litaniis publicis curru vecti, etiam intra urbem.

V. Processus sacri in Hebdomo, in campo Hebdomo appellato facti intelliguntur.

VI. Hinc Hebdomum in conspectu urbis esse dicitur.

VII. Campus Hebdomi ubi Constantinopol. campi Martii vicem obtinuit.

VIII. Varia et multa in campo Hebdomi existere

- œdificia, atque in iis Tribunal et Palatium Hebdomi. In Tribunali levati soliti imperatores Constantinopolitani, qui, quod urbis mœnibus illud adiaceret, in urbe levati interdum dicuntur.*
- IX.** *In Tribunali et in Campo inaugurati passim Augusti.*
- X.** *Campus, Tribunal et Palatium urbi adjunctum promiscue Hebdomi nominis a scriptoribus donatur. Hebdomi seu Campi Hebdomiani pars intra urbem subinde inclusa.*
- XI.** *Promontorium Hebdomi proximum fuisse urbis mœnibus ostenditur.*
- XII.** *Hebdomum non ad Propontidem, sed versus Ceratini sinus caput exstitit.*
- XIII.** *Id astruitur scriptorum allatis auctoritatibus.*
- XIV.** *De Palatii, quod nude interdum Hebdomum appellari diximus, situ, et an idem fuerit cum Consistorio Gratiani et Justiniani.*
- XV.** *Hebdomum nuncupatum istud Palatium probatur ex scriptoribus.*
- XVI.** *Huic Tribunali vestibuli, seu προαυλλου, vicem præbuit.*
- A XVII.** *An προάστια seu suburbana oppidis proxima fuerint.*
- XVIII.** *Suburbana etiam interdum intra urbem exstiterunt.*
- XIX.** *In Hebdomo, seu in Campo ita appellato, varia exstiterunt œdificia, tum ædes sacræ, quæ recensentur.*
- XX.** *Ædes S. Joannis Baptistæ, quam Hebdomum nude interdum vocant scriptores, an intra urbem exstiterit.*
- XXI.** *De aliis intra urbem eidem sancto Præcursori dicatis Ecclesiis.*
- XXII.** *An dissertator Hebdomianus vere primus situm Hebdomi explicuerit.*
- XXIII.** *In litterariis controversiis sine nostro invicem dolore licet ludere, id est urbanitate ac moderatione servata.*
- XXIV.** *Auctor nihil novi docetur ex dissertatoris Dissertatione.*
- C XXV.** *Conclusio hujusce Disceptationis de hac Controversia, quam impeditam existimabat Henr. Valesius.*

I. Hactenus quidem, ni fallor, præstitimus quod in hujusce operis Præfatione sumus polliciti, nihil nos nisi nova, ac in hocce genere argumenti nobis indiotæ, de iis quæ ad urbis Constantinopolitanæ vel œdificia vel regiones pertinent, in Notis ad Zonaræ Annales observaturos. Verum ut faciam satis viro pererudito Hadriano Valesio, cui Petri Gyllii longe doctissimi, et nostram de Hebdomi situ sententiam minime probari advertimus, huic rursus asserendæ, pauca ex iis quæ in *Constantinopoli Christiana* copiose satis a nobis descripta sunt, hic rursus delibari haud ingratum lectori fortasse fuerit, qui de hac dijudicanda controversia liberum erit arbitrium. In ea vero pertractanda, ut sancti Augustini verbis mihi præfari liceat (*in Epist. ad S. Hieron.*): *Si aliter quam is sensisse reperiar, non contra illum dictum, sed quod mihi videbatur a me scriptum esse putem lectorem debere cognoscere: aut si cognosci non potest, credere debere.*

II. Atque ut hujusce disceptationis ducatur initium, in confesso debere esse agnoscimus Hebdomum ita appellatum, quod septimo ab urbe (veteri scilicet Byzantio ad promontorium Ceratinum) milliari distaret: indeve quod Græci Ἑβδομον, Latini *Septimum* vocant, quosdam *septimilliare* nuncupare: quemadmodum in utroque isthmo, Thraciæ Chersonesi et Corinthiaco, a mari ad mare deducto muro Hexamilii a sex milliariump spatio nomen inditum est. Id at multis in ea lucubratione docuimus, allatis auctorum locis fere omnibus, præter quos ab eodem viro docto alios proferri non advertimus, adeo ut pudeat toties cramben repetere, atque eadem cantare versibus *iisdem*. Sed cum hæc quæstio definiri vix queat absque prolatis et in medium adductis eorundem scriptorum auctoritatibus, ac iis præsertim, quas aut non observasse, aut de industria omisisse videtur, ut quæ sententiæ quam tuendam susceperat adversarentur, breviter quantum licebit, et selectis duntaxat qui ad hanc dirimendam controversiam conduunt locis, quæ in hanc rem habent expedire operæ pretium videtur.

III. Tametsi igitur Hebdomum ita appellatum constet, quod septimo ab urbe milliari distaret, difficultas tamen de Hebdomi istius, cujus passim mentio apud scriptores occurrit, situ, minime inde solvitur, cum aliud et diversum sit a septimo lapide, licet eidem, ut et urbi Constantinopolitanæ contiguum, cum inter septimum lapidem et urbem intersitus ager, vel Campus, Hebdomi pariter appellationem haberet, quod non modo in hac Disceptatione probandum suscepi, sed et Campum istum Hebdomianum non ad Propontidem, sed ad sinus Ceratini, versus illius caput, littora, extitisse, ut et tribunal et palatium Hebdomi, ecclesiam Sancti Joannis Baptistæ, cæteraque recensita a scriptoribus in Hebdomo œdificia, in hoc fuisse postremo Hebdomo, seu in Campo Hebdomi, non vero ad septimum ab urbe milliare, quod vult dissertator Hebdomianus. Priusquam vero rem aggrediar, ut res planior deinceps fiat, ponemus in exemplum suburbanum Parisiense, seu regis nostri Christianissimi palatium, quod Versalias appellamus, simili fere ab urbe Galliarum primaria disparatum spatio, quo Hebdomum a Byzantio. Quo posito, primo quidem non septimum duntaxat milliare, id est septimum ab urbe lapidem, Ἑβδομόν appellationem habuisse, sed etiam inter septimum istud milliare et urbem Constantinopolitanam interjectum Campum, in quo œdificia omnia quorum meminerint Byzantini scriptores, nullaque in ipso milliari septimo stetisse ausim omnino contendere: quod mihi præsertim probandum incumbit, ut disputationis totius fundamentum: quod haud ægre fecerim, si ita appellatum ab iisdem scriptoribus ostenderit.

IV. Primus igitur ex iis prodeat Theophylactus Simocatta, qui libro VIII, cap. 13, scribit defixa ad spectaculum a tyranno Phoca, Mauricii et filiorum capita πρὸς τὸ πεδίον τὸν ἀνακείμενον ἐν τῷ λεγόμενῳ Ἑβδομόν, ὃν Κάμπον Ῥωμαῖοι κατονομάζουσιν. Ubi observanda vox ἀνακείμενον, quæ campum urbi adjacuisse satis prodit: neque enim Campus in ipso septimo milliario esse potuit, alio-

qui Campus in suburbano seu in villa esse dicere tur, quod absurdum esset. Deinde Hebdomum. Campum fuisse appellatum diserte ait Simocatta; proinde idem est Hebdomum cum Campo. Theophanes etiam Campum ad urbem Constantinopolitanam statuit, cum ait ad ann. 30 Theodosii Junioris, Byzantios terræ motu consternatos ac territos, έξω τῆς πόλεως ἐν τῷ λεγομένῳ Κάμπῳ sccessisse; cujus terræ motus memoriam quotannis agi 26 Januarii, quo is accidit in Campo, scribit auctor *Chronici Alexandrini*: "Ὅθεν καὶ ἡ μνήμη κατ' ἔτος ἐπιτελεῖται τῆς λιτανίας μέχρι καὶ νῦν ἐν τῷ Κάμπῳ ὑπὲρ τῆς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ μακροθυμίας. In qua quidem supplicatione imperatorem, senatum, populum et clerum pedibus nudis processisse tradit idem scriptor: Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐλιτάνευσε μετὰ τῆς συγκλήτου, καὶ ὄχλου, καὶ τοῦ κλήρου, ἀνυπόδετος ἡμέρας πολλὰς. Theodorus Lector ecl. 1, et ex eo idem Theophanes et Symeon Logotheta in Chron. ms. scribunt Marcianum ἐν ταῖς λιταῖς γενομέναις ἐν τῷ Κάμπῳ πεζὸν ἐξερχόμενον, multas pecunias pauperibus erogasse: Anatolium vero patriarcham, cum a Tauro ad Campum, juxta morem episcoporum urbis regiæ, lectica vectus ad supplicationem procederet, et Marcianum pedibus incedentem vidisset, ipsum quoque πεζέοντα processisse. Quis porro Theodosium Juniores ἀνυπόδετον, cum universa plebe et clero, vel Marcianum pedibus usque ad septimum milliare quotidie processisse putet? Neque hic opponat vir eruditus, quod patriarcha Anatolius curru vectus supplicationem instituerit, inde satis patere longius fuisse iter, quam ut ad proximum urbi campum fuerit processurus. Nam præterquam quod id factum *more episcoporum urbis regiæ* tradunt iidem scriptores, etiam in urbe hoc apparatus litanias instituisse patriarchas colligere est ex eodem Theophane an. 11 Justiniani: Καὶ ἐξῆλθεν ἡ λιτὴ τῆς ἀπὸ Ἀγίας Ἀναστασίας, καθιμένῳ Μηνῶ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ βασιλικῷ ὀρχήματι, καὶ τοῦ βασιλέως συλλιτανεύοντος τῷ λαῷ. Et an. 23: Καὶ διῆλθεν ὁ ἐπίσκοπος Μηνῶς μετὰ τῶν ἁγίων λειψάνων κατήμενος ἐν ὀρχήματι χρύσῳ βασιλικῷ διαλίθῳ, κρατῶν τὰς τρεῖς θήκας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων εἰς τὰ γόνατα αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐποίησε τὰ ἐγκαίνια, scilicet ædis SS. Apostolorum. Idem Theophanes an. 25 ejusdem Augusti: Γεγόνασι τὰ ἐγκαίνια τῆς ἁγίας Εἰρήνης πέραν ἐν Σουκίῃ, καὶ ἐξῆλθεν τὰ ἅγια λείψανα ἐκ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας μετὰ τῶν δύο πατριαρχῶν Μηνῶ τῆς ΚΙΙ. καὶ Ἀπολλινάριου τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ ἐκάθισαν ἀμσότεροι ἐν τῷ βασιλικῷ ὀρχήματι, κατέχοντες ἐν τοῖς γόνασιν αὐτῶν τὸ ἅγια λείψανα, etc. Denique idem scriptor anno 36 ejusdem imperatoris, ubi de fecundis Enceniis ædis Sophianæ: Ἡ δὲ παννυχὶς τῶν αὐτῶν ἐγκαίνων γέγονεν εἰς τὸν ἅγιον Πλάτωνα, καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν ὁ πατριάρχης ΚΙΙ. Εὐτύχιος μετὰ τῆς λιτῆς, συμπαραόντος καὶ τοῦ βασιλέως, καθεζόμενος ἐν τῷ ὀρχήματι, καὶ φορῶν τὸ ἀποστολικὸν σχῆμα, καὶ κρατῶν τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον.

V. Verum ut disceptationis seriem prosequamur, Nicophorus patriarcha Constantinopolitanus, in Historia, agens de Avaribus circa urbem dispersis, Heraclio imperante: Καὶ μόλι πρὸς τὸ πεδίον τὸ πρὸ τῆς πόλεως, ὃ Ἑβδομον καλοῦσι, καταλαβόντες ἰδρύσαντο, ἔνθεν δὲ τε σκεδαννόντες ἄχρι καὶ εἰς τοῦ Βαρνύσσου ποταμοῦ γέφυραν. Ex hoc unico præterea loco patet omnino voce Hebdomi non septimum ab urbe milliare, sed Campum ad urbem indigitari, quem occupavere Avars urbem obsessuri, usque ad Barnyssi fluvii pontem: qui scilicet fluvius Campo Hebdomo appellato adjacebat. Sed quin idem Campus Hebdomi proxime urbi adjacuerit, scrupulum omnem eximit Euchologium Goari, p. 810, ubi describitur εὐχὴ λεγομένη ἐν λιτῇ γενομένη διὰ φόβον εἰς τὸν Κάμπον, εἰς τὸν ἅγιον Διομήδην ἐξώπορτα, καὶ εἰς τὴν παλαιὰν πέτραν. Supplicatio igitur fiebat a Tauro, seu a foro Tauri, ad ædem S. Diomedis extra portam, et ad veterem Petram, quam Anonymus Combesianus in Constantini Porphyrogeniti Vita, τὸ παλαιὸν πετρὴν vocat. Neque alia est εὐχὴ, quæ pag. seq. in eodem Euchologio habetur, hocce lemmate: τάξις γινόμενη ἐν τῷ Τριβουναλίῳ ἐν ταῖς ἐξ ἔθους ἀπαρχομέναις ἐκεῖσε λιταῖς. Ubi observare licet litanias, promiscue dici factas in Campo et tribunali. Sed neque etiam diversa videtur ista supplicatio ab ea, cujus quotannis memoriam celebrari ἐν τῷ Κάμπῳ λιτανεύοντος τοῦ λαοῦ, ob terræ motum qui 15 Augusti anno 27 Justiniani accidit, scribit Theophanes et ex eo Cedrenus et Symeon Logotheta. Sic in *Chronico Alexandrino*, an. 1 Heraclii in terræ motu qui accidit 20 Aprilis, λιτὴν γενέσθαι εἰς τὸν Κάμπον, καὶ ψαλφῆναι τὸ Τρισάγιον decretum legitur. Enimvero nemo erit, opinor, qui quod nude dicitur esse extra portam, ad septimum milliare exstitisse velit asserere, nisi etiam velit Romam dici exstitisse extra urbis Constantinopolitanæ portas. Meminit denique idem Theophanes anno 36 Justiniani supplicationis ad S. Diomedis ædem, scribens Eutychium patriarcham, cum mense Augusto, solo vigente Borea ac fiante, navigia ad urbem non possent accedere, λιτὰς ἐκβαλεῖν εἰς Ἱερουσαλήμ, τοῦτ' ἔστι εἰς τὸν ἅγιον Διομήδην. Ex quibus docemur hunc S. Diomedis ædem, quæ extra portam urbis erat, Jerusalem appellatam, aliamque fuisse ab æde S. Diomedis, quæ antea S. Eliæ nuncupabatur, ut testatur Symeon Logotheta in Michael et Theodora, et intra urbem erat, ad portam urbis Auream. Monasterii porro Jerusalem appellati abbates conciliis Constantinopoli interfuisse alibi observamus: nam cum prius catholica esset ecclesia, seu plebalis, monachis est attributa. Consimiles alias in Campum Hebdomi institutos litanias ob terræ motus, vel ob alias quasvis calamitates, habent scriptores, ac præsertim illam de qua Cedrenus agit in Justino seniore, quem percepto terræ motu everse Antiochiæ nuntio lugubres vestes induisse scribit, et

Byzantiōs per septem dies eis πρὸ τῆς πόλεως ἰδιῶν ἐκτὰ σημείοις ἀπέχον litanias instituisse. Quæ quidem loquendi formula usus est Cedrenus recepta apud Græcos et Latinos scriptores qui linguâ venustati studebant: quod satis vel inde percipere est, quod statim addat campum existisse πρὸ τῆς πόλεως. Neque enim campus in prospectu urbis esse potuit si ab ea septem milliariibus distitisset, nec indici aut fieri potuere supplicationes, neque plebs continuis septem diebus orationis gratia ad septimum ab urbe milliare procedere (quod velim serio attendat vir doctus), quotidie ad urbem vel ad urbis proxima reversura. Urbis Parisiorum terræ motu concussa fuerit, cives ne ædificia ruina obruantur, Versalias sese confitent: et si publicæ indicantur supplicationes, ad tres aut quatuor leucas quotidius secedent reversuri? an aliquis sanæ mentis id sibi persuadeat? In urbis cæteris vicinis locis tentoria explicuisse non abuverim in ejusmodi terræ motuum terroribus; civesque extra urbem, non vero ad septimum usque milliare, prorupisse, donec ii desinerent: ut in terræ motu, qui accidit 9 Februarii, indit. 13, anno 70 Constantini et Irenes, quo, ut ait Symeon Logotheta in Chron. ms. et Theophanes, σεισμὸς γέγονε φοβερώτατος, ὥστε καὶ μὴ τολμῶντός τινός ἐν οἰκῷ καθυδῆσαι, ἀλλὰ πάντας εἰς τοὺς κήπους, καὶ τὰ ἔξωρα σκηναὶς ποιήσαντας διαίειν· ἡ δὲ βασίλισσα ἄμα τῷ υἱῷ αὐτῆς ἐξήλθεν ἐν τῷ Ἁγίῳ Μάρτυρι, ad palatium scilicet, quod ad urbis muros versus sinum Ceratinum erat, secessit Imperatrix: quo etiam sese recepisse Leonem M. in simili terræ motu scribit *Chronicon Alexandrinum*.

VI. Deinde, ut diximus, qui fieripotest ut Campus πρὸ τῆς πόλεως fuerit, si ab ea septem millibus distitisset? hæc certe loquendi formula quæ mœnibus proximæ sunt et in illius prospectu vulgo intelligere scriptores palam est. Atque ut id uno aut altero firmeth loco, scribit auctor *Chronici Alexandrini* Constantinum M. instaurata Drepano, Bithyiae urbē, ἑαυτὴν Helenopoli de matris nomine appellatā, hæc vectigalium immunitate donasse ἕως φανερᾶς περιοχῆς πρὸ τῆς πόλεως, *quousque profectus ante urbem prospectus*, in honorem S. Laurentii martyris. Unde patet quidquid in prospectu est civitatis, dici esse πρὸ τῆς πόλεως. Latino Barbari in *banluca* dicerent. Sed et de quadam in sinu Ceratini caput insula verba faciens Michael Psellus in Hist. ms. in Isaacio Comneno, ita hæc verba usurpat: Καὶ βασίλειος τοῦτον καταγωγὴ αὐτοῦ που πρὸ τῆς πόλεως ὀποῖεχεται ἑπικυκλὸς τῇ θαλάσῃ καθ' ἑκατέρου μέρους, ἀνδρὶ ἀτάρκης θηρατικῷ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῷ βασιλεὶ τούτῳ. Scylitzes in eodem Isaacio: Ὄθεν δὲ τῆς τῶν Ἀρχαγγέλων ἐπισταμένης ἑορτῆς ἐξεῖσιν εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως, φιλοτιμῶς τὰ τῆς ἑορτῆς ἐκτελεῖται σπουδάζων, in eodem scilicet XI Ordinum, quæ muris terrestribus adiacebat, uti observavimus in *ἱστορίᾳ Constantinopolitani*. Tradit Zonaras in

A Romano Lacapeno, Symeone Bulgarorum rege ad urbem cum valido exercitu tendente, eam oppugnaturō, Romanum imperatorem, ne quæ ante urbem erant amœnitates ab hoste vastarentur, copias suas extra mœnia eduxisset: Ὁ Συμεὼν δὲ κατὰ τῆς πόλεως ἐκπέμπει στρατόν· ἵνα δὲ μὴ ἐλθόντες τὰς τῆς πρὸ τῆς πόλεως διασφαιρωσιν ἀγλαίας, ἐπεμψε καὶ ὁ Ῥωμανὸς τοὺς ἀντιταξαμένους αὐτῷ. Neque aliter Continuatore ejusdem Theophanis, lib. III, n. 4, dum scribit Theophilum imp. palatii muros excedisse, ut liber esset in urbis proxima prospectus, atque adeo in ipsam Propontidem: Ὅθεν ἐπὶ τινὰ τῶν ἀφθαλμῶν ἐστίασιν τὰ πρὸ τῆς πόλεως ἔχοντα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἑαυτὰ καλοῦσι τοὺς βασιλεῖς, τὰ πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ παλατίου τείχῃ τῶν ἀρχαίων θεμελιῶν οὗτος παρεκβαλὼν, καὶ πρὸς τὰ ἡλιακὰ — παραδείσους ἐργαζάμενος, ἐκείθεν τὸ λοιπὸν ἐν ἐπλήρῳ, καὶ ἑαυτὸν ἔεραπε τούτοις, καὶ ἐψυχάζωγει, ὡς τὸς εἰκόσ. Dixerat Lacapenus Palatii muros, ut eorum quæ πρὸ τῆς πόλεως erant conspectu visum oblectaret: ita exserte hic scriptor. Sed et ita hanc vocem usurpat Constantinus Porphyrogenitus in avi Vita, n. 22 editionis Combefisii, ut alios omittam.

VII. Non alius igitur fuit Campus iste ab eo qui urbis mœnibus terrestribus seu Theodosianis obversabatur, qui Hebdomi nomen retinuit, quod inter urbem et septimum milliare protenderetur, quemadmodum planities inter Lutetiam et Sandionysianum oppidam, non Lutetiana, sed Sandionysiana appellatur. Is vero Campi Martii vice urbis Constantinopolitanæ fuit: nam majores omnes civitates ejusmodi ad mœnia campos habuisse alibi (in *Gloss. med. lat.*) docuimus in quibus militares civium fierent exercitationes: quos ideo κάμπους στρατιωτικούς vocat Theodorus Hermopolites inoditus (*Lib. I fol. 12, Cod. Reg.*): Ἡ γέγονε κάμπους στρατιωτικὸς, καὶ ἐγυμνάζοντο ἐν αὐτῷ οἱ στρατιῶται. Hæc Martiūs unice appellat Mauriciūs, lib. III *Strateg.* cap. 2. Ὁν πρώτων ἐν τῷ Μαρτίῳ ποτὲ οἱ καβαλλᾶριοι ἐπαίζον ἐν τοῖς παραχειμαδίοις. De iis etiam ita Vegetius, lib. I, cap. x: *Romani veteres, quos tot bella et continuata pericula ad omnem rei militaris erudierant artem, Campum Martium vicinum Tiberi detegerunt, in quo juvenis post exercitium armorum sudorem pulveremque dilueret.* Hinc ejusmodi Campi, ubi et censebantur milites, ut est apud Leonem Grammaticum et Anonymum Combefisianum, in Lacapeno, n. 6, ubi de Campo ad urbem Constantinopolitanam, γυμνάσια πολεμικὰ dicuntur Theodorito, lib. IV, *Hist. Ecc.* cap. 25 et 26, si novi interpretis versio spectetur: Πεδία τὰ ποικίμου δεχόμενα μελέτας, Libanio, in Presbentico ad Julianum imp. quo respexit Cicero, cum *ludo campestri et exercitatione uti dixit.* De militari vero Byzantiorum in Campo exercitatione, quædam habet Theophanes, an. 7 Phoco, ut et Palladius in Vita Chrysostomi, ubi scribit Arcadium urbe egressum τοῦ γυμνασθῆναι ἐν τῷ

παρακειμένῃ πεδίῳ. Qui quidem Campus non alius est ab Hebdomiano : quod præterea inde colligere licet quod Ruffinus, præfectus prætorio, in *Chronico Alexandrino* interemptus dicatur in Hebdomo ; apud Philostorgium vero lib. xi, cap. 3, ἐν τῷ λεγομένῃ τριβουναλίῳ, apud Zosimum, lib. v, et Socratem, lib. vi, cap. 1, πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως apud Marcellinum Comitem *ante u bis portas* : apud Claudianum denique lib. ii, in eundem Rufinum, in Campo urbi proximo, quem ita describit :

Urbs ab Augusto tractu, qua vergit in austrum, Planities vicina patet, nam cætera pontus Circuit, exiguo dirimi se tramite passus.

Mox in ea planitie exstitisse tribunal, sic innuit, dum Ruffinus Arcadium compellat :

*. . . . . graviterque apprensæ veste morantem
Increpat Augustum, scandat sublime tribunal,
Participem sceptri, sociumque declarat honoris.*

Quis non videt hisce laudatis locis, non modo Hebdomum, Tribunal, et Campum pro uno eodemque loco sumi, sed etiam Campum ipsum urbi proximum fuisse, non vero ad 7 milliaria ? cujus tandem situ cognito, superest ut quæ in eo exstiterint ædificia percurramus.

VIII. Ex his præcipua tuere *Tribunal et Palatium* Constantinianeum vel Justinianeum, utrumque Hebdomi nomenclatura pariter donatum a scriptoribus : quod hic nobis in primis probandum. Atque ut a Tribunali ordiamur, in quo levari et inaugurari solebant imperatores, illud cum in Campo, tum in Hebdomo, atque adeo in ipsa urbe extitisse tradunt passim scriptores, ita ut interdum *Campus Hebdomi*, ab eo *Campus Tribunalis* : interdum *Tribunal Hebdomi*, interdum denique ac nude *Hebdomum* ab iis appelletur. Nam ecce, si liceat alias a nobis adnotata hic rursum recudere, in *Chronico Alexandrino*, Valens a fratre Valentiniano εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν τῷ Ἐβδόμῳ levatus imperator dicitur : ab Idatio, *Constantinopoli in milliario 7 in Tribunali*. Nec abludit Themistius, cujus verba præstat hic adducere, quod suburbanum istud, Hebdomum scilicet, in urbe extitisse exserte testetur. Ita itle in Philadelphia : Ὅσον γὰρ πλεονος ἄξιον τὸ κτήσασθαι τὰ ἀγαθὰ τοῦ τὸν κεκτημένον μείζω ποιῆσαι, τοσοῦτον καὶ σοὶ δικαιοτέρα πρὸς τὴν πόλιν ἐστὶν ἢ τῆς εὐνοίας ὑπόθεσις. Ἡ πῶς οὐκ ἄτοπον τὴν μὲν ἐσχατιάν, ἐφ' ἧς τὴν ἀλουργίδα ἐνῆψαι, περιφάνεστεραν ποιῆσαι κρηπίδι, καὶ βήμασι καὶ ἀνδριᾶσι, τῇ πόλει δὲ ἦν οὐκ ὀκνεὶς ὀνομάζειν μῆτερα τῆς ἀναβρῆσεως, μὴ οἴεσθαι ἐποφλισκεῖν τὰ χαριστήρια ; Ex quibus verbis omnino conficitur, ut recte coniectat Petavius, ἐσχατιάν illam, esse suburbanum, quod Hebdomum appellabant, in extrema urbis parte situm, ubi in tribunali, cujus hoc loco meminit, inaugurari solebant imperatores : neque enim urbis ἐσχατὶ appellari debuit septimus ab ea lapis, cum illius extremum esse non potuerit, quod velim

attendat vir doctus. Proinde *matrem suæ inaugurationis urbem Constantinopolitanam jure appellaverit Valens*, quod revera in ea facta esset : quod minime dixisset, si in septimo ab urbe milliario fuisset peracta. Et sane Ammianus, lib. xxvi, Valentem a fratre Valentiniano imperatorem dictum Constantinopoli in Suburbano prorsus etiam innuit, cujus verba hic apponam, quod Themistiana illustrent : *Indeque cum venisset Constantinopolim*, (loquitur de Valentiniano) *nulla secum ipse devolvens, et magnitudine urgentium negotiorum jam se superari considerans, nihil morandum ratus, quintum Kal. Aprilis productum eundem Valentem in Suburbanum, universorum sententiis concinentibus, (nec enim audebat quisquam refragari) Augustum pronuntiavit : decoreque imperatorii cultus ornatum, et tempora diadamate redimitum, in eodem vehiculo reduxit*. Ubi per *Suburbanum*, Hebdomum intelligi constat, quod ad urbem exstitit, ex quo in Palatium Valens una cum fratre vehiculo reversus est. Ita porro apud Marcellinum comitem Arcadius *levatus Augustus dicitur Constantinopoli, in milliario septimo*. Ubi idem *Chronico Alexandrino*, Ἀρκάδιος Αὐγουστος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ τριβουναλίῳ τοῦ Ἐβδόμου ἀνηγορεύθη. Apud eundem Marcellinum comitem, *Honorium pater suus Theodosius in eodem loco quo fratrem ejus Arcadium, Cæsarem fecit, id est foras septimo ab urbe milliario*. Idem *Chronico Alexandrino* Theodosium Juniore levatum etiam Augustum scribit ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὸ Ἐβδόμον ἐν τῷ τριβουναλίῳ, Marcianum vero ἐν τῷ Ἐβδόμῳ, omissa voce Tribunalis. Zenon in *septimo* levatus scribitur apud Victorem Tunnensem : Basilicus ἐν Κάμπῳ, apud Theodorum lectorem, Theophanem, Symeonem Logothetam, Zonaram, et alios : Mauricius a Tiberio ἐν Τριβουναλίῳ, apud eundem Theophanem et Zonaram : ἐν προκένσῳ τοῦ Ἐβδόμου, in *Chronico Alexandrino* Phocas in æde S. Joannis Baptistæ ἐν τῷ Ἐβδόμῳ, apud Simocattam et Theophanem : *in septimo quod dicitur Secundianas*, apud Gregorium M. Ut porro tyrannus in urbem venerit, sic *narrat Theophanes* : Οἱ δὲ Πράσινοι, ἐξεληθόντες εἰς τὸ Πήγιον, μεγάλας εὐφημίας ἐτίμων τὸν τύραννον Φωκᾶν, καὶ πείθουσιν αὐτῷ ἐν τῷ Ἐβδόμῳ παραγενέσθαι. Πέμπει τοίνυν Φωκᾶς Θεόδωρον τὸν ἀσκηρῆτις, καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ἐκπυρρῶσεν τῷ λαῷ ὅπως ὁ πατριάρχης καὶ οἱ δῆμοι, καὶ ἡ σύγκλητος ἀφίκωνται ἐν τῷ Ἐβδόμῳ. Τούτου τοίνυν γεγονότος, καὶ πάντων ἐν τῷ Ἐβδόμῳ ἀφικομένων, Κυριακὸς ὁ πατριάρχης ἀπήρτησε τὸν τύραννον ὁμολογίαν περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἢ δὲ ἀναγόρευσις τοῦ τυράννου εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ γέγονεν. Nimirum Prasini Phocam ad Hebdomum accedere, suadent, ubi scilicet inaugurari et levari solebant imperatores : quo cum accessisset, in æde S. Joannis Baptistæ, palatio Hebdomiano vicina, a patri-

araha Cyriaco solenni ritu coronatus est, cum A alias imperatores in æde duntaxat Sophiana corona donari solerent. Is vero triduo postquam in urbem venit, Eudociam uxorem Augustam coronavit, in æde scilicet Sophiana, cum ille antea in Hebdomo, seu in æde S. Joannis Baptistæ, a patriarcha coronatus fuisset. Ita porro Constantinus Copronymus a patre Leone Isauro ἐν τῷ τριβουναλίῳ, et Leo Armenius ἐν τῷ πρὸ τῆς πόλεως τριβουναλίῳ, levati leguntur apud eundem Theophanem, Symeonem Logothetam, et Georgium Hamartolum in Chronicis mss., ἐν τῷ κάμπῳ τοῦ τριβουναλίου, in Chronico ms. ab Adamo ad Leonem Sapientem. Hisce addere placet quod tradunt Simocatta, idem Theophanes, et Georgius Hamartolus, Mauricii imp. et filiorum in Eutropii ad Calchedonem portæ cæssorum capita, per aliquot dies plebi exposuisse Phocam in Campo Tribunalis. Quod si factum id esset septimo ab urbe milliari, eo certe concedere oportuisset plebem Constantinopolitanam, quod nemo opinor sibi persuadeat.

IX. Ex his igitur patet omnino Hebdomum, Tribunal, et Campum, promiscue usurpari apud laudatos scriptores pro uno eodemque loco, ubi acclamari et inaugurari solebant imperatores, more ab antiquo recepto, cum in Campis Martiis, seu qui ad majores civitates erant, id ferme semper peragi solitum doceant scriptores, ac in primis Flavius Vopiscus, quo loco scribit, Tacito a senatu in imperatorem electo, inde itum ad Campum Martium, ibi Comitiale Tribunal ascendisse eundem Tacitum, et præfectum urbi Ælium Cæsonium nuntiasse militibus et civibus in principem de sententia omnium exercituum Tacitum a senatu electum. Tradit præterea idem scriptor Probo militari quodam consensu in imperatorem acclamato, factum concursum, et cespitium Tribunal, appellatumque imperatorem, atque ornatum pallio purpureo, quod de statua templi ablatum est, atque inde ad Palatium reductum. Et Lactantius, in libro de mortibus persecutorum n. 32, de Maximino: *Fictus contumacia, tollit Cæsareum nomen, et se Liciniumque Augustos appellat, Maxentium et Constantium filios Augustorum* (id est Cæsares) *Maximianus postmodum scribit quasi nuntius, in Campo Martio proxime celebrato Augustum se ab exercitu nuncupatum.* Mitto quæ de Juliano in Campo et in Tribunali in Gallia Ammianus Marcellinus, et de Gratiano apud Ambianos in Tribunali, et Valentini Junioris ab exercitu in Tribunali in civitate Acimæo, inauguratione, Idatius, scribunt; ubi duntaxat observare liceat, Tribunal dici fuisse in civitate, tametsi rem actam in Campo, proximum vero sit, secundum receptum morem. Sed et Campum et Tribunal etiam Romæ idem fuisse firmat Theophanes, ubi de Constantio solenni pompa urbem ingresso: *Ἐξελθὼν δὲ ἐν τῷ τριβουναλίῳ Κάμπῳ, καὶ στὰς ἐφ' ὕψους, συμπρόντος αὐτῷ τοῦ στρατοπέδου, ἔδημηγόρει, id est in Campo*

Martio qui urbi proximus fuit: ubi locutus videtur Theophanes more, ut ita dicam, Constantinopolitano; quo loco *Chronicon Alexandrinum* habet, ἐν τῷ Κάμπῳ τριβουναλίου ἐφ' ὕψηλοῦ ποιήσας, etc., cujus quidem Tribunalis Constantii meminit Themistius orat. 3. Non mirum igitur si qui purpuram arripiebant, priusquam in urbem venirent, ad Campum, et ad Tribunal quod in Campo urbi proximo erat, secedebant, ut ab omnibus, ac militibus præsertim, quorum ea tempestate id juris esse videbatur, imperatores more recepto acclamarentur. Quin etiam observatum pridem a viris doctis, Ægyptios reges post celebrata ἀνακλητήρια, Memphi in Palatio solitos inaugurari, non vero Alexandriæ, quæ Ægypti caput erat, ut regum Persarum inaugurationem, quam τελετήν appellabant, factam Parasgadis: quomodo etiam reges nostri Durocotti Remorum inaugurari et coronari solent, non vero Parisiis, urbe regni primaria.

X. Aliud proinde fuit Hebdomum, seu septimus ab urbe lapis, aliud Campus ad urbem, Hebdomi appellatione donatus, aliud Tribunal, eique adjunctum Palatium Constantinianum, utrumque etiam eadem nomenclatura notissimum apud scriptores Byzantinos, quod satis superque probasse arbitramur. Quæ quidem non observata distinctio, viro erudito, aliisque forte fucum fecit, adeo ut vix ac ne vix quidem sibi persuadere potuerint, Hebdomum non modo ad urbem pertinuisse, sed et partem illius intra ipsius muros includi, vel saltem ad ipsa suburbia potuisse protendi, ac Hebdomi servari appellationem. Quod sane accidit, quemadmodum, ut attigimus, Campum ad Lutetiæ mœnia versus Septentrionem, Sandionysianum vulgo appellamus, ab oppido et monasterio S. Dionysii, quatuor milliariibus ab urbe dissito. Vere enim dici potest partem istius agri, prolatis subinde civitatis pomœriis, esse intra ipsam Parisiorum urbem, ut pars Hebdomiani agri, qui usque ad vetus Bysantium protendebatur, prolatis pariter a Constantino pomœriis, intra novam urbem inclusa est: quod quidem planum fiet, prolatis scriptorum auctoritatibus, ne gratis id proferri dicatur.

XI. Theophanes anno 5 Constantini Pogonati, quem laudavimus in nostra Constantinopoli; scribit Saracenos in Thracicas partes appulisse, urbemque obsidisse ab occidentali promontorio Hebdomi, seu Magnaura, usque ad orientale promontorium, quod Cyclobium vocant. Illius verba sunt expendenda, quod controversiam omnem dirimant: *Τούτῳ τῷ ἔτει ὁ προλεχθεὶς τῶν θεομάχων στόλος ἀναβάς προσώρμησεν ἐν τοῖς θρηάκοις μέρεσιν ἀπὸ τῆς πρὸς δύσιν ἀκρότητος τοῦ Ἑβδόμου, ἤτοι τῆς λεγομένης Μαγναύρας, μέχρι πάλιν τοῦ πρὸς ἀνατολὴν ἀκρωτηρίου τοῦ λεγομένου Κυκλοβίου. Κατὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν συμβολὴ πολέμου ἐκροτεῖτο ἀπὸ πρῶτῃ ἕως ἑσπέρας, ἀπὸ βραχιολίου τῆς Χρυσῆς πόρτης μέχρι τοῦ Κυκλοβίου ἑαυτοὺς ὠθοῦντες, καὶ ὠθούμενοι. Quæ*

quidem ita reddidit auctor Miscellæ : Anno 5 imperii Constantini, prædictus Deum impugnantium stotus ascendens applicavit in Thracensibus partibus, a summitate videlicet septimi, quæ vergit ad Occidentem, id est a domo quæ Magnaura dicitur, et rursus usque ad arcem, quam Cyclobium dicunt, quæque spectat ad Orientem. Per totum itaque diem congressio belli tenebatur, id est a mane usque ad vespem, a brachialio Aureæ portæ usque Cyclobiam, invicem utraque parte in uno pulvere impellente. Cedrenus idipsum enarrans : Τῶν θεομάχων στόλος ἰλθῶν προσώρησεν ἐν τοῖς θρακίαις μέρεσιν, ἀπὸ τοῦ Ἐβδόμου μέχρι Κυκλοβίου. Ubi Ἐβδομον nude vocat, quod Theophanes promontorium Hebdomi. Zonaras iisdem fere verbis quibus Theophanes rem recenset : Εἶτα στόλῳ βαρεῖ κατ' αὐτῆς ἀπῆλθον τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ ναύσταθμον τοῦ σφετέρου στόλου πεποίητο ἀπὸ τοῦ πρὸς δύοσιν ἀκρωτηρίου, τοῦ κατὰ Ἐβδομον, μέχρι τοῦ Κυκλοβίου. Ubi scriptor Narrationis historicæ in festum τῆς Ἀκαθίστου, de ipsis Agarenis urbem obsidentibus sub eodem Pogonato verba faciens : Ἡρωσώρησαν τῇ παραθαλάσσιῳ τοῦ Ἐβδόμου. Et Georgius Hamartolus in Chronico ms. : Καὶ προσορμήσαντες κατὰ τὴν παράλιον τοῦ Ἐβδόμου, etc., scilicet versus ἀκρωτήριον τοῦ Ἐβδόμου, a quo usque ad Cyclobium, non terrestri, sed maritima obsidione, ut exserte scribit Theophanes, urbem circumsederunt. Denique tradit idem Theophanes in Leone Isauro an. 1, eosdem Saracenos urbem obsedissee ἀπὸ τῆς Μαγναύρας ἕως Κυκλοβίου, maritima scilicet pariter obsidione. Ex quibus hic allatis locis, quos paulo accuratius cum urbis topographica descriptione ac ichnographia, quam in nostra Constantinopoli Christiana delineari curavimus, expendat velim novus ac primus assertor Hebdomianus, nemo nisi nimium pervicax inficiari poterit Hebdomum ad urbem pertigisse, ejusque partem intra urbem potuisse includi, cum Cyclobium ad muros urbis terrestres versus orientem et Propontidem, Magnaura vero ad eosdam muros, imo intra ipsam urbem versus occidentem et promontorium Hebdomi exstiterint, quod multis in nostra lucubratione docuimus. Si enim promontorium Hebdomi ad septimum milliare exstitit versus Orientem et Propontidem, quos is videtur velle, qui fieri potest ut provinum fuerit Magnauræ palatio, quod in urbe et ad urbis muros versus occasum exstitit? Quis denique in mentem sibi induxerit, vel scribere voluerit, Saracenos urbem obsedissee a septimo milliari versus Rhegium, (quod 12 ab urbe lapide ad Propontidem in Charta Peutingeriana statuitur) ad Cyclobium, sed castellum rotundum, quod eidem Propontidi adjacuit, hodie etiamnum Heptapyrgio inclusum? Veluti si quis diceret Lutetiam hostes circumsehere a Versaliis ad Lupareum usque Palatium, is certe deridiculo haberetur. Videat quid reponat, et nodum hunc solvat vir eruditus, si tamen potest, vel certe aliquid proba-

bilius afferat, ut eum Seneca loquar, tum non gravate ab opinione mea in sententiam illius discessionem fecero.

XII. Sed ut nec promontorium Hebdomi, ita neque Hebdomum ipsum ad Propontidem fuit, sed ad sinus Ceratini caput, ubi Cydaris et Barbysses flavioli confluunt, haud procul ab urbe, quod supra allati loci omnino declarant. Ex quibus evidenter patet, non modo Hebdomum ad occidentem versus Magnauram recte statui, quod quidem Palatium proximum fuit sinui Ceratino; sed et per eundem sinum Saracenos in Hebdomum, seu in Campum urbi proximum, pervenisse, a quo ad Cyclobium usque urbem mari obsedere. Proinde cum παράλιον τοῦ Ἐβδόμου, Georgius Hamartolus, et αἰγιαλοὺς τοῦ Ἐβδόμου dixit scriptor vitæ S. Basilii Junioris, n. 7, ejusdem superioris sinus littera intelligi debent, ubi portus qui in Hebdomo exstitisse narratur, quem πρὸς Βλαχέρναις κόλπον vocat Scylitzes, statui debet, non ad Propontidem. Qui quidem portus is videtur, quem λιμένα τοῦ Ἐβδόμου vocat, et purgatum fuisse anno 25 Justiniani scribit idem Theophanes : ad quem scilicet Tiberii Constantini imperatoris, qui ἐν προκίεσσῳ τοῦ Ἐβδόμου obierat, cadaver πλοῦ, seu navigio, ut est in Chronico Alexandrino, delatum est. Sed et de similibus aliis in Hebdomo, et ad sinum Ceratinum νεωροῖς egimus in nostra Constantinopoli. Non mirum igitur si Hebdomum παραθαλάσσιος τόπος dicatur Procopio et Nicephoro Constantinopol. in Hist. quod scilicet sinus Ceratini littoribus adjacuerit.

XIII. Scribit Theophanes Nicephorum Phocam imperatorem acclamatum, Chrysopoli, quo cum classe appulerat, imperatorio dromone assumpto, εἰς τὸ Ἐβδομον a Prasinis deductum, ubi scilicet, secundum receptum morem, imperator in Tribunali acclamaretur. Chrysopoli nempe, quæ Ceratino promontorio observabatur, non in urbem transiit, sed emenso ipso sinu Ceratino, ad Hebdomum pervenit : quod clarius narrat Scylitzes, tradens Nicephorum cum tota classe Chrysopolim trajecisse, indeque ad Hebdomum, atque hinc πάντα τὸν δῆμον τῆς πόλεως μετ' ἐφημιῶν καὶ κρότων, δημοσίας γινομένης προόδου, in urbem introduxisse, διὰ τῆς Χρυσῆς πύργας, per quam scilicet solennes ingressus fieri solitos alibi observavimus, quod et exserte docet Constantinus in Vita Basilii imp. n. 40 edit. Combesii. Et Zonaras : Τὸν Νικηφόρον ἐκεῖθεν (Chrysopoli) εἰς τὸ Ἐβδομον ἄγουσι, κάκειθεν σὺν προόδῳ δημοτελεῖ εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν. Ubi nemo, opinor, ex iis quibus notus est Constantinopoleos situs, sibi in animum induxerit, Nicephorum ad locum tendentem, ubi inaugurandus erat imperator, siquidem ad Propontidem exstiterit, cum tota classe Chrysopolim appulisse, eo rursus reversurum : ut urbanam omnem multitudinem ad septimum usque lapidem egressam, indeque solemnem processum

Nicephorum Phocam ad urbem deduxisse. Neque aliter intelligendus Anastasius Bibliothecarius, quo loco narrat Constantinum papam cum ad Cœam insulam appulisset, deductum fuisse in Hebdomum, indeque in urbem: *a quo loco navigantes venerunt a septimo milliario Constantinopolim.* Ubi Septimi milliari vocabulo Magnauræ palatium intelligitur, in quo excipi primo solebant exteri magnates, vel etiam legati, quod præ cæteris testatur supra laudatus Constantinus in avi Vita n. 74, et in nostra de urbe locubratione docemus. Eadem plane ratione intelligendi etiam Anonymus Combesianus, Scylitzes, et alii in Romano Lacapeno, dum scribunt Petri Bulgarorum regis cum ejusdem imperatoris filia Maria in urbe celebratis nuptiis, eandem Mariam una cum conjunge in Bulgariam profecturam, ad Hebdomum usque a parentibus deductam, hicque navim conscendisse. Appulerat vero Petrus Constantinopolim versus Blachernas, ut exserte tradit Georgius monachus, ad Portum scilicet proximum Hebdomianum, ubi et reversurus in patriam navim conscendit. Sed et idem scriptor subdit, Maria a parentibus ad Hebdomum deducta, ipsos cum Petro in eodem Hebdomo epulatos, scilicet in Hebdomiano Palatio. Enimvero quod Leo Grammaticus, Symeon Logotheta, et idem Scylitzes, Symeonem Bulgarorum regem urbem primum circumseidisse commemorant, ducto a Blachernis vallo ad portam Auream, ac deinde urbis potiundæ spe abstracta, ἐν τῷ λεγόμενῳ Ἑβδομῶν recessisse, de pacis conditionibus acturum, hæc capienda sunt non de septimo milliari, sed de campo Hebdomi, in quo castra fixerit: cum tota hæc interposita planities ita nunouparetur, ut passim hic observamus. Unde cum auctor *Chronici Alexandriani*, ubi de Victoriatorum seditione sub Justiniano agit, milites venisse scribit ἀπὸ τοῦ Ἑβδομῶν, καὶ τοῦ Πηγίου, καὶ τοῦ Ἀθύρα, καὶ ἀπὸ Καλαβρίας, id ita intelligendum, ut ex vicinis urbi locis ii acciti fuerint, tum ex Hebdomo versus Occidentem, tum ex Rhægio et Athyra versus Orientem, tum ex Calabrya, loco scilicet in Asia sic appellato, quem Καλοδρόην vocat Bryennius, Καλαδρόην, Scylitzes et Zonaras: Anna vero Commena, Καλαδρόην.

XIV. Tribunali porro, de quo mox egimus, adiacuit amplum et spatiosum Palatium, quod ut Tribunal, ita et illud Hebdomi appellatione donatur passim a scriptoribus, cui Tribunal vicem præstitit vestibuli, adeo ut pro uno eodemque suburbano fore semper usurpetur, ad quod processum facere dicuntur imperatores, in eo scilicet moram acturi, la *Chronico Alexandrino*, apud anonymum Combesianum, Leonem Grammaticum, et Cedrenum in Romano Lacapeno, uti in *Constantinopoli Christiana* docuimus. Processus enim in alia palatia duntaxat seu etiam suburbana, fieri dicebantur, mutandi aeris gratia: quod facere solent summi pontifices, cum a Quirinali ad Vaticanum, aut contra secedunt. Unde Constantinus Porphyrogenitus in Basi-

lii Vita n. 90 ejusmodi palatia seu suburbana βασιλικὰ μεταβολῆς ἕνεκα καταγωγή appellat, ubi de Pegano palatio agit, quod ad urbis muros erat versus portam Auream, ut et palatium quod Hebdomi appellabant versus Blanchernas et sinum Cera- tium, et πρὸ τῆς πόλεως erat, ut est apud Theophanem in Michaelē an. 2. Illud porro ipsum est quod in regione 14 exstitit, ut est in veteri urbis descriptione, et Constantini nomen retinet, a conditore Constantino M., a quo conditum primo extra urbis mœnia, postea iis productis intra urbem, vel certe ad ipsa mœnia etiamnum conspicitur. In eo vero exstitit Consistorium Gratiani et Justiniani imperatorum, de quo multis egimus. Istud vero Palatium, Hebdomum nude a scriptoribus fere semper nuncupari constat; quod præsertim eruimus ex ejusdem Justiniani Constitutionibus in eo Consistorio exaratis, quæ subscribi solent hac formula: *Recitata Septimo milliario hujus inclytæ civitatis in Novo Consistorio Justiniani, vel Septimiliario in Novo Palatio vel Septimo in Novo Consistorio.* Loco protulit Jacobus Cujacius, lib. xx, Observat. cap. iii, nos etiam lib. ii *Constantinopoleos Christianæ.* Ex quibus omnino conficitur Hebdomum et Septimum milliare, vel Septimiliarium civitatis Constantinopolitanæ ideo appellari, quod revera ad urbem esset, et ad illius mœnia, ita ut ipsius urbis pars fuerit, etsi primitus extra ipsos muros, atque adeo ut a Septimo ab Urbe milliari distingueretur: unde quæ in Septimo, id est, vel in hoc Palatio vel in Tribunali acta dicuntur, recte in ipsa urbe acta referuntur in supra allatis auctorum locis. Atque inde Justiniani Palatii appellationem deinceps etiam retinuit, ut ex Bondelmontio docuimus, a quo supra mœnia statuitur, et juxta eodem Novem Ordinum, seu SS. Angelorum, quam Cantacuzenus ad ipsos urbis muros pariter statuit, adeo ut nullus dubitandi supersit locus, quin Consistorium Justiniani in Septimo milliari, illud idemque sit cum eodem Justiniani Palatio, quod Constantini etiam vocant. Sed et hinc colligere licet cur Marcellinus comes scribat, *Honorium a patre suo Theodosio in eodem loco quo fratrem ejus Arcadium, Cæsarem fecisse id est Septimo ab urbe milliario.* Quippe cum Arcadius *Constantinopoli in Milliario septimo* levatus dicatur Augustus ab Idacio, sequitur quod factum est Septimo ab urbe milliario, non potuisse fieri in urbe, nisi hac locutionis formula, tum apud Marcellinum, tum apud Socratem et Cedrenum, locis infra allatis, ipsum Palatium Hebdomi, vel Tribunal quod ad urbem stetit, intelligatur.

XV. Proinde igitur apud scriptores Hebdomum pro ipso Palatio usurpari omnino constat. Apud Zonaram in Theodosio Juniore et Nicephorum Callisti, Pulcheria, regia exacta, εἰς τὸ Ἑβδομον concessisse legitur, id est in Palatium Hebdomi. Ruffinus lib. iii *De vitis Patrum* de quodam monacho: *Habitabat autem in parva cella foris civitatem, prope proastium qui vocatur in Septimo, ubi solent impera-*

tores egressi de civitate libenter degere. Neque aliter intelligendus Theophanes, an. 31 Justiniani, ubi de terræ motu, qui eo anno accidit, quo urbis muri a Constantino et a Theodosio conditi, non modo conciderunt, sed et ἐν ἐξαιρέτῃ (*præsertim*, ita hæc vox vertenda fuit) ἐκκλησῆσαι, καὶ τὰ ἐπίκεινα τοῦ Ἐβδόμου, ædes S. Samuelis, Deiparæ Petalæ diotæ, et S. Vincentii multaque ecclesiarum altaria et ciboria, a porta Aurea ad portam Rusii. Hic enim per *Hebdomum* exserte intelligitur Palatium Hebdomianum urbi ac illius muris adjunctum, cum de ruinis urbis duntaxat hic agatur. In Chronico ms. ab Adamo ad Leonem Sapientem in Mauricio, Campus Tribunalis Hebdomo proximus dicitur: Καὶ μὴ τοῦτο καταδεξαμένου τοῦ Βασιλέως, θυμωθεὶς ὁ βάρβαρος, ἀπέκτεινεν χιλιάδας δέκα ἐν τῷ Κάμπῳ τριβουναλίου, τῷ πλησίον τοῦ Ἐβδόμου, hoc est, In *Campo Tribunalis Palatio ad urbis muros, Hebdomo appellato, proximo.* Notant Menæa 29 Julii, SS. Benjaminii et Verii memoriam celebrari πλησίον τοῦ παλατίου τοῦ Ἐβδόμου. Neque forte aliud est Palatium ab Hebdomiano, de quo Zonaras in Constantino Monomacho, scribens Tornicio urbem oppugnante versus Blachernas imperatorem ἐν τινὶ βασιλικῶν θαλάμων προβεβλημένῃ τῶν ἄλλων, καὶ ἐπὶ τῷ πρὸ τῆς πόλεως ἐστραμμένῃ πεδίῳ pro majestate consedissee, ut videret hostes, et ab iis vicissim videretur. Ubi observare licet, non modo hanc locutionis formulam, πρὸς τῆς πόλεως, denotare quod est in urbis prospectu, sed et πεδίον illud πρὸ τῆς πόλεως non aliud esse a Campo Hebdomi vel Tribunalis, quem ad urbem, et ante urbem exstitisse produnt passim scriptores.

XVI. Neque porro, quod supra attigi, Palatium Hebdomi et Tribunal unum idemque fuere, si stricte res sumatur. Nam Tribunal erectum erat in Campo Hebdomi sub dio, in quo levare et inaugurari solebant imperatores, cui adjunctum erat ingens Palatium, quo se recipiebant exacta inauguratione, quod Hebdomi pariter appellabant, quod in campo Hebdomi esset ædificatum. Id omnino declarat Theophylactus Simocatta lib. 1, cap. 4. Nam ubi scriptor *Chronici Alexandrini* ait mortuum Tiberium Constantinum ἐν προκίεσσῳ τοῦ Ἐβδόμου, id est dum in Palatio Hebdomi moraretur, post renuntiatum in Augustum Mauricium generum in Tribunali, ut habent Theophanes et Zonaras, hæc ait, ubi de inauguratione Mauricii: Φοράδην γὰρ ἀρχεὶς ὁ βασιλεὺς Τιβέριος ἐπὶ τὴν ὑπαίθρον τῶν βασιλείων αὐλήν, ἥτις παρήνωται τῇ πολιοστειβάδι τῶν ἀνακτόρων οἰκίᾳ, προαυλίῳ περιφανεῖ, καὶ περιδόξῳ τῷ προσκηνίῳ, Mauricium scilicet imperatorem renuntiavit. Quæ quidem verba ita Latine sonant: *Raptim adductus Tiberius imperator in subdiale palatiorum atrium, nullis constanti tricliniis palatiorum ædi adjunctum, vestibulum illustre, visendumque proscenium.* Ex his quippe colligitur Atrium in quo exstructum erat Tribunal, vestibuli vicem præbuisse adjacenti Palatio: hincque Pala-

tium et Tribunal promiscue ut unum idemque ab Himerio Παλάτιον τὸ τριβουνάλιον, et *Hebdomum* appellari ab aliis scriptoribus. Non mirum igitur videri debet si utrumque exstitisse Constantinopoli tradant quos supra laudavimus scriptores, cum Urbi proxime adjacuerit in Hebdomiano Campo ad ipsa mœnia ædificatum: quemadmodum suburbanum Sangermanense, vel S. Marcelli, in ipsa Parisiorum urbe esse dicimus, etsi mœnibus et portis nuper ab ea utrumque disparatum. Neque enim Hebdomum, ubi inaugurari solebant imperatores, Constantinopoli esse potuit, quod exserte tradunt supralaudati scriptores, si ad septimum milliare exstitit: quasi aliquis quod actum legitur Versaliis, id Parisiis factitatum scriberet, quod nemo unquam, nisi stupidus, et minus sanæ mentis, litteris mandare audeat.

XVII. Enimvero non omnino pro certo haberi debet quod ait vir doctus, Προάστεια, et *Suburbana* dici duntaxat quæ millibus aliquot ab urbe distant, quæque προάστεια τῆς πόλεως videntur appellari a Theophane, an. 7. Justinii Junioris, et quorum præ cæteris meminit concilium Nicœnnum 11. can. 18, imo quævis prædia rustica, ut in Vita Basilii Junioris, n. 42 et 44, quemadmodum apud Anonymum Sirmondeum, Constantinus M. mortuus dicitur in suburbano Constantinopolitano villa publica, juxta Nicomediam, rectius tamen in *Chronico Alexandrino*, ἐν προαστείῳ τῆς αὐτῆς πόλεως, scilicet Nicomediæ, adeo ut inde elicere velit suburbanum Hebdomum procul ab urbe fuisse: cum quæ urbi statim obversantur, etiam ad ipsos urbis muros, ita appellare solere scriptores ipsemet non diffiteatur. Nam ideo diota προάστεια, quod πρὸ τῆς πόλεως, et in illius sint prospectu. Ita enim προάστειον apud Hesychium exponitur, πρὸ τῆς πόλεως, et apud Papiam, *viridarium prope murum*, apud Hugutionem vero *locus ante civitatem id est suburbanum.* Quidquid igitur extra urbem, vel illius muros, et in illius conspectu est, *suburbanum* dicitur, etiamsi interdum ab ea millibus aliquot remotius, ut est in Glossis *interlinearibus* ad hunc versum Gregorii Theologi in *Dramate* de Christi passione: Ἐτυγχάνομεν ἀγρόθεν πολῶν ἴσω, ubi Glossator, ἢ ἀπὸ προαστείου. Ejusmodi sunt villæ quæ delectationis causa coluntur, de quibus exstant aliquot Epigrammata in *Anthologia*, lib. IV, cap. 30, et Tullius, *Deliciarum causa et voluptatis quosdam in hortis aut suburbanis suis cum mitella sua videmus.* Unde in horum ejusmodi suburbanorum propylæis Martem effingere solebant veteres, quod cum extra urbium essent mœnia, hostium paterent incursibus, cum ædibus intramuraneis Minervam appingerent, quia, inquit Isaacius Tzetzes ad Lycophronem, ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς οἰκίαις χρὴ συμβουλεῖς καὶ φρονήσεως, ἐν τοῖς ἐκτὸς δὲ (προαστείοις, ut ea supra appellarat) ὑπὲρ τούτων ἀμύνεσθαι τοὺς πολεμίους. Quæ igitur ubi vicina sunt, προάστεια, et esse πρὸ τῆς πόλεως dicuntur:

quomodo accipienda constat verba Theophylacti **A** Simocatts, lib. vi, cap. ii, cum ait : εἰς τὰ πρὸ τῆς πόλεως nata παράδοξα τέρατα, id est in agro circumiacenti, et in suburbanis, ut recte vertit interpretes. Jam vero προάστεια, urbi Constantinopolitanae, atque adeo ipsis mœnibus adjuncta palatia vocare scriptores Byzantinos vel inde constat, quod Sycas, seu Galatam unico freto ab urbe discretam, ejus etiam decima tertia regio existit, ac proinde illius pars fuit, ita appellet *Chronicon Alexandrinum*, an. i Justiniani : et Cosmidium, seu Palatium, ad ædem SS. Cosmæ et Damiani, quod Emporium dicitur Georgio monacho in Michaele Theophili filio, et scriptoribus nostris *Castellum Boemundi*, ut suo loco docuimus, ad littus ejusdem Ceratini sinus, ipsosque muros maritimos, proinde urbi contiguum, προάστειον perinde a Symeone logotheta in eodem Michaele n. 13 appellatur. Sic etiam Palatium Peganum ad portam Auream, eique continuum a Cinnamo lib. ii, n. 17 appellatur, cum ait Ludovicum VII Francorum regem, salutari Manuele imperatore in Magno Palatio, εἰς προάστειον, ὃ Φιλοπάτιον ὠνόμασται τοῖς πολλοῖς, concessisse. Neque enim aliud est Philopatium a Palatio Pegano, quod pluribus alias probavimus, tum in Notis ad Villharduinum, tum in nostra *Constantinopoli*. Idem vero Cinnamus n. 14, illud ipsum Palatium τὸ καταντικρὸν τειχέων βασιλικῶν ἐνδιαίτημα vocat. Non igitur contendat vir doctus suburbana solum appellari quæ longius ab urbe distant, vel prædia deliciis et voluptati addicta, quemadmodum *Siciliam populo Romano jucundam suburbanitatem* fuisse dixit Cicero iv in Verrem : qua quidem voce usus etiam Sidonius. lib. iii, epist. 1 : *Ecclesiam Arverni municipioli, cui præpositus etsi immeritus videor, peropportuna oblatione locupletando, cujus possessioni plurimum contulisti, Cuticiacensis prædii suburbanitate, non minus nostræ possessionis fraternitatem loci proximitate dignatus litare*. Proximum igitur urbi Arvernæ fuit Cuticiacense prædium.

XVIII. Neque vero proxima duntaxat civitatibus loca, vel prædia, aut palatia προαστείων nomine donata, sed etiam intra ipsam urbem, ac in relictis et ad ipsos muros partibus, quævis ~~sedes amplas~~ hortos habentes delectationis gratia, ut sunt hodie, quas vocant, *Vineæ* intra urbem **D** Romanam, quæ προαστείων vice sunt magnatibus : cum ita appellentur, quod revera primis reipublicæ ac imperii Romani temporibus intra urbes vineæ colerentur, quod veluisse Domitianum scribunt. Nam, ut ait lex 6 Cod. de præd. et al. reb., *Prædium rusticum vel suburbanum ab urbanis non loco, sed qualitate discernitur*. Quæ totidem verbis habentur in lib. xxxviii *Basilic.* tit. 9, cap. 37 : Προάστειον ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ οἰκηµατος οὐχ ὁ τόπος, ἀλλ' ἡ ποιότης χωρίζεται. Ubi Scholiastes : Τὸ προάστειον, φασί, χωρίζεται ἀπὸ τῆς τοῦ τόπου θέσεως, ὅτι ἐξήκιστα τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐκ τοῦ προσέχειν πόρον,

ὥστε, καὶ εἰ ἐν πόλει ἐστὶ, πρόσδορον δὲ παρέχει, σουβουρβάνον λέγεται καὶ ἔξω δὲ πόλεως εἰ ἐστὶν, ἀπροσδοετον δὲ ἐστὶ τὸ οἰκηµα, πρὸς τέρψιν µόνον κατασκευασµένον λέγεται. Vel inde patet *suburbana* intra ipsam urbem existitisse, proindeque non mirum si quæ ipsis extra mœnibus adjuncta erant eandem nomenclaturam obtinuerint. Atque hæc quidem notione, id est pro suburbanis intramuraneis, προάστεια appellat concilium Constantinopolitanum sub Mena, act. iii, ubi de perquisitione Anthemii in urbe facta agitur, et episcopis, qui a Patribus concilii ad hoc missi fuerant : Ἐφησαν δὲ προάστειον αὐτὸν ἔχειν πλησίον τοῦ προφητείου, ἐν ᾧ συνεχέστερον εὗρίσκειτο ἀπιῶν. Prophetæum autem istud infra S. Isaiæ appellatur : Ὅτι ἴσμεν αὐτὸν ἔχοντα προάστειον πλησίον τοῦ προφητείου τοῦ Ἁγίου Ἡσαίου. Rursum : Παρεγενόµεθα καὶ ἐν τῷ προαστείῳ τῷ διαφέροντι τῷ αὐτῷ Πέτρῳ πλησίον ὄντι τοῦ εὐκτηρίου οἴκου τοῦ ἁγίου µάρτυρος Θύρσου. Denique : Κάκειθεν παραγενόµενος ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἁγίου µάρτυρος Θύρσου, ἔγνωµεν ὡς προάστειον πλησίον δαίκεται Πέτρου τοῦ ποτε τῆς Ἀπαµέων ἐπισκόπου, etc. Hæc porro hic recensitæ ecclesiæ intra urbis Constantinopolitanæ muros ædificatæ erant, de iisque sat multis egimus in nostra *Constantinopoli*, libro iv. Neque enim extra urbem missi episcopi, quo Anthemium et Petrum Apameensem perquirerent, cum id non exigant canones, sed in suis ipsorum intra urbem ædibus, ubi habitare solebant. Quin etiam de hujusmodi intramuraneis suburbanis intelligendus videtur Theophanes, an. 22 Anastasii, qui in seditione orta Constantinopoli, fugæ se dedit, ὥστε κρυβῆναι ἐν προαστείῳ ἐγγὺς Βλαχερνῶν. Sive enim Suburbanum istud intra aut extra urbem fuerit, saltem Blacherniano Palatio, quod intra urbem postmodum inclusum fuit Heraclio imperante, proximum fuisse dicendum est. Verum quis dissertatori concedat Petrum Gyllium sola agnovisse suburbana quæ urbi contigua sunt, et ignorasse ita appellari quæ aliquot millibus ab ea distant : quasi vero singularis omnino eruditionis scriptori, et quem eo nomine summis laudibus non semel extollit Jacobus Cujacius, ignota fuerint quæ pueri sciunt in scholis : sed is scivit quod ignoravere alii, προάστεια non modo urbi continua, quorum præ cæteris meminit Joannes Biclariensis, an. 1 Tiberii, sed etiam quæ in ipsa urbe sunt interdum appellari.

XIX. Jam vero cum Hebdomum, seu Campus Hebdomi, amplus esset ager, ut qui ab urbe ad septimum usque lapidem pertingeret, varia, ut diximus, in eo existere ædificia et suburbana, quæ in Hebdomo excitata esse dicuntur a scriptoribus, non indicato fere semper eorum peculiari situ, et an urbi, vel an septimo lapidi proxima fuerint. Nam præter Tribunal et adjunctum Constantinianum Palatium, de quibus egimus, ut omittam etiam Castellum Theodosianum, quod in Hebdomo statuit Theophanes, an. 7 Phocæ legimus

apud Procopium, lib. 1 *De ædific. Justiniani*, cap. 4, ædificatam ab eodem Augusto S. Theodotæ ædem ἐν προαστείῳ τῷ καλουμένῳ Ἐβδόμῳ : aliam præterea S. Joannis Baptistæ ἐν τῷ Ἐβδόμῳ καλουμένῳ, et aliam denique in eodem Hebdomo SS. Menæ et Menæo martyribus dicatam. Quod vero spectat ad ecclesiam S. Præcursoris, quin illa sit, quam a Theodosio M. ædificatam tradunt scriptores, et quam Justinianus instauraverit, dubitare non licet, quæ μονὴ τοῦ Ἐβδόμου dicitur Scylitzæ et Zonaræ in Alexio, et Ἐβδομον nude in Vita Auxentii sub initium : quam Sozomenus lib. vii, cap. 21 πρὸ τοῦ ἄστεως, idem cap. 24 ἐν Ἐβδόμῳ μιλίῳ, *Chronicon Alexandrinum* an. 13 Theodosii M. ἐν τῷ λεγομένῳ Ἐβδόμῳ Κωνσταντινουπόλεως, Nicephorus denique Callisti πρὸ τῆς Κωνσταντινου ἐν τῷ λεγομένῳ Ἐβδόμῳ, ab eodem Theodosio excoitatum scribunt, in Hebdomo scilicet quod urbi proximum et in illius conspectu fuit : nam, ut est apud Georgium Alexandrinum in Vita S. Joannis Chrysostomi, ita vocabatur ὁ τόπος τῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐκκλησίας. Hæc porro loquendi formulis satis innuunt iidem scriptores, hanc ædem non ad septimum ab urbe milliare ædificatam fuisse. Quid enim sibi vult aliud, πρὸ τῆς πόλεως, quam in urbis ipsius prospectu ? vel Hebdomum Constantinopoleos quam pars Hebdomiani Campi urbi proxima ? deinde Phocam in hæc æde coronatum imperatorem tradunt Simocatta, *Chronicon Alexandrinum*, et Theophanes, scilicet juxta Tribunal, ubi acclamatus fuerat Augustus. Tribunal vero urbis mœnibus proximum fuisse supra docuimus. Verum quin ad septimum milliare non exstiterit, hinc patet omnino quod ad sinus Ceratini littus statuatur a Socrate, lib. vi, cap. 11, unde septem ab Urbe millibus disparata esse non potuit, siquidem littus Ceratinum ad sinus caput ultra unum milliare non protenditur, ubi Cydaris et Barbyses fluvioli confluunt, et in sinum Ceratinum aquas suas evolvunt. Ita porro Socrates ubi de Epiphano Cypri episcopo ad Urbem appellente : Προσορμήσας οὖν ἐν τῷ ἐπὶ Ἰωάννην μαρτυρίῳ, ἀπέχει δὲ τοῦτο ἑπτὰ σημείοις τῆς πόλεως, καὶ ἐξελθὼν τῆς νεώς, etc. Paulo aliter Sozomenus, lib. viii, cap. 14, ubi de eodem Epiphano : Ἐκπλεύσας τῆς Κύπρου, κατῆλθεν εἰς πρὸ τῆς πόλεως καλούμενον Ἐβδομον· εὐξάμενος δὲ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ, ἦκεν εἰς τὴν πόλιν. Appulerat scilicet Epiphanius ad portum Hebdomi, per sinum Ceratinum, indeque, cum in æde S. Joannis Baptistæ orasset, in urbem proximam venit, non navigio, sed itinere terrestri. Neque tamen ad ipsum maris sinus Ceratini littus, versus illius caput, exstitit ædes S. Joannis Baptistæ, sed in continenti, licet eodem forte vicina. Quod colligere est ex eodem Procopio, lib. 1, cap. 8, ubi οὐκ ἐπιθαλάσσιον τὸ τοῦ Βαπτιστοῦ ἐν τῷ Ἐβδόμῳ καλουμένῳ Martyrium fuisse diserte ait, contra quam ædes S. Michaelis in Anaplo, quæ eidem quoad structuram similis fuit. Hebdomum porro non ad Propo-

tidem, sed ad sinum Ceratinum exstitisse sat pluribus supra probavimus.

XX. Præallatis vero non obstat quod Socrates lib. vi, cap. 6, S. Prodrōmi Μαρτύριον septem ab urbe milliariibus dissitum scribat, hisq̄ verbis, Ἐπτὰ δὲ σημείοις τοῦτο ἀπέχον τῆς πόλεως. Et cap. 11 : Ἀπέχει δὲ τοῦτο ἑπτὰ σημεία τῆς πόλεως. Hæc enim intelligenda, non de martyrio ipso, sed de Hebdomiano campo, qui revera initiō sumpto a septimo lapide ab urbem pertinentē, septem ab ea milliariibus dissitus fuit. Hebdomum, igitur vocabatur hæc ædes, quod in Hebdomo excoitata esset, hoc est in campo Urbi proximo, ut et alia eidem ædi adjuncta, S. Joanni evangelistæ dicata, ut est apud Codinum, in *Originibus Constantinopolit.* cujus verba attulimus in nostra *Constantinopolit.* : et apud Pachymerem, qui lib. ii, cap. 21, monasterium, quod τὴν κατὰ τὸν Ἐβδομον τοῦ Θεολόγου μονήν, infra lib. vii, cap. ult. nude Ἐβδομον vocat, ubi de sepulcro Basilii Bulgaroctoni in eo sepulti agit, cujus Epitaphium, quod descripsimus in Notis ad Zonaram, observat illius τύμβον ἐν μέσῳ γῆς Ἐβδόμου fuisse, qua verborum formulæ satis indicatur hanc ædem exstitisse in campo Hebdomi, non vero ad septimum ab Urbe milliare. Sed an S. Prodrōmi Hebdomiana ædes intra urbem posmodum inclusa fuerit, quod velle videtur Gyllius, dubium facit ne quid dissimulem, quod Constantinus Porphyrogenitus tradat Basilium avum ædem S. Joannis Baptistæ, eidem ædi S. Joannis evangelistæ in Hebdomo proximam, et a Basilio instauratam, extra Urbem statuat, cap. 63 edit. Allatianæ : ita ut ædes S. Præcursoris, quam sua ætate dirutam fuisse a Turcis scribit Gyllius, illa forte fuerit, quæ vetus dicebatur, et urbis muris incumberebat a Constantino M. ædificata, ut est in *Ἡστέριος ΚΠ.* a nobis laudatis.

XXI. Mirari porro hoc loco subit, tam fidenter affirmare virum eruditum, neminem veterum (indulgendum tamen quod addiderit, *quos legitur*) ecclesie S. Joannis Prodrōmi Christi intra muros urbis Constantinopoleos ullam fecisse mentionem : cum præter celeberrimum illud Studienæ monasterium nemini non notum, ad duodecim eidem S. Præcursori intra urbem dicatarum ædium historiam in nostra *Constantinopolit.* perstrinxerimus : quibus duas insuper alias addere licet, in quas non incideramus, dum illa prodiit, quarum altera est S. Joannis Baptistæ ἐν τῷ Λοφάδῳ, cujus meminit Codex Cæsareus apud Petrum Lambeckium, lib. v Commentar. de Bibl. Cæsar. pag. 79 : Ἐπὶ δὲ ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νικολάου τοῦ Κυρδονιάτου, τοῦ ἐκ τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπιλεγομένης τοῦ Λοφάδ, etc., qui quidem Nicolaus patriarcha non alius est ab eo qui Alexio Commeno imperante vixit, ut docemur ex Catalogo Patr. Constantinopol. descripto in Jure Græcorum : Νικόλαος μοναχὸς ὁ γραμματικὸς

ὁ ἐν Λοφαθίῳ θεοπρόβλητος ἀρχιερεὺς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κυροῦ Ἀλεξίου, etc. Aliam, quæ Danielis nomen prætulit, ædem S. Prodrumi ad S. Moesium memorat scriptor ineditus Vitæ S. Marciani œconomi, a quo extractam scribit: Τὸ μὲν οὖν ἱερὸν αὐτοῦ λεῖψανον (S. Isidori) ἡ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου μονή, ἥτις ἔρα καὶ τοῦ Δανιήλ λέγεται, δέχεται, ἐγγὺς μὲν θεοῦ ναοῦ λαμπροῦ μάρτυρος Μωκίου διακειμένη, ἔργον καὶ αὐτῆ ὄσα τῆς ἐκείνου χειρὸς, ἡ μᾶλλον τῆς προθέσεως, ἐνθα δὴ καὶ εἰς δεῦρο λαμπρῶς αὐτοῦ καὶ φιλοθέως ἡ μνήμη τελεῖται. Atque hæc quidem per πάρεργον hic descripsimus, ut binæ istæ S. Præcursoris ædes cæteris a nobis commemoratis adjungantur. Ex prædictis igitur hæc summatim colligere libeat Hebdomi vocem varie a scriptoribus Byzantinis efferri: pro loco scilicet in quo stetit septimus lapis, ubi œdificia quorum ii meminerint stetisse nulla, ut superius dixi, prorsus constat: deinde pro interjecto inter septimum istum lapidem et urbem Constantinopolitanam, in quo ea omnia quæ ab iis in Hebdomo esse dicuntur, exstitero, cujusmodi fuere Tribunal, Palatium eidem adjunctum, ac subinde intra urbem inclusum, sed et ædes S. Joannis Baptistæ et Joannis evangelistæ, quæ quidem œdificia omnia Hebdomi appellatione promiscue donantur a scriptoribus. Utrum vero satis superque ista probaverimus, judicium serent eruditi lectores.

XXII. Cæterum gratias per me licet referant, quam maximas viro doctissimo quotquot sunt litterati, quod *primus diligenter explicuerit situm Hebdomi cum quatuor suis partibus, Campo, Tribunali, æde S. Joannis Baptistæ, et Palatio Secundianarum*, Gyllio, nobisque, si diis placet, incognitis: quasi non alia et longe plura exstiterint in Hebdomo œdificia, cujusmodi sunt de quibus in præsens agimus, quæ partes istas multiplicare debuerint, siquidem ita appellari debeant. Verum cum bona illius venia dicere liceat, nihil a nobis in ea quam in id argumentum contextuit Dissertatione deprehensum, quod non viderit Gyllius, nullosque ab eo descriptos auctorum locos quos ipsi in *Constantinopoli Christiana* non descripsimus, præter triviales forte aliquot e Miscella petitos, non consulto vel lecto Theophane, cujus illius auctor *interpretem* egit. Quæ quidem non eo dico animo, quasi *allena* expilasse, vel quod ab aliis observata *non posse* rursum scriptorem observare, velim *contendere*: cum præterquam cum iisdem omnes utimur libris, quæ semel in publicam lucem emittuntur, juris fiant publici. Neque enim ex iis sum, qui si quidpiam, aut quod scripsere, aut in suis antea omissis lucubrationibus vel leviter attigere, alii, id exigente quod pertractandum susceperunt argumento, pariter attingant, illico nescio qua lympha correpti, quasi in publici ævarii fures, ut est apud Hieronymum, insurgunt, quemadmodum Luscius ille Luscinus in Terentium comœdiarum scriptorem: vel *repetundarum accusant*, ut Græci

A Tullium, eadem ferme de causa ab iis insimulatum adeo ut ne locos quidem auctorum semel a se laudatos ab aliis rursum laudari patiantur, jure, ut aiunt practici nostri, præventionis. Quasi vero philologi partibus fungi cuivis non liceat, qui si, ut verbis utar Plutarchi, ἐν ἄλλοτρίῳ χώρῳ multo magis, in eo qui omnibus patet, omniumque est disciplinarum campo, πόδα τίθεσθαι, nullo jure prohibetur. Quin etiam non desunt qui ab ea quam in rei litterariæ, ut fieri solet, dubiis ac controversis protulere sententia, decedi piaculum existimant, cum in eorum verba juraturos quotquot scriptioni deinceps calamum apponent, sibi in animum inducant, ac suammet in iisdem conjecturam vel opinionem expromendi facultatem omnem sint adepturi: quasi denique ipsi errare se non posse putent, licet id neque cuiquam unquam contigerit, et majus sit quam ut convenire in humanam fragilitatem queat.

XXIII. Longe vero sanior viget apud paulo polities inter eruditos scribendi ratio, qui in litterariis controversiis, si dissentire contingat, non dico sine contumelia (cum id eorum sit duntaxat, quos ἀγροικοσόφους vocat Philo (libro, Περὶ ἀποικ., et libro Περὶ φυγάδ., (qui, scilicet Musis, non vero simul et ταῖς χάρισιν ἔβουσαν, vel qui τὴν Ἀφροδίτην ταῖς Μούσαις οὐ συνέπλεξαν, ut loquitur Themistius orat. 24, p. 303, ed. Reg.), sed ea urbanitate ac moderatione servata, sed nec sine elogio aliquo, id semper peragant, ut imminutum a se dignitatem nemo conqueri possit: quod omittere solent qui nescio qua, ut diximus, inepta κακοζηλίᾳ soli sapere videri volunt (Stobæus p. 37). Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐκ αὐτῷ σοφός. *Si placeat*, aiebat olim sanctus Augustinus scribens contra Petilianum, (lib. II), *et vobis, pro maledictis maledicta reponere possumus, et nos diserte forte conviciari possumus, et nos dicere crepitantibus flammis: sed nullo modo mihi sonat diserte, quod dicitur inepte*. Et Bessarion cardinalis in Epistola inedita ad Michaelem Byzantium, illius eruditionem in iis quæ adversus Theodorum Gazam scripserat, laudare quidem, non vero τὸν τῆς συνηγορίας τρόπον probare se ait: Οὐ γὰρ, subdit ille, λοιδορίας τοῦ ἀντιδικου, ἀλλ' ἀποδείξει, καὶ λογικαῖς ἀνάγκαις τῷ τε φίλῳ συνηγορητέον, τὸν τε ἐχθρὸν ἀμυντέον. Si quando igitur ab quorumvis scriptorum, nedum amicorum, sententia discedimus, ita versari debemus, ut assequendæ duntaxat veritatis causa id fiat, allatis, quibus nostra firmari possit, vel argumentis, vel scriptorum auctoritatibus, cum in eorum verba, in re maxime litteraria, jurare minime aut cogat quævis necessitudo, vel parta etiam doctrinæ existimatio. Tum vero *sine nostro invicem dolore*, quod aiebat sanctus Hieronymus scribens ad sanctum Augustinum, *ludere* liceat.

Multa joci pateant, liceat quoque ludere fictis. Sed lingua mulcente gravem interlidere dentem, Ludere blanditiis urentibus, et male dulces

*Fermentare jocos satyre mordacis aceto,
Sæpe poetarum nunquam decet esse parentum.*

Quin potius,

*Si pravo rectum, si religiosa profanis,
Luxurie parcum, turpi mutatur honestum,
Segnis, iners, obscurus ago. miserere sodalis
In malo perversi: blandum licet ira parentem
Excitet, ut lapsum rectis instauret amicum
Moribus, et monitu repararet meliora severo.*

(S. Paulin, poem. XII.)

Sed præter allatas ejusmodi tot magnorum virorum hac de re sententias, an non liceat aliam recentioris, atque adeo singularis eruditionis scriptoris, hic etiam appingere? Is est Henricus Valesius Hadriani frater, qui ad Excerpta Polybii sic præfatur: « Atque hæc de versione Casauboni quasi per excessum dicta sint, non obtrectandi studio (id enim alienum est a nobis) sed ut si forte quid a me peccatum in versione mea deprehendatur, facilius lector ignoscat: deinde vero ut abstersis his nævis aliquam gratiam a studiosis iniremus. Hominis enim ingenui esse arbitror, ut ait Polybius noster, non ex alienis erratis gloriam captare, sed cum nostris, tum etiam alienis scriptis, quantum in nobis est, curam atque emendationem adhibere. Cujus quidem instituti nostri ubique velim lectorem meminisse, si quando in Notis a doctorum hominum opinione dissentimus. Idemque ipse a cæteris postulo, ut sicubi, quod nimium sæpe fortassis accidit, a veritate aberraverim, corrigere atque emendare ne dubitent: hoc enim dummodo bono more et citra conviciium fiat, gratiæ atque honori habendum puto. » Neque omitienda verba Polybii hic laudata, cæteris a nobis descriptis adjungenda: *Ἐπεὶ δὲ τῶν τόπων ἀγνοίας τῶν κατὰ τὴν Λακωνικὴν, διὰ τὸ μεγάλην εἶναι παράπτωσιν, οὐκ ὤκνησα γράψαι πρὸς αὐτὸν Ζήνωνα, κρήνων, καλὸν εἶναι τὸ μὴ τὰς τῶν πέλας ἀμαρτίας ἴδια προτερήματα νομίζειν, καθάπερ ἔνιοι ποιεῖν εἰώθασιν, ἀλλὰ μὴ μόνον τῶν ἰδίων ὑπομνημάτων. ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλοτρῶν, καθόσον οἱοί τε ἔσμεν, ποιῆσθαι πρόνοιαν καὶ διόρθωσιν χάριν τῆς κοινῆς ὠφελείας.* Quæ quidem ita Latine reddidit doctus interpres: *Cæterum de illa situs Laconicæ ignorantia, eo quod gravis esse is error videretur, ad ipsum Zenonem litteras scribere non dubitavi, hominis ingenui esse arbitratus, non ex alienis erratis gloriam captare, quod nonnulli solent, sed cum nostris tum etiam alienis* D *Commentariis, utilitatis publicæ gratia, quantum in nobis est, curam atque emendationem adhibere.* Ita sentire solent viri bene de litteris meriti, qui scilicet non cathedrali quadam declamatione, et tyrannica, ut ita loquar, παιδαγωγίᾳ alios volentes nolentes in sententiam suam rapere ac pertrahere conantur. Neminem, inquit, nuperus scriptor perinde doctissimus, personaliter læsi, etsi a viris magnis, eruditis, bonis amicis, non raro dissentiam. Hoc semper a me factum est incolumi amicitia, cultu et observantia. Dissidentes colam, et dissentientem me, sat scio, patientur, qui, si quid a me

A secus quam veritas ipsa postulat dictum frequentius fuerit, monentes lubens sequar, et ceram complanabo: dico monentes, non invadentes. Lectorem opto arbitrum, non adversarium, ut olim optime Stagiritis philosophus dixit. Atque hæc quidem tradita hactenus a tot viris sapientibus præcepta, si ἐν τοῖς τῶν ψυχῶν ἡρώοις, id est, in animorum nostrorum monumentis, uti libros vocat Themistius, seu ἐν ζώσαις εἰκόσι τῆς ψυχῆς, uti appellantur a Michaele Psello in Monodia inedita in Joannem Patricium sedulo exsequamur, præclaram in nobis morum civilium effingemus et ad posteros transmittemus imaginem. Sed hæc quasi per transennam, licet forte extra rem, dicta sint de his duntaxat qui ex hujusmodi inurbana *facilitate ac delectatione quadam reprehendendi*, ut loquitur Lupus abbas Ferrariensis (Epist. 26), plausum captare solent.

XXIV. Nos vero qui tot inter hujusce ævi eruditos ne minimam quidem obtinere laudem ultro cum dissertatore agnoscamus, nostras qualescunque commentationes, et quas interdum damus conjecturas, omnium judiciis libentes exponimus, ut qui a doctioribus, si lapsos nos contigerit, ob erroribus erigi haud gravate feramus. Proinde tantum abest, ut sententiam nostram de Hebdomi situ a viro el. improbari ægre tulerim, ut illius Dissertationem cupide statim arripuerim, ex ea quod me fugisset quidpiam consecuturus, *cum quædam scientiæ portio sil.* inquit Faustus Rhegiensis (in Epist. ad Paulin.), *scire quod nescis et ea quæ ignorantur non intelligis prudentur inquirere.* Neque enim sum.

. . . . . *tam stulte repugnans, aut amans prave mea
Quin statim culpandum dolens, præbeam rectis locum.*

(Terent. Maur.)

Sicut enim laudabile est a vera sententia non amoveri, inquit Augustinus, (Contra Crescon., lib. III, cap. 3), *ita culpabile persistere in falsa, quam nunquam tenere prima laus est, secunda mutare, ut aut ex initio vera permaneat, aut, mutata falsa, vera succedat.* Verum, ut fatear quod res est, jure forte dubitabam an in istud disciplinarum genus oleum suum hactenus is contulisset, cum per sæpe contingat, ut illis etiam qui inter eruditos primas tenent, multa exoidant, quibus vacare non semper patitur ὁ βλος βραχύς, in amplissima præsertim omnis generis litterarum segete, quarum cæteroquin ἡ τέχνη μακρῆ, ἡ δὲ πείρα σφαλέρη, ἡ δὲ κρῖσις χαλεπή, siquidem hic aptare liceat verba medicorum principis: adeo ut si aliena forte studia attentent, statim vulgatum istud Aristophanis iis occinatur, Ἐρδοι τις ἦν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. Sed expectationem meam speciosum lemma fefellisse continuo adverti, nihilque novi ab eo allatum, quod ne minimum quidem a pristina sententia me dimovere, nec quemvis vel leviter in *Historiæ Byzantinæ* lectione versatum in illius partes abducere debuerit, cum in eo maxime, quod Hebdo-

mum, ut attigimus, septimum ab Urbe lapidem unice appellatum putaverit, reclamantibus quantumvis ab eo et a nobis laudatis scriptoribus, *ut qui a principio deviauit ab integro tramite, vagus ubique progrediens, quanto se currere fortius putavit, tanto plus errare necesse fuerit* (Pelagius PP. *Contra Pelagianos*). Verum in ea Diatriba, in qua reipublicæ litterariæ hactenus incognita primus vulgavit, præmela quadam pollicitatione, ne dicam ostentatione, spem nobis injecerat de Secundianarum Palatio novi aliquid dicturum, præter ea quæ in nostra *Constantinopoli* attigeramus, atque lumen quod nobis non affulsisset, quod in primis optabam, detecturum; sed in aliud tempus reservasse, vel certe promissi oblito id illi excidiisse par est existimare.

XXV. Hæc porro de Hebdomi situ a nobis observata haud ingrata fore lectoribus facile mihi persuadeo, ad iis potissimum qui evolvendæ Constantinopolitanæ Historiæ incumbunt: quæ quidem hic describere pretium operæ duxi, non tam ut dissertatoris, cujus eruditionem et acumen ingenii semper suspexi, sententiam de hac controversia convellerem, quam ut nostram viris doctis rursus proponerem: non tamen ea qua ille con-

fidentia, ut pro indubitata velim haberi, ne si fort a scopo aberrare me judicet lector, statim dicat quod de Casaubono supra laudatus Henricus Valesius (ad Dionis Excerpta), quem in explicando quodam Suetonii loco, *nihil vidisse, ait, idque tunc cum plus sibi vidisse quam cæteri videretur: adeo ut quæ conjecturis nititur tractatio sine pertinacia institui debeat*, ut Xenophanes aiebat apud Varro-nem. Propositam sane in hac Disceptatione difficultatem idem Valesius, nostræ ætatis litteratorum facile princeps, de hac nobiscum verba faciens, arduam et impeditam esse existimabat, ita ut quas in partes transiret ultro se nescire profiteretur, cum loca quæ in Hebdomo sita esse perhibentur, procul ab Urbe fuisse disparata, haud satis expensis scriptorum auctoritatibus, vix censeret, paucis et levi manu ad Ammianum et ad Historiam ecclesiasticam annotatis hanc attigisse contentus. Enimvero si quæ in hac Disquisitione attulimus ad firmandum nostram de ejusdem Hebdomi situ sententiam minime placent viro erudito, dicamus uterque cum Augustino (lib. *contra Epist. fundam.*), *Nemo nostrum dicat jam se invenisse veritatem, sic eum quæramus quasi ab utrisque nesciatur.*

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΚΑΙ ΠΡΩΤΑΣΗΚΡΗΤΗΣ

ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

ΚΑΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΓΙΑΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ

Ὁ ἡ ἀκροστιχίς: Ὑστατος ἤχος ὕστατον πλέκει μέλος.

JOANNIS ZONARÆ

MONACHI ET PRIMI A SECRETIS,

IN SANCTISSIMAM DEIPARAM CANON

Cujus acrostiehis significat: *Postremus tonus postremum nectit melos.*

(Ex Joan. Bap. Cotelerii Monum. Eccl. Gr., tom. III.)

Ἦχος πλ. δ'. Ἀρματηλάτην Φαραῶ.
Ἄρειος.

Ἐκπαγλία, ἡ Θεὸν κυήσασα τὸν συμφυῆ τῷ Πατρὶ, μονογενῆ Λόγον, σύγχρονον, ὁμότιμον· κἀν ὁ παράφρων Ἄρειος κτίσμα τοῦτον ἐφρόνει, Πατρὸς οὐσίας ἀλλότριον· τοῦτον ἐκδυσώπει σωθῆναι ἡμᾶς.

Tonus obliquus 4. *Aurigam Pharaonis.*
Arius.

Sanctissima quæ Deum peperisti, ejusdem cum Patre naturæ, unigenitum Verbum, coævum, paris honoris; etiamsi insanus Arius eum creaturam esse senserit, a Patris substantia alienum; illum ut salvi fiamus exora.

Sabellius.

Tu suscepisti in utero, omnium Regina, unius divinitatis tres habentis hypostases vere unum, Filium; etiamsi Sabellius confusione impie excogitata, in unam trium nominum personam improbe Trinitatem contraxerit,

Macedonius.

Qui te obumbravit, Immaculata, Spiritum Dei increatum, Verbo et Patri consubstantialiorem glorificamus, ab hoc procedentem; Macedonium cuncti delirare sinentes, qui dicit eum esse creaturam et facturam.

Apollinarius.

De caelo descendens Dominus in tuum uterum, casta virgo, et carnem assumens, mentis et animæ participem, nostram salvavit naturam. Ploret autem atque pœnas luat qui ait animam sine mente creatam esse Dominum, amens videlicet Apollinarius.

Ode 3. *Cœlestis fornicis culmen.*
Nestorius.

Ei qui te vere Dei Gentricem non dicit, cum Nestorio pars sit, cunctorum Regina; qui Christum hominem purum esse decerneas, te Christi Gentricem aiebat, quæ es Deipara.

Marcion.

Deus qui e tuis sanguinibus carnem assumpsit, Domina, non solæ opinione, juxta Marcionem impium, duoque principia insane introducentem, ovile tuum fide confirmet sua.

Eunomius.

Tuis supplicationibus, o Virgo, tuum ovile libera e suppliciis æternis, quæ impiissime, velut indulgentissimus, Eunomius ad comminationem solo figmento conscripta esse delirabat.

Ode 4. *Tu mea fortitudo, Domine, tu mei et.*
Eutyches.

Eutycheis puerili stultaque mente præditi hæresis unam naturam affirmabat in Christo post unionem: corpus ille, o Virgo, quod Dominus assumpsit, unius nobis esse substantiæ nequaquam sentit cum Severo; quorum opinionem nos despuimus.

Manes.

Manus tui, immaculata, Filii formavit me, qui et universum mundum, constituit: quamvis furens Manes duo introduxerit principia, duosque deos docuerit; unum quidem bonum, alterum vero malum; et creaturas ipsis dispersit fuerit.

Idem.

Iste, o pura, miser, qui et Filii tui incarnationem in figura fuisse affirmavit, nec veram est arbitratus, eumque opinione duntaxat passum esse docuit impie, unam introducens naturam, solius divinitatis. Ab hujus igitur furore liberemur.

Apollinarius.

Corpus Christi inanimatum affirmabat Apollina-

A

Σαβέλλιος.

Σὺ ὑπεδέξω ἐν γαστρὶ, Παντάνασσα, τρισυποστάτου μιᾶς, ὡς ἀληθῶς ἕνα, τὸν Ἰῶν, θεότητος· καὶ Σαβέλλιος, σύγχυσιν ἀσεβῶς ἐννοήσας, εἰς ἓν συνήρει τριώνυμον πρόσωπον τὴν θείαν Τριάδα κακῶς.

Μακεδόنيος.

Τὸ ἐπὶ σοὶ ἐπισκιάσαν, ἄχραντε, ἄκτιστον Πνεῦμα Θεοῦ, ὁμοφυῆς Λόγῳ καὶ Πατρὶ, δοξάζομεν, αὐτοῦ ἐκπορευόμενον· Μακεδόنيον πάντες ληρεῖν ἀφέντες τὸν λέγοντα κτίσμα τε καὶ ποίημα εἶναι αὐτό.

Ἀπολλινάριος.

Ἄπ' οὐρανοῦ συγκαταβάς ὁ Κύριος ἐν σῇ νηδύϊ, ἀγνή, καὶ προσλαβὼν σάρκα ἔνουν τε καὶ ἔμψυχον, ἡμῶν τὴν φύσιν ἔσωσεν. Οἰμωζέτω δὲ ὁ ἄνουν ψυχὴν κτισθῆναι τὸν Κύριον λέγων, δὴ ὁ ἄνους Ἀπολλινάριος.

Ῥδὴ γ'. Οὐρανίας ἀψίδος ὄροφῆν.
Νεστόριος.

Τῷ μὴ σε Θεοτόκον ὡς ἀληθῶς λέγοντι μετὰ Νεστορίου ὁ κληρὸς εἶη, Παντάνασσα· ὅστις ψιλὸν τὸν Χριστὸν εἶναι βροτῶν χρηματίζων, Χριστοτόκον ἔλεγε τὴν Θεοτόκον σε.

Μαρκίων.

Ὁ ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων σάρκα λαβὼν, Δέσποινα, Θεός, οὐ δοκῆσει κατὰ Μαρκίωνα τὸν ἀσεβῆ, καὶ ἀρχὰς εἰσαγαγόντα ἀφρόνως τὰς δισσὰς [ἰηλ. τρισσὰς], τὴν ποίμνην σου πιστεῖ σθηρῆξοι τῇ αὐτοῦ.

Εὐνόμιος.

Ἥταις λιταῖς, ὦ Παρθένε, ῥῦσαι τὸ σὸν ποίμνιον ἐκ τῶν αἰωνίων βασάνων, ἅς ἀσεβέστατα, ὡς ἐμπαθέστατος, πρὸς ἀπειλὴν ἐληρώδει συγγεγράφαι πλάσματι μόνῳ Εὐνόμιος.

Ῥδὴ δ'. Σὺ μου ἰσχυρός, Κύριε, σὺ μου καὶ.
Εὐτύχης.

Ἡ Εὐτύχους ἀφρεῖς τοῦ νηπιόφρονος μίαν φύσιν ἔλεγε μεθ' ἔνωσιν ἐπὶ Χριστοῦ· σῶμα, ὦν Παρθένε, ὁ Κύριος προσελάβετο, μιᾶς ἡμῖν οὐσίας μὴ φρονῶν σὺν Σεβήρω· ὦν τὴν δόξαν ἡμεῖς διακτούμεν.

Μάνης.

Χεῖρ ἡ τοῦ σοῦ, ἄχραντε, τέκνου με ἐκλάσεν· ὅς καὶ κόσμον ὅλον συνεστῆσατο· εἰ καὶ μανεῖς Μάνης τὰς διττὰς ἀρχὰς ἐπεισηγε, θεοῦ τε δύο ἐδίδασκεν· ἀγαθὸν μὲν τὸν ἕνα, πονηρὸν δὲ τὸν ἄλλον καὶ τὴν κτίσιν αὐτοῖς συνεμέριζεν.

Ὁ αὐτός.

Οὗτος, ἀγνή, ἄθλιος, ὅς καὶ τὴν σάρκωσιν τοῦ Ἰησοῦ σου εἴρηκεν ἐν σχήματι, οὐκ ἀληθῆ ταύτην οἰηθεὶς, καὶ παθεῖν δοκῆσει αὐτὸν ἀθέως ἐδίδασκε, μίαν φύσιν εἰσάγων, τῆς θεότητος μόνης. Τῆς μανίας οὖν τούτου βυθωθείμεν.

Ἀπολλινάριος.

Σῶμα Χριστοῦ ἄψυχον ἔλεγεν Ἀπολλινάριος [ἰηλ.

Ἄρειος], ὡς ἀκούσης τούτου τῆς θεότητος ἀντι ψυχῆς σπεύδων δολερῶς, ὅσα ἀνθρωπίνως ὁ Λόγος ἔλαβε βήματα, θεότητι προσάπτειν, ἵνα δέξῃ ἑλάττω τὸν ὕψος τοῦ Πατρὸς, ὧ Παντάνασσα.

Ῥδὴ ε'. Ἰνατί με ἀπέσω ἀπὸ τοῦ προσώπου ;
Ῥριγένης.

Ἰσοδίκω κολάσει ὄντι αἰωνία με [δ. μοι], Χόρη, βοήθησον. Τὴν γὰρ Ῥριγένους σὺ προσδέχομαι δόξαν διδάσκοντος χρονικὰ τυγχάνειν εἰς καθαρμὸν ἀμαρτημάτων τὰ ἐκείθεν φρικτὰ καλαστήρια.

Διδυμος. Εὐάγριος.

Σὺν Διδύμῳ διδάσκει κάλιν ὁ Εὐάγριος ψυχῶν προῦπαρξιν, ἐκ τοῦ Ῥριγένους τὴν ἀλλόκοτον δόξαν δεξιόμενοι. Ἄλλ' ἤμιν τὸ δόγμα τὸ εὐσεβὲς συντηρηθῆι, σαῖς πρεσβείαις, Παντάνασσα, ἄτρωτον.

Οἱ αὐτοί.

Τῶν αὐτῶν ἐστὶ δόγμα αὐθις καὶ τοὺς δαίμονας ἀποκατάστασιν μέλλειν εἰληφέναι, καὶ ἀνθρώπων τοὺς ἄθεσμα πράξαντας, καὶ μετὰ ἀγγέλων ἀνακληρῶσαι τὴν ἐννάδα (1), ἣν μυθεύονται γνῶμη κακόφρονι.

Ῥδὴ ς'. Ἰλάσθητί μοι Σωτήρ.
Μαρκίων.

Ἀνάστασιν ἀσθεῶς νεκρῶν Μαρκίων οὐκ ἔλεγε· καὶ βάπτισμα δὲ τρισὸν ἐδίδου τοῖς πίπτουσιν. Ἄλλ' ἤμεις ἐν βάπτισμα, καὶ ἀνάστασιν δὲ, Θεομήτορ, δεδιδάγμεθα.

Ναυάτος.

Τὰς τρίβους μοι, ὧ σεμνή, κατεύθυνον πρὸς μέτανοιαν, ἣν ὁ Ναυάτος ἡμῖν ἤρνεῖτο τοῖς πταλουσιν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα, ἀναξίως τοῦτο οἰηθεὶς φιλανθρωπίας Θεοῦ.

Ἐγκρατηταί.

Οἷς κλησις Ἐγκρατηταί τὸν γάμον ἀπαγορεύουσι· καὶ τῶν ἐμφύχων αὐτοὶ τὴν βρῶσιν βδελύσσονται. Ἐμᾶς δὲ τοῖς δόγμασι τοῦ Ὑοῦ σου πάντα σπειρώσατε, Μητροπάρθενε.

Ῥδὴ ζ'. Θεοῦ συγκατάθεσιν.
Μασσαλιανοί.

Μοῦς κυριεύειν δὴ τοῦ τῶν ἀνθρώπων τὸν Σατανᾶ εὐσεβῶς, καὶ ἐν τούτοις οἰκεῖν δὴ ἐνοποστάτως Μασσαλιανοὶ φασὶ τῆς πονηρίας τὰ πνεύματα, Δεσπονα. Σαῖς δὲ λιταῖς, Κόρη, ὁ Θεὸς ἐνοικησάτω ἡμῶν.

Οἱ αὐτοί.

Πνομάτων ἐνέργειαν τῆς πονηρίας τὸν Σατανᾶν

aris, cumque sufficeret divinitas in animæ locum : studens ipse dolose sermones quos humano more protulit Verbum, divinitati accommodare, ut Filium, Patre minorem ostenderet, o omnium Regina.

Ode 5. *Quare me repulisti a facie ?*
Origenes.

Sontem pœnæ æternæ, Virgo, adjuva me. Neque enim Origenis opinionem suscipio, qui terribilia inferni supplicia docet esse temporaria, ad purgationem delictorum.

Didymus. Evagrius.

Cum Didymo rursum docet Evagrius animarum præexistentiam, ex Origenis accepta absurda opinione, At nobis pium dogma conservetur illæsum, tuis intercessionibus, Regina omnium.

Idem.

Eorundem sententia est, rursum et dæmones restitutionem in pristinum statum accepturos, atque homines qui nefaria commiserint, cum angelis etiam complecturos unitatem, quam inæstima mente fabulantur.

Ode 6 *Propitius esto mihi, Salvator.*
Marcio.

Resurrectionem mortuorum impie negabat Marcio ; baptisma vero triplex lapsis dabat. Verum nos unum baptisma, pariterque resurrectionem, Dei Mater, edocti sumus.

Novatus.

Semitas mihi, o veneranda, dirige ad pœnitentiam, quam Novatus nobis denegabat labentibus et post baptismum, hoc ratus præter dignitatem bonitatis Dei.

Encratitæ.

Qui nominantur Encratitæ, nuptias prohibent ; idemque animalium esum abominantur. Nos autem omnes in Filii tui decretis firma, Mater Virgo.

Ode 7. *Dei demissionem,*
Massaliani.

Menti hominum dominari Satanam, nec non in eis habitare personaliter spiritus nequitie, aiunt Massaliani, Domina. At supplicationibus tuis, Virgo, Deus habitet in nobis.

Idem.

Quod pravorum Spirituum vim et operationem,

Varie lectiones et notæ.

(1) Τὴν ἐννάδα, Sic ms. codice, pro quo Genebrardus interpres ἐννάδα, novem ordines. Ego ἐνάδα, scilicet famosam λογικῶν ἐνάδα, rationalium unitatem, quam præcipue proscribunt ac deseribunt cum Justino, Sophronio, Nostro in *Annalibus*, et Nicephoro, *Canones synodi quintæ*, à Lambecio editi l. viii *De bibliotheca Vindobonensi* ms. 45, atque inter eos quintus, qui compositus est ex verbis Ἐναδέτι ὕψος S. Maximus ad caput 6 *Ecclesiasticæ Hierarchiæ*. De cætero in recensione errorum

Origeni, Didymo et Evagrion imputatorum, mutatio unius litteræ, Juris Græco-Romani p. 439, magnum errorem peperit. Docero perhibentur βαθμοῦς θεότητος, καὶ ψυχῶν προῦπαρξίς καὶ μεταγισμοῦς, καὶ κολάσεως καὶ δαιμόνων ἀποκατάστασιν. *Gradus Deitatis, et animorum præexistentias et appropinquationes, et finem supplicii, et dæmonum in integrum restitutionem*. Tu redde litteram, quo veram lectionem habeas, μεταγισμοῦς, transfusiones animarum in varia corpora.

ac Satanam, habitare in homine, simulque etiam Spiritum bonum, si docesent, per insipientiam miscetas ea quæ misceri nequeunt; ab eorum blasphemia libera nos, o bona.

Idem.

Garrunt athei, deteriora natura comitari mortales, ac proinde duas possidere animas; unam hominibus communem, alteram rursus cælestem, Immaculata. Sed tu animæ meæ tribue, ut bona eligat.

Idem.

Aversantur, Domina, laborem manuum, velut qui fidelibus minime congruat: cum Paulus legem ferat, ut ne panem quidem manducent *qui nolunt operari*¹. Præterea Spiritus sancti personam aiunt posse suscipi, quasi in sensu.

Ode 8. *Septuplo fornacem.*

Aerius.

Prave sentiens Aerius, non offerendum esse pro mortuis diotitabat. Neque enim ex hoc utilitatem ullam capere. Ineane etiam aiebat, non esse jejunandum quarta et sexta feria. Idemque circa fidem cum Ario sentiebat. Omnium Regina, ab ejus impietate eripe me.

Paulus Samotensis.

Ex impiis autem Pauli Samosatani dogmatibus, Dei Sponsa, gregem tuum exime. Nam Filium qui initii expers est cum diceret esse verbum prolatitium, Deum vero opificem, Spiritum illo usum fuisse tanquam instrumento, male sanciebat, eundemque illum e tuo utero accepisse principium.

Sergius Pyrrhus.

Sacratissimorum doctorum decreta secuti, duas voluntates, duplicemque operationem Christi agnoscoimus; sinimusque cum Sergio Pyrrhum ac ejusdem opinionis cæteros delirare, Dei Genitrix, qui insipienter dicunt carnem Domini expertem esse voluntatis, nec habere operationem.

Appelles.

Unicum principium prædicat quidem Appelles, Regina omnium, unumque supremum Deum constitetur; at rursus ait illum unum alterum creasse, quem et primum mundi opificem fuisse constituit; cum ipse pravus sit, ingrataque creatura, solo igne digna.

Ode 9. *Obstupuit cælum super hoc, et terræ extrema, consternata sunt.*

Leo Isaurus.

Venerandarum imaginum cultum prohibuit Leo Isaurus. Hic enim origo Iconomachorum factus,

¹ II Thess. III, 13.

Varix lectiones et notæ.

(2) Προφορικὸν λόγον. Ex Mario Mercatore, p. 168, προφορικὸν καὶ ἐξουσιαστικὸν (ita quippe castigandum) λόγον καὶ ἐνεργητικὸν, id est *prolativum*

αὐτὸ ὁμοῦ συνοικεῖν τῷ ἀνθρώπῳ, διδάσκειν τούτους, καὶ Πνεῦμα τὸ ἀγαθὸν, ἐξ ἀφροσύνης μιγνύοντας ἄμικτα τῆς βλασφημίας αὐτῶν ῥῦσαι ἡμᾶς, ἀγαθῆ.

Οἱ αὐτοί.

Λαλοῦσιν οἱ ἄθεοι τὰ χεῖρω φύσει παρομαρτεῖν τοῖς βροτοῖς· καὶ πρὸς τοῦτο δὲ δύο ψυχὰς κεκτησθαι, τὴν μὲν ἀνθρώποις κοινήν, τὴν δ' αὖ ἑτέραν οὐράνιον, ἄχραντε. Σὺ δὲ ψυχῇ τῇ ἐμῇ δίδου αἰρεῖσθαι καλά.

Οἱ αὐτοί.

Ἐκτρέπονται, Δέσποινα, τὴν ἐργασίαν τὴν τῶν χειρῶν, ὡς πιστοῖς μὴ ἀρμόζουσιν· Παύλου νομοθετοῦντος μὴδὲ ἐσθλῆν ἄρτον. Δυνατὸν δὲ τοῦ Ηνεύματος δέξασθαι, ὡς ἐν αἰσθήσει φασί, καὶ τὴν ὑπόστασιν.

Ἔδῃ η'. Ἑπταπλασίως κάμινον.

Ἄετιος [l. Ἄεριος].

Κακῶς φρονῶν Ἄετιος μὴ δεῖν προσφέρειν Ἐλεγεν ὑπὲρ τεθνεῶτων· μηδεμίαν ὄνησιν ἐκ τούτου καρποῦσθαι γάρ· μὴδὲ νηστεύει ἐφασκε δεῖν ἐν τετραδί τε καὶ τῇ ἕκτῃ ἀφρόνως. Ἀρείῳ περὶ πίστιν καὶ αὐτὸς ἦν ὁμόφρων. Ἐναντίας, τῆς τούτου ῥῦσαι με ἀσεβείας.

Παῦλος Σαμοσατεύς.

Ἐξ ἀσεβῶν δογμάτων δὲ τῶν τοῦ Παύλου, Θεοῦ νυμφε, τοῦ Σαμοσατέως, ἐξελοῦ τὴν ποιήνην σου. Ἰδὸν τὸν προἀναρχὸν προφορικὸν γὰρ λόγον (2) εἰπῶν, καὶ δημιουργὸν δὲ τὸν Θεὸν, κακῶς Πνεῦμα κεχρησθαι ὡς ὄργανῳ ἐδογματίζε τούτῳ, ἐκ τῆς σῆς εἰληφέναι ἀρχὴν αὐτοῦ νηδύος.

Σέργιος. Πύρρος.

Ἰερωτάτων δόγμασι διδασκάλων ἐπόμνηοι, δύο τὰς θελήσεις καὶ διπλῆ, ἐνέργειαν Χριστοῦ ἐπιστάμεθα· σὺν τῷ Σεργίῳ Πύρρῳ ληρεῖν, καὶ τοὺς ὁμοδόξους, Θεοτόκε, ἰώντες, τοὺς λέγοντας τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ἀφρόνως ἀθέλητον ὑπάρχειν, ἐνέργειαν μὴ ἔχειν.

Ἀπελλῆς.

Μίαν ἀρχὴν κηρύττει μὲν Ἀπελλῆς, ὡς Παντάνασσα· ἓνα τε Θεὸν ὁμολογεῖ ἀνώτατον· τὸν ἓνα δὲ ἕτερον πεποικέναι αὐθις, φησὶν ὅτι ὡς πονηρὸν δημιουργὸν γεγενῆσθαι τοῦ κόσμου δογματίζει· πονηρὸς ὢν ἐκεῖνος, ἀχάριστόν τε κτίσμα, πυρὸς ἕξιον μόνον.

Ἔδῃ θ'. Ἐξέστη ἐπὶ τοῦτο ὁ οὐρανὸς, καὶ τῆς γῆς κατεπλάγη.

Λέων ὁ Ἰσαυρός.

Εἰκόνων τὴν προτίμησιν τῶν σεπτῶν ἀπεκάλυψε Λέων ὁ Ἰσαυρός οὗτος· ἀρχὴ τῶν εἰκονομάχων γὰρ

potestatis, effectivum verbum, p. 50: *prolativum potentis Dei, efficax*, p. 144, 1cδ, *prolativum aique imperativum*.

γεγονώς, σὸν χαρακτήρα πάντιμον, καὶ τὸν τοῦ
 Υἱοῦ σου τὸν τῆς σαρκὸς κατέσπα, Θεοτόκε, καὶ
 πάντων τῶν ἁγίων. Ἐξ ἀσεβείας ἧς βύσθειμεν.

Βογόμιλοι.

Δαὸν ὃν ἐλυτρώσατο σὸς Υἱὸς, βδελυρᾶς ῥῦσαι,
 Κόρη, αἰρέσεως νεοφανοῦς, τῆς τῶν Βογομίλων·
 εἴπερ φασὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου σῶμα μὲν μόνου πλά-
 σμα εἶναι τοῦ πονηροῦ· ψυχὴν δὲ αὐτὴν τυγχάνειν Θεοῦ
 ἐπουρανίου· κοινὸν δὲ ἀμφοῖν Θεὸν οὐ λεγουσιν.

Οἱ αὐτοί.

Οὐκ εἶναι δογματίζουσι τὸν Υἱὸν, οὐδὲ Πνεῦμα
 ἀρχῆθεν τὸ ἄγιον· ὕστερον δὲ γέννημα Πατρὸς γενέ-
 σθαι Υἱόν· Υἱοῦ δὲ αὐθις γέννημα Πνεῦμα τὸ πανά-
 γιον· σφαλερῶς. Ἡμεῖς δὲ καὶ τὰ τρία συνάναρχα
 νοοῦμεν καὶ προσκυνοῦμεν, Θεονόμφευτε.

Ἴταλοι.

Ἐκεπάσαις, ὧν Παρθένε, ποίμνην τὴν σὴν, καὶ
 δεινῆς ἀποστήσας αἰρέσεως τῶν Ἴταλῶν, δύο μὲν
 ἀρχὰς ἐπὶ τῆς μιᾶς δογματιζόντων φύσεως, Πνεύ-
 ματος διττὰς δὲ τοῦ παντουργοῦ λεγόντων ἐκπορευ-
 σεις, ξένως καὶ ἀσυνήθως· ὧν περ τῆς πλάνης ἡμᾶς
 λύτρωσαι.

A tuum ob characterem omni honore dignum, illumque
 Filii tui, in carne videlicet, et omnium sanctorum,
 dilaceravit, Deipara. A qua impietate liberemur.

Bogomili.

Populum quem redemit Filius tuus, Virgo, tuere
 ab execranda hæresi recens orta, Bogomilorum :
 qui quidem docent hominis corpus solius maliopus
 esse ; at vero animam, celestis Dei ; communem
 autem utriusque Deum non agnoscunt.

Idem.

Nec Filium nec Spiritum sanctum ab initio esse
 docent ; sed postea Patris genituram fuisse Filium ;
 rursus autem Filii sanctissimum Spiritum genuita-
 ram ; falsa sententia. Nos porro tria pariter initii
 expertia cognoscimus et adoramus, o Sponsa Dei.

Itali.

Protege, Virgo, ovile tuum, atque averta a gravi
 hæresi Italarum, qui in unica natura duo principia
 decernunt, duasque Spiritus cunctorum opificiois
 processionis ponunt, absurde ac nove : a quorum
 errore nos libera.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΔΡΟΥΓΓΑΡΙΟΥ ΤΗΣ ΒΙΓΛΑΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΣΕΚΡΗΤΟΥ

ΚΕΗΓΗΣΙΣ

ΤΩΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΩΝ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

περὶ κανόνος καὶ εἰρμού καὶ τροπαρίου καὶ ψδῆς.

Εἴρηται δὲ πρότερον μὲν συνοπτικώτερον, εἶτα καὶ πλατυκώτερον.

JOANNIS ZONARÆ

QUI FUIT MAGNUS DRUNGARIUS VIGILUM ET PROTOSECRETIS,

EXPOSITIO CANONUM ANASTASIMORUM DAMASCENI

De canone, himno, tropario et oda.

Primo quidem per compendium, deinde fusius tractatur

(*Mai. Spicil. Rom. tom. V.*)

Ἐπεὶ κανόνων ἐρμηνεία ἐστὶ τὸ παρὸν σύνταγμα, ἢ
 χρῆ καὶ περὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ κανόνος, καὶ τὴν
 τοῦ εἰρμού καὶ τῆς ψδῆς κλῆσιν, ἔτι δὲ καὶ τοῦ τρο-
 παρίου, ἐκ τούτων γὰρ ἀπαρτίζεται ὁ κανὼν, φιλο-
 σοφῆσαι ἡμᾶς ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα οἰοῦναι τεχνικὰ

Cum canonum interpretatio sit præsentis operis
 scopus, de ipso canonis nomine, seriel, odæ, ai-
 mul ac troparii denominatione (ex istis enim perfi-
 oitur canon), nobis disserendum est : ista vero
 nomina, utpote rei propria, a principio definiun-

tur. Series igitur est harmonia quædam cantici in compositione, voci articulatæ et significatæ metro quodam, et syllabarum quantitate, ad quam troparia dicta proxime accedunt. Est autem series et tropariorum et canonum principium: cum troparia per seriem regularizentur et ad illam, ut ad exemplum, componantur et ad harmoniam ac melodiam redigantur. Dicitur series quia secundum regulam quamdam, et compositione et modulatione concinnatur et connectitur et harmoniæ regulis dirigitur, non autem ut fors tulerit.

Troparium vero dicitur quia ad istam se convertit vergitque et seriem habet ut exemplarem absolutamque causam: rationem autem tenet quam in singulis canon ad diversa statuenda: quemadmodum enim canon in aliis aliter se habet, sic series quantum ad troparia.

Oda et canon odarum est plures continens: nam usque ad novem procedit odas: siquidem numerus nonarius supremam quantitatem constituit, qui autem sequuntur decenarii, centenarii, millenarii et decies millenarii, similiter procedunt ut unitates usque ad novem, nimirum: ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ, et usque ad α β θ' et ab α β usque ad θ: quidquid autem numerorum est præterea, illorum compositione et combinatione efficitur, ut ια usque ad θ', et idem cætera. Hæc quidem velut in succinctu diximus; largius autem comprehensum in pluribus invenitur canonis nomen: canones enim et grammaticis sunt, et philosophis, et medicis, et legibus politicis: sed grammaticæ et legum canones nil stabile habent.

Canones dicuntur etiam pia sanctorum Patrum decreta. Desumptum autem est in omnibus istis illud nomen a ligno quod est usui opificibus ad ligna, lapides aut alias res dimetiendas et coaptandas et regulæ nomen habet, quia partes dissectas concinnat inter se et adæquat. Quod igitur ad istorum coordinationem valet regula, hoc quoque in omni scientia et arte logica efficiunt canones, ut nimirum ordinent ac desinant: dicitur enim canon et definitio. Canones igitur sunt qui separant ab aliis et dirigunt ita ut separatim cum definito conveniat et coaptetur, quare decreta a sanctis Patribus sancto iure meritoque canones appellantur; dirigunt enim eos qui ipsis morem gerunt ad fidem rectam immutabilemque, et ad vitam probam et Deo placentem: quam ob rem et in hymnis ipsis recipitur canonis nomen; quia hoc metrum statutum et invariabile in novem odis completur neque hunc numerum excedit: unde canon dicitur quoniam metrum accurate definitur in hymnis istis. Similiter canonis nomine usus est magnus Apostolus scribens Corinthiis: « Nos autem non ultra mensuram glorificabimur, sed servandam mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos, spem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam.»

Α τῆ ὑποθέσει παραλαμβάνονται. Ὁ μὲν οὖν εἰρμὸς ἁρμονία τις ἐστὶ μέλους ἐν συνθήκῃ, φωνῆς ἐνάρθρου τε καὶ σημαντικῆς εὐρημένῃ τινὶ μέτρῳ καὶ ποσῶ μεγέθους, περὶ ἣν τὰ λεγόμενα τροπάρια ἀναφέρονται· οἶον· ὅτι ἀρχὴ τῶν τροπαρίων ἐστὶ καὶ κανόνων· ἐπεὶ τὰ τροπάρια διὰ τοῦ εἰρμού κανονίζονται καὶ ρυθμίζονται πρὸς αὐτόν, ὡς πρὸς ὑπόδειγμα, συντιθέμενα καὶ ἀρμοζόμενά τε καὶ μελωδούμενα· λέγεται ὁ μὲν εἰρμὸς, ὅτι κατὰ τάξιν τινὰ καὶ συνθέσει· καὶ μελωργία ἑρόμενος καὶ πλερόμενος καὶ ἀρμοζόμενος πρόεσι, καὶ οὐχ ὡς ἔτυχε.

Τροπάριον δὲ ὅτι πρὸς ἐκείνον τέτραπται καὶ νένευκε, καὶ τὸν εἰρμόν ἔχει οἶον· παραδειγματικόν καὶ τελειωτικὸν αἴτιον· λόγον δὲ ἔχει ὅν ὁ ἐν ἐκάστοις κανὼν πρὸς τὰ κανονιζόμενα διάφορα· ὡς γὰρ ὁ κανὼν καὶ ἄλλοις ἐν ἄλλοις, οὕτω γοῦν καὶ ὁ εἰρμὸς πρὸς τὰ τροπάρια.

Ἐδὴ δὲ καὶ κανὼν φῶδων ἐστὶ πλείονων περιεκτικός· ἄχρι γὰρ ἐννέα πρόεσιν φῶδων· ὅτι ὁ ἐννέα τὸ μέγιστόν ἐστι μέτρον ἐν ἀριθμοῖς· τὸ δὲ ἐξῆς δεκάδες, ἑκατοντάδες, χιλιάδες, καὶ μυριάδες, ὡσαύτως προχωροῦσαι, καθὼς καὶ αἱ μονάδες ἄχρις ἐννέα οὕτως· ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ, καὶ ἄχρι α' β' θ' καὶ α β ἄχρι θ'· τὰ δ' ἄλλα πάντα ἐν ἀριθμοῖς μετὰ σύνθεσιν τούτων καὶ ἀνάκλυσιν, οἷον ια' μέχρι θ', καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως. Ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν συνόψει εἴρηται· πλατύτερον δὲ οὕτως τὸ ὄνομα τοῦ κανόνος ἐν πολλοῖς εὐρίσκειται παραλαμβανόμενον· κανόνες γὰρ καὶ τοῖς γραμματικῇ μετιοῦσι τέχνῃν εἰσι καὶ τοῖς φιλοσόφοις καὶ ἱατροῖς καὶ τοῖς πολιτικοῖς νόμοι· ἀλλ' οἱ τῆς γραμματικῆς καὶ τὸν νόμον οὐκ ἔχουσι τὸ ἀδιάπτωτον.

Κανόνες δὲ λέγονται καὶ τὰ κατὰ τῶν θείων Πατέρων εὐσεβῆ διατάγματα· ἐξελίηται δ' ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ τοῖς τεχνίταις εἰς ξύλον καὶ λίθον, ἢ καὶ ἄλλων τινῶν χρηματιζόμενος ἀπόρρωσιν καὶ ἰθύτατον κανόνιον ἐκείνοις ὀνομαζόμενον, ὃ τοῖς ἀποξεομένοις ἀπορροῖ ταῦτα καὶ ἐξισοῖ. Ὅπερ οὖν τὸ κανόνιον εἰς ἀπόρρωσιν ἐκείνων δύναται, τοῦτο καὶ ἐπὶ πάσης ἐπιστήμης καὶ λογικῆς τέχνης οἱ κανόνες πληροῦσι τὸ κανονιζόμενον τε καὶ ὀριζόμενον· λέγεται γὰρ ὁ κανὼν καὶ ὄρος· ἀποδιαρροῦντες τῶν ἄλλων καὶ ἀπευθύνοντες, ὡς μὲν τοῖς ἕτερον τῶν ὀριζόμενῳ συνεμπίπτειν καὶ τὸν περὶ τούτου συγγέειν λόγον κατὰ τοῖς ἁγίοις Πατέρας συντεθέντα διατάγματα, εἰκότως κανόνες καλοῦνται· Ἐπειδὴ νοῦσι γὰρ κἀκεῖνα τοὺς πειθομένους αὐτοῖς πρὸς πίστιν ὀρθὴν τε καὶ ἀπαρέγκλιτον, καὶ πρὸς βίον ἐνάρετον καὶ θεάρεστον· καθ' ὃν δὴ λόγον ἀνὰ τοῖς ὕμνοις τούτοις τὸ τοῦ κανόνος ἐξελίηται ὄνομα· ὅτι ὀρισμένον καὶ τετυπωμένον τὸ μέτρον τοῦτο ἐστὶν ἐν ἐννέα φῶδαῖς συντελούμενον, καὶ ἐννέδαῖς μὴ ὑπερβαῖνον· ὅθεν κανὼν λέγεται ὡς τεταγμένου τοῦ μέτρου αὐτοῦ ἐν ταύταις δὴ ταῖς φῶδαῖς· οὕτω καὶ τῷ ὀνόματι τοῦ κανόνος ἐχρήσατο ὁ μέγας Ἀπόστολος γράψας Κορινθίοις· « Ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τὰ ἅμετρα καυχώμεθα. ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρον ἀφικέσθαι ἄχρι δμῶν, ἐλπίδα ἔχοντες ἀξαναμένῃς τῆς πίστεως

ὁμῶν, ἐν ὁμῶν μεγαλονθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ὁμῶν εἰς τὰ παρεπόμενα. » Ὁ δὲ λόγος τοιοῦτός ἐστι· Τινὲς ἐκόμπαζον ὡς πολλαχοῦ κηρύξαντες τὸ Εὐαγγέλιον πρὸς ἐκείνους οὐν φησιν, ὅτι Ἐγὼ οὐκ εἰς ἄμετρα καυχῶμαι, ὡς πανταχοῦ κατασπίρας τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος ἐκήρυξα οὐ μέρισον ἡμῖν τοῖς ἀποστόλοις ὁ Θεὸς, ὃ ἐστὶ τὸ μέχρις ὁμῶν ἐπικέσθαι· εἶτα καὶ διὰ τῶν ἐξῆς καθ' ἀνάμνησιν τῶν εἰς τὰ ἄμετρα ταῦτα ὑπερβολικῶς καυχωμένων, φησὶν ὅτι Ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ μέχρις ὁμῶν κηρύξαντες, ἕως ὁμῶν παύσασθε· ἐπιζόμεν δὲ περισσοτέρως εὐδοκίμησαι· τούτο γὰρ ἐπέκεινα· « Εὐδοκίμησις δὲ τοῦ διδασκάλου ἢ τῶν μαθητῶν ἐστὶ προκοπή· » οὕτω μὲν καὶ Ἀπόστολος τῷ ὀνόματι τοῦ κανόνος χράται· διὸ κανὼν καὶ ὁ ὕμνος οὗτος ἐντεῦθεν εἴρηται.

Αἱ δὲ γε ψῆλαι φοιδαί τινὲς εἰσι μουσικαί· οἱ γὰρ ἤχοι καὶ φθόγγοι, ἁρμονίαί τε καὶ ῥυθμοὶ τῆς μουσικῆς εἰσιν, ἐξ ὧν τὰ μέλη παράγονται· ὧν τὰ μὲν παθητικώτερόν τε καὶ γοργότερον πάθος τοῖς ἀκροαταῖς ἐνίπτα καὶ κινουῦντα πρὸς δάκρυα· τὰ δὲ πρὸς θυμὸν ἐκκαλούμενα, τῆς ἀλκῆς μεμνησθαι καὶ πρὸς ὄλον Ἄρην ὁρμῆν τὸν καταπαδόμενον· οἷόν τι λέγεται γενέσθαι καὶ περὶ τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον· φθόνος γὰρ τοῦ μουσικοῦ Τίμωνος παρ' αὐτῷ, καὶ μέλος ἀνδρῶδες ἁρμοζομένου, καὶ σύντονον πρὸς θυμὸν διανιστῶντος τὸν ἀκούοντα, ἐκείνος οἷς ἐνθους ἐκ τοῦ μεγάλου γενόμενος, ἀναστὰς ἤρε τὰ ὄπλα καὶ ὁρμῆν πρὸς πόλεμον· μουσικαὶ γοῦν φωναὶ καὶ ψῆλαι εἰσι διὰ μόνου στόματος ἑναρμονικῶς φθόμεναι· τούτῳ γὰρ ὄρισται ἡ ψῆλη· καὶ τοῖς μὲν Ἑβραίοις οὐ διὰ στόματος μόνον οἱ πρὸς Θεὸν ἤδοντο ὕμνοι, ἀλλὰ καὶ δι' ὄργάνων, ὡς ὁ Δαβὶδ μαρτυρεῖ πολλαχοῦ· καὶ ὁ Ἀμώς φησὶν ἐκ προσώπου Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ· « Μετάστησον ἀπ' ἐμοῦ ἤχον ψῆδῶν σου, καὶ ψαλμοὺς ὄργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι. » Ἡμῖν δὲ πρὸς Θεὸν ὕμνον οὐδὲν τι μουσικὸν παραλαμβάνεται ὄργανον, ἀλλὰ διὰ ζωσῆς μόνης φωνῆς ἑναρμονίου φθόμεν τῷ Θεῷ· πᾶσαι γὰρ σχεδὸν αἱ ψῆλαι, δι' ὧν κανὼν ἐκπαρτίζονται, ὕμνοι τυγχάνουσιν καὶ ἄσματα χαμηλῆρα φθόμενα πρὸς Θεόν.

Ἐξὸς οὖν ἡ πρώτη παρὰ τοῦ προφήτου Μωυσέως συνέθεται, ὅτι τὸ τῶν Ἑβραίων γένος ἐξ Αἰγύπτου ἀνεχώρησεν προστάξει Θεοῦ, καὶ καταδιωκόμενον ἐκ τῶν Αἰγυπτίων, τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν διήλθεν ὑβρίσας τῇ ῥάβδῳ τμηθεῖσαν τῇ τοῦ Μωυσέως· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐν ἐκείνῃ κατεποντίσθησαν διὰ τοῦ τμηματός· ἡ δὲ ῥάβδος ἐκείνη πειρώμενοι· αὐθις τοῦ Μωυσέως ἔφατος τῇ ῥάβδῳ τὰ ὕδατα, καὶ ταῦτα συνέθετο τῇ ψῆλῃ τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ, ὡς ἐν ἐξαμέτρῳ τόνῳ, ὡς Ἰώσηπος ἐν τῇ Ἀρχαιολογίᾳ φησὶν, ἔδειν καὶ τοῖς ἀνδράσι καὶ ταῖς γυναῖξιν· ἐξῆρχε δὲ τοῦ ὕμνου τῶν μὲν ἀνδρῶν αὐλὸς ὁ Μωυσέως τῶν δὲ γυναικῶν ἡ αὐτοῦ ἀδελφὴ Μαρίαμ ἐνακουμένη τὸ τύμπανον· ὅτι δὲ ὕμνος αὕτη καὶ ῥομὰ ἐστὶν, αὐτῶθεν δήλον· ἀρχομένη γὰρ, « Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, » φησί.

Νοεῖτο δ' ἐν ἡ τοιαύτῃ διήγησις καὶ ἐπὶ πᾶσι τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει κατ' ὀψηλότερον νοῦν· ὡς γὰρ τὸν Ἀβραάμ ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ γένους ἐξελέξατο τῶν

Sensus autem talis est. Aliqui sese venditabant, ut ubique prædicantes Evangelium: quibus dicit: « Non ultramensuram glorior ego, qui undique prædicationem seminavi, sed secundum mensuram regulæ qua mensus est nobis apostolis Deus, mensuram scilicet pertingendi usque ad vos. » Deinde eos qui in immensum et hyperbolice gloriabantur vituperans ait: « Nos vero non item, sed usque ad vos prædicantes, donec noster sermo ad vos perveniat; speramus autem copiosiori honore fruituros. » Præterea: « Magistri laus est progressus discipuli. » Sic igitur et Apostolus canonis utitur nomine; ideo canon et hymnus iste exinde dictus est.

Odæ autem sunt cantus quidam musicales: soni enim et concentus, harmoniæ rhythmicæ sunt musicæ, e quibus melodiæ deducuntur. Quarum aliæ magis patheticam et vehementiorem passionem auditoribus immittunt et ad lacrymas excitant; aliæ ad iram provocant, fortitudinis memoriam injiciunt et ad quodcumque bellum eum qui celebratur instigant. Sic dicitur factum fuisse de Macedone Alexandro: cum enim coram ille Timon musicus bellicosum hymnum modularetur et audientem ad iram probe excitasset, ille quasi numine mire correptus surrexit armisque ad bellum sese accinxit. Musicales ergo soni et odæ non nisi ore harmonice proferuntur: in hoc enim perficitur oda. Apud Hebræos autem hymni non solum ore ad Deum cantabantur, sed etiam instrumentis, ut David sæpe testatur. Et Amos e persona Dei ad Israellem dicit: « Aufer a me tumultum carminum tuorum et cantica lyræ tuæ non audiam. » Nobis autem ad divinum hymnum nullum adhibetur instrumentum, ved viva solum et harmonica voce ad Deum cantamus; omnes enim propemodum odæ quibus constat canon, hymni sunt et gratiæ cantica ad Deum cantanda.

Recte igitur prima a propbeta Moyse composita est, quoniam Hebræi ex Ægypto Dei jussu diceserant et Ægyptiis persequentibus, mare Rubrum Moysis virga verberatum sicci transierant, Ægyptii autem in eodem submersi fuerant, cum per aquarum divisionem et ipsi transire conarentur: Moysis autem virga iterum super aquis extensa, illas commiserat. Propter ergo excellentiam miraculi, composuit hymnum Hebraico sermone, senario metro, sicut Josephus in Archæologia dicit, canendum a viris et mulieribus. Virorum cantui præfuit Moyses mulierum autem soror ejus Maria tympanum pulsans. Illam porro odam et hymnum et cantium esse inde patet, quod ab his verbis incipit: « Cantemus Domino. »

Sed hæc interpretatio de rebus omnibus quæ ad hominum naturam spectant sensu altiori accipi potest. Quemadmodum enim Abrahamum Deus

elegit e Chaldæo genere eumque duxit in Palæstina, terram melle lacteque fluentem quam daturus erat semini ejus secundum promissionem suam : sic primum hominem ab omni creatura distinxit, posuitque in voluptatis loco, paradisi dico, quem semper possessurus erat, nisi mandatum transgressus esset. Et quemadmodum Abrahami posteri propter cibum in Ægyptum migraverunt : sic protoplasti, cibo superati, paradiso, heul expulsi sunt et in figuratam Ægyptum inducit, tenebras scilicet passionum et malitiam ; nomen Ægypti tenebras et malitiam Græco sermone significat. Et sicut Abrahami posteros servos habebant enim Ægyptii ad laterum fictionem, annonæ defectu vexantes eos, et delentes natos ex eis masculos ; sic figurati Ægyptii tenebræ facti, lumine divino abutentes, ut servis utebantur hominibus, eos male habentes, vel potius an malum perducentes ; siquidem in omni malitia provolvebant eos et luto laterumque fictioni, dum ipsi otiantur, adhibebant eos, ad terrenum scilicet et stramentosum, et combustioni destinatum opus secundum Evangelium : sic enim opus conficiendi lateris luto miscet paleam. Ocoidebant quoque masculos. Cum enim virilis cogitatio in aliquo nascebatur, non permittebant eam grandescere, sed interficiebant, ne unquam quod fas est sentirent nec malitiam vitarent.

Et quemadmodum Deus, Abrahami posterorum misertus, Moysen delegavit, qui eduxit illos ex Ægypto et servitute improba liberavit : sic totius generis humani misertus et figuratorum Ægyptiorum servitute liberare volens, non angelum, nec hominem delegavit, sed ipsum Filium suum unigenitum. Majore enim auxilio opus erat humano generi toti quam Hebræo populo, qui universi humani generis non nisi perexigua pars erat. Cum enim istud subegissent dæmones Ægyptiis erant terribiliores, et ad eos superandos fortiores illis opus erat. Et quemadmodum Moyses Israelitas mare dividens, per illud siccos traduxit, Ægyptios autem in ullo submersit persequentes eos postquam e manibus eorum aufugerant : sic Salvator noster sibi confidentes et insidias dæmonum fugientes traducit ultra oceanum passionum, quarum amaritudinem non gustant : dæmones autem submergit et suffocat. Videntes enim homines, quos prius dominabantur, absolutos illorum servitute et potius ipsis imperantes, et quasi super aspides et basiliscos ambulantes super eos, qui leones videantur et fortitudinem aspirant, valde irritantur et suffocantur. Vocari possunt iidem et tertiarum, quia tres animæ partes occupant et sic eos qui negligentiores sunt, quocumque voluerint, ducunt. Compositæ autem sunt omnes pro certis temporibus : quam ob rem omnibus cæteris ista proposita est. In libro enim Exodi a Moysæ scribitur, etc.

ἄγοντες. Τίθεινται δὲ αἱ ψῆλαι κατὰ τοὺς οἰκείου χρόνου· ται· ἐν γὰρ τῇ τῆς Ἐξόδου βίβλῳ Μοϋσέως γέγραπται, κ. τ. λ.

Χαλδαίων, καὶ ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν Παλαιστίνην, εἰς γῆν βέουσαν μέλι καὶ γάλα, ἣν ἐμελλε δοῦναι τῷ σπέρματι αὐτοῦ, καθὼς αὐτῷ ἐπηγγείλατο, οὕτω ἐξ ἀρχῆς τὸν ἄνθρωπον ἐκ πάσης τῆς κτίσεως ἐπωκειώσατο καὶ ἔθετο εἰς τὸ τρυφῆς χωρίον, λέγων δὲ τὸν παράδεισον, ἐνδιαίτημα τοῦτον μέλλοντα ἔχειν, εἴ μὴ παρέβη τὴν ἐντολήν· καὶ ὡς οἱ τοῦ Ἀβραάμ μεταψήκωσαν εἰς Αἴγυπτον διὰ βρώματος, οὕτω καὶ οἱ πρωτόπλαστοι, βρώσεως ἠττηθέντες, τοῦ παραδείσου, φῶ! μεταπίσθησαν, καὶ εἰς τὴν νοουμένην κατήχθησιν Αἴγυπτον, εἰς τὸ σκότος δηλαδὴ τὸ ἐκ τῶν παθῶν καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν κάκωσιν· τὸ γὰρ ὄνομα τῆς Αἴγυπτου σκότος καὶ κάκωσιν δηλοῖ ἐξελληνίζόμενον· καὶ ὡς τοῖς ἐξ Ἀβραάμ οἱ Αἰγύπτιοι ὡς δούλοι ἐκέχρητο τῷ πληθῶ καὶ τῇ πλινθίᾳ, ταλαιπωροῦντες αὐτοὺς σίτου, καὶ ἀναιροῦντες τὰ ἐξ αὐτῶν γενόμενα ἄβρῆνα, οὕτω καὶ οἱ νοητοὶ Αἰγύπτιοι οἱ σκότος ἐγένοντο, ἐκπάσσοντες τοῦ θεοῦ φωτός, οἷα δούλοι τῇ ἀνθρωπιᾷ φύσει ἐκέχρητο, κακοῦντες αὐτοὺς ἢ κακύνοντες μᾶλλον· ὡς εἰς πᾶσαν κακίαν αὐτοὺς ἐγκυλίσαντες καὶ τῷ πληθῶ καὶ τῇ πλινθίᾳ σχολάσαι διηνεκῶς ἐκιδιάζοντες, τοῖς γηθίσις δηλονότι καὶ ἀχυρωδέσι πράγμασι, καὶ εἰς καῦσιν ἀποτεταγμένοις κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον· τοιοῦτον γὰρ ἡ πλινθία πληθὺ συμφύρουσα ἄχυρα· ἀνήρουν δὲ καὶ τὰ ἄβρῆνα· εἰ γὰρ τις ἀβρῆνοποιὸς λογισμὸς ἐτέχθη τινί, οὐκ εἶων ἀνδρωθῆναι αὐτὸν, ἀλλ' ἀνήρουν, ἵνα μὴ ποτε τὸ δέον φρονήσῃ καὶ τὴν κακίαν ἐκφύγῃσι.

Καὶ ὡς περ τοὺς ἐξ Ἀβραάμ οἰκτεῖρας ὁ Θεὸς, τὸν Μωϋσῆν ἐξαπέστειλε, τῆς Αἴγυπτου τούτους ἐξάγοντα καὶ ἐλευθερώσαντα τῆς χαλεπῆς δουλείας, οὕτω καὶ τὸ γένος ἅπαν κατοικτεῖρας τὸ βρότειον, καὶ τῆς δουλείας τῶν νοουμένων Αἰγυπτίων ἐξελέσθαι θελήσας, οὐκ ἄγγελον ἀπέστειλεν, οὐδὲ μέντοι γε ἄνθρωπον. ἀλλ' αὐτὸν τὸν Ἰδὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, μέλζονος γὰρ ἔδειτο ἐπικουρίας ἢ σύμπαρ τῶν ἀνθρώπων φύσις ἢ τὸ τῶν Ἑβραίων ἔθνος, μέρος δὲ βραχὺ τι τῆς τῶν ἀνθρώπων πάντων ὀλότητος· ἐπεὶ καὶ οἱ ταύτην καταδουλώσαντες δαίμονες τῶν Αἰγυπτίων ἦσαν δεινότεροι, καὶ τοῦ κατὰζόντος αὐτοὺς ἰσχυροτέρου δεόμενοι. Καὶ ὡς περ ὁ Μωϋσῆς τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν θάλασσαν διατεμὼν, ἀβρόχως δι' αὐτῆς διεβίβασε, τοὺς δὲ Αἰγυπτίους ἐν αὐτῇ κατεπόντισε διώκοντας αὐτοὺς, καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῶν χειρῶν ἐκείνων ἀπύδρασιν, οὕτω καὶ ὁ Σωτὴρ ὁ ἡμέτερος τοὺς αὐτῷ πειθομένους καὶ τῆς δουλείας τῶν δαιμόνων ἀποδιδράσκοντας, διαδιβάσει τὴν θάλασσαν τῶν παθῶν, ἀγεύστους συντηρῶν τῆς πικρίας αὐτῶν· τοὺς δαίμονας δὲ καταποντεῖ τε καὶ ἀποπνίγει· ὄρωντες γὰρ τοὺς ἀνθρώπους ὦν πρὶν ἐκυρῆεον, ἀπολυθέντες τῆς τυραννίδος αὐτῶν καὶ μᾶλλον αὐτοῖς ἐπιτάσσοντας, καὶ ὡς ἐπὶ ἀσπίδων καὶ βασιλίσκων ἐπ' αὐτοὺς ἐπιβαίνοντας, τοὺς λείοντας δοκῶντας καὶ δράκοντας τὴν ἰσχὺν, πικραίνονται τε σφόδρα καὶ ἀποπνίγονται. Εἶεν δ' ἂν οἱ αὐτοὶ καὶ τριστάται, ὡς τὰ τριμερῆ τῆς ψυχῆς ἐπιβαίνοντας· καὶ δι' αὐτοῦ τοὺς ἀμελεστέρους ὅπου βούλοντα ὄθην καὶ ὡς προγενεστέρα αὐτῆ τῶν ἄλλων προτέτακ-

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

ΕΚ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ, ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΔΕΙΝ ΔΥΟ ΔΙΣΞΑΔΕΛΦΟΥΣ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ
ΑΓΑΓΕΣΘΑΙ ΠΡΟΣ ΓΑΜΟΝ.

JOANNIS ZONARÆ

MONACHI

EX PERSONA PONTIFICUM, QUOD NON DEBEANT DUO SOBRINI EAMDEM IN MATRIMONIUM
ACCIPERE.

(Apud Cotelorium, ibid.)

α'. Τοῖς προστασίαν ἐγγχειρισθεῖσι λαοῦ, διὰ τοῦ προφήτου φησὶν ὁ Θεός· Ἐὰν μὴ διαστείλῃς, μηδὲ λαλήσῃς, ἀποθνήσκει ὁ ἄνομος ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἐκζητηθήσεται. Τί γοῦν ἐκ τοῦ θείου τούτου θεσμοῦ νοεῖν ἔπεισι τοῖς ἐπιούσιν [ἴ παλοῦσιν] αὐτὸν ἢ τοῖς λαοῦ προσετώσιν; Ἀνάγκη αὐτὸν ἐπάγειν ἐγρηγορέναι, καὶ τὰ τῶ καθέκαστον πεπραγμένα περισκοπεῖν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον ἀναγγέλλειν αὐτοῖς· καὶ εἰ μὴ πορεύοιτο κατ' αὐτὸν, καὶ διαστέλλειν καὶ λέγειν καὶ κωλύειν τὰ ἄθεσμα. Εἰ δ' ἀφ' ἑαυτῶν κινουμένους τοὺς προσετώτας πιστῶν καὶ ταῦτα δρῶν ἀπαρτίτητον, τί ἂν τις εἴποι ὅπως Χρῆ τούτους ἐρωτωμένους περὶ τινῶν πράξεων διατίθεσθαι; Πάντως ἐκθύμως ἄγαν ἀνακόπτειν τε καὶ ἀπειργεῖν διὰ τῶν ἐρωτῶντων τὴν τῶν ἀθέσμων πράξεων ἐπιχειρήσιν ξύμπασι. Κάν τῶ νῦν δ' ἐρωτωμένῳ ζητήματι τοῦτο γενέσθαι χρεῖών· καὶ μηδὲν ὑποστειλαμένους, ἀποκριθῆναι τὸ παριστάμενον.

β'. Τὸ δὲ ζήτημα βραχὺ μὲν καὶ ὀλιγοσύλλαβον, λόγους δ' εἰσάγον μακροῦς, ἐπαγομένους ἐξ ἀντιθεσιῶν. Ἡρετό τις, εἰ δύναιτο τὴν αὐτὴν εἰς γυναῖκα δύο λαθεῖν ἐξάδελφοι δεύτεροι. Οἱ μὲν οὖν τὸν γάμον τυγχάνειν ἀκώλυτον δογματίζουσιν· οἱ δ' οὐ φασὶν αὐτὸν ἐπιτρέπεσθαι, ἀλλὰ καὶ παρ' ἀμφοῖν τῶν νόμων κωλύεσθαι, τοῦ τε τῆς πολιτείας καὶ τοῦ τῆς χάριτος. Ἐξεταστέον δ' ἑκατέραν ἀντίθεσιν. Οἱ μὲν φασὶ τοὺς νομοθέτας περὶ κωλυμένων γάμων θεσπίζοντας, καὶ ἀπαριθμοσμένους ἄπερ ἀλλήλοις ἀπὸ τῶν ἐκ πλῆθους πρόσωπα συνάπτεσθαι ἀπειρήμασι· μέχρις ἔκτου βαθμοῦ σῆσαι τὴν ἀπειρήμασιν· τούτους δ' εἶναι δισεξάδελφους· παραιτέρω δὲ μὴ προῖναι, μηδ' ἀπειρῆσαι τοὺς πρόσω τῆς συνοικίσεως. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῦ παροντος ζητήματος οὐκ ἀλλήλοις οἱ δισεξάδελφοι πρὸς γάμον συνάπτον

1. Ad eos quibus commissa fuit populi præfectura, dicit Deus per prophetam: *Si non edixeris, neque locutus fueris, morietur iniquus in iniquitate sua, et sanguis ejus de manu tua requiretur* ¹. Quid ergo ex hac divina sanctione intelligere datur iis qui eam audierint, vel populi præsidibus? Illam imponere necessitatem vigilandi, gestaque singulorum considerandi, legisque Dei ipsius annuntiandæ; et nisi juxta eam incesserint, edicendi, et aiendi, atque illicita prohibendi. Quod si recusare non possunt fidelium præsides, quin proprio motu hæc peragant; quid aliquis dixerit, quomodo eos affectos esse oporteat, quoties de quibusdam negotiis fuerint interrogati? Omnino valde alacriter, ut cunctis per interrogatores residant atque interdican nefariorum actuum aggressionem. Et vero in quæstione nunc nobis proposita idem nobis est faciendum; et absque ullo subterfugio respondendum quod nobis videbitur.

2. Cæterum quæstio brevis quidem est paucarumque syllabarum, inducit tamen sermonem longum, qui oppositionibus oritur. Interrogavit nonnullus: An duo sobrini possent eamdem in uxorem accipere. Et alii quidem docent has nuptias non esse vetitas: contra alii eas non permitti asserunt, imo ab utraque lege prohiberi, civili et Christiana, reipublicæ et gratiæ. Utraque autem oppositio debet examinari. Primi aiunt legislatores, dum de nuptiis interdictis decernunt, recensentque personas quæ sunt ex transverso, quibus mutuam conjunctionem prohibuerunt, enumerationem in sexto gradu consistere in quo sunt sobrini, ulterius vero non progredi, neque a connubio arcere eos qui sunt remotiores. Quoniam autem in præsentī controversiā non inter se matrimonio junguntur sobrini, sed alia

¹ Ezech. iii, 18.

est persona, quæ uni ex illis copulata, eo defuncto, A sobrinorum superstiti est copulanda, nuptias licitas arbitrantur. Aiunt quippe se nolle regula esse rectiores, atque ea quidem quæ lex vetuit, eadem a se quoque vetari; quæ vero illa cum prohibitis non recensuit, etiam a se permitti. Hæc itaque est unius partis responsio ad interrogationem, eoque pacto ab iis quæstio solvitur.

3. Porro qui ex opposita parte sunt, vetitum esse id matrimonium atque illicitum existimantes et asserentes, sententiam suam inde constabiliunt, atque dicunt, quod legislatores, de nuptiis illicitis ac interdictis sancientes, in ascendentibus quidem et descendentibus, ad infinitum nuptias vetita esse definiunt; in iis vero qui ex transverso cognatione junguntur, postquam quasdam enumeraverunt personas, easque tanquam exempla posuerunt interdictarum nuptiarum, quia singuli ex transverso gradus vetiti oratione comprehendi non poterant, subjunxerunt generaliter: *In nuptiis, non id modo quod permissum est, sed etiam id quod decorum est et honestum, naturaque justum, quærimus.* Non enim quasi in illis prohibitionem sisterent, sobrinorum mentionem fecerunt; sed sermone instar exempli posito, postea id subdiderant quod erat universalius. Neque in iis duntaxat qui sunt a latere, id fecisse inveniuntur, sed et in naturali progenie. Nam cum prius de adoptivis locuti essent, ista quoque addiderunt: *Etenim naturalis pater non accipit filiam suam ex fornicatione natam.* Deinde ad universalem legem respexerunt, et generale interdictum intulerunt, per hæc verba: *Natura enim æquum, et quid deceat, in nuptiis consideratur.*

4. Nec enim quispiam dixerit, quod quia solius meminerunt filie ex scorto genitæ, neptes eas quæ consequuntur exceperint, nec conjugium cum iis prohibuerint. Et vero canon sanctorum apostolorum ait: *Qui duas sorores duxerit, aut fratris vel sororis filiam, non potest esse clericus.* Qui ergo sobrinam duxerit, aut sobrinæ neptem, eritne clericus? Nemo sane hoc dixerit. Cernis, adversarie, non in iis quos memorat Canon, prohibitionem suam terminare, sed ultra, propter decorum quodque natura æquum est, procedere? Reperimus D autem et nonnulla, quæ licet ad nullum plane gradum referantur, vetita tamen sunt ob honestatem et decorum. Siquidem prohibuit lex, ne noceram qui ejus privignæ maritus fuit accipiat, quanquam hoc in casu gradum computare non poterimus. Si ergo decora res est vel honesta, ut eadem femina duobus nubat sobrinis, his et permittatur connubium. Sin vero illi vere sunt cognati, uti patet ex eo quod vetentur sobrini inter se matrimonio commisceri; quo pacto dixerit quispiam, viros adeo germanæ cognationis cum una muliere posse conjungi?

ται, πρόσωπον δ' ἑτερόν ἐστι τὸ τούτων ἐνὶ συναφθῆν, κάκεινου παρελθόντος, τῷ περιλειφθέντι τῶν δισεξαδέλφων συναφθησόμενον· τὸν γάμον ἀκώλυτον ἤγγηται. Μὴ γὰρ ἐθέλειν εἶναι τοῦ κανόνος εὐθύτεροι λέγουσιν· ἀλλ' ἃ μὲν ὁ νόμος ἐκώλυσε, ταῦτα κεκωλύσθαι καὶ πρὸς αὐτῶν· ἃ δ' ἐκεῖνος τοῖς κεκωλυμένοις οὐ συνηρίθμησεν, ἐπιτετράφθαι καὶ παρὰ σφῶν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ τῆς μιᾶς μοίρας ἀπόκρισις πρὸς τὸ ἐρωτώμενον· καὶ οὕτω τούτοις τὸ ζήτημα λύεται.

γ'. Οἱ δὲ τῆς θατέρας μερίδος, κεκωλυμένον εἶναι τὸν γάμον καὶ ἄθεσμον καὶ δοξάζοντες καὶ ἀποφαινόμενοι, τὸν οἰκτεῖον λόγον ἐντεῦθεν συνιστῶσι· καὶ λέγουσιν· ὡς οἱ νομοθέται, περὶ γάμων ἀθέσμων καὶ κεκωλυμένων θεσπίζοντες ἐπὶ μὲν ἀνιόντων καὶ κατιόντων εἰς ἀπέραντον κεκωλύσθαι τὸν γάμον ὀρίζουσιν· ἐπὶ δὲ γε τῶν ἐκ πλαγίου, πρόσωπά τινα ἀπαριθμησάμενοι, καὶ ταῦτα θέντες ὡσανεὶ παραδείγματα τῶν κεκωλυμένων γάμων, ἐπεὶ μὴ οἶόν τε κεκωλυμένον βαθμὸν ἕκαστον τῶν ἐκ πλαγίου περιλαβεῖν, ἐπήγαγον γενικῶς· Ἐν τοῖς γάμοις οὐ τὸ ἐπιτετραμμένον, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐπρεπὲς καὶ σεμνὸν καὶ φύσει δίκαιον ζητοῦμεν. Οὐ γὰρ ὡς μέχρις ἐκείνων ἰστάντες τὴν κώλυσιν, τῶν δισεξαδέλφων ἐμνήσθησαν· ἀλλ' ὡς περὶ ὑπόδειγμα τὸν λόγον τιθέμενοι, ἐφεξῆς ἐπήγαγον τὸ καθολικώτερον. Καὶ οὐκ ἐπὶ τῶν ἐκ πλαγίου μόνον τοῦτο ποιῶντες εὐρίσκονται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γονῆς φυσικῆς. Εἰπόντες γὰρ περὶ θετῶν πρότερον, ἐπήγαγον καὶ ταυτί· Καὶ ὁ φυσικὸς γὰρ πατήρ οὐ λαμβάνει τὴν πορνογενῆ αὐτοῦ θυγατέρα. Εἶτα πρὸς τὸ καθόλου νόμιμον ἀπέιδον, καὶ τὴν γενικὴν ἐπήνεγκαν κώλυσιν, διὰ τοῦ εἰπεῖν· Τὸ φύσει γὰρ δίκαιον καὶ τὸ εὐπρεπὲς ἐν τοῖς γάμοις σκοπεῖται.

κ'. Οὐ γὰρ ἂν τις εἴποι ὡς· ἐπεὶ θυγατρὸς ἐμνήσθησαν μόνης πορνογενοῦς, τὰς ἐγγόνας καὶ τὰς ἐφεξῆς ὑπεξείλον, καὶ τὴν πρὸς ἐκείνας συναφῆσαι οὐκ ἐκώλυσαν. Καὶ κανὼν δὲ τῶν ἀγίων ἀποστολῶν φησὶν· Ὁ δύο ἀδελφὰς ἀγόμενος, ἢ ἀδελφιδῆν, οὐ δύναται εἶναι κληρικός. Ἄρ' οὖν ὁ ἐξαδέλφην ἀγόμενος, ἢ ἐξαδέλφης ἀνεψιᾶν, ἔσται κληρικός; Οὐκ ἂν τις τοῦτο ἐρεῖ· Ὅρα, ὁ ἀντίθετος, ὡς οὐ μέχρις ὧν ὁ κανὼν ἐμνήσθη, ἔσται τὰ τῆς κώλυσεως, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω διὰ τὸ εὐπρεπὲς καὶ τῷ φύσει δίκαιον πρόσεισιν; Εὐρίσομεν δὲ καὶ τινα μὴ ὑπὸ βαθμὸν ὄλωσεν τινὰ ἀναγόμενα, καὶ ὁμοίως κεκωλυμένα διὰ τὸ σεμνὸν τε καὶ εὐσχημον. Τὴν γὰρ μητρικὴν λαβεῖν τὸν γενόμενον ἄνδρα τῆς προγόνης αὐτῆς ὁ νόμος ἐκώλυσε, καίτοι βαθμὸν ἐνταῦθα ψηφίσει οὐ δυνησόμεθα. Εἰ γοῦν εὐπρεπὲς ἢ σεμνὸν καὶ τὴν αὐτὴν δισεξαδέλφους δυσὶ συνευνασθῆναι, ἐπιτετράφθω καὶ ὁ γάμος αὐτοῖς. Εἰ δ' οὕτοι γνήσιοι συγγενεῖς· καὶ δῆλον ἐκ τοῦ κεκωλύσθαι τοὺς δισεξαδέλφους ἀλλήλοισι συμμίγνυσθαι· πῶς ἂν τις εἴποι τοὺς οὕτω γνησίους κατὰ συγγένειαν μιᾶς γυναικὶ συνευκάζεσθαι;

ε'. Πῶς δ' ἂν ὁ κατὰ δεύτερον ταύτην γάμον λαβὼν καλέσῃ αὐτήν; νόμφην, ὡς ἐξαδέλφου γυναῖκα, καθὼς καὶ πρώτῃν ταύτην ὠνόμαζεν· ἢ γαμετὴν, ὡς αὐτῇ συμφυεῖρόμενος; Ἡοῦ δ' ἂν θεῖμεν τὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανόνα τὸν λέγοντα· Ἐν οἷς τὰ τῆς συγγενείας ὀνόματα συγχέονται, ἐν τοῦτοις ὁ γάμος ἀθέμιτος; Ἐπιχειρήσομεν δὲ, φασί, καὶ βαιότερον ἄλλοθεν ἢ ἀληθέστερον μάλιστα. Εἰ γὰρ κατὰ τὸν θεῖον χρησμὸν φάσκοντα περὶ τῶν κατὰ γάμου κοινωνίαν συναπτομένων· Ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· μία σὰρξ οἱ συναπτόμενοι πιστεύονται γίνεσθαι· ὁ τῆ τοῦ οἰκείου ἐξαδέλφου γυναικὶ συμμιγνόμενος εἰς οἰκεῖον τοῦ γένους εἰσέναι δοκᾷ· καὶ προσρήγνεται μὲν καὶ τῷ θεῖῳ θεσμῷ τῷ θεοπίζοντι· Οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκὸς σου, ἀπακαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτοῦ.

ζ'. Ἀθετεῖ δὲ καὶ τὸν νόμον, ᾧ οἱ τῆς θατέρας μοίρας τῆς οἰκείας γνώμης εἰς σύστασιν ἀποκρίχονται, τῷ μέχρι δισεξαδέλφων στήναι λεγομένῃ τὴν κώλυσιν. Εἰ γὰρ ὁ πρότερος τῆς γυναικὸς ἀνὴρ τοῦ νῦν ζευενέσου ταύτης ἦν δισεξαδέλφος, ἢ δὲ γυνὴ σὰρξ μία τῷ ἀπελθόντι ἐγένετο, δῆλον πάντως ἐστὶ τὸ συμπέρασμα καὶ ἀναμφήριστον, ὡς εἰς οἰκεῖον σαρκὸς αὐτοῦ εἴσειν ὁ τῆ γυναικὶ τοῦ δισεξαδέλφου συνευαζόμενος. Εἰ γοῦν τοῖς Ἰσραηλιταῖς νενομοθέτηται τὸ, Οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκὸς σου· τοῖς σκληροῖς καὶ τὴν καρδίαν ἀπεριτμήτοις, οἷς ὁ παλαιὸς νόμος εἰς πολλὰ συγκαταβαίνων ἐστὶ διὰ τὴν ἐκείνων παχύτητα· πῶς οὐ πλέον ἡμῖν ἐκείνων εἶρε τίς ἐπιτετέχθαι; Κἀκείνοις μὲν ἀκωλύτως πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκὸς εἰσέναι ἀπεῖρητο· ἡμῖν δ' ἐπιτετέχθαι τίς οἰήσεται τὴν τοῦ δισεξαδέλφου γυναῖκα λαβεῖν, καὶ νόμφην κεκλημένην ἡμῶν, καὶ εἰς σάρκα μίαν ἐκείνῃ γενομένην διὰ τῆς ἀνακράσεως; Εἰ γὰρ κατὰ τὸν νόμον τῆ τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νόμφης προσηγορίᾳ καὶ οἱ μνηστῆρες δηλοῦνται, πολλῶν γε μᾶλλον οἷς καὶ εἰς γάμον προβέβηκε τὸ συνάλλαγμα.

ζ'. Εἴτα οὐκ ἄτοπον, φύντος μὲν μνηστῆρῃ ἢ ὁμαίμονος μὴ ἐξείναι κατὰ γάμον λαμβάνειν ἡμᾶς, δεῖ ἢ μὲν μητριᾶς, ἢ δὲ νόμφης τάξι· ἐπέχει· τὴν δὲ κυρίως κληθεῖσαν νόμφην, ὡς συνευασθεῖσαν δισεξαδέλφῳ, ἄγεσθαι πρὸς γάμον τὸν δισεξαδέλφον; καὶ τὴν μὲν θετὸν υἱὸν, ἐκ φύσεως μὴ σχόντα πρὸς τὸν θετὸν πατέρα οἰκειώσιν, καταχρηστικῶς δὲ μόνον ἐκ νομικῆς αυθεντίας κληρωσάμενον τὴν υἰότητα, καὶ διὰ τῆς αὐτεξουσιότητος ἀλλοτριούμενον τούτου, ὡς μηδὲν εἶτι θετὸν εἶναι αὐτῷ πρὸς τὴν ἐκείνου συγγένειαν· ἢ γὰρ προσγενομένη διὰ θεῖσιν συγγένεια ἀπόλλυται κατὰ τὸν νόμον τῆς αὐτεξουσιότητος· κεκαλύσθαι τὴν τοῦ πατρὸς γαμετὴν λαμβάνειν διὰ τὸ εὐσχημον· καὶ τουναντίον τὸν θετὸν πατέρα τὴν τοῦ τοιοῦτον υἱοῦ γαμετὴν ἀπείργεσθαι ἄγεσθαι, μὴ προσαπτόμενον τοῦ γένους τοῦ θετοῦ υἱοῦ μετὰ τὴν ἐκ τῆς οἰκείας χειρὸς ἐκείνου ἀπόλυσιν· τὴν δὲ διὰ τοῦ δισεξαδέλφου συνημμένην τῷ

A 5. Quo autem modo qui eam per secundas nuptias acceperit, vocabit illam? nurumne, tanquam consobrini uxorem, quemadmodum et prius ipsam nominabat; an uxorem, cum qua nempe concubabat? Ubi porro ponemus magni Basillii canonem, qui ita habet: *In quibus nomina cognationis confundantur, in his matrimonium illicitum est*? Præterea, inquirunt, etiam aliunde idem astruere conabimur violentius, imo verissime. Etenim si juxta divinum oraculum, quod de iis qui communi conjugio sociantur ait: *Erunt duo in carne una*, qui conjunguntur, una caro creduntur fieri; is qui cum consobrini proprii uxore miscetur, ad affinem generis sui videtur ingredi; atque adeo impigit in illam divinam legem quæ sancit: *Non ingredieris ad omnem affinem carnis tuæ, ad revelandum turpitudinem ejus*.

B 6. Sed et eam legem violat, qua adversarii abusi sunt ad suæ opinionis comprobationem, ut quæ dicat interdictum in sobrini desinere. Nam si primus mulieris vir, erat hujusce qui nunc ejusdem maritus est, sobrini, mulier autem exstitit una caro cum defuncto, claro omnino indubique conclusio est, quod in affinem carnis suæ ingreditur, qui cum uxore sobrini copulatur. Et certe si Israelitis lex ea promulgata fuit: *Non ingredieris ad omnem affinem carnis tuæ, illis duris, cordeque incircumcisis, quibus antiqua lex in multis sese accomodat, propter eorum crassitudinem; quomodo non multo magis nobis quam illis impositam esse duxerit quispiam? Atque illis vetitum erat, ne ad omnem carnis affinem libere ingrederentur; nobis vero licitum quis putabit, sobrini uxorem accipere, quæ tum nurus nostra vocata fuit, tum in una carne cum illo exstitit, ob commistionem? Nam si juxta legem, generi et nurus appellatione, etiam sponsi indicantur, multo sane magis si quorum conventio ad nuptias processit.*

7. Deiu nonne absurdum est, ut liceat nobis sponsam patris vel fratris lege matrimonii accipere, quia illa novercæ, hæc nurus locum tenet; liceat vero sobrino, uxorem ducere eam quæ proprie nuncupata fuit nurus, utpote quæ fuerit sobrino copulata? utque adoptivus quidem filius (qui naturalem non habet affinitatem cum patre adoptante, sed abusive duntaxat ex legum auctoritate filiationem possidet, ac per emancipationem ab eo alienus fit, adeo ut adoptivus nihil amplius erga ipsum sit ratione cognationis; quandoquidem orta per adoptionem cognatio perit per legem emancipationis) patris uxorem prohibeatur sibi sumere, honestatis ergo; et vice versa adoptionis pater hujusmodi filii uxorem vetetur accipere, eum tamen ad adoptati filii familiam nullatenus attingat, postquam illum e manu sua emisit; impune autem nobis liceat in matrimonium acci-

² Epist. 197. ³ Matth. xix, 5. ⁴ Levit. xviii, 6.

pere feminam quæ per sobrinum generi nostro A conjuncta est, ita ut cæteris deficientibus, etiam ad hæreditatem viri sui vocetur? et ejusmodi nuptiæ habeantur pro legitimis?

8. Atque hæc quidem dicta sint ad propositionem eorum qui hoc matrimonium permittunt, dicuntque interdictionem in nuptis ad sextum usque gradum protendi a lege. Quandoquidem vero et ulterius progredi cognationem, in iis qui a latere sunt, lex novit, ut et ad hæreditatem vocentur nonnulli e septimo gradu: secundum legem quæ dicit: *Possessio unde cognati, sex gradus cognationis complectitur, atque e septimo personas duas, prolem sobrini et sobrinæ: et secundum legem quæ ista prosequitur: In naturali cognatione, septimum gradum non prætergredimur, et quæ sequuntur;* B jure quis dixerit, eos quoque qui inter se sunt septimi gradus, a mutua in connubii societate copula prohiberi. Addiderit et quispiam, pontifices qui statuunt has nuptias arceri debere antequam fiant, non vero factas dissolvi, sed pœnali subijci censuræ, nequaquam accurato juri adherere dum sic decernunt, quin imo potius accommodatio.

9. Scilicet indecens est et inhonestum, neque natura justum, mulierem quæ ad hæreditatem jure cognationis vocatur, una cum hærede in corruptelam incidere, necnon ex ipsa gigni liberos nominis ambigui dubique. Quo enim nomine qui cum sui sobrini filia junctus est eum donaverit qui ei ex illa natus fuerit? Num filii, vel ex cognata nepotis? Nam siquidem eum appellat, tanquam e lumbis suis ortum, filium nominabit; sin vero ut ex consobrini filia genitum, vocabit pronepotem. Quod si mulier e priori conjugio liberos habeat, eique etiam ex secundo alii nascentur, quonam cognationis nomine invicem appellabuntur? Fratres, ut qui ex una matre procreati fuerint; vel consobrini, ut a duobus consobrinis satis? Si vero omnes propinquioris ad illius maritum gradus defecerint, alique superstites fuerint e septimo gradu, ipsa ne pariter cum illis vocabitur ad successionem, tanquam ejusdem cum iis gradus particeps? aut rejicietur, veluti uxor assumpta a propinquis? Cum in eadem possint utraque spectari. Cernis rei absurditatem et turpitudinem? Quocirca sæpe a legislatoribus in causa nuptiarum dictum est: *Non D modo quid permissum sit spectare, verum etiam quid sit decorum et natura æquum, et honestum.*

10. Non igitur intempestive prolatum est, pontifices non locutos fuisse accurate, sed magis ex accommodacionis affectu, quando pronuntiarunt, antequam matrimonium in septimo gradu contrahatur, vetitum esse, postquam vero contractum fuerit, nequaquam divelli. Si hoc igitur ad demissionem et accommodacionem pertinet, quidnam de sexto gradu dicetur? Quod autem sextus aperte sit is de quo interrogatio, non est ambiguum. Nam si sobrinus sexti est gradus, illi vero nupta, ipsius

ημετέρῳ γίνεαι, ὡς καὶ εἰς τὴν κληρονομίαν καλεῖσθαι τοῦ οἰκείου ἀνδρός, τῶν ἄλλων ἐπιλειπόντων, ἀδεῶς ἡμῖν συνοικεῖν ἐξεῖναι; καὶ νόμιμον τὸν γάμον λογίζεσθαι;

η. Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τὴν τῶν ἐπιτρεπόντων τὸν γάμον πρότασιν εἴρηται· λεγόντων μέχρις ἔκτου βαθμοῦ τὸν νόμον τὴν κώλυσιν ἐπὶ τῶν γάμων ἐπινεγκεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ παραιτέρω τὴν συγγένειαν ὁ νόμος οἶδε προβαίνειν ἐπὶ τῶν ἐκ πλαγίου, ὡς καὶ πρὸς κληρονομίας τινὰς καλεῖσθαι καὶ τῶν τοῦ ἐβδόμου βαθμοῦ, κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα· Ἡ συγγενικὴ βοήθεια ἐξ βαθμοῦ συγγενείας περιλαμβάνει, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου προσωπα δύο, τὸ τικτόμενον ἀπὸ δισεξαδέλφου καὶ δισεξαδέλφης· καὶ καθ' ἕτερον νόμον διεξιόντα ταυτὶ· Ἐν τῇ φυσικῇ συγγενείᾳ τὸν ἐβδομον βαθμὸν οὐ παρεξέρχόμεθα, καὶ τὰ ἐξῆς· εὐλόγως ἂν τις εἴπῃ καὶ τοὺς ἐβδόμου πρὸς ἀλλήλους ὄντας βαθμοῦ κεκωλύσθαι πρὸς γάμου κοινωνίαν ἀλλήλοις συνάπτεσθαι. Καὶ τοὺς πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν τοιοῦτον γάμον δεῖν εἴργεσθαι διαγνόντας ἀρχιερεῖς, μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι μὴ διασπᾶσθαι, ἀλλ' ὑπὸ ἐπιτίμησιν γίνεσθαι· οὐκ ἀκριβείας ἔχομένους εἴποι τις ἂν διαγνῶναι τοῦτο, μᾶλλον μὲν οὖν γε συγκαταβάσεως.

θ'. Ἀπρεπὲς γὰρ πάντως καὶ οὐ σεμνὸν οὐδὲ φύσει δίκαιον, τὴν εἰς νόμιμον ἐκ συγγενείας καλουμένην κληρονομίαν, ταύτην τῇ κληρονόμῳ συμφεῖρεσθαι, καὶ ταύτης τικτεσθαι παῖδας ἀμφίβολον τὴν κλῆσιν καὶ οὐκ ἀναμφίλεκτον ἔχοντας. Τί γὰρ ἂν ὁ τῇ τοῦ οἰκείου δισεξαδέλφου παιδί συζευχθεὶς τὸν ἐξ ἐκείνης αὐτῷ τεχθέντα καλέσειεν, ἴδὼν ἢ ἀνεψιόν; Εἰ μὲν γὰρ ὡς ἐξ ὀσφύος αὐτοῦ τεχθέντα τοῦτον καλεῖ, οὐδὲν ὀνομάσειεν· εἰ δ' ὡς ἐκ θυγατρὸς ἐξαδέλφου, καλέσειεν ἐξανέψιον. Εἰ δὲ καὶ τοῦ προτέρου γάμου παῖδες εἰσι τῇ γυναικί, γίνωνται δὲ καὶ τοῦ δευτέρου καὶ ἕτεροι, τίνοι ἂν κληθεῖεν πρὸς ἀλλήλους συγγενείας ὀνόματι; Ἄδελφοι, ὡς ἐκ μιᾶς φύντες μητρὸς, ἢ ἐξαδελφοί, ὡς ἀπὸ δύο ἐξαδέλφων σπαρέντες; Εἰ δὲ καὶ πάντες οἱ ἐγγυτέρω βαθμοῦ τῇ ταύτης ἀνδρὶ ἐπιλίποιν, ἐβδόμου δὲ εἶεν καὶ ἕτεροι βαθμοῦ περιόντες, ἄρα σὺν ἐκείνοις καὶ αὕτη κληθήσεται πρὸς διαδοχὴν, ὡς ἐκείνοις τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ συμμετέχουσα; ἢ παραιτηθήσεται ὡς γυνὴ παραλαμβανομένη παρὰ τῶν προσγενῶν; Ἐπ' αὐτῇ γὰρ καὶ ἀμφοτέρα τεθεώρηται. Ὅρα ἄρα τὸ τοῦ πράγματος ἄτοπον καὶ οὐκ εὐσχημον; Διὰ τοῦτο τοῖς νομοθέταις πολλάκις ἐπὶ τῶν γάμων εἴρηται· Μὴ τὸ ἐπιτετραμμένον μόνον σκοπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐπρεπὲς καὶ φύσει δίκαιον καὶ σεμνόν.

ι'. Οὐκ ἀκαίρως οὖν εἴρηται μὴ πρὸς ἀκριβείαν τοὺς ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ διατεθέντας συγκαταβατικώτερον, πρὸ μὲν τοῦ γενέσθαι τὸν γάμον ἐπὶ τοῦ ἐβδόμου βαθμοῦ κωλύεσθαι ἀποφύνασθαι, μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι μὴ διασπᾶσθαι. Εἰ γοῦν καὶ τοῦτο συγκαταβάσεως, τί ἂν τις εἴποι περὶ τοῦ ἔκτου; Ὅτι δ' ἔκτος ἀντικρὺς ἐστὶν οὗτος δι' ὅτι ἡ ἐρώτησις, οὐκ ἀμφίβροπον. Εἰ γὰρ ὁ δισεξαδέλφος ἔκτου, ἢ δὲ τοῦτω συζυγείσα, σὰρξ ἐκείνου διὰ τῆς συναφείας ἐγένετο, καὶ νυμφὴ τοῦ περιόντος δισεξαδέλφου κυρίως. ἀλλ'

οὐ καταχρηστικῶς, ὡς ἡ μνηστὴ τοῦ ὀμφαίμενος· ἄ κατὰ τὸ εὐλογον ;

ια. Ἐνταῦθα τῷ λόγῳ δοθῆτω κατάπαυμα· οὐχ ὅτι μὴ καὶ πλειόνων εὐπορία ἐστίν, ἀλλ' ὅτι οὐ ποικίλων δεῖται ἄν. Δίχα ἑρμηνευμάτων, ἀρκεῖ γὰρ καὶ ταῦτα, φασίν, εὐγνώμοσιν ἀκοαῖς, οἱ τοῖς τὸν γάμον ἐπιτρέπουσιν ἀντικαθιστάμενοι, δεῖξαι τὸ τοῦ πράγματος ἀπρεπέδες καὶ οὐκ εὐσχημον, καὶ ἑαυτοῦς τῆς ἐπηρετημένης ἀπειλῆς ἐξαιρήσεσθαι, τοῖς μὴ διαστέλλουσι τοῖς ἀνομοῦσι, καὶ τὸ ἀνόμημα καταγγέλλουσιν. Εἰσὶν ἡμῖν οἰκειᾶι κηλίδες· οὐ δεῖ καὶ προσερανίζεσθαι.

* Ezech. III, 18.

Zonaræ Commentarios in Canones Conciliorum et in Epistolas canonicas SS. Patrum, cum Commentariis Theodori Balsamonis, quibus in libris mss. et editis subjiciuntur, infra edemus ad annum 1205.

JOANNIS ZONARÆ

ORATIO AD EOS QUI NATURALEM SEMINIS FLUXUM IMMUNDITIEM EXISTIMABANT.

Vide tomum CXIX, col. 1011.

JOANNIS ZONARÆ

EPISTOLÆ.

Earum fragmenta edidit Bonav. Vulcanius in notis ad Cyrillum Alex. contra Anthropomorphitas.
Vide tomum LXXVI, Cyrilli nonum.

ANNO DOMINI MCKCIII.

GEORGII XIPHILINI

CP. PATRIARCHÆ

DECRETUM DE JURIBUS TERRITORIORUM.

Vide tomum CXIX, col. 807.

ANNO DOMINI CMXCHII.

ISAACI ANGELI

CP. IMPERATORIS

NOVELLÆ CONSTITUTIONES.

L.

NOVELLA DE ELECTIONIBUS PONTIFICUM [1]. (A. 1187).

Scriptum imperatoria manu subsignatum, quod irritas facit electiones, quæ fiunt per absentiam pontificis alicujus in urbe commorantis: atque statuit in posterum non aliter fieri electionem debere, nisi omnes in urbe degentes pontifices accessiti fuerint, et vel præsentibus adfuerint, vel sententias suas exhibuerint. Act. mensis Septembris die x feria quarta, indictione 5.

Qui non arguit peccatum fratris sui, ait Scriptura, similis est ei qui venenum relinquit admorso ab animali venenoso. Quorsum autem hoc a majestate mea in orationis ipso vestibulo prolatum sit, ubi progressa fuerit oratio, clarissime indicabit. Quippe cum sanctissimus Cyzici metropolitanus majestati nostræ nudiustertius suggesserit, nonnunquam aliqua præter sacros divinosque canones, et religiosas leges in synodicis confratrum suorum conventibus fieri, atque obsecraverit, ut eorum ratio habeatur apud tribunal majestatis meæ, juncto sanctissimo domino meo et universali patriarcha, cum periti gubernatoris ecclesiæ locum sortita sit mea majestas ab eo qui eam unxit, et imperio præfecit; habeatque licentiam corrigendi ea quæ præter ecclesiasticos fortasse canones admittuntur: noluit majestas mea rejicere preces metropolitani supplices, nec indiscussas relinquere. Quamobrem accessito hodie sanctissimo domino meo et universali patriarcha, atque etiam cæteris sanctissimis patriarchis, videlicet Antiocheno et Hieresolymitano, prætereaque commorantibus in hac magna urbe pontificibus; requisivit ab indicato metropolitano Cyzici, qui et ipse præsens erat, ut audiente hoc religioso castu diceret atque proponeret, quæ vellet. Is autem denuo nihil dissimilans, ea ipsa proposuit, de quibus etiam nudiustertius ad majestatem meam retulerat, nimirum divinos sacrosque canones in nonnullis negligi ac violari. Confestimque ante alia proposuit, quod cum ecclesiæ suos amiserunt episcopos, et electiones fiunt, non convocentur ad futuras electiones universi commorantes in urbe pontifices, sed abs-

Α Σημείωμα βασιλικόν, ἀκυροῦν τὰς γινομένας ψήφους ἀπουσία τινὸς τῶν τῇ μεγάλῃ πόλει ἐνδημούντων ἀρχιερέων· διοριζόμενον δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μὴ ἄλλως γίνεσθαι ψῆφον, εἰ μὴ πάντες οἱ ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ἐνδημούντες ἀρχιερεῖς μετακληθῶσι, καὶ ἢ παρουσιάσουσιν ἢ δώσουσι γνώμας. Μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἰ' ἡμέρα δ' ἐπινημέσεως ε'.

α'. Ο μὴ ἐλέγχων, φησιν ἡ Δραφῆ, τὴν ἀμαρτίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὡς ὁ τὸν ἰδὸν ἀφείς τῷ δηχθέντι ὑπὸ ἰοδόλου. Πρὸς τί δὲ ταῦτα παρὰ τῆς βασιλείας μου τῷ λόγῳ προθύρῳ προβέβληται, προῶν ὁ λόγος δηλώσει σαφέστατα. Καὶ γὰρ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Κυζίκου ὑπομνήσαντος πρότερον τὸ κράτος ἡμῶν, ὡς ἔστιν οὐ τινα παρὰ τοὺς ἱεροὺς καὶ θείους κανόνας καὶ τοὺς φιλευσεθεῖς νόμους προβαίνουσιν ἐν ταῖς συνοδικαῖς τῶν συναδέλφων αὐτοῦ συνελεύσει, καὶ παρακληθέντος τηρηθῆναι ταῦτα παρὰ τῷ τῆς βασιλείας μου βήματι συνάμα τῷ ἀγιωτάτῳ μου δεσπότη καὶ οἰκουμηνικῷ πατριάρχῃ, ὡς καὶ τὴν τοῦ ἐπιστημονάρχου τῆς Ἐκκλησίας τάξιν λαχούσης τῆς βασιλείας μου παρὰ τοῦ ταύτην χρισαντός τε καὶ βασιλεύσαντος, καὶ ἐφειμένου ἔχουσας διορθοῦσθαι τὰ παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας ἴσως γινόμενα· οὐ μὲν οὖν καὶ ἀπεώσατο καὶ ἡ βασιλεία μου τὴν τοῦ μητροπολίτου ἰκέσιον δέξι, καὶ εἶπεν ἀδίαίτητον. Διὸ καὶ μετακαλεσαμένη τὴν σήμερον τὸν ἀγιωτάτον μου δεσπότην καὶ οἰκουμηνικὸν πατριάρχη, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑτέρους ἀγιωτάτους πατριάρχας, τὸν τε τῆς Θεουπόλεως Ἀντιοχείας καὶ τὸν Ἱεροσολύμων, καὶ μὴν καὶ τοὺς ἐνδημούντας τῇ μεγάλῃ πόλει ἀρχιερεῖς, ἀπήτησε τὸν διαληφθέντα μητροπολίτην Κυζίκου παρόντα καὶ αὐτὸν ἐν ἐπηκόῳ τοῦ φιλοθέου τούτου χοροστασίῳ εἰπεῖν καὶ προθέσθαι ὃ βούλεται· ὃ δὲ καὶ πάλιν μηδὲν ὑποστειλάμενος ἐκεῖνα ταῦτα προέθετο, ἅπερ καὶ πρὸς τὴν βασιλείαν μου πρότερον ἀνήνεγκε, τὸ τοὺς ἱεροὺς καὶ θεοὺς δηλαδὴ κανόνας καὶ νόμους ἐν τισὶ παραθεωρεῖσθαι καὶ παραβαίνεσθαι. Καὶ εὐθὺς πρὸ τῶν ἄλλων προέθετο, ὅτι Ἐκκλησιῶν χρηρευουσῶν καὶ ψήφων γινομένων αὐτῶν, οὐ συγκαλεῦνται ἐπὶ ταῖς

(1) Edita est a Leunel. (Jus. Gr. Rom.)

γινησομέναις ψήφοις ἅπαντες αἱ ἐνδημοῦντες τῆ A
 μεγάλη πόλει ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ ἄτερ τῆς τιῶν
 συλλειτουργῶν καὶ συναδέλφων μετακλήσεως τὰ τῆς
 ψήφω παρὰ κανόνας προβαίνει· ὅποιον δὴ τι γέγονε
 καὶ ἐπὶ ταῖς ψήφοις τῶν βῆθησομένων Ἐκκλησιῶν.
 Καὶ προσέτετο ὡς ἐπὶ τῆ ψήφω μὲν τῆς τε Κλαυ-
 διουπολεως καὶ τῆς Μαρωνείας οὐδ' ἔλως ἠξίωται
 λόγου παρὰ τῶν ψηφισαμένων ταύτας συναδέλφων
 τούτου καὶ συλλειτουργῶν, οὐδὲ μετεκλήθη πρὸς τὴν
 ψήφον παρὰ τινος, καὶ ταῦτα τῆ μεγάλῃ πόλει ἐν-
 δημῶν, καὶ τῶν συνοδικῶν δικαστηρίων μὴ ἀπολιμ-
 πανόμενος, καὶ τῶν λοιπῶν συνελεύσεων· ἐπὶ δὲ ταῖς
 ψήφοις τῶν ἑτέρων τριῶν Ἐκκλησιῶν, Δυβραχίου,
 Μίλητου καὶ Χριστιανουπόλεως, δοθείσης τούτῃ B
 εἰδήσεως, καὶ αὐτοῦ ποιησαμένου ἀπόλογον, καὶ ἐν-
 δεξαμένου φανερώς ἀποπερασμένου τὸ ταῦτῃ δυσα-
 ρετούμενον, καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ τε καὶ τῆς ἀδελφό-
 τητος διὰ τὴν περιφρόνησιν σκάνδαλον, καὶ οἷον
 ἀπαιτούντος τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἁμνοίαν, οἱ τού-
 του συνάδελφοι παρὰ φαῦλον ἔθεντο καὶ ἀπεβράπι-
 σαν τὴν ἀπόκρισιν· καὶ ἀποσχοινίσαντες ἑαυτοὺς
 χωρὶς τῆς αὐτοῦ παρουσίας καὶ ἑτέρας τινὸς ὑπο-
 μνήσεως, κάπῃ ταύταις ταῖς Ἐκκλησίαις τοὺς δοκοῦν-
 τας αὐτοῖς ἐψηφίσαντο. Ὅτι γοῦν οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ
 κανόνες τὰς τοιαύτας ψήφους ἀποδοκιμάζοντες με-
 μισήκασι, προτίθησι τέως τὰ περὶ τούτου, καὶ τοὺς
 κανόνας παρακλητεύει ἀναγινώσκεισθαι, ὅτινες καὶ
 παρ' αὐτοῦ ἐκδοθέντες ἐπὶ τοῦ μέσου κατὰ βῆμα
 ὑπανεγνώσθησαν. Ὡν ὁ μὲν εἰς δ' ἦν κανὼν τῆς
 ἀγίας καὶ οἰκουμένης ἀ' συνόδου, οὕτω δεξιῶν·
 « Ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων
 τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη C
 τὸ τοιοῦτον ἢ διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην ἢ διὰ
 μῆκος ὁδοῦ, ἐξ ἅπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνηγμέ-
 νους, συμπήφων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων καὶ
 συντιθεμένων διὰ γραμμάτων, τότε τὴν χειροτονίαν
 ποιεῖσθαι. Τὸ δὲ κύριον τῶν γινομένων διδοσθαι καθ'
 ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ. » Ὁ δὲ ἕτερος
 κανὼν ἦν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου,
 διαλαμβάνων οὕτως ἀτολεξεί· « Ἐπίσκοπον μὴ
 χειροτονεῖσθαι δίχα συνόδου καὶ παρουσίας τοῦ ἐν τῇ
 μητροπόλει τῆς ἐπαρχίας. Τούτου δὲ παρόντος ἐξ
 ἅπαντος, βέλτιον μὲν συνεῖναι αὐτῷ πάντας ἐν τῇ
 ἐπαρχίᾳ συλλειτουργοὺς, καὶ προσήκει δι' ἐπιστολῶν
 τοὺς ἐν τῇ μητροπόλει συγκαλεῖν. Καὶ εἰ μὲν ἅπαν-
 τῶν πάντες, βέλτιον· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τούτο, τοὺς
 τε πλειοὺς ἐξ ἅπαντος παρεῖναι δεῖ, ἢ διὰ γραμμάτων D
 δημοψήφους γίνεσθαι. Καὶ οὕτω μετὰ τῆς τῶν πλει-
 ὄνων ἦροι παρουσίας ἢ ψήφου γίνεσθαι τὴν κατά-
 στασιν. Ἐξ δὲ ἄλλως παρὰ τὰ ὠρισμένα γίνονται, μηδὲν
 ἰσχύειν τῆ χειροτονίαν. Εἰ δὲ κατὰ τὸν ὠρισμένον
 κανόνα γίνονται ἢ κατάστασις, ἀντιλέγοιεν δὲ τινες
 δι' οἰκείαν φιλονεικίαν, κρατεῖν τὴν τῶν πλειόνων
 ψήφον. » Ταῦτα τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Κυ-
 ζίκου προβαλλομένου, οἱ ἀντικαθιστάμενοι τούτῃ
 ἀρχιερεῖς, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ὁ Ἐφέσου, ὁ Ἰκονίου
 καὶ ὁ Ἀδύδου, μὴ ἀληθεύειν τὸν Κυζίκου προ-
 σχόντο ἐφ' οἷς καὶ προέθετο, τὸ μὴ μετακληθῆναι
 θηλονότι καὶ αὐτὸν ἐπὶ ταῖς ψήφοις τῶν βῆθεισῶν

que nonnullorum comministrorum et confratrum
 advocacione, præter canones electio procedat.
 Quale quidam usu venerit etiam in electionibus
 ecclesiarum quæ indicabantur. Adeoque præten-
 debat, in electione Claudiopolitana, et Maronæ,
 nullam prorsus sui rationem habitam a confratri-
 bus et comministris suis, qui eam electionem con-
 fecissent; nec se a quoquam ad eam arcessitum,
 cum quidem in urbe degeret, nec a synodicis tri-
 bunalibus cæterisque congressibus semet abstinere-
 ret. In electionibus autem aliarum trium ecclesia-
 rum, Dyrrhachii, Mileti et Christianopolis, cum
 res ei denuntiata fuisset, atque ipse responsionem
 instituisset; ac manifeste diserteque, quid sibi
 displiceret, ostendisset; quodque subortum esset
 inter se fratrumque cœtum, ex sui contemptu,
 scandalum, quasique pacem et concordiam ab
 eis requireret: confratres suos id responsum flo-
 cificisse, atque habuisse ludibrio; cumque semet
 ab eo disjunctis, non interveniente ipsis præ-
 sentia, nec alia quapiam commonitione, in his
 etiam ecclesiis eos quos ipsis visum fuisset, ele-
 gisse. Quod autem divini sacrique canones hu-
 jusmodi electiones rejiciendo improbant, id etiam
 in medium adducebat, utque canones legerentur,
 obsecrabat: qui quidem ab eo in medium exhibitii,
 ad verbum relecti fuerunt. Eorum unus, sanctæ
 ac universalis primæ synodi quartus erat canon,
 hæc continens: « Episcopum par est maxime qui-
 dem ab omnibus, qui sunt in provincia constitui.
 Sin id difficile fuerit, vel propter urgentem neces-
 sitatem, vel ob prolixitatem itineris, tunc omnino
 tres in unum congregati, consentientibus electioni
 etiam iis qui absunt, eamque per litteras appro-
 bantibus, ordinatione m perficiant. Confirmatio au-
 tem eorum quæ fiunt, in qualibet provincia me-
 tropolitano permittatur. » Alius item canon erat
 decimus nonus Antiochæ synodi, qui hæc ipsa
 verba complectitur: « Episcopus ne ordinator
 absque synodo, et ejus præsentia, qui est in pro-
 vinciæ metropoli; qui omnino si adsit, præstat
 quidem esse cum eo cunctos in ea provincia com-
 ministros atque par est eos, qui sunt in metro-
 poli, convocare. Ac si quidem compareant omnes
 id melius est. Sin illud difficile sit, omnino ma-
 jorem adesse partem oportet, vel per litteras suf-
 fragari. Atque ita cum plurima vel præsentia, vel
 suffragio, constitui episcopum. Sin aliter res, præ-
 ter hæc modo definita, geratur, nullum ordinatio
 robur habeat. Quod si secundum canonem præscri-
 ptum episcopi fiat institutio, nonnullis ob insitum
 sibi rixandi studium contradicentibus: suffragium
 plurium valeat. » Hæc allegante pro se sanctissimo
 Cyzici metropolitano, adversæ partis pontifices, ac
 præ cæteris Ephesinus, Iconiensis, Abydenus, non
 vera dicere Cyzicenum aiebant de iis, quæ pro-
 poneret quod scilicet nec ipse fuisset arcessitus
 ad electiones dicarum ecclesiarum. Quippe dice-
 bant, ipsum Iconiensem cum consobrino referen-

darii nuptiæ celebarentur, ac ibidem invitatum A Cyzicenum quoque reperisset, ei postridie futuram Claudiopoli et Maronæ electionem intimasse. In cæteris autem electionibus aliarum ecclesiarum etiam per scripturam affirmabant eum vocatum. Ad cujus eorum asservationis probationem, insinuabant instrumentum patriarchalis notarii, Stephani Narsitæ, factum die 23 Augusti, elapsa paulo ante 4 indictione, quod per lectum hujusmodi ad verbum erat : « Mensis Augusti die 23, feria 7, indictione 4, in præsentia reverendi episcopiani, domini Constantini Chiromachi, Theodori Phialitæ et Michaelis Chamulæ, nos deputati a sanctissimo domino nostro et universali patriacha, et interveniente notitia maxime venerabilis chartularii sanctissimæ Dei Majoris ecclesiæ, domini Eustathii B Chandreni, ad arcessendum sanctissimum metropolitanum Cyzici, dominum Joannem, ut in crastinum veniret ad sacram sanctam synodum, et præsens adesset futuris electionibus viduarum sanctissimarum ecclesiarum, vel sententiam exponeret; et ut ei significarem, futurum, ut nisi compareret, ejusmodi electiones etiam ipso absente procederent, propterea quod de his variæ monitus esset etiam a reverendo Episcopiano, domino Constantino Chiromacho, nec ejus denuntiationibus parere voluisset; venimus hodierno die ad cellulas dicti sanctissimi metropolitani, sitas propter venerabilem mansionem Studianam, cumque reperissemus eum ibidem in lectulo jacentem, ut qui non recte valeret, diximus ei, quemadmodum a patriarchali et sacra dignitate deputati essemus. C ad ea quæ supra indicata sunt, ipsum exhortantes. Quippe si fortassis ipse vel præsens esse die crastino futuris (ut dictum est) electionibus viduarum sanctissimarum ecclesiarum, vel sententiam de iis suam exponere nollit: eas etiam ipso absente processuras. Ille vero nobis respondit, etiam alias facta esse pro ecclesiis electiones a confratribus suis, absque præsentia sententiaque sua. Quapropter idem ab eis etiam in viduatis modo ecclesiis faciendum. Non enim venire se posse ad sacram sanctam synodum, et electionibus adesse, propterea quod acriter ægrotaret. Inde multum a nobis rogatus, ut vel sententiam suam exponeret, ne id quidem facere voluit. Ad horum igitur indicationem, præsens instrumentum confecimus; quod in D litteras relatum, et pro more corroboratum, dedimus mense et indictione supra scriptis. Humilis diaconus sanctissimæ Dei Majoris Ecclesiæ, et patriarchalis notarius, Stephanus Narsites, subscripsit. »

συνήθως πιστωσάμενοι ἐπιδεδώκαμεν μὲν καὶ ἐπινεμήσει τοῖς προγεγραμμένοις. Ὁ εὐτελής διάκονος τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας καὶ πατριαρχικὸς νοτάριος Στέφανος ὁ Νάρσιτης. »

2. Itaque verbis hujus instrumenti abutentes adversarii Cyziceni, ad omnes electiones etiam Cyzicenum arcessitum fuisse dicebant. Ac se quidem, quod sui fuisset muneris, fecisse; verum ipsum noluisse comparere: addentes episcopianos

Ἐκκλησιῶν. Αὐτὸς γὰρ, φησὶν ὁ Ἰκονίου, γάμου γεγονότος ἐπὶ ἐξαδέλφῃ τοῦ βραυφερνδαρίου, εὐρῶν ἐκέῖσε μετακληθέντα καὶ τὸν Κυζίκου, δέδωκε τούτῃ εἶδῃσιν τῆς γινησομένης ψήφου τῇ ἐπιούσῃ ἐπὶ ἐσ τῇ Κλαυδιουπόλει καὶ τῇ Μαρωνεῖα· ἐπὶ δὲ ταῖς λοιπαῖς ψήφοις τῶν ἐτέρων Ἐκκλησιῶν καὶ ἐγγράφως γενέσθαι διετίνοντο τὴν τούτου μετάκλησιν. Καὶ εἰς πράστασιν τῆς βεβαίολογίας αὐτῶν καὶ σημεῖωμα ἐνεφάνιζον τοῦ πατριαρχικοῦ νοταρίου, Στεφάνου τοῦ Ναρσίτου, γεγονός κατὰ τὴν κγ' τοῦ Αὐγούστου τῆς πρὸ μικροῦ διελευθούσης δ' ἐπινεμήσεως, ὃ καὶ ἀναγνωσθὲν ἐπὶ λέξεων εἶχεν οὕτως· « Μηνὶ Αὐγούστῃ κγ' ἡμέρᾳ ζ' ἐπινεμήσεως δ', ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ εὐλαβοῦς ἐπισκοπειανοῦ κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Χειρομάχου, θεοδώρου τοῦ Φιαλίτου καὶ Μιχαὴλ τοῦ Χαμούλλη, ὠρισθέντες παρὰ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότη καὶ οἰκουμηνικοῦ πατριάρχου, εἶδῃσι καὶ τοῦ τιμιωτάτου χαρτοφύλακος τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας κυροῦ Εὐσταθίου τοῦ Χανδρηνοῦ, μετακαλίσασθαι τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην Κυζίκου κύρον Ἰωάννην ἀνελεῖν κατὰ τὴν αὔριον εἰς τὴν θείαν καὶ ἱερὰν σύνοδον, καὶ παρουσιάσαι ἐπὶ ταῖς μελλούσαις γενέσθαι ψήφοις τῶν χηρευουσῶν ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, ἣ γνώμην ἐκθέσθαι, καὶ ἀναδιδάξει τούτον ὡς εἰ μὴ οὕτω ποιήσῃ, μέλλουσιν αἱ τοιαῦται ψήφοι προβῆναι καὶ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, διὰ τὸ περὶ τούτων μνησθῆναι αὐτὸν διαφόρως καὶ παρὰ τοῦ εὐλαβοῦς ἐπισκοπειανοῦ, κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Χειρομάχου, καὶ μὴ θελήσει τὰ τούτου μηνύματα ἐκπληρώσαι· ἀφικόμεθα τὴν σήμερον ἐν τοῖς κελλοῖς τοῦ βῆθῆτος πανιερώτατου μητροπολίτου, τοῖς διακειμένοις πλησίον καὶ σύνεγγος τῆς σεβασμίας μονῆς τῶν Στουδίου, καὶ ἐντυχόντες τούτῃ ἐκεῖσε ἐπὶ κλίνης κειμένῃ, ὡς ἀβρώστως ἔχοντι, εἴπομεν πρὸς αὐτὸν καθὼς παρὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ θείας μεγαλειότητος ὠρίσθημεν, ὅσα ὁ λόγος ἀνωτέρω εἰδῆλωσε, παρεγγυσάμενοι τούτῃ. Ὡς, εἴπερ ἴσως οὐ θελήσει οὗτος ἢ παρουσιάσαι κατὰ τὴν αὔριον εἰς τὰς γενησομένας (ὡς εἴρηται) ψήφους τῶν χηρευουσῶν ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, ἣ γνώμην ἐπὶ ταῦταις ἐκθέσθαι, προβῆσονται αὐταὶ καὶ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ. Ὁ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἀπεκρίθη ταῦτα ὡς καὶ ἄλλοτε προέβησαν ψήφοι Ἐκκλησιῶν παρὰ τῶν τούτου συναδέλφων ἄνευ παρουσίας αὐτοῦ καὶ γνώμης. Τούτῃ γοῦν γενέσθω παρ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ ταῖς νῦν χηρευούσαις

Ἐκκλησίαις· οὐ γὰρ δύναται ἀνελεῖν εἰς τὴν θείαν καὶ ἱερὰν σύνοδον, καὶ παρουσιάσαι ἐπὶ ταῖς ψήφοις. διὰ τὸ δεινῶς νοσηλεύεσθαι. Πολλὰ γοῦν παρακληθεὶς παρ' ἡμῶν κἂν γνώμην ἐκθέσθαι, οὐδὲ τοῦτο ποιῆσαι ἠθέλησεν. Εἰς δὴλώσιν οὖν τούτων τὴν παρουσίαν σημείωσιν ἐξεθέμεθα, ἣν παρεσθάλόντες καὶ β'. Τοῖς οὖν ῥήμασι τοῦ τοιοῦτου σημειώματος ἀποχρώμενοι οἱ τοῦ Κυζίκου ἀντίθετοι, ἔλεγον ἐν πάσαις ταῖς ψήφοις μετάκλητον γενέσθαι καὶ τὸν Κυζίκου· καὶ αὐτοὶ μὲν τὸ οἰκτεῖον ποιήσασθαι, τούτον δὲ μὴ θελήσει παρουσιάσαι· προστιθέμενοι δτι καὶ

ἐπισκοπῆσανοι κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ θεοφιλεστάτου χαρτοφύλακος κατὰ τὸ ἔθος ἀπεστάλησαν εἰς τὰ ἐν οἷς καταμένει κελλία ὁ Κυζίκου, ἔνθα καὶ ὁ πατριαρχικὸς νοτάριος ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ ψήφῳ ἐπιδηδήμηκεν, ὡς διεληπτει, καὶ μετεκαλέσαντο τοῦτον κατὰ τὸ σύνθημα εἰς τὰς προβησομένας παρ' αὐτῶν ψήφους· οἵτινες, ἐλθόντες πρῶτων μὲν εἰς τὸν ἀγιώτατόν μου δεσπότην καὶ οἰκουμηνικὸν πατριάρχην, εἶθ' οὕτω καὶ πρὸς αὐτούς, εἶπον μὴ ἐφευρεῖν τοῦτον ἐν τοῖς αὐτοῦ κελλίοις· μαθεῖν δὲ ὅτι ἐν τινι τῆς πόλεως προαστείῳ διάφει. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ταῦτα ὁ Κυζίκου γενναϊότερον ἀντικατέστη τοῖς τοιοῦτοις συλλειτουργοῖς, πρὸς μὲν τὸν τοῦ Ἰκονίου λόγον προσθέμενος, ὡς οὐδέποτε τοιαύτη πρύσκλησις ἐκ τοῦ παρήκοντος περὶ ψήφου πρὸς μητροπολίτην γέγονε παρὰ συναδέλφου αὐτοῦ, εἶγε καὶ δόλιη τις τοῦτο γενέσθαι· ἀλλὰ παρὰ τῶν συνήθως στελλομένων εἰς τὴν τῆς ψήφου μετὰ κλησιν, κυρίας τυπομένης τῆς ἐπὶ τῇ ψήφῳ ἡμέρας, καὶ παρὰ τοῦ χαρτοφύλακος στελλομένων τῶν ἡμενηυτῶν, καὶ οὕτω τῶν μηνοθέντων ἢ αὐτοπροσώπως παρουσιαζόντων, ἢ διὰ γραμμάτων ὁμοψήφων γινομένων, ἢ καὶ ἀντιγνωμοτούντων, δηλῆς πάντως γινομένης τῆ ψηφοφορικῆ τῆς ἐγγράφου γνώμης αὐτῶν, καὶ διὰ τῶν γραμμάτων παρῆναι δοκούντων καὶ τῶν ἀπόντων. Ἐπεὶ οὖν, φησὶ πρὸ μιᾶς τῆς ἐπὶ τῇ ψήφῳ κυρίας κατὰ τὸν τοῦ Ἰκονίου λόγον τῇ μεγάλῃ πόλει παρῆν, καὶ ἐξῆς ταῖς μετὰ τὴν ψήφον ἡμέραις, πῶς ποτε ἄρα καὶ πιστευτοὶ οἱ λέγοντες μὴ παρῆναι τοῦτον τῇ μεγάλῃ πόλει κατὰ τὸν τῆς ψήφου καιρὸν; Καὶ ἐζητεῖ προκομισθῆναι καὶ τὸν ψηφοφορικόν, καὶ ἀναθεωρηθῆναι τοῦτο, εἰ ἄρα εὐρηται ἐγγεγραμμένα τὰ παρὰ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ προτεινόμενα. Κἂν μὲν οὖν, αὐτὸς φησὶ, καὶ μόνος τῶν ψήφων ἀπελιμπάνετο, ἴσως ἂν εἶχε λόγον τὰ προβαλλόμενα· ἐπεὶ δὲ καὶ ἕτεροι σὺν αὐτῷ μητροπολίται ἀπελείφθησαν τῆς ψήφου τῶν ψηφισθαισῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ οὐδὲ αὐτοὶ μετεκλήθησαν, φαίνονται προφανῶς ταῖς ἀληθείαις ἐναντιούμενοι οἱ ἀντίθετοι. Πρὸς μέντοι τὰ τοῦ σημειώματος ῥήματα αὐτὰ καὶ πάλιν τὰ ἀνωτέρω διαληφθέντα προέθετο ὅτι περ αὐτὸς, μὴ θέλων τὸ ὑποκνίζον τὴν τοῦτου ψυχὴν σκάνδαλον ἀνημέρωτον ἐπικρούπειν, καὶ ἐν τῷ μετακλητικῷ σημειώματι τὴν αἰτίαν ἐξέφησε, ζητῶν τὴν διόρθωσιν ἐφ' οἷς ἀναγκαιώτερος γέγονε. Οἱ δὲ ψηφισάμενοι, παρταγωνισάμενοι τὸν τοῦτου ἀπόλογον, τὴν ψήφον κατὰ τὸ δόξαν αὐτοῖς αὐτόνομον πεποιθήσασιν. Ἐπὶ τοῦτοις παρῶν καὶ ὁ πρωτόθρονος Καισαρείας ἀνέκραξε καὶ αὐτὸς λέγων ὡς οὐδὲ αὐτός, ἐφ' οὗ καιροῦ κεχειροτόνηται ἀρχιερεὺς, εἰς ψήφον ἀνελθεῖν μετεκλήθη, καὶ ταῦτα τριῶν Ἐκκλησιῶν· ψηφισθαισῶν, Δυβράχλον, Μιλήτου καὶ Φριστιανουπόλειως. Ἀλλ' οὐδὲ τὴν σήμερον ἐδόθη τοῦτω παρὰ τινος εἰδήσις τῆς πρὸς τὴν βασιλείαν μου τῶν μητροπολιτῶν συνελεύσεως αὐτὸς δὲ, οἰκονομῶν κληθείς, συνεισηλθε τοῖς λοιποῖς ἀρχιερεῦσιν εἰς τὸ βῆμα τῆς βασιλείας μου. Καὶ ὁ Λεοκάδος δὲ συμφυδὰ τῷ Καισαρείας ἐφθέγγετο, καρδιολγῶν ἐφ' οἷς οὐκ ἔξικωτο λόγου ἐπὶ ταῖς ψήφοις τῶν ῥηθαισῶν τριῶν Ἐκκλησιῶν. Οὐ χάριν, ὡς μὴ ἀνελθὼν, οὐδὲ

A quoque jussu religiosissimi chartularii de more missos ad eas fuisse Cyzizeni cellulas, in quibus commorabantur; ubi et patriarchalis notarius in electione secunda præsens fuerit, uti dictum est: atque hos pro more Cyzizenum ad electiones per ipsos conficiendas accessivisse. Cumque redissent isti primum ad sanctissimum dominum meum et universalem patriarcham, deinde ad ipsos quoque dixisse, non invenisse se hominem in cellulis suis, intellexisse vero, in quodam eum suburbano degere. Sed ad illa quoque fortiter sese comministris suis Cyzizenus opposuit, cum ad Iconiensis orationem adjiceret, si maxime quis concederet, rem ita gestam esse; nunquam tamen ejusmodi citationem electionis causa obiter ad metropolitanum esse factam a confratre: sed ab illis qui pro more mittuntur accessitum ad electionem, designato fatali electionis die, legatisque denuntiatoribus a Chartulario; atque ita citatis vel in persona propria comparentibus, vel per litteras electionem approbantibus, aut rejicientibus: quorum quidem sententia scripto comprehensa, sic exprimi per electionis decretum debeat, ut etiam absentes per litteras adfuisse videantur. Quandoquidem igitur, inquit, die proximo ante fatalem electionis diem, quemadmodum Iconiensis narrat, ad urbem fui: similiterque subsequens electionem diebus, quoniam pacto fides illis adhibenda, qui dicunt, electionis tempore me ad urbem non fuisse? Simul petebat electionis quoque decretum proferri, et perlustrari, an invenirentur eidem inscripta, quæ a fratribus suis prætererentur. Præterea si solus, inquit, electionibus ipse non interfuisset, fortassis ratione non carerent, quæ proferrentur. Sed cum alii quoque metropolitani secum ab electione, qua prospectum sit ecclesiis, abfuerint, ac ne ipsi quidem accessiti fuerint, palam parere, veritati adversarios refragari. Ad instrumenti sane verba, rursus indicocta superius in medium affererat: quod nimirum ipse, qui nollet indomitum illud scandalum, quod animum ejus urebat, occultare, etiam in citationis instrumento causam ipsam expresserit, eorum correctionem postulans, quæ ipsum ad indignationem commovissent. Illos autem electionis auctores, hoc ejus responso spreto, pro arbitrio suo liberam electionem instituisse. Secundum hæc primæ sedis episcopus Cæsariensis, qui præsens aderat, exclamavit et ipse, dicens: ex eo tempore quo pontifex ordinatus esset, nec se fuisse appellatum, ut ad electionem veniret idque factis ecclesiarum trium electionibus Dyrrhachinæ, Milesiæ, Christianopolitanæ. Imo nec hodie uno die significatum sibi fuisse a quoquam de metropolitanorum ad majestatem meam conventu: sed suapte sponte motum, cum reliquis pontificibus majestatis meæ tribunal adisset. Cæsariensis orationi consentanea proferebat et Leucadi episcopus, quiritans nullam sui rationem habitam in electionibus dictarum trium ecclesiarum. Ideoque se, qui non accessisset

nec vota sua conjunxisse cum earum electionum auctoribus. Sed et Cariae pontifex ingressus dixit, se congressis episcopis ad instituendas electiones pro viduatis sanctissimis ecclesiis, quandoquidem nonnullos pontificum, qui ad urbem imperatoriam erant, praesentes non cerneret, interrogasse, num eorum sententiae haberentur. Responsum vero sibi fuisse, Cyclicum a Narsita citatum, ut electionibus suscipiendis interesset, dixisse: etiam alias absente se hujusmodi electiones fuisse factas. Neque novi quidquam futurum, si rursus idem conficeret. Quae verba cum indicare quiddam non bonum perspiceret, dixisse se fieri nullo modo posse ut hodierno die electiones istae procederent: praesertim, quod alii quoque fratres abessent peregre, videlicet primae sedis antistes, Chalcedonensis, et Leucadicus. Secutos quoque sententiam suam metropolitanos quosdam, Methymnaeum, Nazianzenum, Paronaxium, et alios. Verum praevalesse, qui aliter censerent, et electiones institutas fuisse. Quam Cariae pontificis orationem ceu veram amplectebantur, qui aderant, Methymnaeus, Nazianzenus, Paronaxius. Hoc modo partes ipsae quasi manus inter se conserentes, sibi adversabantur.

3. Quamobrem majestas mea perite animum advertens iis quae fuissent a partibus proposita, ne leges ecclesiasticas et apostolicas atque synodicas traditiones, sacrosque canones earum violari volens, cum etiam deprehendisset, adversarios Cycliceni, confratres et comministros ejus, nihil, quod robur haberet, allegasse, sed praeter sancita supradictis sacris canonibus et antiquitus accepta Magnae ecclesiae consuetudine in electionibus, indicatarum ecclesiarum, Claudiopolitanae, Maronien-sis, Dyrhachiniae, Milesiae, et Christianopolitanae electiones processisse: vestigiis ipsorum canonum insistens statuit atque pronuntiavit, eandem promulgantibus cum majestate mea sententiam sanctissimis quoque patriarchis, nullam vim antistitum sive electorum, ceu dictum est, ordinationem et electiones obtinere: sed pro non factis habendas, deque facta ordinatione Maronae pontificis ordinati censendum, sicut insertus ille supra XIX Antiochenae synodi canon tradit, haec disertè proferens: « Sin aliter res, praeter haec modo definita, geratur, nullum ordinatio robur habeat: » sed aliae flant electiones pro dictis ecclesiis, in quibus electiones et ordinationes praeter canones processerunt, uti dictum fuit. Quamobrem deinceps et in posterum sancit imperatoria majestas nostra, citra recusationem universos, qui ad urbem sunt, pontifices esse convocandos: qui vel omnes adsint electionibus, si fieri potest, vel per litteras astipulentur; nec in rebus minime ludicris esse ludendum, sed extra omnem affectum illos caeteris praefereandos, quos praeter doctrinam vita quoque reprehensionis expers ornat: aut si doctrina forte claudiet,

A δμνηφρος γέγονε τοῖς ψηφισαμένοις αὐτάς. Ἄλλὰ καὶ ὁ Καρίας εἰσελθὼν εἶπεν ὡς, συναελθόντων αὐτῶν ἐπὶ τῷ ποιήσασθαι ψήφους τῶν χηρευσουσῶν ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, ἐπεὶ τινὰς τῶν ἐνδημούντων ἀρχιερέων τῇ βασιλευούσῃ οὐκ εἶδε παρουσιάζοντας, ἤρετο εἰ γινώμει τούτων εἶσιν, ἤκουσε δὲ ὡς ὁ Κυζίκου, παρὰ τοῦ Ναρσίτου διαμνηθεὶς παρουσιάσαι ἐπὶ ταῖς μελλούσαις προδοῖναι ψήφους, ἔφησε καὶ ἄλλοτε τῇ αὐτοῦ ἀπουσίᾳ τοιαύτας ψήφους γενέσθαι, ὁ καινὸν δὲ καὶ αὐθις τοῦτοπραχθῆναι. Οὐκ ἀγαθὴν οὖν ἔμφασιν αὐτὸς κἀνανοῶν ἔχειν ταῦτα τὰ βήματα, τῶν ἀδυνάτων εἶπεν εἶναι προδοῖναι ψήφους τὴν σήμερον· καὶ μάλιστα ὅτι καὶ ἕτεροι τῶν ἀδελφῶν ἀποδημοῦσιν, ἤγουν ὁ τε πρωτόθρονος, ὁ Χαλκηδόνος, καὶ ὁ Λευκάδος. Ἠκολούθηον δὲ αὐτῷ καὶ τινες τῶν μητροπολιτῶν, ὁ τε Μηθύμνης, ὁ Ναζιανζοῦ, ὁ Παροναξίας, καὶ ἕτεροι. Ἄλλ' ὑπερίσχυσαν, φησὶν, οἱ ἄλλως λέγοντες καὶ τὰ τῶν ψήφων προέδοιαν. Οὐς λόγους τοῦ Καρίας ψικιοῦντο ὡς ἀληθεῖς παρόντες ὁ Μηθύμνης, ὁ Ναζιανζοῦ καὶ ὁ Παροναξίας. Ἦσαν οὖν τὰ μέρη ἐν τούτοις ἀντιπλαμώμενά τε ἀλλήλοις καὶ ἐναντιούμενα.

Γ'. Ἡ γοῦν βασιλεία μου ἐπιστατικώτερον προσχούσα τοῖς παρὰ τῶν μερῶν προτεθείσει, καὶ μὴ θέλουσα παραθραύεσθαι καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικούς θεσμούς καὶ τὰς ἀποστολικὰς καὶ συνοδικὰς παραδόσεις καὶ τοὺς ἱεροὺς κανόνας αὐτῶν, καὶ καταλαβούσα μηδὲν τι ἐνδύναμον δικαιολογήσασθαι τοὺς ἀντιδίκους τῷ Κυζίκου συναδελφούς τούτου καὶ συλλειτουργούς, ἀλλὰ παρὰ τὰ διωρισμένα τοῖς διαληφθεῖσιν ἱεροῖς κανόσι καὶ τῷ ἀρχαιοπαραδότῳ τῆς Μεγάλῃς ἐκκλησίας ἔθει ἐπὶ ταῖς ψήφους προδοῖναι τὰς ψήφους τῶν βηθεισῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Κλαυδιουπόλεως, τῆς Μαρωνείας, τοῦ Δυρράχίου, τῆς Μιλήτου καὶ τῆς Χριστιανουπόλεως, ἀκολούθως τούτοις διέγνω καὶ ἀπεφάνετο, συνδιαγομνησάντων τῇ βασιλείᾳ μου καὶ τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν καὶ τὰς ψήφους τῶν οὕτω ψηφισθέντων, ὡς εἴρηται, ἀλλ' ὡς μηδὲ γεγονυίας λογισθῆναι, καὶ τὴν γεγονυίας χειροτονίαν τοῦ χειροτονηθέντος Μαρωνείας ( ), καθὼς ὁ ἄνωθεν καταστρωθεὶς, ἰθ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου διαλαμβάνει κανὼν, λέγων βητικῶς οὕτως· « Εἰ δὲ ἄλλως παρὰ τὰ διωρισμένα γίνοιτο, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν, » ἀλλ' ἐτέρας ψήφους γενέσθαι ἐπὶ ταῖς βηθεισῶν Ἐκκλησίαις, ἐφ' αἷς αἱ ψῆφοι καὶ ἀπὸ χειροτονίας παρὰ κανόνας προέδοσαν, ὡς διελέθηται. Καὶ γοῦν τὸ ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸν ἐξῆς θεσπίζει τὸ κράτος ἡμῶν, ἐκ τοῦ ἀπαραίτητου πάντας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ἀρχιερεῖς συμπάλλεσθαι, καὶ ἢ παρῆναι τοὺς πάντας ἐπὶ ταῦταις, εἰ δυνατόν, ἢ καὶ διὰ γραμμάτων δημοψήφους γίνεσθαι, καὶ μὴ παίζειν, ἐν οὐ παικτοῖς· ἀλλ' ἐκείνους προτιμᾶσθαι τῶν ἄλλων πάθευς ἐκτὸς, οὐς μετὰ τοῦ λόγον καὶ βίος κοσμεῖ ἀνεπίληπτος, ἢ τοῦ λόγου σιάζοντας

ἔως, οἷς ὁ μακρὸς χρόνος καὶ τὸ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν πολὺποιοῦν τὸ ἐνδέον ἀποχαρίζεται. Οὕτω γὰρ ἂν αἱ ψῆφοι θεαρέστως γίνοντο, καὶ οὐκ ἐπὶ κρίματι καὶ κινδύνῳ τῆς τῶν ψηφιομένων καὶ ψηφηφορούντων ψυχῆς.

Οἱ μέντοι παρουσιάσαντες μητροπολίται ἦσαν οὗτοι· ὁ Καισαρείας, ὁ Ἐφέσου, ὁ Κυζίκου, ὁ Σίδης, ὁ Ἀμασείας, ὁ Νεοκαισαρείας, ὁ Καρίας, ὁ Λαοδικείας, ὁ Ἰκονίου, ὁ Συλαίου, ὁ Ἰεραπόλεως, ὁ Εὐχαΐτων, ὁ Κερασσύντος, ὁ Ἀβύδου, ὁ Λαρίσσης, ὁ Κορινθίου, ὁ Μηθύμνης, ὁ Ἡεροναξίας, ὁ Προικοννήσου, ὁ Ἡρακλείου, ὁ Λευκάδος, ὁ Γαρέλλης, ὁ Ναζιανζοῦ.

A quibus ætas provectior. et multi pro ecclesia tabores exantlati, quod alioqui deest, suppleant. Nam sicut electiones modo Deo grato fient, nec ad iudicium atque periculum animi eorum qui eliguntur, quippe suffragia ferunt.

Metropolitani quidem præsentibus, hierant: Cæsariensis Ephesinus. Cysicenus. Sidensis. Amasiensis. Neocæsariensis. Cariensis. Laodicensis. Iconiense. Sylæensis. Hierapolitanus. Euchaitensis. Cerasunius. Abydenus. Larissensis. Corinthius. Methymæus. Poronaxius. Præconnesius. Herculanus. Leucanius. Garellius. Nazianzenus.

II.

UT TONDEANTUR ELECTORUM PONTIFICUM UXORES [3]. (A. 1487.)

Τὸ γεγονός σημεῖωμα παρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἰσακίου τοῦ Ἀγγέλου περὶ τοῦ ἀποκρίσθαι τὰς τῶν ὑποψηφίων ἀρχιερέων γυναῖκας, ἀπολυθὲν κατὰ τὴν κ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, ἡμέρᾳ τετάρτῃ, ἐπινεμήσεως πέμπτης.

Ἦ ἔνομος τοῦ βασιλέως ἀπόφασις οὐκ ἀκίνδυνος τοῖς παρανομοῦσι φανήσεται· ὡς γὰρ ὄμφακες ὁδοῦσι καὶ καπνὸς ὄμμασι βλαβερόν, οὕτω καὶ παρανομία τοῖς χρωμένοις αὐτῇ. Πρὸς τί δέ μοι καὶ ἀφορᾷ τὸ τοῦ λόγου προαόλιον; Ὁ ἱερωτάτος μητροπολίτης Κυζίκου καὶ τὴν σήμερον εὐρίσκων τὴν βασιλείαν μου θεμιστεύουσαν, συνεδριαζόντων αὐτῇ τοῦ τε ἀγιωτάτου μου δεσπότη καὶ οἰκουμηνικοῦ πατριάρχου, καὶ τῶν ἑτέρων ἀγιωτάτων πατριαρχῶν, τοῦ θεουπόλεως Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων, μηδὲ τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ἐνδημούντων ἱερωτάτων ἀρχιερέων ἀπολιμπανομένων, ὧν τὸ πρὸς ἔνομα διαληφθήσεται κάτωθεν, προέθετο· ὅτι τινὲς τῶν εἰς μητροπόλεις ἢ ἀρχιεπισκοπὰς ψηφισθέντων καὶ χειροτονουμένων πρὸ τῆς χειροτονίας ἔχοντες γαμετὰς, αὐτοὶ μὲν τὸ κατὰξιοθῆναι τοῦ χρίσματος τῆς ἀρχιερωσύνης οὐκ ἐπινοήσαντο· αἱ δὲ σύνοικοι τούτων τὸν αὐτὸν καὶ πάλιν κοσμιώτερον σχηματισμὸν ἀμφιέννυνται, ἀνυποστόλως ταῖς οἰκίαις ἐνδιατρίβουσαι ἐν αἷς κατὰ τὸν πρότερον, καὶ οὔτε γυναικείοις μοναστηρίοις εἰσῆχθησαν, ἀλλ' οὐδὲ τῷ θεῷ ἑαυτὰς ἐφείρωσαν καὶ τὸν μονήρη βίον ἠσπάσαντο· καὶ ταῦτα τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων ῥητῶς ἐγκελευσμένων, τοὺς χειροτονηθέντας ἀρχιερεῖς ἐκ παντὸς τρόπου τῶν πρὸ τῆς χειροτονίας συζευχθεισῶν αὐτοῖς ἀπέχουσαι νομίμων γαμετῶν, ὅτι μὴ ἐξ ἐπιτάγματος, ἀλλ' αὐθαίρετῳ γνώμῃ ἕκαστον τῶν τοιοῦτων προσώπων εἰς Ἐκκλησίαν ψηφισθὲν ἢ τὴν ἀποχήν καὶ τὸ ἀγάμετον οἰκειώσασιν· ἂν διὰ τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐξέλιμμα, ἢ τὴν ἀμίαντον συνάφειαν διὰ τὸ τοῦ γάμου προέλιπτο, τίμιον. Καὶ ταῦτα λέγων καὶ κανόνων διαφόρων ἐπέμνητο, ὧν καὶ εἰς ὁ μὴ ἦν τῆς ἐκ συνόδου ταυτὶ κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνων· « Ἦ τοῦ πρὸς ἐπισκοπῆς προεδρίαν ἀναγομένου γυνῆ, κατὰ κοινήν συμφωνίαν τοῦ ἰδίου

B *Ut tondeantur electorum pontificum uxores. Publicatum die 20 mensis Septembris, feria quarta, in dictione quinta.*

Legitimam imperatoris sententiam non sine periculo delinquentes experientur. Ut enim dentibus acerba uva, oculis fumus nocet, sic iniquitas iis qui ipsa utuntur. Quorsum vero mihi hoc orationis spectat præludium? Cum sacratissimus Cyzici metropolitani invenisset majestatem meam hodierno quoque die jura reddentem, assidentibus sanctissimo domino meo œumenico patriarcha, et aliis sanctissimis patriarchis, Antiocheno videlicet et Hierosolymitano; nec abessent, qui tunc in urbe regia sacratissimi pontifices erant, quorum nomina inferius continebuntur: propositum est, quosdam eorum qui ad metropoles vel archiepiscopos electi et ordinati sunt, cum uxores ante ordinationem habent, non recusare quidem, quin primarii sacerdotii chrismate inungerentur; sed eorum uxores eumdem rursus mundanum habitum induere, in verecunde agentes, in iis œdibus, quas antea habitabant: nec femineis introductas esse monasteriis, sed nec Deo seipsas dedicasse, et vitam delegisse monasticam. Et hæc, cum sacri divinique canones expressim moneant, electos pontifices a legitimis suis uxoribus, quas ante ordinationem habebant, omni modo abstinere: ut non ex præcepto, sed propria voluntate eorum quisque continentiam vel cœlibatum proprium sibi deligat, propter dignitatem sacerdotii, aut propter matrimonii honestatem, conjunctionem castam præferat. Hæc dicens, varios canones allegabat, inter quos et quadragesimus octavus erat sextæ synodi, hæc ad verbum compræhendens: « Uxor ejus, qui ad episcopalem dignitatem promovetur, communi viri sui consensu prius separata, postquam in episcopum ordinatus est et consecratus, manasterium ingrediatur, procul ab episcopi habitatione extractum, et episcopi providentia fruatur. Sin autem

digna visa fuerit etiam ad diaconatus dignitatem provehatur. » Lecto igitur hoc canone, imperium meum in hominibus agnoscens maxima dona Dei a superna clementia, et regni ac sacerdotii divinitus concessam unctionem et dignitatem ex uno eodemque perenni fonte manare, humanamque exornare vitam, et amplificare: nihil etiam studiosus colens, quam sacerdotum auctoritatem, qui regia ex sacra circumspectione manus sustinentes, Deum pro universa Christiana multitudine deprecantur, et ut sacræ quædam ancoræ imperialem potentiam suffulciunt: postquam etiam canones contemni et infringi cognovisset in bene instituta republica, et quidem nostræ potentia, quasi non soluti essent creati pontifices, qui suis uxoribus cohabitare non vererentur, non parum commotum est.

Ἐγκυραὶ τὸ τῆς βασιλικῆς ἐπικρατείας ἐρεῖδουσιν, ἐπὶ τῆς εὐνομίας καὶ ταῦτα τοῦ κράτους ἡμῶν, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς διαζευχθέντων τῶν χειροτονηθέντων ἀρχιερέων, ἀλλὰ καὶ συνοικεῖν ἀνεχομένων ταῖς αὐτῶν γαμεταῖς, οὐ μικρῶς ἔπαθε τὴν ψυχὴν.

Triste etiam quiddam nec gratum in piissimum chartophylacem mea intuens majestas, definiit, cohortantibus ad id sanctissimis patriarchis, uxores creatis pontificibus ante ordinationem conjunctas in muliebria monasteria procul sita ab habitatione pontificum sine dilatione induci, tonderique eas, et canonicè apud monachas degere, in quo monasterio comam deposuerint; aut si ipsæ tonsuram recusent, qui eis ante ordinationem juncti erant matrimonio, pontificati solio et dignitate priventur, et in eorum locum alii sufficiantur. In posterum autem, qui ante creationem legitimam uxorem habebit, non aliter ordinari, quam si communi conjugum scripto consensu et placito, a se invicem separentur, et mulier monasticam vitam amplexa sit. Sic enim creatio sine offendiculo et damno, juxta sacros et divinos canones procedet, semota ab omni sacerdotalis ordinis reprehensione.

καὶ οὕτω τὰ τῆς χειροτονίας προβαίνειν κατὰ τοὺς ἱερὰς καὶ θελοὺς κανόνας ἀκανθάλιστα καὶ ἀπερόσκαπα, καὶ μῶμου παντὸς ἀπεξενωμένα τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως.

Assidebant ad meæ majestatis tribunal pontifices, Cæsares, Ephesi, Cyzici, et alii non pauci.

Ἄνδρὸς προδιαζευχθεῖσα, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονίαν ἐν μοναστηρίῳ εἰσίτω, πόρρω τῆς τοῦ ἐπισκοπείου καταγωγῆς ὑποδομημένη, καὶ τῆς τοῦ ἐπισκόπου προνοίας ἀπολαύτω. Εἰ δὲ καὶ ἀξία φανεῖται, πρὸς τὸ τῆς διακονίας ἀναβιβαζέσθω ἀξίωμα. » Ἀναγνωσθέντος οὖν τοῦ τοιοῦτου κανόνος ἡ βασιλεία μου μέγιστα τὰ ἐν τοῖς ἀνθρώποις δῶρα θεοῦ παρὰ τῆς ἀνωθεν φιλανθρωπίας γενώσκουσα καὶ τὸ τῆς βασιλείας καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης θεόδοτον χρίσμα καὶ ἀξίωμα ἐκ μιᾶς τῆς αὐτῆς ἀενάου πηγῆς ἐκάτερα προϊόντα καὶ τὸν ἀνθρώπινον βίον κατακοσμοῦντά τε καὶ πιαίνοντα, καὶ μηδὲν οὕτω περισπούδαστον ἔχουσα ὡς τὴν τῶν ἱερῶν σεμνότητά, οἱ τινες χεῖρας ἐγκαταστάντες τῇ βασιλείῃ καὶ θεῖζ περιωπῇ ὑπὲρ παντὸς τοῦ φιλοχρίστου πληρώματος τὸν θεὸν ἱκετεύουσι καὶ ὡς ἱεραὶ τινες

Ταῦτά τοι καὶ στυγνὸν τι καὶ ἄχαρι τῷ θεοφιλεστάτῳ χαρτοφύλακι προσβλεψαμένη ἡ βασιλεία μου παρ' αὐτὰ διωρίσατος προτρεψαμένων τοῦτο καὶ τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν, ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ ἀνυπερθέτως εἰσαγαγεῖν τὰς πρὸ τῆς χειροτονίας συναφθείσας γαμετὰς τοῖς χειροτονηθεῖσιν ἀρχιερεῦσι, πόρρω τῆς τῶν ἀρχιερέων ὑποδομημένης καταμονῆς, καὶ ἀποκαίρεισθαι ταύτας, καὶ κανονικῶς κατὰ μοναχὰς διάγειν ἐκάστην αὐτῶν ἐν ἡ μονῇ καὶ τὴν τρίχα ἀπέθετο ἢ μὴ βουλομένων τῶν γυναικῶν ἑκουσίως τὴν ἀπόκαρσιν δεξασθαι, τοὺς πρὸ τῆς χειροτονίας συναφθέντας αὐταῖς ἀπογεγυμνωμένους εἶναι τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου καὶ ἀξιώματος, καὶ ἑτέρους ἀντ' αὐτῶν ἐπὶ ταῖς λαχούσαις αὐτοὺς ψηφίζεσθαι: καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε μὴ ἄλλως χειροτονεῖσθαι τὸν πρὸ τῆς χειροτονίας νόμιμον ἔχοντα γαμετὴν, εἰ μὴ διαζευχθεῖεν ἐκάτεροι, κατὰ κοινὴν τῶν συνεόντων ἔγγραφον συμφωνίαν τε καὶ ἀρέσκειαν, καὶ ἡ γυνὴ τὸν μονήρη βίον ἀσπάσεται.

Ἦσαν δὲ τῷ βήματι τῆς βασιλείας μου ἐπὶ τούτοις συνεδριάζοντες ἀρχιερεῖς: ὁ Καισάρειας, ὁ Ἐφέσου, ὁ Κυζίκου, καὶ ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι.

III.

AUREA BULLA VENETIS CONCESSA (4). (A. 1187.)

Quod Venetici quidem non nunc primo federati amici effecti sint, nec nuper horum amicis fautoribusque connumerati, sed ex quo tempus crebrum priores fere omnibus Italiæ Romaniam adeuntes et devotionem, quam erga progenitores imperii nostri habebant, ferventius aliis exhibentes, acta ab eis apud Durachium testimonium perhibere non ambigunt: sane cum Robertus Viscardus gravi equoreo exercitu Romaniam invasit, hi

(4) Ex libro albo et Libris pactorum post Marinum *Storia civ. e polit. del commercio de Venezia*. T. III. p. 301, nuper ediderunt Tafel et Tho-

tunc obvii in illum egressi haud neglecto navigio, et piissimo semperquo memorando proavo imperii nostri, domino Alexio Comnano, accedentes fautores non vocati, non parvis periculis se opposentes in contra illum, victoriae et non quamlibet partem contulerunt. Primam itaque hoc exordium primamque radicem devotionis, quam erga Romanos fovebant, exhibentes, ex qua fructus non sumpserunt ignobiles (non enim tunc solummodo

mas *Urk. s. alt. Handels-und Staatsgesch. der Rep. Venedig*. T. I (Wien 1856) p. 179-189.

Romeis servi erant, verum etiam aliis temporibus et locis, de quibus per partes exprimere prolixum est), a nostre sublimitatis progenitoribus non minima premia adepti sunt, unum quoddam corpus unanime cum Romania effecti uno capite, hoc videlicet imperio, dispensandum. Alii (5) sic uniti et Romanie maxime devoti, occulti ob cujusdam rerum excessum Romanie alieni effecti sunt. Verumtamen quoniam pia nostra tranquillitate in progenitorum suorum sceptris Romani imperii a Deo promota Venetici dilectionem et servitium erga Romaniam sacramento renovare voluerunt, notificata in conventionione, quam imperio nostro et Romanie fecerunt, capitula juramento corroborantes, imperium equidem nostrum ad eorum servitium, que ipsi sepe Romanie fecerunt, memoriam veniens (6), eos usque in finem alienos a Romaniam non fore justum reputavit, suscepit autem eos iterum, misericordie januam pandens, corpusque Romani principatus ad pristinam redegit integritatem, membrum ejus amputatum rursum ipsi adjungens. Quoniam vero poposcerunt nostram sublimitatem, rogantes chrysobulum ipsi factum a semper inter imperatores memorando patruo imperii nostri, domino Manuele Comnano, confirmans chrysobula ipsis hactenus facta piissimorum semperque memorandorum imperatorum, videlicet proavi imperii nostri domini Alexii et magni patris domini Johannis Comnanorum, confirmari cum ceteris et a nostra clementia, imperium nostrum et hanc deprecationem eorum adimplens confirmat per presens chrysobulum C verbum suum idem eorum chrysobulum, quod sicque habet:

« Et aliquis firmioribus civitatibus fortitudinem addere volens secundas munitiones excogitavit, et custodibus custodias murisque muros adjecit, et hostium insultibus fortissima opposuit; set et auri pondus grave hujus gratia expendere, et perfectioni custodie prolixius tempus terere, et alia plura ad civitatis firmitatem atque custodiam largiri non refutavit. Nos vero et cum deo imperatorio principatu succincti, et potestatem atque virtutem habentes, nec non et pecuniarum thesauros, ubi placet et necessitas exigit, largius effundentes, non largiemur amicis fidelibus et benivolis, et sermone sermones confirmabimus, D manumque ad ministrandum stillo exhibebimus ad eorum corroboracionem, et vallum vallo adhibebimus, quatenus olim eis munimen custoditum custodiamus et muniamus? Et ubi hoc imperialis benevolentie et voluntatis, non eis januam opilabimus (7), nec auditum eis serabimus, verum lecius eos adspiciemus et petitionem eorum perficiemus. Et quid mihi ad favores sermonis? Venetis est

(5) Editores legendum censent: *At ii Recte.*

(6) *Vertens.*

(7) Editores notant: *obserabimus supra legitur; an obturabimus? Tene tamen formam rariorem*

quidem factum et a perpetue memorie aut (8) imperii nostri chrysobulum, diversa ipsis largiens liberalitatis beneficia. Sequitur autem ipsum mox et alterum a semper memorando et ter beato ab omnibusque dilecto domino et patre imperii nostri, eadem ipsis impertiens, at appositum est, quod tunc petiere et certe (9) ad restaurationem amborum, fidei et servitutis videlicet, quam erga imperium nostrum habebant, et sinceri amoris, quem erga Romaniam observare polliciti fuerant, nec non et affectus. Necessarium igitur est, et utraque hiisdem quas ⁹ continent dictionibus presenti nostre serenitatis chrysobulo nunc innovari, quatenus veluti civitatem in medio sitam summis presentis scilicet chrysobuli per omnia colligemus et muniamus. Habet itaque sic perpetue memorie imperatoris domini et patris imperii nostri chrysobulum:

« Consuevit sepe antiquior fides et devotio posterio-
« steriori mallivolentiam contegere et delere,
« victis dominis et amicis memoria pristine sub-
« ditorum et amicorum bonitatis; quale nunc et
« de Veneticis contigit. Imperium enim nostrum
« reminiscens eorum antique devocionis et fidei,
« quam erga perpetue memorie imperatorem et
« desiderabilem dominum et patrem imperii nostri
« exhibuere, pericula pro Romania subeuntes, et
« toto corde, cum inambigua strenuitate pugnan-
« tes contra hostes, qui tunc eam invaserant,
« paulo ante male ab eis gesta contempsit, et
« reversionem eorum suscepit, eis que nutum yla-
« rem ostendit, et accedentes eos amplexatum
« est, et primo quidem indulgentia eos dignos
« facit, ut et penitus nullam amodo subeant lesio-
« nem pro hiis, que in celsitudinem nostram et
« Romaniam ex diabolica infestatione commise-
« runt, verum habeant assiduam pietatis nostre
« indulgentiam per presens chrysobulum eis col-
« latam, pollicentibus et rursum ex toto corde
« pro Romania pugnare et pro omni cristiano
« ordine sub nostra existente clementia, quedam-
« que specialia servitia scripta per conventiones
« celsitudini nostre et Romanie observare polli-
« citis, secundum quod conventio a nunciis
« eorum facta de his latius narrat. Et quoniam
« petierunt idem chrysobulum ipsis factum beati
« imperatoris domini et patris imperii nostri cor-
« rigi sibi iterum dari, quia jam eo privati
« fuerant pro hiis que acciderant culpis, clementia
« nostra eos exaudivit precepitque, inviolabiliter
« hoc tamen scribi et hic poni, sic habens:

Et quid unquam est commutatio eorum, que sincere dilectionis et fidei sunt? Et quem amicis ministrisque, peribulum subire paratis pro dominis et amicis, reddet quis talionem, et maxima tunc, cum

opil.

(8) *Legge avo.*

(9) *Cartam?'*

ipsi voluntarie pro eis inimiciliarum intersunt pugnis? Et quidem nostre benivolentiae liberalitas, magnam hanc rem ponens, nullam reperit retributionem. Verumtamen retribuit, quantum tempus offert, et quae amicis et ministris sunt acceptabilia. Sunt igitur ea, quae retribuantur eis fidei sincereque servitutis remunerationes, nostra quidem liberali voluntate benivoloque animo minora et pauciora, non autem ignobilia aliqua, nec amicis vel servis indigna. Verum quid michi proemium vult? Fidelium gesta Veneticorum nullus de hominibus ignoravit. Qualiter autem miseris constructis navibus Epidamnum, quod nos Durachium vocamus, venerint: et viros navi pugnantes inno meros in auxilium nobis obtulerunt, proprioque stolto scelerosi stolum illius, potenter devicerint, perdentes cum ipsis viris; qualiterque adhuc nobis faventes permaneant; et alia, quae in mari laborantibus his videlicet viris peracta sunt, et quae correctae omnes noverunt, quanquam nos non dicamus? Eapropter ad remunerationem huiusmodi serviliorum eorum elementia nostra concessit per praesens crisobulum eos annualim tempore erogativi accipere sollemnium viginti libras, quatenus per ecclesias distribuantur proprias secundum velle suum. Honoravit autem et nobilissimum ducem honoratissima protosevastii dignitate cum salario ejus plenissimo; nec in persona ejus duntaxat honorem istum determinavit, nec indesinentem et perpetuum ac secundum successiones precepit eum fore ducibus, qui per tempora erunt. Similiter honoravit clementia nostra patriarcham eorum Ypertimum, id est superhonorabilem, cum salario librarum XX; et hunc honorem secundum successiones ad posteros patriarchas trasmisit, quatenus et his indesinens sit et perpetuus et non tantum persone ejus. Constituit autem serenitas nostra et sanctissimam ecclesiam sancti apostoli et evangeliste Marci. Venetiae existentem, ab uno quoque Amalfitanorum Constantinopoli et in tota Romana ergasteria habentium, et sub potestate dicti patricii existentium, uno quoque anno accipere numismata yperperera tria. Ad hoc largitur eis et ergasteria in embolo Peramatis id est transitus existentia, cum eorum solariis, qui introitum et exitum habent versus embolum, progredientia ab Ebrayca usque in locum, qui dicitur Vigla, et quae inhabitantur et quae non inhabitantur, et in quibus Venetici manent et Greci ut in ergasteriis; et tres scalas, quae secus mare sunt, et in manifesto spacio circumscribuntur. Largitur autem et sancto Quintino (10) pistrinum, quod in latere ejusdem ecclesiae est, et domui attinet Petrii et pensionem habet numismata viginti. Item largitur eis et ecclesiam sancti Andree, quae est Durachii, cum ibidem existentibus imperialibus pensionalibus, sine tamen apparatu, qui in eis repositus est, quasi de-

bens ad chelandia dari. Concessit autem celsitudo nostra et eos universas mercari species in omnibus Romanie partibus, videlicet apud magnam Laodiciam (11) Antiochiam, Mamistam, Adanam, Tarsum, Ataliam, Strorilum, Chium, Theologum, Fociam, Durachium, Aulonum, Korphum, Bunditiam, Methonum, Coronium, Nauplium, Corinthum, Thebas, Athenas Euripum, Dimitriadam, Thessalonicam, Chrysopolim, Peritheoriam, Avidum, Redestum, Adrianopolim, Aprum, Iracliam, Silimbriam, et apud ipsam magnam urbem, et simpliciter in omnibus partibus sub potestate nostre pie tranquillitatis existentibus, non praesentes quo modo pro qualibet propria merce quicquam commercii gratia vel alicujus alius conditionis, quae fisco debeatur, pacti videlicet xilocalami, limeniatici, portiatici, canischii, exafolii, archonticii et aliorum reddituum, quorum causa negociari debent. In omnibus enim mercationum locis data est eis a nostra sublimitate libera licentia, debens superiores eos facere et ipsa inquisitione. Excident autem et ab ipso eparcho parathalassia (11), eleoparcho genicho, commerciaris, kartularis, yppologis, et huiusmodi omnibus, nullo per loca principum vel aliorum servitia communis tractantium presumente aliquid eorum contempnere, quae hic diffinita sunt. Omnium enim specierum et mercium, quum (12) quispiam dicet, collata est eis negotiatio, et omnium emptionem faciendi habebunt potestatem, superantes omnem dationem. Hec igitur imperii nostri pietas sic dispensans sancit et precipit, nullum eis repugnare tanquam rectis et levibus clementie nostre (13) et contra hostes auxiliatoribus, et usque in finem seculi tales se fore pollicitis, nec quemquam omnino talibus sentire contraria, vel allegationes aliquas contra eos exercere, collatorum eis hic gratia ergasteriorum videlicet et scallarum. Cujuscunque enim juris haec sint, sive ecclesiastici sive privati aut publici sive sanctae domus, nullus tamen tanget ea, quae sunt nunc existentium fidelium celsitudinis nostre Veneticorum, et postmodum futurorum; quoniam multam benivolentiam et rectam voluntatem ergo imperium nostrum et Romaniam exhibuerunt, et hanc toto corde in perpetuum observare pollicentur, et pro Romano ordine ac Christiano prompte pugnare volunt et protestantur. Contra tales viros quis contradicet, aut quis placitum agredietur? Quam ob rem neque secretum Petrii aut Mirelei, neque familiarium alibus, neque monasterium sive templum sanctum, quibus videlicet collata ergasteria adlinent et scalle, contra nos movebunt. Erunt autem silentes et in dispensatione et dono sublimitatis nostre veraciter perseverantes. Si enim quae nostra vult celsitudo dignis accipere non largimur, ceu viriliter operatis accelerantibus, quibus unquam largiemur? Ea propter donabuntur

(10) Imo Ἀκινδύνη.

(11) De his nominibus conferantur doctissimae Tafelii notae l. I. p. 118 seq.

(11*) Lib. albus: parathalassia; Lib. Factorum:

peratalisim.

(12) Lege quas.

(13) Adde dulis vel servis.

collatorum immobilium sine ablatione et infestatione a modo per omnes et assiduos annos secundum comprehensionem practici horum traditionis, quod eis componi debet a prolo antiquo Georgio et notario nostre serenitatis Machitario, quod et firmum erit et stabile atque inviolabile in omnibus, que in eo continebuntur. Idemque debet in illis substerni secretis, in quibus et presens nostri potestatus substernetur chrysobulum, ad noticiam collatorum rectis (14) celsitudinis nostre Veneticis, et redargutionem illorum, qui istos horum gratia infestare niterentur. Erunt igitur semel hic diffinita omnia firma et inviolabilia et a nemine contempnenda. Si vero quispiam forte aliquid in hoc chrysobulo ordinatorum contempserit, inremissibiliter cogetur dare a secreto epi ton ikiakon auri libras decem; et ex eo solvetur ablati pretium in quadruplum, firmo et stabili existente presente chrysobulo celsitudinis nostre, facto mense Majo indictionis quinte decime in anno sex millesimo sexcentesimo, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium».

« Igitur imperium nostrum hujusmodi confirmans chrysobulum, concedit et rursus habere effectum, secundum quod dictatum in principio fuit tunc cum eis collatum fuit, quatenus et sollemnium beneficium iterum accipiant, et honores dignitatum nobilissimus dux et sacerrimus patriarcha cum suis erogativis habeant, nec non et ipsi possessionem et fruitionem ergasteriorum et collatorum et scalarum sine ablatione possideant. Similiter vult clementia nostra, eos habere licentiam sine prohibitione negociandi, sine commercio et qualibet alia datione in omnibus numeratis in manifesto chrysobulo civitatibus et terris sub potestate nostre sublimitatis existentibus. Verum et sanctissime ecclesie sancti apostoli et evangeliste Marci, que est in Veneciis constituta, de Amalfitanorum ergasteriis per prefactum chrysobulum sine privatione eidem tradentur ecclesie. Quoniam vero ante non paucos annos ab hiis, qui quasdam merces Veneticis in Romanie regionibus vendunt, commercium exigi contigit, et obtinuit hujusmodi mos ut patet annis sufficientibus, rogaverunt autem et pro hoc clementiam nostram fidelissimi et amici nostre serenitatis Venetici, quatenus et hujusmodi corrigatur capitulum, eique hujus detur licentia et libertas, clementia nostra et hanc eorum petitionem adimplevit, et precipit per presens chrysobulum, ut nullus sub nostre majestatis potestate Romeorum cum Veneticis negociantium in omnibus Romanie terris, aut quando eis vendit aut quando ab aliquo eorum emit, det commercii gratia quicquam vel alicuius jus alius exactionis; sed excusentur et ipsi, seu hii, qui commercia dantibus negociantur. Verumtamen et Venetici debent ea, que per con-

« ventionem scripto peragendam a nuntiis eorum clementie nostre sunt jurejurando promissa, et firma et inviolabilia observare. Super hoc erunt ipsi juris sibi collati per presens chrysobulum sine ablatione donantes, per seculum omne firmo et inviolabili presente chrysobulo existente, facto mense Augusto indictionis quartæ sex millesimi sexcentissimi trigésimi quarti anni, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium. »

« Hæc igitur sunt, que a perpetue memorie imperatore et avo imperii nostri et ter beato imperatore domino et patre celsitudinis nostre fidelissimis imperio nostro Veneticis per chrysobula illorum collata sunt; que etiam chrysobula et nostrum pium imperium corroborat per presens chrysobulum, et jubet effectum ea habere, secundum quod eum usque ad migrationem ad dominum inter imperatores perpetue memorie ter beati domini et patris nostre sublimitatis habebant. Venetici autem solita sibi sacramenta facientes observabunt fidem et servitutem, quam nostre celsitudini debent et Romanie, ipsis operibus puram et vere rectam. Quoniam vero, ut relatum fuit clementie nostre a nuntiis Veneticorum in magna urbe presentibus, impetrare Venetici preceptum quidem inter imperatores semper memorandi imperatoris, domini et patris imperii nostri, licentiam ipsis largiens sine prohibitione et per insulas negociandi, videlicet Ciprum et Cretam, per quod et sine commerciis debeant custodiri ubique terrarum imperii nostri pro hiis omnis generis speciebus, quas ipsi ab eisdem insulis mercabunt, nequivit autem tenor ejusdem precepti adhuc effectum recipere, quam ob rem et nunc usque Venetici collato ipsis per hujusmodi preceptum beneficio carent; petieruntque ab imperio nostro precipi, quatenus beneficium, quod in predicto continetur precepto semper memorandi imperatoris domini et patris imperii nostri, et adhuc caret effectu, amodo potius effectu; clementia nostra ob fidem et servitutem, quam erga sublimitatem nostram exhibent et deinceps exhibere pollicentur, hujusmodi petitionem eorum exaudiens concedit et precipit, sine prohibitione per manifestas insulas, Cyprum videlicet et Cretam, eos negociari, nemine quidquam ab eis exigere presumente horum gratia, et sine commerciis ubique terrarum imperii nostri custodiri secundum superius scriptas conditiones. Igitur ut et ipsi certitudinem habeant de in presenti chrysobulo diffinitis, presens chrysobulum est compositum, factum mense Octubri indictionis undecime anni sex millesimi sexcentissimi quinquagesimi sexti, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium. »

Hoc igitur chrysobulum sic continens beati transitus et semper memorandi imperatoris et patris

(14) Adde *datis vel servis*.

imperii nostri magni Manuelis confirmans et nostra pietas per presens chrysobulum verbum imperii nostri, concedit et precipit, ipsum videlicet, et que in ipso chrysobulo verbo notificantur semper memorandorum Imperatorum, proavi scilicet imperii nostri Alexii Comnani, et magni patrum imperii nostri Johannis Comnani, firma et inviolabilia permanere in omnibus, que continent, et conservari personas et res universas fidelissimorum celsitudini nostre Veneticorum salvas et illesas ab omni homine sublimitatis nostre, nec non et ab ipso imperio nostro in omnibus clementie nostre terris, et in terra et in mari, habere et predictos

A Veneticos et universa ipsis data et concessa a manifestis semper memorandis imperatoribus omnimode inviolabilia et absque ulla diminutione, secundum quod eis data fuerunt et concessa, presente chrysobulo verbo imperii nostri firmo et inviolabili permanere debente in omnibus, que continet; facto mense Februario presentis quinte indictionis sex millesimi sexcentissimi nonagesimi quinti anni, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium.

YSAAKIUS in Christo Deo fidelis imperator
et moderator Romeorum Angelus.

IV.

AUREA BULLA DE LOCIS A VENETIS CONSTANTINOPOLI POSSIDENDIS [15]. (A. 1187).

Quoniam Venetici ad imperium nostrum accedentes et ab eo ad servitium celsitudinis nostre recepti cum ceteris, que postulaverunt, ab imperio nostro petierunt nostram deposcentes serenitatem, confirmari et quod super practico collatorum eis in magna urbe a semper memorando imperatore et desideratissimo patre imperii nostri, domino Manuele Comnano, habitaculorum videlicet et liberorum locorum, nec non et littoralis scale, factum est chrysobulum verbum ejusdem semper memorandi imperatoris, quatenus sic nullo modo suspicionem aliquam habeant, quicquam horum fore avulsam: Imperium nostrum hujusmodi deprecationem eorum nolens abicere, presenti chrysobulo suo confirmat predictum chrysobulum inter imperatores famosi imperatoris et patrum nostre serenitatis, quod ad verbum sic continet:

« Si eos, qui fide et devotione optimi sunt erga illos, qui per tempora optinent imperii gubernacula, oportunitate magna beneficia ab ipsis consequi, magis autem si contigerit eos anime statum generosum habere atque audacem, ut ad similem zelum reliqui irritentur, et ne hujusmodi virtute inhonora persistente et contrario ei vitio reprehensionem veritate (16), raritas valde necessarium prerogativarum a deo salvato Romanorum exercitui fiat: nequaquam quod a deo est imperium nostrum ingenuos nautas et fidelissimos celsitudinis nostre Veneticos, in hanc imperatoriam urbem venientes, decet prorsus spernere a petitione decedentes (17), quam nunc imperio nostro porrexerunt, quum et ipsi consuetas genitoribus suis fidem et devotionem erga Romaniam et celsitudinem nostram rursum ostenderunt, et ab imperio nostro vocati in congressum contra eum, qui potestatem habet Sicilie, et omnimodam pugnam contra eum et stolum ejus, nec non et terram ejus,

B parati et prompti apparuerunt. Ut enim predictus Sicilie dominus Rogerius didicit, incustoditas fore partes imperii nostri, que circa Greciam et Peloponnesum sunt, et insulas terras imperii nostri, que circa eisdem terras sunt, dum sublimitas nostra vacaret susceptioni et ducatu earum, que paulo ante per terram imperii nostri transierunt, innumerabilium expeditionum, Alemannorum videlicet et Franchorum, et paratum (18) cum ipsis esset contra impios Agarenos ad expeditionem faciendam per stollum missionem, ejusmodi regionem celsitudinis nostre, secundum quod ei possibile fuit, depopulatus est; cumque quod factum est ad predictorum Veneticorum aures pervenisset, hii hoc tanquam proprium dampnum reputaverunt, et confestim ad apparatus cooperandi, ut id quod factum est omnimode vindicaretur, consurrexerunt et suum servitium prompte celsitudini nostre sponderunt. Porro et in reliquis regionibus imperii nostri transmiserunt, quatenus, qui invenirentur compatriote eorum, venirent et servirent et ipsi in ejusmodi Romanie et imperii nostri servitio usque ad complementum totius mensis Septembris futuri (19) cum deo indictionis duodecime. Ad remunerationem igitur hujusmodi eorum servitii, quod ut dictum est facere promiserunt, quoniam majores (20) vice universe, que per tempora huc venit, Veneticorum multitudinis adaugeri sibi et mansiones et embolum et scalas, in quibus naves eorum in portu stant, certificantes, se non modicum angustari, et quod non possint hiis solis, que ipsis data sunt a beate memorie imperatore et avo imperii nostri in hac civitatum imperatrice, contenti esse: largitur eis imperium nostrum per presens chrysobulum suum que petierunt, habitacula et libera loca et littoralem scallam, que expresse numeranda et scribenda sunt in eo, quod iustum est fieri, practico

(15) Ex libro albo et libris pactorum post Marianum I. I. tom. III, p. 293 nuperrime ediderunt Tafel et Thomas sæpius laudati, tom. I, p. 189-195.

(16) Editores conj. *inveniente* s. *excitante*. Sensus postulat, ut *evitante* legamus.

(17) I. e. *ἐπιπροντας*.

(18) Scilicet imperium nostrum.

(19) *Lego futarue*.

(20) Lib. pactorum, *per majores*. Unde editores conjecerunt, *petierunt majores*.

traditionis eorum corporalis ab aedesimotato Epi-
phanio Tuglica, certificari debente per superscri-
ptionem familiaris hominis celsitudinis nostre Jo-
hannis Pepagomeni et sterni in congruis secretis,
in quibus et presens nostre serenitatis chrysobu-
lum sterni debet, quatenus et hec optineant, sicut
et que prius a semper memorando imperatore et
avo imperii nostri eis data sunt, servire debentibus,
ut superius monstratum est. Determinatio igitur
eorum, que per chrysobulum presentis scripti eis
collata sunt, habet sic :

« Incipit ab ipsa Vigla, et procedit versus orien-
tem. Tenet embolum et que versus septemtrionem
et meridiem sunt cum solaris habitacula, et pro-
cedit usque ad fornicem conjunctum muro hospi-
talis sancti Marciani, comprehendens et loca, in
quibus stant octo numulariorum tabule. Ascendit
paululum versus meridiem ab ipsa Vigla. Tenet ad
modicum et aliud embolum, et pervenit usque ad
primum fornicem ejusdem emboli, comprehendens
triclinarium altum domicilium Mili. Versus orien-
tem ejusdem emboli secundum duas partes humi-
lem domunculam cum acini tecto ejusdem mo-
nasterii, et que in equali hujus est, modicam cur-
riam, que dicitur Aristini, et habet longitudinem
brachiorum octo cum dimidio, et latitudinem sep-
tem cum tertia. Preter ea, que sunt versus orien-
tem habitacula diacone (21) Precursoris, debenti-
bus obturari januis hujusmodi habitaculorum, que
educunt in manifestam curiam. Versus aquilonem
tria ergasteria cerulariorum. Ycanati duas station-
es, in quibus panes venduntur, et loca tabularum
duarum nummulariorum ejusdem monasterii Mili.
Incipit rursus ab ipso fornice predicti hospitalis ;
tenet publicam viam, que versus occasum est ejus-
dem hospitalis, et progreditur usque ad portam,
que est juxta parvum templum Precursoris. Exinde
rursus dimittens premonstratam portam quasi ver-
sus orientem transit per murum civitatis, et perve-
nit usque ad semitam, que dividit jura monasterii
Akymitero (22). Exinde ascendit modicum versus
meridiem, tenens eandem publicam semitam, ha-
bentem in latitudine brachia tria, et, ut dictum
est, dividens mansiones monasterii Akymitero,
et perveniens usque in finem domicilii ecclesie
Perivlevi (23), ita ut a muro civitatis per equali-
tatem ejusmodi semite usque ad finem domicilii
sint brachia viginti sex. Flectitur versus orientem,
tenens murum ecclesie sancti Nicholai, relinquens
a dextris quidem monasterium sancti Nicholai, a
sinistris vero domicilium monasterii Berivlevi, et
progrediens usque ad alteram semitam versus
orientem muri sancti Nicholai. Rursus flectitur et
ascendit parumper versus meridiem eandem semi-
tam, et ascendit versus orientem, dividens domi-

A cilia sancti Nicholai, a sinistris pistoricum erga-
sterium sancti Marciani, quod est junctum mansio-
nibus sancti Nicholai. Supergreditur rursus aliam
tertiam semitam, et pervenit usque ad aque cur-
sum, que a Vigla descendit, relinquens a dextris
alia habitacula sancti Nicholai, a sinistris domici-
lium sancti Marciani et pensionales domos mona-
sterii Parakymomeni. Iterum progreditur versus
meridiem, comprehendens vacuum locum ejusdem
monasterii Parakymomeni, qui versus orientem
jacet domorum sancti Nicholai, et procedit et re-
greditur usque ad Viglam, unde et incepit, dimit-
tens quidem a dextris domos monasterii sancti
Marci, a sinistris vero aque cursum. Ejusmodi de-
terminationis spatio comprehenduntur ea, que sunt
versus orientem aque cursus, descendens a Vigla
versus portam Canavuci, habitacula et vacuus ma-
gnus locus, qui usque ad publicam viam versus
occidentem progreditur sancti Marciani a muro
civitatis et usque ad embolum, per presens chry-
sobulum verbum datum. Et ea, que sunt versus
occidentem aque cursus a muro civitatis, qui in
equali semite est, dividens jura monasterii Aki-
miton, et usque ad domos sancti Nicholai et sancti
Marci, cum parvo vacuo loco monasterii Paraky-
momeni. Et simpliciter omnia, que inhabitantur et
que non inhabitantur, habitacula et vacua loca, in
predicto spatio comprehensa. Adhuc cum his com-
prehenditur et que est in littore scalla sancti Mar-
ciani, que hodie a Chrysobasilio possidetur, cum
universa ejus comprehensione et continentia, et
que in ea sunt domibus et ergasteriis.

C « His sic ab imperio nostro donatis per presens
chrysobulum verbum celsitudinis nostre, exceptis
proximantibus his donatis, portis videlicet, muris
et cortinis murorum civitatis, habebunt Venetici
hec, devotionem et fidem, quam imperio nostro
debent, servantes, secundum quod et per ea que
prius adepti sunt chrysobula hanc servare conen-
tur (24), cujuscunque juris sint, sive ecclesiastici
juris sive rei publice sive private sive sancte do-
mus vel monastice, nulla accione locum exercendi
habente contra eos gracia horum. Si vero quispiam
forte infestationem eis induxerit gracia convin-
cendi aut auferendi quicquam eorum, que eis, ut
dictum est, data sunt inremissibiliter multabitur a
secreto epi ton ykiacon (25) in decem libris auri,
firmo et rato existente presente chrysobulo verbo
clementie nostre, facto mense Marcio indictionis
undecime sex millesimi sexcentessimi quinquages-
simi sexti (26) anni, in quo et nostrum pium et a
deo promotum subsignavit imperium. »

Hanc igitur Veneticorum deprecationem impe-
rium nostrum nequaquam abiciens, confirmat sic
contineus chrysobulum verbum inter imperatores

(21) *Lege: diaconi.*

(22) *Lib. Factorum Acymitorum, i. e. τῶν Ἀχοι-
μητῶν.*

(23) *Τῆς Περιβλήπτου.*

(24) *Editores conjiciunt: tenentur.*

(25) *Ἐπὶ τῶν οὐκειακῶν.*

(26) *Numerum sexti editores suppleverunt.
Recte.*

semper memorandi patrum celsitudinis nostre, domini Manuelis, per presens chrysobulum verbum, et jubet intactum hoc manere et inviolabiliter in omnibus, que precipit, dans et concedens Veneticis, habere et rursus que in ipso notificantur domos sine mutilatione secundum ipsius comprehensionem, ut ab imperio nostro ipsis datas. Super hoc enim et presens chrysobulum verbum clementie nostre factum est, firmum et ratum permanere de-

bens, quousque et Venetici conservabunt sine fraude et malo ingenio ea, que per conventionem et sacramentum imperio nostro debent.

Factum mense Februario quinte indictionis sex millesimi sexcentissimi nonagesimi quinti anni, in quo et nostrum a deo promotum subsignavit imperium.

ISAACIUS in Christo deo fidelis imperator et moderator Romanorum Angelus.

V.

PACTIO CUM VENETIS [27]. (A. 1187.)

Oportuit equidem et Venetie revocationem et in Romaniam et in pristinam unionem, quam cum ea habebat, reversionem et restitutionem, sepe quidem excogitatam, diversis vero occasionibus impeditam et in diebus inspectam nostre pie tranquillitatis, quam deus, interpositum inimicitie deponens parietem, tam prope quam longexistibus tanquam pacis angelum misit, nunc pro fine (28) accipere, profecto ad utilitatem quidem Christianorum, minime autem ad incommodum Romanie ut imperium nostrum confidit. Nam et aliis temporibus celsitudinis nostre antecessoribus Venetici servientes utiles Romanie apparuerunt, devocionem ei maximum in necessariis temporibus exhibentes, et ei nunc melius servitium pollicentes, sic ipsum sacramentum et convencionem imperio nostro corroborantes:

« Non est conjuncta Venetia, nec unquam conjungetur alicui coronatorum vel non coronatorum, sive gentium vel nationum alicui contra imperium domini Isaaci Angeli, donec vixerit, vel heredum ejus masculorum vel feminarum, qui vel que imperabunt, vel illorum, qui ex precepto eorum imperabunt, ad nocendum Romanie particulariter vel universaliter; nec per se unquam ei nocebit.

Item, quocienscumque principum aliquis coronatorum vel non coronatorum, vel gentium aut nationum aliqua contra Romaniam venit offendendum eam cum galeis quadraginta vel pluribus, usque ad centum (29), et indiget imperium ejus vel heredes ejus mares vel femine, qui vel que imperabunt, vel illi, qui ex precepto ejus imperabunt, servitio Veneticorum cum galeis quadraginta et usque ad centum, debent illud habere infra menses sex post datam noticiam Duci ab imperio eorum Venetie. Hujusmodi vero galee debent Venetie fieri et parari a Veneticis cum universo apparatu earum per pecuniam illuc missam ab imperio eorum, vel inventam ibi a parte celsitudinis eorum, Veneticis dare debentibus homines aptos, ut unusquisque eorum presit preparationi

quinque gallearum; qui et jurare debent, quod facient eas bene fieri ut unam quamque earum centum quadraginta fore romatorum (30) et cum omni apparatu earum, cum celeritate et sine fraude, secundum quod facerent eas fieri, si galee essent Venetie, aut si cum pecunia fieri deberent Venetie. Et unusquisque eorum debet accipere de vestiario domini imperatoris liberalitatis gracia yperpera sexaginta.

Item comites hujusmodi gallearum debent jurare super sancta dei evangelia, quod in una quaque earum erunt centum quadraginta homines, si tot hominum roga eis data fuerit, exceptis morientibus (31) et sine noticia eorum aufugientibus. Verum tamen comites festinabunt, bona fide recuperare datam eis rogam; et si eam recuperare possunt, inducent alios pro eis in galeas eorum, vel reddent eam homini domini imperatoris.

Item jurabunt comites, quod universum apparatus ipsis traditum conducent ad honorem imperii eorum et salutem nostri stoli. Homines autem gallearum talem debent rogam accipere, qualem Venetici apud Coryphum accipiebant.

Item et, si imperium eorum voluerit in numero hujusmodi centum gallearum servitium Veneticorum in tota Romania inventorum, debet illud habere cum tot scilicet galeis, quot armari poterunt de inventis Venetis, ex quatuor tribus in galeas inductis secundum numerum inventorum Veneticorum cum et manifesta roga. Verum tamen non cogentur galleas ingredi viginti annorum homines et infra, neque sexaginta annorum et ultra.

Stolus autem noster capitaneum vel capitaneos Veneticos debet habere, qui et jurare debent, quod conducent eum ad honorem imperii eorum et salutem nostri stoli bona fide et sine fraude usque ad stolum celsitudinis eorum. Et si stolus noster, antequam imperii eorum stolo uniatur, aliquem stolum inimici imperii eorum invenerit, et eum offendere vel expugnare voluerit, faciet sic sine fraude et malo ingenio aliquo. Postquam vero

esse videntur. Habentur tamen etiam infra Nov. xi.

(30) Libri pactorum, *remotorum*; Marin: *remigatorum*.

(31) Marin, *morientibus*. Sic inf. Nov. xi.

(27) Post. Marin l. l. III, p. 282 ex libro albo et libris pactorum ediderunt Tafel et Thomas l. l. I, p. 195-203.

(28) I. e. εις τέλος δια τελους. Marin: *per finem*.

(29) Verba usque ad centum hoc loco expungenda

stolus noster stolo imperialis celsitudinis unitus fuerit, debent numerari homines, qui in galeis erunt, a capitaneo stoli imperii eorum, si ipse voluerit : et inventi quidem erunt in servitio celsitudinis eorum ; absentes vero bona fide festinabunt reperire, si possunt, numerumque supplere. Insuper capitaneus vel capitanei nostri stoli et comites et naulerii et prodenses et decemviri de unaquaque galearum jurabunt, quod præcepto capitanei stoli imperatorie majestatis obedient ad honorem imperii eorum et salutem nostristoli, sine fraude et malo ingenio ; et quod una cum stolo imperii eorum persequentur stolum inimici majestatis eorum, sive Christiani sint sive pagani, et ledent et expugnabunt eum et expellent, inferentque ei malum quod poterunt, bona fide, sine fraude et malo ingenio, et impugnabunt eum, quousque et stolus imperatorie sublimitatis eum impugnet bona fide et sine fraude. Et si aliquam terrarum inimici imperii eorum ceperint, debemus in ea habere ecclesiam, embolum et scalam, et conversari sine omni datione. Verumtamen stolus celsitudinis eorum debet tantus esse, quantus et noster est, vel amplior. Postquam vero hujusmodi servitium imperii eorum peregerint, debent de galeis egressis Venetia tot ad suam habere reversionem, quot eis necessarie erunt convenienter et sine fraude, bona fide.

Item, postquam hujusmodi galee Venetiam pervenerint, si imperium eorum voluerit eas iterum a Veneticis in Romaniam reduci, reducentur ; et unusquisque eorum, qui eas reducent, debet habere pro mercede id, quod fuerit conveniens secundum tempus. Si autem imperatoria celsitudo per alias personas vel per aliam aliquam dispensationem voluerit hujusmodi galearum reversionem fieri in terram imperii eorum, fiet et hujusmodi earum reversio licite. Et si voluerit eas Venetie custodiri, custodientur ad honorem imperii eorum, ac si essent proprie Venetie, sed tamen cum imperiali expensa.

Item, si ob aliquod gravamen nequiverint hujusmodi galee secundum præfixum terminum venire Venetia, debent in servitium stoli imperii eorum ingredi omnes inventi in Romania Venetici, de quatuor tres, secundum quod superius statutum est, cum et manifesta roga.

Item, si imperio eorum expedit auxilium ad defensionem terre celsitudinis eorum ob aliquem inimicorum in Romaniam ingressurum cum galeis quadraginta vel pluribus, et nequiverit Venetiam mittere pro adiutorio, debet imperatoria celsitudo inducere ad defensionem terre imperii eorum contra hujusmodi inimicum Veneticos, in magna urbe videlicet et circha eam existentes versus

A ortum et versus occasum, et ab ea usque Avidum et in eadem civitate similiter inventos, nec non et in terris, que infra sunt usque Phyladelphiam et in ipsa civitate, et usque Adrianopolim et in ea similiter existentes de quatuor tres, cum tot scilicet galeis, quot armare poterunt, inventi secundum supradictum ordinem, cum et manifesta roga.

Tali itaque modo talique ordine juvabunt (32) et defendent Romaniam Venetici contra omnem hominem coronatum et non coronatum, et contra omnem gentem, volentem ledere eam, secundum quod superius ostensum est, salva tamen concordia, quam cum nobillissimo rege Alemannie habent, quousque dissoluta non fuerit : postquam vero dissoluta fuerit, debet eadem et contra regem Alemannie facere pro imperio eorum et Romania ; et salva conventionione interventione interea Veneticos et nobillissimum regem Sicilie Vilielmum facta, que protenditur usque in annos septem et menses novem, computandos a principio Januarii mensis presentis sexte indictionis. Verumtamen et contra regem Sicilie, quandocumque ipse argumentabitur offendere Romaniam infra annos conventionis inter eos facte, venient Venetici infra quatuor menses post datam de hoc noticiam duci ab imperio eorum Venetie ad adjuvandum Romaniam et defendendum eam cum galeis quindecim bona fide. Verumtamen de galeis et roga debet fieri, secundum quod superius dictum est.

C Item, si imperium eorum voluerit homines aut vestitaria Venetiam mittere gratia conducendi milites a Lombardia vel ab alia terra, et dispensandi ea, que ad honorem et utilitatem terre spectant celsitudinis eorum, licite faciet hoc, si hoc non est contra Venetiam. Homines autem Venetie debent homines et vestitaria sublimitatis eorum recipere, et defendere et homines et pecuniam ab omnibus inimicis. Verumtamen imperium eorum non debet Venetia educere stolum vel exercitum contra aliquem, cum quo Venetici habeant unionem et amorem.

D Item, si imperatoria celsitudo voluerit milites in Romaniam transducere per Venetiam, licite faciet et hoc, nisi ipsi manifesti inimici Venetie fuerint, aut Venetia impedita fuerit. Nam transacto impedimento licebit transire, sive soli fuerint, sive cum familiis. Talia igitur servitia debent Venetici imperio eorum et Romanie facere, nisi ab aliqua coronatarum personarum vel magnarum terrarum manifestam inimicitiam habeant, adeo quod ipsi servitium facere nequeant, sine fraude et malo ingenio.

Item duces Venetie, qui per tempora erunt, jurabunt, quod imperio ejus et hæredibus ejus masculis et mulieribus, qui et que imperabunt, vel hiis, qui ex præcepto eorum imperabunt, fidelitatem. . . debebunt (34) Venetie, secundum

(32) Idem : jurabunt.

(33) Malim *interventa*, Græca dictione. Marin *interveniente*.

(34) Hunc locum haud dubie lacunosum sic ex-

plet Nov. XI infra : « fidem servabunt etiam eam contra omnem hominem coronatum et non coronatum, salvo eo quod per juramentum debent Venetie. »

quod nunc dux Venetie, Aureus magistro Petrus, **A** juravit.

Debitores fisci et Romeorum reddent omnia que ex debito debent. Et si debitor non habet, unde debitum reddat, debet creditor habere justitiam de debitore; si autem his obierit, de hæredibus ejus.

Item, si inimicus imperatorie celsitudinis supervenerit ad impugnandum terram imperii eorum, in qua Venetici sunt, debent ipsi defendere eam, et inimicum expellere ab hujusmodi terra, velluti possunt, bona fide et sine fraude.

Hanc itaque conventionem firmam et sacramentum firmum Venetici observabunt, et neque ob illatam eis iram semper memorandi imperatoris porphyrogeniti domini Manuelis, neque ob aliquam aliam occasionem eis factam hujusmodi sacramentum infringent, neque ob præceptum, vel timorem alicujus coronatorum vel non coronatorum, neque ob ecclesiasticam excommunicationem vel absolutionem alicujus pontificum, aut ipsius pape Romani. Igitur hec omnia Venetici observabunt bona fide et sine fraude, quousque et ab imperio ejus et futuris imperatoribus integre conserventur ea, que promittuntur nobis a domino imperatore Romanorum et semper augusto domino Ysaakyo Angelo per chrysobulum imperii ejus.

Heo quidem sunt, que Venetici imperio nostro et Romanie per conventionem sponderunt. Quoniam vero et per juramentum hec eadem manifestus videlicet dux Venetie et manifestati Venetici confirmaverunt, imperii nostri clementia hujusmodi eorum conventionem juramento corroboratam benigne recipiens, in pristinam unionem, quam cum Romania habebant, eos restituit. Et renovans chrysobula eis facta ab inter imperatores semper memorando imperatore et patre imperii nostri, domini Manuelis Comnani (35), promittit per suum chrysobulum verbum, eos conversari in universis terris nostræ pie tranquillitatis per terram et per mare absque omni datione secundum comprehensiones hujusmodi chrysobulorum, et fore salvos et intrepidus in personis et pecuniis eorum tam ab hominibus imperii nostri quam ab ipso imperio nostro, et habere omnes districtus, quas habebant tempore illate eis ire semper memorandi imperatoris et patris imperii nostri domini Manuelis Comnani, ipsisque Veneticis reddi et omnes res eorum, que in palatiis et monasteriis fuerunt, et que in vestiarius intraverunt et alia loca scripto et non scripto. Set et pro rebus, que manifeste non reperientur, dabit serenitas imperii nostri homines sufficientes, eisque præcipiet, quatenus res Veneticorum studiosè querant et reperiant, ac si de

vestiario imperii nostri ablate essent. Qui et **Jurare** debent, quod secundum præceptum imperii nostri studebunt invenire et accipere hujusmodi res ad honorem clementie nostre et utilitatem Venticorum. Et si aliquid de hiis venditum est, et dixerit Veneticus fraudulenter illud fore venditum, jurabit ille qui vendidit, quod bona fide rem Venetici vendiderit et pro tanto, quanto eam vendere quivit, et quod nec plus inde acceperit nec accepturus est, nisi quantum dixit, si propinquus imperii nostri non fuerit. Veruntamen et de propinquis celsitudinis nostre et de aliis debet fieri cauta justitia, secundum quod deberet fieri pro rebus ablatis de vestiario nostro imperii nostri.

Item et, si pro servitio, quod imperio nostro facient vel imperatoris secundum quod dictum est, supervenerit eis inimicitia a coronata persona vel a magna gente, debet imperium nostrum vel imperatori per tempora eos juvare, secundum quod juvare deberet unam de magnis Romanie civitatibus, excepto, si pro quindecim galeis, quas imperio nostro dare debent infra tempus pacis, quam cum nobillissimo rege Sicilie Villielmo habent, eis supervenerit. Nam si pro jam dictis galeis inimicitia eis evenerit, debet imperii nostri serenitas eos juvare secundum suam voluntatem. Et si imperium nostrum vel imperatori, secundum quod dictum est, fecerit pacem vel treuam cum aliquo inimicorum, contra quem Venetici imperio nostro servient, debet imperium nostrum eos introducere in hujusmodi pacem vel treuam. Et si stultus celsitudinis nostræ una cum Veneticorum stolo aliquam terrarum inimici imperii nostri cepit, debent in ea habere Venetici ecclesias, embolum et scalam, et fore absque omni datione. Debitores vero Veneticorum Romei debent persolvere omne, quod ex debito debent creditoribus Veneticis. Si autem debitor non habuerit, unde debitum persolvat, habebit justiciam Veneticus de Romeo; si vero ipse decessit, de hæredibus ejus.

Conservabuntur igitur hec firma ab imperio nostro et ab heredibus, ut dictum est, et successoribus imperii nostri, quousque et a Veneticis firmiter et sine fraude et malo ingenio conservantur superius notificata. Super hoc enim et presens chrysobulum verbum imperii nostri eis collatum est, firmum et inviolabile permanere debens.

Factum mense Februario presentis quinte indicationis sexmillesimi sexcentissimi nonagesimi quinti anni, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium.

Ysachus in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romanorum Angelus.

(35) *Legè : domino Manuele Comnano.*

VI.

FACTUM CUM VENETIS DE DAMNIS RESARCIENDIS [56]. (A. 1189.)

Confirmata equis est jam conventionibus scriptis, per sacramenta corroboratis a nobilissimo et imperii nostri fidelissimo duce Venetie, Aurio magistro Petro, qui dignitate protosevasti a nostra sublimitate decoratus est, et ab universa Venetie plenitudine imperio nostro et Romanie, fides et servitium Veneticorum nichilque deest eorum inviolabilissime securitati. Quoniam vero opportunum erat, Venetie satisfieri in his, que a nostra serenitate ei promissa sunt, videlicet in redditione rerum, que Veneticis ablata fuerunt tunc, cum a semper memorando imperatore et desiderantissimo celsitudinis nostro patre, domino Manuele Comneno, capti fuerunt, et exhibitione centenariorum quatuordecim yperpeporum, que ultra eam ipsis promissa sunt ob causam, que in crisobulo pro hiisdem edito notificantur, ob quos (57) et unum yperpeporum eis preimpensum est. Quippe et nuntii ad nostram clementiam missi sunt: primo quidem Petrus Michael, Octavianus Quirinus et Johannes Michael, conventionem suam, quam imperio nostro et Romanie fecerunt, juramento corroboratam equidem offerentes, et que ipsis promissa sunt per chrysobulum, ut dictum est, exigentes: deinde vero sonori (us) nobilissimi et imperio nostro fidelissimi duces Venetie Petrus Cornarius et Dominicus Memmus, procurator ecclesie sancti Marci, inunctum profecto habentem (38) agendi simul cum precedentibus; reppererunt quidem clementiam nostram ipsorum petitioni annuentem, et ad perfectionem eorum, que ab ipsis postulatur, paratam. Verum universalis annullatio et perditio rerum, que ablata ipsis fuere, voluntati bone serenitatis nostre, quam erga ipsos clementia nostra habebat, impedimento equidem stabat. Idcirco nostra serenitas illos imitata viatores, qui a via, ducente ad id quod volunt diversorium, modicum declinantes, quando quidem sic casu, que recte via sunt, prospere eis non jacent, per aliam viam ad idem pervenire coguntur, et ad eundem finem deveniunt, quamquam per aliam viam; et ad verba veniens cum jam dictis legatis pro rerum eorum inventione, quia in possibili eam jacentem nequaquam comperiebat, alium modum eis precipit reperire, per quem talio eis fiat rerum eorum, que ceu superius notificatum est ex promissione reddi quidem debebant, non autem reperiebantur, et ob hoc suam redditionem inter impossibilia ponebant. Ipsi autem multum habentes studium, sue terre proficuum invenerunt. Et habundanter nostre supplicant serenitati super his, que ad restaurationem sibi fieri volunt, et parti Venetie dari possunt per embolum et per

A pensionalia et scalas maritimas, embolo pridem ab ipsis habito adjacentes, annum introitum librarum yperpeporum quinquaginta.

Et nostra pia tranquillitas hujusmodi eorum petitionem nullo modo renuit. Quemquam enim grave celsitudinis nostre videtur, latitudinem infra magnam urbem gentibus exhibere; verumtamen, quia non ut alienigenas, immo ut aborigines Romanos genus Veneticorum nostra serenitas reputat, tantumque pro Romania dolent, quantum et ipsi Romani, tantamque erga eam habent devotionem, quantam et erga terram, que eos emisit, non eis tantum, quantum Romanie donandum esse videtur, quantumcumque eis largiatur? Quapropter et nostra clementia jubet per presens chrysobulum verbum, habere Veneticos universa alia, que a nuntiis eorum postulata sunt, ipsosque embulos Allemanorum et Francigenarum et maritimas eorum scalas, que in presentia grammaticorum nostre serenitatis, Constantini Padiadite et clarissimi protonobilissimi Nichite Valianite, ab acdesimotato Constantino Petriota per practicum eis tradita sunt; quod debet corroborari quidem per superscriptionem pansevasti et nostre sublimitati familiaris archicancellarii, domini Johannis duce; cognitum autem fieri et congruis secretis eum presente chrysobulo imperii nostri. Quorum equidem omnium annuus introitus quinquaginta libris constat yperpeporum, secundum quod ex tradicionis istorum practico composito patet. Quamvis enim et per chrysobula verba manifesti emboli cum maritimis scalis Allemannis et Francigenis collati sint; veruntamen, quia non toti genti Allemano- et Francigenarum, sed paucis quibusdam extorribus et maxime incognitis, nec determinatam quantitatem affquam servitio Romanie imponentibus, sed tanquam quantam caru pervenit (39), hujusmodi beneficium Romanie factum fuit, quoniam multum quidem est lucrum sic embolos et scalas habentibus, modicum autem est proficuum ex eis Romanie proveniens: convenientes servitium ex universitate gentis Romanie proveniens servitio paucorum et ex dispersione congregatorum nostra excellentia pretulit. Et vacationem quidem crisobulum eorum irrogat; embulos vero eorum et scalas Veneticis confert, concedens possidere ipsos tam omnia alia, quam et hujusmodi embolos, secundum quod et eum quem nunc habent embolum, quousque erga imperium nostrum et Romaniam suam conventionem inviolatam custodiunt nunc existens nobilissimus dux Venetie et post eum futuri duces Venetie et universa ejus plenitudo, nec non et omnia, que per conventionem

(56) Post Marin III. p. 304, ex libro albo et libris pactorum ediderunt Tafel et Thomas I, p. 206-211.

(37) Editores conj. *ob quod*.

(37) *Idem conj. habentes. Recte.*

(36) Lib. pact. et Marin *provenit*, non male.

ab hiis promissa sunt et jurejurando corroborata, A conservant ; et omnem introitum eorum accipere, nequaquam a fisco vel ab aliqua personarum, quibus hec attinent et quibus hec ablata ipsis dantur, infestationem aliquam manifestis Veneticis subire debentibus, quamquam monasteria sint sive sancte domus aut imperio nostro propinque vel alie ; quoniam clementia nostra introitus de his provenientes talionem (40) eis factura est, possessionemque inseditiosam Veneticis facit.

Porro serenitas nostra benignitatem, quam eis exhibuit, nequaquam hucusque statuit, immo et alium centenarium unum yperperorum eis largitur ultra ante datum eis centenarium unum yperperorum; et residua quatuordecimcentenaria yperperorum; de quibus duo quidem cum dimidio extemplo jam eis dari precepit (quippe et data sunt), B reliqua vero duodecim cum dimidio eis dari per annos sex, debent eis per unumquemque annum dari quantitate proportionali. Et accipient equidem hec XII sic. Erunt autem et tradita ipsis omnia possidentes, ut dictum est, quousque ea, que per conventionem presponderant et juramento confirmaverunt, nunc existens nobilissimus dux Venetie et post eum futuri duces Venetie et universa ejus plenitudo custodiunt, servant quoque

firmiter et que a legatis eorum, sororio scilicet nobilissimi ducis Venetie, Petro Cornario, Petro Michaeli, Octaviano Quirino, Johanne Michaeli et Dominico Memmo, procuratore ecclesie sancti Marci, per conventionem, nunc promissa sunt et jurejurando corroborata.

Concedit equidem nostra sublimitas Veneticis actionem movere contra homines imperii nostri, qui, ceu ipsi suggererunt, res astulerunt ipsorum jussione semper memorandi imperatoris et desideratissimi patris celsitudinis nostre, domini Manuelis, tunc, cum capii fuerunt, subtraxerunt autem et non obtulerunt, secundum quod in predimisso chrysobulo celsitudinis nostre de hoc constitutum est, omnia alia actione debiti, que Veneticis contra Romeorum quempiam, vel contra ipsum fiscum, vel Romeis et fisco contra Veneticos ante captionem ipsorum convenerit, irritari debent ab utrisque partibus ; presente chrysobulo verbo imperii nostri firmo et inviolabili permanere debent, facto mense Junio presentis septimi anni, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium,

ISAAKIUS in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romanorum Angelus.

VII.

DE METROPOLI ARGEOS [41]. (A. 1098.)

Non exstat.

VIII.

AUREA BULLA PISANIS CONCESSA [42]. (A. 1192.)

Interrupta jam pridem fuit, ex quo tyrannus ille C Andronicus Romanorum invasit imperium et nunc usque, fides et devotio civitatis et terre Pisane, quam erga nostrum fovebant Romeorum imperium, Et nisi modestia et hilaritas celsitudinis nostre, et in effusionibus appianicorum sanguinum tarditas et impromptio . . . . (43) a Deo erecte et ad Romanorum imperii firmamentum quidem exaltate impedimento rei fuissent, ii qui heri Romani devoti erant quasi et inimici effecti fuissent, et pro amicis et utilium allatoribus et per tempora fidelissimis quoque fautoribus in hostes et depopulatores versi equidem essent. Quod et ex parte perpetratum est, et damna a quibusdam Romeis, et item Pisanis ex parte Romeorum facta sunt, multumque tempus, que dudum, ante unita erant, sequestrata habuit et divisa.

Quamobrem civitatis Pisanorum potestas, Tedi- D cius, cecmitis Ugolini filius, ac consiliiarii et com-

mune ejus supplicatorias ad nostram clementiam manus intendere voluerunt, et prudentissimos concives suos, Rainerium Gaetani et Sigerium judicem nuncios ad nostram legaverunt serenitatem, dampnorum Pisanis eorumque communi ex parte Romanie pre illatorum restaurationem petentes, et benignitatem tranquillitatis imperii nostri pristinam quam erga civitatem et terram ipsorum nostra habebat clementia, suppliciter postulantes; et serenitas nostra benigne eos recipiens et que ab iis dicebantur auscultans, eis que versa vice dampna partibus Romanie quibusdam a parte Pisanorum illata in memoriam revocans, eaque ab ipsis Romanie restitui vicissim exigens, ad ultimum ex predictorum legatorum precibus abolicionem quidem eorum, que ex quo tyrannus supervenit usque in presens acta sunt eis concessit; immemores autem et eos fore omnium negociorum, que hactenus et usque nunc ex aliquibus causis, juste vel injuste,

(40) Marin : *teloneum*.

(41) Laudatur ad disposit. thronor. in Coll. can. ed. Rhalli et Potti V. p. 481.

(42) Editi Flaminiò dal Borgo *Diplomi Pisani*, Pica 1765, 4 p. 147, indeque representavit Bu-

chon *Nouvelles Recherches hist. sur la princ. franç. de Morée* vol. II, p. 12.

(43) Verba celsitudinis nostre huc transponenda esse videntur.

producenda habebant, exigit. Et quidem et hii clementie nostre concessionem repugnare nullo modo decreverunt; cum multa vero gratiarum actione eam suscipientes, sacramento certitudinem imperio nostro fecerunt tam de oblivione, quam civitas et terra Pisana in perpetuum habebunt eorum videlicet omnium dampnorum que usque nunc quibusdam Pisanis a Romeis illata sunt, quocumque et qualiacumque sint, quam et de fide et servicio quam et quod imperio nostro, heredibus et successoribus ejus, ipsique Romanie observare in futuro debent. Amptius quippe serenitas imperii nostri eos acceptans et supplicationem eorum cum multum supplicatoria et procidenti figura fusam ad nostram clementiam exaudiens, non solum habitatores civitatis et terre Pisarum in ea jura, que ipsis in Romania precollata fuerant, restitui concessit, verum etiam secundum Domini sententiam super pauca fideles reperiens super multa constituit, et ad notificationem eorum que imperio nostro, heredibus et successoribus ejus et Romanie in perpetuum ipsi polliciti sunt, et eorum que similiter ipsis a clementia nostra collata sunt, presens chrysobolum verbum eis donavit, continens de verbo ad verbum ea que nunc ab iis pacta sunt et in chartula litteris latinis scripta et subscriptione eorum confirmata comprehensa sunt et eorum corporali sacramento corroborata, et que plenitudini Pisarum facta sunt chrysobula verba semper memorandorum imperatorum, proavi scilicet imperii nostri, domini Alexii Comnani, et desiratissimi patris celsitudinis nostre, domini Manuelis, in quibus quidem recitantur que tunc a Pisanis pacta fuere et que a parte Romanie eis collata.

Habet igitur conventio scripta quidem que a notificatis legatis Pisarum ad imperium nostrum, heredes et successores ejus, et ad ipsam Romaniam facta est, et quod super eam juramentum factum est, sic :

Nos, legati civitatis et terre Pisane, Rainerius Gaetani et Sigerius judex, missi a Tedicio, comitis Ugolini filio, potestate civitatis et terre Pisane, ac consiliariis ipsoque communi ejus ad altissimum imperatorem Romeorum et semper augustum dominum Isaakium Angelum, et inunctum ab eis habentes petendi ab imperatore et Romania premutuatam pecuniam a quibusdam Pisanis Andronico illi male memorie, cum adhuc felicissimo imperatore domino Manuele in vita existente notificatus dominus Andronicus Hierosolymis degere; nec non et a quibusdam aliis, videlicet Teodisco de Picicasegale, Simone Cimicosi et Gerardo Antonii et reliquis, mutuatam desideratissimo fratri domini imperatoris Romeorum et semper augusti domini Isaakii Angeli, felicissimo sevastocratori domino Alexio Angelo, cum a comite Tripolis detentus esset; item et ea que ab hominibus imperii ejus sancti, scilicet a protohonratissimo supremo magno logotheta illo et sevasto

A illo Chumno et aliis defunctis et superstitionibus, dampna illata Pisanis, ex quo notificatus dominus Andronicus Romeorum invasit imperium et usque nunc, atque subtracta solemnibus ecclesie Pisane civitatis et archiepiscopo annorum octo et usque nunc, et redditus emboli eorum, et reliquorum attenentium eis, et ab eis exacta commertia; et si hec eadem reperimus agendi grates imperio ejus sancto; et conventionem assiduam et perpetuam factam progenitoribus ejus, imperatoribus domino Alexio Comnano et filio ejus, Porphyrogenito domino Joanni et patruo imperii ejus sancti domino Manueli, et heredibus et successoribus ejus ipsique Romanie, atque servitium perpetuum et assiduum renovandi et jurejurando corroborandi; si vero hec eadem imperium ejus sanctum non adimplet, alio vero modo aliquo restaurationem facit communi Pirarum civitatis placentem nobis, sicque etiam manifestam conventionem sacramento confirmandi; quoniam ad imperium ejus sanctum pervenimus, et in conspectu majestatis ejus astantes piam ejus celsitudinem adoravimus, et nobis inunctis sufficienter tractatis omnibus quidem, que poscimus, potiri nequivimus, quia et sublimitas imperii ejus sancti vicissim exigebat a nobis damna a quibusdam Pisanis Romanie quibusdam terris diversisque Romeis per terram et mare illata; modestia vero et magnificentia imperiali dignatum est ejus sanctum imperium, pro omnibus que poscimus et superius relata sunt, excepto mutuo facto sevastocratori, mutuatoribus in memoriam dive potentie ejus consensuque nostri se jactantibus, largiri Pisane civitatis communi que ex muneribus semper memorandorum imperatorum, domini Alexii et domini Manuelis, a nobis pridem in magna urbe possidebantur: embolum videlicet, ecclesiam cum altera a contribulibus nostris infra terminos nostros erecta ecclesia, et littoralem scalam; plus vero his dare civitati nostre, et que in faciendo nobis pratico traditionis eorum que super pridem nobis tradita collata sunt, notificabuntur: quod scilicet practicum una cum faciendo imperiali adorando chrysobulo in secretis sternetur; renovare quoque ab instanti tempore largicionem solemnem nostre ecclesie, quingentorum videlicet yperperorum et duorum palliorum; addere autem et alia centum yperpera, et salaria archiepiscopo civitatis Pisarum sexaginta annuorum yperperorum et unius pallii, et super hec persone archiepiscopi hujus qui nunc est civitatis Pisarum addere alia yperpera quadraginta; donare autem Pisarum et in iis que de Romania ab ipsis emuntur et venduntur, tam in magna urbe quam in ceteris Romanie partibus, libertatem commercii talem, qualis data est eis in chrysobulo ipsis facto semper memorandi imperatoris, domini Alexii, in iis que de terris non subjacentibus servituti imperii Romeorum ab ipsis in magnam urbem afferentur, quamquam ex

hujusmodi chrysobulo appareat eos debere dare A commercium in iis, secundum quod ipsi Romel; licentiam vero dare nobis agendi secundum leges in quosdam homines ipsius, qui servitia tractaverunt fisci et quibusdam Pisanis injustitiam intulerunt, eo quod petebamus quidem ab imperiali thesauro dampna illata quibusdam Pisanis a defunctis hominibus celsitudinis ejus, non autem exauditi fuimus quoniam rei nequaquam reperiuntur ideoque negotia non erant manifesta, et ob hanc rem desistimus ab iis sponte, sine illata nobis vi aliqua, ob restaurationem pro iis, ut superius dictum est factam universis habitatoribus civitatis et terre Pisane; recepimus hujusmodi placens nobis largituum munus serenissimi et semper augusti imperatoris domini Isaakii Angeli, quod imperium ejus sanctum nostre terre fecit, et B oblivioni tradentes omnia que petimus, ut dictum est, que et superius recitata sunt, quoniam quidem et imperium ejus sanctum abolicione [m] dampnorum usque nunc hominibus Romanie illatorum nobis facere dignatum est; ecce per presens scriptum nostrum, debens et corporali sacramento nostro ac subscriptionibus manus nostre, sigillisque ecclesiarum in magna urbe existentium Pisanorum, summi apostoli Petri et sancti Nicolai, corroborari, conventionem facimus ad imperium ejus sanctum, heredes et successores ejus, et ad ipsam Romaniam: quod observabit civitas et terra Pisana et ipsa potestas, et qui per tempora erunt senatores aut consilarii sive consules aut potestates et capitanei et rectores, ipsumque commune C Pisane civitatis, ea que supra nominatis semper memorandis imperatoribus domino Alexio Comneno et filio ejus Porphyrogenito domino Joanni ac patruo imperii ejus domino Manuelli, pacta sunt. Et hec omnia jurabit ipsa potestas et meliores ac ipsum commune civitatis Pisane, et hujusmodi sacramentum annuatim renovabunt, secundum quod specialiter de hujusmodi capitulo pactum est a civitate et terra nostra ad semper memorandum imperatorem, dominum Manuelem.

Sacramentum verum eorum super hec factum habet sic:

« Nos, legali civitatis et terre Pisane, Raincrius Gaetani et judex Sigerius, missi ad altissimum imperatorem Romeorum et semper augustum D dominum Isaakium Angelum, a Tedicio, potestate Pisanorum, comitis Ugolini filio, ex communi consilio civitatis Pisane, post multum tractatum desistentes ab iis que ex impositione predictae potestatis et communis consilii civitatis pro communi et quibusdam privatis personis petebamus, que et in scripto in quo subscripsimus continentur, et restaurationem pro iis factam nobis placentem recipientes secundum quod nos injunctum habebamus a potestate et communi consilio civitatis de placito nostro: juramus super sancta Dei evangelia, super honorabilem et vivificatam crucem,

quod predicta potestas communi consilio civitatis de his factis dedit nobis mandatum jurandi super animam suam, conventionem a Pisana civitate et terra Pisana semper memorando imperatori domino Manuelli factam imperatori Romeorum et semper augusto domino Isaakio Angelo, secundum quod et illi fuit jurata, et quod ea que pro communi et quibusdam aliis personis petebamus, que et in scripto in quo subscripsimus continentur, ex impositione ejusdem potestatis et consilii ejusdem civitatis dimisimus pro restauratione communi facta. Item juramus, super animam dicte potestatis, quod et ipsam conventionem predictam adimplebit et observabit ipsum commune civitatis domino Isaakio Romeorum imperatori, heredibus et successoribus ejus, ipsique Romanie in perpetuum, sine fraude et malo ingenio. Et sicut hec juramus de bona fide, sine fraude et malo ingenio, sic Deus nos adjuvet et ipsam potestatem et ipsum commune civitatis Pisane et in presenti seculo et futuro. »

Manifesta vero chrysobula verba habent, secundum quod notificabitur.

Imperatoris quidem videlicet domini Alexii, sic:

« Quoniam multoties nuncios ad imperium nostrum miserunt habitatores terre nostre atque Pisane civitatis cum litteris suis, et imperium nostrum iterum eis multoties litteras misit, minime autem advenit tempus quo fieret conventionis scriptum eorum pure fidei et subjectionis ad imperium nostrum, neque clementie nostre ad eos scriptum chrysobulum conventionis adhuc factum est; novissime autem misit imperium nostrum familiarem suum hominem Curopalatam Basilium Mesimerium cum litteris suis volens eos suscipere ceu per omnia fideles celsitudinis nostre et desideratissimos filios nostros totiusque terre nostre; illo autem perveniente et litteras imperii nostri eis afferente, que vero mandata erant dicente, ipsi que scripta et que ipsis mandata sunt intelligentes eaque acceptantes, et omnino volentes fieri per omnia fideles imperii nostri atque terre nostre, per scriptum conventionem fecerunt, continentem puram eorum fidem quam imperio nostro ac Romanie debent, quam et per sacramentum omnes unanimiter confirmaverunt et ad nostram serenitatem per vos et nuncium ejus miserunt, que nempe expresse sic continet:

« In nomine Domini nostri Jesu Christi, amen. « Nos omnes habitatores civitatis et terre Pisane « promittimus tibi, sanctissimo imperatori domino « Alexio, et domino Johanni dilecto filio tuo et « imperatori Porphyrogenito, quod nos totus « Pisanus populus ab ista hora et in antea non « erimus in consilio aut facto per quod perdatis « vos imperium vestrum vel Romaniam, vel « insulas maris vel terras, quas modo tenetis sub « vestra potestate et quas ab hac hora in antea ac- « quiretis a Chroatia, Dalmatia et Durachio usque « in Alexandriam et ipsam; neque nos, civitatis et

« terre Pisane habitatores, pasiscemur cum aliqua
 « persona vel populo inimicante imperio vestro ad
 « auferendum a vobis vestrum imperium vel Roma-
 « niam, vel aliquas imperii vestri terras, vel insu-
 « las, quas nunc sub potestate imperii vestri
 « tenetis, aut quas acquirere debetis ab hac hora
 « in antea a Chroatia, Dalmatia et Durachio et
 « usque in Alexandriam et ipsam; et si ex terre
 « habitatoribus nostre et hominibus nostris aliqui
 « damnum imperio vestro fecerint et in Romania
 « fuerint, et quesiti ab imperio vestro fuerint, de
 « eis emendabunt damnum juste et concorditer;
 « et si in Romania non fuerint et Pisas reversi
 « fuerint, et notum factum fuerit, si heredes Pisis
 « habuerint, secundum vires substantie emendatio-
 « nem faciemus juste vel concordia, excepto tanto
 « quantum remanebit ex consensu et verbo nunti;
 « vel nuntiorum imperii vestri. Si homines nostri
 « in terra imperii vestri fuerint, vel Constantino-
 « poli vel in alia terra aut insulis imperii vestri,
 « volumus et confirmamus ut, si inimici vestri
 « insurrexerint gratia impugnandi in partibus illis
 « in quibus nostri sunt, et necesse fuerit ut adju-
 « vent homines vestros, terras vestras defendemus
 « contra omnes inimicos vestros. Hec omnia supra-
 « scripta observabimus nos, totus Pisanus populus
 « civitatis et terre Pisane, tibi, sanctissimo impe-
 « ratori domino Alexio, et desideratissimo filio tuo
 « imperatori domino Johanni Porphyrogenito, si-
 « cut superius scriptum est, incorrupta et cum
 « vera fide, sine fraude et malo ingenio, vobis
 « corroborantibus per chrysobulum ea, quæ in
 « scripto nostro contineatur, et observantibus ea
 « nobis.

« Hoc factum est anno incarnationis Domini
 « millesimo centesimo undecimo, quarto decimo
 « Kalendarum Mali, indictionis tertie et decime,
 « in presentia archiepiscopi Amalphitani, Musci
 « iudicis Amalphitani et consulum Pisanorum. »

« His itaque per scriptum et sacramentum ab
 illis confirmatis in presentia hominis imperii no-
 stri Mesimerii, quoniam et vos missi ob illis estis,
 videlicet Guido clericus et Bonifilius presbiter,
 Girardus vicecomes, Hebrandus frater. Rainerii,
 Alferius consul, Petrus iudex, Guido filius Boni
 Pipini, Odmandus Curopalata filius Oddi, et litte-
 ras imperio nostro attulistis quas illi omnes per
 vos ad imperium miserunt, et continebatur in
 litteris eorum hoc, ut ea que deerant vos adim-
 pleretis; hoc per scriptum et sacramentum vestras-
 que subscriptiones confirmatis, quod omnia que
 ab illis pacta sunt ad imperium nostrum et deside-
 ratissimum filius ejus imperatorem et Romaniam
 per sacramentum, universi habitatores civitatis et
 terre Pisane confirmarint, et observabunt firma et
 inviolata, sicut hoc intelligit imperium nostrum
 ad proficuum et honorem suum et desideratissimi
 filii sui et terre potentie nostre, magne, medie et
 ultime. Ob fidem igitur quam dispensastis omnes

A habitatores civitatis et terre Pisane observare im-
 perio nostro et Romanie, constituit et imperium
 nostrum per presens chrysobolum verbum dari a
 nostra serenitate, non solum in vita sua, sed et
 post obitum suum a desideratissimo filio nostro
 imperatore domino Johanne Porphyrogenito, Pi-
 sane ecclesie que sub nomine sancte Dei Genitricis
 est, per unumquemque annum nomismata yperpera
 400 et pallia duo; domino dilecto archiepiscopo
 Pisarum nomismata similia 60 et pallium unum;
 Lamberto iudici, Carletto et Antonio nomismata
 similia 100, et post obitum horum dabuntur ec-
 clesie. Commertium de auro et argento quod af-
 feretur a vobis, non dabitis ullo modo. De mercibus
 quas afferetis de terra vestra et de alienis terris
 non subjacentibus servituti imperii nostri, dabitis
 gratia commertii de vigintiquinque unum et nihil
 amplius. Scala dabitur vobis in qua debeant naves
 vestre applicare et onera earum deponi; et locus
 negotiandi aptus et conveniens cum habitaculis,
 ut reponatis merces vestras et habitetis. Similiter
 et in magna sanctissima Dei ecclesia, sancta So-
 phia, dabitur vobis locus standi a sanctissimo pa-
 triarca: et in ypodromio dabitur vobis locus ubi
 debeatis sedere in die ypodromii. Si depredata
 fuerit navis vestra in terra imperii nostri, et per-
 dite fuerint res vestre, ablata ab aliquibus qui sub
 potentia imperii nostri sunt, faciet vobis clementia
 imperii nostri justiciam et emendationem conve-
 nienti tempore, postquam probatum fuerit. Navis
 vestra si fracta fuerit infra potentiam imperii
 nostri, res vestras quas vos liberatis et extrahitis
 salvas habebitis sine dubio, et illas autem quas
 Romei extrahent adjuvantes habebitis, dantes eis
 mercedem secundum loci consuetudinem, nisi
 forte inter vos et eos aliquid aliud sponte pactum
 fuerit. Merces vestras quas afferetis de terra ves-
 tra, vel de alienis terris nan subjacentibus imperio
 nostro, postquam ad imperium nostrum vos vene-
 ritis, sive Constantinopolim sive in insulam im-
 perii nostri, habebitis licentiam extrahendi, et
 vendendi in loco in quo applicueritis, et tam ibi
 quam alibi infra continentiam potentie nostre qui-
 buscumque volueritis, nullo alio pacto vel modo
 contra voluntatem vestram precipiente in venditione
 et commutatione, exceptis inimicis imperii nostri;
 et dabitis et in his commertium sicut superius
 dictum est. Alias autem merces que de Romania
 sunt, venditis sicut Romei, et dabitis sicut Romei.
 Littere imperii nostri mittentur ad terras ejus in
 quibus applicabitis, ut duces in eis existentes co-
 gnoscant fidem puram et servitutem vestram et
 que ab imperio nostro vobis constituta sunt et que
 imperio nostro a vobis, quatenus non transgre-
 diantur que ab imperio nostro pacta sunt duces
 et reliqui qui sub potestate imperii nostri sunt. Et
 si acciderit aliquid injustum fieri, vindicabitur ab
 iis, fietque emendatio justa. Ut et ab imperio nostro
 in omnibus terris potentie nostre et insulis in qui-

bus applicatis, iidem vobis loci serventur et eadem emendatio fiat. Si ab aliquo Veneticorum aut ab aliquo homine subjacente imperio nostro passus fuerit Pisanus quispiam atrox dedecus vel turpem injuriam aut de rebus suis damnum, faciet imperium nostrum emendationem, postquam probatum fuerit, si nostre serenitati relatum fuerit infra tempus legale et conveniens in omni continentia sua. Naves vestro et homines vestri volentes redire Pisas non prohibebuntur; neque imperium nostrum, neque desideratissimus filius ejus imperator Porphyrogenitus, neque aliquis precepto nostri per quempiam modum injustitiae faciat quicquam in rebus vestris vel hominibus. Si vero ob aliquas causas interdum factum fuerit, per conveniens tempus emendabitur. Si aliquis vestrum reclamationem fecerit, non repellatur, si notum imperio nostro factum fuerit, sed recipietur reclamatio ejus et secundum legem vindicabitur, et vindicabitur post probationem veritatis, si, appa-
B
ruerit injustitiam passus. Qui pro servitio Dei Hierosolymam tendunt cum vestris hominibus causa militandi contra paganos, in itinere vel in reversione impedimentum aliquod non sustinebunt, neque perturbabuntur ipsi vel naves, aut stipendia aut bellica instrumenta que deferunt, securitatem facientibus iis qui eos recipiunt in naves vestras hominibus per certificationem sacramenti, quatenus nec inimicum imperii nostri et Romanie adjuvent, nec ibi contra imperium nostrum efficiantur.

« Hec itaque manebunt quippe immutabilia semper, quousque vos et omnes habitatores terre vestre et civitatis observatis ea que superius notificata sunt firma et incorrupta imperio nostro et desideratissimo filio ejus et imperatori domino Johanni Porphyrogenito et Romanie, sicut hec intelligit imperium nostrum ad honorem et proficuum suum et Romanie, et sine fraude et malo ingenio aliquo. Propter hoc enim et presens chrysobulum, verbum, mutuum vestre scripte conventioni per vestrum sacramentum confirmate et vestris propriis subscriptionibus corroborate, missum est per vos omnibus habitatoribus civitatis et terre Pisanum.

« Factum mense Octobri, indictionis quinte, sex millesimi sexcentissimi vicesimi anni, in quo et nostrum pium et a Domino ordinatum subsignavit D
imperium.

« ALEXIUS in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romeorum Comnanus. »

Domini vero Manuelis sic :

« Fidelissimi imperio nostro Pisani adepti fuerunt jam in magna urbe, per chrysobulum semper memorandi avi imperii nostri, et rursum semper memorandi domini et patris celsitudinis nostre, embolum et scalam et ecclesiam, secundum quod

A in practico ipsis facta notificantur, que hujus sunt (44). Quoniam vere ante tempus ob quaedam causas voluit imperium nostrum hujusmodi loca eis mutare, eis que pro his dari alia ultra in partibus magnis urbis oppositis, ipsi autem accedentes clementie nostre supplicaverunt ut hoc non fieret, verum essent in possessione eorum que pridem habebant, serenitas imperii nostri sic fieri concessit. Et quoniam oportuit sacramentum ab iis fieri imperio nostro hujusmodi negotii gratia, priorem conventionem et sacramenta eorum corroborans, et quippe ad nostram serenitatem legati ab hujusmodi terra equidem pervenerunt, prudentissimus videlicet consul hujusmodi terre Albertus, et cum eo judex Burgundius et comes Marcus, et fecere imperio nostro sacramentum, consul quidem notificandum sacramentum sic secundum verba continens : « Ego consul Pisanum, legatus ad dominum nostrum imperatorem Romanorum et semper « augustum dominum Manuelem Porphyrogenitum « Comnanum, juro ex precepto et voluntate archi- « episcopi nostri, consulum, senatorum et relique « terre Pisanum presens sacramentum : quoniam « ob quasdam rationes accidit nos ad modicum « removeri ab iis que in magna urbe habebamus, « videlicet ecclesia, embolo et scala, datis nobis « pro restauratione aliis in partibus que ultra « sunt, nunc autem ex precepto imperatoris re- « stituti sumus in ea que quidem habebamus: quod « observabimus nos et terra Pisanum universa no- « tificato imperatori Porphyrogenito domino Ma- « nueli Comniano, heredibus et successoribus ejus « et Romanie, fidem et debitum quod debebat « terra Pisana imperio ejus ex pridem factis con- « ventionibus et sacramentis semper memorando « imperatori, domino Alexio Comniano, ipsique « Porphyrogenito et imperatori domino Manueli « Comniano; et si aliquid factum est a terra Pi- « sana alicui coronato vel non coronato ad irri- « tationem spectans hujusmodi conventionum et « sacramentorum, pro non facto reputabitur illud. « Presens vero sacramentum debent facere et re- « novare et consules et reliqui habitatores Pisa- « rum secundum consuetudinem. Et sicut hec « juro sine fraude et malo ingenio, sic Deus me « adjuvet, sancta Dei evangelia et honorabilis et « vivifica crux. » — « Judex vero Burgundius et co- « mes Marcus sic juraverunt et ipsi. » — « Nos Judex « Burgundius et comes Marcus, missi legati ad « potentem imperatorem Romeorum Porphyroge- « nitum dominum Manuelem Comnanum a civitate « Pisana, juramus super sancta Dei evangelia et « honorabilem et vivificam crucem, quod conven- « tionem factam semper memorando imperatori « domino Alexio Comniano, et domino nostro im- « peratori et Porphyrogenito domino Manueli Com- « niano a civitate Pisana, quam consul Pisanum

(44) Videntur hic excidisse ol περιόριστοι instrumenti illius.

« Albertus juravit, ad honorem imperatoris observabimus fideliter et nos, et faciemus confirmari ab universa civitate Pisana sine fraude. Et sic juramus hec sine fraude et malo ingenio, et firma observabimus. Sic Deus nos adjuvet, sancta Dei evangelia et honorabilis et vivifica crux. »

« Ecce et imperium nostrum corroborat per presens chrysobulum sigillum suum munus quod habebant in notificato jure a semper memorando imperatore domino et patre ejus, et jubet firma et inviolabilia permanere facta eis chrysobula super collatione hujusmodi immobilium, si et hujusmodi terra Pisarum bene observat pacta et sacramenta sua que imperio nostro, heredibus et successoribus ejus fecit, ad honorem et proficuum imperii nostri et Romanie. Super hoc enim et presens imperii nostri sigillum eis collatum est, debens et in congruis secretis sterni propter notificationem, mense Julio, indictionis tertie. »

Sic equidem hujusmodi chrysobulis continentibus, quoniam notificati legati superius scripta pepigerunt et scripto subscriptione eorum confirmato comprehenderunt, et sacramento ceu notificatum est corroboraverunt, jubet imperium nostrum, ea que in superius scriptis chrysobulis comprehenduntur, tam de iis que a civitate Pisana Romanie facta sunt, quam et de iis que a Romania ipsis collata sunt, efficaciam et inviolabilitatem habere. et sic reputari ut nunc pacta et collata; et restitui precipit Pisanos in universa que in magna urbe ipsis donata pridem fuerunt a semper memorando imperatore et proavo imperii nostri, domino Alexio, et desideratissimo patruo celsitudinis nostræ, domino Manuelli: embolum videlicet, habitacula, ecclesiam cum altera ab ipsis infra jura eorum erecta ecclesia, et littoralem scalam, secundum quod eis donata fuerunt, et secundum facta ipsis practica super tradicionem horum eis facta. Largitur autem eis imperium nostrum et pensionalia monasterii domini Antonii, que in faciendo ipsis practico notificabuntur, habeantia pro anno introitu [m] nomismata yperpera 246, et scalam predeputatam in situ loci Icanatisse a serenitate nostra edificatio ab ipsa hospitali in templo venerabili sanctorum magnorum Martorum Quadraginta. Concedit autem dari et rursus Pisane ecclesie constituta ei annua solemnia, 500 scilicet yperpera et 2 pallia ut et ab imperio nostro ei nunc constituta, ob fidem quam civitas debet et terra Pisana imperio nostro et servitium ejus. Addit quoque eis et alia yperpera 100 similiter, et honoratissimo archiepiscopo Pisarum preconstitutum ei annum salarium, 60 videlicet yperpera et unum pallium, ut et ei nunc constitutum ab imperio nostro. Addit vero persone archiepiscopi qui nunc est et alia yperpera per singulas annos 40. Et jubet hujusmodi omnia a parte civitatis et terre Pisane possideri hoc modo per omnes et assiduos annos, secundum faciendum

practicum horum tradicionis; quod fiet notificatis legatis eorum a grammaticis imperii nostri, Podiada Constantino et clarissimo protonobilissimo Sergio Coliva, et a desunotato Constantino Petiota, quod et in congruis secretis sterni debet cum presenti chrysobulo imperii nostri; et habere Pisanos universos introitum eorum presentem et futurum ex superedificationibus ipsorum, quas infra terminos ipsis traditos facient, quousque civitas, quam debet imperio nostro, heredibus et successoribus ejus ipsique Romanie, fidem atque servitium conservat, et terra Pisana ac ipsum ejus commune inviolabiter et sine diminutione, secundum conventionem scriptam a supranotatis eorum legatis factam et superius recitatam, que et a potestate ejusdem civitatis et terre Pisane et melioribus Pisanis et universa plenitudine Pisarum jurari debet in presentia super hoc ipsum mittere hominum imperii nostri, et annuatim renovari, secundum quod specialiter ea que hujus capituli sunt, semper memorando imperatori, patruo imperii nostri, domino Manuelli, pacta sunt. Fruentur autem et libertate universa in duobus recitatis chrysobulis comprehensa commercii, et reliquorum omnium capitulorum que in eis continentur, exhibentes de centum 4 tam in magna urbe quam in ceteris terris nostre pie tranquillitatis: non solum de iis que de alienis partibus ab ipsis in Romaniam afferuntur universis mercibus, verum etiam de iis que de terris Romanie ab ipsis emuntur et in magna urbe vel aliis terris Romanie venduntur. Quamquam enim et ex chrysobulo ipsis facto proavi imperii nostri, semper memorandi imperatoris domini Alexii Comnani, ut vel ut Romei reputentur ipsi in mercibus quas de Romania emunt, determinatum est, idemque commercium dent de iis quod et Romei dant; sed tamen imperium nostrum multam eorum devotionem et fidem remunerans, liberaliter et super hoc capitulum erga eos agit, et 4 de centum tantum dare eos jubet et in mercibus ipsorum quas de Romania equidem emunt. Fruentur igitur Pisani libertate ipsis collata a nostra serenitate et omnibus ipsis donatis, ceu superius patefactum est, et amovebuntur ab his nunquam. Quamvis enim hujusmodi omnia jam tradita fuerint monasteriis et personis quibus hec ablata sunt, et Pisanis tradita, attamen quoniam iterum hujusmodi Pisani sub servitio Romanie ordinati sunt et pristinam suam fidem atque servitium imperio nostro, heredibus et successoribus ejus et Comanie, observare juraverunt, rursus eis ablata sunt et restituta Pisanis, quoniam ipsi satisfactionem a fisco habere debent; si vero non habuerint, non debent in Pisanos agere, sed in ipsum fiscum, infra legitimum tempus. Et restaurationem adepti fuerint, habebunt satisfactionem per id quod dabitur; si autem non adepti fuerint, habebunt pro rato; quoniam imperium nostrum

licentiam ex legibus habet in noticia largiendi et aliena, et largitur hec Pisarum plenitudini. Quoniam vero notificati legati clementie nostre supplicantes petierunt cum aliis notificari in presenti chrysobulo imperii nostri, tam ea que pridem possidebantur a parte civitatis et terre Pisane in magna urbe jura, quam ea que nunc a celsitudine nostra ipsis collata sunt, imperium nostrum sic fieri concessit. Et habent que pridem quidem a Pisanis possidebantur sic (45) :

Conservabuntur igitur universa superius scripta firma ab imperio nostro, heredibus et successoribus ejus et Romania, si potestas que est in civitate et terra Pisana, consules, consilarii et senatores, capitanei, rectores et reliqui meliores, ac ipsum commune Pisarum receperint que a superius scriptis legatis eorum pacta et jurata imperio nostro, heredibus et successoribus ejus ipsique Roma-

nie sunt, et pepigerint ea et corporali confirmaverint sacramento, et scriptum hec continens composuerint et consuete corroboraverint, et celsitudini nostre miserint, et hec rata in perpetuum habuerint ipsi, et qui post eos erunt consules et potestates, consilarii et senatores, capitanei, rectores ac ipsum commune civitatis et terre Pisa, presente chrysobulo verbo imperii nostri firmiter et inviolabiliter permanere (45). quousque conservabunt suprascripti omnes ex integro ea que superius narrata sunt.

Facto mense Februario presentis decime indictionis, sed millesimi septingentesimi anni, in quo et nostrum pium et a Deo ordinatum subsignavit imperium.

Isaakius in Christo Domino fidelis imperator et moderator Romeorum Angelus.

IX.

DE ECCLESIIS AD ALTIOREM LOCUM PROMOTIS. (A. 1193.)

Vide Balsamonem ad Synod. Chalced. c. 12.

X.

DE METROPOLI HYPÆPORUM.

Non extat (46).

XI.

AUREA BULLA VENETIS CONCESSA [47]. (A. 1199.)

Quemadmodum animalia sese ad invicem intime diligentia, gregatim quousque semper euntia, nec non et compascentia et simul ad sublimia et inferiora convolantia, coëgredientia etiam ac regredientia, et forte interdum quadam necessitate secedentia, et sepius ad invicem retro respicientia, et gruendo ac scingendo et propriis uniuscujusque vocibus desiderium ab invicem remotorum demonstrantia, et si alicubi libertatem ceperint, statim valde ad compascentiam redeuntia, et letitiam impossibile est dici quantum ex facto ad invicem concursu, et velut dilligenti allocutione non significativis et inarticulatis vocibus subsignificantia : sic et genus Veneticorum plurimum amicabile ac servile circha Romaniam per tempora iam multa et etiam a centum annis et plus connumeratis possidens inconvulse eam et indivisibiliter detinet Et si aliquem remoto forte sic eos persequitur, quiete remotionem portantes sepe ad unionem revertuntur, modis quoque omnibus eam revocare requirunt, et ut [ad] matrem puer et ad dominam

verna respiciunt atque amplexus exspectant ; cum autem invenerint, indissolubilibus vinculis amoris tenere student.

Quod quidem et nunc Venetie circha Romaniam contigit. Nam imperio meo sceptris Romanie divina providentia suscipiente, conventionibus quoque, que inter eam et dilectissimum fratrem imperii mei preimperantem, dominum Isaakium Angelum, fuerant, quasi suscipientibus, nobillissimus dux Venetie et protosevastus Henricus Dandolo, ac etiam ipsa Veneticorum consilii prudentia super requisitionem unionis quasi dissolute nequaquam superdormitavit, imo legatos ad nostram transmisit celsitudinem : primo quidem Rainerium Zenum et filium nobillissimi quidem duci Venetie Auri Magistri Petri, Marinum, et legatum ab imperio meo susceperunt grammaticum ejus, protobillimum ypertaton dominum Johannem Cataforum. Et quoniam quidem per eum in Veneciis sufficienter morantem, que in conventionione ambigua erant, solvi non potuerunt, alios statim lega-

(45) Buchon omisit enumerationem locorum a Pisanis Constantinopoli possessorum, sed notat : *Il y est plusieurs fois question des établissements des Amalphytains.* « Abaque cursu Amalphytanorum ». — « Jura donata Almaphitanis ». — « Descendentem ab Amalphytanis. » — « Dividit eandem scalam que ab Amalphytanis possidetur. »

(45*) Videtur addendum : *debente.*

(46) Laudatur ad Dispositionem thronum in Coll. can. ed. Rhalli et Potli V. p. 476, n. 1.

(47) Nuperrime ex libro alio et libris Factorum ediderunt Tafel et Thomas sæplus laudati tom. I, p. 248 sqq.

(48) Editores legunt : *Etsi aliquantum — prosequitur. Lege, Et si aliquis remotos.*

tos ad nostram transmiserunt sublimitatem, et nec per eos valentes pacisci, [ac] finem apponi eis, que ab hiis querebantur, nec aliorum legatorum missionem proclaverunt (49), uno accesserunt et rursus ad nostram legati Venetie tranquillitatem, Henricus Navagiosus (50), Andreas Donatus et Benedictus Grillionis. Et cum nec ista, que legationis erant, pro suo velle ipsos imitantia (51), in Venetiam ad se mittentes et ipsi rediere, suscipientes a nostra serenitate legatum, pansevaston sevaston et familiarem imperio nostro acolitum (52), dominum Johannem Nomucopulum; et abiit is cum eis. Et tunc (53) nec per istum eis, que ipsi (54) sedebant, majores Venetie finem inducere potuerunt, alios legatos ad nostram duxerunt mansuetudinem, Petrum Michaelem videlicet et Octavianum Quirinum, viros prudentia, consilio et verbo apud Veneticos quam magnos, qui cum pansevasto, sevasto et imperio meo familiari cancellario vicedomino Dimitrio Trinkio (55) ex precepto nostre magnificentie tam de jam peractis, quam etiam ex novo pasciscendis multociens ratiocinantes, denique et coram nostra maiestate steterunt, et inter predictum cancellarium atque eos tractata retulerunt, et multam instantiam, nec non et deprecationem ut eis placita perficere possent facientes, ad declarandam acquievere. Juraverunt et etiam sacramentum, sic ad verbum continens;

« Nos legatis nobillissimi Ducis Venetie et imperialis protosevasti Henrici Dandoli, Petrus Michael et Octavianus Quirinus, juramus hac hodierna die que est vigesima septima presentis mensis Septembris presentis secunde indictionis, sex millesimi septingentemisi septimi anni, ad sacra dei evangelia et ad honorabilem et vivificam crucem, quod omnia, que pacti sumus cum sanctissimo et altissimo imperatore Romanorum et semper augusto domino Alexio Comnato, secundum orationem et voluntatem predicti nobillissimi ducis Venetie et ex scripta ejus commissione ad nos ex voluntate majoris partis parvi et magni concilii Venetie facta convenimus et pacti sumus; et quod concessit et commissit nobis idem nobillissimus Dux Venetie, ut nos super animam suam juremus, quod et ipse ea, que a nobis pacta sunt et conventa, jurabit et homines Venetie jurare faciet. Ex ex quo nobis hoc concessit et commissit, non id subvertit vel mutavit. Et sicut hec juramus sine fraude et malo ingenio, sic adjuvet Deus et sancta ejus evangelia et honorabilis atque vivifica crux predictum ducem nostrum et nos, et in hoc seculo et in futuro. »

Hec igitur jurantes, et que pacta sunt ab eis nostre magnificentie, ut ex parte predicti nobillissi-

mi ducis eorum et totius Venetie scripto ab eis subscripto comprehendentes, id nostre tranquillitati tradiderunt, sic per dictiones habens:

« Non (56) est Venetia conjuncta, nec umquam conjungetur alicui coronatorum hominum vel non coronatorum, aut gentium vel nationum alicui contra imperium domini imperatoris Romanorum et semper augusti domini Alexii Comnani, quamdiu ipse vixerit, aut heredum ejus tam masculorum quam et feminarum, qui et que imperabunt, vel eorum qui ex precepto eorum imperabunt, ad offendendum Romaniam particulariter sive universaliter, nec per se umquam offendet.

« Item, quotienscumque principum aliquis coronatus vel non coronatus, sive gens aliqua contra Romaniam venerit ad offendendum eam cum galeis quadraginta vel pluribus, usque ad centum, et vult imperium eorum, vel heredes ipsorum mares sive femine, [qui] et que imperabunt, vel hii, qui ex precepto eorum imperabunt, servitium Veneticorum cum galeis quadraginta et usque ad centum, debent illud habere infra menses sex post noticiam duoi datam Venetie ab imperio eorum. Que profecto galce debent Venetie fieri et preparari a Veneticis cum universo earum apparatu per pecuniam illuc missam ab eorum imperio, vel inventa [m] ibi a parte celsitudinis eorum, Veneticis dare debentibus homines aptos, ut quisque eorum preparationem quinque galearum presit; qui et jurare debent, quod facient eas et bene fieri, et unamquam. que earum centum quadraginta fore remorum et cum omni apparatu earum, cum celleritate et sine dolo, secundum quod deberent eas facere fieri, si essent galee Venetie, aut si cum pecunia Venetie deberent fieri. Quorum quisque debet a vestiario domini imperatoris accipere liberalitatis gratia numismata yperpera sexaginta.

« Item, comites hujusmodi galearum jurabunt super sancta Dei Evangelia, quod in unaquaque gallearum erunt centum quadraginta homines, si tot hominum eis roga data fuerit, exceptis morientibus et sine eorum noticia aufugientibus. Verumtamen ipsi studebunt bona fide, quatenus rogam eisdem hominibus datam, morientibus vel fugientibus videlicet, recuperent: quam si recuperare valuerint, inducent alios pro eis in galeas eorum, aut reddent rogam homini domini imperatoris.

« Item, jurabunt unusquisque comitum, quod universum apparatus ipsis traditum conducent ad honorem imperii eorum et salutem nostri stoli. Homines autem galearum talem accipere debent rogam, qualem Venetici apud Coriphum accipiebant.

(49) Editores emendant: *protelaverunt*.

(50) Lib. pactorum: *Navagerios*.

(51) Legerim: *impetrarent*.

(52) Lib. pact. *acoluthum*.

(53) Editores conj. *cum*.

(54) *Idem: ipsis*.

(55) Lib. pact. *Triniccio*.

(56) Quæ sequuntur repetita sunt ex Nov. V supra, paucis mutatis.

« Item, si imperium eorum voluerit in numero hujusmodi centum galearum servitium Veneticorum in universa Romania inventorum, debet illud habere cum tot scilicet galeis, quot armari poterunt ex inventis Veneticis, ex quatuor tribus inductis secundum numerum inventorum Veneticorum cum et predicta roga. Tamen non cogentur viginti annorum homines [et] infra galeas ingredi, neque sexaginta annorum et ultra.

« Item, noster stolus debet habere capitaneum vel capitaneos Veneticos, qui jurabunt, quod conducent stolum ad honorem imperii eorum et salutem nostri stoli bona fide sine fraude usque ad stolum celsitudinis imperii eorum.

« Item, si ante quam noster stolus uniatur imperii eorum stolo, invenerit aliquem stolum inimici imperii eorum, et voluerit ei nocere vel eum expugnare, faciet sic absque fraude et malo ingenio aliquo. Postquam vero stolus noster unitus fuerit stolo imperatorie sublimitatis, debent numerari, qui in galeis erunt, a capitaneo stolii imperii eorum, si ipse voluerit; et inventi quidem erunt in servitio celsitudinis imperii eorum; absentes vero studiose ac bona fide curabunt reperire Venetici, si potuerint, et numerum adimplere.

« Item, capitaneus vel capitanei nostri stoli et comites et naucierii, nec non et prodenses et ex unaquaque galearum decem homines jurabunt, quod obediunt præcepto capitanei stoli imperatorie celsitudinis imperii eorum, ad honorem et salutem nostri stoli, sine fraude et malo ingenio, et quod una cum stolo imperii eorum persequentur stolum inimici majestatis imperatorie, sive Christiani sint sive pagani; et offendunt eum et expugnabunt et persequentur, inferentque ei malum, quod inferre valebunt, bona fide, sine fraude et malo ingenio; et impugnabunt eum, quandiu et stolus imperii eorum impugnabit cum bona fide, sine fraude. Et si aliqua [m] terrarum inimici imperialis celsitudinis ceperit, debemus in ea ecclesiam et embolum et scalam habere et conservare sine omni datione. Veruntamen stolus imperii eorum debet tantus esse, quantus et noster, aut amplior. Postquam autem hujusmodi servitium imperii eorum peregerint, debent habere ex galeis, que de Venetia exiverint, ad suam reversionem galeas tot, quod eis necessarie convenienter erunt, et sine fraude et bona fide.

« Item, postquam hujusmodi galee Venetiam pervenerint, si eorum imperium voluerit eas in Romaniam rursum reduci a Veneticis, fiet sic; et unusquisque eorum, qui eas reducet, debet habere proprie mercedis gratia, quod competens est secundum tempus. Si autem imperium eorum voluerit per alias personas sive per aliqua dispensationem reversionem earum fieri in terram suæ celsitudinis, licebit et hoc ei. Si vero volluerit eas ibi custodiri, custodientur ad honorem imperii eo-

rum, tanquam si proprie essent Venetie, veruntamen cum imperiali expensa.

Item, si ob gravitatem aliquam hujusmodi galee nequiverint secundum prefixum terminum de Venetia venire, (*debent*) in servitium stoli imperii eorum ingredi universi in Romania inventi Venetici, secundum quod superius declaratum est, scilicet de IV tres, cum supra scripta roga.

« Item, si eo [rum] imperio expedit adjutorium ad vindictam terre imperialis celsitudinis ob aliquem inimicum in Romaniam ingressurum cum galeis quadraginta aut pluribus, et nequit imperium eorum pro auxilio mittere Venetiam, debet imperatoria majestas Veneticos inducere ad sue terre defensionem contra hujusmodi inimicum, inventos in magna urbe videlicet et circa eam, et ab en locis jacentibus circa eam versus ortum et versus occasum usque ad Avidum, ibique similiter repertos, et in terris, que infra sunt, usque Philadelphiam et in ea, et usque Adriam, polim et in ea, ex quatuor tres, cum tot galeis, quot armare valebunt, inventi secundum predictum ordinem, cum etiam manifesta roga. Tali itaque modo talique ordine juvabunt et defendent Romaniam Venetici contra omnem hominem coronatum et non coronatum, et contra omnem gentem Romaniam nocere volentem, prout superius declaratum est; et contra ipsum regem Alemanie.

« Item, si imperium eorum voluerit mittere Venetiam homines aut vestiaria, gratia conducendi milites aut de Lombardia aut ab alia terra, et dispensandi ad honorem et utilitatem spectantis terre celsitudinis eorum, licebit et hoc eis, nisi hoc contra Venetiam sit. Debent autem Venetici recipere homines et pecunias et vestiaria imperii eorum, et defendere et homines et pecunias eorum ab omnibus inimicis. Veruntamen *clementia* imperii eorum non debet Venetia stolum *edacere* vel exercitum contra aliquem, cum quo Venetici habent unionem et amorem.

« Item, si imperium voluerit per partes Venetie milites in Romaniam ducere, licebit et hoc imperio eorum, nisi ipsi manifesti inimici Venetie sint, aut Venetia impedita sit, sine fraude et malo ingenio aliquo. Nam transacto impedimento licitum erit eis, sive soli fuerint sive cum familiis, transire. Hoc autem servitia debent Venetici imperio eorum et Romanie servire, nisi manifestas inimicicias habeat ab aliqua coronata persona vel aliqua magna terra, ita quod servitium ipsi nequeant facere, sine fraude et malo ingenio.

« Item debent, qui per tempora Duces Venetie erunt, imperio eorum et heredibus eorum masculis et mulieribus imperaturis, sive hiis, qui ex precepto eorum imperio imperabunt, et fidem servabunt etiam eam contra omnem hominem coronatum, et non conoratum, salvo eo, quod per juramentum debent Venetie secundum quod et nunc dux Venetie nos Henricus Dandulus, juravimus.

« Item, si inimicorum imperii aliquis insultum fecerit ad impugmandum aliquam terrarum celsitudinis eorum, in qua sunt Venetici, debent eam defendere Venetici, et inimicos expellere ab hujusmodi terra, prout possunt, bona fide et sine fraude.

« Hanc itaque conventionem firmam custodient Venetici, et hoc sacramentum firmum, et nec ob iram ipsis illatam semper memorandi imperatoris domini Manuelis Porphyrogeniti, nec ob etiam aliquam occasionem ipsis factam, nec pro aliquo precepto vel timore alicujus coronate persone vel non coronate, vel ipsius regis Alemannie, nec pro aliqua excommunicatione ecclesiastica vel solutione alicujus pontificum, aut ipsius papae urbis Rome, hujusmodi violabunt conventionem vel juramentum. Hec autem omnia custodient Venetici bona fide, sine fraude et malo ingenio, quamdiu ab imperio eorum et imperatoribus, qui deinceps erunt, integre conservantur, que nobis promissa sunt a sanctissimo imperatore domino Alexio Comniano per crisobulum imperii ejus. »

Et que quidem suprascripti prudentissimi legati nobilissimi et fidelissimi imperio meo protosevasti et Ducis Venetie, Henrici Danduli, ad imperium meum et Romaniam pepigerunt et juraverunt, et in scripto ab eis subscripto comprehendentes imperio meo tradiderunt, jurandi (57) et ab ipso Duce eorum et tota Venetia hec. Imperium autem meum hec suscipiens, presens chrysobulum verbum suum transmisit nobilissimo et fidelissimo imperio meo protosevasto et Duci Venetie et universae Venetie plenitudini per imperii mei legatum illuc directum, per honorabilissimum et familiarem imperio meo protonotarium (58) vicedominum Theodorum Aulicalamum (59), quod chrysobulum verbum scilicet promittit eis, quoniam nobilissimo duce eorum protosevasto et magno et parvo consilio Venetie, ac alia ejus plenitudine suscipientibus hoc, sacramento quoque secundum suam consuetudinem confirmantibus, et in scripto ponentibus hec omnia continentia, et proprietarum suarum manuum subscriptionibus id consummantibus, et cum predicto protonotario imperio meo id mittentibus, tradetur eis ab eo presens chrysobulum verbum imperii mei, corroborans et confirmans fidelissimis imperio meo Veneticis antiquitus facta chrysobula a sempiternae memorie imperatore et proavo imperii mei, domino Alexio Comniano et filio ejus imperatoris, domino Johanni, et dilecto patruo imperii, domino Manuele Comniano; insuper et facta eis chrysobula ab imperante dilectissimo fratre imperii mei, domino Isaakio Angelo super hiis, que promissa sunt eis per ea, tam complectis quam et non adhuc finem capientibus, et efficaciam ac incommutatio-

nem habebunt, et tanquam facta ab imperio meo deputabuntur. Corroborat enim et confirmat ea imperium meum per presens chrysobulum verbum suum et precipit, eos conversari salvos et sine timore in omnibus regionibus imperii mei, in personis et pecuniis eorum, tam ab hominibus imperii mei, quam et ab ipso imperio meo, habere quoque ipsos et omnia tenementa, que habebant tempore super eos prevenientis ire semper memorandi imperatoris patris imperii mei, domini Manuelis Comnani. Et si ob servitium, quod imperio meo fecerint vel imperaturis, prout in superius ordinato scripto legatorum Veneticorum declaratur, et si superveneritis a coronate persona vel magna gente guerra, debet imperium meum vel per tempora imperaturi, sicut in ipsa conventionem declaratur, eos adjuvare, prout deberet adjuvare unam de magnis civitatibus Romanie. Insuper, si et imperium meum aut imperaturi fecerit amorem aut treguam cum aliquo inimico, contra quem servierint imperio nostro, debet imperium nostrum eos inducere in talem illum amorem vel treguam.

Promittit et eis licentiam habere in omnibus regionibus imperii mei, tam in hiis, que circa litus sunt, quam et in hiis, que infra terram, et in ipsis insulis, et simpliciter in omnibus partibus, que sub potestate nostre pie sunt tranquillitatis, omnem mercationem exercere, et emere atque vendere omnem speciem in regionibus imperii mei nascentem, et ex aliis regionibus in eas allatam sive per naves per mare, sive per samaria vel plaustra per terram; et nec comercium aut pedagium vel passagium aut samariaticum vel pertuaticum aut savuraticum aut causa onerandi aut scalaticum, nec aliam aliquam census appeticionem a navibus in Romaniam venientibus vel a samariis vel plaustris per omnes regiones imperii mei transeuntibus ex consuetudine exactum (60) exigentur.

Insuper et, quoniam in quibusdam regionibus imperii mei molestiam et infestationem non parvam Veneticos imperio meo fidelissimo (61) iam dicti prudentissimi legati Venetie, Petrus Michael et Octavianus Quirinus, meo suggestere imperio, eo quod clare in chrysobolii prius eis factis ipse non sint ordinate: imperium meum et a tati molestia volens fidelissimos et Veneticos liberare, et nominatim omnes regiones, que sub Romania sunt, in quibus mercari debent, ordinare in presenti chrysobulo meo placuit imperio. Que sunt iste videlicet: Provincia Dirrachii (62) cum illis, que in ea sunt personarum et ecclesiarum immobilibus. Provincia Jericho et Caninon cum omnibus in ea immobilibus existentibus. Provincia Joaninon. Provincia Drynupoleos. Similiter provincia Dyavoleos,

(57) Fortasse jurabuntur.

(58) Editores notant: « Sic nos ex compendio libri albi, *præconium* lib. pact. »

(59) Ibidem. *Leges Auricularum*.

(60) *Leges exactam*.

(61) Editores volunt: *Veneticorum — fidelissimum*.

(62) Geographica optime illustravit Tafelius I. I. in adnotationibus, quas consule.

Provincia Colonia. Provincia Achrydos. Provincia Prespe. Provincia Castorie. Provincia Servion. Provincia Triadice et Vvelevusdii. Provincia Nisi et Vranisove. Provincia Scopie cum episkeps: Coriton. Provincia Sagorion. Provincia Malesovii et Morovisdii. Provincia Strunice. Provincia Prilapi et Pelagonie ac Molyscii, nec non et Mogreno. Provincia Verias cum catepanikio Cetri. Provincia Voleri, Strimonos et Thessalonices. Provincia Nicopolon cum episkepsibus in ea existentibus personalibus, ecclesiasticis et monasterialibus, et cum ipsis episkepsibus subjectibus intimis consanguineis imperii mei, semper felicissimis sevastocratoribus Cesaribus et dilectis imperii mei filiabus, ac desideratissime ipsi mee Auguste. Insula Coryphy, Kephali, Zakintos, Leukas, Ithaki. Orion Patron et Methonis. Orion Corinthii, Argus et Nauplii. Orion Thebarum et Euripii, cum insulis Andro et Caristo, Keo, Milo et in ceteris insulis, que sub Antro sunt et Caristo. Dodeconissos. Mitilini. Chios. Samos. Rodos. Kos. Strovilos. Kriti. Kipros. Orion Athenarum. Provincia Velechative. Provincia Valachie. Episkepsis Dimitriadis. Duo Almeri. Episkepsis Crevennicon et Fersalon. Episkepsis Domocu et Venenis. Chartularata Ezeros, Dobrochuvysta, et que sub ipsa sunt ville. Tricala. Provincia Larisse. Episkepsis Platamonos. Provincia Trakis et Macedonie, et que in ea sunt [episkepse] physcales et personales. Episkepsis Kerovachii. Silivria. Episkepsis Zurlii et Theodorupleos. Episkepsis Messinie, Archadiupleos et Vulgarophigi, Provincia Cheronissi. Provincia Adrianupleos et Didymotichi. Provincia Branchalii, Provincia Phylipuleos, Veroy, Moras et Arohidii. Provincia Mesothinie Episkepsis Damatrios. Provincia Nicomedie, Episkepsis Pillarum et Pithion. Provincia Opsikin et Egeu cum episkepsi Lopadiu et Appoloniade. Provincia Acherau. Provincia Atramyti. Provincia Milasis et Melanudii. Provincia Meandri. Provincia Neochastron. Provincia Phyladelphye. Provincia Attalie, Seleukie, Antiochiae, Laudikie; et usque ipsam Antiochiam; et simpliciter in omni tenemento, quod sub meo est imperio, sive secus litus aut infra terram. In omnibus enim talibus regionibus imperii mei et Romanie, vel phiscales sint aut ecclesiastice vel subjecte secretis sacrarum domuum aut ipsis intimis cognatis imperii mei, per omnia felicissimis sevastocratoribus et Cesaribus, ipsis dilectis filiabus imperii mei, nec non et ipsi mee dilectissime Auguste, sine impedimento erunt mercatores, et in ipsa etiam urbium regina nullam mollestiam ab aliis sustentantes, nec etiam ex toto usque unum obolum pro commercio vel passagio vel samariatico vel scaliatico vel portuatico vel pro aliquo alio capitulo requisiti: eandem etiam libertatem habebunt et ab eis conducta samaria et plaustra, et nec

ab eis aliquid ab aliquo requiretur. Immo quiete et sine aliqua datione omnis [regiones] imperii mei transibunt, et nec que ab eis conducentur samaria vel plaustra, vel qui eis servierunt agogiate, requirentur aliquid; nec qui eis aliquam speciem vendiderint vel ab eis emerint, exigentur commercium pro illa tui specie vel pratikium, quod deberet accipere fiscus vel praetor illius regionis, in qua fit mercatio, nisi Veneticis hoc venderetur, sed hominibus commercium dare debentibus. Placet enim imperio meo, nullum eorum, qui sub potestate imperii Romanorum sunt et cum Veneticis mercantur, in omnibus regionibus imperii mei, sive cum eis vendiderint aut adeo cum aliquo aliquid emerint, dare quicquam pro commercio vel pro aliqua alia exactione; sed eos esse liberos, tamquam et ipsi, qui commercium dare debentibus mereantur. Si quis vero ausus fuerit in aliquo eos inquietare, vel aliquid ab eis auferre, qua magna ira imperii mei erit infestandus, et quod auferetur. In quadruplum redditurus. Et hec quidem [de libertate fidelissimum imperio meo Veneticorum, quam in omni tenemento imperii mei habebunt.

Insuper, quoniam quidem jam dicti legati prudentissimi Venetie, Petrus Michael et Octavianus Quirinus, retulerunt imperio meo, quia ex non scripto usque et nunc causis inductis ab aliquo Grecorum contra aliquem Veneticum, a legato Venetie per tempora in magna urbe existente iudicatis et solutis, interdum quidam Grecorum quibusdam civilium iudicium vel in palatio imperii mei custodientium accedentes adtractiones gravissimas fidelissimis imperio meo Veneticis superinducunt, et in carcerem retrudi eos faciunt, et omnibus aliis dedecoribus subiecti; deprecati sunt igitur imperium meum, ut et tale capitulum per presens chrysobulum verbum imperii mei solvatur, et concedatur eis, quod Greco quidem contra Veneticum agente in peccuniali causa, a legato Venetie, qui tunc in magna urbe, iudicium fieri debeat; Venetico vero contra Grecum similiter agente, si quidem, qui tunc fuerit cancellarius vie (63), in magna urbe iverit, apud eum causa moveri et iudicari debeat: si vero forte ipse in magna urbe non fuerit, tunc apud magnum logariastam cause iudicentur: graviter quidem imperium meum talem eorum accepit et petitionem et ex toto ab ejus complementum annuere volebat. Sed quoniam multa instantia predeclarati legati ad imperium meum fecerunt, et ne talis eorum deprecatio non exaudiretur, magnis precibus supplicaverunt, ut hoc solo capitulo separare Venetiam a Romania valente, imperium meum puram fidem et bonam circa Romaniam Venetie voluntatem non ignorans, insuper et predeclaratorum prudentissimorumque Venetie legatorum, Petri Michaelis et Octaviani Quirini, magne instantie ac supplica-

(63) Logotheta dromi indicari videtur. Infra « Vie logotheta. »

tioni inflexum, precipit [per] presens chrysobulum verbum, quod Greco quidem contra Veneticum in peccuniaria causa agente, legatus, qui per tempora in magna urbe erit, tale iudicium perscrutetur; et scripto quidem demonstrato a Græco tabulario composito, certificato etiam ab aliquo iudicum vel et epitu yppodromi vel semiomate alicujus predictorum iudicum, aut et ab aliquo pontificum vel ab aliquo tabulario vel iudice, per quem apud Veneticos dignum fide habeatur, secundum huiusmodi scripti comprehensionem decisionem cause superinduci. Sic etiam quod per quaecumque tempus a nobilissimo ei imperio meo fidelissimo protosevasto et duce Venetie ad magnam urbem mittetur legatus, et qui sub eo iudices, statim post in magnam urbem eorum introitum ostendi debeant ei, qui tunc erit vie cancellarius, aut si ipse tunc cancellarius tunc in Constantinopoli non fuerit, ei, qui tunc erit magnus logariasta; et ab eo debeat mitti ad ecclesiam Veneticorum per magnum interpretem, vel si ipsi non fuerit, per aliquem curie alium interpretem, et per unum eorum, qui cancellarie scriptis deserviant, aut per unum secreticorum magni logariastae, si talis gramaticus tunc presens non fuerit; et in medio ipsius Veneticorum ecclesie in audientiam totius plenitudinis Veneticorum tunc in Constantinopoli existentium debeant jurare, quod recte et iuste et sine susceptione personarum vel alicujus doni dati vel promissi iudicia, que inter Grecos actores et Veneticos reos erunt, faciant, nec aliquod adiutorium Veneticis tribuent, sed equalance utriusque causam tam Greci quam et Venetici discernant et iudicabunt: Venetico reo donare debente Greco actore calumpnie sacramentum, ipso Venetico solo jurare debente decisionis cause sacramentum, ita, quod integre decisionis cause sacramentum Veneticus Greco possit referre, si vult, prout et de hoc prudentissimi legati Veneticorum meum deprecati sunt imperium. Et hec quidem, Greco contra Veneticum agente. Si vero Veneticus contra Grecum egerit, apud tunc cancellarium vie, vel eo a magna urbe absente, apud magnum logariastam querellam debeat proponere, et scripto quidem fide digno existente actori Venetico, quamvis a Greco tabulario aut iudice vel et epitu yppodromi, aut o pontifice vel Venetico tabulario vel iudice sit compositum, secundum hoc utique causa decidetur. Scripto vero actori non existente, secundum ipsum jus et actor Veneticus iudicabitur, et donabitur quidem et contra ab eo Greco calumpnie sacramentum. Jurabitur autem et ab ipso Greco ipsum decisionis cause sacramentum ita, quod Venetico possit referre e contra. Et secundum presentem formam presentis scripti huius chrysoboli imperii mei, ex nunc et deinceps iudicia peccuniaria inter Veneticos et Grecos decidantur.

Preterea quidem, si de seditione vel repugna-

tionem inter Grecum et Veneticum existente moveatur causa, magna quidem existente seditione et ad multitudinem devota et ad homicidium forte perveniente aut magnas plagas, tunc cancellarius vie, vel eo a magna urbe absente, tunc presens (64) in palatio Vlacherarum primiceriorum et strattiotarum huiusmodi perscrutabitur causam, et ut ab eo cognoscetur, solvet et ulciscetur; parva vero et ad unum vel ad duos deducta, si quidem vulneratus plagam mediocrem sustinens aut injuriam Veneticus fuerit, apud tunc cancellarium vie, vel eo a magna urbe absente, apud tunc magnum logariastam querellam proponat, et secundum leges vindictam habebit. Si vero Grecus fuerit ydiota quidem, et non ex senatus consulto aut de clarioribus hominibus curie imperii mei consistens, apud legatum Veneticorum et sub eo iudices de injuria et dedecore movebunt causam, et ab istis suscipiet vindictam. Diligenter enim imperium meum confidit, quod super huiusmodi capitulis sacramenta pro iusticia intervenientia Venetici, quibus iudicium est commissum, non despicient, immo similiter et in huiusmodi causis iusticiam custodient, quemadmodum et in peccuniariis, et non tantum honorem vel dedecus sive proficuum vel dampnum Veneticorum curabunt, quantum eorum sacramenta, que ob eis pro iusticia fient, in omnibus bene custodire et observare. Ne autem longa sequatur moro in iudiciis inter Grecos et Veneticos futuris, nec libelli dies nec interdictorum usque in viginti vel triginta, prout communiter secundum leges tenetur, cunnumerari meo placet imperio, sed secundum novam constitutionem sempiternæ memorie imperatoris et dilecti patris imperii mei; domini Manuelis Comnani factam de iudiciis, que inter extraneos et indigenas cives conversantur.

Insuper et aliam petitionem sepius declaratam prudentissimi legati ad meum fecerunt imperium iustissimam et meo acceptabilem imperio. Petierunt enim, ut Venetico in aliqua regione imperii mei moriente nullam prætori terre ad bona defuncti Venetici per accessionem, immo secundum placitum Veneti defuncti ejus dispensentur res vel ab ejus fidei commissariis, si testamentorie contingit eum obiisse, vel ab hiis qui reperirentur tunc ibi Veneticis Annuitigatur imperium meum et tati eorum petitioni, et per presens scriptum auro signatum chrysobulum verbum jubet: nulli in tota Romania aliquod dominium exercenti, sive prætor provincie sit, sive villicus personalis vel monasterii aut ipsorum intimorum cognatorum imperii mei, et ipsorum etiam felicissimorum sevastocratorum et Cesarum vel dilectorum liberorum imperii mei aut ipsius dilectissime mee Auguste, licere ullo modo in Veneticorum defunctorum res manus inmittere, et aliquid ex eis usque ad unum obolum accipere,

(64) Forte *preses*.

sed intacta omnino onstodire tam a manu dimosii A quam a manu personarum et monasteriorum, potestati defnnoti vel procuratorum ejus sive ab intestato heredum custodita. Scire autem oportet: ille, qui ausus fuerit contra presens preceptum imperii mei facere, quod in quadruplum reddet ablatum, et per competentem punietur correptionem, tunc vie logotheta existente seu magno logariasta talis capituli vindicte supervigilare debente et secundum presens preceptum imperii mei vindictam facere.

Omnia igitur, que per presentis chrysobuli verbi ab imperio meo corrohorata, ex (65) gratia donata generi Veneticorum imperio meo fidelissimorum, incorrupte et inmutate custodita erunt, quousque

(65) Melius et.

et Venetici ad imperium meum et Romaniam fidem secundum ea, que ab eis pacta et jurata sunt et in supraordinato scripto prudentissimorum legatorum declarata, immutata et incorrupta custodierint. Ad hoc enim et presens chrysobulum verbum imperii mei fidelissimis imperio meo traditum est Veneticis, firmum et inviolatum habere debens.

Factum mense Novembri presentis secunde indictionis sex millesimi septingentesimi septimi anni, in quo et nostrum pium et a Deo promotum subsignavit imperium.

ALEXIUS in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romanorum Angelus.

ANNO DOMINI MCXV

NEOPHYTUS PRESBYTER.

NOTITIA.

(Ex Joanne Bapt. Cotelerio in not. ad tom. II Monum. Ecel. Græcæ.)

Istius Neophyti, monachi et inclusi, Sermones exstant in codice membranæ bibliothecæ Colbertinæ. Nam præter titulum conveniunt tempora. Oratio quippe ipsius quinta est de monacho per dæmonem decepto, anno mundi 6693, id est Christi 1185, paucis annis ante captam Cyprum ab Anglis. Quam historiam referunt multi. Videsis Allatium *De utriusque Ecclesiæ consensione* lib. II, cap. 13, et Fresnii *Familias Byzantinas*, p. 184. Alius Neophytus Inclusus, δ ἀπὸ τῆς μονῆς τῆς Ἐδεργέτιδος paulo nostro antiquior, memoratur in Catalogo episcoporum Byzantii, p. 303 *Juris Græco-Romani*, de quo t. I, p. 741, 742.

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑΝ ΚΥΠΡΟΝ ΣΚΑΙΩΝ.

NEOPHYTI PRESBYTERI

MONACHI ET INCLUSI

DE CALAMITATIBUS CYPRI.

1. Nubes obteggit solem, et nebula montes collesque; unde per aliquod tempus cohibetur solis calor et splendidus radius. Nos quoque jam a duodecimi annis coerctet nubes ac nebula sibi mu-

α'. Νεφέλη καλύπτει ἥλιον, καὶ ὀμίχλη ὄρη καὶ βουνούς δι' ὧν ἀπειργεται θάλασις καὶ φωταυγῆς ἡλίου ἀκτίς χρόνῳ τινί. Ἐργεὶ δὲ καὶ ἡμᾶς δώδεκα χρόνους ἤδη νεφέλη καὶ ὀμίχλη ἀλλεπαλλήλων δεινῶν

τῶν τῆ χώρας συμβεσηκότων. Κρατηθείσης μὲν γὰρ τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπὸ τοῦ ἀθέου Σαλαχαντι, τῆς δὲ Κύπρου ὑπὸ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, μάχαι λοιπὸν καὶ πόλεμοι, ταραχαὶ καὶ ἀκαταστασίαι, λαφυραγωγίαι καὶ δειναὶ συναντήσεις, τὴν γῆν ἐν ἧ ὁ δηλωθέντες ἤρξαν κατακάλυψαν νεφέλης καὶ ὀμίχλης πλέον. Ἴδου γὰρ ὁ ζωηφόρος τοῦ Κυρίου ἡμῶν τάφος καὶ τὰ λοιπὰ ἄγια ἐδόθησαν τοῖς κυσὶ Μουσουλ· μάνοις διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ δακρύει ἐν τῇ τοιαύτῃ συμφορᾷ πᾶσα ψυχὴ φιλόθεος· Ταραχθίνα δὲ καὶ τὰ ἔθνη, καὶ βασιλεῖται κλιθεῖσαι. κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὁ Ἀλαμανίας, φημί, καὶ ὁ Ἑγγλινας, καὶ πᾶν ἔθνος σχεδὸν, κεκίνηται ὑπερ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἤνυσαν οὐδέν. Οὐδὲ γὰρ ἠύδοκσεν ἡ πρόνοια κύνας ἐξῶσαι καὶ λύκους ἀντεισάξει. profecerunt. Neque enim placuit divinæ providentiæ, canes expellere, ut lupos in eorum locum induceret.

β'. Καὶ ἰδοὺ ἰβ' χρόνους ἐπὶ τὸ χεῖρον τὰ κύματα Β κορυφοῦνται. Ἔτι τε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ἡμῶν ὁ πνευματικὸς, πρὸς ὃν δηλαδὴ ταῦτα ἐγράφομεν, τὰ δεινὰ μὴ ὑποφέρων βλέπειν τε καὶ ἀκούειν καὶ ἐκ μέρους αὐτῶν πάσχειν, μετὰ πολλὰς περινοίας καὶ μηχανὰς ἐξέφυγε χεῖρας μαιφόνους οὐα παντὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ θεῖα ῥοπή, καὶ προσφοιτήσας Ἀγγέλω τῷ βασιλεῖ Κωνσταντινουπόλεως, προσεδέχθη ἐντίμως, καὶ τὸ σεβαστοῦ γέρας εἴληφεν ἐξ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ τὴν ὑπόσχεσιν ἐκπληρῶν, ἰδοὺ σὺν θεῷ γράφω καὶ τὰ ἐπιλοιπα, ὡς ὑπεσχόμην, τοῖς ἐντυγχάνουσι παραδηλῶν τὴν ἐνεσῶσαν δυσχέρειαν τῶν πραγμάτων· ἦτις ἔρα δυσχέρεια ποῦ δὴ καταλήξει, οἶδεν οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις, εἰ μὴ μόνος ὁ ἐπιτιμῶν τῇ θαλάσῃ καὶ τοῖς ἀνέμοις, καὶ γαληνῶσιν. Ξένα τινὰ καὶ δυσήκουστα, τὰ τῆ χώρας ταύτης συμβεσηκότα δεινὰ· καὶ τοιαῦτα ὡς πάντας τοὺς αὐτῆς πλουσίους ἐπιλαθῆσθαι πλοῦτου αὐτῶν, λαμπρῶν οἰκημάτων, συγγενῶν, οἰκετῶν, ἀνδραπόδων, πλήθους ποιμνίων, βουκολίων, λακινῶν (3), βοσκημάτων παντοίων, χωρῶν σιτοφόρων, καὶ παμφόρων ἀμπέλων, καὶ παραδείσων ποικίλων, καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἀποκλεῖσαι λάθρα πρὸς χώρας ἀλλοδαπὰς καὶ πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. "Ὅσοι δὲ διαφυγεῖν οὐκ ἔσχυσαν, τίς ἰκανὸς ἐκτραγωδηῖται τὰς θλίψεις αὐτῶν, τοὺς ἐτασμοὺς, τοὺς δημοσίους φυλακισμοὺς, τὴν δλκὴν τῶν ἀπαιτουμένων χρημάτων, μέχρι χιλιάδων τόσων καὶ τόσων; Ταῦτα δὲ συγκεχώρηται γενέσθαι δι' ἁμαρτίας ἔργων φήσῃ Θεοῦ δικαίᾳ· ἵνα, ταπεινωθέντες, καταξιωθῶμεν ἴσως συγγνώμης.

Γ'. Χώρα ἐστὶν Ἱγγλιτέρρα πόρρω τῆς Ῥωμανίας κατὰ βορρᾶν, ἐξ ἧς νέφος Ἱγγλίων σὺν τῷ ἄρχοντι αὐτῶν, εἰς πλοῖα μεγάλα λεγόμενα νάκκας

¹ Psal. xlv, 7. ² Matth. vii, 26.

(1) Fridericus I.

(2) Richardus.

(3) λακινῶν. Divinavi λακτινῶν, ac tentavi de porcellis exponere, quasi λακτινιον et λακτιος idem sint; qua de postrema voce egi t. I.

A tuo succedentium calamitatum, quæ regioni nostræ contigerunt. Etenim obtenta Hierosolyma per impium Salachanti seu Saladinum, et Cypro per Isaacium Comnenum, deinceps pugnae et bella, tumultus ac seditiones, deprædationes sævique casus terram in qua prædicti imperarunt magis cooperuerunt, quam nubes et nebula. Ecce enim vivificum Domini nostri sepulcrum, cæteraque sancta, tradita sunt propter peccata nostra canibus Musulmanis; quare in tanta calamitate lacrymatur omnis anima quæ Deum diligit; sed et juxta id quod scriptum est, *Conturbatæ sunt gentes, et inclinata sunt regna*¹: Alamanis, inquam, monaroha (1), et ille Angliæ (2), cunctæque propemodum nationes pro Hierosolymis motæ sunt, nec quidquam

2. Et ecce jam duodecimus annus est, ex quo in pejus fluctus tument. Ipse præterea spiritualis filius noster, ad quem videlicet ista scripsimus, ærumnas nec videre nec audire nec ex parte ferre valens, post multa solerter et artificiose facta, crudeles manus cum omni populo suo, per gratiam Dei effugit; cumque se contulisset ad Angelum Constantinopolis imperatorem, honorifice exceptus est, atque sebasti dignitatem ab eo accepit. Ego vero quod promiseram adimplens, ecce Deo juvante, etiam reliqua scribo, juxta pollicitationem meam, iisque qui lecturi sunt notam facio; presentem rerum difficultatem; quæ sane difficultas, quo cessura sit, nullus inter homines novit, nisi solus ille qui increpat mare ac ventos, et ad tranquillitatem redeunt². Mala quæ in hac regione evenerunt, mira sunt, vixque possunt audiri; atque sunt ejusmodi, ut cuncti hio divites obliti fuerint suarum divitiarum, splendidarum sedum, cognatorum, domesticorum, mancipiorum, multitudinis gregum, armentorum, porcellorum, pecudum omnis generis, agrorum frumenti feracium, vinearum fertilissimarum, variorumque viridariorum; atque cum multa festinatione clam ad extraneas regiones et ad urbium reginam (4) abnavigaverint. Eorum autem qui effugere non potuerunt, quis sufficere tragice enarrandis angustiis, disquisitionibus, publicis in carcerem conjectationibus, postularum pecuniarum quantitate usque ad tot millenaria. Cæterum hæc permisit justum Dei iudicium, ob peccati gravitatem, ut ad humilitatem redacti, venia fortasse digni habeamur.

3. Regio est Anglia, longe a Romania ad aquilonem, e qua Anglorum nubes cum eorum principe consensens magnis navigiis, quæ nacæ (5) appellan-

Sed in re obscura suo quisque utatur arbitrio. Suspiciabitur fortasse nonnullus λακτινῶν a λαγινῆ, lepus.

(4) Constantinopolim.

(5) Glossar. Fresnii.

tur, ad Hierosolymam trajecerunt. Nam tunc Alamanorum princeps cum nongentis millibus militum, uti aiunt, expeditione suscepta, ad Hierosolymam ipse quoque tendebat: cumque prætergressus fuisset Iconittractum, et Orientales partes pertransiisset, exercitus longitudine viæ, et fame et siti labefactatus est; ipsorum vero imperator, equo vectus, in quodam flumine submersus et suffocatus est. Anglus autem ad Cyprum appellens, homo miserimus invenit eam, tanquam nutricem matrem: quod si non contigisset, is quoque forsitan eadem passurus fuisset quæ Alamanus. Qua porro ratione capta sit Cyprus, id etiam cursim narrabo.

4. Quando usus postulaverit, ut beatæ memoriæ piissimus imperator Manuel Comnenus quemdam mitteret custodem ad imperialia Armeniæ præsidia, unum e cognatione sua mittit, admodum juvenem, Isaacium nomine, qui per aliquot annos castra cum servavisset, bello cum Armeniis conflixit: a quibus captus, venditur Latinis. Hi hominē ferro vinctum per annos non paucos detinuerunt. Nam obierat imperator Manuel ipsius avunculus, imperiumque reliquerat Alexio filio suo qui etiam puer erat: qua de causa, cum eo imperans ejus patruus Andronicus, juveniculum interemit, imperiumque occupavit. Exoratus autem a senata, mittit plurimum pretii, atque a Latinis redemit memoratum Isaacium. Qui in Cyprum veniens, obtinet eam, et proclamatur imperator. Perque annos septem inibi dominatur. Insulam autem non tantum vexavit, divitumque bona omnino diripuit, sed et proceres suos quotidie exagitabat et affligebat, adeo ut omnes in angustiis viverent, modumque aliquem quærent quo possent ab illo effugere.

5. Quæ cum ita se haberent, ecce Anglus irruit in Cyprum: statimque ad eum cuncti accurrunt. Tunc imperator desertus a populo, ipse se Anglo dedit: Anglus ferreis vinculis ligat, ingentes illius thesauros rapit, regionem atrociter depredatur, atque ita ad Jerusalem navigat, relictis navibus quæ terram diffenderent, ac post eum mitterent. At Isaacium Cypri imperatorum ferro vinctum includit in castello Marcappo [All. Margato] vocato. Atque sceleratus cum nihil profecisset adversus similem ei Salachantinum, hoc solum peregit,

(6) σχιδεύειν τὴν χώραν. Dissindere regionem ad deprædandum, a σχίδος σχίδα, σχίζειν. Joannes Euchaita, p. 50:

Εἰς σχίδος.

Τεσσαράκοντα συμμάχους θεῖους ἔγω,
Τεσσαράκοντα φράσσομαι παραστάταις.
Τίς πρὸς τοσοῦτους χεῖρας ὀπλίτας ἄροι;
Τίς πρὸς φάλαγγα μαρτύρων στήσοι μάχην;
Ὅρα σχιδεῦτα, πρὸς τίνας μοι συμπλέκη,
Πόσῳ στρατῷ δὲ συμβαλεῖν τολμᾶς μάχην,

In ratem.

. Quadraginta auxilios divinos habeo,

Α συνεισελθόντες, τὸν πλοῦν πρὸς Ἱεροσόλυμα ἔδρων· τότε γὰρ καὶ ὁ Ἀλαμάνων ἄρχων μετὰ ἑνακοσίων χιλιάδων, ὡς φασί, στρατοπέδων, πρὸς Ἱεροσόλυμα καὶ αὐτὸς τὴν δομὴν ἐποιεῖτο. Παρελθὼν δὲ τὴν χώραν τοῦ Ἰκονίου, καὶ τὰ ἀνατολικὰ μέρη διερχόμενος, διεφθάρησαν τὰ στρατοπεδα τῷ μήκει τῆς ὁδοῦ, καὶ τῷ λιμῷ καὶ τῇ δίψει· ὁ δ' αὐτῶν βασιλεὺς ἔν τινι ποταμῷ ἀπεπνίγη ἐποχούμενος ἴππῳ. Ἰγκλίτερ δὲ τῇ Κύπρῳ παραβαλὼν, εὗρεν αὐτὴν ὁ πανάθλιος ὡς τιθνηοῦσαν μητέρα· καὶ εἰ μὴ γέγονε τοῦτο, τὰ τοῦ Ἀλαμάνου ἴσως ἔμελλε πείσασθαι καὶ αὐτός. Ἡὼς δὲ Κύπρον [Ἀν Κύπρος?] ἔβλω, ἐπιδρομάδην λέξω καὶ τοῦτο.

δ'. Ὡς ἐγένετο ἐν χρήσει ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει εὐσεβέστατος βασιλεὺς Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς φρουρὸν στελεῖαι τινα πρὸς τὰ βασιλικὰ φρούρια τῆς Ἀρμενίας στέλλει τινα τῶν αὐτοῦ συγγενῶν κομμιῆ νέον, Ἰσαάκιον τοῦνομα· ὃς χρόνους τινὰς τὰ κάστρα, περιφυλάξας, συνάπτει πόλεμον μετὰ τῶν Ἀρμενίων· καὶ παρ' αὐτῶν ἀλωθεῖς, πιπράσκειται τοῖς Λατίνοις. Οἱ δὲ σιδηροέσιμον αὐτὸν κατεῖχον χρόνοις ἱκανοῖς, Ἦν γὰρ τελευτήσας ὁ βασιλεὺς Μανουὴλ ὁ θεῖος αὐτοῦ, ἔλασας τὴν βασιλείαν Ἀλεξίῳ τῷ υἱῷ αὐτοῦ παιδαρίῳ ὄντι καὶ αὐτῷ. Δι' ἣν αἰτίαν, συμβασιλεύσας αὐτῷ Ἀνδρόνικος ὁ θεῖος αὐτοῦ, ἀναίρει τὸ παιδάριον, κρατήσας τῆς βασιλείας. Δυσωπηθεῖς δὲ παρὰ τῆς συγκλήτου βουλῆς, στέλλει πάμπολλα λύτρα, καὶ ἐξωνεῖται ἐκ Λατίνων τὸν ῥηθοντα Ἰσαάκιον. Ὅς ἐλθὼν ἐν τῇ Κύπρῳ κρατεῖ αὐτὴν, καὶ φημίζεται βασιλεὺς. Καὶ κρατεῖ αὐτὴν ἐπὶ χρόνους ζ'. Ἐκάκωσε δὲ οὐ τὴν χώραν ἀπλῶς, καὶ τῶν πλουσίων τοὺς βίους καθόλου διήρπασεν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδίους ἄρχοντας αὐτοῦ ποινηλατῶν καθεκίστην καὶ θλίβων, ὥστε πάντας ἐν ἀμηχανίᾳ διαίγειν, καὶ τρύπον τινα ἐπιζητοῦντας φεύξασθαι ἀπ' αὐτοῦ.

ε'. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, ἰδοὺ καὶ Ἰγκλίτερ προσβάλλει τῇ Κύπρῳ· καὶ θάπτον πρὸς αὐτὸν ἔδραμον πάντες. Τότε ὁ βασιλεὺς, ἔρημος ἑναπομείνας λαοῦ, προῦδωκε καὶ αὐτὸς, χερσὶ τῶν Ἰγκλιτεβίων, Ὅν καὶ δῆσας σιδήροις, καὶ τοὺς αὐτοῦ θησαυροὺς διαρπάσας σφόδρα πολλοὺς, καὶ τὴν χώραν σκυλεύσας δεινῶς, ἀποπλεῖ πρὸς Ἱερουσαλεμ, πλοῖα καταλείψας τοῦ σχιδεῦειν (6) τὴν χώραν, καὶ στέλλειν ἔπισθεν αὐτοῦ. Τῷ δὲ βασιλεῖ Κύπρου Ἰσαακίῳ κατακλαίει σιδηροδεσμῶ ἐν καστὲλλῳ καλουμένῳ Μαρκάππῳ. Κατὰ δὲ τοῦ ὁμοίου αὐτῷ Σαλαχαντί-

Quadraginta sociis communior.

Quis adversus tot tantosque manus armatas levaverit?

Quis contra martyrum cohortem pugnam insituerit?

Vide, pirata, cum quibus mihi conflicturus sis.

Quantoque cum exercitu audes inire certamen.

Ita intelligo et interpretor versus, in quibus fassus est vir doctus se nescire quid esset σχίδος et σχιδεῦτα. Est procul dubio σχίδος idem ac σχεδία. Atque ita ex metaphora, velim etiam exponi Nilum narratione 1, pag. 19, καὶ ἐκείντο καθέδειν νομιζόμενοι σχεδία ὀπλισμένων νεκρῶν. Et jacebant, dormire visi, pontes seu rates armatarum mortuorum.

νου άνύσας μηδὲν ὁ ἀλιτήριος, ἤνυσε τοῦτο καὶ ἄ μόνον, διακράσας τὴν χώραν Ἀσπίνοις χρυσίου χιλιάδων λιτρῶν διακοσίων. Διὸ καὶ πολλὸς ὁ ὄλολυγμός, καὶ ἀφόρητος ὁ καπνός, ὡς προεῖρηται, ὁ ἐλθὼν ἐκ τοῦ βορέα. Περὶ ὧν ὁ θέλων δηλῶσαι κατὰ μέρος καὶ ὁ χρόνος ἐπιλείψει.

ζ'. Μαινομένης θαλάσσης ἐκ πολλῆς τρικυμίας καὶ πολλῆς καταγίδος οὐδὲν ἀποδέει νῦν τὰ τῆς χώρας ἡμῶν· μᾶλλον δὲ καὶ χειρὸν ἀγρίας θαλάσσης. Ἐκεῖνη γὰρ τὴν ἀγριότητα διαδέχεται γαλήνη· ἐνθάδε δὲ ὁ κλύδων καθεκάστην ἐπαύξει, καὶ τὸ βαγδαῖον αὐτοῦ τέλος οὐκ ἔχει· εἰ μὴ που ἀκούσεται, Μέχρι τούτου ἐλεύσῃ, καὶ οὐχ ὑπερβῆσῃ, ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσεται σου τὰ κύματα. Ἐν τῇ Λευιτικῇ βίβλῳ γέγραπται διαβρήδην τὰ ἐν τῇ γῆ ἡμῶν συναντήσαντα πῆματα, ἧτοι πόλεμοι, ἧτται, σποραὶ διακνήσ, ὑπεναντίων ἐδώδῃ καμάτων ἡμῶν· καὶ ἡ ἰσχὺς ἡμῶν ἐγένετο εἰς οὐδὲν· καὶ ἐγενόμεθα ὀλιγοστοί· καὶ λαὸς ἀλλότριος ἐπληθύνθη ἐν τῇ γῆ ἡμῶν. Ἐπορεύθητε πρὸς με πλάγιοι, λέγει ὁ Θεὸς, κἀγὼ πορεύσομαι πρὸς ὑμᾶς ἐν θυμῷ πлагίῳ. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει. Εἰ μὴ πῶ γὰρ τις νοσήσας χωλανεῖ, οὐδ' ὁ ἰατρὸς ἐπάγει τομὴν μετὰ πικρίας καὶ καύσεως. Δῆλον ὅτι καὶ ἡμεῖς, εἰ μὴ που πολλὰ τὸν πανάγαθον ἱατρὸν ἡμῶν παρεπιγράναμεν, καὶ πлагίως πρὸς αὐτὸν ἐπορεύθημεν, οὐκ ἂν καὶ αὐτὸς πлагίως πρὸς ἡμᾶς διατίθη, σωτηριωδῶς καταπιραίνων ἡμᾶς.

A quod Latinis Cyprum vendidit ducentis millibus auri librarum. Quocirca ejulatus multus, et intolerabilis fumus, ut antea dictum est ex Aquilone venit: de quibus eum qui voluerit sigillatim exponere, tempus disiciet.

6. Præsens hujus loci status nequaquam inferior est mari ex ingenti tempestate, vehementique procella furiose agitato; quinimo feroci mari deterior, siquidem pelagi ferocitatem tranquillitas excoipit; hic vero singulis diebus crescit fluctuatio, ejusque impetus finem non habet; nisi forte audierit: *Hucusque venies, et non prætergredieris, sed in te comminuentur fluctus tui*³. In Levitici libro⁴ aperte scriptæ sunt clades quæ in terra nostra evenerunt: bella scilicet, devietiones, sationes in vanum, nostrorum laborum per adversarios comestio; et furtudo nostra ad nihilum recidit; pauci facti sumus; et populus alienus multiplicatus est in terra nostra. *Ambulavistis erga me obliqui*, dicit Deus, *et ego ambulabo erga vos in furore obliquo*. Etenim ita res habet. Nisi enim aliquis ægotans claudicaverit, neque inducit medicus sectionem cum acrimonia et ustione. Patet quod etiam nos nisi plurimum exacerbavissimus summæ bonitatis medicum nostrum, et oblique erga illum ambulavissimus, nequaquam et ipse erga nos oblique affectus fuisset, salubriter nos amaritudine replens.

³ Job xxxviii, 41. ⁴ Levit, xxvi, 16 et seqq.

ANNO DOMINICI MCMCV.

JOANNES CHILAS

EPHEDI METROPOLITA.

NOTITIA ET FRAGMENTA

(Ex Angeli Mail Præfatione ad tomum VI Spicilegii Romani p. xvi.)

Inter codices Vaticanos, qui dogmaticas controversias de Spiritus sancti processione etiam a Filio, vel de Romanæ Ecclesiæ primatu continent, vel subnatas alias per schisma et animorum æstum quæstiones, multa Græcorum opuscula occurrere alibi dixi, quorum unum vel alterum peculiariter commemorabo, indidemque excerpta depromam. Atque in primis Joannis Clidæ (sive Chilæ) metropolitæ Ephesi perdoctum vidi libellum ob schismatis detestationem conscriptum; et quidem duplici in exemplari, altero latiore cod. Ottob. 225, altero autem strictiore oratione comprehensum cod. Ottob. 213. Homininis scriptique vix mentionem facit Allatius *Contra Greghthonum*, p. 644, et *De consensu* p. 513, denique *De Methodiis* p. 365 et 377, quo postremo loco particulam quoque recitat. Nam altera illa particula quæ p. 514 *De cons.* legitur, ex diverso Ephesii scripto dimanat. Fuit hic Joannes inter Ephesi metropolitæ hoc nomine quintus, qui tempore synodi Constantinopolitanæ innotuit, sub Andronico secundo, Michaelis octavi filio, congregatæ ob sedandos Ecclesiæ Græcæ motus, seu schisma inter Arseniotas ac Josephinos propter ambitum sedis patriarchalis concitatum. Etsi autem apud Lequinium *Or. ch.* dicitur synodo Ephesius non interfuisse, nunc contra accidisse cernimus; etenim

ipse coram synodo sermonem hunc recitavit aut obtulit de tollendo schismate copiosum atque disertum et ecclesiastica eruditione plenum : cui similis est Methodii monachi tractatus, eodem tempore et occasione scriptus, et a nobis *Script. vet.* t. III editus. Quare utraque lucubratio propter generalem schismatum vituperationem valde utilis videtur et prudens. Est hic opusculi titulus et initium in codice Vat. Ottob. 213.

Joannis metropolitæ Ephesi oratio composita contra schismaticos, ex diversis canonibus et scriptis demonstrationibus comprobans, quod cum Ecclesia est orthodoxa, absurde nonnulli ab hac secedunt.

Nihil est in humana vita charitate excelsius et suavius, nihil in orbe pace et concordia utilius ac jucundius. Deus enim charitas est et appellatur; pax autem Dei et secundum Deum, omnem intellectum superat, ut Scripturæ nos docent. Pax nimirum et charitas Creatori Dominoque omnium, ut cælos inclinaret atque in terram descenderet persuaserunt. Descenditque reapse, et pro nobis atque ad similitudinem nostram, excepto peccato, verus homo est factus; atque humana omnia et agens et patiens, propinquis æque ac remotis pacis bonum nuntiavit. Eisdem, paci scilicet et charitati, ap-
prime studens fidelissimus gentis nostræ imperator convocavit ut cernitis hoc loco universos, ut et ipse cum Deo pacis bona nobis annuntiet, et diuturnam contentionem dissolvat, atque ad priscam discordantes pacem reducat.

Α Τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου Ἰωάννου λόγος συν-
θεθεὶς κατὰ σχισματικῶν ἐκ διαφόρων κανόνων
καὶ γραφικῶν ἀποδείξεων ἀποδεικνύς ὅτι
ὀρθοδοξοῦσης τῆς Ἐκκλησίας ἀλόγως ταύτης
δίστανται.

Οὐδὲν ἀγάπης ἐν βίῳ ἀνώτερον καὶ ἡδύτερον, καὶ
οὐδὲν εἰρήνης καὶ ὁμονοίας ἐν κόσμῳ λυσιτελέστερον
καὶ τερπνότερον· ἀγάπη γὰρ ὁ Θεός ἐστὶ τε καὶ
ὀνομάζεται· καὶ ἡ κατὰ Θεὸν εἰρήνη καὶ τοῦ Θεοῦ
πάντα νοῦν ὑπερέχει ὡς δεδιδάγμεθα. Αὗται καὶ
τὸν Δημιουργὸν καὶ Δεσπότην τῶν ὅλων κλῖναι τε
τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καταβῆναι κατέπει-
σαν. Καὶ μέντοι καὶ καταβέβηκε, καὶ καθ' ἡμᾶς δι-
ἡμᾶς χωρὶς ἁμαρτίας κατ' ἀλήθειαν ἄνθρωπος
γένονε· καὶ πάντα τὰ μὲν δράσας, τὰ δ' ὑποστάς
τὰ ἀνθρώπινα, τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς μακρὰν τὸ καλὸν
τῆς εἰρήνης εὐηγγελίσατο. Ταύτας καὶ ὁ πιστότατος
τοῦ γένους ἡμῶν βασιλεὺς εἴπερ τις ἕτερος ἀγαπή-
σας, συγκαλεῖται, ὡς ὁρᾶτε, τοὺς πάντας ἐνταῦθα,
ὅπως ἂν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸς τὰ τῆς εἰρήνης
ἡμῖν εὐαγγελίσῃται ἀγαθὰ, καὶ τὸν πολυήμερον πό-
λεμον καταλύσῃ, καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν τὰ διεστώτα
ἐπαναγάγῃ συνάφειαν.

Pergit deinde Ephesius historiam schismatum diversarum per orbem ecclesiarum, atque ipsorummet inter se Græcorum latissimo sermone describere ac deplorare, et canonum Patrumque veterum auctoritate castigare. Summa autem sermonis est, ut neget Ephesius, ullum unquam schisma licere nisi ob evidentem ac judicatam hæreseos causam : nam cætera ἐγκλήματα etsi pœnis vindicanda sunt, non tanti esse tamen ut ad summum secessionis malum compellant; nedum liceat διὰ τινος μικροφυχίας, ut ait sanctus Basilius, propter aliquas pusilli animi affectiones vel acerbitates, perniciem tantam populis Dei inferre. Qua doctrina diu tradita, homo Græcus memorabilem hujusmodi sententiam dicit : Σημειῶσαι ταῦτα, ἴσως γὰρ ὠφεληθῆσονται οἱ κακῶς (†) λέγοντες ἄποσχισθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Ῥώμης, πρὸ τοῦ καταδικασθῆναι αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ὡς κακόφρονας. *Nota hanc doctrinam, quæ fortasse eis proderit, qui nos inique schisma fecisse aiunt a Romano pontifice, ante quam definitum sit, vel ipsum vel ejus assecias pravum dogma fovere.* Bene hæc habent: nihilominus ob ea quæ dicit f. 25 b, schismaticus Ephesius credendus est. Ibi enim laudat Andronicum, quod adeptus sceptrum, illico patrium (id est patriæ) dogma professus sit, quovis alio ob peregrinitatem excluso, et quod omnem novitatem corruptelamque doctrinæ abjecerit, etc.; quibus verbis reditum Andronici ad schisma post Michaelis parentis obitum, qui anno contigit 1282, significare ac dilaudare videtur.

Reliqua omitto, quæ multa in medio sunt, donec infra f. 45 de prudentia ecclesiastica scribit auctor, quo nempe necessitate aut vi gravi aliqua urgente (excepta ratione fidei) de stricto canonum jure declinandum sit, ne, dum partem mordicus tenere volumus, summam perdamus. Quam sententiam sancti Cyrilli auctoritate confirmat brevi Epistola ad Gennadium archimandritam, quæ inter editas est t. V, part. II, p. 191. Mox Ephesius prosequitur suum propositum diversis exemplis roborare, recitataque parte Epistolæ Joannis VIII papæ ad Basilium imperatorem quæ in Photiana synodo legitur, de antiquis multis ob tempora mutata canonibus disserit; quam particulam ideo libentius hic recitabo, quia duarum Latinorum canonum collectionum summaria hoc volumine edidi; quantumvis enim boni sint ii canones ac plerique utiles, non ita certe sunt immobiles atque rati, ut eos Ecclesiæ auctoritas, pro rerum temporumque adjunctis, variare prudenter nequeat.

En verba Ephesii cod. 213, f. 202 :

(1) Ita in cod. 225 f. 19, b. At in cod. 213 καλῶς. Attamen in contrario adverbio idem manet sensus, qui a præcedentibus determinatur, nempe quod ante latam hæreseos sententiam non liceat

a suo pastore discedere. Si καλῶς mavis, dico : hæc doctrina fortasse tibi proderit (id est eos emendabit) qui nos recte discessisse aiunt, etc.

Ὅσους δὲ κανόνας τῶν ἀρχαιοτέρων οἱ μετ' ἐκείνους ἀρχιερεῖς καὶ μεγάλοι Πατέρες ἡμῶν ἀργῶς τελείᾳ συνέστειλαν, τί χρῆ καὶ λέγειν ἡμᾶς; Ἰσασιν οἱ τὰ ἱερὰ τῶν κανόνων πεπαιδευμένοι μαθήματα. Ποῦ γὰρ ἔστιν ὁ κανὼν ἐκείνος ὁ τοὺς ἐπισκόπους συνοικεῖν ταῖς οἰκαίαις αὐτῶν γυναῖξιν ἐντελλόμενος; Ποῦ ἐκείνος ὁ τοὺς σχισματικούς καὶ τοὺς αἰρετικούς ἐξαναβαπτίζεσθαι διατάττειται; Ποῦ ὁ διοριζόμενος πάλιν ἑπτὰ διακόνους εἶναι καὶ μόνους ἐν ἐκάστῃ τῶν πόλεων; Ποῦ ὁ μετὰ τὸ φαγεῖν ἡμᾶς κατὰ τὴν μεγάλην ε' μετέχειν τῶν φρικτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, μιμήσῃ τάχα τοῦ Κυριακοῦ δείπνου ἐκείνου, νομοθετῶν; Ποῦ κάκεινος ὁ τοῖς πλήθει τῶν ἐπισκόπων ἐκλογὴν ποιεῖσθαι καὶ ψῆφον ἐπίτρεπε; Καὶ μακρὸν ἂν εἴη τοὺς ἀπρακτῆσαντας τῶν κανόνων πάντας ἐκλέγεσθαι νῦν καὶ εἰς μέσον παραγεσθαι.

A Quot autem antiquorum præsulum canones a posterioribus episcopis magnisque Patribus sint omnino sine effectu habiti, cur nos dicere oportet? Id videlicet sciunt qui canonicas disciplinas didicerunt. Ubi est enim jam ille canon qui mandat episcopis ut cum sua quisque conjuge habitet? Ubi ille qui schismaticos et hæreticos rebaptizari præcipit? Ubi rursus ille qui septem tantum diaconos in unaquaque urbe esse decernit? Ubi ille, qui constituit ut cibo præsumpto, in quinta magna feria tremendis Christi mysteriis communicemus, idque ob imitationem fortasse cœnæ Dominicæ? Ubi et ille qui populi multitudini in episcoporum electione suffragium permittit? Longum esset antiquatos omnes jacentesque canones nunc seligere atque in medium proferre.

B

JOANNIS CHILÆ

EPHESI METROPOLITÆ

AD IMPERATOREM ANDRONICUM SENIOREM

LIBELLUS

DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI.

(Apud Allatum *De consensione*, p. 514.)

Ἰωάννου τοῦ Χαιλᾶ μητροπολίτου Ἐφέσου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Τὴν ἐκπόρευσιν ἀκίνητον ἰδιότητα τοῦ παναγίου Πνεύματος οἶδεν ἡ κοινὴ δόξα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μηδὲν ἕτερον, ἢ μόνην τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς φυσικὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ περιστάνουσιν. Τὸ γοῦν δοξάζειν, καὶ γράφειν τὴν ἐκπόρευσιν ταύτην, νῦν μὲν ἐπὶ τῆς θεολογίας τὴν ὑπαρξίν σημαίνει αὐτὴν, νῦν δὲ αὐτὴν τὴν ἔκφασιν τὴν ἀίδιον, ἢ τὴν ἐκλαμψίν ἢ τὴν φανέρωσιν βλάσφημον, καὶ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ἀλλότριον, καὶ παρὰ τοῦτο, καὶ ἀναθέμιτος ἔστιν· πάλιν τὸν προβολέα τοῦ παναγίου Πνεύματος αἴτιον, ὡς καὶ τὸν Γεννητόρα τοῦ Ἰησοῦ αἴτιον, ἢ κοινὴ τῶν Πατέρων οἶδεν ἔννοια καὶ ὁμολογία. Πρὸς δὲ καὶ τὴν προβολὴν ταῦτ' ἐκπορεύσει δύνασθαι, καθάπαξ οἱ πάντες γινώσκουσιν. Ὅ μὴ τοίνυν οὕτως, ἀλλ' ἑτέρως φρονῶν, δογματίζων τε καὶ γράφων, ὡς ποτὲ μὲν ὁ προβολεὺς τὸν αἴτιον σημαίνει τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ ἡ προβολὴ τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ φυσικὴν ὑπαρξίν· ποτὲ δὲ ἐκείνος μὲν τὸν φανερωτὴν, αὐτὴ δὲ τὴν ἀίδιον ἔκφασιν, ἢ τὴν ἔκλαμψιν, εἴτ' οὖν τὴν φανέρωσιν τοῦ παναγίου Πνεύματος, πρόδηλος βλάσφημος οὗτος ἡμῖν, καὶ περιφανῆς παραδειγματιστής, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀποβολῆς, καὶ βδελύγματος ἕστις. Ὁσαύτως καὶ τὴν πρόθεον πάλιν ἐπὶ τοῦ παναγίου Πνεύ-

C Processionem, immobilem proprietatem sanctissimi Spiritus, communis Ecclesiæ sententia novit, nihilque aliud, quam solam ex Patre naturalem existentiam illius exprimentem. Quare sentire ac scribere, processionem hanc, nunc quidem in theologicis existentiam ipsam notare, nunc expirationem sempiternam, sive illuminationem sive revelationem, blasphemum et ab apostolicis dogmatibus alienum est, proptereaque dignum, quod anathemate feriat. Rursum, productorem sanctissimi Spiritus causam, quemadmodum et Genitorem Filii causam, communis Patrum sententia novit et profitetur. Item, productionem et processionem idem valere, omnino apud omnes in confesso est. Qui itaque, modo ab hoc diverso, aut sentit, aut enuntiat, aut scripto tradit; aliquando scilicet productionem, sancti Spiritus causam, et productionem ex Patre illius naturalem existentiam, notare; aliquando vero notare revelationem, et ipsam sempiternam explicationem, sive illustrationem, sive revelationem sanctissimi Spiritus; aperte hic apud nos blasphemus est, et manifestus prævaricator, proptereaque dignus, quem abjiciamus, et detestemur. Eadem ratione rursus productionem de sanctissimo Spiritu dictam, et solam

D

existentiam sanctissimi Spiritus designantem, A Deiferi Patres et intelligunt et accipiunt, quemadmodum et processionem ipsam, et productionem. Quare circa hanc vocem quippiam innovantes, aut decernentes, aut monumentis consignantes, eam scilicet aliquando in divinis Litteris existentiam designare, aliquando revelationem, illuminationem et explicationem, rectorum hi dogmatum adulteratores, et longe a veritate aberrantes, censentur; prætereaque detestabiles sunt, dignique, quos omnes aversentur. Ista hunc in modum præteritis temporibus sancta Dei ecclesia novit, tenuit, sancivit, docuit, et professæ est. Hæc nos quoque non una ratione tenere, decernere, docere, profiteri, multo abhinc tempore ab eadem accepimus. Hæc et ad hunc diem nobiscum lites exercentes si hunc in modum professi fuerint, tum ore tum scripto, partim ea, tanquam rectæ doctrinæ consona, exosculantes, partim ut blasphema, anathemate dicto, æque ac nos adjudicantes, erunt nobis ab hoc tempore fratres germani, recteque sentientes. Nos una cum iis perfecte reconciliatos, seque ex corde ac pacifice a nobis amplecti persentient: quod si aliud illis in animo fuerit, quod Deus avertat, nusquam neque ullo tempore.

ματος εύρισκομένην, και παραστατικὴν μόνης τῆς ὑπάρξεως τοῦ παναγίου Πνεύματος οἱ θεοφόροι Πατέρες ἀεὶ και νοοῦσι, και ἐκλαμβάνουσι. Καθὰπερ ἄρα και τὴν ἐκπόρευσιν αὐτὴν, και τὴν προβολήν. Οἱ γοῦν καινοτομοῦντες, και ταύτην δὴ τὴν φωνὴν, και δογματίζοντες ἅμα, και γράφοντες, ὡς ποῦ μὲν τῶν Γραφῶν τῶν ἁγίων ὑπάρξεως ἐστὶν αὕτη παραστατικὴ, ποῦ δὲ πάλιν φανερώσεως, και ἐκφάνσεως, και ἐκλάμψεως τῶν ὁρθῶν παραχαράχεται και οὔτοι δογμάτων λογίζεται, και τῆς ἀληθείας πόβρω φερόμενοι, και παρὰ τοῦτο μίσους τῷ ὄντι, και ἀποστροφῆς ἄξιοι, Ταῦτα οὕτως οἶδεν ἄνωθεν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγία Ἐκκλησία φρονεῖν, οὕτω δογματίζειν, οὕτω διδάσκειν· οὕτως ὁμολογεῖν ταῦτα και ἡμεῖς, οὕτω φρονεῖν, οὕτω δογματίζειν, οὕτω διδάσκειν, οὕτως ὁμολογεῖν ἀνέκαθεν, και ἐς δεῦρο παρ' αὐτῆς παρελάβομεν. Ταῦτα και οἱ μέχρι τῆς νῦν διαφερόμενοι πρὸς ἡμᾶς, εἰ οὕτως ὁμολογήσαιεν, ὁμοῦ μὲν, και ἀπὸ στόματος, ὁμοῦ δὲ και διὰ Γραμμάτων· τὰ μὲν ἐνοστερνιζόμενοι ὡς ὀρθὰ δηλονότι, τὰ δὲ ὡς βλάβημα τῷ ἀναθέματι παραπέμποντες, καθάπερ και ἡμεῖς, γνήσιοι ἔσονται ἡμῖν τὸ ἀπὸ τοῦδε ἀδελφοί, και ὀρθόδοξοι· και τὴν μετ' αὐτῶν ἐντελῆ καταλλαγὴν, και εἰρήνην ἔξουσιν ἀπὸ καρδίας ἀσπαζομένους ἡμᾶς· εἰ δὲ μὴ, ὅπερ μήποτε γένοιτο, οὐδαμῆ οὐδαμῶς.

ANNO DOMINI MCKCVI.

NICOLAUS

METHONENSIS IN PELOPONNESO EPISCOPUS ET METROPOLITA.

NOTITIA.

(FABRIC. *Biblioth. Gr.* tom. VI, p. 294.)

Nicolaus, Methonensis in Peloponneso episcopus et metropolita, multum Mich. Cerulario recentior, et ad duodecimum referendus sæculum, nec confundendus cum Nicolao Cabasila (a) plura scripsit adversus Latinos, maximam partem inedita adhuc: librum primum *De primatu papæ* citat Nic. Comnenus, p. 366, prænot. *Mystagog.* librum secundum, *Contra Latinos*, p. 356. Ejusdem *Syllogismos de processione Spiritus sancti*, quorum initium: Ὁμολόγηται ὅτι και δλη ἡ Θεότης μονάς ἐστι και τὸ ἓν. Et alterum quod incipit: Ἐχρῆν μὲν μηδ' ἀπολογεῖσθαι τοῖς οὕτω καινοφώνοις και καινοπίστοις. Nec non tertium *De azy-mis* evoluisse se testatur Allatius, lib. II, c. 10, *De consensu*, § 2, pag. 627; cuius initium: Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποίησάμην, ὡς Λατινόφιλος, πρὸς σέ. Aliud scriptum *De processione Spiritus sancti* idem memorat quod incipit: Βασιλεῦ οὐράνιε, Παράκλητε ἀγαθὲ, sed illud juniorei cuidam Νικολάφ λαμψαντι νέφ Μεθώνης tribuendum suspicatur, qui scripserit post Nicephorum Blemmydam. In bibl. Bavarica asservati sunt præter librum *De processione Spiritus sancti* Græco-Latinum, liber *De sancta Eucharistia in pane fermentato conficienda*: — liber *De jejuniis Latinorum in Sabbato, et de sacerdotum conjugio, et quod in Quadragesima non sit perfecta Missa celebranda*. In eadem bibl. atque in aliis obvia hujus Nicolai *Discussio theologicæ institutionis Procli*, Platonici philosophi. Ex scripto *De processione Spiritus*

(a) Allat., *De consensu*, pag. 858 et 554.

smecti petita videtur ejus Θεολογία περί τῆς ἁγίας Τριάδος sive fragmentum De SS. Trinitate in bibl. Cæsarea, incipit: Τίς ὄλιος ἀνάσχοιτο τῶν ἐν Χριστιανοῖς τελούντων ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος δύο εἰσάγειν αἷτια. Orationem contra transgressores legis divinæ citat Nic. Comnenus, pag. 106. In Nicolai Hydruntini scriptis multa ad verbum ex Methonensi repetita et expressa reperiri notavit Allatius de consensu, p. 705 et 627. Editum hujus Methonensis nescio an aliud quidquam exstat quam breve scriptum Πρὸς τοὺς διστάζοντας καὶ λέγοντας ὅτι ὁ ἱεουργούμενος, ἄρτος καὶ οἶνος οὐκ ἔστι σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, De corpore et sanguine Christi adversus eos qui dubitant an consecratus panis et vinum sint corpus et sanguis Domini. Græce cum Liturgiis SS. Jacobi, Basilli et Chrysostomi Paris. 1560, in-fol. p. 129-133; Latine in Liturgiis Claudii de Sanctes Antwerp. 1562, 8, pag. 77; atque in Bibliothecis Patrum ut Lugdunensi, tom. XXIII, pag. 634; tum Græce ac Latine in Auctario Ducæano, tom. II, pag. 372, et in Bibliotheca Patrum Morelliana, Paris. 1644, 1654, tom. XII, pag. 516-520.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΕΘΩΝΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΣΤΑΖΟΝΤΑΣ, ΚΑΙ ΛΕΓΟΝΤΑΣ ΟΤΙ Ο ΙΕΡΟΥΡΓΟΥΜΕΝΟΣ ΑΡΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙΝΟΣ ΟΥΚ ΕΣΤΙ ΣΩΜΑ ΚΑΙ ΑΙΜΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

NICOLAI

BEATISSIMI EPISCOPI METHONENSIS,

AD EOS QUI HÆSITANT, AIUNTQUE CONSECRATUM PANEM ET VINUM NON ESSE CORPUS ET SANGUINEM DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.

Τὴν μυστικὴν ταύτην καὶ ἀνάμικτον ἱεουργίαν, καθ' ἣν τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον καθαγιαζόμενα, εἰς τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου μεταποιεῖσθαι πιστεύομεν, παρὰ τίνος ἂν τὴν ἀρχὴν φαίης δοθῆναι; Ἄρ' οὐχὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς ἡμᾶς τὰ ἱερὰ διδάσκουσιν Εὐαγγέλια; Παρ' αὐτοῦ πάντως. Οἶος δὲ καὶ ὁ λόγος, τῆς παραδόσεως; Τοῦτο ποιεῖτε, φησὶν, εἰς τὴν ἑμὴ ἀνάμνησιν· καὶ ὁ θεὸς Παῦλος· Ὁσάυτως γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε. Ἡὼς καὶ τίνα τρόπον, παρ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἐμάθαμεν. Λαβὼν γὰρ, φησὶ, τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ ἔδωκε ταῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμένον καὶ διδόμενον· ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον, μετὰ τὸ δεῖκνῆσαι, λέγων. Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ αἵματι μου. Ταῦτόν δὲ εἶπαι κατὰ τὸν θεῖον Ματθαῖον. Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.

(1) Mysticam hanc et incrementam consecrationem, qua panem et calicem consecratos in corpus et sanguinem Domini transmutari credimus, a quoniam principium accepisse dicas? nonne ab ipso Deo et Servatore nostro Jesu Christo, quemadmodum nos sacra docent Evangelia? Prorsus ab eo. Quis vere ille est sermo, quo id traditur? *Hoc facite, inquit, in meam commemorationem*¹ Et D. Paulus: *Quotiescunque enim comeditis panem hunc, et calicem hunc bibitis, mortem Domini annuntiat*². Quo modo, quoque ritu, ab ipso Servatore didicimus. *Accipiens enim, inquit, panem, et gratias agens, fregit, ac dedit discipulis, et ait: Accipite, comedite. Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur et traditur: similiter et calicem, postquam cenavit, dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*³. Id autem idem est quod et divus Matthæus inquit: *Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis effunditur*⁴. Quis vero scopus ac finis hujus traditionis? Quid aliud quam participatio Christi, et vita in Christo participantium æterna?

¹ I Cor. xi, 25. ² ibid. 26. ³ ibid. 24, 25. ⁴ Matth. xxvi, 28.

(1) Non te lateat lector, Nicolaum Methonensem episcopum Græcum esse, ac schismaticum, Ecclesiæque Romanæ perduellem: cujus exstat tra-

ctatus de processione Spiritus sancti a solo Patre in bibliotheca Vaticana). Quocirca circumspicere legendus, et separandum pretiosum a villi.

*Si quis enim, inquit, comederit ex hoc pane, vivet in æternum*⁵; et: *Panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita*⁶; et: *Nisi manducetis carnem Filii hominis, et bibatis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis: qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*⁷; et rursus: *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo: Quemadmodum misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem*⁸, et: *Qui edit me, et ille vivet propter me*⁹. Carnom enim suam quasi escam hanc circumponens, divina sua virtute, serpentem quidem deprimit, nos autem erigit. Papæ, quam expavescendum et tremendum mysterium! Qui hoc tradidit, Deus est, qui propter clementiam et benignitatem suam homo quoque factus est, et tanquam ovis ad macellationem et mortem processit, ut obnoxius morti propter peccatum hominem morte eximeret. Causa hujus traditionis est, magni hujus beneficii recordatio. Corpus et sanguis Christi ea sunt, quæ hoc ritu perficiuntur; ritus finis, participatio Christi et vita æterna; quod idem est quasi diceret, participantium deificatio, ut divus Paulus magna voce proclamat: *Calix benedictionis quem benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est*¹⁰? deinde subdit et rationem, quo pacto flammæ corpus Christi, aitque: *Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? quandoquidem unus panis, et unum corpus multi sumus: omnes enim uno pane participamus*¹¹. Quid enim est, ait, panis? Nimirum corpus Christi. Quid vero sunt participantes? Nimirum corpus Christi; nam participante corpore Christi, nos etiam ipsum efficiuntur. Nam quia universa nostra caro corrupta est a peccato, opus nobis fuit nova carne.

μεθα· ἐπειδὴ γὰρ ἡ πᾶσα ἡμῶν σὰρξ ἐφθάρη ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἐδέησεν ἡμῖν σαρκὸς νέας.

Quis ergo tam audax et prorsus temerarius existat, ut adversus hanc traditionem aliquid novi molitur, mysteriumque falsitatis accuset, atque abroget eum, qui ita tradidit et instituit? *Si quis legem Moysis abroget, inquit Apostolus, sine miserieordia ulla, sub duobus aut tribus testibus moritur: quanto dignus deteriori supplicio censendus erit, qui Filium Dei conculcarit, et sanguinem testamenti profanum existimaverit, et spiritum gratiæ injuria affecerit*¹². Verum quis ille, qui conculcat Filium Dei, et aliorum quæ diximus reus censetur? Nonne qui sanguinem ejus ingratus abrogat, nec admittit, et veracis ab omnique mendacio alieni oris traditionem et mandatum nihili facit? *Hoc est corpus meum, dicentis; et, Hic est sanguis meus; et, Nisi manducetis carnem Filii hominis, et bibatis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis. Quid hæsitatis? quid Omnipotentem impotentiam attribuis? Nonne ipse est qui ex nihilo omnia ut*

μενον. Ὁ δὲ σκοπὸς τίς, καὶ τὸ τέλος τῆς παραδόσεως; Τί ἄλλο, ἢ μετουσία Χριστοῦ, καὶ ζωὴ ἐν Χριστῷ τῶν μετεχόντων αἰώνιος; Ἐὰν τις γὰρ, φησί, φάγη ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ· Ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· καὶ· Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς· ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ πάλιν· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ, καὶ ἐγὼ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα· καὶ· Τρώγων με, κάκεινος ζήσεται δι' ἐμέ. Τὴν γὰρ αὐτοῦ σάρκα ὡς δέλεαρ ἐν ἀγκίστρῳ περιτιθέμενος, τῇ θεῖᾳ αὐτοῦ δυνάμει, τὸν μὲν ὄσιν καθέλκει, ἡμᾶς δὲ ἀνάγει. Βαβαί ὡς φρικτὸν καὶ φοβερὸν τὸ μυστήριον. Ὁ παραδεδικώς τούτου, θεὸς ἐστὶ διὰ φιλανθρωπίαν καὶ ἀνθρώπου γενόμενος, καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν καὶ θάνατον προερχόμενος, ἵνα τὸν ὑπόδικον τῷ θανάτῳ διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἀνθρώπου τοῦ θανάτου ἐξέλθῃται. Αἰτία δὲ τῆς παραδόσεως, ἡ τῆς μεγάλης ταύτης εὐεργεσίας ἀνάμνησις· νῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, τὰ τελούμενα· τῆς τελετῆς τέλος, μετουσία Χριστοῦ, καὶ ζωὴ αἰώνιος· ταῦτόν δὲ εἶπεῖν, τῶν μετεχόντων ἐκθέωσις, ὡς καὶ θεσπέσιος Παῦλος μεγαλοφώνως βοᾷ, Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; Ἐἴτα ἐπάγει καὶ λογισμὸν, πῶς γινόμεθα σῶμα Χριστοῦ, καὶ φησί· Τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; ὅτι εἰς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν. Τί γὰρ ἐστὶ, φησὶν, ὁ ἄρτος; δηλονότι σῶμα Χριστοῦ. Τί δὲ γίνονται οἱ μεταλαμβάνοντες; δηλονότι σῶμα Χριστοῦ· μετέχοντες γὰρ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμεῖς ἐκείνο γινύ-

Τίς οὖν οὕτω θραυὸς καὶ πάντολμος, ὡς καινοσημεῖν τὴν παράδοσιν, καὶ παραγράφειν τὸ μυστήριον, καὶ ἀθετεῖν οὕτω τὸν παραδόντα τε καὶ μαθήσαντα; Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, χωρὶς οἰκτιρισμῶν, ἐπὶ δυσίᾳ ἢ τρισὶ μάρτυσι, ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖ χεῖρονος ἀξιοθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος καθυβρίσας; Ἀλλὰ τίς ὁ καταπατῶν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ ἄλλα τὰ εἰρημένα κατηγορούμενος; Ἡ δὲ ἄλλο, ὡς ὁ τὸ σῶμα αὐτοῦ διὰ τῆς ἀχαριστίας ἀθετῶν, καὶ μὴ ἀποδεχόμενος, καὶ τὴν τοῦ ἀψευδοῦς στόματος παράδοσιν τε καὶ ἔνταγμα ἐξουθενίζων; Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου εἰπόντος· καὶ, Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου· καὶ, Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Τί διστάζεις; Τί τῷ παντοδυνάμῳ ἀδυνατίαν περιάπτεις; Οὐκ

⁵ Joan. vi, 52. ⁶ ibid. ⁷ ibid. 54, 55. ⁸ ibid. 57, 58. ⁹ ibid. ¹⁰ I Cor. x, 16. ¹¹ ibid. 17. ¹² Hebr. x, 28, 29.

αὐτὸς ἔστιν ὁ ἐκ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα παραγαγὼν, ὁ εἰς τῆς τρισυποστάτου θεότητος, ἐπ' ἑσχάτων τῶν χρόνων σαρκωθεὶς, καὶ ὁ τὸν ἄρτον εἰς τὸ αὐτοῦ σῶμα μεταβάλλεσθαι προσεταχώς; Τί πάλιν ζητεῖς αἰτίαν καὶ τάξιν φύσεως τῆς τοῦ ἄρτου μεταβολῆς εἰς τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα, καὶ τοῦ ὕδατος καὶ οἴνου εἰς αἷμα· ἐπεὶ ὑπὲρ φύσιν καὶ λόγον καὶ νοῦν καὶ ἔννοιαν ἐκ Παρθένου ἐτέχθη; Ἀπιστήσεις ἄρα καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ ἀνάληψιν, καὶ τὰλλα τοῦ Χριστοῦ θαύματα ὑπὲρ φύσιν, καὶ νοῦν καὶ ἔννοιαν ὄντα. Τοῦτό σοι γίνεσθαι, ὅτι τὸν Χριστὸν, οὐ Θεὸν ἀληθινὸν καὶ Ἰδὸν τοῦ Θεοῦ ὁμολογεῖς, ἀλλ' ἀρειανίζεις, μᾶλλον δὲ ἰουδαίζεις.

Ἄλλ' ἴσως πάλιν ἀμφιβάλλεις καὶ ἀπιστεῖς, ὅτι οὗχ ὄρας σάρκα καὶ αἷμα, ἀλλ' ἄρτον καὶ οἶνον. Περὶ οὗ εἰδέναι σε χρὴ, ἀχάριστε καὶ ἀγνώμων, περὶ τὸν εὐεργέτην, ὅτι ὁ τὰ πάντα εἰδὼς Θεός, φιλιανθρωπότατος ὢν, οικονομικῶς τοῦτο ἐποίησε, τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ συγκαταβαίνων, ἵνα μὴ ἀποστρέφονται οἱ πολλοὶ τὸν ἀβραβῶνα τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ δυσχεραίνωσι, σάρκα καὶ αἷμα βλέποντες. Διὸ διὰ τῶν συνηθετέρων τῆς φύσεως τοῦτο γίνεσθαι ἡδουλήθη, συζεύξας αὐτοῖς τὴν αὐτοῦ θεότητα. Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, καὶ. Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, εἰπὼν· καὶ, Λάβετε, φάγετε, καὶ πίνετε ἐξ αὐτοῦ πάντες εἰς ἄφραστον ἀμαρτιῶν· καὶ πάλιν· Ὁ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἔστιν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· καὶ· Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνετε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Διὰ τοῦτο αὐτῶ πιστεύοντες, οὕτω προσφέρομεν ἄρτον τέλειον, ζῶντα, εἴτουν σῶμα Χριστοῦ τέλειον, καὶ μετὰ τὸ πάθος διαμμενηχὸς καὶ ὀλόκληρον· οὐδὲ γὰρ ὄσπου αὐτοῦ συνετριβή· καὶ τῆς θείας ζωῆς ἀχώριστον, τοιοῦτον οἶον αὐτὸς ὁ πρῶτος ἡμῶν καὶ μέγας ἀρχιερεὺς καὶ θύτης καὶ θυμία τοῖς οἰκαίοις μυσταῖς παρέδωκεν· αὐτοὶ τε πάλιν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται τοῦ Λόγου καὶ ὑπηρέται τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης, παρίδουσαν πάντας μὲν τῇ ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅπου καὶ ὁ θεῖος Ἰσάβδος ὁ τοῦ πρώτου καὶ μεγάλου ἀρχιερέως ἀδελφός, καὶ διάδοχος τὴν μυστικὴν καὶ ἀναμικτον λειτουργίαν ἐξέθετο· Πέτρος δὲ καὶ Παῦλος τῇ ἐν Ἀντιοχείᾳ· Παῦλος δὲ Ἰδίως, καὶ πάση τῇ οἰκουμένῃ· Μάρκος δὲ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ· Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας τῇ ἐν Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ· καὶ πάντες τῇ πανταχοῦ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς συγγραφείσης τῆς ἱερᾶς Κλήμεντι λειτουργίας παραδεδώκασιν· ἐν ᾗ ταῦτα οὕτω βητικῶς κεῖται·

«Μεμνημένοι οὖν ὧν δι' ἡμᾶς ὑπέμεινεν, εὐχαριστοῦμέν σοι, Θεὲ παντοκράτορ, οὐχ ὅσον ὀφειλομέν, ἀλλ' ὅσον δυνάμεθα, καὶ τὴν διάταξιν αὐτοῦ πληροῦμεν· Ἐν ᾗ γὰρ νυκτὶ παρεδίδοτο, λαβὼν ἄρτον ταῖς ἀγίαις καὶ ἀμώμοις αὐτοῦ χερσὶ, καὶ

essent fecit? Unus trium personarum Divinitatis qui postremis temporibus incarnatus est, et panem in suum corpus transmutari jussit? Quid requiris causam et ordinem naturæ, panis transmutationis in Christi corpus, et aquæ (2) vini in sanguinem; cum supra naturam, rationem, mentem, et cogitationem, ex Virgine sit natus? Non credes itaque nec mortuorum resurrectionem, nec in cælos ejus assumptionem, et alia Christi miracula supra naturam, mentem et cogitationem eminentia, Id tibi accidit, quod Christum, non Deum verum ac Filium Dei confiteris, sed Arianismum vel potius Judaismum recipis.

At fortassis dubitas minimeque credis, quod non videas carnem et sanguinem, sed panem et vinum. Qua de re scias oportet, tui qui ingrato iniquoque animo erga beneficium affectus es, Deum qui omnia novit, cum humanissimus sit, provide hoc fecisse, ad hominum imbecillitatem se demittentem, ne aversarentur multi arrhabonem æternæ vitæ, et ægre ferrent, carnem et sanguinem intuentes. Itaque rebus naturæ consuetis hoc fieri voluit, his suam divinitatem conjungens, cum dixit: *Hoc est corpus meum*; et: *Hic est sanguis meus*; et: *Accipite, comedite, et bibite ex eo omnes, in remissionem peccatorum*; et rursum: *Panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita*; et: *Nisi manducetis carnem Filii hominis, et bibatis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis*. *Hoc facite in meam commemorationem*. Propterea ei credentes, ita offerimus panem perfectum, vivum, sive corpus Christi quod perfectum etiam post passionem permansit et integrum (neque enim os ejus contritum est) et a divina vita inseparabile, plane quale ipse primus noster ac magnus Pontifex et sacrificus victimaque, suis ipsius discipulis tradidit: iique denuo qui ab initio suis ipsi oculis Verbum intuiti sunt, eique ministrarunt, catholicæ Ecclesiæ ab extremis ad extremos usque orbis terrarum limites tradiderunt: omnes quidem Hierosolymitanæ, ubi et divus Jacobus primi magnique Pontificis frater ac successor, mysticam incruentamque Liturgiam exposuit. Petrus autem et Paulus Antiochensis; Paulus vero peculiariter, orbi universo; Marcus, Alexandrinæ; Joannes et Andreas, Asiæ et Europæ; omnesque universæ Ecclesiæ ubicunque sit, per eam quam sanctus Clemens conscripsit Liturgiam, tradiderunt; quæ hæc ita ad verbum habentur:

«Memores igitur eorum quæ propter nos passus est, gratias agimus tibi, Deus omnipotens, non quantum debemus, sed quantum possumus, et ejus statutum adimplemus. *In qua enim nocte tradebatur, accipiens panem in sanctas et immaculatas suas*

(2) Cautè lege: nam aqua non consecratur, nisi prius in naturam vini conversa, nec tute sentiunt, qui oppositum reputant.

manus, et elevatis oculis ad te Deum ac Patrem suum, fregit, deditque nobis dicens: Accipite ex eo, comedite: Hoc est corpus meum quod pro multis comminuitur, in remissionem peccatorum. Similiter et calicem ex vino et aqua temperatum, sanctificavit, deditque nobis dicens: *Bibite ex eo omnes; hic est sanguis meus qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Hoc facile in meam commemorationem.* Memores igitur passionis ejus, mortis, resurrectionis, reditus in cœlos et futuri ejus secundi adventus, in quo veniet judicaturus vivos et mortuos, redditurusque cuique secundum opera sua, offerimus tibi regi ac Deo, secundum ejus institutionem, panem hunc, et hunc calicem, gratias tibi per eum agentes, quod nos fueris dignatus adstare coram te et tibi sacrificare. Et te rogamus ut propitio serenoque vultu respicias supra hæc proposita dona coram te, tu qui nullius indiges, Deus: et tibi complacitum sit in eis ad honorem Christi tui, et mittere digneris sanctorum tuorum Spiritum super hoc sacrificium, testem passionum Domini Jesu, ut efficiat panem hunc, corpus Christi tui; et calicem hunc, sanguinem Christi tui.»

Et iterum magnus ille Paulus: *Ego accepi a Domino quod et tradidi vobis: quod Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, et benedixit, fregit, dixitque: Accipite, comedite; hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur. Hoc facile in meam commemorationem. Quotiescumque enim comeditis panem hunc, et calicem hunc bibitis, mortem Domini annuntiatis, donec veniat* ¹³. Si vero oenses, hoc quod a nobis perficitur, illo minus esse, nescis Christum etiam hoc tempore operari, nuncque adesse; *Ero enim vobiscum dies universos ad consummationem usque sæculi* ¹⁴, pollicitus est. Hoc item mysterium summopere admirans quasi obstupefactus divus Apostolus, cum timore Dei ac fide ut digne ei participemus adhortatur, et supplicium transgressori definit: *Quicumque comederit, iniquiens, panem hunc, aut biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini* ¹⁵. Id periinde est, ac si dixerit (divi Chrysostomi sententia): *Quemadmodum tradidit quidem eum Judas, in eum vero petulanter debauchati sunt Judæi: ita dedecore et infamia eum afficiunt, qui sanctissimum ejus corpus indigne ore sumunt, et corpori admovent impuro.* Itaque inquit, *Probet seipsum homo; non alter alterum, hoc enim judicare est, sed primum quisque seipsum: et sic de pane edat: et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans, hoc est, perpendens et considerans corpus Domini* ¹⁶ propositum. Quod si is, qui per se in aliquod humanorum vitiorum delapsus est, et indiscrete accessit, ut indigne communicans, tanta

ἀναβλέψας πρὸς σε τὸν Θεὸν αὐτοῦ καὶ Πατέρα, καὶ κλάσας ἔδωκεν ἡμῖν, εἰπὼν· Λάβετε ἐξ αὐτοῦ, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ περὶ πολλῶν θρυπτόμενον εἰς ἄφεισιν ἁμαρτιῶν. Ὁσαύτως καὶ τὸ ποτήριον κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος, καὶ ἀγιάσας ἔδωκεν ἡμῖν λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεισιν ἁμαρτιῶν. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Μνησθημένοι τοίνυν τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς εἰς οὐρανούς ἐπανόδου, καὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ δευτέρας παρουσίας, ἐν ᾗ ἔρχεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστην κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, προσφερόμέν σοι τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ, κατὰ τὴν αὐτοῦ διάταξιν, τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, εὐχαριστοῦντές σοι δι' αὐτοῦ, ἐφ' οἷς κατηξίωσας ἡμᾶς ἐστάναι ἐνώπιόν σου καὶ ἱερατεῦσιν σοι· καὶ ἀξιούμεν σε, ὅπως εὐμενῶς ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα ἐνώπιόν σου, σὺ ὁ ἀνευθεὶς Θεός, καὶ εὐδοκήσῃς ἐπ' αὐτοῖς εἰς τιμὴν τοῦ Χριστοῦ σου· καὶ καταπέμψῃς τὸ ἅγιόν σου Πνεῦμα ἐπὶ τὴν θυσίαν ταύτην, τὸν μάρτυρα τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅπως ἀποφῆνοι τὸν ἄρτον τοῦτον, σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ ποτήριον τοῦτο, αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου,

Καὶ πάλιν ὁ μέγας Παῦλος· Ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλυόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὅσακις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὰ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Εἰ δὲ ὑπονοεῖς τοῦτο τὸ παρ' ἡμῶν ἐπιτελούμενον ἕλαττον εἶναι ἐκείνου, οὐκ οἶδας ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ νῦν ἐνεργεῖ, καὶ νῦν πάρεστιν· Ἔσομαι γὰρ μεθ' ὑμῶν τὰς ἡμέρας ἀπάσας ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ἐπιγγέλατο. Τοῦτο τὸ μυστήριον πάλιν ὑπερεκκλήτομενος ὁ θεῖος Ἀπόστολος, μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως ἀξίως ἡμᾶς αὐτοῦ μετέχειν παρακαλεῖται, καὶ τιμωρίαν τοῦ παραβαίνοντος ἀφορτίζεται· Ὅς ἂν ἐσθίῃ, λέγων, τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου. Ταῦτὸν δὲ εἰπεῖν (κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον), καθάπερ παρέδωκε μὲν αὐτὸν Ἰουδαίαι, ἐπαρνήσαν δὲ εἰς αὐτὸν Ἰουδαῖοι, οὕτως ἀτιμάζουσιν αὐτὸν οἱ τὸ πανάγιον αὐτοῦ σῶμα ἀναξίως τῷ στόματι δεχόμενοι, καὶ ἐναγεῖ προσφέροντες σώματι. Διὸ φησι· Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτὸν, οὐχ ἕτερος τὸν ἕτερον· τοῦτο γὰρ κρῖναι ἔστιν· ἀλλὰ πρῶτον ἕκαστος ἑαυτὸν· Καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων, τουτέστιν ἐξετάζων καὶ ἐννοῶν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου προκείμενον. Εἰ δὲ ὁ καθ' ἑαυτὸν ἔν τι

¹³ I Cor. xi, 23, 24, 27. ¹⁴ Matth. xxviii, 20. ¹⁵ I Cor. xi, 27. ¹⁶ ibid. 28, 29.

τῶν ἀνθρωπίνων ὀλισθαίνων, καὶ προσίων ἀδιακρί-
τως, ὡς ἀναξίως μετέχων, τσσαύτης ἀξιούται τῆς
κατακρίσεως· ὁ περὶ αὐτὴν τὴν ἱερουργίαν ἐξαμαρ-
τάνων, καὶ ἀμέσως αὐτὸ τὸ Κυριακὸν καθυβρίζων
σῶμα καὶ ἀπαρνούμενος, τὴν τε παράδοσιν ἀθε-
τῶν, καὶ τὸν παραδεδικότα καταπατῶν, τίνας ἂν
εἴη καὶ πόσῳ μᾶλλον χειρόνος τε καὶ μείζονος
ἄξιος καὶ κατηγορίας καὶ τιμωρίας; Ἄρ' οὐ φρί-
κης γέμει τὰ εἰρημμένα; Ἄρ' ὑπολέλειπτάί τις
ὕπερβολὴ τῆς καινοτομίας καὶ παραβάσεως
καὶ ἀθείας τολμήματι; Ἄλλὰ ῥῦσαι, Κύριε, διὰ
τοῦ ἐλέους σου τοιαύτης θπάτης τε καὶ παραφρο-
σύνης πάντας τοὺς μὴ ὀρθῶς ὁμολογοῦντας τὸν ὄφ'
ἡμῶν ἱερουργούμενον ἄρτον καὶ οἶνον, σῶμα τέλειον
καὶ αἷμα τίμιον εἶναι τοῦ Χριστοῦ σου.

A mulctatur condemnatione: qui in ipsam consecra-
tionem peccat, et immediate ipsum Dominicum
contumeliis afficit corpus atque negat, traditio-
nemque abrogat, et auctorem qui tradidit, con-
culcat, quanquam fuerit, et quanto magis deteriori
ac majori dignus tum accusatione tum supplicio?
Horrore plena sunt ea dicta? Reliquumne est
ullum novi facinoris, prævaricationis, impietatis
genus, quod ad hanc sceleris audaciam accedere
possit? Verum libera, o Domine, per tuam mise-
ricordiam ab hac impostura et dementia omnes
eos qui non recte constantur, quem consecramus
panem et vinum, corpus perfectum et sanguinem
pretiosum esse Christi tui.

ANNO DOMINI MCXCH.

EUSTATHIUS

THESSALONICENSIS METROPOLITA

NOTITIA.

(Fabric. *Biblioth. Gr.* ed. Harles, t. XI, p. 282. — Subjiciuntur notæ quas addidit Opusculorum Eustathii editor, D. Theoph. Lucas Fridericus Tafel in libro *De Thessalonica ejusque agro*, p. 351).

Eustathius Cpolititanus (a), monachus S. Flori (b), sive illius monasterii quod ædi SS. Flori et Lauri in urbe Cpoli vicinum erat. Ita enim malo cum Baudurio verba τοῦ κατὰ Φλώρον, apud Demetrium Chomatenum, interpretari, quam cum Cangio, *diaconum ad Flori ædem* (c). Deinde libellorum supplicum magister, magister rhetorum (d), hinc Magnæ Ecclesiæ Cpol. diaconus (e), et ex designato Myrensis Ecclesiæ episcopo archiepiscopus, Thessalonicensis, insigni virtutis et

(a) Ubi Eustathius natus sit, Fabricius nullibi monstravit. Aliud enim est probare, aliud asserere. Sed fuit genere et natalibus Cpolititanus, quod jam per se patet. Eustathius in narratione *de Thessalonica urbe a Latinis capta*, num 55: Ἡμεῖς (Eustathius de se) γούν φθάσαντες τὴν τῶν πολεμίων ἑφοδόν, τοὺς ὅσοι μεθ' ἡμῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦσαν τέκνα, ἐξεστειλάμεν (a. 1485. — εἰς τοὺς ταυτῶν, κ. τ. λ. Eustathii familia me latet, namque ejus nomen, ut aliorum clericorum, est monasticum.

(b) Demetrius Chomatenus in responso, etc. (Leunclavii *Jus Græco-Rom.* vol. I, pag. 517): Τοῦ γὰρ σοφωτάτου ἐκείνου Εὐσταθίου τοῦ κατὰ Φλώρον διακόνου ὄντος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ μαίττορος τῶν ῥητόρων, κ. τ. λ. Ubi Μεγάλη Ἐκκλησία quid aliud erit quam magna illa Sophiana? Dein illud τοῦ κατὰ Φλώρον idem mihi est quod monachi e monasterio S. Flori. Quod ni admiseris, non habebis expressum ecclesiæ (s. monasterii) nomen. Nemini enim rerum Byzantinorum intelligenti incognitum est, ecclesias et monasteria Græcorum e conditoribus sanctisque nomen traxisse. Quid ergo est illud: *ecclesiæ juxta*

S. Florum sitæ? In fine hujus expositionis noto, Eustathium Cpoli eruditum fuisse, et quidem in monasterio S. Euphemie. Videatur ejus epistola 30: Καὶ τοὺς κελούς μου ποτε συντρόφους, τοὺς τῆς εὐεργετιδὸς μου ἁγίας Εὐφημίας κληρικούς.

(c) Titulus hujus muneris seu dignitatis aulicæ, de qua v. Du Cangium s. v. est hic: Ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων. Exemplum supplicationis habes apud ipsum Eustathium epist. 17: Τοῦ αὐτοῦ, γεγονότος ἐπὶ τῶν δεήσεων. Ἐγεις, ἰδοὺ, παντέδαστέ μου αὐθέντη, πρώτην τὴν τοῦ Εὐσταθίου δέησιν· καὶ σοὶ ἐγκαινίζω εὐτυχῶς τὸ ὄφφικιον, κ. τ. λ.

(d) Hoc munus (sc. professoris rhetorices), quo Eustathius Cpoli functus erat, ipse respicit epistola 45: Τὸ δὲ καὶ ὀνειδίζειν, τύφος ἡμᾶς παθεῖν, ἐφ' οἷς τῆς σοφιστικῆς βαθμῆς προσέβημεν, μὴ σὺ γέ ἐτι, κ. τ. λ.

(e) Ad diaconatum suum Cpolititanum alludit Eustathius epistola 34: Τεκμήριον δὲ ὁ σύνδουλός μου καὶ ποτε συνδιάκονος, κ. τ. λ. Eo munere fungens Pindaricos suos commentarios scripsit, quorum inscriptio: Τοῦ αὐτοῦ ἐτι ἐν διακόνῳ ὄντος πρόλογος τῶν Πινδαρικῶν παρεκβολῶν. Eodem vitæ Eustathianæ stadio alia quoque sammi

eruditionis laude floruit temporibus Manuelis, Alexii, Andronici et Isaacii Angeli Comnenorum, adhuc superstes a. 1194. Magnis laudibus mactatur a Niceta Choniata in Annalibus libro VIII, pag. 238, 334, et a Michaele Psello in epistolis ineditis (ex quibus nonnulla affert Cangius Glossario Græco in Πύτυρο). Defunctum pro funere laudarunt Euthymius et Michael Choniates, quorum orationes mss. Oxonii in bibl. Bodleiana codice Barocc. CXXI. Euthymius inter alias celebrat *fasces epistolarum*, quas, ait, se habere Eustathii, manu ipsius exaratas. Epistolas Eustathii ad Psellum in codice regio evoluit Cangius pag. 1296 Glossarii Græci. De commentariis ejus editis uberrimis atque pereruditissimis in Homerum dixi lib. II, cap. 3, et de commentariis in Dionysium Periegetem, quos Joanni Ducæ, Andronici Camateri (de quo supra pag. 286. ed. vet. lib. IV. cap. 2) filio, inscripsit. In eodem, quem paulo ante memorabam, codice Barrociano habentur plura Eustathii adhuc inedita, ut *Oratio in [ad] Manuelem Comnenum imp. Supplicatio ad eundem imp. nomine civitatis Thessalonicæ [Cpolean], cum siccitate laboraret. Iesus [?] in fratris suis obitum*. In catalogo mstorum bibliothecæ Scorialensis observavi memorari *orationem ab Eustathio Thessalonicensi archiepiscopo habitam ad eos qui in templo erant S. Demetrii* μυροβλύτου, *in principio indictionis anno 6702 (Christi 1194) [a] Eustathii Commentaria in Jo. Damasceni canones sive hymnos* citat Al-latius *De consensu utriusque Ecclesiæ*, pag. 613, 614, et in *Diatriba de Georgiis*, pag. 319 seq. (1).

viri scripta debentur, se. Homerica, Dionysiaca, Aristophanea. De ultimis v. ipsum in proœmio Pindaricorum cap. 35. Cujus ecclesiæ Cpolitanae diaconus fuerit, non satis liquet. Putem, Sophianæ, coll. Demetrio Chomateno supra cit. : Τοῦ γὰρ σοφωτάτου ἐκείνου Εὐσταθίου τοῦ κατὰ Φλώρον διακόνου ὄντος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, κ. τ. λ. Ubi Μεγάλη Ἐκκλησία vix aliud significabit, quam principem omnium ecclesiarum regni Byzantini, scilicet Sophianam seu Sophiam Cpolitanam. In fine noto, titulum Eustathianorum commentariorum

in Dionysium scriptorum apud Bernhardium (p. 67) sic exhiberi: . . . Εὐσταθίου διακόνου ἐπὶ τῶν δεήσεων καὶ ματιτωρος τῶν ῥητόρων, κ. τ. λ. Ubi inter διακόνου et ἐπὶ inserendum videtur καὶ. Quid enim erit, διάκονος ἐπὶ τῶν δεήσεων? Postremo quo ordine honoribus suis Cpolitanis positus sit Eustathius, altioris indaginis esse videtur.

(a) Vixit certo anno adhuc 1192. Cf. Eustathii : *Allocutionem ad Isaacium Ang. post Serbos fugatos*.

(1) Hæc Commentaria primus edidit card. Mai in *Spicil. Rom.* tom. V, anno 1844. Eort.

EUSTATHII THESSALONICENSIS METROPOLITÆ ORATIO IN PSALMUM XLVIII

Sancti Patris nostri Eustathii, Thessalonicensis metropolitæ, in illud : « Laboravit in sæculum, et vivet in finem. » Agit autem in hac dissertatione didactica etiam de elemosyna et humilitate, et jejuniis, et lotionibus, et oratione, et de cæteris ad virtutem spectantibus.

1. Non potest fieri, o fratres, ut quispiam inter vos remissus aut languens, nec prorsus ad bonum experfectus, laudem aliquam qua Deo acceptus fiat aut aliud quid pulchri inveniat. Scimus enim nihil eorum quæ in vita desiderabilia sunt, sine labore ac studio hominibus tribui, ne illa quidem quæ corpori enutriendo inserviunt, siquidem cibi alimenta neque gratis neque sponte hominibus contingunt. Cætera enim animalia pabulis sponte crescentibus nutrirī solent et pinguescere cibis a natura beni-

Α Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Εὐσταθίου, μετρο-πολίτου Θεσσαλονίκης, εἰς τὸ « Ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς τέλος. » Δια-λαμβάνει δὲ ὁ διδασκαλικὸς οὗτος λόγος καὶ περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ ταπεινώσεως, καὶ νη-στείας, καὶ λούματος, καὶ εὐχῆς, καὶ λοιπῆς ἐναρέτου διαγωγῆς.

α'. Οὐκ ἔστιν, ὦ ἀδελφοί, ἀνιέμενόν τινα ἐν ἡμῖν καὶ ἀναπίπτοντα, καὶ μὴ δῶς ἐγγηγοῦντα εἰς ἀγα-θόν, ἐπαινὸν ποθεῖν εὐρίσθαι θεοφιλῶς, ἢ ἄλλο τι καλόν. Οἴδαμεν γὰρ μηδὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ ἐφετῶν ἀπίνως ἀνθρώποις περιγιγνεσθαι, μηδ' αὐτὰ, ὅποσα τὸ σῶμα τρέφειν οἶδεν, οἷα μηδὲ τοῦ θρεπτικοῦ ἐράνου τυχαίου καὶ αὐτομάτου ὄντος ἐν ἀνθρώποις. Β Ζῶον μὲν γὰρ ἕτεροῖον θρέφεται εἰκαλαῖς ἐνθύσει, ἅς οὔτε ἄρατος, οὔτε σπόρος αὐχούσι προάγειν, καὶ ἀρετῇ ζωικῇ ἐντεῦθεν τῷ τοιοῦτῳ ζῳῳ ἐπιγενήσε-

ται· ἄνθρωπος δὲ, τὸ ἐν κόσμῳ ἄριστον ζῶον, τὸ τοῦ Θεοῦ ἔργον, τὸ εἰς ἐργατείαν ἐκείθεν εὐφυές, τὸ μὴ τεταγμένον ἀναπίπτειν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀεινῆσιαν παραγγέλλον, ὅτε διατίθεται νοερώς, καὶ κοπιᾷσει, καὶ ἰδρωτὰς ἐκκρινεῖ, καὶ πονήσεται καλὸν ποιῆσαι· καὶ οὕτω τεύχεται τῆς ἐφέσεως, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ συνεπιλαμβανομένου Θεοῦ.

per laborabit, et sudoribus madebit, et bonum facere contendet, atque hoc modo ad desiderata pertendet, non simpliciter per se, sed adjuvante Deo.

β'. Εἰ δ' ὅτι κυριεύειν των ἐπὶ γῆς αὐτὸς τέτακται, ἀξιοὶ ἀνεῖσθαι, καὶ θελεῖ ἀνακεῖσθαι, καὶ μὴ πρὸς ἀγαθοῖς κόποις εἶναι, ἀλλὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἐναγετω κοπιᾷν εἰς καλὸν, καὶ μοχθεῖν ἐπ' ἀρετῇ ὅποια τὴν θεοθεν αὐτῷ δεσποτείαν ἐπικουμήσει. Παραδέδοται γὰρ, καὶ οὐκ ἔστιν ἀντειπεῖν, ὅτι φροντιστικὸς ὡς μάλιστα ὁ πλειόνων κρατῶν· διὸ καὶ τοσαύτης ἐχρῆν τῷ ἄρχοντι μετεῖναι σπουδῆς καὶ βουλής καὶ ἐντερεχίας, ὡς μὴδὲ παννύχιον ἐξεῖναι καθεύδειν αὐτόν.

γ'. Εἰ γοῦν βασιλεύει τῶν ἐπὶ γῆς ἅπας ἄνθρωπος, καὶ μάλιστα ὁ σπουδαῖος, ἐνθυμέσθω καὶ μελέτωρ ἐκτουῦ τε εἶναι τοῦ ἐνός, καὶ δι' αὐτοῦ οὐδενός, κατὰ τὴν παλαιὰν προοίμιαν, καὶ τῶν ἄλλων δὲ, ὅσους ὅπ' αὐτῷ ἔταξεν ὁ Θεός· καὶ μὴ ἠθελέτω ἀπονητὶ, ἐπιβολὸς ἐναρέτου γίνεσθαι πράγματος, ἐλπιδόκοποι μὲν εἰς κενὸν κατὰ τοὺς ὄνειροπολοῦντας καὶ εὐρίσκοντας ἐνώπιον τὰ διὰ πόθου αὐτοῖς, Βαλλέτω δὲ εἰς νοῦν καὶ σοφὸν ἐκεῖνον παλαιόν, ὅς παίζων τοὺς ἐθέλοντας μὲν ἐν ἀγαθοῖς εἶναι, ὀκνοῦντας δὲ κοπιᾷν καὶ οὕτω κτᾶσθαι τὸ θελητόν, ἀπὸ σχόλησε φωνῆ, ἱστορησάμενος ὡς ἐπὶ τρυφῆ· καὶ ἐπλάσατο τινα βίον παλαιάτου, ἐν ᾧ θυσία τε ζῶσα, τὰ τε κρέα ἐφθὰ καὶ ὅππᾳ ταῖς τραπέζαις ἀπραγμό- C καὶ ἐπίτρεχον εἰς ἐστίαν μακαρίαν καὶ εὐδαίμονα, καὶ ζῶμοι λιπαροὶ ποταμηδὸν ἔβρον εἰς χρῆσιν τοῖς ὀριγνυμένοις, καὶ πτηνὰ καλὰ εἰς βρωσιν κατεπιτέλλοντο ἔτοιμα τοῖς δαιτυμόσι, καὶ τοῖς ἐκείνων ἐμπίπτοντα στόμασι παρεβύοντο, καὶ ἰχθύες δὲ ὀπτιώντες ἑαυτοὺς, ἐπειδὴν θάτερον μέρος κατεργασθῶσι κυρί, μετεστρέφοντο αὐτοκάλιστοι ἐπὶ θάτερα, καὶ οὕτως εὐθετοὶ γεγονότες ἀρτύσαι τράπεζαν, καὶ ἀρθόντες μετέωροι ταῖς τραπέζαις ἐνεκυβίστων· καὶ ἐτρέφον οὕτως ἐξ αὐτομάτων οἱ τότε δαιταλεῖς ἔπνοιοι.

δ'. Καὶ ἐξέθετο μὲν ταῦτα ὁ σοφὸς ἐκεῖνος λαλῶν εὐτράπελα κατὰ τῆς Ἀσκραίας μούσης (ὡς ἂν τις εὐθυδύλως νοήσοι), ἐφ' οἷς χρύσειον ἐκείνη ἀρχαῖον ζωώσασα γένος ἠγαλμάτωσε, μεταλλεύσασα δεξιῶς, καὶ χρυσοχοϊκῶς χροανεύσασα. Καὶ τὰ πρῶτα μὲν αὐτό· ἔπειτα δὲ εἰς ἀργύρεον αὐτὸ ὑπεβίβασε, καὶ θάνατον ἐβῆρτο τοῖς τότε γλυκύν, οἷα καὶ ὕπνον, βῆστων ἢ βίου καὶ ἀπόνῃ ζωῇ ἀνάληπτον καὶ αὐτὸν ἐφεπόμενον. Διαγραφάμενος δὲ οὕτως ὁ ἀστειὸς ἐκεῖνος, καὶ γοητεύσας ἀκοῆς, ὡς καὶ ὄνειροπολεῖν τρυφὰς καὶ τραπεζώματα, οὐ φάυλως, οἶμαι, καθίκετο τῶν εἰς μάτην χασμωμένων, καὶ τὸν κόλπον διὰ κενῆς ἀναπνευστικῆς, ἐξαπλοῦντων δὲ καὶ τῷ χεῖρε,

agna productis, ad quorum incrementum neque aratro, neque semente opus est, et quibus vis vitalis in animalibus conservatur: homo autem, animal in hac terra præstantissimum, opus Dei ad opera divina aptissimum, homo, inquam, non ad languescendum compositus, sed continuo motui destinatus, quando rationaliter vivit, semper laborabit, et sudoribus madebit, et bonum facere contendet, atque hoc modo ad desiderata pertendet, non simpliciter per se, sed adjuvante Deo.

2. Tantum autem abest ut ideo, quod dominus terræ constitutus est, languescere et otio sese dederet et a bonis laboribus cessare permittatur, ut illo ipso etiam magis impelli debeat ad pulchrum sectandum et virtuti studendum qua dominium divinitus ipsi concessum condecoretur. Traditum enim est neque negari poterit, eum qui majori imperio gaudet, plurimis curis esse implicatum: quare etiam imperator tanto studio et meditatione et labore opus habuit, ut ne tota quidem nocte dormire potuerit.

3. Jam vero si quilibet homo, et in primis virtutis studiosus, rerum terrestrium dominus est, conetur sui ipsius solius, id est, ut vetus proverbium ait, nullius curam gerere; sed reliquorum quos Deus ei subiecit, neque desideret sine labore ac studio virtutis compos fieri, spe vana deceptus ad instar illorum qui somniis confidunt et cupita jam sibi adesse autemant: sed potius animum advertat ad illum veterem philosophum, qui, ut illuderet iis qui bonis quidem frui desiderant, sed labore desiderata acquirere recusant, fabula quadam de mollitie excogitata tempus olim fuisse dixit, quo victima vivens, carnes autem coctæ assatæque ad mensas accubant hominum in beatissimis habitationibus feliciter degentium, liquorum porro dulcium torrentes velut ad nutum desiderantium affuebant, aves quoque deliciosæ mensarum accubitoribus advolantes, totæ ad esum idoneæ illorum ori sese immittebant, pisces denique se ipsos assantes, ubi igni admoti ex una parte tostati essent, sua sponte in alteram partem se convertebant, quo facto mensis jam aptæ, impetu gratuito provoluti convivis se offerebant, adeo ut illius ævi homines sine omni labore deliciis sponte affluentibus abundarent.

4. Hæc sapiens ille retulit, lepores imitans musæ Ascraeæ (uti facile quis intellexerit), siquidem illa eodem modo quo artifex peritus aurum conflare et in diversas formas diducere novit, antiquum hominum genus tanquam aureum representavit. Et hoc quidem ab initio fuit. Postea autem illud ad argenteum depressit, et iis qui tunc viverent, mortem dixit fuisse dulcem, somni similem, vitæ suavi ac laborum dolorumque experti insectam. Dum autem sapiens ille hanc fabulam lepide enarravit et aures demulsit ad somniandas omnis generis delicias, haud male, opinor, traduxit illos qui frustra os diducunt, et in-

cassum sinum aperiant et ambas manus extendunt, ut cibo repleantur, et divitias colligant, et desiderataprehendant nullo labore adhibito.

5. Luctandum ergo nobis est, o fratres, et laborandum, et contendendum, et sudandum, siquidem haud aliter, sed hac sola ratione, ad bona atque honesta pervenire licet. Ad quod probandum profero illud (quamvis minutiarum studiosus videar) a profanis dictum: Nihil succedit sine labore. Et quamvis sexcenta alia habeam (non, velut ostentator quis dixerit, quæ eructem, sed quæ commode referam), lubenter omitto, ut ne ambitionis male opportune vituperium incurram. Cum autem in sacro Scripturæ thesauro peropportune invenerim sanctum characterem quo propheta magnus, sanctissimus David, ut in tabula Sinaitica, descripsit mentem divinam, prælegam vobis verba quibus de viro Deo dilecto dicit: « Laboravit in sæculum, et vivet in finem¹: » id est, non laboravit quando habuit, sed per omne vitæ tempus: sæculum enim sensu altiori acceptum cujuslibet hominis tempus vitæ designat. Propterea igitur inveniet talis finem bene ac feliciter vivendi, velut si quis ærumnosæ terram exercet aut mare tractat, et ejusmodi laboribus vitæ necessaria sibi comparat, etiamsi eorum quibus opus habet, aliquo careat in posterum, et imprimis quando senectus molesta ingruerit, ubi dulces labores deficiunt et ærumnæ senii importuni incipiunt, quando nimirum octogesimum annum excesserimus, uti David canit. Tunc enim is qui hoc sæculo laboravit, id est tota vita, primum ætate juvenili, deinde virili, denique senili, qua nervi laborantium remittuntur, is, inquam, vivet in finem utpote qui, quæ cum labore acquisivit, in vitam deposuit futuram, non formicarum instar quæ de anno in annum laborant ut vivant, sed quemadmodum decet hominem domini vel regis more viventem, et qui ab ipso Deo in hoc constitutus est fastigio.

6. Cum autem loquimur de virtutibus quibus qui in sæculum laborat, in finem vivet, necessario addemus beneficentiam et veram amicitiam. Qui enim cum Dei amore et perpetuo laborat, et ita dignus fit beneficiis Dei qui omni carni nutrimentum suppeditat, is sane, siquidem pro viribus communicat indigentibus, et amicis necessaria donat, inveniet illinc quibus in senectute vitam sustentet, quoniam illi ipsi quorum necessitatibus prius succurrit, ipsi necessaria retribuent et, quantum fieri potest, officio suo erga eum fungentur, honestosque se exhibebunt et gratiam referent. Jam vero si forte boni memoria ex illorum mente dilapsa fuerit, Deus tamen qui abunde distribuit, qui amicitie arbiter et beneficiorum nostrorum retributor existit, non permittet ut ille non in finem vivat, uti Propheta ait, sed remunerabitur et præ-

ως και ἐμπαγεῖν εἰς κόρον, και πλοῦτον κατακολλήσασθαι, και δράξασθαι τῶν ποθομένων διχα κοπιήματος.

ε'. Μοχθητέον οὖν, ὡ ἀδελφοί, και κοπιητέον, και πονητέον, και ἰδρωτέον ἐπ' ἀγαθοῖς, ὡς μὴ κατά τινα τρόπον ἕτερον, ἀλλὰ τοῦτον δὴ και μόνον περιγενησομένοις ἡμῶν τοῦ κατορθοῦν τὰ καλὰ. Και παραγαγεῖν μὲν εἰς μαρτυρίαν τὸ « μὴδὲν εὐτυχεῖν ἄνευ πόνου, » εἰς τοσοῦτον στενολεσχῶν, παράγω οἷα ἐξωτερικόν. Μυρία δὲ και ἄλλα ἔχων (οὐ, καθὰ τις ἂν περιαιτολόγος ἐρεῖ, ἐξερεῦξασθαι, κατ' εὐπορίαν δὲ προβαλέσθαι), ἀφήμι ἀπολεγόμενος τὸ ἀκαίρως φιλότιμον. Καίριως δὲ τοῦ ἰσρωτάτου γραφικοῦ θησαυροῦ ἀναλεξάμενος ἕγιον χαρακτηρῶ, ἐν ᾧ προφήτης μέγας και ὑπερβάλλον ἅγιος ὁ Δαυὶδ ἐξετυπώσατο νοῦν θεῖον, ὅσα και ἐν Σικαϊκῇ πλακί, ἀναγνώσομαι ὑμῶν διαλαμβάνοντα ἐκείνον περὶ θεοφιλοῦς ἀνδρὸς, ὡς και « Ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, και ζῆσται εἰς τέλος, » ὅπερ ἐστὶν ἔκοπίασεν οὐ τυχὸς τως, ἀλλὰ ὄλην τὴν κατ' αὐτὸν ἐν βίῳ ζωὴν « αἰὼν » γὰρ ὠμολόγηται σεμνότερον λέγεσθαι και « ὁ χρόνος » τῆς ἐκάστων ἀνθρώπων ζωῆς. Οὐκοῦν δι' αὐτὸ τέλος ὁ τοιοῦτος εὐρήσει τὸ και εἶ ζῆν και μακαρίως διὰ βίου περιεῖναι, ὅμοιον ὡς εἰ και κυπτόμενός τις ἔκκοπος παρὰ γῆν, ἢ πονούμενος περὶ θάλασσαν, πορίσεται τοιοῦτοις μόχθοις ἑαυτῶν τὴν ζωὴν, ὡς και αὐτὸν τι τῶν δεόντων αὐτὸν ἐπιλιπεῖν τοῦ λοιποῦ, και μᾶλλον, ὅτε τὸ γῆρας ἔγκρατώς αὐτοῦ ἀμφήσεται, περὶ ὁ οὐντελοῦνται μὲν οἱ γλυκεῖς ἐργατικοὶ πόνου και κόποι, ἐνάρχονται δὲ οἱ τῆς ἀργαλίας γηραλεότητος, οἱ μετὰ τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη, ὡς ψάλλει Δαυὶδ. Τότε γὰρ ὁ τὸν αἰῶνα τοῦτον πονήσας, ἤγουν τὴν κατ' αὐτὸν ὄλην ζωὴν, πρώτην τὴν νεωτερικὴν, εἶτα τὴν ἀκμαίαν, και ἐφεξῆς τὴν ὠμογεροντικὴν, μεθ' ἣν ὑποχαλᾶται τὰ νεῦρα τοῖς κάμνουσι, ζῆσεται διὰ τέλους, οἷς προεπόνθησεν, ἀποθέμενος εἰς βίον αὐτὰ, οὐ κατὰ μύρμηκας, οἷπερ εἰ ἐξ ἔτους εἰς ἔτος πονοῦνται, και οὕτω ζῶσιν, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπων ἐπιπρέπει βιοῦντι δεσποτικῶς, εἴτ' ὁσὶν βασιλικῶς, ὡς και πέπλασται πρὸς τοῦ Θεοῦ.

ς'. Συνεισακτέον δὲ τοῖς τρόποις, δι' ὧν ὁ εἰς τὸν αἰῶνα κοπιήσας ζῆσεται εἰς τέλος, και τοὺς ἐξ εὐεργεσίας και τοὺς ὀρθῶς φιλικούς. Ὁ γὰρ κοπιῶν θεοφιλῶς ἅμα και διηνεκῶς, και ποριζόμενος οὕτω τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὅς δίδωσι τροφήν πάση σαρκί, και δὲ και ὁ μεταδιδούς τῶν εἰς χρεῖαν τοῖς αὐτοῦ δεομένοις, ὡς δύναμις, χορηγῶν δὲ και φίλοις τὰ καθήκοντα, εὐρήσει κἀντεῦθεν ἐν τῷ γῆρα χορηγίαν τοῦ ζῆν, αὐτῶν ἐκείνων, οἷς τὸ δέον ἐχορήγει, ἀνταποδιδόντων τὰ δέοντα, και ἀναπληροῦντων εὐδιακρίτως τὸ δέον ἐν αὐτῷ, εἴ γε και δύναιντο, και εὐγνωμοσύνην φυλάττοιεν, ὡς και ὄφλιν χάριτας. Εἰ δὲ και ἴσως ἐξ ἐνείνων ἢ τοῦ καλοῦ μνήμη ἀποπετασθεῖη, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ δανειζομένου, τὰ κατ' εὐπορίαν, ὅς και τῆς φιλίας ταμίης και ἀνταποδότης τῶν ἐν ἡμῶν ἀγαθουργιῶν πέφηνεν, οὐν ἀφιέντος αὐτὸν μὴ ζῆν εἰς τέλος, ὡς ὁ Προφήτης ἀπεφθέγγετο ἀλλὰ

¹ Psal. xlviii, 9.

καὶ ἀποδιδόντος, καὶ τῶ κεφαλαίῳ προσεπιβάλλοντος, ὡσεὶ καὶ τόκον ἀπετίνυσεν. Ἄνύσας γὰρ ὁ φιλεργὸς δι' ὅλου τοῦ κατὰ τὴν ἐπίκηρον, καὶ οὕτως εἰπεῖν, ἐπίκαιρον καὶ ἐφήμερον αὐτοῦ ζωὴν αἰῶνος, ὅπερ ἄφειλεν τῷ καὶ παμπλουσίῳ καὶ ἀψευδεστάτῳ δεσπότῃ Θεῷ, καὶ τὴν ἔγκοπον πληροφορήσας ἐργατείαν αὐτοῦ, ἐν τῷ τέλει ἀναπαύσεται· καὶ οὐκ ἀποδίσσεται ὁ καιρὸς κόπος αὐτῷ εἰς τι κακόν, οἷα συγκοπτικὸς, ἀλλὰ ζήσεται δίχα δηλονότι κόπου, ὡς τοῦ κοπιῆν μὴ ἐνταττομένου εἰς ἀκραίφνην ζωὴν, ἀλλὰ ὕγεια ἐγκοπτικῆν.

Ζ'. Οὕτω δὲ τὴν ἐκτεθειμένην ψαλμδικῶς ῥῆσιν ἐπελθὼν ταπεινότερον, ἐθέλω καὶ ἄλλως αὐτὴν ἐξεργάσασθαι ὑψηλότερον. Ἐχει μὲν γὰρ οὐδὲ ἐκεῖνο φλύως τὸ προῤῥηθέν· οὐκ ἂν δὲ, αὐτοῦ ἐγκοσμίου ὄντος, λελείψοιτο εἰς ἐνάρετον ἔννοιαν οὐδὲ τὸ δεύτερον, τῷ ἐκείσε κόσμῳ ἄφωρισμένον, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐχόμενον. « Ἐκὶ ἐκοπίασε, » φησὶν, « εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς τέλος. » Καὶ τῶς προληπτέον, ὅτι αἰῶνα μέλλομεν ἄρτι νοῆσαι οὐ τὸν παρ' ἡμῖν τοῖς κατὰ σῶμα θνητοῖς, τὸν τῆς ἡμετέρας ζωῆς, τὸν ἀπόνως μετρητὸν, τὸν βραδίως ἀριθμητὸν, τὸν καὶ ἀόριστον καὶ τελειούμενον, τὸν πρόσκαιρον, εἰ καὶ χιλιοστός ἐγγὺς παρεκταθήσεται· ἀλλὰ τὸν ὕστερον, τὸν ὄντως ἄπειρον, τὸν ἀμέτρητον, τὸν μηδὲν πρὸς ἡμᾶς τοὺς ὧδε βραχυβίους, ἀνθρώπους, τὸν μὴ τῷ κόσμῳ σύμμετρον, μόνῳ δὲ τῷ Θεῷ ἀρροστέμενον, καὶ τῇ κατ' ἐκεῖνον ἀπειρίᾳ συμπαρεκτεινόμενον, τὸν μέλλοντα, τὸν ὄγδοον, τὸν ἀκατάπαυστον καὶ ἀτελεστάτον, καὶ δι' αὐτὸ τέλος ὠνομασμένον, ἐνδελεχέστατον αὐτὸ πάντως, καὶ οὐ ἐπέκεινα καὶ μεθ' ὃ τέλος οὐκ ἔστιν ἄλλο, ἵνα τις λέγῃ, μηδὲ καὶ τέλος εἶναι, ὡς οὐδὲ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

η'. Τούτων δὲ οὕτω προειλημμένων, ἐπιβλητέον τῇ ἐκτεθειμένῃ Δαυϊτικῇ προφορᾷ καὶ οὕτως. « Ἐκοπίασε, » φησὶν, οὐχὶ ὁ ἀπλῶς, ἀλλὰ ὁ ἐνάρετος ἀνθρώπος, οἷα καὶ εἰς τινα προβεβλημένον σκοπὸν, τὸν αἰῶνα ἐκείνον τὸν ἄπειρον, οὐ πρὸς τὸν ἐνταῦθα δηλαδὴ τὸν πεπερασμένον ἀποβλέπων, καὶ οὕτω κοπιῶν διὰ μόνην τὴν κάτω ζωὴν, καὶ τὰ ἐντεῦθεν κοπιῶν καλῶς, πρὸς ἐκεῖνον δὲ καὶ μόνον τὸν ὕστερον, καὶ πρὸς μόνον τὰ ἐκτὶ ἀπευθύνων ἑαυτὸν καὶ τυπούμενος. Πῶς δὲ τοῦτο κατορθῶν; ἐν τῷ παραμετρεῖν αἰῶνα στενὸν τοῦτον αἰῶνα πλατυτάτῳ ἐκείνῳ, καὶ ζωὴν καιρικὴν, τὴν ἐν τοῖς ὧδε, ζωὴν ἀλήκτῳ τῇ ἐκτὶ, καὶ οὕτω κατὰ κόσμον παρατιθεῖναι τὰ ὑπερβόσκημα, καὶ ἀνταλλάττεσθαι τούτων ἐκεῖνα. Διὸ καὶ κοπιῶν εἰς τοιοῦτον αἰῶνα, ζήσεται εἰς τέλος ἀλήκτων, εἰπεῖν δὲ προσφυῶς καὶ προσῆκον [καθηκόν (1)] καὶ ἀληθῶς, ἐντελεστάτον, καὶ ὡς εἵπομεν, τελειότατον. Καὶ τοιόνδε μὲν καὶ τόδε, καὶ γίνετο καλῶς ἔχειν καὶ αὐτό.

θ'. Εἰ δὲ τὸ δις τὰ καλὰ προσαυξητέον ἀρμοζόντως, καὶ εἰς τὸ τρίς ἐπιβλητέον καὶ τινι τρίτῃ ἐξηγήσει τοῦ Δαυϊτικοῦ ῥήτου ἐχόμενά πως καιμένα τῆς προσεχούσας, καὶ ῥητέον ἐν πρώτοις, ὅτι μυστηριωδέ-

ter summam principalem etiam fenora reddet. Homo enim qui per totum hujus caducæ brevissimæque vitæ tempus quæ Deo ditissimo veracissimoque debebat peregit et, quamvis fatigatus, activitatis laboriosæ studiosus fuit, in finem requiescet, neque labor hujus vitæ in malum ei cedit, ut qui vitam interrumpat, sed vivet nimirum sine labore, siquidem labor et ærumnæ quæ sanitati officiant ad puram vitam non transferuntur.

7. Postquam autem hunc Asalmi locum sensu humiliori exposui, jam altiori quoque eundem explicare lubet. Ac bene quidem habent quæ hucusque disseruimus, quamvis hanc terram respiciant : sed quæ jam, utpote æternam vitam spectantia et hanc terram despicientia, prolaturi sumus, priori illi sensui haquaquam cedent. « Laboravit, inquit, in sæculum, et vivet in finem. » Præmonendum autem videtur nos jam non accepturos esse sæculum tanquam tempus nobis mortali corpore indutis ad vivendum concessum, sine labore commensurandum, sine negotio numerandum, incertum et finibus circumscriptum, brevissimum, quamvis ad mille annos excurrat : sed posterius, revera infinitum, incommensurabile, neque nobis brevissimo vitæ spatio circumclusis, neque mundo adæquatam, sed solo Deo adaptatum et ejus infinitati congruum, futurum, octavum, incessabile et interminabile, et propterea « finis » appellatum, in æternum duraturum, ultra et post quod non alius habiturum esse jure quis dixerit.

8. His præmonitis ad laudatum Davidis locum aggrediamur. « Laboravit, » inquit, non simpliciter, sed homo virtutis studiosus, respiciens nimirum ad scopum propositum, sæculum illud infinitum, non ad hujus vitæ limitibus restrictum, aut laborans ob hanc solam vitam terrestrem ejusque bona fugienda, sed ad illam tantummodo vitam secundam et quæ eam concernunt se dirigens atque componens. Quomodo autem hoc assequitur? Comparando nimirum hoc sæculum coarctatum cum sæculo illo latissimo, et vitam quam hic degimus brevem cum illa vita nunquam cessatura, et componendo mundana cum supramundanis, et hæc cum illis permutando. Cum igitur ad tale sæculum pertingere adnititur, vivet in finem infinitum, vel, ut verius congruentiusque loquamur, perfectissimum et, uti supra diximus, omnibus numeris absolutum. Sic secunda habet explicatio, et ulinam etiam bene habent!

9. Si autem secunda interpretatio commendatur, consequenter eadem via procedendum erit et tertia elati Davidici explicatio promenda quæ cum antecedente arte cohæret. Ante omnia notamus

hanc tertiam expositionem sensu mysterii pleno accipiendam esse atque illam attingere doctrinam reconditiorem quam de retributione bonorum hujus vitæ operum æterna et de ultione peccatorum dum hic vivimus commissorum accepimus. Disceptatum enim est, cur Deus illum qui hoc in mundo peccata limitata admittit, in æternum puniat. Ad hujus quæstionis solutionem sapientissimus Dei Psaltes in loco modo memorato alludit, et indirecte saltem et secundum sensum profert explicationem cui nemo Christianus firmiter obloqui conabitur. Sensus autem Psaltæ hic est: Bonum et virtuti studentem hominem propter vitam licet brevissimam virtuti consecratam adepturum esse bona æterna, utpote qui laboribus et luctis, ob spem illius vitæ inconcussam, carnem mortificaverit. Et sic conclusione philosophica et ratione ex opposito deducta illam quæstionem controversam solvit, supponens quod justus homo in præsentis vitæ humanæ sæculo occupatur, non uti fors tulerit (hoc enim vix ullius foret pretii), sed admodum ærumnose et cum multo et perseverante et continuo et exclusivo et, ut ita dicam, unico et æterno labore, siquidem per totam vitam sine intermissione luctatur.

10. Non enim dixit, Laboravit certis interstitiis, alio tempore et alio, sed, semel laboravit in æternum, hoc est convenienter vitæ tempori ei in hac terra concesso. Quoniam igitur per totam hanc vitam Deo placuit, jure meritoque vivet etiam in finem, id est in omne tempus et usque ad profunditatem sæculi infiniti, cujus finis est infinitas. Propterea enim quod est finis omnino stabilis et immutabilis, nullo limite aliarum rerum instar circumscriptus, ideo homo perfectus assequi contendit illud quod est sæculum sæculorum, cujus limites omnem mentem excedunt, quodque sæcula præterlapsa in æternum concludit et sic cæteris terminum imponit, ut veluti sigillum eis imprimat. Et hoc quidem addecet Deum, nimirum ut gratiam dignam pro gratia rependat ei qui ipsum vere semperque dilexit, et sæculum infinitum reddat pro hujus mundi sæculo, in quo cultor ipsius laboravit, sæculum, inquam, infinite supra humana elatum, ipsique proprium, lege amicitiae quæ bona amicorum communia esse jubet.

11. Jam si hoc sic se habet (quod addubitari non potest), consequenter ex opposito demonstrabitur hominem qui non laboravit in sæculum neque vivere in finem sancti instar, sed vitam ipsius prorsus diversam illique contrariam fore. Si enim ille æternum vivit in bonis ob animam immortalem, hic e contra, peccator nimirum, alio modo vivit in non bonis, in æternum tamen ob animam identidem morti non subjectam. Est autem, ne longus sim, sensus fere hic: Justus per totam vitam in hoc mundo transactam laboravit, ergo illic vivet felicitate cum Deo fruens æterna; ille autem qui non eodem modo vitam moresque composuit,

στέρα ἢ τρίτη κατ' ἔννοιαν ἐπιβολή, ἐχομένη καὶ μυσταγωγίας, ἦν περὶ τῆς αἰωνίου καὶ ἀναταποδότηως τῶν ἐν βίῳ ἀγαθῶν καὶ ἀντιδόσεως τῶν ἐν τῷ βίῳ σφαλμάτων παρελάβομεν. Ἐπόρηται μὲν γάρ, διατὶ ὁ Θεὸς ἀτελεύτητα κολάζει ἐκεῖ τὸν ἑπταικότα ἐν τῇ κατὰ κόσμον ἀναστροφῇ μετρητά; Τοῦτου δὲ λύσιν ὑποκρούμενος ἐν τοῖς ἄρτι ὁ πάνσοφος τοῦ Θεοῦ Ψάλτης, προβάλλεται νῦν λυτικόν τινα λόγον ἐπιχειρῶν ἐκ τῶν πρόβρωθεν, κατ' ἔννοιαν, ἣ οὐδεὶς Χριστιανὸς ἐπιχειρήσει ἀντιπαλαίσειν εἰς ἀκατάβλητον. Ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ νοῦς τῷ Ψαλμῶδῳ λέγει τὸν ἀγαθὸν καὶ ἐνάρετον ἄνθρωπον διὰ τὴν πρόσκαιρον βιοτὴν αὐτοῦ καὶ ἀρετὴν ἀπολήψασθαι ἀγαθὰ αἰώνια, νεκρώσαντα κόποις καὶ πόνοις τὴν σάρκα διὰ τὴν σταθερὰν ἐλπίδα τῆς ἐκείσε ζωῆς. Καὶ οὕτω φιλοσόφῳ διαθέσει καὶ κοινωνίᾳ ὡς ἐξ ἐναντίου τοῦτου θέματος λύει ἐκεῖνο τὸ ἀντίθετον ἄπορον, νοῶν, ὅτι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος ἀσχολεῖται εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, τὸν τῆς κατ' ἄνθρωπον ζωῆς, οὐ μόνον ὡς ἐνδέχεται (οὐδὲν γὰρ μέγα τὸ οὕτως εἰπεῖν), ἀλλὰ εἰς λιαν ἐπιπόνως καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ διηνεκοῦς καὶ συνεχοῦς καὶ ἐπιμόνου καὶ ὡς οἶον ἐνιαίου καὶ οὕτω πως αἰωνίου, διὰ τὸ ἀδιακόπως ἐν πάσῃ τῇ αὐτοῦ ζωῇ πονεῖν.

ι'. Οὐ γὰρ ἐκοπία, φησὶν, ἐκ τινων διαλειμαμάτων, ἀλλοτε καὶ ἀλλοτε, ἀλλὰ καθάπαξ ἐκοπίασεν εἰς αἰώνιον, ὃ ἐστὶν ἀναλόγως τῷ ἐπιμεμετρημένῳ αὐτῷ ἐνταῦθα αἰῶνι. Ἐπεὶ οὖν ὄλον τὸν αὐτοῦ αἰῶνα τοῦτον θεαρέστως ἐζήσε, δικαίως ζήσεται καὶ « εἰς τέλος, » ἦγουν διὰ παντός, καὶ μέχρι βήθους ἀπείρου αἰῶνος, οὐ πέρας οἶον ἀπειρία. Καὶ τὸ αὐτὸν ὄλωσ εἶναι μόνιμον τέλος, καὶ μὴ ἔχειν ἀκατάπαυσιν ὡς ἕτερόν τι, πέφυκε τελειούμενον δευτερεύειν μετ' αὐτὸν, αἰώνων ὄντα αἰῶνα, οὐ πέρας οὐδ' ἂν ἐπινοήσῃται τις, καὶ τέλος αἰώνων τῶν πρὸ αὐτοῦ, ἀκατάπαυστον δέ· οὕτω περατοῦντα τοὺς ἄλλους, ὡσεὶ καὶ σφραγὶς αὐτὸς ἐκείνοις ἐπέτακτο. Καὶ ἔστι τοῦτο πρέπον τῷ Θεῷ, τὸ χάριν δηλαδὴ ἀντιχάρτιος ἀξίαν ἀποδοῦναι τῷ αὐτὸν ὀρθῶς ἕως ὄλον ἀγαπήσαντι, καὶ αἰῶνος ἀντιδοῦναι αἰῶνα τοῦ κατὰ κόσμον, ἐν ᾧ ἐκοπίασεν ὁ αὐτοῦ θεράπων, τὸν ὑπὲρ τὰ τοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρωπίνου, τὸν ἑαυτοῦ, νόμῳ φιλίας, ὃς κοινὰ τὰ τῶν φίλων τίθεται.

ια'. Εἰ δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει (ἔχει δὲ οὐκ ἄλλως), εὐλογόν ἐστὶν, ὡς ἐξ ἐναντίου τόπου ἐπιχειρήσαι, τὸν μὴ κοπιῶντα εἰς τὸν αἰῶνα μηδὲ ζῆν εἰς τέλος, τὸ κατὰ τὸν ἄγιον ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἀνάπαλιν ἐκείνῳ τὰ εἰς ποιότητα ζωῆς. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος ζῆ αἰωνίως ἐν καλοῖς διὰ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον οὖσαν, ὁ λοιπὸς ἄρα, ὁ ἀμαρτωλὸς δηλαδὴ, ἐξήσεται ἄλλως μὲν ἐν οὐ καλοῖς, αἰωνίως δὲ ὅμως, διὰ τὴν αὐτὴν ψυχὴν ἀνάπαλιν μὴ ὑποκίπτουσαν. Καὶ ἔστιν ἡ τοιαύτη ἔννοια, ἐπιτόμως φάναι, τοιαύτη τις ἐκοπίασε τὴν αὐτοῦ ὄλον ζῶν ὁ δίκαιος ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, ζήσεται οὖν ἐκεῖ κατὰ Θεὸν ἀπολαυστικῶς εἰς αἰώνιον· ὁ δὲ μὴ κατ' αὐτὸν βίους ζήσεται μὲν πάντως, ἄλλως μόντοι,

πόνους δηλονότι ἔχων, καὶ ὀδυνώμενος αὐτὸς βαρέως οἷς τε κολάζεται καὶ οἷς βλέπει τὸν δίκαιον μὴ συγκοινωνοῦντα ζωῆς μακρᾶς τὸν ὅμοιον αὐτῷ τρόπον, ἀλλὰ ἐν ἀγαθοῖς ὄντα, ὁποίοις χαίρουσιν ἄγγελοι· ὀπηνίκα, τὸ γε εἰς ἐκεῖνον ἦκον, οὐκ ἂν οὐδὲ ἐθέλοι ζωὴν ἐπιμήκη, ἀλλὰ τὸ θνητόψυχον ἔλοιτο ἂν ἐπὶ ἀπαλλαγῆ αἰωνιζούσης ποινῆς· ὥστε δικαίως καὶ ἡ ἀπόβλασις καὶ ἡ κόλασις, περὶ ὧν ὁ λόγος ἄρτι. αἰώνιοι ἔσσονται· καὶ καθὰ ὁ τῆς ἀρετῆς χρηματίας ἐν βίῳ τρώφιμος, ὀπηνίκα ὁ κόσμος ἔσχεν αὐτὸν. αἰεῖ ἔσται τοῦ ὑπερκοσμίου ἐκεῖ τρυφῶν, οὕτω καὶ ὁ ἀπύτροφος, οἷς οὐκ ἔχρησεν, πάντοτε κακῶς ἐκεῖ πάσχων, οὐκ ἂν, οἶμαι, οὐδὲ ὀφθαλμὸν ἐπιβρίψαι τολμήσῃ τῷ χωρίῳ τῆς τρυφῆς. Τῇ γὰρ καθ' ὄλον τὸν ἐνταυθα αἰῶνα καὶ ἡ ἐκεῖ ἀντίδοσις ἐχομοιώσεται· αἰωνία δὲ ἡ ἐνταυθοῖ, ἄρα οὖν αἰωνία καὶ ἡ ἐκεῖ.

ιβ'. Καὶ ἔστιν ἡ ἀνάλογον εὐλογία τῆς ἐννοίας τοιαύτης· ὁ εἰς αἰῶνα κοπιᾶσας εἰς αἰῶνα ζήσεται, ἵνα κόποι αἰῶνος, ὃν ἐνταυθοῖ ὥρισε προγόνους ὁ θεὸς τῷ ἀγαθῷ ἀνθρώπῳ, αἰῶνι παρατεθήσονται ἀντιδόσεως τῆς τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου ζωῆς· καὶ ἀνάπαλιν ἀναγκαίως ὁ ἐβόρστωνευμένους ἐν ὄλῳ τῷ αἰῶνι τοῦτω ἀνθρώπος εἰς τὸν ἐκεῖ αἰῶνα ζήσεται μὲν, οὐκ ἂν δὲ καθὰ ὁ δίκαιος, ἀλλὰ ὡς οἷα νεκρὸς αἰῶνος ἐκείνοκ λογισθήσεται. Καὶ τις ἐπ' αὐτῷ εἴποι ἂν, ὡς καλὸν ἦν, εἰ μὴ ὡς ἐγεννήθη ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος εἰς τὸν κόσμον· προσθήσει δὲ, ἀναλεξάμενος ἐκ τοῦ ἀγιωτάτου Εὐαγγελίου, ἐπὶ ἀμφοῖν τοῦτον ἀνθρώπον, τῷ τε δι' αἰῶνος κοπιᾶσαντι καὶ εἰς τέλος ἐπ' ἀγαθοῖς ζήσοντι, καὶ τῷ ἑτεροίως διεκπεσομένῳ, ὅτι δικαίως ὁ μὲν ἐπὶ ὀλίγα τὰ ἐνταυθα πιστὸς πολλαπλασιάσει ἐς ἄβύρτον τὴν ἐν καλοῖς ἐκείσε κτάσασιν, ὁ δὲ ἐπὶ ὀλίγα ἐκεῖνα τὰ ἐν τῷ βίῳ πονηρευσάμενος ἐπὶ οὐδενὸς καταστήσεται.

ιγ'. Ἴνα δὲ ἀπὸ ἀγαθῆς ταύτης, οὐ παρεκβάσεως εἴποιμι ἂν, ἀλλ' ὡς οἶον ὁδοῦ σχιστῆς ἐπὶ ἐναρέτῳ διατριβῆ, ἐς τὸ προτεθειμένον ἐπανακάμψωμεν, ὁτιον ἡμᾶς ἀπὸ τὰ διὰ ταῦτα καὶ πόνους, καὶ μοχθητέον, ὡς ἐπιτρέπει ἀνθρώποις (ἐπεὶ οὐκ... ἄνεσις καὶ ἀνάπτωσις, οὐδέ τις καθεύδων οὕτε τρώπιοιον ἐγείρει... ἐνεργῶν... εἰρηνικὰ διοικονομούμενος, ἀγαθὸν κατορθοῖ), καὶ κοπιᾶτέον οὐχ ἀπλῶς, ὥστε ἀποζῆν βιωτικῶς (τοῦτο γὰρ ἄκοντες ποιήσομεν, κἂν μὴ βουλομένοις ἡμῖν εἴη, καὶ φερεπονήσομεν πάντως, ἵνα μὴ καὶ ἡμῖν ἔμπορος ἡ λιμὸς γένηται ἀεργοῖς μένουσιν), ἀλλ' ὡς καὶ τῷ Θεῷ ἀρέσκειν, καὶ αὐτίκα εὐλογεῖσθαι καὶ ἡμᾶς καὶ... τὰ ἔργα ἡμῶν, καὶ κόπον τοῦτον ἐπὶ εὐαρεστήσει Θεοῦ πόνοις εἶναι συνέριθον βιωτικοῖς, ἀρμόττοντα ἕνα ἐκεῖνον καὶ μονεῖδῃ τοῖς ὄλοις, ὧν οὐκ ἔστι· διὰ βίου ἡμᾶς ἀπαλλάττεσθαι. Καὶ μηδεὶς τῶν ἐν κόσμῳ ὄντων, καὶ γυναικὶ καὶ πραγμάτων τύρβαις ἐμβλέπων, ἀδελφοῖς τοῖς ἔξω γενομένοις κόσμου καὶ βίου, λεγέτω μὴ ἐνευκαίρειν αὐτὸς κόποις τοῖς διὰ τὸν Θεόν. Ἀλώσεται γὰρ ὁ τοιοῦτος ἀμθουὸς λογισμοῦ, καὶ μὴ προσέχοντος οἷς λέγομεν. Ἄνεσις γὰρ ἐφ' ὁμῶν κολάζομεν, οὐκ ἐπίτασιν ἐπιτάσσομεν· ἀνά-

A vivet quidem, sed prorsus aliter, laboribus nimis implicitus et graviter dolens quatenus pœnis subjicitur et videt justum non ejusdem cum ipso vitæ longæ participem, sed in bonis versantem quibus angeli gaudent, ita ut, quantum penes ipsum est, nolit vita longa frui, sed æternæ pœnæ præferat animæ mortem. Jure meritoque igitur retributio et pœna, de quibus modo sermo fuit, æternæ erunt; et quemadmodum ille qui, quandiu in mundo fuit, virtuti operam navavit, illic æterna felicitate supermundana fruetur, ita is qui, quod non debuit, virtutis studium neglexit, illic in æternum infelix erit, adeo ut, e mea quidem sententia, ad beatorum sedem ne oculum quidem attollere audeat. Vitæ enim quam per totum hic sæculum gessit, illic retributio adæquabitur: fuit autem hic non interrupta, ergo illic quoque in æternum durabit.

12. Est autem sensus illius dicti hic: Qui laboravit in sæculum vivet in sæculum, ubi labores sæculi quod Deus prævidens bono homini destinavit, sæculo retributionis ita adaptabuntur, ut ejusdem hominis vitæ respondeant; e contrario autem ille qui in toto hoc sæculo negligens fuit, necessario in illo quoque vivet sæculo, non tamen eodem modo quo justus, sed tanquam mortuus illius sæculi reputabitur. Quare de eo dixerit quispiam: Quam bene haberet, si homo ille hujus mundi lucem non conspexisset! et, secundum sanctissimi Evangelii effatum, de duobus istis hominibus, quorum alter in sæculum laboravit et in finem bonorum abundantia perfruetur, alter autem e contrario a scopo aberravit, insuper addiderit quod jure meritoque qui hic super paucis fidelis fuit, in altera vita bonorum scopia infinita abundabit, qui autem in hac vita pauca illa mala neglexit, super nihilo constituetur.

13. Ut autem ab hac utili, non dicam excursionē, sed velut bipartita via ad honestam conversationem ducente, ad scopum propositum revertamur, in labores hanc ipsam ob causam incumbere et studiosè contendere debemus, uti homines addeet (siquidem non... languor et relaxatio, neque quispiam dormiens tropæum erigit... operans... pacifica administrans, bonum perficit), neque simpliciter allaborare ut vitæ sustentandæ prospiciamus (hoc enim et invitī ac quasi nolentes faciemus, atque omnino operam dabimus ne, si ignavia nos dederimus, fame pereamus), sed ut etiam Deo placeamus, ut benedicamur et nos et... opera nostra, et ut labor ille Deo gratus res ad vitam necessarias nobis procuret, utpote qui solus aptus sit et accommodatus omnibus quibus in vita carere non possumus. Neque quisquam eorum qui in mundo sunt et uxoris rerumque terrestrium curam gerunt, fratribus extra vitam mundanam positīs dicat, sese laboribus divinis operam navare non posse. Talis enim et insipiens esse et ad ea quæ nos dicimus, animum haud advertere convincetur. Relaxationem enim in vobis punimus, non conten-

tionem postulamus; languorem vetamus, non continuam intentionem imperamus; effeminate dormientem expergefecimus, non requiescentem ejicimus. Quapropter sinitē monachos luctari et fortiter certare: vos autem remisse, prout poteritis, virtuti ac probitati studete.

14. Sponte illi jugum Domini, interdum grave, in se receptum tollunt: similiter vos quoque portate illud quod, uti Servator noster ait, leve est ac salutare. Ita et vos ipsi, illorum instar, proportionaliter tamen, benedicimini. Expectantes, ut cum Davide loquar, expectant illi Dominum, tanquam columnæ immotæ ejus præceptis innitentes: facite idem et vos, tanquam columellæ firmæ, et sicut illis, vobis quoque aderit Dominus. Laborant illi ad sudorem usque, humectati velut in balneo, atque lacrymis cubilia sua madefaciunt: vobis autem quibus non iidem sudores divinitus concessi sunt (Dei enim dona esse scimus illa scaturientia et per compunctionem pluviam instar delabentia), pro sudore salutari, sufficiet aquæ hilaris poculum infusum in os pauperis ad animi recreationem. Si vero etiam vini aliquid addatur ad cor illius hominis lætificandum, tunc, mi frater, haud amplius opus habebis ita ad summum virtutis culmen aspirare ut cum sudore ores. Dulce enim illud eleemosynæ poculum imputatur tibi pro amaro sudore, et ita potus quem liberaliter miscuisti, accurate compensabit sudorem, et misericordia qua fratrem egenum humectasti, et oculus mitis in illum respiciens et humanitatis lætitiā exprimens, lacrymarum viam ac virtutem habere reputabitur.

15. Si autem præter hunc fontem ocularem etiam ille inferior, os dico, vocem consolatoriam emisserit, et simul cum voce proruperit lacryma, quæ, utpote a manu haud abstersa, in sinum descendit, et hinc quoque fratris consolationem promit, tunc virtus ejusmodi hominis tribus honorum generibus conspicua ac laudanda est, nimirum aspectu leni, colloquio mansueto, actione benefica. Quæ tria ubi possederis, nescio de quibus sudoribus ac lacrymis gloriari possint adhuc qui perpetuis precibus incumbunt et frequenter sese prosternunt, adeo ut etiam te ad genua flectenda permovere velint, ut ipsis ex parte similis fias. Et quid ille qui supra modum... ad continentiam provocans

Α πτωσιν κωλύομεν, οὐ τὸ ἀκατάκαμπτον βιαζόμεθα· ὕπνου τοῦ ὡς εἰς θηλύτατον ἐξεγείρομεν, οὐ τὸν ἀναπαύσιμον ἐξελαύνομεν. Οὐκοῦν ἄφετε τοὺς μοναχοὺς ἀγωνίζεσθαι ἄλλως καὶ συντονίας ἔχουσαι· ὑμεῖς δὲ ὑφειμένως, ὡς ἔγχεσθε. μεταχειρίζεσθε τὸ ἐναρέτως ἀγαθόν.

ιδ'. Αἴρουν ἐθελοῦσοι ἐκεῖνοι τὸν τοῦ Κυρίου ζυγόν, ἔτιν οὐ βαρὺν, αὐτοῖς ἐπικείμενον· ἐπὶ ὁμοίῳ φόρτῳ ἄρατε ὑμεῖς τὸν, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἔφη, ἕλαφρόν καὶ χρηστόν· καὶ οὕτω κατ' ἐκείνους, ἀναλόγως μέντοι, εὐλογηθήσεσθε καὶ αὐτοὶ Ἰπομένουσιν ὑπομένοντες Δαυϊτικῶς ἐκεῖνοι τὸν Κύριον, ὅσα καὶ κλονες ἀστραβεῖς ὑφειστηκότες τοῖς ἐκείνου προστάγμασι· ποιεῖτε ταυτὸ καὶ ὑμεῖς, ὅποια στυλίσκοι στραθεροί. Καὶ προσέξει καὶ ὑμῖν ἐκεῖνος, καθὰ καὶ αὐτοῖς. Πονοῦνται αὐτοὶ ἄχρι καὶ εἰς ἰδρώτας ὑγραίνοντες ὡς ἐν λούματι, καὶ βρέχουσιν ἐν δάκρυσι τὰς αὐτῶν στρωμνάς· ἀλλ' ὑμῶν ἐκάστῳ μὴ ἐνδαψιλευμένην θεόθεν ὑγρὰ ἴσως τοιαῦτα (θεοῦ γὰρ παρελήφαμεν εἶναι δῶρα καὶ ταῦτα ἐκβλύζοντα καὶ καταδρεχόμενα διὰ κατανύξεως) ἀρκέσει ἀντὶ μὲν σωτηρίου ἰδρώτος ὕδατος ἰλαροῦ κοτύλη ἐγγεομένη δι' ὑμῶν εἰς πτωχικὸν στόμα ἐπὶ ἀναψύξει τῶν ἐντός. Εἰ δὲ καὶ οἴνου ἐπισταλαχθῆ, ὡς εὐφρᾶναι καρδίαν ἀνθρώπου τοιοῦτου, μηκέτι κοπιήσῃς, ὡ ἀδελφε, οὕτως ἐς ἄκρον, ὡς καὶ ἐνιδρώσαι τῇ προσευχῇ. Ἐλλελόγηται γὰρ σοι τὸ τῆς ἐλεημοσύνης ἐκεῖνο ὑγρὸν τὸ γλυκὺ ἀντὶ ὑφαλμύρου ἰδρώματος· καὶ οὕτω μὲν ἀντισηκώσεις τῷ ἰδρωτί κατὰ σταθμὸν ἀκριβῆ τὸ ἐξ ἐλεημοσύνης κρᾶμα, τῶν δὲ δακρύων σοι τὴν ἀρετὴν ἐκπληρώσει ἐξισωθείσα τῇ κατ' ἐκεῖνον βροχῇ συμπάθεια πτωχοῦ ἀδελφοῦ, καὶ βλέμμα ἰλαρὸν πρὸς ἐκεῖνον, καὶ ἐξ ἐλεημοσύνης γαλήνιον.

ιε'. Εἰ δὲ τῇ ὀπτικῇ ταύτῃ πηγῇ καὶ ἡ μετ' αὐτὸ κατωτέρω, ἡ κατὰ στόμα, ἐκβλύσει λόγον παρηγοροῦν, δοκῶ μοι, καὶ δάκρυον αὐτίκα τῷ λόγῳ συνεδραμεῖσθαι, ὅπερ ἀποψῆν ἡ δεξιὰ χεὶρ ἀμείλησασα καὶ τοῦ κόλπου γενομένη, ὡς καὶ ἐκείθεν παρηγορήσεσθαι τὸν ἀδελφόν, ἀποκαταστήσει τὸ ἐκείνου ἀγαθὸν εἰς τρία καλὰ, τὰ διὰ θεῶς ἐπαγωγῶ, τὸ διὰ ὁμιλίας ἐμμελοῦς, καὶ τὸ διὰ πράξεως εὐεργετικῆς. Ἄπερ οὐκ οἶδα πόσων ἰδρωτῶν καὶ δακρύων οὐ κατακαυχέσονται ἔτι ἔγχεμα κατακλῶντες οἱ τῆς ἐνδεδεχοῦς προσευχῆς ἀνηρωτοί, καὶ συχνὰ βάλλοντες, ὅτι καὶ εἰς γῆν ἀκλάζειν σε πείθουσιν, ὡς ὑπογιγνώσκουσιν τὴν πρὸς αὐτοὺς παρεξίσωσιν. Καὶ τί ὁ πρὸς ἀμετρίαν ἐγκρατετικῶς προκαλούμενος τὸν ἐν ἡμῖν διδασκόμενον; Γονεὺς κλίτησον ἀναγκαίως, ὡ κατὰ θεὸν ἀδελφε, εἰς ὅσον δύνασαι· μὴ ἐξισχύων δὲ ὅλως, πρόσευξαι τῷ θεῷ καθηκόντως ὀρθοστάδην, μὴ κάμπτων γόνου κατὰ τὸν ἀγιώτατον τοῦτον, Ἔστη, φησὶν, ἐν τῇ θραύσει ὁ δεῖνα θεράπων θεοῦ, καὶ ἐξιλιάσατο, καὶ τὸ κακὸν ἐπαύσατο, καὶ ἐκορέσθη κρινωθεὶς ἐκεῖνος, καὶ οὕτω σφαιρωθεὶς, καὶ συστολῇ τοιαύτῃ γινόμενος, ἔτι αὐτῷ αἱ Μωσαϊκὴ χεῖρες οὐ πρὸς τῇ γῇ ἐρεῖδόμεναι, συγχλωμένου τοῦ προφήτου, ἐνήργουν τυπωδῶς τὰ ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ σταυρικὰ τράσιστα, μεταρσιούμεναι εἰς οὐρανὸν, καὶ οὕτω καθέλωσαν δι' εὐχῆς τὴν ἐκείθεν βοήθειαν.

ιζ'. Μίμησαι καὶ διδασκάλους ἐνταῦθα. ὧν οὐδαίς Ἀ ἐπὶ προσώπου καταβρόχνημένος ἀφελεῖ διδάσκων τοὺς μανθάνοντας. Ἐνθύμησαι καὶ τό · « Ἔσθη ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τόπου πεδινού, καὶ πλῆθος μαθητῶν πολὺ περὶ αὐτὸν · » οὐ μὴν γονυπετῶς διετέθη. Εἰ δὲ καὶ πολλὰ χρῆσις γονάτων κλίσεως, καὶ ἰδρώτων ἐκβλύσεως, καὶ αὐτῶν κατὰ θρόμβους αἱμάτων καὶ δακρῶν καταβρόχης, καὶ κόπου ἕως καὶ εἰς μελῶν πέρσειν, ἀλλὰ ἐγὼ τὸν Θεὸν καὶ αὐτὸν εἶδώς, καὶ τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν, ὅτι πᾶν ἀγαθὸν ἀνθρώπινον εἰσοδιάζει κομιζόμενον αὐτῷ, καὶ οὐδὲν ἐξουθενοῖ καὶ παραμετρῶν αὐτὰ πῆ μὲν δυνάμει, πῆ δὲ ἀδυναμίᾳ, τῆ κατ' ἀνθρώπον, ἐκεῖνα μὲν ὧν ὑμεῖς ἐφικνεῖσθαι οὐκ ἔχετε, εἰς ὑπερβάλλουσαν τίθειαι ἀρετὴν. Ὅποσα δὲ καὶ οἷα ἐκεῖνοις τοῖς μεγάλοις ἀγῶσι καὶ καμάτοις καὶ κόποις ὑποβιάζονται, εἰς λόγον Β συμμετρίας ἀποτάσσω, ἧς οἱ πλείους τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπων στοιχάζονται, καὶ μάστιχα οἱ βιωτικοί, καὶ τῆς ὡς ἐκιάστοτε τύρβης καὶ ἀσχολίας ἐξ ἀνάγκης γινόμενοι · οὐς ἐνάγων εἰς ἀγαθοπραγίαν τῶν νῦν καιρῶν πρόπουσαν, καὶ ἀναμιμνήσκων γονυκλισίας, περὶ ἧς ἦν προσεχῶς ἡμῖν ὁ λόγος, λέγω καὶ, ὅτι ὁ τὴν ψυχὴν κάμπτων, καὶ τὸ σαρκικὸν ἀτενὲς φρόνημα κατακλίνας, καὶ τὸ δῆθεν περιφανὲς ὑπερήφανον ἀλαμπὲς ἀποτελῶν, ὡς οἶον ζῆν ἐγκρυφῆ, καὶ μὴ πραγματεύεσθαι τὸ περιβλεπτόν, ἀλλὰ κατὰ πᾶν τὸ περὶ αὐτὸν ὑπέροφρον καὶ τὸ κατὰ οἴησιν αἰθέριον ταπεινῶς ἕως γῆς, ἐκεῖνος οὐκ ἂν δέοιτο κατακάμψεως γονάτων, ὅλον ἑαυτὸν τῆ ταπεινώσει καταβρίπτων εἰς γῆν, ἥδη δὲ καὶ ὡς οἷα σκώληξ, οὐδὲ τοῦ ὑπὲρ γῆς φαίνεσθαι κρίνων κατὰξίον ἑαυτόν. C

ιζ'. Ἔστω γοῦν ὑμῖν, ὦ ἀδελφοί, καὶ τὸ ταπεινοῦσθαι γονυκλισίαν ἀντίδοτον. Καὶ τὸ σύμβολον τῆς ταπεινώσεως, τὴν κατὰ γῆς βίψιν ἰδιάζοντες, ὅτε μὴ δύνασθε προβάλλειν αὐτὸ, αὐτῆς ἐκείνης τῆς ἐν βῆρ ψυχῆ ταπεινώσεως γίνεσθε · καὶ ἄλλως δὲ νοοῦντες τὴν τῶν γονάτων κατὰ γῆς κλίσιν, καὶ οὕτω σωματικὴν κατὰ κλῆσιν, κωλυτικὴν εἶναι τοῦ βαδίζειν, βαδιστικοὶ τρόπον ἄλλον μεθοδεύετε εἶναι πολεμικῶς εἰς ἀρετὴν. Καὶ λογίζεται ὑμῖν ὁ Θεὸς αὐτὸ εἰς ἀγαθὸν οὐδὲν τοῦ γονυκλίνας ἔλαττον, ἐπεὶ τοι καὶ φυσικώτερον ἄμμα καὶ ἐνεργέστερον καὶ πρακτικώτερον κατακλίσεως ἢ ἀνάστασις καὶ ἀναπαυσις, ὅτι δὲ καὶ τοῦ κατακάμπτειν καλῶς κάλλιον τὸ θαρρῖστος ὀρθοῦσθαι, καὶ τοῦ ἀκίνητιζεν τὸ εὐκινεῖσθαι, καὶ τοῦ ἔφ' ἐνὸς βαίνειν καὶ οὕτω στηρί- D ζεν τὸ καὶ εὐπερίστροφον ὡς εὐμορφον.

ιη'. Ἔτι οὐ δύνασαι, ὦ ἐν τῷ βίῳ ἀδελφὲ, νηστεύειν · ἔσθι μετρίως, ἵνα μὴ βραθύμως διέφθῃς. Καθάπερ ἄλλοιόν μὲν πῦρ τὸ διακονικὸν καὶ χρεῖωδες ἑτεροῖον δὲ τὸ τιμωρητικὸν τῆ δασείᾳ τῆ κατὰ ὄρος (τὸ μὲν γὰρ ὠφέλιμόν ἐστι, τὸ δὲ λοιπὸν ἀχρεῖον ὄην ἕλην διεπινεμήσεται), οὕτω καὶ τροφὴ σύμμετρος μὲν συνιστᾷ ἐλλόγως τὸν ἀνθρώπον, ζωपुरοῦσα τὸ κατὰ φύσιν ἐνθερμον · ἡ δὲ ἄμετρος εἰς πρῶτα ἐκκαλεῖ ἀφανιστικά, δι' ὧν αἰώνιῳ πυρὶ παραπέμπεται ὁ τρυφῶν ἄμετρα. Ἔτι λουῖσαι ῥύπου ἀπογυμνῶν ἑαυτὸν, εἰ καὶ ἄλλως πλίνθον, ὅ φασι,

16. Imitare hic etiam magistros quorum nemo vultu in terram defixo docens discipulis prodest. Recordare etiam dicti illius : « Stetit Jesus in loco saxoso, et magna discipulorum multitudo circa eum ; » non igitur genua flexit. Etiam si vero multum prodest genuum flexio, et sudoris profusio, et lacrymarum sanguisque copia densis stillis defluens, ego tamen, utpote cognoscens Deum ejusque potentiam, qua omnia bona hominibus largitur, neque quidquam nihili facit, sed ea partim robori, partim infirmitati hominum adaptat, ego, inquam, illa quæ vos assequi non potestis, egregiæ virtutis esse censeo. Quæcunque autem magnis illis certaminibus et laboribus et studiis inferiora sunt, ad mediocritatem refero, cui plerique homines addicti sunt, et potissimum ii qui necessario hujus vitæ turbis atque curis constringuntur, quos ad honestatem huic temporī convenientem perducens et genuum flexionis, de qua hucusque nobis sermo fuit, commonefaciens dico, eum qui animam inclināt, et carnalem sensum deflectit, et superbis ostentationem ad modestiæ temperantiam reducit, ita ut quasi in abscondito vivat neque coram mundo conspici gestiat, sed omne supercilium et altos spiritus quantum fieri potest [deprimat, eum dico non opus habere genuum flexione, quippe qui humiliter sese ad terram prosternit, et veluti vermis, [ne dignum quidem sese existimat qui supra terram extollatur.

17. Itaque pro genuum flexione, o fratres, humilitas vobis sit curæ. Cum autem symbolum humilitatis sit provolutio in terram, quoniam id facere nequitis, tota animam vos humiliat; cæterum autem cogitantes, genuum ad terram inflexionem esse corpoream que gradi prohibemini, alio modo in omni virtutis genere progredi studeatis. Hoc enim vobis in bonum reputabitur a Deo haud minus quam si genua flexissetis, siquidem resurrectio et requies magis est naturæ conveniens et efficacior et ad vitam activam utilior; præterea si quis bene se inclināt, melius etiam stat rectus ut Deo placeat; denique immobilitati præstat honestus motus, et melius habet ad omnem directionem sese vertere quam uno pede stantem eidem loco inhærere.

18. Porro, mi frater, qui in mundo degis, non potes jejunare; ede cum moderatione, ne mollitici succumbas. Quemadmodum alius est ignis qui hominum usibus et commodis inservit, et alius qui silvam montanam devorat (alter enim utilis est, alter autem, nullius omnino frugi, arbores consumet), ita etiam cibus moderate sumptus conservat hominem, calorem naturæ convenientem ei suppeditans; immoderate acceptus in passionum perniciosarum flammam exurit quibus homo luxuriei supra modum deditus igni eterno traditur. De

cætero lava te atque sordes absterge, etiamsi, ut A in proverbio est, laterem lavas, dum hoc facis, et ad sanitatem conservandam lotioni da operam, ne corpus, tanquam servus male valens, inutile tibi fiat. Dico tibi enim, quemadmodum ablutio non prohibetur, imo potius in laudem purioribus cedit, ne forte quibusdam lædio sint, ita etiam lavacrum se habet. Jam vero haud quasi eos qui se non abluunt reprobans dico, sed illud quidem bonum esse censeo, ob laboris constantiam et continuum bonæ valetudinis contemptum, hoc autem approbo propter illud effatum : « Lavamini, puri estote². »

19. Si vero alicubi legerem præceptum : Sor- descite, ut immundi fiat, nunquam loturus me essem. — Præterea quoniam vita ad se vos attrahit, ita ut perpetuis ad omnium Dominum Deum incumbere orationibus non possitis, offerte ei saltem primitias quasdam annuas, vel, ut accuratius dicam, horarias, quando occasio sese obtulerit, quemadmodum David alicubi dicit se Dominum esse omni tempore laudaturum. Si enim fideles ministri regii semper præsto sunt regi, neque impediuntur quominus etiam sibimetipsis vivant, sed otiantur in tempore, et edunt, bibunt, dormiunt, ac quædam ipsis necessaria faciunt, et bonus rex non solum non indignatur, sed etiam benevole ad ea adhortatur, multo magis Deus ejusmodi bona cultoribus suis indulget, facultates cujusvis respiciens, utpote qui nec ægre fert sanctissimis templis affixas esse portas quæ tempore psalmodorum et sacrorum celebrandorum aperiuntur, vicissim autem clauduntur quando talia peragendi non amplius est tempus. Necessario enim in his quoque rebus conceditur requies quædam a perpetuo et quasi infinito hymnorum cantu, et salutaris labor eorum qui Deum colunt non potest non interrumpi. Et sic in universum fuerit optimum, in omni re tenere modum.

20. Laborandum igitur, neque repetere hoc lædet, in re quæ requie et relaxatione opus habet. Uti enim illum qui non prius surrexit, vix con- sedisse, ita neque eum qui non prius sese depres- sit, sursum esse elatum recte dixeris, nec eum quiescivisse qui non prius laboribus ærumnisque incubuit. Si autem hunc bonum laborem passio sequetur, quem quidem ærumnam esse dicunt, utpote secundum Deum eumque sapienter, quod est secundum Dei legem, et rationali lege ita ope- rans etiam lege excidet. Novimus enim esse labo- rem quem aggressus quispiam peperit stultitiam : talis autem labor est eorum qui ægre ferunt et quasi dolent animoque cruciantur, quando fratri- bus non damnum aliquod intulerint. Sane isti, o fratres in Christo, e diametro oppositi sunt illi dicenti : « Hodie non regnavi ; nil enim boni feci ; » ipsi e contrario dicentes : Hoc die non

πλύνεις, οὕτω ποιῶν ἔτι δὲ καὶ πρὸς ὑγιείας ἀνά- κλησιν, ἵνα μὴ καχεκτῆσας ὁ δοῦλος τὸ σῶμα, γένη- ται σοι δύσχρηστος. Δέγω σοὶ γὰρ, ὅτι, ὡσπερ τὸ ἀπονίπτεσθαι οὐ κεκώλυται, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον πρὸς ἔπαινον τοῖς καθαραιτέροις ἐπιτηδεύεται, ἵνα μὴ καὶ μυσάττωνται πρὸς τινων, οὕτω νοεῖν ἔστι καὶ ἐπὶ τοῦ λουμάτος. Τοῦτο δὲ φημι οὐ τοὺς ἀλευτοῦν- τας βδελυττόμενος, ἀλλὰ ἐκεῖνο καλὸν κρίνων διὰ φερεπονίαν καὶ ἀπειροκαλίας ἐντελῆ περιφρόνησιν, καὶ τοῦτο ἐγκρίνων διὰ τὸ « Λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε. »

19. Εἰ δὲ ποὺ ἀνέγνων καὶ, ὅτι Ῥουάνθητε, ὡς ἀναπεπλησθαι πηλοῦ, ἐλουσάμην ἂν οὐδέποτε. — Ἔτι ἐνδεδεχεῖς οὐ δυνάμενοι προσευχᾶς καὶ συνά- ζεις ἐξοσιοῦν τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ, οἷα τοῦ βίου ἀντισπῶντος καὶ περιέλκοντος εἰς ἐαυτὸν, ἀπαρχὰς γοῦν τινὰς χρονικὰς, εἰπεῖν δὲ ἀκριβέστερον, καιρι- κάς, εἴτ' οὖν ὠραίας προσκομίζετε τῷ Θεῷ · καθά ποῦ καὶ ὁ Δαυὶδ παραδίδωσιν, ἐν παντὶ καιρῷ εὐλο- γήσιν λέγων τὸν Κύριον. Εἰ γὰρ βασιλικοὶ πιστοὶ θεράποντες γίνονται μὲν καὶ πρὸς αὐτῷ ἐκείνῃ τῷ βασιλεῖ ἐξάπαντος, οὐ κωλύονται δὲ τοῦ καὶ ζῆν καθ' αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀδειάζουσιν ἐν καιρῷ, καὶ ἐσθίουσι, καὶ πίνουσι, καὶ κοιμῶνται, καὶ τινὰς πράξεις ἐνεργοῦσι σπουδαίας αὐτοῖς, καὶ ὁ ἀγαθὸς βασιλεὺς οὐκ ἀγανακτεῖ, ἀλλὰ καὶ προσπεπονήσει παρήγορα τῷ παντὶ, πλεόν ὁ Θεὸς φιλοτιμείται καλὰ τοιαῦτα τοῖς αὐτὸν θεραπεύουσι, πρὸ ἀναλογίαν ἐν ἐκάστοις τοῦτο διοικονομούμενος, ὅς καὶ τοῖς ἀγιωτάτοις ναοῖς πύλας κατεσκευάσθαι οὐ μέμφε- ται, ἀνοικομένης μὲν ἐν καιρῷ ὑμνηδίων καὶ ἱερο- τελεστιῶν, κλειομένης δὲ αὐθις, ὅτε μὴ καιρὸς τοι- οῦτου ἀγαθοῦ, ὡς δεόν ὄν πάντως, καὶ ἐν τοῖς τοιοῦ- τοις ἀνάπαυσιν τοῦ ἐνδεδεχοῦς ὕμνου, καὶ οὕτως εἰπεῖν, ἀκοιμήτου γίνεσθαι, καὶ διαλειπῆν τὸν φωτῆριον κόπον καὶ αὐτοῖς τοῖς τὸν Θεὸν λιτανεύου- σιν ἐξ ἀπάσης ἀνάγκης, καὶ οὕτως ἐν τῷ καθόλῳ τὸ μέτρον εἶναι πάντων ἄριστον.

κ'. Κοπιᾶτέον οὖν, καὶ πάλιν φημι, ἐπὶ πραγμα- τεῖα δεούση ἀναπαύσεως καὶ ἀναψύξεως. Οὐκ ἔστι γὰρ φράσαι ὀρθῶς, καθάπερ οὐ καθεσθῆναι τὸν προανεστηκότα, οὕτω καὶ ξερθῆναι τὸν μὴ καμόντα, ἢ ἀναπαύσασθαι τὸν μὴ νοπίασαντα. Εἰ δὲ τὸ καλῶ τούτῳ καμάτῳ καὶ πάθος ἐπακολουθήσει, ὅν ἄλλοις εἶναι φασὶ τινες ὡς καὶ τὸν Θεὸν καὶ αὐτὸν ἐννόως, ὅπερ ἔστι κατὰ τὸν Θεοῦ νόμον, καὶ λογικῶν δὲ νόμων οὕτω ποιῶν τάχα καὶ εἰς ἄνομον ἀποβαίη ἔν. Ἐμά- θεομεν γὰρ, εἶναι τινὰ πόνον, ὃν συλλαβίων τις ἔτεκεν ἀνομίαν · τοιοῦτος δὲ πόνος καὶ ὁ τῶν ἐχθρομένων καὶ οἷος ἀλγούντων καὶ κατακτανιομένων τὴν ψυχῆν, ὅτι μὴ ἐνεργοῦσι τὰ εἰς βλάβην τῆς ἀδελφότητος. Ναὶ γὰρ εἰσὶ τινες, ὧ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ, ἀπεναν- τίας ἤκοντες τῷ εἰπόντι · « Σήμερον οὐκ ἐβασί- λευσα · οὐδὲ γὰρ εὐηργέτησα » καὶ πως λέγοντες, ὅτι « Κατὰ τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν οὐκ ἐζήσα- μεν · οὐδὲ γὰρ ἐφάνημεν φρικτοὶ τοῖς ὁμοφύλοις καὶ

¹ Isa. I, 16.

ἀπρόσιτοι καὶ ἀπροσπέλαστοι. » Μαινόμενοι γε οὐ
τοί, καὶ λύσαν ἄγριαν ἐνδομυχοῦντες, καὶ οὐδὲ
ἄνθρωποι πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλὰ θηριώδεις· ὀκνῶ γὰρ
δαιμονιώδεις εἰπεῖν· ἐκείνων γὰρ καὶ μόνων ἄχθος
μέγα καὶ λύπη βαρεία καὶ ὀργή, ὅτι μὴ αἰεὶ κατα-
βάλλουσιν, ὅν ἄν ἐθέλωσιν.

κα'. Ἐλευθέρους ἡμᾶς τοιοῦτων ἀνθρώπων εἶη
συντηρῶν ὁ Θεὸς, ἐκείνους τε ἀπάγων, καὶ μηδὲ
τινα ἐξ ἡμῶν ἀφίεις ἐκείνοις συναπάγεσθαι, καὶ
οὕτω κοπιᾶν εἰς οὐδέν οὐδόλως ὄφελος, ἢ τῷ αἰῶνι
τούτῳ σύμφορον, ἢ τῷ ἐκεῖ καὶ τελευταίῳ καὶ μο-
νίμῳ καὶ αἰωνίῳ σύντροχον ἡμῖν, πρὸς Θεοῦ ἀρέ-
σκειαν, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον ἀμφοτέροις ἐνάρμοστον
καὶ λυσιτελεῖς εἰς οὐδέν ὁτιοῦν. Τῶν τε γὰρ αἰωνίων
ἀγαθῶν οὕτω μάρτην ἐνταῦθα πεπονηκότες ἐκπέ-
πτωμεν, καὶ ἐν βίῳ δὲ δυσπραγοῦντες περὶ τὰ
φύλαρα καὶ μικροῦ τινος ἄξια λόγου τῶν ἀξιολο-
γητάτων καὶ θειοτάτων ἀποθενούμεθα. Οὐδὲ γὰρ
οὐδὲ ἀθροίζεσθαι εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν ἀξιούμεν οἱ
μεριμνῶντες μωρᾶ, καὶ ἄλλως δὲ περὶ πολλὰ τυρ-
βάζοντες, καὶ βιωτικοὶ μὲν εἶναι πάνυ τι ἐφιέμε-
νοι, τοῦ παραδείσου δὲ γενέσθαι ἀνίεμενοι, καὶ μὴ
ἐνθυμούμενοι, ὡς τοιοῦτον βίον τριβόντες οὕτε τοῖς
ἐπτά μερίδα κατὰ τὸ θείως γεγραμμένον διδόν-
μεν, καὶ τοῖς ὀκτῶ οὐδὲ ὀβολοῖόν τι ἀπομερίζο-
μεθα.

κβ'. Διὸ εὐχομαι τοὺς εἰς τὸ ἄγισμα τοῦ Θεοῦ
εἰσερχομένους, καὶ αἰεὶ φυλάττεσθαι αὐτοῖς ἀξιούν-
τας τὸ τοιοῦτον ἀγαθόν, μὴ κάμνειν κατὰ ἀνθρώ-
πων, μηδὲ πονεῖν κατὰ τῶν ὁμοφύλων, ἐνθα γε οὐδὲ
κατὰ τῶν ἀπλῶς ἀλλοφύλων εἰκῆ καὶ μάρτην μο-
χθεῖν ἔστιν, εἰ μὴ τι ἄρα ἐχθροὶ ἐκείνοι Θεοῦ ἢ
βασιλείας διεκκίπτουσι, μηδὲ κοπιᾶν κατὰ τῶν οὐδέν
αἰτίων ὁμοθηρήσκων, καὶ σαφῶς ὀνομάσαι ὁμοχη-
στιανῶν· ἀλλὰ μισεῖν ὑπερλίαν τὸ τοιοῦτον κο-
πίσμα, καὶ λέγειν ἕκαστον, ὡς Τοῦτο κόπος ἐστὶν
ἐνώπιόν μου, συγκόπτων καὶ κατατέμων καὶ τὴν
κατὰ πνεῦμα συμφύτιαν ἀποδιαίρων, καὶ χορδαίων
οἷον τὴν ἐνθεον ὀλομέλειαν. Πλὴν ἔσται μοι τὸ κο-
πηρὸν, φησὶ, τοῦτο πάθος, ὅτι μὴ ἔλθω εἰς ἀγία-
στήριον τοῦ Θεοῦ· ἔκτοτε δὲ ὡς εἰς δρόμον ἀποδυ-
σόμενος, εἰ οὐ ὑπερβαίνοντας καὶ ἀποδιώκοντας
δαίμονας ἀποβρίψω, τὸ ἀχθεινὸν τουτὶ φορολογεῖν...
οπτεται τοῖς εἰς Θεὸν τρέχουσι, καὶ ὡς τῷ ὑπερ-
φώτῳ ἡλίῳ, τῷ Θεῷ,*** ἔλλαμψόμενος ἀποβρίψο-
μαι σπῆλον τοιοῦτου εἰδεχθοῦς ἅμα καὶ μυστα-
ροῦ.

κγ'. Εἰ γοῦν τοιοῦτοι γενώμεθα διὰ φιλαλληλίας
καὶ ὁμονοίας, ἣν ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἱερῶν Γραφῶν
παράδιδωσι, καὶ διὰ συμποίας πνευματικῆς καὶ
ἀταραξίας, ἣν ὁ μὴ ἀγαπῶν πονηροῖς κυμαίνεται
πνεύμασιν, ἐλώμεθα δὲ φορτίζεσθαι, ὡς Θεοῦ δου-
λευταί, ἅπερ ἡμῖν ἐκεῖνος εὐδιεκρίτως, ὡς πατὴρ,
ἐπιτίθησι, καὶ κοπιᾶν, ὡς ἐκεῖνος ἐπιτάσσει· ὁ καὶ
τὰς ἡμῶν ἀμαρτίας ἄρας, καὶ ἡμᾶς ἐθέλων τὰ βάρη
βαστάζειν πνευματικῶς, οὐκ ἀφήσει περιχορεῖσθαι
μάτην καὶ τριβεσθαι κατὰ τοὺς ἐπαχθιζομένους τὰ
μὴ φίλα ἐκείνων, Ἐλλ' ἐπειδὴ τὸν ἐκείνου φόρτον

viximus; non enim contribulibus terribiles et
inaccessibiles fuimus. Furibundi quidem illi, et
rabie feroci repleti, revera non homines, sed
bestiales, ut ne dicam a diabolo obsessi. Ideo
enim solummodo indignantur et dolent et irascun-
tur quod quos voluerint, damno afficere haud po-
tuerint.

24. Liberos nos a talibus hominibus conservet
Deus atque, dum illos ad supplicium deducit,
fexit ut nullus e nobis deducatur cum istis, neque
prorsus incassum laboremus, et neque huic sæ-
culo utile quid, neque illi vitæ perpetuæ atque
æternæ accommodatum quid secundum Dei volun-
tatem producentes nihil omnino præstemus quod
vel minimum sit bonum ac conducibile. Si enim
hic adeo frustra laboraverimus, æternis bonis ex-
oidemus, et si hac in vita rerum levium nulliusque
momenti cura misere nos afflixerimus, bonis sum-
mis ac cælestibus privabimur. Neque enim Dei
quidem templum intrare satagimus, qui rebus
absurdis inhiamus et de iis quæ hanc vitam con-
cernunt, anxie solliciti sumus, paradiso autem
potiri negligimus, non reputantes, nos hac vita
fruentes neque illis septem concedere particulam
secundum quod Scriptura sacra dicit, neque illis
octo vel tantillum tribuere.

22. Quapropter obsecro illos qui sanctuarium
Dei frequentant et ejusmodi boni semper partici-
pes esse desiderant, ut ne adversus homines cer-
tent neque adversus contribules laborent (siquidem
vel contra alienigenas frustra oleum operamque
perdent, nisi fortasse inimici illi Dei aut regis
exciderint), neque contendant contra eos qui ei-
dem cultui sunt addicti, hoc est Christianos, sed
ut ejusmodi studium ac laborem odio habeant de-
testenturque. Imo quisque sibi dicat: Hic labor
talis est ut cognitionem spirituales excidat, dis-
jungat, deleat, atque diviniæ membrorum compa-
gem dissolvat. Præterea hoc, inquiet, impedit quo-
minus in Dei sanctuarium ingrediar; nunc autem
quasi in arenam descendens, malos dæmones qui
me persequuntur in fugam conijciam, molestam
illam vectigalium solutionem... eis qui ad Deum
confluunt, et veluti splendidissimo sole, Deo...
collustratus hanc turpem nefastamque maculam
procul abjiciam.

23. Jam vero si tales erimus per mutuum amo-
rem et concordiam, qualem Deus per sacras
Litteras nos edocet, et per spiritualem una-
nimitatem et tranquillitatem, quam qui non diligit
improbis turbatur dæmonibus, et si tanquam Del
servi, ea quæ ipse nobis ut sapiens pater imponit,
portare, et laborem quem præcipit, exsequi stude-
mus: tunc ille qui peccata nostra sustulit, et vult
ut nos onera spiritualiter gestemus, non sinet nos
frustra circummagi et versari illorum instar qui re-
bus ipsi non gratis sese onerant, sed quando ejus

onus portantes laboramus, dicit: « Accedite ad me, qui mea causa laboratis et onerati estis, et ego vos reficiam ². » Quid autem illud sibi vult, reficiam? Faciam, ne amplius incassum laboretis. Semper enim tanquam vacillabundi et versatiles et undequaque mobiles et instabiles, operam nostram collocamus in quibus non oportet, et frustra contendimus, et gratis luctamur, et incassum laboramus. Sed simulatque ille pro summa ipsius humanitate leve quoddam momentum animadvertit et in trutina iudicii vel unum apicem, unum granum propendens videt, in commodum nostrum vertit et in lancibus ipsius thesauro dignis reponit, et quoties supplantati ab improbo adversario et collapsi vel dejecti resurrexerimus, illum prohibet quominus nobis porro illudat, et nos ab ejus insidiis in tuto collocat. Sic igitur nunc quoque vos præparatos et uti decet pronos ad laborandum non simpliciter, sed uti homo divinus debet, non sinet in peccati certamine succumbere, sed potius reficiet. Utinam nos omnes, o fratres, ita Deo accepti fiamus per ipsius benevolam misericordiam. Exaudi nos, Domine Salvator, qui es benedictus in sæcula. Amen.

² Matth. xi, 28.

Α αἰρόντες πονοῦμεθα, ἔρπῃ· « Δεῦτε πρὸς με, οἱ χαριν ἐμὴν κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι· κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. » Τί δὲ ἐστὶ τὸ « ἀναπαύσω ; » Παύσω πάλιν τοῦ ἐν κενοῖς κοπιᾶν. Οὐκ ἔστι γὰρ, ὅτε ὡς ἄστατοι, καὶ πολυβῆπεῖς, καὶ παλιμβολοὶ, καὶ εὐμετάφοροι, καὶ ἀθέδαιοι, [οὐ] μοχθοῦμεν ἐφ' οἷς οὐ χρῆ, καὶ εἰκῆ κάμνονες, καὶ κοπιῶμεν τηνάλλως, καὶ πονοῦμεν μάτην. Ἄλλ' ὅμως βραχείας τινὸς δραττόμενος ἐκεῖνος ὁ πρὸς φιλανθρωπίαν ἀκριβέστατος ἀφορμῆς, καὶ τῷ ταλάντῳ τῆς κρίσεως κεράτιον ἐν τῇ κόκκον ἕνα ἐπιβληθέντα ἰδὼν, πρὸς ἡμέτερον ἀγαθὸν ῥέπει, καὶ εἰς στατήρας ἀξίους τίθεται τοῦ κατ' αὐτὸν θησαυροῦ· καὶ ὁσάκις ἂν σκελισθέντες ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἀντιδρόμου, καὶ πταίσαντες, ἢ καταβρίφεντες ἐξορθωθείμεν, παύει καὶ ἐκεῖνον τοῦ καταπαίξειν ἡμῶν, καὶ ἡμᾶς τοῦ ἐμπαίξεσθαι. Οὕτω γοῦν καὶ νῦν ἀναποιηθέντας ὑμᾶς, καὶ δεόντως ἀναφρονήσαντας ἐν τῷ πονεῖσθαι, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐφ' οἷς ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος τέτακται, οὐ παύσει πρώτως ἄρτι τοῦ ἐφαμάρτως φορτίζεσθαι καὶ κοπιᾶν, ἀλλὰ ἀναπαύσει. Καὶ γένοιτο δεκτοὺς πάντας ἡμᾶς, ὧ ἀδελφοί, τῷ Θεῷ οὕτω γενέσθαι διὰ τῆς, ὡς ἐβῆθη, εὐπορίστου ἐλεημοσύνης αὐτοῦ. Ἐπακούσαις ἡμῶν, ὦ Σῶτερ Κύριε, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

EJUSDEM

ORATIO ANNO AUSPICANDO HABITA.

1. Deus ipse anni circulo revera benedicit, o fratres, et hæc benedictio haud merum munus, sed retributio esse videtur. Deus enim, a nobis benedictus, rebus nostris benedictionem reddit. Benedicunt autem Deo homines non solum hymnorum glorificationibus aliisque rationibus, quibus ei gratias agunt, sed imprimis bonis vitæ actionibus, quorum finis a Deo initium sumit ad eumque recurrit, et sic ipsum magnificat et glorificat, dum nimirum et ejus qui bene agit, et eorum qui ad ipsum respiciunt ejusque imitatione ad frugem redeunt, animæ gaudio ac lætitia perfunduntur.

2. Quod ut magis appareat, paulo altius oratio repetenda est. Prima mundi creatio et quæ tunc homini, velut regi, vel antequam creatus esset, bonorum terrestrium liberalis oblatio reservabatur, hoc merum omnino donum fuit. Nondum enim boni quid Deus ab hominibus acceperat quod cum liberalitate rependeret, sed sponte dedit. Fortasse autem ad hunc usque diem daret, secundum summam ipsius sapientiam, nisi innata (nobis) prava voluntas, omnium peccatorum mater, prohiberet. Nunc vero

α'. Εὐλογεῖται στέφανος ἐνιαυτοῦ πάντως ἐπ' αὐτοῦ Θεοῦ, ὧ ἀδελφοί, καὶ ἡ τοιαύτη εὐλογία φαίνεται οὐ δόσις ἀπλῶς εἶναι, ἀλλὰ ἀντίδοσις. Εὐλογοῦμενος γὰρ ὁ Θεὸς ὑφ' ἡμῶν, ἀντευλογεῖ τὰ καθ' ἡμᾶς. Εὐλογεῖται δὲ Θεὸς ἐπ' ἀνθρώπων οὐ δοξολογίας μόνον ὑμνωδικαῖς καὶ λοιποῖς εἰδήσει, δι' ἃν τὸ εἰς αὐτὸν εὐχάριστον ἀπαρτίζεται, ἀλλὰ μέλιστα ταῖς κατὰ βίον ἀριστοπραξίαις, ὧν τὸ τέλος Θεοῦ τε ἐξαρτᾶται, καὶ εἰς ἐκεῖνον ἀνασέει, καὶ οὕτω δοξάζει καὶ μεγαλύνει, ἀγαλλιωμένης τῆς ψυχῆς τοῦ τε πράττοντος τὸ ἄριστον, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀποβλεπόντων καὶ τῇ μιμήσει βελτιουμένων.

β'. Ἴνα δὲ τὸν λόγον ἀναλαβὼν ἐπὶ πλεον ἀκριβώσωμαι, ἢ πρώτη μὲν τοῦ κόσμου παραγωγικῆ ἔκφανσις καὶ ἡ τῆνικαῦτα καιμηλιωθεῖσα τῷ βασιλείῳ ἀνθρώπῳ, πρηνῆ καὶ γενέσθαι, φιλοτιμίαι τῶν κατὰ κόσμον ἀγαθῶν, ἐκλήνῃ δόσις ἦν αὐτόχρομα. Οὐ γὰρ ποθεν καλὸν ἀνθρώπινον ἀπολαβὼν ὁ Θεὸς, εἴτα φιλοτιμησαμένος ἀνταπέδωκεν, ἀλλ' ἀντικρὺς ἔδωκε. Καὶ ἐδίδου ἂν ὁμοίως ἔως καὶ νῦν κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ παραγωγὸν σοφίαν, εἰ μὴ παρεσκευασθεῖσα φαύλη προαίρεσις, ἀμαρτίας ἀπάσης μήτηρ, ἀπεκάλυεν.

Ἄρτι δὲ δι' αὐτὴν οὐκ ἀεὶ ἀπλῶς οὕτω δίδωσιν ὁ Θεός, ἀλλ' ἀντιδιδόναι φιλεῖ κατὰ τινα δοσοληψίαν αὐτῷ πρέπουσαν.

γ'. Πρέπει δὲ ἀναγκαίως τῷ ἀγαθῷ ἀγαθὰ τε δίδουσι, καὶ ἀντιλαμβάνειν τοιαῦτα. Πονηρὸς μὲν γὰρ δότης χαίρει καὶ διδοὺς καὶ λαμβάνων, οἷς παρωνόμασται· ἀγαθὸς δὲ οὐκ ἂν οὐδὲ ἄνθρωπος ἐθέλοι φαυλότητι πραγμάτων χρωτίζεσθαι, μὴ ἕτι γε ὁ πανάγαθος Κύριος, ἐξ οὗ καὶ δι' οὗ ἅπαν καλόν. Φιλοίημεν οὖν ἅπαντες Χριστιανοί, καὶ πραγματευοίμεθα, εἰς ἕσπον δύναμιν, μὴ λαμβάνειν ἀπλῶς ἐκ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀντιλαμβάνειν. Ἀντιλαμβάνει δὲ ὁ ἐφθακῶς δοῦναι. Καὶ ἔχει τὸ δίδόμενον ὁ τοιοῦτος μετὰ σπουδῆς εὐγενοῦς, καὶ ἀγαθῆς συνειδήσεως, ὡς οἷα μὴ δῶρον ἔχον τὸ δεδομένον, ἀλλὰ ἀντιδῶρον, λογιζόμενος, ὡς ἀλόγοις μὲν ζώοις, οἷς νοῦς οὐκ ἐπιστατεῖ, δίδεται τὰ ἐκ Θεοῦ πονουμένοις παντὸς ἀγαθοῦ, ὁποῖω χαίρει ὁ Θεός, καὶ διὰ τοῦτο ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα ἐξ αὐτομάτου λαμβάνουσι τὰ οἷς θρέψονται. Ἀνθρώπων δὲ οὐκ ἂν εἴη προσφυῆς, οὕτω λαμβάνειν, ἀλλὰ κατὰ τι συνάλλαγμα, καὶ αὐτὸ οὐκ ἀνάλογον κατὰ γε τοὺς ἐμπορευομένους, ἀλλ' εἰς ἕσπον ἔστι τὸν ἄνθρωπον σταθμώσασθαι πρὸς Θεόν, ἄνθρωπον τὸν πενίστατον, Θεὸν τὸν πλεμπλοῦσιον.

δ'. Τί γὰρ ἂν καὶ δοίη τῷ Θεῷ ἄνθρωπος πρὸς ἀξίαν; Πῶς δ' ἂν συναλλάξῃ πρὸς ἰσότητα; Δωρεῶν ἡμῖν πάντα τὰ ἐξ ἐκείνου, εἰ καὶ τὰ ὑπὲρ δύνάμιν συνεισενέγκωμεν. Οὐδὲν ἀντιστηκοῦν, οὐδὲν ἰσόσταθμον. Τί κέγχρος πρὸς οὐρανόν; Τηλικούτον τὰ ἐξ ἡμῶν πρὸς τὰ τοῦ Θεοῦ. Τί τὸ οὐδὲν πρὸς τὸ πᾶν; Τοιοῦτον τὸ ἡμέτερον πρὸς τὰ θεῖα. Καὶ ὅμως οὐ λέγω τὸ παροιμιώδες ἐκεῖνο τὸ « Δός τι, καὶ λάβε τι » ἀλλὰ, « Δός τι μετρητόν, καὶ ἀντίλαβε τὸ ἀμετρητόν » μᾶλλον δὲ, « δ [ίδου] μικρόν, καὶ ἀντιλάβανε μέγιστον. » Ποῖον μικρόν; Νοῦν ὀρθόν· ἐξήγγελον λόγον ἀληθῆ· γλώσσαν ἀβύρπυρον· τὸ μὴ τρίβειν δόδοντας ἐπὶ τοῖς μηδὲν αἰτίοις· τὸ μὴ κατὰ τοῦ στόματος ἀγείρειν μισσημένους βλασφημιῶν· τὸ φιλεῖν ἠκραιφνῶς· τὸ ἀγαπᾶν ἀκριβῶς· τὸ μισεῖν τὴν τε ὑπέκρισιν, καὶ ὅς δὲ αὐτὴν σωμασκει· τὸ μὴ συναναχρῶνυσθαι μουσαροῖς, εἴτε ἀνθρώποις, εἴτε πρέγμασι· τὸ μὴ διττολογεῖν ἐπὶ ψεύδει· τὸ μὴ κακολογεῖν, ἐφ' οἷς οὐ χρή· τὸ μὴ καλλ[ισργ] εἶν τὸ πρόσωπον ὑποκριτικῶς ἐπὶ φίλῳ· τὸ ἐκδικεῖν, οὐς παρεγγέλλει ὁ Θεός· τὸ [μὴ ἀδικεῖν] ἀφορῶντας εἰς αὐτὸν Θεόν, ὅς οὐ λαμβάνει πρόσωπον ἐν κρίσει· τὸ μὴ προΐσθαι δώρου τὸ δίκαιον· τὸ μὴ προσέσθαι τοὺς προκαλούμενους εἰς ἄδικον, ὅκνω εἰπεῖν, εἰς τὸ μὴ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐκκλησιαστικούς, ὁ τοῦ νῦν καιροῦ φύμα θεομισέας.

ε'. Εἰπὼν γὰρ αὐτὸ ὑποβάλλω τοῖς ἀκρωμένοις νοεῖν, ὅτι ἀβύρωσται καὶ ἡ Ἐκκλησία. Καὶ γε, ὦ οὔτοι, ἀληθῶς ἀβύρωσται καὶ τὸ τοιαῦτον ἅγιον σῶμα, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν τινος δακτύλων αὐτοῦ. Τὰ γὰρ ἄλλα τέμια μέλη τούτου οὐκ ἔχω μέμφεσθαι. Δακτύλους δὲ τούτους εἶπον, οὐκ ἐκβάλλοντας θεομι-

propter eam Deus non amplius tam sponte donat, sed rependere mavult secundum quamdam reciprocatem ipsi convenientem.

3. Bono autem necessario convenit, et bona dare, et talia recipere. Malus enim dator quæ ipsius nomini congrua sunt, et dare et recipere solet: bonus autem homo vel levissimam pravi maculam aversatur, ac infinite magis optimus Dominus a quo et per quem omne bonum. Quare Christiani omnes summo studio ardoreque id agamus, quantum penes nos est, ut non simpliciter sumamus a Deo, sed retribuamur. Accipit autem retributionem, qui et ipse dedit antea. Et talis cum honesta convictione bonaque conscientia datum possidet, utpote qui non velut donum, sed tanquam premium habeat id quod ei datum est, præsertim ubi reputaverit, brutis animalibus quæ ratione carent, omnia quæ Deo videntur bona gratis impertiri, ac propterea neque seminando neque arando, sed ultro alimenta quibus opus habent, divinitus concedi. Hominem vero haud decet, eodem modo accipere, sed ex pacto quodam, non tamen ejusmodi quale inter mercatores intercedere solet, sed pro ratione qua homo ad Deum considerari debet, id est, qua homo pauperrimus est, Deus autem ditissimus.

4. Quid enim Deo condignum dabit homo? vel quomodo pari lance cum eo paciatur? Omnia ab illo gratis nobis donantur, etiamsi vel supra vires dare conemur. Nil par, nil æquum. Quemadmodum granum ad cælum, ita nostra sese ad divina habent; et quemadmodum nihil ad universum, ita res nostræ ad munera cælestia. Nec tamen profero proverbialiter dictum illud: « Da quid et recipe quid, » sed: « Da commensuratum quid, et recipe incommensurabile, » vel potius: « Da parvum et recipe summum. » Quale illud parvum? Mentem rectam ac veritatis amantem; linguam impollutam; non frendere dentibus contra insontes; non colligere in ore blasphemiarum contaminationes; sincere diligere; vere amare; odio habere dissimulationem et eum qui illi indulget; non contaminari abominandis, nec hominibus, nec factis; non mendacio servire; non male loqui de insontibus; non subdole componere vultum ad amicitiam simulandam; punire quos Deus jubet: non injuria afficere confidentes in Deo qui in judicio personam haud accipit; non vendere justitiam acceptis muneribus; non admittere eos qui ad injustitiam provocant, ut ne dicam, ad expiationem ab Ecclesia et potissimum ecclesiasticis, quod quamvis exsecrandum hoc tempore accidere solet.

5. Hæc enim dicens auditores commonefactos velim, Ecclesiam ægrotare. Vere autem, o amici, ægrotat hoc sanctum corpus, et imprimis in aliquot suis digitis. Cætera enim venerabilia illius membra non est quod vituperem. Digitos autem istos voco non qui Dei instar dæmonia expellunt (quomodo

enim Idæi Dactyli opportune quis dixerit, hoc poterunt?), sed qui scribunt quod non licet, qui vel nosmetipsos scriptis suis aggreduuntur; quæ quidem mens prava progignit, deinde lingua nutricis instar multimodis provehit, nunc aeri committens, nunc libris tradens atque dirigens contra nos, cur et qua de causa? num quia eos vel læsimus vel nunc lædimus? Liceat mihi cum fiducia in Deo posita dicere, contra nos qui eis et publice et privatim bene fecimus; publice quidem, quod et ipsi bonorum universo sacro clero concessorum participes facti sunt; privatim autem, quod et ipsi et eorum filii, quod maxime considerari debet, præcipue beneficia acceperunt.

6. Audi enim, o cælum, et attende, o terra, Ex iis qui, beata memoria digni habitus, nostram humilitatem antecesserunt, quidam (dico autem quidam, non cuncti) universo venerabilium sacerdotum cœtui pecuniam legarunt, alius alio modo, hic quidem clericis Sanctæ Sophiæ Dei Verbi, ille Magnæ ecclesiæ sanctissimæ Dominæ nostræ ac Dei genitricis, alius sacerdotibus templi magni martyris qui urbem nostram protegit et dulces odores exhalat, cujus miracula unguento semper fluente innituntur, uti unguentum miraculis. In memoriam illius legatorum distributionis solemnitates aliæ aliis majores celebrantur, et qui illa stipularunt, felicitabundis acclamationibus extolluntur. Hoc autem bene habet. Nam si quid vituperabile inesset, nec ego laudarem; quod autem laudaverim, factis ipsis apparuit. Cum enim duæ solemnitates in maxima sanctarum ecclesiarum hujus metropolis adhuc celebrandæ essent, equidem in honorem Dei ejusque sancti illud laudabile officium in me suscepi. Cum igitur ecclesiastici digiti scriptis suis gratias mihi habere deberent — calamum contra me movent.

7. Ubinam autem mihi solemnities celebrantur illorum instar qui me antecesserunt, quorum unum quemque superem tali gratia? Scit, quæ dico, erogatio in festo Exaltationis Crucis, imo et ista magnæ secundæ. Cæterum quamvis ab hominibus contemnamur, tu vero, o Deus Salvator, dare velis nobis in quod omni studio incumbimus, et hoc pro omni solemnitate commemorations sufficere. Et tu quoque, dies hodiernæ, a quo corona anniversaria denuo incipit, testimonium nobis exhibe, quid fecerimus in templo sancti nostri odoriferi celeberrimo, ut et ipsum veris initium mense Martii accidens nos quasi tributum nostrum solvisse testetur. Et hoc quoque Dei est sanctique ejus ac magni martyris qui nos sanos sanctosque reddit.

8. O solemnitates cæteræ eximie, in quibus nummos parvos qui vix volam explerent, huc illos disjectos velut majores effecimus, ita ut magis etiam quam illius qui in Psalmis commemoratur messoris arbas manus compleverint. Quid dicam

μηπως δαιμόνια, (πῶς γὰρ οἱ, ὡς ἂν καιρῶς εἴποι τις. Ἰδαίῳ δάκτυλῳ τοιοῦτοι ἂν εἴεν;) ἀλλὰ γράφοντας, ἃ μὴ χρεῶν, οἱ καὶ καθ' ἡμῶν αὐτῶν λυγίζονται ὑπογραφεῖς γινόμενοι· ὧν πρῶτα μὲν γεννητοὺς οὐκ ὀρθῶς, εἶτα γλῶσσα μαγευσμένη ἐκτρέφει ποικίλως, τὰ μὲν ἀέρι παραβρίπτουσα, τὰ δὲ καὶ βίβλοις σπαργανοῦσα, καὶ τιμελοῦσα καθ' ἡμῶν, τῶν τίνων; αὐῶν ποίων; τῶν τί ποτε ἢ βλαψάντων, ἢ βλαπτόντων; Δότε μοι θαβρόντως εἰπεῖν σὺν Θεῷ, τῶν εὐεργετησάντων τοὺς τοιοῦτους κοινῇ τε καὶ ἰδίᾳ κοινῇ μὲν, οἷς παντὶ τῷ τοῦ Θεοῦ κλήρῳ συνδιανεμένηται καὶ τὰ κατ' αὐτοῦ· ἰδίᾳ δὲ τοῖς τε κατ' ἐξοχὴν, ἣν εἰς ἀδρόν πρέμνον τίθημι, καὶ ταῖς παραφύσιν αὐτῆς.

ζ'. Ἄκουε γὰρ, ὦ οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου, ἡ γῆ. Τῶν τινὲς μακαρίας μνήμης ἤξιοι μὲν, οἱ τὴν ἡμῶν προσηγήσαντο ταπεινότητα (« τινὲς » δὲ λέγω, οὐ « πάντες »), ἐκερμάτισαν δόσεις νομισματικὰς, ὁ μὲν ταύτην, ὁ δὲ ἐκείνην, ὁ δὲ ἄλλην τῇ ὁμάδῃ τῶν τιμιῶν κλήρων, τῇ τε τῆς ἐνοποστάτου τοῦ Θεοῦ Λόγου ἁγίας Σοφίας, καὶ τῇ τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς ὑπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν Θεομήτορος, καὶ τῇ τοῦ πολιούχου ἡμῶν μυροβλότου μεγαλομάρτυρος, οὗ καὶ τὰ θαύματα τῷ ἀειδρότῳ μύρῳ ἐρίξει, καὶ τὸ μύρον τοῖς θαύμασι καὶ προηγούνται τῆς τοιαύτης διανεμήσεως τοῦ νομισματικοῦ κατακερματισμοῦ ἔορται ἄλλης ἄλλῃ, καὶ μακαρίζονται φωναῖς εὐφημοῖς οἱ τὰ τοιαῦτα κυρώσαντες, καὶ καλῶς ἔρα γίνεταί αὐτό. Εἴ γὰρ ψόγον εἶχεν, οὐκ ἂν οὐδ' αὐτὸς ἐπήνεσα τοῦτο· ὡς δὲ ἐπήνεσα, ἐνδιαθέτως ἔργους αὐτοῖς ἐκπέφηνε. Δυσταῖν γὰρ ἔορταῖν ἐλλείποντος τοῦ τοιοῦτου καλοῦ πρὸς ἀκολουθίαν τῆς ἐν τῇ Μεγαλόπολει μεγίστης τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, ἀνεπλήρωσα ἐγὼ τὸ τοιοῦτον καλὸν ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ. Καὶ τοίνυν ὀφείλεται ὄντες οἱ ἐκκλησιαστικοὶ δάκτυλοι γράφειν ἐμοὶ εὐχαριστίαν — οἱ δὲ καταγράφουσι.

ζ'. Ποῦ δὲ ἐμοὶ μακαριστὸν ἔσται μνημόσυνον κατὰ γε τοὺς πρὸ ἐμοῦ, ὧν ἕκαστον αὐτὸν ὑπερπῆλαι τῇ τοιαύτῃ χάριτι; Οἶδεν, ἃ λέγω, ἡ βόγα ἢ κατὰ τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμιωτάτου σταυροῦ, καὶ δὲ καὶ ἡ τῆς μεγάλης δευτέρας. Οὐ μὴν ἀλλ', εἰ καὶ τὰ ἐξ ἀνθρώπων ἡμῖν ἀπέγνωσται, ἀλλὰ σὺ, ὦ Σῦντερ Θεῶ, δρῆς ἡμῖν, καθ' ἣν προβεβλήμεθα προαίρεσιν· καὶ ἀρκέσει τοῦθ' ἡμῖν ἀντὶ μακαρισμοῦ. Ἐπιμάρτυρα ἡμῖν καὶ ἡ σήμερον, καταρξαμένη τῆς τοῦ ἐνιαυσιαίου στεφάνου γυρώσεως, τί τετυπώκαμεν ἐν τῷ περικλύτῳ τοῦ ἡμετέρου ἀγιωτάτου μυροβλότου ναοῦ, ἵνα συναφωνήσῃ μαρτυρικῶν λόγων καὶ ἡ κατὰ τὸ ἔαρ ὑπάνοιξις, ἢ κατὰ τὸν Μάρτιον, καθ' ἣν καὶ αὐτὴν τὸ αὐτὸ χάραγμα τυπὲν ὅλον ὑφ' ἡμῶν δίδεται. Θεοῦ καὶ τοῦτο, καὶ τοῦ αὐτοῦ μὲν θεραπεύοντος μεγαλομάρτυρος, ἡμᾶς δὲ καὶ ὑγιούντος καὶ ἀγιάζοντος.

ἡ'. Ὡς ἔορται λοιπαὶ ἀρίζηλοι, ἐν αἷς κερματίων εὐπεριλήπτων παραβρίπτωμένων, καὶ που δράκα μόνην πληρούντων, ἡμεῖς ἐπληθύνουμεν αὐτὰ, ὡς πληροῦν χνίρας καὶ ὑπὲρ τὴν τοῦ ψαλμικῶς θερίζοντος. Τί μοι λέγειν ἀθροισμοὺς καὶ συνανακλίσεις

πνευματικῶς, εἴ καὶ μὴ ἐν ἀναγκαίοις, ἀλλ' οὖν χαμόθεν, ὅσοι παρήκοι, καὶ ἄλλους δὲ ἐπιτραπέζιους, δι' ὧν ἐδόκουν ὁ μάταιος κτᾶσθαι φίλους, οὐ τοὺς ἐκ τοῦ πίνειν, ἀλλ' ὁποίους τὰ κατὰ Πνεῦμα τὸ θεῖον ἀποτελοῦσι συσσίτια; Ἐὼ τὰ λοιπὰ, ἵνα μὴ τις ὀβολομαῖτος νομίσας ἐκεῖνα, καταψηφιεῖται μου μικροπρέπειαν καὶ κυμίνου πρίσιν καὶ τὸ ἀνελεύθερον. Σιωπῶ καὶ, εἴ τι ἄλλο δεδαπάνηται που ἢ δαπανᾶται εἰς ἐπιποιήσεις, εἰς ἐπικοσμήματα, εἰς ἕτερα, οἷς θαρξούντως λέγω χαίρειν τὸν Θεόν. Οἶδα γὰρ ἀκούσων, ὡς οὐδὲν τι ταῦτα πρὸς τοὺς πικράδας ἡμᾶς· ὅπερ ὁμοιον φαίνεται εἶναι, ὡς εἰ καὶ τοῦ ἐπὶ δεσποτικῆς οἰκίας λογοποιούντος τὰ δαπανήματα οἱ σύνδουλοι μὴδὲν τὰ λοιπὰ εἴποιεν προσλογίζεσθαι, ὅτι μὴ μόνον τὰ δαπανώματα εἰς αὐτούς. Καὶ μὴν ὁ τοῦ οἴκου δεσπότης οὐκ ἂν χαίροι τῷ τοιοῦτῳ λόγῳ· ἀλλὰ τὸν οἰκονόμον ἄλλως ἀποδέξειτο ἂν, οἶμαι.

θ'. Ἐμοὶ δὲ ἀλλὰ ἀναβοησαμένῳ ἤδη ἀκοὴν γῆς τε καὶ οὐρανοῦ, ἐπέρχεται συνείραϊ τι καὶ τὰ ἐξῆς προφητικῆς περικοπῆς. Καὶ υἱοὺς μὲν γεννησάτω οὐ καταγῶ εἰπεῖν· (πηλίκος γὰρ ἐγὼ πρὸς τοιαύτην φύσιν Θεῶν πρέπουσαν, καὶ τοῖς, ὅσοι τῇ πρὸς ἐκεῖνον ἔξομώσωσι θεοί;) γεννηθέντας δὲ κατὰ σάρκα ὑπ' ἄλλων καὶ μικροῦ ἐκθέτους ὑψώσασθαι φημι ἀγαθοῖς, οἷς βίος ἐπαύξεται, καὶ ὁμῶς ἀθετηθῆναι ὑπ' αὐτῶν. Ἐτέρους δὲ εἰς τὸ πᾶν μὲν ἐξῆραι καὶ προαγαγεῖν, οὐκ ἂν εἴποιμι· προσεπιθεῖναι δὲ, οἷς φθάσαντες ὑπὸ ἄλλων ἀρχιερέων ἔσχον, καὶ ἕτερα μείζονα, καὶ δυστυχῆσαι τὴν ἐκ τῶν τοιοῦτων ἀχαριστίαν οὐκ εἰς τὸ τυχόν, ἀλλ' εἰς ἐκπολέμωσιν.

... Ἀλλὰ τούτους μὲν παρακατατίθεμαι τῷ Θεῷ, τῷ καὶ πανσόφῳ καὶ ὑπεραγάθῳ τεχνίτῃ, ὡς ἀγάματα ἐκεῖνου ὄντα καλλιτεχνηθέντα μὲν ἄλλως, ἀχρεϊούμενα δὲ ταῖς εἰκῇ καὶ μάτῃ, ὅποι τύχοι, παρατρίψουσιν, ἀρτιώσαι κατὰ τὴν αὐτοῦ σοφίαν, καὶ ἐπαναγαγεῖν εἰς τὸ αὐτῷ ἀρέσκον εὐμορφόν τε καὶ εὐπρεπές· ὡς ἂν οὕτω καὶ δι' αὐτῶν εὐλογούμενος ἀντευλογοῖη τὸν στέφανον ἡμῖν τοῦ ἐνιαυτοῦ.

ια'. Ἐγὼ δὲ καὶ τῷ παρατυχόντι λαῷ τοῦ Θεοῦ προσλαλῶν διδασκαλικῶς, παρεγγυῶμαι καὶ αὐτοῖς, ὅσοι τέως ἀκοῦειν ἡμῶν ἀνέχονται. Εἰσὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄνθρωποι, ὀδηγηθέντες εὐκ οἷδ' ὅθεν, ἐπιστρέφουσιν ἡμᾶς εἰς τὸ ἀγαθὸν διὰ τοῦ μὴ ἐπιστρέφεσθαι ἡμῶν οἷα ἐφαμάρτων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὡς εἰς διδασκάλους καθεστῶτες ἡμῖν, διδάσκοντας μὲν οὐθὲν ὀτιοῦν, μεμφομένους ἅπαν, ὅπερ ἂν ἢ δρώμεν ἢ λέγομεν, καὶ αὐτὴν δὲ, ὃ φασι, τὴν ἀναπνοὴν ἡμῶν. Τῷ τοίνυν τοιοῦτῳ λαῷ τοῦ Θεοῦ φωνὴν εἰς κοινὸν ἀφιέντες παρακαλοῦμεν εἰς ὁμοιον ἀγαθόν, τὸ τῆς εὐλογίας δηλαδὴ, περὶ ἧς ἀρτι ὁ λόγος ἡμῖν. Καὶ πρῶτα μὲν ἀναμιμνήσκομεν αὐτούς, ἐξ ὧν εἰς οἷα μετηλλάγη τὰ καθ' ἡμᾶς.

ιβ'. Καὶ ἡλίκα μὲν τὰ οὐ πρὸ πολλοῦ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ, ἃ καὶ τὰ ἐν ὑμῖν βιβλία, αἱ μνήμονες ψυχῶν περιφέρουσιν, καὶ εἰς ἀνάγνωσιν τοῖς πολλοῖς ἐκτίθενται· καὶ οὐδὲ ἐγὼ ἀμαθῆς οὐδὲ τῶν τοιοῦτων εἰμι

A de conventibus et conviviis spiritualibus, de convivis qui licet non cognati, ejusdem tamen originis terrenæ essent, quos miser ego sodales habere mihi visus sum, non qua mecum biberent, sed qua secundum Spiritum sanctum commensales mei essent! Cætera silentio premo, ne quis, flocci ea pendens, avarum atque illiberalem, qui velut cuminum diffindam, me existimet. Taceo, si quæ factæ sunt aut fiunt impensæ in res accessorias, in ornamenta et cætera, quibus Deum delectari fidenter dico. Sio enim fore qui dicant, hæc nihil ad nos Patres pertinere, quod idem esse videtur ac si quando œconomus aliquos facit sumptus in domum herilem, conservi negent ullas faciendas esse expensas nisi quæ in ipsorum commodum cesserint. Jam vero ejusmodi verbis nullo modo gauderet paterfamilias, sed potius, ex mea quidem sententia, œconomum laudaret.

9. Postquam autem cælum ac terram ad audendum provocavi, dicti illius prophetici verba sequentia adjungere libet. Et filios quidem me procreasse non est quod dicam, (quis enim ego sum comparatus cum natura Dei eorumque qui similitudine ejus promemodum dii facti sunt?) sed ab aliis carnaliter procreatos et quasi expositos cumulavi bonis quibus vita ornatur, et nihilominus ab illis contemptus sum. Alios autem, haud dico, quod exaltatos provexerim, attamen beneficiis quæ ab aliis archiepiscopis acceperant, majora etiam adjecti, quare eorum ingratitude non fortuitam, sed ex hostili animo profectam, inter summas calamitates censendam duco.

10. Sed hos, utpote qui Dei imaginem referunt, et ab initio quidem pulchri creati, postea autem perveracia sua vana et insensata corrupti sunt, commendo Deo, creatori sapientissimo atque optimo, ut secundum patientiam suam dirigat eos et ad honestatem ac virtutem ipsi gratam reducat, atque ita in vicem benedictionum quibus ab illis celebratur, anni auspicia benedictione sua dignetur.

11. Jam vero dum præsentem Dei cœtum edoceo, simul adhortor eos qui nunc verbis nostris aurem præbent. Inter ipsos enim sunt homines qui, nescio unde moti, nos, quasi peccatores essemus, ad bonum convertere prætendunt, ideoque sese tanquam magistros nostros gerunt, quamvis nihil omnino doceant, imo quidquid aut fecerimus aut dixerimus, et ipsam, ut in proverbio est, respirationem nostram vituperent. Ad universum igitur Dei cœtum verba facientes bona ei apprecamur, benedictionem nimirum, de qua modo diximus. Et primum quidem in memoriam eis revocamus, ex quoniam in quem statum res nostræ deductæ sint.

12. Quanta nuper fuere Dei beneficia quæ velut in libris inhererent animis vestris, ita ut a multitudine legi possint! Neque ego illorum ignarus sum. Fruges terræ abundabant arenæ instar; panis cor-

roborans, vinum corda exhilarans, pluvia temperativa quam lac cœleste vel novum manna dixeris; ventus attemperatus qui omnem plantam velut in gymnasio exagitaret: hiems mausuela, æstas tepida (anni tempora quæ modo nimio frigore, modo nimio æstu doloribus nos afficiunt); ver fertile ac fecundum suaque temperie jucundum, tempestas quæ ad autumnum vergit et fructus maturat, unde etiam nomen traxit, et quæ præterea rebus optimis abundat, in quibus præeminet dulcissima ficus uvaque pulchra, nutricis instar, ut ita dicam, baccas veluti mamillas porrigens ad cibum potumque suppeditandum.

13. Etenim hiems illa bonis futuris, ob quæ annus dictus est fertilissimus, quasi prospexit, siquidem findebat terram in cuius sinu segetes reconditæ, tanquam infantes mox in lucem prodituri, latebant, usque dum adesset tempus opportunum, ac præterea ad humiditatem recipiendam aperiebat arbores easque ad fructus suo tempore proferendos aptas reddebat aliaque permulta faciebat patris instar qui liberis enutriendis solenter providet. Eodem tempore et segetes et plantæ vitam acceperunt pluvia cœlitus immissa, et nivibus gelidis et glacie et pruinis convenienter datis. Pluvia enim terræ interiora emollit panditque, et sic ad frugum incrementum ac prosperitatem terram pinguem ac validam reddit, nives autem et reliqua, de quibus modo dixi, cohibent certisque limitibus constringunt fruges illas, ne tempore præmature ad lucem prosilientes corrumpantur, quod in abortibus et partibus præcocius accidere solet. Postquam igitur hiems tali modo terræ utilis fuerat, erga mare quoque se præstitit mansuetam, neque contra pisces marinos crudeliter sæviit, neque navigia nautasque penitus absorbit.

14. Talis igitur, ut brevi dicam, hiems fuit. Ver autem, alma agricolarum mater ac nutrix nostra, anni tempus quod primum cum mundi creatione prodiit, vicissitudinum anniversariarum, uti præclare quidam dixit, regina, inter tempestates princeps, frugibus teneris jucundissima aerisque temperamento amœnissima, nobis omnia dedit bona quibus Deus eam insignem reddidit et quorum laudes quamplurimi celebrarunt philosophi qui partim in vestibulo, partim in adytis Ecclesiæ constituti fuere.

15. Deinde æstas immensam maturavit pulcherrimarum frugum copiam qua neque agricolæ neque qui illis bene cupiunt uberiores unquam desideraverint. Autumnus ipse quoque priores anni tempestates ætulari pro viribus studuit. Quare non solum bona exhibuit sibi propria, in quibus speciosæ eminentis uvæ, sed et præcedentem messem assequi, imo superare conatus est frugum ubertate et pulchritudine, ita ut etiam ipsius nomen (φθινόπωρον) mentiri videretur. Cæterum de iis quæ larga manu æstas obtulerat, cœdam perierunt. Cum

γνώσωσιν. Ἦσαν τὰ γεννήματα τῆς γῆς ὑπὲρ ἕμιμον. ὁ στηρίζων ἄρτος· ὁ καρβίας εὐφραίνων οἶνος· ὁ καιρὸς ὑετός, τὸ ἢ γάλα οὐράνιον, ἢ μάννα δεύτερον· ὁ εὐκρατος ἄνεμος, διακινῶν ἅπαν φυτὸν ὡς εἰς γυμνάσιον· ὁ ἡμερος χειμῶν· τὸ προσήνὲς θέρος (καιροὶ οὗτοι λυπεῖν ἐθέλοντες τῇ ἀκρότητι, ὁ μὲν τοῦ ψύχειν, ὁ δὲ, ὅτι θερμαίνει εἰς ὑπερβολήν)· τὸ γόνιμον ἔαρ, καὶ πάμπορον, καὶ τῷ εὐκράτῳ γλυκίζον· ἡ φθινὴς ὥρα τὰ γε εἰς ὀπώραν, ὅθεν αὐτῇ καὶ ἡ παρωνυμία, εἰς καὶ ἄλλως τοῖς κρείττοις βέβροθεν. ἐν οἷς ὑπερλάμπει τὸ τε μελιτόεν σῦκον, καὶ ἡ καλὴ σταφυλὴ, τιβηνὴ τις καὶ αὐτῇ, ὡς οὕτως εἰπεῖν, πόσθ' ἀλλομένη τῶν ῥαγῶν ἐκάστην, ὅσα καὶ θηλήν, χορηγὸν τροφῆς τε καὶ πόσεως.

1γ'. Καὶ ἦν ἡμῖν τότε ὁ μὲν χειμῶν προμηθεὺς οἶον ἀγαθῶν τῶν εἰσέπειτα, δι' ὧν τελεσφόρος ὠνοματταὶ ὁ ἐνιαυτός, ἄρουραν ἐκεῖνος ἀναβῆγγυς, δι' ἧς τὰ σπόριμα ὑπὸ κόλπῳ γινόμενα γῆς ἐνεκυμοῦντο ἐκεῖθεν γενέσεως λόγῳ, ἕως καὶ εἰς τελειότητα, καὶ αὖ πάλιν λάκκους βοθρεῶν φυτῶν ἐνθήσεσιν ἀδρυνομένων εἰς δένδρα κατὰ καιρὸν, καὶ ἄλλα δὲ ποιῶν, δι' ὧν ὅσα καὶ πατὴρ τέκνοις τοῖς ζῶοις ἐτημέλει τὰ θρέψοντα. Ἐδίδου δὲ ζωὴν ὁ αὐτός καιρὸς τοῖς οὕτω καὶ ἀσπαρμένοις καὶ ἄλλως πεφυτευμένοις καὶ τῇ θεῶθεν ἐπομβρίῳ καὶ χιόνων δὲ ψυχρότητι καὶ παγετοῦ καὶ πάχνης. Ὡν ὑετοῦ μὲν ἴδιον ἀναπεταννύειν τὰς λαγόνας εὐθέτως τῇ γῆ. καὶ λιπαίνειν εἰς τὴν οἰκίαν βλάστην καὶ ἀββῆν· χιόνος δὲ καὶ τῶν ἐφεξῆς, ἐπέχειν καὶ μετρεῖν τὰς τοιαύτας ἐκφύσεις, ἵνα μὴ τὰ φυτὰ προεκαθορόντα εἰς γέννησιν ἄκαιρον ἐξαμβλώσκωνται, καθὰ πού καὶ ἡλιτόμηνα ἢ ἐκτρώματα. Καὶ τῇ γῆ οὕτω προσφερόμενος ὁ κατὰ χειμῶνα χρόνος, οὐδὲ τὴν θάλασσαν ἀμείτρως ἐλύπει, κατὰ γε τῶν ἐκγόνων ἰχθύων ἀφάρτητος ἐκθηριούμενος, καὶ πλοίων δὲ καὶ τῶν ἐπιπλεόντων ἐρήμην παντελῶς αὐτὴν ἀποκαθιστῶν.

1δ'. Καὶ τοιοῦτοι μὲν, ἐπιτροχάδην εἰπεῖν, οἱ χειμῶνες ἐκεῖνοι. Τὸ δὲ ἔαρ, ἡ παμμήτωρ τῶν ἡμῶς διοικούντων ὥρα, ἧς ἡμεῖς τρώφιοι, ὁ τῇ κωμωποιῳ συνεξέλαμψε πρῶτον, ἢ τῶν ὠρῶν, καθὰ τις ὀρθῶς ἐφιλοσόφησε, βασιλῆς, ὁ κορυφαῖος ἐν τοῖς καιροῖς, ὁ καὶ τὴν ἀπόλαυσιν ἡδιστος καὶ τὴν κρῆσιν ἄριστος, ἐκεῖνα καὶ μόνα ἐποίησεν ἐν τοῖς ἡμετέροις ἅπασι, ὁπόσοις καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ἐνέλαμψε, καὶ οἱ σοφισταὶ λόγοις ἐτέμνυναν, μυρῖοι ἐκεῖνοι· ὧν τοὺς μὲν ἡ ἔξω αὐλὴ ἔσχε, τοὺς δὲ τὰ τοῦ θεοσταίου οἴκου ἔδουτα.

1ε'. Τὸ δὲ ἐν τοῖς τότε θέρος ἐνεφόροι τὰ ὠραία ἡμῖν παγκαρπίας ἀπάσης, ὅποιαν εὐχονται οἱ περὶ γῆν τε πονοῦμενοι, καὶ ὅσοι δὲ ἄλλως αὐτοῖς ἐπιμέλονται. Τὸ δὲ φθινόπωρον — ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἐρίζειν ἤθελε ταῖς προηγησάμεναις ὥραις, εἰς ὅσον ἐξῆν. Καὶ οὐ μόνον τὸ αὐτῷ ἀνῆκον καλὸν ἐδίδου, ὧν τὸ ἐξαιρέτων αἱ καλαὶ σταφυλαί· ἀλλὰ καὶ τῇ πρὸ αὐτῆς ὀπώρῃ ἐφιλονείκει πως ἐξισοῦσθαι, ὀπωρίζουσα καὶ αὐτῇ, καὶ ἡδονὴν πορίζουσα, εἰς ὅσον καὶ δοκεῖν ψεύδεσθαι τὸ φθινόπωρον. Ἐνοσφίζετο δὲ τι καὶ τῆς θερνῆς σεμνότητος. Ἡ γὰρ ἐκεῖθεν πανσπερμία τὸ

μυρίων τοῦ κατ' αὐτὴν χύματος παρεκτείνουσα εἰς μακρὸν τι χρόνου, ἀλωνάς τε ἐπλήρου, καὶ τῆ τῶν δραγματῶν συντριβῆ τὰς ἀποθήκας μεστὰς ἐποιεῖτο, εἰ τινὲς που καὶ εἶχον κενώματα. Τοῖς γὰρ πλείοσιν ἀνηρουνῶτο καὶ ἀγγεῖα, χωροῦντα τὸ τῆς γῆς πολὺ δεξιῶμα. Ἐβγχε δὲ τι καὶ κατὰ τοῦ ἔαρος ἢ τότε φθινὰς τῆς ὀπώρας νεανιεύεσθαι. Τῆ γὰρ εἰς διπλοῦν εὐφορίᾳ ἕνια τῶν φυτῶν ἐπιτιθοῦντα, εἶτα καὶ εἰς καρπὸν παραγγέλλοντα, ἐνεαρῖαιεν ὡσπερ ἐδίδου τοὺς αὐτὰς βλέποντας. Ἐνίκα δὲ ἕμως τῆ λοιπῆ εὐθηνίᾳ τῆ ὑπερβλύσει τοῦ γλεύκουσ δλκῆ.

ις'. Καὶ τοιαῦτα μὲν ἡμῖν τὰ πρὸ τούτων, ὅτε καὶ εὐλογεῖτο καὶ εὐλόγει ὁ θεός, καὶ λαμβάνων ἀντεβδου. Τανῦν δὲ ἀναλλα πάντα, ὃ δὴ λέγεται. Ψεύδονται γὰρ αἱ ὄραι τὰ κατ' αὐτὰς ἐνεργήματα. Καὶ ὁ μὲν χειμέριος καιρὸς, ἀφίεις τὴν κατ' αὐτὸν ὑρότητα, δι' ἣν ὡς πολλὴν αὐτὴν « καταχέων » τῆς γῆς ὠνόμασται « χειμῶν, » εἰς αὐχμὸν μετεσκεύασται. Καὶ ἀντι πλητῶν καὶ ταλμάτων, δι' ὧν ἡ γῆ συνεχόμενη κάτω μένει βαρυνομένη, κατακόπτεται εἰς κόριν, καλῶς ἂν εἴποι τις, θερινὴν, ἢ καὶ ὡς εἰς ἀτόμους λεπτοτομεῖται. Ὁ δὲ ἀήρ τὰ πολλὰ μὲν βοῦλεται πρὸς ἄρην ἢ καὶ θερινὴν κατὰσσειν ἐξημεροῦσθαι· ὅτε δὲ καὶ ἐνθυμηθεῖται χειμῶν αὐτὸς εἶναι, ἀλλὰ τότε ὑπερεπιτείνει ἐκυτόν, καὶ οὐ μόνου οὐρανοῦ γίνεται ἄχος, ὃ δὴ τις ἔφη, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ καὶ γῆς ἅπαν χῦμα συγγχει, καὶ οὕτως ἀπάγει τοῦ παντὸς τὸ κόσμιον ὄνομα. Οοῦ γὰρ ἂν εἴτι κόσμος τὸ πᾶν, ἔνθα ἐσχάτη ἀκοσμία κατακαυχᾶται; Θάλασσα δὲ καὶ αὐτὴ τῆνικαῦτα τὸ ζωογόνον καὶ τῷ κόσμῳ φίλιον ἀπολέγεται, ἀναδαίνουσα ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ τοῖς σχίσμασιν ὑποδεικνῶσα γυμνήν τὴν ἔβυσσον, ὡς τοῖς μὲν λαχοῦσιν ἐμπλέειν τὸν Ἄδην ἀποκληροῦσθαι, κατὰ τὸ πάντη ὁμολογούμενον· τοῖς δὲ κατ' αὐτὴν ζώοις μὴ μόνον μὴ ἐξεῖναι περὶ αὐτὴν ἐλεύθερα διατριβεῖν ἐπ' ὠφελείᾳ ἡμῶν, ἀλλὰ μηδὲ ἔχειν, ὅπου καταδύτα περιέσσονται. Καὶ οὕτω μὲν καὶ ἡ θάλασσα ὑπερμέμνηεν, οὐκ αἰεὶ οὐδ' αὐτὴ οὔσα ὅπερ ὑπὸ θεοῦ τέτακται εἶναι. Τῆ γῆ δὲ ἄλλα ἐπιφορεῖται δεινὰ, τῶν μὲν ἀνθρώπων ὀνειούτων εἶναι, εἰ τὰ τοιαῦθ' οὕτω γίνεται· τῶν δ' ἄλλων ζώων μηδ' αὐτῶν ἑτεροίως ἐχόντων (οὐκοῦν οἷδ' φαίνονται τοῖς τε ζητοῦσιν, ἀλλὰ τὰς τῶν πολλῶν ὄψεις ἀποκρύπτονται ἄλλως ἄλλα)· τῶν δὲ φυτῶν, τῶν τε μεγάλων, τῶν τε μέσων, καὶ ὅσα δὲ εἰς γῆν ταπεινοῦνται, εἴτε αὐτοφυῶς, εἴτε κατὰ τέχνην, βιαζομένων ἐσπαῖσθαι τῆς μητρὸς γῆς, ὡς ψεύδεσθαι τὸν τοιοῦτον χειμῶνα τὸ ἱλαρὸν, ὅτε καὶ παραφῆνη τινὰ ἡμερότητα, καὶ μήτε τὸ χειμερινὸν ἄγριον μετριάξιν ἀλγῆθῶς, μήτε τὸ πρᾶον ἐπαληθεῖσθαι. Ποῦ γὰρ πρᾶον τὸ εἰς ἅπαν ὀλέθριον;

ιζ'. Διαδεξάμενος δὲ τὸν οὕτω πικρὸν χειμῶνα ὁ τοῦ ἔαρος γλυκασμός, ἐξίσταται καὶ αὐτὸς τοῦ καθαρίως γλυκάξιν. Τοῦ γὰρ χειμῶνος τὴν γῆν συμπείσαντος καὶ πιλήσαντος, ὡς μὴ δυναθῆναι αὐτὴν ἀναμύσαι εἰς βλάστησιν χλόης, οὐκ ἔχει τὸ ἐκτραφῆσθαι οὐδὲ ἢ κατὰ τὸ ἔαρ ὄρα· εἴ που

enim continui acciderebunt imbres, tempus messibus condendis destinatum diutius protrahi oportuit. Altamen et sic horrea completa sunt, nec minimum quidem granariorum fuit spatium quod vacuum relinqueretur. Multi etiam consequere debuerunt vasa quibus terræ ubertatem reconderent. Præterea autumnus ille veris instar quasi rejuvenescere cœpit. Arbores enim quædam secunda vice floribus tumentes fructus iterum promiserunt, ita ut spectatores vernum tempus reddisse putarent. Altamen fecunditas antegressa novam fertilitatem cohibuit.

16. Talia olim nobis contigerunt, quando Deus et benedicebatur et benedicebat, atque accipiens respondebat. Nunc vero prorsus contrarium accidit. Namque anni tempora vim ac naturam sibi propriam haud amplius exserunt. Tempus hibernum tantum abest ut naturale humiditatem, quam abunde in terram demittens (καταχέων) nomen (χειμῶν) accipit, retineat, ut potius in siccitatem tranmutatum sit. Pro lutosi paludibus et cœnosis sentinis quibus terra inundata deorsum comprimitur atque subsidet, in pulverem æstivum eam comminui, aut in atoma dissolvi jure dixeris. Porro ejus temperies tam mitis est, ut veri potius vel æstati convenire videatur. Quando autem forte hiemis partes agere revera conatur, tunc omnem modum excedit, nec tantum tristitia, ut ira dicam, afficitur cœlum, sed etiam quidquid humoris est inter ipsum ac terram effundit, ita ut universum vix mundi nomen mereatur. Quid enim universum adhuc mundus appellabitur, ubi summa immundities insolescit? Quin et mare ipsum vim suam vivificam et erga homines benignam tunc exuit, modo ad cœlum intumescens, modo ad extremam abyssi profunditatem debiscens, ita ut qui in eo navigant ad inferos detruendi putentur, animalia autem marina, utilitati nostræ inservientia, neque amplius libere ibi versari queant, neque latibula habeant ubi secure recondita vivere possint. Terræ autem alia infliguntur mala. Quando enim talia eveniunt, homines de vita sua timent; animalia idem prorsus sentiunt, quare nec quærentibus apparent, sed ab hominum conspectu alia aliter sese abscondunt; plantæ autem et magnæ et mediæ et quæ ad terram serpunt, seu naturaliter, seu artificiose, ex alma terra violenter evelluntur. Mentitur interdum talis hiems lenitatem, dum aliquid de rigore suo remittit: revera autem nec frigus, ut decet, hibernum attemperat, neque serio agit, quando mansuetudinem simulat. Quomodo enim mansuetudinem dixeris ubi omnia ad interitum vergunt?

17. Hiemem autem acerbam excepit ver dulce, quod tamen revera dulce ac mansuetum non fuit. Cum enim terra hiberno tempore ita compressa constrictaque jacuit, ut ad plantarum incrementum nihil prorsus facere potuerit, tunc sane nec ver habebit quod nutriet; sin habebit, omnine debile

erit atque exsiccatum et ad maturitatem perfectam vix venturum. Jam vero licet ad fructum denique edendum pervenerit, vel minutissimus est fructus, vel medulla caret, atque sic spem bonam ab agricola conceptam misere fallit; quid? quod ipsi zephyri illo tempore spirantes infirmitate quadam labore videntur, impediendo quoninus messem, ut decet, corroborent.

18. Æstas subsequens agricolarum manus manipulis vacuas relinquit, siquidem incassum terram calefacit, vel etiam tantopere adurit ut qui eam colunt, tristitiæ æstu consumantur. Succedit denique autumnus, consuetæ pulchritudinis nihil exhibens, sed levem tantummodo gustum suggerens ac desiderium excitans. Abit tandem, non, ut in Tantali fabula est, sursum elatus. Illius enim autumnus in altum assurgere conspiciebatur, nobis autem vix imaginationis conceptio, nedum aspectus conceditur. Quemadmodum autem cæteræ, sic etiam uvarum messis sterilis est, adeo ut audactor quis dixerit vinicularum lacrymas et musti guttas quantitate pares esse. Cæterum hæc calamitas boni quid secum fert, siquidem hominibus violentis ebrietatis incitamentum aufert. Attamen melius foret, si vinum ad exhilarandos sobriorum animos abundaret.

19. Quid jam de ventis dicam qui vel parum vel nihil a typhonibus discreparunt? Exitiosi sunt isti venti, velut mali spiritus, ad nihil hominibus utiles, imo, si vertificaliter cum tali impetu in terram irruerint, sine dubio homines et reliqua animantia et corpora auferrent. Nunc vero, recta prorrentes, etiam sic obviam factis perniciem afferunt.

20. Aliud malum sunt grandines omnibus terræ frugibus perquam hostiles. Quod enim in vites cum impetu decidant easque male afficiant, quod arborum fructibus illidantur eosque conterant, quod denique messes destruant, vix bonum quid dixeris. Quid? quod etiam in fortia animalia tanta cum vi decidunt, ut illa sauciata corruant; quin et homines ipsos nonnunquam violentè prosterunt.

21. Unde autem hæc omnia nobis obtigere nisi e peccatis nostris? Neque enim eorum quæ nobis intulit, Deum unquam pœnitet, neque beneficia nobis conferre obliviscitur. Existimare autem quod elementorum connexus immutatus sit, et natura velut senia hebetata jam viribus careat, ridiculum foret. Jam demonstratio ejus quod diximus, prope adest, ut neque remotis immorantes, neque aliunde argumenta conquiritentes magnam operam impendere opus habeamus. Consevimus nonnulli anno præterlapsa hic et illic agrum ut telluris experimentum faceremus. Et alius quidem ager reddidit consuetum proventum et aliquid insuper; alius fruges duplicavit; tertius plus dedit, neque simpliciter, sed nimium quantum protulit. Mibi igitur

διέ τι καὶ σχολή, ἀλλ' ἰσχυρὸν αὐτὸ καὶ ὑπέρϊνον, καὶ οἷον μὴ τελεσφορηθῆναι εἰς ἀγαθόν. Ὅτε δὲ καὶ εἰς τέλος ἔλθῃ τοῦ καρπώσασθαι, ἢ λεπτότατος ἀπεκβαίνει ὁ καρπὸς, ἢ κεκὸν μένει τὸ ἀγγεῖον αὐτοῦ, ψεῦσαν ἀγαθῆς ἀπάσης ἐλπίδος τὸν γεωργόν, ὡς δοκεῖν καὶ τοὺς τημικαῦτα ζεφύρους ἐξασθενεῖν ἀδυνατοῦντας ἀδρύνειν τὸ λήϊον.

17. Ἀκολουθοῦν δὲ τούτοις τὸ θέρος κενὰς ἀφήσει δραγμάτων τὰς χεῖρας τοῖς γεωργοῖς, εἰς κενὸν διεκपुरοῦν τὰ τῆς γῆς, τάχα δὲ καὶ ἄλλως εἰς τοσοῦτον διεκθερμαῖνον, ὡς πῦρ ἐκκαίειν λύπης τοῖς πονησαμένοις περὶ αὐτήν. Ἐπεταὶ δὲ καθεξῆς καὶ τὰ τῆς ὀπώρας, οὐκ οὐκ καλὰ, ὡς τὰ πρόσθεν, ἀλλ' εἰς ὅσον ἀπογεῦσαι ἡμᾶς καὶ ἐρεθίσαι τὴν ὄρεξιν. Τοῦ λοιποῦ γὰρ ἀφίπταται, οὐ μετεωρίζουμένη κατὰ τὸν ἐπὶ Ταντάλῳ μῦθον. ἼΙ γὰρ ἐκείνου ὀπώρα ἐβλέπετο ὑψοῦ αἰρομένη· ἡμῖν δὲ οὐδαμῶς ἐστὶν οὐδὲ κατὰ μόνην γοῦν δρασι, ὅτι μὴ ἄρα καὶ αὕτη φανταστικῶς. Ἀδελφὰ δὲ ταῖς λοιπαῖς ὀπώραις φρονούσα καὶ ἡ κατὰ τὴν σταφυλῆν, ὀλιγοῦται καὶ αὕτη, ὡς τολμησαί τινα εἰπεῖν παρεξιοῦσθαι τὸ ἐπ' αὐτῇ δάκρυον τοῖς γεωργοῖς τῶ τοῦ γλεύκου σταλάγματι. Καὶ ἐστὶ μὲν τὸ τοιοῦτον κακὸν ἄλλως καλὸν· ἐπιλείψοι γὰρ ἂν οὕτω τάχα τοῖς φιλοπότησι τὸ τῆς μέθης ἐμπύρευμα. Ἦν δὲ ἂν ὅμως κάλλιον, εἰ ἐπληθύνετο ἐπὶ εὐφροσύνη σωφρόνων καρδιῶν.

18. Τί μοι καὶ τοὺς ἀνέμους λέγειν, οἳ μικρὸν ἢ οὐδὲν διενηνόχασι τῶν τυφωνικῶν; Ὅλεθροὶ ἀνεμοὶ οὗτοι, πονηρὰ καὶ αὐτοὶ πνεύματα, ἀνθρώποις χρησιμοὶ εἰς οὐδὲν, ἤραζον ἂν καὶ αὐτοὶ ἀνθρώπους καὶ λοιπὰ ζῶα καὶ σώματα, εἰ περ καθετικῶς εἰς γῆν κατασκήπτοντες ἀνεκλῶντο. Νῦν δὲ ἄλλ' εὐθωροῦντες, καὶ οὕτως ἐντινασόμενοι, ἐπὶ πικρῶλεθρίᾳ κατασκήπτουσι, οἷς ἂν προσβάλωσι.

19. Αἱ δὲ γάλαζαι κακὸν ἄλλο καὶ αὐταὶ πολέμιον τῇ περὶ γῆν ἀπάσῃ ἐκφύσει. Καὶ ἀμπέλοις μὲν αὐτὰς ἐπαράσσεισθαι, καὶ δεινὰ κατ' αὐτῶν ποιεῖν, καὶ κατασκήπτειν καρποῖς δένδρων, καὶ κατατρέβειν αὐτὰ, καὶ ἀχρειοῦν λήϊα τῇ ἐπιπτώσει, οὐκ ἂν δικοῖη πάνυ γενναῖόν τι κακὸν τυγχάνειν· αἱ δὲ ἄλλα καὶ κατὰ ζῶων σφενδονῶνται· ἀδρῶν, καὶ αὐτὰ βληθέντα πίπτουσι· καταβάλλουσι δὲ που καὶ ἀνθρώπους ἐπιφερόμεναι.

20. Πόθεν δὲ ταῦτα πάντα ἡμῖν, ἢ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν; Οὐ δήπουθεν γὰρ οὔτε μεταμεμῆληται ὁ Θεὸς, ἐφ' οἷς ἡμᾶς παρήγαγεν, οὐδὲ μὴν ἐξελάθετο τοῦ εὐεργετεῖν. Γελοῖα δὲ καὶ τὸ ὑπονοῆσαι, ὡς ὁ στοιχειακὸς εἰρμὸς ἐνήλλακται, ἀτονοῦσης τῆς φύσεως ὡς οἷον γεγηρακυίας. Καὶ τὸ δεῖγμα τοῦ λόγου ἐγγὺς, ἵνα μὴ πραγματευοίμεθα, τοῖς πόβρω ἐνδιατρέβοντες, ἢ καὶ ἄλλως ἀποδεικτικῶς πονούμενοι. Ἐσπείραμέν τινες πέρσιον ὧδέ που καὶ ὧδε, περᾶζοντες οὕτω τὴν γῆν. Ἦ δὲ ἐκτὶ μὲν ἀποδέδωκε τὸ ἀρχαῖον, καὶ τί πρὸς ἐτέρωθι δὲ εἰς διπλάσιον παρέτεινε τὸν καρπὸν, ἀλλαγῶ δὲ καὶ εἰς πλεῖον ἐφιλοτιμήσατο, καὶ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ εἰς πολὺ πλεον. Ἐμοιγ' οὖν γηιδίον τι βραχὺ μεδίμων τριῶν ἀνταπέδωκεν εἰς ἐξήκοντα ἐνὸς δέοντος. Καὶ

ἦν καὶ ἡ γῆ ἐκείνη καταπεποιημένη συχνοῖς ἀρό- A
 τροις καὶ κατασποραῖς· οὐ μὴν ἀκάματος. Οὐκ ἔρα
 ἡ καθ' ἡμᾶς γῆ διὰ γῆρας ἀπεστείρωται, ἢ ἄλλως
 πεπῆρωται, ἀλλὰ γεννᾶν ἔχουσα καὶ καλὰ καὶ πολλὰ
 γεννήματα, στερίφη καθίσταται διὰ τὸ ἐν ἡμῖν πε-
 ριπότηρον. Οὐ καρπογονοῦμεν, ἀλλὰ ἀκανθοφοροῦ-
 μεν. Οὐκ ἀνασχίζομεν τὴν ψυχὴν συνειδήσεων ἀρό-
 τροις, οὔτε εἰς τι βάθος, ἀλλ' οὐδὲ ἐξ ἐπιπολῆς.
 Πῶν οὖν, εἴ τι καὶ σπεροῦμεν, σαπῆσεται, ὡς ἡ
 φύσις οἶδε σῆπειν τὰ ζωογόνα σπέρματα, καὶ ἀνα-
 θλήσει, καὶ καρπὸν προενέγκη ἀδρὸν, δι' οὐπερ
 ἔστι τρέφεισθαι; Συστέλλομεν ἡμεῖς τὰ ἐφ' ἡμῖν
 ἀγαθὰ, καὶ ἀποκόρπτει καὶ ἡ γῆ τὰ ἴδια. Παίζο-
 μεν, ἐφ' οἷς οὐ χρὴ, καὶ πάσχομεν δεινὰ, οὐκ ἀντ-
 άξια μὲν, ἐφ' ὅποσονοῦν δὲ δμῶς. Οὐ προσδοκῶ-
 μεν, ἔνθα χρὴ προσδοκᾶν. Οὐκοῦν οὐδὲ ἡ τροφή B
 δίδοται ἡμῖν εἰς εὐκαιρον. Ἦνοιγεν ὁ θεὸς τὴν
 χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἦν ἐμπιπλῶν πᾶν ζῶον εὐδοκίας.
 Νῦν δὲ εὐχοίμεθα, μὴ ποτε, ἀποστρέφοντος αὐτοῦ
 τὸ πρόσωπον, δικαιωθῶμεν παθεῖν, ὅσα μὴ δι'
 εὐχῆς ἡμῖν. Φαίνεται συνέχειν ἡμῖν ὁ θεὸς τοὺς
 οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ ἐν ἀργῇ αὐτοῦ· καὶ τίς ἡ ὀργὴ
 αὐτοῦ!

κβ'. Ἀφίτημ ἐκάστοις ἐννοεῖσθαι, καὶ ἀνερευᾶν,
 καὶ πολυπραγμονεῖν μετὰ συνέσεως. Εἴ δέ τις ἐαυ-
 τὸν δικαιουθεῖν ἐθέλων εἴποι μηδὲν εἰδέναι ποιεῖν,
 δι' οὐπερ παροργίζεται ὁ θεός, παρελθέτω εἰς μέ-
 στον. Καὶ ἐγὼ μὲν, ἐὰν οὕτω τύχη, οὐκ ἂν οὔτε
 εἰδείην τὸν ἀνθρώπον, οὔτε γινώσκοιμι, τί ποτε
 πταίει αὐτός· πτοίεσθω δὲ ἐκεῖνος, μὴ ποτέ τις εἰ-
 δῶς αὐτὸν καὶ τὴν αὐτοῦ πολιτείαν ἐκπηδήσῃ ἢ λέγ- C
 ζων ἐκείνον μὴ ὄντα δίκαιον κατὰ τὴν αὐτοῦ οἴη-
 σιν, ἀλλ' ἐποφείλοντα καὶ ποινάς. Ἐγὼ οὖν αὐτὸς
 ὑπολαμβάνων αὐτίκα νῦν ἀμαρτάνειν, ὅτι πολλοὺς
 οἴομαι καταγελαῖν μου τῆς διδασκαλίας, εἰ μηδενὶ
 πλουτῶν ἀγαθῶ, εἶτα διδάσκω ἐτέρους.

κγ'. Καὶ εἴθε μὲν μὴ οὕτως ἔχοι τοῦτο! Οὐδὲ γὰρ
 χρὴ ὀρθοῦ διδασκάλου βίον περιεργάζεσθαι τοὺς τε
 μαθητάς, ἀλλὰ τὸ διδασκόμενον ἐπισκήπτεσθαι, καὶ
 κατ' αὐτὸ ποιεῖν, εἴπερ ὀρθὰ διδάσκει καὶ ἀντι-
 σφαλῆ. Τίως γε μὴν ἐπιδείξω καὶ δακτύλῳ, εἰ γε
 βούλεισθε, τοῦτον καὶ ἕτερον καὶ ἐκεῖνον καὶ ἄλλον
 μωκωμένους, εἰ καὶ τὸ στόμα κατὰ τὸν εἰκόντα
 ὑπὸ λουσι, καὶ μυκτηρίζοντας καὶ στρέφοντας ὑπὸ
 τοῖς ὀδοῦσι· τὸ « Τί φλυαρεῖ ὁ μέγας παπᾶς; »
 Ναι, ναι καὶ γελᾶτε, ὦ οὔτοι, καὶ καταγελάτε, καὶ D
 σκώπτετε, καὶ βύετε τὰς ἀκοάς, καὶ ἐξανύετε τὸν
 συνήθη περίπατον, οὐ τὸ τέλος κρημνός ὁ ἐς κό-
 ρακας.

κδ'. Ἀναμνησικὸν πάλιν περὶ τῆς ἐν ἡμῖν δι-
 γλωττίας δι' ἣν συναντῶντες ἀλλήλοις, ἐμπροσθεν
 μὲν καλιβήμονοῦμεν καὶ εὐπροσήγορα φηγγό-
 μεθα, παραλλάξαντες δὲ τι βραχὺ κατακλύομεν ἄλ-
 λήλων βορβόρους βλασφημιῶν. Τί εὐκολώτερον, ὦ
 ἄνθρωπε, τοῦ ἀπαλλαγῆναι τοιοῦτου κκοῦ; Μι-
 σεῖς, καὶ βαρέως ἔχεις ἐπὶ τινι. Οὐκοῦν μήτε προσ-
 κινήσεις, μήτε τὸ « χαιρε » προσεῖπης· ἀλλὰ ἀντι-
 παρελθὼν ἀπαλλάγηθι τοῦ ἀνδρός. Κατακλύψας δὲ

parvus ager trium modiorum retribuit sexagies
 minus uno. Erat autem ager ille frequenti oratio-
 ne preparatus et bene seminatus, quamvis non
 indefessus. Haud igitur vetustate sterilis facta est
 terra nostra aut alio modo infirmata, sed cum et
 pulchros et multos fructus proferre valeat, per
 nostram malitiam ad sterilitatem redigitur. Nos
 non fructus, sed spinas proferimus. Neque profunde,
 neque superficialiter conscientiae aratro animam fin-
 dimus. Quomodo igitur, etiamsi quid seminaverim-
 us, putrescet, quemadmodum natura in putredinem
 abire facit semina, et efflorescet et aptum profere-
 re fructum quo homo nutrirī possit? Abscondimus nos
 nostra bona, et sua quoque terra abscondit. Ludi-
 mus in quibus non decet, et mala patimur, non
 congrua quidem, sed tamen aliquo modo. Non ex-
 spectamus, ubi oportet exspectare. Itaque nobis
 nec alimentum opportuno tempore datur. Aperuit
 Deus manum suam ut omnia animantia benedictione
 implet. Nunc autem precemur, ne unquam, Deo
 vultum suum avertente, ad ea patiēda condemne-
 mur, quæ non ab eo petivimus. Misericordiam
 suam Deus cohibere videtur in ira sua; et qualis
 hæc ira!

22. Omitto singula examinare et investigare et
 curiose perscrutari. Si quis autem semet ipsum ju-
 stificare volens dixerit, se nihil facere scire qui-
 bus Deus ad iram provocatur, in medium prodeat.
 Quod si revera contingat, ego quidem fortasse nec
 hominem istum novi neque scio, si qua in re pec-
 caverit, vereatur autem ille ne quis, eum ejusque
 mores cognoscens, prosiliat eumque coarguat non
 solum, licet ipse opinetur, non justum, sed etiam
 qui pœna dignus sit. Quod autem ad me attinet,
 ipse nuno peccare mihi video, quia multi meæ
 doctrinæ irridebunt, si quidem ego, nullo abundans
 bono, tamen alios doceam.

23. Utinam hæc non ita se habeant! Neque
 enim boni magistri vitam curiose perscrutari de-
 bent discipuli, sed potius doctrinam animo expen-
 dere et secundum eam agere, si nimirum recte ac
 bene docet. Jam vero, si vultis, digito monstrare
 possum hunc et illum qui mihi illudunt, quamvis,
 uti dicitur, linguas faveant, qui irridant atque in-
 ter dentes versant illud: « Quid nugatur magnus
 pontifex? » Ridete modo, o miseri, irridete, et
 indulgete ludibriis, et obturate aures, et pergite in
 via consueta quæ tandem præcipiti impetu in ma-
 lam rem vos deducet.

24. Commemorabo etiam illam verborum an-
 ciptem simulationem qua fit ut, invicem obvii facti,
 speciosis verbis utamur et gratulationes promamus,
 paululum vero prætergressi calumniarum sordibus
 invicem polluamus. Quid facillius est, o homo, quam
 hoc vitio liberari? Odisti aliquem eique male cupis.
 Neque igitur salutes, neque salvere eum jubeas,
 sed cum ei occurris, remotum te teneas. Dum
 autem sic frustra eum salutas et caput inclinas

et, licet eum odio habeas, gratulabunda voce alloqueris, mentiris uti non oportet. Quenam enim necessitas?

25. Porro mentionem injiciam calumniarum quibus plus quam dulcissimo melle delectamur. Quale lucrum inde enascitur? Habes cur alium incuses. Adi eum, loquere, perora, et si convictum puniendum censes, trade eum legi ut pœnæ statutæ subjiciatur; si tu ipse redargutus discessisti, age silentium. Calumniando enim nihil perficis, et hoc solum lucraris, ut nugatoribus accensearis atque canum more latrare videaris. Nimirum canes quoque, ubi mordere nequeunt, latratu suo aerem fatigant.

26. Denique impetus contra Dei Ecclesiam nefandos silentio præterire haud possum. Paucis abhinc diebus, civis quidam nostræ urbis nummularius, de quo breviter dicam (impia enim facta prius atque ante multum tempus commissa non commemorabo), cum ipsius servus miser in Magnam ecclesiam Dei confugisset, hostis Latini instar, quales nos quoque, proh dolor! experti sumus, accurrit et infelicem illum homunculum non ex atrii ecclesiæ, non e vestibulo aut pinna templi, sed e media ecclesia protrahit, et velut lupus agnum, arripuit domumque deduxit. Neque cogitans, se illum e Dei manibus eripuisse, capillos ei evulsit, non simpliciter, sed quasi mentis usu eum privare deberet, deinde totum corpus illius pessime tractavit atque innumeris verberibus afflixit: et quemnam magnus iste heros percussit? Scilicet eum qui ob teneram ætatem vix firmo pede incedere posset. Postquam ita servulum affecerat ejusque, ut ita dicam, animam devoraverat, ad pedes descendit quos non minus curat, (quemadmodum ipsum utinam alius quis curet!) vinculis ferreis ornans. Deinde etiam suspendit miserum mancipium crudelis conservus, ita ut ne solo quidem insisteret, et sic quæ non licet perpetravit. Denique illum involvit sacco, quo ne Ninivitis quidem, ex mea sententia, sed gravius peccantes involvi debuissent. Et sic quidem in te, o puerule miserande, peccavit ille, quia ad Deum accurrere ausus es. Quis autem te, o pueri carnifex, digne puniat, qui tam impudenter, si veritatem confiteri licet, Deo ipsi vim intulisti? Cum enim ira tua rabida ita te impelleret, ne Deo quidem pepercisti, cujus manu apprehensum videbas puerum. Deliquisti, o servule, quod non ad paternum tui domini sepulcrum accurristi. Tunc enim revera tibi impius parsurus fuisset. Quemnam hominum latronis more tu non aggredieris, o impudentissime, qui sic divina impugnas? Quemnam reverberis mortalium, o stultissime, qui nec Dei rationem habes? Securitatem præbent sanctorum regum columnæ, si quis ad eas confugerit. Tu autem Dei supplicem vi abripere haud erubuisti, o proterve! Quæ autem adversus deplorandos sacerdotes Dei evomuisti, etiamis homo pravus ista audiens dirumpatur, dicant illi

Α εἰς προσκύνησιν οὕτω μάτην, καὶ χαρὰν προσφωνήσας τῷ μισουμένῳ, ἐψεύσω εἰς οὐδέν διόν. Τίς γὰρ ἡ ἀνάγκη;

κς'. Ὑπομιμνήσκω καὶ περὶ τῶν διαβολῶν, αἷς ἐντυφῶμεν ὡς οὐδὲ τοῖς ἐκ μέλιτος γλυκασμοῖς. Τί κέρδος ἡμῖν ἐν τούτων; Ἐχεις εἰπεῖν κατηγορίαν ἐπὶ τῷ πλησίον. Ἐνστῆθι κατ' αὐτοῦ, λάλησον, δίκασσον. Καὶ ἡ καταδικάσας παράδος τῷ νόμῳ τὸν ἐναχθέντα, καὶ πασχέτω τὰ νενομισμένα ἢ ἀπενεγκάμενος τὴν ἐλάττω, ἡρέμησον. Διαβάλλων γὰρ ἀνύεις οὐδέν, κερδαίνεις δὲ μόνον τὸ στόμαργος εἶναι, καὶ δοκεῖν βαύζειν κυνηδόν. Καὶ γὰρ τοι καὶ κύνες καταδολεσχοῦσι μάτην εἰς ἄερα, ὅτε μὴ δάκνειν ἔχουσιν.

κς'. Ἀνάμνησιν ὑποβάλλω καὶ τῶν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ δεινῶν ἐγχειρήσεων. Ἡμέραι τινὲς αὗται ὀλίγισται, καὶ τις πολίτης ἐν ἡμῖν ἀργυραμοιβός, βραχέος λόγου ἄξιος (ἀφήμι γὰρ τὰ πρὸ κειροῦ πλειονός καὶ παλαιότερα πάνδηνα), δουλάριον οἰκτρὸν προσφυγόν τῇ καθολικῇ τοῦ μεγάλου Θεοῦ ἐν ἡμῖν ἐκκλησίᾳ, ἐπιδραμῶν ἐκεῖνος, οἷα καὶ τις Λατίνος πολιορκητής, ὁποῖων καὶ αὐτῶν οἶμοι πεπειράμεθα, ἐξέσπασεν ἐκεῖνο τὸ ἐλεινὸν ἀνθρώπιον, οὐ τῶν ἐκκλησιαστικῶν προαυλίων, οὐ τῶν προτεμενισμάτων, οὐ τῶν πτερυγίων τοῦ καοῦ, ἀλλ' αὐτοῦ ἐκεῖνου μέσου καὶ ἀράμενος ἀπήγαγεν οἶκοι, λύκος ἀρνίον. Καὶ οὐκ ἐθυμηθεῖς, ὡς ἐκ Θεοῦ χειρῶν αὐτὸ ἦρε, τὴν τε κεφαλὴν ἐψίλωσε τριχῶν, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς εἰ καὶ πυριτῆν αὐτὴν ἔδει φόβῳ παραφροσύνης, καὶ αὐτῆς ὑποκαταβάς γίνεται τῆς ὄλης σαρκός, καὶ πληγὰς ὀλομελεῖς ἐπιτίθησι, τίνα τύπτων ὁ μέγας γεννάδας; ἐν οὐδὲ στερῶν βადίξειν δυνάμενον διὰ τὸ κατὰ τὴν ἡλικίαν πανάπαλον. Προνοησάμενος δὲ οὕτω τοῦ παιδίσκου, καὶ τὸ ψυχάριον αὐτοῦ, ὡς οὕτως εἴπεῖν, ἐκροφήσας, καταβαίνει περὶ τοὺς πόδας. Καὶ ἐπιμελεῖται καὶ αὐτῶν, ὡς καὶ αὐτοῦ ἐπιμεληθεῖ τις ἕτερος, κοσμήσας κλοιῷ τῷ ἐκ σιδήρου· εἶτα καὶ μεταωρίσας τὸ ἐλεινὸν ἀνδράποδόν, οἷα μὴδὲ γῆν πᾶσιν αὐτὸ ἀξίων ὁ ἀνηλεὴς σύνδουλος, ἐπολεῖ τὰ μὴ καθήκοντα. Τέλος δὲ σάκκῳ περιστέλλει ἐκεῖνον, οὐπερ οὐδ' ἂν οἶμαι Νινευίται, ἀλλ' οἱ καὶ πλείω πταίνοντες ἄξιοι. Καὶ αὐτὸς μὲν, ὡ παιδάριον οἰκτιστον, τοιαῦτα πεπλημμέληκεν ἐπὶ σοί, διότι τετόλμηκας δραμεῖν εἰς τὸν Θεόν. Σὲ δὲ, ὡ τοῦ παιδὸς ἀλιτήριε, τίς ἂν ἀξίως μετέλθῃ, οὕτως ἀναιδῶς βιάσάμενος Θεὸν αὐτὸν, εἴ τι χρὴ λαθῆσαι πρὸς ἀλήθειαν; Οὕτω γὰρ τοῦ ἀλογίστου θυμοῦ ἐλαύνοντός σε, οὐκ ἂν οὐδ' αὐτοῦ Θεοῦ ἐφείσω, εἰ τὴν ἐκεῖνου χεῖρα δραττομένην ἔβλεπες τοῦ παιδός. Ἐπειταίε, ὡ δουλίδιον, ὅτι μὴ τῷ πατρικῷ τάφῳ τοῦ σου δεσπότου προσέδραμες. Ἡ γὰρ ἂν ἐφείσατό σου ὁ ἀνόσιος. Τίνι τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἂν ἐπιδράμῃ ληστρικῶς, ἀναιδέστατε, ὁ κατὰ τῶν θεῶν τοιοῦτος; Τίνα τῶν ἀπάντων ἐντραπήσῃ, ἀπαιδευτε, ὁ τοῦ Θεοῦ μὴ ἐπιστραφεῖς; Ἄσυλοι αἱ τῶν ἁγίων βασιλέων στηλαί, εἴ τις αὐταῖς προσφεύξεται. Καὶ σὺ τὸν τοῦ Θεοῦ ἱκέτην ἀπεθρασύνω πρὸς βίαν ἀρπάσαι, ἰταμώτατε. Ἄ δὲ κατὰ τῶν ἐλεινῶν πα-

πάδων ἐζήμισας τῶν τοῦ Θεοῦ, εἰ καὶ διαβρήγνυται ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἀκούων, λεγέτωσαν οἱ ἀκούσαντες ἐκ τοῦ ἄρπαγος, ἐφ' οἷς οἱ μὲν ἱεροπρεπεῖς κλαύσονται, οἱ δὲ περιφρονηταὶ τῶν θείων γελάσονται, μήποτε δὲ καὶ τινες τῶν ἐκκλησιαστικῶν, οὓς ἐκ τῆς ἀγορᾶς ὁ τοῦ Θεοῦ ναὸς δεξάμενος καθιέρωσεν, ὀκνοῦντας μὲν οἶμαι ἱεραῖσθαι, τοῦ δὲ ἀγοράζειν ἐπιειμένους ὡς πρότερον. Καὶ μὲν ὁ θεότατος ἐκεῖνος τελώνης, εἰς μαθητεῖαν κληθεὶς καὶ προσληφθεὶς τῷ ἡμῶν σωτῆρι Χριστῷ, οὐκ ἀνέκαμψεν ἑσαυθὶς ἐπὶ τὰ πρότερον. Οὐκοῦν ἐχρῆν καὶ τοὺς παρ' ἡμῖν ἱερούς τοῦτους γανομένους τῆς καθαρότητος μὴ ἀνακάμπειν ἐπὶ τοὺς πάλαι συμφετοῦς, οἷς ἐνετρίφθησαν. Ὡς ἀγιωτάτη Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ἔμελλες ἄρα παρὰ τοιοῦτου ἀνδρὸς περιυβρισθῆναι. Ἐῖθε δὲ εἴη τοῦτο ἔσχατον, καὶ μὴ ἄλλως ἀρχή, ὃ καὶ μάλιστα πεφόδημα. Ἐπὶ δὲ τούτοις οὕτως εἰσὶ τινες ἀπαλοὶ τὰς ψυχὰς καὶ γενναῖοι φέρειν ἄλθη τοιαῦτα, ὥστε καὶ πρόσιόντες ὑπαικαλλοῦσι, καὶ γλυκῆα λαλοῦντες παρακαλοῦσιν εἰς τὸ ὑπὲρ τῆς εἴτε Σφιγγὸς ταύτης, εἴτε καὶ Σκύλλης, ὧν ἑκατέρω ἀνθρώπους ἤρπαζον, οὐ κατὰ τὰς περιαρδομένας Ἀρπυίας, ἀλλ' ὥστε διασπαράξει εἰς ἄεθρον. Τί παραλαλεῖτε, ὦ οὔτοι; Εὐξαίμην ἂν Οἰδίποδά τινα καὶ νῦν εὑρεθῆναι ἢ Ὀδυσσεά, ὃς ἔσχεν ἂν ἐξαφανίσει τοιοῦτον κακόν. Σκύλλα μὲν γὰρ Σικελικὴ ἐκαίνη τοὺς παραπλέοντας ἀνελάμβανε ὑψοῦ, καὶ ἀπῆγε τοῦ ζῆν· ἡ δὲ Θήβηθεν ἐκαίνη Σφιγγὶς τοὺς ἐκ τῶν ἀμφόδων ἀνάγουσα, ἐθινατο ἐπὶ τῶν τειλέων. Θῆρ δὲ οὗτος ὁ Μακεδονικὸς οὐκ ἐκ βεβήλων τόπων, ἀλλ' ἐκ μεσαιτάτου θειοτάτου οἴκου ἀρπάσας τὸν αὐτῷ προσπεφυγότα, δεινὰ διέθετο. Πρόσφατον ἰδοὺ τοῦτο ὑμῖν, ὦ ἀδελφοί, περιηγήσασθαι φορτικόν, νεαρὰν ὑβρίν ἐκκλησιαστικὴν, ὑπόγειον ἐλεεινὸν, χθιζὸν ἀμαρτημα εἰς τὸν Θεόν, ἀδιαφορίαν ἐκδικον, ἣν οὐκ ἂν ἀρνήσησθε, πρὸς ἣν οὐκ ἂν ἔχοιτε εἰπεῖν τό· « Πόθιν τοῦτο δῆλον; » καὶ τό· « Συκοφοντεῖται ὁ ἄνθρωπος; » καὶ τό· « Ἀποδειχθήτω. » Εἰ δὲ τινες ἡμέραι πλείους τῶν μέχρι τῆς ἄρτι ἐμέτρησαν καιρὸν μακρότατον, οὐκ ἔχω ἀπισχυρίσασθαι, ὡς οὐκ ἂν ἀπαρνήσησθε καὶ τὴν ἐνεστῶσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀτιμίαν. Νῦν δὲ οὐκ ἔστιν οὔτε ἀντειπεῖν, οὔτε ἄρνησιν προνεγεῖν. Ὡς, οἷος ἄνθρωπος κατεξάνεστη προνομίῳ ἐκκλησιαστικῷ! Τί ποιήσομεν, εἴ τι μεῖζον ἔλθοι ποθὲν; Μεσιτεύεται ὁ τοιοῦτος ὅψ' ὑμῶν, ὃ φιλόανθρωποι μεσιταί, μή που δὲ καὶ φιλάρπαγες· καὶ ἔστω δεδίκαιωμένος. Ἀποκείσθω δέ μοι λόγος, ὡς ἀντὶ τούτων πολλὰ κλαυσόμεθα ὑστερον. Οὐκ ἀρκαῖ τοῖς ἐλεεινοῖς ἡμῖν, ὅσα κατ' ἀλλήλων τεκταινόμεθα, ὧν οὐδὲ ἔστιν ἀριθμὸς· ἀλλ' ἰδοὺ καὶ κατ' αὐτοῦ Θεοῦ γινόμεθα ἰσχυροί, ὡς ἂν οἶμαι, πτοηθεὶς ἐύλογησῆ ἄκων ἡμῖν τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ.

κζ'. Ἀλλ', ὦ Κύριε, Κύριε, ἔρθωσον ἡμᾶς, οὐ προσκόποντας, οὐ σφαλλομένους, οὐ κάτακλιπτοντας, οὐδὲ καταπεσόντας ἄρτι, ἀλλ' ἐκ μακροῦ καὶ κειμένους, καὶ τῷ πτώματι οὐ μόνον ἐμβραδύνοντες, ἀλλὰ καὶ ἐμβαθύνοντες. Εὐλόγησον ἡμᾶς, ἵνα οὔτως, εὐλογηθέντων ἡμῶν, καὶ ἀκολούθως ἀρεσκόντων σοι, εὐλογηθῆ καὶ ὁ κύκλος τοῦ ἐνιαυτοῦ

A qui a raptore audierunt, ob quæ sancti lacrymabuntur, contemptores autem religionis subsannabunt, imo vel nonnulli ecclesiastici, quos e foro exceptos templum divinum consecravit, qui tantum abest ut sacro munere fungantur, ut veluti antea negotiis forensibus vacare cupiant. Sanctissimus ille vectigalium exactor, qui a Servatore nostro Christo vocatus inter discipulos recipiebatur, nunquam prioribus iterum inhiavit. Quare nec ii qui inter nos ad puritatem consecrati fuere, ad priorem cui innutriti erant immunditiam reflectere cursum debuissent. A tali igitur homine tu, o sanctissima Dei Ecclesia, contumelia eras afficienda! Utinam vero hoc finis sit, neque potius initium! Valde enim hoc timeo. Ad hæc autem quidam adeo molli sunt animo et tam mansuete ejusmodi injurias ferunt, ut accedentes etiam placare et dulcisona voce demulcere conentur, et id quidem in re quæ atrocitate superat fabulam Sphingis ac Scyllæ quæ ambo homines rapuerunt, non ut illæ quæ in fabulis sunt Harpyiæ, sed ad eos miserabili neci tradendos. Quid nugamini, o miseri? Magnopere cuperem, ut Oedipus quidam aut Ulysses etiamnum inveniretur qui ejusmodi malum delere possent. Scylla enim illa Sicula præternavigantes in altum ejectos vita privavit: Sphinx autem Thebana homines e biviis allectos super urbis mœnibus devoravit. Hæc autem bestia Macedonica non e locis profanis, sed e media æde divina eo qui illuc confugerat erepto horrendum piaculum commisit. En recentem hanc vobis, o fratres, exposui injuriam, novam contumeliam ecclesiasticam, scelus manifestum, nuperrimum adversus Deum peccatum, indifferentiam improbam, quam non diffitebimini, ad quam non potestis opponere illud: Unde hoc manifestum? aut istud: Calumniam homo patitur, aut hoc: Demonstretur. Equidem ut hæc res aliquot diebus prius aut serius acciderit, nihil opponam, sicut vos Dei Ecclesiam dehonestatam esse non negabitis. Jam neque opponendi est locus, neque negandi. Qualis autem homo prærogativam ecclesiasticam violavit! Quid faciemus, si quid gravius alicunde acciderit? Patrocinio vestro fruitur iste, o humani mediatores, quamvis violentiæ inimici; igitur justificatus sit. Cæterum non possum quin hac de re sæpissime lacrymas me fusurum promittam. Nobis miseris non sufficiunt innumera quæ nobis invicem machinamur mala, sed jam etiam Deo vim inferimus, ut scilicet terrore percussus vel invitus prospera anni auspicia nobis concedat!

27. Sed tu, o Domine, erige nos, qui non offendimus, non cadimus, non ruimus, neque super cecidimus, sed ex longo inde tempore, et jacemus, et casum non solum protrahimus, sed etiam augemus. Benedicas nobis, ut sic, ubi benedictionis tuæ participes ideoque tibi grati facti erimus, per tuam benignitatem etiam circulus anni benedicatur. Aliter

enim hoc fieri non posse bene perspicio. Nobis enim impossibile hoc ob perversitatem. Tibi autem soli possibile, utpote omnipotenti hominumque amico. Tolerantiam nobis exhibe, licet tolerantia indigni simus. Conducas impetuosos. Reducas errantes. Rectos reddas perversos. Promoveas edocceasque illos qui ad puerilem ac reprobum sensum sese converterunt. Corroborata dissolutos, confirma debiles, illumina stolidos, condona prudentiam mente captis. Institue nos, ut non exspectamus demonstrationem de quibus erudimur. Sæpe enim interrogamus: Unde demonstratur, nos peccare? O ignorantiam! Non judicamur, o fratres, non coarguimur, non curiose inquirimur, sed tantummodo per institutionem admonemur. Admonitio autem haud semper necesse est ut peccatum antecedens sanet, sed interdum præservare debet, quemadmodum nonnulla medicamenta. Si igitur me admonente efferaris, o frater, neque placide aures mihi præbes, sed demonstrationes requiris, suspicionem moves quod prius peccaveris. Cur igitur te ipsum prodis? Cur accusationem adversus te provocas? Audisti admonitionem; adora et sile, ut sic peccati expers appareas.

28. Hæc igitur sic in nobis, o Servator, perfice, contumeliam cohibe ecclesiæ illatam et impetum illum audacem, insensatum, illiberalem, illegalem, multis verberibus dignum, sacrilegum. Annon hic de sacrilegio agitur ejusmodi quod vel infaustus Afratas agnoscere debeat? Alias enim sacrilegium clam et in occulto perpetrari solet. Hic autem nihil occulti est aut absconditi, imo plena luce in hominumque conspectu ille ad Deum preces faciens cum violentia abactus esi, sacrilege ereptus (e templo nimirum) et deductus veluti a bestia fera dentibus frendente et apri instar spumante. Oculis nostris adhuc observantur mala in urbis expugnatione nobis illata, quarum auctores in primis Afri e Sicilia adventantes fuere. Jam vero vilis iste Afratas mihi videtur unus esse ex illis Afri qui vel sanctis ecclesiis manus injecerunt. Illos autem utinam nunquam in posterum videamus, o Servator noster Deus et redemptor et liberator! Hunc autem videamus, et ipsum meliorem factum, et alios meliores reddentem. Tu in misericordia et vituperio informare nosti: tu variis modis nosti convertere. Ita, si ille tandem ad res divinas diligendas adducatur, discedimus, licet calamitatibus oppressi et stolidis hominibus illi similibus, si qui adhuc inveniantur. Ego enim precor, ut nemo alius isti similis fiat, et comprecantur mecum idem cuncti te colentes, quorum preces exaudias benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

διὰ τῆς σῆς χρηστότητος· ἄλλως γὰρ, καθὰ συν ὁρῶ, γενέσθαι τοῦτο οὐ δυνατόν. Οὐ δυνατόν δὲ τό γε εἰς ἡμᾶς ἔχον ἐκ φαυλότητος. Σοὶ δὲ μόνῳ δυνατόν, τῷ καὶ παντοδυνάμῳ καὶ φιλανθρώπῳ. Ἄνεχου ἡμῶν, εἰ καὶ μὴ ἴσμεν ἄξιοι τῆς ἀνοχῆς. Ὁδήγει παροιστροῦντας. Ἐπάναγε πλανωμένους. Διόρθου στεβλομένους. Ἐνηλικίου καὶ σωφρόνιζε στρεφομένους εἰς παιδαριώδη νοῦν ἀδόκιμον. Σύρραπτε παραλυομένους, ἐκλυομένους συνάρμοστε, σφόριζε ἀπονενοημένους· ἐντίθει νοῦν ἀπολωλεκόσι τὰς ἀρθὰς φρένας. Δίδαξον ἡμᾶς μὴ ἀπαιτεῖν ἀποδείξεις, ἐφ' οἷς παραγγελλόμεθα. Συχνὸν γὰρ ἐν ἡμῖν καὶ τὸ· « Ἡθέην νηλοῦται, ὅτι πταίωμεν; » Ὡς τῆς ἀνεπιστημοσύνης! Οὐ δικαζόμεθα, ὡς ἀδελφοί, οὐκ ἐξελεγχόμεθα, οὐ πολυπραγμονούμεθα· μόνον δὲ διδασκανικῶς παραινόμεθα. Παραινέσεις δὲ οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀπασα θεραπευτικὴ ἐπὶ φθᾶσαντι ἀμαρτήματι, ἀλλὰ που καὶ προφυλάσσοισα, ὅποια δὴ τινα καὶ τὰ ἰατρειτικὰ φάρμακα. Εἰ γοῦν καὶ ἐμοῦ παρρηνούντης ἐξαγριαίνῃ, ὡς ἀδελφὲ, καὶ οὐ προσηνῶς ἀκούσεις, ἀλλὰ ἐλέγχους ἀπαιτεῖς, ὑπόνοιαν πέμπεις, ὅτι σθᾶσας ἔπαισας. Τί γοῦν σεαυτὸν φαίνεις; Τί κατηγορίαν ἐνιστᾶς ἐπὶ σοὶ αὐτῷ; Ἦκουσας παραινέσιν· προσκύνησον, καὶ σίγησον, ὡς ἂν οὕτω δοκίης ἀναμάρτητος.

καὶ. Ταῦτά τε οὖν οὕτως ἐν ἡμῖν, ὡς Σῶτερ, κατάρτισον, καὶ στήσον τὴν ἰδοῦ κατὰ τῆς ἐκκλησίας ὕβριν, καὶ τὸ κατ' αὐτῆς ἐμπήδημα, τὸ θρασὺ, τὸ ἀλόγιστον, τὸ ἀπαιδεύτον, τὸ ἔκνομον, τὸ πολλῶν πληγῶν ἄξιον, τὸ ἱεροσυλικόν. Καὶ μὴν οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα σύλημα, ἵνα καὶ ἱεροσυλεῖν ἴσῃς ὁ ἀπόφθομος Ἀφρατᾶς; Συλᾶ μὲν γὰρ ὄπισσόν ὁ παρακρυπτόμενος, Ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τι κρυφαῖον, οὐδὲ λαθραῖον· ἀλλὰ ἀνέδην ὑπὸ φωτὶ αἰθριάζοντι καὶ ὀφθαλμοφανείᾳ ὁ εἰς Θεὸν ἱκετεύσας ἀπήχθη, συληθεὶς μὲν (οὐκοῦν ἐκ τοῦ ἱεροῦ), ἀφαρπαγῆς δὲ ὡς ὑπὸ θηρὸς, τετριγύτος ὀδόντας καὶ σιελῶδες ἀπαφρίζοντος. Ἔτι πρὸ ὀφθαλμῶν οἶον ἡμῖν τὰ ἐν τῇ ἀλώσει κακὰ, ὧν συνεργάται ἐτιμάλιστα οἱ ἐκ Σικελίας Ἄφροι. Ἔστω δὴ καὶ ὁ πιτυρίας οὐκ Ἀφρανᾶς, ὡς οἶα τις εἰς ἐκείνων τῶν Ἀφρων, εἰ καὶ αὐτοὶ τῶν ἁγίων κατεπεχείρησαν ἐκκλησιῶν. Ἄλλ' ἐκείνους μὲν μηκέτι ἴδοιμεν, ὡς Σῶτερ ἡμῶν Θεὸς, καὶ ῥύστα καὶ ἔλευθερωτά. Τοῦτον δὲ ἴδοιμεν, αὐτόν τε σωφρονισθέντα, καὶ ἑτέρους δὲ σωφρονίσαντα. Οἶδας παιδεύειν ἐν ἐλέει καὶ ἐλέγχῳ. Οἶδας ἐπιστρέφειν πολυμεθόδως· ὡς, εἴ γε ὁ τοιοῦτος εἰς τέλος ἐπιχαρῆναι τοῖς θεοῖς. οἰχόμεθα, τὸ μὲν θλίψαι, τὸ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοίως αὐτῷ ἀφραδέων, εἴ τινὲς που καὶ εἰσιν. Ἐγὼ γὰρ εὐχόμαι, μηδένα ἕτερον τοιοῦτον ἐκθῆναι· συνεύχονται δὲ τοῦτο καὶ οἱ σοὶ θεράποντες ἅπαντες. ὧν καὶ ἐπακούσεις, εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, Ἄμην.

EJUSDEM

IN SANCTAM QUADRAGESIMAM

ORATIO I.

Τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Εὐσταθίου, μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, λόγος προεισόδου τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, διορίζων προσευχὴν ἑμφορὸν καὶ ἀμνησίκακον.

A Sancti Patris nostri Eustachii, metropolitani Thessalonicensis, oratio præparatoria in sanctam Quadragesimam, definiens quæ sit precatio tremebunda malique immemor.

α'. Ἐναγχος ἐπὶ γλώσσης φέρων, ὦ ἀδελφοί, διδασκαλικῶς περιφράσιν ἁγίαν οὐ θυμοσόφου, ἀλλὰ θεόθεν σεσοισμένου (καθότι καὶ τῇ ἀδύσσω τῆς σοφίας τῷ Θεῷ πέλας εἶναι λαχὼν, ἐκεῖθεν εἶχε τὰς τῆς σοφίας ἐπιβρόαας), καὶ διατρέβων ἐπ' ἐκκλησίας περὶ τὸ τοιοῦτον καλὸν, καὶ καταρτίζων ἐκεῖθεν τὴν ὑμῶν ἀδελφότητα, βραχείας ἡμέρας διέλιπον. Τρεῖς γὰρ ἔκοιτος ἦσαν ἐκεῖναι, καὶ προσεπέρισα ὠφελῆσαι τι ἐς πλὴν ὑμᾶς δι' ἐπενθυμῆσεως ἐκεῖθεν πεπορισμένης, οἷα ἐπεισεύσαντος τῷ λιθαδίῳ τῆς διδασκαλίας ἐκείνης ἐν ὑστέρω καὶ ὕδατι τοιοῦδε γλυκάζοντος. Ἐλέγομεν εὐαγγελικῶς τότε, « πᾶν ξύλον, μὴ ποιοῦν καλὸν καρπὸν, ἀξίην τέμνεσθαι, καὶ εἰς πῦρ βάλ्लεσθαι, καὶ καίεσθαι. » καὶ ἐθεωροῦμεν ἐπιλευστικῶς δένδρα οὕτω πάσχοντα. Ἦν δὲ ὁ φρικτὸς παραφραστικὸς ἐκεῖνος λόγος, ὡς καὶ εἰς πλάτος διεσκευάζομεν, ὑπὸ τοῦ ἁγιωτάτου Προδρόμου βροντώμενος, τὸ δὲ ἀνθρώπινον φράσαι, ῥητορευόμενος· παραφράζων αὐτὸς καὶ ἄλλα μὲν τινα τῆς παλαιολόγου ἁγίας Γραφῆς ἄγια, γρηγορώτερον δὲ καὶ προφητεῖαν φιλοσοφίας Δαυϊτικῆς, ἐν ἧ πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς ἐξολοθρευθήσεσθαι μανθάνομεν. Ὁ δὲ παραπεφράσθαι λέγω ὑπὸ τοῦ μεγάλου καὶ πρώτου Βαπτιστοῦ ἐπὶ πλατυσμῷ τε διασαφούντι, μετὰ καὶ ὕφους διδασκάλῳ πρόποντος γλαφυρῷ, τίτες τί εἰσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ, οὓς ὁ θεοπάτωρ Δαυὶδ ἐξολείψῃ; ἀποφαίνεται ὅτι δῆλα, ὅποσοι μὴ καρποφοροῦσι τὰ τῷ Θεῷ πρόποντα, καὶ ποταπὸς ὁ ἄλεθος, ἐν ᾧ θεοψάλτης ἐμβριμάται αὐτοῖς ἐπ' εἰσπυρον, πάντως εἰς ἐπαράτητον, ὅπηνίκα ἐκκοπέντες τοῦ βίου, εἴτα σπεργανθήσονται πυρὶ εἰς αἰώνιον κατάκασιν.

postquam vivorum numero exturbati fuerunt, in

β'. Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ παραποιῶν ἐν σοφίᾳ νοῦς προδρομικῶς τὸ καλὸν ἐκεῖνο Δαυϊτικὸν κομμάτιον μεταφραστικῶς, ἤδη δὲ καὶ ἀλληγορικῶς (ὡς οὐκ ἂν ἔχοι τις ἀντειπεῖν, τεχνολογῶν εἰς ταύτην τὴν ἔνονοιαν), οὐκ ἐπιτηδευόμενος αὐτὸς κοσμικώτερον χυδαίῳ ζήλῳ βητορικῷ, ἀλλὰ πολὺ ἀμαθῶς [κρήνης] ἐκείνης ἀπαντληθεὶς, ἀφ' ἧς καὶ ὁ Δαυὶδ ἀρυσάμενος

1. Ex quo nuper in ore habui, fratres, interpretationem sanctum qualis doctorem decet, non per se, sed per Deum sapientem, more illius qui, in abyssis sapientiæ prope Deum esse sortitus, inde sapientiæ fluxus excipiebat; et postquam in ecclesia, circa hæc pulchra versatus, vos in fraterno amore composui, pauci dies interfuerunt. Tres enim elapsi sunt, per quos ita me instruxi ut vobis magis quam prius prodessem. Quippe quæ sic meditando antea collegerim, quum in hujusce institutionis quasi pratum deinde induxero, hoc tali

imbres lætius efficiam. Dicebamus ex Evangelio: « Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, securi excidetur, et in ignem mittetur comburenda ¹, » et contemplabamur arbores repete sic habitas. Erat autem terribilis illa paraphrasis a sanctissimo Præcursore, figurate per amplificationem loquar, intonata, ut vero vulgari sermone utar, prædicata: in qua explicabantur cum alia antiquissima sanctarum Scripturarum loca, tum vividius illa Davidicæ philosophiæ vaticinatio, per quam cognovimus, futurum esse ut omnes e terra peccatores exterminentur. Porro hæc sunt quæ, ut opinor, explicuit ille baptizatorum et summus et princeps, non modo copia perspicua, sed etiam ea sublimitate quæ magistro illustri convenit: primo qui sint ii peccatores, quos proavus Dei David perituros declarat ²; cum sit manifestum eos esse quicumque non fructus ferunt Deo probabiles.

Deinde quale sit illud exitium quod sanctus Psalmista minatur, cum (Præcursor peccatoribus ostendat), in speculo prorsus implacabili, ipsos, in ignem projectum iri, ad perpetuam conflagrationem.

2. Ea autem fuit præcursoris mentis peritia, cum, sapientia duce, pulchrum illum Davidis locum imitaretur, et in aliam dicendi formam, id est in allegoriam verteret, ut grammaticæ hanc sententiam dispicienti nulla occurreret reprehensio; non quod susceperit Joannes, vulgari rhetoricum zelo percitus, ornatiorem sermonem, sed quod

¹ Matth. iii, 40; vii, 19. ² Psal. xxxvi, 20.

omnino inscius, ex eo fonte snmpserit, e quo David, A
 eum ipse quoque hausisset, iis mortalibus dedit
 bibere qui res Dei sitiunt. Quod vero. a novissima
 oratione, pro virili parte meditando excogitavi,
 hocce est. Adimplevit Februarius nuper vertens
 octavam et nonam diem; at vesper, qui hodiernam
 produxit, celebravit quem nuncupabo vel
 interpolatum et intercalarem Christi martyrem,
 vel triumphatorem vi potitum regno cœlorum,
 Nicephorum, vel potius virum cui otianti et quasi
 transeunti salutis thesaurus obviam fuit. Idem
 quoque exstitit injuriarum memoriæ (μνησικα-
 κία) redargutor, resipiscentiæ vero actuosus ma-
 gister, et amoris in Deo præco clarissimus. Cum
 enim miserum Sapricium victoriæ auspicem et, ut
 dicunt, triumphum e communi hoste diabolo relati
 proclamatorem invenisset, intereaque vidisset coronam
 victoriæ caput Sapricii supervolitantem (quod
 vobis notum est qui sanctas historias perlegi-
 stis), ipse, eodem momento, propositum a Deo sub
 oculis Sapricii præmium obtinuit, cum eum præ-
 vertisset, ut sit in athletarum certamine, et reli-
 quisset insidiis diaboli delapsus. Mirum tum
 erat, quanta spiritus malus machinatus esset ad-
 versus hunc Sapricium. Qui cum Deo sese ami-
 cum professus esset, animamque suam, ex pro-
 posito, secundum evangelica dicta, seorsum a
 tyranno posuisset, diabolus inde hunc, horæ mo-
 mento, extraxit, retibus iræ pertinacis avulsit.
 Non præviderat, in locum delapsi, alium succes-
 surum Dei martyrem; sed id curabat ne duo egregii
 viri domestici universi regis fierent, unus quidem
 pro Deo martyrium passus, alter vero martyris præcum hæres.

3. Erunt acutæ mentis viri qui illic hærebunt, C
 cur Dominus recesserit a Sapricio, quoniam et
 Sapricius Deo proximum ac devotum sese ten-
 uerat, et Deus nunquam ita se habuit. Non enim
 hos deserit, ut Davidis verba usurpem, qui ip-
 sum quærent; iis etiam qui ipsum vocant prope
 astat; quod autem plus est, ac mirum magis, ab
 iis ipsis, qui eum non quærent, in occurso obvius
 invenitur. Hanc quæstionem qui suscepisset tali
 ratione dirimendam haberet. Nempe molestus
 ille Sapricius mihi vedetur, fratres, consilium
 adeundi martyrii præ se tulisse fictum atque ex-
 terius, non ex intimo toto corde ortum, sed
 cunctantius; quapropter non ea mente qua oportebat
 rem sanctam adortus est; non enim ad amo-
 rem Dei duptaxat respiciens, sed vanam intuens
 gloriam ad certamen martyrii cucurrit; opperie-
 batur donec circum se obstrepereret incluta futilis
 laudis fama, utpote martyr cui nulla inerat com-
 mitas, nulla in se confidentia. Tali captus præ-
 mio, (nec enim is erat quem sola veritas pellexisset),
 ad martyrium vitamque ponendum irruit. Aliud
 insuper addam: quemadmodum enim vir
 quidam testimonio alterum hominem prosecutus
 ut sibi ipsi prosit, non jure ab illo grates repetat,
 cum ipse beneficii jam habeat pretium, seu ma-
 num suam vetita impleverit pecunia, sive aliud

ἔδοτο πίνειν τοῖς μέροσι τοῖς διψῶσι τὰ τοῦ Θεοῦ.
 Ὁ δὲ μετὰ τὴν διδασκαλίαν ἐκείνην ἐπενεθυμήθη
 καθὰ ἐφάμιλλον, τοιόνδε ἐστὶ. Παρῆλθε τὴν ὀγδόην
 καὶ ἐνάτην ὁ τρέχων ἄρτι Φεβρουάριος, καὶ ἡ ταύ-
 την προάγουσα ἑσπέρα ἐπανηγύριζε τὸν εἴτε παρεν-
 θέντα καὶ ἐμβόλιμον μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ, εἴτε πως
 βιασθὴν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν Νικηφόρον, μά-
 λιστα μὲν οὖν τὸν ὡς ἐκ παρόδου καὶ ἀπραγματού-
 τως καὶ ἀνελπιδίως ἐντετυχηκότα σωτηρίῳ θησαυ-
 ρῷ, τὸν τῆς « μνησικακίας » μὲν Ἐλεγχον, τῆς δὲ
 μετανοίας διδασκαλον ἔμπρακτον, καὶ τῆς ἐν Θεῷ
 ἀγάπης λαμπρὸν κήρυκα ὅς τὸν ἄθλιον Σαπρίκιον
 εὐρηκῶς ὀρμώντα νίκην, ὃ φασιν, ἀλαλέξει κατὰ
 τοῦ κοινοῦ πολεμίου δαίμονος, καὶ τὸν τῆς νίκης
 στέφανον θεασάμενος ὑπερπετόμενον τῆς ἐκείνου κε-
 φαλῆς (ὡς οἴδατε καὶ ὑμεῖς, τῆς ἱερᾶς ἱστορίας
 ἐναλλαξάμενοι), αὐτὸς μὲν ἐκληρονόμησεν αὐθωρὸν
 τοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς ἐκκειμένου θεοθεν κάλλους, προ-
 δραμῶν οἶον ὡς ἐν ἀγῶνι ἀθλευτικῷ, ἐκείνον δὲ
 ἀφῆκε πεπνωκότα καταπατηθῆναι τῷ δαίμονι. Ὅτε
 καὶ ἦν θαυμάσαι, ἤλκεαν ἐδραμοτοῦργησε κατὰ τοῦ
 Σαπρικίου ὁ πονηρὸς. Φίλον γὰρ ἐκείνον προφανέντα
 τῷ Θεῷ, καὶ τῇ προθέσει τὴν ψυχὴν θέμενον ὑπὲρ
 τοῦ Δεσπότου εὐαγγελικῶς, ἀπέσπασεν ἐν ἀκαρεῖ
 χροῶν, σχοινίῳ « μνησικακίας » ἀφελκυσάμενος, οὐ
 προνοησάμενος, ὅτι ἀντάλλαγμα τοῦ προαπωσαμένου
 ἕτερός ἐστι μάρτυς Θεοῦ ἄλλα σπουδῆς θέμενος μὴ
 δύο καλοὺς ἀνθρώπους οἰκειωθῆναι τῷ παμβασιλεῖ,
 ἕνα μὲν τὸν αὐτῷ μεμαρτυρηκότα, ἕτερον δὲ τὸν τῆς
 αὐτοῦ κληρονόμον εὐχῆς.

γ'. Καὶ ἔστιν ἐπαπορηῆσαι τοὺς εὐμαθεῖς ἐνταῦθα,
 πῶς τοῦ Σαπρικίου ἀπέστη ὁ Κύριος, ἐγγίσαντος καὶ
 προσκολλημένου αὐτῷ, μηδέποτε οὕτω πεποιηκῶς.
 Οὐ γὰρ ἐγκαταλείπει, Δαυϊτικῶς εἰπεῖν, τοὺς ζη-
 τούντας αὐτὸν ὁ καὶ ἐτι λαλούντων ἐγγύς παρανόμο-
 μενος, τὸ δὲ θαυμασιώτερον, καὶ τοῖς μὴ ζητοῦσιν
 αὐτὸν εὐρισκόμενος καὶ παριστάμενος εἰς ἀντίληψιν.
 Ἔλθοι δὲ ἂν ὁ τοιαύτην ἀναλαδὼν ἔννοιαν ἐπιλύσει-
 σθαι ὡδὲ πως τὸ ἄπορον (δοκῶ μοι), ὧ ἀδελφοί, τὸν
 φορτικὸν Σαπρίκιον, ἐπίπλαστον ἐξεπιπολήσας, οὐ μὴν
 ἐνδόμυχον καὶ δλόψυχον, τὴν ἐπὶ τῷ μαρτυρίῳ πρό-
 θεσιν ἐνδείξασθαι, ἀλλὰ μαλακώτερον, καὶ οὕτως οὐ
 δρόντως ἐπιβαλεῖν ἀγίῳ πράγματι, πρὸς μόνην θεο-
 φιλίας δόκησιν καὶ δόξης κενῆς λόγῳ τῇ μαρτυρικῇ
 ἀθλήσει ἐπιδραμεῖν, εἰ πως δοξάριόν τι αὐτῷ ἐπιφη-
 μισθεῖ περικλυτόν, ὡς ἂν καὶ μάρτυς οὐκ εὐσυν-
 ἀλλακτος, καὶ δὴ σὺτῷ οὐ πιστός, δώρου χάριν (οὐ
 μὴν δὲ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν παραγάγοι ἂν)
 ἐπιβρίψας εἰς μαρτύριον βιωτικόν. Ὅπου καὶ ἔστιν
 εἰπεῖν, ὅτι, καθὰ ὁ μεμαρτυρηκῶς που ὑπὲρ ἀνθρώ-
 που, καὶ διαθέμενος ἐκείνον καλῶς, οὐκ ἂν δικαίως
 χάριτας ὀφείσθαι ἀπαιτοῖ ἔξ ἐκείνου (ἀπέχει γὰρ
 ἥδη τὸν μισθὸν τῆς χάριτος, οἷα πλήσας τὴν χεῖρα,
 ὧν οὐκ ἔχρη, καὶ ἄλλως ὀπισσοῦν ἐκθεραπευσάμε-
 νος), οὕτως οὐδὲ ὁ Σαπρίκιος, οὐδὲ εἴ τις ἄλλος κατ'
 ἐκείνον εἰς μαρτυρίαν δράμοι τὴν περὶ τοῦ Θεοῦ,
 φαρτῆς εὐκλείας ἔνεκεν καὶ τοῦ δοξαί φανητισμοῦ

τρόπῳ θεόμαρτος, καὶ οὕτω μνήμην ἔχειν τιμῶν, A
 συναντήληψιν ἔχει ἂν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ κατὰ τὴν
 μαρτυρίαν ψευδεπίπλαστον· ἀλλὰ ἀπρόσδεκτος ἔσται,
 ὡς εἰς τόπον θεαιμένος ὑποκριτοῦ, ὃς πάνυ μισεῖται
 τῷ τῆς ἀληθείας Θεῷ.
 xilio, et in numero positus est hypooritarum, quos
 habet prorsus abominationi Deus omnis veri-
 tatis.

δ'. Καὶ οὕτω μὲν ὁ Σαπρίκιος νομίζοιτο ἂν ἀπο-
 τρόποιος εἶναι τῷ Θεῷ, διὰ τὸ μὴ ἐπιτρέπειν ἐκεῖνῳ
 εἰς καθαρὰν θυσίαν, ἀλλὰ μεμορφῶσθαι εἰς φάντα-
 σμα σκηνικώτερον· Οὐ γὰρ ἂν ἀφῆκεν ὁ Θεὸς ἐν
 αὐτῷ καιρῷ σωτηρίας ἀναβῆναι εἰς καρδίαν ὑψηλοῦ
 ἀνθρώπου αὐτῷ προσανέχοντος ἀναβῆναι χησάμενον πο-
 νηρὸν διαλογισμῶν· ἀλλὰ ἀπέκλεισεν ἂν ἀπ' αὐτοῦ,
 ὡς μὴ δὲ ἔξω πῶς θυροκρουστῆν ἔχειν, πᾶσαν πονη-
 ρὰν διάνοιαν. Καὶ οὕτως οὐ μόνον οὐκ ἂν ὁ ἀθλητῆς
 ὑπεξέστη τοῦ μαρτυρικοῦ στεφάνου τῷ μεμισημένῳ B
 Νικηφόρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνον προσελάβετο συμμά-
 ρουρα, καὶ εἰς ποδηγὸν ζωῆς αἰωνίου χρηματίσας
 ἐδίπλασεν ἂν τὸ καλόν. Εἰκόσ γὰρ, ἤδη δὲ καὶ ἐγγὺς
 ἀναγκαῖον, συλληφθῆναι ὑπὸ τῶν τότε σπεκουλατό-
 ρων καὶ τὸν ἔντως φιλόανθρωπον καὶ φιλόλληλον καὶ
 Θεοῦ ἐπίστροφον, καὶ διὰ τοῦτο φιλάδελφον ἄγιον
 Νικηφόρον, καὶ ἀπαχθῆναι εἰς τὸ τύραννον στρατη-
 γιον· ὅτε καὶ, σφαγῆντος αὐτοῦ ἐξ ἀπότηλεσματος,
 τῇ καὶ εἰς τοιοῦτον καλὸν ἐτοιμασίᾳ ἐδίπλασεν ἂν
 πρὸς καρδαλιότητα θεοπροπέτῃ τὸ θεῖον κειμήλιον ὁ
 Σαπρίκιος, τοῦ Θεοῦ ἀντι ἐνδὸς ἐκεῖνου δύο προσση-
 νεγμένα δεξαμένου τάλαντα πολυτίμητα, καὶ αὐτοῦ τε
 εἰσελθόντος εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν καὶ τὸν Νικηφό-
 ρον συνεισαγαγόντος προθυμώτατα.

ε'. Καὶ οὕτω μὲν εἴη ἂν λελύσεσθαι τὸ προβεβλη- C
 μένον ἀπόρημα, Ἐμοὶ δὲ ἐπεισιν ἐνταῦθα διασκοπή-
 σασθαι, καὶ πηλικὸν κακὸν ἢ « μνησικακία » ἐστὶ,
 καὶ ὁποῖόν τι κατὰ οὐσίαν ὀρίζεται ηροσηκόντως
 εἶναι αὐτῇ· καὶ μοι ἀρέσκει φάναι, ὡς ἢ « μνησι-
 κακία » οὐκ ἔστιν ἐπιμονὴ κακίας ἐπὶ ἀπλῶς ἀμύνη
 τῇ τυχεσθῆ, ὃ δὴ καὶ πᾶς θυμὸς ἔχειν ἐθέλει, ὄρεξις
 ὢν καὶ ἐκείνος ἀντιλυπῆσεως, καθά φασιν οἱ πάλα
 σοφοί· ἀλλὰ « μνησικακία » ἐκφάνεται τυγχάνειν
 μόνιμος θυμὸς, εἴτ' οὖν κότος δαιμόνιος ἐπὶ ὄρεξει,
 οὐκ οὖν ἀντιλυπῆσεως, ὃ δὴ λέγεται, ἀλλὰ, ὡς φάνε-
 ται, καὶ θανάτου ἀπαραιτήτου, μεθ' ὃν οὐκ ἂν λυπή-
 σεται ὁ θανάτων. Ὅποιον δὲ πάθος ἔχων πάντως καὶ ὁ
 Σαπρίκιος ἐπὶ τῷ ἀγαπητῷ Νικηφόρῳ, καὶ πάντη
 πάντως ἐξ ἐξουτοῦ κυρώσας ἀποικίσαι τὸ φιλάδελ-
 φον, ἔοικεν ἀεὶ μὲν ἐφίεσθαι βλάψαι τὸν θεοφιλεῖ
 Νικηφόρον, ὡς καὶ ἐξ ἀνθρώπων αὐτὸν θέσθαι, οὐκ
 ἐν τῷ λέγειν· « Πότε ἀποθανεῖται καὶ ἀπολείται τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ; » ἀλλ' ἐν τῷ καὶ μελετῆν καὶ εὐχεσθαι
 καὶ καίεσθαι τὴν καρδίαν αὐτοῦ προορωμένην, πότε
 ἂν ἢ εὐρήσει ὀρωρυγμένον βάραθρον, ἐν ᾧ καταβί-
 ψας ἀφαντώσει τὸν μισούμενον, καὶ ἄλλω αὐτοχει-
 ρίᾳ θανατηρῆ ἐπ' αὐτὸν γρήσεται. Καὶ ἂν πάλαι
 τοιοῦτόν τι πεποίηκεν, εἴπερ ἠδύνατο. Ἐπει δὲ οὐκ
 εἴχεν ἰσχύον, οἷα τοῦ ἐν Θεῷ εἰρηνικοῦ Νικηφόρου
 εἴτε ἰσχύοντος εἰς πλεόν καὶ ὑπερπετομένου σύμψα-
 νως τὰς ἐκεῖνου παγίδας, ἐπέτετε τὸν χόλον ἀποκρυ-

et si quis alius secutus divinum ad martyrium
 procurrit, caducæ gloriæ causa, utque ostenta-
 tatione quadam Dei martyrem sese professus cla-
 ram sibi gloriam quæreret, is divino caruit au-
 xilio, et in numero positus est hypooritarum, quos
 habet prorsus abominationi Deus omnis veri-
 tatis.

4. Supponendum est igitur eo Sapricium Deo
 odiosum factum esse, quod non se illi obtulerit
 purum ad sacrificium, sed quamdam induerit the-
 atralem personam. Non enim Deus omisisset ascen-
 dere in mentem sublimem sibi que dicatam; errata
 etiam sententiarum suprascandisset, imo hanc
 mentem pravis sententiis ita præclusisset, ut ne
 fores quidem pulsare potuissent. Sic athleta
 adeo non martyrii coronam Nicephoro cessisset,
 quem oderat, ut contra eum commartyrem susce-
 pisset, ejusque dux factus ad vitam æternam, suum
 hoc nomine duplicasset præmium. Par erat ac prope
 necessarium sanctum Nicephorum hominum vere
 amantem, alienis consulentem commodis, intentum
 ad Deum atque fratrum suorum diligentem, a
 militibus hujusce temporis comprehensum fuisse,
 atque in prætorium imperatoris deductum. Cum
 ergo re ipsa mactatus fuisset, si Sapricius quoque
 ad præmium idem obtinendum paratus fuisset,
 duplici gemma divinum auxisset thesaurum; nam-
 que Deus pro uno illo duo accepisset pretiosissi-
 ma talenta, cum ipse Sapricius, regnum cælorum
 ingressus, [Nicephorum etiam secum cum maximo
 studio adduxisset.

5. Ita igitur quæstio supra constituta solvi posset.
 Mihi autem in mentem venit nunc dispicere quan-
 tum sit malum odium pertinax, quæque sit, ex ipsius
 natura, conveniens ei definitio. Odium istiusmodi
 non ea est pertinacia quæ ultionem quamlibet modo
 petit: nam quæcunque ira idem sibi vult, cum
 sit ira motus animi malum pro malo rependere
 cupientis, quod veteres philosophi docent. Habe-
 tur odium pertinax [ira quædam permanens, ne-
 fandusque furor quo exoptamus, non modo id
 quod dictum est, par pari referendum, sed mor-
 tem etiam implacabilem, in qua sola vir defun-
 ctus pœnarum finem inveniat. Cum igitur Sapricius
 talis prorsus animo esset in amabilem Nicephorum
 atque apud se omnibus modis consilium arma-
 visset fraternæ caritatis projiciendæ, visus est con-
 tinuo expertere quidquid pio Nicephoro noxium esset
 atque etiam velle eum ex hominum numero se-
 gregatum: non quod nihil aliud quam diceret:
 « Quando morietur et peribit nomen ejus? » sed
 quod et machinaretur exoptatam perniciem, et
 animo incenderetur, si forte hiantem gurgitem
 prospexisset quo defectum inimicum renonderet,
 et cæterum is esset qui ipse in eum violentas in-
 ferret manus; quod jam pridem fecisset, si potuisset.
 At quoniam non poterat, vel quod Nicephorus,
 divinæ pacis amans, viribus præstaret, vel quo-

facile prætervolaret ejus laqueos, iram Sapricius in corde reconditam, insciis forsitam omnibus, exercebat. Quamvis ergo præ se feret viri sanoti speciem, videreturque, utpote ramus ex arbore surgens, bonum facere fructum, ideoque delectus esset ad offerendum Deo sacrificium edocendamque charitatem, ipse manifestum dedit se esse non marcidum ramum, sed acanthum infelieem.

6. Cum igitur istiusmodi esset Sapricius qui fratrem tantopere odisset, qui vitam ejus quantum odio licebat opprimeret, qui ei saltem insidiaretur, quique clam Dei ministerio illuderet, quis existimabit Deum in eo habitavisse, nec potius diabolium hunc pro domo habuisse? Profecto quisvis homo sanæ mentis, si quod attinet ad hunc Sapricium diligenter perpenderit, ita colliget; ut procul a peccatoribus abest Dei salus, sic abesse et ipsum Deum, quanquam cæterum ubique præsentem. Proinde ratum habeamus nec Deum Sapricium martyrium ineuntem adjuvisse, nec ejus gratiam ei præluxisse, nec Deo acceptum fuisse Sapricii certamen. Fiebat enim ut qui prope Deum stabant hæc ab ejus ore distincta exoiperent: « Hic homo me labris tantum colit, sed cor ejus longe est a me ». Ergo Sapricius, qui uni sibi vivebat, qui unum quidem se, non autem Deum diligebat, ob id ipsum carnale quodvis factus est animalque sensu carens, ne gregarium quidem, sed ipse pejus gregariis, utpote non mansuetum; quippe ex quo si cornua miraculo quodam unguisve adunci exivissent, paratus fuisset eos impingere in occurrentem inimicum Nicephorum, quem dilaceraret aut voraret, et, si cum forte solum invenisset, ense stricto morti tradere. Cum autem vidit hunc quem oderat beatum ad bonum finem abduci, et suscepit enses nudatos, voluit, ut cum inde avelleret, propria manu arma ferre adversus illum vere Nicephorum ipse homo abjectissimus, adversus mansuetam atque innocuam ovem ipse ferissimus lupus, adversus virum Deo amicissimum ipse Deo prorsus invisus, adversus diligentissimum fratrum Abelem ipse omnino execrabilis Cainus. Cum autem non posset percussor ipse fieri; ad pessima conversus sic fere Nicephoro imprecatus est: « Hic ades, dæmon homicidarum, nomine amici tui Sapricii, et clam exime vita hunc Nicephorum cui cessit palma dilectæ Deo charitatis, ut sciat te non esse nocendo imparem, qui in decipiendo princeps sis. » Hinc passus est se quidem servum fieri tyranno qui ipse satanæ inserviebat, Nicephorum autem de duobus triumphantem mitti ad regem universorum, cui compensaret incolam pro deterrimo optimum, pro versuto sincerum, pro foveite odium charitatis amantem, pro perplexo simplicem, pro tenebroso lucentem; fratrem denique qui fraternum nomen adeo non per dolos carperet, ut contra, quam maxime pronus in obsequium patris, maledicis etiam confutaret.

7. Oportuit ergo hunc virum qui sese myrrhinis

πτόμενον ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐλάνθανε τὰχα πάντας. Καὶ δοκῶν ἐκ τοῦ προφανομένου ἱερὸς ἄνθρωπος εἶναι, καὶ εἰς δένδρον ἀνεστᾶσθαι, κατὰ τὸ « ποιῶν καλὸν » (ὡ γὰρ ὅτι καὶ εἰς θύτην τῆ Θεῷ ἐγγεγραπτο καὶ ἀγάπης διδάσκαλον) — ὁ δὲ ἐξέφηνεν ἑαυτὸν οὐδὲ σαπροφόρον θάμνον, ἀλλὰ δυστυχὲς ἀκάνθιον.

ζ'. Τοιοῦτον γοῦν ἄνθρωπον, καὶ οὕτως μισοδιέφυ καὶ φονικῶν τὰ ἐς ἐχθρῶν ψυχῆς, καὶ ἐπιβοόλων, καὶ καταπαίζοντι κρύφα τῆς τοῦ Θεοῦ θεραπείας, τίς ἂν οἴησεται τὸν Θεὸν ἐγκατοικεῖν, καὶ μὴ δαίμονες οἰκητήριον εἶναι αὐτόν; Ἡ πάντως οὐδεὶς ἐχέφρων ἀλλοῖόν τι περὶ τοῦ τοιοῦτου Σαπρικίου λογίζεται, πρὸς ἀκρίβειαν διανοοῦμενος, μακρὰν ἀπὸ ἁμαρτωλῶν ὡσπερ τὴν τοῦ Θεοῦ σωτηρίαν, οὕτω καὶ αὐτόν ἐκείνον εἶναι, εἰ καὶ ἄλλως πανταχοῦ πάρεστι. Διὸ νοητέον, ὡς καὶ, ὅτε τῆς μαρτυρίας ὁ Σαπρίκιος ἐνήρξατο, οὐκ ἦν μετ' αὐτοῦ ὁ Θεός, οὐδὲ ἡ ἐκείνου χάρις αὐτῷ ἀνέλαμπεν, οὐδὲ ἀπεδέχτο τὸν ἐκείνου ἀγῶνα· ἦν δὲ τοὺς ἐγγίζοντας τῷ Θεῷ ἀκούειν ἐξ αὐτοῦ ἐκείνου ἀποκαλυπτικῶς, ὅτι « Ὁ ἄνθρωπος οὗτος τοῖς χεῖλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ πορβῶ ἀφίστηκεν ἀπ' ἐμοῦ. » Καὶ τοίνυν καταμόνας ἄνθρωπος ὢν ὁ Σαπρίκιος, καὶ φιλαυτός, οὐ μὴν φιλόθεος, καὶ δι' αὐτὸ σὰρξ ἡ τυχοῦσα, καὶ ἀλόγιστον ζῶον καὶ οὐδὲ ἀγελαῖον, χεῖρον δὲ τι καὶ τῶν τοιοῦτων διὰ τὸ ἀνήμερον, ἐτοίμως εἶχεν, εἴπερ κέρως ἐκφύσει τερπεσίως, ἢ γαμφωθεῖη τοὺς ὄνυχας, ἐπιθέσθαι παραπεσόντι τῷ ἐχθρῷ Νικηφόρῳ καὶ ἐμψῶναι, ὡς διασπαράξαι αὐτόν, ἢ καταφαγεῖν, καὶ ξίφος δὲ εἴπου χειρισάμενος ἐρημάζοντα ἐκείνον εὖρη, κατασφαγεῖν. Ὡς δὲ ἀπαγόμενος ἐς ἀγαθὸν τέλος εἶδε τὸν μισούμενον, ἀνέβλεψε δὲ καὶ εἰς ξίφη γυμνὰ, ἤθελε μὲν ἀρπάξῃν ἐκείθεν αὐτόχειρ ὄπλοφορῆσαι κατὰ τοῦ φερωνύμως Νικηφόρου ὁ ἀγεννέστατος, κατὰ τοῦ χειροθήβους τὴν ἀκακίαν κτίλου ὁ μονόλυκος, κατὰ τοῦ φιλαδέλφου Ἄβελ ὁ παμμίσητος Κάλιν. Ὅτε ἔοικε οὐκ εἶχεν αὐθιγῆς γενέσθαι αὐτός, τρέπεται τὴν χειριστήν, καὶ ὡς οἶον ἐπαρασάμενος· « Δεῦρο δὲ, ὦ φόνιε δαίμον, πρὸς τοῦ φίλου Σαπρικίου γενόμενος, ὑπέβλεπε τὸ τῆς θεοφιλοῦς ἀγάπης Νικηφόρον τοῦ ζῆν· ὡς ἂν μάθει οὐκ ἀδύνατον εἶναι σε σκοποποιεῖν, ὡς ψεύδεσθαι τὸν ἀρχέικον. » Αὐτὸς μὲν ἀφίεται θεράπων γενέσθαι τυράννου δεδουλωμένου τῷ δαίμονι, τὸν δὲ νικηφορήσαντα κατ' ἄμφω παραπέμπει ἀντάλλαγμα κερδαλέον τῷ πάντων βασιλεῖ, οἰκέτον φαύλου χρηστὸν ἀντίσηκον, ἀλήθειαν ἀντιὑποκρίσεως, φιλίας ἐρόφιμον ἀντιθεραπεῖν τῇ ἐχθρᾷ, ἀπλοῦν ἀντιἔλικτου, φωτεινὸν ἀντισκοτεινοῦ, ἀδελφὸν οὐ μετὰ δόλου λαβόντα εὐλογίαν ἀδελφικῆν, ἀλλὰ πρὸς μεγίστην θεραπείαν πατρὸς καὶ ἀντέλλογον δίκαιον.

ζ'. Ἐχρῆν δὲ ἄρα τὸν εἰς μωραφικὴν ὁδὸν πρὸς

χάριν Θεοῦ σκευάσαντα ἑαυτὸν προσενεχθῆναι τῷ Θεῷ προτετιμημένον δυσσαποφόρου σαπρᾶς προσφορᾶς, καὶ τὸν μὲν κρυφίνουον ἐπὶ οὐκ ἀγαθοῖς ἀπόβλητον διακπεσεῖν, προτεθῆναι δὲ ἐκείνου τὸν ἐναρέτως ἀκατακάλυπτον. Ἐὶ δὲ καὶ τὰ μωρὰ τοῦ λόγου ἐπιπλακτα, ὡς ἐμάθομεν, παρὰ τῷ πανσόφῳ Θεῷ, πῶς μὴ οὐχὶ τὸν φρόνιμον ἐν Χριστῷ ἀνελάβετε αὐτὸς ἐκεῖνος προκεκριμένον τοῦ μωρανθέντος τῷ δαίμονι, ἐπιλεγομένῳ αἰετὸς οἷα σοφιστῆ τῆς κακίας αὐτῷ προσανέχοντα καὶ προσήκοντα; Ἦὼς δὲ οὐκ ἂν τὸ ἀληθινὸν φῶς ὁ Θεὸς τὸν ἡμεροφαῖ Νικηφόρον προέθετο τοῦ δαιμονίως νυκτέρου καὶ εἰς βαθὺ σκοτόεντος; Ἐδει δὲ πάντως τὸν ἐν τῷ θεοφορεῖσθαι μὴ ἐνθεάζοντα, ἀλλὰ ἐνεργούμενον τῷ δαίμονι, διακπεσεῖν τοῦ Θεοῦ, ὅτι μὴδὲ ἦν τὸν αὐτὸν καὶ τῷ Θεῷ ἀνακείσθαι καὶ τῷ Σατανᾷ, μάλιστα μὲν οὖν φαυλοβρεπῶς τὴν δλην πλάστιγγα τοῦ λογισμοῦ πρὸς τῷ δαίμονι κλίναντα· ὅθεν καὶ ἤρπασεν ὁ σπουδαίστετος Νικηφόρος τὸ ἐν χερσὶ τοῦ « μνησικάκου » καλὸν, καὶ οὕτω πλεονεκτῆσας ἤγλαστο.

ἦ. Ἔστι δὲ εἰπεῖν καὶ ὅτι, ὡς ἐν τινι προδοκῇ καθιζήσας, καὶ τὸν ψευδομάρτυρα δοκεύσας, τὴν ἐκείνου ἀγαθὴν ἐμπορίαν οὐκ ἐλήστουσε μὲν, οὐδὲ ἀπεσύλησεν, ἐμφανῶς δὲ παραβρίφεισαν πρὸς τοῦ ἀφρονος ἐκείνου ἐμπόρου, ἀρπαλέως ἐδέξατο ἔρμειον ἐκεῖνο πολυούλθον, αὐτοσχέδιον πλουτισμὸν, δι' οὗ βασιλείαν ἔστιν εὐκληρεῖν οὐράνιον, εὐκτιζιον συγκύρημα, « δῶρον ἐχθροῦ » ἀναπαλιν τῷ παροικισμῷ, εὐδωρον καὶ ὠφελήσιμον ἐν τοῖς μάλιστα, οὐ μὴν δόσδωρον, οἷα μὴδὲ ὀνήσιμον, χάριν εὐχαριν, σωτήριον ἄμυναν, ὡς οὐκ εἶχεν ὁ ἄνους φαυλόμαρτυς διακρίναι· ὁμοῖον τι ποιῶν ἐν τῷ τὸν ἐχθρὸν ἀμύνεσθαι, ὡσεὶ καὶ ἄνδρα γενναῖον λαγαρούμενον λιμῶν ἐφόρτιζεν ἐδωδίμοις ἀγαθοῖς, ὡς ἐπὶ κατακέμψαι σώματος, ἢ καὶ ἄλλως πενόμενον ὠλίβιζεν ἐπικυβέζων χρήμασιν, οἷς βαρυνόμενοι χαίρομεν ἄνθρωποι. Καὶ ἦν τῆνικαῦτα τὸν ἄγιον χάριν ὁμολογεῖν τάχα τῇ ἐχθρῷ, εἰ τοιοῦτον αὐτῷ καλὸν ἐκεῖνη προεξένησε, καὶ μῖσος τὸ ἐκεῖθεν εἰς Θεὸν αὐτὸν προήγαγε, καὶ ὡς διὰ κλίμακος αὐτοῦ ὀψώθη ἐς τὸν Κύριον· καὶ εἶπεν ἂν οὐχὶ ἑαυτῷ πονῆσαι τὸν ἐπάρατον ἀρητῆρα Σαπρικιον, ἀλλὰ τῷ μὴ δικαίως μισουμένῳ Νικηφόρῳ, καὶ ὡς ἐκεῖνος κοπιᾶσαντος αὐτὸς εἰς τὸν μισθὸν τοῦ κόπου εἰσελήλυθεν ἐργάτης περὶ ἐνδεκάτην, καὶ τὸ οἰκεῖον λαβὼν ἐντελῶς, καθὰ ἐχρῆν, μισθωμα, καὶ τὸ τοῦ φθάσαντος παρεργάσασθαι, καθότι ἐκεῖνος τὸ καλῶς ὅπ' αὐτοῦ φθάσαν ἐργασθῆναι συγχέας κακῶς εὐδοκίμησαι τὸν ὕστεροῦντα καὶ κατ' ἐκεῖνο πεποίηκε, βασιτάσαντα τὸ ἐπιλοιπον βάρος, καὶ διπλοῦς οὕτω μισθοῦς ἐξαράμενον.

eo successorem adduxerat, ut ille postquam sustulisset reliquum onus, duplam inde mercedem caperet.

θ'. Ἐφόρτουσεν ἀμπελῶνα, οἷα γεωργός, ὁ νοθρὸς φυτεκῶμος Σαπρικίως, καὶ ἐβρίζουτο τὸ φυτεῦθῆν, καὶ ἐξέφουσε φύλλα, καὶ προεφηνε καρπὸν· καὶ αὐτὸς τὸν ὀφθαλμὸν παρηλλαγῶς ἤδη οὐκ ὕποπερκά-

A odoribus ornaverat ut Deo placeret, evehi ad Deum, at illum posthaberi unde pertinax tabis fœtor afflaretur; oportuit alium qui mentem utpote improbam celaverat, decidere, alium qui ut virtutis custos nihil tœxerat huic præponi. Quod si verum est, ut audivimus, eamdem quæ mundo stultitia est, lectissimam haberi prudentiam Deo sapientissimo, quomodo Deus non eum excepisset qui in Christo sapiebat, aut non prætulisset isti qui desipiebat in dæmone, et iis utebatur, qui malitiæ impostori sedulo adhærebant atque addicti erant? Quomodo hanc veritatis facem interdium lucentem, scilicet Nicephorum, non isti præposuisset qui diaboli alta sub nocte caligabat? Necesse omnino eum excidere a Deo fuit qui, ut particeps Dei fieret, non per Deum, sed per dæmonem operabatur. Etenim idem homo non potest esse Dei et Satanæ, præsertim si mentis libram ad Satanam dolose inclinet; quapropter optimus Nicephorus, cum rapuisset e manibus invidi Sapricii præmium, atque ita prævaluisset, sanctus evasit.

8. Adde quod Nicephorus in quibusdam quasi insidiis cum consedisset atque inde speculatus esset falsum martyrem, non transeuntis lautas merces prædatus est aut abripuit, sed palam projectas ab isto insano mercatore prope sustulit, uti Mercuriale quoddam ac locupletissimum donum, pecuniam fortuitam pro qua vœniret regnum cœlorum, thesaurum inventu optabilem, denique munus quod licet ex hoste profectum præposterum tamen erat iis proverbialibus donis. Nempe vere munus fuit atque imprimis quæstuosum, non aliquid ex his donis quæ non dona sunt, utpote inutilia, sed beneficium vere beneficum, tutela vere tuta, quod insanus ille pseudomartyr discernere nequiverat. Idem fecit ad si virum quemdam generosum, sed exinanitum fame, bonis dapibus oneravisset adeo ut ille ponderi cederet, aut si pauperem ditavisset, prægravando eum pecunia qua homines prægravare gaudemus. Tunc forsitan locus erat sancto gratias agere inimicitia quæ ipsum talibus donis excepisset, quæ per invidum Sapricium ad Deum provecisset, ac per quam uti scalam ascendisset usque ad Dominum. Potuisset etiam dicere detestatorem eundem ac detestandum Sapricium non sibi rem gessisse, sed illi quem immerito oderat, Nicephoro, quippe qui subierit in mercedem operis quod Sapricius jam perfecerat, ipse operarius horæ undecimæ, et susceperit ut reliquum opus ita integrum pretium; quod fieri aliter non poterat. Nam Sapricius, commiscendo quidquid boni egerat famæ male partem

θ. Vincam plantaverat, agriculturalum instar, piger ille viticultor Sapricius. Exierant e surculis radices, folia, fructus, jamque uvæ superata cruditate satis erant maturæ vindemiatori. At eum

obdormivisset consitor, feræque sylva egressæ A eum fugavissent qui vineam custodire debebat, tunc Nicephorus, continuo vigil, iter præoccupavit, et quia renuebat consitor, ipse vindemiatas uvæ prelo subiecit, ut par erat, pressitque uvam salutis, exhaustoque pulchro illo Evangelii potu, in regno cœlorum quiescit. Alia etiam parabola res figurari possit. Namque iste Sapricius (1), cum admovisset manum aratro, multamque navavisset operam in charitate divina, ut apparebat, posteaque conversus respexisset, jam non fuit ramus insitus regno cœlorum. Initio confessus est Dominum coram hominibus, cum etiam ipse cœlitus adhuc auxiliaretur ut generosum se præstaret in tormentis, sed postea negavit eundem Dominum coram hominibus ejurata fidei Dei charitate. Quapropter negavit eum Dominus coram angelis suis, Nicephorumque tali nomine dignum angelicis ordinibus ascripsit. Episcopatum autem, quum iste adepturus erat segnis in fide infensusque charitati, alter suscepit, per quem episcopum ea nobis afforent propter quæ eum nos vocavisset, quos oportet esse misericordes, qui pro diabolico odio divinam rependimus charitatem, « qui male facta benefactis superamus, » qui vipereæ iracundiæ immoderatam vim ad rectum redigimus; quoniam Deus concinentem quidem iis præceptis virum cito et audit et aspicit et servat, secus autem se habentem, ut primum prætermittit quandiu non acrius provocatus est, sicut citius percussum disperdit, quemadmodum perdidit et istum Sapricium misericordia indignum æternoque odio damnatum. Quo fieret ut qui summus osor fuerat, eodem modo esset invisus; qui neglecto officio sejunxerat ex amore divino amorem suum, eumque dicaverat dæmoni duci suo, hujusque dæmonis domino satanæ, is turpiter tergum daret, turpiter deinde recederet, Deumque pro nihilo reputaret.

10. Quamobrem, fratres, magnam, ut par erat, cepi ex his duobus viris admirationem quorum alter mihi videbatur pro Christiana fide mori, alter a charitate desciscere; ille certaminis participes despici, hic vix ingressus viam excipi a Deo; posterior quidem corona redimitus ascendere in excelsa, prior autem devolvi sub inferos, et, qui dilexerat præ morte vitam, mortem sortiri miserabilem, idque jure optimo, quippe qui amore caruisset. Qui autem talis est, nihil est, quod sanctissima Scriptura declarat, etiamsi aliunde magnus virtutibus esse videatur. Utque alimenta sale non condita sunt non edulia, sic vitam cui charitas non immiscetur Deus tantuli facit tantuli odium. Proinde odium pertinax, quod tam alte lalet, intrinsecus quidem animam perdit frigidis amplexibus, extrinsecus autem propugnaculum stat perniciosum, sub quo diabolicæ insidiæ struuntur,

ζων, ἦν, ἀλλὰ πέπων ἐπὶ τρυγητῶν. Ἐπει δὲ ὁ φυτευτῆς ἀπενύσταξε, τῶν τοῦ δρυμοῦ θηρίων ἐπιφουέντων καὶ κατενηνεγμένων εἰς σάρωμα, τὸν ὀφειλέτην φυλακῆς τῇ ἀμπέλῳ, τότε δὴ ὁ ἐργηγορῶς αἰεὶ Νικηφόρος προδραμῶν ἐτρύγησεν ἐκείνον, ὡς οὐκ ἔβλεν ὁ φυτευτῆς, καὶ ληνοβατήσας, ὡς ἔπρεπε, καὶ τὸ σωτήριον ἐκπέσας, καὶ πόμα πίων καλὸν εὐαγγελικῶς, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἀνεπαύσατο. Καὶ ἄλλως δὲ παραβαλεῖν τὰ τοῦ πράγματος· ἔβαλεν ὁ σαπρῶνυμος χεῖρα ἐπὶ ἄροτρον, καὶ εἰργάζετο εὐ μάλα κατὰ ἀγάπην Θεοῦ, ὡς προὔφαινετο· ἀλλὰ στραφεὶς εἰς τὸ ἔμπαλιν, οὐ γέγονεν ἐνθετος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁμολόγησεν ἐν τῷ Κυρίῳ τὴν ἀρχὴν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καὶ πρὸς αὐτοῦ ἦν ἀναγκαίως ἡ θεόθεν βοήθεια, ὡς ἔχειν φέρειν γενναίως ἐν τῷ βασανίζεσθαι· ἀλλ' ὕστερον τὸν αὐτὸν Κύριον ἀπρηνήσατο ἀνθρώπων ἐμπροσθεν ἐν τῷ ἐξομῶσασθαι τὴν ἐκείνου φίλην ἀγάπην. Διὸ καὶ ἀπαρνησάμενος αὐτὸν ὁ Κύριος ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, ἐνεγράψατο τὸν φερωνύμως Νικηφόρον τῷ ἀγγελικῷ τάγματι· καὶ ἦν λαχεῖν ἐμελλεν ἐπισκοπῆν ὁ καὶ τὴν πίστιν χαῦνος καὶ τῆς ἀγάπης ἐχθρὸς, ἔλαβεν ἕτερος, ὃς καὶ ἐπισκέπτετο ἡμᾶς ἐφ' οἷς αὐτὸν προκαλούμεθα οἱ ἔλλους δεόμενοι, καὶ τοῦ δαιμονιώδους μίσους τὴν ἐν Κυρίῳ ἀγάπην ἀλλαττόμενοι, καὶ καλῶς διαχειριζόμενοι τὸ καλὸν, καὶ τοῦ ὀφιδόδου θυμοῦ τὸ ἄκρατον ἀποτροπιαζόμενοι πρὸς ὀρθότητα ὡς ὁ Θεὸς μὲν ταχὺ ἐπακούει κατὰ τὸν οὕτω ψάλλοντα, καὶ ἐπισκέπτεται καὶ σώζει, ὁ δὲ ἀπεναντίας προτρέχει μὲν, πρὶν ἢ καὶ ἐνθέρμως προκαλέσεται τις αὐτὸν, τάχιστα δὲ βλάπτων ἐξαπόλλυσι, καθὰ δὴ καὶ τὸν σὺ λέγω ἔλλους ἄξιον Σαπρίκιον, ἀλλὰ τελείου μίσους τιμώμενον· ἵνα ὁ ἐς ἄκρον μισητῆς ὡσαύτως εἴη καὶ μισητὸς, ὃς ἀγάπην, ἦν οὐκ ἔχρη, ἀνθελόμενος τῆς ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ, τῷ τυράνῳ μὲν ἡγεμόνι καὶ τῷ αὐτοῦ διασπόμενι δαίμονι ἐσπέισατο, κακῶς ὑποστρέψας, ἔνθα καλῶς ἀνεχώρησε. τὸν δὲ Θεὸν ἔθετο παρ' οὐδέν.

Ἰ, Διὸ καὶ ἀντέλαβε τὸ ἐπάξιον θαῦμα πολὺ, ὃ ἀδελφοί, ὅτι δυοῖν τούτοις, τοῦ φαινομένου ὑπεραποθνήσκων τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, τοῦ δὲ ἀντεχομένου τῆς ἀγάπης, ὁ μὲν παρεώραται ὁ ἐναγώνιος, ὁ δὲ παροδύων προσδέδεται. Καὶ οὗτος μὲν ἐστεφανωμένος ἀναλαμβάνεται ὑψιστος, ἐκεῖνος δὲ κατακυλλεται ὑποταρτάριος, καὶ ζῶν ὑπὲρ τὸ θανεῖν φιλήσας λαγγάνει θάνατον εἰκτιστον, αἴτιον δὲ πάντως, ὅτι οὐκ εἶχεν ἀγάπην. Ὁ δὲ τοιοῦτος οὐδὲν ἐστίν, ὡς ἡ ἀγιωτάτη Γραφὴ ἀποφαίνεται, εἰ καὶ ἄλλως δοκεῖ μέγας εἶναι τὴν ἀρετὴν, ἵνα, ὡς περ ἄλατος μὴ ὄντος ἐξαρτύοντος ἀχρειοῦται τὸ ἔδισμα, οὕτω καὶ βίος ἀπρόσμικτος ἀγάπῃ εἰς μῖσος λογίζηται τῷ Θεῷ. Εἰ τοίνυν οὕτως ἡ βαθεῖα « μνησικαία, » ἡ ἀλεθρία οἰκουρὸς, τὸ ψυχρὸν παραγκάλισμα, ἢ ψυχόλεθρος ἔμυνα, ὁ δαιμόνιος λόγος ὑποκῆται, ὑπόουλως ἐνεδρεύουσα, ὡς τότε μάλιστα φόνου μιμησκεισθαι, ὅτι ὁ μεμισημένος ἔλθοι ζητῶν

(1) Græce Σαπρῶνυμος, nomen putridum gerens, vel potius e putredine denominatus, ironice.

συμπάθειαν — τίς ἀνάγκη θαρβείν ἡμᾶς δυσωπεῖν τὸν οὕτω « μνησικακοῦντα, » καὶ μὴ ἡσυχάζειν δεδιότας, μὴ καὶ ἀποθάνοι ὁ ζητῶν ἄφαισι καὶ συμπάθειαν καὶ συγχώρησιν ;

ια'. Εὐλαθετέον οὖν, καὶ οὕτως ἐατέον τὸν μισοῦντα, καὶ μενετέον ἐν συστολῇ χειρῶν καὶ κατακλίψει σώματος, καὶ ἡσυχαστέον, καὶ εἰς μόνον τὸν τῆς ἀγάπης Θεὸν ἐλπιστέον, καὶ οὕτως ἄνωθεν ἐλκυστέον τὸν φίλιον, καὶ ἄλλως δὲ τὸ αὐτὸ ἐπεξεργάσασθαι τὴν τελειοτέραν σαφήνειαν. Τίς ἂν ἀνδρὶ φθάσαντι ἐμβαθύναι εἰς μῖσος καὶ ἐμπλατύνεσθαι τὴν ἔχθραν, εἶτα φαινομένῳ μεταμέλεισθαι, πιστεύοι ἂν σπείσασθαι, καὶ μὴ καιροφυλακῆσειν εἰς ἄμεινον δραστηρίην ; Οὐ γὰρ ἔστιν αὐτόθεν εἰδέναι ἡμᾶς γε τοῦτο πρὸς ἀκριβείαν, μὴ αὐτοῦ Θεοῦ πληροφοροῦσαντος ἀποκάλυψιν, ἔνθα ὁ μεμισηκῶς οὐ μόνον παραδείσου, ἀλλὰ καὶ Θεοῦ αὐτοῦ ἐθέλει ἐκὼν ὑπεκστῆναι, εἰ μόνον ἐξισχύσει βλάψαι τὸν μισοῦμενον. Ὅτε καὶ πῶς ἂν τὸν οὕτω τοῦ μίσους ἄνθρωπον πιστεύσοι τις φίλον προσιέναι, καὶ μὴ ἐπέρχεσθαι ὡς ἐπίβουλον ;

ιβ'. Μιμοῦμαι, ὦ φίλοι, πρὸς τινος, ὃν ὑποθέτον εἶναι Σαπρικιον. Φανερώς ἐθέλω φιλώσασθαι· τρέχω πρὸς αὐτὸν ἐγὼ Νικηφόρος ὡς ἐν ὑποθέσει· γυνοῦμαι εἰς γνησιότητα φιλικὴν ἐγγραφῆναι. Ὁ δὲ ἔσως οὐ μόνον οὐ προσήσεται, ἀλλὰ καὶ, εἴ που παρευρεθεῖ λίθος, ἢ ξύλον, ἀρπάξει κατ' ἐμοῦ τὸ παρευρημένον· παραβαλεῖ δὲ καὶ ξίφεισιν, εἴ τινες παρατύχοιεν οὕτω θανοῦντες. Πῶς οὖν οὐκ εὐλαθεῖσομαι ; πῶς οὐ φοβήσομαι ; πόθεν μοι θάρρος ἔσται προσμιξῆσαι τῷ Σαπρικίῳ εἰς ὁμίλιαν, ὅτι μὴ διὰ μόνου τοῦ Θεοῦ, ὡθήσαντός με, ὡς ἐκεῖνος οἶδε καὶ τὰ τοιαῦτα οἰκονομεῖν ; Οὐκοῦν, εἴ τις ὀρθῶς φρονεῖν θεοθεν ἔλαχεν, ὀκνήσοι ἂν προδραμεῖν καὶ ἀρπάσαι τὸν ἑαῖσιον, καὶ ἐκμειλιξασθαι τὸν πεφηνότα ἔχθρον, οὐ κατὰ συγκυρίαν ἀπλῶς, ἀλλὰ μελέτην ἐνδόμυχον, καὶ αὐτὴν ἐμπρακτον, καὶ γε ὀλεθρίαν, εἰ μὴ τὴν ἀκμήν τοῦ ἀιχμάσσοντος ἡμιβλυνεν ὁ Θεός.

ιγ'. Δέον τοίνυν, εἴ τις ἐχθρῷ τοιοῦτῳ περιπέσοι, ἀναποδίξειν, εἴ που αὐτῷ περιτύχη, καὶ πρύμναν, ὡς οὕτως εἶπειν, κρούεσθαι, καὶ ἀνακωχεῖν ἐν τῷ εὐλαθεῖσθαι, μὴ καὶ, λιμένα δοκῶν εὔρειν, προσαραχθήσεται βράχια εἰς ἀπώλειαν· καὶ οὐκ ἂν εἴη μεμπτίος, οἶμαι, ὁ τοιοῦτος, οὐδὲ πτοιαλέος εἰς ἀνένδεκτον, εἴπερ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν βαρύτερον ἔχθρον προσιόντα βλέπων, καὶ ἀβασανίστως λαλοῦντα καταλλακτικόν, παρέλθοι ἀναστελλόμενος, Πόθεν γὰρ δυνήσεται θαρβύνεσθαι, ὡς μὴ δυσελπιστεῖν, ἥκειν ἐκεῖνον ἐπὶ σπονδῇ, οὐ μὴν ἐπὶ σπουδῇ, μεγάλου κακοῦ ; Καὶ ἔστι τὸ πρᾶγμα εἰκάσαι οὕτως· φοβερὸς ὁ λέων ἐξάπαντος, ὅθεν καὶ προσελεθεῖν ἐκείνῳ πάντῃ τῷ ἀθαρσῆς, εἰ καὶ ἀλύσει κατακλειόμενος περιδέεται ; καὶ ἐπερχόμενον δὲ ἰδὼν φύνοι ἂν τις εἰς τάχος, εἰ μὴ τοὺς πόδας ἀποκωλύει τὸ δέος. Ὅμοιόν δὲ λόγῳ φευκτέα καὶ ἡ βαθύβριζος ἔχθρα, καὶ ὁ κατ' αὐτὴν λεοντώδης ἔχθρος. Ἔχοι τοίνυν

ubi invidus clam insidens tum maxime de nece cogitat, cum inimicus venit quæsitum concordiam. Quam igitur necesse nobis est studiose eniti ut pertinaces in odio flectamus, utque nunquam timere desinamus, ne is moriatur, qui veniam, concordiam consortiumque postulat !

11. Isto modo oportet nos hominem invidum cavere atque deserere, et perseverare in conserendis manibus, in flectendis genibus, in quietâ vita, ita ut speremus uno in Deo charitatis, utque amicum e sublimi asciscamus, talique ratione et aliis similibus æternam lucem comparemus. Præterea quis audebit redire in gratiam cum homine qui postquam alte odium lateque iras exercuerit, resipiscere videtur ? qui contra non suspectam habebit vitam in melius, sed ad breve mutatam ? Nec est enim ut per nos explore sciamus, antequam Deus detecta re certiores nos fecerit, num invidus sese ex paradiso, imo ex Deo jam segregatum malit, dummodo liceat nocere ei quem exsecratur. Qua ergo via quis poterit hominem odio tam proclivem ut amicum adire, nec potius caute convenire ut insidias molientem ?

12. Prono me, amici, coram homine quem fingemus esse Sapricium. Volo plane in ejus amicitiam recipi. Accurro ad eum ego, ut posuimus, Nicephorus. Genus amplexor ut fideles inter amicos me conscribat. Is autem forsitan adno non delectabitur ut contra seu lapidem, seu lignum, seu quidquid invenerit adversus me arripiat. Imo ense aggredietur, si cui ita mori in promptu fuerit. Quomodo igitur non caveam ? cur non timeam ? unde audeam inire cum Sapricio societatem, nisi impulsu a solo Deo, ut ipse Nicephorus, id peragendum susceperim ? Ergo quicumque a Deo sanam accepit mentem non id committet ut prior occupet aut præcipiat aut mansuefaciat professum de genere hoc inimicum ; nec ejus occursum solum cavebit, sed occulta etiam incepta, quæ non irrita, imo et lethalia, Deo non obtundente aciem, esse possent.

13. Oportet, si quis in talem inimicum incidit, pedem referat, si data sit copia, navemque, ut ita dicam, retro agat, condatque celeriter in statione prudentiæ, ne forte, si cessaverit in inveniendo portu, a tergo cædatur usque ad necem. Nec locus esset, credo, ut talis vir culpetur ; nulla est enim timiditas ineluctabilia detrectanti, Jure igitur homo noster, si gravissimum hunc inimicum prospexerit ad se venientem et inconsulto de concordialoquentem conversus in fugam ab eo declinabit. Unde enim poterit satis confidenter esse animo ut speret inimicum accedere ad conciliationem, non properare ad magnum facinus ? Re similitudine adumbrabo. Terribilis est leo cum occurrit. Ut vero nulla opus esset audacia si quis eum in carcere cohiberit et catenas constrictum conveniret, sic [liberatum] et occurrentem quivis quam cistissime fugeret, modo non pedes pavore constite-

rint. Simili modo fugiendum est odium altis radicibus hærens, fugiendusque inimicus per istud odium leoni similis. Pedem nudum in ignes sane proferret, qui se tali sociaret inimico, amicitiam cum eo secundum justitiam conciliaturus. Oportet eum fugiat occurrentem quasi ad oscula, non secus ac si ante pedes ignis accenderetur. Quod enim ad perturbationes mentis attinet, qui ad ea pericula incautus ruit quæ postea expertus reformidat, idem facit ac si non videret quod ante pedes.

14. Necesse est ergo, ut apparet ex his quæ nuper diximus, orare ne quis prior vos odio pertinaci occupet. Sin autem in tales miserias incideritis, demittite caput, atque ex illa communi malorum abysso, clam invocate Deum; tum genibus provoluti extendite ad eum manus; denique cavete ne qui prior læserit, iram occasione data expleat, si vobis obvius fuerit. Quapropter colligendum est ex iis quæ antea consideravimus, remota odiorum scandala compositamque pacem summum esse ac supremum bonum omnibus hominibus, et imprimis Christianis, a quibus Deus neque donum neque aliud quidquam accipit nisi charitatem colant; tum cunctis iis quæ ad vitam spectant.

15. Quod si quis, postquam perseveraverit in odio, et lacessiverit et terruerit et nocuerit, et nullum plane amicitie indicium præ se tulerit, postea nuntietur se composuisse in amicum fidelem qui pacem promoveat et pacificum se dextere simulet; sed cavendum est ne cum tali homine amica societas ineat, donec fidem in se fecerit, ponens in medio pignus idoneum, per quod alter cum altero jungatur, ac duo sejuncti viri in unionem sancti Spiritus ingrediantur. Aliter jure timendum sit ne importuno in congressu, qui amicitiam respicientis more precatur, detrimentum contra ferat, quod minime patienti salubre futurum esset.

16. Idem prorsus is reformidabit qui ad inimicum revertitur non plane simplicem, sed plus æquo acerbum. Quo enim satisdato certior sit qui, auctore Deo, tuam repetit studiosus quam projecerat amicitiam, fore ut ipse conveniat inimicum cito placabilem, qui respicientem amicum amplectatur et osculetur, non occidat et devoret misere trucidatum. Contigit in exemplo supra laudato ut qui reditum in amicitiam quæsivisset martyrio salvaretur, qui que redeuntem aversatus esset per Satanam periret. Atque semper eodem modo se res habet, nec oportet confidere nos ita delapsos ita salvatum iri. Namque illud perraro evenit, nec alibi tale quidquam reperitur. Omitto dicere id naturaliter ac vulgo fieri ut ambo una delapsi una pereant, qua ex re majus dæmon gaudium suscipiat.

17. Cavendum est igitur in re tali et quam maxime attendendum. Multi enim mala machinantur, scilicet ii quorum ad nutum res non coeunt, de quibus dictum est: « Non est ut dormiant nisi

ἐπίσης ποιῆσαι ὅσπερ, πυρὶ προσᾶραι πόδα γυμνόν· οὕτω καὶ τοιοῦτω ἐχθρῷ προσμῖξαι εἰς πραγματείαν φιλίας τῆς πρὸς ὀρθότητα, καὶ προερχόμενον δὲ ὡς ἀγαπῆσαι φεύγειν ὡσεὶ καὶ πῦρ, ὃ φλέγει τὰ ἐν ποσίν. Ὅμοιον γὰρ, τὰ γε εἰς ψυχῆς τάραχον, ἐπιτρέχειν τε ἀφυλάκτως πράγματι, ὃ μετὰ πείραν πσοόμεθα, καὶ βλέπειν ἐκεῖνο προφθάνον εἰς ἡμᾶς.

ιδ'. Χρὴ οὖν εὐχεσθαι, ὡς ἔοικεν ἐν τοῖς ἄρτι, μὴ εὐρέσθαι ὑμῖν ἀρχὴν πεισματικοῦ μίσους· εἰ δέ τις ἐμπέσοι κακῷ τοιοῦτω, ἀλλὰ τότε κατακάμπτεσθαι καὶ ἡσυχῇ κατακλᾶσθαι, προσπίπτοντα τῷ κοινῷ βυθῷ, Θεῷ, καὶ γουνοόμενον συστέλλεσθαι, καὶ ὑποπετεύειν τὸν κατάρξαντα, μήποτε καιρὸν εὐρηκῶς ἀποπλήσῃ τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἐν τῷ συντυχεῖν ὑπὸ τούτῳ τῷ μισουμένῳ. Καὶ τοίνυν ποριστέον ἐκ τῶν ἄρτι ἐπεσκεμμένων, ὅτι περιαιρεῖν μὲν σκάνδαλα ἐχθροποιῶν, καὶ πραγματεύεσθαι εἰρήνην ἀριστόν ἐστι πάντη καὶ πάντως ἀνθρώποις, μὴ ὅτι γε Χριστιανοῖς, ὧν οὔτε δῶρα δέχεται ὁ Θεὸς, οὔτε προσένεξιν ἑτεροῖαν, εἰ μὴ οὕτως ἀγαπητικῶς ποιούσιν, ἀλλὰ καὶ ἅπασιν τοῖς ἐν βίῳ.

ιε'. Ὅτε δέ τις πρὸς ἔνστασιν μεμισηκῶς καὶ ἐπεελθὼν καὶ ἐκφοβήσας καὶ βλάβας καὶ μηδὲν τι μηδὲ ὀδῶς ἐνδειξάμενος ἀγάπης τεκμήριον, εἴτα εἰκονίζῃν ἐπαγγέλλεται φίλον ἀκριβῆ, προκεκτῶν εἰρηναῖά τινα καὶ σκιαγραφῶν δεξιῶς, ἀλλ' ἐκεῖνον τῷ ἀνθρώπῳ εὐλαθετέον ἐς ταυτὸν ὁμιλίας ἔλθειν φιλικῆς, ἕως ἂν τεκμηριώσῃται κόλλαν ἐν τῷ μέσῳ θεῖσθαι ἀξιόλογον, δι' ἧς ἀλλήλοις προσκολληθήσονται, καὶ εἰς πνευματικὴν οἱ διεστῶτες ἔλθωσιν ἕνωσιν. Δέος γὰρ οὐκ ἀνέλλογον, μὴ ποτε τῇ ἀκαίρῳ συνελεύσει ὁ προςελθὼν βλάβῃ μεθόδῳ ὑποῦλῳ τὸν ἄνδρα, οὗ τὴν φιλίαν ζητεῖ ἀνακαμπικῶς, καὶ ἡ βλάβη ἔσται εἰς οὐδὲν ὄφεις τῷ παθόντι.

ις'. Τὸ δὲ ὅμοιον ποτίζεσθαι πάντως καὶ ὁ προσβουσκοόμενος ἐχθρῷ, οὐ τῷ ἀπλῶς ἐν ἀπλότητι, ἀλλὰ πρὸς ὑπερβεβληκυῖαν σκληρότητα. Πόθεν γὰρ ἐγγύθι δοθήσεται, ὡς ὁ κατὰ Θεὸν φιλοπόστορος εἰς ἀγάπην ἀποιχομένην στρεπτῷ εὐθέως ἐντεύξεται τῷ ἐχθρῷ καὶ ἐτοίμῳ ἐγκολπώσασθαι καὶ ἀσπᾶσθαι τὸν ἀνακάμψαντα φίλον, οὐ μὴν διαχειρίσασθαι, ὡς καὶ καταφαγεῖν ἐξολωλότα κακῶς; Οὐ δὴ που γὰρ, ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὃ μὲν ζητήσας ἐπάνοδον ἀγάπης ἐσώθη μεμαρτυρηκῶς, ὃ δὲ δυσωπηθεὶς ἀπώλετο σατανικῶς, οὕτως ἔσται καὶ ἐπὶ πάντων γίνεσθαι· οὐδὲ θαρβήτεον, ὡς πάντες, εἰ οὕτω πσοόμεθα, σωθησόμεθα. Τῶν γὰρ πάνυ σπανίων καὶ ἀνευρέτων ἐκεῖνο ἐστὶν εἶω λέγειν, ὡς εἰκός ποτε καὶ ἀμφοτέρους εἰς ἓν συμπετόντας ἀπολέσθαι, ὡς πλείον οὕτω γενέσθαι τὸ δαιμονικὸν ἐπίχαρμα.

ιζ'. Οὐκοῦν εὐλαθετέον ἐν τοῖς τοιοῦτοις, καὶ προσεκτέον ὅτι μάλιστα. Πολλοὶ γὰρ « κακὰ μηχανῶνται » κατὰ τὸν οὕτως εἰπόντα, οἷς οὐ πάνυ τι προσαρμόττειν ἔβλεπε, τὸ « Ὅθ μὴ ὑπνώσωσιν, εἰ

μη κακοποιήσουσιν, » ἀλλὰ μᾶλλον, ὡς « Οὐ μὴ ζήσωσιν, εἰ μὴ φονεύσουσιν. » ὃ δὴ μάλιστα ἐζήλωσεν ὁ Σαπρίκιος. Ἔστι δὲ ἀστείασθαι, καὶ ὡς οὐδ' οὐ μὴ ἀναπνεύσωσιν, εἰ μὴ τινα καταπίωσιν, εἴθε δὲ μὴ ἄνθρωπον, ἀλλὰ τινα μυῖαν δακνηρὰν αἰ κυνόμυιαι· ἴνα καὶ εἰς Βεελζεβούλ ἀνάγοιντο καὶ αὐτοί, ὃς ὑπὸ τῶν τὰ θεία σοφῶν α καταπίνων μυῖαν » ἐρμηνεύεται.

ιγ'. Ἴδου τοίνυν ἐκ τοιοῦδε φάκτου καὶ ἕτερον τοῦτο. Δένδρον ἡμῖν ἐντεθύμηται ἀλλόκοτον, εὖ μνήμην οὐκ ἐθέμεθα φθάσαντες, ὅπερ οἶους μὲν φθάσαν ἔφερε καρπούς, οὐκ οἴδαμεν ἀκριβεῖ γνῶσει παραλαβόντες. Ἐκεῖνο δὲ ἀκριβέστατα ἐπιστάμεθα, ὅτι, καθ' ὃν καιρὸν ἐμελλεν αὐτὸ (ἦν δὲ ὁ Σαπρίκιος) ἐξαρτῶσαι θεοῦ τράπεζαν διὰ καρποφονίας εὐγενεστάτης, ἀπετμήθη, ὡς γενέσθαι πυρίκαυστον· τὸν γὰρ φοίνικα τοῦ θεοῦ καταγευσάμενος, ὅτι μηδὲ εἶχε κατ' ἐκεῖνον λόγῳ φυσικῆς εὐφύιας γλυκὺν ἐγκέφαλον, ἀπετάχθη εἰς πῦρ αἰώνιον.

ιδ'. Εἰ δέ τι χρῆ (οὐκ ἂν δὲ ἀπεικὸς εἴη) θυάσαι τὴν δενδρικὴν θεωρίαν ταύτην, ἔστι διανοήσασθαι ἡμᾶς ἐνταῦθα οὐκ ἀπροσφυῶς καὶ δεύτερον αὐτίκα δένδρον παράδοξον, τὸν ἅγιον Νικηφόρον, ἄχρι μὲν τῆς ἔκτομῆς τοῦ ἀχρείου τὴν καρδίαν δένδρου, τοῦ μισοδέλφου, καὶ οὕτω (Δαυϊτικῶς καλέσαι) βαρυκαρδίου, οἷα καὶ ἀγαπήσαντος ματαιότητα, οὐχ οὕτως ἐριθηλές, οὐδὲ οἶον μεγαλειῶς προφαίνεσθαι, ὡς λόγον ἐπ' αὐτῷ εἶναι πολὺν. Ὅτε μέντοι τοῦ καλοῦ καὶ σαπροῦ ἐν χρῶ γέγονεν ἡ ἀξίνη, αὐθωρὸν τῶν ὀφείων τοῦ οὐρανοῦ παραψάμενον, καὶ ἄνθη προβαλλόμενον, καὶ καρποφορήσαν, ὡς θεὸς ἀγαπᾷ, καὶ τῆ ἐκεῖνον ἀπελευσει, καθ' ἣν ἀπετμήθη ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν παραδείσου, ἐκφανθὲν αὐτὸ εἰς φυτὸν θεοῦ ἀξιόλογον, ἴνα πῶς κἀνταῦθα ἡ ἄλλου φθορὰ εἴη ἄλλου γένεσις.

κ'. Καὶ Ἴδου δύο ἡμῖν ἄρτι ἀναπέφηνεν ἱστορημένα δένδρα, θαύματος καὶ ἐκπλήξεως ἄξια ὧν τὸ μὲν τάχιον, ἢ ἀναμῦσαι τινα, ὃ δὴ λέγεται, αὐτοῖς καρποῖς, οἷς ἔφερεν, ὡς μὲν ἄλλως εἰπεῖν, τυφονικῶ ἐξίσταται πνεύματι καὶ Ἄρπυιαις ἐλήλαται, προσφυέστερον δὲ φάναι, κατέσπασται εἰς φθορὰν χάσματι γῆς. Τὸ δὲ ἕτερον δεύτερον, ὡς οἷα καὶ ἐκ μὴ ὄντος ἀναφύει, ἐξεφάνη καὶ ἐπληροφορήθη πρὸς καὶ ἐνταλοστάτην αὔξην καὶ κάρπωσιν θεάρεστον· αὐτὸ μὲν πρὸς αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ προφανὲν καὶ θεοφιλῶς τελεσφαρηθὲν, ἐκεῖνο δὲ διὰ τοῦ παγκράτου πολεμίου τῆς ἀνθρωπίνου φύσεως ἐξολωλός· ἴνα καὶ ἐκ τούτων μάθωμεν, οἷα μὲν ὁ Κύριος θαυματουργεῖ, ὅποια δὲ ὁ ἀποστάτης δοῦλος βραδίουργεῖ, ὃ μηδὲνα φίλων ἄνθρωπον, κἄν εἰ καὶ εἰς οἰκειότατον αὐτὸν ἐγγράφηται, ἀλλὰ τοὺς ὄλους ἐθέλων κοινωνοὺς αὐτῷ γενέσθαι τῆς κολάσεως, ἀπεναντίας πάντως τῷ πάντας ἐθέλοντι σώζεσθαι.

κα'. Οὐκοῦν, ἐφ' οἷς ἄρτι φασμέν, κομψυδόμενος εἴποι ἂν τις, δύο τούτους ἀλήθοντας οἷς ἔζων, καὶ

nocuerint⁴, » vel potius : « Non est ut vivant nisi occiderint⁵, » (quod in primis appetebat Saprícicus), vel etiam acutius : Non est ut respirent, nisi sanguinem exhauserint, non dico homines hominem, sed ricini muscam mordacem, donec ipsi ad Beelzebuth perducantur, cujus nomen significat, sacrorum doctorum interpretatione, « qui mucas exsugit. »

18. Ecce aliud iisdem præmissis consentaneum, Arborem in principio singularem animadvertimus cujus nondum deposuimus memoriam. Quales autem hæc arbor priores fructus ediderit, incertum est, nec satis exacta cognitione traditum. At illud apprime novimus, eamdem (id est Saprícium), cum jam divinæ mensæ fructus generosos ministratura esset, eo excisam fuisse ut igne comburetur. Quoniam enim collata cum palma Dei non habebat, ut quasi de corporea natura loquar, æque suavem gustui medullam, seposita est in ignem æternum.

19. Sin autem oporteat (nec abs re esset), harum arborum alteram intueri, id perspiciamus, quod a prædictis non abhorret, posteriorem ex his duobus miris arboribus, id est sanctum Nicophorum, eo usque dum rescaretur illa prior, cujus cor sterile erat, quia fratres oderat, aut potius grave erat (ut Davidis verba usurpem), quia vanitatem diligebat, non ita viridem aut elatam se præstitisse ut multus de ea sermo haberetur. Postea vero cum securis corticem penetravisset hujusce pulchræ ac putridæ arboris, Nicophorus horæ momento visus est excelsa cœli tangere, flores profundere, fructusque ferre quibus Deus delectatur. Saprícii recessio, propter quam ex Deo atque ejus paradiso exemptus est, causa fuit cur Nicophorus plantam Deo pretiosam se exhiberet, sicque ex unius exitio alterius salus oriretur.

20. Ecce duo istæ arbores, quas memoravimus ; admiratione et stupore dignas nobis nuper se ostenderunt. Alteram enim, priusquam quis, ut aiunt, nictaretur, typhonicus ventus, ut temere loquar, exstirpavit, cum fructibus quos ferebat, Harpyiæque abduxerunt ; vel potius, et congruenter dicam, avulsam et ad perniciem ruentem terra hians absorbuit. Altera autem, quasi ex illa demortua prodiisset, statim apparuit, implevitque justum incrementum, tulitque fructus Deo jucundos. Hic ipsum apud Deum visus est, quo eum divinus amor perduxerat ; ille per pessimum generis humani hostem periiit, quo disceremus quanta sint cum mirabilia Domini, tum nefaria servi istius rebellis, qui nullum ex hominibus amat, ne hos quidem quos ut sibi, fidelissimos conscripsit, sed vult cunctos fieri pœnæ suæ participes, longe secus ac Deus qui salvos omnes vult.

21. His quæ modo diximus, adjici posset ornandi causa, duo illos viros cum suis æqualibus

⁴ Prov. iv, 16. ⁵ ibid.

in pistrino fuisse, vitæ mola utrumque tritum esse, ex his autem alterum, scilicet Nicephorum acceptum fuisse pistrinario et sublatum, alterum autem jacuisse Tartaro relictum. Unde aliud etiam colligi queat. Cum enim in locum arboris excisæ utpote inutilis, magnus ille Nicephorus, vitæ arbor, subierit, argumentum fuit Sapricium, maledictam atque excisam arborem, non hic plantatum fuisse ubi præterlabuntur aquæ Dei, quippe qui non vitam egerit dignam sanctissimo baptisate, cujus ope tot fructus daturus erat in tempore quo debebat et poterat.

22. Itaque hoc o supra dictis colligendum est, summa nobis opus esse prudentia, cum dirimentibus juxta Evangelium scandala, tum caventibus ne congressi cum scandalizatis iniquo tempore, detrimentum vel ipsi patiamur, vel aliis inferamus ad quos sanctæ pacis causa nos contulerimus. Non est enim ut omnino confidamus nos, si delabemur, salvos factum iri. Quod contigit magno martyri Nicephoro, non casu, sed gratia Dei, qui cum amovisset scelestissimum suum sacerdotem, ut indignum regno cælorum, comiter accipit sanotum laicum hæredem tantæ felicitatis. Neque hanc ille neglectam, ut aiunt, reperit; nam salutis opus arte ac methodo procuraverat. Scilicet non eum fugiebat se, si haud insciis Satanæ ministris, in gratiam cum martyre rediret, correptum et abductum graves pro Christiana fide pœnas daturum. Sed eum talia prævidisset, secum reputavit necessario alterutrum factum iri, vel ut amicitiam sibi compararet, converso in amicum inimico, sicque preces martyris, hæredis nomine, obtineret: vel ut spe destitutus alio modo missa a Deo subiret. Nicephoro igitur ad pacem ita comparato magnum obtigit ex Deo beneficium, nempe coronam Sapricii transeundo suscepit, quia pluris quam iste indignus vir factus erat.

23. Quamobrem Nicephorus duplicem coronam sustulit, alteram pro charitate, quia odii oblitus erat, alteram pro martyrio. Utraque autem capiti institit, quo tempore ensis jugulo suppositus est. Etenim Christi crucem sustulerat, juxta Evangelii præcepta, quod iste facere noluit, qui virtutem nefarie colebat, Sapricius. Crucem iste portaverat, rectam quidem ingressus viam, Christum autem charitatis Deum non pone secutus, quippe qui tum proximum suum non amaverit, cum charitas ei se præberet nequaquam intolerabilem aut inaccessam, sed contra perquam facilem, adeoque perviam ut nihil minus asperum esset. Verumtamen satis fuisset hunc virum odio imbutum, eoque servientem dæmoni malitiæ principis, hoc unum ex intimo corde dicere: « Deus misereatur tui, frater, » ut statim Deo assisteret, corona redimitus. Non autem eum oportuit diu luctatum ut præ se ferret amorem Dei quem pro nihilo ducebat, cum jam ad exitum duceretur horrere quidem ne frater pœnitens, geni-

α αυτοί περί βίου τροχόν εἰλούμενοι, τὸν μὲν παραληφθῆναι, τὸν Νικηφόρον, ἀλειλημμένον, τὸν δὲ ἀφειθῆναι κατακεῖσθαι τάρταρον· ὡς οὕτως εἶναι πως ῥηθῆναι, δένδρου τούτου ἀλυσιτελοῦς ἐκκακομένου ἀντιφυῆναι τὸν μέγαν Νικηφόρον, δένδρον ζωῆς, αἴτιον δὲ τῷ Σαπρικίῳ, δένδρῳ τῷ ἀπευκταίᾳ ἐκτομῆς, ὅτι μὴ ξύλον ἦν πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν τοῦ Θεοῦ ὁδῶν, οἷα μὴδὲ ζῶν ἀξίως τοῦ ἀγιωτάτου βαπτίσματος, δι' οὗ ἐμελλε δοῦναι τὸν καρπὸν αὐτῷ ἐν καιρῷ, καθ' ὃν καὶ ἐχρῆν καὶ ἐξῆν.

κβ'. Ὅθεν ποριστέον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι συνέσεως ἄκρας ἔργον ἐστὶ, λύειν μὲν τὰ σκάνδαλα εὐαγγελικῶς, εὐλαβεῖσθαι δὲ, μὴ [τῇ] πρὸς τοὺς ἔκτανδαλισμένους ἀκαιρῶ προσενέξει ἢ ἑαυτὸν βλάβῃ τις ἢ ἕτερον, ᾧ τινι ἐπὶ ἀγιασμοῦ πραγματεία προσήκεται. Οὐ δὴπου γὰρ πάντως ἔχομεν θαρρεῖν, ὡς, εἰ πεσοῦμεθα, σωθησόμεθα. Ὁ δὲ τῷ μεγάλῳ μάρτυρι Νικηφόρῳ οὐ τύχης λόγῳ συνέπεσεν, ἀλλὰ πεφιλοτιμηταὶ πρὸς Θεοῦ, ἀπωσαμένου μὲν τὸν φαυλεπίφραυλον πρεσβύτερον, ὡς μὴ ἐπάξιον διεγνωσμένον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, δεξιωσαμένου δὲ τὸν ἅγιον λαϊκὸν εἰς κληρονομίαν τριούτου ἀγαθοῦ· ὅς οὐ πάρεργον, ὡς ἂν εἴποι τις, τὴν βασιλείαν εὗρηκεν, ἀλλ' προετοιμασάμενος ἐπιθεξίως καὶ εὐμεθόδως εἰς ἔργον σωτήριον. (Ὁ γὰρ ἔλαθε δὴπου ἐκεῖνον, ὅτι μάρτυρι σπενδόμενος εἰς ἐπήκοον θεραπευτῶν δαιμονίων, συλληφθήσεται καὶ ἀπαχθήσεται, πεισόμενος δεῖνὰ ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως· ἀλλὰ προειδὼς καὶ αὐτὸ συνελογίσαστο, δυοῖν θάτερον αὐτῷ γενήσεσθαι· ἢ φιλίαν εὐρέσθαι καταπραξάμενον, γενέσθαι τὸν ἐχθρὸν πρὸς αὐτοῦ, καὶ οὕτω κληρονομήσει μαρτυρικῆς εὐχῆς καὶ περισωθῆναι· ἢ διαπεσῶν τῆς ἐλπίδος στέξει καὶ τὸ ἄλλως ἐπισυμβησόμενον ἐν Θεῷ. Καὶ δὲ γέγονεν εἰς αὐτὸν οὕτως ἐτοιμασθέντα εἰς ἀτάραχον τὸ μέγα θεοδὲν καλὸν, καὶ τὸν τοῦ Σαπρικίου στέφανον ἐνόδιος ἀνελάβετο παρευδοκιμησάμενος τὸν ἀνάξιον.

κγ'. Μενοῦν γε δύο στεφάνους, ἕνα μὲν τὸν ἔσκεν ἀγάπης, ὃν εἶχεν ἂν « ἀμνησικακίας » χάριν, ἕτερον δὲ διὰ τὸ μαρτύριον, ἤρπασεν, ἅμα τῷ ξίφει μὲν τὸν τράχηλον, τοῖς δὲ στεφάνοις τὴν κεφαλὴν ὑποθέμενος, καὶ ἄρας τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, καθότι καὶ ἠκολούθησεν αὐτῷ εὐαγγελικῶς· ὅπερ ἀπηνήνατο ποιῆσαι ὁ τὸ καλὸν κακῶς ποιῶν Σαπρικίος, ἀράμενος μὲν σταυρὸν ὡς ἐν ὀρθότητι, οὐ μὴν κατόπιν τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, τοῦ τῆς ἀγάπης Θεοῦ, ἐλθῶν ἀκολουθικῶς, ὅτι μὴδὲ ἡγάπα τὸν πλησίον, καὶ ταῦτα οὐκ ἐπὶ φορτικότητι καὶ ἀδυναμίᾳ τινὸς ἀποτελέσματος, ἀλλὰ εὐκολίᾳ, ἧς οὐδὲν ἂν γένοιτο ἀφελέστερον. Ἐχρῆν γὰρ τὸν τοῦ μίσους ἀνθρωπῶν ἐκεῖνον, καὶ δι' αὐτὸ θεράποντα τοῦ ἀρχεκάκου, εἰπεῖν μόνον τό· « Ὁ Θεὸς ἐλέησαι σε, ὦ ἀδελφε, » κατ' ἐνδιάθετον, καὶ αὐτίκα στεφανίτην παραστῆναι τῷ Θεῷ, οὐ μὴν ἀγωνισάμενον μακρὰ κατὰ πρόφασιν ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν Θεόν, ὃν κατ' οὐδένα, ὡς εἶοικε, λόγον ἐώρακεν, εἶτα καὶ ἀπαχόμενον εἰς τελείωσιν, ὀκνήσαι μὲν αὐτῆς μεταδοῦναι

ἀδελφῶν δυσωποῦντι καὶ γονυκλιτοῦντι καὶ κατκλύ- A
πτοντι ἐς προσκύνησιν, ὑπακοῦσαι δὲ τῷ δαίμονι
ἐρεθίσαντι λόγῳ ὑποβολῆς, καιρὸν εἶναι αὐτίκα νῦν
ἀπαγαγεῖν τοῦ ἐχθροῦ τὴν κεφαλὴν, καὶ οὕτω τῆς
ἐκεῖ ζωῆς ἐπάρατον ἀνθελέσθαι τὴν ἐνταῦθα βιοτήν,
καὶ πρὸς τῷ λιμένι ναυαγῆσαι, καὶ ὅτε ταῖς τοῦ
παραδείσου πύλαις ἐγγίσει, παρὰ θύρας, ὅ φασιν,
ἔλθειν, ἀφέμενον τῷ ἐχθρῷ Νικηφόρῳ, εἰσδραμεῖν
ἔσω καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν θεάσασθαι· ὑπεκστάντα
μὲν τῆς οὐρανοβάμονος κλίμακος τῷ θεοφιλῶς
ὑψιπέτρῃ ἀετῷ Νικηφόρῳ, ἑαυτῷ δὲ ὡς γεωχαρετ
καὶ (οἷον εἰπεῖν) βουγαίῳ, εἴτ' οὖν βοσκήματι γῆς
ἀνακυψαμένων τὸ κατὰ γαίον, καὶ τοῖς κάτω ἐναπο-
μείναντα, μὴ ἔχοντα μηδὲ ἀναβλέπειν ἀτενῶς εἰς
τὸν οὐρανόν· ὅπηνίκα καὶ οἱ δῆμιοι οὐκ ἂν ἔσχον μὴ
οὐ θυμάσασαι, ὅπως οὐχὶ ἀντάλλαγμα λυτρώσεως
ψυχῆς δικαίας, ἀλλὰ ὀλεθρίου, τὸν φιλόχριστον Νι-
κηφόρον παραδόμενος ὁ Σαπρίκιος ἐφόνα, δαιμόνων
ἀντικρυς. Ἐβαρύνθησάν δὲ ἂν ἐκείνοι, καὶ ὅτι βλα-
σφημίαις ὁ κακὸς ἄνθρωπος τὰς φιλικὰς εὐλογίας
ἡμεῖς τε, καὶ τὰς ἱεσιας ὕβρεις, καὶ ὡς, φιλεῖν
δοκῶν τὸν δεσπότην Θεόν, τὸν σύνδουλον ἐς τοσοῦτον
μισεῖ, καὶ τύραννος ἀποδαίνει, μετὰ γων κατ' ἐκεῖ-
νου τὴν κατὰ τῆς κεφαλῆς ἀπόφασιν, μενοῦν γε
πυρκαίου ἐξανάψας θυμοῦ, σώζουσαν μὲν τὸν προ-
δεδομένον θανατῶν, τὸν δὲ προδόντα διαβιδάζουσαν εἰς
αἰώνιον πῦρ.

κδ. Παραπήξατε τοίνυν ὦ ἀδελφοί, τῇ καθ' ἡμᾶς
μνήμῃ καὶ δένδρον τοῦτο παράδοξον, ἐκριζωθέν C
ξύλοκόπῳ δικαίως ἀξίνῃ τοῦ θεοῦ κήπου, καὶ ἀπο-
κλήρωθέν αἰώνιῳ πυρὶ, ὅπερ αὐτῷ τῷ δαίμονι καὶ
τοῖς ἐκείνου ἡτοίμασται. Καὶ τὸ τοιοῦτον φάκτον
μνήμασι δέλοισι φρενῶν ἐγγραψάμενοι, παραδέχε-
σθε μὲν ἅπαντα ἄνθρωπον ζητοῦντα εὐχὴν, καὶ
καταλλαγὴν, καὶ ἔνωσιν ἀνθρωπικὴν ἀτύρβαστον,
καὶ φιλότητα κοινωνικὴν, καὶ συνδρομὴν πολιτικὴν,
καὶ ἀγάπην, καὶ συγκατάθεσιν, καὶ ἐπιεικειαν, καὶ
ἡμερότητα, καὶ ἰλαρότητα, καὶ ἀσυλίαν, καὶ τὸ
ἀνεπίθετον, καὶ ἀνεπιθύουλον, καὶ τὴν ἐς βίον
συγκρότησιν, ἐφ' οἷς δυνατὸν, καὶ ἐνδεχομένην συν-
αντίληψιν, καὶ ἔλεον, καὶ μετάδοσιν, ἔτι δὲ συνανα-
στροφὴν εἰρηκτικὴν, δεξιῶσιν ἀπάνουργον, κεφαλῆς
νεῦσιν εὐλόγιστον, λαλιῶν εὐπαίδευτον, συνένεξιν
ἀστικὴν, συνδρομὴν ἀσκέλιστον, συνοικίαν ἀτάρα-
χον, εὐλογίαν χριστιανικὴν, τὸ ἀπανούργως εὐόμι- D
λον, τὸ « ναὶ » καὶ τὸ « οὐ, » τὸ πρὸς ἀλήθειαν ἀρ-
διούργητον, τὸ ἀνθρωπίνως κοινωνικόν, τὸ ἀκκαούρ-
γως πολιτευτικόν, τὸ ἐν συναλλάγμασιν ἄδολον, τὸ ἐν
ὑποσχέσεσιν ἀτρεκέδες, τὸ ἐν δανείσμασιν ἢ ἀκερδές,
ἢ ἀλλὰ δευτέρῳ λόγῳ εὐδιακρίτως ὀλιγοκερδές, καὶ
ὀπόσοις ἄλλοις βίος ἐξαρτῆται ἡμέρος, καὶ μὴ αἰσχῶ-
ναι τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, καὶ εἰς Θεοῦ δένδρα
οὕτως ἀξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε πολυφόρα καὶ
ἀγλαόκαρπα, καὶ οἷα γλυκάζειν καὶ τέρπειν διὰ ἀγά-
πης, καθ' ἣν ἡγαπημένα νεόφυσα τῷ Θεῷ ἐξοσιού-
νται εἰς δόξαν αὐτοῦ ὑψοῦ ἀνατρέχοντα. Καὶ τοιοῦτοι
μὲν ἡμεῖς ἀποδαίνετε λόγῳ τελειώσεως, ὡς ἄνθρω-

bus flexis inclinatusque ad oscula hujus exitus par-
ticeps fieret; aurem vero præbere dæmoni insidio-
se suadenti nunc esse tempus inimico ab homine
declinandi. Quum enim hacce via in maledictionem
incurrisset, huic vitæ æternam vitam posthabuit,
naufragium ad portum fecit, foribusque paradisi
jam proximus, a foribus, ut aiunt, deerravit, passus
inimicum suum Nicephorum introsum præcur-
rere, atque ibi gloriam Dei contemplari. Scilicet e
scala pertinente ad cælum excessit, quia, ut Nice-
phorus per divinum amorem in aquilam alta peten-
tem conversus erat, sicut ipse terrestribus deditus
atque quodammodo terrestris ad subterranea quasi
ad pastum adeo tendebat, iis tantum adhærebat,
ut ne cælum quidem recta intueri sustineret. Car-
nifices etiam non poterant non admirari quomodo
B Sapricius jam supplicio traditus compensaret amici-
tiæ pignora, non probi, sed pestiferi hominis ins-
tar, ad exemplumque dæmonum, exoptando necem
Nicephori qui Christum diligebat. Ægre ferebant
quod iste vir nequam maledictis amice dicta pro-
brisque preces rependeret, quodque cum Dominum
Deum amare videretur, conservum tantopere odis-
set. Rex autem cæli, qui ex ira sic incensa ignem
ipse susceperat, jam a Sapricio recessit, eumque
in locum Nicephori, quatiens caput repudiavit, quo
nutu qui morti devotus erat salvus factus est, qui
autem devoverat translatus in ignem æternum.

24. Desigite igitur, fratres, vestra in memoria,
arborem istam indignam merito securi excisam
fuisse ad radices, jureque sepositam ex horto di-
vino in ignem æternum, qui dæmoni et angelis ejus
paratus est. Quod cum in memoriis mentis
vestræ tabulis impressum erit, virum acceptabilem
ducite quicumque requirit orationem, con-
cordiam, communionem absque tumultu, amorem
unde communio, consensum in publicis rebus,
charitatem, obsequium, modestiam, comitatem,
hilaritatem et securitatem; qui nec dissimulabit,
nec insidiabitur; qui res vitæ componet quantum
poterit; opitulabitur si opus erit, miserabitur et
de suo dabit; qui societatem cum fratribus inibit
pacificam, dextram porriget innoxiam, ipso capi-
tis nutu sincerus erit. Qui in sermone ingenuus
et in commercio urbanus videbitur, neque con-
currentem supplantabit, neque contubernales
vexabit, sed, ut Christianum decet, in colloquendo
affabilem, in conversando simplicem se præstabit;
qui præter ita vel non nihil adjiciet, et a læsa veri-
tate prorsus abhorrebit; qui in civilibus rebus
officiosus, in publicis innocuus, in exercenda mer-
catūra fraudis invenietur expers; qui fenerata
ex pecunia mercedem vel nullam vel saltem bene
modicam exiget, ita ut qui mutuatus erit
sibi comparet ex reliquis victum facilem nec
filio Dei indecorum. Simili modo et vos, ut arbo-
res Dei, crescite et exuberate fructibus ut multis,
ita jucundis, suavisque et dulcibus per amo-

rem. Amor enim causa est cur neophyti a Deo di- A ποι τοῦ Θεοῦ, ὁποῖους ὁ ἀγιώτατος Βαπτιστῆς φιλεῖ
lecti sancti fiant, et sursum in gloriam ejus evo- ἔγγιζεν τῷ Θεῷ εἰς παραδείσου ἀπόλαυσιν.
lent. Nunc autem discedite, jam exacto sermone, quales illi Dei viri quos sanctus Baptista solet
collocare apud Deum, ut paradiso ejus fruantur.

25. Quod si quis, utpote futuri inscius, cavet ne
alter Sapricius sibi infensus alicubi lateat, timetque
de congressus cum illo adeo non ipse in cœlum
advocetur, ut contra in inferis pede lapsus dispe-
reat, nolite viro ineptam et dementem ignaviam
obicere, sed contra toto corde orate ut occumbat
Sapricius novus his Nicephori artibus quas modo
exposui. Si inde contingit ut, ex universa bene-
dictione quæ post Adamum creatum pronuntiata
est, et paradus incolis frequentetur (1), et arbo-
ribus divinis crescant cum frondes comantes, tum
fructus Deo jucundi, omnia penes nos erunt bona,
superque accedet auxilium Dei qui continuo in
singulis convertendis tantum elaborat ut sæpis-
sime vel invitos servet atque in gloriam recipiat, B
quippe qui sit omnino bonus, amatorque anima-
rum et idcirco laude dignus in æternum. Amen.

κέ. Εἴ δέ τις ἄνθρωπος ὢν ἀπροόρατος τοῦ μέλ-
λοντος εὐλαβεῖται, μὴ που Σάπρικιον τινα ὑποκαθ-
ήμενον ἔχη ἐχθρὸν, καὶ δέδιε, μὴ καὶ περιτυχῶν
αὐτῷ οὐ πρὸς Θεὸν ἀναπεμφθῆσεται, ἀλλ' εἰς ᾧδου
κατολισθήσας ἐξολεῖται, ἄφετε μέμψεσθαι τὸν τοιοῦ-
τον ἄνθρωπον τῆς ἐκλόγου καὶ ἀσυνέτου δειλίας·
εὐχέσθε δὲ ὀλοφύχως ἐξολέεσθαι πάλιν τὸν Σαπρίκιον
διὰ τῆς Νικηφόρου μεθόδου, ἣν ἐν τοῖς παρούσιν
ἐξεθέμεθα. Οὕτω γὰρ [εἰ] ἀπὸ τῆς Ἀδαμιαίας παρ-
βήσιασασμένης [εὐλογίας], δι' ἧς καὶ ὁ παράδεισος
οἰκίζεται, καὶ τὰ θεῖα δένδρα φυτηκομῶνται εἰς
καὶ καρποτρόφον αὐξην καὶ θεοφιλή, ἀγαθὰ ἔσται
τὰ πάντα, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ βοήθεια πρὸς ἡμῖν γενή-
σεται· ὅς τὴν ἐκάστων ἐπιστροφὴν ἐνδελχῶς ἐς
τοσοῦτον πραγματεύεται, ὡς καὶ ἄκοντας ἡμᾶς ἐν
πολλοῖς περισώζειν εἰς δόξαν αὐτοῦ, παναγάθου
ἔντος, καὶ φιλοφύχου, καὶ δι' αὐτὸ εὐλογητοῦ εἰς
αἰῶνας. Ἀμήν.

(1) Scilicet : *Crescite et multiplicamini* (Gen., I, 28 ; VIII, 17).

EJUSDEM IN SANCTAM QUADRAGESIMAM

ORATIO II.

Ejusdem Thessalonici metropolitæ in sanctam Qua- C
dragesimam oratio præparatoria.

1. Bene scio vos, fratres, spiritualis causa nego-
tii, propterque lucrum ad Deum exinde prove-
niens, festinantes et nunc ad hanc divinam virtu-
tis officinam properare, mutaturos, sive commuta-
turos merces, quales amat qui Dei negotia gerit
homo, cujus pars est zelotes et imitator, necnon
discipulus, præsertim autem magister, evangelicus
paterfamilias, qui, venditis omnibus quæ possi-
debat, pretiosam margaritam emit. Et sic quidem,
propter hoc, ad divinam ædem venitis, exinde a
nobis, quasi divitibus, accepturi quæ vobis ad
expeditam negotiationem utilia sunt, ut talibus,
tanquam fenerati, locupletes, spiritualem mercatu-
ram sedulo exerceatis, et ea quæ Deo Deique serv- D
is sunt chara, copiosissime comparetis. Ego vero,
et si divinis non abundans, sed quantum decet
lucri cupidus, sacrum talentum prætis deponere
nolens, sed illud, boni nummularii instar, utiliter
administrare, fructumque mihi convenientem ex
pilo percipere quærens, tanquam non verens ratio-

Τοῦ αὐτοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης λόγος
προεισόδιος τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς.

α'. Εὖ οἶδα, ὅτι ἐμπορίας χάριν πνευματικῆς, ὡ
ἀδελφοί, καὶ νόμῳ τοῦ ἐντεῦθεν κατὰ Θεὸν κέρδους,
φοιτᾶτε καὶ νῦν εἰς τὸ θεῖον τοῦτο τῆς ἀρετῆς ἐρ-
γαστήριον, ἀλλάζοντες, εἴτ' οὖν συναλλάζοντες ἀγά-
γμα, ὅποια φιλεῖ ὁ τὰ τοῦ Θεοῦ πραγματευόμενος
ἄνθρωπος, οὗ καὶ μέρος καὶ ζηλωτῆς καὶ μιμητῆς,
βητέον δ', ὅτι καὶ μαθητῆς, ἄλλως δὲ ἄρα καὶ δι-
δάσκαλος ὁ εὐαγγελικὸς οἰκοδεσπότης ὅς διακωλή-
σας ἅπαντα, ὅσα ὑπῆρχεν αὐτῷ, τὸν πολυτίμιον μαρ-
γαρίτην ἐπράτω. Καὶ ὑῶ μὲν καὶ διὰ τοῦτο
ὁμεις ἤκατε εἰς τὸ θεῖον τοῦτο ἀνάκτορον, ληψόμενοι
ἐντεῦθεν ἐξ ἡμῶν, ὡς οἷα βαρυπλοῦτων, τὰ ὅμιν
εἰς τὴν προκειμένην εὐσταλῶς ἐμπορίαν χρήσιμα,
ἵνα διὰ τῶν τοιούτων ὡς οἷα καὶ δανεισμάτων μεθο-
δευθῆτε εἰς τὸ ψυχικὸν ἐμπόρευμα, καὶ πλουτι-
σθῆτε τὰ φίλα καὶ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς αὐτὸν θερα-
πέουσιν. Ἐγὼ δὲ, εἴ καὶ μὴ τὰ θεῖα εὐπεριουσία-
στος, ἀλλ' οὖν φιλοκέρδης ὡς ἐν δέοντι, καὶ τὸ ἱερὸν
τάλαντον ἀπαναινόμενος δωρεᾶν καταβάλλεσθαι,
ζητῶν δὲ ἀγαθοῦ τραπέζιτου δίκην αὐτὸ διαχειρί-

ζεσθαι, και τόκον αὐτοῦ ἀπολαμβάνειν ἐμοὶ ἀρέσκοντα, οἷα μὴ εὐλαθεύμενος τὸν λογιστεύοντα, εἰ μὴ ἑκατοστὰς ἢ ἡμιολίας, ἀλλὰ πολλῶ πλείω τούτων ἀπαιτῶ εἰς κέρδος, οὐκ ἂν οὕτω βραδίως πεισθεῖν ἐκδοῦναι τὸ ζητούμενον. Ἀκριβῶσομαι δὲ αὐτό τε λαθεῖν, εἰ καὶ μὴ αὐτίκα, ὅμως δ' οὖν μετ' ὀλίγον καὶ ὀφέλειάν μοι τῶ ἀρχαίῳ προσπειδοθῆναι, ὅπερ ἐστὶ καὶ τόκον ἐπὶ τῶ κεφαλαίῳ τοῦ δανείσματος, ἐπιβαρόνων ὑμᾶς καὶ ἀνάγκη ἐπαχθοῦς προστίμου, εἰ μὴ οὕτω ποιήσετε. Καὶ ἐστὶ μοι ἐκεῖνο ἡ ἐντολή, ἣν ἐληφορτίζονται οἱ τὰς θείας παραινέσεις τιθέμενοι παρ' οὐδέν.

β'. Εἰ τοίνυν οὕτως ἐκουσιάζεσθε λαθεῖν, ἃ ζητεῖτε, καλῶς καὶ ἐπιτυχῶς ὑμῖν τὰ τῆς ὁδοῦ ἡνυσται· εἰ δὲ ἄλλως δαχλίσαντες ἤλθετε τὸ πνευματικὸν ταμιεῖον, εἰς μάτην θυροκρουσεῖτε. Καὶ ἰδοὺ ὁ κατὰ πνεῦμα ταμιουχῶν ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ὡς « Οὐκ οἶδα ὑμᾶς. » Ἀλλὰ γὰρ αἰσθάνομαι ὑμῶν κατατιθεμένων, εἴπερ ἐκδανεισθῆ τὸ ὑμῖν ζητούμενον, αὐτό τε μετ' οὐ πολὺ προσενεγκεῖν τὸ κεφάλαιον ἀκριβεῖ ζυγῶ, τῶ κατὰ δικαιοσύνην, καὶ τοῦ ἐκεῖθεν κερπώματος οὐκ ὀλίγον περίσσευμα.

γ'. Μήπου δὲ καὶ πολλαπλάσιον καὶ ἐπὶ τούτοις ἀνοίγω τὸ παρ' ἐμοὶ γλωσσόκομον, καὶ προφέρω κέρματα οὔτε κίβδηλα, οὔτε εἰκόνι γεγραμμένα μὴ βασιλικῶ, καὶ εὖ δὲ κεκωδωνισμένα, καὶ λήψεσθε αὐτὰ καὶ ἐμπωλοῦντες κερδήσετε, οὐ τὸν ἐκ Σάρδεων θ λέγεται ἤλεκτρον, οὐδὲ τὰ Ἰνδικὰ χρυσία, οὐδ' ὅσα τῆς κἀτω τύρβης, περὶ ἣν τρίβονται οἱ τῆς γῆς ἄνθρωποι, ἀλλ' αὐτὴν βασιλεῖαν οὐρανῶν. Ἐντίθημι δὲ ὑμῖν εἰς νοῦν καὶ ὡς οὐκ ἐμὸν τὸ προβεβλημένον χρυσίον καὶ ἀργύριον, καὶ ὅπως εἰπεῖν τὸ ἐκδανειζόμενον, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ὃς τοῦ κατ' αὐτὸν θησαυροῦ ταῦτα εἶναι φησιν, « Ἐμὸν ἐστὶν εἰπῶν, τὸ χρυσίον, καὶ ἐμὸν τὸ ἀργύριον, » ἀκολούθως δὲ καὶ ἣν ἄλλο σύστοιχον τούτοις. Καὶ τοῦτο ὑμῖν εἰς νοῦν θέμενος, παρακαλῶ, μὴ ψεύσαι με τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος, μηδὲ ἀπατῆσαι τὸν οὕτω μέγαρα δανείζοντα, ἵνα μὴ καὶ ἐμὲ τῶ παμμεγίστῳ Δεσπότη ἔνοχον ποιήσητε, ὡς τὰ ἐκείνου, ὅπως ἂν καὶ τύχοι, κατακροῦόμενον, οὐδὲ ὑμῶς ἀκατάγνωστοι μενεῖτε καὶ ἀδελφεῖς. Πάνυ γὰρ φιλοκερδῆς ἐκεῖνος διέγνωσται, καὶ ἕκαστὸν πανταχοῦ σπεύρων καὶ εἰς πολλοὺς, καὶ μὴ ἐθέλων μηδὲ ψῆγμα τοῦ κατ' αὐτὸν δανείου διακπεσῖν εἰς κενὸν μηδὲ κεραλαν μίαν γοῦν τινα καταργηθῆναι τῶν συμφωνιῶν, ὅσα ἀποτείνονται πρὸς αὐτὸν δανείζοντα.

δ'. Ὅτι γοῦν ἄρεσκεσθε κἀναυθα, καὶ ἀνακτιούς καὶ ὑμᾶς καὶ ἐμὲ τηρῆσαι διατείνεσθε, ὅτε τὸ μέγιστον λογοθέτιον καὶ ὁ φροκτότατος ἐκλογισμὸς τῶν δεσποτικῶν δανεισμάτων γίνεται, καὶ τῆς ἐν τῶ βίῳ πραγματείας ἡμῶν κοί πάσης ἄλλης οἰκονομίας, ἰδοὺ λαμβάνετε τὰ ζητούμενα. Εἰσὶ δὲ αὐτὰ βασιλικῶ χαράγματος ἐκτυπώματα, εἰκονίζοντος οὐ θνητῆς τινας κεφαλᾶς, ὅποιας τὰ τῶν ἐκ γῆς μετᾶλλων πλείω γράφουσι, ἀλλ' αὐτοῦ Θεοῦ, τοῦ πάντων ὑπερκειμένου, ᾧ δὴ χαρακτῆρι προσέχοντες ἐκματόμεθα τὸ τύπωμα, καὶ κατ' εἰκόνα τοῦ πρωτοτύπου γινόμεθα. Ἱερὰ ταῦτα καὶ χρήματα καὶ κτήματα,

¹ Matth. xiv. 12. ² Joel iii, 5.

num inquitorem, nisi centesimas aut duplum, sed et multo majora repetam ad lucrum, non ita facile consentirem tradere quæsitum. Operam autem dabo ut illud, si non continuo, saltem post breve tempus, accipiam, et commodum mihi, capiti fœnerato superaddatur, quasi caput summæ fœneratæ, gravi necessario vos onerans multa, nisi hoc præstetis. Et hoc est mihi præceptum, quod assumunt in se qui divinas exhortationes pro nihilo habent.

2. Si ergo sic libenter vultis accipere quæ quæritis, bene feliciterque vobis iter paractum est; si vero turbulenti ad spiritualem thesaurum venitis, portam frustra pulsatis. Ecce ego spiritalis thesauri administrator vobis dico: « Nescio vos ¹, » Sed animadverto vos esse paratos, si quæsitum vobis fœneretur, ipsum, non multo post, æquo pondere, quod est secundum justitiam, fœneratum caput, et fœneris exinde parti non parvam exuberantiam afferre.

3. Nedum autem multiplex super his aperiam quod est juxta me repositorium, profero nummos nec adulteratos, nec alia quam regia imagine signatos, sed bene probatos, et accipietis eos, et negotiantes lucrifacietis non electrum quod dicitur Sardicum, neque Indicum aurum, neque aliud quid de turba terrestri, circa quam exagitantur homines hujus terræ, sed ipsum cœlorum regnum. Injicio autem vobis in mentem, non quasi meum, propositum aurum et argentum, et, uno verbo, fœneratum, sed ipsius magni Dei, qui sui thesauri dicit hæc esse: « Meum est, inquitens, aurum, et meum argentum ², » ac cætera quæ consequenter his adjuncta sunt. Et hoc vobis in mentem ingerens, hortor, ut non me bona spe fraudetis, neque tam magna fœnerantem decipiat ne me maximo Dominatori faciatis obnoxium, tanquam res ipsius, ut qui putarit, abjicientem, nec vos innocentes innoxiique maneatis. Prorsus enim lucri cupidus ille dignoscitur, et ideo passim et apud multos seminat, neque vult vel minimam fœnerati particulam frustra cadere, vel unum punctum abrogari conventorum, quæ ad ipsum fœnerantem spectant.

4. Eo quod igitur assentientes, et vos et me contenditis innoxios reddere, cum magna rationum inquisitio terribilisque fiet supputatio Dominorum fœnorum et nostræ operationis in vita cunctæque aliæ œconomix, ecce, quæ quæritis, accipite. Sunt autem ipsæ regalis characteris effigies, non quasdam figuras mortales, quales pleraque terræ metallorum effingunt, sed ipsius Dei, super omnia præstantis, formam experientis: cui characteri ipsi adhærentes, typum ediscimus, et secundum imaginem prototypi fimus. Sacre sunt istæ divitiæ possessionesque, vel ut absque

tropo communiter dicam, negotia sacra : divinx gemmæ sunt hæc fœnerata, quæ si ecclesiastica dicimus numismata, si bonum est ad exactam elocutionem, non tamen satis clarum : legis autem præscripta potius dicenda, quod evidentius magisque proprium. Salutare characteres, et non sene sicut isti damnabiles, de quibus pronuntiatur, quod a Deo avertant applicentque dæmoni. Quid non quod super omne venerandum est dico? Deus illa finxit, Deus formavit : cujus etiam opus sunt illæ tabulæ digito Dei conscriptæ, de quibus observandum est, quod, si judicavit illas in arca deponendas, ad profunde significandum esse tunc abscondita posterioris divinx manifestationis placita, hæc tamen in manifesto proposuit, eo quod ab illa antiqua umbra, ultimo sol veritatis illuxit.

5. Illius porro fœnerati quidquid ex Deo ipso est in lege et in Evangelii loquente, et quidquid e servis ejus, multis, sapientiaque ac dono spiritali variis, in aurum ponendum est bene sonans, cui nulla scoria commiscetur. Etenim qui scriptoria fodiunt inveniuntque metalla, auream Deo consecrant participatiouem, eo quod rubiginem non recipit et ideo difficile corrumpitur; argentum autem in secundam, licet ipsam divinam, materiam ablegarunt. Quæcumque vero artis opera, vel, ut ita dicam, numuli alienæ licet rectæ sectionis, nec aureo neque flammeo lucentis fulgore, nec argenti præbentis candorem, quem Deo, Patri luminum, tribuimus, hæc talia vobis in cætera metalla sunt accipienda, nec ipsa ad Deum inutilia vanaque negotia, sicut in divinis sapientes perspexerunt, qui ipsi de talibus metallis, ea bonis mercatoribus vendentes, multam perseperunt utilitatem.

6. Accipite ergo cum attentione sedula pro fœnerato fœnoreque, supradictis, ea quæ a Deo nos ipsius gazæ custodes dispensamus fœnerata; et primum habetis charitatis talentum, quo sæpe vobis tradito, nescio an ex ipso, nempe infusso et abscondito et ita mendaciter aurum simulante, fructum acceperim; charitatis dico non fabricatæ, sincerae, veracis, non curiosæ, non adulteratæ, quæ non est in specie nec in apparentia, sed interna, et in anima radicata, ita ut nulla violentia tempestatis eam lædere possit, ex horto divino qui in nobis est, avulsam; charitatis, non illius quæ exterius subridet et in corde ditacerare meditatur amicis; charitatis, quam Deus tribuit ac diligit, quæ est ex tota mente, corde et anima; per quam cuncta in mundo produxit; per quam unitur nobis, nos docens sic ad invicem uniri, tanquam partes et membra Dei, in unam cohærentiam societatemque coaptata.

7. Hanc vobis operantibus tota virtutum caterva præsto erit, ut alibi propriis demonstrationibus evidentem ostendimus. Ipsa, non secus ac prin-

κοινῶς δὲ καὶ τροπῆς δίχα εἰπεῖν, πράγματα· θεῖα κειμήλια τὰ δάνεια ταῦτα. Ἐκκλησιαστικὰ νομίματα μὲν φάναι, εἰ καὶ καλὸν εἰς ὀρθολογίαν, ὁμῶς οὐ πᾶντι λαμπρὸν. Νομοτεθήματα δὲ μᾶλλον φάναι, σαφέστερόν τε καὶ προσφύεστερον. Σωτήριοι χαρακτηριστῆρες καὶ οὐ δήπου κατὰ τοὺς ἐπιβρόητους, οἷς ἐπαγγελία Θεοῦ μὲν ἀπιστῶν, κολλῶν δὲ τῶν δαίμονι. Τί μὴ λέγω τὸ πάντων σεμνότερον; Ὁ Θεὸς ἐγράφε ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐτυπώσατο· οὐ ἔργον καὶ πλάκες ἐκεῖναι θεόγραφοι, ἐφ' ὧν ἐστὶ θεωρῆσαι, ὡς εἰ καὶ ἐν κίθωτῶν ἐδικαίωσεν ἐκείνας ἐποτεθεῖσθαι, κατὰ σύμβολον ἐκεῖνο βαθὺ τοῦ κεκρυμμένα εἶναι τότε τὰ τῆς ὕστερον θείας ἐπιφανείας, ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς ἐμφανὲς προέθετο, διὰ τὸ ἀπὸ παλαιᾶς τῆς τότε σκιᾶς ὕστερον ἀναλάμψαι τὸ τῆς ἀληθείας ἥλιον.

8. Τούτου δὲ τοῦ δανείου ὄσα μὲν Θεοῦ αὐτοῦ, τοῦ καὶ ἐν νόμῳ καὶ ἐν Εὐαγγελίοις λαλοῦντος, καὶ ὄσα τῶν αὐτοῦ θεραπεύοντων, τῶν καὶ πολλῶν καὶ πολυειδῶν τὴν σοφίαν καὶ τὴν πνευματικὴν χάριν, εἰς χρυσίον θετέον εὐροίζον, ᾧ ῥύπος οὐδεὶς ἐγκαταμίμικται. Καὶ γὰρ τοὶ καὶ οἱ τὰ γράφικα σκόλλοντες καὶ ἀνευρίσκοντες μέταλλα Θεῷ καθοσιούσι τὴν χρυσίαν μετάληψιν, διὰ τὸ κατ' αὐτὴν οὐ δεκτικὸν τοῦ τινος, καὶ διὰ τοῦτο φθορᾶς δυστέτυκτον τὸν μέντοι ἄργυρον εἰς δευτερεύουσαν, θεῖαν μέντοι καὶ αὐτὴν, ὕλην ἀπέταξαν. Ὅσα δὲ κοπῆς ἑταροίας, ὀρθῆς μῆντοι τεχνάσματα, καὶ, ὡς οὕτως εἰπεῖν, κέρματα, μῆτε χρύσειον στιβοῦσης καὶ οὕτω φλόγειον, μῆτε φαινοῦσης πρὸς ἀργύρου λευκότητα, ἣν Θεῷ ἀντιθέταμεν, τῶν τῶν φῶτων Πατρὶ, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα εἰς λοιπὰ μέταλλα ἐκδεκτέον ὑμᾶς, οὐδ' αὐτὰ τῆ κατὰ Θεὸν ἀσύμφορα πράγματα καὶ ἀξύμβολα, ὡς οἱ τὰ θεῖα σοφοὶ τεθεωρήκασιν, οἱ καὶ αὐτοὶ πολλὰ τῶν τοιούτων μετάλλων ἀπώναντο, ἀγαθοῖς ἐμπόροις αὐτὰ χειρῖσαντες.

9. Παραλαμβάνετε δὲ μετὰ σκέψεως ἀκριβοῦς ἐπὶ τῆς δανείῃ καὶ ἐπὶ τῷ τόκῳ, τοῖς ἀνατεταγμένοις, τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ δι' ἡμῶν τῶν αὐτοῦ γαρσοφυλάκων δάνεια, καὶ ἔχετε πρῶτον ἰδοὺ τὸ « τῆς ἀγάπης » τάλαντον, ὃ πολλάκις ἐκδοὺς ὑμῖν οὐκ οἶδα, εἰ ἀπώνάμη αὐτοῦ, ὡς οἶα καταχωσθέντος καὶ ἀφανισθέντος καὶ οὕτω ψευσαμένου το χρύσειον, « ἀγάπης, » λέγω, τῆς ἀπραγματεῦτου, τῆς ἀνυποκρίτου, τῆς ἀψευδοῦς, τῆς ἀπεριέργου, τῆς ἀπαραιοῦς, τῆς μὴ ἐν προσχηματι καὶ ἐξεπιπολήτῃ, ἀλλ' ἐνδομύχου καὶ ἐβρίζωμνης ἐν ψυχῇ, ὡς μηδὲ μίαν ἀνάγκην λαίλαπος ἔχειν κατακαυθᾶσθαι αὐτῆς, ἀνασπωμένης τοῦ ἐν ἡμῖν θεοῦ κήπου· « ἀγάπης, » τῆς μὴ προσώπῳ μὲν γελώσης, τῆ δὲ καρδίᾳ μελετώσης διασπῶν τὸν φιλούμενον· « ἀγάπης, » ἣν ὁ Θεὸς καὶ παραδίδωσι καὶ φιλεῖ, τὴν ἐξ ὅλης διανοίας καὶ καρδίας καὶ ψυχῆς, δι' ἣν καὶ τὰ τῆδε πάντα παρήγαγε, δι' ἣν ἦνται ἡμῖν, διδάσκων οὕτω τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔνωσιν ὡς μέρη καὶ μέλη Θεοῦ ὄντας, εἰς μίαν συναρμολογούμενα συμφυτὰν τε καὶ συναφείαν.

10. Ταύτην πραγματευσαμένοις ὑμῖν ὁ σύμπαξ δαίμων τῶν ἀρετῶν ἐφέπεται, ὡς ἄλλοτε σαφῶς ἐδείξαμεν διασκευασάμενοι. Αὕτη, ὄσα καὶ ἀρχὴ, ἄπασαν

αὐτὸν ἐν ὁμίᾳ ἐκφανεῖ. Ταύτην δ' ἔχων εἰς ἅπαντας ἀγαπᾷ τὰ τιμαλφέστατα. Οὐκ ἔφθη τις αἰτία, καὶ συνεξεφωνήθη αὐτῇ ξύμπαν κατὰ τὴν παρεισδυμένην εἰς ψυχὴν, συνεισέρχονται δὲ ἅπας ὄμιλος ἀρετῶν. Εἰ δὲ αὐτὴ ἐκλείσται, δῆλον ὅτι ἔρημος ἡ ψυχὴ ὡς ἀγαθοῦ.

ὡς πρὸς τὸν Ἰῶν ἡ ἀγάπη, ἐπεὶ καὶ τῶν ἰσχυρῶν ἐκπληρωτικὴ. « Εἰ γὰρ ἀγαπᾷ με, » εἰς ἐντολὰς ἂν ἐποιεῖτε τὰς ἐμὰς. » Οἱ δὲ πρὸς τὸν Πατέρα κατὰ τὸ· « Ἀγαπηθῆ- τοῦ Πατρὸς μου. » Ἀγαλλίασις ἐστὶν ἀληθῆς χαρὰ κατὰ τὸ· « Εἰ ἀγαπᾷ με, » ἡ μήτηρ αὐτῆς ἀρετῆς ἀπόδειξις, ὡς ἔτε- καὶ καὶ οὐκ ἠγωνίσαστο εἰς ἀπόδειξιν, ἀλλὰ καὶ σαφῶς καὶ ἀναντιρρήτως ἔδειξε, ἐτῶν ἀλύσεως κρῖνος δὲ πρῶτος, βαλδὶς δὲ εἰς ἀρετὴν, βαθμὴς προέχουσα τῆς εἰς ἰδίου, εἰρήνης θεμέλιος, ἀταραξία ψυχῆς, ἰσχυρία, καὶ τοσοῦτον, ὥστε εἴπερ αὐτὴ ἐκουμένης ἐπολιτεύετο, οὐκ ἂν οὐδαμοῦ ὁ πολέμου μήτηρ, ἐπαβρόσηιάζετο, ἀλλ' ὁπλοῖς πληθυσμοῦ ἡρότροις ἂν ἦν ἡμῖν ἰσθαί καὶ οὐδ' ἂν ἐπιμικρολογούοντο οἱ εἰς, λεπτοτομοῦντες ἐπὶ φόνοις τὸν σιδηρον. Ἦν, ὡς οὕτω φάναι, καὶ χάριν τοῖς τέκνοις ἦ, ὅτι μὴ συχνὰ ἐκείνην πολυπραγμονοῦσι ἔχουσιν ἐπὶ σιδηρέοις μετάλλοις, οἱς οἱ ἐξ φθείρονται, ἀγάπης καὶ μόνης οἱ κατὰ σκοποὶ, καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῖς ἔργα, δι' ὧν βίος. Ποῖα δὲ ταῦτα; Ἡ κατ' ἀνθρώπων ἐπιβουλῆσι, τὰ βουλευτήρια, οἱ νόμοι, τὰ κτλ, τέχνη πάσας καὶ ἐπιστήμη, γάμοι, ἐμ- νηγύρεις, ὅσαι τε ἄλλως κερδοῦναι, καὶ ὧν προηγείται.

ὡς δὲ ὄρον ἡ ἀγάπη, καὶ ἐν αὐτῇ πρώτη θεωρεῖται, δι' ἧς τὰ νεογνὰ οὐ μόνον ἐν ἀλλὰ καὶ ζώοις τοῖς ἄλλοις περιέπονται κτητικῶς, ὡς καὶ θάνατον ἀρετώτερον εἶναι ἡμῖνοις, ἢ περ ἀποστερηθῆναι τῶν φιλι- ἀλλεταί τις ἀγάπη καὶ ἐν φυτοῖς, καὶ οἱ- οἱ δὲ ἐν φοίνικι τοῖς φυτοῖς καθιστορῆ- οῦσας εἰπεῖν, ἀββενόηλου. Ἐνεωρεῖται δὲ ἄνθρωπον πλάσει χυμὸς φίλιος δὲ κατὰ ἐρ ἀνεβδόμομένου φοινίσσεται τοῖς αἰδουμέ- τρώσων εἰς ὠρχίσμον. Πάντως δὲ τὸ δὲ ἴλιον σύστοιχον ἀγάπη ἐστὶ, καθὰ συστοι- ἡ ἀγάπη καὶ τὰ φιλικὰ καὶ ὅτε δὲ χαίρειν φαμέν τὸ ὅμοιον λόγῳ καθολικῶ, μαὶ κἀνταῦθ' ἀτινά τινα ὑπολαλοῦμεν. Ἡ γὰρ ἡτὸν ἡ χαρὰ; Καὶ ὁ παραδοῦς δὲ τὸ οὐ εἶναι ἐφίεσθαι, ἀγάπην τινὰ παρελά- ἧς ἐφέσεως.

οὐκ οὕτω θηριώδης, ὡς τὸ πάγκοινον ὄν ἑαυτοῦ ἀπάγειν, καὶ ἐθέλειν μονάζειν, ὄν τοῦ μᾶτε πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς εἶ-

cipium, omne bonorum operum in vobis producet exercitium. Qui illam habet rem sane pretiosissimam possidebit. Non citius aliquis charitatem dixerit, quam cum ipsa consonuerit omne bonum. Charitate in animam intrante, ingreditur etiam omnis reliqua virtutum caterva. Si vero ipsa exinde excluditur, animam illam omni bono privatam esse manifestum est.

8. Ad unionem cum Filio perducit charitas, siquidem ejus mandatorum executionem continet. « Si enim diligitis me, inquit, mandata mea custodietis ». Familiaritatem cum Patre conciliat, juxta illud: « Diligetur a Patre meo ». Exsultatio divina verumque gaudium est, secundum hoc: « Si diligeretis me, gauderetis ». Hæc omnia virtutis mater, sicut alia nobis occasio non caruit demonstrationibus, imo facile manifeste inconcusseque ostendit. Auræ virtutum catenæ annulus primus, curriculi ad virtutem janua, ascensionis ad cælum exordium, pacis fundamentum, animæ securitas, bellorum fugatrix, atque adeo, ut si per orbem terrarum regnaret, nullibi discordia, belli mater; vocem elevare posset, et, armorum abundantiae loco, nobis aratorum abundantia daretur, nec fabri parce præstarent ferrum, illud ad cædes minute excurrentes. Haberet, ut ita dicam, filiis gratiam terra mater, quod non sæpe exagitant et dissecarent eam ad inveniendâ ferrea, metalla, quibus ipsius fines corrumpuntur, solius charitatis recti fines ad vitam, operaque conformia quibus vita sustentatur. Quænam autem ista? Civilis hominum societas, concilia, leges, scholæ, omnis ars et scientia, matrimonia, commercia, cætus, quæ sunt alias utilis quibusque veneratio divina præest.

9. Naturæ donum est claritas, et in ea prima post Deum conspicitur, per quam recens nata non solum in hominibus, sed etiam in cæteris animalibus, amore ac sollicitudine circumdantur, ut mors potius eligeretur a parentibus, quam charissimæ proliis orbatio. Apparet etiam in plantis quædam charitas, et hoc noverunt qui in palmis, ut ita dicam, utrumque sexum agnoverunt. Videtur et in hominum formatione dilectionis humor ad sanguinem pertinens, quo saliente pudibundis in decorem vultus rubescit. Omnino vero dilectio talis adhæret charitati, quatenus junguntur charitas et delicia; et cum, universe loquendo, dicimus simile simili gaudere, hic quoque charitatem, puto, intendimus. Numquid enim ad dilectionem non pertinet gaudium? Et qui tradidit illud: « Omnia esse velle, » charitatem quandam per desiderium elocutus est.

10. Quis igitur adeo est ferus, ut hoc commune bonum a se projiciat et solus esse velit, ad ostendendum se non civilem nec socialem esse neque

esse hominem? Civilitatis est amare sic que redamari: unde manifestum, quod qui non amat, non civilis est. Si non autem hoc, quomodo esset homo proprie, et non tantum secundum formam, quam, ex anili fabella, jocosii simii natura cupiens obtinere, incepto cecidit? Aliquid sociale habent amantes; qui vero talis non est, is bene utique dicitur quidem solivagus: non autem male jocando assereretur quod solitarius est agrestis. Cicurantur et serpentes, et multi tales in biblicis historiis occurrunt: non pauci autem hucusque mansuefacti cernuntur. Quis adeo inhumanus fuerit ut velit esse serpentibus ipsis pejor?

11. Zelatur charitas et ab ipsis sceleratis, in quibus perverse agunt. Amant igitur illi, lubricus quidem lasciviam, cædem autem ille qui semel homo sanguinis esse voluit; furtum vero, qui circa furtum versatus est; et alii alia prava, sexcenti sexcenta talia. Dico autem hic dilectionem non pecuniariam, non Deo amicam, non perfectam, sed perversam et virtuti contrariam. Duplex enim sicut charitas, ita dilectio. Unus quidem diligit juxta legem quam Deus dedit et hoc cum Deo nos docemus; alius autem diligit, sicut suggerit adversarius, oppositam Deo legem statuens. Sic etiam præter dicta diligit, qui simpliciter hunc sensum corrumpit. Hoc autem non est proprie charitas: non enim reprehenderetur. Diligit etiam legum transgressor hujusmodi transgressionem: sed non proprie diceretur habere charitatem: gesticulat malitia deformis ante formosum, nomine venerabili suam circumducens pravitatem, et hoc nomine contradicens Deo, qui, juxta magnum David, diligit quidem justitiam, odit autem iniquitatem, certe non diligit. Attamen ista demonstrant charitatem rem esse prorsus amabilem, siquidem perversi, suo nomine pudibundi, sub charitatis nomine se condant, et ad se eam, licet non possint attrahere conentur. Felis imago est eorum unusquisque erocotam sibi non convenientem ferens; aut jocosus simius, illustris esse volens, cum tunica fluribus varia circumdatur; unde, puto proverbialiter blandiloqui eum « pulchrum » cognominant.

12. Adhuc divine quidem diligimus, salubriter recogitantes matrimonium quod Deus in primis instituit, ipse sanctissime conjunxit, ipse benedixit: cumque permansit illud protoplastorum conjunctioni usque ad mortem, et non illegitime copulatus est ille pulcher dualis, ex quo usque nunc fraternitatis propinquitas servatur inter nos et in honore habetur. Aliter autem diligunt, et non juxta tale matrimonium, qui non prudentes aliena claustra transgrediuntur, imo perrumpunt, vel aliter sibi ruinam effodiunt. Ille quidem est amor benedictus, et ideo sanctus, et finis ejus Deo charus, fructus ventris jucundus, genus lucidum, nobiliss progenies. Secundus autem, qui non est juxta ma-

ναί, καὶ οὐδὲ ἄνθρωπος; Ἡμερότης δὲ τὸ καὶ ἀγαπᾶν, καὶ οὕτως ἀνταγαπᾶσθαι· ὅθεν φανερόν, ὡς ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐδὲ ἡμερός ἐστιν. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, πῶς ἂν εἴη ἄνθρωπος ὁ κυρίως, ὅτι μὴ μόνον κατὰ γε σχῆμα, οὐπερ τυχεῖν κατὰ τὸν γραῶδτ, μῦθον καὶ ἢ τοῦ γελοίου πιθήκου ἐβελήσασα φύσις, ἐξήμβλωτε τὴν ἐγγείρησιν; Συναγελαστικόν τι καὶ οἱ ἀγαπῶντες. Ὁ δὲ μὴ τοιοῦτος λέγεται μὲν παρὰ τοῖς ὀρθῶς ὀνοματοθετοῦσι μονίας· οὐκ ἂν δὲ σκώπτοιοτο ἀφυῶς, ὅτι μονίας ἐστὶν ἄγριος. Ἡμεροῦνται καὶ ὄφεις, καὶ ἐμφωλοῦσι πολλοὶ τοιοῦτοι ταῖς βιβλιακαῖς ἱστορίαις· οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ μέχρι νῦν ἐξημερούμενοι βλέπονται. Τίς ἂν οὕτως εἴη ἐξάνθρωπος, ὡς ἀγαπᾶν εἶναι καὶ αὐτῶν ἀβέλτερος ὄφειν;

ια'. Ζηλωτὸν ἢ ἀγάπη καὶ αὐτοῖς ἐλιτηρίοις, ἐφ' οἷς κακούργοῦσιν· ἀγαπῶσι γοῦν ἐκεῖνοι ὁ μὲν καταφερῆς τὴν λαγνείαν, φόνον δὲ ὁ καθάπαξ φιλήσας ἀνὴρ αἱμάτων εἶναι· καὶ τὴν κλεπτικὴν ὁ περὶ αὐτὴν δεινός· καὶ ἄλλοι ἄλλα φαῦλα, μυρία αὐτοὶ μυρία ὅσα ἐκεῖνα. Λέγεται δὲ ἀγαπᾶν ἐνταῦθα οὐ τὸ κύριον, οὐ τὸ φίλον Θεῶ, οὐ τὸ πρὸς ἀκρίβειαν, ἀλλὰ τὸ διάστροφον καὶ τὸ ἐναρέτω ἀντίστροφον. Διπλοῦν γὰρ, ὡς περ ἢ ἀγάπη, οὕτω καὶ τὸ ἀγαπᾶν. Ἀγαπᾶ τις, ὡς ὁ Θεὸς ἔθετο νόμον, ὃ νῦν σὺν Θεῷ ἡμεῖς διδάσκομεν· ἄλλος δὲ τις ἀγαπᾶ, ὡς ὁ ἀντικείμενος ὑποτίθεται, ἀντινομοθετῶν τῷ Θεῷ. Οὕτω πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἀγαπᾶ καὶ ὁ ἀπλῶς ἀδικῶν τὴν τοιαύτην διάθεσιν. Ἦν δὲ οὐδὲ αὐτὸ κυρίως ἀγάπη· οὐ γὰρ ἂν ἐψέγετο. Ἀγαπᾶ καὶ ὁ νόμοις ἐπεμβαίνων τὴν τοιαύτην παραθεσιν. Οὐκ ἂν δὲ εἴη κυριολεκτικῶς ἀγαπῶν· ἀλλὰ μορφοῦται τὸ κατὰ κακίαν εἰδεχθῆς εἰς εὐπρόσωπον, ὀνόματι σεμνῶ περιπέττω, τὴν κατ' αὐτὸν μοχθηρίαν, καὶ τῷ Θεῷ ἀντονομάζων, ὅς παρὰ τῷ μεγάλῳ Δαυὶδ ἀγαπᾶ μὲν τὴν δικαιοσύνην, τὴν δὲ ἀνομίαν μισεῖ, οὐ μὴν ἀγαπᾶ. Καὶ ὅμως δηλοῦσι καὶ ταῦτα τὴν ἀγάπην εἶναι πρᾶγμα παμφίλητον, εἴγε καὶ οἱ πονηροὶ τὴν κατ' αὐτοῦ αἰδοῦμενοι κληθῆσιν ὑποτρέχουσι τὴν ἀγάπην, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς τάττουσιν πώτην, εἰ καὶ μὴ δύνανται. Γαλή τις ἕκαστος ἐκείνων, κροκωτὸν φοροῦσα μὴ πρέποντα· ἢ πίθηκος ὁ γελοῖος, ἐθέλων εἶναι περίβλεπτος, ὅτε τὰ ἔθνη περιδέβληται, ἀφ' ὧν οἶμαι καὶ « καλὸν » αὐτὸν προσονομάζουσι οἱ παροικιακῶς ὑποκοριζόμενοι.

ιβ'. Ἐτι θεῖως μὲν ἀγαπῶμεν οἱ σῶμα φρονούντες τὸν γάμον, ὃν ὁ Θεὸς ἐν πρώτοις ἐφήνε, αὐτὸς ἐρώτατον ζεύξας, αὐτὸς εὐλογήσας· ὅτε καὶ περιμένειν ἐκεῖνος τῇ πρωτοπλάστῳ συζυγίᾳ μέχρι καὶ εἰς θάνατον, καὶ οὐκ ἐδυάσθη ἀθέσμως ὁ καλὸς ἐκεῖνος συνδυασμὸς, ἐξ οὗ μέχρι καὶ νῦν τὸ κατ' ἀδελφότητα γνήσιον καὶ σώζεται ἐν ἡμῖν, καὶ ἐντίμως παβρῆσιάζεται. Ἄλλως δὲ ἀγαπῶσι, καὶ οὐ κατὰ τοιοῦτον γάμον, οἱ οὐκ ἐμφρονες φραγμαδοὺς αὐτοὶ ἀλλοτρίους ὑπερβαίνοντες, μήποδ δὲ καὶ κατακλῶντες, ἢ ἄλλως βοθρεύοντες ἑαυτοῖς ὄλεθρον. Καὶ ἐστὶν ἐκεῖνο μὲν τὸ ἀγαπᾶν εὐλογητὸν, καὶ οὕτως ἡγιασμένον, καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ Θεῷ φίλον, καρπὸς γαστροῦ ἡδύς, γένος φωτεινῶν, γόνος εὐπαβρῆσιαστος·

τὸ δὲ δεύτερον, τὸ μὴ κατὰ γάμον, εἰ καὶ εἰς ὄνομα παραλαλεῖται γάμου, ἀλλ' οὖν ἑτεροίως διεκπίπτει, τοὺς νόθους προφαίνον, καὶ τοὺς σκοτίους, καὶ τοὺς παρθένους, καὶ τοὺς ὑποβολιμαίους, καὶ ὅσα τοιαῦτα τοῦ μὴ νομίμου γάμου ἀποτελέσματα καὶ ὀνόματα. Οὗτος ὁ γάμος ὁ ἱερὸς. ὁ κατὰ νόμους, ὁ πολιτικός, ὁ τῷ Θεῷ φίλος.

ιγ'. Καιρὸς ἤδη πολλὸς (ὅπερ ἑνιαυτοὺς γὰρ τούτους ἔξ ἠλθεῖ με παρανομούμενος, πῆ μὲν τὴν κατ' ἀρχὴν, πῆ δὲ τὰ μετ' αὐτὸν διὰ ἀνθρώπων, οἱ ἀγαπῶντες τὸ κατ' ἀνθρώπων ἐξωτερικόν, μισοῦσι τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, ἐξοκέλλοντες ἀποτελεσματικῶς ἢ εἰς τὴν ἀγελαίαν ἀδιάφορον μίξιν, ἢ εἰς τὸ Ἡλατωνικὸν παίγνιον, οὐκ ἐβόλημα κοινὰ εἶναι τὰ πάντα, ἤδη δὲ που καὶ εἰς τὸ πάλαι ποτὲ Σκυθικόν. Σκύθαις γὰρ, φασίν, οὐδὲν ἐπεχωρίζεν ἴδιον. ὅτι μὴ ξίφος καὶ σκύφος) — οὐκ ἔστιν οὖν ἡμέρα μία, καθ' ἣν οὐκ εἰς ἐμὰ τρέχουσιν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἀποκλειόμενοι ζυγομαχίας αὐτῶν καὶ παροιστήσεις γάμου, καθ' ὅν αὐτοὺς ὁ Θεὸς συνίζυξε. Δίσταται γυναικὸς ἀνὴρ, καὶ ἡ πόρνη κολλᾶται, ἢ ἀλλὰ χρεμετίζει κατὰ ἐνόμου κοίτης ἀλλοτρίας· καὶ ἐγὼ μανθάνω καὶ λαλῶ μελαγχολῶν τὰ πολλὰ, καὶ ὁ ἀπόζυξ κερτομῆ καὶ καταπαίζει μου, στεναπτομένων αὐτῷ τῆς μοικίας καὶ τῶν συμπατριάζόντων. Καὶ ὁ σεμνὸς Θεσσαλονίκης, ὁ πολυπροσκύνητος, ἐνταῦθα μικροῦ καὶ καταπίπεται, καὶ παίεται κατὰ κόβρης. Καὶ, οὐκ οἶμαι, τηνικαῦτα (εἰ μὴ ὁ τοῦ γάμου θεσμοθέτης Κύριος ἐγγελά, τοὺς τοιοῦτους ἐμβριμώμενος) αὐθις ἐτέρωθεν ἀνὴρ ἀναφαίνεται καταβωμένος τῆς γυναικὸς, ὡς ἀποζυγίσης, καὶ οὐ μόνον καταμόνας ἐξ αὐτοῦ γενομένης εἰς τόπον χλόης θανασίμου μὲν, ἐκείνη δὲ γλυκείας, καὶ ἐπὶ ὕδατος, τῆς αὐτῆς δοκούσης ἀναπαύσεως, ἀλλὰ καὶ προσβιβασθείσης, ἔνθα μὴ ἐπέτρεψεν ὁ Θεός. Καὶ θυμοῦμαι κἀνταῦθα ἐγὼ, καὶ ὀχλῶ εἰς οὐδὲν ἀγαθὸν τέλος· ὅθεν ἀμηχανήσας καὶ ἀπογνοὺς τὴν τῶν πολλῶν διόρθωσιν, χρώμαι κατὰ τῆς τοιαύτης νόσου φαρμάκους οὐ μόνον πνευματικοῖς, ἀλλὰ που καὶ κοσμητικώτεροις, καὶ δοκῶ φορτικὸς διὰ πάντων.

ιδ'. Διὰ τί, διὰ τί οὐκ ὀρθῶς, ὦ ἀδελφοί, ἀγαπῶμεν οὔτε ἡμᾶς αὐτοὺς, οὔτε τὸν ἀγάπῃ ἐπιστατούντα Θεόν; Καὶ ἔστιν ἐνταῦθα τὸ τοῦ κακοῦ χειριστον. Ἔστι γὰρ, ὅτι περιφρονητέον τὴν Ἐκκλησίαν. Τί ἐὰν μὴ ἀγαπῶμεν ἕκαστος ἑαυτὸν γοῦν, ὃ δὴ καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐμφαίνεται, ἄπερ ἀγαπῶσιν ἑαυτὰ, ὡς ἐκ τῶν ὀρωμένων φαίνεται; Φεύγουσι γὰρ διωκόμενα, καὶ τὰς πληγὰς ἐκκλίνουσι, καὶ σφαττόμενα θορυβοῦσι. Ταῦτα δὲ πάντα φιλοσωμάτων ἰδία, καὶ χαρακτηριστῆρες τοῦ ἀγαπῆν ζῆν.

ιε'. Ἄγε δὴ καὶ σὺ, ὦ τῆς γυναικὸς ἄνερ, ἀγάπα τὸ συμφυές, καὶ μὴ, ἀφίεις τὴν ὀμόζυγα, καὶ οὕτως ἡμισευόμενος, βέμβου πλανωμένος, ὅπου τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμοῦν περιέλκει σε, ἵνα μὴ κακοῖς περικέρσης ἀπροόπτους, ἄπερ οὐκ ἔστι διαφυγεῖν. Καὶ σὺ δὲ, ὦ γύναι, ἢ τὸν ἴδιον ἀποστέρησας, πρὸς ἕτερον δὲ ἀπενεύσασας, διδάσκου μὴ ἀποτέμνειν μὲν τὴν κυριακὴν κεφαλὴν σεαυτῆς, ἐτέραν δὲ ἐπιστῆν, ἀσυμφυῆ καὶ ἀπροσκόλλητον διὰ τὸ ἀνευλόγητον.

trimonium, licet in nomine matrimonii dicatur, sed alio declinet, præsagit nothos, et tenebrosos, et virgineos, et adulterinos, et quæcumque non ex legitimo matrimonio proveniunt origenes et nomina. Illud autem matrimonium est sacrum, quod juxta leges, quod civile, quod Deo gratum est.

13. Multum jam tempus est (ultra enim sex jam annos tribulat me quod extra legem fit, tum quoad principium, tum quoad ea quæ sequuntur illud per homines, qui diligentes in homine quod exterius, suam oderunt animam, funesta inclinatione deviantes sive in gregariam indistinctamque misionem, sive jocosum Platonicum, cujus consilium erat omnia esse communia, sive etiam antiquum Scytharum morem sequentes. Scythis enim dicunt nihil ex more fuisse proprium, nisi poculum et ensen), — non est igitur una dies, in qua non ad me currant viri ac mulieres, suas lamentos rixas atque bella matrimonii, cujus vinculo Deus illos conjugavit. Separatur vir ab uxore, et vel pellici adhaeret, vel in legitimum aliorum lectum hincit; et ego audio loquorque plerumque melancholicus, et conjux separatus me ludit ac irridet, auxiliantibus illi ad illudendum contribulibus. Et venerabilis Thessalonica, ille cui debentur salutationes multæ, ibi fere conspuitur et in maxilla percutitur! Et, non puto, tunc (nisi matrimonii legislator Dominus pro ludibrio talia minatur) rursum ex alia parte vir apparet clamoribus insequendo uxorem, veluti separatam, et non tantum seorsum, procul ab illo, diversam in locum pascuæ mortifera quidem, sed quæ videtur illi dulcis, et super aquam, quæ videtur illi refectiois, sed et productam, quo non permisit Deus. Et hic etiam irascor et importunus sum ad nullum bonum finem: unde infirmus et desperans multorum correctionem, adversus talem morbum utor remediis non tantum spiritualibus, sed et humanioribus, et in omnibus videor vix tolerandus.

14. Quare, fratres, quare non recte diligimus nec nos ipsos nec charitatis præsidem Deum? Est hoc malorum pessimum. Esto enim quod despicienda sit Ecclesia: cur autem unusquisque non semetipsum diligit, quod vel in brutis conspicitur animalibus, quæ seipsa diligunt, ut quotidie apparet? Persecutores namque fugiunt, vulnera devitant, et nocentia repellunt. Hæc autem omnia sese diligentia sunt propria, vitæque amoris signa.

15. Eia ergo tu, uxoris vir, quod tibi naturale est dilige, neque tuam deserens conjugem, et sic dimidio minutus, divageris passim, quo propellit animæ desiderium, ne malis incurras improvisis, quæ fugere non datur. Tu quoque mulier, tuum aversata conjugem et ad alium inclinata, disce non abscondere tui ipsius dominicum caput, ad præponendum aliud, quod, benedictionis defectu, nec conspici nec consociari potest. Non enim aliquis

putet, et hoc cum juramento testor, se evasurum **A** esse sive præsentem, sive futuram Dei iram, si quæ Deus conjunxit separat, et ita pulchrum conjugium, per quod semen juxta divinam benedictionem multiplicare vitam ordinatum est, inutile reddit.

16. Quod autem me non minus consumit, et vitam meam conterit, et non solum vitalis sanguinis fluentum sugit et exprimit, sed fere me discerpit, sunt prolusiones, sive nuptiarum atria, conjugiorum prælibationes. More enim hic venerabili statuto, præambula nuptiarum providendi sancteque considerandi, ut nihil obstet quin recta via gradiatur utque tortuosa præcludantur, quidam sunt, qui peculiaris desiderii fluente provoluti, in abyssum inconvenientiæ quidem observatores projiciunt, curare vanaque speculari cessantes: ipsi vero copulant amantes, velut animalia gregaria quibus nec ratio, nec lex, nec mos humanus est.

17. Et ego nuper vidi meos concives in hoc ausos iniquitatem, quam nondum usque hodie vidi, nec etiam, sive de loco isto, sive de alio, didici. Assumptos enim virum quemdam ac mulierem disputantes, an benedicerentur, non procul ab urbe ducentes, et, decepto simplice ignaroque sacerdote, divinam subriperunt benedictionem istaque conjunxerunt animalia sine Deo, jugoque consueto ac vinculo canonico. Sic enim mihi vocare libet documenta scripta, quibus homines conjugaliter uniuntur. Ut autem hæc in notitiam mihi venerunt factocius hujusmodi jugalibus obviam, conjunctionem que exprobravi, eheu! quantam impudentiam ex ignobilibus jugariis expertus sum! Postquam enim violenter clamaverunt minitarique nihil omiserunt, recentem legislationem allegaverunt hi novi canonicistæ, quod « Semel aut bis cum pulsavissemus et sacrorum ministrum non audientem invenissemus, alio, quod volebamus quæsitum ivimus: » Aliquid dicentes simile, ut ita dicam, ac istud: « Fermento misto paneque parato, cilibannm invenientes non convenientem, ad alium cucurrimus. » Homines cilibani igne, de quo psalmi, vere digni! Hi vero quoque in aliquid multo pejus, saltem prorsus illicitum, præterea offenderunt. Mane quidem enim sponsalia facta sunt, et statim conjugium absconditum impletum est. Hoc abominandum ipsis ad horam sic raptum est: sic, contra omnes conamine facto, tropæum ante urbem statuerunt: sic contra regiam novellam juvenili festinatione egerunt, et acceleraverunt culpam, priusquam canon obsisteret eis. Et quidem putaverunt miseri, Deum, qui in ipsam abyssum, ac, si qui inferius est, oculo penetrat, se abscondi! Et oculum, cui nihil est opertum, existimaverunt se latere! Sed qui de cælo prospicit, et vidit et cernit et indignatur.

Mη γάρ τις οίεσθω — ἑνορκος δὲ τοῦτο φημι — ἀποφυγεῖν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν τε ἐν βίῳ καὶ τὴν ἐσώτερον, χωρίζων, ἄπερ ὁ Θεὸς ἤνωσε, καὶ οὕτω τὴν καλὴν συζυγίαν ἀχρεῶν, δι' ἧς τὸ κατ' εὐλογίαν θεῖαν σπέρμα τὸν βίον πληθύνειν τέτακται.

ις. Ὁ δὲ με οὐδὲν ἕλαττον ἐκτῆκει, καὶ τῆς ἐν ἐμοὶ ζωῆς παρατρῶγει, καὶ ὑφέρπον οὐ μόνον ἐκμυζῆ καὶ βδάλλει τοῦ ζωϊκοῦ αἵματος, ἀλλὰ καὶ μικροῦ διασπαράσσει με, τὰ προαύλια, εἴτε προτεμνίσματα τῶν γάμων εἰσὶ, τὰ τῶν συζυγιῶν πρωτόλεια. Ἔθους γὰρ ἐνταῦθα τεταγμένου σεβασμίου, ἐπιβλέπεσθαι τὰ πρὸ τῶν γάμων, καὶ ἱερῶς ἐκλογίζεσθαι, ὡς ὀρθὰ μὲν ὄντα εὐδοῦσθαι τῇ παραχωρήσει, ἐστρεβλωμένα δὲ γε ἀποκωλύεσθαι, εἰσὶ τινες, εἰς ἀτοπίας βάραθρον τοὺς μὲν ἐπιτηρητὰς παρωθοῦνται, ἀφιέντες μελετῶν καὶ μάτην σκέπτεσθαι: αὐτοὶ δὲ βιβάζουσι τοὺς ἐραστὰς ὡσεὶ καὶ ἀγελαιῖα ζῶα, οἷς οὔτε λόγος, οὔτε νομος, οὔτε τρόπος ἀνθρωπικός.

ιζ. Καὶ εἶδον ἐγὼ πρὸ βραχέων συμπολίτας ἐμοὺς τῶν ἐνταῦθα τολμήσαντας ἀνομίαν, ἣν οὐπω μέχρι καὶ τῆμερον οὔτε εἶδον, οὔτε μὴν ἄλλως ἔμαθον οὔτε ἐν τοῖς ὧδε, οὔτε μὴν ἀλλαχοῦ. Διαλαβόντες γὰρ ἄνδρα τιὰ καὶ γυναῖκα λογομαχομένους, εἰ ἐλλογητέοι ἔσονται, ὑπεξήγαγον οὐ μακρὰν τῆς πόλεως, καὶ ἀπατήσαντες ἀπλοῦν ἱερέα καὶ ἀδελφὴν τὰ εἰς γνῶσιν, ἔκλεψαν τὴν θεῖαν εὐλογίαν, καὶ συνέζησαν ζῶα ταῦτα Θεοῦ δίχα καὶ ζυγοῦ τοῦ συνήθους καὶ ζυγοδέσμου κανονικοῦ. Οὕτω γὰρ καὶ ἐγὼ καλεῖν ἐθέλω τὰ γραπτὰ τυπώματα, δι' ἧν συνδεσμοῦνται γαμικῶς ἄνθρωποι. Ὡς δὲ εἰς γνῶσιν ἦλθον ἐμοὶ ταῦτα, τῷ τάχα τοῖς τοιοῦτοις ἐπιστατοῦντι ζευγαρίοις, καὶ ἐμέμφαμην τὴν ζευξίν, ὧμοι τῆς ἀναιδείας! ἧς ἐπειράθην ἐκ φαύλων ζευγαλιτῶν. Ἐγκραγόντες γὰρ πρὸς θράσος, καὶ οὐδὲ ἀπειλήσασθαι κατοκνήσαντες, εἴτα καὶ θεσμοθεσίαν νεαρὰν ἐξεφώνησαν οἱ καινοὶ κανονισταὶ, ὅτι « Καὶ ἀπαξ καὶ δις κοπιάσαντες, καὶ τὸν ἱερολόγον μὴ ὑπακούοντα ἐξευρηκότες, ἀπηρτήσαμεν ἄλλως, ἄπερ ἠθέλομεν, « ὁμοῖόν τι φάμενοι, ὡς ἔαν εἶπον, ὅτι « Φυρασάμενοι ξύμην, καὶ ἀρτοποιήσαντες, εἴτα κλιδάνω περιτετυχηκότες οὐκ ἀρέσκοντι, μετεπηδήσαμεν εἰς ἕτερον. » Ἄνθρωποι οὗτοι κλιδάνου πυρὸς ψαλμικοῦ ἕξι. Οἱ δὲ καὶ τι χεῖρον πολλῶν συνέπταισαν, μενοῦν γε ἄθεσμον εἰς τὸ παραπάν. Πρωτῷ μὲν γὰρ ἡ μνηστεια ἐτελείσθη, αὐθωρὸν δὲ καὶ ὁ γάμος ἐγκρυφισθεὶς ἐπληρώθη. Τοῦτο δὲ τὸ ἀποτρόπαιον οὕτως αὐτοῖς ἠρπάγη, τὰ τῆς ὥρας: οὕτω κατὰ τῶν κανόνων σπουδάσαντες, ἔστησαν πρὸ τῆς πόλεως τρόπαιον: οὕτω κατὰ τῆς βασιλικῆς νεαρᾶς ἐνεανιεύσαντο σπεύσαντες, καὶ ἐτάχυναν τὴν ἀμαρτίαν, μὴ καὶ φθάσας ὁ κανὼν ἀντιπράξη αὐτοῦ. Καὶ ἔδοξαν μὲν οἱ ἔλεινοι κρυβῆναι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καὶ εἰς ἄβυσσον αὐτῆν, καὶ εἴ τί που κατωτέρω, τῷ βλέμματι ἐμβαθύνοντος: καὶ λαθεῖν τὸν ἀλάθητον ἐνόμισαν ὀφθαλμόν. Ὁ δὲ προκύπτων ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ εἶδε καὶ βλέπει καὶ ἀγανακτεῖ.

ιη'. Καὶ τὸ ἐφεξῆς ὀκνῶ λέγειν. Ὁ δὲ με μικροῦ παρῆδραμεν· ἐκεγχόμενος ὁ ἐν τῷ τοιοῦτῳ κακῷ θερμότερος τοῦ κόσμου ἀνθρώπος, καὶ ὑπὸ τῶν περιεστώτων τῆς ἐκκλησίας τέκνων ἀγγόμενος εἰς ποίγημα, διαλογικῶν ἐξανοίγει τὸ στόμα εἰς χάσμα καὶ πλατὺ καὶ βαθύ. Καὶ κατὰ θυμομαχίαν ἀνατείνας τὴν χεῖρα, καὶ τῇ μὲν δακτύλῳ ἀψάμενος τοῦ κάτω στοιχείου τῶν οδόντων, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τοῦ ὑπερκειμένου, καὶ μύζων βαρῦ, ἐνεδείκνυτο ἐθέλειν σχίσαι, καὶ οὕτως ἀνευρῖναι τὸν ἄνω λάκκον εἰς πλεον τοῦ φυσικοῦ, ἵνα ἔχη ποταμούς ἐκεῖθεν ἐξερευγεσθαι ἀμαρτημάτων παπαδικῶν. Καὶ εἰς τοσοῦτον ἐνεδεικτικῶς αἰνιζόμενος, εἶτα συνέκλεισε μὲν τὰς τῆς βλασφημίας πύλας. Ἐξουδένωσε δὲ ὁ μέγας ἄνθρωπος τὸ ταπεινὸν τοῦ Θεοῦ λόγος, ἀλάζονευσάμενος διαβρῆθην, ὡς, εἰ μὴ ὁ δοῦξ ἤθροισεν οὐκ ἂν οὐδὲ λατρηξίωσεν εἰς ὕψιν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐλθεῖν. Οὕτως κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ὑψηλὸς, ὁ πρὸς ἀκριβείαν οὐκ εὐάνυμος ἄνθρωπος, οὕτως περιφανῆς ὁ μέχρι τότε ἡμῖν ἀφανής.

ιβ'. Οὕτως οἱ τοῦ Θεοῦ δοκοῦντες εἶναι ἀγαπῶσι τοὺς ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ· οὕτως ἡ ἀγάπη νοθεύεται, οὕτως ἡ Ἐκκλησία τιμᾶται παρὰ τοῖς ἐν ἡμῖν δογματικοῖς, οἳ τὴν μὲν Ἐκκλησίαν τιμᾶν αὐχοῦσι καὶ εἰσεσθαι, καὶ πρὸς αὐτῆς εἶναι, καὶ ἐτοιμῶς ἔχειν ὑπεραποθνήσκειν αὐτῆς, τοὺς δὲ ἐκκλησιαστικούς παρανοοῦντες ὡσεὶ καὶ οὐθὲν, συνεξουθενοῦσι καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά, φιλοσοφοῦντες, ὡς ἀπροσδεῖς μὲν πάντων τῶν ἐπὶ γῆς· ἐπὶ γῆς δὲ καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ καὶ τὰ κατ' αὐτούς. Τί γοῦν ἀξιώσιον λόγου, φασίν, ἀνθρώπου καὶ πράγματα ἐκκλησιῶν, ὧν ἀνθρώπων καὶ ὧν πραγμάτων οὐ προσδέεται ὁ Θεός; Ὡς γχαμαλοὶ οὗτοι φιλόσοφοι, ὡς ἰδιῶται, ὡς ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ, καὶ μηδὲν ὑγιές! Εἶτα πόλεις μὲν καὶ νῆες κατὰ τὸν εἰπόντα οὐδὲν εἶσιν, ἱρημοὶ ἀνδρῶν οὕσαι τῶν κατ' αὐτάς· ναὸς καὶ Ἐκκλησία Θεοῦ ἀπροσλόγιστα κατὰ τὸν θεῖον κληρον καὶ τὰ κατ' αὐτούς πράγματα.

κ'. Καὶ σὺ μὲν, ὡς κατάσοφιστὰ τοῦ γάμου προσλογίζῃ σαυτὸν τῷ οἴκῳ σου, καὶ τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ συλλήγεις εἶναι· καὶ ἀληθῶς λέγεις. Καὶ τὸν μὲν βαλόντα λίθον κατὰ τοῦ τοίχου, τοῦ σοὶ διαφέροντος, ὀλίγη μέμρη· τὸν δὲ κατὰ σοῦ τὴν βολὴν τολμήσαντα κρίνεις καὶ κατακρίνεις. Ἡμᾶς δὲ, τὴν Ἐκκλησίαν, τὸν Θεὸν ἀποστρεφείς τοῦ τοιοῦτου δικαίου· καὶ τὴν Ἐκκλησίαν σεμνύνων οἷς λέγεις, περιυβρίζεις τὴν αὐτὴν οἷς πράττεεις, σεπτὸν μὲν εἶναι τὴν Ἐκκλησίαν βήτορῶν, οὐ τοιοῦτον δὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν φῦλον. Ἄγνοεῖς ἄρα, ὅτι ποτέ ἐστιν Ἐκκλησία. Οὐ νοεῖν μοι δοκεῖς, ὡς ἕτερον μὲν τοι ὁ ναὸς πρὸς γε ἀκριβολογίαν, ἕτερον δὲ ἡ Ἐκκλησία. Ὁ μὲν γὰρ κτισμα τεχνικόν, ἀφωρισμένον τῷ Θεῷ· ἡ δὲ σύγκλητος ἱερά κλητοὶ Θεῷ ἄνδρες, πρόβατα καλούμενα Θεῷ κατ' ὄνομα. Ἐλεοῦμεν τοὺς κατὰ σὲ νοοῦντας ἄνθρωπε, οἰκτεροῦμεν τῆς ἐλαφρίας, θυμαζόμεν τῆς ἀκαίρου πεισμονῆς, μεμφομέθα οἷς λυπεῖς τὸν Θεόν.

κα'. Οὐ μὴν ἀλλὰ οὕτως οἱ ἀμαθεῖς τὴν ἀγαπὴν ψεύδονται. Ἄλλ' ἡμεῖς τοῖς εἰδόσιν, ὁποῖόν τι

18. Jam ulteriora me piget dicere. Quod autem me fere præterit: convictus, hic in hujusmodi malo calidior quam decet hominem, et a pueris ecclesiam circumstantibus ad suffocationem pœne compressus, os rationabile dilatabat in aperturam largam ac profundam; et certatim manus extendens, una quidem cum digito inferiorem dentium ordinem, alia vero superiorem tangens, monstrabat se findere velle sicque plusquam naturaliter, superiorem ampliari lacum, ut enormium peccatorum exinde fluvios evomere posset. Et sic ænigmatis interpretatione facta, protinus quidem blasphemie januas occlusit. Contempsit autem hic magnus homo humilem Dei sortem, manifeste jactitans se nisi dux coegisset, coram ecclesiasticis sistere vix dignaturum fuisse. Sic adversus Ecclesiam excelsus, hic non accurate pulchri nominis fuit homo; sic conspiciuus, hic nobis hucusque obscurus.

19. Sic qui Dei videntur esse, diligunt eos qui Dei vere sunt; sic adulteratur charitas; sic Ecclesia honoratur a nostris dogmaticis, qui se gloriantur quidem Ecclesiam honorare ac venerari, et ad eam pertinere, et ad moriendum pro ea paratos esse, ecclesiasticos autem pro nihilo existimantes, etiam ecclesiastica nihili ducunt philosphice jactitantes omnibus que sunt super terram opus non esse: super terram autem esse et ecclesiasticos et ecclesiastica. Quid igitur, inquit, haberetur ratio de hominibus et de rebus ecclesiarum, quibus hominibus quibusque rebus non indiget Deus? o abjecti philosophi! o idiotæ! o insentati gravesque corde, nihil sani habentes! Deinceps urbes et naves juxta loquentem nihil sunt, absque hominibus in eis existentibus: templum et Ecclesia Dei, quoad divinum clerum et ea que spectant ad eos res sunt supervacue!

20. Et tu quidem, nuptiarum inimice, teipsum annumeras cum domo tua, totumque in ea esse concludis; et verum dicis. Et illum quidem qui jactit lapides contra murum, ad te pertinentem, paululum increpas: illum vero qui contra te ipsum jacuerit, judicas et condemnas. Nos autem, Ecclesiam, Deum tali justitia privas: et Ecclesiam honorans verbis, actibus injuriosis tractas, venerabilem esse quidem dictitans Ecclesiam, non autem similiter ecclesiasticam tribum. Ignoras ergo quid tandem sit Ecclesia. Haud cogitare mihi videris, aliud quidem, ut proprie loquamur, templum, aliud autem Ecclesiam. Illud quidem enim est artificiosa constructio, Deo separata; illa vero sacer cœtus, homines Dei vocati, oves Dei nomine dictæ. Nos miseremus et illorum qui juxta te sentiunt, homo; miseremur levitatis, miramur inopportunam præsumptionem; ea quibus contristas Deum, vituperamus.

21. Non secus ignari charitatem mentiuntur. Sed nos scientibus quale sit bonum. ecce propo-

suimus eam negotiationis modo commodantes, ut antea dictum fuit, ut per illam et vos locupletemini nobisque commodum afferatis, eam quæ ex Deo est examinantes et velut ipsius boni mensarii probantes, deinde cum ea quæ ex dæmone est comparantes, et hanc quidem declinantes, divinam vero probantes. Quemadmodum enim nulla est communio luci ad tenebras, ita nec charitati quæ secundum optimum Dominum est, ad eam quæ ex pessimo dæmone venit.

22. Proposito ergo vobis ad fœnus charitatis, bono aureo, pœne dixerim, solis simili, adjiciam in parem utilitatem etiam cæteras hujusmodi materias, quas in sinu collocantes et sicut fas est commutantes, salutaria per eas etiam lucrificietis. Non habeo vero contendere, nec me præbere cautionem, quod habeam numisma vobis offerre numismate charitatis septuplum purgato pretiosius ac pulchrius. Omnia enim, quæcumque vobis ad accipiendum proponam tali auro commista sunt. Licet sœnea videantur esse quædam propositorum, attamen et ipsa charitatis auro commiscuntur, et ideo splendidam habent dignitatem.

23. Habetis dein a nobis et aliud talentum conducens ad misericordiam, et hanc ante alios erga me. Non enim essetis misericordes, si quidem seniore, alicubi repertum, egenum, mendicantem miseremini, non tantum simpliciter, sed ad communicationem, eamque largam, cum animæ voluntas compuncta est; me autem decrepitem seniore, omnis quidem virtutis expertem, non autem qui misericordiam consequatur indignum, modis omnibus tribulatis, non reputantes, quod in quantum mihi minimo non facitis aliquid boni, nec Deo facitis. Et sic quidem miserandum mei, vestri supplicis, et gratuiti ministri, in eis primo quibus oportet, licet alias incommodi, in his quibus a me non possibilia ministeria requiruntur. Deinde cæteros quoque miseremini fratres, quantum possibile est, propter Dei amorem. Hinc etiam talento superimponens solatium in mœroribus cum aliquis frater insolabilis est, in eis quæ me respiciunt aliquid similis efflagito; et ego quidem, Deo præstante, talibus solatiis dives sum.

24. Sunt tamen aliqui mensurabiles, de quibus contra male habeo, spinæ illi nobis acutæ, divinum pratum sterile reddentes, amaritudo mellis consociata, acetum quo spiritualis humor fructibus sibi competentibus orbatur. Hi sese felices esse crederent, si nos moreremur, ipsique cœlo se propinquasse volatu putarent, si nos Tartarus haberet. Ad quos ipse dicerem, non ipsis fore lausta, si quæ contra nos vovent perficerentur. Ardenter enim exoptant malum videre super nos irruens et statim ipsos morte præcipitandos: quod utinam non videant! sed detur et nos et ipsos vivere, ut ipsi quidem percutiant ac vulnerent, ut nunc lætenter faciunt, in vanum, nos cum autem admira-

ἀγαθόν ἐστίν, ἰδοὺ παρατιθέαμεν αὐτὴν ἐκδανείζοντες πραγματευτικῶς, ὡς ἀνόπιν λελάληται, ἵνα δι' αὐτῆς καὶ ὑμεῖς πλουτισθῆτε, καὶ ἡμᾶς προσοφελήσῃτε, βασανίσαντες ταύτην τὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς αὐτοῦ τραπέζιται ἀγαθοὶ δοκιμάσαντες, εἶτα καὶ ἀντιπαρήντες τὸ δαιμονιώδει, καὶ αὐτὴν μὲν παρεκκλίναντες, τὴν δὲ θεῖαν ἐγκολπωσάμενοι· ὅτι μηδεμίαν κοινωνίαν, ὡσπερ οὐδὲ φωτὶ πρὸς σκότος, οὕτως οὐδὲ ἀγάπῃ, τῇ κατὰ τὸν πανάγαθον Κύριον, πρὸς τὴν τοῦ παγκράτου δαίμονος.

κβ'. Προβεβλημένου γοῦν ὑμῖν εἰς θάνατον τοῦ κατὰ τὴν ἀγάπην καλοῦ, τοῦ χρυστοῦ, ἐγγὺς δὲ εἶπεῖν δι' αὐτὸν καὶ ἡλιώδους, προσθήσω εἰς ὁμοίον χρέος καὶ λοιπὰς τοιαύτας ὕλας, ἃς ὑπὸ κόλπῳ θεμενοὶ καὶ καταλλάξαντες. ὡς χρεῶν, κερθανεῖτε καὶ δι' αὐτῶν τὰ σωτήρια. Οὐκ ἔχω δὲ ἀπισχυρίσασθαι, οὐδὲ ἐγγυήσασθαι ἑμαυτὸν, ὡς εὐπορῶ κάλλιόν τι καὶ δοκιμώτερον ἀναθεῖναι νόμισμα ὑμῖν τοῦ κατὰ τὴν ἀγάπην ἐπταπλασίως κεκαθαρισμένου. Πάντα γὰρ ῥησά ὑμῖν παραθῶμαι εἰς ἀνάληψιν, χρυσῶν τοιοῦτων συνανακίερανται· κἄν εἰ καὶ χάλκεα δοκίμων εἶναι τινὰ τῶν παρατεθησομένων, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ χρυσῶν ἀναμικταὶ ἀγαπητικῶν, καὶ διὰ τοῦτο σεμνότητά ἔχει προλάμπουσιν.

κγ'. Ἐχετε δὲ ἐξ ἡμῶν καὶ ἄλλο τάλαντον παραγγέλλον εἰς ἔλεον, καὶ αὐτὸν πρὸ γε τῶν ἄλλων εἰς ἐμέ. Εἴητε γὰρ ἂν οὐκ ἐλεήμονες, εἴπερ γέροντα μὲν, εἴ που τύχοι, πτωχὸν, μεταιτήσαντα οἰκτιρεῖτε, καὶ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς μετάδοσιν, καὶ αὐτὴν ἀδρᾶν, ὅτε κατανυγῇ τὸ βουλούμενον τῆς ψυχῆς. Ἐμὲ δὲ σαπρὸν γέροντα, πτωχεύοντα μὲν ἀρετῆς ἀπάσης, οὐκ ἀνάξιον δὲ οἴκτου τυγχάνειν, θλίβετε πολυτρόπως, οὐκ ἐνθυμούμενοι, ὅτι, ἐφ' ὅσον ἐμοὶ ἐλαχίστων ὄντι οὐ ποιεῖτέ τι ἀγαθόν, οὐδὲ τῷ Θεῷ ποιεῖτε. Καὶ οὕτω μὲν ἐλεητέον πρῶτον ἐμὲ, τὸν ὑμῶν εὐχέτην καὶ ἄμισθον ὑπουργόν, ἐφ' οἷς ἐστὶ χρεῶν, εἰ καὶ ἄλλως δύσχρηστον, ἐν οἷς ἀπαιτοῦμαι τὰ μὴ πρὸς ἰσχύος δουλεύματα· εἶτα συνελεῖτε καὶ τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς, εἰς ὅσον ἐστὶ δύναμις, διὰ ἀγάπην Θεοῦ. Τοῦτω τῷ τάλαντῳ προσεπιφορτίζων καὶ « τὸ ἐν λύκαις παρήγορον, » ὅτε τις ἀδελφὸς ἀπαράκλητος εἴη, ποτινῶμαι εἰς τι ὁμοίον καὶ ὑπὲρ τῶν κατ' ἐμέ· καὶ πλουτῶ μὲν ἐγὼ, Θεοῦ διδόντος, παραρηγοῦμαι τοιαύταις.

κδ'. Εἰσὶ δὲ ὁμοῦς τινὲς μετρητοὶ, ἐφ' οἷς δυστυχῶ τὸ ἀνάγκη, ἀκινῆσαι ἡμῖν αὐτοὶ ὀξείαι, ἀχρηοῦσαι θεῖον λειμῶνα, πικρὰ παρεγγυμιζομένη μέλιτι, ὀξάλμη, δι' ἧς τὸ πνευματικὸν ὑγρὸν ἀποστειροῦνται τὰ εἰς καρπογονίαν αὐτῶν πρέπουσαν· οἱ καὶ εὐδαιμονίην δόξαιεν ἂν, εἴπερ ἡμεῖς θανούμεθα, καὶ αὐτῶν ὀρανῶν πελάσαι νομιούσιν ἀναπτάμενοι, ἐάν ὁ Τάρταρος ἡμᾶς ἔξει. Πρὸς οὓς εἴποιμι ἂν αὐτοὺς, οὐ καλὰ γενέσθαι σφίσι, ἐάν αἱ καθ' ἡμῶν αὐτοῖς ἀποτελεσθῶσιν εὐχαί. Ἀρῶνται γὰρ πού ἐνθέρμως ἰδεῖν κακὸν ἐλθόν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ αὐτίκα θανάτῳ κατενεχθῆναι αὐτούς· ὅπερ μὴ ἴδοιεν. Ἀλλὰ γίνετο ζῆν καὶ ἡμᾶς καὶ αὐτοὺς, ἵνα βάλλωσι μὲν ἀπὸ καὶ τιτρώσκωσιν, ὡς νῦν ποιοῦσι χαίροντες, ἐν κνωῖς, ἡμεῖς δὲ θαν-

μαζώμεθα, οἷς τε ἀβλήτοι μένομεν καὶ ἀνούτατοι, καὶ οἷς κερδαίνομεν δι' ὑπομονῆς. Προσθήσω δι' ὅτι καὶ παραμυθούμεθα, θεωροῦντες τὴν κατ' αὐτοὺς ἀδράνεια, ἔτι δὲ καὶ εἴ πως ὀψέ ποτε χρόνου ὁ μέγιστος τῶν ψυχῶν λατρὸς δοίη ἀναφρονῆσαι αὐτοὺς, καὶ οὕτως ἀποκαταστήναι εἰς σωτηρίαν. ἤς εἴπερ ἐλπίδα φοροῦσιν, οὕτω ζῶντες, ὡς ἄρτι βιοῦσι, ματαιάζουσιν οἱ πτωχοὶ, καὶ εἰς κενὸν ἐλπιδοκοπούμενοι πεποιθασιν εἰς ἀβολοὺς μεταδόσεως, εἴ τινά που καὶ ἐλεησοῦσι, ὡς ἐκεῖθεν κερδήσαντες τὰ σωτήρια.

κα'. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτω μοι τῷ τέως προκείμεθω. Ἴδου δὲ καὶ ἄλλο τάλαντον εὐχρηστον καὶ φίλον Χριστῷ τῷ Θεῷ προχειρίζομαι ὑμῖν· τὸ δὲ ἐστὶ « τὸ ἐν τῇ κατὰ τὸν βίον ἀναστροφῇ εὐδιάκριτον, » ᾧ συναφαιίνεται αὐτίκα καὶ τὸ « συγγνωμονικόν. » Ἀμήχανον γὰρ θάτερον θατέρου δίχα συνίστασθαι. **B** Μεταχειρίσεθε δὲ καὶ αὐτὰ τεχνικῶς τοιοῦτῃ κανόνι. Λογίσασθε, ὡ ἀδελφοί, ὅτι οὐ πᾶς ὁ προσκόπτων ἐν ὁδῷ φέγεται. Ἄλλ' ὁ μὲν ἀλλαχῶ πλανώμενος τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ πάσῃων διὰ τοῦτο πρόσκομμα, σκωπεται· ὁ δὲ διὰ τὸ ἀρισφαλὲς τῆς ὁδοῦ σκαμβεύσας οὐ πάνυ ἂν ψεχθεῖ, ἀλλὰ συγγνωμονηθεῖ παρά γε τοῖς ὀρθῶ διακρίνουσιν. Οὗτος ὁ λόγος ὁ βραχύς, αὕτη ἡ εὐσύννοπος παραβολή, τοῦτο τὸ εὐπερίγραφτον ἐπιχειρήμα ἔχει ὁδηγεῖν ὑμᾶς εἰς τὸ εὖ διακρίνειν καὶ αὐτίκα συγγνωμονεῖν, ἔποι χρεῶν. Ὁμοίῃ γὰρ τρόπῳ καὶ ὁ κατὰ βίον ἄνθρωπος οὐκ ἀεὶ μακάριος ἐστὶ, ὡς ἔμωμος ἐν ὁδῷ, καὶ κατὰ νόμον τὸν Κυριακὸν πορευόμενος· ἀλλ' ἔστιν οὐ καὶ σφαλεῖς ὀκλάσει, καὶ προσκόμεναι, καὶ που καὶ πεσεῖται. Καὶ οὐκ εὐθὺς ὁ διακριτικὸς ἄνθρωπος καὶ οὕτω συνετὸς ἐπιμηθήσει τῷ πεπτωκότι, καὶ ὕλην ἐπιτιμήσεων ἐπιφορήσει **C** κειμένῳ, καὶ καταθάψει αὐτόν· διαιτήσῃ δὲ, τῷ παθήματι κανονίσας, πνεύματι σοφίας καὶ συνέσεως· καὶ διερευνησεται τὸ αἴτιον, παραμετρήσας αὐτὸ ποιότητι προσώπου καὶ βίου τοῦ κατ' αὐτόν, καὶ τύχῃ, καὶ περιπετεῖα καιροῦ, καὶ ὅλων ταῖς ὕλαις, αἷς ὁ βιωτικὸς ὑπόκειται ἄνθρωπος· καὶ σταθμισάμενος, εἰ μὲν τοῦ κόσμου ἐστὶ καὶ δικῆς προϊσταται μεταχειριεῖται μὲν τὸ πρᾶγμα, ὡς ὁ νόμος εὐθύνει. Οὐκ ἔστι δὲ ὅπως οὐκ ἐπιεικέσεται καὶ αὐτὸς ὡς οἶόν τε, εἴ γε Χριστιανὸς ἐστὶ, καὶ ἐλληνίζει τὰ εἰς καλοῦθειαν, οὐ μὴν πρὸς βαρβαρικὴν θηριωδίαν πέπλασται.

κα'. Καὶ οὕτω μὲν, ἐὰν ἡ διαίτα προβαίη κοσμηκώτερον· ἔδη δὲ κατὰ πνεῦμα, οὐκ ἂν ἐγώ' οὖν ἐμαυτὸν πείσω, μὴ οὐχὶ τὸν τοιοῦτον χρῆναι πλεονάζειν ἐν τῷ διακρίνειν καὶ συγγνωμονεῖν, μεθοδεύοντα τὸ πρᾶγμα ἐπιστημονῶς ὡς ὁ Θεὸς ὑποθήσεται· εἰ μὴ ἄρα κατ' αὐτοῦ Θεοῦ τὸ πταίσμα πέφησε. Τότε γὰρ οὔτε διακρίνειν, οὔτε συγγνωμονεῖν δέδοται. Καὶ μὴν καὶ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἔχει παρβήσιαν ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἡ διακρίσις καὶ ἡ ἐπ' αὐτῇ συγγνώμη, ὡς ὁ κατὰ πνεῦμα ἐπιστημονάρχων εὐμεθόδως τεχνᾷται. Ἢ τί ἄλλο τὸ Ἑβραϊκὸν φύλον ἀφῆκε τῇ Χριστιανικῇ πολιτείᾳ, καὶ συμπαροικεῖν, καὶ ἐλίους τυγχάνειν, καὶ τρόπον τινὰ συζῆν; οἷς θρησκείαν ἀφίστα, ὡς αὐτῷ φίλον, καὶ τῶν ἀναγκαιῶν πάντων μετέχειν, τῶν μὲν ἀφθόνως, τῶν δὲ ἐφ' ὅσον ἔξεισι. Καὶ μὴν διακρίσεως μὴ προῦπεύσας,

tione aspiciamur quomodo maneamus inviolabiles et invulnerati, quomodo et fructum per patientiam feramus. Adjiciam autem quod consolamur, considerantes eorum fragilitatem sperantesque ut si Deus aliquando, maxime animarum medicus, eos respiscere concedat, ita restituantur ad salutem: cuius etsi spes in se ferant, sic viventes ut nunc vivunt, eam reddunt inutilem miseri, et vana spes decepti, frustra retributionis denarios sperant, si cujus forte misereantur, tanquam exinde salutaria lucrantes.

25. Et istud quidem sic mihi usque huc obversetur. Ecce vero insuper talentum aliud utile charumque Christo Deo vobis propono. Hoc est « in vitæ conversatione bono esse iudicio, » cui statim connexum apparet esse indulgentem. Impossibile namque est unum absque alio subsistere. Hæc autem artificiose tali regula comprehendetis: Considerate, fratres, quod non omnis qui cadit in via, reprehenditur. Sed ille quidem passim oculis errans et scandalum ideo passus irridetur: ille vero qui propter viæ lubricum vacillasset, non prorsus increparetur, sed a recte judicantibus cum indulgentia judicaretur. Iste brevis sermo, ista comprehensibilis parabola, hæc circumcisa argumentatio vos ad bene iudicandum, et statim ubi oportet, ignoscendum facile ducet. Simili namque modo per vitam homo non semper felix erit, tanquam irreprehensibilis in via, juxtaque Dominicam legem ambulans, sed erit ubi quassatus fleetet, et offendet, imo cadet. Et homo boni iudicii sicque prudens non cito lapsus conculcabit et materiam accusationum imponet jacenti et obruet illum, sed moderate iudicabit, spiritu sapientiæ et intellectus, de passione discernens, inquietque causam eam dimetiens cum qualitate personæ vitæque illius, cum fortuna circumstantiaque temporis, uno verbo, cum omnibus quibus subjacet homo vivens, et, ponderatis omnibus, rem quidem juxta directionem legis, si ordini justitiæque præsit, administrabit. Non est autem cur non moderanter tractaretur, eo quod ipse sit Christianus, aut quoad venustos mores Græcus, aut in agresti barbarie formatus.

26. Et ita quidem est quando iudicium secundum mundum procedit; si vero secundum spiritum fiat non facile crederem non debere talem abundare magis in discernendo vel ignoscendo qui rem juxta scientiam tractabit, prout Deus suggeret, nisi tamen adversus Deum culpa adesse videatur. Tunc enim nec discernere nec ignoscere datum est. Attamen in his similibus plerumque copiam habet discretio et quæ comitatur eam indulgentia, prout qui secundum spiritum in scientia primatum tenet, methodice demonstrat. An est aliud, quod gentem Hebraicam concesserit Christianos regimini cohabitare, misericordiam obtinere, et quodammodo convivere, eo quod cultum exercere permittitur, ut ipsi placitum et omnium necessariorum habere partem, et participationem, horum quidem abundanter, istorem vero

quantum licet? Et tamen sine discretionē præcedente A et indulgentia sequente non essent apud nos Judicæ tribus, nec mali Christiani, multoque minus athei. Si ergo tales (quot autem millia sunt!) haud inquietos pascit discretio indulgentiaque christiana, cur tandem bonos inter nos fratres, rectos christianos, ab hujusmodi bono duali, hac pia conjugatione, hac in Christo fraternitate, eam dico quæ secundum discretionem atque indulgentiam est, excludimus?

27. Inebriatus est olim posterioris mundi protoparens Noe, sobrietateque abjecta et sui non compos alto somno sepultus, sine decore humi jacuit. Hinc, detectis quæ non oportet, irrisus est non a multis, sed ab uno quodam, cui non conveniebat, et ipso imprudenti. Qui vero sensati, non B curiose tentarunt videre quæ non licet: sed etiam in non debito detectum absconderunt. At certe quidem a jacente, cum a vino liberatus est et a Deo ipso qui justissimum est hi benedicti sunt.

28. Jam mihi considerandum est factum isto modo. Inebriatus est magnus ille vir; indecore jacuit, a quodam irrisus est. Excitatus a somno, illum quidem cognovit ac maledixit, non autem illi similes benedixit. Et benedictio multa fuit ac pulchra, et Deus desuper annuens, illum quidem rursus magnum esse permisit, usque ad nunc illustrem et in perpetuum ita futurum. Cæterorum autem quos quidem ille magnus benedixit, sanxit illos manere benedictos dignosque bonæ memoriæ in perpetuum; C adversus autem maledictum ipse suffragatus est.

29. Cur ita judicas, Domine? Ebrium castigare negligis. Non autem hoc solum, sed etiam ejus placita complēs; benedictis quidem quos ipse benedixit; maledicendum esse decernis miserum, in quem ille maledictionem injecit. Certe, inquit, et feci sic, et sapientissimo iudicio feci, non tantum huic magnæ adhærens personæ, sed et ipsius bonæ indoli cæterisque dotibus, quæ illum virum justum præstiterunt. Consuetudinem vini non habebat homo: sed tunc primum ad hunc liquorem ex uva, tanquam ex quodam fonte salientem, velut ad aquam accessit: et bibens vinum, tanquam innocuum potum, quod vinum natum est facere, expertus est. Hoc autem cum per œsophagum in mensura descendit, plane quidem cordis lætitiā parit, debilitantem vero torporem producit, cum postquam extra mensuram descendit, exindeque rursus ascendit, occupata hominis arce, tyrannice regnat. Itaque factus est ebrius homo sic semel ex vino sopore captus; sed, licet inebriatus sit, cognomen ex ebrietate proveniens, non ipsi tamen adhæsit. Sic e contrario qui semel aliquid prudenter fecit, non secundum scientiam, sed prorsus invitus, nec prudens a recte iudicantibus dicitur; neque certe, qui semel aliquando per accidens aliquid ausit virile, viri fortis nomen accipit.

μηδὲ συγγνώμης ἐφεπομένης, οὐκ ἂν ἦσαν παρ' ἡμῖν οὔτε Ἰουδαϊκὰ φύλα, οὐδὲ μὴν τὰ τῶν κακῶν Χριστιανῶν, τὸ δὲ μείζον οὐδὲ τὰ τῶν ἀθῶν. Εἰ τοίνυν τοὺς τοιοῦτους (μυριοὶ δὲ ὄσοι αὐτοὶ) διακρίσεις βόσκει ἀσκύλους καὶ συγγνώμη Χριστιανικὴ, τί δήποτε τοὺς ἀγαθοὺς ἐν ἡμῖν ἀδελφοὺς, τοὺς ὀρθοὺς Χριστιανούς, ἀπάγομεν τῆς τοιαύτης ἀγαθῆς δωάδος, τῆς φιλοθεοῦ συζυγίας, τῆς φιλοχρίστου ἀδελφότητος, λέγω δὴ τῆς κατὰ διακρίσιν καὶ συγγνώμην;

κζ'. Ἐμεθύσθη ποτὲ ὁ τοῦ δευτέρου κόσμου πρόπατωρ Νῶε, καὶ παραλυθεὶς τοῦ νῆφειν ἔκειτο ἀκρατῆς ἑαυτοῦ, καὶ ὑπὸ βαθεῖ θανάτων, σὺχ' εἶχεν οὐδ' εὐσχημῶς κεῖσθαι, ὅτι μηδὲ κατεκλίθη πρὸς θεῖον ἔμφρονα. Κάντειθεν παραφήνας, ἃ μὴ χρεῖων, ἐγλάσθη οὐ πολλοῖς, ἀλλ' ὑφ' ἑνός τινος, οὐ μὴ προσῆκε, καὶ αὐτοῦ ἄφρονος. Οἱ μέντοι φρενῶν ἔσω οὔτε περιεργάσαντο ἰδεῖν, ἃ μὴ θέμις· ἀλλὰ καὶ ἔκρυσαν τὸν ἐν οὐ δέοντι ἀκατακάλυπτον. Ἀμέλει καὶ αὐτοὶ μὲν εὐλογήθησαν ὑπὸ τε τοῦ καιμένου, ὅτε γέγονεν ἔξω οἴνου, καὶ ὑπ' αὐτοῦ Θεοῦ τοῦ διακριτικωτάτου.

κη'. Καὶ μοι θεωρητέον τὸ πρᾶγμα καὶ οὕτως· Ἐμέθυσεν ἄνθρωπος μέγας ἐκεῖνος, ἡσχημόνησεν, ἐγλάσθη πρὸς τινος. Ἀφουρνισθεὶς ἐκεῖνου μὲν κατέρνω καὶ ἐπηράσατο, τοὺς δὲ ἀνομοίους ἐκεῖνον εὐλόγησε. Καὶ ἡ εὐλογία πολλὴ καὶ καλὴ· καὶ ὁ Θεὸς ἐπινέυσας ἄνωθεν, ἐκεῖνον μὲν ἀφήκε πάλιν εἶναι μέγαν, περίοπτον ἕως καὶ νῦν, καὶ εἰς αἰῶνα δὲ τοιοῦτον ἐσόμενον· τῶν δὲ λοιπῶν οὐς μὲν ὁ μέγας ἐκεῖνος εὐλόγησεν, ἐκύρωσεν εὐλογητοῦς μένειν C καὶ μνήμης ἀγαθῆς ἀξίους εἰς τὸ διηνεκές τοῦ δὲ κατηραμένου κατεψήφισατο καὶ αὐτός.

κθ'. Τί οὕτω κρίνεις, ὦ Κύριε; Ἀφῆκας κολάσαι τὸν μεθυστήν. Καὶ οὐ μόνον αὐτό· ἀλλὰ καὶ πληροῖς ἐκεῖνου θελήματα, καὶ εὐλογεῖς μὲν, οὐκ ἂν ἐκεῖνος εὐλογῆ· καταρᾶσθαι δὲ κρίνεις τὸν ἑλεεινόν, ᾧ ἐκεῖνος ἐπέβριψε τὴν ἀράν. «Ναί,» φησί, «καὶ ἐποίησεν οὕτω, καὶ σοφωτάτη κρίσις ἐποίησα, οὐ μόνον προσεσχηκῶς προσώπων ἐκεῖνον μεγάλῳ, ἀλλὰ καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἀγαθῇ ποιότητι καὶ τοῖς λοιποῖς, ὅσα ἐκεῖνον τὸν δίκαιον ἄνδρα περιέστησαν. Οὐκ ἦν ἑθὺς οἴνου ὁ ἄνθρωπος· ἀλλὰ τότε πρῶτως ἐκβλύσαντι τῷ ὕγρῳ τούτῳ, ὅσα καὶ τινος πηγῆς, τῆς σταφυλῆς, προσηνέχθη καθὰ καὶ ὄδατι· καὶ ἐμπῶν τοῦ οἴνου, ἅτε νηφαλίου πόματος, ἐπαθεν, ὅπερ οἴνος οἶδε ποιεῖν. Ποιεῖ δὲ πάντως ἐκεῖνος καρδίας μὲν εὐφροσύνην, ὅτε ἂν καταβαίῃ διὰ τοῦ οἰσοφάγου σύμμιτρος· κάρων δὲ παραλυτικόν, ὅτε καταβάς μέτρον πέραν, εἶτα ἀναβάς, τυραννήσει, κατασχὼν τὴν ἐν ἀνθρώπῳ ἀκρόπολιν. Οὐκ οὖν μεθυστῆς ἄνθρωπος ὁ οὕτως ἄπαξ ἐαλωκῶς τῇ ἔξ οἴνου καταφορᾷ· ἀλλ' ἐμεθύσθη μὲν, οὐκ ἐνεκάθισεν δὲ αὐτῷ ἐντακείσῃ ἢ ἐκ μέθης ὀνομασία. Οὕτως ἐκ τοῦ ἐναντίου οὐδὲ ὁ εἰσάπαξ φρόνιμόν τι ποιήσας μὴ κατὰ ἐπιστήμην, ἀλλ' εἰς τὸ πᾶν ἄκων, φρόνιμος τοῖς ὀρθῶς κρίνουσι λέγεται· οὐδὲ μὴν ὁ ἐς μίαν ποιῆ ἀνδρικόν τι τολμήσας κατὰ τι παραπεισὸν τὴν τοῦ ἀνδρείου κληῖν ἀπηνέγκαστο. Καὶ δικαίῳ δὲ φάκτω ἐπιβαλεῖ ποτε

καὶ ὁ πάντων ἐκδικώτατος, εἰ οὕτω τύχοι. Ἔστι δὲ καὶ παλιν ἄδικος, εἰ μετὰ τὸ ἐν ἐκείνῳ τοῖς προτέροις ἐπιμένειν ἀπισχυρίζεται. Καὶ ὁ ἐμὸς δὴ οὗτος Νῶε τὴν ἀρχὴν τῆς οἴης διασεισθεὶς καὶ ταραχθεὶς μικρὸν ὄσον, καὶ ἀνέσφηλε, καὶ κατασταθεὶς ὡς πέτρα στεφρὰ, οὐκέτι ἐτινάχθη οὐδὲ κατέπεσεν· οὐδὲ κατακαυχήσατο αὐτοῦ ὁ πρὸς ὦραν ἀνδρικός ἐκείνος οἶνος· ἀλλὰ θραυσθεὶς ἐναρέτῳ συμμετρίας, οὐκ εἰς δεύτερον Βλαπτικῶς αὐτῷ ἀνεψύη, ἀλλὰ συστατικῶς, ὡς ἡ αὐτοῦ φύσις ἐκ πρώτης καταβολῆς κελευσθεῖσα τέτακται. Διὸ οὕτε εἰς μέθυσον ἐνεγράφη, καὶ τὴν ἐμπνευσθεῖσαν δὲ ἄνωθεν αὐτῷ προφητείαν ἐφύλαξεν ἕως καὶ εἰς τέλος, καὶ τοῖς ἐμοῖς προπάτορσιν ἐγγέγραπται. »

λ'. Ὅρπτε, ὡ ἀδελφοί, ὅπως αὐτὸς ὁ Θεὸς, ὁ ὑπὲρ πάντας κριτής, ὅτι καὶ ὑπέρθεος, κρίνει, καὶ διακρίνει, καὶ οὕτω διαγιγνώσκει, οὐ πρὸς ἀποτομίαν, ἀλλὰ φιλανθρωπίαν ἐξ ἀγάπης πάντως. Τί δὴ οὖν μὴ καὶ ἡμεῖς, εἰς ὄσον ἐφικτὸν, ἐξομοιούμεθα τῷ τοιοῦτῳ κριτῇ, ἀλλὰ πρὸς ἀπήνειαν καὶ δικάζομεν καὶ ἀποφαινόμεθα, καὶ τὰ πλείω, ἐφ' οἷς οὐτε πρέπει οὔτε ἄλλως χρῆ, πταίομεν πολλάκις; Ἄλλὰ τις περίστασις παρίσταται βοηθοῦσα ἡμῖν, εἰς ἣν ἀποβλέπων ὁ κρίνων δύναται μὴ καταφάσκειν δεινὰ τοῦ ἀδελφοῦ, μηδὲ ἀπηλεγείως αὐτοῦ καταφέρεισθαι. Τί οὐκ ἐνθυμούμεθα οἱ μάτην κατὰ τῶν θναίων πετροβολοῦντες, καὶ τοὺς ἀθώους λιθάζοντες, τὸν φιλανθρωπώτατον ἐκείνον λόγον τοῦ εἰπόντος· « Ὅστις οὐχ ἤμαρτε, βαλέτω λίθον ἐπὶ τὸ ἡμαρτηκὸς πρόσωπον; » Μᾶλλον μὲν οὖν τί τοὺς μηδὲν μηδόλωσ ἡμῖν ἐξαμαρτάνοντας ἐθέλομεν καταχωννύειν λίθοις, οὔτε βλάπτοντες ἐκείνους οὐδὲν, ἀλλὰ στεφάνοις καλλύνοντες, εἴτε ὁπομοῦνης ἕνεκεν, εἴτε καὶ ὅτι πασχουσι καὶ θνεϊσμους καὶ τὰ ἄλλα, δι' ὧν μακαρίζεται παρὰ τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις τοιοῦτος ἄνθρωπος;

λα'. Ἐμβαθύνετε οἱ διὰ τοῦ ἱερογραφικοῦ πελάγους ἐντέχνως νηχόμενοι, καὶ δρᾶσαθε διορατικώτερον τῆς ἐννοίας τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥήματος τοῦ· « Ὅστις οὐχ ἤμαρτε, βαλέτω λίθον ἐπὶ τὸ ἁμαρτωλὸν πρόσωπον. » Μυστήριον τὸ πρᾶγμα ἐκκλητικὸν ἀληθῶς, καὶ οὐκ ἔστιν ἐξισωθῆναι διάκρισιν ἄλλην πρὸς τὴν ἐνταῦθα προφαινομένην. Καὶ εἰκότως. Θεὸς τε γὰρ ὑπὲρ ἅπαντα καὶ νοῦν καὶ πράγματα, καὶ Θεοῦ διακρίσις ὑπὲρ ἅπασαν. Ἐδέξατο ἐπὶ τοῦ ὤμου ἁμαρτίαν· κἀνταῦθα ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, ὁ ὑπερκάθαρος, ὁ ὑπέρφωτος, ἵνα ἐλεθῆ τὸ ἡρόσωπον, ὑπὲρ οὗ ἐλάλησεν. « Ὁ μὴ ἁμαρτῶν, φησί, βαλέτω λίθον ἐπ' αὐτήν. » Καὶ πάντως εἶχον ἂν εἰπεῖν οἱ ἀκούοντες αὐθέκαστοι ἐκείνοι κριταί, ὅτι « Ἐὴν ὁ μὴ ἁμαρτῶν λίθον ἐγκελεύεται βαλεῖν κατὰ τοῦ πταίσαντος, σὺ δὲ ὡς Θεοῦ υἱὸς ἀναμάρτητος εἶ, ρίψον σὺ πρῶτος λίθον, καὶ φόνευσον τὴν παράνομον. » Εἰδότες δὲ, ὡς ἐμφράζει αὐτοῖς τὸ στόμα, ὅπαντήσας αὐτίκα στεφρῶς ἐν τῷ εἶπεν. ὅτι « Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ Θεὸς ὢν ἀναμάρτητος, οὐκ ἐπιβρίπτω λίθον ἐπὶ φόνον, καθὰ οὐδὲ ὀδόντα ἐκβαλῶ ἀντὶ ὀδόντος.

A Operi vero justo, si casus occurrit, etiam omnium injustissimus manum admovebit. Est autem iterum iniquus, si post illud unum factum, prioribus inhæreere continuat. Et certe meus ille Noe aliquantulum in principio vino concussus ac turbatus, a lapsu resurrexit, et sicut solida petra stabilitus, non amplius vacillavit neque cecidit, nec adversus eum gloria tum est illud ad horam virile vinum, sed commendabili mensura devictum, non secundo fuit ad lapsum, sed ad sustentaculum, sicut ipsius natura juxta primam originem jussa constituta est. Ideo non inter ebrios inscriptus est, sed inspiratum ei desuper prophetiæ donum custodivit, usque ad finem, ac meis cum avis annumeratus est. »

B 30. Videtis, fratres, quomodo Deus ipse, qui super omnes judex est, quia super omnia Deus, judicet, et dicernat, et ita plene cognoscat, non ad duritiem, sed ex charitate prorsus ad humanitatem. Cur igitur et nos, quantum est possibile, non effingimur tali judicii similes, sed ad crudelitatem et judicamus et apparemus, et plerumque, in quæ nec decet nec prorsus oportet, sæpe impingimus? Attamen quædam nobis auxilians præsto est circumstantia, ad quam intuens qui judicat non valet dura loqui contra fratrem neque sæve adversus eum ferri. Cur non in mente revolvimus, nos qui frustra contra insontes lapidem jacimus, et innocentes lapidamus, elementissimum illud verbum dicentis: « Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat? » Vel potius cur eos qui haudquaquam in nos peccaverunt lapidibus obruere volumus, nihil ipsos lædentes, sed coronis exornantes, sive propter patientiam, sive quia patiuntur opprobria cæteraque, quorum gratia talis homo sanctis in Evangeliiis prædicatur beatus?

C 31. Altius penetrate, qui per hierographicum mare perite navigatis, et aliquid assumite perspicacius ex hujus evangelici sententia verbi: « Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat. » Hoc vere stupendum est mysterium, nec cum hic relucente comparanda est alia dijudicatio. Et enim merito Deus super omnia, mentem ac res, est, Deique judicium super omne præstat. Illic etiam super humerum peccatum acciperat, qui tollit peccata mundi, qui purissimus, qui lucidissimus est, ut illius personæ pro qua locutus est, miseret. « Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat. » Omnino dicere potuissent illi qui audiebant severi judices: « Si, qui non peccavit, lapidem jacere jubetur in peccatorem, et tu, velut Dei Filius, sine peccato es; jace tu primus lapidem, et iniquam occide. » Scientes autem illum eo ipsis obturatum esse, firmiter extemplo respondentem: « En ego Deus, absque peccato, non jacio lapidem ad occisionem, quatenus neo dentem eruo pro dente, nec oculum effodio

pro oculo, sed modo leniori curabo morbum ejus A qui peccavit, quia non ad umbram similis sum vobis, » siluerunt, et incepti pondus sicut et lapis in ipsos recidit. Et ecce vobis Evangelii lapis ipsa margarita, quam ut Evangelii pretiosam, ad lucrum negotiabitur.

ἐπεὶ καὶ λίθου εἶδος τι καὶ ὁ μαργαρος, ὃν ὡς

32. Erat autem ibi victoriosum Salvatoris adversus illos severos judices argumentum a fortiori. « Si enim, inquit, ego qui sine peccato sum, non jacio lapidem in peccatricem, neque vos ergo, nec qui vobis sunt similes, quorum nulli sunt sicut ego propter peccatum quod in vobis est, lapidationem excusabit. Ignoscetis autem in judicando sicut nunc ego quidem ipse manifeste coram vobis B incipio dare legem, ego caro factus, ego qui ab æterno pro communi salute tali discretionem usus sum, mei vero apostoli ac præcones, a me suscipientes legem ponent. » Hujusmodi divinum talentum, ad judicium et indulgentiam pertinens, per quod vobis multum erit lucrum, aliquis diceret, superimmensum, si quis forte super quod est immensum inveniri posset.

33. Sed mihi videtur quod, ut ex iis quæ sub oculis sunt animadverto, plerique sumus inhabiles ad administrandum hujusmodi bonum, ob pusillanimitatem quæ nobis inest, alias autem ob examinis defectum in accidentibus, necnon ob suspicionem ac levitatem; cunctorum enim dicere, et ob invidiam. E talibus enim quibusdam plerumque causis perficitur præjudicium, cujus effectus est implacabilitas C in eis qui non solent etiam ubi non oportet, spiritualiter patrocinari, sed cum severis accusatoribus inveniri. Hi crudeliter exasperati iraque obcæcati, et ideo male videntes, non solum trabes curiose plusquam oportet inquirunt, sed etiam, si quæ forte sit palea fraterna, tanquam in montem Olympicum eam exaggerant. Et ubi sic judicant, eum qui quomodolibet propter aliquam ex natura necessitatem sputit, injuriose conspuere tenent, et qui simpliciter sreat, hostiliter screare, indiscrete ipsi judicant; unguentorum autem inunctionem pro cæni effusione habent. Non salutavit nos ille quidam transiens: ergo fecit injuriam, aut saltem contemptor est. Obviam factus, non allocutus est, non risit, nec etiam subrisit: ergo nobis inimicus est. Talis hunc et illum benigne suscepit et amplexus est: nostri vero non meminit: ergo hujusmodi hostilis, nec hospitalis, nec affabilis est. Quidam a nobis paululum offensus contra nos loquitur: ergo maledicus et litigiosus et contentiosus. Papas heri percussus a nobis in maxillam, deinde fugæ deditus, et hodie rogatus ut maxillam vertat alteram, retrocedit et renuit præbere maxillas ad accipiendam, nobis plaudentibus et lætantibus ac ridentibus, sonoram alapam: ergo talis homo præscriptionis evangelicæ transgressor est ac memor injuriarum. Loquimur, et audit: ergo dolosus, et ideo attentus

οὐδὲ ὀφθαλμὸν ἐξορύξω ἀντὶ ὀφθαλμοῦ. ἄλλως δὲ ἡπιώτερον θεραπεύσω τὴν νόσον τοῦ πταισάντος, ὅτι μὴδὲ τῆς σκιάς ἐγὼ εἰμι καθ' ὑμᾶς, » εἰγήσαν καὶ τὸ τῆς ἀμηχανίας βάρος ὅσα καὶ λίθος ἐβρίφη ἐπ' αὐτούς. Καὶ ἰδοὺ ὑμῖν λίθος οὗτος εὐαγγελίου, θαρσύνω δὲ φάναι ἀσφαλῶς, καὶ μάργαρος, εὐαγγελικὸν πολυτίμητον εἰς κερδαλεότητα ἐμπορεύ-

λβ'. Ἦν δὲ ἄρα ἐνταῦθα τὸ νικητικὸν τοῦ Σωτῆρος ἐπιχείρημα κατὰ τῶν ἀσθηρῶν ἐκείνων κριτῶν ἐκ τοῦ μείζονος. « Εἴ γάρ, » φησιν, « ἐγὼ ὁ ἀναμαρτητος οὐ βάλλω λίθον κατὰ τῆς ἀμαρτωλοῦ, οὐδ' ἄρα ὑμεῖς καὶ οἱ καθ' ὑμᾶς. οἱ μὴδένες πρὸς ἐμὲ διὰ τὸ ἐν ὑμῖν ἐφάμαρτον, ποιήσετε τὸ ἐν ἐφέσει λίθασμα. συγγνωμόνησθε δὲ δηλονότι εὐεπιβόλως κατὰ διακρίσιν, ὡς νῦν μὲν ἐγὼ αὐτὸς ὀφθαλμοφανῶς ἐνώπιον ὑμῶν κατάρχομαι νομοθετεῖν, σαρκοφόρος ὢν, ὃ καὶ ἐξ αἰῶνος ταύτην χρώμενος ἐπὶ σωτηρίᾳ κοινῇ. οἱ δὲ ἐμοὶ ἀπόστολοι καὶ κήρυκες ἀπ' ἐμοῦ λάβόντες νομοθετήσουσι, » τοιοῦτον καὶ τοῦτο θεῖον τάλαντον, τὸ κατὰ διακρίσιν καὶ συγγνώμην, δι' οὗ πολὺ τὸ κέρδος ὑμῖν ἔσται, εἴ ποί δ' ἂν τις, ὡς καὶ ὑπεράπειρον, εἴ τί που ἔστι λογιστεύσασθαι ὑπὲρ τὸ ἄπειρον.

λγ'. Ἀλλὰ δοκῶ μοι, ὡς, ἐξ ὧν βλέπων κατανοῶ, ἄτεχνοι ἔσμεν οἱ πολλοὶ μεταχειρίζεσθαι τὸ τοιοῦτον καλὸν διὰ μικροψυχίαν τὴν ἐν ἡμῖν, ἔστι δὲ οὐ καὶ διὰ τὸ ἐν τοῖς συμπίπτουσιν ἀνεξέταστον, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ καχύποπτον καὶ ἐλαθρὸν, ὁκνῶ γὰρ εἰπεῖν, ὡς καὶ διὰ τὸ φθονερὸν. Ἐκ τοιοῦτων γὰρ τινῶν ὡς τὰ πολλὰ αἰτιῶν ἀποτελεῖται τὸ ἀδιακρίτον, οὗ ἀποτέλεσμα τὸ ἀσύγνωστον παρὰ γε τοῖς μὴ πεφυκόσι καὶ συνηγορεῖν, ἔνθα μὴ χρεῶν, πνευματικῶς, ἀλλ' ἐν ἀποτόμοις κατηγοροῖς αἰεὶ τάττεσθαι. οἱ δεινῶς ἐμπικραινόμενοι, καὶ θυμῷ σκοτούμενοι, καὶ οὕτω παραβλέποντες, οὐ μόνον δοκοῦς πλέον τοῦ δέοντος περιεργάζονται, ἀλλὰ καὶ, εἴ τί που κάρφος ἀδελφικόν, ὡς εἰς ἕρος ὀγκοῦσιν Ὀλύμπιον. Καὶ που δόξαν οὕτω, τὸν μὲν ὀπισσοῦν πτύοντα κατὰ τι ἐπαναγκάζον ἐκ φύσεως λογιζόνται καταπτύειν ἐφυβριστικῶς, τὸν δὲ ἀπλῶς χρεμψόμενον καταχρέμπεσθαι, ἀδιακρίτως αὐτοὶ κρίνοντες. τὸ δὲ κατασταλάζεσθαι στακτοῖς μύροις εἰς βορβόρου ἐπιχυσιν τίθενται. Οὐ προσεκόνησεν ἡμᾶς ὁ δεῖνα παρερχόμενος. ὕβρισεν ἄρα, ἢ ἀλλὰ καταφρονητικῶς δίδικται. Συνηντηκῶς οὐ προσφθέξατο, οὐκ ἐτίλασεν, οὐδὲ γοῦν ἐμειδίασεν. ἐχθρὸς ἄρα ἐστὶν ἡμῖν. Ὁ δεῖνα τόνδε καὶ ἐκείνον φιλοφρονησάμενος καὶ δεξιωσάμενος, ἡμῶν οὐκ ἐμνήσατο. ἀφιλος ἄρα ὁ τοιοῦτος καὶ ἀξενος καὶ οὐκ εὐυπόληπτος. Ὁ δεῖνα ἡρέμα παρ' ἡμῶν ὑβριζόμενος ἀντιλαλεῖ. βλάσφημος ἄρα ἐστὶ καὶ ἐριθευτικός καὶ φιλόνηκος. Ὁ παπᾶς τυφθεὶς παρ' ἡμῶν ἐναγχος τὴν παρεῖαν, εἴτα ἐκδραμῶν, καὶ σήμερον ἀπαιτούμενος καὶ τὴν ἐτίραν στρέψαι, ἀνὰ πόδα χωρεῖ, ὀκνῶν φουσῆν τὰς γνάθους εἰς ὑποδοχὴν ψοφώδους ραπίσματος, ἐπὶ κρότῳ καὶ ἡμετέρα χαρᾶ καὶ γέλῳτι. παραβίατης ἄρα τῆς εὐαγγελικῆς παραγγελίας ὁ ἄνθρωπος καὶ μνησίκακος. Δαλοῦμεν, καὶ ἀκούει. δόλιος ἄρα, καὶ

διὰ τοῦτο προσεκτικῶς. Ἐγχειροῦμεν ζημιοῦν Ἐκκλησίαν (θετίον γὰρ οὕτω εἰπεῖν), ὃ δὲ ἀντέχεται καὶ ἀνίσταται· ὄξυς ἄρα καὶ ἀφιλάδελφος καὶ οὐδὲ εὐαγγελικός ἐστιν. Ἡ γὰρ ἂν τῷ θέλοντι λαβεῖν τὸ αὐτοῦ ἱμάτιον καὶ τὸν χιτῶνα προσαπεδύσατο. Καθίζομεν λόγους· ὃ δὲ προορᾶται αὐτούς, καὶ οὕτω διαφυγγάνει τὸν ὄλεθρον. Περιεργος ἄρα καὶ περινενοημένος ἐστίν. Ἀπειλοῦμεν, μορμολυττόμεθα, ἐκφοδοῦμεν· ὃ δὲ περιφρονεῖ, καὶ πού καὶ ἀνταπειλεῖται. Θρασὺς ἄρα ἐστίν. Κατατοξαζόμεθα, σφενδονώμεν, ἐπαφίμεν αἰγανίας καὶ δόρατα· ὃ δὲ καὶ θωρακίζεται, καὶ πού καὶ σύμμαχον προκαλεῖται τινα. Τολμητίας ἄρα ἐστὶ καὶ ὀχληρὸς. Δικαιολογεῖται συκοφαντούμενος· ἀντιλογικός ἄρα ἐστίν. Ἀστράπτομεν κατ' αὐτοῦ· ὃ δὲ μύων τοὺς ὀφθαλμούς οὐ δεδίδτεται, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀστραπὴν μηχανᾶται τι αὐτὸς θεράπευμα ὄψεως· μελετητικός ἄρα ἐστὶ καὶ σκεπτικός. Ἀκούων δεινὰ πολλάκις, ἴσταται ἐνέος· ὑπουλος ἄρα ἐστὶ καὶ ἐνδόμιχος.

λδ'. Τί φατε, ὦ τοιοῦτοι κριταί; Οὐκ οἴδατε, ὡς ἀδιάκριτά ἐστὶ ταῦτα πάντα, καὶ λογισμοῦ ἀσκέπτου γνωματεύματα, ἐν οἷς οὐδεμία ἐστὶ γνῶσις ἐπιστημονικῆ. Ἄγε δὴ, ἐρωτήσω τοὺς, ὡς εἴρηται, γνωμπευόμενοι· καὶ, εἰ δύνανται, ἀποκριθῆτωσαν, καὶ ἀθωωσάτωσαν σφᾶς αὐτούς, ἐφ' ἧς ἀδιακρισίας ἀλίσκονται. Ἔστιν, ὦ χρηστοί τὴν κρίσιν, εἴτ' οὖν κατάκρισιν, ἀποκωλύσαι τὴν φύσιν τοῦ μὴ ποιεῖν τὸν ἄνθρωπον ἢ πύειν ἢ χρέμπεσθαι; Εἰ δὲ οὐ κατὰ σοῦ τὸ πάθος, ὦ οὗτος, γίνεσθαι κρίνεις, τοῦτό ἐστὶ τὸ παρὰ σοὶ ἀδιάκριτον, ὡσπερ καὶ τὸ μυρίζεσθαι μὲν διὰ τινος, δοκεῖν δὲ βορβόρω χραίνεσθαι, καὶ τὸ μὴ προσκυνεῖσθαι μὲν πρὸς τινος ἀπλοῦκυμένου, ἐγκρίνειν δὲ αὐτὸ εἰς ὕβριν καὶ παύγιον. Τί δὲ ἀλλὰ ἀνάγκη τῷ ἀνθρώπῳ ἐγκριεῖται ποθεν τοὺς συναντῶντας εἰκῆ καὶ μάτην προσλαλεῖν καὶ προσελάθῃ ἀκαιρα; Ὁ δὲ δῶτῃ μὲν διδοὺς, ἀδῶτῃ δὲ μὴ διδοὺς, ἔχει ἂν ποθεν ψόγον δίκαιον, οὐ μενοῦν, εἴπερ εὐδιάκριτον ἔχει διαγνώμην. Μάλιστα μὲν οὖν καὶ διδοὺς τις ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε, γελασθεῖν ἂν, ὡς ἢ παρὰ τὸ δέον φιλότιμος, ἢ μεταχειριστικός καὶ πραγματευτικός. Τίς δὲ ὑβρίζόμενος οὐ λαλήσει πρὸς σωφροσύνην, ἐὰν φρονῆ;

λε'. Ἀλλὰ χρὴ πάντως ἀνέχεσθαι καὶ σιωπᾶν τὸν περιυβριζόμενον, καὶ μάλιστα τὸν παπᾶν (θεοῦ λέγεις ἀνοχὴν), ὡσπερ καὶ τὸν βαπτιζόμενον καὶ ἀλγοῦντα μὴ ἐκκλίνειν τὸν εἰς αὐτὸν πλιμμελοῦντα. Φράξομεν, ὡς οἱ ἀδιάκριτοι βούλονται, τοῖς λαλοῦσι τὰς ἀκοάς, αἷς ἢ φύσις πύλας οὐκ ἐπέθηκεν· ἀλλὰ ζημιούμενοι χαρισόμεθα, ἐλλοχώμενοι δὲ περιπεσοῦμεθα· τοῖς ὀλοθρευταῖς ἐκούσιοι ἐς ὄλεθρον. Καὶ εἴημεν ἂν μωροί, οὕτω πειοῦντες, καὶ μεμπτεῖν καὶ τοῖς ἀδιακρίτοις αὐτοῖς, ἐὰν τοιοῦτοι ἀπεκβαίνωμεν, ὡς ἢ ἀναίσθητοι ἢ ἡλίθιοι. Πιάσχοντες δὲ ἀπειλὰς καὶ πολέμους, οὐ θωρακισόμεθα, οὐ κατάπρακτοι γενώμεθα, οὐ προσλαβώμεθα καὶ τῆν δυνατὴν ἐπικουρίαν· ἀλλὰ τὰς χεῖρας δῆσαντες, καὶ κατακλύψαντες, ὃ δὴ λέγεται, εἰς καμάρωμα, ἐκπεσοῦμεθα

A Ecclesiam lædere conamur (supponendum est enim ita loqui), ille vero obsistit et adversatur: ergo violentus, et fratrum non amator, et Evangelio contrarius est. Aliter enim volenti rapere pallium ipsius, exuens quoque tunicam, cederet. Insidias ponimus, ipse vero prævidet eas et ita fugit interitum: ergo curiosus et nimis circumspectus est. Minamus, expavescimus, terrificamus; ille vero despicit aut forte minas minis opponit: ergo ferox est. Arcum tendimus, fundam torquemus, jaculum et sagittam projicimus, ipse vero thorace munitur et forte quemdam advocat auxiliatorem: ergo audax ac turbulentus. Judicio contendit calumniam passus: ergo contradictor est. Fulguramus adversus illum: ille vero claudens oculos non terretur, sed et post fulgurationem invenit ipse quoddam remedium visus: ergo meditabundus et speculativus est. Sæpe dura audiens, mutus permanent: ergo subdolos est atque dissimulatus.

34. Quid dicitis, hujusmodi iudices? Non videtis, quod indiscreta sunt hæc omnia, temerariæque cogitationis sententiæ, in quibus nulla est juxta scientiam cognitio. Age ergo, interrogabo istos, ut dicitur, sententiosos. et, si possunt, respondeant, et ab indiscreto iudicio, quo convincuntur, se liberent. Numquid, o boni ad iudicandum, sive potius ad condemnandum, natura prohiberi potest ne faciat hominem vel exspuere vel exscreare? Si vero contra te, o hujusmodi, hanc affectionem fieri iudicas, hoc est a te discretionis defectus, quemadmodum si quis unguenta perfunderetur, crederetur autem inungi cæno; vel si quis simpliciter non saluaret, et iudicaretur ad injuriam et ludum hoc facere. Quænam autem de cætero necessitas homini, sicunde fuerit, cum obviantibus frustra vaneque loquendi, et intempestive ridendi? Qui vero datori dat et non danti non dat, unde justam habere reprehensionem? non certe, siquidem discretivam habet deliberationem. Potissimum quidem igitur ille qui daret simpliciter et ut accidit, irridetur, tanquam vel ultra necesse magnificus, vel administrativus, vel negotiosus. Quis autem in injuriam passus, non loqueretur cum sapientia, si sapit?

35. Verum oportet omnino patienter sustinere silereque injuriis onustum, et præsertim papam (Dei dicis tolerantiam), quemadmodum ei percussum et afflictum, non effugere peccantem in ipsum, Obserabimus, ut temerarii volunt, loquentibus aures, quibus natura portas non imposuit, sed læsi gratias habebimus; insidiis autem circumdati, in manus exterminatorum ultro incidemus ad interitum. At essemus stulti, sic facientes, et illis etiam irridendi temerariis, si tales nos præberemus, ut stupidi vel insani. Sustinentes autem minas et bella, non thorace muniemur, non cataphracti erimus, non potens assumemus auxilium, sed manibus ligatis, et, ut dicitur, in testudinem inclinati, capite excidemus. At reputaremus occi-

sores nostri, vel saltem de nostra ruina sententiam ferentes; calumniator autem ut vera loquens honorifice salutaretur. Res non est omnibus facilis. Non autem alias ex aggredientibus omnimodo custodiemus: sed male audientes, ex necessitate per maledictionem respondebimus, et meretricie, quæ non licent nec conveniunt, garriemus. Sapientium nec istud est, recta ratione dum aliquis dirigitur.

36. Hortor igitur eos qui sine discretionem sunt ut a scribendo iudicandoque, sicut ipsis placet, desistant, contentur autem imitari pictores qui fingunt in accuratis characteribus, quos non esse falsos certum est, nec non iudices sedulos ac proinde rectos, ut quoque Deus similibus eos objiciat iudiciis. Quod si conjecturaliter, et secundum quamdam verisimilitudinem, et deductionem ex principiis male cognitis, dispositiones eorum qui nobis noti sunt, modificari volumus, et discretionem ad ignoscendum non afferimus, recedet a nobis quidquid sociale est, quidquid proinde politicum, quidquid amore mutuo fundatum; et tandem oportet unumquemque nostrum, ut cum hominibus non sit, petere solitudinem, cum corvis errare quopiam, aut saltem in mundo non esse, sed trans Oceanum migrare.

37. Et hæc quidem de notioribus qui commune sal gustaverunt et tamen simul nimis extranei devenerunt. Si vero quis nullum principium vel initium cognitionis habens, nec hominis vitam aut virtutes aut opera mala sciens, hominem iudicat, inquisitionem negligit, condemnat, et protinus vult ipsi rationem imponere, ad huiusmodi hominem nullum habeo sermonem, nec modo propositum talentum homini tali subijcio. Ipse enim prorsus est ignarus dijudicandi, nec sensu sanus. Ideo non aliquid lucri faceret mihi, nec per me, meo Domino cujus sum thesaurarius. Verum ipse quidem alium inquirat numularium: ego vero Dei thesaurum exhauriam in manus hominem scientium illi adhærere ipsiusque voluntatem facere, non autem intente prosequi iudicium malum, ut etiam donum æstimetur illud divinum ideoque non abijciendum.

38. Habere commendandum vobis et aliud talentum, hoc est jejunii, quod nostrum auspicamur primitivum nutritorem, præclarum germen, quod primus paradisi edidit, cui fortiter inbærentes generis auctores non exinde expulsi fuissent, per quod genus humanum, si velit, huc revertitur. Hoc enim amat in Edein reducere filios Adam, ut ibi cum illis degat, ubi primum constituti sunt; sed præsertim in ipsum cælum, ubi plurimum est ipsi participationis, in quod exaltat eos qui, per ipsius amorem, elevationem ipsi convenientem, id est, cælestem, ambiunt.

39. Ubi enim alibi spiritualis apathia, quam sibi proponit jejunium, nisi in cælo sanctissimisque ordinibus illi degentibus? An enim aliquis putat alium esse jejunii scopum, præterquam in mente

Α τῆς κεφαλῆς. Καὶ λογισθεῖσθαι ἂν ἡ αὐτοφόντα, ἢ ἄλλα κατεγνωκότες ἡμῶν αὐτῶν ἀπόλειαν· ὁ δὲ συκοφαντῶν προσκυνηθήσεται ὡς ἀληθῆ λαλῶν. Οὐκ εὐκλον ἄπασιν τὸ πρᾶγμα. Οὐ φυλαξόμεθα δὲ καὶ ἄλλως παντοίως ἐκ τῶς κατεπιχειροῦντων· κακῶς δὲ ἀκούοντες ἀντιβλασφημησομεν ἐκ ἀνάγκης, καὶ πορνικῶς φλυαρήσομεν, ἢ μὴ πρέπει καὶ οὐκ ἔξεστι. Φρονούντων οὐδὲ τοῦτο, ἕως ὁρθῶ λογισμῶ τινος διοικῆται.

λζ'. Παρακαλῶ οὖν ἀφέσθαι μὲν τοὺς ἀδίσκριτους τοῦ, ὡς αὐτοῖς δοκεῖ, γράφειν καὶ κρίνειν ἀμιλλᾶσθαι δὲ εἰς ἴσον ἔρχεσθαι καὶ ζωγράφους βᾶπτουσιν εἰς ἀκριβεῖς χαρακτῆρας, οὐς οὐκ ἔστι ψευδεπιγράφους εἶναι, καὶ κριταῖς ἐξεταστικοῖς καὶ οὕτως ὀρθοῖς, ἵνα καὶ ὁ θεὸς αὐτοὺς παραβάλλῃ ὁμοίαις κρίσεσιν. Ὡς εἴ γε στοχαστικῶς καὶ κατὰ τινα εἰκοτολογίαν καὶ ὑπόνοιαν ἐκ παρακούσματος ἐπιβαλλεῖν ἐθέλομεν ταῖς τῶν γνωρίμων ἡμῖν διαθέσει, καὶ οὐ διακρίνομεν, ὡς καὶ συγγνωμονεῖν, οἰχθήσεται ἀπ' ἡμῶν τὸ κοινωνικόν, καὶ οὕτω πολιτικόν, καὶ φιλόλαλλον· καὶ χρὴ τοῦ λοιποῦ ἕκαστον ἡμῶν ἐρημάζειν, ὡς μὴ μετ' ἀνθρώπων εἶναι, ἀλλὰ πῶς κατὰ κοράκων ἀποπλανᾶσθαι, ἢ ἀλλὰ μηδὲ ἐν κόσμῳ εἶναι, ἀλλ' ἐξωκεανίεσθαι.

λζ'. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν γνωριμωτέρων, οἳ καὶ κοινῶ ἀλὸς ἐγέυσαντο, καὶ ἄλλως ὁμοῦ ἤλθον ξενικώτερον. Εἰ δὲ τις μηδεμίαν ἔχων ἀφορμὴν ἢ ἀρχὴν γνωριμότητος, μηδὲ εἰδὼς ἀνθρώπου ἢ βίον ἢ ἀγαθοπραξίαν ἢ κακὰς ἐνεργείας, κρίνει ἄνθρωπον, οὐδ' ἠκριβώσατο, καὶ κἀνακρίνει, καὶ αὐτίκα ἐθέλει καὶ εὐθὺν αὐτῷ ἐπιφέρειν, οὐδεὶς μοι πρὸς τὸν τοιοῦτον λόγος, οὐδὲ τὸ προτεθὲν ἄρτι ταλαντον τῷ τοιοῦτῳ ἀνθρώπῳ προβάλλομαι. Αὐτὸς γὰρ παντῶς ἀμαθῆς διακρίνειν, καὶ οὐδὲ καθαρὸς ἐχέφρων· διὸ οὐδὲ πραγματεύσεται ἂν τι κέρδος ἐμοί, καὶ δι' ἐμοῦ τῷ ἐμῷ Δεσπότη, οὗ θησαυροφύλαξ ἐγώ. Ἄλλ' αὐτὸς μὲν ἐρευνάτω δανειστὴν ἕτερον· ἐγὼ δὲ τὴν γὰζαν τοῦ θεοῦ ἐκκενώσω ἀνθρώποις εἰδόσιν ἐπιστρέφεσθαι αὐτοῦ καὶ ποιεῖν τὸ αὐτοῦ θέλημα, οὐ μὲν ἀτενῶς ἀντέχεσθαι τοῦ καταγνωμονεῖν, ὡς καὶ δῶρον ἡγεῖσθαι αὐτὸ θεῖον καὶ οὕτως ἀναπόδλητον.

λη'. Ἐχω παραθεῖναι ὑμῖν καὶ ἄλλο τάλαντον, τὸν « τῆς νηστείας, » ἧς ἐναρχόμεθα τῆς ἀρχεγόνου ἡμῶν τῆσθου, τοῦ καλοῦ βλαστήματος, ὃ πρῶτος ὁ παράδεισος ἐξέφυσε, οὐπερ οἱ γενάρχαι ἀντεχόμενοι ἐγκρατῶς οὐκ ἂν ἐκεῖθεν ἀφωρίσθησαν, δι' οὗ καὶ πάλιν τὸ ἀνθρώπινον φύλον ἐπανέρχεται εἰς ἐκεῖνον, εἴπερ ἐθέλει. Φιλονεικεῖ γὰρ αὕτη ἐπανάγειν αὐτὸς εἰς τὴν Ἐδέμ τοὺς τοῦ Ἀδάμ, ἵνα ἐκεῖ συνδιᾶτη αὐτοῖς, ἐνθα τὴν ἀρχὴν ἐτάχθησαν· μάλιστα δὲ μὲν οὖν εἰς οὐρανὸν αὐτὸν, ὅπου καὶ τὸ πλεῖον τῆς μετυσίας ἐστὶν αὐτῇ, εἰς ὃν ἀνάγει τοὺς ἐν τῷ φιλεῖν αὐτὸν ἐπιεμένους τοῦ αὐτῇ πρέποντος ἀνυψώματος, τοῦ κατὰ οὐρανόν.

λθ'. Καὶ τοῦ γὰρ ἄλλοθι ἀπάθεια νοσῶν, ἢ τῆς νηστείας πρόθεσις, ἀλλ' ἢ ἐν οὐρανῷ καὶ τοῖς ἐκεῖ ἀγιωτάτοις τάγμασιν; Ἡ γὰρ οἴεται τις ἑτεροῖον εἶναι τῆ νηστείας σκοπὸν, ὅτι μὴ τὸ εἰς νόας ἀπολε-

πεῦναι τὰς νηστεύσας, καὶ εἰς ἀπάθειαν ἀποκα-
 ταστῆσαι, εἰ καὶ οἱ ἐν ἡμῖν μόγις τὴν μετριοπάθειαν
 κατορθοῦσιν; Ἀγγελοποιὸν γὰρ ἡ νηστεία τρόπον
 τινὰ, οἷς διὰ ἰσαγγέλου βίου εἰς αὐτόχρομα νοῦν
 ἀπολεπτόνειν προτίθεται τὸν νηστεύοντα, εἰς καὶ
 ἐκεῖνος ὡς ἐπιπολὺ διὰ τὸ κάτω βρῖθον τοῦ σώματος
 καὶ γεῦδες ἀπροσφυῶς ἔχει τῇ τοιαύτῃ τῆς νηστείας
 προθέσει. Οὐκ αἶα τοίνυν καὶ παραδείσῳ καὶ οὐρανῷ
 ἡ νηστεία, καὶ δύο οὗτοι τόποι πατριῶται αὐτῇ
 καταγωγαί, φίλαι τῷ Θεῷ ψυχῶν ἀναπαύσεις,
 ἀπρόσβατοι δαίμοσι· διὸ καὶ ἀμφοῖν τούτοις ἐγκα-
 θιστῶν ἡ νηστεία βούλεται τοὺς καλῶς αὐτῇ χαίροντας
 καὶ κατὰ σκοπὸν ὀρθόν, ὅς εὐοδοῦνται διὰ μόνης
 ἀγάπης.

μ'. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸ τῆς νηστείας καλὸν μέταλλον
 ἀνεπιμίκτον ἐστὶ τοῖς ἀγαπητικοῖς χρυσοῖς εὐρή-
 μασιν· ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ἀνακέκραται
 καθὰ καὶ τοῖς περὶ αὐτῆς. Καὶ οἶδαμεν πάντες,
 ὅσοις μέτεσι τοῦ εἰδέναί, ὅτι διὰ νηστείας ἀγάπη
 περεγίνεται ἡμῖν, οὐ μόνον ἡ, ὡς ἂν τις εἴποι,
 ἐγκάθετος, ἀλλὰ καὶ ἡ μεταβατικῇ, ἢ καὶ ἄλλως
 φράσαι, ἡ αὐτοπαθῆς καὶ ἀλλοπαθῆς. Λέγω δὲ
 ἐγκάθετον μὲν καὶ αὐτοπαθῆ ἀγάπην τὴν ἐμπεριω-
 ρισμένην τῷ νηστευτῇ αὐτῷ ἐκείνῳ καὶ μόνῳ.
 Τοιοῦτος δὲ ὁ καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι τῇ ἐν Θεῷ
 κατοικῶν, καὶ ἐν ἐρημίᾳ διάγων, ἐν ᾗ μόνος αὐτὸν
 ὁ Κύριος ἐπισκέπτεται. Ὁ τοιοῦτος γὰρ ἑαυτῷ μο-
 ναχοῦ ἐγκαθημένην ἔχει τὴν ἀγάπην, καὶ αὐτὸς μόνος
 πάσχει τὸ τελειοποιεῖν τοῦτο πάθος, οὐκ ἐξαπλῶν τὰς
 τῆς ἀρετῆς ἀκτίνας εἰς λάμπριν καὶ ἄλλοις, ὡς οὐδὲ ὁ
 ἥλιος, ἐν ὄσῳ κρύπτεται ὑπὸ γῆν.

μα'. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ ἐγκάθετος καὶ αὐτοπαθῆς
 ἀγάπη, ὡς τύπῳ φάναί καὶ παχυλῶς· ἡ δὲ μετα-
 βατικῇ καὶ ἀλλοπαθῆς οὐ περιγράφει τὸ αὐτῆς καλὸν
 εἰς τινα ἕνα, πλατύνει δὲ αὐτομερίζουσα εἰς κοινόν,
 καθ' ὅσον οἶόν τέ ἐστιν. Ὁ γοῦν μὴ λαθάνων
 ἀνθρώπους τηστευτῆς, μηδὲ προθέμενος ἀναχωρη-
 τικῶς βιοῦν, καὶ οὕτω μὴ μόνον ἀνθρώπους, ἀλλ',
 εἰ δυνατόν, καὶ αὐτὸν ἥλιον ἀποκρύπτεσθαι, φαίνεται
 δὲ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ κατ' αὐτὸν πῶς ἐν τῇ τοῦ βίου
 σκοτίᾳ, καὶ οὕτω περιδλεπτος εἶναι, εἰς τὸ θεϊότερον
 τῆς ἀγάπης ἀκονεῖ, καὶ εἰς πλεον ἐξομοιοῦται τῷ
 Θεῷ. Καὶ γὰρ τοὶ καὶ ὁ Θεὸς οὐκ ἀρκεῖται στρογγυλ-
 λόμενος εἰς ἑαυτὸν καὶ σφίγγων καὶ στενοχωρῶν τὸ
 αὐτάγαθον, ἀλλ' ἐξαπλοῖ ἐπεκτείνων· καὶ οὕτω
 πληθύνει τὰ ἐργετούμενα ὡς ἐκάστοτε· ὅτι μηδὲ
 ἐπαύσατο, οἷα καθάπαξ ἐνεργήσας, ἀλλὰ καὶ ἕως ἄρτι
 ἐργάζεται.

μβ'. Καὶ, οὕτω μὲν ἡ νηστεία κρᾶμα χρύσειον
 ἀλλοίων τέ ἐστιν ἀρετῶν καὶ ἀγάπης αὐτῆς, δι' ἧς
 καὶ τὸ ἀπαθὲς μὲν τῶν τισι νηστευτῶν περιγίνεται,
 εἰς πλεον δὲ γε τὸ μετριοπαθές. Καὶ ἐστὶ μακρῶ-
 τaton μὲν ἐκεῖνο κατορθούμενον, ὅτε τις δηλαδὴ ἐς
 τοσοῦτον ἀνδρείως γίνηται καθὰ παθῶν καὶ ἀπρόσμα-
 χος. ὡς μηδὲ τολμᾶν ἐμπαθῆ λογισμὸν προσβάλλειν
 αὐτῷ, μηδὲ κατορχεῖσθαι αὐτῷ τὸν ἐπιστατοῦντα
 τοῖς τοιοῦτος δαίμονα. Διείκεται γὰρ ὁ τοιοῦτος
 ἄνθρωπος πρὸς τὰ πάθη, ὡς εἰ καὶ ἠγνόει, τί ποτὲ

expeditos reddere jejunantes, et absque passio-
 nibus efficere, licet qui sunt in nobis vix in passio-
 nibus moderantiam consequantur? Namque jeju-
 nium aliquo modo simillare facit angelis, quantum
 per vitam angelicam ad veram mentis tenuitatem
 conducit jejunantem, licet ille plerumque per de-
 clive ac terrestre corporis, tali jejunii proposito
 naturalem habeat contrarietatem. Proprium est
 ergo paradiso caeloque jejunium, et ista duo loca
 sunt ipsi patrii portus, amabiles Deo, animarum
 requies, inaccessi dæmonibus; ideoque duobus illis
 jejunium constituere vult eos qui pulchre, juxta-
 que rectum scopum, qui sola bene dirigitur chari-
 tate, ipso lætantur.

40. Nec enim pulchrum jejunii metallum eum
 charitatis aureis non commiscetur inventis; sed
 et istud bonum ipsi, sicut et ipsum præcedenti-
 bus, admiscetur. Scimus omnes, quibuscunque
 datur scire, charitatem in nobis a jejunio generari,
 non solum eam, quæ, ut ita dicam, inhærens est;
 sed et transgredientem, vel, ut aliter loquamur,
 eam quæ ad se tendit et eam quæ ad alios exten-
 ditur. Dico autem insidentem et ad se tendentem
 charitatem quæ ad jejunantem, eumque solum, cir-
 cumscribitur. Talis est ille qui seorsum in spe Deo
 inhærente constituitur, et in eremo vitam agit, ubi
 solus eum Dominus considerat. Hic enim solitarie
 charitatem habet in se insidentem, et ipse solus
 illam perficientem sentit affectionem hujus virtutis
 radios ad lucendum aliis non expandens, sicuti nec
 sol, quantum sub terra contegitur.

41. Talis est quidem charitas, ut typice breviter-
 que loquar, insidens et sibi sentiens. Illa vero
 transgrediens et ad alios aspirans, eui bonum non
 circumscribit ad unum quemdam, sed ad commune,
 quodcunque sit et qualecunque, distributiva expan-
 dit. Hic ergo qui non homines latet jejunans, nec
 sibi proposuit anachoretice vivere, et ita, non tan-
 tum hominibus, sed etiam, si possibile foret, et
 ipsi soli absconditus esse, manifestare vero propo-
 suit tum semetipsum, tum quod in se est lumen,
 in vitæ tenebris, et ita conspicuus esse, ad id, quod
 virtutis est divinius, et quod Deo magis propin-
 quat, tendit. Etenim Deus non contentus est pro-
 prium bonum, comprimens et coarctans, in semet-
 ipsum conglobare, sed expandens evolvit illud; et sic
 quasi perpetuo benefacta multiplicat: nam haud
 quievit quia semel operatus est, sed usque nunc
 etiam operatur.

42. Et ita quidem jejunium aurea scala est et
 cæterarum virtutum et ipsius charitatis, qua qui-
 dem jejunantium aliquibus apathia generatur, sæ-
 ptus autem passionum moderatio. Et est quidem
 ille felicissimus successus, quando quis adeo contra
 passiones sit et invictus, ut non audeat illum
 lacessere turbata ratio fortis nec illi insultare qui
 talibus præset, diabolus. Ad passiones enim talis
 homo se habet, quasi non cognosceret quid sit
 malum, et quasi non esset homo subjacens passio-

nibus. Et ita quidem illie revera felicissimus est : A felix autem etiam est posterior, qui luctatur quidem et agitur, sed non dejicitur; pugnat quidem adversus animæ turbinem, sed superest et strangulat veluti Samson leonem, et quasi super aspidem et basiliscum ambulat, et non mentitur hominem vere fortem, ipse, juxta proverbium, violentus, rapiens virtutem, pancratice quidem debellans, victus autem nunquam decidens. Prior quidem vere rex adversus passiones est, posterior autem subregulus. Ideo et ille rationem non habet reddendam : de quo enim ab illo ratio requireretur, qui nihil Deo displicens agit? Hic autem haberet forte rationes, ut videtur, tali regi reddendas, quasi non cito potitus victoriæ, vel legem athleticæ transgrediens, quando non juxta discretionem operatur; B cujus discretionis fines sunt qui non recte attingunt, cum jejunantes a canonibus diriguntur. Perficit autem et in ipsis talem discretionem charitas erga fratres. Hac enim semetipsum regulans quæ moderationem erga se et circumstantes se adhibet, invictus egredietur athleta, partim quidem paululum cedens, partim vero vim adhibens; et sic ipse quoque bonum rapiens; ita ut qui sine passione est, ignoret, simplicitatis causa, quid peccatum aut peccare sit; qui vero moderationem in passionibus habet, scienter quidem ex regula boni, quid non sit bonum etiam cognoscat, sed vi regnum cælorum rapiat.

43. Sic constituto vobis et isto negotio, superadjicio de precatione talentum, atque de plenissima talentum misericordia. Superius enim aliquid C breve de hujus nummulo proposuimus. Horum autem duorum talentorum illud quidem tendit ad ipsum Deum, ad quem ascendere bonæ preces ostendunt; hoc autem ad illius fratres, qui nobis minimi videntur, sed aliter apud Deum adstant, a quibus etiam nostræ preces ad illum trajiciuntur.

44. Mysterium exprimo vobis sacerdotale, in quo seorsum peccantes, cum sacra facimus, rogamus ut Dominus protegat eos qui pauperum quoque recordantur, ita ut precationis hora illos assumens, quotquot fratrum ejus meminerunt, ad Deum coram ipsius sanctissimo throno sistat. Qui vero tales non sunt non illic appropinquant. Janitores ergo sunt et confidentes patroni, Dei servi tales ipsius fratres. D Utendum est igitur his mediatoribus in his quæ sunt ad salutem; non gratuito, sed juxta retributionem, quæ a Deo venit. Quæcunque enim fratres accipiunt; etiam cum Deo partiuntur; exinde gratiam ille retribuit, propria lege coactus ad remunerationem. Manifestum est autem charitatem, quæ talia bona perficit, in his quoque partem habere.

45. Neo igitur aliquorum gratia, precatio sanctificatur iis qui non diligunt, nec misericordia. Considerandum autem est, fratres, quod vobis misericordiam propono, non qualemcumque, sed

ἄσπιτον καὶ ὡς εἰ μὴ δὲ ἀνθρώπος ἐστίν, ὑποκαίμενος πάθει. Καὶ οὕτω μὲν αὐτὸς τῷ ὄντι μακαριώτατος· μακάριος δὲ καὶ ὁ δεύτερος, ὃς παλαίει μὲν καὶ στροβεῖται, οὐ καταβρίπτεται δὲ· καὶ πυγμαχεῖ μὲν κατὰ τοῦ ἐμπαθοῦς τῆς ψυχῆς, περιγίνεται δὲ καὶ ἄρχει, ὡς οἷα καὶ Σαμφῶν λέοντα, καὶ ὡς ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβαίνει, καὶ οὐ ψεύδεται τὸν ὄντως ἀνδρείον ἀνθρώπον, πρὸς βίαν κατὰ τὸν εἰπόντα κτώμενος τὴν ἀρετὴν, καὶ πυχρατιάζων μὲν ἀθλητικῶς οὐκ ἐκπίπτων δὲ ποτε δεύτερος. Καὶ ἐστὶν ὁ μὲν πρῶτος βασιλεὺς τῷ ὄντι κατὰ τῶν παθῶν, ὁ δὲ δεύτερος ὑποβασιλεὺς. Διὸ καὶ ἐκεῖνος μὲν ἀνεκλόγητος ἐστίν. Ἐπὶ τίνι γὰρ ἂν καὶ λογιστευθῆσεται ὁ μὴδὲν τι δρῶν ἀπαρέσκον Θεῷ; Ὁ δὲ ὑπόσχοιτο ἂν ποτε λόγους, ὡς εἰκός, τῷ τοιοῦτῳ βασιλεῖ, ὡς ἢ μὴ ταχὺ κυριεύων τῆς νίκης, ἢ καὶ ὑπερβαίνων τὸν τῆς ἀθλήσεως νόμον, ὅτε μὴ κατὰ διάκρισιν ἐνεργεῖ· ἢς διακρίσεως οὐκ εὐστοχοῦντες ἐστὶν ὅτι οἱ νηστεύται πρὸς τῶν κανόνων εὐθύνονται. Ἀποτελεῖ δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς τὴν τοιαύτην διάκρισιν ἢ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀγάπη. Ταύτη γὰρ ἑαυτὸν κανονίζων ὁ ἐγκρατεύμενος ἐπὶ τε ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, ἀήτητος ἀθλητῆς ἀπεκδήσεται, πῆ μὲν ὑπενδιδούς, πῆ δὲ βιαζόμενος. Καὶ οὕτω καὶ αὐτὸς ἀρπάζων τὸ καλὸν, ὡς τὸν μὲν ἀπαθῆ ἀγοεῖν ἀπλόττος λόγῳ, εἰ καὶ ἐστὶν ἀμαρτία ἢ ἐξαμαρτάνειν, τὸν δὲ μετριοπαθῆ εἶδέναι μὲν ἐπιστημονικῶς κανόνι τοῦ καλοῦ καὶ τὸ μὴ καλὸν, βιάζεσθαι δὲ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

μγ'. Οὕτω καθεσταμένου ἡμῖν καὶ τοῦδε τοῦ πραγματεύματος, προσεπιτίθημι καὶ τὸ κατὰ τὴν « προσευχὴν » τάλαντον, καὶ τὸ κατὰ τὸν « Διον » τὸν πληρέστατον. Ἄνόπιν γὰρ βραχὺ τι τοῦ κατ' αὐτὸν προεβαλόμεθα κέρματος. Τούτων δὲ τῶν δύο τάλαντων τὸ μὲν ἀπονεδεί πρὸς Θεὸν αὐτὸν, εἰς ὃν ἀναβαίνειν αἱ ἀγαθαὶ δηλοῦσιν εὐχαί· τὸ δὲ πρὸς τοὺς ἐκεῖνου ἀδελφοὺς, τοὺς ἡμῖν μὲν ἐλαχίστους προφαινομένους παραστατοῦντας δὲ ἄλλως τῷ Θεῷ, ὑφ' ὧν καὶ αἱ εὐχαὶ πρὸς ἐκεῖνον διαπορθεύονται.

μδ'. Μυστήριον ἐκλαλῶ ὑμῖν ἱερατικόν, ἐν ᾧ καταμόνας εὐχόμενοι, ὅτε λειτουργοῦμεν τὰ θεῖα, θεοκλυτοῦμεν διὰ μνήμης εἶναι τῆς ὑπεραγάθης Κυρίῳ καὶ τοὺς μεμνημένους τῶν μενήτων, ὥστε ἡ ὄρα ἐκεῖνη τῆς εὐχῆς ἐκεῖνους προσλαμβανομένη παριστῆ τῷ Θεῷ ἐμπροσθεν τοῦ κατ' αὐτὸν ἀγιωτάτου βήματος, ὅσοι τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ μέμνηνται. Οἱ δὲ γε μὴ τοιοῦτοι οὐκ ἐγγίττουσιν ἐκεῖ. Θυρωροὶ οὖν καὶ εὐπαρβήσιαστοὶ καταστάται, Θεοῦ θεράποντες οἱ τοιοῦτοι αὐτοῦ ἀδελφοί. Καὶ τοίνυν χρηστὸν αὐτῶν μέσοις τὰ γε εἰς σωτηρίαν· οὐ δωρεάν, ἀλλὰ πρὸς ἀντίδοσιν, τὴν ἐκ Θεοῦ. Ἄ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ λαμβάνουσι, καὶ τῷ Θεῷ μερίζονται, κἀντιῦθεν ἐκεῖνος ἀντιχαρίζεται, νόμῳ ἰδίῳ βιαζόμενος πρὸς ἀνταμειψίν. Δῆλον δὲ, ὡς κἀνταῦθα ἡ ἀγάπη συμπαρεῖσθεται, αὐτῆ ἀποτελοῦσα καὶ τὰ τοιαῦτα καλά.

με'. Οὕτε γοῦν εὐχῆ ὀσιούται ὑπὲρ τινων τοῖς γε μὴ ἀγαπῶσιν, οὐδὲ μὴν ἔλεος. Χρῆ δὲ ἐπιστῆσαι, ὡ ἀδελφοί, ὅτι ἔλεον ὑμῖν ὑποτίθεμαι, οὐ τὸν ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸν κακονικόν, τὸν ἀπὸ δικαίου πονήματος, καὶ

λοιποῦ δὲ οὐκ ἀποτετραμμένου περιουσιασμοῦ, τὸν μὴ ἀπὸ κλεμμάτων, τὸν μὴ ἐξ ἀρπαγῆς, τὸν μὴ ἀπὸ συκοφαντιῶν καὶ διαβολῶν, μήποτε δὲ οὐδὲ τὸν ἐκ τόκου ἀθέσμου. Ἐλεημοσύνη γὰρ ἡ ἐκ τούτων ἀπρόσδεκτος τῷ Θεῷ, καθὰ καὶ ἡ ἐκ μισθοῦ πόρνῆς. Ὁ γὰρ τοι ὀρθὸς καὶ ἀπηκριθωμένος ἔλεος ὑπερλίαν φιλεῖται τῷ ἐλεήμονι Θεῷ, ἔλεον ἐθέλοντι, καὶ οὐ θυσίαν, τὴν τε ἄλλην, καὶ οὐχ οὕτως οὐδὲ τὴν τῆς αἰνέσεως, εἴπερ ἔλεψ μὲν καὶ αἰνήσεις παντοία ἐπακολουθεῖ. Αἰνήσεις δὲ πολλὰς οἱ πολλοὶ ποιούμεθα ἔλεψ ἀνεπιμίκτους.

μζ'. Ἀλλὰ τί μοι παράγειν εἰς προχείρισιν ὑμῶν μικρολογικῶς τοῦτο, καὶ ἐκεῖνο, καὶ ἄλλο, καὶ λοιπά τινα ἐπ' αὐτοῖς Θεοῦ τάλαντα εὐαρίθμητα; Φέρε δὴ τὴν ὅλην γάζαν τοῦ μεγίστου βασιλέως τῶν αἰῶν, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸ θησαυροφυλάκιον, ἐν ᾧ πᾶν ἱερὸν κειμηλίον συνεσπείραται καὶ κατεσφράγισται, πιστεύω ὑμῖν· ἐξ οὗ ἔσται ἀναλέξασθαι ὡς πιστοὺς ὑμᾶς θεράποντας, ὅποσα εἰς δάνειον βούλεσθε· ἀφ' οὗ λαβόντες, αὐτοὶ τε ἀποπλήσετε τὴν Θεῷ ἀρεστὴν ἀπλησίαν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ κορδωνᾶν ἀφήσετε πάλιν μεστὸν καθὰ καὶ πρότερον. Τὸ γὰρ παραδοξότατον· ἅπαντες μὲν ἐκείθεν ἀρύονται οἱ τὰ θεῖα διψῶντες, καὶ σιτίζονται οἱ κατὰ Θεὸν περῶντες· ἡ δὲ τοῦ θησαυροῦ ἀποθήκη αἰεὶ ἐμπλήσεται, καὶ τοῖς ἐθέλουσιν ἐξ αὐτοῦ λαμβάνειν μεμωστωμένη πρόκειται. Φύλαξ δὲ καὶ ταμίαι τῆς τοιαύτης πλουσιωτάτης γάζης, τῆς καὶ παντοδαπανήτου καὶ ἀνελλιπούς, ὕστερον μὲν ὁ τῶν θείων εὐαγγελιστῶν καὶ λοιπῶν θειοτάτων ἀποστόλων, ἔτι δὲ καὶ ἱερῶν κερύκων πληθυσμὸς, πρὸς δὲ αὐτῶν ὁ μέγας βασιλεὺς καὶ θεοπάτωρ Δαυὶδ, ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ τὸν τοιοῦτον ἀπόκρυφον πλοῦτον πεπιστευμένος, οὐχ ὥστε τζμιουεῖν αὐτὸν ἡλίψ ἀνεπισκόπητον διὰ τὸ ἀμετάδοτον, ἀλλ' ἵνα ἐν ἀσφαλεῖ φυλάττων αὐτὸν ποθητὸν ποιηται τοῖς χρίζουσι. Χρίζουσι δὲ πάντως αὐτοῦ οἱ τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ ἄνθρωποι, οἱ καὶ τὸν Δαυὶδ ποθοῦντες καὶ τὸν αὐτὸν βασιλεύσαντα Κύριον.

μζ'. Ἀλλὰ τίς ὁ θησαυρὸς οὗτος, ὁ καὶ ὄλιγος καὶ πᾶμπολος, ὁ καὶ βραχὺς καὶ ἀναρίθμητος, ὁ τῇ ποσότητι μὲν σφιγκτός τε καὶ εὐπερίληπτος, τῇ δὲ ποιότητι πάμμεγας καὶ πάντα κόσμον ὀδίζων ταῖς ἐξ αὐτοῦ ἀγαθοχυσταῖς; Ἰδοὺ συνορᾶτε μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιστάσις ἀπηκριθωμένης, ὥστε συλλαβεῖν αὐτὸν ἐν βραχεῖ, καὶ εὐπερίληπτως δράξασθαι ἐπὶ κέρδει βασιλείας αὐτῆς τῆς τοῦ Θεοῦ· καὶ συναχθέντες εἰς νοῦν, καὶ τὰς ὡς οἶον εἰπεῖν γραμμικὰς τῆς ψυχῆς ἀποτάσεις εἰς κύκλον στρέψαντες, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἀποσφαιρώσαντες εὐμεθόδως ὡς πρὸς μίμησιν οὐρανοῦ, ἐν ᾧ Θεὸς ὑπερκαθήμενος πάντα, ὅσα ἐθέλει, ποιεῖ, ἐμβλέψατε ταμιεῖψ πολυχωρήτῃ, ἐν ᾧ τὸ τῶν ἀρετῶν ἀπαζῶν κειμηλίονται πλήρωμα. Ἔστι δὲ τὸ πολυτίμητον, φάνη δὲ μάλλον πάντιμον τοῦτο δοχεῖον τῶν κειμηλίων τοιοῦτον· Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν. Σμικρὰ

* Psal. xxxvi, 27.

A canonicam, ab opere bono constantem, non autem ab odiosa copia, non a furtis, non a rapinis, non a delationibus et calumniis, nec unquam ab illicita usura. Ex talibus enim elemosyna, sicut ex mercede fornicationis, accepta Deo non est. Recta et enim ac perfecta misericordia magnopere Deo placet misericordiae, qui vult misericordiam, et non sacrificium, sive aliud, sive etiam sacrificium laudis, siquidem misericordiam laus etiam omnimoda comitatur. Laudes autem multas misericordiae alienas plerique facimus.

B 46. Sed quid ministrando vobis minutatim verbo proferam hoc vel istud, vel aliud, vel totum divinarum talentorum numerum? Age! totum thesaurum maximi regis nostri, ipsius Dei, gazophylacium, in quo omnia sacra supellex reposita consignataque est, vobis credam: ex quo vobis tanquam fidelibus servis colligenda sunt, quaecumque velitis ad mutuuum promere; a quo sumentes, ipse cupiditatem Deo acceptabilem complebitis, Deique corbonam plenam sicut prius relinquetis. Hoc enim ante omnia mirandum: omnes quidem exinde divina sitientes hauriunt, et nutriuntur, qui secundum Deum esuriunt: thesauri vero promptuarium semper repletum est, et volentibus ex illo sumere plenum offertur. Custos autem et dispensator hujusmodi ditissimi thesauri, qui cunctas perfecte complectitur opes, ultimo quidem est divinarum evangelistarum caeterorumque divinissimorum apostolorum nec non sacrorum praecorum turba, sed ante eos magnus rex et deipater David, cui tales absconditae concreditae sunt a Deo divitiarum, non ut ministraret illas ad solem pellucidas propter incommunicabile, sed ut tuto custodiens illas desiderabiles faceret volentibus. Anbelant autem prorsus ad illas magni regis Dei homines, qui David et Dominum qui fecit illum regnare desiderant.

C 47. Verum quis ille thesaurus est, parvus et multus, tenuis et largus, quantitate quidem contractus et circumscriptus, qualitate vero maximus et honorum ex illo profluentium largitione totum beatificans mundum? En intelligite cum omni attentione ac diligentia, ut brevi concipiat eum, et perfecte complectamini pro lucro regnum ipsum Dei; et in mentem collecti, atque, ut ita dicam, lineares animae extensiones in circulum vertentes, exinde vero methodice conglobantes tanquam ad imitationem caeli, in quo Deus supersedens omnia, quaecumque vult, agit, inspicite in magnum promptuarium, in quo pretiose asservatur virtutum omnium plenitudo. Est autem istud rerum pretiosarum honorabile vel potius venerandissimum aeternum tale: « Declina a malo, et fac bonum ». Parva hujus est

circumlocutio : sed inenarrabilis est complexionis potentia. Unum aliquod videtur esse divinum præceptum : hoc autem est omnium instar. Ab illo omnis virtus pendet : vallis, ut ita dicam, est, in qua confluunt omnis boni fluentia, hoc chrysitē dicere volo : nihil autem sic dicerem excelsi. Est igitur omnis graphicæ chrysitidis purissima vena, nec ignem, nec folles, nec fornacem fusoriam ad probationem volens. Dominicum receptaculum in se cuncta bona gerit, divinique cujuslibet præcepti vas est : seminarium vitæ spiritualis universale.

48. Breviter autem vobis, homines Dei, explorandum est verbum, qua ratione Deus inspiravit : « Declina a malo, et fac bonum. » Ecce, gens divina, divitiæ ineffabiles ; mutuū sumite. En mare : navigate per illud qui lucrum in divinis quæritis. En scaturigo : haurite. Si vero parva apparet, eo quod brevis enuntiatur, gustate tamen, ut comperiat vos citius esse fatigandos bibentes, quam ista ; non tantum enim non deficiet, sed nec miquetur. Declina a malo, inquit, non hoc vel illo, uno, duobus, tribus, quatuor, pluribus, sed, uno verbo, cunctis. Si vero locutio laconica, brevitate attenuata, locuples dividit nomen, non est hic prædicanda philosophica breviloquentia, qua concipitur infinitas, in hujusmodi prolationibus totum dividens. Hic similiter dicitur : « Declina a malo, declina » ab omni pravitate. Unius enim mali fuga non habet laudem, ubi similia mala ingruunt, sicut nec exhaustio cæni, cum novum aliquod irruiat. Declina ; dicit hoc tanquam de via, qua viator non habet, ubi velit, locum quietis obvium. Gradior ergo, non juxta virtutem, sed per viam abducentem ad malum. Declina, quod est, dirumpe lineam istam rectam et accuratam, et retro versus sequere viam abducentem ad bonum. Et ita sane salvus eris.

49. Hanc autem declinationem operatur efficacia virtutis, efficacia charitatis Deo convenientis et acceptæ, efficacia justorum operum, efficacia simplicitatis et prudentiæ, justitia, viriliæ animus adversus bellum diabolicum, veracitas, misericordia, æquitas, auxilium egentibus præstitum, quod etiam est misericordiæ genus ; non inaniter et curiose satagere, cum opus est simplicitate, conventiones in veritate sicuti coram Deo signare ; custodire indelebilia in veraci anima, quæcunque scribuntur, et sic non frustra crucis apponere typum, et aliquo modo dicere velut olim : « Tolle, crucifige » fratres, quos venerando crucis signaculo decipimus ; non inferre damnum sive per novam injustitiam, sive non reddentes concreditum, sive mutui sive depositi titulo, sive ad aliquem

A τούτου ἡ περιγραφὴ, ἀλλ' ἀμύθητος ἡ τῆς περιοχῆς δύναμις. Ἐν τι δοκεῖ παράγγελμα θεῖον αὐτὸ εἶναι· τὸ δὲ ἐστὶ τὰ πάντα. Τούτῳ ἀρετῆ πᾶσα ἐγκρέματα· μισγάγκειά τις αὕτη, ἐν ἣ σύββοια παντὸς ἀγαθοῦ. Ἐθέλω χρυσίτην εἰπεῖν αὐτό· εἵπομι ἂν οὕτως οὐδὲν ὑψηλόν. Ἔστι γοῦν πάσης γραφικῆς χρυσίτιδος μεταλλεία ὑπερκάθαρος, ἐθέλουσα οὔτε πῦρ, οὔτε φύσας, οὔτε χόανα πρὸς ἀναχώνουσιν Δεχὰς Κυριακῆ αὕτη καὶ δεξαμενὴ καλῶν ἀπάντων, δοχεῖον ἐντολῆς ἀπάσης θείας, ὅποίαν ἂν εἴποι τις· πανσπερμία πνευματικῆ.

μη'. Καὶ ἐστὶ διὰ βραχέων ὑμῖν, ὡ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ, πειράσασθαι τοῦ λεγομένου, ὡς ὁ Θεὸς οὐδὲν ἐμπνέειν· « Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσου ἀγαθόν. » Ἰδοὺ πλοῦτος οὗτος, ὡ θεῖε λαέ, ἀνεκδιήγητος· ἐκδανείζεσθε. Ἰδοὺ θάλασσα, καὶ πλέετε δι' αὐτῆς, οἱ τὰ θεῖα φιλοκερδεῖς. Ἰδοὺ πηγή, καὶ ἀρύεσθε. Εἰ δὲ βραχεῖα προφαίνεται, ὅτι καὶ ὀλίγη προφέρεται, ἀλλὰ γεύσασθε, ἵνα γνῶτε, ὡς ἠάπτον ἂν ἀποκάμητε ὑμεῖς πίνοντες, ἥπερ αὕτη οὐ μόνον οὐκ ἐπιλείψει, ἀλλ' οὐδὲ ἐλαττωθήσεται. Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, φησὶν, οὐ τοῦδε ἢ ἐκεῖνου, τοῦ ἐνός, τῶν δύο, τῶν τριῶν, τῶν τεσσάρων, τῶν πλειόνων, ἀλλὰ εἰς ἓν εἰπεῖν, ἀπάντων. Εἰ δὲ ἡ φράσις ἰσχυρομένη τῇ βραχυλογίᾳ μερικεύει τὸ πλουτοποιῶν ὄνομα, οὐκ ἐστὶν ἐνταῦθα παρβήσιδάσασθαι μικρολογίαν φιλόσοφον, δι' ἧς ἡ ἀριστεία ὀνομαεῖται, ἐν ταῖς τοιαύταις προφοραῖς μερικεύουσα τὴν ὁλότητα. Ὅμοιον ἐστὶν ἐνταῦθα εἰπεῖν. Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, ἔκκλινον ἀπὸ πάσης φαιδότητος. Ἐνός γὰρ ἀποφυγῆ κακοῦ οὐκ ἂν ἔχει ἐπιπινον, ὅτε τὰ συγγενῆ ἀντεσέρχεται, καθὰ οὐδὲ ἐξάντησις βορβορίου, ὅτε ἕτερος ἐπεισέρει. Ἐκκλινον, φησὶ, τοῦτο, ὡς ἐπὶ ὁδοῦ, ἣν ὁ βαδίζων οὐκ ἐπιτυγχάνειν ἔχει οὐ θέλει καταλύματος. Βαδίζω οὖν, φησὶν, οὐ κατὰ ἀρετὴν, ἀλλὰ τὴν ἀπάγουσαν ἐπὶ τὸ κακόν. Ἐκκλινον, ὅπερ ἐστὶ, κατακλάσθητι τῆς τοιαύτης ὁρθῆς καὶ εὐθείας, καὶ πλαγιάσας γενοῦ τῆς ἀπαγούσης εἰς τὸ ἀγαθόν. Καὶ οὕτω δηλαδὴ σωθήσῃ.

μηβ'. Ποιεῖ δὲ τὴν τοιαύτην ἐκκλινῶν ἡ κατὰ ἀρετὴν ἐνέργεια, ἡ κατὰ ἀγάπην Θεῷ πρέπουσαν καὶ ἀφίσκουσαν, ἡ κατὰ δικαιοπραγίαν, ἡ κατὰ τὸ ἀπονήρευτον, ἡ κατὰ τὸ σῶφρον, ἡ δικαιοσύνη, τὸ ἀνδρίζεσθαι κατὰ πολέμου δαιμονικοῦ, τὸ ἀληθίζεσθαι, τὸ ἐλεεῖν, τὸ δικαιοπραγεῖν, τὸ βοηθεῖν τοῖς ἐνδείκνυσιν, ὃ καὶ αὐτὸ ἐλέου εἶδος ἐστὶ· τὸ μὴ περιεργάζεσθαι, ὅπου καιρὸς ἀπλότητος, τὸ συμβολαιογραφεῖν πρὸς ἀλήθειαν ὡς ἐνώπιον Θεοῦ, καὶ φυλάττειν ἀεξάλεπτα ἐν ἀληθευούσῃ ψυχῇ, ὅσα γράφεται, καὶ μὴ μάτην οὕτω σταυρικοῦν τύπον προβάλλεσθαι, καὶ οὕτω τρόπον τινὰ λέγειν καὶ ἡμᾶς· Ἄρον, ἄρον, σταυρώσον τοὺς ἀδελφοὺς, οὓς ἀπατώμεν τῷ τιμῆ σταυρικοῦ προβλήματι· τὸ μὴ ἀποστερεῖν εἴτε κατὰ ἕτερον ἀδικίαν, εἴτε μὴ ἀποδιδόντας τὸ λαμβανόμενον, εἴτε πρὸς δάνειον, εἴτε παραθήκης λόγῳ, εἴτε πρὸς χρεῖαν τινὰ· τὸ μὴ παρασπᾶσθαι γῆν

¹ Joan. xix, 15.

ἀλλοτριαν, καὶ αὐτὴν μῆτε ἰδιωτικὴν, τῷ παντὶ δὲ Ἀ usum; non alienam arripere terram sive privatam, sive, quod omnino gravius est, sacris dicatam.

ν'. Τοῦτο δὴ τὸ ἱεροσυλικόν. Χρὴ γὰρ ἐνθυμεῖσθαι τὰ παρὰ τοῖς Ἑλλησι τεμένη, ὅποσα ἐκείνοι μὲν ἀφείρουν δαίμοσιν· οἱ δὲ αὐτὸ εἰδότες, ὄμματα μόνον ἐπαφίεντες αὐτοῖς, ὡς εἰς θέαν ἀπλῆν εἴτε καὶ θαῦμα, πόδας οὐκ ἐπέβαλλον, ἀλλὰ παρέτρεχον εὐλαβῶς, καὶ ὡς αὐτοὶ ἐνόμιζον, ἱεροπρεπῶς. Εἰ δὲ γε ἄλλως ἐποίησαν, εἶχεν ἂν αὐτοὺς νόμιμος τοῖς τότε θάνατος. Τὸ δὲ μεῖζον· καὶ ἄνετον ζῶων ἀγέλαι τοῖς τοιοῦτοις ἐνετρέφοντο τεμενίσμασι, καὶ ἦσαν ἄσυλα καὶ αὐτά· καὶ πρότερον ἂν κατέφαγέ τις ἰδίαν σάρκα, ἢ περ ἐκείνων ἤψατο.

να'. Νῦν δὲ ἀποθεοῦσθαι δοκοῦμεν, εἰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ νοσφιζόμεθα. Πολὺς ἐν ἡμῖν ὁ λόγος τὸ· Καὶ τί δὴ ποτα ὁ θεὸς καὶ οἱ τοῦ θεοῦ ἅγιοι τῶν τοιούτων δέονται, οἱ μῆτε σπείροντες, μῆτε θερίζοντες, μῆτε τρώγοντες, μῆτε πίνοντες; Εἰ δὲ χάριν ἄλλων ταῦτα, ἵνα οἱ πένητες, φασίν, ἐκ τῶν τοιούτων ἀποτρέφονται, ἰδοὺ ἡμεῖς πτωχοὶ, οὐ καθέξομεν αὐτὰ καὶ θρεψόμεθα; Ὡ ἐλευενοὶ τοιοῦτοι ἀδελφοί· οὐκ οἴδατε, θεοῦ καὶ τῶν θείων καταπαίζοντες· οὐδὲ ἐνθυμεῖσθε, μερίζοντας ἑαυτοὺς τοῦ θεοῦ καθιστώντες, εἴπερ ὑμεῖς μὲν ἀποχαρισάμενοι τὰ δὴθεν ὑμέτερα φίλοις ἢ συγγενέσιν ἢ ἄλλως οἰκείοις, οὕτε θέλετε, οὕτε δύνασθε αὐθις αὐτὰ κτήσασθαι ἀναλαβόμενοι· τὸ μὲν, ἵνα μὴ ψευδεῖς φανεῖητε καὶ ἄστατοι καὶ παλίμβολοι, τὸ δὲ, ὅτι προεῖσθε τὸν τὰ τοιαῦτα κολάζοντα νόμον καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ τίμημα· τὰ δὲ τῷ θεῷ καὶ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἀποχαρισθέντα καθαρπάζοντες, οὐ λογίζεσθε παροργίζειν ἐκείνους, οὐδὲ εὐλαβεῖσθε δικαιοσάτην ἄμυναν· ἀλλὰ τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν, ὅσα καὶ ἀσπίδα στεβρὰν ὑποδύντες, τοξάζεσθε κατὰ τῶν αὐτοῦ ἱερῶν καὶ ἱερῶν. Εὐχόμεθ, μὴ πάλιν ἐκθυμώσωμεν αὐτόν. Εἰ γὰρ αὐτὸ γένηται, τότε μαθήσεσθε ἀπ' αὐτῶν ἔργων, οἷος ἐκεῖνος τὴν ἀγανάκτησιν· ὃς καθάπερ οὐ φιλεῖ κλεπτόμενος, οὕτως οὐδὲ ἀρπαζόμενος. Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ἐγέντω οὖν ἕκαστος, ὅσον θεόθεν ἔλαβεν, ἵνα μὴ ἀδικῶν οὐ πάθοι εὐλογίαν.

νβ'. Ἄλλ' ἔπερ ἐλέγομεν, ποιεῖ, ἐκκλίσιν κακοῦ καὶ τὸ ἀσυκοφάντητον, καὶ τὸ ἀβλάσφημον, καὶ ἡ ἐν δέοντι εὐλογία, καὶ τὸ μὴ καταμαρτυρεῖν ἐπὶ ψεύδεσι, καὶ τὸ χαιρεῖν μετὰ τῶν ἐπ' ἀγαθοῖς χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ τῶν ἐφ' οἷς χρὴ κλαιόντων, καὶ τὸ [μὴ] θηριωδῶς ἐπεξέρχεσθαι καὶ κολάζειν ἀφόρητα τοὺς πταίνοντας· ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀπορουμένους τὰ γε εἰς συμβουλήν ὑποτιθέναί τὰ ξύμφορα, καὶ οὕτως ὑπεξάγειν αὐτοὺς βόθρῳ ἀπωλείας. εἰς δὲ ἐμπέπτουσιν οἱ ἀπρομηθέστεροι.

νγ'. Ἐκκλίσιν κακοῦ ἐπισημοτάτη καὶ ἡ τοῦ δανείου μέθοδος, πρῶτα μὲν ἡ θεοπαράδοτος, καθ' ἣν ἐπαινεῖται καὶ ὁ τὸ ἀργύριον αὐτοῦ μὴ διδοῦς ἐπὶ τόκῳ· δευτέρῳ δὲ λόγῳ ἡ νομικῆ· Ὁ μῆτε κατ' ἐκείνην, μῆτε κατὰ ταύτην δανείζων, εἰ καὶ βαρὺς

50. Hoc sane sacrilegium est. Oportet enim in mente habere quod apud Græcos ea loca sunt sacra, quæ ubicumque dæmonibus dedicabant. Hoc vero scientes, oculos tantum, ut ad simplicem visum aut admirationem, in ea conjicientes, pedes ibi non ponebant, sed religiose, et, sicut ipsi putabant, rebus sacris congruenter transibant. Aliter autem si fecissent, morti tunc legibus probatæ fuissent obnoxii. Hoc autem majus: errantes libere greges animalium in talibus enutriebantur nemoribus, et ipsa erant inviolabilia: potiusque propriam aliquis manducasset carnem, quam in illa manum injecisset.

β'. Nunc autem apotheosim participare videmus, si ecclesiastica subripiamus. Multus inter nos hujusmodi sermo: Ecquid Deo Deique sanctis, qui neque serunt, neque metunt, neque manducant, neque bibunt, talibus opus est? Si propter alios autem ista sunt, ut egentes, inquit, ex illis nutriantur, ecce nos pauperes, non illa accipiemus et nutriemus? O miserandi hujusmodi fratres! Non videtis quod Deum et res divinas luditis? Non animadvertitis, quod vosmetipsos Deo majores constituitis, siquidem vos, cum de vestris, aliquam contulistis gratiam amicis, vel cognatis, vel quibuscunque familiaribus, neque vultis, neque potestis ea denuo resumentes possidere; tum, ne fallaces et mobiles et versatiles appareatis, tum quia timetis legem talia punientem ipsiusque mulctam; ea vero quæ Deo et sanctis ejus donata sunt, rapientes, non timetis illos ad iram excitare, nec justissimam reveremini vindictam, sed Dei benignitatem, veluti scutum inviolabile, subeunt, adversus sacerdotes ejus et sacra tela jacitis. Deprecemur, ne rursus illum irriteremus: si enim istud fieret, tunc ipsis operibus discetis, qualis in indignatione ille sit, qui, sicuti nec fures, ita nec raptores amat. « Domini est terra et plenitudo ejus », Habeat igitur unusquisque quod a Deo accepit; ne reus injustitiæ benedictionem non sentiat.

52. Verum quod dicebamus, declinationem a malo facit etiam irreprehensibilis conversatio, immunitas a conviciis, in necessitate benedictio, falsum non ferre testimonium, gaudere cum de bonis gaudentibus, flere cum de flebilibus plangentibus, non sævire punireque crudeliter eos qui facinora commiserunt, nec non consilio egentibus utiliter auxiliari, et ita eripere eos ex perditionis abyso, in quam decidunt qui minus sunt prudentes.

53. Præclarissima quoque declinatio mali est mutui commodatio, primo quidem ea quæ a Deo tradita est, juxta quam laudatur et ille qui pecuniam suam non dedit ad usuram; secundo autem, quæ a lege præstituta est. Qui nec secundum illam,

* Psal. xxxii, 1.

nec secundum istam fœnerat, etsi grave sit dictum, tamen veritati parens, dico, quod reprehensibilis et execrabilis est. Ego vero reputo qualiter agant cupidi fœnoris, cum multa sint fœnora vel fetus. (Fetum enim ferunt non tantum homines, sed et omne animal, præter vulturum genus; dicitur porro etiam terra mareque fetum producere; fetum vero mens ipsa præbet, naturales suos fructus; et porsus extensus est nomen fetus seu fœnus.) Illi autem privatim istud assumunt ad aliquid particulare de suo misero fetu, quod neque natura neque hominum integritas novit, Deus autem prohibuit. Largum igitur illis et multum et clarum hoc: Da mihi fetum (vel fœnus) meum. Qualem, fœnerator? Quem tu genuisti, vel quem ancilla tua genuit, vel quem peperit filia tua, vel bos, vel equa? Non, inquit, sed argenti mei fetum. Mercenarium autem, sodes, tuum argentum est, ut etiam generare valeat. Videris, inquit, debitor, irridere mihi, sed da mihi fœnus meum. Hic autem si non gravior, at certe risibilior est sermo, fœneratoris, illis squæ quærit orbatu scilicet: Fetus perdidit me non soluti. Ergo tandem, fœnerator, non est tibi dominicum illud bonum. Dominus enim fetum non perdit, sed ditat majoribus accessionibus, et beatum honoratumque facit; sed fetus iste perdit, ut tu dicis. Perdit enim te quatenus ad animam, illum autem qui tibi subicitur quatenus ad vitam: quod absit! Sed et cum aliquis, ne fetum (aut fœnus) dicat, pudore prohibitus, hunc commodum vocat, ambiguitatis locum istum ipse reperiens, tunc aliquis, emisso risu certe gravissimo, deinceps quibusdam dictis a sanctissimo David assumptis, dicit: Quod commodum in argento tuo, quod te demittit ad perditionem? O dolose fœnerator, usquequo talis eris? Dolosum enim appello te recte, necnon consequenter copulanti talia magno prophetæ ac regi, qui loco, ubi de fœnore agitur, sic exprobrat: usura et dolus manifeste exercentur in plateis, utpote dolo ubique fœnus comitante. Simili namque modo et fœnore commodantes.

54. Sed quoniam et alias multa de tali malo hortatus, nihil profeci, quin etiam adauxi malum, et pratuales animæ meæ dolores fœnus magistralem ut infornem fetum, produxerunt ad lucem; tibi soli, qui magna cunctaque potes, Domine, committo, ut abortiri facias huncce validum fetum, diabolicam productionem, cupiditatis partum, qui fratres rustice odit, qui inimicus est Dei Deoque odiosus.

55. Præter jam dicta malum etiam declinat qui maledicum diffitetur, qui calumiatorem repellit, qui non scrutatur hominum vitas absque necessitate nec rem ad se non pertinentem sive secundum spiritum, sive secundum carnem; qui dolum in negotiis non exercet, qui regulam in servitutem non redigit; qui non leges calcatur; qui seniore honorabilioremque se non solum primas tenere sinit, et illi

Α ὁ λόγος, ἀλλ' ὁμως λέγω, πεποίθως τῇ ἀληθείᾳ, δι' ἐπαρτός ἐστι καὶ ἐπιβρότος. Ἐγὼ δὲ συννοοῦμενος καὶ ὅπως οἱ τοκογλύφοι, πολλῶν ὄντων τόκων (τίκτουσι γὰρ οὐ μόνον ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ζῶων ἅπαν, δίχα γε τοῦ κατὰ τοὺς γῦπας φύλου· λέγεται δὲ καὶ γῆ τίκτειν καὶ θάλασσα· τίκτει δὲ καὶ νοῦς γεννήματα προσφυῆ· καὶ ὄλιως πεπλάτυνται τὸ ὄνομα τοῦ τόκου) — οἱ δὲ ἴδισαν αὐτὸ κατὰ τι ἐξάίρετον ἐπὶ τοῦ κατ' αὐτοὺς δὴστέκου τόκου. Οὕτε ἡ φύσις οἶδεν, οὔτε ἡ κατ' ἄνθρωπον ὀρθότης, καὶ ὁ θεὸς δὲ ἀπηγόρευσε. Πλατὺ γούν αὐτοῖς καὶ πολὺ καὶ τρανὲς τό· Δός μοι τὸν τόκον μου. Ποῖον, ὦ δανειστής ὃν σὺ ἐγέννησας, ὃν δὲ ἡ παιδίσκη σου, ὃν δὲ ἡ θυγάτηρ σου ἢ ὁ βοῦς σου ἢ ἵππος; Οὐ, φησὶν, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἀργυρίου μου. Θητικὸν δὲ, ὦ ἄνθρωπε, τὸ ἀργυρίον σου, ὥστε καὶ γεννᾶν. Καταγελᾶν μου, φησὶν, εἰσικας, ὦ χρεῶστα. Σὺ δὲ δός μοι τὸν τόκον μου. Τοῦτου δὲ εἰ μὴ βαρύτερον, ἀλλ' οὖν γελοιότερον νόημα δανειστοῦ, στερομένου ὦν ζητεῖ τό· Οἱ τόκοι ἀπώλεσάν με, μὴ διδόμενοι δηλαδὴ. Λοιπὸν ἄρα, ὦ τοκιστὰ, οὐκ ἐστι σοι κυριακὸν τοῦτο τὸ ἀγαθόν. Ὁ Κύριος μὲν γὰρ οὐκ ἀπόλλει, ἀλλὰ καὶ πλουτίζει· μείζουσιν ἐπιθήκεις, καὶ εὐδαιμονίζει καὶ τιμᾶ· ὁ δὲ τόκος οὕτως ἀπόλλυσι, καθὰ σὺ φησ. Ἀπόλλυσι δὲ σε μὲν τὰ ἐς ψυχὴν, τὸν δὲ καταβαλλόμενόν σοι αὐτὸν τὰ ἐς ζωὴν, ὡς μὴ ὠφέλεν. Ἄλλ' ὅτε καὶ αἰδοῦμένους τις τόκον εἰπεῖν, ὠφέλειαν αὐτὸν καλέσει, πολυωνυμίας τόπον τοῦτον αὐτὸς ἐξευρών, τότε δὴ γελάσας τις πρὸς βαρύτητα, εἶτα καὶ παραφράσας ἐκ τῶν τοῦ ἀγιωτάτου Δαυὶδ ἔρει. Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ ἀγρυφῷ σου, ἐν τῷ καταβιάζῃ σε εἰς διαφορὰν; Ὡ δόλιε τοκογλύφε ἄνθρωπε, μέχρι ζίνος τοιοῦτος ἔση· Δόλον γὰρ σε ἀποκαλῶ εὐθυδῶως καὶ ἀκολούθως τῷ συνδυάζοντι τὰ τοιαῦτα μεγάλῳ προφήτῃ καὶ βασιλεῖ, ὃς ὀνειδίζει τόπον, ἔνθα τόκος. Καὶ τόκος καὶ δόλος παβήσιάζεσθον ἐπὶ τῶν πλατειῶν, ὡς ἐπακολουθοῦντος πάντως καὶ δούλου τῷ τόκῳ. Ψεύδονται γὰρ ὁμολογουμένως τέ τε ἄλλὰ καὶ τὴν κατὰ θεὸν ἀγάπην οἱ ἐπὶ ἀθέσμῳ τόκῳ δανείζοντες.

in cæteris divinam charitatem mentiuntur illicito

νδ'. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ ἄλλοτε πολλὰ παραινέσας ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ κακῷ. ἀνύσας ἔχω οὐδὲν, ἀλλὰ που καὶ προσεπηύξησα τὸ δεινόν, καὶ μοι αἰ τῆς φύξης ὠδίνες τόκον διδασκαλικὸν ἐξέφηναν, οἷα καὶ τινα μύλην· σοὶ μόνῳ, μεγαλοδύναμη καὶ παντοδύναμη ἔσθριε, ἀνατίθημι ἐξαμβλώσαι τὸν ἄδρὸν τοῦτον τέκνον, τὸ δαιμονικὸν γέννημα, τὸ τῆς πλεονεξίας ἀπωγήμα, τὸ ἄγριον, τὸ μισάδελφον, τὸ καὶ μισόθεον καὶ θεομισέε.

νε'. Ἐτι πρὸς τοῖς εἰρημένους ἐκκλίνει κακὸν καὶ ὁ τὸν συκοφάντην ἀποπροποιούμενος, καὶ ὁ τὸν ἐνδιαβάλλοντα παρωθούμενος, καὶ ὁ μὴ ἐρευνῶν ἄνθρώπων βίους εἰς οὐδὲν δέον καὶ μηδὲν αὐτῷ προσήκον οὔτε κατὰ πνεῦμα, οὔτε κατὰ σάρκα· ὁ τὴν πραγματεῖαν ἀδόλιευτος· ὁ μὴ τὸν κανόνα καταδουλούμενος· ὁ μὴ τοὺς νόμους καταπατῶν· ὁ τῷ πρεσβυτέρῳ αὐτοῦ καὶ τιμιωτέρῳ μὴ μόνον ὁδοῦ παρα-

χωρῶν καὶ καθέδρας ὑπεξιστάμενος, πολλῶν δὲ πλέον ἂν κατὰ καταναιδεῦόμενος τοῦ τοιοῦτου, ἀλλὰ καὶ λαλοῦντος αὐτοῦ σιωπῶν, καὶ ἀγαθὰ μὲν εἰπόντος πειθόμενος, πταίσαντι δὲ τι συγγνωμονῶν διακριτικῶς· ἔτι καὶ ὁ τὸν ὅπως πλανώμενον ἐπιστρέφων ἐφ' ὅπως οὐκ, καὶ ἐνάγων εἰς τὴν ὁρθήν· καὶ ὁ πρὸς τὸ ἐρωτώμενον ὁρθῶς ἀποκρινόμενος, καὶ μὴ κατὰ ὑπόκρισιν, ἦν τὸ μὲν ἀληθινὸν φῶς, ἡ αὐτοαλήθεια, ὁ θεὸς μισεῖ. ὁ δὲ τοῦ σκότους ἄρχων ὑπερφιλεῖ διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν ὅμοιον.

νς'. Ἡ γὰρ οὐ σκοτεινὸν πᾶσα ὑπόκρισις, διότι γε τῆς λογικῆς παραδεδομένης; οὐ μίμησις ψιλλῆ ἀγαθοῦ, καὶ πλέον οὐδέν; Ὁργανον ἀπάτης αὕτη, ὑπόξυλος καλλονῆ, ἀγάλμα πονηρίας, ῥυπαρὸν μὲν τὰ ἔνδον καὶ ὑπομόχθηρον καὶ κίβδηλον, τὰ δὲ προφανόμενα περικαλλές, καὶ οὐ κατὰ τι χολοβάφινον, ἀλλὰ ἀμυδρὸν τι προλάμπον χρυσῆ στυλῆ. Λάκκος αὕτη κατηνθισμένος ἐπὶ ἀπωλείᾳ τῶν περιπεσομένων· ψυχῆς ἐκπορευούσης μόρφασμα· κακία ὑπουλος, ἀρετῆν ἐπιφαίνουσα διαβόλῳ ἀτεκέλον· ψεῦδος ἔνσαρκον· λιμὴν φρίσων λίθοις ὀξέσιν ὑφάλαις· παγὶς εὐπρόσωπος· χαροπὸν θηρίον, οὗ τῆ κατ' ὄψιν χαρᾶ τὸ τῶν ὀδόντων ἀντιφανεῖ κάρχαρον. Ὁρθότητος αὕτη ἐμπαίκτηρια, οἷς αἰεὶ πλαγιάζει, τὰ πολλὰ δὲ καὶ κύκλῳ περιπατεῖ ἀσεβῶν δίκην, κατὰ τὸν Ψαλμοῦν. Ἀγάπης κρυπτός ἐπίουλος, οἷς ὑφειμέντι, κατὰ τὸν εἰπόντα, ὡς ἔχοντα λαμβάνουσα, ἐκπίνει τὸν ἄνθρωπον. Ἀλώπηξ πληθρῆς μὲν δόλου, ἀπατώσα δὲ τοὺς ἀπλοῦς, τὰ πλειῶν δὲ τοὺς εὐηθικωτέρους, οἷς νεκρικῶς ἐαυτὴν κατευνάζει. Αὕτη, πρὸς αἰνίγμα φράσαι, τὸ πᾶν ἐστὶ καὶ τὸ μηδὲν· ἐκεῖνο μὲν, οἷς τεχνάζεται, τὸ δὲ, οἷς ἐργάζεται. Βούλεται μὲν γὰρ θεῖον τι εἶναι, καθότι καὶ ἅγιον, ἀπεκβαίνει δὲ εἰς αἰμόνα κακοποιῶν καὶ μὴ εἰδότα, ὅτι ποτὲ ἐστὶ τὸ ἀγαθὸν τῆς ὁρθότητος· ἢ καὶ ἄλλως, εἰδότα μὲν, ὀκνοῦντα δὲ χρῆσθαι αὐτῇ.

quid divinum et sanctum: desinit autem in dæmonem pravam ac nescium quid sit rectitudinis bonum; aut certe scientem quidem, non autem exercentem.

νς'. Ψευδάνθρωπος ἄνθρωπος ὁ ὑποκριτής, ὡς δὲ καὶ δαιμονῶν λεχθεῖ ἂν καὶ δαιμονάνθρωπος. Καὶ Ἄργος μὲν ὁ θρυλούμενος, οἷα πανόπτης, οἷδαμεν ὁποῖον λόγον τοιοῦτος εἶναι πλάττεται· ὁ δὲ ὑποκριτής ἄλλο τι φέρει ξενίζον. Ψεύδεται γὰρ ὅλη τῆ σώματι, τῆ ἐπικύψει τῆς κεφαλῆς, τῆ ἐνεύσει τῆς ὄψεως, τῆ μειδιάματι, τῆ γελάσματι, τῆ φιλήματι, τῆ λαλιᾷ, τῆ πτύσματι ὁ κατάπτυστος· συνόλωσ εἰπεῖν, τῆ παντὶ προσώπῳ, τῆ βαθεῖᾳ προσκυνήσει, τῆ τοῦ ἀσπασμοῦ ἐμπλοκῇ, τῆ τῶν χειρῶν ἐμβολῇ, τῆ τῶν τριχίνων περιβολῇ, τῆ μεταδόσει, ὅτε που καὶ ἐλεήσει τὸν ἐπαιτοῦντα· τῆ τῶν γονάτων κλίσει ὡς εἰς προσευχῆν· τῆ παντοδαπῶ τοῦ βαδίσματος. Οὕτε γὰρ σεμνῶς βαδίζων, πρὸς ἀλήθειαν αὐτὸ ποιεῖ, οὐδὲ μὴν στεύδων, ὅτε τινὲ βοηθεῖν προσποιεῖται. Τὰ μέντοι περὶ γαστέρα, καὶ εἴ τι ἐχόμενον, πεφυλάχθω σιγῇ, ὡ ψυχῇ, οὕτω τὴν καλὴν ἀχειοῦσα πλάσιν, καὶ τὸν καλὸν ἄνθρωπον ψεύδουσα.

νη'. Ἐχω δεῖξας ἤδη τρανῶς, οἶμαι, ὅτι ἐκκλίνει τὴν κατὰ ψυχὴν κακότητα καὶ ὁ μηδὲν τι ποιῶν

A de sedili cedit, sed quod multo præstat nihil non veneranter agit in illum, verum etiam, illo loquente tacet, et bona quidem dicenti obedit, aliquid autem peccanti indulget prudenter; qui etiam quomodo unquam errantem, prout res volunt reducit et in viam rectam dirigit; quid ad interrogata recte respondet et non per hypocrisim, quam quidem lux vera, ipsa veritas, Deus odit, princeps autem tenebrarum ob similitudinem sui maximopere diligit.

56 Numquid enim tenebrosum quid non est omnis hypocrisis præter eam quæ logice tradita est? annon vana boni simulatio prætereaque nihil? Hæc deceptionis instrumentum; conficta pulchritudo, malitiæ simulacrum, sordidum quidem interius et parvum et adulteratum, exterius vero perpulchrum, et non secundum quid bilis colore flavum, sed subobscurum quid aurea claritate prælucens. Hæc laqueus floribus exornatus ad perditionem supervenientium; animæ fornicantis imago; pravitas dissimulata; ingenium diabolo prorsus simile ostendens; mendacium incarnatum; portus rupibus acutis in mari latentibus horrescens: laqueus speciosus; vultu ridenti fera, cujus faciei visus hilaritate dentium acris acies pugnat. Rectitudini hæc irridet, quippe quæ semper obliquo utitur quidem motu, plerumque vero circuitu, impiorum instar, juxta Psalmistam, obambulat. Charitatis latens insidiatrix, quatenus humilis, juxta proverbium, sicut vipera latitans exsugit hominem. Vulpes repleta dolo, et simplices et plerumque simplicissimos quosque decipiens, quomodo quidem se, velut cadaver, quiescentem fingit Hæc, ut more vulgari loquar, totum est et nihil: illud quidem, quantum ad artes, hoc autem quantum ad opera. Etenim vult quidem esse aliquid divinum et sanctum: desinit autem in dæmonem pravam ac nescium quid sit rectitudinis bonum; aut certe scientem quidem, non autem exercentem.

57. Homo mendax est hypocrita; quasi vero dæmoniacus dici potest et homo-dæmon. Et quidem Argus celebratissimus, quæ omnia videns, quali modo talis esse fingatur, novimus: hypocrita vero aliud quid gerit extraneum: mentitur enim toto corpore, capitis nutu, oculorum obtutu, dulci risu, cachinno, osculo, loquela, sputo, conspuendus ipse; uno verbo, tota facie, profunda salutatione, oculorum implicatione, manuum injectione, crinium circulis, largitione, si forte mendicantis miseretur; genuum velut ad orationem flexione, toto gressus habitu. Nec enim cum decenter graditur, nec quando frestinat, alicui succurrere præ se ferens, juxta veritatem facit. Quod autem attinet ad ventrem et partes annexas, prætereatur silentio, o anima, sic pulchram deturpans plasmationem, et pulchrum hominem mentiens.

58. Jam evidentem demonstrasse mihi videor illum animæ malitiam devitare qui nihil ex hypocrisi,

sed juxta veritatem agit. Nec enim aliquid commune est soli cum tenebris, nec veritati cum hypocrisi; ipsi autem est oppositio quæ medium et concordiam nescit. Ille etiam procul declinat a malo, qui non dividit amicos, inter inimicos autem pacem nectit. Illud enim factum opus est hominis, postea autem Dei, qui vivificat, qui Deus est unitatis: in eodem loco statuendus est qui non excitat inimicitiam, nec scintillam animat et inflamat velut ad incendium.

59. Quare vero mei mæque potestatis oblitus, conor subjecti thesauri describere selecta, quibus vitandum est malitiam? Sumite vos gazam, et circumcumeantes eam augete et quæ vobis utilia sunt quærite. Nihil invenietis ex omnibus quod non sit ad vestrum commodum, ad utilitatem spiritualem, ad omne bonum. Conjungite vero cum hoc: « Declina a malo, » et istud connexum talentum, cui divinum ac vere regium est signaculum: « et fac bonum. » Non enim, juxta sacram explanationem, sufficit a malo declinare, nisi quis in bonis operibus exerceatur.

60. Hoc porro ita dico non ut simplicem et indivisam sententiam; sic enim distinguo: Qui virtutibus quidem deditus est, et omnibus bonis refertus, sed tamen habet ut homo quoddam malitiam parapegma, et a tali malo declinat, sufficeret ei sic agere; tunc non hasce voces audiret: « Et fac bonum. » Jam enim fecit: et cum jam fecerit, non cessabit aliquid ulterius adipisci, tanquam alia quidem adeptus bona; sed ex illa forsitan hortatione: « Unum tibi deest » istud inquirens, ex quo a priori malitia, sicut aliquo muro intercludatur, et ita tanquam ex se naturaliter in bono simul ac in mali declinatione stabilitus. Si vero quis non dives bonis, nocentem abijciat malitiam, per quam pauper est et egens omni bono, prorsus a malo declinans, habet necessitatem adjungendi tali divino talento etiam secundum, ne bono destitutus, imperfectus sit homo, divinum vas vacuum, domus Dei non polita, informis materia, bonum non pulchrum, ideoque non desiderabile, ut autem accurate dicam, omnis quidem virtutis alumnus, sed ab una quadam, propter malitiam impediendam, abstinens. Deinde ille quidem qui declinavit malum, et bono nuper adepto inhæsit, luctamen ac necessitatem habet non solum simpliciter faciendi, sed etiam continue faciendi bonum, ut non faciliter et cito tali bono orbetur, sed firmans illud ad perseverantiam ex nuper imperfecto, solidus virtutis possessor fiat. Alias autem est dicendum, quod omnis homo, qui declinat a malo, protinus etiam facit aliquod bonum. Quale? Hoc ipsum sane, a malo declinare.

61. Ego vero propheticum et regium numulum hic immutans, non falsi monetarii instar sed per mutationem, placentem et ipsam summo regi Deo,

ὑποκριτικῶς, ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν. Οὕτε γὰρ ἡλίφ κοινόν τι πρὸς τὸ σκότος, οὔτε τῆ ἀληθείᾳ πρὸς τὴν ὑπόκρισιν· ἀλλὰ ἀμεσολάβητος αὐτοῖς ἐστὶν ἡ ἀντιθεσις, οὐ γινώσκουσα σύμβασιν. Ἔτι μακρὰν ἐκκλίνει κακοῦ καὶ ὁ μῆτε φίλους διασπῶν, καὶ τοῖς ἐχθροῖς δὲ σπονδὰς πραγματευόμενος. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ φάκτον ἔργον ἀνδρός, τὸ δὲ δεύτερον Θεοῦ, τοῦ ζωοδότου, τοῦ τῆς ἐνώσεως ὁποῖω ἐντακτέος τότῳ καὶ ὁ μὴ τὴν ἔχθραν προσυπανάπτων, καὶ σπουδῆ τὸν σπινθῆρα τοῦ μίσους ῥιπίζων, καὶ ἐκφλέγων ὡς εἰς πυρκαϊάν.

ἡθ'. Τί δὲ ἀλλὰ ἐμαυτοῦ λαθόμενος καὶ τῆς ἐν ἐμοὶ δυνάμεως, πειρώμαι τὰ τῆς προκειμένης γάξης ἀναγράφειν ἐξαίρετα, δι' ὧν ἔστι τὴν κακίαν ἐκφυγεῖν; Λάβετε τὴν γάξαν ὑμεῖς. καὶ περιιόντες αὐτὴν πολυπραγμονεῖτε, καὶ ζητεῖτε τὰ συνείσονται. Εὐρήσατε δὲ οὐδὲν, ὅτι τῶν ἀπάντων μὴ πρὸς χησιμίου ὑμῶν, καὶ ὠφελείας πνευματικῆς, καὶ καλοῦ παντός. Συντάξατε δὲ τῷ, « Ἐκκλινόν ἀπὸ κακοῦ, » καὶ τὸ συγκείμενον τάλαντον, οὐ χάραγμα θεῖον καὶ τῷ ὄντι βασιλικόν τὸ, « Καὶ ποιήσον ἀγαθόν. » Κατὰ γὰρ τὴν ἱερὰν ἀνάπτυξιν οὐκ ἂν εἴη ἀρκοῦν ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ, εἰ μὴ καὶ ἀγαθοπραξίαν ἀσκολῆ τις.

ζ'. Τοῦτο δὲ οὕτω φημι οὐκ εἰς ἀπλοῦν τι καὶ ἀσχιδὲς νόημα· διαστίζω δὲ οὕτως· Ὁ μὲν ἀρεταῖς ὧν κατακώχμιος, καὶ ἀγαθοῖς πᾶσιν ἔμπορος, ἔχων δὲ τι ἄμωσ ὡς ἄνθρωπος καὶ παράπτωμα κακίας, καὶ ἐκκλινὰς τοῦ τοιοῦτοῦ κακοῦ, ἀρκεσθεῖη ἂν οὕτω ποιήσας, καὶ οὐκ ἂν ἀκούσοι ποθὲν τό· « Καὶ ποιήσον ἀγαθόν. » Ἐδὴ γὰρ πεποίηκε· καὶ πεποιηκῶς οὐκέτι κοπιᾷσει ἄλλο τι προσεπικτησασθαι, ὡς ἤδη τάλλα μὲν πάντα κτησάμενος ἀγαθὰ, ἐν δὲ τῷ ἀκούσαι ποθεν, ὅτι « Ἐν σοὶ λείπει, » ἐξευρών ἐκεῖνο, ἐξ οὗ τῆ προτέρᾳ κακίᾳ ὅσα καὶ φραγμῶν τι ἀπειριχίζετο, καὶ ὡς ἐξ αὐτομάτου ἐγκαταστὰς αὐτοφυῶς τῷ ἀγαθῷ ἅμα τῆ ἐκκλίσει τοῦ κακοῦ. Εἰ δὲ τις μὴ πλουτῶν ἀγαθοῖς ἀπολιέξεται κακίαν ἐπιρρέζουσαν, δι' ἧς πτωχεύει, πενόμενος παντός ἀγαθοῦ, ἐκεῖνος πάντως ἐκκλινὰς ἀπὸ κακοῦ ἀνάγκην ἔξει προσλαβεῖν τῷ τοιοῦτῳ θείῳ τάλαντῳ καὶ τὸ δεύτερον, ἵνα μὴ τοῦ ἀγαθοῦ λειπόμενος εἴη ἀτελής ἄνθρωπος, ἀγγεῖον θεῖον ὑπόκενον, οἶκος Θεοῦ ἀνεπίεστος, ἀνείδεος ὕλη, ἀγαθὸν οὐ καλὸν, διὸ οὐδὲ ζηλωτὸν, ὡς ἂν δὲ πρὸς ἀκρίβειαν εἴπω, καὶ πάσης μὲν ἀρετῆς τρόφιμος, μιᾶς δὲ τινος ἀπεχόμενος διὰ κακίαν κωλύουσαν. Εἶτα ἐκκλινὰς μὲν τὸ κακόν, καταστὰς δὲ εἰς τὸ νεώκτερον ἀγαθόν, ἀγῶνας καὶ αὐτὸς ἔχει καὶ ἀπαίτησιν μὴ μόνον τοῦ ποιῆσαι ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ποιεῖν ἐνδραλεχῶς τὸ καλόν, ἵνα μὴ εὐπετῶς ἀποστερηθεῖ αὐτοῦ, ἀλλὰ στερεώσας αὐτὸ εἰς παράμονον, ἀντὶ τοῦ πρὸ βραχίων ἀτελοῦς, ὑπερτελής ἀρετῆς λόγῳ γένηται. Ἔστι δὲ καὶ ἐτέρως εἰπεῖν, ὅτι ἅπας ἄνθρωπος, ἐκκλινὰς ἀπὸ κακοῦ, αὐτίκα καὶ πεποίηκε τι ἀγαθόν. Ποῖον ἐκεῖνο; Αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ ἐκκλινὰς ἀπὸ κακοῦ.

ζα'. Ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα παραποιῶν τὸ προφητικόν καὶ βασιλικόν κέρμα τοῦτο, οὐ μὴν παραχαράκτου δίκην, ἀλλὰ κατὰ μεταβολὴν, ἀρέσκουσαν καὶ αὐτὴν

τῶ παμβασιλεῖ Θεῷ, θεωρῶ αὐτὸ καὶ ἄλλως πρὸς ἑμὸν οὐκ ἄβρυθμον θέλημα. Καὶ πέθω ἑμαυτὸν κατὰ ἑρμηνείαν ἄλλοιαν μὲν, βελτιοῦσαν δὲ καὶ αὐτὴν τοὺς κατ' ἑμὲ δειλοὺς, ἐκκλίνειν, ὡσπερ ἀπὸ κακοῦ πράγματος, οὕτω καὶ ἀπὸ κακοῦ ἀνθρώπου· εἴτα σπουδαζέιν ἢ ἐκεῖνον ποιεῖν καὶ ἀποτελεῖν ἀγαθὸν ἐπιστρεπτικῶς, ἢ ἄλλὰ γοῦν ἑμοὶ αὐτῶ ποιεῖν ἀγαθὸν τὸ ἐκκλίνειν ἀπ' ἐκείνου, μὴ καὶ συνδιαστραφῶ. Εἰώθασι γὰρ ὡς τὰ πολλὰ αἰ μετὰ τῶν φαύλων ἀναστροφαί οὐκ εἰς καλὸν συντελεῖσθαι. Ἔστι δ' ἐν τοῦτοις ὄρᾶν καὶ τό· « Πόησον. » Οὐ γὰρ εἶπε· « Λάλησον ἀγαθόν, » ἢ « διδάξον, » ἢ « ἐννοήθητι, » ἢ τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ· « Ποίησον ἀγαθόν. » Ὁ δὲ σκοπιμώτατον τέλος ὠμολόγηται εἶναι ἀπάσης καὶ λαλιᾶς καὶ διδασκαλίας καὶ ἐνθυμήσεως. Ὅτι δὲ τὸ ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιεῖν ἀγαθὸν οὐδ' αὐτὸ τῆς ἀγάπης κεχώρισται, ὁ καὶ γλυκὸς καὶ σοφὸς καὶ ἅγιος βασιλεὺς [φῆσι], παραθεὶς αὐτίκα τό· « Ζήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν. » Ὡς γὰρ τινος ὑπείπνότες· Δὸς μοι μέθοδον, ὡς διδάσκαλε βασιλεῦ, ὡς ἂν ἐξανύσω καὶ τὴν ἐξάλυξιν τοῦ κακοῦ καὶ τὴν συναπτῶς ποίησιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὑποτίθησιν εὐθὺς ἐπιστημονικῶς, ὡς διὰ εἰρήνης, εἴτ' οὖν ἀγάπης, τὸ τοιοῦτον ἐκπληρωθήσεται ἀγαθόν. Ἀγάπης γὰρ ἀδρομερές τι κόμμα καὶ ἡ εἰρήνη, οὐκ ἔλαττον ἤπερ ἡ φιλία, ὡς ἔστι κατασκευάσαι τὸν σκεψόμενον πρὸς ἀλήθειαν.

ξβ'. Εἰ τοίνυν οὐκ ἔστι δρασμὸς ἐκ κακοῦ καὶ ποίησις ἀγαθοῦ ἄλλως εἰ μὴ δι' εἰρήνης, τῆς τῆς ἄλλης, καὶ τῆς ἐν ἐκάστῳ ἡμῶν, καθ' ἣν ἅπαν ἀνταῖρον ψυχικὸν πάθος δουλοῦται, καὶ οὕτως ὑποτάσσεται τῷ βασιλεῖ λογισμῶ· ζητητέον αὐτήν, εἴ που καὶ κρύπτεται. Καὶ πάντως εὐρήσομεν, εἰ ζητήσομεν. Ἦς γὰρ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, καθὰ μνησάνομεν πρὸς ἀλήθειαν. Εἰ δὲ ζητήσαντες καὶ εὐρηκότες, οὐκ ἔχομεν αὐτῆς δρᾶσθαι διὰ πολλὰ τὰ αἴτια, ὧν ὀκνοῦμεν ποιῆσθαι μνείαν, μὴ καὶ εἰς οὐδὲν δέον ὀχλοκοπῶμεν, θορυβοῦντες τοὺς ἀγγινοστέρους ἀπροατάς· τότε δὲ καὶ διώξομεν αὐτὴν φεύγουσαν, ἕπερ ἔστι· δραμούμεθα σπουδαίως εἰς αὐτήν, κουφίζοντες ἡμῖν τὸν δρόμον τοῦ κατέχοντος, ἐν χερσὶν τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, τοῦ τῆς εἰρήνης θεοῦ ἡμῖν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ αὐτοῦ ὄνομα. Πάντως γὰρ ὁ καθάπαξ εἰπὼν τό· « Εἰρήνην ἡμῖν, » καὶ τό· « Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδομι ὑμῖν, » τοῖς ἡμοῖς θελαδῆ, οὐκ ἂν ζητουμένην ἀποκρύψῃ αὐτὴν ἀπ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐπιτάξει προελθεῖν εἰς ἡμᾶς, εἰ μόνον θεοκλυτήσομεν, εἰ δυσωπήσομεν, εἰ γενώμεθα ἐπὶ τυχεῖν εἰρήνης, τῆς τῷ Θεῷ φιλιτάτης· ἧς καὶ οἱ τυχόντες μακάριοι, καὶ οἱ πρόξενοι δὲ συμμακαρίζονται, ὡς οἱ τοῦ Θεοῦ. « Μακάριοι· » γὰρ, φησὶν, « οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. »

ξγ'. Καὶ ἐγὼ μὲν καὶ οἱ κατ' ἑμὲ οὕτω φρονούμεν περὶ τῆς ἀγαπητικῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν κατὰ τὴν τοιαύτην εἰρηνικῶν ἀνθρώπων. Οἶδα δὲ τινὰς ἄλλως διακειμένους καὶ ἀχθόμενους, εἴ τινὰς

illud et aliter secundum meam non discordem voluntatem considero. Mibi que juxta interpretationem quidem alienam, sed et ipsam meliores reddentem sicut me timidos, persuadeo fugiendum, quemadmodum a re mala, sic et ab homine malo: deinde conandum, vel illum conversione facere perficereque bonum, vel ipsi mihi facere bonum, ab illo declinare, ne ipse quoque cum illo corrumpar. Solent enim plerumque cum malis consortia non bene finire. In his autem videre etiam est illud: « Fac. » Non enim dixit: « Bonum loquere, » vel « doce, » vel « cogita, » vel aliud tale, sed: « Fac bonum. » Quod certe ultimus finis intentus conceditur esse omnis loquelæ, doctrinæ ac cogitationis. Quod autem a malo declinare facereque bonum non ipsum alienum sit a charitate, dulcis et sapiens et sanctus rex ait, hoc protinus subjungens: « Quære pacem, et persequere eam. » Tanquam enim aliquo suggerente: Da mihi methodum, præceptor rex, ut mali vitiationem et una boni operationem perficiam; statim docte subjicit, per pacem, sive per charitatem, tales bonum esse complendum. Charitatis enim aliquod solidum est segmentum pax, non minus ac amicitia, sicut consideranti juxta veritatem facile probatur.

62. Si ergo non est mali devitatio nec operatio boni aliter, nisi per pacem, tum per qualemcumque, tum peream quæ in unoquoque nostrum est, secundum quam omnis exoriens animæ passio redigitur in servitutum, et ita subjicitur reginæ rationi; quærendum est eam, si forte absconditur. Et certe, si quæramus, invenimus. « Omnis enim qui quærit, invenit, » sicut in veritate discimus. Si vero postquam quæsimus et invenimus, non possumus eam capere propter multas causas, quarum omittimus facere mentionem, ne sine necessitate lædio molestiaque afficiamus benevolos auditores; tunc saltem et persequemur eam fugientem, quod est: ad eam festinanter curremus, cursum nobis levem faciente qui manibus tenet cælestis vocationis bravium, qui pacem dat nobis invocantibus nomen ejus. Certe enim qui semel dixit hoc: « Pax vobis, » et hoc: « Pacem meam do vobis, » scilicet meis, non illam quæsitam abscondet a nobis, sed jubebit ad nos venire, dummodo Deum invocemus, dummodo supplices rogemus, dummodo digni fiamus qui pacem inveniamus Deo charissimam; cujus compotes beati sunt, sed et auctores beati simul dicuntur, tanquam filii Dei adoptivi. « Beati enim, ait, pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur. »

63. Ego quidem et qui juxta me sunt, ita de pace Dei, quæ charitate constat, et de pacificis secundum illam hominibus, sentimus. Scio vero quosdam aliter dispositos et irascentes, si quosdam

⁹ Psal. xxxiii, 15. ¹⁰ ibid. ¹¹ Luc. xxiv, 36. ¹² Joann. xiv, 27.

vident sese regulariter diligentes invicem, et secundum Deum amantes, et spiritualiter pacem custodientes. Qui quoque gladium vibrantes, tales intercedunt unanimitates, et non verentur vitæ commiscere turbas et perturbationes et lites et commotiones et vindictas et aliquando punitiones: quasi sanguine lætantes, cupientesque in filiis Dei libere exerceri veterum flagella Laconum et irrationabilia Mithræ supplicia, necnon mortiferos Celtarum ex ebrietate lusus, et Scytharum tentamina, quibus homines in altum projecti, deinde illapsi, lanceis in altum sublatis transfigebantur. His autem sic agentibus, quæ pacis sunt aliter etiam, ut videtur, præter communem et assuetam et rectam sententiam, et a Deo traditum Davidicum de pace verbum, excipiuntur. Quærent enim quidem tales pacem, ubi forte inveniatur, et odorisequi, inveniunt apud colentes eam, non autem apud eos manere einunt; sed persequuntur alio modo, non ut comprehensa custodiatur, sed ut terra exeat, et ipsi exsultant de interpretabili duplicitate persequendi, quasi per eam sophisticè triumphantes. Persequi namque etiam de dilectione in Scriptura habetur: sed plerumque de odio. Sic enim apud Deum beatificantur, quos quidam probris afficiunt propter illum et persequuntur. Sed quidem talibus sorte contingat gratum ipsis odium, ut cum diabolo, inimicitia duce, congaudeant; nos autem in nobis ipsis habeamus pacem, sicut Deus præcipit, et illam ex tota anima colamus.

64. Precamur deinde ut potentissimo nostro dominatori major a Deo potentia fiat, ad eam integre perfecteque in mundo pro communi salute exercendam. Etsi enim quidam homines sæpe non animadvertere curant quibus iste circumdatur periculis; tamen in mentem descendentes accurate sciunt. Habet quidem vere perpetuoque de cælo auxilium ac levamentum. Quomodo enim istis non locupletetur ille qui exinde sine medio electus est a Dei sapientia quam deamavit et in regnum elevatus, unaque regia corona tropæisque, quorum nos primitiæ sumus, exornatus? Decet tamen nos, quos ipse, post Deum, liberavit, et secundum quem vivimus, in commune libenter quod nostrum est afferre per preces, quarum auditionem Deus sane non recusabit. Scimus enim, et quid sit oratio, et quod Deus orationem justam aversari non potest. Numquid enim incensum inanimatum olim in veteri lege et nunc apud nos incensum quod decet sanctos, acciperet sicut credimus (accipit autem velut divinorum mysteriorum symbolum), orationem vero quæ solet ad illum dirigi rationalis et animata, ex veritate rectaque conscientia proficiens, non reciperet?

65. Rationabiliter autem nunc deprecemur opportunam plagam, ut, sicut istud servitutis pondus olim a nobis ablatum est, Deo quidem e

Α βλεπουσι φιλιουμένους κανονικῶς ἀλλήλοισ, καὶ κατὰ Θεὸν ἀγαπῶντας, καὶ πνευματικῶς εἰρηνεύοντας. Οἱ καὶ μαχαίρας βάλλοντες, τὰς τοιαύτας ἀποτέμνουσι συμφοίας, καὶ οὐκ ἀνέχονται μὴ ταράχους τῷ βίῳ ἐμπολιτεύεσθαι καὶ ὀχλήσεις καὶ δίκας καὶ τύρβας καὶ ζημίας, ἥδη δὲ που καὶ κολάσεις· ὡς οἱ αἰχμαρῶντες αἵμασι, καὶ τὰς τῶν παλαεῶν Λακῶνων ποθοῦντες ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ παρβρησιάζεσθαι μίστιγας, καὶ τὰ κατὰ τὸν Μῆθραν ἀλόγιστα κόλαστρα, ἥδη δὲ καὶ τὰ Κελτικὰ θανάσιμα ἐκ μέθης παύγια, καὶ τὰ κατὰ Σκύθας, παρ' οἷς ἄνθρωποι ἀναβήπιτοῦμενοι ἐς ὕψος, εἶτα κατιόντες λόγχαις ὀρθαῖς πεπηγυῖαις περιεπέροντο. Τοῖς δὲ οὕτω κατεργαζομένοις τὰ εἰρηνικὰ καὶ ἄλλως, ὡς ἔοικε, παρὰ τὴν κοινὴν καὶ συνήθη ἔννοιαν καὶ ὀρθὴν καὶ θεοπαράδοτον τὴν περὶ τῆς εἰρήνης Δαυτικὴν ῥητὸν ἐκλαμβάνεται. Ζητοῦσι μὲν γὰρ εἰρήνην οἱ τοιοῦτοι, ὅποι ποτὲ πολιτεύεται· καὶ βίηλητοῦντες εὐρίσκουσι μὲν παρὰ τοῖς πραγματευομένοις αὐτῆν, οὐκ ἀφῆσσι δὲ μένειν παρ' ἐκεῖνοις· διώκουσι δὲ τρόπον ἄλλον, οὐχ ἵνα καταληφθεῖσα φυλαχθῆ, ἀλλ' ἵνα ἐξ ἀνθρώπων γένηται· καὶ που καὶ ἐπαγγέλλονται τῇ κατ' ἔννοιαν διπλῶν τῆς διώξεως, οἷα κατασοφίζομενοι δι' αὐτῆς. Διώκειν γὰρ καὶ ἐπὶ φιλίας μὲν τίθεται γραφικῶς, τὰ πολλὰ δὲ ἐπὶ μίσους. Οὕτω γὰρ μακάριοι παρὰ τῷ Θεῷ, οὓς ὀνειδίσουσι τινες ἔνεκεν αὐτοῦ καὶ διώξουσιν. Ἄλλὰ τοὺς τοιοῦτους μὲν λάχοι τὸ φίλον αὐτοῖς μῖσος, ἵνα τῷ διαβόλῳ συγχαίροιν, τῷ τῆς ἔχθρας ἄρχοντι· ἡμεῖς δὲ εἰρηνεύομεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, ὡς ὁ Θεὸς παραγγέλλει, καὶ πραγματευοίμεθα τυῦτο ἐξ ὅλης ψυχῆς.

Γ ξδ'. Εὐχοίμεθα δὲ καὶ τῷ κρατίστῳ ἡμῶν αὐτοκράτορι ἐγγίνεσθαι πλείω δύναμιν ἐκ Θεοῦ, περιποίησθαι αὐτῆν εἰς ἀκέραιον καὶ παντελὲς τῷ κόσμῳ ἐπὶ σωτηρίᾳ κοινῇ· ὅς, εἰ καὶ τινες ἴσως οὐκ ἐπιβάλλουσι νοεῖν, ὅποιαις ἐργωδίαις περιτριάζεται, ἀλλὰ βάπτοντες εἰς νοῦν οὔρασι πρὸς ἀριβειαν. Καὶ ἔχει μὲν ἀληθῶς τὴν οὐρανόθεν ἐπικουρίαν, καὶ σύναρσιν εἰσαεῖ· καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἂν πλουτοῖα αὐτῆν ὁ καὶ ἐκλεγεῖς ἐκεῖθεν ἀμέσως διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας, ἣν ὑπερέποθησε, καὶ εἰς βασιλείαν ἀναβιβάσθεις, καὶ ἅμα βασιλικῶν τε σέφει καὶ τροπαλοῖς ὠραῖσθεις, ὧν ἡμεῖς τὸ πρῶτον λειον; Ἠρέπον δὲ ὄμω, καὶ ἡμᾶς, τοὺς δι' αὐτοῦ μετὰ Θεὸν ἡλευθερωμένους, καὶ ἰδοὺ ζῶντας, συνεισάγειν εὐνοϊκῶς τὸ ἡμέτερον δι' εὐχῶν, ὧν οὐκ ἂν εἴη παρήκουσ ὁ Θεός. Ἐπιστάμεθα γὰρ ὡσπερ, ὅτι ποτὲ ἔστιν ἡ εὐχή, οὕτω καὶ, ὅτι δικαίως εὐχῆ οὐκ ἔστιν ἀποστατεῖν τὸν Θεόν. Ἡ θυμίαμα μὴ ἄψυχον πάλαι μὲν τὸ κατὰ νόμον ἐκεῖνον τὸν παλαιόν, καὶ νῦν δὲ τὸ καθ' ἡμᾶς ἀγιοπρεπέως δέχεται, καθὰ πιστεύομεν (καὶ ἀποδέχεται, σύμβολον καὶ αὐτὸ θεῶν μυστηρίων τυγχάνον)· προσευχῆν δὲ κατευθύνεσθαι ἐωθυῖαν εἰς αὐτὸν οὐ προσδέχεται, τὴν καὶ ἔλλογον καὶ ἔμφυχον, κατὰ γε τὸ πρὸς ἀλήθειαν, καὶ ὀρθῶς ἐνδιάθετον;

ξε'. Εὐχοίμεθα δὲ ἂν εὐλόγως ἄρτι καιρίαν πληγὴν, ἵνα, καθὰ τὸ δοῦλειον ἐκεῖνό ποτε βάρος ἀπηύχθη ἡμῶν, Θεοῦ μὲν ἐθέλοντος ἄνωθεν, ἔτι δὲ

καὶ ἀναβαλλομένου τὸν ἐφ' ἡμῖν ἔλεον, τοῦ δὲ αὐτοκράτορος βιασαμένου ἐκείνον θεοπειθῶς, καὶ καθελκύσαντος τὸ ἐκείθεν ἀγαθὸν εἰς ἡμᾶς, οὕτω καὶ νῦν τὸν, ὡς ἂν τις εἴποι, αἰμοχαρῆ ζυγὸν (οἴδατε δὲ, ὅτι λέγω) τὸν βαρβαρικὸν, τὸν ἄλλως μὲν αἰδουλον, ἄρτι δὲ ζυγοῦ δίκην ἀναιδεύμενον, τραχίλοις ἐπιπίπτειν, οἷς οὐδὲν τι δουλείας μέτεστιν, ἀπαγάγοι τῶν ἀσυνήθων αὐθένων, θραυσθέντα καὶ βλαίντα καὶ πᾶν τοιοῦτον παθόντα κακόν· δι' οὗ ἐπιλάθεται μὲν τοῦ ζυγοῦ εἶναι, ἀποταχθήσεται δὲ εἰς πυρκαϊάν, ὅποιαν ἀποτελεῖ συμφορὰ δουλώσεως. Πάντως γὰρ ὁ τῆς περὶ ἡμᾶς ἐλευθερίας ἐκείνης Θεὸς ὁ αὐτός ἐστι καὶ νῦν, οὕτω δὲ αὐτοκράτωρ ὁ αὐτός. Καὶ γένηται ἂν καὶ νῦν κατὰ τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο, εἴπερ αὐτοὶ ἐθέλομεν, οὐκ ἐν χρόνου πλάτει, ἀλλὰ τάχιον· εἰ δὲ μή, ὡς ἐν βίπῃ ὀφθαλμοῦ, ἢ κατὰ ἀστραπῆς τάχος, καὶ ὅ φασι πρὶν ἢ καὶ εἰς ἐντελὲς νοῆσαι ἢ εὐξασθαι· ἢ καὶ αὐτὰ ὁ Θεὸς δύνανται, ἀλλ' οὖν θᾶττον ἢ περ ἐλπίζομεν. Καὶ ἔστιν αὐτὸ ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκείνων, τῶν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, τεκμήρασθαι. Εἰ γὰρ τότε, ὅτε οὐδεμία ποθὲν ἐλπίς ἐνέλαμπεν, οὐδὲ τρίμηνος ὠροθεσμία τετέλεστο, εἰς ὀλόκληρον καὶ ἐρβύσθημεν, ὧν εἴχομεν, μεγάλων κακῶν, ὡς οὐκ ἂν οὐδὲ ἐλογιστό τις τῶ κενεῖ πλέον ἐνταῦθα ἔσται ταχὺ βραστῶν τοῖς οὐκ εὖ πάσχουσιν, εἰ μόνον κατανυγῶμεν βαθέως, καὶ στόμασι πεπλατυσμένοις καὶ οὕτω τεπληρωμένοις Θεοῦ ἐκβοήσομεν πρὸς ἐκείνον τὰ ἰλαστήρια. Οὕτω γὰρ κλίνει τὸ οὖς αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπιμελήσεται πάντων εἰς εὐζωίαν, καὶ τοὺς ἐν ζυγοῖς ἀδικούντας, οὐκ ἀνθρώπων υἱοὺς, ἀλλὰ τὸ ἐν αὐτοῖς θηριῶδες καὶ ἀλόγιστον ψευδομένους τὸν ἄνθρωπον, ἀφαντώσει βροτῆ ζυγοῦ τοῦ ἄνωθεν· καὶ οὕτω τὰ πρῶην ἡμῖν ἐμπολιτεύσει ἀγαθὰ εἰς δόξαν αὐτοῦ καὶ αἴνεσιν, τὴν εἰς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

cælo volente, sed etiam super nos misericordiam immittente, dominatore autem illum per obedientiam cogente, et exinde bonum in nos elicente, ita et nunc illud, ut dici potuerit, jugum sanguine gaudens (scitis autem quod dicam) illud barbaricum, illud aliunde semper servum quidem, sed nunc jurgi instar impudenter audens sese cervicibus imponere, quibus nihil est cum servitute commune, ab insolitis collis abducat confractum et dirruptum et quocunq̄ue tali malo affectum: unde obliviscatur quod sit jugum, collocetur autem in rogam, qualem efficit servitutis strages. Prorsus enim Deus illius nostræ libertatis et nunc idem Deus est, sicut et dominator idem. Nunc etiam fieret juxta bonum istud, si quidem vellemus, non in longo tempore, sed citius; sinon quasi in ictu oculi, vel juxta fulguris velocitatem, et quod dicitur, priusquam vel omnino cogitetur vel rogetur. Et hæc ipse potest Deus velocius quam speramus. Et hoc ex illis nostris in captivitate tormentis conjiendum est. Si enim tunc, cum nulla spes appareret, nec ullum trimestre signum perfectum esset, omnino liberati sumus ab his quæ perferabamus, malis adeo magnis, ut nemo computare ea posset; multo magis hic erit brevi sublevamen illis qui non prospere degunt, dummodo profunde contriti simus, et oribus apertis, et sic Deo repletis, ad illum quæ propitiationem movent proclamemus. Sic enim ad nos inclinabit aurem, omnesque cum benevolentia curabit, et eos qui injuste agunt in jugis, qui non hominum filii sunt, sed sua feritate et irrationabilitate mentiuntur hominem, inclinatione trutinæ cælestis dissipabit: et sic in patria nobis primitiva bona restituet, ad ipsius gloriam et laudem, quæ est in sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM

IN SANCTAM QUADRAGESIMAM

ORATIO III.

Τοῦ αὐτοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης λόγος προλαληθεὶς τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ὡς ἔθος.

α'. « Μακάριος ὁ ποιήσας καὶ διδάξας. » Δύο τὸ βῆμα τούτου ἐνοίας προίσχεται, ὧν μίξ μὲν αὕτη· Μακάριός ἐστιν ἐν ἀνθρώποις ὁ πρῶτα μὲν ποιήσας, εἶτα καὶ λόγοις διδάξας τὰ ἐς ὁμοίαν ποιῆσιν, ὡς χρεῶν ὅτι τὸν μαθόντα ποιεῖν ἀγαθόν, οὕτω

D Ejusdem Eustathii Thessalonicensis in sanctam magnamque Quadragesimam, juxta morem, oratio præparatoria.

1. Beatus qui fecit et docuit¹⁸, » Duos hoc dictum præ se fert sensus, quorum unus quidem hic est: Beatus est inter homines, qui primo quidem fecit, deinde vero quæ facienda sunt ad similem operationem, sermonibus docuit, quasi necesse

¹⁸ Matth. v, 49.

foret eum qui facere bonum est edoctus, sic et alios docere; cujus porro virtus est munus acceptum partim ab hominibus, partim a Deo, plerumque ab ambobus; ita ut ei qui non adhuc fecit et operationem, velut quis naturaliter sapiens docet, merito cavendum esset, ne sibi diceretur: Numquid unquam ipse fecisti quod nunc doces? et sic erubesceret pudore. Talis est quidem prædicti verbi unus sensus. Alter autem hic est: Beatus qui fecerit, et hac quidem operatione sola docuerit et alios idem facere bonum.

2. Duarum istarum sententiarum prima quidem proposita simpliciter homini convenit, quatenus artis est forma, juxta quam non aliter quis edocere potest, nisi prius exercitatione experimentoque docenda facere sciverit. Posterior autem juxta quam aliquis operans statim erudit et instruit et efficit quosdam scientiam præditos, nihil docens, sed silens ad ea quæ ad methodicam pertinent disciplinam, aliquid est divinius, et non secundum hominem artis peritum, sed archetypum, et cum mundo primitivo exortum, et ideo primitivum, et sic honorandissimum. Etenim ab initio Deus fecit et sic edocuit, angelos cum primo condidit, terram formavit, cælos creavit, et inter illa, multa varia, quæ vix aspioi possunt, disseminavit: ex quibus factis efformari potuisset his posterior omnis homo, licet nihil unquam a doctoribus audisset. Cum autem mundi præclara, de quibus et per quæ laudatur Deus, non valerent ipsa docere hominem, sese quomodocunque acciderit gyranthem, et ad eum qui fecerat et ita docuerat non se vertentem, ut imitationi juxta vires ad imaginem illius effingeretur; tunc Creator desuper in terram plasmatis: parcens, illapsus et loquens animal ad salvandum ipsius genus indutus, præfatæ prioris sententiæ factus est, ad faciendum personaliter ea quæ meliorem verum hominem reddunt, et illa docendum, et seipsum humanæ perfectionis exemplar ostendendum. Et ita quidem omnis qui facit et per solam operationem docet, anteire videretur, juxta quod est divinius, illum qui facit et docet, sive qui præcedit ad opera, deinde doctrinam ipsis addit, et edoctis adjicere: Quemadmodum me videtis facientem, ita et vos facite. Atque ita plerumque aratur et seminatur fructuose nostræ conversationis ager per œconomiam tum facientis tum docentis.

3. Sic autem stabilito duabus sententiis isto: « Beatus qui fecit et docuit, » aliquid magis extraneum præsecundo superanimadverto. Potest enim aliquid boni fieri ab homine, quin ullam statim habeat doctrinam, ita ut per illud quidem ascendatur ad ea quæ sunt ante sæcula, ad veram beatitudinem, ad felicitatem immortalis Dei; siquidem ille beatus et immortalis supra quæ nobis eo veniunt

καὶ ἑτέροις διδάσκειν· οὐ δὴ ἀρετὴ τὸ ἔμμισθον πῆ μὲν ἀνθρωπίνως, πῆ δὲ ἐκ Θεοῦ, ὡς τὰ πολλὰ δὲ ἐξ ἀμφοῖν· ὡς ὁ γε μὴ πεπονηκὼς ἔτι, ἀλλὰ διδάσκων εἰς ἔργον, οἷα καὶ τις θυμύσοφος, εὐλαβοῖτο ἂν εἰκότως, μὴ ποθεν ἀκούσοι τό· Ἄρα γε πεπονηκὴς ποτε αὐτὸς, ὁ νῦν διδάσκει; καὶ οὕτως αἰσχυνεῖται κατακαλυψάμενος. Καὶ αὕτη μὲν ἔννοια μία τοῦ προτεθειμένου ῥήτου. Δευτέρα δὲ τό· Μακάριος, ὃς ἂν ποιήσῃ, καὶ οὕτως ἐν μόνῳ τῷ πεπονηκέναι διδάξῃ καὶ ἑτέρους ποιεῖν ἀγαθὸν ὁμοιον.

β'. Τοῦτων τῶν δύο ἑννοιῶν ἡ μὲν προβεβλημένη πρώτη ἀνθρώπῳ ἐπιπρέπει τῷ ἀπλῶς, ἰνδαλμα τέχνης οὔσα, καθ' ἣν οὐκ ἔχει τις ἄλλως διδάξαι, εἰ μὴ πρότερον ἐγγυμασάμενος καὶ καταλαγῶν εἴσεται ποιεῖν, ὃ μέλλει διδάσκειν. Ἡ δὲ δευτέρα, καθ' ἣν ποιῶν τις αὐτίκα καὶ παιδεύει καὶ συνετίζει καὶ ἀποτελεῖ τινὰς ἐπιστήμονας, μηδὲν τι διδάσκων, ἀλλ' ἡρεμῶν τὰ εἰς μεθοδικὴν ἀκολουθίαν, θεϊότερόν τι ἔστι, καὶ οὐ κατ' ἀνθρώπου τέχνης εἰδόμενα, καὶ ἀρχέγονον καὶ συγκαταβεβλημένον τῷ κόσμῳ ἐν ἀρχῇ, καὶ διὰ τοῦτο πρωτεύον, καὶ οὕτω τιμιώτατον. Ἀρχῆθεν μὲν γὰρ ὁ Θεὸς πεποίηκε, καὶ οὕτως ἐδίδαξεν, ἀγγέλους προὔποστησας, γῆν κεντρίσας, οὐρανὸν ὑποστήσας, τοῖς δὲ πᾶσι μεστώσας, τοῖς πολλοῖς καὶ ποικίλοις καὶ δυσθεωρήτοις· ἐξ ὧν πεποιημένων εἶχεν ἂν συνετίζεσθαι ὁ μετ' αὐτὰ πᾶς ἄνθρωπος, εἰ καὶ μηδὲν τι διδασκαλικῶς ποθεν παρήγγελο. Ἐπει δὲ τὰ ἐγκόσμια καλὰ, ἐφ' οἷς καὶ δι' ὧν αἰνεῖται Θεός, οὐκ ἴσχυον αὐτὰ διδάξαι τὸν ἄνθρωπον, βεβηβόμενον, ὅπως ἂν καὶ τύχοι, καὶ τοῦ πεπονηκέναι καὶ οὕτω δεδιδαχότος μὴ ἐπιστρεφόμενον, ἵνα τῇ ἐξ οὐρανόθεν ἐκμιμήσει πρὸς ἐκεῖνον ἐξεικονίζηται· τότε δὲ κατελθὼν ὁ ποιητὴς ἄνωθεν εἰς γῆν φειδοὶ τοῦ πλάσματος, καὶ τὸ λαλητὸν ζῶον ἐνδυσάμενος ἐπίσω τῆς τοῦ κατ' αὐτὸ γένους, γέγονε τῆς ἐκτεθειμένης πρώτης ἑννοίας, τοῦ καὶ ποιῆσαι αὐτὸ τὰ βελτιούοντα τὸν ὄντως ἄνθρωπον, καὶ ἐπ' αὐτοῖς καὶ διδάξαι, καὶ παράδειγμα ἑαυτὸν θέσθαι τῆς κατ' ἀνθρώπου τελειότητος. Καὶ οὕτω μὲν ἅπας ὁ ποιῶν, καὶ διὰ μόνου τοῦ ποιεῖν διδάσκων, προτερεύει κατὰ τὸ θεϊότερον δόξοι ἂν τοῦ καὶ ποιούντος καὶ διδάσκοντος, εἴτ' οὖν προάγοντος εἰς ἔργα, εἴτα καὶ τὸ διδασκάλιον αὐτοῖς ἐπάγοντος, καὶ ἐπιλέγειν τοῖς διδασκομένοις, ὅτι καθὰ ἐμὲ ποιοῦντα βλέπετε, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε. Καὶ τοίνυν ὡσεὶ πολλὸν ἀροῦται καὶ σπεῖρται εἰς τελεσφόρον ἡ τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου ἄρουρα, οὕτω συζυγία διοικουμένου τοῦ τῇ ἐκ τε τοῦ ποιοῦντος, ἐκ τε τοῦ διδασκοντος.

γ'. Οὕτω δὲ καθεσταμένου δυσὶν ἑννοίαις τοῦ· « Μακάριος ὁ ποιήσας καὶ διδάξας. » προσεπιθεωρῶ τῷ δευτέρῳ καὶ τι παραδοξότερον. Ἔστι γὰρ ποιεῖσθαι τι ἀγαθὸν πρὸς ἄνθρώπου, καὶ διδασκαλίαν μὴ ἔχειν εὐθύς ἡγνισαῖον, καὶ ἀναδραμεῖν μὲν εἰς τὰ πρὸ αἰώνων, εἰς τὴν ὄντως μακαριότητα, τὴν κατὰ τὸν ἀθάνατον Θεόν· εἶγε ταυτὸν μακάριον εἰπεῖν καὶ ἀθάνατον ἀτεχνῶς ἔστιν ὑπὲρ

τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἐργάζεταιτο μὲν γὰρ αἰεὶ πάντως ὁ πρὸ τοῦ κόσμου θεὸς τὰ ἑαυτοῦ, ὃς καὶ ἕως ἄρτι ἐργάζεται· οὐκ εἶχε δὲ τινα τὸν διδασκόμενον, ἀλλ' ἦν αὐτὸς αὐτόχροημα ἐν τοῖς αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ προαιωνίως τις αὐτῆ ὄρασις, μὴ ἐκδιδάσκουσα, ἥς ἐπικέσθαι οὐκ ἂν δύναίτο νοῦς ἀνθρώπινος, ὅτι μὴδὲ ἀγγελικὸς.

δ'. Ἐνδείξεται δὲ τις ὁμοίως αὐτὴν πρὸς ἀμυδρὰν ἔμφρασιν, τοὺς ὑστερον μιμητὰς τοῦ τοιοῦτου καλοῦ ἀσκητὰς διαχειρισμένους· οἱ πρὸς τὸ δυνατόν ἀνθρώποις ὁμοιοὶ ἐκτυπούμενοι, καὶ παραθεβασμένοι γωνίαις πνευματικαῖς, καὶ σπηλαιαῖς καὶ ὁπαῖς γῆς ἐγκατακεχυμένοι, καὶ μόλιαι τοῖς ὄρεσιν ἐνδιαιτώμενοι, καὶ οὕτω ποιοῦντες τῷ προανάρχῳ θεῷ φίλα, οὐδένα διδάσκουσιν ἐμφανῶς, εἰ μὴ ἄρα ἐξ αὐτῶν οὐχ ἐκόντων ὀχετός τις ἐκτρέχει ὡς ἐκ πηγῆς ἀπορροῦτου, ἣ καὶ διαύγεια ἐκλάμπει καθὰ καὶ ἀκτὶς ἐξ ἡλίου, ὁ μὲν ἀρδεύων διδασκαλικῶς, οἷς ἂν ἐπιδράμοι, ἣ δὲ φωτίζουσα, οἷς ἂν ἐπιλάμψοι. Προτίθεται μὲν γὰρ λαμβάνειν οἱ κατὰ θεὸν ἀκούμενοι, καὶ αὐτῷ μόνῳ ἀρέσκουσιν πειρώμενοι, καὶ οὕτω ποιητικοὶ τοῦ καλοῦ· οὐκ ἔχουσι δὲ κρύπτεσθαι καθὰ καὶ λύχνοι μολίῳ σκεπόμενοι, ἀλλ' ἐκφαίνονται πολυτρόπως, θεοῦ ἀνακαλύπτοντος· ἐπὶ μὴδὲ ἥλιος ὑπὲρ γῆς θέων ἀφανίσαι ἂν ἑαυτὸν, εἰ μὴ μάλα μύρια νέφη ἐπιπροσθοῦντα ἐπιλυγάζει τὸ κατ' ἐκείνων φῶς.

ε'. Καὶ ἰδοὺ καὶ τοῦτο τρίτον τι θεῖον διδασκάλιον ἐν ἀνθρώποις· ὑπεξηρήσω γὰρ τὸ αὐτοῦ θειότατον προαιωνίον ἀρχέτυπον. Ὑπονοεῖται δὲ τι πρὸς τοῦτοις καὶ τέταρτον, ἀντίθετον τῷ ποιοῦτι μὲν, οὐκ ἐκλαλοῦντι δὲ διδασκαλικῶς· καθ' ὃ λαλεῖ τις τὰ ἀγαθὰ, πράττων οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ παραινῶν μὲν τὰ λύφονα, οἷς δὲ αὐτὸς πράττει, ἀσύντροχος ὢν οἷς λαλεῖ. Καὶ δῆλοι τὴν τοιαύτην διδασκαλικὴν παράθεσιν ὁ παραδοῦς μέγιστος μυσταγωγὸς τὸ· « Πάντα, ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν οἱ ἱερεῖς ποιεῖν, ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. »

ζ'. Τεσσάρων οὖν τούτων ἐκτεθειμένων ἡμῖν τῷ τέλει, ἕως μὲν τοῦ καταμόνας ποιεῖν τὰ πρὸς ἀρετὴν, ἕως βλίσποντος ὡς καὶ διδαχθῆναι· δευτέρου δὲ τρόπου ἄλλον μονάζοντος, τοῦ μὴ ποιεῖν μὲν ἀγαθὰ, διδάσκειν δὲ ἑτέρους αὐτὰ· τρίτου δὲ τοῦ ποιεῖν μὲν ἔργα θεῷ ἀρέσκοντα, καὶ οὕτω πῶς ἀφώνως διδάσκειν, προφορὰν δὲ μὴ ἐκδιδόναι διδασκαλικήν· καὶ τετάρτου καὶ ἐντελεστερίου τὰ εἰς ἀρετῆς τελευτάτην μάθησιν, τοῦ καὶ ἐργάζεσθαι τὰ δέοντα, καὶ γλώσση προάγειν εὐμεθόδως προθέσει, τοῦ καὶ ἄλλως ἐπαγαγέσθαι πρὸς τὸ ἐνάρετον, καὶ οὕτω πληθῆναι τῷ θεῷ θεράποντα, καὶ στρατολογῆσαι κατὰ δαιμόνων αὐτούς ὑφ' ἑαυτῷ στρατηγῷ (τὸ γὰρ λοιπὸν καὶ πέμπτον τὸ μῆτε ποιεῖν, μῆτε διδάσκειν, σκορακιστέον ἐκ τῶν κατ' ἀνθρώπων, τῷ παντὶ δὲ μάλιστα ἐκ τῶν θεῶν. Δῆλον γὰρ, ὅτι οὐδενὶ τῶν τοιοῦτων ἤρμονται, ἀλλὰ φύλῳ τῷ κατὰ τὸν δαίμονα ψυκίωται. Διαγραπτέον δὲ ἄλλως καὶ τὸ

dicendus est. Operabatur enim prorsus ab æterno quæ spectant ad seipsum, ante mundum existens Deus, qui usque nunc etiam operatur; non autem habebat aliquem qui doceretur, sed ipse solus in suis operationibus erat. Et ecce hæc æterna quædam est operatio non docens, ad quam attingendam non sufficit mens humana, imo nec angelica.

4. Attamen aliquis eam sub obscura demonstrabit imagine, qui hujusmodi boni posteriori imitatores manifestabit ascetas: qui juxta quod hominibus possibile est similes expressi, angulisque spiritualibus intromissi, et speluncis et foraminibus terræ absconditi, solitariique super montibus conversantes, et ita quæ Deo immortalī placita sunt agentes neminem manifeste docent, nisi ex illis invitit aliquis tanquam ex invisibili fonte erumpat fluvius, vel claritas tanquam e sole radius emicet, ille quidem cum magisterio fluens in suo cursu, ista vero illuminans suo splendore. Proponunt enim sibi latere secundum Deum sese exercentes et ipsi soli placere studentes, atque ita bonum facientes: non autem possunt abscondi sicut lucernæ modio coopertæ, sed, Deo revelante, diversimode resplendent: nam neque sol super terram ambulans sese potest abscondere, nisi nubes innumeræ interpositæ lumen illius velent.

5. Et ecce tertium quid divinum in hominibus magisterium; subducatur enim ipsius divinissimum et æternum archetypum. Concipitur autem insuper aliud quod quartum, oppositum illi qui quidem facit, sed non magistraliter loquitur juxta quod aliquis loquitur bona, nihil faciens tale imo exhortans quidem ad meliora, illis autem quæ ipse facit, contrarius his quæ loquitur. Hanc doctrinæ traditionem manifestat maximus ille mystagogus qui dixit: Omnia quæ dixerint vobis sacerdotes facere, facite; secundum autem illorum opera, nolite facere.¹⁴ »

6. E quatuor igitur a nobis hucusque expositiis, uno quidem, quod privatim ea quæ sunt virtutis agantur, uno vidente ut etiam doceatur; secundo vero, per alium modum separatim agentem, quod quidem non agantur bona, sed illa cæteri doceantur; tertio autem, quod agantur quidem opera Deo placentia, et sic aliquo modo sine voce doctrina tradatur, sed non fiat documentorum enuntiatio; quarto vero et ad perfectissimam virtutis disciplinam perfectiore, quod debita agantur, et lingua ex proposito exponantur agenda; quod cæteroque ad virtutem alii trahantur, et sic multiplicentur Dei servi, et a docente, tanquam duce, contra dæmones inscribantur milites (hoc reliquum et quintum: neque facere, neque docere, contumeliose rejiciendum est e rebus humanis, maxime vero e divinis. Evidens est enim quod illorum nulli competit, sed genti quæ secundum dæmonem est, ap-

¹⁴ Matth. xxiii, 3.

propriatur. De cætero vero sextum inter hujusmodi conscribendum est: facere quidem, sed non posse docere propter discipulorum indocilitatem. Excluditur enim hoc ipsum a beatitudine; siquidem beatus est qui loquitur ad sedulos auditores, sed conditio talis non est ejus, qui ad indociles loquitur, velut ille qui rupi lyra præcinit) — expositis igitur his, ut diximus, illud quidem supra positum, et ita primum in præfatis, sanctorum solitarie viventibus proprium est, qui prorsus ad mentem se purificantes, et quod in ipsis et spirituale quasi conglomerantes, et punctis adeo tenuibus ut invisibilia fere dicantur, ad terram et terrena pertinentes, alii nulli student, nisi Deo soli, accuratissime salutaria curantes, et, uti quis non absurde dixerit, in rebus virtutis aperte parcissimi: non genus computantes, non reputantes tributum; non familiam in ratione tenentes, nec rempublicam, sicut nec divitias, nec famam, nec ipsum totum mundum, sed econtra ad perfectionem solitarie viventes, et sicut fugati a malis fugientes, ut semetipsos salvificent, contenti, si sola mundi fugi seipos homines perfectos Deo sistant; opinantes, quod ipsi non exinde crimen incurrent, si non alios humanæ societatis lege juvent. Laudabiliter enim judicant unumquemque hominem ad salutem sibi sufficere, si velit, nulloque egere alieno exemplo, vel ductu, vel directione; quia Deus, sine acceptione personarum, nobis largitus est animi principatum ipsiusque divitias, atque omnibus æqualiter, tanquam pater prole felix et liberum amans, principatus ambrosiam et nectar instillavit, ex quo immortaliter vivere, si placet, valemus.

7. Supernumerant autem isti solitariæ operationis ascetæ, viventibus absconditi, et facientes quidem, sed non docentes, quinimo quidquid ad docendum attinet in semetipsis suffocantes et circumscribentes, quod quemadmodum qui sane regitur oculis ad sensum attinentibus, manu ducente non eget ad ambulandum, ita nec qui mentem sortitus est, et sic a Deo illuminatur, non habet aliunde quærendam ad bonum ductionem, quam Deus abunde dispensavit et per vitam dispensat, nisi quisque semetipsum obnubilet et obscæcet, lumen intercludendo, et sic abscondendo passionibus illum, qui in homine est, divinissimum solem.

8. Et ita quidem hujusmodi contra dæmones athletæ hominibus quidem ignoti, soli autem Deo cogniti, actores factoresque virtutis sunt; quos plerumque secreta loca subducunt, ut sunt aurea metalla, quæ fodi et in humanum numismam effingi fugiunt, eo quod ad superficiem non attinent, sed in profundo terræ, ne videantur, se immergunt vel abscondunt. Quibus autem bonum non in anima profundo jacet, sed in sola lingua, superficialiter supernatat, et sic manifestum apparet; qui quidem alios docent semetipsos relinquunt ruditer ac

Α εν τοις τοιούτοις ἔκτον, τὸ ποιεῖν μὲν, μὴ ἔχειν δὲ διδάσκειν διὰ τὸ ἐν τοις μαθητευομένοις ἀνήκοον. Ἀπόκισται γὰρ μακαρισμοῦ καὶ αὐτό· εἴ γε μακρίος μὲν ὁ λέγων εἰς εὐπειθεῖς ἀκοᾶς, ἀναλόγως δὲ οὐ τοιοῦτος ὁ πρὸς ἀνηκόους λαλῶν καθὰ καὶ ὁ πρὸς πέτραν λυρίζων) — ἐκτεθειμένων οὖν τούτων, ὡς ἔφαμεν, τὸ μὲν ὑπερκείμενον καὶ οὕτω πρώτιστον ἐν τοις προκειμένοις τοῖς ἐρημάζουσι τῶν ἀγίων ὠσιώται, οἱ ἀποκαθάρσαντες εἰς αὐτόχρημα νοῦν ἑαυτοῦς, ἢ καὶ ὡς οἶον ἀποσφαιρώσαντες τὸ ἐν αὐτοῖς νοερόν, καὶ σημείοις οὕτω βραχυτάτοις καὶ ὡς εἰπεῖν ἀμερέσειν ἐφαπτόμενοι γῆς καὶ τῶν περὶ γῆν, πρὸς οὐδενὶ ἄλλῳ τὸν νοῦν ἔχουσιν ἢ πρὸς μόνῳ τῷ Θεῷ, ἀκριβολογούμενοι τὰ σωτήρια, καὶ, ὡς ἂν τις εἴποι οὐκ ἀφῶς, κινδευόμενοι ἀπλάστως τὰ εἰς ἀρετὴν, οὐ προσλογιζόμενοι γένος, οὐ φυλὴν ἐθνολογούμενοι, οὐ φρήτρην ἐν λόγῳ ποιοῦμενοι, οὐ φιλιαν ἐν ἀριθμῷ τιθέμενοι, οὐ πολιτείαν, οὐ παρουσίαν, οὐ γνωριμότητα, οὐ κόσμον αὐτὸν ὄλον· ἀλλὰ μονάζοντες εἰς ἀκρίθειαν καὶ κατὰ τοὺς προτροπέδων ἐκ πῶθεν κακοῦ φεύγοντας, ἵνα σφᾶς αὐτοὺς περισώζωνται, ἀρκούμενοι, ἐὰν τῇ τοῦ κόσμου φυγῇ μόνῃ αὐτοὺς ἀνθρώπους τελείους περιστήσωσι τῷ Θεῷ φιλοσοφοῦντες, οὐδὲν αὐτοὶ ἐνταῦθεν αἰτίαμα ἐπισπᾶσθαι, εἰ μὴ ἄλλους ὠφελοῖεν ἀνθρωπίνης κοινωνίας νόμῳ. Κρίνουσι γὰρ ἐπαινετῶς ἕκαστον ἀνθρωπον ἄρκιον ἑαυτῷ εἶναι πρὸς σωτηρίαν, εἴπερ ἐθέλει, καὶ μηδεμίαν ἐπεισάκτου δεῖσθαι διδασκαλίαν ἢ χορηγίαν ἢ ὁδηγίαν· ὅτι μὴδὲ ἑτεροζήλωτος ὁ Θεὸς ἐμέρισεν ἡμῖν τὸ ἡγεμονικὸν καὶ τὸν κατ' αὐτὸ πλοῦτον, ἀλλὰ πᾶσιν ἐπίσης οἶα καὶ πατὴρ εὐπαις καὶ φιλότακτος τὸ κατ' ἡγεμονίαν καὶ ἀμβρόσιον καὶ νεκτάρειον ἐνεστάλαξε, δι' οὗ ἀθανάτως βιοῦν ἐξισχύομεν. εἴπερ βουλόμεθα.

Ζ. Συνεπιλογίζονται δὲ οἱ τῆς μονήρους ποιήσεως ἀσκηταὶ οὗτοι, τοὺς βιοῦντας ἀπὸ βυπτόμενοι, καὶ οὕτω ποιοῦντες μὲν, οὐ διδάσκοντες δὲ, ἀλλὰ τὸ πᾶν τοῦ διδάσκειν καταπνίγοντες ἐν ἑαυτοῖς καὶ περιγράφοντες. Καὶ ὅτι, καθάπερ ὁ διοικονομούμενος ὑγιῶς ὀσθαλμοῖς, τοῖς πρὸς αἴσθησιν, οὐ προσδεῖται τοῦ χειραγωγούντος εἰς βάδισιν, οὕτως οὐδὲ ὁ νοῦν εἰληχῶς καὶ θεόθεν οὕτω πεφωτισμένος ζητοῖ τὴν ἐν τῇ εἰς τὸ καλὸν ποδηγίαν ἐτέρωθεν. Ἦν ὁ Θεὸς καὶ ἐνεδαφιλεύσατο καὶ ἐνδαφιλεύεται διὰ βίου, εἰ μὴ αὐτὸς ἕκαστος ἑαυτὸν ἀγλύει καὶ σκοτίζει, ἐπιπροσβῶν, καὶ οὕτως ἀποκρούπτων πάθει τὸν ἐν ἀνθρώπῳ θεϊότατον ἥλιον.

Η'. Καὶ οὕτω μὲν οἱ τοιοῦτοι κατὰ δαιμόνων ἀλιεῖται, ἀθρόωποις μὲν ἄγνωστοι, Θεῷ δὲ μόνῳ γνωστοὶ, πρηκτῆρες καὶ ποιηταὶ γίνονται ἀρετῆς οὕς ὡς τὰ πολλὰ οἱ ἀνακεχωρηκότες τόποι ὅποια καὶ μέταλλα χρυσᾶ ἐνδομυχοῦσιν, ἐκπεφυγῶτα τὸ σκάλλεσθαι καὶ εἰς νόμισμα τυποῦσθαι ἀνθρώπινον, διὰ τὸ μὴ τῆς ἐπιπολῆς εἶναι, ἀλλ' ἐν βάθει γῆς τὰ γε εἰς ὄρασιν ὑποδύεσθαι, ἢ καὶ καταδύεσθαι. Οἷς δὲ τὸ ἀγαθὸν οὐκ ἐν βάθει κεῖται ψυχῆς, ἀλλ' εἰς γλῶσσαν καὶ μόνῃν ἐπιπολάζει, καὶ οὕτω προφαίνεται· οἱ ἑτέρους μὲν διδάσκουσι, σφᾶς δὲ αὐτοὺς ἀφίπαι

ἀδιδάκτους ἀλογίζεσθαι, κύμβαλα ἢ κώδωνες ἢ αὐλοὶ αὐτοὶ ὄντες, ὧν ἕκαστον φωνὴν μὲν ἀφήσει καὶ που καὶ πρὸς ἡδονὴν, οὐ συνήσει δὲ, τί ποτε καὶ βοᾷ — οἱ τοιοῦτοι ἔρημον μὲν ἢ ἑτεροῖόν τινα παράβυστον τόπον οὐκ ἂν ἐπιζητήσασιν. Πῶς γὰρ ἂν οἱ τῆ γλώσσει πανηγυρίζειν προθέμενοι, καὶ ἀγοράζοντες ἐπὶ ἀσπασμῷ, καὶ τὸ καλεῖσθαι Ῥαββὶ πρὸ παντὸς ἔργου ποιησάμενοι, καὶ τὸ μὲν κατ' ἀρετὴν πρακτικὸν συστειλαντες, μόνον δὲ τὸ λαλητὸν θεατρίζοντες;

θ'. Καὶ ὅμως οὐδ' αὐτοὶ τέλειον ἐπισπῶνται φῶγον, οἷα τὸ καλὸν, οἱ καὶ μὴ ἡμισεύουσιν ἀκριβῶς ἀλλ' εἰς μερίδα γούν τινα ἐγκολπούμενοι· καὶ εἰποῖ τις ἂν δεξιῶς, φέρειν αὐτοὺς οὐ φαῦλον γλωσσόκομον, ὑπόκεινον δὲ πάντως ἀγαθοῦ κέρματος. Τὸ γὰρ ἐν ἀρετῇ κεφάλαιον, τὴν ἐπαινετέαν πράξιν, ἀπονοσφισάντες ἐκπτῶν, τὴν γούν ἐνάρετον λαλιὰν σφετερίζονται· καὶ φιλοῦνται καὶ αὐτοὶ τῆς ἐναρέτου φωνασκίας, καθὰ που καὶ τῶν ὀρνίθων ὅσοι κατ' ἄνθρωπον λαλεῖν ὑποκρίζονται, καὶ εἰς τοσοῦτον μόνον ἀνθρωπίζονται. Καὶ ἄλλως δὲ φάναι, τὸ γλυκύτατον αὐτοὶ μέλι μυσσάττόμενοι, οὐπερ ὁ γευόμενος ἐκεῖνος οἶδεν, ὃ τί ποτὲ ἔστι τὸ τοῦ μέλιτος ἔργον, ἀλλ' οὖν καὶ ὀνομάζουσι μέλι, καὶ φυσιολογῶσιν αὐτὸ, καὶ ἐντιθέασιν γνωσιν αὐτοῦ τοῖς ἀκροωμένοις, καὶ ἐπάγονται αὐτοὺς οὕτως ἔρῃν τοῦ μέλιτος, καὶ τοῦτό γε δοκοῦσιν ἔχειν τι ἐπαίνου καὶ αὐτοῖ· οὐκ μὲν, ὃ φασιν, ὄντες τὰ ἐς ἀποχὴν τοῦ πραγματεῖώδους μέλιτος, ὑποκρινόμενοι δὲ ἄλλως τὸ ἐν ἀνθρωπικῷ φιλόκαλον διὰ τὴν χρηστολογίαν τοῦ γλυκάζοντος· ἢ τυραννοῦμενοι μὲν ἰκτέρω, εἰδότες δὲ καὶ ἐκκαλοῦντες πρὸς ἀλήθειαν τὸ μέλι, ὅπερ αὐτοὶ ἐκκλίνουσι· καὶ ὀρθὰ μὲν προΐεναι οὐκ ἔχοντες ἀλλ' ὅσα καὶ καρκίνοι βραβούμενοι, ἐρμηνεύοντες δὲ τὴν ὀρθὴν, ὡς ἔχει φύσεως· καὶ εἰς ὄψιν μὲν κακοπραγοῦντες μήποτε καὶ ὡς ἀσφάλακες, φιλοῦντες δὲ ὅμως τὸ φῶς, καὶ ἐνάγοντες εἰς αὐτὸ, καὶ διὰ τοῦτο προσοχῆς ὄντες ἕξιοι.

ι'. Διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὃ καὶ ποιήσας ἀληθῶς καὶ διδάξας ἀκριβῶς, καὶ εἰδώς, εἶναι τινα ὠφέλειαν καὶ ἐν τῇ ἀπλῶς ἀγαθῇ διδασκαλίᾳ, κἂν εἰ καὶ ἐκ στομάτων ἀλόγων ἦν αὐτὴν προφέρεσθαι, παραδέδωκε, μηδὲ τοὺς φαύλους ἱερεῖς ἀποπροσποιεῖσθαι, ἀγαθὰ τὰ κατὰ Θεὸν διδάσκοντας. Δῆλον γὰρ ἔως καὶ τῶν ἄρτι εὐσεβῶν, ὅτι οὐδεὶς ἂν τολμῆ σηματιζόμενος εἰς διδάκκαλον ἀπαρακαλύπτως ἐνέδην κηρύσσειν τὰ μὴ καλὰ καὶ ἑτεροδιδασκαλεῖν, κἂν ἀπάντων ἀνθρώπων εἴη ὁ χεῖριστος· πεπληροφόρηται γὰρ μηδενὶ τῶν ὀρθῶς ἀκροωμένων ἀποκεκρυμμένα εἶχει τὰ τῷ Θεῷ ἀρέσκοντα, ἀλλὰ τὴν ὀρθὴν πρὸς τὸ καλὸν ὁδὸν λεωφόρων ἐκκεῖσθαι, καὶ πᾶσι τρίβεσθαι, ὅσα καὶ πλατυτάτην ἀμαξίτην τοῖς εὐθέα βλέπουσι. Βλέπουσι δὲ πάντες οἱ πλείοντες Θεοῦ χάριτι, δι' οὗ ἔννοϊαν κοινὰ καὶ ἀξιώσεις τὰ θεῖα πρόκεινται παραγγέλματα.

ια. Οὐκοῦν ἀποβλητέος διὰ ταῦτα οὐδὲ ὁ φαῦλος ἄνθρωπος, εἰ τὸν μὲν βόρβορον καὶ τὸν τῆς σαρκίως τρύγα πρὸς τῷ πυθμένι τῆς καρδίας καθίστη, ὡς μήτε ὄψιν λυπεῖν, μήτε ὄσφραν προπέμπειν δυσέν-

A imprudenter agere, cum sint ipsi cymbalum, aut tintinnabulum aut tibias, quorum unumquodque sonum quidem emittit et forsitam ad jucunditatem, sed non intelligit, quid unquam reboet, tales eremum vel alium secretum locum non quæsierint. Quomodo enim sic agerent, qui lingua fulgere cupiunt, forumque frequentant ut salutentur, et super omne opus vocari Rabbi satagunt, et in obscuro minutam virtutis exercitationem reducunt, solamque loquelam in spectaculum tradunt?

9. Et tamen ipsi non sibi completam attrahunt vituperationem, non secus ac bonum, siquidem non accurate forte dimidiant, sed certe in quamdam mediam partem involvuntur, et aliquis non inepte diceret ipsos ferre nos vilem capsulam, sed prorsus bono numulo vacuum. Quod enim in virtute præcipuum est, laudabilem actionem a se rejicientes commendabilem usurpant loquelam; et ipsi sunt amatores pulchræ locutionis, sicut ex avibus illæ quæ secundum hominem loqui molliter callent, et in hoc solum homines simulant, ad aliter autem loquendum, dulcissimum ipsi mel abhorrentes, quod qui gustavit, quid sit mel ipse novit, attamen mel nominant, et ipsius explicant naturam, et notionem ejus auditoribus exponunt, et sic inducunt eos ad mel amandum, et in hoc saltem ipsi quoque laudis aliquid habere videntur. Sues, ut dicitur, cum sint operosi mellis abstinentes, fingunt aliunde quod in hominibus inest hominibus desiderium per amœnam de suavitate locutionem; vel ictero subjugati, secundum veritatem vident et loquuntur de melle quod ipsi fugiunt; et recta quidem procedere non assueti, velut cancri tortuosi, rectitudinem nihilominus quali natura sit, interpretantur; et circa visum male quidem habentes, forte sicut talpæ, lumen tamen amant, et ad illud inducunt, et ideo sunt attentione digni.

10. Propterea Salvator noster, qui vere fecit et accurate docuit et vidit esse quamdam utilitatem in simplicibus bona doctrina, licet ex oribus possent irrationalibus emitti, nec malos sacerdotes, bona secundum Deum docentes, respuendos esse tradidit. Manifestum est enim usque ad hodiernos pios, quod nemo rite promotus in doctorem aperte audere prædicare quæ non sunt bona, nec heterodoxa docere, quamvis omnium hominum esset pessimus: notum est enim nemini recte audientium abscondita esse quæ Deo placent, sed rectam ad bonum viam omni patere populo, a cunctisque teri, quasi largissimum iter recte videntibus. Vident autem omnes numero majores gratia Dei, per quem sententiæ communes et dogmata protegunt divina mandata.

14. Non igitur rejiciendus est propter ista malus homo, si cœnum quidem et cariei sæcem in pectoris profundo deponit, ut neque visum contriscent, neque maleolentem emittant odorem,

scaturit autem, si quid forte fontani jucundique humoris introrsum commiscetur; namque de terra ebullentia fervida lavacra deorsum in cavis sub terram, unde scatent, non, ut videtur, bona forent, sed cum ad exteriorem aerem effluentia excurrerunt, accessibilia salutarique fiunt.

12. Sine qui bonum loquitur loqui, veluti puerum in sacris lectorem, qualesque palmiferos infantes; et non solum permitte, sed etiam lauda et excita; ut his immorans sermonibus, et occupatus manens, et ad nihil aliud applicans mentem nisi ad bene loquendum, ab agendo male quodam tempore abstineat. Forsitan autem sese corriget, aliquando sentiens, sermonem, ut ita dicam, dignum ex indigno ore se proferre. Quis enim novit an ipse sanctorum verborum frequentia sanctificetur, virtuti adhærens et sic assuefactus? Et discipulis offeret se tanquam aliquod divinum coronamen, et pium perficiet acervum, qui ab isto grano profecto cumulabitur. Quid prohibet hominem sic divina et laudabilia et ab omnibus audientibus probata, docentem omnimodeque acceptissimum pudere semper esse mendacem atque absistere semper esse duplicem aliter ac oportet, et habere tædio quod lingua quidem fulgeat, sed animo tenebrosus sit sermonesque proferat, quibus mereretur coronam, sed opera producat, quorum pœna foret ipsius capitis abscissio?

13. Habemus et historiam quæ tradit nec esse reprehendendum eum qui laudabilia quidem eloquitur, sed de cæteris non ita sentit. Illum quidem posterius hominem sacrum, qui postquam in firma fide vacillavisset, attamen necessario magnum in doctorem proventus est, firmato quod ipse quidem cogitaret, quæcumque cogitasset, non autem Ecclesiam Dei perverteret, sed recta doceret, non fusius historico more produciam. Sed hoc sermoni propter veram præsentium utilitatem adjiciam, quod ille, qui quidem intus non erat bonus, in hæresis non laudatæ scientia prorsus versatus, in his autem quæ sunt extra, bonus erat, alius postea doctor correctus est, et duplicitatem in re non debita reducens ad unitatem, ut decebat, miles Deo carus evasit, lingua melior effectus, et per eam, quasi per hauritorium ex interiore rejecta sæce, qua bona doctrinæ aqua reddebatur inutilis. Si vero quis objicit illum quidem ita bona fruitum esse lingua, sed non alium quemdam esse talem evasurum, fortuito loquitur, et propter paradoxon hujus propositionis thesim inutilem et instabilem forte defenderet. Non enim opinionem impossibilem ac in eventum testimonio probatum non adductam vult oppugnare. Adeste enim, omnes ab exteriore viri selecti, quorum ni his quæ fidei sunt licet alienorum, mille tamen rectis doctrinis eum detectu student pii lectores, et ipsas producentes,

Α τευκτον, εξαναβλύζει δὲ, εἴ τί σου κρηναῖον ὑγρῶσιν ἡδὺ ἐνδον συλλεῖβεται· ἐπιὰ τοι καὶ τὰ γῆθεν ἐκδραττόμενα θερμὰ λουτρὰ κάτω μὲν ἐν ταῖς κατὰ γῆν κοιλίαις, ὅθεν ἐκκύπτουσιν οὐκ ἄν εἶεν χρηστὰ ὡς εἰκός, ὅτε δὲ εἰς τὸν ἐκτὸς ἀέρα ἐκδράμωσι μεταβρύεοντα, προσιτὰ καὶ σωτήρια γίνονται.

ββ'. Ἄφες τὸν τὸ καλὸν λαλοῦντα λαλεῖν, ὡσεὶ καὶ παιδίον ἀναγνωστικὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς, ὅποια τὸ βαιοφόρα νήπια· καὶ μὴ μόνον ἄφες, ἀλλὰ καὶ ἐπευλόγησον, καὶ ἐρέθισον, ἵνα ἐμβραδύωνται τοιούτοις λόγοις, καὶ ἀσχολοὺς μένων, καὶ πρὸς μηδὲν ἐτέρῳ τὸν λογισμὸν ἔχων, ἀλλ' ἢ μόνον χρηστολογῶν, ἀπέχεται τοῦ κακοπραγεῖν πρὸς καιρὸν γόντινα. Τυχὸν δὲ καὶ διωρθώσῃτο ἑαυτὸν, αἰσθημένος ποτε λόγον, ὡς οὕτως εἰπεῖν, ἄξιον ἐξ ἀναξίου προάγειν στόματος. Τίς γὰρ οἶδεν, εἰ καὶ αὐτὸς ἀγισθεῖν τῷ συχνῷ τοῦ ἀγίου φθέγγματος, ἐπικαλουθήσας, καὶ οὕτω συνεισθῆεις εἰς τὴν ἀρετὴν; Καὶ προσθήσει τοῖς μαθηταῖς ἑαυτὸν ὡς οἶόν τι θεῖον ἀκροθίνιον, καὶ σωρὸν ἀπαρτίσει θεοφιλεῖ, ὅς παρὰ ἕνα τοῦτον τοῦτον κόκκον σισώρευτο εἰς ἀντελεῖς. Ἡ εἰ κωλύει ἄνθρωπον οὕτω διδάσκοντα θεῖα καὶ ἐπιανετὰ καὶ πρὸς ἀπάντων ἀκρατῶν εὐλογοῦμενα, καὶ παντοίως δεξιούμενον, αἰδεσθῆναι ψεύδεσθαι διόλου ἑαυτὸν, καὶ ἀπέπασθαι, διπλοῦν εἶναι ἀπὸ παρὰ δὲ θεῶν, καὶ ὀκνήσαι τῇ γλώσσει μὲν προλάμπειν, ἰσκοτῶσθαι δὲ τὰ ἐς τὴν ψυχὴν· καὶ λόγους μὲν προφέρειν, δ' ὧν καταστέφοιτο ἄν, ἔργα δὲ προφαίνειν, ὧν τίμημα καὶ αὐτῆς κεφαλῆς ἀφαίρεσις;

γγ'. Ἐχομεν καὶ ἱστορίαν παραδιδούσαν, ὡς οὐκ ἔστι ψέγειν οὐδὲ τὸν φθεγγόμενον μὲν ἐνάριστα, φρονούοντα δὲ ἐπ' ἄλλοις οὐχ οὕτω. Καὶ τὸν μὲν ἐπίστερον ἱερὸν ἄνδρα ἐκείνον, ὅς ἐσφαλμένος ὧν τὴν ἐξ ἀσφαλεῖ πίστιν, ὅμως ἀναγκαίως εἰς μέγαν προηγήθη διδάσκαλον, κυρώσας αὐτὸς μὲν φρονεῖν, ἄττα ἄν καὶ φρονοίη, ἄν μὴ δὲ διαστρέφειν τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ διδάσκειν τὰ ὀρθὰ, οὐκ ἄν εἰς πλεόν πλάτος ἐκθεῖν καθιστορῶν. Τοῦτο δὲ προσθεῖν τῷ λόγῳ διὰ τὸ πᾶν τοῖς παροῦσι χρησιμὸν, ὅτι καὶ ἐκεῖνος ὁ τὰ ἔσω μὲν οὐκ ἀγαθός, πάντη ἐπιστήμων κατὰ αἴρεσιν οὐκ ἐπικαινομένην, τὰ δὲ ἐκτὸς ἀγαθός, ἄλλος διδάσκαλος ὑστερον χρίθη διωρθώσατο, καὶ τὴν ἐν οὐ δέοντι διπλόην μονάσας, ὡς ἔπρεπεν, ἀπῆλθε φίλος παραστάτης Θεῷ τῇ γλώττει βελτιωθείς, καὶ δι' αὐτῆς ὅσα καὶ τινος ἀτλητῆρος ἐκχέας τὴν ἐνδον ἰλὺν, δι' ἧς τὸ καλὸν τῆς διδασκαλίας ἠχρηοῦτο ὕδωρ. Εἰ δὲ τις ἀνοητοφῶς ἐκείνον μὲν οὕτω τῆς ἀγαθῆς γλώττης ὄνασθαι, μὴ ἄν δὲ εἶναι καὶ ἑτερόν τινα τοιοῦτον ἀποδοῖναι, ἐπικληρωτικῶς λέγει, καὶ διὰ τὸ παράδοξον τῆς ὑπελθῆως ταύτης τάχα ἄν θέσιν φυλάττοι καὶ αὐτὴν ἀχρεῖαν καὶ ἀσυνήγορητον. Οὕτε γὰρ ἀδυνατὸν καταχειρῆσαι ἐθέλει δόξης, καὶ οὐδὲ ἀπνηνεγμένης εἰς ἀμάρτυρον ἀπέκασιν. Δεῦτε γὰρ, ὡ πάντες οἱ ἐξωτερικοὶ λογάδες, ὧν ἀλλοφύλων τὰ ἐς πίστιν ὄντων ὅμως διδασκαλαῖς μυρίαῖς ὀρθῶς ἐχούσας ἐμμελετώσιν ἐπιλεγδὴν οἱ θεόφρονες ἀναγνώσθαι,

καὶ αὐτὰς προφύγοντες, βελτιοῦσιν ἕως καὶ ἄρτι τοὺς ἀχροατάς· ἃ μὲν ἐκεῖνοι ἄλλως ἐφρῶδουν, παρωθούμενοι, τὰ πολλὰ δὲ καὶ κατὰσχωνόντες βυθῷ λήθης· ἃ δὲ πρὸς ὀρθότητα ἐλάλουν, ἐγκρίνοντας, καὶ ὡς ἐκ βαθυτάτης τέφρας τῆς τῶν ἀθέων φρονημάτων ζώπυρά τινα ἐπιμελῶς ἀναλεγόμενοι, δι' ὧν ἀνάπτονται καὶ φῶτα βιωτικὰ καὶ φιλοσοφίας φρυκτωραὶ σωτήριοι, ἵνα κατὰ τὸν Ψαλμῶδὸν κἀνταῦθα ὡς ἐν σκότει ἐξανατελλόμενον εἴη φῶς τοῖς διορθῶν ἐθέλουσιν.

ιδ'. Ἐατέον οὖν διὰ ταῦτα καὶ τὸν ὄπισθεν τὰ εἰς ἀρετὴν διδάσκοντα φθέγγεσθαι, καὶ οὕτω βελτιοῦν τοὺς ἀκούοντας, καὶ ἀναπεμπτέον εὐχὰς τῷ Θεῷ, ἐπιναχθῆναι καὶ αὐτὸν εἰς τέλειον πιστὸν ἀνθρώπον, καθὰ καὶ ἄλλους αὐτοῦ μαθητάς, οὓς ἐξ ἀλλοτρίου ἐστὶν οὐ σοφίζει στόματος· ἐπεὶ τοὶ καὶ ἀνόμων ἡμᾶς ὑπερεδονάμωσαν λόγῳ κατὰ τὴν ἱερὰν βίβλιν καὶ ἐξήγησιν, τοιοῦτον δὲ λόγῳ καὶ χαλκῆς ἀλλόφυλοι τὰ ὄπλα ἐστόμουν τοῖς τοῦ Ἰσραὴλ, δι' ὧν οἱ νοητοὶ πολέμιοι καὶ ἐπιπτον καὶ πίπτουσι. Τοιοῦτὲν τι ἐνοοῖα καὶ τὸν μέγαν Μωϋσῆν ἐστόμωσαν ἐπ' ἀμφοτέρω ἢ τε φιλιότη καὶ μητήρ καὶ τιθνηός, ἢ πιστοτάτη Ἑβραία, καὶ ἡ ἄλλως φιλήσασα ἀλλόφυλός ἐξ Αἰγυπτίων βασίλισσα· νόημα πᾶν αὕτη, ἀλλόφυλον μὲν, βασιλικῶς δὲ ὑπερκείμενον τῶν ὁμοειδῶν.

ιε'. Ἐχοι δὲ ἂν τις καὶ τοιοῦτε λόγῳ προσβιάζειν εἰς ἐρημικίαν καὶ τῶν τοῦ ἱερωτάτου Εὐαγγελίου τό· « Εἰσελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὕρησει. » Εἰσελεύσεται μὲν γὰρ ὁ εὐαγγελικός ἄνθρωπος πρωτοθέτως εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ αὐλήν ἐπὶ νομῇ, καθ' ἣν ἐγκρίνει ποιμαίνεσθαι καὶ ὁ μέγας Δαυὶδ, οὐδὲν ὑστερούμενος, εἰ νέμεται τὰ θεῖα, οἷς καὶ ὁ κορυφαῖος ἐν ἀποστόλοις Πέτρος βόσκει τὰ κατὰ Θεὸν ποιμνία. Ἐξελεύσεται δὲ καὶ εἰς ἐξωτερικὰς πεδιάδας, οὐχ ὥστε κροαίνειν καὶ κατασκιρτῆν καὶ θάειν πρὸς ἄλογον ἀγλαίαν εἰς οὐδὲν δεόν, ἀλλ' ἐπὶ ψυχοτρόφῳ νομῇ, ὅποιαν μυρίαν καὶ οἱ τῆς ἕξω σοφίας λειμῶνες φύουσι. Καὶ τὸ ψυχικὸν ταμειῖον οὕτω μεστῶσας ὁ τοιοῦτος πλουτισμοῖς, οὓς ὁ παμβασιλεὺς Θεὸς φιλεῖ, ἐξαγάγοι ἂν ἐκ θησαυρῶν τούτων τῶν κατὰ ψυχὴν καινὰ τε καὶ παλαιὰ· καινὰ μὲν, τὰ θεοπαράδοτα καὶ αὐτοῦ Θεοῦ ὄντα· παλαιὰ δὲ, τὰ καὶ δι' ἡτέρων, οἷς ἀπεφενωμένους αὐτοῦ ὅμως ἐνέλαμψε γνώσις ἀγαθῆ ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἐσύστερον· ἵνα καὶ ἐξ ἀγρίων τούτων ἀνθέων καὶ ἐξ ἐκείνων ἡμέρων μελιτοποιῆται τοῖς κατὰ Θεὸν τὰ χρήσιμα, καὶ μηδὲν τῶν ἐν κόσμῳ ἀσυντελὲς ἡμῖν εἴη πρὸς ἀρετήν.

ις'. Ἐτι δὲ καὶ ἄλλως τῷ τοιοῦτον νοήματι ἐπιβαλεῖν· ἢ σάλπιξ ὠφελεῖ τὰ ἐς μάχην, μηδὲν τι αὐτῇ φρονούσα, ἢ κλάζει· δοτέον οὖν καὶ τὸν ἐν λόγῳ μόνους ἀγαθὸν διδάσκαλον σαλπίζειν κατὰ μάχης δαιμονιώδους, καὶ προσεκτέον οὕτως αὐτό. Κτυπεῖ καὶ τύμπανον ἐστὶν ὅπου καιρία ἐν τῷ μη-

A meliores usque nunc auditores faciunt; quæ quidem illi non ita sentiebant, rejicientes et plerumque profunda sepelientes oblivione; sed quæ juxta rectitudinem loquebantur, discernentes, et velut ex profundissimo cogitationum impiarum cinere quasdam sedulo excipientes scintillas, quibus accenduntur vitæ lumina salutaresque philosophiæ faces, ut, secundum Psalmistam ¹⁵, et ibi tanquam in tenebris ortum sit lumen videre volentibus.

14. Permittendum est igitur propter hæc illum, qui qualitercunque docet ea quæ virtutem spectant, loqui, sicque meliores facere auditores: et ad Deum mittendæ sunt preces, ut et ipse sublimetur ad perfectum fidei hominem, sicut et alios ipsius discipulos, quos aliquando forte ex alieno ore docet; siquidem et iniquorum nobis prævaluerunt sermones secundum sacram directionem et expositionem, tali vero ratione ærarii ex alienigenis fabri arma Israelitis indurabant, quibus intelligentes inimici cadebant et adhuc cadunt. Tali quoque sensu magnum Moysen utrinque roboraverunt dilectissima mater et nutrix, fidelissima Hebræa, et illa quæ aliter dilexerat alienigena ex Ægyptis regina: omnem scientiam hæc habens, alienam quidem, sed æqualium scientiam regaliter superantem.

15. Posset autem aliquis simili ratione, ad interpretationem eorum quæ sunt in sanctissimo Evangelio, proferre hoc: « Ingredietur et egredietur, et pascuum inveniet ¹⁶. » Ingredietur enim quidem evangelicus homo in Dei aulam ad pascuum, secundum quod pasci probat magnus David, cui nihil deest, ubi distribuuntur divina, quibus coryphæus inter apostolos Petrus divinos pascit greges. Egredietur autem ad extraneas planities, non ad pulsandum pedibus, nec exsultandum, nec currendum per irrationalem jubilationem ad nihil bonum, sed ad spiritualem pascuam, quam abundantem exterioris sapientiæ prata naturaliter producunt. Et talis homo, spirituali promptuario sic divitiis repleto, quas Deus, summus dominator amat, ex istis thesauris ad animam pertinentibus producet nova ac vetera: nova quidem a Deo tradita Deique propria; vetera autem quæ per alios sunt, quibus ab ipso alienatis bona tamen scientia ad utilitatem eorum qui venturi erant, illuxit; ita ut, ex agrestibus istis floribus et ex illis lenibus, mellificentur Dei hominibus utilia, et nihil in mundo sit nobis ad virtutem inane.

16. Verum et aliter adhuc hujusmodi sententiæ insistendum: ad certamen proficit tuba, nihil ipsa, quod clangit, intelligens: dandum igitur est illum qui solis sermonibus est bonus magister, clangere contra dæmoniorum pugnam, et sic illa tenenda est. Strepit etiam tympanum, ubi

¹⁵ Psal. cxi, 4. ¹⁶ Joan. x, 9.

requirit opportunitas, quin nihil intelligat ipsum: A item aliquo modo ratiocinandum est de eo qui malis quidem est moribus, sed verba virtutis loquitur, et sic auditorem bene disponit. Fistula cæteraque musices organa lætificant, cum ipsa quidem nihil sciunt et ab aliis artificialiter ad iucunditatem ordinarum: lætificet igitur qui, quasi talis, est doctrinarum explanator, quamvis ad ea quæ spectant animam male sit dispositus. For- san enim Deus misericorditer sollicitus, dimidiam prohibuit iniquitatem, ipsius os disponens ad loquendum sapientiam: in tempore autem oportuno illum ad curandum cor atque conscientiam dirigit. Sed etiam si nihil ejusmodi de illo velimus exspectare, saltem eum velut asinam jussu Dei locutam mirabimur. Cogitemus autem etiam quod fortassis ista loquitur, quæ cupit quidem ad actum educere virtutis, sed non potest propter pravam habitudinem; unde verisimile est ex tota anima eum meliora docere, sicque velle, bonitate sermonum, quod in se vitiosum est, compensare. Et ita quidem nec omnino abjiciendus est sacerdos, qui non in bonitate animæ nec operum ad eam spectantium divina loquitur, docens ut justum est. Qui vero fecit quidem, sed lingua convenientia non loquitur, multam et ipse laudem per hoc solum facere sibi conciliat. Cum enim semel judicavit opus efficacius esse sermone, reputavitque ferventibus operibus quasi fermentari considerantem de iis doctrinam, solum quod est efficacius amplexus est: et faciens simul docet; et operans ipse quæ probanda sunt, vivendo juxta virtutem, sic Deum in sua vita, secundum Psalmorum verba, benedicit, et alios, visus et auditus, erudit. Vere enim discipulus intelligens ex operibus doctrinalibus efformatus, in virtutum exercitiis pauca vel nulla super his documenta necessaria habet.

17. Scimus etiam in discipulis artes plerumque operibus prosperare: observans enim, qui studet arti, magistrum secundum illius opus dirigitur. Si vero forte non secundum perfectionem egerit, tunc sermonem habet magistri corrigentem. Frequens tradit experientia discipulos et magistros opifites, quibus ex nativitate surdis magistras natura subripuit voces; et tamen hi quidem docuerunt, illi vero didicerunt, neque præmittentes, neque recipientes sermones, sed erudientes et eruditi operibus; quæ quidem sermonum substantias, vel ineffabiles sermones, vel viventes sententias non immerito quis vocaret. Omitto dicere annuentia vel renuentia signa in templo Ammonis et fortassis alibi usitata, a quibus sine voce discebant desiderata consulentes oraculum. Celebrantur et alia quædam actionum documenta per manuum ministeria, absque locutione. Et hoc, quatenus totum uno potest demonstrari exemplo, exinde manifestum est.

18. Rex quidam ex antiquis a factiosis gravia sustinens et auxilii viam quærens misit ad virum

δέν τι αὐτὸ φρονεῖν· λογιστέον εἰς τοιοῦτόν τι καὶ τὸν ἑτέρως μὲν ἤθους ὄντα ἐξηγημένου, τὰ εἰς ἀρετὴν δὲ λαλοῦντα, καὶ οὕτως εὖ τὸν ἀκρατήν ἀρμόττοντα. Ἡ σύριγξ, καὶ ὅσα λοιπὰ τῶν ὀργάνων, ἔμμουσα, τέρπουσιν, οὐδὲν μὲν αὐτὰ ἐπιστάμενα ὑπ' ἄλλων δὲ τεχνικῶς πρὸς ἡδονὴν ἀρμοστούμενα· τερπέτω τοῖνον ὡς τοιοῦτός τις καὶ ὁ τῶν διδασκαλιῶν ἐξηγητῆς, εἰ καὶ τὰ ἐς ψυχὴν ἀναρμόστως ἔχει· Τάχα γὰρ ὁ θεὸς κηδόμενος, τέως μὲν τὸ ἡμισυ τῆς κακίας ἀπήγαγε, τὸ στόμα ῥυθμίσας αὐτοῦ σοφίαν λαλεῖν· ἐν καιρῷ δὲ καθηγήσεται μελετῶν καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ σύνεσιν. Εἰ δὲ καὶ μηδὲν τι τοιοῦτον ἐθέλομεν ἐπ' αὐτοῦ παραδοκῆσαι, ἀλλ' οὖν θαυμάσομεν αὐτὸν κατὰ τὴν λαλήσασαν ὄνον κελεύσει θεοῦ. Λογισώμεθα δὲ καὶ, ὡς ἴσως ἐκεῖνα λαλεῖ, ὅσα βούλεται μὲν κατορθοῦν, οὐ δύναται δὲ διὰ φαῦλον συνεθισμόν· ὅθεν καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς εἰκὸς διδάσκειν αὐτὸν τὰ κρείττονα, καὶ οὕτως ἐθέλειν ἀντιστηκῶσαι τῇ ἀγαθωσύνῃ τῶν ἀγαθῶν τὸ κατ' αὐτὸν περιπόνηρον. Καὶ οὕτω μὲν οὐ πᾶν ἀπόβλητος οὐδὲ ἱερεὺς, ὅς μὴ ἐν ἀγαθότητι ψυχῆς καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ἔργων θεῖα λαλεῖ, διδάσκων, ὡς θεμῖς. Ὅς δὲ ποιῶν μὲν, οὐ λαλῶν δὲ γλώσση τὰ κρείττονα, πολὺν καὶ αὐτὸς ἐπαινον ἐφέλλεται κατ' αὐτὸ δὴ καὶ μόνον τὸ ποιεῖν. Κρίνας γὰρ καθάπαξ, δραστηκώτερον λόγου τὸ ἔργον εἶναι, καὶ ὡς οἶον ἐκυμῶσθαι τοῖς σπουδαίοις ἔργοις κατανοῶν καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς διδασκαλίαν, τοῦ ἐνεργεστέρου γίνεται μόνου· καὶ πράττων ἅμα καὶ διδάσκει· καὶ ἐνεργῶν αὐτὸς τὰ εὐλογητὰ ἐν τῷ κατ' ἀρετὴν ζῆν, τὸν τε θεὸν εὐλογεῖ οὕτως ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ, ψαλμικῶς εἰπῶν, καὶ ἑτέρους παιδεύει, ὀρώμενος ἢ ἀκούμενος. Ἀληθῶς γὰρ ὁ συνετὸς μαθητῆς, ἐκ τῶν διδασκαλικῶν ἔργων τυπούμενος, ἐν ταῖς πρακτικαῖς τῶν ἀρετῶν ἀλίγχα ἢ οὐδὲν τῶν ἐπ' αὐταῖς διδασκαλιῶν προσδέεται.

ιζ'. Οἴδαμεν καὶ τεχνὰς τὰ πλείω μὲν ἔργοις εὐδομούμενας ἐν τοῖς μανθάνουσιν· ἐντρανίζων γὰρ ὁ τεχνούμενος τῷ καθηγητῇ, πρὸς τὸ κατ' ἐκείνον ἔργον εὐθύνεται. Εἰ δὲ που καὶ σφάλλοιο τοῦ εἰς ἀκριβείαν, τότε δὴ καὶ λόγον εὐρίσκει ἐπανορθοῦντα διδασκαλικῶς. Παραδίδωσιν ἢ συχὴν πείρα καὶ μαθητὰς καὶ διδασκάλους χειρώνακτας, ὧν παρείλετο καὶ τὰς διδασκάλους φωνὰς ἢ φύσις κωφευσάντων ἐγενετῆς· καὶ ὁμοίως οἱ μὲν ἐδίδασαν, οἱ δὲ ἔμαθον, οὐ λόγους προϊέμενοι καὶ εἰσδεχόμενοι, ἀλλὰ σοφίζοντες καὶ σοφίζόμενοι ἔργοις· ἅπερ οὐκ ἂν ἀφυῶς λόγων οὐσίας, ἢ λόγους ἀνεκλαήτους, ἢ ζώσας ἐνοίας ὀνομάσοι τις. Ἐὼ λέγειν καταναύσεις καὶ ἀναναύσεις τὰ ἐν Ἀμμωνος, ἴσως δὲ καὶ ἐτέρωθεν, δι' ὧν ἀφώνως ἐδιδάσκοντο τὰ θελητὰ οἱ χρησιμοποιοῦμενοι. Περιφέρονται καὶ ἄλλως διδασκαλαίαι τιναὶ πράξεων ἐν ὑπουργίαις χειρῶν δίχα λαλιᾶς. Καὶ δῆλον αὐτὸ ἐκεῖθεν, ὡς ἐξ ἐνδὸς ἐμφάνει τὸ πᾶν ὑποδείγματος.

ιη'. Βασιλεὺς τις τῶν πάλαι δεινὰ πάσχων ὑπόστασιαστῶν, καὶ τεχνώμενος ἐπικουρίας μέθοδον,

ἐπέστειλεν ἀνδρὶ σοφῷ προκαλούμενος διδάξειν, ὁποῖα δὲ τινι τρόπῳ ἐν ἀσφαλεῖ καταστήσεται τὴν ἀρχήν. Καὶ ἐπέμενε ὁ βασιλικὸς ἀπόστολος, ἀπαίτων ἀντιγραφῆν, εἴ πῶς παλινωστῆσει ταχὺ ἐπὶ τὸν πέμψαντα. Ὡς δὲ αὐτὸς μὲν ἐνέκειτο, πάνυ ὄχλων, ὁ δὲ σοφὸς ὤκνει τὴν γράφην, δεδιώς, οἶμαι, μὴ καὶ γράψας ἐκπυστον θῆσει τὸ μυστηρικὸν διδασκάλιον ὅτι περὶ τὴν ἀρχὴν καὶ βλάβην τὸν ἐρωτήσαντα, προσλαμβάνεται τὸν ἀπεσταλμένον εἰς ὄπαδόν· καὶ (ἔλαχε γὰρ ἀκμὴ θέρους εἶναι) παραδύεται εἰς βραθὺ λήϊον, καὶ γυμνώσας μαχαίριον, ἔχειρε σποράδας τῶν ἀσταχύων, ὅποι ἐξείχον ἐς μῆκος ὑπὲρ τοὺς λοιπούς· καὶ τοῦτο ποιήσας ὑπεξῆλθε, καὶ ἀπῆλθεν οἴκοι, καθεστώς, ἐφ' οἷς ἦν καὶ πρῶτην. Ὁ δὲ βασιλικὸς πάλιν ἦν δι' ὄχλου, ἀπαίτων, ὃ καὶ πρότερον. Ὡς δὲ τοῦ σοφοῦ μηδὲν μῆτε λέγοντος, μῆτε πράττοντος, ἐξω- B εἶδισεν ὁ τοῦ βασιλέως, οὐ καλὰ πύργου, εἰ μὴ δὲ λόγου ἀξιοῖτο, μακρὰν τε οὕτω κατὰ σπουδὴν ὁδὸν στειλάμενος, καὶ τῆς ἐλπίδος ἐς τοσοῦτον ἀπαιωρηθεὶς· ἐνταῦθα γὰρ ὁ ἔμπρακτος ἐπιλύτης τῆς βασιλικῆς ἀπορίας λακωνίσας, ὥσπερ ἔργῳ τῷ κατὰ τὴν ἐπιτομήν τῶν ἀσταχύων, οὕτω καὶ λόγῳ τῷ πρὸς ἐπίλουςιν, "Ἀπελθε, εἶπεν, ὅθεν ἐστάλης, καὶ τὸ τεθεαμένον ἀνάγγειλον. Καὶ αὐτὸς μὲν οὕτω φάμενος, ἔκλεισε τὸ βιβλίον τῆς λαλιᾶς. Ὁ δὲ ἀκούσας ἀπέ- κρινε μὲν τὸν σοφὸν ἀνδρα τῶν ὀρθῶν φρονούντων, οὐ φρονήρη γυνωματούσας ἐκείνον· ἐψεύσθη δὲ τῆς κρί- σεως ἐς τὸ πᾶν. Ὁ γὰρ τοι κύριος βασιλεὺς κατα- κύψας εἰς βάθος τοῦ ἠγγελημένου ἔργου, καθεώρακε τὴν ἀγχιτροφον καὶ βαθεῖαν διδασκαλίαν τοῦ σοφοῦ, καὶ τὴν διὰ χειρὸς ἔμφασιν τοῦ κατὰ ψυχὴν λόγου· καὶ ἀπελύσατο, τὴν τῶν προεχόντων ἀσταχύων ἀπο- C τομὴν διδασκαλίαν εἶναι τοῦ χρῆναι κολοῦειν τοὺς τῶν πολιτῶν εἰς θράσος ἐπαυρομένους ὑπερηφάνως, καὶ οὕτως ἐξείχοντα. Καὶ τοῦτο διαγνοὺς, καὶ κατ' αὐτὸ ποιῶν, ἑαυτῷ τὴν βασιλείαν κατασφαλίζετο, μαθὼν οὐδ' αὐτὸς λόγῳ τὸ ποθοῦμενον διδασκάλιον, ἀλλ' ἔργῳ τῷ διὰ διδασκάλου σοφοῦ.

ιβ'. Οὐκοῦν φανερόν, ἵνα μὴ πλείω ἐν τοῖς τοιοῦ- τοις διατρίβωμεν, ὡς ἔστι διδάσκεισθαι ἡμᾶς τὰ καλὰ, καὶ ὅτε πράξεις ἐναρτέοις ἐμβλέπομεν, καὶ ὡς ἐγκωμίων ἕξις καὶ ὁ ποιῶν τὸ καλὸν σιγηλῶς, καὶ μονουχοῖ ἐν τῷ ἐργάζεσθαι λέγων τοῖς θεωμέ- νοις τό· « Ὡς ἐγὼ, οὕτω καὶ ὑμεῖς. » Οὕτω κατὰ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον οἱ βλέποντες τὰ ἐν τισὶ καλὰ ἔργα δοξάζουσι τὸν θεόν· καὶ οὕτω λάμπει τὸ ἀπο- στολικὸν φῶς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἔργων καλῶν D ὑπαναπτύσσων καὶ ἐκφαιρόντων τὴν λαμπάδα τοῦ τοιοῦτου φωτός. Προσευθυμηθῶμεν ἐνταῦθα καὶ τὰς ἱεράς εἰκονογραφίας, ἐξ ὧν καὶ αὐτῶν πολλὰ μαθη- νομεν οὐ λαλιᾶς. ἀναμνήσει δὲ τῶν ἔργων, ὧν κατὰ θεὸν ἔπραξαν οἱ τῶν εἰκόνων ἀρχέτυποι.

κ'. Τούτων δὲ οὕτω θεωρηθέντων, ἴτερον ἐπὶ τὸν ποιοῦντα, καὶ δὲ καὶ διδάσκοντα. Ἔργου ἐκεῖνο ἐπαινετοῦ, λόγου διδασκαλικοῦ τὸ δεύτερον. Καὶ ἔστιν αὐτὸς ἐντελὴς μακάριος δυοῖν ὀργάνοις, ἅπαρ ἐκ τοῦ πανσόφου τεχνίτου θεοῦ πολυδύναμα ἔχομεν, ἀποτελῶν ἑαυτὸν καὶ εἰκόνα ἐκείνου καὶ οἴκον καὶ ναόν, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ἐν ὀνόμασι βέλτιστον,

A sapientem rogans ut doceret quam ratione tuto salvam haberet potestatem. Et exspectavit re- gius legatus, rescriptum petens ut brevi ad eum qui miserat, rediret. Cum autem ipse multum sollicitus instaret, et sapiens scriptum dare mo- raretur, timens, puto, ne qualicumque modo, si scripto patefaceret mysteriosum documentum, illi qui interrogaverat noceret, missum sibi comitem adjungit; et, cum tunc media ferveret æstas, in agros frumentarios penetrat; et, nudato ense, diversas abscindit spicas, quæcunque super cæ- teras altitudine præstabant; et, hoc facto, egres- sus est, et domum rediit, iis, quibus erat antea præpositus de novo imperans. Regius autem erat denuo sollicitus, eadem quæ prius, denuo rogans. Cum vero sapiens nihil diceret nec faceret, expo- B bravit a rege missus, non bene secum agi mus- sitans, nisi verbo dignus haberetur, tam longa cito functus via, tantaque spe frustratus. Tunc strenuus regiæ sollicitudinis solutor, quemadmodum in abscissione spicarum antea, sic nunc in explica- tione verbali laconicus, « Abi, inquit, et quod vi- disti renuntia. » Et sic ipse fatus, locutionis clau- sit librum. Qui vero audierat, distinxit quidem virum sapientem ex recte sapientibus, non sanæ mentis eum æstimans; sed prorsus erravit judicio. Dominus enim ejus rex in operis renuntiatum pro- fundum intuens, vividam ac altam sapientis do- ctrinam, et patefactam manu, sermonis intus laten- tis revelationem conspexit; et intellexit superan- tium spicarum abscissionem documentum esse C de necessitate eos e medio tollendi qui inter cives in majores justo spiritus sublatis excedebant. Et hoc agnito et re vera facto, sibi regnum in tuto posuit, non ipse verbo nactus desideratam doctri- nam, sed sapientis exemplo magistri.

19. Itaque manifestum est, ut in his non lon- gius immoremur, non posse bona doceri etiam cum laudabiles intuemur actiones, et laudibus esse dignum etiam qui silenter et solitarie operando bonum agit, dicens contemplantibus istud: « Sicut ego, ita et vos. » Sic juxta sanctum Evangelium qui vident in aliquibus opera bona glorificant Deum; sicque fulget coram hominibus apostolicum lumen, operibus bonis hujusmodi luminis lampadem accedentibus atque illuminantibus. Insuper hic quoque recogitemus sacras imagines, e quibus ipsis multa discimus non sermonibus, sed operum recordatione, quæ secundum Deum imaginum archetypi fecerunt.

20. His autem ita consideratis, veniendum est ad facientem, imo et docentem. Primum opus laudabile spectat, secundum ad normam doctrinalem pertinet. Est autem ipse prorsus beatus, duobus organis, quæ a sapientissimo artifice Deo efficacissima tenemus, sese perficiens illius ima- ginem et domum et templum, et quidquid in

nomnibus est optimum, et, ut opportunissime dicam, hominem verissimum, sed et beatum re ipsa ac citra omnem reprehensionem. Et hujusmodi speciei obtinemus qualitates, si magistrum qui super cœlos est imitemur : qui alias quidem ante sæcula operans, ut quis humana ratione concipere non valeat, postremum autem mundi creationi manum admovens, statim a principio tunc doctrinam hominum mentibus indidit, eam quæ ex ipsis ejus operibus est, iisque super laudem, iis magnificis, iis rationabilibus et supra rationem. Erudiunt enim alia quidem cœli, alia autem terra ; et alia, quæ jacet in medio eorum omnimoda plenitudo. Discabant enim prorsus ab hoc illius ævi homines quod, sicut in creatione, sic et in creatis alia quidem supereminet, alia vero locum tenent inferiorem : et decet ea quidem in hominibus sublimia splendidaque, veneranda intactaque humilioribus esse (siquidem et quæ sunt sursum, talia sunt), quæ vero deorsum et humilia et non splendidia, eum quem sortita sunt, ordinem amare, propriisque terminis circumscribi. Et mens exinde concipit superjacentia ideoque venerabiliora super inferiora atque humilia non in vanum, nec casu, neo ex semetipsis, sublimari ac lucere, sed ex quodam auctore validiore atque omnipotente, qui quidem posuit cœlum in altissimo, supposuit autem universorum matrem terram per modum conjunctionis, ut irriget eam quidem illud et ipsa proprios generet fructus ; sed et magnifice dispensavit [inextinguibiles lucernas cœlestes, ut semper in lumine degamus, die quidem illuminati sole, nocte vero, aliis innumeris lucentibus luminibus, in tantum subobscuræ surgentibus absque lumine lunæ, quantum oportet ut non advocemur in aliquod continuum opus campestre et aliunde laboriosum, ad fatigandum eos qui non sustinerent intermissam operam ; sed vigilare quidem per hujusmodi luminum gratiam, et quiescere per noctis interpositionem possimus.

21. Hæc igitur ediscebant, et, istorum auxilio, alia plura ac meliora. Insuper autem docebantur quod mentem et rationem homines habentes, et hoc insigne super quodcumque aliud animal feliciter sortiti ex altero meliore spiritu, rationeque præstante, omnium quæ sunt in mundo auctore, hujusmodi bonis ditantur, utpote hæreditate ad ipsos pertinente ; quam semper etiam requirere, sicut nobilis filius proprium patrem, oportet. Et sic quidem ipsi doctrinam accipiebant absconditam quam mundus ipsis subjiciebat conspectus et ut deest cogitatus.

22. Cum autem illud efflicax a Deo documentum nullos inveniret mentem ad ipsum habentes, sed prave intelligerent hunc primitivum spiritum, qui et spiritus angelicos creavit, et mortales qui paulo minus ab angelis sunt, ac in amentiam plerique demonum pulsati converterentur, et non solum in aliis quibusdam insanirent, sed et creata corruptibilibusque in deos, ropugnantes Deo, extollerent,

καιριώτατα δὲ εἰπεῖν, ἄνθρωπον τὸν ὡς ἀληθῆς, καὶ μακάριον δὲ, τὸν ὄντως καὶ τελείως καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἀνάβασιν. Καὶ τοῦτου τοῦ εἶδους εὐρίσκωμεν συνοχέα, εἶπερ μιμούμεθα τὸν ὑπερουράνιον διδάσκαλον· ὃς ἄλλως μὲν πρὸ τῶν αἰώνων ποιῶν, ὡς οὐκ ἂν τις ἐννοήσασθαι λογισμῶ ἀνθρωπίνῳ ἐφίκοιτο, ὕστερον δὲ τῇ τοῦ κόσμου ποιήσει ἐπιβαλὼν, διδασκαλίαν αὐτίκα τότε τὴν ἀρχὴν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς προκατεβάλετο, τὴν ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων αὐτοῦ, τῶν πέρα δόξης, τῶν παντοδαπῶν, τῶν καὶ ἁλλόγων καὶ ὑπὲρ λόγον. Παιδεύουσι γὰρ ἅλλα μὲν ὁ οὐρανός, ἅλλα δὲ ἡ γῆ· καὶ ἕτεροια τὸ μέσῳ τούτων πικροῦτον πλήρωμα. Ἐδιδάσκοντο γὰρ πάντως διὰ τοῦτου καὶ οἱ τότε ἄνθρωποι, ὡς, καθὲρ ἐν τῇ κτίσει, οὕτω καὶ ἐν τοῖς κατ' αὐτὴν τὰ μὲν ὑπερῆρται, τὰ δὲ ταπεινῶς ἔχει· καὶ πρόπει, τὰ μὲν ἀνθρώποις ὑψηλὰ καὶ λαμπρὰ σεβάσματα εἶναι καὶ ἄβιγθ τοῖς ταπεινοτέροις (ἐπειδὴ καὶ τὰ ἄνω τοιαῦτα), τὰ δὲ κάτω καὶ ταπεινὰ καὶ μὴ ὑπερλάμποντα στέργειν, ἦν ἔλαχον, τάξιν, καὶ τοῖς οικείοις δροῖς ἐμπειριγραφῆσθαι. Καὶ νοῦς ἐντεῦθεν ὑποβάλλεται, ὅτι τὰ ὑπερκείμενα καὶ οὕτω τιμιώτερα ὑπὲρ τὰ κατώτερα καὶ ταπεινὰ οὐ μάτην καὶ εἰκῆ, οὐδὲ ἐξ αὐτομάτων ὑφούνται καὶ ἐλλάμπονται, ἀλλ' ἐκ τινος αἰτίου κρείττονος καὶ παντοδυνάμου, ἀνεσπακότος μὲν τὸν οὐρανὸν ἐν ὑψηλοτάτῃ, ὑποθεμένου δὲ τὴν παμμήτορα γῆν ὡς ἐν συζυγίᾳ λόγῳ, ἵνα ἐπαρθεύῃ μὲν ἐκείνος, αὐτῇ δὲ γεννᾷ τὰ καθήκοντα, σαφιλευσμένου δὲ ἄσβεστα λύχνα οὐράνια, ἵνα ἐν φωτὶ αἰεὶ διαγώμεν, ἡμέρας μὲν ἥλιῳ καταλαμπόμενοι, νυκτὸς δὲ — ἀλλὰ τότε πολυμέριστα πλουτοῦντες φῶτα, εἰς τωσούτων ἀμυδρῶς ἀνατέλλοντα δίχα γε τοῦ κατὰ σαλήνην, ἐς ὅσον μὴ προκαλεῖσθαι ἡμᾶς ἐπὶ τὸ αἰεὶ γεωργικὸν τὴν καὶ ἄλλως ἐνεργόν, ὡς ἀπύκναιεν ἀπαγορεύοντας ἐν τῷ διηνεκῶς πονεῖσθαι, ἀλλ' ἔχειν ἐργηγορῶτας μὲν διὰ τὴν τῶν ἐκεῖθεν φῶτων χάριν, ἀναπεικωμένους ἢ διὰ τὴν νύκτερον ἐπιπρόσθεσιν.

κα'. Ταῦτά τε οὖν ἐδιδάσκοντο, καὶ διὰ μέσων τούτων ἕτερα καὶ πλείω καὶ κρείττονα· προσεδιδάσκοντο δὲ καὶ ὅτι νοῦν καὶ λόγον οἱ ἄνθρωποι σχόντες, καὶ τοῦτο ἐξάριτον ὑπὲρ ζῶων ἅπαν ἄλλο εὐκληροῦντας ἐκ ποθεν κρείττονος ἐτέρου καὶ νοῦ καὶ λόγου, πάντων τῶν κατὰ κόσμον αἰτίου, τὰ τοιαῦτα πλουτοῦσαν ἀγαθὰ, ὡσεὶ καὶ κληῖρον καθήκοντα εἰς αὐτούς ὅν καὶ ἔχρηθ ἐπιζηνεῖν ἴσασι, ὡσεὶ καὶ παῖς εὐγενῆ πατέρα τὸν ἴδιον. Καὶ οὕτω μὲν αὐτοὶ διδασκαλίᾳ εἶχον σεσιγημένης, ἦν ὁ κόσμος αὐτοῖς ὑπέβαινεν ὀρώμενος, καὶ ὡς εἶδει κατανοοῦμενος·

κβ'. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐμπρακτον τοῦτο ἐκ Θεοῦ διδασκάλιον οὐδένας εὐρίσκον, ἔχοντας τὸν νοῦν πρὸς αὐτῷ ἀλλὰ παρενδόν τὸν πρῶτιστον νοῦν, ὃς καὶ τοὺς ἀγγελικούς νόας ὑπέστησε, καὶ τοὺς, ὅσοι τῶν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἡλαττωμένων εἰσὶ, καὶ εἰς ἀπόνοιαν οἱ πλείους δαιμονιώδη παρετρέποντο, καὶ οὐ μόνον ἄλλα τινὰ παρεφρόνουσαν, ἀλλὰ καὶ τὰ κτιστὰ καὶ φθαρτὰ εἰς θεοὺς ἀνήγον θεομαχοῦντες· τότε

δὴ ἐλεήσας τοὺς τοιοῦτους τῆς παροινίας, καὶ ποιήσας τὰ πάντα καὶ εὖ ποιήσας, εὐδοκεῖ ἐπ' ἐκείνῳ τῷ ποιῆσαι τὰ πρῶτα, εἶτα καὶ διδάξαι· καὶ τοῦτο πολυτρόπῳ μεθόδῳ ἐπιφιλοτιμησάμενος, ἀποστέλλει θεράποντας αὐτοῦ διδασκάλους τῶν θείων θελημάτων πολλοὺς· ἐν οἷς δίχρα τῶν ἄλλων, τῶν καὶ σοφῶν καὶ πολυσχιδῶν, καὶ προφήται γένους ἑκατέρου. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸ θῆλυ ἀσυντελεῖς οὐδ' ἐνταῦθα εἰς διδασκαλίαν θείαν ἀπέβη, ἀλλὰ πολλοὶ ἐδιδάχθησαν καὶ δι' αὐτοῦ.

κγ'. Ἐπει δὲ κατέσχεν ὁ τῆς ἁμαρτίας εἰσέτι νόμος καὶ τὸ κατ' αὐτὴν ἔθος, καὶ οὐδὲ οὕτως ἐξηλείφετο, ἀλλὰ πᾶσα διδασκαλία καὶ ἔγγραφος καὶ ἄγραφος ἀργὸς ἦν· τότε δὴ ἀμεταβάτως καὶ οὐδὲ χθαμαλῶς διαβάς ἄνωθεν εἰς τὰ ταπεινὰ, καὶ κοινωνήσας τῶν κατ' ἄνθρωπον, ὡς θεῶν ἔπρεπεν, ἐκάθισεν ἐπὶ θρόνου δόξης διδασκαλικῆς· καὶ ἐκ παιδὸς ἕως καὶ εἰς ἡλικίαν τελείαν προσμείνας τῷ ποιεῖν καὶ διδάσκειν, ἐξήνυε τὰ εἰς σωτηρίαν ἡμῶν, μακαριώτατον τοῦτο ἐκτετελεχὼς πρᾶγμα, ἐξ οὗ διεβιβάσθη ὁ μακαρισμὸς καὶ εἰς πάντας ἄλλους, οἱ διαδεδεγμένοι αὐτὸν ποιῶσι καὶ διδάσκουσιν ἀποστολικῶς, ὧν ἑκατέρῳ ἀμφοτέρα ἐνθεωροῦνται, εἰ καὶ ἄλλως ὡς οἷα δι' ἄλλήλων ἤκοντα. Ποίησις τε ἀγαθοῦ ἅπαντα εἰς διδασκαλίαν ἀποτελεῦσθαι τῶν ἐθελόντων ζηλοῦν· καὶ διδασκαλία δὲ ἀγαθοῦ παντοία εἰς ποίησιν αὐτοῦ ἀφορᾷ, ὡς ἀπολήγειν τὸ μὲν ποιεῖν εἰς τὸ διδάσκειν, τὸ δὲ διδάσκειν εἰς τὸ ποιεῖν, καὶ οὕτως εἰς τέλος ἀμφοτέρων ἐκβαίνειν ἀμφοτέρα. Καὶ ἔστιν οἰκείωσις καὶ αὕτη φυλακικὴ, μεταχωρούντων ἑκατέρων εἰς ἑκάτερα λόγῳ ἀντιστροφῆς, καὶ τελεσφορούντων ἄνθρωπον τὸν κατὰ Θεόν.

κδ'. Καθισταμένου δὴ οὕτω καὶ τοῦ ἔμφω ταῦτα τὰ ἀγαθὰ δυάζοντος, τὸ δηλαδὴ καὶ ποιεῖν καὶ διδάσκειν, ἐπισημαίνον καὶ τὸν πάντη ἕξαλλον, τὸν μήτε ποιῶντά τι ἀγαθόν, μηδὲ μὴν διδάσκοντά· καὶ εἴη ἂν αὐτός οὐκ ἂν οὐδὲ ζῶον ἄλογον, οὐδὲ τις ἑτέρα τῶν ἄλλοφύλων φύσων, ἃ καὶ αὐτὰ λελόγῳται τρόπον τινὰ, οἷς εἰς Θεοῦ αἴνον μετακαλοῦνται ψαλμῶδικῶς διὰ τὰ ἐν αὐτοῖς θαυμάσια. Δογίζονται δ' ἂν προσφωότερον ὁ τοιοῦτος εἰς ἄνθρωπον ἢ λίθινον ἢ μαινώμενον, οἱ οὕτε δρωσιν, οὕτε διδάσκουσιν οὐδὲν, ἀλλ' ἢ μόνον ἔλθουσιν τοῦ παρενηνέχθαι τῆς κατὰ φύσιν κλάσεως· ὧν ἐπιμᾶλλον δυσμήμητοι, ἐν οἷς ἢ ἕτρα πονηρία καὶ κοσμικὴ καχεξία. Δυσπραγεῖ καὶ εἰς κλέον, τὸ πάντων χειρίστον. Εἰσι γὰρ τινες εἰς τοσοῦτον κεκολωμένοι τῆς εἰς ἀγαθὸν διαρτίας, ὥστε σὺν τῷ μηδὲν εὐηρεστημένον θεῶν ἢ ποιεῖν, ἢ διδάσκειν, ἐκκλίνουσιν εἰς τὸ μηδὲ ἕξιον, θεῶν μισητὰ καὶ διαπραττόμενοι καὶ ὑποτιθέμενοι, οὐκέτ' αὐτοὶ οὐδὲ ἄνθρωποι ὄντες, ἀλλ' εἰς δαίμονας τοὺς καὶ ἀρχαίλους καὶ φαυλοποιούς καὶ πονηροδιδασκάλους ἀποταττόμενοι.

κε'. Ἐπει οὖν οὕτω ταῦτα (καὶ οὐ διεξέπεσομεν, δέμαί, τοῦ ὀρθῶς διαλεῖν), φέρε δὴ ἐξετάσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀναβαίνοντας ἐκ τῶν ἐσχάτων ἐπὶ τὰ πρὸ αὐτῶν, καὶ θεωρήσωμεν, ἐν ποίῳ τῶν διαιρεμάτων τεταξόμεθα ἡμεῖς οἱ νῦν διδάσκοντες. Καὶ ὅτι μὲν εἰς ἕσχατον κακίας διακρίπτοντες ἀποσυριχθῶ-

A — tum misertus illorum dementiæ, qui cuncta fecerat et bene fecerat, primæ creationi doctrinam adjecit; et huic multiplici methodo cum adhæsit, multos e suis servis divinarum voluntatum doctores ablegat, in quibus præter alios, sapientes et varios, utriusque generis prophetæ. Nec enim hic femineus sexus ad divinam doctrinam evasit inutilis, sed multi ab illo edocui sunt.

23. Cum autem adhuc prævaleret peccati lex et mores ex ista venientes ne sic quidem abolerentur, sed omnis doctrina scripta et non scripta inefficax esset, tunc absque mutatione et demissione desuper in humilia descendens et rebus humanis, ut docebat Deum, participans, in gloriæ magistralis throno sedit; et ab infantia usque ad ætatem perfectam, facere docereque perseverans, quæ sunt ad nostram salutem adimplevit, hoc felicissimo perfunctus negotio, ex quo felicitatis privilegium transiit ad alios omnes, qui recipientes illius locum apostolice faciunt et docent, quorum in utroque ambo conspiciuntur, etsi alias quasi per invicem veniant. Omnis executionis boni terminatur ad doctrinam amulari volentium; et omnis boni doctrina ad illius executionem prospicit, ita ut operatio desinat in doctrinam, et doctrina in operationem, et sic finaliter utraque ex utraque procedat. Et etenim proprietas illa custos, ubi utraque in utramque mutua vice transit et hominem secundum Deum perficit.

24. Posito quoque ita hoc, quod copulat ambo ista bona, facere scilicet et docere, considerandus etiam est ille prorsus alius, ille qui nec aliquid boni facit, nec docet; quin ipse sit aut brutum animal, aut quædam alienarum specierum altera; quæ quidem et ipsa quodammodo assimilata sunt rationi, eo quod propter mirabilia in eis conspecta, ad Dei laudem a Psalmista convocatur. Aptius autem talis repræsentaret hominem vel lapideum vel insanum, qui nec aliquid agunt, nec docent, sed tantum miserationem, ea quod a naturali formatione alienati sint, excitant: quibus multo miserioribus hi sunt imitatores, in quibus est summa malitia ei in genere mala dispositio. Magis autem infelix adhuc est, omnium pessimum. Sunt enim quidam a forma quæ tendit ad bonum adeo alienati, ut dum prorsus nihil Deo gratum nec agant nec doceant, in quod minime dignum est delabantur, odiosa Deo facientes et suggerentes, nec jam homines, quippe qui in dæmones pessimos mala facientes et prava docentes transformati sunt.

25. Cum igitur hæc ita sint (et non, puto, a recta sententia defecimus), est nos ipsos examinemus, ab ultimis ad ea quæ priora sunt ascendentes, et videamus, in qua divisione nos qui nunc docemus, ordinandi simus. Quod in ultimum malitiæ delapsi, sibilandi simus, non dicam. Confidens

enim istam accusationem rejicio. Nemo enim, [nec A qui vestimenta laceravit, nec qui caput nudavit, nec qui frontem induravit, nec qui pudorem ami- sit, exprobraret nobis, neque malum firmiter abji- ciendum, quod scilicet in actibus vel in sermo- nibus doctrinam diabolice depravatam tradiderimus, neque quod nihil boni fecerimus neque docuerimus, in his quæ ad nos hic attinent, idque negligentiam vel ignavia causa, vel secundum aliam, quam quis inveniret, causam. Si vero quis, diabolica mente, in tantam adversum nos manifestationem audacia ferretur, ecce tempus, ipse quidem os adaperiat; nos autem hiatum obturamentis a Deo adhibitis, quibus et ora leonum lenta reddit ille ad voran- dum eos qui confidunt in ipsum, occludemus.

26. Hac autem a nobis rejecta duplici pravitate, B cui in superioribus quintus assignatus est lo- cus, et etiam ista quæ post ipsam in numero sexto posita est, juxta quam a doctore abest doctrinæ systema (omitto enim illam longius recor- dari), in quartum necessario incidemus, ut polliciti sumus, et inquiremus, an aliquid boni facientes vel docentes non pudorem excitaverimus eorum qui ad disciplinam nobis crediti sunt. Et ego quidem multa me fecisse et ad doctrinam protulisse puto; et qui vult meus adversarius esse, acuat linguam, sicut et ense, ad apertum, et ego oblundam eam non in tres vel quatuor partes dirumpendo, præbente Deo potentiam, sed etiam in atomos attenuando: non enim mihi sic inutilem esse servum ejus concessum est, ut imperfectus fierem ad omnia, et nihil hic præsentibus essem utilis. Si vero firmiter in certamine contendo me duplex participare bonum, facere scilicet ac docere, non omnino cuilibet adversanti cederem mihi non esse partem cum operantibus et sic in operando docentibus. Ubi enim duplex est, ibi quoque est simplex. Ita- que, si fecerim ac docuerim, quis sanæ mentis faciendi gloria me vellet orbatum, qui consequor unum et alterum comitans fortiter teneo? Si vero quis modo expositam duplicitatem explicoans, res nostras rationi sujicit, quasi nos ad bonum non duplicia conjungamus (docentes quidem bonum, non autem et facientes), ascendat etiam ad hujus- modi certamen, et in me spectet sacerdotem, malis quidem omnibus artibus undique coopertum, sed bona docentem; et ego quidem desisto concessa D propositione, quod bona doceam simul et edocear, si quidem vitæ tempus extenditur. Ipse vero demon- stret in meis operibus malitiam, ut perfectum mihi bonum in dimidiam, redigat. Et si tu adversari non vales, abduxisti tibi nigredinem; si vero quæ faciunt ad demonstrationem potes, tunc adversum te judicium proferet sacrum Evangelium, et exprobrabit tibi, diversis de causis, et eo quod oportebat te cuncta quæ ego doceo facere, mea vero opera non imitari. Præscribit autem tibi arguere, et reprehendere, et exhortari, et sic quæ ducunt ad meam correctionem adhibere, non tamen

μεθα, οὐκ ἂν εἴποιμι. Θαρρῶν γὰρ ἀποφάσκω ἐμοῦ τὸ ἐγκλημα τοῦτο. Οὐ γὰρ ἂν τις, οὔτε τὰ ἱμάτια διαρρήξας, οὔτε τὴν κεφαλὴν γυμνώσας οὔτε τὸ μέ- τωπον παρατριψάμενος, ὁδὲ μὴν ἀναιδευσάμενος, ἐπικαλέσῃ ἡμῖν οὔτε τὸ προσεχῶς ἀπόβλητον κα- κόν, τὴν ἐν τε πράξεσιν ἐν τε λόγοις δαιμονιώδη ἑτεροδιδασκαλίαν, οὐδὲ μὴν, ὡς οὔτε ἐποιήσαμεν, οὔτε ἐδιδάξαμεν ἀγαθὸν οὐδὲν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ὧδε, δκηνηρίας ἢ ἀμαθίας λόγῳ, ἢ καθ' ἑτέραν, ἣν ἂν ἐξεύροι τις, αἰτίαν. Εἰ δὲ τις διᾶβολος ὢν ἀποθρα- συθεῖη καθ' ἡμῶν ἐς τοσοῦτον ἀποφάνσεως, ἰδοὺ καιρὸς, καὶ αὐτὸς μὲν καταχασκέτω· ἡμεῖς δὲ πα- ραβύσομεν τῷ χάσματι τὰ ἐκ Θεοῦ ἐμφράγματα, οἷς καὶ στόματα λεόντων ἀργὰ ἐκείνος ποιεῖ ἀπεσθίειν τοὺς τεθαβρῆκότας αὐτῶν.

κα· Ταύτης δὲ τῆς δισχιδοῦς φαυλότητος ἀπο- φασκομένης ἡμῶν, ἥς ὁ τόπος ἐν τοῖς ἀνωτέρω πέμ- πτος τις ἐτάχθη, ναὶ μὴν καὶ τῆς μετ' αὐτὴν ἐν ἀριθμῷ ἕκτω, καθ' ἣν ὄντος τοῦ διδάσκοντος ἄπεισι τὸ διδασκόμενον σύστημα (ὀκνῶ γὰρ εἰς πλεον ἐπι- μνησθῆναι αὐτῆς), ἐπιβαλοῦμεν ἀναγκαίως τῷ τε- τάρτῳ, καθὰ ὑπεσχήμεθα, καὶ ἐπαλευσόμεθα, εἴ τί που καλὸν ἢ ποιοῦντες ἢ διδάσκοντες οὐ κατασχόνα- μεν τοὺς εἰς μαθητείαν ἐμπεπιστευμένους ἡμῖν. Καὶ ἐγὼ μὲν οἶμαι πολλὰ καὶ πεποιημένοι, καὶ εἰς διδασκαλίαν προτεθειμένοι· καὶ ὁ θέλων ἐνστάτης ἐμὸς γενέσθαι στομοῦτω τὴν γλῶσσαν, οἷα καὶ ἴ- φρος, εἰς ἐμφανῆς, καὶ ἐγὼ ἀπαμβλυῶ αὐτὴν οὐ τριχθὰ καὶ τετραχθὰ διαθρύψας, ἐνδυναμοῦντος Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀτόμους ἀπολεπτύνας· οὐ γὰρ οὕτω παρακχώρημαι ἀχρεῖος γενέσθαι δοῦλος αὐτοῦ. ὡς ἀσυνηθὴς ἀποθῆναι κατὰ τὸ πᾶν, καὶ εἰς οὐδὲν τοῖς ἐνταῦθα χρήσιμος. Εἰ δὲ τοῦ διπλάζοντος καλοῦ με- τέχειν ἐπαγωνίζομαι, τοῦ καὶ ποιῆσαι καὶ διδάξει, οὐκ ἂν πάντως ὑπεκσταίην οὐδενὶ ἀντιπίπτοντι, ὡς οὐκ ἔστιν ἐμοὶ μέρος καὶ μετὰ τῶν ποιούντων καὶ οὕτω διδασκόντων ἐν τῷ ποιεῖν. Ὅπου γὰρ τὸ δι- πλοῦν, ἐκεῖ πάντως καὶ τὸ ἀπλοῦν. Οὐκοῦν εἰ καὶ ἐποίησα καὶ ἐδίδαξα, τίς ἂν ἐχέφων ἀποστερήσῃ με τῆς τοῦ ποιεῖν ἐνδοξότητος, ἧς καὶ αὐτοῦ περι- ἐπολαί, καὶ τοῦ σάνεφετομένου δὲ ἀντέχομαι; Εἰ δὲ τις τὴν ἐκτεθειμένην ἄρτι διπλόην ἀναπτύσσων, λε- γιστεύει τὰ καθ' ἡμᾶς, ὡς μὴ δυαζόμενους εἰς ἀγα- θὸν (διδάσκειν μὲν γὰρ τὸ καλὸν, οὐ μὴν δὲ καὶ ποιεῖν), ἀναβήτω καὶ εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα, καὶ θεω- ρεῖτω με εἰς ἱερέα, κακοῖς μὲν ἅπασιν ἀποτελέσμα- σιν ἔμφορτον, διδάσκοντα δὲ ἀγαθὰ· καὶ ἐγὼ μὲν ἀπορῶ λήμματος ὁμολογουμένου τοῦ ἀγαθοῦ καὶ δι- δάσκειν καὶ διδάσασθαι δὲ, εἴπερ ὁ χρόνος τῆς ζωῆς παρατείνεται αὐτὸς δὲ δεικνύτω τὴν ἐν τοῖς ἔργοις κακίαν, ἵνα τὸ τέλειόν μοι ἀγαθὸν ἐκ ἡμῶν καταστήσῃ. Καὶ εἰ μὲν ἀδυνατήσεις, ὡς οὐ ἐνστάτα, ἀπηνέγκω τὴν μέλαιναν· εἰ δὲ καὶ εὐτονήσεις τὰ εἰς ἀπόδειξιν, δικηγόρησει τηνικαῦτα κατὰ σοῦ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, καὶ ἐπιτιμήσει ἄλλως τε πολλαχῶς, καὶ διὰ τοῦ χρῆναι πάντα μὲν, ὅσα ἐγὼ διδάσκω, ποιεῖν σε, τοῖς δὲ ἐμοῖς ἔργοις μὴ ἐπακολουθεῖν. Παρακε- λεύεται δὲ σοὶ καὶ τὸ ἐλέγξει, καὶ ἐπιτιμήσει, καὶ παρακαλέσει, καὶ οὕτω φρονίμως μεταχειρίσασθαι

τὰ εἰς ἑμὴν διόρθωσιν, οὐ μὴν ὀφειδῶς, καὶ ὡς ἂν χαίροισιν δαίμονες. Οἶμαι δὲ, ὅτι καὶ ἄλλως αἰτιάσονται σε ὁ ὀρθὸς λόγος, εἴ μὴ χθὲς που καὶ πρὸ τρίτης καὶ ἔτι μικρόν τι ἀνόπιν, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς, ὅτε τοῦ ἱεροῦ τούτου λάχους ἐγενόμην μέχρι καὶ τήμερον ἀνεξελέγκτως, λογοπραγεῖς με, τὸν καὶ διάκονον τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, καὶ ἱερέα, καὶ ἀρχιερέα, καὶ θύτην, καὶ μύστην Θεοῦ, καὶ μυσταγωγὸν ἐν ὑμῖν, καὶ πατέρα κατὰ πνεῦμα, καὶ διδάσκαλον, καὶ ἀγίαστὴν ἐν Θεῷ· καὶ πράγματα παρέχεις καὶ κατακραυγὰς καὶ ὀχλήσεις, καὶ δι' ὕβρεων ἄγεις, καὶ τὴν ἀδελφότητα ψεύδῃ, καὶ τῆς ἱεραῆς ἀποσχίσει συνάξῃ, καὶ οὐδὲ τὴν αὐτὴν γῆν ἡμῖν ἀνέχῃ πατεῖν, οὐδὲ τὸν αὐτὸν ἐναπνεῖν ἀέρα, καὶ συναντήσας δὲ που καθ' ὁδὸν ἐκτρέπη πλαγιάζων, καὶ σεαυτὸν ἀφορίζεις ἐξ ἡμῶν, καὶ δίδως οὕτως ἐπὶ τὸν νῦντὸν σου τεκταίνειν τοὺς ἁμαρτωλοὺς δαίμονας, καὶ τὰς ψόας σου ἐμπιπλῶν ἐμπαιγμάτων. Στῆθι μικρόν, ἐμβλεψόν, λάλῃσον εἰς ἐμφανῆς, προβαλοῦ τὰ λυποῦντα, καταδικασόν, δικαιοῦθητι, καὶ τότε πολεῖ, ὅπερ ἐθέλεις· ὅτε νικήσας μὲν βελτιώσεις ἡμᾶς, νικηθεὶς δὲ καὶ ἐπιγνοὺς τάληθές βελτιωθήσῃ, ἀποκαταστάς εἰς ἔμφρονα· ἄλλως δὲ διαβίου, ἡμῖν ἀπέχειν μανίας ἀντικρυς πάθος ἐξιστώσης φρενῶν.

κζ. Ἀλλὰ καταστήσαντες καὶ τοῦτο ἐνταῦθα, οὐ δεησόμεθα μακρῶν λόγων οὐδὲ εἰς τὸ πρῶτον, ὅπερ ἦν τὸ ἐγκυβουργεῖν καὶ ἄτερ διδασκαλίας. Εἴ γὰρ εἰδείξαμεν, ὅτι καὶ ἐποίησαμεν καὶ ποιούμεεν, συναποδέδεικται δὴ πούθεν καὶ αὐτὸ τέως γε μὴν, εἴπερ καὶ τοῦτο πέσοι ἐς ἀπόδειξιν. Ὁ Θεὸς μὲν εἰδείη ἂν καὶ οἱ ἐκάστων φύλακες ἄγγελοι πάντα τὰ κακῶς ποιούμενα, ἄνθρωπος δὲ οὐκ οἶμαι εἴπερ ἅπας. Εἴ γὰρ τῶν σεμνῶς καὶ οὐδὲ κανόνος ἔξω πραττομένων τὰ κλειῶ διεκφυῖται τὰς τῶν πολλῶν αἰσθήσεις καὶ τὰς ἐντεῦθεν εἰδήσεις, σχολῆ γε ἂν τὰ σφοδρῶς ἡμαρτημένα, καὶ σκότου ἄξια, καὶ αἰσχύνῃ ἐπισυρόμενα, καὶ αἰδοῦς αἴτια, πρόσποτα γίνοντο ἂν, καὶ ταῦτα τοῖς μήτε τῆς αὐτῆς ἐστίας, μήτε ὀρόφου τοῦ αὐτοῦ, μήτε τραπέζης μᾶς κοινωνοῖς.

κη. Καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ ἀμφὶ τούτοις ἔχω, τυχὸν μὲν ὀρθὰ δοξάζων, ἴσως δὲ καὶ σφαλλόμενος· ὑμεῖς δὲ, ὡ φίλον ἀκρατήριον, ὡ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ὡ δοῦλοι Θεοῦ καθὰ καὶ ἐγὼ, ὡ καὶ φρονεῖν ἄκριτοι, καὶ κρίνειν τὰ πρακτικὰ ὀρθῶς δεξιοί, πρὸς τῶν ἀρετῶν, ἃς ἰδοῦ ἐπεμαρτυράμην ὑμῖν, πρὸς αὐτοῦ Θεοῦ τοῦ ὑπὲρ ἅπασαν ἀρετῆν, διακρίνατε καὶ ἀποφύνασθε καὶ διδάξατέ με, ὅπη τῶν ἀπηριθμημένων τόπων τετάξομαι· ὡς ἂν μαθῶν τὸν ἑμὸν τόπον, κατασταθῶ εἰς τι πάγιον ἢ γνώσεως ἢ ἀπογνωσεως, ὡς νῦν γε νομίζω σταθερῶς, ὅτι καὶ ἐποίησα καὶ ποιῶ πρὸς δύναμιν ἑμὴν, καὶ ἐδίδαξα καὶ διδάσκω, καθὰ ἐνεχώρει. Δοκῶ μὴ μακρὰν εἶναι τοῦ καὶ ἐγὼ ἄνθρωπος εἶναι Θεοῦ, ὡς καὶ ὑμῶν ἕκαστος· καὶ οὕτω δοξάζων ἀξίῳ ἐξ ἀνάγκης, ἀναλόγως τῇ κατ' ἐμὲ ἀνθρωπότητι ἐξευρίσκειν τὰ πρὸς ἐμὲ ὡς ἐκαστοτε συμπτώματα. Οἶόν τι λέγω; Ἐθέλω εὐλογῶν τινας αὐτοὺς μὴ κακολογεῖσθαι, μηδὲ ἐν τῷ ἐπαινεῖν πε-

A serpentino modo, et ita ut dæmones gaudeant. Puto vero quod etiam aliunde te recta ratio reprehendat, si non heri, neque nudius tertius, neque paulo ante, sed ex ipso principio, cum sacram hanc sortem obtinui, usque ad præsentem diem, absque probatione calumniaris me, et mysteriorum Dei ministrum, et sacerdotem, et archisacerdotem, et sacricolam, et Dei mystam, et mystagogum inter vos, et secundum spiritum patrem, et doctorem, et in Deo sanctificatorem; et negotia præbes et clamores et turbas cives, et injuriose agis, et fraternitatem mentiris, et a sacra communione te separas, et nec eandem terram ac nos calcare, nec eundem spirare aerem sustines, et si forte nobis occurras, conversus oblique a via declinas, et te segregas a nobis, et ita das super dorsum tuum fabricare peccatores dæmones, et renes tuos impleri illusionibus. Siste paululum, intueere, loquetur aperte, projice quæ te contristant, condemna, justitiam sume, et tunc fac quod vis: quod si viceris quidem, meliores nos facies; si vero victus fueris et verum cognoveris, melior evades, ad sensum reversus. Cæterum autem vive, nos a mania quæ prorsus subvertit sensum abalienans.

27. Verum etiam hoc ibi posito, neque longis opus erit nobis sermonibus ad primum, quod erat agere bonum etiam absque doctrinæ traditione. Si enim ostendimus, quod et fecimus et facimus, simul aliquo modo demonstratum est hoc ipsum, saltem, quantum et istud sub demonstrationem cadere potest. Deus quidem scit, neonon cunctorum custodes angeli omnia male facta, non autem unusquisque, puto, mortalium. Si enim sancte et non extra regulam factorum pleraque fugiant multitudinis sensus ideoque cognitionem, multo minus quæ graviter sunt, peccata tenebrisque digna, et pudorem habentia comitem, et probri causæ, manifesta fierent, et his qui nec ejusdem sunt domus, nec tectum idem neque unam mensam participant.

28. Et sic quidem super his ego sentio, forte quidem recte opinans, forsitan autem et deceptus. Vos autem, o charum auditorium, o fratres in Christo, o Dei servi sicut et ego, o sagaces ingenio, habilesque ad judicandum quæ recte sunt acta, per virtutes, de quibus testati sumus vobis, per ipsum Deum qui super omnem virtutem est, dijudicate, et denuntiate, et docete me quoniam enumeratorum locorum reponendus sim: ut, meo cognito loco, constituar in quadam stabilitate cognitionis vel ignorantis, sicut nunc firmiter, credo, quod secundum meam potestatem feci et facio, et juxta vires, docui et doceo. Puto non procul abesse quin et ego sim homo Dei, sicut et unusquisque vestrum; et ita putans, dignum ex necessitate existimo, ut, ex analogia cum humanitate mea, reperiam ergo me semper eadem symptomata. Quid dico? Volo quosdam benedicens non maledicō,

nec, dum laudo, vituperari : ægre fero, non furans pati furtum, non rapiens rapinam subire, non laqueos ponens supplantari, non luctans in terram projici. Nec subripio, nec abstraho alienum : unde peto, ut nec alii nihil simile committant, nec erga quædam alia, nec erga mea. Mea enim dico, et non immerito, quæ mihi Deus in providentiam subministravit. Arguo quæ Dei sunt et sanctorum ejus furtim subripientes ; et ipse quæro criminationem, si et ego in causa simili stulte egerim. Terminis malignis petor a multis : cujus tandem omnium hæreditati insidiatus sum ?

29. Illa quæ ex animo dicta sunt volo nec calumniose impeti nec detrahi, quia nec ego tale vulnus animæ meæ impressi. Vulnere enim ego opportune dico spiritualia, quæ veniunt ex calumniis et detractionibus, et vulnera sunt non patientium, sed multo magis facientium. Qui enim calumnias et detractiones passi sunt, coronam habent a Deo, qui virtutis certamina remuneratur, sive capti malitiæ retibus fuerint, sive illa effugerint. Qui vero calumniam et convicium exerceverunt, si, coronis orbati, nihil jam possint propter opprobrium, quasi pice inuncti ridendi forent ; hoc tamen grave non est : illud autem miserum et lacrymis plane dignum, quod vulnerentur intus, conscientia quidem ipsos torquente, dum pectora vero lacerantur, tanquam nihil ipsis gratum perfeerint. Et de istis est pulchre dicendum, quod in ipsos tela contra innocentes directa retorta sunt, et ipsorum enses in corda propria intraverunt : nam quæ quidem ipsi projecerunt, veluti peruerilia tela habita sunt, et forte non percusserunt ; quæ vero justitia contra ipsos re-torsit, in interiora cordis intraverunt et vulnera infixerunt.

30. Insuper volo justa loquens non despici, sed audiri. Non enim ibi vulgaris aut ignobilis homo sum, sed ad docendum teneo principatum ; et discendi facultatem sub me magistro obtinent hujus loci cives. Hoc divini Spiritus donum est, qui me in tantum opus ordinavit, cujusque gratia Dei apostolus et ipse habeor. Apostolus autem, sicut et omnis presbyter, non indignus attentione judicatur, sed primum illum audiunt, qui cœtu congregati sunt ; deinde si cujusdam utilitatis et commodi agnoscant esse dicta, audiunt, docilesque parent, et in pace locutum dimittunt. Cur igitur non ego quoque tale obtineo bonum ? Doceo, et vos discere oportet ; legatione fungor, audite, et quæ facienda sint animadvertite ; missus sum, observate. Si vero dicta non placent, dubitate, et in trulina ponderentur accurate solutiones et oppositiones ; et ita sermo noster libere currat ; vel, si quæ falsitatis suspicio spirituali numulo subjiçiat, unusquisque vestrum habet in spiritu Lydium lapidem, et per eum explorare potest, quanta puritas sit in hujusmodi cogitationibus. Et sic quidem bene

Α ριυδρίζεσθαι βάρβονομαι, μη κλέπτων κλέπτεσθαι, μη ἀρπάζων ἀρπάζεσθαι, μη συμποδίζων σφάλλεσθαι, μη παλαιών καταβρίπτεισθαι. Οὐδὲν οὐτὶ ἀφαιρούμαι, οὔτε ἀποσπῶ ἀλλότριον· ἀπαιτῶ οὖν μηδὲ ἄλλους τοιοῦτόν τι πλημμελεῖν μήτε ἐπί τινος ἄλλοις, μήτε ἐπὶ τοῖς ἑμοῖς. Ἐμὰ γὰρ φημι, καὶ οὐδὲ ἐπισφαλῶς, ἃ μοι ἐνεχείρισεν ὁ Θεὸς εἰς προμήθειαν. Ἐλέγχω τοὺς ἀφαιρουμένους ἀρπάγην τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ· ζητῶ καὶ αὐτοὺς ἐλεγχον, εἰ καὶ ἐγὼ εἰς τι ὁμοίον ἐμωράνθην. Ὅργιστοῦμαι προφανῶς ὑπὸ πολλῶν· τίνος γούν τῶν ἀπάντων κληρουχία ἐπιθεδοῦλεται ὑπ' ἑμοῦ ;

κθ'. Τὰ τε οὖν εἰρημένα ὀλοφύχως ἐθέλω καὶ μηδὲ συκοφαντεῖσθαι, μηδὲ διαβάλλεσθαι, ὅτι μὴ ἐγὼ τοιοῦτον ἐνεμαζάμην τραῦμα τῇ ἐμῇ ψυχῇ. Τραύματα γὰρ ἀκριβῶς ἀποφαίνομαι καὶ αὐτοὺς ψυχικὰ τὰ ἐκ συκοφαντιῶν καὶ διαβολῶν, καὶ τραύματα οὐ τῶν πασχόντων, ἀλλὰ πολλῶ πρότερον τῶν ποιοῦντων. Οἱ μὲν γὰρ συκοφαντούμενοι καὶ διαβαλλόμενοι ἔχουσι στέφανον ἐκ Θεοῦ, τοῦ βραβευτοῦ τῶν κατ' ἀρετὴν ἀγώνων, εἴτε κατάσχετοι γίνωνται, εἴτε καὶ διεκπετασθῶσι τῶν παγίδων τῆς κακώσεως· οἱ δὲ γε τὴν διαβολὴν καὶ τὴν συκοφαντίαν ἐνηργηκότες, εἰ μὲν ἀπεστερημένοι τῶν στεφάνων ἀχρειοῦνται δι' αἰσχύνης, ὡς εἰ καὶ κατὰ χριστοὺς πίσση ἐπόμπευσαν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν βαρὺ οὐδὲν· ἐκεῖνο δὲ πάνυ ἀλγεινὸν καὶ ἀπόρητον εἰς ὀδύνην, ὅτι τραυματίζονται τὰ ἐντὸς, τὰ μὲν τῆς συνειδήσεως πλιττούσης αὐτοὺς, τὰ δὲ σκεπτετούσης τῆς καρδιῶξεως, εἰ μὴδὲν ἀπετέλειον φίλον αὐτοῖς. Καὶ ἔστι προσφωῶς ἐπὶ τῶν τωούτων εἰπεῖν, ὡς περιεστράφησαν αὐτοῖς αἱ κατὰ τὸν ἀναιτιῶν βολαὶ, καὶ αἱ ῥομφαῖαι αὐτῶν εἰσῆλθουσιν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν· καὶ ἃ μὲν αὐτοὶ ἐπαφήκαν, ὡς βέλη νηπίων ἐλογίσθησαν, καὶ τυχὸν οὐδὲ ἐκλήξαν· ἃ δὲ ἡ δίκη κατ' αὐτῶν ἐστρεψεν, ἕσω καρδίας παρέκυψαν, καὶ τραύματα ἐνεβάθυναν.

λ'. Ἐτι ἐθέλω λαλῶν δίκαια μὴ ἐξουθενοῦσθαι, ἀλλ' εἰσακούεσθαι. Οὐ γὰρ εἰμι ἐνταῦθα οὔτε γοδαῖος οὔτε τυχαῖος ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐξάρχω διδασκαλικῶς· καὶ μαθητείας ἐπέχουσι τόπον ὑπ' ἐμοῦ διδασκάλη οἱ ἐνταῦθα πολιταί. Θελοῦ τοῦτο Πνεύματος δῶρον, τάξαντος καμὲ εἰς τοιοῦτον ἔργον, οὐ χάριν καὶ ἀπόστολος Θεοῦ λογιζομαι καὶ αἰσῆ. Ἀπόστολος δὲ, ὡς περ καὶ πρέσβυς ἔπαις, οὐ κενεταὶ ἀνάξιος προσοχῆς, ἀλλὰ πρῶτα μὲν ἀκούουσι αὐτοῦ οἱ συνειλεγμένοι κατ' ἐντυχίαν· εἴτε, ἢ πρὸς τινὶ ὠφελείᾳ καὶ λυσιτελείᾳ διεργασμένοι εἶναι τὰ λαλούμενα, ἐπακούουσι, καὶ περθενοσι, καὶ ἐν εἰρήνῃ ἀποστελλοῦσι τὸν λαλήσαντα. Τί οὖν μὴ καὶ ἐγὼ τοιοῦτου ἐπιτυχῆανω καλοῦ ; Διδάσκω, καὶ χρῆτὴ μανθάνειν ὑμᾶς· πρὸςθεῦω, ἀκούσατε, καὶ τὸ ποιητέον κυρώσατε· ἀπίσταλμαι, προτέχετε. Εἰ δὲ τὰ λαλούμενα οὐκ ἀρέσκαι, ἀπορήσατε, καὶ ἐπὶ τρυτάνης ταλαντευθήτωσαν αἱ τε ἀντιθέσεις καὶ αἱ λύσεις πρὸς ἀκριβείαν· καὶ οὕτω τὸ ἐν ἡμῖν λογάριον ἢ παρῆσιαζέσθω· ἢ ἀλλ', εἴ τις ὑπόνοια κισθηλεύσεως ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ἕπεται κέρματι, ἀλλ' ἕκαστος ὑμῶν ἔχει τὴν κατὰ πνεῦμα

Αυδῖαν λίθον, καὶ δύνатаι δι' αὐτῆς βασανίζεῖν, ἅ ὅσον ἐν τοῖς τοιοῦτοις νοήμασιν ἀρβύπαρον. Καὶ οὕτω μὲν ἐν καλῷ καταστήσεται τὰ τῆς εἴτε πρεσβείας, εἴτε μαθητείας. Πρινῆ δὲ τοιοῦτόν τε γενέσθαι, μάλιστα ἕχλος ὁ ἀποδυσπετῶν εἴτε πρὸς διδάσκαλον, εἴτε πρὸς ἄγγελον. Οὐκ ἀπεστάλην, ὡ οὗτοι, κόλαξ ἐνταῦθα, ὡς προσφέρειν ἅπασιν μαθητακοὺς λόγους καὶ οἷους τέρπειν μόνον καὶ διαχέειν. Τοῦτο γὰρ σκηνοδοτεῖν ἐστὶ χορευτικῶς καὶ ὀρχηστικῶς· ἄλλως δὲ εἰπεῖν ὑψηλότερον, ἐχθραίνει τὸν θεὸν τῷ τοιοῦτῳ διδασκάλῳ. Κόλαξ μὲν γὰρ ἅπασ ψεύδεται, κοινὸν δὲ οὐδὲν ψεύδει τε καὶ θεῷ· οὐκοῦν ὡσπερ οὐδὲ ὁ ψευδῆς, οὕτως οὐδὲ ὁ κόλαξ φιλόθεός ἐστι.

λα'. Μέννημαι καὶ αὐτὸς οὗ τι νέον γε, ἀλλ' ἐκ μακρῶν χρόνων ἀθείας κολακικῆς, δημοσιευθείσης ἐν τῇ μεγίστῃ τῶν πόλεων, ὅτε τις ἐπίτριπτος κόλαξ μυρία τολμήσας παράσημα, εἴτα καὶ εἰς θεοῦ οὐδὲν ἐνέγραψε τὸν κολακευόμενον· ὀπηνίκα ὁ ἐκ τῆς Ἀττικῆς λαματῆρ, τοὺς πατριαρχικοὺς ἰθύνων οἰάκας, ἐπάμφαινεν ἄνδρα ἐκαῖνον, μέγαν μὲν καὶ ἀξίον καὶ γένει καὶ λόγῳ, εἴ τις εἶδε μαθὼν τὸν πάλαι Ἰκανάτον, ὅς καὶ ἐνταῦθα προεκάθισε δουρικῶς, σμικρόνον δὲ, οἷς θεοποιούμενον ἐπίστευε καὶ συντίθετο, ἄλλως δὲ γε καὶ ἀναίσθητον, εἴπερ κατατριωγόμενος κόλακι, θηρίῳ ὑπούλῳ, οὐκ ἤσθάνετο.

λβ'. Γράφειν μεθοδεύει ὁ κόλαξ εἰς εὐεργέτην τὸν ἄρπαγα, τὸν ἔκδικα δρῶντα εἰς εὐθόδικην, τὸν ὀρογλύφον προσθέτην γηδίου, τὸν τοκογλύφον μεγαλόδωρον, τὸν ὕβριστην ἐπαινέτην. Τὰ ἅλα συναλοῖν εἰς ἓν, πρὸς ἀντονομασίαν ἔκτοπον ἔλκεται, δι' ἧς ἀρετῶν ὀνόμασιν αἱ κακίαι σεμνύνονται ἄν· οὗ τί ποτε ἂν εἴη χειρόν, εἴγε ὑπάγονται καὶ οἱ τοιοῦτοι τὸ « οὐαί; » ὀποῖου κληρονομοῦσι καὶ οἱ τὸ πικρὸν καὶ οἱ τὸ σκότος φρούλως ἀντονομάζοντες. « Ὡ πόσα καὶ οἷα καὶ ἡλίκα τὰ ἐκ τῶν κολάκων δεινά! Φῦμα περὶ τὸν κολακευόμενον, καὶ βράχην ἔδωκεν ἀποτρόπαιον· καὶ ὁ κόλαξ νάρδου πιστικῆς ὄζειν τὸ τραῦμά φησιν. Τὸν ἄδρανῆ, καὶ οἷον ἀνέμφε καταπνέοντα σκελιζέσθαι εἰς ἀνδρίαν ἐπαίρει· καὶ ἔποχον ἔπειρα ἀναπεισας γενέσθαι, εἴτα καταπεσόντα οὐ μέμψεται, ἀλλὰ τὴν ἐφεστρίδα αἰτιάται τοῦ πτώματος. Ἐὖν τραῦμα ἐκαῖθεν πάθοι τὸ σῶμα, τὸν χιτῶνα φέγει, ὡς οἷα τραχὺν, καὶ οὕτω τὴν σάρκα τρίψαντα· πᾶν ἀποβρύη αἷμα, τάσιν μέλους εἰς μέμψιν προβάλλεται, δι' ἧς φλεβίου βράγντος αἷμα ἐξέκυψεν. Ἐξ ἀνθρώπων ὁ κόλαξ γινόμενος, οὐκ εἰς ἀγαθὸν τι ζῶον, ἀλλ' εἰς κόρακα μεταπλάττεται. Ἦ γὰρ οὐ ταυτὸν τι τὰ ἐς κακίαν, κόλακα καὶ κόρακα εἰπεῖν, κατὰ τὸν ὀρθῶς πάλαι ποτὲ σκηψάμενον, καὶ ὀρθῶ στυλιζομένῳ τὸν κόλακα φωνῆ κόρακος ὑποκοριστάμενον; Πολλή τις αἰσχύνη ῥύπον μὲν ἐπὶ προσώπου φανέντα ὑδατι ἀποπλύνειν, μὴ πως ὁ φυσικὸς ἀχρειωθείη χαρακτήρ τοῦ εἶδους· κόλακος δὲ ἀνέχεσθαι, ῥυπαρῶς παραζωγραφοῦντος οὐ μόνον τὸν ἕξω ἀνθρώπον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐντός. Μὴ γὰρ οὐκ ἀπόλλυσιν ὁ κόλαξ καὶ ψυχὴν αὐτὴν χρώματα τρίβων ἔκφυλα, εἰς χρισμένους ὑπογρα-

constabunt quæ legationis et quæ discipulatus sunt. Priusquam autem tale qui fiat, vulgus vane sive in magistrum, sive in missum invehitur. Non huc, credite mihi, missus sum adulator, ut omnibus molles proferrem sermones, ad mulcendum et dissolvendum tantummodo idoneos. Hoc enim est choreutarum ac orchistarum proprium; cæterum vero, ut loquar excelsius, Deum hoc tali magistro reddit inimicum. Adulator enim omnis mentitur, et nihil Deo cum mendaciorum commune est, itaque, quemadmodum neque mendax, sic neque adulator amicus Deo est.

31. Ipse memini non a recenti, sed a longis temporibus impietatis adulatoriæ, in urbium maxima propalatae, cum aliquis vaser adulator, postquam mille fuerat ausus extranea, postremum etiam in Dei filium inscripsit adulatum, tunc cum illa fax ex Attica, patriarchica dirigens gubernacula, splendescere fecit illum hominem, magnum quidem dignitate, genere et sermone, si quis antiquum audivit Hicanatum, qui huicce ducatu præfuit, pusillanimum autem, quod deificatus adhibebat fidem adulantibus et assentiebatur, aliunde vero stolidum, siquidem ab adulatore, subdola fera, se voratum non sentiebat.

32. Erigere solet adulator in beneficium, raptorem, in justum, qui facit iniqua, in adjunctorem agri, qui transgreditur terminos, in generosum, generatorem, in laudatorem, qui loquitur injurias. Ut in unum cuncta colligam, in antonomasiam adducitur inusitata, qua virtutum nominibus pravitates honorandæ forent. Quo pejus quid forsitan esset, si quidem et subjacent qui tales sunt, illi væ? cujus etiam partem obtinent qui quod amarum et tenebrosum est antonomastice et falso vocant. Oh! quot et qualia quantaque mala veniunt ex adulatoribus! Vomica super adulatum est et disrupta graviter foetet, et adulator pisticum nardum vulnus olere dicit. Eum qui debilis est et talis ut contra ventum spirantem supplantetur, in audaciam extollit; et postquam equo firmum insessurum esse suasit, lapum non redarguit, sed chlamydem de casu causatur. Et ubi vulnus exinde passum fuerit corpus, tunicam arguit, utpote hirsutum, et sic carnem conterentem; et si sanguis effluxerit, tensionem membri vocat in reprehensionem, tanquam per illam rupta vena cruor effusus sit. Ex hominibus adulator natus, non in quoddam bonum animal, sed in corvum transformatur. Nonne enim pariter malitiosum est colacem (adulatorem) et coracem dicere, quatenus aliquis olim forte recte fingens et recte balbutiens e voce coracis blandicule sonuerit? Magnum quoddam opprobrium est, maculam in vultu apparentem abluere aqua, ne physica vultus forma deleatur, adulatorem vero sustinere, qui non solum hominem exteriorem, sed etiam interiorem sordide

depingit. Nonne enim perdit adulator et ipsam animam, extraneos conterens colores, quibus adhibitis deletur hominis pulchritudo? Qui cum adulatione loquitur, dæmoni subministrat, qui et ipse peccata adulationibus demulcens ornamentis decorat, et tanquam ad virtutum pulchritudinem, bona inscribens nomina, similitudinem habere simulat.

33. Ne me ergo unquam ista capiat cogitatio, ut magistrum ignobiliter aduler, et decipiam et fallam. Fidelis mihi testis est Deus, quod ex illis, quibuscum semper convorsor, amicum invenio, non adulantem, sed reprehendere scientem. Et talem diligo, et in hoc « sapiens sum, » juxta testimonium sapientissimi paræmiastæ. Et tu igitur, quisque mihi dilectorum, bonum ex te fac, et fac istud primum. Fac autem etiam ex aliis bonum, ut conveniens, suppositum, et ne fugiens reprehensionem, quam amat homo sapiens, adulationem accipere velis et sic deformari.

34. Verum quoniam, ut dixi, non ad adulandum missus sum, restat, ut ego sim rectitudinis vindictio. Hujusmodi autem viri officium est dicere verum ad accidentia, quæ varia sunt et innumerabilia, quorumque pater est longum tempus, artificiosa gignens et negotia et cogitata; quibus qui ad enumerationem immoratus est, astra ipsamque arenam numerare posse de cætero confidat. Et ita quidem plerumque puram absque reticentia qualis est, ipsam administrat veritatem omnium homo, sed præsertim qui eruditus est, magis autem qui institutus est in sacerdotio, maxime vero qui secundum præminentiam est archisacerdos. Occurrente vero quodam eventu, qui talis est decusdam boni gratificatione auditorem vel singularem vel populum laudabit. Et hoc non est adulatio. Multum enim adulari spiritualiterque laudare inter se discrepant, tantumque quantum veritas a mendacio, studiumque acre a lusu differt. In veritate quippe manet spiritualis laudator, qui vero laudat in adulatione, prævaricatur. Laus autem, quam nunc expono, sermo est ad benedictionem eorum qui juxta virtutem vivunt; et iste vel brevis vel gravis est, secundum magistri judicium, quemadmodum iterum reprehensio sermo est hujusmodi laudi oppositus, eum qui virtutem non colit vituperans. Ad quem ipsum etiam opportune recurrendum est ab eo qui spiritu docet, enitens, hinc quidem melle cæterisque suavitatibus pium sanctumque suscitare desiderium, illinc autem medicinalibus amaribus ac reliquis acerbitatibus quod morbosum est ad sanitatem reducere. Quorum priori dicta laus proportionaliter infunditur, posterioribus autem reprehensio.

35. His præmissis, jam plane intellexi mihi non esse licitum adulari vos qui mei estis, quibus inservire, quos ad bonum componere, quos in veritatem inducere volo. Vereor enim, ne, blandiens in docendo sicque mentiens, contra Deum pugnem. Etenim aliquando blandiar; sed cum ad aliquem

φόμενος ἀχρειοῦται ὁ καλὸς ἄνθρωπος. Ὁ πρὸς κολακείαν λαλῶν δαίμονι ἐξυπηρετῆται, ὅς καὶ αὐτὸς θωπείαις ὑποσαίνων ἀμαρτάδας ἐπαλείφει κοιμωτικῶς καὶ ὡς εἰς εὐμορφίαν ἀρετῶν ἐξωραΐζειν ὑποκρίνεται, ἀγαθὰ ἐπιγράφων ὀνόματα.

λγ'. Μὴ ἐμὲ γοῦν οὗτος λάθοι λογισμὸς ποτε, ὡς ἀγεννῶς κολακεῖται καὶ ἀπατῆν καὶ ψεύδεσθαι τὸν διδάσκαλον. Πιστὸς μοι μάρτυς ὁ θεὸς, ἐφ' οἷς ἀσὶ πραγματεύομαι, φίλον εὐρίσκειν οὐκ εἰδῶτα κολακεύειν, ἀλλ' ἐξελέγγειν. Καὶ ἀγαπῶ τὸν τοιοῦτον, καὶ « τοῦτό γέ εἰμι σοφός, » κατὰ γνωματεύει καὶ ὁ πάνσοφος παροιμισιαστής. Οὐκοῦν καὶ σὺ ἕκαστος τῶν ἐμοὶ φίλων, ποιοὶ τὸ καλὸν οἴκοθεν· τοῦτο δὴ τὸ πρῶτον. Ποιεῖ δὲ καὶ τὸ ἐτέρωθεν, ὅποτεθεν ὡς εἰκόσ· καὶ μὴ, φεύγων τὸν ἔλεγχον, ὃν ἀγαπᾷ ὁ σοφὸς ἀνὴρ, θέλε κολακεύεσθαι, καὶ οὕτω παραγράφεσθαι.

λδ'. Ἄλλ' ἐπειδὴ, ὅπερ ἐφάμην, οὐκ ἀπέσταλμαι κολακεύειν, λείπεται δὲ ὀρθότητος εἶναι με ἔλεγχον. Ἄνδρὸς δὲ τοιοῦτου ἔργον ἀληθίζεσθαι πρὸς τὰ παραπίπτοντα, ποικίλα ὄντα καὶ ἀδιεξίτητα, ὡν πατὴρ ὁ μακρὸς χρόνος, δαίδαλα φύων καὶ πράγματα καὶ νοήματα· οἷς ὁ ἐνδιατρίψας εἰς ἀπαρίθμησιν θαρβύειτω τοῦ λοιποῦ καὶ ἀστέρας ἔχειν μετρεῖν καὶ ἄμμον αὐτήν. Καὶ οὕτω μὲν ὡς ἐπὶ πλείστον ψιλὴν ἀνυποστόλως αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν διαχειρίζεται τὴν ἀλήθειαν καὶ πᾶς μὲν ἄνθρωπος, μᾶλλον δὲ ὁ πεπαιδευμένος, ἐπὶ ἔτι δὲ πλεον ὁ ἐν ἱερῶσύνῃ, μάλιστα δὲ καθ' ὑπεροχὴν ὁ ἀρχιερεύς. Περιπετείας δὲ τινος ἐπιγενομένης, καὶ ἐκπαινεῖται ἀκροατὴν ἢ ἀνθρωπῶν ἢ δῆμον ὁ τοιοῦτος διὰ καλοῦ τινος ἐπίδοσιν· καὶ ἔστιν αὐτὸ οὐ κολακεία. Πλείστη γὰρ ὅση διαφορὰ τοῦ κολακεύειν καὶ τοῦ πνευματικῶς ἐπαινεῖν, τὸσαύτη, ὅση καὶ ἀληθείας πρὸς ψεῦδος, καὶ σπουδῆς πρὸς παίγνιον. Ἄληθεύειν μὲν γὰρ ὁ πνευματικὸς ἐπαινήτης, παρεργάζεται δὲ ὁ κατὰ κολακείαν. Ἔστι δὲ ὁ ἔπαινος, ὃν ἐγὼ ἄρτι ἐκτίθεμαι, λόγος εὐλογητικὸς τῶν κατ' ἀρετὴν ζώντων. Καὶ αὐτὸς ἢ ἐν στενολεσχίᾳ, ἢ ἀποτάδην, ὡς ὁ διδάσκαλος διακρινεῖ· ὡς περ αὐτὸ πάλιν ψόγος ὁ τῷ τοιοῦτῳ ἐπαινῶν ἀντίθετος λόγος, δυσφημῶν τὸν μὴ ἀρετῶντα. Οὐ καὶ αὐτοῦ στοχαστίον ἐν καίρῳ τὸν κατὰ πνεῦμα διδάσκοντα, πραγματευόμενον, πῆ μὲν μέλιτι καὶ λοιποῖς ἡδύσμασιν ἀνακτᾶσθαι τὴν θεοφιλή ὄρεξιν, πῆ δὲ πικρᾶσμοσιν ἰατρειτικοῖς καὶ λοιπαῖς δριμύτησιν ἐπαναγγεῖν τὸ καχεκτοῦν εἰς ὑγίαν· ὡν τῷ μὲν πρῶτῳ ἀλόγονο διεκπίπτει ὁ ῥηθεὶς ἔπαινος, ψόγος δὲ πᾶς δευτέροισ.

λε'. Τούτων προεκθεθειμένων, ἔχω συναγαγῶν ἡδὴ ἐντελῶς, ὡς οὐκ ἔξεστί μοι κολακεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς, οὐς ὠφελεῖν ἐθέλω, οὐς εἰς ἀγαθὸν κατάρτιζειν, οὐς ἐνάγειν πρὸς ἀλήθειαν. Δέδοικα γὰρ, μὴ καὶ θεομαχῶ, κολακεύων ἐν τῷ διδάσκειν, καὶ οὕτω ψευδόμενος· Κολακεύσω μὲν γὰρ ποτε· ἀλλ'

δτε ποππύζω πρὸς τινα, ὡσεὶ καὶ ἵππον ἀγριοῦ-
μενον, ἢ καὶ καταψῶ θηρίον ἀτίθασσον· οἷς προσ-
θετόν καὶ ἀφύκτους ἐχθροὺς, εἴ ποθεν κατάσκη-
ψαιεν. Καὶ μὴν ἐγὼ (ἦν ποτε καιρὸς ἐκεῖνος ἀπευ-
κατοῦ, ὁ κατὰ τὴν ἀρχμαλωσίαν) καὶ ὤκνουν κολα-
κεῖν, καὶ ὁ θεὸς ἴστατο παρ' ἐμοὶ καὶ διὰ τοῦτο·
εὐδοκίμου γὰρ τάληθῆ λέγων εὐμεθόδως. Εἰ δὲ
ποτε καὶ χολὴν τινα τοῖς δεσπότηαις ἐκείνοις ὑπεκί-
νουν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς ταχὺ τὸ πῦρ ἐσβέννυτο, τῇ
ἄνωθεν δρόσῳ μαραινόμενον.

λζ'. Ἐτι προσπιζητῶ, καὶ σοφοὺς εἶναι καὶ ἐμὲ
καὶ ὑμᾶς. Ἐσόμεθα δὲ τοιοῦτοι οὐ πόνῳ πολλῷ,
οὐ βιβλίῳν ἐπελεύσειν, ἐφ' οἷς ἀφθαλμοὶ κάμνου-
σιν, οὐ διδασκάλων αὐστηρῶν, ὧν αἱ χεῖρες ἀλγει-
νοὺς ἐντρίθουσι μώλωπας, οὐχ ὕπνου ἀργίαις, δι'
ῶν καὶ αὐτῶν πολὺ τὸ σῖνος τοῖς ἀγρυπνοῦσιν, οὐ
ποδῶν καμῆτοις ἐξ ὀδοποριῶν, οὐ δαπάναις ταῖς τε
ἄλλαις καὶ ὅσαις ἐκθεραπεύονται λίχνοι διδάσκαλοι,
οὐκ ἄλλοις τούτοις, ὧν μυρίων ἢ κατὰ σοφίαν ἐφίε-
ται ἀγωγή. Ἀλλὰ χρῆ μόνον ἐθελῆσαι καὶ ἐπινεῦ-
σαι ἡμᾶς, καὶ αὐτίκα σεσοφίσαμεθα ἐντελῶς.

λζ. Σοφίζει δὲ οὕτως ἡμᾶς ἀγαπώμενος ὁ ἔλεγ-
χος· « Ἐλεγε γὰρ, » φησὶ, « σοφόν, καὶ ἀγαπήσει
σε, » ἀφορμὴν ἐντεῦθεν λαβὼν τοῦ καὶ σοφώτερος εἶ-
ναι. Ὁ διδάσκαλος οὗτος εὐπόριστος, ὡ σαφῆς, ὡ
γοργός, ὡ δώροισ ἀνάλωτος, ὡ καὶ διδάσκων ἅμα καὶ
ἱατρούων, τὸ μὲν, οἷς μεθοδεύει τὰ σωτήρια, τὸ δ',
δτι τῆς ψυχικῆς καχεξίας ἀποκενοῖ· ὡ καὶ πρὸς
χάος ἄβυσσον κατὰγων καὶ πρὸς οὐρανὸν ὑψῶν ὁ
αὐτός, τὸ πρῶτον, οἷς ταπεινοποιεῖ ἐκ μεταμέλου,
τὸ δεύτερον, οἷς ἀνάγει τῇ ἐκ μετανοίας καθάρσει
πρὸς τὸν ὕψιστον Κύριον. Εἴ δὲ τις ἀμαρτάνων τὸν
τοιοῦτον ἔλεγχον σκορακίζειν ἑαυτοῦ πειρᾶται, ὁ
τοιοῦτος φριξάτω, εὐλαβούμενος, μὴ ποτε καὶ αὐ-
τὸς αἰτιασθῆ δεινῶς, ὡς τοὺς δικαίους ἐλέγχους μώ-
λωπας ἑαυτῷ ἠγοούμενος.

λη. Ὁ ἀμαρτωλὸς ἐγὼ, καὶ εἴ τις ἕτερος κατ'
ἐμὲ. Τί δήποτε κεκατηγιασμένοι τὴν συνείδησιν,
οἷς οἴθαμεν ἀμαρτάνοντες, τὸν ἐκ τοῦ λόγου καυτῆρα
δυσωποῦμεθα; Ἐπαινῶ καχέκτας ἐκείνους, οἱ καὶ
νοσεῖν αἰσθάνονται, καὶ ἀνέχονται καιόμενοι πρὸς
ὀλίγιαν. Ὁ στραβίζων ἐμφανῶς, ἐὰν ἀκοῦσῃ, εὐωπὸς
εἶναι, γελᾶσθαι κρίνει, καὶ τὸν ἐπαινεῖν δοκοῦντα
μέμψεται. Οὕτω δὲ καὶ ὁ κυλλοποδίων, εἴπερ ὀρθὰ
βαδίζειν λέγοιτο. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κα-
τὰ σῶμα πηρώσεων. Ἡμεῖς δὲ, ὧν πρῶτος ἐγὼ, D
ἀμαρτίαις ἐξορωμένοι, καὶ μανθάνοντες, φῶς εἶναι
καὶ ἡλιῶδες ἀπαστράπτειν, διατί οὐ νοοῦμεν, ὅτι
γελώμεθα; Ἐθέλομεν δὲ συνεχῶς αὐτὸ ἀκούειν εἰς
ἐκκρίνον. Εἰ δὲ ὁ παραβλῶψ καὶ χολός, καὶ ὅσος ἄλ-
λοισ ἢ κατὰ σῶμα ἡμάρτηται πλάσις, θυμὸν ἀνα-
λαμβάνουσιν, ὅτε ποτὲ σκώπτονται, καὶ τις οἴεται
διὰ ταῦτα, καὶ τὸν ἐλεγχόμενον καὶ οὕτω χολούμενον
δεόντως ἀγανακτεῖν, ὡς οἷα περιυβριζόμενον, γινω-
σκέτω οὐ καλῶς οἴεσθαι. Οὐ γὰρ ταῦτὸν σκώπτεσθαι
καὶ ἐλέγχεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ σκώμμα παίζει κυριο-
λεκτούμενον, ὁ δὲ ἔλεγχος ἐπουδάζει καὶ διορθοῖ.

λθ'. Οὐ τοίνυν οὐδὲ ἡμεῖς διδασκαλικῶς ἐλέγχον-

A sibilō, tanquam ad equum agrestem, vel feram in-
domitam demulceo; quibus adjungendi sunt in-
eluctabiles inimici, si alicunde irruant. Et certe
ego, — erat olim tempus illud captivitatis abou-
nandum, — adulari quondam nolebam, et idcirco
mibi Deus aderat: amabar enim plana via vera
loquens. Si quando vero bilem dominatoribus illis
moverem, ecce brevi ignis, rore desuper infuse
extinguebatur.

36. Et adhuc me et vos esse sapientes præsumo.
Tales autem erimus non multo labore, non libro-
rum accessione, super quibus fatigantur oculi,
non magistrorum austeritate, quorum manus mo-
lestas vibices imprimunt, non insomniis, per
quæ multum damnorum affertur vigilantibus, B
non pedum ex itineribus ærumnis, non læpensis
istiusmodi quibus cupidis magistris deserviunt,
non aliis mille talibus, quæ secundum sapientiam
educatio attingit; sed solummodo nos velle et as-
sentiri oportet, et statim omnem sapientiam acqui-
siverimus.

37. Reddit autem ita nos sapientes desiderata re-
prehensio. « Reprehende enim, inquit, sapientem,
et amabit te, » occasionem inde sumens ut sapien-
tior fiat. O magister ille aditu facilis! quam ma-
nifestus, quam ardens, quam donis inaccessibilis!
Una docet et sanat, istud quidem eo quod salu-
taria præscribit, hoc autem eo quod morbo spiri-
tali purgat! Idem in profundam abyssum demittit,
et in cælum extollit, illud, quod ex pœnitentia
humiliat, hoc, quod puritate ex pœnitentia ad
altissimum Dominum elevat! Si quis vero delin-
quens, hujusmodi reprehensionem a se projicere
tentat, talis contremiscat, veritus, ne aliquando et
ipse in causa tremenda constituatur, tanquam
justas reprehensiones sibi vibices æstimans.

38. O peccator ego, peccatoresque si forte sint
mibi similes, cur tandem conscientia cauteriati,
qui nos esse peccatores scimus, cauterium ex ser-
monibus ægre ferimus? Morbo laborantes istos
laudo, qui se sentiunt ægrotare combustionemque
sustinent ad sanitatem. Qui manifeste strabus est,
si quod bene sit oculis audiat, irrideri se judicat,
et eum qui laudare videtur arguit. Sic porro
etiam claudus, si recte dicatur incedere. Idem vero
est quoque de cæteris corporis defectibus. Nos
autem, quorum ergo primus, peccatis obcæcati, cum
audimus esse lumen et sicut sol fulgere, quare
nos irrideri non putamus? Sed perpetuo lauda-
tionem audire volumus. Si vero strabus et claudus,
et quicumque tali corporis deformatione laborat,
ira moventur, cum cavillationem audiunt, et ideo
quis putat eum qui reprehenditur, cum sic ira-
scitur, merito indignari tanquam injuriam passum,
multum errat. Non enim idem cavillationem sub
ire et reprehendi: cavillatio enim proprie per lu-
dum agit, reprehensio vero serio agit et corrigit.

39. Nec igitur nos, cum docendo reprehendimus

non probrose, neque injuriose, sed ad lapsus correctionem revelationemque casus, vel cavillatione capimur vel exprobramus. At vero sicut qui devios a recta via reducunt ad illam, et impugnantes errationem, et viam directissimam illico ostendentes, non invehuntur, nec injuriose agunt, nec convitiuntur; sic neque qui reprehendunt in exhortando, molestum quid faciunt, sed opus Deo gratum perficiunt, dum in rectis legibus et in canonum rectitudine firmant eos qui ab illis declinaverunt.

40. Ad quid mihi ista? Idecirco ut non omnes moneam invicem reprehendere, et ab invicem spiritualiter et fraterne reprehendi, et ita non cæcos ambulare in vita, sed diligenter illud quod secundum Deum est, iter implere, sicque sapientes evadere juxta istud: « Dominus illuminat cæcos¹⁷; » qui sane velut in tenebris, in hac vita conversantes, a Deo recte diriguntur, et itinera perficiunt ad splendendam luminem faciem, quorum excellentia sunt ellychnia spiritalium reprehensionum disciplinæ.

41. Insuper et ad virilem nobilitatem exhortor qui mecum sunt cives, et induco recordationem, ut dimittantur illæ imperitiæ ac importunæ minæ, hic dentium intempestivus stridor, hi in vanum linguæ ardores, in mente proverbio habito quod « virorum est agere, mulierum autem loqui. »

42. Ego igitur extabui, sic frequenter exterritus minis, iisque in me maximis, fratres. O vos, unus, duo, tres, plures, qui nimis ad iram ferventes, ad charitatem frigetis et ad dilectionem forte mortui estis, sinite me brevi vivere tempore, quo victurus sum, vel citius tollite me de vita. Dimittite calcaneo mihi insidiari, scientes, præcipuum esse ad interitum inhærere cordi, visceraque dilacerare et lambere cruorem. Cogitate, quod sex et decem anni jam sunt, quibus adversos nos dentes acuitis. Usquequo sic laborantes sustinebitis? Ecce, postjudicem maximum, cœlestem dico, maximus in his qui sunt super terram: in causam ad illum adducendus est malus archisacerdos ille, qui vos excoriat, qui lædit, qui injuriatur, qui rapit, qui quodcumque malum facit. Et ille magnum scandali lapidem auferet, et vos ita recte gradiemini. Esto quædam et ex vobis gratia, quod ex Romanorum terra per vos deleatur omnium auctor malorum Eustathius. Denuntiate me, dissimulatum malum; revelate me, perniciem non omnibus manifestam. Invenietis gratiam apud Deum et homines, ex hoc sacro loco, illum quem vos indicatis maledictum, auferentes. Non vos omnes, fratres, pudore afficiens hæc dico. Perfecte quippe novi, sicut numerabiles inimicos, sic etiam cæteros qui Deum, qui Ecclesiam, qui sacerdotes amant, uno verbo, qui in Deo fratres diligunt;

Ατες, καὶ μῆτε ὀνειδιστικῶς, μῆδὲ πρὸς ὕβριν, ἀλλὰ πρὸς διόρθωσιν σφάλματος καὶ ἀνέγερσιν πτώματος, ἢ ἀλισκόμεθα σνώματος, ἢ ὀνειδίζομεν. Ἄλλ' ὥσπερ οἱ τοὺς ἐκτραπέντας τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ ἐπανάγοντες εἰς αὐτήν, καὶ διδάσκοντες τὴν ἀποπλάνησιν, καὶ τὴν σκοπιμωτάτην ἐνστατικῶς ὑποδεικνύοντες, οὐκ ἐπιτίθενται, οὐδ' ἀτιμάζουσιν, οὐδὲ ὀνειδίζουσι· οὕτως οὐδὲ οἱ ἐξελέγχοντες πρὸς παραίνεσιν, λυπηρόν τι ποιῶσιν, ἀλλὰ θεῷ ἀρέσκον ἔργον ἀποτελοῦσι, νόμοις ὀρθοῖς καὶ κανόνας εὐθὺτησιν ἐμβιβάζοντες τοὺς ἐξ αὐτῶν παροιστρήσαντας.

μ'. Πρὸς τί μοι ἀποτελεσμα ταῦτα; Εἰς τὸ πάντας ἡμᾶς χρῆναι ἀλλήλους ἐλέγχειν, καὶ ὅπ' ἀλλήλων ἐλέγχεσθαι πνευματικῶς καὶ ἀδελφικῶς, καὶ οὕτω μὴ τυφλοὺς περιπατεῖν ἐν βίῳ, ἀλλ' ἐξακριβοῦσθαι τὰ κατὰ θεὸν διαβήματα, καὶ οὕτω σοφοὺς ἀπεκβαίνειν κατὰ τὸ « Κύριος σοφοὶ τυφλοῦς. » οἱ δηλαδὴ ὡς ἐν σκότῳ, τῷ βίῳ τούτῳ, ἀναστρεφόμενοι, ὀρθὰ ποδηγετοῦνται θεοθεν, καὶ ὑπὸ φωτῶν λαμπροτάτων ἐξανύουσι τὰς πορείας, ὧν θρυαλλίδες εὐγενεῖς καὶ αἱ κατὰ τοὺς πνευματικῶς ἐλέγχους διδασκαλαί.

μα'. Ἐπὶ δὴ τούτοις προκαλοῦμαι εἰς ἀνδρικὴν εὐγένειάν τοὺς σὺν ἐμοὶ πολίτας, καὶ εἰσάγω μνήμην ἀφίεσθαι τῶν καὶ ἀπειρῶν καὶ ἀκαιρῶν ἀπειλῶν, τοῦ παρὰ ὧραν βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων, τῶν ἐν κενοῖς γλωσσαλιῶν, ἐνθυμουμένων τὸ περιφθόμωλον, ὡς « ἀνδρῶν μὲν τὸ ποιεῖν, γυναικῶν δὲ τὸ λαλεῖν. »

μβ'. Ἐγὼ οὖν ἐκτέτηκα, οὕτω συχνὰ καταβροχτώμενος ἀπειλαῖς, καὶ ταῦτα ταῖς ἐμοὶ μεγίσταις, ἀδελφοί. (Ὁ εἰς, οἱ δύο, οἱ τρεῖς, οἱ τούτων πλείους, οἱ παρὰ τὸ θεὸν θερμοὶ ἐς ὀργήν, οἱ τὰ μὲν ἐς ἀγέπην ψυχοῖ, τὰ δὲ ἐς φιλίαν μῆποτε καὶ νεκροῖ· ἀφετέ με ζῆν τὸν βραχὺν χρόνον, ὃν βιώσομαι, ἢ ἀλλὰ τάχιον ἀπαγάγετέ με τοῦ βίου. Ἄφετε τηρεῖν μοι τὴν πτέρναν, εἰδότες καιρίον εἶναι εἰς ὄλεθρον ἐμφύνοι τῇ καρδίᾳ καὶ σπαράξαι σπλάγγνα, καὶ λάπτειν αἵματος. Λάθετε κατὰ νοῦν, ὅτι ἐξ ἤδη που καὶ δέκα ἑνιαυτοί, ἐν οἷς καθ' ἡμῶν ἀκονῶντες ὀδόντας δξύνετε. Μέχρι τίνος ἀνέξεσθε οὕτω κάμνοντας; Ἴδου ὁ μετὰ τὸν μέγιστον δικαστὴν, τὸν οὐράνιον, μέγιστος ἐν τοῖς ἐπὶ γῆς ἀκτίον παρ' ἐκείνῳ τὸν κακὸν ἀρχιερέα, τὸν σκύλλοντα ὑμᾶς, τὸν βλέποντα, τὸν ἀδικοῦντα, τὸν ἀρπάζοντα, τὸν ἅπαν κακῶν ποιοῦντα. Καὶ ἐκεῖνος ἐξαιρήσεται τὸ μέγα πρόκομμα, καὶ ὑμεῖς ὀρθὰ οὕτω βαδίσετε. Ἔστω εἰ χάρις καὶ ἐξ ὑμῶν ὅτι τῆς Ῥωμαϊδος δι' ὑμῶν ἐπιλήφθησεται ὁ πάντων κακῶν αἴτιος Εὐστάθιος. Ἐφήνατέ με, τὸ ὑπουλον κακόν· ἀνακαλύψατέ με, ὡς οὐ πασιδῆλον ὄλεθρον. Εὐρήσετε χάριν παρὰ θεοῦ καὶ ἀνθρώποις, ἀπαγαγόντες τοιοῦδα τόπον ἁγίου τὸν ὡς ὑμεῖς κρίνετε ἐναγῆ. Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς ἀπαντας, ὦ ἀδελφοί, ταῦτα λέγω. Ἐχριστικῶς γὰρ ἔχω, καθὰ τοὺς μετρητοὺς φιλέχθρους, οὕτω καὶ τοὺς λοιποὺς φιλοθέους, τοὺς φιλεκκλησιόους, τοὺς φιλαργιερεῖς τὸ πᾶν εἰπεῖν, τοὺς ἐν θεῷ φιλαδελ-

¹⁷ Psal. cxlv, 8.

φοις· οὐς καὶ δυσωπῶ ἐπεύχεσθαι τῇ πόλει ταύτῃ τὰ βελτίονα, ἵνα μὴ καὶ ἐνταῦθα κακῶν ἀνδρῶν ὀλιγίστων οὐκ εἰς ἀγαθὸν ἀπολαύσει τὰ ἡμέτερα. Θεὸς, παναγίε βασιλεῦ, καὶ βασιλεῦ ἔνθεος· ἐπιβλέψατε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κατασειομένους στερεώσατε, ἵνα ἢ ἐν ἰσφαλεῖ στησώμεθα προφαινόμενοι, ἢ ἀλλὰ καταπεσόντες κεισώμεθα εἰς ἀνάγερτον. Δυσὸν γὰρ θάτερον, ἢ κλιῶς ζῆν, ἢ τεθνᾶναι καλῶς, ἐφιέμεθα καὶ ἡμεῖς, ὡς ἄνθρωποι καὶ ἑμπαθεῖς καὶ περιπαθεῖς. Ταῦτα εἰπὼν, οἷς οὐκ ἂν εἶποι τις μὴ καὶ διδασκαλίαν πυκνὴν παρενεσπάρθαι, ἥς ἔνεκεν ὀφειλετικῶς ἐνταῦθα συνηνέχθημεν, σιγήσομαι τοῦ λοιποῦ, ἕως ἂν ἐξ ὑμῶν μάθοιμι ἀποφαντικῶς, ὅποι τῶν ἤρωτημένων τόπων κατατάξετε ἡμᾶς, τοὺς ἴσως μὲν χρεῖους, καθά τις ἐφη σοφός, ἴσως δὲ ἀχρεῖους. Τότε δὲ ἀκούσαντες λαλήσομεν ἢ περιεισμένως, ἢ ἀπειδέστερον.

μγ'. Τῷ τῶς δὲ ἀναφρονῶ συνήθως ὑμῖν διασκευάζεσθαι πρὸς τὸν ἐπιόντα τῆς νηστείας ἀγιασμὸν, καθ' οἷους τρόπους κολάζῃ ὑπιθέμην ὑμῖν. Οὐκ ἔχω γὰρ τι ἐκείνων φράσαι κάλλιον ἢ ἀκριθέστερον· ἄρτυμα δὲ ἔστω ὑμῖν τοῦ θεαρέστου νηστεύματος μὴ μόνον ἢ ὀλιγοσιτία καὶ τὸ ἐγκρατῶς αὐταρκείας, τὰ τοῖς πλείοσι εὐχερῆ, ἀλλὰ καὶ μάλιστα ὁ πρὸς τοὺς θεομένους ἔλεος ὁ κατὰ δύναμιν· ὃν οὐδ' αὐτὸν ἀποπροσοπιεῖται ὁ πάγκοιτος ἐλεήμων Θεός, οὐκ ἐν τῷ πολλῷ μόνῳ τὸ μέγα τῆς ἐλεημοσύνης τιθέμενος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ὀλίγῳ τῷ κατὰ ἰσχὺν, καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ὀλιγίστῳ, εἰ καὶ αὐτὸ ἰλαρῶς καὶ διακριτικῶς δίδοται. Ὁ δὲ ἐν τοῖς τοιοῦτοις εἰς νόστιμον ἄλλας λογίζεται, μὴδ' αὐτὸ ἐλλειπέτω.

μδ'. Ἔστι δὲ ἐκεῖνο ἢ ἀγάπη, τὸ καὶ εὐπόριστον ἀγαθὸν, εἴπερ ἐθέλομεν ἀναβλέπειν καὶ ψηλαφᾶν, καὶ δυσπόριστον, εἴγε καταμύομεν καὶ διερευνώμεθα· περὶ ἧς μυρίους ὅσους λόγους χέαντες, οὐκ οἶδα, εἴπερ τὰς εἰς φιλίαν ἀτέγκτους ψυχὰς ὑγράναμεν, καὶ εἰς κάρπιμον διηνοίξαμεν. Ταύτης ἐπιλειπούσης, μάτην πονήσομεν καὶ εὐχόμενοι, καὶ νηστεύοντες, καὶ γονυπετοῦντες, καὶ ἀγρυπνοῦντες, καὶ ἄσπρον προβεβλημένοι, καὶ δάκρυα προχέοντες· οὐ γὰρ ἔνθεος τὸν Θεόν, τὴν αὐτοαγάπην, προσδέξασθαι τι ἐκ τῶν τὴν ἀγάπην ἐξουθενούντων, καὶ οὕτω κατάνωτιζομένων καὶ τὴν ἐξ ἐκείνου βοήθειαν. Πονηροὶ οἱ μὴ ἀγαπῶντες· πονηροὺς δὲ ὁ φίλιος οὐ προσίσταται. Ἄδικοι οἱ μὴ ἀγαπῶντες· ἀδικοὶ δὲ οὐκ ἐπιλάμπει ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος. Οὐδὲν ἀγαθὸν παρὰ τοῖς μὴ ἀγαπῶσιν· ὁ δὲ Θεὸς ἀγαθῶν ἀπάντων αἰτίας· ἔστιν ὅτι οὐδεμία τοῖς τοιοῦτοις πρὸς τὸν Θεόν· Βοηθητικὸν ἢ ἀγάπη, ἐπικουρεῖ, συμμαχεῖ, θερμῶς ὑπερπνεῖ. Πονεῖται ὀλοφύχως ὑπὲρ τῶν ἀγαπωμένων, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ αὐτῶν· πάντα πάσχει, πάντα ποιεῖ, πάντα ὑπομένει ὁ ἀγαπῶν.

με'. Τί ἂν ὠφελοῖται ζῶν, ἢ τίς αὐτοῦ χρεῖα ἐν βίῳ; Ὅρατε πρὸς τὸ καὶ πρῶτον καὶ μόνον καὶ μέγιστον ἐν τοῖς ἄρτι παραδείγμα, τὸν αὐτοκράτορα, ὃς ἀγαπῶν τὸν κόσμον, οἷα καὶ εἰς θεὸν αὐτῷ ἐπικατημένους μετὰ πᾶν ὑπερουκράνιον, οὐσίαν ὥσπερ ἑαυτῷ

A quos suppliciter deprecor, ut exoptent huic civitati meliora, ne hic quoque ex paucissimis malis hominibus res nostræ affligantur. Deus, sanctissime rex, et rex divine, in nos aspicias et robora concussos, ut vel in tuo manifesti constemus, vel postquam ceciderimus, in quiete jaceamus. Ex duobus unum, vel pulchre vivere, vel pulchre mori desideramus et nos, tanquam homines turbidi vehementerque exagitati. His dictis, quibus non dixerit aliquis non densam intermisceri doctrinam propter quam utiliter hic sumus congregati, de cætero nunc tacebo, donec ex vobis aperte discam, quo propositorum locorum ordinetis nos, forte quidem utiles, ut quis ait sapiens, forte vero inutiles. Postquam autem audiverimus, loquemur, vel parce, vel minus remisse.

C 43. Hucusque vero de more prædico vobis, ut præparemini ad instantem jejunii sanctificationem illis modis, quibus vobis adulator suppositus sum. Non enim habeo dicere quidquam illis melius vel perfectius. Sit autem vobis jejunii Deo placentis condimentum non solum cibi parcitas, et firma temperantia, quæ plerisque facilia sunt, sed et maxime erga pauperes misericordia juxta vires exercita; quam nec ipsam abjiciet omnium miserator Deus, qui non solum ponit in multo elemosynæ magnitudinem, sed etiam in paucis viribus respondente, sed et in ipso paucissimo, si hoc ipsum hilariter et discrete detur. Quod autem in his utile sal reputatur, nec ipsum desit.

C 44. Est autem istud charitas, adeptu facile bonum, dummodo velimus sursum aspicere et quærere, difficile vero inventu si claudamus oculos et inquiramus, de qua cum mille sermones infuderimus, nescio an aridas ad dilectionem animas madefecerimus, et ad fructificationem aperuimus. Ista prætermissa, frustra laborabimus orantes et jejunantes, et genuflectentes, et vigilantes, et misericordiam exercentes, et lacrymas fundentes: impossibile enim est, quod Deus, ipsa charitas, aliquid accipiat ex his qui obarritatem parvipendunt et sic auxilium ex illo contemnant. Mali sunt qui non habent charitatem; malos autem protector dilectionis benigne non prosequitur. Injusti sunt non amantes: injustis autem non illucescit sol justitiæ. Nihil boni venit a non habentibus charitatem: Deus autem omnium bonorum est auctor. Nulla igitur talibus ad Deum est participatio. Auxiliatrix est charitas, succurrit, in pugna adjuvat, ferventer collaborat. Ex animo fatigatur propter dilectos et animam suam pro ipsis ponit: omnia suffert, omnia facit, omnia sustinet qui charitatem habet.

D 45. Quid vivens prodesset, vel quod illius esset in vita commodum? Intuemini primum et solum et maximum illorum qui nunc sunt exemplar, Dominum omnipotentem, qui diligens mundum, tanquam ipse deus post supercælestem deputatus,

quasi substantiam sibi pro nobis labores assignat, et ad hoc se judicat natum, et pro mundo laboret et labores sibi non obstacula faciant per vitam, neque die, neque nocte, neque hyeme, ipsum etiam humorem in membris animalibus congelante, neque æstate urente; ita ut difficile sit videre illum de actionibus pro nobis factis otium agentem, non dico ad quiescendum, sed etiam ad paululum respirandum. Ecce enim modo nos hyems includebat in domos tanquam in latibulorum recessus impellens, et unusquisque, velut sub Tartaro stantes, gelidi degebamus, et torpore vexabamur; nos etiam pigebat inclinare caput ad aerem, ut ita dicam, domesticum, qui circumit atria; et arte conficiebamus amœna pedum involucra, enemidesque luxuriosas, et vestitus velleribus onustos. Multi vero dulcem enutriebant ignem, per quem ab humano corpore hyemale frigus ejiciebatur; mollior autem ad tales ferendas impressiones, in balnei calore consistebat ad frigus exterius circumdatum æquali vi devincendum. Et talibus quidem rationibus aeris severitatem repellabamus. Dominator autem, assuetus jam a magno et a parvo post infantiles fascias talibus horrorem imprimentibus, et, veluti quis urbane diceret, jamdulum frons ipse totus esse sciens in his quæ spectant ad constantem exercitationem ad referendas tales aeris injurias, quando constantiæ tempus advenit, nihil circumdatus aut præmunitus, præter æstum ad quodlibet opus pro Deo, zelumque quo fervebat ad illum, adeo ut incenderetur in injustitiam inimicorum ejus; pro nihilo reputans minas et plagas, quales ad summum extollebat hyems, ardentissime currit; et irruiat medius inter inimicos alienatæ mentis et alienæ linguæ prospereque procedit ad extraordinaria, quorum modo per ecclesiam legebantur evangelia, exemplum et ipsa charitatis exinde profluentis; per quæ nos etiam hujusmodi festivitatum participes assumit ille qui non solum in fugam perpetuam inimicos vertit et quidquid in ipsis certamini proprium, evertit, sed etiam ipsorum terram habitatoribus desertam fecit, illosque subiecit nobis in servitutem, qua ipsi vere digni sunt et nomen ad id ferunt.

46. Tales igitur regalis erga nos charitas, talis propter nos et similes nobis zelus dominatorem urit. Sic ille sermonibus docens optima, quorum caput est charitas, doctrinam et operibus consignat, seipsum in omnibus virtutis præbens archetypum. Illum et hic, quantum possibile est, imitemur, quoniam ille imago cuncti boni figuratus, maximum Salvatorem nostrum in imitationem imaginaliter proponens, et gratuitam illius mortem propter nos in mentem exprimens, seipsum propter nos morti tradit. Ideo prorsus gauderet, discens et nos in bono diligentes, quoniam et magister et omnis boni guarus monarcha nobis

Α τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν πόνους ὀρζεται, καὶ εἰς τοῦτο γεννηθῆσθαι κρίνει, τὸ ὑπὲρ τοῦ κόσμου πονεῖσθαι, καὶ τοὺς κόπους αὐτῷ μὴ ἐγκόπτεσθαι διὰ βίου, μὴ ἡμέρας, μὴ νυκτὸς, μὴ χειμῶνος, πηγνύντος καὶ αὐτὴν ὑγρότητα τὴν ἐν μέλεσι ζωϊκοῖς, μὴ θέρους φλέγοντος· ὡς ἔργον εἶναι ἰδέσθαι αὐτὸν σχολῆν πράξεων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἄγοντα, μὴ ὅτι γε ὡς ἀναπαύσασθαι, ἀλλὰ μικροῦ μηδὲ εἰς ἄνετον ἀνακνεῖσαι. Ἰδοὺ γὰρ καὶ νῦν ἡμᾶς μὲν ὁ χειμῶν ἐνάκλειε παραδύων ὡς εἰς φωλεῶν καταδύσεις τοὺς ἐν ἡμῖν οἰκίσκους, καὶ ἕκαστος ὡς οἶα καὶ ὑπὸ ταρτέρου ὄντες, κρυεροὶ διήγομεν, καὶ νάρκην ἐπάσχομεν· καὶ τὴν ἡμῖν ὄκνος, καὶ προκόπτειν εἰς ἀέρα, τὸν ὡς εἰπεῖν κτοικίδιον, ὃς καὶ περιπέχεται τὰς αὐλάς· καὶ ἐτεχνώμεθα ποδῶν ἰλαρὰ προκαλύμματα, καὶ κνημιῖδας τρυφώσας, καὶ ἀμπεχῶνας μαλλοῖς βεβριθυίας. Πολλοὶ δὲ τινες καὶ πῦρ μολακῶν περιεργάζοντο, δι' οὐ σώματος ἀνθρωπίνου ψῦχος χειμῆριον ἐκπορίζεται· ὁ δὲ μαλακώτερος, προσβολὰς φέρειν τοιαύτας, καὶ λουτρῶνος ἐγίνετο ἂν ἀντίπαλον πρὸς τὸ δριμύ τοῦ ἐξω περιέχοντος. Καὶ τοιαύταις μὲν ἡμεῖς μεθόδοις τὸ τοῦ ἁέρος λυποῦν ἀπεκρούμεθα. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἔθας ἤδη ἐκ μακροῦ καὶ μικροῦ μετὰ τὰ βρεφικὰ σπάργανα τῶν οὕτω φρικαλέων καταστημάτων γενόμενος, καὶ, ὃ δὴ τις ἀστείως ἔφη, πάλαι ποτὲ μέτωπον αὐτὸς ὄλος εἶναι διαγνοὺς τὰ γε εἰς καρτερικὴν γυμνασίαν τοῦ ὑπομένειο ἔαδιουργίας ἀέρων τοιαύτας, ὅτε φερεπονίας καιρὸς περιβεβλημένος ἢ προβεβλημένος οὐδὲν περιττόν, ἀλλ' ἢ τὴν πρὸ πάντων ἔργου μετὰ Θεοῦ βαλεπρήν, καὶ τὸ διαθερμαίνεσθαι εἰς τὸν ὑπὲρ ἐκείνου ζῆλον καὶ ὡς οἶα πυρφορεῖσθαι αὐτῆ πρὸς ἐκδίξισιν τὴν κατὰ τῶν ἐκείνου ἐχθρῶν, παρ' οὐδὲν θέμενος τὰς καὶ ἀπειλὰς καὶ βολὰς, ὅποιας ὁ χειμῶν εἰς ἄκρον ἐξησχέσαστο, ἐκτρέχει κατὰ σπουδὴν· καὶ ἅμα ἐμπροσθ' αἰσθησάμενος καὶ ἀλλογλώσσοις πολεμίοις, καὶ εὐοδοῦται εἰς τὰ ἐξείσια· ὧν ἔναγχος εὐαγγελίῃ ἐπ' ἐκκλησίας ἀνεγινώσκοντο, δεῖγμα καὶ αὐτὰ τῆς ἐκείθεν ἀγαπῆς, δι' ὧν κοικωνοὺς ἡμᾶς καὶ τῶν τοιούτων χαρμοσύνων προσλαμβάνεται ὁ μὴ μόνον εἰς φυγὴν ἀμετάστρεπτον τοὺς ἐχθροὺς κλίνας, καὶ καταστρέψας τὸ ἐν αὐτοῖς μάχιμον, ἀλλὰ καὶ τὴν κατ' αὐτοὺς γῆν ἐρημώσας τῶν οἰκητόρων, καὶ χώρας πολυτενοῦς αἰχμαλωσίας ἀπαγαγῶν, καὶ ἐγκαταστήσας τοῖς καθ' ἡμᾶς εἰς δουλείαν, ἧς αὐτοὶ καταξιοὶ καὶ ἐπώνυμοι.

Δ μς'. Τοιοῦτον ἡ βασιλικὴ περὶ ἡμᾶς ἀγάπη, τοιοῦτος ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκακαίει ζῆλος τὸν αὐτοκράτορα· οὕτως ἐκεῖνος καὶ λόγοις διέσκιων τὰ βέλτεστα, ὧν κεφάλαιον ἡ ἀγάπη, ἐπισημαίνει τὴν διδασκαλίαν καὶ ἔργοις, ἀρχέτυπον ἐξ ἅπασιν ἀρετῆς ἑαυτὸν προϊστών. Τοῦτον μιμησώμεθα κἀνταῦθα, ὅσον δύναμις, ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνος ἐκμπεῖον πάντος ἀγαθοῦ τυπωθεὶς, τὸν μέγιστον Σωτῆρα ἡμῶν εἰς μίμησιν εἰκονικῶς προστησάμενος, καὶ τὸν ἐκείνου δωρεὰν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον εἰς νοῦν τυπουμένος, θνήσκειν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προτίθησι. Διὸ καὶ χαίροι ἂν πάντως, μανθάνων αἰ ἡμᾶς ἀγαπητικοὺς ἐν καλῷ, ἐπεὶ καὶ διδάσκα-

λος ἡμῖν καὶ παντὸς ἐπιστημονόρχης ἀγαθοῦ θεοῦ ἀπροβιβλῆται. Διδασκάλου δὲ ἀφθόνου ἴδιον χαίρειν, οἷς εὐδοκίμοισιν οἱ διδασκόμενοι. Τούναντιον μέντοι θλίβονται ἂν, εἴπερ αὐτὸς μὲν κινδυνεύει δι' ἡμᾶς τὰ ἐς πόλεμον, ἢ καὶ θάνατοι παρομαρτοῦσιν, ἡμεῖς δὲ κατ' ἀλλήλων ἀνιστώμεθα μάχιμοι, καὶ οὕτως εἰς οὐδὲν δέον βροτολογιοὶ ἀπεκβαίνομεν.

μζ'. Ἐνθυμώμεθα πρὸς τοῦτοις καὶ τὸ κατάντημα τοῦ προκειμένου νηστευτικοῦ σταδίου, τὴν κοσμοσωτήριον πασχάλιον, τὴν κυριακὴν ἀνάστασιν, τὴν καὶ ἄλλως μὲν ἐξανάστασιν ἡμετέραν ἐκ παραπτωμάτων πολλῶν καὶ τῶν τῆς κοινῆς δὲ καὶ τελευταίας καὶ φρικτῆς προοιμίων ἐπισφράγισμα ἐκφανέστατον. Ἀνασκάλλωμεν τῇ διανοίᾳ τὴν εὐκαταὴν ταύτην κυριώνυμον, καθ' ἣν σκοπὸς ἡμῖν κείριος αὐτὸν ἐκείνον τὸν παμβασιλέα Σωτῆρα ἐνοικίασα ἑσθα εἰς ψυχὴν, προκαθηραμένους δηλαδὴ, καὶ σφραγεῖ τοῦ παντὸς τὸν κατὰ νοῦν ἐν ἑκάστοις οἶκον σαρώσαντας.

μη'. Προσλογισώμεθα καὶ ἄλλως μὲν, ὃ καὶ ἐτέρωθι ἔφραμεν, πῶς ἂν ἐν ἡμῖν χωρῆσῃ ὁ μέγιστος ἄρχων, ὁ παμβασιλεὺς Θεὸς, αὐτοῖς ὁπαδοῖς τοῖς περὶ αὐτὸν, ἐὰν οὕτω γέμωσιν ὑμῶν αἱ οἰκίαι φαύλων περιουσιῶν καὶ σκευῶν, ὡς μὴ δεδῶσθαι οἰκίαν αὐτῷ. Μάλιστα δὲ προσεπιλογισώμεθα, ὡς εἰ καὶ πᾶσαν ὕλην ἑτέραν ἀπαγάγωμεν τοῦ κατὰ ψυχὴν οἴκου, φιλοκαλήσαντες ἑαυτοὺς ἀπειροκάλως, καὶ εἰς ἀβύσσους καὶ καθαρείους καταστήσομεν, ἐν δὲ καὶ μόνον ἐνδομύχως ὑπεδρεῦον ἔασομεν, τὴν τῆς δικαίας καὶ ὀρθῆς καὶ ἀπραγματευτοῦ καὶ ἀκίβδηλου ἀγάπης ἀντίπαλον ἔχθραν, πῶς ἂν τὴν αὐτοαγάπην, τὸν Κύριον, εἰσοικισώμεθα; Οἶμαι, οὐκ ἂν.

μβ'. Ἐξελάσωμεν οὖν πρῶτα τὸν τοιοῦτου βασιλέως ἐχθρὸν ἀφ' ἡμῶν, τὸ ἀλόγιστον λέγω μῖσος, πρὸς δὲ γε καὶ τὴν αὐτοῦ στρατιάν, τὰς ἐπιβουλάς, τὰς διαβολὰς, τὸ ἐφ' οἷς οὐ πρέπει κρυφίνουον, τὸ ἀγκύλον ἦθος, τὰς πολυελίκτους καμπάς, τὸ κακὸν ψεῦδος, τὸ ἐπὶ φιλίᾳ ὑποκριτικόν, τὰς λεοντώδεις ἀρπαγὰς, τὰς ἀετώδεις κλαγγὰς, ἐφ' οἷς καὶ ἀδικούμεν, τὸ κατὰ τῶν ταπεινῶν ἀδελφῶν καὶ θεινῶν βροντῶν καὶ ὄλεθρον κεραυνοβολεῖν, τὰ ἄλλα πάντα, δι' ὧν στρατολογεῖται μῖσος ἀντίπαλον ἀγάπῃ τῇ κατὰ Θεόν. Τούτου τοῦ πολυκεφάλου βλάθεος ἐξαιρεθέντος ἀφ' ἡμῶν, ἅπαν ὠφέλιμον ἀντισελεύσεται. Νέφος ἐστὶ τὸ φαῦλον μῖσος, ἐπιπροσθεῶν τῷ τῆς δικαιοσύνης ἡλίῳ, καὶ μὴ ἀφιέν αὐτὸν ἐπιλάμπειν ἡμῖν. Ἐκνεφίας ἐστὶ, μᾶλλον μὲν οὖν τυφῶν βιαιότατος, βυσσόθεν ἀναμοχλεύων τὴν τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου θάλασσαν, καὶ τὴν κατὰ Θεὸν γαλήνην καὶ εἰρηναίαν διαγωγὴν καὶ ἡσυχίαν κατάστασιν ἀπάγων ἐξ ἡμῶν. Τραχύτης ἐστὶν, ἅπαν ἀχρειοῦσα λείον καὶ εὐθὲς, δι' οὗ πρὸς Θεὸν εὐδοῦμεθα. Εἰρηκτὴ ἐστὶ ζοφερά, κατακλείουσα, ὡς οὐκ ἂν εὐξαίτιοις, καὶ οὐ μόνον ἀποφραγῶσα καὶ κωλύουσα βιοῦν ἀνθρωπίνως, οὐκ ἂν ἐνδον ἀπολαδοί, ἀλλὰ καὶ φωτὸς ἀποστεροῦσα, οὐκ ἔναπειργεῖ.

ν. Τί πολλὰ λέγειν εἰς παραβολὴν ἀνιγματοῦδη; Δαίμονος ἔργον τὸ ἀκανόνιστον μῖσος, οὐπερ ἀφ-

proponitur a Deo. Magister vero non in vidit proprium est iis gaudere, quibus discipuli clarificantur. Contrarie porro forsitan affligeretur, siquidem ille pro nobis incurrit pericula belli, cui mortes comitaatur, dum nos in invicem insurgimus pugnantes, et absque causa homicidæ evadimus.

47. Recogitemus insuper propositi jejunationis stadii terminum, salutare dico Pascha, Dominicam resurrectionem, nostram aliunde resurrectionem ex multis lapsibus, sed et proæmiorum communis ultimæque ac horrendæ dici manifestissimum sigillum. Inspectemus cogitatione desiderabilem hanc Domini diem, qua nobis est opportunus finis intentus, ipsum hunc regem potentissimum ac Salvatorem in mentem hospitaliter accipiendi, sane post præparationem et ab omni sorde spiritalis in unoquoque domus purificationem.

48. Consideremus præter hæc, quod alias diximus, quomodo locum in nobis habere possit maximus dux, potentissimus rex Deus, cum sociis suis, si domus vestræ vilibus substantiis et vasibus adeo repleantur, ut ipsi non concedatur habitatio. Præsertim autem attendamus fistud: si cunctam quidem extraneam materiam spiritali domo abjecerimus qua noemetipsos inhoneste exornaveramus, nosque puros et expurgatos constituerimus, unum autem solum interius permiserimus sedile, adversariam justæ, et rectæ, incuriosæque ac sinceræ charitatis, inimicitiam, quomodo charitatem ipsam, Dominum, in hospitium recipere poterimus? Puto fieri non posse.

49. Expellamus igitur primum a nobis hujusmodi regem inimicum, odium dico irrationale, deindeque ipsum exercitum, insidias, calumnias, in rebus, quibus non decet, dissimulatione, tortuosam indolem, multifidos sinus, pravæ linguæ mendacium, in amicitia simulationem, leoninos raptus, aquilinos clamores in eos quibus injuriam facimus, ad hæc contra humiles fratres tremenda tonitrua lethaliter fulminantia, cætera cuncta, quibus agmina componit odium charitati quæ secundum Deum est adversarium. Hoc enim multicipiti damno a nobis ablato, quodlibet commodum succedet. Nubes est pravum odium, ante solem justitiæ posita, non sinens ipsum illucere nobis. Procella est, aut ut melius dicam violentissimus typhon, nostræ mare funditus commovens, et divinam tranquillitatem pacificumque transitum, ac securam stationem a nobis removens. Asperitas est, quodlibet destrucns planum ac rectum, qua ad Deum feliciter progredimur. Carcer est tenebrosus, claudens, ut nemo gloriari posset, et non solum intercludens et non sinens humane vivere, quos intro suscepit, sed etiam orbans lumine, quos includit.

50. Quid multa dicam in parabola et in ænigmatē? Dæmonis est opus iniquum odium, a quo prorsus

illis qui Dei sunt abstinendum est. Iniquum autem odium dico, discernens istud ab illo, quod etiam ad gloriationem Davidi reputatur. Odit enim ille, quos amari non oportebat: hi vero sunt qui odii sermonibus versantur, et gratis bella inferunt. Nec abscondit huiusmodi suam mentem, sed etiam cogitatum psallit, perfectum odium dicens, illos odisse, quos etiam in inimicos fieri sibi asserebat. Esset autem huiusmodi Davidicum odium, quod intra domum ut deset in animam infunditur, et exterius irreprehensibiliter apparet. Cum enim perfectum est in nobis, quod ex manifesto et ex mentis abscondito componitur, pulchre perfectum Psalmistæ explicaretur odium, quod intus manet et in exterioribus prodit, et in tantum ex duobus orocit, ut inimicitiam convenientem quam sursum habet Deus, infra moveat, quod dicendum de David, Elia, Phinee, magnoque Moyse, et cæteris zelatoribus, adversus malos inimicis. Alio vero odio in offensis ad invicem abstinemus, si Christiani sumus, servantes illud adversus pravi serpentis discipulos et pugnales, necnon et illum ipsum, qui inimicitiam adversus humanum genus servans, illam exinde merito haberet in se replicatam.

51. Hanc adversus auctorem mali et semper inimicum inimicitiam Deus in nobis constanter obfirmet, roboretque nos ad semper vincendum illam separationis maceriam, quam evertentes in dilectam intrabimus habitationem, a qua nos ille nequam prohibere semper vult et annititur. Hæc autem est chara habitatio, omnium, quas quis diceret, charissima, in paradiso sita, quod sumus cum Deo et in Deo, et juxta Deum per gratiam omnium dominatricis sanctissimæ Trinitatis, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Ατίον πάντως τοὺς τοῦ Θεοῦ. Ἀκανόνιστον δὲ μίσος ἔφη, διαστελλόμενος αὐτὸ τοῦ ἑτέρου, ὃ καὶ τῷ Δαυὶδ εἰς καύχημα ἐπιλέγεται. Μισοῖ γὰρ ἐκεῖνος, οὗς ἔχρην μὴ ἀγαπᾶσθαι· οἱ δὲ εἰσιν οἱ λόγοις μίσους κυκλοῦντες, καὶ δωρεὰν πολεμοῦντες. Οὕτως κρύπτει τὸν τοιοῦτον αὐτοῦ νοῦν, ἀλλὰ καὶ ψάλλει τὸ νόημα, τέλειον μίσος λέγων μισοῖν αὐτοὺς, οὗς καὶ εἰς ἔχθρους αὐτῷ γενέσθαι. Ἐῖθι δὲ ἂν τοιοῦτον Δαυετικὸν μίσος, ὃ καὶ ἐντὸς οἴκου βεῖ διεόντως ἐς ψυχὴν, καὶ ἐκτὸς ἀμέμπτως ἐπιφαίνεται. Τελειομένου γὰρ τοῦ ἐν ἡμῖν συνθέτου ἕκ τε τοῦ προφανομένου καὶ τοῦ νοερώως κρυμπτομένου, καλῶς ἐν μίσος ψαλμικὸν ἐρμηνεύοιτο τέλειον, τὸ καὶ ἴσω μένον καὶ ἐν τοῖς ἔξω προῆκον, καὶ εἰς τοσοῦτον παραυξηθὲν δι' ἀμφοῖν, καὶ ἔχθραν ὑποκινήσαι πρέπουσαν ἄνω Θεοῦ, ὁποῖον καὶ ὁ Δαυὶδ, καὶ ὁ Ἰλλίας, καὶ ὁ Φινεὺς, καὶ ὁ μέγας Μωσῆς, καὶ οἱ λοιποὶ ζηλωταί, οἱ κατὰ τῶν κακῶν πολέμιοι, Ἐτεροῦ δὲ μίσους ἀπαλλαγῆμεν ἐν τοῖς κατ' ἀλλήλων συρφετοῖς, ἐὰν ὦμεν Χριστιανοί, τηροῦντες αὐτὸ κατὰ τῶν τοῦ πονηροῦ ὄψεως μαθητῶν τε καὶ μαχητῶν, καὶ αὐτοῦ δὴ ἐκείνου, ὃς ἔχθραν τηρῶν κατὰ τοῦ ἀνθρωπίνου σπέρματος, καλῶς ἂν αὐτὴν ἐκείθεν ἔχοι κατ' αὐτὴν ἀνακάμπτουσαν.

να'. Ταύτην τὴν ἔχθραν τὴν κατὰ τοῦ ἀρχεκάκου καὶ αἰεὶ πολεμίου παγιάσαι ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν παραμόνιμον, καὶ ἐνδυναμώσαι ἡμᾶς εἰς τὸ νικᾶν ἐπὶ ἐκεῖνον, τὸ κακὸν μεσότοιχον, ὃν καταβαλόντες γενησόμεθα τῆς φιλίης οἰκίσεως, ἧς ἀποτερίζειν ἡμᾶς ὁ πονηρὸς καὶ βούλεται καὶ τεχνᾶται πάντοτε. Φίλη δὲ οὐκ ἔστι, ἀπασῶν φιλιότητι, ὧν ἂν εἴποι τις, ἢ ἐν παραδείσῳ, διὰ τοῦ σὺν Θεῷ καὶ ἐν Θεῷ καὶ μετὰ Θεοῦ εἶναι, χάριτι τῆς πάντων κυριευούσης παναγιωτάτης Τριάδος, ἧ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

EJUSDEM

IN S. QUADRAGESIMAM ORATIO IV.

Τοῦ αὐτοῦ λόγος προεισόδιος τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς.

A *Ejusdem oratio præparatoria in sanctam Quadragesimam.*

α'. Οὐκ εὐπορῶ συνιδεῖν, ὡ ἀδελφοί, ὅπως ἂν τοὺς λόγους ἡμῖν ἀρμόσωμαι σήμερον. Τριχῆ γὰρ διασχίζων τὸ τῆς ἄσπι συνελεύσεως αἴτιον, οὐκ ἂν ἐγγύας δοίην ἀσφαλεῖς, δυνήσεσθαι πρὸς τὰ τρία ἐξαρκέσειν, ὡς ἐγὼ τε ἐπιθυμῶ, καὶ ὡς τὸ τοῦ πράγματος ὅσιον ἀπαιτεῖ. Πρόδηλον γὰρ, ὡς οὐ μόνον εὐχῆς ἕνεκεν ἤκατε, ἥς χάριν ἀνέκαθεν ἡ ἄθροισις αὐτῆ συντελεῖσθαι εἴωθεν, ὡς ἂν τὸ πνευματικὸν στάδιον ἀθλητικῶς ἐξανύσαντες, καὶ τῶν σκαμμάτων γεγονότες, ἔχοιτε οὐ μόνον τὰ νενομισμένα ἐξανύειν, ἀλλ' εἴ που δυνατὸν, καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἐκτρέχειν, καὶ ὑπερακοντίζειν ἀλλήλους τοῖς καθ' ὑπερβολὴν Θεῷ φίλην καὶ ἀγωνίσμασιν· ἐπεὶ καὶ ὁ θεῖος λόγος φάμενος τὸ « Ἐν κόποις ὑπερβαλόντως, » διδάσκει, μὴ πᾶσαν ὑπερβολὴν, ἀλλ' ἡ μόνην τὴν ἐφάμαρτον, καὶ δι' αὐτὸ μὴ φιλουμένην Θεῷ, ψόγοις ἀποκληροῦν. Οὕκουν εὐχῆς μόνης ἕνεκεν, ὡς ἐβρέθη, ὃ τῆς ἡμέρας ταύτης σύλλογος, ἀλλὰ καὶ διδασκαλίαις, ἦν οἱ θεοτότατοι Πατέρες ἐνομοθέτησαν, οἷς ἐποίουν ὡς ἐκάστοτε.

β'. Τὸ δ' ἐν τοῖς νῦν τρίτον αἴτιον τοῦ συνελεῖν, ὃ καιροῦ περιπέτεια ἔφηγε, παραμυθία καὶ λόγος παρηγορίας, οὐπερ, ὡς οἴμαι, καὶ αὐτοῦ μάλιστα προσδέεσθε, εἴ τι χρὴ τοῖς ἡμοῖς τεκμηρῶσθαι καὶ τὰ ὁμέτερα. Καὶ γὰρ τοι καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς νῦν ἄλλοις καὶ τοιοῦδε φαρμάκου προσδέδημαι, ποτηριώμενος εὐρέσθαι ποθὲν μέθοδον, δι' ἧς τὸ ἰατρουμά μου ἔσται ἡπιώτερον φιλανθρωπιᾶ Θεοῦ, καὶ μὴ πρὸς ὀδύνην οὐ φορητὴν. Τί δέ μοι λέγειν, ὡς τοῦ τρίτου καὶ μόνου ἐγὼ δέομαι, δέον εἰπεῖν, ὅτι καὶ τῶν τριῶν ἐπιδεῶς ἔχω, καὶ ὑπερκαίεται μοι τῆς αὐτῶν ἐπιτυχίας ἡ ψυχὴ; Εὐχὴν τε γὰρ καὶ αὐτὸς ἐθέλω τὴν ἐξ ὑμῶν, εἴπερ ποτὲ, καὶ διδασκαλίαν δὲ καταρτίζουσαν, ἐφ' οἷς εἰς τὴν κατὰ Θεὸν οὐ παύομαι ὀδὸν σκαμβεύων, οὐδὲ κατορθῶ τὰς τρίβους, χωλεύων οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐπ' ἀμφοτέραις ἰγνύαις, εἴτ' οὖν τοῖς κατὰ λόγον καὶ πράξιν διαθήμασιν. Ἔτι δὲ καὶ παραμύθιον προσεπιζητῶ ἐφ' ὁμοίοις, ἐφ' οἷς δηλαδὴ καὶ αὐτοὶ προκαλεῖσθε οἴμαι τὸν παραμυθησόμενον. Καὶ ὑμεῖς μὲν ὅπως ἂν τοῖς ἡμοῖς αἰτήμασι προσενεχθήσεσθε, εἰδοίητε ἂν αὐτοὶ, καὶ πρὸ ὑμῶν ὁ Θεὸς, ὁ μεθοδεύσας καὶ ὑμᾶς εἰς τὰ τρία καλὰ, ὑπὲρ ὧν ἡμοὶ δέησις.

γ'. Ἐγὼ δὲ, ὅπερ ἔφηγεν εἰπὼν, οὐ πᾶν εὐπόρως ἔχω πρὸς τὰ ἐξ ἡμοῦ, ὅτι μηδὲ τὴν πρῶην εὐκαιρίαν

1. Non facile perspicio, fratres, quomodo hodiernum sermonem vobis sim adapturus. Tres enim, inter se diversæ, præsentem congregationem provocarunt causæ; ast me fidum non dabo sponsorem capitum trium ita pertractandorum sicut desidero ipse et rei gravitas expostulat. Manifestum est enim, vos huc venisse non propter solam supplicationem, quæ antehac fideles congregare solebat, ut spirituale stadium athletarum more percurrentes limites cursu attingastis; verum etiam, si fieri posset, limites excedere studetis vos invicem superare, certantes certantes superabundans et Deo acceptum. Siquidem Scriptura dicit: « In laboribus abundantius¹, » docet autem non omnem abundantiam gratam esse Deo, sed eam solam quæ peccato careat et vituperio. Igitur non propter preces tantum, uti dictum est. hum convenistis hodie, sed propter doctrinam quam divini Patres legibus scriptis atque factis nobis tradiderunt.

2. Tertia hujus concionis causa ex rerum et temporum natura defluit: consolationem, verbum permulcens vultis percipere, quo quidem vobis opus est, si de meis ad vestra quandam conjecturam proferre licet. Ego enim ipse, his in calamitatibus, solatii remedium desidero, et viam invenire, qua, concedente Deo, sanatio nostra evadat nobis facilius et non ad dolorem perducatur intolerandum. Cur autem dico tertium, hoc mihi solum esse necessarium, cum esset confitendum me tribus istis indigere et animam meam illorum efflagitare consecutionem? Preces enim vestras et ipse magis quam antea imploro et doctrinam corroborantem ut a viis Domini non declinem; semitas autem meas non dirigo, quia non uno claudico pede, sed ambobus deflecto genibus, verbis scilicet et factis. Deinde solatium iisdem perquiro rationibus, quibus vos ipsi implorare videmini consolatorem. Ideo rescitis ipsi quomodo meis implicemini negotiis; Deus autem prius rem totam perspexit, qui ad bona tria, quæ in votis meis sunt, vos jam olim conduxit.

3. Equidem, sicut jam dixit, non prorsus bene habeo; divitiæ abierunt, nec jam in pristina con-

¹ II Cor. xi, 23.

ditione sum, de qua gloriari licebat; sed mentis cogitationes, imo sermo ipse mutatus est in deterius, ac numerosus esse desiit; oratio enim quo minus fluat mœror impedit. Ubi enim fons obstruitur, aqua parce fluit, quia, quando origo minus bene constituta est, quidquid inde provenit languet. Tamen oportet causa cessante effectum quoque cessare. Nilominus ad promissum exsequendum accingor, ita tamen ut quod maxime est necessarium in medium proferam, quia talem materiam amplificari auditores minus gratum habent. Pauca enim verba oranti et orationem suscipienti sufficiunt. Eiusmodi propterea preces omnium locorum ac temporum esse nemo infliabitur.

εὐχομένην τε καὶ τῷ ὑποδεχομένῳ τὰ τῆς εὐχῆς, καὶ εὐχισθαι.

6. Quæ ad orationem pertinent, paucis jam perstrinxi; doctrina subsequitur et ipsa triplex. Ast in singulis eadem sunt difficultates. Primo quidem verborum penuria me vexat, qui ab incunabulis aliter edoctus fui; deinde ab antiquis temporibus sacrorum cultus et doctrina nobiscum nata consenuit. Propterea plures, puto, sermones hortantes ad jejunium, optimam tractarunt materiam, ita onerariæ naves, multis gravidæ mercibus, mare trajecerunt. Novissimam dicunt cantilenam esse pergratam hominibus; verum ubi carmen sæpe sæpius fuerit cantatum, si mentis ager fuerit omnino sulcatus, vereor ad operam accedere. Eloquentem prævertunt auditores et rubore suffundunt, dum peregrinantur aures. Natura enim ita sumus comparati, ut plerumque assuetis rebus aures occludamus, atque recedamus ex ecclesia in qua nobis pernotæ proponuntur materiæ, dicentes: Scimus hæc omnia, et his sermonibus nolumus defatigari. Quid inde sequitur? In vanum laborat orator ut suos incantet auditores; loquitur enim sicut cymbalum tinniens. Hæc mihi secunda causa est cur sermonem perhorrescam.

λογίζεσθαι. Τοῦτό μοι καὶ τὸ δεύτερον αἴτιον τοῦ εὐλαβεῖσθαι τὴν λαλίαν.

5. Tertia autem, eaque major et gravior causa, in solatorii generis lege et sermone consistit. Quomodo enim solaturus sum alios, qui ad mortem tristis sum in anima mea? Quomodo vocem ad dulces solationis modulus inclinabo, qui præ gemitibus verba nequeo proloqui? Quomodo afflictus ipse aliorum doloribus afferam remedium? Nonne merito illud auditorus sum: « Medice, cura te ipsum? » Ista est causa tertia. Triplici igitur coangustatus vinculo ad silentium redigor; attamen non cedo: multis enim de recessu perpensis ad hanc propero concionem. Allegatas materias maxima prosequor reverentia, sicuti decet patrem senescentem; necessitate vero coactus, tria proposita capita metior, in quantum profuturum sit: multiloquia enim et verborum resonantia hoc in loco nihil prosunt. Res ipsas dispositurus sum per viam facilem et expeditam, atque sic ad finem conventus pergam; initium vero sumam e rerum natura.

πλουτῶ, οὐδὲ κατάστασιν ἐκαίην ἔχω περὶ ἐμῆ, καθ' ἣν ἡγλαϊζόμεν λέγων εἰς τὰ κατὰ σκοπὸν ἀλλὰ μοι καὶ τὸ νοερὸν κατάστημα ἑτεροιοῦται πρὸς τὰ πρότερον, καὶ ἡ προφορὰ δὲ τῶν λαλουμένων καινοπραγεῖται, καὶ οὐχ οἷα τέ ἐστιν ἐμπλατύνεσθαι εἰς ἀδρότητα. Καὶ ἔχει λόγον τὸ πάθος. Πηγῆς γὰρ ἀποβρύτου ἐμπεφραγμένης, ἀκόλουθον, ἐπιλείπειν καὶ τὴν ἐκροήν, καὶ ἄλλως δὲ χρῆ, τοῦ γεννώμενος ἐξιτήλου γενομένου, μηδὲ τὰ γεννώμενα τεθλέναι. Καὶ ὁμοῦ προεκτιθέμενος ὑπισχυοῦμαι, ὡς εὐχὴν μὲν ἀποδοῦναι πάνυ τι ἀναγκαιότατον, καὶ οὐδὲ διεξοδικόν, ὅτι μηδὲ λιχνεύονται τὰ γε τοιαῦτα οἱ ἀκροαταὶ εἰς πολὺν πλυσμόν. Ἄρκουσι γὰρ καὶ βραχέα ῥήματα, τὴν ἐπιθυμίαν ἀποπλήσαι τῷ οὐκ ἂν γένοιτό ποτε κίαν πραγματικῶδες τὸ ἐν τοιοῦτοις

δ'. Καὶ οὕτω μὲν προκεφαλαιοῦμαι τὰ γε εἰς χάριν εὐχῆς· διδάξει δὲ ἡμᾶς — ἀλλὰ τριχῆ καὶ αὐτό. Ἐμοίγ' οὖν ἄπορον φαίνεται· καὶ πρῶτα μὲν κατὰ τὴν περὶ λόγους πενίαν, ἣν δαψιλῆ πλουτῶ, ἣ συντίθραμμιν· εἶνα καὶ ὅτι αἰώνιος ἐξότου χρόνος τῆ καθ' ἡμᾶς ἱερωτάτη θρησκεία τοιαύτη τοῦ λόγον ἰδία καὶ συγγεγένηται καὶ παρεκτειναμένη συγγεγήρακε. Διὸ καὶ πλείονες, οἱ μὲν, λόγοι τὸ τοιοῦτον ἀγαθὸν ἐτριψαν, τὰ νηστευτικὰ παραγγέλλοντες, ἢ περ φορητοῖ νῆες ἀγαθῶν πλήθουσαι τὴν θάλασσαν ἔτεμον. Ὅθεν νεωτάτης μὲν αἰεὶ φιλουμένης φῶδης, ἀπάσης δὲ τοιαύτης ἐνοίας κἀναυῦθα πολλάκις ἀμξευθείσης, ὃ δὴ λέγεται, καὶ μηδεμιᾶς ἀτρίπτου περιλειμμένης, ὅκνον ἔλλογον ἔχω λαλεῖν, ἔπει οἱ ἀκροώμενοι προσαρπάζοντες ἐμὲ μὲν κατακλιθεῖσιν, αὐτοὶ δὲ ἀποκναίσονται πρὸς τὴν διδούλου ἐκράσιν· ἐπεὶ καὶ φύσει τοῦτο πάσχομεν ἄνθρωποι, ὡς ἐπιπολὺ κλείοντες ἐν τοῖς τοιοῦτοις τὰς ἀκοὰς, καὶ ποὺ καὶ ἀποτηδύντες τῆς συνάξεως ἐν τῷ κατηχέσθαι τὰ γνώριμα, καὶ ἀναφωνοῦντες, ὡς « Οἶδαμεν ταῦτα πάντα, καὶ οὐ δεόμεθα ἐνασχολεῖσθαι τοιοῦτοις ἀκούσασιν » ὡς ἐντεῦθεν τὸν διδάσκοντα μάτην περιφρονεῖν τὸ διδασκαλεῖον, καὶ ὡς εἰς κύμβαλον ἀλαλάζον

ε'. Τὸ δὲ γε τρίτον καὶ μείζον καὶ βιαιότερον ὁ παρηγορητικὸς καὶ νόμος καὶ λόγος. Ἦως γὰρ ἂν καὶ παρηγορησαίμεν ἄλλους ὁ τὴν ψυχὴν περιλυπεῖ ἕως μικροῦ καὶ εἰς θάνατον; Ἦως δὲ ἂν διασφραξῶ φωνὴν ἐπὶ παραμυθία ὁ τοῖς στεναγμοῖς τὸ λαλεῖν ἐγκοπτόμενος; Ἦως δ' ἂν ὁ περιπαθῆς ἑτέροις ἐπὶ πάθει θεραπείαν τεχνώμενος, οὐκ ἀκούσωμαι ποθὲν πρυσφυῶς τό. « Ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτὸν; » Τοῦτό μοι καὶ τὸ τρίτον. Οὐκ οὖν ὡς οἷα τριπλόκην τούτῳ σχοινίῳ ἀγγόμενος, βιάζομαι σιγῆν, εἰ καὶ μὴ θέομαι· καὶ πολλὰ λογισάμενος εἰς ἀποδυσπίστησιν, ἰδὼν γίνομαι τῆς συνελεύσεως, καὶ ὁμοῦ μὲν ἀπροθεβειμένα, ὡς εἰκὸς ποιῆσαι γέροντα παππᾶν, οὕτω διακειμένον. Χωρήσω οὖν ἀναγκαίως διὰ τῶν ἐπιθειμένων τριῶν κεφαλαίων, εἰς ὅσον σύμμετρον πολυλογία γὰρ ἐγκροαίνειν ἀδρότερον, οὔτε ἐστιν, οὔτε ἔξεστι· καὶ ἀναμιγνύς αὐτὰ οὐκ ἀμεθόδως, καὶ δι' ἀλλήλων ἄγων, περαιώσωμαι τὸν σκοπὸν τῆς συνάξεως, ἀρξάμενος, ὅθεν εὐλογητὸν ἀρξέσθαι.

ζ'. Ὁ Θεός, ὁ πρὸ αἰῶνων καὶ ὑπὲρ αἰῶνας, ὅτι καὶ ποιητὴς αἰῶνων (οὐ τὸ ἀναρχὸν καὶ προἀναρχὸν εἰπεῖν μὲν ἔστι κατὰ νοῦν ὀρθόν, καὶ βεβαιώσασθαι, καὶ καρδίᾳ καὶ στόματι ἀνομολογήσασθαι, νοῆσαι δὲ πρὸς ἀκρίβειαν καὶ ἐμβαθύναι, δυσμήχανον), ἦν μὲν αἰεὶ, ὡς περ καὶ ἔστι καὶ ἔσται· οὔτε δὲ τῶν τινος ἡμετέρων δέησιν ἔσχε ποτὲ, οὔτε δεήσεται. Εἰ γὰρ ἔδέετο, ἐποίησεν ἂν ἡμᾶς ἐγγύς — προαιωνίους μὲν οὐκ οὖν, ταῦτ' οὖν φάναι, συναιωνίους, πλὴν οὐδὲ τοῦ ἐσχάτου αἰῶνος, ἀλλὰ πρὸ πολλῶν αἰῶνων. Ἀρκούμενος δὲ τῇ οικείᾳ οὐσίᾳ, καὶ τὸ πληρέστατον ἄπειρον ἔχων εἰς ἀνευδέες, καὶ μηδενὸς λειπόμενος τῶν ὄσα καὶ ἔπρεπε Θεοῦ ἀγαθότητι, καὶ πᾶσι τοιοῦτοις ὑπερπλουτῶν, ὕστερον εἴλετο τὴν ἡμετέραν πλάσιν, οὐ δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς αὐτοὺς, ἵνα οὕτω πληθυνεῖ, ὡς εἰπεῖν, θεότητι, προστεθέντων ἡμῶν λόγῳ θέσεως τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ.

ζ'. Ἐπει δὲ ἡ μήτηρ γῆ καθέλκειν εἰς ἑαυτὴν εἶχεν ἡμᾶς, ὀκνοῦντας ἀνωφορεῖσθαι, προὔπεστησατο καὶ φύλακας ἡμῖν τοὺς ἀσωμάτους ἁγίους χορούς, φῶτα ἐκείνους δεύτερα, πυρσεύοντα ἡμῖν τὸ σωτήριον· καὶ ἐπαύξοντα τῇ σφῶν διακονίᾳ τὴν θείαν ἔλλαμψιν, οὐ χάριν καὶ ζῶπυρον ἡμῖν ἐπέθετο, πεφυκὸς Πνεύματι θεῷ βίβλιν καὶ ἀνάπτεισθαι· εἴτε τὸ λάμπον ἐν κόσμῳ, καὶ εἰς τὸ καὶ θύματα Θεοῦ καὶ θύτας ἡμᾶς αὐτοὺς ἀποτελεῖν, καὶ ὡς θυμιάματα δὲ κατευθύνεσθαι εἰς αὐτόν.

η'. Ἐπει δὲ τὸ ἀντικείμενον πνεῦμα ἐπιπωμάζον, καὶ μὴν καὶ ἀντιπνέον, ποτὲ μὲν μαραίνειν τὸ τοῦ θείου πυρὸς ἐπειράτο σπέρμα, καὶ ἀφιέναι μηδὲ ὀπισμύχεσθαι, ποτὲ δὲ καὶ ἐξῆφθεν καὶ πυρσεύσαν ἀπεσβένυε, βαρὺ καταπνέον, κἀντεῦθεν χάος καὶ ἔρεθός τοῦ κατ' ἀνθρώπων κόσμου κατεκχυχάτο, καὶ σκότωσις βαθεῖά τε καὶ παχεῖα ὅση ἐπαρρησιάζετο· πρῶτα μὲν ἐξ ἀνάγκης τὸ ἀπαύγασμα τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος εἰς γῆν ἐνεχθεὶς, καὶ ἀστραπὰς πληθύνας, καὶ συνταράξας τὸν ἄρχοντα τοῦ καθ' ἡμῶν κακοῦ, ἐκείνον μὲν ὡς τὴν τοῦ ἑωσφόρου καὶ κληῖσιν καὶ πρᾶξιν ἀποθήμενον ἀπεκλήρωσεν οἷς ἔχρη, τὸ βίαιον ἐκείνου ἀπαγαγὼν ἐξ ἡμῶν τῶν λογικῶν εἰς τοσοῦτον, ὡς μὴ ὅτι γε ἡμῖν μὴ ἔκειν ἐπιφύεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ χολοῖς γούν ἐπαμπίπτειν καὶ εἰς ὄλεθρον δίχα γε κελεύσεως.

θ'. Ἐπει δὲ μοχθηρὰ ἡ κατὰ προαίρεσιν, ἧς ἡμεῖς ἐλάχομεν εἶναι κύριοι, ὡς περ ἐκείνον τὸν πονηρὸν τὸν Σατανᾶν, οὕτω καὶ ἡμᾶς οἷα ἀνῆκε μετὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐνάληψιν, ἀνασεύουσα εἰς ἀποστατικὰ ἔργα, δι' ὧν ὁ καμβασιλεὺς Θεὸς προοργίζεται, τῆνικαῦτα ὅσοι φρονήσεως εὔ εἴχομεν, αἰρόντες τοὺς ἡμῶν ὀφθαλμοὺς εἰς ὄρος ἐκείνο τὸ ὑψιστόν, ὅθεν ἡμῖν ἤξει βοήθεια, προεκαλούμεθα κατὰ τοῦ κατωτέρω καὶ ἐκ πεδιάδων πολεμίου τὸν ἐκ τῆς ἀνωτάτω ἀκροπόλεως ἡμῶν ἀρχιστράτηγον. Ὁ δὲ καὶ ἄλλας μὲν ἐπιουρίας ἐξέστειλεν, ὧν οὐκ ἂν αἴσθησις ἀντιλάθοιτο· ἐν δὲ ἐκείναις καὶ τὰς ἱερὰς διφθέρας παρέδοτο, δι' ὧν ὄσα καὶ ἀσπίδων στερεμνίων τὰς τοῦ πολεμίου βολὰς ἀποκρουσόμεθα. Ἐφθῆ γὰρ αὐταῖς προσεπιγράψαι τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα εἰς ἐπίσημον,

A 6. Deus, qui est ante et super omnia sæcula, eo quod fecit et sæcula, absque initio ante initium dicendus, mente recta concipiendus, corde et ore puro benedicendus, intellectu autem adæquate comprehendi nequit; ipse erat semper sicuti est, atque erit, nec ullam nostri indigentiam habuit neque habebit. Etenim si quam habuisset indigentiam, nosmetipsos efformasset propius, non ante sæcula, sed cum sæculis; profecto non fecisset nos ultimo sæculo, sed multis antea sæculis. Propria substantia sibi sufficit, thesaurum in se possidet infinitum atque inexhaustum, nulla re caret quæ divinæ conveniunt bonitati, et omnibus superabundat divitiis; posterius nostram assumpsit formam, non propter semetipsum, sed propter nos, ut nos quodammodo sua impleret divinitate, eum nos adoptione illi conjunxerit, qui natura Deus est.

7. Dum possideret et attraheret mater terra homines, qui segnius ad cælum tendebant, proposuit nobis Deus custodes, videlicet incorporeorum angelorum choros, ut luminaria illa secundaria viam salutis illuminarent et servitio suo divinum auferent fulgorem. Nobis inditus est ignis vivus qui natura sua accendi potest et inflammari ad illuminationem mundi, qui nos perficere potest victimas divinas atque sacrificatores, et dirigere sicut incensum in Dei honorem.

C 8. Spiritus autem adversarius hunc ignem vult comprimere; modo sufflat e contrariis ut scintillas flammæ divinæ dispergat, modo accendi non sinit; hic cremantem et illuminantem exstinguit ignem, spirat enim vehementer e loco in quo est chaos et tartarus contra mundum superiorem, ubi profundæ caligines et frigorum rigor. Splendor vero Patris luminum, sol scilicet iustitiæ, ubi primum apparuit in terris, et radios suos emisit, statim conturbavit auctorem infelicitatis nostræ; sicuti prius Luciferum, nomine et virtute vocatum, expulerat et proprietatibus despoliarat, ita violentum spiritum a nobis rationalibus in tantum abduxit, ut nos immundus invadere non posset, sed ne in porcos quidem ad illorum perniciem transire sine jussu.

D 9. Ast ubi voluntaria perversitas, quam subigere nostrum erat, sicut Satanam olim ita nos ad mala opera vel post recuperatam salutem protrusit, quibus Rex regnum Deus irritatur, tunc, quotquot non plane mente capti eramus, sublatis versus montem, unde salus nostra veniet, oculis, contra inimicum terrestrem et abjectum, e summa arce duces in auxilium appellavimus. Qui cum aliis cœlestibus auxiliaribus advenit et Libros sacros tradidit, quibus ut scutis fortibus usi, ab hostium sagittis nos defendere possumus. Iis namque nomen suum quod ab adversariis cerni posset, ad metum inferendum insculpsit, additis insuper mandatis divinis, quibus prolatis, gens perfida ut servi nequam et mali dæmones aufugere consueverunt. Sunt

autem illa apostolorum cæterorumque nuntiorum spiritu divino inflatorum præcepta, quibus auditis Dei milites animati dæmones adorti feriunt, propellunt, istiusmodi armis cominus ac eminus utentes.

λῆλαι, ὧν ἐξηγουμένων θαρβύνονται οἱ τοῦ Θεοῦ ὀπλίται, καὶ τοῖς δαιμονίοις ἐπεμνηδῶσι, καὶ πληττοῦσι, καὶ βίπτουσι, χρώμενοι τοῖς αὐτοῦ οὐ μόνον ἀσπίδων δίκην, ἀλλὰ καὶ ὄπλου παντός.

10. Si igitur hæc ita se habent (ut vere habent), vobis Dei militibus auctor sum ut ex isto armamentario, Scripturis sacris dico, ea promatis arma quæ cognitionis instrumenta sunt, quibus ad vestram institutionem usi estis, et quorum ope ex hostibus hominum osoribus sæpe sæpius victoriam reportastis. Sed jam satis hac de re dictum est. Sacræ enim paginæ vos edocebunt et certamini favebunt, quo stadium spirituale victores percurretis.

11. Sic igitur ad magnos belli duces ablego, quorum militia spiritualis et rei bellicæ summa peritia, quorum tubæ murus projiciunt, quos malignitatis architecti per nos exstruxerunt, cooperante malitiæ doctore autem in nihilum redegerunt. Quod si horum inopiam non habetis, attamen in præsentis rerum discrimine aliam capessite armaturam. Ad nos accedite ut armorum fabros, qui quibus ad hoc certamen opus habetis, vobis impertiemus. Equidem nihil recusabo, imo quantum possum, id monebo ne ad apparatus pristinos vos accingatis. Ubi enim linothorax clypeum induit et gladii horrendi loco framea se accinxit, certe a cataphractis immane quantum distabunt. Quam igitur ego armaturam nuncupo, pro tela aranæ habebitur ab iis qui arma severa et securitati inservientia cognita habent. Et ecce ego ipse ad pugnam vos exhortor qui rem militarem funditus didici, licet senex quoad corporis vigorem, et ingenii (si quid alioquin in me fuit) acumen perdididerim; id certe moneo ut quod omne bellum antecedit, ad preces rei congruas fundendas procedatis.

δυνάμειος καὶ χορηγίας ἔλαχον ἔχειν, ἄνθρωπος γέρον ἀκμῇ τῇ κατὰ σῶμα, καὶ τὴν κατὰ λόγους (εἰ ποτέ μοι καὶ ἦσαν) συναπολωλεκώς· καὶ πρῶτον, ὃ δὴ παντὸς πολέμου προτρέχει, ποιῶ καὶ αὐτὸς εὐχὴν προγράφας, ὅποια τοιοῦτου προκατάρχειν ἔργου φιλεῖ.

12. At hoc quidem loco est quod omnes metuamus ne, ubi Deus in quocunque a nobis perficiendo opere se subducit, opera nostra irrita sit. Nobis autem certamen quod nobis incumbit severissimum Deoque ipsi gratissimum, jejuniū est, propter quod omnes terræ sacerdotes hujusce considerationis rationem inire debent. Precemur igitur ut in his certaminibus summum palmarum distributor e parte nostra stet; qui quidem nobis, ubi bene certaverimus, meritam mercedem non refutabit; ubi autem fatali quodam casu a proposito exciderimus, victoriæ muneribus nos non privabit aut cum dedecore labi sinet. Non inaniter autem *fatali quodam casu* addiderim. Non enim de corporis exercitio aut carnis pondere agitur qua theoretæ certantes circumdantur, quippe qui et

ὡς βλέπεσθαι τοῖς ἐχθροῖς, καὶ φρίκην αὐτοῖς ἐμποιεῖν· προσεπιγράψαι δὲ καὶ θεῖα προστάγματα, ὧν ἐξακουσμένων οἱ ἀποστάται κακοὶ δοῦλοι δαίμονες δραπετεύουσι. Τὰ δὲ εἰσιν αἱ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἄλλων δὲ κηρύκων ἐκ θείας ἐπιπνοίας διδασκα-

λῆλαι, ὧν ἐξηγουμένων θαρβύνονται οἱ τοῦ Θεοῦ ὀπλίται, καὶ τοῖς δαιμονίοις ἐπεμνηδῶσι, καὶ πληττοῦσι, καὶ βίπτουσι, χρώμενοι τοῖς αὐτοῦ οὐ μόνον ἀσπίδων δίκην, ἀλλὰ καὶ ὄπλου παντός.

ι'. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει (πάντως δὲ οὐκ ἂν ἄλλως), ἐπιτέλλομαι ὑμῖν τοῖς τοῦ Θεοῦ ὀπλίταις, εἰς τὸ τοιοῦτον θωρακεῖον δραμεῖν, καὶ ἀναλίσσασθαι τὰ πρόσφορα ὄπλα τὰ ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, αἱ πρόκεινται εἰς ἀνάγνωσιν, ἃς ἔχετε, ὧν πεπειρασθε εἰς ἐπιστήμην, αἷς πολλαῖς περιεγένεσθε τῶν μισανθρώπων ἀντιμάχων· καὶ οὕτως ἐμαυτὸν ἀπάλαττω τοῦ πλείω λέγειν. Αὐταὶ γὰρ αἱ θεῖαι συλλαβὰι διδάξουσιν ὑμᾶς, καὶ συλλήψονται παντὸς ἔργου, δι' οὗ κατευθυνεῖσθε εἰς τὸ προτεθειμένον πνευματικὸν στάδιον.

ια'. Καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ πέμπω ὑμᾶς εἰς τοὺς μεγάλους πολεμάρχους, ὧν τὰ κατὰ πνεῦμα τακτικά, ὧν αἱ θεῖαι στρατηγικαὶ μέθοδοι, ὧν αἱ σάλπιγγες τεῖχη καταβύπτουσιν, ἅπερ οἱ τῆς κακίας οἰκοδόμοι δι' ἡμῶν ἐπλινθοποίησαν, ὧν αἱ ἐλεπόλεις ἅμα προῦφάνησαν, καὶ πύργους, οὓς ὁ σοφιστὴς τῆς κακίας ἀνέστησεν, εἰς χροῦν ἐλέπτυναν. Ὅτε δὲ τῶν μὲν τοιούτων αὐτάρκως ἔχετε, διὰ δὲ τὸ πρόχειρον καὶ εὐπόριστον κατ' ἴδιαν αὐτὰ θέμενοι, λιγνέσθε καὶ εἰς ἕτεροῖον ὄπλισμόν, καὶ ὡς ἐπὶ ὀπλοποιοῦς ἡμᾶς ἔχετε χορηγησοντάς τι πρὸς μάχην τὴν ἄρτι προκειμένην ἐπιτιγδεῖν· ἐπιδώσω μὲν ἐξ ἀνάγκης, προσηνέσομαι δὲ, μὴ ἂν ἔχειν ἡμᾶς τοιαῦτα σκαυίσσασθαι, ὅποια τὰ παλαιὰ, οὐ μνησθῆναι οὐδὲ ἐγγυῶν ἐκείνων εἰς οὐδέν. Εἰ γὰρ ὁ κατὰ πνεῦμα λινοθώραξ, καὶ ὁ ἐκ λύγων ἀσπίδα περιθέμενος, καὶ ἀντὶ ξίφους βριαροῦ ἀγεννη παραξίφιδα, καὶ ὅσοι τοιοῦτοι — ἀλλ' αὐτοὶ τῶν καταφράκτων ὀπλιτῶν πολὺ τι διεννηόχασιν ἢ ἄρα ἐξ ἐμοῦ ὀπλιστὴς λογισθεῖν ἂν ἀράχνης ἐπέδουσις τοῖς ἄλλως εἰδόσιν ὀπλίσεσθαι πρὸς ἀκρίβειαν, καὶ στεγανούσθαι εἰς ἐχυρότητα. Καὶ ὁμοίως ἰδοὺ καὶ αὐτὸς ἐξαρτύω ὑμᾶς εἰς μάχην, ὡς καὶ μεθόδου καὶ

ιβ'. Γινώμεθα πάντες ἐνταῦθα φόβου, ὡς, εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἡμῖν ἅπαντος ἔργου σπουδαίου συναρπάσσει, οὐκ ἔστι κατορθοῦν. Σπουδαιότατον δὲ ὅτι μάλιστα, ἐπεὶ καὶ θεοφιλέστατον, τὸ ἄρτι προκειμένον ἔργον, ἢ « νηστεία, » δι' ἣν ὁ παρῶν λόγος ἄρτι πρὸς τοῖς ἅπανταχοῦ γῆς ἀρχιερεῦσι καθίσταται, ἔχοῦν εὐχοίμεθα, πρὸς ἡμῶν εἶναι τὸν ἐν τοῖς ἀποστόλοις ἀγῶσιν ὑπερκαθήμενον ὕψιστον βραβεῖν· ὅς καλῶς μὲν ἡμῖν ἀεθλεύσασιν οὐ φειδωλὸς ἔσται τῶν ἐπάθλων, ἀτεχνῶς δὲ διεκπεσοῦσιν οὕτε προσηγῆς φανεῖται, καὶ τῶν βραβείων ἀποστερήσει, καὶ ἄλλως οὐκ ἐντίμως ἀπώσεται. Οὐ μάλιστα δὲ μοι τὸ « ἀτεχνῶς » ἐνταῦθα ἐπιλέλεκται. Οὐ γὰρ σωμαστικῆς ἐνταῦθα χρεῖα καὶ στοιβῆς κρεάτων, ἣν οἱ θεωρικῶς ἀθλοῦντες περικείμενοι, σαρκῶν αὐτοὶ ὄντες ἄνδρες, καὶ πού καὶ βαρύτητι σώματος καταβύπτουσι

τὸν ἀντίπαλον· ἀλλὰ τέχνης εὐμεθοδου, πνευματικῶς βυθμιζούσης καὶ ἐναγοῦσης εἰς τὸ εὐσθενές, δι' ἧς ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀπονητὶ τέχνη καὶ σοφία θεία κάτω βάλλουσι τὸν καθ' ἡμῶν φρονούντα μετώρα, τὸν καὶ πάνυ μὲν βριαρὸν, καὶ ἄλλως δὲ ἀνδρανέστατον· τὸ μὲν, εἰ καταβῆθαι μὴ θέλοντες χυνοῦμεθα, ὅτε καὶ πίπτομεν, τὸ δὲ, εἴπερ ἐργηγορότεροι ἡμᾶς αὐτοὺς ἕκαστος εἰς θάρσος ἐκφυροῦμεν μάχιμον, ὅτε καὶ ῥίπτομεν τὸν ἐχθρόν. Τέχνην δὲ τοιαύτην ἀθλητικὴν διδάσκειν, οὐδεμία χρεῖα ἡμῶν οὐδενί. Πάντες γὰρ καὶ δεδιδάγμεθα ἰκανῶς, καὶ πεπειράμεθα ἐντριβῶς, καὶ οἴδαμεν ἀκριβῶς, καὶ δυνάμεθα ἕκαστος ἀλείπτως εἶναι, στρατηγὸς αὐτόνομος, κυβερνήτης αὐτοπρόβλητος, διδάσκαλος αὐτοφυής, ὁδηγὸς ἀφ' ἑστίας αὐτομαθῆς ἐρμηνεύς.

ιγ'. Ἐπεὶ δὲ δσιότης παρηκολούθησεν, ἕκαστος μεγάλῃς νηστείας, καθὰ καὶ παντὸς πολέμου, προηγεῖσθαι σύναξιν καὶ διδασκαλίαν τὴν ἐπ' αὐτῇ (πολέμου γὰρ τι πάντως εἶδος, καὶ αὐτοῦ σκοπιμότητος, καὶ τὸ νῦν ἡμῖν προκειμένον σπούδασμα μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν σκοτεινῶν τάξεων), καὶ ἄθροισμα τοῦτο ἱερὸν συνελέγη, καὶ οὐκ ἔστι μὴ καθοσιώσασθαι τὸ πρέπον, εἰς ὅσον ἰσχὺς μεθοδεύομεν ὑμῖν ἀναγκαίως πρὸ πάντων ἄλλων, ὡς ὁ τῆς διδασκαλίας ἕρος κανονίζειν βούλεται, εἰς νοῦν λαβέσθαι τὰ τοῦ σκοποῦ τῆς νηστείας, εἰς ἣν ἤδη προδιβάζομεθα. Τοῦτου γὰρ εὐρημένου (πρόδοπος δὲ πάντως ἡ αὐτοῦ θύρα, καὶ χρῆμα μακρὰ ἰσχυρηλατεῖν), οὕτως ἡμεῖς πολυλογησομεν, οὕτως ἡμεῖς ποιήσομεθα, ἀλλ' ἐκ προχείρου δράξεσθε τοῦ ποθομένου· ταῦτόν δ' εἰπεῖν, τὸ θεῖον ἐξανύστε θέλημα, τὸ δὲ σεμνότερον φάναι, αὐτῷ Θεῷ ἐγγίσατε, καὶ ἄλλος ἄλλου προτρέχοντες ἐν τῷ τῆς παντίμου ἀναστάσεως καιρῷ, ἐντεύξεσθε αὐτῷ, καὶ προσφωνήσατε, καὶ τὸ « Χαίrete » ἀκούσατε, καὶ ὅσο ἄλλὰ προσηγορία τῆ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναστᾶσει καὶ λαλιᾷ τῇ πρὸς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν, καὶ τὴν αὐτοῦ μαθητεῖαν φιλοῦντας, καὶ ποθητὸν ἡγησαμένους τὸ κολλᾶσθαι αὐτῷ.

ιδ'. Σκοπὸς δὲ νηστείας, εἰς ἣν ἡμεῖς ἄρτι στελλόμεθα, οὐχ οἷον ἐπιτηδεύομεθα οἱ πολλοί, κημοῦντες τὰ χεῖλη, ὡς ἂν μὴ τὸ πλήρες τοῦ ταμείου ταχὺ γίνηται ὑπόκεινον, μηδὲ τὰ ἀναγκαῖα μύλαις ὀδόντων ἀλγῆσθαι παραβάλλωνται, μήπως αὐτὸς ὁ βίος ἐλαττοῖτο. Τοῖς γὰρ οὕτω τεχνωμένοις νηστεύειν, ἐμπορία τὸ πρᾶγμα, καὶ τίς κερδαλέοτης εὑρεσις. Καὶ ὑγίαιαν μὲν, εἰ οὕτω τύχοι, περπιοῦνται οἱ τοιοῦτοι, καὶ οὐδὲ τοὺς ὀδόντας τρίβουσι· μεστὸς δὲ αὐτοῖς ὡς ἐπὶ πολὺ καὶ ὁ ἔξω κώρυκος, οἷς τὸν οἰκεῖον καὶ σύμφυτον θύλακον λαγαρὸν φυλάττουσιν. Ἄρετῃ δὲ ἐν αὐτοῖς οὐδεμία. Οὐκ οὐκ ἡμῖν ἄρτι νηστείας τοιαύτης κήρυγμα, τῆς καὶ πονηρᾶς καὶ ἰσχυροποιῶν, εἰς οὐδὲν δέον· παραγγέλλομεν δὲ ἄλλως νηστεῖαν τὴν μετὰ καὶ τροφῆς καὶ τρυφῆς καὶ πλησμονῆς, τὸ καινότερον. Προκαλοῦμαι γὰρ ὑμᾶς, δι' ὅλης τῆς νηστείας καὶ ἐσθλείας καὶ πίνας καὶ πλείων προτέρων, εἰ δυνατόν, καὶ μέχρις αὐτοῦ κόρου σπεύδειν δὲ καὶ θησαυρίζειν, εἴγε δύνασθε, ἵνα οὕτω μηδὲν τι καινοπραγεῖν οἰώμεθα, εἴτε πρὸς τὸ νηστεύειν ἄρτι ἀπονεύομεν, ὡς τὸ δοῦλον σῶμα

A ipsi carnosus sunt homines, et, corporis mole non impediti, adversarium humi projiciunt; sed ars proba requiritur quæ ipsorum personis decus ac robur impertit, quorum venia sine labore, vi autem et sapientia divina suffulti eum humi sternunt qui nostram cladem, licet robusti simul et ignavi, meditantur, seu ob negligentiam tumescentes cadimus, seu ubi novo cum vigore nos invicem ad pugnandum exhortamur in adversarii perniciem. Hanc autem artem nemo nostrum opus habet edoceri. Omnes enim satis ea in re instructi expertique sumus, et quisque nostrum sui ipsius unotor, dux sui juris, gubernator, præceptor, ductor domesticus, interpres idoneus esse potest.

B 13. Sed cum cuique magno jejunio sanctimonia inhæret, et ut in omni bello accidit, concio et doctrina antecedit (belli namque, et quidem ad finem aliquem perducendi speciem præbet certamen quod nos occupat cum duce cohortium tenebricosarum), et hæc sacra phalanx coacta est ad necessariam consecrationem; quare summum ei rei studium impendimus, ut doctrinæ canon præscribit, et de jejunii quod peragimus ultimo fine meditatur. Hac enim reperta et facilis quidem ad eam aditus est, non multis nobis verbis, aut vobis diuturno labore opus erit, sed desiderii statim compotes erimus, aut ut aliis verbis dicam, voluntatem divinam facietis, imo Deo ipsi, ut rem solemniter dicam, appropinquabitis, dum alii alios in venerandæ resurrectionis momento cursu superare contenditis. Obvium autem eum habebitis, interpellabitis et ex ejus ore « Salvete » et cunctas voces audietis quæ resurrectionis prædicationisque respectu iis qui eum diligunt ejusque doctrinam reverentur, et cum ipso unionem desiderabilem credunt proficue sunt.

C 14. Jejunii porro, quod nunc inchoamus, propositum non in eo consistit, ut, ad exemplum multitudinis, labia coerceamus, ex quo fit ut frumenti abundantia cito in nihilum abeat, neque ut cibos dentibus ad vitam sustentandam molamus. Qui enim hac ratione jejunium exercent, rem pro negotio aliquo quæstuoso habent. Tales quidem homines sanitatis curam gerunt, et dentibus parcunt; folliculus autem externe iis plenus est, dum utrem a natura datum inanem gestant. Hi igitur, ut vides, de virtute gloriari non possunt. Quare nobis quoque ejusmodi jejunii ostentatione non opus est, quod non nisi corporis maceriem gignit, aut cum ciborum abundantia et luxurie conjunctum est. Enimvero vos exhortor ut jejunii tempore ab esu atque potu vel ad satietatem usque minime abstinatis. Thesaurizate vero, si potestis; sicut enim nihil novi facere videbimini, et nemo inique læsi corporis vos accusabit. Cum autem hoc ipsum præceptum incommodum aliquod secum ferat (qui enim edit aut bibit sibi ipsi molestus quodammodo

est, equidem omnis molestiæ evitandæ vobis auctor fuerim.

15. Ita vero se res habet. In vitæ solatium ac allevamentum animalia opera gestantia et hominum genus invenerunt, quorum alia servum pecus, alii mercede conducti opera navant, ita ut dominis otio vitam transigere suam liceat. Simile quid ego quoque vos ut faciatis moneo, homines pauperes atque egenos ad ejusmodi servitia conducendo, qui utilem vobis operam præstent; Dei servos dico, qui vili mercede accepta duris accinguntur laboribus. Hi namque Dei imaginem præ se ferunt eos protegentis, et onera portare didicerunt, et quietem sumunt, dum nos ipsi, oneribus curvati, eos adimus. His nostra impertiamus; his id quo nos superabundamus æquitatis ratione habita largiamur. Etenim id pro certo habeatis, quando hos vestimentis induerimus, id futurum esse ut nec ipsi molestiam frigoris obeamus. Deo enim dante nos calesoimus, siquidem malitiosi ad ignem æternum destinati ignem consumens accendit, probis autem calore amanter impertit, sole justitiæ annuente. Dum enim illi cibos a nobis oblatos manducant, nos ipsi satiamur non tantum, quod nobis quoque de solo pane vivere fas sit, sed quia summus alimentorum dator rebus quarum penuria premimur, imperscrutabile offert supplementum, sicut in parcos famem caninam emittit, qua Erysichthon aut Harpocrates aut alius forte aut seleucis, quæ avis est voracissima laboraverit; quibus omnibus is comparandus est qui solus ad satietatem usque gulæ indulget. Quando igitur fratres egeni sitientes bibunt, nos sitim pellimus, idque non solum quoad corpus, ubi Deus copioso nos humore saturat et reficit, ita ut neque nimio solis ardore incommodemur, aut in morbum sudorificum incidamus, aut inani sudore humorem internum ejciamus, ita ut externo influxu quasi antidoto opus habeamus; imo econtra, ut famosa mulier Samaritana, animam divino latice irroratam experiemur sine quo vel ii sitiunt qui maris vada ramis trajiciunt.

Θεὸν ἀλλομένου ὕδατος θεραπεύοιτο, οὐ στερόμενοι λασσαν.

16. Quocirca si pauperes vestimus, et famis ac sitis pellendæ ansam præbemus, nequaquam rebus ad victum necessariis nos ipsi privamus, ut sensibus ac oratione falsa capti autumant; imo bonum omnifarum in nos inde redundat, quin alios privando nos ipsi abundemus; per mutuam enim canalem utrique eorundem commodorum affluentia gaudemus. Sic igitur nos quidem cibum ac potum vestimentaue, id est res parvi faciendas illis præbemus; qui ea quæ nobis debent, cum multiplici nobis usura reddunt, Deo omnipotente arrhas pro ipsi præbente, qui beneficium in pauperem rep misericordiam collatum æquiponderat. Huc procedit quod quibus beneficium datum fuit, datoris

κακοποιεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ τοιαύτη ἐπιταγή πόνον ἔχει (μοχθεῖ γὰρ ὁ καὶ ἐσθίων καὶ πίνων πολλά καὶ χρηματιζόμενος), μεθοδεύω ὑμῖν ἐνταῦθα καὶ τὸ « ἀκοπίατον. »

15. Τὸ δι' ἔστιν ἔχων οὕτως. Ἐπινενόησθηται τοῖς ἐν βίῳ ἀχθοφόρα ζῶα λοιπὰ καὶ πρόσωπα δὲ, τὰ μὲν δουρικὰ, τὰ δὲ μισθοῦ μοχθοῦντα, δι' ὧν οἱ δέσποται βίον τρίβουσιν ἄπονον. Τοιοῦτον δὴ τι ἀλγὼ ὑμῖν ποιεῖν ὑποτίθεμαι. Τὸ δὲ ἔστι μισθώσασθαι ἑαυτοῖς τοὺς πένητας καὶ πτωχοὺς εἰς τὸ τοιοῦτον ἔργον, τοὺς ἀχθοφοροῦντας τὰ ἡμῖν σωτήρια, τοὺς τοῦ Θεοῦ ἐργάτας, τοὺς βραχυτάτου μισθοῦ διαπραχόμενους τὰ τοῦ παντὸς ἄξια, τοὺς προσώπια Θεοῦ ἐπιφαινομένους ἡμῖν, ὧν τὸ καλὸν οικειοῦται Θεός, τοὺς δεδιδαγμένους ἀφρὶν φόρτους τοιοῦτους, τοὺς ἀναπαύοντας, ἐπεὶ κοπιῶντες ἡμεῖς καὶ πεφορτισμένοι προσέλθωμεν αὐτοῖς. Τούτοις ἀναθῶμεν τὴν ἡμέτερά, τούτοις ἐπιτρέψωμεν τῶν ἐν ἡμῖν περιτῶν, ὅσα διακρινόμεν ὀρθότητος λόγῳ. Ἀμῆν γὰρ λέγω ὑμῖν, τούτων ἐνδουμένων, ἡμεῖς οὔτε φορτηγούμεν ἐκ περιττοῦ, καὶ οὐδὲ βίγουμεν. Θάλλει γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς, τοῖς μὲν τοῦ πονηροῦ πῦρ καταναλισκόν ἐξαπτόμενος, οἷς καὶ τὸ αἰώνιον ἐπιδρέμει πῦρ, τοῖς δὲ ἀγαθοῖς θαλπωρὴ αὐτόχρομα ὧν ἔπει καὶ δικαιοσύνης πεφίλοσθήσεται ἡλιος. Ἐκείνων ἐσθίων τῶν τὰ δι' ἡμῶν χρησιμοποιούμενα, ἡμεῖς κορηννύμεθα, οὐ μόνον, καθότι οὐδὲ ἡμᾶς ἐπὶ ἄρτῳ μόνῳ ζῆν ἐπιζειν πρέπει, ἀλλὰ καὶ ὅτι παραδόξως ὁ μέγιστος σιτοδότης ἀναπληροῖ τὸ ἐνδόν, ὡς οὐκ ἂν ἡμεῖς μάθοιμεν ὡσπερ αὐτὸν ἀποκληροῖ τοῖς ἀμεταδότοις τὴν βούπειαν, ἣν Ἐρυσίχθων τις νεοσίη, καὶ Ἄρποκράς, ἡ ἄλλος τις ἐπ' ὁμοίοις θρυλλούμενος καὶ σελευκίς δὲ τὸ ἐν πτηνοῖς βορώτατον, οἷς παραβλητέος ὁ εἰς κόρον μονοφαγῶν. Ἐτι τῶν πνήτων ἀδελφῶν ἐμπορουμένων πόσεως, δίψης ἔχομεν ἄκος ἡμεῖς, καὶ τοῦτο οὐ μόνον κατὰ σῶμα οἷα τοῦ Θεοῦ πολυειδῆ βροχὴν ὑπεριστῶντος ἡμῶν, καὶ ἀναψύχοντος, οἷς οὔτε καύσωνι πυρακτούμεθα, νόσου προκλουμένης βανίδα δροσίζουσιν, οὔτε ἰδρῶντες ἐν κενοῖς, καὶ τὸ ἐν ἡμῖν οὕτως ὕγρον ἐξατμίζοντες, ὡς δέισθαι τῆς ἐξωθεν ἀντεπιβροχῆς, ἐπ' ᾧ πρὸς ἐναπλήρωσιν τέγγεσθαι· ἀλλὰ καὶ ἐτέρως κατὰ τὴν περικλυτὸν Σαμαρεῖτιν, ὡς ἂν ψυχὴ διὰ τοῦ κατὰ διψῶσιν οἱ τὴν ἄλμυρὰν τοῦ βίου τέμνοντες θέ-

16. Καὶ οὕτω μὲν τῶν πνήτων ἀμφιεννομένους, καὶ τὰ ἐς τροφὴν ἑκατέραν προσιεμένων, οἷς ἐκαίως πονούμενοι μεταδιδόμενοι, οὐκ ἐλαττοῦμεν ἐς ζωὴν, ὡς τοῖς πολλοῖς φαίνεται, ἀποσκευασμένοι πρὸς οἴσθησιν ἄλογον. Ἀλλὰ τὸ καινότατον τὸ ἐκεῖθεν ἀγαθὸν μεταβρύσκεται εἰς ἡμᾶς, ὡς πρὸς ἀναρξίου ἀνακάμπτων, ὡς ἀντιπεριστάσεως λόγῳ ἐκείνους μὲν ἐκκενοῦν, ἡμᾶς δὲ ἐμπιπλῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοις δι' ἡμῶν καὶ ἡμῖν αὐθις δι' ἐκείνων ἐποχτευόμενον, καὶ ἀντεπιβροχὴν τὸ χρήσιμον. Καὶ οὕτως ἀναποδόσεως λόγῳ ἡμεῖς μὲν καὶ ψωμίζομεν, καὶ ποτίζομεν, καὶ ἀμφιέννυμεν ἐκείνους καὶ ὀλίγα καὶ βραχέως λόγου ἄξια καὶ ἐν σωματικῇ βραχυτέτῃ καθορώμενα· ἐκεῖναι δὲ ἡμῖν ἐλλάττονται μὲν, καὶ

ὅσα ἔλαχον, εἰς πολλαπλάσιον, τόκους προσπειτι-
θέντες διὰ τὸν αὐτοῦ ἐγγυώμενον ἀπειροτάλαντον
οἰκοδεσπότην, ὃς ἔλεουμένου πτωχοῦ εἰς οἰκεῖον δά-
νειον ἐγγράφει τὸν ἔλεον· προσπειτῶσιν δὲ τοῖς
πρὸς αἴσθησιν καὶ τὰ νοούμενα. Καὶ μὴ πρὸς τυύ-
τοις θησαυροῦς πληθύνεσθαι οἱ αὐτοὶ ποιοῦσιν ἡμῖν,
ὅτε καὶ μικρὸν ἀργυρίδιον ἢ ἀλλὰ χαλκίον ὄβολοῦ
αὐτοῖς ἐνδαψιλευόμεθα. Χρηματιζόμεθα γὰρ ἐκ τοῦ
παμπλουσίου Θεοῦ, ὅτε καὶ τοιοῦτὸν τι τοῖς ἀδελφοῖς
πορίζομεν. Πατὴρ γὰρ ἐστὶ, καὶ πατέρων πάντων
ὑπατος, καὶ οὐκ ἀνέχεται, δι' αὐτὸν ἀποπλουτεῖν
ἡμᾶς τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ πένιᾳ τῇ καθ' ἡμᾶς τὴν
ἐκείνων ἐκθεραπεύεσθαι· ἀλλὰ τι διδόντες, πλείον
ἀντιλαμβάνομεν. Μάλιστα μὲν οὖν ἐπὶ ὀλίγα πιστοὶ

τλοῦμεν, ἅμα ἐπεισέρει τὰ κρείττονα, καὶ ἀπὸ εἰς μυριοπλάσιον.
17. Καὶ ἰδοὺ, μεθώδευσα νηστεῖαν ὑμῖν καὶ ἔν-
δειαν, τρυφῆς αἰτίαν καὶ πλουτισμοῦ, ἵνα μὴ μόνον
σάββητα τρυφερά λέγοιτο, ἀλλὰ καὶ νήστευμα τοῦ-
το τρυφηλὸν, ἴσχυρᾶς λιπαίνουσα, κένωσις πλή-
θουσα, ἔνδεια πλουτοποιός.

17. ἵνα δὲ καὶ ἄλλως ἐπιβαλοῦμεν τοῖς αὐτοῖς, ἡ
τοιούτη νηστεία δοκεῖ μὲν τοῖς ἀπλοϊκῶς θεωροῦσιν
ἐνιαῖον καλὸν εἶναι, καὶ οὕτως εὐπερίληπτον, ἢ εὐ-
περίγραπτον. Τὸ δ' ἄλλως ἔχει πρὸς ἀληθείας ἀκρι-
βείαν. Μιᾶ γὰρ ταύτη θεοφωτεῦται βίβη καὶ ἐν τού-
τῳ εὐγενεῖ πρέμνῳ κλάδοι μυριοὶ ἐπανατέλλουσι
σπουδαῖοι, καρποὺς ἀρετῶν ὄλων προϊσχύμενοι, καὶ
τελειοῦντες εἰς ψυχικὴν ἀπόλαυσιν. Αὐτίκα δ' οὕτω
νηστευτικὸς ἄνθρωπος ἀγάπην πρὸ τῶν ἄλλων ἡσκη-
μένος ἐκφάνεται, καὶ φιλάδελφος εἶναι διαζωγρα-
φεῖται (μὴ τοιοῦτος γὰρ ὢν, οὐκ ἂν ἐλεῆσθ)· πρὸ
δὲ γε τούτου θεωρεῖται φιλόθεος. Τὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ
τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀπονέμει, τὸ δ' ἀκριβὲς εἰπεῖν, αὐτῷ
Θεῷ, τῷ ἀποφνημαμένῳ, « πᾶν, ὅπερ ἂν ἐνὶ τῶν
τοιοῦτων ἔλαχιστων καὶ ἀδελφῶν καὶ δούλων ποιῆ-
ται, αὐτῷ ποιῆσθαι. » Ἦν δούλους μὲν ἡμετέρους οἱ
ἐφήμεροι δεσπότηται οὐκ ἀξιοῦμεν πεκουλιάζεσθαι,
ἀλλ' ἡμῖν αὐτοῖς τὰ σφίσι ὑπάρχοντα ἐπιγράφειν
ὀρίζομεν, κἂν μυρία ἔχοιεν· ὁ δὲ μέγιστος οἰκοδε-
σπότης Θεὸς οὐκ ἀξιοῖ τοῦτο δικαίως ἀφ' ἑαυτοῦ,
καὶ οὐ δι' ἑαυτὸν, οὐπὲρ ἐστὶν ἡ γῆ καὶ ἅπαν τὸ
κατ' αὐτὴν πλήρωμα, δι' ἡμᾶς δὲ, ἵνα πιστοὶ ὄν-
τες καὶ αὐτῷ ἀνατιθέμενοι ἡμᾶς τε καὶ πάντα τὰ
καθ' ἡμᾶς, ἀγαπώμεθα, ὡς καὶ εὐγνώμονες καὶ πί-
στιν ἔχοντες καὶ δεσπότητος ἀξιοί, καὶ θεοὶ αὐτῷ υἱοὶ
καὶ θεοί;

18. Ἀγάπη τε οὖν οὕτω τελεία παραπέφυκε τῇ τοι-
αύτῃ νηστείᾳ, ἣν ἀγάπην πολλακίς ἰθεατρίσμεν,
σεμνόναντες πομπικώτερον καὶ λαμπρότης ἀγγελι-
κῆ, πρὸς δὲ μίμησιν καὶ θεϊκῆ. Ὁ γὰρ ἐν τῷ, ὡς
ἐβρίβη, νηστεύειν ἀποφορτιζόμενος τὰ περιττὰ, καὶ
ὢν οὐδὲν οὐδὲ ὄφελος, ὑπερθεῖν γῆς φέρεσθαι
γνωματεύεται, καὶ οὐδὲν προσθήκειν αὐτῇ, οἷς οὐδε-
νὶ τῶν γῆτων ἐνίσχεται, ἀλλὰ πάντα κάτω ἀφίεις
τῶν ἀνωτάτω γίνεται. Ἐὰν δὲ τοῦτο, πάντως καὶ
ἀντὶ σωματικοῦ θεωρητικὸς ἀπεκβαίνει, ὡς ἀντὶ

¹ Matth. x, 42.

mentem, ut fas est, justo pondere metiuntur ;
nummuli argentei aut oboli ærei, quod ipsis dedi-
mus, loco thesaurus nostros largiter augmentando.
Deus enim, cujus immensæ sunt divitiæ, id quod
fratribus donavimus, cum usura nobis restituit.
Pater enim est isque omnium patrum summus qui
non vult nos rebus propriis nos spoliante, in illo-
rum eas commodum vertere, ita ut illi per inopiam
nostram ditescant. Quod enim dedimus, cum usura
reddit, et ubi in parvis fideles nos expertus est, su-
per majora nos ponit, et tantum abest ut nostra-
rum rerum jacturam faciamus, ut meliora ea que
innumera redipiscamur.

φανέντες, ἐπὶ πολλῶν καθιστάμεθα· καὶ ἅμα ἔξαν

17. Hinc apparet quod jejunium et abstinentiam
prescribendo, divitiarum acquirendarum vobis viam
monstravi ; et quod non solum de lautis sabba-
tis, sed de splendidis jejuniis et de materie pin-
gui et inanitione superflua ac de inopia quæ divi-
tes facit sermo justus esse poterit.

18. Eadem deinceps quæstionem alio quodam
modo explanaturi dicimus quod si jejunium iis
qui rem simpliciter obtutu complectuntur singulare
quidpiam, indefinitum atque illimitatum esse vide-
tur, quod quidem stricte veritati repugnat. Ex una
enim hac radice a Deo plantata et ex hac stirpitate
nobili sexcenti assurgunt rami, virtutum fructus
omnium exhibentes et in spiritalem fruitionem læte
abeuntes. Confestim igitur homo jejunos, quo di-
ximus modo, charitatis egregia edet specimina et
fratrum se amantem præstabit (quod si non esset,
misericors nunquam foret), sed Dei quoque in-
primis amicus esse apparebit. Quæ enim Dei
sunt, Deo reddit qui dixit : « Quodcumque minimo
ex istis fratribus et servis facitis, mihi ipsi fe-
ceritis ². Non enim servos, quorum pro tempore
domini sumus, mercede defraudare in animo ha-
bemus, aut ea quæ ipsorum sunt in commodum
nostrum vertere intendimus, licet maximi sint
momenti. Deus enim omnium quæ existunt mo-
derator talia respuit, cujus est terra ejusque ple-
nitude. E contra vult ut fideles et submissi nos
invicem amemus sincero corde ei fide inconcussa,
ita ut Domino digni filii adoptionis, imo dii eva-
damus.

19. Tali jejunio charitatis adhæret qualem sæpe
cum pompa, splendore angelico et more Deo digno
in scena produximus. Qui enim, ut dictum est,
per jejunium quod superfluum est, et quibus opus non
habet abrogat. rebus terrestribus superiorem se
annuntiat, et iis quæ infra sunt omissis ad ea quæ
desursum sunt tendit. Quæ si ita se habent, idem
ex homine mundano spiritualis evadet; totum enim
se, vana terrestri vita omissa, contemplationi se de-
det, quo fit veluti, ut nomen ipsum indicat, Deus in

essentia sua ab eo comprehendatur. Et quid sane aliud homo prudens et qui ad meliora sese accingit faciet, nisi ut a vitæ tumultu liberatus et parum curans futilia, bona opera perficiat et rebus honestis quas cognoverit studeat? Idem quoque non statuarum more, junctis manibus manducabit, aut disjunctis, inertiam quæ animalia bruta decet, simulando hominem se nuntietur; imo ratione salva talibus clientibus habita (fratribus autem conservis pauperibus inquam) sacrificia præstabit. Illi enim sponte current et vivent, optima quæque in eum conferent; ipse autem rebus se dignioribus studebit utpote homo spectatæ virtutis et qui rebus indecoris operam navare de dignatur. Artificum idem honoris cupidorum, imo operariorum vulgarium exemplum sequetur, qui ex artificiis fortunam et nomen adepti, manuum opera se ditant, postea vero altos spiritus sumpserunt et arte cui divitias suas debent in contemptu habita, rerum acquisitarum jactura facta nihilominus solum ipsum aspernantur, atque instrumenta prius salutaria in fumo et clavo, potius vero in caligine suspendunt. Dum autem limum suum non simplici, sed aureo colore tingunt et capiti pulchritudinem cælestem induunt, quæ autem supra eam exsistunt alio quodam modo exornant, antiquum artificem abjurant et regium morem amplectuntur. Dum enim vitam puriorem sequi instituant, reges esse cœperunt. eis ἐπιχρῶσιν οὐχ ἀπλῶς λάμπουσιν, ἀλλὰ καὶ κάλλος εὐθεισάντες, τὰ δὲ ὑπ' αὐτῶν ἕτερον τρόπον ἐξωραίσαντες, τὸν μὲν πάλαι τεχνίτην ἐξόμνουνται, εἰς δὲ τὰ βασιλεία παραβύσαντες ἑαυτούς· οἱ γὰρ καθαραιότερον ἐλόμενοι ζῆν, οἱ πολλοὶ καὶ βασιλικοὶ ἀποβαίνουσι.

20. Cum igitur qui religiose jejuna aliorum exemplum sequitur et nullam rerum vulgarium ouram gerere, unam vero eamque præcipuam amplecti, quam summus Deus amat, apud se statuit, idem quæcumque ad vitæ severitatem spectant abjurabit, iis solis studens, quorum operationis beneficio bonam quam elegit partem non amittet. Fieri enim non potest ut homo, nec ubi summum virtutis fastigium attigerit, his præsertim temporibus, vitæ turbarum saltem aliquatenus participes esse desinat. Prorsus enim, ut facile cerni potest, glebæ adhæremus, non reptilium tantummodo ad instar repentes, neque subterranei et cæci uti talpæ tellurem fodientes: sed etiam super terra vivere et rectis pedibus incedere recusantes, ne ipsi quidem arti valedicere satagimus, oujus ope res nefarias operamur et rebus mundanis cælestes posthabemus.

21. Quocirca qui, ut supra dictum est, imitatoris partes amplectitur, et facit ut ii qui artium loco regios mores sectantur et pro regibus haberi gestiunt quia auctoritatem regiam artificis humili conditioni præferunt, ut, quod mirum non est, in Dei manibus, dum vivit, erit, quo in statu et deside-

πράξειως τῆς περὶ βίον εἰς θεωρίαν τὴν ὄντως μετατιθέμενος, δι' ἧς ὡς καὶ τὸ τοῦ ὀνόματος ἔτυμον δηλοῖ, Θεὸς ὁράται καταλαμβανόμενος. Τί γὰρ ἂν καὶ ποιήσῃ ἄλλο ἄνθρωπος ἔμφρων, καθάπαξ ἑαυτὸν παρασκευασάμενος, ἐξω βιωτικῆς εἶναι τύρβης, καὶ μὴ πονεῖσθαι περὶ τὰ βραχέος ἄξια λόγου, ἢ πάντως γενήσεται ἄλλου ἔργου κρείττονος, καὶ περινοήσεται τὸ κάλλιον ἐπιλέξασθαι; Καὶ οὐ συναγαγὼν τὴν χεῖρα καθεδεῖται, ὡς οἶον ἀγαλμα, ἢ ἀνακλινάμενος, ἀργίαν ἀλόγοις πρέπουσαν ἀναλήψεται, καὶ τὸν ἄνθρωπον οὕτω ψεύσεται· ἀλλὰ κατὰ λόγου εἰρημῶ ἰσοκῶτα ἐπιτρόποις τοιοῦτοις (τοὺς ἀδελφοὺς δὲ κἀνταῦθα καὶ συνδούλους πίνητας λέγω) τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀναθείς, οἱ καὶ αὐτοὶ ἔρπονται, καὶ ἐνδύονται, καὶ οὕτω ζήσουσι, καὶ αὐτῷ δὲ τὰ κρείττω πορίσονται, αὐτὸς ἄλλο τι μεταχειριεῖται προσφεύτερον ἑαυτῷ, ὡς ἤδη ἐνδόξῳ καὶ μεγάλῳ ἀνθρώπῳ καὶ μὴ πρέποντι ταπεινοῖς ἐντριβεσθαι πρόφρασι. Καὶ μιμήσεται φιλοτίμους τεχνίτας, ὧν καὶ βαναύτους ἔστιν οὐς ἴδοι τις ἂν, οἱ ἐκ τῶν κατὰ τέχνην ἔργων ἰκανὰ πορίσασθαι, καὶ ὡς οἶον ἑλλομαφθέντες, οἱ χρηματισάμενοι πλοῦτον πολὺν περιέθεντο, τοῦ λοιποῦ ὑπέρφρονες ἀναβαίνουσι καὶ τῆς θρηψαμένης πλουτοποιουτέχνης ὡς τινος ἀχρείου καταχρεμψάμενοι, καὶ, ἐξαθερίσαντες τὸν ἐκείθεν καὶ εἰσέτι πορισμὸν, καὶ, ὃ δὴ λέγεται, τὸν ἥλιον περιφρονήσαντες, ὑπὲρ καπνοῦ μὲν ἢ πασσάλου, τὰ πλείω δὲ καὶ ὑπὸ σκότῳ τὰ πρώην φίλα τιθέασιν ἔργα· ἐσκευαστότας δὲ τὸν κατ' αὐτοὺς πηλὸν ἐπιχρῶσον, καὶ τὴν μὲν κεφαλὴν ὡς εἰς οὐρανὸν ἐξωραίσαντες, τὸν μὲν πάλαι τεχνίτην ἐξόμνουνται, εἰς δὲ τὰ βασιλεία παραβύσαντες ἑαυτούς· οἱ γὰρ καθαραιότερον ἐλόμενοι ζῆν, οἱ πολλοὶ καὶ

κ'. Καὶ οὕτω πρὸς μίμησιν ὁ ὑψίνους νηστευτῆς ἑαυτὸν ἀποξέσας, καὶ καθάπαξ κυρώσας κατ' ἑαυτῷ, μὴ τυρβάζειν περὶ πολλὰς καὶ χυδαίας πράξεις, ἀλλὰ μιᾶς εἶναι τῆς κορυφαίας, καὶ ἦν ὁ παμβασιλεύς φιλεῖ Θεός, ἅπαν μὲν ἄλλο σεμνὸν βιώσιμον ἀπομόσεται κατὰ γὰρ τὸ ἐγχεῖν, ἐπιλέγδην κρίνας ἐκείνων εἶναι καὶ μόνον, ὧν ἐνεργουμένων οὐδὲ τῆς ἀγαθῆς μερίδος ἀφαίρεσιν παύσεται· ὅτι μὴ δὲ ἔστιν ἄνθρωπῳ, οὐδ' εἴπερ εἰς ἄκρον ἀρετῆς ὑπερλάσει, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἄρτι, μὴ καὶ βίου τυρβασιτικῷ μετέχειν ἐφοποσοῦν. Πάνυ γὰρ, ὡς βλέπομεν, τῇ γῆ προστετήκαμεν, οὐχ ἔρποντες μόνον διὰ τῶν αὐτῆς, ἀλλὰ τὰ πολλὰ καὶ ἰλυσιπῶμενοι· μήποτε δὲ καὶ ὑπόγαιοι, ἀκολούθως δὲ καὶ τυφλοὶ, κατὰ τὰς ἀσπλάκας, τὰ κατὰ γῆς ὀχλοῦντες καὶ ὑπορροσσοῦντες, καὶ μὴ ὅτι γὰρ ὑπέργαιοι μὴ σπαύδοντες αἶψα, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς ὄρθον βαδίζειν ἀπαναινώμενοι, καὶ τῆς συνήθους τέχνης οὐκ ἐθέλοντες ἀφίστασθαι, καθ' ἣν τεχνώμεθα τὰ μὴ πρέποντα, τιμώμεθα πρὸ τῶν ἀνωτάτων τὰ γῆϊνα.

κα'. Τέως δ' οὖν ὁ, ὡς προεκτέθειται, μιμῆσθαι προθέμενος τοὺς ἀπὸ τεχνῶν εἰς τὰ βασιλεία παρακύπτοντας, καὶ προσλομένους, βασιλεῖα κύριον ἐπιγράφεσθαι, καὶ τὸ τοιοῦτον ὕψος προθεμένους τῆς τεχνικῆς ὑποπτώσεως, ἔσται καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ τοῦ βίου (πῶς γὰρ οὐκ) ὁ ἔτι ἐν βίῳ ἀλλὰ τὸ πλείον

τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ · καὶ ποθήσας ἐκείνον, τὸ μὲν κατ' ἀρετὴν μετάρσιον, καὶ τὸ οὕτως ἐγγυτάτω πρὸς ἐκείνῳ διὰ θεωρίας εἶναι αἰεὶ, ἀφησεί τοῖς ἀληθῶς Ναζιραίοις, ὃν ἐτάξαντο ἐπὶ ἀγγέλων τὸ οὕτως πέτεσθαι ὑψηλὰ, ὑφ' ὧν ἀγγέλων καὶ ἐκείνοι αἴρονται ὑψοῦ εἰς Θεόν. Καὶ οἱ λοιποὶ δὲ τῆς γῆς μὲν ἄνθρωποι, Θεοῦ δὲ μὴ ἐκλανθανόμενοι, ὁμοίως μεταρσιούονται, εἰς ὅσον ἕξεστιν · αὐτοὺς δὲ ἄλλως ἐνευθηνῆσει τῷ τοιοῦτῳ καλῶ, γῆν μὲν τρίβων, καὶ γῆς ἔργα ποιῶν, οὐκ ἐφέριματ' ἀμύνει, καὶ οἷα μεταποιεῖν αὐτὸν — δεινὸν μὲν, εἰ καὶ εἰς αὐτόχρομα γῆν, μῆποτε δὲ καὶ εἰς ὁμοιότητα δαίμονος. Ἄνύσει δὲ τὸ μὴ ἐφάρματον, καθαίρων τὴν ἐν αὐτῷ γῆν ἀπάσης φαν'λότητος, καὶ τοιαύτην ἀποκαθαιρῶν, ὅταν ἀξίαν εἶναι Θεῷ κηπεύεσθαι, τὸ δὲ μέγιστον εἰπεῖν. ἀξιοῦσθαι εἰς χεῖρας Θεοῦ καῖσθαι, καὶ εἰς ἀνθρωπὸν πλάττεσθαι · εἰπεῖν δὲ ἄλλως εἰς τὸ σαφίστερον, εἴπερ ἑαυτὸν ἕκαστος ἀποκαθαίρομεν τῶν ὅσα οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι συντελοῦσιν εἰς φύσιν, οὔτε μὴν συνιτῶσι τὴν πλάσιν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σύνθεσιν, ἢ ἀπαρτίζουσιν, ἢ περισώζουσιν.

κβ'. Οἷόν τι λέγω · Δέδοται σοι. ὦ οὗτος. ὀφθαλμῶν συζυγία. Βλέπε οὖν ἀκωλύτως · ἀλλὰ μὴ παράβλεπε, τὰ πολλὰ δὲ καὶ κάμμου. Ἡ γὰρ οὐ παραγγέλλειν δοκεῖ τοῦτο καὶ ἡ φύσις αὐτῆ, ἐπιτάξασα τοῖς βλεφάροις καταβαίνειν τε καὶ ἀναβαίνειν συχνα, οὐ μόνον, ἵνα οὕτως ἡ λεπτοτάτη ἐπιπολὴ τῆς τε κόρης καὶ τῆς περίεξ χώρας τεγγομένη, μένη ἀξήρανος, καὶ μὴ βλάπτοιο τῆ ὄψις στεγανουμένη κραιπρότερον · ἀλλὰ καὶ εἰς μυστήριον συμβολικὸν τοῦ χρῆσθαι τὸν ὀφθαλμὸν μὴ αἰεὶ λασιμαῖσθαι ἀνεπιγῶτα, καθὰ λέοντος καὶ λαγωῦ περιφέρεται, καὶ εἴ τινοσ ἄλλου τοιοῦτου τὸ ἀτενὲς κατηγορεῖται τῆς ὄψεως · ἀλλὰ ποτε καὶ ἔκοντῆ τρόπῳ κατασφαλλίσεσθαι πύλης δίκην, μὴ τις κλέπτῃς λογισμὸς παρεισδὺς ληστρικώτερον, οὐχ ὑποκλέψῃ ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἀφαρπάσῃ τὸν θεόθεν τῆς ψυχῆς θησαυρόν · ὅς καὶ διὰ θύρας ταύτης εἰσοδιάζεται πληθυνόμενος, ὅτε σωφρόνως οἱ τοῦ κατὰ σῶμα οἴκου δεσπότης διάγομεν · οὐ δὲ θεὸς οἰκοδόμος πεφιλοσόφηται · Καὶ ἔστιν ὄρῳ μὲν ἡμᾶς, ὡς δὲ Θεὸς ἐπιθυμεῖ, ὀπνηνίκα λεῖτα βλέπομεν, ταῦτ' ὅν εἰπεῖν, πρὸς εὐθύτητα, ἣν οὐκ ἔχουσιν οἱ, καθὰ τις ἄν δριμύτως εἴποι, στραβῶνας. Εὐθύτητα δὲ φαμεν τὴν ἐπὶ παντὸς τοῦ κατὰ πνεῦμα νοουμένου σωματικοῦ μορίου ἀβρέμβαστον πρόοδον καὶ ἰστυενῶς τοξεύουσιν κατὰ σκοποῦ, ὅποισιν οὐ μόνον ὀφθαλμὸς ἔχειν ἀπαινεῖται, οὐδὲ ποῦς, ὅς δὲ καρδία, ἣν τοῖς ἔχουσιν ἀγαθόνει δὲ Κύριος, κατὰ τὸν ἱερῶς ψάλλοντα, ἀλλὰ πρὸ πίντων καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ τοῖς τοιοῦτοις ἐπιστατῶν νοῦς καὶ προβαλλομενος τὸν εὐθύφρονα, ὅς οὔτε παραβλῖπει στραβίζων, οὐ μὴν οὐδ' ἄλλον τινὰ τρόπον, καθ' ὃν λέγοιτο ἄν παραβλώψ.

κγ'. Χρῆ γάρ τινα ἴλεων ἐνορῳ μετὰ διακρίσεως θείας, καὶ ἄμα τὸ πολυσιδὲς παραβλέπειν ἀπειναί τοῦ οὕτω βλέποντος. Εἰ δὲ καὶ τινι πρόκεινται ὀρατὰ, οἷς προβεβλημένοι οὐ θέμις ἐμβλέπειν τὸν σώφρονα, ὁ δὲ τῆνικαῦτα κατακλύπτων ἀποστρέψῃ τὴν ὄρασιν, μὴ καὶ δραξάμενον τὸ ὀπτικὸν ἄμα καθελκυσῇ τὸν ὄλον ἀνθρωπὸν, ὅσα καὶ τι σχοινίον βίαιον, ἐκ τοῦ κατὰ Θεὸν ὕψους, καὶ ὑποβιάσῃ πρὸς ἀπωλείας τάρταρον · τότε δὴ κατέμυσεν ὁ τοιοῦτος,

A rio virtutis sublime exercitium et altum fastigium desperans vere Nazarenis concedet. Eum enim angeli in sublime volandi facultatem edocuerunt viamque ad Deum ipsum volatu perveniendi ei monstrarunt. Sed cæteri quoque mortales qui Dei memores et cultores exstiterē, pari modo sursum tollentur, in quantum fieri poterit. Alioquin idem felici suo statu fruetur, terram quidem calcando et terrestria opera peragendo, nullius tamen peccati reus, aut restorationi obnoxius secundum res humanas, nedum ad similitudinem Dei provectus. Bona autem opera perficiet, mundum sibi ingentum ab omni perversitate purgans et talem constituens ut dignus fieret qui in Dei horto plantaretur et in Dei manibus repositus vere homo fieret. Quod nobis contigit si, quotquot sumus, rebus nefandis valedicimus; quæ quia naturæ consentaneæ sunt, hominibus rite excolendis, perficiendis ac servandis inserviunt.

22. Exempli gratia, datum tibi, sodes, est oculorum par. His utere sine obstaculo, nec tamen obliqua tuere, sæpe autem claude eos. Natura enim psa hoc facere palpebris præscribit ut sursum ac deorsum moveantur, non tantum ut pupillæ superficies sublimissima humefacta siccetur, et ut ne vultus nimis astrictus lædatur. Sed et ob mysterium symbolicum oculus non debet aperto orbe hiare, ne leo aut lepus aliave animalia faciunt, sed sicut porta concludi, ne cogitatio male fida latronum more intrans divinum animæ thesaurum suffuretur; qui quidem abundantar ingreditur, quando domum, corpus nostrum dico, prudenter incolimus, cujus ædificator Deus a philosophis celebratur. Sumus autem tales, quales nos vult Deus, quando rectum oculis obtutum demandamus, id quod facere lusois haud est licitum. Istam autem oculi rectitudinem intelligimus continuum processum corporis a spiritu directi; semper enim scopum visit, quod facere non potest oculus, non pes qui omne tulit punctum ubi rectitudini divinæ insistit, neque cor, quod Deus, secundum Psalmistam, dirigit; maxime autem mens, omnium horum moderatrix, et quæ eum qui sapit gubernat, siquidem minime lusca aut torva est.

23. Oportet enim discrimen agere benevolum in his rebus, easque oculo irretorto contemplari. Quod si homo cordatus in res turpes inciderit, oculos verecunde avertet, ne cum oculis totum hominem verdat funditus, rumpens vincula, quibus Deo adhæret, ita ut in tartarum præceps cadat. Tum enim e cæcitate ad visum redit, et Scripturæ sacræ non incurrit vituperium cæcos olim cum lidibr'o reprehendentis. Æquo etenim oculo res contem-

pletur, et ei placet qui in abscondito videt et pro-
palam reddit : altero autem claro oculo modo vi-
det, modo non videt.

καὶ φιλομένῃ ὑπὸ τοῦ ἐν κρυπτῷ βλέποντος καὶ ἀποδιδόντος ἐν φανερῷ· τῷ δὲ λοιπῷ καὶ προφανῶ

24. Est autem quod dico naturæ mysterium, non ab omnibus observatum, sed ab iis duntaxat qui profunda scrutari didicerunt. Est autem res huiusmodi. Ubi flumen visibile in planum descendit ac longe lateque patere cœpit, multis, imo plurimis in cursu suo occurrit. Non tamen illa uno obtutu videt, et eorum cognitionem sibi vindicat; sed ubi uni certaque rei continenter insistit, quo tendit, id attinget; tunc observator strenuus oculorum ac frandis differentiam videbit. Ubi enim spiritus visibilis conus telum suum figet et rem visibilem attinget, item iudicii ope certam illam ac stabilem sistet. Ea autem qui circumcirca sunt minus accurate tanget, quare ea rite definire et diiudicare non poterit, nisi cono duce in alio quoquam corpore idem perficiat. Et hoc quidem in omnibus similibus verum esse patet. Atqui sic etiam jejunator qui quæ videt discernit, uti res conspecta non tantum ejus admirationem, sed voluptatem quoque movet, caveat ne illi nimio plus insistat, et quod videt nimis urgeat, ut eo magis animo inculcet; contracto autem sensu visionis majus sibi spatium creabit et, oculis clausis, affectum minus afficiet lædendo. Istiusmodi autem homo, ut jam vidimus, plus minusve videbit; videbit enim ut Deus præscribit, aut non videbit, sicut adversarius. εἰπεὶν παροξύνας τὸ ὀπτικόν, μηδὲ ἀκριθωσάσθω, ὡς ἐμβαθύνῃ αὐτὸ προκύψαν εἰς ψυχῆν· συστείλας δὲ τὴν περιεργὸν ὄψιν, διαχεάτω αὐτὴν ἄλλως, καὶ πλατυνάτω, καὶ οὕτω κλείσει τὴν ἐμπροσθὴν ὄρασιν, καὶ οὐ πορνεύσει κατ' αὐτῆς τὸ παθητικόν. Καὶ ἔσται ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, ὡς προτεθεώρηται, καὶ βλέπων καὶ μὴ βλέπων· βλέπων, ὡς ἐθίλει, καὶ ὁ ἀντικείμενος.

25. Jam vero alium aliquem procedendi modum investigemus. Proponatur jejunatori opus aliquid arduum quod ad intellectum aut meram vitam pertinet, quod quidem puris oculis lustret, ut natura vult, et a cæteris spectaculis se avertat; ex hoc enim oculus ad id quod dicit convertitur. Hac igitur ratione visus rite componitur et nunquam peccat; et hæc est vera ratio res naturales contuendi. Hinc quoque, ut a cæteris abstrahamus animum, olfactum pariter dirigemus odores jucundos suavolentibus verbi cœlestis apostolis attribuendo, et quorum odorum præparatio longum exigit studium, quod quidem alio tempore fecimus. Sed auditui quoque rectitudinem dabit, ut vult Deus qui aurem plasmavit, almus conditor, qui omnia quæ aurium castitati nociva sunt, expellere vult, et qui omne vaniloquium detestatur quo protolastus homo Paradiseum, id est patriam, exsul relinquere coactus est. Idem etiam gustum ordinabit, ne eo, quo fas non est, tendat, et sic contaminatus Dei justitiam annuntiare jam non dignus sit, utpote humidis corporibus et vitii animæ in perniciem delapsus. Sic is quoque qui in exsilio degit condemnationem spernit, quam diabolus, hinc nomen nactus

καὶ βλέπων βλέπει, καὶ οὐ μὴ ἴδῃ ἄλλον τρόπον ἤπερ ἡ ἀγιωτάτη Γραφή ἔσκωψε τοὺς πάλαι τυφλοὺς διορατικούς. Βλέπει γὰρ ὀφθαλμῶ· τῷ δὲ λοιπῷ καὶ προφανῶ

καὶ δὲ. Ἔστι δὲ, ὃ λέγω, μυστήριον φύσεως, οὐ πολλοῖς παρατηρημένον, ἀλλ' ἢ ὅσοι ἐμβαθύνουσιν. Ἔχει δὲ πως οὕτω τὸ πρᾶγμα. Τὸ ὀπτικόν χῆμα διαπεπταμένον εἰς πλάτος, καὶ διαθέον καὶ εὐρύ καὶ μήκιστον, ἐφικνεῖται μὲν πολλῶν, καὶ ποτε οὐ πολλῶν ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ πάνυ πολλῶν. Οὐ μὴν καὶ πάντα ἐκεῖνα ὁμοίως ὄρα, καὶ τὴν ἐκείνων γινώσκει καὶ εἶδῃσιν ἐπίσης ἀπομάττεται· ἀλλ' ὅτε στηρίζει κατὰ τινος ἐνὸς μόνου, καὶ ἀτενῶς ἐπιστήσει, ἀκοντίσας τὸ ὀπτικόν, ὡς ἐκεῖνο καὶ μόνον ἐξακριθωσάσθαι· τότε δὲ γινώσκειται ὁ συντετὸς θεατικῆς διαφορᾶν βλέμματος καὶ κλέμματος. Ὅποι γὰρ ὁ κῆνος τοῦ ὀρατικοῦ πνεύματος τὸ κατ' αὐτὸν δέξυ βαλὼν ἀπερείσει, καὶ ἄψεται τοῦ ὑποκειμένου πρὸς ὄρασιν, ἐκεῖνο ἀκριβοῖ καὶ διευκρινεῖ καὶ εὐστόχως διαπορθμεύει τῇ κατὰ νοῦν ὄρασει τῇ κριτικῇ. Τῶν δὲ περιεργῶν οὐχ οὕτω πρὸς ἀκριβείαν ἄπτεται, ὡς καὶ ἐκεῖνα λεπτοτομῆσαι καὶ παραπέμψαι εἰς κρίσιν τὴν ἔσω, εἰ μὴ ἀποσταίῃ ἐκείνου παρενεχθεὶς ὁ κῆνος, καὶ εἰς ἕτερον σῶμα ῥυσάμενος δράσει τὰ ὅμοια. Καὶ τοῦτο ἐπὶ πάντων τῶν τοιοῦτων πανάληθες. Οὕτω δὲ οὐν καὶ ὁ διακριτικῶς βλέπων νηστευτῆς, ὅτε τὸ θεατὸν ἐφελκύσεται αὐτὸν οὐ πρὸς θαῦμα καὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς εὐπαθειαν, μὴ στηρίζετω εἰς ἐκεῖνο περιεργότερον, ἀποστενωσας, καὶ ὡς οἶον ὡς ἔταξεν ὁ Θεός· μὴ βλέπων, ὡς πραγματεύεται

καὶ. Καὶ μὴν ἐνταῦθα καὶ ἄλλη μεθόδευσίς εὐρετέα. Προτεθεισῶ τῷ νηστεύοντι ἔργον σπουδαῖον, εἴτε καταμόνας ἐλλόγιμον, εἴτε καὶ ἄλλως βιωσίμου, καὶ ἀφοράτω εἰς ἐκείνομετὰ βλέμματος θεοφιλοῦς, ὡς ἡ φύσις ὤρισε, παντὸς δὲ λοιποῦ θεάματος ἀφιστάσθω· καὶ οὕτω ῥυθμίζοιτ' ἂν ὁ ὀφθαλμὸς εἰς τὰ δέοντα. Τοιοῦτον ἢ κατὰ τὴν ὄρασιν ἀγαθὴ μεθόδεα· οὕτω συντελεῖται τὸ κατ' αὐτὴν ἀναμάρτητον· τοῦτο τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν τῷ καθ' ἡμᾶς βίῳ παρεισηγάγεν. Ἐντεῦθεν δὲ, ἵνα μὴ καὶ τοῖς λοιποῖς ὡσαύτως ἐπεξέλθωμεν, καὶ τὴν ὀφθαλμῶν διορθώσεται τις, εἰσπρίνων εὐωδίας ἀρεσκουσας τοῖς πνεύματι ἐπουρανοῦ λόγου, μυρεψοῖς ἀποστόλοις, ἃς ἔφη διασκευάζειν λόγου μακροῦ χρεία (καὶ ἄλλως ἢ ἐκεῖ αὐτὸ ἕτερος ἡμᾶς καιρὸς ἀπεσχόλησε)· καὶ τὴν ὄρασιν δὲ καταρτίσει, ὡς φιλεῖ Θεός, ὁ φυτεύσας τὴν εὐωδίαν ἀγαθῆς φυτουργός, ὅς καὶ τὰ λοιπὰ μὲν βλέπει καὶ τῆς ἀκοῆς ἐξωθεῖν ἀκούσματα βούλεται, καὶ τὴν ψυθυρον δὲ ὡς μάλιστα φασολογίαν ἐκκρούεται, δι' ἣς ὁ προπάτωρ τῆς κατὰ τὸν παράδεισον πατρῴδος ἐξωριστός. Κατακράσει δὲ πάντως ὁ αὐτὸς καὶ τὴν γῆσιν εἰς ἀπρόσιτον, ἵνα μὴ καταβρύχῃ, πρὸς ἄπειρον οὐδὲν ἔστι, καὶ οὕτω χρανθεῖσα γίνηται ἀνάξια τοῦ ἐκδιηγείσθαι Θεοῦ δικαιοσύματα, μιανθεῖσα οὐχ οὕτω

τοῖς σωματικωτέροις καὶ ἐγγύμοις, ὅσον τοῖς ἀσω- **A** in eum contulit. Sanctificabunt vero eam quoque
μάτοις φαυλότησιν· ὅποια καὶ ἡ τῆς διαβολῆς, ἣν ὁ
ἐνδιαθέτως φεύγων ἠγίασται, καταπτύων αὐτῆς, εἰ
γε οὕτω ταύτην ἐκείνωσάτο φιλήσας ὁ ἀντικείμενος.
ὡς καὶ ἀπ' αὐτῆς παρωνυμείσθαι εἰς διάβολον.
Ἄγιασσοῦσι δὲ αὐτὴν καὶ μέλη θεία, ἐκεῖθεν ἐξη-
χοούμενα, καὶ τοὺς ἀκρωμένους θέλγοντα, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ ἐκείνου ψυχὴν τοῦ ψάλλοντος, καὶ τῷ
μεγάλῳ Δαυὶδ τὴν καλὴν αἰοιδίην συναναβαλλομένου. Καὶ διδασκαλία δὲ ἀγαθὴ ἐκεῖθεν ἐκκύπτουσα, εἰς ἀγιασμόν
δμοῖον ἀποτελεῦται.

κς. Ἔστι δὲ καλὸν στόματος ἔργον καὶ ἡ ἐκεῖ-
θεν εὐλογία καὶ τὸ ἀβλάσφημον. Εἰς τὸ καθόλου γὰρ
ἀναδραμεῖν, ὄργανον παντὸς ἀγαθοῦ ἀγαθός, ὡσπερ
ὁ εὐρετής, οὕτω καὶ ὁ σκοπός, εἰ καὶ φαύλη μοχθη-
ρία ψυχῶν ἀχρειοὶ ἐκεῖνα παραχρωμένῃ, ὡς μὴ
ἐχρῆν. Οὐκοῦν καὶ τὸ τοῦ βλέπειν ὄργανον, καὶ τὸ
κατ' ὄσφρησιν, καὶ ὁ δὲ ὑπουργεῖ τοῖς ἀκούσμασι,
καὶ τὸ εἰς γεῦσιν, ὃ καὶ εἰς λαλίαν ἀποτέτακται — **B**
σοφός τε καὶ ἀγαθός ὁ ποιήσας, καὶ αὐτὰ λίαν καλῶς
ἐπ' ἀγαθῷ πεποιοῦνται. Καὶ τοῖνον, ὃς μὲν αὐτὰ πε-
ριποιεῖται σκοπῷ κρείττονι, πρὸς ὃν ἡ φύσις αὐτὰ
κελευσθεῖσα κατήρτισεν, οὔτε τὴν φύσιν ἐλέγχει,
καὶ τὸν δημιουργήσαντα δὲ τεχνίτην τιμᾷ, καὶ αὐτὸς ἀγαθός ἐργάτης κρίνεται· ὁ δὲ μὴ οὕτω διατε-
θειμένος τῷ τὴν παράχρησιν τεκμηναμένῳ δαίμονι
Κύριε.

κζ. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτως ἡμῖν ἐν εὐχῇ ὃν εἶη
ἐπιτελῶν ἢ τῶν δικαίων εὐγῶν θεός. Τῶν δὲ γε τει-
σάρων αἰσθητηρίων, τοῦ ὄραϊν, τοῦ ὄσφραίνεσθαι,
καὶ μὴν ἀκοῆς καὶ γεύσεως, ὁμοίᾳ ἐφόδῳ τετελεσμέ-
νων εἰς ἀρετὴν, καθὰ προέκκεται, ὑπὸ θεοῦ, ἐφέ-
ψεται καὶ ἡ τῆς ἀφῆς διόρθωσις, τοῦ ἐν ἡμῖν δυσέ-
ργου πράγματος, τοῦ δυσκαταπαλαίστου, τοῦ καθ'
ὄλον σῶμα πεπλατυσμένου, τοῦ πολυσπερέος· ὃ **C**
πολλοῖς μὲν δόξοι ἂν δυοῖν δακτύλοις ἄκρως περι-
γεγράφθαι, τῷ τε μέσῳ καὶ τῷ λιχανῷ διὰ τὸ αὐ-
τοῖς ἀκριβῶς γνωμονικὸν τῶν κατὰ σφυγμοῦς, ἀλη-
θῶς δὲ κατὰ τοὺς ἐπιθεβληκότας σοφώτατα, ὅλη
συνδιήκει τῇ πλάσει, ὡς οἷον ἐγκατεσπαρμένον
αὐτῇ. Διόπερ οὐδ' αὐτῶν τῶν ὑπερκειμένων αἰσθη-
σεων οὐδεμία ταύτην διεκπέφουγεν, εἰ καὶ τρόπος
ἐν αὐτοῖς ἑτεροῖος τῆς καθ' ἐκάστην ἐπαφῆς θεω-
ρηται, ἀπαφῆς μὲν, ὅμως δὲ πίπτων ὑπὸ συγγένειαν
ἀπτικῆν. Καὶ ἔστι καὶ ἡ ἀφῆ κακὸν ἕλλο ἐργῶδες,
εἰ μὴ τις καὶ τὴν αὐτῆς χρῆσιν φύσει διακρινεῖ
πρὸς νόμον θεοῦ. Συλλήψεται δὲ ἡμῖν εἰς ὀρθότητα
τοιούτης διακρίσεως ἡ θεωρία, ἣν προανταξάμεθα.
Ἢ γὰρ κατὰ φύσιν ἐν ἡμῖν ἀκρόπολις ἐχυρῶς ἐσφα-
λισμένη, καθὰ δεδιδάκται, περιποιήσεται καὶ τὰ
ὑπ' αὐτὴν, καὶ εἰς ὅλην πόλιν τοῦ θεοῦ τῶν δυνάμεων
κατ' αὐτῆς τὸν πολέμιον δαίμονα, εἰπεῖν δὲ τάληθές,
καὶ πνργηρώσασθαι.

κη. Ἄλλὰ με ὁ λόγος οὗτος (ἀναμεινάτω δὲ βραχὺ **D**
τι ὥρας τὰ ἐφεξῆς) εἰς μνήμην ἡγάγε τῆς ἄρτι ἐν
ἡμῖν ναταστάσεως καὶ διαθέσεως. Εἴης, θεὸς ὕψιστε
παμβασίλευ, κατασφαλιζόμενος, ὡς αὐτὸς οἶδας, τὴν
οἰκουμένην ἡμῶν ἀκρόπολιν, τὸν αὐτοκράτορα,
καὶ κρατῶν, εἰς τὸ μὴδὲ ἡμῖν πελάσαι πόλιορκίαν
καὶ κατακαυχήσασθαι· μὴ καὶ τέλειον ἐκτριβείμεν οἱ
ἐλευνότετοι.

κθ. Καὶ τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτον παρεμβεβλήσθω

26. Pulchrum porro oris opus est laudatio et
oratio benevola. Instrumenti enim egregii et inven-
tor et scopus bonus est, licet animi error per abu-
sum operatur. Sic quoque videndi, odorandi atque
audiendi gustandique organa quæ vocibus patefiunt,
a benigno creatore præclara arte instructa sunt.
Quare qui iis utitur ad bonum finem secundum
naturæ præscriptum, non reprehendit naturam,
sed artificem et auctorem honorat, et ipse bonus
operarius esse creditur. Qui contra facit, dæmonis
qui ista in malum convertit, se assimilat, et mini-
me est bonus Christianus, o benigne Domine!

27. Ulinam vero Deus, qui animum ad justas
preces attendit, nobis ista precantibus sit propiti-
us! Ad quatuor autem sensus, videndi, odorandi,
audiendi atque gustandi qui, volente Deo omnes
ad virtutem tendunt, tangendi quoque quintus ac-
cedet, ad opus difficile et per totum corpus diffu-
sum peragendum; quod quidem aliquibus per duos
digitos, medium et indicem, circumscribi posse
credunt propter pulsationes gnomonicas, verius
autem, propter constructionem primordiale sa-
pienter coaptatam. Ideo nulla sensationum, de
quibus agimus, illam effugere poterit, etsi modus
alienus circa mutuam contractionem in his obser-
vetur, fallax quidem, sed qui in affinitatem contrac-
tilem cadit. Sed et tactus in malum aliquod verti-
tur, nisi ejus usum ad divinam legem accommoda-
mus. Ut autem in eo judicio ne fallamur regula
quam statuimus, utilis erit. Arx enim a natura in-
tra nos fortificata, ut dictum est, munere suo fun-
getur et res nostras in urbe Dei virtutum ponet, et
dæmonem adversarium impediet quo minus eam
oppugnet aut appropinquans turribus coerceat.

κυρώσει τὰ καθ' ἡμᾶς· καὶ οὐκ ἀφήσει παρῆρησιάζεσθαι
οὐδὲ ἔξωθεν ποθεν πολιορκῆσαι, ὅτι μὴδὲ πελάσαι αὐτῇ

28. Sed sermo præsens (aliquid enim spatii aliis
quoque quæstionibus reservandum est) ad consti-
tutionis nostræ internæ mentionem faciendam du-
cit. Tu autem, Deus altissime, rex omnium, pro sa-
pientia tua summam haucece acropolim et impera-
torem salva, et contra inimicorum aggressionem et
jactantiam nos defende, ne in extremam perniciem
labamur.

29. Ejusmodi porro in verbis meis doctrina elu-

ceat, sicut spiritualis ardor opportune lucescit. Quod autem de civitate nostra spirituali mentionem feci, quam natura ordinavit, Deus consolidavit eum in finem, ut omnia optime administrarentur ac gubernentur, id dictum velim quod omnia prospere succedent et optime constituta erunt. Quando enim oculus recto intuitu præest ut decet, tangendi quoque sensus rite obtemperabit; si gustandi deinde instrumentum bene judicat et nos docet quomodo unguenta administranda sunt, gustus ipse munere suo rite fungetur. Sensus auditivus ubi, ut decet, nos ducit in rebus sui generis. Id efficit ut tactus minus erret, contra quod iudex præsertim in munere obeundo se ipsum custodiet. Gustui porro in iis quæ ad eum spectant certæ regulæ præscriptæ sunt, quas audacter prætergredi fas non est; et ecce hic quoque ima summis miscentur, et opus Dei maxime egregium, homo integer, jejunator prudens cum divino psalterio concinit et auribus mentique dum ab artifice pulsatur satisfacit.

30. Hæc cum eo, quo diximus modo instituta sint, numerum ac rhythmum in rebus quæ ad doctrinam spectant ponere debemus: sic enim sacra conio non habebit de quo gravetur. Diligenter autem ab initio usque ad finem observanda sunt quæ divinus canon iis qui jejunium exercent præscribit. Quæ quidem observantia ad virtutem ante omnia spectat, nedum rebus futilibus studeat. Omnis autem virtus circa medium vertitur, quam vir sapiens, cujus studia circa mores versantur, probe novit et magni facit. Et huic quidem nos maximo opere studere debemus, si virtutis opera exercere nobis cordi est. Hæc enim pulchritudo varias assumet formas, ubi Deus hominibus se mediator præbuerit. Divinitatis igitur, fratres, et medietatis rationem habeamus, cujus venia et visibilia et invisibilia cernimus. Dein ubi examine facto in medietate ideam rationabilem videamus considerantes quod ii qui medium quod plus quam humanum est, transgredi audent, jam, mutata indole, non homines, sed angeli ac cælicolæ evaserunt. Plures deinceps fuere qui hominem eo quo par non erat, perduxerunt, ita ut terra esse noluerint, imo in tartarum se præcipitaverint. Sic igitur re perpensa medietatem in hisce rebus amplectamur; et quod aliis ad volandum præditi non sumus quibus in sublimem aerem tolli valeamus, terrestres animantes esse satagamus, sicut ipsa natura præcipit.

31. Bos naturam suam non negat equinam simulando, nec destinationi suæ contraria facit. Ovis eandem semper mansuetudinem monstrat; capra ut consuevit pascitur, et sic cætera animalia indolem peculiarem servant. Quare nos ipsi quo-

μοι ἐς τὴν διδασκαλίαν, ὡς ἡ κατὰ ψυχὴν θερμότης ἐξέχεσεν οὐκ ἔξω καιροῦ. Ὁ δὲ ἔλεγεν, « τῆς ἐν ἡμῖν ἀκροπόλεως, » ἦν φύσιν μὲν ἐπιταταγμένη ψυχοδομήσατο, ὁ θεὸς δὲ συμπήξας ἰσπερέωσεν, ἐχούσης εὐ τῶν ἄνω ἐφ'σταμένων, στρατηγίας τινὸς καὶ ταξιαρχίας δίκην, καὶ τὰ λοιπὰ εὐ καθεστῆξονται. Ὁφθαλμοῦ γὰρ ὀρθὰ βλέποντος καὶ ἐπιτάσσοντος, ὧν ἀπτεσθαι δέον ἐστὶ, ὑπακούσεται πάντως καὶ ἡ ἀφή. Ὁσφρήσεως γνωματευούσης ὀρθῶς, ὅπως χρῆ διοικονομεῖσθαι τὴν ἐπαφήν τοῦ μυροῦσθαι, οὐκ ἔσθ' ὅπως ἀμαρτηθήσεται ἡ ἀνάλογος ἀφή. Ἐκρινεν ἡ ἀκουστικὴ πρὸς ὀρθότητα, τίνων δυνάτως ἀπτεόν, καὶ πῶς ἂν ἡ ἀφή τυραννήσῃ κατὰ τῆς κρίσεως, ἥς οὐδεὶς ἐφέτης ὑπερκάθηται. Μεταδίδεται ἡ γεῦσις ἀπτεσθαι τῶν κατ' ἐντολήν· (καὶ ποῖα θρασύτης αὐτῇ ἐγγενήσεται, κατεπιχειρήσῃ, καὶ τὴν ὀρθὴν διαστρέψῃ παιδευσίν;) καὶ ἰδοῦ, κἀνταῦθα τὰ κάτω τῆς ἄνω συνήπται, καὶ τὸ τοῦ θεοῦ ἐμμυλὲς ὄργανον, ὁ καλὸς ἄνθρωπος, ὁ σοφὸς νηστευτῆς εἰς συμφωνίαν ψαλτηρίῳ θείῳ πρέπουσαν ἤρμισται, χορδεῖν ὅποια συγκροτούμενον τῶ πενταδικῶ τῶν τε προφαινομένων αἰσθήσεων, καὶ δοῦναι κατὰ νοῦν.

λ'. Τούτων δὴ οὕτω δεικνυασμένων ἡμῖν ἀκολούθως οἷς προανεφωνήσαμεν, ῥυθμιστέον καὶ ἄλλως τὸ διδασκαλικόν, ὡς οὐκ ἂν οἶμαι βαρυνεῖται τὸ καθ' ἡμᾶς ἱερὸν ὀμακίον. Σπουδαία πραγματεία πρόκειται ἡμῖν ἀπὸ τῆς ἄρτι καὶ ἕως τέρματος, εἰς ὅπερ ὁ θεὸς κανὼν τὰς νηστειμους ὤρισε. « Σπουδαίαν » δὲ φάμεν τὴν κατ' ἀρετὴν, οὐ μὴν τὴν ἄλλως κενόσπουδον. Ἀρετὴ δὲ πᾶσα καὶ περὶ μεσότητα ἡσχόληται, ἦν ὁ ἡθικός ἀκριβοῦν οἶδε σφός· καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο μεσότης καὶ ἐστὶ καὶ νομιμότης. Ταύτης οὖν καὶ ἡμῖν στοχαστέον ὡς μέγιστα, εἴγε βουλομένοθα τὰ πρὸς ἀρετὴν διακρίπτεσθαι, καὶ ἐστὶ μὲν ἡμῖν καὶ ἄλλως τὸ καλὸν τοῦτο πολύτροπον, τοῦ θεοῦ καὶ ἀνθρώποις μεσιτεύσαντος μέσου γινομένου κἀνταῦθα τὰ εἰς ἡμᾶς. Εὐπορηθήσεται δὲ καὶ, ὡς ὁ λόγος εὐθὺς ὑποτυπώσεται. Στοχασόμεθα τῆς θεότητος, μεσότητος, ὡ ἀδελφοί, καθ' ἦν ἐν ἡμῖν τὸ τε ὄρατόν τεθεώρηται καὶ τὸ ἀόρατον καὶ σκεψόμενοι ἐπινοησόμεθα μεσότητος ἰδέαν ἑλλογον, καὶ ἱστορήσωμεν, ὡς οἱ μὲν τῶν καθ' ἡμᾶς ὑπερναβήθηναι τὸ κατ' ἄνθρωπον μέσον φιλονεικῆσαντες, ἐβιάσαντο, μὴ ἀπλῶς ἄνθρωποι μεῖναι, ἀλλ' ἀντικρυς νωοθῆναι, καὶ εἰς ὕψος ἀναβλιβῆναι ἀγγελικόν, καὶ γενέσθαι οὐράνιοι. Πλείους δὲ γε ἄλλοι κατήγαγον τὸν ἄνθρωπον, εἰς ὅπερ οὐκ ἐχρῆν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν κἀν γούν εἶναι γῆ, ἀλλ' ὑπεβίβασαν αὐτούς ὡς εἰς τάρταρον. Καὶ οὕτω θεωρήσαντες ἡμεῖς γενόμεθα τοῦ ἐν τούτοις μέσου· καὶ οὐ μὴ πτερὰ ἔχομεν φύειν, δι' ὧν ἄνω κουφίσεσθαι ἐνησόμεθα, σπεύδομεν ἄλλὰ γούν εἶναι γῆ καὶ ζωικὰ φρονεῖν, ὡς ἡ τῆς φύσεως ὀρθότης κησίζῃν προτίθεται.

λ'. Βοῦς οὐ φεύδεται, ὅπερ ἐστίν, οὐδὲ τοῖς τοῦ ἵππου ἥθεσιν ἐπιβάλλει· ἵππος, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς κεραινομεῖ τὰ ἐφ' οἷς παρήκται. Ἡρόβατον μένει εὐθὺς διὰ βίου. Τὸν αἴγα βόσκει τὸ κατ' αὐτὸν ἔθος. Τῶν ἄλλων ἕκαστον οὐκ ἔσθ' ὅπως τὸ φυσικὸν θέμα

παρὰ τὴν ἑσθίαν. Μένοιμεν οὖν καὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι, ἀ- A
σχυνόμενοι, ἐν ἐπ' ἄλλοις οὐ παρηγοούμενοι ἀπλῶς,
ἀλλὰ χειρὶ Θεοῦ πεπλασμένοι, τὸν τεχνίτην αἰσχύ-
νωμεν. Ἐτάχθημεν κατ' εἰκόνα Θεοῦ· μηδὲ παρα-
χαράττοιμεν τὸ θεῖον εἰκόνημα. Τεθέντες ἐν παρα-
δείσῳ, εἴτα ἐκπεπτωκότες, βιαζοίμεθα τὴν ἐπάνοδον,
καὶ μὴ φιλοτιμώμεθα τὸν ἐπιπλεῖον ἀφορισμὸν.
Ἐντροποίμεθα, εἰ τάλλα μὲν ζῶα οὐ θέλουσιν ἀν-
θρωπίζεσθαι, ἡμεῖς δὲ ἀλογιζόμεθα, καὶ τὸ τῆς παρ-
αγωγῆς ἀχρειοῦμεν τίμιον. Ἐχομεν πικρασίλα
Θεόν· οἶδαμεν τὸν ἐξ ἐκείνου ἀποστάντα, τὸν ἀντ-
άρτην, τὸν ἀλιτήριον. Μὴ οὖν ἀνταίρωμεν καὶ αὐ-
τοί, ἀλλὰ τοῦ βασιλέως γινοίμεθα. Μὴ στρατολογοί-
μεθα τῷ κληρονόμῳ τοῦ ταρτάρου, ἀλλ' ἐπακολου-
θοίμεν τῷ εἰς οὐρανὸν ἡμᾶς ἀνάγοντι. Ἐνθυμητέον
τὸ χωρῖον τῆς νοουμένης τρυφῆς, ἐννοητέον τὸ τῶν
κολάσεων· τοῦτο τοῖς ἐν ἀμαρτίαις δαιμονῶσιν ἀφώ-
ρισται, ἐκεῖνο τοῖς ἀρεταῖς ἐντυφῶσιν ἀπόκειται.
Πότερον κάλλιον, ἐξ οὐρανοῦ πεσεῖν, ἢ ἀναβῆναι
πρὸς οὐρανόν; Τοῦτο τοῦ ἰωσφόρου, ἐκεῖνο ἡμῶν,
εἴπερ ἐθέλομεν. Εὐκολώτερον, Θεοῦ γενέσθαι, ἢ περ
μακρὰν ἀποπλανηθῆναι τῆς ἐκείνου χρηστότητος.
Μακρύνεται μὲν γὰρ τις Θεοῦ ὅψε ποτε διὰ τὸ ἐκεῖ-
νου φιλόανθρωπον, ἐγγίζει δὲ διὰ τὸ τῆς ἀγαθότητος
αὐτοῦ ἐφολκόν. Τῷ δαίμονι δὲ ἅμα διανοήματι προσ-
ελήφθη τις, ἐγκαταλιπόντος ἐκείνου τοῦ Θεοῦ, ὅτε
μήτε πόμπυσμα καθιστᾷ τὸν στῆνον τῆς σαρκὸς,
μήτε κημὸς ἄγχει καὶ χαλινὰς τὸν αὐτοῦ ἀποσκιρ-
τῶντα.

λβ' Ἐπι ἀναπετανούει Θεὸς ἀγκάλας, καὶ εἰσδέ-
χεται ὅσα καὶ ἐν λιμένι· ἀνοίγει ὡς εἰς φίλημα C
ὁ δαίμων, καὶ καταβροχθίζει, οὐχ ὅσα καὶ δράκων
ἢ λέων, οὐδὲ μὴν καθά τις χάρυβδις, ἀλλ' ὡς αὐτὸς
τάρταρος. Λαλεῖ ὁ Θεὸς καὶ ποιεῖ· ὑπισχνεῖται ὁ
ἀντικειμένος καὶ ἀπρακτεῖ. Ἀληθεύει ὁ αὐτάγαθος·
φαντάζει ὁ αὐτόκακος. Ἐκνικησάτω ἐν ἡμῖν τὸ
θειότερον ἢ ψυχῇ, καὶ μὴ τὸ χεῖρον ἢ γῆ. Ἀφῶμεν
τὸ σῶμα, γενώμεθα τῆς ψυχῆς. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο,
ἀκολουθητέον γούν τὴν σάρκα τῇ ζωογόνῃ ψυχῇ,
καὶ μὴ ἔμπαλιν. Τί τὸν πηλὸν περιέπομεν, ἀφιέν-
τες τὴν κατὰ πνεῦμα ζῆσιν, ἢ συνέχεται; Τί τὸν
χοῦν στέργεμεν, ὅς ἀνέμου βραχεῖα εἶπη σκεδάζε-
ται; Τί ποτε ἀμυλοῦμεν ἄνθρωποι Θεοῦ εἶναι καὶ
ἄνδρες ἐπιθυμιῶν, ὅποια τὸν μέγαν Δανιὴλ ἐξεπό-
ρου; γινόμεθα δὲ πλούτου ἄνδρες, οἷς τὰ χεῖρω ἐμ-
πορευόμεθα, καὶ ἄνδρες αἱμάτων, οἷς ἀλλήλους
ληστεύομεν, καὶ γῆς ἔνδοξοι, προσθήκης κακῶν D
ἄξιοι;

λγ'. Ὁμοί, ὅτι τὸν τοῦ Θεοῦ οἶκον ἡμᾶς εἰς ληστῶν
ὑπανοίγομεν σπήλαιον, ἔνθα δέον ὄν, Θεὸν ἐνοικεῖν
καὶ ἐμπεριπτεῖν, ἀλλ' αὐτὸς εἰς μωμητοῦς βολεῶ-
νας μεταποιεῖται, ὧν ὄζει φαυλότης τῇ κατὰ Θεὸν
ἀντίθετος εὐωδίᾳ. Οἱ μοι, ὅτι τὸ τιμιώτατον ἐν ἡμῖν
γλωσσόκομον, τὸ καλὸν στόμα, οὐ χρυσεῖς παρα-
βύεται, ἀφ' ὧν χρύσεια παραδίδονται στόματα, ἀλλὰ
κιδόηλοις γλώσσαις καὶ ὑποχάλκοις, δι' ὧν ἐξηχοῦ-
μεν ὡς κύμβαλα, δυσφημοῦντες, συκοφαντοῦντες,
εἰ μὴ δὲν ἄλλο, ἀργοῖς λόγοις ἐναδολεσχοῦντες, τάλλα
ποιοῦντες, ὧν ἕνεκεν καλὸν ἦν, εἰ μὴδὲ γλώσσας

que homines nos præbeamus et erubescamus
inhumana favere et artificem Deum cujus ad ima-
ginem facti sumus, ne offendamus. Ad Dei imagi-
nem enim plasmati, hanc imaginem haud fæde
deturpemus. In paradiso positi a principio, inde
ejecti sumus; sed nihilo secius ut eo reverta-
mur omnem operam demus, ægre hanc separati-
onem ferentes. Ut cætera quidem hominum line-
amenta induere recusant; nos humanam naturam,
qua induti sumus, in honoris loco ponamus. Ha-
bemus Deum omnium moderatorem: eum qui de-
fecit, diabolum dico, novimus. Ne igitur nos
quoque obsistamus, sed in Dei partibus stemus,
Ne a tartari hærede stemus, sed eum sequamur
qui in cælum nos conducit. Locum felicitatis in-
tellectualis, locum punitionis ob oculos ponamus;
B ille quidem probis hominibus propositus est; hic
peccatores macet. Quid satius est, e cælo delabi,
aut in cælum ascendere? Facilius est a Deo stare
quam ab ejus sanctitate deficere. Deus enim per
charitatem suam homini prosperitatem tribuit
et sui similem eum facit, dum dæmoni quispiam
adhæret, quia Deus ipsum reliquit, quando neque
sibilatō carnīs libidinem sistit, neque frenum re-
calcitrantem perdomat.

32. Huo accedit quod Deus brachia tendendo nos
sicut intra portum recipit. Dæmon os quasi ad
basiandum aperit et devorat, non ut draco aut leo,
aut charybdis, sed sicut tartarus. Deus loquitur et
operatur; adversarius promittit et promissis non
stat. Qui natura bonus est, veritatem colit; qui
improbus, hariolatur. Vincat in nobis animus
qui divinæ est originis, nec vero terra, quæ ad
ima tendit. Omisso corpore animi partes am-
plectamur. Sin minus, caro animæ vivificæ submit-
tetur, nec vice versa. Quid limum sequimur, ca-
lorem spiritualem quo continetur negligentes?
Quid colluivem ambimus, quæ levi vento diruitur?
Cur non homines Dei et desideriorum esse niti-
mur, ut magnus Daniel? Cur divitiarum secta-
tores sumus quæ nos deteriorant, quæ nos
sanguinem sitientes reddunt et latrones et om-
nibus malis dignos?

33. Væ nobis, quia Dei domum latronum spe-
luncam facimus, ubi Deus habitare et inambulare
deberet, pro quo in turpe stercus mutatur malo
odore plenum. Væ nobis, quia pulcherrimum in
nobis instrumentum, lingua, non aureis sed adul-
terinis et æreis vocibus inservit, quo fit ut sicut
tintinnabulum maledicamus, denuntiemus aut sal-
tem futilia proferamus, uno verbo ea faciamus
propter quæ melius lingua omnino careremus. Cur
linguas inanes reddimus et ea colimus quæ domui
nostræ splendorem tribuere queant? Sed talibus

ne insistamus. Odoratus non admodum facilis est tractatu, (quis enim nostrum adeo humidus et liquidus est, ut unguentis delibutus iisdem ad perniciem suam abutatur?) sed alia etiam dementia ad naturæ falsificatio intercedit quæ non circa odoratum, sed circa pervestigationem et vestigiorum scrutationem vertitur, cujus auxilio hominem ut brutum animal dilaniamus. Oculis etiam adeo abutimur ut lycis aciem oculorum et ejus qui, ut est in proverbio, omnia videt et cujus corpus plane oculatum ab antiquis depingitur, habere præsumamus. Sed equidem non pulchritudinis custodiam aut visionis curam indigito aliam, nisi quæ alienis negotiis operam dat ideoque culpa non vacat. Vociferatur aliquis ob vineam, alius de domo erepta clamat, alius quod agellus ejus nimis limitetur, et sic multa alia oculis objiciuntur. Sic circa desideria nostra oculi nostri erunt perspicacissimi; ubi autem ratio sana ad aspiendum invitat, voluntas quod visibile est refert ad odium aut ad metum pænæ, aut expensæ modicæ; sed cœcitatem innatam (si hoc nomine uti libet) superando virtutem non parvam recognoscimus, etiamsi oculis obliquis intuemur. Quando explorandi causa locum aut salutarem, si pro amicis, aut perniciosum, si pro inimicis, occupavimus, in salutari quidem, quod bonum est, videmus; in pernicioso autem non, ut Deus vult, speculamur. Sic etiam si non imitationis gratia nos ad angelos referimus, patris luminum ut cum Evangelio loquamur, faciem perpetuo videntes, tenebris digni filii sumus, ubi ne Deus in nos oculos vertit quia verbum ejus non veremur, Dixit enim se tales homines intuiturum esse sicut mites et tranquillos et qui illud observant: « Qui stat videat ne cadat. »

των βλέποντες, εὐαγγελικῶς εἰπεῖν, πρόσωπον, ἀλλὰ τῶν τοῦ σκότους ὄψεων γινόμεθα· ὅτε οὐδὲ ὁ θεὸς ἐφ' ἡμᾶς βλέπει, ὡς μὴ τρέμοντες τὸν αὐτοῦ λόγον. Ἐφη γὰρ, ἐπὶ τοιούτους ἀνθρώπους ἐθέλειν βλέπειν, καθὰ καὶ ἐπὶ τοὺς πρῶτους, καὶ ἡσυχίους, καὶ τοὺς φυλάσσειν εἰδότας τὸ « Ὁ δοκῶν ἐστάναι, βλεπέτω, μὴ πέσῃ. »

34. Et sic hæc se habent. Si autem ad auditum quæstionem vertis, ne auditum quidem sicut par est, recolimus, sed aures laudibus, plausibus, cantibus, nugis, imo blasphemis obtendimus, atque adulatoribus ut eas pravis sermonibus transfodiant, si velint. Verbum Domini fastidimus, unde fames nos premit cum eaque sitis verba divina audiendi: Verbum Domini autem non dico id solum, quod in Evangelio et in cæteris apostolorum scriptis legitur, ubi Paulus apostolus Domini loquitur et qui simul cum eo locuti sunt, cum gravitate, sed id etiam quod in cæteris nuntiis ac magistris divinis invenitur. Omnes enim os Dei sunt, ut etiam prophetarum chorus. Idecirco etiam verbum ex talium virorum ore, verbum Domini est, nec solum, sed quivis sermo Dominicus sermonibus similis, quibuscumque labiis profertur. Itaque indocilis ille verbo Domini aures obturavit et sententia evangelica in eum quoque san-

εἶχομεν. Τί δ' ἀλλὰ γλώσσας μὲν ἀχρειοῦμεν, ὅσοι τοιοῦτοί ἐσμεν, σεμνυνόμεθα δὲ τοῖς λοιποῖς, δι' ὧν τοῦ καθ' ἡμᾶς οἴκου τηλαυγὲς ἂν τὸ πρόσωπον φαίνοιτο; Οὐκ οὐκ οὐκ ἔστιν, εἰς τὸ πᾶν εἰπεῖν, ὡς καὶ ἀπισχυρίσασθαι. Ὁσφρησις μὲν γὰρ ἡμῶν ἄλλως μὲν ἴσως οὐ πάντῃ δυσανάγωγος· (τίς γὰρ ἡμῶν οὕτω περιττός καὶ πλαδῶν καὶ εὐροῦν τὰ ἐς βίον, ὡς μύροις ἐγκολυμβῶν, καὶ τὴν ἐκαίθειν παράχρησιν ἐξευρίσκειν εἰς ἀπώλειαν;) ἄλλη δὲ τις ὑπεσι- παράνοια καὶ παραποίησις φύσεως, οὐ πρὸς ὄσφρησιν ἡσυχολημένη, ἀλλὰ πρὸς τὸ βινηλατεῖν καὶ ἔχρησιν, δι' ὧν ἐξευρόντες ἄνθρωπον ὅσα καὶ θῆρα διασπαράζομεν. Ὁφθαλμοὶ δὲ εἰς τόσον παραχρῶμεθα, ὥστε, πρὸς ἃ μὲν μὴ δεῖν ἐστὶ, λυγκῶς ἀναστέλλειν δεξιότερον, ἢ καὶ τοῦ παρορμιαζομένου πανόπτου, ὃν λόγος ὁ παλαιὸς ὀλοσώματων εἰς ὄφθαλμοὺς ἔνοιε. Καὶ οὐ λέγω κάλλους ἰσοπτεῖαν καὶ περιεργίαν ὄψεως ἑτεροῦ, ἀλλὰ τὴν ἐποφθαλμιζουσαν πράγμασιν ἀλλοτρίοις, καὶ οὕτως ἀδικοῦσαν εἰς στέρησιν. Κίεραγέ τις ἐπὶ ἀμπελῶνι, βοῆ ἑτερος ἐπὶ οἰκίας ἀφαίρεσι, ἄλλος, ὅτι ὄρουλφεται τὸ κατ' αὐτὸν γήδιον· πολλά δὲ καὶ ἕτερα τοιαῦτα ὀφθαλμῶν ἀδικήματα. Καὶ οὕτω μὲν ὀξυωπέστατοι ποιοῦμεθα ἐπὶ τοῖς ἑφετοῖς ἡμῶν· ἐνθα δὲ ὁ μὲν ὀρθὸς λόγος προκαλεῖται βλέπειν, ἢ δὲ προαιρέσις ἀναστέλλει τὸ ὀπτικὸν ἢ κατὰ ἔχθραν ἢ φόβῳ ζημίας ἢ ἀλλὰ δαπάνης μετρίας — ἀλλ' ἐκεῖ καὶ τὴν ἐκ γενετῆς τῶ φλωσιν, εἴπερ οἶόν τέ ἐστιν εἰπεῖν, ὑπερπαίνομεν, ἀρετῆν οὐ μικρὰν κρίναντες, εἰ καὶ παραβλῶτες προσενεχθῶμεν. Καὶ ὅτε δὲ σκοπιᾶν θώμεθα, τὴν εἴτε σωτήριον, ὅτε ὑπὲρ φίλων γίνεται, εἴτε ὀλεθρίαν, ὅτε τὸ ἀνάκαλον, τοῦ μὲν πρώτου ἔργου γινόμενοι, ἐς ἀγαθὸν βλέπομεν· ζηλοῦντες δὲ τὸ δευτέρου, ἀλλὰ τότε οὐχ, ὡς ὁ θεὸς ἐθέλει, βλέπομεν. Οὕτω δὲ καὶ, ὅτε μὴ ἐς ἀγγέλου μιμητικῶς ἡμᾶς αὐτοὺς ἀνάγομεν, διηνεκῶς τὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φῶ-

των βλέποντες, εὐαγγελικῶς εἰπεῖν, πρόσωπον, ἀλλὰ τῶν τοῦ σκότους ὄψεων γινόμεθα· ὅτε οὐδὲ ὁ θεὸς ἐφ' ἡμᾶς βλέπει, ὡς μὴ τρέμοντες τὸν αὐτοῦ λόγον. Ἐφη γὰρ, ἐπὶ τοιούτους ἀνθρώπους ἐθέλειν βλέπειν, καθὰ καὶ ἐπὶ τοὺς πρῶτους, καὶ ἡσυχίους, καὶ τοὺς φυλάσσειν εἰδότας τὸ « Ὁ δοκῶν ἐστάναι, βλεπέτω, μὴ πέσῃ. »

λδ'. Καὶ οὕτω μὲν ταῦτα. Εἰ δὲ χρὴ πλαγιάσει εἰς τὴν ἀκοήν, οὐδὲ αὐτὴν συντηροῦμεν, ὡς ἔκρεπεν· ἀλλ' ἐπαίνοισι μὲν καὶ κροτάλοισι καὶ μούσικαις ψιδικαῖς καὶ εὐτραπελλαῖς, ἤδη δὲ πού καὶ βλασφημοῖς λόγοις ἠδέως ἐκδιδάσκειν τὰς ἀκοὰς, καὶ κολάζει δὲ παρατιθέμεν αὐτάς, ὡς καὶ κατατραπέων, εἰ βούλοιντο, καὶ ἀνευρόντων εἰς τὸ φαύλως ἀκούεσθαι. Λόγον δὲ Κυρίου ἀκούειν ὀκνοῦμεν, ὅθεν καὶ ὁ λιμὴ ἡμῶν ἐπισφραῖ, συντρέχων τῷ λιμῷ τῆς τῶν ἁγίων λόγων ἀκοῆς. « Λόγον » δὲ εἶπον « Κυρίου, εἰ μόνον τὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις, τοῖς τε ἁγίοις τοῖς ἀποστολικοῖς, εἶγε καὶ Παῦλος ἀπόστολος Κυρίου σεμνολογεῖται, ὡς καὶ αὐτὸς ἀποφαίνεται, ἐπιλοῦθως δὲ καὶ οἱ κατ' αὐτόν· ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν τοῖς λοιποῖς θεοῖς κήρυξι καὶ διδασκαλοῖς. Στόμα γὰρ εὐκοῦ πάντες Κυρίου, καθὰ καὶ τὸ προφητικὸν ἄγμα. Καὶ τοῖνον καὶ ὁ ἐκ τοιούτων στομάτων λόγος Κυρίου λόγος, καὶ οὐ μόνος αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ εἴπερ ἐξ οἰασηθῆναι γλώσσης ἀπηχεῖται λαλιᾷ σύμφωνος τοῖς

οὕτω κυριακαῖς. Οὐκοῦν καὶ ὁ ταύτης πύρῃκος λόγος Α κυρίου ἔδωκε τὴν ἀκοήν, καὶ ἡ εὐαγγελικὴ ψῆφος καὶ κατ' αὐτοῦ κυροῦται, καὶ εἰς Ἰσον ἔρχεται κατακρισως καὶ αὐτὸς, ὁποίας καὶ ὁ τῶν ἀγιωτάτων εὐαγγελίων ἀνεπίστροφος.

λς'. Καὶ μὴ μοι ὀντικαθιστάσθω τις ἀγερωχῶν, καὶ βρενθυόμενος, καὶ ἀπαξιῶν, ἐξ εὐτελῶν προσώπων ἀκούειν λόγον δέοντα. Λόγος γὰρ ἅπας θεῖος προερχόμενος ἀνθρωπίνου στόματος ἠγάσσε τὸ στόμα ἐκεῖνο, ἔθεν καὶ ὡς ἐκ θειοτέρου ἐμπνοίας προῦν ἄγιός ἐστι, καὶ τὸν ἀέρα, δι' οὗ ὄχεται, τίμιον ἀποτελεῖ, οὕτω δὲ καὶ τὴν ἀκοήν, δι' ἧς ἐς ψυχὴν πορεύεται. Εἰ τοίνυν καὶ ἡ ψυχὴ ἀναπετάσασα ἑαυτὴν τὸν τοιοῦτον θεῖον λόγον εἰσικίσσεται, καὶ ὅλη γένηται αὐτοῦ, ἠγάσσει· μὴ οὕτω δὲ διατεθειμένη σκοπεῖται καὶ εὐλαβεῖσθω, μὴ ἐναγῶς διατέθειται. Καλὸν Β κρατὴρ χρύσεος ἐκκλησιαστικὸς, ἐν ᾧ τὸ πάντιμον κίρνεται. Εἰ δὲ καὶ ἐν ὑελίνῃ μυστηριασθεῖη τὰ σωτήρια, ἡ τῆ ἀπὸ ξύλου, εἴτε ὀστράκου, ἄρα γε ἀποπέμψεται τις Χριστιανὸς τὰ θεϊότατα; Μηδεὶς, ὦ Κύριε, τοιοῦτος ἀναφανείη. Οὕτω γοῦν καὶ στόμα σκεδισθὲν, ὡς εἰς ἱερὸν βιβλίον, καὶ λόγους θεῖους πρόαγον, πείθειν ἂν ἔχοι τοὺς ἐλέφρονας, ὁποῖον ἂν καὶ εἴη ἐκεῖνο τὸ στόμα. Ἡ ὄνος μὲν Βαλαάμ γλωττηματισθεῖσα κατ' ἀνθρώπον, ἐπιστροφὴν ἔσχε τὴν ἐξ ἀκροάσεως; ἀνθρώπος δὲ λαλήσας, ὡς ἐχρῆν, εἰς ὄνου μοῖραν ἀποτετάζεται; Ὅφρι παρακουέσθω λαλῶν, ὅσα τοῖς Ἐδέμ ἀποικίζειν ἔχουσιν, ἀνθρώπος δὲ, ὅστις ἂν καὶ εἴη, ἀκουέσθω λαλῶν τὰ οἰκίζοντα εἰς παράδεισον.

λς'. Διαιρῶ τὸν ἀνθρώπον ἰδοὺ εἰς πολλοὺς, καὶ λαλεῖται ἕκαστος τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ βουλόμενος παρακούετω, ἵνα καὶ αὐτοῦ παρακούῃ ὁ Θεός. Καὶ τοὺς μὲν ἱεροὺς ἅπαντας ἰδίᾳ τιθεμαι κατ' ἐξαιρετόν· γίνομαι δὲ τῆς λοιπῆς ἐπελεύσεως, τῶν ταπεινοτέρων ἀρξάμενος. Θλίβεται δοῦλος, ἡ κατωτέρω τύχη, καὶ ἡ θλίψις οὐκ εὐφορος, καὶ ἀναφωνεῖ τὰ πρὸς ἔλεον, παραμιγνύς καὶ Θεοῦ ὄνομα· τίς δὲ οὖν ἐπάρατος οὕτως, ὡς μὴ πρὸς ἐκείνῃ τὴν ἀκοήν ἔχειν, καὶ ἔλαϊν; Πιέζεται τις χειρομάχα ψυχῇ, ὅτι κολοῦεται μισθοῦ ὁ ἀνθρώπος, καὶ προβάλλεται οἰκτρὸν τὸν ἰκέσιον, ζητῶν ἀκοῦσαι ὡς « Ἰδοῦ, ἐταῖρε, ἔχεις τὸ σὸν· ἄθλιος οὖν ὁ βύσας τὴν ἀκοήν θείῃ ῥήματι. Θεοῦ γὰρ λόγος, καὶ τὸ μὴ ἀδικεῖσθαι τὸν ἀπίχοντα τὸ ἑαυτοῦ. Τύπτεται παῖς, εἴτ' οὖν σωφρονίζεται, καὶ πληγαὶ οὐ κατ' ἀνθρώπον, καὶ τὸ στόμα ἐκείνου γέμει Θεοῦ μνήμης, καὶ παρακληθεῖσι πρὸς ἄνεσιν· μωρὸς οὖν διδάσκαλος, ὃς παιδεύειν εἰσάγων οὐδὲ πολλοῦ ἴσως ἀξίαν, ἀπάγειν ἐθέλει ὀϊμωτάτην ψυχὴν. Στέρεται τῶν οἰκείων ὀρφανός τις, καὶ τὸν τῆς ὀρφανίας προστάτην ἐκφωνεῖ πρὸς ἱκετηρίαν θεόκλυτον· φαῦλος οὖν υἱὸς ὁ ἀδελφοῦ τοιοῦτου ὑπερωρῶν, ὃς, εἰ καὶ πατὴρ τοῦ κατὰ γῆν στερηθεῖς ἀπεφυκτώθη, ἀλλὰ τοῦ τῶν φώτων καὶ τῶν ὀρφανῶν Πατρὸς οὐκ ἐκπέπτωκεν, Ἰλλικία γεροντικῇ, καὶ οὐδὲ γένους εὐ ἔχουσα, ἥδη δὲ καὶ τῆ πλειονίᾳ πρὸς τῆ Ἄδη οὔσα, καὶ τι πάσχουσα, ὣν οὐκ ἐστὶν ἀνέχεσθαι, λαλεῖ, καὶ τὸν παλαιὸν τῶν ἡμερῶν ἐπὶ στόματος φέρει, καὶ δι' ἐκείνου μέσου

citur et eidem iudicio subicitur cui is qui sacra Evangelia dedignatur.

35. Ne autem superbus aliquis et gloriosus dedignanter mihi respondeat, qui non nisi cum vilibus conversari dignus est. Omne enim dictum divinum quod ex ore humano prodiit, id os sanctificavit; quare etiam, ut ex spiritu diviniore prodiens, sanctum est, et aërem quem transit venerandum reddit; eodem modo et aures per quas vitam adipiscitur. Si igitur anima in alium sublata talem sermonem divinum inhabitat, sui plena facta sanctificata est; quod si non isto modo conformata est, habet sane quod metuat ne inter res execrabiles ponatur. Res pulchra calix aureus, in quo sacerdos pretiosum sanguinem miscet. Si autem mysterium salutare in vase vitreo, aut ligneo, aut argillaceo perageretur, num est Christianus sacrificium illud repudians? Ne unus, Domine, hæc faciat. Sic etiam os contumelians libros et sermones divinos, non facile nobilitatem suam probabit. Num Balaami asina voce humana prædita ex auditu loquelam mutuata est? Homo autem qui debito sermone usus est, animalis bruti munere fungetur? Serpens loquens audientibus non est ab exsulibus Edem; homo autem, quisquis sit, audiatur, quando de novis Paradisi incolis loquitur.

36. Hominem in plures divido, quorum quisque res divinas loquatur; qui audire non vult, ne audito, ut Deus quoque eum non exaudiat. Viros sacros omnes in loco peculiari statuo, ad viliores transiturus. Servus aliquis tribulatur et inter tormenta hominum Dei que ipsius misericordium invocat. Quis adeo durus est ut miserum non audiat, misericordiam denegat? Laboriosa anima in angustiis est quod homo mercede frustratur et miserum supplicem rejicit, ut ei dicatur: En, amice, mercedem tuam! Miser igitur qui verbo Dei aures obturat. Dei enim est verbum prohibens ne ei qui sua alienat injuriam inferamus. Puer verberatur, sed inde emendatur; ictus graves non sunt, et os ejus Dei recordatur et veniam expostulat. Stultus igitur est magister qui disciplinam vilem introducturus animam pretiosam in exsiliū agit. Orphanus aliquis fortunis privatus, tutorem ad supplicationem Deo offerendam evocat. Prævus igitur filius talem fratrem ex oculis adjiciens qui, etsi patre terrestri privatus sit, Patrem tamen luminum et orphanorum haud amisit. Ætas provec-ta, viribus debilitata, jamque prope ad mortem, per intolerabilia mala loquitur et Antiquum dierum in ore gerit, et per eum misericordiam provocare tentat. Os dentibus exutum divinis hymnis resonat. Igitur qui animum non attendit, nec Deum timet, nec mortem, nec senectutem enixe sperat. Si enim spes senectutis ei fulgeret, morum simi-

litudo aliorum eum alliceret. Mibi autem qui talis est videtur auditurus illud esse: In annos haud venit, siquidem præmatura morte ereptus est. Supponatur aliquis ebrius qui, cum fundamenta domus ejus subversa sunt, pedibus stare non valet ob cerebrum, pedes et caput, quæ male habent. Anferatur ex ore quidquid odiosum; lingua purgetur sordibus polluta; duplicentur in oculis quæ cernuntur et sic male retineantur. Mens autem hujusmodi viri sana sit, et lingua errabunda res debitas tenui voce effutiat, ut nullo facere finem. Qui igitur quod audit parvi facit, quando resipiscere cœpit nec plane ebrius est, valde superbit.

μοῖς τὰ ὀρώμενα, καὶ οὕτω παραδλεπέσθωσάν· ὁ παρὰ κλέπτουσα ἢ γλώσσα τὰ δέοντα, ὁποῖους πολλοὺς μενον, ὀκνῶ εἰπεῖν, εἴπερ ἐργήγορον εἰς νηφάλιον, καὶ μὴ μεθύει πολὺ τὸ ἀγέρωχον.

37. Sed cur longius in cœptis meis procedam? Cur non verbis meis finem imponam? Si enim talibus aures sunt præbendæ, quomodo non ei qui omnes superat? Sic autem scimus omnium caput, Deum inquam, reos! si sensibus nostris finem laudabilem præscribimus, scopum puta, ad quem omnes qui secundum Deum vivunt, visunt. Non est hic locus hominem secundum populos distinguendi, quare tantum de nostræ ætatis homine græco ac barbaro mentionem faciam. Lingua autem græca loquentem audire, eique, ubi necesse est, obedire, nemo recusabit. Ipse barbarus res referens non refutandas, ab arbitris nostris condemnatur. Videns enim se a nobis non intelligi barbare loquentem, a sermone patrio destitit, digitum versus cœlum tendens, Deo cœlesti nos commendat, et sic theologiam exercet innuendo Altissimum suas ipsius preces exaudire. Si igitur obedimus, misericordiam divinam recuperamus; si non obtemperamus, in barathrum perniciæ cadimus.

38. Si quis hoc loco querens interpellat quod sermo ipsum et Græcum barbarumque ad justas lamentationes adegit, per me queratur, illud in memoriam revocans quod, sicut conservi, ita etiam congeneres sumus ab uno patre, id est a Deo creatore, et ab una matre, terra inquam, prognati. Sic quidem oppositionem ejus admittam, id unum monens quod circa multa alia multi sumus in disserendo, dubias quæstiones proponendo, in Deum ipsum inquirentes cur id nec vero illud fecerit; etsi ipse non irrideat maligne uti in multis aliis, sed miserans nosmet qui circa vana profundi sumus. De his quam brevissime possum monebo, ne contra Deum luctemur et, Deum correcturi, legislatores nos esse præsumamus, et, quo lubet, trahentes, e servis domini facti in dominationem ipsam dominemur.

Ἄλεον ἐθέλει ἐφέλκεσθαι, ὀδόντων μὲν τάχα ποῦ ἐκ κεκρουσμένη, ἐμπιπλώσα δὲ τὸ στόμα θεοκλυτήσεως· ὁ τοίνυν μὴ ἀξιῶν πρὸς αὐτῆ τὸν νοῦν ἔχειν, οὕτω θεὸν εὐλαβεῖται, καὶ οὐδὲ παραδοκεῖ θάνατον, μήποτε δὲ οὐδὲ γῆρας. Εἴ γὰρ ἐλπὶς αὐτὸν ὑπέστανε γηραλέοτης, ἐφίλει ἂν τὸ ὁμοιοπαθές. Καὶ οἶμαι ἀκούσειν ἔχει ποθὲν καὶ ὁ τοιοῦτος τὸ « μὴ ὤρας ἵκοιτο, » ἀλλ' ἐκθερισθείη πρόωρος. Ἰποτεθείσθω τις καὶ μεθύων, τοὺς θεμελίους τοῦ κατὰ σῶμα σαλευμένος οἴκου, καὶ οὐκ ἔχων εἰς ὄρθον ἵστασθαι, τὸ ὑπερφων κατασσεισμένος (ἐκείνοι μὲν πόδες, τοῦτο δὲ κεφαλὴ)· ἀποφερέσθω τοῦ στόματος πλὴν τὸ ἀγδῆς, παραφερέσθω ἢ γλώσσα φεύλως ἐγκολυμβούσα τοιοῦτοις βέμμασι, δυαζέσθωσαν τοῖς ὀφθαλμοῖς δὲ ἡμῶν τῆ τοιοῦτῃ ἐβρώσῃ, καὶ ὑπολαλέτω τοιοῦτους τεθεάμεθα. Ὁ γοῦν ἐξουθενῶν τὸ ἀκού-

λζ'. Πού δὲ προχωρήσω τοῦ λοιποῦ εἰς πλεον τοῖς ἐκ τῶν ἐλαττόνων ἐπιχειρήμασι, καὶ μὴ συγκεφαλαιώσομαι τὸν λόγον; ὡς, εἴγε τοιοῦτοις προσώποις δοτέων τὰς ἀκοὰς, τῆ παντὶ πλεον τοῖς ἐν ὑπεροχῇ τούτων καὶ κρείττησιν. Οὕτως οἴδαμεν τιμᾶσθαι τὴν μεγίστην ἡμῶν κεφαλὴν, τὸν θεὸν, εἴ τὰς ἐν ἡμῶν αἰσθήσεις διοικονομούμεθα πρὸς ἐνάρετον τέλος, καὶ πρὸς ὃν σκοπὸν οἱ κατὰ θεὸν βιοῦντες τοξάζονται. Ἰφίλομαι τῆ λόγῳ διελεῖν κατ' ἔθνος τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀφορίζω παχυλῶς εἰς τε τὸν καθ' ἡμᾶς Ἕλληνα καὶ εἰς βάρβαρον. Καὶ γλώσσης μὲν ἑλληνιστοῦ ἀκούειν καὶ ὑπακούειν, ἐνθα θέον ἐστὶν, οὐκ ἂν ἀποφάσκει τις· ὁ δὲ θάρβαρος, λαλῶν καὶ αὐτὸς, ὅσα οὐκ ἂν δεοὶ παρακούεσθαι, καὶ μὴ ἐπίσταν ἐπιστροφῶν, κατάκρισιν ἐμποιεῖ καὶ αὐτὸς πρὸς τῶ κοινῶς διαιωτῶνται τοῖς καθ' ἡμᾶς. Εἰδὼς γὰρ, ὅτι οὐ ζυνόμεν, ὡν βατταρίζει, καὶ ἀπογνοῦς τῆς πλειονος βαρβαροφωνίας, ἀνατείνει δάκτυλον ὡς εἰς αὐτὸν οὐρανόν, καὶ ἀνατίθησιν ἡμᾶς τῆ οὐρανίῃ Θεῷ, καὶ οὕτω θεολογεῖ, ἐπήκοον τῆς αὐτοῦ λιτῆς αἰνεττόμενος εἶναι τὸν Ἰψιστον. Καὶ ἢ πειθόμεθα, καὶ κατὰ γομεν τοῦ λοιποῦ τὸν ἄνωθεν ἔλεον· ἢ δυσπειθοῦμεν, καὶ καταγόμεθα εἰς βάθιστον ὄλεθρον.

λη'. Εἰ δὲ τις ἐνταῦθα ὑποκρούσεται μεμφόμενος, ὅτι ἐαυτὸν ἤγαγεν ὁ λόγος Ἕλληνα τε καὶ βάρβαρον τὰ γε εἰς τὸ ποτιεῖσθαι δικαίως, αὐτὸν μὲν ἀφήσασθαι τὴν ἄλλως λαλεῖν, ὑποβαλῶν ἐνθύμησιν τοῦ πάντας ὡσπερ ὁμοδούλους, οὕτω καὶ ὁμογενεῖς εἶναι· ὅτι καὶ πατὴρ ἐνός, τοῦ ποιήσαντος Θεοῦ, καὶ μητρὸς μιᾶς γῆς, ἀφ' ἧς πεπλάσμεθα. Καὶ οὕτω μὲν ἰτρέψα αὐτὸν τῆς ἀντιλαλιᾶς, ὑπομνάσω δὲ, ὡς ὁμοίως καὶ ἐπὶ ἄλλων πολλῶν ἐσμεν λάλοι, καὶ ἀπορίας ψυχρὰς προβαλλόμεθα, καὶ λογοπραγεῖν Θεὸν, καὶ ἐρωτώμεν, διὰ τί τοῦτο καὶ μὴ ἐκαῖνε ποιήσκειν; εἰ καὶ αὐτὸς ἀνέχεσθαι οὐκ ἐκγεγῶν, οὐδὲ μωκταρίζων (ἐπ' ἄλλοις γὰρ ταῦτά γε), ἀλλὰ ἐλεῶν ἡμᾶς τοὺς ἐν κενῶς γλαφυρούς. Ἐφ' οἷς ἐκείνα ἐν βραχυτάτῃ ἡμῶν ὑποτίθεμαι, ἵνα μὴ καὶ θεομαχῶμεν, πάσχοντες οὕτω, καὶ τὸν θεὸν διορθοῦσθαι πειρώμενοι, θεσμοθετοῦντες οἷον αὐτῷ, καὶ καθέλοντες, ὅποι βουλόμεθα, καὶ ἀντὶ δούλων δεσπότης γενόμενοι, καὶ τυραννοῦντες τὴν κυριότητα.

λδ'. Οὐκ ἄξιον, ὦ οὔτοι πάντες, λογιότητος ἀν-
θρωπίνης, ἀπορεῖν, διὰ τί ποτε ὁ Θεὸς τοῦτον μὲν
τὸν ξένον, καὶ ἐκαῖνον τὸν ἀδελφόν, καὶ τόνδε τὸν
γεῖτονα, καὶ ἄλλον περίοικον κατήντησεν ἀγαθοῖς
τοῖς περὶ κόσμον, φαιδρότησιν οἴκων ἐλλάμψας, σὶ
καθὰ καὶ ἥλιος ἐναστράπτουσι κάλλεσιν, ἀγρούς
πληθύνας πίνοντας, ἐνευθηνομένους τοῖς ἐκ γῆς
ἀγαθοῖς, τὰ ταμεῖα πληρώσας αὐτοῖς, καὶ στενοχω-
ρήσας εὐδαιμονικοῖς ἐνθέμασι, θεράποντας καὶ θε-
ραπεινάς ἐπιδοῦς εἰς φιλοτιμίαν ἀμύθητον, ζῶσα
προσεπιθεῖς εἰς πλουτισμὸν, καὶ τοῦτον ἀμέτρητον,
τὸ δὲ πᾶν εἰπεῖν, καὶ τοῖς ἔσω καὶ τοῖς ἔξω ἑαυτοῦ πολλαπλάσιονα κορυφώσας τὸν οὔτως εὖ παθόντα· ἐμὲ δὲ
οὐδὲν ἀπειοκότεν ἐκείνου τοῖς ἄπασιν ἡλάττωσε, καὶ αὐτῆς, ὁ φασί, λεβηρίδος κενώτερον ἀπέτέλεισε, τοῖς ἔλοις
ἀποστερήσας ἐμὲ;

μ'. Μὴ δὴ τοιαῦτά τις ἐπαπορεῖτω, φιλοσοφεῖν
ἐθέλων, καὶ Θεοῦ καταψηφίζόμενος τὸ ἀδιάκριτον.
Ἄκούσοι γὰρ ἂν ποθεν ἐκ τῶν κατωτέρω (ἄνωθεν
γὰρ ὁ Κύριος οὐκ ἂν μὴ οὐκ ἐξουδενώσῃ τὸν τοιοῦτον
διάλογον) πρῶτα μὲν· Πόθεν οἶδας, ὦ οὔτος, ὡς οὐ-
δὲν ἀπέοικας τοῦ φρονουμένου, ᾧ ἐγκοτεῖς, εἰ το-
σαῦτα περικείται ἀγαθὰ; Μήποτε γὰρ σὺ μὲν ἀνάξιος
εὐδαιμονεῖν, ἐκαῖνος δὲ κατάξιος, καὶ που καὶ πλεό-
νων ἐπάξιος. Ἐἴτα ἐπειδὴ τοῖτο δάκνειν ἔχει σε εἰς
ψυχῆν (καὶ γὰρ τοι πᾶσα σύγκρισις ἐλαττοῦσα δάκνει
τὸν ὑποβιβαζόμενον), μάθε καὶ, ὅτι τῶ μὲν ἀδελφῶ
πρὸς ἰσότητά ἦκεις ταλαντευόμενος. Ἔστω δὲ, ὡς
καὶ καθέλκεις τῇ ῥοπῇ πρὸς τι μείζον καὶ πολλοῦ
ἄξιον· καὶ ὅμως ὁ τοῦ βίου βραθεὺς μέγας Θεός, ὁ
δικαίος διανομεὺς γεωμερησίας ἐπὶ παντὸς τὸ ἀνά-
λογον, τὸν μὲν ἀδελφὸν διέκρινε πλήθοντα εἶναι καὶ
τῶ βίω πλόντα, σὲ δὲ ἀλλὰ ἰσχνὸν καὶ ὑπόκενον. Τί
δὲ οὖν λογιστεύεις τὸν καὶ Δεσπότην καὶ Πατέρα,
καὶ διὰ δικῆς ἄγεις, ἐφ' οἷς διηκονομήσατο; Πότερον
Δεσπότην ἐκαῖνον τίθεις; Καὶ πῶς δούλος ὢν λογο-
πραγεῖς τὸν Κύριον; Ἄλλὰ πατέρα ὀνομάζεις. Καὶ
διατὶ τολμᾶς, ἀναιδῶς προσφέρεσθαι, καὶ μὴ δεδιέναι
τὴν ἔνομον ἀποκηρυξίν, εἰ οὕτω καταθρασύνη
αὐτοῦ; Θεοκλῆται, δυσώπει, ἐξευμένιζε, μέσοις χρω-
ταῖς εὐχαῖς, καὶ μάλιστα τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ· καὶ
οὔτως, εἴπερ δέον εἶναι διακρινεῖ, ἀπομερίσεται τοῦ
παρ' αὐτῶ πλοῦτου καὶ σοί, καὶ μυριολβὸν ἀποκα-
ταστήσει σε. Ἐἴ δ' ἴσως καὶ ποτινόμενος καὶ πολλὰ
ποιῶν, ἅττα πρὸς ἐντευξίν, μένεις ὁ αὐτὸς τοῦ
λοιποῦ, λόγισαι θέμενος ἐς ψυχῆν, ὡς ἡ πολὺ ἐν σοί
τὸ ἐφάρμακτον, καὶ δι' αὐτὸ οὐκ ἀξιοῖ καὶ σὲ τοῦ
πλουτισμοῦ, ἢ ἄλλο τι. Νῦν μὲν οὐ συμφέρον σοὶ τὸ
πλήρωμα τοῦ αἰτήματος· ἔσται δὲ ὅτε ὁ τοῦ βίου
λειμῶν ἐξανθήσει, καὶ δρέψασθαι σοὶ δώσει ἐν καιρῶ
πολὺν τὸν καρπὸν. Ἡ οὐχ ὄρᾳς καὶ φυτὰ δένδρων,
τὰ μὲν καρποῖς βρῖθοντα, τὰ δὲ τίνα διαπαντὸς οὐκ
ἄκαρπα; καὶ τῶν καρπίμων τὰ μὲν εἰς ὄλον ἔτος
ἄκαρπα τὰ τρέφον φῶμα, τὰ δὲ ἐξ ἔτους μὲν εἰς
ἔτος εὐφοροῦντα ἐκ διαλείμματος, τὸν δὲ ἐν μέσῳ
καιρὸν οὐ μόνον ἄκαρπα εἰς τὸ πᾶν, ἀλλὰ καὶ φυλ-
λοχοοῦντα, καὶ τῆς φυσικῆς, ὡς εἰπεῖν, κόμης φα-
λακρούμενα; Τὸ δὲ ἔστιν οὐ μᾶτην καὶ εἰκῆ, ἀλλὰ
κατὰ φύσιν ἕλλογον. Ὅτε μὲν γὰρ ἔστιν ὄνασθαι
τινας, ἢ ἀνδρώπους ἢ ἑτεροῖαν φύσιν, τοῦ καρπίμα-
τος, τότε δὴ καιροῦ καὶ οἱ βλαστοὶ μεστοὶ καὶ καλοὶ

39. Non dignum sapientia humana est quærere
quibus ex causis perigrinum aliquem, aut fratrem
aut vicinum, aut alios bonis terrestribus cumu-
larit, deliciosis locupletans rebus domos solis ins-
tar splendentes, campos fertiles fructificando, hor-
rea replens, felicitatis germen ubique implantando,
servos et servas zelosas addendo, animalibus do-
mesticis imo omni prosperitatis genere cumulavit,
me autem qui illi nulla in re inferior sum, in om-
nibus minoravit et siliqua inaniorum fecit, cunctis
privatum?

40. Nemo igitur, philosophiæ prætextu, de novo
dubia movens, confusionis Deum accusabit. For-
tasse enim ab imis locis (desursum enim Dominus
ejusmodi sermonem contemnit) audierit vocem :
unde scis, sodes, quod non dissimilis sis ei, cui
invides divitias? Non enim tu indignus, ille per-
dignus, imo pluribus quam quæ possidet dignus.
Quod autem hoc animum tuum devorat (omnis
enim comparatio humiliatum offendit) scito cum
fratre eadem trutina te ponderari. Posito autem ut
tu majoris momenti ac pretii sis inventus, attamen
Deus, magnus vitæ distributor, qui omnia justè
dimittitur, fratrem locupletem, te vero pauperem
esse statuit et miserum. Cur igitur Domino et Patri
diem dicis, et recenses ejus creationem? Num in
Domini loco eum ponis? et quomodo, servus cum
sis, Dominum ad rationem reddendam vocas? At
Patrem nominas. Quomodo vero aures pro impu-
dencia tua, contemnere excommunicationem? Auxi-
lium implora divinum; fac pœnitentiam, expia
peccata tua precibus tuis, ad sanctos præsertim
ejus effusis, et ubi opus erit divitias tibi commu-
nicabit, et vere beatum reddet. Si autem, suppli-
cans et pro viribus quod tuum est peragens in
eadem fortuna manes, cogita quod ob peccata tua
aut aliud quoddam te divitiarum participem esse
non vult. Nunc quidem voti computem fieri nihil tibi
prodesset; veniet autem tempus, quo vita pratum
florebit, et tu fructum largissimum colligere po-
teris. Aut non vides arbores fructibus plenos, et
frugiferos; alios quotannis passim frugiferos,
passim steriles folia dicere et comæ naturalis
calvitium pati? Quod non vanum ac inane, sed
secundum naturæ rationem. Quando enim fructus
aut hominibus, aut cæteris creaturis prodesse de-
bent, flores pleni et visu pulchri apparent, et folia
in fructum virescunt; si autem fructus abiit, folia
quoque humi labuntur. Vivipara enim quasi in
radices matris redeunt, ibique residentia sensim in
ver novum reviviscunt quando ut per canales re-
currunt, et ut anno elapso naturæ peculiaris mu-
nere funguntur. Vide igitur ne tu quoque simili
legi subjiciaris, et ubi nil tibi proderit arbor, unde
flores et fructus spectabiles, ut folia et quæ-
cunquæ a bona arbore proveniunt, nascuntur, et

ne, si quando eos colligere cupis, omnia te effugiant, quia tempus non est opportunum. Sed id quoque vide, ne carduos in ramis sterilibus aut in rubis et piris silvestribus producas (ob hoc enim fructum quidem fers, sed non debitum et manuum contractui resistantem). Annon Deus hominem parvum facit et deminuit qui ad fructus producendos natus non est, aut fructum quidem fert, eos autem qui illos tangere volunt pungendolædit? Preces funde ad Deum, et spera in eum, et ipse faciet. Imple ejus voluntatem, et tibi favebit. Irrora labium siccum siti flagrans, et pluet tibi cœlitus manna spirituale et sensibile. An nosti virgam virentem et solo Dei servorum verbo germinantem, sexcentos e morte excitantem? Te autem plantam madidam, nunc pravis cupiditatibus ægotantem, quæ e paraiso venit, educare, insertione amplificare et fecundam reddere non vales? Desine a Deo petere, et ipse sponte tibi dabit. Non a Deo petiisti ut in matris tuæ utero concipereris, et tamen illa te concepit. Ex utero in lucem prodire, nutriri, procedere, ubi nunc stas, non tuæ voluntatis fuit, attamen hæc omnia, te invito, acciderunt. Igitur cætera quoque tibi dahuntur, dummodo ea facias, post quæ cætera addentur et ut in fundamento firmo stabilientur. Quid Domino redditurimus necimus, attamen dedit nobis, quorum est ei accepta referre. Quid igitur petere vis a creditore? Dominus mercedem tibi dedi servo, cui non debebat, noli igitur impudentem te gerere et precibus tuis fatigare, ne ex iis quæ possides excidas et servi inutilis sortem obtingas. Pater hæredes designavit; non igitur in ea est necessitate, quam tu ei attribuere vis. Magnus olim poseedit Job; sed omnia perdidit, imo se ipsum amisit. Effluxit enim in sanium resolutus, nec tamen Deum accusavit inconsiderate, non de repetundis postulavit nec dixit se aliquid amisisse, sed in Deo facultatem dandi et eripiendi agnovit. Igitur ob gratitudinem non majorem felicitatem affectavit. Ego autem metuo ne Deus precibus tuis fatigatus tibi det aut potius restituat quod tibi expetendum non erat. Cum enim Deo dedisti quod par non erat, tu quoque redipisci debes quæ nolueris. Job inter dira tormenta Deo non incongrua dixit, tu autem, non similia passus, eum blasphemias. Igitur ab eo recipies quod tibi gratum minime erit, nisi charitas

Α βλέπεσθαι, καὶ τὰ φύλλα τήθηλε διὰ τὸν καρπὸν ταῦτα. Ὅτε δὲ αὐτὸς ἀπέλθῃ, τότε καὶ τὰ φύλλα ἔραζε πίπτει, καὶ τὰ λοιπὰ δὲ τοῦ δένδρου τὴν προτέραν ὥραν οὐκέτι ἔχει. Παλιννοσεῖ γὰρ τὸ ζωογόνον εἰς τὰς μητέρας ἐκείνων ρίζας, καὶ ὑφεδρεύει, καὶ ὑποσμίχον ζωοποιεῖται εἰς ἕαρ, ὅτε πάλιν ὡς δι' ὀπαγωγέων τινῶν ἐκθλιβόμενον ἀνατρέχει καὶ γεννᾷ τὰ πέρυσιν ἀγαθὰ. Ὅρα γοῦν, μήποτε καὶ σὺ τοιοῦτον λόγῳ ὑποπίπτω-
 κας, καὶ ἢ οὐ σύμφορόν σοι λαλεῖν ὕλην, ἔξ ἧς ἔσται βλάστη καὶ καρπὸς ἄξιος λόγου καὶ φύλλα καὶ λοιπὴ πᾶσα εὐφυῖα χρυσοῦ δένδρου, ἢ ἀλλὰ καὶ, εἴποτε λάβῃς, ἀλλ' αὖθις ἀποβρύησεται σοι τὰ δεδομένα διὰ τὸ μὴ καίριον. Σκόπει δὲ καὶ, μήποτε ἀκανθοφορῆς κατὰ τὰς βάρμους (καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ καρποφορεῖς), ἢ κατὰ τοὺς βᾶτους καὶ τοὺς ἀγρίους ἀπίλους (καὶ δι' αὐτὸ φέρεις μὲν καρπὸν, περιφέρεις δ' ἐκείνον, ὁποῖον χρὴ τελεσορεῖσθαι φυτῷ ἀκάν-
 θαι φρίσσοντι, καὶ τὰ προσεπιτομένας χεῖρας ἀμύσσοντι). Ἡ γὰρ οὐ σμικρῶναι θεὸς καὶ ἀχρεῖοὶ ἄνθρωπον, ὃς ἢ καρποτροφεῖν οὐ κίψυκεν, ἢ τρέφει μὲν καρπὸν, κεντρίζει δὲ τοὺς προσάπτεισθαι καὶ δρέπεσθαι θέλοντας; Εὐξαι τῷ Θεῷ, ὡς καὶ ἀποδοῦναι αὐτῷ τὰς εὐχὰς, καὶ ἔλπισον ἐπ' ἐκείνον, καὶ αὐτὸς ποιήσῃ. Πληροφόρησον τὴν μετάδοσιν, καὶ ἐπιδώσει σοι. Δρόσιον χεῖλος ἰνδιεῖς, ὑποκαίόμενον δίψῃ, καὶ ἐπιβρέξει σοι ἄνωθεν τὰ ζωογόνα, καὶ αὐτὸ δὲ μέννα, τὸ καὶ νοοῦμενον καὶ φαινώμενον. Ἡ βάρβδον μὲν οἶδας βλαστήσασαν, καὶ φυτὰ δὲ μυρία ἐκ νεκρώσεως ἀναθηλήσαντα λόγῳ καὶ μόνῳ τῶν τοῦ Θεοῦ θεραπόντων; αὐτὸν δὲ σε, τὸ ἐπὶ ἐν-
 κλον φυτὸν, τὸ νῦν μὲν ἡγριωμένον πάθειν, ἐκ παραδείσου δὲ ἀνέκαθεν πεφυκὸς, οὐκ ἔχει μοσχῶ-
 σαι, καὶ ὡς οἶον δι' ἐπιβολῆς μεταποιεῖται εἰς πάντη ἡμέρον, καὶ καταπλουτίζει εἰς ἔχραπον; Ἄφες ἀπαιτεῖν τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς δώσει ἑκάν. Οὐκ ἐξήτησας τὸν Θεόν, ἐν κοιλάτῃ συλληθῆναι μητρός· καὶ ἐκείνη συνέλαβέ σε. Οὐκ ἠνέγκασας προσελθεῖν μητέρας, καὶ φῶς ἰδεῖν, καὶ ἑκτραφῆναι, καὶ προβῆναι, ὅποι νῦν ἔστι, καὶ ταῦτα πάντα γέγονέ σοι ἀπραγμόνως ἐκείθεν. Ἔσται γοῦν σοι ὁμοίως καὶ τὰ ἐφεξῆς, εἰ μόνον ἐκεῖνα ποιεῖς, ὧν γινομένων καὶ τὰ ἄλλα προτίθενται καὶ ὀροφούνησι ὡς ἐπὶ θεμελίῳ στερέβῳ. Τί ἀνταποδώσομεν τῷ Δεσπότη, καὶ ἀποροῦμεν, καὶ μεθοδεύσομεν, ὡς οἱ ἀπλαθῆ δόντι, καὶ οὕτως ἐποφειλομένῳ τὸ ἀντιστοιχοῦν; Τί γοῦν ἀπαιτεῖν ἐθέλεις τὸν χρεωστούμενον; Ἀπέδοτό σοι τὸν μισθὸν ὁ Δεσπότης, καὶ ταῦτα μὴ ὀφείλων μισθοὺς τῷ δούλῳ. Ἄφες οὖν ἀναιδεῖσθαι καὶ προσεπιζητεῖν, μὴ καὶ ὧν ἔχεις ἐκπέσης, καὶ τοῦ ὀφρείου δούλου καθυποσταίης. Ἐκληροδόμησ' ὁ Πατήρ· οὐκέτι γοῦν ἀνάγκη ἔχει τοιαύτην, ὡς εἶπεν σοι ἐπάγειν ἐθέλεις. Εἶχέ ποτε ὁ μέγας Ἰσὶ' ἀλλ' ἐξέπεσε πάντων, ὧν εἶχε, καὶ οὐκέτ' εἶχεν οὐδὲ ἐν-
 τόν. Ἀπέβρε γὰρ, εἰς ἰχῶρας ἀναλυόμενος· ἀλλ' οὐκ ἔλογιστευσεν τὸν Θεόν, οὐκ ἐπολυπραγμόνη, οὐκ ἐζήτη, οὐδὲ μὴν ἔλεγεν, ἀπολωλέκεναι τι· ἀλλὰ τὸν Κύριον καὶ δοῦναι καὶ ἀφελέσθαι ἀπεφαίνετο. Οὐκ οὖν ἀνέκαμψεν εἰς τὸ πολὺ κρεῖττον καὶ εὐδαίμον διὰ τὸ εὐχαριστῶν. Ἐγὼ δὲ καὶ εὐλαθεοῦμαι, μή-

ποτε παρενοχλῶν τῷ Θεῷ λάθῃς, μᾶλλον μὲν οὖν ἀντιλάθῃς, ἐκείθεν τὸ ἄξιον μὲν, ἀπαυκταῖον δέ σοι. Διδόντα γάρ σε τῷ Θεῷ, ἄπερ οὐκ ἔχρη, ἀντιλαβεῖν χρεῶν, ἢ μὴ βεβοῦλησαι. Πάσχων δεινῶς ὁ Ἰῶβ, οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ Θεῷ· σὺ δὲ, καὶ ταῦτα πάσχων οὐδὲν φαῦλον, δίδως ἀφρονας λόγους. Τοιοῦτον γάρ τὸ σὸν βλάσφημον καὶ ἀπειρητικόν. Οὐκοῦν ἀντιλήψῃ ἐκείθεν τὸ σοὶ ἀβούλητον. εἰ μὴ ἄρα ἡ θεία φιλανθρωπία προσισταμένη, τὸ βλάπτον ἀπαγάγοι ἐκ σοῦ. Ἔστω δὲ ὅτι καὶ πάσχων γογγύζεις καὶ λαλεῖς. Ἐρωτῶ δὴ. Ἐπὶ τίνι γογγύζεις, καὶ τίνος λειπόμενος; Λεῖπεσθαι μὲν ἐρεῖς ἂν οὐδενὸς τῶν ὅσα ἐπιπρέπει ἀνθρώπῳ. Ὀλομελές σοι τὸ καλὸν καὶ πάντῃ ἄρτιον. Οὐκ ἔχεις κίνδυνον, ἀνακείσθαι ἀββῶστως. Ἐξεστὶ σοὶ ἐργάζεσθαι πάντα, ὅσα κατ' ἀνθρώπον ἀπὸ γυμνοῦ ἐμβρύου, καὶ ἀπὸ βρέφους ἰλυσπωμένου περὶ γῆν, καὶ μὴ ἔχοντος ἀνανεῦειν. Ἴδου καὶ ἐνδέδυσαι, καὶ ἐπὶ κιδόνων σταθερῶν, τῶν ποδῶν, ὄρθιος ἀνεστήλῃσαι. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς τὴν πορείαν καὶ ἄλλα πάντα ὅσα κατευθύνει τὸν ἀνθρώπον ὡς καὶ ζῶον ἀπλῶς καὶ ὡς ἀνθρώπον, πλουτεῖς. Τί δὲ οὖν τὸν ταῦτα φιλοτιμησάμενον μεγαλοπρεπέστατον Δεσπότην ὀχλεῖς, καὶ οὐκ ἀφίης βασιλικῶς διακεῖσθαι περὶ σέ, καὶ ἐπιδιδόναι, ὅποσα ἐκείνῳ ἐστὶν ἐθέλοντι, κατὰ τὸ ἐν αὐτῷ φιλεῖσπλαγχνον; « Τίς εἶ σὺ, ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκίτην; » ἀκούσοι ἂν τις, αὐτὸ κατεξουσιάζειν ἀλλοτρῖου δούλου πειρώμενος. Τί γοῦν οὐ δέδοικας καὶ αὐτὸς, μήποτε ἀκούσης ποθὲν τό· « Πόθεν σὺ ἀναπέφνης, τοῦ σοῦ Δεσπότη τοιοῦτος; »

μα'. Φέρε εἶπω σοὶ κεφαλαίως ἀμείνων λόγον, ἀντιφάσκειν μὲν δοκοῦντα, τῇ δ' ἀληθείᾳ εἰς ἐν συμφωνοῦντα. Οὐκ ἔστι τῶν ἐν ἡμῖν οὐδὲν ἴσον, καὶ αὐτὸ πάλιν οὐδὲν ἔστι τῶν ἐν ἡμῖν ἄνισον. Πνευματικῶς δ' ἐνταῦθα ἐθέλω ἀντιφωνεῖν. Καθότι μὲν γάρ ὁ Θεὸς ἀναλόγως ἐκάστοις ἐπιμερίζει τὰ δέοντα, καὶ τῶν μὲν αἴρει, τοῖς δὲ προστίθησι γεωμετρικώτερον, ἰσοτήτος ἐν ἡμῖν θεϊότερον πολιτεύεται, καὶ ἀκούει ἵκαστος τό· « Ἐταῖρε, ἔχεις τὸ ἀνάλογον σόν. » Καὶ οὕτως μνηστανέτω καὶ ὁ τὸ ὀλίγον ἔχων, δικαίως ἔχειν αὐτὸ, εἴτ' οὖν πρὸς γεωμετρούμενην ἰσότητα. Ταῦτόν γάρ πως « ἴσον » εἶπεῖν καὶ « δίκαιον, » ἐπεὶ καὶ ἰσότητος ἡ δικαιοσύνη στοχάζεται. Καὶ οὕτως μὲν ἴσα τοῖς ὅλοις ἅπαντα, λόγῳ δ' ἄλλῳ καὶ ἄνισα· καὶ ὁ λόγος ἢ κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς ἀμαθεστέροις (δοτέον δὲ εἶπεῖν καὶ ἀμαθεστέροις) ἢ γοῦν ἀλλὰ κατὰ ἀριθμὸν, ὡς εἶναι τὰ καθ' ἡμᾶς οὕτως ἀνακαραμένη ἰσότητι καὶ ἀνισότητι, καὶ ἐξείναι λέγειν τὴν ἀρμονίαν τοῦ ἐν ἡμῖν βίου ἢ ἀνισότητα ἴσην, ἢ τὸ ἀνάκαλον. Μένε οὖν, ἐν οἷς ἐτάχθη, ὦ ἀδελφε, καὶ χαρίτων ὀφειλέτην εἰδὼς τῷ Θεῷ σεαυτὸν, εὐχου, καὶ ἔλπιζε, καὶ μήτε τὸν κυβερνήτην μέμφου στρέφοντα τὴν καθ' ἡμᾶς ὀκνάδα τεχνηέντως ὧδε καὶ ἐκεῖ, ἕως ἂν περὶ τοὺς βιωτικούς πλέωμεν σάλους μήτε τὸν σύμπλον ἀδελφὸν μέμφου, εἰ πρὸς τὸν εὐ ἔχοντα τοῖς ὅλοις ὅτις ἐνὸς κύριον αὐτὸν ἐτάξαστο. Τί γάρ καὶ φθονητέον, ἔνθα ἡ μέμφεις διαβαίνει πρὸς τὸν Κύριον; Ὁ ἀδελφός οὐδὲν οἰκτεῖον ἔχει, οὐδὲ ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ὅπερ δέδωκεν ὁ Θεός. Τῷ γοῦν ἀδελφῷ φθονῶν, λέληθας σεαυτὸν μεμφόμενος τὸν Θεόν, καὶ οὕτως τρόπον τινὰ θεομαχῶν. Τί δὲ οὕτως μὲν τὸν Θεὸν ἀνακρίνων, καὶ μονονουχὶ ἐπιτάσων τὸ ποιητέον, ἀμαρτωλὸν πρᾶγμα ποιεῖς; Ἀπορούμενος δὲ, τί δήποτε, ἄλλων ἐν Ὀλυμπίᾳ βιούτων τῶν καὶ ἀτρεμεῖ ζώντων, αὐτὸ καὶ λύπην ἔχει καὶ φόβον, δοκεῖς λαλεῖν ἀναμάρτητα οὐ πάντως; Δέον τοίνυν κἀνταῦθα διαγομοεῖν σε τὰ κατὰ σέ, καὶ συμμιβάσθαι αὐτοῖς τὰ τε ἡδέα, τὰ τε λυπηρά, καὶ

A liberalissimum, gloriosissimum fatigas? Cur non sinis eum regio erga te animo esse, et largiri tibi secundum charitatem suam? « Quis tandem es tu, qui servum alienum iudicas? » aliquis audierit, qui alieno servo jussa dare præsūmit. Quomodo igitur non ipse quoque metuis ne quando audias: Unde tu venis quia a Domino tuo rationem tibi reddi expostulas? »

Ἔστω δὲ ὅτι καὶ πάσχων γογγύζεις καὶ λαλεῖς. Ἐρωτῶ δὴ. Ἐπὶ τίνι γογγύζεις, καὶ τίνος λειπόμενος; Λεῖπεσθαι μὲν ἐρεῖς ἂν οὐδενὸς τῶν ὅσα ἐπιπρέπει ἀνθρώπῳ. Ὀλομελές σοι τὸ καλὸν καὶ πάντῃ ἄρτιον. Οὐκ ἔχεις κίνδυνον, ἀνακείσθαι ἀββῶστως. Ἐξεστὶ σοὶ ἐργάζεσθαι πάντα, ὅσα κατ' ἀνθρώπον ἀπὸ γυμνοῦ ἐμβρύου, καὶ ἀπὸ βρέφους ἰλυσπωμένου περὶ γῆν, καὶ μὴ ἔχοντος ἀνανεῦειν. Ἴδου καὶ ἐνδέδυσαι, καὶ ἐπὶ κιδόνων σταθερῶν, τῶν ποδῶν, ὄρθιος ἀνεστήλῃσαι. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς τὴν πορείαν καὶ ἄλλα πάντα ὅσα κατευθύνει τὸν ἀνθρώπον ὡς καὶ ζῶον ἀπλῶς καὶ ὡς ἀνθρώπον, πλουτεῖς. Τί δὲ οὖν τὸν ταῦτα φιλοτιμησάμενον μεγαλοπρεπέστατον Δεσπότην ὀχλεῖς, καὶ οὐκ ἀφίης βασιλικῶς διακεῖσθαι περὶ σέ, καὶ ἐπιδιδόναι, ὅποσα ἐκείνῳ ἐστὶν ἐθέλοντι, κατὰ τὸ ἐν αὐτῷ φιλεῖσπλαγχνον; « Τίς εἶ σὺ, ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκίτην; » ἀκούσοι ἂν τις, αὐτὸ κατεξουσιάζειν ἀλλοτρῖου δούλου πειρώμενος. Τί γοῦν οὐ δέδοικας καὶ αὐτὸς, μήποτε ἀκούσης ποθὲν τό· « Πόθεν σὺ ἀναπέφνης, τοῦ σοῦ Δεσπότη τοιοῦτος; »

B 41. Jam denique sermonem meum resumam qui contradicere videtur, re vera autem in idem convenit. Nihil eorum quæ intra nos, similia sunt neque dissimilia. Spiritualiter autem respondere volo. Quemadmodum enim Deus singulis officia pro viribus distribuit, aliis quidem detrahens, alios bonis cumulans, sic æquitas diviniori ratione intra nos agit, et singuli audiunt: Amice, habes contingens tuum. Sicque qui pauca habet discat cum summa justitia ea possidere. Æquum enim ac justum dicere idem est cum justitia, cum æquitate societatem inire tendit. Sic omnibus omnia æqua et iniqua, et sermo stat aut secundum speciem indoctis qui aliquid docendi sunt, aut secundum numerum, ita ut res nostræ sic æqualitati et inæqualitati immistæ appareant et ut ordinem vitæ nostræ inæqualitatem æqualem aut vice versa dicamus. Mane igitur in iis, frater, in quibus constitutus es, et cum scias te Deo gratias agere debere, ora et spora, et ne incuses gubernatorem qui navem nostram scite movet, donec ad vitæ portum appellamus; neque fratri navigii consorti invidias, si nauclerus ipsi opportunum locum assignavit. Cur enim invidia exerceatur, ubi incriminatio ad Dominum usque ascendit? Frater nihil peculiare, nihil proprium habet nisi quod Deus ei impertiit. Dum igitur fratri invides, Deum nescius blasphemasti et quodammodo bellum ei intulisti. Quantopere igitur peccas, Dei sic censuram faciens et pene ei quæ facere debeat præscribens? Nonne vides te blasphemare prorsus si dubitas num Olympi incolæ sine metu aut cum mœrore vivant? Oportet igitur te ea quæ tua sunt discernere sive jucunda sint, sive amara, sicque causas ponderando tibi solatium afferre. De iis denique quæ nunc accidunt plura dicere me non decet; penes Deum enim judicia quorum profunditas est incomprehensibilis.

οὕτω τῇ καταλήξει τῶν αἰτίων λυμβάνειν τι παραμύθιον, καὶ δὴ θεωρητέον αὐτὸ εἰς ὀλίγον. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄρτι συμβαμάτων μὲν οὐκ ἔχω εἰπεῖν· οὐ γὰρ οὕτω δεδιδάγμαι· Θεοῦ δὲ κρίματα, ὧν ὁ βυθὸς ἡμῖν ἀπερίληπτος.

42. Ista autem theoria consolationis quoque non parum continet, ut supra diximus. Sunt in vicinia nostra, quæ late patet, et inter populares nostros alii baptismate immersi, alii in abyssum tristitiæ baptizati sunt, unde plerique res futuras cum timore prævident, quarum finem non facile est videre. Ex his qui in abyssum prolapsi sunt lacrymis digni sunt; qui autem ad sæcem usque pervenerunt, preces et ipsi faciant et ab aliis faciendas curent; qui autem timore trepidant precibus etiam gratiarum actiones addant Deo æterno vitæ auctori.

43. Hoc igitur jugiter ob oculos teneamus atque examinemus quo in loco ii qui curis ac sollicitudine vexantur omninoque tristes sunt ponendi erunt. Primus quidem ac secundus tertiusque Deo favente a societate nostra separati erunt; non enim fœcis aut abyssi aut immersionis rationem habemus. Sine metu autem nunquam erimus, licet plerique id ignorent. Idem esset si quis tonitru e longinquo auditum in proximitatem transferret aurium. Cur igitur immodico nos tradamus mœrori?

44. Hoc dicendo non ita velim intelligi, quasi curam ac sollicitudinem temporis futuri abolerem; imo id tantum moneo ne nimis affligamur, sed modum in ea quoque re observemus. Cur enim merum in vobis exstirpem, cum sciam metum in plerisque rem esse salutarem? Quomodo affirmem mœrorem semper abfuturum esse ab iis quibus locus lamentationis assignatus est; qui vitam curis exemptam ignorant; quibus terra carduos et folium gignit. Quo igitur vituperio nos non digni erimus qui mœrore exempli Dei obliviscimur? Melior enim non est præceptor mœrore. Cum curi memoria Dei revertitur. Vexatur aliquis? statim audies orantem: Domine, juva; aut Domine, miserere mei; et jam Dei sancti clamoribus sollicitantur. Si e contra per aliquod tempus sine ærumnis sumus, Deum invocare desistimus, sancti ejus et hymni in eorum honorem scripti negliguntur; jam enim lingua canit sordes, Dei iram provocat, nos vero canentes corrumpit.

45. Non igitur id præcipio, ut tristitiæ renuntietis (quod nec fieri potest; nec enim nisi possibilia docere convenit); sed ut affligamini et solliciti sitis de rebus luctuosis, et quoætatis medicamentum quod curas abigere, et quo homo afflictus morsum fatalem sanare valeat. Hujus autem medicamenti

μβ'. Ἡ δὲ τοιαύτη θεωρία ἔσται αὐτίκα καὶ παράγορος λόγος, καθὰ φθάσαντες ὑπεσχήμεθα. Εἰσὶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς περιχώρῳ καὶ συμφύλῳ, τῇ καὶ πολυτενεῖ καὶ εὐρυχώρῳ, οἱ μὲν εἰς βαθὺν βεβαπτισμένοι λύπης, οἱ δὲ εἰς ἄβυσσον, ἄλλοι δὲ βάψαντες ἤδη οὐκ εἰς τοσοῦτον, οἱ πλείους δὲ ἐν τῷ δεδοικέναι, καὶ αὐτῷ ἢ διὰ τι ἐγγίζον καὶ πρόοπτον, ἢ κατὰ διέγειαν, ἣν οὐκ ἔστι συνιδεῖν σταθερῶς. Τοῦτων οἱ μὲν τῆς ἄβυσσου γεγονότες κλαιέσθωσαν· (τί γὰρ ἄλλο;) οἱ δὲ μήπω τοῦ βυσοῦ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν τρυγῆς ὄντες, εὐχὰς καὶ αὐτοὶ ποιεῖσθωσαν, καὶ ἐτίρωθεν ἐχέτωσαν, καθὰ καὶ οἱ μὴ ἐξ ἐπιπολήσ. Οἱ δὲ τῷ φόβῳ οὕτως ἢ οὕτως ὑποτρέμοντες, ἀλλ' αὐτοὶ πρὸς ταῖς εὐχαῖς καὶ εὐχαριστεῖτωσαν τῷ καὶ ἀεὶ ζῶντι καὶ τοῦ ζῆν αἰτίῳ Θεῷ.

μγ'. Καὶ τοῦτο μὲν κοινῶς κείσθω ἡμῖν εἰς διηνακὲς ἐνθύμιον. Ἐξετάσωμεν δὲ νῦν πρὸς ἀκριβείαν οἱ συγγεόμενοι, ὡς εἰκὸς, καὶ ἐμφρόντιδες, καὶ ἐμμεριμοι, καὶ, ὃ δὴ λέγεται, κηραίνοντες, ποῖ ποτε τόπου τῶν, ὡς ἐβρέθη, λυπευμένων τεταξόμεθα; Ὁ πρῶτος μὲν καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος πάντη πάντως Θεοῦ ἐλευθέρως ἡμῶν ἀπεσχοίνισται· οὔτε γὰρ τρυγίαι τὸ [ἐν] ἡμῖν θεωρεῖται, ὅποιος εἴρηται, οὐδὲ μὴν βάθος, ἀλλ' οὐδὲ καταβαπτισμός. Φόβου δὲ τι πάντως ἡμῖν ἐγγίνεται· πλὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ οὔτε πρόδηλον, ἀλλ' οὐδὲ ἀρίγνωτον. Ὅμοιον δὲ, ὡς εἰ καὶ βροντὴν κτυποῦσαν ἐκ πορρωτάτων παραδοκῆ τις εἰκότι λόγῳ ἀκουτισθῆναι εἰς ἐγγύτερον. Τί δὲ εὖν κατενεχθῆσόμεθα εἰς ἀμετρίαν θλίψεως;

μδ'. Τοῦτο δὲ λέγων οὐκ ἀπαλείψω ἐθέλω τὸ μεριμᾶν ἐξ ἡμῶν οὔτε τὸ περὶ τῆς αὔριον, οὔτε τὸ ἐπὶ ταῖς ἐφεξῆς· ἀλλὰ τὸ λίαν ἀπάγῃ, τὴν ὑπερβολὴν ἐλατῶν, τὴν ἀμετρίαν ἄγω εἰς σύμμετρον. Εἰς τί γὰρ καὶ πειράσομαι, τὸ δέος ἐν ἡμῖν καταβρίψαι, ὁ μαθὼν, χρῆναι καὶ δέος ἐν πολλοῖς ἐστάναι κληρίον; Πῶς δ' ἂν ἐγγυθαίμην τὸ ἄλυπον, οἷς ὁ τοῦ κλαυθμῶνος τόπος ἀποτέτακται, εἰς οὐδεὶς ἐγνωσται βίος ἄλυπος, οἷς ἀκῆναι καὶ τρίβολοι γῆθεν ἀνατέλλειν εἰς ἐπιστροφὴν ἐπετέχθησαν, φάναι δὲ τὸ μᾶλλον ἐπιστρεπτικόν, οἱ χρονίζοντες ἄλυποι ἐλευθάνομεθα Θεοῦ; Μὴ γὰρ ἔστιν ἡμῖν παιδαγωγὴ καλλίων τῆς λύπης. Ἄμα λύπη, καὶ αὐτίκα μνήμη Θεοῦ. Κνίξεται τις, καὶ ἐπὶ στόματος αὐτοῦ εἴθι τό «Κύριε βοήθει.» Καί· «κύριε, ἐλέησον» καὶ παρενοχλοῦνται βοαῖς οἱ τοῦ Θεοῦ ἄγιοι. Διά τῃσ' καιρόν τινα λύπης δίχα, καὶ ὀψίξει παρ' ἡμῖν τὸ καλεῖσθαι Θεόν· καὶ οἱ μὲν αὐτοῦ ἄγιοι καὶ τὸ αὐτοῖς ἔσματα ἐκκλείονται τοῦ στόματος, ἀρμυρῆ δὲ ἢ γλώσσα, ὅσα καὶ αὐτὴν μολύνει, καὶ πᾶσιν παροξύνει, καὶ ἡμᾶς κακύνει τοὺς ἔδοντας.

με'. Οὐ τοίνυν παιδεύω, μὴ λυπεῖσθαι (αὐτὸ μὲν γὰρ καὶ ἀδύνατον· ἢ δὲ παιδεύσεις ἐπὶ τοῖς δυναμίνοις γίνεσθαι), ἀλλὰ βάπτειν μὲν εἰς λύπην ἐμφορῶν, καὶ ἐφ' οἷς χρῆ, παρ' αὐτὰ δὲ μεριμᾶν, ἐξευρίσκειν τὸ λαθικηδὲς καὶ κακῶν ἐπίληθον ἐπάντων φάρμακον, δι' οὗ ἀλεξικάκου τὸ θηριώδες δῆγμα τῆς λύ-

της ἐπαλειφθήσεται ὁ λυπούμενος. Τοῦ δὲ τοιοῦ-
του ἀλεξιφαρμάκου χορηγὸς ὁ Θεὸς, ἀπάσης καχε-
ξίας θεραπευτῆς, εἰς ὃν ἀναθέντες ἡμᾶς αὐτοὺς θε-
ραπυθησόμεθα, χαρέντες, καὶ οὕτω τὴν λύπην ἐξε-
λάσαντες. Τί γὰρ ἄλλο ποιητέον ἐν τοῖς μὴ ἐφ'
ἡμῖν, ἢ πάντως τὸ ἐπὶ ἡμῖν αὐτοῖς, οὐπερ ἡμεῖς
ἔσμεν κύριοι; Κυριεύομεν δὲ ἐν λύκαις τοιαύταις
καὶ φρόδοις ἐπικαιμένοις ἀμηχάνοις τοῦ δέσθαι·
δέσθαι δὲ οὐ τοῦ τυγχάνοντος ἀμόντορος, ἀλλὰ τοῦ
δυνατωτάτου. Τοιοῦτος δὲ ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων·
αὐτοῦ ἄρα καὶ δεητέον, τοῦ καὶ τὰς δικαίας εὐχὰς
καὶ τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας τελεσφοροῦντος. Ἰσχυρὸς
αὐτὸς μόνος· διὸ καὶ ποιήσει ῥαδίως. Ὁ δ' αὐτὸς
καὶ μακρόθυμος· οὐ χάριν μακρυνεῖ τὰς ἀμαρτίας
ἡμῶν, καὶ ἰλάσεται ἡμῖν, εἰπερ ἡ δέησις ἐκτενής
καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ διανοίας καὶ καθαροῦ στό-
ματος· ὅς οὐδὲ ἀναμένει διαρθρωθῆναι τὸν δεητή-
ριον, ἀλλ' εἰ λαλοῦντός τινος πάρεστιν. Ἐπιθυμεῖ
γὰρ δέξασθαι ἱκεσίαν ἔλλογον καὶ εὐεργεσίᾳ τοῦ
θεοκλυτοῦντος. Ἡ γὰρ βασιλεὺς μὲν ἀγαθός, μὴ
εὐεργετικὸς προσφωῶς ἂν λέγοι τό τι· « Σήμερον
οὐκ ἔβασίλευσα· οὐδὲ γὰρ εὐηργέτηκα; » Ὁ δὲ Θεὸς
ἀνέξεται, μὴ ἀδιαλείπτως εὐεργετεῖν, τοῦτο διηνη-
κὲς ἔργον αὐτοῦ· ἐπεὶ καὶ αὐτάγαθός ἐστι καὶ αὐ-
τοβασιλεύς. Διὸ καὶ λαμβάνων δέησιν, οὐκ ἀνέξε-
ται, μὴ κλίνειν τὸ οὖς σου, καὶ ἐπακοῦσαι εἰς ἀγα-
θὸν, ἀλλὰ συμετρέησει τῷ τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ
φόβου καιρῷ καὶ τῇ σύναρσιν. Μέλλει τὸ κακὸν,
καὶ διαεκεδάσει· ἐγγίξει, καὶ ἀπώσεται. Ἄλλ' ἤδη
ἐφῆπται, καὶ ἐν χρῶ γέγονε· καὶ ψύξας ἡσυχῇ τὸ
βέλος ἐπιτιολίξθαι, στρέψει ὀπίσω. Τὸ δὲ καινότα-
τον· ἀντιστρέψει, καὶ εἰς τὴν τοῦ βαλόντος καρδίαν C
ἐμπήξει, τοιοῦτος αὐτὸς ἐπικουρὸς ἄνωθεν τοῖς
προκαλουμένοις αὐτόν.

μς'. Ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλο πρὸς παραμυθίαν ὑμῖν ἐρῶ
πεισιτικώτατόν τι καὶ λυσιτελέστατον. Ἀνενέγκατε
τῇ μνήμῃ τὰς ψυχὰς εἰς τὸν ἔνθεον ἡμῶν αὐτοκρά-
τορα, καὶ δι' ἐκείνου καὶ παρηγορήθητε, καὶ βοή-
θειαν εὐρέσθαι σπεύσατε· καὶ βοηθήσει μὲν ἡμῖν
ἐκείνος καὶ ὄψοθεν ἔργους βασιλικοῖς καὶ προμη-
θεῖα θεῖα, οὐχ ἥμισυ δὲ καὶ, εἰπερ εὐχαῖς Θεὸν
πείθομεν, συνεφέπτεσθαι τῶν ἔργων αὐτῷ, καὶ συγ-
κατευθύνειν τὸ δόρυ κατὰ πάσης παλαμναίας φά-
λαγγος ἀντιμάχου. Παρηγορήσεται δὲ τοῖς καθ'
ἑαυτῶν, καὶ οἷς ἀεὶ πονεῖται ὑπὲρ τῶν τοῦ Θεοῦ.
Ὀῖδατε πάντως, ὡς, ἐξότου ὁ βασιλεὺς αὐτὸν ἔλαχε
θρόνος, οὐκ ἐπαύσατο μέχρι καὶ σήμερον μὴ ὅτι γε D
κοπιῶν, καὶ ἕπον μὴ διδοὺς ὀφθαλμοῖς καὶ βλεφά-
ροις ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ καὶ κινδύνοις ἑαυτὸν παραβάλ-
λων, καὶ κινδύνοις τοῖς δεινωτάτοις, ὧν ἔργον, ψυ-
χὴν ἀπάγειν σώματος, οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ πρὸς
βίαν. Τί τοίνυν, ἐκείνου τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐπ' ὤμων,
ὡς εἰπεῖν, βροτάζοντος καὶ εἰς τόσον ἀχθοφοροῦν-
τος, καὶ ὄμως φέροντος, καὶ ἀπεκδεχομένου ἀγαθὰ
τῇ εἰς Θεὸν πεποιθήσει (θαρσύνει γὰρ, οἷς μυριακίς
καὶ ἔπαθε καὶ ἐβοηθήθη εἰς θάλας καὶ σαρκὸς καὶ
ψυχῆς), ἡμεῖς οἱ βασιλευσόμενοι, καὶ ἀπαιτούμενοι
ἐπακολουθεῖν τοῖς αὐτοῦ, μὴ ἐφοποσοῦν ἐφεσόμεθα
κατὰ μέμησιν τὴν δυνατήν καὶ ἀρετῆς ἀπόμαξιν, δι'

A dispensator est Deus, qui omnem corporis infirmi-
tatem sanat. In eum itaque omnem spem ponamus,
et sanabimur, et gaudebimus omni malo liberati.
Quid enim aliud faciendum est in iis quæ penes
nos non sunt, aut potius in iis ipsis quæ a nobis
pendent? In æramnis autem et metu cum sumus,
precibus quem volumus adire possumus, sed non
ad quemcunque, sed potentissimum accedere expedi-
dit. Est autem hic Deus virtutum; ipsius igitur
auxilium imploramus, qui preces justas et spes
bonas ad exitum perducere valet. Deus solus fortis;
idcirco facile perficiet. Idem vero etiam longanimus
est; quare peccata nostra diminuit et veniam
nobis donat, dummodo preces ex tota anima ac
tota mente et e puro ore prodeant; Deus enim
non exspectat donec desideria nostra exposuerimus;
nam loquente te adhuc, jam adest. Vult namque
ut qui supplicat secundum rationem et bene
operans se adeat. Num rex bonus quidem, sed
minus beneficus, diceret: Hodie non regnavi; non
enim benefeci? Deus autem non semper benefa-
ciat, cum id ei peculiare sit; bonitas qui est ipsa
et rex universorum? Itaque preces tuas admittens
in commodum quidem tuum vertet tempore peri-
culi et timoris. Cunctatur malum: destruet illud;
appropinquat: depellet. Sed jamjam venit, jam
cuti inhæret, sed afflatu divino infirmavit telum et
retro coniecit. Sed postremo retrorsum in corde
sagittarii figet; talis enim est cœlestis auxiliator
iis qui eum invocant.

46. Aliam rem consolativam æque ac persua-
sivam vobis edisseram. Tollite in spiritu animas
vestras ad imperatorem nostrum divinitus inspira-
tum, et consolamini vosmet, et auxilium exspe-
ctate. Ille enim operibus regis et providentia divina
nobis succurret, præsertim si Deum precibus fle-
ctimus et ipsi cooperamur et telum contra omnem
cohertem inimicam sanguinem sitiens dirigimus.
Consolationem autem contra tentationes præbabit.
Probe nostis quod ex quo regnare cœpit, ad hunc
usque diem non cessavit, non dico laborare, sed
nec oculis nec superciliis quietem dedit, sed
periculis se objecit, ubi de morte, non placida, sed
violenta agebatur. Quid igitur, cum ille totum
orbem humeris fert et bona recipit in fidei quam
in Deo ponit, præmium (confidit enim, licet mala
innumera passus, et carnem et animam restaura-
vit); nos qui in statu obedientiæ sumus et qui
jubemur eum sequi, non pro viribus ac facultate
ejus virtutem imitamur, qua auxilium divinum
impetramus. Non enim ejus exemplum secuti
operari volumus. Simile namque officium nobis non
incumbit, et si incumberet, non simili modo esse,
queremur. Illud vos moneo, ne omnino metui et
desperationi succumbatis. Ante oculos ponite undas

decumanas, quas fortiter gubernando a nave depulit; mementote tempestatum, quas, Deo auxiliante, dissipavit; bestiarum ferarum quæ nos aggressæ sunt, quasque Deo iterum opem ferente, fugavit. Confidamus igitur eumdem Deum undas et tempestates quæ terræ Romæorum imminent placaturum esse et bestiarum horrendum rugientium dentes obtusos et innocuos redditurum, unde pace profunda fruamur. Non dubito fore aliquos qui meminerint quoties imperatoris laudes pronuntiaverim. Fuit autem talis, quia Deus imperatorem nostrum sub imagine certatoris indefessi et semper victoris representare voluit, ut gloriari posset se esse operarium Dei in sudore frontis panem cœlitus impertitum edentem. Hoc nunc quoque nos bona spe impleat reputantes eum qui semper idem est, Deo volente non mutatum iri.

κ:ς ἐς κοινὴν ἀκοήν τὸν τῆς βασιλείας ἐξελάγησα ὁ Θεὸς τὸν ἡμέτερον αὐτοκράτορα διόλου καὶ ἀεθλευτὴν εἶναι ἀκάμαντα, καὶ νικῶν διὰ πάντων, ὡς ἐν ἔχῃ σεμνύνεσθαι καὶ αὐτὸς, ἐργάτης εἶναι Θεοῦ, καὶ ἰδρῶτι προσώπου τῷ ὑπὲρ τοῦ θεοῦ λάχους τὸν αὐτοῦ ἔρπον ἐσθῆειν. Τοῦτο καὶ νῦν ἡμᾶς εἰς ἀγαθὰς τοιοῦτος οὐκ ἂν ἐν τοῖς ἄρτι ἀλλοῖος φανείται, Θεοῦ θέλοντος.

47. Contemplamini porro historiam illam, quam exproxi, temporis antiquissimi mentionem faciens, quo Hercules celeberrimus natus est, et quod certaminibus ac victoriis illustravit, quippe qui e nullo certamine inchoato inferior excessit; et si quando lapides ac tela eum aggressa sunt, statim alios peregit labores, quos vir audax amat et quibus nunquam succumbit qui omnium primus esse gestit. Tum imperatoris virtutes, comparandi gratia, in medium protuli, præmia certaminibus adæquans. Proverbium quoque in illam historiam induxi dicens quod nunquam imperator quarta mensis natus est. Nam Hercules ille quarto mense in lucem editus multis certaminibus interfuit invictus, et proverbio locum dedit quo tales homines quarto mense nati admirantibus se loquendi ansam præbent. Ulinam nunc quoque imperator inspiretur ad pacem pristinam nobis conciliandam. Sic preces et fidem nostram exauditum iri certitudo nimiam tristitiam terminabit nobisque solamen afferet.

48. Preces autem faciamus non pro forma, nec oscitanter, manus sursum tendentes et vociferantes, temporis opportuni ratione non habita, quo preces ad Deum missæ animum laxant. Quænam autem hæc tempora sint melius quam nomen suum quisque aliunde scire potest. Quare pauca aliqua addam, colloquium nostrum terminaturus.

49. Quando ad preces nos accingimus, ita dispositi esse debemus quasi coram maximo imperatore nos sistere debeamus; et si tales nos præbemus, non

Α ἤς τὴν θεόθεν ἐπικουρίαν ἐπελκυσόμεθα; Καὶ οὐ λέγω φερεπονεῖν κατ' ἐκείνον καὶ ἡμᾶς. Οὐτε γὰρ ὑπόκειται τι ὁμοιον· οὐτε, εἴπερ ὑποκαίμενον ἦν, ἔσχομεν ἂν ὁμοίως αὐτὸ μεταχειρίζεσθαι. Ἄλλὰ παρκινῶ, μὴ παντελῶς τοῦ φόβου γίνεσθαι καὶ τῆς ἀπογνώσεως. Λογίσασθε τὰ μεγάλα κύματα, ὅπως κορυφωθέντα κατ' αὐτοῦ ἀπεκρούσατο οὐρακίζων δεξιῶς, ὅπως θυέλλας διέλυσε, Θεοῦ σκεδάζοντος καὶ ἀπάγοντος· ὁποῖους καὶ ὄρους θῆρας καθέλειν ἐμπηδῶνας ἡμῖν, Θεοῦ συνεπιλάμβανομένους κἀνταῦθα. Θαρσύνειν οὖν, ὡς ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ τὰ νῦν καθ' ἡμῶν κορυφούμενα κύματα καὶ τὰς αἰγίδας, ὅσαι ὑπερπρέμονται τῆς Ῥωμαϊκῆς γῆς, καὶ τοὺς ὠρουμένους εἰς φρικὴν θῆρας, τὰ μὲν ταπεινώσει ἕως καὶ ἐς γαλήνην, τὰς δὲ ἀπαγαγεῖ σκεδάσας, τῶν δὲ τῆς μύλας συντρίψει καὶ οὕτως εἰρηναίαν κατάστασιν πρυτανεύουσαι.

Β Μήμενηται τινες, οἶμαι, τῶν ἡμετέρων, ὅπως πολλὰς χαρακτῆρα. Ἦν δὲ ἐκεῖνος, ὅτι ἔοικε τυπώσασθαι ἰδρῶτι προσώπου τῷ ὑπὲρ τοῦ θεοῦ λάχους τὸν αὐτοῦ ἔρπον ἐσθῆειν. Τοῦτο καὶ νῦν ἡμᾶς εἰς ἀγαθὰς τοιοῦτος οὐκ ἂν ἐν τοῖς ἄρτι ἀλλοῖος φανείται, Θεοῦ θέλοντος.

μζ'. Προσεπιλογίσασθε καὶ ἱστορίαν ἐκείνην, ἣν ἀντιλέξάμενος ἐξετιθέμεν, ἀφηγούμενος, ὡς ἔνεγκε μὲν χρόνος πρεσβύτατος Ἡρακλῆν ἐκεῖνον, οὐ λόγος πολὺς· ἐφηρμοστο δὲ αὐτῷ, εἴτ' οὖν ἀπέκειτο, συνεχῶς μὲν ἀεθλεύειν τὰ βαρύτατα, συνεχῶς δὲ καὶ ταῖς νίκαις ἐλλάμπεσθαι. Οὐκοῦν οὐδαμοῦ ἐν οὐδὲν ἄθλῳ δεύτερος ἐξέπιπτεν. Εἰ δὲ που καὶ λίθοι καὶ λοιπὰ βέλη κατεπετάσθησαν αὐτοῦ πρὸς ἄλλους, καὶ πόνους ἕτεροῦς ἔσχεν, ὁποῖους φιλεῖ πάσχειν ὁ τοῖς ἐργάδεσιν ἐγχειρῶν, ἀλλ' οὐκ ἀνέπιπτεν, οὔτε μὴν κατέπιπτεν, ἐλαττούμενος, καὶ τοῦ κατὰ τῶν πρωτεύειν στερόμενος. Καὶ ταῦτα λέγων παρήγον ἐς ὁμοιότητα τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐνέργειαν τοῖς μόχθοις μετρῶν καὶ τὰ ἐπαθλα. Προσεπήγον δὲ τῆ ἱστορίᾳ καὶ παροιμίαν, ἀπορητικῶς λέγων « μίποτε καὶ αὐτοκράτωρ ἐν τετραδί γεγενῆται. » Καὶ γὰρ τοι καὶ Ἡρακλῆς ἐκεῖνος εἰς γένεσιν προαχθεὶς περὶ τινα τετάρτην μηνός, καὶ ἄθλοις ἐντιδόμενος μὲν, οὐ νικώμενος δὲ, παροιμίαν ἐξέφη. καθ' ἣν οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι « ἐν τετραδί γεγενῆσθαι » λόγον ὑποβάλλουσι τοῖς τὰ κατ' αὐτοὺς ἑμαμάουσι. Εὐχόμεθα οὖν, συγκροτεῖσθαι καὶ ἔπι τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὸ ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς τὴν παλαιὰν εἰρήνην ἀποκαταστήσαι ἡμῖν. Καὶ οὕτως ἡ εὐχὴ καὶ τὸ θαρσύνειν, ἐπακούεσθαι ὑπὸ Θεοῦ, ἐξωθίσει τὴν τῆς ἀμετρίας λύπην, καὶ παραμυθησόμεθα.

μη'. Εὐχόμεθα δὲ μὴ πρὸς ἀφοσίωσιν μόνῃ σῆμα εὐχῶν, χεῖρας μὲν ἀφροντες ἄνω, καὶ κροσσὶ ἀφιέντες, τὰ δὲ καιριώτερα τοῦ εὐχεσθαι ἀφιένοντες, δι' ὧν οὐδασιν εὐχαὶ πρὸς Θεὸν ἐλαφρῶσαι. Τίνα δὲ ταῦτα τὰ καιριώτερα, ἔχετε μὲν καὶ ἑλλοθεν εἰδότες κάλλιον, ἣπερ ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ, ὁ φασιν, ὄνομα· βραχὺ δὲ τι προσεπιθεῖς καὶ αὐτὸς, λύσω τὸν σύλλογον.

μθ'. Ὅτε μέλλομεν εἰς εὐχὴν σταθῆνοι, οὕτως διατεθῶμεν, ὡς βασιλεῖ μεγίστῳ μέλλοντες ἐντυχάνειν καὶ εἴπερ οὕτω διοικονομησόμεθα, οὐκ ἔστιν

ὅπως οὐκ εἰσακούσεται ἡμῶν ὁ Θεός. Ὁ κατ' ὄψιν βασιλεὶ ἐντυγχάνων, καὶ παρεστῶς, καὶ δεόμενος, οὐδὲν τι τῶν ἐν ὄψι τῷ βίῳ εἰσοικίζεται κατὰ νοῦν· ἀλλὰ τὰς ὄλας κλείσας τῆς ψυχῆς θύρας, ὡς μηδὲν τι τῶν ἔξω παρεισκρίνεσθαι εἰς αὐτήν, ἰδιάζειν τὸν νοῦν ἀφήσει καὶ ἑαυτοῦ εἶναι καὶ λαλεῖν τὰ πρὸς δέησιν. Οὐκ ἐνθυμεῖται συζυγίαν, οὐ τὴν σύμφυτον γλυκεῖαν ἀγέλην, οὐ κλοῦτον, οὐ κτήσιν· τὸ μείζον εἰπεῖν, καὶ ἑαυτοῦ ὁ τοιοῦτος ἐξίσταται, καὶ κατὰ οὐδεμίαν αἴσθησιν ἐνεργεῖ. Οὐδενὸς τῶν περὶξ ἀκούει· καὶ γὰρ, εἰ καὶ βροντῶσι τοῖς λόγοις, οὐ πλαγιάζει τὸν ὀφθαλμὸν εἰς οὐδένα, καὶ ὄλωσ οὐ πλατύνει τὸ αἰσθητικόν· ἀλλὰ στενοχωρεῖ, πρὸς ἐνὶ καὶ μόνῳ ἐκείνῳ τυγχάνων, τῷ βασιλεῖ, καὶ εἰς πρὸς ἓνα μετρεῖται, καὶ μόνος μόνου γίνεται. Οἶδαμεν πολλοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ τριχῶν ἔλκομένους, καὶ ἀντιβαίνοντας μὲν, οὐ σκοπομένους δὲ, πρὸς τίνων ἔλκονται. Πάσχουσι καὶ κληγὰς, καὶ οὐδ' οὕτως ἐπιστρέφονται, ἀλλὰ διατέθενται, καθὰ καὶ λίθοι πληττόμενοι. Ἔθρων δὲ ἐμπάζεσθαι τοὺς τοιούτους, πῶς ἂν εἴη; Κωφεύουσι γὰρ πρὸς ἄλλο ἅπαν ἄκουσμα, παραδοκοῦντες τὸ βασιλικὸν ἀπόφθεγμα.

ν'. Καὶ οὕτω τοῖνον καὶ ἡμᾶς εὐχεσθαι χρῆ, βραχεῖαν γοῦν ἐκείνην ὄραν ἀφουρίζοντας τῷ Θεῷ· καὶ οὕτως ἀνούσομεν τὸ ζητούμενον. Συλλαλήσουσι δὲ πάντως ταῖς εὐχαῖς κυκλόθεν, καὶ εἴ τινες ἡμῖν πράξεις ἀγαθαὶ προκατάρθωνται, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἡ ἐλεημοσύνη, καὶ αὐτῇ, ὅτε μετὰ ἰλαρότητος γίνονται. Οἶδαμεν γὰρ, « ἰλαρὸν δότην ἀγαπᾶσθαι παρὰ Θεοῦ »· ἐπεὶ τοι, ὅς μὴ οὕτως ἐλεεῖ, ἀλλὰ μετὰ πικρίας δυσπροσέτου, ἔοικε ταῖς τροφοῖς, ὅσαι

χολῆ τὴν θηλὴν ἐπαλείφουσαι ἀπογαλακτίζουσι τὰ νεογνά. Οὕτω γὰρ ὁ μετὰ χολῆς ἐλεῶν, ἀπότροφον τὸν ζητούμενον πένητα τίθησιν. Οὐ γὰρ ἂν ἐκεῖνος εἰς δευτέραν ἐλεύσεται δέησιν.

να'. Ἐπερλαλήσει τῆς ἡμετέρας εὐχῆς καὶ ἡ φύσις αὐτῆ, ἐὰν δεόντως φυλάξωμεν τὸ τῆς πλάσεως θεῖον τῷ τε κυρίως μοναδικῷ, καὶ τῷ κατ' εἰκόνα (ἐν δὲ πάντως ἄμφω ταῦτα, ὅτι καὶ ἐξ ἐνὸς καὶ πρὸς ἓνα)· ἔτι δὲ καὶ, ἐὰν τρόπον ἄλλον τὸ καθ' ἡμᾶς ἐνιαῖον τοῦτο πολλαπλασιάσωμεν, ἐννοούμενοι τὰ τῆς παραγωγῆς συνθέσεως, καὶ μὴ μόνον σχιζόμεθα εἰς τετράδα στοιχειακῶς ταῖς γενικαῖς ἀρεταῖς, ἀλλὰ καὶ ἄλλως πολιτικώτερον καὶ κοσμικώτερον· εἰ γινόμεθα οὐρανὸς μὲν ταῖς αἰθεραῖς κατὰ νοῦν ἀναβάσει καὶ ταῖς κατ' ἄστρα ἐλλάμψεσιν ὧν ἄγγελοι μὲν ἐπιβαίνουσιν, ἀστοχεῖ δὲ ὁ ἐκὼν καταβιβλημένος ἐκεῖθεν σκοτεινὸς ἐωσφόρος· αὐτίκα δὲ ἅμα καὶ γῆ, πρὸς μίμησιν κοσμογενείας, καθ' ἣν οὐρανὸς καὶ γῆ πρῶτα πεποληται· γῆ δὲ, ὡς μὴ κατὰ βρῖθειν εἰσαεῖ, καὶ μὴ εἰδέναι τὴν ἀνωφύρησιν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μὲν τῇ ταπεινώσει καὶ τῷ μὴ ἐθέλειν ὑπερφάνεσθαι, ἀλλὰ περὶ τὴν μητέρα γῆν κυπτᾶζειν καὶ ἐννοεῖσθαι ἀναστρέφομεν, καὶ οὕτω κατὰ βλάθειν πᾶσαν ἔπαρσιν καὶ ἅπαν φρόνημα κοῦφον, καὶ μὴ κατὰ Θεὸν μεταρσιούμενον· μάλιστα δὲ ἄλλως γῆ πῶν διὰ τοῦ μὴ πέτραις πληθύνει, ὅσαι μὴ πρὸς θεῖον σκόρον αὐλακίζονται, μηδὲ μὴν ἀκάνθαις θάλλειν συμπεριγούσαις τὰ κατὰ τὸν Θεὸν σπέρματα.

A est quod Deus nos non exaudiat. Qui coram imperator supplex astat nihil aliud in mentem ingerit; sed omnibus animæ portis clausis, ita ut nihil extrinsecus intrare possit, mentem colligit, ut tantum res ad petitionem spectantes proloquatur. Non conjugem, non dulces natos, non divitias, non possessiones ante oculos habet; imo quod majus est, sui compos non est et sentiendi facultate plane destitutus. Nil eorum quæ prope eum dicuntur audit, et licet magno clamore vociferentur, non nictat, nihil sentit; imperatorem solum videt ei soli studet, adhæret. Multos orinibus tractos vidimus incedere nescientes a quibus traherentur. Verbera quoque accipiunt nihil sentientes, ut lapides verberati. Tales injuriam pati prorsus non possunt; surdi enim sunt ad omnes voces, imperatoris responso unice intenti.

50. Sic igitur nos quoque precari decet. Breve igitur temporis spatium Deo consecremus et quod cupimus nanciscemur. Dum nos precamus, alii circa nos confabulantur, attamen bonas aliquas actiones agnoscent, et inter alia misericordiam et charitatem hilarem. Scimus enim hilarem datorem a Deo amari. Revera enim qui non sic dat eleemosynam, sed cum asperitate, nutricibus similis est quæ mammam bile ungentes recens natos lactant. Qui enim sic cum bile misericordiam exercet pauperem mendicam peregrini loco habet, qui certe non secundam petitionem faciet.

51. Precibus nostris ipsa natura favebit, ubi, sicut debemus, divinam unitatem et imaginem conservabimus (quæ duo unum sunt in quantum ex uno et ad unum); deinde si unum illud quod in nobis est multiplicabimus, compositionem derivatam mediantes, nec in quaternionem scindimus virtutum elementarium et generalium auxilio, sed alia ratione civill, ut ita dicam, et magis terrestri; si cælum fimus, mente aerem pervolantes, et stellarum instar fulgemus, super quibus angeli incedunt, et unde Lucifer amissa luce sponte delapsus est; deinde terra ad imitationem mundi creationis secundum quam cælum et terra ante omnia creata sunt; terra autem fimus, non in quantum proclives, humiles et a superbia remoti sumus, sed terræ matris modestiam imitantes omnem fastum spiritusque inanes et a Deo alienatos rejicimus; denique terra pinguis simus, et minime petrosa quæ semen divinum respuit et folium fovet quod semen divinum suffocat.

52. His rationibus adjuti super mare ac vastum A eleemosynam et pia opera facientes nos extendemus; sic animalia nutriemus, non parva solum, quæ modico sumptu egent, sed magna, quibus fortioribus alimentis opus est; et muriam volentibus largiri poterimus amaram, quæ viro cuidam subamaro Halmionis nomen dedit, sed dulcè illam sali divino similem; unde proverbium « muriam non habere » de viris odiosis dicitur, quorum aliqui insuper insulsi nuncupantur.

53. Simili modo in aere aut æthere (uterque enim splendidus) naturæ vivificæ, odoriferæ, puræ nos assimilabimus, quia anima nebulosa non est, et spiritus cœlestes per scalam spiritualem ascendunt, et aliis rationibus quas nos concise definimus; vos autem in errore estis. Idecirco doctrinam profundiorē non sectamini in rebus quas alios docere potestis, quia candellam, pharum, lampadem quærere opus non est, dum lux solaris Scripturarum sacrarum in aere lucens viam nostram illustrat; ne, sicut ii qui viam qua incedendum est nondum didicerunt, ad maximum Magistrum accedere possumus verbis: « Monstra mihi, Domine, viam, qua procedam. » Omnes enim probe novimus qua incedendum sit, et a qua declinandum, persuasum habentes quod recta via est secundum Deum actio, cui contraria est ea qua declinamus a virtute, secundum eum qui jubet facere bonum ac declinare a malo. Scimus ubi morandum ac diversandum sit, et quando ultra in via pergendum. Morabimur enim, in Dei amore diversantes, e contra cursum procrastinabimus quando cogitationes insidiosæ nos circumveniunt. Non una nobis vita via aperta est, sed plures, quarum hoc ad bonum, ad malum illa ducit. Dicendum ergo est quod, sicut in quacunque vitii via incedentes a virtute aberramus, ita quod quamcumque virtutem colimus, Deum hospitem ditissimum et judicem æquissimum obvium habebimus.

54. Post has conclusiones metuo ne a quibusdam preces nostræ ægre ferantur, si non a pauperibus, at a creditorum fraudatoribus, quos graves dolores vexant ut, secundum Scripturas, mulieres parturientes anguntur propter partum exsecrabilem. Deo ingratum, naturæ contrarium, feram immanem, voracissimam, contra quam canum mores rabiosorum sæpissime latravimus, et quam e caverna protrahere in qua abscondita est (absconditur in plerorumque animis) aut impedire ne pauperes miseros dilaniet et dilaceret, non potuimus.

55. Igitur nunc quidem tacere visum est. Video enim quod, quo magis cum Scriptura contra fene-

νβ'. Τοιούτοις δὲ λόγοις καὶ εἰς θάλασσαν μεγάλην ἔξομεν καὶ εὐρύχωρον ἐκπετάνυσθαι διὰ τοῦ ἕλεειν καὶ εὐεργετῆν, καὶ οὕτω τρέφειν ζῶα, οὐ μόνον μικρὰ, ἐφ' οἷς βραχεῖα καὶ ἡ δαπάνη, ἀλλὰ καὶ μεγάλα, ὧν ἀδρότερα καὶ ἡ τροφή· καὶ ἄλμην δὲ τοῖς ἐθέλουσιν ἐνδαψιλεύεσθαι αὐτὴν πικρὰν, ἐξ ἧς ἀνὴρ τις παλαιὸς ὑπόπικρος Ἀλμίων παρωνομάσθη, ἀλλ' αὐτὴν λοιπὴν, τὴν νόστιμον, τὴν τῷ θεῷ συστοιχοῦσαν ἄλατι, ἀφ' ἧς καὶ παροιμιζέται τὸ « μὴ ἄλμην ἔχειν » ἐπὶ τῶν ἀθεσπέρων ἀνδρῶν, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀναρτώντων· ἐφ' ὧν κατὰ τινὰς καὶ τὸ « ἀναλτον » ἤρμυσται.

νγ'. Λόγῳ δὲ ἀναλόγῳ οὕτω καὶ εἰς ἀέρα, εἴτε καὶ αἰθέρα, λαμπροὺς καὶ ἀμφοτέρους, διασκευάζομεν ἑαυτοὺς τῷ ζωογόνῳ καὶ εὐνόῳ καὶ καθαρῷ, διὰ τὸ κατὰ ψυχὴν ἀνέφελον καὶ τῇ δι' αὐτοῦ ἀνιλεύσει τῶν οὐρανίων νόων, διὰ τῆς ἐναρέτου κλίμακος, πολλοῖς δὲ καὶ ἄλλοις τρόποις, οἷς καὶ ἡμεῖς βραχυλογούμεν· ἀλλ' ἡ κάρδια ὁμῶν πεπλατύνεται. Διόπερ οὐδὲ μακροτέρας ἐπίσεθς διδασκαλίας, ἐφ' οἷς καὶ ἑτέρους διδάσκειν δύνασθε, δεῖ μὴδὲ χρῆσθαι λυχνίσκον, ἢ φανῖον, ἢ τίνα λαμπτήρα ζητεῖν, φωτὸς Γραφῶν ἱερῶν αἰθριάζοντος ἡλιακοῦ, καὶ τὴν ἴδὸν ὑποδεικνύοντος. Οὐδὲ ἔχομε καὶ αὐτοὶ ἕκαστος ἔρτι κατὰ τοὺς μήπω συνεισθέντας, ὅποι χρῆσθαι δεῖσθαι, λέγειν πρὸς τὸν μέγιστον Διδάσκαλον· « Γνωρίσον μοι, Κύριε, ὁδὸν, ἣν πορεύσομαι. » Πάντες γὰρ ἐπιστημόνως οἴδαμεν, ὅποι τε βαδιστέον ὁρθῶν, καὶ ὅπου ἐκτραπέσθαι χρεῖων. Ἰσμεν ἅπαντας, ὡς ὁρθῆ μὲν ἡ κατὰ Θεὸν πρᾶξις, ἐκτροπὴ δὲ ὁ ἐκείθεν πλαγιασμός, κατὰ τὸν παραγγελίαντα, ἐκλίβειν μὲν τὸ κανὸν, ποιεῖν δὲ τὸ ἀγαθόν. Οἴδαμεν, ἔνθα χρῆ καταλύειν καὶ παραμένειν, καὶ πάλιν ἔνθα δεῖον παρατείνειν εἰς πλεον τὰ τῆς ὁδοῦ. Μενούμεν γὰρ, καταλύσαντες ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ· παρατενούμεν δὲ τὸν δρόμον, ἔνθα λησται ὑπεδρεύουσι λογισμοί. Οὐ μία ἡμῖν τρίβος ὑπέστρωται· βίου, ἀλλὰ πολιχιδῆς, ὡσπερ ἡ εἰς τὰ φαῦλα, οὕτω καὶ ἡ εἰς τὰ κρείττονα. Εἴπωμεν οὖν, καθάπερ ἐπὶ κακίας, ὡς, εἴτε ταύτην ἢ τὴν ἑτέραν ἢ τὴν ἄλλην βαδιούμεθα, πλανησόμεθα τῆς ὁρθότητος, οὕτω καὶ ἐπὶ ἀρετῆς, ὅτι, ὅποιαν στελούμεθα, εἰς τὸν πλουσιώτατον καὶ εὐδιάκριτον ξενοδόχον Θεὸν κατατησομεν.

νδ'. Τούτων οὕτω συμπεραθέντων ἡμῖν, εὐλαθεῖσθαι, μήποτε δυσκόλως ταῖς ἡμετέραις εὐχαῖς ἀνδύσονται, εἰ καὶ μὴ τινες ἄλλοι πτωχοί, ἀλλ' οὐκ ἡμετέροις χρεωκοπούμενοι, οὓς ὀφείλει δύναι δύνασθαι, εἴ ἢ λέγεται, κατὰ τὰς (ἱερῶς εἰπεῖν) ὠδινούσας κείρας γιζούσας τοῦ τεκεῖν, διὰ τὸν ἀλιτήριον τόκον τῆ ἀφύλου, τὸν θεομισῆ, τὸν παρὰ φύσιν, τὸ κέρπον ἀτρίον, τὸ παμφάγον· οὐ μωριάκις μὲν καθελκῆσαι, ὅσα καὶ λυσσητῆρες κύνες, οὐκ ἔχομεν δὲ οὕτω τοῦ φωλεοῦ ἐκσπάσαι, εἰς ὃν κρούπεται (κρούπεται δὲ ἐν ταῖς τῶν πλειόνων ψυχαῖς), οὐδὲ μὴ ἐκφοδῆσαι, ὡς μὴ προπηδῆν καὶ λαφύσσειν καὶ σπαράσσειν τοὺς ἐλεεινοὺς πτωχοὺς.

νε'. Ἐδοξεν οὖν μοι ἀπὸ τῆς ἄρτι σεσιγηθῆσαι. Βλέπω γὰρ, ὅτι εἰς ἔσον ἐγὼ τὰ τῶν ἱερωτάτων

Γραφῶν ἀναδοῶμαι τοῖς τοκογλυφοῖς, τοσοῦτον αὐ- A
τοὶ ἐκβαίνονται εἰς πολυτοκίαν· καὶ οὕτω τὰ ἐμὰ
διδασκάλια, δι' ὧν ἀναστέλλειν πειρῶμαι ὡς διά τι-
νος ἱπποδῆς τὴν τοῦ θηρίου ἀγριότητα, ἐμδοχήματα
κρίνονται, δι' ὧν αὐτὸ ἐρεθίζεται καταπηδῶν καὶ
βλάπτει τοὺς τῷ Θεῷ μὲν ἠλεημένους, ἀδελφοὺς δὲ
ἡμῖν λογιζομένους, καθὰ καὶ θρέμματα πίονα, ὧν
καὶ γάλα καὶ σάρκα καὶ δῆρμα καὶ ἔριον εἰς χρή-
σιμον οἱ οἰκοδοσποῦται προσφερόμενοι, καὶ μηδ' αὐ-
τῶν τῶν εἰς βρωσὴν ἀχρεῶν ἀπεχόμενοι, αὐτὰ βο-
τάναις ἀφιᾶσιν ἐντρέφειν καὶ θαλλοῖς. Ἡ γὰρ οὐχ
οὕτως ὀφείλονται καὶ ἡμεῖς προσφερόμεθα; Καὶ μα-
κάριον, εἴπερ οὕτως· νῦν δὲ καὶ χειρὸν διατιθέμεθα
ἐπ' αὐτοῖς. Θρέμμασι μὲν γὰρ τοῖς κτηματικοῖς καὶ
κλίσιον ἀνεγείρομεν, καὶ μάνδραν γυροῦμεν, καὶ
σταθμοὺς ἑτερολοῦς περιγράφομεν, καὶ συρφετὸν
καίμηλιουμένον εἰς τροφὴν χειμέριον, καὶ ἀμέλγειν
αὐτὰ ὀκνοῦμεν, ὅτε ὁ τοῦ γάλακτος αὐτοῖς ὄχετός οὐ
πέπληθῃ· καὶ ποιμένας ἐπιστῶντες, τοῦ τε μὴ ψω-
ριῶν προμηθεύμεθα, εἴτε καὶ ἄλλως καχεκτεῖν·
κηδόμεθα δὲ καὶ, πηνίκα καιροῦ καὶ ποῖ ποτε λει-
μῶνος βοσκήσονται· καὶ τοῦ ἔριου δὲ φιλοῦμεν,
ὅτε οὔτε ψυχῆς δάκνει δριμύττον εἰς βίγωσιν, ἀλ-
λὰ καὶ τὸ ἔριον αὐτόματον καταβρέει, καὶ εἰ μὴ τά-
χιον ἀφαιρεθῆ, ἀκάνθαις ἀρπάζεται καὶ κολλάται,
ὅπου χρεῖα οὐδεμία. Ἡμεῖς δὲ οὐδὲν τι τοιοῦτον ἐπὶ τοῖς
ἀλλὰ μηδεμίαν κηδεμονίαν ἐν αὐτοῖς ἐνδεικνόμενοι,
γυμνοῦμεν, ἀπεσθίονεν τεραστῶς, οὐ καθὰ γῦπες νεκροῦς τινας, ἀλλ' ὡς ἅταί τὸν ἐπὶ σκόλοπος Προμηθεῖα
ἐκείνον, καὶ οὕτως ἀνεψήτοις ἀνθρωπίνοις ἐντροφῶμεν κρέσιν.

νς'. Ἀπάγαγε, φιλόανθρωπε Κύριε, τὴν ἀπάν- C
θρωπον ταύτην φιλοτησίαν, καὶ παντὸς μὲν ἄλλου
Χριστιανοῦ, καὶ ἡμῶν δὲ, οἱ ἀνθρωποφαγοῦντες
ψευδόμεθα τὴν κατ' ἀνθρωπον ἡμερότητα. Δὸς ἡμῖν
λογίσασθαι, ὅτι κάλλιον, καθάπαξ ἀρεῖναι τὸν ἀδελ-
φὸν ἐγγανόντα θανεῖν, ἢ περὶ ἐπὶ πολὺ στρεῦγασθαι
χαλεπωτάτῃ λιμῇ. Ὁδήγησον ἡμᾶς ποιεῖν, ὃ κακῶς
δυνάμεθα. Δυνάμεθα δὲ θεοὶ γενέσθαι κατὰ τὸ παρ-
ἀγγελά σου, ὅς οὐδὲν οὔτε ἀδύνατον, οὔτε ἀθηε-
παραδεδωκας. Δοίης, μὴ ποιεῖν ἡμᾶς, ὅσα κακῶς
δυνάμεθα· κακία δὲ δυνάμεως τοιαύτης, τὸ δαιμο-
νῶν καὶ τῶν διδασκάλων τῆς φραυλότητος ἐπακολου-
θεῖν. Διδάξαις, γίνεσθαι τοῦ οὐρανοῦ, εἰς ὃν αὐτὸς
προσεκαλέσω ἡμᾶς, κατελθὼν, ἵνα ἀναβῶμεν, ταπει-
νωθεῖς, ὡς ἂν ὑψωθῶμεν. Μὴ ἐάσαις ἡμᾶς τοῦ ταρ-
τάρου γενέσθαι, εἰς ὃν πειρᾶται κατάγειν ὁ ἄνωθεν
πιστῶν, καὶ τὸ ἀνθρώπινον ἐθέλων συγκατενεγκεῖν,
ἵνα ἀπεναντίας τῷ ἐθέλοντι πλείω γίνεσθαι τὰ εὐερ-
γητόμενα πληθυνεῖ αὐτὸς τὰ κακοποιούμενα, καὶ
συμμερίτως ἔχη πλείονας τῆς κολάσεως.

νς'. Ἡθελον εἰσέτι πλείω διδάσκειν, ὧ ἀδελφοί
καὶ φίλοι, ἐπεὶ μὴδὲ πάντῃ τὴν ἐμὴν κλεψύδραν τὸ
τοῦ λέγειν ὕδωρ ἐπιέλοιπεν. Ἀλλ' ὅτι κἄν τούτοις
τὸ μέτριον συγκροτεῖται, βραχυτάτῳ τι προσθεῖς
πεπαύσομαι.

νη'. Μετεχειρήσατο κόσκινον ὁ Θεός (οὐ μακροῖ
οὔτοι ἐνῆαυτοί), δι' οὐπερ ἡμᾶς, ὄντας μὲν πρὸς
ἀλήθειαν σίτους Θεοῦ, συναθέντας δὲ τῷ ἔξαιτη-
σαμένῳ ἡμᾶς Σατανᾷ, καὶ συναναμίνοντας οὐκ ἀγα-

atores declamo, eo pejores futuri sunt, et quod
præcepta mea quibus, ut incantationibus, bestiæ
illius ferocitatem domare conor, pro inani clamore
habentur, quo illa excitatur ad prouendum nocen-
dumque iis quos Deus miseretur et qui fratres
nostri censentur, ut oves pingues quarum lac et
carnem, pellem et lanam œconomi in usum suum
vertunt, nec iis quæ esui non inserviunt parcentes,
plantis et arboribus stercorendis adhibent. Nonne
nos quoque in debitorum conditione sumus? Et
bene, si ita est. Nunc autem iniquiore in conditione
sumus. Namque pecoribus stabulum aperimus,
mandram concedimus in campis, et quod susten-
tandis inservit per hiemem offerimus, lacti par-
centes, pastores præponimus, luem aliosque morbos
ab iis removemus, prata depascendo tempore oppor-
tuno recludimus, lana exuimus, quando non algent,
imo lana ipsa exit, et a carduis laceratur, nisi
quantocius tondeas. Nos autem nihil tale in miseris
alumnis Dei facimus, quin imo nullam eorum cu-
ram agentes, deportamus, ubera exprimimus quo-
tidie, fame necamus, nudamus, edimus, non ut
vultures cadavera, sed sicut aquilæ Prometheus
rupi impositum, et sic cruda humana carne ves-
cimur.

ἔλεεινοῖς τούτοις τοῦ Θεοῦ διοικονομούμεθα θρέμμασιν,
ἀποικίζομεν, ἐκπιέζομεν ὀσημέραι, λιμαγχοῦμεν,
ἵνα ἅταί τὸν ἐπὶ σκόλοπος Προμηθεῖα ἐκείνον, καὶ οὕτως ἀνεψήτοις ἀνθρωπίνοις ἐντροφῶμεν κρέσιν.

C 56. Amove, quæso, Domine misericors, mores
istos inhumanos tum ab omni quidem Christiano,
cum a nobis qui carne humana vescentes mansue-
tudinē quæ hominem decet, renuntiamus. Da ut in-
telligamus satius esse fratrem in mortis articulo
deserere, quam famis tormentis excruciari. Doce
nos operari pro viribus. Possumus autem dii fieri
ut tu ipse dixisti, qui nihil contra facultates aut
mores instituisti. Ne permittas nobis facere malum
quodcunque, dæmoni magistro perversitatis obtem-
perando. Doce nos cœlestes fieri, quoniam tu ipse
in cœlum nos vocasti, et adventu tuo fecisti ut nos
ascenderemus; qui te humiliasti ut nos exaltare-
mur. Ne sinas nos tartari incolas fieri, in quem is
qui cœlitus lapsus est nos projicere tentat, genus
hominum destructurus, et qui mala multiplicat ut
eo plura beneficia emergant, et ut eo plures adu-
lationis consortes habeat.

57. Plura adhuc dicere in animo erat, o fratres
et amici, non enim tempus sermocinationi meæ
concessum effluxit. Sed cum modus mihi tenendus
est, perpauca addendo finem dicendi faciam.

58. Vannum Deus, proximis elapsis annis mani-
pulavit, qua nos, veritatis ad Deum frumentum
factos et Satanæ opere semini malo mundi ulte-
rioris immistos sicut bonus agricola dijudicavit, et

distinctis distinguendis nos eos fecit, qui sumus, A bonos dico. Id ergo studiis assiduis faciamus ne lolio ac zizaniis agrum nostrum corrumpamus, ne panificationem spiritualem et sic bonum fermentum perdamus. Operam demus ne reprobati coram pane cœlesti, neve vitulo saginato mystice promisso indigni fiamus, nec ad caminum igneum castigationis ergo condemnemur, sed panes maturos Dei ac Domini mensæ imponamus, ut frumentum simus, quod ipse amat edere, nos amanter complectens per bonitatem ei consubstantialem ante sæcula et in omnia sæcula. Amen.

πυρούς ἄρτους τῆ τοῦ Δεσπότη Θεοῦ προσενεχθῆναι προσφέρεισθαι, οικειούμενος ἡμᾶς φιλανθρώπως δι' ἀγαθότητα συνουσιωμένην αὐτῷ πρὸ αἰώνων καὶ εἰς πάντα αἰῶνας. Ἀμήν.

θεοῖς σπέρμασι τοῖς ἐκ τῆς ἀντιπέρας ἡπαίρου, καὶ τὴν σπόριμον εὐχρηστῖαν ἀπειπαμένους, διεκρίνειν ἀγαθοῦ γεωργοῦ δίκην, καὶ τὰ συγκεχυμένα εὐκρινήσας ἀπεκατέστησεν, εἰς ὄπερ ἤμεν. Καὶ ἰδοὺ, ἐσμέν ἐν καλοῖς. Σπεύσωμεν οὖν δι' ἐντεύξεων, μὴ πάλιν αἴραις καὶ ζιζανίοις φύρδην ἀναχρωσθῆναι, δι' ὧν ἀχρειώσομεν τὴν κατὰ πνεῦμα σιτοποιίαν, καὶ τὴν ἀκόλουθον ζύμην, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ καλὸν φύραμα. Πραγματευσώμεθα, μὴ καὶ ἄθετοι τῷ οὐρανίῳ ἄρτι γενώμεθα, καὶ οὐδὲ τοῦ μυστικῶς ἐλπίζομένου σιτευτοῦ μόσχου ὦμεν ἄξιοι, μηδὲ κλιβάνῳ κολαστικοῦ πυρός ἀποκληρωθῶμεν, ἀνθ' ὧν ἄλλως εἶδει κα-

τραπέζῃ, καὶ γενέσθαι εἰς βρώσιν, ἣν αὐτὸς εἰλεῖ

EJUSDEM

DE EMENDANDA VITA MONACHICA.

Τοῦ αὐτοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης ἐπίσκο- **A** *Ejusdem Eustathii Thessalonicensis vitæ monasticæ
ψις βίου μοναχικοῦ ἐπὶ διορθώσει τῶν περὶ
αὐτόν.* *consideratio ad emendationem eorum qui ei
nomen dederunt.*

α'. Ὡ ἀκριθεῖς μοναχοί· ὧ ἀληθεῖς Ναζιραῖοι·
ὧ ἀνχωρηταί· ὧ τὴν τύρβην μὲν λιπόντες καὶ τὸν
κατὰ βίον ἀγῶνα, τῆς γωνίας δὲ διὰ τὸν Θεὸν γε-
νόμενοι· καὶ κόσμου μὲν ἀπαναστάντες, Θεῷ δὲ
προσχωρησαντες, καὶ τῇ καταμόνας ἡσυχίᾳ πράξεισι
θεαρίστοις ἐγγυμνασάμενοι πρὸς ἐντέλειαν, καὶ τῇ
θεωρίᾳ ἐπαναδάντες εἰς τὸ ἀγγίθειον καὶ οὕτως ἰσάγ-
γελον· καὶ τὴν μὲν κάτω δουλείαν ἀπειπάμενοι, καὶ
τὸν τῆς κακίας οὕτως ἄρχοντα διεκφυγόντες εὐλο-
γητοὶ δραπεταί, τῷ δὲ ὄντως ἐλευθερωτῇ Δεσπότῃ
προσδραμόντες, καὶ τῶν γηϊνῶν ἀλλαζάμενοι τὰ
εὐράνια· ὧ τοίνυν ὑμεῖς ὅσοι τῷ Θεῷ, καὶ ἂντι κο-
σμοπολιτῶν οὐρανοπολιταί, ἀκούοιτέ μου εὐμενῶς,
προθεμένου λαλῆσαι πρὸς τοὺς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς **B**
ἀνομοίους τῇ ἐν ὑμῖν πολιτείᾳ, καὶ ἐγκράζαι αὐτοῖς
ἀποπλανωμένοις τῆς τρίβου, ἣν ὑμεῖς εἴλεσθε· καὶ
μοι συνάρασθε τῆς προθέσεως, εἴ πως βελτιωθεῖεν
τῶν τινεσὶ περὶ ἐμὲ, οἷς οὐδὲ ἀποκρύψομαι τήνδε τὴν
λαλιάν, ἀλλ' εἰς ἔμφαντες ἀναμνήσας, ἢ ἀνακαλέσο-
μαι τῆς ἀβελτερίας, ἢ ἀλλὰ τὸ γοῦν ἐμὸν ἀποπλήσω
χρῆος, καὶ ἐλέγξω, καὶ ἀνεπιτιμήτως παρακαλέσω
(ἐπιτιμῆν γὰρ αὐτοῖς οὐκ ἔστιν), ὡς οὐδὲ τοῖς πλημ-
μελῶς πεπληγῶσιν εἰς βάθος ἐπισπάσαι ῥίζας πι-
κρὰς, ἢ δριμύνα προσπλάσαι φάρμακα· καὶ τέως πρό-
γε τῶν ἄλλων μνήμην αὐτοῖς ἀνακαινίσω τοῦ σκο-
ποῦ, καθ' ὃν ἀπελέξαντο τὴν λαϊκὴν κοινότητα, καὶ
τὸ οὕτως κοσμητὸν κοινόβιον· καὶ εἰς ἐνθύμησιν δὲ
ἀνακομισῶ τῶν ὑποσχέσεων, ἃς τοῦ δευτέρου βίου
προκατεβάλλοντο ἐπ' αὐτοῦ ἀγιωτάτου ἀρχιείου, ἐνθα **C**
βασιλεῖ μεγίστῳ τῷ Θεῷ ἐπὶ συγκλήτου τῆς κατ'
αὐτὸν ἐτάξαντο.

β'. Τοῦτων δὲ προδεβλημένων, τῆς προθέσεως,
λέγω, ἣν ἐκάστοις ὁ νοῦς ὠδίνησε, καὶ τῆς ὑποσχέ-
σεως, ἣν ἀπέτακον, ἐκφύνας αὐτὰς εἰς γνώσιν ἐνώ-
πιον ἀνθρώπων, οὗς ὁ καθένα ἤθροισε πανηγυρί-
σοντας ἐπὶ τῇ αὐτοῦ σωτηρίᾳ, καὶ πρό γε αὐτῶν
ἐπὶ Θεοῦ, καὶ τῶν αὐτοῦ ἀγγέλων, εἶτα προενέγκω-
μαι εἰς ἔκθεσιν οὐκ ἀμφιβαλλομένην καὶ τοὺς βίου
καὶ τὰς πολιτείας, ὧν γίνονται οἱ ἐνδατοὶ μοναχοὶ
μετὰ τὴν τοῦ κόσμου ἀπαλλαγὴν· ὡς ἂν, εἰ μὲν καλὰ
ποιούσι, καὶ ὑμῶν τῶν ἁγίων ἄξια, πρὸς οὓς ὡς
ἀρχέτυπα θεῖα τυποῦνται καὶ γράφονται, καθὰ πέμ-
πουσι δόκησιν, ἐπευλογήσῃτε αὐτούς, καὶ τὰ ἔργα
τῶν χειρῶν αὐτῶν κατευθυνεῖτε, ψαλμικῶς εἰπεῖν, **D**
ἐπ' αὐτούς. Εἰ δὲ ὡς ἐκλαθόμενοι, ὅτι μονάζουσι,
πάντα ἄλλα ποιούσιν, ἥπερ τὸ προτεθὲν, ἢ οἰκονο-

1. O strenui monachi, o veri Naziræi, o anachoretæ! vos qui mundi et vitæ relictis curis, anguli vero propter Deum habitatores, e mundo quidem recessistis, Deo vero appropinquantes, in solitaria tranquillitate operibus Deo gratis vos ad perfectionem exercentes, et contemplatione ad cultum Deo propiorem et sic angelis parem ascendentes, terrestre quidem servitium renuentes, et malitiæ sic principem fugientes, benedicti transfugæ ad verum liberatorem Dominum currentes et terrestria cœlestibus immutantes; o vos igitur² Deo sacrati et mundanæ habitationis loco cœlites, benigne me audite, qui ad dissimiles inter nos ab ordinatione vestraloqui propono, et ipsos arguere a semita quam vos elegistis deviantes: et proposito meo conformes sitis, si forte meliores evaserint quidam de his qui partes meas tenent; et quibus hoc colloquium non celabo, sed in lucem producens aut ab insipientia revocabo aut aliter officio meo perfungar et arguam et irreprehensibiliter advocabo (reprehendere enim illos non licet) tanquam non sit convenienter alte percussorum radices amaras extraxisse, aut acerba medicamenta confecisse; et tunc ante alia memoriam ipsis reducam scopi propter quem laicum commercium, et licet mundanam communem vitam elegerunt; et in desiderium invehæ: promissionum quas secundæ vitæ ante tempus solverant coram sanctissimo præpositorum cœtu, ubi regi maximo Deo cum convocado cœtu qui Dei est ordinati sunt.

2. His præmissis, propositi, dico, quod singulis mens parturivit, et promissionis quam peperit illas in cognitionem emittens coram hominibus quos unius more congregavit festum agentes pro mentis ejusdem salute, et ante omnia pro Deo et angelis ejus, deinde in explanationem adduco minime dubiam et vitas et regendi rationes quarum participes fiunt indigenæ monachi post separationem a mundo; ita ut si quidem bona operantur et vestri sanctorum digna pro quibus archetypa divina insculpantur aut scribantur, sicut emittunt expectationem, eos benedicite et opera manuum eorum dirigite super eos, ut ait Psalmista. Si vero tanquam oblitii quod monachi sunt, omnia alia faciunt sicut propositum est, aut dis-

pensate correctionem quæ ipsis competit, abolentes quæ operati sunt : aut alias pro nobis operamini pro Deo legatione fungentes, animæ serenitatem, quia nunc non in malitia stetimus, quorum perniciosi agitant venti, sicut videmus, salutarem sinum, qui solus eis qui e vitæ mari appellunt ad securos portus, brachia offerens, salutaria proponit.

3. Itaque a sermone nostro projiciatur quod proposuerunt quando ab initio vitæ exitum curaverunt ; nec inibi longo sermone opus erit, nec tempus consumam ultra quod decet disserendo. Sicut enim, inquam, animæ salus et ad Deum, sic studium eos reduxit a vita a qua nuper desertionem fecerant. Nam eam quidem damnaverunt, meliorem vero elegerunt, apostolicam ideoque angelicam ; et huic incumbentes, elongaverunt fugientes, sicut in deserto mansuri ; præsertim quidem sicut in promissionis terram restituendi ; per quam vitam tanquam Deo vocante exierunt ab ipsorum terra et cognatione, et venerunt in terram et vitam qualem Deus ostendit iis qui Abrahami partes tenent, et quotquot illo digni sunt.

4. Et hic quidem ipsis exsilii terminus, cuius gratia hic mulierem et liberos, ille substantiam et peripsema omne vitæ commercii, sicut dixerit aliquis, gæneratim vero cuncti quodvis secundum mundum cupitum deserentes, unam eandemque, secundum quod ipsis propositum erat, elegerunt vitam, cui insistentes et sese accingentes ad opera quibus homines tale consilium capientes in rectam semitam deducuntur, idque non simpliciter et ut fors tulerit et ut ipsi voluere, operibus divinis studuerunt. Numquid enim de suis peccatis excusationem haberent, utpote qui ipsi tentaverunt, ipsi denoverunt, ipsi cœperunt, viam nemine referente, nemine edocente, nemine viam monstrante, nemine impediante ; ideoque nihil mirum faciunt si viam aliam ac propositam secuti sunt, neque rationem reddere debent, eo quod inventa difficultate, in iis quæ cogitaverant et inceperant inexperti, ob eam longius ire destiterunt, et aliquantisper progressi sperata planitie pedem retulerunt, eo quod viam habuerunt asperam ? Non igitur inconsulte vitam monachicam inierunt, imo vero cum deliberatione et consilio postquam admoniti et docti fuerunt, plerumque post traditionem et admonitionem, easque formidine plenas, si modo audirentur, quas discursus sermonis, quantum satis erit, innuet.

5. Cum ita sint quæ istiusmodi homines certe et inconcussa proposuerunt et assumpserunt (et aliter minime sese habent), jam breviter dicenda quæ apud eos hodie animadvertuntur. Et utinam non longe sint a vita quam elegerunt : nequidem hoc eveniente necesse erit eos, post allata argumenta, resurgere, ut duo gravia ista non admittant, inane extra viam rectam esse, atque alios ad eam idoneos suis exemplis deducuntibus

Α μη, ἤτε διορθωσιν τὴν ἐπ' αὐτοῖς, καταργητὴν ἢ ἐνεργοῦσιν, ἢ ἄλλὰ πραγματούσθησθε ἡμῖν πειθεύοντες, γαλήνην ψυχῆς ὡς νῦν γε ἀκυμάντη καθίσταμεν, οἷς πνεύματα πονηρὰ τουσιν, ὅσα γε καὶ ἡμᾶς βλέπειν, κόλπῳ σου ὁ μόνος τῆς ἐκ θαλάσσης βίου καταίρουσιν· στους ὄρμους ἀγκαλιζόμενος ἐγγυᾶται τὰ σώζει

γ'. Προκείμεθω τοίνυν τοῦ λόγου ἡμῖν, ὅτι προέθεντο, ἤνικα τὴν ἀρχὴν ἐμελέτησαν ἀπόβιοι· καὶ οὐ δεήσομαι λόγου μακροῦ οὐδὲ τρίψω χρόνον, πέρα τοῦ δεόντος ἐμπόλιος. Ὡς γάρ, ἔπος φάναι, σωτηρία ψυχῆς καὶ Θεὸν, οὕτως οἰκειώσις ἀπανεστήσεν αὐτούς, τῆς μετεποιούντο, ζωῆς. Αὐτῆς μὲν γὰρ κρείττην κριναν δὲ τὴν βελτίονα, τὴν ἀποστολικήν, Β κοῦτο ἀγγελικὴν καὶ πρὸς αὐτὴ γενόμενοι, ναν φυγαδεύοντες, ὡς ἐν ἐρήμῳ αὐλήσθησθε μάλιστα μὲν οὖν ὡς εἰς γῆν ἐπαγγελίας ἀστησόμενοι· δι' ἣν ὡς Θεοῦ καλοῦντος ἐξῆς τῆς γῆς αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς συγγενείας, καὶ εἰς γῆν καὶ βιοτήν, ὅποιαν ὁ Θεὸς ὑποδείκνυται τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ὅσοι αὐτοῦ εἰσιν ἄξιοι.

δ'. Καὶ τοιοῦτος μὲν αὐτοῖς ὁ σκοπὸς τῆς στεύσεως, οὗ χάριν ὁ μὲν καὶ γυναῖκα καὶ ὁ δὲ καὶ περιουσίαν καὶ συρφετὸν ἅπαντα βίῳ ἀναστροφῆς, ὅποιον ἂν εἴποι τις, κοινῶς ἴτες τὸ κατὰ κόσμον θέλημα ἐκλιπόντες, ἐνὸς ἐκαὶ μόνου τοῦ κατὰ τὴν ἐκλελεγμένην πρόθεσιν καὶ στοιχῆσαντες, εἶτα καὶ ἐπάσθαι μέλλοντι γων, ὅσοις ἐξορθοῦντες εἰς ὁδὸν ἄνθρωποι τε προθέμενοι, οὐχ ἀπλῶς, καὶ ὅπως ἐν τύχῃ, καὶ αὐτοὶ ἐδουλήθησαν, τοῖς θεοῖς ἐργασίαι ἐπέβαλον γὰρ ἂν εἶχον ἀπόλογον ὑστερον, ἐφ' οἷς προσέπει ὡς αὐτοὶ ἐγχειρήσαντες, αὐτοὶ κυρώσαντες, αὐτοὶ ἀρξάμενοι, μηδενὸς ὑπομνήσαντος, μηδενὸς διδοῦτος, μηδενὸς ὑποδείξαντος τὴν ὁδὸν, μηδενὸς ἐπιστάντος, οὐδὲν τι καινοπραγοῦσι, τραπέμενοι ἄλλὰ τὴν τῆς προθέσεως, οὐδὲ ὑπόκεινται λογοπέριγρωδίαν εὐρηκότες, ἐφ' οἷς ἐσκόπησαν, καὶ ἐξάντο ἀνεπίτακτοι, καὶ δι' αὐτὴν ἀφόμενοι τῆς ἐξῆς, καὶ προποδίσαντες μὲν βραχὺ ἐλπιδί· τῆς ὁ ἀναποδίσαντες δὲ αὐθις, ὅτι τραχεῖαν ἐπίβησιν· οὖν ἀπροβουλεύτως ἐνήρξαντο τοῦ μετῆσθαι ἄλλὰ σκεψάμενοι, καὶ βουλευσάμενοι, καὶ ὅσοι σθέντες, καὶ διδαχθέντες, καὶ μετὰ παρεργασίαι πλείους καὶ καταθέσεων, καὶ αὐτῶν, ὅποιαι γέμουσιν, εἰ καὶ μόνον λέγοντο· καὶ ὑποκρίναι αὐτὰς ὁ λόγος προῖων, ἐφ' ὅσον ἔσται ἱκανόν.

ε'. Οὕτως οὖν ἐχόντων, ὧν καὶ προέθεντο καὶ σχοντο ἀμεταθέτως καὶ ἀσφαλῶς οἱ τοιοῦτοι· ὁ δὲ πάντως οὐκ ἄλλως), ἐπιθετὸν βραχυλογικῶς, βλέπομεν ἐπ' αὐτοῖς. Καὶ εἴη μὴ παρεκνεύειν εἰς ἐκύρωσιν, πολιτείας ὡς, εἴγε τοῦτο ἀνάγκη πάντως, κατορθωθῆναι τοὺς τοιοῦτου τὴν ἐπὶ ἐλέγχων ἐνδείξιν· ἵνα μὴ δύο πλημμελεῖα φορτικὰ, μήτε αὐτοὶ γινόμενοι τῆς ὁρθῆς τοὺς δυναμένους δὲ προβαίνειν αὐτῇ ἀπάγοντι αὐτοὺς τῇ μιμῆσει ἐκτρέπονται.

ζ'. Ἀναγκαῖον δὲ ἄρα, πρηνὴ καταγραφασθαι τὴν ἐν Α τοῖς ἄρτι καὶ καθ' ἡμᾶς πλατεῖαν μοναχικὴν βιοτήν, ἐκθέσθαι, οἷα ταξάμενοι, τὸν λαϊκὸν βίον μετέθετο· εἴτα τῇ τοιαύτῃ μεθόδῳ συνεπιπέλας, καὶ ἔπερ μετὰ τὴν τύπωσιν οὐκ ὀκνοῦσι ποιεῖν· καὶ οὕτω περᾶναι τὸν λόγον, εἰς ὃ προεθέμεθα.

ζ'. Μνησόμεθα δὲ πρό γε τῶν ἄλλων εὐλόγως τῆς ἐν τοῖς τοιούτοις ἐξαρχούσης ὁμηγύρεως, τῆς καὶ τελείας καὶ τελειοποιου, ἣν ὁ ὁρθὸς κανὼν ἀπαιτεῖ, ὅσα καὶ θεοῦ τινος γραφικὸς τοῖς λοιποῖς ἐπιστατεῖν μικροῦ δεῖν ἅπασιν. Τοιοῦτοι δὲ εἰσιν οἱ τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, οἱ δι' αὐτοῦ ἀληθῶς μεγάλοι, ὡς ἀγγελικοί, κατὰ τὴν κανονικὴν καὶ ἀπαίτησιν, καὶ κατὰθεσιν, καὶ μυστικὴν τελείωσιν. Αὐτοὶ γὰρ τὴν γῆν κατανωσιτάμενοι, μάλιστα μὲν οὖν ἐλαφρυσθέντες ἀπ' αὐτῆς πτέρυξι πνεύματος, ὡς Β εἰς αὐτὸν Θεόν, ἐποπτεύειν ἐπιστατικῶς ἔχουσιν εἰπερ ἐθέλουσιν, ἐξ ὑψωμάτων θείων τὰ κατὰ κόσμον, ἐν! καὶ μόνῃ θείῳ τάγματι ἐκχωροῦντες, καὶ ὑπεριστάμενοι τοῦ θειοτάτου πρεσβείου τῆ ἀρχιερατικῆ, τῶν δὲ ἐφεξῆς ὑπεραναιστώτες τῇ προθέσει καὶ τῇ τυπώματι. Τῶν γὰρ ὑπ' οὐρανὸν θείων κατ' ἀνθρώπουσ ταγμάτων, ἃ τῶν ὑπερουρανίων δευτερεύουσι, τοὺς μὲν τοῦ πρώτου καὶ μεγίστου τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἀρχιερέως ἀντιτύπους, οἱ προσεχῶς τὰ ἐκείθεν ἐκμύττοντα ἀγαθὰ, οὐκ ἂν δύναιτο μὴ πρὸς ἐκεῖν ἀφίεσθαι εἶναι ἕκαστον, ὡς ἐτάχθησαν. Αὐτοὶ δὲ τῆς ἐφεξῆς τυγχάνουσιν ἐλλάμψεως, ἵνα τριῶν τούτων φώτων, τοῦ ἀσυγκρίτως ὑπὲρ ἡλίον (ἔπερ ἔστιν ὁ Θεός), τοῦ μετὰ τὸ ἀγγελικὸν ἡλιώδους (ὁ παραυγάξει τὸν ἀρχιερέα), καὶ τοῦ, ὡς οὕτως εἰπεῖν, σεληναίου τοῦ κατὰ τὸν μεγαλοσχήμενα μοναχόν, ὕστεροι ἐπανατέλλουσιν οἱ λοιποὶ κατὰ Θεὸν πάντες περὶ γῆν ἀστῆρες, φωτὶ τε καταυγάζοντες καὶ ζωογόνοις ἐνεργείαις θάλλοντες τοὺς ταπεινότερους ἀνθρώπους, ὅσα καὶ γῆν πίονα εἰς καρπογονίαν· ἤς ἀπαρχαὶ ἀφοσιοῦνται Θεῷ καὶ οἱ τοιοῦτοι μοναχοί, καὶ οἱ κατ' αὐτούς, καὶ ἄλλως δὲ ὑπὲρ αὐτούς ἀρχιερεῖς· κατ' αὐτούς μὲν διὰ τὴν ἰσοπολιτείαν, ὑπὲρ αὐτούς δὲ διὰ τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ὕψιστον· ὅτι καὶ βασιλείον αὐτὸ ἱεράτευμα· δι' οὗ καὶ αὐτοὶ ἐξάπαντος εὐλογοῦνται, ὡς πάντῃ πάντως ἐλάττονες, ὑπὸ μείζονος, εἰ καὶ ἀχθέσονται ἴσως, αὐτὸ ἀκούσαντες, ὡς ἔστι τεκμηριασθαι, ἀφ' ὧν ὡς ἐκάστοτε πειρωμέθα· οὐκ εὐλόγητοι ἐκεῖνοι ὄντες, ὅτι μὴδὲ λόγον ἔχουσιν ἀπαιτήσειεν.

η'. Εἰ γὰρ ἅπας ὁ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἀγιασμός, D οἷον ἐν τῷ ἀγιωτάτῳ βαπτίσματι, καὶ ὁ ἐν τῇ λοιπῇ κατὰ βίον ἀνατροπῇ τῶν βεδαπισμένων καὶ οἱ ἰερατικοὶ βαθμοὶ ἅπαντες, ἥδη δὲ πρὸς ἄλλοις καὶ αὐτὸ τὸ κοῦρευμα, δι' οὗ οἱ μοναχοὶ τῷ Θεῷ καθοσιοῦνται, οὐκ ἄλλως τελεταρχοῦνται, ἀλλὰ τῷ νοουμένῳ μὲν ἐξ ἀγίου Πνεύματος, τῷ δὲ βλεπομένῳ ἢ ὑπὸ ἐπισκόπου, ἢ ἀλλὰ ὑπὸ ἱερέων, οὗς οἱ ἐπίσκοποι τοιούτων θεοπραξιῶν προϊστώσιν ἐργάτας, πῶς ἂν τις τῶν μοναζόντων, οὗς καὶ αὐτούς, οἱ τοιοῦτοι ἀγιάζουσι μυστηριωδῶς, τολμήσοι ἀντιπεῖν, ὡς οὐχ ὀπίσταται προσώτῳ: ἀρχιερεῖ, καὶ ἐλάττων ἐστὶν αὐτοῦ; καὶ οὐ μόνου τοῦ προσεχῶς τελειώσαντος, καὶ οὕτως

6. Necesse itaque est, antequam latam monachorum vitam nuperam et hodiernam describamus, exponere quibus conditionibus vitam laicam mutaverunt, et deinde eadem ratione connectere quæ agere post hanc receptam formam non verentur, sicque sermonem in finem præpositum conducere.

7. Sed ante omnia mente recordabimur congregationis inter illos primæ habitæ, quæ perfecta erat et perfectos fecit, quam, ut imaginem quamdam divinam, reliquis, imo fere omnibus, proponi requirit jus canonicum. Tales sunt magni et angelici habitus viri, propter illum vere magni, et sicut angeli, secundum regulæ præceptum, et institutum et mysticam initiationem. Il enim terram tergiverantes, ex ea ad Deum alii spiritus elevati, res humanas ex divina elevatione corperunt considerare, modo velint; uni et soli ordini divino locum cedunt, ex altissima sede ante pontificem assurgunt; reliquos vero inferiores sine et habitu superant. Etenim sub cælo inter divinos hominum ordines, secundos post cælestes, eos qui primi et maximi nostræ salutis pontificis imaginem referunt, viri bona inde manantia percipientes, non possunt prohibere juxta eum stare unumquemque, prout ordinatus est. Exinde dignitatem ipsi statim accipiunt; ita ut post tria hæc luminaria, post id quod procul dubio est supra solem (quod est Deus); post id quod soli est simile, licet minus angelis (quo pontifex resplendet); post lunare, ut ita dicam, quod in monacho perfecto videre est, omnes inferiores luceant secundum Deum, sicut astra super terram: atque luce illuminent, et vividis virtutibus ægriores homines, ut terram fertilem, ad fructus ferendos accedant. Cujus terræ primitiæ Deo consecrantur tales monachi, atque juxta eos, et super eos alio modo pontifices; juxta quidem, quia iisdem legibus vivunt; supra, propter pontificatus excelsitatem. Namque regale est sacerdotium, a quo ipsi omni modo benedicuntur, utpote inferiore ex omni parte a superiore. Erunt forte qui, his auditis, indignabuntur, ut conjici potest ex his quæ undique experimur; sed non erunt laude digni, siquidem istius modestiæ rationem dare non possunt, si quis eam ab illis postulat. ἀποδιδόναι τοῦ τοιοῦτου ἄχθους, εἴ τις αὐτούς

8. Etenim si omnis sanctificatio nostra sive quæ in sacro baptisate est, sive quæ in conversatione reliquæ vitæ baptizatorum, si omnes sanctitatis gradus, et imprimis ipsa tonsura, qua Deo monachi consecrantur, alio modo non benedicuntur, nisi a sancto Spiritu judicantibus spiritualiter, et externe ab episcopis, aut a sacerdotibus quos episcopi horum rituum sacrorum operarios præficiunt; quomodo aliquis ex monachis, a sacerdotibus intra mysteria consecratus, contradicere auderet se præfecto pontifici non subjacere, neque eo minorem esse? neque solum eo qui ad unguem perfecti et sic consecravit, sed quocunque,

cujus capiti deinde insani insidentur, idque velint A demittere. Qui sibi videntur capita esse, sed re vera mera colla sine capite, qui sua jactantia mutantur in opera suo auctori contradicentia. Etenim non cogitant Patres quidem se esse in ordine hierarchico, sed Patrem Patrum esse pontificem; nec pastores quidem sese, qui præeunt aliquando, summum vero pastorem esse pontificem, cui supra præeuntes esse contigit, et sæpe episcopum episcoporum; neque se modicum monachicis operibus exercitatos in pontificatum ascendere optaturos, non quod demergantur ex apice montis in præceps, sed quod e terra in cælum assurgant.

χας αὐτοὶ μεταβῆναι· οὐ δὲ ποῦ ὑποκαταβήσόμενοι ὡς ἀπὸ ἀκρωρείας εἰς τινὰς κρημνοὺς, ἀλλ' ὡς ἀρθησόμενοι ἐκ γῆς εἰς Ὀλυμπον.

9. Sed quam ob causam amplius divagari, et non B ad percurrendum stadium reflectere? Agebatur de eligenda vita perfecta, et de considerata in ea universa vita monachica: quam qui post primam describant illustres apud nos monachi, in vanum laborant, quod ad ipsos attinet. Si autem ad bene ordinandum sermonem istos primos aggredior, id omnes mundanos ordines docebit, sicut aiunt, magnum et parvum, circa majora aut minora occupatum. Alius quidem ad majora ordinatus est, alius ad secundum locum, et tertius ad inferiora: quæ singula nos percurrere nemo postulabit, siquidem nemo est qui hanc sententiam in dubium revocet.

10. Monachorum genus exercitus est, non qualiscunque, sed vere divinus. Copiæ sacræ, Dei acies, C electi Domino, in cælo incoliti, omnino segregati a proceribus terræ quibus mala servantur, milites adversus apostatam et rebellem diabolum, angelorum imitatores, idemque non modo animæ humanæ, sed etiam corporis custodes, cui amotis peccatis, nostram primam harmoniam bene congruam turbantibus, sanitatem afferunt; ipsi virtutis vasa si ad eam protinus aperta sunt; divinæ myrrhæ receptacula, quando graviter non olent; apostolorum effigies, quando ad res divinas exculpandas sunt idonei; paradisi salutare, inaccessi perfidis serpentibus per quos diabolus cum præsentibus aurem vult colloqui. Hæc pulcherrima acies, quam hierarchia aliæ omnino superat, ostentat suos prælatos qui sunt magnis insignes virtutibus, qui (ut absolute dicam) suam magnitudinem, et magnum D characterem suum nullo modo fallere debent; cujus quidem intelligentiam non arbitror ita ascendere in mentes omnium, neque perfectam cognitionem, ut primo obtutu intelligatur.

11. Propositis variarum specierum figuris mathematicis, sphaera eminere videtur, cujus linea circumducta, atque gyro suo omnia intus involvens, magna que apparentia inde conspicua, merito dicenda est magna figura propter suam magnitudinem. Eodem modo monachus, virtute cælestis, et propinquus Deo, et dignus aliquo modo qui ad

ἀγίασαντος, ἀλλὰ παντὸς, οὐτινοσοῦν κἄν ὑστερον οἱ μὴ βαθυγνώμονες ἀπεγείρωνται ταῖς κεφαλαῖς, καὶ ἀπάγειν αὐτὰς ἐθέλωσι· δοκοῦντες μὲν οἱ τοιοῦτα κεφαλαὶ εἶναι, τῷ ὄντι δὲ ἀσχετὸς ὄντας ἀκέφαλοι, καὶ οὕτως ἀποκαθιστάμενοι τῇ ἀλαζονείᾳ εἰς χειρῶν πλάσματα, τοῖς αὐτὰ ποιήσασιν ἀντιλέγοντα. Οὐ γὰρ ἐννοοῦσιν, ὅτι Πατέρες μὲν αὐτοὶ διακρίνονται ἀρχιερατικῷ ῥυθμῷ, Πατὴρ δὲ Πατέρων ὁ ἀρχιερεὺς· οὐδ' ὅτι ποιμένες μὲν αὐτοὶ, ὅτι καὶ ἡγούμενοί ποτε, ἀρχιποίμην δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, ἐπεὶ καὶ ἡγούμενος ὑπερθεὶν ἔλαχεν εἶναι, ὁ καὶ ἐπισκόπων ἐπίσκοπος ἐν πολλοῖς· οὕτε ὅτε μικρὸν ὄσον ἐμμελετήσαντες τῇ μοναχικῇ ἐργασίᾳ, εἶτα ἐπιθυμήσουσι καὶ εἰς ἱεραρχίας ἀρθησόμενοι.

θ'. Ἀλλὰ τί μοι παρεξοδεύειν εἰς πλεόν, καὶ μὴ ἐπανακάμψαι εἰς τὸ προτεθειμένον τρόχασμα; Ἦν δὲ αὐτὸ ἐπιλογῇ τῆς μεγαλοσχήμονος βιοτῆς, καὶ θεωρίᾳ δι' αὐτῆς τοῦ ὅλου μοναχικοῦ βίου ὅν οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς γῆς ἐνδοξοὶ μοναχοὶ παραγράφοντες ἀχρειοῦσι, τό γε εἰς αὐτοὺς ἤκον. Ἐὶ δὲ πρὸς εὐταξίαν λόγου τοὺς τοιούτους πρώτους μεταχειρίσομαι, αὐτὸ, φασί, δηλώσει παντὶ τάγματι κοσμικῷ, μεγάλῳ καὶ μικρῷ, περὶ μείζω καταγινομένων καὶ περὶ ἐλάττονα. Ὁ μὲν τις ἐπιτέταχται εἰς μεῖζον, ὁ δὲ εἰς δεύτερον, καὶ ἐξῆς εἰς ὑποδείστερον· κλιπεριλαθεῖν ἐπαγωγικῶς τὰ τοιαῦτα οὐδεὶς ἡμᾶς ἀπαιτήσει, ὅτι μηδὲ εἴη ἂν ὁ ἀμφιγυῶν τουτὶ τὸ λῆμμα.

ι'. Ἔστι δὲ τάγμα τι καὶ τὸ μοναχικόν, καὶ οὐ τὸ τυχόν, ἀλλὰ θεῖον τῷ ὄντι· στρατὸς ἱερῶ· θεοῦ παρεμβολῆ· ἐκλεκτοὶ Κυρίου· ἐνδοξοὶ τοῦ οὐρανοῦ· τῷ παντὶ ἀφεστηκότες τῶν ἐνδόξων τῆς γῆς, οἷς καὶ προτίθενται· στρατιῶται κατὰ τοῦ ἀποστάτου καὶ ἀντάρτου δαίμονος· ἀγγέλων μιμηταί, καὶ δι' αὐτὸ φύλακες ἀνθρωπίνων οὐ μόνον ψυχῶν, ἀλλὰ καὶ σωμάτων, οἷς ὑγιάζουσιν, ἀπαλλάττοντες ἀμαρτιῶν, εἰ καὶ τὴν ἐν ἡμῖν πολλὰκις εὐάρμοστον στοιχειακτὴν ἀρμονίαν παραλύουσιν· ἀρετῆς αὐτοὶ δοχεῖα, εἰ πρὸς αὐτὴν εὐθέτως ἀνοίγονται· μύρου θεοῦ ἀγγεῖα, ὅτι μὴ τύχῳσι σαπρῶς ἔχειν· ἀποστολικά ἐκμαγεῖα, ἡνίκα μὴ ἀφύως ἔχουσιν ἐκμάτεσθαι τὰ τοῦ θεοῦ· παράδεισοι σωτήριοι, ἀπρόσδοτοι ψιθύροις ὄφρα, εἰ ὢν ὁ δαίμων ἐθέλει λαλεῖν παρὰ τοῖς ἀνορθώζουσιν αὐτοῖς τὰ ὤτα. Τοῦτο τὸ πάγκαλον τάγμα, οὐκ ἄλλως πρωτοστατεῖ πάντως τὸ ἀρχιερατικόν, προϊσταμένους αὐχεῖ τοὺς τοῦ ἀληθῶς μεγάλου σχήματος οὓς χρὴ πάντως μήτε τὸ μέγα ψεύδεσθαι (ἀπολύτως οὕτως εἰπεῖν), μήτε μὴν συνθέτως τὸ μέγα σχῆμα οὐδ' τὴν ἐννοίαν οὐκ οἶμαι εἰς τὰς πάντων ἀναβῆναι ψυχὰς, τὰ τε εἰς ἀκριβῆ κατανόησιν, τοιαῦτα τοῖς ὄντων, ὡς ἐν πρώτῃ ἐπιβολῇ θεωρησαί.

ια'. Τῶν κατὰ μάθησιν σχημάτων πολυεπέων ὑποτεθειμένων ὑπερκεῖσθαι τὸ κατὰ τὴν σφαιρᾶν δοκεῖ, καθ' ἣν καὶ ἡ ἀπλανὴς περιγεγμένη, καὶ τῷ κατ' αὐτὴν γύρῳ τὸ πᾶν ἔσω σφίγγουσα, καὶ λίαν πολὺ σέμνωμα ἐντεῦθεν πλουτοῦσα, ὀρθῶς διὰ τὸ κατ' αὐτὴν μεγαλεῖον λέγοιτο ἂν μέγα σχῆμα. Ὁ τοίνυν τὴν ἀρετὴν οὐράνιος μοναχός, καὶ οὕτως ἀγχίθεος,

ἀπεικονίζεσθαι πως ὀφείλων πρὸς τὴν κατ' οὐρανὸν ἀπλασῆ, ὡς ὁ λόγος προῶν ἐκφραεῖ, δοκοῦν ἂν ἐν-
τεῦθεν μεγαλοσχήμεων ὀνομάζεσθαι, καλούμενος οὕτω
πρὸς διαστολὴν, ὡσπερ ἡ σφαῖρα σχημάτων ἐτέρων,
οὕτω καὶ αὐτὸς τῶν μὴ κατ' αὐτόν.

ιβ'. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτω διὰ βραχέων εἰρήσθω, οὐ
πάντη ἀπροσφυῶς, οἴμαι. Εἰκὸς δὲ τοὺς διὰ φιλοσο-
φίας ἐληλυθότας ἀγιωτάτους Πατέρας καὶ ἄλλως ἐξο-
νομάσαι τὴν θεῖαν ταύτην μεγαλοσχημοσύνην. Τριῶν
γὰρ πεφασμένων σχημάτων τοῖς ἀποδεικνύειν προ-
τιθεμένοις φιλοσόφως τὰ λογικὰ, καὶ τοῦ ἐν αὐτοῖς
τεθεωρημένου πρώτου σεμνομένου ἐπὶ τοῖς μετ'
αὐτὸ τὰ τε ἄλλα, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἐκείνα τελειοῦνται,
τὸ δεύτερον δηλαδὴ καὶ τὸ τρίτον, ὡς καὶ αὐτὸ ἀπο-
δεικνύουσιν οἱ σοφοί, τάχ' ἂν ἐκείθεν καὶ ὁ μεγαλο-
σχήμεων εἴη λαχὼν τούνομα. Πρωτεύει γοῦν καὶ αὐτὸς ἐν
τοῖς μετ' αὐτόν. Οἱ δὲ εἰσιν· ὁ (ὡς εἰπεῖν) δευτε-
ροσχημῶν μανδουώτης, καὶ ὁ ὑστερῶν ἐκείνου εἰσα-
γωγικός. Καὶ σεμνύεται ὁ τοῦ μεγάλου σχήματος,
ὅτι ἀποδεικνύς λογίως τὰ πνευματικὰ ἔν τε τῶ ποεῖν
αὐτὰ, καὶ ἐν τῶ διδάσκειν, εἰ μὴ συλλογιστικαῖς
ἀνάγκαις, ἀλλὰ πειθοῖ γοῦν Πνεύματος ἁγίου, τελειοῖ
τὰ ὑπ' αὐτὸν σχήματα πρὸς ἀρτίωσιν, τῶ μόνῃ σοφῶ
θεῶ ἀρέσκουσιν. Ἄλλα ταῦτα μὲν τοῖς πλείοσι τῶν
μοναχῶν, ὡς οἶα καὶ εἰς τινὰς γρίφους ἀποκαθ-
εστώτα, ἐς τοσοῦτον περιελευστέον ἐν βραχεῖ·
λεκτέον δὲ τι νόημα, καὶ τρίτον, οὐπερ ἔστιν ἀπανταξ
δράττεσθαι.

ιγ'. Ὁ πολλοστὸς ἄνθρωπος ὁ περιττὸς ἄνθρωπος,
τὸ πᾶν εἰπεῖν, ἅπας ἄνθρωπος βίου, ὁ παρὰ τὸν
ἰδίως λεγόμενον μοναχὸν, ἀδιατύπτως εἶναι δόξει ἂν,
καὶ πως ἀνείδεος, καὶ ἀχαρακτήριστος, καὶ ἀδιάρ-
θρωτος, καὶ ἀμόρφωτος, καὶ ἀκατασκευάστος, ἕως ἐν
τοῖς κάτω στρέφεται. Ἄτιον δὲ τῆς τοιαύτης δοκή-
σεως τὸ ποικίλον τοῦ βίου καὶ πολυειδὲς καὶ μυριό-
στροφον, κἀντεῦθεν οὐκ εὐδιατύπτων. Χρώζων γάρ
τις ἑαυτὸν ὡς εἰς ἀρετὴν, ὅτε βιοῖ χθαμαλώτερον,
εἴ-τι παρυψωθείς, μεταχρῶζεται εἰς τὸ ἀνάπαλιν.
Ἐτερός τις ἀγριοῦμενος τυραννικώτερον, ὅτε βίος
αὐτὸν ἀμφέπει δυναστευτικός, εἶτα παραλυθεῖς τοῦ
δύνασθαι, σχηματίζεται οὐκ ἐκὼν εἰς ἰλαρότητα,
ἐξαλλάττων τὴν θηριωδίαν εἰς ἀνθρωπότητα. Ἐμορφά-
σαστό τις αἰθίς ἐν καιρῷ καὶ ἐλεημοσύνην· ἀλλὰ
μικρὸν καὶ εἰς ἑτεροῖαν μετελλάγη ἔξιν, ἣν ὁ τραγι-
κούμενος ἀναρπαξάνδραν εἴποι ἂν. Ἐμπαλιν δὲ τοῖς
τοιούτοις οἴδαμεν καὶ ἀρπαγὰς ἀνθρώπους, οἱ μετε-
γράψαν πρὸς μετάδοσιν, καὶ ἰλαροῦς, ἐξηγριωμέ-
νους ἐν ὑστερῶ χρόνῳ· καὶ ἄφρονας ὑψηλοῦς, μετα-
πεσόντας εἰς τὸ ἐνάρετον. Εὐρίππος βίου μυρίου τοιούτους
τοῦ βίου ἄνθρωπος, καὶ Πρωτέως πολυμορφότερος, εἰς
ιδ'. Καὶ οὕτως μὲν ὁ βίος διὰ τὸ πολυσχημάτιστον,
καὶ ἀόριστον, καὶ οὕτως ἄστατον, ἐπὶ ἐνὸς κατηγο-

(1) In hoc opusculo tres monachorum ordines
distinguit Eustathius. Primo loco habendi sunt,
quos vocat Μεγαλοσχημονας. Hi tonsuram acce-
perant, sacris rebus tempus consumebant, res commu-
nes regebant. Ipsi majus pallium seu indumentum
ferebant, unde dicti sunt proprie monachi magni
indumenti (μέγα σχήμα); illorum planeta seu pal-
lium forma oblongu ex omni parte, a collo ad pe-

veram caelestem speciem comparetur, ut infra di-
cetur, posset exinde magnus dici, eoque nomine
vocari ad differentiam aliorum dissimilium, sicut
sphaera ab aliis figuris discernitur.

12. Haec breviter, non omnino in vanum, ut ar-
bitror, dicta fuerint. Verisimile est eos qui philo-
sophia sanctissimi Patres sunt habiti, hanc divi-
nam monachi magnitudinem aliunde deduxisse.
Tribus enim statibus ante illos qui ad logicam
scite docendam praeficiuntur apparentibus, et pro-
prie illorum viso primum locum tenere supra alios
sequentes, et aliis de causis, et quia per istum
alii proficiuntur, scilicet secundus et tertius, ut
demonstrant sapientes, exinde forsitan nomen ac-
cepit magni habitus monachus. Primas igitur par-
tes ipse tenet inter alios qui sequuntur. Ii sunt:
mantellatus (1) minoris ordinis (verbi gratia), et
post hunc novitius. Honoratur iste perfectus, eo
quod spiritualia perite edocens tum agendo, tum
docendo, si non syllogismi vinculo, saltem Spiritus
sancti gratia, inferiores ordines ad perfectionem
adducit, quae uni et sapienti Deo placet. Ista au-
tem quasi seposita ad quasdam quaestiones, pleris-
que monachis breviter sic percurrenda erant: di-
cenda autem est aliqua sententia tertia quam om-
nes possunt attingere.

13. Homo vulgi, plerique homines, et ut omnia
complectar, universi homines saeculares, praeter
dictum proprie monachum, judicandi sunt esse sine
typo, sine specio, sine charactere, sine distinctione
sine forma, et sine ornatu, quandiu inter terrena
versantur. Cujus sententiae causae sunt varii vitae
aspectus, mille vices, ideoque difficilis definitio.
Colorem virtutis ille usurpat, dum vivit terrestris,
sed elevatus mox ad pristinum colorem redit.
Alius saevit tyrannice, dum agit cum potestate, et
ea amissa ad clementiam invitatus redit, ex ferina in
humanam naturam mutatus. Largitatem quidam
aliquando induerat, mox in alterum habitum trans-
fertur, qui a tragico raptor hominum esset vocatus.
Et contra rapaces homines novimus liberales et
postea ferocientes, deinde stultos ac superbiecentes
et qui ad virtutem reversi sunt. Saeculi Euripus mille
istiusmodi conversaciones videt reflecti, quibus secu-
laris homo videtur plures facies, plures formas quam
Proteus habere, quas enumerare esset in-possibile.
οἷδε στρέφειν ἐλιγμούς, δι' ὧν πολυπρόσωπός τις ὁ
δσον οὐκ ἔστιν εἰπεῖν.

14. Sic saeculum, eo quod est multarum forma-
rum, indefinitum, atque inconstans, de uno arguit

des decidebat, et super brachia relevabatur. Coloris
nigri erat. Hos dico magnos monachos, aut perfec-
tos; hoc nomine decursu operis utar. Alii erant mino-
res, quos Mantellatos dicit sive μανδουώτας; et non-
nunquam μικροσχημονας. Tertius ordo erat novi-
tiorum, seu εἰσαγωγικῶν. De quibus eorsim dicen-
dum erit alio in loco ad finem.

egregium istud animal, hominem, quod nullum characterem haheat. Amat enim pro deficiente incertum accipi. Ipse autem cum, speculo conscientiae sibi admoto, istud oculum figit, atque ex imagine spirituali colligit et discit figuram hominis propriam sibi deesse, sicut facit Nabuchodonosor, cum e specie naturali excidit, atque recentioribus temporibus Tiridates, (cur enim Circenses fabulas in medium proferre?) tunc tactus dolore cogitat quid faciendo in certam aliquam speciem seipsum informabit, atque incerta sua stabiliet. Igitur mente ad solem fulgentem assurgens, atque ad lunam etiam, et illius speciem in eodem statu semper manentem miratus, lunæ vero vicissitudines ob variam faciem despiciens, terram fugit quæ causa est cur lunæ, utpote proximæ terræ, in specie videantur maculæ; ipseque supra terram elevatur.

15. Tunc, veluti ursæ horridus et informis fœtus in pulchritudinem sibi propriam translatus, in populum Dei excultum, ut evangelice loquar, et sic ornatum inscriptum, incipit stabilem formam tenere ac in virum perfectum formari; et maxime in formam divinam, et quod super omnia reverendum est, Dei vultum induere, secundum verba Scripturarum. Jam non ambulat, ut prius, sine specie, in nocte vitæ mutationi obnoxia; e contra sicut in die honeste circumfertur. Jam enim dignus est qui sanctus homo Dei vocatur, sicut Joseph custos domini de nocte, qui nocte et die ejusdem habitus secundum Deum erat, non mutatus deinceps in alienum neque vacillans, neque variatus. Qui habitus forma renovata in id quod decet, sanctus quidem est, et homini optime conveniens, quia ex multis priscis speciebus hominem ad unicam adducit; parvus tamen manet. Et unde parvus? Eo quod vere magnum, hic homo Dei veste nigra indutus, nondum suscepit, neque ad optatum finem altiore pervenit; in planitie versari desiit, jam montem attingit, in eum totis viribus adrepit; e planitie egressus est, atque ex fumo emanante, proximusque aeri puriori et spiritui vivifico, licet terram adhuc conspiciat, et ista pristina memoria revolvat, sub quibus vera humana species latebat: et jam metuit ne decidens ex incepto ex altoque dejectus pejora patiatur.

λως εἰς γῆν ἔτι καὶ τὰ περὶ γῆν, καὶ ἀναπεμπάζει τῇ μνήμῃ τὰ πρῶν ἐκεῖνα, ἐξ ὧν τὸ ἀληθῶς ἀνθρώπινον σχῆμα ἠφάνιζε· καὶ δέδιε, μὴ κατασβεῖς τῆς ἀνόδου, καὶ κάτω πετών, χειρόν τι πείσεται.

16. Postquam vero, concepto naturali ac justo timore, alas suas extendit, primo mane, vigil, exurgens ad desideria quæ exaudit Deus, oculos omnemque sensum ita recludit ut nullo modo homo terrenus remanere velit, sed cælestis, et assurgit statuens firmiter apud se montem summum superare, linquere aera humidum, circumductas tenebras, et omnis generis tempestates, ut sit incolâ regionis nebula carentis semper que serenæ. Eiaage

ρεῖ τοῦ καλοῦ ζώου, τοῦ ἀνθρώπου, τὸ μὴ σχῆμα ἔχειν οὐδέν. Ἐθέλει γάρ πως ἡ ἀοριστία ὑποκρινεσθαι στέρησιν. Ἄλλ' ἐπειδὴν αὐτὸς τὸ τῆς συνειδήσεως προστησάμενος ἔνοπτρον ἀπερείση τὸ νοερὸν ὀπτικὸν εἰς αὐτὸ, καὶ φαντασίαν πνευματικῆ ἀναλεξάμενος ἐκεῖθεν μάθοι, ὡς οὐκ ἔχοι ἀνθρώπῳ πρέπον σχῆμα, ὃ καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐποίησεν ἂν, ὅτε τοῦ καθήκοντος ἐξέπεσε χαρακτήρος, καὶ ὁ ἐν ὑστέροις χρόνοις Τιριδάτης, (τοὺς γὰρ Κίρκαιους μύθους τί χρῆ παραιοκρίνειν ἐντύθηα; τότε δὲ ἀχθισθεῖς μελετᾷ, τί ἂν ποιήσας, εἰς ἓν τι μορφῆς ἐπιτόν σχηματίσει, καὶ καταστήσει τὸ ἐν αὐτῷ ἄπειρον. Καὶ τοίνυν εἰς τὸ κατὰ τὸν ἥλιον σεμνὸν ἀναδραμῆν τῇ διανοίᾳ, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὸ κατὰ τὴν σελήνην, καὶ ἐκτίνον μὲν θυμαῖσας τοῦ διηνεκῶς ἐν ταυτότῃ μόνοντος σχήματος, τῶν δὲ σεληναίων αἰξομειώσεων καταγνοῦς διὰ τὸν ἐκεῖθεν κατ' αὐτὴν πολύσχημον, φεύγει μὲν τὴν γῆν, δι' ἣν καὶ αὐτῇ τῇ σελήνῃ προσγειοτέρα κειμένη βύσπασμά τι προσωπικὸν ἐπιφαίνεται· γίνεται δὲ τῶν ὑπεργείων.

ιε'. Καὶ τότε δὴ ὡσεὶ καὶ ἄρκτου εἰδεχθῆς τι καὶ ἄμορφον ἔμβρυον εἰς εὐμορφίαν αὐτῷ πρέπουσαν μεταποιηθεῖς, καὶ ἐγγραφεῖς εἰς Θεοῦ λαὸν κατασκευασμένον, εὐαγγελικῶς φάναι, καὶ οὕτω κόσμιον, ἐνάρχεται σχῆμα σταθερὸν ἀπολαμβάνειν, καὶ χρωματίζεσθαι εἰς τέλειον ἄνθρωπον· μάλιστα μὲν οὖν εἰς μορφὴν εἰδοποιεῖσθαι θέλει, τὸ δε πάντῃ σεμνότατον, εἰς Θεοῦ, γραφικῶς φάναι, πρόσωπον· καὶ οὐκέτι ἀσχημόνως, καθὰ καὶ πρὶν, τῇ τοῦ βίου ἐμπεριοδεύει, νυκτὶ ἄλλ' ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατεῖ· καὶ ἔχει καὶ αὐτὸς εὐσχημῶν Θεοῦ ἀνθρώπος ὀνομάζεσθαι κατὰ τὸν νύκτερον κυριακὴν Ἰωσήφ, ὅς καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ τοῦ αὐτοῦ κατὰ Θεὸν σχήματος ἦν, οὐ μεταμορφούμενος τοῦ λοιποῦ εἰς ἀλλόκοτον, οὐ μεταπίπτων, οὐκ ἀλλοιούμενος. Καὶ ἔστι τὸ τοιοῦτον σχῆμα, τὸ τῆς κατὰ πνεῦμα εὐσχημόνος μορφωτικῆς ἐνάρξεως δηλαδὴ, θεῖον μὲν, καὶ ἀκριβῶς ἀνθρωποπρεπές καὶ μεταπίπτον εἰς μονοπρόσωπον τὸν πρῶν πολύμορφον ἄνθρωπον· μικρὸν δὲ ὅμως αὐτὸ εἰσέτι. Διὰ τί μικρόν; Ὅτι οὕτω τὸ μεγαλεῖον ἐντελῶς ἀπέληφεν ὁ τοιοῦτος τοῦ Θεοῦ μελαμορφος ἀνθρωπος, οὐδ' εἰς τὸ ὄντως ἀκρότατον ἐφετὸν ἀναβέβηκεν· ἀλλὰ περιπέζιος μὲν εἶναι ἀφῆκεν, ἀπὴρξάτο δὲ γίνεσθαι τοῦ ὄρους, ὡς ἀναβῆναι εἰς αὐτὸ, ἐφ' ὅσον δύναμις ἀπαλλαγείς μὲν τῆς λείας πεδιάδος καὶ τοῦ περὶ αὐτὴν καπνώδους ἀτμοῦ, πελάσας δὲ ἀλιγκρνεστῆρ ἀέρι καὶ ζωογόνῳ πνεύματι, εἰ καὶ καταβλέπει ἐ-

καὶ τὰ περὶ γῆν, καὶ ἀναπεμπάζει τῇ μνήμῃ τὰ πρῶν ἐκεῖνα, ἐξ ὧν τὸ ἀληθῶς ἀνθρώπινον σχῆμα ἠφάνιζε· καὶ δέδιε, μὴ κατασβεῖς τῆς ἀνόδου, καὶ κάτω πετών, χειρόν τι πείσεται.

ιε'. Ἄλλ' ὅτε φοβηθεῖς φόβον, οὐ ἦν φόβος, ἐλάθηται πτέρυγας αὐτοῦ κατ' ὄρθρον, ὃν ἐφῆται νήφων, εἰς ἐναεῦσεις, ὧν ἐπακούει ὁ Θεός· καὶ μύσει τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἅμα δὲ καὶ πᾶσαν εἴθυσιν, ὡς μηκέτι ἐθέλειν γῆς ἀνθρώπος ὄλως εἶναι, ἀλλ' ὑπερουράνιος, καὶ στήσει, κυρώσας παρ' ἐπιπέδου τὴν ἐνάρετον πατήσας ἀκώρειαν, καὶ καταλείψει μὲν τὸ τοῦ ἀέρος λιμνάζον, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν γόφους, καὶ τὰς θυέλλας τὰς παντοδαπὰς, γενέσθαι δὲ

τοῦ ἀνεφελου τόπου καὶ ἀεὶ φωτοφανοῦς· καὶ δὴ καὶ τεύξεταί τῆς τοιαύτης ἐφέσεως, εἴτ' οὖν φαύσεως, καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἀποκαταστή, τόπου γενόμενος ὑψηλοτάτου, ἀφ' οὗ ἐπιβλέπων ὁ Κύριος διοπτρεύει πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ πῶς ἐκείνῳ συμπροκυπτῶν, δύναται καὶ αὐτὸς ἐφορᾶν ἀνθρώπους, ὅσοι τῆς αὐτοῦ ἐφορείας δέονται, καὶ πάντα καὶ αὐτὸς ὅσα ἐθέλει, ποιεῖν — τότε δὴ τὸ μικρὸν ὑπεραναβάς, εἰς ὅσον οὐκ ἂν εἴη ἐξαριθμησασθαι, τοῦ μεγάλου γέγονε σχήματος, προσώπῳ ἐν λαμπρῷ καὶ πολυμεγέθει σεμνυνόμενος, ἐν τῷ ὀπτανέσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐνὸς τῆς ὑπερφώτου Τριάδος, καὶ τῷ λοιπῷ δὲ τῆς κατὰ πνεῦμα διαρτίας ἐξ ἀναλόγου μεγαλειῶς καὶ ἐνικῶς ἐσταλμένος, καὶ οὕτω μὴ ψευδόμενος τὴν τοῦ μεγάλου σχήματος ἀνάληψιν, ὅπερ ἦν ἂν — καὶ μέγιστον εἰπεῖν — εἰ μὴ διαστέλλειν αὐτὸ οἱ Πατέρες εὖ ποιούντες, διέκρινον πρὸς ἡν ἀπαραιοῖτον αἰωνίως οὐσαν αἱ λοιπαὶ ὡσεὶ καὶ

17. Τοιοῦτου τοίνυν ὡς ἐν τριπλῇ ἐννοίᾳ ὄντος τοῦ μεγαλοτήμονος βίου, καθὰ εἴρηται, τῆς τῶν ἀγαθῶν Χριστιανῶν καταφυγῆς, ὅτε πολεμίων ἐξ ἀέρος βαλλόντων κρύψασθαι, βούλονται, μακάριος μὲν ὁ κατ' αὐτὸ ἀληθῶς ἐσχηματισμένος, εἴτ' οὖν εἰδοποιημένος θεοειδῶς, καὶ θεϊότερον μεμορφωμένος, ὡς οἶα ἐν μορφῇ Θεοῦ καθεστῶς, καὶ τὴν μεγαλοσύνην ἐντεῦθεν αὐτοφυῶς κληρωσάμενος· ἔτι δὲ τελειοποιῶς τῶν ὑπὸ τὸ μέγα, καὶ οὕτω πρῶτον σχῆμα φιλοσοφίας λόγῳ καὶ πᾶσιν ἐκείνοις τὸ ἐνδεῖον ἀναπληρῶν μεθόδῳ θεῖᾳ συλλογιστικῇ, δι' ἧς ἡ τῶν ἀγαθῶν γνῶσις περαίνεται, ναὶ μὴν καὶ εἰς οὐρανοῦ ἀνατεινόμενος μίμησιν, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς ὑποτυπωθήσεται. Καὶ οὕτω μὲν μακάριος ὁ τοιοῦτος λόγων τοιούτων τριῶν, ἐπὶ ἀναβάσει τῇ κατὰ τὸν μεγαλοσχῆμονα, ὡς εἰς τρίτον ἐλαφρισθεὶς οὐρανόν· ἄθλιος δὲ, καὶ οὐκ εἰσάπαξ, ἀλλὰ τρισάθλιος ὁ ἄλλως κατ' ὑπόκρισιν προσωποποιούμενος δι' αὐτοῦ, καὶ σχήματι μὲν ἀντεπάγγελτος Θεοῦ πεφηνῶς πρόσφυξ, πράγματι δὲ ἀπροσκόλλητος ὢν ἐκείνῳ, ὡς ἡ καταπαίζων, ἢ μὴ ἐκουσιαζόμενος, ἢ ἀλλὰ ἐμπολῆς χάριν τὸ καλὸν προβάλλων πραγματευτικῶς· ὅς τὸ τριχῶς ἤδη ἀνεπτυγμένον μέγα σχῆμα ψευδόμενος, οὕτε λογικῶς μεμόρφωται προσώπῳ Θεοῦ, καὶ ἀσυλλογίστως βιοῖ, κατασοφίζόμενος ὑπὸ τοῦ τὴν κακίαν πανοφροῦ, καὶ τοῦ κατὰ νοῦν δὲ οὐρανοῦ ἀπολισθήσας, ὡς εἰς ἐωσφόρον κατέπεσε. Καὶ ἦν ἄρα κρεῖττον αὐτῷ, καθὰ καὶ εὐηρεστεῖτο ἐν τῷ καιρῷ τῆς κουρᾶς, μὴ τάξασθαι· τῷ Θεῷ, ἢ ταξάμενον ψεύσασθαι. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ εἶχεν ἂν κρίμα· τὸ δὲ δευτερον εἰς ἀκριβῆ κατάκρισιν ἀποτελευτᾷ.

17. Φέρε γὰρ, ὀλιγόστιχον ἐπιδρομῆν ποιησώμεθα, ὢν κατατίθενται οἱ πρὸς μεγαλοσύνην πνευματικὴν ἐσχηματισμένοι, καὶ οὕτως ὑπεσχῆμένοι ἐκπροσωπεῖν τῷ Θεῷ· ἵνα τῇ πρὸς αὐτὰ τῶν κατ' αὐτοῦς πράξεων παραθέσει ἐπιγνώμεν, εἰ πρὸς ἀκριβῆς ἐξομοιοῦνται προκένσημα οἱ πρὸς ἔνθεον ἑαυτοὺς ἐν τοῖς περὶ ἡμᾶς μορφάζοντες πρόσωπον. Ἐχει δὲ τὰ τῆς ἐπιτομῆς ταύτης οὕτως ἐπελευστικώτερον.

18. Πρῶτα μὲν ἐκ θειοτάτης ὀπλοθήκης ἀναλαμ-

A potliatur hoc voto, hac luce, juxta Deum sedem figat civis altissimæ regionis, e qua universos filios hominum Dominus conspicit; et ipse se cum illo aliquo modo inclinans potest homines quotquot ipso duce indigent aspicere, et quæcunque sibi placuerint peragere. Tunc modicum progressus, quantum mensurari vix possibile est, sit magni indumenti particeps, una specie lucida et magna conspicuus, visus sub specie magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi, unius de Trinitate incomprehensibili, et similiter reliqua Spiritus informatione multum et unice præditus, sicque assumptionem magni indumenti non fallens, quod eveniret quidem (res mirabilis dictu!) nisi id sancti Patres judicarent differre a maxima et unica Dei specie, ad quam incomparabilem ab æterno omnes aliæ velut umbræ apparent.

B τῆς κατὰ Θεὸν παμμεγίστης μονοσχημοσύνης, καὶ σιαί τινες θεθεώρηται.

17. Talis cum sit, et sub triplici ratione possit considerari vita perfectionis, ut supra dictum est, vel fuga bonorum Christianorum qui ab inimicis tela ex alto conjicientibus quærent abscondi, beatus sane est qui in ea sanctum habitum et speciem vere assumpsit, qui divine informatus est, et quasi in forma Dei stetit, magnitudinemque jure accepit, qui insuper perficit homines sub magno et primo ordine inferiores, philosophicis verbis, et reliquis similibus rationibus, implens quod deest, secundum egregiam syllogismi methodum, qua ad bona cognoscenda pervenitur; atque etiam ad cælestium imitationem protendit, sicut ex infra dicendis patebit. Beatum ergo dicemus horum trium ordinum hominem, ob ascensionem in monachicam perfectionem, usque ad cælum evolantem. Miserum autem, nec semel, sed ter miserum hypocritam, qui sub hac specie aliam abscondit, qui videtur ad Deum confugere dicitur, re autem ei minime adhæsit, sive ex ludibrio, sive ex timore, sive ex avaritia bonum hoc præferente ad res augendas; qui triplicem supra memoratum magnum habitum ementitus, ne ratione quidem divinam speciem assumpsit, qui irrationabilem vitam ducit, decipitur a magistro malitiæ, et de cælo intelligentiæ, sicut Lucifer, decidit. Melius erat ei, sicut tempore tonsuræ admonebatur, Deo non adhærere, quam adhærentem renuntiare: illud enim excusationem forte habuisset, hoc vero desinit in certam condemnationem.

18. Age ergo, quæ objiciant homines ad spiritualem, magnitudinem instructi, et Deo assimilari parati, breviter percurramus, ut actibus ad ea collatis agnoscamus utrum ad punctum, et ad perfectum similes sint, qui seipsos ad divinam speciem informare debent. Tali modo melius succedet illa brevis expositio.

19. Et primum ex hoc divino armamentario sum un-

tur arma ad bellum spirituale ad quod ordinantur et præparantur. Quæ enim pro armis inter sacra induuntur, pridie ad vesperam, extra templi aditus præparantur, sanctificantur, et baptizantur ut fiant lorica aqua temperata. Postridie his primo induuntur ante sacram initiationem, quæ mane, et usque ad ardentem solem protenditur, ita ut vespere, mane et meridie enarrentur Dei mirabilia. Et cum perficiendum est hujus ritus mysterium, inchoantur cantus spirituales et psalmi, quibus gaudium mentis declaratur (lætum enim aliquid cantus est, nec ullum animal triste canere dicitur): sequuntur elogia eorum qui eodem modo secundum Deum vestiri elegerunt, et pronuntiatuæ sæculi condemnatio in psalmis et in sermone, velut ex ore illius qui tendendus est, quæsi eum pœniteat et pudeat, quod seipsum rebus terrenis et contemptibilibus implicauerit, cœlestiaque contempserit. Quibus peractis, monachus jam ad Deum proximus, stans juxta illum, et omnino progressus, ipse in limine interrogatur qua de causa accesserit, utrum spondeat permanere in monasterio, atque in exercitatione, usque ad finem, hoc est non modo usque ad integrum et ad perfectionem, sed et usque ad mortem. Postea postulantur iterum obedientia, patientia, submissio, solitudo, et alia his similia; et postquam spondit, jubetur cogitare quid promiserit, cui promissum crediderit, profecto Deo, et angelis, quorum ambit speciem. ἐπειδὴν κατάθεται, παραγγέλλεται βλέπειν, οἷά τε ὅτι θεῶν, καὶ ὅτι ἀγγέλοις, ὧν τὸ σχῆμα ἐπιποθεῖ.

20. Eidem nuntiatuæ adesse angelos, promissa ab ipso litteris mandante: in super hominem sic ordinatum cruci et morti addictum esse, ex tunc crucifigendum et moriendum esse mundo, sicut mundum sibi, ut nec ipse, e terra in altum sic elevatus in cruce, animum mundo applicet: neque sibi sic exaltato mundus amorem impertiat per suos propinquos, ne se crucifixum commoveant et dejiciant. Continuo enim jubetur separari a parentibus, fratribus, et omni cognatione, amicorum familiaritate, a mundanis, tumultu, cogitationibus, possessionibus post tonsuram acquirendis, bonis, voluptate, gloria, non qualibuscunque, sed vanis hujus sæculi, siquidem tunc demum fruendum erit voluptatibus aliis secundum Deum, inter quas primum locum obtinet Dei meminisse, et de hoc gaudere, eaque gloria quæ Deus magnifice glorificatur. Tales prorsus sunt quæ a labore pro Deo suscepto, ut a fonte, derivantur, siquidem labores, ut novimus, gloriam pariunt.

21. Admonetur porro etiam animam abnegandam esse. Quam animam? Ea scilicet qua animalis homo ea quæ sunt Spiritus non percipit, qua abnegata crucem assumit, ut Christum sequatur. Et iterum qui accessit ad Deum ne quæ requirunt otia pecora irrationabilia, ipse prosequatur, nec

δύονται τὰ φραγνυτὰ τούτους πνευματικῶς ἐπὶ πολέμῳ, εἰς ὃν ταττόμενοι ἐτοιμάζονται. Ἡ γὰρ ἰσχυρῶς ἀμφιέννυται ὀπλισμοῦ τύπῳ, ἣ μὲν φθόρα ἐπέρα ἕσω τῶν τοῦ ναοῦ ἀδύτων ταμιεύει ἀγιαζόμενα, καὶ οὕτω βαπτόμενα εἰς θωρακισμοῦ στερέωτητά· ἡ δὲ ἐφεξῆς ἡμέρα προβάλλει περιδύεσθαι αὐτὰ πρὸς τελετὴν ἁγίαν, παρατείνουσαν ἕως καὶ εἰς ἡμέραν ἀκμάζουσαν, ἵνα καὶ οὕτως ἐσπέρας καὶ πρωτὶ καὶ μεσημέρας ἀπαγγέλλωνται τὰ τοῦ θεοῦ θαυμάσια. Ὅτε δὲ καὶ τελείσθαι χρὴ τὸ τῆς ἐργασίας ταύτης μυστήριον, προηγούνται ἕδαι πνευματικαὶ καὶ ψαλμοὶ, ψυχὴν συμβολογραφοῦντες χάρουσαν (χαροποιὸν γὰρ τι καὶ ἡ ἕδῃ, καθὼ καὶ ὧδὴν ζῶον λυπούμενον ᾄδειν λέγεται)· συνεφέποντα δὲ καὶ μακαρισμοὶ τῶν προαιρουμένων οὕτω κατὰ θεὸν σχηματίζεσθαι· καὶ βίου δὲ κατὰ γυνωσικὴ ἐφωτισμένη ψαλμωδικῶς, ἔτι δὲ καὶ εὐαγγελικῶς, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ μέλλοντος κείρεσθαι, οἷα μετγνωκῶτος καὶ ἀσχυνομένου, εἶπερ ἑαυτὸν ἀπησχόλει τοῖς κάτω καὶ πατοῦμένοις, τὰ ἀνωτάτω ὑπερῶν. Ἐπὶ τούτοις, ὡς ἤδη τοῦ μοναχοῦ ἐγγίστατος τῷ θεῷ, καὶ πρὸς αὐτῷ γενομένου, καὶ αὐτόχρητα προσεληλυθότος, ἐρωτᾶται ὁ ἐπηλύτης τί δήποτε προσήλθε, καὶ εἰ παραμένειν τῷ μοναστηρίῳ κατατίθεται καὶ τῇ ἀσκήσει ἕως καὶ εἰς τέλος· ὁ ταυτὸν ἔστιν οὐ μόνον τῷ εἰς ἀκέραιον καὶ ἐντελεῖς, ἀλλὰ καὶ τῷ ἕως καὶ εἰς θάνατον. Ἐἶτα προσερωτᾶται καὶ ὑπακοὴν, καὶ ὑπομονὴν, καὶ θλίψιν, καὶ τὸ στενόχωρον, καὶ ἄλλα σύστοιχα τούτοις καὶ συντίθεται, καὶ τίνι ἀνατίθεται τὴν συνθήκην, ὁπλοῦν.

κ'. Ἀναδιδάσκειται δὲ καὶ ὅτι ἄγγελοι παρατείναν, ἀπογραφόμενοι, ἅπερ αὐτὸς ὁμολογεῖ· μανθάνει δὲ καὶ ὅτι ὁ οὕτως ἀποτασσόμενος σταυρὸν καὶ θάνατον ἐπαγγέλλεται, καὶ ὅτι ἐκ τῆς ἄρτι σταυρωσῆς χρὴ καὶ νεκροῦσθαι αὐτόν τε τῷ κόσμῳ, καὶ τὸν κόσμον αὐτῷ· ἵνα μήτε αὐτὸς πρὸς τῷ κόσμῳ τὸν νοῦν ἔχη, ἅτε γηθεν ὑψοῦ σταυρικῶς ἐξηρμένος, μήτε ὁ κόσμος προσπαθῶς τῷ οὕτως ὑψωθέντι προσανέγη διὰ τῶν προσωκειωμένων αὐτῷ, δρατομένων οἶον τοῦ ἐσταυρωμένου, καὶ κατασπόντων αὐτόν. Δύτικα γὰρ ἐπιφωνεῖται, καὶ γονεῦσιν ἀποτάσσασθαι, καὶ ἀδελφοῖς, καὶ συγγενεῖς πείσθαι, καὶ συνηθείαις φιλικαῖς, καὶ κόσμου θορύβοις καὶ φροντίσι καὶ κτήσεσι, ταῖς δηλαδὴ μετὰ τὴν κορυφαίαν, καὶ ὑπάρξεσι, καὶ ἡδονῇ, καὶ δόξῃ, οὐ ταῖς ἀπλῶς ἀλλὰ ταῖς ματαίαις ταῖς τοῦ βίου, διὰ τὸ καὶ ἡδονῆ θεοπερῶς ἐτέρων κατάρχεσθαι, ὧν ἡ κορυφαία ἡ μεμνησθαι τοῦ θεοῦ, καὶ οὕτως εὐφραίνεσθαι, ἡ δόξῶν δὲ, καθ' ἃς καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἐνδόξως ἐφέρεται. Τοιαῦτα δὲ πάντως, ὁπόσαι οἷα καὶ πατρὶς πῦρ κατὰ θεὸν πόνου ἐκφύονται, εἰ γε πόνου γέννησιν ὀδύσαν, ὡς οἶδαμεν.

κ'. Πρὸς τούτοις κατηχεῖται ἀπαρνείσθαι καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν. Ποίαν αὐτήν; Καθ' ἣν ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ φρονεῖ τὰ τοῦ Πνεύματος· ἦν ὁ ἀπολέξας ἀφρεῖ σταυρὸν, καὶ ἀκολουθεῖ τῷ Χριστῷ. Ἐπιπαραινέται τῆνικαῦτα ὁ τῷ θεῷ προσχωρήσας, μήτε ἀνέσεις ἐθέλειν, ὁποῖα τοῖς ἀγγελίοις καὶ οὐ-

τως ἀνέτοις φιλοῦνται, μήτε ἀμεριμνίας καὶ τρυφᾶς. Παρακαλεῖται δὲ καὶ εἰς ἀγῶνας πνευματικῶς, καὶ εἰς πτωχεῖαν ὅποσον ταύτην εἴποι τις ἂν, εἴτε τὴν κατὰ πνεῦμα, καθ' ἣν πτωχεύει τις ἀμαρτιῶν, εἴτε τὴν ἐν περιουσιασμῶ τῶν κατὰ κόσμον. Ἐπιπροκαλεῖται καὶ εἰς πένθος ἀγαθόν, ὅποσον πραγματεύεται ὁ, ὡς ἐβρέθη, σταυρούμενος καὶ νεκρούμενος· ὅς καὶ ζητεῖ τὴν ἐντεῦθεν ἀνάλυσιν, καὶ κλαίων λέγει τὸ « Ὁμοί, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη, καὶ οὐκ ἀπολύομαι ταχὺ τῆς ζωῆς· » Ἐπισκήπεται δὲ καὶ φῶς, εἴποτε πεινήσει, καὶ διψήσει, καὶ γυμνιτεῖσαι, καὶ ὕδρισθῆ διὰ τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πολὺν αὐτοῦ μισθόν· οὐπερ ἔνεκεν χαίρειν αὐτὸν χρεῶν. Καὶ ἔχει μὲν ἐν τούτοις εἰπεῖν καὶ αὐτὸς τὸ « Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; » Εἰδὼς δὲ ἀκούσιν εὐαγγελικῶς, ὡς τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ, σιωπᾶ εὐλαβῶς, εὖ γὰρ ποιῶν, καὶ κατακόπτων. Καὶ οὕτως ἀνθομολογούμενος, δέχεται τὰ ἐκλαλούμενα, ψυχαγωγούμενος οἷς ἀκούει αὐτίκα τότε, ὅτι ἐξελέξατο αὐτὸν ὁ Θεός, καὶ διεχώρισεν ἀπὸ τῆς ἐν κόσμῳ ζωῆς· καὶ ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ, πρὸς ὃ σχηματίζεται μεγαλυνόμενος ἔθετο αὐτὸν στρατευόμενον εἰς διαγωγήν ἀγγελαιοῦδῃ ἐν ὕψει κβ'. Καὶ εἰσὶ μὲν καὶ τοιαῦτα πάντα φρικτὰ, ὧ ἀδελφεῖ· ἐμὲ δὲ πλέον παράγει ἐς φρίκην καὶ ἐκείνου τοῦ θεοτάτου βιβλίου τῆς ἀποταγῆς, ὅτι ὡς οἱ αὐτοῦ κτηγούμενος ὁ τοιοῦτος ἀπολαμβάνομενος ἀκούει βάπτισμα λαμβάνειν αὐτίκα, τό τε εἰς καταρχὴν ζωῆς ἐτέρας καὶ βίου μετάθεσιν, προσφύστερον δὲ εἰπεῖν, παλιγγενεσίαν σωτήριον, καὶ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ καθαίρεσθαι, καὶ υἱὸς φωτὸς γίνεσθαι· καὶ ὅτι αὐτὸς Χριστὸς ὁ Θεὸς συγχαίρει μετὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἐπὶ τῇ αὐτοῦ μετανοίᾳ, θύων τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν· καὶ ὅτι ἐξ ἐκείνης τῆς ὥρας ἐνάγεται εἰς τὸ περιπατεῖν ἀβίως τῆς κλησεως, καὶ τῆς τῶν ματαίων προσπαθείας ἀπαλλάττεσθαι, καὶ μηδὲν εἰς τὰ ὀπίσω στρέφειν· μὴ καὶ γένηται, φησί, στήλη ἀλδὸς κατὰ τὴν γυναῖκα τοῦ Λὼτ, ἢ ὡς κύων, φησὶν, ἐπιστρέφων εἰς ἴδιον ἔμετον, ἢ ἑξομοιωθῆ ἀνδρὶ ἐπιβαλόντι χεῖρα ἐπὶ ἄροτρον, καὶ εἰς τὰ κατόπιν στραφέντι, καὶ οὕτω μὴ εὐθέτω εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν ὄντι.

κγ'. Τὸ δὲ ἅγιον βιβλίον ἐκεῖνο πρὸς τούτοις ἐπιτάσσει ἀπειναῖ τοῦ μεγαλοσχίμου ἀνηκόταν, ἀντιλογίαν, ὑπερηφανίαν, ἔριν, θυμὸν, κραυγὴν, βλασφημίαν, καταλαλιὰν, ἀεργίαν, παβήσιαν, μερικὴν φιλίαν, λαθροφαγίαν, περπερίαν, γογγυσμὸν, ψιθυρισμὸν, ἐπίκτησιν ἰδιάζουσαν οἰκτροῦ πράγματος· οἰκτρὰ λέγοντος τοῦ παραγγέλιματος ἢ πάντα τὰ κατὰ βίον, ὡς οἰκτροῦ ἄξιον ἀποτελοῦντα τὸν αὐτοῖς προσανέχοντα, ἢ τὰ εὐτελέστατα· ἵνα ὁ μοναχὸς μὴ δὲ τὰ σμικρότατα εἰς ἐπίκτησθαι· ὃ δὲ τοῖς ὄντως ἀκρημονοῦσιν ἐπιτρέπει εἰς μάλιστα, οἱ σχεδὸν μόνους ἑαυτοὺς κέκτηνται. Εἰ δὲ τι καὶ ἔχειν τοὺς τοιοῦτους χρεῖ (ἔξουσι δὲ πάντως, ὡς ὁ Θεὸς ἀρέσκειται), ἀλλ' οὐδ' αὐτὸ ἐξω λείπεται τῆς τῆνικαῦτα βιβλιακῆς ὑποθήκης. Ἐπιτέτραπται γὰρ αὐτοῖς εἰς κτήσιν ἀγιοπρεπῆ φιλαδελφία, ἡσυχία, ἐπι-

A incuriam, nec delicias. Accenditur et ad pugnas spirituales, atque ad paupertatem : eam nempe dico quæ est Spiritus ; et a peccato jejunat, sive quæ circa mundanam abundantiam versatur. Deinde ad bonum dolorem adducitur, quem concepit, ut dictum est, homo crucifixus et mortuus, qui exinde quærit dissolvi, et ait cum lacrymis : « Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est¹, et non ex vita ista liberor ! » Et ostenditur splendor famis, sitis, nuditatis, et injuriarum, propter copiosam mercedem earum in cælis, unde necessario gaudendum ipsi est. Contingit inter hæc eum dicere : « Quis ergo poterit salvus esse ? » Sed cum audivit evangelizantem impossibilia apud homines possible esse apud Deum, tacet libenter, prudenter, et caput inclinans. Sic consentiendo dicta recipit, suadetur cum protinus audit se a Deo electum esse, segregatumque ab ista vita mundana ; cum audit velut ex persona illius secundum quem informatur cum lætitia, se positum fuisse militem in vitam angelicam, in agendi rationem sublimem et cælestis similem.

οὐρανομιμήτου πολιτείας.

22. Tremenda sunt equidem hæc omnia, frater, amplius autem ad tremendum me adducit hoc verbum divini libri initiationis; eumdem, ut catechumenum, suscipi, juberique baptismum continuo recipere, inoipere alteram vitam, et veterem mutare, seu, ut aptius loquar, renasci ad salutem, a peccatis mundari, et filium lucis fieri. Audit etiam Christum cum sanctis angelis de sua pœnitentia gaudere, vitulumque saginatum occidere, atque ex hac hora se invitari ad ambulandum digne vocatione sua, ad deponendum vanitatis amorem, retroque minime respiciendum, ne fiat, inquit, salis status, ut uxor Lot, vel canis ad suum vomitum rediens, aut ne æquiparetur homini manum mittenti ad aratrum, et retro respicienti, et minime apto ad regnum Dei.

23. Vult etiam sanctus liber magnum monachum alienum esse ab inobedientia, contentione, fastu, discordia, ira, clamore, blasphemia, detractio, otiositate, procacitate, amicitiiis privatis, occulta comestione, præsumptione, querela, susurratio, et re miserabili proprie possidenda ; et miserabilia dicuntur a lege omnia bona in hoc mundo, quia decedit dignus miseratione qui iis agglutinatus est, tum vilissima ne minima quidem monachus curet acquirere : hoc enim maxime vere pauperes decet qui fere nihil nisi seipsos possident. Si quid oportet tales habere (et habebunt profecto, ut concedit Deus), illud extra hanc libelli normam non erit. Iis enim pro possessione sanctis congrua concessa sunt charitas, silentium, decentia, pietas, studium verbi divini, lectio, opera viribus ac-

¹ Psal. cxxx, 5. ² Matth. xix, 25.

commodata, temperantia, atque patientia usque ad mortem.

24. His igitur ita enuntiatis in mero sermone non sistit exhortatio, sed interrogatur initiandus utrum hæc omnia servare promittat, non propriæ virtuti confisus, sed divinæ; et utrum in his promissis permanere usque ad finem vitæ spondeat, non vi sibi naturali, sed potius gratia Christi. Et postquam respondit tondendus: Ita, Pater, et sic thesaurus spiritualis in tuto est positus, exoptanda tondens invocatur, et sigillo benedicto imposito, orat dicens quæ a tonso servari debeant, jacente humi usque ad completam initiationem, et quasi matrem terram amplexo prostratione, e qua hic longe profecturus est; ut aliquando e carne tranquille educus eam ad infra demittat, terræ objectam seu reditam unde accepta erat, atque evolet libera mente ad eum a quo vocatus est, et cui ordinatus est. κάτω πέμψη, τῇ γῆ προσπίψας, ἣ καὶ δίκην χρέους ἀνελεύσεται εἰς τὸν μετακαλεσάμενον, ᾧ καὶ ἐτάξατο.

25. Sic a principio homines Dei disciplinam ejus amplecti promiserunt. Ego autem dicturus sum quid postea, nostro ævo, sancti monachi multum vivere visi, re autem mortui, qui primo versari in cælo constituerant, et mutato consilio terra lætantur; qui aliquantulum monachi fuerunt, verum mox non solum duplicantur, (non ad instar gemellorum Molionidarum (2) ad quorum vires et robur accedere est impossibile; neque secundum duplicem Platonis hominem, cujus duplicitas monstruosa effingitur, se duabus naturis tergiversantibus; neque secundum celebrem Janum qui duobus vultibus solum duplicabatur), sed aliis modis, nec laude dignis, in multiplicatam extenditur duplicitas eorum. Cum Deus eos jussisset, quo tempore cælesti mundo se velut mutatos et renovatos addicebant, crescere et multiplicari, nempe bonis actibus et virtutum excellentia, atque etiam multos discipulos sibi non degeneres producendo; isti e contrario ex alto deorsum conversi, et in caput præcipitati, res prisce vitæ augent et multiplicat, student meros laicos bonis acquisitis superare, et priora stercora mundanæ conversationis colligere, quæ nihil sunt facta comparatione ad bona futura; tunc acquisitis bonis immodicis, cum nulla re indigent, et pauperes esse oportet, sine ulla necessitate ditantur, immemores præcepti: « Quærite regnum cælestē, et terrenum adjicietur vobis ».³ Non enim sinunt hæc a Deo effundi spontanea, et effusa rursus referri quo necesse est, et eo modo ad auctorem reflecti verbi gratia eleemosynis et alia erogatione; sed tantæ passioni indulgent,

³ Matth. vi, 33.

(2) Narrant fabulatores, non historici, Molionidas, duos fratres, fuisse plastrorum ductores, eisque duo capita aptata esse, manus quatuor;

εἰκεία, εὐλάβεια μελέτη θείων λογίων, ἐνάργεια ἐργασία ἢ κατὰ δύναμιν, ἐγκράτεια, ὑπομονὴ ἢ χριθανάτου.

κδ'. Τούτων δὲ οὕτω παρηγγελμένων, οὐ λόγου φιλοῦ ἵσταται τὰ τῆς παραινέσεως· ἀλλ' ἴταται ὁ σχηματιζόμενος, εἰ ταῦτα πάντα οὕτω κ μολογεῖ φυλάττειν ἐπ' ἐλπίδι, οὐ τῆς κατ' αὐτὸν ἐ μως, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐν ταύταις ταῖς σχέσεσι διακαρτερεῖν συντάσσεται μέχρι τῆς ζωῆς, οὐ δυνάμει, οὐδὲ αὐτὸ οἰκεία, ἀλλὰ χριστοῦ. Καὶ ἐπειδὴ τὸ « Ναὶ, Πάτερ, » ὁ κ μνος ἀποκριθῆ, καὶ οὕτως ἀσφαλίστηται τὸ κ ματικὸν θησαύρισμα, ἐπεύχεται ὁ κείρων τὰ κατὰ καὶ σφραγίδα ἐπιτιθεὶς εὐλογητικῆν, θεοτεῖ λαλῶν, ἃ χρῆ φυλάττειν τὸν κειρόμενον, μενον κάτω ἕως συμπληρώσεως τῆς εὐχῆς, καὶ οἶον τὴν μητέρα γῆν ἀσπαζόμενον τῇ κατακλῶς μακρὰν αὐτῆς μέλλοντα στέλλεσθαι· ἴνα ἡσυχίαν ἀπολυθεὶς τῆς σαρκὸς, αὐτὴν μὲν ἐκ ἀποδοῦς, ὅπερ ἐξ αὐτῆς ἔσχε, γυμνῶ δὲ τῶ

κε'. Καὶ οὕτω μὲν ἀνέκαθεν οἱ τοῦ Θεοῦ ἐπιποι ἐκυρώθησαν τῆς αὐτοῦ γίνεσθαι ὑποταγῆς. δὲ ἤκω φράσεων, οἱ τεχνάζονται ὑστερον οἱ τοῦ ἡμᾶς βίου ἅγιοι μοναχοί, οἱ πολυδίδοι ἄβιοι, οἱ κατ' ἀρχὴν μὲν προθέσει οὐρανοδόμοι, τῇ δὲ σκοποῦ μεταθέσει γεωχαρεῖς· οἱ μικρόν τι μσαντες, εἴτα οὐ μόνον δυάζονται (καὶ αὐτὸ οὐ τοὺς διφυεῖς Μολιονίδας, ὧν τὸ κατ' ἀνδρίαν σὴ ἀπροσπέλαστον· οὐδὲ μὴν κατὰ τὸν Πλάτωνι διπλοῦν ἄνθρωπον, οὐπερ ἀπόστροφος ὁ δυασπ πῆπλασται, κατανωτιζομένων ἀλλήλα τῶν συμφῶ τῶ παντὶ δὲ μᾶλλον οὐδὲ κατὰ τὸν περιφθόμ Ἰαννον, ὅς προσώποις μόνοις ἐδιδάξτε)· ἀτρόποις ἄλλοις, οὐκ ἂν ἐπαίνουμένοις, εἰς πολάσιον ὁ δυασμὸς αὐτοῖς ἐπεκτείνεται. Καὶ Θεοῦ τοῖς τοιούτοις πάντως κελεύσαντος, ὅτε ἀνωτάτω κόσμῳ ἐπιδεδώκασιν ἑαυτοῦς, ὡς οἶον καινιζόμενοι, καὶ οὕτω μεταθέμενοι, αὐξάνει καὶ πληθύνεσθαι, ταῖς ἀγαθοπραξίαις δηλαδὴ τῶ κατ' ἀρετὴν περιουσιασμῶ ἐν σφίσι αὐτοῖς ἐτι δὲ καὶ τῶ μαθητᾶς εἰς πλῆθος ἐκφύειν αὐτοῖς ἐξομοιομένους. Οἱ δὲ ἐπαναστραφέντες ἄνω κάτω, καὶ ὡς οἶον κατωκᾶρα βληθέντες, τὰ προτέρου βίου αὔξουσι καὶ πληθύνουσι, φίλοι κοῦντες ὑπερβῆναι καὶ τοὺς ἀληθῶς βιωτικῶ ταῖς κτήσεσι, καὶ τὸν πρότερον συρφετὸν τῆς κόσμῳ ἀναστροφῆς ἀπελέγξαι, τὸ μὴδὲν ὄντα ἔγε τὸν ὑστερον· τηνικαῦτα ἐπερεκπερισσοῦ κ μνοι, ὅτε μηδενὸς προσδέονται, καὶ ὅτε πτωχῶν ἔχρη, πλουτοῦντες εἰς οὐδὲν δέον· παρανομοῦται αὐτοῖς τὸ « Ζητεῖτε δὴν βασιλείαν τῆν ἄνω, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τὰ κάτω. » Οὐ γὰρ ἀφιῶν ἄκρα

eos quam maxima concordia egisse; et sic viril conjunctis multum valuisse.

μάτευτα ἐπιβρέειν ἐκεῖνα πρὸς Θεοῦ, ὡς ἐπιχυ-
θέντα ἐξαντλεῖσθαι πάλιν, ὅποι χρῆ, καὶ οὕτως ἐπα-
νακάμπτειν πρὸς τὸν πέμψαντα, ἐλεημοσύνης λόγῳ καὶ λοιπῆς διακρίσεως· ἀλλὰ καὶ πραγματεύονται
τὸ τοιοῦτον πάθος, καὶ ἀρπάζουσι, καὶ τὰ οὕτω περιελθόντα ἐναποτίθενται, θησαυρίζοντες ἐν ὑῖ καὶ ἀποθή-
κας ἀνευρύνειν.

κς. Καὶ ἦν ἂν τοῦτο συγγνωστὸν τάχα τοῖς
ἀπλουστέροις τὰ εἰς ἀκρίθειαν. Οἱ δὲ που καὶ ἐξαν-
τλοῦσιν αὐτὰ ἐπιβρόχῳ, ὡς οὐκ ἂν τις οὐδὲ ἀκούων
ἀνέξεται. Καὶ ἔστιν αὐτὸ τοῦ εἰκότος. Εἰς τί γὰρ
ἂν καὶ ταμειύσθαι τοιοῦτος ἄνθρωπος, εἰ μὴν ἐπὶ
κανονικῷ; Διατί δὲ ὁ τεταγμένος ἀκτῆμονεῖν τα-
μειουχῆσει, ὅτι μὴ ἐφ' ἀμαρτίᾳ; Καὶ ὄδραμεν ἐν-
ταῦθα οἱ διοικούμενοι ἔψεσι τε καὶ ἀκοαῖς λαϊκῶς
ἄνδρας, οὓς ῥύπους ἀμπέχων, θλον ἐπέκαζεν αὐτοῖς
τὸ σῶμα, ὡς οἷα καὶ τι περίβλημα, καὶ γυμνιτεία
πολλὰ τοῦ σώματος ἐνεφάνιζεν, οὗτι ἀνεκτὰ βλέ-
πεσθαι. Ἐλαγαροῦτο δὲ καὶ ἡ γαστήρ, διάκενος
οὔσα τὰ πλείω· καὶ ἐκρύπτοντο ἐκεῖνο διὰ ταῦτα
τὸν ἥλιον, δυσωπούμενοι τὴν τῶν πολλῶν θίαν αἰ-
δοῦς λόγῳ, καὶ τῇ κατὰ βίον ἀφανείᾳ ζοφοῦμενοι.
Ἐπεὶ δὲ ψυγόντες τὸν κόσμον ἰδίασαν, καὶ τῷ Θεῷ
παραστατεῖν ἐκύρωσαν, ἐξέλαμψαν κοσμικώτερον·
καὶ τὸν τε ῥύπον ἐξεκαλέσαντο, πυέλοις θερμῶν
ὑδάτων συχνὰ ἐμβαψάμενοι· καὶ οὕτως οὐ μόνον
τὸν σπῖλον ἀπαγαγόντες ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ μεμ-
νησθαι, ὅτι τοῦ κατὰ Θεὸν προσώπου εἰσὶν, ὡς καὶ
ἀπητήθησαν καὶ εὐηρεστήθησαν· καὶ ἱματισμοῖς
δὲ ἐνέπρεψαν ψευδομένοις τὸν μοναχικὸν τρίβωνα,
καὶ τὰς κοιλίας ἐξώγκωσαν, ὡς μηκέτι μηδὲ ἔχειν
φέρειν τὸ σύμφυτον βάρος, ἀλλὰ καὶ ἡμίονοις ἀδροῖς
ἀνατιθέναι αὐτό· καὶ οἱ μηδέποτε παραιτούμενοι
πεζῇ τρέχειν τὴν γῆν ἀπέπειναν αὐτὴν ἐς τὸ παν-
τελές, ἢ τιμῶντές που τὴν μητέρα οὕτως, καὶ κατα-
πατεῖν αὐτὴν ἀκούοντες, ἢ σοφίζόμενοι τὸ ὑπέρ-
γειν· ὥστε καὶ θάπτον ἂν Πέρσης ὁ παρὰ τῷ
καλῷ Ξενοφῶντι ἀνάσχοιτο ποσὶν εἰς βάδισιν χρῆσασθαι, εἴτε Κένταυρος ἀπολέξεται τὸν ἵππον, ἢ περ αὐτοὶ
προτραπήσονται εἰς ὁδὸν τὴν διὰ ποδῶν οἰκείων.

κς. Τάχα γὰρ παικτικῶς ἀφοσιούμενος ὁ τοιοῦτος
μεγαλοσχῆμων τὸ νενεκρῶσθαι τοῖς κάτω καθὰ καὶ
παρηγγελλται, καὶ ὠμολόγηκεν· ἀφίησι μὲν ἄλλως
αὐτὸ ἐπιδεικνυσθαι πρὸς ἀλήθειαν δι' ἀργίας τοῦ
ζῆν ἐμπαθῶς, καὶ τοῦ μὴ κινεῖσθαι κατὰ ζωϊκὰς
ὀρέξεις· ἀνατίθησι δὲ εἰς ὑποζύγια ἑαυτὸν, καθὰ
καὶ τι ἔχθος, καὶ αὐτὸ ἐτώσιον, καὶ οὕτω φέρεται
ξυνωρίδι ἀλόγων, τοῦ τε κρυπτομένου, καὶ ὃ προ-
φαίνεται· σοφίζόμενος ὁ ἔλεινός, καὶ οὐκ ἐννοού-
μενος, ἑτεροίαν ἵππασίαν χρῆναι ποιεῖσθαι αὐτὸν
προφητικῆν, τὴν καὶ ἀποστολικῆν, τὴν ἐπὶ σωτη-
ρίᾳ τὴν ταράσσουσαν ὑδάτα, ὅποῖα ἡ Γραφὴ νοεῖν
ὑποβάλλει· ζωογόνα μὲν ἄλλως πολυειδῶς, παραβε-
βλημένα δὲ θαλάσῃ διὰ τὸ ἄπλετον καὶ ἀληθῶς
μέγα καὶ εὐρύχωρον, ἤδη δὲ καὶ διὰ τὸ δυσπρόσι-
τον εἰς γεῦσιν τοῖς γε μὴ δυναμένοις, ἢ κατηξιω-
μένοις ἐμπίνει τοιοῦτου ὑδατος· ὅπερ κατὰ θεω-
ρίαν ἑτεροίαν ζῆν, καὶ ἄλλεται, καὶ ζωῆς αἰωνίου
αἰτίον ἐστίν, εἰ καὶ ὁ λαμπρὸς οὗτος ἀναβάτης ἀδδῶς
τοῦ τοιοῦτου ἀπεχόμενος ὑδατος, ὅσα καὶ ἄλμη,
οὐχ ἵππασίαν ἐννοεῖται ταράσσουσαν ὑδάτα γραφικὰ

A rapiunt et empta seponunt, et in receptaculis con-
servata thesaurisant.

26. Et forsā istud venia dignum ex parte ho-
minum ignarorum perfectionis. Hi autem istud adeo
audacter perpetrāt, ut nemo audiens ferre possit.
Et merito quidem. Ad quid enim talis homo thesau-
rizabit, nisi ad legitimum finem? Professus autem
paupertatem ad quid congregat, nisi propter pec-
catum? Ibi enim veluti visu et auditu novimus
laicos homines, quorum corpus totum, undique
sordibus ut quodam pallio abscondebatur, et multæ
partes corporis ita nudæ apparebant, ut visa non
ferrentur. Venter plerumque vacuus extenuabatur.
Ideo solem isti reformidabant, oculos turbæ præ
pudore non ferebant, arque obscuri in mundo igno-
rabantur. Cum autem relicto sæculo in solitudinem
venerunt, et statuerunt Deo propinquare, munda-
nius fulserunt; squalorem crebris aquæ calidæ bal-
neis deponere visi sunt, et sic non modò sua macu-
las aboleverunt, sed obliti sunt etiam se esse Dei per-
sonas, quo requisiti erant, et gratum habuerant,
induti sunt vestibus pannum monachicum mentien-
tibus; in tantum ventrem tumefecerunt ut non jam
naturale pondus ferendum haberent, sed illud mu-
lis vigorosis imponerent. Et isti pedibus incedere
nunquam dedignati, terram ipsam plane recusant,
sive matrem illo modo reverentes, eamque calcare
non audent, sine gestientes super terram elevari;
et sic Persa apud candidum Xenophontem pedibus
ad ambulandum potius utetur, vel ab equo Centau-
rus disjungetur, quam isti propriis pedibus ambu-
labunt.

27. Forte enim perfectus iste monachus, ut per
ludum satisfaciat voto moriendi mundo, ut admoni-
tus est et promisit, contendit id aliis modis, et veraci-
ter ostendere, scilicet otiositate vitæ impatibilis et se
non moventis secundum cupiditates animales; sed
se ipsum, ut sarcinam quamdam et inutilem super
jumenta imponit, et sic fertur in societate anima-
lium irrationabilium, unius absconditi, et alterius
manifesti. Decipitur ille miser nec cogitat alteram
equitationem sibi esse faciendam, secundum prophe-
tas et apostolos, equitationem salutiferam et turban-
tem aquas quales intelligendas Scriptura suppeditat.
Istæ aquæ multis aliis modis vivunt, et mari assim-
lantur quia abundantes, magnæ et immensæ, at-
que difficile ad eas gustandas acceditur iis qui ne-
queunt aut dedignantur istam aquam bibere; sædem
vero aquæ alio modo vivunt et exsiliunt, et dant vi-
tam æternam si clarus eques, abbas, ab eis non mi-
nus ab sale obstinet, non cogitat equitationem
aquas depictas everrentem, et fluctus procellosos,
et chlamydem et mare refluens non agitat, quæ om-

nia experitur homo sæcularis per mare negotiorum A navigans, non autem qui vitam quietam et tranquillam eligit.

28. O Helia qui curru raptus es, cur non ex alto mones, quomodo equitandum est his hominibus Dei, ne vita spiritualis ex terrena peregrinatione negligatur? Aut curru ignito elevatus, super mundum ascendens, numquid parum curas eum qui curru tuo insistere recusat, et nos sinis proferre quæ Deus imperaverit dicendo: Eia age, sic faciamus, sancte Dei monache! Quemadmodum non ubique ambulandum, sed aliquando sistendum est; neque omni vitæ spatio recte et inflexible standum est, sunt vero tempora quibus corpori recumbere non solum super terram, verum si opus est in cubili, in lectulo, cum tapetibus conceditur: eodem modo nec pudibus terra proterenda est continuis, sed et curru utendum est, inter quasdam circumstantias, quales vitæ rota ex alto in unum vertente et suo circulo dies nostros involvente, sæpe reducuntur. Neque de solis morbis loquor, qui variis modis languens corpus in feretrum ascendere cogunt, sed et de aliis accidentibus, in quibus majorem ex monachis non necesse est pedibus incedere. Longa scilicet via illum super currum ascendere coget, sicut et majestas amœna et digna homine sancto, ne vulgo commisceatur.

ἀστέια, προσήκουσα καθαρῶς ἀνθρώπων, μεγαλομάνης ἐπίτηδες, ἵνα μὴ παραδρίπτηται εἰς ἄγροικον.

29. Hæc enim nonnunquam observanda sunt propter insensatos qui hominem interiorem perspicere non valentes, illum ex exterioribus volunt judicare. Ob hanc ergo causam non depingatur in portentosam personam ille magnus monachus, ne conspuatur ab ignaris, a quo si abstinet, non deerunt aliæ viæ ad alliciendos obvios. Etenim cum tempus erit, lætabitur, parceque subridebit. Quid ergo? parta hac æquanimitate, adhuc ridebit. Non enim penes me homines risum omnino condemnantes probare, donec audivi dicentem: «Beati qui nunc fletis, quia ridebitis⁴. Et iste servus Dei eodem modo se habebit, si quid jucundum acciderit: eum videre est dulce aspicientem, aurem blande præbentem, illis cum quibus colloquitur, ore benigno intuebitur hominem rectum ad exemplar regis nostri amœna pulchritudine.

30. Quemadmodum ergo certis temporibus novus cibus, et mundum balneum, et vestis non trita, sic, propter ista, currus huic monacho majori concedendus est ad usum, non ad nimium, aut ad malum usum. Quod ille modeste faciet, si recogitat, ut scriptum est, ascendentem super pullum super quem neme sederat, et inter hymnos splendide triumphantem de nostro communi inimico dæmone; non autem aliter id agat, scilicet cum

σάλους δὲ τυφωνικούς ἀνακυκᾷ καὶ χαρῶδεις καὶ ἀμ-
πώτιδας ὧν κοσμικὸς πειράται ἄνθρωπος, νηχόμενος
διὰ θαλάσσης πραγμάτων, οὐ μὴν ὁ τὸν ἀκύμαντον καὶ
ἀσάλευτον βίον ἐλόμενος.

κη. Ὡς ἀρματηλάτα Ἰλλία, τί δήποτε μὴ κα-
πέμπεις φωνὴν ἄνωθεν, ὅπως τοῦ Θεοῦ τοιοῦ-
τους ἀθρώπους ἱππάζεσθαι χρῆ, ὡς μὴ ἀχρεῶν
τὸ κατὰ πνεῦμα διαβατικὸν ἐκ τοῦ κατὰ γῆς ἔρπει;
Ἡ σὺ μὲν πύρινος διφρευτὴς ἀπεκβάς, καὶ τὸν κ-
σμον ὑπεραναβάς, ὀλίγα ἐπιστρέφῃ τῶν μὴ ἐθελόν-
των ζηλοῦν τὸ σὸν δίφρουμα· ἡμῖν δὲ ἐφῆς λαλεῖ,
εἴ τί πού καὶ θεόθεν ἐπέλθῃ φθέγγεσθαι; Καὶ
δὴ ποιῶμεν οὕτω, ὅσιν τῷ Θεῷ μοναχέ. Ὡστερ οὐ
πάντοτε σοὶ βαδιστέον, ἀλλὰ που καὶ ἡρεμῆτεον⁴
οὐδὲ ὀρθοστάθην διανυστέον τὸ πᾶν τῆς ζωῆς ἀκ-
τάκμητον, ἀλλὰ ἐν καιροῖς καὶ κατακλίσσει δοῦν
τὸ σῶμα, καὶ αὐτῇ οὐ μόνον κατὰ γῆν, ἀλλ' εἰ
δεήσει ἐν χαμεύνῃ καὶ κλινῇ, καὶ ταῦτα μετὰ στρά-
ματος· οὕτως οὐδὲ ποσὶ δίδου τριπτέον τὴν γῆν,
ἀλλὰ καὶ ἐποχητέον διὰ περιπέτειαν, ὅποιας πολλῆ;
ὁ τοῦ βίου τροχὸς περιφέρει, στρεφόμενος ἕως
κάτω καὶ ἀνακυκλῶν τὰ βιωτικά. Καὶ οὐ λέγω τὴν
κατὰ νόσον, ὅποια καὶ αὐταὶ πολυειδεῖς τὸ ἐν ἡμῖν
ταπεινὸν σωματίον ἀνατιθέασιν εἰς βίασταιμ,
ἕτεροῖα δὲ τινὰ περιπτώματα, ὧν ἕνεκεν ἀνέγα
καὶ τὸν ἐν μοναχοῖς ὑπέριμεγαν ἀπολέγεσθαι ποσὶ
τὸ ποσὶ βαδίζειν. Μακρὰ τοίνυν ὁδὸς βιάσται αὐτῷ
τὴν εἰς ὑποζύγιον ἀνάβασιν, καὶ σεμνότης δι-

καὶ ἀσάλευτον βίον ἐλόμενος.

κθ'. Πολλαχοῦ γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα περὶ τῆς
διὰ τοὺς ἀφραίνοντας, οἳ μὴ προκύπτει εἰς τὸν
ἔσω δυνάμενοι ἄνθρωπον, ἐκ τῶν ἔξω χαρακτηρι-
ζειν αὐτὸν ἐθέλουσιν. Ὅθεν οὔτε εἰς εἰδεχθεὶς χρέ-
ζοιτο ἂν ὁ τοιοῦτος μέγας μοναχός, ἵνα μὴ καὶ συ-
λογραφῆται τοῖς ἀπαιδεύτοις· εἴ δὲ μὴν ἀπέχῃται,
οὐδὲ τοῦ ἄλλως ἐπάγεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντα.
Καὶ γὰρ καὶ ἱλαρυνεῖται, ὅτε καιρὸς, καὶ ὑπομι-
διάσει γαληνῶν. Τί δὲ; εἰ πλεονάσας τουτὶ τὸ κατὰ-
στήμα, καὶ γελᾷσει. Οὐ γὰρ ἔχων φιλεῖν ἐγὼ τὰς
παντάπασιν ἐξωθοῦντας τὸν γέλωτα, ἕως ἁπῶ
μακαρίους εἶναι τοὺς κλαίοντας νῦν, ὅτι γελᾷσαν.
Οὐκοῦν καὶ ὁ τοιοῦτος θεραπευτὴς τοῦ Θεοῦ πᾶσι
ταῖς ὁμοίον, εἴ τί που παραπέσοι ἐφοικῶν εἰς ἑ-
στειότητά· καὶ γλυκὺ δὲ ἐμβλέψαι, καὶ ἀκροῦν ἐπι-
κύσεται, γλυκάζων, οἷς λαλεῖ· καὶ εὐωπὸς ἐν-
πρό-
ζων ἔσται εἰς ἀνυπόκριτον, κατὰ τὸν ὁραῖον καὶ
Κύριον ἡμῶν.

λ'. Δοτέον οὖν, καθὰ καὶ τροφήν καιρῶς βελίον
καὶ λουτρὸν καθάρσιον καὶ στολήν ἀτριβῆ, ὅση καὶ
ὄχημα διὰ ταῦτα τῷ μεγαλοσχήμονι, ὥστε χεῖσθαι,
οὐ μὴν ὑπερχρᾶσθαι, εἴτ' οὖν παραχρᾶσθαι. Ποιήσει
δὲ αὐτὸ ἐκεῖνος εὐλαβῶς, ἐνθυμούμενος τὸν, ὡς
γέγραπται, ἐπὶ ἀσαγῇ πῶλον ἐπιβεβηκότα, καὶ μετὰ
ὑμῶν θριαμβεύσαντα κατὰ τοῦ κοινοῦ πολέμου
δαίμονος πομπικῶς· οὐ μὴν ἄλλως τρυφερῶς κατὰ
τοὺς καὶ οὕτω σπαταλῶντας, ἵνα μὴ τῷ λόγῳ τοῦτο

⁴ Luc. vi, 21.

καὶ τῆ ἀδιακρισίᾳ καὶ τῷ ἀδιαφόρῳ τῶν, εἰ χρῆ οὕτω φάναι, προτακτικῶν οἱ ὑποτακτικοὶ διαστρέφονται τοῦ ἰθυτενοῦς, φαύλοις τούτοις ἀρχετύποις ἐξομοιούμενοι, καὶ οὐκ ἐντέχνως, οὐδὲ πρὸς ἀκριβείαν τὰ πνευματικὰ γραφόμενοι. Μὴ γὰρ οὐ φιλοσοφία κατὰ τοὺς ἀγίους Πατέρας ἐστὶ καὶ ἡ πολιτεία τῶν οὕτως ὑψηλῶν μοναχῶν, οἳ τὸν τῷ ὄντι φιλόσοφον ἐν σφίσι αὐτοῖς εἰκονίζουσι, τὸν ὡς ἀληθῶς πρῶτον γὰρ ἀνυπόθετον; ὅς πρὸς οὐδεμίαν ὄλως ὀρχῆν ἄλλην σχηματίζει τὰς κατ' αὐτὸν θεωρίας, ὅτι μὴ πρὸς τὴν ὑπέραρχον καὶ ἔναρχον· εἰς ἣν ἀναβαίνων, καὶ δραττόμενος αὐτῆς, καὶ ἐμπνεόμενος, ἀποκαθιστᾷ ἑαυτὸν εἰς αἰτήματα καὶ ἀξιώματα καὶ ἐννοίας, δι' ὧν συνάγει τῷ Θεῷ φίλα θεωρήματα, θεάμασιν αὐτὰ συγκροτούμενα, οἷς ἐλλάμπεται, ἀμέσως ὀμιλῶν τῷ Θεῷ σχήματι μεγάλῳ καὶ ὑψηλῷ τῷ κατ' αὐτόν· τὰ μικρὰ καὶ χαμερπῆ παραλυγισάμενος, καὶ ὡς, εἰ οὐδὲν θέμενος, ὅτι μὴδὲ οἱ κατ' αὐτὰ ἐσχηματισμένοι λόγοι τε καὶ ἄνθρωποι τὸ ἐντελὲς ἀπειλήφασιν.

λα'. Ἀλλὰ γὰρ ἐνταῦθα ὑποβλέπομαι τοὺς μικροσχήμονας μοναχοὺς, οἷς μὴ μὴλε τὰ πλείω ἱπποκομεῖν καὶ ἱππάζεσθαι, τονθορῶζοντας, καὶ μύζοντας, καὶ ὡδε κάκει σπρεφομένους· τάχα μὲν εἰς ἀπόστροφον τὸ ἐπ' ἐμοί, τυχόν δὲ καὶ, ἵνα ὀργάνῳ περιττυχηκότες ἐξ αὐτομάτου, χρῆσωνται κατὰ τῶν ἐμῶν χειλέων, ὡς λάλων ὑπὲρ τὸ δέον. Ἐγὼ δὲ ἀφίεις αὐτοὺς κατὰ τὰ θυμομαχοῦντα τῶν θηρίων διατεθεῖσθαι, καὶ προφωνησάμενος ἀναμένειν ἡσυχῇ τὸν ἐπ' αὐτοῖς λόγον, τῶν ἐμῶν πάλιν μεγάλων μοναχῶν γίνομαι, καὶ εἰς νοῦν αὐτοῖς τίθημι, ὅποια μὲν τῷ Θεῷ ἠῤῥξαντο, οἷα δὲ ἐπιδείκνυνται· οὐχ ἀπλῶς ἕτεροῖα, ἢ ἄλλοῖα, ἢ ἄλλα, ἢ διάφορα, ἕναντία δὲ εἰς τὸ πᾶν, ὡς εἴπερ μὴ ἠρωτήθησαν ἐπὶ διορθώσει κακιῶν καὶ ἐπ' ἀναλήψει ἀρετῶν· ἀλλ' ἵνα τὰ φαῦλα ἐπεργνωκότες ἀνδρῖσωνται ἐν αὐτοῖς ἐκείνοις, καὶ ἐρμηνευθέντες τὰ δεινὰ, οἷς ἐκπολεμεῖται ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, προσχωρήσωσιν ἐπ' αὐτὰ, καὶ φιλιωθέντες ἔλθωσιν εἰς ἐν αὐτοῖς, καὶ μὴ ἔχωσι τοῦ λοιποῦ ἐξ ἐκείνων πράγματα· δεδιότες οἷον, μὴ ποτε ὁ θεῖος ὀπλισμὸς, ὃν ἀναληφθέντα ἐκ τοῦ κατὰ Θεὸν θωρακίου περικίονται, ὡς ἀνόπιν ὁ λόγος ἐδήλωσεν, οὐ δεφενδεύσῃ αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν, οὐδὲ δυνήσονται κατασβεῖσαι τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ ἔχθροῦ· ἄπερ κατὰ μὲν σιδηρέου θώρακος, τοῦ κατὰ Θεὸν, καὶ κατὰ σταροῦ θυρεοῦ, ἔτι δὲ καὶ παντὸς ἔρυμνοῦ καλᾶμης καὶ χέρτου καὶ κοιποῦ σαρφετοῦ δύνανται εἰς ἐκσλόγωσιν καὶ ἀπώλειαν.

λβ'. Τοῦτό τε οὖν οὕτω δειλιᾶν ἐπὶ τοῖς πνευματικοῖς ὄπλοις ἐοικασί, καὶ οὐδὲ τὰ προπεφρασμένα ἱερα ἐκεῖνα τῆς πνευματικῆς κουρᾶς εἰς νοῦν ἄγειν ψάλλματα φαίνονται, δι' ὧν ὅσα καὶ σαλπύγων καὶ λοιπῶν ὀργάνων, οἷς θαρσοποιοῦνται εἰς μέγαν πόλεμον ἄνθρωποι, γλυκῶς ἐτάξαντο τὸν κατὰ τοῦ δαίμονος ἕκαστος πόλεμον, κατεπαθόμενος καὶ μακκαρισμοῖς, ὡς ἐββέθη· ὧν οἱ τοιοῦτοι στρατιῶται τοῦ Θεοῦ ἐπιτυγχάνουσιν ἀριστεύσαντες. Θὺκ ἐνθυμεῖται δὲ ὁ τοιοῦτος μοναχὸς οὐδὲ τὴν τοῦ βίου κατάγνωσιν, ἣν καταπαλλομένην ἀκούων συνηγαλλιᾶτο καὶ συ-

A pompa, secundum delicias, ne ista agendi ratione, nulla adhibita discretionem et differentia a praelatis, si ita loquendum est, subjecti a via recta deducantur, istis variis exemplis fiant similes, et sine arte, sine perfectione spiritualia edoceantur. Nonne enim philosophia est juxta sanctos Patres horum magnorum monachorum gubernatio, qui vere philosophum inter eos, vere primum, et nulli praeferendum imitantur? Hic nempe ad nullum aliud principium suas theorias informat, nisi ad illud quod fuit ante omne principium, nec habet principium, ad quod ascendens, quod adeptus, a quo inspiratus, quaestionibus, propositionibus, sententiis et cogitationibus incumbit, et exinde considerationes Deo gratas, et auditoribus applaudendas colligit, et sic illustratur, dum Deo magno et altissimo exemplari immediate adhæret, parvaque et terrena fastidit, et pro nihilo reputat, eo quod istis rebus informati homines et sermones admittant perfectionem.

31. Nunc autem minores monachos, quibus equos curare et ascendere plerumque cordi est, inspicio mussitantes, querentes, hinc illinc agitados, sive ut me increpent, sive instrumento sponte oblato utantur contra labia mea dicentis plura quam oportebat. Ego vero istos more ferarum si-nens sævire, et sermonem de ipsis jubens silere, rursus ad monachos magnos meos redeo, eorumque in mentem revoco quæ Deo voverint, et quæ ostendunt; non varia autem, aut diversa, aut alia sunt, sed plane contraria; quasi interrogati non fuissent de vitis curandis, assumendaque virtute, sed ut cognita vanitate ad eam innuant ut admoniti de periculis quibus est obnoxius homo Dei, in ea incurrant, et facta amicitia in unum simul pergant, neque amplius curas de istis capiant; quasi timeant ne arma divina quæ assumpta ex arce Dei induerunt, ut ostendit sermo superius, securitatem sibi non præbeant, nec possint tela ignita inimici extinguere, quæ quidem contra sideream et divinam thoracem, vel contra firmum clypeum, sive quodcumque munitum propugnaculum parum vel nihil valent; contra calamos autem, aut scænum, aut reliquum acervum possunt incendium et ruinam inferre.

τευχισματος μικρὰ ἢ οὐδὲν ἐνεργοῦσι, κατὰ δὲ ἐκσλόγωσιν καὶ ἀπώλειαν.

D 32. Hoc de spiritualibus armis isto modo reformidare visi sunt, et psalmos sacros tonsuræ spiritualis ante celebratos in mentem revocare non videntur, quibus velut tuba et aliis instrumentis homines ad strenuum bellum excitantibus, ipsi singuli se pugnaturos contra dæmonem libenter promiserunt, et beatitudine qua fruuntur fortes Dei milites, allecti sunt, sicut dictum est. Nec considerat iste monachus vitæ condemnationem, qua audita exultabat, et ipse condemnabat; sed quasi eum peniteat quod aliquid bonum condemnaverit

ad pristina revertitur, ea blande amplectitur; non modo demisse, ut prius, sed abjectius agit, si fieri potest. Nec amplius meminit quid interrogatus sit, quidquid responderit, sancta initiatione ineunte.

33. Ista interrogatio, frater, ad causam tui adventus maxime spectabat; quærebat insuper utrum operi maximo applicatus in hoc usque ad finem fortissime permaneres, si paueis verbis omnia dicenda sunt. Et tu ardentem, corde sincero, ut videbatur, spondidisti. Ita illo tempore. Multi testes non patientes exprobrati mendacii, ii in primis qui Omnipotenti propinquant, quorum vocem audire quisque optat, nempe angeli Dei; quos si quis mendacii arguere auderet, ipso facto manus in Deum attolleret. Nec longum tempus effluerat, et ecce conventio pro nihilo reputabatur; aliter, cum insania, non cum recta et sana ratione tenebatur. Obedis tu quidem, sed non ut statuisti, quando te aliquis ad loculos simul dividendos, ad parandam innocentis hominis inhumationem, aut ad alia similia invitat. Nonne enim ista sunt, quæ a te in homines nihil meritis aguntur? Tua enim opera esse autumo quæ a te jubentur. Sic enim obedis ut non debebas. Oculum projicere necesse erat magis quam sic audire et obedire. In tantum premi recusas, ut oculi tui cærulei (4), more ferino, te abripiant in alios præcedos, ut tu læteris. Causa enim gloriæ quam repulisti, sub specie contemptus cui iterum renuntiasti, quibusque humilitatem ovis Dei præposuisti, non modo premis, sive teris (quod est θλίβειν), sed etiam stringis, suffocas, vulneras, colaphizas, castigas, pressuram moliris eo fine, ut conterens, stans seorsim et inaccessus ex alienis bonis possis locupletari. Quæ novo consilio peragis, sicque mentiris quam elegeras paupertatem, hodie quidem restringentem et evangelice prementem, postea autem immensam planitiam aperientem.

χωρίαν, ἣν ἔστερξας, τὴν ἄλλως μὲν ἀποστενουμένην ἐκαὶ ἀνοίγουσαν εὐρυχωρίαν ἀνεκδιήγητον.

34. Ecce nunc subit memoria paupertatis non absolutæ circa necessaria, sine quibus vivere non potest homo, quia in purum animum monachus magnus non translatus est; sed illius paupertatis quæ nihil habet commune cum superflua abundantia, siquidem nec paupertas absolutam indigentiam trahit, nec idem est in angustiis esse aut in deliciis: et ideo multi non egentem pauperes esse et dici possunt, in his quæ ad mundum, aut ad sanctum Spiritum pertinent. Similis est enim fonti vita prospera, et abundantia: et quemadmodum super locum magnum et frequentatum fons parvus modicum pratium irrigans habet inutiles aquas exiguas; et contra si civitas satis magna est, abundans aquis sane abundantiam nec ad necessaria quidem dissipabit: sic in monasterio

κατεγίνωσκεν· ἀλλ' ὡς οἶον μεταμελόμενος, ὅτι καλοῦ πραγματος κατεγίνωσκεν, ἐπάνεισιν εἰς τὰ πρῶτη, καὶ ἐκμειλίσσεται αὐτὰ, βιοτεύων φαύλως, οὐχ ὡσπερ καὶ πρὶν, ἀλλὰ θερμότερον, εἴ γε δύναται· καὶ οὐ διαλογίζεται, τί μὲν ἤρωτήθη, ἐναρχόμενος τοῦ ἱεροῦ πολιτεύματος, τί δὲ ἀπεκρίνατο.

λγ'. Ἡ ἐρώτησις ἐκείνη, ὡ ἀδελφε, τὸ τῆς προελεύσεως ἐπολυπραγμόνευ αἴτιον· ἐπυθάνετο δὲ καὶ εἰ προσελθὼν ἐργασίᾳ σπουδαιωτάτῃ, παραμνεῖς αὐτῇ μέχρι τέλους φερεπονώτερον, εἰ χρὴ τὸ πᾶν εἰπεῖν ἐν οὕτως ὀλιγίστῳ. Σὺ δὲ κατέθου θερμῶς, καὶ, ὡς ἐφαίνετο, ἐκ βυθίου θαλάσσης. Καὶ τοῦτο μὲν τάδε. Καὶ οἱ μάρτυρες πολλοὶ, καὶ οὐδὲ παραγραφὴν εἰδότες πάσχειν, καὶ μάλιστα οἱ τῷ κρείττονι πλησιέζοντες, ὧν εὐχεται τις ἀκοῦσαι φωνῆν, οἱ τοῦ Θεοῦ ἄγγελοι· οὓς εἴ τις παραγράφασθαι ἀπαυθαδίσει, αὐτίκα καὶ Θεοῦ αὐτοῦ κατεπιχειρήσει. Οὐ πολὺς δὲ καθορᾶται χρόνος, καὶ ἡ ἀνομολόγησις ἐκείνη κηγήρηται σοὶ ἄλλως φυλαττομένη, κατὰ τινα παρίνοισιν, καὶ οὐ πρὸς ὀρθότητα καὶ ὑγιειαν λογισμῶν. Ὑπακούεις μὲν γάρ — πλὴν οὐ καθὰ ἐτάξω, ἀλλ' ὅτε τις προκαλέσεται σε εἰς κοινοποιήσιν βαλαντίου, καὶ εἰς προαγωγὰς κρύψεως ἀνδρῶν ἀθῶων εἰς γῆν, καὶ εἰς ἄλλα ὅμοια. Ἡ γὰρ οὐ τοιαῦτα τὰ διὰ σὺ ἐντριβόμενα πράγματα τοῖς οὐδὲν αἰτίοις; Σοὺ γὰρ εἶναι φημι ἔργα τὰ ὑπὸ σοῦ κελευόμενα. Καὶ ὅτω μὲν ὑπακούεις, ὡς μὴ ὠφελος· ὠφελος γὰρ κωφῶσθαι μᾶλλον, ἢ οὕτως ἀκοῦειν καὶ ὑπακοῦειν. Θλίβεσθαι δὲ εἰς τοσοῦτον ἀπέχεις, ὡς διὰ τὴν ἐν σοὶ θηριώδη χαροπότητα καὶ πραγματεύεσθαι θλίβεις ἑτέροις, ἵνα σὺ χαίρης. Τῷ γὰρ λόγῳ τῆς ἐνδοξότητος, ἣν ἀπελέξω, καὶ τῇ ἀφορμῇ τοῦ ἀκαταφρονήτου, ὃ καὶ αὐτὸ ἀπρηνήσω, οἷς πρόβατον Θεοῦ γενναῖως προεῖλου ταπεινώσιν, οὐχ ἀπλῶς θλίβεις, εἴτ' οὐν πιέζεις (τοῦτο γὰρ ἐστὶ θλίβειν), ἀλλὰ συμπνίγεις, ἄγγεις, αἰκίζεις, κολάζεις, ὑπερβαίνων εὐμεθέως τὴν θλιπτικὴν ἐνέργειαν· ἵνα συντριπτικῶς ἀποκτασθῆς καὶ ἀπρόσιτος, ἔχῃς τοῖς ἀλλοτρίοις, ἐμπλατισεσθαι· ὃ δὴ καὶ ποιεῖς χάριτι τῆς ὑστερογενεῖς ἐν σοὶ προθέσεως· καὶ οὕτω φεύγῃ καὶ τὴν στενοῦ ἐν τοῖς ὧδε, καὶ θλίβουσάν εὐαγγελικῶς, ἐν δὲ τοῖς

λδ'. Μνήμη δὲ μοι στενοχωρίας ἐνταῦθα, οὐ τῇ καθάπαξ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ ὧν ἔνευ οὐκ ἔσπι βιοῦν ἀνθρωπον τοιοῦτον, ὅτι μὴδὲ εἰς αὐτόχρημ νοῦν ὁ μεγαλοσχίμων μετεσκεύασται· ἀλλὰ τῆς ἐπιμίκτης τῷ περιουσιαστικῷ πλατυσμῷ· ἐπεὶ ἐπὶ τὸ στενόχωρον ἀνεπίδεικτον ἐστὶ τοῦ ὄλωος χωρῆ· καὶ οὐδὲ ταυτὸν σνενοχωρεῖσθαι καὶ ἐμπλατύμει· διὸ καὶ ἔστι πολλοὺς μὴ ἀπερίττους ὄντας, ἡκε ἔστενοχωρημένους καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι, ἐπειδὴ ἐπὶ τε τῶν τοῦ κόσμου, καὶ τῶν, ὅσοι τοῦ βαπτισμοῦ Πνεύματος. Ἔοικε γὰρ πηγῇ τινὶ καὶ ἐκπύβιον πορισμῶς, καὶ ὁ ἐνταῦθεν περιουσιασμῶς· καὶ ἐστὶν ἰδεῖν, ὅτι, καθάπερ ἐπὶ μεγάλου καὶ πολυανθρώπου τόπου βραχεῖα πηγὴν οὐκ ἀξιόλογον ἐκβλύουσα λιβάδιον, ἀχρεῖα ἐστὶ τῆς ὀλιγότητος· εἰ δὲ που εὐπαι-

(4) Apud veteres cærulei oculi habebantur ut signa roboris animalium et hominum.

ρίγραπτός τις εἴη κώμη, πληθύουσα ὕδασι, εἰς οὐδὲν ἐκείνη ἀναγκαῖον εὐμοιρεῖ τοῦ πληθυσμοῦ ὕδατος — οὕτω καὶ ἐπὶ μοναστηρίου μὲν μικροῦ μάταιος ἢ ὑπέρπλεως κτήσις, καὶ μάλιστα ὅτε οἱ μονάζοντες εἰς κενὸν ἀφίᾳσι κατακεῖσθαι τὸ περιττόν· μεγεθυνομένη δὲ, καὶ οὐ μόνον οἰκοδομαῖς, ἀλλὰ καὶ νομῆς δαψιλοῦς μεγάλῃ ποιμνίῃ.

λε'. Καὶ ἔχει τις ἐπιλέγειν τῷ μὲν εὐπεριγράπτῳ φροντιστηρίῳ τὸ « Ἡ πηγὴ σοι τοῦ ὕδατος ἔστω ἰδία, μὴ παραπίνονται κλοπιμαίας γλυκύτητος, » τῷ δὲ εὐπεριουσιασθῆναι εἰς ὑπερβολὴν τὸ « Ὑπερεκχεῖσθω τὸ ἐν σοὶ ὕδωρ ἔξω τῆς γραφικῆς ὁδοῦ, » ἐν καὶ ὁ Ψαλμῶδς τῇ ἀδάτῃ καὶ ἀνδρῶν ἀντιδιαστέλλει. Καὶ ὁ θεὸς εἰς ἀμάραν πολυῶρον τεχνᾶται τοῖς δεομένοις ἀρδεῖας κανονικῆς ὥς, εἰ μὴ γε οὕτως ἐξαποβρέειν μέλλοι τὸ τῆς ὑπερκτησεως ὕδωρ, κρεῖττον ἦν ἢ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν θεμέλια ὀρυγῆναι τοιαύταις οἰκοδομαῖς, ἢ ἀλλὰ τελεσφορηθείσας ἐκ μέσου γενέσθαι ἀρπυαῖς καὶ σεισμοῖς καὶ θείῃ πυρρί.

λζ'. Τί γὰρ κτητέον καὶ ἐπικτητέον εἰς πονηρὰν κτήσιν τοὺς εἰδότες, ὅτι καὶ γῆ μετὰλοις τιμοῖς πλουτοῦσα οὐ συνέχει αὐτὰ εἰς ἐνδόμυχον, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐπιπολῆς ἐξυθνεῖ, ὡς καὶ φαίνεσθαι καὶ συνάγεσθαι εἰς χρῆσιν ζωῆς· τὰ δὲ κρύπτει μὲν, ἐμφαίνει δὲ ἄλλως ἐν τῷ πολυπραγμονεῖσθαι βαθυτέρον, καὶ οὕτω διδόναι αὐτὰ μεταλλευταῖς ἐπὶ οἰκωφελίᾳ, οἱ καθὰ τι ὄφρον κόπου τὰ κερδαλέα λαμβάνουσι; Καὶ κοιλαὶ δὲ γῆς, ὕδατος μεμεστωμένοι, ἄλλαι μὲν ἀνεργούνται τὸ ἐν αὐταῖς καλὸν εἰς ἐμφανὲς, καὶ οὕτω κοινῇ ἀπόλαυσις πρόκειται· πλείους δὲ γε συστελλόμεναι εἰς κρύφιον, τοῖς φρεωρόχοις ἀρετῆν παρέχουσι, δεξιούμενοι αὐτὰς τεχνικῶς, καὶ εἰς φῶς προάγουσι. Καὶ οὕτω μὲν, ὡς ἡμέτεροι μεγάλου ἐν τοῖς ὡδε μοναχοῖ, οὐ καθ' ἑαυτοὺς μέντοι ἄλλως μεγάλοι, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ εὐαγγελικοῦ μεγάλου περιήσειν σχήματος, ὁμοιον δὲ εἰπεῖν, διὰ τὸ προφαινόμενον, περιουσιαστέον καὶ ὑμᾶς ὑπερθεν ἴσως μέτρον ἄλλως δὲ οὐκ ἔν. Προμνήσια γὰρ καὶ μόνη τοῦ μέλλοντος, καὶ αὐτῇ σταθερὰ καὶ θεοφιλῆς, τὴν τοῦ πλεονάζοντος ἀπόθειν συνιστᾷ, χρησίμην ἐσομένην καὶ ἀναγκαίαν ἐν τοῖς εἰσέπειτα. Ὅπερ ἐν τῇ μεγίστῃ τῶν πόλεων μάλιστα ἐφωράσαμεν οἰκονομίας λόγῳ καταπράττεσθαι· ὅπου ἀποτίθενται μὲν κατὰ καὶ ἐν εὐαγγελικοῖς κοφίνοις, ἔτι δὲ καὶ σπυρίσιν, ἐλλείμματα θεῶν φίλα, εὐλογητοῦ κόρου λείψανα· οὐ δαπανῶνται δὲ ἀχρείως εἰς οὐδὲν δέον, ἀλλ' ὅτε καιρὸς καλῶς δαπάνης, ἐξαντλοῦνται τὰ συνηγμένα· ὥστε ἢ ψυχὰς παινῶσας ἐμπλήσαι ἄρτων, καὶ ἐν ἡμέραις χορτάσαι λιμοῦ, ἢ κατὰ αἰχμαλωσίας ρυθῆναι· ὡς παρασύρει μὲν κατὰ δουλώσεως, ἀποκαταστήσῃ δὲ τοὺς ἡχμαλωτισμένους εἰς τὸ ἐλευθέριον ἢ ἀντικαταστήσῃ χρόνῳ ἐγχανόντι κατὰ τῆς μονῆς, ἢ ἄλλο τι ἐνάρετον καταπράττεσθαι.

λζ'. Τοιοῦτῳ δὲ τινι λόγῳ δίχα πολλῶν ἄλλων, δι' ὧν τὰ κατὰ κόσμον συνίσταται, καὶ τῷ Δαυϊτικῷ

(5) Nescimus quonam Scripturarum exemplari usus sit Eustachius; sic enim habent Septuaginta ad hunc locum: « Prov. V, 17: Fons aquæ tuæ sit

A parvo inutilis est nimia possessio, et præsertim ubi monachi superfluum in vanum abire sicut; amplissimo autem monasterio tum domibus, tum rebus sacris eos replentibus, prodest magna abundantia, sicut magno gregi pasuum abundans.

καὶ πληθυσμῷ θείῃ, πολλῆς χρεῖα τῆς περιττότητος

35. Posset aliquis de parvo monasterio dicere: « Fontes aquarum habeto solos, non de furata dulcedine bibens; » et de nimium divite: « Deriventur fontes tui extra rectam viam (5), quam ab invio et sitiente distinguit Psalmista. Iis qui regulari irrigatione indigent, largum rivulum præparavit Deus; ubi enim abundans aqua fluere non debuisset, melius fuisset, si a principio fundamenta supposita non fuissent, vel si in altum elevata terræ motu, tempestate et cœlesti igne diruta fuissent.

36. Cur enim addent et superaddent in pravam possessionem, non ignorantes pretiosis metallis terram ditatam ea in visceribus non recludere, imo quædam extrinsecus patefieri solere, quæ manifestantur et in usum vitæ colliguntur; quædam vero tegere, et aliter proferre, quando funditus evertitur, eaque profutura universitati tradere metallicis, qui ea lucra pro condimento laboris sui percipiunt? Et viscera terræ aqua repleta modo bonum suum ad extra profundunt, et universis prosunt, et sæpius eam in abscondito loco colligunt, fodientibusque dant utilitatem suam arte haustam et adductam ad lucem. Eodem modo, o monachi, hisce rebus magni, non tamen per vosmetipsos magni, sed eo quod magnam evangelii formam induistis, quasi dicatur ex eo quod apparet, vobis forte supra modum abundandum est; alio modo, minime. Sola enim providentia temporis futuri eaque constans et religiosa divitem docet seponere quod utile et necessarium erit in posterum. Quam dispensationem in maxima civitatum præsertim vidimus exerceri, ubi resonantur in canistris evangelicis, ac in sportis fragmenta remanentia et Deo grata, atque reliquiæ abundantis benedictæ. Hæc inutiliter, non urgente necessitate, non dividuntur, sed cum ades tempus distribuendi, collecta omnia exhauriuntur sive ad animas famelicas panibus saturandas, ad cibum temporis famis, sive ad erogandum captivis, verbi gratia, ad minuenda mala captivitatis, ad servos libertate donandos, aut ad subveniendum monasterio penuria adveniente, sive ad aliud quid bonum perficiendum.

37. Eadem ratione, omissis multis aliis quibus mundanæ res reguntur, in thesauro Davidis multa

tibi proprius, » et « 16: Non supereffundantur tibi aquæ tuum fontem. »

auri talenta recondita sunt. Celebratur etiam egregia illa erumena, etsi laudendus non fuerit Judas, qui eam portabat. Attamen conoilium seniorum apostolicum admodum eleemosynas large erogatas amabat. Propterea concessa est ista abundantia, sicut in templis, vasorum sacrorum et aliarum rerum magnus numerus. Ea vero in sinu monachorum ita recondere ut abscondantur impura et Deo invisata quis probaverit? quales sinus apud nos videmus plenitudine manuum tempore messis, et spicis collatis (ut loquar ⁵ cum Davide) cumulos immodice, idque apud homines parvi momenti.

38. Nonne enim novimus hominum vile subtegmen textentes, vixque pro laboris pretio nummos in manibus quotidie reportantes, quosdam vestes reficientes, aut æs tundentes, aut ponentes tentoria, alios vero pelles cujusvis generis tractantes, et alios pro modica hordei massa mare everrentes, plures etiam mendicos, proindeque maleficos? Quibus addendi sunt homines qui, furatis rebus sacris et aliis, hanc urbem quia molestam reliquerunt, oculosque in hunc montem converterunt, aut alium circa nos, ubi antea elucebant virtus et dignitas, nunc autem contraria; quippe per speciem animæ conversæ et salvandæ nummos acceperunt; homines sive nihili, sive peccaminosi, quorum manus hodie, ut non dicebat, nec oportebat, replentur. Non oportebat quidem, quia pridie pauperes, hodie fieri pauperiores necesse est; non dicebat, quia, ut dictum est, propter abundantiam manuum, pedes in malitiam feruntur, et laborant in his quæ odit Deus. Hos forum sæpius quam ecclesiasticorum cœtus conspicit; ipsi libentius monasterium quam plateas relinquunt. Hos simulare solitudinem non oportebat, sed perseveranter quietam vitam jugiter ducere, nec tranquillitatem fingere, nec ex ea causa agitationis plusquam oportet accipere, quod per jocum dictum sit.

λὰ, καὶ μὴ σοφίζεσθαι τὴν πνευματικὴν ἡσυχίαν, μηδὲ ποιεῖν αὐτὴν ἀρχὴν τοῦ κινήσεως, παρ' ὃ δεῖ, ἐν τῷ παρακοῦειν, ἡρεμίαν προηγεῖσθαι πάσης κινήσεως, ἵνα τι καὶ πρὸς ἰλαρότητα φθῆζωμαι.

39. Manere jussus es, o monache, et sic philosophari, non tamen, more Peripateticorum, ire et redire; partes tibi occiderunt in præclaris: monachus factus es, noli autem transfuga in mundum reverti et conversari in mundo, et inter eos qui sunt ejus. Cur ergo iterum reverteris ad eum? Insitus es ubi fuisti ordinatus, et insertio tua est opus dexteræ Dei, cum Psalmista si loquendum est. Docus tuus solitudo; tu, monachus; finis, ibi permanere. Quid ergo his fastidio habitis, et teipso sic eradicato, spiritualem custodiam frustraris, et fallis agricolam cui creditus es? Remane, mitte radices, ascende in altum instar cypressi, cedri et pini, quæ ad semper virandum sunt feliciter creatæ,

⁵ Psal. cxxviii, 7.

Ἀ μνήματι τάλαντα ἐγκέκρυπτο χρυσοῦ πολλοῦ. Ὑμνεῖται δὲ καὶ γλωσσόκομον ἐκεῖνο καλὸν ὄν. εἰ καὶ ὁ βροτάζων αὐτὸ Ἰούδας οὐ καλὸς ἦν. Ἡγάπα δὲ καὶ ἡ ἀποστολικὴ γερούσια τὰς ἐπὶ ἐλεημοσύνη ἀρκούσας προσφοράς. Συγκεχώρηται οὖν διὰ ταῦτα καὶ τὸ τοιοῦτον περίσσευμα, καθὰ καὶ ἐν ἱεροῖς τῶν ἁγίων σκευῶν καὶ λοιπῶν κτήσεων περιττότης. Κόλποις δὲ μοναχικοῖς ἰδίως ἐμφωλεύειν αὐτὰ, ὡς καὶ νεοτεύειν ἀκάθαρτα καὶ τῷ Θεῷ ἀπρόσφορα, τίς ἂν γνωματεύσειεν; ὁποῖους κόλπους ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ὀρωμεν, ἀπὸ χειρῶν κληρώσεως ἐν θερῖσμι καὶ συλλογῆς δραγμάτων (Δαυιτικῶς φράσαι) ἐξογκουμένους εἰς ὑπέμετρον, καὶ ταῦτα ἐν ἑνδράσι μικροῦ ἡμιωβολιαίοις.

λη'. Ἡ γὰρ οὐκ οἴδαμεν ἄνδρας, τοὺς μὲν ἰσθὺν ὑφαίνοντας ὀλίγου τιμώμενον, καὶ μόγις δι' ἡμέρας ἀποφερομένους κέρδος τοῦ καμάτου νούμμου· εὐαριθμητούς, τοὺς δὲ ἱμάτια ῥάπτοντας, ἢ χαλκὸν κατακροτοῦντας, ἢ σκηναὶς καταρτίζοντας, ἑτέρους δὲ σκευωροῦντας παντοῖα δέρματα, καὶ ἄλλους ὀχλοῦντας τὴν θάλασσαν ἐπὶ ὀλιγίστοις ἀλφίτοις· πολλοὺς δὲ καὶ αὐτόχρημα ἑπαίτας, καὶ δι' αὐτὸ κακούργους; Οἷς προσενηυμητέον καὶ τοὺς ἐξ ἱεροσυλίας καὶ λοιπῆς κλεπτικῆς τὴν μὲν πόλιν ταύτην ἀπειταμένους ὡς δύσεργον, ἄραντας δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ὄρος τοῦτο καὶ ἐκεῖνο καὶ ἄλλο τὰ περὶ ἡμᾶς, ἔνθα πάλαι μὲν ἐνέλαμπεν ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ ἐκεῖθεν τίμιον, νῦν δὲ τὰ ἔμπαλιν· καὶ τὴν ἐκεῖθεν βοήθειαν πραγματευσαμένους τὰ γε εἰς δόκησιν ἐπὶ σωτηρίᾳ ψυχῆς καὶ ἀπαλλαγῇ τοὺς μὲν μεταίου βίου, τοὺς δὲ καὶ ἐπαμάρτου, καὶ νῦν πεπλησμένους τὰς χεῖρας, ὧν οὔτε ἔχρη, οὔτε πρέπει. Οὐκ ἔχρη μὲν, ὅτι δεῖν ἐστὶ, τοὺς πρώην ἀκτρημονοῦντας εἰς πλεον ἄρτι τοιοῦτους εἶναι· οὐ πρέπει δὲ, ὅτι διὰ τὸ, ὡς ἐβρέθη, πληρωμα τῶν χειρῶν οἱ πόδες αὐτοῖς εἰς κακίαν τρέχοντες ποιοῦνται· περὶ τὰ μὴ τῷ Θεῷ φίλα. Συχνότερον γὰρ βλέπει τούτους ἢ ἀγορὰ, ἢ περὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἄθροισμα· οἱ καὶ θάττον ἂν ἀπολέξωνται μονάζειν ἢ περὶ ἀγοράζειν. Καὶ μὴν εἶδει τοὺς τοιοῦτους μὴ ψεύδεσθαι τὴν μονὴν, ἀλλὰ μένοντας ἡρεμεῖν τὰ πολυθεσθαι.

λη'. Μένειν ἐτάχθης, ὡς μοναχὲ, καὶ οὕτω φιλοσοφεῖν, οὐ μὴν περιπατητικῶς ἀναστρέφεσθαι. Μόνιμος ἔλαχε εἶναι θεϊότερον· οὐ μὴν μεταβατικὸς κοσμικώτερον ἀπανέστης καὶ μετέστης κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ. Τί γοῦν παλίντροπος εἰς αὐτὸν ἐπανέρχῃ; Ἐνεφευέθης, ἔνθα τέταξαι· καὶ ἡ κατὰ σὲ αὕτη φυτεία δεξιᾶς Θεοῦ ἔργον, ψαλμικῶς εἰπεῖν· καὶ ὁ τόπος μονῆ· καὶ σὺ μοναχός· καὶ ὁ σκοπὸς παραμένειν ἐκεῖ. Τί οὖν τούτων κατεργωκῶς, καὶ οὕτως ἐκκοπῶν σεαυτὸν, ἀχρειοῖς τὴν πνευματικὴν φυλακίαν, καὶ ψεύδη τὸν γεωργὸν, ᾧ πεπίστευσαι; Ῥιζώθητι μεῖνας, καὶ ὀνόθαινε εἰς ὕψος κυπαρίσσου δίκην καὶ κέρδου καὶ πεύκης, τῶν εὐγενῶς ἀειθαλῶν, καὶ ἔτι κατὰ τὰ φιλικῶς κέρ-

πιμα· ὡς ἂν οὕτω καὶ ρίζας ἀπλώσης, δι' ὧν ἔσται σοι τὸ θάλος διηνεκὲς, καὶ εἰς πρέμνον ἀδρυνηθῆς· ὃ καὶ παραφυάδας εὐφους ἀναθλήσει, ἀνθρώπους δηλαδὴ τὴν σὴν ἀρετὴν ζηλοῦντας, καὶ οὕτω στεφβῶς παραπεφυκότας σοι, καὶ στελέχη ἀνατελεῖ καὶ κλάδους καὶ ὀρπηκας· καὶ αὐτοὺς τέως μὲν ἄνθει βρῦντας τοῖς τοῦ καρποῦ προδρόμοις, ἐν δὲ καιρῷ καρπογονοῦντας τὰ ψυχικῶς τρέφιμα· ὧν δὴ πάντων ἐστέρηται τὰ μήτε παγίως εἰς βάθος ριζούμενα, μήτε εἰς ὕψος ἀναβαίνοντα, προστετηκότα δὲ τῇ κατὰ γῆν ἔρψει. Ὡν ἐκφεύγων τὸν ζῆλον, ὦ μοναχέ, μηδὲ σὺ ἔρπε, ὡσεὶ καὶ τριβόλος ἀχρειοῦσα τὸ θεῖον κήπευμα, μενοῦν γε μηδὲ κατὰ τὴν κάππαριν, ἥς εἰ καὶ χρῆστοι πρὸς βρώσιν οἱ κόρυμβοι, καὶ που καὶ τὰ ἄκρα, ὅμως, οἷς ἠκάνθωται, ἀπρόσβατός ἐστι καὶ αὕτη τοῖς μὴ καλῶς ὑποδεδμεμένοις εἰς ἐτοιμασίαν ὁδοῦ. Ἐνταῦθα ἐνθυμοῦ καὶ ὅτι νόμος γεωργικὸς παραδέδοται τῷ πλείονι μὲν ἴστασθαι τὸ φυτὸν ἐγκεχωσμένον τῇ γῆ, τῷ δὲ ἐλάττονι, κινεῖσθαι, ὡς ἂν οὕτω τῆς μητρὸς γῆς ἀπολαῦον εἰς πλήσμιον, ἀναβαίνη ὄρθιον ἀσφαλῶς ἐπὶ καρποῦ ἐπαγγελίᾳ, Προσμένων οὖν καὶ αὐτὸς, καὶ ὡς οἶον ἐγκατορυγμένους εἰς γῆν τῇ τῶν ἐξω λήθη, καὶ ριζούμενος, ἀνάβαινε τῷ κατ' ἀρετὴν ὕψει, καὶ οὕτω τεχνάζου βάθος τοῦτο καὶ ὕψος θεάρεστον, μῦνιμα πάντως καὶ αὐτά.

μ'. Τί γὰρ γελοιότερον τοῦ τὴν μὲν ἀρχὴν ἐπετασθῆναι τῶν κατὰ τὴν πόλιν διατριβῶν, καὶ ἐξ ὀφθαλμῶν γενέσθαι φιλάς ἀπάσης, τῆς τε κατὰ συγγένειαν καὶ λοιπῆς, καὶ ἀρετῶν ὄρει προσθῆναι, καὶ ζητεῖσθαι, καὶ μὴ εὐρίσκεσθαι, μετὰ δὲ μικρὸν ἐπανελθεῖν, καὶ εὐρεθῆναι τοῖς μηκέτι ζητούσιν, ἀλλ' ἐκφροντίσασιν; Ὁψὲ μὲν, ὦ οὗτος, ἀπῆλθες ὡς ἐπὶ μετανοίᾳ· ταχὺ δὲ ἐπανῆλθες μετὰ μελλοῦ· ἀνέκαμψας κακῶς, ὅθεν συμπερόντως ἔφυγες. Οὐχ οὕτως οὐδὲ στατῶς ἔππος, ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνῃ, καὶ φαντασάμενος νομάς παλαιὰς καὶ λουτρά, οἷς ἐναθύρων ἔθοσκε, τὸ τῆς ἐπιθυμίας ἄλογον, τὰ δεσμὰ βήξας, ἐκεῖ τρέχει, ὅποι καὶ πρῶην ἐνέμετο. Ἄγνωεῖν ἰοικας, ὦ ἀδελφε, ὅτι τὴν θεωρίαν, ἣν συνάγει ὁ καταμόνας ὀμιλῶν θεῶν, ἀπόλλουσιν αὐθις, ὅτε τῆς ἀγορᾶς γένηται· καὶ ὅτι ἐκρούεται ἡ ἡσυχαστικὴ μνήμη διὰ τῆς κοσμικῆς, καὶ ὡς ἐν ἀντιπεριστάσει τινὶ ἐκείνῃ μὲν τὰ ἐκ τοῦ ὄρους πνευματικὰ ὁ καταβάς ἀσκητῆς κάτω ἀφίησι, καμῆλοσ δίκην ἀποθέμενος αὐτὰ δι' ὑποπτώσεως, τὰ δὲ τῆς τύρβης ἀχθοφορῶν ἄνω φέρει, καὶ τοῦ παντὸς ἀλλαξέμενος τὸ μηδὲν ἄνεισιν, ἀντὶ ἀσκητοῦ ἀσκήτης θύλακος, ἐμπεπλησμένος τὰ πολλὰ καὶ ἀγωγίμων, ἀπερμισοῦσιν οἱ ἐγχερατεῖς, καὶ τοῖς ἐξ ἀφαιρέσεως φαντάσμασιν, ὅποια κάτωθεν ἀνεμάξατο ἀπαλείψας τὸ « κατ' εἰκόνα, » ὃ διὰ νοημάτων θείων ἐνετυπώσατο ἐκ τῆς μονῆς ἢ ψυχῆ.

μα'. Ἀνέβης εἰς ὕψος, ὦ κεκαρμένε, πνευματικῶς, καὶ ἀνθρωπος οὕτως ἐγένου θεοῦ, ὅτε εἰς τὸ ὄρος ἀνῆλθες. Τί γοῦν κατακυλιόμενος πρηνὴ καὶ κατασταθῆναι, πεδινὸς φέρη; Ὑψηλὸς γέγονας· διατὶ ἀποτελευτῆς εἰς χθαμαλότητα; Οὐράνιος· διατὶ κατέγειος; Διέβης ἐκ φθορᾶς εἰς ζωνὴν, ὡς οἶα

A et etiam instar arborum propter fructus suos dilectarum, ut sic radices tale diffundantur quæ perpetuam causent viriditatem, et truncus roboretur, qui frutices fertiles germinabit, scilicet homines tuæ virtutis æmulatores, juxta te assurgentes, referentes truncos et ramos et frutices; atque ii postea nunc flores fructuum signiferos edent, nunc fructus ad animam nutriendam germinabunt. His rebus omnibus privantur arbores quæ nec solidas radices agunt in imum, neque ad cælum assurgunt, magis vero ad rependum humi sunt destinatæ. Quas noli æmulari, o monache, humi rependo, ut tribulus qui optimorum olerum utilitatem adimit; nec etiam cappari æquiparatur, cujus rami et summitates ad vescendum utiles sunt: et quorum tamen spinis aspera loca calcari non possunt, a viatore calcementis itineri idoneis non instructo. Cogita hanc legem agricolis datam: sistere meliorem ramum terræ inditum; minorem autem moveri, ut eo modo terra ut matre nutritus assurgat rectus et validus et fructus proferat. Et tu perseverans, quasi terræ insertus ex oblivione rerum externarum, et radioibus firmus ascende ad verticem virtutis, et para profunditatem et altitudinem eximiam, quæ sint omnino immobiles.

40. Quid enim magis ridendum, quam a principio relinquere negotia civitatis, oculis omnium amicorum subtrahi et reliquorum proximorum, apicem virtutis ascendere, quaeri et non inveniri, atque elapso modico tempore reverti, et non quærentibus, imo non cogitantibus apparere? Sero, o homo, ad pœnitentiam veneras, brevi mutato consilio pedem retulisti, eo nullo decore reflecteris unde feliciter veneras. Non sic equus otiosus, pastus in faliscis, et prata pristina imaginatus, ac stagna ubi indomitus pascebat, irrationabilem ardorem manifestat, cum vincula rumpit, et illuc currat ubi prius pascebat. Ignorare videris, frater, quas sententias, solus conversatus cum Deo, collegerat, continuo eas perdere cum plateas frequentat; e memoria solitarias cogitationes mundanis expelli, atque, mutatis quasi vicibus, ascetam descendantem spiritualia ex alto deorsum relinquere, eaque, ut camelum, inclinatum deponere; eum curas vulgares subire, ferre in altum; projicere quod est super omnia, et minima accipere; pro anima ventrem dilatate; cibis vetitis, quos oderunt sobrii, plerumque repleri; et pro abstractis imaginationibus quas deorsum effingit; oblivisci imaginis quam sibi anima ex meditatione divina in solitudine efformaverat.

41. In altum spiritualiter aseederas, o tonse, et eo modo homo Dei evaseras, cum in montem venisti. Cur ergo revolutus, antequam sedem figas, ambulas in planitie? Excelsus eras, cur desinis in humilem? Cælestis, cur terrenus? E corruptione ad vitam translatus eras, quasi nova creatione, cur

ergo in pristina dissolvi cupis? Mutatus es, ut A Enoc assumptus ad Deum : mane ergo juxta voluntatem Dei, qui te manere jubet donec veniat, quocumque modo iste adventus intelligatur. Nec est tibi injuria, si tanta instantia penitentem te vocamus : non debet inde erubescere qui penitens dicitur. Teipsum a sæculo removisti. Quid vis igitur in loco pristino incola annumerari, et sic in fine nullum locum habere, atque audire hanc irrisionem : « Adhuc ejus, et non erit peccator; et quæres locum ejus, et non invenies ». Nunc autem videntur monachi minores nobis insidiari, qui nos a patribus eorum distraxerunt, sermonemque ad communem objurgationem diverterunt, ut in hac sympathia utrique parti dicta effluent, si possibile est qui scopus non attingetur.

42. Ecce enim omissa communitate ad majores monachos redimus, qui malis suis exemplis discipulos pervertunt, qui simulantes se non esse de hoc mundo, sane vero cœnobitas, eo quod seorsim vivant, ista edocent alios discipulos ad corrumperendum pronos. In perfecti monachi memoriam revoco eum desiderare angelorum speciem ita admonitum fuisse, ut in angelicam personam ipse ordinatus fuerit. Hoc forte non multum conferet ad confundendos eos qui angelos despiciunt, ut discimus e sanctis ascetarum scriptis, sicut volunt, qui Psalmistæ verbum minoris faciunt, seipso inflant plus quam æquum est. Hoc igitur tene, C monache jam non laice et sancte ob propositum, et si te talem decet, et natura immateriali in metallum vile et terrestre versus, oblitusque solitarios, ut narrat antiqui; mox justitiæ copulatos esse, quia materiam mortificaverant, tu esto sæculi magis, attrahens tenue ferrum; vel ut succinum atollens paleas quibus res sæculares jure comparant igni inexstinguibili reservatæ. Nosti, o monache, potestates et angelos secundare, tuamque consensionem inscribere; quos nunc aggredere, si vis rape libellum, consonumque inscribe.

43. Didicistis etiam crucem et mortem tibi prænuntiari. Si jam desperas, subi, non crucem, sed D mercium fasciculum, deprimens negotiationis onus ut de loquacitatem irridearis. Præter mercaturam enim etiam loquacitatem exerces, cui, ut supra ostensum est, renuntiaveras. Non crucem igitur tolle, ut diximus; non jam morere, mundum relinquens ad merendam vitam æternam; sane vero vive, et laudes et saltationem et delicias exerceto; fortis esto contra omnia, pro te da hanc commutationem morti; sicque, si possibile est, omnia sorte solus obtine.

¹ Psal. xxxvi, 10.

μεταπεπλασμένος· ἵνατί γοῦν ἐθέλεις ἀναλίσθαι εἰς τὰ πρότερον; Μετέθου, κατὰ τὸν Ἐνώχ ἀναληφθεὶς τῷ θεῷ· μείνον οὖν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἃ ἐθέλει καὶ σὲ μένειν, ἕως ἔρχεται, ὅποσον ἂν ταύτη ἔλευσιν ἐθέλεις νοεῖν. Οὐκ ἔστι σοι ἀτιμία, εἴπερ τῇ τοιαύτῃ προσεδρεῖα μεταθήμενόν σε καλοῦμεν. Ὁ γάρ ἐστι κἀνταῦθα ἐφόβριστος ὁ καλούμενος μεταθήμενος. Ἐξετόπισας τοῦ βίου σεαυτὸν. Τί τοίνυν ἐθέλεις ἐντοπος τοῖς πρώην προσετηχέναι, καὶ οὕτως ἐκβαίνειν ἄτοπος, καὶ που καὶ ἀκούειν ὡς ἐν μυκτηρισμῷ καταφαλλόμενόν σου τὸ « Ἐτι δλίγον, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξῃ ὁ ἀμαρτωλὸς, καὶ ζητήσεις τὴν τόπον αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρῃς; » Ἄλλὰ γὰρ εἰκόσιν οἱ μικροσχήμενος πανουργεῖσασθαι καὶ νῦν καθ' ἡμῶν, οἷς ἀποστήσαντες ἡμᾶς τῶν κατ' αὐτοὺς πατέρων ἀτησχόλησαν τὸν λόγον πρὸς τοῖς κοινῶς φορτικοῖς, ὡς ἂν ἐν τῇ τοιαύτῃ κοινοπαθείᾳ συγχόμενα τὰ ἐκατέρων ἔχωσιν, εἰ δυνατόν, κρύπτεσθαι. Οὐκ ἂν δὲ ἀνύσωσι τὸ σφίσι προκείμενον.

μβ'. Ἀφήμενοι γὰρ, ἰδοὺ, τῶν κοινῶν, ἐπιπερ-χόμεθα πρὸς μόνους τοὺς μελίζονας, οἱ τῇ πρὸς αὐτοὺς ἐξομοίωσει συνδιαστρέφουσι τοὺς ὁμιλητὰς, καὶ ψευδόμενοι τὸ ἄβιον, καθὰ καὶ τὸ κοινόδιον, διὰ τοῦ εἶναι ἰδιόδιοι, κατηγοῦνται τοῦ αὐτοῦ παιδείματος καὶ τοῖς εὐφυῶς διακειμένοις πρὸς διαστροφὴν μαθηταῖς. Ἀναβιδάξω δὲ ἐς νόησιν τῷ μεταλοσχήμενοι μοναχῷ, καὶ ἐπὶ ἀγγέλων σχῆμα ἐπιποθεῖν ἐδιδάχθη, ὡστε καὶ εἰς πρόσωπον αὐτὸς ἀγγέλου τέτακται. Ἔστι δὲ ἄρα τοῦτο οὐ μέγα εἰς ἐντροπὴν τοῖς τοιοῦτοις, οἱ καὶ ἀγγελον ὑπερναβαίνουσιν, ὡς τῆς ἱερωτάτης ἀσκητικῆς γραφῆς ἐμνησθάνομεν, εἴπερ ἐθέλουσι, τὴν ψαλμικὴν βρεμῆσιν ἐλάττωσιν παραύξοντες αὐτοὶ καὶ ὑπὲρ τὴν ἰσότητα. Κάτεχε οὖν, ὦ ἄβιε καὶ τῇ προθέσει ἅγιε μοναχῆ, καὶ τοῦτο· καὶ εἴ σοι τηλικούτῳ ὄντι πρέπον ἐπὶ κατασπασθεὶς τῆς αὐλίας εἰς ἀγεννές τι μέταλλον γῆς, καὶ μηδὲ λογισάμενος, ὡς ᾗ καλαῖα ἱστορία τοῖς Ἄβίοις αὐτίκα καὶ τὸ δικαιοτάτον συνέθημα διὰ τὸ κατ' αὐτοὺς δλιγύδλον, ἔσο μαγνητικὸς βίου, ἐπισημαμένη σιδήρια μοχθηρά· ἢ καὶ ὡς ἤλεκτρος ἐφελκόμενος ἄχυρα, οἷς ὀρθῶς εἰκάζεται τὰ βιωταῖα πυρὸς ἀσβέστου δεόμενα. Ἐδιδάχθης, ὦ μοναχῆ, τὰ ἀρχαῖα καὶ ἀγγελου παρεστάναι, ἀπογραφομένους ἐκ ὁμολογίας σου. Διάβαλλε τοίνυν αὐτοὺς, εἰ βούλη, ἀφαρπάξων, καὶ τὸ σύμφωνον ἐγγράψων.

μγ'. Ἐμαθεὶς καὶ ὅτι σταυρὸν ἐπηγγεῖλο καὶ θάνατον. Εἰ γοῦν ἀποδυσπετεῖς, βιάσασθε μὴ σταυρὸν, ἀλλὰ ῥῶπον, εἴτ' οὖν φόρτον πράγματικὸν κάτω βαρύνοντα, ἵνα καὶ εἰς ῥωποπαρῆσαν σκωφθῆς. Πρὸς γὰρ τῷ ῥῶπῳ καὶ τῷ σταυρῷ ἕξασκεῖς, εἰ καὶ αὐτὸ ἀπηνήσῃ, καθὰ πρῶτον ὁ λόγος ἀποφανεῖ. Μήτε τοίνυν σταυρὸν, ἀπέχμεν, εἰ βούλει, βιάσασθε, καὶ μηδὲ θνήσῃ, τοῖς κάτω νεκρούμενος, εἰς ἀντάλλαγμα ζωῆς αἰωνίου. ἀλλὰ ζῆθι, καὶ ἀγάλλου, καὶ ἄλλου, καὶ τῆρα, καὶ κατὰ πάντων ἀνδρίζου, καὶ δίδου ἀντίψυχον τοιοῦτον χάριν σου τῷ θανάτῳ· καὶ οὕτως, εἴπερ οἶόν τε, μόνος κληρονόμει τὸ πᾶν.

μδ. Ἐτι κατηχήθης, δίχα τῶν ἄλλων, τῶν καὶ πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ εὐκόλων, καὶ τὴν ἔριν ἀποπροσποιεῖσθαι, καὶ τὸν θυμὸν, καὶ τὴν γραυγὴν, καὶ τὴν ἀεργίαν, καὶ τὴν παρβήσιαν, καὶ τὴν μερικτὴν φιλίαν, καὶ τὸ περπερεύεσθαι, καὶ τὸν γογγυσμὸν, καὶ τὸ ψίθυρον, καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ἐπίκτησιν. Δογοπράγησον οὖν σεαυτὸν, καὶ διὰ τῶν τοιούτων ἐλθὼν ὁμολογιῶν, αὖχνησον ἀποστολικῶς, εἰ δύνασαι καυχῆσασθαι, ἐπὶ μίᾳ γοῦν τῶν τοιούτων σου συνταγῶν· εἰ δὲ αὐτὸς ὀκνήσεις τὴν λαλιάν, ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ σέ. Καὶ τοίνυν ἀκούων ἢ ἐξέλεγχε ὡς ψευδομένους ἡμᾶς, ἢ ἀλλὰ ἐντρέπου πρὸς διόρθωσιν· ἵνα καὶ σὺ κερδήσης τὴν τοῦ Θεοῦ παράστασιν, ὡς ἐτάξω, ἣς μακρύνεσθαι κινδυνεύεις· καὶ ἡμεῖς μισθὸν ληψόμεθα τοῦ ἐπιστρέψαι σε. Βλέπω τὸν θυμὸν σου παρατιθέμενον ὡς εἰς ὁμοιωσιν ὕφως. Οὐ γὰρ συρίττεις μόνον, καὶ ἰὸν ἐντήκεις δάκνων, τὰ πλείω δὲ ἀκοντίζων αὐτὸν ἐκ στόματος· ἀλλὰ καὶ τὸν ὀκλὸν ἐλίττων εἰς βλάβην, οἷς οὐ μόνον σφίγγεις εἰς ἐμφανές, ἀλλὰ καὶ στρέφω δόλους, ἕνα προβάλλη σκοπὸν πάντων, ὧν ῥά διουργεῖς τῇ καὶ ἐν φωτὶ καὶ ἐν ἀποκρύφῳ ἐνέδρα· ὁ δὲ ἐστὶ, τὸν ἀθῶον ἀποκταίνειν. Ἀθῶον δὲ νῦν λέγω οὐ μόνον τὸν μηδὲν μηδὸλως ἐξαμαρτόντα σοι, ἀλλὰ καὶ τὸν παραπικράναντα, βιαίως δὲ φάνα, καὶ τὸν τὰ χεῖριστα κατὰ σοῦ δράσαντα. Τίνα γὰρ καὶ ἔχοις ἂν αὐτὸς εἰπεῖν μὴ ἀθῶον τὰ ἐπὶ σοί, ἄνθρωπος νενεκρωμένος τῷ κόσμῳ δι' ἀπλότητα, καθ' ἣν ἀγνοεῖ τις οὐ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ζῆ, καὶ παρὰ θραχὺ τι ἐκβιοῦς, καὶ μηδὲν ἔχων, ὃ ἂν ζημιωθείς; Ἀθῶος οὖν τό γε εἰς σέ ἔχον ἅπας καὶ παντοῖος ἄνθρωπος. Σὺ μὲν γὰρ ἀκραφινῶς· ἀκτῆμων δὲ οὐδεὶς ἂν ζημιοῖτο πρὸς οὐδενός. Εἰς τί οὖν σοι ἔσται ὁ θυμὸς, ὅτι μὴ μόνον κατὰ τοῦ πολεμίου ὕφως, τοῦ δυναμένου τοὺς κατὰ σέ ζημιοῦ, καὶ οὕτω μὴ ἀθῶου ἐπὶ σοὶ ἀπεκβαίνοντος; Εἰ δὲ ζητεῖς ἀπόδειξιν τοῦ ἐν σοὶ βραττομένου θυμοῦ, βίων μὲν αὕτη διὰ τὸ τῆς ἐκζέσεως ἀρίδην.

μέ. Ὀκνῶ δὲ τῷ τῶς τὴν κατὰ μέρος ἡκριθωμένην ἐπὶ σοὶ στηλίτευσιν. Καὶ οὕτω μὲν θυμοβολεῖς οὐ πρεπόντως, οὔτε σοὶ, οὔτε ἄλλῳ τινὶ πρὸς ἀκρίθειαν Χριστιανικήν. Ἐνθα δὲ θυμὸς οἰκεῖ ἀποικίζων γῆς πραέων τὸν διὰ κενῆς αὐτῷ κάτοχον, ἐκεῖ δὴλον ὅτι καὶ φαύλη παραπέπηγεν ἔρις, ἡ τοῦ θυμοῦ καὶ πρόγονος τὰ πλείω καὶ ἐπίγονος· εἰπεῖν δὲ ἄλλως, ἡ τῷ θυμῷ συνουσιωμένη, καὶ διόλου ὄλη συναναπεφυρμένη. Οὔτε γὰρ μακρὸς θυμὸς οὐδεὶς ἔριδος δίχα, οὐδὲ μὴν ἔρις ἄθυμος, εἰ μὴ τις ἐνταῦθα τὴν ἐπαινετὴν καὶ θεῶν φίλην ἀντιπαρᾶγῃ. Αὕτη γὰρ χαρῆ ἐν θεῶν συνανακέρταται, καὶ οὐδὲν ἐν αὐτῇ λυπηρόν· διὸ οὐδὲ θυμικόν. Ἀμφοῖν δὲ τούτων, ἔριδι καὶ θυμῷ, παρομαρτεῖ καὶ κραυγὴ παρὰ γε τοῖς ὀξυτέροις καὶ οὐδὲ βαθύφορον. Οἱ γὰρ ἄλλως ἀγγιμαθεῖς καὶ ἐχέμυθοι, οὓς καὶ μεγαλοθύμους ἢ παλαιὰ φησι λεκτικῆ, οὔτε τὴν ἔριν προφαίνουσιν, ἀλλ' ἐνδόμυχον κρύπτουσι, καὶ τὸν θυμὸν βυσοδομεύοντες ἐπηλυγάζουσι. Θυμὸς γοῦν καὶ ἔρις παρὰ σοὶ καὶ κραυγὴ φατριάζουσι. Ὅπου δὲ τρία ταῦτα κακὰ παρβήσιάζονται, πῶς ἂν μὴ οὐχὶ καὶ ἀεργία, τὸ μέγα κακὸν καὶ μοναχοῖς ἀπόρρητον, παρεισκρίνοιτο; Ἐνθα δὲ τύρβη περὶ ἀπεικίοντα πολλὰ (πολλὰ δὲ τῶς λέγω τὰ ἐκτεθειμένα τρία,

44. Et insuper edoctus es præter alia, et multa, et magna, et facilia, fugere contentiones, iram clamores, otium, licentiam, particulares amicitias, arrogantiam, querelas, detractionem, privatas possessiones. Responde ergo pro te; atque his de rebus verba faciens, si gloriari potes ut Apostolus, gloriare de uno horum mandatorum a te servato; quod si metuis confiteri, ecce ego pro te. Quibus auditis, aut de mendacio nos argue, aut flectere ad recte agendum, ut merearis Dei auxilium, quod promisisti, a quo ne decidas timendum est, nos autem mercedem conversionis tuæ accipiamus. Tuam iram ut serpentem video accendi. Non modo enim sibilas, et venenum morsibus infundis aut illud sæpius ex ore jacularis, sed etiam sinus obvertis ad perdendos quos stringis aperte, et in quos dolos nectis, unumque intendis per omnia in luce, et in tenebris, scilicet innocentis peremptio-nem. Innocentem dico non modo eum qui contra te minime deliquit, sed etiam qui te excitavit, et ut brevi absolvam, qui pessima contra te perpetravit. Quem enim non innocentem erga te dicere posses, tu homo mundo mortuus ex simplicitate dexteram et sinistram, imo vitam, ignorante, homo qui vita fere defunctus, nihil habet quo privetur? Innocens ergo est, quod attinet ad te, omnis et qualiscunque homo. De te nullum dubium, pauper enim a nullo spoliatur. Ad quid ergo ira tua componetur, nisi ad nocivum serpentem, qui similes tui potest punire, et provide non innocens tibi evadit? Atque indicium iræ tuæ si quæsieris, illud in promptu erit ex manifesta ebullitione.

45. Hactenus completam partim condemnationem tui differo. Sic enim irascersis, ut non decet neque te, neque quemquam alterum christianam perfectionem professum. Ubi autem habitat ira, e terra missum hominem ea vane impeditum edicens, manifestum est ibi suum tentorium fixisse vilem dissensionem, quæ sæpius iram antecedit et sequitur; aut, ut aliter dicamus, est iræ consubstantialis, et totaliter eadem. Nulla enim ira magna est absque dissensione, nulla dissensio absque ira, nisi agatur de laudabili et grata Deo dissensione. Hæc enim in Deo miscetur gaudio, nihil in ea amarum, aut irascibile. His duobus vitiis, dissensionem et iræ, clamor copulatur, apud acriores et non prudentes. Alii enim graviores et silentes, quod magnanimos vocant, dissensionem non manifestant, sed mutam abscondunt, atque iram compressam operiunt. Apud te ergo ira, et dissensio, et clamor astipulantur. Ubi autem sæviunt tria ista vitia, quomodo abesset otiositas, magnum malum, et monachis perniciosum? Et ubi tumultus multarum rerum diversarum (multa dico ista, nec immerito dicitur multitudo), qua ratione ibi aderit opus monachicæ vitæ aptum? Quo qui eget

magnus monachus mortuus est, quoad opera Deo A grata, et otiosus, et iners.

46. Et interrogatus iterum, o frater, libertati loquendi renuntiasti, incongruam dico libertatem inconsultam, seu quod idem est, non discretam, quam sapientes de ea tractantes licentiam vocant. Libertas enim proprie est, quæ quodlibet verbum, cuilibet homini, fortiter audet dicere, secundum virtutis leges, atque moralis scientiæ mensuram, quoad tempus, personam, modum, et quantitatem; ut quemadmodum beati sunt qui audiunt propter Deum omne verbum amarum, sic beatus sit qui quolibet verbo usus ad juvandos auditores, et nulli honesto verbo parcens, etiamsi amarum aliquod proferat, potest et ipse dicere: « Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent ⁹, » quia pari loquendi libertate ad mutuam conceptionem, et ad convincendum doctrina usus est. Et magnus Deus noster Jesus Christus, cum libere loqueretur, munus eorum qui eum occidere volebant, debilitabat. Propterea confessores, et reliqui martyres a Deo laudati sunt, qui ipse in suis ultionibus apud Psalmistam, « libere agit ⁹. »

47. Talis est laudabilis loquendi libertas, quam aliter ut fortitudinem divinam et legitimam habendam suppeditat sancta initiatio. Attamen si quodlibet obvium ad quoslibet quis eructat, si omni verbo os aperit, audacia utitur indomita, nec habet positam custodiam Dominicam, neque ostium circumstantiæ labiis suis, ille profecto dæmonium habet, modi immemor est, quando occurrentia inconsulte eloquitur. Cum reperitur ista mala libertas apud senem hunc magnum, audacem, irreverentem et protervum, quis ejusdem recusabit murmur, querelas, mala minora, causasque dissensionis et iræ, horum scilicet malorum quæ ad pugnos abeunt; et quorum effectus plerumque cædes est.

48. Et amicitiam privatam, o frater, adhuc renuisti, ut dictum est, quando angelis adscriptus es, accessurus ad Deum qui amicitiam moderatur. D Considera igitur attente privatam amicitiam ab universali, recto judicio, differre. Forsan aliquod paradoxum tibi modo propositum fuisse arbitraris. Si enim ubi de atomis agitur, parvum, qualis est peculiaris amicitia, fugiendum est, quanto magis ubi de universo et de genere quæstio est! Res autem, mi frater, non sic se habet, sed hocce modo.

49. Difficillime colliguntur, et vix ad oculorum obtutum moventur peculiariora, eo quod non definiuntur, et in mille particulas dividuntur, ita ut neque in

καὶ οὐ ψεύδομαι τὴν πληθὺν), ποῦ ποτε ἐκαὶ ἔργον μοναχικῆ πολιτείας πρέπειν; ὅπερ ὁ ἐστρημένος μέγας μοναχὸς νεκρὸς ἐστὶ τὰ εἰς θεοφιλεῖ χειρουργίαν, καὶ ἄπρακτος, καὶ ἀνενέργητος.

μς'. Ἐτι ἔχεις, ὦ ἀδελφε, παραιτησάμενος ἐκ παραγγελίας καὶ τὴν παρβήσιαν, τὴν ἔκκιρον πάντως, τὴν ἄκριτον, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, οὐκ εὐδιάκριτον· ἦν οἱ σοφοὶ συνθέντες ἀκαιροπαβήσιαν φασί. Παρβήσια μὲν γὰρ ἡ κυρίως ἐστὶν ἐν τῷ θαβρεῖν πᾶν ῥῆμα καὶ πρὸς πάντα ἄνθρωπον λαλεῖν εὐτόλμως ἀρετῆς κανόνι καὶ πρὸς μέτρον ἠθικῆς ἐπιστήμης, τὸ κατὰ χρόνον, τὸ προσωπικόν, τὸ κατὰ τρόπον, τὸ ἐν ποσότητι· ἵνα, ὡς περ οἱ ἀκούοντες πᾶν ῥῆμα πονηρὸν ἐνεκὲν τοῦ Θεοῦ μακαρίζονται, οὕτως εἴη μακάριος καὶ ὁ παντὶ ῥήματι χρώμενος ἐπ' ὠφέλειαν τῶν ἀκρωμένων, καὶ μηδὲν τι καταλείπων τῶν δεόντων βῆθῆναι, εἰ καὶ δακνηρά τινα φθέγγεται· ἵνα λέγῃ καὶ αὐτὸς τό· « Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἀμαρτίαν οὐκ εἶχον » οὕτω παρβήσιαζόμενος ἐν ἀλληλουχίᾳ τῆ κατὰ διδασκαλίαν καὶ ἔλεγον. Καὶ ὁ μέγας Θεὸς ἡμῶν, Ἰησοῦς Χριστὸς, δὲ παρβήσιᾳ ἐλάλει, ἐξευρίζε τὰς χεῖρας τῶν ἐβλόντων καταμάτεσθαι αὐτοῦ. Δι' αὐτῆς καὶ οἱ ὁμολογηταὶ καὶ οἱ λοιποὶ δὲ ἐθαυμαστώθησαν μάρτυρες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καὶ ἐν ἐκδικήσεσι παρβήσιαζόμενος ψαλμικῶς.

μς'. Καὶ τοιάδε μὲν ἡ ἐπαινουμένη παρβήσια, ἦν καὶ ἄλλως ἡ ἱερωτάτη μυσταγωγία τόλμαν θείαν ἀκατάκριτον ὑποβάλλει νοεῖν. Εἰ μέντοι πᾶν τὸ ἐπελθὸν καὶ πρὸς πάντας ἐξερευγεται τις, καὶ παντὶ ῥήματι ἐκπετάνουσι τὸ στόμα, τολμῶν οὐκ ἐπίδουτα, μηδὲ ἔχων φυλακὴν θείαν ἐπιτεθειμένην, μηδὲ θυραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη αὐτοῦ, δαιμονεὶ ὁ τοιοῦτος ἀντικρυς, καὶ οὐκ ἐν καθεστῶτι μένει, ὡς ἀδιακρίτως τὰ ἐπιόντα φεγγόμενος. Ὅσως δὲ καὶ παρβήσιᾳ τῆς ἀπειρημένης παρὰ τῷ τοιοῦτω μεγάλῳ, καλογερῳ, καθ' ἣν πρὸς ἀναίδειαν τολμῶν θρασύνεται, τίς ἂν ἀποφήσῃ τοῦ τοιοῦτου καὶ τὸν γογγυσμὸν καὶ τὸ φέθυρον, τὰ ἑλαττωκακὰ, καὶ προάγοντα τοὺς ὡς οἶον προαγῶνας τῆς τε ἔριδος καὶ τοῦ θυμοῦ, τῶν προεκτεθειμένων ἐναγωνίων κκῶν; ὧν καὶ φόνοι πολλαχοῦ ἀποτέλεσμα.

μη'. Ἐτι ἀπεῖπας, ὦ ἀδελφε, καὶ τὴν, ὡς εἴρηται, μερικὴν φιλίαν, δὲ τοῖς ἀγγέλοις ἐνεγράφου, ὡς παραστησόμενος τῷ καὶ τῆς φιλίας ἐφόρου θεῷ. Θεῷρει τοίνυν ἀναπεμπάζων τὴν μερικὴν φιλίαν διαστελλομένην σοφίᾳ θεωρητικῆ πρὸς τὴν καθολικὴν· καὶ τάχα μὲν ὑπολάβοις ἂν παράδοξόν τι καθετεῖσθαι σοὶ ἐνταῦθα. Εἰ γὰρ τὸ ἐν ἀτόμοις μαρλογιστέον φευκτόν, ὅποιον καὶ τὸ φιλεῖν μερικῶς, πολλῶν δὲ πλέον τὸ ἐν τῷ καθόλου καὶ γενικῶς· τὸ δὲ ἐστίν, ὦ ἀδελφε, οὐγ' οὕτω διακείμενον, ἀλλ' ἔχει ὡδὲ πως.

μη'. Τὰ μερικὰ δυσπερὶληπτά εἰσι πάντως, καὶ οὐδὲ βραδίως εἰς ἐπέλευσιν ἰκνούμενα, διὰ τὴν ἐν τούτοις ἀπειρίαν καὶ τὸ ἐντεῦθεν μωροσχιδῆς, καὶ οἶον

⁹ Joann. xv, 22. ⁹ Psal. xciii, 1.

μήτε εἰς γνώσιν ἔλθειν, μήτε μεθοδευθῆναι πρὸς ἀκριβείαν, μήτε εἰς ἐπιστήμην προνεχθῆναι. Ἡ δὲ καθολικὴ σύλληψις ὠρίσται, καὶ δι' αὐτὸ καὶ εἰς ῥόφον γνώσιν ἔκει, καὶ μεθοδεύεται, καὶ τεχνούται, καὶ οὕτως εἰς βιωφελὲς προβαίνει. Διὰ τοίνυν ταῦτα καὶ ἀπητήθη, καὶ συνέθου ἐνώπιον καὶ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων, μὴ τῇ μερικῇ προσανέχειν φιλαί, τῇ ἐς ἀπειρίαν διεκπιπτούσῃ ἀπερίληπτον, ἵνα μὴ τὰ ἀκίχνητα διώκων, εἰς μάτην πονῆς, ἀλλὰ τῇ συνεσπειραμένη, καὶ εἰς τι ἐν σφιγγομένη, καὶ στρογγυλομένη πρὸς ὁλότητα μίαν. Καὶ οὐ λέγω ταύτην γενικὴν, ἵνα μὴ καὶ εἰς ἀδύνατον ἐκπεσοῦμαι παράγελμα, προκαλούμενός σε πάντας ἀνθρώπους ἀπλῶς οὕτω καὶ ἀνεπιστάτως φιλεῖν ὅπερ οὐδ' αὐτὸ ῥέδιον, δεῖ μὴ καὶ μᾶλλον, τῆς μερικῆς καὶ ἐν ἀτόμοις φιλαίας δυσκατεργαστότερον. Οὐκ οὖν θαρσύνω, γενικὴν εἰπεῖν, ἀλλὰ μάλιστα ὀλικὴν. Τοιαύτη δὲ ἡ τοῦ Θεοῦ, ἡ πρὸς τὸν Θεόν, ἡ κατὰ Θεόν, ἡ ἐν αὐτῷ θεῷ ὃν εἶπερ φιλεῖς, οὐκ ἔχεις φιλίαν μερικὴν, οὐδὲ μὴν τὴν (σεμνότερον φάναι) γενικὴν, ἀλλὰ καιριώτερον ἀποφύνασθαι, τὴν ὀλικὴν. Εἰ γὰρ τὸ κυρίως ὄλον ὁ Θεός, δι' οὗ ξύμπασα ὁλότης πέφηνεν, ἢ τε κατὰ κόσμον καὶ ἡ ὑπερκόσμιος, ὀλικὴ πάντως ἐστίν, ὡςπερ ἡ αὐτοῦ πρὸς πάντας ἡμᾶς φιλία (ὅς τοὺς αὐτοῦ θεράποντας οὐκέτι δούλους καλεῖ, ἀλλ' εἰς φίλους ἐγκρίνει), οὕτω καὶ ἡ ἐκάστου τῶν αὐτοῦ θεραπόντων πρὸς αὐτὸν ἀγάπη φιλοθῆως ἀνακάμπουσα, ὀλικὴ ἐστὶ διὰ τὸ κατ' αὐτὴν ὁλόκληρον, καὶ ἐν ἐκραιώτητι ἐντελές.

v. Ὁ γοῦν μεγαλοσχῆμων τοῦ Θεοῦ ὄσιος ἐκείνων φιλῶν ὀλικῶς, καὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ τὴν πρὸς τοὺς ὁμοφύλους φιλίαν ἔχων ὀλικὴν, αὐτίκα κατὰ μετάθεσιν εὐτακτον ὡς γενικὴν αὐτὴν πλουτεῖ, οὐ μὴν μερικὴν. Παντὶ γὰρ ἀνθρώπῳ φιλουμένῳ ὅπ' αὐτοῦ ἐπικάμπει τὸν Θεόν, ὡς λαμβάνων ἐκεῖθεν πᾶν, ὅπερ ἂν αἰτῆται. Καὶ οὕτω λοιπὸν οὐκ ἐστενοχωρημένην καὶ μερικὴν φιλίαν ἔχει, προσπαθῶς περὶ μόνον τοῦτον ἢ ἐκείνον διατεθειμένος· ἀλλ' ἐμπλατύνεται κατ' αὐτὸν πᾶσι τοῖς τοῦ Θεοῦ, τοῖς ἐν πόλεσι, τοῖς ἐν κώμαις, τοῖς ἐν ἀγροῖς, τοῖς περὶ νήσους, εἰπεῖν συνόλω, τοῖς πανταχοῦ γῆς, ὅπου ἂν ἐπινεύσῃ. ἵνα θέσει καὶ αὐτὸς Θεὸς ὢν, δύναίτο φιλεῖν πρὸς Θεοῦ ἐξομοίωσιν ὀλικῶς, αὐτίκα δὲ πῶς καὶ γενικῶς, καθ' ὑποκατάθεσιν δὲ ἤδη πῶς καὶ μερικῶς· ὅτι δὴ λόγῳ καὶ ὁ πάντας φιλῶν Κύριος ἐφίλει καὶ τοπικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐνιαίως· ὡς καὶ ὁ παμφίλιτος Μωϋσῆς διαδείκνυσι, καὶ ὁ ἔγγιστος θεραπέυων Θεὸν τῆς καρτερίας ἀνὴρ, ὁ Αὐσίτης Ἰώβ. Οὗς καὶ μερικῶς ὀρθῶς λόγῳ φιλεῖν λέγοιτο ἂν ὁ Κύριος, εἴτ' οὖν ἀκριβῶς εἰπεῖν, κατὰ ἕνα ὁποῖος καὶ ὁ ἐφ' ἄρματος ἀρπαγεῖς μόνος Ἠλίας, καὶ ὁ ἐξ ἀπάντων εἰς, ὁ ὡς αὐτὸς μόνος μελίζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, καὶ ὁ κατ' ἐξαιρετον ἡγαπημένος, ἀλλὰ γε καὶ συνηγαπημένος παντὶ μερικῶς ἐκλεκτῷ. Οὐ γὰρ τῇ μερικῇ φιλαί δήπουθεν, τῇ καθ' ἕναστον τοιοῦτον, ἐκβέβληται ἡ κοινῶς ὀλικὴ. Εἰπέ δὲ ἡ μοι καὶ σὺ, ὦ καθ' ἡμῶν τῶν τελωνῶν Φαρισαῖς μεγα-

A cognitionem veniant, neque certa lege exacte investigentur, nec in scientiam introducantur. Unversa autem notio definita est, et in cognitionem facilem venit, methodo investigatur, meditatur, et est utilis. Ideo interrogatus es, et promisisti, in conspectu Dei et angelorum peculiarem amicitiam non sectari, quæ tendit in indefinita, et non circumscripta, ne inaccessa persequens fatigeris in vanum; magis autem charitati studeas quæ definita est, quæ convenit in aliquid unum, et circa universitatem univam versatur. Nec generalem charitatem dico, ne jubeam impossibile, cum ad amandos omnes homines te simpliciter et absolute hortor, quod non est facilius, imo difficilius est quam peculiaris partium amicitia. Minime ergo audeo generalem dicere, sed maxime totalem. Is est amor Dei, amor ad Deum, secundum Deum et in Deo; quem si amaveris, non peculiarem amorem, nec (quod mirabilis videbitur) generalem habebis, sed verius totalem. Si enim proprio Deus est totum, per quem totus universus, sive in mundo, sive supra mundum, apparuit, totalis omnino est, sicut Dei amor ad nos omnes (qui fideles suos jam non servos vocat, sed amicis accenset), sic uniuscujusque fidelium amor in eum reflexus, totalis est, quia integrum objectum ejus, et perfecta puritas.

50. Sanctus ergo magnus monachus Dei illum toto corde diligens, sicque totalem erga fratres amorem habens, statim post ingressum perfectam habet amicitiam, utpote generalem, non autem peculiarem. Ad omnem hominem a se dilectum Deum inclinatur, qui fons est cujuslibet doni expetiti. Sicque non angustam et privatam habet amicitiam bene erga hunc unum aut istum dispositus; in se autem includit omnes filios Dei, tum in urbibus, tum in vicis, vel in agris, vel in insulis, uno verbo ubique terrarum quocumque se vertat; ut proposito habitus sicut Deus, possit ad exemplum Dei dilectionem totalem, mox etiam generalem atque etiam peculiarem in descensu habere; eadem ratione qua amans omnes Dominus, gentes et etiam singulos homines amabat ut videre est in Moyse dilectissimum; in viro proxime Deo assimilato propter patientiam, Job de terra Hus, quos vere peculiari amore, sive verius singulari amavisse Deus dicens est: Talis etiam et Elias erat, raptus solus in curru: et ille super omnes qui maximus fuit « inter natos mulierum »¹², et qui plus cæteris diligebatur, et una cum cæteris peculiariter electis amabatur. Ista enim peculiaris amicitia erga nonnullos, communem erga universos profecto non excluderat. Dic mihi, o Pharisee, sim-brios maxime magnificans contra nos publicanos,

¹² Matth. xi, 41.

dic utrum peculiarem amicitiam, ut diximus, repudiaveris, nempe si dicta audisti. Sive hoc intelligas, sive non, ego tibi dico perfectam amicitiam peculiarem de nobis a te repudiatam. Nos enim singulos patres tuos non amas, necque nec universalem, nec generalem: amicitiam servas. Qui enim membrum magni momenti Deo consecratum, eique contra te assistens, aversantur, nunquid dicendus est universitatem diligere cum optimam partem oderit? Quadam enim parte, et qualicunque, non loquor de magis pretiosa, desumpta de generis totalitate, non tota sua integritate generale, aut universale amplius vere diceretur.

51. Eia ago, alio conatu, et evidentiori, quamnam sit amicitia peculiaris tibi exponam, idque non longe a vero. Norunt periti, quemadmodum partem ad totum, sic partialem quantitatem ad universalem reputari. Hac igitur ratione tu interrogatus an peculiari amicitiae renuntiaries, a te eam renuntiandam, sectandamque universalem declaravisti. Talis est autem quæ de tota mente procedit, siquidem aliquo respectu deficiens, partialis erit amicitia. Totam vero animam lego eam quæ suam admirabilem et triplicem naturam in charitate non frustratur, quæ triplicem facultatem non perdit, cum florem amicitiae emittit.

52. Quid dico? Verum et magnum monachum velut quemcumque sincerum Christianum, oportet semper paratum esse ad juvandos amicos in omnibus rebus, cum eo indigent; omnia suæ et eorum mentis volita statuere et dirigere concordantes, juxta Dei mandata; ad spirituales concordiam, atque ad vicendum dæmonem, ad quod Deus præmio invitat, concurrere, ut simul a Deo præmium accipiant, cujus gratia ipse prius ordinatus, et in se concordanter disponens virtutem, sive quæ in ratione sita est, sive quæ irascibile moderatur et rite corrigit, sive quæ instruit concupiscibile; et deinde personam cujus amorem monachice prosequitur, quantum potest, in se assumens; tum eo modo dispositus ad alterum hominem feretur, sicut in tonsura promisit, ut, dum esse ratione, appetitu et passionibus amicis Deo reformatis conjungit cum amicum suum concordantem reddidit, sermonem amicitiae huic sermoni monachico jungat, et tunc quasi per perfectum sermonem roboratus cum amico ad perfectionem, amicitiam comparet non partialem, sed prorsus totalem, totus toti amico, aut fratri, aut filio spiritualiter conjunctus. Hæc enim omnia ad invicem sumus, Dei gratia, filii Dei, si recte sapimus: primum quidem propter commu-

λοσχημονέστατα, εἰ, ὡς εἴπομεν, ἀπαρνῆ τὴν μερικὴν φιλίαν, εἰ τι τῶς ἐπαίσεις, ὡν λέγομεν; Ἔτε, δὲ νοεῖς, εἴτε καὶ μὴ, λέγω σοι, ὅτι φιλίαν μὲν ἐξέπαντος μερικὴν ἀπαρνῆ τὴν ἐφ' ἡμῖν, ἡμᾶς γὰρ τοὺς ἐνικοὺς παπάδας (5*) οὐ φιλεῖς· δι' αὐτὸ δὲ οὐδὲ ὀλικὴν ἢ γενικὴν φυλάττεις φιλίαν. Ὁ γὰρ μέρος ἄξιον λόγου πολλοῦ ἀποπροσποιούμενος, θεῷ τε ἀφωσιωμένον καὶ συμπαραστατοῦν ἐκείνῳ κατὰ σὲ, πῶς ἂν ληχθεῖη καθ' ὀλότητα φιλεῖν, μισῶν μέρος τὸ καιριώτατον; Μέρους γὰρ τινος, καὶ αὐτοῦ τοῦ τυχόντος, μὴ ὅτι γε τοῦ ἐν πλείονι λόγῳ, ὑποσπωμένου ἐκ τῆς κατὰ γένος ὀλοκληρίας, οὐκ ἂν τῇ ὀλότητι πάση τὸ γενικὸν ἢ τὸ ὄλον ἀκαληθεύοιτο.

να'. Φέρε δὲ καὶ ἄλλως ἐπιβαλὼν, κατ' ἔνοιαν σαφεστέραν ἐκθωμαί σοι τὴν μερικὴν φιλίαν, οἷα τίς ἐστιν, οὐδὲ οὕτω μακρὰν ἀρθότητος. Ἐγνωσται τοῖς εἰδόσιν, ὡς περ τὸ μέρος πρὸς ὄλον, οὕτω καὶ τὴν μερικὴν ποιότητα πρὸς τὴν ὀλικὴν λέγεσθαι. Τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ καὶ σὺ αὐτὸς ἠρωτημένος, εἰ τὴν μερικὴν φιλίαν ἀπαρνῆ, κατέθου ἀρνείσθαι αὐτήν, ὡς ἐντεῦθεν ἀντεισάγεσθαι σοι τὴν ὀλικὴν. Ἔστι δὲ τοιαύτη, ἢ ἐξ ὅλης ψυχῆς, ὡς εἶγε μὴ τοιαύτη, μερικὴ ἂν εἴη φιλία. Λέγω δὲ ψυχὴν ὅλην, τὴν μὴ ψευδομένην τὸ κατ' αὐτὴν θεῖον τριμερὲς ἐν τῷ φιλεῖν, τὴν μὴ ἀχρειοῦσαν τὸ ἐμφυῆς τριστέλεχον, ὅτε τὴν φιλικὴν ἄνθη, προϊσχεταί.

νδ'. Οἶον τί λέγω; Χρὴ τὸν ἀληθῆ μεγαλομόνον, ὡς περ καὶ πάντα τὸν τῷ ὄντι Χριστιανόν, ἠτοιμάσθαι παντοίως εἰς θεραπείαν φίλου ἐφ' ἅπαν, οἷς ἂν ἐκεῖνος αὐτοῦ προσδέτῃται, καὶ καθίστην καὶ συμβιβάζειν ἀρμονικῶς καὶ κατὰ θεῖαν ἐμμίληται πρὸς συμφωνίαν πνευματικὴν αὐτοῦ τε καὶ ἐκείνου τὰ κατὰ ψυχὴν λ (5**) βουλεύματα, καὶ συντροχάζειν, ὡς ὁ θεὸς βραβεύει, ἐπὶ νίκη τῇ κατὰ τοῦ δαίμονος· ἵνα καὶ τὸ ἐκ θεοῦ ἔπαθλον κοινώσῃται, οὐ χάριν αὐτὸς ῥυθμίσας πρότερον, καὶ τάξας ἐναρμονίως παρ' ἑαυτῷ τὴν τε κατὰ τὸ λογικὸν ἀρετὴν, καὶ τὴν τὸ θυμικὸν μετροῦσαν καὶ καταρτίζουσαν θεοπρεπῶς, ἔτι δὲ καὶ τὴν τὸ ἐπιθυμικὸν παιδεύουσαν, εἴτα καὶ τὸ πρόσωπον ὡς δυνατόν ἑαυτῷ ἐμοιῶσας, οὐ τὴν φιλίαν μοναχικῶς πραγματεύεται, τοιοῦτοψύχως προσενεχθήσεται τῷ τοιοῦτῳ, κατὰ κειρόμενος ὁμολόγησε· καὶ τῷ κατ' αὐτὸν λογικῷ ἐπιθυμητικῷ τε καὶ θυμικῷ θεοφιλῶς ἐβῆρυθμισμένοις σύμφωνα καὶ τὰ τοῦ φίλου ἀρμοσάμενος, τριάδα φιλικὴν τριάδι ἐκείνη μοναχικῆ ἐνώσει, καὶ ὡς διὰ τινος ἐξάδος ταύτης τελείας εἰς τελειότητα συγκαθεῖ: τῷ φίλῳ, ἐξανύσει φιλίαν οὐ μερικὴν, ἀλλὰ τῷ ὄντι ὀλικὴν. ὄλος ὅλῳ συγκεκραμένος πνευματικῶς, τῷ εἶ φίλῳ, εἴτε ἀδελφῷ, εἴτε καὶ τέκνῳ. Πάντα γὰρ τῷ θεοῦ χάριτι ἐσμεν ἀλλήλοισι οἱ τοῦ θεοῦ, ἐὰν ἴσμεν ὁρθά· τὸ μὲν διὰ τὴν κοινωνίαν τῆς κατὰ ὄν

(5) Vox πάπας apud scriptores ecclesiasticos reperitur, de qua hæc inter alia Ducangius: « Observat Goarus, ad Euchol., p. 298, vocem πάπας dupliciter efferrī; ac πάπαν quidem dici summum pontificem, vel singulari quadam appellatione patriarcham Alexandrinum; παπῶν vero sacerdotem

seu clericum sæcularem, ut ἱερομονάχον, monachum sacerdotem.

(5**) Hoc λ est in margine cujus reliqua bibliopæge culter abscidit, truncatum videtur ex λογικῆν.

ἀγάπης, τὸ δὲ, ὅτι τὸν μέγαν καὶ πρῶτον Πατέρα A κοινούμεθα· τὸ δὲ τρίτον, ὅτι ἀλλήλους ἀναγεννώμεν τὰ θεῖα, εἰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον συλλαμβάνοντες ὠδινόμεν, καὶ τίκτομεν σωτηρίας πνεῦμα, ἕκαστος τὸν πλησίον ἐπωφελούντες· ὅτε καὶ ὁ μὲν ὠφελῶν φίλος πατήρ ἂν λογίζοιτο διὰ τὸ κατ' ἀρετὴν πρεσβεῖον, ὁ δὲ ὠφελούμενος εἰς τέκνον τάττοιτο.

νγ'. Ἐχεις ἰδοῦ καὶ δευτέραν, ὡ ἀδελφε, τῆς μερικής φιλίας ἀνάπτουζιν· καὶ γένοιτό σοι ἐκ Θεοῦ ἐπίπνοια, καταπράττεσθαι τὸ οὕτως ὀλοκλήρως φιλικόν. Εὐχομαι δὲ τοῦτο οὐκ εἰς μάτην, ἀλλ' ὅτι βλέπω τὰς ἐν τοῖς κατὰ σὲ ἀδελφότητος φιλουμένας κατὰ μέρος· καὶ αὐτὸ οὐχὶ ἀδρομερές, ἐλλὰ μικροῦ ἀμερές. Τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι δυσμελῶς ἀρμόττη τὸ σύμφωνον τοῦ τριαδικοῦ τῆς ψυχῆς, τοῦ τε ἐν σοί, καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀδελφότητα· καὶ οὕτε τοὺς θυμοὺς μετρεῖς, ὡς ἀνωτέρω ἐλέγομεν, οὕτε τὰς ἐπιθυμίας συμβιβάζεις, ὡς ὁ κανὼν βούλεται· καὶ τὸ κοινὸν δὲ λογικὸν ἐν ἡμῖν τετάρκται· καὶ οὐ κατέχεις, ὅτι οὐκ ἔστιν οὕτε ἀδελφότης, οὕτε φιλία, οὕτε κοινοθαρξία, οὕτε ἄλλη τις κοινωνία (καὶ οὐ λέγω μῶνον τὴν πνευματικὴν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἑτεροίαν) ἐν ἧ οὐκ ἔστιν ἰσότης ἔλλογος, καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἰσηγορία. Τὸ γὰρ ἀνόμοιον καὶ ἀνισον συγχυτικὸν πανταχοῦ, ὅτε μὴ κατὰ λόγον ἀποτελεῖται, ὅν δύναται μὲν τις καὶ γεωμετρικὸν εἰπεῖν, ὅς ἐν ἀνομοίοις ὁμοιότητα φυλάττει· μάλιστα δὲ καλῶς ἂν εἴποι πνευματικόν, ὅτι καὶ ἀποστολικόν, οὐ θεωρία καὶ τό· « Μὴ πάντες ἀπόστολοι, » καὶ τὰ ἐξῆς· ὅπερ καὶ σὺ εὖ εἰδὼς, ὡ μεγαλομόναρχε, ὅμως οὐ θέλες ἐξακριβοῦν· ὡς, εἴπα αὐτὸ κῆθελες, εἰρηρῆν σε προσφερόμενον ἄπασιν, ὡς ἐπρεπεν, ἀποκασιτῶν ἕκαστον ἀδελφὸν, ἐνθα ἔδει.

νδ'. Πάντες δὲ δεῖ τὸν μὲν μετὰ ἀρετῆς πρακτικὸν ἐγκαθιστάνειν τοῖς μοναστηριακοῖς πράγμασι, τὸν δὲ δοκοῦντα μὲν εὐφωῶς ἔχειν ἐπιπρέπειν ἔργῳ τοιοῦτῳ, μήπω δὲ πληροφοροῦντα τὴν τοιαύτην δόκησιν, παραδιδόναι τῷ κατ' ἀρετὴν πραγματικῷ ἐν τοῖς ἐξω· ἵνα συνεζευγμένος ἐκείνῳ, ὅλα καὶ βούς ἀπειρατος ἐργατείας, μανθάνῃ συγγεωργεῖν· καὶ μαθὼν μὲν ἀποκαχθεῖ καὶ αὐτὸς ἐς βούν ἐργατικὸν διδάσκαλον· σκληρὸς δὲ ἀπεκθᾶς, ὡς καὶ ἄροτρον συντρέβειν, καὶ ἄμαξαν κατακλῆν, καὶ οὕτως ἀχρεῖος εἶναι, ἐπιταχθεῖ ἄλλο τι ἔργον ποιεῖν, δι' οὗ μὴ ἔχει βλάπτειν τὸ μοναστήριον· οὐ μὴν οὕτω σκληροτροπέχην ἐληλεγμένον ὑπερτιθέναι καὶ προτιμᾶσθαι τοῦ ταλαεργοῦ καὶ σώφρονος ἐκείνου βοῦς, ὡς αὐτὸν μὲν παρατηρεῖν καταγνωστικῶς, τῷ δὲ κακούργῳ ἐκείνῳ ἐπιφέρειν τὰ γεωργικά· οὐκ αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ περιορᾶν ἐκείνον κατασκιρτῶντα τῆς ἀλωῆς, ὅσπερ ἀλοῶντα, ὡς μὴ φιμοῦ δέεσθαι, ἀλλὰ εἰκὴ κατεσθίοντα τὰ δράγματα, οὕτε ἀπεχόμενον τοῦ σπαράττειν τὸ τρόφιμον σὺν τῷ καὶ ἀμύνεσθαι κέρασιν, εἴ τις προσπελάσει ἐθέλων ἀποκωλύειν τοῦ καταβιβρώσκειν τὰ τῆς μονῆς.

νε'. Καὶ εἰρηρῆν μὲν οὕτω γίνεσθαι, ὡς ἐφύμεν· οὐ γίνεσθαι δέ. Διὰ τί; Ὅτι τῆς ἄλωνος ἀπελαθεῖς,

nem in Deo amorem; secundum, quia magnum et primum patrem habemus communem; et tertium, quia alii alios in divinis rebus generamus, si timorem Dei concipientes, ingemiscimus et parturimus spiritum salutis, quisque proximum adjuvantes: quando qui adjuvat ex senili virtute pater amabilis dici potest, et qui adjuvatur pro filio reputari.

53. Ecce novam habes, mi frater, partialis amicitiae definitionem, et utinam te Deus inspiret ad servandam illam universalem amicitiam. Quod non opto in vanum; etenim video fratres tuos partim, non magna ex parte, sed forte nulla, amari. Causa est discrepans concordia trium facultatum animae, tuæ quidem, et fratrum tuorum: nec irascibile frenas, ut supra diximus, nec concupiscibile componis, ut postulat regula; nam communis ratio in nobis conturbata est; nec recordaris abesse fraternitatem, et amicitiam, et vitam communem, et quamcunque communitatem; (non solum dico spiritualem, sed quamlibet aliam), ubi deest rationalis æqualitas, itemque loquendi libertas. Quæ enim diversa et inæqualia sunt, semper disturbantur, nisi ordinentur ratione quam geometricam aliquis potest dicere similitudinem in dissimilibus servatam, et maxime spiritualem et apostolicam, cujus hæc est theoria: « Non omnes apostoli, » et reliqua²¹; quod optime nosti, o magne monache, perficere autem non vis: nam, te volente, necesse erat quemlibet obvium fratrem, ut decet, a te statui, ubi oportebat.

ὡς ἐπρεπεν, ἀποκασιτῶν ἕκαστον ἀδελφὸν, ἐνθα

54. Oportet plane optimum operarium negotiis monasterii se applicare, hominemque qui natus videtur ad hæc opera prospere agenda, illi operi se addicere; eumque qui hanc spem non affert, optimo operario in rebus exterioribus tradere; cui colligatus, ut bos arandi nescius, discat una arare. Et cum didiceret, ipse ut hos operari docens statueretur; e contra cum indoctus evaserit, ita ut aratrum confringat, plaustrum rumpat, et sit inutilis, ad aliquod aliud opus ordinabitur, a quo detrimentum monasterium non capiat. Neque indomitus bos anteponendus est, et magis honorandus, quam ille peritus et sapiens, ita ut posteriorem condemnandum pone observes, prioremque emittas, neque hoc modo, sed cum videas in area saltantem, non triturantem ut os alligari non sit necesse, sed manipulos passim carpentem, a cibo edendo non desistentem, et cornibus avertentem, si quis accedit ne bona monasterii disperdat, impediturus.

55. Ita fieri oportebat, ut diximus; nec tamen factum est. Quam ob causam? quia ex area pro

²¹ I Cor. xii, 29.

pulsus, ad te confugiens, mi frater, postquam plura comedit, misitque in ventrem, unam spicam aut alteram labiis admovens, seducit clementiam tuam mirantis aliquid quod tritum conficit, ut bonum afferre ad tuum iudicium, Et idem videre est in omni alio servitio. Minus laudatur homo qui vineam diligit, et anteponitur racemorum artifex: alius quidam condemnatur eo quod humilium vinearum non misereatur onustarum fructibus gravibus, et ad terram prostratarum; alius autem laudatur quia samenta permittit quiescere, sublato nimio pondere, et ea ad magis florendum postea adducit. Si quis furatum ad patrem proiecit, hoc ad salutem ei qui peccatum confessus est idque patri a principio evoluit, deputatur: et sic furata benedictione ipse in paradisu intronittitur, talibusque dignus habetur votis qualibus Jacob cum magnum patrem et patriarcham cibo illexit. Adhuc et cellarius qui curat de communitate fratrum, vere magnus a te non habetur; te tamen angit si parvum et maximum in eodem gradu reponit; et si firmiter taliter permanserit, eum a laboribus quiescere prorsus jubebis. Si autem successor, causa cognita, piscem eximum comparavit, parum aut nihil curans de fratribus, et si ipsi murmuraverint, tunc coronatur qui tibi inservivit, et arguitur communitas quæ talis cum sit, tali et tam magno se æqualem facit. De cæteris eadem semper præstantia locum habet. Edunt alii, et soli terræ debent sua alimenta; tu vero plus etiam mari, e quo abundantes dapes accipis, quantas non habent in sæculo epulones. Numquid jubes cætera istiusmodi a me percurri, vel non? Te negaturum arbitror. Facta enim lioentia, jam non poteris eam auferre, cum os præ rubore demittetur. Hoc modo peculiarem amicitiam servare non poteris, neque in monasterio, et multo minus ad extra: qui enim intus non est ordinatus, vix in rebus exterioribus ordinem manifestabit.

56. Insuper, mi domine, investigabo annon te superaverit arrogantis malum, quam superbis sociat Scriptura sacra, dicitque a Deo optimo odio haberi; quam arrogantiam alii auctores dicunt mentis elationem, non egregiam nec divinam, sicut est fortitudo elatio quædam divina, imo magis elationem jactatoris, quam maxime vani, non communis, ut ipso verbo ostenditur, secundum quam sententiam presumptionem aliqui habent superfluentem. Dicitur enim nomen ducere a ferri (arrogans [πέρπερος] enim non sistit quasi circumlatus); sive a circumvolare et progredi inconstanter, quam ob rationem homines istius indolis de præcipitatione irridentur. De quo vitio Stagirita philosophatur, necnon et discipuli ejus. Horum omnium doctrina in hoc concluditur, arrogantem esse elatum

καὶ εἰς τὸ προσδραμῶν, ὡ ἀδελφε, καὶ τὰ μὲν κλείει καταμασησάμενος, καὶ εἰς γαστέρα, πέμψας, ἕνα δὲ στάχυ, ἕπου καὶ δύο τῶν χειλέων προβεβλημένος γοητεύει τὴν ἐν σοὶ ἐπισείκειαν, ἀγαπῶσαν, ὅτι καλῶς τι παρακομίζει τῇ διακρίσει σου, ὃ ψυχρόμενον συντελεῖ. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ πάσης ἄλλης πλημμυλεῖται διακονίας. Ὁ ἐπὶ τοῦ ἀμπελώνος ἀγαθὸς μὲν ὢν παρευδοκιμεῖται, προσλαμβάνεται δὲ ὁ κατὰ τῶν βοτρώων ἐνεργής· ἢ μὲν καταγινωσκόμενος, οἶμαι, ὅτι μὴ ἔλεει τὰς ταπεινὰς ἀμπέλους βαρυνόμενας ἐπαχθεῖ τῷ καρπῷ, ὡς καὶ κατασπᾶσθαι εἰς γῆν ὃ δὲ εὐλογούμενος, ὅτι ἀναπαύει τὰ κλήματα, τὸ πολὺ τοῦ βάρους ἀπάγων, καὶ οὕτως ἐνδίδωσιν αὐτοῖς ἐπὶ πλέον θάλλειν ἐς νέωτα. Εἰ δέ τι τοῦ κλέμματος καὶ τῷ πατρὶ προσφέρει, ἀλλὰ τοῦτο εἰς σωτήριαν ἐκείνῃ κρίνεται ἀνομολογησάμεν τὸ πταίσμα, καὶ ἀπαρχὴν αὐτοῦ προσενεγκόντι τῷ πατρὶ, καὶ οὕτως ἐν τῷ τὴν εὐλογίαν κλέψαι ἀφθέντι εἰς αὐτὸν παράδεισον, μήπου δὲ καὶ εὐχῶν καταξιοθῆντι, ὅποιον καὶ ὁ Ἰακώβ, ὅτε τὸν μέγαν καὶ πατέρα καὶ πατριάρχην θρέψας ἐψυχασάμην. Ἔτι καὶ ὁ ὀφωνητής, κηδόμενος μὲν τῆς ἀδελφικῆς κοινότητος, οὐ πάνυ μέγας κρίνεται ὑπὸ σοῦ. Ἀλλὰ που καὶ θλίβει σε, εἰ τοῖς μικροῖς ἐς ταυτὸν ἄγει τὸν ἐν αὐτοῖς ὕψιστον. Καὶ τοίνυν, εἰ συγνάκις τοιοῦτος διαμένει, καταπαύεις ἐκεῖνο τοῦ κοπιῆν. Εἰ δὲ ὁ μετ' αὐτὸν ἐπιτρονὸς τὸ αἴτιον, ἀθρόν ἰχθὺν πραγματεύσεται, μικρὰ ἢ οὐδὲν τῆς ἀδελφότητος ἐμπαζόμενος, καὶ αὐτοὶ ἐπιμύζουσι, τότε νῆ στεφανοῦται ὁ τὰ ὑπὲρ σοῦ διακονήσας, καὶ καταβῆτορεύεται ἡ κοινότης, ὅποια οὕσα οἶμ καὶ ἡλικῶ ἀντιφρίξει πατρί. Καὶ τοῦ λοιποῦ γίνεται ἡ τοιαύτη προτίμησις ἐς διττά. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐσθίουσα, τῇ γῆ μόνῃ χάριτας ὄφροντες τῆς τροφῆς· σὺ δὲ τῇ θαλάσῃ τὰ κλείει, δι' ἧς τὴν πανδασίαν πλουτεῖς ὅπολιαν οὐδὲ οἱ σπᾶταλοι κοσμικοί. Κελεύεις, ἐπιλεύσομαι καὶ τὰ λοιπὰ τοιαῦτα, ἢ οὐ; Ἀποφήσεις, οἶμαι. Εἰ γὰρ κατακλιθεῖς, οὐκέτι ἂν ἔχοις ἀνανεῦσαι, κατακλιθεὶς ὑπὸ ἐντροπῆς. Οὕτως οὐδὲ τὴν μερικὴν φιλίαν δύνανται κατορθοῦν, οὔτε ἐν τῇ μονῇ, οὔτε πολλῶ πλέον ἐν τοῖς ἐκτός. Ὁ γὰρ τὰ ἐντός ἀκοσμος ὢν σχολῇ γ' ἐν ἡ τοῖς ἔξω τὸ κόσμιον ἐπιδείξεται.

νς'. Ἐπὶ τούτοις, ὡ δέσποτά μου, ἐξασκροῦμαι, καὶ εἴπερ τὸ τῆς περπερίας, κακὸν οὐ καταπαύεται σου, ἦν ὁ μὲν ἱερογραφικὸς λόγος τῇ φυσίῃσιν προσεταιρίζεται, καὶ εἰς εὐχθραν τῇ κατὰ Θεὸν ἀγάπῃ ἀποτετάχθαι διδάσκει· οἱ δὲ ἄλλως περιλαλοῦντα ἐξαρχμα ψυχῆς φασιν εἶναι τὴν περπερίαν, οὐκ ἔφρετον, καὶ οὕτω θεῖον κατὰ τὸ θάρσος, ὃ θεῖον ἄρσις ἐστίν· ἀλαζονικὸν δὲ, καὶ οὐχ ἀπλῶς ἀπὸ ὑπερεκπεδισσοῦ, ὡς καὶ ἡ λιχτικὴ ἐτυμολογία φαίνεται· καθ' ἣν ἐννοίαν ποιοῦσι τινες καὶ ὑπερπερίαν ἐκπερπερσοῦ. Μέγεται δὲ καὶ ἡ παρὰ τὸ μέσθαι ὠνομάσθαι αὐτὴν (ἀστατεῖ γὰρ ὡς οἱ ἀπερπερμένος ὁ πέρπερος), ἢ παρὰ τὸ περιπέτεσθαι, καὶ μὴ σταθερῶς βεβηκέναι· ἢ δὲ λόγῳ καὶ πετόμενο· σκώπτονται οἱ τοῦ τοιοῦτου ἦθους. Καὶ φιλοσοφεῖ μὲν περὶ κακίας τοιαύτης καὶ ὁ Σταγειρόθην, καὶ οἱ τὰ κατ' αὐτὸν εὐκρινούτες· κεφαλαιοῦται δὲ πάντων

ὁ λόγος εἰς τὸ μετὰ βλακείας ἐπηρμένον εἶναι τὸν ἄλλοτερον, καὶ ἄλλον δὲ τὸν αὐτὸν διὰ τὴν ἔπαρσιν. Καὶ προπετῆ δὲ φασί, καὶ μηδὲν λόγῳ ποιοῦντα, καὶ (τὸ πᾶν κατ' ἐκείνους εἰπεῖν) φλόγαρον· οἱ καὶ τὸ περπερεύσθαι εἰς ταυτὸν ἄγουσι τῷ ματαιοῦσθαι, καὶ ἀτακτεῖν, καὶ κατεπαίρεσθαι μετὰ βλακείας· βλακείαν ἐκείνοι καλοῦντες ψυχῆς ἕξιν ἀναβεβλημένην, καὶ μὴ ἐγγεγραυῖαν, καθ' ἣν τὸ σῶμα θρυπτόμενον, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, θρασυνόμενον, οὐδὲ ὀρθοῦσθαι παγίως δυναταί, ἀλλὰ πάσχει τῇ θρόψει, ὅποσα καὶ τῇ νόσῳ. Τρυφῶν τε γὰρ ἄνθρωπος οὐ κρατεῖ τῆς διὰ ποδῶν οἰκείων βάσεως, ὁμοίως δὲ καὶ νοσῶν. Ὁρῶνται γοῦν οἱ βλάκες βαδίζοντες οὐχ ἀπλῶς, εἰ μὴ τοὺς ὀρεῖδοντας καὶ ὑπανάγοντας ἐκπέρωθεν ἐξευρίσκουσι, τοὺς μὲν εἰς τοῦτο μόνον χειροτονητοὺς αὐτοῖς, τοὺς δὲ καὶ ἐξ αὐτομάτου, ὅτε που τύχοι. Εἰπεῖν δὲ κατὰ τοὺς παλατούς· μαλακός ἐστιν ὁ βλάξ, καὶ χαῖνος, καὶ ὅποσα ἐκείνοι τοιαῦτα ἐπιτιθέασιν τῷ τοιοῦτῳ, ἐπακολουθοῦντα τῇ κατ' αὐτὸν μαλακότητι. Καὶ δοκῶ μὲν ἄπαρνον εἶναι σε τοῦ τοιοῦτου πάθους· ἐλέγχει δὲ σε τὰ πράγματα μὴ ἀληθῶς ἐξαρουόμενον. Τὸ συγνὸν γὰρ τῆς τρυφῆς, καὶ τὰ πυκινὰ λουετρά, καὶ οἱ πέρα τοῦ προσήκοντος προάγοντες καὶ ἀκολουθοῦντες, καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα, βλακείας εἰσὶν ἐνδείξεις, δι' αὐτὸ δὲ καὶ περπερείας. Πέφηνη γὰρ, μὴ ἀπηλλάχθαι βλακείας μὴδὲ τὴν περπερείαν, ἀλλ' ἀδελφὰ φρονεῖν σεως.

νζ'. Ἐτι πρὸς τοῖς εἰρημνοῖς ἀπειπας ἐν ταῖς πρὸς Θεὸν ὁμολογίαις σου καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ἐπίκτησιν. Καὶ προβάλλομαι σοι θεωρησάμενος οὐ μόνον ἀπλῶς τὴν ἐπίκτησιν, ἀλλὰ τὴν ἰδιάζουσαν· ἵνα εἰ μὲν καὶ κατ' ἄμφω ἀνεπιλήπτως βιοῖς, μακαρίζῃ· ἄλλως δὲ εἰς ἄθλιον ἐγγραφόμενος, μὴ βαρέως φέρῃς τὸ ἔγκλημα.

νη'. Χρῆ δὲ ἡμᾶς προλαλεῖν τοῦδε τοῦ λόγου, ὅτι πρὸ τῆς ἐπίκτησεως ταύτης ἀνωτέρω ἀπεταξῶ καὶ κτήσεαι καὶ ὑπάρξεις, ὥστε οὐχ ἔν τι ἀπητήθης ἀπαρνήσασθαι, ὡς οἷα πολυωνυμίας λόγῳ εἰς ἐν δῆθεν συντρεχόντων νόημα τριῶν τούτων ὀνομάτων, κτήσεως, ὑπάρξεως καὶ ἐπίκτησεως· ἀλλὰ τρία παρητήσω κακὰ, σύστοιχα μὲν ἄλλως, τρόπῳ δὲ διεντηνογῶτα καὶ χρόνῳ. Καὶ ἔστιν εὐθυδῶλως ἐπιβαλεῖν, ὅτι κατάρχει μὲν ἐν τούτοις ἡ ὑπαρξίς, δευτερεύει δὲ ἡ κτήσις, ὑστερεῖ δὲ ἡ ἐπίκτησις· ἵνα τις ἔγῃ νοεῖν ὑπαρξίαν μὲν, ἄπερ ἔχειν ἔλαχος ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς, ὅτε βιοῦν ἀπήρξῳ, καθήκοντα ἐπὶ σὲ τῇ προγονικῶς, ἢ ἐκ ποθεν τοιαύτης συλλογῆς, ἣν ἔχων οὐδεμίαν οἶδας χάριν σοι αὐτῷ, ἀλλὰ τοῖς κληροδοτήσασιν, ἢ ἄλλως χαρισάμενοις. Οὕτω γὰρ εἴθισται λέγειν τοῖς ὀρθολεκτοῦσιν. Ἡ ὑπαρξίς καθὰ καὶ τὸ ὑπάρχειν· ὑπάρχει γὰρ τις μάχης, ἢ κατάρχει ἔργου, ἀρχὴν δηλαδὴ αὐτὸς ποιοῦμενος. Κτήσις μὲν τοι νοεῖτο ἂν ἡ μετὰ τὴν τοιάνδε ὑπαρξίαν. Ὁ γὰρ μετὰ τὴν ἄπονον κληρουχίαν πορισάμενος αὐτὸς ἐκτήσατο, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, κτήσιν ἔσχε· καὶ ἔχει δὲ, ἕως ἂν τὰς τρίχας πνευματικῶς ἀπειπάμενος, συναποκείρῃ καὶ τὸ τῆς πρώτης ζωῆς λήϊον, καὶ ἀπόθηται, ὥπερ τὴν τρίχα συμβολικῶς, οὕτω καὶ τὰ τοῦ βίου δράγματα, καὶ γένηται ἀληθῶς ἀκτῆ-

A cum mollitie, et loquacem factum ex elatione. Et temerarium dicunt nihil rationabiliter agentem, et, (ut omnis eorum sententia explicetur), nugas effluentem; arrogantem esse et insanire, sine ordine vivere et molliter vivere confundunt; atque mollitiam vocant habitum mentis dejectum, sopitum, quo corpus languidum seu, quod idem sonat, nimium confisum, firmiter stare non potest, sed mollitie, ut morbo, dejectur. Homo enim deliciose vivens infirmior est, quam ut propriis pedibus incedat. Nusquam videntur molles fortiter pedibus incedentes, nisi ex utroque latere suffulcientes et sustinentes habeant alios ad hoc solum destinatos, alios vero spontanee, in quocunque loco. Et ut cum antiquis dicamus: languidus est homo mollis, et nugatorius, et reliqua istiusmodi inseparabilia ab ista debilitate, quæ isti homini attribuuntur. Te equidem arbitror hoc vitium non confessurum, res autem ipsa te non vere negantem arguit. Continus enim delicis, plurima balnea, et qui sequuntur et antecedunt ut non decet, et alia similia mollitiei sunt argumenta, et proinde arrogantis. Probatum fuit enim arrogantiam a mollitie non abesse, utramque vero de alia fraterna sentire, nec posse non conjungi.

ἑκατέρας ἀλλήλαις, καὶ ἀδιαστάτως ἔχειν τῆς ἐνώ-

57. Et præter ea quæ diota sunt, propriam possessionem in tua cum Deo confessione ejurasti. Nec solam acquisitionem, sed propriam propono a te inspiciendam, ut te circa utrumque irreprehensibiliter vivente, sis beatus; aliter autem ad præmium vocatus accusationem graviter non feras.

50. Et priusquam de hoc dicamus, monendus es ante hanc recentem comparisonem, et possessionibus acquisitis, et patriis bonis te renuntiasse, non quod unum aliquid projicere rogatus fueris, quasi his tribus nominibus synonymia in unam ideam confluentibus, comparatione, bonis paternis, et nova comparatione; tria autem mala proxima quidem, modo autem et tempore diversa projecisti. Et potest recte conjici primum locum obtinere bona paterna, secundum comparisonem, tertium novam comparisonem; ita ut patrimonium, aut substantia vocari passint quæ habes a principio, quando vivere incepisti, ad te ex proavis, aut alia via manantia; de quibus nullam gratiam tibi debes, sed iis qui testamento tradiderunt, aut aliter donaverunt. Sic dicere consueverunt qui recte loquuntur. Vel etiam patrimonium ὑπαρξίς ab incipere ὑπάρχειν: pugnam enim aliquis aggreditur, opus incipit, scilicet initium ipse ponit. Comparatio autem intelligitur quæ patrimonium istud subsequitur. Qui enim post facilem hæreditatem laboravit, ille comparavit, seu quod idem est habuit comparata: et habet donec capillis spiritualiter tonsis, tondeat et campum prioris vitæ, et deponat etiam sæculares manipulos, ut capillos symbolice, et homo fiat vere pauper, neque patriis bonis

neque comparatis locupletatus. Et deinde ne quis recordatus rerum priscarum, ad eas iterum regrediatur, etiam novæ comparationi renuntiare moneatur, sive comparationi post primam secundæ, qua iterum foret sæcularis, et respiciens retro « non aptus regno Dei ¹² ; » et prorsus columna fatuitatis, si ita intelligenda est in Scripturis prout audisti, columna uxoris Loth, propter sal infatuatum, ut accepimus, quod paternum fratrem, non minus ac terram fertilem, in lacum sterilem convertit.

50. Quæ cum ita sint, et non aliter, volebam. o patres nostri, vos ab uno saltem trium dicatorum malorum abstinere. Plerumque autem excidit bona voluntas. Multi enim ante tonsuram, sicut expertus sum, quantum non radere caput, tantum neque paternam, neque comparata bona deponere, curabant si quæ habebant; sed vitam monachicam amplexi sunt sicut naufræ ad navigandum cum gravi pondere euntes, solummodo capillis capitis nudati, et reliquo sæculi jugo gravati, etiam post tonsuram. Quam multi etiam qui seipsum patriis et comparatis rebus despoliaverunt, et postea tacti pœnitentia novam comparationem pessimam susceperunt. Væ autem homini illi qui tria ista complevit, qui duabus rebus ante tonsuram sepositis nova addidit seque triplicem istam peccati catenam ad suffocationem implioit.

60. Et hodie apud nos reperimus aliquod simile genus eorum qui ex tonsura negotiationem fecerunt, eamque secure exercent. Lucrantur enim cum carnes non edunt, paucoque cibo sunt contenti, et potentes non reverentur qui comparata vectigalibus exactis minuunt. Vineas ergo plantant, hortos colunt, multiplicantes pecora omnis generis, et aliis animalibus dilectis, oves Dei sinunt vagari, nihil intentatum relinquunt, quo mundani appareant, non vulgares, sane vero præpotentes, ut sint arbores cœlestes, non juxta eum qui illud sapienter contemplatus est, sed alio modo, sicut cœlo destinati, et humo inserti. Et lucifero quidem in cœlo brevi habitavisse nihil profuit, qui ex alto ad inferos decidit.

61. Quibus sermone ita constitutis, vide nunc, o superbissime, utrum ista tria, patria, pristina et recentia bona procul elongaveris, neque onere opprimaris, quibusdam jam possessis cum spirituale limen præteristi, et alterum postea comparavisti. Et hoc verisimile est. Collatæ enim primæ divitiæ non sine quadam proclivitate ad res alias acquirendas ferunt. Cum quidam vero vilis et, ut aiunt, macie confectus incepta monachica vita, saginatus, pinguescit, et dilatatur plusquam

¹² Luc. ix, 62.

Α μων, οὔτε ὑπαρξιν περιβεβλημένος, οὔτε κτῆσιν. Ἐἴτα, ἵνα μὴ τῶν προτέρων μνησάμενος ἐπανεδράμη τις πάλιν εἰς ἐκεῖνα, προσοπαιτεῖται ἀρνήσασθαι αὐτίκα καὶ τὴν ἐπίκτησιν, εἴτ' οὖν τὴν μετὰ ταῦτα κτῆσιν, τὴν δευτέραν, δι' ἧς τοῦ βίου αὐθιγὴ γίνεται, καὶ εἰς τὰ ὀπίσω στρέφεται, ἄθετος ὢν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, καὶ αὐτόχρημα στήλη μωρίας, εἴ τι χρῆ οὕτως τὴν ὡς ἤκουσας, γραφικὴν τῆς τοῦ Ἀὐτῆ γυναικὸς ἐκλαθέσθαι στήλην διὰ τὸ μωμαινόμενον ἄλας, ὡς παρελάβομεν· ὁ τὸν πατρικὸν ἀδελφὸν ἀποκχθεσῆ, ὡς οἶα καὶ γῆν καρποφόρον, εἰς ἄλμην ἄγονον.

ἠθ'. Ἐχόντων οὖν τούτων οὕτως (οὐ γὰρ ἄλλως, ἤθελον μὲν, ἐνὸς γοῦν τῶν εἰρημένων τριῶν ἀπικτῆσθαι ὑμᾶς, ὃ ἡμέτεροι πατερικοί. Ἀποπίπτω δὲ κἀνταῦθα τοῦ ἀγαθοῦ θελήματος ἐν τοῖς πλείοσι. Πολλοὶ μὲν γὰρ πρὸ τῆς κουρᾶς ἐμελέτησαν, καὶ πεπειράμαί, ὡσπερ μὴ τὴν κεφαλὴν ἐκκόψαι, οὕτω μῆτε ὑπαρξιν, μῆτε κτῆσιν σκορπίσαι, εἴ τινα ποῦ καὶ εἶχον· ἀλλὰ ἔμπορτοι τοῦ μοναχικοῦ βίου γενέσθαι, ὡσεὶ καὶ ναύκληροι βαρεῖ φόρτων ἐς ναυτίλιν στελλόμενοι, θριξί μόναις κεφαλαικαῖς ἐζημιωμένοι· τὸ δὲ γε λοιπὸν κατὰ βίον φορτίον ἐπιχρησμένοι καὶ μετὰ τὸ κούρευμα. Ὅσοι δὲ καὶ ἀπαγύμνωσαν ἐπὶ τοῖς τῶν ὑπαρξάντων καὶ τῶν κτηθέντων, μετέμελον ἀναλαβόντες ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα, τὴν ἐπίκτησιν εἶλοντο. Οὐαὶ δὲ τοῖς καὶ τὰ τρία πραγματευσαμένοις· οἱ ταμειουσάμενοι τὰ πρὸς τῆς κουρᾶς δύο, προσέθεντο καὶ τὰ τῆς ἐπίκτησεως, σχοινίον ἀμαρτίας τοῦτο τρίπλοκον εἰς ἀγγλὸν σῆσιν αὐτοῖς ἐπιπλέξαντες.

ξ'. Καὶ ἔχομεν σήμερον ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καὶ τοιοῦτόν τι φύλον, οἱ τοῦ κουρευέσασθαι τὸ ἐμπορεύεσθαι ἀπώναντο, καὶ ἀδεῶς αὐτὸ πλημμελεῖν. Μὴ κρεοφαγοῦντές τε γὰρ, κερδαίνουσιν, ὀλιγοτιούντες οὕτως, καὶ μὴδὲ εὐλαβοῦμενοι δυνάστας, οἱ φορολογοῦντες κολούσουσιν αὐτοῖς τὴν ἐμπολίην. Ἀμπέλους τε σὺν φωτεύουσι, καὶ κήπους τημελοῦσι, καὶ ζωογονοῦσι παντοίας ἀγέλας, ἀφιέντες τὰ τοῦ θεοῦ ζῶα οἱ ἄλλως φιλόζωοι ἐξαλογίζεσθαι· καὶ πάντα ποιοῦσι, δι' ὧν φιλοτιμῆσονται τοῦ κόσμου εἶναι· καὶ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ ἄρχοντες, ἵνα καὶ ἐπὶ φυτὰ εἶεν οὐράνια, οὐ κατὰ τὸν σοφῶς τοῦτο ἀπαρηκότα, τρόπον δὲ ἄλλον, ὡς οὐρανῶ μὲν ἐπιπλούμενοι, προσπεφυκότες δὲ τοῖς περὶ τὴν γῆν. Καὶ μὴν τὸ φαύλως οὐράνιον οὐδὲν τὸν ἐωσφόρον ἀφλήσεν, ἐκεῖθεν κάτω πεσόντα.

ξά'. Ὡδε γοῦν ἡμῖν καθοσταμένου καὶ τοῦδε α' λόγου, ὅρ', ὃ μεγαλοκρεπέστατε, εἰ τὰ τρία καὶ τὴν ὑπαρξιν, τὴν κτῆσιν, καὶ τὴν ἐπίκτησιν καὶ ἀπεινάζω, καὶ εἴ μὴ φόρτου γέμεις· τὸν μὲν ἔσθ, ὅτε τοῦ πνευματικοῦ λιμένος γίγονας, τὸν δὲ ἐπιπλοῦσάμενος. Καὶ μὴν τοῦτο ἔχει τι καὶ πρὸ αἰῶτος. Πρόβηψις γὰρ ἐκείνη παλαιὰ χρηματιστῶν ὀλικῆς τινος λόγῳ ἐπισπάται καὶ τὰ ἐξ ἐπίκτησεως. Ὅτε δὲ τις λεπτός, καὶ, ὡς ἂν εἴποι τις, ὑπὲρ τῆ ἰσχυρότητι, τὸν μονήρη βίον ὑπεισελθὼν λιπαινέται,

παχύνεται, πλατύνεται, εἰς ὅσον οὐδὲ τὰ λακκιζόμενα τῶν θρεμμάτων, καὶ οὐκ αὐτὸ οὐ κατὰ σάρκα διατριβῆς, ἀλλ' εἰς χρήματα δι' ἐπικτήσεως, πῶς ἂν συστήσει μοναχὸν ἑαυτὸν εἶναι, καὶ οὐ παχὺν βοῦν, ἢ μοσχλόν.

ξβ'. Εἰσὶ δὲ τινες περιφρημοὶ ἐν τοῖς τοιοῦτοις, οἳ καὶ ἀπὸ πραγματειῶν πλουτίζονται. Καὶ οὐκ ἂν εἰς πολὺ τῶν τοιοῦτων καθάψηται ἡ συγγραφή αὕτη, μὴ καὶ χαίρωνσιν ἀκούοντες, καθὰ καὶ πράττοντες. Παρομαρτεῖ γὰρ ποτε καὶ τοῦτο τοῖς τοῦ μὴ ἀγαθοῦ ἑρασταῖς, οἳ ψυγόμενοι τῶν πρακτέων, ἐπιτελοῦσι τὴν ἐπιθυμίαν εἰς ἀνυπέροβλητον. Ἄλλ' αὐτοὶ μὲν ποιεῖτωσαν τὸ σφίσι ἐφετὸν, καὶ ἔστωσαν ψεύδομενοι, τὸ κατὰ τὴν μοναχικὴν πολιτείαν οὐράνιον φυτόν ἀφιέμενοι τεθηλέναι, ἕως ἂν ἡ καρπὸν ἐκφύωνωσιν, εἰς ὃν πεφυκότες, ὁμῶς οὐ προβάλλονται αὐτῶν, γένωνται τοῦ πυρός.

ξγ'. Σὺ δὲ μοναχὲ, ὁ πρὸς ἀλήθειαν, μελέτησον σὺν Θεῷ, καὶ μάθε καλῶς ἐπικτᾶσθαι μετὰ τὴν ἀποκάρσιν καὶ τοῦτο μὴ ἀπλοικῶς οὕτως, ἀλλὰ πρὸς διπλόην, ἣν φθάσας ἤκουσας ἐνώπιον Θεοῦ, ὡς καὶ ὁ κουρεύων ἐξεφώνησεν, οὐ εἰδὼς, τί ἐλάλει, καὶ ὡς αὐτὸς οἶδας πρὸς ἀκρίθειαν, καὶ ὡς οἱ παρεστῶτες ἤκροάσαντο. Ἦκουσας δὲ, καὶ ἀπηρνήσω οὐ τὴν ἀπλῶς καὶ κατὰ τι μονῆρες ἐπικτησίν· ἀλλὰ προσέειπε ἐν τοῖς τότε καὶ τὸ « τὴν ἰδιάζουσαν, » ὁ ταυτὸν ἐστὶ τῷ « τὴν σοὶ μόνῃ ἰδίαν. » ἵνα μὴ τὸ Σολομώντιον ἐκαῖνο παρανοήσας τό· » Ἡ πηγὴ σοὶ τοῦ ὕδατος ἔστω ἰδία, » ἐξιδιοῦσθαι μελετήσης τὸ μετὰ τὴν κουρὰν ἐπιβρέτον σοὶ ὀθεινοῦν, ἀλλὰ μετοχευῆς αὐτὸ, ἔνθα πρέπει· καὶ προεστῶς μὲν κοινότητος, ἀποκαταστήσης αὐτὸ τῇ μοναστηριακῇ δεξαμενῇ. ὡς ἂν τῇ κοινῇ συνεισέκησιν κτήσῃ καὶ αὐτὸ ὑπεστῶς δὲ, καὶ οὕτως ἐλαττονοῦμενος, προσάγῃς τῷ καθηγουμένῳ, ἵνα ἐκεῖνος μὲν ποιήσῃ τὸ κανονικόν, ἡ δὲ ἐν σοὶ, σεμνότης φυλάσσεται τὴν δι' ἐπικτήσεως πολυκτημοσύνην, ὡς παρήγγελλται, καὶ τὴν ἐκτεῦθεν ἀσημοσύνην· δι' ἣν κεκώλυται τοῖς μονάζουσιν οὐ δίχα παρασημάνσεως τὸ ἡ κεκτῆσθαι, ἢ προεπικτᾶσθαι, ἀλλὰ τὸ ἰδιάζον· ἵνα πολλά κακὰ ἐκθύγῃς ἀκτημονῶν. Πολυσύνθετος γὰρ φαυλότης καὶ τὸ πολυκτημονεῖν, ᾧ καὶ ζῆλος παρῆται, καὶ ἔρις, καὶ ἀδιακρίσια, καὶ περιττότης κενή, καὶ ἤδον ἢ ματαία, καὶ δόξα ὁμοία· οἷς καὶ αὐτοῖς ὁ κυρίως μοναχὸς ἀπετάξατο, καθὰ καὶ τῇ λαθροφαγίᾳ, ἣν οὐκ ἂν ἔχοι μὴ ἐγκαλεῖσθαι κατ' ἰδίαν χρηματιζόμενος. Ὁ γὰρ τοῦ μείζονος ἀλισκόμενος ὑπὸντος ἂν εἴη οὐχ ἡκίστα καὶ ἐπὶ τῷ ἐλάττονι· μεῖζον δὲ πάντως ὁ ἀκαιρος χρηματισμὸς τοῦ λαθροφαγεῖν. Καὶ μὴν μοναχὸς τὰ πρὸς δαπάνην συναγών τάχα ἂν καταβαλεῖται τι καὶ ἐπὶ ἀπολαύσει. Μέρους δὲ οὐκ ἐλάχιστον ἀπολαύσεως ἐν κοσμικοῖς μὲν τὸ φαγεῖν, ἐν μοναχοῖς, δὲ οὐ τὸ, ἀσυνθέτως εἰπεῖν, φαγεῖν (ἀπὸ γὰρ πάγκοινόν ἐστιν), ἀλλὰ τὸ λαθροφαγεῖν, ὁ ταυτὸν ἐστὶ τῷ ἡδῶς φαγεῖν· καθότι καὶ κλοπῆς ὕδωρ γλυκερὸν γράφεται. Ἐν τάχα μόνον ὁ τοιοῦτος ἄγιος χρηματιστικὸς νομίσαι ἀγα-

A animalium offulae, quod de carne non intelligitur sed de novis acquisitis divitiis, quomodo se monachum esse, non pinguem bovem, seu vitulum probabit?

62. Inter hos sunt nonnulli illustriores qui ex negotiatione ditantur. Istos autem sermo meus non tangat multum, ne auditis sicut patris rebus latentur. Hoc enim accidit homini bonum non diligenti, de factis qui vituperatus ad majora concupiscenda inflammatur. Ipsi permissa compleant, mendacium ostentent, caelestem vitae monachiae ramum florescere permittant, donec vel afferant fructus ad quos nati sunt, quosque, ut vult Deus, non profuerunt, vel securi resecti in ignem mittantur.

ὡς ἐπιτάσσει Θεός· ἢ ἀλλὰ τῇ ἀξίῳ κατακοπέντες,

63. Tu autem, sincere monache, cura, Dei gratia, et discite locupletari etiam post tonsuram; idque non absolute, sed eo sensu quo prius, in conspectu Dei audisti, et sicut minister sciens optime quid diceret postulavit, et sicut ipse perfecte nosti, et circumstantes audierunt. Non simplicem novam comparationem in monasterio audisti et repudiasti sed et hoc additum fuit: « privatam, » scilicet quae tibi propria est: ne verbo Salomonis male intellecto: « Fontes aquae habeto solus, » cogites quae post tonsuram undecumque ad te venerint, privatum possidere; sed ut illa qua par erit referas, ut praelatus communitati ea receptacula monasterii reserves, in fortunam omnium concurrentia, et subjectus, seu in ferias ad praelatum, afferas, ut hic secundum regulam agat, et tua dignitas divitiis ex comparatione nova, ut dictum est, ut indecorum esset, divitet: propterea monachis ne acquirerent et cumularent, non sine reticentia, prohibitum fuit; et sic multa mala paupertatis effugies. Multiplex enim miseria divitiarum, quas comitatur invidia, rixae, confusio, jactantia, voluptas vana similisque gloria, quorum omnium expers est verus monachus, ut secreto manducationis, de qua non accusari non potest qui opes privatas acquisivit. Qui enim de majori convincitur de minoribus in suspicionem non modicam incidit, et illegitime divitiari plus est quam secreto manducare. Deinde monachus qui ad manducandum colligit, mox ad voluptatem aliquid addet: fructio enim pars non minima apud mundanos est comestio; apud monachos autem non comestio, ad loquendum disjunctim, sed secreta manducatio, seu quod idem est voluptuose manducare, quemadmodum dulcior esse dicitur aqua furata. Forte unum bonum quod vovit sanctus hic negotiator id unum arbitratur habere, non esse omnino otiosum. Ipse istud non intelligens: « Nullum opus ruborem addit »¹³, ad se justificandum nullum opus injussum esse monacho, ideoque nec divitiari, siquidem hoc ad operandum attinet. Manifeste se ipsum decipit,

¹³ Prov. v, 17. ¹⁴ Eccli, 10, 6.

qui ita intelligit. Quemadmodum enim laboriosus homo consuevit a laudatis personis commendari, ita et operarius; cui contrarius est otiosus. Licet enim actor et male operans (κακοεργός), qui eandem ob causam κακοῦργος dicitur, ab opere et actione deriventur, bona tamen phrasis, solita locutio, sententia, lex bona, et bene dicendi exemplaria, in sensum bonum sublimiorem et divinum deduxerunt, sicut actionem, ita et opus et causam.

ὁ βέλτερος καὶ ὁ κακοεργός (ὁ δι' αὐτὸ καὶ κακοεργός) ἔργῳ καὶ πράξει παρωνυμοῦνται, ἀλλὰ ἡ ἐνέρετος φράσις, ἡ ἔθας διάλεκτος, ἡ ἀξιωματικὴ, τὸ ἐνάρετον κύρωμα, τὸ χρηστολογικὸν τύπωμα εἰς ἀγαθὴν ἀπεικλήρωσαν ἔνοιαν καὶ ὑψηλὴν· καὶ οὕτω θείαν, ὡς περ τὴν πρᾶξιν, οὕτω καὶ τὸ ἔργον καὶ τὴν εἰτίαν.

64. De his subtilius diseerere superfluum. Ergo, o monache avide, cupide divitiarum contra regulam, et post consecrationem labori maxime dedite, ab hominibus ratione utentibus non judicaberis agere et operari secundum Deum quandiu in eo statu permanebis; imo vero negotiator, otiosus, mercator, lucripeta, omnino sæcularis esse, et quicumque alius magis quam monachus perfectus. Te jam discernere arbitror quod acquirendum est, certo aliquo modo, et usque ad superfluum. Ego autem oim optime noverim magnam illegitimarum divitiarum malitiam apud sæculares tui similes, aliquid novum superaddo, et fidenter dico necessario aliquando te ditari, et superfluere. Quod non fit quasi ex artis machinationibus, sed Dei gratia, erga dignos hoc præmio, qui nihil possidentes omnia obtinent. Quam abundantiam nobis ostendunt non modo evangelicæ sportæ, et cophini, necnon et apostolorum recte plenum « magnis piscibus centum quinquaginta tribus »¹⁵; « sed adhuc apud veteres et recentiores auctores, horrea absque labore et opere statim confecta; et hydræ farinæ prophetæ, qui fami subvenit; et vas parvum oleum semper effundens, aliaque visa usque ad præsens miracula. Etenim apud nostram generationem, in domibus Deo acceptis, experta sunt receptacula quæ vinum et oleum magna quantitate, quæ vix exhauriri poterat, acceperunt, in quibus arbitror liquorem nunquam defecturum fuisse, nisi ab haurientibus miraculum hoc divulgatum esset. Quod prodigium, quasi pro agendis gratiis proditum, amplius permanere non est permixtum, sed confessum statim cessavit, Deo nempe illud operante, sive propter homines hoc beneficium expertos, sive propter audientes, sive potius propter utrosque.

65. Quod recto modo acquirere, et addere, et multa accrescentia superaddere non sit prohibitum, jam magnus Job ostendit, quem multæ divitiæ non impederant quin istud testimonium a Deo acciperet, super omnes homines hujus temporis ad Deum proxime accedere. Et mihi occurrit aliquod recens exemplum, quo verba mea confirmantur.

Ἄθὼν ἔχειν τὸ (καθὰ ἐξωσιώσατο) « μὴ ἀεργὸς εἶναι εἰς τὸ παντελές. » Καὶ που καὶ αὐτὸς παρενοήσατο τὸ « Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, » προβαλεῖται ἂν εἰς δικαίωσιν, « μὴδὲν τι ἔργον πρὸς ὄνειδισμοῦ εἶναι » τῷ μοναχῷ, οὐκοῦν μὴδὲ τὸ χρηματίζεσθαι· εἴη καὶ αὐτὸ εἰς ἔργον ὑπάγεται. Ἀπατᾶ δὲ ἀριδὴλας ἐαυτὸν ὁ οὕτω νοῶν. Καθὰ γὰρ ὁ πρακτικὸς ἐπὶ ἐπαινουμένων προσώπων εἴθισται λέγεσθαι, οὕτω καὶ ὁ ἔργατικός· ὡς ἐναντίος ὁ ἀεργός. Εἰ γὰρ καὶ

ξδ'. Περιττὸν ἐν τοῖς ἄρτι φυλοκρινεῖν. Οὐ τοῖνον ὡς κτητικῆ μοναχῆ, καὶ ἀκανονίστως χρηματιστικῆ, καὶ μετὰ ἐπιτορκίας ἐνεργεστάτη, ἢ πρακτικῆς, ἢ ἔργατικῆς κατὰ Θεὸν εἶναι κριθήσῃ παρὰ γὰρ τοῖς νοῦν ἔχουσιν, ἕως ἂν τοιοῦτος μὲν ἦ· ἀλλὰ πραγματευτικὸς, καὶ ἀεργός, καὶ ἐμπορευτικὸς, καὶ ἐμπολαίος, καὶ νερόψος, καὶ βίος αὐτόχρημα, καὶ πάντα μᾶλλον τὰ ἄλλα, ἢ μεγαλόσχημος. Ἐγὼως, οἶμαι, ἦδη, ὅπερ κτητέον ἐστὶν οὐ καὶ ὑπερκεκρισσοῦ. Ἐγὼ δὲ πλεονάζουσαν ἐν τοῖς τοῦ κατὰ σὲ βίου εἴδωσ τὴν τῆς ἀκαίρου κτήσεως κακίαν, προσπειτιθῆναι καί τι πλέον, καὶ λέγω θαρρόντως, ὅτι ἀνάγκη μὲν ἐστὶ καὶ ὑπερκεκτῆσθαι σέ ποτε, ὡς καὶ περισσεύειν· αὐτὸ δὲ οὐ μόνον κατὰ τέχνην περιουσιασμοῦ γίνεται, ἀλλὰ καὶ θεῖα χάριτι τοῖς ἀξίοις τοῦ τοιοῦτου καλοῦ· οἱ μὴδὲν ἔχοντες, πάντα κατέχουσι. Καὶ δηλοῦσα περιουσίαν τοιαύτην οὐ μόνον αἱ εὐαγγελικαὶ σκυρίδες, καὶ οἱ κόφιννοι, καὶ τὸ ἀποστολικὸν δίκτυον, ὅπερ ἐμεστώθη περιττῶς τοῖς τρισὶ καὶ πενήντοισι καὶ ἑκατὸν μεγάλοις ἰχθύσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ καθ' ἱστορίαν καὶ παλαιὰν καὶ νέαν αἴφνης ἐμπιπλάμενα ὠρεῖα δίχρα πόνου καὶ ἐργασίας, καὶ ἡ τοῦ θεραπέσαντος λιμὸν προφήτου ἀλεύρου ὕδρια, καὶ ὁ τὸ ἔλαιον ἐκβλύσας καμψάκης εἰς ἀένναον· ἐτι δὲ καὶ τὰ μέχρι νῦν βλεπόμενα τεράττια. Πειράζονται γὰρ καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ δοχεῖα ἐν οἴκοις θεοφιλέσιν, οἶνον καὶ ἔλαιον στέξαντα μέχρι πολλοῦ εἰς δυσεξάντητον, οἷς οὐδὲ τὴν ἂν ἐπιλειψαί, οἶμαι, τὸ στεγόμενον, εἰ μὴ ἐξελαλεῖτο τὸ θαῦμα ὑπὸ τῶν ἐξαντλούντων. Ἐφανθὲν δὲ ἀνομολογήσεως ἰσχυρὸν τὸ μυστήριον, οὐκέτι μένειν ἀφείθη, ἀλλὰ συνέβη· πεν ὁ μυστήριον, οὐκέτι μένειν ἀφείθη, ἀλλὰ συνέβη· πεν ὁ μυστηριασμός τῷ ἐξαγγέλματι, Θεοῦ οἰκονομήσαντος αὐτὸ ἐπ' ἀγαθῷ ἢ τῶν τὸ καλὸν κερμάτων, ἢ τῶν μαθόντων· εἰκὸς δὲ καὶ δι' ἀμειψούς.

ξε'. Ὅτι δὲ καὶ τὸ κτᾶσθαι κατὰ λόγον ὀρθῶς, καὶ τὸ ἐπικτᾶσθαι, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ διὰ συχνης προσήκει ὑπερκτᾶσθαι οὐ κακώλυται, φθάσας μὲν καὶ ὁ πρὸς ἐπιστώσατο Ἰωβ, ὃν οὐδὲν ἢ πολυκτημοσύνη ἐπίστα μεμαρτυρησθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, ὑπὲρ πάντας τοὺς τότε ἀνθρώπους ἐγγύτατα παρεστάναι αὐτῷ ἐπὶ τῆς ἀφείθη δὲ μοι καὶ προσφάτω τινὶ τὸν λόγον τοῦτον ὑποδείγματι πιστώσασθαι.

¹⁵ Joan. xxi, 11.

ξζ'. Μεμνήμεθα τοῦ ἐν ἀγαθοῖς βασιλεῦσι περι-
 κλύτου Μανουήλ· οἶδαμεν καὶ τὸ μεγαλοπολιτικὸν
 Προδρομικὸν σεμνεῖον, τὴν πέτραν, ἐξ ἧς ψαλμικῶς
 καὶ ὕδατα ρύσκονται σωτήρια τοῖς εὐαγγελικῶς
 πίνειν ἐθέλουσι· καὶ μέλι δὲ θηλάζουσι οἱ ἐκ πι-
 κρίας βιωτικῆς αὐτῇ πελάζοντες· εἰς ἣν οἱ κατα-
 φεύγοντες λαγωοὶ λέοντες τοῖς δαιμονιώδεσι θηρίοις
 ἐκβαίνουσι. Ἐκαῖνος δὲ ὁ μακαριστὸς βασιλεὺς,
 μυρία περιεστοιχισμένος φροντίσιν, αἰς τὰ κατὰ
 κόσμον μέγα διοικονομούμενος παρεκρούετο, ἔστιν
 οὐ ταχὺ καὶ τῶν σμικροτάτων ἐπιμέλειαι, ἀναλα-
 βόμενος ποτε εἰς νοῦν ἀνωρὶ νυκτὸς γάμον εὐγενῆ
 ἐξαρτύσαι (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ νύκτες ἀνέπαυον ἐκείνον
 ἐγρηγορότα ὑπὲρ τοῦ κόσμου, καὶ γυμνάζοντα ἐαυ-
 τὸν μικροῦ καὶ εἰς ἄπυνον), ἐκέλευσε τελεσθῆναι
 τὸν γάμον. Ἦν δὲ τόπος τῷ γάμῳ τὸ ἐν Βλαχέρ-
 ναις παλάτιον, οὐπὲρ οὐκ εἰς μακρὰν ἢ Πέτρα δι-
 ἔσταται· καιρὸς δὲ ἡ τῆς μεγάλης νηστείας πρόδρο-
 μος τυροπέγος. Ὡς δὲ οἱ ἐπὶ τῆς θεραπείας ἐθαύ-
 μασαν, εἰ ἐν ὧρα τοιαύτῃ ἐπιτάσσονται πράγματι
 δεομένην τριβῆς καιροῦ ἱκανῆς, καὶ ἐπόθητο τοῦ
 ἐπιστημονάρχου βασιλέως, πῶς ποτε ἄρα καὶ ἐξανύ-
 σουσι τὸ ἐπίταγμα, ὅτε οὐδεμία γαμήλιος χορηγία
 ὑπόκειται, ὅτι μὴ μόνον τὰ τῆς εὐλογησεως· ἐκαῖ-
 νος ἀναπολήσας εἰς νοῦν ἀγχινοίας λόγῳ, καὶ ἐν
 ἀδιαστάτῳ χρόνῳ τὴν Πέτραν ἐνθυμηθεὶς, ἔφη,
 ἐκαῖθεν γενήσεσθαι ἂν τὸ πᾶν τοῦ ἔργου. Καὶ εὐθὺς
 ἐπιτάξας ἐξέστειλε. Καὶ οἱ δουλευταὶ ταχυδρόμοι
 αὐτίκα ἐπὶ τὴν Πέτραν· καὶ ἐκόπτοντο αἱ πύλαι
 θερμότερον, ὡς οὐκ ἂν εἶναι δολεῖν τὸ κροῦμα εὐ-
 παιδευτον. Καὶ ἦν οὕτω θόρυβος. Καὶ ὁ θυωρὸς
 εὐλαβέστερον σκώψας, εἶτα τὸ αἴτιον τοῦ ταραχῶ
 μαθὼν, ἀνατρέχει, καὶ τῷ προσεστώτι ἀγγέλλει τὸ
 συμπεσόν. Καὶ ἐκαῖνος ἀσπασίως ἐπιτάσσει ἀπο-
 τελεσθῆναι τὸ ἀρῆσαν τῇ βασιλείᾳ. Καὶ ἅμα λόγος
 οὗτος, ἅμα ἔργον ἐκείνο· Ἔτοιμος ἄρτος παντοῖος·
 ὁ δίκην ἀροῦ καὶ σομφός, ὑπέρλευκος· ὁ μετ'
 ἐκείνον οὕτε τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ ναστός. Ἡ πολυει-
 δῆς μάζα. Οἶνος πρόχειρος, οὐ μόνον ὁ στύφων,
 ἀλλὰ καὶ ὁ γλυκάζων. Ἡ παραμυνηκυῖα ὀπώρα·
 Ἡ ἀλμας ἑλαία. Τυρός δαψιλῆς. Ἰχθύες ταριχευτοί·
 τινὲς δὲ καὶ ἐκ προσφάτου ἀλίπαστοι, πολλοὶ δὲ
 καὶ ὀξωτοί. Οὐκ ἐνέλιπον δὲ οὐδὲ ὡς ἰχθύων τετα-
 ριχευμένα· γένος αὐτὰ ἐκάτερον, ὅσα τε εἰς δυάδα
 πλακωδῆ παρακίεονται παραυγάζοντα εἰς ὑπέρυθρον,
 καὶ ὅσα ἐπὶ ἀβρίχων μέλανα κέχυνται σωρηδόν· ὧν
 χορηγὸς ἐκ τῶν βορείων πρὸς ἄλλοις τόποις καὶ ὁ
 εἰς τὸν Εὐξείνον ἐκβάλλων Τάναϊς. Ἡ θροιστο ταῦτα
 ὁμοῦ καὶ ἀναληφθέντα ἐπὶ τε ἡμιόνων καὶ λοιποῦ
 βαστάγματος ἀπήχθη. Καὶ εἰς ὕψιν πεσόντα ᾧ βα-
 σιλεῖ, ἐκαίμῳ μὲν ἐνεθησαύρισαν θαῦμα εὐλογητὸν,
 καὶ ἡγαλλιάσατο τῷ δὲ γάμῳ ἐχορηγήσαν ἅπαν τὸ
 πρόσφορον. Ἐνεαῦθεν ἐθεραπεύθη ὁ μέγας βασι-
 λεὺς ἐκείνος, καὶ ἐδοξάσθη ὁ παμβασιλεὺς Θεός·
 συνεδοξάσθη καὶ ὁ ἀγιώτατος Πρόδρομος, φιλήσας,
 ὥσπερ τὴν παλαιάτην γύμνωσιν αὐτοῦ, οὕτω καὶ

A 66. Meminimus Manuelis inter optimos princi-
 pes conspicui (6) ; novimus etiam Prodromi mona-
 sterium in urbe magna, petram, e qua aqua psal-
 mistæ, salutaris cupientibus evangelice bibere,
 effluit; unde mel sugunt qui eam ex amaro sæculo
 propinquant ; in quam confugientes lepores fiunt
 leones feris diabolicis terribiles. Hic ergo beatus
 rex, mille curis stipatus; quibus res magna mundi
 administrans insaniebat, nonnunquam de minimis.
 etiam curabat; aliquando, hora noctis insolita, cogit
 nobiles nuptias perficere (nec enim noctes
 ipsæ eum de mundo vigilantem; et seipsam agitan-
 tem aliquantulum ne dormiret, quiescere sine-
 bant), et jubet celebrari. Erat locus nuptiarum in
 Blachernis, a quibus Petra non longe distat ; tem-
 pus autem initium magni jejunii, quando casei
 eduntur. Cum autem famuli mirarentur, sibi tali
 tempore opus imperari quod intervallo satis longo
 indigebat, et cum a rege sapienti quærenter quo-
 modo jussa implerent, cum nihil esset nuptiis regis
 paratum nisi verba benedictionis; ista animo medi-
 tatus ut vir prudens, et Petram extemplo cogitans,
 dicit exinde trahendum esse omne opus. Et statim
 aliquos delegavit. Igitur famuli ad Petram statim
 concurrere, januas ardentem propulsare, ut jam
 non videretur hominum modestorum strepitus. Erat
 plane tumultus. Caute objurgat janitor, et, cognita
 causa tumultus, recurrit eam præfecto relaturus. Qui
 comiter jubet impleri placitum regium. Quem ser-
 monem effectus iterum consequitur. Paratur panis
 omnis generis, azymus et fermentatus, albedine
 egregius ; qui postea apponitur non est similis,
 sed compressus. Multifornis placenta. Vinum est
 ad manum, non modo acre, sed et dulce. Fructus
 optime conservati. Muria ex oleo, casei varii,
 pisces sole conditi, quidam recentes, plures aceto.
 Nec deerant ova piscium congregata : totidem ex
 utroque genere : tot super duos cotillos quasi ru-
 bescentia opponuntur : tot super canistros nigra
 coacervantur : hæc allata sunt ex austro ad alia
 loca, et ad Euximum Tanais attulit. Ista omnia si-
 mul collecta sunt, et imposita mulis atque aliis
 armentis abducta sunt. Quibus ante oculos regis
 expositis, ille faustum stuporem concepit, et mira-
 tus est; omnemque apparatus nuptiæ invenerunt.
 Exinde curatus est iste rex potentissimus et Rex
 regum Deus glorificatus est. Ipse sanctus Prodromus
 celebratus fuit, qui sicut prius suam exiguitatem,
 sic postea Prodromioi monasterii incrementum
 dileverat. Huic addenda erat regia remuneratio, pro
 acquisitis bonis: et ea fructus erat benevolentiae,
 et iudicii spiritualis, pretium pro rebus exhaustis,
 si non ad pauperes, saltem ad aliam necessitatem
 et divinum placitum eroganda. Vidisti ergo novam
 acquisitionem, eamque intra monasterium, magis
 dignam laudibus. Acquirendum ergo, et iterum

(6) Manuel Comnenus, qui anno 1147-1100 Græcorum imperium obtinuit, ab aliis auctoribus minus quam a nostro Eustathio laudatur.

acquirendum, et superacquirendum est manachis, pro more est. Aliter enim melius est illis fame miserabiliter interire quam bona vetita acquirere.

τλήσεως, εἰ καὶ μὴ πρὸς πάντας, ἀλλ' οὖν εἰς θεόν καὶ αὐτὴ μοναχικῆ, πολλὸν ἐθέλουσα τὸν ἐπαινον μοναχοῦς, ὡς θεὸν ἐστίν. Ἄλλως δὲ κάλλιον λιμῶ νόμιστον.

67. Cum sermonem de rebus a monachis acquirendis sic compleverim, istud quoque in memoriam revocabo, quod vetita habes, nec solum habes, sed etiam perseveranter habes et retines; quæ autem fortiter habere, et firmiter retinere jussus es post mandatum retinere desiisti, in hoc quoque posthabita tua promissione, in tonsura, ante Deum invisibiliter astantem. Audi igitur.

68. Necesse est, homo, te servare fratrum amorem, pacem, benevolentiam, divinæ Scripturæ lectioni et meditationi instare, et alia agere, quæ tibi necessario faciendi nullus de turba agnovit: Tuus fratrum amor ubinam mentis sit ostende. Nos enim de hoc conscii non sumus. Quæcumque adversus fratrem concupiscis, agis, non cunctando, sed uno ietu oculi, ne antecedit penitentia, tuamque vim acceptam cohibeat, cum irasceris adversus fratrem. Et fratrem dico quemcumque, in communitatem tecum feliciter ingressum, cum eum sine gladio invadis. Profecto enim non viveret. Tuæ intelligentiæ nescio quid attribuas fratri, cum sic indulgeas adversus eum concupiscibili et irascibili appetitui, nisi forte cum eum oppandis. Tunc enim totum intellectum, id nempe quod judicat, huic et huic soli impendis; te ipso nihil offenso, in illum rotam stateræ tuæ criticæ vertis. Qui autem fraternitatem isto modo despicit, quomodo pacem perfectam habere dicendus erit? finis enim pacis est mens sine tumultu. Et quomodo tumultum non habeo et, qui iram et concupiscentiam non repressit, et iste modo statuit? unam quidem, sævissimam in homine feram; et alteram, malum serpens; quippe istis malis intelligentiam applicuit: quibus repressis solummodo pacem animus, et per eum totus homo inveniret.

69. Tunc quæsitæ mutatione de loco ad locum, quo parvi refert, quasi ad curandam passionem, pacem habere censes, sed re ipsa tumultum maximum invenis, siquidem non permittuntur opera externa ei in primis verbi Dei meditatio, lectio, et, quasi de antistrophis, relectio: nec ardens et practica meditatio, qua meditatione, ut ait David¹⁶, exardescit ignis, et omissis aliis commodis præ-

¹⁶ Psal. xxxviii, 4.

τὸ ὕστερον δι' αὐτοῦ κτητικὸν τῆς Προδρομικῆς μονῆς. Ἐπηκολούθει δὲ τούτοις αὐτίκα καὶ βασιλικῆ ἀντιστήκωσις δι' ἐκπικτήσεως. Καρπὸς αὕτη εὐγνωμοσύνης καὶ διακρίσεως πνευματικῆς· μισθὸς ἕξαι- ἄλλως καὶ θεῶν εὐαπόδεκτον. Καὶ Ἰδοὺ ὑπέκρηταις Κτητέον οὖν, καὶ ἐπικτητέον, καὶ ὑπερκτητέον τοῦ θανεῖν αὐτοῦς οἰκτιστα, ἢ περικεῖσθαι κτήσιν ἀνα-

ξζ'. Οὕτω δὲ καταστήσας καὶ τὸν περὶ κτήσεως μοναχικῆς λόγον, καὶ τὰ λοιπὰ δὲ, οἷς ἀπειρῶν καί- ρόμενος, ἐκθήσω· ἴκω κἀκείνο εἰς ὑπόμνησιν, ὡς, ἂ μὲν προσετάρχθης μὴ ἔχειν, οὐ μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἐπιτείνεις τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἀνοχηὴν καὶ ἕξιν· ὅσων δὲ ἐνετάλθης ἐγκρατῶς ἔχειν, καὶ ἀπρὶξ αὐτῶν ἀν- ἔχασθαι, ἀφῆκας ἀκολούθως τῇ ἐντυλῆ κατέχειν· οὐδ' ἐνταῦθα φυλάττων τὴν ἐπὶ θεοῦ αὐτοῦ ἀοράτως παρ- ὄντος, ὡς οἶδας, ἐν τῇ κουρῆ σου κατέθεσιν. Καὶ τοῖνον ἄκουε.

ζη'. Ἀνάγκη ἐπικεῖται σοι, ὦ οὗτος, ἔχειν φιλαδελφίαν, ἡσυχάζειν, ἐπιεικεῖσθαι, μελέτης μεταποιεῖσθαι καὶ ἀναγνώσεως θείων λογίων, καὶ ἄλλα πράττειν, ἃ τις τῶν ἀπάντων οὐκ οἶδεν ἐποφειλεσθαι ὑπὸ σοῦ. Δείκνυε γοῦν τὸ φιλάδελφον, ποῦ ποτε ψυχῆς παρὰ σοὶ κεῖται. Ἡμεῖς γὰρ οὐ συνίμεν. Ὅσα κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐπιθυμήσεις, ποιεῖς, καὶ οὐ χρονίζων, ἀλλὰ ἐν ἄκαρτῃ χρόνῳ· ὡς ἂν, οἰμαι, μὴ καὶ φθάσασα μετάνοια δρᾶξῆται σου τῆς ἐνεργείας εἰς κώλυσιν, ἐν θυμωθῆς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ. Λέγω δὲ ἀδελφὸν πάντα τὸν εἰς κοινωνίαν τὴν μετὰ σοῦ ἴκοντα μακάριον, εἰ ἄξιφος ἐπιπίπτεις αὐτῷ. Ἡ γὰρ ἂν οὐκ ἂν οὐδὲ ἕξιν. Τοῦ δὲ ἐν σοὶ λογιστικῷ οὐκ οἶδα ὅποσον ἀπονέμεις τῷ ἀδελφῷ, οὕτω χειρίζομενος τῷ κατ' αὐτοῦ ἐπιθυμητικῷ τε καὶ θυμικῷ, εἰ μὴ ἄρα, ὅτε λογιστεύεις αὐτόν. Τότε γὰρ ἄλλως τὸ πᾶν λογιστικόν, ὅπερ ἐστὶ λογιστευτικόν, ἐκείνῳ καὶ μόνῳ προσνέμεις, σὲ μὲν αὐτόν οὐδὲν τι λογιστεύων, κατ' ἐκείνου δὲ καθήκων φαρισαϊκῶς τὴν ῥοπήν τῆς ἐν σοὶ κριτικῆς πλάστιγγος. Ὁ δὲ οὕτω τὴν ἀδελφότητα παραθεωρῶν πῶς ἂν ἡσυχαστῆς ὀλοτελής κληθήσῃ; Ἡσυχίας μὲν γὰρ τέλος ἀπαρξιαψυχῆς ἀτάραχος δὲ πῶς ἂν εἴη ὁ θυμὸν μὲν καὶ ἐπιθυμίαν μὴ πατάξας, καὶ οὕτω τάξας; ὣν τὸ πᾶν θρασύτατον ἐν ἀνθρώπῳ θηρίον, τὸ δὲ ὑποῦλον· τὸ λογισμὸν δὲ ὑποτάξας κακοῖς τοιοῦτοις ὣν πνευματικῶν ἡσυχίαν εὖρεν ἂν ὁ νοῦς, καὶ δι' αὐτοῦ ὁ ὅλος ἄνθρωπος.

ξθ'. Ἐνταῦθα δὲ μεθοδεύων ἔστιν οὗ τοιαύτη ἐξωτερικὴν μετὰστασιν, ὡς ἐπὶ θεραπείᾳ τοῦ π- θους, νομίζεις μὲν ἡσυχάζειν· ἔχεις δὲ ἄρα τόσα π- μέγιστον τάραχον, οὐκ ἀφιέμενος οὔτε πρὸς τὴν ἕξιν ἔργοις εἶναι, δι' ὧν ἀποσοθεῖται πᾶσα κτηρῆ ἐνθύμησις, οὔτε πρὸς τοῖς ἔνδον, ὧν κεφάλαιον τὰ θεῖα λόγια μελετώμενα, καὶ οὕτω γινωσκόμενα, καὶ ἀντιστρόφως δὲ πῶς φάναι, ἀναγινωσκόμενα, καὶ οὕτω μελετώμενα ἐμπράκτως καὶ ἐνθέρμως· ἴς δὲ

μελέτης καὶ ἰπῶρ, Δαυϊτικῶς εἰπεῖν, ἐξανάπτεται, ὡς περ οὐ μόνον ἔργον μέγα τὸ κανεμπιπρᾶν ἅπασαν κακίαν ὑλαίαν, ἀλλὰ καὶ φωτίζειν λύχρον τὸν ἐν ἡμῖν διὰ Κυρίου, ὅς φωτίζει οὐ μόνον προφητικὸν λύχρον, ἀλλὰ καὶ πάντα ἄνθρωπον, ἀνατείνοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς αὐτόν· καὶ οὐ τοὺς σωματικούς μόνον, ἀλλὰ πρὸ αὐτῶν τοὺς κατὰ ψυχὴν, ὅς καὶ κυρίως λύχρους τοῦ σώματος οἶδαμεν.

ο'. Ἀπόφασι τοίνυν, ὡ μεγαλομόναχε, καὶ τὸ ἡσυχαστῆς λέγεσθαι, ἕως ἂν ψεύδῃ τὸν φιλάδελφον. Ἀρπάξεις εἰς ἐμφανῆς, ἐρίζεις, ὕβρίζεις, βλασφημεῖς, πάντα ποιεῖς τὰ τοιαῦτα ἐπὶ ἀδελφῶν. Ἡὼς οὖν τὸν τοιοῦτον φιλεῖς; Ἡὼς δὲ τολμήσεις εἰπεῖν ἐπεικέεσθαι, τοιοῦτος ὢν; Ἐπεικεία μὲν γὰρ παράθραυσίς ἐστὶν ἰδίου δικαίου ἐθελούσιος ἐπὶ εἰρήνῃ· ὁ δὲ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀδίκως ἐξιδιαιζόμενος, οὐκ ἔχω

ναεῖν, ὅπως ἂν εἴῃ ἐπεικίης. Β
οα'. Τί μοι πλείω ἐν τοῖς τοιοῦτοις τρίβεσθαι, ἐξὸν ὃν κεφαλιώσασθαι, ὅτι οὔτε, ἂ κατέθου ποιεῖν, πράττεις, οὔτε τῶν ἀπηρηνημένων ἀπέλῃ; ὅθεν καὶ ἀντέστραπται παρὰ σοὶ τὸ σκοπιμώτατον τῆς κουρᾶς. Ποιεῖς τε γὰρ, ὅσα μὴ ἔχρην, καὶ ἀπέχη, ὧν οὐκ ἔχρην· καὶ ἀντὶ κατὰ σῶμα καὶ ψυχὴν διπλοῦ τῶν ὄντι ἀνθρώπου ἄλλοις ἀποβαίνεις διπλοῦς· ἄγγελος, τίς ὑπέσχου· ἄνθρωπος ὁ τυχῶν, οἷς ἐργάζη· ἔνθεος τὰ ἔξω, οὐ φιλόθεος τὰ ἐντός· οὔτε θεὸς τιθεμένος ἐν τῶ καταλύειν, ὅπου ἐφωδιάθη, οὔτε ἄγγελος γινόμενος, πρὸς ὃν ἐσχημάτισαι· οὐδὲ μὴν ἄνθρωπος μένων, ὁ πρὸς ἀλήθειαν· ἐπαγωγός, οἷς προφαίρη· φευκτός, οἷς ἐνδομυχεῖς· γλυκὺς τὰ ἐξεπιπολήεις, ἀγλυκὴς τὰ ἐς βάθος· κάλλιτος εἰς πρόσωπον, οὐ καθικνεῖται ὄψις ἀνθρώπου· αἴσχιστος τὴν καρδίαν, εἰς ἣν ἐμβαθύνων βλέπει ὁ θεός· λαμπρὸς τὸ κόνιαμα, σαμπρὸς τὰ ἐντός. Ὅθεν οὐκ οἶδα, εἰ μὴ τὰς τρίχας ἐκ τῆς κεφαλῆς σου ἀπόλλισας· ὧν οὐδὲ γοῦν μία, ἀπόλλυσιν ὁ ζῶν εὐαγγελικῶς.

οβ'. Ἐπὶ τοῖτοις ἐγὼ ἐκπλήττομαι, ἐνθυμούμενος, οἷα μὲν πρὸ τῶν ἀδύτων τοῦ θειοτάτου ναοῦ ἔστω, τες ἀνομολογοῦνται οἱ κατὰ σὲ τὸν κόσμον λιπόντες, καὶ οἷα καὶ ὅσα μυστηριάζονται· ἡλίκα δὲ πλημμυροῦσι μετὰ τὴν τοῦ μυστηρίου τελετήν. Ἐκδύονται μὲν γὰρ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὴν ἀρχὴν, οἷς ἀποδύονται τὰ κατὰ κόσμον ἄμφια· καὶ τὴν λειότητα καταβρίπτουντες ἀναλαμβάνονται βράκη, δι' ὧν σῶμα κολακεύεται καταψώμενον, εἰς τρυφήν, ἀλλ' οὐδὲ λίνεα περικέλιμενοι, τραχύτητα δὲ αὐτὴν ἐκείνην, ὡς ἂν εἴποι τις, τὴν διὰ τριχῶν, αἷς ἐπώνυμος ὁ μέγας Τριχινᾶς· ὧν τὸ κέντημα ὡσεὶ καὶ κυνόσβατοι καὶ κῆκοι καὶ βράμνοι· καὶ ἐφ' ἑκάστῳ ἐπιθήματι ἐπαισθητικὴ ἐκλαλεῖται λόγῳ τελετῆς εἰς εὐλογίαν τοῦ ἐνδύματος, ἐπιφωνουμένης τῆς ἁγίας Τριάδος. Τὸ μὲν γὰρ χιτῶν δικαιοσύνης καὶ ἀγαλλιᾶσεως τελεστικῶς ὀνομάζεται, τὴν δὲ ἀκκαίας περιβλή, τὴν δὲ περικεφαλαία ἐκπίδος, τῆς εἰς σωτηρίαν· καὶ ἄλλο ζῶν σωφροσύνης, καὶ δυνάμεως, καὶ ἀληθείας· καὶ τὴν ἕτερον ἐτοιμασίας εἰρηναίας σύμβολον. Ἔστιν ἐν αὐτοῖς καὶ σημεῖον σταυροῦ. Μυστήρια ἰσῶνα πάντα, στόματος ἀγγελικοῦ δεόμε-

claris, non modo omnem malitiam consumit, sed et lucernam per Dominum accendit, qui illuminat præter lucernam prophetæ, et omnem hominem, attollentem ad se oculos, non corporales, sed magis spirituales, quos proprie lucernam corporis esse novimus.

70. Noli igitur, o magne monache, dici pacificus, dum frustaris fratrum amorem. Manifesto enim disputas, contendis, conviciaris, blasphemias, et omnia istis similia contra fratrem agis; eum ergo quomodo diligis? Talis cum sis, qua fronte audebis dii benevolus? Est enim benevolentia voluntarii juris proprii cessio ob bonum pacis; qui autem bona cæterorum rapit injuste, quomodo benevolus esse possit, intelligere nequeo.

71. Quid autem in his amplius verser, cum licet dicere summatim te non agere quæ promiseras, ab eis quibus renuntiaveras non abstinere? Ita inversus est finis tonsuræ. Agis enim quæ non oportebat; quæ non oportebat, omittis: pro homine duplicis substantiæ, corporis et animæ, sit aliter duplex, angelus ex promissis, et homo ex operibus; divinus extra, intra Deo odibilis; nec Deus factus, cum iter inceptum relinquis, neque angelus ad quem formaris, neque tamen homo ad veritatem remanens; iis qui faciem intuentur, adeundus, et fugientibus in interioribus; suavis ad faciem, et amarus in imo! pulcherrimus facie, ubi sistit oculus hominum, et corde turpissimus, ubi inspicit scrutator Deus; splendidus indumento, et intrinsicus corruptus. Itaque nescio annon capillos capitis tui perdidideris, quorum ne unum quidem perdit qui vivit evangelice.

72. Super hæc miror, cum cogito quæ ad adytum templi sancti homines de mundo exeuntes, sicut tu, promiserint, quibus et quantis ritibus; et qualia compleant post perfectam initiationem. Exeunt enim veterem hominem, et potestatem, quando vestes mundanas deponunt; et abjectis splendidis vestimentis, detritos panniculos accipiunt quibus promptum ad cupidinem corpus placatur; eis circumdantur non vestes linæ, sed istæ asperæ, et, dicit aliquis, ex capillis, unde dicitur magnum cilicium, et quorum aculei cynosbato, tribulis et rhamnibus similes sunt; et quæcumque imponitur, repetitur hymnus spiritualis juxta ritum initiationis ad benedictionem vestimenti, invocata sancta Trinitate. Unum enim in sacris vocatur tunica justitiæ et exsultationis; alterum pallium simplicitatis; et tertium galea spei ad salutem; aliud cingulum temperantiæ, et fortitudinis, et veritatis; et quoddam aliud symbolum pacificæ indolis. Inter hæc est etiam signum crucis. Quæ omnia mysteria, ut explicentur, ore angelico indigerent. Et tunc porrectio libri sanctorum evangeliorum ipsa

est signum maximum, quo committere contacto, A
subscribitur propositum et omnium circumstans
tium, et ipsius tonsurati se Evangelio confirmandi,
et promissio divinorum præceptorum in eo scrip-
torum libenter implendorum.

73. Hæc omnia in initio locum habent, quando
homo de mundo exiens, spondet fieri angelis simi-
lis, gregi Domini ascribit; quanto non silens
coram tondente se, sed magis alta et divina voce,
grata Deo enuntiat, ad divina initiatus, sanctus
proposito, jam innocens, et omnino immaculatus,
angelis acceptus, æmulandusque hominibus; quan-
do nempe tonsi capilli illius hominis Deo conse-
crati, et ut victima sistentis ante Dominum, quasi
primitiæ quædam totius corporis apponuntur ei,
qui illum, ut sic dicam, a pueritia educavit, et
jamjam in perfectum pastorem accipit.

74. Et ecce in scenam sanctam capilli illius
hominis præparati introducuntur, juxta ritum an-
tiquum, ad aliquid spirituale profuturi. Igitur
cum rarus onus non necessarium e capite de-
ponit, hoc symbolo innuitur debere monachum
capite et reliquo corpore ad cælum excelsum evo-
lare; nudo capite, ut aiunt, homicidæ diabolo resi-
stere, nec tamen per hoc omne corporis superfluum
deponendum esse ostenditur, ac nihil de cætero im-
pedire quin Deo uniatur homo ratione præditus, ne
forte ibi cum proverbio dicatur: ' Capillus in me-
dio (7); » et simul docetur eus, licet carnales, alio
tamen modo quam si secundum Græcorum vanita-
tem tellerentur, secari, ac ad imum decidunt et
onerant; significat etiam se vitæ severiori conse-
crari, cujus nigra indumenta in eodem altari
reponuntur. Etenim is qui, accepta tonsura, ad
sæculum redire, et mundatus esse debere, melius
esset ei non calvus fieri, et circulos (8) comæ nu-
trire plusquam Absalom, quam sanctum Spiritum
fallere, et simulare famosos latrones Ægyptiacos qui
comptis capillis faciem nigro colore infectam super-
addunt, agnoscantur; sive etiam memoratos Acar-
nanes apud quos Curetæ nihil solemne ferebant.
πρόσωπον ἀμαυροῦσιν, ὡς μὴ γνωρίζεσθαι ἔτι δὲ καὶ
οἱ Κουρήτες ἀπεφέροντο.

75. Insuper qui tondetur, alio plane modo atque D
Samson ante ultimam tonsionem insignis, psalmis
extemplo applauditur, sive salutem ipsius deinde
circumstantes extollant sive ad meliora condu-
catur, ista visa terrestri relicta, sicut qui ter-
ram morte relinquunt. Accenduntur multæ faces,

(7) Θριξ ἀναμέσον, Hoc proverbium ex Theocr.,
desumitur (*Idyl.* xiv, 9) ad quem locum notat scho-
liastes: Parum abest quin omnino insaniam; ab
insania solo capillo disto.

(8) Pro σόλους legendum puto κύκλους: siqui-
dem siclus nullum sensum ad rem afferret. Vessius

να εἰς ἔκφρασιν. Ἡ δὲ τῆς βίβλου τῶν ἁγίων Εὐ-
γγελίων τῆνικαῦτα μεταχειρίσας ἄλλο σύμβολον ἀ-
μέριστον, κατέθεσιν τῷ κοινῷ ἀσπασμῷ ὑπογ-
φουσα τοῦ καὶ πάντας τοὺς συνειλεγμένους καὶ οὐ-
τὸν δὲ τὸν κειρόμενος στοιχεῖν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἵνα
τάσσεσθαι τὰ ἐν ἐκείνῳ πληροῦν ἀσπασίως κορυφαῖα
παραγγέλματα.

οἶ, Καὶ ταῦτα μὲν ἐν καταχαῖς, ὀθνηνίκα ὁ τῷ
κόσμου ἀπαναστὰς ἄνθρωπος ὁμολογεῖ ἀγγέλοις
ὁμοίους ἔπεσθαι, εἰς θεοῦ ἀμνὸν ἐπιγραφόμενος· καὶ
ἄφωνος μὲν μὴ ὦν ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν,
εὐφωτος δὲ ἄλλως καὶ θεόφθογγος, οἷς τὰ τῷ θεῷ
φίλα ἐπαγγέλλεται, τελούμενος τὰ ἔνθεα, ἅγιος τῆς
προθέσεως, καθαρὸς αὐτίκα, καὶ εἰς τὸ πᾶν ἀ-
παρὸς, φιλητὸς ἀγγέλοις, ζηλωτὸς ἀνθρώποις· ἐπι-
καὶ ἡ κορυφαία κορυὰ τοῦ τελουμένου τὰ θεῖα, ὅς καὶ
ἱερείου δίκην παρέστηκε τῷ θεῷ. εἰς ἀπαρχὴν τῆς
τοῦ καθ' ἡμᾶς ὄλου σώματος ελεῖναι ἀνατίθεται, τῷ
καὶ, ὡς εἰπεῖν, ἐξέτι παιδῶν αὐτὸν κουργοφύσσει-
τι, καὶ νῦν δὲ ἀναλαμβάνοντι πρὸς ἐκτριβεσθῆναι
ποιμάνειν.

ὁδ'. Ἦδη δὲ καὶ ὡς εἰς θεῖαν σκηνὴν αὐτοῦ σαρ-
κομένου χορηγοῦνται τρίχες αὐταί, κατὰ τὸν πάλαι
ποτὲ τύπον χρησιμεύουσαι νοσρώτερον. Καὶ ἄλλως
δὲ τὸ ὑπὲρ κεφαλῆς ὁ κειρόμενος οὐκ ἀναγκάσιον
ἀποτίθεται, λόγῳ συμβολικῷ ἀνιτιτόμενος, χρῆσι-
τὸν μοναχὸν κόψως κεφαλῆ τῆ καὶ τῷ λοιπῷ τοῦ
σώματος ἀνωφροεῖσθαι πρὸς τὸν ὕψιστον Εὐαγγέ-
λιον δὲ καὶ γυμνῆ, ὁ φασὶ, τῇ κεφαλῇ ἀντιπέζονται
τῷ παλαμναίῳ δαίμονι· οὐ μὲν δὲ ἀλλὰ καὶ πᾶν
τὰ κατὰ σῶμα περιττόν ἀποθέσθαι δὴ τῶν πρὸς εἰ
καὶ μηδὲν τοῦ λοιποῦ μεσολαβεῖν τῇ πρὸς θεοῦ ἐπι-
σει τοῦ κατ' ἀνθρώπου λογιστικοῦ· ἵνα μὴ εἰς
τοῦτο λέγεται παροιμιακῶς ἐνταῦθα τό· « θριξ ἐνὶ
μέσον· » ἅμα δὲ παραδεικνύει καὶ ὡς, εἴπερ ἦν καὶ
τῆς σαρκὸς, ἐξέτεμεν ἐν ἄλλον τρόπον, ἤπερ εἰ καὶ
τὴν Ἑλληνικὴν ἀπηργμένοι φλυαρίαν, ἵνα μὴ αἰετὸν
βρίθων βαρύνηται· ὑπογράφων δὲ καὶ, ὡς εἰπέ κεν-
θίμῳ τελεῖται, ᾧ σύμφωνος καὶ ἡ μελαμφορία
ὡς, εἴπερ ἔδει κειράμενόν τινα τρίβεσθαι εἰς βίον,
καὶ κοσμιώτερον εἶναι, κρεῖττον ἦν μὴ οὕτω μᾶλλον,
ἀλλὰ τρέφειν σίκλους κόμης ὑπὲρ τὸν Ἀβσαλὸν·
ἤπερ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ψεύσασθαι, προσενομήσαν-
τον ἐνταῦθα καὶ τοὺς κατὰ τὴν παροιμίαν Ἀγροπύ-
ζοντας ληστὰς, οἳ πρὸς τῇ περιέργῳ κορυφαίῳ καὶ τῷ
τοῦς ἱστορουμένους Ἀκαρνᾶνας, παρ' οἷς οὐδὲν τι σαρ-
κῶς.

οὐ'. Ἐτι ὁ κειρόμενος ἄλλως πάντως ἤπερ εἰς
τῆς τελευταίας κορυφῆς μακάριος Σαμφὼν κεν-
τεῖτο καὶ ψαλμοῖς τῆνικαῦτα, εἴτε πανηγυρικῶς εἴ-
νῦν περιστάμενων ἑορταζόντων τὴν αὐτοῦ σαρ-
ρίαν, εἴτε καὶ καθάπερ εἰ προεπέμπετο ἐπὶ τῇ κρι-
τῶ, ἀπαρνούμενος τὸν τῆδε βίον, ὡς οἱ τῶν ἁπο-

triplicis generis distinguit Curetas: Cretenses,
Phrygios, et Ætolicos. Hi postremi, cum longiores
capillos ferre solerent, quibus prehensi cum ab ho-
tibus aliquando in acie capti fuissent, eos postea
raserunt, unda nomine Cunctarum vocati sunt. Non-
nulli ab eodem fonte nomen Acarnanum derivant.

διώσεως τὰ κάτω ἐκλείποντες. Προσανάπτονται δὲ καὶ φῶτα πυκτὰ, ὡς ἀπὸ βιωτικῆς σκοτίας εἰς φῶς ἐξίόντι, ἀγγέλοις τε πρέπον καὶ ἀνθρώποις, ἀγγελικῶς προελομένοις βιοῦν.

κς. Καὶ τοιαύτη μὲν, ὅπερ ἐφαμεν, ἡ καταρχὴ τῆς μεγάλης κουρᾶς, ὡς εὐπεριγράπτως ἐκθέσθαι. Ἄλλ' ὅτε καιρὸς παρέλθοι, ὅπόσον ἐκάστοις αἱ προαιρέσεις μετρήσουσι, καὶ ὁ δαίμων ἀθλητὰς τούτους ἰδὼν κατ' αὐτοῦ ἀποδυσάμενος ἀντεπεξέλθῃ, ὡς ἐκεῖνος οἶδε τεχνᾶσθαι, καὶ προσθαλεῖ, καὶ πρῶτα μὲν ἀκροβολίσται, ὡσπερ ἐκεῖνου τρόπος, ἢ καὶ λόχον μεθοδεύσει, ἔπειτα καὶ φανεράν μάχην συρρήξει, καὶ ἀντιπρόσωπον ἀναιδευσάμενος τὴν παράταξιν· τότε δὲ ἔστιν ἰδεῖν (καὶ γε βλέπομεν οἱ συνιέντες ἐμφανῶς) διαφορὰν τῶν μοναχικῶς τῷ Θεῷ στρατεύσαμένων μυρίαν ὄσσην. Οἱ μὲν γὰρ μεμνημένοι, ὅτι τε στρατεύονται, καὶ ὅτι Θεὸς ἐστὶν ὁ στρατολογήσας αὐτούς, ᾧ καὶ ἐπινομάζονται, καὶ ἡκριβωμένοι τὴν πράττειν ὀφείλουσι, καὶ ἐνθυμούμενοι, ὅσα καὶ ἀπητήθησαν ποιεῖν καὶ κατέβητο, καὶ λαμβάνοντες ἐπὶ νοῦν, τίνων ἀπαστάντες ὅποι προσεχώρησαν, καὶ ὡς οὐκέτι γῆς εἰσὶν ἄνθρωποι, οὐδὲ πρὸς σάρκα ἀναμιλλῶνται, ἀλλὰ πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἀνταγωνίζονται· ἀναπολοῦντες δὲ καὶ ἡλικία μὲν ἐπιίχουσιν ἀγαθὰ, νικῆσαντες, ὅποια δὲ ποίουνται, προσχωρήσαντες τοῖς ἐξ ὕψους πολεμοῦσιν ἐχθροῖς· φέρουσι μὲν, πάσχοντες μυρία ὄσα δευτὰ, καὶ τραυματίζονται, καὶ ἀλγοῦσι πάντως, ἵνα τὸ φερέπονον αὐτοῖς δοκιμάζῃται. Ἔστι δὲ οὐ καὶ συμποδίζονται, παραχωροῦτος Θεοῦ, διατίθεσθαι αὐτούς οὕτως εἰς τε ἐπίγνωσιν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, καὶ ἵνα Θεοῦ μεμνημένοι, αὐτῷ προσλογίζονται τῆς νίκης τὸ πᾶν· ταχὺ δὲ ὅμως ἀνασφάλοντες, καὶ ὀρθοῦμενοι (οὐ γὰρ ἔστιν αὐτοῖς καταβράχθησαι, ὅταν πέσωσιν), ἀντιτραυματίζουσι τοὺς ἐξ ἄερος βάλλοντας, καὶ δυνάμει Θεοῦ (καθὰ καὶ ἤκουσας κειρόμενος, ὃ μοναχί· οὐ δὴπου γὰρ ἀνθρωπίνῃ) προτροπῶν φερόμενοι τοὺς δαίμονας ἀναγκάζουσιν, ὡς μηδὲ τολμᾶν εἰσέτι ἐπιστραφεῖναι καὶ ἀντιτάξασθαι. αὐτῆς ἐπιστημονικῶς τὸ κελόν. Οὐ γὰρ ἔτι ὁ οὕτω πεσεῖν.

οζ. Καὶ οὐ τοιοῦτοι μὲν, οἱ μετὰ τὸ θεϊότατον μέγα κόρυμμα τὴν καθήκουσαν αὐτοῖς μνήμην τε καὶ ἀγωνίαν ἀναλαμβάνοντες (λογίζονται γὰρ εἰς γνώσεως τύπον τὴν τε ἐν χρῆμ' κουρὰν καὶ τὴν τῶν κατὰ κόσμον ἀμφίων ὑπόδυσιν), κἀντεῦθεν ὡς μηδὲν τι περικείμενοι βίου βάρους, ἐν τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Θεοῦ ψαλμικῶς πορεύονται· ὄν καὶ ἐνδέδυνται, πολλοὶ αὐτοὶ καὶ σχεδὸν τι πανταχοῦ γῆς διεσπαρμένοι, τῆς τε οἰκουμένης, καὶ ὄση μηδὲ οἶδε κατοικεῖσθαι· δι' ὧν καὶ ὁρίζεται ὁ κόσμος, Θεῷ καὶ μόνῳ καὶ εἰσαεὶ προσαναχόντων, καὶ ἀγγελικώτερον ὄντων πρὸς αὐτῷ, κόσμου δὲ μὴ ἐπιστρεφομένων, ὅτι μὴ ἔρα κατὰ γε τὸ μεμνηθῆσαι ἡμῶν καὶ ὑπερεύχασθαι. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τροφῆς ἐπίστροφοι οἱ τοιοῦτοι, ὅποισιν ἡ γῆ χορηγεῖ, ὡς δὲ αὐτῆς γίνεσθαι αἰθῆς αὐτοῦ τῶν περὶ γῆν· ἐπεὶ τρέφει αὐτοῦ τῶν περὶ γῆν ὁ Θεός, νίκταρ ἐνσταλάζων, καὶ ἀμβροσίαν ἐντιθεὶς τὴν παρ' αὐτοῦ, καὶ οὕτω ποιῶν ἐξαρκεῖν αὐτοῦς

A eo quod de tenebris sæcularibus egrediatur ad lumen congruum angelis et hominibus, qui vivere ut angeli elegerunt.

76. Tale est, ut diximus, magnæ tonsuræ initium quod satis prolixè exposuimus. Cum vero tempus effluerit, quantum unicuique fata tribuent; et cum diabolus illos athletas contra se expeditos intuitus aggredietur, ut ipse novit machinari, primum jacula et sagittas procul injiciens, more solito, vel parans insidias; deinde etiam manifestam pugnam facie ad faciem iniens et absque timore conserens; tunc cognosci potest, et nos periti videmus manifeste, quam maxime differre monachos Deo militantes. Illi enim memores se milites esse, conscriptos a Deo, de quo etiam nomen acceperunt; scientes optime quid agere debeant, cogitantes quæ faciendæ jussi fuerint et promiserint; intelligentes unde exierint, et quo sint progressi, se non esse amplius homines terrenos, neque pugnare contra carnem, sed præliari adversus spiritus nequitiam; considerantes etiam qualia bona post victoriam sint speranda, quanta mala subeunda iis qui inimicis de alto dimicantibus cesserunt: patientes mille damna, sufferunt et vulnerantur, et omnem dolorem experiuntur, ut remuneretur patientia sua. Aliquando vero, Deo volente, non sinuntur ita se habere, ut agnoscant se esse homines, atque memores Dei ad eum totam victoriæ gloriam referant. Mox autem erecti atque stantes (hi enim cum cadunt non perturbantur), vulnera æthereis hostibus infligunt vicissim; atque virtute divina (ut audisti inter tonsuram, o monache, procul dubio non humana) dæmones fusos in fugam adeo reprimunt, ut amplius reverti et insurgere non audeant. Tantum bonum est virtus fortis, notitiaque gloriæ per eam comparatæ. Impossibile enim est hominem sic edoctum illius oblivisci, et in contraria delabi.

Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἐγκρατὴς ἀρετὴ, καὶ τὸ μαθεῖν δι' μαθῶν δύναται ἀπομαθεῖν αὐτὸ, καὶ ἑτεροῖος διεκ-

77. Hi ergo post admirabilem et magnam tonsuram, accepta memoria et militia ipsis oblata (pro disciplina accipiunt tonsuram externam, et depositionem arundanorum indumentorum), nulloque deinceps gravati onere sæculari, inter psalmos, in veritate Dei, quem induerunt multi, progrediuntur, ad loca etiam inhabitabilia; salvatur mundus per eos Deo unice et semper intentos, assistentes ei, sicut angeli, mundum non curantes nisi ad recordandum nostri et orandum pro nobis. Neque de cibo etiam quem terra porrigit solliciti sunt, quasi per eum iterum inter terrenos haberentur, siquidem nutrit ipsos Deus, terræ nectar distillans ambrosiamque suam adjiciens, ipsosque, nullo sump-tu cibo, sustentans per quadraginta dies, et ad alia temporis spatia quanta tradiderunt qui gesta Dei narraverant.

ἀγεύτους βρώσεων εἰς τεσσαρακοντάδας τε ἡμερῶν καὶ εἰς ἕτεροῖα ποσὰ καιροῦ, ὅποια παραδίδασιν οἱ τὰ θεῖα ἐξιστοροῦντες.

78. Idem corvos mittit ad ministrandum cibum A iis qui ei illo modo serviunt, quicunque sint hi corvi : sivo apparent et feruntur ætherei ob volatum, sive terreni, siquidem multos ascetas latrones moti a Deo enutriunt, sicut lupi raptis ovibus, et publicani etiam, qui et acquirendi zelo corvis annumerandi sunt, quosque Deus sic flectit ad bonum, ut ascetæ cibum facilem et bonum inveniant, ut pœnam a malis sumptam ; ut ipsi largientes agant aliquid bonum, dum memores sunt eleemosynæ ; ut mœreat diabolus, qui eos inspirat, visa in eis optimi ignis flamma ; ne ipsi totaliter obliviscantur se Deo subesse, cæterique hoc modo ad similem misericordiæ zelum accendantur. Si enim ex tali more et vita ferina procedit eleemosyna, quasi mel ex ore devorantis, secundum Scripturas, quanto magis ex hominibus lege divina directis, et quanto majus idem bonum procedet ?

σύνη προεισιν, ὡς ἂν εἰ καὶ ἐξ ἔσθοντος μέλι, τὸ γραφικόν· πόσῃ μάλιστα ἐκ τῶν λόγῳ θείῳ διοικουμένων, καὶ ποσαπλοῦν τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν ἐξελεύσεται ;

79. Sic ergo Deo ducente et a corvis illustres Dei monachi enutriuntur. Si autem quem cibum domi parare volunt, parva cura de terra est illis (neque enim eam turbant, lautas epulas querentes, sicut qui a matre lactantur) ; sed herbas quæ sponte germinant, evangelicas locustas, fructus obvios arborum colligunt, naturæque beneficiis fruuntur.

80. Quæcunque autem homines boni in mundo in illos parent, se invicem in bonum incitantes, quid dicere expedit, cum sint omnibus nota, nec relatione indigeant ? Ab illis enim adeo replentur, ut altarios adjuvent, ut horrea sua in cæteros effundant, ex abundantia sine labore, a Deo comparata, nec cultis, nec consitis agris, sicut bonum istud manna pluens de cælo, et omne delectamentum mensis afferens, quantum Deus benedicit, quantum satis et plus quam necesse est.

81. Ubi jam apud homines sic agentes vestigium malitiæ quam ejuraverunt, sicut ante dictum est ? Quæ deest de his virtutibus, quas soli inter monachos prætulerunt, quibus hoc verbum est est significat, quique istud non suæ tonsuræ non fallunt ? Apud eos, et apud solos eos habitat virtus, apud eos virtus Dei perfecte agit ; ipsi Christum invisibiliter astantem, sicut cum tonderentur, sic in posterum intuentur. Ipsi meminerunt ad quem accesserunt, cui sint ascripti, quibus renuntiaverint. Horum, et horum modo proprium est finem magni habitus digne oratione ab Ecclesia super ipsos rectata, et irreprehensibiliter adimplere, atque pie et sancte se habere dum sanctum Dei timorem in suis animabus nutri-

οῖ. Ὁδηγεῖ δὲ ὁ αὐτοὺς καὶ κόρακας εἰς χορηγίαν τροφῆς τῶν οὕτω θεραπευόντων αὐτῶν, οὐστίνας δὲ τούτους λογιστέον κόρακας· τὸ μὲν προφανόμενον καὶ ἱστορούμενον, τοὺς ἀερίους διὰ τὸ πτητικόν· ἦδη δὲ καὶ τοὺς περιγίους· εἴ γε πολλοὺς τῶν ἀσκουμένων οἱ πειραταὶ θεόθεν ὑποκινούμενοι τρέφουσιν, ὡσεὶ καὶ λύκοι διὰ ἀρπαγῆς ἀρνίων· καὶ πού καὶ πρῆκτῆρες, οὓς ἡ ἀρπακτικὴ βορότης ἐγγράφει ὡς εἴς κόρακας, Θεοῦ καὶ τοῦτο οἰκονομοῦντος εἰς ἀγαθόν· ἵνα καὶ οἱ αὐτοὺς ἀσκηταὶ ἄπνον καὶ ταύτην τροφήν ἀγαθὴν ἔχοιεν, ὡς οἷα ἐξ ἀναξίῳν ἀξίαν ἐξαγομένην, καὶ οἱ μεταδιδόντες ἀγαθοπραγοῦν ἐφ' ὅποσονοῦν, αὐτοὶ τε μεμνημένοι ἐλεημοσύνης, δι' ἣν ἔχουσιν ὅτι αὐτοὺς ὑποκινῶν δαίμων, βλέπων ἐν αὐτοῖς ἐμπόρευμα θερμότητος ἀγαθῆς, καὶ αὐτοὶ δὲ μὴ παντελῶς ἐκλανθάνονται τοῦ ὑπὸ Θεοῦ εἶναι· καὶ ἵνα δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ καὶ ἄλλοι· πρὸς ὁμοίον ἐκθερμαίνονται ζῆλος τοῦ ἕλπειν. Εἰ γὰρ ἐκ τοιοῦτου ἡθους καὶ βίου θηριακοῦ ἐλεημο-

σύνη προεισιν, ὡς ἂν εἰ καὶ ἐξ ἔσθοντος μέλι, τὸ γραφικόν· πόσῃ μάλιστα ἐκ τῶν λόγῳ θείῳ διοικουμένων, καὶ ποσαπλοῦν τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν ἐξελεύσεται ;

οῖ. Καὶ οὕτω μὲν ὀδηγοῦντος Θεοῦ καὶ διὰ κοράκων οἱ τοῦ Θεοῦ μεγάλοι μοναχοὶ τρέφονται. Εἰ δὲ τὴν τροφῆς οἴκοθεν ἐθέλουσιν καὶ αὐτοὶ πορίζεσθαι ὀλίγα τῆς γῆς μέλον αὐτοῖς (οὐ γὰρ παρενοχλοῦσιν αὐτῇ, ζητούντες τρυφερὰν διάιταν, ὅσα καὶ ἀπὸ μητρὸς οἱ γαλακτοτροφούμενοι), ἀλλὰ βοτανῶν δρεπόμενοι, ὅσα αὐτόματοι φύονται, καὶ ἀκρίδων εὐαγγελικῶν καὶ ἀκροδρόνων τῶν παρατυλόντων, ἀφοσιούσιν τὴν θεραπείαν τῆς φύσεως.

π. Οἷα δὲ καὶ οἱ κατὰ κόσμον ἀγαθοὶ ἄνθρωποι περὶ τοὺς τοιοῦτους τεχνῶνται, ἀλλήλοισι ἐς τὸ καλὸν ἀμιλλώμενοι, τί χρῆ καὶ λέγειν ἐγνωσμένα πᾶσιν ὄντα, καὶ ἱστορίας οὐδὲν δεόμενα ; Οἱ περιουσιάζουσιν αὐτοὺς ἐς τοσοῦτον καὶ ἑτέρους ἐπωφελεῖν, καὶ ἐξερεύεσθαι τὰ ἐκείνων ταμειῖα ἐξ αὐτῶν εἰς ἄλλους λόγῳ περιουσιασμοῦ ἀπραγματεύτου καὶ ἀτόχρημα θεοκλήτου, ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα, ὡς ἄλλοθῶς καλὰ ταῦτα μάννα βρεχόμενον ἄνωθεν, καὶ πολυειδεῖ μορφώσει τραπέζας ἐξαρτύον, ὅποιας εὐλογεῖ Θεὸς, καὶ εἰς αὐτάρκειαν τὴν αὐτίκα, καὶ εἰς περισσεύμα.

πᾶ. Πού τοίνυν ἐν τοῖς οὕτω βιοῦσι κακίας ἔχουσιν, ἣν ἀπωμόσαντο, καθὰ προεκθέσεται ; Ποῖα δὲ τῶν ἀρετῶν ἀπέσται, ἃς παρηγγέλθησαν οὗτοι καὶ μόνοι ἐν μοναχοῖς ; οἱ καὶ τὸ « ναί » συγκαλείοντες εἰς τὸ « ναί, » καὶ τὸ « οὐ » δὲ τῆς κορυφῆς μὴ ψεύδομεν. Ἐν αὐτοῖς καὶ μόνοις ἡ ἀλήθεια κατοικεῖ· ἐν τοῖς ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἐντελῶς ἐνεργεῖ· αὐτοὶ τὸ Χριστὸν ἀοράτως παρόντα, ὡς περὶ ἔβλεπον ἐν τῷ κείρεσθαι, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς. Αὐτοὶ μνηστικῶς εἰσὶν ἀπετάξαντο. Τούτων ἔστι καὶ μόνων τὸ ἀμέμπτως κατὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἐκκλησιαστικὴν εὐχὴν καὶ ἀκατακρίτως τὸν σκοπὸν ἐξανεύειν τοῦ μεγάλου σχήματος, καὶ εὐλαβῶς ἔχειν καὶ σεμνῶς ἐν τῷ τρέφειν ἐν ψυχῇ τέλειον φόβον τοῦ Θεοῦ. Οἱ τοιοῦ-

τοι πάσης κοσμικῆς ἀπηλλάγησαν ἐπιθυμίας, καὶ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν, ἀνθρώπων δηλαδὴ καὶ παθῶν, οἷς οἱ ἐμπαθεῖς μικροῦ δεῖν καὶ συνουσιώμεθα κατὰ σύντηξιν τὴν ἐκ φαύλων συνηθειῶν. Αὐτοὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἀνεκαίνισαν, ἐνδυσάμενοι τῇ τοῦ παλαιοῦ ἀποθέσει τὸν νέον, ὃς ἐκτίσθη κατ' εἰκόνα Θεοῦ.

πβ'. Τῷ τοιοῦτῳ μοναχῷ ἡ τῆς μετανοίας ἡνοικταὶ θύρα κατὰ τὴν ἀψευδῆ τῆς κουρᾶς ὑπόσχεσιν, καὶ ὁ χρηστὸς ζυγὸς ἔρρη, καὶ τὸ ἐλαφρὸν ἐβαστάθη φορτίον. Ἐν τῷ οὕτω βιοῦντι καὶ ὁ ἀγιώτατος σταυρὸς ἐπ' ὤμων μὲν φερόμενος εἰς Κυρηναῖον ἄν Σίμωνα εἰκονίσει τὸν αἰρόντα· ἐκ γῆς δὲ αὐτὸν αἶρων, καὶ προσπατταλεύων τῷ τοῦ Θεοῦ πόθῳ, καὶ καθηλῶν ἐκ τοῦ φόβου αὐτοῦ τὰς σάρκας τοῦ ἀσκητοῦ, ὡς δοκεῖν σταυροῦσθαι τῇ νεκρώσει τῆς ἐμπαθείας, εἰς μιμητὴν αὐτὸν ἀνυψοῖ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὡς μετὰ τὴν σταύρωσιν ταύτην ταφέντα τῇ κατὰ Θεὸν ταπεινώσει ἐξαναστῆναι εἰς ζωὴν αἰώνιαν, καὶ ἐμφανῆ γενόμενον τοῖς αὐτὸν φιλοῦσι μαθηταῖς, καὶ τεράστια κατεργασάμενον, ἀναληφθῆναι εἰς τὸν ὕψιστον Πατέρα, καὶ κληρονομησαί τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν, καὶ ἀναδραμόντα εἰς εὐθὺ εὐρεῖν ἀνάπαυσιν τῇ αὐτοῦ ψυχῇ, καθὰ ὁ κατὰ πνεῦμα κείρων αὐτὸν ἐπέβητο.

πγ'. Τῷ τοιοῦτῳ καὶ ὁ κούριμος, ὡς οὕτω φάναι, τῆς τελετῆς γάμος προέβη, καὶ ὁ ἀχειροποιήτος ἐθεωρήθη νυμφῶν, καὶ ἡ ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ ὑφαντὴ ἐπετέθη στολὴ, καὶ τὰλλα πάντα προσήρμυσται θεοπρεπῆ μυστήρια· ὧν ἡ ἐκθεσις ταμιεύεται μὲν ἱερογραφικῶς βίβλοις Πατέρων ἀγιωτάτων, οἱ τὰ τοιαῦτα ἐξ ἀποκαλύψεων ἐνομοθέτησαν· ἐκλαλεῖται δὲ, ὅτε προσφέρονται τῷ Θεῷ οἱ κατὰ πνεῦμα παγκρατισταὶ, καὶ ἐξακούεται τοῖς παρατυγχάνουσι. Καὶ συντηρούμενα μὲν βελτιοῦσιν εἰς κοινόν· μὴ φυλαττόμενα δὲ, τὸν ταξάμενον μὲν βλάπτουσι, τοὺς δὲ λοιποὺς σκανδαλίζου, καὶ τὸ σκάνδαλον οὐ τὸ τυγόν, ἀλλ' οἷον εἰς βλάβην κοινήν ἀποτελεῦσιν, καυτηριάζουσιν καρδίας, ὡς οὐκ ἂν ὁ Θεὸς θεραπεύοιτο.

πδ'. Καὶ τοιοῦτε μὲν οἱ τὴν θείαν κουρὰν τιμῶντες, καὶ ὅπ' αὐτῆς τιμώμενοι, καὶ εἰσὶ τοιοῦτοι οἱ ἐν ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ βράχμαῖς γῆς, καὶ στύλοις, καὶ ἐγκαλισμοῖς, καὶ ὅσοι ἄλλοι πολυειδῶς τὸν κόσμον κρύπτουσι. Γέμει δὲ πολιτείας τοιαύτης καὶ ἡ τῷ ὄντι Μεγαλόπολις, τὸ τοῦ κόσμου κάλλος, ὃ τῆς γῆς καλὸς καὶ γλυκὺς ὀφθαλμὸς· ὅπου καὶ λόγοι ἀρετῶντες, καὶ ἔλλογοι ἀρεταί· ἦν εἴ τις ἐξέλοι τοῦ κόσμου, μήποτε οὐκ ἂν ἔτι οὐδὲ κόσμον αὐτὸν εἶναι ἀφήσοι. Ταύτης τρόφιμον ἅπαν ἀγαθόν· καὶ εἴ τι δὲ ἄλλυθι ποῦ παραφαίνεται καλόν, ἐκείθεν ἐκπέταται. Παράδεισός τις αὐτῆ, οὐ τέσσαρσιν ἐκβλύζουσα ποταμοῖς μεγάλαις, ἀλλὰ μυρίοις ὄσοις, ἄλλοτε ἄλλοις ἀναστομουμένοις εἰς ἀπόρρυτα χεῦματα, καὶ γλυκία, καὶ πλήσμια. Ταύτης καὶ τὸ κύτος μὲν, ὅσον ἐμβαδόν, μεμέστωται μεγαλοσχήμεων ἀνδρῶν, οἱ φωτὸς ἐκφαίνονται στυλοὶ, κάτωθεν μὲν ἐκλάμποντες, οὐρανομήμεις δὲ ταῖς ἐκφάνουσι τοῦ κατὰ

unt. Ipsi q̄ qualibet mundana concupiscentia se elongaverunt, et a cognatis secundum carnem, ab hominibus scilicet et passionibus, quibus obnoxii fere consubstantiales sumus, propter commistionem e prava conversatione consecutam. Hi hominem Dei renovarunt, deposito veteri et novo induto, qui ad imaginem Dei creatus est.

82. Huic monacho aperta est pœnitentiæ janua, secundum veracem tonsuræ constitutionem; jugum suave sublatum est, et bajulatum onus leve. Hominem sic virtutem crux sanctissima humeris imposita assumentem similem Simonii illi Cyrenæo efficit; et cum eum e terra elevatum configit Dei desiderio, e ejus carnes timore Domini percutit, ita ut morte compatiēti crucifixus videatur, eundem ad imitationem Salvatoris nostri Jesu Christi erigit. Et post hanc immolationem sepultus divina humilitate resurget in vitam æternam; visusque discipulis eum diligentibus, clarusque miraculis quæ operatus est, assumetur ad Patrem excelsum, bona ejus accipiet, vitæque evolans requiem animæ suæ inveniet, quam eum tondens spiritualiter sponderat.

83. Huic et convivium nuptiale tonsuræ, ut ita dicam, opponitur; huic ostensum est nuptiale cubiculum non manu factum, atque de alto, e cœlo vestis textilis allata est, ac cœtera pulcherrima mysteria accommodata sunt, quorum explanatio tradita servatur in libris sanctorum Patrum qui ea ex revelatione constituerunt; et proferunt, cum spirituales athletæ Deo offeruntur, et ab astantibus auditur. Quæ observata meliorem reddunt communitatem; et non custodita instituentem vulnerant, reliquos autem scandalizant non quocunque scandalo, sed vertente in ruinam multorum, in cordis indurationem ipsi Deo insanabilem.

84. Tales sunt qui divinam tonsuram honestant, et ab ea honestantur. Tales sunt qui in montibus, in antris, in fissuris terræ, in columnis, super claustris, et quicunque mundum mille modis diversis effugiunt. Hac vivendi ratione plena est civitas revera Megalopolis, pulchritudo mundi, pulcher et dulcis terræ oculus, ubi virtus est rationi, et ratio virtuti; quam si quis de mundo avelleret, ipse mundus amplius non existeret. Huic oibus omne bonum; si quid pulchrum alieubi videtur, inde derivatur. Ipsa quidam paradisi non jam quatuor magnis fluminibus irrigatus, sed mille qui alia alibi exeunt in fluvios emanantes, dulces et plenos. Hujus viscera, quæ habitabilia sunt, magnos viros portant, qui videntur columnæ lucis, infra elucent, et ad cœlum pertingunt exemplo vitæ sanctæ et sole clarioris. Hanc circumdant ut circulo major circulus, vel etiam sicut polus

cœli, vicina monasteria, loca varia et vita pia diversa. Quibus objacet Propontidis fretum, ab ingressu usque ad molem Euxini. Quibus bonis ditantur et insulæ quas illa habet Propontis.

βίῳ πολύτροπα. Προβέβληται δὲ αὐτὰ καὶ ὁ τῆς Προποντίδος αὐλῶν, πρὸς κουρῶν μέγρι καὶ εἰς τῆς Εὐξείνου προβολᾶς, καὶ που καὶ ἐφεξῆς. Πλουτοῦσι δὲ καλοῖς τοιοῦτοις καὶ νῆσοι, ὅσας ἡ Προποντις ἐ-
τη κλύζει.

85. Plena sunt ista monasteria ovium sacrarum gregibus innumeris, ut ait Scriptura, aliarum aliis modis tonsarum. Omnes vero ad dexteram Dei pastoris pastorum pertinent. Non enim inter eos hædi, ad sinistram reservati, lascivunt. Ipsa monasteria, licet oves alio sensu, alio tamen leones includunt, quibus nullus lupus insultare audeat. In his archimandritæ omnes milites egregii sunt egregiaque arma ferunt. Qua ergo ratione? Adversus sæculares, quando mundana a seipsis et a mundi fautoribus avertere conantur; et plerumque propter ipsum mundum quam ex inordinato ad ordinatum statum, ad decentem et proximum vitæ perfectæ, quantum fieri potest, reducant. In ipsis materia jam non reperitur, nisi Deo, capiti ignito, idonea, sicut scriptum est; qua qui materiale caput inclinant, et evangelice tondentur, benediuntur et perfecte sanctificantur.

86. Alteram materiam hi habent, non tam verendam, subjectam vero carnis passionis; vel ut loquar rectius, eum pridem habebant, qua recenter cremata et deposito hoc materiali, usque in immateriales substantias resoluti, Deo addicuntur; istamque materiam ponunt cibum ignis et flammæ spiritualis, veluti vaporem ad exardescendum facilem; siquidem sanctum Spiritum sapientia divina in Scripturis confert vaporis fumi, vaporis, inquam, thuri ante conspectum Dei oblato congruo, cum aliquis orans recta via ad Deum tollitu.

87. Hanc materiam, e qua accenditur ignis a Patre luminum ex similitudine ad eum, significantam cereis lampadibus magni ascetæ tonsurati indicam; quas, si de eis rursum est investigandum, nuptiales aliquis dicet, comprehensis nuptiis a sacerdote antea benedictis. Hujus enim ignis et luminis signa sunt cerei qui tunc accenduntur, quique supra omnem flammam refulgent. Tædæ enim et cætera ligna quæ proferet aliquis, et bitumen, et adeps et omnis generis materia, e qua ignis accenditur et sive facile, absque tempore, dicent aliquis sive per diu, lucem non tam fulgentem emittunt, qualem cera ostendit. Cætera enim luci festæ triste aliquid jungunt: sensus odore affligunt, et vapore mordaci, corporum nitorem fumo squalido fœdant, ut diceret poeta. Cera enim accensa non nisi lucem maxime innocuam præbet; et qui ceram accendit, usurpata veteri cantorum sententia: « Absque fumo Musis sacrificandum » esse, et ipso dicere potest se accendere ignem fumo carentem atque omnino innoxium. Vere enim pura lucem emittit cera, quæ Athenis sacro igni et perpetuo

θεῶν ἡλιοβολοῦντος βίου. Περιθέουσι δὲ αὐτὴν, καὶ τὶς κύκλος ἐπὶ κύκλῳ, καὶ αὐτὸς μέγας, καὶ τὶς οὐράνιος πόλος, τὰ περίξ ἐξωτερικὰ μνηεῖα, τὰ καὶ πολύτοπα τῆ θέσει, καὶ τῷ κατὰ θεῖον

πέ. Καὶ γέμουσιν αἱ τοιαῦται μάνδραι ποιητῶν ἱερῶν γραφικῆς ἀγέλης μυρίας, κεκαρμένης αἰμῆ ἀλλαχού. Τῆς δεξιᾶς πάντες οὗτοι μερίδος τῶ ἐ-
χιποῦμενος θεοῦ. Ἐρίφια γὰρ ἐν αὐτοῖς, τῇ ἀριστηρίῳ πρέποντα, οὐκ ἔχουσι κατασκιρτῶν. Μάνδραι αἱ αὐταί, εἰ καὶ ἄλλως προβάτων, ἀλλὰ τρόπον τιμῆ λεόντων, ὧν οὐδαὶς λύκος ἔχει κατακαυχῆσθαι. Οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς ἀρχιμανδρίνοι ὀπλιταὶ πάντες ἔνεκα καὶ τὰ ὄπλα. Πῶς μὲν; Κατὰ τῶν ἐν βίῳ, οἷς τὰ κοσμικὰ πειρῶνται ἀπάγειν ἀπὸ τε σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν κυτμοπαθῶν· τὰ πλεῖω δὲ ὑπὲρ τοῦ κόσμου ὄν ἐξ ἀκοσμίας ἐπανάγουσιν εἰς τὸ κοσμικώτερον, καὶ εὐσχημον, καὶ ἐγγίζον, ὡς οἶόν τε ἐστὶ, βίῳ μεγαλοσχημονί. Οὐκ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς εὐρεῖν ὕλην, διὰ μὴ μόνην τὴν τιμίαν θεῶν, τῇ πυρίνῳ κεφαλῇ, καθὲ γέγραπται· ἢ τὰς ὑλαίας κλίνοντας κεφαλᾶς οἱ εὐαγγελικῶς κειρόμενοι εὐλογοῦνται καὶ ἀγιάζονται εἰς ἐντελέστατον.

πξ. Ἐχουσι καὶ ἑτέραν ὕλην αὐτοὶ, οὐχ οὕτω τιμίαν, τὴν κατὰ σάρκινον πάθος· εἰπεῖν δὲ ἀκριβέστερον, φθάσαντες ἤδη ἔσχον αὐτὴν, ἦν καὶ νοερώς κατεμπερήσαντες, καὶ τὸ ἁλιῶν οὕτως ἐκείνο ἀποθεμνοὶ καὶ ὡς εἰς ἀύλιαν ἀπολεπτονύμενοι, πρὸς τῷ θεῷ γίνονται, τὴν τοιαύτην ὕλην ἔξαμμα ποιησάμενοι πυρὸς καὶ φωτὸς νοητοῦ, ὅσα καὶ ἀτμίδα εὐέξαπτον· ἐπεὶ τοὶ καὶ ἀτμίδι καπνοῦ ἡ θειοτάτη σοφία τὸ ἅγιον Πνεῦμα συμβολογραφεῖ θεωρητικῶς, ὅποια τις ἀτμίς καὶ τῷ θυμιάματι ἐπιπρέπει τῷ κατευθυνόμενῳ ἐνώπιον θεοῦ, ὅτε τις προσευχόμενος ἰθυτενῶς ἀνωφορεῖται πρὸς αὐτόν.¶

πξ. Ταύτην τὴν ὕλην, δι' ἧς ἀνάπτεται φῶς ἀποπαλλόμενον ἐκ τοῦ τῶν φῶτων Πατρὸς τῆ πρὸς ἐκείνον ἀφομοιώσει, καὶ ἐν ταῖς διὰ κηροῦ λημπάσαιν οἱ κειρόμενοι μεγάλοι ἀσκηταὶ σημειοῦνται· ὅς ἐστι τὴν χρῆ καὶ πάλιν λεπτολογῆσαι τὰ κατ' αὐτὰς, ὡς οἶον γαμηλίου ἐρεῖ τις, τὸν ἀνωτέρω τελοῦμενον ἱεροπρεπῶς γάμον ἐνθυμούμενος. Σύμβολα γὰρ τοιοῦτου πυρὸς καὶ φωτὸς οἱ ἀναπτόμενοι τηνικαῦτα κηροὶ, ὧν τὸ σεμνὸν ὑπὲρ πάντα τὰ ἐκκαίόμενα. Ἀφῆς μὲν γὰρ καὶ λοιπὰ ξύλα, ὅποια τις ἂν εἴποι, καὶ νάφθα, καὶ πιμελή, καὶ λοιπὴ δὲ παντοία ὕλη, δι' ἧς ἀνάπτεται πῦρ, εἴτε βῆρον, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀχρόνως, εἴτε καὶ παρατατικῶς, οὐχ οὕτω κατὰ πολλὴν σεμνότητα φῶς ἐξάπτουσιν ὀπωσοῦν, ὡς ὁ κηρὸς αὐτὸ δεξιούται. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆ τοῦ φωτὸς ἰλαρότητι παραπήγνουσι καὶ τὶ σκυθρωπῶν· αἰσθησεὶς τε γὰρ λυποῦσιν ὀδμαῖς καὶ ἀτμῶν δάκνοντι, καὶ σωματικῶν στυλινότητος κατακίχουσι, καπνῶν μεμορυγμένας, εἴποι ἂν ποιητῆς· κηροῦ δὲ ἔξαμμα οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ φῶς ἄλυτον ἀκραιφνές· καὶ ἔχει παλαιὰν παροιμίαν παραξέσας ὁ τὸν κηρὸν ἀνάπτων, καθ' ἣν ταῖς Μούσαις ἀκασκὰ θύουσι οἱ βοῖδοι, λέγειν καὶ αὐτὸς:

ἔτι πῦρ ἑκαταεὶ ἕκατον, καὶ μὴν καὶ ἄλυπον ἐς τὸ πᾶν. Ἔστι γὰρ ἀληθῶς φωτὸς καθαροῦ ὄχημα ὁ κηρὸς, ὃς καὶ τῷ πρυτανευομένῳ μυστικῶ πυρὶ Ἀθήνησι καθουπουργεῖν ποτε εἰς ἐνδελεχῆς λέγεται. Σεμνὸν δὲ τοῦ κηροῦ καὶ ἔτι ἐκ μυρίων καλῶν ἀνθολογεῖται· ὧν τῷ κεράσματι σκευωρούμενος εἰς δοχεῖα σεμνὰ φύσει διὰ τὸ κατ' αὐτὰ τῶν συρίγγων ἐξάγωνον, καὶ οὕτως ἀνιγματούζων τὴν τελειότητα (ἐπειδὴ καὶ πρῶτος ἐν ἀριθμοῖς τελείους περιλοσόφηται ὁ ἐξ ἀριθμὸς), ἐναποτίθεσθαι δίδωσι τὸ καλὸν μέλι ταῖς παρ' αὐτῷ σήραξι· καὶ ἐπειδὴν αὐτὸ πιεσθὲν ἐκφορηθῆ, βασιλεῦσι προσφορὰ εἰς ὑγίειαν καὶ πένησιν, ὡς παγκόσμιον καλόν.

πῆ. Ἔτα καὶ ἡ ἀποθήκη, ὁ κηρὸς, εἰς ἀγαθὸν μέγα συντεκεῖ (τὴν ἕκφανσίν φημι τοῦ φωτὸς), ἵνα τῷ μὲν κειμηλιωθέντι μέλιτι τὰ ἐντὸς οἱ χρώμενοι παρηγορώμεθα, τοῖς δὲ τοῦ μέλιτος ἀγγείοις τῷ κηρῷ μυρίαν τὴν ἐντὸς ψυχαγωγίαν ἔχοιμεν, εὐξίας τε παντοδαπῆς φάρμακον αὐτὸν ἐξευρίσκοντες, καὶ ἡλίψι δὲ ἀντίμιμον κατὰ σκότους παντοῦ· ἄπερ ἀγαθὰ οὐδενὶ τῶν κάτω σωματίων ὁ τῆς φύσεως Δημιουργὸς ἀπέταξε. Πολλὰ μὲν γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἄλλαι γλυκύτητες· πολλὰ δὲ καὶ φῶτα, τὰ μὲν αὐτόματα κατὰ τι αἰωνίζον διεκφαινόμενα, τὰ δὲ καὶ πρὸς τινα καιρόν. Τοιοῦτον δὲ τι οὐδὲν πέφηνε δόασμα, ὅποιον τῷ μελισσεῖ κηρῷ ἐντεθεώρηται. Μέλιτος τε γὰρ γλυκύτητα τίς ἀναγγελεῖ; καὶ κηροῦ δὲ φῶς τίς ἂν ἀξίως ἀποσεμνυεῖ; Ἐνθα καὶ μυστήριον μέγα τοῖς κατὰ Θεὸν βιοῦσιν ἐνδομυχεῖ. Κηρὸς τε γὰρ ἀναπτόμενος εἰς φῶς ὁ ὅλος ἀναλύεται, οὐδὲν τι σημεῖον ἐγκαταλείπον ἑαυτοῦ μετὰ τὴν σέειν· οὔτε γὰρ τέφραν, οὔτε τι κάπνισμα σὺν τῷ μηδὲ τι δύσοδμον ἀποφέρειν. Καὶ ἄνθρωπος δὲ τὴν πνευματικὴν κούραν τέλειος, καθὰ ἐκύρωσεν, εἰς φῶς ἑαυτὸν ἀνάπτει, ὅξεια φορᾶ πρὸς Θεὸν ἀνατεινόμενος, καὶ τῷ πρώτῳ φωτὶ φιλονεικῶν ἐγγίσει, καὶ ὡς εἰπεῖν συναφθῆναι, καὶ μηδὲν τι ἐν τοῖς κάτω λείψανον ὑλαῖον ἀφείναι, δι' οὗ καὶ δύσοδμόν τι ἐκφήγη, ἀλλ' εἰς ὁσμὴν εὐωδίας λογισθῆναι τῷ Θεῷ, οἷς ἐκ τῶν κάτω κηλίδων ἄσπιλος εἰς τὸν ὑπερκάθαρον καὶ ὑπεράγιον Θεὸν ἀναβίβηκεν.

πθ'. Οὕτω φιλοσοφοῦσι τοὺς, ὡς ἐβρέθη, γαμηλοῦς κηρούς οἱ Μεγαλοπολίται εὐσχήμονες. Οὕτω φωτίζουσι τοὺς ἢ τὴν ὕψιν ἐστενοχωρημένους, ἢ εἰς τὸ πᾶν τυφλώτεοντας. Οὕτω παιδεύουσι τοὺς ὅσα καὶ ἐπὶ σκότους καὶ ἐρέβους καὶ ζόφου, ἃ δὴ καὶ ὅσα τοιαῦτα ὁ κάτω βλος ἐπικέκληται, εἰς τὸ τῆς μοναχικῆς πολιτείας προϊόντας φῶς, ὅσα καὶ ἀπὸ γῆς εἰς τὸν ἀνεφελον αἰθέρα· οὐπερ οἱ μὴ ἐπιστρεφόμενοι ἴστωσαν, ὡς αἰεὶ ἐν σκότῳ διάγουσιν ἀλαμπεῖ, καὶ αὐτῷ οὐ κατὰ τοὺς Κιμμερίους, οἷς καὶ ἥλιος ἐλλάμπειν λέγεται ποτε, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἐν σκιᾷ θανάτου, τῇ καὶ ὑπὲρ σάτος ταρτάριον. Οἱ δ' αὐτοὶ Μεγαλοπολίται, οἱ τὴν πνευματικὴν πολιτείαν μεγάλοι, καὶ τὸ μοναχικὸν μέλαν τὸ κατὰ τὴν ἐνδυσιν καὶ τὰς λοιπὰς δὲ ἱερὰς ἀμπεχόνας πολυειδῶς ἀνάγουσι, καὶ φωτεινὴν θεωρίαν τῇ τοιαύτῃ μελανίᾳ ἐναυγάζουσι.

(9) Prætanæum locus erat Athenis, ubi civibus jus dicebatur, et publicis sumptibus nutriebantur quicumque de re publica bene meriti erant. In eo altare positum erat igni sacro et perpetuo in

Prytanæi (9) inservire dicitur. Cera est etiam proprium quod e multis bonis componitur quibus colligendis in receptacula miræ naturæ propter alveolos sex lateribus compositos, inservit, et sic perfectionis signum est (cum primus in perfectis numeris senarius judicetur a philosophis); et pulchrum mel dat repositum in suis alveolis; quod deinde expressum et eductum regibus et pauperibus dat sanitatem, fitque omnium bonum.

88. Deinde receptaculum, sive cera, magnam offert utilitatem (nempe luminis ostensionem), ut qui utimur melle intus collecto lætemur; atque ex vasibus mellis, cera, multam curationem intus habeamus, sic invento sanitatis universæ remedio, et sole altero adversus omnis generis tenebras, quæ bona nulli inferiorum corporum Creator naturæ concessit. Multa enim alia dulcia in mundo sunt, multa etiam lumina, altera spontaneam perpetuamque lucem emittentia, altera ad tempus fulgentia. Simile aliud duplex commodum nullum est, sicut in cera mellea invenitur. Mellis enim dulcedinem quid æquat? Lumen ceræ quis digne æmulatur? Ibi latet etiam mysterium magnum iis qui secundum Deum vivunt. Cera enim accensa ad lucendum tota consumitur, nullumque sui vestigium post cremationem relinquit, neque cineres, neque fumum, neque aliquem fetorem reponit. Eodem modo homo spiritualis tonsura consecratus, sicut promisit, seipsum ad lucendum accendit, volatu celeri ad Deum tendens, primo lumini cupiens appropinquare, et, ut ita dicam, conjungi; nullumque materiæ vestigium emittens fetidum odorem relinquere, sed magis in odorem suavitatis a Deo reputari, neque a terrena conceptione fetus immaculatus, ad ter purum et ter sanctum Deum elevatur.

89. Eo modo ceras nuptiales, ut dictum est, nobiles Megalopolitæ judicant. Sic illuminant homines visu debilitatos, aut omnino cæcos. Sic docent homines a tenebris, erebo, caligine, vel quocunque pari nomine vocetur vita inferior, qui progrediuntur ad lumen monachicæ vitæ, velut de terra ad æthera sine nebula; cui non attendentes sistunt, et in tenebris caliginosis videntur vitam agere, non sicut Cimmerici, quos aliquando illuminare sol dicitur, sed sicut sepulti in umbra mortis obscuriore tartareis tenebris. Ipsi autem Megalopolitæ, vita spirituali magni, nigrum monachorum colorem suis indumentis, et reliquis vestibus diversæ ostentant, istaque nigræ splendorem lucis suæ augent. Intelligunt enim nec obliviscuntur (quod absit!) non propter colorem

honorem Vestæ destinatum, cujus cura viduis mulieribus, Prytanitidum nomine, non virginibus demandata erat.

eximium, propter pulchritudinem a patribus electam fuisse vestimentorum nigriliem, eo quod vitia de pulchritudine excusationem non haberet: sed sane propter symbolum vitæ sanctæ congruum electa est.

90. Monachos decent indumenta nigra, ut per ea, velut per noctem, videantur astra virtutis lucentia in eis. Sicut enim nocte astra libere scintillant, sic sub nigris sacris indumentis elucere debet virtus vere lucida. Aliud præterea significat ista nigrities, scilicet absconditum esse debere ascetam ad pietatem seipsum exercentem, non videri velle, ut revera, non specie tenuis, justus ante Deum possit palam dicere: « In noctibus extollo ego manus meas ad sancta ¹⁶, » idque psallere ob actus secretos et absconditos. Insuper jubet vestis omnino nigra monachum cælestem esse virtutibus suis, sicque super cælos Deo appropinquare. Cæruleus enim videtur color cælorum, juxta veraces philosophos, qui hanc causam asserunt, hoc locum habere ad bonum oculorum intuentium, propter medietatem conjunctione extremorum optime efformatam, ita ut neque perfecta albedine fulgeat, neque spissa nigrity abscondatur, sicque nostri corporis oculos lædat.

91. Audisne, magne monache, quale cælum te effici jubeat sermo verus? Lædis lædentes, et te ipsum in primis, quando intueris eos qui ad te accedunt, sive sis omnino niger, sive splendide fulgens. Tua enim sisti in medio oportet, et ideo cum virtute, siquidem in medio stat quælibet virtus. Teipeum igitur recte judica, ut sis niger, quantum necesse est, atque etiam albus; illud quidem ut virtus tua abscondatur, et adducatur umbra salutaris, non mortis, et mens demergatur in profundas sententias, et sit nocti similis, quando malos feres moleste et eis irascaris: sic diabolo absconderis, ab eo aufugere conaberis atque in vanum laborare desines. Hoc enim symbolice innuit monachi indumentum, nocti congruum, id quod nox quoque, quæ sensibus soporem impertit, sortita est.

92. Talis cum sit nigrities tua, canatur de te D) ista sententia: « Nigra sum, sed formosa ¹⁷. » Aliter enim pulchrum non est, quod mere nigrum est, siquidem mortis indicium est in infirmitatibus corporeis. Aliquando tamen pulchrum videtur, si quod ornamentum additur. Lanis nigris anteponuntur nigræ corvi plumæ, non simpliciter, sed quando juxta altera nigra conferuntur. Hoc ergo modo, hæc mensura, niger esto. Similiter sis albus, virtute elucens, lumen veritatis emittens, rupta densa hypocrisis nebula; sic

A Νοοῦσι γὰρ, καὶ οὐ δῆπου παρενοῦσι (μὴ γίνεσθαι οὐ κατὰ τι χρωματικὸν ἐξαιρετὸν ἐπιλεγῆναι τῶ πατρᾷσι τὸ τοῦ φορήματος μέλαν τὰ γε εἰς κάλλε ὅτι μὴδ' ἂν ἔχοι συνηγορίαν ἐπὶ κάλλει τὸ εὐτελέ. Οὐκοῦν ἐπεκρίθη ἐπὶ συμβόλοις βίῳ θείῳ πρόπουσι.

Ἱ. Ἐπιπρέπει γὰρ τὸ τῶν ἀμφίων μέλαν τοῖς μοναχοῖς εἰς τὸ δι' αὐτοῦ ὅσα καὶ τινος νυκτὸς ἐφαινεσθαι τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀστέρας ἐν αὐτοῖς προλάμποντας. Ὡς γὰρ ἐν νυκτὶ παρβήσιάζονται ἀστέρες εἰς φαῦσιν, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἱερῶς μελαμφοῖς ὀφείλεται παμφαίνειν ἢ πρὸς ἀλήθειαν φωτισιῶν ἀρετῆ. Καὶ ἄλλως δὲ σύμβολον τὸ τοιοῦτον μέλασμα τοῦ δεῖν εἶναι κρύπτεσθαι ἀρετῶντα τὸν ἀκητή, καὶ μὴ φανητῆν ἵνα τῷ ὄντι, καὶ μὴ πρὸς φαντασίαν, ὅσις ὢν τῷ θεῷ, ἔχη οὕτω καὶ αὐτὸς αὐχρῆ, ὅτι ἐν ταῖς νυξὶν ἐπαίρει τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὰ ἅγια, ψάλλων αὐτὸ διὰ τὸ τῶν πράξεων ἀφανὲς καὶ ἀφανηγόριστον. Ἐτι βούλεται τὸ δι' ὄλου μέλαν ἀμφιον καὶ ἄλλως οὐράνιον ταῖς ἀρεταῖς εἶναι τὸ μονάζοντα, καὶ οὕτω θεῷ τῷ ὑπερουρανίῳ παλάζοντα. Καὶ γὰρ τοι κατὰ τοὺς ὀρθὰ φιλοσοφοῦντας κἀναι καὶ τὸ οὐράνιον διαφαίνεται χρωματὸς οἱ καὶ αἰτιολογοῦσι προσπίπτειν αὐτὸ τοιοῦτον ταῖς τῶν βλεπόντων ὄψεσιν ἐπ' ὠφελείᾳ διὰ τὴν κατ' αὐτὸ μεσότητά, ὡς μέλα κεκραμένην τῇ τῶν ἄκρων συναλεούσει· ὡς μήτε διακρίνειν τῇ ἀκράτῳ λευκότητι, μήτε συγκρίνειν τῇ κατάκρας μελανίᾳ, καὶ οὕτω βλάπτειν ὅ ἐν ἡμῖν ὀπτικὸν τὸ κατὰ γε σῶμα.

Ἱα'. Ἀκούεις, ὦ μέγα μοναχὲ, ὁποῖόν τινα οὐρανὸν καὶ σὲ ὁ ἀρθὸς λόγος εἶναι βούλεται; Βλάπτει τοὺς βλάπτοντας· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ σωτῆρ, ὁπνίκα ἐντρανίσαις τοῖς κατὰ σὲ, εἴτε πρὸς ἑαυτὸν μεμελάνωσαι, εἴτε προλάμπεις ἄκρατα. Χρὴ γὰρ διατεθεῖσθαι τὰ ἐν σοὶ μέσως καὶ οὕτως ἑαυτῷ, εἴγε μεσότης ἀρετῆ πάσα. Κατακίρνα τοῖνον σωτῆρ θεαρέστως· καὶ μελαινόμενος, ἐφ' ὅσον χρωτῶν, καὶ αὐτὸ πάλιν διαλευκαίνόμενος, τὸ μὲν ποιεῖ, κρύπτων τῶν ἐν σοὶ ἀρετῶν, καὶ σκιὰν ἐκτείνων σωτήριον, οὐ μὴν θανάτου· καὶ ἐμβαθύνων θειοτάτοις νοήμασι, καὶ νυκτὶ τοικῶς τὰ ὑπώπια, ὅτε δυσκολαίνων ἐργαίνας κατὰ νυχίαν· καὶ κρυπτόμενος δὲ τὸν δαίμονα, καὶ οὕτω λανθάνειν αὐτὸν πειρώμενος, καὶ μὴν καὶ ἑαυτὸν παυόμενος τοῦ περὶ τὰ κενὰ μοχθεῖν. Ἄπονεῖαι γὰρ τοι καὶ εἰς αὐτὸ συμβολικῶς τὸ τοῦ μοναχικοῦ στήματος νύκτερον, ὃ καὶ ἡ πρὸς αἴσθησιν ἀναπεύσιμος νύξ κεκλήρωται.

Ἱβ'. Τοιαύτης οὕσης ἐν σοὶ μελάνωσις, φέτω ἡ κατὰ σὲ διαρτία τὸ « Μέλαινα εἶναι καὶ καλή. » Ἐπίλωος γὰρ οὐ καλὸν τὸ μέλαν ἀπλῶς, εἴγε καὶ νεφέσεως ἐστὶ σύμβολον ἐν καχεξίαις σωματικαῖς· ἢ μόνον καὶ αὐτὸ καλὸν εἶναι φαίνεται, εἴ που ἔχη ἡ ἐπιχρῶσημα. Τεμνόμεναι γοῦν καὶ ἐν ἐρίοις μίσησιν αὐγῆσι τὰ κοραξὶ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ παραφύσιν τῇ πρὸς ἑτεροῖα μέλανα. Καὶ οὕτω μὲν καὶ ἐς σπουδὴν γίνου τοῦ μέλανος. Διαλευκαίνου δὲ, λάμπων ἀρετῆς, καὶ ἀληθείας ἀποδισκῶν φῶς, καὶ τὸ τῆς ὑποκρίσεως βαθὺ νέφος ῥηγνύς, καὶ οὕτω λαμπρὸς ἐκτείνων

¹⁶ Psal. cxxxiii, 2. ¹⁷ Cant. i, 4.

ἐκκόπτων, καὶ αἰθριαζῶν τοῖς βλέπουσι, καὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν ἐγγίζων τῷ φωτὶ τῷ ἄληθινῳ, οὐπερ ὁ πέλας γενόμενος οὐκ ἔσθ' ὅπως ἐν σκότῳ μένει, οὐδὲ σκοτοφορεῖ, κἂν ὁ πάντων εἴη μελάντατος.

Λγ'. Ἐτι διανοοῦ καὶ ὅτι τὸ προφαινόμενον ἐν σοὶ μέλαν καὶ ὡς εἰς θανάτου συμβολὸν σοὶ προκέρχεται· ὥστε νεκροῦσθαι μὲν ἐμφαίνεις τῷ σώματι, τῷ δὲ πνεύματι καὶ ζῆν, καὶ ὑπεραναβαίνειν τὴν γῆν, καὶ κατ' αὐτὴν πάντα, ὅσα πολλοῦ τιμᾶται τοῖς πεδινοῖς. Πλέθθιμος γὰρ βλος ὁ κατὰ σέ, ὡς οὐκ ἂν ἔχοις ἀντιπεῖν. Καὶ διὰ τοῦτο χαραῖς ἀπάσαις καὶ ἡδοναῖς, ὅσαι κατὰ βίον, καὶ διαχύσειν ἀμιγῆς, ἀπήνθησας, ὅτε τὴν κόμην πνευματικῶς ἀπεθρήξω· εἴγε καὶ ἀνθεῖν λέγεται κεφαλῇ ἐν τῷ κομῶν. Ενθυμοῦ νοήσων, ὅτι τε καρποῦ καιρίου ὀδοῖον ὑπέσχεο μετὰ τὴν ἀνθην, οὗ πρόδρομος ἦν ἔκλειντ· καὶ ὡς οὐκ ἔστι σοὶ ἐξανθεῖν κοσμικώτερον μετὰ τὴν θείαν κουράν. Καὶ τοῦτο ἀνίγημα καὶ ἡ τῶν ἀθηρῶν ἀμφιασμάτων ἀπόθεσις, καὶ ὅσοις ἄλλοις φθελμᾶνει τρυφῶν βλος, συνεκαλλομένων τοῖς βαθυτέροις βιωτικοῖς καὶ τῶν ἐξεπιπολήσ.

Λδ'. Μὴ γὰρ οὔου μῆδὲ ἀναβαινέτω λογισμὸς εἰς τὴν καρδίαν σου, εἶναί τι ὄλωσ ἢ μοναχοῦ ἀγαθοῦ γνώρισμα, ἢ λαϊκοῦ εὐχρήστου παρὰ σοὶ ἐκ μόνου τοῦ μελαμοφορεῖν, ὅτι μὴ μόνον τὸ κατὰ εἶναι τὸ μέγα σχῆμα τῷ κατ' ἀρετὴν σχηματισμῷ εἰς μεγάλην ὀπκρίσιν, εἴτ' οὖν τὸ καλὸν πρόσωπον εἰς προσωπεῖον ὑποκριτικόν, καὶ φανακίζειν αἰὶν προφαινόμενῳ τοὺς ἀπλουστέρους, καὶ μήψω πεπειραμένους τῆς σῆς διαθέσεως. Ὁ καὶ λησθῆς ποτε καὶ κλέπτῃς μιμησάμενος ὑποκρίναιτο ἂν τὸν καλόγερον ἐπὶ ἐξαπάτῃ, καὶ μάλλον, ὅτε τὰς τρίχας ἐκείνος ἀπάγει τῆς κεφαλῆς, ἐν χρῶ ψιλωθεῖς· ὡς ἂν μήτε τὸν ἐκεῖθεν ἔλκυσμον πάσχοι, καὶ ἐν εὐσχῆμονι θεῶν μονάζοντος βραδουρητῆ λαυθάνων, καὶ οὕτω μὴ κωλυόμενος ἐν ἡμέρᾳ κακοπραγείν. Νύκτωρ γὰρ ἔχουσι οἱ τοιοῦτοι ἀποκρυβῆς πρόβλημα τὸ βαθὺ τῆς νυκτός, εἰς ἀπερ ἀφομοιοῦται καὶ ὁ προβεβλημένος μὲν τὸ θεῖον μέλαν τοῦ σχήματος, κλέπτων δὲ τοὺς πολλοὺς δι' αὐτοῦ· καὶ τῇ φανάκῃ ἀπάγων εἰς ὄλεθρον, ἵσως μὲν καὶ σωματικόν, μάλιστα δὲ τὸν κατὰ ψυχὴν ἦν ληστεύει τὸ κατ' ὑποκρίσιν βάθιστον σκότος, τὸ μὴ Χριστιανικόν, ἀλλὰ δαιμόνιον· ὁ φευκτέον τὸν ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον.

Λε'. Εἴ γὰρ καὶ τι νυκτὸς ὁμοίωμα, ἢ μοναχικὴ μελανία καθυπογράφει. Ἀλλὰ καὶ φῶς ἔχειν ἀπαιτεῖται πρὸς μίμησιν τῆς κατὰ κόσμον αἰθριαζούσης νυκτός· μάλιστα μὲν οὖν ὑπὲρ μίμησιν ἵνα τις ἔχη λέγειν καὶ ἐπὶ τοιοῦτου μελανείμονος, οὐπερ ἡ κατὰ πνεῦμα νύξ ἡμεροφαῖς θεῖω κράματι, τό· « Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται βῆμα θεωρητικῶς, » κατὰ ζῶψ λογικῶν πρέπει καὶ νοερώς λαλητῶν, εἴποι ἂν ὁ Ἰώβ· ἀκολούθως δὲ καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γινῶσιν, ἦν τῷ σχολαστικῷ ἀνδρὶ οὐ θεωρία μόνον, ἀλλὰ καὶ πράξις περιποιεῖται σχολάζοντι, καὶ οὕτω γινώσκοντι τὸν Θεόν.

Λς'. Τῇ δὲ, ὡς ἐβρέθη, κεκραμένη νυκτὶ ἐπιφω-

lucidus esto, intuentibus manifestus, et, si omne dicendum est, proximus vero lumini, ad quod qui accesserit, in tenebris remanere non poterit, neque ferre tenebras, licet sit omnium nigerrimus.

93. Considera etiam nigritiem in te ostensam electam esse in signum mortis, ita ut corpore videaris mortuus esse, sed vivere spiritu, et ascendere super terram et omnia terrena, a terrenis magni aestimata. Amara enim vita tua, quod negare non potes. Ideo gaudiis omnibus et voluptatibus vitæ, et exsultationi non mistus renuntiasti, cum comam spiritualiter deposuisti: caput enim florere dicitur suis capillis. Recordare ergo te esse daturum fructum in tempore promississe post flores, cujus hi nuntii sunt; tibi que fas non esse capillis flescere post sanctam tonsuram. Hoc etiam indicant depositæ vestes floridæ, et quæcumque alia ostentat deliciose vivens, projectis cum rebus internis iis etiam quæ sunt ad superficiem.

94. Ne arbitreris enim, nec in cor tuum ascendant ista cogitatio, pium menachum, seu beneficium laicum dignosci ex solis vestibus nigris; imo vero magnum istud indumentum virtutis indicium mutari in magnam hypocrisin, pulchram faciem in larvam comædi, atque ex apparentiis decipi simplices, eosque qui tuum sensum nondum cognoverunt. Quod imitantes latrones et fures reverendum senem forsan simulando alios decipiant, et maxime cum capillos capitis sui deponunt, et cutis depilatur, ut deinde capillis non abripiantur, atque sub aspectu verendi monachi absconditi facilius operentur, sicque non impediuntur meridie mala perpetrare, nocte enim densis tenebris protegantur et velantur. Istos æmulatur qui augustam indumentorum nigritiem profert, per eam decipit, et deceptione ducit ad interitum, nonnunquam corporum, sed maxime animarum, quas furatur caliginosæ hypocrisis obscuritas non Christiana, sed magis diabolica, quæque vero homini Dei fugienda est.

95. Si quæ est enim noctis similitudo, hanc refert monachica nigrities. Et aliunde lumen habere jubetur, ad imitandas lucidas mundi noctes, et ad perfecte imitandas, ut de hoc homine nigris induto, cujus nox spiritualis divino concentu diem indicat, dici possit: « Dies diei eructat verbum » sicut decet animal rationale, et rationabilia loquens, dicit Job, et deinde « Nox nocti indicat scientiam »¹⁸, quam homini scholastico non modo theoria, sed etiam practica acquirat, inquirenti et invenienti Deum.

96. De nocte autem temperata apte diceretur :

¹⁸ Psal. xlviii, 3.

« Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus¹⁹, id est, A quale profundum et secretum mysticum, talis spiritualis albedo, ut non sit obscura, atque ignaros a recta via declinans. Et utinam velut columna ignis fulgeat nox monachica ad salvandos eos qui de intellectuali Ægypto ad terram promissionis migrabunt. Simili modo nubem induere cogitans ille magnus revera monachus, ne appareat neve videatur ab hominibus, non simpliciter nubes procellosa erit et noxia, sed lucida nubes, ut scribitur. Qua absconditus sol virtutis non extemplo irradiat, sed quasi inhabitans ibi, tempore opportuno, fulgidum caput inclinat, « tanquam sponsus illustris procedens de thalamo suo²⁰, » de quo imber defluit ad dandam vitam idoneus, ut talis monachus e plebe et proceribus consecratus possit imitari venturum « super nubes cum potestate magna et majestate²¹. »

97. Illa nube, seu potius nebula sancta, Virgo figurabatur, modo quidem utique altissimo, sed gradatim præformanti verum monachum ad similitudinem Deo acceptam. Sic, et etiam melius, in urbe magni Constantini incolæ amplis vestibis induti, ob easdem rationes, et plures et meliores alias, nigro colore ornantur, nigrum hoc spirituale induunt, sacra illa obscuritate pro refugio sibi comparata. Qui, o monache apud nos magne, et ut te ipsum libenter nominas, magna persona, cum increpatione te plura et sapientiora docerent, scilicet te nubem futurum æthereis tenebris circumfusam; si vero non lucidam et abscondentem lumen, si non fulgurantem, saltem aquas parturientem quibus irrigatur terra non modo sensibilis, sed etiam intellectualis, homo scilicet, ut in te impleatur theoria aquæ in æthereis nebulis caliginosæ. Poteris enim et tu terram madefacere, ut Thesbitas, pro Deo qui in cælo et in terra omnia fecit, quæcunque vult, et dat suis fidelibus eadem peragere.

98. Te docebunt etiam Megalopolitani non mente occulta, dissimulante, intus abdita et abstrusa, ideoque tenebrosa, invisibili et incomprehensibili, te nebulæ fuisse comparatum; sane vero virtute quæ plausus non requirit, et non apparet; lux vera esse debes, et circum te tali modo absconderis, instar Dei, quem circumdant nebulæ et tempestates. Non ergo simpliciter occultus eris, sed te cingent aliquæ tenebræ, obtegentes lumen virtutis, quod dissimulatum prodebit tamen, aliterque apparebit, te invito, sicut lucidis lampadibus contingit. Talia lumina diligit Pater luminum Deus, scilicet bona opera, quorum echo velut percurrens tonitru longe resonat; quorum fulgor videtur

νοῦτο ἂν προσφωῶς καὶ τὸ « Ὡς τὸ σκότος αὐτῆς οὕτω καὶ τὸ φῶς αὐτῆς » τούτέστιν, ὡς τὸ βῆθ καὶ μουστικῶς, κρύφιον, οὕτω καὶ τὸ νοερωῶς διάλεκτον· ἵνα μὴ νύξ ἀφεγγῆς εἴη, καὶ οὕτως ἀποκλεινῶσα τῆς ὀρθῆς τοὺς μὴ εὐμαθῶς αὐτῆς ἔχοντας. Εἶθε δὲ εἴη καὶ στύλῳ πυρὸς τὴν μοναχικὴν φωτίζεσθαι νύκτα, ὡς περισώζειν τοὺς ἀπὸ Αἰγύπτου τῆς νοουμένης εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας ἐπαναστρέφοντας γῆν. Λόγῳ δὲ ὁμοίῳ καὶ νέφος ὑποδύεσθαι λογισόμενος ὁ τῶν ὄντι μεγαλοσχήμεων, ὡς ἐπὶ ἀρνεῖα καὶ κρύψει τῇ κατὰ κόσμον, οὐχ ἀπλῶς ἔσται νέφος αἰγιδώδες, καὶ οὕτω φθοροποιόν, ἀλλὰ νεφέλη φαειρὰ κατὰ τὸ γραφόμενον· ἐν ἧ κρυπτόμενος ὁ κατ' ἀρετὴν ἥλιος οὐκ ἐξαφανίζεται. ἀλλ' ὡς οἶον οἰκουρήσας ἐκεῖ, ἐν καιρῷ λαμπρὸς προκύπτει, « ὅπου ἔνδοξος νυμφὸς ἐκ παστοῦ αὐτοῦ » καὶ δι' ἧς ὄμβρος βήγνυται, ζωογονεῖν δυνάμενος· ἵνα οὕτω καὶ ὄχμος καὶ δυνατὸς ἀποτυλούμενος ὁ τοιοῦτος μοναχός, ἔχοι μιμῆσθαι τὸν ἐπὶ νεφέλης ἐλευσόμενον τερροστίως μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.

Ἰζ'. Τοιοῦτῳ νέφει, καιριώτερον δὲ νεφέλῃ φάνει, καὶ ἡ πάναγος Παρθένος ἀπεικάσται· λόγῳ μὴ ἄλλως ὑψηλοτάτῳ, βυθιμίζοντι δὲ τὸν ὄντως μοναχὸν εἰς ὁμοιότητα Θεῷ ἀρέσκουσαν. Οὕτω καὶ εἰσὶ βέλτιον οἱ τῆς τοῦ μεγάλου Κωνσταντινοῦ τρόφιμοι μεγαλοσχήμενοι, καὶ ἐπὶ τοιοῦτοις λόγοις, καὶ ἐπὶ πλείοσι καὶ κρείττοσι, τῇ κατὰ μελανίαν χρώσει καλλύνονται, καὶ παράσημον αὐτῶν πνευματικῶν περικρίνεται, καὶ οὕτω σκότος ἱερὸν τοῦτο ἀποκρυφτὴν ἑαυτοῖς τίθενται· ὑφ' ὧν τάχα ἂν ὄνειδιζόμενος, ὃ ἐν ἡμῖν μεγαλεῖς μοναχὲ, καὶ ὡς αὐτὸς χαίρει ἀνομάζων σεαυτὸν, μέγα πρόσωπον, ἀκούσοις ἂν εἰς πλείω καὶ σαφεστέραν μάθησιν, ὅτι νεφέλῃ μὴ ἐξάπνυτος εἰκονικῶς ἔση περιβεβλημένη σκότος ἀέριον· ἐὰν δὲ μὴ φαιδρὰ, καὶ φῶς κρύπτουσα, καὶ ἐκτινάσσουσα εἰς λάμπριν, τέως γοῦν ὕδωρ ὠδίνουσα, δι' οὗ πιαίνεται γῆ, οὐ μόνον ἡ αἰσθητῆ, ἀλλὰ καὶ ἡ νοουμένη κατ' ἀνθρώπων· ὡς ἂν παρακολουθῇ καὶ σοὶ θεωρία σκοτεινοῦ ὕδτος ἐν νεφέλαις ἀέρων, Ἔσται γὰρ καὶ σοὶ καταβρέξει ὑστῆρ τὴν γῆν κατὰ τὸν Θεοδότην λόγῳ Θεοῦ, ὃς ἐν τῶν οὐρανῶν καὶ ἐν τῇ γῆ ποιῶν πάντα, ὅσα ἐθέλει, δίδωσι καὶ τοῖς αὐτοῦ ἀρεπυταῖς ποινῶν ὁμοια.

Ἰη'. Ἐπὶ διδάξουσί σε οἱ Μεγαλοπολίται καὶ ἡ οὐ κατὰ τὸ κρύφιον τῆς ψυχῆς, καὶ βυσσοδομητικῶν, καὶ ἐνδύμυχον, καὶ ὑπουλον, καὶ οὕτω σκοτεινὸν, καὶ ἀόρατον, καὶ ἀκατανόητον ἐξομοιωθῆσθαι πρὸς νεφέλῃν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀθριαδέυτον, καὶ ὅπως ἀνέκφαντον τῆς ἐν σοὶ ἀρετῆς· ὥστε σὺ μὲν πρὸ αὐτόχρομη ἀφείλεις εἶναι, περὶ δὲ σε κρύφως τοιαῦτα ἔσται μιμήσει Θεοῦ· οὐ κύκλῳ νεφέλῃ καὶ γὰρ. Οὐκοῦν οὐ σκοτεινὸς ἔση ἀπλῶς, ἀλλὰ κυκλώσει καὶ τὸ ζφωδες, ἐπικρύπτοντα τὸ κατ' ἀρετὴν πρὸς ὃ καὶ κρυπτόμενον ὁμοῦ ἐκδραμεῖται, ἄλλοτε μῆλον, καὶ σοῦ μὴ θέλοντος· ὁποῖόν τι καὶ περὶ τὴν λαμπρὰ φανία γίνεται. Τοιαῦτα φῶτα φιλεῖ ὁ κατὰ τῶν φῶτων Θεός, ἀγαθὰ δηλονότι ἔργα· ὧν ὁ ἦχος ὅσα

¹⁹ Psal. cxxviii, 12. ²⁰ Psal. xviii, 6. ²¹ Luc. xxi, 27.

ἰροντῆ τρανεσοῦσάτῃ μακρὰν ἐξηχεῖται· ὧν ἡ **A** in terra, coram hominibus refulgens; quorumque odor non sulphur olet, sed cum fragrantia ad caelum ipsum ascendit.

Τοιοῦτῃ γοῦν λάμπει φωτί. Καὶ δραμοῦνται ἐπὶ σὲ, καὶ ἀνάψουσι καὶ αὐτοὶ μεταλήψονται τοῦ σου φωτὸς ὁμοία. Καὶ πῶς ἀμιλλώμενοι ἰδῶν ἀγῶνα τοῦτον τελέσουσι διὰ σοῦ, τῷ σεμνότερον τοῦ ἐν τοῖς πάλαι ἰστορουμένου. δὲ καὶ ὑπὲρ τὰ τῶν Νικομηδεῶν φωτὰ ἐν ἀκαλλαχοῦ γῆς τὴν ἐν σοὶ δείξεις φωτοφάνειαν. ὧν μέντοι σύστελλε τὸ ἄγριον πυρῶδες, δι' οὗ ἰ φαῦλαι νεφέλαι, οἱ δεινοὶ μοναχοί, τὸ παρὸν καταφλέγουσιν, ὡς ἄγρωσις ξηρὰ βρωθήκατὰ τὸν ἄγιον Ἡσαίαν ὑπὸ πυρὸς· ἔσο δὲ ἰων αὐτὸ ὕλαις ἀξίαις καύσεως ἐπιτιμητικῆς, **B** πολλὰς δ' ὕλαις ἀναφύει βίος.

Εὐνελεῖν γὰρ τὸ πᾶν ἐν βραχυτάτῃ· νεφέλη ὀφείλεις εἰκάζεσθαι, οὐ μὴν ἐκπυρηνιζούση τοὺς, ὁποῖόν τι κεραυνοβόλον φαίνεται νέφος, μὴ Δαυϊτικῶς ἐναδολεσχῶν ἐν τοῖς τοῦ Κυρίου μασι, ἀλλὰ καταφλυαρῶν βλασφημίας καὶ ἰως, ὧν ἂν βούλοιο, καὶ οὕτως ἀφίεις χάλαι· ἰ πυρὸς ἀνθρακας, ψαλμικῶς εἰπεῖν δι' ὧν τὸ κρῆεντος θυμοῦ σκιαγραφεῖται νεκροποιόν. Οὐ ἐμὴ πάλαι πόλις τὴν μοναχικὴν μελαμφορίαν μεῖ φιλενδεικτικώτερον. Ἄλλως μέντοι οὐκ ἰθῶται τὸ μέλαν χρῶμα προκαθῆσθαι τῶν ἰ ὑπερφῶς, εἰ τὸ τοῦ ἀποστολικοῦ ἦθους ελμα, καὶ τὴν εὐαγγελικὴν ὁμοιότητα, καὶ τὴν ἔλλαμψιν ἀφέληται τις τοῦ μοναχοῦ· καθ' **C** τῆ δῆθεν σκοτίᾳ τῆς μελαμφορίας φῶς θεῖο· τοῖς ὀρθὰ πολιτευομένοις ἐκφλέγεται καὶ προ· ἰ ἔμπροσθεν τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, εἰ καὶ ἰ σῶμα κρύπτειν αὐτὸ πειρᾶται μόδιος· ὡς, τὸ τοιοῦτον οὐράνιον φῶς, τὸ ἡλιώδες, εἰπεῖν γῆως, ὑπὲρ ἡλίον, τῆς μοναχικῆς μελανίας γοί τις, ὁμοίον τε γίνεται τῆνικαῦτα, ὡς εἰ ἰ θραξ πῦρ φλόγειον στέγων, εἴτα σθεσθεῖς καὶ ἰ ωθεῖς εἰς μελάντερον, ἥτε πίσσα, οὐκέτι τὸ εἶον τοῦ χρηστοῦ ἀνθρακος, ἀλλὰ μελάσματι ἀπομνημόνευμα ἐκείνου περισώζει τοῖς βλέ·

ἰ. Ἐῖτ' ὁ ἂν καὶ θεωρητικώτερον μετὰ μὲν ταύτῃ, τῆ κατὰ τὸν μονάζοντα, νομίζειν χαίρειν τὸν ἀσιλία Κύριον, οὐ καλὰ τὰ πάντα ποιήματα· **D** ἐνοῦν δὲ τὰ λοιπὰ χρώματα, ὡς μετὰ ἐνδὸς ἐν ἀφίεντος τὸν αὐτὰ περιβεβλημένον ἀξιούσθαι εἰς τὸν παράδεισον εἰσελεύσεως· ὃν οὐκ ἂν εἰ· ἰ, ἀλλ' οὐδὲ ἐνθυμηθεῖν, μελανδρούς μὲν τε· ἰ καὶ ἰβένους, καὶ ἰσοῖς ἀλλοῖς οὐ μόνον ἰ ἰ α τὸ μέλαν φέρει, ἀλλὰ καὶ ἰ ὀλότης τοιοῦτῃ ἰεται χρώματι· δένδροις δὲ μὴ ἐνευθγείσθαι ἰαρποῖς, ὧν καὶ ἰ ἄνθη πάντως ἀνάλογα προδὲ· ἰ: αἱ, οἱς ἰ λάμπει φανότης λευκότητος, φίλη τοῖς ἰρωτὸς ἀγγέλοις. Εἰ δὲ τις τῶν ἐριστικώτερον ἰλιαν πᾶν μέγα σέμνωμα τῆς μελαμφορίας τὸ ἰιον ἀντιπροφέρει κυάνειον, καὶ τὸ κατὰ γῆν ἰθάλασαν μέλαν (μέλαινα γὰρ καὶ ἐκείνη καὶ

99. Hac igitur luce refulge. Tunc omnes ad te concurrent, similiaque lumina abs te mutuantur accendent, et, quasi agmine facto, illam lampadum pugnam altera antiquitus tradita illustriorem per te conficiunt. Mox super Nicomediensia lumina, in ictu oculi, ubique terrarum lucem tuam patefacies. Attamen cum fulgebis, sævum ignem comprimere quo nubes vacuæ, metuendi monachi quidquid accurrat incendunt, et igne comburitur gramen siccum secundum sanctum Issiam. Hunc ignem fove materia condemnatione et crematione digna, qualem multam affert vita materialis.

100. Jam vero brevissime rem concludamus. Lucidæ nubi debes assimilari, non autem fulmini coruscanti, ut apparent nubes fulmen jacentes, et homo qui non dicit cum Davide justificationes Domini, sed blasphemias et calumnias, utonque voluerit, multiplicat, sicque grandinem et carbonem ignis emittit, ut dicam cum Psalmista, quibus describitur plaga mortalis accensæ iræ: Sic mea vetus civitas nigras monachorum vestes magnificat et ostentat. Non tamen verum est nigrum colorum cæteris coloribus mire præstare, si morum apostolicorum indicium, evangelicam similitudinem, atque divinam claritatem a monacho quis dempserit, quibus rebus in hac nigri indumenti obscuritate, lux cælestis apud rectos homines elucet, et fulget in conspectu hominum, licet eam modius corporis obumbrare conetur. Si quis enim hanc lucem cælestem solarem, magis autem plusquam solarem, e nigris monachi vestibus auferat, tum accidit, quasi carbo ignem ardentem emittens, et mox exstinctus, redactusque ad nigritiem, ut pix jam carbonis utilis titulum amisit, et sola nigritie memoriam hujus servat videntibus.

101. Et forsân esset nimis temerarium hoc uno colore, monachico nempe, gaudere Regem regum Dominum arbitrari, cujus opera omnia bona sunt, et reliquos ita despiciere colores ut, uno eorum deficiente, homo eis circumscriptus non dignus inveniat qui introducatur in paradisum. Qui paradisi nec dicendus, nec cogitandus quidem est consitus nigris quercubus, et ebano, et quacunquē alia arbore et cor nigrum intus habeas, et univēsa materia hoc colore inficitur; et non abundare arboribus, et fructibus, et floribus similibus productis, in quibus refulget nimia albedo angelis Dei accepta. Et si quis sophista, ad augendam magnam et sublimem nigri indumenti dignitatem, conferat cæruleum cœlum, terram et mare nigrum (sunt enim nigra hæc et istud), et

mox omissis maximis elementis, ad minima descendat, inter quæ sunt pulchra specula, dulcium oculorum pupilla, et omnia alia similia a Deo nigro colore mire exornata, qui recte cogitantibus contradicens, recte hic censeretur vel sensu privari, vel pœnam quærere; qui vero consentiret, bono iudicio præditus iudicaretur.

102. Equidem porro recte iudicans, sciensque ad similitudinem harum rerum nigrarum monachum depictum esse symbolice, in ipso videre cupio dotes eorum corporum nigrorum, (scilicet cœlestis, terreni, marini, oculi et speculi), ut verus monachus videatur referre imaginem horum bonorum eis inditorum (et multorum et diversorum, naturalium et additorum, mundi et individui animalis, eorum quæ ad decentiam, aut ad egregiam pulchritudinem addendam, aut ad cæteras utilitates sunt idonea, quibus natura perficitur, et ars naturæ imitatrix cooperari videtur). Cœlum quidem propter millia honorum in ipso, et per ipsum Dei æmulatorem et cœlestem efficiëntia; terra, non quidem incompta ac informis, sed egregie fecunda, et rore cœlesti frugifera; mare, quod multa commoda affert hominibus, quod omne necessarium continet, cuius est nutrire animalia magna quidem ex parte nostri, propter magnum animum nostrum, et parva propter animi simplicitatem; et oculus, quia Deum contemplatur; et speculum, quia verba Dei recipit. Talis nisi monachus appareat, sed solummodo nigris vestimentis induatur, superbit de hoc indumento.

103. Mihi in aliquid simile non donetur nigrum sacrum indumentum, non ut æquiparetur chao, nec erebo, nec alicui inferorum proprietati, quibus nihil nigrius est (jocari est enim ista conferre); sed ut tenebras exteriores effugiam. Et timeat supradictus monachus ne adversus se crocitent objurgationes multaque isto modo nigra nuntient, neque ullum bonum magno monacho congruum significantia.

104. Sed jam valeant quæcunque de coloribus circa nigritiem disseruerunt homines hujus rei periti; ad alia procedamus. Et primum inter vilia non est ponenda albedo, et aliis de causis, et propter angelum aspectus fulgurantis in resurrectione Salvatoris mundi, vesteque alba refulgentem, cuius imitator est quilibet monachus, licet nigris vestimentis indutus; atque etiam propter eum, qui luce pro vestimento operitur, secundum quem conformari idem elegit; denique propter divinam claritatem in Thabore, si non super lucem, saltem supra solem coruscantem. Quid ergo super lucem? Qui dicit: «Ego sum lux mundi²²»:

αὐτῆ), εἴτα τῶν στοιχειακῶς μεγίστων ἀφήμενος, τῶν σμικροτάτων γένηται, ὧν μέρος καὶ τὰ καλὰ ἔνοπτρα, καὶ αἱ κατὰ τοὺς γλυκεῖς ὀφθαλμοὺς κόρα, καὶ ὅσα τοιαῦτα σεμνῶς ἐκ Θεοῦ τῆ μελανίᾳ κοσμοῦνται, ὁ μὲν ἀντιλέγων τοῖς ὀρθῶς οὕτω νοοῦσιν εἴη ἢ ἡ αἰσθησεως χρῆζων, ἢ κόλασιν ἐθέλων· ὁ δὲ κατατιθέμενος, ἀλλ' αὐτὸς λογιζοίτο ἢν οὐκ ἄμοιρος λογισμῷ ἀγαθοῦ.

ββ'. Καὶ τοίνυν οὕτω φρονῶν καὶ ἐγὼ πρὸς ὀρθότητα, εἰδῶς δὲ καὶ ὡς πρὸς τοιαῦτα μελέσματα καὶ μοναχὸς ἅπας κέχρωσται συμβολικώτερον, ἐπιθυμῶ βλέπειν ἐν αὐτῷ τὰ σεμνὰ τῶν τοιούτων μελάνων σωμάτων (τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ γῆινου, τοῦ θαλαττοῦ, τοῦ τῆς κόρας, καὶ τοῦ κατ' ἔνοπτρον). ἵνα πρὸς ὁμοιότητα τῶν ἐν τοῖς τοιούτοις ἀγαθῶν (τῶν πολλῶν, τῶν πολυειδῶν, τῶν ζωογόνων, τῶν συστατικῶν καὶ κόσμου παντὸς καὶ ζωῆς τῆς καθ' ἕκαστον, τῶν εἰς εὐπρέπειαν, τῶν εἰς ἐπιποίησιν κήλων· ἐπαινετοῦ, τῶν εἰς λοιπὰς ἐνεργείας, δι' ὧν καὶ ὁσις ἀποσεμνύεται, καὶ ἡ ταύτην ἐκμειμουμένη τέχνη συνδιατιθέμενος ἐκφάνεται) καὶ ὁ ἀληθὴς μεγαλόμοναχος καὶ θεωροῖτο καὶ αὐτὸς· οὐρανὸς μὲν κατὰ τὰ μύρια ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ καλὰ, δι' ὧν οὐρανὸς γένειτ' ἢν ζήλω θεῶν· γῆ δὲ οὐ τὸ ἀόρατον καὶ ἀκατασκεύαστον, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐναρέτως κέρπιμον, καὶ θεῖα ὄραση πάμπορον· θάλασσα δὲ κατὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ πολυωφελὲς ἐν ἀνθρώποις, καὶ παντὸς ἐνδόντος ἀναπληρωτικόν, οὗ μέρος καὶ τὸ τρέφειν ζωὰ καὶ μεγάλα ἐν ἡμῖν διὰ τὸ ἐν αὐτοῖς μεγαλόσπον· καὶ μικρὰ διὰ τὴν κατὰ νοῦν ἀφέλειαν· ὀφθαλμὸς δὲ τῷ κατὰ θεοπίαν διορατικῷ· καὶ ἔνοπτρον τῷ δεκτικῷ τῶν θεῶν ἐμφάσεων· ὡς, εἴγε μὴ τοιοῦτος ὁ μεγαλοσχήμενος ἐκφάνεται, ἀλλὰ μόνον μελαμφορῶν, βρενθύεται τῇ τοιαύτῃ στολῇ.

γγ'. Ἐμοιγ' οὖν μὴ ἀποκληρωθεῖη τὸ κατ' ἐμὲ ἱερὸν μέλαν ἄμφιον εἰς τοιοῦτόν τι, οὐχ ἵνα μὴ πρὸς χάος ἀπεκάζηται καὶ πρὸς ἔρεθος, ἢ καὶ πρὸς ἐτροῖον ἕδου φόρημα· οὐπερ οὐδὲν τι μελάντερον (παίξειν γάρ ἐστι τὸ οὕτω παραβάλλεσθαι)· ἀλλ' ἵνα μὴ τὸ σκότος ἐκεῖ λάχῃ τὸ ἐξώτερον. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πεφρασμένος μοναχὸς δεδιέτω, μήποτε κατακλιῶσιν αὐτοῦ φόγοι, πολλὰ παράγοντες, μελαμφομε μὲν εἰς ἄμοιον, ὄραθὸν δὲ οὐδὲν ἐπισυρόμενα τρέπον τῷ μεγαλοσχήμεμονι.

δδ'. Ἴνα γὰρ ἀποκείσθαι ἀφήμενος, ὅσα πρὸς χρωμάτων ἐφιλοσόφησαν τῶν παρά γε τὸ μέλαν· καὶ τὰ τοιαῦτα σοφοὶ, τῶν προχείρων γίνωμαι· πρῶτα μὲν τὸ λευκὸν οὐκ ἐν σμικρῷ τίθεται λόγῳ· τὰ τε ἄλλα, καὶ διὰ τὸν ἐν τῇ κοσμοσωτηρίᾳ ὁρτάσει ἐξαστράπτοντα τῇ μορφῇ ἄγγελον, καὶ εὐλευκῆ διαλάμποντα· οὐ μιμητὴς ἅπας μοναχὸς εἶ καὶ μελαμφορεῖ· ἐτι δὲ καὶ διὰ τὸν ἀναβαλλόμενον φῶς ὡς ἱμάτιον, πρὸς ὃν ὁ αὐτὸς τυποῖσθαι προέθετο· καὶ μὴν καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ θαλάτῳ ἑσπέρην λάμψιν, τὴν εἰ καὶ μὴ ὑπέρφωτον, ἀλλ' οὖν ὑπὲρ ἡλίον. Τί δὲ τὸ ὑπέρφωτον; Ὁ εἰπὼν· «Ἐγὼ εἶμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου,» ὁ Πατὴρ τῶν φώτων, ἢ ἀρχί-

²² Joan. viii, 12.

οὐσία, ἐξ οὗ καὶ δι' οὗ ἀπαξ ἐν ἡμῶν φωτι-
 δ τε πρὸς ἀσθησιν, καὶ ὁ κατὰ νοῦν πρὸς
 ῥῶς ἀπεικονιζόμενος, ὡς ἀνθρώπων δυνατὸν,
 ἰμησιν ὁ μελαμφόρος μέγας ἀσκητῆς διαυγά-
 κατ' αὐτὸν μελανίαν τῇ ἐκεῖθεν φωταγωγῆ
 σφοδρῆ. Ἄλλως γὰρ, ὡσπερ ἡλίου ἔκκαυσίς,
 ῥῶσα πρόσωπον, οὐκ ἔχει χρώζειν τοὺς οὕτω
 τας εἰς αὐτόχρομα Αἰθίοπας, ἄλλως εἰπεῖν,
 ἰδαίθιοπας. Οὕτως οὐδὲ μέλαν μόνον φόρημα
 ἠθεῖς ἐκτελεῖ μοναχούς, ἀλλὰ τοὺς δοκῆτας,
 αὐτὸ ψευδομονάρχους· ὅτι τὴν μοναχικὴν εὐ-
 ὑποκρινόμενοι πορισμὸν βίου καὶ τοῦτο
 ὑπέστανον, ὀλίγα μὲν δαπανῶντες εἰς τὴν
 ἔν, τὰ πλείω δὲ εἰς χάος γαστροδὸς κατασπῶν-
 αὶ ἐτέρως δὲ φράσαι τὴν τοιαύτην ἔννοιαν·
 μὲν φῶλα. Γερμανῶν ἰστορεῖται, οὐκ ἤδη δὲ
 οὗτοι καὶ οἱ ἐπιμιθιωμένοι. Τὸν ὁμοῖον δὲ
 ὕδὲ μέλαν φόρημα ἀκριβολογεῖ τὸν μοναστη-
 ἦ γὰρ ἂν ἦσαν μοναστηρίου ἄνδρες καὶ τὸ
 ἢ Μελάγγλαινοι· Ζωπυρητέον οὖν φλόγεόν τι
 εἰνὸν, πρὸς δὲ καὶ θερμὸν τοὺς ἐν τῇ μονα-
 ρλητικῇ· ἵνα ὡς εἰς ἄνθρακας ἀναπτόμενοι Θεοῦ,
 ἰζῶσι καὶ εἰς ἀναφορὰν εὐωδίας θειοτάτης, χρη-
 υτηρῆσι προσήκοντες. Ἄλλως γὰρ ψεύδονται
 γὰρ ἄνθρακα.

καὶ οὕτω μὲν τοῖς πλείοσι φιλητὸν τὸ ἀπραγ-
 λευκὸν ὡς μάλιστα, ὅτι καὶ τὸ ὄρῳ, ὁ διὰ
 περαίνεται. Σεμνύεται δὲ μετὰ γε τὸ λευκὸν
 καὶ φαισφόρον τὸ ἐρυθρὸν, εἴτ' οὖν κόκκινον·
 ἔ ἐλαττον, ὅτι μὴ καὶ εἰς πλεόν, καὶ τὸ
 ἔν, ὅτι συμβολογραφεῖ βασιλείαν, ὅση τε περὶ
 ἔ τὴν ὑπερουράνιον καὶ μάλλον, ὅτε τὴν
 ἰδὸς ἀπειροκαλίαν χρώζει, μηδὲν τι σκυθρω-
 ῖν τῇ μελανίᾳ, εἰ καὶ ἄλλως στυγνὸν εἶναι
 ἀλουργίδος ἄνθος ἐξῆρτόρευται. Διὸ καὶ εἰς
 πιπρέπει στολὴν τοῖς μὴ πανηγυρίζουσι τε-
 κῶς. Καὶ τοῖνον, ὅτε τις ἄνθρωπος ὢν κόσμου
 κατ' αὐτὸν τύρβης, ἀρεταῖς ἐπιπρέπει, καὶ
 αὐτῶν οὕτω βασιλεύει, τοιοῦτος ἂν πρέποι
 θταὶ χρώμασιν· οὐ μὴν τῷ ἀπλῶς μέλανι. Ὁ δ'
 μοῖψ λόγῳ καὶ ὡς εἰς φλόγα πυρὸς ἀγγελιχῶς
 πει, Θεῷ λειτουργῶν, ἐπεὶ τοι ἐρυθροῦ χρώμα-
 ῖς τι καὶ τὸ φλόγεον.

Γίς οὖν αὐτὸς λογισθεῖς πρὸς ἐκεῖνον τὸν
 ὦ μοναστηριῶτα, ἤκων διὰ μελανίας ἀκρά-
 ἢ μηδὲν τι πυρρᾶζον ἔχων, καὶ οὕτω λαμ-
 Καὶ μὴν ὁ τοιοῦτος ἐρυθροφόρος καὶ εἰς π-
 ἔγγραφήσεται τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταρτιζομένων
 ἑτῆν, καὶ μιμητῆς Θεοῦ, τοῦ πρὸ πάντων
 , λογισθήσεται· δι' αὐτὸ δὲ οὐδὲ ἀσχημάτι-
 τὰ τοὺς χυδῆν λαϊκούς. Διὸ καὶ ἀββᾶς ὁ αὐ-
 δῆ καὶ σὺ ἐπιπέκλῃσαι), ἤδη δὲ καὶ μοναχός,
 νῆς θείας ἄνθρωπος, ὁποίας πολλὰς ὁ σωτῆρ
 ῖς Θεὸς ἡμῶν εὐηγγελίατο. Ἦ γὰρ οὐχ ὑπο-
 τον Κύριον καὶ ὁ τοιοῦτος, φυλάσσω τὰς
 αὐτοῦ; Καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι τῇ πασῶν
 ὦν κατοικίεσται, καὶ οὕτω κατακληρονομεῖ
 κατέρρα, τὴν τε ὑπερανψικισμένην, καὶ ἦν
 πατοῦμεν. Ἄρα δὲ οὐχ ὑπομένων ὑπομένει,

A Pater luminum, subsistens ante lucem, ex quo et
 per quem omnis nostra illuminatio, sive sensum,
 sive intellectus; ad quam lucem compositus, quan-
 tum homini possibile est, quam imitatus maguus
 asceta nigri indumenti, suam nigrityam illuminat
 luce inde abducta et reflexa. Aliter enim quemad-
 modum solis radii, qui vultum nigrum faciunt, non
 possunt extemplo in Æthiopem, aut in falsum
 Æthiopem aliquem transmutare; sic neque sola
 vestis nigra veros monachos efficit, sed apparentes
 et falsos. Hi monachicam simplicitatem pro vita
 magis opima accipientes, hoc lucrantur, pauca ad
 acquirendum erogant, multa que in abyssum ven-
 tris ingurgitant. Quæ res aliter dicenda est. Albæ
 traduntur tribus Germanorum, neque similes iis
 qui fuco liniuntur. Eadem ratione nec indumen-
 tum nigrum verum effecit monachum. Nunquid
 enim monasterium incolebant gens Melanchlæno-
 rum? Quærandæ est igitur flamma, et lux, et calor
 eis qui in monasteriis degunt, ut, quasi carbonēs
 Dei, accensi prosint ad bonum odorem edendum,
 flantque sacrificio utiles, ut decet. Sin minus, ve-
 rum carbonem mentiuntur.

105. Sic ergo a plerisque diligitur color albus,
 quia vilissimus est, sicut visus qui luce perficitur.
 Post album vero et lucidum colorem miramur ru-
 brum, sive coccineum, nec minus, sed magis pur-
 pureum, qui regni, sive in terris, sive super cælum
 insigne est, et maxime cum Irin ruidius pingit,
 nihil triste nigritya præferentem, licet aliter
 flos purpuræ odibilis esse narretur. Idcirco ille in
 vestem sacram his qui ecclesiæ non prosunt, po-
 test aptari. Sic igitur cum aliqui ne mundo, et
 inter mundanum tumultum, virtutibus coruscat, et
 imperat passionibus, his coloribus convenienter
 insignitur, non tamen simpliciter nigro. Et ipse
 eadem ratione, cum Deo sacrificat, quasi flamma
 ignis, ut angelus, refulget, quia rubro colori pro-
 xima est flamma.

106. Quis ergo judicaberis, ad hunc laicum col-
 latus, o monache, qui venis cum sola veste nigra,
 nihilque ignitum, lucidum habes? Hic quidam
 rubris vestibus indutus, pater habebitur eorum
 quos ad virtutem informat, imitator Dei Patris om-
 nium reputabitur, et ob hanc rationem indumento
 non fraudabitur inter vulgus laicum Ideo abbas et
 ipse, ut tu vocaris, insuper et monachus, utpote
 vir sanctæ mansionis, ut Christus Salvator Domi-
 nus noster sæpe evangelizavit. Nonne enim Domi-
 num exspectat is qui custodit vias ejus? Seor-
 sim habitat optima spe innixus, et sic utramque
 terram a superioribus frequentatam et a nobis tritam
 possidet. Nunquid expectans non exspectat, et
 Dominus ad eum in tantum inclinatur, ut per eum
 miracula operetur, qualia multa vidimus? Et si iste

rubra ferens indumenta eximiaque pulchritudine erubescens, vult insuper oculos hominum effugere, sicque a fora homines devorante absconditur; tunc, ut arbitror, ob hanc causam, titulo monachi Deo proximi, nigris indumentis vestiti non carebit. Hic enim quasi nigro sepia (10) humore, colore obscuro circumdatur; ille autem instar loliginis liquore rubro, ut narrat naturalis historia, inimicum potest fugare.

107. Et quoniam albedine et luce ejus distrabor ad eam reflecto, ejusque gratia cupientibus audire memorabo quæ aliquando, cum maximam urbium perambularem, vidi ego, et sancta ibi ecclesia mecum et reliqua turba quam maxima. Tempus erat cum Megalopoli, in matre nostrarum Ecclesiarum, magno ejus pontifici assistebat Pater patrum in Alexandria usque hodie, sanctus Eleutherius. Circa eum alii Alexandrini diversi coloris stabant, inter quos erant seniores monachi, pulchris vestibus ut apud nos ornati. Erat quidam in albis indumentis, erecta statura niger aspectu, sed augustus et dignus quem intuerentur. Huic pro pallio tunica linea, resplendens sicut lux; in sinu densa et lata vestis, more nostro, ad humerum sinistrum linea recta contrahitur. Caput tegebat opertorium ex longa tenui et alba tela circumvoluntum, iterum sicut in gente. Hominem mirabantur qui videbant. Vere enim ab numero et sursum eminebat supra astantes. Et ego illum admiratus, a quodam homine istius magni pontificis quærebam quisnam esset hic vir præcelsus et albis indutus. Audivi esse eum archidiaconum catholicæ Alexandrinorum Ecclesiæ, plurimique a patriarcha æstimari. Quid ergo? Istum e sacra congregatione proficiam, o gloriosissime monache, eo quod non habuerit, sicut ego, et sicut tu, nigram vestem, sed nive candidiorem? Minime, sed orationem ejus admitterem ut apostoloci viri, licet tu forte id reformides. Hic enim, ut loquar evangelice, ut lilium vestitus erat, sive ut fulgida margarita.

ἐκείνου εὐχὴν, ὡς ἀποστολικὸς ἄνδρὸς, εἰ καὶ σὺ τυχὼν εὐαγγελικῶς εἶπειν ἤδη δὲ καὶ κατὰ λευκοφᾶν μάργαρον.

108. Quod nobis semel apparuit, forsan simile est pulchræ stolæ Jacob, qua eum a patre benedicendum mater Rebecca induerat. Tu autem nulla re alia ac nigris indumentis conspicuus, cur cum divina peragis et Deo propinquas, circumdaris lana rubra, et alba ex maxima parte, sanctumque torquem fers floridum, auro insignitum, et in longans simbrias desinentem? Et quod majus est, cum in hierarchicam sublimitatem ascendisti, quam multo cum ardore persequeris, quam ob causam stolam sacram induis fulgidam et splendentem margaritis lapidibus pretiosis quam con-

(10) Sepia (*la sèche*) est quædam polyporum species, quæ humorem nigrum de corpore emittit. Loligo est altera eorumdem polyporum species

καὶ ὁ Κύριος προΐχει αὐτῷ ἐς τοσοῦτον, ἰθαῦματα δι' αὐτοῦ ἐκτελεῖν, ὅποια πολλὰ οἶ. Εἰ δὲ ὁ οὕτω φορῶν ἐρυθρὰ ἱμάτια, καὶ πρὸ λος ἐνάρετον ἐρευθόμενος, ἐθέλει καὶ ὑφθαλμο θρώπων λανθάνειν, καὶ οὕτω κρύπτεται: τὸν πύλεθρον θῆρα, οὐκ ἂν, οἶμαι, οὐδ' ἐνταῦθα τοῦ κατὰ θεὸν μελαμφοροῦντος παρελαθίηται. μὲν γὰρ, ὅσα καὶ θολὸν σηπίας μέλανα, τὸ τῆς ἀμυρόν περικείται· ὁ δὲ, ὅσα καὶ τευθίς θολ ἐρυθρῶν κατὰ ζωϊκῆς ἱστορίας ἔμφρασιν, ἐκφεύγει: ὀλοθρεύοντα δύναιται.

ρζ'. Ἄλλ' ἐπειδὴ με τὸ λευκὸν ἐτι: περι ἐθέλει διὰ τὸ κατ' αὐτὸ φωτεινὸν, ἀναδλίπω εἰς ἐκεῖνο, καὶ χάριν αὐτοῦ συγγράφομαι: τοῖς κροάμοσιν, ὃ καὶ ἐγὼ ποτε εἶδον, ὅτε περιεπ τὴν μεγίστην τοῦ πόλεων, καὶ σὺν ἐμοὶ λογίς τάτη ἐκείσε, καὶ λοιπὸς δὲ μυρίος ὅσος ἐβ Εἶχεν ἡ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιῶν μέγιστη, ὃ καιρῶν συμπαρεδρεύοντα τῷ κατ' αὐτὴν με ἀρχιερεὶ καὶ τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μέχρι καὶ εἰς πατέρων πατέρα, τὸν ἡγιασμένον Ἐλευθερίον περιίσταντο ἐκείνον ἄλλοι τε τῶν Ἀλεξανδρέων χρωμοί, ἐν οἷς καὶ μονάζοντες γεραροί, ἀμπενοιοι κοσμίως κατὰ τοὺς ἐν ἡμῖν. Καὶ τις δὲ κοφόρος, ὑψηλὸς ἐκεῖνος τὸ ἀνάστημα, μελέγ μὲν ἰδεῖν, εὐ δὲ χαρᾶκτιρος ἔχων, καὶ θέας καὶ ἡ ἀναβολῆ, αὐτῷ λίνεος χιτῶν, λάμπων, ὃ φῶς οὐ τὸ καθ' ἡμᾶς βαθὺ καὶ πλατὺ προκό ἀπεστίνωτο περὶ τὸν ἀριστερόν ὤμων ἦθ τρόπιω· καὶ τὸ κάλυμμα δὲ αὐτῷ τῆς κεφαλῆ ὀθόνης μακρᾶς καὶ λεπτῆς καὶ λευκῆς εὐλαγμ ἔσκεπεν αὐτὴν, ἐθνικῶς καὶ αὐτό. Καὶ ἐθαύμαζε ὀρώντες τὸν ἄνθρωπον. Ἦν γὰρ ἀληθῶς ὡμοιο τοῖς ἐκεῖ, καὶ ὑπεράνω. Τεθηπῶς οὖν καὶ ἐγὼ ἄνδρα, ἡρόμην τῶν τινα τοῦ καλοῦ ἐκείνου ἀ ῥέως, ὅστις ποτ' ἂν εἴη ὁ προέχων ἐκεῖνος ἐ μων. Καὶ ἔμαθον, ὅτι πρωτοδίακονος ἦν τῆς Ἀλεξανδρέων καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὡς πο τιμᾶται τῷ πατριάρχῃ. Τί οὖν; ἐξουδιώσω ἐκ τῆς ἱερᾶς ὁμηγύρεως, ὡ κἀδίστε μοναχῆ, ἐτι κατ' ἐμὲ καὶ κατὰ σὲ μελέγχιμον εἶχε στολὴν, ἰ λευκὴν ὑπὲρ χιτῶνα; Οὐ μὲν ἄλλὰ ἔχομε ὀκνεῖς αὐτό. Ἐνεδέδυτο γὰρ κατὰ τι κρένον καὶ πῖ

ρη'. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ἐσάπαξ ἡμῖν τότε κατεπε παρεοικὸς ἴσως τῇ καλῇ στολᾷ τοῦ Ἰακώβ, ἡ μέγιστη αὐτὸς Ῥεβέκκα περιέδυσεν, εὐλογησάμ ὑπὸ τοῦ πατρός· σὺ δὲ ὁ μηδὲν ἄλλο σμῆνός ἢ μελανίαν, τί δὲ ποτε, ὅτε τὰ θεῖα λειτουργεῖς, ἐ λῶτ τῷ θεῷ, ἐρέαν ἐρυθρὰν περιβάλλῃ, καὶ ἰερί δὲ τὰ πλείω, καὶ τὸ περιτραχήλιον ἅγιον ἀέρι περικίσει, καὶ που χρυσῶν καταπετασμοσ, κα εἰς χροσσωτοὺς ἀπολήγον περιβλέπτοους; ἢ εἰ ἡ μεῖζον· ὅτε καὶ σὺ πρᾶσθήσῃ ἐς ὑψὸς ἀρχιερ τικόν, ὃ πολλαχού πραγματεύῃ κατὰ σπουδὴν τι λὸν, δι:ατι ἐπενδύῃ λαμπρὰν στολὴν ἱερῆ, καὶ τ

quæ exagitata rubro puro aquas tingit, neque persequentibus aufugit.

τὸ περιμάρμαρον καὶ κητάλιον ἀποβλέπεσθαι ; **A** cessit jus canonicum, his velis materialibus seorsita mysteria obumbrans, et hanc albedinem tuo capiti superaddis tunc primo usurpatam, et jucunde refulges? Multi enim sine dubio videntur juxta te simul episcopi et albi, quoad capitis operatorium. Istud simile albo surculo in radice nigra insito dici posses. Tunc forte patrem antea odibilem diligeres sicut teipsum (imo magis quam te), siquidem imposito capiti signo subjecti, nigrum detrudis quod primas partes habebat.

Υ. Προσεπιτούτοις ἀναδαίνω ἐπελευστικῶ λόγῳ εἰς τὰ τῆς θείας ἐκείνης σκητῆς τυπώματα, οἷς ἕνεκα τοῦ ἀρχιερατικοῦ πολυτελεῶς ποικιλτοῦ πελάγματος καὶ τὸ ἐρυθρόδανον συνεβάλλετο τι λωπισμοῦ, καὶ ὅποσα δὲ ἄλλα τὸν ἱερὸν συνεκρόκοσμον, χροαῖς διαφόροις προφαίνοντα· ἐν οἷς εὐρω καὶ τιμίους λίθους πολυχρούους ἐκείνους, οὐκ οἶδα εἴ τις ἦν μελαναυγῆς ἐς ἄκρατον. ὕεις, ἤδη δὲ καὶ οἶδας, ὡς ἐν βίῳ στρεφόμενος, ἢ ἀνθρακα, ὡς τῇ πρὸς ἐμφέρειαν ὁμωνυμίᾳ οὐ εἶται. Τοῦνομα ἔγνωσ. Καὶ σάπφειρον, οὐδ' αὐμαυροῦ χρώματος ὄντα, οὐκ ἀγνοεῖς· οὐδὲ τὸ ριον, ἡδὺ μὲν οἶον προσμειδίων τοῖς ὀρώσιν, αἰνόμενον δὲ τὴν μελανίαν καὶ αὐτό. Ἐν καλῶι λόγῳ τοῖς ἀγίοις γράψασαι καὶ ὁ πασιζωνας, ὡς δι' αὐτὸ καὶ χλοάζειν λέγοιτ' ἄν. Ἀγαθοὶ χροῶν καὶ οἱ καθαροὶ διθινοὶ λίθοι, οὗς ὁ ἕλληνας εἰς οἰνοχρούους μεταλαμβάνει. Βέδαπται ὁ ὡς πρὸς ὠχρίαν, λάμπει δὲ ἄλλως καὶ εἰς ἡλιώδη ἀνάγεται· καὶ σεμνύεται οὕτως ὁ ὠχρος, πρὸς ἐμνῶς καὶ τὸ ἀρσενικὸν κέχρωσται μέταλλον, ἵπαν δὲ χροῶμα κίρρον, ἡδὺ δὲ καὶ τὸ κατὰ τὴν ὑπίνην πλάσιν ξανθίζον τῆς χολῆς. Εἰ δὲ καὶ μέλαν αὐτῆς ἢ καθ' ἡμᾶς πλάσας οἶδεν, ἰδοὺ ἐπιταχθεῖσα παρήγαγε μὲν καὶ αὐτὴ· οὐκ ἂν ἴπου, ὡς καὶ κατακαυχᾶσθαι τῶν ὁμοειδῶν· εἰ αἰδεύσεται τοῦ πλάσματος.

Εἰσὶ καὶ ἐν τοῖς περὶ οὐρανὸν πυρράζοντά νέφη, καὶ ἕτερα λευκὴν χροῶν προδεβλημένα, ὅτω δὲ πολὺν φόβον αὐτὰ προίσχονται, ὡς ὅτε μέλαν πυκνωθὲν ἐκνεφίαν ὠδίνει φθοροποιόν. νῆπει μὴ γένοιτό σε παροικίαναι, ἀνθρωπε τοῦ μέγα μοναχῆ, ἀλλ' ἔχους νοῦν ἐκ Θεοῦ κρείττονα, ὅτε ἀνεστρέφου ἐν βίῳ· καὶ ἀγαπῶν τὸ ἐν σοὶ, καθὰ ἔοικε, πλουτοίης πλεῖον αὐτοῦ τὸ φωτειναὶ ὡς ἐκ σιδήμου, μέλανος πάντως καὶ αὐτοῦ, πατρίψει βίου τραχέος, ὅσα καὶ πυρίτιδος λίθου βολοῖς ἐκκυρηνίζων σπινθηρας, δι' ὧν ἐξίεται φλόξ Θεῶ ἀρσενικουσα εἰς ἀποτέλεσμα θυσπερινῆς· θυσίας ἀνωφορευμένης διὰ τῶν ἐν τῷ σάρκα ἐνεργειῶν, ὅτε νεκροῦται τῷ κόσμῳ, ἢ ἴψιστον· ἐσπερινῆς διὰ τὸ ἐκ βίου κρυπτοῦ τῶ νυκτέρου τρόπον τινὰ καὶ ἐσπέρου προῖετοφανῶς.

Σὺ δὲ ἀλλὰ τὸ τῆς ἀμφιάσεως μέλαν καὶ εἰς ησίστου ζωῆς ἐκδέχου σύμβολον, καὶ τῆς ἐν ἐπικρύψεως. Μέμνησαι γὰρ, οἶμαι, ὅτι και-

109. Præterea festino sermone devenio ad ea sconæ sanctæ indumenta, quibus ut omittam vestem hierarchicam et magnifice distinctam, rubrum etiam aliquid decus addebat, atque ad reliqua cultum sacrum conficiencia, et coloribus variis insignita. Inter ea lapides aspicio pretiosos et multicolores, qui an perfecta nigritie resplendeant nescio. Audis et nosti etiam, quasi vivens in sæculo, lapidem carbunculum, cujus nomen ex similitudine ductum non fallit. Nomen cognovisti. Saphirum etiam obscuro colore non vestitum non ignoras; neque ligurium lapidem, qui intuentibus dulce subridet, et nigritiem abscondit. Pulchra a sacris auctoribus de lapide porreaceo, qui ob hanc causam virescere recte creditur. Egregio colore puri lapides divini, quos Græci in vinarium colorem transmutant. Aurum in ochram tingitur, aliter vero lucet, et fulget sicut sol: sic ochram demiramur, ad quam ipsum auri pigmentum pingimus, ut omnem flavum colorem, imo et bilem flavam in homine creatam. Si nigram eam creatio in nobis efformavit, eam mutat natura lapsa; non ideo contemnenda sunt similia, nisi aliquam vituperationem meretur ad tempus, si creationem minoris facit.

μη ἄρα καὶ τι μέμφεως ἔχει πλέον εἰς καιρὸν, εἰ

110. Videre est in cælis quasdam nubes rubescens, et alias album colorem præferentes, quæ tantum timorem non injiciunt, quantum nubes nigræ et condensæ, quæ procellam et nivem parturiunt. Quibus nebulis ne fias similis, o homo Dei, magne monache, sed animum habeas ex Deo meliorem quam cum in mundo conversareris; tuam nigritiem sic dilige, ut decet; sed luce ejus magis diteris, et instar aciei nigræ, tu inter collisiones sæculi asperi, sicut lapidis igniferi, emitte scintillas quibus accendatur flamma grata Deo ad conficiendum sacrificium vespertinum, sacrificium, inquam, in alta ascendens, per virtutem tuæ carnis peccato mortuæ; et vespertinum, quia ex vita abscondit, et proinde aliquo modo nocturna, et vespertina exit ad lucem.

111. Aliunde nigram vestem accipe in signum vitæ modestæ et absconditæ. Meministi enim, ut arbitror, te in tonsura loquacitati valedixisse,

sicut jam diximus, ut repudiata ista sæculari, diuinam inuenias. Abscondere ergo plerumque, et exstingue animum iactabundum, ut in terris accepta mercede gloriam, alibi non incidas in tenebras obscuras. Considera etiam nigram intus videri quacumque magnam speluncam, quia non illuminatur aer interior, non attingentibus, nec permeantibus, nec transeuntibus solis radiis. Et iterum scito simile aliquid esse mundum cum nigris indumentis inter fratres. Iis enim indutus magnus monachus jam non facile videri debet in mundana conversatione. Absconditus es igitur in sacra nigris, velut in spelunca. Et quid in spelunca, in solitudine, in habitatione teipsum ostendis mundo, quasi domum bajulans? Ut quid triumpharis, quasi qui arroganter incedit? Ita agis, quasi aliquid pretiosum sub supellectili sit absconditum, ne videatur, et deinde manifestetur contra prius consilium. Vel quid opus erat te abscondi in principio, si isto modo in oculos cadere volebas?

112. Squama quædam est tua exterior nigris; intra eam te habitare oportet, ut talem hominem decet. Ipsa est quasi concha circa te: ne cogites igitur bonum esse te solum videri, sed magis ea abscondi secundum verum hominem. Cortici similis est; cura ergo de fructu maxime necessario, cuius gratia cortex factus est. Te ipsum velasti, cum proposuisti abscondi. Cur appares? Existi de mundo: cur videris importune? Te indicet virtus, sicque non apparebis libenter. Alio modo enim manifestatus, non differs ab eis qui vendenda in comitis iactitant. Ardorem mundanum velut sub cinere abscondisti, cum Deo devotus es; serua igitur eum tempore opportuno excitandum: ama igitur liber esse. Crucifixus es, sicut a principio in tonsura spondisti. Ubi ergo negotia, aut homines ad te clamant: « Descende nunc de cruce, »²³ ne descendas, e contra exspecta donec soluto spiritu non descendas, sed ascendas, ne evadas horrendorum scandalorum reus. Noli ancipitem vitam ducere, qui unicam vovisti.

113. Monachica vita ut mundi condemnatio tradita est, non ut facultas ustendi; exitur ab eo, non vaditur ad eum; vita est quiescentis, non mercatoris. Tibi autem mundo renuntiare, est addici licentiæ: tuum « etiam » quod in tonsura protulisti, perfectum non evasit; tuumque « non » negationem mentitur: omnia permutantur quasi quadam antiphrasi, aliud pro alio ponitur. Interrogatus enim in sacro limine, utrum consentires in mundanis vanitatibus jam non versari, quas referebat interrogans, dicto etiam, promisisti modo sane affirmativo. Hoc erat recte loquentibus negare. Exinde enim, quantum

Αρόμενος ἀπελίξω καὶ τὴν παῦρησιαν, ὡς ἰσαντες εἴπομεν· ἵνα ἐν τῷ ταύτην βιωτικῷ τῆσασθαι τὴν πρὸς θεὸν εὐρήσεις. Οὐκοῦν τὰ πλείω, τὴν θρυαλλίδα τοῦ φανητισμοῦ λων, ἵνα μὴ τὸν μισθὸν τῆς λάμπειας ἀποσ, ταῦθ' ἀ, εἰς ἀλαμπῆς ἐκεῖ σκότος ἀποκλ. Ἔτι φιλοσόφει, καὶ ὅτι μέλαν προφαίνεται μέγα σπῆλαιον τὰ γε ἐντὸς διὰ τὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀφώτιστον. Οὐ γὰρ δικνεῖται τῇ θείῃ καὶ ἀκτινοβολία ἡλίου φωτίζοντος. Αὐτίκα δὲ σόφει καὶ ὅτι τοιοῦτόν τι καὶ ὁ διὰ μέλανος σμοῦ κόσμος ἐν τοῖς κατὰ σέ. Ἵποδὺς γὰρ μέγας μοναχός, οὐκέτι ῥῆον ὀφείλειε καὶ πρὸς κοσμικὴν συνθήειαν. Οὐκοῦν ἐκρύβης τός, ὡς ἐν σπῆλαιῳ, τῷ θεῷ μέλαντι. Τί γοῦ σπῆλαιῳ, αὐτῇ κατακρύψει, αὐτῇ ἐνοικῆσει ἐφαίνεις τῷ κόσμῳ, ὡς οἷα φερέοικος, καὶ βεύεις, ὡς λαμπρυνόμενος; ὁμοίον τι ποιῶν καὶ τι τῶν τιμωροτέρων κρυθεὶν ὑπὸ τῆ σκ καὶ λανθάνειν, εἶτα δημοσιεύεται παρὰ τὴν πρόθεσιν. Ἢ τί ποτε καὶ κρύπτεσθαί σε τὴν ἐχρῆν, εἰ οὕτως ἤθελες περιβλέπεσθαι;

ριβ'. Κέλυφος οἶον τὸ ἐν σοὶ προφινόμε λαν, καὶ χρῆ ἐντὸς αὐτοῦ κτακεῖσθαι σε, θρώπῳ πρίπον τοιοῦτῳ. Λέπυρον ὡσπερ πύ σέ· ὅθεν οὐ χρῆ περινοεῖν σε τὸ καλὸν ἐν τ φαινομένῳ καὶ μόνῳ, ἀλλὰ μάλιστα ἐν τῷ μένῳ δι' αὐτοῦ κατ' ἀνθρωπον τὸν ὄντως. Π πίῳ ἔοικεν. Ἐπιμελοῦ τὸίνον τοῦ καρποῦ τοῦ καιοτάτου καὶ οὐ χῆριν τὸ περικάρπιον. Ἢ σεαυτὸν τῇ προθέσει τοῦ κρύπτεσθαι. Τί δὲ τιξ; Ἐδὺς ἐκ τοῦ κόσμου. Τί γοῦν ἐφαίν καιρόν; Καταμηνύτω σε ἡ ἀρετῆ· καὶ οὐτῆ ἐκὼν ἐφαίνου. Ἄλλος γὰρ προαγόμενος, ε διαφέρεις τῶν, ὅσοι κατὰ τὰς ἀγυῖας πομπῆ ἐμπολώμενα. Ὡς ὑπὸ σποδιᾷ τινι τὸ ἐν σοὶ κὸν θερμὸν ἐκρυψας, ἀναθήμενος τῷ θεῷ. οῦν αὐτὸ εἰς ἀναψιν εὐκαιρον· ἀγάπα τὸίνον ρωμένος. Ἐσταυρώθης, καθὰ τὴν ἀρχὴν κειρόμενος. Εἰ τὸίνον ἡ πράγματα ἡ ἀνθρωποι πρὸς σέ· » Κατάβη νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ· κατάβαινε, ἀλλὰ πρόσμενε τὴν διὰ πωμ ἀποκαθηλώσεως οὐ κατάδασιν, ἀλλ' ὄντως ἴνα μὴ σκανδάλων ἀίτιος ἀποδοίης δεινῶν. Ἢ ἀμφίβιος εἶναι, ὁ κυρώσας εἶναι μονόβιος.

ριγ'. Ἡ μοναχικὴ πολιτεία κόσμου κτω εἶναι δέδοται, οὐ μὴν ἐφεις· ἀναχώρησις τοῦ, οὐ προσχώρησις ἐπ' αὐτόν· ἀπραγμ βίος, οὐ πραγματευτικός. Σοὶ δὲ ἡ τοῦ κόσμ ταξίς ἀκοσμίας ἐστὶν ἐπίταξις· καὶ οὕτῃ « ναί » τὸ τῆς κουρᾶς εἰς ἀκριβῆς ἐπέβῃ ὡς εἶναι αὐτόχρημα « ναί » καὶ τὸ « εὐ » ἔδεται τὴν ἀρνησιν· ὡς ἀντιμεταχωρεῖν ἐπὶ οἶον ἀντιπεριστάσεως, καὶ οὕτως ἐπὶ ἀλλ παρὰ γέ σοι τίθεσθαι. Ἡρωτημένος γὰρ ἐτ θειοτάτου βήματος, εἰ ὁμολογεῖς, μὴ ἐν κοε εἶναι φαυλότησιν, ἅς ὁ ἔρωτων ἐξετίθητο, ἢ

²³ Matth. xxvii, 40.

φάμενος « ναί, » ὁμολογητικῶς δηλαδὴ. Σὲ δι' ἦν, ὡς ἀκριβῶς εἶπεῖν, ἀπαναίνεσθαι. Προστέτηκας γὰρ, ὅσα γε ἡμᾶς βλέπειν, τῷ κόσμῳ ἐπιπλέον ἔκτοτε· καὶ εἰς τὸ « οὐ » δὲ καταστρέψας τὴν ἀπόκρισιν κατ' ἐτέρας ἐρωτήσεις, ἐν αἷς ἀπώμυνες, ποιεῖς οὐκ αὐτὸ, ἀλλὰ ἐνεργεῖς τὰ ἀπειρημένα, ὡς εἴπερ ὠμολόγησας « ναί. » Καὶ οὕτω μεταποιεῖς τὴν τε ἄρσιν, τὴν τε θέσιν, ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς, οἶμαι, βραδύουργεῖν ἐπιβαλόμενος, καὶ μετὰ τῆς ὀρθολογικῆς φράσεως καὶ τὴν ὀρθὴν πολιτείαν φαύλης ἀπάτης λόγῳ ἀποπροσποισάμενος.

ρ:δ'. Ἦν οὖν ἄρα κάλλιον, ὦ οὗτος, λαϊκὸν μένοντά σε φυλάττειν τὸ κοινὸν ἐκ γενετῆς θεῖον ἐπάγγελμα, ἤπερ ἰδιάσσει μὲν καὶ τάξασθαι καταμόνας ἐπίταξιν βίου κραιττονος, μὴ φυλάξασθαι δὲ τὸ κατιδίαν ἀρίσταν, εἴτα καὶ ἐνώπιον τῶν θεισάτων ἀγγέλων καὶ αὐτοῦ Θεοῦ τυπωθῆναι. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ τὸ ἀρχῆθεν, τὸ μετὰ τὴν γένεσιν, μηδὲν τῶν βρεφῶν εἰδόντων, ἄλλως κεκῶρωτο, ἠλίκα τῷ θεῷ ἐσημειοῦντο βαπτίσματι· τὰ δὲ τῶν ἐπαναιρουμένων μονάζειν καταθετικῶς ἐξ αὐτῶν ἐκείνων, εὐ εἰδόντων, τῷ θεῷ ἀνατίθενται· ᾧ ψεύσασθαι τίς ἂν τολμήσῃ; Εἴη ἂν δὲ τοῖνον ὀσιώτερος τῷ θεῷ ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ ὁ φυλάττων, ἄπερ ἔτι ὄντος αὐτοῦ ἀτελεστάτου συντίθετο, οὐδὲ λαλιὰν διαρθροῦντος, μὴ ὅτι γε τῷ ἡμέτερον τὴν φρόνησιν, ἥπερ ὁ αὐτὸς τυπώσας, αὐτὸς κυρώσας, αὐτὸς νοήσας, αὐτὸς λαλήσας, εἴτα παραβάς, καὶ κατανωτισάμενος, ἂ κατίθετο, ἀγγέλοις ὁμόσκηνος ἐπαγγειλάμενος εἶναι καὶ ἰσοστάσιος.

ρ:ε'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν σὺ καὶ ἐκεῖνος καὶ ἄλλοις, οἱ χωρικῶ μὲν λόγῳ διὰ τὸ ἔντοπον ἐμοί, τῇ δὲ διαθήσει οὕτε ἐμοί, οὕτε τῶν κατ' ἐμὲ διὰ τὸ τῆς γνώμης ἄτοπον· ὡς οἱ γε ἀληθῶς ἐμοί, καὶ ὡς ἂν ἰδιωτεύσας εἶπω, οἱ ἰδικοί μου (ἀκούσιος δὲ μου τῆς ἀληθείας, ὡ ἀγιώτατε Ἰσαπόστολε βασιλεῦ) κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ὑμῶν ἀπέχουσι, προσθετόν δὲ καὶ τὸ, ὡς ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, οὐράνιοι ἐκεῖνοι ταῖς ἀγαθοπραξίαις, ἥλιοι ταῖς ἀρεταῖς, παραδείσου πολῖται, φωτὶ θεῷ περιουσιάζομενοι, ἀχρημοσύνην πλουτοῦντες τὴν κατιδίαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἀκτημοσύνην ἄκραν, δι' ἧς θεὸν αὐτὸν κτῶνται· ἡμεῖς δὲ γῆς ἄνθρωποι, καὶ αὐτῆς ὄλτης ἡκανθωμένης, οἷς μερίμναις διηνεκῶς κεντεῖσθαι περὶ τῶν οὐδενὸς ἀξίῳ λόγῳ. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν πραγματεύονται τὸ ἀειλαμπές, ἐνακμάζοντες τῷ κατ' αὐτοὺς φωτὶ, ἐν τῷ πραγματεύεσθαι πάντοτε τὴν ἀνατολὴν ταῖς ἐκ τῶν ὑφειμένων ἀγαθῶν ἀναβάσειν ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα· ὅτε δὲ καὶ μεσημβριάζουσιν (ἀνάγκη γάρ καὶ τοῖς τοιοῦτοις ἥλιος αὐτὸ γίνεσθαι), θηνοῦσι τὴν κατιδίαν, μὴ καὶ εἰς δύσιν ἐμπεσοῦνται. Καὶ δὴ κατορθοῦσιν αὐτὸ, Θεοῦ ἐπιτάσσοντος, τοῦ καὶ τὸν κατ' ἀσθησιν ἥλιος ἐν Γαβῶ στήσαντος τὸ καλαῖον διὰ τοῦ ἀγίου στρατηγῶ Ἰησοῦ, καὶ ἐν τοῖς ὑστερον δὲ διὰ τῶν μεγάλου Πατρὸς ἐν τῷ τοῦ μεγάλου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὀνόματι· οὗ ἡ κλήσις καὶ τὸν Ἰησοῦν ἐκεῖνον ἐπὶ ἡμῶν τεραστίῳ ἐσίμνυνε.

(14) Ἄρσιν musici vocant, cum attollitur manus aut baculum ejus qui cantum numerosque moderatur; θεῖσιν vero, cum deprimitur.

A nos videmus, mundo amplius adhæssi; atque cum in partem negativam versus es, cum cæteris quæstionibus responderes, et cum juramento negares, hoc non perficis, sed renuntiata adimpleas, quasi affirmative respondisses: sicque supra (14) et infra permutas, meditatus a principio, ut suspicor, liberius agere, et quantum rectam locutionem, tantum rectam agendi rationem, vili usus fallacia, contemnis.

114. Melius erat, o homo, te laicum in communi lege divina post natiuitatem sistere, quam separari et vitam perfectiorem privatim servandam promittere, neque servare quod privatim promisisti, in conspectu sanctorum angelorum et Dei. Hoc enim principium ab ortu aliter confirmatum est, nihil consensu infantibus, cum sacro baptisate insignirentur. Qui autem vitam monasticam amplectuntur, haud inviti id faciunt, probe sibi consci, et Deo consecrantur, cui mentiri quis auderet? Profecto magis acceptus Deo foret homo vulgi qui retinet promissa dum adhuc imperfecte ageret, non distincte loqueretur, neque a fortiori intellectum evolvisset, quam qui ipse cogitavit, ipse firmavit, ipse concepit, ipse expressit, ipse transgressus est, ipse promissorum oblitus est, cum conversari inter angelos, et eis æquiparari sponderat.

C 115. Ista agis tu, et ille, et aliquis alius, omnes propter locum communem mei, sed neque mei, neque meorum quoad mentis habitum et animum errantem. Etenim qui vere mei sunt, et ut enucleatius dicam, privati mei (et me vera dicentem audies, o sancte rex, apostolis æquiparande), a vobis tantum distant, quantum a terra cæli sublimatas, et etiam quantum oriens ab occidente. Hi quidem cælestes sunt bonis operibus, virtute soli æquales, incolæ paradisi, luce divina refulgentes, divites sine propria fortuna, multi cum extrema etiam indigentia, ob quam Deum ipsum possident. Vos autem homines terræ, istiusque spinis hirsutæ, curisque perpetuis propter res nullius pretii angimini. Hi laborant ut semper luceant, sua luce accensi, qui oriri semper nituntur, et ex inferioribus in superna ascendant. Cum in diem medium pervenerint (istis solibus hoc accidere necesse est), timent ne occidant, ne in profundum mergantur. Qui renovant, annuente Deo solem visibilem in Gabao sistente, antiquum miraculum Josue judicis, et instauratum in novissimis temporibus per quemdam Patrem magnum, invocato nomine Jesu Christi maximi apud nos, cujus invocatio et hunc Josue simili prodigio illustravit.

116. Sic orientem solem imitantur, dum Deo appropinquant, quantum concessum est, magni mei monachi, utriusque civitatis incolæ, eius quæ infra magna est, et illius quæ in superis maxima, super sermionem et super intellectum. Vos autem utrum oriamini non vidi ego; sed ex quo tempore vobiscum sum, terram altero circulo præter descriptum circuitum permeantes, semper in occidentis partibus versamini; ignoratis solis ortum quam practica et theoria, optimum par, norunt attollere, et quo in cælum homo Dei evolat. Practica (12) omnino diversa a vestra regula, et tota alia theoria atque nostra. Quæ enim vos agitis, et quæ cogitatis, homines vulgares haud imitantur. Cum enim omnis monachica actio ad imitandum Deum qui semper agens nunc et perpetuo operatur, concurrat, aliter vos agitis, negotia operantes, a quibus nomen ducunt exactor et negotiator, non autem vir practicus, ut superius diximus. Nam solitudini tantum adhæsistis, quantum tentoriis vitatores, et cellæ fructuariæ ille cui cura est de cucumere. Quod sane est multum. Plerumque autem ut nomades vivere satagitis, loca pro locis frequenter mutare, ubi purum aera hauriatis, et longam vitam eo modo vivatis.

τεύεσθε, καὶ συχνὰ τόπους τόπων ἀμείδωιν ἔνθα καθαρὸν ἀέρα σπίατε, δι' οὗ τὸ μακρόδιον ὑμῶν περιγενήσεται.

117. Sanctam Ecclesiam, ut arbitror, concupiscitis, ut servi Christi, et conservi nostri; sed a concupito elongamini operibus quibus sæpissime agitamini; perfectum opus linquitis, et indulgetis vanitati; nihil scitis spirituale quo licet angelis annumerari, et inter pingua et gravia versamini quibus mens devota Deo in terram deprimitur et ascendere desinit. Inleo discipulus vester pro dignitate, intelligentia, decentia, et bona disciplina, abit nihil ab accessi consecutus, præter quemdam sæcularem scientiam, eamque totam vulgarem, non nobilem; verbi gratia, ut pauca ex multis eligam, quomodo et quantum frumentum servent, quo tempore et quanto pretio illud vendant; undenam aliud dignum, seu vilis pretii, inveniant, redire faciant, sicque de eo aliquid lucrentur; quomodo etiam de vino fructum capiant. Servandi sunt vinacei acini eleemosynam poscentibus, magis etiam furfur: talibus enim tempore famis bona sunt ista ad nutriendum. Proximi domus bonis terræ repletur: inhabitanti gravia tributa sunt imponenda. Intus autem sunt divites homines ex variis negotiationibus, et aliunde: his claustra augenda sunt. Quidam e patribus egellum excolens in suspicionem venit inde lucrificandi; mutandus est caute, ne solus comedat. Extemplo famulus ad reddendam rationem cogitur; et sive nihil habet condemnatur ut imperitus, ut simplex, ut insanus, sive autem in manifesta possessione deprehensus,

(12) *Practica* erat administratio rerum materialium, cibi et reddituum; duplex distinguitur, una bona, mala altera, quæ id unum intendebat,

ριζ'. Καὶ οὕτω μὲν ἠλιεπὴν ἀνατολὴν μιμουμένους θεῶν παρεξιστοῦμενοι κατὰ γε τὸ ἐγγυωροῦν οἱ ἐμὲ ἐκεῖνοι μεγαλοσχημονες, οἱ πόλειον ἑκατέρων πόλεων, τῆς τε κάτω μεγάλης καὶ τῆς ἄνω ὑπερμεγαθους, ὅτι καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ νοῦν ἄπαντα. Ἄλλ' ὑμεῖς εἰ μὲν ποτε ἀνετίλατε, οὐκ οἶδον ἐγὼ ἕβου δὲ ὑμῶν ἐνετρέψασα, κυκλοῦντες κυκλοῦτε τῆ γῆν ἄλλως παρὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ἐστὶ ἀείτω δυσμῶν ἀγνοοῦντες ἀνατολικὴν ἀνάβασιν, τῆ παύσις καὶ θεωρία οἶδον ἀνάγειν, ἢ καλὴ ξυνορία ἐστὶς εἰς οὐρανὸν ἀνατρέγει θεοῦ ἄνθρωπος. Πᾶς ἄλλ' παντελῶς παρὰ τὴν ἐν ὑμῶν πολιτευομένην θεωρίαν ἕτεροῖα πάντα, πάντως καὶ αὐτῆ, παρὰ τὴν καθ' ἑμᾶς. Οἷα γὰρ πράττεται ὑμεῖς, καὶ ὅπως θεωρεῖτε, οὐδ' ἂν ἀγγελοῖσι ἄνδρες μιμήσαντο. Πράξεις γὰρ μοναχικῆς ἀπάσης πρὸς μίμωσιν ἀπευθυνόμενης θεοῦ, ὅς ἀεὶ ἐνεργὸς ὢν, ἕως καὶ ἄρτι ἐργάζεται, ὑμεῖς ἄλλως ἐνεργεῖτε, πρακτικῶς ἐργαζόμενοι, ἐξ ὧν ὁ πρᾶκτωρ καὶ ὁ πραγματευομὸς ὀνομάζονται, οὐ μὴν καὶ ὁ πρακτικὸς ἀνθρώπος, καθὼ καὶ εὐχάσαντες διεγραφάμεθα. Τῆ μὲν γὰρ μὲν τούτου προσετέθηκατε, εἰς ὅσον καὶ σκηναῖς οἱ ἀμπελοργοὶ, καὶ ὀπωροφυλακίαις εἰ περὶ τὰ σικυλάτα. Καὶ ἐστὶ καὶ τοῦτο πολὺ. Τὴ πλείω γὰρ κατὰ τοὺς Ἀμαξοβίους διαζῆν πραγμα-

ριζ'. Τῆς τε ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας ἐπιθυμεῖτε μὲν, οἷμαι, ὡς δοῦλοι Χριστοῦ καὶ ἡμῶν σύνδουλοι· ἀπάγεσθε δὲ τοῦ ἕρετου διὰ τὸ ἐργατικόν, οὐ χάριν βέμβεσθε τὰ πολλὰ τὸ μὲν ἀκριδῶς ἔργον ἀφέντες, τοῖς δὲ παρέργοις ἐντριβόμενοι· καὶ ἡμῶν μὲν εἰδότες οὐδὲν, δι' οὗ ἀγγέλοις ἐστὶ συνάπεισθαι, τῶν δὲ παχέων καὶ οὕτω βαρέων μετακινούμενοι, δι' ὧν κατασπᾶται ὁ θεόδοτος νοῦς εἰς γῆν, τοῦ ἀνωφρεῖσθαι παραλυόμενος. Κάνταυθεν ὁ παρ' ὑμᾶς φοιτῶν ἀντὶ σεμνότητος, καὶ συννοίας, καὶ εὐπρεπείας, καὶ μαθήσεως ἀγαθῆς, ἄπεισι, μηδὲν ἀπολάμνος τῶν ἀσκητῶν, ἢ μόνην εἰδῆσιν βιωτικῆν, καὶ αὐτὴν οὐκ εὐγενῆς, ἀλλ' εἰς τὸ πᾶν χυδαῖαν οἶον, ὡς ἐκ πολλῶν ἀλίγιστα φάναι, πῶς ἂν καὶ ἐπὶ πόσον φυλάξωνται τὸ σιτάριον, καὶ πηνία κερροῦ πολλοῦ τιμήματος ἀποδῶνται αὐτό· πῶς δὲ καὶ εὐρηκότες ἄλλο ἄξιον, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, εἰσὼν, εἰσοδιάσωσι, καὶ οὕτω κερδήσωσι καὶ δι' αὐτῶν πῶς δ' ἂν καὶ ἐπὶ τῷ οἴῳ ταυτὰ διάθωνται. Τὴ γίγαρτα φυλακτέον εἰς τινὰ ἐλεημοσύνην τοῖς ἀπειτοῦσι, καὶ εἰς πλεόν τὰ πίτυρα· καλὰ γὰρ τοῖς τοιοῦτοις καὶ αὐτὰ ἐν ἡμέραις λιμοῦ εἰς χόρτασμα. Ἡ παροιμία ἐνευθητεῖται τοῖς ἐκ γῆς ἀγαθοῖς φορολογητέον ἄρα τοῖς ἐν αὐτῇ βαρύτερον. Ἢ εὐνοικία πλουτοῦντας ἔχει ἄνδρας ἐκ τε ἐμποριῶν παντοδαπῶν καὶ ἄλλοθεν ἐπαυξητέον οὖν αὐτοῖς τὸ στεγανόμιον. Ἀδελφός ὁ δεῖνα τὸ τῆς μονῆς κτησιδίων ἀμφιπονούμενος ὑπόνοιαν πέμπει, κερδαίνειν ἐκεῖθεν μετελευστῆτον οὖν αὐτὸν δεξιῶς, μὴ καὶ μονο-

ut divitias cumularet. *Theoria* de rebus spiritualibus aut intellectualibus curabat, litteras docebat, etc.

φαγῆ. Καὶ αὐτίκα λογοπράττειται πρὸς βίαν ὁ δια-
κονητής· καὶ ἢ μηδὲν ἔχων καταγιώσκειται, ὡς
ἀφελής, καὶ εὐήθης, ἢ καὶ ἡλίθιος ἢ ἀλλὰ πεφω-
ραμένος ἔχειν, καὶ τυχὸν μὴ διδοῦς ἐν τῷ ἀπαιτεῖ-
σθαι, καταπατεῖται, καὶ οὕτω διαφορεῖται πρὸς βίαν· οὐχ ὥστε προσλογισθῆναι τοῖς τοῦ φροντιστη-
ρίου τὸ διαχωρηθῆν, ἀλλὰ τῷ μεγάλῳ Πατρὶ, καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν λογάσι, καὶ ὁ φασὶ προκρίτοις τῶν
μοναχῶν.

ριγ'. Τοῦτου δὲ οὕτως ἀποχειροτονηθέντος τοῦ
προνοεῖσθαι, ἀναψι, λαφᾶται πρακτικὸς ἕτερος, ὃς
οὐκ ἂν κριματίσοι δῆθεν τὴν κεφαλὴν, καὶ τὴν
λοιπὴν λογάδα θυμομαχεῖν ἀναγκάζων, καὶ μελαγ-
χολῆν, καὶ οὕτω ψεύδεσθαι τὸ φιλάδελφον. Καὶ δὴ
καὶ εὐρίσκειται ὁ ποθοῦμενος ἀδελφὸς (οὐ γὰρ ἂν
αὐτοῦ ἐπιλείψοι ποτὲ τοιοῦτος ἄνθρωπος)· καὶ
κατιδίαν παραληφθεὶς, καταρτίζεται εἰς προσοχὴν,
καὶ ὑπακοήν, καὶ ἀφιλοχρηματίαν· καὶ παιδεύεται
παρὰ τοῦ πατρὸς, ἄλλως μὲν ζῆν, καθαρῶς, κα.
ὡς πρέπει τῷ ἐπέχοντι κεφαλῆς λόγου ἐν τοῖς ἔξω
ἅπαν δὲ τὸ ἐπερχόμενον κέρδος ἀπὸ Θεοῦ (φείδεσθαι
γὰρ, φησὶ, χρῆ οὐδὲ τοῦ τυχόντος ἐν τοῖς καθή-
κουσι) παρακομιστέον τῇ γερούσιᾳ, καὶ θετέον αὐτὸ
πρὸ τῶν πατρικῶν ποδῶν, καὶ μηδὲ ψευστέον,
μηδὲ ἄχρι γούν ὀβολοῦ· ἴνα, εἰ μὴ καὶ τὸ κατὰ
τὸν Ἀνανίαν καὶ τὴν Σάπφειραν μέγα κακὸν πείσει-
ται, ἀλλὰ γούν μὴ καταπατηθεῖ καὶ αὐτὸς, ὅσα καὶ
ὁ πρὸ αὐτοῦ εἰς ἐκφόρησιν.

ριθ'. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ παραινέται, ὧν κατάρ-
χει ὁ μέγας Πατήρ. Ὁ δὲ μύστης ἐπινεύσας καὶ
κατακρύψας κοσμίως εἰς ὑπακοήν ἀνομοίαν τῇ
πνευματικῶς ὀφειλομένη, ἀποτρέχει, καὶ ποιῶν,
ὅποσα εἰκὸς ποιεῖν τὸν τοιοῦτον, ἐπανάρχεται ἐν
καιρῷ, ἐν ᾧ καὶ δίδωσι τὸν σαπρὸν καρπὸν αὐτοῦ,
οἷς ἐτάξατο· καὶ οὕτως εὐρίσκει ἀγαθὰ τῇ αὐτοῦ
ψυχῇ. Οὔτε γὰρ συμπταῖται, καὶ εἰς φίλατον
παῖδα ἐγγράφεται. Καὶ μερίτης δὲ γενόμενος τοῦ
καὶ κλέμματος καὶ ἀρπάγματος, ἔπειτα τῆς μεθό-
δου ταύτης κατὰ τὸ πάλιν καὶ αὐτὸ συχνάκις γενό-
μενος, ἐκβαίνει βαρῦπλουτος. Μικρὸν, καὶ ζηλοῖ
αὐτὸν ἕτερος, εὖ πεφυκὼς ἐπὶ ὁμοίᾳ μαθήσει. Καὶ
συχνάσας τὸ διδασκάλιον τοῦτο, ἐπλήθυνε τοὺς οὐκ
ἀφροεῖς τοῦ πατρὸς μαθητάς. Καὶ οὕτως ἐξέλλυνται
καὶ αὐτοὶ καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ τῆς μονῆς.

ρκ'. Ἐστὶ καὶ ἐκεῖνο εἰς ὁμοίαν μοῖραν πράξεως
μοναχικῆς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἀποτέτακται. Πλούται,
φησὶν, ὁ δεῖνα· ἐλλάμπεται ἀγροῖς, οἰκήμασι,
ζώοις, ἱππέοις, δι' ὧν οἱ κατὰ κόσμον εὐδαιμονεῖν
δοκοῦσι. Μεταχειριστέον δὲ τὸν τοιοῦτον θεραπεύει·
αἷς θέλονται οἱ κοσμικώτεροι. Καὶ γίνεται τοῦτο.
Καὶ δελεάζοντες οἱ πολλαπλοὶ μοναχοὶ τοὺς ἀπλου-
στέρους ἐφίλκονται· καὶ θερμοῖς προκαθάραντες
λοετροῖς, ὃ δὴ περιβρᾶντηρίου δίκην προτέλεσμα τι
μουσικὸν αὐτοῖς ἐπαγωγὸν εἰς εὐνοίαν ἐξέρχεται,
παρτιθέσει μὲν ἐκείνοις τὰ τέροντα καὶ βρώ-
ματα καὶ πόματα· τὸ δὲ ἦν ἄλλως, οὐχ ὡς ἂν τις

A forte non reddit quod requiritur, contemnitur, et
violenter conteritur; non quod œconomis cedat
incrementum, sane vera magno Patri, et ejus com-
mitatui, et, ut aiunt, monachorum prælati.

B 118. Hoc igitur amoto a villicatione, tentatur
alius aliquis practicus, qui nempe caput et reli-
quam catervum non condemnet, nec cogat ad ira-
scendum, ad mœrendum, et ad evacuandam cha-
ritatem. Invenitur optatus frater (illis enim deesse
nequit talis homo), qui seorsim abductus eru-
ditur ad attendendum, ad obediendum, ad deponen-
dum pecuniæ amorem; dein edocetur a patre nuno
vitam innocentem dignamque legato prælati in
exterioribus degere; omne lucrum a Deo emer-
gens (parce enim utendum est, inquit, non for-
tuitis bonis inter propria) offerendum esse sen-
natui, et deponendum ante pedes Patrum, men-
tiendum non esse, non de obolo quidem, ut, etsi
Ananiæ et Saphiræ malum effugiat, saltẽm non
conteratur ipse, sicut antecessor propter concus-
sionem.

C 119. Hæc quidem consilarii, quorum primus
Pater magnus. Initiatus vero assentiens, et caute
inclinatus ad obedientiam spiritualis et necessariæ
obedientiæ dissimilem, vadit; et postquam pere-
git quæ eum peragere justum est, revertitur in
tempore, et putidum fructum suum quibus pro-
miserat tradit, sicque bona animæ suæ invenit.
Non enim conculeatur, sed magis in charissimum
filium assumitur. Et ipse factus particeps furti et
latrocinii, atque hanc viam deinceps secutus ite-
rum et sæpius, locupletatur divitiis. Mox eum
æmulatur alius huic disciplinæ aptissimus. Et fre-
quenter repetita ista doctrina discipulos patris
non degeneres replevit. Et sic intereunt ipse, et
alii, et res monasterii.

D 120. Illud iterum apud nos in partem similem
praxis monachicæ deputatum est. Dives inquit,
iste est: abundat agris, domibus, pecoribus et cæ-
teris rebus in quibus consistere felicitatem mundani
arbitrantur. Alliciendus est ergo iis officiis, quibus
mulcentur mundani. Et fit ita. Simpliciorẽm dolosi
monachi delinunt, et alliciunt; postquam eum
purificaverunt balneis calidis quæ, ritu aspersionis
pro initiatione mystica in benevolentiam adduce-
te, inventa sunt, huic apponunt cibos et pocula
jucunda. Erat non, ut dicit aliquis, Patrocli causa
fictitia, ut aiunt (13), sed nutricis fallacia. Plera-

(13) Proverbium apud Græcos frequens, desump-
tum ex Homero, *Iliad.*, 19. Viso Patrocli cada-
vere, Briseis Achillis amasia et aliæ virgines cap-
tivæ lamentantur: sed speciosis et fictitiis in
Patroclum editis questibus, suam propriam sor-

tem lugent. Unde nata vox: Patrocli causa
speciosa et fictitia; ut apud Plutarchum de laude
propria; p. 546; Μη δοκῶμεν Πατρόκλου πρόφασιν,
σφᾶς δ' αὐτοῦς δι' ἐκείνου ἐπαινεῖν.

siue enim a compulsis undique conviuis gratias efflagitant. Quos postquam quocumque modo restaurarunt, deinde spiritualia in superad alliciendum proferunt, suam temperantiam, qui nihil ab aliis differunt; virtutem a cibo et potu abstinentem, qui repleti sunt; noctes insomnes, propter stomachum vacuum, quorum stomachus cibo gravis somnum fugat; et graviter animadvertunt gravatum ventrem sicut ad currendum, ita ad dormiendum aptum non esse. Gloriantur etiam visiones, exstases, atque etiam miracula, et alia similia quibus mens pia et divinorum cultrix erigitur, sitque celestium particeps. Sunt autem somniantium inventa, qualia e januis eburneis evolvant. ἄνω ἐπίσταται θεοφιλῶς. Τὰ δὲ εἰσὶν ἀναπλάσματα νόμω.

121. Mox allectum discipulum blandimentis spiritualis persuasionis ad tonsuram attrahunt. Ipse difficultates vitæ monasticæ objicit, et ait ob eas tonsuram formidare. Quo tempore alias illecebras afferunt, quibus anxium de ingressu permulcent: huic promittunt sanctitatem absque labore, salutem sine sudoribus, cum Deo vicinitatem immediatam januam paradisi, e qua abest gladius flammeus, virtutem ad quam pervenire potest non obrutus sudoreo flumine: æstatem qua non seminatur, nec aratur, vindemiam spontaneam, navigationem periculo carentem, lucro autem secundam, et quodcumque aliud lenocinium. Et cum hominem adduxerint edocentes et suadentes laboribus non acquirendam sublimitatem, deceptum intra sua retia venantur cum ipsa abundantia, possessionibus et divitiis; tuncque quali scientia sint aperiant, et qualia et quanta sophismata ex ea hauriant. Neophyti enim sinu exhausto impletisque suis passionibus, eum libere pascentem, neque signum virtutis, ut aiunt, telum appetentem, relinquunt, ne eos fallaces esse, cum ipse probus sit, convincat, sed cum suis similibus confundatur. Ei autem forte et qualicumque modo querenti, statim frequenter objicitur: « Quis es, o homo? quæ est tua virtus? quænam abs te utilitas? » eumque minantur se despoliaturus bonis quibus fruitur; atque regulam et augustam speciem præterdunt, qua ad pauperiem quisque fratrum mittitur ab iis qui justo ditiores sunt.

καὶ ὧν ἀφαιρέμενος ἔχει κοινῇ συνθήκη· καὶ προβάλλονται τὸν κανόνα καὶ τὸ σεμνὸν τοπικόν, δι' οὗ πρὸς ἀκτιμωσύνην ἕκαστος τῶν ἀδελφῶν ἀποκαθίσταται παρ' αὐτοῖς, τοῖς, ὡς μὴ ἐχρῆν, βαρυντικῶσι.

122. Qui omnibus rebus congregatis in sinu denudatus, et modo agitatus aliis relictis ut æquum non erat, et ut ita dicam capillis retentis (impedit enim tonsura ne tam facile possit effugere raptores, qui eum quasi capillis humi postraverunt), remanet, atque de cætero malitiam colligit universam. Qui se ita male habens intus, sinitur a sanctissimo Patre, suis passionibus indulgere, et politica in vita solitaria palam exercere. Iste enim metit, vindemiat, molit, prelumque calcet, horrea erigit, et alia denuo amplificat; equis de-

ῥωσ ἐρεῖ, Πάτροκλος πρόφασις, ὃ δὴ λέγεται ἐπιγορητὰ τυθευτική. Τὰ πλείω γὰρ αὐτοὶ κατασπῶντες, ἀπαυτοῦσι τοὺς δαιτυμόνας ὄφρην αὐτῶν χάριτας. Καὶ ὁμοῦ ὅπως οὖν ἐκείνους θεραπεύσαντες, εἶτα καὶ τὰ πνευματικὰ περιηγοῦνται ἐπὶ δόλεον, τὴν κατὰ σφᾶς ἐγκράτειαν οἱ ἀδελφῶν τὸ κατ' ἀρετὴν ἄλιμον τε καὶ ἄδιψον οἱ κατὰ τὸ ἐνταῦθεν ἄγρονον διὰ τὸ ἀνεργατικόν ἐπὶ τῆς σαρκός· φιλοσοφοῦντες ἀγίως, καὶ ὄχι βλαμίνην, γαστήρ, ὡσπερ οὐ πρὸς δρόμον, οὕτως οὐ πρὸς ὕπνον ἐπιτηδεύει. Προφέρουσι δὲ εἰς ἀρχὴν καὶ ὄρατες, καὶ θεοπτίας, καὶ ποῦ καὶ θυματικῆς γίας, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, δι' ὧν εὐλαβέστερος καὶ τῶν θείων ἐρατῆς ἀναπτέρυσεται, καὶ τῶν ὕπνου, ὅποια τὰ τῶν ἐλεφαντίνων πυλῶν ἐκπα-

ρκά. Ἐπειδὴν δὲ καταπέδοντες τὸν ἀκροατὴν εἰς κούραν ἐφελέκωσαντα πνευματικῆς πειρῆς ἵσχυι, καὶ αὐτὸς προβαλεῖται τὸ σκληρὸν τῆς μοναχικῆς ἀγωγῆς, καὶ ὀκνεῖν τὴν κούραν δι' αὐτῆς εἶπεν· τότε δὲ σειρήνας ἑταροίας προβάλλοντα, δι' ὧν θέλλοντες τὸν μελετώμενον εἰσάγεσθαι, ὑπαινοῦνται ἀγιστῆν ἄπονον, σωτηρίαν τὴν ἐπὶ ἰδρώτων, ἐγγύτητα πρὸς θεὸν ἀμεστέστερον, ἐκδοὺν παραδείσου, ἧς ἀπέσταται ῥομφαία φλογίνη· ἀρετὴν, εἰς τὴν οὐκ ἀναγκαῖον ἐλθεῖν τινα, λουσίμενον ἰδρώτων ποταμοῖς· θέρος ἄσπαρτον καὶ ἀνήροτον· τρυγητὸν αὐτοφυῆ· πλοῦν πρὸς τὴν ἀκινδύνῳ καὶ κερδαλίῳ, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ἐπαγωγόν. Καὶ ὅτε ὑπαγάγωνται τὸν ἄνθρωπον, διδάξαντες καὶ πείσαντες μὴ πόνους κτεῖσθαι τὴν ἀκρότητα, καὶ τὸν ἀπατηθέντα δικτύων ἔσω θηράσονται αὐτῇ πάσῃ περιουσίᾳ καὶ κτήμασι καὶ χρήμασι, τότε διαδεικνύουσιν, ὅποιοί τινες τὴν ἐπιστήμην εἰσὶ, καὶ οἷα καὶ ὅσα σοφίζονται δι' αὐτῆς. Ἐκκινώσαντες γὰρ τὸ τοῦ νεφελῶδους προκάλπιον, καὶ τὸ κατὰ σφᾶς αὐτοῦς ἐπιθυμητικὸν ἀποπλήσαντες, ἀφίπαι νέμονται ἄνετον ἐκείνου. οὐδὲ ἵκτερον, ὃ φασιν, ἀρετῆς βέλλοντα· ἵνα μὴ καὶ ἐλέγχοι τούτους φαύλως ἔχοντας, αὐτὸς ἀγαθὸς ὢν, ἀλλὰ ὁμοίως ὁμοίως συναναφέροιτο. Εἰ δὲ πού τυχὸν ὅπως οὖν ὑπογράξῃ, τῆνικαῦτα πολὺ κατ' αὐτοῦ τό· « Καὶ τίς εἴ σὺ ἄνθρωπος, καὶ τίς ἢ ἐν σοὶ δύναμις καὶ, τί τὸ ἐκ σοῦ ἔλεος; » καὶ ἀπειλοῦσι προσποστερήσειν τὸν ἄνθρωπον,

ρκβ'. Ὁ δὲ τῶν μὲν ἄλλων διεκπεσῶν, ὅσα γὰρ ὑπὸ κόλπῳ ἔφερον· ἐν μόνους δὲ τοῖς, ὡς μὴ ὥφειλε, περιλειμμένοις αὐτῷ σαλεύων, καὶ τῶν τριχῶν, ὡς εἶπεν, κατεχόμενος (οὐ δύναται γὰρ διὰ τὴν κούραν οὕτω ἔξω διεκφυγεῖν τοὺς ἐλδόντας, καὶ ὡς οἷον κούρῃ αὐτὸν ἐν δαπέδῳ βαλόντας), μένει, κακίαν ἄπασαν τοῦ λοιποῦ ἀθροίζων. Καὶ καμικῶν οὕτω τὰ ἐντός, ἀφίεται πρὸς τοῦ ἀγιωτάτου Πατρὸς καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταγμάτων πορεύσθαι κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ μονῆρῳ βίῳ καταπράττεσθαι ἀνυποστόλως τὰ πολιτικά. Θερίζει τε

γὰρ ἐκείνος, καὶ τρυγᾶ, καὶ ἀλοᾶ, καὶ ληνὸν πατεῖ A
 μονώττος· καὶ ἀποθήκας τὰς μὲν συνιστᾶ, τὰς
 δὲ καθαρῶν μεγεθύνει· καὶ ἵπποις ἐναλύει, ψευ-
 δέσι μὲν εἰς σωτηρίαν, χρηστοῖς δὲ εἰς ἐμπορίαν.
 Ἐμπρέπει δὲ καὶ ὄνοις, ὧν τοὺς μὲν ἀνίτησιν εἰς
 ἐπιγονήν, τοῖς δὲ γε πλείοσιν εἰς ξυλοφορίαν χρη-
 ταί· οἱ πρὸς κέρδους φορητοῦσι τοῖς μὲν ἄλλοις
 ἐπὶ ἐξίψει πυρὸς, διακονοῦντος τοῖς ὧδε, τῷ δὲ
 δεσπότη πρὸς φλόγωσιν αἰωνίζουσαν τὴν ἐκεῖ.
 Πλουτεῖ δὲ καὶ ἡμίονοις, ἐν οἷς ἔχει ἴφαντάζουθα
 προσφυῶς τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐκ πάντη ἀνομοίων σύν-
 θετον. Ἐκεῖνοί τε γὰρ τὸ εὐγενὲς ἀχραιοῦσι ζω-
 κὸν τῇ συνανακράτει τοῦ δυσγενοῦς, καὶ αὐτὸς τὸ
 ἐνάρετον σχῆμα τῷ κοσμητικῷ. Καὶ βόας δὲ ἀκολού-
 θως ἐκτρέφει, ὧν μῶρα μὲν τις ἀποδοθεῖσα χρυσί-
 νους καὶ ἀργύρια ἐκπορίσει, ἕτερα δὲ εἰς γεωργικὰ
 συντελέσει. Ἔτι δὲ αὐτὸς ἐπιμελεῖται καὶ λοιπῆς
 ἀπάσης προβάσεως, καὶ τῷ βοσκηματώδει πληθυ-
 σμῷ ψευδεπιγραφῆι τὸ τοῦ βίου ἔλλογον ἑαυτῷ.
 Καὶ μὴν αὐχῆι καὶ παιδας γεωργικοὺς πορίζομε-
 νος. Καὶ τοῦτο μὲν κτηματικόν. Ἰναὶ δὲ καὶ παι-
 δίσκας, καὶ αὐτὰς ἀσυμμέτρους τῷ τῶν παίδων
 ἀριθμῷ, ὡς ὑπερεκπίπτειν τῷ πληθυσμῷ; Τρυτά
 τε οὖν ὁ οὕτως εἰς ἀμαρτίαν ἐκδεδομένος πλημμε-
 λεῖ, καὶ λοιπὰ δὲ καθ' εἰρμὸν ἄλλα, ὅποσοις ὁ κοσ-
 μικός ἐντρέβεται ἄνθρωπος· ἀσκούμενος καὶ το-
 κογλυφεῖν ὁ ἐλαεινὸς κοινοδιακός, καὶ παντοῖας
 μεθοδεύμενος εἰς περιουσιασμόν· ἵνα θανὼν ποτε
 δὲ φροντιστηρίῳ παραθήσει τὰς ἀκανονίστους ἐπικτησίαις,
 βροχισομένας ἐς μακκρίαν, τὴν παροιμιακὴν
 δῆπουθεν· οὐ γὰρ δηλαδὴ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ὅς ἀπέλθοι ἂν ἴσως ἄθλιος, ὑπὸ τοῦ τιμίου πατρὸς κατη-
 ρισμένος, ὡς οὐκ ἐχρῆν.

ρκγ'. Καὶ οὕτω μὲν οἱ ἐν ἡμῖν σοφοὶ πρακτικοὶ C
 βόσκουσι τὸν ἐν αὐτοῖς πλοῦσιον εἰσγαγωγικόν.
 Πένητα δὲ ἀπολαβόντες, καὶ αὐτὸν ὡς τὰ πολλὰ
 οὔτι ἐκόντα, μετὰ πολλῆς δὲ δτιμάλα πραγματείας,
 εἰ μόνον οἴκημα καλυδίῳ παρεικός ὑπεστὶν ἐκείνῳ,
 ἐν καιρίῳ τόπου κείμενον, ὃ οἷα τεκταίνονται καὶ
 ἐν ἐκείνῳ καὶ δι' ἐκείνου· ἐν ἐκείνῳ μὲν, ὅτι οὐκ
 ἀφισι διὰ βίου τὸν ἄνθρωπον ἀναπαύεσθαι παρ'
 αὐτοῖς, εὐτελιζόμενον, ἐξουθενούμενον, παραβλε-
 πόμενον, τᾶλλα πάσχοντα, ὧν πειρῶνται καλυδίται
 ἄνθρωποι καὶ ἀσυντελεῖς ὑπὸ δεσποτῶν οὗς ἡ
 τρυφή καταφέρει τῶν τοιούτων εἰς περιφρόνησιν·
 δι' ἐκείνου δὲ, ὅτι ἐνεδρεύουσι παρακαθήμενοι, πότε
 τοῦ πλησιάζοντος τῇ πτωχικῇ καλύθῃ ἀμπελίου,
 ἢ ἀγριδίου, εἴτε οἰκήματος, εἴτε λήτου καιρὸν
 λάβωσιν εὐθετον ἐπιδράξασθαι· ἢ ἄγξαντες τοὺς
 ἐκ γειτόνων, ἢ καὶ ὑποποιησάμενοι. Κα' οὕτω πυρὸς
 δίκην ἐπινεμομένου τοῖς παρακειμένοις ἐπεισφροῦ-
 σιν, οὐχ ὅτι χρεῖαν ἔχουσιν, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸ ἀνεξέ-
 λεγκτον, ἐφ' οἷς πλημμελοῦσιν, ἔχωσι τῇ ἐρη-
 μιᾷ τῶν πλησιάζόντων, καὶ πρὸς τῇ πολυ-
 κτημοσύνῃ καὶ φοβεροὶ δόξωσι, καὶ πάντας ὡς
 γωνταί.

ρκδ'. Τοιαύτη καὶ αὕτη πρακτικὴ παρ' αὐτοῖς.
 Τὴν δὲ λοιπὴν, ὅση δημοτικωτέρα, καὶ παχυτέρῳ
 κερωσμένη τῷ ῥύπῳ, στηλιτευτικὸς ἀνὴρ ἐπιλέ-
 ξεται ἂν εἰς ὕλην γραφῆς, οὐπερ μακροῖς ὄροις
 ἡμεῖς ἀφαστήκαμεν, οἱ μὴ πρὸς ἀγανάκτησιν ἔρτι

capitur ad salutem fallacibus, sed utilibus ad nego-
 tiandum. Asinis quoque operam dat, quorum non-
 nullos ad generandum destinat, et plerisque utiliter
 ad onera ferenda; hique pro lucro modico sarcinas
 fuerunt ad alios ad accendendum ignem hic utilem,
 et ad dominum ad flammam æternam illic. Et mu-
 lis abundat quibus satis apte representatus suus
 habitus e rebus totaliter dissimilibus compositus:
 illi enim nobile animal vili conjunctum deprimit;
 ipse autem sublimem habitum cum mundano. Bo-
 ves etiam nutrit, quorum pars alia vendita aurum
 et argentum affert, et alia inservit ad arandum.
 Aliorum armentorum etiam curam habet, istaque
 pecorum multitudinem rationabilem vitam suam per-
 dit. Clarus est etiam a pueris agricolis quos emit,
 nam et istud res est. Sed quam ob causam et
 puellas, easque plures pro numero puerorum, ita
 ut nimium abundet, acquirere? Hæc igitur curat
 iste peccato addictus, et quæcumque alia conse-
 quuntur, quibusque homo mundanus implicatur.
 Usuram studet hic cœnobita, abundantiam omni
 ratione querit, ita ut moriens aliquando inimico sa-
 lutis nostræ animam, et monasterio relinquat veti-
 tas possessiones consumendas in deliciis prover-
 bialibus scilicet, non profecto in deliciis fratris
 qui abiit infelix, et a venerabili patre reconcilia-
 tus est, contra fas.

τῷ μὲν ἐχθρῷ τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὴν ψυχὴν, τῷ
 βροχισομένας ἐς μακκρίαν, τὴν παροιμιακὴν
 δῆπουθεν· οὐ γὰρ δηλαδὴ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ὅς ἀπέλθοι ἂν ἴσως ἄθλιος, ὑπὸ τοῦ τιμίου πατρὸς κατη-
 ρισμένος, ὡς οὐκ ἐχρῆν.

123. Isto modo sapientes practici apud nos novi-
 tium ex ipsis divitem tractant. Pauperem vero
 plerumque minime volentem, et quam maxime re-
 luctantem accipiunt, modo habitaculum tugurio
 simile possideat, in loco idoneo situm, eheu
 quanta mala in eum, et per eum machinantur! In
 eum quidem, eo quod hunc hominem tranquillam
 vitam agere apud se non permittunt, sed contem-
 nunt, nibili faciunt, despiciunt, aliaque ingerunt
 qualia patiuntur homines pauperes et idiotæ a do-
 minis in contemptum superbia adductis. Per eum
 etiam cum adhærentes insidiantur, quomodo tem-
 pus aptum inveniant ad usurpandam vineam tu-
 gurio proximam, sive agellum, sive habitaculum,
 sive fruges, vicinis aut suffocatis aut subjectis
 instar incendii devorantis, insidiantur, non ut
 utilitatem inde capiant, sed ut de sceleribus suis
 non redarguantur, facta vicinorum solitudine; et
 ut videantur non modo ditiores, sed etiam terribi-
 les, omnesque alios in servitutem si, possibile est,
 redigant.

εἰς δουλείαν ἐλαττώσαντες. εἰ δυνατόν, ὑπαγά-

124. Tales sunt apud eos practici. Reliquos vero,
 nempe vulgus, et quosquos sordes crassior obte-
 git, in materiam tabulæ detractos forte acciperet,
 a cujus indole nos longe sumus; ad iram solum-
 modo non loquimur, magis vero ad nostros corri-

gandos, si quidem eos corrigi possibile est. Talis ergo quasi typis describatur, horum magnorum monachorum vulgarium practica, nempe quæ poetæ, cantores, et numerum odit, quæ nullam habet venustatem; quam prævidentes, ut videtur, antiqui et beati reges introducendam in monasteria a se ædificata, nisi aliquid sapienter providerent, ut æquum erat, consilium inierunt istam illegitimam practicam, vitæ monachicæ noxiam, qua monachi se ipsos meliores non reddunt, et detrahentes seu aliter insidiantes lædunt, cum ignominia procul a monasterio repellendam esse; atque addiscendam eam, quæ Deo grata est, omnibus utilis, nomenque non frustratur. Hoc perfecit regia providentia. Præpositi sunt in magnis monasteriis præfecti de mundo assumpsit, ut ascetæ sanctis operibus seorsim instarent, et præfecti turbarentur erga plûrîma: et, quasi quidam aggeres, fluctibus mundanis oppositi eos contererent, deviatos retro reflecterent, atque monasterium fluctibus inaccessum, si ita res ferret, saltem inconcussum servarent.

ζόμενα εισοπίσω, τὸ δὲ σεμνεῖον φυλάττειεν ἀκύμαντον ἀκατάσειστον.

125. Seipsos homines horum monasteriorum libenter submisserunt alicui multa Deo grata potenti, eumque relinquunt in primo ordine dimicantem, omnia agentem et patientem quæ ad leges et iudices attinent; et ipsi tranquillitate servata de animabus curant, unique operi, mandatis scilicet implendis instant. Tales sunt ipsi, et quotquot eis similes sunt. Qui autem ad nostram probationem exinde veniunt magni ascetæ, duces mundani, spiritus exagitati, ipsi nihil nisi externa, materiam, carnem, et uno verbo mundum sapientes; ipsi bonis externis repleti et vacui internis remanent; qui nonnullos fratres e multis vix recipientes, atque sanctæ Ecclesiæ eos quasi clavos inserentes, ipsi velut tentorii pali alii alibi figuntur: quorum in manibus pro psalterio et aliis libris sacris machinationes noxiæ, et argumenta cornuta. Horum digiti apti sunt ad suppurationes et sophismata, quibus simplices decipiunt. In hoc sita est omni theoria, cum supradicta practica congruens. Non enim possibile est ibi hanc privatim reponere, et illam alibi privatim; sed conjunctim commistæ sunt, rebus vilibus ad practicam addictis, et scientia de his ad theoriam eamque minime ingeniosam.

μὲν φαύλων εἰς πρᾶξιν ὑποτεθειμένων, τῶν δὲ ἐπ' αὐτοῖς οὐκ ἔλλογον.

126. Et ut alia laceam, scientiam odit hoc genus. Ideo quocumvis alium hominem ad tonsuram accedentem recipiunt; quum vero doctus aliquis, litterarum alumnus, sapientia imbutus, et bonis inde manantibus plenus ad limina eorum accedit, et hoc isti audierunt, extemplo totis viribus irasuntur. Qui iram pro armis accipientes, cum vo-

λαλοῦντες, ἀλλὰ πρὸς ἐξόρθωσιν τῶν παρ' ἡμῖν, εἴ τί που καὶ ἔστιν ἐν τοῖς νῦν διορθώσασθαι. Καὶ τοιαῦτα μὲν, ὡς τύπῳ καθυποδείξει, ἡ τῶν ἐξωτερικῶν μεγάλων τούτων μοναχῶν πρακτικῆ, ἡ καὶ παράμους, καὶ ἀπώδης, καὶ ἀρξέθμιστος, καὶ πρὸς οὐδεμίαν ἡρμωσμένη ἐμμέλειαν ἦν ὡς εἰσι προσορώμενοι καὶ οἱ πάλα ποτὲ μακαριστοὶ βασιλεῖς ἐμπολιτευομένην, οἷς αὐτοὶ φροντιστηρίοις ἡρμόσαντο, εἴ μὴ προμηθεύσονται τι σοφὸν, καθὰ οἶόν τε ἦν, ἔθεντο βουλὴν, δι' ἧς ἡ μὲν νόθος πρακτικὴ καὶ τῷ μοναχικῷ βίῳ ἐπίβουλος, καθ' ἣν οἱ μονάζοντες οὔτε σφᾶς αὐτοὺς βελτιοῦσι, καὶ τοὺς παραβάλλοντας δὲ ἢ ἄλλως πειρωμένους βλάπτουσιν, ἐξωθοῖτο ἂν σκληρακίζομένη μακρὰν τῆς μονῆς, ἀντεστάγηται δὲ ἡ θεοφιλῆς, καὶ κοινωφελῆς, καὶ μὴ πλαττομένη τὸ ἔνθεον ὄνομα. Καὶ ἦν τὸ τῆς βασιλικῆς ἐκείνης προμηθεῖας τέλος ἐπιπέσει ἐν τοῖς μεγάλοις σεμνεῖοις ἀρχόντων ἐκ τῶν ἐν κόσμῳ, ἵνα οἱ μὲν ἀσκηταὶ τῶν θείων εἶεν ἔργων κταμένους, οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτοὶ τυρβάζοιεν περὶ κολλῆ, καὶ ὡς οἷα τινες πρόβολοι κατὰ κυμάτων βιωτικῶν ἀνιστάμενοι, θραύοιεν ἐκεῖνα καὶ ἀποστρέφοιεν πλαττομένην, εἴ γε οὕτω φύσεως ἔχει τὸ πρᾶγμα τὰ πλείω ἐπ'

ρκε'. Εἰσὶ δὲ, οἱ τῶν ἐν τοῖς τοιοῦτοις φροντιστηρίοις καὶ αὐτοὶ ἐκόντες ὑπὸ τινι μεγάλῳ θεοφιλῶς δυναμένῳ τάξαντες ἑαυτοὺς, ἐκείνῳ μὲν ἐφῆκον προμάχασθαι, καὶ πάντα ποιεῖν, καὶ πάσχειν, ὡς πρὸς νόμου καὶ δίκης· αὐτοὶ δὲ μένοντες ἡσυχίᾳ, ψυχῶν ἐπιμέλονται, πρὸς ἐνὶ τυγχάνοντες ἔργῳ, τῇ ἐκπληρώσει τῶν συνταγῶν. Καὶ τοιοῦτοι μὲν αὐτοὶ, καὶ ὅσοι κατ' αὐτούς. Οἱ δὲ διὰ πείρας ἡμῖν ἦκοντες ἐνθάδε μεγάλοι ἀσκηταὶ, αὐτοὶ ἄρχοντες κοσμικοὶ, αὐτοὶ τυρβάσται πνευματικοὶ, αὐτοὶ τὰ ἔξω πάντα, καὶ ὑλώδη, καὶ σαρκικά, καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν κοσμικά, διὸ καὶ τῶν ἐκτὸς πεπληρωμένοι, ὑπόκειναι τῶν ἐντὸς ἀγαθῶν μένουσιν· οἱ μὲν πολλοὺς τινὰς ἀδελφοὺς ἀπολαβόντες, καὶ τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ ὄσα καὶ τινὰς ἤλους προσπέψαντες, αὐτοὶ καθὰ καὶ πάσσαλοι σκηνῶν ἄλλοι ἄλλαχθ' μεταπήγνυνται. Καὶ ἀντὶ ψαλτηρίου καὶ λοιπῆς ἀπίσης ἱερᾶς βίβλου ἀνὰ χεῖρας αὐτοῖς οἱ ζυγοὶ τοῦ ἀδικεῖν, καὶ τὰ παραλογιστικὰ κεράτια. Καὶ οἱ δάκτυλοι τούτοις ἀρμόττονται πρὸς ἐκλογισμοὺς καὶ παραλογισμοὺς, δι' ὧν καὶ σοφίζονται τοὺς χωρῆτικούς. Καὶ τοῦτ' ἔστιν αὐτοῖς ἡ πᾶσα θεωρία, ἐχομένη τῆς ἀνόπιν εἰρημένης πραγματικῆς. Οἱ γὰρ ἔστιν ἐνταῦθα ἰδίᾳ μὲν ταύτην θέσθαι, ἰδίᾳ δὲ αὐθις ἐκείνην· ἀλλ' ἀναμιξέ πέφυρται ταῦτα, τῶν μεθόδων εἰς θεωρίαν ὑποτεταγμένων, καὶ αὐτῆν πάντῳ

ρκε'. Πρὸς γὰρ αὐ τοῖς ἄλλοις καὶ μισολόγῳ τὸ τοιοῦτον φῦλόν ἐστιν. Οἱ δὲ αὐτὸ πάντα μὲν ἄλλο ἄνθρωπον καταδέχονται, προσεληλυθότα εἰς κερὴν· ὅτε δὲ καὶ τις ἐλλόγιμος, καὶ γραμμάτων τρέφειμος, καὶ σοφία κατακώχιμος, καὶ τοῖς ἐνταῦθα ἀγαγίμοις ἔμφορος, πρὸς τῷ κατ' αὐτοὺς λιμένι γένηται, καὶ αὐτοὶ μάθοιεν τοῦτο, αὐτίκα πανθυμαδὸν

δγρίδωνται. Καὶ ὄργα ἀναλαβόμενοι, ὅσα καὶ ὄπλα, ἔπει μὴ δύνανται Λαιστρυγόνων δίκην τὸν τοιοῦτον θοινίσασθαι, ὅμως ἐξωθοῦσι τοῦ λιμένος, λοιδορῶντες ἀντὶ λίθων βάλλοντες. Καὶ δόσχηστον αὐτοῖς τὸν ἀνθρώπον εἶναι ἀποφινόμενοι (μηδὲ γὰρ δέεσθαι τὸ φροντιστήριον γραμματικῶν ἀνδρῶν), ἀνοίγουσι πλατείας θύρας τῇ ἀγροικίᾳ, καὶ ἀφίᾳσιν αὐτὴν ἐμπολιτεύεσθαι τῇ κατ' αὐτοὺς ἀγιότητι, ποῖρῶν ποιούμενοι τοὺς γραμματεῖς τοῦ Θεοῦ· οἱ μαθητευθέντες εὐαγγελικῶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, χορηγοῦσι κιννά τε καὶ παλαιά. Οὐ γὰρ ἐνθουμοῦνται· οἱ τῶν ἐργαστηρίων, οἱ τοῦ ἀγροικοῦ βίου, οἱ τῆς χειρομάχου πληθῆος, οἱ χύδην προκείμενοι, οἱ ψωμοῦ ὀποδόμενοι τὴν τρίχα, οἱ τῶν ἀμμάτων, οἱ τῶν βραμμάτων, πόλιν γραμμάτων ἐκείνην πολὺκλυτον, ἣ καὶ αὐτὴ παραδίδεται ἡμῖν· ἦν δέον ζηλοῦν αὐτοὺς, καὶ ἐν αὐτῇ πολιτογραφεῖσθαι θείας χάριν σοφίας, δι' ἧς τὰ τε θεῖα φιλοσοφούσης καὶ τὰ κατ' ἀνθρώπους, ἐνοῦνται τῷ Θεῷ οἱ ἀρῶν καὶ ἐντελῶς αὐτῷ προσανέχοντες, ἀλλ' αὐτοὶ τὸ ἀγράμματος προαιροῦνται, καὶ παντελῶς ἰδιωτικόν· τάχα μὲν ἐνθουμούμενοι καὶ τό· « Ἐπεὶ οὐκ ἔγνω γραμματείας, εἰσελεύσομαι ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου. » Καὶ ἀβέλως παρανοοῦντες τὸ Δαυϊτικὸν προσφέροντες δὲ τὰ πλείω ἐπὶ γλώττης καὶ ἐκ τῶν ἐσώτερον ψαλλομένων τό· « Τοὺς ἀγράμματος μαθητάς, « μὴ προσεπισηροῦντες δὲ αὐτίκα καὶ τό· « Παιδεύτας ἀνέδειξας, Χριστὲ, ὁ Θεός. »

ρκζ'. Εἰπέ μοι, ὦ θεωρητικὴ μοναχῆ, ἀγράμματος ὢν ἐς τὸ πᾶν (τί δέ μοι ἐπὶ σὲ ἀποτείνειν τὸν λόγον εἰς κενόν;) ἀλλὰ γοῦν ὀλιγογράμματος (πρὸς σὲ γὰρ ἔστι τις λόγος)· πρὸς δὲ καὶ ζῶν βιοτήν, ὅποιαν τρίβεις, ὡς ἐξεθέμεθα· τίνα πασεύειν ἀποστολικῶς δύνασαι εἰς ἀγαθόν; ἢ πάντως διδάξεις μὲν, πλὴν ὡς οὐκ ἀγαπᾷ ὁ Θεός· παιδεύσεις πάντως τὰ ἄλλα πάντα, πλὴν τοῦ μονάζειν· καταρτίζεις τὸν μαθητὴν ἀναπατεῖν συχνὰ παρὰ τὰς λεωφόρους, προκύπτειν ἔσω θυρῶν, ὀπόσαι διαπῶνται εἰς θεωρίαν ἐτοίμη, φιλιόσθαι παρατυγχάνουσι λαϊκοῖς εἰς ἐπιξένωμα· ἀκριβοῦσθαι τὰ τῆς ἀγορᾶς· ἐνεθιάεσθαι λωετροῖς, οἷς πρὶν οὐκ ἐθάμιζε· διακρίνειν οἴνου, τίς μὲν εὐπρόσιτος εἰς γεῦσιν, τίς δὲ οὐ χρηστός· καὶ αὐτὸ τὰ πολλὰ οὐδὲ εἰς ἀπόλαυσιν τὴν ἀπλῶς, ἀλλ' ἵνα ὁ πρὶν μὴ πεπειραμένος οἴνου μηδὲ ἄχρη γοῦν ὀμῆς νῦν ἀρτιμαθῆς αὐτοῦ γένηται πρὸς θεραπείαν σου, τοῦ μεγάλου Πατρός· προσεπιδιδάξεις δὲ αὐτὸν, καὶ ἀνεὲς βλέπειν, καὶ τρανεὲς λαλεῖν, καὶ ἀντιλαλεῖν, καὶ που καὶ θρασύνεσθαι, καὶ καταψάλλειν ὑβρεσιν, ἀπεναντίας ταῦτα πάντα, οἷς αὐτὸς ἐτάξω. Ἐπίσεις δὲ καὶ χεῖρας αἶρειν εἰς οὐδὲν ἅγιον· καὶ βακτηρίᾳ μὲν, οὐκ οὐκ ῥάβδῳ δὲ σιδηρᾷ κεχρησθῆαι, οὐχ ὡς εἰς ποίμανσιν πατρικὴν, ἀλλ' ὡς εἰς πημονὴν ληστρικὴν.

ρκη'. Τοιαῦτα σὺ ἀντιδιδάξεις, ὁ ἀγράμματος μοναχός, ἕτεροῖα μόνον, πρὸς ἅπερ αὐτὸς παρηγγε-

¹⁴ Psal. LXX, 16.

(14) *Læstrygones*, populus Campuniæ moribus ferinis infamis; carnem humanam edebant (Homerus, Ovidius, et Horatus).

(15) *Homines filii et acus*: hic Eustathius indit

Acare eum non possunt, more Læstrygonum (14), tamen a limine repellunt: et injuriis lapidum loco impetunt. Et cum inutilem sibi fore hunc hominem cognoverunt (hominum enim litterarum non indigere monasterium), latas januas aperiunt inurbanis, eosque intra sanctas ædes sinunt habitare, procul missis discipulis Domini qui docti evangelio in regnum cælorum nova et vetera afferrent. Non enim homines ergastulorum, agrorum, non turbæ quæ pugnis dimicat, quæ passim vagatur, quæ capillos frustulo panis vendit, homines filii (15) et acus eam egregiam civitatem litterarum concupiscunt, quæ nobis aperta est: eam quærere debebant, et in ea jus civitatis acquirere propter sapientiam qua docente humana et divina Deo uniuntur homines recte et perfecto ei adhærentes: sed ignorantiam et veram insaniam ipsi præponunt, forsitan intendentes in illud: » Quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini ¹⁴, » et verbum Davidis male intelligentes, sæpe etiam ex versiculis sequentibus istud labii pronuntiantes: « Discipulos indoctos: » neque statim illud adjicientes: « Doctos fecisti » Christe Deus. »

127. Dic mihi, theorice monache, qui omnino illiteratus es (sed quid mihi sermonem in vanum extendere?), saltem qui pauca cognovisti (in te enim aliqua est scientia), qui insuper vitam agis, ut diximus, quem hominem poteris bonum apostolice edocere? Aut plane docebis, sed non quomodo amat Deus; cum omnia cætera docebis, non autem monasterium servandum. Discipulum erudis frequenter errare per vias, inspicere intra portas quæ apertæ sunt, et paratæ intuentibus, conjungi cuilibet laico in hospitalitatem, negotia forensia perfecte noscere, assuescere balneis quæ prius non frequentabat: vina degustare, quænam sint gustu suavia, quænam injucunda: idque sæpe non ad fruendum simpliciter, sed ut qui hactenus ignarus vini odorisque ejus remanserat illud nunc cognoscat ad ministrandum tibi magno Patri: illum præterea edoces oculos in rem defigere, fiducialiter loqui, contradicere, procacem esse, injuriis dimicare ea omnia contraria ac promisisti. Permittis manum attollere ad nihil sanctum, et baculo, vel magis ferrea virga uti non ad paternum ducatum, sed ad latrocinium malum.

128. Hæc docebis, o monache illiterate, contraria eis quæ pollicitus es et spondidisti servare.

in vocibus, ἀμμάτων βραμμάτων et γραμμάτων. Dum primæ sæpe copulantur, significantque proprie nodum et saturam.

Qui praticus non es (divina enim vox, nihilque tibi congrua), sed negotiator et mercator; sive qui es, non dicam theoreticus, sed spectator forensis sæpiissime, siquidem naturam neque oris, neque reus curas, neque tractas de theologia, neque indolis mores reformas, omnes libros projicis quocumque inciderint, ut maneat pro te solitarii et silentes, et non sint intuentibus impedimento; sensus tuos distrahis, quo prohibent Dei sermones, quos ideo arbitrator claudi et repelli ne vox ex eis mire audita acta tua eis contraria arguat. Et quid dico, repellit? Vendis, et hoc bonum in lucrum permutas, quasi audito maligno ad te clamante: «Vende quos habes libros, easque sicut volueris distributis, veni, sequere me²⁵.» Hac disciplina judaizare videris, qui hoc Verbum Dei substantiale et supersubstantiale vendere non valens, verba ejus tradis negotiatoribus pretio minime congruo, imo exiguo; quemodum mancipia et fures timore perculti pretiosas et magis pretii personas et divitias parvi aestimant. Hei mihi! Bibliothecam monasterii, o illitterate, cur tuæ intelligentiæ æquasti? Qui litteras non nosti, cur eam instrumentis ad docendum aptis vacuasti? Sine pretiosa in ea colligi: veniet aliquis post te, sive litteras edoctus, sive dissondi cupidus, qui tempus in ea consumens sapientior erit a primo principio; et alter integram ignorantiam veritus, desiderata in librorum promptuario inveniet. Et tu quam ob causam hoc non tentas? et ingressus plane rudis, studiis incumbere non cupis? Et cum occultam scientiam gustaveris, et, dicet aliquis, invisibilem, quia nondum fulget, illam in lucem adducis, et teipsum efficis pro indigno dignum, pro insano sapientem, pro mero homine rationabilem hominem, sive alio modo ratione præditum? Disce, o homo; et deinde aut scribe, aut loquere; ut de scriptis tibi congratulentur, cum liber tuus in bonam memoriam procedet, ut sermonis tui vel sententiæ, vel interpretativi recordentur homines. De te etiam dicatur: Loquere, senex, et laudetur per te qui dat sapientiam et intellectum, Deus. Quod bonum si in te non apparet, neque praxis egregia, superest ut moriens juxta vulgarem laicum jaceas, minime autem juxta eum qui nec Deo assistit conventionem quam tu promissisti, nec inter monachos sicut tu scriptus es.

γέρων· » καὶ ἀνυμνεύθω εὐθὺς καὶ διὰ σέ ὁ τῆς τοῦτο τὸ ἀγθὸν ἐν σοὶ διεκφαίνεται, μήτε τὸ κατὰ τὸν τῆς τύρβης λαϊκόν· μήποτε δὲ οὐδὲ κατ' ἐκείνον, ὅς γε οὔτε θεῶν παρέστη πρὸς ὁμολογίαν, οἷον ἔθου, οὔτε μοναχῶς ἐνεγράφη κατὰ σέ.

129. Agnosce etiam indutum sanctis pannis, quibus verus monachus exornatur, agentem autem non secundum hunc, sed magis occupatum circa lucrifera, et villia consequenter, carnalia, laica, et uno verbo mundana, non spiritualem monachum

μῆνος ὁμολόγησις τὴν αὐτῶν φυλακὴν· ὁ πρακτικὸς μὲν οὐκ οὐκ (θεῖα γὰρ αὕτη λέξις, καὶ οὐδὲν σοὶ προσήκουσα), πραγματικὸς μέντοι καὶ ἐμπορικὸς· καὶ θεωρητικὸς μὲν οὐκ ἂν εἴποιμι, θεωρικὸς δὲ καὶ ἀγοραῖος ὡς τὰ πολλὰ, οἷα μήτε φύσιν πολυπραγμονῶν ἢ προσώπων ἢ πθαρμάτων, μήτε θεολογίαν ἰσχυρολογῶν, μήτε ἁρμονίαν ἔθους βυθιζόμενος· καὶ βιβλίον μὲν ἅπασαν παραδόντων, ὅποι τ' ἔχη, ὡς ἀντὶ σοῦ μονάζειν αὐτὴν ἡσυχάζουσιν, καὶ μὴ παρέχουσιν πράγματα τοῖς μετιούσιν· ἅπασχολῶν δὲ τὰς ἐν σοὶ αἰσθήσεις, ἐνθα μὴ ἐπιτάσσουσιν οἱ λόγοι· οὐς οἶμαι καὶ δι' αὐτὸ κατακλείεις καὶ ἐκλείεις ἵνα μὴ ποθεν ἐξ αὐτῶν ἀπηχουμένη φωνὴ κατὰ τί τεράστιον ἐξελέγηται τὰς σὰς ἐργασίας ἀντιπρακτούσας αὐτοῖς. Καὶ τί λέγω, ἐκκλείεις; Ἄπειμπολεῖς μὲν οὖν, καπηλεύων καὶ τοῦτο τὸ ἀγθὸν, καὶ πως ὑπακούων τῷ πονηρῷ ὑποφωνοῦντί σοι· « Πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σοι ταῦτα· βιβλία· καὶ δαπανήσας, ἐνθα βούλει, δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι. » Σὺ δὲ καὶ λουδάζειν δοκεῖς τῇ ἐνταῦθα μαθητείᾳ, τὸν μὲν τοῦ θεοῦ λόγον αὐτὸν ἐκείνον, τὸν ἐνούσιον καὶ ὑπερούσιον, οὐκ ἔχων διαπείρασκειν· τοὺς δὲ αὐτοῦ λόγους ἐκδιδούς τοῖς ἀγοράζουσι, καὶ οὐδὲ ἀξίου γοῦν τιμῆματος, ἀλλὰ τοῦ παραβριπτομένου· καθάπου καὶ ἀνδραποδιστὰ καὶ κλέπτα, τροχαζόμενοι φόβῳ, βραχέων τιμῶνται τὰ εὐγενῆ καὶ πολλοῦ τιμώμενα πρόσωπά τε καὶ χρήματα. Ἄλλ' ὦ μοι! τί δὴ ποτε, ὦ ἀγράμματε, τὴν μοναστηριακὴν βιβλιοθήκην τῇ σῇ παρεξίσσει ψυχῇ; καὶ ὅτι μὴ σὺ κατέχεις γράμματα, ἐκκενοῖς καὶ αὐτῶν τῶν γρηματοφόρων σκευῶν; Ἄφες αὐτὴν στέγειν τὰ τιμα. Ἐλεύσεται τις μετὰ σέ, ἡ γρημματα μαθὼν, ἢ ἄλλῃ φιλογράμματος. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἐνδιατρίβων αὐταῖς ἐξ ἀφορμῆς τῆς πρώτης ἔσται σοφώτερος· ὁ δὲ δεύτερος, αἰδεσθεὶς τὸ παντελῶς ἀγράμματος, εὐρήσει διὰ τῆς βιβλιακῆς διδασκαλίαν τὸ ποθούμενον. Τί δὲ μὴ καὶ σὺ τὸ αὐτὸ μεταχειρίζῃ καλόν; καὶ ἀναλφάβητος μὲν, ὁ φασιν, ἀπεικὸς, ἐντριβίσθαι τῇ ἀνυμνώσει σποτάζεις· γευσάμενος δὲ ἀναγνώστεις ἀμυδρᾶς, καὶ ὡς ἂν τις ἐρεῖ, ἀφανούς διὰ τὸ κατ' αὐτὴν ἀλαμπές, διαφωτίζεις αὐτὴν, καὶ σεαυτὸν ἀποτελεῖς ἀντὶ ἀναξίου ἀξίον, καὶ ἀντὶ ἀνοήτου νοσρὸν, καὶ ἀντὶ ἀπλῶς ἀνθρώπου λόγιον ἀνθρώπων, ἢ γοῦν ἀλλὰ ἔλλογον; Μάθε, ὦ οὗτος· εἶτα ἢ γράψον ἢ ἄλλὰ εἰπέ· ἵνα γράψας μὲν μακαρίζῃ, προχειρίζομένης τῆς κατὰ σε βίβλου εἰς ἀγαθὴν μνήμην· εἰπὼν δὲ ἀπομνημονεύῃ τοῦ ἢ ἀποφθέγματος ἢ ἐρμηνεύματος. Λεγέσθω καὶ περὶ σοῦ τό· « Ἐἴπα σοφᾶς καὶ τῆς συνέσεως δοτήρ. Θεός. Εἰ δὲ μὴ πρᾶξιν ἐνάρετον, λείπεται σοὶ θανόντι κείσθαι καὶ

ρκοῦ. Γίνωσκε δὲ καὶ ὅτι περιεχόμενος μὲν εἰς ἡμᾶς ῥάκη, δι' ὧν ὁ κυρίως μοναχὸς κοσμεῖται, κρητὸν δὲ μὴ κατ' ἐκείνον, ἀλλὰ περὶ τὰ κερδαλίαι κινεῖσθαι χυδαῖα, καὶ σαρκικά, καὶ λαϊκά, καὶ εἰς τὸ πᾶν κοσμικὰ τριβόμενος, οὐ μονάζεις πνευματικῶς,

²⁵ Matth. xix, 21.

ἄλλα τεχνικῶς ἰδιόχεις, σαφῶς δὲ εἰπεῖν. ἔργατικῶς ἄ
μοχθεῖς, σαφέστερον δὲ φάναι, τεχνίτου βαναύσου
δικὴν κοπιᾶς· ὅς ἐν τοῖς ἀγεννέσιν ἔργοις, δι' ὧν ἡ
βυβαίνεται ἡ κατατρίβεται τὸ καλὸν ἄμφιον, βακεν-
δυταῖ καὶ οὕτω κερδαλεώτερον τὴν τέχνην διαχειρί-
ζεται. Θεώρησον, ταπεινὴ ὑψηλὴ· τί δὴ ποτὲ ἐστὶν
ὁ μοναχός; Καὶ ἐπειδὴ οὔτε σὺ αὐτομαθῶς τὸν τοιοῦ-
τον οἶδας, οὔτε μὴν ἐκ βιολίου ἔχεις μαθῶν (πῶς
γὰρ, ἔπερ μῖσῶν κἂν ἀνοιγόμενον ἔδης, χάος δοκεῖς
βλέπειν κατὰ σοῦ χαινον), ἄκουσον ἀπὸ λαλιᾶς οὐκ
ἀσυμφώνου ταῖς ἱεραῖς διφθέραις.

ρλ'. Μοναχός ἐστι πολίτης οὐρανοῦ· μὴ γὰρ γῆς,
εἴ καὶ περὶ γῆν εἰλεῖται. Αἰθέριος τὴν πολιτείαν
ἄνθρωπος· ἀεροβάμων, οἷς τὰ κατὰ γῆν ὑπερπέ-
τεται· γῆς ἀπάσης βασιλεὺς διὰ τὸ κατ' εἰκόνα τοῦ
παμβασίλειως Θεοῦ, ὃ πᾶς μὲν ἄνθρωπος φυλάττειν
τίτακται, αὐτὸς δὲ πρὸς τῆ κοινῇ χρεῖται καὶ ἰδιῶς
ἐποφείλει, μεμνημένος, ὅτι ὀπνηῖα ἡ κοῦρὰ τῆ
Θεῷ αὐτὸν παρεστήσατο, καὶ αὐτὸ ἀπτήθη, ὡς δη-
λοδὴ ἀπαλιφὲν βιωτικοῖς ὑγροῖς τὸ κατ' αὐτὸν ἀρχέ-
τυπον εἰκόνημα εἰσαῦθις ἀνανεῶσων πολιτεία
μοναχικῇ. "Ἐτι μοναχός ἐστι ζωγράφος ἀρετῆς
ἀπηκριβωμένης, πρὸς ἣν αἱ τῶν βλεπόντων ψυχαί
γράφονται ἄν. Γράφοι δὲ ἂν ὁ τοιαύτος αὐτὰς πρὸς
ἀκρίθειαν, ἐὰν σοφὸς τέκειος γένηται τὴν γραφικὴν
ταύτην, ὡς καὶ τρίβειν πνευματικὰ χρώματα, καὶ
συγκιρνεῖν καὶ ἐμμελῶς παρατιθεῖναι πρὸς ἄλληλα,
καὶ μετρεῖν, ὡς οἶδε ζωγράφος τεχνᾶσθαι τὴν κατ'
αὐτὲ συμμετρίαν. Τοιοῦτος δὲ πάντως ἡ ὁ ἐξ ἀνα-
γνώσεως, ἡ ὁ ἐξ ἀποκαλύψεως, τῆς διὰ πρακτικῆς·
ἧ δὲ ἐξ ἀποκαλύψεως, δι' ἧς καὶ αὐτῆς ἀποκαλύπτονται
Δαυτιτικῶς ὀφθαλμοὶ εἰς τὸ κατανοεῖν τὰ τοῦ Θεοῦ θαυ-
μάσια· ἐν οἷς καὶ τὰ τῆς ἐκείνου σοφίας ἄδηλα καὶ
κρύφια. Δυσκοῖν δὲ τούτων, πράξεως καὶ θεωρίας, ὁ
μέγας μοναχὸς ἀποστερημένος, οὔτε ζωγράφος ἂν εἴη
Θεῷ πρέπων, οὔτε ἀληθεύσει τὸν μοναχόν.

ρλα'. "Ἐτι κριτὴς ὁ μοναχός, δικάζων ἀντιπάλους·
καὶ ἡ κρίσις διχασμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος, ὡσεὶ
καὶ θανεῖν ἐκρίθη τὸ ἐν ἀνθρώπῳ συνθετόν. Τὸ δὲ
οὕτω διχάζειν φιλοσοφίας ἔργον παραδέδοται εἶναι,
ἧς τὸ τέλος ἐνταῦθα ἠνωμένος διακρίνειν ψυχὴν
σώματος, καὶ αὐ πάλιν διακεκριμένως ἐνοῦν, ἡ καὶ
(ἄλλως εἰπεῖν) νεκροῦν μὲν τὸ ζῶν μὴ ἐναρμονίως,
ζωογονεῖν δὲ τὸ νεκρωμένον. Ταῦτα δὲ μοναχός,
ἰδιώτης εἶναι αὐχῶν ἐν τῇ μὴ μέλεσθαι γραμμάτων,
καὶ μηδὲ ἀριστοπραξίας ἐλλαμπόμενος χάριτι, οὐκ
οἶδα εἰπερ ἄνυσει, ὡς μὴ ψεύδεσθαι τὸν φιλοσόφως
θεῖον δικαστήν, ὅς οὐ κατὰ νόμους τοὺς χαμαὶ συρο-
μένους κρίνει, ἀλλὰ τοὺς δακτύλῳ Θεοῦ γραφομένους
εἰς καρδίαν σαρκίνην, εὐεῖκτον Θεῷ τῇ γράφοντι·
'Ἄλλ' ἐνταῦθα — ὦ οἶον κρίμα πάσχει ὁ καθ' ἡμᾶς
κριτικὸς ὄμιλος! Ἀκούσαντες γὰρ, οὐ μὴν καὶ
μεμθηκότες, κριταὶ εἶναι, καὶ σπεύδοντες, τοῦ λοι-
ποῦ μὴ ὑπὸ κριταῖς εἶναι, ο' ἄλλως ὑποκριταί,
μετάγουσιν ἑαυτοὺς καὶ εἰς (εἴ τι χρῆ οὕτως ὀνομά-
σαι) κατακριτάς. Οὐκοῦν ὀκνοῦσι κατακρίνειν οὐκ ἐσθ'
ἔντινα οὐ, παραζηλοῦντες ἐνταῦθα τοὺς ἡξιωμένους
κρίναι τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραήλ.

te esse, sed de industria secessisse, et, ut recte
loquar, operibus vilibus, seu melius, ut fabrum
fatigari, qui inter vilia opera quibus sordesceret
aut conteretur pulchrum indumentum, pan-
nis induitur, et sic magis luciferam artem exer-
cet, Viden' o magne et humilis, quid sit mo-
nachus? Et quoniam eum non novisti, neque ex-
perientia propria, neque ex libro (quomodo enim,
siquidem eum, ubi videris apertum, odisti, et arbi-
traris abyssum ante te hiantem inspicere); audi
ergo ex sermone sanctis tympanis non dissimili.

150. Monachus civis est cœli, non terræ, licet
habitot in ea. Æthereus est homo agendi ra-
tione; per aerem incedit terrestri volatu, rex uni-
versæ terræ, qui est ad imaginem Dei Regis
regum, quam servare debent universi homines,
et ipse plus quam cæteri et amplius tenetur, re-
cordatus se, quando tonsura consecratus fuit, ad
hoc esse invitatum, ut sædatam sudoribus mun-
danis similitudinem suam ad Deum rursus reno-
vaturus esset operibus monasticis. Monachus
pictor est etiam virtutis perfectæ, ad quam in-
formandæ sunt animæ intuentium. Quas ad per-
fectionem iste depinget, si hanc artem perfecte
edoctus est, si didicit spirituales colores terere,
miscere, distinguere, curate conferre, et men-
surare, sicut novit pictor eos scite componere.
Talis est homo doctrinæ, aut inventionis per pra-
cticam: quarum unam per sapientiam, et alte-
ram per veram oculum monachus obtinet, per
quam aperiuntur oculi (ut Davidi accidit) ad in-
telligenda mirabilia Dei, et ex quibus sunt sa-
pientiæ ejus mysteria incomprehensibilia. Quibus
magnus monachus neque pictor esset Deo gratus,
neque verus monachus.

131. Judex etiam monachus, qui jus dicit par-
tibus adversis; et judicium separatio est animæ et
corporis sicut mori judicatum est quod in homine
compositum est. Quæ separatio habita est opus
philosophiæ: cujus scopus tunc erat corpus et
animam unita dividere, et iterum divisa conjun-
gere; seu, quod idem est, interficere quod non
recte vivebat, et occisum revivificare. Ista mona-
chus, qui de simplicitate gloriatus eo quod litteras
non curet, neque merito rerum egregie factarum
refulgeat, nescio utrum perficiet, ita ut sit judex
sapiens et sanctus, non judicans secundum leges
humani repentis, sed secundum scriptas digito Dei
in corde carnali, et simili Deo scribenti. Tunc au-
tem — qualo judicium profere! multitudo judicum
apud nos! Qui eum audissent, non didicerunt se
judices esse, et nitentes sub judicibus non esse
amplius, ipsi aliter hypocrita, seipsos in condem-
natores (si ita vocare licet) permutant. Quem-
libet condemnare non verentur, ad exemplar eo-
rum qui digni habiti sunt ut duodecim tribus
Israel judicent.

132. Sed hoc melius ostendent verba sequentia. A Nos autem rursus proposita regula monachica, de mundo esse monachum dicimus, et ideo supra mundum. Si autem rebus mundanis proprie assimilatur, quo modo vere supra mundum dicitur? Et qua ratione qui supra mundum est, et mundo adhuc indiget, ipse ludibrio non erit? Tale est ad corripiendum ubi mundo mundanus indiget, quasi sal sale infatuato indigens. Monachum autem, ut omnem hominem, ratio exornat; quærenda est ergo tibi ratio, o magnificentissime ex magno habitu, ut per eam fias ornatio. Quemadmodum enim alia quædam aliis corporibus et rebus, sic ordo viris veris, inter quos est verus monachus, nihil aliud est atque ratio cum virtute activa, e qua qui excidisti a principio, qui litteras et actionem ignoras, ama secundo loco homines tibi dissimiles. Et sic esto aliquo modo ipse sapiens (quædam sapientia est enim sapientes diligere), eosque nimium et impudenter ne contempnas, pro maxima injuria nomine litterati accepto. Tu vero si homo peritus non es, neque tales amas, sic nec gloriam ex actibus accepisti: cogita quoniam in loco inter homines ordinatus sis. Non profecto inter laudabiles (ne quid acerbius dicam), hoc autem non novum est omnino hominem nihil superbire propter amorem sui ipsius, quem plerisque hominum natura indidit.

133. Credere porro ac persuasum habere nullum alium tibi præstare, sed tibi primo nullum secundum esse, istud arrogantis cui insanis attribui? Vir enim nauta solummodo, ordinationem exercitus non præsumit, et vir armorum nauticus dici veretur; qui agris excolendis est addictus, artem ædificandi non jactat; qui quæ ædificat, ignarum agriculturæ se proficitur. Et quis unquam se magistrum jactilat earum rerum quas non didicit? Non faber, non pictor, non citharædus, non quivis alius. Neque hoc satis est; sed artifices consimiles sui mirantur hi homines, ubi tempus est, licet non plane studiosos in magnis rebus. Tu autem, nec operibus, nec sermonibus conspicuus, omnibus anteponi vis; tu agere eligis, id vero non vales, ex hoc totaliter lapsus, jam sermonem nihili facis, imo eum a vita tua, velut stercorea e domo splendida ejicis. Idcirco omnes litteratos repellens, et ipsam sapientiam, tanquam superbam et arrogantem, contemnens, ipsos summos pontifices repellis. Vix tonsura insignitus, ut ovis Dei dexteræ parti addicta, non juxta hædos, mox cornibus in eos insurgis jam non ovinis cornibus uteris, sed quasi elephas nigra pelle niteris ante omnia vanam victoriam reportare de superiori hominum ordine, ut uno saltu absque labore, cæteris antecedas. Nec cessas arma ferre in summi pontificatus ministerium, scilicet qui Deo similem facit, qui omnes in Deo sanctificat, qui in Deo est, qui statim post Deum maximus est in mundo. Non enim ignoras salutis nostræ pontificem

αβ'. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὁ λόγος ὑποκαταβάς ἐκφρασε σφίστερον ἡμεῖς δὲ τοῦ μοναχικοῦ γενόμενοι πάλιν ὄρου, φασὲν καὶ ὅτι κόσμου ἐστὶν ὁ μοναχός διὸ καὶ ὑπερκόσμιος. Ἐῖ δὲ τοῖς τοῦ κόσμου συναναχρώνονται ἰδιωτικῶς, πῶς ἂν τὸ ὑπερκόσμιον ἐκλήθησθε αὐτῷ; Πῶς δὲ ὁ ὑπὲρ τὸν κόσμον διετρεμένος κόσμος καὶ αὐτὸς οὐκ ἂν ὑφ' ἑλπίου γέλω; Ὅμοιον γὰρ τὸ πρὸς μέμψιν, εἰ κόσμου προσδέεται ὁ κόσμος, ὡς εἰ καὶ τὸ ἄλλας νοστήμου ἀλατῆς. Κοσμεῖ δὲ μοναχὸν, ὡς περ καὶ πάντα ἀνθρώπων, ὁ λόγος. Μετελευστίον σοι ἄρα τὸν λόγον, ὡς διὰ τὴν μεγαλόσχημὸν εὐσχημονέστατε, ἵνα δι' αὐτοῦ ἐκπλέον εἴης κοσμικώτερος. Κόσμος γὰρ ὡς περ ἄλλοι τῶν σωμάτων καὶ τῶν πραγμάτων ἄλλα τινὰ, οὕτως καὶ ἀνθρώπων τῷ κυρίως, οὗ μέρος καὶ ὁ κατ' ἀλήθειαν μοναχός, οὐδὲν ἄλλο ἢ λόγος, ὁ μετὰ ἐμπράττου ἀρετῆς οὐπερ ἐκπίπτων σὺ τὴν ἀρχὴν, ὁ καὶ ἀγχιματος καὶ οὐδὲ πρακτικὸς, ἀγάπη δευτέρω λόγῳ τοὺς μὴ κατὰ σέ. Καὶ οὕτως γίνου τρόπον τινὰ σοφῆς καὶ αὐτῆς (σοφία γὰρ τις καὶ τὸ φιλεῖν τοὺς σοφοὺς) καὶ μὴ ἐξουθενεῖ ἀνέδην καὶ ἀπαρκαλύπτως, ὁ ὕβρις μεγίστη τιθεῖς τὸ « γραμματικέ. » Ἐῖ δὲ μὴ σὺ ἐρμητικὸς ἀνθρώπος εἶ, μὴτε ἀγαπᾷς τοὺς τοιούτους, καὶ οὐδὲ τὸ ἐκ τῶν πράξεων ἔχεις ἐπικόσμημα σὺ αὐτὸς λόγισαι, ποίας τάξεως ἐν ἀνθρώποις εἶνα τετόχθικας. Ὅτι ὀτλαδὴ οὐ τῆς ἐπαينوμένης (ἵνα μὴ τι τραχύτερον εἴπω), ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ λαντάνου καίνον, εἰ μὴδὲν ὦν ἀλαζονεύη διὰ τὸ φιλεῖται, ὁ τοῖς πλείοσι τῶν ἀνθρώπων παραπέφυκε.

ργ'. Τὸ δὲ καὶ μὴ νομίζειν, ἀλλὰ κρίνειν ὡς ἐν πληροφορία, ὅτι οὐδεὶς ἕτερος ὑπὲρ σέ, ἀλλὰ πρῶτων οὐδὲ τὸν δευτερεύοντα ἔχεις, τὸ παρδοξὸν ποῦ ποτε παρανοίας θήσομαι; Ὁ καταμῆνος ναυτικὸς ἀπαρνεῖται τὰ τακτικά· ὁ περὶ τὰ ἐπὶ ὀκνεῖ θαλαττοργὸς ἐπιλέγεσθαι ὁ παραβλαβήματος τέχνη γεωργικὴ οὐχ ὑπισχεῖται τὴν τεκτονικὴν ὁ τέκτων ἀφωῶς ἔχειν τοῦ γεωργεῖν ὁμολογεῖ. Τίς ἂν ἕκαστος τῶν ἄλλων ἐπιστήμων ὑπόσχηται εἶναι, ὦν οὐκ οἶδεν; Οὐ χαλκεὺς, οὐ ζωγράφος, οὐ λυρικὸς, οὐκ ἄλλος οὐδεὶς. Καὶ οὐκ αὐτὸ μόνον· ἀλλὰ καὶ τοὺς περὶ τὰ σφίσι ὁμοία τεχνίτας οἱ τοιοῦτοι θεμαζοῦσιν, εἴ που καιρὸς, καὶ ταῦτα μὴδὲ ἐς λίαν σπουδαίους ὄντας ἐπὶ μεγάλοις καθ' ὑπεροχὴν. Σὺ δὲ οὔτε ἔργοις, οὔτε λόγοις ἀξίωμα πλουτῶν, ἀποτολμᾷς ὑπερπίεσθαι πάντων καὶ τὴν πρᾶξιν ἐπιλεγόμενος, καὶ αὐτὸς αὐτῆς εὐστοχῶν, ἀλλ' εἰς τὴν παράπαν διεκπίπτων αὐτῆς, οὐ μόνον ἐν οὐδὲν οὐδὲ τὸν λόγον τίθεις, ἀλλὰ καὶ ἐκβάλλεις αὐτὸν πικρὰ κατὰ σέ βίου, ὅσα καὶ συρφετὸν οἴκου λαμπροῦ. Ἐῖ καὶ πάντας ἐκτρέπόμενος τοὺς ἔσω λόγου, καὶ ἰσολογιώτα παρωθούμενος διὰ τύφον καὶ ἀλαζονείαν ὑπερβάλλουσαν, ἀποπροσοπιῇ καὶ τοὺς ἐργαζόμενα καὶ ἐράμενος, οἷα θεοῦ πρόβατον δεξιῆς ἐπαρρυχθὲν στάσει, οὐ μὴν τῇ κατὰ ἔφρον, εἰς τὰ κερσαφορήσας ἐπ' αὐτοῖς, καὶ κυρίων ὡσπερ κατὰ πρόβατον, ἀλλὰ κελαινοβρίνου δίκην ἐλέφαντος, καὶ ἐν πρώτοις φιλονεικῶν, κατὰ τοῦ μείζονος ἐν ἀνθρώποις βαθμοῦ νίκην φαύλην στήσασθαι, ἵνα καθ' ἐν ἄλλα τοῖς ἄλλοις προσεπιδαίηται ἀμογητῆ. Οὐ

παύρ οὖν ἐξοπλιζόμενος εἰς ἀρχιερωσύνης πόλεμον, A Dei nomine non confundi, qui de episcopatu, ut τῆς θεομιμητου, τῆς πάντων ἀγιαστικῆς ἐν Θεῷ, ita dicam, electos suos observat; minime autem τῆς ἐνθέου, τῆς εὐθὺς μετὰ Θεὸν ἐν γε τοῖς κατὰ venerandum senem, nec etiam qualemcunque mo- κόσμον. Οὐ δὴ ποθεν γὰρ ἀγνοεῖς, ὅτι ἀρχιερεὺς nachum. μὲν τῆς ἡμῶν σωτηρίας ὁ Θεὸς ἀξιοῖ λέγεσθαι, ὁ καὶ ἐπισκοπῇ γραφικῶς ἐπισκεπτόμενος τοὺς αὐτῶ ἀιρετούς· καλόγερος δὲ οὐκ οὖν, οὐ μὴν οὐδὲ μοναχὸς ὁποιοσοῦν.

ρλδ'. Ἀνάβλεψον εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην, εἴ που καὶ δύνασαι· ἢ καὶ κατασταθεῖς ἐπὶ τινος φυλακῆς περιόπτου, ἀποσκοπέυσον, καὶ κατάμαθε τὸν ἀρχιερέα, ὃ τί ποτέ ἐστιν. Ἐξ ἀρχιεράως καὶ σὺ ἔχεις, ἅπερ ἂν καὶ ἔχῃς, Ἐκεῖθ' ἐν σοὶ καὶ τὸ ἱερῶς διακονεῖν ἐν τῷ λειτουργεῖν τῷ Θεῷ. Ἐξάιρετος ἢ ἐκείνου ἐνέργεια παρὰ τὴν ἐν σοί. Ἐχει ἐκεῖνος ἀνάγκην φυλάττειν καὶ τὰ ἐπὶ σοὶ ἐκπεφωνημένα καλῶ. B Ὅσα γὰρ εὐαγγελικῶς λαλεῖται, ἅπαντα λαλεῖται, ὡς γέγραπται. Ἐχει δὲ καὶ πολλὰ, ὧν σὺ ἀποκεκώλυσαι κειράμενος. Χρῆσι ἐκεῖνος πνευματικῶς· τελειοῖ θεοπροπέως· περιουτετῆς ἐστι ἀποστολικῶς· πολιτεύεται ἀπαρακαλύπτως πολιτεῖαν παντοδαπὴν ὀρθῶ κανόνι ἀπευθυνόμενος· περιεῖσιν ἐξευρίσκων τοὺς διδασθησομένους, καὶ ποιεῖ αὐτὸ ἡναγκαζόμενος. Σὺ δὲ μένειν ἄλλως ἐτάχθης, καὶ στηρίζεις, ὡς ἐπὶ ἐνόσ. Δικάζειν ἐκεῖνον ὠρίσται, καὶ που δι' αὐτὸ καὶ τυρβάζει, ἐπιστατῶν πραγματικαῖς ὀχλήσεις καὶ ἐπιθελαί. Τί δὲ μὴ καὶ σὺ θρασυάμενος ἐρεῖς ἐξεῖναι σοὶ αὐτό; Ἐκδικεῖν τέτακται, παρβρησιάζεται, ἄσχολός ἐστι κατὰ τι ἐργῶδες, ἐν καιρῷ διορθουμένης, εἴ τί που καὶ κατ' ἀγορὰν στρεβλοῦται τοῖς ἐν τῷ βίῳ. Τὸ πᾶν εἰπεῖν, φαῦλος ἐπίσκοπος, ὅς ἐγκλείσας ἑαυτὸν, καὶ οὕτω μονάσας καθεδεῖται, μηδενὸς τῶν ἐν τῷ κοινῷ ἐπιστρεφόμενος. Αὐτίκα γὰρ ἀκούει πρὸς πάντων τὸ· « Καὶ τί δήποτε ἀρχιερατεύει, καὶ οὐκ ἐγγωνιάζει μοναχικῶς; »

ρλε'. Κεῖται δὲ ἄρα ἐνταῦθα παρόραμα τι μοναχικόν. C Εἰς ταῦτα γὰρ, οἶμαι, ἀποβλέποντες οἱ τὰ ἀρχιερατικὰ παραθεωροῦντες μοναχοί, καὶ ἀναλόντες αὐτὰ ὡς εἰς δόξαν καὶ φανητισμὸν καὶ βίου λαμπρότητα, πραγματεύονται καὶ τὸ ἀρχιεράτευμα κραταιῶς, ὡς ἂν τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς κατὰ πνεῦμα ὀπῆς, ἦν οἱ Μωσαϊκῶς θεόπται φιλοῦσι, καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν φωλεοῦ ἐξεργύσαντες, τῶν λεωφόρων εὐθαρσέστερον γένωνται, καὶ ἐπανακάμψωσιν ἀδεῶς εἰς τὰ πρότερον, οἱ προκληθέντες, οὐδὲ ἄλλως ἀνερευνηθέντες, ὅπη κρύπτονται. Οἱ πλείους γὰρ οὐδὲ πρὸς ὄνομα γινώσκονται, ἀλλ' αὐτοὶ προπηδήσαντες, καὶ τὴν ἐντυχίαν αὐτὴν ἀρπάσαντες, οὐχ ἵνα τοῖς πρῶν μοναχοῖς καλοῖς τὸ ἀρχιερατικὸν προσεπιτιθέιντες, πολλαπλασιάσωσι τὴν ἀρετὴν· ἀλλ' ἵνα ἢ καὶ τῶν προτέρων ἀγαθῶν ὑφέλωνται διὰ τὸ ἐπίπονον, εἴπερ τι καὶ ἔσχον πλέον τῆς κοσμικότητος· ἢ D ἀλλὰ τῇ ἀφορμῇ τῆς ἐπισκοπῆς ἀποδοουκλήσωσι τὸ ἀκριβές, ὡς μὴ ἐξὸν δῆθεν ἂν τῶν ἐν μέσῳ πραγμάτων τετυχηκότα ἐπίτροπον εἶναι τῆς πρὸς ἀκριβειαν ἀρετῆς.

ρλε'. Καὶ τότε δὴ ἐστι βλέπειν τὸ γελοιότατον ἐν αὐτοῖς. Οἱ γὰρ ἐκ τῆς πρῶν καλιᾶς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ στεχωρίας κατὰ τῶν ἐπισκόπων τοξαζόμενοι, τότε κατὰ τῶν ὁμολῶν μοναχῶν θωρακισάμενοι, οὐ μόνον ἀντιβάλλουσιν ἀκροβολιζόμενοι, ἀλλὰ καὶ

134. Suspice ergo in pontificatum, si potes, vel stans in aliquo loco excelso, considera et discce quid sit pontifex. A pontifice acceptisti quæomque habes. Exinde tibi licet in sacra liturgia Deo ministrare. Egregia potestas illius præ tua. Necessitatem habes bona tibi data ei servare: quæ enim evangelica virtute dicuntur, omnibus dicuntur, ut scriptum est. Multa etiam habet, quibus tu eges qui tonsuratus es. Ille ungit spiritualiter, Deo consecrat, præco est apostolicus, multiplicem gubernationem jure cano nico instructus agit aperte; circuit quærens quos doceat, idque perficere cogitur. Tu autem aliter manere, et velut uni negotio incumbere jussus es. Hic ad judicandum ordinatus est, et ideo multa sustinet, dum præest tumultui rerum et machinationibus. Tu autem quid tibi permissum non potes fiducialiter dicere? Hic ad jus vindicandum positus est, clamat, nullam habet requiem velut operarius; in icu oculi erigitur si quid aliquo modo in foro homines sæculares pervertunt. Uno verbo, vanus episcopus qui seipsum recludit, seorsim quiescit, et nihil de communicate curat. Mox enim ab omnibus audis: Ad quid ergo exercet pontificatum et non absconditur velut monachi?

135. Hic manifestus est error monachorum. Ad ista enim oculos flectentes, ut arbitror, qui sacras dignitates considerant monachi, et in eis nihil nisi gloriam, apparatus, et magnificentiam vitæ iuvenientes, pontificatum acriter prosequuntur, ut via ista emergant e spiritali foramine petrae, dilecto ab eis qui Deum ut Moyses contemplantur; et euntes e caverna proxima in viis ambulanti audacter; ad priora absque pudore revertantur, neque evocati, neque inventi ubi prius abscondebantur. Plerique enim ne nomine quidem cognoscuntur, sed uno saltu, obviam fortunam arripiunt, non ut priscais monachicis bonis superaddito pontificatu virtutem multiplicent, sed ut veteribus bonis ut pote gravioribus subducantur, si quid supra mundum habebant; vel ut causa episcopatus opima abducant, quasi non sit possibile hominem rebus communibus manus admoventem perfectam virtutem sectari.

136. Tunc in iis maxime ridenda cernere poteris. Qui enim prius e domo lignea, atque e solitudine vicina, contra episcopos tela jaciebant, modo contra monachos ejusdem coloris armantur, nec solum a longe sagittant, sed morte

quidem afficiunt, vel e monasterio expellunt; juxta canones non agunt, sed episcopali dignitate saevius et ferocius abutuntur. Et qui in monachico habitu principes adulabantur, jam non patiuntur esse quod erant, amaro furo feruntur: extrinsecus monachos magni indumenti, et quotquot inter minores reverendi sunt, verbis dulcibus alloquuntur, corde autem aversantur. Tunc potest videri vel dici virtutem virtuti obsistere, si qua virtus in eis residua est: simileque simili non gaudere. Apud eos frequens interrogatio ista: Quid cum eis senex mollis, gravis similibus tui incumbis? Atque ex altera parte hoc responsum: Episcopus sum ego. Tunc solum sicut in brevi recogitatione judicant pontificatum monachicæ vitæ præstare, se ipsam injustitiam antea fefellisse. Tunc sanctus dupliciter, episcopus scilicet et monachus, oblitus quæ prius cogitabat nunc clamat: Quid nobis et episcopo commune? contendit omnia esse episcopum, et inter monachos, et inter cæteros omnes: et episcopi nomen jactitans, illud Deo omnia inspicienti, videnti, et examinanti solemniter consecrat, ostendens sibi ipsi malitiam plerumque nocivam esse.

137. Nunc autem, o humilis monache, antequam in pontificatus apicem ascendas, quam de causa pontificem omnium consensu tibi præfectum aversaris? Cur eum aufugis? Unde eum reformidas? Mite tibi est jugum ejus. Cur ergo illud projicias collo indomito impositum? Si grave est, patiens esto. Ubi est patientia tua, quam astantibus Deo et angelis ejus spondidisti, eamque usque ad mortem? Sed verbis asperis me offendit: noli « calcitrare contra stimulum ²⁶, » sicut tibi suadet proverbium. Recto itinere progredere. Quid ergo? tibi sæpius incumbit? fer ergo. et die toties pro cantilena istud translatum: « Me omnes conterunt, et nemo conteritur ²⁷: » cui sententiæ vas Anaxarchi refertur: sicque sortitus labores invenies et beatitudinem. Tibi ipsi esto stimulus carnis missus a Deo, ut fuit apostolus. Et si vis, junge quod sequitur. Cum enim desperaveris, illud omnino audies: « sufficit tibi gratia mea, » ex quacunque parte illud audieris. Insimulaberis, si ex arrogantia, absque divino mandato stimulum tuum contriveris: seu, ut loquar rectius, tibi licebit aliter, per patientiam, cum gratia Dei, talem stimulum contere. Quis enim pontificem non lapidibus obruet contra homines Dei sævientem? Quis in imperio, quis in potestate? Quid ergo? rex in caput illius

²⁶ Act. ix, 5. ²⁷ II Cor, xii, 9.

(16) Anaxarchus, inter Alexandri comites, magna loquendi libertate utebatur, multorumque inimicitias in se converterat. Cum mortuo Alexandro, a Nicocreonte captus esset, atque missus in mortarium contereretur, respondit philosophus posse

ἢ θανατοῦσιν, ἢ τοῦ φροντιστηρίου ὑπαξάγουσιν, κανονίζοντες ὀρθῶς, ἀλλὰ τῇ ἐπισκοπικῇ ἀξίᾳ περιχρῶμενοι δεινότερόν τε καὶ ἐμβριθέστερον. Καὶ σχήματι μοναχικῷ θέλγοντες τὰς ἀρχάς, τότε εἴ τι στέγοντες εἶναι, ὅπερ ἦσαν, πρὸς πικρῶν ἐμαίονται, τῷ μὲν προσωπεῖω γλυκαίνοντες τοὺς μεγαλοσχήμονας καὶ τοὺς, ὅσοι μικρῷ εἴ τι σπίνονται σχήματι, τῷ δὲ αὐτοπροσώπῳ πικρίζοντες. Καὶ ἔστιν ἐνταῦθα ἰδεῖν, εἴτε εἰπεῖν, ἀρετὴν ἀπὸ μαχομένην, εἴ τις που καὶ ἔστιν ἀρετὴ ἐν τοῖς τοῖτοις, καὶ οὐδὲ τῷ ὁμοίῳ γαῖρον τὸ ἴδιον. Σχημὰ δὲ ἀπορητικῶς ἐν τοῦτοις καὶ τό· « Τί δή ποτε μίση γερως καὶ αὐτὸς ὢν, βαρῦς ἐπίκεισαι τοῖς ὁμοίοις; » Ἐτέρωθεν δὲ λυτικῶς τό· « Ἄλλὰ καὶ ἐπίσκοπός εἰμι. » Κἀνταῦθα μόνον ὡς ἐν ἐπινοίᾳ λεπτῇ ἐφαίνεται ὑπερέχειν τὸ ἀρχιερατικὸν τοῦ μοναχικῷ ὡς τὰ γε πρὸ τούτου ἐψεύδατο ἡ ἀδικία αὐτῆν· ὅτε καὶ ἐκλαθόμενος ὁ διπλοῦς ἅγιος, ὁ καὶ μοναχὸς καὶ ἐπίσκοπος, ὢν πρῶτον ἐφρόνει, ἀνακρίτων πᾶ « Τί μετέχει ἐν ἡμῶν ὁ ἐπίσκοπος; » φιλοσοφεῖ πᾶν εἶναι τὸν ἐπίσκοπον καὶ ἐν μοναχῶσι καὶ ἐν ἅπασιν· καὶ ἀποσεμνύων τὴν τοῦ ἐπίσκοπου κλήσιν, τῷ θεῷ αὐτὴν ἀφοσιῶν τελευταρχικῶς, τῷ καταφύγῳ, τῷ παντεπόπτῳ, τῷ πάντα ἐπισκοποῦντι, δεικνύς, περιπετῆ αὐτῇ τὴν κακίαν εἶναι ὡς τὰ πολλά.

ῥαζ. Τίως γε μὴν, ὃ εἴ τι ταπεινὸν μοναχῆ, πρὶν ἢ καὶ ἀναβῆναι εἰς ἀρχιερωσύνης ὕψος, εἰ ποτε φρονῶν ἀποπροσποῖ τὸν δίχα πάσης ἀντιλήψεως ὑπερκαθήμενόν σου ἀρχιερέα; Ἰνατί ἐπινοεῖς αὐτόν; Τίς ὁ ἀπ' ἐκείνου φόβος ἐν σοι; Ἐλαφρός σοι ἔστιν ὁ ἐξ ἐκείνου ζυγός. Καὶ τί καταβήτικαί αὐτόν, σκληρὸν ὑπέχων τράχηλον; Ἄλλὰ βαρῦς· καὶ ὑπόμεινε. Ἡ ποῦ ἡ ὑπομονή, ἣν ἐπέβω, θεῷ καὶ τῶν αὐτοῦ ἀγγέλων παρόντων, καὶ αὐτῇ ἡ μέχρη θανάτου; Ἄλλὰ κεντρίζει λόγους ἀσθηταίον· καὶ μὴ λάκτιζε πρὸς κέντρα, ἢ παροιμία σοι ἐγαλύεται. Πορεύου δὲ ὀρθὸς εἰς ὁδόν. Τί δὲ; ἀλλ' ἔκειται σοι πολλάκις· καὶ φέρε σὺ, τσακατάκις ἐπιλέγων ἐπιφοῦ δίκην ἐκ παραποιήσεως τό· « Ἐλθούσι με πάντες, θλίβεται δὲ οὐδεὶς· » ἢ ἐκ ἰσχυρίας καὶ ὁ κατὰ τὸν Ἀνάξαρχον ἐξήρηται θύλακος· ἢ κληρωσάμενος τὸ φερέμενον, εὐρήσεις μακαρισμὸν. Ἔστω σοι καὶ αὐτὸς τῇ σαρκὶ σκόλοψ ἐκ θεοῦ κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Εἰ δὲ βουλεῖ, πρόσθεος καὶ τὸ ἐξῆς· Ἀποδυσπετῶν γὰρ ἀκούσεις πάντως καὶ σὺ εἴ· « Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. » ὅθεν ἂν καὶ ἀκούσῃ αὐτό. Καὶ που καὶ αἰτιαθῆσθαι, κατακλιῶν ἀγνωστὸν νόμον δίχα θείας κελεύσεως τὸν κατὰ σοῦ σκόλοψ. Εἰπεῖν δὲ ἀκριβέστερον· ἐξέσται σοι ἄλλως ἢ ἰσχυρῶν κατακλιῶν τὸν τοιοῦτον σκόλοψ διὰ τῶν ἰσχυρῶν τῶσαντός σε θεοῦ. Τίς γὰρ οὐ λιθολευσθήσεται ἰσχυρῶν

tortores contere vas in quo Anaxarchus includebatur (et vas suum corpus dicebat) Anaxarchum autem inde detrimentum non capere. Et cum linguæ sectionem minarentur, ipse eam dentibus resectam in os tyranni expulit.

ἐπιπροσέζοντα Θεοῦ ἀνθρώποις ; ποῖος ἄρχων ; ἡ δυνάστης ; Τί δέ ; ἀλλὰ ὁ βασιλεὺς ἀπονουστάρ' οἷς θλιβερώς ἔχεις. Τὸ πάντων μείζον, συνεμήσει μετὰ σοῦ ἢ κτίσις κατὰ τοῦ ἀδικουόντος ρεχθήσεται πῦρ ἐπ' ἐκείνον · κατακλυσθήσεται ἡ ἀγανακτήσει κατ' αὐτοῦ θαλάσσης ὕδωρ · πᾶν ἐλεύσεται ἐπ' αὐτόν.

γ'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐγένοντο ἂν σοι, ἐὰν ἐπ' ἴσως κακῶς ἔπασχες ἐν τῷ ἀρχιερατικῶς ἐπιεσθαι· εἰσὶ δὲ σοι πάντα κενὰ προφάσεις, καὶ ηριῶν ψυχικῶν ἐπικρύψεις, καὶ φενάκαι ἀλοῆς. δὲ ἀλήθειαν, φθόνου καὶ τύφου ὑποκινουόντος, ἵνεσθαι τῶν ἐπισκόπων ἐθέλεις. Ἔχεις ὕβριν ὀρηγτῆν, ἀκοῦσαι ἀμαθέστερος εἶναι τοῦ ἀρχιεροῦ φέρεις ἐπαινούμενον ἀκούειν ὑπὲρ σέ· οὐκ εὐφήμως αὐτὸν προάγεσθαι μετὰ τοὺς βασικρίνεις εἰς ὕβριν κλίνας κεφαλὴν ἀρχιερεῖ· τον λογιζῆ προποδίσαι εἰς ὑπαντήν, εἴπερ ἔρ- ἐπὶ σέ· ἀτιμούσθαι φαντάζῃ, ἐὰν καθέδρας ὑπεξαναστῆς· κἂν ὑφιζήσης, θνήσκεις ὑπὸ Δέδιας, μήποτε ἀμαρτῶν ἢ λογοπραγηθῆς, ἢ πένης ὑπὸ παραίνεσιν· ἴθην καὶ παροιστρεῖς ὅπως καὶ σπεύδεις αὐτὸν μὲν ἀφιέναι, ἀντεσθαι δὲ, ὅν ἂν προέλη· καὶ οὕτως εἰς ἀορι- ἐγκλίνας, κασαλβαδικῶς ὡς ἐρωτιῶς, ἢ καὶ ἡς ἀρχεγόνου δίκην τόνδε μὲν παραδέχῃ πρὸς πεισιν, ἐκείνον δὲ ἀποπτύων μικρὸν ὄσον, ἢ ἕτερον, στέργων καὶ ἀποστέργων, οὐς ἂν ἢ τὸ ἐν σοὶ τῆς ψυχῆς προαιρούμενον, καὶ κς οὕτω πολλοὺς οὕτε φύσεως ἀκολουθῆς, οὕτε κτικῆ τιθέμενος.

· Ἐρωτῶ σε, ὦ σοφὲ μοναχῆ, εἰ οὕτως ἀπα- τῷ ἀρχιτέρμονι καὶ συνόρῳ ἀρχιερεῖ, ὃν ὁ εὖς ἀνάδασμος ἔθετο· τί ἔσται ἕτερος ὁ καταρ- σε πνευματικῶς ; Ἄρα ὃν σὺ ἐπιλέξῃ ; Καὶ ἰον ἔξει ὁ ἀρχιερεὺς ; Σὲ παραιτεῖται, εἴπερ ὁ δι' ἐξομολογήσεως εἰς παῖδά σοι ποιούμε- δὲ καὶ σὺ τὸν ἀρχιερέα σου, τί ἄρα ἐκείνῳ ε τὸ διάφορον ; Υἱὸς πατρὶ δίκαια λέγων πρὸς λιάν, ἐπιτιμᾶται δικαίως. Παραιτεῖσθαι μὲν- ὃν οὐκ ἂν εὐδὲ διὰ στόματος θαρβύησαι προσ- ν. Σὺ δὲ ὁ μικρὸς πατὴρ ἀπαρτῆ τὸν, κελῶς μι, πρωτοπύτορα. Ἦδη δὲ καὶ Μελχισεδεκ σθαι βούλει, ἀπάτωρ εἶναι πραγματευόμενος. οι, πατραλοία μοναχῆ, ἀποίμαντε μόνοναγε !

Ἀλλὰ σὲ μὲν ἀφήμι χαίρειν, καὶ τὴν πνευ- ν ἀποσειεσθαι ζεύγλην, καὶ πραγματεύεσθαι θουμένην σὲ πλάνην διὰ τὸ ἀνεξέλεγκτον, ὡς κς φιλοσοφεῖ Σολομῶν. Ποῖον σέ ; τὸν οἰημα- ὃν κενότροπον, τὸν διὰ τὸ περιὸν τῶν πται- ν φιλοτιμούμενον τὸ ἀνεπιτίμητον· τὸν ὑπὲρ μὲν, καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν, ὀφείλοντα εὔ- , μόνῳ δὲ τῷ ἀρχιερεῖ καὶ τὴν δι' ἀναφορᾶς ν ἐκκλείοντα, καὶ μηδὲ ἐγγράφοντα τοῦτο εἰς ἀκίαν· τὸν ἀφύλακτον τὴν γλῶσσαν· τὸν ἰερίμον τὰ εἰς λαλίαν, καὶ οὐδὲ ἐχέφρονα, εἰ οἷς ἔναγχός που βήμασι τεκμηρασθαι καὶ τὰ ὅστων. Μελετῶν γὰρ κορακικῶς τὰ καθ' ἡμῶν, λα μὲν ἐκρωξας, ἐν δὲ τοῖς καὶ ὅτι Ἄπειμι,

A recidere faciet ea quibus affligeris. Et quod majus est contra eum qui te injuste opprimit pugnabit tecum omnis creatio: ignis contra illum excoitabitur, diluvio submergetur: contra illum irascentur fluctus maris, omne malum eum invadet.

138. Hæc omnia tibi evenirent, si propter veritatem solemniter observatam mala passus esses. Apud te autem vana sunt prætexta, mentis malæ involucra, et aurium illusiones. Re vera moventibus livore et superbia, episcopis annumerari præsumis. Pro injuria non ferenda habes, ubi audis te minus notum quam pontificem: non sustines eum plus quam te laudari; non toleras eum celebrari et poni post reges: opprobrium arbitraris caput pontifici inclinare, judicium intelorabile si ei venienti ad te obvianum est: dedecus censes si tibi ante eum e cathedra assurgendum est: posthabitus, ira moreris. Times ne de peccatis judicium exerceatur, vel aliter in condemnationem incidas: et ideo miro modo insanis, studes eum projicere, et electum a te ei substituere: sic in incertum devenis, quasi meretricum amore agitaris: vel quasi de materia primaria istum in episcopatum accipis, et illum tantisper contemnens alterum admittis: amas, et odisti prout voluerit consilium animæ tuæ: et exinde multos patres neque naturales neque spirituales statuit.

C 139. Quare abs te, monache sapiens, cum isto modo agens contra episcopum proximum et vicinum, quem posuit canonum delimitatio, quid erit de altero te spiritualiter corripiente? Aut quem tibi eliges? Quid amplius erit pontifici? Te renegat, si vult, qui ex adoptione pro filio tibi assumptus est. Si autem tu pontificem tuum, quænam differentia inter te et illum? Qui filius patri jus dicit, et contendit cum eo, merito increpatur. Illum autem renegare ne ore quidem quisquam audebit. Tu autem pater minimus avum recte dictum negas. Ut Melchisedech reputari desideras, sine patre esse concupiscis; vā tibi, parricida monache, rex non pascens.

D 140. Te autem dimittō abjicientem jugum spirituale, atque sectantem errores a te dilectos, quia reprehendi nequeunt, ut ait magnus Salomon. Et qualem ergo? Præsumentem, vana oogitantem, per facinora præclara quærentem non condemnari, oraturum pro omnibus, et inimicis, sed soli pontifici memoriam intra oblationem recusantem, nec tamen odio istud ascribentem; lingua effrenem, nihil sollicitum de procacia, non temperantem, si referenda sunt verba superius dicta, vel alia prius. Cum enim more corvorem nos observares, alia quidem clamasti, et inter ea illud: Ecce absum, ut contra metropolitanum deponeres. Vomitorum confessus es in dialogo

tecum incepto, et hoc verbum sit, tibi in manifestam condemnationem. Te autem dimitto, relinquo tuo vomitui, ita ut palam sit te ad veterem vomitum regressum esse, quod in tonsura declaratum fuerat.

141. Rursus autem sermonem ad monachos reflecto. Ante omnia præco sacer est monachus. Quid autem bonum et Deo dignum annuntiabit homo illiteratus, de quo sermo nuper habitus est? Nisi hoc solum: « Lava pater, » aut illud: « Benedic calidum. » Et iterum verus monachus est, qui formans, seu reformans seorsum animam suam, intelligit omnia opera Domini. Quæ intelligentia monachicam theoriam et practicam amplectitur. Theoriam enim manifestat intelligentia, quæ est facultas rationabilis, et tendit ad idem atque sapientia. Et aliunde in hoc verbo, Opera omnia, ostenditur practica, siquidem operarius est qui virtutem habet practicam. Apud nos igitur eum quæro, qui sive litteratus, sive illiteratus cum sit, animam suam disponit ad hanc intelligentiam, et ad opera ejus; quique meminit non posse res divinas intelligere hominem nisi didicerit vel discat legendo aut servando divina mandata (id enim ratio quædam discendi est): neque practicam habere virtutem quæ accipitur ut cognitio quædam a Deo inspirata, et ab ipsa sapientia, a Deo immesa iis qui eum operibus colunt, quosque licet simplices ipse novit facere sapientes.

142. Dato etiam quod monachica conversio sit ars artium, scientia scientiarum, in quo sistit philosophia, nihilominus revera philosophus est qui habitat in solitudine spe Dei videndi et possidendi. Philosophum autem esse quomodo possibile erit et qui neque litteras satis novit, neque in gloriam spiritualis operationis repperit. Et quod majus est, Deo proximus est monachus proprie dictus, ideoque quietus. Quod si proximus est, et intuetur, secundum istud « Vacate et videte », Deum solicitet. Deum autem qua ratione cognoscet homo ambobus oculis orbatus, quorum unus practicam, et alter theoriam dirigit; quos inter breve intervallum et minns capillo tenui? Profecto enim non est scientia perfecta, quæ cum operibus non concurrat; et quæ opera non illuminat cæcitate capta est. Et plerumque illuminat ex Scripturis, in quibus reperiuntur sacra dogmata, verborum obscurorum interpretationes, sacre historię; hæc sunt lumina divina, signa decoris, imagines instructionis, lux bonorum operum, et rectitudinis stimuli.

143. Quos ego optabam colligere profanas historias, sententias et proverbia, ex quibus mendi-

Α ξηράσω τὰ κατὰ τοῦ μητροπολίτου. Ὁμολόγησάρα ἐν συλλόγῳ τῶν κατὰ σέ ξηραστῆς εἶναι· καὶ κείσθω σοι τοῦνομα εἰς λαμπρὸν ἐπίωνυμον. Ἄλλὰ σὲ μὲν οὕτως ἀφήμι, παραβρίπτῶν τῶν σὺν ἐξέρματι· ὡς ἂν καὶ οὕτω δῆλον εἴη, ὡς ἐπανέκαμψας εἰς τὸν παλαιὸν ἔμετον, οὐπερ ἐχρῆν ἀπέχθεσθαι σε, ὡς ἡ κουρὰ παρήγγειλεν.

ρμα'. Ἀναβαίνω δὲ πάλιν τῶν λόγῳ εἰς τὸν μοναχικὸν ὄρισμόν. Ὁ μοναχὸς πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ θεοκῆρυξ ἐστίν. Τί δὲ ἂν κηρύξη ἀγαθὸν καὶ οὐκ πρέπον ἀγράμματος ἀνθρώπου, ὃν δὴ πρὸ βραχέως ὁ λόγος ἐκπέπτετο; εἰ μὴ ἄρα ἐκείνο καὶ μόνον τό· « Ἀπόνηψαι, πάτερ » καὶ τό· « Εὐλόγησον τὸ θεμόν, » Ἔτι μοναχὸς ὁ κυρίως ἐστίν, ὃς κλάσας ταυτὸν δ' εἰπεῖν, ἀναπλάσας καταμόνας τὴν καρδίαν αὐτοῦ συνήσιν εἰς πάντα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ τοιαύτη σύνεσις τὸ μοναχικὸν θεωρητικὸν ἄμα καὶ πρακτικὸν ἐμφαίνει. Θεωρίας μὲν γὰρ ἔνδειξις ἡ σύνεσις, λογικὴ ἀρετὴ οὖσα, καὶ εἰς ταυτὸν τι ἐργαμένη τῇ σοφίᾳ τὸ δὲ « πάντα ἔργα » τὴν πρακτικὴν παραδείκνυσιν. Ἐργατικὸς γάρ τις καὶ ὁ κατ' ἀριτὴν πρακτικὸς. Ζητῶ γοῦν τὸν ἐν τοῖς κατ' ἡμῶν εἴτε γραμματεῖα, εἴτε ἀγράμματος, ὃς τὴν καρδίαν διατίθεται κατὰ σύνεσιν τοιαύτην, καὶ ἔργα τὰ κατ' αὐτὴν ὑπομιμνήσκων καὶ ὡς οὐκ ἂν δύναίτο συνίεναι τὰ κατὰ Θεὸν ἀνθρώπος μῆτε μαθὼν, μῆτε μανθάνων ἐν τῶν δὲ ἄνω ἀναγινώσκων, ἢ θείας ἀκροάσεις περιεργάζεσθαι (ὃ καὶ αὐτὸ μαθησείως ἐστὶν εἶδος)· μὴδὲ μὴν πρακτικὴν ἔχειν ἀρετὴν, ἢ καὶ αὐτὴν γνώσεως ἴδιον καθυποβάλλεται θεοδιδάκτου, ὁποῖαν ἢ αὐτοσοφία, ὃ θεός, ἐλλάμπει τοῖς καὶ πρακτικῶς αὐτὸν θεραπεύουσιν· οὐς καὶ ἰδιώτας ὄντας οἷδε σοφίζειν αὐτός.

Γ ρμβ'. Ἔτι δεδομένου τοῦ τὴν μοναχικὴν μετέλευσιν τέχνην εἶναι τεχνῶν καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν, ὃ δὴ καὶ φιλοσοφίας ὄρος ἐστίν, εἴη ἂν καὶ ὁ καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι τῇ εἰς τὸν Θεόν, καὶ τὴν κατ' αὐτὸν θεωρίαν κατωκισμένος, φιλόσοφος ὄντως. Φιλοσοφεῖν δὲ πῶς περιίσταται τι, μῆτε γραμματέων ἄλλος ἔχοντι, μῆτε εἰς τὴν κατὰ πνεῦμα πρακτικὴν ἔλλαμψιν παρακύψαντι; Ἔτι τὸ πάντων ὑπερθεῖν, παραστάτης Θεοῦ ὃ πρὸς κυριωνυμίαν μοναχὸς καὶ δι' αὐτὸ σχολαστικὸς. Εἰ δὲ παραστατεῖ, καὶ θεωρεῖ ἄρα ἐκείνον κατὰ τό· « Σχολάσατε, καὶ γνώτε, » τὸν Θεὸν δηλαδὴ. Θεὸν δὲ πῶς ἂν γνοίη τις περρωμένος ἐκατέρους ὀφθαλμούς; ὦν ὁ μὲν τὰ κατὰ πρᾶξιν, ὃ δὲ τὰ κατὰ θεωρίαν διέξεισιν, ἂν ἄλλῃν τὸ μεταξὺ, καὶ ὅσον οὐδὲ λεπτότης τριχός. Θεωρία γὰρ ἢ ἐντελής οὐκ ἂν εἴη τῇ πράξει ἀσύνητος, καὶ πρᾶξιν δὲ μὴ θεωροῦσα τετύφλωται. Θεωρεῖ δὲ τὰ πολλὰ διὰ βιβλίων, αἷς καὶ δόγματα ἱερὰ ἐμπεριέχεται, καὶ γραφῶν ἀποβήτων ἀνάπτυξις, καὶ ἱερὰ ἱστορία· φάκτα θεῖα ἐκείναι, εἰκόνες καιδεύσεως, φῶτα πράξεων ἀγαθῶν, χαρακτηριστικὴ σύσημοσύνης, ὀρθότητος προκειντήματα.

ρμγ'. Ἐγὼ δὲ ἤθελον τοὺς τοιοῦτους καὶ ἱστορίας ἐξωτερικῶς ἀνθολογεῖν, καὶ γνώμας καὶ ἀποφθ-

²⁰ Psal. vi, 41.

ματα, ἐξ ὧν καὶ οἱ πάλαι ἀγιώτατοι Πατέρες ἐρα-
νισάμενοι ἐμελετοῦργησαν, σιμβλοποιησάμενοι τὰ
γλυκία ἐκεῖνα βιβλία, οἷς ἐπέθεντο τὰ γλυκύτερα
ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον λόγια, καὶ οὕτως ἀρεσκόν-
τως τῷ Θεῷ ἐλειτούργησαν. Καὶ ἐπεθύμουν μὲν
αὐτοὺς τοιοῦσδε καὶ παρ' ἡμῶν εἶναι τοὺς προφαινο-
μένους μοναχοὺς· οἱ δὲ αὐτοὶ πρὸς ταῖς ἐξω βί-
βλοις ἐξαθερίζουσι καὶ τὰς ἡμετέρας, ὁπόσαι καὶ
μᾶλλον ἐμβαθύνουσι τοῖς εἰς Θεὸν καὶ τὰ θεῖα, εὐχόμενοι λογισμὸν αὐτοῖς ἐντεθῆναι μὴ καὶ εἰστέι οὕτως
ἀφραίνειν.

ρμδ'. Οἶον γάρ, ὦ γῆ καὶ οὐρανὲ, λόγον ἐξ ἀν-
δρός τοιοῦτου φθάσας ἤκουσα· Ἐμαθον κατακείσ-
θαι πρὸς βιβλίον ἱερὰν, ἣν ἐπονθήσατο Γρηγόριος, ὁ
καὶ θεολόγος, πῦρ πνεύσεως καὶ καλλιλογία ἑλλαμ-
ψάμενος. Καὶ ἡ βιβλος εἶχε πολὺ τὸ παράσημον,
καὶ τὸ κατ' αὐτὴν κλέος ἐξηγεῖτο εἰς πολλοὺς, καὶ
ἐφείλετο τοὺς ἀκροατὰς οὕτως ἐκείνη, καὶ ἐθεῶντο
αὐτὴν πρὸς θαῦμα· καὶ ἦν ἐντροφῆν τοὺς βλί-
ποντας τοῖς τε ἐντὸς καὶ τῷ προφαινομένῳ εἰς
ἀγαλλίαμα καὶ ψυχῆς καὶ ὄψεως. Θήμενος οὖν καὶ
ἐγὼ σπουδῆν ἐντυχεῖν τῷ καλῷ Γρηγορίῳ τούτῳ,
οὐκ εὐστόχησα· μετετέθη γάρ πως τὰ γε εἰς ἐμέ.
Ἄμέλει καὶ λελυπημένος ἐπιθυμῶν τοῦ καθηγου-
μένου (ἦν δὲ ἐνέρετος ὁ ἀνὴρ, καὶ γραμμῶν δὲ
ἴδμων), ποῖ ποτε τόπου τὸ καλὸν βιβλίον ἐστίν;
Ὁ δὲ τὸν τῆς δεξιᾶς λιχανὸν κατασεισας ὡς εἰς
κύκλον, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Ἐμοῦ δὲ ἐγκαιμένου,
καὶ ἰλαρῶς ἐπανερωτῶντος, ἀπεμποληθῆναι εἶπε
τὴν βιβλίον. Τίς γάρ, φησί, καὶ χρεῖαν ἦν ἡμῶν αὐ-
τῆς; Ἐνταῦθα ἐμοῦ θυμὸν ἐνδόμυχον ὑπανάψαντος,
ἤδη δὲ καὶ προφήναντος ἡμέρα, ἐπήγαγε καὶ αἰ-
τίαν ἐκεῖνος ὁ σεμνὸς μοναχὸς διάλευκον τό· « Εἰς
τί γάρ καὶ δεόμεθα βαβλίων τοιούτων ἡμεῖς; » Ὡς
δ' ἐγὼ τὸν θυμὸν μεταβαλὼν εἰς βαρὺν γέλωτα,
ἐξωνείδισα ὑπαιπῶν· « Τίνος γάρ καὶ δεήσεσθε
οἱ λόγου ἄξιοι μοναχοί, ἐὰν τὰ τοιαῦτα βιβλία παρ'
οὐδὲν ποιῆσθε; » παρῆλθέ με ὁ ἄνθρωπος ἐντραπίς,
καὶ οὐκέτι διὰ βίου εἰς ὄψιν ἤλθέ μοι, βαρυνθεὶς οἴ-
μαι, τὸ ἐν ἐμοὶ οὕτω φιλόβιβλον.

ρμε'. Ὡς δὴ τοιοῦτοι μοναχοί, οὕτως ἐξουθενοῦν
ἐθέλετε τοὺς θεολόγους, ἤδη δὲ πάντως καὶ τοὺς,
οἱ κατ' αὐτούς; Οὕτως ἄχρηστοι παρ' ἡμῶν οἱ
θεόφθογγοι; Ὡς Φαῦστε, ὦ Δαλμάτε, ὦ Στουδιῶτα
Θεόδωρε, ὦ Κύπρου Ἐπιφάνιε, ὦ μυρῖοι τοιοῦτοι
ἔγιοι μοναχοί· οὕτως ὑμεῖς ἐζήτε, οὕτω τὰς θεο-
λόγους δέλτους ὡσεὶ οὐδὲν ἐλογίζεσθε σκορακίζοντες
Ἐφραϊμ ἀγιώτατε, τί δὴ ποτε τοσαύτης ἐνεφο-
ρήθης φιλοσοφίας ὑπὲρ κόρον, ὡς καὶ ποτνιαῖσθαι
καὶ θεοκλυτεῖν ἀνίεναι τὸν Θεὸν τὸ ὑπεράγαν ἐν σοὶ
τῆς γνώσεως;

ρμς'. Μοναχὲ χωρητικὲ, εἰ δὲ ποθεν ἀνακύψει
καὶ νῦν ζήτημα ἐκκλησιαστικὸν ἐμβριθές, ἀμφίμα-
χον, καὶ πρέπει ἀγωνίζεσθαι τοὺς ἱεροὺς ἄνδρας,
ὧν μέλος καὶ μέρος οὐ τὸ τυχόν καὶ οἱ κατὰ σέ-
τι ἂν τνικαῦτα ποιήσης αὐτός; Πῶς ἂν λαλήσης,
ἀπαγαγὼν σεαυτοῦ, καὶ τρόπον τινὰ ἐκτεμῶν τὴν
τε γλῶσσαν, τὰ τε χεῖλη, τὰ θεολογικὰ δηλαδὴ νοή-

A cantes antiqui sancti Patres mel conficiebant, et,
constructis ut alvearibus his libris, sermones
« dulciores super mei et favum » ibi inclu-
debant. Tales cupiebam esse apud nos qui in
primo ordine videntur esse monachi. Sed quia non
profanos libros solum, sed et nostros, quibus Deus
et divina altius cognoscuntur, parvi faciunt, volo
cum eis rationem ponere ne amplius sic insipient.

144. Qualia verba, o cælum et terra, antea ab
homine istius modi audiui! Acceperam alicubi esse
quemdam librum sacrum, quem Gregorius Theologus,
ignem spirans, egregia sermonis elegantia,
conscripterat. Multum deoris ille liber habebat;
fama illius apud multos narrabatur, sicque qui-
cumque audebant alliciebantur, et cum stupore
intuebantur; cumque viderentur internam et ex-
ternam speciem, delicis erant et admiratio men-
tis et oculorum. Cum igitur desiderium concepis-
sem illius egregii Gregorii operis videndi, ad rem
non perveni: reconditus erat, saltem pro me. Sta-
tim et tristis quæssivi a proposito, homine scilicet
conspicuo, et litterarum perito, quonam in loco
esset liber famosus. Qui, digito dexteræ quasi in
circulum agitato, nihil respondit. Et cum rursus
instarem, et rursus cum hilaritate interrogarem,
librum venditum esse dixit. Quæ enim, inquit,
utilitas illius? Et cum ira intus accederentur, et
paulatim ostenderetur, causam protulit insignis
ille monachus, sicque exposuit: Ad quid talium
librorum egemus nos? Postquam autem iram in
cachinnum convertissem, et exprobravissem di-
ceus: Cujusnam rei indigebitis, monachi fama
digni, si tales libros nihili facitis? me reliquit iste
homo retro conversus, nec amplius mihi ante oculos
affuit, tantum librorum amorem meum ægre ferens,
ut arbitrator.

145. Vos, o monachi, repellere vultis theologos
et quotquot eis similes sunt? Sic vobis inutiles sunt
qui de rebus divinis tractarunt? O Fauste, o Dal-
mate, o Theodore Studita, o Epiphani Cypriota, o
vos omnes pares mille sancti monachi! Siccine vos
vivēbatis! siccine sanctas tabulas ut nihilum repu-
tabatis, et ante corvos projiciebatis! O sancte
Epiphani, ad quid ergo tanta philosophia usque
ad satietatem repletus es, ita ut Deum exorares,
et suppliciter peteres nimiam tuam scientiam re-
laxare?

146. Eia age, ample monache, si aliunde assur-
git aliquod dubium ecclesiasticum, difficile, circa
quod pugnandum est, et si decet decertare sanc-
tos homines quorum membrum et pars sunt fra-
tres tui, quid tunc facies? Quomodo loqueris, cum
amoveris a te, et quasi secaveris linguam, labia,
scilicet sententias theologicas, quibus universæ

²⁸ Psal. xviii, 44.

solvuntur, quæstiones depravatæ, atque in sensum rectum revocatæ? Ad quid tunc tibi proderunt tua negotia? Quibus, quanto tempore præoccupatus remisisti studium bibliorum, atque cognitiones altiores, sublimiores, Deo proximas; non modo istius boni amorem non conceperas, sed unus eras ex persequentibus illud, hanc unam trinitatem noveras perfecte, et extollebas, adorationem in templo, cellulam tuam, et mensam, oblitus non satis esse ista vero monacho ad virtutem perfectam, et huic necessariam esse magnam scientiam; nec solam divinam dico, sed etiam excerptam ex historiis, ut dictum est, et alias maxime varias quibus quicumque inservire posset.

147. Et undenam sancti illi egregii sapientiam didicerunt? Numquid dum versarentur in vicis et in civitatibus, dum vias et semitas peragrarent, dum metas et rhedas currerent? Numquid cum secederent et omni studio indulgerent? Et quomodo homines qui a principio talibus laboribus non instituerunt, postea sunt repleti sapientia digna apostolis Dei, et vocem ediderunt tonitru similem, auditam usque ad extremum terræ? Numquid errantes circa composita, libere circumeuntes, forensibus insultantes, oculis et labiis annuentes, quosque non oportebat, inspicientes? Nonne potius libris legendis intenti doctrinam auribus concipientes artes manuales exercendo? Hæc amnia odio habentes pigri homines, non solum quasi super spinas in via vitæ ambulant, secundum eum qui dixit: « Ite pigrorum quasi sepes spinarum²⁰; » sed etiam rationem manifeste deponunt; id unum fere didicerunt, et bene norunt demittere fere ad os opertorium sui capitis, in platea ad acquirendam gloriam hominis abscondentis se: et si quæ nugæ offendant, mox attollere et elevare velum nigrum supra frontem, et usque ad verticem ut ore aperto insolescant, et vultum quasi meretricis habeant. Et tunc isto qui oculos demissos sigebat, eosdem magnificat ignem spirantes, terribilis videtur, eos accendit, turbat rationem, omniaque agit quibus qui assuefactus est vias non veretur et eas diligit.

148. Quem ergo te vocabimus, o monache? urbanum vel solitarium? hominem spiritualis solitudinis vel tumultus compitorum? habitantem in vicis aut in deserto? Nempe isto nomine, ut reor; si quidem civitatem a te frequentatam bono exemplo evacuasti. Ad extra debebas esse terrenus, et cælestis in abscondito, quod diligit Pater omnium, Deus: « qui videt in abscondito, et reddit manifesto²¹. » Tu autem assurgis, quasi sidus, et ad terram inclinaris; deprimeris quasi mandragora, aut alia arbor ex-

ματα, δι' ὧν ὡς ἐπίπαν αἱ στρεβλούμεναι συζητήσεις λύνονται, ἀποκαθιστάμεναι εἰς ὀρθόν; Εἰς τοσοῦτοι χρησιμεύουσι τότε τὰ σὰ πραγματικά; οἷς δὲ ὄρασι προσταλαιπωρῶν, ἀφίης τὴν βιβλιακὴν τριβὴν καὶ τὴν ὑψηλοτέραν ἀνάγνωσιν, καὶ ὑπερανγκιστήνην, καὶ Θεοῦ ἀποτομένην· οὐ μόνον οὐδὲ ἀναλαμβάνων ἔφεσιν τοῦ τοιοῦτου καλοῦ, ἀλλὰ καὶ κατηγινόμενος τῶν μετερχομένων αὐτό· ἐκαίην μὴν ἀκριβωσάμενος τριάδα κατὰ τὴν σὴν αὐχσιν, τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσκύνησιν, καὶ τὸ κελλίον σου, καὶ τὴν τράπεζαν· καὶ οὐκ εἰδώς, μὴ ἀρκεῖν τῶν τῷ κυρίως μοναχῷ εἰς ἀρετῆς ἐντέλειαν, ἀλλὰ προσδεῖσθαι αὐτὸν λίαν πάνυ καὶ γνώσεως. Καὶ εἰ λέγω, μόνος τῆς θειοτάτης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπὸ ἱστωριῶν, ὡς ἐβρέθη, καὶ ἑτεροίας δὲ πολυειδοῦς, δι' ἧς ἔχοι ἂν χρηστὸς εἶναι τοῖς ἐντυγχάνουσιν.

Β ρμζ. Ἡ πόθεν οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι ἄγιοι ἐσθῆσαν; Ἄρα γε ἀναστρεφόμενοι ἐν κώμαις καὶ πόλεσι, καὶ ἀναμετροῦντες βυμοτομίας καὶ στωπούς, καὶ τόρμαις καὶ βεγῶσιν ἐνδιαιτρίθοντες; Ἡ ἐγγωνιάζοντες, καὶ παντοίαις συγγινόμενοι ἀναψώσεσι; Ἡὼς δὲ οἱ μὴ τὴν ἀρχὴν τοιοῦτοις ἐπιβληχότες ὅλως πονήμασι σοφίας ὑστερον ἐνεπλήσθησαν, πρεπούσης ἀποστόλοις Θεοῦ καὶ ἐφθέξαντο βροντόφωνα, ἐξακούμενα ἕως περάτων γῆς; Ἄρα γε πλανώμενοι περὶ ἀμφόδους ἐκεῖνοι, καὶ βεμβόμενοι ἄνετα, καὶ διαλοιδορούμενοι τινὲς ἀγοραῖοι, καὶ ὀφθαλμοῖς ἐνεύοντες, καὶ μύλλοντες, καὶ τὰς ὄψεις διδόντες, οἷς οὐ χρῆ; ἢ βιβλίοις αὐτὰς ἐπαφιέντες, ἢ γούν ἀλλὰ σὺν τῇ ἐξ ἀκροάσεως ὡσφειᾷ προστετηκότες καὶ ἐργοχαίροις; Ἄ δὴ ἀκούοντες οἱ ἀεργοὶ λογικοὶ, οὐ μόνον ὡς ἐπὶ ἀκινήτων ἐν τῇ τοῦ βίου βαδίζουσι τριβῶν, κατὰ τὸν φέμενον ἀκάνθαις ἐστρωμέναις εἶναι τῶν ἀεργῶν ὁδοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐξαλογίζονται ἐντικρυς, ἐν μόνον τεχνωσάμενοι καὶ εὐ εἰδότες, καθελκύσται μέχρι καὶ αὐτὸ μικροῦ στόμα τὸ κάλυμμα τὸ τῆς κεφαλῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ δοκίσεως χάριν τῆς κατ' ἐπίκριψιν· εἰ δὲ που παρεμπέσοι φλυαρία βίου, ἀλλὰ τότε ταχὺ ἀναπέτλειται ἀνασυραμένους τὸ μέλαν παραπέτασμα ὡσπερ τὸ μέτωπον, ἕως καὶ εἰς αὐτὸν βρεχμῶν ἴνα τάχα γυμνῶ τῷ προσώπῳ θρασύνωνται, ὡς εἰ καὶ πόρνης ὄψιν εἶχον. Ὅτε καὶ ὁ τὰ πρὶν κατώβλειψ ἐκεῖνος ἀναπετάσας τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὄσσι καὶ πυρπνόους, δεῖνὰ ποιεῖ, φλέγων θυμῷ, κυκῶν τὸν σύλλογον, πάντα δρών, δι' ὧν ἐντρέψας οὐ καταίσησθαι τὴν λεωφόρον, ἦν φιλεῖ.

Δ ρμη'. Τί σε τνηικαῦτα προσερούμεν, ὦ μοναχῆ; ἀστικόν, ἢ ἐρημικόν; γωνίας ἄνθρωπον πνευματικῆς, ἢ ἀμφόδου πολιτικῆς; κωμοπολίτην, ἢ ἐρημοπολίτην; Ναί, οἶμαι, τοιοῦτον, ὡς ἐρημοῦντα τὴν ὑπὸ σοῦ τριβομένην πόλιν μιμήσεως ἀγαθῆς· Καὶ μὴν ὡφειλες ἐπίγειος μὲν εἶναι τὸ φαινόμενον, οὐράνιος δὲ τό γε κρυφίον, τὸ φίλον τῷ κοινῷ πατρὶ, Θεῷ· ὅς βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδίδωσιν ἐν τῷ φανερῷ. Σὺ δὲ ἀλλὰ ἀρθριάζεις μὲν τῷ σχήματι οὐρανοδάμονος δίκην, προσκίρυφας δὲ τῇ γῆ καὶ

²⁰ Prov. xv, 19. ²¹ Matt. vi, 4.

προσέφυκας, ὡσεὶ καὶ μανδραγόρας, ἢ ἄλλο τι δυσέκαστατον. Ἡ « τῷ Θεῷ » φησὶν, ἢ « τῷ μαμωνᾷ. » Ἡ γὰρ ἄλλως; Οὕτω δὲ καὶ ὁ πρὸς ἀληθιαν μονάζων, ἢ τῷ κόσμῳ πάντως, ἢ τῷ φροντιστηρίῳ. Δυάζεσθαι γὰρ οὐκ ἔστι τὸν ἀληθῶς μονάζοντα.

ρμθ'. Σεμνὸν πᾶρά τοῖς πάλαι σοφοῖς ἡ μονὰς, διὰ τὸ εἰς ἑαυτὴν ἐστράφθαι, καὶ ἀδιαστάτως ἔχειν· καὶ ἀρχὴ μὲν ἀριθμοῦ τεθεῖσθαι καὶ πληθυσμοῦ αἰτία, μὴ μέντοι καὶ αὐτὴ πολύχρους εἶναι καὶ εὐσχιδής. Διὸ καὶ εἴς τι θεῖον ἐτάσσεται, καὶ τῆς τῶν ἀγαθῶν συστοιχίας προσκείμετο ἐν τῇ φιλοσόφῳ καταγραφῇ. Καὶ οὕτω μὲν σεμνὸν ἡ μονὰς. Ἡ δὲ δυὰς, πρώτη τῶν ἐφεξῆς ἀριθμῶν, διάστασιν μελετήσασα, καὶ ὅλον ἀποσχισθεῖσα τῆς ἀρχῆς, καὶ πλήθους κατάρξασα, τόλμα ἐπεκλήθη, οὐ πάνυ σεμνῶς, ἀλλὰ σκωπτικώτερον. Καὶ τοίνυν ἀπ' αὐτῆς καὶ τὴν κακοπάθειαν οἱ τὰ τοιαῦτα σοφοὶ « δύνη » ἐκάλεσαν, ὡς τὴν κατὰ σῶμα στοιχειώδη καθ' ἡμᾶς ἐνόησαν δυάζουσαν κατὰ τε τὸ πάσχον καὶ τὸ ποιοῦν. Οὐκ οὖν καὶ τοῖς ἔσω καὶ τοῖς ἔξω μεριστέος ὁ μοναχός, ὡς οὕτως ἀντι τοῦ ζῆν μονάζε δυάζεσθαι (ὅπερ οὐκ ἐτάξατο), καὶ ἐντεῦθεν ἀφιλοσόφως διαχέεσθαι εἰς πληθυσμὸν οὐ θεοφιλή.

ρν'. Εἰ δ' ἴσως, ὡ μνασθηριακῆ, προφέρεις ἡμῖν εἰς ἀθώωσίν σου ἐκεῖνο τὸ μακαριστὸν, ὡς ἄρα, καθὰ ἡ εὐαγγελικὴ Μαρία, ἢ πρὸς τοῖς ποσὶν αἰετοῦ Ἰησοῦ, δέεται καὶ δευτέρας τῆς Μάρθας, τυρβαζούσης, καὶ οὐχ ἄπλως, ἀλλὰ περὶ πολλὰ οὕτως θυσασθήσεται καὶ ἡ μοναχικὴ ἀδελφότης· δός μοι τὴν Μαρίαν ἐνταῦθα, τὴν ἐκλεξαμένην μερίδα, ἥτις ἀγαθὴ οὖσα, οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς· καὶ ἰδὼν αὐτὴν, συγγνώσμαι τῇ κατὰ σε Μάρθα τῆς τύρβης· ἄλλως γὰρ οὐκ ἀμεμπτον Μάρθαν μόνην εἶναι τὸ φροντιστήριον. Οὕτω πως καὶ ὁ τοῦ Ζαχαρίου οἶκος, καὶ ὁ τοῦ μεγάλου Ματθαίου. Ζαχαρίας μόνος ἦν ποτε, καὶ Ματθαῖος μόνος. Ἄλλ' ὕστερον ἀφέντες τὸ τοιοῦτον μονάζον, ἐπλήθυναν ἑαυτοὺς ἀρεταῖς· καὶ τοῦ κόσμου ἀπαναστάντες, ἐκόλλησαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὀπίσω τοῦ Θεοῦ· καὶ ἔκτοτε πορευόμενοι, ἐπορεύοντο βάλλοντες τὰ σπέρματα αὐτῶν ἐπ' ἀγαθῶ τέλει, ᾧ καὶ προσέσχον, χρυσοῦν θέρος δρεψάμενοι. Οὐ σὺ πῶς ἂν ἐπιθράξῃ, ὁ κατὰ κόσμον μὲν γλίσχρως πονησάμενος τῇ γαστρὶ, καὶ διὰ τοῦτο καταγνοὺς ἐκαίνου, καὶ μεταβαλὼν εἰς τὸν κρείττονα βίον, πλεονάσας δὲ ἐκ τῆς τότε πονηρεύμασι; Τί κερδαίνεις μοναχός τῆς μετατάξεως, τῆς προτίρας ὦν τάξεως; Σύμφορόν σοι στραφῆναι εἰς τὸν πρῶν ἡμετον, καὶ ὀλίγοις κακοῖς ὑπεύθυνον εἶναι, ἢ περ τῷ καθαρῶ ἄσμεκτον.

ρνα'. Δός μοι τὸν ὠφελούμενον ἐκ τῶν σῶν μοχθηριῶν Ἄρα γε τρέφεις ἰσχυρὰς πατέρας; Καὶ ἀγίοις ἐκείνοις οὐσι μοχθεῖς, αὐτὰς χορηγῶν; Καὶ οὕτω μερίτης αὐτοῖς γίνῃ τοῦ καλοῦ, καθὰ καὶ ἡ ὀμνουμένη Μάρθα τῇ Μαρίας; Καὶ μὴν ἐν τῷ κατὰ

A tractu difficilis. Aut Deo, inquit, aut mammonæ. Quid enim aliud? Eodem modo vere monachus vel mundo totaliter, vel monasterio. In duas partes enim scindi non potest verus monachus.

149. Sacrum aliquid apud veteres philosophos erat unitas, quia in se ipsa sistit, nec habet divisionem; ea principium numerorum ponitur, causa multitudinis, nec tamen multicolor est, aut divisibilis. Ideo habetur ut aliquid divinum, in serie bonorum primo statuitur a scriptoribus. Sic sacra erat unitas. Duo autem, primus subsequentium numerorum, divisionem significans, quasi separata a principio, multitudinis initium, audacia vocabatur, non plane serio, sed quasi ridendo. Exinde miseriam philosophi dixerunt duplicem, quasi primæva corporis nostri unitas in duas partes scinderetur, in pati, et in agere. Neque ergo rerum externarum et internarum particeps esse debet monachus, ita ut pro vita unica dupliciter (quod non promiserat), et deinde in multitudinem Deo odiosam irrationaliter diffundatur.

150. Si autem ut justificeris, o monache, hanc beatitudinem nobis profers, nempe Mariam illam evangelicam, quæ semper ad pedes Jesu sedebat, eguisse Martham secundam se turbante, non circa unum, sed « circa plurima »⁸², et eodem modo in duas partes dividendam esse monachorum fraternitatem; da mihi extemplo hanc Mariam, quæ partem elegerat bonam, non auferendam ab ea; quam cum videro, Marthæ tuæ turbationem condonabo; aliter enim Martham sola monasterium non erit absque vituperatione. Sic aliquomodo Zachæi domus, et magni Matthæi, solus erat aliquando Zachæus. Solus et Matthæus. Postea autem cum hanc solitudinem reliquissent, virtutibus seipsos repleverunt, et assurgentes e mundo animas suas Deo agglutinauerunt, extraque exeuntes ibant mittantes semina sua in finem optimum, quem consecuti sunt accepta messe aurea. Quem qua ratione tu obtinebis, qui in mundo vix ventri laborasti, eoque ob hanc causam condemnato, in meliorem vitam transiisti, quique exinde malis artibus major effectus es? quid monachus a conversione, a prima conditione lucris? Melius tibi erat ad priscum vomitum reverti et parvis malis obnoxium esse quam accedere ad vitam impollutam sordes non extersas trahere. βίῳ προσδάντι ῥύπον διὰ κακοπραξιῶν ἐπισύρασθαι

151. Da mihi hominem de tua malitia proficientem. Nutrisne patres ascetas? Et hi cum sint sancti, tu dux eorum malignus es? Siccine bonorum eorum es particeps, ut Mariæ Martham prædicta? Vide ergo in torrente qui juxta te est; si quis

⁸² Luc. x, 41.

sollicite fodiens metallicum pulverem lavat, paleas brevis auri aut argenti obscuro eligit, et reliquum metallum, particulas æreas vel aciei atoma non adducit ad lucem, omnia vero grana projiciuntur. Cur autem alia atque isti fratres non agis, et tuos labores inter indigentes non dividis? Et quam multis indigentibus facile et large dividis, qui non solum mendicos ad ditandum, sed etiam, ubi possibile est, rapis sub prætextu œconomiae monasterii? Qui semper colligis, et nunquam dividis, ut imperat Deus monachis magnæ civitatis, solis, ut videtur, et quibusvis alibi eorum similibus. Huic enim loquenti vos non obtemperatis.

152. Si tamen, o prælate, concedendum est monachos circa plurima turbari posse, et debere in mundo conversari; quam ob causam tu manu propria istum laborem suscipis, cum alios habes operarios? Cur ipse non instas iis rebus, quarum sollicitudo a Deo tuis credita est, et apostolos vulgo ministraturos non mittis? Sed frequenter cum eis egredieris, ut centurio; et monachis nonnullis ad sequendum in acie extrema ordinatis, aliis autem ad caput præpositis, ipse medius agis triumphum? et vias præteriens januas effringis? Si potentium, forte gloriosum esset, sed privatorum plerorumque, et minime procerum. Quarum cum velum externum reductum fuerit, multa juga in limine manentia ascetam intus esse indicant, spiritualiaque peragere. Num ignoras maxime invium esse quemlibet ascetam, et ideo turbæ invium, sed difficile obvium? Qui si quando exire cogitur, metuit maxime ne inter delicias triumphet, circuitum quibusdam tenebris involvit, ne a mundanis videatur, qui cœlestis esse præsumit. Cur ergo (ut loquar majora), cum magno Deo promiseris, similibus operibus non sanctificaris? et isto modo celebratus, et factus insignis, non trahis discipulos, allicisque magno fune, scilicet vinculo charitatis? ita ut necesse non sit te ad alios exire, sed ipsi ad te alliciantur ex admiratione, te invocent cum studio dicentes: « Quando veniam et apparebo ante conspectum⁸³ divi monachi? » ἄλλους φοιτῶν, ἀλλ' ἐκείνους ἐπὶ σὲ ἤκειν ἁγιασμοῦ « Ποτε ἕξω, καὶ ὀφθῆσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ ἐνθέου μοναχοῦ; »

153. Sed ad quid ista dicere hominibus quos esset utilius extra cœnobium degere, quam intra remanere? Exinde enim emissi licentiam nihil omnino agendi censentur habere. Aliquid tamen videntur agere, si non aliud, saltem nudantes pedes, atque sensibus late percipientes; in asceterio autem dum remanent, quasi manibus et pedibus careant, omnino otiosi usque ad mortem perseverant. Litteras quidem non noverunt, cum plerique ex officinis veniant, aut aliam artem exercuerint; et non dico de quibuscumque, sed et de peritioribus artificibus; multi compitorum etiam sunt incolæ, ita ut neque librorum casulas ad acquirenda spi-

σε χειμάρῳ εἴ τις ἐπιμελῶς ἀνορόσσων ἀπαθὴ τὸν χοῦν μεταλλευτικῶς βραχύ τι ψῆγμα χρῶσθαι ἀσῆμου ἀργύρου ἐκλέξεται· τὸ δὲ λοιπὸν τῆς μολίας μήποτε οὐδὲ χάλκεα παραυγάζει φηγμάτων σιδηρᾶς ἀτόμους· ἀλλὰ τὸ πᾶν ψαμμῖα εἰσὶν ἐβλητα. Τί δὲ ἀλλὰ τοιοῦτοις μὲν ἀδελφοῖς οὐκ ἀποματὰδίδως δὲ τῶν σῶν πονημάτων τοῖς ἐνδείαι; ποίοις ἐκείνοις ἀπραγματεύτως ἐνδαφιλεύη πᾶν ὁ μὴ ὅτι γε μεταίτων τὰ εἰς πλουτισμὸν, ἀλλὰ πῶς δυνατόν, καὶ ἀφαιρᾶζων προφάσει τῶν μονῆς; καὶ ἀσὶ τοῦ συνάγειν ὧν, οὐκέτι δὲ καὶ σκορπίζειν, ὡς ἐπιτάσσει ὁ Θεὸς τοῖς μεγάλαις μόνοις, ὡς ἔοικε, καὶ τοῖς, ὅσοι ἄλλοθὶ πᾶσι αὐτοῦς. Ἔμεις γὰρ αὐτῷ διαλαλοῦντι κωφεύομεν.

ρνβ'. Τίως γε μὴν, ὧ προκαθήμενε, εἰ καὶ ἐπιχρῆναι τυρβάζειν τοὺς μοναχοὺς ἐπὶ πολλαῖς κοσμικῶς ἀναστρέφεσθαι· τί δὴ ποτε σὲ αὐτῷ ἀναδέχῃ τὸν τοιοῦτον κόσμον, ἄλλοις ἔχων καὶ τηρούς; Τί δὲ μὴ αὐτὸς μὲν προσέχει, οἷς χρῆ προσανέχειν τοὺς κατὰ σὲ θεϊότερον, ταῖς δὲ τῆρ ἀποστόλους πέμπεις διακονήσοντας; ἀλλὰ τῆ προερχόμενος ἄμα ἐκείνοις, ὡς οἷα καὶ φαλαγγίης, καὶ τοὺς μὲν τῶν μοναχῶν οὐραγοὺς ἐπιτάξας, τοὺς δὲ ὡς εἰς στόμα προβαλλόμενος, μὴ αὐτὸς πομπεύεις; καὶ προφορούμενος τὰς ὁδοὺς θύρας ἐκτρέβεις; Καλὸν μὲν ἴσως, εἴαν δυνατόν ἦεν· πλὴν ἀλλὰ τὰς πλείους ἰδιωτικὰς, καὶ ἐπιστήμους· ὧν τῆς ἔσω ἀύλαίας ἀποστενωμέναι τὰ πλείω τῶν ὑποζυγίων θύραζε μένοντα καὶ νύουσι εἶσω εἶναι τὸν ἀσκητὴν, καὶ καταρτίζειν πνευματικὰ. Οὐκ οἶδας, ὅτι ἀπρόσιτος ὡς ἐπιπᾶς ἀσκητῆς, δι' αὐτὸ δὲ καὶ ἀπρόσιτος τοῖς πολλοῖς, ἢ δυσπρόσιτος, εἰ δὲ ποτε καὶ προΐεναι τὸν τοιοῦτον, ὀκνεῖ πάντως ἐκείνους θριαμβεῖ ἀβρότερον, τιθέμενος τῇ ἐντροπῇ ἀποκρυφῆναι μὴ καὶ βλέποιο τοῖς τοῦ κόσμου ὁ τῆν πρό ὑπερκόσμιος. Διατί δὲ (ἵνα τι καὶ μείζον εἴμεγάλα ὑπεσχημένος τῷ θεῷ, οὐκ ἐνθεάζεις πράξει κατ' ἐκείνα; καὶ οὕτω καταμνησθεῖς ἐξήκουστος γεγονώς, ἐφέληκται τοὺς μανθάνοντας σπῶμενος ἐν σχοινίῳ μακροῦ, τῷ κατ' ἀρετὴν λονότι; ὡς ἐνταῦθεν μὴ ἀνάγκη εἶναι σε παρὰ χάριν, καὶ πῶς καὶ ποτιῶσθαι, λέγοντας ἐπιθυμητῶν;

ρνγ'. Τί δ' ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἀνθρώποις, οὓς μὲν ἄλλο συμφέρον ἢν ἔξω τοῦ φροντιστηρίου διακρίω ἢ περ ἐνδοῦ μὲν εἶναι; Ἡροεινηγεμένοι μὲν γὰρ ἐκεῖ ἀδειάζειν δοκοῦσι τοῦ πάντη ἀργεῖν. Καὶ τι φησὶ ποιεῖν, εἰ μὴδὲν ἄλλο, ἀλλὰ καὶ τοὺς πύγυμνάζοντας, καὶ ταῖς ἀσθήσεσιν εἰς πλατὺ ἐργαζοῦντες· τοῦ δὲ ἀσκητηρίου ὄντες, πανταλῶς ἐπιπᾶσι ἀποκαρτεροῦσιν, ὡς εἰ καὶ ἄχειρες ἦσαν ἄποδες. Γράμματα μὲν γὰρ οὐκ οἶδας, ἐξ ἑρπῶτων οἱ πλείους ἤκοντες, καὶ ἄλλως δὲ χειμᾶται ὄντες· καὶ οὐδὲ οἱ τυχόντες, ἀλλὰ ἐπιπᾶσι βάνασοι· πολλοὶ δὲ καὶ τριόδων τριβῶν· ὡς οὐτε περιέλευσις ἐν αὐτοῖς βιβλιακοῦ ἔμπροσθεν.

⁸³ Psal. xli, 3.

ἄμφοριαν πνευματικῆν, οὕτε ἀκρόασις ἀναγνώσμα-
τος ἱεροῦ, πλὴν εἰ ἄρα ἐν καιρῷ κοινῶδιακῆς ἐστι-
άσεως· ὁ καὶ φαίης ἂν ἐπιτραπέζιον εὐρίσκων
ἔδεσμα, ὡς οἶα τοὺς λόγους οὕτω τοῦ Θεοῦ ψωμι-
ζόμενος.

ρνδ'. Καὶ ἔστι μὲν καλὸν καὶ αὐτὸ παρά γε τοῖς
καὶ μανθάνειν ἐθέλουσι καὶ ἀναμιμνήσκεισθαι, ἵνα
εἴη μείζον κἀνταῦθα τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον· σὺ δὲ
ἀλλὰ παροϊμακὸν τι ζῶον ἀκούεις λύρας ταύτης
πνευματικῆς, ὑπερηχῶν τὴν ἡρεμαίαν ἀναγνώσειν
τῷ τε κόμπῳ τῶν μασημάτων, καὶ οἷς τὰ πολλὰ καὶ
ἐν τῇ τραπέζῃ βλασφημεῖς, καὶ μάλιστα ὅταν σπανίζῃ
ἐταιρίας τὸ ἐστιατόριον. Φίλων γὰρ τοὶ παρατετυ-
χηκότων, βαθεῖα νηνεμία κοσμεῖ τὴν τράπεζαν, τῆς
δεσποίνης ὑποκρίσεως διοικονομουμένης τουτὶ τὸ
καλόν. Οὕτε τοίνυν, ὅπερ ἔφαμεν, ἀνάγνωσις ἐν τοῖς
ἀνατεταγμένοις μοναχοῖς, οὕτε καλῶν ἔργων ἐπι-
βολή, ὧν ἀπέχουσι τὰς χεῖρας ὡσεὶ καὶ τινος μιά-
σματος· τάχα που καὶ εὐλαβῶς ἔχοντες ἀκκισμοῦ
λόγῳ ἢ σικχασμοῦ, μὴ καὶ δυσγενὲς εἴη καὶ ἀτιμο-
ποῖον μοναχοῖς τὸ ἐν δέοντι χειρουργεῖν. Κἀνταῦθεν
ἀργολογία πολυτεύονται παρ' αὐτοῖς, ὧν οὐδὲν κέρ-
δος πνευματικόν. Καὶ τοῦτο μὲν ζῆτικώτερον, ἐπεὶ
καὶ ζῶοις ἀλόγοις τὰ τοιαῦτα ἐμπέφυκε. Καὶ αὐτὰ
γὰρ μηδὲν τι πεφυκῶτα διαπράττεσθαι, οὕτω πως
διατίθενται. Ἄδουσι μὲν γὰρ, ὅσοι τῶν ὀρνίθων εὐ-
φυῶς ἔχουσιν. Ὅσα μὴ τοιαῦτα, ἢ κλάζουσιν, ἢ
κράζουσιν, ἢ στρουθίζουσιν, ἢ ἄλλως ἠχοῦσι· βρυ-
χῶνται δὲ ἕτερα, καὶ μυκῶνται ἄλλα. Τὰ πάντα δὲ
δικαινοῦνται πρὸς ὄρεξιν ἀργοφωνίας τινός, εἰ οὕτω
χρῆ ὀνομάσαι. Οἷς ὁμοίως ἀργοκογοῦντες καὶ οἱ
ἀεργοὶ μοναχοί, μικρόν τι ποιοῦσι κακόν. Ἄλλ' ὅτε
τις τῶν ἀπάντων τολμήσει μὴ ἐπαινεῖν τοὺς τοιοῦ-
τους ὡς καὶ ἄγιοις, καὶ λογίοις, καὶ θαυματουργοῖς,
μηδὲ καταταίνῃ βήσεις μακρὰς ἔγκωμιων ἐπ'
αὐτοῖς — ὧ τῆς ἐνταῦθα λοιπῇ ἀργολογικῆς ἐπεξε-
λεύσεως, ὧ τῶν συμομαχιῶν, ὧ τῶν ἀντιλογιῶν!
μᾶλλον μὲν οὖν, ὧ τῶν πολέμων, ὧ τῶν συρράφων,
ὧ τῶν καταγραφῶν! Οὐδ' ἂν βασιλεὺς βλασφημοῦ-
μενος, οὕτως ἐπιελεύσεται, οὐδ' ἂν θεὸς αὐτός. Οὕτως ἐπιεικῆς οἱ μοναχοί, μοναχοί, ὡς ἐτάξαντο·
οὕτως ἡσυχοί.

ρνε'. Τί δὲ ἄρα καὶ βούλει, ὧ μοναχέ; Μακαρι-
σθήσῃ εὐκαίρως; Ναί, φησί. Πατήρ γάρ εἰμι· πατρί
δὲ ἀντιλέγειν υἱὸς οὐκ ἔξεστι. Καὶ μὴν, ὧ κατὰ
τὸ πάτερ, δίδεται καὶ υἱῷ, εἰ μηδενὸς ἐτέρου κακουρ-
γήματος, παρανομίας γοῦν ἄλλοισιν τὸν γεννᾶμενον. Δ
Εἰ γοῦν καὶ σὺ παρὰ τὸν μοναχικὸν κανόνα πράττων
παρνοεῖς, καὶ οὕτω παρνομεῖς, τί δυσχεραίνεις
τὴν ἐπὶ παροινίας γραφήν; Ἐοικας δὲ ἄρα τοὺς
αἴτιωμένους παρακρούεσθαι, ἵνα καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἀρ-
χιερέως μέμφιν ἐκφύγης, τοῦ μείζονος πατρὸς ἢ κατὰ
σέ, τοῦ εἰς τύπον Θεοῦ. Λέγω δὲ σοὶ τολμήσας, ὡς
εἰ μὴ ὁ ἐπίσκοπος, τίς ἄρα ἕτερος θαρρήσει πρὸς σέ
λαλῆσαι; Ποῖος δὲ κακῶν ἀφήσει σε ἀδίσποτον,
ἀκυρίευτον, ἀναρχον, ἀκέφαλον, ἀνεκλόγιστον, ἀλο-
γοπράγματον; Οὐδὲν ἔθνος ὑβασίλευτον· οὐκοῦν οὐδέ
τις λαὸς Θεῷ κεκληρωμένος ἀναρχός ἐστιν. « Ἐξ
ἄρα δὴ τι ἔπειτα θεὸς φρένας ὤλεσεν, » εἰ οὕτως
ἀλλοφρονεῖς· δε ἀξίων πάντοθεν ἀνεξέταστος εἶναι,

A ritualia circumeant, neque audiant sanctam le-
ctionem, nisi forte cœnæ communis tempore, quem
cibum diceres menses apponi, velut si verba Dei in
frustra resecentur.

154. Istud etiam bonum est cupientibus dicere et
meminisse, licet opus secundarium primo majus
sit. Tu autem vile quoddam animal bene notum,
audis longe diversa ab ista lyra spirituali; le-
ctionem modestam strepitu convivii opprimis, et
frequentibus blasphemiiis ad mensam, præsertim
cum sodales e cœnaculo absunt. Amicis enim ad-
stantibus, mensam decorat altum silentium, hoc
bonum ministrante et docente hypocrisi magistra.
Apud prædictos monachos, ut diximus, neque lectio,
neque bonorum operum exercitatio, a quibus
velut a sordidis rebus manus amovent; haud scio
an timentes, quasi cum simulatione et fastidio, ne
sit indecorum et monacho indignum ubi opus est
manus admovere. Hinc vana sermocinatio, e qua
nullum lucrum spirituale, apud eos frequentatur.
Hoc autem et animalibus convenit, quibus ratione
carentibus natura illud inditum est. Ea enim ad
agendum nihil ordinata, isto modo disponuntur.
Canunt aves, quæcunque ad id idoneæ sunt, dum
omnia alienæ speciei animalia vel clangorem, vel
crocitum, vel pipatum, aut aliam vocem edunt;
alia fremunt, mugiunt alia; universa ad vanam
quandam garrulitatem excitantur, si hoc nomine
utendum est. Ad quorum exemplum monachi otiosi
vana loquentes, malum quoddam parvum operan-
tur. Ubi ergo nonnulli de turba istos de sanctitate,
aut de intelligentia aut de miraculis audent non
laudare, nec longos laudis sermones ad eos pro-
tendere: O vanam locutionem clamant, et ultionem!
o bellum acre! o injurias! vel potius o prælia, o
dolos, o detractiones! Neque rex conviciis appeti-
tus, neque ipse Deus ulciscitur. Sic modesti mo-
nachi, monachi sicut destinaverunt, sic tranquillii.

155. Quid vis igitur, o monache? Libenter magni-
ficaberis? Utique, ait. Pater sum, et patri filios con-
tradidere non licet. Sed, qui patrem te jactas, con-
ceditur filio patrem de insaniam arguere, si non de
alio quocunque vitio. Quoniam ergo contra mo-
nachicum canonem agens insanis, et sic peccas,
quid accusationem insaniam fers impatienter? Ac-
cusatores repellere videris, ut convicia pontificis
magni patris, vel juxta te, ejus qui locum Dei
tenet, effugias. Ego autem tibi fidenter dico: Si
non episcopus, qui alius tecum loqui audebit?
Quodnam jus relinquit te sine magistro, sine do-
mino, sine principio, sine capite, sine ratione,
sine ordine agentem? Nulla gens rege caret; id-
circo nec populus Deo consecratus sine duce erit.
Ex hoc intellectum Deus abstulit, si isto modo men-
tem alienas, qui cum ex nulla parte velis obser-
vari, simile aliquid agis, quasi recusaret aurum cum

ere mixtum, ideoque impurum, probationem per ignem. Hoc autem neque patriarchicum caput effugit ipsum; sed certo tempore ab eo pro quibus oportebat ratio poscitur. Et ipse Deus cum bonitate rationem reddens, homines sibi amicos sustinet interrogantes: Quare, Domine, hoc et istud agis? ut deinde convincat. Aliquando etiam misericorditer conversus ad eorum placita inclinatur.

156. Tu autem vere maximus es, major omni ratione reddenda, et idcirco super Deum ipsum elevatus, qui plane renuis apostolice observari. Talis cum sis, quid a principio cum in tonsura rationes, interrogationes et quæstiones audires, cor tuum valide non confirmasti, nec consilio potenti restitisti interrogantibus frequenter, ne simul progredientes te in retia ineluctabilia et molesta inducerent: sed tam facile subiisti, et nulla re objecta spondidisti? Quia ergo a principio humiliari concessisti, in posterum audi profutura licet invitus, convincere, esto sapiens, secundum consilium Salomonis. Ama te integrum esse, si non ut Prometheus (17), saltam quasi Epimetheus.

157. Memento, ergo multa irrationabilia animalia clamoribus admonita, cum errant, corrigi. Quanto magis id homo cupiet, et quæret, et cum invenerit beatus erit! De hoc sexcenta exempla licet aliunde quoque colligere; satis erit quod sequitur. Ferunt Maurorum mulieres, cum leones circa pagum aliquem erant, viris absentibus (abundat enim istis feris Maurorum regio), injuriis et conviciis impetere solitas esse. Quid ergo leo regius, adeo egregius, non erubescit, ad personas non validas venire, quibus nec robur manuum, nec aliquid virile est? Quibus auditis dicunt leonem rubore affici, quasi inspirante natura rationabili, verecunde se convertere, atque ad propria reverti nihil mali inferentem. Cur ergo tu leo esse adversus mundanas passiones edoctus, non modo velum pudoris ori tuo non imponis, cum solitam modestiam relinquis, cum ad mundum transfugis, et ob hanc causam corripieris, sed etiam rugiens ut leo objugantes proteris, et vis dilaniare? Didiceras tamen injurias injuriis non repellere, et mala patientis non minari.

λέντειον ἐπιμπηδῆς, καὶ διασπαράττειν βούλει τὸν τετύπωκας, οὐκ ἀντιλοδορεῖν, ἀλλὰ καὶ πάσχων, μηδὲ

158. Ecce librum regulæ: accipe, lege, et condemna te ipsum. Cum absque pudore agis, o monache, cogita mortuum te impudentem esse. In tonsura enim mortuus es. Cum conviciaris, memento inter muta redactum blasphemias te proferre: non edoctus es sic loquacem esse. Desine igitur

(17) Prometheus et Epimetheus, ambo Jovis filii. Ferebant Prometheus res ante eventum prævidere; Epimetheus non nisi præterita noscere; unde de-

μοιον τι ποιεῖς, ὡς εἰ καὶ τι χρυσίον ὑπόχαλιον καὶ οὕτω κίβδηλον ἐθέλει παρατεῖσθαι τὴν διὰ πῦρος δοκιμήν. Καὶ μὴν αὐτὸ οὐδὲ πατριάρχικῆς τις διαφυγγάνει κεφαλῆ, ἀλλ' ἐν καιρῷ λογιστεύεται καὶ αὐτῆ, δι' οὗ ἐχρῆν. Καὶ θεὸς δὲ αὐτὸς ἀνέγεται ἄλλως, ἐπεικῶς λογιστεύων, ἀνθρώπων θεοφιλῶν καὶ πυνθανομένων. « Τί ὅτι, Κύριε, τὰδε καὶ τὰδε ποιεῖς; » Καὶ οὕτως ὑπομένει ἐπαναρρωτῶντας ἔθνη εἰς ἔλεγχον. Καὶ ποτε κατακαμπτόμενος ἐλεημῶως, ποιεῖ τὰ εἰς ἰλαρότητα.

ρνζ'. Πάνυ γοῦν σὺ μέγας οὕτω, καὶ ὑπὲρ πάντων λογοπραγίαν, καὶ διὰ τοῦτο ὑπέρθεος, ἀκυπροσπειρώμενος πάντη πάντως τὸ ἐφορεύεσθαι ἀποστολικῶς. Εἰ δὲ τοιοῦτος ἦσθα, τί δὴ τὴν ἀρχὴν, ὅτε κειρόμενος λογοπραγίας εἶχες, καὶ ἐρωτήσεις, καὶ κύματα, μὴ ἔσφιγξας τὴν καρδίαν σου στεβρῶς, καὶ ἰσχυρογνωμονήσας ἀντίστης τοῖς πολυπράγμοισιν ἐρωτηματικοῖς, μὴ καὶ συνελαύνοντες κατακλείουσι καὶ σὲ εἰς ἀποριῶν λίνα δυσδιάφικτα. ἀλλ' οὕτως ἐπραγμόνως ὑπέσας, καὶ κατέθου, ἀντιφωνήσας μηδὲν; Ὅτι γοῦν ὑπέμεινας ταπεινωθῆναι τὰς ἀρχὰς, ἕως τοῦ λοιποῦ καὶ ἕκων τὰ συνοίοντα. καὶ ἔλεγχου, καὶ γίνου σοφός, καθὰ ἡ Σολομώντιος ὑποθήκη βούλεται. καὶ ἀγάπα, οὕτω διορθούμενος, εἰ καὶ μὴ κατὰ Προμηθεῖα, δι' Ἐπιμηθέως γοῦν.

ρνζ'. Ἐνθυμήθητι ἐν τούτοις καὶ, ὡς πολλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ζώων ἐγκραζόμενα, ὅτε σφάλλονται, ἀνορθοῦνται. Τῷ παντὶ δὴ πλέον ὁ ἄνθρωπος καὶ ποθήσει αὐτὸ, καὶ ζητήσει. καὶ εὐρῶν εὐδρανήσεται. Καὶ ἦν μὲν ἐνταῦθα ἐπιλέξασθαι ἡμᾶς ὁμοιότητα μυρίαν πράγματος καὶ ἄλλοθεν. ἀρέσκει δὲ ὁμοῦ τὸ προτεθησόμενον. Ἰστοροῦνται Μαυροσίαι γυναῖκες, ἐπειδὴν περὶ τινὰ κόμην ἔκει που ἐπιχωριάσσωσι λέοντες, μὴ παρόντων ἀνδρῶν (πέπληθε δὲ θηρίων τοιούτων τὸ Μαυρούσιον κλίμα), ἐπιλαλεῖν αὐτοῖς ἐθάδι γλώσση ὀνειδισμούς, καὶ τὸ ἐνεῖδος. « Τί δὴ ποτε ὁ βασιλεὺς λέων, ὁ οὕτως ἀξιώματικὸς, οὐκ ἐντρέπεται, παρὰ πρόσωπα ἡκῶν μὴ ἀξιώμαχα, οἷς οὔτε βῶμη χειρῶν, οὔτε ἄλλο τι μετὸν ἀνδρῶν; » Καὶ ὁ λέων ἀκούων, αἰδεῖται, φασί, καθ' ὑποβολὴν τινὰ φύσεως ἑλλόγου, καὶ κατακύψας αἰδημόνης; ἐς τὰ οἰκεία ἤθη παλινოსσεῖ, μηδὲν τι δράσας δυσγενές. Τί οὖν μὴ καὶ σὺ, ὁ κατὰ παθῶν κοσμικῶν λέων εἶναι ἀποταχθεὶς, οὐ μόνον οὐ προῖσχε τοῦ προσώπου πρόβλημα αἰδοῦς, τῆς ἐθάδος ἡσυχίας ἀπανιστάμενος, καὶ διαβαίνων εἰς τὰ κοσμικὰ, καὶ ὀνειδιζόμενος δι' αὐτό; Ἀλλὰ καὶ βρυχώμενος ἔγκραζόντα σοι; Καὶ μὴν οὐ μόνον λοιδορούμενος γοῦν ἀπειλεῖσθαι.

ρνη'. Ἴδου τὸ βιβλίον τῆς συνταγῆς, καὶ λέον ἀνάγνωθι, καὶ κατάγνωθι σεαυτοῦ. Ὅτε ἀνεστῆταις, ὡ μὲν μοναχῆ, νόμιζε, ὅτι νεκρὸς ὢν ἀνεστῆ. Τέθνηκας γὰρ ἐν τῷ κείρεσθαι. Ὅτε κατακλείεις, ἐννοεῖ, ὅτι ἐν ἀφῶνις τεταγμένος, διαρθρῆσαι βλάστησαν. Οὐ γὰρ ἐτύπωσας οὕτω λέλος εἶπαι. Διὸ

riantur Græca nomina. Addebant etiam ab illo cautos et sapientes homines, insanes vero et impios ab hoc fuisse creatos.

ἄφες τοιαῦτα τερατουργεῖν ἐπὶ σοί, μὴ καὶ παροργίσης τὸν ὡς ἀληθῶς ὕψιστον θαυματουργόν. Στέρνα τύπτειν τέταξαι τὰ σὰ ἐπὶ μετνοίᾳ, οὐ μὴν κατὰ καρδίας τύπτειν τοὺς μικρὰ ἢ οὐδὲν αἰτίους· δάκρυα καταβρέειν ἐπὶ μεταμέλῃ τῷ ἔφ' ἁμαρτίαις, οὐ μὴν τυραννεῖν, εἰς δάκρυα ψάλλειν, οὐ κατακράζειν· ὀρθοστάδην ἄυπνος ἐντυγχάνειν θεῷ, οὐ μὴν ἐπ' ἀμποτέραις χυλεῦν ἰγνύαις ἁμαρτητικῶς· γόνυ κλίνειν ἐπὶ προσευχαῖς, οὐ κατακλῆν σέλη δίκην ληστοῦ· ὅποια καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς βλέπομεν. Ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτημία σου παραλαλείτωσαν τοὺς ὑπὸ σέ, καὶ λοιποὺς δὲ ἄλλους, ὄσους ἐξισχύεις· μὴ παραλύετωσαν δὲ τῆς ζωῆς φοβερώτερον. Ἄγκαλιζο γερσὶν εἰς πνευματικὴν χαρμονήν· μὴ σφίγγε εἰς πνιγμονήν.

ρνθ'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κοινῶς πρὸς τε τοὺς μαγλοσχήμενας καὶ τοὺς μὴ κατ' αὐτοὺς. Τοῦ λοιποῦ δὲ ἰδίᾳ καὶ τοῖς μήπω ἀπογραψαμένοις τὰ τελεώτατα ὀμιλητέον διὰ βραχέων εἰς μόνην ἀνάμνησιν· οὐ γὰρ οἶμαι ἀγνοεῖν οὐδ' αὐτοὺς, ἅπερ ἀκούσονται. Καὶ τῶς παρεκθετόν τὴν τοῦ μοναχοῦ κλήσιν, ὃ τί ποτε βούλεται. Ἦρεσε τῇ κατὰ σοφίαν ἀκριβείᾳ τὸ μόνον καὶ τὸν μόνον καὶ τὴν μόνην νοεῖσθαι μὲν καὶ ἄλλως ὁμωνυμίας νόμῳ, λέγεσθαι δὲ ποτε καὶ πρὸς τὸ συζυγοῦν τῷ ἄρτῳ εἰς τροφῆς ἀρτίωσιν. Οὕτω καὶ μόνος χιτών τινι πρόσεστιν, ὅτε ἀσυνδύαστός ἐστιν ἑτεροῖα περιβολῆ, ἧς παρούσης ὡς ἐν τινι συζεύξει οὐκέτι μεμόνωται ὁ χιτών. Τῷ δ' αὐτῷ λόγῳ καὶ μόνον ἔχειν λέγεται τις χλαῖναν, ὅτε τῆς ἐπιλοιπού συζυγίας, εἴτ' οὖν συστοιχίας, αὐτὴ διέσταται. Τὸ δὲ ὁμοιον θεωρεῖται καὶ ἐπὶ μυρίων ὄσων ἐτέρων.

ρξ'. Οὗτος δὲ ὁ λόγος ὁ κατ' ἔνοϊαν, ὃ μοναχῆ, ὅστις ποτ' ἂν καὶ εἴης, καὶ τῇ σῇ ταύτῃ κλήσει ἐγκάθηται. Τοιοῦτου τοίνυν οἶα καὶ τινος θεμελίου ὑποβεβλημένου σοί, ἀναμνήσομέν σε μετὰ βραχῶν λόγον, ὡς οὐ κατ' αὐτὸν οἰκοδομεῖς, ἀλλὰ τῷ ὑποκειμένῳ θεμέλῳ ἀνακλούσθόν σοί τὸ παρύψωμα. Ὁ γὰρ ἀποστολικὸς μοναχὸς, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, μόνος, οὐδὲν ὀφείλει ἔχων ἄλλο ζῆν, εἰ μὴ ἑαυτὸν, δίχα δηλαδὴ συζυγοῦντος τῇ κατ' ἄνθρωπον ζωῇ ἀπαντος πράγματος, ὅλον ἄτερ πῆρας καὶ βαλαντίου, τῶν καὶ ἀχρειωδῶν καὶ μοχθηροτάτων· εἰ καὶ τοῖς ἀφελεστέροις ἐν σμικρῷ τίθεται ἡ τῆς τούτων ἀποχῆς παραγγελία. Τῷ βαλαντίῳ μὲν ἐνταῦθα ὁ θησαυρὸς συνεκδέβληται, τῇ πῆρᾳ δὲ ὁ λοιπὸς χρηματισμὸς· σάκκος γὰρ τις καὶ ἂ πῆρα. Τῷ δὲ σακκίῳ δοχεῖον ἅπαν συνεπινοεῖται χρηματιστικόν. Ἐπίκειται οὖν καὶ σοὶ χρέος, ὃ εἰσαγωγικὸν μοναχῆ (ἀπὸ σοῦ γὰρ τό γε νῦν ἄρχομαι), γεγυμνωσθαι. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ χρῆναι τὸν μοναχὸν ἑαυτὸν καὶ μόνον ἔχειν. Γεγυμνωσθαι δὲ φημι οὐ τὸ περιεσθῆναι μηδὲν τι ἐς ἀναβολὴν, διατεθειμένον Βραχυμᾶνος δίκην γυμνοσοφιστοῦ, κατὰ τὸν πεσόντα ἐκ κοιτίας ἄρτι πρῶτως μητρικῆς (ὃ δὴ ποτε ἀγαθὸν καὶ ἡμετέροις ἁγίοις Πατράσι θαυμασίως ἐνέλαμψεν), ἀλλὰ τὸ τοῖς ἀναγκαιοτάτοις ἀρκεῖσθαι, καὶ μηδὲν τι περιεῖσθαι, λόγῳ δηλαδὴ περιττότητος. Τὸ δὲ οὕτω περιεβλήσθαι

A ista prodigia in te operari, ne ad iracundiam provocos excelsum miraculorum artificem. Pectus tuum per pœnitentiam percutere es informatus, non autem cor transigere parva aut nulla delinquentium: lacrymas effundere ex peccatorum dolore, non opprimere usque ad lacrymas; psallere, non clamitare, rectum et vigilem Deo adstare, non ambobus oruribus claudicando incedere: genua flectere ad orandum, non crura, more latronis, rumpere; quæ omnia apud nos frequenter videmus. Virga tua et baculus tuus consolentur subditos tuos et alios quoscunque poteris, ut quiete vivant. Manibus amplectere ad manifestandam spiritualem lætitiã, non stringe ad suffocandum.

B 159. Hæc omnia in communi ad monachos magni indumenti, et ad alios non similes dicta sint. Relinqua autem iis qui perfectionem nondum sponderunt, privatim, paucis verbis, ad solam recordationem proferenda sunt: eos enim dicenda ignorare non arbitror. Antea autem exponendum est nomen monachi quid significet. Placuit exquisita sapientibus has voces solummodo, solum, solitudinem pro diversis intelligi, quasi homonyma, et usurpari indifferenter, sicut panis proconficiendo cibo. Eodem modo unica tunica est alicui, cum vestimento alteri non jungitur, quo admoto, veluti quadam in unione, unica jam non est tunica. Eadem ratione unicum pallium dicitur aliquis habere, cum a reliquis conjunctis et proximis vestibus differt. Et similia de sexcentis aliis rebus dicenda sunt.

160. Hæc ratio interpretationis, o monache, aut quisquis tandem es, tuo proprio nomini adaptatur. Quo, ut fundamento, tibi supposito, te monebimus, post pauca verba, in eo non habitare; sed ei subtus jacenti adjiciendam esse aliam structuram. Apostolicus enim monachus, vel quod idem est, solitarius, vivere debet nihil aliud possidens quam seipsum, sine ulla vitæ humanæ adhærere faciente, ut sunt pera et oculi, et quidem minimi, et miserrimi, dummodo apud simplices sit alicujus momenti admonitio de his rebus deponendis. Namque in loculis thesauri depositi sunt, et in pera reliquæ divitiæ. Saccus enim est pera, et sacco intelligitur quod cunque divitiarum receptaculum. Tibi igitur, o monache recipiende (a te enim incipiendum est), necesse est nudari. Hoc innuitur, cum dicitur monachum seipsum, et se solum esse possessurum. Nudari dico, non nihil induendum servare, non se habere instar Brachmanni gymnosophistæ, velut aliquis nuperrime egressus de ventre matris (quod bonum apud nostros sanctos Patres mire enituit) sed rebus necessariis contentum esse, nihilque circumdare superfluum. Et indumentum hoc, aliquo modo nuditati non dissimile, quamlibet aliam vestem excludit, quia satis est, et quia retinenda est diæta solitudo monachis congrua.

γομνωσέως τινα λόγον ἔχον, ἐκβάλλει πᾶσαν ἄλλην περίθεισιν διὰ τὸ αὐταρκειας, καὶ φυλάττειν ἐν σοὶ τὴν εἰρημνὴν μόνωσιν τὴν μοναχοῖς πρόπουσαν.

161. Vere maxime necessarium est panis frustum; et æquo modicum vinum, similiter et obsonium modicum. Quæ cum habes, aliquo modo ut monachus non agis antemundum (habes enim aliqua ratione conjuncta), sed alio modo verus monachus videris. Inutilia enim a te amovisti, et cætera quibus conjungi necesse non est hominem vitæ continentis cupidum, non passionibus deditum, nec necessitates naturales prætergredientem. Taliter vivere si poteris (et potes omnino), ut elegisti, in solitudine vivas deinceps post ingressum tuum. Si autem impossibile fore cognoveris, egredere. Ad hoc enim tibi a regula temperis recogitandi est concessum, ut confisus remaneas, et diffidens abeas. Sed considerasti, in limine sancto constitisti, inter sacra benedictus es, et vestem apostolicam induisti. Remane ergo quasi apostolicus, et mox evangelicus monachus. Et duplici modo remanebis, non circumvolans mente, potiori parte naturæ tuæ, nec usus corpore ad liberum arbitrium. Aliter enim jussus ministrare, exhibis, et iterum redibis monachus, qualis exieras, impollutus mente et corpore. Et si quid redeunti referendum est, ad exemplum apis studiosæ id ages, nempe colliges et feres, ubi contigerit, aliquod bonum vel corporale donum christianum ex aliqua parte ad utilitatem monasterii, vel spirituale sive sanctis sermonibus auditis, sive piis desideriis in mentem acceptis. Sicque aliquid ab exterioribus lucratus, major evades propter egressionem. Absque jussu autem nec vilissimam lanuginem auferre licebit.

162. Sic ergo explicatum monachi nomen a nobis consideratum est, neque procul a recta ratione, ut arbitror. Sub alio respectu idem nomen licet inquirere. Apud plerosque solus quamdam excellentiam naturæ (aut numeri proprie significat, et hanc modo laudabilem, eam tamen aliquando vituperandam esse nemo negabit. Invenitur ergo aliquis solus dictus apud veteres philosophos, et solus inter dicendi peritos, et eodem modo inter justos, aut alios fortitudine conspicuos. *Solum* iterum a quibusdam transfertur ad malitiam, cui pessimus diabolus præficitur. Qui ergo apud mundanos homines monachus proprie dicitur, quisquis est, solivagus, sicut et solitarius veraci nomine dicitur, et facile solus; non profecto propter malitiam quam fugiens exivit de vulgo, es de communitate, et elegit monasterium; sed manifestus propter virtutem. Et insuper monachus in divina sublimitate solus est, qui appropinquavit ad Deum vere solum bonitate, secundum illum formatus est, insignitus est, et in illo evangelice permanere edoctus est, ne extra cum vulneratus mala extreme patiat. Propter

ρξά. Ἀναγκαιότατον ὁ ψωμός· εἰς ἴσον ἔρχεται καὶ μέτριος οἶνος· ὁμοιον καὶ τὸ σῶφρον ὄφον. Ταῦτα ἔχων, τρόπον μὲν τινα οὐκ ἀναστρέφει μοναχὸς ἐν κόσμῳ (ἔχεις γὰρ τι ὅπωσοῦν συζυγοῦν)· τρόπον δὲ ἄλλον ἀληθῆς πέφνηας μοναχός. Ἀπίζηξας γὰρ σεαυτοῦ τὰ περιττὰ, καὶ ὅσα μὴ ἀναγκαιῶν συνεζεύχθαι τῷ ἐγκρατευτικῶς ζῆν πραγματευμένῳ, οὐχ ὑπερπαθῶς, ὡς ὑπερβαίνειν καὶ τὴν φυσικὴν ἀπαίτησιν. Ἐὶ μὲν οὖν δύνασαι ζῆν ὅπως (πάντως δὲ δύνασαι), καθὰ καὶ προείλου, ζῆθι ἐν τῇ μονῇ τοῦ λοιποῦ μετὰ τὴν εἰσδρομὴν· εἰ δὲ καταγινώσκεις μὴ ἂν δυνησῆσαι, ἀπόδραμε. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ χρόνος κεκανόνισται σοι σκέψεως, ἵνα ἡ θαρβῶν παραμείνης, ἢ μὴ κτειθῶς ἀπέλθῃς. Ἄλλι μὴν καὶ ἐσκέψω, καὶ κατέθου ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ τὸ βήματος, καὶ εὐλογηθῆς ἱερῶς, καὶ τὴν ἀποστολικὴν ἐνεδύσω στολὴν. Παράμεινε τοίνυν ὡς ἀποστολικός, αὐτῆκα δὲ καὶ εὐαγγελικός μοναχός. Παραμεινεις δὲ διχῶς, μήτε τῇ ψυχῇ ἔξω βεβδόμενος, τῷ κρείττω πάντως μέρει τῆς κατὰ σὲ διαρτίας, μὴδὲ μὴν τῷ σώματι καταχρῶμενος εἰς αὐτεξούσιον. Ἄλλως γὰρ διακοπεῖν ἐπιτεταγμένος, ἐξελεύσῃ· καὶ αὐθὺς ἐξελεύσῃ μοναχός, ὁποῖος καὶ ἐξῆλθες, καθάρως καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν. Εἴ τι δὲ καὶ συνεισαγαγεῖν δεήσει ἐν τῇ ἐπαναστροφῇ, κατὰ μίμησιν αὐτὸ φιλεργῶ μελέσεως ποιήσεις, ἀνθολογήσας δηλαδὴ καὶ φέρων ἀγαθόν, εἰ μὲν παραπέση, καὶ σωματικὸν ἔκπεσεν φιλοχρίστου δωρεᾶς εἰς ὠφέλειαν τῇ μονῇ· ἄλλως δὲ γε νοερώτερον ἐν τῷ ἡ λόγους ἀγαθοὺς ἐνοήσασθαι, ἢ ἐνθυμήσαι ἀγαθὰς εἰσοκίσασθαι ἐν ψυχῇ. Καὶ οὕτω κέρδος τι ἔξωθεν πορισάμενος, ἔχῃς ἐν οὕτω σεμνύσασθαι διὰ τῆς ἐξελεύσεως. Ἐκφορησῆσι δὲ γε τῆς μονῆς δίχως κελεύσεως οὐδὲ ἄχνην λεπτοτέτην ἐξέστασι σοι.

ρξβ'. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἡμῖν ἡ τοῦ μοναχοῦ κλῆσις ἀκεπτουργμένη τεθεώρηται, οὐκ ἔξω, οἶμαι, ἀγαθοῦ λόγου. Ἔστι δὲ καὶ καθ' ἑτεροίαν ἐπιβολὴν τὸ αὐτὸ διαθεσθαι ὄνομα. Ὁ μόνος ἐν πολλοῖς ὑπεροχὴν τινα ἰδιάζειν δεκαὶ οὐσίας, εἴτε ποιότητος καὶ αὐτῆς ὅτε μὲν ἐπαινουμένης· οὐκ ἂν δὲ εἴποι τις ὡς μὴ καὶ ψεγομένης ἑτέρας ἔστιν οὐ. Ἐὑρηται γοῦν τις ἀποτεταγμένος μόνος ἐν φιλοσόφοις τοῖς πάλαι, καὶ μόνος ἐν τοῖς βητορεύειν ἡσκημένοις· οὕτω δὲ καὶ ἐν δικαίοι, καὶ οἷς ἡ ἀνδρία προσέσχεν. Ἀκητήκατο αὐτὸς τις ἄλλος τὸ μονήρης καὶ ἐν κακίᾳ, ἧς επικάθηται ὁ ἀρχέκακος δαίμων. Ὁ τοίνυν ἰδίως λεγόμενος μοναχός ἐν τοῖς κατὰ κόσμον ἀνθρώποις, ὅπως ἂν καὶ εἴη, μονήρης ἐστὶ καὶ αὐτὸς φωνυμίας λόγῳ, καθότι καὶ μονάζων εὐθὺς δὲ καὶ μόνος· καὶ οὐ δῆπου τὴν κακίαν, ἣν φεύγων ἔκπεσῃ μὲν τοῦ κοινοῦ καὶ πολλοῦ, εἴλετο δὲ τὸ μοναχικόν, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν δῆπουθεν. Καὶ ἔστι κερδὸν ὁ μοναχός ἐν ἐξοχῇ θειότατος μόνος, ὡς ἐὰν θεῶν προσχωρήσας, τῷ ἀληθῶς μόνῳ τὴν ἐπιδοτικότητα, καὶ πρὸς ἐκεῖνον τυπωθεὶς, καὶ χαρακτωρισθεὶς, καὶ μένειν εὐαγγελικῶς ἐν ἐκείνῳ ταχθεὶς· ἵνα μὴ ἔξω βληθεὶς, πάθοι τὰ πάνδηνα. Ὡστε κατ' ἐξοχῆς

τον ἀρετῆν ὑπεροχικῶς ὁ μοναχὸς ὠνόμασται, θειο-
τάτην ταύτην περιδυσάμενος μεγαλοπρέπειαν ὀνό-
ματος.

ρξγ'. Αὕτη δευτέρα ἡμῖν ἔννοια ἐρμηνείας ἐπὶ τῷ
μοναχῷ, τῷ ἀξυμβλήτῳ πρὸς τοὺς λοιποὺς, τῷ
ἀσυγκρίτῳ, τῷ ἀσυνδύατῳ, καὶ δι' αὐτὰ μονάζοντι
κατ' ἐξοχὴν, ὡς ἐβρέθη, ἐνάρετον, οὐ μὴν τυραννιῶ-
σαι· ὡς δοκεῖν τὸν κειράμενον μόνον οἰκεῖν ἐπὶ τῆς
γῆς, μήπου δὲ καὶ συνθλίβεσθαι, μὴ χωρούμενον
ἐν αὐτῇ. Φάται δὲ κατὰ τρίτην ἐπιβολὴν ἐτυμότη-
τος, ὡς τῇ τοῦ μοναχοῦ κλήσει τὸ ἄχος ἔγκαιται,
εἰς ἐνδαιξιν τοῦ καὶ μονοῦσθαι αὐτὸν, καὶ ὀφείλειν
ἄχυσθαι λόγῳ πενθίμου βίου τοῦ κατὰ τὴν κυρτὴν
ἐπιστρεπτικὸν μὲν ἐστὶ τοῦ μονάζοντος εἰς ταπει-
νωσιν, λογοπραγηθήσεται δὲ, γραφὴν τολμηρίας,
παρὰ γε τοῖς καὶ τὰ τοιαῦτα κριτικοῖς.

ρξδ'. Ἐνταῦθα δὲ λόγου, ἐλλῶν, ὧ ἀδελφε, πυνθά-
νομαί σου, εἰ πρὸς ἀκρίβειαν καθέσταται μοι ταῦτα;
Δοκῆσαι δὲ ἀκοῦσαι, ὡς ἡκριβωσάμην τὸ λαληθὲν,
προσεπερωτῶ σε, καὶ ποῖον ἂν ἔχοι τις ψόγον, καθα-
πτόμενος μοναχοῦ εἰσαγωγικοῦ, τοιοῦτου μὲν καὶ
αὐτοῦ ἐποφειλοντος εἶναι, ἀλλοίου δὲ ἀπεκβαίνοντος
εἰς τὸ παντελές; Δοκῶ μοι κἀνταῦθα ἐνηχεῖσθαι, ὡς
ἐπαινετός καὶ ὁ τὸν τοιοῦτον μοναχὸν ἐπισκώπτων,
καὶ οὕτως ἀνακώπτων τῆς ἐπὶ τὰ φῶλα ὀρμῆς·
πολλῷ δὲ μάλιστα καὶ ὁ τὸν πολυχρόνιον. Καὶ ἐπὶ
ταῦτοις ὁμολογῶ τοιοῦτος καὶ αὐτὸς εἶναι λίαν μάλα,
ὡς καὶ εἰς εὐδὸς χρῆναι κατ' ἔχνη τῷ μεγαλοσχῆ-
μονι τοὺς μὴ τοιοῦτους ἐπακολουθεῖν, καὶ παρηγ-
γελμένους ἐκ Θεοῦ παρακαλεῖν ἐν τοῖς τοιοῦτοις πνευ-
ματικῶς, καὶ ἐλέγχειν, καὶ ἐπιτιμῆν.

ρξε'. Ἡ τίς ἂν παρσσηκῶς θρόνον ἀισθήσεως,
καὶ βλέπων τοὺς ἐν ἡμῖν φορτικούς πρωτοπείρους
τοῦ μονάζειν, καὶ ἄλλως μικροσχῆμονας, δυνήσεται
ψυχῆν ἀθωρόδητον ἔχειν, καὶ μὴ προσεπιμέμψεσθαι
καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ὀπωσοῦν μέγαν, ὅς βλέπων τοὺς
ἀτελῶς ἀρτιμαθεῖς ἐξοκέλλοντας εἰς ἀπώλειαν, οὕτε
ἀναγκαιτίζει φριμασσομένους, ἀλλὰ καὶ προσερεθίζει
κεντρίζων, καὶ φιλοτιμεῖται τὸ κατ' ἐκείνους ἄστο-
μον καὶ δυσήνιον, ἐναγλαϊζόμενος αὐτὸς τῇ κατ' αὐ-
τοὺς γενναίᾳ θρασύτητι· ὡς οὐδὲ στρατηγὸς ἐλλάμ-
ψεται μαχηταῖς ἀνδρικοῖς ὑπ' αὐτῷ τεταγμένοις·
καὶ τιθέμενος ἐν σπουδῇ περιουσιάζεσθαι τοιοῖσδε
μαθηταῖς, δθεν καὶ τὴν ἀρχὴν μανθάνων φαυλεπι-
φάουλους εἶναι τοὺς, ὡς εἰπεῖν, προσηλύτους ἐπὶ
σωτηρίῳ κορυφῇ, οὕτε φυλοκρινεῖ τὰ κατ' αὐτοὺς
ἦθη, οὕτε καταρτίζων ἀσφαλιζέται εἰς ἐπιστροφὴν,
ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο στρατηλατικῶς ὑπειπὼν ὁ ψυχικός,
ὁ τῆς εἰρήνης, ὁ τῆς ἀγάπης, ὁ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἡ μονὴ
καὶ τοιοῦτων διακονητῶν δέεται, ὡσεὶ καὶ τύραννος,
οἶμαι, δημίῳ, προσίεται τοὺς ἐξώλους ὡς δηλαδὴ
τοιοῦτους, καὶ σωμασκει ἐπιμελῶς, οὓς ἔχρῃν διὰ
βίου ἢ ἀκρεσκόμας μένειν, εἰ καὶ ἐδιάζοντο τὴν
κορυφάν, ἢ ἀλλὰ κατὰ κακούργους κείρεσθαι· καὶ
πρὸ προσώπου τίθεται, καὶ ἐκτρέφει ἀναλόγως οἷς
ἡθικεύονται· καὶ σωματοφύλακας ἐφίστα ἑαυτῷ, εἰς
ἀνδρίαν ἐξασκῶν.

²² II Tim. iv, 20.

A insignem igitur virtutem monachus excellenter
dictus est, atque istam divini nominis dignitatem
obtinuit.

163. Talis est secunda nostra interpretatio de
monacho, qui cum reliquis non potest comparari,
non judicari, non conjungi: quique ideo solus
est secundum excellentiam virtutis, non tyranni-
dis, ita ut videatur solus qui tonsura insignitus
est habitare solus in terris, minime autem ea
opprimi, siquidem in ea non ambulat. Tertia
significationis conjectura quam damus asserit
solitarii nomini dolorem addi (μόνος-ἄχος), ad
ostendendum eum solum esse, mœstumque futu-
rum esse ob mortificatam tonsurati vitam, hæc
quidem monachum ad humilitatem flectit, sed
B judicabitur, et arguetur temeritatis apud hujus
rei peritos.

164. Ad hunc sermonem cum venerim, o frater,
quæro a te utrum ista bene definierim. Et postquam
audire arbitratus sum dicta tibi approbari, rursus
te interrogo quantas vituperationes incururus sit
homo occurrens monacho novitio, qui talis esse
debebat, et omnino alius evasit. Et hoc responsum
accipiendum reor, laudandum esse eum qui talem
monachum irriserit, sicque a vanitate prosequenda
avertit; multoque magis qui assuetum a longo
tempore. De his confiteor me eadem sentire, qui
optime novi dissimiles vestigiis magni monachi in-
sistere debere, quippe qui eductus sum istos spiri-
tualiter « obsecrare, arguere, et increpare ».

C 165. Quis, quæso, throno sensuum potitus, vi-
denaque contemptos nostro ævo monachos novitios,
aut aliter minores, poterit spiritu non turbari, et
non condemnare hominem inter eos aliquo modo
magnum, qui cum viderit discipulos imperfectos
in interitum ferri, indomitos non refrenat, sed mag-
is aculeo excitat, laudat os eorum durum et
asperum, et ipse fera eorum fortitudine extol-
litur. Neque enim dux exercitus e militibus in-
domitis sub se ordinatis gloriam adipiscitur. Et
captus desiderio talium discipulorum multiplica-
ndorum, etiamsi omni tempore audierit fallacissim-
os esse et ita dicam, proselytos in tonsura salu-
tifera, mores eorum tamen non dijudicat: neque
disponit ad certiozem faciendam conversionem,
sed ut dux militum, vir spiritualis, pacificus, vir
D charitatis, vir Dei ita respondet: talibus ministris
monasterium indigere, quemadmodum tyran-
num lictoribus, arbitror, et perditos homines ut
tales admittit, studiosè exercet, quos necesse erat
per totam vitam intonso remanere, etiamsi ton-
suram postularent, aut etiam ut scelestos ton-
deri. Hos in fronte ponit, similiter nutrit, ut as-
sueti erant, eosque ad ardorem majorem ac-
cendit.

166. Cum istiusmodi homines ad magistrum animarum accesserint, recipiuntur, et dicuntur operantes, studiosi, acres, periti, et ut ipsi aiunt, vividi. Homines autem indolis contrariæ expelluntur quasi inutiles, ne velut otiosi crabrones in monasteriis enutrientur. Talem exercitum primi monachi cum conscripserint, atque aciem ordinatam instruxerint, hanc emittunt non modo adversus viciniore, sed etiam contra remotiores atque per istam ordinationem, insidiis facile paratis, domini præeuntes victoriam reportant. Re enim vera cum gratum est peccatum, ut quidam dixit, densa et conferta acies adversus virtutem colligitur. Quod apud nos facientes exemplum vanæ discordiæ aliis monachis proximis dant, aliis ad alios imitationem tradentibus, per quam, quasi per incendium omnia circumsepta devorans, serpens malitia extrema mala perpetrat. Suscitata enim discordia inter prælatos, quorum nonnulli magnum habitum præ se ferunt, facis instar, ostendit circumstantibus monachos certantes de quodam loco contra vicinos, vel aliter distinctos, quos observant prælati, et adversus eos veluti ab arce bellum movent.

167. Interea ex hoc igne ista cogitatio menti sæpe occurrit: Si monachos tam strenuos enutrit Thessalonica, qui contra canones et leges agunt, pontificem contemnunt, neque eis ullus contradicit, cur nos otiosi remanemus quasi membris percussis, neque manibus, neque ore ulentes? Et mox excitata, si forte sopita erat, mente irascibili, ut miles metuendus, aut imperator (prout ratiocinatus est quidam), instructi omnibus armis quæ ipsi parare male norunt, exsurgunt ad bellum aliquod sacrum. Si qui deinceps inter eos magni monachi, et apti ad præeundum, eos in insidiis locant adversus homines minime injustos, et aggressionem expectantes; reliquos in fronte aperta ordinant. Qui alicubi detecti, quasi in insidiis latentes exsurgunt ipsi, et stantes contra, aciemque ordinantes, minorem phalangem immittunt; atque per eam si non quæcumque voluissent propter auxilium a Deo et rege sancto illatum, saltem quæcumque potuerint effluunt. Non enim recedunt tales animæ, mori paratæ. Nostra perdidit iste zelus malus, qui orsus a nobis, et traduxit usque ad Myrtoum mare, et deinde usque ad Maliacum, et porro ad Jonium, sic partes occidentales circumcinxit; vel forsitan exinde ad nos pervenit, ut malum quoddam pestilens, quale apud veteres narratur Æthiopicum.

πορρωτέρω Ἰόνιον, καὶ οὕτω τὰ ἐσπέρια περιζώσας· τὴν λοιμώδεις κακὸν, ὅποιον καὶ τὸ πάλαι ποτὲ συγγεγραμμένον Αἰθιοπικόν.

168. O aciem monachorum nigro pallio indutum! o phalangum variam dispositionem! Omitto enim leviter armatos pedites. O monachos equites, centaurorum fere similes, apud quos id unum mirabile quod qui super asinum nunquam ascenderunt post tonsuram equos indomitos dextere mode-

ρξ'. Καὶ τοιοῦτοι μὲν προσερχόμενοι τῶ τῶν φυχῶν καθηγητῆ παραδέχονται, ὀνομαζόμενοι ἐνεργεῖς, καὶ σπουδαῖοι, καὶ ἐντρεχεῖς, καὶ πραγματικοί, καὶ, ὡς αὐτοὶ φασί, ζῶντες. Εἰ δὲ ἀνάπαλιν ἦθος τοιοῦτου ἔχουσιν, ἐκδιώκονται ὡς ἀχρεῖοι· ἵνα μὴ κηφῆνες αὐτοὶ ἀεργοὶ μοναστηριακοῖς ἐντρέφονται σίμβλοις. Καὶ δὴ στρατολογήσαντες τοιοῦτον σῆμα· οἱ πρωτομόναχοι, καὶ τάξιν ἔτακτον πατριάσαντες, ἐνακμάζουσιν οὐ μόνον κατὰ τῶν γειτόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν, ὅσοι πορρωτέρων καὶ νικῶσι διὰ τῆς τοιαύτης ἐκτάξεως οἱ κύριοι καθηγούμενοι, βῆρον ἀπρητικῆς τὴν ἐπισύστασιν. Τῶ ὄντι γὰρ, ὅτ' ἂν εὐλογητικὴ ἢ ἀμαρτία εἴη, καθά τις ἔφη, πολλὴ καὶ λογὰς ἡ στρατολογία κατὰ τῆς ἀρετῆς ἐπισυνίσταται· ὃ δὲ καὶ οἱ παρ' ἡμῖν ποιοῦντες, ἀρχέτυπον καὶ ἄλλοις τῶν παρακειμένων μοναχῶν πρόκεινται κανόνι φαύλης ἐριδος, ἄλλων ἄλλοις διαπεμπομένων τὴν μίμησιν· δι' ἧς ἐμπρησμοῦ δίκην ἐπινεμομένοι τὰ κύκλι, ἢ κακία προΐουσα δεινὰ ποιεῖ. Ἔρις γὰρ ἐξαπτομένη ἐν τοῖς προάρχουσιν, ὧν ἔνισι καὶ μεταλλοσχῆμονες, πυρσοῦ δίκην καταμηνοῦσι τοῖς ἐκασταχοῦ τοὺς περὶ ἕνα τινὰ τόπον ἀνδριζομένους μοναχοὺς κατὰ τῶν ἢ γειτνιώντων, ἢ ἄλλως μὲν ἀρεστώτων, περιβλεπομένων δὲ τοῖς ὑψηλοῖς, καθηγουμένοις ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς.

ρξ'. Καὶ συχνὸν ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐκ τοῦ πυρσοματος νόημα ἢ ψυχὴ φωταγωγεῖ τὸ· « Εἰ δὲ Θεσσαλονίκη οὕτως ἀνδρείους ἐκτρέφει μοναχοὺς, οἱ καὶ κατὰ κανόνων καὶ νόμων ἀνδρίζονται, καὶ τὸν ἀρχιερεῖα περιφρονοῦσι, καὶ οὐδεὶς οὐδὲ λόγον ἀνταίρει πρὸς αὐτούς· τί δὲ ποτε ἡμεῖς ἐνεοὶ καθήμεθα, ὡς οἷα καὶ ὑπεπληγότες, καὶ μὴ δὲ χερσὶ καὶ στόμασι διεκοζόμενοι; » Καὶ αὐτίκα τὸ τῆς ψυχῆς θυμούμενον εἴ που καὶ ἐκοιμάτο, ἀφυπνίσαντες, καὶ ὅσα δεινὰ ὀπλίτην ἢ στρατηγὸν (καθὰ τις ἐφιλοσόφησε) καταφράξαντες χορηγίᾳ παντευχίας, ὅποιον αὐτοὶ μεθοδεῦειν κακομηχανῶς οἴδασιν, ἀποκαθίστανται εἰς ἱεροῦ τινος πολέμου στρατιάν. Καὶ ὅσον μὲν ἐν αὐτοῖς μεγαλόσχημον καὶ ἡγουμενικὸν, ἐλλοχῶσι κατὰ τῶν οὐδὲν μὲν αἰτίων, προσδοκωμένων δὲ ἀντιβήσεσθαι, εἰς ἐμφανὲς προσησάμενοι τοὺς λοιπούς. Εἰ δὲ που καὶ φωρεθῶσι, λόχου δίκην ὑποκαθήμενοι, ἐκπηδῶσι καὶ αὐτοὶ καὶ καταστάντες εἰς μέτωπον, καὶ τὴν τάξιν κοσμήσαντες, ἐπαφίᾳ τὴν μικροσχῆμονα φάλαγγα, καὶ ἀνύουσι δι' αὐτῶν, εἰ καὶ μὴ τὰ θελητὰ σφίσι διὰ τὴν ἐκ Θεοῦ καὶ βασιλέως ἀγίου ἐπικουρίαν, ὅσα γοῦν δύνανται. Οὐ μὴ γὰρ φείσονται ψυχαὶ τοιαῦται, εἰ μὴ καὶ θανατώσουσιν. Οὕτος ὁ ζῆλος ὁ εἰς κακὸν ἐξώλεσε τὰ ἐν ἡμῖν, εἴτε ἐντεῦθεν ἀρέμενος, καὶ διαδοθεὶς ἕως καὶ εἰς Μυρτώον αὐτῶν κόλπον, καὶ τὸν ἐπέκεινα Μαλειακόν, καὶ τὸν ἐπ' ἐτυχὸν ἐκεῖθεν διαβάς ἐπὶ τὰ καθ' ἡμᾶς, ὡσεὶ π'

ρξ'. Ὡ τοῦ τῶν μελαγχλαίνων τοῦδε φωσίσου! Ὡ τῆς τῶν κεράτων ποικίλης διασκευῆς! Ἐῶ τοὺς φιλοὺς καὶ πεζεταίρους. Ἄλλ' ὦ τῶν ἱππικῶν τῶν μοναχῶν! τῶν οὐ παραπολὺ Κενταύρων, ὧν ἐκεῖνο καὶ μόνον θαυμάζειν ἄξιον, ὡς οἱ μηδέποτε εἰς ὄνον γοῦν ἀναβελθήμενοι, δεξιοὶ τὰς ἱππικὰς

ἐξελίξεις μετὰ τὴν κουρὰν ἀπεκβεδήκασιν, δαιμονοφόρητον ἵππασίαν ταύτην δεδιδαγμένοι· οἷς ἀεὶ δι' ἐφέσεως ἡ πνευματικὴ μὲν οὐκουν ἀνάβασις, ἡ δὲ παρ' αὐτὴν. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις οὐδὲ ἡμιόνοις ἐθέλουσι χρᾶσθαι, ἀλλὰ δι' ἵππων εὐγενῶν κατορχεῖσθαι πραγματεύονται, καὶ αὐτῶν ὠκυπόδων καὶ δρομάδων, ὁποίους νικηφόρους ἢ ἀντιπαρεξέτασις ἐπιλέγεται· ὡς ἐξανεμοῦσθαι εἰς τάχος, εἴ που διώκειν ἢ φεύγειν δεήσει. Βαρύνουσι δὲ καὶ τὴν δεξιὰν κορόναις, μήπου καὶ ἀνδραχθῆσιν, οἱ βριαρὸχειρες· καὶ εἴ τις αὐτοῖς ἐμπελάσει μισούμενος, καταφέρουσι ἀφορήτους· καὶ συντρέβοντες τὸν πληγέντα, εἴτα καυχῶνται, ὡς γενναῖοι καὶ παλαμναῖοι πεπλασμένοι, αὐτοὶ πάντως τὴν·κῆϋτα ὑπὸ τοῦ πολεμίου πληττόμενοι δαίμονος· ὃς ἀνδρίζεται κατ' αὐτῶν.

ρξβ'. Πολλοὶ δὲ τῶν τοιούτων καὶ τοξοφοροῦσι, καὶ ἀφίᾳσι βέλη· καὶ ἐπιτυχόντες ἀνακαγχάζουσι. Γελῶνται δὲ ἄρα τότε αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀφανῶν βάλλοντος δεινοῦ τοξότου, ἥδη δὲ καὶ δυνατοῦ, εἰ καὶ ἄλλως ἀσθενῆ αὐτοῦ τὰ τόξα ἐπὶ τοῖς δυνατοῖς τοῦ Θεοῦ. Βί δὲ τοῖς ἐπαγγελμαμένοις μονάζειν ἔπεισι, καὶ λαϊκοὺς ὀπλοφόρους ἔχειν ὀπισπιστάς, ἔχουσι ἂν ἴσως αὐτὸ ἀπόλογον τὸν ὡς ἐπὶ ἀσφαλεῖ τῇ καθ' ὁδόν. Καθυλακτοῦσι δὲ τῆς τοιαύτης ἀπολογίας οἱ δπαδοὶ κύνας, οὓς ἐπισύρονται ἀγρεύοντες· κατακλίζουσι δὲ καὶ οἱ θηρατικοὶ ὄρνεις, οὓς ἐπὶ χειρῶν αἴρουσιν, ἵνα συνεπιλαμβάνωνται τῆς θήρας αὐτοῖς. Ὅτε καὶ πλατὺς αὐτῶν καταχέεται μῶμος πρὸς τῶν δρώντων αὐτοῦσ οὕτω παροδεύοντας· εἴπερ ὁ μὲν τῆς ἐκείνων ὁδοῦ σπουδαίας γίνεται, ὁ δὲ ἀρότρῳ σχίζων τὴν γῆν καταστάζεται ἰδρωτὶ· ὁ δὲ σπέρμα μερίζων πονεῖται, ἢ σκάπτων ἄλλως ἐπὶ φυτεῖα, καὶ τῆς λαχάνων φυτῶν, καὶ δρυτομῶν ἄλλος, καὶ λοιποὶ τοιοῦτοι πενόμενοι πολυειδῶς, καὶ οὕτω τὴν σάρκα τήκοντες εἰς δέον, καὶ ὡς οὐκ ἂν οὔτε ἄνθρωπος φέγοι, οὔτε θεὸς ὀργίζοιτο· οἱ δὲ τῶν κόπῳ ἐστοιχημένοι, καὶ τοῖς ὑπὲρ ἀρετῆς ἰδρωσιν ἀποκεκληρωμένοι, ὡς καὶ ἀφελειν θνήσκουσι, οὕτω περιῶσιν ὀπλισμένοι κατὰ τὴν ἀνθρώπων, κατὰ τὴν θηρῶν, τῶν τε περὶ γῆν, καὶ ὅσοι δὲ ἀέριοι φέρονται. Ἡρακλῆες αὐτοὶ ἄλλοι, μῆτι δὲ καὶ ὑπὲρ ἐκεῖνον τὸν παλαιόν. Καὶ τοῦτο ἐπιψόγως. Ὁ μὲν γὰρ φαύλους ἀνθρώπους, καὶ ἀδικοῦντας θήρας, καὶ πτηνὰ βλάπτοντα ἐκ μέσου ἀπῆγε μόχθῳ πάνυ πολλῷ, καὶ αὐτὰ οὐ δὲ ἐκὼν, ἀλλὰ ἀεκαζόμενος μὲν, μὴ ἔχων δὲ ἀντιβαίνειν τῷ ἐπιτάσσοντι· αὐτοὶ δὲ τρυφῆς ἀκαίρου χάριν ἐκούσιοι τὰ μηδὲν αἴτια καταβάλλουσι, οἱ ὑπερκόσμιοι, καὶ αὐτοὶ τῇ κατ' ἀρχὴν πνευματικῇ προθέσει, (κοσμικοὶ γὰρ πῶς ἂν εἴεν οἱ διὰ κουρᾶς ὅσοι τῷ Θεῷ;) οἱ ἐκλεκτοὶ (ὄφελον) τῷ Κυρίῳ, εἰ καὶ αὐτοὶ ἐθέλουσι τοῖς φαύλως ἡγουμένοις αὐτῶν.

ρο'. Ἡ ὅσα οἶδας, ὧ εἰσαγωγικῆ μοναχῆ, ὅτι καὶ σὺ μετὰ τὴν ἐπίσημον μὲν, λειπτήν δὲ καὶ ἀπεριλάλητον κουρὰν ἀπὸ τῆς τῷ Θεῷ καθυσιώθης; Διὸ καὶ προσφωῶς ψάλλοις ἂν τό· « Μῆδὲ δώσεις τὸν

A rantur, a diabolo istam equitationem edocti, quibus semper in votis ascensio non spiritualis, sed contraria. Mulis enim alii quidem uti recusant, sed nobilibus equis, pedibus rapidis et celeribus, victoriamque in concursu reportantibus circumagi cupiunt, et ventis promptiores feruntur, ubi fugere aut persequi oportet. Dexteram etiam clavis, ne hominibus quidem portabilibus, homines manu valida onerant, easque non ferendas injiciunt, quando odiosus aliquis obvius est. Et cum vulneratum contriverint, gloriantur quasi re bene gesta, et facti manu cruentati (18); ipsi autem eodem tempore a diabolo inimico vincuntur, qui pugnat adversus eos.

B 169. Inter eos multi arcus ferunt, et tela jaciunt; cum scopum attingunt, cachinnant. Ipsi autem deridentur a metuendo sagittario ex occultis ferente, et dominante, licet tela ejus imbellia decidant adversus potentes Dei. Si sequenter homines qui promiserunt solitudinem se servaturos, et laicos armatos satellites habere sponderunt, hanc excusationem de via tutanda haberent. Eam autem apologiam latratibus refellunt canes sequentes, quos venatores excitant, et manibus, ut de venationis earum sint participes. Et ideo graviter irridentur ab iis qui eos sic iter facientes aspiciunt, si quis citati itineris sumitur socius, et alter terram aratro secans sudoribus resolvitur: alius fatigatur semina jaciens, aut fodiens alius ad plantaudum, et ille colens nemora aut purgans alio modo, et cæteri similes qui omnibus modis fatigantur, sicque, ut oportet, carnem macerant, de quibus nec homo quereretur, nec Deus irasceretur. Qui labori addicti sunt, qui ad sudores virtutis vocati sunt, usque ad mortem, ecce circumferuntur armati adversus homines et feras quæ sunt super terram, aut in aere volitant. Ipsi alii Hercules, imo antiquo majores. Et hoc non immerito. Ille enim malos homines crudeles feras, et volucres noxias de medio multum cum labore sustulit; et ista non libens, sed invitatus jubentique non valens resistere. Isti autem ob delicias indecoras, libenter aggrediuntur innocentes, qui a principio consilio spirituali super mundum elevati fuerunt, (quomodo enim mundani essent, qui tonsura Deo consecrati sunt?) ipsi electi Deo (o utinam!) licet suos duces malos auteponant.

170. Nonne cognovisti, o monache tiro, te post tonsuram, augustam quidem, sed humilem et non perimendam, statim Deo consecratum esse? Ideo apte canis: « Non dabis sanctum tuum videri

(18) Παλαμναῖος (*manu cruentatus*) orat Jovis cognomen, quia cruore inimicorum proprias manus tinxerat.

corruptionem ²⁵. » Ergo in servitute libens, non oactus redactus es. Prolatus est crucifixus omni honore dignus, quem adorando in ore ejus osculatus es. Neque decerant testes tuæ servitutis, quorum signum præterire non licet. Angeli in manibus chartam tuæ subjectionis ferunt, noli enim arbitrare sancta tui ingressus mysteria non esse Deo et Angelis ejus vestigabilia. Quare ergo placitæ servituti non instas, solus apud Dominum manens, sed frenum conteris? cur quasi oblitus tuæ servitutis, circumvagari et errare audes? Divitias pro solitudine reliquisti: sed gaude, quoniam solito ditiosem dominum invenisti, qui te inter suos annumerans non in pristinas divitias, terrenas scilicet, te redire patietur, sed ad regnum te manu trahet, nec ad quaecunque, sed ad simile sui. Ex pauperibus egressus es: gaude pariter: non enim te pauperem esse sinet Rex regum, sed regias divitias colligere faciet, si modo mansionem apud eum feceris. Ignotus advenisti! te illustrabit. Illustris: illustriorem reddet. Magnas partes tuæ, o monache, ecce enim in ordinem regium adscitus es. Væ autem illi qui te inde deprimet et rapiet. Quis erit iste, nisi princeps tenebrarum, Satanas, si Deo firmiter non adheres?

μὴν καὶ ἀπάξοντί σε. Τίς δὲ τοιοῦτος ἔσται, ὅτι μὴ μόνος ὁ τοῦ σκότους ἄρχων, ὁ Σατανᾶς, εἰ μὴ ἔγραπτός τῷ Θεῷ προστέτηκας;

171. Ut cognoscas autem mundanum fieri jam non posse hominem tui similem, sanctorum tuum pallium tenta deponere, operibusque disces millia tentantem te non posse secundum leges mundo restitui. Non est enim possibile, ut is qui sicut tu, Deo deditus est, apostatate audeat, nisi cum anathemate. Magistrum ergo relinque, quando peccata in ludibrium vertit. Non enim conscriptus es ut servus illius, sed frater et conservus, magis etiam discipulus. Et nullus discipulus, qui Christum novit magistro contraria sentienti obedit. Nec servus optimi domini, ipse non perversus cedit conservo suo suadenti ea quibus herus tristitia afficeretur. Et frater sapiens minime judicandus erit qui fratrem insanum contra patrem communem exortantem non auscultaverit. Sic et tu novitius, si Patrem nostrum qui est in cœlis amas, si jucundam servitute non mentiris, maxime si magistro mentem apponis, audi magistrum recta jabantem sicut servus bonus, sicut ejusdem domini famulus, sicut mitem patrem diligens. Quod si te a dextra deducit, et adducit ad sinistram in viam justis ignotam, subsiste; et cum reverentia et libertate loquere, ista libertate, inquam, quam nemo repellit. Obsecra, et causam defende spiritualiter. Tuam libertatem, tuas obsecrationes, justum tuum reverebitur. Si dixerit te loqui libere esse inopportunum, responde aliam esse libertatem cui magnus monachus consecratus renuntiavit, ut antea est ostensum, et aliam tuam ergo eum. Illa enim audaciæ irrationalis indicium est, hæc autem ad malum præca-

²⁵ Psal. xv, 40.

δοῖόν σου ἰδεῖν διαφορᾶν. » Ἐνδουλώθης ἴδῃ πρὸς βίαν, ἀλλὰ ἐκὼν. Προτίτακται ὁ πάντιμος σαρκός, ὃν προσκυνητικῶς ἐπ' αὐτοῦ προσώπου ἔχραζες. Οὐκ ἀπελιμπάνοντο οὐδὲ ἀπὸ σοῦ οἱ ἐν τῇ δουλώσει μάρτυρες, ὧν οὐκ ἔστι καθικέσθαι παραγραφῆ. Ἄγγελοι πρὸ χειρῶν, καὶ τὸ σὸν φέρουσι δουλώσει ἔγγραφον. Μὴ γὰρ νόμιζε μηδὲ τὰ κατὰ σὲ εἰσαγωγικὰ θεῖα μυστήρια εἶναι Θεῷ καὶ τοῖς αὐτοῦ ἑτέροις ἀνεπισκόπητα. Τί γοῦν οὐ προστέτηκας ἢ εὐηρεστημένη σοι δουλεία, καὶ προσμένεις τῷ ἐσπότη μονάζων, ἀλλὰ ἀφηγιάζεις; Καὶ ὡς εἰς ἐκλαθόμενος δούλος εἶναι, τολμᾷς βέμβεσθαι ἐπὶ πλάξεσθαι; Ἐκ πλοῦτου ἦκεις ἐπὶ τὴν μονήν· καὶ χαῖρε, ὅτι δεσπότην εὗρες ὑπέρπλουτον, ὃς ἐν ταῖς αὐτοῦ ἀποκαταστάσεσιν καὶ σὲ, οὐκ εἰς τὸ πρόηκτα ταδέξεται πλοῦτον ἐπαναγαγεῖν σε τὸν περιπέζιον, ἀλλ' εἰς βασιλεῖα προχειρίζεται σε· καὶ σὺ τὸν ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸν κατ' αὐτόν. Ἄλλ' ἐκ πανήτων προσῆλθες· καὶ χαῖρε καὶ οὕτως. Οὐ γὰρ ἀφήκας πτωχόν σε εἶναι ὁ παμβασιλεύς, ἀλλὰ καὶ προσβύσεται βασιλικῶς πλουτήσαι, εἰ ποιεῖς μόνην πρὸς αὐτῷ. Προσῆλθες ἄδοξος· καὶ δοξάσαι σε. Ἄλλ' ἠδοξος· καὶ ὑπερδοξάσαι σε. Μέγα καὶ τὸ σὸν ἄξιωμα, ὡ εἰσαγωγικῆ. Ἦδη γὰρ εἰς βασιλικὴν ἐνεγράφη ὑποταγήν. Καὶ τοίνυν οὐαὶ τῷ ἐκείθεν ἀποστα-

ροῦ. Ἴνα δὲ γνῶς, ὡς οὐκέτι ἔστι τοῦ κόσμου ἄνθρωπον εἶναι οὐδὲ τὸν κατὰ σὲ, πειράθητι ἀπειδύσασθαι τὸ ἱερὸν ἐν σοὶ ἄμφιον· καὶ μάθης ἐν ἑαυτῶν ἔργων, ὅτι οὐδὲ μυρία σπουδαίων ἐπιπέθηναι τῷ κόσμῳ κατὰ κανόνα δύνασαι. Οὐ γὰρ ἴσταν, οὐκ ἔστι τὸν ἀνατεθειμένον τῷ Θεῷ κατὰ σὲ ἀποστασίαν τολμῆσαι, ὅτι μὴ μετὰ ἀναθέματος. Ἄριστοι τὸν ἡγούμενον, ὅτι σοὶ τὰ πρὸς ἀμαρτίαν κοσμικὰ ἐπιτίλλεται λαλεῖν ἀπλῶς. Οὐ γὰρ ἐτάχθης εἰς ἀτόχρημα δούλον ἐκείνου, ἀλλ' εἰς ἀδελφόν καὶ σύνδουλον, μᾶλλον μὲν οὖν εἰς μαθητήν. Μαθητῆς δὲ οὐδεὶς, Χριστὸν εἰδὼς, ἀλλοτριόφρονι διδασκαλίᾳ πείθεται. Οὐδὲ μὴν ἀγαθοῦ δεσπότητος δούλος μὴ κωνηρὸς ὁμοδούλω ὑπέκει· ἐπιτάσσοντι πράξεις, εἰ ὧν ὁ δεσπότης λυπήσεται. Καὶ ἀδελφός δὲ συντικός εἴη ἂν μακρὰν κρίματος, μὴ ὑπακούων ἀδελφῷ· ἄφρονι ἐρεθίζοντι κατὰ τοῦ κοινου πατρός. Οἰκοῦν καὶ σὺ ὁ τῆς εἰσαγωγῆς, εἰ τὸν ἐν οὐρανοῖς ἡμῶν Πατέρα φιλεῖς, εἰ μὴ ψεύδῃ τὴν ἀπόνηρον δουλείαν, εἰ πρὸς τῷ μεγίστῳ διδασκάλῳ τὸν νοῦν ἔχεις, κωνορίζοντι μὲν ὀρθῶς τῷ προηγουμένῳ ἐπέχεις, καὶ καὶ δούλος ἀγαθός, ἅμα καὶ ὡς ὑπὸ δεσπότη ἀπὸ ταττόμενος, καὶ ὡς πατέρα ἦπιον ὑπεραγαπῶ. Εἴτε δὲ τῆς δεξιᾶς ὁδοῦ ἀποπλανῶν, προσδιέβη· εἰς ἐπαρίστερον, καὶ τοῖς ὀρθῶς φρονούσιν ἔκρηται κατάσθη, παρρησίασαι μετ' εὐλαβείας· οὐκ αὐτὴν παρρησίαν, ἣν οὐδεὶς ἀπαρνείται. Πειρασόν, δικαιολογήθητι πνευματικῶς. Αἰδέσασθε σου ἢ τὸ παρρησιαστικόν, ἢ τὸ ἰκέσιον, ἢ τὸ δικαιοσύνημα. Ἐάν δὲ εἴπη μὴ χρῆναι παρρησιάζεσθαι σε, ἰνα δίδαξον ἐκείνον, ὡς ἄλλη μὲν ἡ παρρησία, ἣν αἰ-

τὸς μεγαλοσχημῶν εἶναι λαχὼν ἀπαίματο, καθὼς ἄ
προεδεήλωται· ἄλλη δὲ ἡ νῦν ἀπὸ σοῦ πρὸς ἐκαίνον.
Ἐκείνη μὲν γὰρ τόλμαν οὐκ ἔλλογον ἐξέφαινε,
αὕτη δὲ εἰς ἔκκλησιν ἀπονεύει κακοῦ. Ἐὰν δὲ ἀπὸ
πάλιν ἐκφοβῆ ἐκαίνοσ, ἐπαγαγὼν τὸ· « Ἰδὸς πατρὶ
δίκαία λέγων τεθνήσκω, » ἐθέλων πατραλοῖαν ἀποκα-
θιστῆν τὸν οὕτως αὐτῷ ἀντιτείνοντα, ἔσσαν παρα-
λαλεῖν ὡς μηκέτι φρενήρη, ἀλλὰ παρανοοῦντα, ὃ τί
ποτέ ἐστιν, ὃ λέγει. Οὔτε γὰρ τοιοῦτος πατὴρ αὐ-
τὸς, ᾧ μὴ ἔξεστιν ὄλωσ υἱὸν ἀντιλέγειν· οὔτε οἱ σοὶ
λόγοι κατὰ τὰς πρὸς πατέρα ἐκαίνον ἀντιλογίας εἰσὶ.
Καὶ οὐδὲ ὁ μέγιστος Πατὴρ ὀκνεῖ ἐπιτάσσειν πα-
ραίτησιν ἀκούειν, οὐδὲ θανατοῖ, οὐδὲ μὴν ἀπωθεῖ-
ναι· ἀλλὰ πείθει πρὸς ὀπακοὴν τὸν παραιτούμενον·
καὶ ταῦτα, μὴδὲ ἀκούων ἐξ ἐκείνου δίκαία. Μὴ τοί-
νου ὀπάκουε, φαύλοισ ἐμβιβαζόμενο· ἔργοις, ἀλλὰ
ἐλευθερίως ἀποδυσπέτει καὶ ἀληθῶσ. Εἰ δὲ εἰστί· ὁ
πατὴρ ἔγκριται, ἀποπήδησον ἐξ ἐκαίνοσ ὡς ἀπὸ
πυρὸς, φθάσαι τὴν ἀποκήρυξιν, Καὶ ἐπαναστὰς πα-
τρὶ τοιοῦτω, καὶ ἀπειπάμενοσ αὐτὸν, ὡς εἰ καὶ πα-
ρανοίας ἐάλω, γενοῦ τοῦ πρώτω καὶ μόνου καὶ πρὸ
πάντων Πατρός, καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν. Καὶ αὐτὸς
ποιήσει· ᾧ καὶ τὴν ἀρχὴν προσήνεγκασ σεαυτοῖ,
τὰς κατὰ κόσμον ἐπιθυμίας ἀπολιπών· οὐ σύμβολον
καὶ ἡ τῶν τριχῶν ἀπόθεσις, χρήματοσ ἄλλωσ μὲν
ὀλίγα συντελοῦντοσ, ἐπιθυμητοῦ δὲ λίαν πάντω τοῖς
ἐν βίῃ τρυφῶσι· διὸ καὶ ἀπολιπούσασ τὴν κεφαλὴν ἐκείνασ ἐπιποθεῖσι. Καὶ εἴ τις αὐθὶσ αὐτὰσ εὐτυχῆσι ἀνα-
λαβέσθαι, αὐτὸσ μὲν χαίρει, ὡσ εἰ καὶ ἔρματω πολυτιμῆτω περιτύχοι· μοναχὸσ δὲ ὁ κυρίωσ εἴπερ αὐτὸν οὕτω
διατιθέμενον εὖροισ, μέμφεται τῆσ εἰς μάτην χαρᾶσ.

ροβ'· Εἰ μὲν οὖν, ᾧ τῆσ ἀρχῆσ μοναχῆ καὶ τῶν C
προτελείων, κατ' ἔχνη βάλνειν ἐθέλεισ τῶν εἰς Θεὸν
ὀδεύειν προθεμένων, καλῶσ ἀπέθου τὴν κοσμικὴν
τρίχα ἐπ' ἀγαθῶν συμβόλω· εἰ δὲ ἀπ' αὐτῆσ εἰσόδου,
ὡσ οἷα παρὰ θύραν ἦκων ἐπλαγίασασ, ἀφήμενοσ τῆσ
εὐθείασ, μάτην ἐψιλώθησ τῶν τριχῶν. Κρεῖττον γάρ
σε βαρεῖσθαι ταῦταισ καὶ ὑπὲρ τοῦσ χαιτήνετασ ὀποι-
οῦσ ποτε γῆσ καὶ καλλίτριχασ, καὶ οὕτω παραφαίνειν
τι σεμνὸν, ἢπερ τῆ πολιτείᾳ μὲν αἰσχύνειν τὴν ψυ-
χὴν, τῆ δὲ τῶν τριχῶν ἀποθέσει τὴν κεφαλὴν. Καὶ
μὴν οἱ πλείουσ παρανομεῖτε κἀνταῦθα, τρέφοντεσ
κόμην καὶ ὑπὲρ τὰσ κοσμικὰσ· τὴν ἀρχὴν μὲν Κου-
ρῆτέσ τινεσ φαινόμενοι, μικρὸν δὲ ὄσον Ἀκαρνανέσ
ἀπεκβαίνοντεσ οἱ καθ' ἱστορίαν· καὶ αὐτὸ οὐχ ὡσ
μέχρι ποδῶν ἀφείναι καθερπύσαι τὰσ τρίχασ. ὃ δὲ
πνευματικὴ περιφρόνησισ κόμησ ἀπέτελεσε παρὰ
τοῖσ πάλαι ἀγίοισ· οἱ λασιούμενοι ταῖσ θριξίν, εἰς
σκέπην οἷον αὐτὰσ περιεβέβληντο σώματοσ, αὐτο-
φυτῆ τινεσ χιτῶνα τεχνασάμενοι τοῦτοσ, ἐκ τῶν ἄνω,
εἰ καὶ μὴ ὄφαντόν, ἀλλὰ καινώσ κἀθετοσ ὡσ εἰς
ποδήρη. Οὐ τοῖνον κατὰ τοῦσ τοιοῦτοσ ἄμνοῦσ τοῦ
Θεοῦ καὶ οἱ καθ' ἡμᾶσ κομῆται μοναχοὶ πυκνῶ
οὕτω βρίθονται τῶ μαλλῶ, ἀλλ' ὥστε τὸ ὑπὲρ κε-
φαλῆσ μέλαν περιθεμα καλλύνειν ὤρικώτερον. Πολ-
λοὶ γοῦν ἐν τοῖσ τοιοῦτοισ καὶ τὸ στρεψίμαλλον δε-
ξιῶσ πραγματεύονται, σοφιζόμενοσ οὕτωσ καὶ τὸ μὴ
βαθεῖαν τὴν κόμην προφαίνεσθαι, καὶ καταγελαῖσθαι τοῖσ
μοναχὸσ μὴ τὸ περιττόν ἀποτιθεῖσ τῆσ τριχὸσ, σχολῆ γ' ἂν ἄλλο τι βιωτικὸν ἀποθῆσται.

vendum hortatur. Si ille te terret iterum dicens :
« Filius qui cum patre contendit moriatur »
volens ut parricidam traducere eum qui sibi resi-
stit, dimitte loquentem insanorum more, nec intelli-
gentem quid est quod dicit. Non enim iste paterest
cui contradicere filium non licet, neque sermones tui
contentiones sunt adversus hunc patrem. Sed ne
Pater maximus cum præcipit, renuit audire depre-
cationes, nec morte damnat, non repellit, sed depre-
cantem hortatur ad obediendum, idque etiam quando
injusta audit. Noli ergo obedire, nec violenter
inducui ad prava opera; libere autem et vere indi-
gnare. Si pater rursus institerit, exhibis ab eo, sicut
ab igne, et ejectionem vitabis. Et cum tali patri
restiteris, et te ab eo elongaveris insanis reo, sis
filius primi et solius ante cæteros Patris, et spera
in eum. Et ipse adjuvabit te, cui te ab initio obtu-
listi reliotis mundanis desideris, cuius rei signum
erat capillorum depositio, boni quidem ad pauca uti-
lis, sed quam maxime desiderati iis qui in mundo deli-
ciantur, quique eos e capite decedentes moleste pa-
tiantur. Et si eos recipere contigerit, lætantur quasi
thesaurum quemdam omni honore dignum invenerint.
Verus autem monachus qui eos ita se habentes intuetur,
de vana eorum lætitia tristatur.

172. Si igitur, o monache, qui incipis et non-
dum consecratus es, vestigiis progredientium ad
Deum insistere optas, recte egisti deposita munda-
na cæsarie in bonum signum. Si autem ab ingressu,
viæ limina prætergressus, declinasti, et alacritatem
remisisti, in vanum capillis nudatus es. Melius tibi
erat iis onerari, super quasdam gentes capillis lon-
gis et formosis conspicuas et sic aliquid verendum
præferre, quam ruborem animæ agendi ratione injice-
re et capiti capillorum depositione. Exinde plerique
coma male nutrienda plus quam mundani, a
principio Curetæ visi sunt, et mox Acarnanes effec-
ti, ut narrat historia; non ita tamen ut capillos us-
que ad pedes promittant, quod fuerat apud vete-
res mundi contemptus, cum velati capillis eos ut
tegmentum corporis circumferabant, naturalem
tunicam parabant, e parte superiori usque ad pe-
des decedentem, si non consutam. Non autem
sicut hi agni Dei, nostri monachi, comæ amici,
vellere tam gravi onerantur, sed ut nigram capitis
marginem comptius exornent. Multi capillos cala-
mistratos arte diponunt, providentes ne crassior
coma appareat et risum intuentium moveat. Idcirco
jure dicitur monachum nimis cæsariei non
renuntiantem, neque aliud quid sæculare esse de-
positurum.

βλέπουσιν. Ἐνθα τις ἔχοι ἂν ὀρθῶσ ἀποφῆνασθαι, ὅτι

⁶⁶ Ezod. xxi, 17.

173. Hæc tibi novitio, ut fratri, causa salutis postquam dixerim, ascende ad altiorem te, ad eum qui jam non est, sicut tu, Dei miles, sed induit thoracem, et qui votum fecit Christo salvatori operibus bonis conformari, qui statim signatus est, cum in nomine sanctæ Trinitatis superfluos capillos deponeret, ad ostendendam pœnitentiam, atque mantellum sanctum pro thorace valida acceperit, istoque modo medius inter Deum et homines factus est: Deum quidem qui excellenter est magni habitus, homines qui sunt infra propter initiationem, et laborant circa virtutis ascensiones. Qui positus in medio, et junctis extremis utramque partem attingens, multo magis quam tu inter novitios numeratus, presbyteratum magnificat, sed minor est perfectus, et quidem longo intervallo, et nihilominus eximiam habet dignitatem. Qui enim simpliciter mantellatus est absque dubio medius est. Et fere dicam, quantum a maximo vincitur, tantum minor te est. Si apicem in quadam fraternitate attingerit, non ob id erit medius, una manu quasi excelsa attingens, et altera plane humilia ex initiatione accipiens; sed commune medium transcendit, ad altissimum venit et uno gradu cœlestibus minor est propter machinationes satis dolosas: et duabus veluti alis, mantello et imperio, proxime ad magnum monachum evolat. Et tunc huic licet de gloria et de dignitate cum illo contendere fidenter, qui istas amat quæstiones et invenit argumenta probantia quibus æqualitatem obtineat. et quorum validissimum est præ eminentia cum imperio, qua jugum grave quia negotiosum susceperit.

174. Hunc sublimem mantellatum præfatum, qui per aliam viam in cœlum ascendit, per magnum habitum, et res ipsa, et jus canonicum, et Dei exemplum egregium esse repurunt, paulo ab angelis minutum, qui recognoscuntur in magno monacho veluti in archetypo humano. Hunc enim canones secundum angelos efformaverunt. Talis videri qui debet monachus minor qui que prælatum est scilicet, qui se habet secundum majorem, aut ad melius et rectius loquendum impressione divina informatus est, immensitate excepta, in celeberrima urbium, et in aliis locis quorum plerisque ex auctoribus, nonnullos vero oculis novimus, postulata adimplet, et post secundum cœlum seu perfectum monachum ipse secundus constituitur, quasi secundum terram non errantem ipse rotundetur.

τὸν παντέλειον μοναχὸν, δεύτερος αὐτὸς ἐκτίταται, ὡς εἰ καὶ μετὰ τὴν ἀπλανῆ αὐτὸς ἀσφαίρωτο.

175. Apud nos autem non possum veraciter ex planare quisnam, et qualis in se sit. Jactatur enim eum super primum cœlum esse, sicut aquæ quæ supra firmamentum sunt, ipse primus omnium hominum esse arbitratur; probatur vero, instar

A ρογ'. Ταῦτά σοι τῷ εἰσαγωγικῷ προσλαλήσας ἀδελφικῶς πρὸς ἀρίλειαν ἀναβαίνω πρὸς τὸν ὑψηλότερον, τὸν οὐκέτι κατὰ σὲ ψιλὸν ὀπλίτην Θεοῦ, ἀλλὰ ἤδη καὶ θωρακισθέντα, καὶ εὐχὴν δεξάμενον μορφοθῆναι δι' ἔργων ἀγαθῶν ἐν αὐτῷ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, καὶ αὐτίκα σημειωθέντα, οἷς εἰς ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος ἀπέθετο τὴν περιττὴν τρίχα ὡς ἐπὶ κίνθει, καὶ τὸν ἱερὸν μανδύαν ὅσα καὶ θώρακα στεβρὸν περιβέμενον, καὶ οὕτω μέσον ὄιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων γενόμενον· Θεοῦ, τοῦ ἐνθέου μεγαλοσχήμενος· ἀνθρώπων, τῶν ἐτι κατωτέρω διὰ εἰσαγωγικῆς, καὶ στρεφόμενων περὶ τοὺς τῆς ἀρετῆς πρόποδας· ὅς τῷ τῆς μεσότητος λόγῳ κεκραμένος ἐπ' ἄμφω τῆ ἐκατέρων τῶν ἄκρων μετοχῇ, καὶ σοῦ μὲν, τοῦ ἐτι ἐν εἰσαγωγαίς, πολὺ πλεον τὸ πρεσβεῖον αὐχῶν, τῷ δὲ τελείῳ ὑποβεβηκῶς μακρῷ διαστήματι, ὡς ἔχει θεωρίαν διαιρητικὴν. Μανδουώτης μὲν γὰρ ἀπλῶς μένιον, ἀκραιφνῶς ἐστὶ μέσος. Καὶ μικροῦ δέω εἰπεῖν, ὅσον αὐτῇ ἡλάττωται τοῦ μεγίστου, ἐς τόσον ὑποκάθηται σου. Εἰ δὲ κορυφαῖος αὐτὸς γέννηται τινος ἀδελφότητος, τότε δὴ οὐκ αὐτὸ δὴ τοῦτο μέσος ἔλαχεν εἶναι, μῆ μὲν ὁλόν χειρὶ τοῦ ἀνωτάτου δρετόμενος, ἐτέρῃ δὲ τοῦ πάντη κάτω κατὰ εἰσαγωγὴν λαμβανόμενος· ἀλλ' ὑπερανάβας τὸ κοινῶς μέσον, προσκυρεῖ τῷ ὑψηλοτάτῳ, καὶ μικρᾷ τινὶ βαθμίδι καθύπερθε τοῦ σχεδόν τι οὐρανοῦ διὰ τὸ ἱκανῶς πεφιλοσοφημένον ἐπάγγελμα· καὶ δυσὶν ὄιον πτέρυξι, τῇ τε μανδουωτικῇ καὶ τῇ καθ' ἡγουμενείαν, ἐλαφρίζεται εἰς ἐγγύτητα μεγαλοσχήμενος. Καὶ ἔχει θαβρῶντως ἐρίζειν ἐκείνῳ τοῦ τε κλέους καὶ τοῦ ὕψους, φιλόνηκος μὲν ὢν τοῦτό γε, τόπους δὲ ἐξεύρισκων ἐπιχειρηματικούς, δι' ὧν ἀμιλλᾶται τὴν ἐξίσωσιν, ὧν κραταιότερος ὁ κατὰ τὴν ποιμαντικὴν προστασίαν· δι' ἧς βαρὺν ζυγὸν, εἰ καὶ πραγματικόν, ἀνεδίετατο.

ροδ'. Τοῦτον δὲ τὸν αἰθεροβάμονα μανδουώτην ἡγούμενον, ὅς καθ' ἐτέραν μετάβασιν εἰς οὐρανὸν αὐτὸν ἀναβαίνει διὰ τοῦ μεγάλου σχήματος, τὸ μὲν πρᾶγμα, καὶ ὀρθὸς κανὼν, καὶ ἡ κατὰ Θεὸν ἀκολουθία μέγαν ἀπαιτεῖ ἀνθρωπὸν εἶναι, καὶ ὅλον οὐδὲ βραχὺ τι ἀγγέλου ἡλαττώσθαι, τοῦ ἐνθεωρουμένου, ὅσα καὶ ἀνθρωπίνῳ ἀρχετύπῳ, τῷ μεγαλοσχήμενῳ. Ἐκεῖνος γὰρ πρὸς αὐτὸν ἄγγελον κανονικῶς ἐκτετύπεται. Τοιοῦτος δὲ ἀπαιτούμενος καὶ φαίνεσθαι καὶ εἶναι ὁ μικροσχήμενος μὲν, καθηγουμένος δὲ (ὅς καὶ αὐτὸς ἤδη κατὰ τὸν μέγαν ἐσχηματίεται, μάλιστα μὲν οὖν, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, μεμψώται χαρακτηρὶ θείῳ, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὴν ἐκείνου μεγαλειότητα), ἐν μὲν τῇ περιωνύμῳ τῶν πόλεων, καὶ ἐν ἄλλοις δὲ τόποις, ὅσους τοὺς μὲν πλείω ἐξ ἱστορίων, ἐνίοις δὲ καὶ κατ' ὄψιν ἔγνωμεν, ἐκκληροῖ τὴν ἀπαίτησιν· καὶ μετὰ δεύτερον ὄλον οὐρανὸν, ὡς εἰ καὶ μετὰ τὴν ἀπλανῆ αὐτὸς ἀσφαίρωτο.

ροε'. Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς οὐκ ἔχω διαλευκάνει πρὸς ἀλήθειαν, ὅποῖός τις ἐξήκλωται καὶ ποδαπός· Ἐπαγγέλλεται μὲν γὰρ, καὶ ὑπὲρ τὸν πρῶτον οὐρανὸν εἶναι πρὸς ὁμοιότητα ὁδῶν τῶν ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ, πρωτεύειν αὐτὸς ἐν ἁμασίαν ἀ-

τοῖς οἰόμενος· διεκφάνεται δὲ κατὰ τινὰ παροι-
 ὄν Αἰγινήτην (μάλιστα μὲν οὖν Αἰγία) οὕτε-
 ρος, καὶ οὐδὲ τρίτος, ἢ ἄλλος πολλοστός. Ψεύ-
 μὲν γὰρ ἐμφανῶς τὸν μεγαλοσχίμονα οὐκ οἶδα
 , κατ' ἐκείνον ἀπὸ κατηχομένου, ὃ δὴ καὶ αὐτὸ
 εται, εἰς νεοφώτιστον σχολαστὴν ἀποκαταστη-
 νος, καὶ τῇ ἐν ἑπτὰ ἡμέραις ἐκ τῶν ἔργων
 ἢ ἀποτελευτήσων εἰς τὸν παντελῶς ἀναμάρτη-
 ἄνθρωπον· ὡς ἐκδυσόμενος μὲν τότε τὸν πα-
 ρ, ἐνδυσόμενος δὲ τὸν νεώτατον, καὶ ἀναπλασ-
 ματος εἰς τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Μήποτε δὲ ἡ ἐν
 ὁμοχθηρία οὐδέποτε ἀφήσει αὐτὸν ἀνανῆσαι
 πολλοῦ κάρου, καὶ τοῦ παροῖνου βίου, καὶ τῆς
 μὲν μέθης, καὶ ἀναφρονῆσαι, ὥστε σωθῆναι τῇ
 λήψει καὶ μορφώσει τοῦ μεγάλου σχήματος· εἰς
 ἴ μόνον, ὡς ἔοικεν, ἀναρτῶντες ἑαυτοὺς οἱ μι-
 χήμονες, δρῶσι τὰ χειρίστα, καχεξίαν ἀφροί-
 ες κενωθησομένην ἐν τῷ τῆς μεγαλοσχημοσύνης
 ᾤ· ἵνα ὁ τῆς ψυχικῆς ἐκείνης ἰατρίας ἐπιστη-
 ρχης Θεὸς χάριτας ὀφλήσῃ τῷ οὕτω καχέκτη
 αρτῶν, ὡς θαυμαστωμένους δι' αὐτοῦ. Καὶ
 οἱ τοιοῦτοι στέρησιν ἀγαθοῦ παντὸς περιποιη-
 νοι, πραγματεύονται τὴν εἰσέπειτα ἔξιν διὰ
 μεγάλης κουρᾶς, ἀφιλόσοφα μεθοδεύοντες, καὶ
 λαμβάνοντες οὐ καλῶς τό· « Φάγωμεν καὶ
 κεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. » Ὅπερ ἐστίν·
 ἴρωμεν ἀνυποστόλως· αὔριον γὰρ διὰ τοῦ ἀγχιεῖου σχήματος θανόντες τῷ καὶ φθαρτῷ καὶ φθαρτικῷ βίῳ
 ὀσμη, παραστησόμεθα τῷ Θεῷ, οὐκέτι ἀμαρτωλοὶ, ἀλλὰ ἀγγέλοις ὅμοιοι.

ς. Καὶ γένοιτο μὲν τυχεῖν τοὺς τοιούτους οὐ-
 νοσι. Τίς δὲ οἶδε τὸν τῆς ἐπιούσης τόκον, εἰ μὴ
 βλωθήσεται; Τέως γε μὴν ἐπαγγέλλεται, ὅπερ
 εν, τὸν οἶον μεγαλοσχίμονα ὃ μὴ εἰσέτι τοιοῦ-
 ἡγούμενος. Ψεύδεται δὲ, σεμνότητι μὲν προσ-
 , καὶ ὀφρῶν συνδέσει, καὶ νεφώσει τοῦ κατ'
 ἡλίου, καὶ βλέμματος ὑπουλότῃ, καὶ κατακύ-
 ἡ εἰς γῆν, καὶ λαλιᾶς ἐμμελείᾳ, καὶ προσχίματι
 ἰνώσεως, καὶ τῷ συχνῷ τοῦ « εὐλόγησον, » καὶ
 ἰ προσκυνήματι, καὶ καταστήματι· εὐλαβεῖ ἄχρι
 αὐτοῦ βαδίσματος τὸν πρῶτιστον ἐν μονα-
 ὑπεμφάνων· τὰ πολλὰ δὲ καὶ ὑπερβαίνειν ἐλεῖ-
 πέμπων δόκησιν· ἄλλως δὲ ὑπέρφευ εἰς ὅσον
 αἰνῶν καὶ ἐλαττούμενος. Τί δὲ φημι « ἐλαττού-
 ς ἐκείνου; » δέον εἰπεῖν πρὸς ἀλήθειαν, ὅτι οὐδὲ
 τὸν τῆς εἰσαγωγῆς μοναχὸν ἀμιλλήσασατο ἂν
 οὔτος· ὅτε τις πρῶτην ἀράζας βαλβίδα τοῦ
 Θεοῦ σταδίου, ὀρθὸν ἐξανύσειν ἀπάρζεται δρό-
 ἐπὶ τὰ θεῖα. Ἐργοχείρων μὲν γὰρ μοναχικῶν
 θται τοσοῦτον ἀποδέει, ἴσον καὶ χειρῶν ἐνδεῆς
 ωπος. Κάθηται γὰρ διόλου ἀεργός· καὶ δι' αὐτὸ ἐνθυμεῖται καὶ διαλογίζεται, ὡς εἰκός, παντοῖα, ὧν τα πλείω
 εἶς τινὰς ἐπιθυμίας ἐκνεύει, καὶ αὐτάς ἴσως οὐκ ἀποβλεπούσας εἰς τι ἀγαθόν.

ς. Διτῆς γὰρ οὔσης τῆς ἐπιθυμίας, τῆς μὲν
 νομένης, καθ' ἣν ἐπιθυμιῶν ἀνὴρ ὃ διορατι-
 ιτος εἴρηται Δανιήλ· τῆς δὲ ἐπιψόγου (τοιαύτη
 τῶν ἀργούντων κατὰ τὸν ὀρθῶς εἰπόντα, « ἐν
 μάταις εἶναι τὸν ἀεργόν. ») οὐκ ἀπεικὸς φαύ-
 ἐπιθυμιῶν κλύεσθαι κύμασι τὸν καθηγούμε-

A celebris Æginetici (aut maxime Ægei) neque se-
 cundus esse, nec tertius nec quivis alius. Aperte
 enim mentitur magnum monachum se esse (ubi,
 nescio), sicut ille, e catechumeno, sicut scriptum
 est, in neophytum scholarem transferendus, et
 quiescendo ab operibus intra septem dies mutandus
 in hominem omnino impeccabilem, quasi tunc de-
 posueris veterem hominem et novum induerit,
 atque reformandus ad imaginem Dei. Nunquam
 autem malitia eum sinet a somno gravi excitari, e
 vita vinosa, atque ex ebrietate inde consequente;
 ac ita recogitare ut salvetur per conversionem et
 magni habitus informationem. Ad quod solum ac-
 cedentes minores monachi, perficiunt pessima et
 malitiam congerunt evacuatam tempore magni
 habitus, ut hujus spiritalis curationis auctor Deus
 isti scelesto de vitiis agat gratia eo quod per eum
 magis admirandus fuerit. Et postquam omni opere
 bono carere studuerunt, ea deinde per magnam
 tonsuram habere satagunt, irrationabiliter agentes,
 et non intelligentes istud: « Manducemus et biba-
 mus, cras enim moriemur⁷⁷. Hoc est Peccemus
 fortiter, cras enim suscepto habitu sancto, mortui
 sæculo et mundo corrupto et corrumpenti, Deo
 adstabimus, peccatores amplius non futuri, sed
 similes angelis.

176. Et utinam quod dicunt obtineant isti. Ve-
 rum quis novit utrum partus diei proxime abor-
 tum non sit passurus? Hactenus quidem magnum,
 ut diximus, monachum commendat qui ipse ei par
 non est. Mentitur, qui primus esse inter monachos
 videtur, et vultu verendo, et junctis superciliis, et
 velata nube oculorum acie, et intuitu perfido in ter-
 ram defixo, et sermone compto, et humilitate ficta,
 et dicto sæpius: Benedicite, et magna reverentia,
 et religiosa in incessu etiam tranquillitate, se ma-
 jorem esse etiam plerumque opinionem injicit; sed
 aliter, proh dolor! mirum quantum minor et infe-
 rior est. Veraciter dicendum est istum ne cum novi-
 tio quidem monacho conferendum esse, qui primo
 obstaculo divini stadii avulso, recta currere ad
 Deum incæpit. Opera enim monachorum in tan-
 tum attingere recusat, quantum homo manibus ca-
 rens. Continuo otiosus residet, et ideo concupiscit
 ac loquitur qualiacunque, ut par est, quorum ple-
 raque ad passiones et eas non laudabiles vergunt.

177. Duplicis generis cum sint passiones,
 aliæ quidem laudabiles, quibus Daniel peritissi-
 mus dictus est vir desideriorum; et aliæ vitupe-
 randæ (et tales sunt otiosorum, juxta recte dicen-
 tem: In desideriiis esse pigrum⁷⁸), virisimile est
 pravaram passionum fluctibus agitari præfectum,

cum inclusus in cellula, et universa negotia externa relinquens, in otio remanet. Quo tempore ad eum ascendentes, eumque oppugnantes cogitationes eum dignum facient lamentatione adversus tales nihil agentes illata: « Væ soli, inquit « quia cum ceciderit non habet sublevantem se⁹⁹. » Et solitarius est profecto prælatus, qui degens in otio, neque aliis fratribus cadentibus auxilio est, nec eos sublevat, neque sibi quod expedit adinvenit, et quo lapsus resurgat, et ex fovea in quam incidit emergat.

178. Isto modo vitam monachicam agit pater in otio. Sed cum fratres conveniunt, tunc videres hominem qualemcunque, et ut fert proverbium, nihil sanctum; sive, ut aliter dicam, pulchrum caput mento valido impositum, quales monasteriis sæpius præficiuntur a nobis errantibus, et, ad sic dicendum, conjicientibus. Ideo qui victimam ridendam nihil aliud esse atque cornua aut barbam cerneret, posset concinnare cum parodia hædum inter eos præsentem esse solummodo supercilium et barbam. Talibus tamen personis subscribitur magni monachi nomen. Et quod mirabilis est, eum habitu, non re magnum habitum præferunt, qui habitus magnus virtute dicitur, magnam hypocrisim, dicit aliquis, præferunt. Quanto ergo, ut dictum est, fit fratrum conventus, tunc prælatus noster, qualiscunque sit (et revera non est magnus), opere manuum non incumbente ex necessitate (quomodo enim operari in conspectu multorum non vereretur, qui solus id odit?) sermocinari eligit. Quæ dicuntur autem, non quæstiones de Scripturis, non sanctarum obscuritatum solutiones, non loci sanctorum Patrum, non interpretatio divinorum verborum, non relatio sanctarum disciplinarum, non exhortatio de his quæ agere fratres oportet, ut sint spirituales operarii, et de his quæ præcavenda sunt, non aliqua ratio eligendi bona, et vitandi malum, nullus discursus, nulla descriptio quibus alii jam docti doctiores fiant circa principia prius tradita, et alii ignari incipiant et perficiant divinam scientiam. Non ergo hujusmodi sunt prælati sermocinationes, sane vero sermones confusi de re quacunque. Exorsus a vineis, a messibus et tributis exigendis et aliis rebus sic proficuis, quia in reddenda ratione de personis non agunt feliciter seniores, et decidunt in olivas, et ficus, et fructus reliquos; ratiocinatur quæ vinea bonum vinum afferat; quænam terra melior sit ad plura producenda; undenam majorem redditum fratres capiant; quis idiota inter ministros ad abripiendum sit idoneus, et quid monachis præsentibus manum claudat; seipsum enim evidenter inserere sermoni veretur. De oliva docet non humorem ab ea expressum ad unctionem regalem et illuminantem consecrari; non, prætermissa sanctitate, sanitatem multiplicem utentibus præbere,

νον, ὅτε συνάξας ἑαυτὸν ἔσω τοῦ καλλίου, καὶ τὰν ἔξω πάντων ἀφέμενος, ἐν ἀργίᾳ μένει. Ὅτε καὶ ἀναβαίνοντες εἰς αὐτὸν διαλογισμοὶ καὶ πολιορκού- τεσ, ἀποκληροῦσιν αὐτὸν τῷ θρήνῳ τῷ ἐπὶ τοῖς οὐ- τως ἡσυχάζουσιν. « Οὐαὶ γὰρ, φησὶ, τῷ ἐνὶ, ὅτι, ἐν πέσει, οὐκ ἔχει τὸν ἐξεγερούντα » Τοιοῦτος δὲ εἰς καὶ ὁ καθηγούμενος, ὅς ἐν ἀεργίᾳ διάγῃ, οὔτε τοῖς τῶν ἄλλων ἀδελφῶν πτώμασι βοηθεῖ, ἐξανιστῶν ἐπι- νους· καὶ οὐδὲ ἑαυτῷ μηχανὰς ἐξευρίσκει, δι' ὧν πεσῶν ἀναστήσεται, μεταωρισθεὶς ἐκ τοῦ βοηθήμα- τος, ᾧ περιπέπτωκε.

ροῇ. Καὶ οὕτω μὲν μονάζει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ἀργίῳ. Ὅτε δὲ καὶ ὁμηγερέες οἱ ἀδελφοὶ γίνωνται, τότε ἂν ἴδοι τις ἐκείνον, ἄνθρωπον ὄντα τὸν τυχόντα, καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν οὐδὲν ἱερὸν, καὶ ἄλλως δὲ φάναι, πρόσωπον σεμνοπρεπέος ἀδροῦ γενείου ὑπερκαθήμε- νου, ὁποῖους τὰ πλείω ἐφιστᾷ τοῖς φροντιστηρίοις ἢ καθ' ὑπόληψιν, ὡς οὕτως εἰπεῖν, ἐν ἡμῖν ἀπάτη. Ἐφ' ὧν ὁ ἐντεθυμημένος τὸ κωμικευόμενον ἱερεῖον, οὐδὲν ὄν ἀλλ' ἢ κέρατα καὶ γένειον, παρωδήσο· ἂν τὸν κατ' αὐτοὺς κτλιν καθηγούμενον σεμνὴν ὄφρὸν εἶναι καὶ γένειον. Ἐν δὲ τοῖς τοιοῦτοις καθυπογρά- φεται μὲν καὶ τὸ μεγαλόσχημον. Καινότερον δέ· οὐ πράγματι γὰρ, ἀλλὰ σχήματι τὸ κατ' ἀρετὴν μεγαλείον προφαίνοντες μέγα σχῆμα, προϊσχόνται, ὡς εἴ τις εἴποι, μεγάλην ὑπόκρισιν. Ὅτε τοίνυν ὁμηγευρις, ὡς ἐββέθη, ἀδελφικὴ γένηται, τότε δὴ ὁ καθ' ἡμᾶς ἡγούμενος, ὁποῖος ἂν καὶ εἴη (ἔστι δὲ ἀληθῶς οὐ μέγας), ἔργου ἐξ ἀνάγκης οὐχ ὑποκει- μένου, (πῶς γὰρ ἐν πολλῶν ὕψει οὐκ αἰδέσεται τὴν ἐργασίαν ὁ καταμόνας αὐτὴν μυσταττόμενος;) γίνε- ται τοῦ λαλεῖν· καὶ ἡ λαλιὰ οὐ προβλήματα γραφικᾶ· οὐ λύσεις ἱερῶν ἀνιγμάτων· οὐ διηγῆματα Πατέ- ρων ἁγίων· οὐκ ἀνάπτυξις θεῶν λογίων· οὐκ ἀφήγη- σις πολιτειῶν θεαρέστων· οὐ παραίνεσις (ὧν τε πράτ- τειν χρὴ τὴν ἀδελφότητα, ὡς εἶναι αὐτὴν ἐντεῦθεν πρακτικὴν πνευματικῶς, καὶ ὧν χρὴ ἀπέχεσθαι)· οὐ μέθοδος ἡτισοῦν (ἐκλογῆς μὲν τῆς τῶν ἀγαθῶν, ἀπεκ- λογῆς δὲ τῆς τῶν φαύλων)· οὐ περίλευσις οὐδεμία γραφικῆ, δι' ἧς ὁ μὲν ἥδη μεμαθηκῶς ἐπὶ ἀφορμῇ προδε- δομένη σοφώτερος γίνεται, ὁ δὲ μήπω μαθὼν ἐνάργε- ται καὶ τελειοῦται τὰ εἰς θεῖαν ἐπίγνωσιν. Οὐκ οὖν τοι- αῦτά τινα τὰ λαλήματα τοῦ καθηγητοῦ, ἀλλὰ λόγοι παντοῖοι τυρβαστικοί. Ἀρξόμενος μὲν ἀπὸ ἀμπελων, καὶ λητῶν, καὶ εἰσπράξεων φορολογικῶν, καὶ ἐτι- ρων τοιούτων ἀδρομερῶν, ὅτε μὴ ἐνευαιρούσι λε- γοπραγλαῖς προσωπικαῖς οἱ γέροντες, καταλήγουσι δὲ εἰς ἐλαίαν καὶ ἰσχάδα καὶ λοιπὴν ὄπωραν, φιλοσοφί- γοῦν, ποία μὲν ἀμπελος οἶνον ἀγαθὸν δίδωσι· ποία δὲ γῆ ἐνάρετός ἐστιν εἰς πολλαπλάσιον καρποδοτεῖν· πόθεν δὲ τοῖς ἀδελφοῖς ἡ πλείων φορολογία· καὶ τίς μὲν τῶν διακονητῶν ἀπλοῦς τὴν δράκα πέφυκεν εἶναι, τί δὲ τοῖς προκρίτοις τῶν μοναχῶν σφίγγει τὴν χεῖρα· ἑαυτὸν γὰρ ἀηδεῖται διαββέθηδην παρεισχυκλήσαι τῷ λόγῳ. Διδάσκει δὲ καὶ περὶ ἐλαίας μὲν τυχόν, οὐχ ὅτι τὸ αὐτῆς ἀπολειθόμενον ὑγρὸν βασιλικῶν καὶ φωτιστικῶν θεϊότερον ἀφιέρωται χρίσματι, οὐδ' ὅτι

⁹⁹ Eccl. iv, 10.

πρὸς τῶ ἀγιάζειν καὶ ὀφείλειαν πολυειδῆ χορηγεῖ τοῖς
 χρῆζουσιν, οὐδ' ἔτι αὐτῇ μόνῃ τὸ ἀσυνδυάστως
 καὶ ἀσυνθέτως ἔλαιον ἀποθλίβει (ἄλλο γὰρ τι ἅπαν
 ἔλαιον προσθήκη τινὶ συνδυάζεται· ἀμυγδάλινον
 γὰρ τι ἔλαιον, καὶ καρύινον φαμεν, καὶ σησάμινον)·
 οὐ μὴν ἐν ἀπλότῃ ἔλαιον, ἀλλ' ἔτι αὐτὸ καὶ
 μόνον ἡδὺ λίπασμα, καὶ πιότατον, καὶ ὅσον χρηστὸν
 εἶναι τραπέζαις μοναχικαῖς. Περὶ δὲ ἰσχάδος ἰσχυρο-
 γεῖ, οὐχ ἔτι χλωρόν τε ἂν τὸ σῦκον μέλιτός ἐστιν
 ὑποκόρισμα, καὶ ξηρανθὲν δὲ οὐκ ἐξίσταται τῆς
 γλυκύτητος· διὸ καὶ « γλυκερὰν » τὴν συκῆν οἱ σο-
 φοὶ κατ' ἐξαιρέτην τί φασιν· οὐδὲ ἔτι καὶ τοῖς φύλ-
 λοις τοῦδε τοῦ δένδρου χάριτας ὄφλομεν διὰ τοὺς
 γενάρχας, οὓς αὐτὰ ἐσκέπασαν· οὐδ' ἄλλο τι συμνὸν
 καὶ ἐπαγωγὸν πρὸς χάριν· καὶ μὴν οὐδ' ἔτι φθεῖ-
 ρας ἀπογενεῶν οἶδε τὸ ξηρὸν σῦκον τῇ διὰ βίου
 παραχρῆσει, ὃ δὴ πρὸς ἱστορίαν λεχθὲν πολυμάθειαν
 ἐνέφηνεν ἂν τοῦ καθηγητοῦ· ἀλλ' ἔτι πρὸς ἡδονῆς
 ἐμφαγεῖν σῦκου, ὡς περ χλωροῦ, οὕτω καὶ ἀπισχνα-
 θέντος· καὶ ἔτι καλὸν ἐστὶ καὶ αὐτὸ εἰς κερδα-
 λέαν κτησιν· καὶ ὡς ἀγαθὸν τι πέφησε καὶ ἡ συ-
 κομαγίς, ἐν ἧ, πολλῶν ὄμου συμπεφυρμένων, οὐκ
 ἔστι τὸ μὲν ἐκλέγεσθαι, τὸ δ' ἀπεκλέγεσθαι ἀλλ'
 ὄμου πάντα συμμειγμένα καταθινᾶσθαι εἰς κέρδος
 τῶ κτησαμένῳ. Ἐτι παραδίδωσιν ὃ προκαθήμε-
 νος τοῖς ὀμιληταῖς καὶ ὡς φυλάξει τις ἀπίους,
 ἢ μέλιτι ἐμβυθίσας, ἢ λακκίσας εὐθετον γῆν, καὶ
 ἀπαιρήσας αὐτοὺς, λέγων, ὡς μετεώρους εἶναι, καὶ
 χροῦν ἐπιφορησας ἐπὶ παραμονῇ. Σαμνύνει δὲ καὶ
 τοὺς ἀγρίους ἀπίους, ὡς γνώμονας ἀγαθοῦ, Λατίνος
 ἂν αὐτῶ ἀνὴρ, μούστου. Ἐπιπολάζοντες μὲν γὰρ
 ἐν αὐτῶ, ἀμειγρῶς ὕδατι τὸ γλεῦκος εἶναι δηλοῦσι·
 βυθισθέντες δὲ κατηγοροῦσι κατῆλευμα. Εἴθε δὲ
 ἦν τῶ γέροντι τούτῳ, τὴν τε αἰτίαν συνειδέναι τοῦ
 πράγματος, καὶ προσεπινοήσασθαι ὁμοιότητά τινα
 ἐνταῦθα πρὸς τὸν περιεδομένον Ῥῆνον, τὸν Κελτι-
 κὸν ποταμόν. Νόθον γὰρ τι κἀνταῦθα διακρίνεται τῶ
 ἐπιπολασμῶ καὶ τῶ βυθισμῶ, εἴ καὶ τρόπον ἄλλον.
 Ἐκεῖ μὲν γὰρ ὕγρῳ διακρίνονται τὰ γνήσια μὲν
 τῶν βρεφῶν, ἐπιπολάζοντα· βυθιζόμενα δὲ, τὰ μὴ
 ἀπὸ γάμου, Ἐνταῦθα δὲ ὕγρον γνήσιον καὶ μὴ τοι-
 οῦτον τῇ τῶν ἀπίων καταδύσει καὶ τῶ ἀνάπλω
 καταμηνύεται. Ἐτι μεθοδεύει ὃ οὕτω πολυμαθῆς
 καθηγούμενος καὶ ὅποι τῶ εὐκράτου μῆλα με-
 τειρωστέον, ἕτεροῖά τε καὶ κυδῶνια, εἰς παράμο-
 νον. Ποῖ δὲ ἀέρος ῥοιαὶ ἰκρεμήσονται φυλαζόμεναι·
 καὶ ὡς οἶδε συντηρεῖν αὐτὰς παραμόνους καὶ τὸ
 ἄχυρον. Αὐτίκα δὲ φιλοτιμούμενος προσεπιφίλοσο-
 φεῖ καὶ ὡς φυλακτικόν τι χρῆμα ἐς τὸ πᾶν ἡ τοῦ
 ἀχύρου φύσις. Θερμοῦ τε γὰρ ἐξάνυει κατοχῆν, ἐμ-
 βληθέντος εἰς αὐτό· καὶ ψυχρὸν δὲ ἐμπεπιστευμέ-
 νον, οὐ μέρος καὶ ἡ χιῶν, ἐνακμάζειν δίδωσι τῇ
 οἰκείᾳ φύσει. Εὐθὺς δὲ καὶ εἰς οἶόν τι πόρισμα γλα-
 φυρώτερον ἐμβαθύνας, παρομίαν ἐξευρίσκει αὐτὸς
 ἰδίαν, αὐτὸ μὲν τὸ ἄχυρον εὐπόληπτον ὀνομάζων,

(19) Megabyzus dux erat exercitus Darii regis Persarum; ipse multos hostes profligavit, multas provincias patriis finibus junxit. Ideo cum Darius quadam die malum granatum manu teneret, et Ar-

non eam solum oleum sine mixtura et sine composi-
 tione exprimere (quodcunque enim aliud oleum cum
 aliquo additamento jungitur: oleum dicimus amyg-
 daleum, nucum, et sesaminum, non autem
 simpliciter oleum); sane vero istud solum adipem
 dare jucundam, et lautum, et dignum mensis
 monachicis apponi. De ficu multa etiam disserit:
 non viridem ficum aliquid melleum esse, siccata
 dulcedine non privari, et ideo dulcem ficum pro
 re electa poni a sapientibus; neque foliis hujus ar-
 boris gratias nos debere, eo quod protoparentes
 tererint; neque mirum aliud atque ad gratias
 agendas adducens; neque etiam grossos e ficusicca,
 ex vita nimia produci quod in modum historię
 narratum multam pręlati scientiam manifesta-
 visset; sed magis omissa voluptate in edendis ficis
 tam viridibus quam exsiccatis, insuper hanc ac-
 quisitionem quęstuosam esse, afferri utilitatem e
 placenta e ficis, composita, in qua multis simul
 mixtis istud eligere et hoc respuere impossibile
 est, sed omnia simul, cum luoro domini devo-
 rantur. Socios pręlatus docet insuper qua ratione
 pira custodiantur, vel melle intincta, vel sus-
 pensa in terra idonea et effossa, quasi meliora, et
 arena cooperta ut serventur. Laudat et pira agre-
 stia eo quod bonum mustum, dicit aliquis Latine,
 indicoent. Cum enim supernatant, aqua non mixtum
 vinum manifestant, cum immerguntur, fraudem
 patefaciunt. Et utinam causam bujus rei senior
 intelligat, atque ibi quamdam cum laudato Rheno
 Celtarum flumine similitudinem attendat. Ibi
 enim discernuntur notha, quę supernatant aut
 immerguntur, sed modo diverso. Illic enim aqua
 discernuntur partus legitimi cum superferun-
 tur, et nothi, quando immerguntur. Hic autem
 legitimum aut dissimile piris immersis aut na-
 tantibus aqua indicat. Explanat etiam eruditus
 pręlatus quo loco temperato sint suspendenda
 poma alia et cydonia, ut serventur, in quo-
 nam aere granata sint libranda, ut custodiantur,
 qua etiam ratione ea duratura palea conservet.
 Et mox ardentem ratiocinatur naturam paleę ad
 universa servanda aptam esse; calidi enim corporis
 in ea involuti statum tenet, et frigidum aliquid, ut
 nix, in natura propria firmari permittit. Mox
 veluti in consequentiam alteriorem descendens,
 sententiam propriam ipse invenit, scilicet paleam
 inventu facilem esse, hominemque initiationis
 capacem faciliorem, siquidem, ait, palea deposi-
 tum integrum studiose conservat. De granatis
 considerat adhuc, non sancta illa malogranata
 quę ad exemplar eorum fabricata sunt; neque
 Megabyzos (19) mirabiles, quos rex Persarum sibi
 circumdari optabat juxta numerum seminum
 mali granati quod eodem tempore manu ferebat;

taban, dux alius, a rege quęreret quid vellet tantum quantum grana granati multiplicari, respondit Da- rius tot Megabyzos esse sibi esse exoptandum.

neque dicit sapientem quemdam jucunda locutione humidos carbones vocasse quæ eduntur in granato; neque, præter similitudinem carbonis interiorum, ad extra granata ut flammæ plerumque relucere; sed magis dicit amborum succorum in eis repertorum acidum dulciore esse meliorem. Nam mulieribus parturientibus contra nævos utilis est, et ad manducandum dulcissimus. Eorumdem et corticem dicit utilem esse: ea enim crassius et nigrius sit atrameatum, quemadmodum viridium nucum putamine. Utriusque amygdalæ etiam meritum iste exponere cum non possit, eas amare propter varietatem profitetur: quidam enim facetus cum unam aut duas amygdalas dulces gustasset, et dulcedine alliceretur, amaram radere deinde incepit, atque amaritudine risus adstantium excitavit. Idem arbuta cibum facilem præsentia excolit, et tentat discipulos suadere ut vino parce utentes, ebrietatem exinde quærant. Ea rubris limis solenter confert, propter multa capitula in eis florentia. Item ea comparat Pydnæis fungis, ea tamen differentia, ut illæ plerumque magis tumescant, partem asperam habeant obacuram, nec perfecte conglombentur arbuta vero aliterse habeant magnitudine, colore, et forma. Et de racemis Pater iste loquitur nugas, quæcunque ei sponte obvix sunt (et plane occurrunt dignæ istis auditoribus). Et cum de reliquis frugibus quascunque celebraverit, quanta scientia et eloquentia potest, cum modum aliquem de oleribus colendis inseruerit, et postea de piscibus tractaverit, sicut novit tractare, tum fratrum conventum dimittit, in quo prædicationem non invidendam, quam convixæ diligenter et lanii, habuit, et officia sua, sicut novit explanavit.

ἄλλως ἔχει καὶ τὰ τοῦ μεγέθους, καὶ τὰ τῆς χρώσεως, καὶ τὰ τοῦ σχήματος. Ἐπιλαμβάνεται δὲ Πάτερ καὶ περὶ σταφυλῶν, ὅποσα ἐκείνη ἐπέρχεται (ἐπέρχεται δὲ πάντως ἀκρατηρίου τοιοῦτου ἐπάξια)· καὶ τῆς λοιπῆς δὲ ὀπώρας τὴν ἐπελθοῦσαν καταβρῆτορεύσας, ὡς ἔχει ἐπιστήμης καὶ φράσεως, καὶ πονηροῦ πειρασμοῦ καὶ ὀσπριώδη θεωρίαν τινά· μετὰ δὲ καὶ ἰχθυολογίας, ὡς αὐτὸς χαίρει λαλῶν, λύει δὲ τῆς ἀδελφότητος σύλλογον, ἐμφορήσας χρηστολογίας ἀξίου ἦν τραπεζονόμοι φιλοῖεν ἂν καὶ μάγειροι καὶ σοφίσαι τὰ ὡς ἐκεῖνος οἶδε καθήκοντα.

179. Si quando in conspectu sæcularium potentium loquendi tempus venerit, formas omnes induit homo iste. Et primo post breve silentium, sicut nec Pythagoras egisset, hoc habitu virtutem suam altam manifestat, se heros silentem esse ostendit, ut dicitur. Breve aliquid profert postea, quasi noctua stridens, et clamore isto mirabilia de præcordiis depromat, vitam suam ordine evolvit, non quidem res ante tonsuram gestas (quas remanentes mysterio involutas vult silentio decorari), sed post depositos capillos, ut sic serviat sancto Patri, eumque laudat ad bonum proprium, et exinde facta commutatione sanctissimus ipse videatur, quasi sanctitatis particeps; qualiter eum continuo bene colat, volens obedientiam sibi isto modo parari; qualiter progressus sui, perfectio et laudes illo sene magistro affirmantur, et discipulus ad majora ob istam rationem vocetur; quomodo eo mortuo, ipse per eum visiones videat, et miracula perpetret.

ἄνδρα δὲ εἰδότα μυστηριάζεσθαι ἀχύρου εὐνοίας πτότερον παρομιμαζόμενος· ἐπει, φησί, καὶ τὸ ἄγρονον δεφενδεύει ταμειωτικῶς ἐν ἀκρατίῳ τὸ κροσσὸν θέμενον. Προσπεποιηρεῖ δὲ ὁ αὐτὸς ταῖς ῥοαῖς οὐ τοὺς ἱερατικοὺς ἐκεῖνους βόσκους, οἳ πρὸς αὐτὰς ἐτυποῦντο νοερώτερον, οὐδὲ τοὺς θαυμαστούς Ἡραβύζους, οὗς Ἡρακλῆς βασιλεὺς περιεῖναι οἱ εἴρηκα κατὰ πλῆθος κόκκων μεγάλης ῥοαῖας, ἦν ἐν κερῆ ἐκεῖνος κεχέριστο· οὐδ' ὅτι σοφὸς τις, γλυκὺς ἢ φράσιν, ἐνύγρους ἀνθρακας ἐκαλλιγράφησε τὰ τῶν ῥοαῖων βρώσιμα· οὐδ' ὅτι σὺν τῷ ἔνδον ἀνθρακῶν φλόγεον ὡς τὰ πολλὰ ἐκλάμπουσιν ἐκεῖναι καὶ εἰ ἐξώθεν· ἀλλ' ὅτι δύο χυμῶν τῶν ἐν αὐταῖς καλλίων τοῦ γλυκάζοντος ὁ δέξων. Ταῖς κυούσαις τε γὰρ πρόσφορος ἐστὶ τὰ ἐς κίσσαν, καὶ εἰς μαγυρίαν ἡδιστος. Ὀφείλιμον δὲ φησὶν αὐταῖς καὶ τὸ λέκρον, Ζοφοῦνται γὰρ δι' αὐτοῦ τὸ γραφικὸν μέλαν εἰς βαρύτερον, καθὰ καὶ διὰ τοῦ χλωροῦ ναοῦτος λίμματος. Ἐπι ἐκεῖνος καὶ ἀμυγδάλου ἐκατέρου συμπίτητα μὴ μαθῶν ἐκθέσθαι, φιλεῖν αὐτὸ λέγει ἡ ἀπεισιότητος, Ὁ γὰρ δεξιὸς, φησί, τὰ εἰς εὐτραλίαν ἀνθρωπος, γεύσας τινὰ ἐνὸς ἢ δύο τῶν γλυκίων ἀμυγδάλων, καὶ ἐπαγαγόμενος τῷ ἡδύσματι, εἶτα πικρὸν ἐπιδοῦς εἰς ἐκβρωμα, ἐκίνησε τοῖς θυμῶν γέλωτα τῷ πικράσματι. Ἐπι περιμυγέσθαι ὁ αὐτὸς καὶ μιμακίλων τὸ εὐανδρότον μετὰ τροφῆν, τεχνώμενος τοὺς ἀκρατάς πείθειν, οἴνου εὐνοίας τὴν ἐκείθεν μέθην σοφίζεσθαι. Ἀσπεύεται δὲ πονηροῦ καὶ ἐρυθραῖς βίαις αὐτὰ εὐκίνας διὰ τὰς ἐπιπρόσας αὐτοῖς πυκνὰς κερχραμίδας. Εἰκάζει δὲ ἀπὸ καὶ τὰ κατὰ Πύδναν ὕδνα· πλὴν ὅσον ἐκεῖνα μὴ, φησί, καὶ εἰς πολὺ μεγέθους τὰ πλείω ἐξώγεται, καὶ ἀμαυρὰν ἔχει τὴν τραχύτητα, καὶ οὐδὲ εἰς ἀκρίβειαν ἀπεσφαίρωνται· τοῖς δὲ μιμακίλοις

ἔτριξε, καὶ τὸ ἔνδον σεμνὸν ὑπογρύζων τῷ τοῖσιν τρισμῶ, ἀφηγεῖται τὰ καθ' ἑαυτὸν, καὶ αὐτὸς πρὸ τῆς κούρας (ἐκεῖνα γὰρ ὡς ἐν μυστηρίῳ λέγει ἀκέρφορα μένοντα σιγῇ τιμᾶσθαι βούλεται), ἀλλ' μετὰ τὴν ἀπόθρηξιν, ὡς δουλεύσοι μὲν ἀγῶν ἑστὶ σεμνόνων ἐκεῖνον ἑαυτοῦ χάριν· ἵνα τῇ ἐκείνῳ δέξων μεταδόσει δοκοῖη καὶ αὐτὸς ἀγῶνας, οἷα μέτοχος· ὡς θεραπεύσοι ἐκεῖνον διόλου πλῆθος, ἐθελῶν οὕτως ἑαυτὴν συστήσαι εἰς ὑπακοήν· ὡς ἀποφοιδάσοι ἐκεῖνος ὁ διδάσκαλος γέρον προκοπὴν τοῦτου καὶ τελειότητα καὶ τιμὴν, τὴν τε ἐν κόσμῳ καὶ τὴν κατὰ θεόν, προκαλούμενος τὴν ἀκρατήν καὶ

τῶ λόγῳ τούτῳ εἰς τὰ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὡς θανόντος ἐκείνου καὶ ἀποκαλύψεις ἴδοι, καὶ θαύματα δ' ἐκείνου ποιήσῃ αὐτός· εἰς τί καὶ ταῦτα παραλαῶν; Εἰς ἔνδειξιν τῆς κατ' αὐτὸν θεωρητικῆς τε καὶ πρακτικῆς, ὁ, εἴ τι χρὴ οὕτως ὀνομάσαι, οὐδέτερος, οἷα καὶ λόγου παντός καὶ ἔργου σπουδαίου ἀπειράτος. Ἔττα προφέρει ὁ πάντιμος καὶ προεδρίας καὶ τιμᾶς εἰς ἑαυτὸν βασιλικᾶς, πατριαρχικᾶς, ἀρχοντικᾶς,

ρπ'. Ὅτε δὲ ταῦτα ἐρεῖ πρὸς ἀδρότητα, καὶ νομίζει ἐφορκῶς εἶναι τῶ ἀχροωμένῳ, καὶ ὑπαγαγέσθαι ἤδη αὐτὸν, ἐτίθησιν ἢ πτωχείαν τῆς μονῆς ἐπιχρηματιστῶ ἐπαιτοῦντος δίκην, ἢ κατηγορίαν ἐπιτινι, ὡς ἀδικεῖν δοκοῦντι. Καὶ ὁ ἀδικῶν ἐκεῖνος ἢ ἀρχιερεὺς ἐστίν, ἀσώματα βλασφημούμενος τὰ πλείω, ἢ πλησιαστής ἐνσώματον μέμφιν πάσων· ἐκεῖνος μὲν, ὅτι δύσχρηστος ἐστίν αὐτῶ, καὶ πολυπράγμων, καὶ ἐξεταστικός, καὶ ἐθέλων ἐκδικεῖν ἐπὶ πάντα τὰ ἐπίτηδέματα αὐτοῦ, καὶ κανόνων ψηλαφητῆς, καὶ, τὸ πᾶν εἰπεῖν, οὐκ ἀφίεις αὐτὸν ποιεῖν ἀπραγμόνως, ὅποσα βούλεται. Καὶ διὰ ταῦτα μὲν βλασφημεῖται ὁ ἀρχιερεὺς. Ὁ δὲ πλησιάζων, ὅτι κτήμα ἔχων παρακείμενον τοῖς μοναστηριακοῖς (λήθόν τι θετέον εἰπεῖν, ἢ ἔλρον ἀγρίδιον ἢ παραβῆτον ὕδωρ, δ' οὐ καὶ κηπέουσι τις, καὶ ἀλετὸν ἀπαρτίσει), βαρὺς ἐστὶ τῇ μονῇ πενομένη· καὶ οὐτε ἀποδόσθαι αὐτὸ ἐθέλει, τῶ παντὶ δὲ πλέον οὐδὲ ἀποχαρίσασθαι. Καὶ τοῖς ἀδελφοῖς δὲ φορτικός ἐγκριταί εἰ τι λαλήσουσι πρὸς αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, καὶ που εὐρῶν ἀπλοϊκὴν θεοφιλίαν, βλάπτει ἑκατέρους, τὸν τε ἔλεεινὸν ἀρχιερέα, καὶ τὸν ταπεινὸν ἀγχιτέριμονα.

ρπα'. Καὶ τοῦτον μὲν ὅπως διατίθεται, περιττόν, καὶ λέγειν διεξοδικῶς· ἐκεῖνο δὲ καὶ μόνον ἄρει λογιστέον, ὅτι οὐδ' ἂν ἐθνικὴ καταδρομὴ τοῦ γειντινιώτος τοσαῦτα καταπράξῃται, ὅποσα οἱ ἱεροὶ Πατέρες. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς — ἀλλὰ ποῖον μὲν αὐτός οὐ βλέπει βέλος ἡγουμενικῶν πετόμενον κατ' αὐτοῦ; ποῖον δὲ ὄπλον ἐγγέμαχον οὐχ ὑπομένει καταφερόμενον; βέλος (τὴν διαβολὴν), φαρμάκῳ δεινῶ κεχρισμένον, τῇ πιθανότητι· ὄπλον πλῆττον ἐκ τῶν ἐγγυθεν, τὴν κατὰ πρόσωπον ἀναίδειαν, καθ' ἣ ὁ τὴν ἔχουθίαν πλαττόμενος, ὁ ἡσυχαστής, ὁ πυθαγορίζων ὁ σιγηλός, πρόσωπον ἅμα καὶ φωνὴν πόρνης ἀναλαδῶν, καὶ ὡς οἶον ἀλὸς δαίμονι ἐμπνευσθεῖς, καταψάλλει τὰ μὴ προσήκοντα, καὶ αὐτὰ οὐ λαϊκοῦ τινος ἐπισκοπικοῦ ἢ τοῦ τυχόντος ἱεροῦ ἀνδρός, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ἐπ.σ.κόπου, φιλοτιμούμενος ἐνταῦθα καὶ τὸ εὐρύφωνον. Καὶ ὁ ἐπ' ἐκκλησιαστικῆς βραγχιῶν λάρυγξ τῆνικαῦτα σαλπίζει μὲν τὰς ἀρχὰς ὄξυφωνῶν, Ὅτε δὲ τὸ ὄργρον ἐπιπροσθήσῃ τῶ καθαρῶ τοῦ πνεύματος, εἰς τυμπάνου μεταπίπτει βοήθην, εἴτα ὑποδάσειως λόγῳ καὶ εἰς βαῦσμον, καὶ οὐκ ἀνίησιν, ἕως οὐ ἡ τῆς λαλιᾶς δίοδος ἀποφραγῆ.

ρπβ'. Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ τιμιώτατος, ὅτε κατὰ ἀνδρὸς μέμηνε μελαγχολῶν· εἰ δὲ ποτε καὶ γυναικὶ πρὸς λοιδορίαν ἐγγάνοι, ἀλεξίκακῃ, τῆς κακοστομίας! ἀνεξίκακῃ, τῆς τῶν κακολογιῶν ἐπιχύσεως, τοῦ τῶν

(20) Ἀλεξίκακῃ, Depulsor malorum, pestium. calamitatum, quo nomine ab antiquis dii boni vocabantur: sic Athenis erat statua Apollonis ἀλεξι-

A Ad quid proferuntur ista? Ad manifestandam suam virtutem theoreticam ac practicam, qui neuter est, si isto nomine utendum est, utpote nullius scientiæ et operis capax est. Denique profert ille maxime honorandus dignitates, et honores ad se a regibus, patriarchis et ducibus cumulos, ut de iis laudetur et timeatur.

φιλενδεικτῶν ἅμα ἐν τούτοις καὶ ἐκφοδῶν.

180. Quæ cum dixerit ad superbendum, ubi censet auditorem demulceri, et docilem factum esse, tunc miseriam monasterii exponit, bonum quoddam apud iudices repetentis, aut quemdam injuriæ reum accusantis. Qui injustus, aut pontifex est impetitus plerumque extra corpus, aut vicinus corporales querelas pariens. Ille quidem eo quod durus sit ipsi, in exigendo nimius, curiosus, contendere volens de omnibus officiis, canonum scrutator, et, si universum dicendum est, non sinens eum quæcunque voluerit libere facere. De his pontifex insimulatur. Vicinus autem eo quod, bono quodam juxta monasterium possesso (aut frumentario agro, aut qualicumque, aut aqua deorrente, ad irrigandum vel molendum idonea), indigenti monasterio molestus sit, neque id vendere, aut, quod pejus est, donare velit. Fratribus insuper gravior est, si quid ei objiciunt. Quæ cum dixerit, et Deo gratus simpliciter sit habitus, lædit utrosque, et pontificem miserandum, et pauperem vicinum.

C 181. Hic quomodo se habeat, ordine exponere hujus loci non est. Istud unum est animadvertendum, tanta passurum non esse proximum a barbarorum incursione, quanta a sanctis Patribus. Pontifex quodnam telum a prælato ad se volans non videt? Quem gladium eminus ferientem non metuit percussurum? Telum (seu calumnia) mortali veneno intinctum est, scilicet verisimilitudine; gladius eminus feriens est irreverentis ante oculos, qua homo ad silentium informatus, tranquillus, Pythagoræ discipulus, mutus, os et vocem meretricis suscipit, et quasi tibia a diabolo inflata, opprobria profert adversus non laicum aliquem episcopalem, non qualemcumque hominem sacrum, sed adversus ipsum episcopum, eodemque tempore voce magna superbit. In ecclesia subraucum guttur, tunc acutissimos clamores buccinat. Et cum sicco spiritui humidum addit, decedit in tympanum surdum aut inferius ad latratum: nec cessat, donec garrulitatis semita ræscindatur.

182. Talis est noster laudatissimus, cum adversus hominem strabilem furorem edit. Mulierem vero si quando injurtis impetit, o depulsor malorum (20), os pessimum! o patientia, diluvium malo-

κάκου. Ἀνεξίκακῃ, tolerans, patiens malorum. Non novi hoc nomine vocatus deosatios; Eustathius autem amat eas voces simul jungere.

rum verborum, abundantiam blasphemiarum! non nisi meretricis obscœnitas dicenda est, qua exercitatus homo causicus non vult superari. Non sic lusciniæ aliæ aliis respondent, non sic birundines clamitant. Quæ clamores clamoribus ranarum conferre non par est, quarum vocem magnam unda ori circumfusa comprimit. Non confunditur qui formam egregiam hominis a Deo accepit, divinam imaginem, nempe os, in se inutile facere, et paradisum arboribus consitum in spinetum convertere. Assentire nolit dicenti Salomoni: «Sanitas linguæ lignum vitæ⁴⁰;» ubi inquirendum et explorandum est hoc verbum: «Sanitas linguæ.» Vere enim pessimus morbus malum linguæ. Ubi autem sanatur, rursus lingua fit arbor vitæ, seu quod idem est, Del, qui dixit: «Ego sum vita⁴¹;» qui prohibet etiam ne inutile verbum intempestive proferatur, de quo ad maledicum est sermocinandum.

183. Qualiter arbor pomifera, et piras, et mespilus et cœteræ, taliter et lingua sana, quæ bona loquitur, erit arbor vitæ: cujus radices in anima, et lingua truncus ejus reputatur. Hujus fructus sunt vitæ: sive secundum theologiam, sive secundum moralem scientiam, et quæcunque aliæ; non autem mala verba quæ inde effluunt, inter quæ est abundantia naziraica (21) apud nos plurimè estimata. Ista cum sic celebretur, si quis adstantium irridet, gravia aliter patietur, ascetamque ad indecentia convicia provocat. Si autem pontifex, testis oculatus sive auriculatus queritur, tunc sentiet quo modo se monachus defendat et debacchetur. Extemplo enim ad injurias se accingens, rugit, infremit, mugit, tripudiat, mussitat, de imis precordiis dat gemitus, frequentem halitum e naribus emittit, quasi igneus vult videri, supercilia coaretat, et nebula obteggit; mox in pallorem delapsus, mox ut flamma accensus, quasi cinereus colore tantis mutationibus indicat et fervefacit iram et loquelam. Cum in cellulam se retrahit, quæ loquitur corde irato in se solum, et in similes sui vertuntur; quæ autem cogitata et meditata profert in lucem tali modo manifestantur.

184. A corporalibus spiritualis homo orditur. In vineas ecclesiæ animalia inducit quæ matres in fructibus devorent: in arbores excultas suos adultores mittit, ut corvos, qui eos fructibus denudent. In arundineta et in reliqua dumeta flammam vorantem infert. Semitas agrestes, et reliquas vias sepit hominibus ecclesiæ; aliam viam novam jubet aperire homo novitatus amator et auctor. Eos a moletrinis arcet vere perversus visus. In aquas etiam, si quam utilitatem spiritualem homines episcopi inde

βλασφημιῶν πλούτου! πόρνης εἶη ἂν καὶ μόνῃ ἐξονομάσαι τὴν αἰσχροβόρη μούσωνην, ἣν ἐξησκημέναι τῆς καθηγέσεως οὐκ ἐθέλει τὸ ἕλαττον ἀποφείσθαι· οὐδὲ ἀηδόνες ἂν εἰς ὅμοιον ἀλλήλαις ἀντὶφύειν αἰ χελιδόνες οὕτως ἂν βατταρίζοιεν. Βαττάχοις δὲ γὰρ εἶκάσαι τὴν τοιαύτην βοήν ἀπροσφύες, οὐς τὸ ἕλαττον ἐπιστομίζον ἀνακόπτει τῆς μακρᾶς φωνῆς. Καὶ ἐπεὶ αἰσχύνεται ὁ τὸν καλὸν ὑπεσχημένος ἄνθρωπος τῷ Θεῷ, ἀχρεῶν τὸ ἐν αὐτῷ θεῖον ὄργανον, τὸ σπῆμα καὶ ἀντὶ παραδείσου δένδρηντος εἰς ἀκανθώδη μεταποιῶν· οἷα μὴ ἐθέλων ἀκούειν Σολομῶντος εἰπόντος· «Ἰαμα γλώσσης δένδρον ζωῆς.» Ἐνθα θεωρητέον ἐν ἐπιστημάνσει τὸ «Ἰαμα γλώσσης.» Ἀληθῶς γὰρ δεινότητι νόσος καὶ ἡ γλωσσασαλία. Εἰ δὲ πού τις πατρευθῆ, ἀφίησι τὴν γλώσσαν δένδρον εἶναι ζωῆς, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, Θεοῦ, τοῦ εἰπόντος· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωή.» καὶ μὴδὲ ἐθέλοντος, παρακαλεῖν τὸν λαλεῖσθαι ἀργολογικῶς ὑπὲρ οὗ λόγος ἔφεται τῷ κακολογοῦντι.

ῤῥγ'. Ὡσπερ δὲ ἐστὶ φοινίκων δένδρον, καὶ ἐπίπυ, καὶ μεσπίλων, καὶ λοιπῶν, οὕτω καὶ γλώσσα ὄργανον εἶναι ἐν τῷ ἀγαθολογεῖν δένδρον ἔσται ζωῆς ὡσπερ ἐν ψυχῇ μὲν αἱ βίβλαι, ἡ δὲ γλώσσα ὡσαύτως τι πρὸς τὸν λογίζεσθαι. Καρποὶ δὲ αὐτοῦ αἱ ζῶαι· ἡ κατὰ θεολογίαν, ἡ κατὰ διδασκαλίαν ἡθικὴν· καὶ ἐπεὶ ἄλλαι· οὐ μὴν αἱ ἐπιβήτοιο κακολογίαι, ἂν μία καὶ ἡ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς φιλότιμος Ναζιραϊκῆ φλοισίης ἡ οὕτω πανηγυριζομένης, ἄλλως μὲν τις τῶν περιτετυχηκότων ἐπισκώψας, ἄλλως πάσχει τὰ βαρβάρωντα, εἰς ἀστέμους ἀλληλοφωνίας ἐκτρέψων τὸν ἀσκητὴν· εἰ δὲ ἀρχιερεὺς ἢ παρῶν ἢ ἀκοῆς παραλαβὼν μέμψεται, τότε ἂν καταμάθοι τις τὴν μοιχαλὴν ἀμυντικὴν καὶ τὸ κατ' αὐτὴν ἀργαλεόν. Εὐθέως μὲν γὰρ εἰς ἐμβρίθειαν αὐτὸν συνάξει βρυχάται, βριμάται, μύζει, σφύζει, γογγύζει, βύθιον ὀπισθενέει, προπέμπει τῶν μυκτηρῶν ἄσθημα συχρὸν, ἐθέλων καὶ πυρπνός εἶναι· συνάγει τὰς ὄφρυς· νεφοποιεῖ τὸ πρόσωπον, νῦν εἰς ὄχρὸν βαπτόμενος, ἀθίς φηγερόν ἐρευθόμενος, πάσχω καὶ τι τερρὸν εἰς χρισίον, καὶ πως οὕτω πρωτεύων ταῖς τοιαύταις μεταβολαῖς, καὶ τέως πνίγων τὸν προφανῆ καὶ ἁμῶν καὶ λόγον. Γενόμενος δὲ τοῦ κελλήου, ἢ μὲν λέγει θυμομαχῶν, κατ' αὐτοῦ καὶ μόνου τρέποντο καὶ τῶν ὁμοίων αὐτῷ· ἢ δὲ βυσσοδομύσας καὶ μαλετήσας εἰς φῶς προάγει, ἔν τισι θεωροῦνται τοιοῦτα.

ῤῥδ'. Ἀρχεται ἀπὸ τῶν σωματικωτέρων ὁ πνευματικός. Καὶ ἀμπέλοις μὲν ἐκκλησιαστικαῖς ἐκπέψησι ζῶα κατατρώγοντα τὰς μητέρας αὐτοῖς κερποῖς δένδροις δὲ ἡμέροις ἐπιπέμπει τοὺς κερποῖς τῷ φαυλοκόλακας, οἷα καὶ τινὰς κόρακας, οἱ φέουσαι αὐτὰ τοῦ καρποῦ· ὕλαις δὲ φρυγάνων καὶ λοιπῶν θάμνων ἐπαποστέλλει φλόγα παρρησίαν. Ἀποφράττει τὰς ἀγροτικάς ἀμαξίτους καὶ λαοφύρους τοῖς τῆς ἐκκλησίας, ἄλλην τέρποντα καὶ νῆν ὀδὸν ἐπιτελλόμενος ὁ καινότερος, καὶ ἐν αὐτῷ

⁴⁰ Prov. xv, 4. ⁴¹ Joan. xiv, 6.

(21) A Ναζιραῖος, quod Henricus Stephanus *Naziræus*, aut *monachus* vertit, eo quod Naziræorum vitam austeriorem monachi fuerint amplexi.

καινοτόμος. Ἐκκλησίαι αὐτοῦς καὶ τοῦ ἀλλοῦ ὁ προσφυῶς φάναι ἀλιτήριος. Κακουργεῖ καὶ εἰς ὕδωρ, εἴ τις ἐξ αὐτοῦ ψυχαγωγία τοῖς ἐπισκοπικοῖς, οὐ δεῖσται φλεγόμενός ποτε ἀκατάκαυστα. Ὁρογλυφεῖ ἐν τοῖς ἔξω ὁ τὴν ἔξουσιαν πλατῦς, καὶ δυσπερίοριστος, καὶ οὐ βῆρον περιγραπτός.

Ἐν τῇ συνοικίᾳ περιεργάζεται κατοπιεῖας ὁ περιβλεπτός μὲν τὰ ἐς μοχθηρίαν, ἄλλως δὲ ἀμυδρᾶς θέας ἄξιος. Ἐπιτρέπει κλοπὰς, ἐκ τοῦ ἀξιωματικῶς λογίου Ἑρμοῦ εἰς τὸν φῶρα κατενεχθεῖς. Ἐνδίδωσι καὶ τὰ ἐς ὕβριν καὶ ἐς πληγὰς ὁ καὶ ἐμπλήγηδην ζῶν καὶ ἐφύβριστος, πάντα ποιῶν καὶ ἀμιλλώμενος, δι' ὧν ὑπερτερήσας ἔσται φοβερός καὶ ἀπρόσιτος.

ρπ'. Καὶ ταῦτα μὲν σωματικώτερα. Αἱ δὲ κατὰ πνεῦμα τερθρεῖαι, καὶ σκευωριαί, καὶ μηχαναί, ἄλλο κακὸν ἐκείναι, οὐκίτι κατὰ σωματίων, ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ὀκνοῦσι καὶ αὐτὴν τὴν ἀρχιερατικὴν ἀναφορὰν. Καὶ ἐκλαομένον τοῦ ἐπισκόπου ἐν τοῖς εὐαγεστάτοις μυστηρίοις, ἀκούουσι μὲν, (πῶς γὰρ ἂν οὐς) τῶν θυρῶν ἀνεμφγμένων τῇ ἀκοῇ, καὶ εἰσδεχομένων αὐτοφυῶς τὸ λαλούμενον, ὅτε τις μὴ κωφεύει· ὅπως δὲ διακινεῖται περὶ τὸν ἀναφορικὸν λόγον, ὁ παρατυχῶν εἴσεται. Τί δὲ εἴσεται; Ἀνθρώπους οὐτε τῷ στόματι αὐτῶν ἐνδιακειμένως εὐλογοῦντας, καὶ τῇ καρδίᾳ δὲ καταρωμένους, ὡς ἔοικεν. Οἱ δ' αὐτοὶ ἀπαρνοῦνται καὶ τὴν διὰ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου χειροτονίαν. Διόπερ ὁ μέγας, ἡ κεφαλὴ, ὁ θεός, δεῖσαν προδιδασθηναὶ αὐτὸν εἰς ὕψος ἱερέως, ὑποβεῖναι μὲν τὴν κεφαλὴν τῷ ἰθαγενεῖ ἀρχιερεῖ ἐξάριστον οἶεται, ἀνθρώπων καὶ ταῦτα ὄντι, μεμαθηκότε τὴν τοῦ Πνεύματος δωρεάν, καὶ κατορθοῦντι τό· « Δωρεάν ἐλάβετε, δωρεάν δότε » καὶ τὸ σιμωνίζεῖν εἰς τάρταρον καθιέντι δι' ἀναθήματος· ἐτέρῳ δὲ ξενικῷ τὰ γε εἰς ἐνορίαν πρόσεισι, καὶ αὐτῷ ἀπλουστέρῳ, καὶ εἰς ἀφελίαν πεπλασμένῳ καὶ οἷμ μὴ ἐκβάλλειν ἔξω τὸν ὀπωσοῦν αὐτῷ προσερχόμενον· ὀκνοῦντι δὲ καὶ πολυπραγμονῆσαι τὸν πολλὸν μοναχόν, τίς ὢν, καὶ οἷος καὶ πόθεν, καὶ διατὶ πρὸς αὐτὸν ἔρχεται; Καὶ προσελθὼν τῷ τοιοῦτῳ ἐπισκόπῳ παριστᾶ καὶ μαρτυρικούς ἀνδρας, τυχόν μὲν καὶ ἐκείθεν ἀγνώτας ἐπισκοπικούς οὐκ εἰδότες μὲν, ἐγγραφομένους δὲ δώρων τὰ ὑπὲρ τοῦ μαρτυρουμένου· ἴσως δὲ καὶ ἐκ τῆς μονῆς, (ποίας μονῆς;) εἰς ἣν ἄλλοθεν ἀπὸ ξένης ἦσαν κουρᾶς ὁ ἡγούμενος, καὶ βραγύν τινα χρόνον ἐπισχῶν, καὶ ἀκολούθως βραχυτάτην πείραν αὐτοῦ δωδωκῶς τοῖς ἀδελφοῖς, μαρτυρεῖται παρὰ τῷ ἀλλοδαπῷ ἐπισκόπῳ ὑπὲρ τοῦ ἐκ γενετῆς ὄλου βίου· οὐ μόνον αὐτὸν ψεύδων ὁ ἀδιάφορος, καὶ τὸν χειροτονήσαντα, καὶ τὸν ἀμφ' αὐτῷ κληρὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μάρτυρας μοναχοὺς ὑποβάλλων τῷ ἐκ θεοῦ κρίματι. Καὶ οὕτω τετρασάμενος, καὶ τὴν ἱερατείαν κλέψας ἕμια καὶ τυραννήσας, προσλαμβάνεται καὶ ἄλλους, εἴ περ ἰθέλει, μετόχους ὁμοίας πράξεως, καὶ ἐπισυράμενος αὐτίκα εἰς παράπτασιν μοναχοὺς ἐκ τῆς αὐσίας αὐτῷ ἀρέσκοντα ἔργα, ἵνα μὴ καὶ κόποις

A capiant, malitiam suam exercet, quibus opus erit quando flammam inextinguibiles patietur. In rebus externis limites assignat, qui facultatem latam habet, et qui, indefinitus cum sit, non facile circumscribitur.

In aedibus homo famosus et qui res obscuras videre meretur, speculas construit, furta tolerat, ex eloquentissimo Mercurio in furem conversus. Sed injurias quoque et verbera permittit is qui in stupore ac contemptu vivit, et omnem lapidem movet, ut post victoriam formidandus et inaccessus evadat.

185. Sed hæc ad corpus potius spectant. Spiritualia autem præstigia, doli et machinationes aliud mali genus non jam contra corpus, sed contra Spiritum sanctum agunt et jus pontificium aggrediuntur. Hi, dum pontificis nomen inter sacra mysteria citatur, audiunt quidem, idque necessario; januæ enim apertæ audientibus faciunt ut quisquis non plane surdus est, dicta audiat. Quid quis non plane surdus est, dicta audiat. Quid autem de sermone relativo sentiant, neminem fugit. Quid illud? Homines sine dubio videbit qui nec ore sincero nec corde bene de iis loquuntur. Illi ipsi autem manum ipsis a proprio episcopo imponi nolunt. Hanc ob causam pontifex magnus, caput, Deus, ubi ad sacerdotalem dignitatem evehendus esset, caput pontifici legitimo submittere nefas habebat, qui hac in re homo erat, qui Spiritus sancti donum didicerat, qui comprehendebat illud. « Sancti accepistis, gratis date⁴¹; » qui simoniam crimen anathematizans tartaro tradidit; qui externi episcopi diocesim adit simplicis et candidi et qui ejusmodi advenas non tergiversatur; qui non vult monachum nimis curiosum inquirere quis aliquis sit, cujus, et quam ob rem ipsum adierit? Adiens autem illi episcopo testes producet episcopos qui eo in loco forsitan ignoti sunt sed nihilominus muneris pro testimonio accipiunt; aut forte ex monasterio aliquo ab allena tonsura advenit præfectus, qui post aliquantum temporis promptum sui cognoscendi fratribus specimen exhibet, testando apud extraneum episcopum de tota sua vita, fallens per indolentiam et se et electorem et omnem clerum, sed monachos testes judicio divino subjicit. Et sic quidem sacerdotio callide usurpato, alios quoque ad libitum criminis conscios assumit, extemplo monachos a grege suo sibi consociat et hoc modo temere afficit, ut fratrum collegio non alios labores ac sumptus causetur. Quale accepit, tale reddit testimonium quibus voluerit; debitum adulterinum reddit et mutuum virtutis simulacrum exhibet. Si fratres per falsum ludum alios post alios episcopo ob oculos adducunt.

D κατ' αὐτὸν ποιμένης, καὶ μιᾷ ταύτῃ ὁδῷ πλείω ἐξ ἄλλους καὶ δαπάνας προξενόη τῇ ἀδελφότητι. Μαρ-

⁴¹ Matth. 2, 8.

τηρηθεὶς αὐτὸς ἀντιμαρτυρεῖ, οὓς ἂν αἰροῖτο· ἀποδοὺς τὸ ἀνόσιον ὄφλημα, καὶ τὴν οὐκ ἐπινοουμένην διὰ λέληθε τῆς ἀρετῆς δεῖξιν ἐνταῦθα μεθοδεύσας. Ἄληθῶς γὰρ δι' ἀλλήλων κατὰ τινα ἔμφρασιν τῆς περιφδομένης κύκλω δειξέως ἀλλήλους οἱ ἀδελφοὶ τῆ ἐπισκόπῃ συνέστησαν.

186. Et sic quidem manuum impositionem cauponati monasterium occupant homines non consecrati, ne dicam profani; sancti prius profani, antea in ecclesiam admissi, nunc extra omnem Ecclesiam. Attamen pastor sine imperio, sine lege, sine pasouis, qui sigillum regium contrivit, nunc tremendis mysteriis præset et sacrosancto sacrificio fungitur. Pro eo et cum eo cæteri preces faciunt persuasum habentes Deum ipsos exauditurum esse. Aliter autem res se habet si fides habenda scripturis sacris, et omnino est habenda. Nam fiducialiter ea loca nomino quæ pontifex naturalis: non inspicit, quem equidem legitimum, apostolicum, genuinum secundum antiquam traditionem dixerim, cum qua præmiun congruit et quam nec Dominus ipse inspicit.

187. Monachorum deinde acerbum in antistitem odium inde venit quod vident rationem ipsi factorum non reddendam, quod mirum in modum affectant monachi; quietem ipsei invident qua ipsi libenter fuerentur, adde altos spiritus et diabolicam arrogantiam. Hæc enim apud se reputant quod, si pontifices non essent, ipsi mundum potentia sua replerent, et quod nulla ecclesia aliis nisi nigra cuculla indutis obediret. Tales igitur cum sint, et cum tanto præsumulo odio persequantur, eoque odio non vulgari, sed quod, secundum Psalmistam, inimicitias creat, et cum idcirco miseros episcopos pertimescunt, mali homines eos quoque malignitatis accusant.

188. O sancte monache, si episcopus sub persecutione et in fuga injuriæ illatæ memor est, et tu, qui eum sine causa persequeris, et, ut cum Scriptura loquar, ut tenebræ et metus in eum ruis, quo tandem nomine vocaberis? Memor beneficiorum, si quidem nomen indendum est. Et ubi aliud bonum penes te erit, nisi quod tibi inprimis placet? Deum ipsum testem sumo quod si, quæ per totum annum mala mente contra episcopum tuum cogitasti, nunc ex bona mente pro animæ tuæ salute per unum duntaxat diem cogitares, Dei simillimus fieres. Nunc autem pro unico, bene enim video, vitæ tuæ soopo habes episcopis resistere; unde fiet ut ex inimico episcopi episcopatum ipsum aboleas. Perge modo ut facis, et persevera usque ad finem ut quando operum tuorum fructus absorberis, mala tua manduces. Loquere pro more tuo et contra quem voles; hujusmodi namque exercitio declamator evades. Pontificibus benedicite coram, ut et tibi benedictio obtingat. Sanctificationem quæ inde venit, longe repelle dicendo: Ego sanctifico meipsum; et sic abundabit sanctificatio tua et in cæteros quoque redundabit qui eam desiderant. Præpara balneum jucundum et convoca reliquos amicos et prætereuntium quemque ut in tanta

Α ρπς'. Καὶ οὕτω χειροτονίαν ἐμπορευσάμενοι, ἐποκαθίστανται τῇ μονῇ οἱ ἐναγχοὶ μὴ ἱερωμένα, ἄλλον τρόπον ἀνέροι· οἱ τὰ πρὸ τούτου ὄσιοι ἀλήθως ἀνέσιοι· ἀντὶ ἐκκλησιαζόντων ἔξω ἐκκλησίας ἐπίσης. Καὶ ὁμοίως ὁ μὲν ἀναρχὸς ἀγελάρχης, ὁ ἀγελαῖα ὁ ἀνετος, ὁ ἀποίμαντος, ὁ τὴν βασιλικὴν σφραγῆ παραχαράξας, προτίσταται τῶν φρικτοτάτων εὐχῶν, καὶ τῆς ἐπ' αὐταῖς ἀγιωτάτης θυσίας· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπεύχονται, καὶ συνεύχονται, καὶ δοκοῦσι πρὸς αὐτοῖς εἶναι τὰς ἀκοὰς τοῦ Θεοῦ. Τὸ δ' ἔστιν ἄλλως ἔχον, εἴ τι προσεκτέον ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς· προσεκτέον δὲ πάντως. Λέγω γὰρ θαρβρόντως, ὅτι τοῖς τόπους, οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ ὁ ἔμφυτος ἀρχιερεὺς, ὃν ἔστιν εἰπεῖν καὶ ἐγκάθετον, καὶ ἀποστολικῶς αὐτοφυῆ, καὶ γνήσιον κατὰ τὴν ἀνάκαθεν παράδοσιν, ἢ καὶ τὸ προοίμιον συνεισέρχεται, οὐδὲ ὁ Κύριος ἐπισκοπεῖ.

Β ρπς'. Ἀῖτιον δὲ τοῦ κατὰ τῶν ἀρχιερέων τοιοῦτου μοναχικοῦ μίσους τὸ ἀνεκλόγιστον, οὗ θερμῶς οἱ μοναχοὶ ἐφίενται· τὸ ἀπολυπραγμόνητον, οὗ κραταιῶς ἀντέχονται· καὶ μὴν καὶ τὸ ἀλαζονικόν, καὶ ἡ διαβολικὴ ἔπαρσις. Λογίζονται γὰρ δηλοῦσθαι, εἰ μὴ ἀρχιερεῖς τινες ἦσαν, αὐτοὶ τὸ πᾶν ἐν τῇ κόσμῳ εἶναι· καὶ μηδεμίαν ἐκκλησίαν ἄλλοις ὑποκείμεναι τισιν, ὅτι μὴ τοῖς δι' ὄλου τοῦ σώματος μελαμφοῦσι. Ἔτα τοιοῦτοι ὄντες, καὶ οὕτω μισοῦντες τὸ ἀρχιερατικὸν φύλον, καὶ μίσος οὐ τὸ τυχόν, ἀλλὰ τὸ κατὰ μέγαν Ψαλμῶδὸν τέλειον, καὶ ἐχθροποιόν, καὶ δι' αὐτὸ ἐκκλινόμενοι φόβῳ ὑπὸ τῶν ἑλεεινῶν ἐπισκόπων, μνησικαχίας αὐτοῦς γράφονται οἱ αὐτὸ κακοὶ.

Γ ρπη'. Ὡ ἀγίε μοναχέ, εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος διωκόμενος καὶ φεύγων μνησικαχεῖ, σὺ ὁ ἀναιτίως αὐτὸν διώκων, καὶ (γραφικῶς εἰπεῖν) φόβος μέγας καὶ σπταινὸς ἐπιπέπτων αὐτῷ, τί ποτε καὶ ὀνομαστήσῃ Μνησικαχία; εἴ τι χρὴ καὶ ὀνομαστοθεῖσαι. Καὶ ποῦ ποτε καλὸν παρὰ σοὶ ἕτερον ἢ μόνον τὸ αὐτόνομως ἀρέσκον σοι; Μαρτύρομαι τὸν Θεὸν αὐτὸν· εἴπερ, ὅποσα εἰς ἐνιαυτὸν ὄλον περιουσίῃσιν κοπιῶν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου σου, ἔστρεψας εἰς ἀγαθὴν ἐπίνοιαν τὴν ὑπὲρ τῆς σῆς ψυχῆς μίαν γοῦν ἡμέραν, ἐγγυτατῶ ἂν ἐγένου Θεοῦ. Νῦν δὲ ἔοικας αὐτὸ καὶ μόνον διὰ βίον θέσθαι σκοπὸν τὸ ἀντικαθίστασθαι τοῖς ἐπισκόποις, καὶ μένειν ἀνεπισκόπητος, αὐτίκα δὲ καὶ ἀνεπισκόπητος. Καὶ μένε τοιοῦτος, εἰ βούλη, καὶ διαχειρίζου τοιαῦτα διὰ τέλους, καὶ κρατῆσαι αὐτῶς· ἵνα ἐν καιρῷ φαγῶν, τοὺς τῶν οὕτως ἐργασκῶν καρπῶν σου πόνους, μόνος ἀντλήσῃς τὰ πρὸ σου. Λάλει, ὅσα καὶ οἷα λαλεῖς, καὶ καθ' ὅν ἐν ἡλῆς· ἵνα ἐμμελετῶν τοῖς τοιοῦτοις βητοροῦσαι σπαιθισθῆς. Εὐλόγηι διαβολικῶς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ εἰς πρόσωπον, ἵνα εἴης εὐλογημένος. Ἀποδιοκίμα τὸν ἐκείθεν ἀγιασμόν, καὶ λέγε, ὅπως Ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτόν· καὶ οὕτω περισσεύσει ὁ ἐν σοὶ ἀγιασμός, ὡς καὶ εἰς ἄλλους διαβαίνειν, οἱ τοιοῦτου ἐπιθυμοῦσιν ἀγιασμοῦ. Ἐξάπτε τὸν ἐπαγωγὸν· λουπρόν, καὶ

συγκαλοῦ εἰς λουμα καὶ ἀλοιφήν τοὺς τε λοιποὺς φίλους, καὶ τοὺς παροδεύοντας, ἵνα ἐπὶ πολλῶν τοιούτων καταλούης τὸν ἀρχιερέα ὕβρει. Καὶ ἔσται σοι αὐτὸ καθάρσιον ψυχῆς τε καὶ σώματος λουομένης συγγὰ, ἵνα γένοιο καθαρός. Ἐξάρτῃ λαμπράς τραπέζας, πολυανθρώπους· καὶ τοῖς ὄψοις παραμυγνύων κατέσθιε καὶ τὸν ἀρχιερέα. Καὶ μηδὲ κορένυσσο, ἵνα εἰς πολυήμερον αὐτὸν ταμιεύῃ τροφήν καὶ τρυφήν. Πανηγύριζε δαπανῶν κατ' αὐτοῦ. Τίς γάρ σοι τῶν τοῦ θεοῦ φειδῶ, ἐφ' οἷς δαιμονῶς; Κήρυσσε αὐτὸν πανταχοῦ γῆς μιάρδν, καὶ παμμίλιον κωμικῶς καὶ μιαρῶτατον· ἵνα οὕτως ἀμίαντος αὐτὸς φυλάττοιο. Ψωμίζου τὰ κατ' αὐτοῦ, πίνων οἶνον. Ψάλλε εἰς αὐτόν. Κατάπτῃ τοὺς ἐλαφροὺς κανόνας αὐτοῦ διὰ τὸν σὸν βαρὺν κανόνα. Περιφρόνει τὰς αὐτοῦ διδασκαλίας, ὧν οὐδὲ ἐπάτειν δέδοται σοι, οὐδ' ἂν δοθεῖν. Εὐθέτιζε τὸν βαθὺν πύγωνα εἰς εὐπρέπειαν, οὗ καὶ μόνου ἀπηώρηται τὸ κατὰ σὲ σεμνόν. Ἐμβάθῃνη τῷ τῆς κεφαλῆς καλύμματι, καθιεμένῃ μέχρι μικροῦ καὶ εἰς βῶθωνα· καὶ σὺ μὲν παρέμφαινε τῷ τρόπῳ τούτῳ τὴν πρὸς θεὸν ὁμοιότητα, λέγων τῷ ἐντρανίζοντι πρὸς σὲ, ὅτι « Τὸ πρόσωπόν μου ὀφθίσεται σοι: » αὐτὸς δὲ ἀντείποι ἂν, εὐστόχως οἶμαι, τό· « Οὐ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ζήσεται. »

ρπθ'. Ἐρωτῶ σε τολμῶν, ὦ κατὰ ἐπισκόπων μέγιστε, καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς φοβερώτατε, εἰ εὐρεθήσονται ἐν τοῖς ὑπὸ σὲ καὶ κατὰ σὲ ἀδελφοῖς τοῖς τοσοῦτοις ἀγαθοῖ δέκα, τὸ Ἀβραμιαῖον πυθμενικόν· ἐὰν δὲ πέντε, ἐὰν δὲ τρεῖς ἅμα καὶ σοί. Ἄλλὰ τί οὕτως οὐκ ἀποκρίνη τῷ ἀρχιερεῖ; Ἐγώγ' οὖν οὐδὲ ἕνα τοιοῦτον ἀριθμὸν πληρέστατον εἶναι οἶδα ἐν τοῖς ἡμετέροις, τοῖς τῷ ὄντι ἐξωτερικοῖς. Ἀγαπητὸς γὰρ εὐρημένος καὶ ὁ εἷς, καὶ οὕτω μόνος, καὶ μοναδικός, καὶ μοναχός, καὶ μονάζων, καὶ μοναστής καὶ ἐπώνυμος τῇ μονῇ, ὡς αὐτῇ παραμύνημος, εἰ καὶ ἐν τοῖς Μεγαλοπολίταις ἀνάπαλιν ἔστι καὶ ἐρωτῆσαι καὶ ἐξευρεῖν· παρ' οἷς πολλοστὸν τι μέρος τὸ μὴ ἐκκριτον ἐν πολιτείᾳ μοναχική· μήποτε δὲ οὐδὲ τις εἷς ἐκείθεν ζῆ παρεξηγημένην βιοτήν ὡς ἐπωλείας υἱός· ἵνα καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀληθεύσῃ τό· « Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπέλυτο. »

ρλ'. Ἄλλὰ γὰρ ὄψι ποτε, ὦ καλὲ μου δέσποτα (πατέρα γὰρ προσεῖπειν ὀκνῶ, ἕως ἂν θεωρήσω σε καταληπτικῶς τοιαύτης προσφωνήσεως ἄξιον), διορθώθητι. Καὶ πρῶτα μὲν προσλαβόμενος τὸ ὑπὸ σὲ εἰσπρωγικὸν φύλον, καὶ συνελθὼν εἰς ἀκρόασιν (εἰ μὴ που τὴν ἡμετέραν ἀπαξιοῖς λαλιάν), ἀκουσον, ὅσα οὐ διδάξομεν ὁμᾶς ἴσως, ἀλλὰ ἀναμνήσομεν, ὡς εἰδότες, ὄντα ἐν τούτοις.

ρλβ'. Οὐδὲν τι κωλύει, ὦ ἀδελφοί, καὶ τοὺς ἔτι μὴ ἐντελῶς ἐσχηματισμένους ἐξομοιοῦσθαι ταῖς ἀρεταῖς πρὸς τοὺς μεγαλοσχήμενας· καθότι καὶ ὅσοι ἀστέρες ὑπὸ τὴν ἀπλανῆ, πρὸς ἣν καὶ αὐτὸ ἐβρίθη τὸ μέγα σχῆμα ὀνομασθῆναι, πρὸς ἐκείνην στρέφονται τροπὴν ἐκατέρων, ὡς ἐπετάχθησαν. Δύναται μιμήσεως λόγῳ καὶ οἱ μικροσχήμενας, ὁ μὲν τις ἡλίῳ παρκοικίναί, ὁ δὲ σελήνῃ ἀφωμοιωσθαι. Καὶ συνόλωσ ἐπιεῖν πρὸς ἑπταδα θεῖαν ἔχουσιν εἰκοτιζεσθαι, ἀντικειμένην τῇ νοητῷ, ἀπλανεῖ· οὐχ ὥστε μαχίμω, ἀντιφίρε-

A multitudine injurias pontifici illatas expies. Hæc iterata lotio menti et corpori purificationem dabit. Mensas lautas nullorumque convivarum capaces appone et cibus immistum pontificem comede, et noli satiari ut per multos dies ex eo alimentum et delicias habeas. Encomium in eum multiplica. Quæ enim misericordiæ tibi in servos Dei, in quos dæmoniace inveheris? Ubique terrarum prædica ipsum scelestum, valde scelestum, ut cum comico loquar, omnium scelestissimum, ut tu purus maneas. In frusta eum discerpe et vinum bibe. In eum dicito cantilenas. Propter grave tuum jugum leve ejus jugum floccifacito. Doctrinam ejus conspue, quam nunquam comprehendere poteris. Ut te vereantur barbam promitte, unde dignitas tua pendet. Immergere in capitis tegumento ad nares usque descendente, et sic ostende tuam cum Deo similitudinem, dicens ei qui appropinquat: Faciem meam videbis; » ad quod ille tibi non absurde respondebit: « Non videbit homo faciem tuam, et vivet ⁴³. »

Dic mihi, quæso, magne episcoporum inimice et maxime terribilis inter nos, utrum inter tot monachos sub te ac tecum degentes decem inveniantur justi, sicut Abrahami tempore, utrum quinque, utrum tres tibi similes? Cur ergo non respondes pontifici? Equidem istum numerum apud monachos nostros plenum inveniri nego. Gaudium enim est, si inventus est unus et adeo solus, unicuique, solitarius, monachus, alia, a monasterio ubi manet adnominatus, etsi apud Megalopolitas rursus quæri possit, apud quos minima pars vitæ monasticæ ascripta est et nullus tamen vitam decrepitam vivit ut filius prodigus, ita ut de illis quoque impleatur quod dictum est: « Nemo ex iis perit ⁴³. »

190. Licet sero, domine (Patrem enim te appellare tædet usquedum te hoc nomine dignum judicavero), at erige te. Et primo quidem accipe populum abs te gubernatum, et præsto ad audiendum cum sis (dummodo vocem meam audire non fastidias), audi quæ forte non docebimus, sed in memoriam tuis revocabimus qui rerum gnari sunt.

191. Nihil impedit, fratres, quin ii qui perfectam formam nondum adepti sunt, magnos monachos virtutibus æquent, sicut astra quoque fixa, unde iis etiam nomen venit, duplicem evolutionem perficiunt, quæ ipsis præscripta est. Imitationis ergo minores monachi, unus quidem soli, alter lunæ assimilari possunt. Quid plura? Cum septenario cœlesti comparari possunt qui cœlo spirituali oppositus est, non ut prælium ineant, sed ut generent terrestres creaturas quibus ad salutem a Spi-

⁴³ Exod. xxxiii, 20. ⁴⁴ Joan. xvii, 12.

ritu sancto dati sunt; et sic homines perfectæ virtutis, cujus symbolum septenarius, ut viri sapientes viderunt, eos qui in sæculo sunt, perfectos reddunt. Intelligendum igitur hinc est eos qui magnum sacerdotium nondum adepti sunt ad magnos monachos formari, sicut pecudum pastores qui in regione fertili pascua quæerunt.

192. Adsint ergo isti mantellati cum Deo qui autem eos sequuntur, luceant, si non inter prima, saltem inter minora astra (quod facere penes eos est) ut res monachicæ longe lateque resplendeant luce genuina ac conditionibus quibus par est cæteros alliciant suavi voce ⁴⁴: « Venite ad nos et illuminamini. » Si quis autem mantellatorum planeta dici veretur ne in Saturnum vertatur proli-
sæ inimicum, aut ne Marti æquiparetur præliorum præsidii; si Aphroditen metuit Lunæque vicissitudines, et si quædam alia, bono quidem augurio diota, pertimescit et pro nugis habet, ei auctor sum ut soli similis fieri studeat, unde vitam suam omnibus perspicuam reddet, supremam æmuletur dignitatem et Mercurii imaginem exprimat, cujus beneficio Dei corpus et præco omnia cum ratione et sapientia faciet, etiam si prima scientiæ elementa nunquam delibaverit.

πολιτείας ἐπιτεχνάσθω δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν ἀρχικὸν διάστημα, καὶ τὴν ἔλλογον ἐρμαϊκὴν εἰκασίαν, δι' ἧς σὺμα ἔσται καὶ αὐτὸς Θεοῦ ἀποστολικῶς, καὶ οὕτω θεοκλήρυξ, καὶ πάντα κατὰ λόγον καὶ σοφίαν ποιῶν, καὶ τῶν πρώτων στοιχείων τῆς γραφικῆς ἐπιστήμης εἴη ἄγευστος.

193. Sic igitur nihil erit quod metuant qui solo mantello loricati incidunt. Lucentes enim luce solari, ratiocinantes sicut Mercurius, ubi necesse erit, semper autem sana mente philosophantes, et ubique causas rerum inquirentes, et Verbo quod principio caret ministrantes, nec ut Saturnus carne cruda vescantur, nec Martia bella gerent nec Veneri se dedent, neque aliter sæculi mores amplectentur, sed cum sancte et rationi convenienter ac modo numine divino conveniente, facient, in cæterorum oculis dii esse videbuntur, ut Barnabæ et Paulo accidit, quorum unum Mercurium, alterum Jovem esse crediderunt. Sic igitur, ut diximus, minores monachi lumina magna erunt quos sacrum vestit mantellum stricte alligatum, neo tamen demissum sicut pallium sacerdotale symbolice exornatum, quam res exponendi hic locus non est. Tertius ordo est eorum qui non lorica, sed armis levibus instructi sunt, quos ut minora astra, consuetudo rotundos fecit; qui non est quod metuant, ne ad instar quorumdam astrorum minus bono omine nominatorum exemplum inter stellas fixas malis auspiciis positi sint. Prima quidem constellatio Draconem repræsentat; altera utrumque Ureum, altera Pegasus. Cancrum alia nomine parum laudabili refert; adde Sagittarium perniciosi nominis. Ideoque ipsa nomina odiosa visa sunt. Nec Capricornum ob nomen ominosum amant. Ab his

σθαί, ἀλλὰ συζωγοῦν τὸς περιγεῖους, οἷς ἕταρα ἐκείνους εἰς σωτηρίαν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὡς ἂν οὕτως οἱ τέλειοι τὴν ἀρετὴν, οὐ σύμβολον ἢ ἐπίτις, καθὰ θεωρῶνται τοῖς σοφοῖς, τελειοποιῶσι τοὺς ἐκ τοῦ βίου. Καὶ οὕτω μὲν ἔστι καταλαβέσθαι, ὅτι δύναται καὶ οἱ μὴπω τοῦ μεγάλου γενόμενοι σχήματος πρὸς τὸν μεγαλοσχήμονα τυποῦσθαι, καθὰ καὶ οἱ ζωοῦν, πλανώμενοι πρὸς τὴν φερέσιον ἀπλανῆ.

ρβ'. Καὶ ἔστωσαν οἱ μὲν μανδουῶνται τοιοῦτοι ἐν Θεῷ· οἱ δὲ μετ' αὐτοῦς ὑποβεβηκότες λαμπέτωσαν, εἰ μὴ κατ' ἐκείνους, ἀλλ' οὖν κατὰ τὰ μικρότερα τῶν ἐστρίων (οὐ δὴ πούθεν γὰρ οὐδ' αὐτοὶ ἀδυνατεῖσι τοῦτό γε), ἵνα οὕτως εἶεν τὰ μοναχικὰ πάντα πράγματα ἐν ἐλλάμψει, καὶ περιλάμψει, καὶ ζωοῦν καταστάσει, ἐπιστροφούση τοὺς βλέποντας· οἱ καὶ δοκοῦν ἂν ἐκεῖθεν ἀκούειν τό· « Προσέλθετε πρὸς ἡμᾶς, καὶ φωτίσθητε. » Εἰ δὲ τις τῶν μανδουῶντων ὄκνει πλανήτης εἶναι, μή ποτε εἰς Κρόνον ἐντεθεὶς ἀναστραφείη, τὸν τοῖς τέκνοις ἐπιμαίνόμενον· ἢ καὶ εἰς Ἀρὴν ἀποταχθείη, μάχαις ἐπιστατοῦντα· εὐλαβεῖται δὲ καὶ τὸ ἐπαφρόδιτον, καὶ τὸ κατὰ τὴν σελήνην πολύτροπον, καὶ εἰ τινα τοιαῦθ' ἕτερα — εὐλογε μὲν ὑποστέλλεσθαι δοκοῖη ἂν, ὡς ἄνθρωπος· πεπληροφορημένος δὲ, τερετίσματα, ὃ δὴ λέγεται, καὶ τὰ τοιαῦτα νοήματα εἶναι, ὅμως ἀπειρεδῆτω ἑαυτὸν πρὸς ἡλιακὴν ὁμοιότητα, καθ' ἣν ἡμεροφαῖς ἔσται τῆς πολιτείας· ἐπιτεχνάσθω δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν ἀρχικὸν διάστημα, καὶ τὴν ἔλλογον ἐρμαϊκὴν εἰκασίαν, δι' ἧς σὺμα ἔσται καὶ αὐτὸς Θεοῦ ἀποστολικῶς, καὶ οὕτω θεοκλήρυξ, καὶ πάντα κατὰ λόγον καὶ σοφίαν ποιῶν, καὶ τῶν πρώτων στοιχείων τῆς γραφικῆς ἐπιστήμης εἴη ἄγευστος.

ργ'. Καὶ ὡδε μὲν μὴ εὐλαβεῖσθωσαν οἱ τῶ μανδύα μόνω πνευματικῶς τεθωρακισμένοι. Ἠλιώδες γὰρ προλάμποντες, καὶ ἐρμαϊκῶς ἔλλογουντες, ὅτι χρῆ, καὶ αὐτὸ πάλιν ἐτέρωθι λογιζόμενοι, καὶ ἑαυτοὺς ἄλλοτε λογοπραγούντες, καὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος λόγου ὄντες θεράποντες, οὔτε Κρονικῶς ἀγριοφαγῆσοισι, οὔτε Ἀρείκῶς ἐκπολεμώσοισι, οὐδὲ τὰ ἐς Ἀφροδίτην θρόψονται, οὐδ' ἂν ἄλλο τι πείσομαι αὐτόχρημα κοσμικόν· ἀλλὰ σεμνῶς πολιτευόμενοι καὶ ἐλλόγως καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν θεοπρεπῶς, πέμψουσι καὶ αἰσώφαντασιν τοῖς διορατικοῖς τοῦ εἶναι θεοῖ, ὅποια τις καὶ τοῖς μεγάλαις ἐπεγράφη, τῶ Βαρνάβα καὶ τῶ Παύλῳ. Καὶ γὰρ τοὶ καὶ ἐκεῖνοι τοιοῦτοι προφανόμενοι, ὁ μὲν εἰς Δία ἐθεωρήθησαν, ὁ δὲ εἰς Ἑρμῆν. Καὶ οὕτω μὲν, ὡς ἔφαμεν, ἀστεροειδεῖς μεγαλειῶς ἔσονται, ἢ ἐν μοναχοῖς δευτέρᾳ τάξει, οὗς ὁ ἱερεὺς περιστέλλει μανδύας, σφικτὸς αὐτὸς ὧν ἐγκομβώσιν· οὐ μὴν κατὰ τὸν ἀρχιερατικὸν διακαπταμένους, καὶ οὕτως ἄνετος εἰς τι σύμβολον· ὃ νῦν διεξιληθῆ ἄκαιρον. Τὸ δὲ τρίτον τάγμα, οἱ ὡς οἶον εἰπεῖν ἐδωράκιστοι καὶ ψιλῆται, οὗς καὶ εἰς βραχυτέρας ἀστέρας ὁ λόγος ὑψώσας ἐσφαίρωσε, μηδ' αὐτοῖς ταῦθα φόβου εἴησαν· ὡς, ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἀπλοῖς ὠνόμασται τινα τῶν ἀστρῶν οὐκ εἰς εὐφημίας κτέα καὶ αὐτὰ εἰσι τὰ εἰς μίμησιν. Τὸ μὴ μὴ τι σύνθεμα εἰς Δράκοντα, φασίν, ἐξεικασθῆ· ἴσπον δὲ ἐν καὶ δεύτερον εἰς Ἀρκτοῦς· ἄλλο δὲ εἰς Βίησων. Τὸ δὲ τι Καρκίνον παραφαίνει, ὅς οὐκ ἂν ἐκαιοῖτο

⁴⁴ Psal. xxxiii, 6.

τῆς κλήσεως, ἢ Τοξότην φαυλωνομούμενον Διδ μι-
σοῦσι μὲν καὶ αὐτὰ τῶν ὀνομάτων. Οὐκ ἀγαπῶσι δὲ
οὐδὲ τὸν Αἰγόκερων διὰ τὸ ἀγριώνυμον. Καὶ τινα δὲ
λοιπὰ τοιαῦτα (πολλὰ δὲ ἐκεῖνα) προσεθυμούμενοι,
ἀποπροσοιοῦνται τὸ ἀστεροειδές. Μὴ τοίνυν μὴδ'
αὐτοὶ ἐνταῦθα φοβείσθωσαν, οὐ φόβος οὐδεὶς. Ὁ γὰρ
διανούμενος οὕτως ἴστω πλανήτης τρόπον ἄλλον
αὐτὸς εἶναι, οὐ μὴν ἀποπλανῆς κατὰ γε τὰ ἰδίως
ἄστρο λεγόμενα. Πλανᾶται γὰρ ἀληθῶς, καὶ οὐδὲ
πρὸς ἔπαινον, εἰ τὸ πραγματικὸν καιρὸν ἀφίει, μι-
μείσθαι, τὸ ἐν τοῖς ἄστροις, περιεργάζεται ψιλὰ
ὀνόματα. Οὐδὲ μία γὰρ φαύλη κλήσις ἐβλαψέ ποτε
τὸν ἐπ' ἀγαθοῖς μιμητὴν ἄνδρα, ὥσπερ οὐδὲ ἀγαθὴ
ὠφέλησε τὸν, ἐφ' οἷς οὐ χρῆ, ζηλωτὴν· αἱ δὲ κατὰ
πρᾶγμα μίμησις ἢ ἐβλαψαν, ὅτε τις τὸ φαῦλον ζη-
λοῖ, ἢ ὠφέλησαν, ἄλλως γινόμεναι. Καὶ μὴ εἰ τοιαῦτα
τινα δέδιεν ὁ εἰσαγωγικὸς, μήποτε διὰ τὸν ἐν τοῖς
ἀστροθετήμασι Δράκοντα βορρὸς αὐτὸς ἀποβαίη, καὶ
διὰ τὰς Ἄρκτους παμφαγῆς, καὶ διὰ τὸν Πηγᾶσον
πρὸς λαγυλιαν τρέφεται, καὶ τὴν ἄλλως μεταωρίζη-
ται, καὶ λοξὰ βαίνει καρκίνου δίκην, οὐκ ἔχων ὀρθὰ
βαδίζειν, ὡς ἀνθρώπων πρέπει, ἀναγκάζεται δὲ καὶ
ληστροικῶς βιοῦν ἐν τῷ κατατοξεύειν διὰ τὸν ἄνω
Τοξότην, καὶ ἐξαγριοῦσθαι ὡς εἰς κέρασ, ὃ φασί,
διὰ τὸν Αἰγόκερων, δαιμονεῖ ὁ τοιοῦτος τοῦ φόβου, ἢ
ἀλλὰ εἰς ὀποχόνδριον κακοπραγεῖ· εἰ μὴ τι ἄρα
παίξειν ἄλλως ἐθέλει ἐν οὐ παικτοῖς. Ἔστω δὲ ὅμως
καὶ αὐτῷ εἰς θεραπείαν ἀστρῶν ἑτέρων χρησοτέ-
ρων ὀνομάτων (εἰ βούλοιο) πρῶτα μὲν τὸ θυτήριον·
δι' οὗ ἐναχθεὶς θύειν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ ὁ τοιοῦτος μο-
ναχὸς, καὶ εἰς θυσίαν ἀποτελεῖσθαι δεκτὴν, κληρο-
νομήσει ἂν διὰ τῆς κατ' αὐτὸν πρακτικῆς ἀρετῆς
οὐκέτι φαῦλον, ἀλλὰ πάντως ἀγαθὸν ἀστρῶν ὄνομα,
θυτήριον θεῖον καλούμενος· κοινότερον δὲ εἰπεῖν,
θυματήριον, ὡσιωμένον Θεῷ. Εἶτα πρὸς τῷ θυτη-
ρίῳ ἔχέτω εἰς ἀγαθωνυμίας μίμησιν καὶ τοὺς ἡστρο-
θετημένους Διδύμους, τὸ τῆς καθ' ἱστορίαν φιλαδελ-
φίας παλαίτατον ὀνόμημα, καθ' ἣν καὶ αὐτοῦ τοῦ
ζῆν ἀλλήλοις ὑπεξίστανται οἱ φιλόθεοι. Πρὸς τοῦτοις
καὶ τὴν Παρθένον, τὸ καὶ κάλλιστον καὶ ἀγγέλοις
φιλον ὄνομα· οὐ πρὸς μίμησιν ὁ τρέχων πραγματευ-
τικῶς αὐτῷ Θεῷ ἐγγίζει, καὶ τῷ ἡγαπημένῳ θεο-
λόγῳ σύγγραστατεῖ· ταύτη καὶ τὸν Ὑδρηχόν
προσεννοούμενός τις, καὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ εἰς ἐγ-
κράτειαν ἐξασκούμενος, καὶ τὴν ἐκ μέθης ἢ καὶ
ἄλλως οἶνοφλυγίας κακίαν ἑαυτοῦ ἀπάγων, καὶ νη-
φάλιον ζωὴν παιδεύμενος, καὶ λοιπὰς δὲ τοιαύτας
ἐκ τῶν ἄστρων κλήσεις ἐραυνοζόμενος, καὶ πρὸς αὐ-
τὰς διατιθέμενος ἔμπρακτος, ἐθεραπεύσει τοὺς ἐν
αὐτῷ φόβους ἐκείνους· τὸν τοῦ Δράκοντος, τὸν ἐκα-
τέρας Ἄρκτου, τὸν ἐκ τοῦ Πηγᾶσου, τὸν τοῦ Καρ-
κίνου, τὸν τοῦ Τοξότου, τὸν τοῦ Αἰγόκερω, τοὺς
λοιποὺς ἅπαντας· καὶ μνεῖ διόλου ἄστρον θεῖον,
ἀγαθοῖς ἐλλαμπόμενος ὀνόμασί τε καὶ πράγμασιν.
Ἄνθρωπος γὰρ ἀναθεωρούμενος Θεῷ διὰ τε τοῦ θυσίᾳ
ἐκείνῳ γενέσθαι, διὰ τε φιλαδελφίας, ὅποιον τὸ
ἱερὸν παραδίδωσιν Εὐαγγέλιον καὶ ἡ παλαιὰ θειο-
τάτη Γραφή, καὶ καθαρότητα δὲ παρθενοπεπετῆ
κηλώσας, καὶ ἐγκρατεῖα ἐγγυμαζόμενος, οὔτε Δρά-
κοντὸς τε ἔχοι ἂν, οὔτε Ἄρκτου. Πῶς γὰρ ἂν ἰδὼν ἐνέριεῖξεται φόβου, ἢ βλασφημῶς ἀνθρωποφαγῆς,

A omnibus, sunt autem multa, astralem naturam au-
ferunt. Absit igitur metui locus, ubi nihil metuen-
dum est. Talia enim monte cogitans sciat quod ipse
quocque, sed alia ratione planeta sit, non erratica
autem, qualia astra vulgo dicuntur. Errat enim rea-
pse, sed nullo deoore, si cæterorum astrorum leges
negligens, vanis nominibus inhæret. Nunquam enim
iniqua denominatio viro virtutis spectatæ nocuit, ut
nec gratiosa profuit viro peccaminoso. Imitationes
econtra factis expressæ perniciosæ fuere ei qui
male agit, aut proficis fuerunt vice versa. Si igitur
novitius metuit ne propter Draconis signum si-
dereum ipse quoque vorax fiat, aut propter Ursos
gulosus, aut propter Pegasus impedicus factus,
subito sublimis feratur, aut cancri more obliquis
passibus incedat, cum hominum non possit; aut
ne latronum instar vivat, aut tela conjiat ut su-
pernus Sagittarius, aut cornupeta sit, sicut Capri-
cornus, hic a dæmone metus possidetur aut atra
bile laborat, nisi forte nugari velit, ubi nugandum
non est. Meminerit, si jucundiora astrorum nomina
magis amat, ante omnia Aræ, super qua monachus
seipsum Deo sacrificare et in victimam gratam con-
versus, a virtutibus nomen non pravum, sed vere
sidereum mutuetur. Dei Ara nuncupatus, seu po-
tius victima Deo consecrata. Secundum Aram ge-
mellos fratres boni ominis nomine inter astra col-
locatos, antiquissimum fraterni amoris exemplum
a scriptoribus memoratum habes, quo divi fratres
vitam sacrificandi mutuo desiderio incedebantur.
C Virginis deinde nomen pulcherrimum atque angelis
gratum venit; cujus exemplum qui sincere factis
imitatur, ad Deum ipsum appropinquat et Joanni
theologo ab omnibus dilecto associatur. Adde Aqua-
rium, cujus ipsa appellatio ad temperantiam horta-
tur, ita ut malitiam ex ebrietate et vino ortam de-
vitet, et ad vitam sobriam assuefactus ex astro-
rum nominibus commoda percipiat, et ad ea fa-
cienda paratus, timorem intra se reprimet Draconis,
utriusque Ursæ, Pegasi, Cancri, Sagittarii,
Capricorni, omnium cæterorum, et profecto astrum
cæleste, manebit, bonis nominibus et factis resplen-
dens. Homo enim qui Deo consecratur victima
per charitatem, qualem sanctum Evangelium et
Vetus Testamentum tradunt, qui castitatem virgine
dignam exercet et sobrietati studet, nihil a Dra-
cone aut Urso in se habet. Quomodo enim invidiæ
venenum eructet aut blasphemum ore proximum
vorabit homo fratrum amans ac malas cupiditates
domans? Hic sane hinnitum nunquam edet fero-
cem, nec vias Domini prætergrediens incurvabit sine
necessitate, amorem fraternum simulando. Hanc
igitur ob causam neque Sagittarii formam induet
ad quod designandum Chimæreæ monstri nomen
inventum est, ad quam nec serpens cornutus con-
ferri poterit.

κηλώσας, καὶ ἐγκρατεῖα ἐγγυμαζόμενος, οὔτε Δρά-
κοντὸς τε ἔχοι ἂν, οὔτε Ἄρκτου. Πῶς γὰρ ἂν ἰδὼν ἐνέριεῖξεται φόβου, ἢ βλασφημῶς ἀνθρωποφαγῆς,

φιλάδελφος ἄνθρωπος, καὶ ἐπιθυμιῶν ἐφαμάρτων ἐγκρατῆς Ἀκολούθως δὲ οὐδὲ φριμάζεται κατακρη-
τίζων ἀλογίως ὁ τηλικούτος ἄνθρωπος, οὐδὲ τὰς τοῦ Θεοῦ τρίβους λοξώσκει πλαγιάζων, ἐφ' οἷς οὐ
καὶ τὴν φιλαδελφίαν οὕτω ψευδόμενος. Δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο οὐδὲ εἰς τοξότην ἐγγράφεται, οὐδὲ μὴν
αἶψα, κέρατι πλῆττοντα ὁποῖον τι κακὸν καὶ ἡ μεταληπτικῶς λογοποιουμένη Χίμαιρα, πρὸς ἣν οὐκ ἂν
τῆς Ὀφίος παραβάλοιτο.

194. Sed quid astra in ore fero? Scilicet etsi A
eorum ope non inepte longiorem reddere sermonem
possem, prudentius tamen disseram, ut secundi ac
tertii ordinis monachi prætexere nequeant. horam
salutis suæ nondum venisse; neve dicant, « Nunc
quidem genio indulgendum; nunc paululum pec-
candum; parvi enim sumus et non maturi; talibus
autem peccatum non imputatur, nec lex perfectio-
nis nondum imponenda est. Castitas imperabitur
quando majorum ordinum et mortis proximi erimus,
impresentiarum autem in deliciis vivendum. Salu-
tem postea quaeremus, ut vita hæc sensibilis mor-
tem insensibilem præcedat. » Igitur, fratres, pro-
cedendum est ex iis, quæ superius constituimus,
sicut veri monachi grandia luminaria ferentes; se-
cundaria ii quibus sacrum duplex mantellum con-
venit; tertia lumina novitii: quartum locum probi
laici occupabunt. Quod utinam ita esset, ne quando
tertius ordinis superent homines laici, cæteris pro-
biores, ne summa imis misceantur, aut, aliis ver-
bis, mundus quasi regeneretur. Magnum laicorum
decus exopto magnopere, magis autem monacho-
rum, ut secundum Evangelium omnes unum sint.
Quod sane erit, si quando spiritus Christi intra nos
bono ordine viget.

καλὸν, συνεπιποθῶ δὲ καὶ τὸ μοναχικόν· ἵνα πάντες τῇ λόγῳ τούτῳ ἐν ὧσιν εὐαγγελικῶς. Αὐτὸ δὲ γινῆσθαι, εἰ
τὸ Χριστιανικὸν κληθῆκον πρόεισιν ἐν ἡμῖν καθ' εἰρμὸν, τρόπῳ τοιῦδε.

165. Omnis homo plane Dei est, quia est C
opus Dei, idque pulcherrimum, et optimum, et
primum, cujus semen Deo acceptum ab Adam
primo creato incepit. Has inter creaturas qui-
cunque ovile Dominicum reliquerunt, sint extra
illud, et extra sermonem nostrum. Sed inter
homines Dei secundum Evangelium degentes,
laici, quos natura a principio cognovit, universi
ex æquo fidem regi regnum acceptabilem servare
debent: qui quod dicit, universis dicit. Sunt au-
tem omnes eidem cultui addicti, ut constat. Et qui-
cunque segregati sunt vilæ melioris desiderio,
Deo aliter consecrati sunt, et quasi electi de
omni grege sunt signati novo sigillo Dominico et
regali post baptismum; hi præcisi sunt scilicet
non more Phariseorum, sed, si dicere fas est, se-
cundum celebres Essæos quos tradit dulcis Me-
braeorum scriptor, et quibus melius comparabitur
monachicum cœnobium. Horum inter sacra
initiatorum alii tribum patriarchalem conficiunt,
qui nuptiarum participes, et filiorum procreationi
incumbentes, ad laicam vitam pertinent; alios au-
tem ramus secundus divisionis complectitur. Hi
sunt monachi, quibus iterum tripliciter divisio,
subdivisio illa scinditur in monachos perfectissi-
mos, in imperfectissimos, et in medios: vel, ut
cum vulgo loquar, in monachos magni indu-

λρδ'. Ἀλλ' εἰς τί μοι τὰ ἀστρικὰ ταῦτα; Οἷς ἔγω-
γὸς ἀπροσφυῶς, οὐδὲ μὴν ἀφυῶς, ἐμπλασθέντι
εἰς πλεόν, ὅμως ἐνταῦθα νουνεχέστερον καθιστῶν
λόγον, ἵνα μάθοιεν καὶ οἱ τοῦ δευτέρου καὶ τρί-
του σχήματος μοναχοὶ μὴ ἔχειν προφασίζεσθαι, ὡς ἂν
ἔκει αὐτοῖς ἡ ὥρα τοῦ σωθῆναι· μηδὲ λέγοιεν, ὡς
« Nunc μὲν ὀλίγα ἐγκρατευτέον, καὶ δοτίον μῆρα
καὶ ταῖς ἀμαρτητικαῖς διαθέσει· μικροὶ γὰρ ἐπι-
σμέν καὶ ἀτελεῖς· τοῖς δὲ τοιούτοις οὐ λογίζε-
ται ἀμαρτία, καὶ πῶς οὐδὲ νόμος αὐτοῖς τελεσιουργεῖται
κεῖται. Καθαρευτέον δὲ εἰς ἀκριβῆς, ὅτε τοῦ μεγάλου
γενώμεθα σχήματος· καὶ ἐπειδὴ θανάτῳ ἀγγισ-
τοῖεν ἢ κατὰ ἐκεῖνο διαθέσει, ζητητέον τὸ γε νῦν
ἔχον τρυφερώτερον. Ἐἴτα ζητητέον καὶ τὸ σωτήριον,
ἵνα ζωὴ αὕτη ἐμπαθῆς τοῦ ἀπαθoῦς ἐκείνου θανά-
του προηγήσεται. » Οὐκοῦν, ὦ ἀδελφοί, κοριστῶν
ἐξ ὧν φθάσαντες ἀνεταξάμεθα, ὡς μεγάλα μὴ φῶτα
οἱ ἀληθεῖς μεγαλοσχήμενοι· δεύτερα δὲ φῶτα, οἷς ἡ
ἱερώτατος διπλοῦς ἐπιπρέπει μανδύας· τρίτα δὲ
φῶτα οἱ εἰσαχθέντες· τετάρτη δὲ φαύσσωσ οἱ ἐπι-
θοὶ λαϊκοί. Καὶ εἴη οὕτως εἶναι, μήποτε οἱ τοῦ λαοῦ
ὑπερθεὶν καὶ τῶν τριῶν γίνωνται, ἀγαθοκροῦντες
ὑπὲρ αὐτοῦς, καὶ γίνηται οὕτω τὰ ἄνω κάτω· ἢ καὶ
ἄλλως φάναι, ἀναλλα τὰ πάντα, ὡς οἷα κατὰ ἐπι-
στοιχείωσιν. Καὶ ποθῶ μὲν ἐγὼ τὸ λαϊκὸν ὑπερθεῖν

ρλε'. Ἄπας ἄνθρωπος Θεοῦ πάντως ἄνθρωπος,
ὅτι καὶ Θεοῦ ποίημα, τὸ καὶ κάλλιστον, καὶ βέλτι-
στον, καὶ ἄριστον· οὐ κατῆρξεν ὅσα καὶ σπέρμα
θεοκρηπῆς ὁ πρωτόθετος Ἀδάμ. Τοῦτου δὲ τοῦ σχή-
ματος ὅσοι μὲν τὴν κυριακὴν μάνδραν ἀπαίτηται,
στηκέτωσαν ἔξω, καθάπερ ἐκεῖνης, οὕτω καὶ ἡ
καθ' ἡμᾶς τοῦδε λόγου· τῶν δὲ εὐαγγελικῶς ἀνθρώ-
πων τοῦ Θεοῦ οἱ μὲν τοῦ λαοῦ, ὃν ἀρχῆθεν ἡ φύσις
ἐγνώρισεν, ἐξίσης ἅπαντες ὀφειλέται καθιστῶσιν
πίστεως, φιλουμένης τῇ παμβασιλεῖ· ὅς, ἀπὸ λέ-
γει, πᾶσι λέγει. Καὶ εἰσιν ἅπαντες τῆς αὐτοῦ θεο-
πείας, ὡς οὐκ ἂν ἀμφιλέξοι τις. Ὅσον δὲ φῶλον
ἰδιάσαν πόθῳ βίου κρείττονος, ἀλλῶς τῷ Θεῷ ἀφώ-
ρισται, καὶ ὡς τοῦ λοιποῦ ποιμαντοῦ ἀπέλεικτον ἐπι-
μειώθη σφραγίδι δεσποτικῆ βασιλικῆ· δεύτερα μὲν
τὸ βῆμα, ἐκεῖνο ἀποκόκοπται δηλαδὴ, οὐ φρι-
σαῖκῶς μέντοι, ἀλλ' εἰ χρὴ οὕτω φάναι, κατὰ τὴν
περιφδομένους Ἑσσαίους, οὓς ὁ γλυκὺς Ἑβραῖκὸς
ῥήτωρ καθιστορεῖ· οἷς μᾶλλον ἀφομοιωσεται τὸ
νοβιακὸν μοναχικόν. Τούτων δὲ τῶν ἱερώσ, ἀπο-
κομμένων οἱ μὲν τὴν παπαδικὴν συμπληροῦσι μὴ
οἱ τῷ καὶ γάμῳ κοινωνεῖν, καὶ ἐπιγονῆς ἡμέτε-
ρας γενεαρχικῆς, τῷ λαϊκῷ προσκυροῦσι βίῳ· εἰ δὲ τὸ
ἕτερον σκέλος τῆς διαιρέσεως ἀπαρτίζωσιν τῆδε.
Καὶ εἰσιν αὐτὸ οἱ μοναχοὶ ὧν σχιζομένη αὐθι-
τριχῆ, διανενέμηται τὸ κατ' αὐτοῦς ὑποδιαίρημα εἰς
τούς παντελείους, καὶ εἰς τοὺς πάντη ἀτελεῖς, καὶ

εις τοὺς μέσους· εἰπεῖν δὲ συνηθέστερον, εἰς τοὺς **A** μεγαλοσχήμονας, καὶ εἰς τοὺς τοῦ μικροῦ σχήματος διὰ τὴν εἰσαγωγήν, καὶ εἰς τοὺς μέσους μανδουώτας. Καὶ ἔστιν, ὡσπερ ὁ γάμος κοινωνία λαϊκοῦ ἀνδρὸς καὶ πατρῶ, οὕτω συνδρομὴ μοναχοῦ πρὸς πατρῶν τὸ τοῦ ἐξεπιπολῆς φορήματος μέλαν καὶ πρὸς τινα διαφορὰν, καὶ τὸ (ὀλοσχερῶς εἰπεῖν) οὐ λαϊκὸν, ἀλλὰ πως Λεβιτικόν.

ρλζ. Ἐκ τούτων δὲ δῆλον, ὡς θεραπευταὶ μὲν Θεοῦ πάντες κοινῶς οἱ Χριστιανοί, ἀποτεταγμένως δὲ οἱ παπάδες καὶ οἱ μοναχοί· τούτων δὲ εἰς πλεόν οἱ μοναχοί, ὡς πάντα μὲν βίον κατανωτισάμενοι, τὸν τε λαϊκὸν, καὶ αὐτὸν τὸν παπαδικόν· ἐκλεξάμενοι δὲ ἄλλο τι ἐπέκεινα, καὶ οὐ μόνον ἐκλεξάμενοι, ἀλλὰ καὶ ἐπιβαλόντες τῷ ἐπιλελεγμένῳ ἀγαθῷ, καὶ ἀνάγκην ἔχοντες αἰετὰ ἀναβαίνειν κατὰ τὴν πρόθεσιν, ἧς ἐγένοντο, καὶ ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ, ἀπεριεῦξαντο ἐπὶ σωτηρίᾳ. Διὸ εἰ μὲν εὐθυποροῦσι, ποιούντες, ὡς ἐτάξαντο, καὶ τοῦ παγκρατίου γενόμενοι, ἀγωνιῶσι, μὴ δεύτεροι ἐκπεσεῖν τοῦ χειριστοῦ ἀντιπάλου, ὀρθῆν ἀνύουσι τὴν προτεθειμένην ὁδόν. Καὶ ὄντες οὕτως ἀληθῶς μοναχοί διὰ τὸ ἀποκεχωρίσθαι τῶν ἄλλων πάντων ἀνθρώπων, ὅμως τρόπον ἄλλον οὐκ εἰσὶ μοναχοί. Ἐπισπῶνται γὰρ τὸ βιωτικὸν ἅπαν φύλον τῆ ὁμοιότητι πρὸς αὐτούς. Καὶ οὕτω γίνονται πάντες τῆ μιμήσει καὶ τῷ ἐμπράκτῳ ζήλῳ ἔν· ὡς εἶναι οὕτω καὶ τοὺς μοναχοὺς λαϊκῶς ἀμωμήτους, καὶ αὐτὰ πάλιν τοὺς τοῦ λαοῦ ἀπεκβαίνειν μονάζοντας· οὕτω δὲ καὶ τοὺς παπάδας ἐκάτερα εἶναι, καὶ ὅλως τῆ τῶν ἐναρτέων βίων εἰς ἀλλήλους ἀντιμεταχωρήσει πάντα ὁμοῦ χρήματα εἶναι, οὐ καθὰ πάλαι ποτὲ ἤρέτισται, ἀλλὰ θεϊότερον.

ρλζ. Εἰ μὲν οὖν, ὦ μοναχέ, ὅστις ποτ' ἂν καὶ εἴης τῷ ἱερῷ σχήματι, οὕτω διάκεισαι, ὡς ὑπετυπωσάμεθα, καὶ σὺ ὀρθῶς ἔστηκας, καὶ ἄλλους ἐξαναστήσεις πίπτοντας· εἰ δὲ ἀποττηγάνεις τῆς προθέσεως, οὐκ ἔρα εἰς ἔρθιον σεαυτὸν ἀγαλματίζεις τῷ Θεῷ, ἀλλὰ πλαγιάζεις ὡς εἰς πτώμα συντριβὴν ἀπειλοῦν. Οὐκοῦν ὀρθώθητι, καὶ τὸ κατὰ Θεὸν οὕτως ἀσθενὲς ἀγάπησον. Ἄφες τὸ ἀγέρωχον σκοράκισον τὸ φιλαρχον, καὶ δι' αὐτὸ ἀναρχον ἀπόθου τὴν οἴησιν. « Οἴησιν » δὲ λέγω οὐ τὴν, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐπιγνωστικὴν, καθ' ἣν γινώσκων τις ἀγαθοπραγεῖν, οἷεται ἀγαθὸς εἶναι (δῆλον γάρ, ὡς ὁ πρὸς ἀκρίθειαν εἰδὼς πολλῶν προτερον οἷεται), ἀλλὰ τὴν δαιμονικὴν. Ἔστι δὲ τοιαύτη, καθ' ἣν ὁ τὸ μηδὲν ὦν οἷεται εἶναι τὸ πᾶν. Τοιοῦτος ὁ τῆς ἱστορίας βάττος, ἐὰν τυχὸν Ὀρφικὸς ᾤετο εἶναι. Τοιοῦτος ὁ Θερασίτης, ὅτε τῷ καλῷ Ἀχιλλεῖ ἐρίζειν περὶ κάλλους ἐθέλοι. Τοιαύτη τις οἴησις καὶ τὸν παροιμιαζόμενον Θάμυριν, εἴτε Ἀμυριν, ὑπεξήγαγε τοῦ βλέπειν. Τί μὴ λέγω τὸ πάντων ὑπερθεῖν; Διὰ ταύτην καταδύς ὁ ἐωσφόρος, τῷ σκότῳ κεκληήρωται. Τὴν τοιαύτην ἀπόθου οἴησιν, ὦ ἀδελφέ. Πάνυ γὰρ ἐξήσκησας οἴημα-

menti, in minoris indumenti, qui novitii sunt, denique et in medios mantellatos. Et quemadmodum nuptiæ laicis et patribus communes sunt, sic monachum et patrem jungit nigrum indumentum externum, in aliquo diversum, indumentum non laicorum (ut nihil non dicatur) sed levitarum.

196. Exinde liquet famulos Dei esse universos Christianos generatim, specialiter autem patres et monachos, sed monachos magis quam priores, quia vitam utramque conjunxerunt, et laicam et paternam, et aliud insuper quoddam adhuc elegerunt, et non modo elegerunt, sed prædicto bono superimposuerunt, quia necessarium eis est continuo progredi secundum institutum assumptum, et Deo quæ voverunt pro sua salute reddere. Idcirco si felicem navigationem complent, agentes ut promiserunt, et pugnae immixti, præliantur ne pessimo adversario inferiores videantur, inceptam viam recte percurrunt. Isto modo vere solitarii sunt, quia a cunctis reliquis hominibus separati sunt; alio vero modo solitarii non sunt. Nam universum sæculares genus attrahunt ad se imitandos. Sic igitur unum sunt omnes tum imitatione, tum activa æmulatione, ita ut, monachi sint vita laica irreprehensibiles, et aliunde laici fiant monachi, et sic patres utroque colligant, et vitis quæ virtutem sectantur optime ad invicem transmutatis omnia bona sint in communi, non sicut antiquis placuerat, sed divino quasi modo.

197. Si ergo, o monache, qui sacra veste es indutus, ita te habes, ut descripsimus, tu rectus stetitisti, et alios cadentes poteris sublevare. Si autem a proposito excidisti, non te velut statuum Deo erigis, sed in occasum cum ruinae periculo inclinaris. Sta igitur, et quod tam infirmum est ante Deum dilige. Relinque fiduciam, amorem potestatis, sicque anarchiam projice abs te. Dimitte exitimationem. Existimationem dico, non eam quæ est ex scientia, ut dixerit aliquis, qua quidam sciens se bona agere, existimat bonus esse (manifestum est enim eum qui omnia perfecte scivit, multo prius existimavisse), sed diabolicam. Ea est qua quis, cum nihil sit, existimat se esse omnia. Talis erat famosus ille Battus (22) qui Orpheum se esse existimabat. Talis erat Thersites, quando cum pulchro Achille de forma certa volebat. Talis existimatio famosum Thamyrim aut Amyrim visu orbavit, Et quam ob causam maximum omnium non profero? Ob istam detrusus Lucifer in tenebras projectus est. Talem existimationem depono, mi frater. Didicisti enim præsumere, formam

(22) Battus, de quo Ovidius, poeta fuit, sed mediocris, qui singulos adibat recitans suos versiculos. Cum eadem sæpius diceret, ex ejus nomine orta est vox Battologia sive frequens rei repetitio. — Thamyris e Thracia oriundus erat. Cum musicam

didicisset, ea adeo excelluit, ut tertius victoriam in Pythiis ludis obtinuerit. Dicunt autem eum cum Musis decertavisse, victumque oculis, voce et mente privatum fuisse.

quam a natura non accepisti jactare. Deponere etiam nimium honoris amorem, aut saltem amorem gloriæ, fere dicerem vanam gloriam. Aliter enim amor honoris speciem virtutis habet. Quid vis videri plus quam oportet? Per tonsuram absconditus es, noli ergo apparere, nam simul jungi nequeunt apparere et abscondi. Asperam viam elegisti, cur ergo per facilem curris, ubi sua habet pericula via trita? Jampridem vitam duram elegeras, facilimam sequi non debes.

198. Quemadmodum in nocte, in mundo obscurus es, non autem in noctem tu mutatus es. Noli ergo tenebrosus esse, ne nox fias, in qua proxime prætergredientur silvæ bestiæ, et leunculi rugientes ad rapiendum, forsitan alios, sed te quam maxime. Hæc sunt feræ concupiscentiæ, in te agitatæ, et per te debacchantes. Si autem oportuerit te de nocte esse ob bonum domus, nox terminatur in diem a Deo concessam, in qua bestiarum passiones sopitiæ sunt, nec possunt libere agere, atque homo veritatis exit ad opus suum. Noctes enim continuas in terris Cimmeriis antiqui auctores assignaverunt. Melius erat hoc verbum servare: « absconditor vivens, » ut accepisti a veteri et sapientia sententia. Abscondere non solum ab aliis obvelata vitæ tuæ virtute, sed etiam a teipso per defectum superbiæ, et per humilitatem, quibus homo præditus vivere non reputatur. Illud est nox. « Luceat lux tua coram hominibus »⁴⁸. Hæc vero est dies in qua nox terminatur, quæ sinit monachum libere agere, non simpliciter, fortuito et in vanum, in medio mundo, ut introductus in domos hominum, intra culinas, super mensas, in conviviis, computationibus et epulis, ut lampas fulgeat; sed magis illuminatus a Patre luminum et inde in flammam accensus luceat, videatur, uratur; et lux illius, si minus per omnem terram, ut apostolorum, saltem multa per loca diffundatur. Quod in accensis facibus solet fieri, quibus ex alto lucentibus, deteguntur insidiæ hostium, tuti portus indicantur, et vada periculosa, scopuli et rupes devitantur aliaque via tutior initur.

199. Nonne audisti magnum Magistrum dicentem: « Luceas coram hominibus? » qui scilicet in angiportubus, et in viis versaris, qui in procellis juxta terram commotis agitaris, ubi timendum est ne vehementiores venti codensati lucem tuam extinguant; sed luceat lux tua ex alto oculos feriens sine nube, sine tenebris. Sic solis circulus non se ex alto projicit, sed in exoelsis fertur, et vivificos radios emittit, non solum coram hominibus, sed ubique, sicut jussus est, cum majestate resplendet, et acies oculorum intuentium sursum attollit, undique circumspicitur. Sic lucet et luna solem æmu-

⁴⁸ Matth. v, 16.

Α τίας είναι; μορφαζόμενος, ἔπερ οὐδὲ πύφουκα. Ἐφες καὶ τὸ ἔγαν φιλότιμον, μενοῦν γε τὸ φιλόδοξον· ἔγγυς δὲ εἰπεῖν, καὶ κενόδοξον. Ἄλλως γὰρ ἡ φιλοτιμία εἰδὸς ἐστὶν ἀρετῆς. Τί φιλενδεικτεῖς ὑπερ τὸ δέον; Ἐκρύβης διὰ τῆς κουράς· μὴ τοῖνον προφαίνου. Ἀσύντροχον γὰρ τῇ κρύψει τὸ φανητεῖν. Τὴν τραχεῖαν ὁδὸν εἴλου· τί γοῦν ἐπιτρέχεις τῇ λείᾳ, ἔνθα κινδυνώδης καὶ ἡ ἀγχώματος; Προέκρινας ἦδη τὸ τοῦ βίου σκληρόν· οὐκ οὖν ὀφείλεις τοῦ παναπίως γίνεσθαι.

ρλγ'. Ὡς νύξ περὶ σὲ κέχεται τὸ κατὰ κόσμον ἀφανές· οὐ μὴν αὐτὸς εἰς νύκτα μεταπέπλασαι. Μὴ τοῖνον θέλε θέσθαι σκότος, ὡς γενέσθαι νύκτα· ἐν ἣ διελεύσονται παρὰ σοὶ θηρία θρυμοῦ, καὶ σκύμνοι ὠρύμνοιο τοῦ ἀρπάζειν, καὶ ἄλλοιο μὲν ἴσως, μάλιστα δὲ σαυτὸν. Ἐνέργειαι ταῦτα θηριώδεις, ἐν σοὶ πορευόμεναι, καὶ παρῆσιαζόμεναι διὰ σοῦ. Ἄλλ' εἰ χρὴ καὶ νύκτερον εἶναι σε οὐκονομικῶς, ἀλλὰ ταχὺ ἀποτελευτῆ τὴν νύκτα ταύτην εἰς ἡμέραν θεοπαράδοτον, ἐν ἣ τὰ μὲν ἐμπαθῆ θηρία κοιτάζονται, μὴ ἔχοντα παρῆσιαζεσθαι· ὁ δὲ πρὸς ἀλλῆσαν ἄνθρωπος ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἐξέρχεται. Τὸ γὰρ ὑπερ γῆς ἀεὶ νύκτερον Κριμμερλοῖς ὁ παλαιὸς λόγος ἀφώρισε. Σαφέστερον δὲ διαθέσθαι τὸν λόγον· « Ἄθε βιοῦς, » ὡτ παρέλαδες ἐκ παλαιοῦ καὶ σοφοῦ ἀποφθέγματος. Καὶ λάθε μὴ μόνον τοὺς ἄλλοιο τῇ ἐπικρύψει τῆς ἐναρέτου βιοτῆς, ἀλλὰ καὶ σαυτὸν τῇ ἀτυφίᾳ καὶ τῷ ταπεινώματι· ἔπερ ὁ ἔχων οὐδὲ ζῆν λογίζεται. Τοῦτο ἡ νύξ. « Λαμψάτω τὸ φῶς σου ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. » Τοῦτο ἡ ἡμέρα, εἰς ἣν ἡ τοιαύτη κύξ ἀποτελευτῆ, παρῆσιαζεσθαι τὸν μοναχόν, οὐχ οὕτως ἀπλῶς, εἰκῆ καὶ μέτην ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα καθὰ καὶ λυχνούχοιο παραδεδλημένος ὀλοιοι ἀνθρώπων λάμπη ἐν ὀπτανελοιοι, ἐν τραπεζαίοι, ἐν συσαιτοιοι, ἐν εἰλαπίναιοι, ἐν ἐράνοιοι· ἀλλ' ἵνα ἔμπυρσεύηται ἀπὸ τοῦ τῶν φώτων πατρὸς, καὶ ἐκείθεν εἰς φῶς ἐξαναπτόμενος ἐκλάμπη, καὶ φαίη, καὶ πυρσεύῃ· ὡς διήκειν, εἰ καὶ μὴ πανταχοῦ ἀποστολικῶς, ἀλλ' οὖν πολλαχοῦ τῆς γῆς τὸ ἐν αὐτῷ φῶς. Ὁ δὲ καὶ ἐν τοιοις πυρσευομένοιοι φανοίοι εἴλωθε γίνεσθαι, ὡν ἐκλαμπόντων ἄνωθεν ποθεν ἔφοδοι τε πολεμίων καταμηνύονται, καὶ λιμένες εὐάγκαλοιοι διεμνηεύονται, καὶ βράχεια κινδυνώδη καὶ βεχία καὶ σπιδάδες ἐκκλίνονται, καὶ ἔτεροῖα σπητριώδη γίνονται.

ρλδ'. Οὐκ ἤκουσας ἐκ τοῦ μεγίστου διδασκαλοῦ· « Λάμπον ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων; » αὐτὸς δηλαδὴ ἐν στενωποίοι καὶ λεωφόροιοι ἀναστρεφόμενος, καὶ ταίοι περὶ γῆς θυέλλαιοι ἐνελοῦμένοιοι, ἔνθα φῶς μήποτε διαυλωνίζοντες ἀσύμμετροιοι ἄνεμοιο ἀποσῶσι τὸ ἐν σοὶ φῶς· ἀλλὰ λαμψάτω τὸ φῶς σου, ἔσθαι ἀκτινοβολοῦμένοιοι, ἀνέφελον καὶ ἀνεπισκῶπῆται. Οὕτω καὶ ἡλίου δίσκοιο οὐ καταβρίπτων ἑαυτὸν ἔσθαι, ἀλλ' ὑψοῦ διεφρεύων, ἀκτίνας ἀποπέλλει ἑσθαι γόνους· οὐ μόνον ἔμπροσθεν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ, ἔνθα κεκέλυσαι, ἀξίωματικῶς κημφαίνων, καὶ τὰς τῶν βλεπόντων ὄψαιοι αὐτὸς ἔλπειν ἔσθαι,

καὶ αὐτόθεν περιβλεπτος προφανόμενος. Οὕτω καὶ Ἀ
σελήνη προλάμπει ζήλω, εἴποι ἂν τις, τῷ κοτὰ τὸν
ἥλιον· καὶ ὅσοι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων θεᾶς ἄξιοι.
Ποῖσι γοῦν οὕτω καὶ σὺ καὶ λάμπων φύλαττε ὁμοίαν
σεμνότητα, ἄνω τε μένων, καὶ κάτω λάμπων ἐν τῇ
νυκτὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου, καὶ τοὺς ἐρηγορότας
φωτίζων, καὶ ἀρετῆς προκλήσει βρώσης· « Προσέλ-
θετε, καὶ φωτισθητε. » ἀναδύειν ἐκείνους εἰς σὲ
ποιῶν, καὶ ἐργάζεσθαι τὰ σωτήρια· τὰ μὲν καὶ ἄλλως
πολυτρόπως, ὡς οἶδασιν αὐτοὶ μαθόντες ἐκ φύσεως, τὰ
δὲ καὶ ὑπὸ τῷ κατὰ σὲ φωτί.

σ'. Ἐὰν δὲ ποτε δεήσῃ τὸ ἐν σοὶ φῶς τὸ θεωμίμη-
τον καὶ τινος ἐνὸς τόπου γενέσθαι, οἷον οἴκου, ἢ κώ-
μης, ἢ ἀγορᾶς, ἢ ἑορτῆς, ἢ ἄλλης τινὸς διοικήσεως,
λάμπε κυριακῶς καὶ ἐκεῖ, ἐπὶ ἀναψηλαφήσει μέν-
τοι καὶ εὐρέσει δραχμῆς ἀπολωλυίας εὐαγγελικῆς· Β
οὐ μὴν ὡς ἐμπλήσει κμψάκην πραγματευτικῶς
δίχα προκλήσεως. Ἐπαιτοῦντος γὰρ ἀνθρώπου
τούτου γε, καὶ πανδημίου, ὡς οὕτως εἰπεῖν, πτωχοῦ,
ὃς δύναται ἂν καὶ δίχα σχήματος ἀγγελικοῦ βῶγα-
λέα περιδύθῃται, καὶ πῆρην ἐνάψασθαι, καὶ κνυζῶ-
σαι τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ σχηματίσασθαι παντοίως
τὸν ἰκίτην, καὶ οὕτως ἔμφορτος γενέσθαι, ὧν αὐτὸς
θέλει.

σα'. Φιλοσοφίαι ἐνταῦθα καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης
ἥλιον, τὸν πρὸ αἰώνων, τὸν πρὸ αἰώνων, τὸν αἰεὶ καὶ
ὄντα καὶ λάμποντα, τοιοῦτον λόγῳ καταληλυθότα εἰς
γῆν, καὶ λάμπαντα ἐν ἡμῖν, καὶ ψηλαφήσαντα τοὺς
ἀπολωλεκότας, καὶ εὐρηκότα, καὶ ἀναλαβόμενον, καὶ
περισωσάμενον, καὶ ἀναγαγόντα, ἔνθα καὶ αὐτὸς ἦν
πάντοτε. Εἰ οὕτω καταβαίνει καὶ αὐτὸς ἐθέλεις, ὡς
καὶ αὐτὸς θεὸς εἶναι θετὸς, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ ἐξο-
μοιοῦν σοὶ αὐτῷ κατὰ ἐνθεασμὸν, κατὰβαινε, καὶ
συναναστρέφου ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις· ἄλλως δὲ γε
ἔρβει, ἐλέγχιτε ζωόντων μήποτε ὁ κοινὸς δεσπότης
δραπετεύοντά σε ἀναζητήσας, ἐπιθήσει ζημίαν τοῖς
ἀναδεχομένοις σε. Ἐννοήθητι, ὅτι ἄγγελος φωτὸς εἶ,
κἂν μελαμορφῆς, ὅτι φωτὶ τῷ ὄντως παραστατεῖν τέ-
ταξαι· ὅτι τοῦ οἴκειου, ὃ φασί, λόγου τυγχάνεις παρὰ
τῷ Θεῷ· ὅτι ἀρετὰς ἐπηγγείλω παντοίας.

σδ'. Χρῆσταις καὶ μάλιστα σὺ, ὦ μεγαλοπρεπέ-
στατε. Μὴ τοῖνον ἀναβάλλου τὴν τῆς ὀφειλῆς ἔκτι-
σιν. Ἡῤῥω, καὶ ἀπόδος. Εἶπας, καὶ ποίησον. Ὑπέ-
σχου, καὶ πληροφόρησον. Σπεῦσον μὴ ψεύσασθαι τῷ
Θεῷ, ὃν οὐκ ἐστι διαλαθεῖν. Ζυγὸς ἐπετέθη σοι· μὴ
οὖν γίνου σκληροτράχηλος. Βαρὺς μὲν γὰρ ὦν, κατα-
τρίψει σε εἰς βαθεῖαν πληγὴν· ἐλαφρὸς δὲ ἐπιχειμέ-
νος, καὶ οὕτω χρηστός ἐπελέγξει τὸ ἐν σοὶ ἀδάμα-
στον. Οὐδ' ἐνεκα καὶ κέντρου δεηθῆσῃ καὶ ἑτεροίας
κακώσεως. Φύλαξ ἀμπέλου ἐτάχθης εὐλογημένης ἐν
τῷ καιρῷ τῆς κορυφᾶς· παράμενε οὖν, φυλάττων τὸν
ἀμπέλωνα, καὶ τὴν ἀνάλογον μισθιποδοσίαν ἀπεκ-
δεχόμενος. Μάλιστα μὲν οὖν εἰς ἀμπέλον ἐμυστη-
ριάσθης, πεφυτευμένην ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψί-
στου· ἧς καὶ αἱ ἀναδενδράδες καὶ ἡ σκιά ἐν λόγῳ
καλῶ καίεται παρὰ τῷ Ψαλμῷ δψ'. Μένε τοῖνον, ὡς
ὁ φυτεύσας ἐθέλει, καὶ θάλλε, καὶ καρποφορεῖ, δε-
διώκ τὸ πῦρ, εἰς ὃ εὐαγγελικῶς βιάλλονται τὰ τῆς
θείας φυτείας ἐκβλητὰ κλήματα. Μισθωτὸς ἐτάξω

lata, dixerit aliquis; et omnia alia sidera digna
quæ aspiciantur. Sic age et tu; dum lucas, conti-
nuum splendorem retine, manens in alto inferiora
illumina, id est noctem nostri sæculi; eos qui exoi-
tati sunt illustra; atque exemplo virtutis claman-
tis: « Venite et illuminamini, » fac eos ad te suspi-
cere et salutaria operari; quædam multis aliis mo-
dis, sicut scient, ipsa natura docente, quædam per
lucem tuam.

200. Si quando necesse est lucem tuam divinæ
similem in aliquo loco videri, exempli gratia, in
domo, in pago, in foro, in festivitate, aut in alia
occasione, ibidem luceas fidenter ad quærendam et
inveniendam drachmam Evangelii perlitam, non
vero ad implendam mensuram bonis confertam,
absque invitatione. Hoc enim esset hominis men-
dici, et, ut ita dicam, vilis pauperis, qui pro ange-
lica veste posset laceratam sibi circumdare, peram
assumere, oculos tegere, et mendicum omnino si-
mulare, sicque omnibus molestum esse.

201. Considera etiam solem justitiæ ante solem,
ante sæcula semper existentem et lucentem, eodem
modo in terras descendisse, apud nos refulsisse,
mortuos digito tetigisse, atque invenisse, suscepisse,
salvavisse, et reduxisse, ubi erat ipse ab æterno.
Ipse si eodem modo vis descendere, ita ut habeas
ris ut Deus, alios tibi similes zelo accendas, de-
scende et conversare apud nos homines. Sin aliter,
vade, o pessime mortalium, ne forte Dominus om-
nium fugientem te persecutus, pœna afficiat eos
qui te absconderunt. Cogita te esse angelum lucis,
licet nigra veste indutus, te adfuturum luci veræ
spondidisse, te apud Deum ore tuo judicandum, ut
aiunt, qui virtutes omnis generis promisisti.

202. Tu in primis debitor es, magne monache, ne
differas igitur debiti solutionem. Promisisti, solve.
Dixisti, age. Spondidisti, adimple. Cave ne Deo
mentiaris, quem effugere impossibile est. Jugum
tibi impositum est, noli ultra calcitrare. Ipso gra-
viter leto, profundum vulnus accipies; leviter au-
tem, et jucunde, in aperto erit te indomitum non
esse. Ob id opus erit aculeo, et alia pœna. Custos
vineæ benedictæ es constitutus in tua tonsura: per-
severa ergo vinetum custodiens, et dignam merce-
dem invenies. Et præsertim consecratus es in vi-
neam dextera Excelsi insitam, cujus rami et um-
bra a Psalmista plurimum laudantur. Remane igitur
quemadmodum vult qui te plantavit; da flores
et fructus; ignem time in quem inutiles rami vineæ
Dominicæ, secundum Evangelium, projiciuntur.
Mercedem a magno Patrefamillas recipere voluisti,
igitur labora semper. Producere prandium non li-
cet, ne otiosus tempore servitutis remaneas. Cœnare

extra modum, ad gravandum corpus non debes, ne erassior opus negligas. Neque per totam noctem dormire fas est, propter communem inimicum meridianum, qui neque nocte novit inducias. Abundat enim sagittis volantibus in die, et negotiis perambulanti- bus in tenebris. Ille malum semper operatur, te semper esse sobrium necesse est.

203. Scio equidem, cum ista a me audis, te pati pessima arbitrari, et ignominia afflci, qui, visus magister esse, ab aliis quæ agenda sint doceris. Ego autem nunquam tacerem, licet furore percitus rumpereris; non modo in gratiam tui, unius et superbi, aut duorum aliorum similibus, quos per- euntes dimitto; sed causa reliquorum fratrum quos dum decipere vis, regnum Dei perturbas.

204. Nuno tamen, hoc uno addito exemplo læto et idoneo ad docendum, finiatur oratio. Scythæ olim Græcis infesti acriter in eos impressionem faciebant quæ ægre sustinebatur. Igitur qui lædebantur, tum ut periculum amoverent, tum ut auxilia pararent, inducias paciscuntur aliquanto tempore, diebus quas utriusque partis beneplacitum assignavit servandas. Cæte- rum Græci securitati se dederunt, fiduciam in solo sæderis jurejurando collocarunt, neque excu- bias egerunt, neque militum more vigilarunt. Scythæ autem ad dolum confugiunt. Intempesta ergo hora noctis, non cum solito clamore, subito irruentes, illos secure dormientes interfecerunt non paucos. Sicque periissent soli juramento confiden- tes, nisi Græcis animus adfuisset. Brevi enim pro- silientes armaque induentes, vix quidem superio- res evaserunt. Postea cum perjurii Scythæ argue- rentur, in causam adducunt tantummodo dies, nullo modo noctes intellexisse dicentes, cum sædus pepigerant. Itaque diebus solum allatis, injuste perjurii damnati fuissent, noctis tempore irruentes.

205. Huic sermone finem impone, eminentissime; quique rudem hanc historiam generose provo- casti, ex illa fructum percipe, cum et tu et fraternitas, quæ apud te est, dolosos hostes quo- tidie obsidentes habeatis. Licet vos in die sobrios non percutiant, scilicet visibiliter, quasi sædus mentientes, sed alio modo invisibiliter, quasi nocte irruentes mortallibus jaculis affligunt. Ita ut vobis semper sit vigilandum, maxime formidantibus ani- marum latronem, nescientibus qua hora dolo- sus venturus sit. Hoc autem facietis, apud vos alligati, imo et religati, sicque nec religionem nec religiosorum nomen mentientes. Cæterum vobis præparatis ut præparati estis, vigilantia non est revocanda. Unde quamvis per diem et noctem dor- mientes vos percutiant terribiles sagittarii, non

είναι μεγάλου Οικοδομητότου· ἐργάζου τσίνον ἐπὶ. Οὐκ ἔστι σοι δειπνεῖν ἐπὶ μακρὸν, ἵνα μὴ καταρῆ- τὸν τῆς δουλείας καιρὸν. Οὐκ ὀφείλεις ἀριστῶν ὑπὲρ- μετρα καὶ πρὸς βᾶρος, ἵνα μὴ ἔμπορος ᾖν ἐμὲ τῆς τοῦ ἔργου. Οὐκ ἔστιν οὐδὲ δλονύκτιον ἀναπαύεσθαι σε διὰ τὸν μεσεμβρινὸν κοινὸν ἐχθρὸν, ὃς οὐδὲ νύκτα σπέδεται. Πλουτεῖ γὰρ, ὡς περ βέλεσι πετομένοις· ἡμέ- ρας, οὕτω καὶ πράγμασιν ἐν σκότει διαπορευομένοις. Ἄει τὴν πονηρίαν ἐκεῖνος ἐργάζεται· ἀεὶ καὶ σὲ νύκτα ἀνάγκη.

σγ'. Καὶ οἶδα μὲν, ὅτι ταῦτα ἐξ ἡμῶν ἀκούει δεινὰ δοκεῖς πάσχειν, ὡς ἐπιμούμενος· εἴ γε ἐπέ- σκαλος εἶναι δοκῶν, εἴπα παρ' ἐτέρων ἀκούεις, ἢ ποιητέον. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἂν ποτε σιωπήσωμαι, εἰ καὶ διαβραχίτης θυμούμενος· καὶ οὐ τοσοῦτον διὰ π, τὸν ἕνα, τὸν ὑψηλὸν, ἢ διὰ τοὺς ὁμοίους δύο, ἐκ φθινύθειν ἀφήμι, ἀλλὰ διὰ τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς, οὓς φανακίζειν ἐθέλων, τὸ τοῦ θεοῦ διαταράττειν οὕτω πολίτευμα.

σδ'. Τῷ τέως μέντοι, ἐκεῖνο καὶ μόνον ἐπινοῶν εἰς ἀφήγησιν παιδευτικῶς ἱλαρὰν, πεπαύσομαι. Ἐπ- θαι πάλαι ποτὲ ἀνδράσιν Ἑλλήσιν ἐπιθέμενοι, ἰδέ- ροναν τὸν ἐπ' αὐτοῖς πόλεμον, καὶ ἤσαν οὐ βῆρον φορη- τοί. Οὐκοῦν οἱ βλαπτόμενοι τὸ μὲν τοῖ ἀνακατήν τοῦ ἔθους πρᾶγμα τεύμενοι, τὸ δὲ καὶ συσκευῆν ἐπι- κουρίας τεχνώμενοι, σπένδονται καιρικῶς ἐπὶ ἡμέ- ραις ὄσας τὸ ἐν ἑκατέρω ἀρέσκον ἐκέρουσι. Καὶ τοῦ λοιποῦ ἐκάθητο τὸ Ἑλληνικὸν ἀφρόνησι, πι- στεύσαντες ἑαυτοὺς μόνους τοῖς ἔθκοις, οὕτω φύλακας προσιστάμενοι, οὐδὲ μὴν στρατηγικῶς ἐγρηγορήσει. Οἱ δὲ Σκύθαι — ἀλλ' αὐτοὺς ὑπέρχεται ἐπιθυμία δόλου· καὶ ἀσπὶ νυκτὸς ἀφνης, καὶ οὐδὲ ἔν βοῇ τῇ συνήθει, ἐπισπασσόντες, ἐπεὶ ἑκοιμῶντο ἐκεῖνοι ἀφύλακτοι, κατέκοψαν οὐκ ὀλίγους· καὶ ἂν ἀπόλωντο οἱ μόνω τεθαβρήκότες τῷ ἔθκω, εἰ μὴ τὸ Ἑλληνικὸν ἀνδρικὸν ἀντέπραξε τῷ θανάτῳ. Ταχὺ γὰρ ἐθορώσα- τας, καὶ στεγανώσαντες ἑαυτοὺς πανοπλίαις, μήτε μὲν — περιεγένοντο δ' οὖν. Ὡς δὲ μεθ' ἡμέραν ἤθ- σκοντο ἐπιτορίας οἱ Σκύθαι, προβάλλοντα εἰς σπη- γορίαν τὴν καταμόνας ἡμέραν, μὴ οὐχὶ καὶ νύκτα φάμενοι συνθέσθαι, ὅτε τὰς σπονδὰς ἐτίθεντο· διὸ μόνως ἡμέρας ἐκπεφωνηκότες, οὐκ ἂν δικαίως παρασπένθειν κρῖνοιτο νυκτὸς ἐπιθέμενοι.

σε'. Κάτεχε καὶ τὸν λόγον τοῦτον, ὡς ἐφ' ἡμῶν καὶ τὴν ἀγριὰδα ἱστορίαν εὐγενῶς ἐγκεντρῖσας, κέρπω- σαι καὶ δι' αὐτῆς, ὡς οὕτω καὶ σὺ καὶ ἡ κατὰ σὲ ἀδελφότης πολλοὺς πολεμικοὺς κύκλω περικαθημένους ἔχετε· οἱ κὰν ἐν ἡμέρᾳ νήφοντας ὑμᾶς οὐ βάλλωνται, ἐξ ἐμφανῶς δηλαδὴ, ὡς οἱ σοφιστῶδες τὴν σπη- δὴν, ἀλλὰ τρόπον ἄλλον ἀφανῶς, καὶ ὡς ἐν νύκτι ἐπιθέμενοι, καιρίαις ἀλγυνοῦσι βολαῖς. Ὅσα εἰ ἐγρηγορήναι ὑμᾶς χρῆ, ὅτι μάλιστα εὐλαβοῦσθε τὸν ψυχοκλέπτην ἀγνοούμενον πολεμικὴν ὄρα δόλου ἐπο- λεύεσθαι. Ποιήσετε δὲ αὐτὸ, πρὸς ὑμῶν ἀπὸ μὲν- νοντες, εἰ δὲ καὶ ὑπομείνοντες, καὶ οὕτω μὴ τὴν μονῆν, μήτε τὸ μοναχικὸν ἔθωμα ψευδόμενοι. Ἄλλως δὲ γε διακειμένοις, ὡς νῦν διακείσθε, οὐκ ἔστιν ἡμῶν ἐνιδεῖν ἐγρηγορῆσιν. Ὅθεν ὡς μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτα πᾶσαν ἀφυπνοῦντας ὑμᾶς βάλλοντες οἱ δεινοὶ τοῖ-

ται, οὐκ ἄνιμὲν ἐκκενώσωσιν δίστων τὰς φαρέτρας Ἀ
 κούτων, οἱ τὴν κακίαν παμπλοῦστοι, καὶ δι' αὐτὸ
 καθ' ἡμῶν πολυβελεῖς καὶ κακομήχανοι· οὐκ ἀνή-
 σουσι δὲ, ὡς εἰς θάνατον πλῆττοντες. Ὁ μὴ γένοιτο
 διὰ τέλους, Θεὸς σῶτερ, ψυχοσώστα, φιλόανθρωπε,
 διορθωτὰ, εὐκογητὲ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.
 Ἀμήν.

exhaurient tamen pharetras suas, malitia omni di-
 vites, ideoque contra nos auctores et inventores
 malorum: non percucient autem quasi in mortem
 percucientes. Quod ne fiat continuo, Deus salva-
 tor, salvans animas, amator hominum, magister
 virtutis, benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM

DIALOGUS THEOPHILUS ET HIEROCLES.

Εὐσταθίου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης ἀλληλο- Β
 γραφία, προτεθειμένη πείσαι τοὺς θελοὺς
 ἀδελφοὺς μὴ σκορακίζειν τὸν θεοφιλέτατον
 ἐφέσει τῆς τοῦ ἱερωτάτου κλήσεως. Ὑπόκει-
 ται δὲ ὁ διάλογος μέσον δυοῖν ὧν ὁ μὲν
 παρὰ τὸ ἱερὸν ὀνόμασται Ἱεροκλῆς, ὁ δὲ παρὰ
 τὸ Θεῶ φίλον Θεόφιλος, οὐκείως αὐτὰ καὶ προσ-
 φυῶς τῆ προκειμένης ζητήματι. Προλογίζεαι δὲ ὁ
 Θεόφιλος.

Eustathii metropolitani Thessalonicensis dialogus,
quo sanctis fratribus persuadere conatur ne
Deo dilectissimum contumeliose sacerrimum ap-
pellent. Inter duos habetur dialogus, quorum
unus a voce ἱερὸν (sacer) dictus est Hierocles,
alter a Θεῶ φίλον (Deo dilectus) Theophilus nomi-
natur, nominibus sic proprie et propositæ quæ-
sitioni congruenter datis. Prior verba facit Theophi-
lus.

α. Θεόφιλος. Πότερον, ὦ Ἱερόκλεις, ἔστι τις εὐτυχία
 καὶ ἐν ὀνόμασιν;

Ἱεροκλῆς. Ναί, ὦ Θεόφιλε.

Θεόφιλος. Καὶ πῶς ἄρα τοῦτο; Δουκίς γάρ μοι ἔξω
 τόπου ἀποκρίνασθαι.

Ἱεροκλῆς. Ὅπως; Ἰδί. Εὐτυχεῖ γάρ τις οὐ μόνον
 ἐν εὐκληρίᾳ βίου ἀναστρεφόμενος πραγματικῶς, C
 ἀλλὰ καὶ ὀνομαζόμενος, εἴτ' οὖν εὐωνυμούμενος,
 Πίνδαρος ἂν εἶπῃ, ὃς εὐωνύμους τοὺς περιχλύ-
 τούς καλεῖ, δριμύως φράζων ἐκείνος. Καὶ ἰδοὺ εὐ-
 τυχία τις ἀνθρώπων αὕτη καὶ ἐν ὀνόμασιν, ἐπομένους
 τοῖς πράγμασιν, ἐπειδὴ καὶ σοφοῦ γνώμη, τὰ ἔργα
 τοὺς λόγους εὐρίσκεισθαι. Θεώρησαι δὲ τὸν λόγον
 τοῦτον καὶ ἐν τοῖς ἀνάκαλιν· ἔστι καὶ δυσπραγεῖν
 ἐν ὀνόμασιν, ὅτε τις ἀγαθὸς ὧν ἀνὴρ, καὶ μηδὲν
 τε πλεον τῶν κακίωνων φερόμενος, κακωνυμεῖται,
 ὅτε ἀδρὸν κλέος εὐρίσκων, οὔτε ἀμυδρὸν, οὐδὲ ἐκ-
 φαινόμενος χρηστῆ φήμῃ, ἀλλ' ὡς ὑπὸ ζόφῳ σθεν-
 νόμενος.

β'. Θεόφιλος. Σοφίῳ, ὦ Ἱερόκλεις, καὶ με περι- D
 ἔρχῃ, σὸ κατ' εὐθὺ, ἀλλὰ τὸ τῆς ἐρωτήσεως ὁμωνυ-
 μοῦν λαθὴν ἐνδεδομένην σοι εὐρηκῶς, ἐλὼν ἄγχις
 με. Ἡρώτησα δὲ αὐτὸς οὐκ, εἴπερ ἔστιν ἀνθρώποις
 εὐτυχεῖν καὶ ἐν τῷ ὀνομαζέσθαι, ἀλλ' εἴπερ οὐσιω-
 δως εὐτυχία τις ἀποκεκλήρωται καὶ αὐταῖς δὴ κατα-
 μόνας ταῖς λέξεσιν; Αὐτὰς γάρ ἐγὼ ἔφην ὀνόματα.
 Τί δὴ πρὸς τοῦτο μειδιᾷ σοι ἐπέλθεις, ὦ Ἱερό-
 κλεις; Μήτι καὶ ἄρτι τὴν ἐρώτησιν εἰς ὁμωνυμίαν
 σχίζεις;

1. *Theophilus.* Estne, o Hierocles, etiam in no-
 minibus aliquid fausti?

Hierocles. Utique, o Theophile.

Theophilus. Quomodo vero hoc? Videris enim
 mihi præter argumentum respondisse.

Hierocles. Quomodo? Ita. Felix enim est aliquis,
 non solum cum in prosperitate vitæ revera con-
 versatur, sed etiam quum talis dicitur, scilicet
 quum fausti nominis habetur, ut dixerit Pin-
 darus, qui fausti nominis viros illustres signi-
 floanter vocat. Enimvero felicitas quædam est
 homini et in nominibus, quæ factis respondent,
 siquidem sapiens quis dixit verbis inesse facta.
 Illud vero et in contrariis considera. Namque
 malum omen esse potest in nominibus, quando
 scilicet vir bonus, nec quidquam pejus admit-
 tens, infaustum nomen habet, neque abundan-
 tem, neque subobscuram gloriam invenit, neque
 bona fama celebratur, sed quasi in tenebris
 perit.

2. *Theophilus.* Sophistice agis, o Hierocles, et
 me circumvenis, non per viam rectam, sed in-
 terrogationis ambiguitate, quasi præstita tibi
 ansa, inventa, captum urges me. Interrogavi
 autem ipse non an felices esse possint homines
 etiam propter nomen, sed an revera felicitas quæ-
 dam obtigerit per se ipsis vocibus. Has enim ego
 dicebam nomina. Cur vero ad hæc subridere
 incepisti, o Hierocles? Num et nunc quæsitum ad
 ambiguitatem rescindis?

Hierocles. Non irrisio, o Philothee, risus iste. Purpureo autem colore hic perfunditur et exhilaratur vultus juxta benevolum mentis affectum. Sed bono animo sis, siquidem nunc interrogasti simpliciter et determinate.

3. *Theophilus.* Quid igitur dicis ad hanc simplicem quæstionem?

Hierocles. Quid aliud nisi me negare? Dico enim nihil aut prosperum aut infaustum inesse vocibus. Nulla enim vox substantialiter existit; felicitas autem aut infelicitas substantiis quibusdam attribuitur.

Theophilus. Quam recte dixisti, o Hierocles!

Hierocles. Quis porro, o Theophile, tibi scopus est talia problemata proponenti? Non enim sane frustra hoc proposuisti.

Theophilus. Detegam tibi reprehensionem qua quosdam incuso de admitteudis vel rejiciendis nominibus.

Hierocles. De quibusnam?

4. *Theophilus.* Circa plura alia nomina, sed præsertim circa voces: *sucer* et *Deo dilectus* (ιερού, Θεοφιλοῦς). Valde enim placuit nonnullis episcopis et aliis vocem ιερὸν et ejus excellentiam mirum in modum extollere, vocem autem Θεοφιλῆς et ejus extensionem omnino deprimere. Enimvero si quis se sacrerrimum dici audiat, in cœlum ferri sibi videtur, si vero dicitur Θεοφιλῆς. Deo dilectus, sive Θεοφιλέστατος, Deo dilectissimus, non dubito quin pudore suffundatur, quasi insigni accepta contumelia. Ideoque ipse vocem Θεοφιλῆς expellere volens, ejus loco vocem ιερὸν civitate dono et bene agere puto; et ipse quidem erubescit, si Theophili, non autem Hierothei, sive tali alio nomine appeller quod a pluribus admittitur, tibi invidio propter gloriam nominis ιεροῦ quod geris, et illos beatos prædico qui te genuerunt, quoniam tali te celebraverunt appellatione. Porro quæro a te, qui tantum sortitus es nomen, quid tandem ego sentire debeam de nominibus illis. Forte enim una ex appellationibus, scilicet ea quæ sacrum sonat, felix est propterea que amatur, et concupiscentiam majorem allicit; altera autem, licet splendide composita, et Dei amicitiam annuntians, non post se trahit amicos, sed contemnitur, tanquam deformis aliquis. Ego vero censeo inulto magis venerandum et decorum esse Dei amici nomen quam sacri, saltem quoad apertam locutionem. Volo autem et tuum superaddi suffragium, ut ita consequar

5. *Hierocles.* Penetro in profundum sacri (ιερού), et perspicio quiddam quod non in superficie volvitur, sed quod acumen aspectus expulstat.

Theophilus. Quidnam istud?

Hierocles. Hoc, o Theophile. Nomina, seu dictio-

Α Ιεροκλῆς. Οὐ κατάγελωσ, ὦ φιλόθεε, τοῦτο μέγαμα· πορφύρει δὲ ἰλαρὸν ἢ ὄψις ἐνταῦθα κατὰ ψυχῆς φίλιον κατάστημα. Θάρρει δὲ, ὡς ἡρώτησας τὸ δεῦτερον μοναχῶς τε καὶ ἀσφαλῶς.

γ. Θεόφιλος. Καὶ τί δὴ λέγεις πρὸς τὸ ἀσχιῶς τοῦτο πύσμα;

Ἰεροκλῆς. Τί ποτε ἄλλο, ἢ ἀποφάσκω; Φημί γάρ, μήτε εὐτυχίαν, μήτε δυστυχίαν, ἐπιηριζέσθαι ταῖς φωναῖς. Φωνὴ μὲν γὰρ οὐδέμια ὠσιῶται, εὐτυχεῖν δὲ καὶ δυστυχεῖν οὐσίαις τῶν ἐπιλέγεται.

Θεόφιλος. Ὡς εὖ γε εἶπας, ὦ Ἰερόκλειε.

Ἰεροκλῆς. Τίς δὴ, ὦ Θεόφιλε, ὁ σκοπὸς σοι τοῦ οὕτω προβληματίζεσθαι; Οὐ γὰρ δήπου τὴν ἄλλως οὕτω προὔτεινας.

Θεόφιλος. Ἀνακαλύψω σοι μέμψιν ἐμὴν, ἢ μέμφομαι τινὰς ἐπὶ ὀνομάτων ἐκλογῇ καὶ ἀπεκλογῇ.

Ἰεροκλῆς. Ποῖα ἐκείνη;

δ. Θεόφιλος. Πολλαῖς μὲν καὶ ἄλλαις, ἐν δὲ ταῖς καὶ τῇ τοῦ ιεροῦ καὶ τοῦ θεοφιλοῦς. Εὐτρέπεται γὰρ διαφόροις ἐπισκόποις τε καὶ λοιποῖς τὸ μὲν ιερὸν ὄνομα καὶ τὴν αὐτοῦ ὑπερθεσιν ὄψου καθίζειν, τὸ δὲ θεοφιλῆς καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπίτασιν ὑποβάθμιον πάνυ τι καθιστῆν. Ἀμέλει τοι καὶ ἱερώτατος μὲν τις ἀκούσας, οὐράνιος εἶναι φαντάζεται· θεοφιλῆς δὲ, εἴτε θεοφιλέστατος, ἄλλ' αὐτὸς οὐκ οἶμαι ὡς οὐχὶ καὶ ἐγκαλύπτεται, οἷα περιυβριζόμενος. Διὸ καὶ αὐτὸς ἐγὼ ἐξοστρακίσειν ἐθέλων τὸ θεοφιλῆς, πολιτογραφῶ ἀντ' αὐτοῦ τὸ ιερὸν, καὶ λογίζομαι ἀγαθὸν τι ποιεῖν· καὶ που καὶ ἐμαυτὸν αἰσχύνομαι, εἰ καλοῖμην θεόφιλος, οὐ μὴν ἱερόθεος, ἢ τι τοιοῦτον ἄλλο ἐξειλεγμένον τοῖς πλείοσι· καὶ σὲ δὲ ζηλῶ τοῦ ιεροῦ κλέους, ὃ προγράφεται σοι, καὶ μακαρίζω τοὺς γειναμένους, ὅτι σε τοιαύτη παρανομία ἐκλείσαν. Πυνθάνομαι δὲ σου, ὦ κληρονομίας ὀνόματος τηλικούδε, τί ποτε καταρτίσεις ἐροεῖν με περὶ τούτων τῶν ὀνομάτων; Μήποτε γὰρ εὐτυχεῖ μὲν θατέρα λέξις ἢ κατὰ τὸν ιερὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἐρᾶται καὶ ἐπιθυμίαν ἐφέλκεται πλείονα· ἢ δὲ λοιπή, καὶ ταῦτα λαμπρῶς ἐσταλμένη, καὶ θεοῦ φίλιαν ἀγγέλλουσα, οὐκ ἐπισύρεται φίλους, ἀλλὰ παραβλέπεται ὡς οἷα καὶ τις δυσπρόσοπος. Ἐγὼ μὲν οἶμαι πάνυ πολὺ σεμνότερον εἶναι καὶ κέραιον τὸ θεοφιλῆς τὰ γε εἰς προφανῆ φράσιν ἤκειν τὸ ιερὸν· ἐθέλω δὲ καὶ τὴν σὴν ψῆφον προσεπιτεθῆναι, εἰ πως οὕτω κωρώσω κράτος οἷς λογίζομαι.

et tuum superaddi suffragium, ut ita consequar

ε. Ἰεροκλῆς. Ὅτι κατακίπτω εἰς τὸ βάθος τοῦ ιεροῦ, καὶ διορῶμαι τι οὐκ ἐπιπολῆς φερόμενον, ἀλλ' οἷον ἐθέλειν ἐξύτητα βλέμματος.

Θεόφιλος. Ποῖαν δὲ τινα;

Ἰεροκλῆς. Τοιαύτην, ὦ Θεόφιλε. Ὀνόματα, εἴ'

οὐν λέξεις τινὰς, ἀφωσίουν ἀποπληρωτικῶς τοῖς **A** nes quasdam exclusive divinis rebus antiqui de-
θεοῖς πράγμασιν οἱ παλαιοί.

Θεόφιλος. Ποῖα ἐκεῖνα, ὦ Ἱεροκλεις;

ζ'. Ἱεροκλῆς. Ὡς μάλα μυρία· πρὸς δὲ τὸ
ἐνωστῶς ἐξ ὀλιγίστων ἐναγαγεῖν σε βούλομαι εἰς τὰ
βλα. Μυεῖν ἐκεῖνοι ἔθεσαν οὐ τὸ ἑπλῶς διδάσκειν,
ἀλλὰ τὸ ἐν ἀποβρήτῳ παραδιδόναι, ἃ Θεῶν οἰκεία
καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν ἐνθεάζουσι· καὶ μύστας ὠνό-
μαζον, ὅσους ἐξεγένετο τοιαῦτα μαθεῖν διδασκά-
λια, ὧν καὶ ἐκφερομένων εἰς ἀκοὰς βεβήλους, θά-
νατος ἐπεψήφιστο τοῖς ἐκλαλήσασιν. Τὸ τε δὴ μυεῖν
εὐαγὲς ἦν, καὶ τὸ τελεῖν, καὶ ἡ κατ' αὐτὸ τελετῆ,
καὶ τὸ εὐάζειν, ᾧ συνομαρτεῖ καὶ ὁ Εὐΐος· εὐάγη-
τον δὲ καὶ τὸ ἐποπτεύειν, καὶ τὸ θύειν, καὶ τὸ εὐ-
χεσθαι, καὶ ὁ ἀρητήρ, καὶ ἡ ὀμφή, καὶ ἡ κληδών,
καὶ ἡ ὄσσα, ἥ δὲ ποτε [ἀπ' ἤδη ποτέ?] καὶ τὸ ὀλο-
λύζειν. Τί οὖν, ὦ Θεόφιλε; ζῆτήσεις καὶ ἄλλα **B**
τοιαῦτα παρατεθῆναι, ἢ ἀρκούντως ἐνήγαγέ σε ταῦτα,
εἰς ὅπερ ἐχρῆν;

ζ'. Θεόφιλος. Ἐβαψα εἰς τὸ νόημα, ἐφ' ὅσον ἔδει,
καὶ οὐκ ἐθέλω πλείω τοιαῦτα συνείρεσθαι. Ἄλλὰ τί
μοι αὐτὰ πρὸς τὴν τοῦ ἱεροῦ ἔννοιαν καὶ τὴν κατ'
αὐτὸ θεῖον σεμνότητα;

Ἱεροκλῆς. Αὐτὸ σοι τοῦτο, ὦ Θεόφιλε, ὁ λόγος
ἦκει δηλώσων, ὅτι θεῖον ὄνομα καὶ μυστικὸν οὐχ ἤτ-
τόν τι τῶν ἄλλων καὶ ὁ ἱερὸς καὶ ὅσα τοῦτω σύστοι-
χα, τὸ ἱερᾶσθαι, τὸ ἱερατεύειν, τὸ ἱερεῖον, καὶ εἴ
τι ἄλλο συμφωνεῖ τοῦτοις.

Θεόφιλος. Ταχὺ οὖν, ὦ Ἱεροκλεις, ἀναπτύξας πέραν
τὸν τοῦ λόγου σκοπόν. Ἐγὼ γὰρ σφαδάζω ἀμπαγνῶν, **C**
ὅπως ἂν καταστήσης, ὃ πρόθεου, καὶ οὐκ ἔχω
διαβλέψαι τρανὲς εἰς τὸ τέλος.

η'. Ἱεροκλῆς. Ἄκουε, ὦ Θεόφιλε. Δύο ταῦτα ἐν
τοῖς πάλαι ποτὲ σεμνὰ ἐπιφθέγματα παραδέδοται,
γοργά τε καὶ καθαθὰ τὴν ἀπήχησιν, εἰ καὶ ἄλλως,
οὐ λάμποντα πρὸς σαφήνειαν, τὸ ἴε καὶ τὸ ἰή. Καὶ
τὸ μὲν ἴε δοκεῖ παρακεκυσθεῖν, καθά που καὶ τὸ
ἄγρει, καὶ τὸ φέρε, καὶ τὸ ἄγε· καὶ ἔστιν αὐτοῦ ση-
μασία τὸ πέμπε. Διὸ καὶ δασέως προσπνεῖται ἡ τῆς
λέξεως ἀρχουσα. Τὸ δὲ ἰή οὐ τοιοῦτόν ἐστι κατ' οὐ-
δέν· οὔτε γὰρ κέλευσμά τι ἐμφαίνει, οὔδ' ἐμὴν δασὺ
πνεῦμα ἔχει. Ἐπιλαεῖται κατ' ἐνθουσιασμόν. Καὶ
τοῦ μὲν πρώτου ὑπόδειξις ἐν τῷ ἴε, καὶ, ὅπερ ἐστὶ
πέμπε, ἡ βέλος δηλονότι ἐπίκουρον, ἢ ἄλλο τι βοη-
θητικόν· ἀφ' οὗπερ οὐ μόνον Ἦϊος ὁ οὕτως ἰεῖς, εἴ-
πειν δὲ ταυτὸν, ἀφίσις πρὸς βοήθειαν, ὡς εἴπερ ἦν **D**
Ἰήϊος ἐν τετράδι συλλαβῶν· ἀλλὰ καὶ Ἰλαος, ὁ ἰεῖς
δηλαδὴ βλέμμα θεϊότερον. Τοῦ ὄρῃν γὰρ εἰς τὸ λάειν
μετεληγμένον, εἴη ἂν Ἰλαος, πρώτιστα μὲν Θεὸς, ὁ
παντέφορος, ὅς καὶ ἰλήκοι τοῖς τε ἀξίοις καὶ ἡμῖν,
εἴτα καὶ ὁ πρὸς Θεὸν διορατικῶς ἐκτυπούμενος. Καὶ
οὕτω μὲν ἐν ἰδαφίῳ ἀρχαίῳ τὸ ἴε κείμενον παραδέ-
δεικται. Τοῦ δὲ ἰή πλατυτέρας οὔσης ἐν τοῖς πα-
λαιοῖς προφορᾶς, πρόχειρος ἡ ἐν τῷ ἰή, παιῶν, οὐ
δύλωσις μεταληπτικῆ τὸ ὠ θεραπευτὰ, εἴ τις ἐνθυ-
μοῖτο, παιῶνα τοῦτον λέγεσθαι τὸν ἰατρικῶς θερα-
πεύοντα· καὶ ἴσικεν ἴασιν ὑπεσχηθῆναι, ἢ προκἀ-

Theophilus. Quænam sunt istæ, o Hierocles?

6. *Hierocles.* Prope infinitæ. Nunc autem ex paucissimis ad omnia adducere te volo. Connivere oculis (μυεῖν) illi dixerunt non docere simpliciter, sed in secreto tradere, quæ Deo sunt propria et iis qui ab illo afflantur; et mystas vocabant quibuscunque contigerat talia discere documenta; quæ si ad profanas aures delata essent, nox decernebatur adversus eos qui revelassent. Connivere oculis (μυεῖν) sacrum fuit sicut et initiare et initiatio, et clamare Evan in honorem Bacchi, unde et Evius. Sacrum quoque fuit inspicere (ad sacras spectandas admitti cæremonias), et sacrificare, et precari, et sacerdos, et oraculum (ὀμφή) et augurium (κληδών) et præsagium (ὄσσα) at aliquando vociferari. Quid igitur, o Theophile? Quæresne ut alia similia tibi proponantur, an sufficienter induxerunt te hæc quo oportebat?

7. *Theophilus.* Perplexi rem, quantum opus est, nec jam similia continuari volo. Ad quid mihi illa ad *sacri* intelligentiam et illam quam præ se fert eximiam gravitatem?

Hierocles. Id ipsum, o Theophile, sermo demonstrare præsumit, non minus quam alia divinum et mysticum esse nomen *sacer* et quæounque huic affinia sunt, sacrari, sacerdotio fungi, et si quid aliud consonat.

Theophilus. Sententiam cito explicans, o Hierocles, festina ad scopum sermonis. Ego enim inquietus et anxius sum, donec videam quomodo constitueris id quod proposuisti, neque valeo usque ad finem clare perspicere

8. *Hierocles.* Audi, o Theophile. Duæ inter veteres venerandæ voces traditæ sunt, tenues et claræ quoad sonum, licet cæteroque non satis perspicuæ, hic et ἰέ (ἴε, ἰή). Prior adhortari videtur, quemadmodum age, agendum, et illius significatio est *mitte*. Ideoque aspero notatur spiritus prima vocis littera. Vox autem ἰή prorsus differt. Non enim adhortationem significat vel jussum, nec asperum habet spiritum: et divino instinctu profertur. Et prior quidem apparet in hac dictione: ἴε, καὶ, hoc est, mitte seu porrigere, nimirum telum auxiliare aut aliud quid subsidiarium, unde derivatur non solum ἦϊος, id est qui sic porrigit seu mittit ad auxilium, velut si esset ἰήϊος vox quadrisyllaba, sed etiam Ἰλαος, hoc est qui vultu supernaturali aspicit. Cum enim ὄρῃν (videre) in λάειν (aspicere) transmutas, tum erit Ἰλαος (clemens) primum Deus, omnia inspiciens, qui et dignis et nobis ἰλήκοι (propitius sit), deinde etiam qui mentis acie Deo similis factus est. Et sic quidem vocem ἴε in antiquo libro quodam usurpatam invenimus. Vocis autem ἰή sensus *latius patet* apud veteres, et apparet in illo: ἰή, παιῶν, hoc est, o tu qui curas, si quis velit illum *paiῶνα* (curatorem) dici qui medici more inservit, et vi-

detur hoc vocabulum sanationem caelestem promittere aut invocare. Cum igitur hæc duæ voces, *is* et *ih̄*, ita se habeant (nam velle te plura a nobis audire, vix crediderim, o Theophile), ab illa *is* (neque Patribus ipsis talis enucleatio displicet) originem sumere apparet vox *ieròv* (sanctum) et omnia similia vocabula. Utrum putas nos recte loqui aut vis nos hic subsistere, ne risui nos exponamus?

9. *Theophilus*. Optime mihi persuades, o Hierocles; solummodo profundius in sensum inquirens et subtilius explicare studens adjiciam, *ieròv* (sanctum) esse a quo mittitur bona valetudo.

Hierocles. Rem actu tetigisti, o Theophile, et ab initio ad finem recte pervenisti, uti proverbio dicitur. Et ut ingenue veritatem fateamur, tu alius quam nos vocabuli sensum pervestigasti. Nos enim putabamus, a voce *is* descendere illam *ieros*, quemadmodum *διερòς* (vigens) et *κρατερòς* (potens) et similia; tu autem, valetudinem vocabulo *ieròv* adjiciens, penitus sensum penetrasti. Jam vero sic res se habeat, et pergas velim tali modo philosophari, quamvis de hac re offendantur, austeri scilicet et morosi et rerum verborumque terrestrium ac humilium contemptores, qui ne in summis quidem artibus ingredi volunt, sed veluti Pegasii volatiles in aere feruntur, nihil facientes grammaticam quæ vocabulis enucleandis operam navat. Plato quoque celeberrimus ille inter philosophos, adjuvabit te in hoc studio, qui et ipse explicandis verbis delectabatur in iisque veram etymologiam naturalem considerabat. Habes igitur, dum alia quidem didicisti, alia autem ipse invenisti, vocem *ieròς* divinæ naturæ convenientem, et jure meritoque quis dixerit, vocem *ieròς* quæ cum rebus divinis et cum Deo ipso cohæret quasi innata et omnino propria, ab illis derivari, hincque sanctitatem transire ad sacerdotem, et ad ejus munus, et potissimum ad eum qui inter illos primum locum obtinet. Et nosti revera primum et magnum et omnium altissimum sacerdotem, qui totus clemens, totus salus est, qui nos sanctos sibi consecrat, et talis beneficii participes nos reddit et vocatione et actione. Perspectum habes, o Theophile, qualis sacerdos sit, qualis princeps sacerdos, et quæ cætera ejusmodi sunt verba.

10. *Theophilus*. Subtili ac sublimi ratione hæc exposuisti, Hierocles. Vocem quidem *ieròv* (sanctum) Deo attribuisti eique soli concessisti et propriam esse voluisti, vocem autem *θεοφιλès* (Deo charum) velut scaturiginem illinc profluentem in amicos ejus defluere videris dixisse.

Hierocles. Ita est, o Theophile. Igitur sacerdos ille in sæcula et summus sacerdos piissime glorificatur: vox autem *θεοφιλès* nunc quidem nescio quam ratione Deo competat. Videntur enim talia proprio seneu ei attribui, hominibus autem ei *χαρίς τὸ θεοφιλès*.

Α λείσθαι θεόθεν τοῦνομα. Τοιοῦτοιον ὄντοιον τοῦ *is* καὶ τοῦ *ih̄* (πολυβήμοναίν γὰρ εἰς πλεόν οὐκ ἂν ἐβίλκῃ ἡμᾶς, ὦ Θεόφιλε), τοῦ *is* φαίνεται (καὶ οὐδὲ ἀπαρσκει τοῖς Πατράσι τῶν τοιοῦτων μεθόδων) περιελκῶσθαι τὸ *ieròv* καὶ τὴν κατ' αὐτὸ συστοιχῶσπασαν. Νοεῖς ἡμᾶς λαλεῖν τι καλόν, ἢ σιτησόμεθ τοῦ περαιτέρω λέγειν, μὴ καὶ γελώμεθα;

9. Θεόφιλος. Εὐ με προσδιθάσεις, ὦ Ἱερόκλη· καὶ πως ἤδη λεπτινάμενος εἰς νοῦν καὶ ἰσχυλοῦς ἐπιπνευσθεῖς, ἐπιβάλλω, *ieròv* εἶναι, ἀφ' οὗ ἔπιβῶσις.

Ἱεροκλῆς. Εὐστόχησας, ὦ Θεόφιλε, καὶ λεγὼν ἀρχὴν πέρας ἔσχεις, ὃ δὴ παροιμιάζεται. Χαβήρησασθαι δὲ τὸ ἀφθόνον, καὶ τι βαθύτερον ἡμῶν διαώρακας. Ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐνενοοῦμεν, ὡς κατὰ τὴν *is* ὁ *ieròς* πρὸς ὁμοίότητα τοῦ *διερòς*, καὶ *κρατερòς*, καὶ τῶν ὅσα τοιαῦτα· σὺ δὲ γλαφυρότερον περιενοήσω, βῶσις ἐμφαντασάμενος τῷ τοῦ *ieròv* ὀνόματι. Καὶ ἐγέτω οὕτως, καὶ γένοιτό σοι φιλοσοφεῖν καὶ τὸν τρόπον τοῦτον, εἰ καὶ τινες δυσαρστοῦνται, στρυφνοὶ γὰρ αὐτοὶ ὄντες καὶ δυσέντευκτοι καὶ ἀθιγεῖς τῶν κάτω καὶ χαμερπῶν βημάτων καὶ πραγμάτων· οἱ οὐ μόνον ἀκρῶν ἐπ' ἀνθερίων ἐξανεμοῦνται θέειν, ἀλλὰ καὶ Μήγαροι ἀερσιπότητοι φέρονται, περιφρονοῦντες τὴν φυσιολόγον γραμματικὴν. Συλλήψεται σοὶ καὶ Πλάτων αὐτὸς τοῦ πονήματος, ὃ τὴν φιλοσοφίαν μετάρσιος· καὶ γὰρ τοιαῦτα αὐτὸς ἔχειρεν ἀναπτύσσειν ὀνόματα, καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς θεώμενος ἐγκύκλιον φυσικὴν ἐτυμότητα. Ἐχεις δὲ ἄν, τὰ μὲν μαθῶν, τὰ δ' αὐτὸς ἱερωῶν, θεῶν φύσει ἐπιπρόπουσαν τὴν τοῦ *ieròv* κλησίαν· καὶ εἴποι τις ἂν θαβρόντως, τὸ μὲν *ieròς* αὐτῶν ἐξῆσθαι, τῶν θεῶν καὶ θεοῦ αὐτοῦ κολλώμενον, οἶον, ἢ ἐμφυόμενον, καὶ οὕτω πως οἰκειούμενον· ἐκείθεν δὲ μεταβρῦσκεισθαι τὸ σεμνὸν καὶ ἐπὶ τῶν *ieròv*, καὶ ἐπὶ τὰ κατ' αὐτὸν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τὸν ἐν τοῖς τοιοῦτοις προάρχοντα. Καὶ οἶδας πάντως τὸν καὶ πρῶτον καὶ μέγαν καὶ ὄντως ὑψιστον ἀρχιερεῖα, τὸν ὄλον Ἰλαον, τὸν ὄλον σωτηρίαν, δε ἡμᾶς ὁπίου αὐτῷ καθιεροῖ, καὶ τοῦ τοιοῦτου ἀγαθοῦ μεταδίδωσι καὶ κλησίαι καὶ πράγματι. Κατέχεις ἤδη γινός, οἶμαι, ὡν Θεόφιλε, οἷός τις ὁ *ieròς*, πηλίκος δὲ ὁ ἀρχιερεῖς, ὅποια δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ τοιοῦτου στοιχῶσπασθαι.

10. Θεόφιλος. Πάνυ λίαν τὰ τοιαῦτα μετῶρισε, Ἱερόκλης. Καὶ τὸ μὲν *ieròv* παρέστησας τῷ θεῷ, καὶ παρ' αὐτῷ ἀφῆκας μένειν, καὶ ἐκείσεως εἰς ἐγγύτητα· τὸ δὲ *θεοφιλès* ἀπόβροταν ἀφῆκας εἰς ἐκείνου, οἶμαι, εἰς τοὺς αὐτῷ φίλους ἐπισταλάσθαι.

Ἱεροκλῆς. Οὕτως ἔχει, ὦ Θεόφιλε. Οὐκοῦν *ieròς* μὲν ἐκεῖνος εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἀρχιερεῖς δὲ σενότατα δοξάζεται· τὸ δὲ *θεοφιλès*, οὐκ οἶδας τῷ τῶς, ὅποια λόγου διαθήσει προσφυλὲς τῷ θεῷ ἔσται. Δοκεῖ γὰρ τὰ τοιαῦτα μὲν οἰκειῶς αὐτῷ ἐπιλέγεσθαι, ἀνθρώποις δὲ φίλοις αὐτῷ τὸ *θεοφιλès*.

Θεόφιλος. Μηκέτι, ψ Ἱεροκλείς, πλείω πονεῖσθαι μελέτα. Ἦδη γὰρ καταλαβόμεν ἱκανῶς, τὸν ἱερὸν, καὶ ἔτι πλέον τὸν ἱερώτατον, εὐαγὲς εἶναι βῆμα καὶ σεβάσιμον καὶ ἅγιον καὶ μονῆρες εἰς ἕνοιαν, ὡς μὴ ἂν ὀπείναι τι διπλόης ἕς γε τὸ μὴ θεῖον, καὶ θεῶ φιλον ὄνομα καὶ αὐτὸ εἶναι, μηδὲ μὴν σχιζεσθαι καὶ εἰς τι ἕτερον μὴ τοιοῦτον. Καὶ καλῶς γε ἄρα φιλοῦσιν ἄνθρωποι διὰ ταῦτα ἱερωνυμεῖσθαι.

ια. Ἱεροκλῆς. Βλέπε, ὦ Θεόφιλε, τὴν ἀνεξέταστον κρίσιν, ὡς οὐ βέβαια ἐπιβάλλει ἀποφαινεσθαι. Διὸ καλῶς ἀποπέφανται, ὡς οἱ ταχεῖς φρονεῖν οὐκ ἀσφαλεῖς ἀποβαίνουσιν. Οὕτω γοῦν καὶ αὐτὸς ἐπισχῶν με τοῦ περαιτέρω λαλήσει καὶ σκεψάμενον ἀκριβῶσασθαι τὸ προνεῖμενον, καὶ ταχὺ νοήσας αὐτὸς, τὰ μὲν ἄλλα καλῶς ἐπιβέβληκας ἔν δέ τι οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὡς προσίεται καὶ αὐτὸ ἡ λεκτικῆ ὀρθότης. Ἀσχιδὲς γὰρ εἶναι τὸ ἱερὸν, καὶ ὡς σὺ φῆς, μονῆρες κατὰ νοῦν θεῖον, οὐχ ὠμολόγηται, καὶ πῶς τύχη τι, οὐκ ἂν εἴποιμι, αἰσιᾶ. Τὴν τε ἀρχὴν ἐξ αὐτῆς βαλβίδος λόγου ἀπειπλάνησέ σε τῆς ὀρθῆς ἢ ὁμωνυμίας ἐκείνης, τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης· καὶ νῦν δὲ εἰς τὴν τοῦ ἱεροῦ σημασίαν ὁμοίῳ δὴ τινι λόγῳ προσέκοψας.

Θεόφιλος. Πῶς ποτε, ὦ Ἱεροκλείς ;

Ἱεροκλῆς. Ὅτι καὶ τὸ ἱερὸν οὐδ' αὐτὸ στενωχωρεῖται εἰς νοῦν ἕνα, πλατύνεται δὲ, ὅσα καὶ τι βρουμάτιον, εἰς ἀναλόγους κλῶνας, ὡς οἱ ὀνοματοθέται κυροῦσιν.

ιβ. Θεόφιλος. Οὐκοῦν ἐπειδὴ, ὦ διδάσκαλε, οὕτω τεχνικῶς διοπτρεύεις, ἐφ' οἷς ἐμοὶ οὐκ ἔστιν ἐξικνεῖσθαι τὴν δρασιν, λαβῶν χειραγώγει με καὶ διὰ τῆς τοιαύτης ὁδοῦ.

Ἱεροκλῆς. Μετρήσω σοι, ὦ φίλος, ὡς ἐν συναιρέσει, ἐς ὅσα τὸ ἱερὸν ἐκνεύει, καὶ ὅσοις ἐπαναπαύεται, ὡς οὕτω φάται. καταλύμασιν.

Θεόφιλος. Λέγε δὴ σπεύσας ἐκεῖνα· οὐ γὰρ μοι σχολή, ὡς ἐνευκαίρειν καὶ εἰστέτι ἀκοῆ πλείονι.

Ἱεροκλῆς. Ἄλλ', ὦ ἀγαθὲ, μὴ με πνίγε, ἀλλὰ ἔφε, ἀνέτην πνεύματι διίξεσθαι τὸ κατὰ σκοπόν. Ἐἰ δὲ πάνυ ἀνθελκει σε πραγματεία τις ἑτέρα, χαιρων ἀπότρεχε.

Θεόφιλος. Οὐκ ἀποδραμοῦμαι οὕτω ταχὺ, ἀλλ' ἀναμενῶ ἐξ ἀνάγκης, ἵνα μὴ τὴν ἕως ἄρτι ὤραν εἰκῆ δαπανήσας μεταμέλωμαι.

ιγ. Ἱεροκλῆς. Ἄκουε δὴ παρὰ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι πληθύνεται τῷ τῆς ὁμωνυμίας λόγῳ, καὶ τὴν κατ' αὐτὸ μέλαν κεφαλὴν τὴν ὄντως παραφαίνει καὶ εἰς ἕτεροίας, προσπεφυκυίας μὲν, παραυαζούσας δὲ τι ἄλλως καὶ ἔστιον.

Θεόφιλος. Λέγε διευκρινῶν· ἐγὼ γὰρ ἤδη συγκέχυμαι τὸν νοῦν, οἷς παραδίδως.

Ἱεροκλῆς. Ἀκούεις, ὦ Θεόφιλε, ἱερὸν ὄστοῦν, ἢ μάλιστα σπουδαζόμενον ἦν ἐν τοῖς θυομένοις ;

Θεόφιλος. Ναί, περιφέδεται γάρ.

Ἱεροκλῆς. Τί δὲ ἔστιν αὐτό ; Μητίτι κατὰ τὸν ἱερὸν ἄνθρωπον ;

A *Theophilus.* Noli plura, o Hierocles, de hac re disserere. Jam enim satis percepi, vocem *sancti*, et *sanctissimi*, esse vocabulum augustum et venerandum et sacrum et unicum quoad sensum, ita ut ambigi nequeat, eandem vocem etiam de Deo et Deo charis dici, neque in alium unquam findi-sensum. Propterea homines a sancto denominari (ἱερωνυμεῖσθαι) cupiunt.

11. *Hierocles.* Vide, o Theophile, imperscrutatum iudicium, quantopere firmitate caret. Quare eos qui celeres sunt ad iudicandum, haud firmo gressu incedere patet. Sic tu quoque, cum me ulterius perorare et profundius rem perscrutari noluisti, celeri iudicio usus, reliqua quidem optime adieci-sti, unum autem vix dicere poteris, quomodo vocabuli significatio admittat. Sanctum (ἱερὸν) enim non findi posse et, uti dicis, unicum esse ad sensum divinum, non inter omnes constat ; cur autem, haud facile dixerim. Ab initio enim, cum cœpissetus conversari, fefellit te homonymia illa in composito, et nunc quoad acceptionem *sancti* (ἱερὸν) similiter errasti.

Theophilus. Quanam ratione, o Hierocles ?

Hierocles. Quia etiam vox *sancti* ipsa non ita coarctatur in unam significationem, sed rivuli i-star in plures ramos extenditur, uti grammatioi dicere solent.

12. *Theophilus.* Cum igitur, o præceptor, tam bene perspicias ea quibus perspicendis equidem impar sum, prehensa manu mea viam ulterius in-eundam mihi ostende.

Hierocles. Breviter tibi, o amice, monstrabo, quatenus vox *sancti* (τὸ ἱερὸν) voluti exspatiatur, et quibus diversoriis, ut ita dicam, requiescit.

Theophilus. Explica hæc paulo citius ; neque enim tempus mihi sufficit ut prolixiori orationi interesse possim.

Hierocles. Noli, o amicissime, me urgere, sed permitte ut tranquillo animo quæ necessaria sunt exponam. Si vero aliud negotium te avocet, non est quod te retineam.

Theophilus. Haud discedam tam cito, sed neces-sitate compulsus remanebo, ne temporis hucusque frustra consumpti me pœniteat.

13. *Hierocles.* Audi igitur de voce *sancti* (ἱεροῦ) quod multiplicatur homonymice, et primum ca-put in varia extendit, similia quidem, sed cætero-quin etiam proprium quid indicantia.

Theophilus. Dilucidius loquere ; jam enim quæ dicis, animum meum confundunt.

Hierocles. Scis, o Theophile, dici *os sacrum* quod in sacrificiis magni fiebat ?

Theophilus. Scio utique, notissimum enim est.

Hierocles. Quid autem est illud ? Num eodem di-citur sensu quo *sanctus homo* ?

Theophilus. Nullo modo; insanirem, si hoc admitterem.

14. *Hierocles.* Porro audisti etiam *sanctum serpentem*, omnium pessimum?

Theophilus. Bone Deus! Odi animal istud, non nisi fundo cognitum habeo, et ad ipsum nomen horreo.

Hierocles. Concedesne, illud haud divinitus *sanctum* esse?

Theophilus. Concedo. Quidni enim?

Hierocles. Nosti præterea *sacrum morbum*?

Theophilus. Imo commemorationem ejus detestor.

Hierocles. Adde quod præter ista etiam de *sancto pisce* mentio sit, quod si negare volueris, argumentum in promptu est.

Theophilus. Negare vix ausim.

15. *Hierocles.* Poteritne igitur iste, o Theophile, conferri cum *sancto* de quo nobis sermo est?

Theophilus. Nequaquam.

Hierocles. Nosti fortasse ex historia illud Herodoti *sanctum*, deinde *sanctam arcem* in Periegetico memoratam, tum *sanctam Cariv villam*, *sanctas* denique quæ circumferuntur *insulas* et *sanctas urbes* (ἱερπόλεις)?

Theophilus. Novi, et hujus rei veniam peto.

Hierocles. Itaque causam habes, cum ab initio varias et similes *sancti* significationes nescires.

Theophilus. Novi, et veniam peto. Aveo autem præterea discere, qua licentia veneranda ista vox etiam bestiis reptilibus attributa sit, quales sunt serpens et piscis de quibus modo sermo fuit. Quod ad piscem igitur attinet, *sancti* epitheto ei ablandiri videntur homines quasi pulchro, quoniam magnus est et ad eandem aptus. Nam urbium quoque nomina sancta dici memini, idque laudis gratia, quandoquidem qui intra illa degunt, eisdem defenduntur. Serpentem autem perniciosissimum *sancti* nomine insignitum vix habeo quomodo conciliem cum denominatione fausta, et *sacer* morbus cur et quomodo sic appelletur nequaquam intelligo.

16. *Hierocles.* Oblivisci mihi videris, o Theophile, homonymiarum naturam, quarum quælibet rei cuiusdam essentialiter et necessario attribuitur secundum ipsius naturam; quæ autem, licet diversa, eodem modo vocari volunt, nomen illud arripiunt, quamvis non eandem significationem nanciscantur. Respice ad canem supra commemoratum et ad cæteros, et quid dicam intelliges.

Theophilus. Respicens video similitudines quasdam omnibus proprias, ab illo cane ad cæteros propagatas. Canis marinus, audacia et feritate insignis, magis quam omnes bestię marinę canis more vivit. Canis cœlestis ob indolem mortiferam æstivis mensibus, ut Homerus ait, conspicuam jure meritoque appellatur canis, siquidem hic omnino perniciosus est, imprimis autem quando rabie corripitur. Canis denique philosophans, alios

θεόφιλος. Οὐκ οὖν ἄλλοφρονότην γάρ, εἰ ἀφρονῶ.

ιδ'. Ἱεροκλῆς. Τί δὲ ἀλλὰ μεμάρθηκας καὶ ὀφθαλμοῦν ἱερὸν, τὸ πάντων χερίστον;

θεόφιλος. Ἀλεξίκακε. Μισῶ μὲν τὸ ζῴον· εἰδῶς δὲ ἐξ ἱστορίας ἔχω, καὶ πέφρικτα καὶ ἀκούσα.

Ἱεροκλῆς. Ὁμολογήσεις, μηδ' αὐτὸ θεῖος εἶναι;

θεόφιλος. Ὁμολογῶ. Τί γὰρ μή;

Ἱεροκλῆς. Προσιστορεῖς δὲ καὶ νόσον ἱερῶν;

θεόφιλος. Ἀποτρόπαιε καὶ αὐτῆς μνήμης!

Ἱεροκλῆς. Κατάθου πρὸς τοῦτοίς, καὶ ἱπὸν παραδεδοσθαι ἰχθύν· εἰ δὲ ἀνανεύσεις, κατὰ στήθεός σου ὀλεγχός.

θεόφιλος. Ὄκνῶ ἀρνῆσασθαι.

ιδ'. Ἱεροκλῆς. Δυνήσεται οὖν, ὦ θεόφιλε, ὁ τοιοῦτος εἰς ἴσον ἐλθεῖν τῷ πολυπραγμονουμένῳ ἡμῶν ἱερῶν;

θεόφιλος. Ἀποφάσχω κἀναυθᾶ.

ιγ'. Ἱεροκλῆς. Ἐτυχες δὲ παραλαβὼν ἐξ ἱστορίας τὸ Ἡροδότειον ἱερὸν, πρὸς δὲ καὶ τὴν Περηγητικὴν ἱερὰν ἄκραν, καὶ τὴν παρὰ Ἡολυδῶν Ἑρικτὴν ἱερὰν κώμην, καὶ τὰς περιφερομένας ἐπινησοῦς, καὶ τὰς Ἱεραπόλεις;

θεόφιλος. Ἐχω καὶ παραιτοῦμαι συγγνώμην.

[Ἱεροκλῆς.] Οὐκ οὖν ἀτίαν ἔχεις, μὴ κεντρικὸς οἰκοθεν τὸ ἐξ ὁμωνυμίας πολυμέριστον τοῦ ἱεροῦ.

θεόφιλος. Ἐχω, καὶ παραιτοῦμαι συγγνώμην. Ποτιᾶμαι δὲ συμμαθεῖν καὶ τὴν τόλμαν, καθ' ἣν τὸ οὕτως εὐαγίστατον ὄνομα καὶ ἐρπετοῖς προσεμῶσθη ζῴοις τοιοῦτον γὰρ τὸ πρόσφατον ὀφθαλμῶν καὶ ἰχθύος. Καὶ μὴν ἰχθύς μὲν οὗτος ὁ κάλλιπτος κολακεύεσθαι δοκεῖ τῇ τοῦ ἱεροῦ ἐπικλησίᾳ, διὰ τὴν καὶ μέγας εἶναι καὶ νόστιμος. Ἐπεὶ καὶ ἱερὰ οἰκὴν τεύχεων λέγεσθαι, προσπαθῶς ἐπὶ ἐπαίνῳ, ἢ περισώζονται, ὀπόσσην ἐντὸς χώρων ζωννύουσα. Ὅφιν δὲ ὀλεβριώτατον ἱερωνυμούμενον δυσκόλως ἔχω συμβιβᾶσαι τῷ σωτηριῶν προσρήματι, καὶ ἱερὰ δὲ νόσος οὐ κατανοῶ οἷον λόγῳ καὶ τρόπῳ θεωνυμικῶς ἱερωθήσεται.

ιδ'. Ἱεροκλῆς. Ἐπιελθῆσθαί μοι δοκεῖ, ὦ θεόφιλε, τῆς τῶν ὁμωνυμιῶν φύσεως, ὧν ἐν μὴν τι καὶ μόνον πρόκειται ὠρισμένον καὶ οὐσιωμένον, ἢ ἔλαχε φύσεως· ὅσα δὲ ἄλλα ἑτεροφυῆ μεταπέσει αὐτοῦ βούλονται, τοῦνομα μὲν ἀποσυλῶσιν ἐπίστω, λόγου δὲ οὐκ ἔχουσι τοῦ αὐτοῦ κληρονομεῖν. Ἐμβλέψον εἰς τὸν πρωτόθετον κύνα, εἶτα καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς, καὶ νοήσεις, ὃ λέγω.

θεόφιλος. Ἐμβλέπω καὶ θεωρῶ πάντων ὁμοιότητάς τινάς, ἐκ τοῦ κυνὸς ἐκείνου διαφανέως ἐπὶ τοὺς μετ' αὐτὸν. Ὁ θαλάσσιος κύων φέρεται γέμων καὶ ἀναιδείας, ὅπερ ἅπαν φιλίππων κυνίζει τοῦτό γε. Οὐράνιος δὲ τὸ κατ' αὐτὴν ὄλιον ἐν τοῖς καθ' Ὀμηρον εἰπεῖν θερινοῖς φέρεται μασιν οὐκ ἂν πάντη ἀπροσφυῶς καλοῖτο κύων, ὅς καὶ αὐτὸς ἄλλως τε, καὶ ὅτι δὲ λυσσητὴρ ἀποκαλεῖται, οὐλίος ἐστίν. Ὁ φιλοσοφῶν δὲ κύων ἄλλ'

αὐτὸς τῆ κυνικῆ ἐπιστήμῃ τοὺς μὲν τῶν ἀνθρώπων σαίνων εὐμενῶς, τοῖς δὲ δυσμεναίνων, ὅσα καὶ κύνεος, εἰς πλεόν φκεῖται τῆ τοῦ κυνὸς κλήσει. Ὁ μὲν γὰρ μετέωρος ἐκεῖνος ἐς τόσον ἀφίσταται τοῦ κατὰ χέρσον τὰ εἰς τὴν ἄγαν ὁμοιότητα εἰς ὅσον οὐρανὸς ἐστ' ἀπὸ γαλῆς· ὁ δὲ ἐνάλιος οὐδ' αὐτὸς παβῆρησιάζεται πάνυ τὴν ἐγγύτητα. Ὁ γε μὴν φιλόσοφος παρίσταται πῶς τῷ πρωτοτύπῳ κυνί, καὶ νοσφίζε-
ται τι πλεόν ἐγγύτητος.

ιζ'. Ἱεροκλῆς. Εἰ γέ σοι καὶ τζῦτα, καὶ ἰτέον ὁμοίᾳ ἐφόδῳ καὶ ἐπὶ τὸν ἱερὸν ἄνδρα, οὐπερ ἐξώρμηται ὁ ἱερώτατος καὶ ὁ ἐπιταίνων αὐτόν πανιερώτατος, καὶ διασκοπητέον, ὅσα, καθὰ ἐβῆθη, περιστοιχίσαντα τοῦτον, τὸ μὲν κατ' αὐτὸν οἰοεὶ σῶμα τοῦνομα κληροῦνται, τῆς δὲ κατὰ λόγον ψυχῆς οὐ καθικνούνται εἰς τὸ πᾶν, ἀλλ' εἰς ὅσον ἀμυδρὰν παραφαίνειν ἔμφασιν. Καὶ τείχῃ μὲν ἱερὰ λέγειν οἰκειῶς ἔχει πρὸς τὸ πρῶτον διὰ τὸ σωτικόν τῶν ἐνοικούντων καὶ φυλακτικόν, θεῖον ὄν χρῆμα καὶ αὐτὸ, καθότι καὶ τοῖς ἱεροῖς ναοῖς τὸ τοιοῦτον ἄσυλον ἀπονενέμηται· καὶ τὸ τῆς Περιηγῆσεως δὲ ἱερὸν καὶ ἡ ἱερὰ κατ' αὐτὴν ἄκρα καὶ αἱ ἱεραπόλεις καὶ τᾶλλα τοιαύτης ἐννοίας ἔχονται. Ὅσπου δὲ ἱερὸν οὐδὲν τι τοιοῦτον ἔχει περιφανῶς· ἀλλ' οἱ μὲν θυτιαῖ ἐννοίᾳ αἰτιολογοῦσιν αὐτὸ, ἕτεροι δὲ διὰ τὸ μαγαλεῖον τῆς ὁσπεύσεως ὄνομα σχεῖν οὕτω σεμνὸν δεξάζουσι, καθὰ καὶ τὸν ἱερὸν ἱχθύν· εἰς ὅπερ ἐννοίας ἔδαψας ἤδη καὶ αὐτός. Ὅφρι δὲ ὁ ἱερὸς εὐφημῶς ἀντιφράζεται παρὰ γε τοῖς βουλομένοις ἐκθύεσθαι τὴν ἀπ' αὐτοῦ βλάβην· οὕτω δὲ καὶ νόσος ἡ ἱερὰ σεμνολογεῖται, ὡς εἰ καὶ θηρίον βορὸν καταψάται καὶ ποκπύζεται, εἴ πως μὴ ἐμπηδῆσαν ἐμφυῖ καὶ βλάβῃ τὰ χεῖριστα. Ἐχοῖς οὖν, Θεόφιλε, κατὰληψιν ἐντελεῖ, ὃ τι ποτὲ ἐστὶν ὁ ἱερὸς ἀνὴρ καὶ ὁ κατ' αὐτὸν ἱερώτατος; Ἡ προσεπιβαλοῦμεν καὶ ἑτέροις νοήμασιν;

ιη'. Θεόφιλος. Κατελαβόμεν εἰς ἀκριβεῖαν, καὶ φιλῶ τοὺς τοιοῦτους, καὶ ὑπεριθῆμι τῶν τε θεοφίλων καὶ τῶν θεοφιλάτων.

Ἱεροκλῆς. Οὐδὲ πάλιν κρῖνω ἡκριθῶκεναι σε τὴν φράσιν, ὦ Θεόφιλε. Πρῶτα μὲν γὰρ ἔδει προσθεῖναι ἱερῶν ἀνδρῶν, καὶ τοιοῦτων δὲ ἱερωτάτων, ἵνα μὴ συμπῆσης καὶ ὁμωνυμίας ἑτεροφύλοις· εἶτα ἔχρησιν πλοσολογίσασθαι σε καὶ ὅτι ὁ θεοφιλῆς οὐκ ἂν ἀπῆδοι τοῦ καὶ ἱερὸς ἄθεσθαι. Ὅν γὰρ θεὸς φιλεῖ, πῶς ἐκεῖνος οὐκ ἂν εἴη αὐτῷ ἱερωμένος, εἴτ' οὖν ὄσιος, κατὰ τὸν αἰτησάμενον φυλαχθῆναι ὑπὸ Κυρίου, ὅτι ὄσιος αὐτῷ ἐστὶ, καὶ δῆτα καὶ ἄγιος ἐν τῇ γῆ τοῦ Θεοῦ, ᾧ θαυμαστοῖ ὁ Κύριος τὰ οἰκεία θελήματα; Ἐν τοῖς τοιοῦτοις γούν πάντως καὶ μόνους ὁ θεοφιλῆς καὶ ἄγιός ἐστι καὶ ὄσιος καὶ ἱερὸς. Ἄλλως δὲ τὸ πρᾶγμα συγκεφαλαίωσασθαι, κατ' ἐξῆρτον μὲν καὶ ἰδίως καὶ καταμόνας, οὐ κατὰ τι ἀναπόδεικτον αἴτημα, καὶ ἐννοίαν δὲ κοινήν, ἱερὸς μὲν καὶ ἱερώτατος καὶ ἱερεὺς καὶ ἀρχιερεὺς ἰδίᾳ τῶν τοῦ κόσμου ἀποτεταγμένοι εἰσὶ, καὶ αὐτοῖς ἐπιτετράφαται τὰ μυστικῶς θεό-
τερα, καὶ συνανατέλλει τῷ τοιοῦτῳ καλῶ ἀναγκαίως τὸ καὶ θεοφιλεῖς καὶ θεοφίλους εἶναι τοῖς τοιοῦ-

A scientia cynica demulceus, aliis irascens, canum instar, magis etiam canis denominatione dignus est. Ille enim suspensus in aere, quoad similitudinem tantum distat a tellure, quantum cœlum a terra: marinus autem nec ipse valde propinquus dicatur. Philosophus autem prope adest primitivo cani et propius accedit.

17. Hierocles. Optime hæc percépisti, eademque via procedamus ad virum sanctum, a quo oritur sanctissimus et per gradationem omnium sanctissimus, et videamus, quomodo, uti dictum est, circumdantia eum, veluti corpus ejus, nomen adipiscantur, ad animam autem omnino non referantur, sed tantum obscuram imaginem innuant. Mœnia igitur sancta dicuntur, quia, quod revera divinum quid est, inhabitantes protegunt et conservant, quemadmodum etiam sancta templa tanquam asyla honorantur, et Periegeæos sanctum et sancta arx et Hierapotes (sanctæ urbes) et cætera eodem sensu gaudent. Os autem sacrum nihil ejusmodi significare apparet, sed nonnulli a sacrificiis sic vocatum asserunt, alii a mirabilij ossium structura hoc venerabile nomen derivandum dicunt, quemadmodum sancti piscis appellatio, quem sensum tu jam prius perspexisti. Serpens autem per euphoniā vocatur sanctus ab iis qui, ne detrimenti quid capiant, sic eum conciliare conantur; eodem modo etiam morbus dicitur sanctus, et veluti fera bestia demulcetur et blande tractatur, ne forte impetu aggrediatur hominem et pessime afficiat. Cepistine jam, o Theophile, sensum integrum quo vir sanctus et sanctissimus nuncupetur, an oportebit etiam aliis exemplis rem enucleare?

18. Theophilus. Optime comprehendi, et diligo ejusmodi homines et præfero Deo dilectis (θεοφίλοις) et Deo dilectissimis (θεοφιλάτοις).

Hierocles. Iterum vocis sensum haud perfecte percépisse mihi videris, o Theophile. Ante omnia dicere debuisses sanctos viros et sanctissimos, ut ne synonyma diversa confunderes; deinde animadvertendum fuisset, virum Deo dilectum (θεοφιλῆ) perbene etiam sancti (ιερωῦ) nomine insigniri. Quem enim Deus diligit, quomodo non erit apud cum sanctificatus (ιερωμένος) sive consecratus, quemadmodum ille qui precatur ut a Domino custodiatur, quia ipse consecratus est, et proinde etiam in terra Dei sanctus, cui Dominus voluntatem suam admirandam reddit? In his igitur prorsus et unice Deo dilectus (θεοφιλῆς) et sacer est et consecratus et sanctus (ιερός). Ut autem aliter rem complectar, sensu nimirum prægnanti et proprio et unico, non secundum rationem haud comprobata, sed secundum sensum communem: vir sanctus et sanctissimus et sacerdos et archisacerdos specialiter rebus terrestribus exempti sunt et res divinas mystice contemplantur, ita ut, cum tali

virtute præcellant, necessario et *Deum diligentes* (θεοφιλείς) et *Deo dilecti* (θεόφιλοι) existant. E cæteris autem si quis fuerit *Deum diligens* (θεοφιλής), bene sic appellabitur, nil autem sancti in ejus nomen reduudabit, nisi sancti nomen accipiat et nanciscatur a sanctis Dei amicis et sacerdotibus et archisacerdotibus, quantumvis inter homines excellat. Considera mihi venerandum illum inter imperatores et Apostolis æqualem, magnum Constantium, qui in litteris ad eum datis Deo dilectissimus appellabatur, ipse autem, quando ad alios scribebat, se reverendum augustum dicebat, nec tamen unquam sancti nomen sibi arrogabat nec ab aliis unquam audiebat. Satis, ut opinor, o Theophile, dubia quæ mentem tuam offuscabant, dissolvimus, ita ut eis diutius inhærere vix opus sit.

49. *Theophilus*. Optime, o Hierocles, rei sensum percipi. Ecce enim in animæ recessibus hoc insculpsi, beatum esse hominem non solum qui vere sanctus et sanctissimus nominatur, sed etiam Deo dilectum et Deo amicissimum, etiamsi paululum discriminis adhuc relinquatur. Ridiculus igitur est archisacerdos; gravius enim eum notare vix ausim) qui nomen contemnit quo quis Deum diligere edocetur. Videtur enim talis nullo sancti amore teneri, si ea sancta habet quæ Deo non accepta sunt.

Hierocles. Gratulor tibi, o Theophile, quod rem bene comprehenderis. Jam vero, ut in votis fieri solet, colophonem addamus, et videamus quomodo sanctum præstet et latiori sensu accipiat quam Deo dilectum (utinam sit Deo dilectum), siquidem id quod Deo dilectum est etiam sanctum jure meritoque dixeris, non autem omne sanctum etiam Deo dilectum, nisi solummodo natura, quemadmodum ante nos quidam accepit dicens: Hic homo sanctus natura, hoc est revera. Jam si res sic se habet et sanctus necessario consideratur tanquam Deo dilectus, vice versa dixerim, quod omnis Deo dilectus etiam sanctus est. Frustra igitur vivit qui non utroque eminere et ambobus nominibus insigniri cupit. Paribus enim pariter insistendum est aut abstinendum. Quivis ergo sana mente præditus ut utroque fiat dignus precetur. Qui enim non est Deo dilectus, neque sanctus revera erit neque tanta altitudine dignus, sed inde excidet uti Deo nondilectus, quemadmodum Lucifer quoque de cælo in sanctum defectus est nefandum, uti jam supra memoravimus. Serpens enim repetit aut nativitate tanquam sacer ille piscis, aut etiam aliter sacro nomine nuncupabitur, velut terribilis iste morbus Haud enim in re tam gravi jocæri licet aut dicere quod frustra ei qui Deo dilectus est, sancti nomen attribuat, veluti accipitri (τέρρακι) et sancto ad Aradem sinui et si quæ alia sunt ejus generis, quæ cuius sanctitate nil commune habent. Namque imperator qui sacrorum divinorum peritissimus est, ideoque augustus, frustra Deo dilectissimus audiret, nisi huic nomini simul sanctitatis illustris omni-

τους. Τῶν δὲ λοιπῶν εἴ τις θεοφιλῆς, ἔσται μὴ τοῦτο ἀξίως ἐπιλεγόμενος, οὐδὲν δὲ τι ἱερωνυμώμενον εἰς κλήσιν προσεφευκόμενος· ἀλλὰ τὰς καὶ μόνον λαβῶν καὶ λαχῶν, ἐκ τῶν Θεῶν φίλων ἱερῶν καὶ ἱερῶν καὶ ἐρχιερῶν, ἀφέξεται τοῖς κατ' ἐκείνους ἱεροῦ ὀνόματος, κἄν μέγιστον ἐν ἀνθρώποις προφαίνοντο. Ἐνατίτισον γοῦν εἰς τὴν ἐν οἰκουμένικοις βασιλεύσει κύδιστον ἱσακρότατον τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον, ὃς θεοφιλιώτατος προσηφόμενος ἐν ταῖς ἄλλοθεν ἐπιστολαῖς, αὐτὸς ἔφη θεϊότερον σεβαστὸν ἑαυτὸν ἐπινομάζων, ὅπρως ἐτέροις ἐπιστέλλοι, ὅμως οὐδαμοῦ ἱερωνυμώμενος αὐτὸν, οὐδὲ μὴν τοιοῦτόν τι ποθεν ἤκουσεν. Οἶμαι, ἀρχοῦντως ὦ Θεόφιλε, διελυκάνασμεν τὸ μέλαν τῆς ἐν σοὶ ἀπορίας, ὡς μηκέτι δέσθαι τριβῆς λόγου πλεῖστος.

18'. Θεόφιλος. Ἐκρίθωσάμην, ὦ Ἱεροκλείε, τὴν γυνῶσιν. Ἰδοῦ γὰρ ἐξεγραψάμην ἐν τῇ κατὰ ψυχὴν δέλτῳ μακάριον εἶναι ἄνθρωπον μὴ μόνον τὴν ἔξω μόνον ἱερὸν καὶ ἱερῶτατον ὀνομάζεσθαι πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ τὸν κατ' αὐτὸν θεοφιλή καὶ θεοφιλιώτατον, εἰ καὶ τι διαφορᾶς ἤδη μελεπτολόγηται ἐν αὐτοῖς. Γελοῖος οὖν ἀρχιερεὺς (εὐλαβοῦμαι γὰρ πᾶσι χεῖρον σκῶψαι, ὃς ἀπαξιοῖ τὴν κλήσιν, δι' ἧς φιλεῖν τινα ὁ Θεὸς παραδίδοται. Δοκῶ μοι γὰρ τὸν τοιοῦτον τῷ παντὶ πλέον μὴδὲ τῷ ἱερῷ χαίρειν, εἰ φαντάσεται τὰ ἱερὰ, ὅσα μὴ φίλα Θεῷ.

Ἱεροκλῆς. Μακαρίζω σε τοῦ ἐντελοῦς φρονήματος, ὦ Θεόφιλε, καὶ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις κολοῦσιν οἷον ταῖς ψήφοις ἡμῶν ἐπιβεβλήσθω, καὶ ὡς δοκεῖ πλεονεκτεῖν τὸ ἱερὸν, καὶ εἰς πλατύτερον διακλιθεῖν τοῦ θεοφιλοῦς, εἴθε θεοφιλοῦς· εἴθε θεοφιλεῖ μὲν ἅπαν καὶ ἱερὸν εἶναι θαβῶν ἂν τις ἀποφῆναιτο, οὐκ ἤδη δὲ καὶ ἅπαν ἱερὸν θεοφιλεῖ, ὅτι μὴ μόνον τὸ φύσει, καθὰ ἐθεώρησε πρὸ ἡμῶν καὶ ὁ φράσας τὸ, "Ἄνθρωπος οὗτος ἱερὸς φύσει, ταυτὸν δ' εἰπὼν, "Ἀληθῶς. Εἰ γοῦν τοιοῦτον τὸ πρᾶγμα καθίσταται, καὶ ὁ ἱερὸς ἀναγκάτως πάντως θεοφιλῆς θεωρεῖται, εἴποιμι δ' ἂν ἀνακάμψαι, ὡς καὶ ὁ θεοφιλῆς ἱερὸς. Τηγάλλως βιοῖ ὁ μὴ καὶ ἀμφοτέρους ἐμπρέπειν εὐχόμενος καὶ ἄμφοι καλεῖσθαι. Τῶν γὰρ ἔσων ἐπίσης ἢ μεθεκτέον, ἢ ἀφεκτέον. Εὐχόμενος τοίνυν ἅπαν, ὁ λαχῶν φρονεῖν ἠξιώσθαι καὶ ἀμφοῖν. Ὁ γὰρ τὸ μὴ θεοφιλῆς οὐδ' ἂν ἱερὸς εἴη φύσει, οὐδὲ τοῦ τοιοῦτου ὕψους ἐπάξιος· ἀλλὰ πεσεῖται ἀπ' αὐτοῦ οἷα μὴ θεοφιλῆς, ὡσεὶ καὶ ἐωσφόρος ἀπ' οὐρανοῦ εἰς ἔρῃ καταβρίφεις ἀπευκταῖον, ὅποιά τινα ἤδη παραβήσονται. Ἡ γὰρ ὄφεις ἔρψει ἢ ἰνέξεται κατὰ ἱερολογώμενον ἰχθῦν, ἢ καὶ ἄλλως ἱερωνυμῆσται κατὰ νόσον ἐκείνην φρικαλέαν. Οὐ γὰρ ἔστιν ὑποκοροῖσαι τὸ οὕτω τραχὺ σκῶμμα, φάμενον, ὡς μάτην ὁ θεοφιλεῖς ἐναγλαῖσται τῇ ἱερωνυμίᾳ, καθὰ πού καὶ ὁ ἱερὸς καὶ ὁ πρὸς τῇ Ἀράδῃ ἱερὸς κόλπος, καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν τοιοῦτων, ἐφ' ὧν οὐ ζηλοῦται τὸ ἱερὸν. Ἡ γὰρ μάτην ὁ τῶν θειοτάτων ἱερῶν ἐπιστημονάρχης βασιλεὺς καὶ οὕτως ἅγιος ἀξιοῖ θεοφιλιώτατος ἀκούειν, εἰ μὴ καὶ τοῦ ζηλωτὸν καὶ περιφρόνητον ἱερὸν αὐτίκα τῇ κλήσει ταύτῃ συνεξηκούετο. Ἐγὼ γ' οὖν, εἰ καὶ θέσιν φυλάττειν αἰτιαθήσομαι, οὐκ ἂν αὐγκαταφεί-

μην τοῖς ἐτέρωσ δοξάζουσι. Προσέταί σε ταῦτα. ὦ Θεόφιλε, ἢ οὐ ;

κ'. Θεόφιλος. Καὶ πάντως· καὶ ἤδη τετελεσμένος οὕτως ἀναφρονῶ, καὶ φιλῶ ἑμαυτὸν, ὡς τῇ τοῦ θεοφιλου κλήσει ἀγγιθῶρῶ, ἀγαθῶ γείτοσι, τῶ θεοφιλεῖ· χαίρω δὲ οὐδὲν ἕλαττον, καὶ ὅτι πρὸς τῇ πάλαι φιλίᾳ τῇ κατὰ βίον κοινωνῶ σοι καὶ τῆς κλήσεως ἐκτινος περιόδου καὶ μεταλήψεως. Τίθειται γὰρ ἤδη καὶ εἰληπται, ἤδη δὲ καὶ δίδεται, εἰς ταυτὸν ἡκαιοτό τε ἱερὸν τό τε θεοφιλες, ἐπομένως δὲ καὶ τὸ ἱερώτατον καὶ τὸ θεοφιλέστατον· ὧν τὸ μὲν ἑμὸν σέμνωμα, τὸ δὲ σοὶ ἐπιλάμπει φανότατα. Καὶ ἐπὶ τούτοις χάριτας ὁμολογῶν σοι ἄπειμι ἐς τὰ πάρεργα, τὴν σὴν ταύτην ἐντυχίαν πρὸ παντὸς ἔργου θέμενος.

Ἰεροκλῆς. Ἄπιθι, ὦ βέλτιστε ἐταῖρε, καὶ χαίρε, καὶ μεμνημένος, ὧν ἐσχεδιάσαμεν, συγγνώμην ἡμῖν δίδου, εἴ τί που μὴ ἐντελῶς ἀποπέφανται.

que studio sectandæ notio adhæreret. Equidem igitur uti argumentum propositum defendam, ita aliter sentientibus nunquam assentabor. Admittisne hæc, o Theophile, necne ?

20. *Theophilus*. Admitto, et sic instructus adeo lætor et meipsum diligo, siquidem Theophili nomine ad bonam Dei dilecti viciniam accedo; præterea magnopere gaudeo quod præter amicitiam nostram multo abhinc tempore cultam etiam nominis affinitate, ex parte saltem et acceptione quadam, tibi cognatus sum. Non solum enim statuimus et supposuimus, sed etiam convenimus de eo, quod voces *sanctum* et *Deo dilectum*, et consequenter *sanctissimum* et *Deo dilectissimum* ad unum eundemque sensum redeant; quibus ego quidem glorior, tu autem summopere excellis. De his igitur gratias tibi habens ad alia opera minus graviora jam discedo, hanc tuam conversationem omnibus aliis præferendam arbitratus.

Hierocles. Abi, o amice optime, et vale. Ubi autem eorum quæ nos rapide tractavimus, memoriam repetes, veniam, quæso, concedes nobis, si quæ minus dilucide exposita fuerint.

EJUSDEM

SUPPLICATIO MANUELI COMNENO IMPERATORI NOMINE CIVITATIS CONSTANTINOPOLEOS OBLATA, CUM SICCITATE LABORARET (1).

Τοῦ μακαριωτάτου Θεσσαλονίκης, ὅτε ἐν διακόνοισι ἦν καὶ διδάσκαλος τῶν βητόρων, δέσις ἐς τὸν βασιλεῖα κύριον Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν, ὡς ἀπὸ τῆς πόλεως, ὅτε αὐτὴν αὐχμὸς ἐπίεζεν.

α'. Τολμηρὸν ἡμῖν ἡ δέησις, καὶ περὶ μεγίστου τῶ ὄντι πράγματος. Καὶ τί γὰρ ἂν πάσχοι τις, πόλιν ἑλθὼν ἰδῶν, τὴν ἀπασῶν μεγίστην, ἰκτετήριους ἀνασχεῖν χεῖρας τῇ βασιλείᾳ σου; Συγγνωστὴ πάντως ἡ τόλμα, καὶ πρὸ ἡμῶν τὰς ψήφους ποιεῖται, τὴν ἀνάγκην ὑπερήγορον ἔχουσα. Εἰ μὲν γὰρ ἐκεῖνη, ἢ τούτῃ, ἢ ἄλλῃ, οἱ πολλοὶ καὶ πραγμάτων ἐναντιότησιν ἀνθίστασθαι ἱκανοὶ, τὸ σὸν λάχος, ἡμᾶς τοὺς πολίτας, ἰθύνουσι, περιγενέσθαι ἦν τοῦ ἐν ἐλπίσι, μᾶλλον δὲ ἤδη ἐν προσιμοῖσι κακοῦ, εἰπεῖν δὲ ἀκριτέτερον, καὶ μεσοῦντος ἤδη καὶ ἐναγωνίως ἀμάζοντος, τάχ' ἂν τι περιττόν τι πόλις ἐποίησιν, αἱ δὲ ἄλλαι ἀναριθμοὶ φροντίσι τε καὶ ὀχλήσασιν, αἱ τὴν ἀγίαν βασιλείαν σου ὄσαι ὦραι κυκλοῦσι, προσεπιθεῖσα καὶ αὐτῇ, καὶ τὸ πολύοχλον προσεπαύξουσα.

C *Beatissimi metropolitæ Thessaloniciæ, quando in diaconis erat et magister rhetorum, supplicatio Manuelli Comneno imperatori nomine civitatis oblata, cum siccitate laboraret.*

1. Audebimus te supplices exorare ea de re quæ momenti quam maximi est. Quis enim non compatiatur totam civitatem videns omnium maximam supplices ad tuam majestatem regiam manus erigentem? Condonabilis omnino audacia et nobis suffragia concilians quæ necessitatem habet patrocinantem. Nam si ab aliquo eorum, sive illo sive hoc, qui hæreditati tuæ, nobis scilicet, præsent, quorum munus est in rebus universis consulere, superari posset imminens seu potius jam sæviens malum, vel etiam, ut verius loquar, summam fere asperitatem jam assecutum, sane superfluum quid faceret civitas, innumeris aliis triciois quibus regalis tua sacra dignitas singulis horis circumdatur ipsam supperaddendo et negotiorum adaugens multitu-

(1) Eustathius hanc orationem habuit, antequam Myrorum episcopus esset designatus; incertum quo anno. Qua enim hieme aquarum illa penuria Cypolitanis civibus acciderit, non constat. Fuit forsitan calamitas reliquæ Europæ communis: unde

medii sævi chronica Latina etc. aliquid forsitan lucis afferent. Pro Cpoli supplicavit Eustathius, non pro Thessalonica, ut male habet Fabricius in *Bibl. Græca* (supra).

dinem. Sed jure talem arcet accusationem, cum
 A omnis voluntas, omne studium arsque omnis excelsi
 et magnifici palatii potestatis tuæ deorsum jacet,
 nec quomodo ceciderit dici potest. Cum ergo non
 liceat aliam excogitare mali solutionem nisi per
 divinam et validissimam dexteram jugiter regnan-
 tis super omnia Dei, ad tuam potentissimam ma-
 num, qui cum illo regnas terrestres Deus, confugi-
 mus cum pura mente et cujuslibet vituperationis
 inimunes, eum qui solus post Deum nos salvare
 potest, humiliter implorantes. Jam sunt nobis spei
 pignora, et persuasum habemus quoniam Deus,
 ad quem continuas pro tuo imperio preces fun-
 dimus quas ab ipso auditas confidimus, loquetur
 etiam nunc pro nobis bona in corde sacræ majes-
 tatis tuæ, ejusque expandet viscera jam aliunde
 commota in commiserationem communis exitii;
 B qui etiam in depellendo malo toti sumus et æger-
 rime ferremus si supplicatio nostra effectu care-
 ret postquam multa ad fidem faciendum idonea
 sine fuco protulimus.

2. Illa ergo civitas, semper quidem, verum nunc
 præsertim propter fortissimam potestatem tuam
 urbs vere magna clamat per nos, imperatorum maxi-
 me et divinissime. Omnes quidem urbes aliæ qua-
 rum numerum supputare nequicquam facile, quæ ab
 antiquissimo tempore Romanæ potestatis circulum
 exornant, et quas (quarum multitudinem
 mensura non attingit) divina virtus tua alias olim
 eversas iterum suscitavit, alias autem solo no-
 mine cognitæ, de cætero vero in profundum
 terræ demersas in lucem edidit, et ad priorum
 splendorem restituit, alteras etiam jam nullo modo
 suæ ruinæ superstites mirabiliter rursus produxit,
 omnes, inquam, urbes illæ bene habent, et in fa-
 vore fortunæ permanent, et gaudent, ultra vitæ
 necessaria, tot et tantis, ut eorum qui ab illis
 migrarunt, ullus ne possit quidem ea enuntiare.
 Tua econtra civitas quæ ipsa quoque nullo labora-
 bat incommodo, sed in paradiso voluptatis omnibus
 omnino fruebatur bonis, inter ipsam suam prosperi-
 tatem a brevi tempore affligitur. Siccitate enim
 laborat in ipsa hiemis tempestate. En hiemis as-
 peritas, et terram quis dixerit æstivis ardere soli-
 bus qui Troglodytas urunt. Cum antea inter me-
 dias civitatis vias splendide aqua quasi ex itinere
 reversa emittebatur, omnes novitate rei stupebant
 intuentes, nunc etiam ipsi urbanarum cisternarum
 canales mugientes nutritorium humorem ad hau-
 rientes adducere non possunt. Et quinam cana-
 les, qui media æstate copiosum potum profluentem
 emittunt irrigantium multitudini superabundantem?
 Tale incommodum patitur etiam in hieme
 C Egyptus; sed ejus incolis speratur æstivus Nilus
 et nonnullis terræ roribus semetipsos resicientes,
 quando fulgebunt æstas, pelagus conspiciunt tellu-
 rem succm. At nobis talis spes non illuxit qui tabes-
 centes malum experti sumus. Nam defecit tuam

δπου γε και οὕτως ἐκφεύγειν εἶχε δικαίως τὰ
 αἰτιάσεως, εἰ γε πᾶσα και βουλὴ και σπουδὴ π
 τέχνη τῆς ὑψηλῆς βασιλικῆς ἀρχιτεκτονικῆς π
 θείου κράτους σου κάτω που κεῖται, και οὐκ ἔπα
 δσον εἰπεῖν ὑποπέπτωκεν. Ἐπει δὲ οὐκ ἔστιν εἰλο
 θεν οὐδ' ἐπινοήσασθαι λύσιν τινὰ τοῦ κακοῦ, ἀπ
 μετὰ τὴν θεῖαν και πανακτὴν χεῖρα τοῦ ἀπὶ βα
 λεύοντος και ἐπὶ πάντων Θεοῦ ἐκ τῆς κρατικῆς
 χειρὸς σου, τοῦ ἐκείνω συμβασιλεύοντος και ἐπι
 Θεοῦ, εὐλόγως ἂν ἔξω πάσης μίμψους πίπτωμε
 τῶ μόνῳ δυνατῶ σωσαι μετὰ Θεοῦ ἱερατικῶς ἐπι
 χάνοντες. Ἐχομεν δὲ ἤδη και τὰ τῆς ἐλπίδος ἀπ
 θεν ἐγγύα, και πεποθῆμεν, ὡς ὁ Θεός, ὃ τις
 ἐνδελεχεῖς ὑπὲρ τῆς βασιλείας σου εὐχὰς ἀναπι
 ποντες ἐντελεῖς αὐτὰς εὐρίσκομεν, λαλήσειαι και ἴσ
 ὑπὲρ ἡμῶν ἀγαθὰ εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἀγίας βασι
 λείας σου, ἀναπετάσει τὰ σπλάγχχνα ταύτης, και ἀλο
 λως πεπλατυσμένα ὄντα, εἰς τὸν τοῦ κοινοῦ ἔλεον
 οἱ και ζηλοῦσι τρόπον τινὰ και οὐκ ἀνεκτὸν ἡγοῦν
 ται μὴ οὐχὶ πρὸς πέρας ἀγαγεῖν και τὰ τῆς παρο
 σης αἰτήσεως, πολλὰ και γενναῖα και κείθιν ἰσπὶ
 προσηχόμενοι.

β'. Ἐκεῖνα δ' ἡ πόλις, ἡ ἄλλως μὲν, ἀλλὰ νῦν
 μάλιστα διὰ τὴν σὴν κρατίστην ἰσχὺν ἀληθῶς μεγα
 λόπολις, βοᾷ δι' ἡμῶν, βασιλείων μέγιστε και θεό
 τατε. Πᾶσαι μὲν ἄλλαι πόλεις, ἅς οὐδὲ εὐχερῆς
 καθυποβαλεῖν ἀριθμῶ, ὅσαι τε παλαιὰς ἀπ' οὗ χρό
 νος τὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς κύκλον κοσμοῦσιν,
 και ὅσας (πολλὰ δὲ καὶ αὐταί και οὐ βραδίως μέτρη
 ληπταί) τὸ σὸν ἔνθεον κράτος τὰς μὲν κάλιαι κατε
 ενεχεῖσας εἰς γόνυ ἀνήγειρε, τὰς δὲ, ἐνόματι μόνῳ
 C γνωριζομένας, τῶ δὲ λοιπῶ παντὶ κατὰ γῆς διεδου
 κυίας, εἰς φῶς ἔγαγε, και τὸν πρῶτον κόσμον ἀπ
 δωκε, τὰς δὲ και μηδαμῆ οὐσας εὐμηχάνως ἐκ και
 νῆς παρήγαγε· πᾶσαι δὲ οὖν αὐταὶ πόλεις εὐ ἔχουσι,
 και ἐν καλῶ τύχῃς μένουσι, και ὀπεντροφῶσι, μὴ
 ὅτι γε τοῖς ἀναγκαίοις και μόνοις, ἀλλὰ και ὡς οὐ
 πάνυ τις ἀπόντων μνησεται κατὰ ἔφεσιν, Ἡ δὲ σὴ
 πόλις, και αὐτὴ μὴδὲν ὅτι ἔχουσα δυσχεραίνου, ἀλλ'
 ὡς ἐν παραδείσῳ τροφῆς περιβρεομένη τὸς πάντο
 θεν ἀγαθοῖς, περὶ αὐτὸ τὸ καίριον παρὰ βραχὺ δου
 τυχαῖ. Αὐχμὸς γὰρ αὐτὴν ἐν μέσῳ πιέζει χειμῶνος
 καιριῶ. Ἀκμὴ χειμῶνος ἰδοῦ, και ἡ γῆ — ἀλλ' εἴποι
 τις ἂν αὐτὴν θερινοῖς ἡλοῖς βάλλεσθαι, ὅποιοι τοῦς
 Τρωγλοδύτας ἰθύνουσι. Και ὅτι περὶ μέσας τὰς τῆ
 πόλεως ἀγυῖας πομπικῶς τὸ ὕδωρ ὡς ἐξ ἀποδημικ
 D ἐπιχωριάζον ἐστέλλετο, και τοῦς θεωμένους ἐπι
 στρεψε τῶ θαυμασίῳ τοῦ πράγματος, τῆνικαῦτα και
 αὐταὶ τῶν κατὰ πόλιν φρεάτων αἱ φλέβες συμμυμ
 κυῖαι τὸ τροφίμον ὑγρὸν τοῖς ἀρροομένοις ἐποχετεύει
 οὐκ ἔχουσι. Και ταῦτα ποῖαι φλέβες, αἱ και μέσου
 θέρους πολὸ τὸ ποτὸν ἀναβάλλουσαι και ὀπερὶβ
 ζουσαι, τῆς τῶν ἀρροομένων πολυχαιρίας ἦσαν
 ὑπέρτεραι; Πάσχει τοῦτ' ἰδὲ τὸ πάθος τάχα πνευσιμῶ
 νος και Ἀἴγυπτος· ἀλλ' ἐν ἑλίπαι τοῖς ἐκεῖ ὁ θερι
 νὸς Νεῖλος, και ὀλίγοις ἰδρῶσι γῆς ἀναφύοντες ἐαι
 τοῦς, ὅτε θέρος ἀναλάμψει, πέλαγος ὄρωσι τῆν ἑπι
 τῶν. Ἡμῖν δὲ τὰ τῆς τοιαύτης ἐλπίδος ἀπείσθη, οἱς
 φθάσαντες ἐπειράσαμεν τοῦ κακοῦ. Ἐπιέλοισι γὰρ

τὴν σὴν πόλιν ὁ ταύτης χειμέριος ἐκείνος Νεῖλος· **A** καὶ ἔσται λοιπὸν ἐπὶ τὰ ἐξῆς τὸ θέρος αὐτῆ θέρος ἀληθῶς, εἴτουν φλέγμα κακὸν, κατὰ τὴν ποίησιν, καὶ θερμότης πυρόεσσα. Τὸ γὰρ ἀναψύχον ὕδωρ, τὸ ζωογόνον, τὸ παρήγορον ἐπιλέλοιπε. Ἡ εὐκρατος εἰς διακεκαυμένην κινδυνεύει διαπεσεῖν. Πηγὴ ἀνέβαινε, γραφικῶς εἰπεῖν, καὶ ἐπότισε πᾶν τὸ πρόσωπον γῆς τῆς μὲν, οὐκ οὐκ ἀπάσης, τῆς δὲ κατὰ γῆν ἄπασαν πρωτίστης ταύτης τῶν πόλεων. Νῦν δὲ ἀλλ' οὐκ οἴδαμεν τὰ τῆς τοιαύτης πηγῆς, ὅποι γῆς ἔδου καὶ ᾤχετο μικρὸν ὄσον, καὶ κατὰ τοὺς ἐν τῇ ἀνδρῶν ἔσειται κυποῶ καὶ αὐτῆ καὶ διψῶσα, καὶ που, εἰ τὸ κακὸν ἐπὶ μείζον ἀρθείη, καὶ ἔρημος· καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ οὐκ ἂν ὀκνήσοι τις μὴ καὶ αὐτοὺς διὰ τὸ ἐκλείπειν λέγειν ἀλίθαντας. Ἡδὴ πρὸ ὀφθαλμῶν κεῖται τὰ δεινὰ, καὶ ὅταν ἡ πόλις καταράσεται κάκωσιν τῶν πολιτῶν, ὅσοι μὲν εὖ ἔχουσι τὸ εἰς σῶμα, οὐκ ἔσθ' ὅπως ὀγιάειν συγχωρουμένων τῇ αὐχμηρότητι· τῶν δὲ κατὰ νόσον ἄλλως διακειμένων, τὴν ψυχαγωγίαν ἀπολωλεκότων, καὶ οὕτως ἐχόντων τὴν ὀγίαν δυσανάκλητον.

γ'. Διὰ ταῦτα ἐκχέομεν ἡ πᾶσα πόλις τὰς καρδίας ἡμῶν ἐνώπιον τῆς βασιλικωτάτης φιλανθρωπίας σου, καὶ τὴν τοῦ σοῦ ἐφ' ἡμᾶς ἐλέου χύσιν αἰτούμεθα, ποτινῶμενοι καὶ θερμὰ προχέοντες δάκρυα. Ἐκτενον τὴν θείαν χεῖρά σου, καὶ οὕτω κελεύσας ἀποκατάστησον τὸ ὕδωρ ἐπὶ χέραν, οὐ πρὸς ἡμέραν, ὡς τὰ τῆς Γραφῆς, ἀλλ' εἰς αἰῶνα ὄλον, ᾧ συνεπεκταθείη καὶ τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου. Οὐκ ἔστιν ὕδωρ τῷ λαῷ πιεῖν· δὸς ἡμῖν ὕδωρ, ἵνα πίωμεν. **C** Ἄλλ' ἐκεῖνο μὲν ἔλεγε πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ θεράποντα Μωϋσῆν γογγυστῆς λαός, σκληροτράχηλος, καὶ τῆς βρώσεως ἔτι οὔσης ἔσω στόματος τοῦ εὐεργέτου καταλαλῶν. Καὶ οὕτως ἔχων — ἀλλ' εἰσηκούετο. Ἡμεῖς δὲ, λαὸς εὐγνώμων, δοῦλοι εὖ μάλα ἡσυχάζοντες πρὸς πίστιν, λαὸς μνήμων εὐεργεσιῶν, εὐχάριστος, εἰδὼς ἀκριβῶς, τίς ὁ δεσπότης, τίς ὁ σώζων, τίς ὁ τρέφων, τίς ὁ ζῆν ποιῶν ἀσφαλῶς (ἡ γὰρ ἂν εἴημεν ἀλογώτεροι καὶ τῶν παρὰ τῷ προφήτῃ ζῶων, ἃ τοὺς κυρίου οἶδε καὶ τοὺς κτησαμένους αὐτά)· δίκαιοι τοίνυν ἡμεῖς μὴ διεκπεσεῖν, οὐ παθοῦντες αἰτούμεθα.

δ'. Ἀντιπεξήγαγέ ποτε βριαρὰς γεῖρας ἡ κραταιὰ βασιλεία σου τῷ παλαμναίῳ ἐκείνῳ σεισμῷ, καὶ ὅσα καταπαλαίσας βαλεῖν εἰς γῆν αὐτὸς ἐφίλονεῖκῃσεν. **D** αὐτῆ φιλοτιμῶς ἀνέστησε, καὶ καταβρῦνέντα συνέπηξε δαπάναις μυρίαίς ὄσαις καὶ χρυσοῦ κενώσει, ὅς καὶ μέτρον πᾶν ὑπερπέπαικε. Καὶ ἴστανται στήλαι, τὴν τοιαύτην φιλοτιμίαν ἀνάγραφτον φέρουσαι, τὰ πανταχοῦ γῆς θεῖα τεμένη, ὅσα περ ἡ τοῦ φρικώδους ἐκείνου κακοῦ ἀνεμόχλευσε κατασεῖσασα τριαινα.

ε'. Γενοῦ τοίνυν, εὐεργετικώτατε βασιλεῦν, ὅπερ ἐκείνοις Πακτωλός τις χρυσοβόρας πολὺν τὸν χρυσὸν εἰς δαπάνην προβόρων, οὕτω δὴ καὶ ἡμῖν Νεῖλος θερινοῦ παρήγορος καύσωνος· μάλλον μὲν οὖν καὶ ἄμφω, χρυσὸν προβλόζων καὶ ὕδωρ οὕτως ἐποχ-

civitatem hiemalis ejus Nilus, et exinde aestas ventura vere erit aestus, sive *horrenda concrematio*, secundum poesim, et calor igneus. Defecit enim aqua reficiens spiritum, vitam generans animumque refocillans; et illa bene temperata in ultimo est discrimine ne plane exusta jaceat. *Fons ascendebat*, ut loquar secundum Scripturam, et *irrigabat universam faciem terræ*, non omnino quidem universæ, sed universam faciem hujus civitatis quæ cæteris omnibus antecellit. Nunc vero nescimus quomodo fons iste terram subiit, ita ut vena tenui tantum emanet, et civitas ad instar eorum qui in inaquoso degunt tristis sit et sitibunda, et aliquando, si malum in majus creverit, verum erit desertum, ejusque incolæ utpote tæbe consumptos quisque indubitanter mortuos appellabit. **B** Jam ante oculos triste habemus spectaculum, urbsque civium ærumnam maledicet quorum alii corpore bene valentes nequaquam sanitatem servare poterunt propter difficultatem temporum, alii autem laborantes morbo et omni refrigeratione carentes non nisi ægre sanitatem recuperabunt.

3. Propterea effundimus universa civitas corda nostra in conspectu regalissimæ benignitatis tuæ, et tuæ erga nos clementiæ effusionem poscimus cum fletu deprecantes, et calidus profundentes lacrymas. Divinam extende manum tuam, tuoque jussu educ aquam in terram, non quidem ad diem, ut dicit Scriptura, sed in totum sæculum, per quod permaneat imperii tui fortitudo. « Non est aqua populo ad bibendum; da nobis aquam ut bibamus. » **C** Sed istud quidem dixit ad famulum Dei Moysem mussitator populus, duraque cervice, et dum adhuc esca esset in ore nutritori maledicens. Qui licet talis esset, non tamen minus exaudiebatur. Nos autem, docilis populus, servi ad fidem optime exerciti, populus beneficiorum memor, et gratissimus, penitus intelligentes quis dominus, quis salvator, quis nutritor (secus enim essemus stupidiore quam apud prophetam animalia quæ dominos noverunt et possessores), digni igitur nos ut non rejiciamur maximo imploramus desiderio.

4. Extendit olim validas manus potentissima majestas tua in funesto illo terræ motu, et quanta hic commota terra dejecit, tanta pietas tua magnifice erexit et ruentia confirmavit sumptibus innumeris et multa auri profusione, quod omnem superabat mensuram. Ideo stant columnæ tantam munificentiam inscriptam prædicantes, et ex omni terræ parte templa divina quæ funestæ cladis tridens concussa prostravit.

5. Sic ergo hodie, imperatorum beneficentissime, sicut illis fuisti Pactolus quidam aurifluus, auro multo in sumptus profluens, ita et nobis Nilus qui æstivum mitigat æstum, seu potius utrumque flas nobis, civitati tuæ aurum profundens et vivi-

ficam educens aquam. Ignis guttur vorax a brevi-tempore in illam toto ore irruit, et fere deglutivit, et ubique grassatus ejus devastavit pulchritudinem. Nuper adhuc suum habebat decoramentum suum-que varium et magnificentum ornatum, quo vi ignis rursus ablato, tua concinnante dextera, vestita gaudeat.

6. Nunc quidem aqua laborat, non autem quia tumidis profluit fluctibus, nec quia mensura exundat. Ne fiat istud, neque iterum illud, christe regum, (quis enim eam sive per ignem sive per aquam perire cupiat?) sed ex aqua deficiente tandem nunc adesto, imperator a Deo coronate, solertissimus adjutor, et eum cum quo regnas Deum etiam nunc imitatus, educ non ventos frigidus, sed aquam quæ urbem totam vivifloet ex thesauris tuis. Gedeoni quidem dixerat Deus: « Duc quosdam ex peritioribus belli, et ibi probabo eos tibi¹. » Nos autem jam probavit Deus in conspectu majestatis tuæ, et omnes sumus manibus fortes quas singulis diebus pro te ad Deum erigimus, et sic inimicis quantum possumus, oblectamur. Utinam ducamur nos ad aquam, non probationis quidem causa, sed refrigerii. Quam dolendum est alias quidem civitates jugibus aquis repleri et ex illa ditoscere gloria Cydno, Thyrbri qui urbes utrinque circumfluunt, aliosque fluvios civitatum amicos, tuam vero urbem magnam aquæ penuria tabescere!

7. Adsit ergo nobis illa regalis aqua in duas partes nostram dividens civitatem, a te magno rege majori jure cognominata quam Choaspes a rege Persarum, quem potum et aquam regales vetus dictum vere appellavit. Hoc enim tu concedes et pietatis tuæ abyssum profluere facies in sempiternum. Cæterum ille fluvius, o imperator, nomen accepit quod ejus aquam bibens gaudebat rex, ipse autem nihil de amne curavit. Ecce clamabimus et nos cum Eliu ad majestatem tuam paululum immutantes: « Vivit Dominus si erit his annis aquæ guttula, nisi juxta verba oris tui² » A quo verbum emitte, et, prout diceret David: « Fluent aquæ³. »

¹ Judic., vii, 4. ² III Reg. xvii, 1. ³ Psal. cxlvii, 18.

Α τεύων ζωογόνον τῇ πόλει σου. Πυρρὸς γνήθος ἀνδρῆς, οὐ μακρὸς οὗτος χρόνος, καὶ ἐπέχευαν τῆς καὶ μικροῦ κατέσπασε, καὶ διανεμηθεῖσα τὸ κάλλος αὐτῆ ἀπηχρίωσεν. Ἄλλ' ἔχει καὶ πάλιν τὸ πρῶτον κάλλος, καὶ τὸν ποικίλον καὶ πολυτίμητον κόσμον, ὃς ἡ βύμη τοῦ πυρρὸς ἀπήγαγεν, αὐθις, τῆς σῆς δεξιᾶς νυμφοστολοῦσης, ἀμφέθετο.

Β Γ. Δυστυχῶς ἔχει καὶ νῦν ἐξ ὕδατος οὐκ ἐπιλάσαντος ἀβαδέστερον, οὐδ' ὑπεκδραμόντος τὸ μέτριον. Μὴ γένοιτο μήτε τοῦτο, μήτε εἰσαυθις ἐπιγρηστοὶ βασιλέων· (τίς γὰρ ἂν οὕτω ταύτην διὰ πρῶτος ἔλθειν καὶ ὕδατος εὐχαιτο;) ἀλλ' ἐξ ὕδατος ἐπιπόντος τέλειον φάνησι δὴ κἀναυθῆ, θεοστυφῆς βασιλεῦ, εὐμήχανος βοηθός, καὶ τὸν πῶ συμβασιλεύεις θεὸν κἀναυθῆ μιμούμενος, ἐξέγαγε οὐκ ἀνέμοκ ἀναψύχοντας, ἀλλ' ὕδωρ πόλιν ἔλλην ζωογονῶν ἐ τῶν σῶν θησαυρῶν. Τῷ μὲν οὖν Γεδεὼν ἐλάλησεν ἡ θεός· Κατάγαγε τοῦσδε τῶν στρατιωτικῶν τέρων εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ δοκιμῶ αὐτούς σοι ἐκεῖ. Ἡμᾶς δὲ ἤδη δεδοκιμακεν ἐνώπιον τῆς βασιλείας σου ὁ θεός, καὶ ἐσμὲν πάντες ἱκανοὶ χερσὶ, ἅς ὑπὲρ αὐτῆς ὀσημέραι τῷ θεῷ ἐκτεινόμεν, καὶ οὕτω τοῖς πολεμίοις ὡς οἶόν τε ἀντιστάμεθα. Λείπεται δὲ ἐργεῖν ἡμᾶς εἰς τὸ ὕδωρ, οὐ δοκιμῆς χάριν, ἀλλ' ἀναψύξεως. Ὡς ἔστι δεινὸν, ἄλλας μὲν τῶν πόλεων ὕδασι ἀεννάοις πλημμύρεσθαι καὶ πλουτεῖν τὸ ἐπιπῶν κύδος, τὸν Κύδνον, τὸν Θύμβριν, τοὺς τῆν μέσην τῶν ποταμῶν ποιούοντας, καὶ ἑτέρους δὲ φιλοπόλιδας ποταμούς· τῆν δὲ σὴν Μεγαλόπολιν ὕδατος κινῆ κατασμηκρύνεσθαι.

Ζ. Γενέσθω καὶ παρ' ἡμῖν ὕδωρ τοῦτο βασιλικόν, διάνδιχα τέμνων τῆν καθ' ἡμᾶς, καὶ σοι τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ ἐπονομαζόμενον οἰκειότερον ἤπερ ὁ Χοΐσπης τῷ τῶν Περσῶν, ὃ δὲ βασιλικόν καὶ ποτὸν καὶ ὕδωρ ὁ παλαιὸς λόγος ἀληθῆ λέγων ἀνόμαζε. Τοῦτο μὲν γὰρ σὺ ποιήσεις, καὶ ἡ τοῦ ἐλέους ἄβυσσος ἀνεστομῶσει προῤῥέειν αὐτὸ εἰς τὸ διηνεκές. Ἐκεῖνο δὲ ἄλλως, ὡς βασιλεῦ, ἐπιγράφετο οἷς ἔχαιρεν ἐκεῖνος τοιοῦτου πίνων ὕδατος, μηδὲν αὐτὸς τῷ βεῖματι ξυμβαλλόμενος. Κράζομεν, ἰδοὺ, μετὰ Ἡλίου καὶ ἡμεῖς τῇ βασιλείᾳ σου, μικρὸν ὑπεκλάξαντες· Ζῆ Κύριος, εἰ ἔσται τὰ ἐτη ταῦτα ὕδατος σιγῶν, εἰ μὴ διὰ λόγου στόματός σου. Ἐκ τούτου λόγου ἐξαπόστειλον, καὶ (Δαβὶδ ἂν εἴποι) βύχσεται ὕδατι,

EJUSDEM

ALLOCUTIO

AD IMPERATOREM MANUELEM COMNENUM

Cum esset Myrorum metropolita electus (1).

Τοῦ ἀγιωτάτου Θεσσαλονίκης, κυρίου Εὐσταθίου, ἁ
 λόγος εἰς τὸν κραταῖον καὶ ἅγιον βασιλέα,
 κύριον Μανουήλ, ὅτι ἦν ἔτι τῆς ἀγιωτάτης τῶν
 Μύρων Ἐκκλησίας ὑποψήφιος.

α'. Μέχρι μὲν καὶ ἐς τὸδε ἡμέρας, πυρσολαμπέ-
 στατε βασιλείας ἤλιε, διὰ τῶν Ἰορδάνου φωτοφόρων
 ναμάτων αἱ σαί μοι ἀκτίνες προσέβαλον· καὶ ἦν μοι
 αὐτὸ τῶν σῶν λαμπηδόνων οἶον ἐναύγασμα, ὥστε καὶ
 δι' ὕδατος καθαρωτάτου θέαν τις λαμπρὰν ἐνοπτρί-
 ζεται. Μᾶλλον μὲν οὖν ποταμὸς ἐκεῖνος ἱερὸς εἰς
 ἕτερον πολὺρβρον ἡμᾶς διεπόρθμευς, τοῖς σοῖς πλη-
 θοντα κατορθώμασιν, εἰπεῖν δὲ ταυτὸν, εἰς Θεοῦ πο-
 ταμὸν, ὁδάτων θείων τῶν ἐκεῖθεν πληρούμενον. Καὶ
 ὁ μὲν ἐκκλησιαστικὸς κόλπος ἐκεῖνον τὸν Ἰορδάνην
 φωτοφανὲς εἰς αὐτὸν ἐρευγόμενον ἠγαλλίζετο, καὶ
 τὸν Σωτῆρα Ἰησοῦν ἡμῖν ἐν αὐτῷ παρεδείκνυς, τὴν
 μνήμην ἀνακινῶν· ἡ δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς ῥητορείας
 διώρυξ ποταμὸν τοῦτον διωχέτευσ τῆνικαῦτα, ῥέοντα
 μὲν ἄλλως πλατὺ καὶ δι' ἔτους παντὸς καὶ οὐχ ἄπαξ
 πού κατὰ τὸν Νεῖλον ἐπέτεια πελαγίζοντα, ἐμοὶ δὲ
 προσάπαξ εἰς πλοῦν στορεννόμενον, ἐν ᾧ σωτῆρ

1. Usque ad hanc diem, sol imperii fulgidissime,
 per Jordanis luciferos fluctus, tui radii me attige-
 runt, et talis mihi videbatur fulgor splendoris tui,
 quasi purissimis in undis nitidam quis spectaret
 imaginem. Sed insuper sacer ille fluvius nos con-
 ducit ad aliud flumen tuis repletum beneficiis, id
 est, in flumen Dei divinis aquis inde ortis super-
 effluens. Et quidem fons baptismatis illum Jor-
 danem in se manifeste effusum recepit et Sal-
 vatorem Jesum nobis in ipso ostendit, memoriam
 revocans. Nostræ autem orationis fluentum inde
 adduxit illum fluvium late fluentem et quidem in
 quacunque anni tempestate, non autem semel
 sicut Nilus qui singulis annis naves semel tantum
 ferre potest, unoque anni tempore ad navigandum
 patet; ille vero non sic, in quo Salvator rex ma-
 nifestus est. Et istud fuit plausus ille fluminum,

(1) Hæc oratio eadem est cum illa quam Fabricius
 memorat hoc titulo: *Oratio ad Manuelem Comne-
 num imp.* Jam videamus de tempore quo habita
 fuit. Primo in diem inquiramus. Eustathius nos-
 ter hanc homiliam sacram peroravit Cpoli coram
 Manuele imperatore, cum brevi ante Myrorum me-
 tropolita designatus esset, die S. Nicolai Myroblytæ,
 Myris admodum culti (Mich. Lequ. *Or. Chr.* vol I,
 p. 967). De hoc die ipse Eustathius agit cap. 20
 — 22 hujus orationis. Est autem vi Dec., coll.
 (Leucl. *Jus Gr. Rom.* lib. II, pag. 162). Jam videam-
 us de anno. Is quoque ex hac oratione satis ex-
 putabitur; scilicet capite 9 Anconæ obsidionem
 Venetam Noster memorat. Ea autem in annum
 1174 incidit, coll. Wilkonio in libro: *Rerum ab
 Alexio... gestarum*, etc., pag. 611 — 615. Manuelis
 victoriam Venetam Eustathius peculiari tum pane-
 gyrico prædicaverat (cap. 10). Ergo vi Decembris
 dies erit anni 1174 vel 1175 (alias Manuelis victo-
 rias post Venetam reportatas Eustathius non me-
 morat), Eustathius brevi post Myrensem designa-
 tionem in thronum Thessalonicensem translatus
 esse, Demetrii Chomatani locus docet: factum
 hoc puto initio anni 1175 vel 1176, coll. iis quæ
 modo exposui. — *Consilium* orationis magis in
 obscuro est. Plus semel agit de sacro unguento et
 aqua Jordanis (aqua baptismatis), quod utrumque
 in baptisate jungit Ecclesiæ orientalis ritus sacer
 (Goari *Rituale Græcorum*, p. 353, 354). Nam igitur
 Eustathiana oratio baptismati alicujus parvuli nobi-

lioris prælusit, an officio sacri unguenti, cujus
 formulas habes apud eundem Goarum l. c.
 p. 628 sqq. ? Eustathii in thronum Myrensis me-
 tropoleos evectio ante hujus orationis editionem e
 solo Demetrio Chomateno nota erat, cujus verba e
 Leuclavii *Jure Græco Romano* lib. V, p. 317, ap-
 ponam: Ἐρώτησις. Ἐὶ δαὶ τὸν ψηφισθέντα καὶ
 καταδεχόμενον καὶ ἀσπασίμενον μετατεθῆναι εἰς
 ἑτέραν ἐπισκοπὴν; Ἀπόκρισις. Τοῦτο κανονικόν
 μὲν οὐκ ἔστιν, οὔτε μὴν τῆς ἐγγράφου ἢ ἀγράφου
 ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως γίνεται δὲ πολλάκις,
 βασιλέως κελεύοντος, διὰ τινα ὀκονομίαν λυσιστελοῦ-
 σαν κοινῇ. Καὶ γέγονε τοῦτο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ
 αἰοιδίμου βασιλέως κυρίου Μανουήλ καὶ πορφυρογεν-
 νήτου Κομνηνοῦ. Τοῦ γὰρ σοφωτάτου ἐκείνου Εὐ-
 σταθίου, τοῦ κατὰ Φλώρον διακόνου ὄντος τῆς Μεγά-
 λης ἐκκλησίας καὶ μαίστορος τῶν ῥητόρων, εἰς τὴν
 Ἐκκλησίαν τῶν Λυκίων Μυρέων (sic) ψηφισθέντος,
 καὶ καταδεχόμενου καὶ ἀσπασίμενου, καὶ ἤδη καὶ
 πρὸς τὴν χειροτονίαν ἐτοιμασθίντος, πρόσταγμα τοῦ
 μακαρίτου βασιλέως ἐκείνου πρὸς τὴν σύνοδον κα-
 ταπεφίτηκε διακελευόμενον, δέξασθαι ταύτην πα-
 αιτούμενον τὸν Εὐστάθιον, προσαγγεῖν δὲ τοῦτον
 τὴν περικλυτὸν τῶν Θεσσαλονικέων μητρόπολιν,
 ὡς τῆνικαῦτα χηρέουσαν. Myrorum metropolita,
 cui successurus erat Eustathius, fuit puto Chri-
 stophorus, de quo videatur Michael Lequienius in
Oriente Christiano, vol. I, pag. 970; in throno
 Thessalonicensi excepit Constantinum I. (Mich.
 Lequ. *ibidem* vol II, p. 48.)

ut secundum Psalmistam loquar, in quibus nos lætati sumus propter Jordanem quidem festa agere, nec non propter abundantes tropæorum regalium diffusiones flumina plaudere manibus ad idem referri putavimus. Utque magis ex illis Davidis hauriam verbis : invocabat abyssus abyssum ; fluvius ille abyssi misericordiæ hanc illustrium abyssum fucinorum invocabat in vocem non minus quam cataracta mugientem auribusque tonantem.

2. Et hæc quidem fuit mihi quondam et usque ad hanc diem lex semel jubens, sole singulis annis in eundem locum redeunte, provolvi coram adytis gestorum imperatoris felicitum, velut coram Deo sacerdotes legis veteris, ita et nos imperatorem divino Spiritu ductum allocuturi. Nunc quidem Jordanis me præterfugit, alter autem me suscipit fluvius qui exiit ex gratiis Dei quasi ex abyssi fontibus, unguentumque redolet tum re lum nomine. Refertus fuit prodigiis non minus quam fluctibus fluminum quæ ditantur rivulis, et ideo omnino necesse est me in hoc flumine immergi, ne undique ad hunc regalem fluvium confluent orationis rivuli. Quod semper quandiu vixero, pars sim imperialium tropæorum, nihil novum ; justumque esset me etiam mortuum talem manere, divino inspirante flamine ; sed cum hoc non sit in nostra potestate, saltem in præsentem per vitam loqui non desinam. Aliter enim nullius gratias facerem pretii, cum ipsæ læte me sic aspexerint et dulciter mihi subriserint, mihi que illarum erga imperatorem antiquarum festivitatum singulis annis recurrentium pretiosas mercedas largitæ sunt. Ego autem meipsum converto et ad exequendam pigritiam suscipio sermonem, quando magis necesse est excitari et cum sobrietate loqui. Erubesco de hac amica nutricique eloquentia quæ me adhuc puerum, et lanugine nondum vestitum rhetorem regium proponebat, quando Deus nuper in illa sede te constituisset, et tunc fontem eloquentiæ aperuit, postea vehementiorem factum rursus manifestavit, an speciosior et copiosior sit illo fonte jam memorato, an pariter indivise tranquilleque emanet, an pariter recte ab exitu effluit et sine circuitu currat, ego quidem nescio. Verum hic ad me evangelicam imprecationem refero, et me non existimo dignum qui tuam majestatem, tuis benefactis auctam contempler, nisi conversus siam ille puer temporis acti, quo te imperatorem laudativis sermonibus salutabam et in hac nobilitate remaneam per totam vitam, nec non sicut olim balbutiens eloquentiæ literas indigno festivitatis modo, ita et nunc senior tremula voce loquor. Nonne jure criminis ingratitude linguam, vocemque attollere et sermonem habere recusarem ? Est enim, rex benignissime, tu me ex rerum limo in splendorem lucis evexisti vitamque humilem in Pactolum divitem commutasti et

Α βασιλεὺς διεδείκνυτο. Καὶ ἦν τοῦτο κρότος τις ποταμῶν, εἰπεῖν ψαλμικῶς, καὶ οἷς ἡμεῖς διεχέομεθα. Τὸ μὲν ἐπὶ τῷ Ἰορδάνῃ ἑόρτια, τὸ δὲ ἐπὶ ταῖς ποταμῶν βασιλικῶν τροπαίων προχεύουσι ποταμοὺς κροτεῖν χειρὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἰδοξάζομεν. Καὶ ἦν τοῦ Δαυϊτικοῦ βρύματος ἐπὶ πλέον ἀρύσαιμι, προκαλεῖτο ἄβυσσος ἄβυσσον, ποταμὸς ἐκεῖνος ἀβύσσον ἑλίου ἄβυσσον ταύτην κατορθωμάτων εἰς φωνή, οὐδὲν ἤττον καταράκτου βροντῶσα, εἰς ἀκοή καὶ ἐξάκουστον.

β'. Καὶ ταῦτα μὲν μοι ἄχρι καὶ ἐσθέρτι καὶ νόμος τις οὗτος ἔκειτο, ἀπαξ που θεμιστεύων, τῆς ἑλπίδος αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως εἰς τὰ τῶν βασιλικῶν προκύπτειν κατορθωμάτων ἄδυστα, καθὰ Θεῶ τοῖς τῷ πλαιτύτου νόμου ἱερεῖς, οὕτω βασιλεῖ καὶ ἡμεῖς ἐνθὲν προσομιλήσομεν. Νῦν δὲ ὁ μὲν Ἰορδάνης παραβρῦσκειται με, ἄλλος δὲ ποταμὸς μετεκδέχεται, ὅς χαρίτων μὲν Θεοῦ ἀναποδοίει, ὅσα καὶ ἐξ ἀβύσσου πηγῶν μύρου δὲ ὕδατος πρὸς τὸ πρᾶγμα καὶ ἔργον. Ἠέπληθη δὲ θαύμασιν οὐχ ἦν νόμισμα τῶν ποταμῶν, οἱ πλουτοῦσι τοῖς βρύμασι· καὶ χρεῶν πάντως καὶ διὰ τοῦτο τῷ ποταμῷ ἐκείνῳ ἐμβόπτει με, ἵνα μὴ πανταχόθεν ὁ βασιλικὸς οὗτος ποταμὸς εἴη τῶν τοῦ λόγου βρυμάτων οἷον μισογάγκια. Καὶ αἰ λάχος τῶν βασιλικῶν τροπαίων γίνομαι, οὐ καινὸν οὐδὲν, ἐὰν ζῶν· ἦν δὲ ἂν δίκαιον, εἴ καὶ τεθνεῶς, ἐμπνεομένου ζωογόνου πνεύματος· ἐπεὶ δὲ μὴ ἐκείνο, τὸ γοῦν παρὸν οὐκ ἂν παυσαίμην διὰ βίου λαλῶν. Ἡ γὰρ ἂν ἀδικοίην τὰς χάριτας, ἐὰν αὐταὶ μὲν ἴκρον οὕτω προσέβλεψαν, καὶ γλυκὺ μοι προσμεμείδισαν, καὶ τῶν πάλαι βασιλικῶν ἐκείνων ἐγκαινίων ἀμοιβὰς πολυτίμους ἐδαψιλεύσαντο· ἐγὼ δ' ἐμαυτὸν ἀποστρέψω, καὶ εἰς ὄκνον καταβαρυνθῶ τοῦ λαλεῖν, ὅτε καὶ μᾶλλον ἐγρηγορέναι χρεῶν, καὶ νηφάλια φλέγεσθαι. Αἰσχυνῶ δ' ἂν καὶ τὴν φίλην θρόπτεισιν ῥητορείαν. ἦτις ἐτι παῖδά με ὄντα, καὶ οὐδὲ εἰς ἔσθον ἀρτιφυῆ λασιούμενον, ῥήτορα βασιλικῶν καρυστήσατο, ἦνίκα Θεὸς τὰ πρῶτα ἐπὶ τῆς βασιλικῆς ταύτης ἐκάθισέ σε περιωπῆς, καὶ τὴν φλέβα τοῦ ῥητορεύειν τότε μὲν ὑπήνοιξεν, εἶτα ἐπὶ μακρὸν συσταλείσαν αὐθις ἐξέφηγεν, οὐκ οἶδα μὲν, εἰ κάλλιον τοῦ πρωτοφανοῦς ἐκείνου καὶ ἄθροῦστερον βέβητος, βλύζουσαν δὲ ὁμῶς ἀσχιδὸς καὶ ἀβύσσου, καὶ ἰθυτενῶς τῶν ἐκβολῶν ἐπιμένειν, καὶ ἐπιπέπνητα θέουσαν. Ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα καὶ τὴν εὐαγγελικὴν κατάραν ἐμαυτῷ ἐπικλῶ, καὶ ἀξίῳ ἐμαυτὸν οὐ μὴ βλέπειν τὴν σὴν βασιλείαν, ἣν ταῖς ἀνδραγαθίαις οὐράνωσας, εἰ μὴ στραφεῖς γένωμαι ὁ παῖς ἐκείνος ὁ πάλαι, ὅτε σε τὸν βασιλεῖα ἐγκαινίοις λόγων ἐξέσωσάν, καὶ μενῶ ἐν τῇ εὐγνωμοσύνῃ ταύτῃ διὰ βίου παντός· εἰ καὶ ὡς τότε τὰ εἰς ῥητορείαν ψελλίζων, καὶ οὐ πρὸς ἀξίαν τῆς ἑορτῆς, οὕτω καὶ νῦν τῷ γῆρα τρομαλέα φθεγγόμενος. Ἡ ποῖος εἴη ἂν κροθελὴν ἀγνωμοσύνης, τὴν γλῶσσαν ἐγλείπειν τῷ ἐξανοίξαντι μοι τὸ στόμα, καὶ λαλεῖν καὶ φλέγεσθαι ; Ναὶ γὰρ, ὦ βασιλεῶν εὐεργετικώτατε, εἰ με καὶ ἀπὸ ἰλύος πραγμάτων εἰς λάμπουσαν μετήνεγκας καθαρότητα, καὶ ἡμεψίας μοι τὸν τοῦ βίου πηλὸν εἰς πλουτοποιὸν Πακτωλὸν, καὶ τὴν ἀγοραῖαν

πομύλιαν εἰς εὐγενῆ λαμυρίαν μετέθηκας, καὶ ἤθην λαλοῦντά με πρὸς μετέωρον ὕψωσας· καὶ τὸ ἐμοὶ χθόνιον τοῦ Ἑρμοῦ πτερώσας οἶον οὐράνωσας, καὶ γλώσσαν μοι μογγιλάλον διήρθρωσας, μᾶλλον μὲν οὖν παντελῶς σιγῶσαν ἐτρένωσας· καὶ ἀντινόματος, οὗ μετέχειν ἀξιοῦνται καὶ μικρὸν τι γραμμάτων γευόμενοι ἄνθρωποι, ὄνομα ἐκτίσω μοι τὸ οἷς κατ' ἐμὲ ὑπὲρ ἅπαν κρινόμενον ὄνομα.

γ'. Καὶ οὕτω μὲν ἐμαυτὸν ἐδικαίωσα μὴ ἀπειναῦσαι τὰς λαλίαις, ἀλλὰ συχνότεραν φθέγγεσθαι, καὶ βασιλικὰς ἀριστείας περικροτεῖν. Τὸ δὲ γε παραστῶς, τί ἂν ἔχοι ῥήτωρ τὴν γραφίδα μὲν δσα καὶ βέλος, καὶ φαρμάξας μέλανι, καὶ τοῖς βαρβάρους ἱκαρῖναι παραδοκῶν, καὶ βάπτειν εἰς αἵματα, εἴτα ἰὲ βλέπων ἐκείνους ἡρέμα πτήσσοντας, καὶ οὐ προαλουμένους τὸ βάλλεσθαι; Ἡ πάντως ἀγάγοι ἂν διὰ θαύματος τὴν βασιλικὴν εὐάνδριαν, δι' ἧς ταῦτα ἐγένετο· δι' ἣν σκάζει μὲν τοῖς πολεμίοις μηχανῆ πᾶσα εἰς ἄπρακτον, οὐ πολλὰ δὲ κάμνει οὐδὲ τὸ βασιλικὸν ἐκείνοις ἀντιπαλαμώμενον στράτευμα, καὶ ἐδ ῥητορικὸν δὲ διὰ ταῦτα γραφεῖον, τό γε εἰς ἐκείνους ἦκον, ναρκοῖ.

δ'. Ὡ βασιλικῆς κραταιότητος, δι' ἧς ἡμῖν ἀγαθὸν καταπέπρακται. Ὡ παργάληρον ἔαρ βασιλείας, ἐν ᾧ πᾶν ἀγαθὸν ἐξήνθησεν κάρπιμον (τὸ ἐξ ἀέρων· τὸ ἐκ θαλάσσης· τὰ ἐκ γῆς· καὶ τὸ ὄλον εἰπεῖν τὰ πάντοθεν), καὶ ὁ παμβασιλεὺς Ἰησοῦς κατὰ τοῦ παλαμναίου αἰωνίου θανάτου τὸ πάμμεγα τρόπαιον ἔστησε. Σὲ δὲ, ὦ σῶτερ βασιλεῦ, θαρβρόντως ἂν εἴποιμι ὀπλίσασθαι κατὰ τοῦ βροτολογίου πολέμου, καὶ τὸ θανάσιμον τοῦτο κακὸν κάτω βαλεῖν. Καὶ νῦν τὸ ὑπῆκοον ἅπαν εὐζωεῖ, καὶ κατακροαίνει τοῦ πολέμου, ὅτι καὶ τῶν πολεμίων, καὶ εἰρηναίων σκιρτᾷ. Καὶ ἡ μὲν φύσις ἄτερ ὄχλου ἄγει καὶ τελεσφορεῖ, καὶ τὸ πᾶν αὐξάνεται καὶ πληθύνεται· ὁ δὲ τοῦ ζῆν παρατρώγων πόλεμος οὐκ ἐντὸς ὀργῆς μένει, ἀλλ' εἴ που καὶ ἔστιν εἰπεῖν, ἐξωκεανίζεται, ταῖς Ἀρπυιάς δοθεῖς, καὶ οὐκ ἔτι τὸν τῆς φύσεως βούν ἀνακόπτειν παρεμπέπτων ὁποῖά τις λίθος τραχὺς καὶ ἀτίνακτος· ἀλλὰ παραράσεται, μᾶλλον μὲν οὖν ἐκ μέσου πελάγους παρασύρεται. Ἀργεῖ τὸ Σκυθικὸν τόξον, καὶ ἡ νευρὰ εἰς κενὸν τεινομένη κτυπεῖ, καὶ πρὸς μόνην ἀπόπειραν ῥυθμιζομένη (ποιητῆς ἂν εἴποι) χελιδόνι ἔκειλον φθέγγεται. Εἰς ἄγαλμα καὶ μόνον τοῖς Ἰταλοῖς ἵππος φριμάσεται, πρὸς γυμνασίαν φανταζόμενος. Εἰ δὲ κατ' ἀλλήλων ἐκείνοι πρὸς ὄπλα μαίνονται, ὀπλιζέσθωσαν· ἀντιπαλαμάσθωσαν, εἰ βούλοιντο, καὶ πεπτώκεσαν, ὡς ἡμῖν γε μέλον τῶν τοιούτων οὐδέν. Ἡ πρὸ ποδῶν ἤδη βασιλικῶν τὰ ὄπλα ἐβρίψαν, καὶ τὰς ψυχὰς ἐξέχεαν οἱ τῆς Ἀγαρ. Ἀλλὰ καὶ τούτοις ἡ θηριωδία ἐτιθασεύθη· καὶ ἀντὶ τόξου μὲν ἄροτρον αὐτοῖς μετὰ χεῖρας, καὶ ἡ γῆ πρὸς αὐλακας σχίζεται· ἀντὶ δὲ ξίφους δρέπανον, καὶ τὸ λήϊον τέμνεται· ἀντὶ ἵππου πολεμιστηρίου ζεῦξαντες βούν, τρίβουσιν ἀμαξιτὸν, καὶ ἄλῳκος καθιπτάζονται. Καὶ ἀφῆκε μὲν κατέχειν αὐτοῖς ὁ Ἄρης τὸ μαινώμενον κακὸν, τελοῦνται δὲ σωφρόνως τῇ Λήμητρι. Καὶ οἱ πάλαι τότε μέχρι καὶ

pro forensi facundia aptasti mihi sermonis elegantiam, et me humiliter loquentem in altum extulisti; quod in me terrenum erat, super alas Mercurii exaltans, caeleste fecisti, et linguam tardam depolisti et vero infanti loquendi potestatem dedisti, et pro nomine de quo curare dignantur aliquantulum viri litteris studentes, nomen mihi protulisti super omne nomen ab eis qui me circumdant iudicatum.

3. Ita memet iudicavi debere non hoc anno tacere, sed copiosius alloqui regiaque divulgare facinora. In praesentiarum, quid faceret orator stylum manu quasi jaculum tenens, atramento pro veneno infectum, paratus ad injiciendum inimicis et in eorum cruore immergendum; qui modo illos obstupentes cerneret, et non provocatos fugam capessere? Omnino stupendam redderet virtutem regiam per quam haec facta sunt, per quam claudicat irritaque evadit omnis hostium solertia, regalis vero exercitus illis oblectans nullo modo laborat, et mox propterea ipse oratoris stylus, saltem prout contra adversarios vibratur, torpet.

4. O regalis virtus, per quam nobis bona parata sunt! O serenissimum ver regiae potestatis, in quo floruit bona omnis arbor fructifera (sive ex aere, sive ex mari, sive ex terra, seu uno verbo ex quacunque parte), et rex omnium Jesus adversus sanguineam aeternamque mortem splendidum tropaeum erexit! Te vero, o salutifer imperator, audacter dicere contra illud bellum mortalium flagellum dimicasse letiferumque hoc malum ad ima dejecisse. Et nunc docilis mundus feliciter vivit, et adversus bellum clamitat, ipsorumque bellatorum studium pacem appetit. Et quidem natura sine tumultu agit et perficit, et omne augetur necnon completur. Bellum autem vitam rodens non intra iram moratur; sed, si ita licet loqui, extra oceanum transmittitur, Harpyiis traditum, nec jam incumbit naturae cursum interscindens, more lapidis gravis et immanis; sed frangitur seu potius e medio aequore eripitur. Quiescit arcus Scythicus, et nervus in vacuum tensus stridet, et non nisi experimento inserviens (diceret poeta), ad instar hirundinis peronat. In oblectamentum solum Italis equus adhinnit ad exercitium exhibitus. Verum si illi de armis contra se invicem ferendis insaniunt, bellantur; perfida mutuo moliantur consilia, si voluerint, et dispereant, dummodo nulla sit nobis pars in rebus istis. Insuper jam coram regiis pedibus arma abjecerunt, animas fuderunt filii Agar. Sed et eorum feritas mansuefacta fuit, et pro arcu aratrum ipsius inter manus, terraque sulcis scinditur; pro ense falx, qua frumentum secatur; pro equo bellico bovi jugum imponunt, vias terunt, et aream equorum pedibus conculcant. Et cessavit apud illos commorari Mars, furens illa pestis, sed sapienter in honorem Cereris cedunt.

Et qui olim herique etiam per mare Asianum late patebant, atque maritimum jactabant imperium, nunc non tantum se a vicinitate maris amoverunt, sed etiam plerique nesciunt, nisi voce sola, æquora, proximæ loco habitationis in remotas continentis terras fuga emigrantes, cum primo Alexius inter imperatores illustrissimus eos repulisset, malo procul ablegato, deinde Joannes tropæis mersus quem justum est inter imperatores eximium audire, eos longius compulsos de vicinis dejecisset possessionibus; tertio cum post illos potentissimus imperator, qui terram oceano facinorum cinxit, ipse validius excitatus in eos irruisset, ita ut mare ab ipsis jam conspici non possit. Et ex tribus istis quasi fluctibus alius quidem avertit a mari confusam Agar collusionem; alius vero illud magis ablegavit; alter autem procul a visu repulit, et maris dominos in incolas continentis transposuit, ita ut arduum sit nostris navigantibus faciem Ismaelitæ noscere, illis vero rursus rarissimum esse maris spectaculum, nisi eis qui ad commercium peregrinantur et qui a campestribus emunt pascua, pro bestiis paciscentes. Et multos modo sermones exhauriret auribus jucundos vir Ismaelita, qui mare jam nescit. Tu quidem sic illis fluentum insolentia interrupisti, et sursum, seu, ut dicunt, adverso flumine ascendere coegisti; illos vero demulcet spes currendi, ut aiunt, adverso flumine, et desiderato potiendi. Non ita sane, sed sæpius alveos illis concludis, et versus ipsos fontes vi repellis. Nihil impediret quin hæc cito fiant nisi ab antiquo tempore fervens malum ab altis erupisset abyssis, et fluctus late diffusus totam occupasset terram, quam a solis ortibus cognominamus.

5. Verum hoc erit quando insufflaverit Deus qui replet omnes petitiones cordis tui, manique valida arripuit fontes hujus fluminis quos jam refundere cœpisti, et recedere coegisti. Jam nunc illud contines fluentum, et refluere adigis, terræque secreta subire, mœnibus hostes arcens, vias solidis firmans munitionibus, et tuos illis insuperabili vallans aggere. Juvat cernere vias, prius Christianis impervias, nunc multis tritas, et ad accessum patentes non tantum viris, iisque armatis, sed et leviter ad iter expeditis, et viatorum ferrum vix et non nisi decoris gratia succingitur. Jam mulieres ipsæ illas audent tentare vias, ipsæ etiam quæ delectationis causa peregrinantur, vel quas ex civitate divinum ardens locorum sanctorum desiderium illic viatrices facit. Si ergo vetus quidam rex fluvium insolentem et jumenta in profundum trahentem, virisque terribilem mulieri vadosum fecerat, illum innumeris minuendo incisionibus, alii vero hoc regium facinus venerati laudaverunt; ego quidem de istis dubito, et illud incisum flumen censeo devotum fuisse furiis, et mare flagellatum, quod olim passus est Helles-

ἐπὶ θάλασσαν τὴν Ἀσιανὴν πλατυνόμενοι, καὶ τὸς ἀχούοντες ἀγγέλιον, νῦν οὐχ ὅπως τῆς ἀτιδος μόνον ἀνήνεγκαν ἑαυτοὺς, ἀλλ' οὐδὲ οἷδα πολλοὶ, ὅτι μὴ λόγῳ μόνῳ, τὴν θάλασσαν, τῆς ἰλίου κατοικίας βαθεῖαν ἤπειρον ἐκ φυγῆς ἀλλήνοι, τὰ πρῶτα Ἀλεξίου τοῦ πάνυ ἐν βασιλευσὶ κυμανθέντος αὐτοῖς, καὶ τὸ κακὸν παρασύρειτα τοῦ πελαγίζοντος τοῖς τροπαίοις Ἰωάννη θέμις ἐν βασιλευσὶν ἀκούειν κάλλιστα, βαρῆ ἑαυτὸν ἐπεξηραγόντος. καὶ τὸ κατ' ἐκεῖνο ἐπὶ λον ἀνασκευάσαντος· τρίτου δὲ ἐπ' ἐκεῖνοις τοῦ τίστου βασιλείως, ὅς τῇ οἰκουμένη ὠκεανὸν κθωμάτων ἐγύρωσε, κραταιότερον ἐντινάξαντος τὸν καὶ ἀπαγαγόντος, ὡς μηκέτι αὐτοῖς ἐπόψιν θάλασσαν γίνεσθαι. Καὶ κυμάτων οἶον τούτων τὸ μὲν διέστησε τῆς θαλάσσης τὸν ἐκ τῆς ἄκριτόφυρτον συρφετόν· τὸ δὲ εἰς πλεον ἄφῃ τὸ δὲ καὶ ἠφάντωσε, καὶ ἀντὶ θαλαττίου εἰς ἤπας κατέστησεν, ὡς ἔργον εἶναι τοῖς καθ' ἡμᾶς λαττεύουσιν εἰδέναι ὅψιν Ἰσμαηλίτιδα, ἐκεῖνοι αὐθις σπανιώτατον εἶναι θαμάτων τὴν θάλασσαν πλὴν ὅσοι κατ' ἐμπορίαν που στέλλονται, καὶ τὰς ἐκ τῶν πεδιάδων ἠνοῦνται νομάς, τοῖς ζυπόσπονδοι. Καὶ πολλοὺς ἂν ἄρτι λόγους ἀναπρὸς τρυφὴν ἀκοῆς ἀνὴρ Ἰσμαηλίτης, ἀρτιθαλάσσης γενόμενος. Σὺ δὲ οὕτω μὲν αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ θράσους ἀνέκοψας, καὶ εἰς ἀνάβρουν ἔβη καὶ (ὅ δὲ λέγεται) ἄνω ποταμῶν ὑποθάλαπει δὲ τούς ἐλπίς δραμεῖν, ὅ φασι, κατὰ βροῶν, καὶ συξαι εἰς τὸ ποθούμενον. Οὕμενον· ἀλλὰ συχνὰ ὄχρετούς ἐμφράτεις αὐτοῖς, καὶ βιάζῃ καὶ εἰς ατὰς πηγὰς. Ἐκώλυε δὲ οὐδὲν καὶ ταχὺ τοῦτο νέσθαι, εἰ μὴ μακρὸς ἀφ' αὐτοῦ χρόνος ἐκεῖνος ἐκ θείων ποθὲν τὸ κακὸν ἐξεβράγη, καὶ ἐσκεδάσθη λέγιον, καὶ τὴν γῆν πᾶσαν ἐπίσχευ, ἣν ταῖς τοῦ ἡ ἐπικαλούμεν ἀνατολαῖς.

ε'. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐστίται, ὅτε θεὸς ἐπινεύσῃ δὲ πληρῶν πάντα τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου, χειρὶ κραταιᾷ δραξάμενος τῶν πηγῶν τούτου βέουματος, ἃς καὶ ἀναμοχλεύειν ἤδη ἀπέρχου, ἀφήσας οὐδὲ ἐξάλλεσθαι· τὰ νῦν δὲ ἄλλως ἐπὶ ἐκεῖνην τὴν σύβροϊαν, καὶ παλινοστέιν ἀναγκάζει καὶ ἐν ἀφανεί καταχώννουσθαι, διατειχίζων τοὺς κλημίους, καὶ τὰς ἐφόδους διείρων στερεμνίως ἐπιτειχίσμασι, καὶ ἀνατειχίζων οὕτως αὐτοῖς τὸ ἐπίκτον. Καὶ ἔστιν ἰδεῖν ὁδοὺς, ἀβάτους τὰ πρῶην Ἰστανιοῖς, ἄρτι λεωφόρους καὶ ἀναπεπταμένους ἰβασίμον· καὶ οὐ μόνον ἀνδράσι, καὶ τούτοις ἐπιφοροῦσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς τὰ τῆς πορείας εὐζονοῦσι ὁ ἐνόδιος σίδηρος μόλις που καὶ εἰς παρηρτημέν πεπόρισται μάχαιραν. Ἡδὴ καὶ γυναῖκες τολμῆ τὰς ὁδοὺς ἐκεῖνας, καὶ αὐταὶ τῶν τρυφερευομένων καὶ τῶν ἐξ ἄστεος, ὅσας ὁ θεὸς πόθος ἀναθερμάνει τόποις ἀγίοις ὅπου δήποτε τῆς ἐκεῖ γῆς ἐπιθήματα ποιεῖ. Εἰ μὲν οὖν παλαιὸς τις βασιλεὺς ποταμὸν ἀναιδευάμενον, καὶ ὑποζύγια κατασύραντα, καὶ οὐδὲ ἀνδρῶν φεισάμενον, βατὸν πεποίηκε γυναῖκα πυκναῖς ἐκεῖνον λεπτοουργήσας κατατομαῖς, ἄλλοι τῆς βασιλικῆς ἐκεῖνης σεμνυνέτωσιν πράξεως· ὁ

τοῦτο μὲν ὄκνω, καὶ εἰς ταυτὸν ἄγω, ποταμὸν
 τοινηλατεῖσθαι τεμνόμενον, καὶ μιστίζεσθαι
 ἴσαν, ὅπερ Ἑλλησποντος πάθοι ποτὲ· καλὸν δὲ
 ἰ κρίνω καὶ βασιλικῆς μεγάλης ἰσχύος ἐπάξιον,
 μάλα μὲν πολλήν, μάλα δὲ ἐν καιριωτάτῳ και-
 ρῷ, ἄλλως δὲ τοῖς προσβαίνειν ἐθέλουσι δυσέμβα-
 καὶ ἀνέκβατον, οὐ δι' ἐρημίαν, οὐ διότι θηριοτρό-
 ῆ ἔστι προβολαὶ πετρῶν αὐτὴν ἐξετράχυνον, ἢ
 ἢ λη ἀμφιλαφῆς τοὺς ὁδοιπόρους ἐξέκλειεν· ἀλλ'
 κἀνθάλα τρίθων εἶχε πᾶσα, καὶ ὅπλοις Ἰσμαη-
 οῖς λητοῦ δίκην ἔφριττε, καὶ (ὡς ἂν τις εἴποι)
 ἔμπ τείχει διόλου ἐπέφρακτο, καὶ ἡμᾶς ἀπετεί-
 βάσιμον ποιῆσαι τοῖς διοδεύειν ἐθέλουσι, καί
 ρ, ὅτοι δεῖλοι πρὸς ἀλκὴν καὶ σιδήρον εἴσορᾶν.
 ἰ καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα ποῦ ποτε θήσει τις θαύμα-
 βασιλέων ἀνδρικώτατε; Οἱ καὶ αὐτοὶ τῆς γῆς
 ρ ἢ δὴ καταθαβρῶμεν, ἀνθρωποὶ σιδήρου μη-
 ταραπτόμενοι, πλὴν εἰ ποῦ μαχαίριδος τινὸς
 οὔσης καλάμῳ καὶ παραποιούσης καὶ ἀποξοῦ-
 εἰς γράμματα. Πεποιθᾶμεν ἢ μὴν, ἐὰν καὶ
 ρ παριπέσῃ ἀλλόκοτος, ἀποπέμψεσθαι τὸ
 ρ ἀναδοσάμενον τὸ σὸν καὶ μόνον ὄνομα. Οὐδὲν
 ἀπαίσιον συναντήσεται, οὐ φόβος νυκτερινὸς, οὐ
 ἰ ἡμέρας πετόμενον· αἰδέσονται τὸν κήρυκα οἱ τὸν
 ἰσόμενον φρίσσοντες. Ἔσται ἡμῖν ἀντὶ κηρυκίου
 κελικὸν ὄνομα. Διαθησόμεθα ὡς ἐπὶ πανήγυριν
 ἰ. Ἄναπετάσομεν ὀφθαλμοὺς καὶ ἀροῦμεν
 ρ, θαυμάζοντές σου τὰ ἔργα. Τοπογραφησόμεν
 ἰς ἀριστείας. Περιοδεύσομεν τόπους, ἐν οἷς οἱ
 ἰραῖοι πόδες ἐπάτησαν, ὑπὲρ ἡμῶν πονοῦντες,
 ἰδὲ ἀκίνδυνα τρέχοντες. Καὶ ἔσται ἡμῖν ἢ
 ἰ γῆ ἐν σεβάσματι δικαιοτέρων, ἢ περ οἱ Θρα-
 ἰ Εὐρώπῃ γῆν ἐκείνην εἶχον διὰ τιμῆς, ἣν ἐπά-
 Περσῶν βασιλεὺς, καθ' Ἑλλάδος ἐκστρατευ-
 ος. Οὕτω κἀνταῦθα ἡμῶν τὸ θλίβον ἡμῶν ἀπή-
 ἰ. Οὕτω φόβου παντὸς ἡμᾶς ἀπέλυσας, καὶ
 ἰλλως θηροτρόφον διὰ τοὺς θῆρας τοὺς ἐξ Ἰσ-
 ἀνθρώπων ἐπλησας. Ἔβην ἂν τις λύκους ἐκεί-
 παλαί ποτὲ κατὰ τινι ποίμνῃ τῇ Ῥωμαϊκῇ
 πηδῶντας κληρονομία, καὶ τοῖς τῶν Χριστια-
 εἶμασι χαίροντας, καὶ οὐκ εἰς μάτην χαίνον-
 ἀλλ' ἀρπάζοντας καὶ λαφύσσοντας. Νῦν δὲ οὐ
 ἀπεσφενδόνηται, ἀλλὰ καὶ οἱ μὲν οὐδέ εἰσιν
 ἰ δὲ τοῦ εἶναι λύκοι ἐξελάθοντο. Μάλιστα μὲν
 ἰκ λύκων αὐτοὺς εἰς ἀνθρώπους μετέστησας·
 ὅπερ ὁ τῆς Κίρκης κυκεὼν λογογραφεῖται
 ἰ, τοῦτο ἐπ' ἀληθείας φόβος βασιλικὸς ἐξ ἀντι-
 οῦ νῦν κατεπράξατο, καὶ οὐκ ἐξ ἀνθρώπων εἰς
 ἰ; ἀλλ' ἐξ ἐκείνων εἰς τούτους μεταβιβάσας
 κτλ. Καὶ τις μία καὶ αὕτη ποίμνη ὑπὸ κελῶ
 ἰνι τῶ ἐνθῆμ συνάγεται βασιλεῖ, τῶν θηρίων
 ἐνότων. Οὐκ οὖν μερίδες αἰ μὲν ἡμῖν, αἰ δὲ
 ἰθνησι· ἀλλ' ἔστιν ἡμῶν τὰ πάντα. Καὶ σὺ διὰ
 ἰ βασιλεὺς ἐπὶ πάντας ἀήτητος· καὶ δίδεται
 ἰ πόλεμος διὰ σοῦ, οὐ χαλκῆμ κεράμῳ, κατὰ
 οὔ παλαιοῦ λόγου Ἄρεα, ἐξ οὗ λυθελῆ, ἂν ἐκεί-
 ρισκαιδεκάμηνος, ἀλλὰ δεσμῶ ἀβρῆ, τῶ, ἀφύκτῳ,
 ρ· ἐφ' ὅσον ἂν οὐ μόνον τοῖς στρατιωτικοῖς
 ἰς, τὸ τῆς παροιμίας, ἐπιστουρηθήσεται ἀρά-

A pontus. Vere autem pulchrum judico et magnæ
 regis virtutis dignum magnam quidem regionem
 sed in morte jacentem aliunde eis qui pergere vo-
 lebant imperviam et inaccessibilem, non quia de-
 serta, aut feris frequens, aut saxorum eminens
 patescens viatores concludebat, sed quia scan-
 dala terrena habebat omnia, et quasi frumentum
 Ismaeliticis armis horribiliter secabatur, et, dixe-
 rit quispiam, ferreis mœnibus undique cingebatur,
 perviam fecisse ibi itinerari cupientibus et ipsis
 etiam qui tremantes pugnam ferrumque intu-
 entur. Sed quis unquam apud nos tantum proferet
 miraculum, o imperatorum generosissime? Nos ipsi
 qui istam regionem jam audemus aggredi, homines
 nullo succincti ferro nisi scalpro quo circumcidatur
 calamus, quo expuncta radatur scriptura. Ita sane
 persuasum habemus, si quis extraneus spectator illis
 in plagis equitaverit, hunc malum expulsurum,
 dummodo solum nomen tuum invocaverit. Nihil
 noxium nobis occurret, nec timor nocturnus,
 nec sagitta volans in die. Verebuntur præconem
 qui prædicatum horrent. Erit nobis pro prædicato
 imperatoris nomen. Transibimus intacti tanquam
 ad panegyrim. Aperiemus oculos et circumspiciendo
 tua miramur opera. Circuibimus loca in quibus
 speciosi pedes tui steterunt pro nobis laborantes
 nec sine periculo currentes. Et erit nobis terra ista
 magis veneratione digna quam Thracæ in Europa
 terram illam in honore habebant per quam ambulavit
 rex Persarum adversus Græciam dimicaturus. Sic
 a nobis flagellum nostram amovisti. Sic ab omni metu
 nos solvisti, et plagam antea feris id est Ismaelitis
 frequentem hominibus replevisti. Dixeris sane
 lupos illos olim in gregem. Romanam scilicet hæredita-
 tem, irruentes et Christianorum sanguine gaudentes,
 et non inhiantes tantum, verum arripientes et deglu-
 tiontes. Nunc vero alii armis expulsi sunt, alii esse
 desierunt, alii ferocitatem suam deposuerunt. Præ-
 sertim autem ex lupis eos in homines mutavisti; et
 quod Ciræ potio fecisse perhibetur, hoc reipsa, sed
 e contrario, imperatoris timor modo perpetravit,
 non quidem homines in feras, sed istas in illos divi-
 nitus convertendo. Et unus quidam grex sub uno
 eximio pastore, divo scilicet imperatore, congregatur,
 feris nequaquam concurrentibus. Igitur non sunt
 partes aliæ quidem nobis, aliæ autem gentibus,
 sed nostra sunt omnia. Et tu propterea imperator
 super omnes invincibilis; et nunc per te constringitur
 bellum, non ferreo carcere, secundum vetus de Marte
 dictum, ex quo non nisi post tredecim menses solvendum
 esset, sed vinculo indiciibili, ineluctabili, indissolubili,
 ita ut non tantum bellicis armis, ut dicit adagium,
 telam ordiatur arachnea, sed ipsum belli nomen
 aboleatur. Quidnam Græci jactabundi dicerent
 qui tantum Antalcidæ victoriam et secutam pacem
 attollebant, si nostram novissent? Ubinam tanta
 victoriæ bona ut

ubiouneque terrarum pacem habeat concurrentem? Juvat quidem mare hiemem fugiens et ad vernam tranquillitatem expansum placidamque superficiem ad lucem explicans, istud autem ver tuum, et biemalis pugnae dissolutio, pacisque serenitas, nihil est jucunditatis quod nobis non præbeat. O bella et certamina in quibus hostem universum in fugam irrevocabilem convertisti! O procellas quas nobis in serenum convertisti! O commotiones bellicas quæ fundamenta Romanarum urbium concussa everterunt! Nunc autem nobis urbes in firma petra conduntur: quæ exciderunt, rursum pari numero eriguntur; quæ vero timebant ne caderent, firmiter munitæ corroborantur: sexcentæ vero, pro necessitate, turribus instruuntur. Præripis enim in istis res futuras oculo perspicaci. Sic hostibus gressus supplantas; sic ipsis terram metiris angustam; sic illis contrahis habitationes. Stimulis quidem ferreis hostium campos stravisse, ut illis pedes defixi fallerentur, et sale consevisse agros uberes, ut sterilitatem ipsis proferat terra prius fecunda, et foveas suffodisse in pedicas tam equorum quam virorum, et aquas veneno corrupisse, generosum nihil est in istis (quomodo enim generosum quod fraudulentum? quomodo virile quod dolosum est?) nec victimas laqueo interimere; tempus enim breve ista ad finem adduxit; sed Romanæ præsidia et urbes armigeris viris repletas per totam adversariorum terram disseminasse, hoc sane opus erat arte bellica dignum. Istud haud minus ac murices inimicis urbes munitas evertit. Fallit enim eis ad insolentiam gressus, quemadmodum salinæ in terra Barbarorum exercentur, ita ut non habeant illi solitas telluris fruges percipere, et altissimam suffodit foveam qua in interitum detrahuntur, tanquam lethale venenum impingit, vitam eorum periculis circumdando, et breves illis dies metiando. Tantum te experti sunt bellatorem, semper victorem, solertissimum, multa arte præditum, urbium obsessorem, necnon defensorem, qui omnia potes confortante te Deo. Ideo superbiam deposuerunt, et in servitutem tibi redacti sunt. Sciunt præclara tua facinora, magna soiunt opera, quæ ipsi ante omnes experti sunt non ignorant gestorum egregia, et veterum more regum illos, ut ita dicam mutilantium, tu media illis corda percussisti. Experti sunt manus tuas invincibiles; te didicerunt et in consiliis admirabilem super filios hominum, et in bellis potentem necnon insuperabilem, anima fulminantem, dextera tonantem, promptum in consiliando, velocem in equitando armaque educendo, ita ut nemo tibi antecellat. Et hoc erat ordo optimus et sequela naturæ. Nam quem ipsi eximium videbant in primitiis viri, cum nondum gratia physioi graminis enata floresceret, nec vultus pratium percurreret, qualem eum erant experturi, quando Deus illum in perfectionem viri provexit? Sane omnino

χειριον ὕψασμα, ἀλλὰ καὶ ὄνομα πολέμου, ἀπαλλαγῆσται. Τίνας ἂν ἦσαν οἱ μεγάλῳφωνοι ληνες, τὴν ἐπὶ Ἀνταλκίδου νίκην καὶ τὴν εἰρήνην ὑψηγοροῦντες, εἰ τὴν καθ' ἡμᾶς ἐωρῆσθαι τοιαῦτα τὰ τῆς νίκης, ὡς πᾶσαν γῆν πθεῖν, καὶ τὴν εἰρήνην ἔχειν σύντροχον; Ἦδὲ μὴ θάλασσα φυγοῦσα χειμῶνα, καὶ πρὸς ἐαρινὴν ἐμὴν γαλήνην, καὶ τὴν ἐπιπολὴν ἀκούμαντον ἐγάζουσα; τὸ σὸν δὲ ἡμῖν ἔαρ τοῦτο, καὶ ἡ τῆς μέλου μάχης ἀπόλυσις, καὶ τὸ τῆς εἰρήνης γναῖον οὐκ ἔστιν ὅ τι μέρος ἡδονῆς οὐκ ἔστιν ὡς πολέμων ἐκείνων, ἐν οἷς ἅπαν πολέμιον ἐγὴν ἀμετάστρεπτον ἔτριψας. Ὡς καταγιγῶσκον ἡμῖν εἰς αἰθρίαν ἔστριψας. Ὡς πολεμικῶν ἐκσεισμῶν, οἱ τοὺς θεμελίους τῶν Ῥωμαϊκῶν λεων ἦν ὅτε ὑπονομεύσαντες ἀνεβρόγγυσον. Ἦν ἡμῖν ἐπ' ἀσφαλοῦς αἱ πόλεις ἴδρυνται, μὲν κατέπεσον, ἀναστᾶσαι εἰς ἀριθμὸν ὅσα φόβον εἶχον τοῦ πεσεῖν, ἐρεισθεῖσαι καὶ κατασεῖσαι εἰς ἀσφαλές· μυρταὶ δὲ καὶ ἐκ καινῆς πυργωθῆσθαι καίριον. Προαρπάξαι γὰρ κἀνταῦθα τὸ ὄμματι διοράσας. Οὕτω τοῖς ἐχθροῖς σπᾶσας βάσεις· οὕτω τὴν γῆν αὐτοῖς μετρεῖς εἰς βίον οὕτω στενοχωρεῖς ἐκείνοις τὴν οἴκησιν. Τριβὸν μὲν οὖν σιδηροῖς τὴν τῶν πολεμίων καταπάσαι διάδα, ὡς ἂν εἴη ἐκείνοις ἐμπεῖρεσθαι καὶ τὰς σφάλαις· καὶ ἄλατι κατασπείραι τὴν σιμῶν, ὡς ἂν ἀκαρπῶν ἡ ζείδωρος ἐνέγκῃ αὐτῶν καὶ βοθύνους ὑπαρῶσαι εἰς ποδάγρας ἵππων τῶν ἀνδρῶν· καὶ ὕδατα φαρμάκῳ δηλήσασθαι, οὕτως αὐτῶν οὐδὲν τι τούτων, (ποῦ γὰρ γενναῖον τὸ ἄλλο, ποῦ δὲ ἀνδρείον τὸ δόλιον;) καὶ οὐδὲ πᾶν ἀγγύνην σφίγγει τὸν ἐπιβουλεύμενον· χρόνοι ταῦτα βραχὺς ἀπήγαγε. Φρούρια δὲ Ῥωμαϊκῶν πόλεις ὀπλοφόρων ἀνδρῶν διὰ πάσης τῆς τῶν ναντιῶν γῆς διασπείραι, ἀλλὰ τοῦτο θετέον, τις βούλεται στρατηγικοῦ μηχανήματος. Τοῦτο κατὰ τριβόλους τὰς ἐπιτελιζομένας πόλεις στρωσε τοῖς ἐχθροῖς. Σφάλαι γὰρ ἐκείνοις τῶν ἀνετον διαθήματα, καὶ ὡς οἶον ἀλοπύγια τῶν βαρβάρων πηγνυται γῆ, οἷς οὐκ ἔχουσιν ἐπὶ τὰ σηνήθη γῆθεν καρπίζεσθαι. Ἀνοίγεται δὲ ὡς περ εἰς βαθυτατον βόθυνον, ὅτι καὶ κατασπᾶται ὄλεθρον. Φαρμάττεται δὲ καὶ ὡς εἰς δηλητήριον ὡν περισσῶ τὸν κίνδυνον εἰς τὸ ζῆν, καὶ εἰς βίον μετρεῖ τὸν βίον αὐτοῖς. Τοιοῦτου πεπειρανταί μαχητοῦ, νικῶντος αἰεὶ, εὐμηχανοῦ, πολυμηχανοῦ, πολιορκητοῦ, πολιοῦχοῦ, πάντα ἰσχύοντος ἢ ἐνδυναμοῦντί σε θεῶ. Ἀμέλει καὶ καθαίρει τῆς ὀφύος, καὶ εἰς δουλείαν σοι καθυπάγονταί δασαι μὲν οὖν αὐτοῖ τὰ τοιαῦτα πρωτοπαθῶς· οὐ τὰς σὰς ἀριστείας, οἷς αὐτοῖ ἐπαθον. Οἷδασι μεγαλοῦργίας· οὐκ ἀγνοοῦσι τὰ τῶν ἔργων ἰσχυροῦς, καὶ ὡς, τῶν πάλαι βασιλέων ἀκρωτηριασμένων οἶον αὐτοῦς, σὺ μέσας αὐτοῖς τὰς καρδίας ταῖς. Ἐπειράθησάν σου τῶν ἀηττήτων χειρῶν Ἐμαθόν σε, καὶ ἐν βουλαῖς θαυμαστοῦ ὑπὲρ ἀνθρώπων, καὶ ἐν πολέμοις κραταιῶν καὶ ἀκρωτηριασμένων πρηστήριον τὰς φρένας κεραινοδόλον

χειρας ὄξυν βουλευσασθαι· ταχὺν ἰππάσασθαι, ἅπλα δὲ ἄρασθαι, οἷον οὐδείς ὑποστήσεται. Καὶ ἦν τοῦτο τάξις ἀρίστη καὶ ἀκολουθία φύσεως. Ὅν γὰρ αὐτοὶ ἀριστεία εἶδον ἐν προσιμοῖσι ἀνδρῶς, ὅτε μήπω ἔτι χάρις χλόης φυσικῆς ἀνατέλλουσα ἦνθι, καὶ τὸν τοῦ προσώπου λειμῶνα περιέτρηχε, οἷου ἔμελλον τοῦτου πειράσασθαι, ὅτε θεὸς αὐτὸν καὶ εἰς ἀνδρῶς ἐντέλειαν ἔστησεν; Ἡ πάντως τοιοῦτου οἷου τὴν ἐκείνων ἄπασαν σωφρονίαν μανίαν τραύμασιν. Οἶδασι μενοῦν ἐκεῖνοι ταῦτα, καὶ γῆ δὲ ἡ σύμπασα.

ζ'. Ἐγὼ δὲ καὶ τὰ τῆς Εὐρώπης αὐτοῖς ἀναδοῆσομαι, οὐχ ὅτι μὴ καὶ ταῦτα οἶδασι. Πῶς γὰρ ἦν καὶ λαθεῖν, ἔνθα ἡ φήμη τῶν τροπαίων εἰς πᾶσαν γῆν περιήχεται, καὶ (τὸ ὑμνούμενον) ὥζεν ἡ οἰκουμένη τῶν ἐν Εὐρώπῃ πολεμίων νεκρῶν, καὶ τῶν βαρβαρικῶν ἐκείνων πτωμάτων ὁ τύπος περιήλθε τοὺς ἀπανταχοῦ γῆς, περιήχθεις εἰς ἐξάκουστον; Ὅ ἴη τις ἐπὶ σεισμοῦ ἐφαντάσαντο, ὑπονοοῦντες λόφων ὑψώματα κατενεχθέντα τῆς στάσεως, καὶ κατάρξαντα τινάσσειν μὲν τὴν προσεχῆ γῆν, κατασαλεύειν δὲ καὶ ὅσα ἐχόμενα. Οὕτω κἀνταῦθα, πλὴν εἰς ἀλήθειαν, ἐπιπτεν κατασειόμενον Εὐρώπαιον ὄφρυον ἐθνικὸν ἐπανάστημα, καὶ ὁ φόβος εἰς Ἀσίαν διέβαινε, καὶ κατέσειε τὸ ἀλλόφυλον, καὶ τὸ τοῦ βασιλέως ἐπ' ἀμφοτέρας βλέμμα ὅσα καὶ θεοῦ καὶ ταύτην κάκεινην τρέμειν ἐποίησε. Οὐκοῦν οὐδὲ τὰς δυσμικὰς ἀγνοοῦσιν ἁριστουργίας οἱ περὶ γῆν ἐκείνην, ἣν ἐφορᾷ ἥλιος πρωτοφαῆς ἀναπατάσας τὸ βλέφαρον. Καὶ ἦν μὲν οὐ πρὸς ἀνάγκης τὰ τοιαῦτα τοῖς μεμαθηκόσι λαλεῖν· τὴν δὲ ἐμὴν γλῶσσαν ἡ τῆς βασιλικῆς θερμότης πίστεως χαλκαῖον ἐχώνευσε λάλον καὶ σιωπῆν οὐκ εἶδος, ἀλλὰ καὶ τοῖς εἰδόσι φθεγγόμενον, καὶ οὐ δι' ὄχλου γινόμενον. Καὶ τίς γὰρ οὐκ ἂν διὰ βίου ἀνακυκλεῖσθαι τὰ τοιαῦτα βούλοιο;

ζ'. Ἀναδοῆσομαι τοῖνυν τὰ τε ἄλλα τῶν βασιλικῶν Εὐρωπαϊῶν ἀριστευμάτων, ὅσα ἐξ ἀμετήτων ἀποτεμῶν ὁ καιρὸς καὶ οἷον ὑπαγορεύσας δώσει μοι ἀφηγήσασθαι· ναὶ μὴν καὶ τὰ τῶν δαλματῶν, ὅτι τῆς παλαιτάτης αὐτονομίας καὶ αὐτοῖς θρασύτητος ἐκλαθόμενοι, τὸν δεσπότην ἐπέγνων, καὶ οὐκέτι ἐλεύθερον βλέπουσι. Μάλιστα μὲν οὖν ἐλεύθερον ἀναπετανῶσιν βλέφαρον, καὶ τῶν φόβων αὐτοῖς λυθέντων (ἰλαροῦ γὰρ δεσπότης βασιλέως πεπειράνται), συνδέονται μὲν εὐλαθεῖα δούλοις προσηύχονται ἀνέντα δὲ ἄλλως, καὶ ἔχουσι τὸ ἐν εὐαγγελίοις εὐὲν διὰ τὸ τῆς δουλείας ἀγαθὸν καὶ πιστὸν, καὶ τῆς εὐχρηστίας ἀντιλαμβάνουσι τὸ φιλόφρονον.

η'. Ἀναδοῆσομαι πρὸς τοῦτοις καὶ τὰ τῶν παιδωνῶν, ἔθνους νοῦτου μεγίστου, καὶ τὴν πάλα φήμην καὶ τοὺς ἀρχαίους ὄρους ὑπερελάσαντος. Ἀνακράξομαι, ὡς πάντας ἂν αὐτοὺς εἶναι τις ἄρτι στοχάζεται μᾶλλον ἢ περὶ τεχνίτας τάξεως καὶ πόλεμον εἰδόμενος καὶ ἅπλα μάχισμα. Οὕτω τοὶ αὐτοὶ τῶν Ῥωμαίων βασιλεῖ ἀνταίρειν ὅπλων ἀπέμαζον, καὶ οἱ πρὶν ἀδίδεσθαι τοῖς βουλευμάσι καὶ ἀστατοῦντες οὐκ ἦντο, ἢ ὁ παραβρέτων αὐτοὺς Ἰστρος, ὃν εἰς ἀσφάλειαν προεβάλλοντο, νῦν πεπήγασιν καὶ τῶν δέει μὲν βασιλικῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς μίαν βουλὴν εὐφρονα στάσιμον. Ἡ δὲ ἐστὶ τὸ μηκέτι κινδύνους ἑαυτοὺς παραβάλλειν, ἀλλὰ τῶν βασιλεῖ πεσεῖν ὑπὸ πόδας, καὶ

6. Ego vero in tota Europa ejus gesta ipsis pronuntiabo, non quasi illa nesciant. Nam quomodo ita eos laterent cum fama tropæorum per omnem terram diffusa sit et hymnis resonaverit tellus ex hostibus in Europa mortuis, et illarum Barbarorum cladum rumor circouit fines universos, in omnium auribus celebratus? Non secus ac post terræ motum, sibi suspicati fingunt montium vertices ab altitudine demissos in terram proximam exsultare incepisse et aliquo modo exiuisse, ita, præter quod erat verum, cecidit concussos omnium Europæ gentilium inflatus tumor, et timor per Asiam ambulavit, et alienas commovit regiones, et imperatoris sicut Dei oculus utrinque attentustam istam quam illam tremefecit. Igitur nec præclara in occidente facinora ignorant qui illam habitant terram quam conspicit sol primo ortu, sublevatis oculis. Nihil quidem necessitatis erat talia jam, edoctis præcipiendi, nostram autem linguam regiæ ardor fidelitatis æream conflavit loquacitatem, et jam silere nescit, sed et doctos alloquitur, nec unquam sibi satisfacit ipsi. Quis enim per vitam tanta secum revolvere nolle?

7. Prædicabo tamen cætera imperatoris in Europa gesta illustria, quæ ex innumeris promens tempus velut inspirato mihi dabit enuntiare; sane prædicabo etiam ejus contra Dalmatas facinora, qui antiquissimæ libertatis necnon ferocitatis obliiti dominum cognoverunt, nec jam libertatem aspiciunt. Attamen liberos aperiunt oculos, et solutis eorum oculis (hilarem enim dominum imperatorem experti sunt) illa vincuntur pietate quæ servos decet, secus vero sunt liberi, et habent mercedem in Evangelio bono fidelique servo promissam, et pro officiis benignitate accipiunt.

8. Insuper prædicabo triumphatos Pæones, gentem maxima et antiqua fama ultimos fines prætergressam. Non autem eos similiter dicam nunc esse ordinis opifices scientesque bellum et arma certaminum. Ita Romanorum principi armis resistere dediderunt, et qui prius consilii incerti nec magis stabiles fuerant quam circumfluens Ister quem ut vallum ad securitatem præmittabant, nunc stant imperatoris metu confixi, et in unam prudentem stabilemque voluntatem quæ jubet non ut sese periculis objiciant, sed ad imperatoris pedes precipiant, et post temporalem confusionem rursum erigantur, et propriæ terræ bona edant. Adhuc

ipsi clavas ferro fulgidas in capite erectas vident singuli per quas fuerunt contriti, adhuc ex illis vulnera ipsis impressa manent. Ideo terribilis illis clava solo etiam aspectu, solo etiam nomine. Et (res valde mira!) aliorum quidem armorum visum sustinentes ipsaque intuentes in loco manent nec quid insolitum ex aspectu patiuntur; clavam autem conspicientes contremiscunt. Et si quis Romanus vir peregrinetur apud Pæones ensem quidem ferens amicis clamoribus excoipitur, et gladio acinotus videtur graciosus, et invenit hospitium; neminem vero ille terret, si lanceam portet, sed in faciem prospicitur. Si autem clavam proferat ferro instructam, vel hominis solertia in mucronum aculeos ardescentem, illum horrent clavigerum Pæones nec in hospitem excipiunt; et torvis cernunt oculis, et telum respiciunt, et semetipsos avertunt in memoriam revocantes quoniam sicut spinæ nonnullæ transeuntes terunt, ita illi clava percussi, prostrati fuerunt, quando etsi omnis generis armis toto essent corpore oblecti, seu ut ita dicam viri ferrei, armis quidem vulnerari et sauciari non poterant, illis autem fustibus percussi occiderunt, et ad instar conchæ contritione fuerunt contriti, quando grex ille non bonus, diceret aliquis, a tua potestate tanquam Davidis rectus fuit virga ferrea.

οὐκ ἀγαθὸν ἐκεῖνο ποιμνιον εἶπεν ἂν τις ὑπὸ τοῦ σθαι.

9. Hæc igitur clamitare nunquam desinam. Propinam ad longiorem enumerationem quanta spumosa Adria anceps, utraque vivens sede serpens, rana limosa, quanta præsertim (ne ex infortuniis videar nominasse viros), quanta Adriadem gens piratica, gens fraudulenta, gens malevola machinata est quidem, inani autem conatu permansit; et se quidem valde agitavit, perficere autem nihil potuit, sed incassum laboravit; molita quidem plurima fuit, sed non tantum ad finem non pervenit, verum etiam contra se conversas vidit suas machinationes quas omnes ex omni parte Ancon in ipsos vertit.

10. Quæ licet jam quandoque celebrantes explanavimus, illum tamen cetum magnum tacere nequeo. Typhæum novum, quomodo jamdiu vellet sese versare, fluctuumque tragorem producere et contra nos undam spumose evomere, sed non valuit ista patrare. Verum imperatoris timor quasi spissa caligo prius serpenti incidens, sicut gravioribus etiam cetibus pati accidit, bestiam in suis sedibus manere coegit. Sed quando seu paulo antequam cogitaret se ab Occidente, duce insolenti audacia, commoveri præmisit maris bestia vilissimum qui prius æquor trajiceret pisciculum squamis nonnullis seu armis ad navalia certamina aptis hirsutum, qui dorsum ostentavit, capite audacius erecto, et præ gaudio frustra exsultavit coram urbe ponto nutrita, nec non in arrogantiam intumuit. Mox dux viæ audacia discessit; timiditatis caligo e contra advenit, et spissius incumbens recedere

ἄνω μὲν εἰς δυσώπησιν, εἶτα καὶ ἀναστῆναι, καὶ τὴν οἰκείαν γῆς φρεῖν ἀγαθὰ. Ἔτι τὰς σιδηροκροτήτους αὐτοὶ κορύνας αἰρομένας ἕκαστος προορῶνται κατὰ κεφαλῆς, δι' ὧν συνετρίβησαν· ἔτι τὰ ἐκείνων συντρίμματα τούτοις ἐγγέγλυπται. Διὸ καὶ ἀποτρόπαιον αὐτοῖς ἡ κορὴν μέχρι καὶ θέας, μέχρι καὶ αὐτοῦ ὀνόματος. Καὶ (τὸ τεράστιον) ὄπλων μὲν ἐτέρων ὕψιν ἀνέχοντες καὶ ὀρῶντες αὐτὰ, ἐπὶ γῶρας μένουσι, καὶ οὐδὲν τι πρὸς θεῶν καινότερον πάσχουσι· κορὴν δὲ καὶ ἰδόντες ἀποτροπιάζονται. Κἂν τις Ῥωμαϊκὸς ἀνὴρ ἐπιδημήσῃ τοῖς Παῖσι, ξίφος μὲν φέρων προσφωνεῖται, καὶ μάχαιραν ἡρημένους ἀσπαστὸς δοκεῖ, καὶ καταλύει ξενιζόμενος· οὐκ ἐκπλήττει δὲ τινα οὐδὲ δόρυ φέρων ἐκεῖνος, ἀλλὰ προσβλέπεται εἰς ὄρθον. Ἐὶ δὲ κορὴν προβαλεῖται, ἦν σίδηρος μὲν ἐχορήγησεν, ἀνδρὸς δὲ δεξιότης εἰς τριβόλων δξύτητος ἐξηκάνθωσεν, ἐκτρέπονται τὸν κορυνηφόρον ἐκεῖνον οἱ Παῖονες, καὶ τὴν ξέναν ἀπέπαινον, καὶ τοὺς τε ὀφθαλμοὺς ἐλόξωσαν, καὶ τὸ ὄπλον ἀπέπτυσαν, καὶ ἑαυτοὺς ἀπέστρεψαν, μνημὴν λαβόντες, ὅπως ὅποιά τινες ἄκινθαι τοὺς ὀδοιπόρους θλίβουται τοιαύτην βράδιζόμενοι κατεστρώνουντο, ὅτε κατάφρακτοι ὄντες καὶ οἶον ἐγκατακκοδομημένοι· ταῖς πανοπλίαις, καὶ ὡς εἶπεν ἄνδρες σιδηροί, ὄπλοις μὲν ἦσαν ἄβλητοὶ τε καὶ ἄπρωτοι, βράδοις δὲ ἐκεῖνοις θρασυνομένοι ἐπιπτον, καὶ εἰς συντριβὴν ὀστράκου δίκην ἐξελεπτόντο· ἦνίκα τὸ σου κράτους, τοῦ Δαβὶδ, σιδηρῆ βράδῃ ποιμαίνε-

θ'. Ταῦτά τε οὖν οὐκ ἀνήσω βῶν. Ἐκθήσομαι δὲ πρὸς πλατεῖαν ἀφήγησιν καὶ ὅσα ἡ Ἀδριανὴ πομφόλυξ, ὁ χερσυδρος ὄφις, ὁ τελματίτης βάτραχος, μάλιστα μὲν οὖν (ἵνα μὴ ἐκ τῶν δυστοχημάτων προσονομάσω τοὺς ἀνδρας), ὅσα τὸ πειρατικὸν ἔθνος τὸ ἐξ Ἀδριάδος, τὸ ὑπουλον, τὸ κακόβουλον, ἔβουλεύσατο μὲν, ἔμεινε δὲ εἰς ἄπρακτον· καὶ ἐνεκυμώθησε μὲν, οὐκ ἐτελεσφόρησε δὲ, ἀλλ' εἰς κεκὸν ὤδινε· καὶ ἐμνηχάνησατο μὲν, οὐ μόνον δὲ εἰς τέλος ἐξεβίβασε, ἀλλὰ καὶ ἐπικαταστραφείσας αὐτῷ τὰς μηχανὰς ἐθεάσατο, τὰς τε ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, καὶ ὅσας ὁ Ἀγκῶν αὐτοῖς ἀντανέστρεψε.

ι'. Ταῦτα δὲ, ἃ καὶ τότε πανηγυρίσαντες ἐπροθήσαμεν, οὐκ ἂν, οὐδὲ τὸ τοῦ μεγάλου κήτους σιγήσωμαι, τοῦ νέου Τυφῶνος, ὅπως ἤθελε μὲν ἐκ μικροῦ ἀνασαλευθῆναι, καὶ φλοίσβον θέσθαι, καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς εἰς κλύδωνα κατερεύεσθαι· οὐκ εἶχε δὲ τοῦτο ποιεῖν. Ἄλλ' ὁ βασιλικὸς φόβος, ὅσα καὶ σκότος βαθὺς, ἐπίπροσθεν πίπτων τῆς ὕψεως, ὅποιον δὲ τι πάσχειν καὶ τοῖς βαρυτέροις κήτεσιν ἐπεισι, μὲν τὸν θῆρα ἐπὶ τῶν οἰκείων ἡθῶν κατηνάγκασεν. Ἄλλ' ὅτε που ἔναγχος ἀνασαλευθῆναι ἐκ τῆς ἐσπέρας ὑπὸ ὀδηγῶ, τῇ ἀγενεῖ θρασύτετη, καθά που καὶ ὁ θαλάσσιος θῆρ ἡγεμόνα προβάλλεται τοῦ πλείων ἰχθυοδιδόν τι φαυλότατον, ἐπέφριξε μὲν τινὰς φοβίδας, προϊσχομένας ναυμαχικῶν ὄπλων προβλήματα, καὶ τὴν τοῦ λωσιᾶς ἐξέφρησεν, ἀνακύψας θρασύτερον καὶ τῆς κυματοτρόφου κατεχόρευσε εἰς κενόν, καὶ που καὶ εἰς ἀλαζονεῖαν τινὰ ἐξεφύσησε. Μικρὸν εἰ δὲσον ὁ μὲν ἡγεμὼν τῆς ὁδοῦ, τὸ ποδηγοῦν θράσος,

ἀπηλθεν· ὁ δὲ τῆς δειλίας σκότος ἀντεπεισῆλθε, καὶ βαθυτέρον ἐπισκεδασθεὶς, ἀνακάμπτειν ἐκείνον πεποίηκεν, οὔτε ἄγρας προσσφάμενον, καὶ οὐδὲ ἀποκαταστάντα τοῖς οικείοις ἤθεσιν εἰς δλόκληρον, οἷς ἐνταῦθα κάκει προσαρασσόμενος ἐκολούετο. Τί δὲ, ὦ παρόντες, τὸ θηρίον ἐκεῖνο πάθοι ἂν, οὕτως ἐξ ἑαυτοῦ πάσχον κακῶς, οἷς δειλαίνεται, εἰ καὶ τὰ ἐξ ἡμῶν προσεπιτιθήσονται; Ἦν πάντως Αἴτνης ἐτέρας ἐγγυωρίου δεήσειεν, ὅφ' ἦν τὸ Τυφώνιον τοῦτο πασιταὶ κακόν. Ἄλλ' ἐκεῖνο μὲν ὅτι πείσεται, διδάξει καὶ καλοῦ.

ια. Ἐγὼ δὲ προσεπιπλέξω τοῦτοις καὶ ἄλλο θαύματος ἄξιον, τὰς μακρὰς νῆας ἐκείνας, ἃς οὐπω παντελῶς πέρυσι καὶ λαμπρῶς ἐσταλμένας ὁ καθ' ἡμᾶς πορθμὸς ἐστολίσαστο. Καὶ αὐτὸς μὲν εἰς γαλήνην διακεχυμένος ὑπέστρωτο· αἱ δὲ πυρρίχην οἷον ἐπωρχοῦντο, καὶ εἰς βόθιον ἐλαυνόμεναι μέγα ἐξήχουν, καὶ φόβους ἐκελάδουν, οἷς ἐν καιρῷ τοὺς πολεμίους ἀναχωρεῦσουςι. Μετρήσω καὶ τὸ πλῆθος αὐταῖς ὡς ἀμύθητον, ἐν ἰππαγωγοῖς, ἐν δρόμωσιν, ἐν τριήρεσιν, ἐν ἄλλοις ναυπηγίαις εἶδеси. Καὶ ἔσται μὲν αὐτοῖς καὶ ταῦτα ἐν θαύματι. Ὁ δὲ καιρὸς καὶ εἰς πλέον ἐκείνους ἐκπλήξει μαθόντας, ὡς χθὲς μὲν τὰς πολεμικὰς νῆας ἐκείνας τόπος τεταγμένος εἰς ἀσφάλειαν ἠγκαλίζετο, κενὰς ὄπλων τῶν τε ἄλλων, καὶ ὅσα πρὸς δρόμον ἐπιταχύνουσι, καὶ οὐδὲ τὸ ναυτικὸν παραφαινούσας, οὔτε τὸ κατεπεῖγον εἰς πλοῦν, οὔτε τὸ μάχιμον. Καὶ οὕτω μὲν χθὲς. Ἔωθεν δὲ ἡμέρα ἐξέλαμπε, καὶ βασιλικὸν ἦν κέλευμα· ἐχρῆν γάρ. Καὶ ἐπληροῦντο μὲν ταῖς τριήρεσι τὰ κενώματα, ἐξεκινούτο δὲ τὰ νεώρια. Καὶ ἐστήκεισαν ψιλοὶ μὲν οἱ ναύσταθμοι, ἀχανεῖς δὲ οἱ βλέποντες. Ἦ δὲ Προποντὶς οὐκέτι οὐδὲ παρέφανέ τι τοῦ ὕδατος. Εἶπεν ἂν τις ἀμιλλᾶσθαι τῇ Μεγαλοπόλει τῆνικαῦτα τὴν καθ' ἡμᾶς θάλασσαν, πετυκνωμένην, ὥσπερ ἐκείνη τοῖς οἰκοδομήμασιν, οὕτω καὶ αὐτὴν τοῖς μεταφορητοῖς τοῦτοις οἰκήμασιν. Ἦν τῆνικαῦτα σχῆμα ναυμαχίας μεγίστης. Βοῆ σαλπύγγων· εἰρεσία σύντονος· ἐλεγιμοὶ δρόμων· ἐμδοθήσεις ναυάρχων· λυαπηδῶν ὄπλων· καὶ ὁ ἐκαῖθεν τοῖς ναυμάχοις φρυαγμὸς οὐδὲν ἐνέλιπε μάχης, εἰ μὴ ὅτι ἐχθρὸς [adde οὐκ] ἀντιμέτωπος. Καὶ ἄπερ ἐκεῖνος πάθοι τραύματα, προσεπιθήσω τῇ διηγῆσει αὐτῇ, καὶ ὡς οὐκ ἔκτοπος ἢ σύναξις αὐτῇ, οὐδὲ ἐξ ἀλλοδαπῆς ἢ σύνταξις, ἀλλὰ στρατὸς μὲν οὗτος ἰθαγενῆς πολλοστὸς ἐξ ἠπείρου, καὶ τοῖς μεγίστοις τῶν πόλεων τρόφιμος, καὶ αὐτὴν ἐπιλείπων οὐδέποτε· αἱ δὲ νῆες ἐκ τῆς ἐγγυτάτω περιχώρου, ἦν εἰς ὄλον ἡμερινὸν ταχὺ περιτροχάσει τις ἤλιον. Τοιαῦτα ἐγὼ μὲν εἶπω· οἱ δὲ ἀκούοντες ἐκπεπλήγονται, καὶ θαυμάσονται οὐ μόνον τὸ βασιλικὸν ἐνταῦθα προμηθεῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ πολυδύναμον· καὶ τῷ αὐτοσχεδίῳ τούτῳ βασιλικῷ θαυμασίῳ τὸ τῶν μελετωμένων συνεννοήσονται μεγαλοῦργημα, καὶ σκέψονται, εἰ τὰ ἐκ τοῦ παρατυχόντος τοιαῦτα, ὅποια τὰ τῆς χρονίου διασκευῆς. Τί δὲ οὐκ ἂν ποιήσῃ ὁ χειρὶ αὐτῇ μῆ καταπαλαίειν ἐχῶν τὸ ἀνθιστάμενον, εἰ καὶ εἰς ἐκατόγχιρα σκευασθήσεται; Εἰ δὲ καὶ κύμα ἐν εἰς κατακλυσμὸν τοῖς ἐχθροῖς ἐπιβρῦσῆται, τί

A illum cogit nulla arrepta præda, nec omnino integrum suis reddidit sedibus, ad quas hic et illic allisus contractus est. Quid, o præsentēs, patēretur hæc bestia ita a semetipsa vexata ex quo timore fuit occupata, si insuper ea quæ ex parte nostra sustulit adjiciamus? Sane altero Ætna monte prorsus opus erat cui Typhon iste subjugaretur Sed quod patiatur docebit tempus et nobis occasionem dabit multi juoundique sermonis.

11. Ego vero istis adjiciam aliud etiam admiratione dignum, magnas illas naves quas nuper nondum perfectas hodie splendide instructas fretum nostrum comparavit. Portus quidem ad securitatem dilatatus et munitus est, illæ vero pyrrihicham reapse saltabant, et remorum resonantia concitatæ valde strepebant terroresque personabant quibus in tempore hostes arcent. Demetiar earum multitudinem utpote innumerabilem in myoparonibus, in velocius, in triremibus aliisque navium instructarum speciebus. Et illis ista quoque erunt in miraculum. Tempus vero eos amplius etiam stupefaciet discentes quoniam heri quidem bellicas illas naves locus dispositus in securitatem amplectebatur, sed cæteris armis vacuas quæ cursus velociores faciunt, et nondum navali exercitu instructas nec illis quibus navis impellitur vel committitur pugna adornatas. Equidem ita heri. Mane autem fulsit dies, et imperatoris venit mandatum, idque ex necessitate. Refecti sunt triremium defectus, vacuata autem navalia; et expediti steterunt milites, muti vero spectatores. Propontis nihil subostendit æquoris. Diceret quie nostrum illud mare urbi magnæ esse simile, frequens sicut ista ædificiis, ita illud domibus mobilibus. Erat proinde imago maximæ naumachis. Sonat tuba, resonat et remigium, explicantur cursus, clamant navarchi, emicant arma, fremunt milites, uno verbo nihil pugne deficit nisi quod hostis non ex adverso stet. Quibus admodum prodigiosis explanans addam istas acies nequaquam esse alienas neque extraneas copias, sed iste exercitus indigena et majori parte continente exortus, urbium maximis enutritus, nec suam unquam dereliquerint patriam, naves autem ex proximis vicinisque locis quos per unum diurnum solem circumiret viator. Talia quidem dico ego; audiens autem obstupescent et mirabuntur non tantum regiam in his providentiam, sed multam quoque potentiam, et ex hoc improviso principis miraculo excogitata intelligent opera egregia, necnon ex istis subitariis noscent res per longum tempus præparatas. Quid non faceret sic una dextera adversarios vincens si eum centimano comparatur? Si fluctus unus in hostes irruens eos submergat, quid non patiantur bellicis multis ex imperatore undis obruti? Hæc illi inferent et sibi prorsus explodent gentem illam quæ tanto imperatori obluetari voluerit, qui simul annuit et

fecit, dixit et mandatum perfectum est. Irridendos A
ipsis iudicabunt illos viros qui terram universam
coram imperatoria potestate provolutam cernentes,
attamen pontum audent aggredi, et parvis insulis
dominari intendunt, perinde ac si nomen terræ
nullo modo insulas sibi conciliet, ita ut ibi cor-
ruant, vel ab illo tam desiderato æquore repellan-
tur, vel sua in abyssum jactent in quo ipsi quo-
que mergantur, adeo ut ex illa fluctibus undique
irrigata insula nihil sit illis, ubi totius terræ post
Deum rector noster imperator.

τούτους θαλάσσης ἀπάγεσθαι, ἢ ἀλλὰ καταδύεσθαι: εἰς
ὄν μηδὲ τῆς θυμαλιόστου, τῆς νησιώτιδος, ἔνωα γῆς ἀπάσης
μόναρχος μετὰ γε θεὸν ὁ ἡμέτερος βα-
σιλεύς.

12. Jam oratio mea pauca quædam dicet ad B
honorem regis qui ex Jerusalem ad nos accurrit,
tam auditu quam gestis attonitus, mira imperato-
ris facinora penitus recognoscens, quibus decorem
simul et plausum comparavit; vir denique quem
hostes pavebant irruentem, et imperatoriæ dex-
teræ impetu ac vi altissima gentilibus sepulcra
adaperientem omnibus qui viviscum sepulcrum
audebant invisere. Qui cum cupivisset principem
intueri ut inde corroboraretur adversus viros
Deo inimica ineuntes consilia, nec itineris incom-
moda consideravit nec longitudinem, nec alti maris
pericula in mentem adduxit, sed neutrum mente re-
cogitans, dummodo adveniens cum in oratione pos-
sit adorare, statuit simul per mare adire, non quia
illi via pedestri jucundius, (quis enim solidæ basi
præferat inferni tormenta, et potius quam firmo
pede procedere malit per velamen mortis trans-
stret?) sed ut eo citius charissimis frueretur aspectu.
Et peragratis circuitibus quos Issicus circumvol-
vit sinus mareque vicinum, gyros autem rescatu-
rus ex prosperitate navigationis, secundis ven-
tis manibusque navim impellentibus, advenit, et
inebriatus est colloquiorum neclare, conversatio-
numque ambrosio, cæterisque imperatoris suavi-
tatibus. Expertus est virilem illum virtutem, quæ
etiam in pace quietissima bellatorem ostendat for-
tissimum in cursibus equorum aliisque exercitiis,
seu qualis viros immanes, montium feras in tati-
bula repellat, ne frequenti turbo irruentes regio-
nem depopulentur. Quæ miratus, discessit præco
imperatoriæ fortitudinis, et sic robur vulgavit, et
omnes vicinos hostes terruit dicentes illi favere
nostrum imperatorem. Et ista, me iudice, mira-
buntur filii Ismael memoriam revocantes. Nec
enim illi malorum ex illo fuerunt expertes.

τὸν ἡμέτερον αὐτοκράτορα. Καὶ θαυμάσονται μὲν, οἶδα,
Οὐδὲ γὰρ αὐτοὶ ἀπαθεῖς κακῶν τῶν ἐκεῖθεν γεγόνασαι.

13. Miraculum adhuc istis miraculis mirabilius
mihi referendum est, quia non tantum regulus
iste ex meridiana plaga ad nos perrexit, sed etiam
a nobis alius nuper ad boreales Pæonum partes
profectus est, æqualis, ne dicam latioris prin-
ceps regionis: ut ipsi reges ad nos veniant eum
qui omnibus imperat conspecturi, et suam ipsorum

ἂν πάθοιεν οἱ πολυκυμαίαις ἐκ βασιλείως πολεμικαῖς
ἐμπεσοῦμενοι, Ταῦτα ἐκεῖνοι ἐπιλογίζονται, καὶ
πάντως οὐκ ἐπιβουλεύονται ἀναβοῆσονται, ὅπως ἀντικαθ-
στασθαι βασιλεῖ τοιοῦτω βεβούληται, ὅς ἅμα ἐπι-
νευσε, καὶ πεποίηκεν ἑλάλησε, καὶ τὸ ἐπιταχθῆναι
τετέλεσται. Κρινοῦσι δὲ αὐτοὶ καὶ γελοίους ἀνθρώ-
πους ἐκείνους, οἱ γῆν ἅπασαν τῆ βασιλικῆς κράτι
βλέποντες ὑποκύπτουσαν, αὐτοὶ καταθάρσυνον βα-
λάσσης, καὶ νησιδίων κρατεῖν ἐπιβάλλονται, ὡς-
εἴπερ μὴ καὶ τὰς νήσους τὸ τῆς γῆς ὄνομα φημιώ-
σατο· ὡς ἐντεῦθεν λείπεσθαι, ἢ καὶ τῆς ποθουμένης

ιβ'. Κεῖσεται μοι μέρος ἐνταῦθα τῆς ἀφηγήσεως
καὶ τὸ τοῦ βήγος μεγαλύνουμον, ὅς ἐξ Ἱερουσαλὴμ
εἰς ἡμᾶς ἔδραμε, ἀκοῆ τε καταπεπληγμένος καὶ ἔρ-
γοις, μακρόθεν τὸ τοῦ βασιλείως ἀξιοθαύμαστον
ἐπεγνωκώς, οἷς εὐηργέτητο, οἷς συγκεκρότητο· ἀνὴρ
καὶ ἄλλως μὲν τοῖς ἐναντίοις ἐμπέπτω βαρῆς, διὰ
δὲ τῆς βασιλικῆς χειρὸς καὶ συνάρσεως βαρυτάτους
τάφους ὑπανόγω τῆς ἔθνευ, ὅσοι τοῦ ζωηφόρου τά-
φου κατατολμῆν ἤθελον· ὅς καὶ ἐπιθυμήσας τῆς
θέας γενέσθαι τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς ἂν ἐπιπλέον
κρατυνθεῖς κατὰ τῶν ἐχθρῶν φρονούντων θεῶν, οὔτε
τὸ τῆς ὁδοῦ τραχὺ καὶ μάλα πολὺ ἐλογίζατο, οὔτε τὸ
τῆς μακρᾶς θαλάσσης οὐκ ἔξω κινδύνου ἤγαγεν ἐπι-
νοῦν. Ἄλλὰ θέμενος εἰς οὐδὲν καὶ ἀμφοτέρω, εἰ
μόνον ἐλθὼν τῆς ἐν εὐχῇ προσκυνήσεως γένοιτο,
προτίθεται ὅμως τὴν διὰ θαλάσσης πορείαν, οὐχ ὅτι
καλλίων αὐτῆ τοῦ πεζοφορεῖν, (τίς γὰρ τῆς στερεμ-
νίου βάσεως ἂν ἔλοιτο ἄδου πέταυρον, καὶ τοῦ
ἀσφαλῶς βαίνειν τὸ διὰ θανασίμου παρατετάσματος
στέλλεσθαι;) ἀλλ' ἵνα ταχὺ τῆς φιλιότητος ὄψεως
γένηται. Καὶ τοίνυν τῶν μὲν περιδρόμων ἀπαλλα-
γῆς, οὐς ὁ Ἰσικὸς ἐλίσει κόλπος καὶ τὸ πῆρξ
ἐκείνου παράλιον, ἐπιτεμῶν δὲ τὴν κυκλοφορίαν τῆ
ἰθαγενεῖ τοῦ στόλου ἀνέμοις τε πομπίμοις καὶ χερσὶν
ἐπισπευδοῦσαις τὸν πλοῦν, ἦλθε, καὶ ἐνεφορήθη
καὶ αὐτὸς τοῦ τῶν ὀμιλιῶν νέκταρος, τῆς ἐν δια-
λέξει ἀμβροσίας, τῆς λοιπῆς βασιλικῆς γλυκύτη-
τος. Ἐπειράθη καὶ τῆς ἀνδρικήας ῥωμαλεότητος, ὅσα
γε εἰκὸς ἐν εἰρήνῃ βαθεῖα στρατιώτην βριαρὸν ἐπι-
δείξασθαι, ἐν ἵπασιας γυμναστικαῖς ταῖς τε ἄλ-
λαις, καὶ ὅσα τοὺς θῆρας βίπτουσι τοὺς ὄρειδάτας,
τοὺς πελωρίους· οἱ μὴ συχοὶ πίπτοντες τὸ παροι-
κούμενον ἐρημώσουσι. Καὶ θυμαλάας ἐκεῖνο, ἀπῆλθε
κῆρυξ τῆς βασιλικῆς κραταιότητος, καὶ οὕτω τὴν
ἰσχὺν ἐπολυπλασίασε, καὶ τοῦ περικύκλου πάντας
ἐχθροὺς ἐδειμάτωσε μαθόντας εὐμενῶς ἔχειν αὐτῶν
καὶ ταῦτα οἱ ἐξ Ἰσμαῆλ, τὴν μνήμην ἀνακινήσαντι

ιγ'. Θαῦμα δὲ μᾶλλον αὐτοῖς ἐπὶ θαύματι ἔσται,
ὅτι οὐ μόνον βῆξ ἐκεῖνος ἐκ νότου πεφοίτηκεν εἰς
ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἡμῶν ἑναγχος ἕτερος τοῖς βο-
ρείοις τῶν Παϊόνων μέρεσιν ἔσταλται, οὐδὲν ἐλάτ-
τους γῆς ἄρχων, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἀπειρόνος ἵνα
καὶ βασιλεῖς ἐφ' ἡμᾶς στέλλοιτο, τὸν ἐπὶ πάντων
ὀφόμενοι αὐτοκράτορα, καὶ τὸ κράτος αὐτοῖς ἐπι-

επραγισόμενοι, καὶ βασιλεῖς αὐθις ἀφ' ἡμῶν θερα-
πύειν ἐπιταττόμενοι· ὡς εἶναι τοὺς μὲν ἄλλους ἀρχη-
γοὺς ἐπὶ τοὺς ὅπ' αὐτοῖς, τὸν δὲ ἡμέτερον αὐτοκράτορα
βασιλείων βασιλέα καὶ παμβασιλέα ἐπ' ἐκείνους ὃ δὴ
μέγιστόν τε καὶ ἐξοχώτατον.

ιδ'. Ἀνέμνησα δὲ ἂν τοὺς ἐξ Ἰσμαήλ ἀκροατὰς,
καὶ ὄσους ἐτέρους βῆγας ἐκείνους ἢ καθ' ἡμᾶς εἶδε
πόλις αὕτη, τῶν σῶν προπεσόντας ποδῶν, εἰ μὴ πρὸς
ἀλαζονεῖαν τινα ἐμελλον αὐτοὶ ἐξογκώσεσθαι. Ναὶ
γὰρ οἱ τῶν Ἰταλῶν ἀρχηγοὶ ἐκείνοι, οὐκ ἀγαθὰ
φρονήσαντες, μέγала φρονεῖν δεδώκασιν καθ' ἑαυτῶν
τοὺς ἐχθροὺς· οἱ, μέχρι μὲν τὴν σὴν εἶχον χεῖρα
σανεφαπτομένην, καὶ φῶς αὐτοῖς ἐλπίδων ἀγαθῶν
ὅποια στυλῶν θειοτάτου πυρὸς αἰθριάζουσαν, καὶ ὃ
σὸς φόβος τοῖς ἐχθροῖς ἐνεσεῖετο ἐπαυγίζων ὡς νέφος
καὶ σκότος, τῆς τῶν διωκόντων ἐπίπροσθεν τιθέμε-
νος ὄψεως, ἤγοντο ἀνδρικῶς, καὶ εἰς ὁδὸν ἐχειραγω-
γούντο, καὶ διέβαινον ἀσφαλῶς. Ὅτε δὲ θαρβήσαν-
τες ἑαυτοῖς ἐμόνασαν, καὶ ὃ τοῦ φωτὸς στυλὸς οὐκ
ἦν, καὶ ἡ νεφέλη ἀπῆν, οὐκέτι πορευόμενοι ἐπο-
ρεύοντο, ἀλλὰ (τὸ ἐξῆς τῆς ψῆδης) ἐκλαῖον, καὶ (τὸ
ἀνάπαλιν τῆς ψῆδης) βαλλόμενοι πτώμασι κατεστρών-
νουντο, καὶ τῆς σῆς ἐξω σκέπησ γενόηνοι, αἰθριοὶ
τοῖς κακοῖς ἐξέκειντο, καὶ ἐχαλάζουνο τοῖς βέλεσι,
καὶ χύσειν αἱμάτων καταβρέόμενοι παρεσύραντο,
περίεδόν τινα δυστυχή ταύτην οὐκ ἐξ ἄλλοτρῶν,
ἀλλὰ προσγενῆ δυσπραγήσαντες· ἥτις ποτὲ τοῖς προ-
γόνοις Ἰταλοῖς συνέπεσεν ὅτε τὸ κράτος τῆς Ῥωμαίων
ἐζώννυτο γῆς τὸ θαῦμα τῶν βασιλείων, ὃ μέγας
Ἀλέξιος.

ιε'. Ἀλλὰ τί μοι πρὸς τὸ τοῦ Ἀλεξίου ὄνομα τὰς
ἀκοὰς παραβάλλεις, ὧ πορφύρας βλαστὲ, ὀξείαν
ἀκοὴν ἀνιστῶν πρὸς τὴν βασιλικὴν ταύτην φωνήν,
καὶ τῷ γνωρίμῳ χαίρων τῆς κλήσεως; Χαῖρε μὲν
καὶ τούτῳ τῷ τε ὀνόματι τῷ τε πράγματι, καὶ εἰς
παππῶν ὁμοιότητα σεαυτὸν ἀναβίβαζε· τὸ δὲ πᾶν,
ἐξεικονίζου πρὸς τὰς τοῦ βασιλέως πατρὸς ἀρετάς.
Γλυκὺς ὃ μέγας ἐκαίνος Ἀλέξιος, καὶ ζήλου ἄξιος.
Χαρίτων πλήρης ὃ αἰδίδιμος πάππος, ὃ ἐν βασιλεύσει
περικλυτός, καὶ οἷς ζηλοῦσθαι τοῖς θείλοισι τυποῦ-
σθαι πρὸς βασιλείας ἀκριβείαν. Ἄλλ' ὃ πατήρ ἄκρα
γλυκύτερη χάρις αὐτόχρημα. Τί γοῦν σοὶ καὶ ἀνα-
τρέχειν εἰς τὰ παλαιὰ, ἔνθα πρὸς μίμησιν τὸ νεώτα-
τον ἀγαθὸν αὐταρκές καὶ πολυσύγκρατον, ἐκαίνους
τε θάλλον τοῖς ἐκ πατέρων ὅσα καὶ κληρονομίαις
καλαῖς, προσεπιπλουτοῦν δὲ καὶ τὰ οἴκοθεν; Ἄλλὰ
πρὸς σὲ μὲν, ὧ πορφύρας αὐγασμα, ἰδιάζον αὐτίκα
μάλα ἔσται μοι τὸ προσφώνημα. Οὐκέτι γὰρ σε τὸ τοῦ
Θεοῦ μέγα ἔργον ἐν παρέργῳ λόγῳ θήσομαι.

ις'. Ἐγὼ δὲ, ὅπερ ἔλεγον, οὐκ ἂν τοῖς ἐξ Ἰσμαήλ
ἐκείνα εἰς ἀκοὴν ὠτίου ἀγάγοιμι, εὐλαβοῦμενος, μὴ
καὶ τὰς ὀφρῦς ἐπ' ἐκείνοις μεταωρίσω αὐτοῖς.
Ἀναμνήσω δὲ, ὅπως ὃ παρ' αὐτοῖς μέγα φέρων
ὄνομα τὸ σουλτανικὸν (δότε γάρ μοι τὴν ἐγγχώριον
τοῖς ἀκροατέροις φωνήν) εἰς ἡμᾶς καὶ αὐτὸς διέβη,
καὶ εἶδεν αὐτὸν ἢ Κωνσταντίνου πρέσβυν ὑπὲρ ἑαυ-
τοῦ, καταλλαγὰς ἐκ τοῦ τῆς οἰκουμένης δεσπότητος
ποτινῶμενον, καὶ τὸ καλὸν αὐτὸν ἑαυτῷ ἐπισπεύ-
δοντα, ἐκ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος γαληνότητος, καὶ οὐ
δι' ἐτέρου καταπραττόμενον. Καὶ τί γὰρ ἔδει ἄνδρα

A firmaturi potentiam, rursus reges a nobis consti-
tuendi, ita ut alii rectores illis subdantur, illo
vero imperatori nostro regum Regi omnibusque
dominanti obediant. Quod maximum et admodum
eximium.

14. Jam in memoriam revocabo quot Ismaelitas
audientes, quot alios regulos nostra vidit civitas
ad tuos pedes provolutos, nisi et ipsi quadam intu-
merent arrogantia. Etenim illi Italorum duces, non
bona cogitantes sese inimicos animis elatos exhibu-
erunt; qui quandiu tuam conjunctam habuerunt
dexteram et lucem spei bonæ ad instar columnæ
ignis divinissimi serenantem, metusque tui ini-
micos commovit irruens tanquam, nubes et caligo
ante faciem persequentium objecta, fortiter proce-
debant, et in viam introducebantur, transibantque
securi. Sed quando sibimetipsis confisi soli fue-
runt relictii, nec jam erat lucis columna, aberatque
nubes, procedentes non procedebant, sed usque
ad finem lugebant; revertentes autem casibus
jactati eversi sunt, tuoque orbatii præsidio, malis
jacebant obnoxii, telisque quasi grandine percussi
et multo profuso sanguine repelluntur; quam
calamitatum periodum non ab alienis, sed a suis
passi sunt, non secus ac olim prænavis acciderat
Italii, quando terræ Romanorum robur, regum
miraculum, accinotus est armis magnus Alexius.

15. Sed quid mihi ad istud Alexii nomen au-
res patefacis, filii purpuræ, arrectam præbens au-
rem ad hanc regiam vocem, et noto gaudens cog-
nomine? Sed gaude et de re et de nomine isto
et ad avi similitudinem temetipsum erige, uno
verbo, imaginem patris regii virtutum in te inge-
nera. Gratus ille Alexius magnus, et invidia dignus.
Gratiarum plenus, valde venerandus avus et talis cui
æmulentur, ut regum celeberrimo, qui volunt infor-
mari secundum dignitatis regis perfectionem. Pa-
ter vero summa suavitas, seu potius ipsa gratia.
Sed quare ad antiqua refugio, dum hic adest novis-
simum bonum valde eximium et potentissimum,
paternis, quasi speciosis hæreditatibus, florens
virtutibus, quibus abundat familia? Verum ad
te, o splendor purpuræ, proprie spectat mea oratio.
Non enim te, Dei magnum opus, secundo sermonis
ponam loco.

16. Ego vero, sicut jam dixi, ista non proferam
ad aures Ismaelitarum ut non de se ipsis superci-
lium erigant. In memoriam autem revocabo quomodo
apud nos magnum ferens nomen sultan (date
enim mihi vocem audientibus accommodatam) ad
nos ipse quoque transivit, et vidit eum Constantini
civitas pro se legatione fungentem, pactumque a
domino terræ humiliter deprecantem, et sui ipsius
felicitem ab imperatoris serenitate exoptantem,
nec per alium eam exquirentem. Utquid enim vir
sapiens regiam suavitatem alienis labiis gustaret?

Quibus ad mentem illorum revocatis, ego confundam barbaros humiliata eorum superbia, cum ita illustres agis triumphos, o imperator, adversus illos, virosque bellorum amioissimos tui solius metu coerces qui in plateis gloriabantur, et quod nemo usque ad præsentem generationem in maximis bellis fecerat, tu facilius patrastis et, ut ita dicam, sine labore.

17. Facilius dixi et sine labore, universitatis rerum oblitus. Primum laborasti; sæpe bellasti; pro nobis dimicasti; onustæ fuerunt armis manus. Pro nobis fuisti saucius; hostes sauciasti ita ut eos numerari nequaquam sit possibile. Vidit te sudorum flumen in ipso jucundius ablutum, quam Cydnus mersum in ipso Alexandrum. Ex adverso, corruentes in servitutem redegisti; nullus hostis, nullus bellator quem tu non subjeceris. Propterea omnes coram te etiam ante congressum procedunt; (ut quid enim dimicent, cum nihil illos nisi interitus maneat?) et se tuæ subdunt dominationi, seque triumphali tuo currui alligant. Et propter quid aliud tot clari principes per omnem terram dispersi ad nos pergunt continuo, et nobiscum vivere satagunt, quorum non est labium unum, unaque lingua, sed prudenti concordia meditantæ, et inter se deliberantes probeque scientes, quem dominum post Deum unum solumque sibi eligent, ita semetipsos illustribus triumphis præbentes divinæque tuæ super omnes victoriæ testimonium exhibentes.

18. Absit ut illum Neeman hic taceam qui alibi claros mihi suppeditavit sermones, qui etsi procul distaret quasi proximus oculos meos astrinxit, vir non staturæ quam natura viris impertit, sed in magnitudinem elatus et aspectu conspicuus, prius quidem ad animum virilem exercitans, et oblationis non ignarus et ad certamen exsultans, mox autem de bono tum metu tum vulneribus edoctus, et nunc ipse quoque ad triumphum concurrens. Prius servus fugitivus, dominique ex conspectu abditus nunc mallet malum omne perpeti quam visu illius orbari. Equidem currit ut principem videat, quasi a tenebris ad solem, et benigne suscipitur, intratque gaudium domini sui. Cui prius non fas erat terram patriam conculcare, nunc vadit per reginam urbium gaudens eo quod desiderata imperatoris facie fruatur, suæque servitutis non alium, sed semetipsum vere sponso-rem testis exhibet. Percurrit oculis varia illa ornata quæ præclara tua exprimunt facinora, quæ pictorum manus ad memoriam elahoraverunt, tum aliorum gesta, tum semetipsum gentem in qua degebat ad incrementum stimulantem, hic armatum et equitem, alibi ensem manu strigentem, sæpius exercitum loco manifesto disponentem copiasque constituentem, et denique devictum asperamque planitiem fuga conculcantem,

Α νουνεχῆ βασιλικῆς γλυκύτητος ἀλλοτριῶς χειρὶ γεύεσθαι; Ταῦτα εἰς μνήμην ἐκαίνοις ἀνακινῆς ἐγὼ καταιδέσω τοὺς βαρβάρους, καταβαλὼν τῆ ὄφρυν αὐτοῖς, εἰ οὐτῶ λαμπροὺς ἄγεις θριαμβοῦς, ὡ βασιλεῦ, κατ' αὐτῶν, καὶ τοὺς ἦν ὅτε πολυμωπῆτους φόβῳ καὶ μόνῃ προάγεις ἐπ' ἀγορᾶς καὶ ἐκ τῶν πομπεύοντας· καὶ ὁ μηδεὶς πῶ μὲχρι καὶ γὰρ ταύτης πολέμοις μεγίστοις καταπράξατο, αὐτὸς ἦν οὕτω κατορθοῖς καὶ ὡς εἰπεῖν ἀπονώτατα.

17. Ἀλλὰ τὸ δῆποτε τοῦτο τὸ μέρος βῆρον ἦν καὶ ἀπονον, τῆς τῶν πραγμάτων ὀλότητος ἐλατῆ-
μενος. Ἐπὶ ὤνησας τὰ πρῶτα. Ἐξεστρατεύσου σὴν ἐ-
"Ἡθλησας δι' ἡμᾶς. Ἐτρίβησάν σου τοῖς ἐκλοῖς εἰ
χειρῆς. Ἐτραυματίσθης ὑπὲρ ἡμῶν. Ἐτραυματίσας
τοὺς ἐχθροὺς, ὅσα οὐδὲ εἰς ἀριθμὸν πεσεῖν δύναται.
Ἐτὶ σε τῶν ἰδρώτων ποταμὸς ἀποδυσόμενον εἰς εἰ-
τὸν ἡδύτερον ἤπερ ὁ Κύνδος κολουθῶντα δι' αὐτοῦ
τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐδουλώσου τοὺς ἀντικείμενους.
Παρεστήσω πάντα ἐχθρὸν, πάντα πολέμιον. Καὶ διὰ
ταῦτα πάντες καὶ πρὸ πείρας προορίπτονται σοι,
(τί γὰρ ἂν καὶ μάχοιντο, ἔνθα μὴ οὐκ ἔστιν ἐκί-
νους πεσεῖν;) καὶ τῆς δεσποτείας σου γίνονται, καὶ
θριαμβεύουσιν ἑαυτοῦς. Ἡ τί ποτε ἄλλο παθόντα
οἱ πανταχοῦ γῆς διεσπαρμένοι περίκλυτοι ἀρχηγοὶ
ἀεὶ στέλλονται παρ' ἡμᾶς, καὶ τὰς ἑαυτῶν διασπα-
ρὰς ἐνταῦθα συνάγουσι, χεῖλος μὲν ὄντας οὐκ ἔν,
οὐδὲ γλῶσσα μία, συμπνοία δὲ νοερεῖ ταυτὸν ἐνω-
οῦντες καὶ φρονουῦντες ἀλλήλοισι, καὶ εἰδότες, τίνα
δεσπότην μετὰ θεὸν ἕνα καὶ μόνον ἐπιγράφονται,
καὶ οὕτω λαμπροῖς θριαμβοῖς ἑαυτοῦς διδόντας, καὶ
τὴν κατὰ πάντων καὶ ἔνθεον νίκην σοι ἐπιμαρτυροῦ-
μενοι;

18. Οὐκ ἂν οὐδὲ τὸν Νεεμᾶν ἐνταῦθα σιγήσομαι,
ὅς ἄλλοτε μὲν λόγους μοι ἐχορήγησε λαμπροῦς, ἔπι-
πος ὢν, οὐ πρὸ μακροῦ δὲ καὶ τὴν θέαν μοι πρὸς
θάμβος ἐφείλετο· ἀνὴρ οὐ τῶν πῆχων, ἄς ἡ φύσις
τοῖς ἀνδράσι μετρεῖ, ἀλλ' ἐξηρμένος εἰς μέγα, καὶ
τὴν θέαν περιβλεπτός· τὰ μὲν πρὸ τούτου μελετή-
σας ἀνδρῆζεσθαι, καὶ μαθῶν ἀνθίστασθαι, καὶ
ἀνασκιρτήσας εἰς πόλεμον· ταχὺ δὲ μεταδιδάχθεις
τὸ καλὸν, τὰ μὲν φόβοις, τὰ δὲ πλείω τραύμασι,
καὶ νῦν καὶ αὐτὸς εἰς θριαμβὸν συντελών. Καὶ ὁ
πρὶν φυγὰς δούλος, καὶ τὸν δεσπότην κρυπτόμενος,
νῦν ἔλοιτο ἂν παθεῖν ἅπαν δεινὸν, ἢ τῆς θέας τού-
του στέρεσθαι. Ἀμέλει καὶ τρέχει τὸν βασιλεῖα πα-
θεῖν. ὡς ἂν καὶ τις ἐκ σκότους εἰς ἥλιον, καὶ πρὸ
λαμβάνεται μετὰ πραότητος, καὶ εἰσέρχεται εἰς
τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Καὶ ὁ πρὶν μηδὲ συ-
ῆθη γῆν πατεῖν ἐν ἀσφαλεῖ συγχωρούμενος ἐπι-
προσβαίνει τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, χαίρων, ἐφ' οἷς
τῆς ποθομένης βασιλικῆς ὕψους γίνεται, καὶ τῆς
αὐτοῦ δουλείας οὐκ ἀφ' ἑστίας, ἀλλ' ὡς ἀλη-
θῶς ἐχέγγυος αὐτῆς μάρτυς παρίσταται. Περιφέρει
τῇ θεῷ καὶ ποικίλα ἐκείνα, ὅσα τὰς οὐκ
ἀριστείας ἰνδάλλουσι, ὅσα ζωγράφων χεῖρες εἰς
μνήμην δαιδάλλουσι, τὰ τε ἄλλα, καὶ τὰ καθ' ἑα-
τὸν, ὅτε μὲν ἐραθίζοντα τὸ περὶ αὐτὸν ἔθνος εἰς
ἐπανάστασιν, ἀλλοθι δὲ ὀπλίτην, ἱππότην, ἐτέρωθεν
δὲ τὴν χεῖρα ξίφους ἄψασθαι πλησιάζοντα, πολλα-

χαῦ δὲ καὶ στρατὸν ἐξ ἐμφανοῦς τάττοντα, καὶ λόχους καθίζοντα, καὶ τέλεισι νικώμενον, καὶ φυγῆς ἐπιπλῶντα τὴν τε πεδιάδα, καὶ ὄση ἀπόκροτος, καὶ ἐπὶ πᾶσι δουλούμενον. Καὶ ταῦτα γεγραμμένα θεώμενος ἐπινεύει πᾶσι, καὶ ὁμολογεῖ τῇ πανηγύρει τῆς ὄψεως. Ἐν ἐκείνῳ τοῦ ζωγράφου μέμφεται, ὅτι μὴ πανταχοῦ δούλον αὐτὸν ἐπικαλεῖ τοῖς τῶν τροπαίων τμήμασι, μὴδὲ τῇ τοῦ Νεεμᾶν προσρήσει δι' ὄλου καὶ ὁ δούλος ὄνομα ἐπιγέγραπται. Ὡ ἀνδρίας βασιλικῆς, δι' ἧς ἔθνος καὶ τοῦτο μέγα καὶ ἐθνάρχης ἐκαῖνος λαμπρὸς εἰς τόσον τεταπεινῶται, καὶ εἰς δουλείαν πεπάτακται. Ὡ πραότητος αὔθις, δι' ἧς οὔτε τὰ πάλαι πτώματα ὑφορῶνται οἱ βάρβαροι, οὔτε τὰ τραύματα, ποσὶ δὲ ὄλοις εἰς τὸν γαληνότατον δεσπότην τρέχουσι. Μάλιστα μενοῦν ὧ ἐλέους καὶ εὐεργεσιῶν, ἃς ἀντισταθμώμενοι τοῖς παθήμασι γίνονται τοῦ καλλίονος, καὶ βίου κινδυνώδους προτίθενται τὸ ἀκίνδυνον εὐγλωμον, καὶ κρίνουσιν εἰς ἧπερ μάλιστα ἐπιτρίβεισθαι, ὅσῳ καὶ τὸ τῆς εὐεργεσίας καλὸν τῶν ἐκ πληγῆς δυσχερῶν ἰλαρώτερον.

θ'. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις σύμφυλα μυρία μὲν τῷ πλήθει τῷ τε μεγαλείῳ ἐξηρμένα εἰς μέγιστον καὶ αὐτὸς μὲν ἀνακράζομαι, (πῶς γὰρ οὐ;) ὁ μὴ λάλος ἐν τοῖς τοιούτοις εἶναι μὴ εἰδῶς, καὶ ὅσοι δὲ τοῦ περὶ ἐμὲ λόχους γίνονται. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτοὶ μὴ οὐ συλλαλεῖν ἡμῖν ἀνέξονται, οὐ διὰ μόνον τὸ ἐξ ἡμῶν σύνθημα, Πνεύματος δὲ θείου καὶ μάλιστα συνεπηχοῦντος καὶ τὴν φωνὴν ἀναβάλλοντος εἰς ἐμμέλειαν. Ἐπρεπε δὲ ὄντως ἐνεργείας τῆς ἐκείθεν πεπλησθαι ξύμπαντας, καὶ γλώσσας διανενομηθῆσαι πῦρ λόγου πνεούσας ὡς ἂν, ὥσπερ τῶν σῶν κατορθωμάτων ἢ οἰκουμένη πεπληρωται, οὕτω καὶ τῶν κηρυκτόντων τὰ σά, καὶ οὐδὲν ἤττον ἧπερ τὰ τρόπαια, φθάνοι πανταχοῦ γῆς καὶ τὰ τῶν τροπαίων διακηρυκόμενα, καὶ ἡ σύμπασα γῆ τῆς σῆς πληροῖτο καθάπερ συνέσεως, οὕτω καὶ τῆς αἰνέσεως.

κ'. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἀμφὶ τούτοιςιν εὖ σχήσει, καὶ ὡς ὁ λόγος διευτύσαστο. Ἐγὼ δὲ, ὅτι μεμétrηται ὁ καιρὸς εἰς στενὸν καὶ συντέτμηται, σπουδῆς ἐτέρας θέλω γενέσθαι, εἴ πως βραχὺ τι χρόνου ἐπιμετρηθὲν ἐνδαψιλευθεῖ μοι. Καὶ ὅτι ἐφέλκεται μοι τὸ ἀκροατήριον ὁ Ἰορδάνης εἰς ἑαυτὸν, καὶ οἶον παρασύρων ἐφέλκει, καὶ πάντες ἐκείνου γίνονται, μηχανώματι τι σεμνόν, δι' οὗ ἐπ' ὀλίγον κατάσχω τὸν σύλλογον. Ἀντισταθμῶμαι τοίνυν τῷ καλῷ ἐκείνῳ καὶ βασιλικῷ ὕδατι καλὸν ἕτερον ὅμοιον, καὶ τούτῳ δεξιῶσομαι τὴν πανήγυριν. Οἱ δὲ ἀκροαταί, οὕτω μεγάλῳ καὶ τούτῳ περιτυχόντες πράγματι, καὶ κερδαλέα συμφρονήσαντες, καὶ μαθόντες, ὡς διπλασιάζεται αὐτοῖς τὸ καλὸν, ἀναμενοῦσιν τέως· εἴτα δὴ καὶ τοῦ λοιποῦ γίνωνται ἀγαθοῦ.

κα'. Προβάλλομαι τοίνυν ὑμῖν, ὧ παρόντες ἀκούοντες, μύρον βασιλικὸν τίμιον, καὶ ἀξιῶ, τούτου μετεσχῆκότας, εἴτα δὴ καὶ τοῦ Ἰορδάνου γενήσεσθαι. Ἐπεὶ καὶ ἄμφω ταῦτα, πολλοῦ τιμώμενα, εἰς ἀγιασμὸν συντελοῦντα, τὸ τοῦ Ἰορδάνου τε ρεῖθρον, καὶ τὸ μύρον τῆς κῶν δεξιῶσεως. Οὐδὲ ἀποκλύσεται πρὸ δευτέρου τῷ προτέρῳ, ὅτι μὴδὲ τῆς ἐπιπολῆς

A eumque post omnia in servitutem redactum. Quæ depicta intuitus omnibus annuit, totamque approbat effigiem. Illud vero unum pictoris vituperat, quia eum servum nullibi in omnibus tropæorum partibus nominat, minimeque in orationibus Neeman servi nomen inscribitur. O regalis animus per quem magna gens illa ejusque celebris princeps ita deprimuntur et in servitutem adducuntur! O regalis benignitas per quam nec veteres suas clades respiciunt barbari, nec vulnera, sed citato cursu ad dominum benignum appropierant! Sed præsertim, o misericordia et beneficentia quibus ærumnas compensantes meliori sorte potiuntur vitæque discriminibus refertæ securam præferunt concordiam, et merito judicant melius esse domini manus tangere quam flagellis conteri, ita ut beneficentiæ bonum longe superet malum exitii.

B ὄρθον, κρεῖττον εἶναι δεσπότην χερσὶ καταψᾶσθαι, ὅσῳ καὶ τὸ τῆς εὐεργεσίας καλὸν τῶν ἐκ πληγῆς δυσχερῶν ἰλαρώτερον.

19. Ista et istis consentanea sexcenta tam multitudine quam magnitudine ad summum elata ego quidem recanto, (nam quomodo non recantem?) mutus in istis esse nesciens, et quotquot sorte mea potiuntur. Equidem ipsi quoque mecum non loqui non poterunt non tantum propter mandatum nostrum, sed in primis divino Spiritu consonante necnon in concordiam vocem accommodante. Decebat enim vires ex illa virtute repleri universas, et linguas illo sermonis igne æstare, ita ut, haud secus ac tuis egregiis terra gestis referta est, sic tua prædicantibus repletur, et non minus quam tropæa, per omnem orbem exeant tropæorum præconia, universaque tellus repletur sicut tua cognitione, ita et laude.

20. Sed ista me felicem diutius retinebunt quam proponebatur oratio. Ego vero, quia mihi tempus breve mensuratum fuit et exiguum, aliis studere volo, si forte angustum temporis spatium mihi admensum tributumque fuerit. Et quia mihi audientes ad se attrahit Jordanis et quasi seducens astringit, omnesque ad eum currunt, molliar quid augustum, quo aliquandiu cœtum contineam. Opponamus ergo speciosæ illi regiæque undæ speciosam aliam aquam similem, et ita concilium occupemus. Auditores vero sic magno assistentes negotio et utiliter opinati discentesque sibi duplicari bonum, tamdiu permanebunt; post hæc reliquo bono potiantur.

21. Præmitto ergo vobis, o auditores hic præsentés, unguentum regale pretiosum, et iudicio hujus participes postea Jordane esse fruituros. Sancta ambo ista, et magni pendenda, in sanctificationem conspirantia, tum Jordanis fluvius, tum unguentum præsentis acceptionis. Priori posterius non delebitur, quia non exteriora tantum

tangit, sed et in animam penetrat. Ego vero jure A censeo me aliquid hujus unguenti feliciter habere, necnon a domo bonum mihi adesse, quoniam mihi ante manus magnum unguenti alabastrum. O nos beatos, sapientissimi auditores, nam myroblytam excogitastis quem Deus optime compositum in odorem suavitatis largitus est; omnibus appetibile, et (prout ait quidam) omnino amabile nomen quod ipse singulariter diligo, veneratus quidem manus illas victoris imperatoris, cui super omnia bona ornatus eximius, scilicet populus factus est opus victoriæ; veneratus autem eum qui istam imperatori victoriam suppeditavit, ipsam ferens in suiipsius nomine quod potest actu perficere, quod mente concipiens quilibet sanctificatur. in ore ferens melle repletur, vel solummodo pronuntians magnam protulit victoriam. Ex victoribus quidam exercituum duces cognomen acceperunt, hoc quidem magnam auguratur victoriam, illo bona significatur exercitus præfectio; magnum autem Nicolaum inani nomine vocandum esse, certe nemo est qui dicat.

22. Da ergo mihi, divinissime imperator, cujus aromatum phialæ, genæ scilicet nardi spiritus, unguentis adungi cætus hujus antistitem, unguentis, inquam, non quidem guttatim stillantibus qualia Arabum viri in istis solertes ex calamis colligunt, sed tuis, vel quasi dicerem, divinis unguentis quibus tuis unctus tua adire dignus fiam, quando consecratus tuum suscitabo eximium, vereque fidele, cœleste et pretiosissimum unguentum, quo jam moto, si oportet me isti unguento immiscere quid externæ suavitatis, in terram et cælum diffundetur odor; in cælum quidem per altas in theologia notiones donaque inde emissa a Deo a quo omne donum perfectum; terram vero, quoniam ad nos perferetur et in omnes terræ diffundetur fines. Omnis enim anima tum ea quæ Græcis ministrat linguis quam barbarorum Dei non ignarorum, percepit hanc tuam suavitatem quam promiserunt scripturarum prata, quam egregia imperatoris natura collegit, et spiritus pondere æstimavit adjuvante magno patrefamilias optimoque horum rectore Deo, sapiens vero temperavit opifex, quo simul perfecta sunt omnia, et patris flamma in unam conjunxit temperiem, et in divinam commiscuit suavitatem, quæ multi- D formis vereque multis composita unum est in theologia (illo sapientiæ flore), unum in contemplatione divinorum, unum in eis quæ naturam moresque spectant, unum, quid multa? in eis quæ de Deo fas est scrutari; quæ adhuc firmiter animæ inscripta non talis est ut deleatur aut lituram patiat, neque potest diffluere, nec in pertusum Danaidum dolium delabi, verum in corde imprimitur ad instar tabularum Deo inscriptarum; quæ a terra quidem ad humanæ naturæ constitutionem accommodatur, cœlitis autem Dei digito disponitur inscripta, ita ut propterea anima tua

μόνης γίνεται, ἀλλὰ καὶ εἰς ψυχὴν παραδύεται. Δοκῶ δὲ μοι καὶ πάνυ τι προσηκόντως ἔχειν μύρου καὶ αὐτὸς δεξιώσεσι, καὶ ἀφ' ἐστίας εἶναι μοι τὸ καλὸν, ὅτι μοι καὶ πρὸ χειρῶν ἤδη τὸ μέγα τοῦ μύρου ἀλάστρον. Καὶ εὖ γε ἡμῖν, σοφώτατον ἀπορατήριον, ὅτι τὸν μυροβλύτην ἐνενοήσασθε, ὃν θεὸς τοῖς πένησιν εἰς ὁσμὴν καταρτίσας εὐωδίας ἰσχυρὸν ἐπέφρασε· τὸ πᾶσι ποθεινὸν καὶ (καθὰ τις ἔφη) παμφίλητον ὄνομα, ὃ καὶ αὐτὸς ὑπερβαλλόντως φιλῶ, σεβαζόμενος μὲν τὰς χεῖρας ταύτας ναυτοῦ βασιλέως, ὅπερ ἐφ' ἅπασιν ἀγαθοῖς κόσμος ἄπει, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, λαὸς νίκης ἔργον γίνεται· σεβαζόμενος δὲ καὶ τὸν ταμίαν τῆς νίκης ταύτης τῷ βασιλεῖ, καὶ ταύτην ἐν ἑαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα φέροντα, καὶ διανέμειν εἰς πρᾶγμα δυνάμενον, ὃ καὶ εἰς τοῦν λαβῶν τις ἠγίασται, καὶ διὰ στόματος ἐνεργῶν, μέλιτος πέπλησται, καὶ μόνον μὲν ἐκφωνήσας νίκην μεγάλην προήνεγκεν. Ἐνίκων μὲν τινες, καὶ ἠγασίστρατοι ἀναφωνηθέντες, ὃ μὲν οἰωνὸς ἐτέθη νίκης μεγάλης, ὃ δὲ ἀγαθὴν ἐσημάνειν ἡγεμονίαν στρατοῦ· ὃ δὲ μέγας Νικόλαος εἰς ἀσύμβολον ὄνομα λαληθήσεται, οὐκ ἂν εἴποι τις.

κβ'. Δὸς δὲ μοι, θεοῦ βασιλεῦ, οὐ φιάλαι ἀρωμάτων, αἱ σιαγόνες δηλαδὴ τῶν τοῦ πνεύματος, μύροις δεξιώσασθαι τὸν κορυφαῖον τῆσδε τῆς πανηγύρεως· καὶ τοῦτοις οὐτε στακτοῖς, οὐτε ὁποῖα ἐξ Ἀράβων καρφολογεῖται τοῖς περὶ ταῦτα δεινοῖς, ἀλλὰ τοῖς σοῖς, εἰπεῖν δὲ ἴσον τοῖς ἐκ Θεοῦ, ἵνα ἐκ τῶν σῶν τὰ σὰ προσάγωμαι δικαιοσύνην, ὡς τὸ καλὸν δοιόμενος ἀνακινήσω σου τὸ ὄνομα πιστικὸν μύρον, τὸ οὐράνιον, τὸ πολυτίμητον· οὐ κινουμένου, εἴ χρῆ με τῷ μύρῳ τούτῳ συνεισαγαγεῖν τι καὶ τῆς ἔξω μυρεψικῆς, ἐς γαῖαν τε καὶ οὐρανὸν ἔκτε· αὐτῆ· οὐρανὸν δὲ, διὰ τὸ ἐν θεολογίᾳ ὕψος καὶ τὸ θεόπεπτον ἐκείθεν, ὅθεν καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον· γῆν δὲ τὸ εἰς ἡμᾶς διαπέμπεσθαι, καὶ περὶ τὰ τῆς γῆς διαδίδοσθαι πέριστα. Πῆσα γὰρ ψυχὴ, ὅση τε δισκονεῖται γλώσσαις Ἑλληνικαῖς, καὶ ὅση δὲ Θεοῦ ἐπιγνώμων βάρβαρος, ἡσθετό σου τῆς εὐωδίας ταύτης, ἣν λειμῶνες μὲν γραφῶν προεβάλλοντο, φύσις βασιλικὴ ἀκροφυῆς συνελέξατο, καὶ σταθμῷ πνεύματος διευκρίνησεν ὑπὸ τῷ μεγάλῳ οικοδοσπότη καὶ τῶν τοιούτων ἐπιστημονάρχῃ θεῷ ἐργαστήριον δὲ νοερὸν πάνθ' ὁμοῦ ἀγαθὸν συναίρασε, καὶ πετρὸς ζέσει εἰς ἐν κρᾶμα συνέτηξε, καὶ πρὸς εὐωδίαν Θεοῦ συνέπεψε· καὶ ταύτην πολυειδή καὶ ἀληθῶς πολυσύνθετον, ἐν τῇ θεολογίᾳ (τῇ τῆς σοφίας ἀνθει), ἐν τῇ τῶν θείων θεωρίᾳ, ἐν τῇ τοῖς περὶ φύσιν καὶ ἦθος, καὶ ὄλεως τοῖς περὶ γῶσιν τῶν θείων, καὶ ὅσα κατ' ἀνθρώπων· καὶ ταύτην ἐγγεγραμμένην εἰς ἀσφαλὸς τῆ ψυχῆ, καὶ οἶαν μὴ ἂν ἀπογραφῆ· ναί ποτε καὶ παθεῖν οἶον ἀπάλειψιν· οὐδὲ εἰσρηγῆ· μὲν ταχὺ, ἀποβῆναι δὲ λαθοῦσαν αὐθις εἰς πῆσον Δαναίδων ἀντλούμενον, ἀλλ' ἐντυπωθῆναι τῇ καρδίᾳ εἰς πλάκα θεόγλυφον· ἐκ γῆς μὲν διηρητισμένη τῇ κατ' ἀνθρώπων πλάσει τῆς φύσεως, δακτύλῳ δὲ Θεοῦ κατηρητισμένην εἰς μνήμης ἐντύπωσιν· ὡς εἶναι σοὶ διὰ ταῦτα τὴν ψυχὴν καὶ κίβωτον θεοκρότητον, οὐ μόνον διὰ τὸ μάνα, τὸν γλυκὺν τροφῆα πάσῃ

σαρκός θεῶν, τὸν ἐμπεριπατοῦντα καὶ ἐνοικοῦντά σοι διὰ τε τὸ μάννα, στάμνον τὴν τιμίαν, ἣν χρυσός ἀκίβδηλος συνεκρότησε, τὴν ἐν σοὶ γνῶσιν περὶ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν θεῶν καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς· τὴν ἀκίβδηλον, τὴν σιλβουσαν, τὴν ἠλιῶσαν, τὴν κκαθαρισμένην ἐπταπλασίως τοῖς θεοῖς ἐπταριθμοῖς χαρίσμασιν· ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς θεοτυπώτους πλάκας, ἃς καὶ αὐτὰς ἔνδον ἢ σὴ κιβωτὸς ἐμπεριεληφε, γνῶσιν οὖσας καὶ αὐτὰς τῶν ὄσων μετὰ Θεόν, ὅποια δὴ τινὰ τὰ περὶ ἡμᾶς, καὶ οἷς ἢ τῶν περιγεῖων κληῖσις ἀποκεκλήρωται. Ἄ καὶ αὐτὸς δάκτυλος Θεοῦ τυπώσας εἰς ἀκριβεῖς καὶ εὐδιάθροτον σοι ἐναπέθετο, εὖ μάλα διευκρινούντι καὶ τὰς τούτων φύσεις καὶ εἰς νοῦν αὐτὸν ἀληθείας ἐν ἅπασιν βᾶπτοντι, καὶ τὴν θαυμασιότητα τῶν τοῦ Θεοῦ ἔργων οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ κατὰ τὸν Δαβὶδ σφόδρα γινώσκοντι· ὅθεν αἱ πλάκας αὐταί, ὡς μὲν περὶ φύσιν οὖσαι, καὶ μετὰ τὴν ἀνωτάτην θεολογίαν τεταγμέναι, καὶ ὑπόβασιν ἔχουσαι, καὶ πρὸς τὰ κάτω νεύουσαι, γηῆνης οἶον διαφαίνονται πλάσσωσας τῷ δὲ γε ἀδιαπτῶτι τῆς γνώσεως καὶ τῷ θεῷ τῆς θεωρίας Θεοῦ δακτύλῳ καταγράφεσθαι θεωροῦνται.

κγ'. Οὕτως ἐγὼ τὸ ἐν σοὶ μάννα κατανοῶ, οὕτω τὴν στάμνον, οὕτω τὸ ἐμπλοκον σέμνωμα· καὶ σε διὰ ταῦτα εἰς κιβωτὸν διαθήκης θέας, τῷ λόγῳ σκευσάμενος, τίθεμαι. Καὶ ἵνα τὸ πᾶν περιγράψαιμι νόημα ἐν στενῷ, καὶ εἰς βραχὺ σφίγμα κατακλίσω ταύτην τὴν κιβωτὸν· μαννοφορεῖ τὸν Θεόν, καὶ ὄσα θεϊοτάτα, ἐν γνώσει λαμπρῶ καὶ στεγανωτάτη, καὶ ὅταν ὑποβάλλει νοεῖν ὁ χρυσός, δι' οὗ φύσιν Θεοῦ πολλαχοῦ ἡμῖν ἐνοπρῖζει τὰ ἱεροπαράδοτα λόγια. Φέρει καὶ πλάκας τὴν λοιπὴν ἔνθεον γνῶσιν ἁπάντων τῶν ἐγκοσμίων καὶ περὶ ἡμᾶς· καὶ ταύτην οὐκ ἐν γραφῇ εὐεξαλείπτω καὶ ἐπιπολῆς ἐξαιρούσῃ, ἀλλ' ἐν στερεῶ καὶ εἰς βάθος ἐνδυομένη πολὺ. Οὕτω καὶ τὰ τε θεῖα, τὰ τε ἀνθρώπινα ἐμπεριεληφας· τὰ μὲν, ὡς ἐν χρυσοῦ στεγανώματι, τὰ δὲ, ὡς ἐν στερεμνίῳ καὶ μονίμῳ γλύμματι· ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, ἄμφω εἰς μνήμην, ἧς οὐκ οἶδε λήθη κατακαυχῆσασθαι.

κδ'. Ἦδη δὲ καὶ ἄλλως ἢ σὴ θεῖα κιβωτὸς αὕτη, ὁ νοῦς μάννα στέγει καὶ χρυσὸν καὶ πλάκας· οὐ μόνον τοὺς περὶ τῆς ἀνωτάτης Τριάδος λόγους, ἧς τύπος ὁ τῶν ἀποθέτων κειμηλίων τούτων τριάς, καὶ τὸ τοῦ μάννα οὐράνιον· ἀλλὰ καὶ τοὺς περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου καταβάσεως ἐφ' ἡμᾶς, σάρκα προσλαβόμενον τὴν ἐκ χοῦς, τὴν καθ' ἡμᾶς, ἐξω τοῦ ἀμαρτίας μολυσμὸν ἐπισύρεσθαι· οὗ σύμβολα ἢ τοῦ μάννα ὑπόθετον κατάβασιν, καὶ τὸ ἀρβύπαρον τοῦ χρυσοῦ, καὶ τῶν πλακῶν τὸ χοόπλαστον· οὗς δὲ ἑκατέρους λόγους, τοὺς τε περὶ Θεοῦ τοῦ ἐν Τριάδι προσκυνουμένου, τοὺς τε περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ ἐνὸς τῆς Τριάδος, τοῦ ἐν ὄστροκίνῳ σκευεῖ σαρκός, ἡμετέρου θησαυροῦ, οὕτω μὲν περιέπει καὶ φέρεις ταμειουσμένους ἀσφαλῶς ἐν ψυχῇ, ὡς οὐδ' ἂν οὐδαίς, οὐδὲ πᾶν περὶ τὰς τιμιωτέρας τῶν ὀλῶν ἐπτοημένος, ἐπαγρυπνήσει φυλακῇ θησαυροῦ· οὕτω δὲ

sit arca Deo exstructa, non tantum propter manna, jucundum nutritorem universæ carnis deum, qui in te per manna ambulans inhabitat, necnon propter pretiosum urceum quem composuit aurum misturæ expers, hoc est, cognitiones tuas tum de Deo, tum de divinis, de quæ eis quæ super nos versantur, cognitiones puras, claras, ardentes, septiformiter septenis charismatibus divinis expurgatas; sed etiam propter tabulas a Deo inscriptas quas interius arca tua continuit, quæ sunt notitia rerum Deo inferiorum, tam de nostris quam de cæteris terrestrium appellationem sortitis. Quæ ipse Dei digitus perfecte insculpta intimeque conjuncta tibi ingenuit optime judicatur, horumque naturas in mente omnibus veritatibus ornata insipienti, et mirabilia Dei opera non minus sed secundum David, penitus cognoscenti, unde istæ tabulæ utpote circa naturam versantes et post cælestem theologiam ordinatæ, paulo submissæ et de terrenis tractantes ad modum terrenæ impressionis apparent, sed propter ullius erroris immunitatem divino Dei contemplationis digito insculpta judicantur.

23. Ita ego in te manna mente concipio, ita urceum, ita augustas tabulas, et te propterea in arcam tabernaculi Dei verbo effingens pono. Utque totam in brevi circumscribam cogitationem, arcam illam in angusto amplexu abscondam; divinum fert manna seu quælibet divinissima in cognitione clara nulloque penetranda errore, qualem menti proponit aurum quo velut speculo Dei naturam ubique representant sanctissimæ nobis traditæ litteræ. Fert etiam tabulas, id est cæterorum divinam notitiam, omnium terrestrium necnon eorum quæ circa nos versantur; hæc autem notitia neo facile delenda nec leviter tantum scripta fuit, sed firmiter et admodum alte fuit insculpta. Ita tum divina tum humana mente concepisti, illa quidem velut in auro recondita, ista autem velut firmiter et permanenter insculpta, seu, ut sliter dicam, ambo in memoriam quæ oblivionem nescit indeliberiter inusta.

24. Jam alias dixi divinam arcam tuam, mentem, manna tegere et aurum et tabulas; non tantum cognitiones circa sublimissimam Trinitatem, cujus figura repositorum horum pretiosorum trinitas mannaque cælestis, sed etiam circa Dei Verbi ad nos descensum, carnem et limo assumentis, carnem nostræ similem, excepto peccato, ut sordes expurgaret; cujus symbola tum manna cælitus demissum, tum auri sinceritas, tum terrena tabularum plasticæ, quam utramque intelligentiam et circa Deum in Trinitate adoratum et circa Dei Verbum unum ex Trinitate, carnem ex lutosa materia factum, thesaurum nostrum, tanto studio colis et portas in anima tuto asservatam, ut nemo, etiam harum ex materiis maxime pretiosarum peritissimus, thesauri custodiæ melius invigilabit; necnon ita memoriter habes et

si oporteat, sine ullo errore, profers ut nemo facilius proprium nomen proferat. Ideo ita dolles magisque tristis propter insidiantes veritati, ut nullius magis quam tua affligatur anima.

25. Hæc quidem novit unusquisque nostrum, proclamant etiam lapides quos magnum excelsissimæ sapientiæ fert templum, tabulæ sanctæ quibus theologica tua innititur scientia; qui lapides candore fulgent, et inde veritatis ostendunt albedinem, rubroque splendore emicantes sanguinis colorem perspicue exponunt, sicque hostis perversissimi vulnera et ruborem manifestant. In istis lapidibus pura rutilant theologiæ dogmata, nec non dirigitur de incarnatione Verbi doctrina e rubro Virginis sanguine carnem sibi immaculatam contrahentis; quorum illa quidem lapis dilucide splendens, hæc autem substodit rubor sanguineum nitorem illuminans; ita ut, perinde ac olim purpurei sanguine digiti salutem nostram, ita et digitorum divina impressio, propter coloris similitudinem, clare nostrum præfigurabit salvatorem.

26. Talem ego te arcam conspicio, divinissime imperator, quam ducunt quidem boves, non secundum illam typicam, nec prout cernunt oculi, sed divinissimi boves, animas arantes apostoli, quibus primis jugum quo junguntur distantia, fuit impositum; quæ etiam ferunt sacerdotes, illi superius defunctorum patres, quibus imponens mentis tuæ firmitatem hostibus occurrens vertis adversarios nobis, novo Israel, electæ Dei hæreditati, et absolvis rectum fidei tramitem, illosque dignaris appropinquare, et te tangendum eis offers. Indigno enim te non licet tangere sicut typicam olim arcam; nec tamen fas est te velut illam in servilitatem redigere neque in extraneam auferre regionem. Verum tu inducis et ad Deum conducis alienos secundum fidem, duosque distantes in dominium Dei, et Dei ovile ovibus replens quos magnus quidem pastor Deus habebat, nondum autem in ejus ovile intraverant.

27. Pontifex divinissime et sapientissime, tu quoque manus in istam arcam misisti quando tonabat bellum spiritualis discussionis, quando duo exercitus utrinque ordinabantur, et arca fuit allata, et tu (ut dignum erat) eam ipse sustinuisti, et recte incedenti astitisti. Et suscitata sunt omnia, sapientiam Deo largiente imperatori super omnes ejus inimicus, prout alicubi canit David, et cecidit adversarius. Tunc etiam cum esses sapientiæ abyssus, ex singulari scientia res Dei simul loquebaris; in primis maximus imperator interpretationis fulgebat gratiis, seu præsertim (ut magis apte dicam) erat quasi os Dei: non tantum dignos fecit ex indignis secundum sacram Scripturam, sed etiam ori loquebatur sapientiam et meditationi cordis intelligentiam.

Ἀ μνημόνως ἔχεις, καὶ δεῖσαν προάγεις ἀδιακρίτως πὶ στόματος, ὡς οὐδ' ἂν τις οἰκεῖον ἂν προαίτη βραδίως ὄνομα. Οὕτω δὲ ποθεῖς καὶ ὑπερπονεῖς ἐβουλευομένων, ὡς οὐκ ἂν τις οὐδὲ ψυχῆς ὑπερβολῆ ἂν τῆς ἑαυτοῦ.

κα'. Καὶ ταῦτα οἶδε μὲν καὶ ἡμῶν ἕκαστος, ἐκκράζουσι δὲ καὶ οἱ λίθοι, οὓς τὸ μέγα τῆς ἀνωταύτης σοφίας φέρει ἀνάκτορον, αἱ ἱεραὶ πλάκες, αἷς τὰ πᾶσι θεολογήματα ἔγκεινται· οἳ δὲ λίθοι τῶν τε διαλαμπρῶν παμφανούσι, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας ἐντεῦθεν διαφανοῦσι πάλλευκον, καὶ κάλλει δὲ λάμποντες ἐρυθρῶν χροῖαν αἵματος παραυγάζονται, καὶ τὸν τραχηλίαν ἐντεῦθεν καὶ τὴν αἰσχύνην τοῦ ἀρχιερέως πολεμήτορος ὑπεμφανούσιν. Ἐν τοῦτοις τοῖς λίθοις καὶ τὸ τῆς θεολογίας καθαρὸν φωσφορεῖται, καὶ τὰ περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου ὀρθοτομεῖται, ἐκ ἐρυθρῶν αἵμάτων παρθενικῶν σάρκα ἑαυτῶν πηξάμενου ὑπεραγον, ὡς τὸ μὲν λίθος στίλβων εἰς φῶς, τὰ δ' ὑποφαίνει ἐρυθρότης ἄνθος αἱματηρὸν παραυγάζουσα· ὡς ἂν, ὡσπερ ποτὲ φοινίχθηντες αἱματι δάκτυλοι σωτηρίαν ἡμῶν, οὕτω καὶ νῦν δακτύλων τύπωσις θεοκίνητος, πρὸς ὁμοίότητα χροῦματος βήκτουσα, καλλιγραφῆσαι τὰ σώζοντα.

κα'. Τοιαύτην ἐγὼ σε θεωρῶ κιβωτῶν, θεοτάτα βασιλεῦ, ἣν φέρουσι μὲν βόες, οὐ κατ' ἐκείνην τὴν τυπικὴν, οὐ πρὸς ἀσθησίαν· ἀλλὰ θεοτάτοι βόες, οἱ τὰς ψυχὰς ἀρῶντες ἀπόστολοι, οἱς πρώτοις ὁ τῶν δισσωτῶν συνεχτικὸς ἐπιτέθη ζυγός. Φέρουσι δὲ καὶ ἱερεῖς οἳ τῶν μακαριστῶν πατέρες ἔξοχοι, οἱς ἐπαναπέμψων τὴν τοῦ σοῦ νοδὸς ἐμβριθειαν, καὶ τοῖς πολεμοῖς ἀντεπεξαγόμενος, τρέπεις τοὺς ἀντιμάχους ἡμῶν, τῶν νέων Ἰσραὴλ, τῶν ἀπολέκτων κληρῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνύεις ὀρθότατα τὴν ὁδοπορίαν τῆς πίστεως, καὶ τοὺς τοιοῦτους καὶ ἐγγίζειν ἀξίους, καὶ ὑπανεχέειν σε, καὶ προσάπτεισαι. Ἀναξίως δὲ οὐκ ἔστι προσφάσαι σοῦ. καθάπερ οὐδ' ἐκείνης τῆς ἐν τύπῳ κιβωτοῦ, αἰχμαλωτισθῆναι μέντοι κατ' ἐκείνην, καὶ ἀπαχθῆναι εἰς ἀλλοτρίου. Τοῦ παντός δὲ εἰσάγεις καὶ συνάγεις πρὸς Θεὸν τὸ τὴν πίστιν ἀλλοτρίον, καὶ ἄγεις τοὺς ἀφίσταμένους εἰς Θεοῦ οἰκειότητα, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ αὐτῶν προβάτων κληροῖς· ἅπερ εἶχε μὲν Θεὸς ὁ μέγας ποιμὴν, ἔσω δὲ τῆς ἐκείνου αὐτῆς οὕτω προέκυπτον.

καζ'. Ἀρχιερεῦ θεοτάτε καὶ σοφώτατε· ἦν ἔτι καὶ σὺ ταύτης συνεφήπτου τῆς κιβωτοῦ, ὅπνῃκα πόλεμος ἐκροτεῖτο πνευματικῆς συζητήσεως, καὶ ἦν ὁ ταττόμενος καὶ ἀντιπαρταττόμενος ἐτέρωθεν, καὶ ἡ κιβωτὸς ἐπεξήγετο, καὶ (καθάπερ ἦν δεινὸν) συνεπελαμβάνου καὶ αὐτὸς, καὶ ὀρθῶς βεβηκώς συμπαρίστασο. Καὶ κατωρθούτω τὸ πᾶν, Θεοῦ σοφίζοντος τὸν αὐτοκράτορα ὑπὲρ τοὺς αὐτοῦ ἐχθρούς, καθά που ψάλλει Δαβὶδ· καὶ τὸ ἀντίμαχον ἔπιπτεν. Ὅτε καὶ σὺ μὲν σοφίας ἄβυσσος ὢν, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο λόγου διὰ τὸ τῆς ἐπιστήμης περιὸν ἐφθῆγγο τὰ τοῦ Θεοῦ· οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ὁ μέγιστος βασιλεὺς Ἑρμαίκαϊς ἐνέλαμπε χάρισι, μάλιστα δὲ (εἰπεῖν οἰκειότατον) ἦν ὡς στόμα Θεοῦ· οὐ μόνον οἷς ἀξιόους ἐξῆγεν ἐξ ἀναξίων κατὰ τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐλάλει σοφίαν τῶν στόματι, καὶ τῇ μελέτῃ τῆς καρδίας σύνεσιν.

κη'. Σὺ δὲ, ὦ θεϊότατε ἀρχιερεῦ, καὶ εἰσέτι νῦν ὑπανέχων οὐ παύη ταύτην τὴν κιβωτὸν καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπεξέγων αὐτήν, οἷς ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς χεῖρας ὑψοῖς εἰς Θεὸν, καὶ τοῖς ἐναντιοῖς ἀπρόμαχον καθίστης, καὶ κράζειν τοὺς ἀλλοφύλους ποιεῖς. Τίς ἡμᾶς ἐκ τούτου τοῦ φοβεροῦ καὶ ἐθέου αὐτοκράτορος ῥύσεται; Ὅποιας δὴ τινος πάλαι καὶ ἡ κιβωτὸς ἐκείνη φωνὰς τοῖς ἑτεροφύλοις ὑπέβαλλεν.

κθ'. Ὡ κιβωτὸς αὕτη, Θεὸν καὶ τὰ θεῖα ἔνδον εἰς μνήμην ἀδιασκέδατον στέγουσα! Ὡ κοσμοσώτειρα κιβωτὸς, τοὺς τῶν ὄντων λόγους ἐμπεριεληφύια θεϊότατα, ἵνα τι καὶ τῆς ἐτέρας ἐνταῦθα φαντάσωμαι κιβωτοῦ, δι' ἧς ταύτης ἡμεῖς πολλάκις κλυδασμοῦ ψυχικοῦ διασεσώμεθα κρείττους! Ὡ κιβωτὸς, μνήμης ἀποθέτου ταμίον ἀνεπιβούλευτον! Τί δὲ ἡ ἐρὰ κιβωτὸς αὕτη; Τὰ μὲν ἐντὸς οὕτω καὶ πλακῶν ἐμβρίθειαν στέγει τῶν θεοπλάστων, καὶ σταμνοδοκεῖ τὴν χρουσῆν, καὶ μαννοφορεῖ τὸ οὐράνιον. Τὰ δὲ ἐκτὸς οὐκ ἔχει τοῖς ἔνδον ὁμότροπα. Εἴη ἂν τοῦτο καὶ διανοήσασθαι μόνον ἀνδρὸς, οὔτε ἄλλως εἰς τελείαν φύσιν διοικουμένου, βεβλαμμένου δὲ καὶ εἰς τὰς ἀκοάς. Ἀληθῶς γὰρ καὶ ἐνταῦθα ἡ τοῦ βασιλικοῦ νοδὸς ἀποθήκη τοῖς καρποῖς τοῦ Πνεύματος βέβριθεν, οἷς αὐτὴν οὐράνιος ἐμέστωσε γεωργὸς, καὶ τὸ ταύτης δὲ προσφαινόμενον ἅπαν τηλαυγὲς προφαίνει, καὶ οἷον τὰς τε ὄψεις ἐπιστρέφειν τῇ χάριτι, καὶ ἀκοᾶς δὲ χαίρειν ἀναπεταννυμένας πρὸς τὰ ἐκεῖθεν ἀκούσματα.

λ'. Ὅσα μὲν οὖν ἡ φύσις, ἄριστε βασιλεῦ, ἀμφὶ σὲ φιλοτίμως ἡσχόληται, καὶ ὅσον αὐτῆς τὸ περὶ σὲ φιλοτέχνημα, ἔσται μοι καλλιγραφῆσαι καιρὸς ἕτερος. Οὐ γὰρ δήπου τὸ ἀπόδημον βαρβαρώσει τὰ κατ' ἐμὲ, ὡς πάντη ἐπιλιπεῖν τὰ τοῦ λόγου χρώματα, δι' ὧν ἔχοίμι ἂν καταγράψασθαι τὸ κάλλος τῶν ὀφθαλμῶν τὸ τῆς θεᾶς γαλήνιον τὸ τοῦ προσώπου καὶ λάμπον καὶ ἡρωϊκόν τὴν ὄλην εὐρυθμίαν τῆς τοῦ σώματος ἀκροπόλεως, ἣν ὁ ὕψιστος Θεὸς ἐπύργωσεν ἡμῖν εἰς ἀσφάλειαν τὴν τῶν στέρων καθαπερὶ καὶ λέοντος εὐρύτητα καὶ στερεμνιότητα τὴν τῶν χειρῶν εὐτονίαν, ἧς οὐ μόνον ὡς Δαυϊτικὰς νοῦ βραχυλόνας τεθειμένας εἰς τόξον χαλκοῦν ἐκ Θεοῦ, ὅτε κατ' ἐχθρῶν τεινόμεναι θανάσιμα βάλλουσιν· ἀλλὰ προσπειθερωῦ αὐτὰς καὶ ὄργανα ποιούσας, καὶ δακτύλους ἀρμοττούσας ψαλτήρια εὐλαα ταῦτα, γλώσσας τῶν ὑπηκόων· οἷς αὐτὸς μὲν εἰς τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν καμάτους καταρτίζει τὰς χεῖρας, καὶ ὑπὸ δακτύλῳ Θεοῦ τοὺς σοὺς δακτύλους τεχνικῶς ἐπιμερίζεις ταῖς πράξεις, καὶ εἰς ἀρμονίαν ἄγεις τὸ πᾶν. αὐτοὶ δὲ μελωδοῦσι τὰ νικητήρια, τὰ χαριστήρια, καὶ ψαλτήρια γίνονται ἐμμέλειαν ἀρμοττόμενα.

λα'. Τούτων μὲν οὖν, ὕπερ καὶ φθάσας εἶπον, ἕτερός μοι πρὸς καλλιγραφίαν ἀνακλητὸς καιρὸς, δι' ὧν αἱ ὄψεις ἔλκονται τοῖς εἰς τὸ βασιλικὸν ἀνάμνημα ἐντρανίζουσιν, ἃ δὴ καὶ τοὺς ἐνωτιζομένους ἐπισπῶνται καὶ ἀναρτῶσιν οἷον τῆς ἀκοῆς. Ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθά μοι λαλητέον μακρὰ, ἐνθα τὸ ἀκροατήριον τοὺς λόγους ἀρπάξουσι, καὶ τοῦτ' γε ἀδικοῦσι πανηγυρίζοντα βήτορα, εἰ μὲν ἄλλως ποιοῦντες, ὅτι τῷ εὐμουσίας ἀδρῶ καὶ πολυφθόγγῳ τὸν τῆς ἡμετέρας ψόδης ὑπερφωνοῦσι λεπτότατον δόνακα, ἀδικοῦντες δὲ ὅμως, ὅτι καὶ εἰς τὸ παντελὲς ἡμᾶς ἀποκρύπτουσιν.

A 28. Tu vero, o divinissime pontifex, nunquam cessas istam sustinere arcam et adversus hostes eam adducere, manus pro ipsa ad Deum erigens, necnon inimicis insuperabilem opponis et vociferari alienos facis: « Quis nos ab isto tremendo quem Deus adjuvat imperatore eruet? » Tales quondam arca illa clamores alienis gentibus objecit.

B 29. O arca illa Deum divinaque in memoriam indelebilem recondens! O arca mundi servatrix, rerum sermones divinitus continens, ut quid etiam de altera arca hic ostendam per quam sæpius spirituali diluvio intacti evasimus! O arca tuta repositi pignoris theca! Quid autem ipsa arca sancta? Interius contenta hæc sunt: tabularum a Deo scriptarum sanctitatem retegit, vas aureum, mannaque cælesti. Exteriora autem non habent internis similia. Illud homini vix datur excogitare qui a perfecta natura alienus, nec sanis auribus gaudet. Nam vere illa mentis regis arca Spiritus fructibus referta est, quibus eam cælestis replevit agricola, et ipsius totum splendorem manifestum ostendit, ita ut gratia sua oculos ad se convertat, et aures gaudeant ad verba hinc prolata attentæ.

καὶ οἷον τὰς τε ὄψεις ἐπιστρέφειν τῇ χάριτι, καὶ ἀκοᾶς

C 30. Quantum ergo natura, optime imperator, circa te munifice laboravit, quantum ejus in te dilectionis opus, erit mihi alio tempore grata enarrandi occasio. Nunquam enim distantia me ita barbarum efficiet ut omnino deseram eloquentiæ colores quibus depingam oculorum pulchritudinem, faciei placiditatem, vultus splendorem et heroicam gravitatem, totam turris corporis quam altissimus nobis Deus ad robur ædificavit, extimiam constitutionem, pectoris ad instar leonis latitudinem et dignitatem; manuum concinentiam quas non tantum velut Davidis cogito brachia a Deo in arcum æreum parata quando contra inimicos extenta mortem emittunt, sed etiam illas mente concipio organa pulsantes et digitis aptantes psalteria bene sonantia, linguas subditorum, quibus tu ipse manus ad labores pro nobis aggrediendo accommodas, et sub digito Dei digitos tuos operibus callide dispartiris et numerose agis omnia; ipsi vero modulantur victoriarum carmina, gratiarum actiones, et psalteria fiunt melodice concinentia.

D 31. Horum igitur, ut prius dixi, altera mihi erit ad depingendum exoptabilis occasio, quæ oculos quidem ad lucidam imperatoris memoriam trahunt, aures autem percipientium voluptarie pellectas detinent. Nunc vero mihi non diutius disserendum quia auditores rapiunt sermones simulque laudantem offendunt oratorem, recte quidem facientes quia contentus concordia et consonantia tenuissimum carminis nostri calamum superant; simul autem offendunt quia nos prorsus obscurant.

32. Sed ego vim adhibebo carmini, et unam tantum vocem breviter memorando, referam magnum illum cœtum ad regium ludi magistrum, quem prius jam multis modis miratus sum, sacrum appellans templum, quando eum videbam pallio indutum apostolico, omnibus quæ animas enutriunt inde coruscantem, bonis omnibus refertum, animæ nutritorem, vitæ datorem, felicitatis largitorem. Et manna mente concipiebam cœlitus demissum, pluensque non tantum isti vel illi ex gentibus, sed populis universis quibus Dei nota sit potentia: qui omnes manna hujus cibo potiti sunt, et alii aliunde accurrentes ad illud recolligendum laboraverunt et ad tradendum bonum fuerunt incitati. Inde non tantum in vas quoddam et arcam, suam ipsius animam, unusquisque illud immisit, sed etiam in memorialibus libris inscripserunt, ut non Salomon modo propter sapientiam laudaretur, verum etiam imperator noster, utque contra hostes visibiles ab ipso confirmati, ab ipso etiam robor contra spirituales accipiamus.

33. Ista quidem aliaque alio tempore tractare juvabit, ne talia recantantes, arguamur, velut apud Hesiodum, iterum consevisse. Nunc autem catechistam istum ego cum paradiso voluptatis confero in quo ponuntur fortitudo et alacritas ad virtutem impellentes, per quas rursus Adami vitam peccato anteriorem, seu prioris creationis suscipiamus, ponitur etiam in felicitate doctæ contemplationis, vita perfecta materque omnium in Deo viventium, illud augustum Evæ nomen, serpens vero nullus murmurans sibilansque adzperniciem. Sed in unum conveniunt operatio et contemplatio, et, duplicatis viribus, contra mendacem conspiciunt, et procul a paradiso ejiciunt insidiatorem. Ibi etiam ensis flammiger contra illos exacuitur fulgidus, igneus et omnino inaccessus; nobis vero patet regalium sermonum convivium. Ego etiam mensam solis aspicio, non qualem historia magica instruxit sensilibus onustam dapibus, sed eam, quam imperator, sol noster, spirituali cibo vescentibus apposuit. Ibi vidimus et audivimus ea ad quæ offenderunt qui illa ante nos evocaverant. Regnavit, sicut imperator super omnes gentes, ita et catechista super omnes litteratores. Ego illum ut ornatum aspiciebam regii diadematis cujus decorem non licet intueri. Coruscabant ejus de luminis fonte, Trinitate, sermones candidarum more gemmarum. Rutilabat fulgore carbonis ejus de divina Verbi incarnatione doctrina, quem figuram alteram Isaias carbonem conspexit. Altarum claritas cogitationum velut lumen enitebat quod noctem occupat, ejiciens ex altitudine splendorem. Humiliabas, imperator eximie, temetipsum, tuamque celsitudinem ad unum multitudinis deprimebas, et erat istud aureus fulgor, nitidum diadema. Nam aurum quod magis quam cæteræ pretiosæ materiæ ad ima tendit, nihilominus tamen in omnem splendorem coruscat. O dulcedo colloquiorum!

λβ'. Ἄλλ' ἐγὼ βιάσομαι τὴν ψῆδὴν, καὶ ἀκούσασθε ἑνὸς γοῦν πρὸς βραχὺ μεμνήσομαι, καὶ ἀναμνήσασθε τὸν μέγαν τοῦτον σύλλογον τοῦ βασιλικοῦ κατηχητήριου ἐκείνου, ὃν τὰ πρὸ τούτου μὲν πολυεπίδωκ ἱερέμασσα, τὸ ἱερὸν περαλαλήσας ἀνάκτορον, ὅτι καὶ ὁδὸν αὐτὸν ἀποστολικὴν ἐθεώρουν, ἔμφωτον πάντων, ὅσα τρέφει ψυχὰς, παντὸς ἀγαθοῦ πλήθυνον, ψυχοτρόφον, βιόδωρον, ὀλβιόδωρον. Καὶ μάννα ἐπροσεννέδουν οὐρανόθεν κατενεχθὲν, καὶ βρεχθὲν ἐπὶ τούτῃ ἢ ἐκείνῃ τοῖς ἔθνεσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπαντητοῖς λαοῖς, οἷς Θεοῦ ἐγνωρίσται δύνამεις· οἱ τῆς τῶ μάννα τούτου βροχῆς ὄλοι γεγόνασι, καὶ δραμόντας ἄλλος ἄλλοθεν ἔργον ἔθεντο τὴν τούτου συνζωήν, καὶ διαδοθῆναι τὸ καλὸν ἐπροσθεύσαντο. Κάντευσθε οὐ μόνον ὡς εἷς τινὰ στάμονον καὶ κιβωτὸν, τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἕκαστος αὐτὸ ἐναπέθεντο, ἀλλὰ καὶ ἄλλως εἰς μνημοσύνοους βίβλους ἐνέγραψαν· ἵνα μὴ μόνον Σολομῶν ἐπὶ σοφίᾳ πρεσβεύοιτο, ἀλλὰ καὶ ἡμέτερος βασιλεὺς καὶ οἱ κατὰ τῶν πρὸς αἴσθησιν ἔχθρων παρ' αὐτοῦ κραταιούμενοι ἔχοιμεν δι' αὐτοῦ καὶ κατὰ τῶν ἀσάρκων ἀνδρίζεσθαι.

λγ'. Καὶ τοιαῦτα μὲν μοι τὰ τότε καὶ ἄλλα οἶμαι πρὸς γλαφυρότατον, ἵνα μὴ ταυτὰ καὶ νῦν ἀναπλουήσας τὴν παρ' Ἡσιόδῳ ἐπισπορίαν ὡσπερ ἐπεκληθῆμεν. Νῦν δὲ τὸν κατηχητήριον ἐκείνον ἐγὼ καὶ ὡς εἰς τρυφῆς παράδεισον τίθεμαι, ἐν ᾧ τέθειται μὲν καὶ τὸ ἐπ' ἀρετὴν προτρέπον ἀνδρώδες καὶ πρακτικόν, δι' οὗ εἰς τὸν πρὸ τῆς ἀμαρτίας βίον ἀναδράμοιμεν ἂν τὸν Ἀδαμιαῖον, τὸν τῆς πρώτης πλάσεως· τέθειται δὲ καὶ ὅσον ἐν εὐζωίᾳ φιλοσόφου θεωρίας. Ζωὴ ἀντικρυς καὶ μήτηρ τοῖς ἐν θεῷ ζῶσι, τοῦτο δὴ τὸ τῆς Εὐσας πεμνόν· ὅφρι δὲ οὐδαμῶς ψίθυρος, οὐδὲ συριγμός εἰς ὄλεθρον. Ἄλλ' εἰς ἐν ἤκουσι πράξις καὶ θεωρία, [καὶ] δυαζόμενα κατὰ τοῦ ἀπατεῶνους συμπνέουσι, καὶ πόρρω τοῦ καρζείσου βάλλουσι τὸν ἐπιβουλον. Κάντευσθε καὶ ἡ φλογίνῃ βομφαίᾳ κατ' ἐκείνους ἀκονᾶται στυλιπώτατον καὶ φλογερὸν καὶ ἀπρόσιτον· ἡμῖν δὲ εἰς εὐπρόσιτον στρέφεται τὴν ἐν λόγοις βασιλικὴν ἐκείνην πανδαισίαν. Ἐγὼ καὶ ἡλίου τράπεζαν θεωρῶ, οὐχ οἶον ἢ τῆς ἱστορίας ὀφάρτυσία παρατίθειν, ἡλίου μὲν ἐπωνομασμένην, σεσαγμένην δὲ βρώμασι τοῖς πρὸς αἴσθησιν· ἀλλὰ τράπεζαν, ἢ βασιλεὺς ἡλίου ὁ ἡμέτερος τοῖς τὰ πνευματικὰ σιτομένους προτέθεικεν. Εἶδομεν ἡμεῖς τῆνικαῦτα καὶ ἠκούσαμεν, ἅπερ οἱ πρὸ ἡμῶν ἐν ἐφέσει στρέφοντες ἀπεληλύθασιν. Ἐβασίλευσεν, ὡσπερ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ πάντων ἔθνος, οὕτω καὶ ὁ κατηχητήριος ἐκείνος ἐπὶ πάντας λόγους, οἷς ἀπονεμένηται. Ἐγὼ καὶ ὡς κόσμον αὐτὸν ἐθεώρουν βασιλικῶς διαδήματος, οὐπερ οὐκ ἔστι θέσθαι τίμημα. Ἐφωσφόρουν ἐν αὐτῷ οἱ περὶ τῆς ἀρχιφώτου Τριάδος λόγοι ὡς διάλευκοι μάργυροι. Ἐξέλαμπον ὡς εἰς πυραύγειαν ἀνθρακὸς τὰ τῆς θείας τοῦ Λόγου σαρκώσεως, ὃν τρόπον ἕτερον καὶ Ἡσαίας ἀνθρακα ἐθεώρησε. Τὸ ἐν βᾶθει τῶν νοημάτων διαφανὲς ὡς λυχνίτης ὑπηύγαζεν, ὃς οἶδε κατεπιχειρεῖν τῆς νυκτὸς, πυρακβολῶν ἐκ βάθους τὴν φωτοφάνειαν. Ἐταπείνους, βασιλέων ὑπέρτατε, σεαυτὸν, καὶ οὕτω τὸ σὸν ὕψιστον εἰς ἕνα τῶν πολ-

λῶν κατεβίβαζες· καὶ τὴν τοῦτο δὲ χρυσία σιλιβηδῶν, **A** ο argumenorum copia! ο altitudo cogitationum quasi tenebris abscondens rationes altissimas! ο verborum lux cogitatorum altitudinem expressionis claritate illustrans! ο ignea Spiritus lingua, varie quidem dispartita, sed singulis animis integre accommodata, ita ut ubi majus erat rei portentum, ibi majus miraculum propter singularem temperiem præbet. Etenim litteratis non licebat illos adire sermones; noviolem vero occludebant consessum; rursus rudem quidem alliciebant hominem, litteris autem enutritus quasi nihil inde adjutus recedebat, nec illis quidem ad utilitatem, verum istis detrahebatur oratio. Pari tamen honore gratia in omni verbo enitebat, singulique auditores tota fruebantur gratia. In quibus exemplum habemus illius tam difficilis tamque a scriptoribus laudatæ formarum temperationis, qua in unum congregantur cogitationum gravitas et subtilitas, et sermonis sublimitati conveniunt gratiæ. Ut enim aliqua sunt quæ inter se pugnant, ita ut fieri non possit ut leonis rugituseum lusciniæ cantu congruat, ita nec sermones simul esse gravitatis severi et gratiis concinni (nam aliud quidem arrogantiam, aliud autem humilitatis arguitur) esse poterunt, tamen ibi callide ista temperatu difficilia erant commista.

λῶν κατεβίβαζες· καὶ τὴν τοῦτο δὲ χρυσία σιλιβηδῶν, **A** ο argumenorum copia! ο altitudo cogitationum quasi tenebris abscondens rationes altissimas! ο verborum lux cogitatorum altitudinem expressionis claritate illustrans! ο ignea Spiritus lingua, varie quidem dispartita, sed singulis animis integre accommodata, ita ut ubi majus erat rei portentum, ibi majus miraculum propter singularem temperiem præbet. Etenim litteratis non licebat illos adire sermones; noviolem vero occludebant consessum; rursus rudem quidem alliciebant hominem, litteris autem enutritus quasi nihil inde adjutus recedebat, nec illis quidem ad utilitatem, verum istis detrahebatur oratio. Pari tamen honore gratia in omni verbo enitebat, singulique auditores tota fruebantur gratia. In quibus exemplum habemus illius tam difficilis tamque a scriptoribus laudatæ formarum temperationis, qua in unum congregantur cogitationum gravitas et subtilitas, et sermonis sublimitati conveniunt gratiæ. Ut enim aliqua sunt quæ inter se pugnant, ita ut fieri non possit ut leonis rugituseum lusciniæ cantu congruat, ita nec sermones simul esse gravitatis severi et gratiis concinni (nam aliud quidem arrogantiam, aliud autem humilitatis arguitur) esse poterunt, tamen ibi callide ista temperatu difficilia erant commista.

λῶν κατεβίβαζες· καὶ τὴν τοῦτο δὲ χρυσία σιλιβηδῶν, **A** ο argumenorum copia! ο altitudo cogitationum quasi tenebris abscondens rationes altissimas! ο verborum lux cogitatorum altitudinem expressionis claritate illustrans! ο ignea Spiritus lingua, varie quidem dispartita, sed singulis animis integre accommodata, ita ut ubi majus erat rei portentum, ibi majus miraculum propter singularem temperiem præbet. Etenim litteratis non licebat illos adire sermones; noviolem vero occludebant consessum; rursus rudem quidem alliciebant hominem, litteris autem enutritus quasi nihil inde adjutus recedebat, nec illis quidem ad utilitatem, verum istis detrahebatur oratio. Pari tamen honore gratia in omni verbo enitebat, singulique auditores tota fruebantur gratia. In quibus exemplum habemus illius tam difficilis tamque a scriptoribus laudatæ formarum temperationis, qua in unum congregantur cogitationum gravitas et subtilitas, et sermonis sublimitati conveniunt gratiæ. Ut enim aliqua sunt quæ inter se pugnant, ita ut fieri non possit ut leonis rugituseum lusciniæ cantu congruat, ita nec sermones simul esse gravitatis severi et gratiis concinni (nam aliud quidem arrogantiam, aliud autem humilitatis arguitur) esse poterunt, tamen ibi callide ista temperatu difficilia erant commista.

λδ'. Τί δὴ περιλέλοιπας ἡμῖν, ὧ καὶ ἀνδρικώτατε καὶ σοφώτατε βασιλεῦ, τοῖς ἔτε βητορικοῖς, ἔτε καὶ (τὸ λαμπρότερον καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς εἰπεῖν) βήτορ- **C** σιν, εἰ καὶ ἐνταῦθά σοι τὸ πρωτεῖον ἀπενέγκασθαι περιγίνεται, εἴς τε νοημάτων οὕτω μὲν ἔντεχνον, οὕτω δὲ ἄπονον εὐροῖαν καὶ εἰς κάλλος φράσεως αὐτοσχέδιον, καὶ ἄπερ ἡμῖν μακρὰ πονουμένοις οὐκ οὐδὲ εἰσέτι κατορθοῦν ἔπεισι, ταῦτα σὺ οὕτως ἀμογητὶ προβέβλησαι; Σε δὲ οὐ μόνον τοῦτο κοσμεῖ τὸ τοῦ λέγειν καλὸν, ἀλλὰ σοὶ καὶ ἄλλο προσέθετο Θεὸς ὑπερεκπερισσοῦ, καὶ ὡς εἰπεῖν ἐπικόσμημα, τὸ περιτρανον τῆς φωνῆς, τὸ γλυκὺ τῆς λαλιᾶς, τὸ σπογγύλον τῆς φράσεως. Καὶ οἶον μὲν ἂν τὸ τοῦ Ὀμηρικοῦ μεγάλου ῥήτορος ἦν λιγύφωνον, οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, οὐδ' ὅπερ ἀγορητῆς ἦν ἐκεῖνος λιγύς· εἰς σὲ δὲ ἀφορῶν, ἔχω καὶ ἐκεῖνον συνεπινοεῖν τάχα ἂν τοιοῦτόν τινα ἐκθάντα πρὸς φύσεως. Καὶ μὲν (ἄλλως εἰπεῖν) τὸ μὲν λιγὺ πρὸς δέξυτητα φωνῆς ἀνάγει τὸν νοῦν· αὐτὸ δὲ οὐ πάν- **D** τι εὐγενὲς ἐν φωναῖς, ἀλλὰ παιδίον μὲν ἡλικίᾳ σύμφυτον. Καὶ γέρον δὲ, ὃν εἰς διπαιδα ὁ μακρὸς χρόνος κατήνεγκε, φωνήσῃ ἂν ποτε ὀξὺ καὶ αὐτός· οὐκ ἂν δὲ γυνὴ τῆς τοιαύτης λιγύτης ἀπολείποιτο. δι' ἣν καὶ Μούσας λιγείας ὁ λόγος τῆς ποιήσεως ἀνεπλάσατο. Οὐκ οὐκ εὐγενὲς ἐν λαλιᾷ τὸ λιγὺ τῆς φωνῆς. Ἄλλ' ἐγὼ τὸ τρανὲς ἐν εὐγενεῖ φωνήματι καὶ διαφορὰν λιγέος φημι καὶ τοροῦ. Καὶ τὸ μὲν ἐν ὀφέσει κρίνω τὸ δ' ὑπερβηθῆμι. Καὶ ἐκεῖνο μὲν οὐκ ἀνδρώδους οὔτε ἡλικίης ἡγοῦμαι, οὔτε φύσεως· τοῦτο δὲ τελειότατόν τε καὶ ἀνδρικόν (ὃ δὲ καὶ τῆ σῆ ἐπιπρέπει φωνῆ), οἶον δὲ βροντῆ πραεῖα οὐρανόθεν

34. Quid ergo nobis reliquisti, generosissime ac sapientissime imperator, nobis sive rhetoribus, sive etiam (ut quid ad laudem nostram dicam) oratoribus, cum tibi in his nobilissimum debeatur præmium, tum propter cogitationum sagacitatem, tum propter facilem exuberantiam et improvisam elocutionis elegantiam, quæ nos, etsi diutius laborantes, consequi nondum potuimus, ut vero ita sine labore acquirere visisti? Te autem non solum iste in orando decor adornat, sed tibi aliud Deus, ut ita dicam, ornamentum superinduit: vocem limpida, suavem dictionem, phrasim rotundam. At quanta quidem oratoris illius ab Homero laudati vocis claritas fuerit, equidem asserere non possum, sed in te suspiciens super omnes a natura electum, illud infuisse statim discerno. Equidem (ut aliter dicam) limpeditas ad acutam vocem erigit mentem, hoc autem non est quid nobile inter voces, sed infantium ætati congenitum. Senex vero quem in novam longum tempus infantiam adduxit, acuta voce loquitur, sed mulier etiam nunquam illa vocis claritate carebit, propter quam Musas poesis effluxit argutas. Igitur nihil est in loquendo insignis liquidus vocis sonus. Verum mea sententia multum inter se differunt clara vox et acuta. Hanc quidem inferiorem judico, illam autem antepono. Illam nec virilem, nec perfectam ætatis, nec naturalem duco; hanc vera perfectam atque virilem (quod sanc tuam designat vocem), quale sonorum tonitu cœlitus graviter stridet, non quidem

feroci et nimium aspero sonitu, sed simplici et arguto sibilo jucunde audientem ad se convertens. Heroicum tonum similem tua emittit loquela. Tua quidem labia pro cogitationum dulcedine Musarum proferunt concinentiam; aer vero quasi tonitru percussus splendida quidem, sed horrisona increbuit resonantia. Et ex auditoribus alius quasi ambabus tua verba complexus: aure quidem vocem argutam, mente vero cogitationis sublimitatem, divinam credet se vocem audire, et angelum cœlitus loqui, alius autem in mentem non penetrans, sed in summo loquelæ coleritatem perstringens, dixerit pacificum ab excelsis se audire tonitruum. Stentora hic possemus adducere; ast ego hunc horreo hominem qui audiebatur roboans ut alii quinquaginta; timeo enim ne quinquaginta latens fabula suffodiata multisono Stentoris simulacro. Quid jurabit Alcibiadis meminisse, cujus suavis erat elocutio, quam autem depravabat vox balbutiens? Placuit mihi Alexandri sonum, regis illius maximi, in comparationem similitudinis inferre, qui quidem oblectabat etiam auditores, verum innatum habuit quoddam vitium. Hic vero vox omnibus excellens quos antiqua ratio propter loquelæ suavitatem designavit. Nam indigentæ minime subjacet ita ut necesse non sit his proferri quod jam ad aures assistentium resonavit, nec in tumorem evanescit quo dissipantur verba utpote non distincta. Sed loquitur, et statim verba ad intelligentiam loquelæ circumsonant. Quid multa? Insignis tuus in vocibus sonus, et (sicut scriptum est) loquela tua speciosa, et (ut omne dicam) plane regalis. Ita etiam in minimis Deus te magnificavit, tuaque universa exsultavit, splendidum addens incrementum.

Οὕτω μέχρι καὶ τῶν σμικροτάτων ὁ Θεὸς ἐμεγάλυνέ σε, καὶ πάντα τὰ σὰ ὑπερύψωσε, προσεπιθείς λαὶ ἐπαύρησιν.

35. Nunquam, o auditores, de magnis imperatoris dotibus dicendi finem faceremus, etiam contracto sermone, nisi suave Jordanis effluentis murmur meos superaret sermones, et necesse sit consignatam silentii foribus cohibere orationem. Sane licet me a loquendo Jordanes prohibeat, idque me invito faciat, tamen non absistam in illum defigere sermones, augustioribus eum vocans nominibus, sacerrimum, in fluminibus sanctissimum, item cognominans aquam ad salutem salientem, fluvium si non a paradiso sensibili prorumpentem, saltem ad paradysum conducentem. Quomodo autem sit etiam aqua regalis, alio dixi tempore. Nunc vero hæc addiderim quod Jordanes ex duobus fluviis tum re tum nomine conveniens decebat Deum hominem Emmanuel non quidem propter confusam missionem, (absit!) sed propter naturarum unionem.

36. Eia ergo, nos hic congregati, tam in sanotgradu sedentes quam cæteri, conjungamus et nos sermonis fluentia in unam supplicationis con-

Α σεμνῶς ῥήγνυται, οὐ πρὸς ἐμβροθεῖαν τραχύτητα, ὅσον δὲ ῥοιζῆσαι θρέμμα, ἐπιστρέψαι τῷ περιτράνῳ τὸν ἀκροῶμε ἡρωϊκὸν ἔχον προβάλλεται σοι τὰ τῆς τὰ μὲν εἰς γλυκύτητα νοημάτων Μουσι προάγουσι σοι τὰ χεῖλη. Ὁ δὲ πληθροντὴν, τὸν μὲν, εἰς φρικτὸν δὲ λῆχον ἀπεσχεδίασε. Καὶ τῶν ἀκρω, ἀμφοτέραις οἶον δραττόμενός σοι τοῦ μὲν τῆς διατόρου φωνῆς, ψυχῆ δὲ τῆς τοῦ νοήματος, θεῖαν ἂν εἴποι ἀκούειν ἄγγελον ὑπόθεον λαλεῖν ὁ δὲ μὴ καὶ εἰθύνειν ἔχων, ἀλλ' ἐπιπολάζων τῷ τῆς ματι, βροντὴν ἂν εἴποι γαληναίαν ἐξ ὑπὲρ ἐνωτίζεσθαι. Στέντορα μὲν οὖν ἐνταῦθα ἀλλ' ἐγὼ καὶ πέφρικα τὸν ἄνδρα, ὅς ἐστι ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα ὑφορῶμαι γὰρ, πεντήκοντα λαθὼν ὁ μῦθος ὑποβοθρεύσει πολυφώνῳ Στεντορεῖν τέρατι. Ἄλκιβι: τί μοι μεμνησθαι, οὐ γλυκὺ μὲν ἦν ὁποῖον δὲ ἂν καὶ ψελλισμὸς βρεφικὸς: Ἦρεσκε δὲ μοι τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ λέως, παραγαγεῖν εἰς συναγωγὴν ὁμοίότη καὶ ἐκεῖνος ἐγλύκαινε μὲν ἀκρόασιν, εἰ διαμαρτίαν φύσεως. Ἐνταῦθα δὲ ὑπὲρ φθέγμα, ὅσους ὁ παλαιὸς λόγος ἐπιλαλιᾶς ἀπεσέμνυνεν. Οὕτε γὰρ εἰς ἐνδοθεταί, ὡς ἀνάγκη εἶναι διττολογεῖν τὸ πρὸς ἀκρόασιν ὅτε εἰς στομζασμὸν ἀνοιγόμενον, ὅθεν τὰ τῆς φωνῆς σκιδιάρθρωτον. Ἀλλὰ χρῆ λαλῆσαι, καὶ εὐθὺς περιχρηθῆναι εἰς εὐμάθειαν φθῆγμοι λέγειν πολλὰ; Διάσημον ἐν φωναῖς φθῆγμα, καὶ (κατὰ τὸ γεγραμμένον) ἡ ὠραία, καὶ (τὸ πᾶν εἰπεῖν) βασιλικὴ

λε'. Οὐκ ἂν, ὦ παρόντες, ἐπυσσῆμεν βασιλικοῖς μεγαλείοις καὶ εἰσέτι τῷ λόγῳ ῥόμενος, εἰ μὴ τὸ τοῦ Ἰορδάνου ῥεῦμα γλῶρζον παρευδοκίμηκέ μοι τοὺς λόγους, καὶ συσταῖλαι ἐπισωραγισόμενον κλειθροῖς διέξοδον. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐγὼ, εἰ καὶ τὸ Ἰορδάνης παράγει με, καὶ οὐ μοι φίλον τῶμας οὐκ ἀνήσω εἰς αὐτὸν βάπτων τοὺς τοῖς τε σεμνοτέροις αὐτὸν ἀγορεύων, τὸν τὸν ἡγιώτατον ἐν ποταμοῖς προσονομάζ καὶ ὕδωρ εἰς σωτηρίαν ἀλλόμενον, καὶ καὶ μὴ παραδείσου τοῦ πρὸς αἴσθησιν ἐπορθμεύοντα γοῦν εἰς παράδεισον. Εἰ ὄντι βασιλικὸν αὐτὸς ὕδωρ, ὕμνηται ἔ καὶ ἄλλοτε ἂν δὲ καὶ ἐκεῖνο προστεῖ ἐκ δύο ποταμῶν ὁ Ἰορδάνης καὶ πρὸς διπλάσμα κινεῖται, ἐκράκε τῷ θεανθῆνοῦ, οὐ διὰ συγχυτικὴν ἀνάκρυσιν (φύσων ἔνωσιν.

λζ'. Ἄγε δὴ, ὦ σύλλογος ἡμεῖς, σκεπτοῦ βήματος, καὶ ὁ λοιπὸς, κοινῶς αὐτοῖ τὸ ῥεῦμα τοῦ λόγου εἰς μίαν εὐ

τίς ἂν ἐπιμετρήσῃ χρόνον ἀρκούντα, ἐνθα τὸ ἀκροατήριον ὀλίγα μὲν ἔχει πρὸς τοὺς ὑφ' ἡμῶν λαλούμενοις, τὰ πλείω δὲ εἰς ἑαυτὸ στρέφεται, καὶ τῷ θαύματι πεπηγότες ἢ συστέλλουσι τὰ τῶν αἰσθήσεων ἐνεργήματα, ἐν οἷς καὶ τὸ ἀκροᾶσθαι, ἢ ἄλλὰ τὰς ψυχικὰς παρανοιγνύντες δέλτους αὐτοὶ λογογραφοῦσιν ἑαυτοῖς, κατ' ἄλλος ἄλλον τρόπον τοῖς τοῦ κειμένου ἐπεξιόντες θαύμασιν; ἐν οἷς καὶ ὡς ἐκ σπαργάνων αὐτῶν καὶ ἐκ παιδῶν εἰς ἀκμαῖον δι' ἀρετῶν ἡκῶν προέκοπτε, τὰ μὲν ἑτέροις προγονικοῖς ἐμβαίνων ἔχνεσι, τὰ δὲ καὶ πατρικῶς βυθμιζόμενος, πλείω δὲ καὶ προσευπορῶν, καὶ ἀρχαῖς ἀγαθαῖς προσεξευρίσκων αὐτὸς, ὅσα καὶ αὐτὰ εἰς ἀρχὰς καὶ ἀγαθοπραξιῶν ἀρχέτυπα τοῖς ἐπιούσιν ἐγγράφεται.

ζ. Ἐν γὰρ ἀληθῶς ἰδεῖν τὸν μὲν πατέρα βασιλέα Β διδασκαλιῶν τὰς ἀρίστας προβαλλόμενον, τοῦτον δὲ ῥῆον ἀντιλαμβανόμενον, καὶ εἰς προβολὴν εὐθὺς ἐνεργεῖας τελείας ἐρεθιζόμενον· κάκεινον ἔστιν οὗ καὶ ἐπέχοντα τῆς εἰσάγαν βύμης, ὑφορώμενον, μὴ καὶ σφαλῆι, ὁ παῖς βασιλεὺς τῷ ὑπερλίαν εὐεκτικῷ τοῦ μεγαλοφυοῦς. Καὶ ποτε πρὸ ὥρας ὕγρας ἔτι χερσὶ (καὶ τί γάρ;) ἢ παιδικαῖς ὁ μὲν κατεθάρρησε μάχης (ἦν οὐ πολλοί, οὐδὲ τῶν γενναιοτέρων), καὶ περιέκειτο νίκην· ὁ δὲ πατήρ ἐντὸς μὲν ἔχαιρεν, ἐπακλειφῶν εἰς ἀρετὰς τὸν κατ' αὐτὰς δεξιότατον, τοῖς δὲ ἐκτὸς ἐμβριθῶς ἐσχημάτιστο, καὶ ἤνυσεν ἐπὶ τῷ μαθητῇ βασιλεῖ, ὃ μὴ τὸ πολέμιον κατεπράξατο. Τοὺς μὲν γὰρ οὐδ' ὑπεστάλη ὁ νεανίας· ὁ δὲ πατήρ βασιλεὺς, ἐμβριμησάμενος, αὐτὸ δ' εἰπεῖν, καὶ ἐπιπλήξας, εἰς φρίκην συνήγαγε μαθόντα μὴ χρῆναι θάλος οὕτω νέον ἀνέμοις ἐαυτὸ παραβάλλειν, οἷ C ἐκστρέψαι τῆς εἰς ὀρθὸν στάσεως, καὶ ἐπὶ γαίης ἐκτανύσαι ἰσχύουσιν· ἀκούσαντά τε καὶ μηδένα φαῦλον ἄνδρα πολέμῳ ἀφρεσθαι, ὅλλὰ τοὺς ἀγαθοὺς αἰεὶ, οὐς κρατυθέντας μὲν πάνυ στεβῶς καὶ ἄηλοῖς ἐντριβέντας μυρλοῖς τάχ' ἂν ποτε δυσωπηθῆι ἢ δυσπρόσωπος μάχῃ, παναπέλοισ δὲ οὔσι ταχὺ ἐγγανεῖται, καὶ ἀπαγάγοι πρὸ ὥρας, μικρὸν ἢ οὐδὲν ὀφελήκοτας τὸ βοηθούμενον· καὶ ἐπὶ πᾶσι παιδευθέντα, ἡρέμα τὸ ἐμπρακτον προῖσχεσθαι, καὶ βαθμιδοῦν ὅσον τῆν ἐν ἀρεταῖς ἀνάβασιν κατὰ εὐτακτουμένην προσαύξησιν, ἵνα τῷ τελείῳ προβάς εἴη τῷ κόσμῳ χρήσιμος· ὁ καὶ εἰς ἔργον ἐκδέθηκεν ὑστερον.

η'. Ἀλλὰ τί μοι, κατ' ἀνάγκην λόγου καὶ τοιούτοις ἐπεξιόντι, οὔτε εἰς τὸ πᾶν ἐξικέσθαι, καὶ διεκπεσεῖν τοῦ τε καιροῦ τοῦ τε σκοποῦ, ὧν τέλος, ἢ ἐν τοῖς ἐφεξῆς δυνατῇ συμμετρία εἰς ὅσον, μικρὰν γούν D τινὰ τοῖς ἀκροαταῖς ἀνακινῆσαι μνήμην καὶ θαῦμα, τοὺς τῆς εὐγνωμοσύνης καρπούς; Μεθοδευτέον οὖν ἡμῖν οὕτω τοὺς λόγους, καὶ ὡς ὑπὸ κλειψύδρα, τῷ τοῦ καιροῦ μέτρῳ τὸ τοῦ λόγου μετρητέον ὕδωρ, μὴ καὶ ὁ ἀγὼν φθάσας λελύσεται.

θ'. Μὴ μοι δὲ μηδὲ συμβόλων ἐκείνων μνηστέον, ἃ τῆν βασιλικὴν προεδήλου καὶ ἀνάβρῃσιν καὶ λοιπὴν ὑψωσιν, μὴ καὶ πληθύνας ὀράσεις τῷ λόγῳ, καὶ ἀποκαλύψεις ἐμβαθύνας, ἐκστήσω τὸ ἀκροατήριον· ἐπεὶ τοὶ καὶ ἄλλως οὐ μακρὰ χρεῖα τοιοῦτων, ἐνθα καὶ ὑστερήσαντα λόγου πέφηνε κρείττονα· Ὁδὲ γὰρ ἂν

A debemus, quibus generis splendor augetur. Quis aulem tempus sufficiens dabit oratori ea lege ut audientibus verba prolata parum prosint, plurima vero in seipsum revertantur, et sic admiratione percussi, et audiendi operationibus circumscripti libros philosophicos legunt et memoriæ mandant et mentem mirabilium studio replent? Ab incunabulis enim adolescens ad virtutum maturitatem procedendo majorum vestigiis insistit, et mores paternos imitando bonis auguriis vitam componens bonarum actionum exemplar ipse est et posteris ad imitandum proponetur.

7. Revera autem patrem imperatorem optimas disciplinæ regulas proponere, filium autem confestim obedire et vitam ad illas componere vidimus. Ille namque nimiam filii impetuositatem refrenavit, ne indolis facilitate ultra quam fas est ferretur. Nonnunquam autem tempus manibus delicatis (quidni enim?) aut puerilibus hostem in pugna licet inferior numero et fortitudine aggressus victor reversus est; de quo pater lætus filium ad virtutem aptissimum excitabat, externos autem flagellando instruebat, et sic de discipulo regio fecit quod hostium exemplum facere nequivisset. Dum vero adolescens illos nequaquam timebat, pater minitabundus et verbis increpans timorem iniecit alumno, ne se surculum in hac tenera ætate ventis exponeret qui e statu dejicere et humi prosternere solent; dum dicto audiens et cæteroquin non malus vir in pugna exaltatur; bonos autem et sexcentis pugnis corroboratos tristis pugna absterret et quantocius amovet quin auxilium ablatum ipsis profuerit. In omnibus autem discipulum monebat ut lento gradu ad agendum et virtutes exercendas progrediretur, ut perfectionem consecutus sæculo officia præstaret; quod et evenit.

8. Quomodo autem fieri possit, ut cum necessitas loquendi me huc adduxit, non omnia perlustrem et ex proposito et opportuno temporis momento excidam, quorum finis est narratio accurata et apta ad memoriam et admirationem in audientium animis excitandam et ad fructus gratitudinis preferendos? Verba igitur nobis ita sunt disponenda ut tempus quasi clepsydra moderante metiamur, ut undarum more non justo celerius effluent.

9. Non igitur in mentem revocabo signa illa, quæ electionem imperatoris præsignificabant ne verborum prolixitate et rerum abstrusarum narratione auditores fastidiant. Sed his quidem opus non erit quod quæ sequuntur meliora sunt. Non enim oraculo opus est ubi, quamvis res magnæ fu-

turæ non divinitus sint prædictæ, eæ nihilominus A
e venerunt, non quod, ut ita dicam, ob symbolum
symboli, sed quia in illo et ante illud secunda
ratio.

10. Si pulchrum omne quidem præmium, tamen
zelo instigante, prolixitas in eo evitanda est; sic
nec ea quæ symbolice præfigurantur, certamina
nostra ne exerceant, etsi multa eaque nobilia sint,
propter quæ imperator inter eos recenseatur qui
juxta Dei promissa sanctificantur; quæ enim in
talibus non prorsus antiqua aut cætui nostro pio
incongrua videntur, somniorum aut visionum
nomine tractantur. Quæ et qualia autem Deus avi-
ditati nostræ patefecit, ea exponere nostrum est.

11. Huic igitur jusso exsequendo operam daturi,
quæounque huc spectant totis viribus aggrediamur.
Loquendi autem quam sortiti sumus, facultate ut
nave oneraria ad verba in imperatoris honorem
proferenda utemur. Ut enim mare findit navis,
fluctus aliquot post se trahens, quod non impedit
quo minus sexcentæ naves idem faciant, quin totum
pelagus navigetur, sic nobis quoque vocum quan-
titas non sufficiet ad vastum virtutum imperatoria-
rum oceanum trajiciendum, ubi innumeræ naves
se non extricarent, sicut navis centumremis apud
postas, quæ eloquentiæ elementis abundat.

12. Hæc cum ita sint, alii pro libito, secundo
vento adjuti cursum teneant; nos autem impera-
toris virtutum chorus restringit, quarum nobis
utique ratio omnimoda habenda est. Hoc in loco
primo gradu cur non honoremus in omnibus pru-
dentiam omnia sale suo condientem, ornamentum
universale quod humanis laboribus utilitatis sigil-
lum imprimit? Ista prudentia si hominum præsidet
operibus, homo in luce ambulat; ubi autem desest
per rerum agendarum obscuritatem currit opera-
rius, et evitato lumine umbra cum eaque firmitatis
jactura irrui.

13. Hanc imperator sapientissimus satis habuit,
nec tantum restrictive, sed copiosissime. Nam sive
facto sive dicto opus esset, nunquam sibi superio-
rem in agendo habuit. Cæterorum autem facti sua
semper adjiciens, illorum opera obscurabat, ut
stellarum fulgorem obscurat sol assurgens. Aliter
dein animatus quam potest clarissime se monstrat,
tum disciplina imbuens eos qui eadem cum ipso
sentiebant, consilium sponte mutando, et aliis de
rebus faciendis persuadendo, argumentando, inge-
nium persuasivum adhibendo, solo auxilio quo uti

ἔχοι τις ἀνάγκην ἐνταῦθα τῶν θεοπροπίων πᾶν τι
γίνεσθαι, ὅπου, κἂν εἰ μὴ ἐν συμβόλοις προδηλοῖτο τὴ
μεγάλα μέλλοντα, οἷς ἐπινεύει θεός, ὁμοῦς αὐτὰ πρὸς
τέλος οὐδὲν ἤττον ἐκβέβηκεν, ὅτι μὴδὲ διὰ τὸ σύμβο-
λον, οὐπὲρ τὸ σύμβολον, ἀλλ' ὅτι τὸ δεύτερον ἐπὶ τοῦ-
τω καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ σεμνύεται.

ι'. Εἰ δὲ καὶ καλὸν ἄπαν προοίμιον, ἀλλ' ἔνθα κα-
επιείγει τὸ ἐναγώνιον, περιορατέον τὸ τοῦ προοίμιου
πολύ· οὕτω δὲ καὶ τὸ συμβολικῶς φροισιμίζεσθαι
μὴ δαπανάτω τοὺς ἀγῶνας ἡμῶν, εἰ καὶ ποῖόν τι
εὐκλεῖς τρόπον ἄλλον ἐπισύρεται, οἷς τὸν αὐταρά-
τορα κατὰ τοὺς ἐν ἐπαγγελίαις ὠσιωμένους τῷ θεῷ
διατίθεται. Τὰ μὲν γὰρ πᾶν ἐν τοῖς τοιοῦτοις πα-
λαιᾶ, καὶ μὴδὲ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς αὐλῆς τι καὶ
δημηγύρεως, ἐνυπνίων καὶ ὀραμάτων λόγοις φιλοσο-
φουῦνται· ταῦτα δὲ τὰ ἐν ἡμῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, θεῷ
τοῖς λιχνευομένοις τὴν πρόγνωσιν ἀνεκάλυψε, καὶ τὸ
προτεθειμένον εἰπεῖν ἐπηγγέλατο ἐν αὐτοῖς.

ια'. Ἀναθέμενοι οὖν οὕτω καὶ ταῦτα, καὶ εἰς το-
σοῦτον ἐπιδραμόντες, ἐπιβαλοῦμεν τοῖς τούτων ἐγχο-
μένοις εἰς ὅσον δύναμις. Δύναμις δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς
μεμετρημένοις τὸ λέγειν, καθ' ὁμοιότητα πελαγο-
στόλου νεῶς ἐν τοῖς βασιλικῶς ἀγαθοῖς διεξέρχεται
τοῦς λόγους. Ἐκεῖνη τε γὰρ ὡς οἶον γραμμικῶς
τέμνει τὸ πέλαγος, ὀλίγας τινὰς που ἔλικας περιέ-
γουσα, ὡς ἐξεῖναι καὶ ἑτέρας μυριάδας ὅσας ναυσι-
τὸν ὁμοῖον τρόπον διαθέειν, καὶ μὴδὲ οὕτω τὸ πᾶν
πέλαγος γενέσθαι πλεῖστομον· καὶ ἡμῶν δὲ οὐκ ἔσται
οὕτως ἱκανὸν τὸ τοῦ λογικοῦ φορὸν πνεύματος, ὡς
ἐξαρκεῖν ἐμπλατυναμένοις πολλὴν εὐθυπλοῦσαι τοῦ
τῶν βασιλικῶν θαυμασίων ὠκεανοῦ, ὧν οὐδ' ἂν ἀνά-
ριθμοι νεῆς διεξέλθοιεν, ὅποια τις καὶ ἡ παρὰ τῆ
ποιήσῃ ἑκατόνζυγος, ἧς τὸ ἐν λόγοις ἄχθος πολύ.

ιβ'. Ἐν δὲ τοιοῦτοις καὶ τούτων ὄντων, οἱ μὲν
ἄλλοι ἀναγόντων τε ἑαυτοὺς, ὅπως ἄρα καὶ βούλοιντο,
καὶ διαπλεόντων οὐριοδρομοῦντες, ἔνθα προτεθυμῆ-
σθαι δεῖον αὐτοῖς· ἡμᾶς δὲ βασιλικῶν ἀρετῶν περι-
στοιχίζει χορδὸς, οὐ χρὴ γενέσθαι, εἰς ὅσον οἶόν τι
ἡμῶν. Ἐνταῦθα δὲ πῶς ἂν ἐπειτα λαθομένην πρωτείου
τιμῆσθαι τὴν ἐπὶ πασῶν φρόνησιν, τὴν ἀπίστας
ἀφύσους ἀρετὰς, καὶ, ὡς οἶον εἰπεῖν, ἄλας, καὶ
αὐτὴν παγκόσμιον, δι' οὗ ἅπασιν ἀνθρωπικῶς ἔργου
τὸ νόστιμον; ἧς προϊσταμένης μὲν τῶν πράξεων,
ἀνθρώπου ἔργα τὰ πραττόμενα, καὶ ὑπὸ φωτὶ ἐκεί-
νος βαίνει τῷ ὄντως· παρεωραμένης δὲ, ἄλλο τι
ἐκεῖνα, καὶ ὡς οἷα κατὰ σκοπόν ἡλάσκει ὁ ἐργαζό-
μενος, καὶ ὡς παρεγκλίνας τὸ φῶς σκιά τις ἀίσαι
ἀπολωλεκυῖα τὸ στερέμιον.

ιγ'. Ταύτης ὁ συνετώτατος αὐτοκράτωρ κατακό-
ρως εἶχε, καὶ οὐ πρὸς σύγκρισιν, ἀλλ' εἰς τὸ ἀληθῶς
ἀνυπέβλητον. Πρᾶξι γὰρ τι δεῖσαν εἶτε καὶ εἰπεῖν,
κατάρξας μὲν οὐκ εἶχε τὸν ἐπινοησόμενόν τι βέλ-
τιον· ἑτέραν δὲ καταρχῇ τὸ οἰκεῖον ἐπαγαγὼν, ἀπί-
κρυπτε τὰ τῶν ἄλλων, καθὰ καὶ ἀστέρων φάσειν
ἀναφανείς ὁ ἥλιος. Ὁ δὲ καὶ ἄλλως διατιθέμενος,
καὶ τὸ μὲν ἐκφαίνων ἑαυτὸν, οἷα κἀνταῦθα δύναται,
τὸ δὲ καὶ γυμνάζων εἰς μάθησιν τοὺς τὸν νοῦν
ἔχοντας πρὸς αὐτῷ, μετέφερέ ποτε τὴν γνώμην, ἐφ'
ὅπερ οὐκ ἂν αὐτὸς ἔλοιτο, καὶ ἐπιθανολόγει τὸ

πράγμα, καὶ προάγων ἐπιχειρήσεις, καὶ τὴν κατα-
σκευὴν στρογγυλλόμενος, εἰς πειθῶ τὸν λόγον κατέ-
στρεφεν· καὶ οὕτω δέον (καὶ μὴ ἄλλως) τινὰ κατα-
πράξασθαι. Ὡς δὲ ἐπινεύσοι τὸ ἀκροώμενον συμ-
πεισθῆν, καὶ κατάθοιτο, καὶ ἡ μὲν βουλή πέρα τι
συγκλεισθεῖη, καιρὸς δὲ τὴν χεῖρα ἐπεξεργάζεσθαι
τὰ τοῦ βουλευμάτος, τότε δὴ ἀναλαβὼν ἄλλως τὸ
πρακτέον, ἀναποιῶν ἦν τὰ ἤδη κατεσκευασμένα·
καὶ τὸ μὲν πιθανὸν ἀπέκρινε, τῆς δὲ τῷ ὄντι πει-
θανάγκης ἐγένετο, καὶ τὸν τῆς διανοίας ἐξέφαινε
θρησαυρὸν, πολὺν σοφίας πλοῦτον στέγοντα, καὶ με-
στὸν εἶναι συνέσεως διεδείκνυτο, οὐ κατὰ τὸ θουλλ-
λούμενον ἐν τοῖς πάλαι διαθεβειμένους ἀμφοτερόγλωτ-
τον, ἔνθα ἡ τοῦ νοουμένου πλάστιγξ ὡς τὰ πολλὰ
ἰσόβροπος καὶ τὸ πρακτέον οὐκ εὐξέυβλητον, ἀλλὰ κατὰ τὴν φιλοσοφουμένην συστοιχίαν, τὴν ἐκλέγου-
σαν μὲν ἐν στοίχῳ τὰ ἀγαθὰ, ἰδίᾳ δὲ τὰ μὴ τοιαῦτα σκορακίζουσαν, ἥδη δὲ καὶ κατὰ τὴν τοῦ μελωδοῦ Τιμοθέου
σοφίαν, ἄδοντας μὲν ἐπιστημόνως τοῖς μύσταις, ἄδοντας δὲ καὶ ὡς ἐτέρως, καὶ ἐπιλέγοντος, ὡς «Ὀὕτω μὲν
ἄδειν βουλοίμην ἂν τοὺς ἐμούς, οὕτω δὲ οὐκ ἂν ἀποδοχοίμην ἄδοντας.»

ιδ'. Ἐντεῦθεν αἱ πανταχοῦ γῆς βασιλικαὶ πρόνοιαι Β
πολυειδεῖς. Καὶ ἄνθρωπος εἰς οὕτους τοῖς μεγάλοις
οἰκουμηνικοῖς ἑαυτὸν μεγαλοφυῶς ἐπεμέριζε τμη-
μασιν εἰς τὸ ἐνεργόν, προβαλλόμενος, ὅσα καὶ χεῖ-
ρας ἀμφιδέξλους, τὸ τῆς ἀνδρίας δραστήριον, καὶ
τὸ τῆς συνέσεως ἐμπύριον, ὅσον τε ἐν τῇ λοιπῇ φρο-
νήσει, καὶ ὁπόσον εἰς ἀγχίνουσαν. Ἦν μὲν γὰρ καὶ
σκεπτικῶς ἔχων ἐν τοῖς μεγίστοις, καὶ ἐφιστάνων
διανοητικῶς τὰ πλείω δὲ ἀγχίστα τῇ νοήσει παρ-
στατο, καὶ ἀχρόνως ὄϊον τοῦ νοουμένου ἐδράττετο,
καὶ τούτου βαθυτάτα, καὶ οὐχ ὡς ἐπιπολάζειν κατὰ
τοὺς ταχεῖς μὲν φρονεῖν, οὐτι δὲ καὶ ἀσφαλεῖς. Καὶ
ἦν μὲν αὐτῷ λίαν καλὰ καὶ τὰ τῆς ἀνδρίας σεμνά·
περιττότερα δὲ γε τὰ τῆς φρονήσεως, ἧς καὶ κα-
ταμόνας εἰς μύριον πλῆθος ὠνάμεθα.

ιε'. Ἡ γοῦν Πυθαγορικὴ κατάρτυσις, εἴτ' οὖν C
ἀγάπησις, κατὰ τοὺς τὰ τοιαῦτα σοφοὺς εἰπεῖν,
κάνταῦθα παρεισδύσα, καὶ τὴν ἐν βρδάρους ἀγρό-
τητα ἐξελαύνουσα, τὰς τῶν πολέμων ἀνοχὰς ἡμῖν
κατάρθου, δι' ὧν κατεσιγάζετο τὸ ἀλλόφυλον. Καὶ
μὴν αἰσθάνομαι τινων ψαλαττόντων ἡρέμα, καὶ
ὑποκρουομένων ἀπήχημα γλυκὺ τε καὶ ἐναρμόνιον,
δι' οὗ ἀνδρία καὶ τὴν εἰρηναίαν γαλήνην ἐν ἔθνεσιν
ἄδεται καταπράττεσθαι. Καὶ ἔχει οὕτως, ὡ οὗτοι·
καὶ τοίνυν ἐντείνετε τὸ ἄσμα τορώτερον, κἀγὼ τοῦ
μέλους ὑμῖν συνεψάψομαι. Ἀδελφὰ γὰρ ἀληθῶς
φρονεῖτον ἀνδρία τε καὶ σύνεσις, καὶ κοινοῦσθον
τὸ ἐμπρακτον παρὰ γε τοῖς ἔμφοσιν.

ιδ'. Εὐπορῶ δὲ ὁμοῦ εἰπεῖν, ἐφ' ὧν τὸ τῆς βασι- D
λικῆς φρονήσεως καὶ μονῆρες ὀρίζεται, καὶ τέως
(ἐκεῖνο τὸ ἐνταῦθα μέγα τοῦ λόγου κεφάλαιον) τὴν
τῶν ἐκασταχόθεν ὑψηλῶν γενῶν τῷ βασιλείῳ γίνεαι
συνάφειαν, δι' ἧς ὅσα καὶ τινος πολυτιμότητος ὕλης
τὴν τοῦ βασιλικοῦ στέμματος συγκρότησιν ἐτεχνή-
σατο, τὸν ἀρχικὸν καὶ οὕτω μεγεθύνων ὄγκον, καὶ
χεῖρας ταύτας μεγαλοφυεῖς τῇ Ῥωμαϊκῇ ὀλομελείᾳ
προσφύων, ἃς ἐκτενεῖ, ὅτε που πολυχειρίας δεήσειε.
Τούτου ἡμῖν τοῦ κελοῦ φυτοῦ τῆς σοφίας καρπὸς

As erat. Ut autem audientibus persuaderet et con-
sillium captum primo in occulto lateret, manusque
et exsequendo imponendi tempus venerit, tunc
factum reficiendo omnia restauravit et vi qua pol-
lebat persuasiva ingenii sui thesaurum adaperivit
locupletissimi, vocis ambiguitate non utens, ubi
mentis cogitationes æqua plerumque lance stabant
et quid faciendum esset in dubio erat, sed juxta
philosophicam regulam quæ quod bonum est seli-
git, privatim autem quæ talia non sunt respuit,
aut eliam secundum musici Timothei sapientiam
docte coram initiatis canentis, altero vero etiam
carmine, « Sic, dicentis, meos canere velim, sic
autem approbarem canentes. »

14. Hinc ubique terrarum multiformia provi-
dentia imperatoris specimina. Et homo iste unus
magnis regionibus magnifice in agendo, gubernando
se ostendit, et ambas manus, activitatis instru-
menta, et prudentia ardorem atque ingenii acumen
monstravit. In maximis enim rebus dubium una-
cum perseverantia in medium tulit; plerumque
autem apud eum opus cogitationem premebat;
quæ autem faciebat iis mentis profunditatem adde-
bat, minime contentus, ut plerique, qui prompti
quidem ad cogitandum, in agendo minus probati
inveniuntur. Solemne eidem erat fortitudinis spe-
cimina edere, nihil vero antiquius sapientiam in
medium proferre, quam passim optimam auxilia-
tricem habuimus.

15. Igitur dispositio Pythagorica, sive amor, ut
more sapientium loquamur, penetrans et barbaros
erudiens, bellorum inducias nobis parabat, quibus
hostes ad otiositatem damnabantur. Equidem vi-
deo quosdam levi modulamine dulce cantantes, quo
fortitudo pacem et tranquillitatem in nationibus
generavit. Ita enim est, amici, quare acutiorem
incipite cantum, me obsecundante. Fortitudo enim
ac prudentia meditantur et in prudentiorum mani-
bus consociare amant.

16. In promptu habeo etiam dicere in quo prudentia
effectus cernuntur et quousque magnum sermonis cap-
put magnorum undique generum generi imperatorio
unionem dat, per quam ut per nobilissimam mate-
riam imperatorii diadematis compositionem opera-
tus est, præcipuam sic elevans dignitatem et has
generosas manus Romanæ celsitudini adjungens,
quas tendet quando manuum pluralitate opus fue-
rit. Hujus nobis egregii stolonis fructus et quæ
ob oculos bona sunt, Deo juvante reginæ, quarum

una ad solis instar ex oriente oritur, etsi nunc A quidem nube obscuratur, si nubes nigrum illud dici potest, in quo justitiæ sol, Deus clarius conspicitur; altera vera oceano occidentali immersa lucis splendorem affert.

17. Sed hæc hactenus, ne rhetorices oceanus erumpens faustam rumpat navigationem. Ut autem hostes invicem congressi sint resque nostras turbaverint et pacem nobis impertiverint, illa in causa fuit; quis igitur magis timendus? Illud porro artificium strategicum excogitavit, cui obediens sine sanguinis effusione maxima tropæa erexit, hostes sibi ipsis adversarios usque ad belligerandum reddidit quo factum est ut res nostræ amplificate, illorum minorarentur, utque Mars jam non communis esset nec alterutros nos illosque destrueret, solis autem hostibus perniciem illaberetur. Sic Persarum in Persas bellum a regibus instruebatur, et nos stamus. Sic multæ ex occidentalibus gentibus arrogantis morbo laborantes postquam resipuerant, sanatae sunt. Sic populus Romanus obstupuit qui contra spem omnium belligerandi furore sanatus est. Draco autem insularis qui super crateres Ætnæos ignem ferocis accendere volebat, in impetu suo ab ensibus imperatoris non parum impeditus est, plerumque cum hostibus domesticis congressus, quos imperatoris artes concitaverant, quasi bipennem sapientiam suam eminus jaculantis.

18. Regis etiam prudentis erat non solum salutare dicto audientes, sed etiam quantum fieri posset eorumdem res augere; estque illud talenti evangelici incrementum non minus quam hereditatis divinæ adauctio. Illud ergo, si quis alius ex iis qui prius regnarunt, noster præsertim perfecit bona multiplicando. Difficile enim fuerit exteram linguam citare quam non ad nostræ commodum verterit; dam alii quidem colonis nomine ad nos missi sibi quietem invenerunt; alii autem dona exspectantes quæ imperatoris largiebatur munificentia, sinus ditantis participes facti sunt, primatum mercedem reportantes. Quod autem divitiarum fluentum ipsis abundabat, domicilium alienum patriam facientes et patriam æstimantes omnem in qua ipsis bene erat. Antiqua historia servorum urbem quamdam memorat; ibique feliciter id contigit. Homines enim quos natura liberaliter vivere voluit nervisque firmis donavit et fortitudine omni induravit; vitæ autem vicissitudine in servitutem redacti in urbem Constantini induxerunt (frequentes enim illa hospites excipit, multosque per turmas, cohortes et acies constituit)

και τὰ πρὸ ὀφθαλμῶν ἀγαθὰ αἱ σὺν Θεῷ βασιλείαι ὧν ἡ μὲν οὐρα καὶ ἥλιος ἐξ ἑώρας ἔφανεον, εἰ καὶ νῦν ὑπὸ νέφει σκιάζεται, εἴ τι καὶ νέφος εἰπεῖν θαρσύνον τὸ τοιοῦτον μέλιν, ἐν ᾧ φανότερον ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος Θεὸς διοπτρεύεται· ἡ δὲ ὡς ἀγγεθὶ κολεουμένους ὡκεανοῦ ἰσπερίου καὶ αὐτῆ φασγάνου ἐπηύρασαν.

17. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ἐς τοσοῦτον, μὴ καὶ ἀπειρόν ἐνταῦθα μοι βητορίας ἀναβραγείας ἀνακίησιν εὐθυπλοεῖν. Συγκρούσαι δὲ πολεμίους ἀλλήλους, καὶ ἡμᾶς ἐν ἀταράχῃ καὶ οὕτω καταστῆσαι, καὶ τὴν εἰρήνην γαλήνιον καταπρέξασθαι, τίς ἄρα κατ' ἐπινοῶν δεινότερος; Μέθοδον γὰρ καὶ ταύτην στρατηγικὴν ἐτέχνου, τὸ μὲν ὑπὸ φιλίᾳ φυλάττειν ἀναίμακτον ἐπὶ μεγίσταις τροπαίων ἀναστάσεσι, προσάραστον δὲ τοὺς πολεμίους ἑαυτοῖς, καὶ ἐκπολεμουῖν τοῖς ἀλλοφύλοις τὸ σφίσι αὐτοῖς ὁμόφυλον, ὡς καὶ ἐπινοῶν αὐξήσει μὲν τὰ ἡμέτερα, μειονεκτεῖσθαι δὲ τὸ πολέμιον, καὶ τὸν Ἐυσάλιον μηκέτι ξυγόν εἶναι, μηδ' ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν φθισήνορα, ἡμῖν τε καὶ τοῖς ὄσοι ἐξήσαν εἰς ἀντίπαλον, μόνους δὲ τοῖς πολεμίους ἀπονενεμῆσθαι τὸν βροτολογόν. Οὕτω Ἡέρας Ἡέρας ἀντίμαχοι μεθόδοις βασιλικαῖς· καὶ ἡμεῖς ἐρηναῖον ἐπαινεῖσθαι. Οὕτω Σκύθαι Σκύθας εἰς γῆν κατεστρώωνυσον· καὶ ἡμεῖς ὄρθιοι. Οὕτω πολλὰ τῶν ἰσπερίων ἰθύνων, πλεονεξίαν νενοσχεῖσθαι, ὑγιούντων σωφρονιζόμενα· καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐξεθαμβεῖσθαι, ἐπ' οἷς, ὡς οὐκ ἂν αἰσθητοί τις, τὸ τῆ ὀπλομανίᾳ ἐπιλήπτον τεθεράπειο. Δράκινον δὲ ὁ νησιωτικὸς, ὅς κατ' ὑπὲρ κρατῆρας Αἰτναίους τὸ τοῦ θυμοῦ πῦρ ἐκφυγῶν ἤθελε, πολλὰ μὲν τοῦ κατ' αὐτὸν ὄγκου καὶ βασιλικαῖς ἐκολούσθη ξίφεσι, τὰ πλείω δὲ οἰκειακοῖς ἐχθροῖς συγκρουόμενος, οὐς αἱ τοῦ αὐτοκράτορος μέθοδοι ἐπανίστων, διχαστικὴν ὁποῖα τινα μάχαιραν τὴν ἑαυτοῦ τομώτατα σφίαν βάλλοντος.

18. Προμυθίας δὲ τὴν ἄρα βασιλικῆς μὴ μόνον περισώζεσθαι τοὺς ὑπακούοντας, ἀλλὰ καὶ προσεπαύξειν αὐτοὺς, εἰς ὅσον χώρα γίνεται. Καὶ ἔστι καὶ τοῦτο ταλάντου εὐαγγελικοῦ προσεπαύξεισθαι, ὅτι καὶ κληρονομίας θείας πρόσθεσις. Τοῦτο γοῦν, εἰπερ ἕτερός τις τῶν ἀνάκαθεν χρόνου βεβασιλευκότων, ἐν νῦν ἐπαινούμενος ἐκτετέλεκε, πληθύνων τὸ ἀγαθόν. Καὶ οὐκ ἔστι γλώτταν εἰπεῖν ἔθνους, τὴν οὐ παρμίζε τῆ καθ' ἡμᾶς εἰς γρήσιμον. Οἱ μὲν γὰρ ὡς ἐν λόγῳ μετοικίας τὴν εἰς ἡμᾶς ἐπέλλοντο· καὶ εὐρίσκοντες ἀνάπαυσιν ἑαυτοῖς, οἱ δὲ καὶ δώρων ἐπιβαλλόμενοι, ὅσα τὸ βασιλικὸν μεγαλόδωρον εἰς πληθύνειον ἐχορήγει, τοῦ πλουτοποιῦ κόλπου ἐγίνοντο, μισθοφοροῦντες μὲν τὴν ἀρχήν· ὅτι δὲ εἰς ἐνδελεχῆς τὸ τοῦ πλοῦτου βεῦμα τοῦτο ἐπλήμμυρον, οἰκῆσιμον καὶ αὐτοὶ τὴν ἀλλοδαπὴν ποιούμενοι, καὶ πατρίδα κρίνοντες εἶναι πᾶσαν, ἐν ᾗ εὐπαθεῖν περιγίνεται. Καὶ ἡ μὲν παλαιὰ ἱστορία καὶ δούλων πόλιν τινα προάγει πρὸς γνῶσιν· ἐνταῦθα δὲ καὶ τοῦτο πεπλήθυσται τὸ καλόν. Ἄνθρωποι γὰρ, οὐς φύσις μὲν ἐλευθερία ζῆν ὄρισε, νεύροις δὲ στεβροῖς ἐτόνωσε, καὶ ὅλως εἰς ἀνδρῶν ἐστόμωσε, βίου δὲ κύκλος ἐπὶ δουλείαν στρέψας, εἰς τὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου περιήγαγε

(συχνούς δὲ καὶ τούτους αὐτῆ πανδοκεύει, καὶ οἷους κατὰ στίφη καὶ λόγους καὶ στίχας συντάξασθαι), ἐλύπουν μὲν (ἦν καιρὸς ἐκείνος) τὸ δεσποτικὸν, μνημένοι κατὰ τὸν Ὀμηρικὸν ἵππον τῆς ἐν τροφῇ ἀκοστήσεως, καὶ νομῶν ἐκείνων βαρβάροις καλῶν, καὶ τῶν αὐτοφυῶν καὶ ἀπαραποιήτων λοστρῶν, ὅσα τοὺς βαρβαρικοὺς στρατιώτας πρὸς ἀμάλθακον καρτερίαν ὑγραίνουσιν. Ἦν δὲ αὐτοῖς θάτερος μὲν τῶν ὀφθαλμοῖν οὐκοῦ· ὁ δὲ λοιπὸς εἰς φυγαδεῖαν ἔβλεπε. Καὶ χεῖρ ἡ μὲν διεπράττετο τὰ δουλικὰ, ἡ δὲ ξίφους ἤθελε δρᾶσθαι, εἴ τίς που καὶ δριμύζεται, καὶ ἐγκόψει τὸ ἐκούσιον. Καὶ οἱ κύριοι ἐντεῦθεν οὐκ ἂν μὴ καὶ αὐτοὶ δούλοι, μενουῦνε καὶ ὡς τολμῆσαι εἰπεῖν αἰχμάλωτοι, ἀγόμενοι μὲν καὶ φερόμενοι, ἀρῶμενοι δὲ, ὅτι τοιούτοις κακοῖς ἔχονται, καὶ ποθοῦντες ἀπογενέσθαι τὸ δυστύχημα. Ἐξακούεται οὖν τὸ εὐκταῖον. Καὶ εὐθὺς ἔλεος ἐκ βασιλέως ἐπὶ τοῖς ἀμφοτέρω, καὶ δεσπόζουσι, καὶ δουλεύουσι, καὶ θησαυροὶ βασιλικοὶ ἐκκενοῦνται· καὶ οἱ δεσπότηαι χαίρουσιν ἀπροσκευαζόμενοι τὸ φαῦλον οἰκετικόν. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν αὐτοὶ μὲν ἀντὶ μὲν δούλων ἦσαν τὸ φυσικόν, ἀντὶ δὲ ἀτίμων στρατιῶται, τὸ φίλον ἐκείνοις· οὐκίτι δὲ τοῦ λοιποῦ, ὅσον τοιούτον ἀχθείη φύλον, τὸ πᾶν ὑπὸ δεσπότηαις ἦν. Ἄλλ' ὅσοι μὲν οὐκ εὐγενῶς ἐφρόνουν, ἐπασχον οὕτω, δουλείαν ἀτίμητον ἤπερ ζῆν πρὸς κλέος ἐλόμενοι, τάχα μὲν ἀγεννῶς, τάχα δὲ προμηθείᾳ τοῦ βίου ἀσφαλῶς. Οἱς δὲ στρατεύεσθαι ἦν ἐπιθυμεῖν, εἰς ὁμοίον ἐκείνοις τοῖς ἐκ δούλων στρατιώταις ἤρχοντο, χρήμασι δημοσίοις λυόμενοι, καὶ ζῶνῃ στρατείας κοσμοῦμενοι. Καὶ πόλεις ἐπλήρωσαν, καὶ εἰρημῶ· συνεπλάκυσαν βίου, καὶ δαδοχὰς ἐπλήθουναν, καὶ τὴν βασιλικὴν προσθήκην ἐθνομίαστωσαν, οὐ κατὰ τοὺς Σπαρτοὺς ἀναφύοντες αὐτόματοι, ἀφ' ἧς δὲ ἐξεσπάσθησαν, μεταφυτευθέντες εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γῆν, καὶ καρπὸν ἐκδεδωκότες τρόφιμον.

18. Τὸ δὲ καινότερον, καὶ ἄνδρας τούτων ἔτι πλείους ἐκ πρὶν ἀρχεκάκων μεταγαγῶν ἀμύνης λόγῳ ἐπὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ, τῷ ἐκείνων ἀγρίῳ τὸ καθ' ἡμᾶς ἡμέρον ἐνεκέντρισεν, καὶ εἰς χρηστότητα μεταποίησεν, ἦν θεῖος ἂν παράδεισος οἰκειώσθηται. Καὶ οὐ λέγω μόνους τοὺς ἐκ τῆς χέρσου, τοὺς τῆς Ἄγαρ, τὸ Σκυθικόν, τὸ Ηαιονικόν, τοὺς ὑπὲρ Ἰστρον, καὶ ὅσοις ἀκραιφνῆς βορβᾶς ἐπιπνεῖ· ἀλλὰ καὶ ὅσους ἐκ θαλάσσης πολυτρόπως ἠγάστρευσε. Καὶ συντελοῦσι καὶ αὐτοὶ ταῖς ἡμετέραις πόλεσιν εἰς οἰκίτορας. Καὶ ἔστιν ἐνταῦθα πολλαπλοῦν τὸ σεμνὸν ἤπερ τὸ ἐπὶ Μάγρου Πομπηίου καθιστορούμενον, ὃς ἐπιλεξάμενος πόλιν ἐψάν, ἐκαῖσε τοὺς περισσοὺς τῶν πειρατῶν συνήκισεν, ὅσους δεῖν, φασίν, ἔγνω σωτηρίας ἠξιώσθαι καὶ προνοίας τινός. Εἰ γοῦν ἱστορίας ἄξιον τὸ μιᾶς πόλεως ἀγαθόν, τίς οὐκ ἂν συγγράψαιτο τὸ πολύχοον καὶ πολλαῖς ἐπιμερισθὲν πόλεσι; Τί μὴ λέγω τὸ μείζον, ὡς οὐδεμία τῶν τῆς οἰκουμένης πόλεων ἀνοργίαστος τοῦ τῆς Μεγαλοπόλεως ἐξέπιπτεν ἔρωτος, τοῦ καλοῦ βασιλέως ἐκείνου τὰς φιλητικὰς ἐπαριέντος ἀπάσας ἴγυγας; Καὶ ἦν ἐκστρη φιλτρον ἐγκαθήμενον ὑπερβάλλον, ποῖαν ὁ αὐτοκράτωρ τῶν πόλεων στέρεας εἰς φιλομένην ἐγγράψεται. Καὶ ὅσα καὶ μητροπόλεως περιοικίδες τῆς

A dolebant quidem idque tempore opportuno dominationem, memores equi Homerici instar, hordei et pascuorum, et balneorum naturalium, non artificialium, quibus Barbari ut laboribus perferendis assuefiant utuntur. Erat autem ipsis oculorum unus domi, alter fugam circumspiciebat; ex manibus una servilia faciebat, altera ensem volebat stringere contra recalcitrantem et resistantem. Huc adde quod domini, non servi, captivi huc illuc currentes et diris vocibus querentes quod tot malis vexarentur, quibus liberari desiderabant; quod votum deinde exauditur; et confestim miseratio utrisque, dominis ac servis, rogiæque liberalitates affluebant, et domini gaudebant quod servis malis liberati essent. Itaque servitutis loco secundum naturam erant ex hominibus vilibus facti milites, quod ipsis gratum erat, non amplius omnes in dominorum potestate languebant. Omnes autem qui non liberales se gerebant, ista patiebantur servitutem sine honore vitæ cum gloria præponentes forte indole prava ducti, forte quia aliter vivere posse desperabant. Qui autem castra sequi volebant, ut milites qui antea servi fuerant, obediebant, pecunia publica redempti et balteo militari accincti. Urbium igitur incolæ vitæ conditiones oblatas amplexi successores habebant auctoritati regiæ se submittebant, non sicut Sparti inter Græcos celeberrimi, quos fabuia e terra prognatos dicit; sed avulsi a patria in nostram regionem transplantati, fructus tulerunt salutares.

19. Interjecto deinde tempore vivos plures ex iis qui prius hostes fuerant vindictæ causa contra Romæcos duxit et eorum ferocitatem in eam quam nos exerceamus, mansuetudinem commutavit, et sic terram nostram in paradisiæum transformavit. Et non solos continentis homines nomino, posteros Agar, Scythas, Ponti incolas, Istri accolæ, et quibus Boreas frigidus spirat, sed omnes Oceani piscatores, qui paulatim urbes quoque nostras incolere cæperunt. Historia multa quidem, sed inter alia id quoque refert, Pompeium Magnum urbem Orientalem piratis quos eo beneficio dignos habuit, incolendam tradidisse. Quod si historia unius urbis bonam hanc fortunam memorare dignatur, quis non rem, quam multæ urbes participant, relatu dignam putaverit? Addiderim etiam quod nulla terræ civitas non initiata magnæ urbis amorem perdidit sub regno imperatoris, blandissimi gubernatoris. Unaquæque amoris incentivam habebat, quam imperator ex cæteris urbibus sibi dilectam professus est; omnes autem, ut suburbium a magna civitate, cæters a nostra pendebant, ita tamen ut subsistant, nostra autem hodie destructa jaceat, et quorum nulla nunc vestigia remanent.

καθ' ἡμᾶς ἐξήρτηντο ἅπασαι. Καὶ στερχθῆναι δὲ ἀλλὰ τοῦτο ἀνασκευασθῆναι καὶ ἀφαντωθῆναι ἐστι γῆς.

20. In permultis quæ imperator convocavit conciliis, legatos videre poteras non denos, sed multitudinem undequaque huc accurrentium tanquam in regionem communem, ut systema doctrinæ cæteris proponerent. Vidit igitur magna hæc urbs hospites externos, quorum nemo e nostris ne nomina quidem noverat; difficile namque erat virum bilinguam invenire, qui ex ipsorum lingua in nostram traduceret. Itineris et legationis eorum finis erat ut imperatoris vultum viderent, vocem audirent, in ludis gymniciis sese exeroentem admirarentur, ut quædam de illo dicta colligerent. Sic et Salomonis sapientia plurimos attraxit, etsi non omnes in eo laudando convenerint. Sed in hoc nostro loco mira multa se offerunt. Ex legatis nostris alii profecti sunt ob metum ne quid paterentur, aut propter sollicitudinem auxilium reperiendi ubi necesse fuerit, aut egestate coacti, cujus ope proposita perfici possunt, aut ob sollicitam futuri temporis curam; quæ omnia indicant res magnas ac splendidas ab imperatore apud nos gestas exstare. Sed hæc externa sunt, nec unius substantiæ. Venisse autem e longinquo viros duram sortem subituros in itinere spectandi causa et fortunam mutandi ergo, hoc non est simpliciter magnum, sed stupore plenum. Patet enim magnum tonitru super præclare ab Imperatore factis resonans, aliorum æmulationem excitavisse.

μακρῶ συνδιήκει, καὶ ταῦτα πρὸς χάριν θεᾶς, καὶ μόνον εἰπεῖν ἔστι μέγα, εἰς μυρία δὲ κατασχίσαι θαύματα. ἀνδραγαθήμασιν εἰς τὸ κατὰ σπουδὴν ἐπέστρεψεν.

21. Sed our legatos dico stemmate insignes, dum licet summos magistratus considerare ad nos missos, ut imperatori tributum afferrent, aut post negotia peracta, et postquam imperatoris majestatem oculis vidissent, aut oculorum curiositati satisfacerent, et civibus suis visa auditaque narrent. Hujus ordinis sunt Persarum monarcha et Palæstinorum rex; Germanorum imperator, totius Germaniæ princeps, et alii, qui ad nos profecti sunt, dubio fortasse successu. Pæones enim et Gepidas et Scythas et tot alios nuncupare longum est, quos, ut summam dicam, stupor, metus et auxilii sollicitatio ad nos perduxit. Stupor ob rumores promulgatos, metus ne Imperatoris amicitia privati mala paterentur; tertio, ne rege non auxiliante, male ab inimicis haberentur.

εἰς τὴν ἀκοήν· φόβος, μήποτε συμβαίῃ ἄλλως, ἀναπετωκότες αὐτοὺς ἔξω τῶν βασιλικῶν σπλάγγων πεσεῖν· τὸ δὲ λοιπὸν καὶ τρίτον, εἴ τί που κακὸν ἐκείτοις ἐπήρτητό ποθεν, ὡς μὴ εὐπετὲς ὂν σκοαρκίσαι τὸ κακὸν ἐτέρως, μὴ συνεπιλαμβάνομένης δεξιᾶς ταύτης βασιλικῆς.

22. Mirum itaque non erat, si isti nova edoiti,

κ'. Ἦν οὖν ἐν μυρίαῖς τῶν συνόδων, ὅσας ἀγείρει τὸ βασίλειον, πρέσβεις ὄρῳ οὐ κατὰ δεκάδας μετρίως τινὰς ἐκ τῶν ἑκασταχοῦ χωρῶν συβρέοντες ἐντέλει ὡς εἰς δεχάδα κοινήν, καὶ σύστημα ποιούντας ἐπιτοῦς ἀλλόκοτον τοῖς γε πλειοσι. Καὶ ἑώρα ἡ μεγάλη πόλις αὕτη ἄνδρας ἀλλογνώτους ἀληθῶς, ὧν οὐκ ἔστι τῶν καθ' ἡμᾶς οὐδ' εἰς ὄνομα πεπειραται, ὡς πᾶσι πίπτειν ἐν δυσχερεῖ ἄνδρα εὐρέσθαι δίγλωττον, τῷ ἐν αὐτοῖς διάλεκτον εἰς τὸ ἡμεδαπὸν μεταβάλλοντα. Ἦν δὲ ἐκεῖνοις τῆς ὁδοῦ σκοπὸς καὶ τῆς πρεσβείας τὸ τελικώτατον, ἱστορησαί τε κατ' ὄψιν τὸν βασιλέα, καὶ ἀκουτισθῆναι, ὅσα λαλεῖ, καὶ τισι τῶν γυμναστικῶν ἔργων ἰδεῖν ἐπιπρέποντα, ἐρανίσασθαι ἅ καὶ τινὰ τῶν περὶ αὐτοῦ ἀκουσμάτων, καὶ ὡς ἐν τῇ πάντα εἰπεῖν θαῦμα συλλεξαμένους, κομισσάμενοι τοῖς εἰς πρεσβείαν διαπεμφθεμένοις. Οὕτω καὶ Σολομῶντος ἡ σοφία πολλοὺς ἐφείλκετο, καὶ εἰ μὴ τοσοῦτους, ἀλλ' οὖν ἐφ' ὅποσονοῦν. Καὶ ἔστιν ἐνταῦθα τὸ τοῦ θαυμασίου πολὺ. Δεῖ μὲν γὰρ τοῦ μὴ τι παθεῖν πρεσβεύεσθαι τινὰς, ἡ μελέτη τοῦ φθάσαι ζήτησιν ἐπικουρίας, εἴ που καὶ παραπέσοι τις ἀνάγκη, ἡ καὶ χρημάτων ἐνδεία, ὅφ' ὧν ἔσται καταπραχθῆναι τὸ διὰ σπουδῆς, ἡ ὅλως προμηθεῖα τινὶ τοῦ μέλλοντος, λαμπρὸν μὲν εἰς ἱκανότητα τοῦ δεῖξαι μεγάλα καὶ ἀνευδεῆ καὶ πολύχρηστα τὰ καθ' ἡμᾶς διὰ τὸν αὐτοκράτορα. Ἐξωτερικὰ δ' ὅμως ταῦτα, καὶ οὐ τῶν κατ' αὐτὸν, ὡς καὶ ἦκειν πρὸς τινὰ συνοσίσωσιν. Ἐλθεῖν δὲ ἐξ ὑπερορίων ἀγνώτως ἄνδρας, καὶ θελήσαι δεῖν παθεῖν, ὅσα τῷ τῆς ὁδοπορίας καὶ ἐντυχίας εὐκαταίας, ἀλλὰ τοῦτο οὐκ εἰς ἀπλοῦν Δῆλον γάρ, ὡς μέγας βροντῆς ἤχος ἐπὶ βασιλικῷ

κα'. Ἀλλὰ τί μοι πρέσβεις λέγειν τοὺς ὑπὸ στέμμασιν, ἐξὸν θεωρῆσαι κορυφαίας ἀρχὰς ἑσταλμένας μέχρι καὶ εἰς ἡμᾶς, τὰς μὲν κατὰ τι ἔργον ἕτερον, οὐ μὲν τῆν βασιλικὴν θέαν γένοιεν· ἂν, ποριστόμενοι συμβολὴν ἱκανὴν, τὰς δὲ καὶ μόνον ἐντυχεῖν καὶ πρὸς θάμβος θεάσασθαι; Τοῦ τοιοῦτου ὄραμαθὸς ἔστι τῶν κατὰ Πέρσας ἐθνάρχης, καὶ ὁ τῶν Παλαιστινηίων ὑπερκαθήμενος ῥήξ. Δοιπὸς δὲ ὁ ἐξ Ἀλξανῶν ἐκείνος ὁ μέγας, καὶ ὁ τῆς Γερμανικῆς ἀπάσης ὑπεριστάμενος γῆς, οἱ τὴν εἰς ἡμᾶς θαυμαστώσαντας ἐκείνην ὁδὸν· ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν εὐμέθοδον ἔφοδον. Τὸν γὰρ Παίονα καὶ τὸν Γήπαιδα καὶ τὸν Σκύθην καὶ συχνοὺς τοιοῦτους εἰπεῖν, μυρία ὅσος κατάλογος ἕτερος, οὐς (τὸ πᾶν ἐν βραχεῖ συντελεῖν) θάμβος καὶ φόβος καὶ ζήτησις ἐπικουρίας συνέλεγον εἰς ἡμᾶς.

Καὶ ἡ πάντα ταῦτα, εἴτε καὶ τούτων τινὰ. Θάμβος, ἐφ' οἷς μανθάνοντες καὶ ἐκπεληγμένοι συνέβησαν

κβ'. Ἦν δὲ οὐκ ἐκεῖνο θαυμάζειν οὕτως, εἰ καὶ

μαθόντες οί τοιοῦτοι, καί οἷα ἐπάγεσθαι τοὺς ἀκούοντας, κατόπιν τῆς ἀκοῆς ἐξ οὕτω ποβρωτάτου εἰποντο. Ἦ τε γάρ φήμη ἀνέτοις πτεροῖς δίπταται, καί ἡ παραδοξία τῶν φημιζομένων ἐπιστρέφειν οἶδε τοὺς φιλακροάμονας. Ὁ δὲ τὴν τοῦ μεγαλείου αὔξην ἐκορύφου, τοῦτο ἦν· Ὡς ἐληλυθότες ἐκεῖνοι, καί οἷς ἔμαθον περιτετυχηκότες ἐκβαίνουσι πρὸς ἀλήθειαν, ἀπήεσαν διαπρύσιοι κήρυκες, ἀναβοῶμενοι, ὅτι καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτω καί εἶδομεν· καί οὐ μόνον, ἀλλὰ καί γέμοντες θαύματος ἐπὶ μακρὸν, καί τῇ φαντασίῳ ἀναπολήσει τὰ ἐκπλήττον παράμουν φέροντες, καί μᾶλλον, ὅτε τὸν ὄλον βασιλεία ἐν καρδίαις ἀνεβίβαζον διηλογιζόμενοι, ὅς οὐ τοῖς ἐντός μόνον, καί ὅσα καίρια, καί τοῦ οὕτως ἀνθρώπου, ἀλλὰ καί τοῖς ἐπιφαινομένοις προέλαμπε.

κγ'. Μεγέθους μὲν γὰρ ἐπέβη, ὅπερ εἴ τις ὑπερναβαίη, ἐγγραφήσεται ὡς εἰς γίγαντα· καί ἡ φύσις ἄλλως αὐτὸν ἢ κατὰ τοὺς λοιποὺς ἐστερέωσεν, εἰς ὅστέωσιν ἀδρᾶν καί ὡς εἰπεῖν λεοντώδη ἀπειθύνασα ἑαυτήν· ὡς εἶναι, τοῖς ἀκρωτηρίοις ἐπεντρανίσαντά τινά τοιαῦτ' εἶναι ἀληθῶς ἀποφύνασθαι, τὰ κατὰ φυσικούς γνώμονας τὴν ἀνδρικὴν χαρακτηρίζοντα βρωμαλέότητα· οἷς ἀνάλογα καί τα τῶν διαστάσεων. Ἐντεῦθεν οὐδὲ σαρκῶν αὐτὸν ἐδάρυε περιουσία, ἐπαχθίζομένη πρὸς περιττότητα τῷ τε αἰεὶ γυμναστικῷ, ἀπερχομένου τοῦ πλεονάζοντος, καί ὅτι περὶ τὸν ὡς ἀληθῶς ἀνθρώπον ἡσχόλητο τὸ τῆς φύσεως. Καί τὸ μὲν πελώριον ὑκείωσατο ἐπ' αὐτῷ· ἀπώσατο δὲ τὸ βουγάτιον. Οὐκοῦν ἀκολούθως οὐδὲ τὴν κόμην πρὸς τρυφερότητα ἤσκητο· ἀλλ' εἰς κεφαλὴν κόσμου τημελῶν ἑαυτὸν, καί τυγχάνων τοῦ ἐπετοῦ, εὐθετίζειν τρίχας ἐμέμφετο. Ἦδη δὲ καί ἡ θεόθεν σοφία τῆς φύσεως τὸ ἐνταῦθα πολὺ τῆς ὕλης προσδαπανῶσα τοῖς κρείττοσιν, οὐκ ἤθελε τῇ κόμῃ χοῖνεργεῖν τὸ ὑπέρπλεον, ἢ μὴδὲ τὸν βασιλικώτατον λέοντα πυκνοῦσα τριχῶν λασιότητι.

κδ'. Τῇ δὲ τοιαύτῃ σεμνότητι καί τὸ τῆς χροιάς καλὸν συνδιήκεν. Οὐ γὰρ θηλυπρεπῆς λευκότης τὸ πρόσωπον ἔγραφεν, ἀλλ' εὐφυῶς μιγνυμένη πρὸς τὸ ἀνδρῶδες ἐκέκρατος, καί (τὸ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας) κατὰ γυμνασίαν καί λοιποὺς πόνους, ἡλίοις καί μάλιστα. Οὐ γὰρ σκιατραφίαν ἐπραγματεύετο, ἐπεὶ μὴδὲ βίον μαλθακὸν καί ἀργόν· αἰθερίαις [πυρ. αἰθερίαις!] δὲ παρεβάλλετο, ἀφ' ὧν πρὸς ἀνδρίας ἐζωγραφεῖτο χροιάν, ὅψιν πεφιλοτιμημένος οὐ κατὰ τοὺς γυναικίας καί μαλθακοὺς, ἀλλ' ὅποια κοσμοίη ἐν ἡρωϊκῇν τρυφότητι. Οὐ γὰρ πρὸς ἐτοιμότητα διηυθετίστο γέλωτος, οὐδὲ μὴν ἄλλως τὸ λεοντώδες ἠκρίβωτο. Κεκραμένη γὰρ δὴ χάρισιν ἐρρύθμιστο τῇ τοῦ κάλλους μεσότητι.

κε'. Καί δεῖσαν μὲν ἑαυτὸν καταστῆσαι, ὅποι χρεῶν, καί ἀνθολογία κάλλους ποικίλη αὐτὸν ἤγαλλε. Σεμνότερός μὲν γὰρ προέλαμπε, ὀφθαλμοὶ δὲ τῷ χαροπῷ ἰλαρότητα τε προῦφαινον καί Ἄρεικῇν ἐμβρίθειαν· τῷ προσώπῳ δὲ βαθεῖα γαλήνη ἐνεχόρευε (καί ἦν κἀνταῦθα τὸ σύμμετρον) καί ἡ σύστοιχος εὐχρῶσα, καί λειμῶνα συνεκρόπου ἀξιοθέατον, ἐξ οὗ δρέπεσθαι ἡδονὴν ὅσην ἐξῆν τοῖς φιλοθεάμοσι.

A quæ audientium aures movere possent, e locis remotis accurrerunt. Laxis enim alis fama volat, et raritas eorum quæ rumore sparguntur studiosorum animos attrahere solet. Quod autem ejus auctoritatem auxit hoc est. Ubi illi advenæ perscrutando aliquando veritatem adepti sunt, præcones fide pleni clamaverunt: sicut audivimus, ita vidimus; sed et miraculis confisi stuporem in animo perpetuum conservant, præsertim quando Imperatorem laudibus efferrent qui non intrinsecus solum, sed extrinsecus quoque splendescit.

23. Eam enim magnitudinem attigit, ut qui eam transcederet gigas haberetur. Eum enim natura aliter quam cæteros formavit, ossa validissima ac fere leonia tribuens, membrorum etiam extremitates, ut rei physicæ expertes judicant, robur virile indicant; sed interpositæ quoque corporis partes idem confirmant. Huc accedit quod corpus obesitate non gravatur ejus qui sæpissime vires exercet ut crassities ab homine intellectuali superetur. Multæ quidem in ipso res miræ, portentosæ non fuerunt. Comam etiam non eleganter circinavit, sed simplici capitis ornamento contentus, capillos honestamento majori non dignos habebat. Cum enim sapientia divina naturæ indita creaturis insignioribus nobiliorem materiam impertivit, capilli parvam habuit curam, quæ nec leonem animalium regem horrida, plus quam par est, juba donavit.

24. Hanc venustatem coloris pulchritudo augmentat. Non enim albedo, qualis feminam decet, ejus faciem colorat, sed virilitate temperatam (ut apud antiquos) certaminibus, aliisque ludis gymniciis, maxime solis ardoris exponit. Non enim in umbra educatus est, et vita ejus tantum abest ut voluptatibus pravisque cupiditatibus consecrata esset, ut laboriosa semper cum negotiis fuerit, sed sub sole vultus non speciem femininam ferbat, imo viro strenuo dignam, quia nec ad risum, nec ad alacritatem pronus erat, gratiis et venustate temperatam.

25. Ubi cum decore in publicum prodire oportebat, venustatis flos eum exornabat cum vultus gravitate et honestamento conspicuus esset; totus effulgebat, oculi hilares gravitatem Marte dignam emittebant; in vultu serenitas felicissima prati amœni planitiem representabat, unde harum rerum amantes voluptatem decerpere poterant.

26. Talis erat imperator, quando intus ab undis fervidis agitabatur, sicut mare quod Creator nobis implantavit. Quando autem, ut plerumque fit, aculeatum quid surgebat, et animam muniri et vindicari oportebat armorum auxilio, tum animus ebulliens ignem iræ spirabat; imperator autem sese continens et reprimens iram (severo enim tale imperium committere fas erat) jam non idem homo erat, sed indolem insitam delineans, prudentia doctorali lenitatem deposuit ad nihil tum utilem discipulis, et austeritate se accinxit, quam ipsi ignavia sua provocarunt, cauteria, non dulciora remedia affectantes.

καιρός τοῖς διδασκομένοις, τὸν δὲ ἐπιστρεπτικὸν μεταμειννύμενος, ὃν αὐτοὶ κατὰ τῆς ἀμαθίας προεκάλισσαν, καυτήρας, οὐκ ἤπια φάρμακα θέλοντες.

27. Aliud ibi videre erat pulchritudinis specimen. Hilaritas enim et sic non lusciosis effulsit; animi vero indoles vultus lineamenta coloravit, sicut intus fulgar recondit, at non penitus oculorum obtutui detrahit. Qui autem coram spectaculo illo regio steterit, sibi timens quod res aliter fieri non poterat (nisi imperterritus aliquis ad leonem clausis superciliis quiescentem accessit), et obscuro visu tantum speciem externam videt, non autem in intimam lucem penetrat (mens stupefacta timet perscrutari quod sæpe mentem fugit, et in superficie iudicii manet) mori mallet quam regem sibi iratum habere, sicut neque Iovem, cuius ira mortalibus gravis est, licet magno erga homines amore mitigetur. Nunquam antea tantus metus hominem invaserat, et humanitas imperatoris intervenientis labentem erexit et amaritudine edulcoratum sanasset, si sanabilis fuisset. In his enim rebus ineptum esset sensus animi intimos reprimere, et contrarium amplectentem humaniter secundare atque ita et se et multos alios in perniciem præcipitasse.

28. Equidem talem animum laudo, siquidem lex normalis, quam si imperatores exercerent laudarentur quidem, abolentes autem totum modum tantum non subverterent. Homo autem noster ea indole et habitu corporis erat, quando in civitatis administratione agitatio quædam apud eum elucebat; bellum enim ei alium animi affectum creabat, cuius gesta in Annalibus a gravissimis auctoribus confectis perscripta sunt.

29. Eleganter conversandi tempus est. Nemo enim per totam vitam plane rudis est, etsi alter Timon esset; amicitia autem urbanitatem nunquam rejicit, ut nec gubernatio civilis. Fuit enim sæculum quo imperator mellifluus obviis quibuscunque esset. Itaque manna cœlitus pluit, quia a celsitudine regia non sic cadebant regii sermones, quibus et

κ'. Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ βασιλεὺς, ὅτε ἀθέτως εἶχε πρὸς τι παρακινουῦν καὶ τὴν ἐντὸς ὑποκυμαίνου θάλασσαν, ἣν ἐν ἡμῖν ὁ πλάσας ἔθετο. Ὅτε δὲ, ὅπως πολλὰ θυμοδακῆς τι παραφανθείη ἀνακούψαν ποτὴν, καὶ ἐχρῆν τῇ ψυχῇ τὸν αὐτῆς δορυφόρον παραστήσει καὶ ἀμύνασθαι, τῆνικαῦτα θυμὸς μὲν ἐξέτερον, οὐκ καχλάζων ἀπήφριζε κατὰ τοὺς εἰς ὄργην πυρίσας βιαζόμενος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἑαυτὸν, καὶ διαζωφῶν εἰς θυμούμενον (ἦν γὰρ ἀνάγκη πᾶσα, ὅτι μὴ εἰς παιγνήμονα θετέον τὴν οὕτω σεμνοτάτην ἀρχήν, οὐκέτ' ἀνήρ ὁδ' αὐτὸς ἦν, ἀλλὰ παρατυπῶν τὸ ἐφυφτον ζωγράφημα, ἐξέτευεν εἰς ὅσα καὶ διδασκαλίας ἔμφρων, τὸν μὲν πρῶτον ἀποτιθέμενος, οὐ μάλιστα

κζ'. Καὶ ἦν ἐνταῦθα βλέπειν ἄλλο κρᾶμα, κάλλους καὶ αὐτό. Τὸ μὲν γὰρ ἰλαρὸν καὶ οὕτω τοῖς οὐκ ἀμβλυωποῦσιν ἐξέλαμπε, τὸ δὲ θυμούμενον τῆς ψυχῆς ἐχρῶζε καὶ ἄλλως τὸ προφανόμενον, καθὼς που κρύπτει μὲν ἐντὸς τὸ φωταυγές, ἀφανίζει δὲ οὐκ εἰσάπαν. Καὶ ὁ τῶν βασιλικῶν περιτυχῶν ἐκείνῃ προσχρήματι, φρίξας, ὅτι μὴδὲ ἦν ἄλλως γενέσθαι (εἰ μὴ καὶ λέοντά τις ἡμέρα τὸ ἐπισκύνιον συνδήσαντα παρῆλθε που ἄρρεστος), καὶ τὸ ὀπτικὸν συγγεθεὶς ἐκείνος, ὡς μόνον προορᾶν τὸ ἐπιπολῆς, μὴ ἐμβαθύνειν δὲ καὶ εἰς τὴν ἔνδον φαῦσιν (δεινὸν γὰρ λογισμὸς ὑποπτήξας μὴ ἐξακριβοῦν, ἀλλὰ τοῦ προφανομένου γίνεσθαι), θανεῖν εὖξαιτο ἂν, ἤπερ βασιλέα ἔνθεον αὐτῷ ἐπισκύζεσθαι, καθὰ μὴδὲ θεὸν, οὐ καὶ αὐτοῦ ὁ θυμὸς βαρὺς τοῖς περὶ γῆν, εἰ καὶ ἀκρὰ φιλανθρωπία συγκέκραται. Οὕτω τοιοῦτον δὲ ἐπαθεν ὁ συσταλεὶς, καὶ τὸ βασιλικὸν ἰλαρὸν προέτρεχε, καὶ ἀνελάμβανε καταπέττοντα, καὶ μὴδὲ παραφάμενον πικρασμοῦ ἐγλύκαζεν, εἰ μὴ ἄρα εἰς τὸ πάντι πάντως ἐξήνεκτο ἀθεράπευτον. Ἐν τοιοῦτοις γὰρ ἡλίθιος ἂν εἴη ὁ κατασιγάζων τὸ θυμικόν, καὶ τῷ ἀντιστρόφῳ χώραν διδοὺς ἐτραχηλίζειν κατὰ κρημνοῦ, καὶ συγκαταφέρειν τῇ μιμήσει πολλοὺς εἰς ὄλεθρον.

κη'. Ἐπαινῶ τὸν τοιοῦτον θυμὸν ἐγὼ, ἐπεὶ καὶ ὁ διηρωτικὸς νόμος, ὃν οἱ αὐτοκρατοῦντες μετριάσαντες μὲν ἐπαινοῖντο ἂν, ἀπαλείψαντες δὲ οὐκ ἂν φθάνοιεν τὴν τοῦ παντὸς νάξιν συγγείαντες. Καὶ ἦν μὲν ὁ ἐπαινούμενος οὕτω χαρακτήρος ἔχων καὶ καταστήματος τοῦ κατ' ὄψιν, ὅτι θυμικὴ παραδράμη τις περιπέτεια τά γε εἰς τὸ πολιτεύεσθαι. Ὁ πόλεμος γὰρ αὐτῷ ἕτεροίαν εἶχε θυμομαχίαν, ἣν αἱ πράξεις διαζωγραφοῦσιν, ἃς αἱ βιβλιακαὶ πτύχες ἀμφιέπουσι.

κθ'. Καιρός δὲ τις καὶ ἀστείωσθαι. Οὐ γὰρ δυστράπελος διὰ βίου παντὸς ἐν ἀνθρώποις οὐδεὶς, εἴ γε καὶ Τίμων ἐφιλιάζετο· φίλια δὲ οὐδεμία τὸ ἀστείον ἀπέπατο, καθάπερ οὐδὲ διμιλία ἡ πολιτευτικὴ. Καιρός δὲ τις καὶ τοιοῦτός ποτε, καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπάρβυξε μέλιτος τοῖς ἐντυγχάνουσι. Μάλιστα μὲν οὖν ὡς ἀπ' οὐρανοῦ μάννα ἔβρεχεν, ὅτι τοῦ ἐν ὄψει μεγέθους

οὐδ' οὕτω κατέπιπτον οἱ βασιλικοὶ λόγοι, οἷς καὶ τὸ τοῦ προσώπου γαλήνιον συνδιατιθέμενον ἑτέρας ἔγευσ γλυκύτητος. Μάννα δὲ, ὅτι περ εἰς πολυτροπίαν τὰ τῆς γλυκειᾶς ὀμιλίας διέβαινε, καὶ πολυειδῶς ἐνεθρωματίζετο τῆς ἡδονῆς ὁ πεινῶν τὸ φιλόκαλος. Καὶ ὁ μὲν ἄλλως ἡδύς τοῦ προφαινομένου ἦν, εἰς γλυκειᾶν αὐτὸ βάπτειν ἔνοιαν· ὁ δὲ λόγιος καὶ εἰς τὸ ἔνδον φιλοσοφούμενον ἐνεθάβυνεν, ἐκμυελίζων τὸ νόημα. Καὶ μὲν οὐδ' ἐξέπιπτε τι τῶν ἐκείνου ἀργόν, καὶ ὡς οἶον εἰς ὀστῶδες τι ἐκλογίζεσθαι· ἤρτυε δὲ τὸν λόγον ἄλατι μὲν διόλου τῷ διὰ παντὸς νοσίμῳ τῆς μεταχειρίσεως, καὶ βαθείαις δὲ θεωρίαις, ταῖς μὲν, ὅσας οἱ ἀπόστολοι μαθηταὶ καὶ ὁ ἀποστολεὶας μέγιστος διδάσκαλος ἀνέπτυξαν, ταῖς δὲ, ὁποῖαις οἱ ἔξω-τριχοὶ σεμνύνονται.

λ'. Ἴνα γὰρ καὶ νῦν ὡς ἐν θριάμβῳ τούτῳ καὶ Β σεμνῷ καὶ λαμπρῷ τὸ ἐν ἑμοὶ τοῦ θαύματος οἰκουροῦν προαγαγῶν θεατρῶσι, οὐκ ἦν ὑποκινήθηναί ποτε λαλιᾶν, ἐν ἧπερ ὁ αὐτοκράτωρ οὐκ ἐξελάλει τι καινὸν μὲν εἰς ἀκοήν, θεόπεμπτον δὲ εἰς νόησιν. Ἐγὼ τοίνυν, ἀνὴρ οὔτε ἀμφιλαφῆς τὴν γνῶσιν, καὶ ὡς εἰπεῖν πολυθενθῆς, οὐ μὴν δὲ οὐδ' εἰσάγαυ ἀθαθῆς καὶ ψιλὸς μαθήσεως, οὐκ ἂν αὐχῆσαιμι παραβαλεῖν ποτε τὴν ἀκοὴν ἀκροάσει βασιλικῇ, ἐν ἧ μὴ τι ξενίζον καὶ ἀρτιφανὲς ἔμοιγ' οὔν εἰς χρηστομάθειαν εἰσφικισάμην κατὰ νοῦν. Ἀττικοῖς ἀνδράσι τὸ τοιοῦτον φίλιτατον, οἷς ἐπίστημον τὸ φιλόκαινον, ταυτὸν δὲ φάναι, θνητῶσι διεξομένους εἰς κάλλος λογιότητος, οἱ τοῖς παλαιοῖς προσεπιζητοῦσι καὶ τὰ καινότερα, λιχνευόμενοι τὴν ἀκρόασιν. Καὶ ἦν λέγειν καιρῖον τῆνικαῦτα ἐκεῖνο τὸ τῆς ποιήσεως, ὡς ἄρα θεὸς τῷ βασιλεῖ τὴν μορφὴν ἔπεισι στέφει, κάλλιστον τοῦτο C προσεπισυνάπτων τῷ βασιλικῷ στέμμῳ.

λα'. Καὶ οὕτω μὲν καλὸν τὸ ἐν ὀμιλίας γλυκὺ· τὸ δὲ καὶ ἑτέρως ἐχρημάτιζε κάλλιον. Τὸ γὰρ τῆς ἔνοιας ὄχημα, τὸ τοῦ προφερομένου βασιλικοῦ λόγου τορὸν καὶ τρανέστατον, ἄλλο τοῦτο γλυκύτητος ἄρτυμα ἐπαγωγὸν τοῖς ἀκούουσιν, οἷς καὶ ἐπήρχετο μερίζεσθαι εἰς τε τὸ νοούμενον ἄριστον ὄν, καὶ εἰς τὴν ἀπηχητικὴν προφορὰν, συνεπικουροῦσαν καὶ αὐτὴν τὸ νοούμενον· Καὶ ἐξέμνηται καὶ τοῦτο τὸ βασιλικὸν καλὸν, καὶ βίβλοις ἐγκείται. Τὸ δὲ ἐν ἀντιβρίθ-σεσιν ἔτοιμον, τὸ δὲ ταχὺ μὲν προβαλέσθαι, ὄξυ δὲ καταλαθέσθαι τὰ ἐν νοήμασιν, οὐκ ἔχει παραβολὴν τάχους, εἰ μὴ τις εἰς βίλους ἐκνεύσει πετομένου ὠκύτητα, ἢ εἰς ἀστραπῆς ταχυτάτην ἐκπυρήνισιν, ἢ εἰς ὁμοιότητα πτεροῦ ῥόδιζῶντος εἰς πτῆσιν ἀέριον. Τὸ δὲ πυκνὸν ἐν διαλέξει καὶ πλουτοῦν ἐπιχειρηματικῶς, τοῦτο δὲ ἢ ποιητικῇ σεμνυνεῖ Καλλιόπη, παρομοιοῦσα ἐς νιφάδων πύκνωσιν, καὶ μάλισθ' ὅτε καταφορὰν τινα τοπικὴν ἢ καὶ ἄλλως βαρέως ἐκτραχυνομένην ἢ τοῦ λόγου προκαλεῖται ὕλη. Τότε γὰρ τὸ τῆς νιφάδος ἐκόντισμα καὶ μάλιστα καιριώτατον. Πυκνὸς γὰρ τῆνικαδὲ καιροῦ ὁ καταφορικὸς λόγος, ὅσα καὶ νιφάδες τινές· ἔτι μὴν καὶ φρικαλέος, καιοῖα τις ῥιγεδανός· καὶ τῷ τῆς σφαηνείας μὲν λευκῷ διαλάμπων, ὡς ἐξ ὕψους δὲ κατασκήπτων τῷ μεγαλειῷ τοῦ μεγέθους ἐξάρματι. Οὕτω πολὺ τὸ ἐν λόγοις τῷ βασιλεῖ πόριμον, οὐ πείρα καὶ μόνη διδάσκαλος. Ἐξιστορῆσαι γὰρ οὐκ ἂν εἴη, ἐς ὅσον καὶ χρῆ.

A faciei constans serenitas aliam dulcedinem gustandam præbet: manna autem, quod conversationis delicias multiplicavit is qui pulchritudinem esurit multimoda voluptate fruebatur. Et hic quidem aliter quam per speciem jucundus erat, mentem suavem baptizans; qui vero rationis particeps erat in intimam penetrabat philosophiam, ingenii medullam bauriens: et nihil eorum quæ ex illo sunt in vanum cecidit, et quod, ut ita dicam, in osseam naturam abiit. Omnem enim sermonem sale condiebat usitato, et profunda indagando, ut apostoli discipuli et summus magister qui eos misit explicuere, deinde more vulgari.

30. Ut igitur nunc in illustri triumpho quantum in me est, rerum mirificarum chorum ducam, non introducendum erat colloquium, in quo imperator nihil novi audientibus, divina autem menti suggereret meditanda. Itaque ego qui nec doctrina abundo, neque dicendi peritus sum, imo alta scientia careo, non tamen id committerem ut regio sermoni obtemperarem, unde nil commodi in usum meum vertere possem. Illud quidem viris Atticis pergratum est quibus peculiare est nova semper discere, id est viris ad dictionis elegantiam expolitissimis, qui rebus antiquis nova adjiciunt et sic semper audiendi avidi sunt. Et hoc quidem loco cum poeta dixerimus, quod Deus regi formam verborum gloria ornat, hanc pretiosam margaritam diademati suo conjungens.

31. Sic in colloquio quidquid pulchrum, id jucundum est, sed vario modo. Mentis enim vehiculum, sermonis regii splendidissime aliud dulcedinis condimentum auditoribus affert, quibus incedit dividi in cogitatum, quo nihil melius, et in enuntiationem oralem, quæ cogitationibus ornamento est. Hocce quoque de imperatore cum laudibus refertur ac litteris mandatum est, quod in rependo et in proponendo ac concipiendo aliorum cogitata celeriter cum sagitta volante aut cum fulmine, aut cum volucris quæ acrem volatu findit. Quod porro in colloquiis strictum et in argumentando copiosum est, id Calliope poetria operatur, quæ sicut nix vadit, præsertim ubi sermonis materia vehementiam aut gravitatem postulat. Tunc quidem admodum quadrat cum nive comparatio; copiosus namque isto tempore sermo ut nix labitur, non sine horrore ac fremitu, et ex alto cum splendore ac magnitudine ad nos fertur. Sic imperatoris eloquentiam experimentis fulta optimam se nobis magistratam præbet, major autem est quam quæ memoriæ tradi possit.

D

32. Liber erat memorialis indelebilis, stylo per-scriptus Dei ipsius, Spiritu sanctodigitos regente. Historia quidem factorum conservatrix, et ante illam natura novit indolem humanam doctrine capacem, scientiam temere respuere ut canalis qui aquam accipit et repellit continuo, ita tamen ut homo cum repugnantia discat et audita sæpe oblivioni tradat minime curiosus, ut vas quod per os augustum liquorem recepit, difficulter reddit. Eæ igitur cum sint naturæ animus quem rebus utilibus instituit, obedit et item negligit. Sic oculus locis lustrandis aut oris lineamentis perscrutandis et aliis similibus operam dat, quorum imagines in mente deponere juvat. Et hæ quidem facile intrant, clavis autem depositi sigillum inaccessum conservat, donec tempus animi sensa explicandi venerit. Ubi vero Janua reserata est, recordatio ex imaginatione renovata res adæquatæ colligit, res minus essentielles menti occurrunt, et cognitio semel acquisita illustratur, et sic fideliter immanet. Ut enim sigillum divinum mentis repositoio ii apponebatur quæ puer didicit a juvene, loca puta, homines, tempus, conversatio, rerum qualitates et similia, quorum descriptio veterem notitiam renovat.

τῷ δὲ ἀποθέτῃ τῆς μνήμης ἐς μακρὸν οὕτω τι παραμείνασα. Ἐσφράγιστο γὰρ ἐν τοῖς ψυχικοῖς θησαυροῖς θεϊότερον· τὰ πολλὰ δὲ καὶ ἐκ παιδὸς μέχρι καὶ εἰς τὸ ὑπέρακμον διεσώζετο· τόπος ἐκεῖνος, ἀνὴρ ἐκεῖνος, χρόνος ἔδει τις, ὁμιλία τοιαύτη, ποιότητες πράξεων, καὶ τοιαῦτά τινα, ὧν ἡ ἀναζωγράφησις ἐκαινούργει τὴν παλαιάτην ἐντύπωσιν τοῦ γνωστοῦ.

33. Altera porro e memoria insidebat quæ præ recentibus antiqua ac mira omittit, et quæ natura sua animi attentionem occupat. Dicendi enim non minus quam scribendi apprime peritus indefesso ac perseveranti studio cunctis quæ ei demandata fuerant negotiis incumbēbat. Ubi igitur mentis regiæ fetus maturitatem attigisset, et jam ad partum appropinquaret, imperator sapiens (par est enim novisse qui sic ingenio ac virtutibus inter cæteros excellunt) sic facere stagebat talemque se monstrare vel iis qui ejus indolem cognitam habebant. Igitur propositi sui finem exponit integrum, dein a primis initiis argumentando, eo quo vult procedit, nihil quod ad rem facere potest omit-tendo (quis enim accusaret ea quæ levia videntur prætereuntem?) et aliud opus aggressurus fetum sub voluminis specie in lucem edidit et amicis perlegendum obtulit, et legentium animos delectabat, et metuendum non erat ne a manibus profanis alteraretur. Sic in omni re litteraria de quo inter doctos constat, fieri deberet; at non fit. Bonum enim perraro et in paucissimis occurrit. Idem enim animus et in publico oratore qui uno tenore loquitur et in operis scripti auctore manifestus est. Ubique autem obliivio id incommodi habet ut posteriora prioribus contraria producantur, ita ut quæ secundo loco sunt iis quæ primum occupant, non respondeant. Bona autem memoria rerum conservandarum ordinem mirum in modum observat. Nobis quidem id im-

λβ'. Τὰ δὲ τῆς μνήμης βίβλος ἢ ἀνακάλειπας, γραφεῖα ἐγκεκολαμένη θεία, κινουμένη δακτύλῳ πνεύματος. Καὶ οἷδε μὲν ἡ τῆς ἱστορίας πολυπραμοσύνη, πρὸ δὲ ταύτης ἡ φύσις, ἀνθρωπίνῃ κλίσει, τὴν μὲν ὡς βίβλον μὲν καταλαβεῖν, βίβλον δὲ καὶ ἀποβαλεῖν τὸ μανθανόμενον, ὁποῖόν τι καὶ ἀλῆνος πάθος, εἴσορῃ τε ἀπόνῃ ὑποκειμένῳ καὶ ἐκροῇ· τὴν δὲ δύσπορον μὲν εἰσοικίσασθαι τὸ ἔσσμα, λήθῃ δὲ ἀδύσωπτητον. Καὶ ὁμοίότης ἐν πάσῃ κατὰ τὸ ἐν ἀγγείοις σύστομον, οἷς τὸ δυσδιέξεσθαι τὸ ἐν τῇ εἰσόδῳ στεγανόν. Καὶ τοιαῦται μὲν πᾶσι φύσεις. Ἐνταῦθα δὲ καὶ δραμεῖν εἰς ψυχὴν πᾶν εὐσθον ταῖς εἰς αὐτὴν προπούσαις χρηστομαθείαις, καὶ ἐκδραμεῖν οὕτως ἂν γένοιτο, καθὰ καὶ τοῖς ἐλαθυρίνου φυγεῖν σπεύδουσιν. Ἐπίβαλεν ἡ ὄψις τοπογραφία, φέρε εἰπεῖν, ἡ θέα προσώπων, ἡ καὶ τισιν ἑτέροις, ὧν ἔδει μνημοσύνην ἐντεθῆναι εἰς ψυχὴν. Καὶ αὐτὰ μὲν εὐμαρῶς παρεδύοντο εἰς ἐντύπωσιν. κλείς δὲ συντηρήσεως ἐπιτεθεῖσα μνήμωνος ἀνεπιβούλευτον ἐφύλαττε τὴν σαραγίδα, ἕως ἢ ἀναπτυχθῆναι τὸ τῆς ψυχῆς ταμιεῖον καιρὸς. Τότε δὲ εὐπετῶς ἠνοήγετο· καὶ φαντασίας ἀνακινούσας ἐκαινούργετο τῇ μνήμῃ σαφῆς ἢ ἀνάγνωσις, καὶ τὰ εἰκότα συνήγετο, καὶ ἡ περίστασις διήρθη, καὶ ἡ γνώσις ἠκρίβωτο, ἀπαξ μὲν ποτε γνωρισθεῖσα,

λγ'. Ἦν δὲ καὶ ἑτέρα τις παρ' αὐτῷ μνήμη, τῇ μὲν προσφάτῃ διεκφεύγειν δοκοῦσα τὸ τοῦ μνησθαι τεράστιον, τῇ δὲ καθ' εἰρημὸν συναγεῖ καινοπρεπῆς οὐχ ἥκιστα καὶ ξηρίζουσα. Ἦν μὲν ἐκεῖνος δεξιῶς, ὡς περ λέγειν δημηγορῶν, οὕτω καὶ πρὸς λογογραφίαν λαλεῖν, καὶ ταύτην μικροῦ καὶ ἀπνευστι, καὶ πρὸς τῷ πυκνῷ τῶν νοημάτων καὶ ἀποτάδην ἠρμωσμένην. Ὡς δὲ εἶχε τέλος ὁ τοῦ βασιλικῆς νοῦς εὐγενῆς τόκος, καὶ ἔδει πρὸς φῶς αὐτὸν ἐλθεῖν, ὁ σοφὸς βασιλεὺς (δεῖ γὰρ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς εἰδέναι τοιοῦτους ὄντας, καὶ τῷ σφετέρῳ καλῷ ἐλάμπεσθαι) ἤθελε ποιεῖν οὕτω, καὶ ἑαυτὸν ἐκφαίνεν τοῖς οὐδὲ ἄλλως ἠγνοηκόσι. Καὶ προεκθέμενος ὁλοσχερῶς τὸν τοῦ λόγου σκοπὸν, εἶτα καὶ ἀρχῆς ἐκ ἀκρῆς μέχρι καὶ περατώσαι τοῖς ἐπιχειρήμασι ἐπεξιών, καὶ πᾶσι τοῖς καιριωτάτοις ἐνδραμῶν, (τὶ δὲ, εἴπερ βραχείαις τισὶν ἐνέλιπε λέξεσιν;) αὐτὸ μὲν ἑτέρου ἐγένετο ἔργου, τὸν δὲ μνησθέντα τόσῳ προῆγεν ἐσπαργανωμένον ὡς περ τῷ τόμῳ, καὶ προφήνας τοῖς παρατυχοῦσιν ἐδίδου περιεργάζεσθαι, καὶ ἀνελιχθεῖς ἤρχετο εἰς περιέλευσιν, ἀκοῶν δὲ ἀναγνώσεως. Καὶ ἦν ἐκεῖνος ὁ ἐκλαληθεῖς οὐδὲ ἑτεροιοῦμενος. Τοῦτο χρῆ μὲν, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐπ' ἀπαντος λόγου γίνεσθαι (γίνεται δ' ἐπὶ πάντων οὐχ οὕτω)· σπάνιον δὲ καὶ ἐν ὀλιγίστοις τὸ ἀγαθόν. Νοῖς μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς ἐν ἑκατέροις τῷ τε εἰς ὄχλον ἐκλουμένῳ λόγῳ πρὸς ἄνετον χόμα, καὶ τῷ βίβλοισ ἐαυτὸν ἀφιέντι ἐγκατακλείεσθαι. Διήθη δὲ οὐκ ἐν ἀνάσχοιτο κἀνταῦθα μὴ κατακαυχᾶσθαι τῶν κλειό-

νων, ὡς μὴ τοῖς φθάσαισι ὁμολογεῖν τὰ δευτέρα. **A** primis mirum videtur (omnes enim virtutis amloī lande digna sectantur), quando aut ipse librum legendi ergo aperuit, aut alicui alta voce legenti aures præbuit brevi post, vel post non paucos dies omnia ista pro libito recitavit, et sic antiqua cum novis miscendo astantium animos in stuporem rapuit. Καὶ τοῦτο μὲν εὐφροῦς μνήμης εἰρμὸς οἷος θαυμάζεσθαι. Ἡμῖν δὲ πλείω τὰ τοῦ θαύματος (φαμὲν δ', ὅτι καὶ πᾶσιν ἄλλοις φιλοκαλοῦσιν ἑαυτοὺς εἰς τὸ πρὸς τοῖς ἀξιπαίνοις ἔχειν τὸν νοῦν)· ὅτε καὶ βιβλον ὄλην, ἢ αὐτὸς ἀναπτύξας εἰς ἐπίγνωσιν, ἢ ἄλλ' ἐτέρου περιόντος, καὶ ἀκούεσθαι τὸν ἐν αὐτῇ νοῦν ἀναλεξάμενος, εἶτα παρασχεδὸν καιροῦ ἢ καὶ μετὰ συχνὰς ἡμέρας εἰς τὸ πᾶν συνεῖρεν ἀπρόσκοπα, ἐξάγων τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ αὐτὰ μὲν παλαιὰ, ἐκείνοις δὲ καινὰ, ὧν ὁ λόγος οὗτις που μακρὰν ἐμέμνητο.

λδ'. Πρὸς γὰρ δὴ τοῖς ἄλλοις, ὅτε (συμπεσὸν οὕτω), μὴ τοῖς κοινοῖς ἐνασχολούμενος, μικρὸν τι ἀδείας λάβοιτο, πόνοις παλαιῶν προσανεῖχεν, οἱ πρὸς λόγοις ἐγένοντο· καὶ οὐ λέγω τοπογραφικῶς μόνον, καὶ οἱ χρόνους ἀκριβοῦνται πράξεων, καὶ μεθόδους τακτικὰς μηχανῶνται· οὐ μὴν οὐδὲ ὀπίσσοι φύσιν λεπτολογούσι, καὶ ὅσοι πρὸς συλλογιστικούς ἀπορροῦνται κανόνας, καὶ οὕτω τὴν τε ἐν τοῖς οὖσιν ἀλήθειαν ἀκριβοῦσι, τὴν τε ἐν τοῖς πρακτικῶς εὐθύτητα· ἀλλὰ καὶ μάλιστα τὰς περὶ τε τῶν θείων καὶ αὐτοῦ Θεοῦ.

λε'. Καὶ ἦν αὐτῷ ἕρις χερσὶ μὲν καὶ βουλαῖς κατεργάζεσθαι τὸ ἄλλως πολέμιον, λόγου δὲ πειθανάγκαις ἐφέλκεσθαι τὸ τοῦ Θεοῦ ἀλλότριον. Καὶ εἶχεν ἡ ἱερὰ κολυμβήθρα συνεχῶς δι' αὐτοῦ πολὺ τὸ ἐνεργόν· καὶ τὸ προδρομικὸν ὁ θεῖος ζῆλος ἐν αὐτῷ πῶρ ἀνέκλειε, καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς σωτήριος Ἰορδάνης τοῖς βαπτιζομένοις ἐπληθε· καὶ τοῖς ἐθνικῶς διδασκαλοῖς ὄλιγον τι τοῦ μορθεῖν ἐλείπετο, τοῦ βασιλέως ἀναταῦθα τὸ τοῦ πόνου πλεῖον ἑαυτῷ ἀπομερίζοντος. Λογισμὸς γὰρ καὶ αὐτῷ βασιλικὸς μὴ χρῆναι σωμάτων μὲν ἐγγρατῶς ἔχειν τὸν ἄρχοντα, ψυχῶν δὲ μὴ ἐς δέον περιγίνεσθαι. Σκέψαιτο γὰρ ἂν τις οὐθυβόλως, μήτε γῆς ὄφελος εἶναι, ἢς καρπὸς οὐδεὶς, οὔτε σώματος ἀνθρωπίνου, ἢ μὴ ψυχῆ κάρπιμος ἀγαθοῦ τινος. Ἔστι δὲ καὶ ἀριστοῦ οἰκονόμου γῆν ἐρήμην οἰκεῖσθαι ποιῆσαι· καὶ διδασκάλου σοφοῦ κατὰ τὸν ἄρτι ὑμνούμενον, ἔνθα παντὸς ἀγαθοῦ ἐρημία, ἐκεῖ τὸν Θεὸν ἀγαγεῖν οἰκῆσοντα, καὶ πρὸς νοητικῶς ἐμπεριπατήσοντα. Οἱ πλείους μὲν οὖν τὴν αὐτοῦ φωνὴν ἤκουτιζοντο, καὶ ἀμέσως αὐτόθεν εἶχον τὸ ἀγαθόν· πολλοῖς δὲ καὶ ἀποστολιμῆα τὰ τῆς διδασκαλίας, καὶ ἐπεστρέφοντο. Καὶ τῶν ἀποστόλων ἐκείνων οἱ μὲν ἐπανήρχοντο, κατισχύοντες τῆς παλαιᾶς φαυλότητος τῶν μαθητευσαμένων ἐθνῶν· οἱ δὲ, τῷ μακρῷ τοῦ χρόνου καμόντες, ἐναπέμειναν τῇ ἐκδημίᾳ μεταταξάμενοι· μακάριοι μὲν τῆς ὁδοῦ, μακάριοι δὲ καὶ τῆς ἐξόδου, ὅτι ψυχὰς ὀνάμενοι τῆς ἐμπορίας κατέπαυσαν, συνεπιμερισάμενοι τὰ τοῦ κέρδους τῷ αὐτοκράτορι. Ἦν οὖν κατὰ τι θεῖον διὰ ταῦτα καὶ τὸ τῆς ἐσύστερον κλήσεως· καὶ τῷ θεωνομυμένῳ πᾶν προσφωῶς καὶ τὸ τοῦ ὀνόματος ἀποστολικὸν προσήρμοσαι, σταλέντι μὲν αὐτῷ θεῶν διδάσκειν τὰ κρείττονα, στέλλοντι δὲ αὐθις μετὰ τῆς τοῦ Ἡνεύματος χάριτος τοὺς ἐν ὁμοιότητι διδασκαλίας λάμψοντας. Ὁ δὲ καὶ ἄλλως ἐνήργει τὸ τῆς διδασκαλικῆς ἀποστολῆς, οὐ στόμασιν ἐτέρων ἐπιτρέπων διακονεῖσθαι τοῖς διδάγμασιν, ἐπιπέμπων δὲ τὴν οἰκίαν αὐτὸς φωνὴν ἐνσημασμένην βιβλοῖς, ὅς καὶ αὐτὸς νόμος ἀποστολικὸς, ὁ καὶ Παῦλον σεμνύνας, τὸν τῆς Ἐκκλησίας ῥήτορα.

34. Præterea quando pro re nata publicis negotiis valedicens paululum otii capiebat, magnis antiquorum oratoribus tempus suum dabat, nec geographicis tantum et chronologis et tacticis, ut dicunt, nec omissis iis qui naturam subtiliter indagant aut circa ratiocinia et normas se exercent et sic in veritatis studio et in negotiis capessendis præstare student, sed imprimis rebus divinis et Deo ipsi investigando operam navabat.

35. Manu et consiliis adversarios subigere, persuasione ad Deum reducere in mente propositum cum haberet, baptismus multum per eum invaluit, et zelus divinus ignem sanctum accendit, quare Jordanes noster salutaris baptizandis abundabat, et gentilium doctoribus parum laboris incumberebat, cujus rex ipse maximam partem assumebat, animo vere regali diotitans, regem haud decere in corpora dominari animarum dominio destitutum. Facillime sane senseris, quod nec terræ infrugiferæ nec corporis humani sine anima fertili ulla utilitas est. Boni porro administratoris est, terram desertam habitabilem reddere, et magistri sapientis sicut is de quo loquimur, Deum habitatorem perpetuum introducere in loca rebus bonis ac honestis vacua. Multos constat ejus dicto audientes fuisse, plures per mandata scripta ad ipsum conversos esse et missos ad gentes externas, quas a morum pravitate ad virtutem vocarunt, alii post exantlatos labores peregre defuncti sunt, felices ob viam, felices ob exitum, quod post animas salvatas negotio valedixerunt et lucri una cum rege participes evaserunt. Sed et sortis futuræ indicia hic videris et cum nomine divino nomen apostoli mire congruit, siquidem a Deo ad meliora docendum missus est, ipse autem cum Spiritus, sanoti gratia misit ejusdem doctrinæ propagatores. Sed et aliter apostolatus munere functus est, non per alios dogmata propagando, imo suam ipsius vocem libris consignatam fores mittens, prout apostolica lex Paulum illustrem reddidit.

Ὁ δὲ καὶ ἄλλως ἐνήργει τὸ τῆς διδασκαλικῆς ἀποστολῆς, οὐ στόμασιν ἐτέρων ἐπιτρέπων διακονεῖσθαι τοῖς διδάγμασιν, ἐπιπέμπων δὲ τὴν οἰκίαν αὐτὸς φωνὴν ἐνσημασμένην βιβλοῖς, ὅς καὶ αὐτὸς νόμος ἀποστολικὸς, ὁ καὶ Παῦλον σεμνύνας, τὸν τῆς Ἐκκλησίας ῥήτορα.

36. Ex parvo abhinc tempore lupus Orientalis, A malum Assyricum, Babylonica garrulitate contra ovile divinum rugiit, vocem sinistram edens, et ut sine tropo dicam, peregrinus quidam, sapiens si per se spectetur, de nostris rebus ut ebrius blaterans, canum more divinissima quæque allatravit, ut equus recalcitrat, frendens contra dominum, quem non noverat, suum. Inania meditatus insulsa argumenta concervavit, et dum retia texere videbatur, omnia confudit, et quasi per repudii libellum scientiam, quæ hominem cum Deo arcte jungit, alteram autem subintroducens pestiferam imperatori manu forti atque eloquentia præpollenti demonstrat quod contra sacram nostram religionem disserere posset; et sua, ut domum super arena, fundare, nostram autem, insanus, eruere tentavit, contra quæ portæ inferi non prævelebunt. Rex autem extemplo superveniens (talibus enim indormire non poterat) intellexit et Barbarorum procacitatem refrenaturus in controversias immiscuit dux bonus et sacer militibus qui et ipsi in talibus satis versati erant Feliciter quidem tela in bestiam conjecerunt, inter quos et bene pharetratus imperator, multas alatas possidens sagittas; dum autem bestia in corde non vulnerabatur, ille medium cor transfodit; Deus autem hujus venationis præses more Psalmistæ eam celebrans lætatus est; et nunc egregium illud telum in honestis manibus inque oculis curiosis versatur et qui conjecit beatus dicitur. En testimonium quod ad philosophiam ejus universam spectat.

Θεός, καὶ μὲν καὶ ψαλμικῶς εὐλογῶν αὐτήν, ἔχαιρε. Καὶ ἔν τε ὕψει φιλοθεάμοσι φέρεται, καὶ ὁ ἐπαφείας εὐλογεῖται τοῦτο σύγκριται εἰς μαρτύριον.

37. Hujus sapientiæ pars non minima sunt pristinæ certamina ecclesiastica, in quibus regiæ cum Deo victoriæ et linguarum quæ Deo insultant, extirpatio, quæ sacrificium pro mundi salute a magno sacrificatore oblatum rejiciebant, Deo impertientes, quasi scrupulo vexati ne oblatio Trinitati cœlesti displiceret, et hinc insipienter ad Patrem referentes et salutis universatis admittentes participem Filium, (eo pervenerunt) et Spiritum sanctum in nullitatis loco posuerunt. Ibidem opus regium perseverat, liber sacer, quem ecclesia inter thesauros sacros asservat, regiam declarans sapientiam et pro Dei ecclesiis sollicitudinem.

38. Verbum omne illud dogmaticum nondum prolatum erat, cum malus dæmon invidiosissimus, D dum Dei Ecclesia in unitatem conflata, discordia omni sublata in concordiam spiritualem coaluit, Patrem Filio majorem secundum Evangelium pronuntiat. Ex hinc offencula et insolens commentum tam eorum qui minus religiose in via Evange-

λς'. Καίρως οὖν οὐ μακρὸς, καὶ λύκος ἔπος, κκὸν Ἀσσύριον, γλωσσαλιγία Βαβυλωνία ὠρύετο καὶ τοῦ θεοῦ ποιμνίου, καὶ φωνὴν ἀπόφημον ἤρπει, καὶ τρόπου δίχα εἰπεῖν, ἀλλότριός τις ἀνὴρ, σοφὸς μὲν τὰ ἑαυτοῦ, τὰ δὲ ἡμέτερα ὡς ἐν μέθῃς λόγῳ παραλαλῶν, κυνηδὸν κατὰ τῶν θειοτάτων ὑλάτησιν, εἴτε καὶ ὡς ἵππος ἐξελάττεισε, φριμασσόμενος κατὰ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ὃν οὐδὲ ἐπέγνω. Καὶ μελετήσας κενὰ, ξυνεφόρησεν ἀλλοκότους παραίστησμούς· καὶ δοκῶν πάγας πλέκειν, συνέχευε καὶ βιβλίον οἶον συνθέμενος ἀποστασίου, ἐξέπεμπε πρὸς τὴν συζευχθεῖσαν ἀνθρώπων παντὶ θεόθεν γνώσει, ἐτέρων δὲ, ἣν οὐκ ἐχρῆν, εἰσποιισάμενος, ἐδήλωσεν τὴν ἀνοίαν τῶν καὶ χερσὶ δυνατῶν καὶ λόγοις κρατεῖν βασιλεῖ, ἐνδεικνύμενος δύνασθαι τι κατὰ τῆς ἐν ἡμῶν ἱερωτάτης θρησκείας λαλεῖν, καὶ τὰ μὲν ἐπιστῆν ἀνιστῆν ἐθέλων, ὡσεὶ καὶ τινα ἐξ ἄμμου οἰκοδομῆν, καταβῆπτειν δὲ πειρώμενος τὰ ἡμέτερα νήπιος, ὧν οὐκ ἂν οὐδὲ πύλαι ἄδου κατισχύσαιεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ταχὺ ἐπελθὼν (οὐ γὰρ ἦν ἐκεῖνου τοῖς τοιοῦτοις ἐπινοσάσειν), καὶ καταγνοὺς καὶ προβληματισάμενος ἑαυτῶν τὰ τὴν βασταρικὴν ἐπιχειρηλίαν κατασιγάσοντα, εἶτα καὶ τοῖς βουλομένοις ἐκδέδωκεν εἰς ἀντίβρῃσιν στρατηγὸς ἀγαθὸς τε καὶ ἱερός, στρατιώταις ἱκανῶς καὶ αὐτοῖς ταῖς τοιαύταις μάχαις ἐνησηκμένοις. Καὶ πάντες μὲν κατοπορῆζοντο τοῦ θηρίου ἐπιτυχῶς, ἐν δὲ τοῖς καὶ ὁ εὐρυφαρέτρας, καὶ πολλοὺς πλουτῶν τοὺς κατὰ λόγον περὶέντας βασιλεὺς· καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις οὐ κατὰ καρδίαν ὁ θῆρ ἐβάλλετο, αὐτὸς δ' ἄλλὰ τυγχάνει μέσης αὐτῆς. Καὶ ὁ τῆς θῆρας ταύτης ἐπιστατῶν οὖν τὸ ἐκλεκτὸν ἐκεῖνο βέλος ἐν τε χερσὶ φιλοκόλοιο, μακαρίζομενος. Καὶ τῇ λοιπῇ φιλοσοφίᾳ ἐκεῖνου καὶ

λς'. Ταύτης τῆς σοφίας μέρος οὐκ οὐκ ἐλάχιστον καὶ οἱ φθάσαντες ἐκκλησιαστικοὶ ἀγῶνες, ἐν οἷς καὶ αὐτοῖς βασιλικά σὺν Θεῷ ἐκνικήματα, καὶ θεομάχων γλωσσῶν ἐκρίβωσις, ὅσαι τὴν κοσμοσωτήριον προσφορὰν τοῦ μεγάλου καὶ θύτου καὶ θύματος ἀπενόμφιζον αὐτοῦ, ἰδιάζουσαι ταύτην τῶν Πατρῶν, ὡς εἴπερ εὐλαβοῦντο γλισχρότερον, μὴ ποτε τὰ τῆς προσαγωγῆς οὐκ εἴη τῇ ὑπερθέσῃ Τριάδι ἀρέσκοντα, κἀντεῦθεν αὐτὴν ἀφρόνως εἰς τὸν Πατέρα μονάσασαι, καὶ τοιοῦτου κεφαλαίου παγκοσμίου σωτηρίας ἀκοινώνητον τὸν τε Υἱὸν ἀφείσαι (τό γε εἰς αὐτὴν ἦκον) τό τε Πνεῦμα, ὡς μηδὲν ὄν, καὶ αὐτοῖς τούτοις μετόν. Καὶ πρόκειται τὸ βασιλικὸν κἀνταῦθα πνεῦμα, ἢ ἱερὰ βίβλος, ἣν τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἀνέκτορον ἐντεθησαύριστα, τὴν βασιλικὴν μνημόσιν φάσκει καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν μέριμναν.

λγ'. Οὐκ οὐκ οὐκ εἴρητο ἔπος ἐκεῖνο τὸ δογματικόν, καὶ ὁ αὐτοφθόνος δαίμων βασκῆνας, εἴπερ ἢ τοῦ Θεοῦ. Ἐκκλησία εἰς ἐνότητα ἤρμωσται, καὶ τὴν διχόνοιαν σχάσασα συνῆκται εἰς ἓν, καὶ πρὸς κομματικὴν συνῆκται ὁμόνοιαν, περιεγράφεται τὸ τῷ Πατρὶ μείζον πρὸς τὸν Υἱὸν, τὸ εὐαγγελικῶς ἐκλαλούμενον. Καὶ προσκόμματα κἀνταῦθα, καὶ πολλὰ

τοῖς πλείοσι τὸ ἀπερίσκεπτον, τῶν μὲν εἰκαίως ἄντρεχόντων τῇ εὐαγγελικῇ ὁδῷ, οὐχ ὥστε μὴ καὶ πάντη μέχρι πέραςτος ἐκδραμεῖν τῆς ὁρθῆς, ἀλλ' εὐθέτως ἔχειν ἐμβιβασθῆναι ποτε εἰς τὸ εὐθύτατον τῶν δὲ καὶ παντελῶς τῆς βασιλικῆς ἐκκλινάντων, καὶ εἰς ἀπωλείας κατακυψάντων βάραθρον, ὡς καὶ ἐμπροσθεν αὐτοῖσι ἐλέσθαι. Ὅτε καὶ οἱ μὲν τὸ τῶν ἐν τῷ Σωτῆρι θεανθρώπῳ φύσεων εὐκρινεὶς συνέχον, ὡς ἂν καὶ λάθοι τις οὕτως ἐξαμαρτάνων, οἱ δὲ τῇ ἀσυγχύτῳ ἐνώσει ἐπεβούλευον τῷ αὐθάδει τοῦ δυασμοῦ. Καὶ ἦν αἷθις κἀνταῦθα ὁ σοφὸς βασιλεὺς ὀδοποιῶν τὴν εἰς Θεὸν τρίβον, καὶ διανοίγων Γραφάς, καὶ εἰσάγων δι' αὐτῶν εἰς τὸν τῆς ἀληθείας παράδεισον. Καὶ οἷς μὲν ἐπήλθε μὴ ὑπακοῦσαι τῷ εἰς σωτηρίαν καλοῦντι, ἀπωλείας υἱοὶ ἐκείνοι, καὶ ὄλοντο, πεισμονῆν παθόντες, ἥ καὶ συγκατεβλήθησαν· οἱ δὲ τῆς βασιλικῆς διδασκαλίας, εἰπεῖν δὲ ταῦτ' ἐνθέου καὶ ἀποστολικῆς, ἐπιγνώμονες, καὶ παρεκνεύσαντες μὲν ἐπὶ βραχὺ ὅσον τῆς εἰς ὄρθον ὁδοῦ, ἦν Θεὸς ἐκυτῶ οικειοῖ, καὶ πρὸς ὄνομα, ἐπιστραφέντες δὲ πάλιν, καὶ ἀνὰ πόδα ἐπαινετῶς χωρήσαντες, ἀλλ' αὐτοὶ τὸ μεθ' ἡμῶν εἶναι καὶ τῆς ἀληθείας ἐκέρδαναν. Καὶ ἰδοὺ γέγραπται καὶ ταῦτα ἐν βίβλῳ βασιλειῶν ἐκατέρων, τῆς τε τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς πρὸς αἴθησιν, καὶ τὸ πολυγραφεῖν ἐντεῦθεν ἡμῖν ἐγκόπτεται.

λθ'. Ἴνα δὲ τοὺς λόγους τούτους ἐπισφραγίσωμαι κεφαλαίως ἀμέμικτος, οὕτω καὶ τὴν πνευματικὴν ἐξήσκητο διαλεκτικὴν, ὡς πῦρ βαλεῖν ἐνθέου ζήλου ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ λέγειν ἐθέλειν, εἰ ἤδη ἐξανήφθη λαμπρῶς, καὶ ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐνώσεως ἐκκαίεσθαι τῶν διεβρωγύτων ἐν τοῖς θεοῖσι δόγμασιν. Ἐπεποθεῖ μὲν γὰρ καὶ τῇ λογαδικῇ τάξει, ὅση τε ὑπ' αὐτῷ ἀλείπτῃ εὐ μάλα τὰ θεῖα ἠσκήσατο, καὶ ὅσην ἢ παρ' ἄλλοις διδασκαλίᾳ πρὸς ἀγῶνας τοιούτους ἐθρέψατο. Οὐκ ἂν δὲ τις τῶν ἀγαθῶν φρονεῖν εἰδόντων ἀξιώσει τὸν οὕτω σοφὸν αὐτοκράτορα μὴ ἑαυτὸν τοιοῦτον ὄντα εἰδέναι, εἰ μὴ καὶ στρατηγὸν κύδιον, καὶ κυβερνήτην ἄριστον, καὶ λατρὸν ἐπιστήμονα, καὶ τὸν ὄλως ἐπαινετοῦ τινος εἰδήμονα νομοθετοῖ μὴ τῆς καθ' ἑαυτὸν τυγχάνειν ἕξως ἐπιγνώμονα, ὡς οὕτω κινδυνεύειν, ἀνεπισημόνως τεχνουῖσθαι τὰ ἐπιστημονικὰ, καὶ πως κατὰ τὸ αὐτόματον εὐοδοῦσθαι τὰ τεχνικά. Οὐκοῦν ἑαυτὸν εὐ εἰδὼς ὁ αὐτοκράτωρ, ὥσπερ ἐν πρακτέοις, οὕτω καὶ ἐν σοφίᾳ μέγαν (οὐ γὰρ ζῶεις μὲν τοῖς ἑτέροις δοτόον αἰσθάνεσθαι τῶν ἐν σοφίᾳ αὐτοῖς καλῶν, τοὺς δὲ καὶ λογικοὺς καὶ λογίους στερητέον τοῦ τοιούτου πλεονεκτήματος), μὴ καὶ ληληθότως ἑαυτοῦ τὸ λογιστικὸν στερόμενον εἰς ἀλογίαν μεταπλάττεται, ἤδη δὲ καὶ ἀργία καταψηφισθεῖτ', λόγου σοφοῦ παρεγγυωμένου γινώσκειν ἕκαστον ἑαυτὸν, ἐθαῖρει, ὥσπερ τὴν ἐν χερσὶ συμπλοκῆν ὁ τὴν ἀνδρίαν δεξιώτατος, οὕτω καὶ τὴν ἐν λογομαχίᾳ ὁ τῆς σοφίας τρόφιμος. Καὶ ὅπου δίκην ἐπεποίησε συναγαγεῖν τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνώσεως διεβρω-

lica procedunt, non ideo ut usque ad finem rectum iter transgrediantur, sed ut paratissimi sint ad ingrediendum rectitudinaliter, ii vero qui omnino a via quem regis nomen honorat decesserunt, in ruinæ barathrum se præcipitarunt, ipsi casum accellerando. Hi quidem naturarum in Salvatore Deo incarnato distinctionem confundebant, ita ut nescii erraverint; illi puræ unioni bellum inferebant dualisimum introducendo. Sed ibi etiam imperator sapiens semitam ad Deum ducentem patefecit, Scripturas aperiens, et per eas in veritatis paradisi inducens. Qui autem ad salutem vocanti obedire noluerunt, perditionis filii perierunt fiducia victimæ et credulitates; qui autem magisterii regii, utpote a Deo inspirati et apostolici sensu recto fruebantur, paululum a recta via declinantes, quam Deus propriam sibi constituit, quoad nomen, rursus autem conversi et pedem prudenter referentes, hi, consortium nobiscum ineuntes, veritatem lucrati sunt. Et ecce hæc in libro utriusque regni conscripta sunt, regni Dei, inquam, et regni visibilis libro; quare non multa nobis hic referenda sunt.

39. Ut verba summatim resumendo concludam, id dicam quod in dialectica sacra sic fuit eruditus, ut zelo divino ignem accenderet, ac in votis haberet igni consumi, si unitatem inter eos quos divina dogmata sciderunt restituere potuerit. Confidebat enim in institutione logica, quæ ab ipso institutore optime exercebatur, et quam aliorum doctrina ad ejusmodi exercitia fovebat. Nemo autem inter bene cordatos sapientissimum imperatorem volet se ut talem nescire, nisi et duce illustrissimum et gubernatorem optimum, et medicum solertem, nemo, inquam, eum qui aliquo genere perfectus est, constituet qui non inveniat suæ agendi rationis consortem, ut sic exsequatur quæ scitu digna sunt, et sic forsitan rectam ingrediatur artium viam. Igitur se bene imperator magnum in rebus peragendis ut excogitandis esse persuasum habens (non enim decet cæteris animalibus bene sentiendi facultatem attribuere, denegare autem hoc privilegium rationis compatibus), ne clam ipsius ratiocinandi facultas in irrationabilitatem descendat, et etiam condemnetur, ubi illud præceptum omnibus datum: Nosce te ipsum, animum addidit, sicut in duello vir manu fortis, sic et in argumentando sapientiæ alumnus. Ubi ecclesiasticæ unionis ruptura publice causam agere invitabat, non per superbiam scientiæ injuriam fecit, quod multis accidit, quos jactantiæ spiritus supra terram tollit, sed inde divino quasi volatu in altum sublatus, et de se ipso philosophans et

animum secundum recti regulas librans et præter cæteros divinos bellatores spem in se deponere satagens, si forte se dederit occasio luctæ vocantis quemcumque pugnæ pro Deo peritum.

φιλοσοφῶν ἐκυτὸν, καὶ μετρῶν κανόνιν ὀρθότητος, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλοις θεοῖς ὀπλίταις καὶ ἐκτὸν προσαντίχειν ἐγνωκῶς, εἴ ποτε καιρὸς ἐνσταλῆ ἀγῶνος προκαλουμένου τὸν εὖ εἰδὸτα μάχης τῆς ἐπὶ τοῦ Θεοῦ.

40. Et sic quidem hæc se habent. Quoniam vero divinus Paulus non solum elevatione in altum se celebrem reddidit, sed terrestria quoque eum humi gradientem et caput ad cælum usque tollentem sustinebant; eodem modo imperator quæstionum subtilitate altum tenebat, sed ad ea quoque se conformabat quæ ad terram, ad hominem spectant, bonum hoc ei suppeditante sapientia. Naturæ enim profunda perscrutari, origines rerum investigare et creationis mysteria indagare neque Æsculapii potuerunt, nec quisquis alius eruditione munitus.

41. In rebus externis strenuus, in rebus indagandis perspicax, unus omnium idoneus ad res peragendas fuit. Nec in conjecturis stabat, sed in veritate omnia esse volebat, nec sustinuit id quod pronuntiatum erat, cadere irritum, ut verisimilitudine ductus alios judicaret, quos graves, ut ipse erat, sed probos esse voluit. Nec alius erat noster, siquidem dissimulatorem perscrutabatur, hominem vulgarem penitius judicabat, et sic deinceps omnis generis et conditionis homines. Unde quisquis viderit, renes et corda hominum eum perscrutari dixerit, quasi natura intus inclusa arcana sua ei aperiret.

42. Novit quoque magistrum nostrum in eloquentia morbo latente affectum fuisse, cum sophistis præesset; quem qui videbat, non longum ei vitæ tempus prænuntiavit. Id indicium cæteros quidem latebat; ille autem majori oculorum acumine gaudens, cum apertas, quibus anima quasi exit portas vidisset, proximam hominis mortem prædixit. Abiit ille, prædictionis haud immemor. Morborum curationes eundem ordinem servant. Non enim utilia et efficacia invenit remedia, id quod veteri Prometheo attribuerunt, quæ regia ab egentibus et sumptus suppeditantibus nuncupantur (subministrant autem sumptus publici præfecti pauperibus ut donum gratuitum); sed præter adinventiones illas recentes non negligebat antiquiores. Ille ægrotantes, ad quos imperatoris sacra persona accedere non poterat ut morbi naturam indagaret, et malum secundum artis regulas expelleret, de morbo suo ad imperatorem referri curabant, qui, ex relatis, de remediis

κός, οὐχ ὑπεραιρόμενος οὐδ' ἐνταῦθα, ὡς τὴν γνῶσιν ἀποτελευτῆν εἰς φυσίωσιν τὸ τῶν πολλῶν πάθος, οὐς ἀλαζονείας πνεῦμα φύσων ὑπεραίρει τῆς γῆς, ἀλλ' ὑπερθεν ἄρσεισι φερόμενος θειοτέραις, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλοις θεοῖς ὀπλίταις καὶ ἐκτὸν προσαντίχειν ἐγνωκῶς, εἴ ποτε καιρὸς ἐνσταλῆ ἀγῶνος προκαλουμένου τὸν εὖ εἰδὸτα μάχης τῆς ἐπὶ τοῦ Θεοῦ.

μ'. Καὶ οὕτω μὲν καὶ τὰ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἔπι δὲ καὶ ὁ οὐράνιος Παῦλος οὐ μόνον τῇ ὑψοῦ ἐκινῶντο ἄρσει, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ γῆν ποτε καὶ ταπεινὰ εἶχεν αὐτὸν, κάτω μὲν βαίνοντα, οὐρανῶν ἢ κέρη στηρίζοντα τῇ πρὸς τὸν ἴψιστον ἐγγύτητι τὸν δημοῖον τρόπον καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τοῖς τε ὑψηλότητοις ἐξήρητο φιλοσοφήμασιν, συνδιεικνεῖτο δὲ μεγαλοπρεπῶς καὶ τοῖς, ὅσα περὶ γῆν καὶ κατ' ἀνθρώπων, σοφίας αὐτῶ καὶ τοῦτο καταπραττομένης τῆ ἀγαθόν. Φύσεως γοῦν κατασκέψασθαι βῆθη, καὶ αἰτιολογήσαι γένεσιν, καὶ ἀνακαλύψαι μυστήρια πλάσεως, οὗτ' ἂν Ἀσκληπιαδῶν λεπτότης εἶχεν εἰς σαφεῖς οὕτως ἐκθέσθαι, οὔτε τις λοιπὴ ἐπιστήμη τοῦ φυσικεύεσθαι.

μα'. Ἦν δὲ δεινός, καὶ τοῖς ἐπιπολιῆς καὶ κατὰ ὑψὺν προσβάλλων, τὰ ἐν βῆθει κατοπτρεύειν, καὶ ἐκκριθεῖσθαι σοφωτάτῳ φύσεως γνώμονι. Καὶ τὸ πρᾶγμα οὐκ ἦν στοχάζεσθαι, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἐν ἀληθείᾳ εἶναι, καὶ μὴ διακρίπτειν τὸ λαληθὲν, ὡς καὶ εἰκοτολογίαν τινα συνελογίσαστό τινα ἐμβροθῆν (καὶ ἦν τοιοῦτος ὁ νοηθεὶς), ἀλλὰ εὐχέθη. Καὶ οὐκ ἦν ἕτεροῖος ὁ γνωματευθεὶς· διώπτειν τὸν κρυφίου, τῶ παντὶ πλέον τὸν ἐπιπόλαιον, τοὺς τῶν λοιπῶν ἡθῶν ὁμοίως. Καὶ εἶπεν ἂν ἐνταῦθα ἰδὼν ἅπας ὁσπισοῦν καρδίαις αὐτὸν ἐμβαθεύειν ἀνθρώπων, ὡς τὴν φύσιν ἐνδοδὲν ποθεν αὐτῶ ἐκλαλεῖν τὰ κατ' ἑαυτὴν ἀπόβροθα.

μβ'. Οἶδεν ποτε καὶ τὸν ἐμὸν ἐν λόγοις καθηγητῆν ὑπουλὸν τινα νόσον τρέποντα, ὅτε τῶν σοφιστικῶν προήδρευε· καὶ ἡ δῆσις ἐμήνυεν οὐ μακρὸν ζῶτην τῷ ἀνδρὶ. Καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀπρόσπευστος ἦν τὸ στυμνιόμενον· ὁ δὲ νεορωτέραις ἐπιβολαῖς ὄψεως παρανοϊγομένης οἷον θυρίδας ἑωρακῶς, εἰ ἂν οἶδε ψυχὴ ἀπέρχεσθαι, προέφη τὴν οὐ μετὰ μακρὸν ἐξοδὸν τοῦ ἀνδρός. Καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖνος, ὡς παραπροθεσμίας τὴν πρόγνωσιν. Νόσων δὲ ἀκίνας τῆς αὐτῆς καὶ αὐταὶ σειρᾶς ἔχονται. Οὐ γὰρ χρὴ μόνον ἐξεῦρε καὶ πιστὰ φάρμακα, ὃ δὲ τις ἐπιγράφει τῶν παλαιῶν Προμηθεῖ σεμνολόγημα, ὅς ἐστι βεβαίως ἔστιν ἐπιλέγεσθαι πρὸς τε τῶν χρωμένων, πρὸς τε τῶν χορηγούντων (χορηγοῦσι δὲ δημόσιοι ἐπιμειδοῦσιν ἄφθονον αὐτὰ καὶ εἰς δωρεᾶν τοῖς χρήσιμα) ἀλλὰ πρὸς τοῖς καινοῖς εὐρήμασι τοῦτοις καὶ τὰ πάλαι προὑποκείμενα θαυμασιώτερον ἐξεργάζεσθαι. Οἷς γὰρ οὐκ εἰδίδου τὸ τῆς βασιλείας ὄσιον αὐτῶν παρεῖναι τὸν θεραπευτὴν αὐτοκράτορα, ὡς καὶ παρῆναι

τὴν κακουργίαν τοῦ ἀβήρωσθηματος, καὶ ἰστοροπία τῆς νόσου τεχνηέντως ἐπεξαγαγεῖν, ἀλλ' ἐνταῦθα ὑπόρχει μὲν ἀκοή, νοῦς δὲ τῶν τῆν θεραπείαν ἐξέστελλεν. Ἐλεπτο- δι' ἐρωτήσεως, τὰ τοῦ κειμένου ἐμάνθανε, δι- εν, ἐπέταττε, καὶ ἐπηκολούθει τὰ τῆς ἰασεως· λὰ δὲ καὶ πρὸς αὐτοῖς θανάτοις τε καὶ ἦν εἰπεῖν ἄς, ὡς μικροῦ ἐρωτῶν, καὶ ποῦ θάπτεται, ἀνίστα νατηφόρου νόσου τὸν κάμνοντα.

Ὁ δὲ καὶ εἰσέτι πλέον θαυμάζειν ἄξιον. γάζετο μὲν αὐτὸν ἢ χειρίστος νόσος, τὸν ὄν θεμέλιον ὑπνομεύουσα. Καὶ αὐτὴ μὲν ἐποεῖ, καθυποσπῶσα τὴν φύσιν, καὶ τὸν ἐκ- νθώπων βλάπτουσα· ὁ δὲ ἐντὸς αὐτοκράτωρ ενος, εἰς ὀλόκληρον τοῖς τε ἄλλοις ἐξήρκει. Καὶ τινὰ βλέπων τῶν, ὅσοι πρὸς βασιλικὴν ἰντο θέν, ὁμοίῳ πάθει προστετηκότα, μεθό- ῆγε θεραπευτικαῖς προμηθέστατα. Καὶ ἐμέμ- μὲν τὸν ἀνθρώπων, οἷς ἑαυτοῦ ἀμελής ἐξέ- κατήρτιζε δι' πρὸς ὑγίειαν. Εἰ δὲ οὕτω μὲν το καὶ περίεστι, ὁ δὲ καθηγεμῶν αὐτοῦ τοῦ ἀπελήλυθεν, ἕτερος ἦν τις θαυμάσειεν. Ἡμῖν χ οὔτω δοτέον μαίνεσθαι, ὡς τοιαῦτα νοεῖν. ἵεται τις ἡρωικῶς, καὶ συχνούς ῥίπτει τῶν ὡν, πίπτει δὲ ποτε καὶ αὐτός. Καὶ οὐκ ἤδη ἰρεῖον περιζῆσεσθαι συγκαταπέπτωκε τῷ ἀν- ἴακρά τις κυβερνήσας, καὶ μύλους ὄσους ἰτάμενος, εἶτα βαψάμενος ἐς ἀλμυρὸν βυ- ἄξάπολλωλε. Καὶ οὐ συγκατέδου τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἄξιου κυβερνήτου ὄνομα. Ἀσκληπιάδης κατὰ παγκρατιάζων, καὶ συχνὰ στεφανωσάμενος, οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ πεσεῖται θανάτῳ. Καὶ οὐκ ἦν τις ἰς τοὺς στεφάνους ἀφελεῖται τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ κληρονομήσει τῆς νικητικῆς διὰ παντός, ἐκεῖνος ἰς.

Οὕτω δὲ καὶ ὁ ὑμνούμενος, ἐν οἷς αὐτὸς C ἰ, τοῖς πειραζομένοις βοηθεῖν δυνάμενος, καλούμενος πρὸς τοῦ κρείττονος, ἀπελήλυθεν, σεμνύνεσθαι τῇ καὶ τῶν σμικροτάτων ἐπι- ῖ διὰ τοὺς ἐκάστων ἀγγέλους, οἱ παραστα- θεῖ. Οἷς μὲν οὖν τὸ θεῖον σμικρολογεῖται, ἀλλ' ἰς εὐαρεστεῖται, μέχρι καὶ εἰς σελήνην ἐξ ἰν χαλασθαι τὴν τῆς Προνοίας σειράν· ἐπὶ δὲ ἰς ἐκεῖθεν καὶ περὶ ἡμᾶς μὴ ἂν ἐθέλειν γλι- ἰσθαι τὴν θεϊότητα συγκατακέρματιζομένην ὕτω πολυσχιδέσι, καὶ ἀπασχολούσαν ἑαυτήν, τὸ σμικροπρεπὲς ἐπιλέγεται. Θεὸς δὲ καὶ ἐν- ἕτερα βούλεται· καὶ οὐ φέρει παρ' ἡμῖν ἀτέ- σεμνύνεσθαι, καὶ προσχήματι μεγαλειότητος ὀδως κατασμικρύνεσθαι. Ἡ γὰρ οὐ τυραννεῖ ἀντικρως ὁ τοῖς μὲν ὑψοῦ ἐπιπρέπει αὐτὸν , τῶν δὲ περὶ ἡμᾶς οὖν ἐντὸς εἶναι σοφιστευό- , καὶ τὰ κατ' ἀνθρώπων, ὅς δὲ βασιλεύει τῶν ἰς πέπλασται, ἀπάγων Θεοῦ; ὡς ἂν οὕτω τοῦ ταμβασιλῆα ἐκεῖνον εἶναι ὑπόβλως ἀφέλιτο ἦν θεῖον ἀλθῶς ἢ ἐν προνοίᾳ λεπτοτομία, ὁ ἐν τοῖς ἀδριτέροις ἀνελικτικόν τε καὶ ἀνα- ὄν· οὐ δὲ πρὸ πάντων ἀνάγκη μετέχειν τὸν

A adhibendis consilium dedit. De minimis enim in- terrogabat, ægroti vivendi genus perscrutatus di- gnoscebat, præcipiebat, morbi curandi cursum et regimen observabat. Moribundos parcius interroga- bat de doloribus, de sepultura, qua re factum est ut morbo lethali laborantibus aliquod solamen afferret.

43. Quod autem mirabilis est narrabo. Cum acerba morbus eum vexaret, corporis constitutio- nem consumens, et vires corrodendo interiorem interimeret hominem, mens tamen sana omnibus officiis vacare poterat. Sic aliquem videns simili morbo laborantem, curationem maxima cum dili- gentia instituit, et quem mortuum sane luxisset, ad sanitatem reduxit. Qui si nunc superstes vivit, alter autem, cui sanitatem debebat defunctus est, non minus mirum videtur; non item nobis, qui rem meliori mente contemplamur. Fortiter se ge- rendo aliquis in pugna multos cædit hostes, at po- stremo ipse quoque cadit, nec forte adhuc invenit eum qui ejus præclare facta hymnis celebret. Sic diu aliquis navem gubernavit, multos salvavit, tan- dem in mare profundum lapsus periit, nec tamen boni navitæ gloriam perdidit. Sic Æsculapius ipse ex tot morbis liberator, toties coronatus in hoc victoriæ genere, nequaquam morti non succumbere potest; nec tamen viri coronas sine injustitia auferet, per omne tempus victoris nomen habituri.

44. Sic Andronicus, quem defunctum celebra- mus, in quibus ipse passus est, contra ea patientibus opitulatus est, quantum posset, ipse ab Omnipotente appellatus excessit venerandus etiam conver- satione cum singulorum, qui Deo astant, angelis. Dum enim alii tenuia de rebus divinis agitant, illi magni faciunt, Providentiæ catenam ex alto ad lunam usque promittentes: nos autem haud decet divinitatem attenuare, in plures partes scindendo, et dignitate sua exuendo. Deus autem hoc loco alia vult, nec a nobis tenuiter coli et sub glorificationis prætextu maligne deprimi patitur. Nonne tyran- nica impietate contra Deum se gerit, qui eum cæ- litus regnantem admittit quidem, rebus autem nostris non interesse sophistico elencho assērit, hominem autem, qui supra omnia terrestria do- minari vocatus est, a Deo alienat? Sic enim Deo majestate sua exuto universi gubernant, in omnibus vel minimis providentia et circa mundum cura et sollicitudo detraheretur, quæ omnia tamen Deo, utpote soli sapienti competunt, qui non solum ad nos usque descendere non recusavit, sed humani- tatem mire induit, et, ut nos, in carne vivit, se-

μη'. Καὶ ταύτης δὲ τῆς βασιλικῆς ἀρετῆς τὰ καθ' ἕκαστον αἱ συγγραφαὶ λαλεῖτωσαν. Ἴμμεῖς γὰρ οὐκ εἰς ἀπέραντον ἐξαγαγεῖν τὰ τοῦ λόγου προτεθυμῆμεθα, οἷς γε καὶ βραχέα λαλεῖν οὔτε ἐν καλῷ κειραῖ, ὅπου τοῖς παθαινομένοις οὐκ εὐκτορος ἢ ἀκοῆς, οὔτε ἐν εὐχερεί, διὰ τὸ καὶ οὕτω πολυπληθὲς τῶν μνήμης ἀξίων· ἐν οἷς καὶ ὡς ἀγαθῶν ὑποβρέοντων ἦν καινιστῆς, ἀταξίας ἀρμοστῆς καιρικῆς, ἐπισκευαστῆς τῶν εἰς ἀρετὴν ἀφωρισμένων ἐνδαιτήσεων, χρόνου φθορᾶς ἀντίπαλος. Ὁ μὲν γὰρ πάντα δαμάζειν ἐθέλων, βαθὺ ἔχασκε κατὰ τε θείων ναῶν· καὶ ὅσον αὐτοῖς εἶτε σύνναοι, εἶτε καὶ ἄλλως οικουόμενον, ὃ δὲ αὐτοκράτωρ εἰς κενὸν, ὃ φασί, χαίρειν αὐτὸν ἀφίεις ἐπεσκύαζεν, ἐπεποιεῖτο, ἐξήγειρε τὰ καταπεπτωκότα, ἴατο τὰ πεπονηκότα, πάντα ἐποίησε, ὅσα χρονικῶς ἀντιπίπτει στόματι ἀνοιγομένῳ εἰς φθορὰν τῶν ὅσα μὴ χρεῶν φθείρεσθαι.

μη'. Σεισμοὶ ποτε ἀναταράττοντες τὰ τοιαῦτα καὶ ἐκμοχλεύειν ἔχοντες, καὶ ἡ γῆ τοὺς θεμελίους ἀνέπτυσεν· καὶ ἡ βασιλικὴ χεῖρ ἀνίστα τὰ ἱερὰ πτώματα. Εἰ δὲ μὴ θεμελίους ἐπεβούλευε τὸ κκκόν, ἀλλ' αὐτὰ μὲν ἀφίει κατευμεγεθῆν τοῦ βλάπτεσθαι, τοῦ δ' ὑπερφαινομένου κατεπεχειρεῖ, ἐνταῦθα μικρὸν ἰδὼκει τῇ βασιλικῇ μεγάλωδωραῖ τὸ ἐνδίων ἀναπληρῶσαι τῆς οἰκοδομῆς, εἰ μὴ καὶ τὰ ἐντὸς ἀγαθοχυσίας ἐμπλήσει τοῖς ἐν ἀναθήμασιν ἱεροῖς. Καιροὶ τινες, καὶ ἀνίφθη πῦρ, ἢ αὐτόμακτον, ἢ καὶ ἄλλως ἐκ μηχανῆς ἐπιβουλον, καὶ τὰ ἐκτουῦ ἦναι δεύσατο, μῆτε τῶν κοινῶν φειδόμενον, καταδοσκηθὲν δὲ καὶ πολλὰ, ὧν ἦν τὸ πολλοῖς ἄβαστον. Καὶ πάλιν κἀνταῦθα τὸ βασιλικὸν προμηθὲς ἀντεπεξήγετο τοῖς κανονικοῖς, καὶ τὸ ἀπελθὸν καλὸν ἀποκαθίστατο. Καὶ οὐκ ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν κακὸν οὕτω φιλονεικηθὲν ἐκκορυφωθῆναι εἰς μήκιστον, ὃ μὴ ταχὺ ἐξηφάνιστο.

ν'. Καὶ οὐ περιεγράφετο ἐν μόνοις ἡμῖν οὐδὲ ταυτὶ τὰ ἀγαθὰ· τὰ πλείω δὲ οἱ τῆς ἐφᾶς λήξεως ἐκλήρουοντο, καὶ τὸ Ἐθρωπαίων πλάτος, καὶ νῆσοι ἐγκαινιζόμεναι καὶ οὕτω προφητικῶς, οἷς ἐκ κινήσεως τὸ ἀποιχόμενον ἐν ἱεροῖς κάλλος ἀνεκομίζοντο. Καὶ ὃ ἐνταῦθα κενούμενος πλοῦτος δόξειε μὲν ἂν ἐκ μέρους ἐστοχάσθαι τοῦ εὐεργετεῖν, οἷς ἐκερματίζετο· τὸ πλῆθος δὲ τις καταλέξας τῶν ἐπιποιηθέντων καὶ σεμνείων καὶ θείων ναῶν, πάνυ πολλὰς δόξης καὶ μεγίστας δαπάνης ἐκκορυφώσσει τῶν ἀδρότατων τῆς ἐκχύσεως. Καὶ οἱ μὲν φθάσαντες τῶν ἐν ἡμῖν αὐτοκρατόρων μίαν δῆπουθεν, ἢ καὶ δευτέραν καλλονὴν θείαν φωτὶ δείξαντες, νεοτήσιον σεμνὸν καὶ μέγα τι ποιῆσαι κέκρινται, καὶ ἀληθῶς πεποιήκασιν· ὃ δὲ συννοησάμενος κρείττο· εἶναι φυλάξει τὸ εἶναι τοῖς οὖσι μὲν, κίνδυνον δὲ ὑπομένουσιν ἀπίναί, πρὸς τῶν ἔργων τούτων εἶχε τὸ πᾶν, φιλοτιμούμενος μηδὲν τι τῶν ἱερῶν ἔργων ἀπογενέσθαι, ἀλλὰ τὸ πάλαι κτητορικὸν αὐτοῖς ἐναπομείναι μέχρι τέλους ἐκφώνημα πρὸς μνήμην τοῖς ἀνεγείρασιν. Ἐπιηκολούθει δὲ ἄρα τῶν βασιλεῖ αὐτο-

48. Regiæ virtutis mentionem peculiarem facere auctorum est. Nobis enim perpetuo de hac re loqui non est propositum, quibus nec breviter sermocerari lubet ad auditores non plane attentos; nec in promptu est in tanta rerum memorabilium multitudine. Fuit autem ille status pristini renovator, regni turbati restaurator, luxuriei quæ a virtute alienat coercitor, temporis parcus. Qui enim omnia domare voluit, ecclesiis divinis inhababat aut si quæ alia ædificia obvia erant; imperator autem spem illius frustratus excitavit, ruinas restauravit, morbos curavit, omnia fecit ut os sæculi quod cuncta contra fas devorare gestit, clauderet.

49. Terræ motus olim grassabantur, omnia e loco moventes, et solum fundamenta rejecit, regis autem dextera quæ lapsa erant templa restauravit. Si fundamentis malum non incubuit et omnia restauratorem expectabant, imperator infra liberalitatem duxit suam ædificii damna reparasse, nisi sacris oblationibus intus quoque thesauros suos aperuisset. Quodam tempore ignis aut sponte aut malitia accensus, destructionem afferre satagit, ædificii molem consumens, et plurima depascens multitudini inaccessa. Sed tum quoque cura imperatoris canonicorum sollicitudinem præcessit, et quod consumptum fuerat templum, reædificatum est. Nec aliud, de quo construendo tot æmulati sunt, ut longum duraret, tam prompte interiit.

50. Nec ad nos solos hæc commoda spectabant; pleraque enim regiones. Orientis sortitæ sunt, et continens Europa et insulæ propheticæ renovatæ, ad quas denuo cultum divinum labantem reduxerunt. Hic divitiæ absumptæ ex parte ab iis qui eas sortiti fuerant, ad stipem erogandam adhibitæ sunt. Multitudine vero enumerata monasteriorum, ecclesiarumque summas pecunia maximas quis largitionis loco profusas inveniet. Priores equidem imperatores nostri unam aut alteram pulchritudinem in lucem edentes rem grandem fecisse videntur, et reipsa fecerunt. Qui vero consideravit quod melius esset conditionem servasse existendi iis quidem qui sunt, a superstitionibus vero periculum ejecisse; et præter opus illud universum esse habuit. omni ope curaque evitans, ut nihil de sacris operibus deficeret, sed quod antiquitus Dominica res erat ipsis remaneret usque ad finem, adhortationem illud habens ad memoriam illis qui memoriam suscitant. Regi exinde hanc præsertim hæreditasse gratiam pro re nata inhærebat. Et priori quidem qui pos-

sedit codicillorum memorialium nomina et titulos et quæ ad illum pertinebant, tempus deleuit; secundus vero tempore veniens rex, illud de novo ad memoriam inscripsit, priorem, et se ipsum inscripsit, quia non est our lateat recens quod juvenus fuerit, et celebratae antecessores vicerit et memoriæ secundam fuerit gloriam assecutus, ubi antiquum non firmitatem habuit, quando junior nondum natus erat.

51. Quando vero bonis absumptum imitationibus et ad perpetuitatem tendentem, perfectum exinde oportebat complemendi in talibus esse participem, non sufficere estimat talem actis additionem, sed opus eomplet divinum, nec ad vanum in conspectum veniendi amorem et arrogantem tumorem quod mirabitur qui ferocitate motus cogitat; et virosolitarium vitam fastidiendi placendi studiosus (cum talibus enim sibi complacebat, magis quam quivis alius) monasterium construit, cujus secessus quidem in deserto solitarium cellam, pulchritudo vero adornat sermonis fulgens elogium. Gubernationis in eo norma valde convenienter diceretur angelis digna. Viris nuno repletur optima nota signatis, fere absque corpore viventibus, qui lucis angelum prope se habere et traduntur et creduntur, et ipsi sciunt, et divulgatur sermo illius creber, quia vehementer desideravit sanctos ipsius hos viros omnes simili ratione viventes superare. Et desiderium effectum habuit. Ipse enim nullius antecessorum inferior evasit, quotquot talibus bonis splendidi fuerunt, et qui desiderii secundum ipsum, dixerim et secundum Deum, viri fuerint, qui debebant alios omnes superare. Igitur se tanto bono dant, in quantum energia deficere non licet, et decertant in virtutis stadio vincere, quasi et contra athletas qui stare non prævalent. Et non est renuendi locus quod, Deo auxilium suppeditante, non exident a bono proposito.

52. Audite, quæso, illud: Gustate et videte, quando dulcedo divina volentibus gustare offertur. Simul divinorum cupidus audit, et simul manducavit, et bibit vinum mistum, sicut novit Salomonis sapientia epulas parare; et insumptis his quæ recondita habebat, ad majora desideria provocat, nec divinis deliciis saturari potest. Talis ille, re ipsa beatus et magni invitatoris conviva dilectus, comperit pulchrum esse ejusmodi laborem; et animæ in ipso virilis conditio non lucernam exstinxit, cujus ad lucem incedit quivis in talis vitæ recta semita; accendit vero amplius divino Spiritu refovens et anima ad Deum aspirans; unde progressus efficiens se exercebat et cæteris similibus studebat operibus. Et loca in apto electa, ex judicio, et

Α φρωῶς ἐντεῦθεν, κληρονομεῖν αὐτὸν μὲν τοιαῦτα κλήσεως. Καὶ τῷ μὲν πρώτῳ κτ' ἤδη ἐπαλείφων ἦν ὁ χρόνος τοῦ νομα τῆς κῆς δέλπου, τὰ γὰρ εἰς αὐτὸν ἤκοντα· ὁ δὲ δεύτερος ἤκων τῷ χρόνῳ, ἐκείνόν τε αὐθις ἰμην ἐνέγραψε τὴν προτέραν, καὶ ἑαυτὸν κριφεν· ὅτι μηδὲ ἐστὶ τὸ νεάζον λαθεῖν, καὶ παραθῆναι τῷ φθάσαντι, καὶ τὸ τῆς μνημοσύνης κασθαὶ δευτερεῖον, ἔνθα τὸ παλαιὸν οὐκ ἂν ἦν μὴ τοῦ νεάζοντος ἐπιγεγονότος.

να'. Ἐπεὶ δὲ τὸν ἀγαθαῖς μιμήσεσιν ἐντὴ καὶ εἰς τὸ ἀεὶ προβαίνοντα, τέλειον ἐχρήσ τῆς ἐν τοιοῦτοις καὶ αὐτὸν ἀλόγητος εἶναι οὐκ ἀρκοῦν ἡγεῖται τὴν τοιαύτην ἐπιποίησ ἀλοκληροῖ καὶ αὐτὸς θεῖον ἔργον, καὶ αὐτὸ κενὸν φανητισμὸν καὶ σοβαρὸν ὄγκωμα, ὡ θαυμάσειεν ὁ φρονῶν εἰς στρουφνότητα· κισάμενος ἀνδρὶ μονάδος βίου κατακόρως (ἔχαιρε γὰρ τοῖς τοιοῦτοις, εἴπερ τινὲ τῶν ἀνιστῆ φροντιστήριον, οὗ τὸ μὲν ἀνακα ἐρήμου τμήμα, τὸ δὲ κάλλος ἐξαρτύσοι ἔλαμπρὰν πανήγυριν. Ἢ δὲ τῆς ἐν αὐτῷ πιδιάταξις οικειότατα λεχθεῖη ἂν ἀγγέλοις πικαὶ νῦν πέπληθεν ἀνδρῶν ἐκεῖνο ἀσκουμένω μως τῇ ἐηικλήσει, καὶ τὸ μικροῦ ἀβιαζομένων οἷς ἀγγελοῦ φωτὸς ἐφίστασθαι καὶ ὀνομάζονται καὶ πιστεύονται, καὶ αὐτο καὶ περιφθεταὶ λόγος ἐκεῖνου ὁμνητὸς, ὡς ἰθυμία ἐπεθύμησε τοὺς ἑαυτοῦ ἱεροὺς τοῦδρας πάντων ὑπερεῖναι τῶν ὁμοιοβίων. Κί ἐπιθυμία εἰς ἀνάλογον. Αὐτὸς τε γὰρ οὐδὲ φθασάντων ἐξέπιπτε δεύτερος, ὅσοι τοιοῦτο γλαίσθησαν ἀγαθοῖς, καὶ οἱ τῆς κατ' αὐτὸν δὲ καὶ τῆς κατὰ θεῖον ἐπιθυμίας ἄνδρες, ὁ πάντων περιέμμεναι ἄλλων. Καὶ τοῖνον τοῦ τοιοῦτου καλοῦ, εἰς ὅσον οὐκ ἔστιν ἑλλινάμειως, καὶ ἀμιλλῶνται τὸ τῆς ἀρετῆς στάδιον, ὡσεὶ καὶ εἰς ἀπαραμίλλους καὶ παγκρατιαστιάς. Καὶ οὐκ ἔστιν ἀπειπασθῆθεοῦ ἐπαλείφοντος οὐκ ἐκπιοῦνται τῆς προθέσεως.

νβ'. Ἄλλὰ γὰρ οἷον τὸ ἀκοῦσαι, Γεῖσας ἴδετε, ὅτε γλυκύτης θεῖα τοῖς βουλομένοις ἐπιτίζεσθαι πρόκειται. Ἄμα ὁ τὰ θεῖα λιχνήκουσε, καὶ ἄμα ἔφαγε, καὶ ἔπει τὸ κερασοῖδεν ἡ Σολομώντειος δαιταλουργεῖν σοφία· πανήσας τὸ παρατεθὲν, ἐρεθίζεται εἰς πλεθυμίαν, καὶ τῆς θείας οὐκ ἔχει τρυφῆς κορί τοιοῦτος καὶ ἐκεῖνος, ὁ τῷ ὄντι μακαριστοῦ μεγάλου δειπνοκλήτορος δαιτυμῶν φίλιου σατο, καλὸν εἶναι οὕτως ἐργάζεσθαι· καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἀνδρεία κατάστασις οὐκ ἐσθίου λυχνίαν, δι' ἧς ποδηγεῖται τις εἰς τοιαύτην βίου τρίβον· ἐξανῆπτε δὲ εἰς πλεον ἀνὰ θεῖω Ἰνεύματι, καὶ ἐπιπρόθων τῷ ψυχῇ πρὸ ὄθεν προσδιβαζόμενος ἐμελέτα, καὶ ἐτέροις

ἐπιβαλλειν πράγματα. Καὶ οἱ τόποι ἐν ἐτοίμῳ, ἐπι-
λεγέντες ἐξ ἐπικρίσεως, καὶ τὰ τῆς ὕλης ἡυτρί-
πιστο, καὶ τὸ τεχνικὸν φύλον προκατελήπτο τοῖς
μισθοῖς, τὸ τε ἀρχιτεκτονοῦν καὶ τὸ ὑπουργικόν·
καὶ τούτων οἱ μὲν τοῖς Ναζιραίοις θίσθαι σκηνώ-
ματα, ἐγγὺς δὲ ἔστι φάναι καὶ Θεῶν, διὰ τε τὸ θεῖον
τοῦ σκευάσματος, καὶ ὅτι τοῖς ἐν αὐτῷ καθαρεύουσι
Θεὸς ἐνοκηνοῦν οἶδε καὶ ἐμπεριπατεῖν· οἱ δὲ
σκευάσαι ξένοις ἀνάπαυλαν, καὶ αὐτοῖς τραυμα-
ταίς, ἢ καὶ ἐτέρως νόσοις ἐνολισθήσασιν. Καὶ ὁ μὲν
οὕτω τῇ θεῖᾳ ἐπιθυμίᾳ ἐκθερμανθεὶς, καιομένην
εἶχε τὴν καρδίαν ἐν ἑαυτῷ, εἴ πως ἴδοι τὸ ἐπιθυ-
μητόν. Ὡς δὲ τὸ χρεῶν ἤπειγεν, ἀπῆλθε, προσ-
άγων Θεῶν τὴν ἔφεσιν καὶ τὴν εἰς τάγαθὸν πρόθε-
σιν, ὡσεὶ καὶ ἔργον ἤδη τέλειον, ἀφέμενος τῷ υἱῷ
βασίλει τελεσφορῆσαι τὸ ἔλλειμμα, καὶ τὴν μὲν
ἀρχὴν ἐνδοῦς αὐτοῦ καὶ τοῦδε τοῦ ἀγαθοῦ, ἐκείνο δὲ
φιλοτιμησάμενος τὸ παντέλειον.

νγ. Ἦν δὲ τῆς αὐτῆς ἐπισκευῆς καὶ ἡ τῶν πό-
λεων καὶ φρουρίων, τῶν μὲν ἔγερσις ἐκ τοῦ πάλοι
κείσθαι, τῶν δὲ ποίησις, καὶ εἰπεῖν καιριώτερον,
κτίσις καινῆ. Καὶ Τιβέριῳ μὲν προνοίας προσμη-
μαρτύρηται ἀγαθὸν, ὅτι πολλὰς πόλεις κατασει-
σθείσας ταῖς εὐεργεσίαις ἀνέλαβεν. Ὁ δὲ καὶ τοῦτο
μὲν ἐπὶ τοσοῦτον, εἰς ὅσον οὐκ εἰπεῖν ἡμῖν εὐμαρῆς
ἐν γε τῷ παρόντι, μὴ καὶ τὴν ἐπιμετρημένην
ᾧραν τοπικοῖς ὀνόμασι προσδαπάνησωμεν· ὅσας δὲ
καὶ ἐκκαινῆς ἐν ἐπικαίροις χωρίοις ἀνέστησεν,
ἀριθμὸς ἕτερος αὐταί, οὐχ οἷος μὴ ἐπεξισοῦσθαι
ταῖς λοιπαῖς. Οὐ γὰρ εἰς ἕκαστον ἕπαξ, οὐδὲ εἰς
διπλοῦν τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὑπερέκεινα κορυφούμενα
ὑπερανίστανται, δι' ὧν ἀποτειχίζων τοὺς πολεμίους
εἶργε τῆς ἐκδρομῆς, ἐχόμενα τρίβου σκάνδαλα τιθέ-
μενος αὐτοῖς, καὶ προοδεῖσαι μὲν κωλύων, βιασαμέ-
νοις δὲ τὴν ὁδὸν φόβον θανάτου ἐπισείων ἐκ τῶν
ᾧπισθε, καὶ μένειν οὕτως οἴκοι βιαζόμενος, καὶ ἡ
τὸν θυμὸν πέττειν, ἢ κατὰ σφᾶς αὐτοῦς θυμομα-
χοῦντας βήγγυσθαι.

νδ. Οὐχ ἤττον δὲ τι καὶ ἐκείνο κεινὸν, ὅτι τοῖς
πλείοσι τῶν τοιοῦτων ἔργων ἑαυτὸν ἀρχιτεκτονεῖν
ἐπίστα, καὶ διευκρινεῖν τὰ, δι' ὧν ἀσφαλῶς ἐστή-
ξονται, τὰ πολλὰ δὲ καὶ διακονεῖν καὶ χειρουργεῖν
τοῖς πολλίζουσι, καὶ παραφορεῖν ὅσον χρήσιμον.
Καὶ χθὲς μὲν τὰς βασιλικὰς ἔτριβον χεῖρας, καὶ
εἰσαύριον δὲ τρίψουσιν, ἢ σπάθη βαρυνομένη πολλῶν
τῷ σιδήρῳ, καὶ ὅσον δίχα γε τοῦ τέμνειν οὐκ ἂν
οὐδ' ἄλλως φέροι κατενεχθέντα πολέμιος ἕμιλος,
ἀλλὰ συγχῆς τοῦ βλοῦ ἐκθεριζόμενος, δραγμαῖοιτο
ἂν εἰς στοιβάς· ἢ κορόνη σιδηρεῖα, χάλκων ὕπνον
τῶν πληττομένων καταφέρουσα, ἢ βριθὺ δόρυ, καὶ
ἔπερ εἴκασεν ἂν ποιητικῆ μεγαλοφωνία ὡς εἰς νηὸς
ἰστὸν ἐικοσόροιο. Τοιοῦτον γὰρ ἡ βασιλικὴ παλάμη
ἀνεῖχε τε καὶ ἐχώρει. Καὶ ταῦτα μὲν χθὲς τε καὶ
εἰσαύριον ἔργα τηνιαῦτα τῷ βασιλεῖ· μεταξὺ δὲ
χάλικες ἐν χερσὶν ἄδροι καὶ ἄδραχθεῖς, λίθοι προσ-
κόμματος καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Θεοῦ. Καὶ
δήπου ἔπαρητόν, εἰ μέχρι τούτων ὁ κάμπος. Ὁ δὲ

A materialia conficiebantur et tribus artibus valens
preliis primas tenuerat et constructiones faciens
et adjumentum præstans. Horum eos quidem Nazi-
raeis constituisse tabernacula, proximum autem est
Deo colloqui, lum ob apparatus divinum, tum quia
illis qui in divino apparatu se mundant Deus inha-
bitare vult et ambulare; hos vero advenis ho-
spitium præbuisse, et vulneratis aut aliis morbis
laborantibus. Qui quidem sic divino desiderio fer-
vidus fuit, ardens in se cor habuit si forte deside-
ratum viderit. Cum vero festinavit mors, decessit,
Deo afferens desiderium et virtutis amorem, tan-
quam opus jam perfectum, relinquens filio regi
ad bonum finem perducena quæ relicta sunt, prin-
cipium quidem faciens boni, illudque omni numero
consummatum æmulationis rationem præbens.

53. Ejusdem restorationis erat urbium et ar-
cium aliarum quidem renovata ab antiquo excidio
ædificatio, aliarum autem constructio, et ut oppor-
tunius dicam, nova creatio. De Tiberio quidem pro-
videntiæ bonum testificati sunt quod multas urbes
subversas liberalitatibus restauravit. Ille vero hoc
peregit in quantum non nobis in præsentī dictu
facile, nisi definitam horam locorum nominibus
consumamus; quot vero et denuo in opportunis
locis constituit, numerus alius illæ, nec qui reli-
quis inferior queat comparari. Non enim in centum
semel, nec in duplicem hunc numerum, sed et
supra hæc exstructæ sunt, quibus muniens hostem
quemque repulit excursions molientem, continua
viarum propugnacula statuens adversus hostes, et
iter quidem pergere prohibens, viam vero violenter
tenentibus mortis metum incutiens per ea quæ
retro stabant, sic domi remanere cogens et sive
ferocitatem minuere, sive contra invicem sævien-
tes frangi.

54. Non minus illud mirum quod talium operum
plerasque seipsum architectum statuebat et discre-
vit quæ tutiora stabunt, multa vero ministra-
vit manibus præstare ædificantium, et vehere quan-
tum utile erat. Heri quidem regias fatigabant man-
us, cras vero fatigabant aut instrumentum multo
D ferro oneratum, et quantum præter secandi natu-
ram non alias gestaret ruens hostilis turba in fasces
aut clava ferrea æreum somnum percussorum præ-
cipitem agens, aut ponderosa hasta, quam repres-
sentavit poetica magniloquentia quasi navis vi-
ginti remis malum. Hoc regia manus sustinebat et
portabat; hæc quidem heri et cras regis tunc opera,
interea vero lapides in manibus multi et quales ve-
here potest homo, lapides scandalī pro Dei inimicis;
optimum, si hucusque labor cessit. Ad plura vero
providebat, interdū quidem hæc erant; noctem ve-
ro bellicis. Et imperator laboribus dabat et quietie
horam ad incensi animi talem ardorem opportu-

nam faciebat, in somniis se dedens, nec genua flectens, et patientiæ columnam sibi erigens; quo certe optimis studuit documentis per vitam ad omnia patienter toleranda se macerans.

55. Nam cuncta ut dicamus, in plura divisa patientia: alia quidem quam circa corpus exercemus, quam laborum tolerantiam vocare consuevimus: alia in cupiditatum refrenatione, quæ est temperantia; alia in ægritudinis omnis mitigatione, sapientiæ sane et patientiæ est, quod adhuc etiam et mansuetudinis hæc victoria, non est circa quam propriam patientiæ non habuerit summam gloriam, rex ibi sui ipsius, quia nefas erat adeo magnum principem inferioribus parem esse. Sustinendis igitur perstabat in omnibus laboribus, frigus quidem tolerans quasi medii æstus urentis flatus recte compositi cupidinem inveniret, æstivis denuo caloribus expositus et patienter ferens quasi vitalibus auris refrigeraretur; sitim vero sicut nec illi Adipsi in historia memorati, sustinens; famem autem otioso viro utilem esse non absurde dicens, laborioso vero homini non congruam, quem noverrunt nutrire sedula opera, quæ animæ luctationem renovant.

56. Compescuit et ventris cupiditates; sicut statua quæ id tantum sibi infundi vult quantum ad impletionem satis sit. Non enim ille ingurgitatum supercalcaret, nec invito stomacho cibos et liquida ultra quam fas est ingerere conaretur, sicut faciunt quorum Deus venter est. Ecce eadem amborum causa. Nam nec quod plenum est adhuc quod injicitur admittit, nec jam ore clausum ulteriora sinit intus penetrare.

57. Sic cupiditatem vehementissime nobismet ipsis veniam dantem domabat. Cupiditatem enim tanquam rex legi obtemperans expellebat tyrannum. Stragulum ipsi ad terram asperrimum non a mediis tapetibus explicatum, adeo æstimaverat obaram, ut ipsi in tempore esse res opportuna quia jam genio simul ac naturæ necessitatibus debitum solvere posset. Homericum quidem Jovem somnus quondam insidias tendens circumvenit invitum, et conjicitur ostendens sermo somni vim non solum in iis qui aliter vitam instituunt, sed et in iis qui late dominantur. Ipsi vero vocatus non paruit somnus: præstabat utilium sollicitudo, fuscusque cito assurgens et quodam modo adesse timens prope huic qui semper cum metu vivit, et immortalitate digno mortem quamdam operari sensuum pigritia, et operibus ferventibus obstaculum ponere mundanæ ordinationis artificem.

καὶ εἰσέτι πλὴν ἐπεταιίνατο. Μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ τοιαῦτα ἦν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ καὶ τὴν νύκτα ταμεικοῖς ἔργοις ἐδίδου, καὶ τὴν ὥραν τῆς ἀνακτικῆς καιρὸν ἐποιεῖτο τῆς τίς τοιαύτην χεῖρ ἰσχυρῆς, διακαρτερῶν ἄπνοος, καὶ μηδὲ γόνυ κάμπτων, καὶ στήλην οὕτω καρτερίας ἐαυτὸν ἀνιστῶν· ὃ δὲ ἀμειθῶς μεμελέτηκε διὰ βίου, εἰς τὸ παντοίως ἰσχυρῆς ἐαυτὸν ἐκπονουμένος.

νδ'. Ὅπως γὰρ εἰπεῖν, εἰς πλείω διηρημέναις τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῆς μὲν εἰς τὰ περὶ σῶμα ἐπίσταται, τὴν φερεπονίαν ὀνομάζειν οἶδαμεν, τῆς δὲ εἰς ἐπιθυμιῶν συνοχήν, ὃ δὲ ἴστω ἐγκράτεια, τῆς δὲ εἰς παντὸς λυπηροῦ κατακράσματος, τοῦτο δὲ καὶ ἀφροσύνης καὶ καρτερίας, ἔτι μὲν καὶ πρῶτον ἐκνήκημα, οὐκ ἔστι, περὶ τὴν ἰδίαν ὑπομονῆς οὐκ εἶχεν ἄκρον τὸ εὐδόκιμον, βασιλεὺς κἀνταῦθα ὡς καὶ ἐαυτοῦ, ὅτι μηδὲ ἐχρῆν τὸν οὕτω μεγάλως ἐρχόμενον εἶκιν τοῖς χεῖροσι. Διήρκει οὖν εἰς ἐπιθυμιῶν φερεπονῶν, ψυχῆς μὲν ὑπομένων, ὡς εἴαν καὶ πεπαιγμένου θέρους φρόντος φιλοτιμίαν εὐκράτου πρὸς εὐρίσκει, θερμῆς δὲ θάλπει αὐθις παραβαλλόμενος καὶ ἐγκαρτερῶν, ὡς εἰ καὶ ζωογόνοις αὔραις ἐφέχετο· διψᾶν δὲ, ὡς οὐδ' ἂν οἱ τῆς ἱστορίας Ἄδιστοι ἀνεχόμενος· λιμὸν δὲ ἀεργῶ μὲν ἄνδρὶ σύμφορον εἶναι φιλοσοφῶν, ἐργατικῶν δὲ ἀνθρώπων ἀπροσάρμοστον, ὃν οἶδε τρέφειν τὰ σπουδαῖα ἔργα, ἐαυτοῦ ἀπασχολοῦντα τὸ τῆς ψυχῆς ἐναγώνιον.

νε'. Ἀμέλει καὶ ἐπέχε τὰ εἰς γαστρός θρακαίαν, ὅσα καὶ τις ἀνδρίας, εἰς τοσοῦτον ἐθέλων τὴν ἐπιθυμίαν, εἰς ὅσον καὶ ὁ ὑπερπληθεῖς· οὐτε γὰρ ἐκείναις ἐπιστάτοι ἂν τὸ ὑπερφορτὸν, οὐτ' αὐτὸς εἶχε τὴν καθάπαξ σφιγθεῖσαν λόγῳ συστέλλοντι ἀνευρῆσαι εἰς βρῶσιν κατὰ τοὺς κολιοδαίμονας. Καὶ ἔστι τῶν οὐκ ἐπ' ἀμφοῖν τὸ αἴτιον. Οὐτε γὰρ τὸ πλεῖρον ἐπιθυμῶν τὸ ἐμβαλλόμενον, οὐτε τὸ εἰσάγων σύστημα ἀφίησι τι τῶν ἐντιθεμένων προκύπτειν ἐντός.]

νε'. Οὕτω κατισχύων τὴν ἐπιθυμίαν, τοῦ δεινοτάτου κόλακος. θυμὸν γὰρ, ὅσα καὶ βασιλεὺς ἔνομος, ἐξώθει τύραννον. Στραμνὴ δὲ αὐτῶν πρὸς γῆς ἐπιθυμῶν, στρώμασι μαλακοῖς ἀμεσολάβητος, οὕτω πλεονεχίαν φίλον, ὡς πραγματικῶδες αὐτῶν ἐν καρδίᾳ εἶναι, μηδὲ τῶν παντὶ τοῦ μεγέθους κατακλίσειν, ἀλλὰ καθῆσθαι ὀρθοῦμενον, καὶ οὕτως ἐκκλίνειν τὸν σφοδρὸν κατευναστικὸν ὑπνον τῆς φύσεως. Τὸν μὲν οὖν Ὀμηρικὸν Δία ὑπνος ποτὲ περιεχύθη ἐπιβουλοῦς οὐκ ἐκόντα, καὶ ὁ λόγος ὑπονοεῖται δηλοῦν τὸ τοῦ ὑπνοῦ βίαιον, μὴ μόνον ἐν τοῖς ἄλλοις ἔχουσι τοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πλατῶ ἀρχουσι. Τῶν δὲ καὶ πρῶτον λυόμενος ὑπνος οὐκ ὑπῆκουε· τὸ γὰρ φροντιστικὸν τοῦ χρεώδους περιεγίνετο· καὶ ἐπιπετασθεὶς δὲ τῶν ἀπεπληθῶν, μετρῶν ἐαυτὸν, ὡς ὁ βασιλεὺς ἐπίπτε, καὶ τοῖς τῶν ἔργων καιροῖς ἐπιούσιν ὑπεκτάμενος, καὶ πῶς ὀκνῶν, τῶν ἀεικινήτων παρῆναι, καὶ τῶν ἀθανασίας ἐπαξίῳ θάνατον οἶον τεχνᾶσθαι τῆ ἀργίᾳ τῶν αἰσθησῶν, καὶ τῶν σπουδαίων ἔργων ἐγκόπτειν τὸν τῆς κοσμικῆς ἐργάτης συστάσεως.

νη. Ὑδωρ μὲν αὐτῷ φίλον ποτον, δελεαζόμενον, ἄ
 ὅτι τρυφᾶν δεῖ πρὸς τινα σκευωρίαν ἡδονῆς σώφρο-
 να, εἰς ἣν καὶ ὁ γλυκὺς συμβολῆν τινα παραμύγνυσι
 κάλαμος· ἔτι γε μὴν καὶ ὁ στύφων χυλός· ἔστι δ'
 ὄππου καὶ ἡρέμα ὄξυς ὁ κρίθινος. Εἰ δὲ καὶ οἶνον
 προσδεῖται χρῆσασθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀγλυκῆς· καὶ
 δξίνης ἐκίρνατο, καὶ τοῖς πλείοσιν ἀπρόσιτος. Καὶ
 ἦν τοῦτο βασιλικῷ κρατῆρος ἐπίσημον, οὐχ οὕτω
 χαίρωντος τοῦ βασιλέως τῷ πόματι (οὐ γὰρ ἦδὺ τὸ τῆ
 γεύσει μὴ προσηνέξ), ὅσον οἶμαι καταμηχανωμένου
 τῆς ἄγαν ὀρέξεως. Καὶ οἷδα πρὸς ἀκρίθειαν ἀσκη-
 τὰς ἄνδρας τοιοῦτον ἑαυτοῖς ὀνοχοοῦντας κέρασμα, ὡς
 ἂν κατευμεγεθῶσι καὶ αὐτοὶ τοῦ ἔνδον ἐχθροῦ.

νθ'. Στάσιν δὲ ὀρθίαν, ὃ δὴ καὶ ἐβρέθη, ὥσει καὶ
 κίων ἐκπονησάμενος ἀστραθῆς καὶ ἀναστηλῶν ἑαυ-
 τὸν καὶ οὕτω πρὸς εὐκλείαν, οἷς ἀνείχεν ὕψου τὰ
 ἡμέτερα, γόνυ ἀκάμπειν αὐθις Θεῷ εὐχῆς λόγῳ,
 καὶ οὕτω κρεπόντως ἀφοσιῦσθαι τὸ γονάξασθαι,
 ἀρχετύπῳ παράμιλλος ἦν τῷ μεγάλῳ ἐκεῖνῳ δικαίῳ,
 οὐπὲρ οἱ τῶν γονάτων τύλοι· τὸ συχνὰ γονυπετὲς
 ἠγόρευον. Καὶ οὕτω τὸ ἐν ἀριστεύμασιν ἀνάστημα
 πεπραγματεύτο. Οὐδὲ γὰρ ἐχρῆν τὸν εἰς Θεὸν κατα-
 νεύοντα μὴ κατεξανίστασθαι τῶν ἐχθρῶν, μηδὲ τῶν
 ἕξ ὕψους οὕτω μακροῦ ἑαυτὸν ταπεινοῦντα μὴ θεό-
 θεν ὑφοῦσθαι, καὶ τοῦ μέχρι καὶ εἰς γῆν ταπεινο-
 ποιοῦ ἀντιλαμβάνειν ὑψώμα εὐκλείας οὐράνιον.

ξ'. Τὸ δὲ βαδιστικὴν ἐντεῦθεν διαδεχόμενον, ἀλλὰ
 καὶ αὐτὸ καρτέρημα ἦν. Οὐ γὰρ ἀνέπαυε λιπαροὺς
 πόδας εἰλαπινάξων, οὐδὲ ἵππου κουφότητι αἰρομένου
 πρὸς τάχος εἰσαεῖ τοὺς δρόμους ἐπίστευεν. Ἀλλὰ
 δεῖσαν τοὺς πεζοδρομεῖν ἐπιστημονικῶς παρήλαυ-
 νεν, οὐκ ἀπαξιῶν τὸ πεζὸν κατὰ τὸ πάλαι Περσικὸν
 ὑψηλόφρον, οἷς ἔρρεε νομοθετῆσαι δίχα τοῦ κατ' οἰ-
 κίαν περιπάτου λοιπὴν πορείαν ἐφ' ἵππου τίθεσθαι.
 ἀλλὰ ταῖς μὲν ἀνάγκαις, καὶ ὅτε δὲ θρῆαμβοί, τῆν
 ἐπασίαν ἐκρίνων, τοῦ δὲ λοιποῦ ποσὶ χρώμενος εἰς
 τὸ καρτερόν.

ξα'. Οὕτω τὰ τοὺς πολλοὺς λυποῦντα, καὶ τῷ ἑνα
 γωνίῳ πικράζοντα, κατεκίρνα γλυκάσμασιν ἀρετῆς,
 ὑφ' ἧς καὶ τὸ ἀνεξίκακον ἐπορίζετο, νωθρευόμενος
 κατ' ὀρθὸν λόγον εἰς ἄμυνα, καὶ καιρὸν εἰς ἐπιστρο-
 φὴν ἐνδιδοὺς τοῖς ἑαυτοῦ ἀποστρέψασιν εἰς φασλό-
 τητα, τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἑαυτῷ κἀνταῦθα προί-
 στῶν εἰς ἀρχέτυπον μιμίσεως, τὸν καὶ ἐπὶ πάντων
 ὄντα, καὶ πάντων προνοητικῶς ἀνεχόμενον· οὐ καὶ
 τὸ αὐτούργον ἐμιμεῖτο, καὶ τὸ ἐν ἔργοις αὐτοδιάκο-
 νον, καὶ μάλιστα τοῖς μεγίστοις. Οὐ γὰρ ἔθελε χερσὶ
 μὲν ἑτέροις ἐκπονεῖσθαι τὸ καλὸν, αὐτὸν δὲ τοῖς ἀν-
 δραγαθήμασιν ἐπιγράφεσθαι, οὐδ' ἀκοὰς παραβά-
 λειν τοῖς βασιλικῶς πρακτέοις, ὀφθαλμοὺς δ' ἐπι-
 βάλλειν, καὶ χερσὶ καταβάλλειν τὸ ἀντικείμενον.

ξβ'. Ἀμέλει καὶ κινδύνοις ἑαυτὸν παρενετίθει,
 ἔνθα τῷ στρατῷ ἄλλως ἦν ἀφυκτον· καὶ διδοὺς ἑαυ-
 τὸν ἕως καὶ εἰς θάνατον, κατηλλάττετο τοῖς λοιποῖς τὸ
 σώζεσθαι. Ὅθεν καὶ ἐπιλοτιμεῖτο τοῖς διὰ παντὸς

58. Aqua ipsi gratus potus, seducens quia in deli-
 ciosis vivere oportet ad quamdam voluptatis vigi-
 lantiam sapientem, cum qua dulcis compositione in
 quamdam miscet calamus; adhuc et astringens
 est succus; aliquando leviter acidum hordeum. Si
 vero vino uti egebat, illud acerbum sumpsit; et
 acescens mistum fuerat et plerisque idcirco repu-
 gnans. Regii autem illud poculi insigne erat, non
 tam gaudentis regis potu (non enim inest gratum quod
 palato injucundum) quam, opinor, temperanter
 disponentis nimium appetitum. Novi ad severita-
 tem se exercentes viros talem sibi infundere mistu-
 ram, qua in inferiorem hostem dominari possint.

59. Standi vero modum arrectum, quod dictum
 est, sicut columna retinens directa, sic ad nobi-
 lem habitum se componens in quantum in altum
 nostra sustinuit, deinde genua Deo flectere preca-
 tionum gratis, et sic decenter consecrari modum
 suppliciter genua flectendo orandi, archetypo præ-
 cellens erat magno illo justo, cuius genuum calli
 testificabantur quod frequenter genua flectebat. Sic
 in optime gestis elevationem servare placebat. Non
 enim oportebat eum qui se ante Deum humiliabat
 non insurgere in hostes, nec eum qui post tan-
 tam elevationem humiliatus non ad Deum exalta-
 tur, et pro virtute qua se usque ad terram abji-
 ciebat remunerationem accipere exaltationem glo-
 riæ cælestem.

60. Quod vero bene incedebat, inde receptum
 non minus sapientis viri officium erat. Non enim
 cessavit pingues pedes ad apricum proferre,
 nec equo velociter currenti ob celeritatem semper
 decursiones præscripsit. Sed ubi oportebat eos qui
 assueti erant pedibus currere prægrediebatur, non
 indignum interpedestre reputans juxta veterem
 Persarum morem, quibus placuit domi quidem pe-
 dibus uti ad deambulandum, in cæteris autem iti-
 neribus equo semper vehi, sed in necessitatibus et
 quando triumphus equitationem admittebat, de
 cætero pedibus strenue uti.

61. Sic quæ multis ærumnosa sunt et ei qui certa-
 minibus assue factus est amara temperabat mis-
 cens virtutis dulcedinibus, qua ad sanationem
 perveniebat; languescens, juxta rectam rationem,
 ad vindictam et tempus ad conversionem dans
 iis qui in vilitatem declinaverunt, Salvatorem
 Christum sibi hic proponens imitationis exemplar.
 eum qui super omnes est et providentia sua omnes
 continet, cuius vitam laboriosam exprimebat ut
 hominis qui in operibus, præsertim in maximis a
 nomine juvari volebat. Noluit enim alienis quidem
 manibus pulchras actiones laboriose operari, seque
 autem ubique virum fortem præbere, nec auditum
 regiis operibus præstare, oculos vero injicere et
 manibus oppositum projicere.

62. Itaque periculis se obijciebat ubi exercitus ali-
 ter salvari non poterat, seque usque ad mortem
 exponens, reliquos salvari permittebat. Exinde inter
 dilecta et super omnia habebat corporis vulnera

supra diadametis fulgores, ac sigilla ferebat fortitudinem designantia. Regem quidem igitur contemplari illum, sed illud successionis, quam Deus ipsi extraordinarie constituit, confirmans regem eum qui inter fratres magnos et pulchros parvus quidem tunc erat, perpulcher vero, deinceps vero maximus. Ducem vero non invenires ubique quærens sicut regem illum. Nam rex quivis (non immerito dicimus) ducum dux est. Equitem sane optimum vidiasse, et peditem et contra singulos dimicantem ad fortiter bellandum idoneum, et in prima fronte præliantem et terribilem obsessorem et insidiarum peritum molitorem cæterisque omnibus prædiis fortissime se immiscentem, hæc non in successionis catena complicantur, licet a genere usque ad eum protrahantur, bene vero frequenti oriuntur ex exercitatione et permanenti consuetudine, et organorum compositione, quam natura sub auctore Deo peregit.

63. Nimis vero repositis bellis non se immiscendum putavit rerum ab exordio et tempore quo tum suscitata, tum ambigua æstimata erant, unde autem necesse erat in medio adesse regem et fortitudinis opere verboque commilitones accendere et fervidos reddere. Non sane. licet discrevit (discrevit vero in omnibus animi ardor), alienus et contemptor remanebat ad sortes congregatas et ad reliqua. Sane exiens ab urbium regina, et illam quæ prope bellantes erat castris positus oppugnabat partim, vero per medium imminens, prope mittebat legiones, et sic operabatur prout debat Deus, qui una cum ipso res propitius suscipiebat. Et si non novum quid et magnum accidebat, non erat exinde redire regios emissarios quin omne loco idoneo constituissent. Nam simul cum ipsis consilia mandabat imperator, per quos quasi præsens ipse tropæa struebat. Non enim erat ejus bona proposita non successerint. Si vero vel exercitus culpa male succedebat pugna, aut si copias stipiendo frustravit conabantur duces, exitus iste et prælii afea non ad optima recidebant, aliunde quidem culpa, regis vero manus ab hac alienæ erant.

64. Sic quidem insolita gerebat exercitus. Neo vero cuivis in promptu esset pluribus talia enumerasse. Pleraque enim ipse talium operum aggrediebatur, non cæteris tam præclara committens et periculosa. Norunt id Cilices et Armeniæ tribus, et Assyriorum gentes et omnes qui orientalibus solis radiis illuminantur. Scytharum vero ferocitatem non solus virtutibus abundans pater cicuravit, sed et non minus noster. Ultra Istrum vero sic occurrit ut si quis impune inhabitantium ferarum venator alias capit, aliis extremum metum incutit; nec illud semel. Nam Alexandri illud erat, vix tali transitu prævalentis, statim fugientis non retro inspicientis; non enim locum munitum citaveris, quem, fortiter cum suis urgendo, non expugnaverit Alexandri præclara virtus, qui in quali-

τοῦ σώματος τραύμασιν ἤπερ τοῖς ἐν διαδήματι ἀγλατῶμασι, καὶ σφραγίδας ταύτας ἔφερεν, ἐγγυλισμένας τὸ ἀνδρικόν. Βασιλεῖα μὲν οὖν θεωρεῖν αὐτὸν, ἀλλὰ τοῦτο διαδοχῆς, ἣν θεὸς παραδόξως αὐτῷ ἐθέτο, ἐπικρίνας εἰς βασιλεῖα τῶν ἐν ἀδελφοῖς μεγάλους τε καὶ καλοῖς μικρὸν μὲν τηνικαῦτα, κάλλιστον δὲ, εἰς δὲ τὸ ἐπιόν καὶ μέγιστον. Στρατηγὸν δὲ οἷα ἔστιν ἐπὶ πόρρω τοῦ καὶ οὕτω βασιλεῖα διασκεπτικῶς. Ἔστι γὰρ βασιλεὺς ἄπας (οὐκ ἔξω λόγου εἶπεν) στρατηγῶν στρατηγός. Ἰππότην μάλιστα ἄριστον θεωρεῖσθαι. καὶ πεζομάχον, καὶ μονομάχον βίωσιν πνέοντα, καὶ πρόμαχον, καὶ πολιορκητὴν δευσιότον, καὶ λόχους καθίζειν δεξιόν, καὶ λοιπαῖς ἀπίσταις παρῆναι μάχαις θερμότατον, ταῦτα δὲ οὐκ εἰς ἐξουσίαν ἀλόγως ἀλύσει συμπελεκταί, εἰ καὶ ἐκ γένους κατὰ κεν ἄχρη καὶ εἰς αὐτὸν, ἀσκήσεως δὲ ὀτιμώτατα συγγενῶν καὶ τριβῆς διαρκούς, καὶ ὀργανώσεως, ἣν φύσις ἐπιλοτέλησεν ὑπὸ Θεοῦ ἀρχιτέκτονι.

ἔγ'. Ταῖς μὲν οὖν ἄγαν ὑπεροπτοῖς μάχαις οὕτως αὐτὸς ἔκρινε δεῖον παρῆναι, τοῦ ἀνέκαθεν χρόνου τὴ μεταξὺ τὰ μὲν ἐκπολεμώσαντος, τὰ δὲ ἐν ὑπόπτη θεμένου· ὅθεν καὶ ἦν ἀνάγκη, πρὸς τῶν μίσην εἶναι τὸν βασιλεῖα, καὶ καρδίας λόγῳ τὰ περίεξ θάλαπιν καὶ ζωογονεῖν. Οὕτ' ἂν, εἴπερ αὐτὸς ἔκρινεν (ἔκρινε δὲ ἐν ἅπασιν τὸ τῆς ψυχῆς ζῆλον), ἀδυσώπητος ἔμπερος πρὸς γὰρ τοῦ συγκλήτου λόχους, καὶ τοῦ λοιποῦ. Ἀμύλη καὶ προλεθὼν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ τῆς ἐπὶ τοὺς πολεμῆλους πῆ μὲν διχῆ τεμῶν τῶν στρατοπέδουματι, πῆ δὲ καὶ ὑπερμεσώσας, ἐξέστειλεν ἐγγύθεν τὸ στρατιωτικόν, καὶ καταπρόφθητο, οἷα θεὸς ἐδίδου, ὁ τῶν ἔργων αὐτῷ συνεπιλαμβανόμενος. Ἐβέβη μὴ καινόν τι καὶ μέγα συνεπιπτόκει, οὐκ ἔτι ἀναστρέψαι τοὺς βασιλικούς ἐκείθεν ἀποστόλους, μὴ τὸ πᾶν ἐν καλῷ καταστήσαντας. Συνεξέπειπε γὰρ ἐκείνοις ὁ αὐτοκράτωρ βουλεύματα, δι' ὧν ὡς αὐτὸς παρῶν ἐνήργει τὰ τρόπαια. Οὐδὲ γὰρ ἦν βουλευόμενον μὴ οὐκ ἐπιτυχεῖν. Εἰ δὲ ποῦ ἡ στρατοῦ ἀσθαλία ἔσφαλλε τὰ τῆς μάχης, ἢ τὸ συμμαχικόν καὶ ἀπονῆρως ἐμισθοφόροι, τυχὸν δὲ οὕτω καὶ κίβος μάχης οὐ πρὸς ἀγαθοῦ ἔβριπτο, τούτου μὲν ἔλλοθεν τὸ αἴτιον, τὸ βασιλικόν δὲ ἔργον ἀναίτιον.

ξ'. Καὶ οὕτω μὲν τὸ τῆς στρατείας διεικονομεῖτο ἔκτοπον. Οὐκ ἂν δὲ τινι ἐγγίνετο συχνὰ τοιαῦτα ἐξαριθμῆσθαι. Τὰ πλείω γὰρ αὐτὸς καὶ τῶν τοιοῦτων ἔργων ἐπέβαινε, οὐκ ἔχων ἑτέροις τὰ οὕτω μέγιστα πιστεύειν καὶ ἐπικίνδυνα. Κίλικες οἴδασιν ἑτά, καὶ Ἀρμενία φύλα, καὶ γένος Ἀσσύριον, καὶ λοιπὸν, ἔσον πρωτοφάσει βολαῖς ἡλλοῦ βάλλεσθαι. Σκύθικὴν δὲ ἀγριότητᾶ οὐ μόνος ὁ πολυαρστέος πατήρ ἡμερώσατο, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐπ' οὐδὲν ἔλαττο Ἰσπερου δὲ τὰ πέραν οὕτω κατέδραμεν, ὡς εἰ καὶ ἀδεῶς τες περιφκώδομημένα θηρία κυνηγετῶν, τὰ μὲν ἀλλοκεῖ, τὰ δ' εἰς φόβον κινεῖ. Καὶ πῶς οἷα εἰσάπαξ. Ἀλεξάνδρου γὰρ τοῦτο πάθος, κατεσχίσαντος μόγις τῆς τοιαύτης γενέσθαι παραλαῖς, καὶ ἔπειπευγόςτος ἀμεταστροπῆ. Καὶ οὐκ ἦν ἐρημονόγη χωρίου εἰπεῖν, ἥς μὴ ταχὺ περιεγίνετο αὐτὸς τοῖς

πραττομένοις ἐπιδημηκῶς. Ἀλεξάνδρου τοῦτο με-
γαλοῦργημα, ὃς (ἔστιν εἰπεῖν ὄπου) τὸ τοῦ Ἡρακλέους
σεμνὸν ἀπήλεγχεν. Αὐτίκα γὰρ ὁ μὲν τὴν Ἄορνον
(πέτρα δὲ αὐτῆ, τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν ὑπομένουσα ταῖς
ρίζαις προσαρασόμενον) ἐλεῖν οὐκ ἔσχεν, εἰς τρεῖς
μὲν προσβαλὼν, τοσαυτάκις δὲ, φησὶν, ἀσπασου-
σθεῖς· Ἀλέξανδρος δὲ εἰσάπαξ προσβεδηκῶς, εἶπεν
ἐγκρατῶς.

ξ'. Εἰ μὲν οὖν πρὸς πολλαῖς τῶν πόλεων πόλλ'
ἐμόγησεν ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς, πολιορκίᾳ τριδόμε-
νος, πολέμου νόμος καὶ τοῦτο. Ἔχει δὲ ἡ συγγρα-
φή, καὶ ἅς ἅμα τε εἶδε, καὶ τὰς μὲν κατέβριψεν,
ὄσας οὐκ ἔγρην ἵστασθαι, τὰς δὲ ἀφήκεν ἱστάσαι,
ὄσας τὸ συντελεῖν πρὸς ἡμῶν ἦν. Ἀριθμὸν δὲ τού-
τοις ἐπιστῆσαι συγγραφικῆς ἔργον λεπτολογίας καὶ
δλης δέλτου βούλημα. Εἶδον ἡμέραι δύο ποτὲ πέντε
πόλεις ἀνδραποδισάμενον τὸν πολὺν Ἀλέξανδρον.
Καὶ τούτων οἷα μὲν τὰς τρεῖς ἐκείνος διέθετο, οὐκ
ἀκριβοῦσιν οἱ τὰ τριαῦτα φιλοπονησάμενοι. Αἴ γε
μὴν λοιπαὶ δύο τοὺς σφῶν πολιτικῶς ἄρδην ἀνηρημέ-
νους ἔκλαυσαν. Καὶ οὐκ οἶδα μὲν εἰπεῖν πρὸς ἀκρι-
βειαν, ἐφ' ὅτῃ κακῶ προῦπάρξαντι· οὐχ ἔχω δὲ μὴ
ἀπόρως ἔχειν, τί ποτ' ἂν ἦν ἐκεῖνο μέγα, ὃ τοσού-
τοις ἀνδράσι βασιλείαν ἐζημίωκεν. Ἐνταῦθα δὲ καὶ
τὰ τρόπαια οὐδὲν ἐλάττω, καὶ τὸ ἀλισκόμενον ἐσώ-
ζετο, καὶ περιεποιεῖτο εἰς εὐχρηστοῦμενον· ἵνα καὶ
οὕτω, καθὰ καὶ ἀνόπιν ὁ λόγος ὀρθῆ κρίσει ἐξυγο-
στάται, τὸ θεῖον ἐπαύξηται τάλαντον. Οἱ πῶς οὐκ
ἂν τοῦ λοιποῦ ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων γῆς πρόοινο καὶ
τὴν ζωὴν, ἔθρωποι θανάτῳ μὲν περιτετυχηκότες,
περιλοτιμημένοι δὲ τὰς ψυχὰς πρὸς τοῦ αὐτοκράτο-
ρος, πρὸς δὲ καὶ τοῖς εἰς βίην ἀρκοῦσι κατακτιού-
μενοι δαψιλῶς; Οἷς καὶ ἄλλως ἀρκοῦν πρὸς μάχης
ἐρεθισμὸν τὸ ἐν πολέμοις οὐ μόνον ἐκδοῦσθαι πρὸς
τοῦ βασιλέως τὰ εἰς τὸν Ἐνουάλιον διεγερτήρια, ἀλλὰ
καὶ αὐτὸν προθέειν τῶν ἄλλων εἰς ἔργον, καὶ προαρπά-
ζειν τὸν στέφανον.

ξς'. Ἦν γὰρ τῷ ὄντι παραθῆξαι μὲν εἰς μάχην
λόγοις Τυρταίου ῥήτορεῖα, ἢ Τιμοθέου πρὸς μέλος
ἄρμους, ὧν ὁ μὲν ἄδεται τοῖος εἶναι εἰς πόλεμον
ἄτρυναι, ὡς δεξιῶς ἔχειν ἐρεθίσαι εἰς θάνατον· Τιμό-
θεος δὲ τὸν πολὺν Ἀλέξανδρον ἄδων ποτὲ εἰς θυμὸν
ἐκμῆναι Ἀρείκων, καὶ πείσαι πρὸς ὄπλα δραμεῖν,
ὡς εἰ καὶ πόλεμος ἐνίστατο· προθυμηθῆναι δὲ εἰς
ἔργον, ἀστραπῆς ἔχων ἔξαλμα, ἔργου δὲ γενέσθαι
πῦρ, ὕλης δραπτόμενον. Καὶ ἔστι καὶ ταῦτα τῶν οὐκ
οἶδ' εἰς ἀγνώστων. Ναὶ γὰρ εἰς ἀνδρῶν κραταιοῦ-
σθαι τὸν ὑμνούμενον ἐκδήλον, ὄσοις καὶ αὐτοκράτωρ
ἔγνωστο (ὄσον γὰρ τῆς γῆς — ἦν δὲ τὸ ἅπαν τοῦ οἰκου-
μένου τμήματος — αὐτῆς, οἶδε θάτερον, οἶδε καὶ τὸ
λοιπὸν), βασιλεὺς πανταχοῦ γῆς περιφρόμενος καὶ
ἀνδρείος οὐκ ἔστιν ὄπου μὴ τῆς οἰκισίμου γῆς. Ἐν-
ταῦθα τίς ἂν ἔχοι ἑαυτὸν ἀπασχολῆσαι τοῖς ἀνδρα-
γαθήμασι, καιρῶ βραχεῖ μετρούμενος; Βίβλοι ὄλαι
καὶ ταῦτα. Βιβλιογραφεῖν δὲ νῦν τίς ἂν αἰτήσειεν ἢ
ἀπαιτήσειεν;

ξζ'. Ἀναμνηστέον τοῦ μεγάλου ἐκείνου πολέμου,
ἐν ᾧ μόνος ἀπάντων ὥσπερ βασιλεύων ὑπερείχεν,

A bet regione Herculis miracula confutavit. Nam
hic quidem Avernum (scopulus hic Indum flumen
cobibens radicibus allapsus) capere non valuit,
tribus quidem vicibus molitus, toties vero, ut
aiunt, a proposito dejectus, Alexander autem se-
mel accedens vi subegit.

65. Itaque quando in plurimis urbibus multum
laborem insumpsit rex noster obsidere conans,
belli ea sors est. Habent vero annales, et quas simul
vidit, has quidem delevit quotquot stare non
oportebat; has vero manere sivit omnes quæ nobis
adjungendæ erant. Horum vero numerum texere
annalium recensentium singulatim est et libri to-
tius res. Viderunt dies duo olim quinque urbes in
servitutem redactos a magno Alexandro. Quarum
tres quidem quomodo tractarit, non præcise de-
signant illi quos talia tradere videmus. Cæteræ duæ
cives ad internecionem cæsos flevunt. Nec qui-
dem scio unde narrationem malorum incipiam,
sane nescio quodnam magnum discrimen tan-
tos viros regno privarit. Inibi vero et tropæa non
minora, et quod captum est servabatur et reserva-
batur ad meliorem sortem; idque quemadmodum
antea sermo recta judicatione æstimabat ponde-
rans, divinum augetur talentum. Qui quomodo
non de cætero super Romanorum terram projecis-
sent vitam, homines mortem quidem sortiti, qui
animas vero ab imperatore habuerunt, et large ea
quæ ad vitam sufficiunt obtinuerunt? Quibus et ali-
ter sufficiebat, ad pugnae provocationem bellica dos
non solum auctore rege inclamandi voce Martis
excitatoria, sed et pugnam præ aliis inchoandi et
coronas reportandi.

66. Erat enim reipsa accensura quidem ad pu-
gnam carminibus Tyrtæi eloquentia, aut Timothei
carmen, quorum alter quidem memoratur in bel-
lum animos inspirasse, et ad mortem pro-
vocasse feliciter; Timotheus vero magnum Ale-
xandrum, cantans, quondam in furorem mar-
tium convertisse et suasisse ut ad arma curreret
quasi prælium instaret; arsisse vero in opus, ful-
guris impetu citatum, operis vero fieri ignem, quo
materia consumebatur. Hæc de istis nescio quibus
ignotis. Nam certe fortitudine præpollere eum quem
celebramus, evidens est omnibus qui imperato-
rem noverunt (quotquot enim super terram
erant autem omnes habitatae partis in terra, no-
verunt unum, noverunt et alterum), rex ubique
terrarum celebratus et fortis, ubique in terris ha-
bita is occurrebat. Inibi quis per modicum tempus
oculos ab iis præclare gestis avertat? Libri cuncti
his redundant; libros vero nunc scribere quis pe-
teret vel deprecaretur?

62. Memorandum magnum bellum in quo omnium
solus tanquam res prævaluit, sic et optimi viri

mores gerens, se a tanto bellico tumultu salvans et reliquos in sinum suum recondens tanquam in salutis portum. Mercurio quidem similem videri eum qui apostolicis sermonibus efflugebat Salvatoris Christi discipulum feliciter accidit non propter miram quantam eum imagine similitudinem, sed quia nemo inter Græcos fuit in honorando apostolo studiosior, Barbarum vero genus tunc Græcam sapientiam superavit et diviniorum infra se effinxit intelligentiam, et angeli loco imperatorem erigebat, et adhuc altera meliori natura, quasi incongruum fuisset humanis operibus æquiparare facta portentosa.

68. Nec ibi magis nostrum est tempus consumere, sed satis sit saltem auditorum memoriam excitasse, non alias sopitam. Nemo enim tam somnolentus est ut in talibus somno non resistat: sed tunc quidem ætate viribusque florens erat, operaque maxima, a corpore vero hæc robusto et elementariæ temperantiæ bene obedienti; quæ vero deinceps extemplo, quibus Claudii vetus urbs pulchrior apparuit, mirandum aliud quia ducis opera illa non prospero firmeque constituti, sed cui merito tribuendum curari et curare seipsum et revocare quod sanitatis perierat, quando erat naturæ et studii lucta; illius dictitantis quod sibi parcere, hujus vero quod pro republica mori deberet. Hoc ultimum nimium postulavit, prævaluitque contra naturam studium. Lectus quidem in quo infirmitas illius curabatur, conspiciendus exponebatur inspicientibus: equus vero imperatorem vehebat non ad exercitia aptus, quo solo opus erat viro adeo fesso, sed ad prælium hinniens et ascensorem ad certamen commovens, et iterum præ cæteris currebat dux imperator virtutem spirans, quasi non a morbo, sed a longo otio procederet et cognito paucis catervis in turmarum decem millia viam aperire, amplius in ardorem processit in Deum erecta fortitudo; cui adjuncta bellica virtus onus nobis impositum simul portavit. Igitur primo concursu perfectum est quod nemini in mentem venisset fortium in pugnae fronte casus, fuga illorum quotquot de vita magis providebant, multorum quidem millium numerum cumulantem, mutilati vero plerique ab exercitu.

69. Hæc in animo recogitantes et quam multa in hac serie collata, causa est cur diu lugeamus; tumulum circumdantes optimum virum inoludentem, incitamus ad lamentationes consolationem aliis allaturas. Deinde oh! inquam, quo devenisti, bonorum nostrorum commune? Quo ad intelligendum circumscriptus es, qui mirandis omnia reple, qui viriliter præclareque gestis abundasti, deinceps abundaturus? Donec sit Deus annuens sermonibus, optimus leonis progenies rex unguibus polleat, ut belluas que adversus nos sæviunt subigere valeat. Hucusque enim regio rugitu gubernabantur talia, et eximia firmaque spe futuri.

οὕτω καὶ ἀνδραγαθίζόμενος, ἑαυτὸν σὲ σώζων ἐσώ-
τω μέγαλο μαχίμου κλύδωνος, καὶ τοὺς λοιποὺς
εἰς ἑαυτὸν κατακολπίζων ὡς εἰς λιμένα σωτήριον.
Ἐρμῆ μὲν οὖν εἰκάσαι τὸν ἀποστολικὸν λόγον ἐ-
λαμπόμενον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ μαθητὴν ἐπι-
χῶς ἔσχεν, οὐ διὰ τὸ πάνυ μέγα τοῦ τῆς εἰκόνης
ἀφομοιώματος, ἀλλ' ὅτι μὴ καὶ ἐπὶ πλέον ὁ Ἕλλην
εἶχεν ἐμβυθίων σεμνύνειν τὸν ἀπόστολον. Τῆ δὲ
βάρβαρον τότε τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν ὑπερβῆναι
καὶ θειωτέραν ἐσχημάτιζε παρ' ἑαυτῶ ἔννοια, τὰ
ἀγγέλου τόπῳ τὸν αὐτοκράτορα προσεβίβαζε, καὶ ἐπὶ
ἐτέρᾳ κρείττονι φύσει, ὡς ἀσύμμετρον ὄν ἀνθρωπίνῳ
ἔργοις παραβαλεῖν τὰ φαινόμενα.

ξη'. Καὶ οὐδ' ἐνταῦθα πλέον ἡμῖν ἔστι διαφί-
θειν, ἀλλ' ἢ ἐς ὅσον ἀνακινήσαι τοῖς ἀκρωμένῳ
τὴν μνήμην, οὐδὲ ἄλλως καθυδύσασαν. Οὐδεὶς γὰρ
οὕτως ὑπνηλός, ὡς ἀπολέσαι τὴν ἐν τούτοις ἐγρήγο-
σιν. Ἀλλὰ τότε μὲν ἀκμαῖος ἦν τὴν βίωσιν, καὶ
ἔργα μέγιστα μὲν, ἀπὸ σώματος δ' ἐκεῖνα εὐτόκοιο
καὶ τῆς στοιχειακῆς κρᾶσεως εὖ ἔχοντος· τὰ δὲ
εἰσέτι ἔναγχος, οἷς ἡ τοῦ Κλαυδίου γραῦς πόλις ἐπι-
καλλωπίσατο, ἄλλο τοῦτο θαῦμα, ὅτι καὶ στρατηγῶ
ἔργα ἐκεῖνα οὐκ εὐθηνουμένου εἰς εὐξίαν, ἀλλ' οἷου
ἀξίως ἔχειν τιμεισθαι καὶ νοσοκομεῖν ἑαυτὸν, καὶ
ἀνακαλεῖσθαι τὸ τῆς ὑγίαιας ἀπελθόν· ὅτε καὶ ἦν
ἀγὼν φύσεώς τε καὶ σπουδῆς τῆς μὲν οἷον ἐπολα-
λούσης φείδασθαι ἑαυτοῦ, τῆς δὲ θνήσκειν ὑπὲρ τοῦ
κοινοῦ. Καὶ ἦν τὸ πλέον ἐνταῦθα, καὶ ἡ σπουδὴ
ἔξενίκα τὴν φύσιν. Καὶ ἡ μὲν νοσήλιος κλίνη ἀφίετο
εἰς θαῦμα τοῖς βλέπουσιν, ἵππος δὲ τὸν αὐτοκράτορα
ἔφεραν οὐ γυμναστήριος, οὐ καὶ μόνου χρεῖα ἦν
ἀνδρὶ οὕτω καταπόνῳ, ἀλλὰ μάχιμον φρουαττόμενος,
καὶ διατινάσσων τὸν ἐπιβάτην εἰς ἐναγώνιον· καὶ
προέβησε τῶν λοιπῶν καὶ πάλιν ὁ στρατηγὸς αὐτοκρά-
τωρ ἀνδρῶν πλέων, ὡς εἶπερ οὐκ ἀπὸ νοσηλείας,
ἀλλὰ μακρᾶς ἀναπύσεως ἤλαυνε· καὶ μανθάνων
χερσὶν ὀλίγαις πρὸς μυριόχειρας ἀρτύειν τὴν ἔφοδον,
ἐπὶ μᾶλλον εἰς προθυμίαν προέκοπτε, τὸ εἰς ὅσον
προβεβλημένος θάρσος· ᾧ συζυγοῦν καὶ τὸ μένος τὸ
ὑπὲρ ἡμῶν φόρτον συνδιέφερε. Καὶ τοίνυν ἔγνωσιν
προσβολῆ, πρώτη, ὃ τις οὐδὲ ἐπὶ νοῦν ἔλαβεν ἐν,
πύσιν τῶν θαβρήσαντων τὸ τῆς μάχης ἀντιπρόσωπον,
φυγὴ τῶν ὄσοι προμηθέστερον ἔσχον τοῦ ζῆν, εἰς πάλ-
λας μὲν χιλιοστῶας κορυφοῦμενοι, κολοβωθέντες δὲ τῶ
πλείονι τῆς στρατιᾶς.

ξθ'. Ταῦτα εἰς διάνοιαν ἀνασκάλλοντες, καὶ ὅσα τῆ
δυστοίχια ταύτη συνθετα, οὐκ ἔχομεν ὅπως οὐδὲ
μακροῦ πενθεῖν· καὶ τὸν τάφον περιστάμενοι, τὸν
τοσοῦτου καλυμπτῆρα καλοῦ, ἐξαγόμεθα καὶ πρὸς
οἴκτους, οἱ παραμιθεῖσθαι καὶ ἐτέρους ὀφειλέται ὄ-
ντες. Καὶ ὦ, φημὲν, ὅποι καθήνησας, τὸ κοινὸν ἡμῶν
ἔγαθόν; Ὅποι πρὸς αἴσθησιν περιγέγραφαί, ὃ καὶ
πληρῶν τὰ πάντα θαύματος, οἷς ἡνδραγαθίζου, καὶ
πληρώσων εἰσέπειτα; Ἐως εἶη δὲ θεὸς ἐπιπέσων
τοῖς λόγοις, ὃ καλὸς λεοντιδῆς βασιλεὺς κραταυθῆ
τοὺς δρυχας, ὡς καὶ ἐμπείρην ἔχειν υἱὸς καθ' ἡμῶν
ὄργωσι θηριοῖς. Τίως γὰρ βρυχηθῶν διοικονομεῖται
τὰ τοιαῦτα βασιλικῶ καὶ σταθεραῖς ἐπαγγελίαις τοῦ
μέλλοντος.

ο'. Καὶ μὴν ἡ κοινῶν σοι καὶ βίου καὶ βασι-
λειας, καὶ συνέσεως ἄκρας μέτοχος, καὶ (τὸ πᾶν
συνελεῖν) βασιλεῖ οὕτω μεγάλῃ εἰς συμβίωσιν ἐπι-
πρέπουσα, καὶ συμπάρεστι τῷ νέῳ αὐτοκράτορι,
καὶ πάντα οἶδεν, οἷς οἰκουμένη κατορθοῦται, τῆς
σῆς ἀποναμένη καὶ μαθήσεως καὶ μιμήσεως· καὶ
τὰ διδασκάλια ἔργοις προῖσχομένη, οὐκ ἂν ἔχοι μὴ
οὐκ εἰς τὸ πᾶν κατευστοιχεῖν τοῦ κοινωφελούς. Ἄλλ'
ἡμεῖς καὶ νῦν μὲν βασιλικὸν ἐθέλομεν καὶ τὰ ἐκεί-
θεν ἀγαθὰ ποθοῦμεν δὲ καὶ ὀπλίτην κατὰ σέ, καὶ
χεῖρας οὕτω γενναίας, καὶ Ἀρείκον ἀτένισμα πρὸς
τὸ ἀντίμαχον, καὶ ἀνδρῶδες ἔξαγμα, καὶ χύσιν αἰ-
μάτων, οἷς ἀνοίγει τὸ βεῦμα σίδηρος, χερσὶ βασιλι-
κῆς εὐθινομένης.

οα'. Ἐδὺς, ὦ μέγιστε βασιλεῦ ἤλιε. Καὶ νῦν μὲν
ἡ σὴ σελήνη φωσφορεῖ τοῖς περὶ γῆν, μέλαινα μὲν
τῷ τε πενήμιφ ζόφῳ καὶ τῷ προφανομένῳ δὲ, καλὸν
δὲ καὶ φεραιγὲς ἀπαστράπτουσα τοῖς βασιλείοις ἐν-
θίοις κάλλισι. Καὶ φωσφορήσοι δὲ οὐ κατὰ τοὺς
ὀφθαλμοὺς δύνοντας, ἀλλ' εἰς ἄδυτον, ἐπεὶ ἔστιν εὐχασθαι.
Δοίη δὲ θεὸς καὶ τὸν ἥλιον τοῦτον ἐλθεῖν εἰς ὅσον
μήκιστον, καὶ τὸ καλὸν ἡμῖν οὕτω πληθυνθῆναι, καὶ
ὑπὸ φωτὶ διάγειν ἐκατέρωθεν, ὃ διαδοχὴν οὐκ οὐκ
ἐτέραν οἶδεν ἢ τὴν εὐτακτουμένην ἐκ φύσεως.

οβ'. Ὡ τάφος, τὸ τῆς φύσεως ἀπάνθισμα κρύψας,
ὦ τὸ τῆς φρονήσεως πλάτος συστειλάς, ὦ συγκλει-
σας τὸν ἀεικίνητον! οὐκ ἔδει τοιαύτην τῷ βασιλεῖ
ἀποτελευτηθῆναι αὐτῶν μακρῶν πόνων ἀνάπαυαν.
Ἔδει τοὺς μακροὺς καμάτους παύσαντα καθ' ἡσυ-
χίαν μεῖναι, καὶ τοὺς ἰδρώτας ἀποψήσασθαι, καὶ
βίον διατελέσαι βέβονα, εἴτα καὶ εἰς τὴν ἔμφρονα
βροστῶν καὶ ἄλυπὸν μετατάξασθαι. Ὁ δὲ χθὲς που
τὰ πολέμια παγκρατίζων, καὶ τοσοῦτον ἀνεθίς ἐφ'
ὅσον στεφανώσασθαι, ἀφῆκε μὲν τὰς περὶ γῆν στρα-
τιὰς καὶ δυνάμεις, τῶν δὲ ἀνωτάτω γέγονεν.

ογ'. Ὡ κράτιστε βασιλεῦ, ὦ κάλλιστε μὲν προφα-
νῆναι, ἀριστε δὲ πρᾶξαι, εἰπεῖν δὲ ἡδίστη· τί δὴ
ποτε ἀποκρυψάμενος, τοιαῦτα καλὰ συναπέκρυψας;
Σεπτὸς ὁ κατὰ σέ τάφος, τοιοῦτον ἔσω κρύπτων
ἄνδρα, οὐ μὴδὲ πᾶς ὁ καθ' ἡμᾶς κόσμος ἀντάξιος.
Πικρὸς ὁ τάφος οὗτος, τοιαύτην ἀπαγαγὼν ἐξ ἀπάν-
των γλυκύτητα. Ἦδη τις ἰδὼν ὡς ἐπὶ σίμβλον δρα-
μεῖται τοῦτον, τρυγῆσων τοῦ ἔνδον μέλιτος· ἀπε-
λεύσεται δὲ χολὴν σπάσας, πικρίας καὶ θλίψεως κέν-
τρῳ νυγείς· καὶ ψωμίζεται δάκρυα. Τοῖς δ' αὐτοῖς
οὐκ ἐν μέτρῳ καὶ ποιεῖ ἑαυτόν. Ὡ λίθος οὗτος τά-
φου, τὸν παντάρθην ἔσω λίθον κρυψάμενος!

οδ'. Ἦν γὰρ ἀληθῶς τοῖς ἐχθροῖς συντρέχον ἰδεῖν
ἄμα τοῦτον, καὶ τερβῆσαι, καὶ τραπέσθαι εἰς φυγὴν,
ἐφοιμένην αἰετῶν ἐμπροσθεν· εἰ δὲ καὶ πίπτειν,
ἀλλὰ τοῦτο χειρὸς βασιλικῆς ἔργον, δροστομούσης,
ὡς ἐν ἀξίναις λόχημιν, τὸ τῆς βαρβαρικῆς στρατιᾶς
ἐν πυκνότητι λάσιον· οἱ καὶ βραχὺ τι ἀναψύχοντες
ἑαυτοὺς ἄρτι, καὶ βουλῶν καὶ τραυμάτων ἀπηλλα-
γμένοι, ὧν εἰς βάθος ἐντετηκυίας τὰς οὐλὰς φέρου-
σιν, ὅμως οὐτε που διὰ τέλους χαίρουσι. Παραιρεῖται

70. Et certe communis tibi vitæ, regni et pru-
dentis summæ particeps et (ut paucis dicam)
regi tanto societate convenientissima, pariter ju-
niori adstat imperatori, et cuncta novit quibus re-
gitur orbis, tua, fruens instructione et imitatione;
et documenta ab operibus exhibens, non habe-
ret qua non in omnibus publici commodi lineam
sequi pergeret. Sed nos animum quidem regium
volumus, et bona quæ inde profluunt: cupimus ve-
ro bellatorem sicut te, tam fortes manus, martium
in hostem vultum, virilem impetum et sanguinis
effusionem, cujus cursum aperit ferrum manibus
regis scilicet directum.

71. Occidisti, o maxime rex sol. Et nunc quidem
luna tua iis qui sunt super terram, lucem spargit,
nigra quidem luctuosis et præfulgentibus tene-
bris, speciosis vero fulgurans luminibus, regias
divinasque emittens venustates. Coruscet non
secundum astra quæ sero occidunt, sed quæ occu-
sum nesciant, si sic precari liceat. Det Deus et so-
lem istum in quam longissimum tempus progredi,
bonumque nobis sic multiplicare, et sub luce utra-
que traducere, quod successionem aliam nescit
quam recte a natura compositam.

72. O tumule, naturæ florem celans, o prudentis
latitudinem coarctans, eumque qui semper in actione
erat condens: non talem regi oportebat longorum
laborum requiem ac finem præberi. Longas fatiga-
tiones terminantem oportebat in tranquillitate re-
mansisse, sudores tersisse, vitam dulciorem de-
gisse, deinde in sapiens ægritudineque omni vacans
otium mutatam sortem gustasse. Qui vero he-
ri forsitan e bellis victor procedebat et tantum re-
laxationis obtinuerat, quantum coronari dignus
esset terrestres quidem exercitus potestatesque dere-
liquit, supernas vero adeptus est.

73. O validissime rex, o procellens quidem qui
appares, optime qui agis, dicam etiam jucundissi-
me, cur absconditus tanta bona recondisti? Ve-
nerandus tumultus tantum intus tegens virum, cui
neq. omnis terrarum orbis æquiparabilis. Amarus
tumulus iste talem ab omnibus auferens dulcedi-
nem. Jam videns aliquis quasi ad alveum curret,
internum mel collecturus; hausto vero tædio redi-
bit amaritudinis et afflictionis aculeo punctus; et
lacrymas potabit. Lacrymis istis non in mensura
potum suum miscet. O tumuli sancte lapis, qui
intus lapidem sanctionem, omnibus formidinem af-
ferentem recondis!

74. Vere enim in hostes currentem simul vide-
re eum poteras, et confestim timuisse, et conversos
in fugam fuisse semper ad eos qui in fronte erant
tententem. Si vero etiam caderet, illud manus opus
erat regis, quercus secantis, sicut in securibus syl-
vam, barbarici exercitus densa agmina hominum,
qui paululum de novo animati et consiliis immuta-
tis vulneribusque quorum in profundum altas ci-
catrices gestant, similiter nullatenus usque ad si-

nem gaudent. Ab ipsis aufert exultationis elationes magna turbatio ex admirando eventu proveniens, adhuc et archetypi discessus ad cuius instar ipsi ethnarchas qui apud illos sunt depingi volebant. Singulis placuit sententiis uti. Quarum optima fuit, quod, si tantus ipsis praevisisset dux, non tanta mala passi essent, omne praelium victores commisissent et armis iuncti recensiti fuissent. Nam considerabant quomodo non manibus parcens imperator et in incuriam delapsus rem publicam administrabat; plerumque autem periculis se objiciens, manuum validitatem monstrans et victoriarum socius praecellens. Sane saepe voluit belli os et ipsi ad mortem hiare; et in eo quoque experientia docuit quod belli fortuna e viris optimum semper eligit et aufert. Pericula ergo in fluviis, pericula in viis, pericula in insidiis, in conserto praelio plura, non pauca in obsidionibus, ut uno verbo dicamus, periculorum decem millia, quorum eadem finis mors est.

75. Cum æquum non sit tali natura gloriari ferum, non cecidisse sanguine imbutum, multum alienorum cruorem effundens, ne Barbarorum quis de novo opera hæc fieri irrideret, secundum naturam cadit, nemini omnium adversus se dans gloriam perpetui triumphi, et dormit longum quidem, sed unde evigilatur, somnum; vita quidem nuper elapsa insignis, insignior adhuc consummatione, quia vitam in regno collocavit, cuius funestus fuisset non par exitus.

76. Quis vero non ibi mirandum habeat quod et vitam jam metiens pro morti addicta natura, licet tantum virum lege alligari non oportuerit, et pro superna vocatione divisionem patiens, siquidem corpus pro natura sua terræ est reddendum, anima vero ad Altissimum ascendere debet, timebat ne non egregie a vita solveretur, et ne in fine vile quid et præteritorum impar in se non admitteret. Immensa igitur quidem lucta omnis producebatur, nihil vero aliud inter omnia ad maiorem laborem urgebat. Itaque bellus juveniles prostravit, Herculis decus illud, lepido nomine luctam illam designans sicut in exercitiis. Imminuto vero pedum vigore, iterum hæc interpositis frequentibus intervallis agebat. Et morbus quidem ad tranquille sistendum incitabat; manus vero ab egregiis operibus non abstinebat. Et quodam modo habebat illum pudor ne ignavus in agendo videretur quoties stimulo externo opus habebat.

77. Itaque quod ab omnibus expetendum est quibus in promptu est iuxta prudentiæ regulas vivere, sufficit usque ad consummationem exitus ad desideratum Deum, in omnibus perfectionis compos; legationes parans; mittens quo oportebat; cum undequaque legatis tractans; graviter concionans, quod quivis vocabit quasi a lecto regio, opportunius volens per proverbia significare, quam a sedo dicta; ad memoriam revocans et evolvens

δ' αὐτοῖς τὰ τοῦ χάριτος τὸ πολὺ καὶ ἐκπλήστο τοῦ θαύματος, προσίτι μὴν καὶ ἡ τοῦ ἀρχετύπου ἀπέλευσις, πρὸς ὅπερ αὐτοὶ τοὺς ἐν σφίσι αὐτοῖς ἐθνάρχας ἤθελον γράφασθαι. Ἦρσεν γὰρ ἐκάστοις γνωματεύειν. Καὶ καλῶς ἄρα εἶχε τὸ γνωματεύμα, ὡς, ἐπεὶ τοιοῦτος αὐτοῖς ἐφίστατο στρατηγός, οὐκ ἂν ἔπασχον οὕτω τὰ πένθεινα· πᾶσαν δὲ ἂν μάχην ἐκράτουν, καὶ τὸ ἀήττητον ἐπεγράφοντο. Συννοοῦντο γὰρ, ὡς οὐ συστέλλων ὁ αὐτοκράτωρ τῷ χεῖρι, καὶ εἰς τὸ ἀπράγμον καταλύων, διωκεῖτο τὰ τῆς ἀρχῆς τὰ πλείω δὲ κινδύνους ἐπιτολμῶν, καὶ βραρότητα προφαίνων χειρῶν, καὶ νίκαις παρασπίζόμενος. Καὶ μὴν ἤθελε πολλάκις τὸ τοῦ πολέμου στόμα ἐγγανεῖν καὶ αὐτῷ πρὸς θάνατον· καὶ φιλονεικίαις ἦν, ἐπαληθεῦσαι κἀνταῦθα, ὡς ἄρα ὁ πόλεμος ἐν ἀνδράσι τὸ κρεῖττον δεῖ ἐπιλέγδην αἰρεῖται. Κίνδυνοι γοῦν ἐν ποταμοῖς, κίνδυνοι ἐν ἐφόδοις, κίνδυνοι ἐν λόχοις, πλείονες ἐν σταδίᾳ μάχῃ, οὐκ ὀλίγοι ἐν πολιορκίαις· καὶ ὡς ἐν συναίρεσι φάναι, μυριαχθῶ κίνδυνοι, εἰς ἐν τῷ θανάτῳ φρονούντες.

οἷ. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπρεπε τοιαύτης φύσεως κατακαυχῆσθαι σίδηρον, μηδὲ πεσεῖν αἵματι πεφυρμένον τὸν πολλὰ τῶν ἀλλοφύλων χεῖματα, ἵνα μὴ καὶ τῶν βαρβάρων ἄρτι τὰ ἔργα τάδε γενέσθαι σκώψαι, πίπτει κατὰ φύσιν, μηδενὶ τῶν ἀπάντων κατ' αὐτοῦ ἰδοῦς ἐναβρύνασθαι ὁ εἰσαὶ νικητῆς, καὶ ὑπνοῖ τὸν μακρὸν μὲν, μακαρίως δὲ αὐθις ἐγέρσιμον· ἀοίδιμος μὲν τοῦ πρώην βίου, ἀοίδιμος δὲ εἰσὶ πλεόν τοῦ πρὸς τῷ τέλει, οὗ καὶ βασιλείας ἐνεῖνος αὐτὸν ἐπεβίβασεν, ἧς ἕξαισιον τὸ ἀτελεῦσθαι.

ος. Τίς δὲ οὐκ ἂν ἐνταῦθα κρινεῖ πρὸς θαύματος, οὗ καὶ τὸν βίον ἤδη ἀπομετρῶν, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἐν τῇ θνητότητι φύσεως, εἰ καὶ μήπω ἔδει τὸν τηλικούτων, πρὸς τὴν τῆς ἀνωθεν κλήσεως διχαζόμενος, καὶ τὸ σῶμα μὲν ἀνάγκη ἔχων παρατιθέσθαι τῇ γῆ, τῇ δὲ ψυχῇ ἀναβαίνειν πρὸς τὸν Ὑψιστον, ὡκνεῖ μὴ εὐγενῶς ἀναλῦσαι, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ταπεινὸν καὶ τοῖς φθάσασιν ἀσύνητόν τι παθεῖν; Μάχῃ μὲν οὖν ἅπαντα ὑπερόριος ἐλήλατο· κατήπειγε δὲ οὐδ' ἄλλο οὐδὲν, ὅ τι τῶν ἀπάντων, εἰς πόνον μίζον· Πρακτέους τοίνυν νεανικοὺς ἔβριπτε, τὸ τῷ Πρακτέους τοῦτο σεμνὸν, ὑποκοριζόμενος μάχῃ ταύτην, ὡς ἐν γυμνάσματι. Τοῦ βαδιστικοῦ δὲ τόνου ὑπενδιδόντος, κατὰ συχνάς αὐθις ἀναπαύλας ἐγένετο τοῦτο. Καὶ ἡ νόσος μὲν ἡσυχάζειν προὔτρεπε, ἡ δὲ χεῖρ τῶν γενναίων ἔργων οὐκ ἀπέχετο· καὶ πως αἰδῶς αὐτὸν περιέτρεχε, εὐραθῆναι μὴ εἰς τὸ πᾶν ἐρηγορότα, οὗ κληθῆναι δεήσει.

ος. Καὶ τοίνυν τὸ τοῖς ἀπασιν εὐκαταῖον, οἷς μετῆσι τοῦ πρὸς ὀρθρὸν [ἀπ ὀρθρὸν?] φρονήσεως ἴστασθαι, ἐξήρκεσε μέχρι καὶ εἰς τέλος τοῦ ἀπεληλυθέναι εἰς τὸν πεποθημένον θεόν, ἐκτουῦ ὧν εἰς τὸ πᾶν τῆ· τέλειον· στέλλων πρεσβείας· ἐπιστέλλων, ἡμεῖς ἐχρῆν χρηματίζων τοῖς μυριαχθοῦσιν πρέσβεσι· ἐμνηγορῶν ἐμβριθῶς, ἃ δὴ τις ὀνομάσοι ἂν, ἀπὸ κλινης βασιλικῆς, καιριώτερον παροικιαζέσθαι θέλων, ἢ πρὸς τὰ ἀπὸ κηπαικῆς λεγόμενα· ἀπομνημονεύων

καὶ ἀνελιττων σπουδαίας πράξεις, τὰς μὲν, ἃς νοῦς βασιλικὸς ἐκείνου προεβίβλετο, τὰς δὲ παλαιάς, αἷς παραδειγματικῶς τὰς ἑαυτοῦ παρέβαλλε· διαιτῶν ὑποθέσεις, δι' ὧν ἀπευθύνονται πόλεις· διδασκῶν, ἅτε δὴ καὶ ἀνὴρ ἀποστολικὸς, εἴ που διδασκάλιον τι ἀπορηθεῖη· ἐν δικαιώμασι Θεοῦ ἀδολεσχῶν μετὰ τοῦ Δαυτὶδ θεολογίας ἐμβαθύνων λεπτῶ λογισμῶ καὶ θυμῶ, καὶ ὀλίγα μετέχοντι σώματος· τάσσων ἐμφρόνως τὰ κατ' αὐτόν· ἐπιτάσσων μεγαλοφυῶς τὰ μετ' αὐτόν· εἰς τέλος προάγων, ἃ μὴ φθάσας εὐεργετικῶς εἰς ἐντελὲς ἤγαγε· δημοσία τε καὶ κατ' ἄνδρας ἀξίαις ἐμβιδάζων· πλούτους ἐπιβρέχων τοῖς ὄσα καὶ γῆ διψῶσα ἐπιδομένους· χρυσᾶς ἐπιτιθεὶς κορωνίδας ἱκετηρίους γράμμασι, σφραγίζων, ἐπισφραγίζων τὰ μὲν ἐκ καινῆς, τὰ δ' εἰς πλεῖον στερέωμα, ἐν οἷς καὶ ἡ τῶν ἐκκλησιῶν φροντίς καὶ προμήθεια, ἣν ἀγχοῦ ποῦ ἡμερῶν ἡ τῶν ἐκκλησιῶν κορυφαία ἐκρότει περισαλπικηθεῖσαν ἐξάκουστα· τὸ πᾶν εἰπεῖν, θεμελίους ὑπιστῶν στερεοῦς τῶν τῆν οἰκουμένην οἰκοδομῆν διαδεξιμένην υἱῶ βασιλεῖ· ὅς ἅμα ἦν ὅτε σπαργάνους περιελίχθη, καὶ ἅμα διαδήματι περιελήφθη, καὶ στέμματι βρεφῶθεν ὠραίσθη βασιλικῶ, ἵνα διαπαντὸς ὧν βασιλεὺς, συνδιϊκνούμενον φέρη ταῖς ἡλικίαις ἀπάσαις τὸ τοῖς βασιλεῦσι πρέπον εὐεργετικόν, καὶ συνεπαυξάνοι τὸ ἔνθεον, καὶ τὸν μέγαν βασιλέα καὶ παῖδα εἰς ἄνδρα τελειώσῃς μέγιστον, βασιλεύτατον· ὅπερ καὶ εὐαγγελίζεται ἡμῖν τεκμήρια παραφαῖνον, οἷς οὐκ ἔστι λύεσθαι ἢ ἐκπίπτειν εἰς τὸ δυστέκμαρτον.

οἷ· Ἄλλὰ τρυπα μὲν μοι ἡ ἐν λόγῳ θερμότης ἐξω τοῦ προκειμένου παρέθετο. Ἐκεῖνος δὲ ἄλλ' ἐπεὶ πάντα πέρας αὐτῶ εὖρε τὰ κρείττω, καὶ εἰπεῖν ἔσχε καὶ αὐτὸς, ὡς ἤδη τετέλεστα, καὶ ἃ μὲν κατὰ σκοπὸν καὶ τὸ βιώσιμον δὲ, ἀπορρίπτει μὲν τὸ ἐμπίον, γίνεται δὲ τοῦ ἀβίου. Καὶ χρυσὸς μὲν ἡλίου ἀντίμιμος, καὶ μάργαρος ὑποκρινόμενος φῶς, καὶ λίθοι πυραυγῆς, καὶ ὄσσοι κάλλος ἅπαν ἀνθέων παρευδοκιμοῦσι· λογίζονται ὡσεὶ οὐδέν. Ἐπικρίνεται δὲ τὸ νύκτερον ἄμφιον, ὃ τῆν εἰσέπειτα ἡμέραν εὐαγγελίζεται, ἥς εἰ μὲν ὕρθρος προηγῆσεται, λόγον ἂν ἔχοι· νυκτὸς δὲ οὐκ ἂν εἴη διαδοχή. Καὶ συμβόλῳ τοιοῦτω δεδοκῶς ἑαυτὸν, ἀπολέγεται μὲν τῆν ὑψηλὴν καὶ τρυφερὰν στιβάδα· ῥίπας δὲ ὑποστορεσθῆναι θελήσας, τυγχάνει τοῦ ἐφετοῦ. Καὶ στρωμνὴν ἐσχάτην ταύτη ἑαυτῶ τίθεται ὃ πολλὰκις ὁμοία πεπονθῶς, οἷς ὑπὲρ ἡμῶν ἐνήθλει· καὶ καταβάς τῆν ἐν ταπεινώσει ταύτην κατάβασιν, ἀναβέβηκεν, ὅπερ ἀνωτέρω οὐ θέμις ἀνελεθεῖν ἄνθρωπον. Καὶ φιλοσοφῆσας, ὅσα ψυχὴ καθαρὰ καὶ θεοειδῆς, μονάζουσα σώματος, καὶ ἐπιγνώμων γενόμενος τῆς ἀναλύσεως, καὶ εἰπῶν ἡσυχῆ, καὶ ἀκούσας πρὸς τῶν ἔγγιστα, ὄσα ἐχρῆν· ἀπελύθη τοῦ δεσμοῦ· μάλλον μὲν οὖν ἀληθῶς ἐκδεδήμηκε, συνταξάμενος, ὃ δὴ μακαριώτατον ἀληθῶς, καὶ ἀνθρώποις γε οὐσιν ἡμῖν ἅπασιν εὐκταϊότατον. Κεῖσθαι μὲν γὰρ ἐμπνέοντα, καὶ σιωπῇ κατάσχετον, καὶ οὐδὲ φρονεῖν εἰδῶτα, τοῦτο θνήσκειν ἂν ῥηθεῖ· ἀληθῶς μεταστῆσαι δὲ λαλοῦντα, ὧν μεμνήσεται τις εἰς ἀγαθόν, καὶ σῶα φρονοῦντα,

A strenuas actiones, has quidem quas ejus regia mens proposuerat, illas vero veteres, quibus exempli causa suas æquiparabat; principia scite discernens quibus recte gubernantur civitates; docens sicut vir apostolicus, si forte documentum quoddam examinandum esset; in judiciis divinis procedens juxta David; divinis scientiis incumbens subtili ratio- cinio et ardore, et parum corporis ope egenti; prudenter sua regens; magnanime quæ sunt circa ipsum dirigens; ad finem perducens, quæ non ab initio recte ad ultimum finem perduxerat; publicis et privatis dignitatibus perfunctus; divitias cumulans in eos qui indigebant sicut terra in- aquosa; aureas apponens conclusiones supplicibus litteris, sigillo signans, obfirmans, alia de novo, alia in ampliorem confirmationem, in quibus et ecclesiarum sollicitudo et providentia quam his ultimis diebus ecclesiarum fastigia resonabant tubarum sonitu; ut omnia dicamus, fundationes solidas stabiliens filio in ædificatione universali successuro regi, qui simul ac facis involutus fuit, diademate cinctus vittisque ab infantia regis decoratus est, ut omnibus numeris absolutus rex proficiens omni ætati gestaret beneficium reges decens, augetur divine inspiratam dotem, et magnum regem et puerum in virum maximum regio nomine dignissimum consummaret; quod et bonum nuntium et signum nobis afferens fulget, a quo non est quod solvamus et in infaustorum conjecturam decidamus.

C 78. Hæc quidem mihi sermonis ardor præter argumentum subjecit. Ille vero cum scopum sibi omnia invenit meliora, et dicere potuit et ipse quod jam consummatum est, quod secundum terminum et vitalitatem, rejicit quod vitale est et fit vitæ minime vitalis particeps. Et aurum solem imitans, et margarita lucem simulans et gemmæ ignicoloræ et quæ florum pulchritudinem omnem superant tanquam nihil æstimantur. Eligitur vero nocturnum indumentum quod diem posterum annuntiat; cujus si diluculum præcedet huic consentanea erit, noctis vero nulla successio. Et ad signum tantum qui se dedit, rejicit quidem elatum et delicatum lectum deliciosum, crates vero sterni volens, quod cupivit obtinet. Stratum illud ultimum sibi parat qui sæpe similia perpessus est; quibus pro nobis se exercebat, et descendens ad talem in humilitate depressionem, exaltatus est ad culmen quod superare genus hominum fas non est. Et philosophica meditatus est utpote anima munda et Deo similis, corpus relinquens et liberationem sciens, et audiens ab his qui astabant quantum oportebat, a vineulis solutus est: quin verius ultimam viam arripuit ordinatim incedens, illam quæ vere beatissima est et hominibus nobis omnibus maxime desiderabilis. Nam jacere quidem spirantem et in silentio præpeditum, nescientemque prudentiam, illud vere mori dicitur; imitari vero loquentem de iis quorum memineras

quavis in bonum et salutaria cogitantem illud potius transitus dicetur, et transitus felix Si vero et mors, sed ea quæ nihil præterea spirituale superlucrata est, nec quid de vitæ tempore reservans, nec cogitationem in actionis impotentia concludens et ratiocinio dominationem servanti insidias tendens, decedentis vero in habitationi tantum hærens et contra ipsum agens.

79. Sic quidem rex benedictione divina relicta reginæ conjugii, et regi filio et aliis quotquot sacrum tabernaculum circumdabant, adjunctus erat supernis agminibus, et regum Regi, Deo, proximus astiterat, ad cujus servitium regnum semper direxit. Civitatem vero non diceres hominum vocem habentium habitationem esse; sed cupiebant non amplius superesse. Et avulso fundamento ipsi quoque una jacuerunt: ac vitæ lumen qui perdidērunt tenebras internas extrinsecus prodebant, se obtenebrantes et tam obscuræ nubi convenientem imbrem, plurimas lacrymas effundentes. Omnino oblivioni dederunt, qui fundamenti locum illum recenter præsentem non amplius videbant, reges nostros, divinissimum fastigium, qui dominationi domum nobis assurgere faciunt. Quos sit servans firmiter incedentes magnus domus ædificator Deus, qui non solum civitates ædificat, quas nisi custodierit ipse, frustra vigilat qui custodit; sed et limum plasmans in solidum opus, et donos sic ædificans, alias in hominibus, et præsertim maximas, quæ ad defensionem ab omni malo quod in mundo esse potest, in alto gradu ædificatæ sunt (reges autem dico in quibus fastigium consistit), qui reges secundum nos, quorum bene gestis jam ab exordio cursus imperatorii cumulati sumus: accipiant quidem inde omnis rei exordium, adhuc vero amplius incrementum curanto similitudinis cum Deo per beneficentiæ talentum; quod ipsis illa tanquam bonis villicis proposuit, amplius diffundi volens bonum secundum divinam imitationem et plura esse beneficia recepta et collata.

80. Sermonem produxi, o beate rex, quantum permittebat tempus. Dixisse enim, quantum facultas, de hoc vero vituperatio ne in me cadat qui temporari parcendo in sermone meo decorum observari. Absit igitur nemesis.

Α τοῦτο δὲ ἀποδημία λέγεται ἂν μάλιστα, καὶ πῶς μακαριστία. Εἰ δὲ καὶ θάνατος, ἀλλ' οὗτος οὐδὲν τοῦ νοεροῦ παρακερδήσας, οὐδὲ τοῦ τῆς ζωῆς κερροῦ νοσφισάμενος, οὔτε μὴν κατακλείσας τὸ φρονεῖν εἰς ἀπρακτον, καὶ τῷ οἰκοδεσποτοῦντι λογισμῷ ἐκβουλεύσάμενος, ἀπελθόντος δὲ τῷ οἰκίσκῳ καταμῶνς ἐπιθήμενος, καὶ κατὰ ἑαυτοῦ δεδρακώς.

οθ'. Καὶ οὕτως ὁ μὲν βασιλεὺς εὐλογίαν τῆν ἐ θεοῦ λελοιπῶς τῆ τε ὁμοζύγῳ δεσποίνῃ, καὶ τῷ βασιλεὶ τέκνῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ὅσοι τὸ ἱερὸν προσεστανο σκῆνωμα, συνῆπτο τοῖς ἀνωτάτω τέγμει, καὶ τῷ παμβασιλεὶ παρέστη Θεῷ, οὗ πρὸς θεραπειῶν ἀεὶ τὴν βασιλείαν ἀπέσθουνεν. Ἡ δὲ πόλις οὐκ ἔνεπεσ οὐκῆσιν αὐτῆν ἀνθρώπων εἶναι φωνῆν ἐχόντων ἀλλ' ἤθελον μηκέτ' εἶναι. Καὶ τοῦ θεμελλοῦ ὑποσπασθέντος, καὶ αὐτοὶ συγκατέπιπτον· καὶ τὸ τοῦ βῆμα φῶς ἀπολωλεκότες, τὴν ἐντὸς ἐκτὸς ὑπέφαινον, μέλπισιν, ζοφώσαντες ἑαυτοὺς, καὶ τῷ τοιοῦτον νέφει ὁμιλογον ὑετὸν, τὸ δαψιλὲς δάκρυ, κατὰχοντες. Κἄν ἐξέλιπον εἰς τὸ παντελὲς, εἰ μὴ τὸν τοῦ θεμελλοῦ τόπον ἐκίτων ἀρτιωθέντα εἶδον, τοὺς βασιλεῖς ἡμῶν, τὴν θεοτάτην κορυφῆν, οἱ τὴν τοῦ κράτους ὄροφῆν ἡμῖν ὑπανέχουσιν. Οὐς καὶ εἴη συντηρῶν παγίως βεβηκότες ὁ μέγας οἰκοδόμος Θεός, ὁ μὴ μόνον πόλις οἰκοδομῶν, ἀς εἰ μὴ φυλάξει αὐτὸς, εἰς μάτην ἀγροπνηθήσεται ἡ φυλακῆ· ἀλλὰ καὶ πηλοποιῶν πλάτων εἰς τὸ στερέμνιον, καὶ οἴκους οὕτως οἰκοδομῶν, τοὺς τε ἄλλους τοὺς ἐν ἀνθρώποις, καὶ μάλιστα τοὺς μεγίστους, οἱ πρὸς ἀλευρῆν παντὸς κακοῦ τοῖ ἐν κόσμῳ ἀνψκοδόμηται (τοὺς βασιλεῖς λέγω, ἢ οἷς τὸ κορυφαῖον), οἱ καθ' ἡμᾶς, ὧν τῆς εὐεργεσίας ἐξ αὐτῶν ἤδη βαλθίδων τοῦ τῆς αὐτοκρατορίας δρόμου ἀνεπιμπλάμεθα. Λαθόντων μὲν ἐκεῖθεν τὸ τοῦ παντὸς ἐνδόσιμον, προσεπαυξανόντων δὲ καὶ ἐκί πλέον τὸ ἐξομοιοῦν Θεῷ τῆς εὐεργεσίας τάλαντον· ἰδὴ αὐτοῖς ἐκεῖνος ὡς ἀγαθοῖς οἰκονόμοις παρέθετα, θέλων ἐπὶ πλέον χεθῆναι τὸ ἀγαθὸν κατὰ θεῖαν μίμησιν, καὶ εἶναι πλείω τὰ εὐεργετούμενα, καὶ γε π εὐεργετήματα.

π'. Ὡσιωσάμην τὸν λόγον, ὃ μακαριστὰ βασιλεῖ, εἰς ὅσον ἐπεμέτρει καιρός. Εἰπεῖν γάρ, εἰτ ὅσον καὶ δύναμις, οὐκ ἂν ἐληθὲς ἀπελεγχθεῖ μοι, ἐνδραψίλωσαμένῳ καὶ χρόνον ἐοικότα καὶ τὸ τῆς ἀδείας καλῶ. Ἀπίστῳ δὲ νέμεσις.

EJUSDEM

EPISTOLA AD THESSALONICENSES.

4. Si ego primus hanc institutionem epistolarem, o fratres, ad vos misissem, novi quid agere fortasse accusarer. Cum autem non primus hac via procedam, sed perantiquam consuetudinem sequar

α'. Εἴ μὲν ἐγὼ πρῶτος διαπόμπειμον διδασκαλίῃ, ὃ ἀδελφοί, ἐξέστειλα ταύτην, ἐνέτρεψεν ἂν τις ἐμὲ τῆς καινοπραξίας ἴσως. Ὅτι δὲ οὐ προάγω ἀγῆμενος, ἀλλ' ἐπακολουθῶ παλαιότῃ μεθόδῳ τοιοῦτῃ

καὶ ζήλω τῶν προηγησαμένων ἐνάγομαι εἰς ἔργον ἄ et exemplo majorum ad idem faciendum inducar, δμοιον, εἷ ἔχω πεποιθήσεως, εὐρέσθαι συγγνώμην persuasissimum habeo fore ut hujus imitatio- τῆς μιμήσεως, τά τε ἄλλα, καὶ διότι λόγῳ καὶ νόμῳ nis venia concedatur et omnino, et quia alia scri- τοιοῦτόν καὶ οἱ ἄλλως ἐπιστολιμαῖοι λόγοι ἐξεύρηται. pta epistolaria partim forma partim argumento eo- Δαλητὸν γὰρ ζῶον ὄντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ δι' αὐτὸ dem modo exarata sunt. Cum enim homines lo- φιλολόγον, καὶ οὕτω φιλόλληλον, συνόντες μὲν ὁμι- quendi facultate præditi sint, quo fit ut lubenter colloquantur et sese diligant invicem, quando eo- λοῦσι τὰ σφίσι φίλα· ὅτε δὲ καὶ δισταίεν κατὰ τόπον, dem loco degunt, de rebus sibi charis conversan- ὁσιοῦνται τὰ τῆς λαλιᾶς ἀποστόλοις, πῆ μὲν ζῶσιν τures: quando autem locis separantur, conversatio- ἐλλογίμως, πῆ δὲ ἀψύχοις μὲν, ἡσκημένοις δὲ εἰς transmittitur per nuntios, nunc vivos et disertè προσφώνησιν γραμματικῆς τεχνικῆς, ταῖς διὰ μέλανος loquentes, nunc mortuos quidem, sed ad allocu- γραφικοῦ. Καὶ τοίνυν ἐννόμως οὕτω διδάσκων ὑμᾶς, tionem aptos signis artificiosis atramento exaratis. ὅσα καὶ πατήρ θεῖος, τέκνα πνευματικὰ ἐκ δισστη- Sic igitur legitime vos erudiens, uti pater divi- ματος τοῦδε, ὁ καὶ αὐτὸ θεὸς ἡμῶν ὡς ἐφαμάρτοις διώρισε, πρῶτα μὲν εὐχὰς αὐτοῦ τε ποιῶμαι, καὶ nus, infantes spirituales e longinquo, ad quod mu- ἐξ ὑμῶν προκαλοῦμαι, μὴ εἰς κενὸν λαλῆσαι, ἀλλ' nus nos peccatores Deus destinavit, ante omnia ὡς περ ἐν τῷ παρεῖναι, οὕτω καὶ ἀπόντα χώραν εὐρέτιν B precor et ut mecum precemini exhortor, ne incassum με φίλης ἀκροάσεως παρ' ὑμῶν· εἴτα καὶ λαλῶ οὐκ verba faciam, sed ut, quemadmodum præsens, ita ἀσύμφωνα, οἷς φθάσας βιβλιοφυλακεῖν ὑμῶν ἐν etiam absens libenter attentæque a vobis audiar, καρδίαις ἀφήκῃ, ἐχόμενα δὲ πάντως ἐκεῖνων, καὶ siquidem loquor non diversa ab iis quæ vobis in στρεφόμενα ἐν τοῖς αὐτοῖς. Καὶ ἐστὶ τοῦτο Δαυϊτικῶς in intimis cordium recessibus conservanda prius tradi- καὶ ἐν ἐμοὶ ἀδολέσχημα ἐν δικαιομασί Κυρίου, ταύ- didi, sed quæ prorsus cum illis cohæreant et in τὸν δ' εἰπεῖν, ἐν διδάγμασιν ἀρέσκουσι τῷ Θεῷ. Οὐ eodem versentur argumento. Vertitur autem ora- γὰρ ἂν τις δυσπραγοῖη ψόφον τινὰ, δικαιομάτα Κυρίου καὶ νοῶν καὶ προφέρων, τὰ ἐν τῷ καθόλου C tio mea, ut cum Davide loquar, in justificationibus Domini, hoc est in doctrinis quæ Deo placent. Ne- δικαιοῦντα καὶ τὸν διδάσκοντα καὶ τὸν διδασκόμενον que enim vituperio dignus fuerit qui mente versat et τὸν μὲν, ὡς τὰ τοῦ Θεοῦ λαλοῦντα, τὸν δὲ, ὡς μὴ et verbis profert justificationes Domini, et magi- παρήκοον. Καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ λαλῶ ἄρτι πρὸς ὑμᾶς, strum et discipulum omnino justificantes, illum οὐ κατ' ὄψιν ἀμέσως καθὰ πρὸ τούτων, ὡς ἐμὲ μὲν διδάσκων, ὑμᾶς δὲ ἀκούειν ἐκ τοῦ παραχρῆμα, καὶ quem ut qui quæ Dei sunt loquatur, hunc autem, ut qui non inobediens sit. Et sic ego nunc ad εἶ τι που παραπέσοι που ἔχειν αὐτίκα ἐρωτῆν, εἴ τι που παραπέσοι ἀπορίας ἄξιον, καὶ τὴν λύσιν ἐξ ἡμῶν ζητεῖν, καὶ D vos loquar, non immediate e conspectu quemad- ἀπορίας ἄξιον, καὶ τὴν λύσιν ἐξ ἡμῶν ζητεῖν, καὶ modum antea, cum ego docerem, vos autem auri- δέχεσθαι, ὁ δὲ καὶ αὐτὸ νομοθέτημα διεφοδικῆς δι- bus me exciperetis et, si quid esset minus clarum, C δασκαλίας ἦν ποτε· ἀλλ' ἐξαποστέλλω τὸ διδασκάλιον illico me interrogare et solutionem ex me quærere et ἀναγκαίως, καὶ ἡ ἀνάγκη αὕτη διπλῆ, πραγματευο- et accipere possetis, quam conversationis nostræ μένη καὶ τὰ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τὸ κατ' ἐμὲ, ἵνα σωζοί- legem illo tempore nobis statueramus: sed mitto vobis meθα ἐξ Ἰσοῦ ἰσταλάντην ῥοπή· ἐγὼ μὲν, ὡς διδά- doctrinam necessitate coactus. Est autem σκων τὸ ἀγαθόν, ὑμεῖς δὲ, ὡς ὑπακούοντες, ὁ καὶ ἐν τοῖς πρώην ἡν ἐνιαυτοῖς εὐπραγούμενον ἐν ὑμῶν necessitas hæc duplex, ut quæ et ad vos et ad me pertinere, ut pariter eadem ratione salutis parti- διεφαίνετο. Τίνα δὲ μοι τὰ οὐκ ἀσύμφωνα τοῖς cipes fiamus: ego quidem ut bonum docens, vos autem ut morem gerentes, qua virtute annis præ- ἐφθακόν ἐμοῖς λόγοις διδασκάλια; Τὸ ὄλον τῆς ter lapsis insignem vobis gloriam peperistis. Quæ- ἐπιστολῆς ταύτης ἐδάφιον, ἐν τῷ καὶ αὐτῷ δικαιοσύνη nam autem sunt præcepta mea a prioribus non di- κείται, εἴθε μὴ κοιμωμένη ἐς ἄπρακτον, ἀλλ' ἐπανα- versa? Totum hujus epistolæ argumentum, in quo πνομένη, κατὰ νοῦν γραφικόν, καὶ γρήγορος αὐτὴ προσφερομένη ἐγγρηγορόσιν ὑμῶν. et ipso justitia versatur, quæ utinam haud torpore inefficaci cohæbeat, sed, ut Scriptura ait, aliquantulum requiescens, jam evigilata ad vos vigiles perferatur!

β'. Ἄγε δὲ, ὦ φιλάτη τῷ Θεῷ ἀγάπη, φ κόσμου D παντὸς σύστασις, ὦ πάντων τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν αἰτία, ὦ φύσεως τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπικόσμημα, ὦ μητὲρ καὶ εἰρήνης καὶ ἀπραγμοσύνης καὶ ἡσυχίας θεοφιλοῦς, ὦ τοῖς φιλοκάλοις καὶ φιλοθεοῖς ἀπραγμάτευτον καὶ εὐπόριστον ἀγαθόν, δι' ἣν καὶ νόμοι τέθεινται, καὶ πολιτεῖαι ἐξεύρηται, καὶ συναλλάγματα ἐπιενόηται, καὶ τὸ ὄλον εἰπεῖν, δι' ἣς ὁ βίος ἀπαξ ἐρρύθμισται· ὦ τοίνυν ἀγάπη μελιτόδεσσα, ἣν ὁ μὴ ἔχων ἄνθρωπος εἰς θηρίον ἀποκρίεται, ἣν ὁ μὴ προφέρων διδάσκαλος μίσους ἐστὶ κατάξιος· πάρεσθ μοι καὶ νῦν ἄρτυμα πνευματικόν πανδαισίας ταύτης, ἣν δαιταλεῦσι φίλοις διαπέμπομαι. Εἰ δὲ

2. Age igitur, o charitas tantopere a Deo dilecta, o mundi universi compages, o omnium quæ hominibus eveniunt honorum causa, o naturæ nostræ decus, o mater pacis et otii et quietis Deo gratæ, o bonum virtutis studiosis Deique amantibus sine magno labore comparabile, o charitas; per quam leges latæ, et civitates fundatæ, et lœdera inita sunt, per quam, ut uno verbo dicamus, universa vita ordinata est: o charitas dulcissima, sine qua homo ab bestię similitudinem deprimitur; sine qua magister odio se dignum reddit, ades mihi jam velut condimentum spirituale harum epularum quas charis convivis transmitto. Si vero reliquus

quoque virtutum cœtus, anollarum dilectarum dominam sectantium instar, te comitatur, assistant et ipsæ convivio et quæ decet perficiant, ut cibus hic spiritualis verum nobis bonum præbeat, omnino excellentius quam illius molarii Eunosti, quem vetustæ fabula magno honore dignum habuit.

3. Animum igitur, o fratres, advertite fis quæ dicturus sum. Et quoniam spiritualis hæc mensa a manibus charitatis dilectissimæ veluti a prudentibus coquis vobis apponitur, accumbite ad eam per Deum, cui assidet, et epulis fruimini, ut sinceræ genuinæque charitatis participes fiatis: nolite autem propterea quod sapientiæ libamen vobis non affertur, stomachari aut joculari. Etsi enim magister sapientiæ expers aut etiam injucundus est, attamen charitas, qua etiam imperiti præceptores ab iis qui edoceri cupiunt, frequentantur, hunc calicem dulcem reddet, hilaritatisque merum propiando quæ ad sapientiam hauriendam sufficient, abunde suppeditabit, adeo ut quæ mundus evomit, omnino et vi careant et ignorentur, moderatio autem et temperantia animam evehant ad vitam angelicam.

4. Charitas, o fratres (nunquam enim ab ea desistam, imo, licet molestus sim, semper citabo), si quando in vobis largiter inhabitat, ante omnia requirit, ut qui vere homo vult esse, apud Deum sit et eos qui ipsi adstant, deinde apud regem. Num porro etiam episcopi diligi debeant a presbyteris, et diaconis Christianis et ab universo clero ac populo, vos nostis, qui e sacro suggestu in ecclesia hac de re edocti estis. Et sic consequenter charitas omnium etiam proximis debetur.

5. Quæ quidem cum ita se habeant (et vere sic se habent, quantumvis adversarii nugentur et in contrarias partes abeant), vos ipsi meditando facile intelligetis, vobis hæc omnia diligenter observantibus spem salutis certissimam inde enasci. Cæterum si forte in uno charitatis præcepto deliqueritis, nolite statim spem illam abjicere, sed per pœnitentiam corroborare denuo eandem studete. Jam vero ejusmodi pœnitentia non simpliciter in eo consistit ut animi dolorem sentiat, sed ut charitatis defectum complectatur, et quod vobis ad illam deest perficiatis, adeo ut quos amare debetis, non aliter ametis, quam uti Deus præcepit, in toto animo et ex toto animo, in toto corde et ex toto corde, in tota cogitatione et ex tota cogitatione. Sic mirum diligere ab eo jubemur.

6. Animam autem dico illud quod prorsus intra nos est, animam non de terra natam, neque ideo ad terram reversuram, sed quæ orta est ex insufflatione Dei, ad quem etiam redit, si rectum fecerit; animam, inquam, qua licet ad Dei naturam non prorsus accedente, tamen similitudinem divinam

καὶ λοιπὸς ὁρμαθὸς ἀρετῶν ἀμφιπέτονται α, ὅσα καὶ ὀπαδοὶ φίλοι θεράπαινοι, παρέστωσαν τῷ εὐσπιτίῳ καὶ αὐταί, συντελέσουσαι τὰ πρόσφορα, ὥς ἡ ἡμῖν οὕτω νόστιμον καλὸν ἡ πνευματικὴ αὐτῆ εὐχὴ τροφή, τῷ παντὶ σεμνότερον τοῦ ἐπιμυλλίου Εὐνόστου, ὃν λόγος παλαιὸς διὰ σεβάσματος ἤγαγε.

γ'. Προσέχετε δὲ, ὡ ἀδελφοί, τοῖς βήθησομαι. Καὶ ἐπεὶ χεῖρες ἀγάπης τῆς παμφιλίτου τὴν λογκὴν ταύτην καὶ τράπεζαν καὶ τροφήν ὄσαι εὐφρονες ὄψοιοι καταρτίζουσι, γίνεθε πρὸς αὐτὴν διὰ τὸν Θεόν, ᾧ παρεδρεύει· καὶ πρὸς ἀληθῆ καὶ ἀπαραχάρακτον ἀγάπην σιτίζεσθε τὰ προσηρμένα· καὶ μὴ, διότι σοφίας οὐ παρατέθειται κρίμα ὑμῖν, σιγχάζεσθε ἀηδιζόμενοι. Εἴ γὰρ καὶ ἄσφακί διδάσκαλος, καὶ εἰς οὐδὲν γλυκὺς, ἀλλὰ ἡ ἀγάπη, ἡ ἦν καὶ ἰδιῶται διδάσκαλοι προσίτοι γίνονται πρὸς ἐπιεμένοις μαθεῖν, γλυκανεῖ τὸν κρατῆρα τῆς, καὶ ἰαρότητος μέθου προβαλλομένη, ἐμβροματιστε καὶ ποτεῖ τὰ εἰς κόρον σὺφρονα· δι' οὗ οὐδὲν κατὰ κόσμον ἔμετος ἀπρακτεῖ, ὡς μετὰ γινώσκουσι, τὸ δὲ νηφάλιον δραξάμενον τῆς ψυχῆς ἀναφέρει αὐτὴν εἰς πολιτεῖαν ἀγγελικὴν.

δ'. Ἡ ἀγάπη, ὡ ἀδελφοί (οὐ γὰρ ἐθέλω ἀποσχίσθαι ποτὲ αὐτῆς, ἀλλ' οἷον παρενοχλῶ, πρὸς βίαν αὐτῆ ἐπισπώμενος), εἴ πως ὑμῖν εἰς πλάτος ἐμπολιτεῖσθε, πᾶμπρωτα μὲν ἀπαιτεῖ, τὸν ὡς ἀληθῶς ἄνθρωπον πρὸς τῷ Θεῷ εἶναι καὶ τοῖς αὐτῷ παρεστῶσιν, εἰ καὶ πρὸς τῷ βασιλεῖ. Εἰ δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἀγαπῆθῶσιν πρὸς τε τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ τῆς ἡ Χριστῷ διακονίας, καὶ παντὸς τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ λαοῦ, ὑμεῖς οἴδατε μαθάνοντες αὐτὸ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀναστάθμου τοῦ κατὰ τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν ἐξηχόμενον εἰς ὑμᾶς. Ἐποφείλεται δὲ ἀκολούθως ἀγάπη πρὸς πάντων καὶ τοῖς πλῆσιον.

ε'. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων (ἔχουσι δὲ οὐκ ἔλλω, κἂν εἰ πολλὰ τις περυγίξη ἀντιφερόμενος πρὸς ἀδολογητῶν), ὑμῖν ἀφήμι διασκοπεῖσθαι καὶ λογιστέειν τὰ καθ' ὑμᾶς αὐτοῦς, ὡς ἂν, εἰ μὲν ἐπὶ πάντα φυλάττεσθε εἰς ἀκριβείας, εὐέλπιδες εἴητε σωθήσεσθαι· εἰ δὲ τι σφάλισθε τοῦ κατὰ τὴν ἀγάπην ὄλου κανόνος, ἀπ' ἐλπίδος μὲν μετὰ οὕτω γίνεσθε, σπεύδοιτε δὲ πραγματεύεσθαι διὰ μετανοίας τὸ τῆς ἐλπίδος ταύτης ἀκαταίσχυτον. Θεωρεῖτε ἢ ἂν ἡ τοιαύτη μετάνοια οὐκ ἔν τῷ ἀπλῶς μεταπλεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀναπληροῦν τὸ τῆς ἀγάπης ἡ ὑμῖν ἐλλείπον, καὶ τελειοποιεῖν τὸ κατ' αὐτὴν ἡ δέξ· ἵνα μὴ ἄλλως ἀγαπήητε, οὐδ' ἀγαπᾶν χροστεῖτε, ἀλλὰ ὡς ὁ Θεὸς ἐκανόνισε, διαταξάμενος, ἡ ὄλη ψυχῆ, καὶ ἐξ ὄλης ψυχῆς, καὶ ὄλη καρδίᾳ καὶ ἐξ ὄλης καρδίας, καὶ ἐν ὄλη διανοίᾳ, καὶ ἐξ ὄλης διανοίας ἀγαπᾶν, οὐδ' φιλεῖν δι' αὐτοῦ ἡ τάλμεθα.

ς. Δέγω δὲ ψυχὴν μὲν τὴν τὸ πᾶν ἐν ἡμῖν, τὴν μὴ ἐκ γῆς, διὸ μετὰ παλινσοστοῦσαν εἰς γῆν· ἀλλ' ἐξ ἐμφοσύματος Θεοῦ, εἰς ὃν καὶ καταλείπει, ἡ ὄρθῃ πορεύεται· δι' ἧς, Θεοῦ μὲν μὴ οὐσίας αὐτόχρημα θειοτάτου δὲ χρήματος, ἀποθετιόμεθα, εἴπει ἐφίλομεν, καὶ υἱοὶ γινόμεθα Ἰψίτου πάντες· καὶ εἰ

θνήσκομεν, ἀλλ' ὡς τοιοῦτοι θνήσκομεν, ὡς δηλαδὴ ἄ προσειλημμένοι αὐτῷ εἰς υἰότητα. οὐ μὴν ὡς υἱοὶ ἀνθρώπων, οὐδὲ, ἀπολύτως εἰπεῖν, ὡς ἀνθρώποι ἀδίκου δηλονότι· πλούτου, ἢ φαύλων ἐπιθυμιῶν, ἢ ὀργῆς, ἢ αἱμάτων, ἢ τοιοῦδὲ τινος κακοῦ. Καρδίαν δὲ γε φημί, ἐφ' ἣν διαλογισμοὶ εὐαγγελικῶς ἀναβαλουσι, καὶ αὐτοὶ διάφοροι ἔστιν ὅτε, καὶ οὐδὲ εὐσύμβατοι· διάνοιαν δὲ, καθ' ἣν, εἰ μὲν σεσόφισται τις θεόθεν, ἀγαθὰ συλλογίζεται, καὶ συμπεραίνει τοὺς λόγους πρὸς θείας ἀρχὰς τὰς ἐκείθεν· εἰ δὲ ἡμάρτηται, σοφίζεται καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀκρατάς, καὶ οὕτως οὐ τῆς αὐτοσοφίας λογίζεται μαθητῆς, ἀλλὰ τοῦ σοῦστοῦ τῆς κακίας ὑποδρηστήρ.

conservat; ubi vero peccatum est, se atque auditores magistri perversitatis servus reputatur.

ζ. Ἐμοὶ δὲ καὶ ἐναυθα λόγου τὸ ἐν ὄλῃ καὶ τὸ ἐξ ὄλης οὐκ ἀπροσφῶς, οἴμαι, δοκεῖ μὴ συντρέχειν εἰς ἕνοιαν τὴν αὐτὴν, καὶ πάντῃ πάντως ἀνεξέλλακτον, ἀλλὰ προφαίνεσθαι μὲν διαφορὰν τινα ἐν αὐτοῖς, οὐ μὴν ἀσύντροχον τῇ ὀρθότητι, οἷα ἐν διαφορῷ λαλιᾷ ξυμβαίνουσιν εἰς ἓν ἀγαθόν· ὅμοιον δὲ καὶ εἴ τινες δύο πορευόμενοι ἐς ὄρθον ἐν ὁδῷ σχιζομένη διχῆ, ὁμῶς εὐθυδῶως εἰς ἓν πέρας ἀγαθὸν καταλύουσι.

η'. Καὶ μοι ἀρέσκει τὸ μὲν ἐν ὄλῃ τὸ ἐνδόμυχον τῆς ἀγάπης ὑποσημαίνει τὸ κατὰ νόμον ἔνδον ἐν τῇ ψυχῇ, τὸ τοὺς πολλοὺς λαμβάνον εἰσέτι, τὸ μὴ πῶ ἐκπεφηνός, τὸ ἐνοικοῦν τῇ ψυχῇ, τὸ ἐν τῷ ἐντὸς κεκρυμμένον οἰκουρίας τινὸς δίκην, οὐ μὴν καὶ προφαινομενον εἰς ἐνέργειαν. Ἐντα προσεπινροεῖν ἐνάγομαι, καὶ ὡς ἐν τρισὶ τούτοις καλοῖς, τῇ ψυχῇ, τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ διανοίᾳ τὸ ἐν ἡμῖν πᾶν ἐντὸς ἀγαθὸν ἐντελῶς ὑπογράφεται, οὐ μεμνησθαι καὶ τὸν μέγαν Δαυὶδ, ὅπου ἐθέλει πάντα τὰ ἐντὸς αὐτοῦ κινεῖσθαι εἰς τὸ εὐλογεῖν τὸ τοῦ Θεοῦ ἅγιον ὄνομα. Τούτοις γὰρ τοῖς ἐντὸς, τοῖς τρισίν, ὅφ' ὧν ἡ ἀγάπη διαπλέκεται, εἴ τις λογισμὸς εὐ ἔχει, εὐλογεῖ τὸν τῆς ἀγάπης Κύριον, ὕμνον ἀναμέλων ἐν τῷ πνευματικῶς ἠρμόσθαι κατὰ τὸ ἐν ἀγάπῃ σύμφωνον τοῦ τριμεροῦς τῆς ψυχῆς. Καὶ τοιοῦτον μὲν τὸ ἐν ὄλῃ ψυχῆ τε καὶ καρδίᾳ καὶ διανοίᾳ, ὡς εἴρηται, ἀγαπᾶν.

θ'. Τὸ δὲ ὄλης τῷ ἑτεροίῳ τῆς φράσεως καὶ τῇ ἕνοιαν συνεξαλλάττειν δοκεῖ. Φαίνεται γὰρ δηλοῦν ἀγάπην ἢ φράσιν αὐτῇ πρόοπτον, καὶ οὕτως ἐξωτερικὴν, ἐκπιδύουσαν τῶν ἐντὸς καὶ κατὰ ψυχὴν, ὅσα καὶ πηγῆς ἀγαθῆς. ῥεῦμά τι χρηστὸν ἔξω, καὶ ἐκκαλυπτομένην καὶ προφαινομένην ἐκ τοῦ ὡς εἰπεῖν δυνάμει κατὰ ἐνέργειαν· οἷον ὁ μὲν λογισζόμενος ἐν ψυχῇ, καὶ διανοούμενος, καὶ οὕτω συλλογίζόμενος ὀρθῶς τὰ ὑπὲρ ἀγαθοῦ φίλου, καὶ μεθοδύου, καὶ ἑαυτὸν εὐθετον ποιῶν εἰς τὰ πρὸς χάριν ἐκείνου, καὶ βυσοδομῶν καλὰ συνίσοντα τῷ ἀγαπωμένῳ, ἐν ψυχῇ καὶ ἐν καρδίᾳ καὶ ἐν διανοίᾳ ὄλῃ, ἐκείνον ἀγαπᾶ, ἐντὸς μὲν φέρων αὐτὸν, οὐ παραυγάζων δὲ τὸ φίλιον καὶ ἐμφανῶς, οὐδὲ ἐξαστρέπτων αὐτὸ ἔξω εἰς ἑναργίαν. Ὅς δὲ καιροῦ παραπαισόντος καὶ ἀπαιτοῦντος ἀγάπης ἐπίδειξιν ἐκπορίζει τῷ φίλῳ τὰ δέοντα, πράττων εἴτε ὑπερλαλῶν, ἢ ἄλλο τι τηγνόμενος, δι' οὗ πανηγυρίζει, πομπικῶς

referente, ad deorum, si velimus, dignitatem evēhimur et cuncti reddimur filii Altissimi, ita quidem ut, etiamsi morimur, tamen non tanquam tales moriamur, utpote jam antea in filiorum numerum adoptati, neque tanquam filii hominum, neque, ut breviter dicam, tanquam homines injustarum divitiarum, aut pravaram cupiditatum, aut iræ, aut sanguinum, aut similis improbitatis. Cor porro dico, in quo, ut cum Evangelio loquar, cogitationes exurgunt diversæ interdum et illicitæ. Cogitationem denique, qua quis divinitus sapientia instructus de rebus bonis meditatur et disciplinam ab initio acceptam ad justum finem perducit et

7. Jam hic vero haud inopportunum videtur dicere, quod illa verba *in toto* et *ex toto* non prorsus ad eundem redeant sensum, nec ullo modo discrepantem, sed discrimen quoddam eis inesse, non tale quidem quod rectæ fidei regugnet, sed quod diverso loquendi genere ad unum idemque bonum deducat, velut si duo via recta, licet bifariam divisa, proficiscentes, ad finem optatum feliciter perveniunt,

8. Verba illa *in toto*, ut mihi quidem videtur, indicant reconditum charitatis, id quod solum intra animam est, quod multitudinem adhuc latet, quod nondum apparuit, quod animæ insidet, quod in interiori, velut in domo quadam absconditur ne dum ad activitatem processit. Jam hic animadverto, pulchra ista trinitate, anima nimirum et corde et cogitatione, omne bonum intra nos accurate designari, cujus rei etiam magnus David meminit, quando vult ut omnia quæ intra ipsum sunt ad benedicendum sancto Dei nomini permoveantur His enim tribus interioribus, quibus charitas in hæret, si quis bene senserit, benedicit charitatis Dominum, dum hymnum, spiritualiter ad harmoniam illarum trium animæ partium in charitate compositum, modulatur. Et hoc est, in tota anima et corde et cogitatione amare, uti diximus.

9. Illud autem *ex toto*, uti dictione, ita etiam sensu differre videtur. Ex mea enim sententia ista phrasis innuit charitatem manifestam, ad exteriora prorumpentem, ex intimis animi recessibus, tanquam e bono fonte, excellentis laticis instar ebullientem, apertam et ex potentialitate, ut ita dicam, ad activitatem alacriter prosilientem, dum contra is qui animo reputat et meditatur, et sic probe quæ amico utilia sint deliberat, et scrutatur et semet ad illi grata exhibenda præparat, et quæ dilecto prodesse possint, rimatur, in anima et corde et cogitatione illum diligit, intus eum ferens, non autem manifesto revelans amicitiam, neque ad activitatem deducens. Qui autem, occasione oblata et tempore charitatis demonstrationem requirente, amico necessaria suppeditat, sive factis, sive verbis, sive re alia quacunque, et ita clare ostendit et coram omnibus aperte probat, quali

amicitiæ sensu ergo amicum affectus sit, is ex tota anima et ex tota cogitatione diligit, promens nimirum quæ in animo latent, et factis demonstrans. Quare charitas interior, ubi erumpit comparanda est titioni alicubi sub cineribus latenti aut flammæ corpore aliquo superjecto oppressæ, ubi autem ad agendum parata proruperit, similis dicitur igni qui e loco abdito prosilit et in altum elatus clarissimo splendore omnia collustrat.

10. Cum igitur ita statutum sit de dilectione et charitate, quæ superne ab ipso Deo, agricolæ instar, hoc in mundo seminata est ut abundantes fructus divinis receptaculis convenientes proferat, vos quoque bonis debetis abundare fructibus et messeni exhibere perfectam, ne hilum quidem abjicient in escam avium grana devorantium, hoc est dæmonum qui arva divina circumvolitantes pro viribus contaminant, omnemque navant operam ut optimam istam ac fertilissimam charitatis plantam radicibus evellant, totoque adhibito studio funditus evertant, ejus loco odium firmissime implantantes; ad quod perficiendum ubi non ex voto pervenerint, saltem mutilare illam et ne integra perfectaque sit officere conantur. Itaque olim dæmon revera pravus contra eam quæ in Deum exserit charitatem rebellavit, eaque rebellio produxit hæresiarchas eorumque asseclas, quibus nimirum utpote exitio devotis auxilium Deus denegat suum, ne virtus sit coacta, ne pulchrum maneat sine præmio, neque sic omnino peccatum e necessitate quadam oriri asseratur. Eadem porro mali dæmonis astutia multos qui ab honesta ac morigeraturæ indole defecerant, contra Dei cultores exstimulavit et in furiosos impetus concitavit.

11. Atqui hæc non semper neque in multis perficere malus dæmon potest. Cum enim gravia scelera ab improbis haud facile committantur, et peccantes summum periculum incurrant, ille non omnino aut absolute iis insistit, sed imminuens ejusmodi pravas actiones et ad parvum numerum reducens, impavidos adoritur, et magna non solum, sed etiam minima derelinquit, quoniam fraudis retia adversus illos explicare nequit; adversus infirmiores autem, qui vel omni auxilio sunt destituti vel parum opis in sese habent, omnis generis casses tendit. Tales nimirum etiam nos sumus, ego qui hæc ad vos pronuntio, et vos qui auditis, homines imbecilli et omnino impotentes, in quibus haud pauci, sese viribus pollere autumantes, prorsus inermes deprehenduntur, licet nos vana fiducia elati infinita armorum copia instructi esse nobis videamur.

12. Contra tales igitur (sunt autem ubique terrarum permulti et, ut vere dicam, innumeri) insidians diabolus Deoque inimicus retia sua protendit, et quia charitatem luciferam in nobis

θηριαμθεύων και παραδεικνύς, ὁποῖός ἐστι εἰς εὐθυτάτην φιλίαν, ἐξ ὅλης ψυχῆς, και ἐξ ὅλης καρδίας, και ἐξ ὅλης διανοίας ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἐξάγων δηλαδὴ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ προακαταίμα και προάγων και ἐκφαίνων ἐναργῶς· ἵνα τὸ ἐν τὸς και ἐσωτερικὸν τῆς ἀγάπης ἀναλογησώμεθα ἔνδον που ὑποσπυμομένω, ἢ και φλογι πηρμένη ἐν τινι στεναγμῷ· τὸ δὲ κατ' ἐκφρασην αὐτῆς ἐνεργητικὸν εἰκάζηται πρὸς φλόγα, ἐν ᾧ ποθεν ἐγκύψασαν ἐξω, και ἀναπηδῶσαν και ἐκλάμπουσαν ἐνότατα.

1. Οὕτως οὖν κεκαλονισμένου τοῦ ἀγαπῆσαι τῆς ἀγάπης, ἐκ τῶν ἄνω δι' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ εἰς και γεωργοῦ κατεσπαρμένης ἀνέκαθεν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐπὶ εὐφορίᾳ καρποῦ θείαις ἀποθηκῆς προσήκουσας χρῆ καρπογονεῖν και ὑμᾶς εὐγενῶς, και συγκολλεῖν τὸ κάρπωμα ἐντελῶς, και μὴ ἀφίναται μὲν μικρὸν γοῦν τι αὐτοῦ παραβρίπτεισθαι εἰς ἀποκρίψην σπερμολόγοις ὀρνέοις δαίμοσιν, οἳ τὰ τοῦ θεοῦ περιερχόμενοι λήϊα λυμαίνονται εἰς ὅσον δύνανται, πραγματεῖται μὲν τιθέμενοι, και ἐκρίζουσι τὸ πικρὸν και κάλλιστον φυτὸν τῆς ἀγάπης, και καταβρίπτειν προθέλουμον ἐπὶ φορᾷ παντελεῖ, μὴ δὲ ἀντεμφοτεῦειν βαθύρριζον· εἴ δὲ μὴ εὐσθενῶς εἰς τὸ μέγα τοῦτο κακὸν ἔχοιεν, ἄλλος γοῦν αὐτοῦ κολοβοῦντες ἐπὶ τι, και τῆς ὀλότητος ἐφ' ὅποσον ποραλύοντες. Ἰσχυσει οὖν ποτε ὁ τῶν ὄντων κακοτέχνης και κατὰ τῆς εἰς θεὸν ἀγάπης νεανιεύσασθε και ἡ μηχανὴ αὐτῆ ἐξέφηγε τοὺς τε αἰρεσιάρχους και τοὺς ἡκολουθηκότας αὐτοῖς, θεοῦ σπυλάντος πάντως ἐνταῦθα τοῖς ἀπολωλόσι τὸ ἐπιάντηπτικὸν, ἵνα μὴ τὸ ἐνάρετον ἀκουσιάζοιαι, και γένοιτο ἐντεῦθεν ἀγέραςτον τὸ καλὸν, και οὕτως εἰς ἐξ ὑπαγωγῆς παβήρσιασθειῆ ἐφ' ἅπασιν τὸ ἐφάμαρτον. Ἢ δ' αὐτῆ μηχανῆ τοῦ κακοτέχνου δαίμονος πολλοὺς και τοῖς τοῦ θεοῦ θεραπευταῖς ἀντίστησι, και ὀρθότητα φύσει καθήκον τίμιον και εὐπειθές.

12. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ εἰσαεῖ, οὐδὲ εἰς πληθῆς ἔχει ἐξανύειν ὁ πονηρός. Ἐπεὶ γὰρ τὰ ἐπὶ τῶν μεγάλων πταισμάτων οὔτε ῥῆον ἐκτελεῖται τοῖς βῆδιουργοῦσι, και κίνδυνος δὲ μέγας αὐτοῖς ἐπικλιταί διαμαρτάνουσιν, οὐδὲ ἐκεῖνος ἀπισχυρίζεται διόλου ἐπὶ τοιοῦτοις, ἀλλὰ σχάζων τὰς τοιαύτας κακοτεχνίας και σπανίζων αὐταῖς, διαχειρίζεται τοὺς μὴ φοβεροὺς, και ἀφίησι μὲν τὰ τε μέγιστα και ὅσα δὲ ἄλλως ἀρχοειδῆ, ὅτι μηδὲ δύνανται καταπεινῶν αὐτῶν τὰ τοῦ δόλου δίκτυα· καταρτίζου δὲ πάντα κατὰ τῶν ταπεινοτέρων, και οὕτως ἢ πτελῶς ἀβοηθήτων, ἢ ὀλίγα δεδνημένων ἑαυτοῖς ἐκκουρεῖν. Τοιοῦτοι δὲ δήπουθεν και ἡμεῖς, ἐγὼ τε δηλονότι ὁ ταῦτα κρᾶζας, και ὑμεῖς οἱ ἀκούοντες, ἄνθρωποι ἀσθενεῖς, και οἱ μὲν πάντῃ ἀνίσχυροι, οὐκ ὀλίγοι δὲ, δοκοῦντες μὲν ἰσχυεῖν, ἄλλως δὲ μικροὺς και ἀχειρες, εἰ και ταῖς κεναῖς παραδοκίαις πλάττουσι ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς ἐκατόγχειρας.

13. Τῶν γοῦν τοιοῦτων (πολλοὶ δὲ εἰσι μυριάσιν τῆς γῆς και ἀληθῶς ἀμύθητοι) καταπατάσας ὁ θεμισγυτος θηρατῆς διάβολος τὰ κατ' αὐτὸν λῆνα, ἐπιπὴ βλέπει τὴν φωσφόρον ἀγάπην ἐν ἡμῖν πολιτω-

μένην, καὶ μεθοδεύουσαν ἀπάγειν αὐτὸν ἐξ ἡμῶν, ἀντειστάγει τὸ σκοτεινὸν μῖσος, καὶ παβήρησιάζει καθ' ἡμῶν αὐτὸ, καὶ οὕτως ἐντριβεί πάντας τοὺς καθ' ἡμᾶς. Καὶ οἷα μὲν τοὺς ἄλλους διατίθεται, οἴδασιν οἱ πειρώμενοι· ἐμὲ δὲ φιλονεικεῖ καὶ θανάτῳ προπέμψαι· καὶ ἂν ἐξέπραξεν αὐτὸ πάσαι, εἰ μὴ φανερώς πρὸς ἐμοῦ ὁ θεὸς, ἀνεχόμενος καὶ εἰσέτι περιεῖναι με τῷ βίῳ, εἴ πως ἐμαυτοῦ γενόμενος ἐπιστραφεῖν εἰς αὐτὸν, οὐπερ ὁσημέραι ἀφορίζων ἐμαυτὸν οὐκ ἐντρέπομαι.

ιγ'. Ἰδοὺ οὖν σήμερον ξηνηλατοῦμαι ὑπὸ τοῦ μίσους, καὶ αὐτοῦ εἶθε μὲν ἐκ πολλῶν τινῶν καὶ περιβλέπτων, ἵνα μαθῶν παμμίσητος εἶναι ἢ διωρθωσάμεν, ἢ διεξέφυγον ἐκ μέσου λαθῶν, μήπου δὲ καὶ ἀμφοδόν. Νῦν δὲ ἄνθρωποι οὐδένες ἐπανίστανται ἐπ' ἐμὲ, καὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου· Οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ θεῷ αὐτοῦ, οὔτε ἐν τῷ βασιλεῖ. Ἀκούετε, ὁ βασιλεὺς μου καὶ ὁ θεὸς μου, οἷς ἐγὼ πέποιθα, τῷ μὲν κατὰ πρῶτον λόγον καὶ καθ' αὐτὸ καὶ φύσει, τῷ δὲ μετ' αὐτὸν καὶ δι' αὐτόν. Καὶ μὴν, ὧ ἐχθροὶ μου, ὁ εἷς καὶ οἱ δύο, οἱ πρόοποι· λαῖκοι, οἱ γεννάδα, καὶ ἱεροὶ δὲ ἄνδρες, οἱ καὶ ῥῶον ἀριθμητοὶ, καὶ οὐδὲ ἐν λόγῳ πολλῷ κείμενοι· παράλληλοι τεθέντες, ἐγὼ τε καὶ ὑμεῖς, οὐκ ἂν εἰς ῥοπήν ἴσῃν ταλαντευθῆσόμεθα.

ιδ'. Καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ ξηνηλατοῦμαι, ὡς οὐκ ἐχρῆν, διὰ μῖσος οὐκ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, τὰ μὲν εἰς ἀνθρωπικὴν διάθεσιν ἐφροίκων, σοφωτάτων δὲ τὰ εἰς θηριακὴν καὶ οἷαν φεύγεσθαι παρὰ τῶν κατ' ἐμὲ δειλῶν· ὅς καὶ ἄλλοτε καρχάρους τούτοις θηρίοις περιτετυχηκώς, ἀπήλλαξα δυστυχώς. Ὑμεῖς δὲ, ὡ ἀδελφοί, ἐπεὶ ἔξεστιν ὑμῖν ἀνθρώποις εἶναι, καὶ οὐ θηρίοις, καὶ φίλοις, οὐκ οὐκ ἐχθροῖς, καὶ θεοῦ ἀγγέλοις, οὐ μὴν πονηροῖς, ἔχετε τὸν νοῦν πρὸς ὑμῖν αὐτοῖς, καὶ ἐκκλίνατε τὰς τρίβους αὐτῶν τρεχόντων εἰς κακίαν, καὶ μὴ εὐθυπορούντων, ἐσομένων δὲ τοιοῦτων καὶ εἰσαεῖ, ὡς ἔστι τεκμαίρεσθαι ἀκριβώς. Οὐς γὰρ ἡ πολυετής διδασκαλία καὶ ἡ ἐπ' αὐτῇ πραγματικὴ μέθοδος οὐκ ἐνήγαγεν εἰς τὸ ποθοῦμεν ἡμῖν (ποθοῦμεν δὲ σὺν θεῷ τὴν κατ' ἐκείνου ἀγίαν), τίς ἂν ἐγγυήσῃται, ἀκαρῆ μεταβλέσθαι, ὡς τῆς πολυχρονίου κακίας ἀποστήσασθαι, ἀνθρώπους αὐτοὺς ἐλλαμπομένους, εἰ κακοὶ προφαίνονται, καὶ εἰς βίου αὐτοῦ ἀθρότητα ἐγγράφοντας· οἷς διὰ σπουδῆς ἀνυπερβλήτου γίνεται, καὶ ἐτέρους ἐπισπᾶσθαι πρὸς ἀμαρτητικὴν ὁμοιότητα· ἵνα συγκροτηθέντες ὡς εἰς λεγεῶνα, κατασταίεν ἀπόρρημαχοι, φαῦλαι κεφαλαί, οὐκ ἀγαθοῖς ἐπιστησόμενοι σώμασι, φαλαγγάρχει στρατιᾶς οὐ θεῷ φίλης, οὐδ' αὐτοὶ ἀγαθοί, οἷς ἂ μὴ συνταττόμενος ἄνθρωπός ἐστι τοῦ θεοῦ. Διὸ φευκτέον καὶ ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς τοιοῦτου τάγματος, ὀφείλοντας εἰδέναι, ὡς δαιμονῶσιν οἱ κατὰ τῆς ἀγάπης ἀντίπαλοι. Μήποτε δὲ καὶ ὑπερπαλοῦσι τὴν δαιμόνιον κακίαν. Οὐ γὰρ κακὸς ἀπλῶς ὁ οὕτω κακὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ που καὶ ὑπὲρ αὐτὸν δαίμονα. Εὐβρηνται οὖν λογισμοὶ πονηροί, οὐς δαίμων μὲν οὐκ ἐφη προβαλέσθαι, ἄνθρωπος δὲ πονηρὸς προῦβάλετο ἄν.

A habitantem eumque e nobis expellere satagentem non animadverit, tenebrosum odium conatur introducere, deprædicans istud tanquam acceptabile quid, et sic nobis omnibus negotia facessens. Jam quomodo alios adoriatur, sciunt ii qui eum ex-perti sunt. Me autem etiam morti tradere studet; et dudum jam hoc perfecisset, nisi aperte causam meam defenderet Deus, qui hucusque me superstitem voluit, si forte mei conscius revertar ad ipsum quem quotidie deserere, proh dolor! non erubesco,

13. Ecce igitur hodie proscribor ab odio, et utinam ab odio multorum et illustrium! ut sciens me omnibus invisum esse, aut defenderem me, aut e medio digressus laterem nec alicubi apparerem. Nunc vero homines nullius frugi in me assurgunt et animæ meæ dicunt: Non est salus ei, neque in Deo ejus, neque in rege. Audite, mi Deus et mi rex, in quibus fiduciam colloavi, in illo quidem ab initio et per se et naturæ convenienter, in hoc autem post illum et propter illum. Vos autem, o inimici mei, qui vix binarium numerum exceditis, vos laici probi quos antea novi, et viri sacri facile numerandi nec magni faciendi, si nos coram constituemur, ego nimirum et vos, non pari lance trutinabimur.

14. Et sic equidem in exsilium mittor, uti non decebat, per odium virorum haud bonorum, qui humanitatis prorsus expertes propendent in ferarum naturam, et quorum immanitatem amici mei timore percussis fugiunt; ego, inquam, qui jam semel, cum in illas feras bestias incidissem, ægre eas effugi. Vos autem, o fratres, quandoquidem vobis licet homines esse, non feræ, amici, non inimici, angeli divini, non mali, vobismet ipsis attendite, et declinate a semita illorum qui versus malitiam tendunt nec recta via procedunt, qui erunt semper iidem, ut augurari licet. Quos enim diurna disciplina eique conformis institutio non perduxit ad id quod nos desideramus (desideramus autem cum Deo simul charitatem divinam), quis sponderit eos uno temporis momento ita immutatum iri, ut ab inveterata malignitate desistant, siquidem ubi mali apparent, sese excellere et gloriam inde adipisci opinantur? Sane maximo studio in hoc incumbunt, ut alios quoque in peccati societatem pelliciant, ut velut in legionem conglomerati invictos se exhibeant, mala capita, malis imposita corporibus, duces exercitus Deo non dilecti, et ipsi haud boni, utpote quibuscum homo Dei nil commune habet. Quare vos quoque omnem ejusmodi societatem aversari debetis, bene scientes, charitatis inimicos a diabolo obsessos teneri. Ac propemodum dæmonis malitiam superant. Homo enim sic malus non simpliciter malus est, sed pejor ipso dæmone. Sunt enim pravæ cogitationes quas, licet dæmon non protulerit pravus tamen homo præferre haud recusat.

καλὸν στόμα, ὃ τοῦ νοδὸς ἐξάγγελος, δι' οὗ τὸ λαλητὸν ζῶον τοῦ θεοῦ χαρακτηρίζεται. Χρὴ δὲ ἐνθυμείσθαι ὑμᾶς ἐνταῦθα, ὅτι τε βόρβορον δυσάποφορον ἐγκλείει τῷ στόματι ὁ βλασφημὸς ἄνθρωπος, καὶ ὅτι πικρίας μὲν οἰασοῦν γευσάμενός τις ὀγιῶς ἔχων τοῦ γεύεσθαι, καὶ μυσσασθεῖς τὸ πρᾶγμα, οὐ μόνον συχνὰ ἐκπτύει συνεκβάλλων τῷ σιέλῳ τὴν ἀηδίαν, ἀλλὰ καὶ ὕδατι καὶ χυμῶν γλυκύτητι ἐκπλύνει τὸ καλὸν δοχεῖον ἐκείνο.

17. Τί δὲ, ὦ δαιμονοφόρητε ὕβριστὰ, παραβύεις τῷ στόματι βλαφήμους πικρίας, ὧν τὸ ἀηδὲς μανθάνεις μὲν ὑστερόν ποτε καὶ αὐτός; Ὅτε γὰρ βλασφημῆις, οὐκ αἰσθάνῃ ὡς οἶον ἐξιστηκώς. Μάλιστα δὲ οἶδε τὴν ἐκείθεν πικρίαν ὁ βλασφημούμενος, εἴπερ μὴ ὀλιγώρως ταῖς ὕβρεσι προσφέρεται. Τί ἀναπτύσσεις τὰ χεῖλη, καὶ χαίνεις, οὐχ ὥστε ἢ φαγεῖν, ἢ λαλήσαι ἀπλῶς, ἢ καὶ διδάξαι καὶ ὑμῆσαι Θεὸν, καὶ οὕτως ἐξεμέσαι χυμούς, δι' ὧν θανατηφόρον ἢ ψυχὴν πληθῶραν πάσχει· ἀλλ' ὥστε καταισχύοναι σπαιτόν, τὸν τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον, ὡς Χριστιανὸν, διὰ τοῦ καὶ δάκνειν καὶ κατασθῆιν; οὐ λέγω τὸν σοὶ ὁμοῖον, ἀλλ' ὑπερφερῶς καλλίονα; Ἄνοιξόν σου τὸ στόμα γραφικῶς, καὶ ἔλκυσον Πνεῦμα θεῖον πάντως, οὐ μὴν ποιηρόν τῷ γὰρ τοιοῦτ' κλειστόν ἀκριβῶς πᾶσαν αἴσθησιν. « Πλάτυνον, » φησί, « τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό. » Οὐ δεησόμεαι τριβῆς χρόνου τινός, οὐ μέλλησιν ἐνδείξομαι· ἀδικία δὲ, ὥσπερ ἐτι λαλοῦντός σου τὰ ἀγαθὰ, παραγίνομαι. Οὕτω καὶ ἀνοίξαντος πληρώσω Πνεύματος, καὶ σοφίαν ψυμίσω διὰ βιβλίου, ὅποιον καὶ προφητῆται μυστηριάζονται. Οὐ γὰρ οὔτε ὀκνῶ, οὔτε φθονῶ, οὔτε μελετῶν σκέπτομαι. Ἀλλὰ ἀνοίγεις ἅμα, καὶ εἰσέρχομαι. Οὕτω καὶ ἐγὼ τὴν ἐμὴν ἀνοίγων θύραν προκαλοῦμαι καὶ σὲ καὶ πάντας εἰσελθεῖν. Οὐ μεριμνῶ, πῶς πληρώσω τὸ στόμα σου πλατυθέν. Καὶ δηλοῦσιν αὐτὸ καὶ οἱ ἄλλως ἐμοὶ μαθηταί, καὶ ὅσοι δὲ τυράννοις παραστάντες, οὐ διὰ χρόνου, ἀλλὰ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ λαμβανουσι στόμα καὶ σοφίαν· οἷς οὐ δύναται ἀντειπεῖν οὐδεὶς ἀντικαθιστάμενος. Στόμα δὲ ἐνταῦθα καὶ σοφίαν ἀκούσας, μὴ ἀπεριμερίμνως ἐπιβάλης τῇ ἀκοῇ, ἀλλ' ἐμβάθυνον· ὅτι ὁ μὴ κατὰ τοὺς λόγους τούτους διακείμενος θεϊότερον ἐν τῷ ἀναπνεῖν καὶ λαλεῖν οὔτε στόμα ἔχει, οὔτε σοφίαν, ἀλλὰ καὶ ἄστομός ἐστι χειρόνως ἢ περ τῶν ἵππων ὅσοι λέγονται ἄστομοι, ναὶ μὴν καὶ ἄσφορος, μήπου δὲ καὶ ἄλογος.

18. Καὶ τοιαῦτα μὲν σοὶ λέξει ὁ τὸ στόμα πλατύ-
νεῖν ἐγκλεισόμενος ἐπὶ πληρώσει παντὸς δηλαδὴ ἀγαθοῦ, δι' οὗ καὶ ἐμβρωματίζεται. Καὶ ἄλλως δὲ ζῆ ὁ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπος. Ὁ μέντοι τῷ θεῷ ἀντικείμενος ἄλλως αὐτὸ πληροῖ, μεστὸν ποιῶν ἀπάτης φαυλότητος. Οὕτω πληροῖ τὰ τῶν αἰρετιζόντων στόματα, οὕτως ἐπλήρωσε τὰ τῶν σταυρωτῶν τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὧν τὸ στόμα ἔγεμε τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τοῦ « Οὐκ ἔχομεν βασιλεῖα, εἰ μὴ Καίσαρα. » καὶ, « Εἰ μὴ σταυρώσης αὐτόν, ὦ Πιλάτε, οὐκ εἰ φίλος τοῦ Καί-

mentis interpres, quo loquens animal Dei distinguitur. Nostrum est de hoc in mente habere quod lutum horridum in os recondit obtrectator, et quod amara quaelibet degustans quisquis sano gustu valet et re laedatus, non solum sputat cum saliva foetorem ejiciens, sed etiam aqua suavisque portioibus pulchrum hoc penetrabile mundat.

18. Cur, o impudens a dæmone agitate, in os admittis obtrectationis amaritudines quarum molestiam ullimus noscis et ipse? Cum enim maledicentias profers, quasi mente captus non intelligis. Optime istarum amaritudinem novit qui tuis a maledicentiis impetitur, nisi contemptui contumelias tuas habeat. Cur labia aperis et hias non ad manducandum, nec ad simpliciter loquendum, nec ad docendum aut laudes Deo persolvendum, et sic ad humores quibus lethifera plethora laborat anima evomendum; sed ita ut ignominia teipsum efficias, Dei hominem, utpote Christianum, eo quod iniquo dente mordes et laceras, non dico parem, sed tibi valde superiorem? Aperi os tuum secundum Scripturas, et Spiritum divinum hauri omnino, non vero malum, cui accurate claudenda tota mens. « Dilata, inquit, os tuum, et implebo illud. » Non temporis dilatione opus est, moræ refugio non utar; confestim, quasi adhuc loquente te bona, adsum. Sic et aperientem Spiritu replebo, et sapientiam escam dabo per librum sicut et mystice dicunt prophetæ. Nam nec piger sum, nec invideo, nec cogitationibus immoror, sed aperis et intro. Sic et ego januam meam aperiens, te et omnes ut intretis invito. Non anxius sum, quomodo os tuum implebo dilatatum. Et id ostendunt etiam alio modo discipuli mei, et quotquot ante tyrannos ducti sunt; non in temporis intervallo, sed ipsa hora ore et sapientia valent quibus nullus contradicere potest adversarius. Os hic et sapientiam audiens ne inconsiderate vocem sonantem excipe, sed altius considera: quia ad illa verba qui non est animo diviniore dispositus, ad hauriendum spiritum et loquendum nec os habet nec sapientiam, sed etiam oris duri est infelicior quam qui inter equos oris duri dicuntur, quin et insipientis et irrationabilis est.

19. Talia quidem tibi dicet qui os aperire jubet, scilicet ut omni bono repleamur, quo et aliamur. Aliter vero vivit qui secundum veritatem vivit homo. Qui autem Deo adversarius manet, os aliter replet, refertum reddens omni pravitate, sic plena sunt hæresim amplectentium ora, sic repleta sunt ora crucifigentium magnum Deum et Salvatorem nostrum Jesum Christum; quorum os redundans tunc effudit: « Non habemus regem nisi Cæsarem, » et, « Si non crucifixeris eum, non es amicus Cæsaris, » et: « Tolle, tolle, crucifige

¹ Psal. lxxx, 11. ² Joan. xix. ³ ibid. 12.

cum⁵. » Ibi considerata duplicatio, tolle, tolle, A qua a perverso domino et fœneratore dæmone commodatum perversus populus ille impurum crescere fecit talentum. Ille quidem semel istis suggessit ut noxii fierent Dominicæ in crucem exaltationis; isti vero talentum in terra non abscondentes ne pigri æstimarentur fœneratori multiplicatum præbuerunt, non semel dicentes: Tolle; sed redundanter vociferaverunt, Tolle, tolle, et sic fideles se ostenderunt servos servo pessimo qui a communi Domino apostatavit, ideoque illo ferventius ad malum proficientes. Exinde animam sortiti acutam in multis iniqui homines plus quam illorum magister dæmon, et prompte a doctore malitiæ accipientes ardorem, sapientiores fiunt, et ex modica potestate super majora constituti, seminis minimi fructum malitiæ centuplum reddunt. Sæpe autem istiusmodi homines, sicut in sermonis principio notificavimus, et plura quam iste animo non laudando excogitant; et, quæ iste nec cogitasset quidem, ipsi eo deveniunt ut inveniant, pessimis in eorum cordibus pullulantibus ratiocinationibus. Et in hoc nihil novum, siquidem nec perfecta, nec pura, nec accusata et articulativa composita dæmonibus cogitatio, nec perspicacia, nec reliqua natura, prout videre est in multis.

20. Ut hanc contumeliosam vilitatem et aliter objurgantes arguamus, non contumeliis cedentes ipsi, sed detractorum loco erubescentes et misericordia fracti horum, qui nedum more humano loquantur, ut de nobis ordinavit Deus, turpiter latratu fratres insequuntur, non secundum scientiam, sed secundum omnimodam adinventionem; documentum et aliter instituo. Ecce ad iudicium interrogo aliquem e laudatis et propter hoc amatis a sensatis, et aliquem e vituperabilibus et ideo vitatis a recte sentientibus: num pulchra laudatio? Dicitis sane sic rem se habere; ergo malum contrarium exprobratio. Cur ergo pulchrum prætermittentes ad malum mentem applicamus? Quid adhuc? Pulchrum gratiarum actio? Animas vestras scrutor, beneque ad hoc ordinatas video, negantes e contra de ingrato animo quod sit pulchrum. Quare ergo non erubescunt ingrati animi, Judam imitantes qui tam vile nomen prout decebat hæreditavit? Sed obolo valebat gratia, inquires, o ingrata anime. Et tali pondere te ipsum appende, non solum æqua lance tecum ponderatum pariter invenies, sed et graviter præstantem obolum. Et sic non indigne fert, o homo (ita appetiande) nihili paris ponderis qui donum recepisti, præsertim si omnino divitem mundi dominum conspexeris Deum minutis duobus contentum et grate affectum, nec parvipendentem nec viduæ aversantem manum qua dona parva ipsi proposita sunt, non minuta æstimanti mulieris munusculum, sed simplicitatem et congruentiam ipsius benedicienti.

⁵ Joan. xix, 6,

σαρος· » και « Ἄρον, ἄρον, σταδῶρσον αὐτῶν, » Ἐνθα σκοπητέον τὸ δίπλασμα τοῦ α Ἄρον, ἴνα δι' οὗ τῷ πονηρῷ δεσπότη καὶ δανειστῇ δαίμονι πονηρὸς λαὸς ἐκείνος τὸ ἐκδανεισθὲν κίβδηλον ἐπέξῃσει τάλαντον. Ὁ μὲν γὰρ καθάπαξ ἐκείνοις ἐβάλεν ἀξιοθῆναι τὴν Κυριακὴν ἐπὶ τοῦ σαρκοῦ ἄρον· εἰ δὲ μὴ καταχῶσαντες τὸ δάνειον, μὴ καὶ ὀκνηροὶ νομισθῶσι, τῷ ἐκδανείσαντι ἐπαλλακτικῶσαν, οὐκ εἰσάπαξ εἰπόντες ἄρον, ἀλλὰ περισπῶς κρᾶξαντες· ἄρον, ἄρον, καὶ οὕτω πιστοὶ γινέσκονται οἰκέται πονηροτάτῳ δούλῳ, ἐκ τοῦ κοινοῦ διακίνας ἀποστατήσαντι. καὶ δι' αὐτὸ θερμότεροι ἐκείνους ἀπεκθάντες πρὸς τὸ κακόν. Ἐπεὶ καὶ εὐφροεῖς ἐσὶ πολλοὶ οἱ κκακοὶ ἄνθρωποι πλέον ἢ περὶ ὁ διδασκαλὸς αὐτῶν δαίμων, καὶ βραχυῖαν ἐκ τοῦ σοφιστοῦ τῆς κακίας λαβόντες ἀφορμὴν, σφωώτεροι γίνονται, ἐξ ὀλιγίστης ἀρχῆς εἰς μέγιστα προαγόμενοι, καὶ σαρματος ἀμυδρῷ καρπὸν κακίας πολύχου ἀντιδιδόντες. Πολλαχοῦ δὲ οἱ τοιοῦτοι, καθὰ καὶ φθάσαντες ἀνόπιν λόγου ὑπεδηλώσαμεν, καὶ πλειόνον τι ἐκείνους ἐπινοοῦνται κατὰ οὐκ ἐπαινετὴν περίνοιαν· καὶ ἐπεὶ ἐκείνους οὐκ ἐνοήσεται ἂν, αὐτοὶ περιεργάζονται, πονηρῶν λογισμῶν ἀναβαινόντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Καὶ καινόν τι τοῦτο οὐδὲν, εἴ γε οὐκ ἐντελής, οὐδὲ ἀκραιφνὴς καὶ ἀκριβὴς καὶ διηρθρωμένη τοῖς δαίμονιν ἢ νοήσις, οὔτε ἡ διορατικὴ, οὔτε ἡ λοιπὴ, ἐκ δῆλον πέφηνεν ἐκ πολλῶν,

κ'. Ἴνα δὲ τὴν ὑβριστικὴν φουλοτομίαν καὶ ἄλλας παραδειγματίσαντες ἀπελέγξωμεν, οὐχ ὑβρισθοῦντες αὐτοὶ, ἀλλὰ τῶν ὑβριστῶν ὑπεραισχυρήσαντες, καὶ ἐλεοῦντες αὐτούς, εἴπερ ἀντὶ τοῦ κείνου ἀνθρωπίνως, ὡς ὁ θεὸς ἡμᾶς ἔταξεν, εἴτα βιάσασθε καθυλακτοῦντες τῶν ἀδελφῶν, ὅσα μὴ δὲ οἴσασθε, ἀλλὰ πανούργως πλάττονται· μεθοδεύω τὴν διδασκαλίαν καὶ ἄλλως. Ἴδου ἐρωτῶ πρὸς διακρίσιν πνευμάτων τε ἐπαινούμενων καὶ δι' αὐτὸ φιλουμένων τῶν ἐχέφροσι, καὶ τῶν ψεκτέων καὶ διὰ τοῦτο φευγομένων τοῖς ὀρθῶ φρονούσιν· ἄρα γε καλὸν ὁ ἔπαινος; Ἐρεῖτε, πάντως οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα· καὶ πῶς κακὸν τὸ ἐναντιὸν ὁ ψόγος. Τί οὖν τὸ καλὸν ἀφιέντες, πρὸς τῷ κακῷ ἔχομεν τὸν νοῦν; Τί δὲ; καλὸν ἢ εὐχαριστία; Παρακύπτω εἰς τὰς φύλας ὁμῶν, καὶ βλέπω κατατιθεμένας αὐτάς καὶ εἰς τοῦτο, ἀνανεούσας δὲ αὐτίκα εἰς τὸ τὴν ἀχαριστίαν εἶναι καλόν. Διὰ τὸ τοῖνον οὐκ αἰδοῦνται οἱ ἀχαριστοὶ, τὴν Ἰοῦδαν ζηλοῦντες, ὅς ἐκκληρονόμησε τοῦ τοιοῦτου φαύλου ὀνόματος κατ' ἐξάρετον; Ἀλλὰ ὀβολοῦ ἢ ἀξία ἢ χάρις, φαίη ἂν, ὡ ἀχαρίστε. Καὶ στάθμησθε αὐτὸν ἐνταῦθα· καὶ ἴσως εὐρήσεις οὐκ ἀντιπαικούντα μόνον ἐπὶ σοί, ἀλλὰ καὶ καθέλκοντα βραβεία τὸν ὀβολόν. Καὶ οὕτως οὐκ ἂν δυσχερανεῖς ἢ (θετέον οὕτως) ὀβολιαῖος, ἰσόβροπον ἔχων δωρεάν, καὶ μάλλον, εἰ προσενθυμηθῆς τὸν παμπλοῦσιον κοσμοδεσπότην θεὸν λεπτοῖς δούσιν ἀρκεσθέντα, καὶ χαρίεντα καὶ μὴ ἐξουδενώσαντα, μὴ δὲ τὴν τῆς χείρας ἀποστρεφέντα χεῖρα, δι' ἧς δωρεὰ σικκρά προετίθη αὐτῷ, ὡ λεπτολογῆσαντι τὸ σμικρὸν ἐν τῆς γυναικὸς, ἀλλ' εὐλογῆσαντι τὸ καὶ ἀπλό· ἐκείνης καὶ εὐγνώμων.

κα'. Ἐτι προσπερωτῶ· πότερον κάλλιον, ἀλη- A
θεῖν, ἢ ψεύδεσθαι; Ἄλλ' ἐνταῦθα οὐκ ἀνέχεται ὁ
Θεὸς, ἢ αὐτοαλήθεια, σκέψασθαι ὑμᾶς τὴν ἀπόκρισιν,
ἀλλ' οὐρανόθεν βοᾷ ἐξάκουστον· καὶ ὑμεῖς ἀκούετε,
καὶ πιστεύετε τὴν ἀλήθειαν ἐπίπροσθεν εἶναι, ὡσπερ
τοῦ δαίμονος, οὕτω καὶ τοῦ ἐκεῖθεν κακοῦ ἐκγόνου,
τοῦ ψεύδεσθαι. Εἰ γοῦν ἀγαθὸν ἢ ἀλήθεια, τί τοῦ
ψεύδους γινόμεθα, καὶ οὐ λέγω, τοῦ ἐν ἔφημασι μό-
νοις, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐν ἔργοις ὡς μάξιστα; Μὴ γάρ
τις οἴεσθω, ἐν μόνοις λόγοις περιγεγράφαι τὸ ψεύ-
δος· ἀλλ' ἐπιστήμην ἐχέτω οὐχ ἥιστα καὶ ἔργοις
τοῖς κατ' ἄνθρωπον ἐγκατεσπάρθαι τὸ ψεύδεσθαι.
Καὶ ὡσπερ τις εὐτροπέλως καὶ δεξιῶς ἐθεώρησε,
τὸν σόλοικον ἄνθρωπον οὐκ ἐν μόνῳ τῷ λαλεῖν ἢ γρά-
φειν ἐνδείκνυσθαι τὸ κατ' αὐτὸν ἐφάμαρτον τοῦτο,
ἀλλὰ καὶ ἐγκατανεύσει καὶ ἀνανεύσει καὶ τισι
τοιούτοις· οὐν καὶ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ψεύδους ἔστι
νοεῖν μεριζομένην εἰς τε ψευδολογίαν, καὶ εἰς ὡς
οὕτως εἴπειν ψευδοπραξίαν. Ὡς γὰρ ψεύδεται ὁ
ἄλλα μὲν προφέρει, χεῖλεισιν, ἄλλα δὲ βυσοδομῶν
κατὰ ψυχὴν, καὶ ἀτύμφωνον λαλιὰν προάγων τοῖς
ἐνδυμουχομένοις νοήμασιν, οὗ δὴ φαυλοτάτου σπέρ-
ματος πρωτογέωργος ὁ τοῖς γενάρχαις ἡμῶν ἐπιβου-
λευσάμενος· οὕτω καὶ ὁ πράττων μὲν ἀγαθὰ ἐν
προσχῆματι, τεχνώμενος δὲ διὰ τῆς δοκούσης ἀρι-
στοπραξίας τὰ ἐν ὑστέρω χεῖριστα.

κβ'. Καὶ προκατῆρξε μὲν κακοῦ τοιούτου ὁ φιλή-
σας μαθητῆς, εἶτα προδοῦς τὸν ὑπέροσφον διδάσκα-
λον. Μιμούμεθα δὲ φαυλοδιδάσκαλον ἐκεῖνον καὶ οἱ
πρὸς αὐτὸν ἐξομοιούμενοι ταῖς μιμήσεσι. Φιλεῖν γάρ
ποτε καὶ αὐτοὶ δοκοῦμεν, προσκυνοῦντες μὲν συν-
εντῶντα, καὶ ἰλαρὸν προσμειδιῶντες, καὶ χειρα- C
γωγοῦντες, εἴ που δεήσει, καὶ ποδηγοῦντες, καὶ
ἐπιχορηγοῦντες τὰ ἐλλείποντα· μικρὸν δὲ ὅσον καὶ
τούτων πάντων ἐκλανθανόμενοι, τὰ ἔργα ἐκεῖνα
ψευδόμεθα, πανουργευσάμενοι τοὺς πιστεύσαντας,
ὡσεὶ καὶ ὄρνιθας, οὓς οἱ θηραταὶ ἀλίσκουσι, θέληγ-
τρα πρὸ τῶν παγίδων τιθέμενοι. Καὶ τοίνυν τῇ
ἐνταῦθεν κακουργίᾳ τοὺς μὲν προσκυνουμένους
ἐκείνους ἄραντες τῶν σκελῶν, καταρρίπτοῦμεν εἰς
ὄλεθρον· τοὺς δὲ θεαρόρηκτους τῷ μειδιάματι ὡς
οἶον καταγελαστοὺς διατιθέμεθα. Οὓς δὲ τῶν χει-
ρῶν ἡγομεν, ὑπερίδοντες ἀποστρεβλοῦμεν, ἢ συν-
δέοντες αὐτάς, ἢ ἄλλως ἐξαρθροῦντες. Τὴν δὲ ποδη-
γίαν εἰς πλάνην ἀτοπον μεταποιοῦμεν, παρεκνεύ-
οντες τῆς ὁρθῆς· τὸ δὲ χορηγεῖν τὰ ἐνδέοντα, εἰς
ἀφαίρεσιν τῶν ὑπαρχόντων, ὡσπερ οἶόν τε ἦν, ἀλλοι-
οῦντες, μὴ που δὲ καὶ εἰς ζωῆς αὐτῆς ἀποστέρησιν. D
Οὕτως ἡμεῖς εἰς τὸ πᾶν ψευδόμεθα, οὔτε λόγοις
εὐθυβολοῦντες, καὶ τοῖς ἔργοις δὲ σκαμβεύμενοι,
ὡς ἂν ἔχοι καταφάσκεισθαι ἡμῶν τὸ Δαυϊτικὸν ἀλη-
θέστατα, ὡς « Πάντες ἄνθρωποι ἔσμεν ψεῦστα. »

κγ'. Καὶ οἷδα μὲν πολλοὺς, μήποτε δὲ καὶ ἐμὲ αὐ-
τὸν ὑπολαλοῦντας, ὡς, ἐπεὶ διορατικῶς ὁ Δαυὶδ
προεφήτευσεν, ἀμήχανόν ἐστι διαπεσεῖν τὸ ἐκείνου

⁶ Psal. cxv, 11.

21. Adhuc interrogo, utrum pulchrius, verita-
temne an mendacium dicere? Sed hic non sinit
Deus, veritas ipsa, quærere vos responsum, sed
de cælo clamat clara voce: et vos audite et cre-
dite ob oculos vestros positam veritatem, et
solius dæmonis esse pariterque ejus pravi filii
mendacium dicere. Si ergo bonum veritas, cui
mendacii filii simus, non dico tantum verbis, sed
etiam præsertim operibus? Etonim ne quis
putet in solis sermonibus circumscribi menda-
cium, sed compertum habeat, non minus et in
operibus hominum conspersum inveniri menda-
cium. Et quemadmodum lepide quidam et recte
consideravit, inquinatè loquentem hominem non in
solis verbis seu scriptis mendosa emittere, sed et
nutibus approbantibus et negantibus et similibus,
sic et mendacii vitium sciendum quod locum et
in falsa loquela habeat, et, ut ita dicam, in falsa
actione. Quemadmodum enim mentitur qui alia
labiis profert, alia vero intra animam excogitat,
et dissonam loquelam a rebus quas anima molita
est emittens, cujus perversissimi germinis primus
cultor ille qui adversus primos parentes nostros
machinatus est; sic et qui in specie bona operatur,
molitur vero sub optimi operis apparentia pessi-
ma quælibet in posterum.

22. Et primus usus est mali hujus præceptis
discipulus: primum osculatus est, deinde autem
excellentem prodidit Magistrum. Perversum vero
magistrum illum imitemur, similes illi simulatio-
nibus facti. Nam et aliquando amare videmur,
et ante obvium quemcumque prosternimur et hi-
lare subridentes, et manu dirigentes si opus sit,
et ducatum præbentes, auxilium superadden-
tes de superfluis; et brevi post omnium istorum
obliti operibus istis mentimur eos qui in no-
bis confidunt fallentes, sicut aves, quas vena-
tores aucupant illecebram ante retia ponentes. Ita-
que improbitate ista quos quidem venerati su-
mus attollentes pedibus, præcipites in ruinam
damus; eos vero qui arridentibus nobis confisi
sunt, tanquam deridendos habemus. Quos mani-
bus dirigebamus, contemnentes torquemus, sive
ipsorum manibus ligatis sive aliter luxatis. Con-
ductum quem præbebamus in defectionem a recto
cursu mutamus, a recta via deflectentes; et quibus
auxilium addideramus in quo egebant immutati,
hos in bonorum amissionem, summo cum impetu
præcipitamus, forsitan et in vitæ ipsius amissio-
nem. Sic per omnia mentimur non verbis ad rem
ipsam tendentes et operibus flexuose agentes.
Hinc verissime de nobis prædicanda David sen-
tentia⁶, quod « Omnes homines sumus menda-
ces. »

23. Et novi quidem multos et forsitan memetip-
sum, qui dicti Davidici rigorem impugnant secun-
dum quod nos omnes mendaces essemus. Ineptias

æstimaturi talium cogitationes attendamus ad Jonam qui exitium Ninivitis prædixit, utpote pessimis, et cum eos invenisset pœnitentes et Deum propitium esse supplicantes et ad misericordiam, sollicitantes, licet exitus fefellerit prophetiam, nihil tamen hoc apud Deum erat. Quid enim si afflictus quidem fuerit sanctus, unus cum sit, salvata vero sint multa hominum millia et sic sanctitatem multiplicent? Omnino ergo gaudeat Dei progenitor David, quamvis erubescens nobis eo quod splendide mentiti sumus, mundatisque a tenebroso fuco quo mendacium inficit in angelice flammeam veritatem, falsitate arguatur et ipsius prophetia, et quoquo modo mendax et ipse ibi tanquam homo inveniat. Vobis autem dico quod sic etiam de nobis vera dicens David clamare potest: Væ nobis de quibus verax fio.

24. Sed ad sermonem redeundum est a quo digressus sum, et objurgandi qui in omnibus mendaces sunt, quorum et motus et reverentiæ signa et oculorum nictus et respiratio ipsa fallunt, et etiam beneficentia, cujus mendacii nescio quis nostrum immunis sit. Etenim virtutum quidem in vita præcipua est egoniam succurrere, auxiliari, consolari et superflua tum aliis rationibus tum mutuo dando communicare. Læte ea facimus. Nec solum obvios fratres ad hujusmodi eleemosynam exoipimus, sed etiam obscure egestatem ferentes quantum possumus indagare satagimus; inventos amplexamur et in ipsos sane misericordiam effundimus. Immisericors vero est illa strangulatio. Non enim eleemosyna sinibus frui istos, nec manducare et bibere datum ad vitæ necessitatem, sed dimittentes donec domum absorberint, mox ad evomendum vocamus eos qui manducaverunt, ita ut quod stomachum intraverat inde extrahamus. Hoc vocamus fenus, nomine honesto turpe negotium adornantes. Fitque talis alimentorum subministratio famis mater, et inde nutritio evacuatio, et expletio coactum jejuniū. Et nos fratrem videntes marcescentem quibus artibus eum fraudulenter nutritivimus, incressati gaudemus quasi quid lucrati his quæ iste evomit. Lethiferum auxilium istud, via in abyssos, perniciosum nutrimentum, susceptio in ruinam vergens, hospitalitas latrocinium redolens, dura beneficentia, donum a dono alienum nec Deo charum qui aniat eum qui pecuniam suam non dedit ad usuram, nec ab hominibus amatum.

25. Pereat ab orbe falso nomine beneficentia ista, adulterino titulo pulchrum, Deo odiosa prohibita, hominum inimica societata, civitatibus exitiosa donorum acceptio, fraudulenta amicitia, dulce ab initio saccharum, in fine vero intoleranter amarum, in infernum ante tempus præmittens emplastrum, linimentum veneno imbutum, mellita stran-

γνωμάτευμα, ὡς διὰ τοῦτο ἠναγκασμένως εἶνα ψεύστας ἡμᾶς. Ὅτι δὲ ληροῦμεν οἱ οὕτω φρονούντες, προσεκτέον καὶ τοῖς κατὰ τὸν Ἰωνᾶν, ὅς τοις κενούταις ἀποφηνάμενος ἄλεθρον ὡς πάνυ κακίστου, καὶ εὐρηκῶς ἐκείνους μεταμεληθέντας, καὶ ἐξελασμένους τὸν Κύριον, καὶ προκαλεσαμένους εἰς ἔλεον, εἰ καὶ ἐψεύσατο τὴν ἠπειλημένην πανωθρίαν, ἀλλ' ἦν αὐτὸ οὐδὲν πρὸς τὸν Θεόν. Τί γὰρ, εἰδὼν ἐλυπήθη μὲν ὁ ἅγιος, εἰς αὐτὸς ὢν, ἐσώθη δὲ μυριάδες ἀνδρῶν, καὶ οὕτω τὴν ἀγιοσύνην κληθῆναι; Χαίροι οὖν πάντως ἂν καὶ ὁ θεοπάτωρ Δαυὶδ, εἴπερ, ἡμῶν αἰδουμένων ἐφ' οἷς λαμπρῶς ψευδόμεθα, καὶ μεταβαφέντων ἀπὸ σκοτώδους χρώματος τοῦ κατὰ τὸ ψεῦδος εἰς τὸ ἀγγελικῶς φλόγην ἀληθείας, ἐλεγχεῖται καὶ ἡ αὐτοῦ προφητεία, καὶ ψευδοῖται πως καὶ αὐτὸς ἐνταῦθα, οἷα καὶ ἀνθρώπος. Λέγω δὲ ὑμῖν καὶ ὅτι ὁ Δαυὶδ οὕτω καθ' ἡμῶν ἀληθεύων, δύναται εἰπεῖν, ὡς Οὐαὶ ὑμῖν, ἐφ' οἷς ἀληθῆς γίνομαι.

κδ'. Ἀλλ' ἐπανακτέον τὸν λόγον, ὅθεν παραφέρουσι, καὶ ὀνειδιστέον τοὺς διὰ πάντων ψυδεῖς. ὢν καὶ αἰ κινήσεις, καὶ αἰ προσκυνήσεις, καὶ αἰ τῶν ὀφθαλμῶν ἀναμύσεις, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἀναπνεῖν ψεύδονται καὶ γε τὸ εὐεργετεῖν, οὐ δὴ καὶ αὐτοῦ ψεύσματος οἷα οἶδα τίνες ἀπηλλάγμεθα. Ἔστι μὲν γὰρ ἐν τοῖς πρώτοις τῶν κατὰ βίον ἀγαθῶν τὸ βοηθεῖν τοῖς ἐνδεῶς ἔχουσι, καὶ προσλιπαρεῖν αὐτοῖς, καὶ παραμυθεῖσθαι, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἐπιδαφιεύεσθαι ἄλλοις τι τρόποις, καὶ διὰ τοῦ ἐκδανείζειν. Καὶ ποιούμεν ἡδέως αὐτό. Καὶ οὐ μόνον προσιδόντας τοὺς ἀδελφοὺς παραδεχόμεθα εἰς ἐλεημοσύνην τοιαύτην, ἀλλ' καὶ κρυπτομένους ὡς οἷον διερευνώμεθα ἐξιχνιάζομεν· καὶ εὐρόντες ἀγαλιζόμεθα, καὶ ἐκχέομεν ἐπ' αὐτοὺς τὸν δῆθεν ἔλεον. Ἡ δὲ ἐστὶν ἀρχὴ ἀνηλεῆς. Οὐ γὰρ ἀφίεμεν ἀπολαύειν ἐλεημοσύνης αὐτοῦ, οὐδὲ ἐσθῆναι καὶ πίνειν τὸ δεδομένον ἐκ κέρδος τρέφειμον· ἀλλὰ συγχωρηθέντες καταβροθῆσαι τὴν δωρεάν, εἶνα εἰς ἕμετον προκαλούμεν τοὺς φάγοντας, ὡς καὶ αὐτὸ ἐξερᾶσαι τὸ ἐνταῦθα, καὶ τι περιττόν, καὶ τὸ πλέον. Τοῦτο καλοῦμεν τίκον, ὀνόματι σεμνῶν καλλύοντες πρᾶγμα ἀσχιστον. Καὶ γίνεται ἡ τοιαύτη τροφή μήτηρ λιμοῦ, καὶ τὸ ἐντεῦθεν χόρτασμα κένωμα, καὶ ὁ κόρος νηστεία βιαία. Καὶ ἡμεῖς ὀρώντες τὸν ἀδελφὸν ἰσχυρινόμενον, οἷς αὐτὸν ἐθρέψαμεν πανούργως, λιπᾶντες χαίρομεν, ὡς τι κερδήσαντες, ἀφ' ὧν ἐκεῖνος ἐψέμεσε. Θανατηρὸν βοήθημα τοῦτο, ποδηγία κατὰ βαράθρων, τροφή δηλητηριώδης, ὑπόληφτις ῥίπτουσα εἰς ἄλεθρον, ξενία ληστεύουσα, ἐμπόνιμος εὐεργεσία, δῶρον ἄδωρον, οὕτε θεῶν φίλον, ὅς ἀγαπᾷ τὸν μὴ ἐπὶ τόκῳ δίδόντα τὸ αὐτοῦ ἀργύριον, οὐδὲ μὴ ἀνθρώποις ἀγαπητόν.

κα'. Ἀπόλοιτο ἐκ βίου ἡ ψευδώνυμος αὕτη ἐσοποιία, τὸ ψευδεπίγραφον καλὸν, ἡ θεομιμῆς χριστότης, ἡ ἀπάνθρωπος κοινωνία, ἡ δυσπολιτεία δοσοληψία, τὸ δόλιον φίλημα, τὸ γλυκὸν μὴ τὴν ἀρχὴν σάκχαρ, ἐσώστερον δὲ ἀπρόσιτον τῆς πικρίας, ἡ προϊάπτουσα εἰς ἄδην ἐμπλαστρος, τὸ φαρμάκον μοτάριον, ἡ μελιτινὴ ἀγχόνη, ὁ ἐκούσιος ἄλεθρον

πραγματειώδης θάνατος, ὁ ἀσπαστὸς κίνδυνος, μάλιστα μὲν οὖν ἡ ἀπροόρατος ἀπώλεια, τὸ λεληθὸς χάος, ἡ κεχυμένη παγίς, τὸ πᾶν δὲ συνηρημένως φάναι, τὸ δύστοκον γέννημα, ἐπεὶ καὶ δαίμονος τόκος αὐτὸ, τοῦ καὶ σπειραντος καὶ συλλαβομένου καὶ ἀποκυήσαντος εἰς κοινόν κακόν.

κς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοιαῦτα ψεύσματα ἐν τοῖς οὐκ ἀγαθοῖς ἀνθρώποις, οἷς ὁ Θεὸς μὲν ἐπ' ἀγαθῶν διδωσι περιουσιάζεσθαι, ἡ δὲ φαύλη προαίρεσις ἐμποδῶν κείται τῇ κατὰ βίον εὐθυπορίᾳ, τῇ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Φέρε δὲ καὶ ἄλλο κακὸν ὄμοιον ἐργῶδες ταῖς δαιμονῶσιν ἐκλαλήσω ὑμῖν, ὅπερ ὡς τὰ πολλὰ μὲν λόγοις καὶ αὐτὸ ἐνθεωρεῖται, ἀκολούθως δὲ ποτε καὶ δι' ἔργων ἐκφαίνεται. Ἀρχιερέα ἔχειν λέγετε τὸν ἄρτι, ἐμὲ δηλαδὴ· καὶ καλῶς λέγετε. Εἰμὶ γὰρ ἔτι, καὶ μὴ ἐπιπρέπω τῷ ἀξιώματι. Καὶ ὅπως μὲν διέκεισθε περὶ τοὺς φθάσαντας, ἔμαθον μὲν ἐκεῖνοί, μέμνησθε δὲ ὑμεῖς· τὸν δὲ νῦν ζῶντα μὴ ἀφήσοι ὁ Θεὸς τοιοῦτον εἶναι, ὅποιον ἢ νοοῦσιν ἢ παρανοοῦσιν εἰ ἐκ καινῆς διαιτηταὶ τῶν ἐμῶν, ὁ πτωχὸς, φημί, Λέων, ὡς αὐτὸς ἐπιγράφεται, ὃν εἰ μὴ ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἀλειτὸς ἀπέτρεψε, λιμῶν ἂν ἀπώλετο· μυρμηκολέων, μὴ ἔχων τροφήν· πρὸς δὲ καὶ ὁ κατὰ σύμπνοιαν εἶτε θεόθεν δοτὸς αὐτῷ, εἶτε καὶ ἄλλοθεν· οἱ κατὰ τοῦ Θεσσαλονικῆς ἀρχιερατεύουσι λογοπραγοῦντες, τὸν ἀνεκλόγιστον καὶ βίον αὐτοῦ καὶ λόγον καὶ νεῦμα καὶ κίνημα καὶ πᾶσαν διάθεσιν φυσικῆν λογιστεύοντες. Καὶ οὐχ οὕτως ἀκριβοῦνται τὰ κατ' οἴκου αὐτοῖς τε καὶ τὸ περὶ αὐτοὺς φρατορικόν, ὡς τὴν τοῦ Εὐσταθίου τούτου πολιτείαν πολυπραγμόνως ἀνασκάλλουσι, πῶς μὲν ζῆ, φυλλοκρινεῦντες οἷα δὲ λαλεῖ, ὅπως δὲ τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὀμιλεῖ, ὅποια δὲ κρίνει. Ἐθέλουσι δὲ, οἶμαι, εἶπερ, οἷόν τε καὶ τὰ κατ' ὄναρ αὐτῷ συνδιοπτάνεσθαι, καὶ οἷα φαντασιούται. Καὶ τὸν θυμὸν δὲ αὐτῷ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἀκριβολογοῦνται, εἰ πρὸς κανόνα ἢ καὶ ἄλλως ἐκάτερα διευθετεῖται. Καὶ ὄλιως τὸν (θαβρόντως λέγω) κατὰ πνεῦμα πατέρα, εὐκαταῖον μὲν, εἶπερ εἰς υἱὸν τίθενται· αὐτοὶ δὲ ἄλλ' ὡς εἰς δοῦλον, καὶ αὐτὸν ἐλάχιστον, τάττουσιν, ἀθηνεῶς αὐτῷ προσφερόμενοι, ἐκλογισμοῖς ὑποβάλλοντες, ἀπαιτοῦντες τὰδε καὶ ἐκεῖνα ποιεῖν, ὡς αὐτοῖς παρίσταται, ἀναγκάζειν ἐθέλοντες, περιυβρίζοντες, ἄγριον ἐμβλέποντες, ἀπειλούμενοι, ἐμβριμάμενοι, κάτω ἐδάφους, καὶ, ὃ φασί, κουρῆξ ἐν δαπέδῳ περιέλκειν ἐπιθυμοῦντες, πάντα ποιοῦντες δι' ὧν οἶδς ὁ πατήρ, καὶ παιδίσκος ὁ ἐλεύθερος, καὶ βάρβαρος ὁ Ἕλληγν, αὐτῶν μεταπεποιηκότων, γένηται, καὶ ἀμαθῆς καὶ εὐμαθῆς, τὸ δὲ πάντων χειρόν, κοινὸς ἀνθρωπος ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, καὶ λαϊκὸς ὁ τοῦ ἐνταῦθα λαοῦ, εἰ καὶ μὴ ὑπερβεν, ἀλλ' οὐδὲ ὑστατος.

κς'. Οὕτω κἀνταῦθα ψεύδονται οἱ ἄνθρωποι, ἀρχιερέα λέγοντες, ὃν εἰς ἀνοσίῳ μοῖραν ἀποτάττονται καὶ ὃν εὐκτηριάζοντες οἱκοὶ εὐλογοῦσιν ὡς ἀρχιεπίσκοπον, ἐπὶ τῶν λεωφόρων ὑμνοῦσι φοιμίαις πολυβρόθοις κραγόν, ὃ δὴ λέγεται, ἀνακράζοντες· ὃθεν καλῶς καὶ ὁ κόσμος, τὰ κατὰ γῆν δηλαδὴ καὶ θάλασ-

gulation, voluntaria perniciēs, elaborata mors, osoulum dans periculum, praesertim autem improvidum exitium, latens chaos, laqueus abseonus, et si uno verbo omnia complectamur, partus infelix, quippe a dæmone genitus, a quo seminatus et conceptus et quasi partu editus est ad commune malum.

26. Sed talia mendacia in hominibus sint non bonis, quibus Deus bene faciendi facultatem dedit, perversa vere voluntas offendicula ponit ne bonum tramitem in vita secundum Dei beneplacitum servent. Agedum et aliud malum simile a dæmonibus praeparatum vobis exponam, quod quidem maxime verbis effulget, consequenter vero per opera conspicitur. Pontificem vos impraesentiarum habere dicitis, nempe, me, et bene dicitis; sum etenim, licet dignitati impar. Et quos in antecessores gessistis animos, noverunt quidem hi, meministis vero vos. Eum autem qui nunc vivit, faxit Deus non talem esse, qualem aut censent ut insipienter somniant isti de novo arbitri mei, scilicet pauper Leo, sicut ipse se inscribit, quem nisi Ecclesiae molitura nutrit, fame interrisset, formicaleo, victum non habens, insuper qui secundum conspirationem sive a Deo datus est ipsi, sive aliunde; qui de Thessalonicis pontificibus verbis negotia agunt, de quibus nulla ratio ipsos reposcenda est, scilicet vitam, sensum, agitationem, omnem physicam compositionem computantes. Nec ita accurate de domo sua se gerunt ipsi et de familia sua, ut de Eustathii illius administratione effodere satagant, vitam ipsius maligne indagantes: quoniam verba loquitur, quomodo cum obviis conversatur, quoniam sentit. Volunt, ut puto, si possibile est, et quae somniat et quae cogitat perscrutari. Et cor ipsi et desideria accurate perpendunt, si juxta canones aut hinc inde bene ordinentur. Et penitus patrem (confidenter dico) secundum spiritum, optandum quidem, licet filium constituent, ipsi quasi in servum huncque quam minimum mutant, nimio imperio eum eo agentes, ratione oculis subdicientes, exigentes ut haec et illa faciat prout ipsis complacet, cogere volentes, contumeliis afficientes, torve intuentes, minitantes, in eum frementes, ad terram, et ut aiunt, capillis ad solum ducere cupientes, omnia agentes quibus filii vices pater, et servi liber et, barbari Graecus gerit, mutantibus ipsis, sive ignari sive docti sint, et quod omnium pessimum, quibus tenuis hominis loco habetur magnus pontifex, et laici loco, vir populi qui hic exstat, si non eximio modo, attamen non ultimus.

27. Sic hujus loci mentiuntur homines de sacerdote summo loquentes quem in impii sortem reponunt, et quem in domo orationis benedicunt tanquam archiepiscopum, de eo celeberrimis in viis fragosa exordia cantant, clamore, ut aiunt, vociferantes, unde bene fit ut orbis, scilicet quae in

terra et mari et aere, nos fallaces et deceptores A fallat. Et in hoc, quod ilias tempore opportuno et sermone et ore protul aus, sua non facit ordinata constitutio, sed vi ssim tempora variantia aut faciunt, aut patiunt r, convertuntur, deinde ad odium pristinum redeunt, et sine nos spe inani de eorum in nos benevolentia fallunt. Sic et nos improbe alii erga alios animamur ut non decebat. Inibi dico ut non decebat, quoniam haud pauca mendaciorum non absque virtute componunt homines, consulto mendacium præstruentes. Itaque interdum laudantur quidam si cum benevolentia mentiti sint, et iterum vituperantur si perperam veritatem dixerint. Et huic ratiocinio testimonium reddit qui primus hocce præceptum tradidit : Quando oportet mendacium proferre, profer. Sed et rarum illud, et cogitationi et æquitati penitus repugnat.

28. Aliud summum exponam mendacium quod e mundo delectat Deus, nempe contra ipsum Deum mentiens. Pactionem enim facientes ir. evocabilem quam ne liceat adulterare: « In nomine Patris, inquit, et Filii et sancti Spiritus, » nec solum id dicimus, sed etiam horum in capite scriptorum crucis, mundi salutis, signum adorandum superaddimus, manibus proprii illud delineantes. Deinde cum oportuerit in [opus deducere quod selectum uent, inibi et contra scrutamur, si lucrum sit quoddam aut aliud effugium, pactionem ludo vertentes, quæ tam venerando signo inscribitur, iurjurando firmamus, nec crucem insculpsisse, nec scripsisse pactionem, ultimo juramento solventes et præfigurata crucem et venerandam illam juramento superadditam cogitationem. Inde mihi meditando et reverendi causa, siquidem communis Dominus noster, quem in pactis adjuravimus, portare nos vult crucem illam crucifixumque sequi, et sic crucinegatores, si sic vocari licet, nos ostendimus et perimus. Homo Christiane, verbum simplex si dicis, non ir. utile reddere debes, et jurans mentiris » Juravi, ait, et statui* » Et tu juras et quasi nihilum abjicis! Retis loco habes juramentum, sicut illicem id producis, per quod captare vis non solum simpliciores, sed et qui ad intimos, scientiæ recessus penetrarunt. Et quid ultra facit diabolus mendacii pater? D ujus sunt filii, ut ita dicam, qui jurant in dolo, quippe qui mendacium et ipsi diaboli instar pariunt, solis sermonibus affirmationes reserantes.

29. Sunt multi etiam inter hujus temporis homines gloriabundi et dicentes unusquisque quin Meus sermo vere sermo est. De quibus ego ridens volo meos gloriari unumquemque in Domino, quia Meus sermo non sermo simpliciter, sed

* Psal. cxviii, 106,

σαν και ἀέρα, ψεύδουσι τοὺς ψεύστας ἡμᾶς και ἀπατεῶνας. Καὶ τοῦτο δὴ, ὃ και ἄλλοτε καιροῦ πλαπαὶ και λόγῳ και στόματι ἔφραμεν, οὐ ποιεῖ τὰ ἐαυτῆς ἢ στοιχειακὴ κατάστασις· ἀλλὰ ἐναλλάξ τὰ ἀλλήλων ἢ καιροὶ ἀμειβόντες ἢ ποιούσιν ἢ πάσχουσιν, ἀναστραφέντες, εἴτ' οὖν ἀνατραπέντες εἰς τὸ καλῆστον, και οὕτω ψεύδοντες ἡμᾶς τῶν ἐπ' αὐτῆς ἐπίδων πρὸς ὁμοιότητα τὴν ἐν ἡμῖν. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς οὕτω κακῶς ἀλλήλους διατιθέμεθα, καθὶ οὐκ ἐχρῆν. Λέγω δὲ ἐνταῦθα τὸ οὐκ ἐχρῆν, ὅτι οὐκ ὀλίγα τῶν ψευσμάτων οὐκ ἐξω ἀρετῆς ἐπιτηδεύονται ἄνθρωποι, μεθοδεύοντες οἰκονομικῶς τὸ ψεύδουσα. Διὸ και ἐπαινοῦνται μὲν τινες ἔστιν ὄσος, εἰ ἐπ' ἀγαθῶ ψεύσονται· ψέγονται δὲ αὖ πάλιν, εἴ ἢ μὴ πρεπόντως ἐπαληθεύουσι. Καὶ μαρτύρεται τῷ λόγῳ τούτῳ και ὁ γνωμοδοτήσας, ὡς Ἔνθα τι χρὴ ψεύδος λεγέσθαι, λέγεσθω. Ἄλλ' αὐτὸ μὲν και σπάνιον, και δυσθεώρητον, και οὐδὲ εὐδιάκριτον.

κη'. Ἐγὼ δὲ και ἄλλο κορυφαῖον ἐκθήσονται ψέσισμα, ἔπερ ἀπαλείψοι ὁ θεὸς ἐκ τοῦ κόσμου, ὡς και κατ' αὐτοῦ ἐκείνου ψευδόμενον. Συναλλάττοντες γὰρ ἀσφαλῶς, ὡς μὴ ἐξείναι παραποιῆσαι τὴν συναλλαγὴν, « Ἐν ὀνόματι, φημὲν, τοῦ Πατρὸς και τοῦ Υἱοῦ και τοῦ ἁγίου Πνεύματος » και οὐ μόνον λέγομεν αὐτὸ, ἀλλὰ και προτιθέμεν τῶν γραφέντων τούτων τοῦ κοσμοσωτηρίου σταυροῦ τῶν προσκυνητῶν, χερσὶν ἰδίαις αὐτὸν προγράφουσα. Εἴτα δεῖσαν ἐκδοῦναι τὸ αἰρεθὲν και εὐ ἔργον, ἀλλ' ἐνταῦθα ζητούμενοι δάνειον τυγῶν ἢ ἑτεροῖαν ὀφειλομένην ἀπόδοσιν, τοῦ συμβολαίου κατορχούμενοι, οὐ τοιαῦτα φρικτὰ προγεγράφει, ἐπομνύμενα μήτε σταυρὸν προγράψαι, μήτε πω πύσασθαι συνάλλαγμα, ἔρκω τούτῳ ὑπέρω καταλύοντες και τὸν προηγησάμενον σταυρὸν και τὴ φρικτὴν ἐκείνην ἔνορκον ἔνοικον. Κάνταῦθα ἐπι ἔμοιγ' οὖν συννοεῖσαι και φρίττειν, εἴπερ ὁ πρὸ κοινὸς Δεσπότης ἡμῶν, ὃν ἐν τοῖς συναλλάγμασι ὀρκωμοτοῦμεν, αἴρειν και σταυρὸν τούτον ἐμὴ ἰθέλει, και ἀκολουθεῖν τῷ ἀντικειμένω, και ὅπως ἀρνησίσταυροι, ὡς οὕτως ὀνομάσαι, δεικνύμενα ἀπολλύμεθα. Ἄνθρωπε Χριστιανὲ, λόγον ψιλὸν ἐν εἴπηρ, οὐκ ὀφείλεις ἀθετῆσαι αὐτόν· και ὀμνύων ψευδολογεῖς ; « Ὄμοσα, φησὶν, και ἔστησα. » Καὶ σὺ ὀμνύεις και καταβρίπτεις. Ἄντι παγίδος ἔρα ἔχει τὸν ὄρκον, ὡς δέλεαρ αὐτόν προβάλλη, και ἐλίπαιν δι' αὐτοῦ ἰθέλεις, μὴ ὅτι γε τοὺς ἀπλουστέρωκ, ἀλλὰ και μᾶλλον, ὅσοι ἐς βαθὺ νοήματος βάπτουσα. Καὶ τί πλεῖον ποιεῖ ὁ διάβολος, ὁ τοῦ ψεύδους πατήρ ; οὐ σύντεκνοι, ὡς οὕτως εἶπεῖν, και οἱ ἐσδορκοι, καθότι ψεύδη και αὐτοὶ κατ' ἐκείνον ἐπικυψουσα, ἐν μόνοις λόγοις περιεστῶντες τὰ πω καταθέσεων.

κη'. Καὶ εἰσὶ μὲν πολλοὶ μέχρι και ἐν τοῖς ἐαυχοῦντες ἕκαστος, ἐν τῷ λέγειν, ὅτι Ὁ ἐμὸς ἢ ἢ λόγος ἐστίν. Ἄλλ' ἐγὼ καταγελῶν τῶν τοιούτων, ἰθέλω τοὺς ἐμοὺς τὸν καθ' ἕνα καυχᾶσθαι ἐν ἐρῳ, ὅτι Ὁ ἐμὸς λόγος οὐ λόγος ἀπλῶς, ἀλλ' ἐμὸς

ἔστι, πολλῶν δὲ πλέον, ὁ καὶ μετὰ ἔρκου. Λόγος μὲν γὰρ ἅπας ἀέρα πλήξας, καὶ οὕτως αὐτὸν ὀχλήσας, συγκατελύθη τῷ ἀκούσματι· ὁ δὲ καὶ ἔγγραφος οὐχ ἀπλῶς ἀέρος ἔστι διατιναγμὸς, ἀλλ' ἤδη σεσωμάτωται, καὶ ἀπὸ ἀκοῆς εἰς θεῶν μετέβη, καὶ βλεπόμενος δημοσιεύεται, καὶ ὅσα καὶ στήλη ἐν τῷ ἔδαφει τοῦ πινακίου ἐμφαίνεται· καὶ τὸν μὲν εὐορκὸν ἀποσεμνύνει, κατὰπτυστον δὲ ἀποτελεῖ τὸν ἐπιόρκον.

λ'. Τί οὖν μὴ τῆς κρείττονος μερίδος γινόμεθα; Τί τὸν λόγον αἰσχύνομεν τὸν ἐν ἡμῖν, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ τὸν μέγαν καὶ πρῶτιστον Λόγον παροργίζομεν, δι' οὗ τὸ καὶ ζῆν καὶ λαλεῖν καὶ νοεῖν ἐσχέκαμεν; ἔνθα κινδυνεύει τὸ μέγα ἐκεῖθεν ἀγαθὸν εἰς κακὸν ἡμῖν ἀποτελεῦται. Εἰ γὰρ λαλοῦντες μὴ καὶ νοῦν εἴχομεν, οὐκ ἂν ἡμῖν πταίσμα ᾖ οὐδὲν, καθὰ οὐδὲ τοῖς ἀγλόγις τῶν ζώων. Καί ποῦ ὁ μὴ ἐχέφρων κακολογήσει τὸ ἐν ἀνθρώποις ἄριστον, τὸ νοερόν, ὡς ὅλα χερίστον.

λα'. Τὸ δὲ δὴ χεῖρον ἐν τοῖς τοιοῦτοις, ὅτι ψευσάμενοι μὲν ποτε οὐ καθ' ἐκούσιον, αἰδοῦμεθα, καὶ μεταμελούμεθα, καὶ ἀπολογοῦμεθα ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ὀτιμὰ σπουδαίως· καὶ συγγνώμην ἐξαιτούμεθα, μὴ καὶ ἄλλω μὲν τοῦ ψεύδεσθαι. Ἄλλως δὲ ψευδόμενοι κατ' ἐπίγνωσιν, καὶ τεχνώμενοι τὴν ψευδολογίαν, ὅποια καὶ τι λαμπρὸν ἐπιτήδευμα, κατὰ τῶν οὐδὲν αἰτίων ἀβρυνόμεθα, ὡς οὐδ' ἂν τρισαριστέος κατὰ ὁμοίου τινός, νίκης μέγα κῦδος ἀράμενος, καὶ οὐδ' ἂν ὁ μέγας Δαυὶδ οὕτως ἠγαλλιάσατο ἢ ἐκαυχῆσατο, τὸν ἀλιτήριον Σαοὺλ καταβρίψας, ὡς ἡμεῖς μεγάλα φρονούμεν, ὅτε διὰ περινοίας ὀρκωμοτικῆς περιγενομένης τινος ἀδελφοῦ, ὅπου γε οὐδὲ ἄλλοτρου τινός οὕτω καταστοχάζεσθαι χρὴ, μὴ ὅτι γε Χριστιανοῦ, ὁμοίου ἡμῖν.

λβ'. Ταῦτα δὲ πάντα, καὶ ὅσα τοιαῦτα χαρακτηρὰ ψεύδους ὑπογράφει, ψευδεῖς εἶναι δείκνυσιν, εἰ καὶ μὴ πάντας ἀνθρώπους, ἀλλὰ γοῦν ἡμᾶς τοὺς οὕτω διακειμένους περὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἐκεῖνο δὲ πῶς ἂν εἴη ἀνθρώπινον, ἢ μὴ ψευστικὸν ἀνθρωπότητος, εἰ τῶν σπουδαιότερων ἔργων ἀφέμενοι, καθήμεθα μάτην οὕτω περὶ ζήτησιν τοῦ κατ' ἀλλήλους βίου πονούμενοι καὶ διερευνώμενοι, οὐ τίς ἀγαθός, τίς ἐνάρετος, τίς φιλόθεος, ἀλλὰ τίς ἐφάμαρτος; ἵνα τί ἐντεῦθεν κερδήσωμεν; τὸ καταγράψαι, τὸ καταγεῖν, τὸ σκώπτειν, τὸ διαβάλλειν, τὸ συκοφαντεῖν, καὶ διὰ πάντων τούτων ἀνθρωποφαγεῖν· οὐ τί ἂν εἴη μιαιφόντερον καὶ θεομισέστερον;

λγ'. Εἰ δὲ καὶ ἄλλως ἐπελευστέον τὰ τοῦ ψεύδους, ψευδόμεθα τὴν πορείαν, ἅπαν οἱ πόδες ἡμῶν εἰς κακίαν τρέχουσιν. Οὐκ ἐπαληθεύεται ἡμῖν οὐδὲ ἡ στάσις, ὅτε ὑπενοδόχμεν, τῆς σταθερότητος τὸ ἐν ἀγαθοῖς ἀπολεγόμενοι στάσιμον. Ψευδόμεθα τὰς ἡδονὰς, ὅτε παρεξηγημένοι οὐκ εὐρύθμως ἐν ἡμῖν ἀρμύονται. Ψευδόμεθα τὰς λύπας, ἡνίκα ἐφ' οἷς οὐ χρὴ παθαίνόμεθα. Ψευδόμεθα τὸ κλαλεῖν, ὅτε καὶ κροκοδειλίζομεν, ἐφ' αἷς μὴ ἔχομεν κατεσθλεῖν ὀλοκλήτως τοὺς ἀδελφούς. Καὶ γὰρ τοὶ καὶ κροκοδειλος ποτάμιος ἀνθρώπου περιγενόμενος, καὶ τὸν ὄλον κατασπάσας ἄχρι καὶ εἰς κεφαλὴν, εἶτα μαθῶν ἄσκαρον

opus est; a fortiori si sermo adhibeatur cum juramento. Nam sermo quidem omnis aërem verberat et sic agitatus statim ac auditus est evanuit. Qui vero est scriptus, non simpliciter est aeris commotio, sed jam corpus assumpsit, et ab auditu in spectaculum transit, et sic publicus fit, et tanquam columna in tabulæ basi apparet, et jusjurandum servantes laude dignos, contemptibiles vero perjuros reddit.

30. Quare ergo non optimam partem eligimus? quare sermonem in nobis fœdamus, et inde magnum et primum Verbum ad iram concitamus, per quod et vivere et loqui et cogitare habemus, quo periclitamur magnum bonum in malum nobis extinguere? Si enim loquentes intellectum non haberemus, nihil nobis casui esset, sicut nec in irrationalibus animalibus. Et forte qui non est sensus compos mala dicet de optimo hominum dono, intelligentia, quasi pessima esset.

31. Quod præterea in talibus pejus est, cum forte post invitum mendacium, erubescimus, et nos pœnitet et quam diligentissime causam defendimus nostram atque veniam postulamus, ne mendacii vincamur. E contra si scienter mentiendo commenta machinati sumus, tunc quasi de agendi ratione meritissima, cum absolute innocentibus gloriamur, sicut nec gloriatur ter coronatus de similiter præclare facto, victoriae magnum bravium referens; nec sic lætatur est magnus David aut se extulit cum hanc pestem Saul (Goliath) prostravit, sicut nos magna de nobis sentimus eo quod astutia juramento firmata fratrem circumvenimus, dum nec alienum quemquam appetere liceret, nedum Christianum nobis similem.

32. Hæc omnia et quæcumque tales mendacii notæ designant, mendaces esse ostendunt si non cunotos homines, saltem nos sic erga veritatem animatos. Illud vero quomodo humanum esset, aut non humanitatis inmentiens, si studio dignas operas prætermittentes, vane sedentes in aliorum vitæ indagacionem solliciti et inquirentes sumus non quis bonus, quis laudabilis, quis Deum diligens, sed quis peccator? Et quid lucri exinde reportabimus? accusare, irridere, acerbè cavillari, insimulare, calumniari, omnibusque istis rodere homines; quo quid scelestius, quid majori odio coram Deo?

33. Si et aliunde mentio de mendacio habenda, vias nostras mentimur, quando pedes nostri veloces in malum currunt. Nec veritas est apud nos statio, quando retro cedimus, recedentes a stabilitate per stationem in bonis. Mentimur voluptates, quando extinctæ non nobis concordant. Mentimur mœrores quando de quibus non oportet corde affligimur. Mentimur lacrymando, quando malitioso flemus crocodili more, eo quod nobis desit omnino fratres devorandi facultas. Sic enim et crocodilus fluvialitibus arrepto homine, totoque vorato usque ad caput; deinde macilentum esse et

ad nutritionem inutile caput cogitans, lacrymare vult, non præ misericordia sed quia lucri parum erat in reliquo. Mentimur portam Dei in nobis claudentes, in quibus dissolutæ ostium magnum habent euntes et redeuntes sensationes. Aspicientes non aspiciamus, nec novimus quidem, Dignos enim contemplari dedignamur. Hebetamur boni odoris incapaces in vitæ luto volutati, nec nos ipsos inclinantes ad Dei bonum odorem, ad altissima tendentem quasi thymiana. Auditum audimus et non intelligimus. Mentimur et gustum quando non gustamus adeo ut videamus quia suavis Dominus. Tactus porro peccatis ipse non caret, quia omnibus sensibus arripimus quæ non oportet. Dico et novum aliquid pro multis: memtimur in amicitias et inimicitias, non ideo ut laudemur ob mali defectum, sed quia nec illud recta regula facimus, nec odio habemus eos qui nobis odio esse debent. Sunt enim, sunt quos odio Deo suavi odimus et implacabili, quos et David insipienter odientes detestatur odio supremo.

34. Sed inibi necessario finem impono præ horrore (exsecratus sum enim immanem hanc belluam, inimicitiam, tanquam et dæmonem ipsum qui illam intra septa continet), in ipsam arma sumam alio sermone, quo sagittas emittens prout sanctus dirigit Spiritus qui adversus ejusmodi mala tela cudit, vos judices de tanto opere sumam. Interim auxilium mihi in mollitione ista præbere incipite per preces et supplicationes ad Deum altissimum, quas erigentes ad Deum et vos communem hostem configetis. Assurgat ergo vobis intima spes, non longum evasurum tempus quin sermonem alium, Deo dante, doctrina plenum vobis protulerim, ita ut sic alii aliis concordēs simus, licet locorum finibus circumscribamur, et disserentes de rebus Deo caris et exauditi, et sic delectati, gloriam dabimus Verbo qui ab initio et ante sæcula est, cujus gloria in sæculorum sæcula extenta, finem habere non potest unquam. Amen.

Α αὐτὴν εἶναι καὶ ἀχρεῖαν εἰς βρωσίν, κλαίειν ἰθάλη, οὐ πρὸς οἶκτον, ἀλλ' ὅτι μικρὰ καρδαίνει τοῦ ἐγκαταλείμματος. Ψευδόμεθα τὸ τεθρυώσθαι τὸν πῶ θεοῦ ἐν ἡμῖν οἶκον, οἷς ἀνετοὶ διαγασκοῦσιν αἱ πρὸ αὐτὸν εἰσοδοίβοδοι, αἱ διὰ τῶν αἰσθησέων. Βλέποντες οὐ βλέπομεν, οὐδ' οὐ μὴ ἴδωμεν. Παρορώμεθα γὰρ τοὺς ἀέλους προσβλέπεισθαι. Δυσαισθητοῦμεν τὴ εἰς ἀγαθὴν ὄσφραν, βορβόροις βίου ἐγκαλιόμενοι, καὶ οὐ σκευάζοντες ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς εὐωδία θεία, κατευθυνομένην εἰς τὸν Ὑψίστον ὡς θυμίαμα. Ἄνω ἀκούομεν, καὶ οὐ συνίεμεν. Ψευδόμεθα καὶ τὴν γνῶσιν, ὅτι μὴ γεύομεθα, ὥστε καὶ ἰδεῖν, ὅτι χριστὸς ὁ Κύριος. Ἡ δὲ ἀφή, ἀλλ' αὐτὴ πολυκαμάρτητος, ἐφ' οἷς δραττόμεθα κατὰ πᾶσαν αἴσθησιν, ὧν μὴ χρεῖται. Εἴπω καὶ τι ξενίζον τοὺς πολλοὺς. Ψευδόμεθα πρὸς τῇ φιλίᾳ καὶ αὐτὴν τὴν ἔχθραν, οὐχ ὥστε μὴν κενεῖσθαι διὰ τὴν τοῦ κακοῦ στέρησιν, ἀλλ' ὅτι μὴ ποιούμεθα μὴδ' αὐτὸ ὀρθῶ κανόνι, οὐδὲ ἐχθραίνομεν, οἷς ἀπαιτούμεθα. Εἴσι γὰρ, εἴσιν, οἷς θεοφιλῶς ἐχθρανοῦμεν ἀκατάλλακτα, οὗς καὶ ὁ Δαυὶδ ματαίως ἐχθραίνοντας μισεῖ μίσος τέλειον.

λδ'. Ἄλλ' ἐνταῦθα καταστήσας ἀναγκαίως τὸν λόγον διὰ τὴν φρίκην (πέφρικα γὰρ τὸ κάρχαρον τοῦτο θηρίον, τὴν ἔχθραν, καθὰ καὶ αὐτὸν δαίμονα, ὅς ἐστὴν λεοντοκομῆ), συσκευάσομαι κατ' αὐτῆς δι' ἐξέρου λόγου, ἐν ᾧ κατατοξεσάμενος, ὡς τὸ ἄγιον Πνεῦμα χορηγήσει, ὃ βελοποιεῖ κατὰ τῶν τοιοῦτων καπῶν, παραψέφομαι ὑμᾶς ἐπιγνώμονας καὶ τοῦ τοιοῦτου ἔργου. Τῷ τῶς δὲ ἄρξασθέ μοι συνεπιλαμβάνεσσαι τῆς ἐγχερήσεως ἐκείνης διὰ χειρῶν ἱετικῶν εἰς τὸν ὕψιστον Κύριον, ἅς ἀνατείνοντες εἰς ἐκεῖνον κατατοξεύεσθαι καὶ αὐτοὶ οὕτω τὸν κοινὸν ἐχθρόν. Ὑποτροφέσθω τῶν ὑμῖν ἐλπίς, ὡς οὐ πολλὸς παρελάσει χρόνος, καὶ λόγον ἕτερον, Θεοῦ δὲ δόντος διδασκαλικόν, ὑμῖν ἐκποπέσομεν, ἵνα καὶ οὕτω συνῶμεν ἀλλήλοις, εἰ καὶ κατὰ τὸν ἀπωρισμῶν, καὶ ὁμιλοῦντες τὰ τῷ Θεῷ φῶτα, καὶ εἰσακουόμενοι καὶ οὕτω τερπόμενοι, δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ ἐν ἀρχῇ πρὸ τῶν αἰώνων Λόγῳ, οὐ περὶ ἡ δόξα ἐκ αἰῶνας αἰώνων παρεκτεινομένη πέρας οὐκ ἐν σφῆ ποτὲ. Ἀμήν.

Alia Eustathii scripta tomus sequens complectitur.

INDEX RERUM MEMORABILIVM

QUÆ IN ZONARÆ ANNALIBUS CONTINENTUR.

Littera b secundum tomum editionis Regiæ denotat, qui in hac novissima incipit col. 1097 tomi prioris. Paginas ejusdem edit. Reg. typis grandioribus in textu Latino expressimus.

A

- Aaron sacerdos designatur, 39. Aaron vitulum aureum conflat, 37. Aaronis baculus reflorescit, 42. Aaronis obitus, 42. Aaron dux Arabum, b 116.
- Abarum et Persarum grassationes sub Phoca, 80.
- Abasgi castrari soliti, b 621. Abasgi seu Iberes, *ibid.*
- Abasgi ad Christianismum perducti, b 101. Abasgi victi a Basilio, b 227.
- Abasgiacum fœdus, b 230.
- Abasgiæ ducis Pancratii defectio, b 236.
- Abdenago pro Azaria, 117.
- Abdias Achabi œconomus, 91. Abdias 100 prophetas alit, *ibid.*
- Abeddara hospes Arnæ, 72.
- Abella, 287.
- Abelas, 17.
- Abellus Hispanus Romanorum studiosus, 417.
- Abenner Saulis dux, 62.
- Abenerus cum ad Davidem defecisset, Joabi fraude perit, 71. Abenerus Davidi bellum infert, *ibid.*
- Abennerigus Spaini valli rex, 248.
- Abesa Joabi frater, 71. Abesa Davidem defendit, 79.
- Abesas per insidias a Joabo occiditur, 77.
- Abgarus Oerones Caracallæ perfidia captus, 613.
- Abia Samuelis filius, 58. Abia Jeroboami filius moritur, 88.
- Abiathar Abimelechi filius fuga elabitur, 67. Abiathar Davidi consilia Absalonis nuntiat, 77. Abiathar Adoniæ adjutor, 80. Abiathar a Salomone relegatur, 82.
- Abias Arabs Izaten oppugnat, 249.
- Abigail Nabale sublato, Davidi nubit, 68.
- Abilius II Alexandrinus episcopus, 582.
- Abimelech Arabum princeps, b 230.
- Abimelechus, 55. Abimelechus Gedeonis 69 filiis occisis regnat, 52.
- Abironi et Dathani dehiscit tellus, 41.
- Abisag senis Davidis fotrix, 80.
- Abius Jeroboamum vincit, 89.
- Abominatio vastitatis, 136.
- Aborigines Latii incolæ, 319.
- Abrahamus Hebræorum patriarcha, 22. Ob Dei prædicationem exsulatum abit, *ibid.* Ægyptiis mathemata tradit, *ibid.* Abrahami filius promittitur a Deo, *ibid.* Abrahami filii 6 e Chetura, et obitus 175 annos nati, 23.
- Abradates Susiorum rex, 115. Abradates ad Cyrum propter uxorem deficit, 156.
- Abradates inferitus, 161. Abradates votum, *ibid.* Abradates et Panthiæ sepultura, 163.
- Absalon revocatus ab exsilio regnum affectat, 76. Absalon paternas concubinas stuprat, 77. Absalonis fuga et avus, 75. Absalonis Interitus, 78.
- Absit ut sol me videat hosti tergum obvertere, 209.
- Abuletus pro commeatu 3000 talenta offert Alexandro, 195.
- Acarnania domita a L. Flaminio, 447.
- Accaron, 58.
- Accaronia dea Musca, 96.
- Accia Augusti mater, 494. Acciæ somnium de Aug. *ibid.*
- Acerranorum excidium, 431.
- Acerræ a Romanis captæ, 405.
- Achabus Nabothi hæres, 93. Achabus VI Israelitarum rex, 89. Achabus mutato habitu fatum non mutat, 94. Solus a Syris peti jubetur, 95. Achabi humanitas erga Syrum supplicem, *ibid.* Achabi interitus, *ibid.* Achabi 70 filii a Jehu occisi, 103.
- Achæi se cum Romanis conjungunt, 446.
- Achalcum bellum, 470.
- Achaps, b 146.
- Achazi clades insignis, 100.
- Achazus XIII Hierosolymorum rex idololatra, 108.
- Achia Silonites Jeroboamo regnum prædicat, 87.
- Achia excidium Jeroboamo minatur, 88.
- Achiatharus Tobiti cognatus, 142.
- Achilles Pompeii interfector, 487.
- Achinoa Davidis uxor, 70.
- Achior Ammonitarum rex, Israelitarum Deum celebrat, 189. Achior Betulanis deditur, 140. Achior Judaismum amplectitur, 142.
- Achitophel ad Absalonem deficit, 77. Achitophel laqueo sibi consciscit necem, 78.
- Achoris sacrilegium punitur, 47.
- Achradina, 427.
- Acies instructa ad hostilem urbem accedere, 154. Acies in periculo paulatim reducenda, 151. Acies tripartita, 161. Ἀκληρονόμητοι, 578.
- Acnes epistola, 257.
- Acritis locus, b 136.
- Aero Cœniniensium dux, 317.
- Actium, 525. Actiaca victoria monarchiæ Augusti initium, 526. Actiaci belli apparatus, 527.
- Actius Tullius Volscorum concitator, 343. Actius Navius augur, 326.
- Acuphis Judæorum legatus, 192.
- Ada Lamechi uxor, 18.
- Adamus, 16. Adamus obit annos natus 930, 18. Adami prædictio de mundi conflagratione et diluvio, *ibid.*
- Adana urbs, b 201.
- Adanarsis Persæ crudelitas, b 12.
- Adarani contemunt obsequium Basilii, b 169.
- Adar mensis 12 dystros apud Macedonas, 182.
- Addo Calum vulnerat, 140.
- Adelphus Albanorum rex, 478.
- Ader Idumæus Israelitis infestat, 85. Aderis F. rex Syriæ, 93. Aderis F. clementer conservatus, solius Achabi caput petit, 94.
- Adiatene Syriæ prov. juxta Nium et Gangamela, 587.
- Adiabænorum regina fit Judæa, 262.
- Admonemus scientes, 313.
- Adoni, Dominus, 48.
- Adonias Davidis filius regnum affectat, 80. Adonias ad aram confugit, 82. Adonias petita Abisaga vitam amittit, *ibid.* Adonias ob ætatis prærogativam, et populi consensum sibi regnum deberi censet, *ibid.*
- Adonibezecus Israelitis oppugnat, 48.
- Adolescentes a 17 usque ad 18 magistratibus inseruiunt, 147. Adolescentes tres in camino ignis ob non adoratam statuam, 122. Adolescentibus ea obeunda, quæ celeritatem aut vires desiderant, 148. Adolescentum consilia temeraria, 86.
- Adoptio publice confirmanda, 449.
- Adoratæ in gestu quodam corporis posita, non videtur divinus honos, 179.
- Adrianopolitani dedunt Thomam, b 139.
- Adrianopolis a Simeone Bulgaro capitur, b 184. Adrianopolis Orestias olim, b 251. Adrianopolis spoliata a Samuele Bulgaro, b 225.
- Adrianus Comnenus πρωτοσάβαστος, b 297. Adriani imperium, 588. Morbus, 591. Responsum de Christianis, 592. Adriani studia, mores, et ratio ad ministrandi imperii, 588. Adriani venationes, 589. Ejusdem obitus, anno ætatis, 79, imperii vero 21, 592. Adrianus in alienum servum jus sibi non sumit, 591. Adrianus Judæis Judæa interdicit, 592. Adrianus reluctantante Senatu in Deorum numerum relatus, 593.
- Adulatorum voces, 281.
- Adultera nuptura adultero, maritum luget scilicet, 74.
- Adulterium et cædem graves poenæ secuturæ, *ibid.*
- Adulterio (cum) cædes conjungitur, *ibid.*

- Aedificatio vicatim et oppidatim distributa, 178.
 Aedilium institutio et munus, 343.
 Aega Ciliciae, b 26.
 Aegilus, b 163.
 Aegimurus capitur a Martio, 465.
 Aegithalus, 397.
 Aegroti legendi, non mortui, 82. Aegrotus ab expeditionibus non abstinet, 220.
 Aegyptiaca classis, b 220. Aegyptii Abrahami discipuli, 22. Aegyptii incantatores miracula edunt, 35. Aegyptii arundineus baculus, 100. Aegyptii profligati a Babyloniis, 115. Aegyptiis Cyrus parcat, 162. Aegyptiorum in mari Rubro interitus, 36. Aegyptiorum annus menstruus falsam antiquitatis opinionem illis affert, 323. Aegyptius Scleri equus, b. 218. Aegyptus Mesreus, 21. Aegyptus per Josephum subjecta Pharaoni, 30. Aegyptus a Cyro subacta, 168. Aegyptus et Aethiopia versus Austrum, 126. Aegyptus ab Augusto vectigalia facta, 531. A Diocletiano sub jugum redacta, 640.
 Aelia Capitolina pro Hierosolymis condita, 589.
 Aelius Adrianus. Vide Adrianus.
 Aelius Pater consul cum Galls pugnat, 446.
 Aelius Gallus Aegypti praefectus Arabiam infeliciter tentat, 534.
 Emulatio seditionis occasio, 78.
 Emilia Syllae privigna Pompeio nubit, 473.
 Emilianus Scythis caesis, arreptoque imperio, a suis militibus occiditur, 628.
 Emilius L. contra Tarentinos missus, 368.
 Emilius Q. consul in Siciliam venit, 286.
 Emilius (M.) Pisos vincit, 393. Insubres caedit, 404.
 Emilius (M.) Lepidus castra contra Antiochum defendit, 454.
 Emilius Scaurus propter Artemonem et Ajax, 551.
 Emilius Latus praefectus Praetorio, 601.
 Eneas victus a Rutilis, inter mortales esse desiit, 313.
 Eneae res gestae in Italia, *ibid.* Eneadae Romani, *ibid.*
 Enigmata attentum animum requirunt, 132. Aenigmata de imperatoribus, b 295. Aenigmatibus olim certatum inter reges, 85.
 Eolenses, Alisaei, 21.
 Equi M. Minutium vincunt, 346. Iidem sub jugum missi, *ibid.*
 Equum et Sabinum bellum, 347.
 Erarium non in potestate dictatoris, 338.
 Esar pro Caesare, 543.
 Esculapii templi columnae immobiles, b 26.
 Estus ingeus sub Copronymo, b 110.
 Ethiopem lavare, b 106.
 Ethribum, 415.
 Etoli ad Antiochum deficiunt, 450. Ad Philippum deunnt, 436.
 Etilius eunuchus, b 86.
 Etoli Romanorum socii, 42. Romanis victoriae causa, 447. Etolorum motus et pacificatio cum Romanis, 455.
 Eter Adrianus pater, 588.
 Affinitate regum regna conciliantur, et invicem firmantur, 106. Affinitates potentum, obsidum instar habent, 515. Affinitas ignobilium et pauperum spernitur, 317. Affinitates veterum facile diremptae, 212.
 Afflati numine amphiboliis decipiuntur, 219.
 Afranius Armeniae praeficitur, 477.
 Africa a Romanis oppugnata, 390. Africa dicta Libya Carthaginiensis, 443.
 Africanus scriptor, 623.
 Africani cognomentum P. Scipioni domita Carthagine datum, 449. Africani obitus, 456.
 Agagus Moabitaram rex, 61.
 Agapeti papae Romani legatio ad Justinianum, b 67.
 Agapeti obitus, 92.
 Agarena classis a Sami duce profligata, b 228. Agarenae classis interitus, b 90 inde.
 Agareni senis de Adara praedictio, b 169. Agareni, b 56. A Romana classe profligati, b 236. Ad Edessam caesi, b 238. Agareni Aegypti triginta annorum inducias cum Romanis pasciscuntur, b 239. Agareni Cretenses classes Michaelis profligant, b 140. Agareni ex Hispania in Cretam trajiciunt, b 139. Agareni Mesembriacorum maritima et insulas infestant, b 172. Agareni Romano pacem aspernanti armati occurrunt, b 271. Agareni Carthaginienses in Sicilia caesi, b 238. Agareni per septem annos Byzantium vexant, b 90. Provincias vastant, b 178. Agareni Carthaginiensium ductu Antiochiam oppugnant, b 209. Agarenicum diurnum tributum, b 81, 87. Foedus cum Romanis, b 91. Agarenorum dissensio de principe, b 88. Grassationes sub Philippo, b 98. Agarenorum Tarsensium, Cretensium et Carthaginiensium clades, b 172.

Agarenorum inscitia, b 118. Agarenorum princeps Philosphiae studiosus, b 160. Agarenorum Carthaginiensium in Occidente grassationes, b 160. Item in Oriente, b 93.

Ἀγάρ, b 307.

Aggeus Templi instaurationem suadet, 175.

Agis Tarentinus, 369.

Ἀγοράνομοι, Aediles, 343.

Agrariae leges, 344.

Agricultura moderatos et pacatos facit, 323.

Agrigenti obsidio, 386.

Agrigentorum calamitas, *ibid.*

Agrippa Aristobuli F. 272. Agrippa necem sibi consciscere in animo habet, 272. Agrippa ob Tibemum in vincula conjicitur, 273. Agrippa a captivo quodam et regnum et interitus praedicitur, 275. Agrippa sex menses captivus, 275. Agrippa vinclis solutus a Caio rex appellatur, 276. Agrippa totius Judaeae rex, 279. Agrippa beneficentia, 281. Agrippae ob superbiam interitus, *ibid.*

Agrippa Junior sacrorum curam a Claudio impetrat, 252. Agrippa Agrippae filius, 282. Agrippa Junior Herodi succedit, 286. Agrippae regnum et affinitates, 287. Agrippae structura, 290.

Agrippa (M.) S. Pompeio opponitur, 511. Agrippa Methone occupata, classem Antonii infestat, 524. Agrippa Augusti sorore repudiata, filiam ducere cogitur, 533. Agrippa Agrippae F. abdicatus ab Augusto, 581. Agrippa Junior occisus a Tiberio, 346. Agrippa deponenda monarchiae Augusto est auctor, 532. Agrippa curator urbis Augusti et gener, *ibid.* Agrippae obitus et elogium, 537. Agrippina, 288.

Agrippina Germanici uxor, Agrippae et Juliae filia, 544. Agrippina Junior, 561. Agrippina Claudio nubit, 565. Eidem insidiatur, 566. Agrippina Neroni ambit imperium, *ibid.* Pro Nerone imperat, 568. Agrippina a Claudio Augusta appellatur, 562. Eadem a Nerone interfecta, 569. Agrippinae avaritia et saevitia, 549. Interitus, 565.

Agrippina urbs, 631.

Agrippinus Alexandrinus episcopus, 598.

Ἀγρόνομος, 191.

Agron Sardinorum rex, 402.

Agronis vidua Romanus legatos cecidit, *ibid.*

Ἀγρόνιον (το) τῆς σπηνῆς, 39.

Alae celeritatem notant, 127. Alae superbiae nota, *ibid.*

Ἀλαβερχία, 286.

Alabarchus, 272.

Albani, sive Albani, b 100.

Alaricus Vandalus seu Gothus ab Honorio evocatus, b 4.

Albae Longae aedificatio, 313. Albae quadrigae a Camillo primum usurpatae, 353.

Albana democratia, 320. Albani, 491. Romam migrare coguntur, 324. Albani Massagetae, 591. Albania subacta, b 92. Albanicum bellum, 320. Albanorum regum successio, 314 inde. Albanum regnum 500 annis duravit, *ibid.*

Albanus lacus, b 351. Albanus a Posthumo occisus, 632.

Albinus a Senatu dux creatus, 622.

Albinus Judaeae praeses, 290. Albinus interitus, 607. Cades, 622.

Albugo fella piscis pellitur, 143.

Albula, 314.

Alcimus Judam insectatur, 208. Alcimus seu Joachimus pontifex, 209. Alcini interitus, 210.

Alectoromantia, b 33.

Aleinus Vespasiano insidiatur, 578.

Alem, seu Alimum, Mahometi sive gener sive affinis, b 88.

Alemannorum 60000 caesa a Constantio, 642. Item 300000 profligata a Galieno, 631.

Alexander Aegypto subacta Darium evertit, 151. Alexander Diogenem admiratur, *ibid.* Alexander Jovis filius se apud Barbaros gloriatur, 188. Alexander conlitione Darii aspernatur, 188. Alexander saepe modestus et humilis, 189. Alexander frequentibus calumniis exoratus, 191. Alexander Indos milites contra datam partem reducit, 193. Alexander ex India vix quartam partem reducit, 191. Alexander immortalitatis opinionem submersione aucupaturus, 197. Alexander Demetriam molat, 199. Alexander suis proventibus amicis donata spem sibi reservat, 153. Alexander Epiphania filius 33 Ptolemaidem occupat, 211. Alexander Jonathanis pontificatum offert, *ibid.* Alexander Jamneae exteras nationes subigit, 221. Alexander Jamneae prudens comitum regandi odia populi, *ibid.* Alexander Judaeos male tractat, 191, 221. Alexander Philometori socero insidiatur, *ibid.* Alexander Aristobuli F. Judaeae turbata a Gabinius

- pescitur, 224. Alexander Aristobuli F. a Scipione securi feritur, 224.
- Alexander ab Herode patre vincitur, 250.
- Alexander et Aristobulus laqueo necantur, 253. Alexander et Aristobulus Beriti condemnantur, *ibid.*
- Alexander Alabarchus, 272. Alexander Alabarchus Judææ procurator, 286.
- Alexander et Aristobulus in vincula conjecti, 266.
- Alexander Leonis frater, nugis quam imperio aptior, ab 182.
- Alexander Antonii F. 522.
- Alexander Sol Cleopatæ filius, 531.
- Alexander Romanus episcopus, 588, 592.
- Alexander Hierosolymitanus episcopus, 612.
- Alexander Severus ab Heliogabalo adoptatus, 618.
- Alexandra Aristobuli uxor, 219.
- Alexandra fugam molitur, 234. Alexandra filiam Mariam occidendam insectatur, 241. Alexandræ apud Herodem execratio, 236. — Alexandræ cædes, 241.
- Alexandri M. successores inter se digladiati, 127.
- Alexandri M. corpus, 183. Eruditio, 70. Alexandri Macedonia natales, 184. Alexandri pueri generosa indoles, *ibid.* Alexandri regni initia, 185. Alexandri et Philippi patris dissidium, *ibid.* Alexandri fiducia de medico, 186.
- Alexandri somnia de Tyro, 187. De Hierosolymis, 197.
- Alexandri successores pro gladiatoribus se gerunt, *ibid.*
- Alexandri summum imperium in quatuor regna divisum, *ibid.*
- Alexandri iter ad templum Ammonia. 188. Alexandri Granico superato excessus, et morbus in Cilicia, 189. Alexandri sites in persequendo Dario, 190. Alexandri 30000 adolescentes, 191. Alexandri expeditio Indica, 193. Alexandri luctus ob Clitum interfectum, *ibid.* Item ob Hephestionem, 182. Alexandri obitum signa antegressa, 196. Alexandri (De) obitu controversiæ, 197. Alexandri somnium, 199. Alexandri M. nuptiæ cum Statira, 195. Alexandri M. imperium in quatuor regna divisum, 127. Alexandri M. terrores et obitus, 198. Alexandri interitus, 212. Alexandri Zebniæ interitus, 217. Alexandri filii, 253. Alexandri manes cum Glaphyra expostulant, 265. Alexandri thorax. 556. Alexandri cædes anno imperio, 619, 621.
- Alexandri Severi expeditio Persica et Germanica, 619.
- Alexandri Hierosolymitani martyrium, 626.
- Alexandri patriarchæ preces contra Arium, b 23.
- Alexandri imperatoris interitus, b 183.
- Alexandria Ciliciæ, b 280. Alexandriæ ædificatio, 188.
- Alexandrina Bibliotheca, 200. Alexandrinorum Judæorum seditio, 279. Cædes, 312. Alexandrinum castellum, 223.
- Alexandrum nullum ignavum esse decet, 193.
- Alexandrum aliud Parmenionem decet, 188.
- Alexas Salomes maritus, 260.
- Alexius Mosoles, b 117. Ex genere Theophili fit monachus, b 148. Alexii Mosolæ execratio, b 118.
- Alexius patriarcha orphanotrophi insidias ingeniose discit, b 238. Alexii patriarchæ 25 centenarii auri a Monomacho rapiuntur, b 251.
- Alexius Comnenus Turcarum opera Ruselium capit, b 288. Alexius Comnenus exactor acerbus imperator salutatur, b 294. Alexius effigie Christi sanatur, b 304. Alexius a medicis et monachis vana spe vitæ diuturnioris lactatur, b 308. Alexius Comnenus dignitatibus ornatus rem bene gerit, b 327. Alexii Comneni liberi, b 299.
- Alexii affectus erga uxorem, b 302. Alexii in fratris liberis pietas, *ibid.* Alexii matris obitus, *ibid.* Alexii Turcicæ expeditiones, b 306. Alexii Comneni obitus, b 308.
- Alexii funus et elogia, b 46. Alexii migrationes, humanitas, disputationes cum Manichæis, b 304. Alexio animam agente filius regnum occupat, b 308.
- Alienos etiam invitât ad studium religionis vir pius, 109.
- Alim Abramius Mediam oppugnat, b 356.
- Alinus Salapianus, 429.
- Alisæi Æolenses, 21.
- Alites carnivori in castris, 506.
- Alius peccat, alius plectitur, 81.
- Alpes (ad) progressi Romani, 405.
- Alveus Romuli et Remi, 314, 316.
- Amalachitæ profligantur ab Hæbreis, 37. Davidis uxores spoliant, 69.
- Aman Mardocheo ob adorationem negatam Infensus, 179. Aman Judæis exitium molitur, *ibid.* Aman crubem Mardocheo paratam suoapte interitu nobilitat, 181, 182.
- Amani suspendium et totius familiæ exitium, *ibid.*
- Amanus mons, 514.
- Amanus secundus Alexandrinus episcopus, 572.
- Amandi seditio in Gallis compressa, 640.
- Amantem iracundiæ cito pœnitet, 178.
- Amantius eunuchus præpositus, b 379. Amanti somnium, b 58.
- Amaræi Joannis cæsi dans pœnas, 210.
- Amaranus Mosis pater, 33.
- Amari omni ornatu plus ornat, 166.
- Amathe Epiphania, 21.
- Amator spretris blanditiis vim parat, 158. Amatori eliam pudica mulier ignoscit, 159. Amatorum ineptiæ ridiculæ, 157.
- Amazones inter Albanos repertæ, 478.
- Ambibuchus (M.), 267.
- Ambitio bellis non necessariis motis dat pœnas, 107.
- Ambitio pro gloria dedecus aliquando reportat, 127.
- Ambitio etiam conjunctissimis successibus invidet, 184.
- Ambitus lex Augusti, 537.
- Ambraciæ obsidio, 455.
- Ambrosius Origenis Mœcenæ, 628. Ambrosius (D.), b 31. Theodosius arguit, b 22. Ambrosii (D.), cum Theodosio contra Judæos disputatio, b 36.
- Amer Agarenorum princeps ex locorum nominibus cladem divinat, b 159.
- Ameras Esman, b 172, 216. Ameræ Melitenæ blasphemia, b 179.
- Amesias VIII Judex Israelitarum, 53.
- Amesias X Hierosolymorum rex, 105. Amesias Idumæos et Amalechitas cædit, 106. Amesias successibus elatus, Joa læcessito capitur, *ibid.*
- Amici in periculis diffugiunt, 145. Amici subornati petunt quod rex ultro cupit, 165. Amici ad rem bene gerendam idonei, regum summæ opes, 157. Amicis adhibitis cum amico expostulare, 235. Amicitia paternæ renovatio, 75. Amico gratum significare quibus egeas, 159.
- Amicorum culpa inimici incolumes, 66. Amicorum consilia animi ægritudinem levant, 178. Amicum deserere etiam hostis æquior improbat, 77.
- Amida, b 20.
- Aminadab hospes arcæ, 58.
- Aminander a Glabrione pulsus, 450.
- Aminus urbs, 479.
- Amor frustratus in capitale odium vertit, 28. Amor ex aspectu nascitur, 74. Amor incestus statim in nauseam conversus, 76. Amor et deos et homines vincit, 459. Ex amore morbus, 76. Amori condonatum supplicium, 75. Amoris ardori data venia, 269.
- Amorii directio, b 279.
- Amorrhæorum cædes, 43. Amorrhæorum terram tribus Gadia, Rubenia et Manassæa occupant, 44.
- Amos XVI rex Hierosolymorum, 112.
- Ammonites a Jephtha profligati, 53. Ammanitæ ob legatos Davidis violatos cæduntur, 73. Ammanitarum cædes, 60. Ammanitarum excidium, 75.
- Ammon. Vide Hammon. Ammon Thamarum struprat, *ibid.* Ammon Davidis filius, 71.
- Ammonius insidiatur Philometori, 211.
- Amphiboliæ et ænigmata divinationis fructum fere tollunt, 115.
- Amphilochii artificium in pellendis Arianis, b 37.
- Amphoræ, faces, cornua terrent hostem, 53.
- Amulius primus Jovis imitator, 314. Amulius Numitorem regno spoliât, 315. Amulii cædes, 316.
- Amyuander Thessalus, 444.
- Amyntas Macedo transfuga, 187.
- Anabarza, b 87. Anabarzæ ruina, b 60.
- Anacletus sive Ἀνέκκλητος, Romæ episcopus, 579.
- Anael pontifex, 234.
- Ἀναπαύεσθαι τὴν ἕρταν, 213.
- Ananias Aelrach appellatus, 148. Ananias Izaten in Judaismo instituit, 283. Ananias pontifex, 286. Ananias pontifex Romam missus, 288.
- Ananus dux, 287. Ananus pontifex, 290.
- Ἀναρχία perniciose populo, 49.
- Anargyri (D.), b 70. Anargyri Paulini, b 138.
- Anastasio statua, b 58.
- Anastasio de Copronymo verba, b 107.
- Anastasio patriarchæ ignominiosa traductio, b 108.
- Anastasio Thomæ adoptivi interitus, b 139.
- Anastasio sacellarii conjuratio contra Romanos, b 188.
- Anastasio imperatoris duo somnia, 375. Obitus, b 57.
- Anathota Jeremiæ patria, 115.
- Anatolius, b 44.
- Anchialus, b 110.
- Ἀγγουλιως ἐκ χειρὸς μαχεσθαι, 517.
- Anchus, rex Gethæ, 66.
- Anchillæ dominabus pariunt liberos, 25.
- Ancus Martius Numæ ex filia Pompilia nepos, 323.
- Anci res gestæ, 324.
- Ancyra Galatiæ urbs, 617.

- Andragathius a Theodosio occiditur, b 35. Andragathius Gratiani percussor, *ibid.*
 Andræ et Lucæ reliquiæ, b 21.
 Andreas cubicularius, b 10.
 Andreas Calybitæ, b 110.
 Andreas dux Amram blasphemum cædit, b 169.
 Andrisus Adramytenus se pro Persei filio gerit, 466.
 Andronicus dux Samonæ insidiis interit, b 179. Andronici perfidia, b 283.
 Androsthene ab Achæis victus Corintho excidit, 459.
 Anemas, b 35. Anemas Michaelis conjurato, b 302.
 Angeli primum couditi, 14. Angeli Josepho uxores ducunt, 18. Angeli nomen mirabile, 54. Angeli moment laudandum esse Deum, 146. Angeli non sponte, sed Deo mittente veniunt, *ibid.* Angelus Balaamo apparet, 43. Angelus specie adolescentis apparet Gedeoni, 51. Angelus per flammam in cælum redit, 54. Angelus Sampsonis nativitatem nuntiat, 52. Angelus interfecto, 78. Angelus Eliam pascit, 92. Angelus securitatem pollicetur, 96. Angelus noctu Assyrios cædit, 111. Ab angelo 185,000 una nocte cæsi, *ibid.* Angelus tres adolescentes reficit, 122. Angelus vesperi Danieli apparet, 133. Angelus Tobis se cognoscendum præbet, 145. Angelus subito evanescit, 146. Angelus novæ nuptæ hospitium præparat, 145. Angelus Azariam se esse fugit, 144. Angelus audiendus, nulla dæmonii ratione habita, 145.
 Angustis loci parvo exercitui prosunt, 186.
 Anhelare Persis turpe, 148.
 Anicetus Romanus episcopus, 504.
 Anicetus Neronis libertus Agrippinam occidit, 569.
 Anicius I, prætor gentium vincit, 460.
 Anime brutorum et hominum discrimen, 16.
 Animalici vesci jubetur Noa, 19. Animalium omnium una lingua, 17.
 Animi magnitudo etiam hosti non barbaro grata, 185.
 Animum Deus intuetur, 63. Animus generosus peculiarem fortunam non postulat, nec communem recusat, 74. Animus territus nihil non in omen vertit, 197.
 Anna Samuelis mater, 56.
 Anna Tobis mater, 142.
 Annæ Cœmnenæ eruditio, b 306.
 Anna Pontifex, 267.
 Anni 947 universalem Israelitis mutationem afferunt, 110. Anni 15 accessio vitæ, 114. Anni 30 Josepho felices, 29. Anni 514, Reges 22, 155. Anni 725 usque ad Augusti monarchiam, 532. Annorum varietas, 323. Annos 12 nata puella lege Augusta nubilis, 537. Annus magnus Josepho 600 annorum, 20. Annus septimus Judæis feriatas, 216. Annus a Numa duobus mensibus auctus, 325. Annus ætatis 42 imperio aptissimus, 514.
 Annius Vinicianus, sive Munitianus, insidiator Claudii, 562.
 Annosæ penuria in copiam subito mutata, 104.
 Annuli solis senatoribus et equitibus concessi, 419.
 Annulorum modii ab Annibale Carthaginem missi, *ibid.*
 Annulorum jus, 502. Annulus dæmonia fugans, 54. Annulus aureus datus libertino medico, 535.
 Ἄνοχθ ἀσπρονδός, 412.
 Anseres Capitulii custodes, 357.
 Antagonista par quærendus, 184.
 Anteros Romanus episcopus, 623.
 Anthemii monasterium, b 148.
 Anthimus, b 52.
 Antichristus ex tribu Judaica oriturus, 128.
 Antigene ob simulatum æs alienum repudiatus, in gratiam recipitur, 195.
 Antigonis insula, b 192.
 Antigonus Asiam sibi vindicat, 127. Antigonus Asiam occupat, 199. Antigonus per calumniam ab Aristobulo occiditur, 219. Antigonus Aristobuli filius a Cæsare nihil impetrat, 225. Antigonus ab Herode Judæa pellitur, 228. Antigonus Parthorum ope Hierosolymis potitur, 230. Antigonus a Sossio Antonio appellatur, ab Antonio occiditur, 234. Antigonus de proditoribus, 318.
 Antiochena clades ex terræ motu, 587. Antiochenorum scommata in Julianum, b 26. Antiochenorum multa ob Placillæ statuum violatam, b 36. Antiocheni seditiosi, 212. Antiochenorum Judæorum clades, 307. Antiocheni episcopi, 617.
 Antiochia a Saracenis occupata, b 91. Antiochia ad Orontem capta a Francis, b 300. Invito Nicephoro a M. Burze captur, b 204. Antiochia Magna, b 280. Antiochia Syriaca a Baimundo capta, b 303. Antiochiæ forum quadratum, 307. Antiochiæ obsidio deserta a Nicephoro Phoca, b 281.
 Antiochi Epiphani interitus, 206.
 Antiochus Eupator, *ibid.* Antiocho bellum Romani inierunt, 452.
 Antiochus Epiphane coram magnum, 131. Antiochus Magnus, 201. Antiochus Epiphane Ægyptum oppo 204. Antiochus Epiphane Hierosolymas grassatur Antiochus Epiphane sub Claudio, 287.
 Antiochus Eupator Hierosolyma violat, 208.
 Antiochus deus a Tryphone occiditur, 215.
 Antiochus Cyzicenus, 217.
 Antiochus Dionysius a Judæis occiditur victor, Antiochus Alexandri filius Tryphonis opera potitur, 214.
 Antiochus Nicenor ab Arsace solutus Syriæ re recuperat, 216.
 Antiochi Pii interitus, *ibid.*
 Antiochus Judæus popularium suorum calumnia 307.
 Antiochus Grypus, 218.
 Antiochus Soter, idemque Pius, 215, 216. Antiochus Soter Tryphonem occidit, *ibid.*
 Antiochus eunuchus, b 40. Fit clericus, b 41.
 Antiochus a Græcis contra Romanos concitatus Antiochus Eubæam domat, 450.
 Antiochus Comagenæ rex, 519.
 Antiochus frater Seleuco succedit, 455.
 Antiochus in Asia victus a Scipionibus, 453, 454.
 Antiochus puer a Demetrio occisus, 462.
 Antipas Herodis filius, 254.
 Antipas Galilææ et Perææ Tetrarcha, 260.
 Antipas regno Judææ excidit, 261.
 Antipas reditus 200 talenta, 264.
 Antipater Macedoniam obtinet, 127. Antipater clus de nece Alexandri, 197.
 Antipater Idumæus concordiam Syreani et Arri turbat, 215.
 Antipater a Cæsare Judææ procurator consti 226.
 Antipater Herodis ex Doride filius natu maximus Antipater Malchi insidiis veneno tollitur, 227. Antipater fratres apud patrem calumniatur, 246. Antipater in patris indignationem incurrit, 255. Antipater actur, 257. Antipater Archelaum et Philippus calumniatur, *ibid.* Antipatri auctoritas apud Gabi 225. Antipatri Romana perfectio, 254. Antipatri Antigoni filia, 257. Antiphili litteræ ad Antipatrum Antipatri interitus, 260. Antipatri liberi, 226. Antipater et Aheroræ conspiratio, 254. Antipatri mater repudiatur, 256.
 Antoninus (M.) Verus a M. Aurelio Antonino auctus, 591.
 Antoninus Pius *καλονοπλοτής* appellatus, 593. Si lectilem Cæsaream vendit ne civis exactionibus 594.
 Antonibus Severi F., 609.
 Antoninus et patri insidiatur, 610.
 Antoninus Caracalla, 612.
 Antonini Pii decretum pro Christianis, 594.
 Antonini (M.) Philosophi sagati et togati actus M. Antonini obitus vicesimo quarto imperii anno M. Antonini Philosophi obitus, ejusdem Christiana 595.
 Antonia Drusi majoris uxor, 227.
 Antonia avia a Caio occisa, 554.
 Antonia Claudii filia, 564. Antonia castellum in vicinum, 244. Antonis castitas, 274.
 Antonianum bellum civile, 120. Cum Antonianis sensiones, 510.
 Antonii potentia populo gravis, 495. Antonii fur oratio in Cæsarem, 494. Antonius cum S. Pompeio facit, 511. Antonii licentia ex actis Cæsaris, 494. Antiochus provincie post victoriam Philippicam, 510. Antonius bello Medico et Parthico, 520. Conspiratio cum et insidiæ contra Augustum, 522 *inde.* Antonii sanguinem sudat, 524. Antonio testamenti recitatio conflatur odium, *ibid.* Antonii mors, 531. Ab Antiocho deplorata, 528. Antonii legatio ab Augusto repudiatur, 528. Antonius Herodi et Hircano favet, 228. Antonius riammæ et Aristobuli formam miratur, 235. Antiochus Herodi honorem habet, 233, 237. Antonius hostis potitur, 496. Antonius Augusto infestus, 495. Eidem satur, 328. Antonii bello Mutinensi res gestæ, Antonius cos. Cæsari diademam imponit, 499. Antiochus crudelis, 502. Antonius Bruti cadaver honorificè 508. Antonius Cleopatras mandipium, 511, 524. Antiochus amore fruitur, 511. Antonius bacchatur in Græcis Antonius Ventidius invidet, 520. Antonius Armenia potitus in Ægyptum abit, 521. Antonius Cleopatra Octaviæ præfert, 521. Cleopatra dæceptus sibi ipse consciscit, 528. Antonius in Ægypto etiam vincit

- Cæsare, 528. Antonius a Minerva conjuge 100000 aureorum dotis exigit, 647.
 Antonius Causas patriarcha, 177.
 Antonius Musa libertinus medicus, 534.
 Antyllus Antonii filius Augusti gener, 515. Antyllus Fulviæ et Antonii filius occiditur, 531.
 Anubis Paulinam amare fingitur, 270.
 Anulinus Diocletiani Dominus, 640.
 Aorui Silvæ, 640.
 Aothus Josepho Judas, II Israelitarum judex, 50, 51.
 Apastan, 256.
 Apelles dux a Matathia cæsus, 205.
 Apelles tragicædus, 554.
 Aper a Diocletiano occiditur, 640. Aper magicus Comneni, b. 271.
 Apes circa castra, 506.
 Aphecca, 95.
 Ἀφροδίσιον, Ἀφροδίτης ἱερὸν, 96.
 Apis ab Augusto contemptus, 531. — Aphthardocitæ hæretici, b. 70.
 Ἀποβατήριον, 29.
 Apocapes Basilius, b. 27.
 Apocriariis, 44.
 Apollo Romanorum socordiam castigat, 422. Apollinis statua, b. 8.
 Apollodori victima, 195. Apollodorus Siculus Cleopatram minister, 488. Apollodorus ad Augustum deficit, 517.
 Apollonia a Philippo obsessa, 424.
 Apolloniates in Ionio sinu, 381.
 Apollonii cædes, 207.
 Apollonium Africæ promontorium, 438.
 Apollonius Danes Syriæ præfectus a Jonatha vincitur, 211.
 Apollonius Thianæus Domitiani prædicit interitum, 582.
 Apollonius martyr et philosophus, 602.
 Ἀπόμαχοι, 407, 581.
 Ἀπονοία μᾶλλον ἢ προνοία στρατηγούμενοι, 233.
 Ἀποπειρώτως, 220.
 Ἀποπροσποιεῖσθαι, 401.
 Ἀποπτον, 360.
 Apotanes, 171.
 Appiani Romani Historia, 576.
 Appii Claudii ex Sabinis Romam migratio, 337. Appii Claudii intemperies et interitus, 27, 347, 348.
 Appius Cæcus Pyrrho pacem negat, 375. Appius Claudius plebis inimicus, 346. Messanam occupat, 385.
 Appion Alexandrinus Judæos accusat, 277.
 Appollinaris psalterii paraphrasis, b. 35.
 Appuli castra Pyrrhi diripiunt, 376.
 Apsimari Tiberii imperium, b. 95. Apsimari interitus, b. 96.
 Apulia Dauniorum, 417.
 Apum examen in ore Leonis, 54.
 Apustius (L), Macedoniam vastat, 144.
 Aqua in cruorem mutatur, 33. Aqua sterilis sale et precipibus medicata, 97. Aqua per medios hostes petita Deo libatur a Davide, 81. Aqua ebulliens sub dormitante, 605. Aquæ conjectura ex situ, et plantis, 477. Aqua intercutis excantata Adriano, 591.
 Aquila augurium imperii Martiano Philippico Bardani; item Basilio Macedoni, b. 163. Aquila aurea ab Herode in templo dedicata, 259.
 Aquila regni augurium, 325. Aquila panem Augusto raptum restituit, 495. Aquila Augusti, 500. Aquilæ pulsæ a vulturibus, 333. Aquilæ victæ malum augurium, 507.
 Aquileia olim, Zonaræ Venetia, 622.
 Aquillus (M.) proditor Sibyllinorum oraculorum, 331.
 Ara ex Jordanis saxi, 29, 58. Ara Jordania suspectas facit II tribus, 48. Ara contra tyrannum non defendit, 83. Ara Jeroboami rumpitur, 88.
 Arabia subacta ab Herode, 238. Arabes a Cyro subacti, 164. Arabes ad Amanum, 478. Arabia Petræa, *ibid.*, Arabum quinque naves ex magna classe incolumes, b. 102.
 Aradia, 504. Aradii, 514.
 Aramei Syri, 22.
 Araspes Panthiæ custos, 155. Araspes Panthiæ pudicitiam frustra tentat, 157. Araspes Assyriorum consilia explorat, 159. Araspes explorator honorifice excipitur, 160.
 Araxis pons, b. 255.
 Arbela pugna Alexandri et Darii, 189.
 Arbitrum æquum posse pati causæ bonæ signum, 149.
 Arbor Nabuchodonosoris, 86, 122. Arbor hominem significat, 122. Arbor in cælum usque porrecta succiditur, 123. Arborea et silvæ a Barbaris cultæ pro Diis, b. 101.
 Arca Noë, 20. Arcæ Noë reliquiæ ab Armeniis ostentatæ, *ibid.* Arca fœderis, Arca Silone collocata, 57. Arca capta a Palæstinis, 58. Arca a vaccis in Judæam revehitur, *ibid.* Arca felicitat hospitem, 73. Arca Hierosolyma transfertur, *ibid.* Arcæ inscriptio fatidica, b. 115.
 Arcadiopolis, b. 39.
 Arcadius Arsenii vitæ insidiatur, b. 37. Arcadius veniam delicti ab Arsenio petit, b. 39. Arcadii obitus, b. 40.
 Archelai in Armeniam impressio, 222. Archelai solertia in Herode reconciliando, 250. Archelai defensio et semissis paterni regni acceptus et 600 talenta redditus, 263, 264. Archelai somnium et relegatio, 264. Archelao regnum a Cæsare confirmatum, 261. Archelaus Cappadocum Rex Alexandri socer, 245. Archelaus Herodi se purgat, 251. Archelaus Herodis filius, 254. Archelaus Judææ rex, 260. Archelaus a Judæis accusatur, 262. Archelaus Glaphyram ducit, 264. Archelaus Mariammem repudiat, 266.
 Archimedes Syracusarum defensor, 424. Ejus cædes, 525. Archimedes, b. 56.
 Archistrategi fanum, b. 281.
 Arcus pro Iride, 19.
 Arcus cominus inutilis, 172.
 Ardamanes Pesta, b. 71.
 Ardea, 313.
 Ardeatæ Camilli adjuutores, 357.
 Ardebat nautica solertia, 396.
 Aretas Cœlesyriæ rex Judæos vincit, 221. Aretas Arab. Hyreanum Hierosolyma reducit, 222. Aretas Pompeii jussu Hierosolymis recedit, 223. Aretas Arabs Herodem oppugnat ob desertam filiam, 271. Aretæ augurium de Tiberii obitu, 272.
 Arethas, b. 60. Æthiops, b. 72.
 Areobindi Templum, b. 76.
 Aretium Flaminii interitu nobile, 413.
 Argæus collis, b. 163.
 Argenteæ drachmæ, 380. Argenti libræ, 10, a censoribus notatæ, 416. Argentum ære mistum, *ibid.* Argentum ære mollius, 119.
 Ἀργυρίου μωριάδες δ', 179.
 Argos Nabidi a Philippo traditum, 446.
 Ariadna, b. 55.
 Ariana hæresis, b. 9.
 Ariarathes Cappadocum rex, 455. Ariarathi regnum a Romanis confirmatur, 461.
 Ariebes, b. 300.
 Aridæus frater Alexandri Magni, 127.
 Aries divitiarum nota, 130. Aries corniger Persicæ monarchiæ symbolum, *ibid.* Arietum ingens sonus, 240, 40.
 Arie interitus, b. 23.
 Ariminum urbe Galliæ, 483.
 Ariobarzanes a Cassio occisus, 504.
 Aristander vates, 183. Aristander Alexandrum consolatur, 193.
 Aristæ eminentes decussæ, 331.
 Aristæus Hebræorum scripta convertenda esse monet, 200.
 Aristarchus Tarentinus Romam confugit, 371.
 Aristobuli et Antigoni sanguis commistus, 219. Aristobuli et Pompeii contentiones, 223. Aristobuli tres filii, et duæ puellæ, 253.
 Aristobulus Alexandri Jannæ filius, 220.
 Aristobulus Hyrcani filius Antiochum Cyzicenum vincit, 217.
 Aristobulus II regnum occupat, 222. Denuo capitur, 224. Pontifex, 222, 221. Aristobulus cum quatuor liberis, captivus Romam ducitur, *ibid.* Aristobulus a Pompeio adjuvatur et oppugnatur, 223. Aristobulus a Pompeio victus, 225. Aristobulus a Cæsare in Judæam missus, veneno a Pompeianis tollitur, 226.
 Aristobulus Agrippæ frater, 272. Aristobulus regnum Judæorum instaurat, ejusdemque crudelitas in matrem et fratrem, 219. Aristobuli pontificis interitus, 227.
 Aristocrata cum oligarchia, 175.
 Aristoteles Alexandri Magni præceptor, 183. Aristoteles suspectus de Alexandri obitu, 197.
 Arithmetica ab Abrahamo tradita Ægyptiis, 22.
 Ariustus pro Ariovisto, 481.
 Arma aurea in templo, 89. Arma cremata, 153.
 Armathai habitavit Samuel, 59.
 Armatii proditoris cædes, b. 53. Armatus, b. 52.
 Armenia, 22. Armenia munitionibus destituta, 150. Armenia Mediæ contermina, 149. Armenia subacta a Trajano, 587. Armenia quarta, b. 95. Armeniaca editio com-

- pressa, b 118. Armeniaca stigmata, *ibid.* Armenia mons arca Noë receptaculum, 20. Armenia vires, 8,000 equites, 40,000 pedites, argenti talenta 3,000, 150. Armenia rex Caracallæ perfrictus, 603. Armenia montes gelu rigentes, 619. Armeniorum motus, 540. Armenianorum monasterium, b 176. Armeniorum et nautarum seditio, b 205.
- Arphaxad Chaldæorum conditor, *ibid.* Arphaxad rex Medorum cæsus a Nabuchodonosore, 138.
- Arria Cecinnæ uxor, 561.
- Arrogantia Diogenis infelix, b 154. Arrogantia militaris, calamitosa, b 255, 299.
- Arsaces Parthorum rex Demetrium Nicanorem capit, 215.
- Arsacides Parthici regni conditor, 619.
- Arsacius, 39.
- Arsenius Scetimit ab in solitudinem, b 37. Arsenius Arcadii et Honorii præceptor, b 36. Eorundem liberalitatem aspernatur, b 38.
- Arsinos soror Cleopatras impulsu occisa, 234.
- Artabanus ab Izate in Parthiam reducit, 284. Artabanus Parthus filium Darii datur obsidem Tiberio, 271.
- Artabanus, 614. Postremus Parthorum rex, 619. Pseudo-Neronem Romam reducturus, 578.
- Artabasus Armenius, b 21. Rex creatur, b 107. Artabasdi elogia, *ibid.*
- Artagerse, 161.
- Artagira, 540.
- Artaxerxes Longimanus, 135. Artaxerxes uxoris suæ formam ostentare cupit, 178. Artaxerxes, qui et Cyrus, Xerxis filius, quintus rex Persarum, *ibid.*
- Artaxerxes, vel Artaxares, Persa, 642. Artaxerxes Persarum rex, *ibid.* Ejusdem, 400. Alegati ad Alexandrum Severum, 619.
- Artaxes ab Antonio profligatus, 521.
- Artemidorus Gnidius Cæsari insidias indicat, 491.
- Artemius, qui et Anastasius imperator, b 98.
- Artemius Alexandriæ dux et martyr, b 23. Artemii interitus, b 102.
- Artorii somnium de Augusto, 506.
- Arundineus baculus infirmum fulcrum, 410.
- Aruntis et Bruti interitus, 336.
- Arsaspes Veiens, 352. Arsaspis Etrusci dolus, 332.
- Arx eversa, ne urbi ex ea periculum crearetur, 215.
- Arzis vivi direptio, b 251.
- Asa V, rex Judæorum, 89. Asa Æthiopes vincit, 90.
- Asa Turcus a Mediæ principe vincitur, b 256.
- Asael Damasci regem suffocat, 102.
- Asahel Joabi frater ab Abenero cæditur, 72. Asahel Syriæ rex ungitur ab Elisæo, 101.
- Asamonæorum familiæ principatus duravit annos, 168, 234.
- Ascalon, 58.
- Ascanius Rutulos profligat, 313.
- Asclepiades, Antiochenus episcopus, 612.
- Asclepiodotus, 641.
- Asclepiarionis prædictio, 58.
- Asdrubal in Italiam abit, 431.
- Ἀσθέα ἐκ ἀποχόρτου, 571.
- Aseneth uxor Josephi, 29.
- Aser, 25.
- Asini maxilla pro gladio et fonte, 54. Asini ungula Stygiam aquam continet, 197.
- Asmodeus dæmon, 143.
- Aspar patricius Leonem imperatorem creat, b 49. Asparis et Ardaburii supplicium, b 50 *inde.* Asparis in resurgendo incendio diligentia, b 51.
- Aspathines, 171. Aspathines vulneratur, 172.
- Aspidis morsus lenissima mors, 530.
- Aspis Libyæ urbs a Romanis occupatur, 390.
- Asia superior Australis et Septentrionalis, b 26.
- Asiatici cognomentum Scipioni tributum, 564. Asiaticus a Claudio interfectus, 564.
- Assaron Mannæ cur collectus, 36.
- Assiduitatis vis, 4.
- Assuerus Cyaxares, 132.
- Assyrii ab Assur, 22. — Assyrii Sodomitis cæsis ab Abrahamo cæduntur, *ibid.* Assyrii divinitus cæsi, 111. Assyrii regni evertendi occasio, 146. Assyrii in Lydiam profectio, 158. Assyriorum fuga, 150. Assyriorum copiæ, 160. Assyriorum potentia, 149 *inde.*
- Assyrius Achazo auxilium ferens. Syros et Israelitas affligit, 109. Assyrius dum Medis insidiatur, seipsum evertit, 149.
- Astrologi Italia pulsi, 565. Astrologorum de Constanti obitu prædictio, b 15. Astrorum utilitates, 16. *Astronomi Vitellio diem interitus denuntiant, 574.*
- Astrum gladio simile, 302.
- Astyages rex Medorum, 140.
- Atellanorum migratio ad Hannibalem, 428.
- Athamania Thessalia, 444.
- Ἀθηναίων, 605.
- Athanasius, b 9.
- Athenais dicta Eudocia, b 41.
- Athenæ liberatæ a Lucio Apustio, 444.
- Athenarum mœnis sub Valeriano instaurata, 630.
- Athenarum inscriptio pro Pompeio, 477.
- Athenienses Xerxis victores, 126. Athenienses facem cum Alexandro faciunt, 185. Athenienses Romanorum amici, 403. Athenienses Bruto et Cassio status decernunt, 503.
- Athenodorus Gregorii Mirifici frater, 623.
- Athenodori commentum ad exprimendam Augusti lasciviam, 544.
- Athingani, b 124. Athinganus Michaeli prædicit imperium, b 135.
- Athyphtheodorus, b 208.
- Athyra, b 290.
- Atlas mons, 608.
- Atra urbs Arabiæ Soli dicata, 607.
- Attalia Pamphylis urbs, 487. Attalus, 445. Eumeas frater, 461. Attali obitus, 447.
- Atticus, b 40. Atticus Herodis Rhetoris pater thesaurum ditatur, 584.
- Attilius C, 396. Attilius Latinus, 888.
- Avaritia, et consilii infirmitas, 201.
- Aves ex aquis, 16. Aves rapaces malum significant, 252.
- Augustus Herodi dat potestatem multandi filios, *ibid.*
- Aufidus fluvius, 417.
- Auctoris querela de tyrannide suorum temporum, b 7.
- Augurium irritæ pacificationis, b 187.
- Augusti Cæsaris obitus, et anni imperii vel 57 vel 43, ætatis, 77, 267. Augusti callida cum Antonio et Lepido collusio, 499. Augusti consulatus, *ibid.* Augusti monarchiæ signa, 495. Augusti et Antonii bellum, pax rursus, 511. Augusti Ægyptiacus triumphus, 531. Augusti partio provinciarum, et Decennia, 533. Augusti provinciæ post victoriam Philippicam, 510. Augusti ratio administrandi imperii, 534. Augusti morbus et testamentum, 531. Augusti appellatio, *ibid.* Augusti nepotes degenera, 539. Eorundem obitus, 540. Augusti moderatio et liberalitas, *ibid.* Augusti statua fulmine icta, 543. Augusti testamentum et libelli, 544. Augusti obitus, 544. Principum luctuosus, *ibid.* Augusto diuturnitas imperii profuit, 578. Augustus tribunatu ab Antonio dejectus, 491. Augustus clemens, 502. Augustus Antonium neque vincere neque vinci vult, 506. Augustus Dirrachii agrotat, *ibid.* Augustus cum S. Pompeio redire in gratiam frustra cupit, 518, et 511. Augustus plebem primum faci suam, 495. Augustus militiam conscribit, 496. Augustus ob ludibria senatus ad Antonium deficit, et contra Crentenses cretizat, 498. Augustus Fulviæ gener, 500. Augustus Scriboniam ducit, 511. Augustus Pannonios domat, 521. Augustus Cleopatram simulatione amoris decipit, 528. Augustus Alexandri cadaver visit, 531. Augustus ab amicis admoneri se passus, 536. Augustus provincias invisit, *ibid.* Augustus Polliionis crudelitatem coerct, 537. Augustus Lucium et Caium Agrippæ filios adoptat, et imperii successores designat, *ibid.* Augustus obvium sibi procedi non vult, 538. Augustus importuni militis causam agit, 538. Augusti liberalitas deponendæ monarchiæ simulatio, 532. Augustus iudicium violentam contra Cæsaris percussore exercet, 272.
- Augustodunum, b 13.
- Avitus Pseudantoninus Heliogabalus. *Vide Heliogabalus, 616.*
- Aulici loco movent quem superiorem fore credunt, 119.
- Aulus Plancius in Britannia, 562.
- Aurargenteum vectigal, b 55. Aurea ornamenta et olim honoris ergo concessa, 173.
- Aurelia familia cum Commodo privata imperat, 601.
- Aureliani responsum de Paulo Samosateno, 634. Aureliani triumphus, 637. Cædes, *ibid.* Aurelianus imperatorum contra Galienum particeps, 634. Aurelianus imperator, 636.
- Aurelius cos. contra Gallos, 363. M. Aurelius Antoninus verus philosophus, 595. Imperator designatur. Aurelius Liparam trajicit, 393. Aurelius Heliogabali ritus ab Hierocle enervatur, 620. Aurelius cum Postumo colludit, 632.

Aureolus Geticus Ingenium tyrannum profligat, 631. Item Macrinum et Macrianum, 632. Aureoli seditio contra Galienum, 634. Interitus, 635.
 Aureum Commodi sæculum, fortassis Aurelium, 600.
 Aureus nummus imperatoris imagine duntaxat insignien-
 Jus, b 92. Auri 1000 libræ Gallis promissæ, 358.
 Aurum argento mollius, 119.
 Aurum felicitatis signum, *ibid.*
 Aurum et ferrum imperii nervi, 636.
 Auribus mutilus rei veneræ deditus, 171. Auris al-
 tero reo integra servata, 191.
 Auspicia tribunonum temeritati opposita, 346.
 Austrinus aer insalubrior, b 307.
 Auxentii (S.) collis, b. 163.
 Axanis sultani humanitas erga Diogenem captivum,
 b 284.
 Axius Bardarius, b 225.
 Azarias propheta Asam ad pietatem hortatur, 91.
 Azarias pontifex, 107.
 Azarias XIII rex Israelitarum, *ibid.*
 Azarias Abdenago appellatus, 118.
 Azizus Emesorum rex, 288.
 Azotus Palæstinæ urbs, 58.
 Azymorum festum Pascha, 113.

B

Baalicus cultus Hierosolymis tollitur, 104. Baalici sacer-
 dotes a Jeho interfecti, *ibid.*
 Baalis status avertit Joramus, 96. Baalici sacerdotes
 Eliæ jussu occiduntur, 92.
 Baanes Heptademon Armeniæ proditor, b. 95.
 Baanno victus a C. Scipione, 412.
 Baar radix, dæmoniorum fugatrix, 308.
 Baasas III rex Israelitarum, 89. Baasæ familia extir-
 patur, 161.
 Baaspracam olim Media, b 256.
 Babylas Antiochenus episcopus, 623. Babylæ marty-
 rium, 626.
 Babylon septem annos rege caret, 123. Babylon hy-
 berna Persicorum regum, 168. Babylon Alexandro fa-
 talis, 196. Babylonem non videre, et captivum Babylo-
 nem perducere, 114. Babylonica captivitas ab Jeremia præ-
 dicitur, 115. Babylonium regnum a Medis et Persis ever-
 tendum, *ibid.* Babylonii Manassem capiunt, 111. Babylo-
 nii pueros captivos diligenter erudiunt, 118. Babylonii
 viginti annorum comætu instructi, Cyri obsidionem
 rident, 164. Babyloniorum lingua Syriaca, 165. Babylo-
 nis structura, 21. Babylonis captivitas, 164.
 Bachides in Judæa grassatur, 208. Bachides Judam
 cædit, 210.
 Bactriani, 22.
 Baculus fit serpens, 35. Baculus Aaronis reflorescit,
 42.
 Bæthel, 26. Bæthel capitur, 48.
 Bagda urbs antiqua Babylon, b 145.
 Bagoas dux copiarum Artaxerxis, Judæis infestus,
 182.
 Bagoas Herodis eunuchus, 254.
 Baimundus simulata morte domum redit, b 303. Bai-
 mundus in Oriente ab Alexio deficit, et pacem cum eo
 facit, *ibid.*
 Balbinus (P.) imperator, 622.
 Balacus Medianarum rex Israelitas devovere cona-
 tur, 43.
 Balaamus Israelitis bene precatur, *ibid.* Balaami asina
 loquitur, *ibid.*
 Baladan Babylonius Ezechias amicus, 111.
 Balista Macrini præfectus equitum, 632. Balistæ inter-
 ritus, 634.
 Balla, 28.
 Balsamum in Palæstina, 85.
 Balthasar pro Daniele, 118. Balthasaris Babylonii regis
 cædes, 165. Balthasar postremus Assyriorum rex,
 123. Ejus luxus, profanatio sacrorum, et blasphemia,
ibid. Balthasar Nabuchodonosoris deus, 122.
 Banæas Salomonis carnifex, fit imperator, 82.
 Banæa palus, b 116.
 Baptismate (E.) susceptio impedimentum conjugii, b
 200.
 Bara dux ab Hormisda deficit, b 75.
 Baracus IV Israelitarum judex, 51.
 Barangorum motus, b 304.
 Barbæ semirasæ ignominia, 44.
 Barbari perfidi, 89. Barbari Dei potentiam ignorant,
 124. Barbarica vestis offendit Macedones, 191. Barbarus
 canis deterior, 65. Barbari aliter tractandi quam Græ-
 ci, 188. Barbari fidem imbecillioribus non servant, 114.
 Bardanes Turcus, b 446.
 Bardarius Axius, b 122.
 Bardas Phocas bellum in Oriente gerit, b 196.
 Bardas Sclerus Rossos domum redire cogit, b 210. Bar-
 das Sclerus Babylone aufugit, b 221. Bardas Sclerus cum
 Basilio redit in gratiam, b 222. Bardas Sclerus a Phoca
 Barda victus a Babylonio Chosroe in carcerem conjici-
 tur, b 221, 218.
 Bardæ potentia, et instauratio philosophiæ, b 160.
 Bardæ chlamys delapsa malum omen, b 166. Bardæ incer-
 tus, b 162. Bardæ interitus, b 165. Bardæ Scleri cum
 Scythæ monomachia, b 209. Bardæ Scleri Defectio, b
 216.
 Baris urbs, b. 169. Baris Asamonæorum in Antoniam
 mutata, 244.
 Barnabazus insidiarum Artaxerxi structuram jubet,
 179.
 Baruchus Jeremiæ scriba, 114. Baruchus homo elo-
 quens, 116.
 Βαρυτέρω φρονήματι χρώμενος, 320.
 Barzapharmnes, 230.
 Basilius Alexandrinus hæreticus, 592.
 Basilinarum excidium, 421.
 Basilaci ob affectatum regnum occiduntur, b 164. Ba-
 silaci capitur a Turcis, b 282.
 Basillii Magni legatio ad Valentem, et miraculum, b 31.
 Basillii mores et arrogantia, b 225. Basillii obitus, b 227.
 Basillii conjugium et imperatoria dignitas, b 166. Basillii
 Agarenicus triumphus, b 168. Basillii bellum Syriacum, b
 168. Basillii liberi expeditio Agarenica, b 168. Basillii
 templorum ædificationes, b 172.
 Basillii Macedonis natales, et augurium adipiscendi im-
 perii, b 163. Basillii Macedonis interitus, b 176. Basillii
 Macedonis in fame liberalitas, b 207.
 Basillii Porphyrogeniti prudens moderatio, b 216.
 Basillii cubicularii calamitas et interitus, b 222. Basillii
 expeditio Iberica et Phœnicica, b 223. Basillii thesaurus,
 b 225. Basillii Bulgaricus triumphus, b 227. De Basilio
 somnium æditui S. Diomedis, b 164. Basilio prædictum
 imperium a Peloponnensi monacho, b 173.
 Basillium (Contra) conjuratio vindicata, b. 168.
 Basilius a Peloponnensi vidua adoptatur, b. 160.
 Basilius Michaellem Theophili filium cædit, b 167.
 Basilius Pectes insidiator Leonis, b 178.
 Basilius Romani pueri filius, b 196. Basilius servato-
 rem suum occidit, *ibid.*
 Basilius cubicularius, b 199. Nicéphori cognatos rele-
 gat, et exsules revocat, b 208. Basilius Costostephani
 fraude a Bulgaris profligitur, b 220. Basilius rebus ge-
 rendis intendit animum, b 222. Rebus secundis insolescit,
 b 221. Basilius Abasgos domat, b 227. Basilius Bulgaros
 ad Axium fugat, b 225. Bulgaria potitur, b 174. Basilius
 Malefas captus, b 288.
 Basilius Bogomilorum hæresiarcha, 300.
 Basilius ex remige imperator, b 167.
 Basilius imperio occupato Chalcedonensæ concilium
 abrogat, b 52.
 Basilius interitus, b 52.
 Basilius locus, b 70.
 Basolamasnos et calceos Caligulæ inventum, 558.
 Bassianus Mammææ ab Heliogabalo adoptatur, 608.
 Batistania, 431.
 Bastus (L.) belli Judaici reliquias conficit, 308.
 Batazes cæcatur, b 253.
 Bathylus Antipatri libertus veneni minister, 255.
 Bebius (Cn.) victus ab Hamilcare et Gallis, 445.
 Bebrices Narbonenses, 406.
 Bel Deus Syriorum; 63.
 Belescel, 39.
 Belisarii triumphus Africanus, b 66. Belisarii et Nar-
 setis dissidium, b 69. Belisarii expeditio Italica, b 68.
 Belisarius Africam recuperat, b 65. Belisarius in ordi-
 nem cogitur, b 70. Belisarius ob calumniam affectati
 regni ex Italia revocatur, b 69.
 Bella non odio hominum, sed cupiditate imperiorum
 geruntur, 183. Belli tempore urbe exire suspectum et
 periculosum, 115. Belli inter Antonium et Augustum
 causæ, 522.
 Bello elapsos murus opprimit, 94.
 Bellum Deo auctore susceptum spem victoriæ bonam
 facit, 25. Bellum propter defectionis suspicionem illatum,
 Bellum non prius indictum quam illatum, 150.
 Benefactores apud reges Persicos in Commentatiis
 relati, 179.
 Beneficentia rebus secundis crescere debet, 146.

Beneficia hostes in amicos mutant, 159. Beneficia petitionem haud facile repudiari sinunt, 200.
 Benignitas impudentiores facit, 56.
 Benjamin, 23. Benjaminæ Hierosolymis tributum imperant, 48. Benjaminica tribus apud Boboamum manet, 97.
 Benjamiticum bellum ob stupratam Levitæ uxorem, 48.
 Benjamitis raptus puellarum conceditur, 49.
 Berenice nubit Aristobulo, 206. Berenice Agrippæ filia, 292. Berenice suspecta incestus cum fratre, 287.
 Berœe Irenopolis appellatur, b 216.
 Berosus meminit diluvii, 19.
 Berroea vastata, b 197. Berroea dedita Basilio, b 225.
 Bersaba, 74.
 Beryllus Neronis pædagogus, 289.
 Βέσβιον ὄρος, (Vesuvius), 287.
 Besti supplicium, 191.
 Besti regnum significat, 129.
 Besuræ obsidio, 213.
 Bethsemani arcam recipiunt, 58.
 Bethuliæ obsidio, 139.
 Bibere lambendo, 51.
 Biblia aureis litteris descripta in membranis, 200.
 Ἐπι ταῖς βιβλοῖς τῶν ἀξιωματικῶν τεταγμένος, 564.
 Bibliothecæ Alexandrinæ 200,000 librorum, 200. Bibliothecæ Alexandrinæ conflagratio, 488.
 Biduum pro uno die habitum in venatu, 147.
 Bithiæ castellum expugnatum, 469.
 Bithias Carthaginensibus frumentum mittit, *ibid.*
 Bithys filius Eoty redditus, 461.
 Bizya oppidulum, b 139.
 Blachernia ædes Deiparæ, b 46. Blachernii templi conflagratio, b 281.
 Bladimures Rossus, b 221.
 Bladisthlahi Joannis uxor Basilio deditioem facit cum duodecim liberis, b 226.
 Bladisthlabus Joannes, b 134.
 Blasphemie in Deum et regem atrocissimo calumnia, 93.
 Bodes Cn. Cornelium Carthaginem mittit, 387.
 Bœotia a Flaminiio et Attalo subacta, 461.
 Bogas, b 186.
 Bogomili, b 301.
 Boli, 400. A Romanis subacti, 404. Agri parte multantur, 401. Posthumium Albinum cum exercitu cædunt, 423.
 Boisæites Amorii proditor, b 152.
 Boilas Romanus Monomacho callide insidiatur, b 260.
 Boisthlabus Stephanus Scythia Illyrios vexat, b. 248.
 Boleti Claudii, 567.
 Bologudes Hungarus, perfidus apostatata Francis in crucem sublatus, b 194.
 Bombyces Constantinopolim allati, b 70.
 Bonitas nimia opportuna insidiis, 116.
 Bonus Patricius, b 84.
 Bonus moritur, mali supersunt, 89.
 Boozus, 55.
 Borilus Botaniatæ servus, b 293.
 Borises Bulgarus, b 199. Borises rex Bulgarorum a Zimisce liberatur, b 211. Borises magister declaratur, b 215, 401, 630.
 Bos loci nomen, 81, 295. Bos Dianæ a Romano immolata, 328. Boves mas et femina juncti, 316. Bos agnam parit, Bos humana voce locutus, 409.
 Boves pro anni qualitate, 29. Boves calamitatem significant et mutationem, 264. Boves cum facibus, 411.
 Botaniatæ acta rescinduntur, b 27.
 Botaniates Nicephorus, b 274. Botaniates Nicephorus imperator salutatur, b 289. Botaniates novas tabulas conficit, b 292. Botaniates Mariam vivente marito ducit, b *ibid.* Botaniates ob servorum improbitatem invisus, b 293. Botaniates ex imperatore fit monachus, b 296.
 Braca, b 126.
 Brachia destruunt caput, 110. Brachia II, et humeri, *ibid.*
 Bragadam (Ad) flumen, 391.
 Brennus Gallorum dux, 355.
 Bringas Josephus cubicularius, b 199.
 Britannia, 609. A Claudio domita, 562. Britannicæ longitudo et latitudo, 609.
 Britannicus Claudii filius, 287. Britannicus sive Cl. Tiberius Germanicus Cl. F. 562. Britannicus novæ Agrippinæ insidiis negligitur, 563. Britannicus calumniæ Agrippinæ fatuus habetur, 566. Britannicus a Nerone veneno tollitur, 659.
 Britannicum bellum sub Commodio, 598.
 Britannicum stratagemata, 609, 610.
 Britannionis ducis Illyrici defectio et reconciliatio cum Constantio, b 16.

Brochamii, b 281.
 Brundusii expugnatio et portus, 380.
 Bruti duo filii securi percussii, 334. Bruti et Aruntis interitus, 335.
 Brutus M. Bruti pater occisus a Pompejo, 474. Brutus (M.) Macedoniæ prætor, 498. Bruti clades et interitus, 507. Brutus a Cæsare conservatus, 486. Brutus Albina, Cæsarem in Senatum pellicit, 491. Brutus (M.) contra Cæsarem incitatur, 491. Brutus (M.) ab Antonio et Augusto oppugnatur, 500. Bruti et Cassii apparatus contra Augustum et Antonium, 503. Brutus Cæsarianum cornu vincit, 506.
 Bryennii Nicephori seditio, b 289. Bryennii potentia et eruditio, b 306. Bryennius Nicephorus, b 281.
 Bryennius Joannes a Ruselio profligatur, b 291. Bryennius ab Opsara cæcatus ad imperatorem mittitur, b 291.
 Bubo Agrippæ auspicius, 275.
 Bucellariorum dux, b 118.
 Bucleon, b 187, 208.
 Bucephalus equus, 184. Bucephalus raptus ab Hircanis, 191. Bucephali obitus et luctus ob eum, 194.
 Budim, b 225.
 Bulgaria tota subigitur a Basilio, b 226. Bulgari, b 54. Iidem qui et Mysii, b 55. Bulgari incantationibus et prestigiis utuntur, b 57. Bulgari Thomam invadunt, b 134. Bulgari Christiani fiunt, b 155. Bulgari ob mutatam religionem seditioem movent, b 156. Bulgari agro a Theodora donantur, *ibid.* Bulgari ab Arabe quodam machinas bellicas fabricare edocti, b 162. Bulgari victi, b 186. Bulgarica pax, b 112. Bulgaricæ expeditiones et clades, b 185. Bulgarici regni motus, b 199. Bulgaricum fœdus, b 156. Bulgaricum bellum sub Leone Philoscopho, b 177. Bulgaricum bellum sub Basilio Porphyrogenito, b 220. Bulgarorum victoria in Illyrico, b 57. Bulgarorum grassationes sub Philippico, b 98. Bulgarorum rebellio et recuperatio, b 169. Bulgarorum grassatio, b 188. Bulgarorum 20000 in carcerem coacta, b 213. Bulgarorum 15000 cæcata a Basilio, b 226.
 Bulla Felix, latro, 609.
 Burrus magister Neronis, 568.
 Busiridis urbis excidium, 640.
 Byrsæ partis Carthaginis obsidio, 468.
 Byrides, b 160.
 Bysus Thrax Dynasta Audrisci proditor, 466.
 Byzantium triennio a Severo obsessum, 606.
 Byzantii mœnia, *ibid.*
 Byzantium a Comnenianis diripitur, b 291. Byzantii veteris descriptio, b 7.

C

Cæcus Levi filius, 33.
 Cabala castellum, b 180.
 Cæsar Joannes fit monachus, b 300.
 Cadavera alitibus et feris obijci miserabile objectum, 65. Cadaveribus principum barbarus hostis insultat, 70. Cadavera edunt Carthaginenses, 460.
 Caddusii temeritatis suæ dant pœnas, 156. Caddusiorum ad Cyrum defectio, 154.
 Caduceus cum hasta, 402.
 Cæci et claudi urbis defensores, 71.
 Cæcilius Bassus Sexti Cæsaris interfecto, 227.
 Cæcilius Metellus in Sicilia, 398. Andricum cædit, 466. Hasdrubalem ad Panormum vincit, 394.
 Cædes hominum interdicta, 19. Cædes per speciem arcani colloquii, 72. Cædes ulcisci cædibus, nisi propter exemplum esset necessarium, crudele et stultum videtur, 75. Cædes injusta caveri, tam magistratum interat quam reorum, 119. Cædium expiatio, 319.
 Cæntensium cædes, 317.
 Cæsar (S.) a Cæcilio Basso occisus, 227. Cæsar de proditoribus, 31. Cæsar regnum affectat, 482. Tribuniti potestatem abrogat, 491. Occiditur, 531. Cæsar Pompeii suffragatur, 476. Cæsar populum sibi conciliat, 481. Cæsar Italia 60 diebus potitur, 484. Cæsar Pompeii interfectores ulciscitur, 488. Cæsar post victum Catonem natos occidit, 490. Cæsar dictator perpetuus, *ibid.* Africa nno die tres exercitus vincit, *ibid.* Cæsar dicitur recusat, 491. Cæsar 25 vulneribus confossus ad Pompeii statuum confugit, *ibid.* Cæsar Augustum institutum adoptat, 495.
 Cæsar mutatio ab aruspice prædicitur, 485. Cæsar perbia odium et exilium parat, 491. Cæsari ab assensibus decreti honores, 492. Cæsaris et Pompeii dissidium, 482. Cæsaris somnium de matre, 493. Cæsaris fortuna in navicula, tempestate et mediis hostibus, 484. Cæsarisavigatio temeraria, dictatura, consulatus, Hispaniarum

- cupatio, *ibid.* Cæsaris clades et periculum, *ibid.* Cæsaris ab Achilla periculum, 489. Cæsario Cleopatrarum et Cæsaris filius, *ibid.* Cæsaris dictatura, *ibid.* Cæsaris ambigua vox de Catone, 490. Cæsaris nomen, *ibid.* Cæsaris in Hispaniis periculum, *ibid.* Cæsaris præclari conatus morte interrupti, *ibid.*
- Cæsarea maritima Stratonis turris, 219. Cæsarea Cappadociæ 400000 hominum habitata, expugnata a Persis, 630. Καράδοκος, 599. Cæsariensium in Agrippam defunctum petulantia, 282.
- Cæsariensium Judæorum seditio, 289.
- Cæso Fabius, 344.
- Caiphas Josephus Pontifex, 267.
- Cainan Arphaxadi filius, 22. Cainan vivit annos 916, 18.
- Caii insolentia, 278. Caii nuptiæ, 551. Caii Caligulæ imperium, 553. Caii expeditio contra Armeniam, et interitus 540. Caii liberalitas, profusiones, libidines et importunitas, 553, 554. Caius Calpurnio Pisoni Cornelia Orestina rapitur, 555.
- Caius Caligula tertius Cæsar, 272.
- Caius Herodis delicie, 41, 181.
- Caius Tiberio gemello imperium præripit, 275.
- Caius Petroni ominatur, et exoratus ab Agrippa status collocationem omittit, 278.
- Caius Agrippæ et Julii filius, 536.
- Caius Cæsar. *Vide* Caligula.
- Caius Germanici filius, 646.
- Caius Tiberium suffocat, 551.
- Caius a Tiberio destinatus imperio, *ibid.*
- Cainus, 17.
- Calabri et Siculi vexati a Leone Iconomacho, b 406.
- Calabria Graccho mandata, 424. Subacta a Romanis, 380.
- Calabria locus Briennio funestus, b 292.
- Calamitas ad meliorem frugem perducit tyrannum, 12.
- Calamitosis insultare est pessimi atque etiam stultissimi hominis, 181. Calamitatum causæ sunt peccata, 74.
- Calaphates Cæsar appellatur, b 240. Calaphates avunculo Michaeli invisus, b 243. Calaphates Orphanotrophi opera potitur imperio: ejus natales et mores, 343. Calaphates ingratus animus in Orphanotrophum, b 243. Calaphates castrat cognatus, et Zoen relegat, b 254. Contra Calaphatem seditio, *ibid.* Calaphates et Constantinus excecati relegantur, b 243.
- Calcei militares elevati, 298. Calcei purpurei insignie imperit, b 467. Calceorum oscula, 158. Calceorum discrimen, 328.
- Calenus (Q.) de Antoniano bello, 496.
- Caligulæ inconstantia et perversitas, 555. In multis delictis pauca recte facta, 555. Caligulæ sanguinarius animus, *ibid.* Caligula filius locupletum senum et anuum, 556. Caligula alienatis amicis, insidiatoribus fit opportunus, 557. Caligula deorum omnium personas agit, 558. Caligulæ templa et divini honores, 559. Caligula Salmonem imitatur, *ibid.* Se Deum facit, 574. Caligula unam cervicem habet, 560. Caligula quarto imperii anno occiditur, *ibid.* Caligulæ serinia venenorum, 561.
- Callinicus Syrus ignis Græci inventor, b 90.
- Callinicus patriarcha cæcatus relegatur, b 96.
- Callirrhoenæ thermæ, 259.
- Callistus Claudii libertus libellorum supplicum magister, 564. Callistus Romanus episcopus, 618. Callistus Persarum grassationes coerces, 630.
- Calocyrcus Chersonius, b 206. Calocyrcus per Rossos regnum affectat, b 210.
- Calor spiritum suavem facit, 183.
- Calphurnia ab Agrippina vel acta in exsilium vel occisa, 565. Calphurniæ Cæsaris uxoris somnium, 491.
- M. Calphurnii tribuni egregium facinus, 389. Calphurnius Crassus Nervæ insidiator, 584.
- Calumnia innocentiam opprimit, 93. Calomniæ atque insidiæ tandem intelliguntur, 125. Calumniæ tela oblique emittuntur, *ibid.* Calumniator locupletatur, 77. In calumniatores dictum Juliani, b 25. Calumniatoribus subornatis partes defensoris suscipere, 246. Calumniatoris eadem poena quæ sontis, 124. Calumniatorum poena, 273. Caldonii, 609.
- Camarina infeliciter tentata a Romanis, 588.
- Cambyses Ægyptum et Æthiopiæ subegit, 126. Cambyses I, rex Persarum, 146. Cambysis de Smerdi somnium, 170.
- Cameli binos sagittarios gestant, 189. Cameli 5000, 190. Cameli equis formidabiles, 163.
- Camerini excidium, 338.
- Camilli voluntarium exsilium, 356. Obitus, 360. Camillus Faliscos in ditionem accipit, 354. Romam a Gallis liberat, 357. Camillus tertium Dictator, 358. Item quartum et quintum, *ibid.*, 360. Camillus (L.) dictator Gallos vincit, 361.
- Cammizes Eusthatius, b 306.
- Campania fertilissima, 412. Campani adjuti a Tito, 579.
- Camilianus, b 118.
- Candor judicandi, b 46. Candor integritatis nota b 112.
- Canicleum monasterium, b 153, 296.
- Canis mirificus, b 64. Canis humana voce loquens, 333.
- Canis mortuus non mordet, 487, Canibus perquisitæ latebræ, 402.
- Cannæ, 416.
- Capillus. *A primo capillo*, formula monastica, b 140.
- Capilli mulierum pro funibus, 464, 606.
- Capita 4 regni quadripartiti nota, 127.
- Capitolii edificatio, 332, 333. Capitolium a Sabinis captum, 317. A servis et exsulibus occupatur, 346.
- Capnicum, b 123.
- Cappadoces Mescheni, 21. Cappadoces Cyro subacti, 129.
- Cappadociæ status, 461.
- Capræ cor pro omina, 65.
- Captivæ obitus ab adolescente victore deplorari suspectum, 161. Captivam tueri pudicitiam magnum quiddam, 158. Captivarum mulierum, præsertim nobilium, pudicitie consulendum, *ibid.* Captivi populares gratis dimissi, 108. Captivi de industria dimisso, quo explorator pro transfuga habeatur, 160. Captivi ignominia notati, 375. In angustiis præmissi, 379. Inter se commissi, 410. Captivi Romanis insidiantur, 388. Captivorum permutatio, 398. Captivi pro desertoribus supplicio affecti, b 172. Captivi prostrati calcantur a victore sultano, b 284. Captivis tantum Domini mutatio imperata, 109. Captivorum cadavera in foro insepulta, abjecta, 144.
- Capua urbs amplissima, 413. A Levino occupata, 373. Recepta a Romanis, 426. Capuani Hannibalem recipiunt, 428. Capuani Magistratus arte erepti furori populi, 420. Capuanorum multa, 427. Capuanus legatus pro salute patriæ se devovet, b 299.
- Caput Posthumii Albini phiala Bolorum, 423. Caput pulvere conspersum in luctu, 73. Caput iniliti nota, 119.
- Caracallæ ad milites et senatum oratio, 683. Eiusdem grassationes et fratricidium, 612. Caracallæ imperium, *ibid.* Morbi et furie, 613. Caracallæ necromantia, delatores speculatores, *ibid.* Caracallæ Parthica expeditio, 614. Caracallæ vestimenti genus, *ibid.* Caracallæ cædes, *ibid.* Prædictus necis dies, *ibid.*
- Carbo a Pompeio occisus, 475. Eiusdem tyrannis, *ibid.*
- Carcer ab Albino Hierosolymis apertus, 290.
- Cardamus Bulgarus, b 118.
- Cares seditione laborantes Cyro se dedunt, 164. Caria a Gordiano tertio recuperata, 633.
- Cariani cædes, b 158.
- Caricini, 380.
- Caricis defectio, b 298.
- Carini insolentia et interitus, 639.
- Carnium abstinencia ex luctu, b 200.
- Carmonium Cleopatrarum ancilla, 530.
- Caro in animæ sanguine non edenda, 29.
- Carolus, rex Francorum, b 115.
- Carolus Magnus Romanorum imperator a Leone appellatur, b 120, 121. Carolus Magnus Irenes nuptias ambit, *ibid.*
- Carpocrates hæreticus, 592.
- Carra, 25.
- Carræ, 614.
- Carthaginenses P. Scipionem timent, 438. Item Pyrrhum, 377. Carthaginenses bis victi Siciliam repetunt, 393. Carthaginenses insidiosam pacem aperto bello commutant, 440. Carthaginenses sociis suis malam gratiam reddunt, 392. Carthaginenses pacem a Romanis impetrant, 399, 443. Carthaginenses a Romanis hostes judicantur, 401. Carthaginenses ob reparatas copias bello petuntur a Romanis, 463. Carthaginenses male cogitantes coerciti, 402. Carthaginenses secundum bellum Punicum decernunt, 406. Carthaginenses cadaveribus vescuntur, 469. Carthaginensium potentia et rex, 382. Carthaginensium causæ contra Romanos, 382. Carthaginensium obsidium et servorum tumultus, 446. Carthaginensium et Masinissæ controversia, 450.
- Carthago ex parte capta, 467. Nova condita, 402. A Scipione capta, 431. Carthago Romanarum facta colonia, 471. Carthaginis excidium, 469. Solum diris imprecationibus obstrictum, 470. Carthaga captivos permutare recusat, L. Junium capit, 397.
- Carta portus, b 150.
- Carvilius (Sp.) Corsicam recuperat, 401. Samnites domat, 579.

- Carns imperator, 638. Ejus patria atque interitus, 639. Victoria Persica, 638.
- Casca primus ferit Cæsarem, 491.
- Caspium mare et Hyrcanum, 491.
- Cassia sive Isacia, b 142. Cassianum bellum civile, 120.
- Cassii Clementis apologia, 606.
- Cassius in Judæa, 226.
- Cassius C. in Syria pecuniam facit, 227.
- Cassius (Q.), Liparam temere tentat, 393.
- Cassius Syriæ prætor, 498. Cassius in Asia pecuniam et militem ad civile bellum cogit, 504. Cassius ab Antoniano cornu victus necem sibi conciscit, 507.
- Cassius Chærea insidiator Caligulæ, 560. Cassius Parthos vincit, 595.
- Cassius præstantissimus imperator mota seditione perit, 596.
- Castella non dedita, nisi domini autographon juberet, 223. Castella 1000 capta a Pompeio, 480. Castella Judæorum quinquaginta eversa, 590.
- Castigatio lenis delicti levioris, 190.
- Castor Titum eludit, 294. Castor Ceveri servus, 610.
- Castor sive Evodus occisus a Caracalla, 613.
- Castoria, b 298.
- Castra undique custodienda, 153. Castris hostium captis, edictum, *ibid.*
- Castratio a Nerva sublata, 584.
- Catacalo Ambustus, b 289. Messanam conservat, b 238.
- Cataquila, b. 136.
- Cataraci dictum de Romanorum avaritia, 365.
- Cataractæ cæli, 20.
- Catasyrtes locus, b 187.
- Cathari hæretici, 627.
- Catilius, 394.
- Catizites magus, 171.
- Cato (M.) pacem Carthaginensem contra Nasicum dissuadet, 463. M. Cato Carthaginensibus iniquus, 469. Cato Pompeii mutationem solus probat, 485. Pompeio adversatur, 480. Cato et Scipio victi in Africa a Cæsare, 489. Catonis interitus, 490. M. Catonis filii fortis interitus, 508.
- Catuli somnium de Augusto, 495.
- Catullus Cyrenarum præses, 312.
- Caucasiæ gentes, 478.
- Caudinæ furculæ, 364.
- Cedoctum, b 127.
- Cegenes Pazinaca, b 257.
- Cella diræpta, 67.
- Celadion Alexandrinus episcopus, 594.
- Celeres Romuli satellites, 320.
- Κελαιῶν ἴπποι, 354.
- Celiberi interitus, 288.
- Celtiberi arte tractati a Catone, 447. Se cum Romanis conjungunt, 431.
- Cenchrea capta a Romanis, 446.
- Cendebeus Antiochi Soteris dux a Jonatha superatur, 245.
- Censuram jusjurandum, 350. Censuram munus et potestas, *ibid.*
- Censura Augusti, 536.
- Censuræ institutio, 350.
- Centenius (C.) ab Hannibale cæsus, 413.
- Cento (Cl.) legatus Sulpicii Galbæ, 444.
- Cerdo quartus Alexandrinus episcopus, 584. Cerdo Marcionitarum hæresiarcha, 594.
- Cereris sedes conflatur, 524.
- Cæremonia in recusantem cognatæ matrimonium, 57.
- Certamen beneficentiæ, in quo æquo animo vel vincere, vel vineas, 192.
- Cetus Jonam post triduum removet, 54. Cetus in Augusti portu captus sub Severo, 609.
- Cerva cladis omen, 367. Cervus Basilii interfactor, b 176.
- Chærea interitus, 561.
- Chærobachi, b 274.
- Chagani septem liberi uno die mortui, b 78.
- Chagani perfidia, b 83; Chaganus, Abarum, dux pontem in Danubio struit, b 73. Chaganus Mauritio perfide insultat, b 74. Chaganus 1200 captivorum occidit, b 78. Chaganus Constantinopoli repellitur, b 84. Chaganus Chazarum princeps, f, 95. Chagano Romani tributum pendunt, b 74.
- Chalcedonense oraculum, b 32. Chalcedonense quartum concilium, b 21. Chalcedonensis concilii decreta miraculo firmantur, b 47.
- Chalcis erepta Agrippæ, 287. Chalcidis regnum, 280. Chalcidis vastatio, 443.
- Chalcopratia locus Constantinopoli, b 36.
- Chascostegum, b 62.
- Chaldæi Mathematicum auctores, 22. Chaldæi ab Arphaxado, *ibid.* Chaldæi Armeniis finitimi, 158. Chaldæi Alexandro Babylonem cavendam monent, 195.
- Chalebus, 41.
- Chaleb, b 197.
- Chalepita pacem eum Romano revocat, b 230.
- Chalepum Berræa, b 204. Chalepum, b 279.
- Chaliphas, b 257. Chaliphæ auctoritas, b 290.
- Chamadus, b 197.
- Chamus ob derisum patrem execrabilis, 20. Chamus Noë filius, 18. Chami filiorum colonias, 21.
- Chananea olim Judæa, 21. Chananeii ignavos Israelitas contempnunt, 49. Chananeii ad Libanum domiti a Salomone, 80.
- Chananeii rebellantes cladibus afficiuntur, 48.
- Charissimorum carnificinam intueri, summa doloris acerbitas, 115.
- Chiarraticum, b 123.
- Charisianum, b 220.
- Charitas et severitas haud facile conjunguntur, 75.
- Charito Joviani uxor, b 29. Charito Tiberii filia Germano nubit, b 74.
- Chartagurius, b 280.
- Chartularius Equisonum magister, b 102.
- Chataturius Diogeni fidelis, b 285.
- Chaudax Cretæ metropolis, b 196.
- Chazares populi, b 95.
- Chebron. *Vide* Hebron. Chebron, 24. Chebron capta Chalebo assignatur, 48. Chebron regia Davidis, 74.
- Chelcias pontifex, 113.
- Chetima Cyprus, 21.
- Chetura secunda Abrahami uxor, 23.
- Cherson. B. 97. In Chersouitas grassatur, *ibid.*
- Χηλαρχοι: plebei consules, 349. Tribuni militum, 341.
- Chiramus Tyrius ænigmata proponit Salomoni, 85.
- Chlamys delapea malum omen, b 165.
- Chliat, b 282.
- Chlorus a pallore, 640.
- Chorat torrens, 90.
- Chonæa respublica, b 281.
- Chorarches, b 132.
- Choreb, sive Oreb mons, 92.
- Χωρικῶς ἐσταλμένοι, 607.
- Χορολόγης, b 132.
- Chorolectes, b 132.
- Chorosanes, b 257.
- Chosroen pater Hormisda improbat, b 75. Chosroes patrem excruciatum necat, b 75. Chosroes profugus a Mauritio in regnum restituitur, b 75. Chosroes 6000 Persarum jaculis conficit, *ibid.* Chosroes excidium Christianis minatur, b 82. Chosroes ænigma de imperio Persico a Romano, b 76. Chosroes in Christianos sævitia, b 81.
- Chrabatæ Bulgaros vincunt, b 190.
- Christianos nihil non posse, 595.
- Christi secundus adventus, 130. Christi crucis unum peccatum inexpiabile Judæorum, 134. Christi apostola, b 232. Christi efficiens, 201. Christi regnum in sæculorum revelandum, 582. De Christo oraculum, b 115. Christo Spiritus sanctus datur secundum humanitatem, 134. Christus Romanum imperium eversurus, *ibid.* Christus in Scripturis lapis appellatur, 121. Christus e parvo magnus factus, 122. Christus peccatorum veniam donat credentibus, 131. Christus prophetiam et implevit et abolevit, 134. Christus Sanctus sanctorum, 134. Christus Princeps et Sanctus sanctorum, 135.
- Christophorus Copronymi filius, b 112.
- Christophorus Basilii affinis Uretenses Agarenos exercet, b 168.
- Chronologia hebdomadam, 135. Chronologia Judæi imperii, 118.
- Chrysargyrum tributum, b 55.
- Chrysaepius, b 44. Chrysaepii relegatio, *ibid.*
- Chrysochir, b 118. Chrysochir Manichæorum dux, b 118.
- Chrysochiris cædes, b 118.
- Chrysopolis, b 107. Chrysopolis e regione Byzantia, b 221.
- Chrysostomus ab exilio revocatus, denuo *παρρησιασάν* Comana relegatur, b 27. Chrysostomus *ἐκ* nista, b 41. Chrysostomi Andriantes, b 36. Chrysostomi obitus, b 39. Chrysostomi corpus Constantinopoli reportatur, b 39. Chrysostomi Commentariorum confectio, b 118.
- Chugargathaus Assyrius Israelitas dõmat, 50.
- Chusæi Æthiopes, 21.
- Chusus defectione simulata, Achitofelis consilia evadit, 77.

- Chutæi Judæis infesti, 169. Chutæi Samariam et Israeliticam regionem occupant, 110. Chutæi a bestiis et peste afflicti Hebræorum religionem amplectuntur, *ibid.* Chutæi a Græcis Samaritani appellantur, *ibid.* Chutæi gens Persica, 188.
- Chutus locus, 110.
- Cibi inanimes acuum ingenia, 188.
- Cicero Romanis ἀπρηστὰς suadet, 465. Cicero Antonii hostis judicandi auctor, 496. Ciceronis somnium de Augusto, 495. Ciceronis (Q.) filii pietas et interitus, 502. Ciceronis interitus, *ibid.*
- Cidaris, 477.
- Cilices Tarsenses, 21. Cilices tributarii sine satrapis, 168.
- Ciliciæ dux a Machabæis occisus, 207. Ciliciæ portæ, 606.
- Cinamomus Artabano regno cedit, 285.
- Cincinnaus (L. Q.) iterum dictator, 351. Cincinnati, 346.
- Cinnæ interitus, 473.
- Cinnyra, 64, 79.
- Circumcisio Judæorum et Arabum, 24. Circumcisionis institutio et causa, 22.
- Cyrtha Syphacis regia, 439.
- Cis, 59.
- Cisternarum aquatio diurnæ obsidioni non apta, 216.
- Civile bellum a Cæsare, 483. Civilia bella, ascitis externis auxiliis utrique factioni perniciem afferunt, 109.
- Civitas amplissima unius homuncionis concionibus movetur, 107. Civitatum dissensiones bestię comparantur, 119.
- Classis 1500 navium, b 191.
- Claudius v imperator, 167. Claudii edictum pro Judæis, 166. Claudii sententia de Judaicis controversiis, 287. Claudii Cæsaris interitus, 288. Claudii ingenium et mores, 560. Claudii quedam recte facta, 561. Claudio ob crudelitatem insidiæ struuntur, 565. Claudius C. tributus Mamertinos Romanis adjungit, 283. Claudius Marcellus iusubres oppugnat, 405. Claudius Caligulæ in consulatu collega, 554. Claudius Agrippinæ licentia offensus veneno petitur, 556, 557. Moritur, *ibid.* Claudius Cæsar, 635. Claudius Imperator reddit quod magister equitum acceperat, 636. Ejusdem æquitas, 635. Claudius a militibus imperator salutatur, 560. Claudius libidinosus, vinosus et timidus, 564.
- Cleandri sud Commodo licentia et interitus, 599.
- Clemens tertius Romanus episcopus, 582.
- Clemens Stromateus sub Commodo, 601.
- Clementia in homines pestilentes improbatu a Deo, 94.
- Cleodemus Atheniensis Seythas vincit, 635.
- Cleopatra ultima ex stirpe Ptolemaica, 127. Cleopatra Antiochii filia nubit Ptolemæo Epiphani, 201. Cleopatra Antiocho noteri nubit, 215. Cleopatra Alexandro nubit, 211. Cleopatra duobus fratribus Demetrio et Antiocho nupta, 218. Cleopatra fratrem veneno tollit, Antonium veneficiis sibi devincit, 237. Cleopatra Herodi inimica, 236. Cleopatra Judææ et Arabiæ parte ab Antonio impetrata, Herodi per speciem amoris insidiatur, 237. Cleopatra ex Cæsare gravida Ægypti regina relinquitur, 489. Viva ad Cæsarem perducta necem sibi consciscit, 528. Cleopatræ fratres ab Antonio occisi, 511. Cleopatræ ab Actio fuga, 526. Legatio et munera ad Augustum, 527. Mors, 531. Cleopatra Ægypti regina, 511. Ad Augusti amorem propensa, 528. Antonium ab Actio in Ægyptum descendere jubet, 525. Cleopatra ab Antonio ornata et ditata, 522. Destituitur a suis, Antonium prodit, 528. Sepulcrum subit, *ibid.* Cleopatra Livia Cleopatræ filia, 531.
- Clepas tertius Hierosolymorum episcopus, 588.
- Clerici raduntur, b 41.
- Clinias Claudius, 400. Corsis deditus, 401.
- Cliti cædes, 191.
- Clusium a Gallis obsessum, 355.
- Cælum (Ad) extolli, expugnare religionem, 131. Cælum ardens, 404, 541. Cælum ardere visum quo die Nero est adoptatus a Claudio, 565.
- Colchi, 478.
- Collatinus cos. in Sicilia rem gerit, 393. Collatinus dictator, 397.
- Collecta templum instauratur, b 104.
- Colonia, b 263. Colonia Europæa, b 303.
- Colossus Rhodius, b 88.
- Columba sarmentum olivæ refert in arcam, 19. Columba nigella inauspicatum omeu, b 284. Columbarum fimus pro cibo, 100.
- Columbaria insula, 398.
- Columnæ duæ de doctrina, 18. Columnæ quatuor orylias crasse 50 cubitos altæ ex uno saxo, 594.
- Coma roboris Sampsoni causa, 55.
- Comana, b 39. Comani, b 302.
- Comessiones obsessis periculosæ, 164.
- Cometa, b 57, 61. Cometa Pogonias, b 59. Cometa Xiphias, b 79. Cometa Varius, b 127. Cometa sub Duca Constantino, b 274. Cometa post Julii Cæsaris obitum, 496. Item sub Claudii obitum, 568. Cometæ per annum duratio, 303. Cometæ sanguinæ, 543.
- Comitium, 318.
- Comitopoli quatuor, b 191.
- Commeatus inopia et pluvie solvunt obsidionem Antiochiæ, b 202. Commeatus in primis curandus exercitui, 153. Commeatus partim a nostris absumptus, partim ab hostibus interceptus, 157. Commeatu magis opus exercitui, quam pecunia, 196.
- Commentiolus Mauriti dux Sclavinos proffigat, b 74. Commentiolus exercitum Chagano prodit, b 204.
- Commodi tonstrina, carnificina, popinæ, 601. Vecordia, pigritia, crudelitas, 598. Commodi statua mille pondo auri, 600. Commodi dracones, 601. Commodi interitus omina, *ibid.* Commodi honores abrogantur, 602. Commodi tituli insolentes, *ibid.*, 50. post interitum, 602. Commodiani menses, 600. Commodus (L.) ab Adriano Cæsar designatus, 591.
- Comneni regnum affectant, b 291. Comneni stratagema contra Francos, b 298. Comneni Joannis cum matre dissensio, b 303.
- Comnena familia dignitatibus ornatur, b 296.
- Comnenorum mater rerum potitur, *ibid.*
- Comnenorum profusiones rapinæ sequuntur, b 297.
- Comnenus Isaacius, b 263. Comnenus Manuel a Turcis captus dimittitur, b 281. Comnenus conjurationem opprimt, b 298. Comnenus Joannes regnum occupat, b 308.
- Compatriatus matrimonii obstaculum, b 200.
- Compedium dissectio ignominiam captivitatis abolet, 576.
- Compotatio cædis occasio, 76.
- Concilium Copronymi contra imagines, b 108.
- Conciones historicum, 1.
- Concordia plurium in magistratu difficilis, 312.
- Concreti duo adolescentes, b 102.
- Concubinas stuprare, signum irreconciliabilis odii, 77.
- Concubina ignara ejus cum quo dormit, 171. Concubinam paternam petere, et regnum petere, quasi vero idem sit, 83.
- Conjector bonus, vates optimus, 158. Conjecturæ ex factis ambigunt de conciliis, 157.
- Conjugii illecebriæ accubitus, 54. Conjugum desperatus congressus lætissimus, 159. Conjugium non sine parentum auctoritate contrahendum, 168.
- Conjurati confiscatione honorum multati, b 273. Conjuratio adolescentum nobilium contra Romam, 334. Conjuratio crimen insonti Abimelecho impingitur, 68.
- Connivere aliquando præstat intempestivæ severitati, 184.
- Conon, frater Zenonis, b 52.
- Conscientia sotes quiescere non sinit, 172.
- Consilium insidiatoris amico consilio prælatum, summam rerum evertit, 77. Consilium eventus dubii non proptere enuntiandum, 140. Consilia humana sæpe in contrarium vertunt, 180. Consilarii regum in conciliis suum agunt negotium, *ibid.*
- Consolari quos objurgare possis magnæ humanitatis est, 156. Consolatio in luctu, 73.
- Constantinopolis edificatio, 6. Constantinopoli 40000 in seditione cæsa, b 63. Constantinopolitana sedes Romana inferior, cæteris superior, b 37. Constantinopolitana bibliotheca, b 52. Constantinopolitanum concilium numero secundum, b 36. Concilium (Quintum), b 69. Concilium (Particulare), *ibid.* Concilium (Sextum) contra Monothelitas, b 91. Constantinopolitanum incendium, b 50. Constantinopolitanus patriarchatus, b 8.
- Constans Monothelita, b 87. Constans Theodosium fratrem necat, b 89. Constans in Sicilia occiditur, *ibid.*, Constans nepos Heraclii, b 87. Constans pater et Constantinus Magnus filius duas sorores in matrimonio habuerunt, 644.
- Constantis flagitiosa vita, b 14. Constantis somnium et clades Lycia, b 88.
- Constans Chlorus Claudii imperatoris ex filia nepos, 636. Constantis Chlori obitus, 645.
- Constantiæ uxoris obitus Gallo maturat exitum, b 20.
- Constantiæ præmium periculo divinitus separato, 122.
- Constantia castellum, b 213.
- Constantii bellum cum Sapore Persa, b 12. Constantii anceps cura de bello Persico et Magnentiano, b 15. Constantii cruenta de Magnentio victoria, b 17. Constantii responsio Saporis data, b 20. Constantii litteræ ad Julianum, b 21. Constantii obitus et elogium, b 22. Constantii

- trium rerum pœnitentia, 622. Constantii eruditio, b 33. Constantii Chlorig mores, 643. Interitus, 591, 595. Constantii somnio ad puniendum Magnentium impellitur, b 16. Constantius comes imperator appellatur, b 40. Constantius Chlorus eodem die et victus et victor, 641. Gener Maximiani Herculi, *ibid.*
- Constantina Tiberii fil. Mauritio nubit, b 74. Constantini Magni edictum pro Christianis, b 2. Constantini II dicta, b 11. Constantini elogia, *ibid.*
- Constantini Junioris interitus, b 12. Constantini Heraclii fil. interitus, b 87. Constantini patriarchæ excarnificatio, b 111. Constantini pietas erga episcopos, 10. Constantini Leonis filii alterum conjugium, b 118. Constantii Leonis Philosophi fil. tutores, b 183. Constantini Leonis filii elogia, b 194. Constantini fil. Leonis classis ab Agarenis superatur, b 195. Constantini fil. Leonis insidiæ contra Polyneuctum patriarcham, b 196. Constantinus Leonis fil. miraculo vocem recuperat, b 135. Constantinus Leonis fil. stercora Bulgaris pro auro mittit, b 149. Constantinus Leonis filius imperator designatur, b 181. Constantinus Leonis fil. duas conjurationes vindicat, b 194. Constantinus Leonis fil. et amicis et inimicis gratiam refert, *ibid.* Constantini fratris Basillii mores, conjugium, liberi, b 228.
- Constantini obitus, b 11. Constantini III filiorum regnorum divisio, *ibid.* Constantinus divinus re adjuvari ex ostentis intelligit, b 3. Constantinus egrotare mavult quam scelere curari, b 4. Constantinus Christianismum reliquit liberum, *ibid.* Constantinus Judæis audientiam non negat, b 5. Constantinus Sarmatas et Gothos vincit, b 6. Constantinus Pogonatus fratres naribus truncat, b 90. Constantinus Pogonatus, *ibid.* Constantinus pulsa matre Irene imperat, b 117. Constantinus Charon a Barda Phoca occiditur, b 211. Constantinus M. Leonem occidit, 376. Sarmatam vivum capit, *ibid.* Constantinus M. quare præfatus fratribus, *ibid.* Constantinus M. insidiis Galerii Maximini petitus, 645. Constantinus Chlorus imp., Occidentis et Africæ, 643. Constantinus a Romanis contra Maxentium accersitus, b 2. Constantinus solus rerum potitur, b 18. Constantinus Copronymus imperator a patre salutar, b 106. Constantinus Artaseras, b 118. Constantinus Eunuchus, 181. Constantinus dux imperium affectans, caput amittit, 183. Constantinus cubicularius capit, b 158. Constantinus dux Andronici fil. b 151. Constantinus Diogenes Patzinacas profligat, b 229. Constantinus Diogenes in vincula conjicitur, b 230. Constantinus Diogenes se præcipitat, 232. Constantinus Dalassenus negligit imperatorias nuptias, 230. Constantinus Domesticus legionum orientis, b 237. Constantinus Antiochiæ dux, *ibid.* Constantinus monomachus Zoen ducit, b 247. Constantinus Ducas Helenam ducit, b 289. Constantinus Ducas Alanæ fil. regni insignibus privatur, b 297. Constantinus Ducas ante nuptias obit, b 299. Constantinus Basilii frater Orientem amittit, b 231. Constantinus Ducas in carcerem conjicitur, b 236. Consuetudo et religionis persuasio etiam mortis metu vincunt, 123. Consuetudinis veteris commonefactio ad persuadendum valet aliquid, 108. Consulatus a L. Junio Bruto institutus, 333. Consulatus perpetuus Augusti, 536. Consulatus dignitas plebis potestate imminuta, 631. Consulatus alter a plebe creatus, 344. Contostephani perfidia, b 220. Contumacia contra potentiorum periculosa, 178. Contumeliis irritantur animi, 68. Convivia gratissima hominibus, 165. Convivia per dies complures continuata, 178. Convivæ 9000 in nuptiis, totidem phialis aureis donati, 195. Ad convivium non invitari offensæ causa, 80. Copia metu penuriæ asservanda, 29. Coponius, 266. Copronymi Bulgaricus triumphus, b 110. Copronymi contra monachos grassatio, b 111. Copronymi classis contra Bulgaros, b 110. Copronymi elogia, b 106. Jusjurandum, b 111. Obitus, b 113. Tres uxores et liberi, b 112. Copronymi Bulgarica elades, b 108. Copronymi sævittia in monachos et proceres, b 111. Copronymus, b 102. Copronymus rogat, utrum Christipara sit dicenda, b 110. Copronymus regnum perat, b 107. Copronymus reliquias martyrum ex monasteria destruit, b 113. Copti urbis excidium, 640. Cor hominis modestiæ nota, 126. Corana seditio, 41. Coras cum 250 vivis conflagratur, 42. Corcyra Romanis tradita, 390. Coria macerata, cibus, 606. Corinthi excidium, 470. Corinthii sub coras veniunt, 472. Corinthus Romanorum facta colonia, 471. Coriolanus cum Volscis Romam oppugnat, 33. Coriolorum expugnatio, *ibid.* Corium aridum in medio calcatum, 194. Cornelia Orestina capta a Caio, 554. Corneliæ cum Pompeio congressus, 487. Cornelius (Cn.) consul a Bode captus, 387. Corn (Cn.) in Sicilia rem gerit, 393. Cornelius (P.) Sardiniam subigit, 401. Cornelius (L.) Lentulus secundum bellum Pœn suadet, 408. Cornelius Dolabella Siciliam defendit, 426. Cornelius Lentulus prætor Carthaginenses obsidæ servos opprimit, 446. Cornelius Cethegus cos. contra Gallos, 446. Cornelius Cinna Cæsari insidiatus, 494. Cornelius Sabinus insidiator Caligulæ, 560. Cornelius Faustus Sylla Messalinæ frater, 568. Cornelius Antiochenus episcopus, 598. Cornelius Romanus episcopus, 626. Cornificius, 517. Cornu familiæ nota, 130. Cornu modo regem, modo regnum significat, 13. Cornu undecimum non diu duraturum, 129. Cornu medio oculorum, 131. Cornua decem, 121. Cornu regnum Persicum et Medicum, 131. Corona Mauriciana Leoni Copronymo exitiosa, divorum augurium, b 57. Corona Mauricii pretiosa, 397. Corona talenti pondere cum gemma, 75. Corona rea a regina virgine Cyro imposita, 168. Corona in sacrificanti allata, 506. Coronæ gestandæ honores Coronæ militares, 353. Corporis habitus augustior, haud vulgaris comdatio, 315. Corpus bestiæ comburendum, 129. Corsica, 387 et 402. Corsura insula, 393. Corvi Ellam nutriunt, 90. Corvi viæ duces, 188. ante Alexandrum concidunt, 195. Corvi duo Antio Lepidi significatores, ab aquila Augusti discerpti, Corvus in arcam non revertitur, 19. Corvus hians deluditur, 181. Corvini cognomentum, 369. Corvinum urbs Æquorum, 345. Corus Atticos Medimnos tenet, 241. Cos novacula discissa, 327. Cosmas patriarcha, b 290. Cosmas patriarchatu ab Cosmidium locus, b 189. Costæ tres aut alæ tres orbis partes significant, Cothon poculi genus, 148. Cothonis, partis Carthæ obsidio, 468. Cotticæ Alpes, b 11. Cotticæ Alpes, 643. Coturnulus in castris Hebræorum, 36. Cotys Thrax, 459. Crabati, b 227. Crabati sive Servii Bulgariam tentant, b 288. Cranitæ montes, 177. Crassus Hierosolymitanum templum spoliatur, 226. si sacrilegi interitus, *ibid.* Crassi interitus, 482. Crassus optimatum studiosus, 475. Crassus et Pompeius a C reconciliati, 481. M. Crassus Getæ et Mysos a Crasso Britannicæ dux occisus, 641. Craterus regum amator, 191. Craterus male cœrenis pugnat, b 140. Creationis causa, 25. Credimus facile quod suspicamus, 171. Creditorum severitas periculosa, 338 et 340. Creta occupata ab Agarenis, b 139. Cretæ et Cretæ factio compressa, b 298. Cretenses Perseum ducunt, 459. Cretensibus Romani dant veniam, 461. Crinitæ, sive cirtinæ, b 148. Crispi contra Heraclium superbia, b 83. Crispus Constantini filius fraude novercæ Faustæ a patre insou ditor, b 6. Crispus Cappadociæ præfectus, b 83. Crispus superbiis suis dat penas, b 84. Crispina, Commodi uxor, 597. Ab eodem interfect

Crispinus Francus, b 285.
 Critolaus Achæorum dux, 117-33.
 Crœsi et Cyri pugna, 161. Crœsi et Cyri disputatio de conservanda pecunia, 156-166. Crœsus rex Lydorum, 149. Crœsus Assyriorum dux, 160. Crœsus capitur, 162.
 Crotonis excidium, 379. Recuperatio, 177.
 Crumus Mesembriam oppugnat, b 126. Crumus Bulgarus Nicophori calva pro calice utitur, b 125.
 Crux stellis expressa, visa Constantino, b 2.
 Cryopega, b 282.
 Ctesipho occupata a Trajano, 587.
 Cucurbita silvestris τολύπη, 99.
 Cucusus, b 39.
 Culeo insui, patricidii pœna, 331.
 Cumæ Opicorum, exsilium Tarquinii, 336.
 Cumanus Judæis terrorem inculcit, 287. Cumanus Judææ procurator, *ibid.*
 Cumparta naves Agarenorum, b 172.
 Cunctator Fabius, 414.
 Cuniculi tinnitu æris deprehensi, 435.
 Cupiditatem non explere vinci putat Alexander, re una victus a sua cupiditate, 194.
 Cupiditatibus pravis resistere viri fortis est, 133.
 Curia clausa, in qua vota facienda, 543.
 Curtiæ tergemini, 324.
 Curiones pro numero tribuum, 146.
 Curmas Agarenos domat, b 191.
 Currus 30000. Currus falcati, 158.
 Currus incens, 193. Currus et exercitus visi in nubibus 302.
 Curtius (M.) se diis Manibus devovet, 361.
 Cuspius Fadus, Judææ procurator, 28.
 Custodes impedimentorum prædæ participes, 70. Custodes viros auctoritate præstantes ingressu non prohibent, 172. Custodes a captivo abducti, b. 305.
 Cutlumus Persa cum Botaniata se conjungit, b 291.
 Cutlumus ab Arabibus victus Medos superat, b 256.
 Cyaxares Assuerus et Darius Medus, 132. Cyaxares, qui et Darius, 149. Cyaxares Cyro succenset, 156. Cyaxares ad sui regni custodiam remanet, 160. Cyaxaris filia Cyro nubit, 168.
 Cyclobium, sive Ciclorium locus, b 90.
 Κύροπον, 269.
 Cymbala, 70.
 Cyneas Pyrrhi legatus, 360. Romanas matronas numeribus tentat, 375.
 Cypriani martyrium, 626.
 Cypri et Crætæ defectio compressa, b 288.
 Cyprii tributarii sine satrapis, 168.
 Cyprus a Cypride olim Chetima, 21.
 Cyprus Antipatri uxor, 226.
 Cyprus a Nicephoro Phœcia recuperata, b 202.
 Cyrenensium Judæorum clades, 313.
 Cyrenius quæstor, 265. Cyrus Orientem usque ad Hellespontum subegit, 118. Cyrus Medo-Persa, 119. Cyrus Persica disciplina eruditus in virum evasit fortissimum, modestissimum, prudentem et justissimum, 146. Cyrus cum 30000 Persarum Cyaxari fert opem, 149. Cyrus Medicam vestem aspernat, 149. Cyrus Armeniam domat, 150. Cyrus in spoliis divisione juris sui obliviscitur, 153. Cyrus Assyriorum regem provocat, *ibid.* Cyrus equitatum instituit, 153, 156. Cyrus militibus metum admittit, 160. Cyrus capta Babylone pro rege se gerit, 165. Cyrus pecuniam negligit, et suis fidit, 164. Cyrus exules demulcet suos, 165. Cyrus ministros suos castrat, *ibid.* Cyrus ne bene gesta numinis non obliviscitur, 165, 166. Cyrus socios retinere studet, 167. Cyrus Judæis reditu concessio sacra vasa remittit, 169. Cyrus, qui et Artaxerxes, 178.
 Cyri genus in Cambyse deficit, 130. Cyri æquitas erga victum Armenium, 150. Cyri in Assyriacam ditionem impressio, 154. In Persicam reditus, 180. In socios liberalitas, 166. Munificentia in omnes Persas, 168. Cyri magnæ turbæ consecutæ, *ibid.* Cyri cum Assyrio ne ævma rerum dimicaturi exercitus, 159. Cyri alacritas in defendendo benemerito, 156. Cyri erga Cadusios humanitas, *ibid.* Cyri periculum a prostato, 161. Cyri thesauri amici, 166. Cyri satellites 10000. Cyri cultus in ornatu suorum positus, 167. Cyri supplicationes, 166. Testamentum et somnium, 268. Cyri sepulcri mira inscriptio, 195.
 Cyrus Agrippæ uxor, 272.
 Cyrus amplificata Constantinopoli, Theodosii invidia fit clericus, b 43 et 44.
 Cyrus fatidicus monachus fit patriarcha, b 91.
 Cyrilli xii capita, b 42.
 Cyrillus Antiochenus episcopus, 633.
 Cyrillus Gortynius Martyr, b 139.

Cyziceni ab Augusto Domiti, 536. Cyziceni templi ex terræ motu ruina, 594. Cyziceni templi ruina et magnificentia, b 274.
 Cyzicus, b 292. Agarenorum receptaculum, b 90.

D

Dacæ, seu Daci, 585. Dacia, olim Getica, 631.
 Dacybiza, b 31.
 Dæmones corde et epate piscis (quem lepum quidam putant) fugari, 142. Dæmonis noxæ homini ascribuntur, 143. Dæmonum incantationes, inventum Salomonis, 81.
 Dagon Palæstinorum Deus arcam adorat, 58. Dagon castellum, 216.
 Dalassenus in carcerem conjicitur, b 236. Dalassenus ob ferociam regis nuptiis excidit, b 247.
 Dalila Sampsonem tondet, 55.
 Dalmatia, 521.
 Dalmatiæ defectio, b 141.
 Dalmaticum bellum, 462.
 Damasceni parallela, 268.
 Damascenus Joannes, b 110.
 Damascus, 18. Damascus capta, 73 et 188.
 Damatrys, 419 b 97 et 250.
 Damocranium, b 247.
 Dan, 25.
 Dan Tribus migratio, 32-39.
 Daniel Balthasar appellatus, 118.
 Daniel Desiderius, 133. Daniel utrum adorarit statuum, an ob beneficium ea necessitate liberatus fuerit, 122.
 Daniel in medium translatus, leonibus objicitur, 224. Princeps Babylonis constituitur, 122. Daniel propheta regius et accuratus, 138. Danieli somnium Nabuchodonosoris divinitus revelatum, 118.
 Danieli sacrificare jubet barbarus, 122.
 Danielis somnia fatidica de Monachiis, 125. Danielis visionum liber, 138. Danielis oraculis delectatur Alexander, *ibid.*
 Δαπεφωνίαναι, 49.
 Daphnæ Antiochiæ, 233. Daphne Antiochenum suburbium, b 26. Daphnæ Apollinis conflagratio, *ibid.*
 Dardani Macedoniam infestant, 444. Dardanii, 522.
 Dare quam accipere juvenius est liberali, 166.
 Darii genus usque ad excidium regni Persici propagatum, 130. Darii votum, 173-188. Darii epistola ad Syriæ satrapas, 175. Darii mater, uxor et filie captæ honorifice tractantur ab Alexandro, 187. Darii inanis fiducia, *ibid.* Darii jussi Hierosolyma inestaurantur, 188. Darii uxoris ex parte obitus, 189. Darii interitus, et gratus animus, 191.
 Darius iii rex Persarum, 171.
 Darius pacis conditiones offert Alexandro, 188.
 Darius 1,000,000, ad Arbela adducit, 189.
 Darius Hystaspis filius Scythas Nomades subegit, 126.
 Darius Hystaspis filius, 171.
 Darius Arsamis filius victus ab Alexandro, 135.
 Darius Medus Cyaxares, 124.
 David rufus et formosus rex a Samuele ungitur, 63. David in aulam Saulis ascitur, *ibid.* David Gethæ insaniam simulat, 66. David Deo fretus pugnam init, 64. David armis Saulis baculum, fundam et quinquelapides anteponit, 64. David Palæstinos bis cædit, 65. David apud Samuelem latet, 66. David Abimelechum adit, *ibid.* David Sauli in spelunca parit, 67, 135. David prædam Ceilanam recuperat, 68. David jusjurandum contra Nabalem non exsequitur, *ibid.* David a Palæstinis dimissus, Amalechitas persequitur, 69. David Ancho contra patriam præsto est, *ibid.* David a tribu Judaica rex salutatur, 70. David nuntium Saulini interitus occidit, *ibid.* David rex Israelitarum declaratur, 72. David templum edificare Domino prohibetur, 73. David Idumæam et Syriam subigit, *ibid.* David saltat ante arcam, *ibid.* David arcam Hierosolyma transfert, *ibid.* David per incogitantiam seipsum capitis damnat, 74. David Uriam insontem perire mavult, quam Bersaben sontem, *ibid.* David Ammonis incestum non punit, 75. David Absaloni parci cupit, *ibid.* Ejus interitum luget, 78. Seditiosus ignoscit, *ibid.* David a filio Absalone pulsus, 77. David calumniatori Sibæ credit, *ibid.* David bellis liberatus musicam excolit, 79. David a militibus bello interesse prohibetur, *ibid.* David pœnas pro populo luere cupit, 80. David quibus propter tempora pepercit eos post obituum suum tolli jubet, 82. David 600 contra Absalonem comitantur, 77, 400 vel 600 ad Davidem confluunt, 70. 1800000 viri belli cæsi sub Davide, 80. Davidici Absalonis profligant, 75. Davidici seminis thronus æternus, 82. Davidici generis excidium, 104. Davidis et Golie pugna, 63. Davidis elogium, 82. Divitiæ, *ibid.* Davidis testamentum et obitus, 82. Davidis regnum per 21 successiones propagatum, 56. Davidis et Jonathæ sœdus, 66. Davidis crabræ fugæ, 67. Davidis crudelitas in

- Ammonitas, 75. Davidis in Jonathæ filium liberalitas, 73. Davidis urbs, *ibid.* Davidis cum Barsabe adulterium, 74. Davidis musica, et viri fortes, 79. Davidis patientia, 77. Periculum, 79. Davidis sepulcrum pecuniosum, 82. 216. Davidis sepulcrum ab Herode spoliatum, 245. Davidis posteri a Domitiano occisi, 582.
- David Heraclii filius, b 84.
- Debeltum, b 156.
- Debitorum in militia non appellandi, 328.
- Dehora vates, 51.
- Degalogus, 39.
- Decebalus victus a Trajano, 585. Decebalii perfidia et interitus, *ibid.* Decebalii thesauri, *ibid.* Decemviratus locotribunatus, 347.
- Decemvirorum exsilium et interitus, 348.
- Decennii imperatorum solemnitas, 533. Decennium intervallum magistratum, 362.
- Decentius Magnentii frater, b 16. Decentii interitus, b 18.
- Decillius Saxa contra Brutum et Cassium missus, 508.
- Decimatio, 343. Opum omnium, 503.
- Decius P. se pro salute reipublicæ devovet, 363, 367.
- Decius Brutus Galliæ prætor, 496. Decius vates et imperator, 496. Decius imperator Christianos persequitur, 626. Decii interitus, 627.
- Dedecus generoso animo morte acerbius, 160.
- Deditio, urbis et civium incolumitate pacta, 114. Deditio voluntaria, una in fatalibus imperiorum ruinis salus, 115. Deditio Romanorum non accepti, 382. Deditio nis exitus, aut servitus, aut interitus, 139.
- Defectio magnatum paratissimum exitium regnorum, 154. Defectio sub amicitia specie, et cum prodicione, 185. Defectionis præmium duplum tributum, 150. Defectionum causæ quæ, 195.
- Dejectionem gloria sequitur, 181.
- Delatorum poena, 211.
- Deliciae privatas in publica calamitate indecoræ, 74. Deliciae serviles, 170.
- Deliquium animi ex metu, 180.
- Dellius, 235.
- Delphinas, b 221.
- Deus Samuelem ter vocat, 50. Deus libros actorum cuiusque tandem aperit, 91, 53. Deus non respondens offensus est, 62. Deus quemque pro justitia et fide sua remuneratur, 69. Deus Samueli monstrat quem regem creari velit, 58. Deus vires suggerit, 64. Deus vivus, verus et magnus, 72. Deus iratus Davidis adulterio, 74. Deus in rebus desperatis invocandus, et omnis eventus illi permittendus, 77. Deus pœnitentia placatur, 80. Deus ita mihi sit propitiis, obstentationis formula, 80. Deus minas cum promissionibus conjungit, 84. Deus pietatis majorum rationem habet, 95. Deus Salomoni regni dissipationem denuntiat, *ibid.* Deus ubique est, 87. Deus factum improbat, hominem tantum conservat, 89. Deus consulendus antequam rem aggrediaris arduam, 90. Deus simulat et dissimulat, *ibid.* Deus minas ob pœnitentiam hominis non exsequitur, 93. Deus servit tempori, *ibid.* Deus principes et prophetas mittit ad excidium impiorum, *ibid.* Deus per prophetas consulitur, 93. Deus in eo non locutus est cuius prædictionem frustatur eventus, 95. Deus pro Josaphato pugnat, 96. Deus se consuli et implorari vult, *ibid.* Deus Israelitarum unicus Deus, 100. Deus iudex contra ingratum imploratur, 105. Deus etiam impii regis preces audit, 105, 112. Deus ob pœnitentiam mutat sententiam, 107. Deus regna restituit, 112. Deus contumaces deserit, 117. Deus innocentium miseretur, 119. Deus impia consilia evertit, 180. Deus solus Princeps et Dominus, 267. Deus ego vester animam ago, 284. Deus tyrannorum minas eludit, 285. Deus sola mente comprehendendus, 523.
- Dei descriptio, 11, 14. Dei liber, 38. Dei descensus in tabernaculum, 39. Dei posteriora videt Moses, 38. Dei in manibus incidere tutissimum, 80. Dei promissiones sub conditione, 83. Dei præceptorum violatio est felicitatis eversio, 85. Dei in Salomonem liberalitas, 87. Dei militia non a quolibet cernitur, 100. Dei minæ precibus aversæ, 111. Dei verba non possunt esse irata, *ibid.* Dei ultio propter pios differtur in impios, 112. Dei potentia cui sano dubia sit, De voluntate ejus in periculis dubitatur, 124. Dei auxilium invictos facit, 139. Dei magnificentia est admirabilis, 145. Dei metus insignibus beneficiis magis excitatur, 146. Dei providentia mirabiliter immutat mortaliū animi, 180.
- Deo defensore vitantur insidiæ, et res bene geruntur, 65. Deo inconsulto nil gravius molitur David, 70. Deo peccat qui alterius conjugium aut vitam violat, 74. Deo auctore hostes peccatoribus insultant, 77. Deo adjutore nixum formidant Barbari, 96. Deo propitio minæ hostium sunt irritæ, 111. Deo soli notæ cogitationes et somnia hominum, 119. Deo connivente grassantur impii, 128. Deo placato restituitur Nabuchodonosori regnum, 12 præfinire opis ferendæ tempus non decet, 140. Deificia prædicanda, 146. Deorum auctoritas penes se Romanum, 496.
- Deum pœnitet Saulem creasse regem, 62. Deum locis plus minusve valere persuasum habent Barbari Deum velle fugere stultissimum consilium, 107. quotidie ter adorat Daniel, 124. Deum vindicem sui periculosum est tyrannus, 193.
- Demarathus exsul Corinthius, 325.
- Δημαρχος Tribuni plebis, 341.
- Demetriani duces Jonatham fugiunt, 213.
- Demetrianus Antiochenus episcopus, 631.
- Demetrias Thessalica, 446.
- Demetrii interitus, 211.
- Demetrii Nicanoris interitus, 216, 217.
- Demetrii munera a Romanis repudiata, 462.
- Demetrius Phalereus Alexandrinæ bibliothecæ tor, 200.
- Demetrius Seleuci filius Lysiam et imperator dicit, 208. Demetrius Jonathæ societatem expe Demetrius ob sordes militibus invisus, 212. De Nicanor Ægypto insidians, elephantes capit, *ibid.* metrus Jonathæ ope Antiochenos domat, *ibid.* tris a Parthis capitur, 214.
- Demetrius Sardinus legatus, 402. A Romani plicio affectus, 405.
- Demetrius Philippi filius obses, 447. Demetrius tre Philippo occisus, 456. Demetrius Syriæ rephernis adjutor, 461.
- Demetrius Seleuci filius Syriam invadit, 462.
- Demetrius Cassii servus transfuga, 507.
- Demetrius Cæsaris libertus Labienum capit, 5
- Demochares, 516. Ejus interitus, 517.
- Democritus Ætolorum dux insolens capitur, 4
- Demosthenis Cæsariensis virtus, 630.
- Δημοσθενῶν, 367.
- Denderi fatuus Theophili, b 145.
- Dentes ferrei exactionum nota, 127, 128.
- Descriptiones historiarum, 2.
- Desertor desertus et proditus, 153.
- Desiderius Magnentii frater, b 18.
- Desperatio audaces facit, 101.
- Desperatis rebus ad divinam opem confugiendi Devorari, malum significat, 29.
- Devotionibus olim etiam pugnatum, 46. De an sit aliqua vis, 64. Devotionis elevatio, 375. D nes laminis plumbeis inscriptæ, 548.
- Dextera fidei symbolum, 151. Dextera loco randi, 154.
- Diaconissæ templum, b 77.
- Dianæ templum Romæ conditum, 328.
- Dianus Achæorum dux, 470.
- Dicorus unda, b 54.
- Dictatura, 338. Dictatura Cæsaris, 339. Dictat pudata ab Augusto, 535. Dictatura senatus abrogata, 494.
- Didii Juliani insolens in senatu oratio, 603.
- Didius Julianus imperium emit, invisus popo Post irritos defensionis conatur, occiditur, 605.
- Dies pro anno, 134.
- Digitus Dei, 35. Digitorum denum puer, 566.
- Dignitatum gradus, 350.
- Diluvium ab anno mundi 36, 19.
- Dina, 25. Dinæ raptus, 26.
- Diocletianus a militibus imperator appellatus, cletianus imperator, *ibid.* Imperio se abdicat, cletiani decretum contra Christianos, *ibid.* Pe Christianorum, 641. Diocletiani triumphus, 642.
- Diogenes teporem solis Alexandri M. colloqu ponit, 185.
- Diogenes terrorem incutit Barbaris, b 278. Di Turcis capitur, b 384. Diogenis Romani natales, c condemnatio, conjugium, imperium, b 276. Diog pedilio ad Euphratem, b 220. Diogenis inauspicat tionis omina, b 282. Diogenis miserabilis interit Diomedei campi, 417.
- Diomedis (S.) ædes, b 164.
- Dion Christianorum preces mago Ægyptio 595.
- Dionysii Alexandrini epistola pro lapsis 627. Dionysius Alexandrinus episcopus, 626, 628.
- Dionysius Messenius in Alexandri solio sedet, Dionysius Romanus pontifex, 635.
- Dioscorus, b 44.
- Diras ultrices Joabe imprecatur David, 71.
- Dispensatores de munificentia dominorum subtrahunt, 548.

Disputatio de corruptibili et incorruptibili, b 59. Disputationes Historicorum, 3.

Dissensiones sunt evitendæ, aut saltem labefactandæ reipublicæ causa, 119.

Disserendratio ad captum auditoris accomodanda, 135.

Divina vis ictus ferarum sanguinarios constringit, 124. Divina potentia impiorum grassationes coercere et prohibere facile potest, 128. Divina res efferre in profanum vulgus periculosum, 201. Divinae ultionis exsecutoribus cedendum, 77. Divinae Majestatis descriptio, 128. Divinae res aliquando ambagibus involvuntur, 133. Divini cultus neminem pudere debet, 73. Divinum auxilium otiose expectant Judæi, 96.

Divitem esse capitale crimen apud tyrannos, 557. Divites non propter culpam, sed propter pecuniam proscripi, 502. Divitum calamitas aliquando pauperum felicitas, 56., Divitias comitatur arrogantia, 68. Divitiarum ostentatio periculosa, 111.

Divortium inter amantes conjuges difficile et molestum, 183.

Dius historicus, 85.

Dius Hierosolymitanus episcopus, 612.

Dobromerus, b 225.

Docia castellum, b 285.

Doeg proditor et interfector sacerdotum, 66.

Dolabella hostis judicatus, 498. Trebonium dolo occidit, 504. Dolabella Cassii metu necem sibi consciscit, 504.

Dolanus cæcatur, b 239.

Dolio plumis incensis pleno repulsi hostes, 455.

Dolor sine ultione, 75.

Domenziolus, b 80.

Domestici equites, 640.

Domi res in tuto collocanda, si foris milites, 160.

Dominus liberabit nos, fallax oratio, 140.

Domitia, Domitiani uxor. Tito nupta, 580.

Domitiani expeditio Germanice, *ibid.* Domitiani imperium, 579. Ingenium, *ibid.* Crudelitas, 581. Domitiani insidiatores, 579. Cædes, 582. Domitianus Dominus et Deus noster, *ibid.* Domitianus Principum natales investigare solitus, 583. Domitianus patris vicarius, 573.

Domitiani præfectus prætorio, a Gallo occiditur, b 19, 20.

Domitianus, secundus tyrannus Christianorum, *ibid.*

Domitii Afri scomma, 569.

Domitius Agrippinæ filius, 288.

Domitius a Pompeio et Africa occisus, 473.

Domitius necem sibi consciturus a Cæsare conservatur, 484.

(Cn.) Domitius Ionium sinum obtinet, 510. Cn. Domitius ad Cæsarem deficit, 525.

Domitius Afer sævitiam tyranni eludit, 557. Domitius a Claudio gener et filius ascitus, 565. Domitius, b 8.

Domnientia Phocæ filia, b 81.

Domnus, b 44.

Domnus, Antiochenus episcopus, 635, 639.

Domorum mercedis exactæ a triumviris, 502.

Doris Herodis uxor et Antipatri mater, 228.

Doristæ Judæos intersectati, 279.

Dorostolum seu Drisda, 177. Dorostolum seu Dristra expugnatur a Zimisce, b 211.

Dos quatuor regnorum, 201. Dos unicæ filie honorum semissis, 145.

Dositheus proditor Hircani, 239.

Dothais, 100.

Drepanum portus, 387.

Dristra seu Dorostolum, b 177.

Drizibium vel Drizium castellum, b 201.

Δρουαρχία, 353, 431.

Drungarius Cibyrræotarum, b 95.

Drusilla Agrippæ fil., 282.

Drusilla Agrippæ soror Emesorum regi nubit, 287.

Drusillæ interitus, *ibid.*

Drusilla Caii soror, 545.

Drusi obitus, 538.

Drusus Tiberii filius, 173. Ejus interitus, 549.

(Cl.) Drusus Nero Livie filius Tiberii fratres, 514.

Drusus, 537. Germanici filius, 549.

Duces Constantini liberalitas periculum submersionis, b 273. Ducæ Constantini obitus et dicta, b 275.

Ducas Constantinus a Comneno imperator designatur, b 271. Ducas Constantinus ob regnum affectatum relegatur, b 293. Ducas Andronicus et Panterius et Constantius, b 273.

Duce superstitie victis etiam spes est victoriæ, 78. Duce occiso trepidat exercitus, 142. Duces 300 Herodis lapidati, 253. Duces seu prætores olim loco consulum, 348.

Ducis in jussu excurrere periculosum, 156. Ducis est mili-

tibus metum adimere, 160. Ducis solertia magnum victoriæ momentum, 187.

Duo in somniis significant duo, 119. Duo adolescentes concreti, b 192.

Duodenorum pugna, 71.

Dux ejusdem gentis populo gravior, 156.

Dyrrachium, 462. Dyrrachium seu Epidamnus, b 28. Dyrrachium captum a Bulgaris, b 241.

Dysenteria multatur Palæstini ob arcam, 58.

Dystros, Adar, 182.

E

Eber, 22.

Ebeus, 436.

Ebrietas cum amore parum commode conjungitur, 141.

Ebrii sunt expositi insidiis, *ibid.* Ebrius somnus aptio quam formosa mulier, *ibid.*

Ἐβριος pro ἔκτρωτος, 364.

Ecbatana Medorum regina, 99. Ecbatana æstiva regia Persicorum regnum, 168.

Echelat, 139.

Ecclesiæ fundi non augendi, 162.

Eclipsis lunæ a Synodo declarata, b 181. Eclipses lunæ duæ insolitæ, 575. Eclipsis solis sub Mauricio, b 76.

Eclipsis solis universi, 545. Eclipsis lunæ Macedonibus minata excidium, 458. Eclipsis solis integra Carthaginis cladem antegressa, 580.

Edessa effigie Christi permutata, b. 192. Edessa a Constantio defensa, b 238. Edessam dolo aggressi Agareni, *ibid.* Edessa, 614. Edessena inundatio, b 60.

Edom Idume, 28.

Educatio frugalitatis contemptum deliciarum parit, 153.

Educationis loca amantur, 316.

Eglon Moabita cæditur ab Aotho, 50.

Elas quartus rex Israelitarum, 89.

Eleazar Mosis filius, 35.

Eleazar pontifex, 200. Eleazar sacerdos ob patriam religionem defensam excruciat, 205. Eleazar elephantem occidit, 207. Eleazar tzaten aperte Judaismum profiteri cogit, 283. Eleazar Sicaniorum Masadæ dux, 311.

Eleazari in domum transferendum sacerdotium, 57. Eleazari Judæi annulus, 84. Eleazarus Aaroni patri succedit, 43. Eleazarus pontifex, 264.

Eleazarus Machærentius, 309.

Electus cubicularius insidiatorum Commodi, 601.

Elephantes viginti a Pyrrho primo ducti in Italiam, 370.

Elephantus unus turbat cæteros, 372. Elephantes 120 a Romanis capti, 394. Elephantes facile occidunt, 433.

Elephantes quatuor triumphali curru juncti, 637. Elephanthorum impetus aversus, 442.

Eleutherium locus, b 118.

Eleutherus Romanus episcopus, 598.

Elga Rossorum regina fit Christiana, b 195.

Eliacimus, sive Joachimus decimus nonus rex Hierosolymitanus, 114.

Elias Theobites, 89. Elias triennii siccitatem inducit, 90. Elias a corvis nutritur, *ibid.*

Elias imbrem facit, 92. Jezabelem timet et mortem optat, *ibid.* Elirs subsannat pseudoprophetas, *ibid.* Elias viduæ filium a mortuis resuscitat, *ibid.* Elias idololatrias occidit, *ibid.* Elias fuga in montem Orebum, *ibid.* Elias sacrificium sine igne, *ibid.* Elias Achabo interfectionem minatur, 93. Elias vellere aquam dividit, 96. Elias bis quinquagenos viros cremat, *ibid.* Elias Ochoziæ interitum prædicit, *ibid.* Elias igneo curru in cælum rapitur, 98. Elias et Achabi congressus, 92.

Elioneus pontifex, 281.

Eliphatus, 39.

Elpidii defectio ad Siculos, b 116.

Elisæi cadavere resuscitatur mortuus, 105. Elisæus vellus Elisæ principio frustratur, 84. Elisæus propheta fit ex aratore, 93. Elisæus aquas Hierichuntias medicatur, 97. Elisæus derisum puerorum non fert, *ibid.* Elisæus Josephato aquam et victoriam pollicetur, *ibid.* Elisæus duplum Elisæ spiritum accipit, 98. Elisæus Samaritanæ oleum auget, 99. Elisæus venenum pellit, et cibum multiplicat, *ibid.* Elisæus Sunamitidis filium a mortuis resuscitat, *ibid.* Elisæus Syrorum insidias mirifice eludit, 100. Elisæus Joram Judæo calamitates denuntiat, *ibid.*

102. Elisæus videt ut Aæael in Israelitis grassaturus sit, 102. Elisæus hostes pro hospitibus tractat, 108.

Elius pontifex Sansoni succedit, 55. Elii interitus, 57.

Elymæi Persæ, 22.

Elymais urbs Persiæ et Dianæ fanum, 206.

Emaus colonia emeritorum, 285.

Emesurum rex, 228.

Emmor, 26.

Emungi Persis turpe, 148.

- Engastrimithus, 69.
 Enochus Jaredi filius, 18. Enochus translatus a Deo, natus 365, *ibid.*
 Enossus Sethi Dei cultor, *ibid.* Enossus Caini filius, *ibid.* Enossus vivit annos 905, *ibid.*
 Epius, 458.
 Ensiferi imago arrogantis nota, b 269.
 Epaphroditus Augusti libertus, 529.
 Ἐπαρχος τῶν δορυφόρων, 587.
 Ἐπιβάσια, 444.
 Ἐν περὶ ἀπειργνίσθαι, 397.
 Ephesina quarta pseudosynodus Eutychianam hæresim confirmat, b 44. Ephesini templi conflagratio, 184. Ephesino in concilio episcoporum dissensiones, b 117. Ephesino concilio numero III condemnatur Nestorius, b 42. Ephesinum concilium Constantinopolim transfertur, b 42.
 Ephrata, 27.
 Ephraimitæ a Jephtha cæduntur, 52. Ephraimitæ Bethel obsidione capiunt, 48. Ephraim Josephi filius, 29.
 Epidamnus seu Dyrrachium, b 303.
 Epiphania Emathe, 22. Epiphania Heraclii filia, b 82.
 Episcoporum successiones, 646.
 Equestris habitus et penulæ imperatore mortuo, 601.
 Equi et muli tonsi in luctu, 496. Equi adeptio contumelia, 635. Equi Persarum cæsi, b 72. Equi Arabici, b 279. Equorum delectus in equabus, 173.
 Equo non descenderunt imperatori occurrentes, 634.
 Equo imperatoris insidere, 606. Equorum nervi incisi, b 96. Equus hinniens regem declarat, 172. Equos imperatoris causa cladis, b 186.
 Equitatio dictatori non nisi in bello permessa, 388, Equitatu vel ad victos persequendos est opus, 153.
 Equites 10000, 47. Equites peditibus adjungendi, 149.
 Equites novitii equis excusati, 154. Equites Adriani Istrum equis tranant, 589.
 Eridanus, 404.
 Erius Potilii seditiosos arte circumvenit, 288.
 Eros Antoniano mori docet, 528. Eros Aureliano insidiatus, 657.
 Eroticus Sclerum eludit. b 217. Erotici Theophilli defectio compressa, b 251.
 Erudit non omnes quæstiones explicare possunt, 118.
 Erycis excidium, 387.
 Erythraum mare, *ibid.*
 Esai et Jacobi permutatio, 28.
 Esau, 23. Esau Idumæorum princeps, 28.
 Esdras a Xerxe satrapis commendatur, 175. Esdras divina sapientia præditus, *ibid.* Esdras legem Mosaicam revocat, 178.
 Essæi, sive Esseni, 243, 265. Esseni Stoicis similes, 217.
 Esthera nubit Artaxerxi, 179. Esthera simulata benevolentia Amani struit insidias, 180.
 Evagrius Origenista, b 68.
 Evamassar Assyriorum rex, 142.
 Evander Cretensis a Persea clam occisus, 459.
 Evaristus quintus Romanus episcopus, 587.
 Eubæa molit Antiochium, 450.
 Εὐστρατος, 591.
 Euchania, seu Euchaita, Theodoropolis appellatur, b 214.
 Eudocia Fabia, Heraclii uxor, b 81, 82. Eudociæ Fabiæ obitus et inferiæ, *ibid.*
 Eudocia Theodosio juniore nubit. b 41.
 Eudocia, Valentiniiani filia. Hunerico nubit, b 49.
 Eudocia Opsicia, tertia Leonis Philosophi uxor. b 178.
 Eudocia metu amittendi imperii, Diogeni Romano nubit b 275. Eudocia Diogenia arrogantia excruciat, b 280. Eudociæ calliditas in recuperanda syngrapha sua, Diogeni nubit, b 277, 278.
 Eudocia Michaelie concubina Basilio nubit, b 166.
 Eudocia imperatrix secundas nuptias abjurat, b 275.
 Eudociæ Leontii Philosophi Atheniensis filia, b 41.
 Eudociæ perjurium, profectio Hierosolymitana, eruditio, mors; b 45.
 Eudoxia Arcadii uxor mala bestia Chrysostomo exsilii auctor, b 38. Eudoxiæ interitus, b 59.
 Eudoxiæ Junioris, Theodosii filia, Valentiniiani III uxor, b 49.
 Eudocimus Leonis Copronymi frater, b 115.
 Eventus prophetarum divinam sapientiam declarat, 115. Eventus stultis et miseris fidem facit, *ibid.*
 Eugenia martyr, 625.
 Eugenius a Theodosio occiditur, b 22, Eugenius renum affectat, b 35.
 Evilad Merodach Nrbuchodonosoris successor, 123.
 Eviiat, 17.
 Eumenes Attali filius, 447. Eumenes veniam a Romanis impetrat, 461.
 Eumenes Alexandrinus episcopus, 594.
 Eunuchi principum lenones, 141. Eunuchi tre dominorum eadem jugulant, 164. Eunuchi inter satellitibus fideles, 172. Eunuchi duo Artaxerdiati, 179. Eunuchi grati Romanis, b 100. Eunuchus opes creditus, 141. Eunuchus non ut liberorum amicorum spes adempta, 155.
 Evodius, primus Antiochenus episcopus, 584.
 Evodus Tiberii libertus, 149.
 Euphemia martyr Eutychem damnat, b 46. Euphemia relegatio, b 55. S. Euphemiæ corpus, b 113.
 Euphemiæ Anastasio frenum injicit, b 54.
 Euphemiæ Siciliam Agarenis prodit, b 149.
 Euphrosyna Michaeli Balbo nubit, *ibid.* Euphrosyna in monasterium redit, b 142.
 Euphrates, 7.
 Εὐφρατησία γῶρα, 631.
 Euprepia Monomachi soror, b 251.
 Euricles Lacedæmonius Herodis domum calumniabat, 250.
 Euripidis versus de virtute, 508.
 Euripus urbs, 499.
 Eusebia Constantini uxor, b 24.
 Eusebii eunuchi cædes, b 26. Eusebius eunuchum occidendum curat, b 20.
 Eusebius Pamphili utrum Arianus fuerit, b 10.
 Eusebius monarchiam Augusti longius repetit, Eustratius patriarcha, b 297.
 Eutropii portus, b 79.
 Eutychiana hæresis, b 44. Eutychianus Macrinusatur, 222, 615. Eutychianus prætorio præfectus Eutychii relegatio, b 70. Eutychius, b 68.
 Eutychius Agaso, 526.
 Euthymii Sardii martyrium, b 139.
 Euthymii patriarchæ relegatio, b 182.
 Euthymius Syncellus nuptias secundas, tertias et las permitti vetat, b 179.
 Ἐξάδαλοι ἀνεψιοί, 462.
 Excantatio mali spiritus, 65.
 Excensus, 19.
 Excubiæ seu speculæ contra Agarenos, b 163.
 Exercitu dimisso res nostræ imbecilliores, hæ meliores fiunt, 157. Exercitui non concedendum cum rei gerendæ est occasio, 106, 52, 149. Exercitui consternatus in fugam vertitur, 107. Exercitus in tuto non satis est ad victoriam, 186.
 Experimentia docet quæ res corporibus prosint aut sint, 118.
 Exploratores duodecim in Chananaeam mittunt Exploratores sub amicitia prætextu, 74. Explorator per speciem legationis, 158. Exploratoria solertia sua est utilitas, 157.
 Exprobratio ingrati animi et perfidiæ acerbissima Exsilium portus periclinantium, 66. Exsilium prævalatum, 169.
 Exspuere turpe habitum Persis, 148.
 Exsules in bellis adversus patriam gerendis suspecti Exteris potissimum invidetur, 124.
 Ezechias morbus et luctus, 111. Ezechias religio instaurat, 55. Ezechias quartus decimus rex Hierosolymitanus, 108. Ezechias Barbaros oppugnat, 110. Ezechias offendit Deum ostentatione thesauri sui, 111.
 Ezechias dux latronum ab Herode interfectus, 2.
 Ezechiel Judæ excidium vaticinatus, 113. Ezechiel litteras Hierosolymitanis vaticinatur, 114. Ezechiel Jeremiæ in verbis dissensio, 114. Ezechiel Babylic adducitur, *ibid.*

F

- Fabeas qui et Himilco, 465.
 Fabæ ad Romanos defectio, *ibid.*
 Fabii (Q.) prædia ab Hannibale non incensa, et ratio adversus insolentiam magistri equitum, 416. Farum 306 interitus, 345.
 Fabius Heraclæus Heraclii filius, b 84.
 Fabius Maximus Rullus, 367. Filii pater delicti agit, 368.
 Fabius (Q.) a Samnitibus victus 368. Fabius, (Q.) a loniatibus deditus, 381. Fabius (Q.) Maximus deditus contra Hannibalem dictus, 413. Lentulo adversatur, Romanos consolatur, 419.
 Fabius (M.) bellum Carthaginensibus in sinu offert, Fabius Hannibalis insidias olfacit, 430.
 Fabricii legati ad Pyrrhum præclara oratio, 374. Fabricius Pyrrhum veneno tollere non vult, 376.

- Facilia et obvia contemnuntur, 133.**
Facinora impia vindictam numinis non effugiunt, 219.
Facinus facinore cumulatur, 74. Facinus unum universæ gestarum rerum gloriæ maculam dedecoris imprimat, 193. Facinorosos conjungit periculum, 172.
Facta declarant animos, 157.
Falco, 602.
Falcati currus et arma et corpora dissecant, 161.
Falerii Faliscorum urbs diruta, 354, 400. Faliscorum deditio, 354. Faliscum bellum, *ibid.*, 400.
Falsus rumor luctum supervacuum parit, 75.
Fama de successore Mauricio, b 2. Fama vaticinatrix de interitu Nicephori, b 204. Fama auget omnia et atrociora facit, 75. Fama de Conone Iconomacho, b 103. Fama de Nicephoro Phoca, b 197. Fama vaticinatrix inanis, b 251. Fama inanis de Alexii obitu, b 304. Fama victoriam Pauli Æmili intra dies quatuor Romæ nuntiat, 460. Fama non statim credendum, 51, 75.
Fames post Deborah obitum, 51. Fames sub Elio, 55. Fames ob Gabaonitas immissa, 79. Fames Samaritana, 100. Fames seu pestis Bulgaris Christianismi occasio, b 155. Fames et hiems hostes invicti, 157. Fames sub Argyropolo, b 232. Sub Nicephoro, b 206. Sub Parapinacio, b 289. Sub Romano, b 189, 191. Fames hostis acerrimus, 487. Fames et pestis sub Augusto, 535.
Familia cum patrefamilias dat pœnas, 47. Familiæ 21 successiones, 145.
Famuli occidunt regem Joam, 106.
Farina venenum diluit Elisæo, 99.
Fata mirabiliter tyrannorum conatus frangunt, 67. Fata similitudine eludere conati Romani, 405. Fata facinora liberare crimine videntur auctores, seu ministros, 192, 196. Fatalis excidii ignoratio, causa est inanis defensionis et extremæ calamitatis, 145. Fatalis clades et animus et consilium eripit, 316. Fato frustra adversatur humana sapientia, 171. De fato dilemma, b 204. Fatum providentiam humanam superat, 32. Fatum præscitur, non vitatur, 96. Fatum esse declarant prædictiones ipso eventu comprobatæ, 132.
Fausta, Maximiani filia, Constantini Magni uxor, b 2. Fausta uxor a Constantino ob calumniam et lasciviam occiditur, b 6. Fausta, Maximiani Herculii filia, Constantini Magni uxor, 644.
Faustus Latini pater, 313.
Faustus nutriticus Romuli, 314.
Fax e Cæsaris castris in Pompeii delata, 485.
Ubique felicitas luxuriosa et ignava, 48.
Felicitas mater, calamitas filia superbæ, 107. Felicitas odia minuit, 290.
Felix quem faciunt aliena pericula cantum, 123.
Felix Truillam ducit, 287. Felix Romanus episcopus, 647.
Femora divisionis nota, 119. Femur ferire luctus signum, 163.
Feneratoris pauperibus utiles, 340.
Fera informis et horribilis, 127. Fera pro regnis minoribus, 130. Fera infantem alere non probabile, 315.
Ferina venationis præmium, 147.
Ferocia in periculis trepida, 69.
Ferrea regio, b 156. Ferrum senatum representat, 119.
Ferrum sere solidius, *ibid.* Ferrum et aurum imperii nervi, 636.
Festum hilariter celebrandum, 178.
Festus sicarios coercet, 290.
Ficulnum Adami præsidium, 17. Ficulno præsidio non nitendum, 110. Ficus in arbore insertæ, 544.
Fidelia monita contemnere perniciosum, 146.
Fidentia in periculo generosi animi testis, 315.
Fiducia virium injurias facit, 18.
Filia ob jusjurandum immolata, 52.
Filia pro amica supposita, 202. Filiæ hominum, 85. Filii Dei, 18. Filii 71 unius Gedeonis, 52. Filii degeneres, 59.
Filii Samaritæ devorati a matribus, 100. Filii patris culpam non luunt, 106. Filii in deorum honorem cremati, 108. Filii hominis regnum amplissimum et æternum, 129.
Filii unici cædes acerbius patris dolor, 153. Filii de matrum collis suspensi, 205. Filio cavendum ne mœrori sit patri, 145. Filiorum successio et felicitas parentibus jucundissima, 73. Filiorum obitus aliquando pœna peccati, 74.
Filium patris interfectori succensere et insidiari probabile, 144. Filius ob matrem patri infensus, 49.
Fiutimis disidentibus ei ferendum auxilium cui sit injuria, 149.
Firmamentum, 15.
Fisco (in) Romano 250,000 drachmæ, 602.
Flaccus Syriæ prætor, 259.
Flaccus (Q) contra Gallos pugnat, 401. Flaccus a Campanis accusatus, 428. Flaccus Nasamones delet, 581.
Flavianus Theodosius Antiochenis placat, b 36. Flavianus columbæ augurio Romanus episcopus, 485.
Flaminius ad Aretium ab Hannibale cæsus, 413. Flaminus (L.), 446. Flaminus (T.) Philippum fugat, *ibid.* Flaminus victis Gallis contemnit haruspices, 405.
Flavianus Antiochenus episcopus, 626.
Florianus a militibus cæsus, 638.
Florus (C.) Hamilcarem reprimit, 387.
Flumen cruentum, 404.
Fluminum hostilium transitus periculosissimus, 186.
Fluvii multum commodant urbibus, 314.
Forma cum ingenii præstantia conjuncta, 118. Forma excellens obstupescit amatores, 141. Forma imperii conciliatrix, 179, b 299. Formam homines intuentur, 63.
Formosarum consuetudo periculosa, 157. Formosi et proceri digni putantur imperio, 63. Formosissimi duntaxat in captivitate abducti, 114.
Fortes viros etiam hostis magnanimus amat, 162. Fortibus viris sublatis victi rebellant, 85. Fortibus nihil expugnabile, 192.
Fortunæ utriusque societas postulat, 78. Fortuna comes Alexandri in rebus asperis, 188. Fortunæ ludus, ut stultioris et deterioris major sit auctoritas et honos, 157. Fortunæ inconstantia etiam felicissimis timenda, 190. Fortunæ urbanæ simulacrum, b 57. Fortunæ in alienum locum transductio, 332.
Fortunati homines ea sibi fingunt quæ naturam humanam excedunt, 126.
Forum liberum, 146.
Franci cum Galieno pugnant, 631. Franci, b 105. Franci Gallie a Justiniano primo concessæ, b 105. Francorum in Orientem expeditio, b 300. Ingressus in Italiam, b 120.
Francorum rex Italiam ab Agarenis defendit, b 170.
Fratres dissimilibus ingenis, 221. Fratris caput 50 talentis redemptum, 233. Fratris filiam ducere Nerva vituit, 584. Fratrum monomachia, 435. Fratrum filias Romanis ducere ante Claudium nefas, 526.
Frigidis lavationibus et potionibus conservatus Augustus, 534.
Fruenti pluvia in Probi castris, 638.
Fuga regis ira declinanda, 114. Fuga quærenda mature salus, fatalibus urbium excidiis imminuentibus, 146. Fugientes turbant etiam integram aciem, 189.
Fulgor lepram Osiæ immittit, 107.
Fuligo caminorum, 35.
Fulmen utero illapsum, 183.
Fulvia, Claudii vidua, Antonii uxor, 500. Fulviæ crudelitas, 502. Cum Augusto dissidium, 510. Obitus, 511.
Fulvius Plœtinus Pœnos vincit, 393.
Fulvius (M.) contra Etolos missus, 485.
Fulvius pons pro Milvio, b 2.
Fungus e sepulcro Zoes enatus, b 261.
Funibus vincire capita, deditiois signum, 94.
Furius (L.) Gallos compescit, 445.
Furius (Sp.), 341.
Furius Camillus Scribonianus, Dalmatiæ præses, necem sibi consciscit, 562.
Furor arrogantiam et superbiam sequitur, 123.
Furum venditio Judæis molesta, 244.
Furti calumnia, 30.
Fuscus ab Adriano occisus, 591.
Futura prævidere prudentiæ est, 212.

G

- Gabaonis excidium, 49.**
Gabaonites fucum faciunt Israelitis, 47. Publici servi sunt, *ibid.*
Gabatha urbs, 82.
Gabii, Sexti Tarquinii dolo capti, 330.
Gabinii rogatio pro Pompeio, 476. Gabinus magnis rebus gestis Romam redit, 224.
Gabras Theodorus, b 279.
Gabriel apparet Danieli, 132. Gabriel a Tobito decem talenta accipit, 142.
Gabryas Persa, 171.
Gad propheta, 66, 80.
Gadatas ad Cyrum deficit, 155. Gadatas Cyri interventu contra Assyrium defenditur, 156.
Gaddi desertum, 67.
Gades occupantur a Romanis, 436.
Gaidad, 18.
Galaaditica occupata ab Israelitis, 43.
Galatæ Asiani, 454. Gallorum coloni, 355.
Galani cum Alexandro colloquium, 194.
Galæus Camilli libertus, 562.
Galba imperator designatus, 570. Galbæ acta suscepta

- principatum, 572. Galbæ cædes, 291, 572, 578. Galbam imperatorem prædixit Tiberius, 549.
 Galea per portam Plutioniam elata, 601.
 Galeagra Syracusanorum, 425.
 Galgalia castra, 47.
 Galieni interitus et mores, 635. Galieni uxor ab uno milite defensa, 634. Galieni frater et filius Romæ occisi, 636. Galienus Galieni filius a posthumo occiditur, 632. Galienus Valeriani filius, 629. Galienus imperator Alemannos et Herulos vincit, 633.
 Galilæa subacta ab Herode, 95. Galilææ spelunca, *ibid.*
 Galilæi Herodianos submergunt, 233. Galilæi a Cumano male tractati, 286. Galilæorum factio, 265.
 Galla secunda Theodosii uxor, b 35.
 Gallerii Maximiani interitus, 646. Gallerius Maximinus imperator Orientis, 643. Persas vincit, 642.
 Gallia Cæsari in quinquennium decreta, 481. Gallia Circumpadana, *ibid.* Galliæ ad Aureliano recuperatæ, 637. Galli Europæi partim ab Rypheos montes, partim juxta Alpes conserderunt, 355. Galli Romam invasuri coercentur, 446. Romam oppugnant, 355. Galli secundum profligati a Romanis, 360. Galli stipendiarii ab Hamilcare occisi, 386. Galli a Romanis conducti, 398. Galli duo in foro defossi, 403. Galli subacti, 447. Galli supra Rhenum, 595. Galli perfidia contra Decium, 627. Gallica pactio Camilli interuentu dirimitur, 358. Gallorum mancipia non empta, 402. Gallorum iururandum de Capitolio, 404. Gallorum in Italiam irruptio, 455.
 Gallus imperator Barbaris tributum promittit, Christianos persequitur, male perit, 628. Gallus se cum S. Pompeio coniungit, 517. Gallus, 529. Ad Augustum deficit, 517. Gallus aureis compedibus victus, 564.
 Gallina alba in Livie sinum demissa, 515.
 Γαμῆρος ἐπὶ ἀδελφῆ, 646.
 Ganges Phison, 17. Gangis latitudo et profunditas, 191.
 Garidas Joannes, b 187.
 Garizinius mons, 183. Garizinium templum, asylum impiorum, 54. Jovi consecratur, 205.
 Gasteria monasterium, b 144.
 Gaulanitis occupata ab Israelitis, 43.
 Gausamela, 189.
 Gaza, 58. Gaza Persica Damasci direpta, 188. Gazæ portæ ablatae a Samsone, 54.
 Gazophyllacii opes, 302.
 Gedeonis vocatio, prodigia, delectus, stratagema, somnium, 51.
 Gedrosia recreat Alexandrum, 195.
 Gelboe mons, 70.
 Gelimer Hildericho occiso Vandalorum regnum in Africa occupat, b 65. Gelimeri in captivitate risus, b 66. Gelimeri petitio et delectio, *ibid.*
 Genesis et Valerius, Eudociæ imperatricis fratres, b 41.
 Gellæ populi, 491.
 Generosa indoles imperium aspernatur, rationibus movetur, 185. Generosi animi tyrannorum impiis edictis non cedunt, 205.
 Genius malus Bruti, 507.
 Gens rebellis alio transfertur, 116. Gentis internecio divinitus mandata, 62.
 Gentianorum quinta in Africa seditio, 641. Gentius Scodrensis victus a Romanis, 460.
 Geometria ab Abraamo tradita Ægyptiis, 22.
 Geon Nilus, 17.
 Georgius Maniaces Edessam capit, b 232.
 Gerebus, 175.
 Germani interitus, b 8. Germani oraculum de Anastasio, b 108. Germani Romanis formidabiles, 481. Germani Romanos cædunt, 541, 542. Germani victi a Maximino, 621.
 Germani patriarchæ castratio, 410.
 Germanica recepta a Copronymo, b 108.
 Germanici obitus, 548. Germanicus Drusi filius ab Augusto adoptatus, 541. Germanicus Tiberio formidabilis recusat imperium, 546.
 Germanio Hierosolymitanus episcopus, 612.
 Germanorum 80000 cæsa a Cæsare, 481.
 Germanus Botaniatæ servus, b 27.
 Germanus Tiberii gener, b 393.
 Germanus patricius, socer Theodosii, Mauricii filius, b 78.
 Gerson Mosis filius, 35.
 Gessius Florus Judaicæ seditionis auctor, 267. Gessius Florus Albini successor, 289, 291.
 Geta Severi filius, 217. Ejus cædes, 613. Getæ, 531.
 Gethæ rex, Davidis socer, Absalonis avus, 75.
 Gética olium, post Dacia, 631.
 Giezis minister et discipulus Eliæ, 99. Giezis una cum muneribus etiam Neemanis lepram accipit, Γίεζαι Ἀρχελάω ἀντι τοῦ γαμῆραι, 265.
 Gizerichus Vandalus ab Eudoxia accersitus, Rorripit, b 49. Gizerichus Basiliscum vincit, b 51. chus, b 65.
 Gladiatorii ludi a Nerva sublati, 584. Gladiatorii factus crudelior Claudius Cæsar, 562.
 Gladius largitor consulatus, 483.
 Gladius quæstor inexhaustus, 613.
 Glaphyra ad patrem Archelaum remittitur.
 Glaphyra Alexandro, Julæ et Archelao nuptæ, 264, 265. Glaphyra Salomæ infesta, 245.
 Glebæ intra sulcum coniectæ, 316.
 Gloriam antecedit dejectio, 180.
 Gloriatio intempestiva alienat animos, 78.
 Gobryas Assyrius ad Cyrum deficit, 153. Gobry suo interitu libertatem redemptam cupit, 172.
 Goeleon, b 187.
 Golia, 63. Goliæ cædes, 65. Goliæ gladio David, 66.
 Gomarus Galatæ, 21.
 Gondaris, b 65.
 Gondigisclus Vandalorum rex, *ibid.*
 Gordiani obitus, et controversia de eo, ejusque 622, 623. Gordiani III, victoria Persica et cæde Gordianus imperator creatur ab Africanis exercitiis.
 Gordius Hierosolymitanus episcopus, 612.
 Gothi Belisario regnum deferunt, b 69.
 Gothia Jorami uxor, Achabi filia, 102. Gotho vidicum genus extirpat, 104. Gothiæ cædes, i Gothia Judææ præses, 116.
 Gothoniellus Judex Israelitarum, 49.
 Gracchus in Lucania perit, 23.
 Græcia sub Romanis felix, 471. Græci ab Jovi Græci ignis inventio, b 90. Græci duo in foro defossi Græcia libertas a Flaminio data, 447.
 Grando, 35. Grando in hostes Israelitarum illa Grando et imber in Sisaram actus, 51.
 Granicum (ad) pugna, 166.
 Grati animi cura Persarum regibus, 180. Gratia cunia corruptelæ judicii, 97. Gratiam referre non extrema calamitas, 191.
 Gratianus, b 30. Gratianus per Andragathium o b 35. Gratianus Valentinianum collegam asciscit Gratiani pietas, *ibid.*
 Gratus Sabino fert opem, 262.
 Gregorii Magni poemata, b 25.
 Gregorius Nazianzenus Constantinopolitana E cedit, b 37.
 Gregorius contra Macedonianos docet, b 36.
 Gregorius qui et Tiberius, Sergii opera imperator tatus occiditur, b 102.
 Gregorius Leonem Iconomachum anathemate b 105.
 Gregorius papa cum Francis pacem facit, b 121.
 Gregorius Thaumaturgus Origenis auditor, 623.
 Gryphes duo aurei, b 158.
 Gundamundus, b 65.
 Guttæ sanguinæ in vexillo satellitum, 525.
 Gylas Hungarus Christianus, b 193.
 Gymnesiæ insulæ, 436.
 Gymnosophistæ, 194.
 Gyres, 159.

H

- Hæreditas in eadem tribu manet, 47. Hæreditate expedita ditekendi ratio, 146.
 Hæretici non rebaptizandi, 629.
 Hagio Longobardiæ dux, b 177.
 Hamilcar ad Lyparam classe victus, 390. Ha Barchinus in Siciliam missus, 386. Hamilcar in grassatur, 387. Hamilcar prodigionem arte compescit Hamilcar Romanorum benignitate abutitur, 400. H caris interitus, 402. Hamilcaris Carthaginensis et rum tumultus, 445. Hamilcaris (successor) novam C ginem condit, 402.
 Hammon Jupiter falsus Alexandri Magni pater.
 Hammonii prophetæ barbarismus, 188.
 Hanaballianus, sive Haniballianus, Constantini frater, 644.
 Hannibal Gisconis filius, 386. Classe a Cn. Duillio causam dicit, 389. Ejus interitus, 390. Hannibal ris filius secundi belli Punici auctor, 406. Hannibal vos Romanos duntaxat occidit, 412. Captivos omnes dit, 414. Hannibal suis diffidit, 412. Uti victoria m 419. Hannibal Campanicis deliciis enervatus, 423. B bal et Mago Italia excidunt, 439. Hannibal a Carthagi sibus accusatus, 443. Ab iisdem irrisus, 445. Hann Africa a Scipione vincitur, 442. Masinissam vulnerat,

Hannibal Carthagine profugus, 430. Hannibal ad Romam grassatur, 426. Antiochum contra Romanos concitat, 430. Hannibal Antiocho suspectus, *ibid.* Hannibal a Marcello victus, 423. Ad Prusiam profugus, 454. Hannibal crudelitate opes suas minuit, 334. Datam fidem parum curat, et omissa Roma in Campaniam contendit, 413. Hannibal annullo Marcelli abutitur, 432. Hannibal navali prælio juxta Pamphyliam a Romanis victus, 452. Hannibal somnium, 409. Stratagemata, 414. Transitus Alpium, 409. Transitus in Samnium, 414. Hannibalis contra M. Junium stratagemata, 422. Hannibalis in captivos Romanos crudelitas, 420. Interitus, 458.

Hanno Messana pulsus, 383. Hannonis clades, 386. Hanno perfidus dici quam capi mavult, 390. Hanno captus ab Appio Pulchro, 397. Hanno Romanos rupti foederis arguit, 383. Romanos vincit, 390. Hanno in cruce actus, 398. Hanno Hannibali adversatur, 409. Hanno Carthaginesibus post victoriam pacificationis auctor, 420. Hanno profligatus a Graccho, 424. Hanno Hasdrubalis Gisgonidæ filius, 438. Hasdrubali successor electus, 439.

Hasdrubal Nerone decipit, 360. Hasdrubal Hannibalis suffragator, 408. Hasdrubal postremus Carthaginensium dux, 464. Hasdrubal victus ab Hannibale, 394. Hasdrubal frater Hannibulis in Hispaniis, 412. Hasdrubal a Manlio Torquato captus, 424. Abrogato imperio privatis opibus Romanos oppugnat, 439. Hasdrubal capitis damnatus venenum haurit, 442. Hasdrubal in captivos et suos sævit, 468. Hasdrubal cum popularibus in Italia vitam agit, 470. Hasdrubalis interitus, 394. Hasdrubalis Gisgonis ad Syphacem navigatio, 434. Erga Masinissam inconstantia, 436. Hasdrubalis deditio, 469. Hasdrubalis uxor et se et liberos interficit, *ibid.*

Hebdomades 70 ab Artaxerxe Longimano supputandæ 135. Hebdomades 70 anni, 134. Hebdomadis semissis, 136. Hebdomadam divisio, 135.

Hebdomum Constantinopolis locus, b 44. Hebræi ab Ebero, 22. Hebræi, *Vide* Israelitæ. Hebræi duo bellum imaginibus inferunt, b 103. Hebraica, b 126. Hebræi lunarem annum sequuntur, 135.

Hebron. *Vide* Chebron. Hegesippus de Davidis posteris, 582. Vixit sub Adriano, 592.

Helena Samuelis pater, 56. Helena Constantii vel uxor vel concubina, Constantini Magni mater, b 1. Helena Hierosolymis sanctam crucem reperit, b 6. Helena oppidum, b 15. Helena Constantii soror, Juliano nubit, b 20. Helenæ uxoris Juliani obitus, b 22. Helena, Romani Lacapani filia, nubit Constantino Leonis filio, b 187. Helena Judæorum penuriam sublevat, 283.

Helias. *Vide* Elias. Helias dux, b 97. Heliogabali religio, 617. Heliogabali grassationes, 616, 617. Interitus, 618. Heliogabalus imperator dicitur, 615. Heliopolis attributa Jacobo, 30. Heliasus. *Vide* Eliæsus. *Ἡλιος ἀλοβον*, 196.

Helvetii, 481. Helvius Cinna discerptus a populo, 494. Hephæstion Alexandri amator, 191. Hephæstionis ex intemperantia interitus, 195.

Heraclea olim Perinthus, b 139. Heraclea a Michaelæ capta, b 152. Heraclea a Glabrone expugnata, 452. Heracleensis episcopus patriarcham designare solitus, b 195.

Heracles Alexandrinus episcopus, 611.

Heracianus cædis Galieni insimulatur, 635.

Heracii, Apsimari fratris, res contra Agarenos gestæ, b 95. Heracii ducis interitus, b 96.

Heracius pater, b 81. Heracius Martinam, fratris filiam, ducit, b 82.

Heracius minor, seu Junior Constantinus, *ibid.* Heracius in Persia rem bene gerit, b 84.

Herculianum oppidum Vesuvii incendio oppressum 579.

Herennii Graiani sententia de Christianis, 592. Herennius Capito Agrippam detinet, 272.

Hermogenes rhetor, 535.

Hermion Hierosolymitanus episcopus, 639.

Herodes. Contra Herodem conjuratio, 241. Herodes pro regno exilium Lugdunense impetrat, 197. Herodes Galilææ procurator Ezechiam latronem cædit, 226. Herodes apud Brutum et Cassium in gratia, 227. Herodes violentus et audax accusatus a Judæis, ab Hyrcano absolvitur, 226. Herodes Cœlesyriæ prætor Hyrcanum oppugnat, 227. Herodes Judæorum querelas largitionibus apud Antonium diluit, 229. Herodes et Phasæus ab Antonio tetrarchæ appellantur, *ibid.* Herodes a Parthis pulsus, Romæ rex Judææ appellatur, 231. Herodes Hierosolyma recipit, 233. Herodes Hyrcanum ad dissimulandas

insidias honorifice tractat, 234. Herodes regno firmato grassatur, *ibid.* Herodes totius Judææ rex declaratur, *ibid.* Herodes speciosa causa quasita petitionem Antonii eludit, *ibid.* Herodes ab Antonio accersitus Mariammem occidi jubet, 237. Herodes liberalitate populorum erga se benevolentiam redimit, 241. Herodes a Cæsare filiis reconciliatur, 246 (filiis), 247. Herodes Herodis et Cleopatæ filius, 254. Herodes a Judæis accusatur, 263. Herodes Agrippæ frater, Chalcidæ rex, 267. — Herodes tetrarcha Tiberiadem condit, 267. Herodes Herodiadem ducit, 271. Herodiadis fides in maritum Herodem, 276. Herodias Aristobuli filia, 271. Herodi ab Augusto Cæsare regnum confirmatur, 239, 240. Herodis uxores Doris et Mariamme, 228. Herodis in balneo periculum, 233. Herodis novem uxores et liberi, 253. Herodis metus post Actiacam victoriam, 238. Herodis nuptiæ cum pontificis Simonis filia, 242. Herodis successus, magnificentia et filii Romam missi, *ibid.* Herodis tyrannica diligentia, 243. Herodis ex cupiditate gloriæ atque imperii crudelitas et injuria, 245. Herodis domus, bello civili similis, 246. Herodis filii in calumniam adducti, 248. Herodis tres eunuchi, *ibid.* Herodis conjugia et familia, 253. Herodis testamentum, 254. Herodis et Mariammes duæ filie, 254. Herodis ex contemptu et odio sui sævitia, 258. Herodis morbus, 260. Crudelitas, 241. Herodis Agrippæ fratris filii, 286.

Herodium castellum, 308.

Herodoti de Cyro narrationem improbat Zonaras, 169.

Hetruscum bellum, 345.

Heroes raro feliciter procreant liberos, 130.

Heroicum est inimico parcere, 67.

Heros Antiochenus episcopus, 588, 598.

Heruli gens Scythica et Gothica, 631.

Hexapla Origenis, 611.

Hiatus Romæ, 364.

Hiems et fames hostes invicti, 157. Hiems sæva, b 191. Sub Copronymo, b 140.

Hieremiæ ossa Alexandriam translata, 118. Hieremias frustra Pachimum monet, 17. Hieremias ob clades prædictas a Judæis in Ægypto lapidatur, 50. Hieremias propheta Judææ excidium vaticinatur, 112. Hieremias ob salutare admonitiones in puteum cœnosum abjicit, 115. Hieremias pro transfuga comprehensus ad supplicium asservatur, 115. Hieremias a Babylonis honorifice tractatur, 116.

Hierichuntinæ aquæ sterilitatem inducere solitæ, 97.

Hierichuntis exploratio, obsidium, et excidium, 46.

Hiero Ægyptius meminit diluvii, 19.

Hierocles Heliogabali maritus, 617.

Hieron Siliciæ rex, 380. Pacem cum Romanis facit, 385. Ejus dona Romam missa, 416. Cum eodem pax perpetua, 379.

Hierosolyma ex semisse capta, 48. Hierosolyma post annos 70 instauranda, 115. Hierosolyma vicesimo nono Xerxis anno absoluta, 178. Hierosolyma ex agris migratum, ut urbs frequentaretur, 178. Hierosolyma augentur ob religionem, 89. Hierosolyma a Saracenis occupata, b 91.

Hierosolyma spoliata ab Azabele, 105. Hierosolyma Ægyptiis tributaria, 114. Hierosolyma Babylonio traditur, *ibid.* Hierosolyma a Parthis direpta, 230. Hierosolyma capta a Francis, b 300. Hierosolymitana arx complanata, 215. Hierosolymitana fames, 294. Hierosolymitana præda, 303. Hierosolymitani castelli obsidio, 255. Hierosolymitani regni duratio annorum 514, 115. Hierosolymitani episcopi ad Adrianum defectio, 592. Usque ad Commodum, 601. Hierosolymitani templi ædificatio divinitus impedita, b 26. Hierosolymitanum templum novi Jovis illustris Caii, 558. Hierosolymorum rex victus a Jesu, 47. Hierosolymorum secunda direptio a Babylonis, 114. Hierosolymorum excidium et populi migratio, 115. Hierosolymorum excidium, b 238. Hierosolymorum cœnia, 295. Hierosolymorum instauratio impedita usque ad annum secundum Darii, 169.

Hierusalem olim Solymo, 22.

Hildericus, b 49.

Himera capta a Romanis, 393.

Himerius Agarenus profligat, b 180.

Himilco Fabæ Carthaginensium magister equitum, 465.

Himilconis in Sicilia cum Marcello pugna, 425.

Hippo urbs, 467. A Romanis occupatur, 397.

Hippolytus Ostiensis episcopus, 620.

Hircius Antonium fugat, 634.

Hircus regnum Macedonum, 130.

Hispania administrata a Cæsare, 481. Hispania pro urbe Europæe Iberiæ, b 34. Hispaniæ situs, 406. Hispani domiti a M. Portio Catone, 447. Hispanici equi, b 21.

Hispanorum igniti currus, 402. Indomita ferocia, 434, 435.

- Hispanorum insidiæ divinitus Scipioni significatæ, 439.
 Historiæ scriptio laboriosa libros postulat, 5. Historico-
 rum supervacua, 168. Historicorum dissensio de impe-
 ratoris Maximinum secutis, 623.
 Hodegia sedes Deiparæ, b 165.
 Hodie non imperavi, quia nemini benefeci, 579.
 Holophernes Betulium penuria commeatus domare
 instituit, 139. Holophernes a Juditha occiditur, 142.
 Holophernis cædes, et Assyriorum profligatio, *ibid.*
 Homerus architectus, 188. Homerus aureus, b 52.
 Homerici centones, b 45.
 Homicidæ filius prophetam occisurus, 101. Homicidia
 supplicio affectis levata mala, 319.
 Homines ignorant se fatorum ministros esse, 30. Ho-
 minis excellentia, 16. Hominis divisio in pueros, adole-
 scentes, viros, senes, 146. Hominis excellentia, 361. Ho-
 minum voluntates et actiones arcano fatorum nutu mo-
 ventur, 105. Hominum insidiæ non nocent iis quos Deus
 conservatos et ornatos vult, 180. Homo *μικρόκομος*,
 14.
 Honores inimicorum insidiosus, 65. Honores a magna-
 tibus habiti non semper a benevolentia profisciscuntur,
 180. Ubique honos inexpectatus pro contumelia accipit-
 ur, 181. Honos non habetur iis quorum opera super-
 vacanea censentur, 184.
 Honoricus, b 65.
 Honorii inhonoratus obitus, b 61.
 Honorii nuptiæ, et migratio Ravennam, *ibid.*
 Honorius Constantii comitis filius, b 40.
 Horatii victoria, et sororis cædes, 324. Horatii ter ge-
 mini, *ibid.* M. Horatius decemviris opponitur, 348.
 Hormisdæ Persarum regis interitus, b 75. Hormisdæ
 Persæ ad Romanos transfugium, b 43. Hormisdas Per-
 sa, b 72, 642.
 Horror nocturnus cum Nero adoptaretur, 565.
 Hospes beneficus a supplice occisus, 116. Hospitium
 offerre amicitiam principium, 159.
 Hosti mora, dum se parat, non concedenda, 52. Hosti
 aut resistendum aut parendum, 154. Hostilium consilio-
 rum exploratio mognum victoriæ adjumentum, 78. Hos-
 tis consilium approbatum, 71. Hostis contemptus faci-
 lius nocet, 164. Hostium insultus ex ultione divina, 85.
 Hostium vires mature premendæ, 149. Hostium præsi-
 dia occupanda, et in usum nostrum vertenda, 167.
 Hostium 50,000 cæsa, suorum non 50 amissis, 490.
 Hoste (ab) frustra petitur quod illius obstat com-
 modis, 110. Hostem in urbem admittere periculosum, 47.
 Hostem fallere et inopinato aggredi utile, 150.
 Hostes dissipatos, indulgentes genio, subito oppri-
 mere artis est, 70. Hostes ira divina in sceleratos immittun-
 tur, 107. Hostes etiam beneficiis et clementia deliniun-
 tur, 190, 191.
 Hostiensis portus a Claudio Cæsare factus, 563.
 Hugo, Francorum rex, socer Romani Junioris, b 195.
 Humores pravi luxu et otio cumulantur, 105, 148.
 Hunericus, b 49.
 Hungari Turci ad Istrum, b 152. Hungari seu Turci
 Christiani fiunt, b 194. Hungari Thraciam vastant, b
 206.
 Hunnorum regis perfidia et cædes, b 60.
 Hyæmæ urbes ingressæ, 594.
 Hyassulæ insulæ, 436.
 Hydarnes, 171.
 Hydræ instar cæsi milites nascuntur, 373.
 Hyginus Romanus episcopus, 594.
 Hymenæus Hierosolymitanus episcopus, 631, 639.
 Hypatii cædes, b 62, 63.
 Hyrcani Assyriorum servi ad Cyrum deficiunt, 151.
 Hyrcani munera Ptolemæo oblata, 204. Hyrcani mater
 virago, 216. Hyrcani cædes, 239. Hyrcani interitus, 204.
 216. Hyrcano Pompejus sacerdotium confirmat, 224. Hyrcanum
 mare, 25, 33. Hyrcanus Josephi filius, 202. Hyrcanus
 frater insidiantes cædit, 204. Hyrcanus Joannes
 Simonis filius pontifex, 215, 216. Hyrcanus Syriæ et Idu-
 mææ urbs subigit, 216, 217. Hyrcanus Pharisæis invi-
 sus, 217. Hyrcanus pontifex, 221. Hyrcanus Malichi cæ-
 dem probat, 228. Hyrcanus a Parthis captus, ab Antigono
 auribus mutilatur, 230. Hyrcanus Babylone honorifice
 tractatus, Hierosolyma revertitur, 234.
 Hyrcanus ab Herode occisus, 136. Hyrcanus Antiocho
 Pio Hierosolyma dedit, 216. Hyrcanus ad Aretam confu-
 git, 222.
 Hyses, 168.
 Hystaspes, 164.
- I
- Iberes Thobeli, 21. Iberes, 478. Iberes, seu Abasgi,
 56, b 227.
- Iberia subacta, b 92.
 Ibides infestæ serpentibus, 34.
 Iconia sive Cassia frustrata Theophili nuptiis fit mo-
 nacha, b 142, 143.
 Icilius (L.), 347.
 Iconium a Turcis vastatum, b 280.
 Iconomachi coercentur a Rangabe, b 126.
 Ide sub Anubidis nomine a Mundo decepta, 268.
 Idololatria familiæ eversionem portendit, 88.
 Idumæa Josaphato paruit, 97. Idumæi Mosi formida-
 biles, 42. Idumæi Judaica instituta amplectuntur, 216.
 Ignatius Antiochenus episcopus, 584. *Bestiis obiectus*,
 588. Ignatius patriarcha relegatus a Barda, 688, b 162.
 Ignatius patriarcha restituitur, b 168.
 Ignavia crimen forti facinore diluitur, 158. Ignavia
 nihil tutum, 192.
 Ignes, quibus adventus hostium significabatur, su-
 blati a Michaele Theophili filio, b 163. Igni cœlesti con-
 flagrant bis quinquageni viri contra Eliam missi, 96.
 Igni et aqua interdicti, 499. Ignis sponte ortus cremat
 victimas, 40. Ignis divinus victimas Salomonis consumit,
 84. Ignis cœlestis Eliæ sacrificium cremat, 92.
 Ignis e mari emicans, 423.
 Ignominia pœna violatorum patriæ institutorum, 148.
 Illa Romulum et Remum parit, 13. Illa fit Vestalis
 et prægnans, 314.
 Iltergitanorum excidium, 434.
 Illi cædes, b 53. Illus, b 52.
 Illyrici appellatio, 403.
 Imagines Romæ sero admisæ, 323. Imaginum cal-
 tus sub Theodora restituitur, b 154. Imaginum cultus
 septimo concilio approbatur, b 117. Imago Dei, 16.
 Imbelles contemnuntur, 49, 216.
 Imber ingens sub Alexio, b 177.
 Imbrael rex Agarenorum, b 148.
 Imperativa verba aliquando non jubent, sed quæ
 futurum sit prædicunt, 126.
 Imperator aliena donare non potest, 591. Imperator
 syngrapham dat patriarchæ, b 126. Imperator cum se-
 natu convivare solitus, b 176. Ab imperatore Assa-
 sio syngrapha fidei data patriarchæ, b 180. Ab impe-
 ratore aliena non petenda, 341, 342.
 Imperatori consilia sua celanda, 164. Imperatori-
 tus decretis victo et ignavo, 498. Imperatoris appella-
 tio, 532. Potestas, 537. Imperatorum honos olim ce-
 sularis, 643.
 Imperii cupiditas nec cognationis nec societatis rati-
 onem habet, 212. Imperii maximi conditor exigua tem-
 per conditur, 195. Imperium facile est in honis, 192. *Impius*
 fit exemplum pietatis, 112.
 Improbi hominis simulatio fide caret, 248. Improb-
 itas nullis beneficiis flectitur, 116.
 Inargus Persa, b 211.
 Incendium sub Tiberio, 551. Incendium sub Romæ,
 b 191. Incendium sub Alexio, b 306.
 Incer, b 166.
 Inconstantis rerum humanarum consideratio depri-
 mit elatos animos, 195.
 Incredibilia miraculis confirmantur, 141.
 Incredulitatis pœna mors, 101.
 Indiæ pars fertilitate Ægypto par, 192. Indi amicitiam
 Augusti expetunt, 536. Indica pecunia Cyro missa, 158.
 Indici legati Cyro navant operam, 159. Indorum legatio
 ad Cyaxarem, 149.
 Indibilis a Scipione victus, 573.
 Indicibus conjurationis servis civitas data, 338.
 Indicta causa etiam maleficum occidere nefas, 226.
 Indigenæ exteris præferuntur, 314.
 Indoles generosa hominem evehit, 85. Indoles matris
 apparet, 372.
 Indulgentia paterna facit ut filii ab aliis puniantur,
 75.
 Infantium (ex) dissectione captatum augurium, b 2.
 Ingenii dotes etiam ab hoste honorantur, 118. In-
 genium ignavum, regno ineptum et contemptui ob-
 stium, 223.
 Ingenui tyranni interitus, 632.
 Ingrati animi judex Deus, 105.
 In hoc vince, b 2.
 Inimici sine motu publico ulciscendi, 228. *Inimicorum*
 calumniæ pœna divinitus inflictæ, 77. *Inimicorum*
 summis ornare honoribus, 181.
 Injuria homini ultio semper timenda, 75.
 Innocentia non tuta est contra calumniam, 93. Inno-
 centia etiam hostis confessionem elicit, 67. Innocentis
 persecutio scelus est et dementia, 69.
 Insanus sellam Cæsaris occupat et coronam, 543.
 Insidiæ hostium semper timendæ, 101. *Insidiæ sui*

maturentur, facile deprehenduntur, 172: Insidiæ Augusti factæ, 535. Insidiarum suspicio dirimit amicitias, 74.

Insidiator vitæ fit minister honoris, 180. Insidiatores compescendi ratio, 541. Insidiatores Caligulæ cæsi, 550. Insidiatori parcere est salutem suam prodere, 122.

Insolita, quamvis recta, vulgo stultitia arguuntur, 75. Insubres Galli a Romanis victi, 403. Insubria subacta, 405.

Insula principis, b 122. Insula Prote, *ibid.* Insula Syracusanorum, 425. Insulæ Græciæ a Romanis occupatæ, 445. Intaphernes, 311, 312.

Intemperantia morbum auget, 196.

Interregnum post Romuli obitum, 321:

Interprete (ab) utriusque linguæ exquisita cognitio requiritur, 208.

Invia virtuti nulla est via, 192.

Invidia una cum successibus crescit, 65. Invidiæ superiorum obnoxia virtus inferiorum, 430. Invidiam aulicorum effugere homo graciosus non potest, 124.

Invisis (ab) res arcane hæud facile bonâ fide impetran- tur, 200.

Iones a Jovan, 29.

Ira in ultionis occasionem dissimulata, 75. Iram tem- pus lenit, *ibid.*

Iracundiæ comes poenitentia, 101. Iracundia muneribus et precibus placatur, 69. Iracundia beneficiorum mem- oriam excutit, 105. Per iracundiam nihil gravius vel dicen- dum vel agendum, 100.

Iras Cleopatras ancilla, 530.

Irati in partem deteriorè interpretantur omnia, 181. Iratus animus aliter iudicat quam tranquillus, 76.

Irene, Chagani Scythæ filia, nubit Constantino Copro- nymo, b 406.

Irenæ abrogatur et restituitur imperium, b 418.

Irene templo restituitur, b 115. Irene insidias sibi lectas vindicat, *ibid.* Irene Constantinum filium male tractat, b 117.

Irene, Leonis Copronymi filii uxor, b 112. Contra Ire- nem conjuratio vindicata, b 115. Irenes Arabicæ victoria et pax, b 117. Ejusdem obitus, b 116.

Irene filio Constantino imperium et oculos eripit, b 119. Irene affines suos excæcat, b 121.

Irene, Alexii Comneni uxor, b 184.

Irenopolis pro Berœ, b 116.

Iride sol circumdatus, 495. Iris signum non timendi diluvii, 19.

Irvigil, 114.

Isaaci risus, 22. Isaacus immolandum, 24. Isaacus obit annos natus, 185, 260.

Isaaci prædictio de Valentis interitu, b 32.

Isaacii Comneni imperium, b 269. Isaacii Comneni Hungarica et Scythica expeditio, b 270. Isaacius Comne- nus in imperii successionem adoptatur, b 265. Isaacius Comnenus qua de causa deposuerit imperium, b 271. Isaacii Comneni elogia, *ibid.* Isaacius Comnenus a Tur- cis captus, b 287.

Isachar, 25.

Isaias mortem Ezechie comminatus, vitam pollicetur, 110, 111. Isaias prædicit captivitatem Babylonicam, 111. Isaias annis 140 ante Hieremiam, excidium Hierosoly- morum prædixit, 169.

Isamus Isais, b 163.

Isidigerdes, rex Persarum, Theodosii Junioris tutor, b 43.

Isidis sacerdotes ministri libidinis D. Mundi occidun- tur, 268, 269.

Ismael Godoliam occidit, 116. Ismael præda amissa evadit, 117. Ismaelis carnificina, 116.

Ismael Fabii filius pontifex, 267, 289.

Isocassii quæstoris dictum et baptismus, b 50.

Israelis cognomentum, 28.

Israelitæ vexantur ab Ægyptiis, 32. Vincuntur a Chana- nis, 41. Israelitæ 40 annis in deserto exsulant, *ibid.*

Israelitæ annos 215 in Ægypto morati, 36. Israelitæ spoliis Ægyptiorum armantur, *ibid.* Israelitæ reditum in Ægyptum meditantur, 40. Israelitæ a Madianitis, Amal- citis et Arabibus vexati, 51. Israelitæ regem flagitant, 59. Israelitæ Assyriis tributarii, 109. Israelitæ afflicti ab Azabele, 105. Israelitæ mercenarii Amesiæ, 106. Israelitæ Judæam incursant, *ibid.* Israelitæ ab Assyriis abdu- cti, 108. Israelitæ prophetas ad religionem adhortantes occidunt, 109. Israelitæ in Assyriam transferuntur, 110. Israelitæ trans Euphratem ducti, 118. Israelitæ Deo propi- tio invicti, 139. Israelitarum exitus ex Ægypto 600,000, 35. Israelitarum decem tribus Jeroboamum regem creant, 37. Israelitarum collatio ad tabernaculum, 39. Israelita- rum republica, 60. Israelitarum intestinum bellum, 71. Israelitarum sub undecim regibus intestina bella, 89.

Israelitarum regnum annos 240 duravit, 110. Israelitarum infinitus numerus trans Euphratem, 175. Israeliticæ tri- bus a Davide deficiunt, 79. Israelitici populi numerus, 40. Israelitici reges brevis ævi, 90.

Issa Ionii sinus insula, 402.

Issica pugna Darii et Alexandri, 131. Ad Issum pugna; 187.

Ister fluvius, 531.

Isthmi perfossio, et prodigia, 571. Isthmus muro in- terclusus contra Scythas, 630.

Istri pons, 585.

Istrum (ad) progressi Romani, 405.

Itabyrius mons, 225.

Izates Adiabenus Judæismum amplectitur, 22.

Izith Arabs ab Hebræis deceptus, b 103.

J

Jabini Sauliorum cadavera sepeliunt, 70.

Jabis vastatio, 49. Jabis Galaaditicæ obsidio, 59.

Jacob supplantatur, 24. Esau benedictionem interceptit, 25, 26. Jacobi exsillum et scala, 25. Jacobi digamia et servitus, *ibid.* Jacobi fuga ex Mesopotamia, 26. Jacobi lucta cum angelo, *ibid.* Jacobi et Esau permutatio, 28.

Jacobi in Manasse et Ephraim decussatio, 32. Jacobus cum 75 hominibus in Ægyptum descendit, 31. Jacobus moriturus vaticinatur, 31, 32. Jacobus 147 annos natus obit, *ibid.* Jacobus Jesu Christi frater, 290. Jacobus frater Domini, primus Hierosolymitanus episcopus, 584.

Jacobitarum Catholicus Monothelitam facit Hera- cium, 85.

Jacta est alea, 621.

Jael virago, 51.

Jairus sextus iudex Hebræorum, 52.

Jamblichi alectoramantia, b 33.

Janneas, seu Alexander, fratri Aristobulo succedit, et fratrem occidit, 219.

Japheti posteri et coloniæ, 21. Japhetus Noë filius, 18. Jardeni saltus expugnatio, 310.

Jaredus vivit 962 annos, 18.

Jasita Constantinus, b 299.

Jason, pro Jesu, 204.

Jazyges, 595.

Jebosthes Saulis filius Abeneri opera biennium regnat, 71. Jebosthis interitus, 72.

Jebus Hierosolymsa, *ibid.* Jebusæ Hierosolymsa inco- lunt, *ibid.*

Jecur sine capite, 196.

Jeho præmium crudelitatis in Achabios regni duratio promittitur, 104. Jehus propheta, 89. Jehus propheta arguit Josaphatum, 96. Jehus grassatur in Achabicham fam- iliam, 103. Jehus rex Israelitarum ungitur, *ibid.* Jehus aureos vitulos non colit, 104. Jehus in impietatem de- labitur, 105.

Jejunium in luctu, 93. Jejunium triduanum ob peri- culosum conatum, 179.

Jephta septimus iudex Israelitarum, 52. Jephthæ teme- rarium votum, *ibid.*

Jeremias. *Vide* Hieremias.

Jeroboam Nabathi filius regnum prophete impulsu affectat, 85. Decem tribuum rex declaratur, 87. Jeroboami manus arefacta restituitur, 88. Jeroboami familia extirpatur, 89. Jeroboamus sacerdotia vendit, 88. Jeroboamus vitulos aureos in honorem Dei scilicet insti- tuit, 87.

Jeroboamus II Syros vincit, 107.

Jessæus, 56.

Jesus. *Vide* Christus. Jesu Christi nativitas et doctri- na, 268. Jesu Christi baptismus et supplicium, 552. Jesu Christi nativitas, 545.

Jesus Navis filius, 40. Jesus Moë successor, 44. Jesu rerum gestarum catalogus, 47. Jesus urbibus munitis abstinet, 48. Jesus agros Israelitæ distribuit, *ibid.* Jesus annos 110 natus obit, *ibid.*

Jesus Saulis filius, 62.

Jesus, Josedeci filius, Judææ instaurator, 175.

Jesus a fratre pontifice occiditur, 196.

Jesus Oniæ pontificis frater, 204.

Jesus Fabelis filius pontificatu pellitur, 242.

Jesus pontifex, 254.

Jesus pontifex Gamalielis filius, 290.

Jesus Manasæ filius pontifex, *ibid.*

Jesus rusticus excidii vates, 302.

Jezebel Achabi uxor, 90. Jezebel propheta occidit, 92.

Jezebel falsis testibus subornatis occidit Nabothum, 93.

Jezebelis interitus, 103.

Joabi solertia in reconciliando Davidi Absalone, 76.

Joabus Davidis imperator, 65. Joabus Abesam fraude occidit, 79. Joabus Adoniæ adjutor, 85, 81. Joabus ad

- aram mactatur, 83. Joabus Absalonis cor tribus telis configit, 78. Joabus Davide prudentior jussa regis exsequi cogitur, 80.
- Joachazus decimus rex Israelis, 105. Joachazus decimus octavus rex Hierosolymorum, 113. Joachazus ab Ægyptio capitur, 114.
- Joachimus II vicesimus rex Hierosolymorum, 47. A Nabuchodonosore occiditur, 114.
- Joachimus sive Eliachimus decimus nonus Hierosolymorum rex, *ibid.*
- Joachimus, sive Jechonias, Babylone liberaliter tractatur, 123.
- Joades Joam et populum jurejurando obstringit ad colendam religionem, 104.
- Joades pontifex, 182. Joades annos centum et triginta vivit, 185. Joadi divinum somnium, 197. Joadus pontifex ab Alexandro honorifice tractatur, *ibid.*
- Joæ Hierosolymitani interitus, 106.
- Joab armentarius, 18.
- Joannas pontifex Jesum fratrem occidit in templo, 182.
- Joannes Zelotarum princeps, 151.
- Joannes tyrannus ad perpetua vincula damnatur, 166.
- Joannes, Judæi frater, ab Amariis occiditur, 210.
- Joannes apostolus a Domitiano Palmon relegatus, 583.
- Ephesus revocatur, 584.
- Joannes Calybitæ, b 50.
- Joannes Tzimisces, 199, 200.
- Joannes Romæ tyrannus, b 40.
- Joannes orphanotrophus patriarchatum ambit, b 238.
- Joannes Syngelus legatus ad Arabes, b 145. Joannes Syngelus 200 plagas accipit ob violatam imaginem, b 154.
- Joannes logetheta Dromi, b 261.
- Joannes Sidensis metropolita, Michaelis vicarius, b 287.
- Joannis Baptistæ cædes, 271. D. Joannis Præcureoris manus, 524, b 195.
- Joannis Spadonis mores, b 235.
- Joas rex declaratur, 104. Joas digamus, *ibid.* Joas secundus Israelitarum rex, 105. Joas Joade mortuo in impietatem delabitur, *ibid.* Joas Syros ter vincit, urbes amissas recuperat, *ibid.*
- Joathamus duodecimus rex Hierosolymorum, 107.
- Joathamus Amanitas vincit, 108.
- Joel Samuelis filius, 59.
- Jonadabus gratulatur Jeho, 103.
- Jonas Jeroboamo victoriæ Syrorum prædicit, 107.
- Jonas veniam contumaciæ impetrat, *ibid.* Jonas a ceto absorbetur, *ibid.*
- Jonathas modestia et amor fraternus, 153. Jonathas Palæstinos invadit, 61.
- Jonathas Saulis filius, 62. Jonathas ob gustatum favum vitæ periculum adit, *ibid.*
- Jonathas Judæi successor, 209.
- Jonathas pontificatu illictus ad Demetrium deficit, 211.
- Jonathas Davidis ex fratre nepos gigantem occidit, 79.
- Jonathas Apollonium Daum profligat, 211. Davidem monet, 65. Davidem consolatur, 67. Demetrium pecunia placat, 212. Jonathas Nabathæam prædetur, et Hierosolyma instaurat, 213. Jonathas pontifex, 192. Insidiis Felicis occiditur, 289. Jonathas fratris cædem ulciscitur, 210. Jonathas et Simon in desertis degunt, 211. Jonathas et Bachides pacem faciunt, *ibid.* Jonathas textor seditiosus, 312. Jonathas Romanum fœdus renovat, 213. Jonathas Tryphonis fraude occiditur, 214, 215.
- Joppe ab Herode capta, 231.
- Jorami Moabitica expeditio, 98. Jorami duo eodem tempore, 103. Jorami interitus, *ibid.*
- Joramus octavus rex Israelitarum, 96.
- Joramus septimus rex Hierosolymitanus, 99. Joramus Elisæum occisurus, 100. Joramus Judæorum rex fratres necat, 102.
- Jordanis paludes, 210. Septena lavatio, 98. Transitus, 46. Jordanis vellere Elisæi divisus, 96.
- Josabe Joam fratrem conservat, 104.
- Josaphati religionis et justitiæ studium, et victoria Barbarorum, 96. Josaphati exercitus, spectator cædis mutæ hostium, *ibid.* Josaphati obitus, 98. Josaphatus sextus rex Judæorum, 90. Josaphatus Achabo fert opem, 94. Josaphatus pene pro Achabo perit, 95. Josaphatus Joram fert opem, spretis Jehi monitis, 97.
- Josephi somnia, et gratia apud patrem, 28. Josephi conjugium et liberi, 29. Josephi fratres in Ægyptum frumentatum profecti, arte tractantur, *ibid.* Josephi obitus annos 110 nati, et testamentum, 32. Josephi pontificis conjugia, 202. Josephi patris Herodis futilitas, causa odii Mariamnes in Herodem, 237. Josephum fratres mortuum fingunt, 28. Josephus de longævitate veterum, 19. *Josephus*, 28. Josephus ob adulterii calumniam in carcere *conjicitur*, 28. Josephus e puteo extractus in Ægyptum venditur, *ibid.* Josephus a fratribus agnoscitur, 31. Josephus Onias ex fratre nepos, Ptolemæo Epiphano placato, Syriæ vectigalia redimit, 201, 202.
- Josephus Antipatri filius, 282.
- Josephus Herodis frater ab Antigono cæsus, 233.
- Josephus de Christo, et contra Platonem, 268.
- Josephus Cami frater pontifex, 282.
- Josephus Decabitus pontifex, 290. Josephus capitur, 291. Josephus ob prædictum Vespasiano imperium liberatus, 576.
- Josephus Thessalonicensis, b 126.
- Josias interitus, 113.
- Josias idololatriam eversurus prædicitur, 68, 102.
- Josias decimus septimus rex Hierosolymorum, 112.
- Jotapata, 291.
- Jotape filio Antonii despondenda, 522.
- Jothor, qui et Raguel, 34. Jothor inter Israelitas agros accipit, 48.
- Jovan, Ionum et Græcorum auctor, 21.
- Joviani obitus, b 28. Joviani pax cum Persis necessaria magis quam honesta, *ibid.* Joviani elogia et imperii agurium, b 29.
- Jozarus pontifex, 259.
- Juba Libyæ rex, 265.
- Jubal musicus, 18.
- Judæa, olim Chanana, 21.
- Judæa per annos 70 deserta et inculta jacet, 118. Judæa Syriæ attributa, 265. Judæa latrociniiis infesta, 286.
- Judæa vendita, 311. Judæa a Pompeio subacta, 473. Judææ tributum 700 talenta, 227.
- Judæi, *vide* Israelitæ, vel Hebræi. Judæi ex Ægypto Babylonem transferuntur, 117. Judæi sex annos et octiduum menses vexati ab Epiphane, 132. Judæi Hierosolyma reversi, 169. Judæi gens rebellis et contumax, *ibid.* Judæi regum uti familiaritate qui potuerunt, si eos non adrarunt, 179. Judæi periculo liberati, crudeliter grassantur adversus inimicos, 182. Judæi nunc Antiochis, nunc Ptolemæis student, 201. Judæi Græcorum impietatem amplectuntur, 205. Judæi pontificibus parere volunt, 223. Judæi absente Archelao tumultuantur, 261. Judæi imagines per Judæam ferri, nefas putant, 271. Judæi a latronibus et pseudoprophetis ad defectum instigantur, 289. Judæi transfugas partim pereunt, partim spe auri dissecantur, 297, 298. Judæi Tito insuntur, 293. Judæi venales, 304. Judæi seditiosi a Trajano domiti, 587. Judæi 580,000 ab Adriano cæsi, 599. Jehi miraculo Sylvestri ad Christianismum conversi, b 6. Jehi 90,000 Christianorum occidunt, b 81. Judæi Antiochis Christianos occidunt, b 80. Judæis finitimæ gentes semper infestæ, 178. Judæorum exsilium remigratio facta a primam patriam, 116. Judæorum reliquias in Ægyptum fugiunt, 117. Judæorum erratum inexpiable, 134. Judæorum commodis finitimæ gentes obstant, 169. Judæorum dux tribus duntaxat Romanis paruerunt, 175. Judæorum respublica, 176. Judæorum 40,628,000 reversa Hierosolyma, vel potius 49,952, 175. Judæorum appellatio a rebus ex Babylone, 178. Judæorum pertinax legis observatio in visa exteris, 179. Judæorum præstantissima respublica, et religio vera, 182. Judæorum captivi 97,000, interfecti, 110,000, 306. 100,000 Judæorum captiva in Ægypto, 200. Pro 100,000 Judæorum 460 talenta, *ibid.* Judæorum scripta et historiæ curignota Græcis, *ibid.* Judæorum variationes sub Antiochis et Ptolemæis, 201. Judæorum tres sectæ, 217. Judæorum proceres Herodis testamento perimendi, 260. Judæorum seditio contra Archelao, 261. Judæorum excusatio, 262. Judæorum legatio petens libertatis ergo, et Cæsaris responsum, 263. Judæorum constantia et religione movetur Pilatus, 267. Judæorum 20,006 in festo obruta, 286. Judæorum 600,000 Hierosolymis fame mortua, 298. Judæorum 40,000 conservati, 304. Judæorum contumacia, 312. Judæorum cædes ab Ælio Adriano, *ibid.* Judæorum defectio sub Nerone, 570. Judæorum seditio contra Adrianum, et excidium, 590. Judæorum de Christo sententia, b 5. Judæorum disputatio cum Sylvestro coram Constantino, *ibid.* Judæorum synagoga Constantinopoli incensa, b 36. Judæorum Paralyticus baptismo sanatus, b 41.
- Judaica tribus Chananaeos cædit, 48. Judaica tribus 500,000 virorum, 80. Judaicum tributum binæ draçmæ, 311.
- Judas, 25. Judas Josephum vendit, 28.
- Judas occumbere mavult, quam hosti regnum hereditariæ, 149. Judas et pontifex maximus, et cum Romanis bellum fecit, 209. Judas ob auream aquilam revulsam cruciatus, 257, 258.
- Judæa pugna cum Nicanore, 208.
- Judæa interitus, 209.
- Judæa Galilæi filii Simon et Jacob crucifixi, 264.

Judas Galilæus latronum princeps, 262.
 Judas Gaulanites seditiosus, 265.
 Judas Machabæus templum repurgat et instaurat, 206.
 Judices divinæ legis periti, 175.
 Judicium aliud est in nostra, aliud in aliena causa,
 76. Judicium cogi, est judicii tempus constitui, 128.
 Judith virago, 111. Judithæ ad Olophernem oratio,
 141. Judithæ obitus, 142.
 Jugum (sub) missio, 346.
 Julia Cæsaris uxor, 258.
 Julia Cæsaris filia, Pompeio nubit, 481. Julia Agrippæ
 nubit, 521. Julia ob lasciviam relegata, 540.
 Julia junior, 561.
 Julia Domitiani et soror et conjux, 580.
 Julia Caracallæ mater, 613.
 Juliæ in partu obitus, 482.
 Juliæ amatores partim occisi, partim relegati, 540.
 Juliæ interitus, 548.
 Juliæ Severæ interitus, 614.
 Juliani centurionis virtus, 298.
 Juliani scomma in Constantinum, b 11. Juliani simu-
 latio Christianismi, b 22. Juliani somnium de obitu Con-
 stantii, *ibid.* Juliani apparatus ad bellum civile contra
 Constantium, *ibid.* Juliani industria et frugalitas, b 25.
 Juliani moderatio post obitum Constantii, *ibid.* De Juliani
 christianismi abrogatio et persecutio, *ibid.* Juliani sævitia
 in Christianos, b 26. Juliani Misopogon, *ibid.* De Juliani
 cæde controversiæ, b 27. Juliani epitaphium et
 elogia, b 27. 28. Juliani res in Persia gestæ, b 27. Juliani
 mortis præsentia, b 28. Juliani dictum de Joviano, b 29.
 De Juliano matris somnium et partus, b 20. Julianus
 a Constantio Cæsar appellatur, *ibid.* Julianus Germanos
 vincit, b 21. Julianus se Constantio purgat, *ibid.* Julia-
 nus a transfugis deceptus, b 27.
 Julianus, Alexandrinus episcopus, 601.
 Julius et Tatianus Marciani hospites, b 46.
 Julii Proculi affirmatio de Romuli divinitate, 320.
 Julii (C.) Cæsaris cædes, 227. Julii Cæsaris imago
 stellata, 495. Julii (C.) Cæsaris vita, 481. Julii Cæsaris
 lex de testamentis ab Antonino Pio abolita, 594. Julii (C.)
 Vindiciæ motus contra Neronem, et interitus, 570. Julii
 (C.) Cæsar. *Vide* Cæsar. Julius (C.) Cæsar Octavianus
 appellatus Augustus, 499.
 Julius Antonius ob stuprum Juliæ occisus, 540.
 Julius Gallicus caudicus in Tiberim coniectus, 566.
 Julius Severus Adrianus, copiarum dux, Judæos de-
 let, 596.
 Julius Solon publicatis bonis in curiam relegatus, 599.
 Ejusdem interitus, 605.
 Julius Crispus a Severo occisus, 607.
 Jumentum unum atrocis pugnæ occasio, 458.
 Junii Prisci cædes, 557.
 Junius consul contra Samnites, 277.
 Junius (L.) Brutus stulti sapiens imitator, 333. Junius
 (L.) Brutus primus consul, 334. Junius (L.) a Cartha-
 gine captus, 397.
 Junius (C.) a Samnitibus victus, 363.
 Junius (M.) dictator contra Hannibalem, 420. Junius
 (M.) dictator non impune similis est Hannibalis, 422.
 Junius Virius se cum sua factione veneno tollit, 427.
 Junius victus ab Antonio, 498.
 Junius (L.) Syllanus Claudii gener, 561.
 Jupiter Capitolinus infanticidio lepram Constantini
 curari jubet, b 4.
 Jurisjurandi præcipitis poenitet, 49. Jurisjurandi elusio,
 472. Jurisjurandi exsecutio demandata alteri, 439. Jusju-
 randum a populo exactum de observanda religione, 112.
 Jusjurandum violatum liberandæ patriæ causa, 123. Jus-
 jurandum ab iracundia profectum, tranquillo animo fit
 mitius, 139. Jusjurandum non diutius quam commodum
 est servatur a regibus, 208. Jusjurandum per salutem
 imperatoris, b 75.
 Jussa utilitati posthabita, 451.
 Jussas Essæus fatidicus de Antigoni cæde, 219.
 Justina, b 30. Justina mater Valentiniani Junioris, b
 35.
 Justini martyris apologia efficax apud Antoninum
 Pium, 594. Item scriptum contra Marcionem, *ibid.* Justini
 martyrium, 598.
 Justinus martyr et philosophus de Simone Mago, 568.
 Justinus martyr et philosophus sub Adriano, 592.
 Justi humilis origo, b 58. Justini solertia contra per-
 fidiam Hunnicam, b 60.
 Justini II elogia et substructiones, b 70. Ejusdem præ-
 cepta de regno, b 73.
 Justinianum triclimum, b 93, 414.
 Justiniani statua, b 63.
 Justiniani ædificia, b 63. Justiniani elogia, b 61. Justil-

niani obitus, b 70. Justiniani rapacitas, b 91. Justiniani
 populus acquisitus, b 92. Justinianus imperator creatus,
 b 61. Justinianus præmia datoribus eripit, b 63. Justinianus,
 Tiberii dux, profligat Persas, b 73. Justinianus Sclava-
 vicas gentes domat, b 92. Justinianus turpiter a Sarra-
 cenis profligatus, b 92, 93. Justinianus perfidiæ suæ dat
 Sarracenis poenas, b 93. Justinianus præciso naso regno
 pellitur, b 94. Justinianus Rhinotmetus, b 92. A Bul-
 garis in regnum restituitur, b 96. A Bulgaris superatur,
ibid.
 Justiniani patricii cædes, b 90.
 Justiniani Rhinotmeti sævitia in adversarios, *ibid.*
 Justinus Amantii pecunia emit imperium, b 58.
 Justinus II severitæe judiciorum comprimit injurias,
 b 71.
 Justi in ærumnis ridentur, 143.
 Justitia æterna adducenda, 133.
 Justitiæ schola, 147. Justitiam æternam adducere, 134.
 Justus quartus Hierosolymorum episcopus, 588. Justus
 Alexandrinus episcopus, 592.
 Juvencius (P.) ab Andrisco cæsus, 468.

L

Laban, 25. Jacobum persequitur, 26.
 Labdon nonus Hebræorum judex, 53.
 Laberius Maximus, 311.
 Labienus Parthos concitat, 147. Labienus a Cæsare
 transit ad Pompeium, 484.
 Labienus captus, 514.
 Labor regalis, 190.
 Lac ex ara Jovis, 512.
 Lacus exundatio Amulium mergit, 314. Lacus exun-
 datio aqua in mari non decurrente, capiendæ urbis obses-
 sæ signum, 352.
 Læsi ultionis occasiones aucupantur, 316.
 Læti interitus, 605. Lætus insidiatur Commodo, 601.
 Milites contra Pertinacem concitat, 602.
 Lætus quidam a Severo occisus, 608.
 Læva insidiis magis opportuna, 166.
 Laicus episcopus factus, b 122.
 Lalacaan, b 459.
 Lamechus vivit annos 753, 18. Lamechus fil. Mathusalæ
 δὲγαμος καὶ πολὺτακι, *ibid.* Lamechus Mathusalæ filius,
ibid.
 Lamia a Philippo oppugnata, 452.
 Lampadius Carthaginensium cladem portendens, 398.
 Lancelus, b 45.
 Laodiceæ subjecta Antiochia, 36.
 Lapides sine auctore contra Constantinum Leonis filium
 missi, b 196. Lapides sine ferro aræ adhibiti, 206. Lapi-
 dis sectio sine manibus, 120. Lapidis parvitas et incre-
 menta, 121. Lapidum pluvia, 390. Lapis Christus, 120.
 Larginus Domitiani cædem prædicit, 581.
 Largitionibus regnum et procerum benevolentia redi-
 mitur, 202.
 Largius dictator, 338.
 Larissa, b 298.
 Lartès Porsena, Clusinus rex, Romam oppugnat,
 335.
 Latini, 313. Latinos sibi conciliat Tarquinius, 15. Latini-
 num bellum, 337, 338, 362. Latinus Fauni filius, 313.
 Latium, 330.
 Latrones seditionis faces, 289.
 Lavacra mortuorum, 568.
 Lavinia, Lavinium, 313.
 Laurentia Romuli nutrix, 314.
 Laurentum, 313.
 Lazari (S.) ædes, b 506.
 Lazarus monachus pictor, b 471.
 Lazi populi, 377.
 Læna Assyrios designat, 125.
 Lectus aureus, 479.
 Legati exploratores et belli prætextus, 450. Legati
 Persei regis statim dimissi, 457. Legatio in monte Sina,
 37. Legatio formosæ et disertæ mulieris efficax, 69. Legatis
 ingerenda species majestatis, 149. Legatis concessa
 munera, 379. Legatis hostium extra urbem respon-
 sum, 394. Legatos non semper mittere licitum, 446.
 Lex. Lege violata nihil opis divinæ sperandum, 141.
 Legibus plene obtemperandum, 56. Legis Mosaicæ pro-
 mulgatio, 38. Legis violatio servitutis causa, 50. Legis
 observatio, misericordia et justitia conjungendæ, 146:
 Legis ignoratio peccatis multis ansam præbet, 178. Legis
 et lectorem et factorem esse oportet, 183. Legis viola-
 tores occisi, 205.
 Lex Mosaicæ ignorata a Judæis, 112. Lex publice reci-
 tatur, 113. Lex divina tyrannico edicto præposita
 259.

- Lex discripta a milite, 286.
 Legio 3,000 peditum et 300 equitum, 317. Legio Cæsaris, 481.
 Legio fulmatrix, 596.
 Legionum Pannonicarum et Germanicarum tumultus 546.
 Lelius (C.) et Masinissa Syphaci opponuntur, 439.
 Lemæus pro Alexandro cadit, 194.
 Lentulus (L.) contra Gallos pugnat, 401.
 Leo primus seu Magnus, b 50.
 Leonis primi clementia, 51.
 Leo II Ariadnes et Zenonis filius, *ibid.*
 Leo occisus a Davide, 64. Leo manibus Sampsonis occisus, 54.
 Leo qua occasione imagines oppugnare cœperit, b 103.
 Leo papa Carolum Magnum imperatorem creat, b 120.
 Leo prædicit uxori mala quæ a Michaele passura esset, b 133.
 Leo philosophus sub Theophilo, b 160. Leo sive Michaelis sive Basilii filius, b 166. Leo philosophus Constantio Ducæ vaticinatur exitium, b 181.
 Leo Phocas a Bulgariis victus, b 186. Leo Phocas ob regnum affectatum oculos amittit, b 187. Leo Phocæ Bardæ filius, b 194. Leo Phocas Chalepitam vincit, b 197. Leo et Nicephorus ob iteratam regni affectionem cæcantur, b 216.
 Leo protovestiarium dictator a Sclero capitur, b 217.
 Leo paraspondylus, b 262.
 Leo protosyncellus milites alienat, b 263.
 Leo Conon Theodosium Atramyttenum imperio deicit, 421. Leo Conon Germanum patriarcham relegat, *ibid.*
 Leo Copronymus imperium ad posteros propagare conatur, 438. Leo Copronymi filius, 435. Leo Copronymus largitionibus et simulatione pietatis imperium constituit, b 487.
 Leo Armenius regnum occupat, 451. Leo Armenius Bulgaricæ cladis causa, b 451.
 Leo Actii frater, 444.
 Leo Abalantes, b 538.
 Leo Melissenus, b 551.
 Leonas quæstor Constantii, b 21.
 Leones duo aurei, b 158.
 Leonides Origenis pater martyr, 610.
 Leonis Iconomachi tributum et obitus, b 106.
 Leonis uxor fit monacha, et filii castrati relegantur, b 133. Leonis interitus præsentia, b 159. Leonis matris somnium, *ibid.*
 Leonis Philosophi substructiones, b 178.
 Leonis Phocæ sordes, b 207.
 Leonis Cononis occasiones emergendi, b 422.
 Leonis Copronymi sævitia in adoratores imaginum, et interitus, b 438.
 Leonis Armenii elogia, b 458. Leonis Armenii cædes, b 459.
 Leontia Phocæ uxor, b 79.
 Leontius imperator salutatur, b 94. Leontius et naso et regno excidit, b 95.
 Leontii interitus, b 96.
 Leontius philosophus Eudociæ filiæ fortunam pro dote relinquit, b 41.
 Leontius Justiniani Rhinotmeti dux, b 92.
 Leonum cavea supplicii genus, 124.
 Lepidi ignavia, 310. Interitus, 474. Lepidus Syllæ successor a Pompejo oppugnatur, *ibid.* Lepidus triumvir Romam et Italiam tenet, 500. Lepidus crudelis, 502. Invisus Augusto, 337. Lepidus a Cæsare in ordinem coactus, 518. Lepidus cum Augusto exoptulat, 518.
 Lepidus (M.) Caligulæ deliciae, 537.
 Leprosi extra urbes agere lege iussi, 101.
 Leucates juxta Chrysopolim, b 184.
 Levitæ sacris ministeriis destinantur, 40. Levitarum redditus, 42.
 Levis, 42.
 Lia, 25.
 Libanii accolæ victi a Jesu, 47.
 Libani Alectoromantia, b 33.
 Liberalitatis certamen in religione instauranda, 105.
 Liberalitas in amicis thesaurus maximus, 165. Liberalitas una cum opibus crescit, 190. Liberalitas ex alieno utrum prosit, b 192.
 Liberatio gratiarum actionem postulat, 111.
 Liberi parentum ineptias ægre ferunt, 185. Libero-rum hæredes parentes, 594.
 Liberti Claudii tyrannidem exercent, 561.
 Libidines cum idololatria conjunctæ, 85.
 Libri pro recordatione, 48. Libros Scythæ Græcis ignaviae causam credentes, ab iis cremandis abstinere, 633.
 Libya Phute, 21. Libys, *ibid.* Lybica aurigatio, 159.
 Lybica terra Hannibali fatalis, 456. Libya castellum in quo periit Hannibal, *ibid.*
 Licinius ut potitus sit imperio, b 3. Licinius Constantini affinis et collega, *ibid.* Licinius ob persecutionem Christianorum regno pulsus et cæsus, *ibid.*
 Licinius Stolo seditionis auctor, 360.
 Licinius Varus Corsos domat, 401.
 Licinius Crassus contra Perseum mittitur, 457.
 Licinius Sura Trajani amicus, 586.
 Licinius Gallerii Maximiani collega, 644.
 Lictores securiferi regi æstare soliti, 179. Lictores, 320.
 Liguribus data pax, 445.
 Ligusticum bellum, 400.
 Lilybæi obsidio, 396.
 Lingua rationalis communis animalium, 17.
 Linguarum diversitas, 21.
 Linus successor Petri, 570.
 Lipara, seu Licandum, b 217. Lipara tentata a Cn. Cornelio, 387. Liparæ excidium, 393. Liparitæ Iberia ducis a Turcis redemptio, b 257.
 Livia suspecta de nece nepotum Augusti, 540. Item de nece Augusti, 544. Livia nubit Augusto prægnans, 514. Obiit, annos 86 nata, 550. Livia ob insolentiam minus chara Tiberio, 548. Liviæ consilium contra insidiatores, 541. Liviæ Faunus, et apophthegmata, 554.
 Livius (M.) Hasdrudali opponitur, 432.
 Lobizum, b 270.
 Loca non munita in bellis defendi non possunt, 151.
 Locri a P. Scipione recepti, 446. Locroram defecio, 378.
 Locusta venefica, 567. Locustæ immisæ, 35. Locusta sub Alexio, 300.
 Logotheta Joannes ad Ruselium deficit, b 292.
 Lollia Paulina, 555. Ejus cædes, 562.
 Lollius Sannus prædo, 380.
 Longæ vitæ veterum causa, 19.
 Longævus seu Antiquus dierum, 428.
 Longiniana seditio, b 55.
 Longitudo viri cubitorum sex et dodrantis, 63.
 Lotus ab Abrahamo liberatus, 22.
 Lucæ evangelistæ chronologia, 545. Lucæ et Andæ reliquiæ, b 24.
 Luci luctus, 73.
 Lucilius pro Bruto se hostibus offert, 508.
 Lucilla Commodi soror, 598.
 Lucius Apustius classis contra Philippum præfeda, 444.
 Lucius Agrippæ et Julæ filius, 537.
 Lucius Romanus episcopus, 629.
 Lucretiæ stuprum, 629.
 Lucretius consul, 333.
 Lucretius (C.) classi præfectus contra Perseum, 457.
 Luctatius Catulus Pænos classe vincit, 398. Luctatius (Q.) Siciliam ordinat, 399. Luctatii Catuli triumphus Africanus, *ibid.* Luctu nondum finito nubere legibus interdictum, 515. Luctum et invocationem Numinis et rei gerendæ studium conjungit David, 70. Luctus mortuorum est irritus, 75. Luctus ex consuetudine potius quam affectu, *ibid.* Luctus inanis est ejus quem vivere occideris, 171. Luctus unius anni, 337. Luctus publicus ob funus imperatoris indici solitus, b 25.
 Lucumo, 325.
 Lucus, b 163.
 Ludi, Lydi, 22.
 Ludimagister proditor, 354.
 Luentinus Numitoris et Amulli avus, 314.
 Luminum festum, 206.
 Luna matrem significat, 28. Luna a tergo, 478. Luna tres noctu visæ, 404. Lunæ et Caligulæ nuptiæ, 534. Lunatica prædicit Rangabi imperii amissionem, et Leontii adaptionem, b 131.
 Lupæ meretrices, 315. Lupam se sugere, 605. Lupi Romanis auspiciatus, 367. Lupus Antonium terrore Lupi urbes ingressi, 591.
 Lupicia Justinii uxor Euphemia appellatur, b 110.
 Lustratio et expiatio regionis ob violatam religionem, 110.
 Lutum plebem representat, 118.
 Lux primi diei soli et lunæ indita, 10. Lux nocturna in templo, 302. Lux nocturna, 404.
 Lycæonia a Cn. Manlio domita, 454.
 Lycia a M. Bruto subacta, 505.
 Lydi ludi, 22.

Lydorum thesauris potitur Cyrus, 162.
 Lygiæ populi, 478.
 Lysaniæ tetrarchia, 287.
 Lysias excidium Judææ cogitans, a Juda Machabæo profligatur, 206. Lysias contra Romanos grassatur, *ibid.*
 Lysias a Demetrio occisus, 462.

M

Maanis desertum, 68.
 Mabis Saracenoium princeps Constantem navali prælio vincit, b 88.
 Maccabæi binomines, 69. Maccabæi martyres, 205.
 Macedones luxum Persicum imitantur, 190. Macedones æmulantur 30,000 novi exercitus, 139. Mutili et infirmi honorifice domum remittuntur, 196. Macedonicum bellum, 443. Ejus exitus, et pacis conditiones 100, 328.
 Macedoniana hæresis, b 36.
 Macedonii relegatio, b 52.
 Macedonius Pneumatomachus, b 23.
 Macedonum III monarchia, 52.
 Macennitis, 608.
 Machærus castellum, 224.
 Machæra Herodis auxiliator, 232.
 Machinæ Romanorum a Judæis eversæ, 297. Machina Hannibalis, 407. Machinæ talenti pondere saxa jaculantes, b 253. Machinæ Archimedis, 424.
 Machometus secundus Armeniam recipit, b 95.
 Macies malum significat, 29.
 Macinus Megalia occupat, 467.
 Macrini genus, mores et administratio imperii, 614.
 Macrini motus contra Galienum, 632. Macrini et Macriani cædes, 633. Macrini (Q.) interitus, 634. Macrino a vate prædictum imperium, 614. Macrinus bis victus ab Artabano pacem emit, 615. Macrini cædes, *ibid.*
 Madian, 34. Madianitarum cædes, 44. Madianiticæ mulieres seducunt Israelitas, 43.
 Mæatæ, 609.
 Mæcenæ Augusto monarchiæ retinendæ fit auctor, 533. Mæcenæ Augusti iracundiam mitigare solitus, 539.
 Mæcenatis de Agrippa iudicium, 536.
 Mæranus puteus amarus fit dulcis, 36.
 Magi primitias diis immolant, 165. Magi Alexandrum Asiæ perniciosum fore vaticinantur, 184.
 Magister, b 41. Magistri liberalium disciplinarum M. A. Philosophi stipendiis conducti, 596.
 Magistratus patrum funguntur muneribus, 317. Magistratus violentiæ populi sæpe cedere cogitur, 140. Magistratus ex viris lecti, 148. Magistratus indignis mandari pessimum, 614. Magistratum socordia in puniendis injuriis, facit ut homines privati grassentur, 75.
 Magnanimi sibi ipsi manus afferre maluit, quam hostibus ludibrio esse, 70. Magnanimi libentius parcent magnanimis quam supplicibus, 143. Magnanimi non facile ferunt imperium, 316. Magnanimus vir quos perdere potest conservatos mavult, 162.
 Magnates se non agni fieri ægre ferunt, 99.
 Magnentii ingratus animus contra Constantem, b 12.
 Magnentii sævitia, ciades, furor et interitus, b 18.
 Magnentius regnum affectat, b 13. Magnentius proceres tollit, b 15. Magnentius repudiatis parvis conditionibus profligatur, b 17. Magnentius desperata venia Gallo insidiatur, *ibid.*
 Magni cognomentum Pompeio a Sylla tributum, 474.
 Magnitudo pro superbia, 122.
 Magnus Pompeius a Claudio interfectus, 564.
 Magnus ager, b 131.
 Mago Annibalis frater, 409. Mago Gades tenet, 435.
 Mago in Italiam remittitur, 442.
 Magog Scythæ, 21.
 Magorum est, non quod somniaris, sed quid portendat somnium exponere, 118. Magorum tyrannis, 130, 169.
 Magorum cædes, 172.
 Mahometus sedem ab Heraclio impetrat, b 86. Mahometi natales et impostura, *ibid.* Mahometus Romanas provincias populatur, b 87.
 Majorica, 436.
 Malchus Antipatri insidiator, 227. Malchus Arabs Herodem non recipit, 231.
 Malefici corporis voluptatibus assiduis dediti, spiritus prorsus expertes, cremandi a Deo, 125.
 Maleleel filius Gaidadi, 18.
 Malichi cædes, 224.
 Malli Alexandrum pene confecerunt, 194.
 Maniaces victus Constantinopolim mittitur, b 238.
 Mamas (S.), b 162.
 Mamertini a Romanis defenduntur, 382. Mamertini Messanæ habitatores, 380.
 Mammæa Moesæ filia, 615. Mammæa a filio Augusta

appellata, 618. Filio uxorem eripit, *ibid.* Mammææ cædes et Christianismus, 620.
 Mananimus Essæus de Herode vaticinatus, 243.
 Mananimus tyrannus, 108.
 Manassæ Josephi filius, 29.
 Manasses quindecimus rex Hierosolymitanus, 111.
 Manassis captivitas et penitentia, 112.
 Manasses pontifex, 201.
 Mancipium Judaicum a Philadelpho redemptum 120 drachmis, 200.
 Mandane Astyagis filia, Cyri mater, 146.
 Mandati violati pœnæ, 8.
 Mandonius a Scipione victus, 435.
 Mandragora, 25.
 Mane, felicitatis nota, 132.
 Manes Manichæorum princeps, 639.
 Manna, 36.
 Manna desinit, 46.
 Manoes Sampsonis pater, 34.
 Manubias militum esse statuit Cyrus, 164.
 Manuel Theophili dux, b 148. Manuel Theophili servator, b 149. Manuelis fuga ad Agarenos, et solers reditus, *ibid.*
 Manuel patricius rem male gerit in Sicilia, b 200.
 Manus in pariete scribens, 123. Manus ferreæ, 439.
 Manuum oscula, 558.
 Mangania regia, b 262. Mangania syngrapha dolo extorta per Isaacium Comnenum, b 270.
 Mani, 123.
 Maniaces tyrannide affectata occumbit, b 249.
 Manichæi Pauliciani, b 157. Manichæi a Quado Persa cæsi, b 60. Manichæi Romanas provincias ingressi, b 124. Manichæi ad Ismaelitas deficiunt, b 157. Manichæi Philippopolim traducti, b 209. Manichæi militia pulsi, b 300. Manichæorum et Alexii disputationes, b 305.
 Manilia lex, 477.
 Manipuli adorantes submissionis argumentum, 28.
 Manium evocatio, 69.
 Manius Etruscus aruspex, 366.
 Manius Glabrio Antiochum Græcia pellit, 450.
 Manlius (M.) Capitolinus de saxo Tarpeio præcipitatur, 359. M. Manlius in Africa bellum gerit, 390. M. Manlius Carthaginem oppugnat, 426. Carthaginensium amicitiam simulat, 438.
 Manlius (L.) in Sicilia, 396.
 Manlius (T.) Torquatus, 360. Filium victorem securi ferit, 363.
 Manlius Torquatus consulatum repudiat, 426. Falisces domat, 400. Siciliam recuperat, 424.
 Manlius (Cn.) Antiocho plura imperat quam Scipiones, 454.
 Manasses ob peregrinam uxorem sacris interdictus, novam religionem instituit, 182.
 Mara amaritudo, 55.
 Marcellinus, episcopus Romanus, 639.
 Marcellus Annibalem ad Nolam vincit, 423. Oppugnat, 429. Syracusas oppugnat, 424. Marcellus cæsus ab Annibale, 432.
 Marcellus (M.) Augusti consobrinus Gallos spoliatur, 456.
 Marcellus Vespasiano insidiatur, 576.
 Marci augurie divinatio de Romanorum cæde, 417.
 Marci Evangelium, 568. Marcus Evangelista primus Alexandrinus episcopus, 572.
 Marcomanni, 595.
 Marcus Alexandrinus episcopus, 594.
 Marcus monachus Leoni Philosopho decem annorum vitam prædicat, b 179.
 Mardeitæ Arabibus infesti, b 92.
 Mardochei fiducia de conservatione Judæorum, 179.
 Mardocheus, 175. Mardocheus Estheræ minatur exilium, ni popularibus subvenerit, 179. Mardocheus per Estheram Artaxerxis vitæ consulit, *ibid.* Mardocheus Artaxerxis imperii particeps, 196. Mardocheus princeps Judæorum, 179.
 Mare vitam humanam significat, 125. Mare pro insulis, 130. Mare Paziniacum equi tranant, b 260. Maria congelata, b 120.
 Maria Alana vivente marito Botaniatæ nubit, b 292.
 Maria Alana fit monacha, b 297.
 Mariæ (D.) vestis, b 51.
 Mariamne Mosie soror, 32.
 Mariamme Herodi ob periculum infensa, tandem occiditur, 240, 241.
 Mariamme prior uxor Archelai, 265.
 Mariamme Agrippæ filia, 282.
 Mariammes obitus, 34.
 Marinus, b 141.
 Marinus tyrannus occisus, 625.

- Maris Chalcodonensis** invectiva in Julianum, b 26.
Mariti absentia adulterii occasio, 74.
Maritis laxatæ nocturnæ excubiæ, 116.
Maritus maximum uxoris ornamentum, 160.
Mars homo non Deus Iliam stuprat, 314.
Marsyas Agrippæ libertus, 272.
Martiani obitus, b 49. **Martiano** aquilæ umbra portendit imperium, b 46. **Martianus** hospites suos remuneratur, *ibid.* **Martianus Antonii** filius, b 50.
Martinatus socer Leonis Philosophi, b 174.
Martina Heraclii secunda uxor, b 82. **Martinæ** supplicium, b 87.
Martinus patricius, b 72.
Martinus papa resistit Constanti Monothelitæ, b 87.
Martius (Cn.) Coriolanus, 343.
Martius Philippus consul contra Perseum missus, 457.
Martius (L.) Carthaginem oppugnat, 464.
Martyropolis, b 74.
Masada castellum Idumææ, 230. **Masadæ** expugnatione, 311.
Masadeni, 260. **Sibi ipsi** manus afferunt, *ibid.*
Masalmes et **Solymas** Arabes Thraciam et Byzantium invadunt, 101.
Masinissa Sophonisbam invitæ amittit, 440. **Masinissa** ad Romanos deficit, 436. **Carthaginenses** vincit, 463. **Masinissæ** obitus et regni divisio, 465.
Masagetæ Persiam vastant, b 16.
Matthias Asamonæi pronepos defensionem religionis suscipit, 205.
Matthias ob auream aquilam revulsam crematus, 258, 260.
Mater a filio fame necata, 156. **Mater** infantem devorat, 249.
Maternus affectus in liberorum periculis se tegi non sinit, 83.
Mathusala vivit annos 969, 18. **Mathusala** Enochii filius *ibid.*
Mathusala filia Malebeelis, *ibid.*
Matrimoniorum leges Augusti, 354.
Matronæ et virgines Davidis victoriam celebrant, 65.
Matronarum privilegia, 318.
Matthias Theophilii filius pontifex, 256.
Matthias pontifex, 280.
Matthias Theophilus pontifex, 290.
Mauri a Medis propagati, 631. **Mauri** montis castellum, b 204.
Mauricii stratagema contra Chaganum, b 77. **Mauricii** interitus præsentia, b 78.
Mauricii cum omni familia interitus, b 79. **Mauricii** fuga, *ibid.* **Mauricius** qui et **Tiberius**, b 74. **Mauricius** comes fœderatorum, **Tiberii** gener, *ibid.* **Mauricius** militum seditionem Comentioli proditione ulciscitur, b 78. **Mauricius** 1,200 captivorum 6,000 aureorum redimere recusat, *ibid.* **Mauricius** Philippicum generum ob famam de Philippo suspectum habet, *ibid.* **Mauricius** milites captivos redimere non vult, *ibid.* **Mauricius** infantem suum ultro cædi offert, b 79. **Mauricius** mavult hic dare pœnas, *ibid.* **Mauricius** imperator declaratur, *ibid.*
Maxentii tyrannis, 643. **Maxentius** tyrannus, b 2.
Maxentius a Constantino victus in Tiberi submergitur, *ibid.*
Maxentius Maximiani Herculi filius Romæ Imperator, 643.
Maximi cognomen M. Valerio decretum, 389. **Maximi** cædes, 622.
Maximiani Herculi interitus, 644. **Persecutio** Christianorum, 640. **Maximianus** Hercules Diocletiani collega, *ibid.* **Maximianus** Hercules imperio se abdicat, 642.
Maximini avaritia, ignobilitas, crudelitas et Germanicus triumphus, 621. **Maximini** genus et sævitia contra Christianos, *ibid.* **Maximini** cædes una cum filio, 622. **Maximini** cædes Taciti cædis occasio, 637. **Maximinus** a senatu dux creatus, 622.
Maximinus Antiochenus episcopus, 598.
Maximinus, Alexandrinus episcopus, 639.
Maximinus Gallerius gener Diocletiani, 640.
Maximus regno affectato a Theodosio occiditur, b 35.
Maximus Maximi nepos tyrannus Romæ, b 69.
Maximus et **Martinus** papa Constanti Monothelitæ resistunt, b 87.
Maxabanes, Hierosolymitanus episcopus, 626.
Meatus subterranei Hierosolymorum, 305.
Medi, seu **Madai**, a **Madai**, 21.
Media Basapracan, b 256.
Medicum bellum cum Turcis, *ibid.*
Medica aurigatio, 158.
Medici opera rex inimicus facile debellatur, 486. **Me-**
- dici** regibus maxime timendi, *ibid.* **Medicis** immunitas data, 535. **Medicus** ob non sanatum ægrotum in crucem actus, 196.
Mediolanum captum a Romanis, 405.
Medorum et **Persarum** 11 monarchiæ, 119.
Medorum satrapæ leonibus objiciuntur, *ibid.*
Megabizus, 171.
Megacles pro Pyrrho occisus, 372.
Megalia castellum Carthaginense, 467.
Megar tertius Israelitarum iudex, 405.
Megasthenes pro Metasthene, 51.
Mel ex ara Jovis, 365.
Melangia locus, qui et **Malagina**, b 160.
Melchisedecus, 22.
Melchius, Saulis filius, 62.
Melchol Saulis filia, *ibid.* **Melchol** Davidem æstu liberat, 65. **Melchol** Davidi nubit, *ibid.* **Melchol** exulante Davide alteri nupta, 71. **Melchol** Davidi remittitur, *ibid.* **Melchol** Davidem saltantem ridet, 73.
Meleleel vivit annos 895, 18.
Meliseus Nicephorus, b 44.
Melitine, b 108.
Melius (Sp.) regno affectato occiditur, 350.
Memoria beneficiorum supplicium mitigat, 83.
Memphibosthes Jonathæ filius, 73.
Memphibosthis excusatio, 78.
Menæ liberti perfidia, 514, 515.
Menander historicus, 85.
Menas, b 67.
Menas libertus Sexto Pompeio perfidiam suadet, 511.
Mendicus Armenius prodit Agarenorum insidias, b 24.
Menelaus pro Onia, 204. **Menelai** impii pontificis interitus, 208.
Menenius Agrippa, 337. **Ejusdem** apologia, 340.
Mens veri imperatoris erga subditos, 613.
Mensa aurea, 478.
Mepheni Cappadoces, 21.
Meroba Saulis filia, 62.
Meroe olim Saba, 33.
Mesembria, b 91.
Mesrem Egyptus, 21.
Messalina Valeria Claudii conjux, mulier tyrannus impudica, 486. **Ejusdem** interitus, 564. **Messalina** C. Ma nubere aggressa, *ibid.* **Mnesterem** adulterum edicto Claudii asciscit, *ibid.* **Messalinæ** liberi, 287.
Messana ab Hannone occupata, 383. **Messanæ** committas, 382.
Mesthici montes, 478.
Mesthus fluvius, 467.
Metella Syllæ uxor, 473.
Metellus magister equitum, 397.
Methodius a Michaele male tractatus, b 136. **Methodii** excarnificatio et relegatio, b 150. **Methodius** pro Joann Syngelo fit patriarcha, b 153. **Methodii** de stupro calania, b 154. **Methodio** divinitus extincta flamma libidinæ, *ibid.* **Methodius** calumniatoribus parcat, b 155. **Methorus** Scythopolis, 70.
Metius, 324. **Metius** ob cosmographicam tabulam occisus a Domitiano, 581.
Metrophanes, b 8.
Metus unius multis exitiabilis, 32. **Metus** periculi prophetæ auctoritate major, 117. **Metus** in præsentia et in futurum ademptus, 118. **Metus** per castra discurrens, 160. **Metus** avaritiæ prætextitur, 147. **Metus** defectionis causa, b 256.
Michael Cappadox Zoen stuprat, b 234. **Michael** Zoes consuetudine et publico abstinet, b 239. **Michael** factus imperator Zoen in ordinem cogit, b 235. **Michael** Calphates a Zoe adoptatur, b 124.
Michael Rangabe declaratur Imperator, b 125.
Michael Balbus Americus ob insidias in vincula conjectus, b 133. **Michael** perfide in pios grassatur, b 135, 134.
Michael Theophili filius, b 150. **Michael** Theophili filius a Basilio cæditur, b 167.
Michael Burses Antiochiam capit, b 204. **Michael** quævis hydropicus Bulgaros domat, b 241, 242.
Michael Ducas imperio adjuvat, b 286. **Michael** Dux imperator designatur, b 284.
Michael Paphlago fit monachus, b 242. **Michael** patriarcha Isaacium Comnenum adjuvat. **Idem** ob insolentiam ab eodem pellitur, b 268, 269.
Michael Balbus ex carcere et compedibus ad imperium evehitur, b 138. **Michaelis** Balbi confusa religio, *ibid.* **Michaeli** Balbo intercessione Imperatricis differtur supplicium, b 133. **Michaelis** Balbi opiniones, b 136. **Michaelis** Balbi secundæ nuptiæ, b 139. **Michaelis** Balbi obitus, b 141. **Michaeli** Balbo auguria Imperii, b 129. **Michael** a Demetrio martyre opem frustra sperat, b 239.

- Michael Parapinacius cognominatus, b 288.
 Michaelis imperatoris ossium translatio, b 176. Michaelis Theophili filii profusiones et impietas in matrem et sorores, b 153. Michaelis Theophili filii dux Arabicæ expeditiones, b 158. Michaelis Theophili filii aurigationes et neglectus Reipublicæ, b 159. Michaelis Theophili filii inepta comitas, et lusus scelerati, b 163.
 Michaelis Paphlagonis morbus ob perjurium, b 234.
 Michaelis Ducæ imperatoris inepta studia, b 287.
 Micheas vulnerari se jubet, et Achabum arguit, 94.
 Micheas Achabo exitum prædicit, *ibid.* Micheas in carcerem conjicitur, 95.
 Micipsa Masinissæ filius, 465.
 Militare stipendium, 580.
 Miles prædatum educendus, ut et comæatus suppetat, et corpora labore firmentur, et disciplina militaris non exolescat, 157. Miles direptionem locupletis urbis diuturni laboris præmium expectat, 162. Miles pene ostenso Judæis illudit, 286. Milites pauci, sed fortes et exercitati, etiam multis sunt formidabiles, 77. Milites 300,000, 47. Milites ducem bellicosum ignavo præferunt, 158. Milites in nullo belli metu negliguntur, 212. Milites Augusti litem Antonianam disceptant, 510. Milites censura ecclesiastica notati, b 203. Milites an martyres, *ibid.* Milites Aristobulum pacem servare non sicut, 224. Militibus ante pugnam dimissis donatur merces, 106. Militum licentia coercita a Pompeio, 119. Militia neglecta imminuitur Imperium, b 274.
 Mille talentis redempta pax, b 108.
 Milo Tarentina arce Romanis cedit, 379.
 Milo Pyrrhi dux, 473.
 Milonia Cæsonia Caligulæ nubuit, 557.
 Milium locus Constantinopolis, b 62.
 Mimas, b 32, 37.
 Mina Judaica librarum, 2 226.
 Minæ irritæ, 104.
 Minerva desponsa Antonio, 513. Minervæ ædes, 605.
 Minister fidelis non omnia tyrannijussa exæquitur, 92. Ministri bene meriti indulgeri sibi volunt, 71. Ministri culpam domini luunt, 96. Ministrorum regionum in bellis intestinis fides lubrica, 71. Ministrorum laboribus fruuntur domini, 74.
 Minorica, 436.
 Minutius Rufus contra Gallos, 446. Q. Minutii Rufi temeritas, 415. M. Minutius ab Æquis vincitur, 346. M. Minutius magister equitum, 414. Minucius Augurinus, 350.
 Miracula ad Sinam edita Mosi, 35. Miracula etiam tyrannorum sævitiam frangunt, 122. Miracula ab improbis eluduntur, 124. Miraculis commissa religionis controversia, 92. Miraculis pietas erga Deum excitatur atque augetur, 124. Miraculum evangelici codicis non combusti, b 174.
 Misac pro Misaele, 118.
 Misael Misac appellatus, *ibid.*
 Miserorum nulli cognati, 205.
 Mithridates Cyri gazophylax, 169. Mithridates a filio Pharnace occiditur, 223. Mithridates rex Parthorum, 250. Mithridates ad Euphratem a Pompeio profligatus, 477. Mithridates fugiendo quam pugnando hostis gravior, 479. Mithridatis interitus, *ibid.* Mithridaticum bellum, 477.
 Mizizius tyrannus, b 90.
 Mnaseas Damascenus meminit diluvii, 19.
 Mnester saltator Messalinæ amasius, 564. Mnesteris interitus, 565.
 Moabita primogenitum adolet, 98. Moabites ad internecionem cædi jubentur, 60. Moabites Achabo tributarii, 96. Moabites ex errore in manus hostium incidunt, 98. Moabitarum rex Davidis cognatis hospitium præbet, 66.
 Moameti natales et imposturæ, b 86, b 178.
 Mocilas, b 163.
 Mocius (S.), b 506.
 Modestia discitur a pueris exemplo modestorum senum, 147.
 Mœnia transilire capitale, 316. Mœnia sacrosancta, *ibid.* Mœnia aratro designata, *ibid.*
 Mœsa Julia Senecæ soror, 615.
 Monachi ab Argyropulo locupletati, b 232. Monachi Michaelem venere abstinere jubent, b 239. Monachi Theodora longam ætatem pollicentur, b 153, 478. Monachorum cædes sub Copronymo, b 110. Monachus ensifer, b 78. Monachus et Mahometi suffragator, b 86. Monachus fatidicus, b 129.
 Monarchia ad bella et seditiones reprimendas utilis, 338. Monarchiæ gerendæ ratio, 532.
 Monastica censura de historiis, 2.
 Moneta mutata a Comneno, b 299.
 Mongus Petrus, b 54.
 Monitis spretis clades accipitur, 107.
 Monitoris fidelis præmium calamitas, 139.
 Monobarus Bazeus Adiabenus, 282.
 Monomachi consilium, negligentia et mollities, b 248.
 Monomachi profusiones, rapacitas et Orientis amissio, b 260. Monomachi ineptiæ de Zoe et Alana concubina, b 260, 261. Monomachi morbus articularis et lateris dolor, b 261. Monomachi obitus, b 262. Monomachi Theodosii præsidis seditio, 264. Monomachus fit imperator, b 247.
 Monachus Theodosius relegatur, b 264.
 Monoxyla Rossorum navigia, b 255.
 Monothelitas, b 86.
 Mons Judaica tribus, 121.
 Monstrum fœdum sub Mauricio natum, b 76. Monstrum Byzantii natum, b 289.
 Montii quæstoris interitus, b 20.
 Mopsi fons, 22.
 Mopsuestiæ excidium, 201.
 Mora supplicii, damnatis aliquando salutaris, 118.
 Mora hostis, timiditatis suspicionem præbet, 186.
 Morbus ex metu, ex morbo mors, 69. Morbus capitis in Arabia, 534.
 Mori optare, nec posse, 592. Mors ex animi ægritudine, 83. Mors minus acerba iis qui facti sunt votorum compotes, 145. Mortis denuntiatio tristissimus nuntius, 11. Mortuis viventium negotia ne impediunt, 548. Mortuus resuscitatus ab Elia, 92. Mortuus fingitur qui occisus est, 215. Mortuus nuntius ad mortuum, 54.
 Mortago Bulgarus, b 12.
 Mos aqua, 33.
 Mosaica instituta, cur ignota Græcis, 200. Mosaici libri diu amissi reperiuntur, 112.
 Mosis nativitas et educatio, 32. Moses Ægyptiam mamdam aspernatus, matri suæ restituitur, 32 et 33. Moses diadema proculcat pedibus, 33. Moses expositus a Thermuti educatur, *ibid.* Moyses, id est, ex aqua servatus, *ibid.* Mosis expeditio Æthiopica, *ibid.* Mosis miracula apud Pharaonem, *ibid.* Moses ab Abrahamo septimus, 33. Moses miraculis confirmatus Pharaonem adit, 35. Moses in lapidationis periculo, 36. Moses Idumæos reformidat, 42. Moses Chananæam videt, sed non ingreditur, 45. Moses tabulas legis confringit et reparat, 38. De Mose et Aarone oraculum, 50. Mosis fuga et nuptiæ secundæ, 34. Mosis iracundia ob vitulum, 37. Mosis manus in altum elatae victrices, *ibid.* Mosis obitus, 44.
 Mosoch, 21.
 Mosynopolis, b 224.
 Muhumeti Imbraelis crudelitas et interitus, b 256. Muhumetus Imbraelis filius, b 255.
 Muliebres illecebræ etiam sapientissimæ in fraudem illiiciunt, 85. Muliebris ἀκαιοσύνη, 69. Muliebrum ornamentorum controversia, 447.
 Mulier adoptat filium, 33. Mulier gigantea, b 60. Mulier Sabea cædendi auctor, 79. Mulier formosa, fera cui resisti non potest, 158. Mulier formosa ab amante quidvis impetrat, 186, 182. Muliercula importuna impetrat audientiam ab Adriano, 589. Mulierem formosam intactam dimittere Barbarus inbonestum censet, 100, 141. Mulieres ad vindictam proniores, 180. Mulieres Assyriorum aciem restitunt, 235. Mulieres armatæ, 595. Mulieres in Saporis exercitu, 603. Mulieri iratæ non fidentium, 185. Mulieribus non vis afferenda, sed persuadere licet auctore Cyro, 158. Mulieribus curru vehi concessum 353. Mulierum vis, 173.
 Mulorum juga 10000, 190.
 Multitudo paucitatem superatura creditur, 77. Multitudo delinquentium non facile sine publico malo coerceri potest, 183.
 Munatius (T.) Plancus Antonianus a Ponto Aquila victus, 498.
 Mundus κόσμος, 16.
 Munera non tutum est accipere ab omnibus, 100. Munera perituri repudiata, 123. Munera cuique pro dignitate tribuenda, 166.
 Mures Palæstinam affligunt ob arcam, 58. Mures Senacheribum Pelusio pellunt, 111.
 Murus longus, b 58.
 Musca Dea Accaronia, 96.
 Muscæ saturæ minus molestæ, 272. Muscarum immisio, 35.
 Musica profligat malos genios, 64.
 Musonius philosophus, 577.
 Mutatio ex malo in bonum, 112.
 Mutia Pompeio absente adulterat, 479. Mutia S. Pompeii mater, 511.
 Mutianus contra Vitellium a Vespasiano missus, 576.
 Mutianus Vespasiani Vicarius, 577.
 Mutinas Pœnus ad Romanos deficit, 430.

Mutinensis obsidio, 497.
 Mutiistratum urbs Siciliæ, 388.
 Mutius Cordus Scævola Porsennam occisurus, 335.
 Mutus præ metu, 228.
 Mylæ, 516.
 Myra capta ab Agarenis, b 236. Myrenses Bruto se dedunt, 505.
 Myriades, 462 et 800, 175.
 Mysia Europæa, 509. Mysi seu Bulgari, b 58. Mysi ad Olympum, 454. Mysi, 531.

N

Naas, Ammonitarum rex, Israelitis minatur, 59.
 Naba mons, 45.
 Nabal Carmelita, 68.
 Nabat secundus rex Israelitarum, 89.
 Nabathæi Arabes, 209.
 Nabhiotha, 66.
 Nabis Lacedæmoniorum tyrannus, 446. Nabis ab Ætoliis peremptus, 451. Domitus a Flaminio, 447.
 Nabla, 79.
 Nabothi vinea et cædes, 93.
 Nabuchodonosor Hierosolymis captis regem occidit, 3000 captivorum abducit, 114. Nabuchodonosor Nechaum Ægyptium vincit, *ibid.* Nabuchodonosoris ævicitia in Sedechiam, 115. Nabuchodonosoris secunda expeditio in Ægyptum, 117. Nabuchodonosor somnium suum a Magis sibi dici postulat, 118. Nabuchodonosoris somnium de statua, 119. Nabuchodonosor honorem habet Danieli, et Hebræorum Deum celebrat, 122. Nabuchodonosoris somnium de arbore, *ibid.* Nabuchodonosoris aurea statua, *ibid.* Nabuchodonosoris meminerunt Berosus, Megasthenes, Philocles et Philostratus, 123. Nabuchodonosor superbus et insolens, 122. Nabuchodonosor in furorem actus septem annos inter bestias degit, 123.
 Nabuzardan Hierosolymana incendit, *ibid.*
 Nachor, 22.
 Nachordan, rex Assyriorum, 111.
 Nachordan, Sennacheribi filius, 142.
 Nadabi et Abii interitus, 40.
 Naeman. *Vide* Neeman.
 Nahumus excidium Israelitarum ante annos 115 prædicit, 108.
 Nais capitur, 47.
 Narbonenses olim Bebryces, 406.
 Narcissus, libertus Claudii ab epistolis, 563. Ad Messalinæ tumulum occiditur, 566, 568.
 Narcissus Commodum jugulat, 601.
 Narcissus, Hierosolymitanus episcopus, miraculis clarus, 612.
 Narses, Persarum rex, b 12. Narses Persa pacem cum Romanis facit, 642.
 Narsetis et Bellisarii dissidium, b 69. Narsetis a Phoca defectio et interitus, b 80. Narsetis elogia, b 69.
 Nasamonum excidium, 581.
 Nasturtium Persarum obsonium, 147.
 Nates regiorum florum largitionibus [populorum honorati, 209.
 Natate nescire, duci et militi incommodum, 192.
 Nathan propheta, 73. Nathan Davidem arguit, 74. Nathan Salomonis studiosus, 82.
 Nature et exercitationis dona, causa calamitatis, 250.
 Navales pugnæ S. Pompeii et Augusti, 516, 517 *passim*.
 Navis ænea navigationis præsidium, b 57.
 Naves onerariæ 400, triremes 700, a Juliano crematæ, b 27. Naves 800 captæ a Pompeio, 480. Naves 300 ad Actium captæ, 527. Navis hostilis prætextu legationis evadit, 439. Navis 16 remigiorum, 449.
 Naupacti deditio, 452.
 Nazoræus, 54.
 Neapolis Thraciæ, b 271.
 Neapolis Libyca a Pisone eversa, 467.
 Nearchus ex Oceano Indico in Euphratem redit, 196.
 Necessitas audaces facit, 102.
 Nechaus Ægyptius Medos oppugnaturus, Josiam occidit, 113. Nechaus Ægyptius a Nabuchodonosore vincitur, 114.
 Nectarius, b 37.
 Neeman Syrus a lepra mundatur, 99.
 Neemias instaurat Hierosolyma, 135. Neemias se contra Moabitas, Ammonitas et Samaritanos munit, 178. Neemias Xerxis pincerna instaurat Hierosolyma, *ibid.* Neemias ærummæ pro patria, *ibid.*
 Negra, b 60.
 Nemrodus primus gigas et tyrannus, 21.
 Nemesæ excidium, b 279.
 Nemezi gens Gallica, forte Nemetes, b 294.
 Nemezorum defectio, *ibid.*
 Nephtalim, 25.
 Nero pro Domitio, sextus Romanorum imperator, 288.
 Nero 17 annos natus fit imperator, 430. Nero primus Christianos persecutus, 570. Neronis adolescentiæ luxuriosa, 568. Aurigationes et scenicæ exercitationes, 569. Nero post matricidium nocturnis terroribus exagitur, *ibid.* Neronis consilia desperato imperio, fuga, interitus, 571, 572. Expeditio in Græciam, 570. Imperium, 568. Neronis utriusque sexus conduplicatæ nuptiæ, generis activi et passivi, 511. Neronis partus, 570. Cædes, 572. Neronis interitus, 292.
 Nero (Cl.) Hasdrubalem cædit, 433. In Sicilia, 442. Nero (Cl.) cum Hannibale dimicat, 432.
 Nero Germanici filius, 548.
 Nerva astrologi mendacio servatus, 583. Trajanum adoptat, 584. Nervæ imperium, 582.
 Neatorius hæreticus, b 41.
 Neatoris defectio, b 288.
 Nicæa a Sclero occupata, b 217. Nicæa capta a Francis, b 300. Nicæna prima synodus, b 9.
 Nicænum Symbolum, b 10. Nicænum septimum concilium de imaginibus colendis, b 117.
 Nicanor Judæa insidiatur, 208. Nicanoris interitus, *ibid.*
 Nicephori Cæsaris et fratrum pœna, b 118. Nicephori sordes, rapacitas et exactiones, b 123. In Nicephorum scomma, b 207. Nicephori interitus publici luctus solatium, b 125.
 Nicephorus Phocas, b 177. Nicephorus Phocæ Barde filius, b 194. Nicephorus Phocas Cretam subigit, b 196. Nicephorus Phocas metu tyrannidis e Creta revocatur, b 197. Nicephorus Phocas in Syria bene pugnat, b 197. Nicephorus Phocas tyrannidis suspicionem callide a se amovet, b 198. Nicephorus Phocas imperator declaratur, b 197. Nicephorus sacros redditus in militiam convertit, b 202. Nicephorus Phocas ad rem militarem refert omnia, b 203. Nicephorus Phocas ecclesiastica suffragia et redditus sibi vindicat, b 203. Nicephorus Phocas muro statim excludere studet, b 204. Nicephorus ex fame lucrum cepit, b 206. Nicephorus Phocas invisus ob licentiam militum et avaritiam, b 215. Nicephori Phocæ expeditio Sicilia, b 200. Nicephori Phocæ coronatio et nuptiæ, *ibid.* Nicephori Phocæ nuptiæ secundæ a patriarcha impeditæ, *ibid.* Nicephori Phocæ defectio, b 227. Nicephoro (a) pupilli alienatio ob ludum militarem, b 230.
 Nicephorus Uranus Bulgaros domat, b 224.
 Nicephorus Comnenus, b 297.
 Nicephorus Phorbeni Catacalonis filius, b 299.
 Nicephorus insidiator dat pœnas, b 300.
 Nicephorus Copronymi filius, *ibid.*
 Nicephorus generalis logotheta imperator appellatur, b 121. Nicephorus Irenen in exilium mittit, b 122. Nicephorus imperator stricto gladio petitus, b 124. Nicephorus a Bulgaris occiditur, b 125.
 Nicephorus patriarcha Leonis Armenii impietatem præsentit, b 130.
 Nicephorizes eunuchus, b 287.
 Nicephorizis logothetæ interitus, b 293.
 Nicetas Copronymi filius, *ibid.*
 Nicetas, Gregoræ filius, honorifice ab Heraclio excipitur, b 84.
 Nicetas eunuchus, Copronymi patriarcha, b 111.
 Nicetas dux Antiochenos male tractat, b 236.
 Nicetas Ooriphas, b 300.
 Nicias Pyrrhi proditor supplicio afficitur, 376. Ejus cutis in lora sellæ concisa, 379.
 Nicus Cerealis insidiator Caligulæ, 557.
 Nicocizas, b 225.
 Nicolai patriarchæ relegatio, b 179. Ejus restitutio, b 182.
 Nicolai Publicani de Constantino Duca prædictio, b 183.
 Nicolaus Damascenus Herodis orator, 257.
 Nicolaus grammaticus patriarcha, b 297.
 Nicolaus Mirificus, b 299.
 Nicomedes, Bithyniæ rex, 467.
 Nicopolis capta a Bulgaris, b 241.
 Nicopolis, 510.
 Nicon machina, 294.
 Nigidius Figulus monarchiam Augusti prædicit, 185.
 Nili fossæ et aggeres extracti a Judæis, 32.
 Nili ortus et incrementa ex Dione, 608.
 Nilus Geon, 17.
 Ninivæ Deus excidium minatur, 107. Ninivæ acta penitentia conservantur, *ibid.* Ninivæ capta a Nabuchodonosore

nose, 146. Nivites excidium etiam post pœnitentiam vaticinatur Tobitus, *ibid.*
 Ninus urbs, 22.
 Nisan Aprilis, 35.
 Nisibus, b 15. Nisibis a Gordiano tertio recuperata, 624.
 Noa Deum propitium habet, 18. Noa Lamechi filius, *ibid.* Noa rem divinam facit, 9. Noa vitisator, et Hebræorum Bacchus, *ibid.* Noa vivit annos 950, 19.
 Nobilissimi honos, b 61.
 Nobilitas apud exteros receptu non caret, 85. Nobilitas etiam apud hostes honorata, 118. Nobilitas animosus facit, 317. Nobilitati etiam ab hoste honos habetur, 103.
 Noctes alternæ duarum uxorum, 160.
 Noemis, 55. Noemis felicitas, *ibid.*
 Nola repulsus Hannibal, 81. Nolæ sontibus appensæ, 421.
 Nomen gentis terra delendum, 59. Nomen cum re aliquando consensit, 69. Nomina captivis mutata, 118. Nominem mutato res eadem fertur, 338.
 Nonacrina aqua, 197.
 Norbanus (C.) contra Brutum et Cassium missus, 505.
 Noricum, 521. A Philippo captum, 424.
 Novæ tabulæ, 338.
 Novatus Catharorum auctor, 627.
 Novercæ privignis infestæ, 127.
 Nox prælia dirimit, 189. Nox opportuna paucioribus ad hostes invadendos, 189.
 Nubes, Dei descensum in templum Salomonis testari credita, 84.
 Nucerni crudeliter tractati ab Hannibale, 421.
 Nuditar simplicitatis symbolum, 17.
 Numa invitus, nec nisi sacris rite peractis, regnum suscipit, 321. Numa Pompilius, secundus rex Romanorum, *ibid.* Ejus ætas et obitus, fiducia in Deum, instituta, pacatum regnum, *ibid.*
 Numerianus imperator, ut perierit, incertum, 639.
 Numerius Fabius, 398.
 Numicus fluvius, 313.
 Numinis neglectus clades parit; 50 Numini providentia Davidem, ne patriam oppugnet, conservat, 69.
 Numitor regno a fratre spoliat, 314.
 Nuntius falsus cædis causa, 156. Nuntii falsi facile decipiunt, 72.
 Nuptiæ per dies quatuordecim celebratæ, 145.
 Nymphæum, b 50.

O

Oabis, b 42.
 Obæratum liberi in servitutem abrepti, 90.
 Obedus, 56.
 Obiter nihil agendum, 596.
 Oblivisci injuriam difficilius est quam ignoscere, 77.
 Obsessis aut gladii aut famis exitium metuendum, 115.
 Obsides dati a quibus regno timebatur, 283.
 Obsidio, fames, pestis conjunguntur, 115. Obsidionis solvendæ honesta causa quæsitæ, 211.
 Obsignare, 134.
 Occasionem qui suppeditat est culpæ auctor, 158.
 Ochoziæ interitus, 103.
 Ochozias, mali corvi malum ovum, 96.
 Octacilius Crassus cos. in Siciliam venit, 384.
 Octavia Neroni nubit, 287.
 Octavia Augusti soror M. Agrippæ nubit, 532. Item Antonio, 515.
 Octavia repudiatur a Nerone, atque occiditur, 669.
 Octavia Claudii filia Domitio nubit, 585.
 Octaviæ sororis Augusti obitus, 537.
 Octavii somnium, 480.
 Octavius Claudii filius, 287.
 Octavius (C.) Cæsar Augustus. *Vide Augustus.* Octavius (C.) a Lysia occisus, 462.
 Octavius (M.) Cassii metu necem sibi consciscit, 504.
 Oceanum Indicum ingressus Alexander, 194.
 Ocrisia Servii Tullii mater, 327.
 Oculi dextri effossio postulata ab hoste, 85. Oculi divinitus aperti vident arcana Dei, 100. Oculi precibus perstricti, ut videntes non videant, *ibid.* Oculi nota calliditatis, 128. Oculi sapientiæ signum, 131. Oculorum effossio quietos reddit homines, b 228.
 Odenati una cum filio interitus, 634.
 Odenatus Palmyrenus Persas oppugnat, 631. Odenatus Ballistam et Quintum occidit, 634. Odenatus Orientis dux a Gallieno creatur, 634.
 Odium publicum ferre difficile est, 172. Odium crudelitate non mitigatur, sed exasperatur, 220.
 Odola spelunca, 66.
 Oebares equiso Dario regnum conciliat, 172.
 Oecumenicus magister cum duodecim collegis a Leone ob cultum imaginum exustus, b 105.
 O fortem et fidelem animum, præclara laus, 163.
 Ogus, 43.
 Olbia Sardiniae urbs, 388.
 Olbianus, b 197.
 Olda vates, Selumi uxor, 112.
 Olei vino misti medicina, 534. Oleo sacro inaugurati reges, 82. Oleum in vasa transfusum multiplicatur, 99.
 Olympi monasteria, b 275.
 Olympiadis somnium, 183.
 Olympias Aridæum privignum veneficio delirum facit, 127.
 Olympias Alexandrum se ex Jovæ natum somniantem irridet, 188.
 Olympias Herodis filia, 254.
 Omen ex verbis petitur, 60. Omen malum in hostes vertatur, 122. Omen victoriæ Actiacæ, 527. Omen cladis verba Evangelii, b 67. Omina obitus Augusti, 543. Omina inauspicatæ expeditionis, 627, 282.
 Oniæ cædes expiata malo frugum proventu, 223.
 Oniæ preces, *ibid.*
 Onias pontifex, 158.
 Onias Simonis Justi filius pontifex, 201.
 Onias in Ægypto pontifex, 208. Onias imbrem precibus impetrat, 223. Onias ob pacis studium lapidatur, *ibid.*
 Ophites olim dictus Orontes fluvius, b 18.
 Ophnis Elii filius, 56.
 Opinione hominum falsi ad nostram commoditatem abulendum, 158.
 Opobalsamum, 223.
 Oppius Metellus contra Sertorium, 474.
 Opsaras Joannes, b 265.
 Optimi cognomentum Trajano datum, 587.
 Opsio pestis, famis aut belli, 80.
 Opuntem Sulpitius occupat, 436.
 Or Mariammæ maritus, 37.
 Oracula et picturæ de imperatoribus, b 133. Oracula verbis ambiguis deludunt homines, 171. Oracula de Canensensi clade, 417. Oracula amphiboliis deludunt homines, 456. Oraculo proditum facinus, 47. Oraculum de explendo hiatu, 361. Oraculum de Christo, b 145. Oraculum de Scirto: Affliget miseros Scirti saltatio cives, b 116. Oraculum de Michaelæ Balbo, b 141. Oraculum Macrimo datum, 616. Item Tarquinio, 333. Oraculum de orbis imperio a Josepho perperam intellectum, 576.
 Oratio contumeliosa et arrogans, odiosa, 86. Orationes recitari de scripto solitæ, 547.
 Orbis partes quatuor, 127.
 Orbitas homini diviti mortem tristiore facit, 111.
 Orcus locus, b 266. Orcum Sulpitius occupat, 436.
 Orebi montis miracula cum Elia, 92.
 Orestias post Adrianopolis, b 251.
 Organa aurea, b 158.
 Origenes Cæsares Palæstinæ docet, 623. Origenes martyrii cupidus, et reliqua ejus acta, 610. Martyrium refugit, 626. Origenicæ opiulones a Vigilio et Eutychio damnantur, b 68. Origenis absurdæ opiniones, *ibid.* Origenis castro, 611. Origenis peculiare opinionem, 626.
 Oripbas Agarenos coeret, b 140.
 Ornæ Jebusæi area, 80.
 Ornatus ridiculos facit insuetos, 153.
 Orodes, Parthorum rex, 511.
 Orophernes Ariarathis filius adoptivus, 461.
 Orpha, 55.
 Orphanotropheum, b 70. Orphanotropheum ab Alezio instauratum, b 302.
 Orphanotrophi fratres grassantur in subditos, b 239.
 Orphanotrophum fallit consilium suum, b 240.
 Orphanotrophus cæcatur, b 251.
 Orphanotrophus. *Vide Joannes.*
 Orphanotrophus acerbus Quæstor, b 259.
 Os magniloquum, 128.
 Osculo cædes conjungitur, 79.
 Oseas octavus decimus rex Israelitarum, 108.
 Ossa præstantium virorum magui æstimata, 118.
 Ossa mortuorum sub limine, 548. Ossium Josephi translatio mandata, 32.
 Ostento Hierosolymorum interitum providentia, 382.
 Otanis filia Magorum imposturam delegit, 171.
 Otho, 291. Otho factione militum fit imperator, 572. Galbam occidendum curat, *ibid.* Otho reconciliatione Vitellii desperata se ipsum interficit, 573.
 Othoniani bis victi a Vitellianis, *ibid.*
 Otium malas cogitationes parit, 5.

Ozan ob' contractatam arcam perit, 73.
Ozias Deo quinque dies præfinit, 99.

P

Pacorus Parthus, 511. A Vendidio cæsus, 519.
Pachorus Parthus Antigonom Hierosolyma reductus, 230.
Pacis causa bellum, 324.
Pæan hymnus bellicus, 161.
Pæones aliique Pannonii, 520.
Pagi 985. Judæorum eversi, 590.
Palaestina Philistiim, 21. Palaestinæ quinque urbes, Geta, Accaron, Aescalon, Gaza, Azotus, 58. Palaestini ab Israelitis profligati, 47. Palaestini victi a Jesu, *ibid.* Palaestini Israelitis annos 40 imperant, 53. Palaestini bis vincunt Israelitas, 57. Palaestini quinque podices et mures aureos cum arca mittunt, 58. Palaestini ferro interdiciunt Israelitis, 60. Palaestini Israelitas cædunt, 70. Palaestini bis a Davide profligati, 73. Palaestinatorum 60000 cæsa, 62.
Palmyreni victi ab Aureliano, 647.
Palatium, 317. Habitatio Principis, 534. Palatium clausum, 605.
Pallas Felix frater, 289. Pallas Claudii libertus Quæstor, 564.
Pamphylia a Cn. Manlio domita, 454.
Panis hordeacens vilitatis nota, 51. Panis, nasturtium, aqua Persarum victus, 147. Panem sacrum ab inquinatis edi nefas, 66. Panes azymi cur. 39. Panes sacros edit David, 66.
Paniscus terror, 101.
Panium a Michaele captum, b 139.
Pannonii, 521, 531.
Panormum a Romanis captum, 393.
Panormus insula, b 193.
Pantænus philosophus sub Commodo, 601.
Pantepopti monasterium, b 302.
Panthera velocitatis nota, 127. Panthera Macedonum monarchiam significat, *ibid.*
Panthia mulierum Asianarum formosissima, 154.
Panthia Abradatem armat, 160. Panthia ob mariti cædem se jugulat, 163. Panthiæ iusignis pudicitia, 157. Panthiæ ad Abradatum oratio, 160.
Papæ legati Icomomachis assentiuntur, b 162.
Papaverum capita decussa, 331.
Paphlagonæ Riphatei, 21. Paphlagonæ tributarii sine satrapis, 168.
Papianus fortasse pro Papiniano, 610.
Papias, Michaelis Balbi custos, b 134.
Papius (L.) Cursor, 364. Papius Lucanos, Brutios et Tarentinos domat, 379.
Papius (C.) Corsicam domat, 402.
Pappi cædes, 233.
Papytius mons, b 305.
Parabola Michæas Achabum arguit, 97. Parabola de rubo et cedro, 107. Parabolæ aptæ ad arguendos potentes et iracundos, 74. Parabolæ Salomonis, 83.
Paradius, 17.
Parapinacii cognomentum, b 288. Parapinacii obitus; 293. Parapinacius ex imperatore fit monachus, b 27.
Parcere subjectis et debellare superbos, 155.
Parsimonia insolita malum omen, b 282.
Parentum luctus et probrum liberos a flagitiis deterrere debet, 141.
Paris histrio, 580.
Parmenio Alexandri medicum calumniatur, 189. Parmenionis cædes 191.
Parricidio non regnum sed exilium quæsitum, 111.
Parthi bis victores duorum fratrum Antiochi et Demetrii, 217. Parthi Antigono opem ferunt, 230. Parthi a Media victi vicissim Media et Armenia potiuntur, 522. Parthi victi a Trajano, 587. Parthorum motus post Philippam pugoam, 511.
Pasar urbs, b 256.
Pascha, 85.
Pastoris boni et Regis eadem munera, 165.
Patares Bruto se dedunt, 505.
Pater cædis filii spectator et comes, 557. Paternam religionem evertit filius, 96. Patre accusante, et filii capiti manus imponente, lapidandus filius, 210.
Patres 100 Sabini Romanis 100 patribus additi, 318. Patres 200 minorum gentium a L. Tarquinio in Senatum lecti, 326.
Patris impii filius pius, 89. Patris pii filius impius, 108.
Patria iustituta contra tyranni imperium retinere magna constantiæ est, nec periculi minoris, 123. Pro patria quidvis et facere et pati paratus, 209. Patriæ libera-

tores chari Deo et felices, 51. Patriæ ruinæ ampliati-
mæ Babylonis splendori prælatæ, 116. Patriæ calamitas
iusta doloris causa, 178. Patriæ amore peregrina in-
stituta admessa, 216.
Patriarcha syngrapham ab imperatore postulat, b
255. Patriarchæ proclamatio, b 109. Patriarchæ Con-
stantinopolitani titulus, b 191.
Patricidarum pœna, 332.
Patricii, 317. Tribuni plebei facti, 342, 343.
Patricius Homericocentonum auctor, b 45.
Patzinates, seu Patzinacti, b 186.
Pauli apostoli cædes, 570.
Pauliciani Manichæi, b 157.
Paulina a Mundo stuprata, 268.
Paulinus insons in suspitione Theodosio occiso, b 45.
Paulus Æmilius Moderatus, 429, 430. Paulus Æmilius
contra Perseum mittitur, 458.
Paulus Astrologus Leontio prædicat imperium, b 93.
Paulus confessor, b 23.
Paulus, Cyprius patriarcha, fit monachus, b 116.
Paulus hæreticus, 611.
Paupertas cum iustitia raro conjungitur, 143. Pau-
peritas impultrix scelerum, 323. Paupertas vera, 379.
Paupertatis desperatio formidabilis, 339, et 346. Pau-
peritas, 461.
Pausanias Philippi interfectore, 185.
Pax esto vitæ meæ tempore, 104. Pax sprota belli
clades parit, b 255.
Pazinacæ, b 210 et 257. Pazinacæ provincias vastant,
236. Pazinacæ victi, Christiani fiunt, b 258. Pazinacæ
Adrianopolim invadunt, b 290. Pazinacæ in Mogletæ
coloni mittuntur, b 399. Pazinacarum defectio, et 30 anno-
rum induciæ, b 259. Pazinacarum xiii tribus, b 254.
Peccati comes est calamitas, 74. Peccatis alienis in-
exorabiles, nostris ignoscimus, 47. Peccatum remotum
Davide, 74. Peccatum causa cladis, 127. Peccatum con-
sumari, perfici, obsignari, expiari, 133. Peccatum ob-
signari, 134.
Pecudes etiam invisæ Deo gentis tolli jubentur, b
Pecudum interitus, 35.
Pecunia data ne recipiendi essent milites, 164. Pec-
unia equis proposita, 195.
Pecunia et obsidibus redemptum præsidium, 216. Pec-
unia regnum occupatur, 314. Pecuniam a Michaele pro-
fusa semissis fisco restituitur, b 164. Pecuniam aut
regni optio, 314. Pecuniam ad se afferri Augustus &
Claudius vetuerunt, 561.
Pedes exercituum nota, 128. Pedibus hominis in-
istere nota depressionis, 126.
Pediculorum immissio, 35.
Pediis (Q.) Augusti collega, 635.
Pelagii cædes, b 53.
Pelagium locus, b 111.
Pellæus sepulcri Cyri effossor, 195.
Pellicæ tunicæ caro crassior, 17.
Pelustum a Sennacheribo frustra obsessum, 111.
Pentadius, b 146.
Percussoris etiam reconciliati odiosus, 12.
Perdiccas Aridei nomine regnum occupat, 127.
Peregrina instituta captivis ediscenda, 118.
Perenni præfecti prætorio cædes, 598.
Perfidi tenendi, tum demum cum opprimi possunt,
150. Perfidia infelix, b 200.
Periander Corinthios proceres tollit e medio, 351.
Peribleptæ monasterium, b 295.
Periculum aliis mandat, emolumentum sibi vindicat
David, 73.
Perinthii Byzantium jus et agros adepti, 606.
Perinthus Heracles, b 139.
Perire malle, quam ex suspitione violare supplicem,
116.
Perjurium votis placandum, 62.
Perpenna victus a Pompeio, 474.
Persæ semper aliquid regni retinuerunt, 114. Persæ
Elimæi, 22. Persæ prodituri Theophilum, b 152. Persæ
equites 40000. 164 Persæ omnium Barbarorum crudelissi-
mi, 126. Persæ benefactores in commentarios retulerunt
179. Persæ regnum Parthis adiungunt, 618. Persarum
grassationes sub Phoca, b 80. Persarum et Medorum
secunda monarchia, 126. Persarum duodecim tribus.
Persarum arma, thorax, scutum, gladii aut securi.
Persarum rex semissem juventutis venatum educat.
Persarum frugalitas et mundities, 148. Persarum delibe-
ratio de reipublicæ forma, 172. Persarum septem
natores, 178. Persarum regnum a Saracenis eversum,
b 221. Persarum sub Sapore excursionis, 630. Persæ
Cyrus stolis Medicis ornat, 166.
Persica disciplina, 146. Persica opulentia, 196. Persica

- panis renovatio, b 72. Persici imperii fines, 168. Persici Septemviri contra Magos conjurant, 171. Persicum Imperium a Medico separatum, 146. Persis tributum 500 pondo dari solitum, b 71.
- Persenni Nigri interitus, 606.
- Persepoli 40000 talenta reperta, 190.
- Persei inventum contra elephantos, 457. Persei parcimonia socii alienantur, 457. Persei capti abjectus animus, 461, 460. Persei filius fit scriba, 461. Perseus bellum Romanis infert, 457. A Paulo Emilio vincitur et capitur, 458 et 459. Perseus viginti regibus ortus, 461.
- Persthiaba magna, b 211. Persthiaba capta a Basilio, b 225.
- Pertinacis interitus, 603. Pertinax insipientia monitis non emendatur, 89. Pertinax Cammodo superstes, 598. Pertinax imperator Afer ex Alba Pompeia, 602.
- Pestilentia sub Parapinacio, b 289. Pestilentia sine morbo, 319. Pestilentia Vesuvii incendium consecuta, 579. Pestilentia sub Copronymo, b 108. Pestilentia universalis per annos quindecim 628.
- Pestis ob numeratum a Davide populum, 81. Pestis et fames sub Augusto, 535.
- Petauni, b 230.
- Petephres Josephi dominus, 42.
- Petra ebullit aqua, 36. Petra ignem edit, 51.
- Petranae Drungarii multa, b 143. Petronas Agarenos vincit, b 159.
- Petronius a Nerone ad Galbam deficit, 571.
- Petrus Mongus, b 54.
- Petrus Mauricii frater, b 77.
- Petri fratris Mauricii interitus, b 80.
- Petrus summus apostolorum apex, 134. Petrus apostolus sub Claudio Romam profectus, 568. Ejus caedes, 570.
- Petrus Alexandrinus episcopus et martyr, 639.
- Petrus Bulgarus pacem et affinitatem cum Romano jungit, b 190.
- Petrus eunuchus, b 204.
- Petrus spado a Scelero profligatur, b 217.
- Phaceas 102000 Judæorum occidit, 108.
- Phacesias, 16.
- Phaleg Eberi filius, 22.
- Phanuel, 26.
- Pharao Israelitarum infantes necari jubet, 32. Pharaonis somnia, 29.
- Pharasmanes, b 90. Pharasmanes Albanos concitat, 591.
- Phares, 123.
- Pharisæi Peripateticis similes, 217. Pharisæi veteribus offensis vindicandis publicam tranquillitatem turbant, 222. Pharisæi Herodi non jurant, 254. Pharisæorum assentatio Pheroræ incommodat, 254. Pharisæorum caedes, *ibid.* Secta, 265. Opiniones et auctoritas, 218.
- Pharmuti Aprilis, 35.
- Pharnaces Mithridatem patrem occidit, 223. Pharnaces patricida Mithridatis, 479. Pharnaces superatus a Cæsare, 489.
- Pharos insula quondam, 188.
- Phasaelus captus a Parthis, caput saxo illidit, 230.
- Phasaelus Hierosolymis praefectus, 226. Phasaelus Antipatri liber, *ibid.*
- Phasaelus Herodes ex Pallade fil. 254.
- Phasena, 45.
- Phadymia Otanis fil. magum prodit, 171.
- Phelmuni quidam, 132.
- Phenanna Helcana altera uxor, 56.
- Pheroræ divortium, amor ancillæ, et offensio Herodis, 246. Pheroras Antipatri filius, 226. Pheroras tetrarcha, 243. Pheroras ab Herode regno pellitur, 248. Pheroras Herodem reconciliat, 250. Pheroras mori mavult, quam uxorem deserere, 254. Pheroras in tetrarchiam suam abit, et obit, 255.
- Philadephia, 216.
- Philadelphii donaria missa Hierosolyma, 200. Philadelphus, b 295. Philadelphus rex Paphlagoniæ 525.
- Philaretus Constantini socer, b 116. Philaretus a Barbaris profligatus, b 280.
- Philetus, Antiochenus episcopus, 623.
- Philippus Persis Mesopotamia et Armenia cedit, 625.
- Philippus Macedo Carthaginensibus favet, 355. Philippus a Romanis victus et vulneratus, 445. Item ad Cynoscepharas victus a Flaminio, 447. Pacem cum Flaminio facit, *ibid.*
- Philippi Macedonis somnium, 183. Philippi ditio Syriae attributa, *ibid.* Philippi reditus 100 talenta, 264. Philippi cum Romanis reconciliatio, 437. Philippi corona Jovi capitolino missa, 452. Philippi regis Macedonum obitus, 456.
- Philippi urbs belli civilis area, 506.
- Philippi imperatoris interitus, 625.
- Philippica acie cæssa ultra 240000, 507.
- Philippici monasterium, b 77.
- Philippici cæcatio, b 98. Philippici profusiones et ineptiæ, b 98. Philippici somnium, b 95. Philippicus Mauricii sororis in Persia rem bene gerit, b 74. Philippicus fit clericus, b 80. Philippicus in Cephalenia exsulat, b 95. Philippicus Bardanes a Chersonis imperator salutatur, b 97. Philippicus Bardanes sextam Synodum abrogat, *ibid.* Philippicum bellum, 443.
- Philippopolis Manichæis referta, b 306. Philippopolis, 625.
- Philippus Acarnan Alexandri medicus, 166.
- Philippus Antiocho Eupatori bellum infert, 207. Philippus Herodis et Cleopatras filius, 254.
- Philippus Herodis frater, bonus princeps, 271.
- Philippus Megalopolita a Glabrione captus, 450.
- Philippus Christianus, 625.
- Philistim Palæstina, 21.
- Philo Judæorum legatus, Caio interitum ominatur, 278.
- Philomilium, 452 b 129, 307.
- Philopatium, b 305.
- Philosophi (M. A.) clementia in eos qui defecerant, 596.
- Philosophus (M. A.) vir melior quam felicior, 597.
- Philosophi vulgo ridiculi, 185. Philosophi Roma pulsi, 577.
- Philosophiæ neglectus, b 160.
- Phinees Eli fil. 56.
- Phineas supplicium, 191.
- Phinees Zambrem occidit, 43.
- Phinees fit pontifex Maximus, 48.
- Phocas impudenter Mauricium alloquitur, b 79.
- Phocæ electio, *ibid.* Phocæ interitus, b 31. Phocæ tyrannus, b 80, 81.
- Phocæ Bardæ et Scleri singulare certamen, b 218.
- Phocas Bardas Sclero opponitur, b 218.
- Phocas Bardas seditione militum imperator salutatur, b 220.
- Phocas Bardas subito exstinguitur, b 221.
- Phocas Nicephorus, b 172.
- Phœnicia iudicibus Judæis subjecta, 175.
- Phœnix Lyciæ portus, b 88.
- Phœnix sub Tiberio visus, 531.
- Pholles 24, accessio tributi, b 106.
- Phorbenus, b 299.
- Photinus eunuchus Pompeium occidendum curat, 487. Photini interitus, 489.
- Photius Phocam solio deturbat, b 81.
- Photius patriarcha. b 291. Photius patriarchatu excedit, b 167.
- Photius Agarenus, b 172.
- Phraates Partiborum rex. benigne habet Hyrcanum, 234.
- Phraates Orodem patrem et fratres occidit, 519.
- Phuas Assyrius 1000 talenta ab Israelitis exigit, 108.
- Phute Libya, 21.
- Phryges a Cyro subacti, 164. Phryges Thorganæi, 21.
- Physiologia Salomonis, 83.
- Pietas impietatem sublata cupit, 112.
- Pilatus (P.) Judæos flagellis cædit, 267. Pilatus Romanam accersitur, 269. Pilati interitus, 559.
- Pincernæ Ægyptii somnium, 89.
- Pinguedo bonum significat, 529.
- Piratæ urbibus amplius 400 potiti, 475. Piraticum bellum Pompeio mandatur, *ibid.* Piraticum bellum tribus mensibus confectum, 477. Piratarum insolentia, 475. Piraticæ naves amplius mille, *ibid.*
- Piscis devoraturus Tobiam, quomodo ab illo attrahitur, 144. Piscis Augustum maris fore dominum significat, 517.
- Pisidia a Cn. Manlio domita, 454.
- Piso eos contra Carthaginenses missus, 467.
- Piso (P.) 537. A Galba adoptatus occiditur, 572. Pisonis interitus, 548.
- Pistoris Ægyptii somnium, 29.
- Pitius, b 39.
- Pitiacia locus Constantinopoli, b 42.
- Pius erga Deum, et justus adversus homines, 142.
- Pii cognomentum ex clementia, 593.
- Pius vocatus Cæsar, 494. Pius Romanus episcopus, 594.
- Pizigandes legatus ad Agarenos, b 91.
- Placidia, Honorii soror, b 40.
- Placidia, filia Valentiniani, b 138.
- Placilla, Theodosii uxor, b 22.
- Placotum forum, b 8.
- Platanus aurea, b 158.
- Plate insule, b 236.
- Platilla Plautiani filia Caracallæ nubit, 609. Platilla occisa a Caracalla marito, 613.

- Plato, Studii abbas, b 126. Platonis et Tarasii dissensio, b 119.
- Plautrum sponte nutans facile impellitur, 72.
- Plautiani potentia, crudelitas et interitus, 608, 609.
- Plautius affinis a Caracalla occisus, 613.
- Plautius Salapianus, 429.
- Plautus Isthmionices, 403.
- Plebei consulatum sibi vindicant, 349.
- Plebs luto comparatur, 121. Plebs obsidionis incommoda minus ferre solet, 139. Plebs rebus adversis facile frangitur, 178. Plebs nobilium opibus et honoribus invidet, 317.
- Pliscoba capta a Basilio, b 225.
- Plotina Adriani amica et adjutrix ad imperium, 588.
- Trajani uxor, 585.
- Pluvia cinerea, b 51. Pluviae nocturnae duntaxat, 244.
- Pluvia cruenta, 319.
- Pœna in filios dilata, 93.
- Pœnitentia ob delicta ignorantiae, 178. Pœnitere stultum et miserum, 93.
- Pogonati cognomentum, b 90.
- Polemon a Berenice deseritur, 287.
- Polemoniacus pontus, b 67.
- Pollio ab Herode honoratur, 234. Pollionis morenæ et crystallina, 537.
- Polypius adulter a Messalina occisus, 564.
- Polycarpi martyrium, 597.
- Polyeucti patriarchæ severitas in imperatorem, b 200. Polyeuctus patriarcha, b 195.
- Polygama Judæis usitata, 253.
- Polystratus Dario aquam offert, 191.
- Pompeiano bello civili cæsa 1050000, 490. Pompeianum bellum civile, 120.
- Pompeianus (Cl.) Commodi insidiator, 598. Pompeianus imperator, 622.
- Pompeius Aristobulum defendit, 223. Pompeius Hierosolymam capit, 237. Pompeius Hierosolymam Romanis tributariam facit, 224. Pompeius adytum Hierosolymitanum adit, 224. Pompeius Mutiam repudiat, 479. Pompeius militibus charus, 473. Pompeius popularis, 474. Pompeius suspicionem regni affectu dimisso exercitu diluit, 476. Pompeius usque ad annum ætatis 40 felix, 480. Pompeius eques a censoribus honoratus, 475. Pompeius leges Cæsaris armis probat, 481. Pompeius Cæsari Galliam in quinquennium decernit, *ibid.* Pompeius dictaturam ambit, 482. Pompeius Siciliam recuperat, 473. Pompeius solus consul, 482. Pompeius anno ætatis 60 occisus, 487. Pompeii et Aristobuli contentiones, 223. Pompeii nuptiæ violentæ, 473. Pompeii res gestæ in Africa, *ibid.* Pompeii cum Sylla conjunctio, *ibid.* Pompeii cum Sertorio conflictus in Hispaniâ, 474. Pompeii præda 20000 talenta, 480. Pompeio suis uti consiliis non licet, 482. Pompeii sepulcrum, 589. Triumphus, 474. Triumphus Mithridaticus, 480. Tres triumphi, et res frumentaria, *ibid.* Pompeii fuga in Græciam, clades in Ægypto, interitus, sepultura, 484. Pompeii mutatio, somnium et fuga, 485. Pompeius nescit uti victoria, *ibid.* Pompeii filius natu major cæsus, 490. Pompeii cædes, b 63. Pompeii monarchia potius quam navarchia decreta, 476.
- Pompeius (S.) classis præfectus, 498. Pompeius (S.) ab Augusto proscribitur, 499. Pompeius (S.) proscrip-torum confugium, 502. Pompeius (S.) Siciliam et Sardiniam obtinet, 510. Pompeius (S.) datam fidem utilitate antiquiorem habet, 512, 513. Pompeii (S.) filia M. Marcello nubit, 513. Pompeii (S.) patrimonium, *ibid.* Pompeii (S.) cum Augusto pugnat, 514, 515. Pompeii (S.) clades et fuga, 517. Pompeii (S.) classe victi consilia et interitus, 518, 519. Pompeio (S.) honorificæ conditiones propositæ ab Augusto et Antonio, 512. Pompeium (Contra S.) conspiratio triumvirorum, et pacificatio, 522.
- Pompeii oppidum Vesuvii incendio oppressum, 579.
- Pompeopolis ruina, b 60.
- Pompeius (Cn.) Magnus Claudii gener, 561.
- Pompeius (M.) Sardiniam domat, 402.
- Pomum cædis Paulini et odii Eudociæ Theodosio fit occasio, b 45.
- Pontes dejecti Hannibalem Roma avertunt, 413.
- Pontianus, Romanus episcopus, 623.
- Pontifex jusjurandum de servanda religione postulat a rege 104. Pontifex regis gener, *ibid.* Non pontifex, sed Deus adoratus, 198. Pontifices tres et octoginta ab Aarone usque ad Phineem, 291. De pontificiæ vestis custodia controversia, 282. Pontificis cura, 104. Pontificis vigilantia facit ut religio floreat, 105. Pontificum responsum de nuptiis, 514. Pontificum dissidiis Hierosolyma prædæ suæ hostibus, 204.
- Pontius Pilatus, 267.
- Pontius Cominius Camilli nuntius, 351.
- Pontius Aquila D. Bruti legatus, 498.
- Popilius legalis Antiochum circumscript, 461.
- Poplitis eum abstinent Judæi, 27.
- Poppæa, Neronis uxor, 290.
- Populus futura non curat, 59. Populus regem iniquum jusjurandum servare non sinit, 62. Populus duces auctoremque facile sequitur, 71. Populus regis sententiæ adversatus, 93. Populus indignus qui Dei vocetur, 134. Populus obsecundando fit mitior, 220. Populi diversa judicia, 59. Populo quæ gravia sunt prudenter mutanda, 104. Populum alienare facilius est, quam reconciliare, 86. Populum pervertere, 92. A populo minus hostiles audiri non expedit in obsidione, 110. Populus homines vulgi animas mitigare queunt, 220. Popularia, M. Popularium suorum calamitas bono viro dolet, 132.
- Porcius Festus Felicitis successor, 289.
- Porphyrus cæsus ingens, b 69.
- Porsenna. Vide Lartès. Porsenna Romam obsidet, 355.
- Porta templi a viris 20 aperienda, 302. Portæ Tari et Mopsihæstæ, b 201. Portæ non sanctæ, 216. Portarum spatia non arata, *ibid.*
- Portenta regni amittendi a Tarquinio, 333.
- Portiæ Bruti conjugis amor mariti, et interitus, 508.
- Portiæ ad Brutum oratio, *ibid.*
- Portio duplex in cæna, honos, 31.
- Portius (M.) Cato contra muliebria ornamenta, 447.
- Portius (M.) Cato Hispaniam recuperat, *ibid.*
- Portus Carthaginensis a Scipione obstructus, 469.
- Porus Indus regaliter ab Alexandro se tractari postulat, 193.
- Posteris prodest majorum pietas, 85. Posteris delicta majorum luenda, 112.
- Posthumius ob negatam militibus prædam occisus, 351.
- Posthumius (Sp.) a Samnitibus subjugum missus, 364.
- Posthumius (L.) legatus a Tarentinis ludibrio habitus, 368.
- Posthumius Albinus a Boiis cæsus, 423. Consul in Sicilia abijt, 586. Liguriam domat, 401. Posthumius Gænenum oppugnat, 632.
- Potentior imbecillio rem subinde deprimit, 114. Potentiores formidantur, 149.
- Potestas agendi quæ cogites, 175. Potestas impatiens consortis, 342. Potestas nimia iis affert exitium qui dederunt, 227.
- Præda incensa, 192. Prædæ pollicitatio incolumitatis auctor, 116.
- Prædictionum utilitas est cautio, 146.
- Præfecti non mutati a Tiberio, 273. Præfecti prætorii ensis, 587.
- Prænesti in ærarium inclusi, 371. Præpostere Veneti dediti castrati a Justiniano, b 65.
- Præputia Judæi ex hoste petunt, *ibid.* Præputium præsectum an restitui queat, 275.
- Prærogativas atiorum ægre ferimus, 79.
- Præsagia imperii Severi, 605.
- Præsentia famam auget, 84.
- Præses beneficus populo clarissimus, 116. Præsides imperatoribus res novas scribunt, 532.
- Prætores Alexandro absente sæviunt, 195. Prætores cum summo imperio, 347. Prætores seu duces olim loco consulum, 348.
- Prætoriani milites, 643. Cujusmodi lecti fuerint, 665.
- Prætorium carcer publicus, b 263.
- Prandium imperatoris nonaginta libris auri emptum, b 124.
- Prasina factio, b 60.
- Preces pervigiles a Deo exauditæ, 118. Preces pro defunctis efficaces esse, b 152. Precibus a Deo rerum occultarum explicatio impetrata, 17. Precibus et clamore aperti oculi, 100.
- Prexaspes cædis Smerdis minister, 170.
- Primitiæ manubiarum consecrantur Deo, 47.
- Primogeniti charissimi, 75. Primogenito et diti et domines regnum tradunt, 168. Primogenitorum interitus, 35. Primogenitus adolevit Deo in desperatione, 96.
- Primus V Alexandrinus episcopus, 588.
- Princeps senatus, 350, 352. Princeps nullus sine mine, b 46. Principem solum relinquere periculosum, 2.
- Principi de laude bonitatis certandum, 167. Principi reconciliato jucunda populo, *ibid.*
- Principatus expetito cædium et bellorum causa, 316.
- Priscus Phocæ gener, b 81.
- Privato triumphare non licitum, 353.
- Privigno a noverca periculum, 60.
- Probus prætor captus a Zenobia, 637.
- Probus imperator, 638. Probus doctissimus, 638. Probus a satellibus suis occiditur, 638.
- Proceres aulicos non adorare, capitale facinus habetur

179. Proceri et formosi digni putantur imperio, 63. Procerum defectio regem evertit, 164.
 Procli machina mirabilis, b 56.
 Proclus Constantinopolitanus episcopus, b 43.
 Procopiana seclitio, b 32.
 Πρόκριτος τῆς Γερουσίας, 350.
 Proculus, 529.
 Procurator Phoeniciæ, Syriæ, Samariæ unus, 178.
 Prodigia Cæsaris obitum significantia, 491. Prodigia secundi belli Punici, 409. Prodigia ante Actiacum bellum 524. Ante pugnam Philippicam, 566. Prodigia inauspicati Neronis imperii, 565. Prodigia Judæorum excidium sub Adriano portendentia, 591. Prodigiiis plus quam angelo credit Gedeon, 51.
 Proditione munitissima quæque expugnantur, 162.
 Proditiones gratæ, proditores inuisi, 318.
 Proditores æque ac cæteri male tractati, 205.
 Profani ob sacra contractata moriuntur, 58.
 Proximitas memoriæ inimica, 313.
 Propheta Hierosolymitanus Jeroami idololatriam arguit, 88. Propheta tyranni minas non expavescit, 90. Propheta cum rege pro imperio loquitur, 92. Propheta unus inter multos pseudoprophetas verum dicit, 94. Propheta Dōmini quærendus est, *ibid.* Propheta munus curationis recusat, 100. Propheta regis pater et præsidium, 105. Propheta victoriæ auctor, *ibid.* Propheta Deum fugere conatur, 107. Propheta populares captivos dimitti jubet, 108. Propheta Dei pacem exorare jubetur populo, 110. Propheta inimicorum libidini et crudelitati deditur, 115. Propheta Domini pauci, 29. Propheta scriptura exusta, 47. Prophetae consulti de amissis rebus, 59. Prophetae verba dare difficile est, 89. Prophetae res futuras vident, 94. Prophetae frustra quæerunt Eliam, 97. Prophetae non magni faciunt magnates, 99. Prophetae diffidere periculosum, 101. Prophetae rebus desperatis tandem subveniunt, *ibid.* Prophetae cum muneribus adiri soliti, 102. Prophetae frustra monent obstinatos, 105. Prophetae in speciem dissentientes, reipsa congruunt, 114. Prophetae non obsecutum leo devorat, 122. Prophetae ab impietate et injuriis dehortantur, 115. Prophetae mortui honoratiora quam viventes, 118. Prophetae ex familia sacerdotali, *ibid.* Prophetarum minæ ridentur ab impiis, 48. Prophetarum contagio Saullos satellites prophetas facit, 66. Prophetarum prædictiones mirabiliter eveniunt, 103. Prophetarum præmium cædes, 109. Prophetarum concionibus saltem aliqui corriguntur, *ibid.* Prophetarum munus placare Deum, 112.
 Prophetia post annos, 361. Eventu comprobata, *ibid.* Prophetiæ renumeratio est regum indignatio, 114. Prophetiæ obisignatio, 131. Prophetiæ sunt divinæ Providentiæ argumenta, 133. Prophetiarum amphiboliæ et ænigmata facile decipiunt oscitantes, 115.
 Propinationes principum insidiosæ, 74.
 Propugnacula urbibus detracta in luctu, 196.
 Proscriptio trium virorum, 500.
 A prostratis victori periculum, 161.
 Prote insula, b 194.
 Proteleon imperio frustra destinatus, b 261.
 Proterius, b 46.
 Protocetus martyr, 621.
 Protogenis gladius et pugio, 180. Interitus, 561.
 Protosana palatii, b 200.
 Protopsaltes, b 132.
 Protostratoris dignitas, b 164.
 Protothronus ecclesiasticæ dignitatis nomen, b 176.
 Prudentes etiam amore vincuntur, 157.
 Prusiæ supplicii venia datur, 461.
 Prusianus Bulgarus, b 227.
 Prusianus cæcatus, b 230.
 Psallendo elicitur spiritus, 97.
 Psellus Diogeni imperatori infestus, b 285. Psellus ineptus imperatoris magister, b 287.
 Pseudagrippa clemens, 548.
 Pseudalexander ad Remos ablegatur, 264. Pseudalexander, 476.
 Pseudo-Diogenis seditio et interitus, b 301.
 Pseudo-Drusus, 571.
 Pseudo-Philippus, 466.
 Pseudopropheta prophetam seducit, 88. Pseudoprophetae interfecti, 104. Pseudoprophetae seditiois faces, 289. Tyrannorum ministri, 302. Pseudoprophetarum propheta se jubet sepeliri, 88. Pseudoprophetarum cum Hieremia propheta altercatio, 115. Pseudonero, 573. Terentius maximus, 578.
 Psittacus occasionem præbet liberationi Leonis, b 176.
 Psylli, 531.
 Ptolemæus, Lagi filius, Ægyptum occupat, 127. Cognomento Soter, 198. Syriam et Hierosolymam vexat, *ibid.*
 Ptolemæus I-hiladelphus bibliothecam instruit, 200. Judæos liberaliter tractat, 199.
 Ptolemæus Philometer, 204.
 Ptolemæus Philometer Romanos timet, 212.
 Ptolemæus Physcon, 204.
 Ptolemæus Eupator, 209.
 Ptolemæus Herodis scriba, 260.
 Ptolomæi liberi ab Antiocho Antiochi fil. insidiis appetiti, 461.
 Ptolomæorum regni divisio, 462.
 Ptolomæus Simonem occidit, 218.
 Ptolomæus Philadelphus romanorum amicitiam expetit, 379.
 Ptolomæus Jubæ filius a Caligula occisus, 357.
 Ptolomæus Pentapoleos, 629.
 Ptosas, b 159.
 Publicolæ funus, 337.
 Publicani Syriæ vectigalia redimuntur, 202. Publicani oppugnat, 514.
 Publici boni causa et ignominiam et pericula subire magnum, 160.
 Publicola. Vide M. Valerius. Publicola primus in consulatu triumphavit, 335. Suspectus populo sedes suas demolitur, 337.
 Pudicitia vita charior, 643.
 Puella cordata et formosa, 144.
 Puer in aerem sublatus, b 45.
 Pueri ducenti triginta duo fugant Syros prophetæ jussu, 93. Pueri nobilissimi et formosissimi castrantur, 118. Pueri quatuor regii Babylone captivi, *ibid.* Puerilis providentiæ specimen, 54. Puerilis disciplina usque ad annum 17, 147. Pueris arcana non temere credenda, 316. Pueri pro factione Antoniana et Cæsariana Romæ inter se certantes, 524.
 Pugionum inquisitio, 568.
 Pugnae unius eventus belli augurium, 410.
 Pulcher (Cl.) Hannonem capit, 397.
 Pulcheria Arcadii filia, b 40. Pulcheria Chrysaphil et Eudociæ impulsu aula pulsa revocatur, b 44. Pulcheriæ commentum ad coarguendam Theodosii oscitantiam, b 45. Pulcheriæ obitus, b 49.
 Pulex aliter ulciscendum quam leo, 564.
 Punici belli initia, 382. Punicum bellum primum quot annos duravit, 399. Punicum bellum secundum Hannibale duce, 406. Quot annos duravit, 443. Punicum bellum tertium, 462.
 Purpurae honos, 56.
 Pustulæ, 85.
 In puteo occultatio, 78.
 Puteolanus pons, 556.
 Pyramides et urbium mœnia structa a Judæis, 32.
 Pyrenæi montes, 406.
 Pyrrhi cruenta victoria, 372. Naufragium, 370. Superbæ ad Levinum litteræ, 371. Interitus, 379.
 Pyrrhus patriarcha Monothelita, b 88.
 Pyrrhus Romam oppugnare non audent, 373. Siciliam diu non tenet, 376. Tarenti pro domino se gerit, 370. Pyrrhus in Samnio denuo vincitur, 378. Pyrrhus, Epirotarum rex, a Tarentinis accersitus, 372. A Romanis victus, 376.
 Pythagoras auspex, 196.
 Pythagoras Neronis maritus, 569.
 Pythia seu Soteropolis, b 11.

Q

- Quadi miraculo victi a M. Antonio Philosopho, 595.
 Quadratus Syriæ prætor, 287.
 Quadus rex Persarum, b 60.
 Quadraginta duo martyres, b 152.
 Quartana trium annorum, 216.
 Quartum conjugium excommunicatione punitum, b 478.
 Quaternio alarum quatuor orbis partes notat, 127.
 Quæ nocent docent, 112.
 Quæstorum institutio, 337.
 Quercus inopinata ruina, b 271.
 Qui crucifixus est pro nobis, clausula seditiois causa, b 56.
 Quieta ingenia minus suspecta tyrannis, 319.
 Quintas frugum Ægyptii regi pendunt, 21.
 Quintilii Vari clades in Germania, 541.
 Quintilianus Claudii frater metu perit, 28.
 Quintius (L.) Cincinnatus dictator, 346.
 Quirinus ex Romulo, 320.
 Quirites a curibus, 319.

R

- R., calceorum littera, 328.
 Raab, 46.
 Raason Syrus Judæas urbes subigit, 108.
 Rædestini, b 289.
 Rachel simulacra patris furatur, 26.
 Rachelis mors, 27.
 Radix relicta instaurationis nota, 123.
 Raga Mediæ, 102.
 Ragab, 22.
 Raguel, qui et Jothor, 34. Raguelis consilium de creandis magistratibus, 37.
 Ragusium Basilii classe contra Agarenos delenditur, b 169.
 Rama, 66.
 Ramæ immissæ, 35.
 Rangabes fit monachus, b 129. Rangabes nitium facili-
 bus, b 165. Rangabis expeditio Bulgarica, b 126. Rangabis
 benignitas, *ibid.*
 Raphael archangelus Tobiam in Mediam comitatur,
 143.
 Raphidimia situs Hebræorum, 36.
 Rebecca Isaaco desponditur, 23. Rebecca dolus, 24.
 Rebello ex tributariis mancipia facit, 110.
 Recardatio veteris excellentiæ dolorem afflictis auget,
 175. Reemma urbs Syriæ, 94.
 Regina plebeio cultu Prophetam consulit, 88. Regina
 procerum uxores convivio excipit, 178. Regina alteri
 ancillæ innititur, altera vestem allevante, 179.
 Regio ipsa peregrinam religionem aversata, 110. Regio
 sine munitionibus statim potentiori prædæ est, 150.
 Regnum privato prædicere, insanis simile est, 103.
 Regnum sollicitudine plenum, 119. Regnum magnos
 sumptus postulat, b 239. Regnum Romuli et Tatii initio
 divisum, 318. Regnum pupillo restitutum, 403. Regnum
 divinitus firmandum, 434. Ferro et auro muniendum,
 636. Regni affectati principia, arma, satellites, conciliatio
 multitudinis, 77. Regni ordinatio, 165. Regni triens promissio
 conjectoria, 123. Regni semuli tollendi, 283. Regni
 optio aut pecuniæ, 314. Regni præstantia, 322. Regni
 amor Cæsari perniciosus, 490. Regni nomen quam servitus
 Romanis molestius, 534. Regno Christi fruenter, qui
 se illo dignos præbuerunt, 120. Regna turbata hostium
 insidiis opportuna, 85. Regnorum et urbium excidia
 quid significant, 110.
 Regulus (M.) in Africa bellum gerit, 290. Successibus
 elatus capitur a Xanthippo, 391. Regulus (M.) ob dissuasam
 redditionem captivorum crudeliter necatur, 394.
 Regulus ab Insubribus cæsus, 403.
 Religio in colonias propagatur, 110. Ob scelera sacerdotum
 contemnitur, 182. Sub Jeroboamo neglecta, 89. Sub tyrannia
 obolescit, 109. Religio uxorum et liberorum charitati ante
 posita, 175. Religione populo nihil esse debet antiquius,
 109. Religioni ex animo vacandum, 323. Religionis prætextu
 regnum affectatur, 77. Religionis controversia ex miraculo
 dijudicata, 92. Religionis consensus obedientiæ vinculum,
 87. Religionis violatio servitutis auctoramentum, 88. Religionis
 cura facile exolescit, 105. Religionis simulatione raptæ
 virgines, 317.
 Remi cædes, 316.
 Remus sive Romus capitur, 315.
 Res accuratæ in primis explorandæ, 101. Res humanæ
 rotis curruum comparantur, b 170. Res scelere quæsitæ
 exitium familiæ accersit, 93. Rerum humanarum contempto
 regno par, 185.
 Reticulo madido suffocatus Damasci rex, 102.
 Rex primus Israelitarum forma et proceritate commendatus,
 59. Rex unctus Domini, 70. Rex pius erga Deum, et justus
 erga subditos, 107. Rex impius victor, Deo populi miserto,
ibid. Rex adolescens, juris et æqui, atque omnis officii
 contemptor, 114. Rex pro salute civitatis se hosti dedit,
ibid. Rex in rebus dubiis suos ministros colere necesse
 habet, 115. Rex in fuga a ducibus et amicis destituitur,
ibid. Rex facilis et ad errata humana convivere solitus,
 158. Rex custos felicitatis, 165. Rex convivio proceres
 excipit, 173. Rex satrapas convivio excipit, 178. Rex bono
 pastori comparatur, 185.
 Regis cognatum vocari, honos eximius, 173.
 Regis potentia, *ibid.*
 Regis victoris obitu turbantur regna, 185.
 Regis esse medicum, res plena periculi, 186 et 419.
 Regis exemplum proceres et populus sequuntur, 102 et 103.
 Regis filia Pontifici nupta, 104. Regi quomodocunque
 manus attulisse, capitale, 70. Regi non tutum increpare

potentes ministros, 72. Regi triumphus ducis opera par-
 tus reservatur, 75. Regi et divinitus et a populo delecto
 adhærendum, 77. Regi summa rerum magis curanda quam
 corpus, 157. Regi ex manibus oblata munera, *ibid.* Regi
 nubere cujus genus ignoretur estne credendum? 179.
 Regi primo conscendere hostilia mœnia periculosum,
 194. Regem in solio sedentem adire ultro, capitale, 172.
 Reges 30 ab Israelitis occisi, 47. Rege (A) alio concessa,
 ab alio negantur, 135. Rege cæso victor exercitus fagæ
 se mandat, 220. Reges inunguntur, 59. Reges quid-
 quid delirant, plectuntur Achivi, 80. Reges suis etiam
 filiis sunt contemptui, 81. Reges olim ingenuorum cer-
 tamina usurparunt, 85. Reges tres cum exercitibus uni
 seni sunt supplices, 97. Reges consiliis suis detectis,
 ministros suspectos habent, 100. Reges divitiis delin-
 guntur ad multandos improbos, 103. Reges de successu-
 ribus solliciti, 119. Reges imposturis aulicorum et
 importunitati obnoxii, 124. Reges etiam multa vitia
 faciunt et ignari, 124. Reges sordido suorum cultu offe-
 duntur, 149. Reges facile succensent, metuntur, suspicantur,
 156. Reges a cyncophantis impelluntur ad injuriam,
 179. Regum pœnitet populum, 59. Regum duo masera,
ibid. Regum injustorum successio regni eversionem
 anteedit, 108. Regum arcana celanda, 146. Regum inju-
 riæ causæ defectionis, 154. Regum Orientalium immo-
 dicæ pollicitationes ob levia officia, 173. Regum imp-
 eria volenti volenti exsequenda, 181. Regum tituli cum
 eorum actionibus non semper consentiunt, 190. Regum
 bella dirimuntur affinitatibus, 201. Regum infida Judæa
 societas, 215. Regibus interitum prædicere periculosum,
 123. Regalis tractatio complectitur omnem magnificen-
 tiam, 193. Regia stirps ægre superiorem patitur, 116.
 Regia in primis occupata, 164. Regia in regni mediis
 collocanda, 194. Regiam lugubri habitu ingredi nefas,
 179. Regii juvenes rem pecuariam curant, 75. Regi
 expugnatio, 380.

Rhapsaces oppugnat Hierosolymam, 110.
 Rhapsommati defectio, b 298.
 Rheni pons factus a Cæsare, 481 et 482.
 Rhodani præpositi supplicium, b 31. Rhodani trans-
 itus, 409.

Rhodii Romanorum amici, 445. Item socii, 461. Rhodii
 a Cassio victi, 505. Rhodiorum erga Romanos im-
 lentia, 458.

Rhodus ab Agarenis capta, b 88.
 Riphathæi Paphlagonæ, 21.
 Roboam mitigationem pœnæ impetrat, 89. Roboam
 asperitate alienat populum, 86.

Roberti Franci victoria et clades, b 222.
 Rogando cogit, qui rogat potentior, 93

Roma prælata Constantinopoli, b 8. Roma gallina dicit
 Honorio imperatori urbe charior, b 40. Roma a Romulo,
 318. Roma annuo spatio instaurata, 368. Roma lateralis
 marmorea facta, 544. Romæ natalis, 316. Romæ desere-
 dæ consilium, 358. Romana privatorum classis felicitas
 oppugnat Carthaginenses, 397. Romana ceditio, 512. Ro-
 manæ historiæ summa, 313. Romanæ naves pecuniis
 plenæ captæ, 393. Romanæ reipublicæ morbus, 482. Ro-
 mani sunt Agarenis tributarii, b 88. Romani Bul-
 garis sunt tributarii, b 92. Romani imperii pedes par-
 tim ferrei, partim testacei, 119. Romani imperii vires
 tempore exoleverunt, 120. Romani sub Rangabe ce-
 dentur a Bulgaris, b 128. Romani pueri interitus, b
 198. Romani Epiphani Antiocho Ægypto interdicitur,
 204. Romani ab Agarenis et Pazinacis infestantur, b 221.
 Romani 80 senes a Gallis cæsi, 356. Romani a Samni-
 tibus sub jugum missi, 364. Romani a Corinthiis honorati,
 403. Romani qui Hannibali fidem frugerant notati a
 censoribus, 420. Romani Italiam recipiunt, 428. Romani
 Antiochum timent, 450. Romani cum Perseo parum fel-
 citer pugnant, 457. Romani Græcos a Crasso venditis
 ægre ferunt, *ibid.* Romani Carthaginensibus fraude spe-
 liatis bellum inferunt, 463. Romani Christum in deorum
 numero non admittunt, 552. Romani multas manus be-
 bent, 560. Romani tutores Antiochi pueri, 462. Romani
 populi lamentatio de bellis intestinis, 607. Romani a
 quot episcopis ingrantur a Zonara, 647. Romano concilio
 damnantur Monothelitæ, b 87. Romano concilio dam-
 nati Cathari, 627. Romanorum quarta monarchia, 111. Ro-
 manorum monarchia sævissima bestia, 127. Romanorum
 et Judæorum fœdus renovatur, 213. Romanorum
 314. Romanorum contra Pyrrhum apparatus, 371. Romanorum
 cruenta de Judæis victoria, 590. Romanorum in-
 guloquentia ad Pyrrhum, 376. Romanorum causæ contra
 Carthaginenses, 382. Romanorum transitus in Græciam,
 402. Romanorum post cladem Cannensem apparatus, 411.
 Romanorum multas clades eodem tempore, 423. Romanorum
 clades ad Capuam, 426. Romanorum legati Ge-

ciam firmant contra Antiochum, 450. Romanorum de Scipione Æmiliano opinio, 467. Romanorum 3,020,000 censa sub Pompeio, 490. Romanis mutatio ducum periculosa, 398. Romanos classium pœnit, 393. Romanum imperium in gynœcœum devolutum, b 247.

Romanus Lacapenus perjurium beneficentia redimere conatur, b 191. Ejusdem condemnatio, b 186. Romanus Lacapenus, *ibid.* Cæsar et imperator designatur, b 187. Romanus cum filiis regno pulsus relegatur, b 192.

Romanus Curcuas, b 199.

Romanus Bulgarus, *ibid.* Romanus Bulgarus eunuchus, b 220.

Romanus Scleri filius, b 221. Romanus Bulgarus Samuëlis filius, b 224.

Romanus Argyropylius imperator designatur, 229. Romanus Argyropylius effectus ex anu prolem suscipere studet, b 233. Romani Argyropyli uxor dolo monacha fieri cogitur, b 230. Romani Argyropyli benignitas, *ibid.* Romani Argyropyli expeditio Orientalis, b 231. Romani Argyropyli interitus, b 234.

Romanus Gabriel Bulgarus, b 226.

Romanus Argyropylius ab Agarenis profligatur, b 231.

Romanus acerbus quæstor, et ineptus ædificator, *ibid.*

Romanus Sclerus, b 250.

Rompertus sive Robertus Longobardiæ dux, b 289.

Romulus 18 annos natus urbem condit, 317. Romulus patribus invisus evanescit, 320. Romulus in deorum numerum relatus, 320 et 321.

Romuli Respublica, 317.

Romuli indoles, 316. Fastus, 320.

Romum Græci pro Remo dicunt, 315.

Rossi Thaurœscythæ, b 85 et 253.

Rossi Theophili opera Christiani sunt, b 173.

Rossi Bulgariam occupant, b 210.

Rossica classis a Monomacho profligata, b 255. Rossicæ classis 15,000 navium interitus, b 191. Rossorum expeditio, b 162. Rossus urbs, b 201.

Roxane Alexandro, nubit, 191. Roxane Alexandri commentum immortalitatis impedit, 197. Roxane Herodis et Phedræ fil., 254.

Ruben salutem Josephi consultum vult, 28.

Rubus ardens, 34. Rubus cedri affinitatem ambiens conculcatur a feris, 107.

Rufinus stratagemate Crotonæ et Locris potitur, 377.

Rufinus a censoribus in ordinem coactus, 379.

Rufus Sabino fert opem, 262. Rufus Annius, 267. Rufus Eleazarum Machæruntiæ capit, 302. Rufus cum Galba se conjungit, 572.

Ruselius, b 282. Ruselius a Turcis capitur, b 288.

Ruselius in carcerem conjicitur, *ibid.* Ruselius carceri adductus contra Bryennium mittitur, 230. Defectio, b 287. Fuga repentina, b 283. Mors, b 293.

Rusticus, b 51.

Ruta Machæruntia, 308.

Rutha Boozo nubit 55, 56.

Rutulii, 318. Rutuli Samnitis ossa disiecta, 364.

S

Saba Meroe, 34.

Sabbatius Agarenis Armeniam tradit, b 93.

Sabbatili et Georgii conjuratio vindicata, b 168.

Sabbatum Judæorum cædi opportunum, ob salutem violatum, 205.

Sabelliana hæresis, 629.

Sabææ seditio contra Davidem, 78.

Sabæus pontifex Babylonem translatus, 116.

Sabina a Nerone occiditur, 569.

Sabina pax, 338. Sabinae bellum maritorum et patrum dirimunt, 318. Sabinarum raptus, 317.

Sabini Lacedæmoniorum coloni, *ibid.* Sabini interitus et canis, 559 et 561.

Sabinum et æquum bellum, 347. Sabinorum clades, 537.

Sabinus prætor a Judæis obsidetur, 261.

Sabinus Syrus Antoniam occupat, 298.

Sabus, Arabiæ rex, 534.

Sacarum ad Cyprum defectio, 153.

Saccus luctus signum, 28. Saccus in luctu, 93.

Saccundionis monasterium, b 119.

Saccharius, b 93.

Sacer loculus, b 51.

Sacerdotes, 305. Saulis jussu interfecti, 67. Sacerdotes ob religionem sacrosancti, 68. Sacerdotes cantu et cæremoniis hostes in mutua cædem impellunt, 96. Sacerdotes immunes, 125. Sacerdotis Ægyptii oraculum de puero Hebræo, 267. Sacerdotes Stratiotico pro imperio promittunt regnum æternum, b 268. Sacerdotes sero peccata venia occiduntur, 304. Sacerdotes idolorum ignomi-

niosi, 92. Sacerdotes integris membris esse decet, 230.

Sacerdotes seditionem composituri pereunt, b 62.

Sacerdotia venalia, 136. Sacerdotii ex Ithamaria familia in Phineem transitus, 83. Sacerdotiorum capones, 88.

Sacra vasa mutuo sumit Heraclius, b. 84. Sacra lustralia ante pugnam, 506. Sacri, 341.

Sacrosancti tribuni, *ibid.*

Sacrificia cum epulis, 84.

Sacrificolorum seditio, 289.

Sacrificiis placatus Deus, 112.

Sacrilegium causa cladis, 47.

Sadducæi Epicureis similes, 218.

Sadducæorum secta, 266. Phariseus, 126. Sacerdos, 215. Pontifex, 83.

Sæd Apochaps, b 197.

Sagittæ viris fortibus funestæ, 112. Sagittarum numerus victoriarum omen, 105.

Sagittare et jaculari ante prandium, 147.

Saguntæ excidium, 406 et 407. Saguntum civibus restitutum, 424.

Sanguis ex ara Jovis, 360.

Sal medetur aquæ, 97.

Sala Eberi pater, 22.

Salampæo Herodis filia, 272.

Salapia Romanis tradita, 429.

Salustii præfecti prætorii moderatio, b 29.

Salmanassar Samariam capit, 110.

Saloma Diocletiani patria, 642.

Salome quæ et Alexandra, Aristobuli uxor, 219. Salome Antipatri filia, 226.

Salome ab Herode regina pellitur, 248.

Salome Herodis et Elpidis filia, 254.

Salome Herodis soror, turbarum auctor, 237.

Salome Antipatro et Pherore insidiatur, 254.

Salome non pacifica sed bellona, *ibid.*

Salome Jamnea Azoto et Phazaelide potitur, 260.

Salomes Ascalonis regia, et 60 talenta reditus, 264.

Salomon rex declaratur, 82. Salomon levi de causa fratrem Adoniam cædit, 83. Salomonis regnum jugum servitutis, 86. Salomonis nativitas, 75. Conjugium, 83.

Structuræ, *ibid.* Somnium, judicium, *ibid.* Dedicatio templi, 84. Alterum somnium, *ibid.* Edificia, 85. Enigmatum solutio, *ibid.*, 700 uxores, 306 concubinæ, *ibid.*

Obitus, 86. Salomonis sepulcrum corrui, 591.

Salathil Judææ instaurator, 175.

Salus publica privatæ incolumitati præferenda, 179. Salvius (M.) Otho. *Vide* Otho.

Samsæus propheta Roboamum a bello deterret, 87. Samsæus ab Herode honoratur, 234.

Samaria conditur, 90. Samaria triennio expugnata, 110. Samaria deleta ab Hyrcano, 189. Samariæ obsidio et fames, 100.

Samaritanæ et Herodis liberi, 254.

Samaritani ab Hebræis Chutei appellantur, 110. Samaritani templi instauracionem impediunt, 175. Samaritani ab Alexandro rejiciuntur, 198. Samaritanorum et Hierosolymitanorum de templi auctoritate dissensio, 199.

Samaritanorum et Judæorum invidicitia, 286. Samnites vicissim sub jugum missi, 365.

Samnites una cum Gallis profligati, 367. Samniticum bellum, 364, 377.

Samonæ fuga, b 180. Samonas Agarenus spado, b 178. Samonas ob famosum libellum regia pellitur, b 181, 182.

Samosata ab Antonio obsessa, 228. Samosatensis concilio damnatus, 635.

Samson decimus et ultimus Hebræorum judex, 55. Samsonis nativitas, conjugium, res gestæ, interitus, 51.

Samuel clades Elio imminentes divinitus edocetur, 58. Samuel Deoptatus, *ibid.* Samuel Israelitis recuperandæ libertatis fit auctor, 58. Samuel senio confectus, filiis mandat gubernacionem, 59. Samuel invitus imperio excidit, *ibid.* Samuel cum populo expostulat, 60. Samuelis manes eliciuntur, 65. Samuelis obitus, 67. Samuel Bulgarus, b 220. Samuelis Bulgari interitus, b 226.

Sanctitas, modestia, clementia Cyri celebratur, 159. Sancti titulus sublatu a Copronymo, b 111. Sanctis bellum inferendum, 128. Sanctorum quadraginta templum, b 76. Sanctorum reliquæ crematæ a Copronymo, b 100. Sanctus sanctorum ungenodus, 134.

Sangarii pons, b 64. Sanguis anima brutorum, 16.

Santabareni pœna, b 177. Sapientia cupiditatibus vincitur, 85.

Sapientia amorem probat Deus, 83. Sapores rex Persarum, b 12. Sapores Nisibin frustra oppugnat, b 15. Sapores Orientem vastat, b 16.

- Sapores Amidam capit, b 20. Sapores pontem ex captivorum cadaveribus struit, 619. Sapores rex Persarum maximi corporis, 625. Ejus crudelitas, 630. Saporis ad Constantium legatio, b 20.
- Sara Raguellis filia, 143. Sara Tobiae despondetur, 145. Sara obitus, 23.
- Saraceni Persarum regnum everterunt, b 221. Saracenorum discordia, b 255.
- Sarbari ad Heraclium defectio, b 85 — Ab Heraclio, b 84.
- Sardes Asianarum urbium post Babylonem opulentissima, 162. Sardinia expugnatio, *ibid.*
- Sardianus Hierosolymitanus episcopus, 631.
- Sardica, b 178. Sardicae dux, b 276. Sardinia, 387.
- Sardinia recepta, 401. Sardiniae motus, 424. Sardorum defectio, 403.
- Sarephana vidua, 90.
- Sarmatae a Caro subacti, 639.
- Sarus fluvius, b 201.
- Satrapae ad gentes subactas a Cyro missi, 168. Satrapae in jussu regis nihil novare ausi, 175. Satrapam non mitti species quaedam libertatis, 168.
- Satellites impii regiae parcunt sacerdotibus, 67.
- Satisfactio divinitus imperata, 79.
- Satum semimodius, 101.
- Saturninus Antiochenus haereticus, 592. Probi insidiator, 638.
- Saul dum asinas quaerit, regnum invenit, 59. Saul ab aliis honoratur, ab aliis contemnitur, 59. Saul ob violatam religionem improbat, 60. Saul a malo genio cruciatur, 63. Saul perjurus, 65. Saul Davidi invidet atque insidiatur, *ibid.* Saul nunquid et ipse inter prophetas, 66. Saul a persequendo Davide seu regni vastatione revocatur, 67. Saul fatetur, se Davidi facere injuriam, *ibid.* Saul Engastrimythum consultit, 69. Sauli ob violatum Dei mandatum divinitus regnum abrogatur, 82. Saulem hostes urgent desertum a Deo, 69. Saulis expectatio, 82. Illustres victoriae, *ibid.* Jusjurandum praecipit et irritum, *ibid.* Liberi, *ibid.* Proceritas, 59. Saulis cum tribus filiis interitus, 70. Saulis familiae septem viri dant poenas facinoris a Saule perpetrati, 79. Sauliorum cadavera cremantur, ossa sepeliuntur, 70.
- Savus fluvius, 531.
- Saxa 25 pedes longa, 8 alta, 12 lata, 244.
- Scævola *Vide* Mutius.
- Scaurus, 223.
- Sceleratorum poenae transeunt in eos qui illis pepererunt, 94.
- Sceleribus incerta et mala praemia proposita, 72.
- Scipio (L.) Sardiniam et Corsicam invadit, 387.
- Scipio (Cn.) Insubres oppugnat, 405. Scipio (C.) in Hispaniam mittitur, 411. Ejus res gestae in Hispaniis, 412.
- Scipio (P.) in Hispaniam missus, 409, 428. Scipionis (P.) expeditio Africana, 430. Scipio (P.) fatidicus, 431. Hasdrubalem castris exiit, *ibid.* Scipio (P.) ex Hispaniis revocatur, 436. Scipio (P.) Punicae calliditatis aemulator, 439. Rem in Africa gerit, *ibid.* Scipio (P.) a filio defensus, 441. Ambiguus verbis Hannibalem eludit, 442.
- Scipio Nasica, 462. Carthaginensibus aequus, 469. Contra Andrisicum mittitur, 466. Italiam custodit, 450.
- Scipio (P.) Emilianus cos. Carthaginem evertit, 467. Masinissae regnum dividit, 465.
- Scipio cos. Carbonis studiosus, 473.
- Scipio in Macedonia, 486.
- Scipio Metelli Pompeii socer, *ibid.*
- Scipiones P. et L. contra Antiochum missi, 452. Scipiones rebus bene gestis multantur et exulant, 454.
- Scipionis (L.) et Hannibalis conflictus, 410. Scipionis in Hispaniis, nautica victoria, 416.
- Scipionis (Cn.) filia publice elocata, 424.
- Scipionis (P.) navigatio ad Syphacem, 434. Simulatio contra seditiosos milites, 435.
- Scipionis (P.) filius ab Antiocho honorifice habitus, 453.
- Scipionum abstinentia, 423. Scipionum in Hispania clades atque interitus, 714, 425.
- Scirtus fluvius, b 60.
- Sclavoni, b 74.
- Sclavicae gentes a Rhinotmeto subactae, b 92.
- Scleræna Monomachi amica, b 248.
- Scomma in Nicephorum, b 207.
- Scopia, b 225.
- Scopus, 293.
- Scribonius Proclus a senatu tyranni metu discriptus, 558.
- Scribonius (L.) Libo S. Pompeii et Augusti socer, 646.
- Scriptura duntaxat nituntur Sadducei, 218.
- Scythae Magogae, 21. Scythae Septentrionales, 126.
- Scythae Europam atque Italiam pervagantur, 628. Istrum transgressi Romanas provincias vastant, 629. Scythae a Claudio victi, 636. Athenas oppugnant, *ibid.* Scytharum in Thraciam irruptio et interitus, b 34. Scythae profugati a Tacito, 637.
- Scythopolis, olim Methoram, 70.
- Sebastenorum petulantia, 282. Sebastus portus, 27.
- Secessio populi, 340.
- Sectio lapidis absque manibus, 121.
- Securi subitis motibus opprimuntur, 212. *Securis e* Jordane emergit, 100.
- Securitas perniciosa, 164.
- Sedeciae ad Egyptios defectio, 114.
- Sedecias vicesimus primus rex Hierosolymorum, *ibid.* Sedecias caecatus Babylonem perducitur, 115. *Sedecias* pseudopropheta Michaeam verberat, 94.
- Seditio spem regni recuperandi affert, 77. Seditio compressa populi concordia dirempta, b 62. Seditio nexorum ob aes alienum, 339. Seditio posthumiana, 351.
- Seditio, et ejus sopitae conditiones, 362. Seditio inter milites et populum, 618. Seditio militum contra Augustum, 518. Contra Scipionem, 431. Seditio absentis Augusti, 535. Seditio contra Didium Julianum, 663. Seditio repetitae poena capitalis, 82.
- Seditiosi plerumque dant poenas, 79. Seditiosi clam occisi, 346. Seditiosorum ad Constantinum Ducem poena, b 184. Seditiosis celeritas prodest, 103.
- Sedrach pro Anania, 118.
- Segesta capta a Romanis, 585. Ab eisdem defensa, 381.
- Sejanus Liviae adulter, Drasi veneficus, 349. Sejanus cum liberis interfectus, 551.
- Sela Lamechi uxor, 18.
- Seleucus Syriae potitur, 127. Seleucus Antiochi filius, 453. Patri succedit, 455. Selinus Trajanopolis, 587.
- Sella aurea, 479. Sella imperatoria sedens, 666.
- Selomi a Jesu collocatur tabernaculum, 47.
- Seltes Pazinaca, b 270.
- Selumus Oldae maritus, 112. Selumus tyrannus, 111.
- Selybrianus murus, b 58.
- Semeis importunitas, 77. Interitus, *ibid.* Semeis veniam impetrat, 78.
- Semi coloniae, 22.
- Sempronii Longi clades, 412. Sempronius Longus Siciliam missus, 409.
- Sempronius (C.) in Africa rem gerit, 393.
- Sempronius Gracchus cum Liguribus pugnat, 411.
- Tiberius Sempronius Gracchus magister equitum, 411.
- Semus Noe filius, 18.
- Senatorem animi constantia decet, 120.
- Senatores centum, 317. Senatoria dignitas perpetua, 850. Senatus, 317. Senatus ab imperatore munera accipere solitus, b 202. Senatus sub rege parva auctoritate, 320. Senatusconsulto multa sublata, 515. A senatu populoque salutari, 603. Senatus insidiosae Augusti tactat, 634.
- Seneca Domitii praceptor, 565. Praefectus praetorio, 588.
- Senectus delira praecocem sapientiam sequitur, 94.
- Senex morti vicinus, 146. Senex expectatione mortis factus audacior, 481. Senes fovendi a puella, 82. Senes bis pueri, 202. Senum consilia moderata, 86.
- Sennaar, campus, 20.
- Sennacheribi interitus, 111. Sennacheribi litterae blasphemiae in templo repositae, *ibid.* Sennacheribus perire oppugnat Hierosolymam, 110. Sennacheribus jusjurandum fraudulenter eludit, *ibid.* Sennacheribus a suis filiis occisus, 112. Sennacheribus Enamassar filius, 112.
- Sentire et loqui eadem, 154.
- Seon, 43.
- Sepelire mortuos, pium munus habitum, 142.
- Sephora Mosis uxor, 34.
- Septimius Pompeii percussor, 487.
- Sexaginta decem interpretes utrum una, an seorsim sacra converterent, ambigitur, 201.
- Sepulcra Judaeorum pecuniosa, 82.
- Sepultura honorifica, remuneratio regia, 72. Sepulchrum post solis occasum, 143.
- Serapio, Antiochenus episcopus, 601. Serapionis divinitus data venia, 627.
- Serapis captivum in Alexandri solio collocat, 17.
- Serbia, b 225.
- Sergiana seditio in Sicilia, b 102.
- Sericum in Europa factum, b 19.
- Seriphes, b 257.
- Sermonis inconstantia conscientiam arguit, 316.
- Serpens draco intelligens, 17. Serpens convivium turbat, 333. Serpens 120 pedes longus, 391.
- Serra urbs, b 220.

Sertorii in Hispania factio, 474. Interitus, *ibid.*
 Sernch, 22.
 Servi de salute domini sui solliciti, 94. Servi Capito-
 lium occupant, 338. Servi, b 248. Servi Ulsiniorum, 381.
 Servus omnes bellorum clades imminet, 151.
 Servilia capta a Bruto occisa, 507. Servilis fides in
 proscrizione, 502. Servorum conjuratio oppressa, 416.
 Servus ultra dominum evehendus, vindicta numinis,
 85. Servus domini interfecto, 105. Servus insidiarum
 Cæsari paratarum index, 491.
 Servii, sive Crabati, b 288. Servii cædes, 329, 330.
 Servilii de Pompeio testimonium, 474. C. Servilius
 Sp. Melii interfecto, 351. Servilius Cæpio in Africa bel-
 lum gerit, 393. Servilius Geminus classe Pœnos infestat,
 416. M. Servilius Italiam custodit, 442.
 Servitus inclemens justa odii causa, 151.
 Servius Tullius sextus rex Romanorum, 327. Servius
 plebem facit suam, 328.
 Servius Oppius decemvir, 347.
 Sethus Adami filius, 18.
 Severa, b 30.
 Severiana persecutio Christianorum, 610.
 Severiani ab Agapeto et Mena damnantur, b 67. Se-
 veriano ab Adriano occisus, 591. Severiani diræ con-
 tra Adrianum, *ibid.*
 Severi Antiocheni cædes, b 53. Severi Parthica vic-
 toria, 607. Præagia de imperio, 605. Satellites, *ibid.*
 Severi imperium vindicta Pertinacis inanes pollicita-
 tiones, 605. Severi curiositas, 608. Expeditio Britannica,
 609. Expeditiones in Orientem ex ambitione, 606. Seve-
 ri parænesis ad filios: Concordes estote, milites ditate,
 cæteros non negligite, 610. Severi vitæ ratio in pace,
ibid. Severi obitus in Britannia, *ibid.* Severus Pertin-
 acii defuncto honorem præbet, 606. Severus ad Anto-
 ninum filium insidiatorem, 610. Severus Albinium de-
 cipit. Pescennium Nigrum antevertit, 603. In somnis
 terret Caracallam, 614.
 Severus Stilianus imperator, 625.
 Severitate contemptus reprimitur, 202.
 Sextilis in Augustum mutatus, 538.
 Sextus Boëotius philosophus, 595.
 Sextus Papinius insidiator Caligulæ, 557.
 Siba servus Memphibostis, 73. Sibæ in herum Mem-
 phibostem calamitæ, 77.
 Sicarii grassantur Hierosolymis, 289.
 Sicelag incenditur, 69.
 Sicci (L.) cædes, 347.
 Sicilia proditur Agarenis. b 140. Sicilia domita a Ma-
 tace, b 238. Sicilia amissa Stephani culpa, *ibid.* Sicilia
 Carbonis receptaculum a Pompeio recepta, 473. In Pro-
 vincis formam redacta, 399. Palæstra Carthaginensium
 et Romanorum, 382. Siciliæ motus, 424.
 Sicimitæ Sidonii, 198. Sicimitarum cædes, 27. Sicimo-
 rum excidium, 52.
 Sicinius (Cn.) cos. contra Perseum mittitur, 457.
 Sictus, 39.
 Sida metropolis, b 287.
 Sida metropolis, b 287.
 Sidon urbs, 21.
 Sidonii Sicimitæ, 198.
 Sidonii ab Augusto domiti, 536.
 Sigillum Leonis utero impressum, 183.
 Sigma locus, b 237, 246.
 Signa cum fati et eventibus consentiant, 105. Signa
 testamenti recognita, 544. Signis confirmatur Sauli
 regnum, 59.
 Signum reipublicæ in sinu pueri a Saturno positum,
 520.
 Silæ Agrippæ Magistri Equitum infelix licentia, 280,
 281.
 Silentarius, b 54. Silentium, b 182. Silentium, 244.
 Silius (C.), Messalinæ adulter, 564.
 Silius Messala, 605.
 Sillani (M.) soceri Caligulæ interitus, 554.
 Sillanus 431. A Claudio occisus, 565.
 Silo Herodis auxiliator, 231. Silo Ventidii legatus, 514.
 Silvæ agitatio pugnæ auspiciis, 73.
 Silvester Constantinum curat, et Christianum facit, b 4.
 Simon justus pontifex, 200. Simon Jonatæ fratri suc-
 cedit, 215. Simon victo Cendebæo Ptolemei insidii occi-
 ditur, *ibid.* Simon ob filiam pontifex, creatur, 242.
 Simon Boethi filius pontificatu pellicitur, 256.
 Simon servus Herodis rex appellatus occiditur, 262.
 Simon Esæus Archelæ somnium interpretatur, 264.
 Simon Canuti filius pontifex, 267.
 Simon Cantherus Pontifex, 279.
 Simon calumniator Agrippæ, 281.
 Simon extra urbem Judæis formidabilis, 293.

Simonis fortunatum imperium, 215.
 Simulatione aliquando elicitur veritas, 83. Simulatione
 explorantur animi, 103. Simultatis simulatio non dissi-
 mulata, 254.
 Sina mons, 31. Ad Sina in montem Hebræorum, 38.
 Sion fons, 55.
 Sirichana crux, b 179.
 Sirmium, b 20, 227.
 Siroes, Chosroe patre et fratribus cæsis, pacem fa-
 cit cum Heraclio, b 85.
 Sisaras a Jahahe occiditur, 51.
 Sisimius, b 41.
 Sisinnancius, b 107.
 Siti aut fame domare hostem quam armis præstat, 139.
 Smerdis sive Tanaoxares Cambisis frater, 170.
 Smerdis magus, 171.
 Soba rex Ægypti Israelitis opem fert, 110.
 Sobacus, 74.
 Societas impiorum periculosa, 96, 111. Societatis
 petendæ causæ, aut prætextus, 149.
 Socii fidissimi qui, 77. Socii non jussi, sed consulti,
 156.
 Soemi cædes, 240.
 Sol per 17 dies non splendet, b 120. Solis cursus inhi-
 bitus, 47. Solis regressio, 111.
 Sollicitudo de hominibus in rege admirabilior est
 quam liberalitas, 165.
 Solum cum sola esse, periculosum, 75.
 Solyma vetustissima urbs, 23.
 Somni expers, etiam corporis expers, 122. Somnia
 pistoris et pincernæ a Josepho declarata, 25. Somnia
 Alexandri et Joadi, 97, 98. Somnia de imperiis ad reges
 pertinent, 119. Somnia conditioni hominis accommodata,
 123. Somniis divinitus aliquando admittitur, 180. Somnia
 de Alexandro Magno, 183. Somnia duo Alexandri de
 Tyro, 188. Quid somniarit aliquis, e Chaldæis exponi
 potuisse, probabile est, 118. Somnii cum expositione
 obliquo, *ibid.* Somniorum numeri, 29. Somniorum con-
 sensus cum eventu movet animos, 198. Somnium ambi-
 guum fraternæ cædis causa, 169. Somnium de flagello
 imperatorio, b 217. Somnium de Izate, 282. Somnus
 mortis frater, 141.
 Sontes ejecto sedatur tempestas, 107. Sontes etiam
 insontibus exitio sunt, 175.
 Sophiæ benignitas, b 70.
 Sophius portus, *ibid.*
 Sophronii synodus provincialis, b 86.
 Sors Jonam sontem esse designat, 107. Sorte indaga-
 tus nocens, 19, 41. Sorte investigatus nocens, 47. Sorte
 Saul rex declaratur, 89. Sorte distributa in acie loca, 160.
 Sosius Herodis auxiliator, 233.
 Soteropolis seu Pythia, b 11.
 Sozopetra patria Amermumnis, b 151.
 Spartanorum et Judæorum fœdus, 213.
 Spasinum vallum, 282.
 Specula ignifera, b 6.
 Speculator, 293. Speculatorum magnus in bellis usus,
 160.
 Speluncæ παραθύρα, b 307.
 Sperchius fluvius, b 224.
 Sperandum est vivis, spes non est ulla sepultis, 78.
 Spes et metus inter se certant, 124.
 Sphendothlabus impetratis a Zimisce inducitur, a Paz-
 nacis occiditur, b 215.
 Sphendothlabus Joannes Bulgarus, b 220.
 Sphendothlabus Rossus, 206.
 Spica annum significat, 17, 36, 165.
 Spiritu sancto (de) quando disputatum, b 10. Spiritus
 Domini vates facit, 60. Spiritus divinus a Saule in Davi-
 dem transit, 63. Spiritus ab alio in alium translatus, 97.
 Spiritus Domini raptos in montes dejicere putatur, *ibid.*
 Spiritus Dei sanctus in quo habitat, multa potest, 122.
 Spolia dedicata Deo, 142.
 Stare in parte, reliquias imperii significat, 126.
 Statira Darii F. nubis Alexandro, 195.
 Statua Nabuchodonosoris, 119, 122. Statua truncata
 homini perniciosa, b 190.
 Stauracii vulnus et monachatus, b 125, 126. Stauracii
 monasterium, b 126.
 Stauracius Nicephori F. Patrius, b 122.
 Stellæ fratres significant, 28. Stellæ pro pietatis stu-
 diosis, 131.
 Stephani monachi interitus, 433, b 141.
 Stephani Lacapeni obitus, b 199.
 Stephanus eunuchus Justiniano causa odii, b 93.
 Stephanus imperatoris affinis, Siciliam amittit, 258.
 Stilico socer Honorii, b 40.
 Stipe collatitia refectum templum, 113.

- Stolæ Medicæ distributæ a Cyro, 166.
 Straboromanus, b 291.
 Stratioticus Michael imperator designatur, 54, b 262.
 Stratioticus in togatos liberalis, in sagatos asper, b 263.
 Stratioticus dum se Commeno fucum facturum putat, imperio excidit, b 276.
 Stratonis turris Cæsarea maritima, 219.
 Strepitu bellici apparatus Syri profligati, 102.
 Studia tranquilliorum reddunt animum, 5.
 Studii monasterium, b 122.
 Stultitia summa quæ, 85.
 Stypplotes ab Agarenis profligatur, b 169.
 Sua tueri quam hostem persequi magis necessarium, 67.
 Suba, 62.
 Successio ejusdem familiæ 21 regum, 115.
 Successore novo pellitur omnis amor, 179.
 Sufflatio septena mortuo adhibita, 99.
 Sultan Turcarum dux, b 256. Sultani grassationes, b 260. Sultanus Agarenus Francis dolo Capua et Benevento pulsus, liberatur, b 299. Sultanus Capuam et Beneventum frustra obsidet, *ibid.*
 Summa sapientia cum summa stultitia conjuncta, 85.
 Sunamitidis F. resuscitatus ab Elisæo, 99.
 Superbia regnum decere creditur, 86. Superbiam Deus impunitam non sinit, 123.
 Superstitionem pii ferre non possunt, 90.
 Supplicem occidere crudele facinus, 116. Supplicibus parcere, regium, 94.
 Supplicium quatuordecim dierum, 120.
 Susa metropolis Persarum, 130. Susa verna regia Persicorum regum, 168. Susorum opulentia, 190.
 Susacus Ægyptius Hierosolyma diripit, 89.
 Sychem, 28.
 Sycophantici vulneris cicatrix remanet, 78.
 Sylva (Fl.) Judææ procurator, 311.
 Sylvani defectio et cædes, b 20.
 Sylvester bovem mortuum, Christo invocato, in vitam revocat, b 6.
 Symbola inter maritum et uxorem, 158.
 Symeonis et Levis dolus contra Sicimitas, 28.
 Symeon, 25.
 Symeon Bulgarus Romanis victis nasos præcidit, b 177. Symeon Bulgarus Constantinopolim venit, b 184. Symeon Bulgarus cum Romano pacem non facit, b 189. Symeon Bulgarus statua quadam truncata occiditur, b 190. Symeonis Bulgari perfidia, 177.
 Symeonis tribus Cananæos cædit, 48.
 Symmachus papa, b 55.
 Synodus eclipsiu lunæ mirabiliter declarat, b 181.
 Synchiticorum secta, b 55.
 Synodicus tomus, b 111.
 Syntacteria oratio Gregorii Nazianzæsi, b 37.
 Syria judicibus Judæis subjecta, 175. Syria turbata, 227.
 Syriæ fluvii Jordane præstantiores, 99. Syriæ rex Elisæo et Joram insidiatur, 100. Syriæ tria castella occupata a Cyro, 156.
 Syri Aramæi, 22. Syri deditioem Davidi faciunt, 74.
 Syri Samaritanam obsident, 93. Syri ab Elisæo in medios hostes perducuntur, 100. Syri diversi ubi Assyriis, 149.
 Syri Judaica instituta amplectuntur, 216.
- T
- Tabernaculi structura, 39.
 Tabulæ, 347. XII Tabulæ, *ibid.*
 Tacitus imperator, 637. Ejus cædes, *ibid.*
 Talenta argenti 300, auri 30, tributum Hierosolymorum, 110. Talenta 40,000 Susis reperta, 190. Talenta 10,000, æris alieni pro militibus dissoluta, 195. Talenta dena et vicena, regi natalitium munus, 204.
 Tannis Zambris æmulus, 90.
 Tanaoxares Cyri filius, 168.
 Tangrolipix Mucalæus Turca Sarracenicum imperium evertit, b 256. Tangrolipix sultan appellatus, b 256.
 Taras cognomentum Caracallæ, 614.
 Tarasius patriarcha, b 116. Tarasii (D.) apparitio, b 134.
 Tarchanietæ fuga, b 283.
 Tarenti expugnatio, 379. Tarentina editio, 379. Tarentini pacem impetrant, *ibid.* Tarentinorum adolescentium jocus, *ibid.* Tarentinum bellum, 368. Tarentum receptum a Romanis, 430.
 Taronites Michael, b 297.
 Tarpeia Capitolii proditrix, 317.
 Tarquinii (L.) majestas, 326. Præclari mores, *ibid.* Cædes, 327. Tarquinius quintus, rex Romanorum, 326. Anci filius regnum eripit, *ibid.*
 Tarquinii Superbi crudelitas et tyrannidis confirmatio 330. Tarquinius superbus septimus et ultimus rex Romanorum, 330.
 Tarquinio Collatino consulatus abrogatur, 334. Tarquinius Collatinus primus consul, 334. Tarquinius vicimo quinto anno regni actus in exsilium, 334.
 Tarasæus Cilices, 21.
 Tarsi deditio facta Nicephoro Phocæ, b 201. Tarsus a Perseo condita, 21.
 Tatia, Numæ uxor, 321.
 Tatianus et Julius Martiani hospites, b 46.
 Tatianus Adriani procurator, 558.
 Tattius Sabinorum dux, 317. Tattius regni Romani particeps cæditur, 319.
 Tatus Pazinaca, b 160.
 Taulantii Dalmatæ, 462.
 Taurus Maurus, b 204.
 Taurus locus, b 295.
 Taurus Statilius, 525.
 Taurus a cos. immolatus, 531.
 Taxiles Alexandro deditioem facit, 192.
 Telesphorus, Romanus episcopus, 593. Ejus martyrium, 594.
 Teleuczes, Bulgarorum principes, b 110.
 Telnichi Bulgari proditorum indagatio, b 112.
 Temperantia cibi potusque docenda pueris, 148.
 Tempestas ob postulatum ab Israelitis regem, 60. Tempestate terrentur Palæstini sacrificante Samuele, 59.
 Tempestate dirempta pugna Hannibalis ad Romanos, 426.
 Temples ingredi a religione alienos nefas habitum, b 18. Templi duratio annorum, 11, 21, 301. Templi materia relicta a Davide, 82. Templi ædificatio aliter in biblia, aliter a Josepho descripta, 84. Templi instauratio ab Joa, 104. Sub Josia, 112. Templi porta sponte aperta, 162. Templi sacra vasa a Jesu sacerdote Tito tradita, 161. Templi per triennium profanatio, 206. Templi 2000 ulenta, et 8000 talenta auri, 226. Templi conflagratio eodem et mense et die repetita, 301. Templi fundamenta effossa, 307. Templi Salomonii duratio annorum 470, 111. In templo cædes et pecudum et hominum, 224. Templum concedere, Davidi non conceditur, 80. Templum a Je-chazo spoliatum et clausum, 108. Templum postquam Salomonio ignobilis, 175. Templum castelli instar constructum septem annis absolutum, 175. Templum tertio mense expugnatum, 224. Templum Jovis pro templo Hierosolymitano, 590.
 Tenebræ, 35.
 Tentoria dejici cladis signum, 51.
 Tephrica, b 168.
 Terbelis Bulgarus Justinianum reducit in regnum, b 96.
 Terebinthus insula, b 193.
 Terentii Varonia temeritas, 417.
 Terentius maximus, 578.
 Tergeminorum matres gemellæ, 324. Tergeminorum pugna, *ibid.*
 Teron ob libertatem orationis occisus, 253.
 Terra tolli (E.), interitus nota, 126.
 Terræmotus Byzantinus et Antiochenus, b 58. Terræmotus sub Alexio Commeno, b 293. Sub Argyropylo, *ibid.* Sub Constante, b 88. Sub Const. Duca, b 274. Sub Cernonymo, b 108. Sub Leone Iconomacho, b 106. Sub Michaeli, Theophili, b 162. Sub Nicephoro, b 206. Terræmotus Judææ sub Herode, 238. Terræmotus cum Neo adoptaretur, 565. Terræmotus sub Antonio Pio, 534. Sub Trajano, 587.
 Terroribus subitis non temere cedendum, 240.
 Tersanctus hymnus, b 20.
 Tertullianus de Tiberiâ voluntate erga Christum, 532.
 Testa ferro mista, 119.
 Testamenta ad lites cavendas inventa, 168.
 Testudinis militaris descriptio, 520.
 Tamar stupratur ab Ammone, 75.
 Tharba, 22.
 Tharba Æthiopiæ Mosis nubit, 33.
 Theagenes Timocleæ frater, 185.
 Theatris (in) princeps concessus emeritus Macedonibus datus, 196.
 Thebæ excisæ ab Alexandro, 185.
 Thecel, 123.
 Theglathphasar, Assyriorum rex, Israelitis occidit, 108.
 Theocritianus, b 58.
 Theocrista, quæ et Florina, b 144.
 Theocristus Bardæ fraude occiditur, b 151.
 Theodectis cæcitas ob Judæorum arcana, 201.
 Theodericus, Africa dux, assentatorem interfectus, 5.
 Theodora et Fausta sorores Maximiani filii, 480.

- patri Constantio, altera filio Constantino nupta, b 2.
 Theodora Chazaria Justiniani uxor, b 96. Theodora persecutionem imaginum compescit, b 153. Theodora callido commento iracundiam Theophili eludit, b 145. Theodora Bulgaros a rumpendis induciis deterret, b 155. Theodora cum filiabus monasterio includitur, b 158.
 Theodora regina relegatur, b 230. Theodora imperatrix salutatur, b 245. Theodora Theophilo nubit, b 143. Theodora palatio cedit, b 158. Theodora imperium invito Monomacho occupat, b 261.
 Theodora Maximiani Herculi filia, 611. Constantii Chlorig uxor, 644. Theodora de Basilio præsagium, b 164.
 Theodora uxoris Justiniani avaritia, b 187. Theodora auctoritas et felicitas, ac irrita longævitas spes, b 262. Theodora obitus, b 69.
 Theodoracani audacia, Rossica classis profligatur, b 255.
 Theodoretus 12 capita, b 42.
 Theodorocanus, b 255.
 Theodorocanus captus a Byrennio, b 261.
 Theodorus confessor, b 147.
 Theodori et Theophani ad Methodium versiculi, b 150.
 Theodorus Studiensis, b 128.
 Theodorus Cupharas Bulgaros instituit, b 155.
 Theodorus Monachus Zimisce imperium prædicit, b 209.
 Theodorus Martyr Romanis auxiliatur, b 213.
 Theodorus Spado a Comneno victus, b 266.
 Theodorus Haliattas, b 285.
 Theodorus Craterus Agarenum ambidextrum sternit, b 148.
 Theodosii lex de 30 diebus capitalis sententia, b 22.
 Theodosii crudelitas in Thessalonicenses, *ibid.*
 Theodosii Junioris obitus atque elogia, b 45. Theodosius Parvus seu Junior, b 40.
 Theodosii statua cadit, b 306.
 Theodosius Scythis cæsis imperator Orientis appellatur, b 34, 35.
 Theodosius filios suos ad modestiam assuefaciendos curat, b 37.
 Theodosius diviso filii imperio Mediolani obit, b 37.
 Theodosius Mauricii filius, b 74.
 Theodosius Atramyttenus per seditionem fit imperator, b 99.
 Theodosius Atramyttenus tondetur in clericum, b 160.
 Theodosiopolis, b 108.
 Theodoti Melissenii commentum, et Cassiteræ cognomen, patriarchatus et notitia cum Leone, b 130, 131.
 Theodotus orator, Pompeii cædis suasor, male perit, 487.
 Theonas, Alexandrinus episcopus, 639.
 Theophanes confessor, b 146.
 Theophanes magister, b 107.
 Theophanis confessoris et Nicephori patriarchæ absentium mutuus aspectus, b 131.
 Theophano a marito abducta Stauracio nubit, b 123.
 Theophano Romano Juniori nubit, b 195. Theophano marito insidias comparat, b 207. Theophano a Zimisce pellitur, b 209. Theophano ab exsilio revocatur, b 216.
 Theophili quinque expeditiones Persicæ, b 148.
 Theophili justitia et severitas, b 145. Theophili filiolæ, b 144. Theophili regia in Bryante, b 146. Theophili hospitium, *ibid.* Theophili crudelitas in adoratores imaginum, *ibid.* Theophili castitas et simulacrorum odium, *ibid.* Theophili obitus, b 153.
 Theophili patriarchæ vita et obitus, b 195.
 Theophilites Basilium in Michaelis Theophili familiaritatem insinuat, b 164.
 Theophilo salus precibus impetratur, b 153.
 Theophilus Michaelis filius, b 138. Theophilus ex dolore Agarenæ cladis obit, b 152. Theophilus Leonis percussores ulciscitur, b 141. Theophilus divitias suas ostentat Arabibus, b 148. Theophylus uxoris negotiationem igni ulciscitur, b 145. Theophilus opera Methodii titur, b 151.
 Theophilus pontifex, 272.
 Theophilus, Antiochenus episcopus, 598.
 Theophobi cædes, b 153. Theophobus Persa Theophili affinis, b 148. Theophobus a Persis imperator salutatur, b 151.
 Theophylactus, Rangabis filius, b 126. Theophylactus, Romani filius, fit patriarcha, b 190.
 Theopompi insaniam ob Hebræorum historias, 20.
 Thermodon fluvius, 617.
 Thermuthis Mosem adoptat, 33. Thermuthis Pharaonis filia, 32.
 Thersa urbs, 89.
 Thesauri sub flumine, 586. Thesaurus Theodora 1090 centenarii auri, 3000 argenti, b 158.
 Thessalonicensium 15000 cæduntur a Theodosio, b 35. Thessalonica a Scythis obsessa, 629.
 Theudas impostor sub Claudio, 568. Theudas pseudo-propheta, 286.
 Theudatus Gothus Romam tenet, b 67.
 Thiræ Thraces, 21.
 Thobel faber ærarius, 18.
 Thobeli Iberes, 21.
 Tholotum Anastasii, b 57.
 Thomæ seditiosi natales, b 137.
 Thomæ seditiosi crudelis interitus, b 139.
 Thomæ tyranni successus, b 138.
 Thomaitici triclinii conflagratio, b 118.
 Thomas Byzantium frustra oppugnat, b 138. Thomas terra marique a Michaele vincitur, *ibid.* Thomea seditio contra Michaelem Balbum, b 136. Thracius scripor, b 271.
 Thorgamæi Phryges, *ibid.*
 Thrasybuli Milesii consilium firmandæ tyrannidis, 231.
 Thrasyllus, Tiberii mathematicus, 540.
 Thryæus Augusti libertus, 528.
 Tiberias ab Herode tetrarcha condita, 267.
 Tiberinus fluvio nomen indit, 514. Tiberis fluvius, olim Albulæ, *ibid.* Tiberis deundatio, 537. Exundatio sub Tiberio, 551.
 Tiberii clementia in Persas captivos, b 75. Tiberii ædificia, *ibid.* Tiberii lentæ maxillæ, 275. Tiberius gemellus Tiberii nepos, 275. Tiberii collegæ violenter perierunt, 549.
 Tiberii crudelitas, *ibid.* Tiberii mortem antegressa prodigia, 551. Tiberii affectus erga Jesum Christum, 552. Tiberio senatus commendatur, 543. Tiberius socius gubernationis, et gener Augusti, 534. Tiberius imperator designatus ab Augusto, 538. Tiberius ab Augusto adoptatus et contra Gallos missus, 540. Tiberius Rhodum secedit, 539. Tiberius astrologus peritissimus, 540. Tiberius varia bella gerit, 541. Tiberius annos 77 natus interit, 552.
 Tiberius Agrippæ gener, et in matrimonio successor 537.
 Tiberianos exercitus, b 73.
 Tiberius excubitorum comes, b 72.
 Tiberius Rhinotmeti filius, b 96.
 Tiberius Calvinus a Samnitibus sub jugum missus, 361.
 Tiberius Tiberii nepos, 551. A Caio loco mutatus et veneno sublatus, 553.
 Tiberius Geneses Romanorum indagavit, 557.
 Tiberius, Claudius, Nero, Drusus, Germanicus Cæsar pro Domitio, 560, 565.
 Tibiæ finis rerum nota, 119.
 Tichomerus Bulgaras Doliani dolo occiditur, b 240.
 Tigranes Armenius, 290.
 Tigranes rex, 477. Tigranis Syriaca expeditio, 222.
 Tigres primum Romæ visæ, 536.
 Tigris, 17.
 Tigrini, 481.
 Timæus Antiochenus episcopus, 639.
 Timoclea Thebana stupratorem ulciscitur, 185.
 Titi deliberatio de templo, 300. Titi erga Antiochenos Judæos clementia, 308. Titi Cæsaris imperium, 578. Titi ludi, 579. Pœnitentia, *ibid.* Tito imperii brevis profuit, *ibid.* Titus Vespasiani filius, 291. A militibus imperator salutatus, 503. Hierosolymam obsidet, 293. Miseratur Judæos, 297. Victoriâ Deo fert acceptam, 305. Titus in Judæa relictus a patre, 577.
 Titus (M.), 525.
 Titus (M.) S. Pompeium comprehendit atque occidit, 519.
 Tobias obit annos natus 127, 142. Tobias gratus animus, 145. Tobias profectio in Mediam, 144. Periculum a pisce, *ibid.* Tobiti genus et pietas, 142. Tobiti ob sepultos mortuos exsiliium et restitutio, *ibid.* Tobiti excaecatio et paupertas, 143. Tobitus annos vivit 158, 146. Tobitus visum recipit, 145. Tobitus moriturus filium instruit, 146.
 Torcular pro arca, 51.
 Tornicius Byzantium oppugnat, b 252. Tornicius cæcatur, b 24. Tornicius Leo tyrannidem affectat, b 251. Tornicius tondetur et fit clericus, b 252.
 Torquis aurei honos, 123.
 Tothomphanichus, 129.
 Trabs aurea, 226.
 Trachonitis, 22.
 Trajaniana persecutio, 588. Trajani cruenta de Dacis

victoria, 585. Trajani obitus, 588. Trajanus imperium suscipit, 584. Trajanus vita, non litteris philosophatus, *ibid.*
 Trajanopolis Selinus, 587.
 Transfuges Cannenses cum pugionibus, 449.
 Transitu potentiorum prohibere periculosum, 413.
 Trapezus, b 67.
 Trasmundus, b 65.
 Trebonius Bruti et Cassii adiutor, 503.
 Trebonius Dolabella dolo occisus, 504.
 Triadiza, b 220.
 Triballi, 534.
 Tribunatus decemviratu abrogatus, 347. Tribunatus restituito, 348.
 Tribuni Bruti appellati, 268. Tribuni diademata statuarum Cæsaris revellunt, *ibid.* Tribuni nunquam triumpharunt, 349, 350. Tribuni militares Consulari potestate desinunt, 360. Tribunorum plebis creatio, 340. Tribunorum multitudo Tribunatum evertit, 342. tribunorum potentia, *ibid.*
 Tribunorum auspicia, 349.
 Tributarii spem libertatis avide amplectuntur, 17.
 Tributi negatio causa excidii, 114. Tributi simul et militis onus, 164. Tributi saginantur Reges, subditi extenuantur, 128. Tributo a populo exacto redempta pax, 108. Tributorum laxatio Regni firmandi auspiciam, 574.
 Tributum instaurandæ religionis ergo, molestum, 104.
 Triumana castitas in sacris, 37.
 Tridui deliberatio, 86.
 Triens opum restituendus, 503.
 Triphyllius, b 60.
 Tripolis Syriæ, 462. Tripolitana classis devicta, b 189.
 Triumphator respicere jussus, 354.
 Triumphii celebritas qualis fuerit, 353. Triumphus spe consulatus Cæsare contemptus, 481. Triumphus unde dicitur, 643.
 Triumviratus Antonii, Lepidi, Augusti, 500.
 Triumviri militum ministri et præbitores, 502. Triumviri Romanum imperium dividunt, 510. Triumvirorum non hostes modo, sed amici etiam pereunt, 501. Triumvirorum altera partitio imperii, 511.
 Trojanorum exsulum antiqua nobilitas, 313.
 Troica aurigatio, 113.
 Tryphon patriarcha, fraude Cæsariensis throno pellitur, b 191.
 Tryphon Antiocho Alexandri filio, regnum restituit, 158.
 Tryphon ob sordes a militibus deseritur, 215.
 Tryphon Jonatham per insidias occidit, *ibid.*
 Tryphon tonsor delationis suæ dat pœnas, 253.
 Tubarum angurium, b 57.
 Tullia sibi ipsi manum offert, 333.
 Tulli Hostilii interitus, 324. Tullus Hostilius tertius rex Romanorum, 323.
 Tullus bellator optimus fit superstitiosus, 324.
 Tuphum, b 227.
 Turbatæ res audacia et animi constantia restituuntur, 185.
 Turbo præfectus prætorio, 591.
 Turci Cruciferi, b 75. Turci, ad Istrum Hungari, b 177. Turci a Mediæ principe profligati, b 257. Turci negatis tributis Orientem occupant, *ibid.* Turci ad Cæsaream profligati a Diogene, b 280. Turci ab Armeniis spoliati, *ibid.*, Turci Orientem subigunt, b 287. Turci contra Ruselium implorati, b 287, 288. Turci insulis expulsi, b 298. Turcica pax cum Alexio, b 307. Turcorum origo, et vastatio Orientis, b 255. Turcus quidam ad Diogenem deficit, b 282.
 Turnus, 313.
 Turres lignæ 50 cubitorum, 294.
 Tyberina glacies, 330.
 Tyndarium Siciliæ promontorium, 390.
 Tyraeh Pazinaca, b 257.
 Tyranni Deo et populo charos metuunt, 65. Tyranni aliud agunt, aliud simulant, 105. Tyranni conatus et minus mures infringunt, 111. Tyranni sunt causæ publicarum calamitatum, 112. Tyranni etiam ea flagitant quæ fieri non possunt, 118. Tyranni monitores ferre non possunt, 139. Tyranni cupiditatibus adversari capitale est, 251. Tyranni quandoque mulierum insidiis pereunt, 141. Tyranni odium vix morte aboletur, 220. Tyranni et civibus et amicis invisit, 316. Tyranni posteros eorum timent quibus nocuerunt, *ibid.* Tyrannicæ carnificinæ ministrum fuisse pœnitet, 172. Tyrannidis firmandæ rationes, 330. Tyrannorum impetum declinare prodest, 101. Tyrannorum consilia contra fatum nihil possunt, 104. Tyrannum motus liberaliorem facit, 123.

Tyrannus, Antiochenus episcopus, 639.
 Tyropœum castellum, b 211, 285.
 Tyridates Armenia pulsus, 628.
 Tyrii ab Augusto domiti, 536.
 Tyrus capta, 188.
 Tyrrheni Tarquinium in regnum reducere conantur, 336.
 Tzachas Turcus, 633.
 Tzathus Lazorum dux, b 60.
 Tzurulum castellum, b 76.

U

Ubal porta Susorum, 130.
 Ubi sunt eleemosynæ et justitiæ tuæ? 143.
 Ulpus (M.) Nerva Trajanus. *vide* Trajanus.
 Ulpus Marcellus Britanniam domat, 598.
 Ulsinii Tyrrheni a servis oppressi, a Romanis restituti, 381, 382.
 Umbertopolus, b 300.
 Unctio illegitima vi caret, ac divinæ gratiæ experta est, 136.
 Ungri, fortassis Hungari b 177.
 Urbanus, Romanus episcopus, 618.
 Uranus, b 263.
 Urbe exacta turba inutilis, 216. Urbes expiate nihil minus capiuntur ab hostibus, 110. Urbes occupatæ ne hostium receptacula essent, 215. Urbes 900 captæ a Pompeio, 480. Urbium direptio militare præmium, 78. Urbes eadem sæpius excisa et instaurata, 438.
 Urbicius, b 54.
 Urias continentiam suam morte luit, 76.
 Uria Persarum monarchiam notat, 124.
 Uraicinus Sylvani intersector, b 20.
 Urai ob derisum Eliæsum 42 pueros devorant, 7. Ura occisus a Davide, 64.
 Usura 2500 drachmarum de 20000, 272.
 Utendi imperitia res præclaras inutiles facit, 165.
 Uxor prudens errata mariti corrigit, 65. Uxor supposititia, 25. Uxor calamitosa marito insultat, 143. Uxor peregrina causa excommunicationis, 182. Uxor mariti continentem odit, b 207. Uxorem fratris qui liberum cepit ducere nefas, 264. Uxores alienigenæ una cum liberis repudiata, 175.
 Uzi gens Scythica transeunt Istrum, b 274. Uzi pesti et armis Pausinacarum profligati, *ibid.* Uzorum detectio, b 283.

V

Vacca equum gignit, 423.
 Valentinianus hæresiarca, 594.
 Valentiniani III flagitiosa vita et cædes, b 49.
 Valentinianus Junior Arianus, b 35. Valentinianus Junior laqueo vitam finit, *ibid.*
 Valentinianus Major, b 29.
 Valentiniani digamia et liberi, b 69.
 Valentis mathematici præsagium de Constantinopoli b 7.
 Valens, b 30.
 Valentis somnium de Mimante, b 32. Valentis intus, *ibid.* Valentis de ira dictum, b 33.
 Valeria Corsicæ metropolis, 388.
 Valeriæ insulæ, 436.
 Valeria Diocletiani filia, 640.
 Valeriani Decii collega, 626.
 Valerii Levinii animosæ ad Pyrrhum litteræ, 371.
 Valerii Asiastici votum, 560. Christianos persequitur 629.
 Valerianus imperator, *ibid.* Ex imperatore fit Sapo scabellum, 630.
 Valerius et Genesis Eudociæ imperatricis frater b 41.
 Valerius (M.) consul, 337. Valerius consul in Sicilia abijt, 385.
 Valerius (M.) Corvinus, 361, Dictator, 339.
 Valerius (L.) decemviris opponitur, 348. Valerius a Tarentinis submersus, 368.
 Valerius Levinus eos a Pyrrhi elephantis vidit 372.
 Valerius (Q.) Flaccus Pœnos classe vincit, 398.
 Valerius (P.) Gallos vincit, 400.
 Valerius (M.) Lavinium contra Philippum mittit 424.
 Valerius (P.) consul Philippum oppugnat, 446.
 Valerius (L.) tribunus pro muliebribus ornatus 447.
 Valerius Gratus, 467.
 Vallum transire capitale, 316.
 Vallum illi, 92.

- Vandalarum regnum in Africa, b 65.
 Varanes Persa, 542.
 Vardanes Parthus, 285.
 Varronianus comes, b 28.
 Varus (Q.) Syriæ prætor, 257. Judæorum seditio-
 nem comprimit, 262.
 Vasa templi Salomonii Babylonii diis dedicata, 116.
 Vaste Artaxerxis uxor ob contumaciam repudiatur,
 178.
 Vates organa divinæ vocis, 43. Vates malorum odiosi,
 94. Vates viro nupta, 113. Vates deceptus mori cupit,
 21. Vatum dissensio fidem omnibus abrogat, 114.
 Vectigalium venditio, 201.
 Vectigalium 18500 myriades Pompeio auctore, 480.
 Veientis bellum, 320, 351.
 Vela in pugna resecta, 417.
 Vellitra patria Augusti, 494.
 Velleris injectio prophetam facit Elisæum, 93. Vellus
 Gedeonis, 51. Vellus mortificationis, b 243.
 Venatio opportuna insidiis, 100. Venatio publica bel-
 licæ exercitationi cognata, 147, 149. Venatio, locus, b
 260.
 Beneficio sana et mens corrumpitur, 127.
 Venenum in cadavere apparet, 197.
 Veneris ædes, 493.
 Veneta factio, b 75.
 Venetia, olim Aquileia, Zonara auctore, 622.
 Venia et oblitio injuriæ conjungenda, 77.
 Veni, vidi, vici, 489.
 Venter et femora, 119.
 Venter corporis ærarium, 140.
 Ventidius Bassus Parthis victis ab Antigono pecuniam
 accipit, 231.
 Ventidius (P.) Bassus Parthos vincit, 513, 519.
 Venti perniciosi frugibus, b 206. Ventus magicus Com-
 nent, b 271. Ventus sub Constante, 409. Ventus sub
 Alexio, b 306. Ventus Cannensis, 418.
 Verba in altam loqui, 128.
 Veredarii a Cyro instituti, 168.
 Verina, b 50. Verinæ exsilium, b 52.
 Veritas apud tyrannos interitum parit, 105. Veritatis
 excellentia, 173.
 Verminas Syphacis fil. patrio regno donatur, 441.
 Vermis impiorum, 268.
 Verum, etsi molestum, tamen audiendum, 123.
 Vespasiani privata et publica acta, 577. Vespasiani
 triumphus, avaritia, obitus, *ibid.*, 578. Vespasiano bel-
 lum Judaicum mandatur, 291. Vespasianus Imperator
 salutatur, 293. Vespasianus luto maculatus, 555. Vespasi-
 anus contra Judæos a Nerone missus, 570. Vespasi-
 anus in Judæa imperator dictus, 575, 576. Vespasianus
 imperator pecuniam colligit, 577.
 Vespera res molestas notat, 132.
 Vestales perpetuo virginis, 314.
 Vestis præcisæ ignominia, 74. Vestis muliebris igno-
 minia nota, b 75. Vestis in 12 partes scissa, 86. Vestis
 explicatio et complicatio tessera, 317. Vestis peregrina
 vitio data, 524. Vestis calcata successionis nota, b 129.
 Vestium laceratio in luctu, 75.
 Vesuvii incendium sub Tito, 287. Vesuvii montis in-
 cendium, 578. Vesuvii cinis latissime vagatus, 579.
 Veturia Coriolani mater, 343.
 Vexilla cum imaginibus Hierosolyma prolata, 267.
 Vexillum satellitum fulmine ictum, 568.
 Vicinorum invidia et calumniæ cavendæ, 135.
 Victima divinitus incensa, 54. Victimæ igni sponte
 orto crematæ, 40. Victimæ incruentæ, 323. Victimam
 Gedeonis ignis divinus cremat, 51.
 Victis non temere instandum, 151. Victo injuriæ con-
 victo multa dicenda, 150.
 Victor, Romanus episcopus, 601.
 Victoria firmatur principis auctoritas, 60. Victoria Dei
 munus, 62. Victoria allata nunc his nuncillis favet, 201.
 Victoriæ negata societas belli causa, 52. Victoriæ ignavi-
 etiam socii esse volunt, 61, 62. Victoriæ non fuisse parti-
 cipem pudet, 156. Victoriæ lapsus, 506. Victoriæm fu-
 rari, 189.
 Victorinus Commodus superates, 598. Victorinus insi-
 diatorem Probi occidit, 636.
 Victorum discordia victis recuperandæ libertatis occa-
 sionem præbet, 127.
 Victus tenuis lautitiis præfertur, 118.
 Videre, ambigus significationis verbum, 114.
 Vindicus servus conjugationis index, 334.
 Vini vis, 173. Vini bonitas Gallorum in Italiam illece-
 bræ, 385.
 Vindicus ob recusatum adulterium sublatus a Messa-
 jina, 564.
 Virga porrecta vitæ condonatae signum, 179.
 Virgines raptæ, non mulieres, 317.
 Virginis stuprum, 347.
 Virginius (L.), *ibid.*
 Virgimum (E.) cætu delecta conjux, 178.
 Virgo a Magnentio immolata, b 17.
 Viri ab anno 27 usque ad 52, 147. Viri præstantissima
 possessio civitatum, 361. In viro uno forti victoriæ mo-
 mentum, 80.
 Virtus peregrini insidiosa, 34. Virtus excellens regno
 digna creditur, 68. Virtutes principum et privatorum
 distinctæ, b 46. Virtutes, 574. Virtutis cultus Deo et
 Angelis acceptum facit, 133.
 Viscera in cælum elata, 494.
 Visus Tobito post octo annos restitutus, 146.
 Vita vilis est miseris, 101. Vita ex legis mandatis ins-
 tituta, 142. Vitæ humanæ spatium anni 120, 18. Vitæ
 propagationem oratur Deus, 111.
 Vitaliani Thracis seditio, b 56. Vitaliani potentia et
 cædes, b 59. Vitellianæ cœnæ 2150 centenis millibus
 drachmarum constituerunt, 574. Vitellii imperium, *ibid.*
 Interitus, 576. Vitellii liberalitas erga Judæos, 269.
 Vitellii (L.) prudens elusio tyrannici mendacii, 558. Vi-
 tellius, 293.
 Vitis aurea 500 talentum, 223.
 Vituli duo aurei, 87.
 Vivat rex, solemniter acclamatio, 59.
 Vivendum dum prosis aliis, 548.
 Volages Parthus Izatan frustra oppugnat, 203. Vo-
 logesus Parthus contra Romanos grassatur, 595.
 Volsci duces creant Coriolanum, 343.
 Volscorum impressio, 389.
 Volumina Coriolani uxor, 343.
 Volusianus, 628.
 Voluntaria tributa liberaliora, 104.
 Vox ex adyto Hircano filiorum victoriam nuntiat, 217.
 Vox in templo audita, Migremus hinc, 302. Vox victoriæ
 nuntia, 335. Vox, Galli veniunt, 355. Vox fortuita longa
 oratione efficacior, 358.
 Vulgus sanguinem inimicorum sitiit, 67.
 Vulpes 300 Palæstinorum segetem incendunt, 51.

X

- Xancti excidium, 505.
 Xanthicus Aprilis, 35.
 Xanthippus Lacedæmonius Carthaginenses recreat,
 390.
 Xerxes Europam frustra tentat, 126. Xerxes et proce-
 res regii in templum liberales, 175. Xerxes quartus rex
 Persarum, *ibid.* Xerxis ad satrapas Esdræ commendatio,
ibid.
 Xilinitæ interitus, b 102.
 Xiphis defectio, b 227.
 Xiphilinus Joannes patriarcha, b 275.
 Xystus Romanus episcopus, 592, 629.

Z

- Zabdas, Hierosolymitanus episcopus, 639.
 Zacharias propheta, Jodais filius, a Joa interficitur,
 108. Zacharias templi instaurationem suadet, 175.
 Ζαχάριας Saguntini, 406.
 Zagora, b 157.
 Zamandes urbs, b 217.
 Zambres Judæus bovem verbo necat, b 5.
 Zambres quintus rex Israelitarum, 89. Samariam con-
 dit, 90. A Phineo occiditur, 43. Se cum regia cremat,
 89.
 Zautzes Stylianus, socer Leonis philosophi, b 176.
 Zebinus, Antiochenus episcopus, 623.
 Zenobia Ægypto potita, et victa ab Aureliano, 637. Ze-
 nobiæ ejusque filii interitus, *ibid.*
 Zelotæ, 293.
 Zelotypa uxor grave onus, 185.
 Zelpha, 25.
 Zeno Cotyla, Philadelphicæ tyrannus, 216. Zenonis elo-
 gia, b 51. Zenonis in regnum restitutio, b 52. Zenonis
 miserabilis interitus, b 53.
 Zeuxippum balneæ Severi, b 62.
 Zeuxis Antiochi dux, 454.
 Zimisces et Theodotæ nuptiæ, b 214. Zimisces Rossica vic-
 toria, *ibid.* Triumphus Rossicus, b 214. Zimisces Orienta-
 lis victoria, b 215. Zimisces in Cilicia vincit Agarenos, b
 200. Zimisces non prius coronatus quam patriarchæ sa-
 tisfecisset, b 208. Zimisces Nicephorum interficit, *ibid.*
 Zimisces Bulgaris captivis parciit, b 211. Zimisces ob
 offensum eunuchum Rasilium veneno tollitur, b 216.
 Zoe Zanthis filia Leoni nubit, b 177. Zoe sororem Theo-
 doram tondet pro monacha, b 272. Zoe Michaellem Cappa-

docem deperit, b 234. Zoe Orphanotrophi blanditie circumvenitur, b 239-243. Zoe alterius maritum ambit, b 247. Zoe Carbonopsina quarta Leonis philosophi uxor, b 178. Zoe Michaelē imperatorem facit, b 235. Zoes obitus, b 260.
Zonaras proluxa enumeratio partium historis, 6. Zo-

naras cur historiam scripserit, 2. Zonaras videtur ab Alexio iussu b 46. Zonaras ea quæ post Carthaginis excidium acciderant, omisit, 471.
Zorobabel satelles Darii, 173. Zorobabel Judææ instaurator, 175.
Ζῳγοὶ ἄπκοι, 351.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

JOANNES ZONARAS.			
ANNALIUM CONTINUATIO.			
LIBER XVI.	9		
LIBER XVII.	133		
LIBER XVIII.	233		
<i>Epitome annorum ab Adam usque ad annum 6589, hoc est ad initium regni Alexii Comneni.</i>	327		
<i>Argumenta rerum quæ in Zonaræ Annalibus tractantur.</i>	333		
<i>De Hebdomo CP. Disquisitio topographica, auctore Du Cangio.</i>	387		
ALIA ZONARÆ SCRIPTA.			
CANON in SS. Deiparam.	413		
EXPOSITIO Canonum Anastasimorum Joannis Damasceni.	421		
DE MATRIMONIO SOBRINORUM.	429		
COMMENTARIUM in Canones Conciliorum et in Epistolas canonicas SS. Patrum.	437		
ORATIO ad eos qui naturalem seminis fluxum immunditiam existimabant.	437		
EPISTOLÆ.	437		
GEORGIUS XIPHILINUS CP. PATRIARCHA.			
DECRETUM de juribus territoriorum.	437		
ISAACIUS ANGELUS IMP. CP.			
NOVELLÆ CONSTITUTIONES.			
I. De electionibus pontificum.	439		
II. Ut tondentur electorum pontificum uxores.	449		
III. Aurea bulla Venetis concessa.			
IV. Aurea bulla de locis a Venetis Cpoli possidendis.	459		
V. Pactio cum Venetis.	463		
VI. Pactum cum iisdem de damnis resarciendis.	469		
VII. De metropoli Argeos.	471		
VIII. Aurea bulla Pisanis concessa.	471		
IX. De ecclesiis ad altiorem locum promotis.	483		
		X. De metropoli Hypæorum.	483
		XI. Aurea bulla Venetis concessa.	483
		NEOPHYTUS PRESBYTER.	
		<i>Notitia.</i>	485
		DE CALAMITATIBUS CYPRI imperantibus Latinis.	495
		JOANNES CHILAS, EPHESI METROPOLITA.	
		<i>Notitia, cui insunt fragmenta dogmatica.</i>	501
		DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI, ad imp. Andronicum seniolem.	506
		NICOLAUS METHONENSIS IN PELOPONNESO METROPOLITA.	
		<i>Notitia.</i>	507
		DE CORPORE ET SANGUINE CHRISTI.	509
		EUSTATHIUS THESSALONICENSIS METROPOLITA.	
		<i>Notitia.</i>	517
		SCRIPTA.	
		ORATIO in psalmum XLVIII.	519
		ORATIO anno auspiciando habita.	521
		ORATIO I in S. Quadragesimam.	521
		— II. —	521
		— III. —	521
		— IV. —	521
		DE EMENDANDA VITA MONACHICA.	529
		DIALOGUS Theophilus et Hierocles inscriptus.	530
		SUPPLICATIO Manuelli Comneno imperatori nomine civitatis Constantinopoleos oblata, cum siccitate laboraret.	525
		ALLOCUTIO ad imperatorem Manuelem Comnenum, cum esset Myrorum metropolita electus.	533
		LAUDATIO funebri Manuelli Comneni.	573
		EPISTOLA ad Thessalonicenses.	1031
		<i>Index in Joannem Zonaram.</i>	1041

FINIS TOMI CENTESIMI TRICESIMI QUINTI.